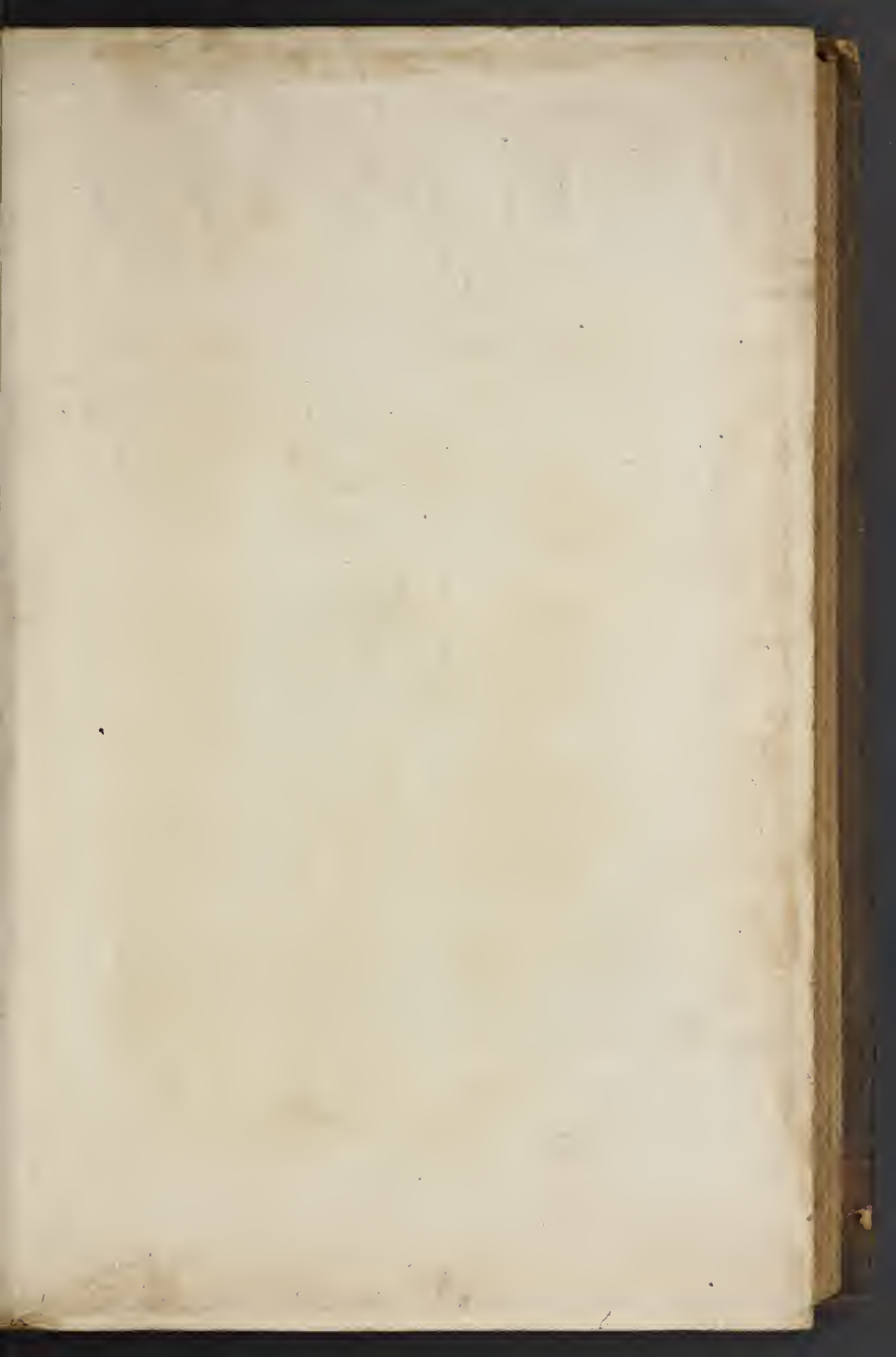

2.F

SACROSANCTA
CONCILIA

AD REGIAM EDITIONEM
EXACTA

QUÆ NUNC QUARTA PARTE PRODIT AUCTIONOR
Studio PHILIP. LABBEI, & GABR. COSSARTII,
Soc. JESU Presbyterorum.

TOMUS DECIMUSQUARTUS

Ab anno M. DXII. ad annum M. DXLV.

Quo inchoatum est concilium Trident. absolutum ann. M. DLXIII.

LUTETIÆ PARISIORUM,
Impensis SOCIETATIS TYPOGRAPHICÆ Librorum Ecclesiasti-
corum jussu Regis constitutæ.

M. DC. LXXII.

CUM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

PARSONS
CONCERNING
ADVERSE

THE UNIVERSITY OF
DUBLIN
LIBRARY

SYLLABUS

EORUM QUÆ TOMO XIV. CONCILIORUM CONTINENTUR.

*Quæ asterisco * notata sunt, non erant in prioribus aliis editionibus : quibus vero hæc nota † impressa est, eorum incertus est annus.*

ANNO CHRISTI		AN. CH	
1512.	JULIUS II. de quo supra in tomo superiore.	1513:	LEONIS PAPÆ X. VI- TA. 345
	LATERANENSE V. OECUME- NICUM CONCILIUM. col. I		Idem Lateranense V. continua- tum. 129. & seq.
	Bulla Leonis X. de authentica hac actorum editione. <i>ibid.</i>		Bulla prorogationis sextæ sessionis. 130
	Antonii de Monte card. ad Leonem X. epi- stola. 2		VI. Sessio. 132
	Summarium concilii Lateranensis. 4		Nomina præsentium. <i>ibid.</i>
	Acta concilii.		Mandarum Florentinorum. 135
	Apparatus ad concilium. 17		Bulla, qua datum salvis conductus venientibus ad concilium, & indicitur septima sessio. 139
	Epistola Sadoleti ad Bembum. 18		Congregatio prælatorum in Lateranensi pa- latio, pro rebus concilii. 141
	Oratio Agidii Viterbensis. 19		Bulla prorogationis septimæ sessionis. 142
	I. Sessio. 27		Deputationes prælatorum ad diversa negotia. 143
	Nomina præsentium. <i>ibid.</i> & seq.		Oratio Simonis Bengnii episc. Modruvensis. 145
	Bulla indictionis concilii per Julium papam. 30		VII. Sessio. 152
	Bulla prorogationis concilii per eundem. 41		Præsentium nomina. <i>ibid.</i>
	Decretum ejusdem, de celebratione concilii, de ejus officialibus, &c. 44		Mandatum regis Poloniz. 156
	Thomæ Nigri epistola ad M. Marulum. 47		Mandatum ducis Mediolani. 157
	Oratio Bernardi Zani archiepisc. Spalat. 49		Mandatum marchionis Mahntz. 158
	II. Sessio. 56		Mandatum ducum Mazoviz. 160
	Nomina præsentium. <i>ibid.</i>		Bernardini de Carvaial, & Friderici de S. Se- verino, olim cardinalium, schedula abju- rationis schismatis, eorumdemque resti- tutio. 160. & 161
	Ferdinandi Aragoniz regis mandatum. 60		Bulla, qua indicitur VIII. sessio. 161
	Bulla, qua Pisana conciliabulum damnatur, & indicitur III. Sessio. 63		Prorogatio ejusdem sessionis. 164
	Bulla prorogationis sessionis III. 65		Baltasaris del Rio oratio. 166
	Epistola procuratoris ordinis prædicatorum, ad Thomam cardin. Serigon. 67		VIII. Sessio. 173
	Oratio Thomæ de Vio Cajetani. 68		Nomina præsentium. <i>ibid.</i>
	III. Sessio. 76		Mandatum Ludovici Franc. regis. 177. & seq.
	Nomina præsentium. <i>ibid.</i>		Mandatum marchionis Brandeburgensis. 181
	Maximilian Imp. mandatum. 80		Mandatum marchionis Montisferati. 182
	Schedula, qua, nomine Imperatoris, irrita declaranur acta omnia Pisana. 81		Supplicatio procuratoris concilii contra regios officiales Provincie. 183. & seq.
	Bulla, qua reprobanur omnia per cardinales schismaticos acitata, & indicitur IV. sessio. 82		Bulla contra afferentes animam rationalem mortalem esse, & in omnibus unicam. 187
	Alexii episcopi Melfitani epistola ad Julium II. 83		Bulla de componenda pace inter principes Christianos, & de reducendis Bohemis, & de IX. sessione. 189
	Ejusdem oratio. 85		Bulla super reformatione: Prorogatio sessionis IX. 193
	IV. Sessio. 92		Congregationes in palatio apostolico. 194. & 195
	Nomina præsentium. <i>ibid.</i>		Oratio Joannis Baptistæ Gargaz. 197
	Mandarum Lauretani ducis Venetiarum. 93		IX. Sessio. 202
	Litteræ Ludovici XI. regis Franc. ad Fium II. 97		Præsentium nomina. 203
	Bulla contra pragmaticam, & ejus assertores. 98		Mandatum Em manuelis regis Portugalliz. 208
	Bulla, qua revocatur pragmatica, & sessio V. indicitur. 100		Accusatio contumacie prælatorum Gallorum. 209
	Oratio Christophori Marcelli. 103		Excusatio prælatorum Gallorum. <i>ibid.</i> & seq.
1513.	V. Sessio. 110		Bulla de pace inter Christianos principes com- ponenda, & salvo conductu dato omnibus ad concilium venientibus. 214
	Nomina præsentium. <i>ibid.</i>		Bulla reformationis curiz. 219
	Mandatum Lucensium. 114		Indictio sessionis X. 230
	Bulla confirmationis constitutionis contra si- moniacam pravitatem in electione pontifi- cis. 115		Oratio Antonii Pucci. 232
	Altera, qua indicitur sessio VI. 116		Prorogatio sessionis X. 242. & 243
	Oratio Joannis Mariz de Monic. 122		
	<i>Concil. general. Tom. XIV.</i>		

SYLLABUS

AN. CHR.	Adventus.	990	ANNO	1. Litteræ reipublicæ Venetæ.	1157
			CHRISTI	2. Mandatum resp.	ibid.
1545.	* Oratio Antonii Marinarii, quarta Domini- nica Adventus.	9-9		3. Responsum synodi.	1158
1546.	* Oratio Ambrosii Catharini Politi.	1006		* Comparsio comitis de Luna, oratoris Phi- lippi regis catholici, qua continentur	1160
	* Oratio Didaci a Mendocia, oratoris Cæsa- rei.	1012		1. Proteſtatio comitis de Luna, ſuper præce- dencia, quam ſibi deberi proximam oratori- bus regis Romanorum adſcribit.	1160
	* Oratio Franciſci a Toletto, oratoris Cæſa- rei.	1013		2. Reſponſum oratorum Chriſtianiffimi re- gis.	1161
	* Reſponſum ſynodi.	1014		3. Mandatum Philippi regis catholici. <i>ibid.</i>	1161
	* Joannis tertii Luſitanæ regis litteræ ad Paulum III.	1015		4. Petri Fontidenii oratio, nomine comitis Luncaſis, regis catholici oratoris.	1163
1547.	* Oratio Petri Danefii, Francorum regis ora- toris.	1017		5. Reſponſum ſynodi.	1172
	* Oratio Dominica prima Quadrageſimæ, per Georgium de ſancto Jacobo.	1024		* Comparsio oratorum Caroli I X. regis Chriſtianiffimi.	1173
	* Oratio Antonii Marinarii, Dominica quarta in Quadrageſima.	1033		1. Litteræ Caroli regis. <i>ibid.</i>	1174
	<i>Pars II.</i>			2. Oratio Guadonis Fabri oratoris Caroli regis Chriſtianiffimi.	1179
	<i>Orationes habite in concilio, Julio III. pontifice, cujus præmittitur vita ex appendice ad Platinam.</i>			3. Reſponſum ſynodi.	1181
	1041			* Litteræ Caroli Chriſtianiffimi regis.	1182
1550.	* Bulla continuandum concilium Tridenti- num indicens.	1041		* Oratio Caroli cardinalis Lorharingici.	1182
1551.	* Oratio Petri Faggi in Aſcenſione Dom.	1044		* Oratio Arnaldi Ferrerii, oratoris Caroli regis Chriſtianiffimi.	1185
	* Salvatoris Salapuffi oratio, Dominica cæ- næ nuptiarum.	1057		* Reſponſum ſynodi.	1187
	* De Chriſtiana profeſſione oratio, tertia Adventus Dominica, per Leonardum Ateti- num.	1073		* Comparsio oratorum ſeptem cantonum Hel- vetiorum catholicorum, & cleri eorum- dem.	1189
1552.	* Mariani Rocha oratio, Dominica tertia Quadrageſimæ.	1079		1. Litteræ ſeptem cantonum. <i>ibid.</i>	1189
	* Oratio Pauli Paſſoræ.	1086		2. Mandatum eorundem. <i>ibid.</i>	1191
	* Oratio de circumciſione Domini habita per Evehardum Billicum.	1088		3. Mandatum prælatorum, & cleri eorum- dem.	1191
	* Oratio Franciſci Heredia, in die omnium ſanctorum.	1107		4. Oratio Adamantii, (Diamantis) nomi- ne oratoris ſeptem cantonum.	1193
	* Sententia Joannis Haſſelani, ſuper facto Nectarii, circa ſublacionem confeſſionis.	1111		5. Reſponſum ſynodi.	1195
	<i>Pars III.</i>			* Comparsio oratoris Sigifmundi regis Po- loniæ.	1196
	<i>Chriſtianorum principum ad ſacrum concilium litteræ & mandata, le- gatorumque orationes, una cum ſy- nodi reſponſionibus, Pio IV. pon- tifice maximo.</i>	1133. & ſeq.		1. Litteræ regis Poloniæ. <i>ibid.</i>	1199
1562.	* Mandatum Ferdinandi imperatoris electi. <i>ibid.</i>			2. Oratio Valentini episcopi Premiffienſis, oratoris regis Poloniæ.	1199
	* Mandatum alterum ejuſdem.	1144		3. Reſponſum ſynodi.	1199
	* Litteræ ejuſdem.	1136		* Comparsio oratoris Emmanuelis Philiberti, ducis Sabaudia.	1200
	* Oratio Georgii Draſcovitii, Ferdinandi im- peratoris electi, pro regno Hungariæ ora- toris.	1137		1. Ducis litteræ. <i>ibid.</i>	1201
	* Reſponſum ſynodi.	1139		2. Mandatum ejuſdem.	1201
	* Comparsio ſecunda Ferdinandi imperatoris electi.	1140		3. Oratio episcopi Auguſtentiſis, oratoris ducis Sabaudia.	1201
	* Reſponſum ſynodi. <i>ibid.</i> & 1141			4. Reſponſum ſynodi.	1205
	* Comparsio oratoris Sebaſtiani Portugallia regis, qua continentur quatuor.	1143		* Litteræ Chriſtianiffimi regis Caroli.	1206
	1. Ejuſ litteræ ad concilium. 1143 (<i>male</i> 1143)			* Oratio Arnaldi Ferrerii, oratoris Chriſtia- niſſimi regis.	1208
	2. Mandatum ejuſdem. 1144. <i>male pro</i> 1142			* Reſponſum ſynodi.	1210
	3. Oratio ejuſdem nomine. 1143			* Litteræ Coſmi Medicis, Florentiæ & Sen- narum ducis.	1211
	4. Reſponſum ſynodi. 1146			* Mandatum ejuſdem.	1212
	* Comparsio oratoris Philippi Hiſpaniarum regis, qua continentur			* Oratio Martini Royas, Portaleubei, ma- gni Magiſtri, ac totius ordinis Hieroſoly- mitani, oratoris.	1213
	1. Mandatum Philippi.	1147		* Reſponſum ſynodi.	1216
	2. Galeati Brugoræ oratio, nomine Da- vali, marchionis Piſcariæ, regis catholici oratoris.	1148		<i>Pars IV.</i>	
	1. Reſponſum ſynodi.	1150		<i>Doctõrum virorum orationes habite ad patres Tridentinos, Pio IV. pontifice.</i>	1217
	* Comparsio oratoris Coſmi ducis Florentiæ & Senarum, qua continentur			1561.	* Camilli Campegi oratio de mundi fallaciis, Dominica prima Adventus. <i>ibid.</i>
	1. Litteræ ducis Florentiæ.	1151		* Oratio Maximiani Benjami, Dominica ſe- cunda Adventus.	1211
	2. Mandatum ejuſdem.	1152		* Oratio Eugenio Piſaurenſis, Dominica ter- tia Adventus.	1216
	3. Oratio Joannis Strozii, oratoris Coſmi Medicis, ducis Florentiæ.	1153		* Joannis Franciſci Lombardi oratio, die S. Ste- phani p̄toromartyris.	1219
	4. Reſponſum ſynodi.	1155		* Pauli Guidelli oratio.	1217
	* Comparsio oratorum reipublicæ Venetæ, qua continentur		1562.	* Litteræ Marci Antonii, cardinalis Amulii, ſuper profeſſione fidei patriarchæ Aſſyrio- rum Orientalium.	1245
				* Profeſſio fidei Abd-Iſu, patriarchæ Aſy- riorum.	1247
				* Oratio de eccleſiæ autoritate, & imitandis apostolis, per Gaſparum a Foſſo.	1249
				* Oratio die ſancti Gregorii, per Auguſtinum Luſcos habita.	1257
				* Oratio Theodori Maſii, quarta Dominica	1257

TOMI DECIMIQUARTI.

ANNO CHRISTI 1547.	Indictio futuræ sessionis. 770 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> VII. Sessio. 773 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Decreti de sacramentis proterum. 776 Canones xxxiii. de sacramentis. <i>ibid.</i> Canones xiv. de baptismo. 777 Canones lxi. de Confirmatione. 779 Decretum de reformatione. <i>ibid.</i> Indictio futuræ sessionis. 783 Bulla facultatis transferendi concilii. <i>ibid.</i> VIII. Sessio. 784 Decretum de concilii translatione Bononiam. 785 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> IX. Sessio. 787 Decretum de prorogatione sessionis. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. 788 X. Sessio. 789 Decretum de prorogatione sessionis. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. <i>ibid.</i> XI. Sessionis in eadem urbe decreta prorogatio. 790 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Bulla resurrectionis concilii Tridentini per Julium III. 793 Ejusdem mandatum de reductione concilii ad urbem Tridentinam. 795 Mandatum Caroli V. imperatoris. 796 Oratio oratoris Imperatoris post præsentationem sui mandati. 797 Responsum syodi. <i>ibid.</i> XI. Sessio. 798 Decretum de resumendo concilio. 799 Indictio futuræ sessionis. <i>ibid.</i> Exhortatio, præsidium nomine recitata. <i>ibid.</i> XII. Sessio. 803 Decretum de prorogatione sessionis. <i>ibid.</i> XIII. Sessio. 804 Decretum de eucharistiæ sacramento. <i>ibid.</i> De eodem sacramento canones xi. 808 Decretum de reformatione. 810 Decretum prorogationis definitionis quatuor articulorum de sacramento eucharistiæ, & salvi conductus Protestantibus dandi. 812 Salvus conductus datus Protestantibus. 813 Nomina præsentium. 814 XIV. Sessio. 815 Doctrina de Penitentia sacramento. <i>ibid.</i> De sacramento extreme unctionis. 821 De Penitentia sacramento canones xv. 823 De extrema unctione canones iv. 816 Decretum de reformatione. <i>ibid.</i> XV. Sessio. 831 Decreta prorogatio. <i>ibid.</i> Protestatio synodi, antea quam Protestantes audiretur. 831 Salvus conductus datus Protestantibus. <i>ibid.</i> XVI. Sessio. 835 Decretum suspensionis concilii ob bella. <i>ibid.</i> 1560. Bulla celebrationis concilii Tridentini, per Pium IV. 836 Breve Pii IV. super ordina sedendi in concilio. 839 Declaratio legatorum super illo decreto. 840 1562. XVII. Sessio. <i>ibid.</i> Decretum de celebrando concilio. <i>ibid.</i> Indictio futuræ sessionis. 841 Propositio de rebus sequenti sessione agendis. <i>ibid.</i> XVIII. Sessio. <i>ibid.</i> Decretum de librorum delectu, & omnibus ad concilium fide publica invitandis. <i>ibid.</i> Indictio futuræ sessionis. 842 Salvus conductus concessus Germanis. <i>ibid.</i> Ejusdem extensio ad alias nationes. 844 XIX. Sessio, in qua decreta prorogatio. 845 XX. Sessio, in qua iterum decreta
--------------------------	--

ANNO CHRISTI 1562.	prorogatio. 845 XXI. Sessio. <i>ibid.</i> Doctrina de communione sub utraque specie, & parvulorum. <i>ibid.</i> Canones iv. de eodem argumento. 847 Decretum de reformatioe. 848 Indictio futuræ sessionis. 852 XXII. Sessio. <i>ibid.</i> Doctrina de sacrificio Missæ. <i>ibid.</i> Caones ix. de sacrificio Missæ. 855 Decretum de observandis & evitandis in celebratione Missæ. 856 Decretum de reformatione. 857 Decreta super petitione concessionis calicis. 861 Indictio futuræ sessionis. <i>ibid.</i> XXIII. Sessio. 862 Doctrina de sacramento Ordinis. <i>ibid.</i> De eodem canones viii. 863 Decretum de reformatione. 864 Indictio futuræ sessionis. 873 XXIV. Sessio. <i>ibid.</i> Doctrina de sacramento matrimonii. <i>ibid.</i> De eodem canones xii. 874 Decretum de reformatione matrimonii. 876 Decretum de reformatione. 880 Indictio futuræ sessionis. 894 XXV. Sessio. <i>ibid.</i> Decretum de purgatorio. <i>ibid.</i> De invocatione, veneratione, reliquiis sanctorum, & sacris imaginibus. 895 Reformatio de regulariis & monialibus. 896 Decretum de reformatione. 909 Decretum de continuanda sessione in diem sequentem. 917 Continuata sessio, decretum editum de indulgentiis, de delectu ciborum, jejuniis, & diebus festis, de indice librorum, catechismo, breviario & missali, de loco oratorum, de recipiendis & observandis decretis concilii, de us recitandis, quæ sub Paulo III. & Julio III. pontificibus statuta sunt, de fine concilii, & confirmatione petenda à summo pontifice. <i>ibid.</i> & seq. Acclamations patrum in fine concilii. 920 <i>Hucusque sessiones.</i> Nomina, patris, & dignitates eorum, qui ad Tridentinam synodum convenerunt. 922 Confirmatio concilii. 939 Bulla Pii papæ IV. super confirmatione concilii. <i>ibid.</i> Bulla ejusdem super declaratione temporis ad observanda decreta concilii Tridentini. 943 * Bulla ejusdem super forma juramenti professionis fidei. 944 * Motus proprius ejusdem, per quem deputantur octo cardinales, qui faciant oblativæ reformationes editas. 946 * Bulla ejusdem revocatoria quorumcumque privilegiorum, & exemptionum, quæ decetis concilii Tridentini adversantur. 948 * Ejusdem bulla de indice librorum prohibitorum. 950 * Regulæ decem de libris prohibitis, cum præfatione Francisci Forerii. 951. 952 * <i>Concilii Tridentini rationes & controversiæ, ex editione Lovaniensis anni</i> M. DLXVII. Index chronologicus litterarum, orationum, similitumque actorum, quæ continent editio Lovaniensis. 961 <i>Pars I. Paulo III. pontifice.</i> 1545. * Admonitio atque hortatio legatorum sedis apostolicæ, ad patres in concilio Tridentino. 973 * Concilio Dominici Soto, prima Dominica Adventus, de extremo judicio. 980 * Oratio Cornelii Musli, tertia Dominica
--------------------------	---

CONCILIUM

TOMI DECIMIQUARTI.

ANNO
CHRISTI
1562.

- Quadragesimæ. 1262
 * Oratio Francisci Zamorenſis; Dominica ſecunda Quadrageſimæ. 1270
 * Oratio, Dominica tertia Quadrageſimæ, per Angelum Ferrum. 1274
 * Quod non ſit laicis calix permittendus, oratio Gaſpari Cardilli Villalpandei. 1279
 * Oratio Joannis Fonſecæ, feria ſexta in Paraſceve. 1289
 * Andree Duditii Sbardellati, Hungarici oratoris, ad concilium oratio. 1298
 * Reſponſum concilii 1303
 * Concio Didaci de Payva d'Andrade, Dominica ſecunda poſt Paſcha. 1304
 * Thadæi Peruſini concio, feſto Aſcenſionis. 1313
 * Sermo Petri Favonii, die Pentecoſtes. 1320
 * Oratio Andree Duditii Sbardellati. 1324
 * Diſputatio de communione ſub una panis ſpecie, per Ludovicum Joannem Villetanum. 1335
 * Concio Petri Fontidonii, Dominica ſanctiſſimæ Trinitatis. 1370
 * Henrici de ſancto Hieronymo, oratio, Dominica prima Quadrageſimæ. 1386
 * De primatu Petri oratio, die SS. Petri & Pauli, per Gaſparum Cardillum Villalpandem. 1391
 * Sermo, Dominica quarta poſt Pentecoſten, autore Petro Morcato. 1398
 * Concio Petri Fontidonii, die beati Hieronymi. 1408
 * Oratio Franciſci Orantii, die ſanctorum omnium. 1425
 * Concio Franciſci Vicedomjui; Dominica viageſima quarta poſt Pentecoſten. 1442
 * Oratio Seraphini Caballi, Dominica prima Adventus. 1454
 * Oratio Bartholomæi Baphii, ſecunda Dominica Adventus. 1462
 * Concio Joannis Baptiſtæ Burgos, Dominica tertia Adventus. 1470
 * Gaſparis (ſeu potius Cæſaris) Ferrantii oratio in feſto divi Joannis apoſtoli & evangeliſtæ. 1477
 * De Chriſto puero circumciſo concio habita Kalendis Januarii, a Roberto Furniero. 1485
 * De nomine JESU oratio Gaſpari Cardilli Villalpandei. 1492
 * Franciſci Belcarii Peguilionis oratio de victoria, qua Carolus IX. Galliarum rex, rebelles cauſam religionis præterentes ingenti clade ſuperavit. 1502
 * Coſmi Palmæ Fonteli oratio, feria quarta cinerum. 1514
 * Adeodati Senenſis oratio; die cinerum. 1524
 * Concio Joannis a Ludegna, prima Dominica Quadrageſimæ. 1534
 * Joannis de Ludegna diſputatio theologica de exilatu ſacerdotum. 1542
 * In laudem ſancti Thomæ Aquinatis, oratio Joannis Gaſſio. 1559
 * Oratio Alfoñſi Contreras, Dominica ſecunda Quadrageſimæ. 1571
 * Antonii Monchiaceni Democharis ſermo, feria ſexta in Paraſceve. 1680
 * Verba prolata a Joanne cardinale Morono, primo præſidente & legato concilii, in ejus prima comparitione. 1598
 * Concio Chriſtophori Sanctoſiſi, Domini-

1563.

ANNO
CHRISTI
1563.

- ca tertia Quadrageſimæ. 1599
 * Oratio, quarta Dominica Quadrageſimæ, per Lucretium Tiraboſcum. 1612
 * De myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis concio Michaelis Oronſuſei, habita Dominica ſanctiſſimæ Trinitatis. 1618
 * Concio de Divino ſpiritu eccleſiæ, & œcumenici concilii, autore Lud. Joanne Villatano. 1623
 * Sententia Guillelmi de Prato, epiſcopi Claromontenſis, de reſidentia prælatorum. 1633
 * Brachii Martelli, epiſcopi Feſularum, ſententia, qua declarat, regulares ſine licentia epiſcoporum, nec in monaſteriis, nec extra monaſteria debere fungi officio prædicandi. 1636
 * Ejuſdem ſententia de reſidentia epiſcoporum. 1642
 * Oratio funebriſ de laudibus Joannis cardinalis Medicis, per Petrum Victorium. 1644
 * Oratio in funere Hieronymi cardinalis Scripandi, per Ægidium Marcheſinum. 1650
 * Oratio habita in ſeſſione octava, per Franciſcum Ricardotum, epiſcopum Atebatenſem. 1654
 * Oratio habita in ſeſſione ultima, ab Hieronymo Ragazono. 1659

Pars V.

- * Reginaldi Poli cardinalis de concilio liber unus, cum præſatione Pauli Manutii, Aldi filii. 1665. 8. ſeq.
 * Ejuſdem Reginaldi de baptiſmo Conſtantini Magni imperatoris tractatus. 1727
 * Ex ejuſdem decretis, anno M. DLVI. de reformatione Angliæ liber unus. 1735
 * Petri Fontidonii, pro concilio Tridentino, adverſus Joannem Fabricium Montanum, ad Germanos oratio. 1738

* Appendix

Ea continens qua in editione Lovaniensî non exiunt.

1545.

1546.

- * Pauli papæ III. bulla, qua indicit ſupplicationes pro celebratione concilii. 1827
 * Ejuſdem epiſtola ad epiſcopos & abbates aliquor Helvetiæ. 1829
 * Ejuſdem epiſtola ad Helvetios. 1830
 * Concio Bartholomæi Carranzæ de Miranda, prima Dominica Quadrageſimæ. 1832
 * Alfoñſi Salmertonis oratio, die ſancti Joannis evangeliſtæ. 1841
 * Joan. Baptiſtæ Campegii oratio de religione tuenda. 1851
 * Ludovici Majorani oratio miſſa ad partes concilii. 1857
 * Indictionis concilii Tridentini apologia, adverſus Joannem Fabricium Montanum, autore Gaſparo Cardillo Villalpandeo. 1876
 * Antonii Pagani, pro eccleſiæ reformatione, oratio. 1942
 * Jacobi Ferrauſii oratio in feſto Aſſumptio- nis B. Virginis. 1963

Alia monumenta quamplurima, que ad hoc concilium attinent, videri poſſunt in collectione Puteanorum fratrum, qua in omnium manibus eſt.

ANNO CHRISTI 1512.

ANNO CHRISTI 1512.

cretum & publicatum de eliminando ab electione in posterum Romani pontificis ambitu & fimonica pravitate a dicto predecessore tuo editum, nunquam satis laudatum, clavum divini imperii consecutus, eumque ab ipsa Lateranensis concilii celebritate sancte feliciterque auspiciatus fueris. Quid enim sanctitati tue magnificentius, quid gloriosius accidere potuit, quam eo tempore, quo de cuiusque vita reformanda, temperandis moderandisque moribus, ambitione tollenda, schismate pestifero extinguendo, augenda religione, roborando Christianorum statu, conservanda amplificandaque Romanæ ecclesiæ dignitate maxime agitur, omnium oculos, mentes, animos in te unum fuisse coniectos; eo, inquam, tempore unum te ab universo senatu tanto fastigio atque gradu dignissimum fuisse iudicatum. Quod sane admiratura cum sit omnis ætas, & ad incredibilem sapientiam, vitæ candorem, innocentiam, facilitatem, ceterasque præstantissimas vel animi vel ingenii tui dotes relatura, maximam perennis gloriæ tue partem Lateranensi concilio ascribat necesse est: cum etiam majores nostri Martino quinto predecessori tuo ad maximam felicitatem ascripserint, quod in Constantiensi concilio post schismatis perniciosi extinctionem, in tanta patrum diversitate & numero electorum ac nationum varietate concorditer ad summum pontificatum assumptus fuerit, idemque memorie mandaverint. Quare dum tu, illud idem immorale esse cupiens, magnis rationibus motus, omnia in eo gesta sub uno volumine in lucem prodire voluisti, pro tua innata prudentia scias, te non minus æternitati nominis tui, quam reipublicæ Christianæ commoditati, ornamento, salutis prospexisse. Ego autem pro summa in sanctitatem tuam mea observantia & servitute, illa ipsa in publicum edendi onus mihi a sanctitate tua demandatum tanto suscepti libentius, quod hac in te viderem ejus ipsius famam cum communi causa conjunctam. Qua igitur mentis atque animi in istam sacratissimam sedem promptitudine, sinceritate, devotione & constantia, sanctitate eadem tua teste, dum in minoribus ageret, & scintillæ aliquæ futuri schismatis apparerent, in summo rerum ac temporum discrimine indicendum concilium Iulio Bononiæ rone constituto suadebam, eadem ipsa constitutiones promulgatas, conciones habitas, epistolas a Christianis principibus missas, omnia in duodecim sessionibus, ex quibus dictum sacrum Lateranense constat concilium, gesta, ordinata & correctæ, mandata publica, cetera denique ad concilium pertinentia in unum collegi, & ex originalibus exemplaribus quam emendatissime transcripta, Jacobo Mazochio Romanæ academix librario fidelissimo imprimenda tradidi, paucis exceptis, quæ casu amissa, reperiri non potuerunt. Absolvit tandem ille summa cura, solertia, industria frugiferum & salutare opus, meaque sententia dignitatis, auctoritatis, majestatis multo majoris quam voluminis. Nam aut me amor fallit, aut si vel restitutum fluctuosissimis temporibus ecclesiæ universalis serenitatem, vel perniciosi schismatis extinctionem, vel eligendi Romani pontificis formam, universorum ordinum reformationem, vel agendi concilii normam, aut dubiorum declarationem in arduis materiis, vel in perfidos Christi hostes decretam expeditio-

nem, vel demum actus omnes atque æstimemus animo, non modo recentioribus, verum etiam vetustissimis quibusvis conciliis jure optimo conferemus. Sed ne suspensam importuna fortassis præfatione sanctitatem tuam gravioribus occupatam diutius detineam, finem scribendæ facio: illud tamen unum ingenue affirmans, ad tuam singularem ac prope divinam sapientiam maxime spectare, quæ pro communi Christianæ reipublicæ incremento summis laboribus gesta, atque in illustri tandem sunt posita monumento, sancta, inviolata, incorrupta perpetuo esse velle, eaque Christianis principibus univervis sub authentica forma nota facere. Quod si tu, pontifex beatissime, ceteris gravissimis negotiis, curisque assiduis quandoque miscbis, magnum immensæ felicitati adjunges cunulium, & pontificatum tuum gloriosissimum haud dubie augustiorem facies. Felicissime valeat sanctitas tua, quam Deus optimus maximus diu incolumem pro sua pietate ad regimen & custodiam ecclesiæ tuæ sanctæ conservare & custodire dignetur.

Summarium, sive rubrica sacri Lateranensis concilii, quod fuit inchoatum sub Julio II. pontifice maximo, die decima mensis Maii anni 1511. & terminatum die decimasexta Martii anni 1512. sub Leone X. pontifice maximo.

SACRUM Lateranense concilium duodecim habet sessiones. Ante primam narratur, quibus de causis Iulius II. pontifex maximus prorogat concilium, alias per sanctitatem suam indictum: deinde quo ordine & comitatu præfatus Iulius die tertia Maii anni millesimi quingentesimi duodecimi ingreditur basilicam Lateranensem, qualiter missa solemniter celebratur per reverendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Raphaelem episcopum Ostiensem, cardinalem sancti Georgii, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerarium, sacricæ collegii cardinalium decanum: cantaturque evangelium per reverendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Ludovicum sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconum cardinalem de Aragonia. Deinde reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Alexander sancti Eustachii diaconus cardinalis de Farnese, nomine pontificis, propter suæ sanctitatis indispositionem, legit schedulam hortatoriam ad hujusmodi concilium sciendum. Quæ lecta, sanctitas sua declarat primam sessionem inchoari debere die Lunæ decima Maii. Postremo habetur oratio ornatissima per reverendum patrem dominum Ægidium Augustinianæ religionis generalem.

Prima igitur sessio inchoatur die prædicta decima Maii. Missa celebratur per reverendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Dominicum episcopum Portuensem sancti Marci cardinalem. Sermo ornatus habetur per reverendum patrem dominum Bernardinum archiepiscopum Spalatensem. Ponuntur nomina & tituli reverendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, prælatorum, principum & oratorum, ac aliorum magnificorum virorum. Deinde cantantur litanie, fiunt orationes, pontifex, sumpto themate, Convenistis in unum patres, & hortatur synodum ad ecclesiæ reformationem & schismatis extinctionem, pacem inter Christianos principes componendam, & expeditionem

ANNO
CHRISTI
1512.

CONCILIUM

ANNO
CHRISTI
1512.

LATERANENSE V.

GENERALE NOVISSIMUM,
SVB IVLIO II. ET LEONE X.
CELEBRATVM.

*Leo papa decimus, universis & singulis patriar-
chis, archiepiscopis, episcopis & aliis praelatis
ac doctoribus & scholaribus universarum quo-
rumcumque studiorum, & aliis fidelibus Chri-
stianis, ad quos praesentes pervenerint, salutem
& apostolicam benedictionem.*

Cum in moderno Lateranensi concilio per felices recordationis Iulium papam II. praedecessorem nostrum indicto, & per nos, facto ipso approbante concilio, concluso, multa salubria ad motum correctionem, & subditorum quietem, & animarum salutem, prout expedire visum fuit, per diversas bullas, seu literas apostolicas, statuta fuissent, quae uberes fructus, Deo dante, in domo domini allatura fore speramus, & earum bullarum, ac aliorum omnium in dicto concilio gestorum tenorem, illo prius per dilectum filium nostrum Antonium tituli sanctae Praxedis presbyterum cardinalem, de mandato nostro cum originalibus literis diligenter examinato, ac de verbo ad verbum in unum librum redigi, & per dilectum filium Iacobum Mazochium in Romana curia librorum impressorem imprimi fecerimus, quia forsitan contingeret de literis ipsis sic impressis dubitari, & an fides eis in causis agitandis sit adhibenda, haesitati, illaque per allegantem in forma authentica sub plumbo, si extra Romanam curiam essent producenda, vel sub vicecancellarii, si in libro cancellariae; aut camerarii signeto, si in libro camerae essent descriptae, & in dicta curia essent producenda, produci deberent: eapropter pro communi omnium utilitate, universis & singulis vestrum per apostolica scripta mandamus, quatenus librum ipsum per dictum Iacobum impressum, & per eundem Antonium cardinalem summa cum diligentia correctum, revisum, & bene examinatum, prompto suscipiatis affectu, & studio alacri eo utamini de cetero in iudiciis ac scholis, ac si literae ipsae sic impressae, sub plumbo inibi essent insertae. Mandantes insuper, quod tenori literarum sic impressarum, manu

Concil. general. Tom. XIV.

A publici notarii ex dicto libro extracto, ac descriptione & sigillo alicujus episcopi munito, eadem prorsus fides adhibeatur, tam in iudicio, quam extra illud, quae adhiberetur ipsis originalibus literis praedictis, si illae sub plumbo exhibitae forent vel ostensa: quodque in eis contenta inviolabiliter serventur, & per vos servari mandentur, si gratiam nostram catam habetis, & nostram iudigationem cupitis evitare. Datum Romae apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die vigesima quinta Maii, anno domini 1521. pontificatus nostri anno nono.

*Antonius de Monte cardinalis sanctae Praxedis,
Leoni X. pontifici maximo perpetuam
felicitem.*

MULTA sunt, patet beatissime, eademque summa & praecitata, quibus immensa Dei bonitas augustissimum pontificatum istum ruum a sui principio mirum in modum exornavit atque illustravit. Est enim magnum ac rarum, ut reliqua praeteream, te ex urbe totius Etruriae florentissima, ac ceterarum omnium principe familia, universae non modo Etruriae, sed etiam Italiae atque Eutopae clarissima, parentibus nobilitate, virtute, rebus gestis, fortuna, religione, pietate conspicuis ortum duxisse; primum e nationis tuae mortalibus sanctissimum Petri sedem conscendisse, atque in aetate quidem tam valida & robusta, ut id nullis, aut certe paucissimis post hominum memotiam contingerit: postquam tamen in sacro senatu per quatuor fere lusta inter patres magna cum dignitate, laude, & virtutum tuarum multiplicium experimento versatus fueras. Sed tamen in numero tot gratiarum insignium a Deo acceptarum, illud mihi praecipuum videtur ac singulare, quod in tanta peccandi licentia, tam perditis moribus, tam nefaria plurimorum audacia, communi atque unanimi patrum cunctorum voto, suffragio, studio, consensu, ea potissimum tempestate, qua sacrum in Laterano concilium a Iulio II. indictum, haberetur, post jam confirmatum de-

A cretum

ANNO
CHRISTI
1513.ANNO
CHRISTI
1513.

tarium : legiturque mandatum illustris ducis A Venetiarum per dominum Thomam Phædrum prædictum, in personam magnifici domini Francisci Foscarioratoris Venetiarum.

Tenor prædicti mandati illustris ducis Venetiarum, sub data 10. Aprilis 1512.

Per eundem dominum Thomam Phædrum leguntur literæ clarissimæ memoriæ Ludovici regis Franciæ XI. directæ alias felicitis recordationis Pio papæ II. super revocatione pragmatice sanctionis.

Tenor dictarum literarum sub data vigesima-septima Novembris anni millesimi quadringentesimi sexagesimi primi.

Dominus Melchior de Bardeffinis habet orationem in concilio de revocanda prædicta pragmatica : & pontifex, sacro approbante concilio, decernit monitorium & citationem fiendam pro hujusmodi revocatione sub termino sexaginta dierum.

Tenor monitorii de revocanda dicta pragmatica, sub data 1512.

Reverendus pater dominus Alexander episcopus Alexandrinus de mandato pontificis legit bullam, in qua pragmatica revocatur, & gesta per conciliabulum Pisanum super eadem annullantur. Dein quinta festo indicitur fienda die decimasexta Februarii 1513.

Tenor prædictæ bullæ sub data 1512. IV. Idus Decembris.

Dantur vota, citantur absentes, ut ad concilium accedant : & quamplures reverendi episcopi procuratorio nomine exhibent mandata aliorum prælatorum. Finnt instrumenta, cantatur hymnus, Te Deum laudamus, &c. Deinde pontifex cum reverendissimis cardinalibus & ceteris prælatis equitat ad palatium apostolicum in Vaticano.

Tenor orationis habite in quarta sessione per reverendum dominum Marcellum prædictum.

Quinta sessio celebratur absente sanctissimo domino nostro Julio I. pontifice maximo, propter suæ sanctitatis aegritudinem, præsidente reverendissimo domino, domino Raphaële de Riario, episcopo Ostiensi, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerario, die decimasexta Februarii, in qua notantur nomina & tituli reverendissimorum cardinalium, & aliorum prælatorum in ordine, ut supra.

Reverendus pater dominus Alphonfus patriarcha Antiochenus celebrat missam, dominus Antonius de Piperno capellæ apostolicæ diaconus cantat evangelium : habeturque oratio per reverendum dominum, dominum archiepiscopum Spondinum.

Magnificus dominus Bonns de Francischis, orator magnificæ communis civitatis Lucensis exhibet mandatum suæ communis, quod legitur per supradictum dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati prædicti ejusdem communis civitatis Lucensis sub data Octava Februarii, millesimi quingentesimi decimotertii.

Per reverendum patrem dominum Scaramuzam episcopum Cumanum legitur bulla innovationis & confirmationis constitutionis contra simulationem pravitarem, in electione Romani pontificis non committendam.

Tenor bullæ constitutionis prædictæ, sub data decimaquarta Kalendas Martii 1512.

Dantur vota ab omnibus, exceptis quinque.

Deinde præfatus reverendus dominus Scaramuzza episcopus Cumanus legit schedulam, in qua commemorantur acta contra pragmaticam : & indicitur, sextam sessionem inchoari debere die undecima Aprilis 1513.

Tenor schedulæ prædictæ sub data decimaquarta Kalendas Martii 1512.

Dantur vota ab omnibus super dicta schedula. Postea mandato reverendissimi præsentis citantur absentes ad valvas concilii, accusatur eorum contumacia, finnt instrumenta.

Producantur mandata reverendi domini patriarchæ Venetiarum, & electi domini Hieronymi Cremonensis, per reverendissimum dominum, dominum episcopum Portuensem, cardinalem Grimanum; nec non quamplura alia a diversis prælatis, procuratorio nomine aliorum prælatorum absentium, qui non possunt interesse hujusmodi concilio.

Tenor orationis habite per reverendum patrem & dominum, dominum Joannem Mariam de Monte, archiepiscopum Spondinum, in qua prius laudatur institutio conciliorum, & quod Julius II. pontifex maximus indixit concilium Lateranense ; suadenturque patres concilii ad restituendam justitiam, pacem, unitatem : quæ tria divina munera hominum & temporum injuriæ deleta videntur.

Millesimo quingentesimo decimotertio, in dictione prima, die Lunæ 21. Februarii, felicitis recordationis Iulius concedit naturæ Romæ apud sanctum Petrum in palatio apostolico : & de more pontificum exequiæ celebrantur.

Die Venetiæ quarta Martii 1513. collegium reverendissimorum cardinalium ingreditur conclave post celebrationem missæ de Spiritu sancto ad altare sancti Andree, in basilica sanctorum apostolorum Petri & Pauli.

Die Veneris undecima Martii reverendissimus dominus, dominus Ioannes cardinalis de Medicis in conclavi ab omnibus cardinalibus, nemine discrepante, ad summi apostolatus apicem canonice eligitur, vocaturque Leo X. & die sabari decimanona mensis prædicti, adstante collegio reverendissimorum cardinalium, & aliorum prælatorum, per reverendissimum dominum Alexandrum cardinalem Farnesium coronatur, & inthronizatur.

Millesimo quingentesimo decimotertio, 10. Aprilis publicantur literæ prorogationis sextæ sessionis per Ioannem Dominicum de Fidelibus, sanctissimi domini nostri cursorem, usque ad diem vigesimumseptimum ejusdem mensis anni prædicti.

Die undecima diei mensis, Leo X. pontifex maximus associatur ab univesto collegio reverendissimorum cardinalium, & aliorum prælatorum, ac tota curia Romana, ad basilicam sancti Ioannis Laterani.

Sexta sessio fit die vigesima-septima prædicti mensis Aprilis anni præteriti 1513. in eadem Lateranensi basilica, præsidente sanctissimo domino nostro Leone X. in qua primo ponuntur nomina reverendissimorum cardinalium, prælatorum, & illustrium dominorum, ordine quo supra.

Celebratur missa per reverendissimum dominum, dominum Franciscum episcopum Sabinensem cardinalem Volaterranum. Habeturque oratio per reverendissimum dominum Simonem episcopum Modusensensem. Cantantur litanie. Dicitur evangelium per reverendissimum dominum

expeditionem contra infideles conficiendam. A
Deinde incipit hymnum, Veni creator. Quo per
capellæ apostolicæ cantores absoluto, reveren-
dissimus dominus, dominus cardinalis Farnesius
legit schedulam, sive bullam indictionis ejusdem
sacri Lateranensis concilii.

Tenor bullæ indictionis concilii, sub data Ro-
mæ 1511. decimaquinta Kalendas Augusti, in-
choandi die Lunæ decimanona mensis Aprilis
anni 1512.

Executio dictæ bullæ per tres cursores facta die
vigesimaquinta Julii anni prædicti 1511.

Tenor alterius bullæ prorogationis dicti concilii,
sub data Romæ 1512. decimaquinta Kalendas
Maii, lectæ per eundem reverendissimum cardina-
lem Farnesium in ipso sacro Lateranensi concilio:
quæ prorogatio est usque ad Kalendas Maias
anni prædicti 1512.

Tenor brevis alterius prorogationis lecti per
supra nominatum reverendissimum dominum
cardinalem Farnesium, sub data vigesima nona
Aprilis ejusdem anni 1512. quæ prorogatio est us-
que ad diem tertium Maii anni prædicti.

Eadem die tertia Maii concilium congregatur,
in quo missæ celebrari, orationes fieri pro divino
suffragio implorando mandantur: ordines in
concilio servandi & decreta statuuntur, advoca-
ti, procuratores, notarii, custodes, votorum
scrutatores eliguntur, locorum assignatores, &
loca quæque in ordine suo assignanda constitu-
tuuntur.

Tenor orationis habitæ per reverendum pa-
trem dominum Bernardum Zanc archiepiscopum
Spalatensem, qua prima sessio termina-
tur.

Secunda sessio incipit die Lunæ decimasep-
tima Maii anni prædicti millesimi quingentesimi
duodecimi: in qua primum describuntur nomi-
na & tituli reverendissimorum cardinalium, pa-
triarcharum, archiepiscoporum, episcoporum,
& aliorum prælatorum, nec non excellentissimo-
rum oratorum diversorum principum, multo-
rumque illustrium dominorum & magnificorum
virorum.

Missæ per reverendissimum dominum, domi-
num Thomam tituli sancti Marri in Montibus
presbyterum cardinalem Strigoniensem celebra-
tur, habeturque oratio per reverendum patrem
dominum Thomam Cajetanum ordinis Prædica-
torum generalem.

Dominus Baltassar Tuerdus sanctissimi domi-
ni nostri secretarius legit mandatum illustrissimi
regis Angliæ, & dominus Thomas Phædra concilii
secretarius legit mandatum catholici regis
Hispaniarum, in personam magnifici oratoris
domini Hictonymy Vich.

Tenor mandati præfati catholici regis.

Dicuntur orationes, sicut litanie: reveren-
dissimi cardinales præstant obedientiam ponti-
fici, per quem postea inchoatur hymnus, Veni
creator, &c. & per cantores finitur.

Reverendus pater dominus archiepiscopus
Spalatenfis legit bullam sub data decimasexta
Kalendas Junii, pontificatus Julii anno nono,
in qua Pisanum conciliabulum damnatur, omnia-
que in illo confecta annullantur & irritantur.
Lateranense quoque concilium, & quæcumque
in eo, bene gesta esse confirmantur. Dantur vo-
ta, & publica fieri instrumenta mandatur.

Per quamplures reverendos prælatos exhiben-
tur mandata aliorum prælatorum.

Concil. general. Tom. XIV.

Propter adventum reverendi episcopi Gur-
censis locum tenentis serenissimi imperatoris,
facta fuit prorogatio tertiæ sessionis Lateranensis
concilii usque ad tertiam mensis Novembris
diem.

Tenor prorogationis prædictæ, & affixio sche-
dulæ per Bartholomæum de Maritima, sanctissimi
domini nostri cursorem.

Tenor orationis habitæ per reverendum pa-
trem dominum Thomam Cajetanum ordinis
Prædicatorum generalem.

Tertia sessio fit die Lunæ tertia Decembris
anni prædicti 1512. in qua describuntur in primis
reverendissimi cardinales in ordine, & alii præ-
lati ac illustrissimi domini, & ceteri excellentissi-
mi viri, ut supra.

Missæ celebratur per reverendissimum domi-
num, dominum Marcum episcopum Prænesti-
num, cardinalem Senogalliensem, & dicitur
euangelium, *Ego sum pastor*, &c. per reveren-
dissimum dominum, dominum Ludovicum
sanctæ Mariæ in Cosmedin cardinalem de Ara-
gonia. Cantantur litanie, orationes & hymnus,
Veni creator, &c. & habetur oratio per reve-
rendum dominum Alexium episcopum Melfi-
tensem.

Legitur mandatum serenissimi imperatoris
Maximiliani per dominum Thomam Phædrum
concilii secretarium, in personam reverendi epi-
scopi Gurcensis, sub data prima Septembris 1512.

Tenor mandati prædicti serenissimi impera-
toris.

Legitur schedula per præfatum reverendum
episcopum Gurcensem, in qua advocat nomine
ejusdem imperatoris omnia acta in conciliabulo
Pisano, adhæretque Lateranensi concilio, & no-
mine præfati imperatoris præstat obedientiam
pontifici.

Affixio schedulæ, & citatio facta per Pe-
trum Menguar sanctissimi domini nostri cur-
sorem.

Reverendus pater dominus Petrus Gryphus
episcopus Forliviensis legit bullam tertiæ sessio-
nis, in qua iterum reprobantur omnia & singula
per cardinales schismaticos actitata, tam in trans-
alpinis quam cisalpinis locis, excepto ducatu
Britanniæ: revocantur quoque concessa per se-
dem apostolicam in eisdem locis, & fit indictio
quartæ sessionis fiendæ decima die Decembris
anni prædicti.

Dantur vota, incipitur hymnus, Te Deum
laudamus, &c. per pontificem, & finitur per
cantores. Dein pontifex cum reverendissimis
cardinalibus, omnique comitiva, revertitur ad
palatium apostolicum.

Tenor orationis habitæ per supra nominatum
episcopum Melfitensem.

Quarta sessio inchoatur die Veneris decima
Decembris, eo ordine reverendissimorum car-
dinalium & prælatorum, aliorumque domini-
orum, quo supra dictum est. Missæ celebratur
per reverendissimum dominum, dominum Ni-
colæum tituli sanctæ Priscæ presbyterum cardina-
lem de Flisco: & euangelium cantatur per reve-
rendissimum dominum, dominum Marcum
sanctæ Mariæ in porticu diaconum cardinalem
de Corneliis.

Præstat a prælatis obedientia pontifici,
suntque solite ceremonie, ut supra: habe-
tur oratio per reverendum dominum Marcellum
nobilem Venetum, apostolicum protono-

A ij tarium

ANNO
CHRISTI
1514.

quod dictus rex usurpaverat ducatum illum. A
&c.

Tenor mandati illustrissimi marchionis Brandeburgensis electoris imperii, lecti per præfatum dominum Thomam Phædrum.

Alterius mandati tenor illustrissimi marchionis Montisferrati, lecti pariter per eundem dominum Thomam Phædrum.

Dominus Marius de Peruschis procurator concilii proponit supplicationem sanctissimo domino nostro contra regios officiales provincie Provincie, usurpantes jurisdictionem & libertatem sancte Romanæ ecclesie.

Die Lunæ decimanona Decembris, sanctissimus dominus noster, sacro approbante concilio, mandat decernitorium penale contra prædictas personas in prædicta supplicatione insertas, spatio trium mensium exequendum per edictum in Avinionensi, Niciensi, * Vintimiliensi, civitatibus.

* Vigin-
milien.

Reverendus pater dominus Ioannes archiepiscopus Gneznensis, regis Poloniae orator, legit schedulam pontificis, in qua damnatur omnis assertio contraria veritati Christianæ fidei illuminata, mandatque publicari in principio studii quarumcumque universitatum, & observari quosdam canones per sanctitatem suam constitutos.

* Pergamē.

Dantur vota super prædictos canones ab omnibus, præterquam a reverendis, episcopo * Bergomeni, & generali ordinis Prædicatorum, qui circa duo respectively contraxerunt.

* Vinceni-
num.

Tenor bullæ per reverendum patrem Ioannem * Vincenium archiepiscopum Senensem lectæ, & per concilium approbatæ, in qua tractatur de pace inter Christianos principes componenda, & Bohemos a fide dissentientes reducendo, ac nona sessione fenda die nona Aprilis, millesimo quingentesimo decimo quarto.

Alterius bullæ tenor lectæ per reverendum patrem dominum Ioannem Franciscum archiepiscopum Taurinensem super reformatione, & sic octava sessione finitur.

Affiguntur diversæ schedulæ de mandato sanctissimi domini nostri per Ioannem Antonium cursorem in acie Campi Floræ, & valvis basilicæ apostolorum, audientie publicæ sancti Ioannis Lateranensis, & cancellariæ apostolicæ: moventes quoscumque ad proponendum materias tractandas in concilio, audiendas per deputatos, &c.

Tenor prorogationis nonæ sessionis usque ad quintam diem Maii proxime futuri anni 1514. pontificatus vero anno secundo.

Die vigesima nona Aprilis fit congregatio in palatio apostolico in capella majori, in qua fuerunt sanctissimus dominus noster & omnes cardinales, & alii prælati soliti, excepto reverentissimo patre domino Bernardo cardinale sanctæ Crucis, qui ob adversam corporis valetudinem non potuit interesse: in qua diversa a diversis dicuntur. Tandem sanctissimus dominus noster mandat dari copiam bullæ, & tempus deliberandi.

Die trigesima Aprilis omnes in congregatione conventi sunt concordés super his que proponi debent in nona sessione.

Oratio habetur per dominum Baptistam Gargiam Senensem equitem Hierosolymitanum, quam dedicat reverentissimo domino, domino Fabricio Carretto, magno Rhodiorum magistro,

Tenor orationis, præfatæ per eundem equitem, qua octava sessio clauditur.

Nona sessio celebratur in ecclesia Lateranensi die Veneris quinta mensis Maii anni 1514. in qua primo ponuntur nomina reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum, ac illustrium virorum, prout in aliis posita sunt.

Celebratur missa de Spiritu sancto sub missa voce per reverendum dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachensem, habeturque oratio per reverendum patrem dominum Antonium Pucium. Dicuntur litanie, & orationes consuetæ fiunt, benediciturque synodus per pontificem. Cantatur euangelium per reverendissimum dominum, dominum Ludovicum cardinalem de Aragonia. Deinde oratores regis Lusitanie præsentantur mandatum nomine ipsius regis, quod legitur per dominum Thomam Phædrum supradictum.

Tenor mandati supradicti sub data duodecimo Kalendas Novembris 1512.

Procurator fisci & concilii accusat contumaciam prælatorum Gallicorum non venientium ad concilium. Ex adverso episcopus Massiliensis orator Christianissimi regis, excusat eos instrumentis & literis facientibus fidem de eorum legitimo impedimento.

Tenor literarum excusationis prælatorum Gallicæ nationis, qui renuntiant congregationi Pisane, & adhærent concilio Lateranensi.

Tenor literarum concilii Sabaudie, directarum prælati Gallicis.

Tenor literarum prælatorum Gallicæ nationis summo pontifici directarum, quibus narratur duce Medioliانى & Genue impedisse, quare Romam venire non poterunt, & petunt sibi veniam dari. Ex adverso dominus Hieronymus Moronus orator prædicti ducis Medioliانى, excusat principem suum. Postremo sanctissimus pontifex absolvit eosdem prælatos, & prorogat eis terminum veniendi ad concilium.

Tenor bullæ per reverendissimum episcopum Massiliensem supra amonem lectæ, qua pontifex hortatur principes Christianos ad pacem inter eos componendam, ut fieri possit expeditio contra fidei Christianæ hostes: & ordinat nonnullas orationes dici debere inter missarum solennia, & alias preces a cunctis Christi fidelibus fundendas, cum propositione indulgentie centum dierum pro orthodoxæ fidei exaltatione, & inimicorum eius destructione. Dat quoque solum condictum omnibus ad concilium Lateranense venire volentibus, & hortatur ceteros principes, ut tuto pertransite & redire illos dimitrant, sub data 1514. tertio Nonas Maii.

Comprobantur omnia in dicta bulla contenta ab omnibus in concilio assistentibus, nemine discrepante.

Tenor bullæ reformationis curie, lectæ in ambone per reverendum patrem dominum Vincenium archiepiscopum Neapolitanum: in qua multa & diversa ad reformationem cardinalium, archiepiscoporum, episcoporum & aliorum prælatorum, reliquorumque religionum, tam in curia Romana quam extra, continentur, sub data 1514. tertio Nonas Maii.

Indictio decimæ sessionis ad Kalendas Decembris 1514.

Dantur

ANNO
CHRISTI
1514.

ANNO
CHRISTII
1513.ANNO
CHRISTII
1513.

nunt Alphonsum diaconum cardinalem sancti A Theodori Petrucium. Hymnus incipitur, Veni creator. Pontifex sumpto themate, Pastoralis officii, &c. hortatorium habet orationem ad contrinuandum concilium, donec fiat uniuersalis concordia & pax inter Christianos.

Dominus Thomas Phædra secretarius concilii legit mandatum illustris communitatis Florentinæ in personam magnifici domini Iacobi Salviati, poniturque tenor mandati sub data trigesima mensis Decembris 1512.

Dominus Matius de Peruschis concilii procurator reprodicit monitorium executum contra proficentes pragmaticam, tenoris prout supra, & accusat eorum contumacias.

Reuerendus pater dominus Robertus archiepiscopus Rheginus, de mandato sanctissimi domini nostri legit schedulam die vigesima septima Aprilis 1513. in qua sanctitas sua facit saluum conductum veniendi, morandi, consulendi, rediendi, quibuscumque ad concilium venire volentibus & debentibus, exceptis schismaticis, & aliis a iure communi prohibitis dumtaxat. Hortatur etiam principes, ut liberum transire illis concedant; prorogaturque septimanam sessionem fiendam decimo Kalendas Iunii proxime futuri. Dantur vota, & fiunt instrumenta. Postea nonnulli procuratores producunt mandata nomine aliquorum prælatorum ad interessendum huiusmodi concilio.

Congregatio prælatorum in Lateranensi palatio pro rebus concilii. Electio quoque viginiquatuor prælatorum, qui adiunt cum reuerendissimis cardinalibus in his quæ pertractanda sunt coram pontifice.

Affixio & tenor prorogationis literarum septimæ sessionis usque ad decimam quintam Kalendas Iulii 1513.

Die tertia Iunii anni prædicti fit divisio prælatorum deputatorum ad diversa negotia obeunda: & eorundem nomina, tituli & cognomina scribuntur.

Tenor orationis factæ per reuerendum dominum Simonem Modrusiensem episcopum in sexta sessione.

Septima sessio tenetur die Veneris decimasextima Iunii 1513. in qua primum notantur nomina & tituli reuerendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum, &c. per ordinem, ut supra.

Celebratur missa voce submissa per reuerendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachensem. Habetur sermo per dominum Baltasarem de Rio apostolicum protonotarium, & reuerendissimi domini Petri cardinalis Arborensis secretarium. Litanie & orationes dicuntur. Benedicuntur per pontificem synodus, ut moris est. Deinde reuerendissimus dominus, dominus Alexander cardinalis Farnesius cantat euangelium. Quo finito, oratores Poloniae producunt mandatum serenissimi domini Sigismundi, quod per dominum Thomam Phædrum ascenso ambone legitur.

Tenor mandati superscripti regis Poloniae, sub data Poznaviæ, decima Aprilis 1513.

Reuerendus dominus Marinus Caracciolus exhibet mandatum ducis Mediolani, legiturque per eundem dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati ducis prædicti sub data Papiæ nona Maii 1513.

Concil. general. Tom. XIV.

Reuerendus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus dat mandatum illustrissimi marchionis Mantuæ, quod legitur per supradictum dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati supradicti marchionis Mantuæ, sub data Mantuæ, duodecima Iunii 1513.

Reuerendus dominus Laurentius de Medezeldri producit mandatum illustrissimorum dominorum Stanislai & Ioannis ducum Mazoviæ, & legitur per eundem dominum Thomam Phædrum.

Tenor mandati supradictorum dominorum sub data Ezechonouu, vigesima Februarii 1513:

Idem Thomas legit schedulam subscriptam per dominum Bernardinum Carvial, & Fridericum de sancto Severino, olim cardinales, super materia abjuracionis schismaticis, & unionis ecclesiæ, & confessionis erroris ipsorum, & veniæ petitionis.

Tenor schedulæ lectæ de mandato sanctissimi domini nostri per reuerendum patrem dominum Pompeium de Columna episcopum Reatinum, in qua octava sessio usque ad decimasextam Kalendas Decembris fienda prorogatur.

Tenor alterius schedulæ, in qua prædicta prorogatio octavæ sessionis fienda decimosexto Kalendas Decembris usque ad diem Veneris decimasextimam Kalendas Ianuarii, iterum prorogatur ad diem Lunæ decimasquartam Kalendas præfati mensis Ianuarii.

Reuerendus dominus Baltasar de Rio protonotarius apostolicus ornatum habet sermonem in concilio, sumpto themate: *Nihil impossibile erit vobis.* & sic septima sessio terminatur.

Octava sessio incipitur in ecclesia Lateranensi die Lunæ prædicti mensis Decembris in præsentia sanctissimi domini nostri Leonis & multorum reuerendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, generalium religionum, oratorum, principum, & illustrium dominorum, aliorumque dignorum virorum.

Missæ submissa voce dicitur per reuerendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachensem, habeturque oratio per dominum Ioannem Baptistam de Gargiis militem Hierosolymitanum: fiunt orationes, cantantur litanie, & hymnus: Veni sancte Spiritus. Præstatur obedientia, fiuntque solite ceremonie, diciturque euangelium per reuerendissimum dominum dominum Marcum cardinalem de Corneliis.

Reuerendus episcopus Massiliensis, & magnificus dominus Ludovicus de Soliet, oratores regis Christianissimi, dederunt mandatum nomine eiusdem regis, & petierunt prorogari terminum supradictum ad allegandum super pragmaticam.

Obligatio supradictorum oratorum nomine Christianissimi regis, de qua fuit rogatus reuerendus dominus Petrus Bembo sanctissimi domini nostri secretarius, cum ratificatione præfati regis, sub data vigesimasexta Octobris, millesimo quingentesimo decimotertio, & regni ejus decimosexto.

Tenor mandati Christianissimi regis.

Reuerendus pater dominus Marinus Caracciolus orator ducis Mediolani opponit oratori Christianissimi regis, quod non debeat in mandato inscribi titulus ducis Mediolani, atterno

A iij quod

ANNO
CHRISTI
1516.ANNO
CHRISTI
1517.* ante fe-
dendo.

bus: sed Signinus, Cumanus, Brumatensis, Cer-
viensis, Senogallienſis, Ferentinus, Soranus &
Polignianenſis epiſcopi vellent, quod excludere-
tur approbatio privilegiorum. Tenores autem ſu-
pra dictarum ſchedularum inferuntur in undeci-
ma ſeſſione ſequentē.

Vndecima ſeſſio inchoatur decimanona De-
cembris 1516. in qua primo notantur nomina re-
verendiſſimorum dominorum cardinalium & alio-
rum prælatorum, prout in præmiſſis actum
eſt. Celebratur miſſa per reverendum dominum
Gabriclem archiepiſcopum Dyrrachienſem,
cantatur euangelium per reverendiſſimum ſan-
ctæ Mariæ in Via lata dominum Marcum diaconum
cardinalem, quod incipit: *Sedente Ieſu ſu-*
per montem Oliveti. Incipitur hymnus, Veni
creator, per ſanctiſſimum dominum noſtrum, &
dicuntur orationes conſuetæ. Quibus peractis,
orator patriarchæ Maronitarum montis Libani
præſentat & legit mandatum in lingua Chaldæa,
ſeu Arabica, quod poſtea in lingua Latina in-
terpretatum legitur a prædicto domino Andrea
Piperatio.

Tenor præſati mandati.

Obedientia per dictos oratores Maronitarum
præſtatur ſanctiſſimo pontifici, ſuper qua petun-
tur instrumenta huiusmodi obedientiæ per pro-
curatorem ſiſcalem.

Tenor ſchedulæ circa modum prædicandi ſu-
per ambonem, lectæ a reverendo patre domino
Ioanne epiſcopo Revalienſi oratore marchionis
Brandeburgienſis, ſub data 1516. decimaquarta
Kalendas Ianuarii: ſupra quam dantur vota, ne-
mine diſcrepante.

Tenor bullæ lectæ a reverendo patre domi-
no epiſcopo Iſernienſi, quæ continet concor-
data inter pontificem & Chriſtianiſſimum Fran-
corum regem ſuper pragmatica, cum man-
dato in eadem bulla inſerto, ſub data ſupra-
dicta.

Dantur vota ſuper dicta bulla ab omnibus,
præterquam a reverendis patribus epiſcopis, Lu-
cerino, Brumatenſi, Caſtelli maris, Chienſi, Ter-
donenſi, Aſculano, qui in nonnullis reſpectivè
diſſentiant.

Schedulæ, ſive bullæ tenor ſuper abrogatione
pragmaticæ ſanctionis, lectæ per reverendum pa-
trem epiſcopum Cavallicenſem, ſub data prædi-
cta, ab omnibus votata.

* Seboni-
ceſiſ.

Reverendus pater dominus epiſcopus * Si-
binicenſis aſcenſo ambone, legit ſchedulam
ſuper religioſos & eorum privilegia, ſub data
1516. decimanona Decembris, ſuper qua non-
nulli epiſcopi in aliquibus reſpectivè diſſen-
ſere.

Idem reverendus epiſcopus indicit duodecimam
ſeſſionem ſendam ſexto Nonas Martii 1517. Poſt-
ea dantur mandata a diverſis prælatiſ nominè alio-
rum prælatorum. Deinde aguntur gratiæ Deo,
& ſanctiſſimus dominus noſter cum omni comi-
titiva reveritur ad ſacrum palatium apoſto-
licum in Vaticano, & ſic undecima ſeſſio ter-
minatur.

Tenor prorogationis duodecimæ ſeſſionis cum
executione per curſores in locis conſuetis facta,
videlicet a ſexto Nonas Martii 1517. uſque ad 16.
Kal. Aprilis ejuſdem anni.

Fit congregatio nonnullorum reverendiſſimo-
rum cardinalium & reverendorum prælatorum
coram pontifice in ſuperiori capella palatii apo-
ſtolici die decimatertia Martii 1517. in qua unuſ-

quique ſedit in loco ordinato a reverendiſſimis
cardinalibus ibidem exiſtentibus, eo quia ſuſ-
cipius differentia inter oratorem regis catholi-
ci & patriarcham Aquileienſem de * antecede-
ntia.

Piperatus concilii ſecretarius de mandato eorundem
reverendiſſimorum cardinalium legit tres ſchedulas,
quarum prima ſuper extenſione Paulinæ non placuit: in aliis duabus, una de
punitioe invadentium domos cardinalium, altera
de impoſitione decimarum ac abſolutione concilii,
reſpectivè diſſenſerunt reverendi epiſcopi Salamantinenſis,
Adrienſis, Budenſis, Imolenſis.

Duodecima & ultima ſeſſio inchoatur die deci-
maſexta Martii 1517. in qua primo ponuntur no-
mina reverendiſſimorum cardinalium & aliorum
prælatorum, ac illuſtrum dominorum in ordine,
prout in ſupra dictis ſcriptum eſt.

Miſſa celebratur per reverendiſſimum cardi-
nalem ſanctæ Crucis. Fit oratio per reveren-
dum epiſcopum Iſernienſem, cantatur euange-
lium per reverendiſſimum ſanctæ Mariæ in portu
cardinalem, quod incipit: *Aſcendens Ieſus in
naviculam.* Cantantur orationes & litanie, ſi-
cut in aliis ſcriptum eſt. Deinde Piperatus prædi-
cti concilii ſecretarius, aſcenſo ambone, legit literas
ſereniſſimi imperatoris ad pontificem.

Matth. 9.

Tenor literarum prædictarum ſub datum ulti-
ma Februarii 1517.

Legitur ſchedula contra invadentes domos car-
dinalium per reverendum epiſcopum Militenſem,
quæ in aliquibus corrigitur propter diverſi-
tatem opinionum.

Tenor ſchedulæ prædictæ correctæ, ſub datum
decimaſeptima Kalendas Aprilis 1516.

Patriarcha Aquileienſis legit ſchedulam im-
poſitionis decimarum & abſolutionis concilii. Tenor
ſchedulæ ſub data prædicta.

Dantur vota ab omnibus ſere ſuper eadem ſche-
dula, exceptis reverendis epiſcopis infra ſcriptis,
qui varie diſſentiant: & procurator ſiſcalis petit
omnium geſtorum instrumenta. Deinde reveren-
diſſimus dominus cardinalis Farnenſis alta voce
dicens, Domini, ite in pace, cantato hymno, Te
Deum, &c. ſanctiſſimus dominus noſter omnibus
comitantibus equitat ad palatium apoſtolicum, &
ſic duodecima & ultima ſeſſio ſinitur, unaque
præſens concilium ſolvitur: In nomine Patris &
Filii & Spiritus ſancti, qui nos in pace cuſtodiat.
Amen.

ACTA

SACRI GENERALIS LATERANENSIS
CONCILII.

*Ad omnipotentis Dei gloriam, fidei catholica exal-
tationem, ſchiſmatis extirpationem, & in nomine
ſanctæ & indiviſuæ Trinitatis, Patris & Filii &
Spiritus ſancti. Amen.*

In his ſcriptis continentur ordinationes, ſta-
ta, conſtitutiones, decreta & alia acta & geſta in
ſacroſancto generali Lateranenſi concilio, præ-
ſidente ſanctiſſimo in Chriſto patre & domino
noſtro, domino Iulio divina providentia papa II.
recollecta, & in publicam formam redacta per
nos protonotarios, notarios & ſcribas infra
ſcriptos, ad id per eundem ſanctiſſimum domi-
num noſtrum papam, ipſo approbante concilio,
deputatos.

Dantur vota ab omnibus, exceptis nonnullis, quibus pontifex opportunè respondit. Incipitur hymnus per sanctitatem suam. Quo finito per cantores, finitur nona sessio, & omnes in concilio existentes associant pontificem in Vaticano.

Tenor orationis luculentissimæ habitæ per reverendum dominum Antonium Puccium, apostolicæ cameræ septemvirum, in nona sessione.

Die vigesima sexta Novembris 1514. sanctissimus dominus noster de consilio reverendissimorum cardinalium prorogat decimam sessionem inchoandam vigesima tertia Martii anni 1515.

Alia prorogatio decimæ sessionis de eorumdem reverendissimorum consilio, a die præfata vigesima tertia Martii, usque ad diem quartam Maii anni prædicti 1515.

Tenor salvoconductus ducis Genæv, qui fuit per curtosum sanctissimi domini nostri præsentatorum oratoribus regis Christianissimi, sub data vigesima secunda Martii 1515. cum recognitione ipsius & intimatione.

Millesimo quingentesimo decimo quinto, die secundam Maii fit congregatio reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum in palatio apostolico, coram quibus in præsentia sanctissimi domini nostri leguntur schedulæ per dominum Thomam Phædrum, proponendæ in decima sessione: quæ ab omnibus fuerunt votatæ & approbatæ.

Decima sessio incipit quarto Maii 1515. in ecclesia Lateranensi, & primo inscribuntur nomina reverendissimorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, principum oratorum, & aliorum dominorum, prout in præpositis sessionibus.

Missæ celebratur per reverendum archiepiscopum Gnezensem regis Poloniæ oratorem: & habetur oratio per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patracensem. Cantatur euangelium per reverendissimum dominum dominum cardinalem Farnesium, secundum Mattheum, quod incipit, *Dixit Iesus parabolas hæc: Simile est regnum celorum homini regi*, &c. fiuntque orationes consuetæ. Deinde oratores illustrissimi ducis Sabaudie deducunt mandatum nomine prædicti ducis. Quo per dominum Thomam Phædrum lecto, per ipsosque oratores osculatis pedibus sanctissimi domini nostri, & præstita per eos obedientia, exeunt, & clauditur concilium.

Tenor bullæ lectæ per reverendum patrem dominum Bernardum episcopum Adriensem in ambone, in qua tractatur de reformatione Montium pietatis sub data 1515. quarto Nonas Maii, quæ omnibus placet, præterquam reverendo domino Jeremiæ archiepiscopo Tranenfi, qui dicit præfatos Montes pietatis plus esse damnosos quam utiles.

Tenor schedulæ sive bullæ lectæ in ambone per reverendum patrem Bernardum episcopum Tarvisinum, contra exemptos: in qua etiam continentur nonnulla ecclesiasticam libertatem & dignitatem episcopalem concernentia, sub data 1515. quarto Nonas Maii: quæ omnibus placet, excepto præfato archiepiscopo Tranenfi.

Alterius schedulæ tenor super impressione librorum, lectæ in ambone per reverendum pa-

atrem dominum Franciscum episcopum Nannetensem, sub data prædicta; quæ placet omnibus, nisi reverendo patri domino Alexio episcopo Melitano.

Alia schedula lecta in ambone per reverendum patrem dominum Petrum episcopum * Castellæ matris, super præfixione termini contra profidentes pragmaticam sanctionem, & super indictione undecimæ sessionis.

Respondet orator regis Christianissimi in excusationem prælatorum Gallicorum, & dat literas nomine *Louis de Soliers* oratoris ejusdem Christianissimi. Responso pontificis eidem oratori: & vota quæ ab omnibus dantur, excepto episcopo Potentino, qui non vellet dati terminum profitentibus pragmaticam.

Procurator concilii aculat contumaciam absentium a concilio, & pontifex assentit & declarat, nisi ad primam comparerent.

Dantur circa decem & octo mandata a diversis reverendis prælatis, nomine aliquorum prælatorum concilio non interessentium. Postea cantato hymno, ut supra, sanctissimus dominus noster equitavit in Vaticano, associantibus cunctis in concilio existentibus.

Tenor orationis facundissimæ per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patracensem, & episcopum Torcellanum in concilio habitæ, cujus thema est: *Magnus dominus & laudabilis nimis, in civitate Dei nostri in monte sancto ejus.*

Tenor mandati illustrissimi ducis Sabaudie producti per reverendissimum dominum cardinalem sanctæ Prædix nomine ipsius ducis, sub data quarta Maii 1515.

Tenor instrumenti dati per oratorem regis Franciæ sub data 1514. vigesima quinta Novembris, alias registrati in actis concilii, quod de novo procurator ipsius concilii petit in eisdem actis registrari.

Pontifex absolvit personas in dicto instrumento descriptas, quatenus infra quatuor menses ratificent omnia in instrumento contenta.

Instrumenta, ratificationes & approbationes supradictarum personarum cum necessariis authenticatis, cum aliis diversis schedulis.

Millesimo quingentesimo decimo sexto, die decima quinta Decembris, fit congregatio reverendissimorum cardinalium & aliorum prælatorum in palatio apostolico coram sanctissimo domino nostro, pro discutendis & examinandis schedulis in undecima sessione legendis: inscribuntur que nomina in eadem congregatione existentium.

Legitur schedula per dominum Andream Pimperarium concilii secretarium, de mandato reverendissimorum cardinalium, qua continentur concordata inter sanctissimum dominum nostrum & regem Francorum. Qua perlecta, dantur vota ab omnibus, exceptis nonnullis reverendis episcopis.

Alia schedula legitur per eundem dominum Andream abrogationis pragmaticæ sanctionis. Item alia super iis quæ debent observare prædicatores verbi Dei, & super quibus præstantur vota, nemine discrepante.

Per eundem legitur alia schedula continens privilegia religiosorum. Dantur vota ab omnibus

ANNO
CHRISTO
1512.ANNO
CHRISTO
1512.

gna auctoritate Lateranensis principia concilii auspiciata est, quod a Iulio II. pontifice maximo paulo ante institutum, sanctæ Christianæ reipublicæ optamus fore salutare: tum quod ab eo vitio est, quem ego & tu sæpe soliti sumus in sermonibus nostris clarissimum huius sæculi tamquam obscurascentis lumen appellare. Et quidem quæ in communibus hominum sensibus posita sunt, ea nemo est qui in Egidio summa esse non agnoscat. Sumus enim experti pluries illam huius viri mulcentem omnium aures atque animos eximiam eloquentiam, vernacula quidem lingua Etruscorum, quæ illi patria est, abundantem, sed ex uberimis & Græcæ & Latine eruditionis fontibus deductam. Magno enim hic studio theologiæ ac philosophiæ altissimis aribus comites literas poliores adunxit. Ergo illa in factis concionibus divina semper & admiranda, flectere arbitrio suo hominum mentes, refrenare, incitatas languentes accendere, vel inflammare potius ad virtutis, iustitiæ, temperantiæ studium, summi Dei venerationem, sanctæ religionis observantiam, novit. Nec vero quidquam interfuit, illo dicente, inter doctos homines & idiotas: non senex ab adolescente, vir a muliere, non princeps ab infimo homine potuit dignosci: sed omnes pariter vidimus præcipites ferri impetu animos audientium, quocumque eos oratori impelleret libuisset. Tanta vis orationis, tantum flumen lætissimorum verborum, pondus optimarum sententiarum ex eo ferebatur. Ex quo, quod semper evenire cernimus, jam plane intelligimus necessitate evenire, non casu, ut quotiescumque dicitur est, concursus inaximi omnibus ex locis audiendi causa fiant. Sed nos hæc popularia cum multis, illa secretiora cum paucis cognoscimus. Soleo enim mirari te, Bembe, vehementerque probare iudicium tuum, cum ita dicas: Humanitatem ipsam, & eas artes quæ humanitatis proptiæ & affines sunt, si malo hominum fato amissæ intereant, ab hoc uno homine exprimi & representari posse, nec adumbrata in eo simulara, sed totam effigiem virtutis agnosci. Quod vero addis, grandiorum tibi etiam in cubiculo maximi Egidium quam in pulpito, ubi certe est maximus, facile tibi assentior. Sed hæc alias. Nunc orationem leges, de qua testatum esse apud omnes volo, quicumque eam in manus sument, redempturos eos non Hæctorem, sed Hæctoris corpus: quod ipsum tamen tanti precii est, ut iure optimo rependi auro queat. Certe non ad erit calor ille & vis in dicendo oratoria, spiritusque *cosus*, ut aiunt, *cosus*, quotantum potuit Egidius, ut omnium adstantium animos primum suavissime demulserit, deinde ad extremum vehementissime commoverit. Verum quid opus hæc ad te scribere, qui amore quidem & benevolentia erga Egidium mihi pat, iudicio omnibus antecellis? Ego, quod egi, ut elucubratio optimi & religiosissimi viri non lateret in tenebris suppressa, sed in populum exiret, spero me bonis omnibus gratum fecisse: tibi quidem certe scio. Vale.

viva vocis.

Oratio prima Synodi Lateranensis, habita per Egidium Vierbiensem, Augustiniani ordinis generalem.

NEMINEM hoc loco non mirari existimo, cum tot in urbe viri sint & tanyter copioseque dicendi facultate clarissimi, cur ipse unus qui cum

aluminibus his nulla sim ratione comparandus, & pro rostris appareat, & in tanta præsertim re, tantoque confesso, quo spectatus sacratiusque nihil habet terrarum orbis, antequam verba facere. Dicam sane aliquid intercessisse, quamobrem ego non virtute ulla aliis præpositus, sed quadam superiorum tum temporum, tum actionum ratione, & tanquam a causa ipsa invitatus videar, qui primus hoc conflictu telum jactam, & sacrosancti Lateranensis concilii auspiciata capiam. Nam cum annis abhinc circiter viginti, quantum in me fuit, & perexiguæ vires tulere, cuangelia populis interpretatus sim, prophetarum vaticinia aperuerim, Ioannis Apocalypsum de successu ecclesiæ, universæ ferme Italiæ enarraverim, ac septenumero affirmaverim, eos qui tunc audiebant, ingentes ecclesiæ & agitationes & clades visuros, illiusque emendationem aliquando cõspicuros: nunc par esse visum est, ut qui hæc dixerat ventura, idem venisse testetur: & qui toties exclamaverat, Videbunt oculi mei salutaria tempora; jam tandem exclamet: Viderunt oculi mei salutare sanctumque principium expectatæ instaurationis. Modo adis, orbis instaurationi, divini parentis proles, servator sospitatorque mortalium: deique vim mihi dicendi, orationi commovendi, patribus non verbis, sed ipsa re, veri, sancti, exacti concilii celebrandi, extirpandi, vitia, virtutes excitandi, ad vulpes quæ sanctam demolendam vineam hac tempestate scatent, capiendi: ac denique collapsam religionem in veterem puritatem, in antiquam lucem, in nativum splendorem, atque in suos fontes revocandi. Dicam itaque de synodo, & quam ecclesiæ commoda semper sit, & quam nostris temporibus necessaria: præfatus, oraculorum styllum me invertere non ausurum esse, sed integra, ut legi soleant, verba atque orationes usurpaturum: tum quod homines per sacra immutari fas est, non sacra per homines: tum quod *απὸ τοῦ ὁμοῦ τῆς ἀληθείας ἐστὶν*, simplex sermo veritatis est. Atque a principio partitio illa in mentem venit, rerum alias divinas esse, cælestes alias, alias humanas. Divinæ quippe, quod sunt motus ac mutationis expertes, emendatione non egent: cælestes vero atque humanæ agitationi obnoxii, instaurationem desiderant. Nam luna cum ad solis commercia venerit, sol cum a cancro in brumam descenderit, quasi magno mortalium dispendio, damna ab integro reponunt; cogunturque, prescribente natura, lucis iacturam rependere, & quidquid cadendo abstulerint, ascendendo mortalibus restituere. Quod si cælestia sicutum itinera, quamquam perpetua, immortalia, sempiterna, redeunt tamen restituunturque, quidnam tertium hoc faciet rerum genus, ut pote fluxum, caducum, mortale? Profecto, aut E interitu cito pereat necesse est, aut continua innovatione resciciatur. Quod enim est cibus corporibus, ut vivant; quod genitura generibus, ut perpetua sint; id præstat humanis animis sua pro tempore emendatio, cultura, disciplina: quamque absque ciborum alimentis animantia diu vivere, tam humana anima, tam ecclesiæ absque cura synodorum probe agere non potest. Ac quemadmodum si pratis imbres, si hortulis rivos, si agris cultum, si vineis putationem, si denique viventibus alimenta subduxeris, illa arescent brevi, silvescentque, hæc vivere desinent atque emorientur: ita ferre post-Constantini tempora, quæ ut sacris rebus multum adjecere splendoris & ornamenti, ita morgni & vitæ severitatem

In nomine domini nostri Iesu Christi. Amen.

ANNO a natiuitate eiusdem 1512. in dictione decima quinta, die vero Lunæ tertia mensis Maii, qui tunc dies inventionis sanctæ crucis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Iulii divina providentia papæ II. anno nono, præfatus sanctissimus dominus noster papa, qui alias indixerat concilium generale in alma Vrbe, in ecclesia Lateranensi, die Lunæ decimanoa mensis Aprilis præteriti inchoandum & celebrandum, & deinde propter certum conflictum habitum apud Ravennam civitatem Romanolæ inter milites sue sanctitatis & sanctæ Romanæ ecclesiæ & regis catholici ex una, & exercitum Ludovici regis Francorum & prætenfos schismaticos, adhaerentes concilialulo Pisano, seu conventiculæ satanæ, ex alia parte; in quo conflictu fuerunt interfecta multa hominum milia, & inter ceteros dominus de Fuffo magnus magister capitaneus regis Franciæ, & plures alii diverfi duces & barones & proceres Gallorum & Hispanorum, & capti reverendissimus dominus Ioannes cardinalis de * Medicis apostolicæ sedis legatus, & Fabricius Columna, & alii plures, & dicta civitas ecclesiæ miserabiliter a Gallis direpta, inchoationem huiusmodi usque ad Kalendas Maii eiusdem anni prorogavit, & demum ex eadem causa ad supradictum diem Lunæ tertium supradicti mensis Maii iterum prorogavit, prout in literis apostolicis, quarum tenores infra acta primæ sessionis inferuntur, plenius continetur.

Volens idem sanctissimus dominus noster, dominus Iulius II. pontifex maximus inchoare dictum concilium generale ex pluribus & variis, gravissimis & urgentissimis causis, statum universalis ecclesiæ & apostolicæ sedis, ac perniciosissimi schismatis extinctionem concernentibus, ut in literis indicationis concilii latius continetur, indictum, cum die præcedenti ex palatio apostolico lectica vectus ob sui corporis indispositionem in pontificali apparatu & comitiva omnium reverendissimorum dominorum cardinalium, patriarcharum, primatum, archiepiscoporum, episcoporum, protonotariorum, abbatum, & univèrsæ curiæ & custodia militum Rhodianorum cruce signatorum, & consuètis ceremoniis, ut moris est, in dictæ basilicæ Lateranensis ædibus divertisset & hospitasset & pernoctasset, consultus dicta tertia die de mane in præfata basilica Lateranensi, celebrata prius in majori altari missa per reverendissimum in Christo patrem & dominum, dominum Raphaelem episcopum Ostiensem, cardinalem sancti Georgii vulgariter nuncupatum, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerarium, & collegii sacri cardinalium decanum, ac facto sermone Latino per reverendum patrem & magistrum fratrem Ægidium de Viterbio, sacre theologiæ professorem, ac ordinis Eremitarum sancti Augustini priorem generalem, ac verbi Dei prædicatorem celeberrimum, cuius tenor in fine præsentis actus & solennitatis iurii sacri Lateranensis concilii ponetur. Facta etiam prius processione per eundem sanctissimum dominum nostrum, reverendissimos cardinales, patriarchas, archiepiscopos & episcopos ac abbates, nec non alios viros, qui de iure seu consuetudine ad concilium generale venire consueverunt, intraverunt ornati plurivalibus, planetis, & dalmaticis iuxta ordinis qualitatem, & mitris, locum in medio prædictæ Lateranensis ecclesiæ pro celebratione concilii.

Concil. general. Tom. XIV.

A cili huiusmodi paratum, cum suis subfelliis, tabulatis, clausuris, altaribus, pontificali cathedra, ornamentis & ordinibus, quæ in huiusmodi sacrorum conciliorum celebrationibus servari & fieri consuevissent reperiuntur. In quo cantatis li-ranensis & aliis devotis orationibus, & hymno, Veni creator Spiritus, &c. de more in principio celebrationis conciliorum a sanctis patribus & sancta Romana ecclesia legi & decantari solitis & consuètis, capella cantorum incipiente, *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam, &c.* & invocata Spiritus sancti gratia, ac exhibita per omnes cardinales & prælatos præfatos sanctissimo domino nostro obedientia & reverentia consueta in paramentis ordinate & convenienter, cantatoque evangelio per reverendissimum in Christo patrem dominum Ludovicum sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconum cardinalem de Aragonia vulgariter nuncupatum, incipiente, *Designavit dominus & alios septuaginta duo, &c.* reverendissimum in Christo patrem dominum Alexandri sancti Eustachii diaconi cardinalis de Farnesio vulgariter nuncupatus stans in thalamo eminenti, ubi dictus dominus noster papa sedebat, legi schedulam tenoris infra scripti, nomine sue sanctitatis, propter indispositionem sui corporis impediti, videlicet.

Indicto per nos hoc sacro Lateranensi concilio, de quo, cum in minoribus essimus, sæpè numero cogitavimus, & ad summi apostolatus apicem vocati, omnino nobis celebrandum proposuimus, dum ante ipsius inchoationem bella inter Christianos vigenia sedare, & oves perditas ad ovile dominicum reducere intendimus, repente inrestina hæresis, insidiantè sarana-bonorum operum perturbatore, domum Dei, quam decet sanctitudo, invasit. Ne igitur contagiosa pestis latius serperet, & Christi gregem nobis commissum sentim inficeret, pastoralis officio iugiter invigilantes, vocemque Isaïæ animo repetentes: *Im consilium, cogit concilium: diutius cunctandum fore non duximus.* Convenimus itaque, venerabiles fratres, vosque dilecti filii, hodierna solenni die in hac Lateranensi basilica, ut in Spiritu sancto congregati viam veritatis eligamus & abijciantes opera tenebrarum, induamur a tma lucis. Vos igitur horramur in domino, ut illum præ oculis habentes, qui est via, veritas & vita, in medium libere consulatis, Deo magis quam hominibus placere studentes. Speramus enim domino cooperante in hac sacra Lateranensi synodo sentes ac vepres ab agro domini penitus extirpare, depravatos mores ad meliorem frugem redigere, pacem inter Christianos principes componere, denique expeditionem adversus hostes fidei inter se dissidentes decernere, ut in hoc vexillo salutiferæ crucis, quæ huic sacro concilio auspiciatissimum dedit initium, antiqui hostis insidias superare valeamus.

Qua lecta, sanctissimus dominus, approbante sacro concilio, concilii sacri Lateranensis inchoare decrevit primam sessionem incipere die decima Maii futura, quæ erat dies Lunæ proxime ventura.

Iacobus Sadoletus Petro Bembo salutem plurimam dicit.

HABES, Bembe, orationem Ægidii Viterbiensis, quam tanta ope expetivisti, dignam illam quidem propter elegantiam quæ ab is potissimum legatur, qui iudicare aliquid de præstantibus ingeniis possunt; sed aliis quoque commendationibus prælucentem, tum quod m-

Psal. 62.

Luc. 10.

Psal. 42.

Isa. 16.

Rom. 15.

B gna

A N N O
CHRISTI
1512.
A. B. 1.
I. Jul. 44.
P. Jul. 18.

ob utrumque bonum se dixerit testatur euange-
lista, qui cepisse eum scribit tum facere, tum
docere. Quin & duodecim illi duces, qui su-
per omnem terram constituti sunt principes,
Spiritus afflati numine, completique, ira utam-
que cæli vim sunt assecuti, ut etiam cæli appel-
lationem promeruerint, ut vulgatissimum jacta-
tur oraculum: *Cæli enarrant gloriam Dei*. Quo
monemur, eorum rectorum celebrandam esse
gloriam, qui cæli rum lucem sapientia, tum con-
versiones sanctimonia imitati consecutique sint.
Hujus iraque rei, quæ omnium longe maxima
est, quanta cura synodis fuerit, historia memo-
rat. Nam qui præstanti doctrinæ sanctum vitæ
institutum adjunxerint, a synodorum paribus ex
universo terrarum orbe conquisiti, eveci, exor-
nati que sunt, summa cum elegantium laude, ec-
clesiarum fructu, commodo, lætitia, plausu po-
pularum. Quid illud omnium gravissimum ac
periculosissimum loquar, quod nemo tempesta-
te nostra non deplorat? injurias principum dico,
legionum insolentiam, armatorum minas. Quid
enim miserius vel audiri vel cogitari potest, quam
ut cæli terrarumque regina ecclesia aut vi servire,
aut manus dare, aut grassantium tela pertimescere
cogatur? Quæ quidem pestis adeo serpit hoc tem-
pore, adeo insurgit, adeo invalefcit, ut omnis
illa ecclesie auctoritas, atque a Deo tradita libet-
tas, eversa, profligata & plane extincta esse vi-
deatur. Quamobrem cave, Iuli secunde pontifex
maxime, cave credas illum mortalium quidquam
melius salubriusve cogitasse unquam, quam ipse,
Spiritu sancto momente, cogitaveris in synodo
instituta, cujus quidem nulli reges, nulli prin-
cipes possunt vel decreta contemneret, vel iussa
negligere, vel auctoritatem detrectare. Si qui
enim forte pontificem ipsum per se incrimen par-
vipendete ausi sunt, synodi auctoritate, princi-
pumque & nationum consensu ac studiis instrum-
entum metuere ac vereri consueverunt. Nam si
synodorum res gestas repetamus, nihil illis poten-
tius, nihil majus, nihil munirijs esse intellige-
mus. Synodo namque in Joannem Hispanum &
Alphonsum Lusitanum, Rodolphum imperatorē
designat Gregorius X. Synodo Martinus IV. in Pe-
trum Aragonensem animadvertit. Synodo VIII.
Bonifacius in Philippum regem decernit. Synodo &
olim Gregorius aliter, & patrum memoria Engi-
nius Græcam ecclesiam Latinæ conjungit. Syn-
odo in Frideticum imperatorem agit & IV. In-
nocentius, & Gregotius VII. Quin in hac ead-
em ade omnium principe, & quæ vincere sem-
per hostes solita est, vincinunquam, non nisi syn-
odo & II. Innocentius adversarios dejecit, &
III. Alexander Victorem sociosque superavit: &
III. Innocentius Othonem imperio submovit,
& Martinus V. hostilia tyrannorum arma dissi-
pavit. Et ne omnia perfequar, quidquid lande,
quidquid gloria dignum a Melchiadis etate in ec-
clesia gestum est, aut ad hostem arcendum, aut
ad rempublicam componendam, id omne de syn-
odis originem sumpfit, & proinde synodis refer-
endum accepit. Quid enim aliud sancta
synodus est nisi malorum metus, proborum spes,
errorum ejectio, seges & restitutio virtutum, qua
dæmonum fallacia vincitur, sensus illecebræ au-
feruntur, ratio amissam aciem recipit, terribis
cælo justitia restituitur? Reddit siquidem ad mor-
tales Deus. Nam si dixerat: *Vbi duo vel tres meo
nomine convenierint, ad eos venio, interque eos
sum*: quanto huc libentius se conferet, quo non

Matth. 18.

dno tantum, vel tres, sed tot ecclesie capita
proficiuntur? Nam si angelos Ioannes appel-
lat ecclesiarum pastores, quid est quod vel voris
petere, vel precibus a Deo consequi non possit
ranta simul frequentia angelorum? Hic Eva ab
exilio revocatur, hic serpentes caput talo premit-
tur puellæ sanctioris: Abraham educitur e
Chaldæorum tertis, Agar ancilla obtemperat do-
minæ: fœdus cum Deo rursus setitur, animo-
rum circumcisio introducitur. Hic scalam figens
partiarcharum patet in cælum aditum pandit,
Deo jungitur in palæstrâ ludo, & a videndo
Deo accipit nomen. Hic populi velut in solitu-
dine fame oppressi, divinitus suppetias impe-
trant, cæli angelorumque panem recipiunt, &
suavitate vescuntur caelestium epularum. Hic
cum hominum peccata tanquam faxea evaserint,
Mosis virga percussa, aquarum fontes effundunt.
Hic thesaurus in agro abditus effoditur, margarita
emirur, lampades accenduntur, semen in bonam
seritur terram, sinapis granum surgit in arborem,
& seraci oleæ oleaster inseritur. O beata itaque
illa tempora, quæ synodos susceperunt! hæc
stulta, si non agnovierint: misera, si non admi-
serint. Et quoniam vetera synodorum commoda
strictim attingimus, nunc quam brevissime nostra
delebemus. Appello ergo te, Iuli II. ponti-
fex maxime, summus ille te appellat Deus,
qui suam te gerere in terribis vicem voluit, qui e
tanto jam pridem senatu te unum delegit qui no-
num usque in annum ecclesie suæ te sponsum
defendit, qui & bonam cogitando mentem, &
magnam agendo facultatem dedit, quantam
nulli majorum unquam præstitit; ut scilicet præ-
dones abigeres, vias purgares, seditiones tolle-
res, domini templum omnium quæ usquam visa
sunt, magnificentissimum excitares: militiæ,
quod nemo antehac potuit, ecclesie arma mag-
nis regibus metuenda faceres, ut denique im-
perium propagares, ut Ariminum, Faventiam,
Ravennam, & permulta recuperares. Quæ etsi
etipere tibi hostis potest, quin ramen primus pon-
tificum hæc omnia gesseris, efficere non potest.
Magnum enim principum virtus non ex casu
aut ex eventu, sed ex consiliis actionibusque cen-
senda est. Nunc rebus gestis habebis quæ de-
erant, ut synodum vocares, & communi Christiano-
rum hosti bellum indiceres, & quæ ab initio
semper cogitasti, spondidisti, detrevisti, jam
Deo, jam Christiano gregi, jam tuæ præstes tum
pietati, tum fidei. Ac scias, re bonos omnes in
magnam spem erexisse, quippe qui bellorum
& malorum temporum injuria ad hæc differen-
da coactus quidem fueris, ad negligenda vero
& deserenda non minis, non telis, non cladi-
bus adduci poteris: quin animum ea constantia
firmaveris, ut ii fluctus, hæc aquæ quamquam mul-
tæ firmam tamen caritatem tuam extinguere non
poverint. Ille itaque idem Deus, qui præter
hæc omnia quæ ad animum excitandum enume-
ravi, immortalia beneficia, his superioribus an-
nis rum Bononiæ, tum Romæ, cum etiam intra
ades tuas extinctus habereris, in vitam revoca-
vit, & ad hæc maxima opera gerenda reservavit,
ut & ipse Deus extindto pontifici manifestissimo
mitaculo, & pontifex extinctæ ecclesie san-
ctissima synodo vitam restitueret, atque una
cum reviviscente pontifice etiam ecclesia mori-
bus revivisceret. Ille, inquam, Deus petit man-
datque, ut duo illa animo volutes, cures, pera-
gas, & quemadmodum propheta jubet, destruas,
eycellas,

A N N O
CHRISTI
1512.

Apo. 2. 63.

Gen. 13.

Gen. 12.

Gen. 16.

Gen. 17.

Gen. 28.

Psal. 77.

Nam. 20.

Matth. 13.

Ibidem.

Matth. 25.

Mar. 4.

Matth. 13.

Rom. 11.

ANNO CHRISTI 1511.
1512.

ANNO CHRISTI 1511.
1512.

tem non parum enervarunt; quoties a synodis habendis cessatum est, toties vidimus divinam spon-
sam a sponso derelictam, illudque euangelii fa-
ctum, quod heri recitabatur: *Iam modicum, & non videbitis me.* Vidimus Christum in navi-
cula obdormientem, vidimus ventorum rabiem,
hæreticorum furorem in candida veritatis vela ir-
ruentem. Vidimus perditam malorum audaciam
adversus jura, auctoritatem, majestatem ecclesiæ
sævientem. Vidimus malas cupiditates, diram auri
atque habendi sitim. Vidimus, inquam, vim, rapinas,
adteria, incestus, omnem denique scelerum
pestem ita sacra profanaque miscere omnia, ita in
sanctam naviculam impetum facere, ut pene sce-
lerum fluctibus illa latus dederit, ac prope versa
& pessumdata sit. Rursum cum eo monente spiritu,
cui hodie supplicationes decretæ sunt, patres ad
synodum confugerunt, quam primum emendave-
re composuereque omnia, ventis, turbinibusque
imperavere, & quasi in tutissimum portum delati
impetum rationi, injuriæ justitiæ, vitæ virtuti,
tempestates ac fluctus ferentati tranquillitati que
cedere compulerunt, hymnumque cecinerunt
sancto Spiritui, piscatorum, maris atque aquarum
Deo: *Aquæ multa non poterunt extinguere cari-
tatem.* & illud: *Iam hiems transiit, imber abiit &
recessit: surge amica mea.* Iacet enim sponsa, ut
hieme frondes arborum: surgit revirescitque sy-
nodorum studio, ut silvæ veris tempore revoca-
to sole frondefcunt, ad Solis redeuntis radios
& secundi spirant Zephyri & læta plantaria ger-
minant: ad synodorum lumen & divini spiritus
flant auræ, & emortui ecclesiæ oculi reviviscunt
ac recipiunt lucem, ubi pars altera impletur ora-
culi: *Ierem modicum, videbitis me.* Quod qui-
dem nihil aliud sibi vult, nisi quod sancti Spiritus
lux, quæ synodis omnis extinguitur, tamquam
excussus & silice novus ignis, iterum accenditur &
recuperatur in synodis. Ad hæc Paulus apostolo-
rum decus, cum salutis caput offenderet, *Absque
fide,* inquit, *Deo placere nullo modo possumus.* At-
qui sine synodis stare non potest fides: absque sy-
nodis igitur salvi esse non possumus. Verum quod
ratione dicimus, ut etiam experimento probemus,
cogitandum nobis est, tres esse credendarum re-
rum radices, e quibus universa ecclesiæ fides man-
nat. Prima divina natura unitas est. Altera, ead-
em in natura parentis, sobolis, amoris felicissima
Trinitas. Tertia in virginis utero, prolis divine
conceptio. In quibus veluti in altissimis apicibus
ac sanctissimis montibus, & reliquæ fidei partes
novem & pietas universa fundata est. *Fundamenta
enim ejus in montibus sanctis.* Vnitas nempe mons
Dei nuncupatur, quod in una duntaxat Dei es-
sencia sit atque natura: & ut unitatem illam non
solitariam, non sterilem, sed uberrimam fecunditate
præditam cogitemus, in idem mons pinguis adji-
citur. Corpus vero in virgine verbo junctum,
montem coagulatum vocat vates. Hæc itaque tri-
partita illa vinea est, super vertices montium sita,
quam & futuram cecinerit oracula, & præsentem
euangelia indicaverit. Sed jam perierat vinea: nam,
ut testis est David, illam aperit silva depopulatus
erat, illam tumor philosophiæ vastaverat. Arius
primum montem avellere conatus est, qui unitate-
rem * disperfit: Sabellius secundum, qui perso-
nam confudit: Photinus tertium, qui partem vir-
gineum impura remeritate labefactavit. Tres
veluti impississimi gigantes qui gloriæ cupiditate de-
rerum novarum studio illecti, montes loco move-
re ausi sunt, ut viam sibi facerent ad cælum oppu-
Concil. general. Tom. XIV.

agnandum rescindendumque. Et erant jam voti cõ-
potes: nam quæ ipsi philosophia persuadebant, ar-
mis ea recipi principes imperabant. Philosophia
nos argumentis urgebat, arma collatis signis oppu-
gnabant. Illa præstigiis, hæc vi fidẽ evertere conabatur.
Illam invertere quæ credebantur, hæc eos qui
credebant perdere contendeant. Illa in pietatẽ &
animas, hæc in corpora vitamque sæviebant. Quid
faceret divina spõsa jamjam peritura quo se verte-
ret? quo confugeret? cujus fidem, cujus opẽ, cujus
auxilium imploraret? Exhorrescebat tempestas,
navicula mergebatur. Denique ne multis morer,
nulla effugiendi, nulla evadendi inventa via est,
nisi Nicæna synodus, ubi Silvestro ad clavum seden-
tenti, & jamjam naufragium facienti, e cælo sese
ostendens Deus, *Modica,* inquit, *fidei, quare
dubitasti?* Ac statim divinis fulminibus & fidei
montes restituit, & gigantum remeritatem disje-
cit: ubi crepta puella experimento didicit, cum
quidquam sibi adverti imminere videat, nullum
omnino præsidium ad se vel vindicandam effica-
cius habere, quam synodum, qua sola sit, ut nul-
læ aquæ ecclesiæ caritatem extinguant, utque di-
vinus spiritus in nostris animis mausionem effi-
ciar, unicus, velut aquarum victor, tempesta-
tumque potens, teste Mose, fertur super aquas.
Iam vero quod de fide dixi, quæ utique nulla
esset, si synodi institutio non fuisset; idem ferme
de temperantia, justitia, sapientia, ceterisque
virtutibus existimari velim. Omnes enim desi-
diam pro labore, otium pro negotio, voluptatem
pro sollicitudine expetimus. Verum cum animad-
vertimus, quandoque fore, quod in synodis sit,
ut census habeatur, ut morum & vitæ exploretur
ratio, ut improbi reprehendantur, judicentur,
plectantur; contra probi alliciantur, foveantur,
atollantur; incredibiles stimuli appetendæ virtu-
tis injiciuntur, ut homines colligant sese, ut me-
liora deliberent, ut ad vitia relinquenda & ad vir-
tutem capeffendam accendantur, nihilque non
honestum, nihil non magnificum moliantur. Illud,
illud synodi discerniculum fuit, unde veluti ex
equo Trojano tor clarissima ingeniorum lumina
emicuere. Illa virtutum approbatio, illa detestatio
vitiatorum, Basilios, Chrysoctomos, Dama-
scenos Græciæ, Hieronymos, Ambrosios, Au-
gustinos, Gregorios Italiæ peperit: qui cum ma-
gna similibus turba bone Deus, quos libros, quæ
scripta, quæ monumenta, quod doctrinarum,
quod disciplinarum, quod divini vel auri vel ar-
genti genus in Christianum ararium non con-
gesserunt? Rem prætereo nisi tempus obfisteret,
minime prætereundam, de ecclesiarum rectori-
bus, de pastoribus populorum, in quibus qui-
dem universa rei Christianæ sita est & summa &
salus. Vt enim inferior hic mundus cæli tum mo-
tu, tum lumine regitur; ita Christianæ gentes a
rectoribus suis, velut a cælestibus pastoribus gu-
bernantur: qui, si boni futuri sint, necesse est ut
& lumine disciplinarum fulgentes, alios doce-
ant, & motum sanctarum actionum exercentes,
quæ docuerint, ipsi in primis & maxime agen-
do præcant. Hæc duo illa sunt, quæ & docuit
pastorum princeps Christus, & cum lucer-
nas ardentis gestare ad clare institendum, &
ad sancte agendum præcinctos esse jussit, si-
mul ipse misice exercuit, cum & lux mundi,
& divini Patris sapientia fuerit, & sanctus san-
ctorum appellatus sit, quod probos omnes
vitæ sanctimonia antecesserit: atque eas ob res,
Ego, inquit, *sum pastor bonus.* Quod vero
B ij ob

Can. 8.

Can. 2.

1000. 16.

Hebr. 11.

1. sal. 36.

1. sal. 67.
1. sa. 5.
1. ter. 8.
Matth. 20
1. 21.
1. sal. 79.

Matth. 14.

Luc. 12.

ANNO
CHRISTI
1512.

tissimam salutem sancti Spiritus numine firmetis, curetisq; & pacari Christianos principes, & in publicum Christi hostem Mahumetem nostrorum regum arma converti, atque his fluctibus, his tempestatibus, his aquis, non modo non extingui ecclesie caritatem, sed almae crucis meritis, & divini spiritus ductu, quibus junctim hodie sacra fiunt, ablu potius ab omnibus conceptis maculis, & in antiquum splendorem munditiamque restitui.

Dixi.

Habita fuit oratio in æde Lateranensi quinto Nonas Maias 1512.

SESSIO I.

SESSIO I.

DIE Lunæ decima mensis Maii, anno, indictione & pontificatu, de quibus supra, congregata fuit sacra & universalis synodus in basilica Lateranensi, præsideate præfato sanctissimo domino nostro Iulio, celebrata missa de Spiritu sancto per reverendissimum in Christo patrem dominum Dominicum episcopum Portuensem, cardinalem Grimanium, seu sancti Marci vulgari- ter nuncupatum: habitus sermo per reverendum patrem dominum Bernardinum archiepiscopum Spalatensem. Interfuerunt infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Iacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigonienfis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Elisco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasie, Nannetenfis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctæ Prædixedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononienfis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctæ Sabinae, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Alphonfus sancti Theodori, Senensis.

Patriarcha & assistentes pape.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonfus Antiochenus.

A Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis & Torcellanensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.

Reverendus pater dominus Franciscus Iadrensis.

Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.

Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienfis.

Reverendus pater dominus Orlandus Nazarenus.

Reverendus pater dominus Franciscus Vincen-

tius.

Reverendus pater dominus Franciscus Sueffanus.

Reverendus pater dominus Iulianus Agrigentinus.

Reverendus pater dominus Ferdinandus Cajetanus.

Reverendus pater dominus Laurentius Alcu-

lanus episcopus, vicecamerarius & gubernator Urbis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
Reverendus pater dominus Ioannes Iacobus Bar-

renfis.

Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius Senensis.

Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicosenfis.

Reverendus pater dominus Bernardus Spalaten-

sis.

Reverendus pater dominus Antonius Avenio-

nenfis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Antima-

rienfis.

Reverendus pater dominus Mauticius Tuanien-

sis.

Reverendus pater dominus Ieremias Tranensis.

Reverendus pater dominus Andreas Noboniam-

senfis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.

Reverendus pater dominus Iosue Esculanus.

Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Ca-

valicenfis.

Reverendus pater dominus Galafius Bellunen-

sis.

Reverendus pater dominus Octavianus Viter-

bienfis.

Reverendus pater dominus Ioannes Antonius

Calenensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Ortanus.

Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.

Reverendus pater dominus Iacobus Paphen-

sis.

Reverendus pater dominus Galafius Sarfatinen-

sis.

Reverendus pater dominus Iacobus Signinus.

Reverendus pater dominus Altobellus Polenfis.

Reverendus pater dominus Andreas Miletenfis.

Reverendus pater dominus Iacobus Paphen-

sis.

Reverendus pater dominus Simon Ariminenfis.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisi-

nus.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricari-

centis.

Reverendus pater dominus Thomas Cervienfis.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Ma-

riancenfis.

ANNO
CHRISTI
1512.
Ierem. 11.Ephes. 6.
Rom. 13.

Exod. 16.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

ⁱ apostolos
intelligit
dum lacine
loqui vult

Exod. 17.

evellas, eruas errores, luxum, vitia : instituas, aedifices, plantes moderationem, virtutem, sanctioniam. Ad hæc vero agenda, cum alia permulta, tū præcipue exercitii amissus excitare nos debet: quod equidem putem divina providentia factum, quo armis ecclesiæ alienis fræcederemus, ut ad nostra redeuntes, victores evaderemus. Nostra autem arma sunt pietas, religio, probitas, supplicationes, vota, lorica fidei, atque arma lucis, ut apostoli verbis utar. Ad quæ si synodi opera redibimus, ut armis non nostris inferiores aliquo hoste fuimus, ita nostris erimus omni hoste superiores. Veniat, quæso, in mentem Moïsi bellum, quod adversus Amalec regem fecit. Videbis populum Deo carum, gladius fidentem, vinci semper : contra, si semper vincere precibus suppliciter. Iosue exercitum in prælium ducebat, Aaton sacerdos cum Hur ac Mose montem ascendebant. Illi armato corpore ferebantur in hostem, hi Deum purgato animo precabantur: illi ensibus, hi votis agebant: illi ferro, hi pietate pugnabant. Vidimus utraque arma, militiæ scilicet ac religionis. Sed jam quæ nostra sint, Deo rem ostendite, cognoscimus. Dum Moyses, inquit, manus atroliebat, noster vincebat exercitus: dum manus remisittebat, exercitus inclinabat. Ac ne casu id factum suspicemur, in calce sermonis illius scribitur, adversus Amalec, hoc est in ecclesiæ hostem, Dei manum ac bellum esse in generatione & generationem. Quibus quidem verbis monet Deus, utramque generationem atque utramque ecclesiam & Moïsi & Christi, militiæ armis vinci, pietatis studio vincere: superari telis decertando, sacra faciendo superare. Freta initio suis armis ecclesiæ Africam cepit, Europam obtinuit, Asiam occupavit, non bello, non ferro, sed religionis actionibus & sanctitatis opinione per universum orbem Christiana signa circumtulit. At ubi sponsa quæ tunc undique vocabatur, accerseretur, expetebatur in vestitu deaurato, aureum paludamentum ardentis spiritus ferreis Ajacis infans armis commutavit, imperium, duodecim ducum partum sanguine, amisit, Asiam & Ierusalem perdidit, Africam Ægyptumque relinquere coacta est, Europæ cum Byzantinis imperio & Græciæ, bonam eripi sibi partem vidit. Vox Dei est, dicentis, lassus Moïsi manibus, votis, precibusque cessantibus, Iosue vincti, vincere Amalec: ita & nos vidimus, cum religio vota ferro commutavit, toto se ore pulsam, ejectam, explosam ecclesiam, aucto in immensum Mahumete, qui, nisi ferro relicto, rursus in pietatis sinum ad aras & Dei pulvinaria redeamus, crescet in dies magis, subiget imperio omnia, orbem universum nostræ impietatis ultor impiissimus occupabit. Video, video, nisi vel hoc concilio, vel alia ratione nostris moribus modum imponamus, nisi nostram humanarum rerum cupiditatem, malorum fontem, cedere divinarum amorum compellamus, actum de republica esse Christianam, actum de religione, actum etiam de iis ipsis opibus, quas patres divino cultu aucto peperere, nos contra, neglecto, amissuri sumus. Eæ enim ita ex extrema pauperie pervenere ad summum, ut non ita multo post interitæ esse videantur: ac nisi recepturi canamus, nisi rationibus nostris consulamus, insula illa ditissima, cujus ad ornandam sacerdotis tempora usus fuit, vix ad operienda invenitur. Audite divinas voces undique sonan-

tes, undique synodum, pacem, sanctam illam expeditionem efflagitantes. Quando enim vita nostra mollior? quando ambitio petulantior? quando cupiditas inflammator? quando peccandi licentia impudentior? quando audacia adversus picratem loquendi, disputandi, scribendi, aut frequentior, aut securior fuit? Quando in populis rerum sacrarum, quando sacramentorum, quando & clavium & sanctorum præceptorum non modo negligentia, sed & contemptus major? Quando apertus religio & fides nostra ludibrio vel tenui plebeculæ fuit? Quando, prohi dolor, schisma in ecclesiâ perniciosius: quando bellum periculosius? quando hostis potentior? quando exercitus truculentior? quando obiter monstra, portenta, prodigia tum cæli minitantis, tum terræ expavescentis, aut crebriora, aut horribiliora apparuere? Quando (hæc stultus me impedit) cædes, quando ciades, aut post Britanniam, vel postea Ravennate cruentior? quando, inquam, ullus inter insaufos dies, quam sanctissima illa resurgens Christi lux, aut luctuosior, aut calamitosior illuxit? Quæ quidem omnia, nisi ferrei sumus, quidnam aliud, quam scælitus missæ voces sunt? Voces namque Dei, uti Proclus ait, sacra sunt, de quo uno aiunt oracula, quod, *Dixit & facta sunt*. Et in arcanis Hebræorum legimus, decem dictis quæ in Genesi leguntur, orbem universum esse conditum. Voces igitur sunt, quæ fieri cernimus, voces mentis Dei ac præcipientis ut synodum habeas, ut ecclesiam emendes, ut utriusque hominis bellum tollas, ut sponse tuæ undique læcessitæ pacem utramque restituas, ut gladios avertas urbis & Italiæ jugulis imminentes, ut noſtam frenes vivendi licentiam, ecclesiæ viscera majoribus vulneribus ferientem. Non enim multi refert, quantum agri possideamus, sed quam justis, quam pii, quam divinarum rerum studiosissimus: ut denique post tot mala, tot incommoda, tot calamitates, principem Christum audias, Petro posterisque synodum ostendentem, ut unicam omnium malorum medicinam, singularem periclitantis naviculæ portum, solam reipublicæ confirmandæ rationem. *Tu, in Luc. 22. Petre, aliquando conversus, confirma fratres tuos*. Audis Petre? audis Paule? Auditis augustissima semper capita, tutela ac præsidium urbis Romæ? Auditis, in quem malorum cumulum ecclesiæ vestro fundata sanguine deducta sit? Videtis acies utrimque proſtigatas, videtis cædes? videtis clades? videtis campos occisorum acervis operios? Videtis terram hoc anno plus cruentis hausisse, quam pluvie; minus imbrum bibisse quam sanguinis? Videtis rantum occubuisse Christiani roboris, quantum fuerat ad fidei hostem debellandum satis: nihil nobis nisi exitium, nihil nisi interitum superesse? Ferte opem, juvate, succurrite, & quam de Ludæorum & tyrannorum saucibus eruisit ecclesiam, nunc domesticis cladibus occumbentem erigite. Orat populus, viri, feminaeque, omnis ætas, omnis sexus, omnis orbis: rogant patres, obsecrat senatus, obtestatur ipse denique simplex pontifex, ut se, ut ecclesiam, ut urbem Romam, hæc templa, has aras, hæc sacra, hæc vestra ipsorum capita servetis, ac synodum Lateranensem, hodie ante ora vestra a Julio II. pontifice maximo indictam, (quod faultum, felix fortunatumque sit nobis, ecclesiæ vestræ, totique reipublicæ Christianæ) in orbis terræ certissimam

SESSIO 1.

Psal. 148

Genes. 1.

Luc. 22.

ANNO
CHRISTO
1512.

SESSIO

concilii in hac Lateranensi basilica tenendi, & proximis diebus inchoati, per nostras intimationis & prorogationis literas denuntiari & per vulgari fecimus, quarum tenor subsequitur, videlect.

Iulius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam.

Sacrofanctę Romanę ecclesię martyrum sanguine consecrata, magistrę, fidei, veritatis alumna, omnium errorum expertis, unica & immaculata, divina institutione, sanctorum auctoritatibus conciliorum, canonumque omnium testimonio, ecclesiarum cunctarum primatum tenentis, fidelium matris, regimini superna dispositione pręsidentes, circa religionis Christianę puritatem, ipsiusque unitatem, pacem & tranquillitatem, quę in conjunctione membrorum ad unum caput, Christum videlicet, cujus vices in terris gerimus, principaliter tendit, divisionem ovilis nobis ex alto commissi, in illoque schisma, per quod ecclesia scindi & scandalizari, grexque dominicus nobis creditus turbari quoquo modo possit, quantum cum Deo possumus, prohibentes, ac damna & scandala quę exinde evenire possent, enervantes, ac palmites futuros infructuosos succedere, & quoscumque aliter quam per ostium ad ovile ingredi cupientes, ac a via domini postquam illam semel cognoverant, retrocedentes, ad semitam veritatis reducere, vulpeculaque ex vinea ejusdem domini per ministerium summi apostolatus etiam expellere desiderantes, de opportuna provisionis remedio providemus, aliaque ordinamus & mandamus, prout conspicimus in domino salubriter expedire. Sane non sine gravi animi nostri molestia percipimus, quod quidam sanctę Romanę ecclesię cardinales qui nobiscum, dum versus civitatem nostram Bononiensem pro recuperatione nonnullarum terrarum sanctę Romanę ecclesię etiã una cum nostra cura personaliter accederemus, pro recuperandis terris hujusmodi venire simulaverant, ex nostra licentia ab urbe recedentes, Florentiam diverterunt, ibique se continuerunt, etiam postquam nos eos per dilectum filium nostrum Franciscum tituli sancti Clementis presbyterum cardinalem, tunc in minoribus constitutum episcopum Concordiensem datariam nostrum, ac per literas nostras ad nos tunc Bononię existentes, vocati feceramus; licet se venturos obtulissent, nihilo minus satore zizanię seminante, per quem morum subversio in clero & populo frequenter obrepit, tanquam membra insana sine causa legitima a suo capite recedentes, armis satellitibusque stipati, imo in seipsis armis assumptis, & pro faciei dotalibus vestibus thoracem induiti, & gladiis armati, Papiam se contulerunt. Quo cum pervenissent, stimulo conscientię, ut credimus, agitati, per internuntios, perque regionum oratorum intercessionem reditum ad nos postularunt, & pro desertionis venia supplicarunt, quam benigne obtulimus. Sed ipsi qui nobis ex officio tanquam consultores assistere, neque sine licentia nobis & nostrę curię veluti corporis membra abesse debuissent, ausi tamen sunt os in cælum,* & spiritum blasphemię, & cum Lucifero sedem ad Aquilonem ponere, altitudinem nubium transcendere, ut se similes Altissimo constituent, pontificalem auctoritatem nostram sibi ipsis adscribere satagentes, convenientes ut locustę acephali, aggressi sunt sine Romani pontificis

*in * ad spiritum blasphemię,*

A auctoritate ecumenicum generale atque universale concilium convocare, locum concilii & tempus indicere, & valvis ecclesiarum ac aliis publicis locis per publica instrumenta etiam falsa indicationem hujusmodi affigere & publicare, eisdemque instrumentis falsis publice atque impudenter uti, quosdam sanctę Romanę ecclesię cardinales sui propositi focios in eorum prætenso edicto falso declarando, qui tamen & publicis & privatis scripturis eorum propriis manibus scriptis, se illis in hujusmodi proposito, neque verbo, neque scripto unquam junxisse, seu quomodolibet consensisse protestati sunt, nosque ac venerabiles fratres nostros ejusdem sanctę Romanę ecclesię cardinales ac alios tunc expressos, vocare & requirere, ut per nos vel alios ad hujusmodi eorum concilium accedere vellemus, non formidarunt, asserentes decennium post ultimum universale concilium, etiam contra constitutionem concilii Constantiensis quę incipit, Frequens, jam dudum effluxisse, & nos illud convocare neglexisse, maxime cum juravissimus & vovissimus illud post biennium a creatione nostra tenere, tempusque pro homine interpellare, neque credendum fore, nostra auctoritate & voluntate concilium futurum: & cum de gravibus criminibus notoriis durantibus, universalem ecclesiam scandalizantibus in capite agendum foret, ad summum pontificem concilii congregationem non attinere, sed secundo loco ad cardinales, qui pontifici in negligentia non adhæserunt, convocatione concilii spectare. Ac ut hujusmodi eorum convocationem & conventiculum honestare viderentur, eisque auctoritatem adjicere, hoc idem fere per omnia, per quosdam assertores procuratores carissimorum in Christo filiorum nostrorum Maximiliani Romanorum imperatoris electi, & Ludovici Francorum regis Christianissimi, principum, sub eisdem datis modo & forma, & similibus schedulis, præter tamen voluntatem & mentem dictorum principum, ut rationabiliter credi debet, fieri & publicari procuraverunt & ordinarunt. Sed hæc ut falsa, ficta cõmentitiaque sunt, & non ex zelo caritatis & religionis, sed odii fomite & inimicitie procedentia, ita omnibus principibus, nec non Christi fidelibus cupimus nota fieri. Quis enim tanti erroris particeps est, qui nos de negligentia erga convocationem concilii redarguere possit, cum nihil nobis per ultimos undecim annos, quibus cardinalatus officio functi sumus, magis cordi fuerit, quam celebrari videre generale concilium, & ecclesię Romanę statum in melius reformari? Quid enim felicitis recordationis Alexandro sexto Romano pontifici prædecessori nostro magis nos odiosos fecit, nisi studium & cura generalis concilii celebrandi? Quid nos terra marique jactavit, cum nobis idem Alexander prædecessor esset insensus? Quid toties Alpes transcendere, transalpinas Gallias peragrarere per æstus, nives & glacies compulit, nisi quod nitebamur, ut a Romano pontifice concilium indiceretur, convocaretur & celebraretur? Nota recensemus, & principibus Christianis apertissima, imo illis ipsis qui nos & fratrum nostrorum collegium criminantur, dudum pleneque comperta. Quare antea vite ratio apud prudentes de præsentis & futuro vite rationem facit, nulla subest ratio, cur dicti cardinales qui a nobis recesserunt desperent nos facturos, quod tam longo tempore, tam ardentem, & non sine vite discrimine fieri desideravimus & studuimus. Aperiant oculos cordis

riancensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Milopotamiensis.
 Reverendus pater dominus Raphael Crapitanensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisignianensis.
 Reverendus pater dominus Mathæus Vmbriaticensis.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregionensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Algarensis.
 Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.
 Reverendus pater dominus Bernardinus Castrensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Castellimaris.
 Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenensis.
 Reverendus pater dominus Guillelmus Cortonenensis.
 Reverendus pater dominus Nicolaus Neocastrensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Tudensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Launenensis.
 Reverendus pater dominus Michael Monopolitanus.
 Reverendus pater dominus Dominicus Aquenensis.
 Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Bovinensis.
 Reverendus pater dominus Georgius Callienensis.
 Reverendus pater dominus Ludovicus Signensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Maricanus.
 Reverendus pater dominus Lambertus Venusinus.
 Reverendus pater dominus Simon Modrusiensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Anglonensis.
 Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus Nolanus.
 Reverendus pater dominus Corradus Astunensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Ilciensis.
 Reverendus pater dominus Michael Mordanienensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Arianensis.
 Reverendus pater dominus Hugolinus Liciensis.
 Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.
 Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
 Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.

Abbat.
 Reverendus pater dominus Abbas monasterii sancti Galgani ordinis Cisterciensis Vulturnensis diocesis,
 Reverendus pater dominus Floremondus abbas monasterii sancti Georgii de Vrbe, ordinis sancti Benedicti.

Magistri generales ordinum.
 Magister Thomas generalis ordinis Prædicatorum.
 Magister Demetrius ordinis Minorum vicarius.

A Magister Ægidius generalis ordinis eremitarum sancti Augustini.
 Magister Bernardus vicarius ordinis beatæ Mariæ de Monte Carmelo.

Senator urbis.

Magnificus dominus Petrus de Starclupis Florentinus.

Oratores.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis & reginæ Hispaniarum.
 Magnificus dominus Franciscus Foscarus eques, orator serenissimæ & illustrissimæ domini Venetorum.
 Magnificus dominus Antonius de Strozis, orator Florentinorum.

Illustrissimi domini temporales.

Illustrissimus dominus Iulius de Vrfinis.
 Illustrissimus dominus Marcus Antonius de Columna.
 Illustrissimus dominus Nicolaus de Ruvere.
 Illustrissimus dominus Franciottus de Vrfinis.
 Dominus Fabricius de Careto, procurator ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani.
 Dominus Sixtus de Ruvere prior Urbis, miles ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani.
 Dominus Petrus Grimanus prior de Hungaria, miles ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani.

Deinde præsentibus supradictis, & aliis doctores & magistris, cantantibus litanis & aliis orationibus cum genuflexionibus, benedictaque synodo per sanctissimum dominum nostrum iuxta morem & laudabilem consuetudinem in sacris conciliis servari solitam, & quampluribus devotis orationibus, ac cantato euangelio per reverendissimum dominum Ludovicum sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconum cardinalem de Aragonia, quod incipit: *Ego sum pastor bonus*: idem dominus noster Iulius papa habuit orationem, sumpto themate: *Convenistis in unum, patres, &c.* Et allocutus est synodum, exhortans omnes ad meditando & solerter insistendum super ordinandis, quæ ad ecclesiæ pacem & statum pertinent, ac schismatis extinctionem, & dicte ecclesiæ reformationem, ac contra fideles per Christianos principes expeditionem, pacemque inter eos componendam. Facta itaque exhortatione magna cum gravitate & caritate, quibus Romanum pontificem decebat, idem sanctissimus dominus noster incepit hymnum, *Veni creator spiritus, &c.* Quo absoluro per cantores, reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii diaconus cardinalis, de Farnesio vulgariter nuncupatus, stans in thalamo eminenti juxta locum, ubi præfatus sanctissimus dominus noster sedebat, alta & intelligibili voce legit quendam schedulam, cujus tenor est talis.

Schedula prima.

Bulla indicationis sacri generalis concilii Lateranensis.

Iulius episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

INTENDENTES executioni eorum quæ anno præterito & præterito pro celebratione generalis concilii

ANNO
CHRISTI
1511.

divini juris quam humani, ruinosas domos, civitatemque penitus desolatam pro celebrando œcumenico concilio? Nunquam talibus in locis scriptum est concilium generale fuisse celebratum. Revolvantur omnes conciliorum œcumenicorum historie: apparebit patribus nostris sanctis sane & prudentibus viris, pro celebrando concilio ante omnia cordi fuisse, eligere civitatem amplam, ædificiis accommodatam, salubris aeris, fertilis soli, convehendis commentibus facilem: quæ omnia si Pisis adesse quispiam affirmaverit, ruinæ civitatis, ædificiorum rudera, villarum & vinearum everisiones redarguant sic dicentem. Hæc tamen si Pisis essent integra, ut non sunt, nec affirmari possunt sine impudentia; quomodo est ad Pisas tutus accessus, vel in ea mansio, cum omnis Tuscia arma nunc traçet, & nos pro pastoralis quod gerimus, officio, nil magis premat, quam Florentinos & Senenses, inter quos fremit bellum, ne se armis invicem impetant, continere? Fidem de re hæc facere possunt plerique Christiani principes, a nobis sapius & instantius requisiti, suam per literas & nuntios auctoritatem & gratiam interponere, ut si inter se si populi pacem habere noluerint, per inducias saltem ab armis abstineant. Igitur cum ex præmissis & aliis etiam notissimis causis, accessus ad Pisas, vel ibi mansio secuta habenda verisimiliter credi non possit, cum civitas ipsa desolatione, habitationibus pro concilio non sit fulta; cum ager vastitate sit desolatus, cum tempus in edicto seu indictione præfixum sufficere non possit, & terminus assignatus ab illis temporibus generali concilio celebrando dari solito non respondeat: cum insuper indicentes nulla sint auctoritate suffulti, & si quam habere possent, illa, ut decuit & fieri oportuit, imo debuit, non sint usi; cum edictum ipsum seu convocatio de falsitate se convincat: Nos considerantes, quanta cum difficultate & temporis diuturnitate prædecessores nostri præfati in eorum conciliis celebratis præfatas hæreses & schismata, etiam aliquando imperiali majestate adjuvante, sustulerunt, quodque illa in totum extinguere nequiverunt, cum eorum aliqua (quod dolentes referimus) usque ad hodiernum diem in sua pertinacia perdurent, quamque calamitosa fuerint prælatis & omnibus Christi fidelibus schismatum tempora, supradicta omnia, tamquam perniciosissima schismatum atque errorum seminaria, quæ aliquamdiu conniventibus oculis toleravimus, expectantes eorum ad cor reversionem, ob Christi caritatem zelumque domus suæ dissimulare ulterius non valemus, timentes nobis improperari illud Ezechielis: *Non ascendis super adversos, neque opposuisti vos murum pro domo Israel: verentes etiam, ne signenta erroresque prædicti Christi fidelium minus eruditorum mentes aliquo insiditatis laqueo involvant, apud quos sæpe, ut inquit Origenes in canticis, pulchriora videntur mendaciorum sophismata, quam documenta veritatis: & ne error cui non resistitur, approbari videatur, & veritas Dei que causa, & iura indefensa opprimantur, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus matura deliberatione, de eorundem cardinalium concilio & unanimi consensu, ac de apostolicæ potestatis plenitudine, prædictas indictionem, convocationem & publicationem assertas, schismaticæ conventiculæ, synagogæ*

Ezech. 17.

A fatanæ, & ecclesiæ malignantium, per Dathan & Abiron auctores schismatum, eorumque socios, & alias supradictas procuratorio nomine dictorum carissimorum filiorum nostrorum Maximiliani imperatoris Romanorum electi, & Ludovici Francorum regis Christianissimi, illustrium principum, & factas, indictas & publicatas, omniaque & singula in eis & qualibet earum, contenta, & inde secuta quæcumque quorum tenores, ac si de verbo ad verbum presentibus infererentur, pro sufficienter expressis & insertis haberi volumus, tamquam a non habentibus facultatem, & ex minus legitimis causis ac incongruis terminis & loco, nulla, irrita & inania, non legitime ad scindendum & scandalizandum universalis ecclesiæ unitatem facta, ne cancerosus morbus invaleseat, reprobamus, revocamus, cassamus, irritamus & annullamus, revocaturque, irrita, cassa, reprobata & annullata haberi volumus, ac, prout sunt, nullius robotis vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus. Distinctius sub excommunicationis, anathematis & maledictionis aeternæ, ac dignitatum & beneficiorum ecclesiasticorum quorumcumque secularium vel regularium, feudorum, indultorum, privilegiorum, concessionum, facultatum & gratiarum privationum ipso facto, infamie, & aliis in universalem ecclesiam scandalizantes, & schisma in ea discordiamque suscitantes, eisque consilium, auxilium vel favorem præstantes, tam a jure quam alias promulgatis & indictis penis inhibemus. Nec non eisdem cardinalibus qui a nobis recesserunt, ut præferretur, ac omnibus & singulis cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, qualitatis, conditionis, præclementiæ, auctoritatis & nobilitatis existentibus, & quacumque ecclesiastica, etiam cardinalatus, patriarchali, * provinciali, archiepiscopali, episcopali, abbatiali, seu seculari, regali, reginali, ac etiam imperiali, ac aliis dignitatibus & præclementibus fulgentibus, & quos ab omni vinculo juramenti, conventionis, obligationis & promissionis per eos forsan factorum, propterea absolviimus & liberamus, ac absolutos & liberatos fore nuntiamus, ne indictionibus, publicationibus & convocationibus prædictis, omnibusque aliis & singulis, vel eorum aliquo, per reprobos aut alios præfatos, vel eorum aliquem, ut præferretur, factis, directe vel indirecte, tacite vel expresse, seu quovis quæsto colore adhareant, accedant, intersint, obediant, assistant, consilium, auxilium vel favorem præstent, aut quomodolibet intendant, ut pessima * facta suis erroribus confusa tamquam nebula dissolvantur, etiam inhibemus. * secta.

Omniaque & singula, civitates, terras & loca quæcumque, ad quæ perversa concilia, seu potius conciliabula, schismaticæ conventiculæ, synagogas, ac ecclesiæ malignantium hujusmodi indicentes, & eis adharentes, obedientiam, consilium, auxilium vel favorem aliquem, ut præferretur, præstantes, & eorum quemlibet declinare contigerit, & in quibus concilia seu conciliabula, aut ecclesiæ malignantium hujusmodi celebrari vel coadunari & congregari contigerit, ecclesiastico subjecimus interdicto. Et nihilo minus bonam intentionem nostram exequi, volentes, ut antiquæ hæreses quæ in diversis Christianorum partibus nondum extinctæ sunt, & pessimum noviter pullulans schisma, extinguantur, reformationique morum tam ecclesiastico-

cordis, & odios obstacula refecent, cogitent, qua voce, quibus oculis, qua facie promiserimus, ut dicunt, in nostra ad pontificatum assumptione, iuraverimus & voverimus generale celebrare concilium: quoniam nostræ promissioni interfuerunt. Certe palpabant, nos non sola voce, non simulate, sed in cordis simplici veritate id egisse quod prædicant. Quod si ea quæ diximus, attendere nolunt, examinent & inspiciant omne studium in pontificatu nostro circa præmissa. Nonne omnes principes Christianos, qui ad obedientiam ex more præstandam miserunt oratores admonuimus de celebrando generali concilio, deque expeditione in perfidos Turcas conciliariter decernenda, assumenda & proseguenda? Nonne primo pontificatus nostri toto biennio Christianos potentatus pacare studuimus, ut conciliatis animis concilium iniretur? Quid ultra facere debuimus aut potuimus ad restituendam ecclesiæ pacem, quod omiserimus? Novit ipse cardinalis, qui edicti seu indictionis huiusmodi & contentorum in ea se aurigam proficetur, & * clavi moderatorum prædicat, quid a nobis habuerit in mandatis, cum ad Romanorum imperatorem electum per universam Germaniam illum nostrum & sanctæ sedis apostolicæ legatum misimus: communicet illa fraternis suis qui cum illo sentire videntur; proferat monita in scriptis illi tradita: certo certius, & luce meridiana clarius erit, hanc indictionis desperationem de celebrando a nobis concilio, nedum levem & inanem, sed falsam, irrationabilem, impossibilemque fuisse. Nulla nostra culpa, neque sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, dilata esse generalis concilii indictio, convocatio & celebratio. Disfulit hæc infelicitas temporum, quæ sub eodem Alexandro prædecessore nostro vexare cepit Italiam, & adhuc vexare non cessat; & instant necessitas recuperandi terras & iura eiusdem Romanæ ecclesiæ. Nam propositum nostrum semper ad concilii celebrationem promptissimum atque intentissimum fuit. Quare spiritum diffidentie deponant, & ita huiusmodi calumniæ auctores reversi ad cor, mordere desinant pastorem & patrem animarum suarum. Desinant etiam calumniari fratres suos ejusdem Romanæ ecclesiæ cardinales. Quod si tam ardentem illi cordi est, se caput & auctores generalis concilii constituere, quid ad hanc rem factu opus sit prius discant. Revolvant sanctorum patrum & Romanorum vitas pontificum, & antiquum morem indicendi & convocandi & celebrandi concilium; traditiones & leges super his editas a patribus inspiciant, videbunt huiusmodi concilia a solis Romanis pontificibus esse indicta, & aliter indicta, rata non fuisse. Quod vero attinet ad constitutionem concilii Constantiensis quæ incipit, Frequens huiusmodi; ea ad octuaginta annos servata non fuit: & si servata fuisset, teste patris memorie Eugenio papa IV. etiam prædecessore, ac sacrorum canonum sanctionibus, ex causis prædictis licuit nobis transgredi; & quod fortius est, stante legitimo impedimento, de quo supra, eam locum non habere certo certius est. Votum autem & juramentum, quod ex prædictis causis de iure nobis transgredi licuisset, & transgressi non sumus, quandoquidem legitimo impedimento detenti, non potuimus observare: & quia votum & juramentum, quantum ad hanc materiam attinet, in foro conscientie versantur, de æquitate canonica purgatio moræ semper admittitur. Desinant nobis & fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus ne-

Concil. general. Tom. IVX.

gligentiam impingere, quæ, ut præmittitur, nulla fuit; & si qua fuisset, ipsis cum Alexandro prædecessore præfato & nobiscum manentibus multo magis imputari posset. Quod autem doceat juxta prophetam, linguas suas loqui mendacium, & contra divinum præceptum, adversus principem populi sui maledicentes, confingunt in nos crimina, & ea quidem, ut asserunt, dirantia, gravissima, notoria, scandalizantiaque universalem ecclesiam; dicuntque propterea negligentibus aliis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, ad eos devolutam concilii congregandi facultatem; non miramur: quoniam, teste Hieronymo, schismatici, cum dubitant causas suas damnari, in contumelias prosiliunt. Dicant prædicti nomine tantum cardinales Dathan & Abiron, Acaciique & Dioscorum representantes, tenebrarum filii, namquid summo pontifici spectet & pertineat congregare concilium, etiam si de sua causa agatur? Legant ultra antiquos, gesta Constantiensis concilii, in quibus se potissimum fundant, ut ex eis tamquam Iudæi ex propriis codicibus confundantur: reperient, Ioannem papam XXIII. de cuius potissimum causa agebatur, concilium Constantiense huiusmodi indixisse. Cum ergo concilium prædictum congregare parati simus, satis constat, dolosas eorum linguas locutas fuisse mendacium. Sed si hæc omnia cessarent, stantibus impedimentis prædictis, in qua negligentia dici possunt esse fratres nostri sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales huiusmodi non requisiti ad concilium congregandum, ita ut ad paucissimos, Romano pontifici eorum culpa ambitioneque insensos, schismaticos, ac extra domum Dei positos, potuerit potestas universalis ecclesiæ devolvi, imo potius ab eis usurpari? Adjiciamus ergo nunc huiusmodi potestatis abusum ostendere trium mensium & quatuordecim dierum ab eis tempus in suo, ut volunt, edicto seu convocacione assignatum, & ad œcumenicum concilium congregandum: hoc tam brevi temporis spatio poterit nationibus Christianis a Mediolano remotissimis legitime innotuisse? Poteruntne, si innotuisset in termino, dicecesanas & metropolitanas synodos convocare, celebrare & persicere? Poteruntne, qui venturi decernerentur, ad tantum iter necessaria conquisivisse? Poterunt principes accedere volentes, populis sibi subditis & status sui securitati* bonæ consuluisse? Poterunt, quos mittere decreverint, procuratores aut oratores plene informatos mittere? vix cur sor expeditus trium mensium & semi spatio ire & redire posset sine sarcinis, unde & quo ipsi graves viros & multa secum impedimenta trahentes, siue quibus venire non possunt, putant, imo decernunt, accedere posse & oportere. Quare si nihil aliud, indictionem concilii quam attentaverunt, in tempore præfixo accedendi impossibilitas ipsa penitus enervat: sed possibile fuerit & aliqua ratione decretum hoc ipsum concilii tempus, loci ratio indictionem ipsam nullam facit. Locus concilii commodus esse debet & tutus. Quis ignorat (quod dolenter dicimus) urbem Pisas prope quatuordecim continuos annos obsessam durissime fuisse, & ad eam desolationem bello redactam, ut rarissima domus integris parietibus in illa consistant, & fere nullæ sint, quæ contignationibus & solariis muniantur; Habitarentne ibi sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, principes secularares, vel oratores eorum, communitatum item nuntii? Habitarentne doctores celeberrimi, tam

C divinæ

ANNO
CHRISTI
1512.

* f. tamque

* f. indicti

expressio habenda foret, illarum omnium tenores præsentibus, ac si de verbo ad verbum inferrentur, pro expressis habentes: venientes ad concilium Lateranense huiusmodi libere, tute & secure transire, morari & recedere permitant & permitti faciant, ne tantum * taleque laudabile & necessarium concilium Lateranense distrahatur, & ut ad illud venientes tute & in pacis tranquillitate vivere, dicere & expedire valeant, quæ omnipotentis Dei honorem concernent, totiusque ecclesiæ sanctæ statum. Decernentes nihilo minus irritum & inane, quidquid contra indictionem concilii Lateranensis per nos * indictam huiusmodi, seu ad impedimentum, præiudicium aut dilationem eiusdem, per schismaticam conventiculam & ecclesiam malignantium prædictis, seu quemvis alium, quavis auctoritate, quovis ingenio aut quæsito colore, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Insuper, ut præmissa omnia & singula ad omnium, ad quos spectat, notitiam & cognitionem deveniant, omniumque quæ in præsentibus literis continentur, certa & indubitata notitia habeatur, nullisque præmissorum ignorantiam iuste prætereundum possit, nec se legitime excusare, cum etiam ad intimandum aliquibus personaliter in præsentibus literis comprehensus turus non pateat accessus, literas prædictas: Volumus & decernimus, præsentibus literis nostras, per aliquos curiæ nostræ cursores vel notarios publicos, in basilica principis apostolorum & ecclesia Lateranensi, hora divinorum, dum ibi multitudo populi ad divina audiendum convenire & congregari consuevit, publice ac alta & intelligibili voce legi & publicari & dictarum ecclesiarum portis sive valvis, & in acie campi Floræ & cancellariæ apostolicæ affigi, & ibidem per aliquod temporis spatium dimitti debere, ut ad singulorum notitiam publicamque notionem devenire possit: transumptisque illarum manu publicorum notariorum factis vel subscriptis, sigilloque alicujus prælati munitis, fidem indubiam adhiberi, omnesque & singulos in illis comprehensos, & ad quos pertinet, perinde arctari & constringi ac teneri & obligari ad observantiam omnium & singulorum in eis contentorum, cuiuscumque gradus & dignitatis existant, ecclesiasticæ vel mundanæ, post lapsum unius integri mensis a data præsentium numerandi, in omnibus & per omnia, & perinde ac si personaliter & in propria persona inrimatæ fuissent, & eis personaliter præsentatæ, præsentium tenore decernimus, statuimus & declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reprobationis, revocationis, cassationis, irritationis, annulationis, declarationis, absolutionis, liberationis, inhibitionis, interdicti, nuntiationis, convocationis, statuti, indictionis, ordinationis, concessionis, mandati, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo undecimo, quinto decimo Kal. Augusti, pontificatus nostri anno octavo.

Sigismundus.
D. de Comitibus.

A Ego Iulius catholice ecclesiæ episcopus subscripsi.
Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Sanctus Petrus, sanctus Paulus.
Iulius papa secundus.

Ego Raphael episcopus Officensis, cardinalis sancti Georgii, camerarius, subscripsi.

Ego Dominicus episcopus Portuensis, cardinalis sancti Marci, subscripsi.

Ego Iacobus episcopus Albanensis, cardinalis Arborensis, subscripsi.

Cardinales presbyteri.

Ego Nicolaus cardinalis tituli sanctæ Priscæ, subscripsi.

Ego F. cardinalis de Claramonte manu propria.

Ego Marcus tituli S. Mariæ Transiberinæ cardinalis Senogallensis.

Ego Robertus tituli S. Anastasiæ presbyter cardinalis Nannetenis.

Ego Leonardus tituli sanctæ Sufannæ presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Christophorus tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Sixtus tituli sancti Petri ad vincula presbyter cardinalis vicecancellarius, subscripsi.

Ego Christophorus Eboracensis tituli sancti Petri & Marci presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Antonius tituli sancti Vitalis presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Petrus tituli sancti Eusebii presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Achilles tituli sancti Sixti presbyter cardinalis Bononiensis subscripsi.

Ego F. tituli sancti Clementis presbyter cardinalis subscripsi.

Diaconi cardinales.

Ego Ioannes sanctæ Mariæ in Domnica diaconus cardinalis de Medicis, manu propria subscripsi.

Ego Alexander sancti Eustachii diaconus cardinalis de Farnesio, manu propria subscripsi.

Ego Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis de Aragonia, manu propria subscripsi.

Ego Marcus sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis * Cornelius, manu propria subscripsi.

Ego B. sancti Hadriani diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Alphonsus S. Theodori diaconus cardinalis Petrucius subscripsi.

E A tergo vero * dictæ bullæ erant verba executionis & publicationis & intimationis dictæ bullæ per tres cursores infra scriptos facta sub hac forma, videlicet:

Anno a nativitate domini 1511. indictione decimaquarta, die vero Veneris vigesima quinta mensis Iulii, pontificatus sanctissimi domini nostri Iulii divina providentia papæ I I. anno octavo, retro scriptæ literæ apostolicæ convocationis concilii generalis, publicatæ & affixæ fuerunt in valvis sancti Iacobi Hispanorum de Vrbe, dum celebrabantur divina, ubi magna multitudo convenerat, tam curialium quam officialium, & Romanorum, propter festum solenne quod in eadem ecclesia celebrabatur. Eadem die in Vesperis, dum

SESSIO I.

* de Cornelio.

* dictæ bullæ terarum apostolicarum infra scripta verba erant.

fiasticorum quam sæculatium personarum, quæ de iure vel consuetudine reformationi vel determinationi concilii subiunguntur, bellorumque imminentiū seditioni consulatur, unicuique quod suum est reddatur, iustitia & pax sese invicem osculentur, Christianique fideles in pace & unitate, in Dei nomine, non ex passionum privatarum fomite, qui, ut ex gestis diversorum conciliorum apparet, pessimos effectus parere consuevit, congregati, ad faciendum expeditionem contra infideles jam regnum Siciliae infestantes, meliora ac nobiliora loca Christianorum occupantes, præsertim Ierusalem matrem nostram antiquam, & ex antiqua Christianorum negligentia perditam, facilius & promptius intendant: In nomine sanctæ & individuae Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti, auctoritate omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, qua in terris fungimur, de simili eorumdem fratrum consilio & assensu, æcumenicum, universale ac generale concilium in alma urbe nostra communi omnium patriæ, loco præstissimo & tutissimo, apud Lateranum, ubi plurima concilia per antiquos & patres nostros habita fuerunt, & altissimus Petri sedem collocari voluit, literarumque & peritorum numerus copiosus habetur, post festum resurrectionis domini nostri Iesu Christi proxime futurum, inchoandum, anno domini millesimo quingentesimo duodecimo, die Lunæ decimanona mensis Aprilis, quæ erit feria secunda post octavam eiusdem resurrectionis, celebrandum, & ut sequitur, auctore domino finiendum, nuntiamus, convocamus, statuimus, indicimus & ordinamus, licet nos non lateat, hanc novem mensium præfixionem pro sacro concilio generali celebrando, ex tot longinquis mundi partibus venturis fortassis non sufficere, & de brevitate notari posse ad tantam rem peragendam, præsertim cum a sanctis patribus Romanis pontificibus prædecessoribus nostris assignato tempore ad similia generalia concilia congreganda non respondeat, qui nunquam minus quam annum ad hoc inchoandum assignasse reperitur. Sed quia ad Christianissimum regem prædictum, & quosdam alios principes de inchoando generali concilio in tempore præsentibus inserto, literas dedimus: & insuper, ne volentibus nos & venerabiles fratres nostros eiusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales calumniari, ansam daremus, si longius tempus statuissemus, visum est nobis hunc terminum assignare. Insuper præfatis & aliis venerabilibus fratribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasteriorum abbatibus & prælati præsertim sub vinculo iuramenti ad visitandum certis temporibus limina apostolorum Petri & Pauli, etiam tempore suæ promotionis adstrictis & obligatis, non obstantibus quibusvis concessionibus privilegiis & indulgiis, eis eorumque ecclesiis, monasteriis & beneficiis per dictos prædecessores nostros aut nos concessis, confirmatis & innovatis, quæ pro expressis habentes, ex certa scientia & plenitudine præmissis, cassamus, irritamus & annullamus. Omnibusque aliis ecclesiasticis vel sæcularibus, etiam regibus & principibus, ceterisque personis, quæ de iure vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere teneantur per se vel alios

Aidoneos nuntios, procuratores vel oratores, legitima mandata habentes, sub excommunicationis, aliisque de iure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum, pœnis, mandamus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, & usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem per nos vel auctoritate vestra sciendam, in dicta urbe morari debeant, nec non carissimos in Christo nostros & eiusdem Romanæ ecclesiæ filios Maximilianum Romanorum imperatorem electum prædictum, ceterosque Christianorum illustrissimos reges, duces, marchiones, comites & alios nobiles in virtute sanctæ obedientiæ rogamus, hortamur & monemus, ut operam & operam adhibeant efficaces, quod omnes & singulæ tam ecclesiasticæ quam sæculares personæ, in eorum regnis, ducatibus & dominis consistentibus, quæ in generalibus conciliis de iure vel consuetudine interesse consueverunt, ad concilium Lateranense huiusmodi, cessante impedimento prædicto, accedant, postpositis odiis, conciliatis animis in Spiritu sancto, non autem passionibus repleti, veramque domum Dei facientes, & hisque ad Dei laudem, ecclesiæ exaltationem, unitatem & reformationem, schismatum vero & hæreticum totem extirpationem, fideliumque prædictorum pacem & salutem concernunt, caritate muniti intendant. Et ne ad tantum laudabile & necessarium opus accedere debentes aliquibus de causis seu figmentis ab accessu ad dictum concilium Lateranense quomodolibet retrahantur, omnibus & singulis in congregationibus conciliorum generalium adesse solitis, & ad dictum concilium Lateranense venientibus, eorumque servitoribus & familiaribus cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis vel nobilitatis existentibus, ecclesiasticis & secularibus, pro se bonis eorum quibuscumque per civitates, terras & loca terrestria & maritima dictæ Romanæ ecclesiæ subiecta, ad concilium Lateranense, ad urbem huiusmodi veniendi, & in ea morandi & libere consulendi, & ab ea quoties videbitur recedendi, etiam post quatuor menses post dicti concilii Lateranensis conclusionem & dissolutionem, liberum, tutum & securum saluumconductum ac plenam & omnimodam securitatem de consilio & potestate præmissis, damus & concedimus, aliosque salvos conductus & securitates habere cupientibus dare pollicemur, eosque benigne & caritative tractabimus & suscipiemus. Mandantes sub indignationis nostræ & aliis arbitrio nostro insligendis pœnis, omnibus & singulis gentibus nostris armigeris, equestribus & pedestribus, ac arcium nostrarum castellanis, civitatum, terrarumque & locorum dictæ Romanæ ecclesiæ subiectorum legatis, gubernatoribus, rectoribus, locatentibus, potestatibus, officialibus & vassallis, ut, non obstantibus quibusvis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, legibus imperialibus, statutis quoque & consuetudinibus municipalibus, etiam iuramento, confirmatione apostolica, aut quavis alia firmitate roboratis, quæ salvoconductui & securitati præmissis in aliquo derogare, seu illos quomodolibet impedire possent, etiam si Italia forent, de quibus specialis, specifica, expressa & individua, non autem per generales clausulas id importantes, mentio seu quævis alia

ANNO
CHRISTII
1512.

Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo duodecimo, quindodecimo Kalendas Maii, pontificatus nostri anno nono.

ALIA PROROGATIO SESSIONIS.

Successive vero idem dominus noster papa ad alium certum terminum concilium prædictum prorogandum duxit, & prorogavit, prout in Brevis apostolico desuper confectio plenius continetur, cujus quidem tenor ad verbum de verbo sequitur, & est talis.

Iulius papa secundus, ad futuram rei memoriam.

Romanus pontifex dominici gregis suprema sibi dispositione commissi curam agere studeans, ea quæ pro universalis ecclesiæ reformatione, & eisdem gregis utilitate, ac catholicæ fidei & republicæ Christianæ exaltatione, certo præfixo tempore fieri ordinaverat, nonnunquam ad aliud breve tempus, subsistente causa, libenter prorogat & extendit. Nuper siquidem cupientes generale concilium in alma urbe nostra apud Lateranum, ubi plurima concilia habita fuerunt, juxta deliberationem & ordinationem per nos de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu factam, die Lunæ decimanona præsentis mensis Aprilis, quæ fuit feria secunda post octavam festi resurrectionis domini nostri Iesu Christi proxime præteriti, auctore domino celebrare, ut illa in eo statuerentur & fierent, quæ cederent ad laudem Dei & ecclesiæ exaltationem, unitatem & reformationem, ac schismatum & hæresum totalem extirpationem, fideliumque pacem & salutem, ac bonum publicum ecclesiæ sanctæ, hujusmodi venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasticiorum abbatibus & prælatis, omnibusque aliis ecclesiasticis vel secularibus, etiam regibus & principibus, ceterisque personis, quæ de jure vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere tenerentur per se vel alios idoneos nuntios, procuratores, vel oratores legitima mandata habentes, sub excommunicationis, aliisque de jure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum infligi solitis pœnis, per quasdam mandavimus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, ac usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem, per nos vel auctoritate nostra faciendam, in dicta urbe morari deberent. Nec non carissimos in Christo filios, Maximilianum in Romanum imperatorem electum, ceterosque Christianorum reges illustres, duces, marchiones, comites, & alios nobiles, virtute sanctæ obedientiæ rogavimus, hortati fuimus & monuimus, ut opem & operam adhiberent efficaces, quod omnes & singulæ tam ecclesiasticæ quam seculares personæ in eorum regnis, ducatibus & dominiis consistentes, quæ in generalibus conciliis de jure vel consuetudine interesse consueverunt, ad concilium Lateranense hujusmodi, cessante impedimento prædicto, accederent, ac locum apud Lateranum pro concilio hujusmodi habendo præparaverint,

ac pro reformatione prædicta statuenda puro corde & recta voluntate adimplere propulerimus, ac carissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Aragonum & utriusque Siciliæ, ac Henrici Angliæ, & aliorum regum illustrium literis intelligeremus, episcopos & alios prælatos regnorum & dominiorum suorum ad concilium per nos indictum hujusmodi venire, & in itinere esse, ac propter conflictum apud civitatem nostram Ravennæ Romandiolæ provinciæ nuper habitum, ubi magna hominum strages secuta fuit, non solum rei militari operam dantes, verum etiam incolæ & habitatores illarum partium ad prædam intenti existerent, & propterea prælati & alii ad concilium hujusmodi venientes, sine magno incommodo & discrimine transire non valerent, viarumque itinera tuta non essent, ac dies Lunæ, in qua concilium per nos indictum hujusmodi inchoari, ac prælati & ceteri hujusmodi concilio interesse debebant, instare nosceretur, ipsique prælati tunc non venissent, & propterea remorari cogentur: nos habita super his cum præfatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, ac de ipsorum communi consilio & assensu, per alias nostras literas tempus concilii celebrandi hujusmodi, ad hoc ut archiepiscopi, episcopi & prælati, & abbates, & alii ad concilium hujusmodi accedentes, & in itinere hujusmodi existentes, inchoando concilio interesse possent, ad Kalendas Maii proxime futuras prorogavimus, prout in singulis nostris literis plenius continetur. Cum autem terminus prorogationis hujusmodi instare noscatur, & causæ prorogationis hujusmodi non solum non cessaverint, verum etiam novi incendii, quod prope urbem exoriri inceperat, & in dies magis augeri formidabatur, extinctioni summa diligentia operam dare studuerimus: nos itaque habita super his cum præfatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, ac de ipsorum consilio & assensu, concilii celebrandi tempus prorogatum hujusmodi, ut præfertur, ad festum inventionis sanctæ crucis, quod erit tertia Maii proxime futuri, auctoritate apostolica tenore præsentium prorogamus pariter & extendimus.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die vigesima nona Aprilis 1512, pontificatus nostri anno nono.

Postmodum vero lectis supradictis bullis, idem reverendissimus dominus Alexander profectus est eadem schedulam tenoris infra scripti.

Statuto itaque tempore congregati per Dei gratiam una cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, & nostra curia, præsignato in loco Lateranensis ipsius basilicæ, de sacræ synodi hujus consilio, publicæ fidelium paci, catholicæ fidei propagationi, & reformationi universalis ecclesiæ, nec non hæreticæ pravitate nuper exortæ extirpationi intendentes, quia non satis in re tam ardua & ponderosa per se consilia humana sufficiunt, nisi divinum adit auxilium, ab ipso per orationes & cultum Dei sumentes initium, hoc sacro generali approbante concilio statuitur, ut hac ipsa die * specialis ad hoc constituta celebretur missa, quemadmodum est per Dei gratiam celebrata: quam etiam iustissimè & in hac & in singulis aliis collegiatis, tam secularibus quam regularibus urbis Romæ ecclesiis semel in hebdomada, videri licet

dum celebrabantur divina, & publica & affixa fuit in valvis principis apostolorum de Vrbe. Die vero sequenti Sabbati, rettoscriptam bullam in basilica principis apostolorum de Vrbe, hora missæ, dum celebrabantur divina, & multitudo copiosa assisteret, ego Petrus Mengivar præfati domini nostri papæ cursor alta & intelligibili voce coram omni populo dictam bullam de verbo ad verbum legi, lectamque ad valvas dictæ basilicæ affiximus, & per spatium unius horæ affixam dimisimus. Eadem die dictam bullam publicavimus & affiximus in valvis cancellariæ apostolicæ, & affixam dimisimus, durante cancellaria. Eadem die in ecclesia sancti Ioannis in Laterano hora vesperarum, dum celebrabantur divina, ego Petrus Mengivar sanctissimi domini nostri papæ cursor dictam bullam alta & intelligibili voce legi, lectamque ad valvas dictæ ecclesiæ affiximus, & per spatium unius horæ affixam dimisimus. Eadem die rettoscriptam bullam publicavimus, & affixam dimisimus per spatium duarum horarum in acie campi Floræ, ut moris est, per nos Onophrium Balestarium, Petrum Mengivar, & Ioannem Bernardi, præfati domini nostri papæ cursores. Et ita fidem facimus, & manibus propriis scriptisimus & subscriptisimus.

Ita est, Onophrius Balestarii cursor.

Ita est, Petrus Mengivar cursor.

Ita est, Ioannes Bernardi cursor.

Deinde prælatus sanctissimus dominus noster dominus Iulius papa II. prorogavit concilium generale huiusmodi ad certum alium terminum, ut in literis apostolicis desuper confectis plenius continetur, quarum tenor sequitur, & est talis.

Bulla prorogationis concilii generalis.

Iulium episcopum servum servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Inscrutabilis divinæ providentiæ altitudo ad hoc nos, maximæ potestatis desuper plenitudine tradita, super universum gregem dominicum præfulem constituit, ut ad removendum atque extirpandum de agro domini vepres, ex quibus possent ecclesiæ suæ sanctæ & Christianæ reipublicæ dissensiones & scandala provenire, cura & sollicitudine assidua ac pervigili intendamus, & ut ea congruo tempore, & sine alicujus incommodo & periculo expediri valeant, oportune provideamus. Nuper siquidem cupientes generale concilium in alma urbe nostra apud Lateranum, ubi plurima concilia habita fuerunt, juxta deliberationem & ordinationem per nos de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu factam, E die Lunæ decimanona præsentis mensis Aprilis, quæ erit feria secunda post octavam festi resurrectionis domini nostri Iesu Christi proxime præteriti, auctore domino celebrare, ut illa in eo statuerentur & fierent, quæ cederent ad laudem Dei & ecclesiæ exaltationem, unitatem & reformationem, ac schismatum & hæresum totalem extirpationem, fideliumque pacem & salutem, ac bonum publicum ecclesiæ suæ sanctæ, huiusmodi venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis, episcopis, monasteriorum abbatibus & prælatis, omnibusque aliis ecclesiasticis vel secularibus, etiam regibus & principibus, ceterisque personis, quæ de jure

Concil. general. Tom. XIV.

A vel consuetudine in congregationibus generalium conciliorum solent intervenire, cessante legitimo impedimento, de quo legitime docere tenerentur per se vel alios idoneos nuntios, procuratores vel oratores, legitima mandata habentes, sub excommunicationis, aliisque de jure vel consuetudine, aut alias non accedentibus ad generale concilium indictum infligi solitis penis, mandavimus, ut ad ipsum concilium Lateranense accedere, & usque ad dicti concilii conclusionem & dissolutionem per nos vel auctoritate nostra faciendam, in dicta urbe morari deberent: nec non carissimos in Christo filios nostros & ejusdem Romanæ ecclesiæ filios, Maximilianum in Romanorum imperatorem electum, ceterosque Christianorum reges illustres, duces, marchiones, comites, & alios nobiles in virtute sanctæ obedientiæ rogavimus, hortati fuimus & monuimus, ut opem & operam adhiberent efficaces, quod omnes & singulæ tam ecclesiasticæ quam sæculares personæ in eorum regnis, ducatibus & dominiis consistentes, quæ in generalibus conciliis de jure vel consuetudine interesse consueverunt, ad concilium Lateranense huiusmodi, cessante impedimento prædicto, accederent, prout in nostris inde confectis literis plenius continetur, ac locum apud Lateranum pro concilio huiusmodi habendo præparavimus, & pro reformatione prædicta statuenda, puro corde & recta voluntate adimplere propovimus, ac ex literis carissimorum in Christo filiorum nostrorum Ferdinandi Aragoniæ & Siciliæ, ac Henrici Angliæ, & aliorum regum illustrium, aliorumque principum, nobis constet, episcopos & alios prælatos regnorum & dominiorum suorum, ad concilium per nos indictum venire, & in itinere esse. Verum propter conflictum apud civitatem nostram Ravennam Romandiolæ provinciæ nuper habitum, ubi magna hominum strages secuta fuit, cum non solum rei militari operam dantes, sed etiam incolæ & habitatores illarum partium ad prædam intenti existant, & propterea etiam prælati & alii ad concilium huiusmodi venientes sine magno incommodo & vitæ discrimine per civitates & loca Romandiolæ, & illis circumvicina transire non valeant, viarumque itinera tuta non sint, ac proxima dies Lunæ, qua concilium per nos indictum huiusmodi inchoari, ac prælati & ceteri huiusmodi concilio interesse debebant, instare noscatur, ipsique prælati adhuc non venerint, & * propterea præmissa remorari aliquamdiu cogantur. Nos igitur archiepiscoporum & episcoporum, ac aliarum personarum ad concilium huiusmodi accedentium periculis obviate, & eorum commodo providere volentes, habita super his cum præfatis venerabilibus fratribus nostris matura deliberatione, & ipsorum communi consilio & assensu, tempus concilii celebrandi huiusmodi ad hoc, ut archiepiscopi, episcopi & prælati, ac abbates, & alii ad concilium huiusmodi accedentes, & in itinere existentes, inchoando concilio interesse possint, ad Kalendas Maias proxime futuras auctoritate apostolica tenore præsentium prorogamus, non obstantibus præmissis ac aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis & prorogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire.

* propter

ANNO
CHRISTI
1512.

* Fregepa-
nibus.

domini nostri, tactis sacrosanctis scripturis, præ-
stiterunt corporale juramentum, & quilibet eor-
um præstatur, de fideliter exercendo officia eis
commissa: videlicet, reverendus pater dominus
Alphonfus de Lerma, & Paulus de Cefis, pro-
tonotarii apostolici de numero: dominus Alva-
rortus de Alvarotis, literarum apostolicarum
de majori parte abbreviator: excellentes juris
utriusque doctores, domini Paulus de Planca,
Iustinus de Carolis, Angelus de Cefis, Ioannes
Bapista de Senis, & Melchior de Bardafinis,
advocati; dominus Bernardus Mocharus &
Thomas Regis, procuratores: domini Bernar-
dus Sculteri, & Bernardinus de Conteras, scri-
bæ: excellens juris utriusque doctor dominus
Paulus de Capozuchiis, & nobiles domini Iaco-
bus de * Fragapanibus, & Petrus Pauli de Ve-
chis, Urbis almæ conservatores: & dominus Fab-
ricius de Careto, Sixtus de Ruvere, Petrus
Grimanus, priores & milites ordinis sancti Ioan-
nis Hierosolymitani. Et deinde idem sanctissi-
mus dominus noster Iulius commisit reverendis-
simo domino Raphaeli episcopo Oltiensis, cardi-
nali sancti Georgii, sanctæ Romanæ ecclesiæ cam-
merario, ut reciperet & jurare faceret officiales
absentes in prædicta schedula contentos, præ-
sentibus magistris ceremoniarum, &c. Et hæc
fuerunt pro prima sessione.

Insupet idem reverendissimus dominus Alex-
ander cardinalis, de mandato præfati domini
statuit & pronuntiavit secundam sessionem fieri
debere die Lunæ sequentis hebdomadæ, quæ
erit decima septima hujus mensis, in qua tracta-
bitur de annullatione gestorum in conventicula
fatanz & conciliabulo Mediolanensi, seu Pisano,
super quo cogitare deberent. Super quibus om-
nibus & singulis magister Thomas Regis procura-
tor fieri petiit per protonotarios & notarios
ad hoc deputatos publicum & publica, instru-
mentum & instrumenta.

Tenor vero sermonis & orationis habitæ per
reverendum patrem dominum archiepiscopum
Spalatensem, præfente sanctissimo domino no-
stro & reliquis patribus concilii in habitu con-
fecto prælatorum, videlicet, cum pluviali seri-
co & mitra, ascenso ambone confectus, sequi-
tur, & est talis.

*Thomas Niger canonicus, archiepiscopus & vica-
rius Spalatenfis, doctissimo & integerrimo M.
Marulo nobili Spalatenfi, salutem.*

Cum urbem Romam sanctorumque reliquias
ex voto invisete statuissem, eo tunc temporis
evocatum ad concilium Lateranense Bernardum
Zane archiepiscopum nostrum Spalatensem ope-
re precium visum est comitari. Quo cum longo
postliminio tandem pervenissem, peragratis om-
nibus pene sanctorum facellis, eorumque sacris
reliquis ex Christianorum instituto adoratis,
contigit interfuisse orationi ab eodem archiep-
iscopulo nostro luculentissime peroratz coram maxi-
mo pontifice Iulio II. ceterisque patribus ex in-
dustria in Lateranensis ecclesiæ synodo, ad id in
prima sessione congregatis. Quam quidem ora-
tionem, M. Marule, amicorum doctorumque
virorum rarissime, ad te præcipue mittere visum
est, ut, cui tu, in illo tuo præclaro opere de imi-
tatione Christi, eruditionis atque ingenii laudem
tribuisti singularem, dignumque censuisti, cui
ipsum opus præcipue dedicares, ejus nunc non
minus commendes erga rempublicam Christia-

nam studium atque curam, cum perspexeris,
qualibus ipse argumentis, quanta animi verbo-
rumque concitatione totus in eo sit, ut bella in-
ter Christianos principes exorta sedentur, ut
unusquisque suis lumbibus contineatur, ut hæ-
reses schismataque extirpentur, ut pax reddatur
ecclesiæ, ut tandem adversus communes fide-
lium persecutores Turcas communia Christia-
norum arma fumantur. Talia tu cum legeris, pu-
tabis illum non in auditorio ac frequenter confes-
sio celeberrimorum virorum verba facere, sed in acie
fotum versari, arma tractare, buccina militari
concrepare: tam acie est in dicendo, tam velle-
mens in exhortando, tam efficax in suadendo:
sed omnia adione, pronuntiationem vehementi-
que verborum Demosthenis Æschiniisque,
sua verba trutinantium, crederes. Quod nequa-
quam audent asstruere, nisi & orationi prius
perorata, quam pene demandata, ipse inter-
fuissem, & ab omnibus fere qui interfuere, com-
mendatissimam cognovissem. Nam & tunc to-
tius pene factatissimi theatri applausus est ex-
cepta, & postea omnium qui eam legerunt, seu
audierunt, rotundo ore celebrata, ac doctissimi
cujusque sententia commendata. Magisque
ejus eloquii venustatem vehementiamque admi-
rantur, qui philosophia insuper & theologiæ pe-
ritissimum cum esse non ignorant. Rarum enim
est, ut quis ad tam ingenuas, tanteque difficul-
tatis artes etiam rhetoricam examinis adjecerit.
Illud etiam non in ultimis archiepiscopulo nostri
laudibus computandum censeo, ut qui in ecclesia
sua metropolitana, in prædicatione annuntia-
tioneque divini verbi per totam pene quadrage-
simam indefesso gradu, ac veluti quodam con-
tinuato virtutum pariete, a nullis ordinis religio-
nisque professore se passus est superari, in orando
etiam eisdem professoribus præferri merito &
debut & meruit, cum prælatorum, non mona-
chorum, id præcipue sit muneris: sed quibus
more quoque hominis, sicut nobis, liquido in-
notescunt, nihil in eo desiderari aint, vel quod
ad eraditionem, vel quod ad vitam pertineat.
Idem te de ipso jamprode sentire non dubito.
Eo etiam magis in eo tantas fortunæ dotes mi-
raudas censeo, quod & nobilitate præcipua
splendescens, & opibus non immodicis pollens,
in gremio luxuriantis fortunæ molliter educatus,
literas non est aspernatus, nec eruditus erudito-
rumque consuetudinem fastidienter illiit. Nam
bona mens bonaque fortuna rarerent copulan-
tur. Quotus enim quisque ex globo nobilium
eloquentiæ studet? quousquisque aut eruditus
est, aut eruditionis assertor? E contrario com-
plures vides (de nobilibus opulentioribus
loquor) qui ubi ocepserint adolescentuntire,
se totos dedant dedicentque belluinis voluptati-
bus, quibus literariorum gymnasium carcer est,
doctrina supplicium; qui ipretores sunt studio-
rum, otores studiosorum. At archiepiscopulo noster
in amplissimis, uti prædixi, fortunarum bonis
constitutus præcipuo Veneti senatus genere præ-
fulgens, stemmata suorum tum summorum pon-
tificum, tum cardinalium patriarcharumque
affarum numerans, a tenetis, ut Græci aint, un-
guiculis ad hanc usque ætatem, literarum studia
scienter amplexus est, datque jugiter operam,
ut natalium suorum splendor eruditione magis
illustreretur, quam genere. Verumtamen, ut re-
vertamur, unde digressus sumus, cum orationem
quam mittimus, mi Marce, perlegeris, quod
intra

ANNO
CHRISTI
1512.

licet feria secunda, facto hoc durante concilio celebrari. Vtque ferventius ejsdem sacri concilii celebrationi fideles assistant, ampliori se gratia munere sentientes refectos, omnibus vere penitentibus & confessis, videlicet sacerdotibus eisdem missas celebrantibus, pro singulis missis annos tres, intercessentibus vero duos de injunctis eis penitentibus in domino relaxamus in forma ecclesie confucta. Ad cuius missae etiam celebrationem hortamur venerabiles fratres nostros sanctae Romanae ecclesiae cardinales, nec non patriarchas, archiepiscopos, episcopos, & dilectos filios abbates, ceteroque in sacerdotali ordine constitutos, ut & ipsi ad impetrandum divinum auxilium cum devotione singulis septimanis praedictam missam celebrent semel, quibus celebrantibus & celebrationi interassistentibus similes gratias largimur. Hortamur in domino etiam omnes & singulos qui Christi nomine censentur, ut ad consequendum inceptae rei prosperum successum & operatum consummationem, diligenter precibus, orationibus, jejniis, elemosynis, aliisque piis operibus velint insistere, ut Deus nostra & ipsorum humilitate placatus, dignetur felicem exitum huic sacrae congregationi concedere. Insuper, quia veterum conciliorum & patrum sanctorum instituta nos monent, ut a concernentibus catholicam fidem sacra incipiantur synodus, & servandam esse laudabilem consuetudinem censeamus, attendentes talia propter eorum arduitatem & pondus, diligentiam & spatium temporis capax exigere, hortamur omnes & singulos literarum peritiam habentes, quibus huic sacro generali concilio interesse contingeret, ut diligenter secum & cum aliis illa cogitent atque tractent, quae eis videbuntur ad hanc rem utilia & opportuna, & cum primum commode poterunt, illa ad nostram huiusque sacrae synodi notitiam referant, ut tempore opportuno terminari possint, quae renenda vel repudianda pro utilitate & ipsius catholicae fidei incremento videbuntur. Hortamur propterea congregatos hic omnes, alioquin ad synodum hanc sacram venturos, ut cogitare diligenter velint, deinde proponere ea per quae possit etiam congregatio catholicorum ad debitam reformationem & tranquillitatem operatam Deo juvante perducere. Nostraeque intentionis & mentis est, ut omnes hac causa congregati cum omnimoda libertate dicere, consulere & facere omnia & singula quae ad praemissa putaverint pertinere, possint & valeant, juxta aliorum conciliorum antiquorum consuetudinem. Vt autem notus sit omnibus modis, qui in sacrae huius synodi processu erit servandus, tam quoad ea quae dicenda terminandaque erunt, quam quoad confessum & gestum, juxta tenorem canonis Toletani, erit hic norma notata.

Tolet. XI. In loco benedictionis confidentes sacerdotes domini, nullis debent aut indiscretis vocibus perstrepere, aut illis tumultibus perturbari, nullis etiam vanis fabulis & risibus agi, & quod deterius est, obstinatis disceptationibus tumultuofas voces effundere. Si quis enim, ut ait, apostolus, religiosum se putat, non refrrenans linguam suam, sed cor suum seducens, huius vana est religio. Cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicii obstreperunt turbatio confundit, dicente propheta: *Erui enim cultus iustitiae, silentium.* Debet ergo, quidquid aut confidentium consultationibus agitur, aut a causantium

1/a. 31.

A parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, ut nec contentiosis vocibus sensus audientiam turbent, nec iudicium vigorem de tumultu enervent. Quicumque ergo in conventu concilii haec quae praenissa sunt, violanda crederent, & contra haec interdicta, aut tumultu, aut contumeliis vel risibus concilium conturbaverit, juxta legis divinae edictum, quo praecipitur: *Ejice derisorem, & exibat cum eo purgum*: cum omni dedecore * de confessione abstractus, a communi coetu recedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat. Quoniam veto communiter contingere potest, quod aliqui ex confidentibus non erunt in sedibus debitis collocati, eodem sacro approbante concilio decernimus, quod ex sessione hujusmodi nulli ecclesiasticae vel saeculari personae praedictum generetur. Quia etiam ad prosecutionem huius generalis concilii ministri & officiales idonei requiruntur, hoc eodem sacro approbante concilio, infra scriptos spectatae fidei sufficientesque viros ad ipsa ministeria deputavimus, videlicet: In primis dilectum filium nobilem virum Constantinum Conunatum Macedoniae ducem, Achaiae principem, generalem concilii custodem, conservatores almae Urbis & officiales Romanos loci ipsius concilii. Milites autem Hierosolymitanos, personae nostrae curam habete volumus. Item dilectos filios Nicolam Lipamanum, Franciscum Spinulam, Alphonsum de Lerma & Paulum de Cesis, notarios, qui videndi omnes scripturas quae in eodem concilio fiunt, curam habeant specialem, ita quod concorditer & ordinate fiant, sicut decens est, & omnibus ordinatis in praefato concilio se subscribant. Nec non dilectos filios magistrum Benedictum Trulleti, Bernardum Sculteri, Bernardinum de Conteras, Franciscum de Atavantis, praefati concilii notarios & scribas, qui notariis supra dictis subalternent. Item dilectos filios Thomam Phardram bibliothecae nostrae praefectum, & Bartholomaeum Salicetum, eisdem concilii secretarios: nec non dilectos filios Iacobum Simonetam causarum sacri palatii auditorem, Hieronymum de Genutiis apostolicae camerae auditorem, Alvarottum de Alvaortis literarum apostolicarum abbreviatorem ex majori parco, Manilium Rabbum acolytum capellae nostrae, scrutatores votorum. Quorum duo ex una, alii vero ex altera praefati concilii parte vota scrutantur, & cum ipsis duo ex eisdem notariis, & duo ex scribis supra dictis in votorum scrutatione semper debent interesse. Dilectos filios Paulum Plancam, Iustinum de Carosis fiscalem, Angelum de Cesis, Ioannem Baptistam de Senis, Melchiorem de Bardafinis, advocatos; Marianum de Cuccinis fiscalem, Thomam Regis & Bernardum Mocharum procuratores. Locorum autem assignatores, Paridem de Grassis, & Balthasarem Nicolai Viterbiensem, magistris caeremoniarum volumus * loca assignare debentibus in concilio sedere. Si qua vero legenda occurrerint sessione sequenti, venerabilem fratrem archiepiscopum Spalatensem ei muneri deputamus.

Leeta itaque schedula hujusmodi, idem reverendissimus dominus Alexander petiit ab omnibus, si placebant eis contenta in schedula: & omnes annuerunt, quod sic, nemine discrepante. Deinde infra scripti officiales in supra dicta schedula contenti, ad pedes praefati sanctissimi domini

SESSO I.
* sensus ad-
dientium
conturbet,
nec iudicium
vigorem

Proverb. 22.
* al. & con-
fusione

* f. esse, &
loca

ANNO
CHRISTI
1512.

I. Cor. II.

Locus mu-
tilus.

Rom. 12.

I. Cor. 12.

cellentiam, dignitatem & veritatem probare nec possum, nec debeo. Non equidem possum, quia supra humanam rationem, utpote divinitus revelata, consistit. Non debeo, quia nimis elatus, nimisque mihi de me promittens profecto iudicarer, si id probare conarer, quod tot doctissimi & sanctissimi patres per tot annorum curricula firmissime asseverarunt. Quod item firmissime tenet sanctitas tua, pater beatissime, tamquam caput & dominus: tenent & hi sapientissimi patres, Christianissimi reges & principes, & respublica nostra Veneta, quæ sanguine & vita propria, necdum opibus & divitiis, per octoginta ferme annos contra immanissimos Turcas fidem ipsam facile comprobavit, quam demum firmissime tenet magna orbis terrarum pars. Sed duo silentio præterire non possum, quæ eandem fidem nostram stabiliant & muniant. Alterum, tot doctissimorum & sanctissimorum patrum conversio, qui inanes fabulas fallaceque ritus quibus jam assueti & adstricti tenebantur, non dimississent, nisi eandem fidem nostram certam, indubitam & divinam impexissent. Et ut ceteros dimittam, ne modum excedat oratio, proponite vobis, pater, Paulum apostolorum principem, electionis vas, humanarum & divinarum rerum scientissimum, quem Christianam religionem mirifice insequentem unica de celo vox, ut testatur Actuum capitulum nonum, ad Christum deduxit. Ipse quoque testatur, se usque ad tertium cælum, id est, usque ad ipsam ineffabilem Trinitatem intuitivè contemplandam raptum extitisse, ut & ipsius Trinitatis, & omnium inde pendentium fidem firmissime stabiliret. Proponite & vobis Augustinum Africanum Tagastensi urbe oriundum, qui Christianæ religionis oppugnator acerrimus Ambrosium doctissimum Mediolani antistitem intuens disputantem, sacrum baptismum suscepit e manibus eius, dicentis: Te Deum laudamus: ipsoque Augustino respondente, Te dominum confitemur. Quem bene & optime confessus est in mille & pluribus excellentissimis & eminentissimis voluminibus, & potissimum in libris Trinitatis, de fide ad Petrum, & Retractionum. Accedit & alterum non minoris efficaciarum argumentum. Post Christi veri domini, Dei, mediatoris, reparatoris & redemptoris nostri nativitatem, passionem, resurrectionem & ascensionem, ubi præca illa inania & vanissima omnia, responsa & oracula: ubi idolorum templa: ubi vanissimi ritus: ubi sacris initiati, vel potius profanis dehonestati sacerdotes? Non hæc omnia jam in visceribus totius humani generis insita & stabilia, non, inquam, hæc omnia tam facile cedere potuissent, nisi firmissimæ, constantissimæ ac indubitatissimæ veritati, hoc est, orthodoxæ fidei, catholicæ & apostolicæ disciplinæ, cuius tu, sacratissime pontifex, in terris vicarius & caput existis, ac una cum sacris cardinalibus, pontificibus, sacerdotibus, catholicis principibus ipsam Christi ecclesiam militantem constituis. Sicut enim humanum corpus ex capite multisque membris conficitur ad diversa naturæ munera obeunda, ita & ecclesia militans ex te sanctissimo pontifice tamquam capite, ceterisque Christicolis ramquam membris integratur, testante apostolo: *Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita multi unum corpus sumus in Christo. Et alibi: Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa; ita*

A Christus unus est, & in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudei, sive gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno spiritu potati sumus. Hujus autem corporis & ecclesiæ sub Christi vexillo militantis potestas, libera amplissimaque jurisdictio & habena, tuæ sanctitati, sacratissime pontifex, sunt demandata, non quidem per internuntios, sive prophetas, seu apostolos, vel sanctos alios, sed ab ipsa prima veritate Iesu Christo vero domino & Deo nostro, dicente Petro, & in eo omnibus summis pontificibus: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in cælis: & quodcumque solveris, erit solutum.* *Matth. 16.*
B Et iterum: *Pasce agnos meos, pasce oves meas.* *Ioan. 21.* Sed quis pastus suavior, quis amabilior, quis decentior a tua sanctitate, sacratissime pontifex, in membra & subditos tuos potest provenire, quam unitas in credendo, credulitas in amando, amor in amplectendo, amplexus in perficiendo, perfectio in contemplando catholica, apostolica, divina & sanctissima instituta, quibus jurgia removebuntur, bella sedabuntur, seditiones, prodiones, perjuria, sacrilegia, homicidia, usuræ, luxuria, adulteria, ceteraque detestanda humani generis facinora evellentur, destruentur, & in pacem, fidem, constantiam, fortitudinem, modestiam, temperantiam, liberalitatem, justitiam, ceterasque animi & corporis virtutes commutabuntur? Hic est, inquam, pastus iste, qui nos vera Christi membra, non subdititia; vigorosa, non inania; recta, non obliqua efficiet: qui demum nos de militante deducet ad triumphantem ecclesiam, quam beatissimi nos tam corpore quam animis in beatifica illa & Christi benedicti veri Dei nostri intuitiva visione constituemus, ubi felici æternitate & æterna felicitate perfruemur. Verum, pater sanctissime, duo sunt, que nos in militante ecclesia potissimum perturbant, & a triumphante retrahunt & deviant: alterum, dominandi cupiditas, luxuria & ambitio; alterum, & id perniciosissimum, hæresis infidelitasque. Vtrique debet sanctitas tua, debemus & nos omnes totis viribus, toto mentis affectu occurrere, ne univèrsalis ecclesiæ status deturpetur, dehonestetur, confundatur. Priori quidem optime consultum erit, si concilium istud, quo te præsenre, pater beatissime, nihil est majus in terris, decreverit, imperaverit, sanxerit, ut omnes principes finibus suis contenti, magis ultra non progrediantur: uti possident, possideant castra, oppida, urbes, regiones, quarum possessionem ipsa temporum diuturnitas, nullo interim reclamante, propriam fecit. *Quæ* vero vi, sevilissimæ & injustissimæ armis, in oculis maxime tuæ sanctitatis diripere, dilaniare, reddant, restituant. Sic dominandi cupiditas cessabit, sic sanguis innoxius puerorum & innocentium non effundetur: sic virginum, matronarum pudicarum, & (proh scelus) etiam Deo dedicatarum honos, pudor, virginitas non corrumpetur, non violabitur, non postergabitur: sic incendia, rapinæ & violentiæ cessabunt: sic denique Christianus Christiano, fidelis fideli, frater fratri non succensebit, non comminabitur, non insidiabitur. Hæc sunt, beatissime ac sacratissime pontifex, amplissimi & sapientissimi patres, quæ vobis, celeberrimo augustissimoque consensui vestro supplicat, quæ a vobis auxilium expostulant, quæ quotidie sine intermissione proclamant: Succurre, pater sanctissime, succurre orthodoxæ & apostolicæ fides, succurre, inquam, miseris,

intra te fortasse tacuisse sentis, etiam verbis scri-
ptisq; in publicum securus dabis; delectabit
que te ab eo plurimum amari, quem plurimum
laudat: imo qui jam multorum ore celebratur
ubique & extollitur, adeo ut nemo sit, qui dubi-
ret, ex oratione suauisq; suo pontificem ma-
ximum Iulium, compositis ecclesie rebus, &
his quæ per tyrannos erant occupata, repa-
ratis, continuo expeditionem indicturam in Tur-
cas, omnesq; Christianorum principes, qui ad
hanc usque diem dormitauerunt, simul & dor-
mierunt, veluti ex somno Endymionis excita-
turum, convocaturumq; ad eam perficiendam,
ut qui Christiano nomini tam infensis infestisq;
sunt, ipsius Christi vicarii inuictissimi auspicijs
profligentur. Etenim si nemo priorum pontifi-
cum æque ac iste magnas res aut aggressus sit,
aut felicissime gesserit, cur non speremus, ipso
duce, & hoc futurum? Oremus igitur, ut qui
pontifici maximo Iulio secundo tanta gerenda
rei conulit voluntatem, non deneger facultate-
rem. Ceterum felix Spalatinæ civitas patria no-
stra, cui Bernardus Zane conrigit archiepiscopus,
qualem & habere iucundissimum est, & habuisse
gloriosum. Vale. Ex Vrbe quinto Idus Maias,
millesimo quingentesimo duodecimo.

*Bernardi Zane Veneti patricii, ariunum doctoris &
sacra theologia magistri, archiepiscopi Spalati-
nensis; oratio habita in prima sessione concilii
Lateranensis, presente Iulio secundo pontifice
optimo maximo.*

Solent hi qui coram singulis principibus, pri-
uatisq; confessibus orationem habent, beatissi-
me ac sacratissime pontifex maxime Iuli, loci,
temporis ac personarum rationem, veneran-
dumque conspectum in sui excusationem addu-
cere, si minus concinne; minulve eleganter verba
facerent, seu in media oratione deficerent. Ego
vero, qui coram te, hoc est, coram rotius orbis
principe & vero Christi vicario, in excellentissimo
humani generis fastigio posito, coram tot sapientis-
simum pontificibus, tot doctissimis prælatis &
magistris, tot tantisque principibus, ac ut uni-
co verbo verum fatear, coram toto terrarum
orbe sum verba facturus, non dicam, ut fieri
solet, quo me verum? sed quo animo, quibus
viribus, quo dicendi genere, qua demum me-
moriam tantum oneris sustinere, ad finemq; per-
ducere valeam, nescio. Ad loci, temporis & per-
sonarum rationem, gravitatem, rarissimum au-
gustissimumque conspectum, accedit rei de qua
dicturus sum, magnitudo, amplitudo & digni-
tas maxima. Non enim unum dicendi genus sese
mihi offert, sed omnia simul: non de unius per-
sonæ dignitate vel statu, non de unius provin-
ciæ conseruatione, non de rerrarum orbe tan-
tum, sed de diuinis humanisque rebus, de rerum
omnium principe & moderatore Deo optimo
maximo, de ejus vicario summo sanctissimoque
pontifice, de utraque ecclesia militante & trium-
phante, de ejus firmissimis cardinibus, de prin-
cipibus, de celo ac terra denique sum verba
facturus. Quæ omnia sicuti ardua sunt, impossi-
biliaque videntur uni quauis consummatissimo
ad pronuntiandum ac perorandum, ita me
recreat & reficit summa benignitas sanctitatis
tuæ, sacratissime pontifex, qui utpote humanissi-
mum munificentissimusq;e, non tam oblatum
officium, quam animum quo offertur, inspicias &
perpendis. Suscepi igitur a sanctitate tua de-

C oncil. general. Tom. X I V.

mandatum munus ea mente, eo animo, ut si ad
optatum finem perducere non valero, inuoca-
tur saltem tua beatitudo animi mei promptitu-
dinem, desiderium, voluntatem. Ignoscent
præterea omnes hi sapientissimi patres, si ego
præ ceteris ad munus hoc difficilissimum subeun-
dum ab eadem tua beatitudine selectus fuerim,
quandoquidem id non inconsulto evenit. San-
ctitas enim tua non tam viri doctrinam & eru-
ditionem, qua hi omnes facile præstant, quam
summa dignitate, utpote metropolitana, summo-
rumque pontificum affinitate insignitum, & tuæ
sanctitati ab ineunte pueritia summo studio, ob-
servantia & deuotione obnoxium prælegit.
Verum quia instabile, insolidum & caducum
est fundamentum, quod supra firmam petram
iactum non fuerit, ideo a diuinis auspicabimur,
nec dimittendo Patrem Filiumque diuinum,
Spiritum sanctum, amorum nexum, submissa
ac reverenda voce invocabimus: Veni creator
Spiritus, mentes tuorum visita, imple superna Pa-
tris & Filii gratia, quæ tu creasti pectora. Amen.
Salomonis verba inirium orationis meæ aptum
idoneumque mihi propono, beatissime ac sacrati-
ssime pontifex maxime, dicentis: *Ad hoc facta est
domus tua, ut respicias orationem serui tui,
& audias preces quas fundit famulus tuus coram
te, & aperias oculos super domum istam diebus
ac noctibus, super locum, in quo pollicitus es, ut
invocaretur nomen tuum, & exaudires orationem
quam seruus tuus orat in eo.* Exaudi, inquam,
orationem meam, imo nostram, summe Deus,
æterna veritas, vera caritas, & cara æternitas,
universi mens: qui quidquid videmus, existens,
per immensas mundi partes uniuersamque na-
turam commeans, omnibus animantibus vitam
præstas; orbem uniuersum quem condidisti,
summa ac ineffabili providentia assidue gubernas,
& ita gubernas, ut excellentiori quodam modo
nos, hoc est rationalem creaturam, quam ce-
tera, ames & conserues. Quam quidem amo-
ris & protectionis præstantiam, sacratissime
pontifex, in tribus potissimum licet intueri.
Primo equidem nos propter nosmet, cetera ve-
ro non propter seipsa, sed ob rerum naturas &
species conseruandas, amat & tuetur. Secundo,
ita nobis consulit, ut nosmetipsos nobismet
consulere permittat: cetera vero ab ipso sum-
mo rerum principio reguntur, in finemque pro-
prios diriguntur. Tertio demum cetera omnia
ad nos, nos item ad seipsum decrevit & ordina-
uit, tamquam ad finem, quietem, perpetuam-
que nostram felicitatem, quam baptizatis cre-
dentibusque reprobis, testibus hominem indueremus
in Christo Iesu domino nostro, testante apostolo:
*Sicut per unius delictum in omnes homines in con-
demnationem, sic per unius iustitiam in omnes ho-
mines in justificationem vita.* Credentibus vero,
ut per duodecim articulorum, decemque præ-
ceptorum, ac ineffabilis incomprehensibilisque
unitatis & Trinitatis diuinæ fidem, tamquam
religionis sanctissimæ fundamentum & veritatis
vinculum, ad veram sempiternamque vitam
certissime deduceremur, eodem apostolo con-
stantissime asseuerante, fide aprata esse sæcula
verbo Dei, sine fide impossibile esse Deo placere.
*Oportet enim accedentem ad Deum credere quia
est.* Cujus quidem fidei nostræ præstantiam, ex-

D cellentiam,

ANNO
CHRISTI
1512.

SESSIO I.

inimicissima. Suo enim sordidissimo Mahumeto A obsequium maximum se præstare putat, Christianos insequendo, dilamando, occidendo. Et ne recenseam calamitates ab eisdem retroactis temporibus nobis illatas, utpote vobis omnibus notas, considerate, patres, præsentis ærumnas Christi fidelium, in quos Turcæ crudelissime deserviunt: filios a complexu parentum, infantes a matrum uberibus eripiunt, uxores in virorum conspectu violant, virgines e matrum amplexu in hostilem libidinem rapiunt, senes parentes tamquam inutiles in filiorum oculis rruccidant, juvenes sicuti boves aratro jungunt, & terram vomere vertere cogunt. Sed quid pluribus opus est? Nulla in eis reperitur femine sexus reverentia, nulla puellis ætatis pietas, nulla senectutis B miseratio. Hæc a me, sacratissime pontifex, sapientissimi patres, non tamquam audita vel lecta, sed certe visa, sunt repetita. Vidi ego oculis propriis, vidi, inquam, eos usque ad suburbia archiepiscopatus mei Spalatensis & illius miserimæ urbis Spalati, depopulantes omnia, igni ferroque devastantes, & in miserabilem captivitatem utriusque sexus filios tuæ sanctitatis & meos abducentes. Viderunt & hæc in urbibus suis duodecim suffraganei ejusdem sanctitatis tuæ & mei. Adest & locupletissimus testis amplissimus totius Hungariæ primus archiepiscopus Strigoniensis, qui proximis his elapsis diebus, intellecta immmanissima eorumdem invasione in nostrates, Dalmatiæ, Illyriæ, Croatiæ, Pannoniæ, imo totius religionis Christianæ statum amarissime deploratus est. Sæpe, pater sanctissime, & sæpius ego (o me miserum & infelicem) divinis officiiis assistens, coactus sum cappam indumentaque pontificia dimittere, arma sumere, ad urbis portas percurrere, afflictum populum Spalateniæ tua apostolica benignitate mihi demandatum solati, animare, & adversus sanguinem nostrum succentes assurgere. Miserere itaque, sanctissime pater & domine, filiorum & servorum tuorum, affer opem tam dura serentibus, redime de miserabili servitute, quos Christus benedictus suo preciosissimo sanguine a perpetua morte liberavit. Miseremini & vos patres amplissimi, nec vos tutos idcirco existimetis, quia mansionem fortasse ptoenl a Turcis sortiti estis. Nemo enim tam remotus est, quin reperiri queat. Si vicinus qui ante vos proximus est igni, in periculo dimiseritis, dimissis eritis & vos a vicinis qui retro habitant. Tales nos esse oportet in alios, quales illos erga nos cupimus invenire. Nolite Germani Gallorum auxilia sperare, nisi & vos Hungaris; nec vos Galli Hispanorum, nisi Germanis opem feratis. *Qua enim mensura mensi eritis, eadem remerietur & vobis.* Nec putet sanctitas tuæ, pater beatissime, vosque patres amplissimi, Turcæ esse insuperabiles. Vinci possunt, & sæpius victi sunt. Multitudinem qua potissimum vincunt, inermem ducunt; confusi pernicissimis equis. Adde plurimos eorum subditos esse Christianos, Christianamque religionem ardentet amplecti, qui anhelanti ore sanctitatis tuæ adventum, auxilium, redemptionem, & e miserabili servitute liberationem expectant. Scio ego, & certissime mihi promitto, (modo ceteri principes non deficiant, prout deficere non debent, si veri sunt Christiani, ut cupiunt appellari) sanctitas tua non deerit, quin tanto imminente periculo & præsentaneo morbo occurrat. Novi enim ego, imo totus orbis novit, sacratissime pontifex, 'animi tui fidem, fortitudinem, sapientiam, liberalitatem, magnitudinem, quantum in ceteris, tum in Dei ecclesia catholica & apostolica defendenda, augenda & conservanda semper usus es. In hoc etiam defensionis genere quam necessario, scio & certissime vobis promitto, sapientissimi patres, quod sanctitatis tuæ non maximus labor fidem, non formidolosum periculum fortitudinem, non denique expectata (quod absit) egestas liberalitatem extinguere poterit, quin sanctitas tua humani generis maximam partem fide redimat, fidei inimicos fortitudine expellat, Christi ecclesiam liberalitate amplifiet. Quate, piensissime & misericordissime Deus, de excelso sancto tuo angustias nostras aspice. Noli enim, quod præter nominis tui gloriam, & dominici gregis salutem, nil aliud querit vox nostra. Memento domine Iesu Christe, quod divo Petro & successoribus ejus regni cælorum claves tradidisti. Ecce adest divi Petri successor Iulius, auctoritate non minor, vicarius tuus. Respice ad preces sanctitatis tuæ & nostras, & exaudi nos de excelso folio tuo. *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, cito accipeni nos misericordia tua. Adjuva nos Deus salutaris noster, propter gloriam nominis tui, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.* Respice benignis oculis super populum tuum. Da felicem cursum captis nostris, ut tandem C reformata, aucta & stabilita ecclesia tua, majestati tuæ laudes gloriose cantemus, tibi perpetuo serviamus, & omnis terra, una cum vicario tuo, patre & domino nostro Iulio, summo sanctissimoque pontifice, adoret te, & nomini tuo psallat in sæcula sæculorum. Amen.

SESSIO II.

SESSIO II.

DIE Lunæ, septima supradicti mensis Maii fuit secunda sessio in supradicto loco. In qua fuerunt præsentēs infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominicus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Iacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigoniensis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Nannetensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Sufannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctæ Præcedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi

M. ar. 7.

miferis, adjuva pusillanimes, refove debiles. Detineret me profecto istarum calamitatum prolixior commemoratio, nisi in dicendo mihi modus habendus esset: tum, ne tanta tua audiendi facilitate viderer abuti, pater beatissime: tum, quia his majora potioraque me expectant & vocant, quæ paucissimis brevissimisque absolvam. Officit nobis deinde alterum, & nos universalemque ecclesiam magnopere perturbat, hæresis infidelitatisque. Hæresis ab electione dicta, teste divo Hieronymo, plures inducit ad eligendam disciplinam quam meliorem existimant, catholicam & apostolicam dimittentes, diversos errores feminantes, schisma interponentes: quod quam perniciosum & detestabile reperitur, auctoritate, exemplis ac ratione facile comprobatur. Testis itaque est Augustinus iniquus: Non dubito cathecumenum catholicum, divina caritate flagrantem, hæretico baptizato antepone. Testis est & divus Bernardus, asserens, plus nocere falsum catholicum, quam si verus appareat hæreticus. Testis demum est doctissimus & sanctissimus prædecessor tuæ sanctitatis divus Leo, dicens: Quid autem iniquius est, quam impia sapere, & sapientioribus doctioribusque non credere? In hanc autem insipientiam cadunt, quicumque ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas voces, apostolicas literas, evangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt, & ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt.

1. Cor. 11. Perlege apostolum ad Corinthios: *Scissuras esse inter vos non laudo.* Et infra: *Deus temperavit corpus, ut non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro invicem sollicita sint membra.* Et ad Timotheum: *Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, superbus esset, nihil sciens, & languens circa questiones & verborum pugnas.* Et infra: *Profana & vaniloquia devota multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit.* Deinceps: *Vanas & sine disciplina questiones devota, sciens quia generant lites.* Secundo loco, exempla magis moventia sese nobis offerunt. Innocentius itaque tertius Orthoni quarto a se primus coronato, & de se deque Romanis ac universali ecclesia pessime merito, imperium abstulit. Honorius item tertius Fridericum secundum ecclesiastica divinaque instituta pervertentem, anathemate notatum, imperiali dignitate privavit. Innocentius deinde quartus Fridericum tertium, ob ejus insidias ac pontificum persecutionem, Sicilia Apuliaque regno ac imperio exaudivit. Bonifacius octavus Petro & Iacobo Columnensibus cardinalatam, Philippo Gallorum regnum ademittit. Ioannes demum XXII. Ludovicum Bavarie ducem, ecclesie rebellem ac schismaticum declaravit, sicuti suæ sanctitatis originale plumbatæ literæ ad prædecessorem meum Spalatensem archiepiscopum, ac penes me existentes, apertissime demonstrant. Plurima alia schismatis, ac, qui pænas lucent, schismaticorum detestabilia exempla præterite me cogitatio, quæ tertium sibi locum vendicavit. Schisma igitur ab animorum scissura, quæ obduratas mentes averfoque animo ab universali ecclesie unitate sejungit, appellari, nemo est qui ambigat. Unitas vero ipsa nos, hoc est, Christicolos omnes in apostolica atque catholica ecclesia, ecclesiamque ipsam catholicam & apostolicam in nobis spiritali quadam dilectionis vinculo unit, conjungit, con-

Concil. general. Tom. XI V.

A fitmat. Ipsam autem ecclesiam unitatem sacri doctores in duobus consistere affirmarunt. Primo, in membrorum ecclesie, id est, fidelium adinvicem commixtione: secundo, in eodem ordine ad unum caput, Christi scilicet vicarium, sanctitatem tuam, sanctissime Iuli, juxta apostoli dictum ad Colossenses: *Inflatus sensu carnis sue & non tenens caput.* Inde merito inferitur, necessarioque concluditur, schismaticos illos appellari, qui summo pontifici subesse, membrisque ecclesie subiectis communicare recusant, renuunt, inficiantur. Et quis jure humano atque divino sanctum est, per ea quemque puniri debere, per quæ peccat, ideo schismaticorum peccato duplici duplex pœna debet infligi. Altera, quia a fidelium communiione se abdicarunt, merito excommunicati, id est, esse extra fidelium consuetudinem declarari debent. Altera vero, quia ecclesie capiti, hoc est, tuæ sanctitati subditi recusant, omni apostolico privilegio & pontificio privati promerentur. Quare, sacratissime pontifex, sapientissimi patres, persequimini, evellite, de medio auferite hæreticos ac schismaticos; manifestos, manifesta, acri & severissima punitione: occultos, solerti, vigilantia ac diligentissima indagatione, ne eveniat quod testatur divus Hieronymus: & Deus avertat. Arius in Alexandria una scintilla fuit: sed quoniam statim oppressus non est, ejus flamma per totum orbem populata est. Resecandæ denique sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis a caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, inereant. Infidelitatis postremo tres sunt species, teste divo Thoma, & urejus verbis utar, paganorum, quæ gravis est: Iudæorum, quæ gravior: Hæreticorum, quæ gravissima. Cum hæreticos præmiserim, ac deliberaverim, Iudæos dimittam, qui, apostolicis & prædecessorum tuæ sanctitatis, Gregorii, Alexandri, Clementis & Innocentii decretis, in sua obstinatione vivere permittuntur, in attestationem nostræ veritissimæ redemptionis, in perpetuum erroris vestri detestationem, in exemplum denique acerrimæ punitionis. Et quia ad id quod magis urget, & me, imo omnes plurimum movet, orationis nostræ finis se convertit: dimittam plures barbaras nationes, quæ sua ac parentum suorum culpa Christum verum Deum & redemptorem nostrum ignorantes, varios nefandosque ritus servant. Dimittam orientales fere omnes, qui potius ferinis quam humanis moribus vitam ducunt, & ad id quod cervicibus nostris imminet, me convertam. Sed equidem sine maximo dolore, sine singultibus, sine lacrymis, nec memorari, nec cogitare, nedum exprimere valeo immanissimam Turcarum rabiem & potentiam. Hi, ut optime novit sanctitas tua, nostis & vos, patres amplissimi, a centum octoginta ferme annis, hoc est, ab Ottomano primo usque ad

* Pacietem præsentem undecimum eorum principem, magnam Asiæ partem, & eam potiore, occupavere. Deinde Europæ non minore cum maxima Christiani cruoris effusione usurparunt, dilaniarunt, lacerarunt, duodecim imperiis & duodecim regnis usurpatis, & quod formidabile est, impetium suum Dalmatiam & Liburniam usque dilatavere, a quo quidem loco ad urbes tuæ sanctitatis Picentinas unius noctis spatium commodissime possunt transfretari, effrenata gens, immanissima, Christiano nomini

D ij inimicissima,

Coloss. 2;

Sapient. 6;

propaganda

* f. Baja

zetem

A. N. N. O.
CHRISTI
1512.

Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus Nolanus.
 Reverendus pater dominus Corradus Astunensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Illicensis.
 Reverendus pater dominus Michael Mordaniensis.
 Reverendus pater dominus Hugolinus Licienfis.
 Reverendus pater dominus Dominicus Luccerinus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.
 Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
 Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.
 Reverendus pater dominus Carolus Montis regalis.
 Reverendus pater dominus Silvester Nigorinensis.
 Reverendus pater dominus Gaspar sanctæ Iulitæ.
 Reverendus pater dominus Marcus Vrgentinus.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Scalenfis.
 Reverendus pater dominus Antonius Urbinatefis.
 Reverendus pater dominus Raphael Grossetanus.
 Reverendus pater dominus Matthæus Bethelenefis.
 Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus civitatis Ducalis.

Abbates.

Reverendus pater dominus Antonius abbas monasterii sancti Galgani ordinis Cisterciensis, Vulturanensis diocesis.
 Reverendus pater dominus Guillelmus abbas monasterii beatæ Mariæ Britonis.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas Cajctanus generalis ordinis Prædicatorum.
 Magister Demetrius ordinis Minorum vicarius.
 Magister Egidius generalis ordinis eremitarum sancti Augustini.
 Magister Bernardus vicarius ordinis beatæ Mariæ de Monte Carmelo.

Senator Urbis.

Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Florentinus.

Oratores.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis & reginæ Hispaniarum.
 Magnificus dominus Franciscus Foscarus eques, orator serenissimi & illustrissimi domini Venetorum.
 Magnificus dominus Antonius de Strozis, orator Florentinorum.

Illustrissimi domini temporales.

Constantinus dux Macedoniæ.
 Illustrissimus dominus Fridericus marchio Mantuanus.

A Illustrissimus dominus Iulius de Vrsinis.
 Dominus Fabricius de Careto, procurator ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani.
 Dominus Sixtus de Ruvere prior Urbis, miles ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani.
 Domius Petrus Grimanus prior de Hungaria, miles ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani.
 Excellens juris utriusque doctor, dominus Paulus de Capozuchiis, & nobiles domini Iacobus de Fraganibus, & Petrus Pauli de Vecchis, Urbis almæ conservatores.

Celebrata missa per reverendissimum in Christo patrem dominum Thomam tituli sancti Martini in Montibus, presbyterum cardinalem; facta oratione per reverendum patrem dominum Thomam Cajctanum ordinis prædicatorum priorem generalium, ascendit ambonem dominus Baltassar Tuerdus, domini nostri papæ secretarius, & legit quoddam mandatum illustrissimi Henrici regis Angliæ, de confederatione cum eodem sanctissimo domino nostro papa: quo perlecto, reverendus pater dominus Thomas Phadra præfectus bibliothecæ sanctissimi domini nostri papæ, ac concilii secretarius, ascendit ambonem, & legit quoddam mandatum catholici Ferdinandi regis Aragonum, in personam magnifici domini Hieronymi de Vich, ad interendum & incorporandum ac unendum se concilio Lateranensi, cuius tenor talis est.

M A N D A T V M REGIS HISPANIÆ.

Ferdinandus Dei gratia rex Aragonum, Sicilia citra & ultra Pharam, Ierusalem, Valentia, Majoricarum, Sardinia, & Corsica, comes Barchinonia, dux Athenarum & Neopatria, comes Rossilonis & Ceritania, marchio Orisani & Gosianni, nec non administrator & gubernator regnorum Castella, Legionis, & Granata, &c. pro serenissima & potentissima regina Ioanna filia nostra carissima, cuius persona & bonorum curam gerimus, universis & singulis presentium sciens inspecturis.

Notum facimus, quod licet nos cum primum intelleximus, sanctissimum ac beatissimum dominum nostrum Iulium divina providentia papam secundum, pro defendenda sanctæ Romanæ ecclesiæ indivisibili unitate, schismatum hæresumque pullulatione secanda, morum universali reformatione, & sanctissima contra infideles & sacrosanctæ fidei catholicæ hostes * obcunda, concilium Lateranense convocasse, proposuerimus, & tota mente ac totis viribus nostræ præfatæ ecclesiæ & summi pontificis monitionibus facere satis: multo ramen acrius solliciti sumus, posteaquam venerabilis & dilectus noster utriusque juris doctor Guillelmus Cacador causarum sacri palatii auditor, & eiusdem sanctitatis capellanus & nuntius ad hoc specialiter destinatus, ad nos & alios Christianos principes missus, publice atque palam in sinuavit dicti sacri Lateranensis concilii convocationem, & schismatici Pisani continuationem, esse ecclesiæ uniæ Romanæ scissuram, & naviculæ Petri fluctuationem, quod in causa tam ardua providendum sit, quandoquidem tuitionem & propugnationem ecclesiæ, licet requiriri, sponte tamen & gratuite suscepimus, ne Dei optimi

SESSIO II.

* f. expeditio.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
 Reverendissimus dominus Ludovicus sanctę Marię in Cosmedin, de Aragonia.
 Reverendissimus dominus Alphonsus sancti Theodori, Senensis.

Patriarcha & assistentes pape.

Reverendus pater dominus Cęsar Alexandrinus.
 Reverendus pater dominus Alphonsus Antiocheus.
 Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis & Torcellanensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Iadrensis.
 Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachiensis.
 Reverendus pater dominus Orlandus Nazarenus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Vicentinus.
 Reverendus pater dominus Fraciscus Sueffanus.
 Reverendus pater dominus Iulianus Agrigentinus.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Caietanus.
 Reverendus pater dominus Laurentius Asulanus episcopus, vicecamerarius & gubernator Urbis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Iacobus Barrensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius Senensis.
 Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicosensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Avenionensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Antimariensis.
 Reverendus pater dominus Mauricius Tuanienensis.
 Reverendus pater dominus Ieremias Tranenensis.
 Reverendus pater dominus Andreas Noboniasensis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Cavalicensis.
 Reverendus pater dominus Gelasius Bellunenensis.
 Reverendus pater dominus Albertinus Pisauriensis.
 Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Calencensis.

Concil. gener. Tom. XIV.

A Reverendus pater dominus Franciscus Ortanus.
 Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Aquilanus.
 Reverendus pater dominus Galafius Sarfantenensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Signinus.
 Reverendus pater dominus Altobellus Pohlenensis.
 Reverendus pater dominus Andreas Miletenensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Paphensis.
 Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.
 Reverendus pater dominus Ludovicus Tricariensis.
 Reverendus pater dominus Alexius Melitanus.
 Reverendus pater dominus Iosue Esculanus.
 Reverendus pater dominus Thomas Cervienensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Marianensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Milopotamicensis.
 C Reverendus pater dominus Raphael Crapitanensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisignianensis.
 Reverendus pater dominus Matthæus Umbriatienensis.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregionensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Algarensis.
 Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.
 D Reverendus pater dominus Bernardinus Castrensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.
 Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenensis.
 Reverendus pater dominus Guillelmus Cortonenensis.
 Reverendus pater dominus Nicolaus Neocastrensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Tudenensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Laurencensis.
 Reverendus pater dominus Michael Monopolitanus.
 Reverendus pater dominus Dominicus Aqueansis.
 E Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Bovinensis.
 Reverendus pater dominus Georgius Callienensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Matficanus.
 Reverendus pater dominus Lambertus Venufinus.
 Reverendus pater dominus Simon Modruficiensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Anglonensis.
 Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenensis.

D iij Reverendus

ANNO
CHRISTI
1512.

Math. 7.

dientia per cardinales & praelatos sanctissimo domino nostro papa, & benedicto concilio, cantatoque euangelio per reverendissimum dominum Ludovicum sanctae Mariae in Cosmedin diaconum cardinalem de Aragonia, quod incipit: *Attendite a falsis prophetis*: idem sanctissimus dominus noster incepit hymnum, *Veni creator*, &c. Quo finito per cantores, reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus Spalatenfis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam renotis infra scripti.

BYLLA SECVNDÆ SESSIONIS SACRI
generalis concilii Lateranensis.

*Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam.*

Sacro approbante concilio, cum inchoat am hujus sacri Lateranensis concilii celebrationem, ad Dei laudem, universalis ecclesiae pacem, fidelium unionem, schismatis & haereticum everfionem, morum reformationem, ac contra perfidos fidei hostes expeditionem, Altissimi dextera assistente, profectui intendamus, ut omnium schismaticorum & pacis hostium, lattantium canum ora obtundantur, universique Christi fideles valeant a tam pestifero & venenoso contagio se immaculatos servare, in hac praesenti secunda sessione in Spiritu sancto legitime congregata, indicationis, convocationis & publicationis schismaticae conventiculae, & asserti conciliabuli Pisani, ad sciendum & scandalizandum ecclesiae praefatae unionem, emanatarum citationum, monitionum, & decretorum, absolutionum, sententiarum, actorum, legatorum, creationum, obedientiarum, subtractionum, assertatum censuratum, appositionum, ipsiusque conciliabuli translationis ad Mediolanum vel Vercellensem civitates, aut alia loca quaecumque, omniumque & singulorum in dicto conciliabulo gestorum & conclusionum reprobationes, damnationes, revocationes, cassationes, iritationes & annulationes, per nos habita cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus deliberatione maturata, & de eorumdem fratrum consilio & unanimi consensu, ac ex certa scientia, & de apostolicae potestatis plenitudine, per diversas nostras literas respective, praesertim sub data decima quinta Kalendas Augusti, pontificatus nostri anno octavo, ac tertio Nonas Decembris, & Idibus Aprilis, ejusdem pontificatus anno nono editas, factas & emanatas, literasque ipsas cum decretis, declarationibus, inhibitionibus, mandatis, hortationibus, monitionibus, interdictorum ecclesiasticorum appositionibus, & aliis sanctionibus, censuris & penis, tam a canonicis sanctionibus, quam a nobis, maxime in literis indicationis hujus sacri universalis concilii, ac omnibus & singulis aliis clausulis in dictis literis contentis, quarum tenores, ac si de verbo ad verbum praesentibus infererentur, pro expressis haberi volumus, licet, ut firma & valida, nulla alia confirmatione aut approbatione egerent, ad abundantiore cautelam & veritatis manifestationem, hoc sacro approbante concilio, confirmamus, approbamus & innovamus, illaque inviolabiliter observari volumus, statuimus & ordinamus, suppletes omnes & singulos defectus, si qui forsitan intervenerint in eisdem. Nec non conciliabulum praefatum illiusque transla-

tionem, ac omnia & singula per ipsum conciliabulum, illic assistentes, adherentes, fautores & consentientes, directe vel indirecte, quomodocumque & qualitercumque a die indicationis ipsius conciliabuli, usque in praesentem diem acta, facta, gesta & prolata, ac in posterum gerenda, agenda, facienda & proferenda, etiam si talia sint vel fuerint, de quibus specialis, specifica, expressa ac individua mentio habenda foret, illorum tenores & qualitates etiam pro expressis habentes, ut alia adulterina & a veritate deviantia concilia, & in eis gesta, a jure sacrifica canonibus damnata & reprobatum fuerint, damnamus & reprobamus, ac prout sunt, nulla, irrita & inania, nulliusque roboris vel momenti fuisse & esse nuntiamus, & quatenus opus sit, cassamus, irritamus & annullamus, ac pro cassis, irritis & annullatis haberi volumus. Et nihilominus hoc sacrum concilium oecumenicum iuste, rationabiliter, ac ex veris & legitimis causis, ritque & recte indictum celebrari inceptum, omniaque & singula quae in eo facta & gesta sunt, & de cetero sicut ac gerentur, iusta rationabilia, firma & valida fore, ac idem robor, eademque vim, potestatem, auctoritatem & firmitatem habere & obtinere, quae alia concilia generalia, praesertim Lateranense, a sacris canonibus approbata habent & obtinent, hoc eodem sacro concilio approbante, decernimus & declaramus.

Insuperque temporum dispositione, aetivisque caloribus instantibus, ut commoditari & valedudini praetorum consulatur, ultramontanique & trans mare existentes, qui haecenus ad hoc sacrum concilium venire non potuerunt, expectentur, propterque alias iustas & rationabiles causas praefato sacro concilio notas, & ab eo approbatas, tertiam sessionem continuationis celebrationis concilii praefati, tertio nonas Novembris proxime futuri faciendam, hoc praefato sacro concilio similiter approbante, indicimus. Omnibusque & singulis praelatis, & aliis in eodem concilio tunc existentibus a Romana curia recedentibus, & pro eorum voluntate ubi eis placuerit morandi, dummodo dicta tertio nonas Novembris in praefato concilio Lateranensi, cessante legitimo impedimento, de quo clare constat, sub pena in literis indicationis ipsius concilii & canonicis sanctionibus contra non accedentes ad concilia indictarum incurfu, praesentes existant, & facultatem, praefato sacro concilio etiam approbante, concedimus & indulgemus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis, approbationis, innovationis, statuti, ordinationis, suppletionis, damnationis, reprobationis, nuntiationis, cassationis, iritationis, annulationis, voluntatis, decreti, declarationis, indicationis, concessionis & indulti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicae 1512. sexto decimo Kalendas Junii, pontificatus nostri anno nono.

Postmodum idem reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus petiit ab omnibus, an placeant paternitatibus suis contenta in schedula.

ANNO
CHRISTII
3512

* fides

optimi maximi honorē negligere videmur. Pro-
fitemur enim nos filium ejusdem sanctæ Romanæ
ecclesiæ matris nostræ deditissimum, proque
ejus honore atque statu animam pōnere para-
tissimum. Cum igitur præfata sacrosancta Ro-
mana ecclesiæ in iuraturam tam sanctum, tam sa-
lubre atque laudabile propositum profequi atq;
perficere, ut * sedes catholica non modo cōservetur
& manuteneatur, sed etiam augeatur, & Ma-
humerana secta enervetur, cuius rei nos impul-
sores atque effectores, Deo auctore, semper ex-
titimus; operæ precium arbitramur, ut ea omnia
pro portione nos contingente præparemus,
quæ dicto sacro Lateranensi concilio consentanea
& opportuna fore videantur. Quapropter
fidem, constantiam, sagacitatem, atque agibili-
um experimentum nostri magnifici & dilecti
consiliani Hieronymi de Vich, nostri in Roma-
na curia oratoris, haud parvifacientes, non ra-
men in præjudicium, novationem, seu derogationem
quarumvis potestatum per nos vobis ha-
ctenus tributarum, sed illis potius addendo &
accrefendo, eis quidem melioribus, validioribus
& efficacioribus via, modo, jure & causa,
quibus facere possumus & debemus, facimus,
constituimus, creamus, deputamus, & solenniter
ordinamus, nostrum & dictæ serenissimæ
Ioannæ reginæ filie nostræ carissimæ verum,
certum, legitimum & indubitatum procuratorem,
factorem, negotiorumque infra scriptorum
gestorem, ac nuntium specialem & generalem,
ita quod specialitas generalitati non deroget,
nec e contra; videlicet vos eundem Hieronymum
de Vich oratorem nostrum, licet absentem
tamquam præsentem, ad interessendum vide-
licet, consentiendum, dissentiendum, protestan-
dum, ac fieri requirendum pro nobis dictis nomi-
nibus, proque dicta serenissima regina Ioan-
na filia nostra carissima, regniq; atque domi-
niis & populis ditioni utriusque nostrum subje-
ctis, omnia & singula quæ preparationi cele-
brationis dicti sacri Lateranensis concilii oppor-
tuna, suffragantia, conducibilia & convenientia
sint, & sine quibus illud commode celebrari
non possit, nec non dicti schismatici, pernicio-
si, Pisani conciliabuli impeditiva, refragantia, &
ad nullitatem in eo attentandorum tendentia, ne
illud longius procedat, sed tamquam injuria,
perperam & inique congregatum, dissolvatur &
evanescat, & perniciosissimum schisma fugetur
& tollatur; comparandumque atque interes-
sendum, dum tempus adfuerit, eidem nominibus in
dicto sacro Lateranensi concilio, & in omnibus
actis & processu ejusdem, ibique obedientiam de-
bitam præfato beatissimo domino nostro papæ
roties, quoties opportunum fuerit, præstandum
& recensendum, consentiendumque atque reco-
gnoscentium, eundem dominum Iulium papam
secundum esse verum, unicum, canonicum & in-
dubitatum pontificem, & dominici gregis pasto-
rem: & in eodem sacro Lateranensi concilio di-
cendum, proponendum, tractandum, vovendum-
que dictis nominibus, & utrovis eorum, omnia &
quæcumque inchoationi, celebrationi, continua-
tioni & conclusioni dicti sacri Lateranensis con-
cilii, & quæ in eo proponuntur & tractantur,
unionique & individuitati dictæ sanctæ Romanæ
ecclesiæ matris nostræ & membrorum ejus, nec
non morum universali reformationi, & dicti per-
niciosissimi schismatis nullitari & extinctioni, fi-
deique augmento, & sanctissimæ atque catholi-

A
cæ ligæ nuper in ita cōservationi & implemen-
to, atque præfata, jam du est, a nobis optatæ, in-
ceptæque in hostes ejusdem fidei expeditioni ne-
cessaria, seu etiam opportuna, & sine quibus ea
commode fieri seu perfici nequirent. Et quoniam
multa eorum verisimiliter in dies occurrere pos-
sunt, quæ nobis ad præsens minime occurrunt,
exprimi & specificari ad validitatem actuum, seu
agendorum necessaria, & sine quorum expressio-
ne forte de jure non tenerent, de quibus si no-
ritiam informationemque haberemus, ea omnia
exprimere non omitteremus, providere volentes,
ne ipsa expressio per nos præsentibus non facta
ullum incommodum tantæ rei propter loci distan-
tiam pareret, seu causaret, vobis potestatem tri-
buimus, & omnia huic nostro mandato dictis no-
minibus & utrovic eorum, de peritorum consi-
lio addendi, exprimendique per quoscumque
notatos atque tabelliones, inde per vos requi-
rendos, secundum eorum stylum adjicienda, ari-
horanda seu extendenda, juxta occurrentium
qualitatem & exigentiam negotiorum & rerum
de quibus supra. Quæ omnia & singula per vos,
ut præfertur, extendenda & declaranda, illam
vim illudque robur habere volumus, quam habe-
rent, si per nos extensa & declarata præsentibus
extitissent, & pro omnibus & singulis supradictis
quæcumque juramenta de secreto servando, &
alia nomine nostro & in animam nostram præ-
standi & subeundi, omniaque & quæcumque
instrumenta necessaria & opportuna cum pactis,
pactionibus, stipulationibus bonorum nostro-
rum & dictæ serenissimæ reginæ filie nostræ ca-
rissimæ, obligationibus, renuntiationibus, ju-
ramentis, clausulis & cautelis necessariis, utilis-
suis, seu etiam opportunis, faciendi & servandi, fir-
mandi seu concedendi generaliter, & omnia alia
peragendi, quæ in prædictis & circa prædicta
necessaria & utilia sint, seu etiam opportuna,
etiam si talia forent, quæ mandatum specialius
exigerent, quam præsentibus est insertum, & sine
quibus ea fieri nequirent, quæ nos dictis nomi-
nibus faceremus seu facere possemus, si adessemus.
Nos enim supradictis nominibus, & utrovic eor-
um nomine, in & super prædictis omnibus,
& singulis, cum suis incidentibus, dependen-
tibus & emergentibus, annexis & connexis,
committimus atq; conferimus vobis eidem pro-
curatori, nuntio & oratori nostro plenarias vices
nostras, cum omnimoda & indefectura facultate,
ratum, gratum, validum atque firmum perpetuo
habituri, quibus supra nominibus, totum id, &
quidquid & quantum in prædictis & circa ea &
quodlibet eorundem procuratum & actum
fuerit, sive gestum, & nunquam revocaturi,
sub bonorum & jurium nostrorum & dictæ
serenissimæ reginæ Ioannæ filie nostræ carissi-
mæ respectu omnium hypotheca, & sub om-
nis juris & facti renuntiatione ad hæc necessaria,
pariter & cautela. In quorum fidem & testimo-
nium præsentibus fieri iussimus, manu propria
subsignatas, sigilloque nostro impendente mu-
nitas.

Datum Burgis, die secunda mensis Decembris,
anno a nativitate domini millesimo quingentesi-
mo undecimo.

Yo el Rey.
Dominus rex mandavit mihi
Michaeli Perez Dalviacan.
Quo perlecto, dictis orationibus & litanis
more solito, præstitaque solita & consueta obe-
dientis

ANNO
CHRISTI
1512.

contrariis non obstantibus quibuscumque, prout
semper desideravimus, feliciter incepimus, & do-
mino adjuvante omnino perficere intendimus.
Placet, & publicetur.

Anno a nativitate domini 1512. indictione deci-
ma quinta, pontificatus sanctissimi in Christo
patris & domini nostri, domini Iulii divina pro-
videntia papæ secundi anno nono, ultima
mensis Octobris, præsentis superscriptæ litem
sanctissimi domini nostri papæ, prout in eisdem
continetur, affixæ & publicatæ fuerunt in
basilicam principis apostolorum de Vrbe, &
sancti Iohannis Lateranensis, valvis seu portis,
nec non cancellariæ apostolicæ in acie campi
Floræ; & sic affixas per longum temporis spa-
tium dimisi: copiam earundem literarum in
locis superscriptis affixi, & affixam dimisi, per
me Bartholomæum de Mantua, sanctissimi do-
mini nostri papæ cursorem.

*Reverendissimo in Christo patri & domino, do-
mino Thoma sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli
sancti Martini in montibus presbytero cardi-
nali Strigoniensi, procurator ordinis Predica-
torum servus salutem dicit.*

Ad xviii. Kalendas Iunii, qui dies secun-
dam concilii sessionem in æde præbuit Latera-
nensi, cum alia habuimus illius solennis & sa-
cratissima lucis grata monumenta, tum illud
maximum, quod tu eodem die ac loco Romæ
tum primum divinas res publice peregisti, ma-
gna quidem apud Deum, ut credimus, ob tuam
virtutem gratia, sed non minore apud homi-
nes ob virtutis opinionem laude & existimatio-
ne. Quamquam enim tuum nomen ubique
apud omnes probatum sit ac clarum, Romæ
tamen apud bonos & graves clarissimum certe
& probatissimum est. Eo itaque die, quo de
rerum summa graviter constituendum erat,
conciliumque ipsum, patrum sententia, in aliud
tempus differendum, cum rite a te & sancte
mysteria sanctissima celebrata essent, tum pul-
pitu, ut scis, ascendit meus & totius præ-
dicantium ordinis generalis magister, vir tum
religione & doctrina singulari, tum præstanti ex-
cellentia animi atque ingenii. Quod quidem
quasi geometricam quandam videretur habuisse
rationem, ut ille sit ordinis primus secundæ
sessionis orationem pronuntiaverit, tu secundi
ordinis in senatu princeps, primis in hac urbe
mysteris publice fueris initiatus. Verum cum
hæc ipsa oratio dives optimarum sententiarum
& luculenta, digna a summo pontifice judi-
caretur, quæ in acta referretur, multique il-
lam boni viri quotidie efflagitent, operæ præ-
cium fore duxi, si ego qui prædicatorum or-
dinis hic res curo, eandem orationem, pri-
usquam ab aliis legeretur, tibi potissimum de-
dicarem. Feci igitur, & perquam libenter feci,
ut & illa tui nominis inscriptione illustrata,
majore auctoritate in publicum prodiret, tan-
tique viri præsidio esset munitior, & meæ erga
te observantia ac venerationis magnitudo hoc
primo testimonio tibi innotesceret. Sed & ap-
tun visum est, cum illius dici ceremonias con-
junctim egissetis, ut non separatim in ora ho-
minum perveniretis, quamquam tua virtus &
auctoritas multo majoribus & gravioribus rebus
celebritatem promerita est. Scimus enim, tuus
in urbem adventus quantam spem lætitiarumque

A bonis omnibus atulerit, qui pacem quidem &
salutem continue optant, bellum autem diutur-
num & infestum coguntur sustinere. Subit
namque multos qui virtutes amant, qui tuo
exemplo crudelia bella abhorrent, qui Chri-
stianæ fidei infidelibus armis infestissimi sunt,
subit illos, puto, fastidium incredibile, cum
videant hujusce temporis scelera & minas. Quis
enim non stomachetur, vacare Christianos inre-
sistis dissensionibus, pace toties attentata, nun-
quam veto firmata, clapsamque e manibus
fuisse occasionem retinendæ Africa, Græciæ
atque Asiæ in libertatem & religionem vindican-
dæ. Ad quam Christianorum vecordiam ne forte
putemus Deum dormitare, omitto reliqua
quæ domestica sunt. Ecce nuper Turcarum
rex senex, invalidus, & imperio, & pecunia,
& exercitibus cessit, præter omnium opinionem,
filio ætate tertio, juveni ferocissimo, & Chri-
stiani sanguinis appetentissimo, qui magno do-
nativo, conciliatis sibi militum animis, additiff-
que ad sædus suum Scythicis nationibus, nihil
non ausurus brevi timetur. Iure hoc quidem
optimo factum est, ut Christiani qui oblatam
occasionem justitiæ atque landis contempserunt,
quique nuper recuperatam fere Africam totam
iterum canibus illis abripiendam devorandam-
que obiciunt. Inste, inquam, factum est, ut
ii quandoque de præsentis tui imperio trepida-
re cogantur, qui imperium Christi nec amplifi-
care student, nec defendere: quin illud potius
& vitis oppugrare, & labefactam dissensionibus
non verentur. Sed de his satis. Melius enim
longe tu quam ego, aut quisquam, hæc nosti &
cogitasti, quippe qui a puero acceptas contra
Turcas inimicitias, & ab incunabulis susceptam
sacratissimam fidei tutelam & defensionem, adhuc
perpetuam retinuisisti. Proptereaque in hanc ur-
bem venisti, ut pacatis universis, non solum
iis partibus quæ fidei sunt, consuleres, sed etiam
illis quæ infidelitatem & discordiam alunt, ve-
hementissime te opponeres. Sed redeo ad orationem,
quæ mihi cum doctissima videretur esse,
tum ita largiter ampla, ut non tantum quæ præ-
sentis concilii sunt, sed omnium conciliorum
vim, auctoritatem rationemque amplexa videatur.
Quam cum tua amplitudo benigno vultu
acceperit, existimabimus magnam & illi orna-
mentum, & nostro ordini universo ex tua bene-
volentia accessisse. Vale.

*Oratio reverendi patris, fratris Thomæ de Vio
Cajetani, sacre theologiae professoris, ac totius
ordinis prædicatorum generalis magistri, habita
Romæ in secunda sessione concilii Lateranensis,
decimo septimo Kalendas Iunii 1512.*

Cum animadvertam, Iuli secundæ pontifex
maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ republi-
cæ consuetudines actionesque singulas esse sin-
gulis ecclesiæ partibus accommodatas, generales
vero synodos universalem ecclesiam penitus
respicere, eamque tanquam finem sibi proprium
attendere, existimavi me facturam rem & uti-
lem & omnibus gratam, si hodierno die primum
de ecclesia ipsa, deinde de synodus hujus tem-
poris, illarumque differentia ac diversitate di-
cerem. Sed cum iis diebus ex hoc loco viri do-
ctissimi, qui hoc oratorio munere magna cum
laude perfuncti sunt, de his fere rebus verba gra-
viter sapienterque fecerint, ego, qui ingenio
illius

dula. Qui responderunt, & quilibet eorum respondit, placere contenta in scheda. Super quibus omnibus magister Bernardus Mocharus, procurator concilii, petiit fieri per protonotarios & notarios ad hoc deputatos publicum & publica, instrumentum seu instrumenta.

Deinde reverendus pater dominus Vincentius Caraffa archiepiscopus Neapolitanus, procurator reverendi patris domini Donati episcopi * Nufquitanii. Nefelitanus ad interessendum sacro concilio, dedit quoddam mandatum subscriptum per dominum Iacobum Andream Parlatum civem Neapolitanum notarium curiæ archiepiscopalis Neapolitanæ. Et venerabilis vir dominus Franciscus Infort, sollicitator luctuam apostolicarum, dedit mandatum reverendi patris domini Petri de Costa episcopi Portugalensis diocesis * publicum notarium, in quo ipse dominus Franciscus principaliter nominatus ad interessendum sacro concilio. Et reverendus pater dominus Ioannes Baptista episcopus Cavalcensis, procurator reverendi patris domini Hieronymi Palaviani episcopi Aleriensis, dedit mandatum eiusdem ad interessendum dicto concilio subscriptum per dominum Luchinum de Belgandero & Balavic laicum Marianensem publicum notarium, & sigillatum sigillo præfati episcopi Aleriensis. Ac reverendus pater dominus Gilbertus episcopus Rapolanus dedit mandatum procuratoris reverendi patris domini Ioannis Baptistæ episcopi * Fanensis, subscriptum per dominum Malatestam Thomasinum publicum notarium, & sigillatum sigillo dicti episcopi. Et venerabilis vir dominus Petrus Petini, albertus procurator reverendi patris domini Aynionis episcopi Lausanensis, dedit mandatum eiusdem ad interessendum concilio, subscriptum per dominum Perret, & sigillatum sigillo dicti domini episcopi. Et reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Achilles tituli sancti Sixti presbyter cardinalis Bononiensis vulgariter nuncupatus, dedit mandatum reverendi domini Ioannis de Selsa abbatis Præmonstratensis, ut totius ordinis iudicis superioris & reformatoris generalis, subscriptum per dominum Ioannem Ray canonicum ecclesiæ collegiæ sancti Quintini, de sancto Quintino Noviomensis diocesis, publicum notarium.

Anno a nativitate domini 1512. indictione decima quinta, pontificatus præfati sanctissimi domini nostri Iulii papæ secundi anno nono, die ultima mensis Octobris, per discretum virum Bartholomæum de Mantua, præfati sanctissimi domini nostri papæ cursum, affixæ fuerunt & publicatæ in basilicarum principis apostolorum de Vrbe, & sancti Ioannis Lateranensis valvis seu portis, nec non cancellariæ apostolicæ & acie campi Floræ, certæ literæ prerogations tertie sessionis propter adventum reverendi & illustris domini Mathæi electi Gurcensis, serenissimi Maximiliani electi imperatoris locumtenentis, usque ad tertium diem mensis Decembris proxime futuri prout in eisdem literis continetur, quarum tenor sequitur.

PROROGATIO SESSIONIS PROPTER
ADVENTVM GYRCENSIS.

Iulius episcopus servus servorum Dei.

CVPIENTES ingenti desiderio ad omnipotentis Dei gloriam, plurimumque optimum operum perfectionem, alias inchoatam facti Concilii generalis. Tom. XIV.

A Lateranensis concilii celebrationem profequi, in secunda sessione in Spiritu sancto legitime congregata, ut temporum indispositione, æstivisque caloribus instantibus, commoditati & valetudini prælatorum opportune consulere, ultramontanique & trans mare existentes, qui eam ad concilium huiusmodi venire non poterant, expectarentur: propterque alias iustas & rationabiles causas dicto concilio notas, & ab eo approbatas, tertiam sessionem continuationis præfate, tertio Nonas Novembris proxime futuri faciendam, sub data xvi. Kalendas Junii, pontificatus nostri anno nono, indiximus: sperantes tunc Deo duce, ac Christianorum regum & principum ope, Italicis & exteris rebus pacatis, & prælatos præfatos tutis itineribus cum quiete ad ipsum concilium venturos, nullumque aliud impedimentum inesse, quo minus tertia sessio huiusmodi die, ut præfertur, indicta haberi possit. Cum autem fatore zizaniarum instigante, & nonnullorum malignitate, qui Christianorum nomen in vanum recipere non formidant, bella atrocita tam in Italia quam extra eam vigerint & vigeant, dictique prælati Germani, Hispani, Anglici, Poloni & alii, propter hostium pericula tunc adhuc accedere non poterint, nuperrimeque venerabilis frater noster Matthæus episcopus Gurcensis, carissimi in Christo filij nostri Maximiliani Romanorum regis in imperatorem electi in tota Italia locumtenens generalis, & ad nos orator destinatus, prope urbem ad illam venturus sit, cum quo multa * gravis importanter. * f. gravis importanter. * f. speramus. * f. timemus. * f. nullum. * f. nullum. circa ut sine perturbatione aliqua continuationi celebrationis tam celeberrimi & necessarii concilii insistere valeamus, prælatique & oratoribus principum ad dictum sacrum concilium venturis, in itinere existentibus, ut accipimus, aliqua ulterior dilatio concedatur, dictusque venerabilis frater Matthæus episcopus Gurcensis Casaræ majestatis locumtenens & orator, circa diem ipsam celebrationis tertie sessionis, & forte ipsa die vel sequenti aliam urbem est ingressurus, & de nostro mandato ob personam quam gerit & repræsentat, honorifice excipiendus sit, & cum solitis ceremoniis & curiæ Romanæ comitiva associandus, & ad nos deducendus, qui cum omni celeritate desiderare videtur expeditionem negotiorum sibi commissorum, ut infra paucos dies ex urbe recedere possit: habita super his cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus deliberatione matura, expressis aliisque iustis & rationabilibus causis urgentibus, de eorundem cardinalium concilio unanimitate consensu, tertiam sessionem, continuationem, celebrationem concilii præfati ad tertium Nonas Decembris similiter proxime futuri, ceterisque in indictione concilii, & in secunda sessione præfatis contentis, firmis manentibus, prorogamus, & iudicibus præmissis, ceterisque E contra.

ANNO
CHRISTI
1512.

1/a. 6.

Psal. 75.

ruum, talis tantaque sanctitas tantum in mentibus hominum & numinis habuit & maiestatis quandoquidem intelligentiis etiam beatis, quas angelos dicimus, hymnum carmenque Deo proprium constituat. Angeli namque atque archangeli, cherubim quoque & seraphim repetitis ingeminationisque vocibus, *Sanctus, sanctus, sanctus*, proclamant. Quo fit, ut Dei quoque civitatem, in qua magnus dominus est, deceat sanctitudo. Atque hanc partem quæ paucis demonstrari potest, brevissime ostendam. Omnibus rebus tum natura, tum arte constitutis, hoc principio attributum ingeneratumque est, ut cum aliæ aliis iungendæ sint, pari mutuaque dispositione ac similitudine conveniant. Hoc ipsæ formæ, secundum materiam recipientis merita distributæ, testantur. Hoc propria peculiarique munera obeunda aptæ appositæque nostrorum membrorum habitudines manifestant. Denique hoc confirmant innatæ materis ipsi, ut ita dicam patientiæ, quibus ipsæ res hominum artificio subiectæ obtemperant. Hæc namque omnia & reliqua id genus, sive natura, sive arte componenda sunt, nisi primum amica inter se consensione conveniant componi conjungive non possunt. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conveniat maxime; cumque conjungendas res ipsas habiles inter sese ad conjunctionem esse oporteat, nemini dubium est, puto, ecclesiasticam civitatem, quæ Deo conjunctissima est, putam, mundam, sanctam immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perseverat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo & Christus in ipsa manet usque ad sæculi consummationem, ab omni vitiorum sordide & contagione remota est atque ita virtute bonitateque perficitur ac vallatur, ut neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia illam possit a Christi amore separare. Recte igitur civitas hæc nostra, quandoquidem omnium celestium virtutum præcipua a Deo pollet sanctitate, omnibus ea ceteri mundi dignitatibus, potestatibus, imperiis antecellit. Satis esse arbitror hujus civitatis demonstratam sanctitatem: quæ civitas quia sancta est, jure optimo a sancto Spiritu nomen illi impositum est præclarissimum. Is enim hanc sanctam civitatem Ierusalem appellavit. Quod profecto nomen ob hanc causam adepta est, quod Ierusalem non modo pacem ipsam, sed ea etiam quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt. Nam & hoc Ierusalem atque pacis optimum est, & id verum hujus civitatis nomen, & postremo huic civitati ita proprium, ut nulli præterea alteri vere convenire possit. Optimum certe est. Nam optima res pax est, adeoque magna & divina, ut universa creatura hanc appetere & perquam desiderare videatur. Cum enim pax ipsa, Augustino teste, tranquillitas ordinis sit; & tranquillitas ordinis tunc sit, cum seclusis contrariis quibusque ordo conquiescit: constat res omnes, siquidem naturaliter fines suos appetant, & impedita cuncta submovere contendant, pacem appetere, pacisque & quietis fructus ut adipiscantur, summa ope laborare. Quod autem Ierusalem pacisque nomen, verum nostræ civitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit: *Et factus est in pace locus ejus: Dei scilicet, qui*

A & hujusce urbis finem pacem posuit, & tantam in ea voluit prorogari abundantiam pacis, ut cives ipsi non modo cum Deo pacis auctore & principe, non modo inter se omnes pacem haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea vero pax, hæc urbs Ierusalem, hoc sanctissimum Dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum est, qui quomodo non vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt: sed illorum est, patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum unanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longe sunt, annuntiant: qui his ad quos divertunt, pacem deferunt; & cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Ierusalem, quæ ex vivis lapidibus constituitur, de qua David loquitur, & cuius portarum seræ ac claustra a domino confortantur. Hæc est illa Ierusalem, patres, in qua, sicut paulo ante inter res divinas perfectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis: sed non quomodo hujus mundi homines dant, ipsæ dat nobis. Ii enim pacem dant, ut molestia careant. Sed pax ibi vera non est, ubi nec vera concordia est, nec corda hominum conjuncta, sed disjuncta sunt. Ea autem pax quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Ierusalem invenitur, ea est, patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium divinitatis. Quis unquam vidit vel audivit talia? Quid fuit unquam tam singularis, tam novum, tam inusitatum? Pax Christi non modo corda nostra & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sensum exuperat, omnique homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui relictus fuerit in Ierusalem. Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum novitatem videns Ioannes, civitatem hanc non solum sanctam, non solum Ierusalem, sed novam etiam Ierusalem, Spiritu sancto dictante, appellavit. Nova est enim. Nam qui in throno sedebat, & qui de throno suo nova & vetera profert, nova in ea fecit omnia. Fecit namque, ut neque languesceret aut veterasceret unquam, neque senio conficeretur. Ex quo fit, ut hæc longe sit origine, dignitate atque auctoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiquæ legis vetustatem consumpta, cultum & notitiam veri olimque promissi Dei Filii solita pertinacia, atque animi obstinatione repudiavit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernum usque diem vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentum, pristina conversatio: in nostra certe hæc nova Ierusalem omnia nova sunt, novum cor, nova lex, novus homo, nova conspersio. Quæ enim major novitas esse potest, quam Deum hominem esse, & rursus hominem Deum, eundemque verum Deum ac hominem clavibus confixum, spinis coronatum, & innumeris affectum contumelias, non aliis ipsum armis, quam cruce, quam morte, quam vulneribus infernum viscisse, cælos ascendisse, ad patris dexteram conscendisse, propterque suum nomen ac legem cruciatos & gloria & honore & felicitate perpetua affectisse? Quid, quod illius discipuli rudes, pauperes, abjecti obscurique homines, cum universus fere totarum orbis ignorantæ tenebris involveretur, & erroribus ac

SESSIO I
Psal. 147

Psal. 121.

super-

illis & doctrina inferior sum, quo meis viribus A minus confido, pater sancte, eo humiliter atque propensius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiā esse & summiſſe oro, & suppliciter peto. Sed quoniam nihil est, quod homo de semetipſo sine auxilio opeque divina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei matrem primum convertam orationem meā. Ave Maria, &c.

Cum dilectus Christi discipulus & evangelista multa nobis ex prophetica illa mysticaque visione nuntiare instituisse, de Deo, de agno, de Dei agni que gloria, deque venturis præcritisq; remporibus ac rebus divinitus retulit, atque is etiam Christianam rempublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse, aut per ipsum po-

litus sanctus Spiritus locutus est: *Vidi civitatem B sanctam Jerusalem novam descendentem de celo.* Magna profecto & divina, maximaque insuper, atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia Ioannes vidit. Vidi, inquit, civitatem, vidi sanctam, vidi Ierusalem, vidi illam novam ac de celo descendentem. *Quæ est ista civitas, quam Ioannes vidit? Quæ est ista quam magister discipulo, Christus apostolo, Spiritus sanctus enangelisatæ ac vari figuris & allegoriis revelavit? Certe civitas hæc Christianæ reipublicæ urbs est, quæ non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœniumque ambitu cincta est, sed multitudine copaque innu-*

merabili clausa est ac permunita. *Quamquam enim huius mundanæ sapientiæ antistes certo quodam & præscripto civium numero civitates constitui oportere arbitrati sunt, nimiamque & nimis late diffusam multitudinem submoverint, neque inter centies centena millia, ut ipsi au-*

ierunt; commercium fieri posse ullum existimaverint, solum tamen Christianum genus tanta tamque mirabili a Deo optimo maximo cognationis, necessitudinis societatisque copula devinctum ac conjunctum est, ut in unitate maximam multitudinem, unius urbis ambitu spatium amplissimum, in una denique civitate totum terrarum orbem complectatur. Nam

incondenda & constituenda qualibet civitate duo in primis requirantur; primum, ut partibus suis omnibus ipsa constituitur republica; deinde, ut eæ partes inter sese civili amicitia quadam & consensione conspirent; licet cognoscere, quomodo privatis publicisque in rebus, ambabus iis partibus nostra hæc Christiana civitas excellat. Quod enim ea partes omnes perfectissimæ reipublicæ habeat atque contineat, ea in primis sacra, quæ sacramenta appellamus, ostendunt, quæ tantæ sunt efficacæ & virtutis, partim ut hominum generationes matrimonio propagent, partim

Deo filios baptisinate ut gignant, tum ut genitos communicatione corporis Christi alant & vegerent, deinde divina christiatis virtute corroborent: ubi corroboraverint, potestare atque auctoritate ecclesiasticis ordinibus augeant: mox aliquo errore lapsos confessione restituant, & postremo, humanis culpis ablucendis, sancti olei unctioe perungant. Præter hæc autem divina & præclara munera, multa habet alia hæc civitas cumulatilissime. Habet namque apostolos, habet evangelistas, habet prophetas, habet pastores, doctores, martyres: habet sermone scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermoneum, discretionem spirituum, gratiam sanitarum, fidem,

amicitiæ, miracula, & eam celum claudendi rutsumque aperiendi potestatem, ut quidquid in terris igraverit, quidquid solverit denique, id continuo in celo dissolutum vel ligatum sit. Et quamquam hæc magna maximaque sint, satis ramen non fuit, tot tantaque ecclesiam habuisse, nisi & angelorum revelationes, illuminationes, defensioneseque habuisset. Quibus omnibus actionis nostræ contemplationisq; studia non rueri modo ac defendere, sed propensius etiam & angere & ornare & perficere conatur. Civitas igitur & hæc divina illis reipublicæ partibus illustratur, quibus nulla unquam alia vel melioribus vel ornatoribus illustrata, est. Quod autem cives ipsi arctius in hac, copulatiufque quam in civili alia communitate devinciantur, vel hinc patet manifeste, quod ii non jam cives sunt aut advenæ, sed cives sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ira unius eiusdemque mystici corporis membra, ut alii aliis & membra sint, & quemadmodum sunt, mutua sese communicatione ac societate consoveant. Cum igitur hæc civitas ex perfectissimæ reipublicæ partibus perfectissimam constituitur, ipsiusque cives interiore & cognatiore quam omnes aliæ societates genere colliguntur: patet certe, hæc urbem alius esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsamque præstare omnibus honore, decore, & quod maximum est, humana beatitudine ac felicitate. Quamquam enim enjusvis civitatis proprium esse videatur, sufficienter ex se, beneque ac beate vivere, nulla tamen alia, nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumulare ac largiter potest, sed ne imitari quidem. In aliis namque finis civilis amicitie & societatis est, optima inter se hominum conjunctio: in hac vero nostra, in qua heredes Dei omnes, coheredes autem Christi sunt, ad Deum ipsum, ut proprium Christiani generis finem, cuncta referuntur. Hæc cum ita sint, recte Christi ecclesia non tam civitas ab apostolo Christi, quam civitas sancta a viro sanctissimo commemoratur. Id autem patres, ut nunc vos alloquar, mox extrema oratione ad hunc summum pontificem caput omnium reversurus, id, inquam, patres, qua & ego quoque ratione demonstravero, quaeso, intelligite. Sanctitas ipsa, ut a definitione incipiamus, utque Dionysio Areopagitæ placet, immaculata, libera, perfecta que munditia est. Proinde tametsi hoc summus antiquorum, nostrorumque rationibus firmatum sit, in Deo universorum auctore & gubernatore omnium rerum naturas, excellentias dignitatesque consistere: Deus tamen ipse præ iis omnibus propriam ita sibi vendicat sanctitatem, ut etiam summi philosophi Dei substantiam munditia & sanctitate defini-

rent. Nam cum invisibilia Dei per ea que facta sunt, sempiternam quoque ejus virtutem ac divinitatem intellectu conspicerent, vellentque Dei naturam & voluntatem, ac quidquid in Deo est, unica, aliisque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non divinitatis, aut reliquis tantæ majestati consentaneis nominibus usi sunt, sed munditiæ & sanctitatis significationibus. Solam enim deitatis substantiam a totius potentie macula & labe liberam remoramque esse perpendentes, illamque ob id esse dicentes ædum purum, eandem certe ipsam definitione hac mundissimam esse sanctissimamque dixerunt. Nec mi-

rum

ANNO
CHRISTI
1512.

Hæc itaque nunc Pisana novitas Constantiæ tunc ortum habuit, & evanuit; Basilicæ repullulavit, & explosa est: atque iis etiam temporibus, si vos viri eritis, interibit, quemadmodum sub Eugenio quarto summo maximæ huiusce sedis pontifice repressa est. Neque enim de celo descendit, atque ob id dururna non est: neque unius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante ecclesia est, & hanc militantem conservat, quemque synodus Pisana amplecti deberet, si e celo descendisset, & nunquam multitudinis regimini, uti facit, inniti. Longe igitur ab hac Christi Pisarum ecclesia discrepat. Hæc enim fidelium est, illa cavillantium: hæc domesticorum Dei, illa aberrantium: hæc Christianorum hominum, illa rocorum qui Christi vestem conscindere, & a mystico Christi corpore mystica Christi membra se iungere non verentur. Habetis, patres, quid de Pisana synodo communiter locutus sum. Hoc enim universi totis devotisque animis deprecamur. Assuetur autem hoc, te volente, teque imperante, si tu ipse, pater sancte, omnipotentis Dei, cuius vires in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere debes; si ipsius Dei potentiam, perfectionem sapientiamque imitaberis. Atqui ut in primis potentiam imiteris, accingere, pater sancte, gladio tuo, tuo, inquam, accingere: binos enim habes, unum tibi reliquisque huius mundi principibus communem; alterum tibi proprium, atque ita tuum, ut illum alius nemo nisi a te habere possit. Hoc itaque gladio tuo, qui ecclesiasticæ potestatis est, accingere potentissime, & accingere super femur tuum, id est, super universas humani generis potestates. Cumque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissensiones, denique contra inferni portas, errorum, hæresum & dissensionum auctores. Nec intende solum, sed etiam procede & regna. Procede in primis, & prospere procede, gentes quæ bella volunt, dissipando: tum regna, sacerdos & rex, quæ pacis sunt cogitando, inquirendo, persequendo. Is namque idem, quem imitari debes, & rex regum est, pacisque princeps, & dominus dominantium, rexque pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam divina perfectio comitetur. Perfectio hæc, misericordia est, qua pater ille cælestis & perfectus solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitque super justos ac peccatores. Nam si tanta ubique misericordia præstabis, ut non modo amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reverentiam, ad apostolicæ sedis cultum, ad Christi ecclesiæ unitatem, ad huius concilii manifestam professionem venire compellas, recte, pater sancte, Dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentiam summam cognata magis atque amica est. Hæc te præ regibus tetræ excellentissimum, hæc te universis populis adorandum, Deoque insuper te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per Dei tuamque misericordiam ad hanc synodum venturos accessuroque existimemus, una se tibi ad hanc rem offert divina sapientia, quæ a fine ad finem fortiter attingit, & disponit omnia suaviter. Huius nuper exemplo a fine ad finem tum attingisti fortiter, pater sancte, cum indicto con-

cilio hoc atque inchoato, universos ad bene de Christiana republica sperandum excitasti. Dispones autem suaviter, providendo sapienter, ne vocati a te, iuste queri possint, se, ut par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die, quod bonum fastum felixque sit, de singulis quæ ad huiusce sanctissimæ synodi conservationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de iis quoque constitutur nationibus, quæ quam intellexerint Romæ & a Romano pontifice concilium synodumque haberi, & desiderari se atque expectari, cunctæ procul dubio nobiscum una ad Christianæ religionis disciplinam, ad apostolicæ auctoritatis maiestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium reum restitutionem, ad totius præterea ecclesiæ defensionem & tein convertentur. Sic namque hoc sacrosanctum concilium in cælum ascendet cum catholica ecclesia, quam refert, & quam Ioannes civitatem esse sanctam, esse Ierusalem, novamque esse, atque de celo descendisse, contemplatus est. Dixi.

SESSIO III.

SESSIO III.

In hac sessione reverendus & illustris dominus *Matthæus episcopus Gwrnensis & princeps imperialis* mandatum in vicissimi principis *Maximiliani electi imperatoris*.

ANNO & indictione quibus supra, pontificatus præfati sanctissimi domini nostri, domini Iulii papæ II. anno decimo, die vero Venetiæ, tertia mensis Decembris, fuit celebrata tertia sessio concilii generalis in basilica Lateranensi, præfente præfato sanctissimo domino nostro, in qua fuerunt præfentes reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, magistri generales ordinum, oratores principum, & alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Iacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigoniensis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Nannetensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Susannæ & Agnensis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctæ Praxedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi

superfitionibus sceleribusque obtemparet tot
arque tantis, ut daemones omnium gentium
dominarentur, ac summo opere ab hominibus cole-
rentur: hunc ramen ipsum mundum immundum
ii Christi discipuli, ii ex infima plebe viri contra
synagoga pontifices, contra mundi imperato-
res, contra humani generis hostes, contra leges,
consuetudines, opiniones, non armis, non
opibus, non vi aut ferro vicerunt, sed fide
tantum, spe & caritate superarunt, purgave-
runt, illuminarunt? Tam autem propria est
nostrae ecclesiae divina atque sempiterna novi-
tas haec, ut nulla hominum aetas fuerit, nulla
unquam civitas aut respública, quae non ab hac
Christiana ecclesia cuncta acceperit, quae fi-
liorum Dei adoptionis perpetuae existunt. Nam
ut a divo Thoma praclare scribitur, summum
illud Dei beneficium, quod nostri gratiam ap-
pellant, & quo Dei filii efficiuntur, id adeo no-
vi testamenti est, ut a mundi creatione sancti
sanctaeque omnes, quatenus naturae divinae par-
ticipes fuerunt, etatenus sub novo testamento
comprehendantur, ad quod veteris omnia sunt
referenda. Verum cum hoc fieri nequiverit, ut
excellens haec divini humanique consortii novi-
tas ex terra terrenisque rebus oriretur, (quod
enim natum est ex carne, caro est; & quod na-
tum est ex spiritu, spiritus est) par certe & con-
sentaneum rationi fuit, ut de caelo civitas haec
sancta & nova Ierusalem descenderet. Descen-
dit namque de caelo urbs haec nova, cuius funda-
menta nec in poetarum figmentis, nec in huma-
nae sapientiae persuasibilibus verbis, neque in cu-
jusvis moralis aut creatae voluntatis apperitu,
seu opinione iacta sunt: sed quae in montibus
sanctis, hoc est, in patriarcharum figuris, in
prophetarum testimoniis, in praeconiis aposto-
lorum, in supplicis martyrum, in admirandis
Christi operibus, in sanctorum proborumque
hominum purgatissimis mentibus, in virtutis
denique & spiritus ostensione inconcussa ac fir-
ma perseverant. Descendit autem de caelo non
gressibus corporis, sed imitatione ac similitudi-
ne. Illius namque exemplo quae in caelis est, rei-
publicae beatissimae, huius quae in terris est, re-
gimen constituit Deus, ut illud non penes om-
nes aut multos, sed penes unum Christi vica-
rium & dominici gregis pastorem consistat. Nam
sicut in Ierusalem illa quae in caelis est, matre no-
stra unus tantum dominus est Iesus Christus: ira
in hac Ierusalem illius filia, quae Christi sanguine
irrigata, & matris est illustrata splendoribus,
unus tantum princeps est, vicarius Christi &
pontifex maximus, cui omnes descendentes Ie-
rusalem cives & incolae, non solum ut separatim
singuli, sed etiam ut simul universi obedire de-
bent: quemadmodum qui in superna sunt Ieru-
salem sancti, cum singularim, tum univérse, di-
visimque ac simul omnes uni omnium creatori
subsunt, parent, obtempant. Vt vero praeclear-
rissima haec sunt? At dicer forte quis: Cum iis te-
poribus duae nobis ecclesiae & duae synodi propo-
nantur, una Romana, Pisana altera, utram ambae
de caelo descenderunt? Alteram enim earum tan-
tummodo descendisse necesse est, siquidem Chri-
sti sponsa una est. Sinite me hoc in loco, patres,
respirare paulisper: nam quid a vobis in hac re
constituendum sit, paucis dicam. Quinque Chri-
sti ecclesiae conditiones nobis, ut audistis, san-
ctus euangelista proposuit. Illam enim in primis
esse civitatem, deinde sanctam, Ierusalem post,

Conc. gen. Tom. XI V.

A tum novam esse, & de caelo postremo descen-
disse affirmavit. Illam igitur synodum & in ter-
ris ecclesiam militantem, quam de caelo credimus
descendisse, consentaneum esse praescriptis con-
ditionibus, & in caelo triumphantis ecclesiae for-
mulis, procul dubio reperiemus. Eam vero quae
a superiorum imitatione prolapsa in praecipis, ab
illis desecit viam, non utique de caelo descen-
disse, quin potius ab inferis ascendisse iudicabi-
mus. Hoc quando ira se habet, non descendit de
caelo, patres, Pisana nuper patrum illorum ec-
clesia, non descendit de caelo infaustus ubique
& invisus caerus: non tantum & caelo facinus,
non descendit, inquam, sed ruit. Quamobrem?
quia non oblerat ea quae caeli sunt: non imitatur
quae caelorum regni esse traduntur. At quare hoc
rursus? Quia proflus aliena est a revelatis aposto-
lo conditionibus. Vt autem eas congruo ordi-
ne percurramus, quis vestrum putabit, patres,
illum conventum qui unius tantummodo nationis
est, si tamen unius est, & non dimidia-
tae, vel nullius potius gentis legitima coitio, quis
putabit illum universam coegisse synodum, ejus
civitatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad
quam multitudo maris converitur, ad quam om-
nes per circuitum orbis retrarum congregantur,
cujus minimus in mille est, & parvulus in gentem
fortissimam?

Tantum enim abest, ut ecclesia illa Pisana vera
Dei civitas sit, quantum abest, ut sancta & legi-
tima sit: rantumque recedit a candore sanctitatis,
quantum ad errorum fordes accedit: accedit au-
tem plus tanto, quanto magis & Petrum ecclesiae,
& papam concilio, & suo conciliabulo summum,
verum ceterumque Christi vicarium subijcere co-
natur. Quod ramen nil aliud est, mea sententia,
quam naturae ipsius rationisque ordinem perver-
tere, & filios patri, & membra capiti, pastorique
ipsi suarum greges ovium praeficere. Sed & illud
perspicuum est, Ierusalem nomen illi ecclesiae ne-
quaquam convenire, propterea quod nec pacem
habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam
excellenter ecclesiae ordinem subvertere conni-
tuitur, utpote quae contra Romanam ecclesiam to-
gata armataque bella commoverit, quaeque ad
quoscumque diverterit, non modo pacem illis
non attulerit, sed spem omnem pacis funditus e-
verterit. Quae singularim omnia commemorarem,
nisi intelligerem nimio etiam plus quam velle
esse manifesta. Non igitur Pisarum synodus, sy-
nodus Ierusalem est, sed civitas ac turris Babel po-
tius, quae in terra Sennaar confusionem fecit; &
concordiam edificantium disjecit. At dicent non-
nulli: Saltem una ex multis, & quarta ex quinque
praescriptis conditionibus Pisano caertui conve-
niet, novitas scilicet. Quid enim tam novum &
invisum ac mirabile est, quam esse qui co-
nentur efficere, ut miles duci, filius patri, domi-
no servus imperet, oves pastori, denique pedes &
cetera membra capiti? Fateor equidem & ego
quoque nova haec esse, sed ramen aliena proflus
ab illa sempiterna sanctissimaeque civitatis novi-
tate. Multum enim inter hanc illamque interest
novitatem. Nomen utriusque commune est, sed
res & significatio diversa. Haec enim Ierusalem
novitas a Spiritu sancto est, & aeterna est. At
illam Pisanam unice tantum obedientia & ec-
clesiae pars tunc effecit, cum schismatis illius
tempore tres ita maximi pontifices habebantur,
ut nullus eorum aut certus quidem, aut absque
ambiguitate verus Petri successor existimaretur.

E iij Haec

ANNO
CHRISTI
1512.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Mar-

riancensis.
Reverendus pater dominus Andreas Albenfis.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cuma-nus.
Reverendus pater dominus Vincentinus Lau-rensis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Ca-strensis.
Reverendus pater dominus Matthæus Vmbra-tincensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Domini-cus Terdonensis.
Reverendus pater dominus Hugo Regiensis.

Reverendus pater dominus Iacobus Faventi-

nus.
Reverendus pater dominus Galasius Bellu-nensis.
Reverendus pater dominus Iulianus Vulterra-nus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Bi-driensis.
Reverendus pater dominus Marinus Cene-censis.
Reverendus pater dominus Ioannes BaptistaCavalicensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Ortanus.

Reverendus pater dominus Iacobus civitatis

dualis.
Reverendus pater dominus Ioannes Aquila-nus.
Reverendus pater dominus Aloysius Paren-tinus.
Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.Reverendus pater dominus Iacobus Paphensis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarvi-

sinus.

Abbat.

Reverendus pater dominus Floremondus abbas

monasterii sancti Georgii de Vrbe, ordinis san-

cti Benedicti.
Reverendus pater dominus Guillelmus abbas

monasterii beate Mariæ Britonis.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas Cajetanus generalis ordinis

Prædicatorum.
Magister Egidius generalis ordinis cremitarumsancti Augustini.
Magister Bernardus vicarius ordinis beate Mariæde Monte Carmelo.
Magister Angelus ordinis beate Mariæ Ser-

vorum.

*Locumtenens Maximiliani.**f. locum
tenens.

Reverendus & illustris dominus Marthæus epi-

scopus Gurcensis serenissimi domini Maximili-

ani electi imperatoris*.

Oratores, & senator Vrbs.

Illustris dominus Albertus de Carpi, dicti Maxi-

miliani orator.
Magnificus dominus Petrus de Starcelupis Flo-rentinus, senator Vrbs.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, oratorcatholici regis & regine Hispaniarum.
Magnifici domini, Iacobus de Salviatis & Mat-

thæus de Strozis, domini Florentini, ac Par-

menfis, oratores.

Illustrissimi domini temporales.

Illustrissimus dominus Fridericus marchio Man-

tuanus.
Dominus Nicolaus de Ruvere.

Illustrissimus dominus Iulius de Vrsinis, & alii il-

lustres domini de Vrsinis.

Celebrata missa per reverendissimum domi-
num Marcum episcopum Prænestinum, cardinalem
Senogallensem, & facta oratione per
reverendum patrem dominum Alexium episco-
pum Melitensem, cantatis litanis & aliis
orationibus, & cantato hymno, Veni creator
Spiritus, ut moris est; cantatoque euangelio per
reverendissimum dominum Ludovicum sanctæ
Mariæ in Cosmedin diaconum cardinalem de
Aragonia, quod incipit: *Ego sum pastor bo-*
nus, &c. reverendus dominus Thomas Pha-
dra secretarius concilii ascendit ambonem, & le-
git quoddam mandatum procurationis serenissi-
mi & invictissimi principis Maximiliani electi
imperatoris, datum per supradictum dominum
Matthæum Gurcensem episcopum, locumtenentem.
Cujus tenor sequitur, & est talis.

MANDATVM MAXIMILIANI.

Maximilianus, divina favente clementia, ele-
ctus Romanorum imperator semper Augustus,
ac Germania, Hungaria, Dalmatia, Croatia,
&c. rex, archidux Austria, dux Burgun-
dia, Brabantia, &c. comes palatinus Ham-
onia, &c.

Recognoscimus, & tenore præsentium no-
tum esse volumus universis, cum impræsentia-
rum nos destinamus in Italiam & ad Urbem, ve-
nerabilem Matthæum episcopum Gurcensem,
principem, consiliarium & locumtenentem no-
strum generalem in Italia, devotum ac dilectum,
pro quibusdam rebus nostris ibi faciendis. Id-
circo nos de ejus dextertate, ingenio atque re-
rum gerendarum peritia plurimum confisi, mo-
ru proprio, & ex certa scientia, ac animo de-
liberato fecimus, constituimus, creavimus &
ordinavimus, ac tenore præsentium facimus,
constituimus, creamus & solemniter ordinamus
præfatum Gurcensem principem & locumtenentem
nostrum procuratorem, actorem ac
negotiorum nostrum gestorem specialem, omni
meliori modo, via, jure & forma & ordine,
quibus melius & validius de jure possumus &
debemus, ad comparandum pro nobis & no-
mine nostro in synodo seu concilio Lateranen-
si superiori, per sanctissimum in Christo pa-
trem & dominum dominum Iulium secundum
sacrofanctæ Romanæ ac universalis ec-
clesiæ summum pontificem, dominum nostrum
sanctissimum, de consensu sacri reverendissi-
morum dominorum cardinalium collegii indi-
cto & denunciato, & illud approbandum &
prosequendum, & si, & in quantum opus fo-
ret, illud ad alium locum & aliud tempus trans-
ferendum, etiam ex toto tollendum & extin-
guendum, nec non revocandum, annullandum,
irritandum & penitus delendum omnia & sin-
gula ea quæ per ecclesiam Gallicanam in civi-
tate Turonis eodem anno superiori fuerunt
acta, conclusa & deliberata, & similiter ad
revocandum omnia & singula mandata & pro-
curatoria, si qua a nobis emanaverunt pro indi-
cione

ANNO
CHRISTI
1512.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sancte Marie in Colmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sancte Marie in Porticu, de Corneliis.

Patriarche & assistentes papa.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonfus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis & Torcellanensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenfis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienfis.
Reverendus pater dominus Franciscus Iadrenfis.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicentinus.
Reverendus pater dominus Iulianus Cibo Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Fraciscus Sueffanus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Cæjetanus.
Reverendus pater dominus Hercules Augustensis episcopus, & illustrissimi domini ducis Sabaudie orator.
Reverendus pater dominus Laurentius Montis regalis episcopus, & gubernator Urbis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Ieremias Tranenfis.
Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicofiensis.
Reverendus pater dominus Raynaldus Ragusinus.
Reverendus pater dominus Andreas Noboniasensis.
Reverendus pater dominus Robertus Rheginus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Ioannes Maria Siphontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Lucas Fulginatenfis.
Reverendus pater dominus Silvester Viuignienfis.
Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Andreas Miletensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Spoletanus.
Reverendus pater dominus Guillelmus Cortonenfis.
Reverendus pater dominus Basilius Tudertinus.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adriensis.

A Reverendus pater dominus Dominicus Luccerinus.

Reverendus pater dominus Alexius Melitanus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregientis.

Reverendus pater dominus Benedictus Chienfis.
Reverendus pater dominus Petrus Algarenfis.
Reverendus pater dominus Ioannes Tudensis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.

Reverendus pater dominus Franciscus Bisignanensis.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolan.

B Reverendus pater dominus Simon Modru-

ficensis.
Reverendus pater dominus Corradus Astunensis.

Reverendus pater dominus Antonius Iacobus Camerinenfis.

Reverendus pater dominus Bartholomeus Montis viridis.

Reverendus pater dominus Lambertus Venusinus.

Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Anglonensis.

C Reverendus pater dominus Ioannes Arianensis.

Reverendus pater dominus Bapista Aquinatenfis.

Reverendus pater dominus Antonius Urbinatefis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.

Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.

Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenfis.

Reverendus pater dominus Ioannes Elnensis.

Reverendus pater dominus Augustus Sagonenfis.

D Reverendus pater dominus Ludovicus Signien-

fis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Afulan.

Reverendus pater dominus Petrus Forolivienfis.

Reverendus pater dominus Lucas Gaurdienfis.

Reverendus pater dominus Andreas Anfanensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Insulanfis.

Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.

Reverendus pater dominus Andreas Litenensis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricari-

centis.

Reverendus pater dominus Antonius Cal-

nenfis.

E Reverendus pater dominus Hieronymus Ni-

ciensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Bovinenfis.

Reverendus pater dominus Bernardus Polica-

strenfis.

Reverendus pater dominus Dominicus Imo-

lenfis.

Reverendus pater dominus Vincentius Belli-

centis.
Reverendus pater dominus Bartholomeus An-

griensis.
Reverendus pater dominus Paulus Lectorienfis.

Reverendus pater dominus Albertinus Pisau-

rienfis.
Reverendus pater dominus Petrus Narnien-

fi
Reverendus

SESSIO III.

ANNO
CHRISTI
1512.

nes, favores, adhaerentiam & auxilium, per regem Franciæ & nonnullos alios regni Franciæ prælatos, officiales, nobiles & barones schismaticis & hereticis in dicti conciliabuli Pisani damnati & reprobati prosecutione notorie præstita, regnum Franciæ, & præsertim Lugdunum, dicitur Britannia excepto, sub data videlicet Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo duodecimo, Idibus Augusti, pontificatus nostri anno nono, de fratrurn prædictorum consilio, ecclesiastico subjecimus interdicto, nundinasque Lugduni fieri solitas, in Lugduno extunc de cetero fieri inhibuimus, dictaque nundinas in civitate Gebenpensi faciendas transulimus, cum decretis, declarationibus, inhibitionibus, omnibusque & singulis in eis contentis clausulis, similiter sacro concilio prædicto de illis plenariam notitiam habente ac approbante, innovamus: regnumque præfatum, ut præfertur, illiusque civitates, terras, oppida & loca quæcumque huiusmodi interdicto subijcimus, ac ipsas nundinas ex Lugduno in civitatem præfatum Gebenpensem faciendas transferimus. Et ut sacrum hoc Lateranense concilium ad finem uberrimæ fertilitatis deducatur, aliaque plura & gravia in hoc sacro Lateranensi concilio tractanda & discutenda veniant ad Dei omnipotentis laudem, & universali ecclesiæ exaltationem, quartam sessionem continuationis celebrationis ipsius quarto Idus præsentis mensis Decembris faciendam, sacro concilio præfato omnia approbante, indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prosecutionis, voluntatis, damnationis, reprobationis, detestationis, decreti, declarationis, innovationis, interdicti, translationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. tertio Nonas Decembris, pontificatus nostri anno decimo.

D. de Comitibus.

Quæ quidem schedula, ut præmittitur, perlecta, idem reverendus pater Petrus episcopus petiit, an placerent patrigitatibus suis contenta in dicta schedula. Et omnes & singuli responderunt, placere contenta in dicta schedula. Fuit insuper in dicta quarta sessio, quarto Idus præsentis mensis. Et hæc fuerunt pro tertia sessione. Super quibus idem magister Marianus de Cuccinis procurator petiit instrumentum & instrumenta, &c. Et incepto per sanctissimum dominum nostrum glorioso hymno, Te Deum laudamus, & capella prosequente, & usque ad finem perducto, sanctissimus dominus noster cum cardinalibus & aliis prælatis recessit, & venit ad sanctum Petrum in palatium apostolicum in Vaticano.

Julio hujus nominis secundo pontifici maximo, Alexius episcopus Melitanus affectuosissimus famulus, salutem plurimam dicit, perpetuamque felicitatem.

Non me præterit, sapientissime pontifex, parum pii minusque grati erga Deum animi esse,

A quidquam ex iis quæ nobis contingunt, alii cuiquam quam illi, ejusque abstruso judicio tribuere. Propterea quæ fortunam & fatum appellant, aut nulla esse, aut si qua sunt, ego quidem illi subijci sentio: tantumque sibi tribuo, quantum est, quod nihil ex ejus potentia detrudere possit. Verumtamen & divum Augustinum divinarum humanarumque rerum interpretem eminentissimum, causas fortuitas non esse nullas, sed latentem asserere, & mihi plurima & gravissima infortuna ab ipsis fere statim incunabulis accidisse, eoque graviora, quo præter omnem spem opinionemque incidere, fat scio. Quibus illud quoque tanto magis annumeraverim, quanto nihil ego enixius curo, quam ne quid a me vel dicatur, vel fiat, quod tibi non placeat. Iustus itaque a te, ut in tertia tui sacri apud Lateranum concilii sessione concionarer, nec ignarus maxima vocis & laterum, & eadem vel minori fortasse disciplinarum inopia laborare, nihil horum, quo rem evitarem, cautus sum, remearium, & non minus stolidum arbitratus, quidquam de iis tuo præcepto opponere, quæ tibi quoque nota esse viderentur. Prætereo quæ postea suasere, ut rem jam præparatam & intermissam sententia mutata resumere, quod & hæc ex ipsa oratione facile percipere poteris, & epistolæ ad diem ipsius concionis præparandum est. Fuit hic tertio Nonas Decembris, cum sol longissime a nobis recedens, & nos obliquus respiciens, dum partem hemisphæri nostri partem ambit, dies brevissimos reddit: cumque ad ea quæ in synodo agenda erant, vix totus sufficiturus videretur, res, vel potius necessitas ita tulit, ut eodem ante omnia Lateranum tibi e Vaticano eundem esset. Per propetandi igitur curam magna ex parte somno excussio, nos fere antelucanos præsolandi prosequendique tui gratia Vaticanum deduxit: ubi antequam exire, tanta vis imbris procellosi inhorruit, ut diuturnam serenitatem quæ nobis otiosis præcesserat, iter facturus resarcire velle sibi videretur. Exiisti tamen, quæ tua constantia est, & procella paulisper cessante, totum fere iter pluviosum persequimus. Itaque membra quæ natura regi non pariter, vento, aqua & anni tempore gelida, cetera vestibus prælongis & madefactis gravata erant. His maxime impeditis, multis descendentes cœnum exepit, ex cœno sribundos, famelicos, fessos, madidos, implicitos, cœnulentos & somnolentos ades vastissima, nulla testudine, sed tignis tecta, & crebris transennis, per quas magnæ naves transmitti possent, parentissima: eadem multitudinis hominum & murmuris, strepitus ac lamentorum ex incommodis orientium, algorisque plena. Sic affecto misero mihi, & innotata, quod dixi, vocis & corporis imbecillitate laboranti, a tot incommodis circumventro, vento, imbre, procella crepitantibus, & murmurante, tecto & transennis templi verba intercepturis, concionandum erat. Insuper suggestum ascendi, sicut e regione transennarum altissimarum ac latissimarum, sic a te, ad quem labores meos & verba direxeram, longe iustu quidem tuo, ante inceptam synodum positum, quo magis multitudinis auditui quam tuo consulere. Omittito, quod quidam ad suum commodum cuncta trahentes, ita tunc quoque ad reddendum Deo & justitiæ debitum se difficiles duosque præstitero, ut sicut te multoique ex patribus per totam fere sessionem sollicitos ac suspensos tenuer-

ditione concilii Pisani, quod nonnulli cardinales A tunc indixerant, & idem concilium Pisianum penitus tollendum & extinguendum. Dantes & cedentes eidem Gurcensi principi, locum tenenti & procuratori nostro, plenam & amplam potestatem gerendi & exercendi omnia & singula in præmissis, & circa ea necessaria & opportuna, juxta dexteritatem suam, prout magis videbitur expedire; nec non ad faciendum omnia alia & singula, quæ verus & legitimus & indubitatus procurator, liberam & generalem facultatem habens, circa præmissa facere possit, & quæ nosmet facere possimus, si præmissis personaliter interessemus, etiam si talia forent, quæ mandata B exigent magis speciale: ponentes dictum procuratorem nostrum, quoad præmissa, * totaliter in locum nostrum. Insuper promittentes in verbo nostro Cæsareo, & sub bona fide nostra, nos gratum & ratum habituros, quidquid per præfatum principem locum tenentem & procuratorem nostrum in præmissis & circa ea cum omnibus suis dependentibus, emergentibus & connexis, actum, dictum, transactum, concordatum seu conclusum fuerit, & nullo unquam tempore contravenire directe vel indirecte, aut quovis exquisito colore vel causa, de jure vel de facto, etiam si de jure possimus. Supplentes præterea omnes & singulos defectus tam juris quam C facti, qui in præmissis aliquo modo poterunt evenire. Promittentes quoque, ut si forte mandatum istud ad aliqua per suprascriptum procuratorem nostrum tractanda & concludenda sufficiens non foret, quod nos omnia & singula hujusmodi tractata, & per suprascriptum procuratorem nostrum sic conclusa, rata, grata & firma habebimus & observabimus, harum testimonio litterarum sigilli nostri appensione roboratam.

Datum in civitate nostra imperiali Colonia, die prima mensis Septembris, anno domini millesimo quingentesimo duodecimo, regnotum nostrorum, Romani vigesimo septimo, Hungariz vero vigesimo tertio.

Per regem.

Ad mandatum Cæsareæ majestatis proprium.

Quo perlecto, sutrexit præfatus reverendus & illustris dominus Mattheus, & legit quamdam schedulam manu propria scriptam, cujus tenor est talis.

Schedula lecta per Gurcensem.

Ego vigore dicti mandati Cæsareæ majestatis clementissimi & invictissimi principis, ad abolendum omne schisma quod in ecclesia oriri possit, & etiam pro executione capitulorum conclusorum coram sanctissimo domino nostro revoco quodcumque mandatum qualitercumque concessum conciliabulo Pisano, & procuratores quoscumque, qui in dicto conciliabulo intervererunt, & omnia acta & agenda per illud conciliabulum, quæ declaro irrita & nulla, nomine præfate Cæsareæ majestatis, & adhæreo sacro & canonico Lateranensi concilio, ecclesiam universalem repræsentanti, rite & legitime congregato. Declaro etiam, majestatem Cæsaream nunquam dedisse mandatum ad præfatum conciliabulum.

Et declaratione facta, præfatus dominus Mattheus Gurcensis accessit cum ea qua decuit reverentia ad præfatum sanctissimum dominum nostrum, & deosculatus est pedes ejusdem sanctissimi domini nostri, comitante eum dicto illustri

Concil. general. Tom XIV.

domino Alberto de Carpi, præfate Cæsareæ majestatis oratore. Quibus peractis, magister Marianus de Cuccinis procurator fisci, & præfati concilii procurator, petiit a protonotariis & notariis concilii publicum & publica fieri instrumentum & instrumenta de omnibus suprascriptis, &c.

Deinde discretus vir Petrus Mengivar sanctissimi domini nostri cursor, retulit coram præfato sanctissimo domino nostro, se, instante præfato magistro Mariano de Cuccinis procuratore, ad potas ipsius concilii citasse & monuisse omnes & singulos prælatos, & alios tam ecclesiasticos quam sæculares, qui in concilio interesse consueverunt, ut comparent ad interessendum sacrosancto concilio. Responsione facta, idem magister Marianus accusavit eorum contumaciam. Demum reverendus pater dominus Petrus Gryphus episcopus Foroliviensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam tenoris infra scripti.

BVLLA TERTIÆ SESSIONIS SACRI generalis concilii Lateranensis.

Iulius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sacro approbante concilio, ad illius, cujus perfecta sunt opera, laudem & gloriam, sacrum Lateranense concilium prosequentes, in hac tertia sessione Spiritu sancto favente legitime congregata, quam alias tertio Nonas Novembris proxime præteriti faciendam in secunda sessione indiximus, & deinde de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio unanimumque assensu, in hodiernum diem tenendam, ex certis tunc expressis & aliis legitimis causis prorogavimus & indiximus, eodem sacro concilio protogationem & indictionem hujusmodi ex causis præfatis sibi notis approbante, post felicem faultamque canonicissimam in Christo filii nostri Maximiliani Romani imperatoris electi semper Augusti huic sacrosancto Lateranensi concilio veram adhesionem & sinceram unionem, omnia & singula per damnationis alumnos Bernardinum Carvaial, Guillelmum Brissonet, Renatum de Præia, & Fridericum de sancto Severino, olim cardinales, eorumque fautores, adherentes, complices & sequaces, schismaticos, hæreticos, & in suam ac aliorum perniciem debacchantes, unitatem sanctæ matris ecclesiæ scindere satagentes in conciliabulo Pisano, Mediolani, Lugduni, vel alibi, quæcumque, quorcumque & qualiacumque fuerint, etiam decimarum impositiones in universo regno Franciæ per eos factas, quorum tenores & qualitates, ac si præsentibus de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales infererentur, pro expressis haberi volumus, usque in præsentem diem acta, gesta & facta, conscripta & publicata seu ordinata, & in futurum forsitan gerenda, quamvis sint nulla, irrita & inania, & a nobis, præfato concilio sacro approbante, damnata & reprobata fuerint, potiori pro cautela damnationi & reprobationi hujusmodi inhærendo, eodem sacro concilio approbante, damnatus, reprobatus & detestatus, illaque nulla, irrita & inania, nulliusque roboris, efficacæ, effectus vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus. Nec non literas nostras, per quas, propter receptio-

F nes,

ANNO
CHRISTII
1512.

charitatis pensitata atque discussa, ad incrementum omnia, conservationemque religionis, publicam honestatem, bonos mores, animarumque salutem redigebantur. Interdum etiam, cum res exigeret, sua cuique jura quasi municipalia pro salute proprii gregis & commodo statuabant. De rebus vero ponderosis & dubiis summum caput, ut communis omnium magister & doctor, consulebatur. Quo fiebat ut, si quando hæresis vel alia res gravis & perniciosi exempli alicubi oriretur, præsertim quæ religionem & publice leges offenderet, ad illam evestigio reprimendam partes undique, præcipue tamen probatissimi, eruditissimi ac integerrimi quique accerserentur, & ad locum tempusque aptum, a capite delectum, & ab ipsis approbatum, conveniebant. Vbi non minus ardentissima dilectione in Deum, quam mutua inter se & erga proximum, quod est universum genus humanum, caritate, omnia simul prospicientes, & singula sedulo scrutantes & ponderantes, ut quæ ad omnes pertinerent, ab omnibus reciperentur vel eliminarentur: quæ infringenda judicassent, pro irritis & inanibus; quæ vero probanda, pro venerandis sanctisque ab omnibus habeantur: & ita eorum consultis atque decretis publicæ ab orbe universo parebatur, ut vel si plures mundi sententia Democriti essent, eorum iustis obtemperari viderentur. Hac ratione sacræ synodi malis erant metus, bonis spes, virtus pœna, virtutibus præmium, laboribus quietes, studii fomes, incrementum iustitiæ. Hac ratione turbulentissimæ seditiosissimæ ac perniciosissimæ hæreses extinctæ deletæque fuerunt, & fidei sacrosanctæque religionis enucleata & explicata, earumque capitibus & articulis stabilitis, mundus, expulsis errorum tenebris, eam aliquamdiu totus retinuit, in qua nunc brevis ejus angulus luce ambulat veritatis. Hac ratione tot sacri & saluberrimi canones, duces præstantissimi ad bene beatæque vivendum, & ad temporaneam comparandum, æternamque salutem promerendum, per ipsas synodos sanciti conscriptique fuerunt, quibus non minor fides & auctoritas quam ipsis euangelii attributa est: & quorum si quæ a nobis ratio curare haberetur, ad has sordes feditatemque morum, ad quas per eorum contemptum & conciliorum intermissionem devenimus, non utique deventum fuisset. Hac ratione Urbanus pontifex hujus nominis secundus, synodum habita, eorum fere occidentem excivit, & numerosissimæ ac potentissimæ expeditionis illius auctor factus, Antiochiam & Ierusalem præclara ecclesiæ membra, & alias insignes urbes & regna cum ingenti gloria recepit. Et post eum, ne amitterentur, Paschalis & Gelasius pontifices supplementis, comæatu & pecunia exercitui in Asia subveniri fecere; & Callistus hujus nominis secundus, nongentorum patrum, qua nullus ante & post eum frequentior usquam, in hoc ipso Laterano ad idem opus synodum habuit, ubi tu quoque, beatissime pater, hujus & aliorum exemplo, & recto, ut par est credere, animo, hanc edixisti, quod bonum, factum felixque tibi, universæ ecclesiæ & nobis omnibus sit, & ad eundem per illos moveris effectum. Hac ratione cum alii, tum Innocentius hoc nomine tertius, qui etiam Laterani ad hoc ipsum quingentorum paulo minus patrum concilio interfuit & præsedit, tanta auctoritate fuerunt, ut imperatorem & re-

ges Galliarum, Hispaniarum & Neapolis ad idem properandum compulerint. Hac præterea ratione imperatores pedibus nudis, non brevi spatio per nives cursim ante menia procumbentes, & alii ad pedes pontificum inermium certe, ac sola innocentia munitorum provoluti, eorum veniam precabantur. Maci virtute & vere felices pontifices, quibus tantum ultra a summis etiam principibus venerationis & verecundiæ pendebatur: feliciores principes, qui in personis hominum tantum Deo timoris cultuique exhibere non hæsitabant. Felicissimi & hi & illi, qui depositis odiis sic ad mutam dilectionem converterebantur, ut alterorum alteri quam libentissime onera ferrent, quo lex redemptoris per utrosque adimpleretur; quique non ex potentia licentiam, sed contra ex licentia potentiam pensitabant: nec quod sibi placeret, sed quod omnibus expediret, quodque deceret, non quod liceret prospicientes, anteponebant. Denique, qui ex majoribus non eos, quos & ipsi ante gerendum magistratum & omnes boni vituperarent & reproarent, sed quos scirent omni laude commendationeque dignos, imitandos sibi & superandos pro viribus proponebant. Sed quid ego his sideribus immoror, quæ quamvis per se micarent, magna ex parte ab aliis lumine mutuata fuerunt; & non ad illas fulgentissimas stellas recurro, qui ita perpetuo vixere, ita variis modis pro fide, proque ecclesia certaverunt; ita denique toti Deo dediti, gratiam ejus promeruerunt, ut facile affirmaverim, multa illum propter eorum merita suamque patientiam sustinere, quæ per suam iustitiam nequaquam sustinisset: Quis enim, qui eorum facta vel dicta vel scripta seruari voluerit, non inveniet vel primos illos tres & triginta a Petro Melchiamdem usque imo tenore & vivendi summa cum temperantia, & gerendi magistratum summa cum sapientia, & subeundi quavis pericula pro fide proque ecclesia summa cum fortitudine, denique migrandi a temporanea vita ad æternam summa cum alacritate & gaudio, ita certasse adversus Romanum imperium & reliquis orbis terrarum nationes & vires, ut non modo illis invitis & impugnantibus ecclesiam, pro qua certabant, suo sanguine solidaverint, dilataverint & extulerint, sed ita ipsos quoque hostes orbis domitores & armis insuperabiles devicerint, ut sibi corona victoriæ calique regno per martyrium comparatis, illos illorumque successores ecclesiæ jugo æternum subegerint? Vel subsecutos a Silvestro ad splendidissimum sidus Gregorium Gordiani, totidem quidem numero, quamvis alio rerum cursu tenoreque certandi, persecutione ecclesiæ per Christianos principes in favorem protectionemque conversi; ita & præcepta sui principis servantes, & exempla majorum sequentes, dignitati incrementoque religionis & ecclesiæ consuluisse, ut ipsi quoque omnes, sicut priores, jure optimo in divorum numerum sint relati. Tantum præterea pietate, ingenio, disciplina, moderatione, & omni virtutis genere valuisse, ut cum ipsi, tum eorum imitatione posterius quoque immanissima hominum monstra, vel potius sævissimas feras, Gothos, Vandalos, Longobardos, & alios hujusmodi, eorumque reges usque adeo leniverint, ut ex truculentissimis cicures mansuetosque reddiderint: denique labore, inedia, siti, vigiliis, continentia, studio iustitiæ, & illiciti abstinentia lucri, hanc quam videmus

re, ita me quoque in actionis medio turbabundi viderentur. Super his mitra caput, parum ejus hiberna infula recti capax, sic angebar, ut non magis nuperime simul omnes in itinere subimbere ad Latranum, quam ego tunc sub illa ad orationis calcem properarem. Sed sicut quondam toti Græciæ belli, ita nunc mihi hujus mali Paris causa erat. His ergo rot simul factum est, quorum vel unum suppetisset, ut nec tu, nec pars maxima sacri senatus & patrum audire me quiverit. Quamobrem hæc mihi postea singula memoria repetenti, nec dijudicare queunt, quibus minus fecerim satis, illis, quibus ita me affectum & ptoperanrem locus audire permisit, an quibus id ex parte vel omnino negavit: expedire visum est, magnis etiam viris id suadentibus & amicis flagitantibus, ut institutum transgrederer, & orationem impressoribus darem, quo & omnibus qui adsteterant, hæc saltem ratione facerem satis, & longe pluribus tacendo profectum, quam dicendo proficeram. Si ramen ea sit, ut, quod ejus initio maxime optavi, aliquibus conferre possit. Tua beatitudo, si id ei cumulus & magnitudo cogitationum ac rerum agenda- rum permiserit, ita leget, ut omnem fructum laborum meorum in eo maxime versari existimet, ut a te uno probentur.

Alexii episcopi Melfiani oratio quam habuit in tertia sessione sacri Lateranensis concilii, jussu Inlucsecundi pontificis maximi.

Maxime vellem atque optarem a domino Iesu Christo, in ejus nomine, ut par est credere, te duce, beatissime pater, hic sacer senatus, præclarus Pro-cæsar, insignes reguli, Cæsar, regum & aliorum principum oratores, ornatissimi præfules, & ceteri qui adfunt humanissimi viri, huc hodie convenere, ut eadem sinceritate pietateque mentis, qua ego erga beatitudinem tuam, universam ecclesiam & horum singulos sum verba facturus, omnes præsentem atque absentes, quibus celebrandæ synodi onus incumbit, rem tam salubrem & pernecessariam agendam suscipiant, suo tempore agant, & ad finem perducat. Mihi vero post annos octo & quadraginta, quibus maxima ex parte in hac aulica luce, in sacro tuo aliorumque summorum pontificum, & vestro, patres, mihi jucundo venerandoque conspectu versatus consenui, hujus saltem suscepti hodie muneris labor optatum pariat fructum, ut sacrosanctæ matri ac alumnae ecclesiæ, si non omnino (neque enim tantum me facio) vel aliqua ex parte conducat. Et quoniam ubi factio opus est, compertum habeo parum verba proficere: & sicut rectam valetudinem non conferri, ita nec res magnas folis verbis confici posse; præcipue vero ratione, & ejus ministris mentem ac lingua, nos a ceteris animantibus differre: sed his tantis naturæ bonis ita quosdam abuti, ut raro admodum utantur concordia mentis & linguæ, sed plerumque aliud habent in ore, aliud in corde; quæ sere sola sunt instrumenta consilii: hoc autem morbo ubique, sed præsertim in synodo, re omnium quæ ad religionem & præsentem futuramque salutem hominum pertinent, maxima, cum ingenti discrimine utriusque salutis laborari: me demique in tanti motu, tamque magnæ rei & imbecillitatis meæ cogitatione pene deficere: summus ille artifex mentium illustrator & auctor invocetur, qui & extinguit eas accendit, & accensas inflammat, &

Concil. general. Tom. XIV.

A ab illis ora dissonare non patitur, quique in igneis linguis apparuit, & ora infantium fecit diferta. Veni creator Spiritus, mentes tuorum visita, imple superna gratia, quæ tu creasti pectora. Utinam tuos, domine, utinam tuos tuæque gratiæ capaces nos reddas. Hoc ergo tuque, quod ipse concedat, quam brevius mihi fieri poterit, de concilio deque ecclesiâ disferendum est. Et primo altius earum primæ figura & origine repetitis, mixtim etiam incrementò, majestate potestatemque ostensis, neque non utilitate & commodo quæ ex eis humano generi proveniunt, ex parte enumeratis; postremo, mutata a me sententiæ reddita ratione, dicendi faciam finem. Per hæc enim, etsi pro rei magnitudine paucissimâ parumque ornata, opitulante illo qui & publice ab omnibus, & privatim a me invocatus est, sive rationibus, sive exemplis, sive auctoritatibus innitendum procedendumque in synodo fuerit, recte omnia consuli, & consulta rectius decerni, & decreta rectissime executioni mandari quam facillime poterunt. Cum redemptor & legis noster hominem, parvum mundum, collapsum erigere ac instaurare cum suis Patre & Spiritu statuisset, nec in opere discedere a primæ ejus productione, cui etiam totam Trinitatem adfuisse, per verbum, *Faciamus*, perspicuum est, cum in ceteris rebus, quantum vis bonis, multis ac magnis creandis, *Dixit, &, Vidit*, de Deo singulariter a Mose profertur: quod & in Jordane anni, per sacri ac salutiferi lavacri institutionem, & in patefacienda, pro capacitate visitorum, gloria sua super montem Thabor tribus, & non paucioribus, discipulis qui cum comitabantur; & passim per totam legis traditionem, & demum in corroborandis instruedisque discipulis, per Spiritum sanctum in ejus nomine a Patre missum, plenius declaravit: rediturus ad Patrem, & a terrenis ad celestia corpore transiens, ita duodecim discipulos (& orando Patrem, *Ego*, inquit, *Pater, ut hi unum sint*, sicut *Ioan. 17. & nos unum sumus*: & cos monendo, *In hoc, in-* *Ioan. 13. quicns, scient omnes, vos meos esse discipulos, si vos mutuo dilexeritis*) institutos reliquit, ut capiti, quod in primis suas vices gerere voluit, reliqui uti membra connexi, per toties repetitum præceptum mutæ caritatis & pacis, unum corpus completerent. Et quod vas electionis Paulus ait: *D Singuli ejus membra, & aliorum alii, ut unius corporis partes forent*. Quod etiam a duobus & septuaginta pariter ab illo electis, & ab aliis qui ad fidem undique quotidie consuebant: *Multitudinis*, inquit Lucas, *erat cor unum & anima una*: & a posteris per traditionem utriusque ordinis, & curam eorum qui illis succedere, quam diligentissime observatum fuisse, omnibus qui historias evolverint, plenissime constat. Et deinde per inauditam & incredibilem constantiam & fortitudinem eorum aliorumque martyrum, & victorias de sævissimis tororibus parras, religione longe lateque per totum orbem diffusa, & ecclesiis pro conditione locorum & temporum super regiones vel provincias constitutis, & eisdem præter mandatum exemplumque principis, naturæ quoque ratione edocis, res omnes disjunctas per se imbecilliores fieri; conjunctas vero, validiores: singulæ suæ salutis diuturnitatisque consulentes, id ipsum sedulo servare curarunt, dum annis sere singulis capite citiusque cum suis membris in locum omnibus tutum & commodum coeuntibus, quæ corripere emendarique oporteret, accu-

F ij curatus

ANNO
CHRISTI
1512.Locus ob-
secrissimus,
quales in
hac oratio-
ne complu-
res.

parte vel tuae forti, pro maiestatis celsitudine, A
& felicitatis immensitate; vel mea, pro exilitatis
humilitate; vel, ut rectius dicam, temporis
& hominum peruersitati adscribens, quod cum
tamdiu tamque vehementer concilium invocarent
& cuperent, nunc inceptum, etiam vocati
& iussi, postponunt: multorum dierum ac
noctium labore, vigiliisque abjectis, valereque
ad tempus vel perpetuo iussis, ne loco praemii
risum, ut ad tempus minus pertinentes, reportarent;
quod ad absentes non parua ex parte pertinebat
oratio, mutata sententia, his paucis apud te
coram sacro senatu & his patribus agendum
putavi, cuius & potestatem supremam, & com-
putati cum aliis, numerum vigesimum & centesimum
explere, & auctoritatem & sapientiam in quacumque
re maximam novi, & voluntatem ad omnia quae in
concilio agenda, tractanda complectendaque sunt,
propensioem esse par est. Quod si id minus ex voto
& tua vel aliorum sententia cesserit, & quod initio
pollicitus sum, in repetenda prima figura vel origine
conciliorum & ecclesiae, & eorum incremento,
maiestate potestateque declarandis, utilitate
etiam & commodo, quae omnibus conferunt,
recensendis: denique in reddenda mutatae
meae sententiae ratione, parum fortasse fecerim
satis, in primis a tua beatitudine, & deinde a
ceteris omnibus veniam peto. Et ut in eo merito
desinam, a quo incepti, tu sancte Spiritus
adsis, & ita meis faveto votis ac precibus, ut
quae tibi grata, summo pontifici, universae ecclesiae,
& cum suis principibus toti generi Christiano,
& dignitati concilii profutura sunt, ipsi pontifici
& his patribus decernenda inspicias. Qui cum
Patre & Filio in unitate perfecta vivis & regnas
in saecula saeculorum. Amen. Dixi.

SESSIO IV.

Sessio IV.

ANNO a nativitate domini millesimo quingentesimo
duo decimo, indictione decima quinta, pontificatus
sanctissimi domini nostri Iulii divina providentia
papae secundi anno decimo, die vero Veneris
decima supradicti mensis Decembris, fuit celebrata
quarta sessio in ecclesia Lateranensi de Vrbe,
praesente & praesidente praefato sanctissimo
domino nostro Iulio in loco consueto. Et fuit
celebrata missa Spiritus sancti per reverendissimum
in Christo patrem & dominum, dominum Nicolaum
tituli sanctae Priscae presbyterum cardinalem
de Flisco vulgariter nuncupatum. Fuerunt
praesentes infra scripti reverendissimi domini
cardinales, patriarchae, archiepiscopi & episcopi,
ac abbates & magistris ordinum, oratores principum,
& alii illustrissimi domini, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis
sanctae Romanae ecclesiae camerarius.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Iacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.
Reverendissimus dominus Marcus Praenestinus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti
Martini in montibus, Strigoniensis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctae
Priscae, de Flisco.

Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctae
Anastasiae, Nannetensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctae
Sufannae, Agemensis.
Reverendissimus dominus Sixtus sancti Petri ad
vincula, sanctae Romae ecclesiae vicecancellarius.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli
sanctae Praxedis, Anglicus.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti
Sixti, Bononiensis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli
sanctae Sabinae, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii,
Farnesinus.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctae
Mariae in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctae Mariae
in Portica, de Cornelius.
Reverendissimus dominus Alphonfus sancti
Theodori.

Patriarcha & assistentes papae.

Reverendus pater dominus Caezar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonfus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenus.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienus.
Reverendus pater dominus Franciscus Iadrensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Vicentinus.
Reverendus pater dominus Iulianus Agrigentinus.
Reverendus pater dominus Franciscus Suesanus.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Caetanus.
Reverendus pater dominus Laurentius Montis regalis episcopus, & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Hercules Augustensis episcopus, & illustrissimi domini ducis Sabaudiae orator.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Iulius Corinthienus.
Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius Senensis.
Reverendus pater dominus Aldtonandinus Nicosienus.
Reverendus pater dominus Ieremias Tranensis.
Reverendus pater dominus Raynaldus Ragusinus.
Reverendus pater dominus Andreas Noboniasienus.
Reverendus pater dominus Pettus Arborensis.
Reverendus pater dominus Robertus Reginus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Ioannes Maria Sipontinus.

Episcopi.

ANNO
CHRISTI
1512.

demus amplitudinem & opulentiam nobis comparavisse, per quas deliciis quotidie magis involvimur, & opibus pene infanimus. O felix seculum, quod illos viros non mortuum, ut alios, rebus ecclesiæ, sed ejus moribus & periculis præsentancum remedium attulisti! O te ecclesiæ tui sponsi gratia plus quam prudentissimam, quæ ita tuis primordiis consulisti, ut tales tunc, non quales postea multis temporibus experta res, rectores defensoresque haberes! O * solum tunc certe beatissimum, quam reverenter te intueor, o secularique gestio, quod illos & tulisti & aluisti, & magna ex parte produxisti! Postremo quis est, qui hoc etiam in cogitatione auctæ vel conservatæ, cum in occidente, tum in oriente, ecclesiæ non perpenderet, ita utramque partem patres earum instituisse, ut si quando forte inter se dissentirent, acendi potius ingenia studio, & perficendi fidei perspicuitatem, quam pervertendæ causæ veritatis, tunc quoque modestiori quadam æmulatione utraque abstineret a vitis, & bonis moribus inhæreret, & ambæ pariter ad religionis conversationem proficerent? Quod * quando tunc valeret, donec præstari poterit, satis & Roma olim, deleta Carthagine, & ab annis aliquot occidentalis ecclesiæ, orientali collapsa, sicut experta est, ita membra ejus quæ recte vivunt & sentiunt, non sero pœniteret. Digna profecto res, quæ a multis accuratius cogitetur & ante omnes a te, beatissime pater, qui mancam & imperfectam felicitatem tuam putare propterea sæpe visus es, quod earum utrique patitur, torique orbi, quod tuæ sanctæ sedi datum est, non simul præsideres. Eat nunc quispiam, & Zoroastrem vel Trimegistum, vel Phoroneum, vel Pisistratum, vel Lycurgum, vel Solonem, vel Numam Pompiliam, vel alios, non dicam cum legisse redemptoreque nostro, sed vel cum ipsis servis ejus, præsertim, quos dixi sex & sexaginta, conferat; quos ille ita partitus est, ut æqua portione, & plus quam miranda ratione, & primi confidentæ tuendæque veritatis, pascendarumque ovium curam martyrio; & secundi eadem cura voluntatem martyrii terminarent, & alterutri suo numero annos ejus temporales æquarent: vel aliis occidentalis & orientalis ecclesiæ luminibus anteponat, qui ultra lucem veritatis, vita etiam, moribus, institutis, scriptis & præceptis longissime illo excelleret, & demum tantum auctoritatis & ipsi confocuti, & successoribus imperitii sunt, ut non præcepto vel imperio, sed nutui eorum subijci, omnes felicitatis loco haberent. Multa graviter & copiose præco Christi egregius, eruditissimus vir Ægidius Viterbiensis de ratione conciliorum, deque accepto detrimento per intermissionem, & utilitate per frequentationem eorum consequenda, disseruit prima oratione, qua hoc sacrum est auspiciam concilium: aliquanto plura Thomas Cajetanus, philosophicæ ac theologicæ rationis uti peritissimus, ita disceptator acerimus, de triumphante ac militante, deque Pisana, ut ipse appellat, ecclesiæ. Non paucis etiam præsul Spalatensis, disciplinarum quas dixi, non vulgaris professor, sua cum Turcis prælia pro defensione communis tecum gregis invita descripsit, beatissime pater. Ego quoque perbenigne a te iustus ut idem onus subirem, & humanissime monitus, ne his mihi præviis factis longissimo cederem intervallo, pro viri-

Concil. general. Tom. XI V.

abus multa de synodis, earumque definitione, appellatione, origine, causis, numero, conatu & fine, multa de pravis sectis sive hæresibus, multa de apostolis, de martyribus, & de singulis divorum ordinibus, de comparatione bonorum piorumque sacerdotum cum divinis spiritibus, de Silvestro pontifice, de Constantino principe, de prima synodo & ejus 318. patribus, omnibus in divorum numerum relatis, & de reliquis universalibus synodis singulatim, & aliis memoria dignis, multa distincte de universa triumphantæ ac militante ecclesiæ, deque lethifera sibi & aliis turba Pisana, malis consiliis & artibus nixa, & in caput suum more gigantum, conspirationis furis ac insidias agitata, & a te quam prudentissime per veri ac legitimi concilii edictionem confusa & encrvata: ubi de te quoque non pauca, servato tamen modo, ne Laco natus, & in concilio constitutus, principi, & meo, & vivo, & præfenti, ac de me bene merito assentari viderer. Post hæc de præfenti synodi ratione, pro cursu nostrarum rerum ac temporum, in quo, cum ad levamen fortassis aliarum multarum & ingentium Christiani nominis cladum hoc saltem Deus concesserit, quod hæresibus, quæ ut plurimum causæ conciliorum fuere, nec publice, nec impune laboramus; reliquum foret decernere, ut instaurationi ac propagationi religionis in hoc perangusto Europæ angulo per discordias & ignaviam coarctatæ, magna virium parte incumbere. Sed quoniam tantum operi frustra insisteremus, nisi prius Deus iratus nobis placaretur, qui in tantâ corruptione morum & bellorum ac simultatum culpa constitutus placari non posset: & propterea multis, & acriter in mores, & pleraque flagitiorum & scelorum, præcipue tamen in perniciosam ambitionem, pestiferam omnium rerum venalitatem & luxum intolerabilem, & innumera detestanda quæstus & nefanda libidinis genera, & execrandas lusiones diebus sacratissimis, earumque tomities blasphemias non ferendas invecutus; mala etiam consilia, mutuas fraudes & cupiditatem rerum alienarum, ex quibus discordias & bella intestina oriri soverique constat, & sævissimas Christianorum inter se trucidationes, ac tanti effusis sanguinis, cujus dimidio minus ad profigandum commuem hostem suppetisset, causas detestaturus; & idcirco de morum corruptione & culparum inhibitione, de tollendis undique discordiis, & pace ubique inferenda, deque salutifera in communem Christiani nominis hostem expeditione, & ejus imptæsentiarum occasione non pauca; postremo te in primis, tuorum verborum non immemor, & deinde imperatorem & reges singularim ac nominatim, & alios principes & populos Christianos, ad illam, quod sperabam nonnullos eorum adfuturos, hortaturus: multa, inquam, de his, & quæ ad ea pertinent, jam literis & memoriæ mandata, dicenda, & tribus vix horis absolvenda paravi. Sed ubi animadverti, quam parum vel Ægidii mei, paucis vel nullis eorum qui ad concilium expectabantur, supervenientibus, verba profecerint, vel Thomæ ecclesiæ, etsi nunc egregie per te re navata, in meliori spe constituta, maxime Cæsare in tuum sanctum fœdus recepto, tunc certe adhuc fluctuante: vel Spalatensis, perverse non in Turcas, sed inter Christianos bellis ferventibus: concidi præ indignatione, fateor, animo; & hoc ex

E. iij parte

SESSIO III.

* id est, te-
raLocus ob-
scurus,
* quam

ANN O
CHRISTII
1512.*Oratores, & Senator Urbis.*

Illustris dominus Albertus de Carpi, Maximiliani electi imperatoris orator.

Magnificus dominus Petrus de Starclupis Florentinus, senator Urbis.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis Hispaniarum.

Magnificus dominus Iacobus de Salviatis, & Matthæus de Strozis, domini Florentini oratores.

Ac etiam fuerunt præsentés tres oratores dominorum Helvetiorum.

Illustrissimi domini temporales.

Illustrissimus dominus Fridericus marchio Mantuanus.

Dominus Nicolaus de Ruver.

Illustrissimus dominus Iulius de Vrsinis.

Dominus Octavianus Pallavicinus.

Illustris dominus Franciscus de Vrsinis.

Dominus Christophorus de Pallavicinis.

Dominus Stephanus de Comitibus.

Fuerunt etiam præsentés quamplures reverendi domini protonotarii apostolici, auditores causarum sacri palatii & clerici cameræ, ac alii magistri in theologia, & doctores diversarum professionum clerici & laici.

Fuit habita oratio per reverendum patrem dominum Christophorum Marcellum nobilem Venetum, sedis apostolicæ notarium & artium doctorem, cujus tenor in fine præsentis sessionis describitur. Et cantatis orationibus, consueta litanis, & benedicta sacra synodo per pontificem, & aliis solitis conciliorum ceremoniis, præstitaque ab omnibus prælatis sanctissimo domino nostro consueta obedientia, sanctissimus dominus noster incepit hymnum, Veni sancte Spiritus. Et reverendissimus in Christo pater dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis de Cornelis vnlgariter uuncupatus, legit evangelium secundum Mattheum, quod incipit:

Matth. 13. Exiit qui seminavit, seminare semen suum. Deinde secretarius magnifici domini Francisci Foscarei equitis, oratoris illustrissimi domini Venetorum, dedit quoddam mandatum dicti domini Venetorum, nomine dicti magnifici domini Francisci, in quo idem dominus Franciscus est constitutus procurator ad interessendum sacrosancto concilio Lateranensi: & idem secretarius excusavit eundem dominum oratorem, quia non interessere poterat sessioni propter corporis alterationem. Consequenter idem sanctissimus dominus noster dedit dictum mandatum reverendo patri domino Thomæ Phædræ secretario concilii, mandans eidem, ut illud legeret in ambone. Qui dictus dominus Thomas ascendit ambonem, & legit dictum mandatum tenoris infra scripti alta voce & ab omnibus audienda.

MANDATVM VENETORVM.

*Leonardus Lauredanus Dei gratia dux
Venetiarum, &c.*

Cum sanctissimus & beatissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Iulius, digna Dei providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ pontifex maximus, divino asslatus numine, pro suo pastoralis officio, ut verum

A decet in terris Christi vicarium, & ad extinguendum hæreses, tollendumque pessimum exortum schisma, ac reprimendam eorum temerariam audaciam, qui diabolico spiritu inducti, tunicam inconfutibilem domini nostri Iesu Christi discindere & dilacerare conantur; & denique pro bono pacis omnium Christianorum celebrare decreverit & jam indixerit generale & universale concilium in Laterano, nosque inter alios Christianos principes & potentatus ejusmodi sancto operi adesse paterna caritate sit hortatus, sedulam adhibuimus operam, ut status nostri viri ecclesiastici & sæculares, doctrina, religione & moribus præstantes, qui rei conducere possent, sese Romam conferrent. Et ne ulla in re a summa devotione, reverentia, cultu & observantia nostra erga sacrosanctam sedem apostolicam & eundem sanctissimum dominum nostrum deesse videamur, cum personaliter interessere nequeamus, vices nostras demandavimus, & tenore præsentium omni meliori modo, via, jure & forma, quibus magis, melius & validius de jure vel de facto a nobis fieri potest & debet, demandamus nobili & dilectissimo patricio Veneto Francisco Foscareo equiti, oratori nostro Romæ agenti, ut sacrosancto concilio Lateranensi nostro nomine interfit, assistat, & ea omnia præstet & peragat que a nobis quoquo modo adhiberi possent, aut incumbere ad honorem, decus, dignitatem, tutelam & conservationem, amplitudinemque & exaltationem personæ ejusdem sanctissimi domini nostri Iulii secundi summi pontificis, nec non sanctæ Romanæ ecclesiæ ac universalis venerandi Lateranensis concilii antedicti, cum ampla auctoritate, potestate, facultate atque arbitrio, a nobis cum consiliis nostris sibi tributis & impertitis, ad omnia & singula in tam pio, religioso & salutari negotio, qualia & quantumcumque fuerint tractanda, peragenda, promittenda, jurejurando firmata, præstanda, executioni mandanda & adimplenda, quæ nobis Venetoque dominio possent competere vel deberent, tam de jure quam de consuetudine, non secus ac si nos ipsi cum dominio & senatu nostro coram personam liter ageremus, faceremus & adimpleremus, promittentes omnia & singula ab eodem oratore nostro, quo supra nomine, tam verbo quam scripto in præmissis & circa præmissa pertractanda, concludenda & firmanda, approbaturus nos esse, rataque & grata in perpetuum habituros. In quorum fidem & testimonium præsentés literas nostras in hac patenti forma fieri iussimus, & nostri soliti sigilli, quo in similibus utimur, appensione muniri.

Datum in nostro ducale palatio die decima Aprilis, indictione decimaquinta 1512.

Quo perlecto, idem sanctissimus dominus noster mandavit eidem domino Thomæ secretario, ut legeret quasdam literas claræ memoriæ Ludovici regis Francorum XI. sigillo ejusdem sigillatas, directas felicis recordationis Pio papæ secundo, super revocatione pragmaticæ sanctionis: qui dominus Phædra in eodem ambone legit dictas literas alta & intelligibili voce, cujus tenor talis est.

*Episcopi.*ANNO
CHRISTI
1512.

SESSIO IV.

Reverendus pater dominus Lucas Fulginatensis.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoregionensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Buduensis.
 Reverendus pater dominus Andreas Albenfis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus.
 Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Paphensis.
 Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.
 Reverendus pater dominus Aloysius Parentinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Aquilanus.
 Reverendus pater dominus Iacobus civitatis ducalis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Ornanus.
 Reverendus pater dominus Octavianus Viterbiensis.
 Reverendus pater dominus Bertrandus Adrienfis.
 Reverendus pater dominus Albertinus Pisauriensis.
 Reverendus pater dominus Paulus Lectoriensis.
 Reverendus pater dominus Marinus Conetensis.
 Reverendus pater dominus Galafius Bellunensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Faventinus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus * Infulensis.
 Reverendus pater dominus Dominicus Luce-
 rinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Calvallicensis.
 Reverendus pater dominus Iulianus Vulterranus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Anglonensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisignianensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Mar-
 rianensis.
 Reverendus pater dominus Gifbertus Rapollanus.
 Reverendus pater dominus Bartholomeus Montis vitidis.
 Reverendus pater dominus Antonius Iacobus Camerinenfis.
 Reverendus pater dominus Simon Modrusiensis.
 Reverendus pater dominus Lambertus Venu-
 sinus.
 Reverendus pater dominus Dominicus Imo-
 lensis.
 Reverendus pater dominus Ludovicus Signien-
 fis.
 Reverendus pater dominus Mathæus Umbria-
 rinensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
 tensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus Nolanus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Areti-
 nus.
 Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
 Reverendus pater dominus Nicolaus Bergo-
 menfis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Eluensis.
 Reverendus pater dominus Alexius Melfita-
 nus.
 Reverendus pater dominus Andreas Miletenfis.

A Reverendus pater dominus Scaramūza Cuma-
 nus.
 Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
 drinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Dominicus
 Terdonensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Tudenfis.
 Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
 fis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Ca-
 strenfis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Poli-
 castrenfis.
 B Reverendus pater dominus Hieronymus Ni-
 cionensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Antonius
 Calenenfis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Lau-
 nensis.
 Reverendus pater dominus Philippus Adria-
 centis.
 Reverendus pater dominus Hugo Regienfis.
 Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
 Reverendus pater dominus Augustinus Sago-
 nensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.
 C Reverendus pater dominus Franciscus Spoleta-
 nus.
 Reverendus pater dominus Antonius Auxima-
 nus.
 Reverendus pater dominus Basilius Tuderti-
 nus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Milopo-
 tamiensis.
 Reverendus pater dominus Corradus Astu-
 nensis.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Sea-
 lenfis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Belli-
 centis.
 Reverendus pater dominus Guillelmus Corto-
 nensis.
 Reverendus pater dominus Ludovicus Trica-
 ricensis.
 Reverendus pater dominus Andreas Anfanen-
 fis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Afcu-
 lanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Bovinien-
 fis.
 Reverendus pater dominus Lucas Gaurdiensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Forolivienfis.

Abbate.

E Reverendus pater dominus Antonius abbas
 sancti Galgani Vulterraneis diocesis.
 Reverendus pater dominus Guillelmus abbas
 monasterii beate Mariæ Britonis.
 Reverendus pater dominus Floremondus abbas
 monasterii sancti Gregorii de Urbe, ordinis
 sancti Benedicti.
 Reverendus pater dominus Georgius Gannensis,
 Merseburgensis diocesis.

Magistri generales ordinum.

Magister Thomas generalis ordinis Prædicato-
 rum.
 Magister Ægidius generalis ordinis eremitarum
 sancti Augustini.
 Magister Bernardus vicarius Carmelitarum.
 Magister Angelus beate Mariæ Servorum.

*Oratores.** al. Heli-
nensis.

ANNO
CHRISTI
1512.

abrogate, prout temporum & locorum qualitate pensata, id conspicit in domino salubriter expedire. Dudum liquidem displicenter per nos pluries accepto, per multa temporum spatia, per nonnullos prælatos Gallicæ nationis, & nobiles laicos, ac alios illis faventes, præsertim cuiusdam sanctionis prætextu, quam ipsi pragmaticam vocant, apostolicæ sedi, sanctæque Romanæ universalis ecclesiæ capiti, libertati & auctoritati enormiter detractum, canonibusque præfatis derogatum fuisse, rem adeo perniciosam in Dei offensam, & ecclesiæ præfate vilipendium & evidens detrimentum, amplius ferre nequeantes, cum sanctio ipsa ab omni ad id potestate carentibus, nullorumque Romanorum pontificum aut generalium legitimorum conciliorum auctoritate facta, sed quodam abusu tantum in illis partibus introducta & observata fuerit, illaque cum in ea contentis nulla & invalida merito declarari & abrogari debeat, quam etiam claræ memoriæ Ludovicus XI. Francorum rex abrogavit, ut in ejus patentibus literis desuper confectus plenius continetur, sacro Lateranensi concilio approbante, in quarta sessione, declarationis & abrogationis per nos faciendarum, hujusmodi negotium & discussionem venerabilium fratrum nostrorum Romanæ ecclesiæ præfate cardinalium, & aliorum prælatorum congregacionibus in Lateranensi sala superiori, quatenus opus foret, faciendis, relationemque discussionis nobis & Lateranensi concilio præfato faciendam commisimus, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, cuiuscumque dignitatis, etiam si regalis existerent, sanctione præfata abutentes, seu illam approbantes, omnesque & singulos alios, sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateret accessus, in Mediolanensis, Astenis & Papiensis ecclesiarum valvis affigendum, moneri & citati infra certum competentem terminum præfigendum, ad comparandum coram nobis & concilio præfato, causasque dicendas, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusus in concernentibus auctoritatem, dignitatem & unitatem ecclesiæ Romanæ præfate & apostolicæ sedis, canonumque prædictorum & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non deberet. Illosque sic monitos & citatos suscipere, ac si personaliter moniti & citati fuissent, statuimus & ordinamus, ac quintam sessionem decimaquarta Kalendas Martii, quæ erit quarta feria post primam dominicam quadragesimæ proximæ futuræ, faciendam, eodem sacro Lateranensi concilio approbante, indiximus. Nos igitur, quorum interest, ne in defensionem libertatis ecclesiasticæ ratio in extremo iudicio a nobis requiri possit, & perverforum & ambitionum protervia diutius convalescat, declarationis, abrogationis & discussionis negotium, monitionis & citationis statutum & decretum hujusmodi debitæ executioni demandare, omnes & singulos Gallicos prælatos, capitula, seu conventus, parlamenta & laicos illis faventes, cuiuscumque dignitatis, etiam si regalis extiterint, sanctione præfata abutentes, seu illam approbantes, omnesque alios & singulos, sua communiter vel divisim interesse putantes, ut præsertim, ex certa nostra scientia, auctoritate apostolica, tenore præsentium, primo, secundo, tertio & peremptorie citamus, monemus

A & requirimus, quatenus infra sexaginta dierum spatium, a die præsentium in locis supradictis affixionis numerandum, quorum viginti pro primo, alios viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorie termino monitione canonica assignamus, ad comparandum coram nobis & concilio Lateranensi præfato, causasque dicendas, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusus in concernentibus auctoritatem, dignitatem ac unitatem ecclesiæ Romanæ & sedis, canonumque & ecclesiasticæ libertatis prædictorum violationem, nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non debeat. Quo termino assignato, sive comparere sic moniti & citati curaverint, sive non, ad executionem negotii, decreti, abrogationis & statuti prædictorum, illorumque & aliorum in præmissis necessariorum, prout justum fuerit, eodem sacro Lateranensi concilio approbante, procedemus. Et cum pro citationibus & monitionibus hujusmodi ad partes illas rufus non pateat accessus, ne præfati sic moniti & citati, aliique quos præsentibus literæ contingunt, valeant de præmissis ignorantiam allegare, & prætextu ignorantie hujusmodi aliquod velamen excusationis assumant, volumus literas ipsas in valvis prædictis juxta decretum & statutum hujusmodi affigi & ipsam affixionem publicari. Decernentes etiam, quod eorumdem literarum publicatio sic facta perinde eosdem, sic monitos & citatos ardeat, ac si literæ ipsæ die affixionis & publicationis hujusmodi eis personaliter lectæ & insinuatæ forent, cum non sit verisimilis conjectura, quod ea quæ tam patenter sunt, debeant apud eos incognita remanere: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis contrariis quibuscumque, seu si monitis & citatis prædictis, vel quibuscumque aliis communiter vel divisim a dicta sede indultum existat, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, per literas apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ citationis, monitionis, requisitionis, assignationis, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512.

Deinde exclusis a loco concilii omnibus aliis non habentibus voces definitivas, exceptis oratoribus principum & baronibus & pluribus principibus ordinum, & porta concilii clausa sanctissimo domino nostro cum cardinalibus & aliis prælatis in pluvialiibus & casulis dalmaticis mitratibus existentibus, prout est consuetum, reverendus pater dominus Alexander episcopus Alexandrinus de mandato suæ sanctitatis ascendit ambonem, & legit schedulam seu bullam tenoris infra scripti.

BVLLA SECUNDA SESSIONIS QUARTÆ SACRI GENERALIS CONCILII LATERANENSIS.

Julius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Saluti gregis nobis desuper commissi, mortum refor-

LITERÆ LVDOVICI REGIS FRANCIE
abrogationis pragmatice sanctionis.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex tibi sanctissimo ac beatissimo patri nostro Pio papa secundo, obedientiam filialem, & plenus devotio- nis affectus.

Deum solum scientes, cujus providentia bene consulitur rebus humanis, meliusque regna & urbes religione angiatque defendi, quam armis & manibus, te vicarium Dei viventis ea veneratione prosequimur, ut sacra præsertim in ecclesiasticis rebus tua merita, veluti vocem patris audire, illique parere prompta mente velimus. Quapropter, beatissime pater, etsi constitutio quædam in regno nostro, quam pragmaticam vocant, magno prælatorum conventu, magna temporis deliberatione conclusa fuerit, & jam callum obducens, quietum prope fixerit itatum: tu tamen tuis ad nos literis illam a regno nostro auferri, explodi abrogatiue flagitasti. Nobis quoque dilectus & fidelis consiliarius noster Ioannes episcopus Atrebatensis, quem cum potestate legati de lateribus ad hoc nostrum regnum misisti, commemoravit ea, ad quæ per ipsum tibi nostro nomine pollicenda, vovenda, expromittenda, nos antequam regni suscepissemus, religionis in se ritus quidam deduxerat. Nos nostra promissa exequi, accedente moderatrice rerum ecclesiasticarum tua auctoritate, studemus ac volumus, & id quidem tanto volumus animo propensiori, quanto nobis regnum Franciæ florens & bello vacuum tuetur Deus & protegit. Omnibus itaque victimis potioris obedientiam intelligentes, assensimus his quæ tuo nomine nobis aperta sunt, ipsam scilicet pragmaticam sanctionem tibi tuæque sedi esse inensam, utpote quæ in seditione & schismatis tempore, atque per seditionem, sectionis tua fide figuram, nata sit: & quæ, dum tibi, a quo sacra leges oriuntur & manant, quantalibet eripit auctoritatem, omne jus & omnem legem dissolvit. Illud enim exortur, quod idem consiliarius in nomine tuæ sanctitatis adstruxit, ut dum per pragmaticam sanctionem ipsam summa in ecclesia tuæ sanctitatis auctoritas minuitur, dum prælatis in regno nostro quoddam licentiæ templum præstituit, dum congruens unitas ad alia regna conformitasque tolli videtur, abroganda sit ipsa pragmatica, tollendaque a regno nostro, quippe quæ adversus tuam sedem, omnium ecclesiarum matronam, ab inferioribus prælatis lata sit, tamquam, ut scriptura loquitur, *Quomodo si elevetur virga contra levantem se, aut baculus, qui utique lignum est.* Quidquid, beatissime pater, licet plerique docti homines confutare nitentur atque diluere, multaque nos dehortantur abrogare sanctionem ipsam; te tamen principem totius ecclesiæ, antistitem sacrorum, te dominici gregis pastorem profiteamur & scimus, teque iubentem sequimur, tibi & beatissimi Petri cathedræ consentimus & in iungimur. Itaque sicut mandasti, pragmaticam ipsam a regno nostro, nostroque Viennensi Delphinatu & omniditione nostra per præsentem pellimus, dejicimus, stirpitiue abrogamus, & quam, qualeme ante pragmaticam ipsius editionem, circa ecclesiarum, beneficiorum, aliarumque rerum spiritualium dispositionem, censuram, moderationem in regno nostro omnique ditione nostra, tui

prædecessores Martinus quintus & Eugenius quartus Romani pontifices habebant & exercebant, talem eandemque nostro adiutorio beatissimo Petro tibi que ipsius successor reddimus, præstamus & restituimus, cum iudicio libero, cum potestate non coactata. Tu enim, cum scias quid auctoritate divinitus tibi tradita possis, quas pro regni nostri & ecclesiarum in eo tranquillitate postulabimus, non negliges res necessarias, poterisque semper quod opportunum fuerit iudicare. Vtere igitur deinceps in regno nostro potestate tua, ut voles, atque illam exerce. Nam ut hominum membra nulla contentione, capite uno atque una mente ducuntur, sic tuis sacris decretis ecclesiæ prælati in regno nostro & Delphinatu consonantiam & obedientiam plenam refundent. Quod si forte obnitentur aliqui, aut reclamabunt, nos in verbo regio pollicemur tuæ beatitudini, atque promittimus exequi facere tua mandata, omni appellationis aut oppositio- nis obstaculo prorsus excluso, eosque qui tibi conrumaces fuerint, pro tuo iussu comprimemus & refrenabimus.

Data Turonis sub magno sigillo nostro, die vigesima septima mensis Novembris, anno domini 1461. & regni nostri primo.

Postmodum vero excellens doctor dominus Melchior de Bardassinis advocatus concilii, habuit orationem multum ornatam & luculentam super reprobatione pragmatice sanctionis, petens illam revocari & annullari, ac decerni monitorium contra prælatos, capitula, conventus, principes Franciæ, præsidentes parlamentorum, & alios, sua communitet vel divisim interesse putantes, ut comparere deberent ad allegandum, quare dicta pragmatica revocari non debet. Et illud idem petiit dominus Marianus de Cuccinis procurator fisci, & sacri concilii procurator. Et sanctissimus dominus noster, hoc sacro approbante concilio, decrevit monitorium & citationem sub termino sexaginta dierum tenoris infra scripti.

MONITORIVM
CONTRA PRAGMATICAM
& eius assertores.

Iulius episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

Licet factorum canonum instituta, sanctorum patrum & Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, & in generalibus legitimis conciliis pro defensione ecclesiasticæ libertatis, dignitatisque sedis apostolicæ tuitione, consultissima deliberatione sancta, inviolabiliter ab omnibus custodiri oporteat, ipsorumque decreta, veluti divina inspiratione edita, immutabilia censeantur; Romanus tamen pontifex, qui regis æterni, rerumque & iurium omnium conditoris locum, licet imparibus meritis, tenet in terris, cum huiusmodi decreta falliberrima & honesta, hominum calliditate & ambitione vergi conspiciat in abusum, & humanas traditiones Christi legibus anteferri, ut ecclesiæ indemnitati & libertati opportune subvenias, & præsumptam curet deponere malitiam perverforum, eorumque conatibus occurrat: interdum cogitur abusiones & humanas traditiones huiusmodi nullas & invalidas declarare & abrogare

G abrogare

ANNO
CHRISTI
1511.

f. legendum est, au-
guri

f. matrem
Ipsa. 10.

in iungimur.
f. conjun-
gimur.

ANNO
CHRISTO
1512.

in iure & bullis indictionis contra non venientes ad concilium. Relatione facta, idem dominus Marianus accusavit contumaciam absentium, & petit decerni citationem contra eos, ad videndum se declarari in proxima sessione: & sanctissimus dominus nihil respondit.

Deinde reverendus pater dominus Alexius episcopus Melitanus, procurator reverendi patris domini Raphaelis episcopi Malienensis, ad interessendum concilio, & cum excusandum, dedit quoddam mandatum subscriptum per discretum virum Guillelmum de Voys clericum Cenomanensem, apostolica auctoritate notarium. Et reverendus dominus Rodericus Ioannis, abbas beatæ Mariæ de Tavoica Tudenensis diocesis, procurator reverendi patris domini Henrici episcopi Septemsis* primus* Africanus, dedit mandatum dicti episcopi subscriptum propria manu, & ejus proprio sigillo sigillatum. Postmodum vero venerabilis vir dominus Ioannes Roderici de Tapia, portionarius ecclesiæ Cordubensis, procurator reverendi patris domini Gometti de Toledo episcopi Placentinensis, dedit quoddam mandatum dicti episcopi, subscriptum per discretum virum dominum Ferdinandum de Toro clericum Placentinæ diocesis, publicum apostolica auctoritate notarium, ad interessendum concilio, & eundem dominum episcopum excusandum. Deinde supradictus dominus Marianus procurator concilii, petit de omnibus & singulis actis & gestis in supradicta sessione instrumentum & instrumenta. Et fuit indicta quinta sessio decimoquarto Kalendas Marti proxime futuri. Et hæc fuerunt pro quarta sessione. Qua absoluta, sanctissimus dominus noster volens Deo gratias de gestis reddere, incepit cantare hymnum exultationis, Te Deum laudamus, capella profequente usque ad finem. Quo finito, sua sanctitas, cum cardinalibus & prælati exeuntibus de loco concilii, equitavit ad palatium sancti Petri in Vaticano.

Hæc fuit ultima sessio, in qua intervenit personaliter sanctissimus dominus noster Iulius secundus, qui etiam tunc infirmabatur aliquantulum, adeo quod causare gravi ægritudine & crescente, in quinta sessione tenta tempore suo non potuerit personaliter interesse.

Christophori Marcelli in quarta Lateranensis concilii sessione habita oratio.

Si quis antemiratus sit, beatissime pater, quod ad laudatissimum hoc dicendi munus admissus quispiam non satis dignus apparuit, hoc tempore mirandum potius esse videtur, cum me, neque alias hoc genere laudis functum, neque, de morte, candidatum, videat hunc ascendisse locum, hanc provinciam tanto cum animo suscepisse. Sed profecto non est cur mirari debeat, si tuam inspiciat pietatem, si meam in te observantiam, tuæque in me gratiæ conquirendæ servandæque studium recognoscat. Iussisti tu, pater sancte, & paui: hoc munere me dignum efficere voluisti, & contemnere nolui, sed animo libenti suscepi: ad quod alioquin me nulla causa, nullum iudicium, nulla sententia compellere potuisset. Idque unum me magis inter alia recreat, quod ea de re dicturus sum, sola cuius amplitudine quævis facile splendere potest oratio. Dicendum est enim de officio principis, quo suam recte civitatem componat, regat, instituat. Dicendum, inquam, his temporibus, quibus sanctissima Christiana respu-

blica varia civium confusione vicia est maxime perturbari. Neque ita mihi dicendum, poter sancte, ut te moneam quiddam aut doceam, quod usque modo non egeris: sed ex his quæ dixerò, quisque probitatem tuam, vires, ingenium, optimeque administratum imperium magis ac magis intelligat, ad bene beateque vivendum animetur, deformitatem abjiciat, consuetudinem mutet, tibi optimo maximoque principi læto inserviat animo. Quod utinam, te duce, assequi valeamus, ut majores laudes, quam vel quisque meruerit ante, vel mente concipere possimus, sub tuo tibi cumulatissime contingant imperio. Dicam igitur tuis fretus auspiciis, sacratissime pontifex. Si qua ulla in re (quod non ambigo) sed in multis defecero, sic veniam dabis, ut omnes scire esse sciant, me tua in primis auctoritate suffultum, in re magna dixisse quiddam, sed longe melius voluisse. Cum rerum publicarum ea præstantissima sit (ut philosophi attestantur omnes) quæ ab uno tantum principè & civili peritia præditi & bonis moribus instituto regitur, duas præcipuas ejus partes invenio: quarum altera ad virtutes & iudicium pertinet, altera ad rerum administrationem necessitatem, quam imperatoriam vocant. Si enim princeps civitatem suam bene institutam, civesque in ea ad bene agendum promptos esse voluerit, ipse prius, tamquam speculum in quo bonarum actionum imagines splendeant, virtutes sequatur, amplectatur & præsetat, operæ præcium est. Namque semper ad principum mores omnis civitas omnique respública componi solet, in quos omnium vertuntur oculi, alliciuntur animi, suoque non amplius, sed eorum arbitrio & consuetudine vivunt. Ita enim cum principi tamquam præstantissimo cariores fieri, invicemque præstare, nativo quodam instinctu percipiunt, illum pro viribus imitari student, ejus vestigia sequi, atque ita mores imbibe- re, ut nihil aliud agere, nihil excogitare penitus videantur. Inde vili sunt cives pro duce forti fortis maxima subire pericula, mortemque ipsam oppetere: inde abinentes fieri, iusti, modesti, cauti, liberales, magnanimi, ceterisque virtutibus præditi, & tamquam ab unico eorum sole suum quisque splendorem accipere. Quid de virtutibus dicam? Cum natura semper ad malum prona profensum voluptatibus, quibus negotium commune habemus cum feris, si male agendi cives in principe amplum & manifestum habent exemplum, citius ad ejus imitationem accedunt, currunt, advolant, imo ipsum facile exuperant. Hinc aperta tyrannides, inhonesta lucta, corruptiones, rapinæ, ambitiones, Dei contemptus, civitatum mutationes, rerum publicarum jacturæ: hinc sævitia, variaque tormentorum genera, stupra, incestus, sacrilegia & mille mortes quotidie inspicuntur. Virtus autem imitatio, est difficilior alii videatur, cum tamen ad rationis stimulos & ignes advertimus, nulla est magis delectabilis, nulla dulcior, nulla suavior: qua non tantum opus, ut in plerisque aliis, sed etiam ejus auctorem suspicimus & laudamus. Ex quo sapiens illud Aristhenis, Ismeniam optimum fuisse tibicinem, sed nequam hominem, asserentis. Nam si probus foret, non esset utique tibicen. Neque ulla unquam ingenius vehementer etiam admiratus Iovem, aut Innoceum inspicimus, Phidias aut Polycretus fieri concupivit. Atque ideo virtus in cunctis per se amabilis & honorabilis, sed in principe, velut in maxime ingenio, præcipue commendatur:

reformationi defensionique ecclesiasticæ libertatis, ac fidei catholice tranquillitati & augmento, paternis & sollicitis studiis intendentes, ad omnipotentis Dei & individue Trinitatis laudem & gloriam, sacro hoc approbante concilio, literas nostras a nobis dudum emanatas, eidem concilio notas, per quas Romanæ curiæ officiales & illorum exactiões generaliter reformavimus, approbamus & innovamus, illasque, quas per nonnullos postea tunc expressos ad fidelium utilitatem juxta intentionem nostram declarari mandavimus, per præfatos expressos, & cum illis alios diversarum nationum prælatos, nunc in præfato concilio præfatos deputandos, omnibus quæ judicium humanum perversere possent, cessantibus ut justum & æquum fuerit, particulariter declarari, & declarationes ipsas, in aliis sessionibus nobis in hoc sacro concilio referendas, & ab eodem concilio approbandas, ut debite exequantur, præcipimus & mandamus. Insuper cum jam per multa temporum spatia per nonnullos prælatos Gallicæ nationis, & nobiles laicos, ac alios illis faventes, præsertim cujusdam sanctionis prætextu, quam ipsi pragmatice vocant, apostolicæ sedis, sanctæque Romanæ universalis ecclesiæ capiti, libertati & auctoritati enormiter detractum, sacrisque canonibus derogatum fuerit: nos rem adeo perniciosam in Dei offensam, & ecclesiæ præfate vilipendium & evidens detrimentum, amplius ferere nequeamus, cum sanctio ipsa ab omni ad id legitima potestate carentibus, nullorumque summorum pontificum, aut generalium legitimorum conciliorum auctoritate facta, sed quodam abusu tantum in illis partibus introducta & observata fuerit, illaque cum in ea contentis nulla & invalida merito declarari & abrogari debeat; quam etiam claræ memoriæ Ludovicus undecimus Francorum rex abrogavit, ut in ejus patentibus literis desuper confectis plenius continetur. Declarationis igitur & abrogationis per nos faciendarum hujusmodi negotium & discussionem venerabilium fratrum nostrorum ecclesiæ præfate cardinalium & aliorum prælatorum congregationibus, quas in Lateranensi sala superiori, quatenus opus fuerit, facient relationemque discussorum in prima, aut aliis sessionibus, prout commode fieri poterit, nobis & sacro concilio approbante, committimus, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiasticorum & monasteriorum, parlamenta, & laicos illis faventes, cujuscumque dignitatis, etiam si regalis existerent, sanctione præfata abutentes, seu illam approbantes, omnesque & singulos alios sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas intrus non pateat accessus, in Mediolanensis, Atenensis & Papiensis ecclesiarum valvis affigendum; moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum, ad comparandum coram nobis & concilio præfato, causasque dicendum, quate sanctio præfata, illiusque corruptela & abusus in concernentibus auctoritatem, dignitatem & unitatem ecclesiæ Romanæ & apostolicæ sedis, factorumque canonum & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari, decerni, & abrogari non debeat, illosque sic monitos & citatos arctari & teneri, ac si personaliter moniti & citati fuissent, statimus & decernimus. Uterius omnes & singulas provisiones, collationes beneficiorum ecclesiasticorum, confirmationes electionum & postulationum, concessionum gra-

atias, mandata & indulta quæcumque, tam gratiam, quam justitiam, seu mixtam concernentia, cujuscumque tenoris existant, quæ præsentibus pro expressis haberi volumus, per synagogam vel conciliabulum Pisanum, illiusque schismaticos adherentes, facta & concessa, quamvis sint nulla & invalida, pro potiori tamen cautela, nulla & irrita, nulliusque roboris vel momenti esse, omnesque & singulos cujuscumque dignitatis, status, gradus, nobilitatis, ordinis & conditionis existentes, quibus concessa fuerunt, aut quorum commodum, utilitatem seu honorem quomodolibet respiciunt, nullos eorum fructus, redditus & proventus suos facere, vel hæcenus fecisse, sed ad illorum restitutionem, & ipsorum beneficiorum, & aliorum præmissorum concessorum dimissionem teneri, & nisi beneficia ipsa & alia eis concessa infra duos menses a data præsentium computandos realiter & omnino dimiserint, etiam aliis beneficiis ecclesiasticis, quæ juxta titulo possident, eo ipso privatos existere, dicto sacro approbante concilio, decernimus. Fructus quoque, redditus & proventus hujusmodi, ac quasvis pecunias decimarum per dictum conciliabulum impositatum, exactos & exigendos, expeditioni contra infideles faciendæ applicamus. Ut autem declaratio reformationis & nullitatis sanctionis prædictæ, aliaque gerenda mature exequi, & præfati ad sacrum concilium hujusmodi venturi, quorum aliquos jam iter ad veniendum arripuisse accepimus, commode venire possint, quintam sessionem decimoquarto Kalendas Martii, quæ erit quarta feria post primam dominicam quadragesimæ proxime futuræ, faciendam, præfato sacro concilio approbante, indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, præcepti, mandati, commissionis, monitionis, citationis, ordinationis, decreti, applicationis & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. quarto Idus Decembris, pontificatus nostri anno decimo.

Ia. Questemberg.

Qua perlecta, idem reverendus pater dominus Alexander episcopus petiit a patribus existentibus in concilio, an placerent reverendis paternitatibus suis contenta in schedula seu bulla. Et immediate scrutatores votorum una cum protonotariis & notariis iverunt ad recipiendum vota patrum. Et omnes, post sanctissimum dominum nostrum, qui respondit per verbum, Placet, responderunt, placere eis contenta in schedula.

Postmodum vero de mandato præfati sanctissimi domini nostri, ad instantiam domini Mariani de Cuccinis procuratoris, discreti viri domini Petrus Mengivar & Ioannes Bernardi, præfati domini nostri cutores, ad portas concilii alta & intelligibili voce citantur omnes interesse debentes, tam de jure, quam de consuetudine, concilio; & vocaverunt eos, ut accederent ad interessendum concilio, ad evitandum penas contentas

ANNO
CHRISTI
1512.

concilium, a Dionysio Autiochenum, ab Innocentio Lugdunense prius, & recentius a Gregorio quingentorum patrum numero celebratum, ubi Constantinopolitani patriarchæ & Palæologi imperatoris præsentia, post tertiumdecimum orientalis ecclesiæ ab occidentali recessum, unio restituta fuit, sponteque sua nonnulla ex ferocissimis Scytharum gentibus sacri lavacri felicia insignia susceperet. Sileo quibus alia Græcorum & aliorum perniciosissima extincta sunt schismata. Præterea, quæ regibus & principibus silentium, legesque imposuerunt & frena. Ea denique in universum omitto, quibus pro reformanda ecclesia, pro negligendis deliciis, abjicienda pompa, fastu, luxu, mollitie, omnique extinguenda libidine, sanctissima instituta sunt edita. Quæ si recensere proponerem animo, necdum vobis in dicendo, patres, sed mihi ipsi in connumerando deficerem. Id unum præterite non possum, quod ubi sanctissimum hoc pro novandis legibus, ac sedanda seditione, a te nostro omnium patre Iulio secundo pontifice maximo, apud Lateranum fuit convocatum concilium hisque diebus, quibus haberi debebat, de totius ecclesiæ summa actum esse videbatur, quando audita est cruentissima illa & nunquam satis deplorata Ravennæ clades, quando nudatis ensibus hostes cuiusque jugulo imminere acerrimi videbantur, quando præsidium omne, omnis spes subsidii sublata erat: illismet, inquam, diebus visi sunt hostes effugere, fusi, fugatiq; nullum habere, qui eos caperet, Italiæ locum; omnes animi vires & imperium statim restitui. Credo equidem, pater sancte, quod Deus optimus maximus per te pacificam ecclesiæ restitutionem, ac sævissimi schismatis extinctionem excipiens, tantum a nobis avertere decrevit incendium. O felix Lateranense concilium, o sanctissima concio, cui divinus cœtus & multitudo respondet in caelis ubi una pietas viget, unus amor, una felicitas. Sed longe quidem felicius atque beatius, si quando, te duce, dabitur, ut restituta quiete, restitutis moribus, restituta ecclesia, in summa animi tranquillitate vivamus. De opibus præterea, de bello & pace debet agere princeps, eo quod si nullæ sint opes, civitatem tutari non potest, neque bellum indicere, neque pacem servare, neque seipsum intra mœnia custodire. Illæ namque sunt opes, sine quibus neque publica, neque privata agitur vita. Cum enim communia nusquam sint omnia, sed quisque arte sua & ingenio vivat, cum domus, familia, agri, prædia, urbes, opida, arces, respublicæ, imperia, totusque tetrum orbis sit in partes divisus, commutatio necessaria, & cunctis habendi & dominandi sit innata libido; opes habeamus oportet, ut hinc bellum, inde pacem, hinc victus, annonam, commectus, inde munitiones, arma, viros, equos, mœnia propugnacula, muros, aggeres, valla, tormenta aliæque instrumenta bellica comparare, erigere, servare & custodire possimus. Inde vctigalia, fisci, ætaria, solutiones, census, pensiones, tributa sunt, ut decet, a principe instituenda. Bellum vero sic semper agendum, ut nunquam nisi iustum suscipiatur, illiusque tantum causa, ut scilicet in pace vivamus. Pax enim est animi quies, pax vita, pax humana felicitas. A pace amicitia, societates, fœdera, affinitates, cognationes, conjugia, procreations, liberi, virtus, religio & rerumpublicarum incrementa procedunt. Lu-

sum autem id bellum appellandum existimo, ad quod vel invit, ut nostris nonnumquam defendamus imperium, trahimur: vel sponte, ut quæ quandoque nostra fuerint, capianus, aggrediamur. Publicas enim injurias, publica detrimenta, usurpationes injustas, violenta dominia princeps æquo animo ferre non debet, sed totis viribus quæ sua sunt servare, arrepta armis recipere, potiusque velle mori, quam turpiter & cum ignominia vivere. Quid enim deterius viro privato, necdum principi, quam ignavia vel metu rorperere, succumbere, & seipsum despiceret? Quid pulcrius, quid gloriosius atque præstantius, quam pro patria, pro justitia, pro libertate certare, mortemque ipsam, si oportere, oppetere? Quæmadmodum tu, pater sancte, in tam justissimo adversus potentissimos hostes suscepto bello ita gessisti, ut ardentissimos æstus, acerbissimum frigus, noctes insomnes, adversas valetudines, omnia vitæ incommoda, & fere mortem ipsam non tantum intrepide tuleris, sed quasi sponte tua obieris. Unde prius largissima opum effusione ingenti comparato exercitu, & Bononiæ salus apparuit, & pulsus novissime ab Italiæ finibus hostibus, omnem gloriam, omnem immortalitatem, quam nullus unquam pontifex assequi potuit, tibi merito vindicasti, Regiumque, Parmam, Placentiam tuo sacratissimo imperio subdidisti. Ex quo omnis Italiæ locus, omnis populus, omnis civitas, omnes respublicæ, omnes denique privatim & publice gaudent, jubitant, exultant, teque omnis ævi, omnium sæculorum, omnium gentium principem & caput appellant. Sed longe melius in posterum appellabunt habebuntque, si hæc tua felicitate, sine tandem armis imposito, in pace sint omnia constituta. Quæ vero ad regionum custodiam & communem populi conventum faciunt, jam temporis angustia præterimus. Cum igitur tantæ reipublicæ unicus atque supremus princeps fueris institutus, beatissime pontifex, cui summa data potestas, ac divinum injunctum imperium, tum est, quemadmodum oppressam a mis ere-xisti, amplificasti, ita moribus depravatam ecclesiam reformare, corrigere, illustrare. In tanta namque peccandi licentia constituti sumus, ut, paucis quibusdam exceptis, nullus sit, qui virtutibus non officiat omnibus, qui leges neque minimas quidem observet. Omnia improbitas & intemperantia complet & occupat, omnia a recto æquitatis, & justitiæ tramite deviant, in obliquum tendunt; neque ullus est, qui ad seipsum, ad eorum suum mentemque respiciat. Quisque commoditatem suam privatamque utilitatem præterdit. Ipsa vero respublica, ipsa ecclesia derelinquitur, & derelicta conqueritur, & languet, & plorat. Eam namque a nonnullis integritatem ejus lacerare volentibus angere videmus, mirum in modum cruciari. Quam etiam pentus lacerassent, nisi tuis viribus obstinisses, invictissime pontifex. Videmus multiformem Centaurorum Satyrorumque choream, qui reipublicæ hujus formam quotidie immutant, alterant atque perturbant, qui seditiones parant, sœvent, enutriunt. Videmus simulators uodique, sopherarumque sopheras, quos dominus in evangelio rapaces lupos appellat, qui ovium vestimentis induti, quibusdam pietatis & religionis præstigiis mortales cunctos illudunt; in quibus omnis impietas & libido viget, ambitio, livor,

ANNO CHRISTI 1512.

mendatur : sine qua nihil probum, nihil sanctum, nihil egregium fieri excogitative potest. Sed quoniam virtutum omnium fons & origo est amandi virtus, qua Deum optimum maximum noscimus, colimus & veneramur, qua bonitatem ejus, pulcritudinem, potentiam, maiestatem, rerumque omnium ab eo exitum gradatim, nosque metipsums advertimus, conspicimus & amamus, præ ceteris est in principe collocanda. Hac enim religiosus fiet & optimus, hac optime suam civitatem custodiet, Deo & hominibus gratus. Longe namque melius amore quam metu civitatis imperium continetur. Metus plerumque odium affert. Id autem publici boni despectum, & privati studium parit : ex quo seditiones, rixæ, discordiæ, & rerum publicarum everfiones denique exoriuntur. At cum civis a principe se amari perspexerint, in sententiam unam coibunt omnes, rem illi gratam facere, inservire, muneraque sibi imposta exequi ardentissime procurabunt, & veluti facibus quibusdam accensis, nihil erit tam arduum, tam noxium atque difficile, quod libenti non expedit animo, quantumvis terribilis præ oculis eorum adstaret interitus. Tot sunt hac in re majorum nostrorum exempla, qui pro patria, pro virtute, pro gloria, nisi divino quodam ardore correpti, nunquam occubuisse. Tot in sanctissima Christi familia martyrum testimonia, qui acerrimos cruciatus, extremaque vitæ supplicia hac amandi virtute, tamquam aliarum omnium radice, perpessi sunt, quot enumerare non possumus. Hæc est illa virtus quæ infima supremis conjungit, quæ divina omnia & humana complectitur, omnia perficit, omnia firmat, omnia subsistere facit. Hac mundus ipse productus, superne create mentes. Hac totius universi quam admirabilis ordo concluditur. Quæ naturæ sunt, omnia ex immensa illa obscuritate & confusione in lucem ordinemque redacta, imo & lux ipsa, quam inquirunt e cælo in terram Prometheum detulisse, omnique & vitæ & sapientiæ splendor inde processit. Hac denique virtus, imo virtutum omnium parens, eo magis est terreno principe digna, quo Deus ipse mundum suo jure gubernat. Hanc si perfecte calluerit princeps, tenore uno, velut ab Herculeo lapide pendentibus virtutes alias assequitur, iustitiam fortunæ resistet, cum ea certabit & vincet : nihil nimio amore vel odio, nimia lætitia vel dolore, spe vel desiderio prosequetur : sed optime ex utroque contrario compositam, & ad medium redactam, in seipso pariet harmoniam, quam mox in civitate diffundet, voluptates abijcet, aspernabitur opes, omnem ambitum ac inanem gloriam propulfabit : omnia illi ad vota succedent, optime imperabit, suumque felix auget, auctumque perpetuo conservabit imperium. Sed ad imperatoriam artem, quæ principi magis est propria, jam convenit ut accedamus. Imperatoriam artem veluti principi summe necessariam, ita aliarum omnium præstantissimam credimus. Si enim in hoc distat princeps a cive, quod regit & imperat, hic vero regitur & gubernatur, utrisque eadem aut dignitate pares artes esse non possunt. Quæ principis ergo præstantior, cum tam varia tamque multiplicia in civitate spectet officia, tot artes, quas liberales & mechanicas vocant, tot magistratus, ceremonias, ritus ac humanæ vitæ consuetudines, quæ a principis regimine pendunt, est utique difficilis cognitio, sed difficilior comparatu, ideoque in paucissimis fem-

per inventa. Neque ex omnibus artibus quamdam unam consulari posse censendum, quæ conveniat principi, sed eam esse, quæ vir bonus & sapiens cum ratione rempublicam administrat ad subditorum salutem. Quæ vero pro varia temporum expectatione in republica debeat agere princeps (ut paulo altius repetamus) sunt de ferendis legibus, de opibus, de bello & pace, de locorum & regionum custodia, & de his quæ ad communem populi conventum faciunt, pertractare, consulere, deliberare. At quoniam quandoque non est ea regis prudentia, quæ universos valeat supplere defectus; neque talis rex ipse in civitatibus nascitur, auctore Platone, qualis inter apum examina statim a principio ceteras antecellens exoritur : plurimum consilio in statendis legibus, aliisque rebus agendis, utatur necesse est. Ita namque multorum sententia confirmata magis, & laudabilior & gratior & acceptior cunctis efficitur. Neque inde principi auctoritatis quidquam admittit, sed ejus virtus, probitas, sanctitas amplius elucefcit. Ad ferendas autem leges, non ex suo tantum capite, sed etiam a majoribus traditas, convenit ut princeps accipiat, utiles admittat, superfluas delect, superstitiosas abijcet, quæ rectæ rationi consonant, observandas instituat. Divina profecto hæc est legum pericia, & adeo mortalibus necessaria, ut sine ipsa in cætu vivere, quidve ad publicum vitæ bonum conferat, agnoscere nequeant : vel si noscant, id semper nequaquam velint aut possint, eo quod ad privatam commoditatem natura eos mortalis temper impellit. Atque ideo ars omnis, omnis multitudo, omne officium, magistratus omnis, privatæque omne & publicæ regimen legibus indiget, & domus, & civitas, & respublica, & præfecturæ, & exercitus, & cujusque denique sigillatim hominis vita. Sine legibus fluctuant omnia, omnia titubant & in perturbatione sunt posita. His sublatis, æquitas auferatur, justitia perit, religio tollitur, negligitur ratio, mens offuscatur, vilescit animus, amicitia corrumpitur, odia insurgunt, omnis recte vivendi modus, omne denique bonum amittitur & ruit in præceps. Divina siquidem & humana, cælestia & terrena, animantia & vita carentia, & quæcumque in universo consistunt, legibus indigent, legibus disponuntur : legibus affectiones, vires, habitus, actiones, officia numerantur.

Neque traditas tantum leges princeps debet accipere, sed pro temporis mutatione alias condere. Et in primis, quæ ad animum pertinent, ad religionem, ad mores, ad vitæ consuetudinem, ad concordiam, ad animi tranquillitatem, ad bene beateque vivendi rationem inspicere. Hinc bene merentibus præmia, favores, largitiones, beneficia, magistratus, demerentibus multas, castigationes, correctiones, exilia, depressiones impendere eoque tamquam putrida reipublicæ membra adurere, abscindere, amputare, ne totum corpus inficiant. Quocirca toties frequentissima synodi & œcumenica, ex toto fere terrarum orbe convocatis patribus, sunt hinc inde celebrata concilia, sanctissimæ confirmatæ leges, institutiones mutata, hæreses abjectæ, castigati errores, difficultates solutæ, veritas probata, seditiones extinctæ, concordia restituta, una monstrata fides, una religio, unus princeps, qui summam in terris habeat potestatem. Taceo quæ tamquam evangelia quatuor venerari debemus. Taceo a Victore pontifice Alexandrinum convocatum

ANNO
CHRISTI
1513

Sassio V.

Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti A
Vitalis, Sipo ntinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eu-
sepii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti
Sixti, Bononienfis.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli san-
ctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Ma-
riæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ
in Porticu, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Sigismundus sanctæ
Mariæ Novæ.
Reverendissimus dominus Alphonfus sancti
Theodori.

Patriarche.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonfus Antio-
chenus.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Iulius Corinthiensis.
Reverendus pater dominus Franciscus Con-
fanus.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
cosiensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spala-
tentis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Anti-
barentis.
Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius
Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Iadren-
sis.
Reverendus pater dominus Federicus Salernita-
nus.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Ieremias Traneus.
Reverendus pater dominus Raynaldus Ragu-
sinus.
Reverendus pater dominus Andreas Nobonia-
sienfis.
Reverendus pater dominus Petrus Arborensis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegi-
nus.
Reverendus pater dominus Georgius Naza-
renus.
Reverendus pater dominus Ioannes Maria Si-
pontinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvi-
sinus.
Reverendus pater dominus Simon Arimi-
nensis.
Reverendus pater dominus Iacobus Paphensis.
Reverendus pater dominus Albertus Val-
venfis.
Reverendus pater dominus Silvester Vuigot-
nienfis.
Reverendus pater dominus Iacobus civitatis
Ducalis.
Reverendus pater dominus Ioannes Aquila-
nus.

Reverendus pater dominus Franciscus Vicen-
tinus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
bienfis.
Reverendus pater dominus Franciscus Ottanus.
Reverendus pater dominus Iulianus Agrigen-
tinus.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista
Cavallicenfis.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adriëfis.
Reverendus pater dominus Paulus Lectorienfis.
Reverendus pater dominus Marinus Cenetenfis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Bu-
duenfis.
Reverendus pater dominus Iulianus Vulterra-
nus.
Reverendus pater dominus Iacobus Faventi-
nus.
Reverendus pater dominus Antonius Urbina-
tenfis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucc-
rinus.
Reverendus pater dominus Vincentius Lau-
nenfis.
Reverendus pater dominus Ioannes Dominicus
Terdonensis.
Reverendus pater dominus Ferdinandus Bal-
neorgienfis.
Reverendus pater dominus Ioannes Tudensis.
Reverendus pater dominus Frâciscus Suesianus.
Reverendus pater dominus Andreas Militenfis.
Reverendus pater dominus Franciscus Bisignia-
nensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Bru-
gniatensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli
maris.
Reverendus pater dominus Gisbertus Rapol-
lanus.
Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus
Nolanus.
Reverendus pater dominus Hieronymus Arc-
entinus.
Reverendus pater dominus Gabriel Calvensis.
Reverendus pater dominus Nicolaus Bergo-
menfis.
Reverendus pater dominus Ioannes Elvensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Acerranus.
Reverendus pater dominus Matthæus Vmbraun-
nensis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienfis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Ca-
strenfis.
Reverendus pater dominus Bernardinus Polica-
strenfis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexan-
drinus.
Reverendus pater dominus Galasius * Vil-
vensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Bovinensis.
Reverendus pater dominus Baptista Aquina-
tenfis.
Reverendus pater dominus Franciscus Spole-
tanus.
Reverendus pater dominus Basilius Tuder-
tinus.
Reverendus pater dominus Corradus Astu-
nensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Antonius
Anglonensis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Signiëfis.
Reverendus

*Bellacëfis

livor, rapacitas, tumor, & sevitia dominatur. Videmus altera ex parte rabidissimos leones, & Christiani nominis hostes qui quotidie Christianas vires imminunt, qui terra marique latissimum jactant imperium. Quos nisi divino & prepotenti quodam numine adjuti, ut tu quoque in his magnanime pontifex, quandoque oppres- sari essemus, die una profecto videremus passim per campos Italiae spatari, ignique omnia ac ferro vastari. Hiuc merito conquiri potest ecclesia, & tanquam omnium mater, obortis lacrymis exclamare: *Filios nutriti, ipsi autem spreverunt me.* Vae mihi miseræ & infelici, ex quo dignitatis culmine iniquorum manibus detracta sum? quo pacto meus mutatus color, offuscatus nitor, celestis pulcritudo terrenis fordibus inquinata? His lamentationibus & quætionibus ad tuos sanctissimos devoluta pedes, in hunc modum opem humiliter implorate videtur: Terras & maria circumvi, & nullum præter te, Iuli pontifex beatissime, qui me magis diligeret, dignitatemque meam & salutem magis curaret, inveni. Tua sub ditione defensa sum, protecta, mirum in modum aucta. Tuis viribus & auctoritate intestini cesserunt hostes, seditiosa turba recessit, a tyrannide liberata Italia. Ad te igitur suppliciter tamquam ad verum principem, protectorem, Petrum & sponsum accedo, quem oro, obsecro & obtestor, si quæ corporis sunt, temporanea jura respiciunt, armis curasti, nunc quæ ad cuiusque animum pertinent, non armis, sed sanctissimis legis cura. Id namque longe facilius agere poteris, quam quæ hactenus egisti. Cura, inquam, pater beatissime, ut sponsæ tuæ forma decorque redeat & pulcritudo. Cura, ut grex tibi commissus optimis ac spiritalibus alimentis alatur & vivat. Cura, ut valeundo hæc quæ totum terrarum orbem invasi, abscedat. Cura, ut fluctuanti navicula, in alto a diris agitata ventis, salutis portus illuceat. Cura ne fruges cujus es cultor, præ nimia ariditate siccecat. Cura, ut vile unum fiat, quod modo est in partes divivum. Cura denique, ut salutem quam dedisti nobis, & vitam & spiritum non amittamus. Tu enim pastor, tu medicus, tu gubernator, tu cultor, tu denique alter Deus in terris. Adverte igitur, clementissime pater, si sponsam tibi deditissimam amas, si iustitiam, pietatem, modestiam, aliasque virtutes amplecteris; si velut es optimus ac præstantissimus princeps, ita principis artem & officium optime calles: adverte, inquam, & provide, ut hac in tua republica virtutes colantur, fovantur, maximoque sint habitæ precio, vitia expellantur, extinguantur, & tamquam perniciosissimæ pestes absistant. Adverte & provide, ut in ea concordia vigeat, discordia recedat, pax subeat, pax vera, pax sancta, pax communis & perpetuis temporibus duratura; ut iustitiæ osculo & veritatis conjugio confirmata, super universam terram uberrimos celestis benignitatis pariat fructus; ne forte, si secus fiat, velut ex quibusdam parvis igniculis majores & seiores inde, imo maximæ & sevilissimæ belli flammæ confurgant. Quos igitur in tui obsequium admisisisti, piensissime pater, retine, fove, confirma. Quos respicisti, congrega, redige, serva, ut in vera Christi familia verus Christus inhabitet, una sit mens, unus animus, una voluntas. Communes autem & Christiani nominis hostes vix turbæ, confringe, fidelissimos & benemeritos suscipe, amplectere, adjuva; malignos abige, seditiosos propelle, dolosos ac fœdistragos disjice, petde, confunde. Si denuo opus est at-

Concil. general. Tom. XIV.

mis, in eos armis & potentissimis utere: si autem, sola auctoritate procede. Ad hoc enim is tibi a Deo concessus est principatus, & totius Christianæ reipublicæ dignitas, salus, vita, libertas, omniaque fortunæ bona tuæ sapientiæ & potestati sint credata. Ad hoc Lateranense concilium convocasti, ad curæ tuæ sollicitudines, labores & studia fuere semper intenta: ad hoc respiciunt omnium mortalium vota. Hoc expectant omnes, & apertis faucibus operam tuam implorant. Ita namque optimo virtutum moderamine per te contexta atque composita hujus reipublicæ tela, restituetur tibi hereditas tua, quam exiens aper de silva toties vorare prætendit. Redibunt aurea sæcula, tuoque flante spiritu effluent aquæ, & irroratione tua terra pinguescet. Dixi.

SESSIO V.

SESSIO V.

Hæc notabilis & memotanda propter confirmationem bullæ factæ in materia electionis Romani pontificis canonice faciendæ.

Quinta sessio tenta & celebrata absente domino nostro Iulio secundo pontifice maximo propter ægrotudinem, præsentem reverendissimo in Christo patre domino Raphaelæ episcopo Ostiensis sanctæ Romanæ ecclesiæ camerario, cardinale sancti Georgii nuncupato.

ANNO a nativitate domini millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero Mercurii decima sexta mensis Februarii, fuit celebrata quinta sessio in ecclesia Lateranensi in loco solito. In qua propter corporis alterationem & adversam valetudinem sanctissimi domini nostri Iulii divina providentia papæ secundi, fuit prædens in præfata sessione reverendissimus in Christo pater & dominus Raphael episcopus Ostiensis, cardinalis sancti Georgii vulgariter nuncupatus, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerarius. In qua fuerunt presentes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, generales ordinum, & principum oratores, ac illustrissimi domini, & quamplures alii in diversis facultatibus doctores & magistri, videlicet reverendissimi in Christo patres & domini, domini

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis prædictus prædens.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Iacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigonicensis.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Nannetensis.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Susannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Christophorus tituli sanctæ Praxedis, Anglicus.

Reverend-

SESSIO IV.

ANNO
CHRISTI
1517.

Sessio V.

& ordinamentorum nostri communis, ad omnia A & singula in tam pio & sacrosancto concilio, quæ & quantumcumque fuerint tractanda, peragenda, promittenda, iurjurando firmanda, præstanda, adimplenda, perficienda, tam de jure quam de facto & ex consuetudine, & non secus ac si nos ipsi coram personaliter ageremus, faceremus & adimpleremus, promittentes omnia & singula a præfato nostro oratore, nomine quo supra, tam verbo quam scripto in præmissis & circa præmissa tractanda, peragenda, concludenda & firmanda, nos esse approbaturus, rataque & grata in perpetuum & omni tempore habituros. In quorum quidem omnium & singulorum fidem, robur & testimonium, has nostras præsentis literæ in patienti forma, tam vivæ vocis oraculo, quam dato B & obtento inter nos partito ad buxulas & palloctas, ac servatis servandis, fieri & sigillari iustissimum nostri soliti & majoris sigilli divi Martini impressione.

Datum in nostro Lucensi palatio, anno domini millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero octava mensis Februarii.

Io. Nobilis cancellar.
de mandato scripsi.

Quo perlucto, exclusisque de more aliis non habentibus voces definitivas, exceptis oratoribus principum & baronibus, & aliis prioribus prælatis in suis subsellis existentibus mitratis, clausoque concilio & portis, reverendus pater dominus Scaramuzza episcopus Cumanus ascendit C ambonem, & legit quamdam bullam tenoris sequentis.

BVLLA INNOVATIONIS

& confirmationis constitutionis contra simoniacam pravitatem in electione pontificis non committendam.

Iulius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Si summus rerum opifex, terrarum cælique factor, sua ineffabili providentia Romanum pontificem in cathedra præminentis pastoralis Christiano generi præesse voluit, ut sanctam Romanam universalem ecclesiam sinceris corde & opere gubernaret, fideliumque omnium profectibus sollicitis studiis intendere, docens & salutare reputamus, ut in electione præfati pontificis, in quæ ut puritatis & candoris speculum fideles ipsi intuentur, omnis labe omnique illius suspicio abfit, talesque ad tanti fastigii gradum assumantur, qui rite & recte & canonicè ingreffi modo & ordine convenientibus, naviculæ Petri gubernacula sustineant, talesque existant in tanto dignitatis culmine constituti, qui bonis & rectis solatio, malis autem formidini sint, & eorum exemplo ceteri fideles ad bene operandum instruantur, & ad viam salutis dirigantur, & ea quæ propterea per nos statuta & ordinata fuerunt pro rei magnitudine & gravitate, per sacrum generale concilium approbentur, & innoventur, & approbata & innovata communiarentur, ut eo firmius perdurent & tenacius observentur, & adversus diaboli multiplices insidias defendantur, quo fuerint dicta auctoritate sæpius circumfulta. Dudum siquidem a nobis, magnis & urgentibus causis, magnaque & matura discussione & deliberatione cum

doctissimis & gravissimis viris, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, præcedentibus & præhabitis, emanarunt literæ tenoris subloquentis.

CONSTITVTIO INSERTA.

Iulius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Cum tam divino quam humano jure, in spiritualibus præcipue detestabiliter simoniæ sit labe prohibita, & longe magis in electione Romani pontificis vicarij Iesu Christi domini nostri abominabilis sit, & universali ecclesiæ perniciosa: nos, qui regimini ejusdem universalis ecclesiæ, meritis licet imparibus, auctore domino præfideamus, cupientes quantum cum Deo possumus, in præmissis pro tanta rei necessitate ac periculi magnitudine, ut tenemur, in posterum salubriter providere, de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & unanimi consensu, hac nostra perpetuo valitura constitutione, apostolica auctoritate, & de potestatis nostræ plenitudine statuimus, ordinamus, decernimus & definimus, quod si (quod Deus pro sua clementia & in omnes bonitate avertat) contigerit, postquam nos vel successores nostros successively ipse Deus ab hujusmodi universalis ecclesiæ regimine absolverit, humani generis inimico procurante, & ambitione vel cupiditate ad hoc inclinante seu impellente, electionem Romani pontificis ab eo quem eligi contigerit, vel ab aliquo, seu aliquibus de cæteru cardinalium quomodolibet votum dantibus, per simoniacam hæresim in dando, promittendo, vel recipiendo penurias, bona cujusque generis, castra, officia vel beneficia, seu promissiones & obligationes, commissam per se vel alium seu alios quomodocumque & qualitercumque, etiam in duarum partium, vel omnium cardinalium unanimi concordia quomodolibet, etiam per viam assumptionis unanimitè, nemine discrepante, etiam sine scrutinio factæ, celebrari vel fieri, non solum hujusmodi electio vel assumptio eo ipso nulla existat, & nullam eidem sic electo vel assumpto administrandi in spiritualibus & temporalibus facultatem tribuat, sed etiam contra dictum sic electum vel assumptum, de simoniaca labe a quocumque cardinale, qui eidem electioni interfuerit, opponi & excipi possit, sicut de vera & indubitata heresi, ita quod a nullo pro Romano pontifice habeatur: quinimo ipse sic electus a priori suo cardinalatus & alio quocumque honore, ecclesiis cathedralibus, etiam metropolitanis & patriarchalibus, monasteriis, dignitatibus & aliis quibuscumque beneficiis & pensionibus, quæ tunc obtinebat in titulum vel in commendam, aut alias quomodocumque, eo ipso absque alia declaratione privatus existat: & idem electus, non apostolicus, sed apostolicus, & tamquam Simon magus & heresarcha, & ad prædicta omnia & singula perpetuo inhabilis habeatur & sit. Nec hujusmodi simoniaca electio per subsequenter ipsius inthronizationem, seu temporis cursum, aut etiam omnium cardinalium adorationem seu obedientiam, nullo unquam tempore convalescat. Liceatque omnibus & singulis cardinalibus, etiam illis qui huic simoniacæ electioni seu assumptioni consenserint, etiam post inthronizationem & adorationem seu obedientiam

ANNO
CHRISTI
1513.*Adjacen.
Ajaceni.Reverendus pater dominus Simon Modru-
sienfis.Reverendus pater dominus Ludovicus Tricari-
centis.

Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.

Reverendus pater dominus Andreas * Adria-
centis.Reverendus pater dominus Lucas Gaurdiensis,
Reverendus pater dominus Augustinus Sago-
nensis.Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.
Reverendus pater dominus Petrus Foroh-
vicensis.Reverendus pater dominus Hieronymus Afcu-
lanus.Reverendus pater dominus Andreas Auxeren-
fis.Reverendus pater dominus Zacharias Terraci-
centis.Reverendus pater dominus Dominicus Imo-
lensis.Reverendus pater dominus Hieronymus Hei-
nensis.Reverendus pater dominus Scaramuzza Cuma-
nus.Reverendus pater dominus Christophorus Pol-
linianensis.*Abbatcs.*Reverendus pater dominus Basilius abbas & ge-
neralis Vallis umbrosæ.Reverendus pater dominus Floremondus sancti
Georgii de Vrbe.Reverendus pater dominus Polydorus sancti
Eutychii Spoletanæ diocesis.Reverendus pater dominus Antonius sancti Gal-
gani Vulturnensis diocesis.Reverendus pater dominus Guillelmus mona-
stcrii beatæ Mariæ Britonis.*Magistri generales ordinum.*Magister Egidius ordinis eremitarum sancti
Augustini.

Magister Thomas ordinis Prædicatorum.

Magister Bernardus ordinis Carmelitarum.

Magister Timotheus ordinis Minorum.

*Oratores.*Illustris dominus Albertus de Carpi, serenissimi
Maximiliani Romanorum regis orator.Magnificus dominus Hieronymus Vich, illustris-
simus & catholicus Ferdinandi regis Aragonum
& Castellæ gubernatoris.Magnificus dominus Franciscus Forcscus illu-
strissimi domini Venerorum orator.Nobilis dominus Bonus de Francischis, commu-
nitatis Lucensium orator.*Illustrissimi domini temporales, & senator
Vrbis.*Illustrissimus dominus Fridericus marchio Man-
tuanus.Magnificus dominus Iulius Storciciatus senator
Vrbis.Dominus Hieronymus Benzon, unus ex Vrbis
conservatoribus.

Illustrissimus dominus Iulius de Vrbis.

Illustrissimus dominus Iacobus de Sabellis.

Et alii quam plurimi domini & milites ordinis
sancti Ioannis Hierosolymitani.*Concil general. Tom. XIV.*

A Fuit celebrata missa Spiritus sancti per reve-
rendum patrem dominum Alphonsum patriar-
cham Antiochenum in altari existente in loco
concilii, quod fuit mutatum propter absentiam
papæ, & versus versus reverendissimos dominos
cardinales & prælatos concilii. Et facta oratione
per reverendum patrem dominum Ioannem Ma-
riam archiepiscopum Sipontinum, cuius tenor
in fine præsentis sessionis inferetur, reverendissi-
mus dominus Raphael episcopus Ostiensis præ-
siciens accessit ad altare, & ibidem indutus or-
namentis pontificalibus, sedens ante altare, ha-
bens dorsum ad altare, & faciem versus concilium,
incepit hymnum, Veni creator Spiritus. Et
cantatis litaniis & aliis devotis orationibus con-
fueris cantari, & cantato evangelio per dominum

B Antonium de Piperno diaconum capellæ sanctis-
simi domini nostri papæ, quod est secundum
Ioannem, & incipit, *Amen amen dico vobis,
qui non intrat per ostium, &c.* nobilis dominus Bon-
nus de Francischis orator communitatis Lucensis
dedit mandatum communitatis suæ præsentem
concilii, ad interessendum concilio. Et itam sup-
radictus reverendissimus dominus episcopus
Ostiensis tradidit illud reverendo patri domino
Thomæ Phædra secretario concilii. Qui ascendit
ambonem, & illud legit tenoris infra
scripti.

MANDATVM LVCENSIVM.

C Cum sit, quod beatissimus & sanctissimus do-
minus postea Iulius summa Dei providentia sacro-
sanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ pon-
tifex optimus maximus, ad extinguendum ha-
ereses abolendumque perniciosum ac detestabile
exortu schisma, & pro bono pacis universæ Chri-
stianæ republicæ, celebrari jam firma sententia sua
decreverit, indixeritque generale & universale
concilium in Laterano, nosque alios Christi
fideles ad interveniendum huiusmodi concilio
sua in nos paterna caritate sit hortatus, ideo nos
aulani & vexilliferi iustitiæ populi & commu-
nis Lucensis, utpote qui universam potestatem
& imperium nostræ civitatis & populi represen-
tamus, juxta formam statutorum & ordinamen-
torum nostri communis, cum personaliter inter-
esse nequeamus, sicuti nostri præcipui esset officii
& desiderii, vices nostras tenore præsentium
nostrarum parentium literarum, quas potestatem
publici solennis & authentici instrumenti ha-
bere volumus, omni meliori modo, via, jure & for-
ma quibus magis, melius & validius, tam de jure
quam de facto & consuetudine a nobis fieri po-
rest & debet, demandavimus & demandamus
præstantissimo juris utriusque consulto domino
Bono de Francischis, civi & oratori nostro dilectissimo
Romæ agenti, ut huiusmodi sacro-
sancto concilio nostro & civitatis nostræ Lucen-
sis, populi que universi nomine interit & assistet
cum reliquis potentatum Christianorum lega-
tis, qui etiam ibi aderunt, ea omnia & singula
præstando & peragendo, quæ a nobis quoquo
modo adhiberi & præstari possent, ad honorem,
decus, ornamentum, amplitudinem, exaltationem
& conservationem præfati sanctissimi domini
nostri papæ Iulii secundi pontificis maximi, nec
non sanctæ Romanæ ecclesiæ ac universalis
ipsius sacrosancti Lateranensis concilii, cum
amplissima auctoritate & omnimoda potestate,
facultate, balia & arbitrio nobis in hac parte at-
tributis juxta formam statutorum, decretorum

E H &

SESSIO V.

ANNO
CHRISTI
1513.

praelatis nostris domesticis lectæ & publicatæ & approbatæ, & demum in quinterno cancellariæ descriptæ & annotatæ, & in audientia contradictarum ac aliis locis publicis dictæ civitatis, & postremo Romæ in locis designatis solenniter publicatæ exiterunt, & earum exemplaria ad omnes fere Christianos principes transmissa. Nos insuper artendentes, quanti ponderis, quantique exitii Christi vicariorum in terris adulectinæ electiones essent, quantumque detrimenti Christianæ religioni afferre possent, præsertim his difficillimis temporibus, quibus diversimode vexatur Christiana religio uniuersa, volentes sanæ dolis & infidiis, humanæque præsumptioni & ambitioni, quantum nobis permittritur, obviare, ut literæ prædictæ eo magis obseruentur, quo clarius consiterit, eas matura & salubri deliberatione dicti sacri concilii approbatas & innovatas, qua statutæ & ordinatæ fuerint, licet ad sui subsistentiam & validitatem alia probatione non indigerent, sed ad abundantiorē cautelam, & ad tollendam omnem doli ac malitiæ causam male cogitantibus & tam saluberrimæ constitutioni contravenire satagentibus, ut eo tenacius obseruentur & difficilium tollantur, quo tantorum patrum fuerint approbatione munitæ, literas prædictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, penis, inhibitionibus, aliisque omnibus & singulis clausulis in eis contentis, sacro hoc Lateranensi concilio approbante, auctoritate & potestatis plenitudine præfatis approbamus & innovamus, easque inuolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roburque perpetuæ firmitatis obtinere, ac cardinales, mediatores, oratores, nuntios & alios in dictis literis contentos, ad ipsarum literarum & omnium & singulorum in eis expressorum observationem, sub censuris & penis, & aliis in eis contentis, iuxta earundem literarum tenorem & formam teneri & obligatos fore decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac omnibus illis quæ in dictis literis volumus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre approbationis, innovationis, mandati, decreti & declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in basilica Lateranensi in sacra sessione, anno domini 1512. decimoquarto Kalendas Martii, pontificatus nostri anno decimo.

Bal. Tuerdus. E

Ia. Questemberg.

Qua perlecta, idem reverendus pater perit, an placerent paternitatibus patrum ibidem existentium contenta in bulla. Et immediate secretarios votorum una cum protonotariis & notariis receperunt vota. Et omnibus fere habentibus vocem definitivam placuerunt simpliciter contenta in bulla, præter infra scriptos quinque, qui vorarunt & responderunt infra: videlicet reverendus dominus Ioannes Dominicus episcopus Terdonensis, qui noluit dare votum, quia dixit se non esse bene informatum. Reverendo domino Benedicto episcopo Chienſi placuit dispositio schedulæ, sed non forma. Reverendus

A dominus episcopus Castrenſis dixit, penas contentas in supradicta schedula esse modificandas. Reverendo domino Scaramuzæ episcopo Cumanò placuit de manifesta simonia; de occultata non, nisi declaratio prius facta per generale concilium. Reverendo domino Alexandro episcopo Alexandrino placuit, quatenus simonia sit notoria facti permanentis, vel procederet declaratio generalis concilii, vel ab omnibus vel duabus partibus cardinalium opponeretur de simonia. Succesive idem reverendus pater dominus Scaramuzæ episcopus Cumanus legit aliam schedulam tenoris infra scripti.

ALIA SCHEDVLA.

B *Alius episcopus serous servorum Dei, ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.*

Inter alia necessaria & fructuosa opera in sacro Lateranensi concilio, pacis auctore favente, peragenda, in quarta illius sessione literas nostras, per quas Romanæ curiæ officiales & illorum exactiones generaliter reformavimus, per nonnullos alios deputandos & deputatos particulariter declarare, & declarationes ipsas in aliis sessionibus nobis in eodem concilio referre, & ab ipso concilio approbati præcepimus & mandavimus, nec non negotium & discussionem declarationis, nullitatis, invaliditatis & abrogationis assertæ sanctionis pragmatice in partibus Gallicanis nulla legitima auctoritate, sed contra ecclesiasticam libertatem, in sanctæ sedis vilipendium, abusu Gallicorum prælatorum & aliorum laicorum eis faventium introductæ, venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & aliorum prælatorum congregacionibus, relationemque discussorum in prima aut aliis sessionibus, prout commode fieri posset, nobis & concilio præfato faciendum, concilio huiusmodi approbante, commisimus, Gallicofque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, & dicta sanctione abutentes, omnesque & singulos alios in præmissis sua communiter vel divisiim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateat accessus, in Mediolanensis, Astenſis & Papiensis ecclesiarum valvis affigendum, moneri, citari infra certum competentem terminum præfigendum ad comparandum coram nobis & dicto concilio, causasque dicendum, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusus in concernentibus auctoritatem Romanæ ecclesiæ & sacrorum canonum, ac ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari & abrogari non deberet, statumus & decrevimus. Cum autem particularis declaratio officialium fieri & referri, citatioque & monitio contra prælatos Gallicos, & alios illis faventes, & sua interesse putantes, decreta & executæ, reproduci hæcenus non potuerint, & tempus ad comparandum præfixum nondum lapsum exiterit, nosque notoria adversa valetudine impediti, iuxta desiderium cordis nostri in ipso concilio personaliter interesse non possumus, cupimusque particularem reformationem, & citationem ac monitionem huiusmodi reproductis, discussionem abrogationis & declarationis prædictarum, earumque relationes mature & accurate fieri, ac pristina nostra valetudine restituta, quam pius & misericors dominus sua solita clementia concedere nobis dignetur per nos ipsos

obedientiam, ac etiam uniuerso clero, populo Romano, nec non subditis & sancti Angeli de Vrbe, ac quatumvis aliarum Romanæ ecclesiæ arcium præfectis, castellanis, capitaneis & aliis officialibus, quocumque homagio seu iuramento vel cautione præstitis non obstantibus a talis electi, etiam inthronizari obedientia & deuotione impune & quodcumque discedere, (ipsis fidei Romanæ ecclesiæ & obedientiæ futuri Romani pontificis canonice intrantis, nihilo minus adstrictis permanentibus) & cum ut magnum, ethnicum, publicanum & hæresarcham evitare. Ad cuius quoque confusionem possint cardinales qui præfata electioni se opponere uoluerint, si præsumpserit se regimini uniuersalis ecclesiæ præteritus talis electionis ingerere, auxilium brachii secularis contra eum implorare. Nec tales ab eius obedientia discedentes, tamquam tunica domini scissores, aliarum propter dictum discessum pœnarum seu censurarum ultioni subiaceant. Cardinales uero qui cum se simoniace elegerint, a suis ordinibus & etiam cardinalatus titulis & honore, ac quibuscumque patriarchalibus, archiepiscopalibus, episcopalibus & aliis prælaturis ac dignitatibus & beneficiis, quæ in titulum vel commendam tunc obtinebant, uel in quibus, seu ad quæ ius tunc habebant, absque alia declaratione privati existant, nisi ab illo penitus & cum effectu discesserint, & reliquis cardinalibus, qui huiusmodi simonia non consenserint, infra terminum octo dierum, postquam fuerint ab eis requisiti personaliter, si fieri poterit, alias per edictum publicum, se absque fictione uel fraude uniuerint & coniunxerint. Et tunc, si præfatis aliis cardinalibus se uniuerint & coniunxerint, in pristinum statum & ad pristinos honores & dignitates, etiam cardinalatus ac ecclesiæ & beneficia quibus præerant & quæ obtinebant, reintegrati, rehabilitati ac restituti & repositi, ab huiusmodi simonia labe & censuris ac pœnis ecclesiasticis quibuscumque absoluti eo ipso existant. Mediatores uero, proxenetæ, trapetizæ tam clerici quam laici, cuiuscumque dignitatis, qualitatæ & ordinis fuerint, etiam patriarchali, archiepiscopali, siue episcopali, uel alia seculari, mundana siue ecclesiastica dignitate præditi, etiam quorumcumque regum & principum oratores uel nuntii, huius simoniacæ electionis participes, sint omnibus suis ecclesiis, beneficiis, prælaturis & feudis, ac aliis quibuscumque honoribus & bonis eo ipso privati, & ad similia inhables, ac etiam actiue & passive instabiles, & eorum bona ipso facto ad instar reorum criminum læsæ maiestatis sisco apostolicæ sedis applicentur de uoluntate, si prædicti delinquentes ecclesiastici fuerint, uel alias Romanæ ecclesiæ subditi. Bona uero & feuda taliter delinquentium non subditorum, secularium in partibus existentia, sisco secularis principis, in cuius territorio bona sita fuerint, ipso facto similiter applicentur. Ita tamen, quod si infra tres menses a die quo notum fuerit illos simoniam commisisse, uel participasse, principes dicta bona sisco suo actualiter non applicauerint, extunc illa sisco ecclesiæ Romanæ applicata censentur, & sint eo ipso, absque aliqua similiter declaratione, Promissiones quoque & obligationes, siue sponsones, propterea quodcumque, etiam ante tempus dictæ electionis, etiam extra personas cardinalium per quoscumque alios quomodocumque factæ, cum quavis inexcogitabili solennitate

Concil. general. Tom. XIV.

& forma, etiam juratæ, conditionales, siue eventuales, & in forma excommisurarum ex quacumque causa etiam depositi, mutui, cambij, confessionis de receptis, donationis, arrendamenti, uel uenditionis, permutationis, uel alterius cuiuscumque contractus, etiam in ampliori forma cameræ apostolicæ factæ, sint nullæ & invalidæ, & ad agendum inefficaces, nullusque illarum vigore cogi uel costringi possit in iudicio uel extra; liceatque omnibus ab illis impune absque aliquo metu siue perjurii nota recedere. Et insuper liceat cardinalibus qui electioni prædictæ simoniacæ interfuerint, & a præfata sic electo discesserint, adhibitis secum aliis cardinalibus, etiam illis qui huiusmodi simoniacæ electioni consenserint, & postea eisdem cardinalibus in dicta simonia non complicibus se uniuerint, si se cum eisdem unire uoluerint: alioquin sine eis ad alterius nihilo minus pontificis electionem, non expectata alia sententia declaratoria simoniacæ electionis huiusmodi, eadem tamen præfata nostra constitutione semper in suo robore permanente, libere alias tamen canonice deuenire & concilium etiam generale indicare & convocare in loco idoneo, prout eis uidebitur expedire, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, & præcipue felices recordationis Alexandri papæ III. quæ incipit, Licet de uitanda discordia; & aliorum Romanorum pontificum prædecessorum nostrorum, etiam in conciliis generalibus editis, ceterisque contrariis quibuscumque inhihibentibus. Postremo omnibus & singulis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, qui pro tempore erunt, & eorum sacro collegio, ne apostolica sede vacante, prædictis contravenire, uel contra præmissa uel aliquod præmissorum statuere, disponere, ordinare, uel aliquo modo facere seu attentare præsumant, quocumque exposito colore uel causa, sub excommunicationis lætæ sententiæ pœna, quam ipso facto incurrant, & a qua non nisi per Romanum pontificem canonice electum absolui possint, nisi in mortis articulo, præcipimus: decernentes extunc irritum & inane, si secus super his uel aliquo præmissorum a quoquam scienter uel ignoranter, etiam per nos contigerit attentari. Vt autem præfatis constitutionis, decreti, statuti, ordinationis ac inhibitionis nostræ huiusmodi tenor ad omnium notitiam deducatur, volumus presentes literas nostras in ualvis basilicæ principis apostolorum, nec non cancellariæ, ac in acie campi Floræ affigi, nec aliam earundem literarum publicationem solennitatem requiri aut expectari debere, sed huiusmodi affixionem pro solenni publicatione & perpetuo robore sufficere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum constitutionis, ordinationis, statuti, decreti, definitionis, applicationis, appropriationis & inhibitionis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo quinto, decimonono Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno tertio.

Quæ literæ deinde pro ipsarum subsistentia firmiori & notorietate, dum Bononiæ cum nostra curia essent de mense Octobris, pontificatus nostri anno septimo, in consistorio nostro secreto etiam uenerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus & aliquibus

H ij prælati

ANNO
CHRISTI.
1513.

*unitatem, pacem: que tria divina munera & A
hominum & temporum injuria deleta vide-
bantur.*

Præquam in hoc celeberrimo Christiani orbis conventu verba facere incipiam, ut ea dicenti mihi vobisque audientibus facultas divinitus infundatur, qua & ego ad communem Christianæ reipublicæ salutem dignitatemque pertinentia facile recenseam, & vos libere decernatis, laudabili majorum nostrorum monente instituto sanctissimi Spiritus, cujus numine salutaris hæc summo studio celebratur synodus, opem ac præsidium humillime implorabo.

Tametsi loci huius ornatissimi dignitas, & rei dignissima, de qua mihi dicendum est, amplitudo, vestrique amplissimi conspectus majestas, patres sapientissimi, ab hoc demandato dicendi munere me deterrabant, non tamen invitus, sed læto potius hilarique animo majorum imperio parui, si nihil aliud, hoc certe sperans me assecuturum laudis, quod indignus non fuero iudicatus, cujus orationi gravissima vestrum omnium præsentia interesset. Suadebar præterea, & magnopere confirmabar Iulii pontificis, vestro ac tantorum virorum erga rempublicam Christianam singulari & pene incredibile studio, quod præ se quisque ferre visus est mihi, cum antea semper, tum vero quoties ad hanc sacrosanctam conventum est Constantinianam ædem. Cunctos enim nostræ religionis ac fidei instaurandæ, confirmandæ, amplificandæ acerrimo inflati desiderio perspicebam: unde facile adducebar ut crederem, me de his rebus quæ universo Christianorum cœtui consulerent atque prospicerent, dicentem vos attente benigneque audituros. Nam quæ maxime ad Christiani generis utilitatem, dignitatem, auctoritatem pertineant, statui quantum temporis angustia concesserit, hodierna oratione complecti. Adestote igitur animis, vosque ipsos mihi æquos benivolique præbere. Ego in id præcipue incumbam, ut nisi composita rerum varietate audientium auribus jucunditatem delectationemque attulero, satisfactionem quidem ac molestiam inculta verborum prolixitate minime sim allaturus.

Cum autem ad illustrandam & propagandam, necdum conservandam ac tuendam nostram fidem religionemque, synodum hoc tempore sapienter institutam luce clarius appareat, primum de saluberrima ejus institutione dicemus: ubi singularem pontificis Iulii prudentiam atque incredibilem animi celsitudinem attingi æquo animo patiamini. Quæ deinde pro Christianæ reipublicæ robore, splendore, amplitudine decernenda potissimum videntur, quo brevius fieri poterit perstringam. Sanctissima igitur huius Lateranensis synodi institutionem cum alia plurima mitissime commendant. summisque in cælum laudibus extollunt, cum illud in primis, quod nil nisi ex omni parte perfectum, justum, optimum & Christianæ reipublicæ opportunum maximeque fructuosum, sapientissimorum patrum ac præstantium omni virtutum & disciplinarum genere hominum consilio, quorum lectissima hujusce templi subcella ornari frequenter inruemus, statui decernive posse censetur: quippe quod plurimarum civitatum, gentium, nationum periculis atque eventis, vel ab ipsa terrarum orbis origine, compertum & exploratum est. Flovuisse in Græcia Athenienses, vuisse Lacedæ-

monios, claruisse Corinthios accepimus, quamdiu integerrimorum consilia domi militieque valuisse. Nihil enim (quod ad mores, ad instituta, ad leges, ad delectum habendum, ad aciem infrendam, ad conferendam pugnam spectaret) nisi exquisitis plurimorum sententiis, iisdem in civitatibus gerebatur. Nec ab re quidem apud Homerum Agamemnon ille plures sibi dari divitissimo ad Troiam bello Nestoris quam Achilles similes exoptabat, quorum alteri lacertis & viribus, alteri consiliis ac sententiis præstarent. Quid, quod hanc ipsam urbem summum imperii principatum non absque sapientissimorum hominum consilio adeptam, cunctis terrarum gentibus nationibusque privatam ac publice agendi normam legemque præscripsisse constat? Recolite singulas regum actiones, contemplamini post liberam civitatem universa consulum, tribunorum, decemvirorum, aliorumque magistratum gesta. Evolvite cuncta Cæsarum monumenta. Quidnam aliud, obsecro, nisi prudentum consilia regnum peperisse, rempublicam constituisse, imperium potentiamque auxisse comperietis? Sed quid in re Christiano nomini opportuna, seu potius necessaria, ubi non de unius alienive reipublicæ ac provincie salute, libertate, dignitate, sed de sanctissima Christi fide, de orthodoxa religione, de Christianorum omnium quiete agitur, Græcorum Romanorumve diutius immoramur exemplis, cum longe melior consultandi ratio, præstantior consilii norma, exactius sapientissimorum hominum iudicium, majorique diligentia perpensum, vel hoc ipso in loco, vel alibi gentium religionem nostram asseruerit, conservarit, defenderit, amplificarit. Complectimini cogitatione, si placet, Romanorum pontificum ad nostram hanc tempestatem labores, difficultates, pericula, tot tantarumque rerum discrimina. Quidnam aliud magis præsentaneum ad perfectendam multiplices gentium, hereticorum, schismaticorum, improborum denique ac perditorum omnium agitationes atque procellas, ad evitandas fustes & cautes, ad portenta & monstra conculeanda, iis divisum fuisse remedium invenietis, quam ut universos patres ad se convocarent, quorum consilio apostolice raris cursum in mediis fluctibus dirigerent, remis undas perstringerent, attollerent vela, ancoras jacerent, clavum tenerent, portum denique ipsum celerissime adventarent? lætissime contingerent, securis libere potirentur? Itaque celebrent alii præclarissimarum rerum a Iulio pontifice gestarum magnitudinem, varietatem, numerum: commendent plurimi admirandam in profanis sacrisque ædificiis magnificentiam, perpetuam plerique omnes felicitatem extollant: ego vero singularem illius prudentiam, incredibilemque animi firmitatem admirari nunquam satis potero, quod in summa totius Italiæ constellatione, in perditissima nonnullorum audacia, nefariaque ambitione, in extrema potentissimi hostium exercitus immanitate intrepidus, interritus inconcussusque, ut tantorum patrum consilio, hæc dicam auctoritate atque opera, uteretur, saluberrimam synodum (quod nostrorum temporum pontifices in majori omnium quiete & Christianorum principum obedientia, minorique hostium formidine ægetæ non sunt ausi) Christiano orbi iudicavit; indictam, nulla clade, nulla jactura deterretus, instituerit: institutam, nulla corporis atque animi molestia, nullo alter sententiarum suavis abstractus, sic Deo favente in

hunc

nos ipsos debuit apostolicæ servitutis in ipso concilio exequi, eodem sacro concilio approbante, sextam sessionem tertio Idus Aprilis proxime sequentis faciendam indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum præcepti, mandati, commissionis, statuti, decreti & indictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1512. decimaquarta Kalendas Martii, pontificatus nostri anno decimo.

Qua perfecta, idem reverendus pater petiit, an placenter paternitatibus suis contenta in schedula: & omnes, nemine penitus discrepante, dixerunt, placere contenta in schedula.

Postmodum dominus Marianus procurator fisci & concilii petiit, & obtinuit a reverendissimo domino præsidente citationem ad portam concilii, contra absentes inire esse debentes ipsi sacro concilio. Et deinde facta citatione & relatione, accusavit contumaciam absentium, & petiit contra eos declarari penas & censuras decretas contra non venientes ad sacrum concilium: super quibus omnibus petiit instrumentum & instrumenta.

Deinde reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Dominicus episcopus Portuensis, cardinalis Grimanus nuncupatus, procurator reverendi patris domini Antonii Contarini patriarchæ Venetiarum, dedit ejus mandatum ad excusandum eundem & nomine ejus interessendum, subscriptum per dominum Joannem Franciscum a Puteo publicum notarium, & ejus sigillo sigillatum. Ac etiam dictus reverendissimus dominus cardinalis procurator reverendi

patris domini Hieronymi Tarvisini electi Cremonensis, ad excusandum eundem electum, ac ad interessendum nomine ejus sacro Lateranensi concilio, dedit duo mandata ipsius electi publica, & unum subscriptum per discretum virum Jacobum Fasolum de Venetiis, ejusdem electi sigillo sigillatum, & aliud subscriptum tantum per eundem Jacobum Fasolum publicum notarium. Et reverendus pater dominus Hieronymus episcopus Buedensis procurator reverendi patris domini Jacobi de Petrucciis episcopi * Larinensis, dedit mandatum ad excusandum eundem Jacobum episcopum, & nomine ejus interessendum, subscriptum per discretum virum Loysium Granara de Neapoli, publicum apostolica auctoritate notarium. Et reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Anronius rituli sancti Vitalis presbyter cardinalis, procurator reverendi patris domini Christophori de Spiritibus electi Cæsarenensis, ad excusandum & interessendum concilio, dedit ejus mandatum subscriptum per dominum Pétrum Paulum Ludovici publicum notarium. Et reverendus dominus Paris de Grassis, sanctissimi domini nostri papæ magister ceremoniarum, procurator reverendi patris domini Fi. Rovarella archiepiscopi Ravennatis, docuit de ejus mandato legitimo ad excusandum & interessendum concilio, subscriptum per dominum Antonium Garuphum Britonensem, publicum notarium. Ac reverendus dominus An-

Concil. general. Tom. XIV.

Andreas Sanna canonicus * Vulsensis, procurator reverendi patris domini Ioannis Sannæ episcopi Vulsensis, docuit de ejus mandato ad interessendum & excusandum, & erat subscriptum per dominum Joannem Ordium publicum notarium. Deinde reverendus pater dominus Galefius episcopus Bellunensis, procurator reverendi patris domini Angeli de Ripantibus de Esio episcopi Esini, dedit ejus mandatum subscriptum per dominum Antonium Franciscum SerAngeli de Esio publicum notarium. Et reverendus pater dominus Laurentius de Flisco episcopus Moaris regalis, procurator reverendi patris domini Bonifacii

Fernier episcopi Iporigenensis, docuit de ejus legitimo mandato, * subscriptum per discretum virum Jacobum de Peritis de Baergoro publicum notarium. Et etiam dedit mandatum reverendi patris domini Augustini electi Vercellensis subscriptum per dominum Paulum Petri de Mafais publicum notarium, ad excusandum eosdem reverendos dominos Bonifacium & Augustinum, ac eorum nominibus interessendum sacro concilio. Successive reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Petrus tituli sancti Eusebii presbyter cardinalis Anconitanus nuncupatus, procurator reverendi patris domini Cosmæ

Pacii archiepiscopi Florentini, volens docere de ejus mandato, dedit legitimum subscriptum per dominum Laurentium Andream de Ciobis publicum notarium. Et reverendus pater dominus Vincentius archiepiscopus Neapolitanus, procurator reverendi patris domini Iuliani episcopi Rubensis, ad excusandum & nomine ejus interessendum, dedit mandatum ejusdem, subscriptum per discretum virum dominum Joannem Andream Florentinum de Neapoli publicum notarium. Et reverendus dominus Manlius acolytus sanctissimi domini nostri, procurator reverendi patris domini Pauli episcopi Argolicensis ad excusandum & interessendum concilio, dedit mandatum subscriptum per dominum Cataneum de Lipsis publicum notarium. Et reverendus pater dominus Jacobus episcopus Paphensis, procurator reverendi patris domini Bartholomæi episcopi Montis viridis, ad excusandum & interessendum dedit mandatum subscriptum per dominum Laurentium Francisci de Bonnicontis civem Romanum, de regione montium, publicum notarium. Et demum reverendus dominus Stanislaus de Avalzivo decretorum doctor, canonicus Noladiflanuensis, dedit mandatum reverendi patris domini Vincentii episcopi * Nola-

disflanuensis ad excusandum & interessendum ejus nomine in sacro Lateranensi concilio, subscriptum per dominum Matthiam Bernardi de Ossineza publicum notarium, clericum Placentinæ diocesis. Quibus peractis, indicta fuit sessio sexta tertio Idus Aprilis proxime futuri. Et hæc fuerunt pro quinta sessione.

Finis quintæ sessionis tempore vitæ Iulii secundi expedita, eo absente propter ægritudinem, ex qua quatrinduo post obiit. Tenor vero sermonis & orationis habitæ in dicta sessione per reverendum patrem dominum Joannem Mariam de Monte archiepiscopum Sipontinum, sequitur, & est talis.

In prima orationis parte laudatur institutio conciliorum; & summus pontifex Iulius, quod Lateranense concilium indixerit. In secunda suadentur patres ad restituendam justitiam,

H iij unitatem,

SESSIO V.
* Vlllen.

* f. sub
scripto

* Nalven.

ANNO
CHRISTI
1513.

SESSIO V.

narum commutatione alendam spectant, si nobis proponere ante oculos velimus, nec victoriam parari, nisi vexilla sequendi, servandi ordines, ad tubæ signum sese instruendi, conferendi manum, pedem referendi, ceteraque id genus molendi ac perferendi omnia, una insit militibus imperatoribusque voluntas. Nec navim ullam, nisi & gubernator & nautæ invicem consentiant, & alius alii in iudicio atque opta nequaquam advesertur, ad certum unquam pervenire portum comperiemus. Postremo, si nostrum hoc humanum contemplerur corpus, optimam prudentissimamque rerum artificem naturam, cum in eo fabricando complures ac diversas partes ad varia studia & ministeria, utpote oculos ad videndum, ad audiendum aures, pedes ad incedendum, formasset, unam ceteris omnibus præfecisset, cujus citatu ac nutu cunctæ moveantur, sequæ ad agendum tolerandumve quidpiam in ejus ipsius conformerent voluntate, perspicuemus. Quæ cum ita sint, quoniam pacto perpetuum Christi regnum undique telis læcessitum vigere, æternam beatorum rempublicam diversis factionibus dissipatam florere, domum Dei sanctissimam sibi dissidentem constare, cælestem angelorum militiam inter se digladiantem eminere, salutarem apostolorum navim, diversis remigum & magistrum conatibus agitatam, contineri, redemptoris nostri membra scissa, separata, discepta, ab unitate distracta, stare ac permanere, vel minimo temporis spatio arhierabimur? Summa igitur, amplissimi patres, unitate, summa voluntatum animorumque concordia est opus, cum præsertim ea nobis divinis & præceptis & exemplis tantopere insinuetur. Omitto id quod inquit propheta in psalms: *Deus habitare facit unanimes in domo*. Subtice agnum Exodi in figura Christi occisum, atque in una domo comedi iustum. Præterco mandatum fuisse Raab, in qua ecclesia præformabatur, ut parentes, fratres, totamque familiam in domum suam colligeret ad seipsam: transeo verba illa, nostra hac tempestate sæpius repetita: *Unum sumus ego & Pater, & erit unus grex & unus pastor*. Relinquo supplicium de iis divinitus sumptum, qui sibi adversus Aaron legitimum sacerdotem sacrificandi licentiam arrogaverant: omnia denique divina præcepta atque exempla prætermitto. Quid enim eorum ullum adducam, cum nihil aliud sacrarum literarum contineant monumenta, quam unum esse Deum, unum Christum, unam ecclesiam, unam fidem, unam cathedram super firmissimam petram domini voce fundatam: Cumque id nos vel maxime, ut inquit Augustinus, ad unitatem cohortari debeat, quod ex uno dumtaxat homine universum gigni voluit humanum genus altissimus, ut quantopere unitatem in pluribus diligeret, nobis aperissime declararet. Hanc igitur ptimum omnium inducite, hanc custodite, hanc excolite, compositi in eodem sensu, ut Paulus apostolus inquit, *& in eadem sententia, sustinentes invicem in dilectione, satagentes servare unitatem spiritus in conjunctione pacis*. Pax itaque unitati conjungenda, aggreganda, copulanda est. Tanta est enim inter utramque necessitudo ac societas, ut cum atque firmo & firmissimo colligatæ sint vinculo, dissolvi eorum una, quin & altera dissolvatur; ac servari una, quin servetur & altera, nullo modo possit. Quapropter extinctis bellorum flammis, quæ totum jam diu inflammarunt & incendunt Christianum orbem, sacrosanctæque recipi-

Psal. 67.
Exod. 11.

Ios. 2.

Joan. 10.

Num. 10.

Matth. 16.

Eph. 4.

Ablicæ rebus compositis, cum iustitia pariter atque unitate excitanda atque erigenda pax est. De qua cum latissimus dicendi campus occurrat, nec temporis angustia, nec vestra, patres, ceterorumque præstantium virorum benignitas atque humanitas longiorem expetat orationem, plura non dicam. Siquidem ea quæ ad Christiani generis utilitatem, dignitatem, auctoritatem, saluberrima hac synodo decernenda maxime videntur, breviter accepistis: quæ si vos vestris consiliis, vestris sententiis, vestris, inquam, suffragiis restitucinda, servanda, confirmanda statuitis, non dico sanctissimam hanc Urbem veram pontificum sedem, sed orbem universum maximam atque perpetuam frugem percipiturum sperate. Idque ut summi pontificis votis ac studiis vestrum omnium ac bonorum principum optatis respondeat, supremum cæli numen his precibus obtestabor. Te, æternæ olympi regnator Christe, cujus ditiorne atque imperio cuncta cælestia terrenaque gubernantur, qui tuam a Nerone, Domitiano, Trajano, Marco Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Severo, Maximino, Decio, Valeriano, Aureliano, Diocletiano haud passus es exterminari religionem ac fidem, qui ecclesiam tuam tot procellis hereticorum ac schismaticorum agitatam, in mediis submergi nequaquam pertulisti fluctibus: te, inquam, invocamus, tuum imploramus numen, tuam oramus clementiam. Respice vicarium tuum sanctissimum & ecclesiæ tuæ pastorem solertissimum, corpore licet agro, animo tamen firmissimo. Respice vigilantissimum senatum, respice cunctos hos patres, respice nostros principes, respice familiam tuam universam. Vides impia tyrannorum peccora adversus iustitiam armata, cernis improbos ac nefarios in leges iuraque insurgentes, spectas habere conventiculum perditæ factionis ad sciendam ac dirimendam tunicam tuam inconsutilem, unitatemque ab ecclesiâ tua rejiciendam. Perspicias tuorum robore tot intestinis bellis percusso, nostrisque debilitatis ac pene confectis viribus, instaurantem se ad pugnam hostem, parantem se ad victimam nostri sanguinis. Tolle, ut cepisti, securus, tolle gladius. Sit finis ac terminus bellorum, sit fas, reviviscente iustitia, conservata unitate, dulcissimos optatæ pacis fructus colligere. Pacem a te Christe expetimus, pacem a te clementissime Deus efflagitamus. Da illam, domine, diebus nostris, quia non est alius qui pugnet pro nobis, nisi tu domine Deus noster. Aut si bella gerenda sunt, si acies instruendæ, si vulnera perferenda, si id nostrorum expositum vitiorum pœna, si nostra pianda sunt delicta sanguine adversus Turcas nominis tui hostes, quod & sanctissimus vicarius ipse tuus & nos omni semper studio concupivimus, bella geramus: pro tua fide, pro religione, pro aris ac focus dimitentes, pœnas nostrorum criminum luamus: tua effundamus causa sanguinem, quo tuo tandem universus inferviat orbis imperio, tuam cuncti religionem ac fidem asserant, agnoscat, profiteantur, ut suo quodammodo jure alacriter ac jucunde canere id possit ecclesiâ: In omnem terram propagatum est imperium eorum, & in fines orbis terræ religio eorum. Dixi.

Obitus Iulii secundi pontificis maximi.

Anno a nativitate domini 1513, indictione prima, die vero Lunæ vigesima sexta mensis Februarii, felicis

hunc diem gerit, ut profanam omnem contumaciam abolere, sacrilegum dominandi libidinem cohibere, truculentam rapiendi licentiam restrenare, detestabiles & Christianæ reipublicæ perniciosas ac pestiferas in occupanda sacratissima Petri sede largitiones in perpetuum delere, adulescentes, ædum pullulantes hæreticorum ac schismaticorum segetes radicitus extirpare: ridiculam denique, impiam ac nefariam Mahumetis sectam funditus evertere atque exterminare sibi proponat. Quare sit, ut non sane obscuriorem illum ex tam præclara synodi institutione laudem omnino reportaturum confidamus, quam veteres ei majores ejus reportarunt, qui innumeris Arii, Phorini, Sabelii, Ebionitarum, Macedonii, Eudoxii, Nestorii, Pelagianorum, Eutychanorum, Dioscori, Theodori, Gregorii, Macarii, Monothelitarum, Acephalorum ac ceterorum omnium hæreses de medio sustulerunt: quandoquidem cum virtutes cetetas, tum vel in primis tria hæc optima ac prope divina munera, quæ & temporum & hominum injuria sunt pene deleta, summam justitiam, inseparabilem unitatem, communem inter Christianos pacem, ejus restitutum iri sapientia, ac vestro, patres, consilio non desperamus. De quibus si me, ut cœpistis, breviter differenter benigne attendente audietis, & ego dicendo & vos audiendo uberissimam, ut puto, frugem colligemus. Est igitur justitia præ ceteris instauranda, restituenda, illustranda: quippe quæ virtutum omnium fons atque origo, & mortale genus Deo optimo maximo conciliat, & humanam societatem arctissimo necessitudinis vinculo conjungit. **V**t enim Deum immortalem, auctorem, parentem moderatoremque nostrum, a quo bonorum omnium origo & causa est, a quo nobis essentia, motus, intellectus, contemplatio actioque tributa, studiose colamus, pie veneremur, humillime adoremus; ut cum vobis propitium faciamus, ut pro cumulatis in nos beneficiis memoriam gratiamque non dissimulemus, ut mentem ei sanam, innocentem animum, vitam probam, voluntatem rectam, castam, integram præbeamus; ut religionem cultumque factorum munime contemnamus, ipsa nos docet moneteque justitia. Ea etiam, cum natus sit homo sociabilis (quippe qui in tanta rerum naturæ copia quæ usui sunt, supra cetera animalia inopia laborat, alienæque opis indiget, ac propterea necessitate impellente, ut arbitrari quidam sunt, cœtum amat & civitates colit) sola facit, ut ipsa societas & conjunctio retineri possit. Nam quid patriæ, parentibus, propinquis, amicis, civibus, peregrinis, quid item magistratibus profanis ac sacris, quid principibus debeamus, quid sequi quidve declinare, quid vel commendare vel improbare jure oporteat, nobis ante oculos proponit. Nempe ut æquitatem, fidem, beneficentiam, pietatem, severitatem integritatemque complectamur: superbiam, perfidiam, avaritiam, sævitiam, lasciviam, ambitionem fugiamus, nos excitat atque inflamat. Quapropter hanc primum omnium, patres, restituite virtutem: hujus luce, quæ penitus extincta est, Christianum orbem illustret: hanc diligentiam itis jubete, qui judicant tetras: hanc servandam statuit Christianis principibus. Enimvero eam esse virtutem, quæ sua cuique distribuit, Augustinus, Bernardus, Ambrosius, sanctissimarumque legum auctores definiunt. Porro igitur inspicendum est, an quis-

A que quod suum est possideat, an quis alienum occupatum detineat. Sed hoc loco finite me præterite, non dico Italia, verum, quod longe miserimum est, totius Europæ calamitates, quæ tantæ sunt, ut eas cogitatione, nedum oratione persequi vix sine lacrymis queam. Quem enim esse dicam tam obtuso pectore, corde sic immani, moribus tam efferatis, ejus animus tot sedium atque agrorum occupationes, tot urbium, oppidorum, locorumque omnium everfiones ac dirptiones, tot furta, tot rapinas, tot sacrilegia meminisse nemo perhorrescat? Testes estis vos, miserimæ civitates, quæ, nulla a vobis pattata culpa, in visceribus vestris atrocissimos hostes pertulistis, quæ in gremio parentum infantes trucidari, matronas innoxias imbellesque senes interfici, rapi sacratissimas virgines, ornatisima templa spolari, omniaque & flagitiorum & facinorum genera perpetrari conspexistis, quibus vel ipsos Turcas Christiani nominis hostes abstulisse nonnunquam audivimus. Quod si, ut nonnulli prædicant, finxere quondam poetæ, post Saturni tempora, cum sensissent justitiam a rebus humanis abesse, offensam vitis hominum recessisse a terra in cælumque migrasse, & ad Iovis regnum se contulisse, bone Deus, quas nungas, quas sabellas, quas fallacias excogitatos eos fuisse arbitramur, si nostrorum temporum scelera, si flagitia, si facinora, si abjectum Christianæ religionis cultum, si vesanam dominandi libidinem, si nefandam rapiendi licentiam, si inauditam in iis impietatem, sævitiam, ambitionem, quos pietatis, caritatis integritatisque exempla esse oportebat, conspicerentur? Quas ob res expurgicimini, patres, ut cœpistis, expurgicimini: & quando nonnisi pro reformanda confirmandaque Christiana reipublica in hunc ipsum locum convenistis, sic eam reformandam confirmandamque vobis proponite, ut justitiam in primis virtutum reliquarum principem ac reginam, tum inseparabilem Christiano orbi unitatem pacemque summis bonorum omnium votis ac studiis expetitam, dicente psalmodiographo,

Justitia & pax osculatae sunt, tandem aliquando restituantur. Neque enim servari justitia facile potest, nisi & justitiæ unitas, & unitati concordia copuletur. Diligenter idcirco videndum est, patres amplissimi, ut eam Christiani retineant unitatem, quam univèrsas multitudines, cunctos cœtus, omnes mortalium societates retinere cernimus. Nam si in primis quodcumque libuerit, vel regnum, vel civitatem, vel domum quamvis privatam inspiciamus, nihil horum stare ac diu permanere posse absque ea, de qua dudum verba facere aggressi sumus, unitate, luce clarius apparebit. Ruat enim illud atque evertatur regnum necesse est, quod non uniformi regis ac eorum qui reguntur voluntate gubernatur: exoriantur ac invalescant in ea civitate civiles discordiæ, intestina bella, odia sempiterna, in qua reipublicæ curam gerentium in unum sententiæ non conveniunt. Dilabatur brevi ac dissolvatur res familiaris, quamvis magna & ampla, nisi in unam patrefamilias domesticæque voluntatem concurrant, id quod evangelii verba illa locupletissime testantur: *Omne regnum divisum contra se desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit.* Ipsas denique hominû actiones, quarum aliæ bello ad reipublicam armis tuendam, aliæ mercium ac ceterarum rerum humano usui opportu-

Psal. 84.

Matth. 12.

ANNO
CHRISTII
1513.

assignato, duodecimo Kalendas Martii proxime præteriti excuta fuerit, dieque comparitionis citatorum & monitorum hujusmodi non nisi quartodecimo Kalendas Maii proxime futuri veniat, ut sic citati & moniti in dicta sexta sessione tenenda comparete, suasque rationes allegare possint: cumque etiam dicta die, tertio Idus præsentis mensis, solennis processio nostræ assumptionis ad ecclesiam Lateranensem juxta morem aliorum prædecessorum nostrorum fiet, difficillimumque esset eadem die sessionem & processionem hujusmodi celebrare, ac ex aliis justis & rationabilibus causis nostrum & dictorum fratrum animos moventibus, de consilio & assensu prædictis, sextam sessionem præfaram quinto Kalendas Maii proxime futuri, quæ erit die Mercurii vigesima septima præsentis mensis Aprilis, qua causæ hujusmodi cessabunt, ac citati & moniti præfati comparere, & eorum causæ & allegationes audiri, vel vera contumacia accusari poterunt, prorogamus, illamque ipsa die, quinto Kalendas mensis hujusmodi faciendam indicimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prorogationis & indicationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimotertio, quarto Idus Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

P L A C E T.

Executio & publicatio superscriptarum literarum prorogationis, sequitur & est talis.

Die decima mensis Aprilis præsentis superscripte literæ affixæ & publicatæ fuerunt in valvis principis apostolorum de Vrbe, in valvis ecclesiæ sancti Ioannis Lateranensis, in valvis cancellariæ apostolicæ, ac in acie Campifloræ, ut moris est, per me Ioannem Dominicum de Fidelibus, cursorem.

Alia executio & publicatio earundem literarum prorogationis, est talis.

Die vero undecima mensis Aprilis, affixæ & publicatæ fuerunt in valvis basilicæ sancti Ioannis Lateranensis, dum ibidem gentium multitudo propter accessum sanctissimi domini nostri, domini Leonis papæ X. congregata erat, per Ioannem Dominicum de Fidelibus, cursorem.

Die vero Lunæ undecima suprædicti mensis Aprilis, post divinum officium in basilica sancti Petri principis apostolorum peractum, ante horam prandii, sanctissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Leo divina providentia papa decimus diademate pontificali coronatus solenniter cum maximis mirificisque triumphis, honestate, reverentia & honore decentibus, per reverendissimos in Christo patres & dominos, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, abbates, cum albis, mitris atque pluvialibus ornatos, nec non per plures illustres duces & barones, nobilesque Romanos, atque ceterarum nationum homines, de dicta basilica sancti Petri ad basilicam sancti Ioannis Lateranensis, pro nonnullis ceremoniis ibidem faciendis, laudabiliter associatus exiit.

S E S S I O VI.

& prima tempore sanctissimi domini nostri, domini Leonis papæ decimi.

In nomine domini nostri Iesu Christi. Amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero Mercurii vigesima septima mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno primo, sacra & universali synodo in basilica Lateranensi congregata, fuit celebrata sexta sessio, præsentem præfatum sanctissimo domino nostro. Et fuerunt præsentibus infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ & archiepiscopi, ac reverendi patres domini episcopi, abbates & oratores principum, illustres domini & alii quamplures doctores & magistri & equites ac nobiles, in primis reverendissimi domini

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.

Reverendissimus dominus Iacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.
Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigonicensis.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli sanctorum Ioannis & Pauli.

Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Flisco.

Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chryzogoni.

Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Nannctensis.

Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Susannæ, Agennensis.

Reverendissimus dominus Carolus tituli sanctæ Cæciliæ.

Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.

Reverendissimus dominus Matthæus tituli sanctæ Potentianæ.

Reverendissimus dominus Petrus sancti Eusebii, Anconitanus.

Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.

Reverendissimus dominus Bandinellus tituli sanctæ Sabinæ, de Saulis.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.

Reverendissimus dominus sanctæ Mariæ in Cosmedina, de Aragonia.

Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu, de Cornelliis.

Reverendissimus dominus Sigismundus sanctæ Mariæ Novæ.

Reverendissimus dominus Alphonfus sancti Theodori.

Patriarchæ & assistentes papæ.

Reverendus pater dominus Casar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Alphonfus Antiochenus.

Reverendus

felicit recordationis Iulius papa secundus, sicut altissimo placuit, Romæ apud sanctum Petrum in palatio apostolico ab hac luce migravit, & viam universæ carnis ingressus est; & sic apostolica sedes vacavit, & fuerunt celebratæ exequiæ ejus juxta ritum & consuetudinem antiquitus observatam.

Die vero Veneris quarta mensis Martii supradicti anni 1513, reverendissimi in Christo patres & domini, domini sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales in unum pro electione summi pontificis faciendæ, post celebrationem missæ Spiritus sancti in basilica principis apostolorum in altari sancti Andree, conclave quod in palatio sancti Petri in capella superiori, capella Sixti vulgariter nuncupata, factum fuerat, intraverunt, & quilibet eorum intravit, & clausum fuit conclave ad celebrandum canonicam legitimamque electionem Romani futuri pontificis juxta canonicas sanctiones.

DECRETA ET ACTA CONCILII
Lateranensis sub Leone papa X.

IN DEI OMNIPOTENTIS NOMINE.
Amen.

Sequuntur gesta ejusdem sacri Lateranensis concilii, in Spiritu sancto legitime congregati, sub Leone X. pontifice maximo continuati & celebrati cum eisdem solemnitatibus & ceremoniis & officialibus in principio dicti concilii deputatis & ordinatis.

DIE autem Veneris in decima supradicti mensis Martii, reverendissimus in Christo pater & dominus, dominus Ioannes de Medicibus, sanctæ Mariæ in Dominica sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis, de Medicibus vulgariter nuncupatus, Romæ in conclavi supradicto, per reverendissimos dominos cardinales, sancti Spiritus infusione afflante, nemine discrepante, nulloque contradicente, concorditer & unanimiter & pure ad summi apostolatus apicem rite & legitime ac canonicè electus & assumptus extitit, nec non dominus Leo papa decimus nuncupatus, atque honorifice, ut dicitur, de dicto palatio ad basilicam principis apostolorum de Vibe ductus, inique ad altare majus ejusdem cum cantico, Te Deum laudamus, cum maxima lætitiâ & solennitate positus & inthronizatus.

Die vero Sabbati decimanona supradicti mensis Martii, præfatus sanctissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Leo divina providentia papa decimus, per reverendissimos in Christo patres & dominos, dominos sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, divino officio missæ, solennitatibus in talibus fieri solitis in ecclesiâ sancti Petri peractis, ante porticum, & introitum dictæ basilicæ, videlicet supra scalam marmoream, in qua constructum fuerat quoddam tabernaculum ornatum, sive solium elevatum pro dicti domini Leonis papæ decimi coronatione agenda per reverendissimum in Christo patrem & dominum Alexandrinum sancti Eustachii diaconum cardinalem, de Farnesio vulgariter nuncupatum, in ceterorum dominorum cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, prælatorum, clerique atque populi præsentia extitit honorifice atque solenniter, ut de-

Concil. general. Tom XI V.

cauit, & summo pontifici congruit, triplici diademate & corona coronatus & inthronizatus, cum magno totius curiæ & Romani populi plausu & lætitiâ.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimotertio, indictione prima, die vero Dominica, decima mensis Aprilis, fuerunt publicatæ & affixæ per Joannem Dominicum de Fidelibus, sanctissimi domini nostri cursorem, quedam literæ prorogationis sextæ sessionis tenoris infra scripti.

Leo, episcopus servus servorum Dei.

Ad sanctæ Romanæ universalis ecclesiæ regimen, meritis quamquam imparibus, divina dispositione vocati, inter omnia peragenda, quæ tantæ molis onus requirunt, illud in primis expectandum videtur, ut iis quæ ad omnipotentis Dei laudem, ecclesiæque præfate unitatem & exaltationem, ac fidelium omnium profectum tendunt, omni conatu totisque viribus salubriter intendamus. Cum itaque felicit recordationis Iulius papa secundus prædecessor noster, ut status ecclesiæ præfate in melius reformaretur, sacrum ac generale Lateranense concilium de venerabilium fratrum nostrorum, tunc suorum ecclesiæ præfate cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio & assensu convocaverit & indixerit, illudque deinde celebrare inceperit, & in eo plures usque ad quintam sessionem inclusive tenuerit, sextamque sessionem tertio Idus præsentis mensis faciendam indixerit, prout in literis seu schedulis dicti Iulii prædecessoris desuper confectis plenius continetur: nos qui etiam tunc in minoribus constituti, concilium præfatum celebrari summo opere cupiebamus, & domino Iulio prædecessore, sicut domino placuit, rebus humanis exempto, illius successores effecti, non minus cordi tenemus dicti concilii celebrationem usque ad perfectionem causarum, propter quas indictum fuit, continuare & ad finem perducere, conciliumque hujusmodi usque ad illius debitum finem & complementum prosequi velle nuntiamus. Verum cum præfatus Iulius prædecessor, eodem concilio approbante, negotiorum & discussionem declarationis, nullitatis & invaliditatis ac abrogationis assertæ pragmaticæ sanctionis, in partibus Gallicanis quodam abusu introductæ, apostolicæ sedis, ecclesiasticæque auctoritati, & sacris canonibus derogantis, dictis fratribus & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discussorum in eodem concilio faciendam commiserit, Gallicosque prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta & laicos illis faventes, cujuscumque dignitatis, etiam regalis existentes, omnesque & singulos alios sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pareretur accessus, in certis locis tunc expressis, moneri & citari infra certum terminum præfigendum, ad comparandum coram Iulio prædecessore & concilio præfatis, causasque dicendum, quare sanctio ipsa in concernentibus auctoritatem prædictam, & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari & abrogari non debere decreverit; citatioque prædictorum Gallicorum capitulorum, parlamentorum & laicorum prælatorum, cum termino competenti ad comparandum eis

I assignato,

ANNO
CHRISTI
1513.Reverendus pater dominus Paulus Lectoriensis.
Reverendus pater dominus Theſeus Recanatenſis.

Reverendus pater dominus Ioannes Elnenſis.

Abbat̄es.

Reverendus pater dominus Antonius ſancti Galgani.

Reverendus pater dominus Ioannes ſancti Sebaſtiani extra Urbem.

Oratores.

Illuſtris dominus Albertus de Carpi, ſereniſſimi Maximiliani Romanorum regis orator.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, illuſtriſſimi & carholici Fernandi regis Aragonum & Castellæ gubernatoris orator.

Magnificus dominus Franciſcus Foſcarus illuſtriſſimi domini Venetorum orator.

Reverendus pater dominus proronotarius Marinus Charatius, illuſtriſſimi domini Maximiliani ducis Mediolanenſis orator.

Dominus Iacobus Salviati, & Franciſcus Victoriſſimus Florentinorum oratores.

Illuſtriſſimus dominus Ludovicus comes Petilianus.

Senator Urbis & conſervatores.

Illuſtris dominus Iulianus ſenaror Urbis.

Dominus Hieronymus Venzo, & dominus Stephanus Carbon.

Celebrata itaque miſſa per reverendiſſimum dominum Franciſcum episcopum Sabinenſem, cardinalem Vulterranum, & habita oratione per reverendum patrem dominum Simonem episcopum Modruſienſem, cujus tenor in fine præſentis ſeſſionis deſcribitur; cantatiſque Iſaias & evangelio per reverendiſſimum dominum Alphonſum ſancti Theodori diaconum cardinalem, quod incipit: *Cum eſſet ſero die illa una ſabbatum*, &c. ſanctiſſimus dominus noſter papa incipit hymnum: *Veni creator Spiritus*, &c. Quo finito, idem ſanctiſſimus dominus noſter habuit orationem, & incepit: *Pæſtoralis officii*, &c. exhorrando patres exiſtentes in concilio, ad cogitandum ea quæ viderint pro republica Chriſtiana expedire. Et etiam dixit inrentionis ſuæ ſanctitatis eſſe, continuare concilium, donec fiat univerſalis concordia & pax inter Chriſtianos. Finita huiusmodi oratione, ſupradictus magnificus dominus Iacobus Salviati orator Florentinorum, præſentavit mandatum præfato domino noſtro nomine dicti domini ad intereſſendum concilio. Et immediate idem dominus noſter dedit illud reverendo patri domino Thomæ Phædræ legendum in ambone. Qui aſcendit ambonem, & legit tenoris iſtra ſcripti.

MANDATVM FLORENTINORVM.

In nomine Dei. Amen.

Anno domini noſtri Ieſu Chriſti ab ejuſ ſalutifera incarnatione milleſimo quingenteſimo decimo tertio, indiſtione prima, die vero quarta menſis Aprilis, tempore pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini, domini Leonis divina providentia papæ X. Cum ſuperioribus menſibus, die videlicet trigeſima menſis Decembris 1513. ſacroſancto concilio Lateranenſi per felicis memoriæ Iulium pontificem maximum

A indiſto & celebrato intereſſe arque ad hære ſummo perecuperemus, ut veros Chriſtianos decer, mandavimus tribus legatis noſtris tunc, ac etiam ad præſens Romæ degentibus, Iacobo videlicet Salviato, Matthæo Strozzæ, ac Franciſco Victori, nobilibus noſtris & cuilibet ipſorum in ſolidum, ut noſtro nomine tali muneri atque officio in tali concilio intereſſent atque ad hærent, ut de tali mandato per nos facto & celebrato publicum conſtat documentum infra ſcripti tenoris & exempli.

In Dei nomine Dei. Amen.

Anno domini noſtri Ieſu Chriſti ab ejuſ ſalutifera incarnatione 1512. indiſtione prima, die vero trigeſima menſis Decembris, tempore pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini, domini Iulii divina providentia papæ ſecundi, præſpexit tandem Deus noſter de excelſo ſancto ſuo, *Dominus de calo in terram adſpexit*. Fluctuante enim Chriſtiana navicula & periclitante, ne icibus mergeretur undarum immanium & peſſimarum, dies tandem illuxit, quo ventorum rabie ſedata, & placatis poſitiſque procellis, ſalutarem navis reperit portum Chriſti, qui cum in terris homo factus verſaretur, ſalutem mundo allaturus, nulli rei magis incubuit, nihil præ ſe tulit uberius, quam ut pacem procuraret, ſuis pacem relinqueret. Neque a nobis poſtmodum diſceſſurus quidquam dulcius mandavit diſcipulis, quam ut pacem colerent, paci ſtuderent, pacem rebus in omnibus amplexarentur.

C Neque id mirum. Quid enim pace ſanctius, quid jucundius, quid vel nomine ipſo pacis ſuavius? Hæc enim bonos nutrit, diſperſos cogit, noxia quæque tollit, & ſalutem perennem non parat modo, ſed præſtat. Hac una re motus ſanctiſſimus ac beatiffimus in Chriſto pater & dominus noſter, dominus Iulius divina providentia papa ſecundus, & catholicæ eccleſiæ pontifex maximus, verus & indubitatus Chriſti vicarius, Petri ſucceſſor, cum videret Chriſtianam pacem atque unitatem diſcindi atque dilacerari, plures in vinea domini Sabaoth hærefes pullulare, apros de ſilva imminere vineam ipſam jamjam profanatos atque exterminatos, ſchiſma inter Chriſtianos ſerpere mortiferumque & abominandum, D lupos complures ovium pellibus amictos dominicum gregem invadere; occurrendum protinus imminenti malo, atque exterminandum tam immane facinus duxit. Ideoque de conſenſu ſacroſancti reverendiſſimorum cardinalium collegii, concilium ſuperiore anno indixit legitimum, ſacroſanctum, Romæ apud ſanctam Lateranenſem eccleſiam, ad quam Chriſtiani omnes convenirent, ab eo vocati in communem deſenſionem Chriſtiæ reipublicæ, & eorum animadverſionem, qui tunicam inconſultam atque unicam domini noſtri Ieſu Chriſti diſcindere, in partesque varias diſtrahere moliantur. Cumque Florentinæ reipublicæ, inter Chriſtianas primarias reſpublicas non poſtremæ, ad conciliumque huiusmodi vocatæ, partes ſuas tueri, neque communi rei deſſe conveniat, obſequendum votis vocationique ſanctiſſimi domini noſtri papæ ſtatuit, ut Chriſtianos principes deceret: idcirco cum reipublica ipſa coram intereſſe Lateranenſi ſacroſancto concilio non poſſit, communem ceterorum uſum ſecuta, vicarios ſuos tali muneri deſtinandos decrevit. Quapropter nos priores

Reverendus pater dominus Franciscus Confanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius Senensis.
 Reverendus pater dominus Robertus Rheginus.
 Reverendus pater dominus Federicus Salernitanus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachienfis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Calvallicensis.
 Reverendus pater dominus Scatamuza Cumanus.
 Reverendus pater dominus Pompeius Reatinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus B Taurinensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus episcopus & gubernator Urbis.
 Reverendus pater dominus Hercules episcopus Augustensis, orator Sabaudie.
 Reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adriensis & orator ducis Ferrarie.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis.
 Reverendus pater dominus Iulius Corinthiensis.
 Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicosiensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Spalarenfis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
 Reverendus pater dominus Ieremias Tranensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Avenionensis.
 Reverendus pater dominus Rainaldus Ragusinus.
 Reverendus pater dominus Andreas Monembasienfis.
 Reverendus pater dominus Petrus Arborensis.
 Reverendus pater dominus Gislebertus Surtentinus.
 Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
 Reverendus pater dominus Iulius Florentinus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.
 Reverendus pater dominus Genocius Trojanus.
 Reverendus pater dominus Simon Atiminenfis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Paphensis.
 Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Marianensis.
 Reverendus pater dominus Bartholomæus Iustinopolitanus.
 Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenfis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Aquilanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Petrus Theatinus.
 Reverendus pater dominus Iacobus civitatis Ducalis.
 Reverendus pater dominus Marinus Cenetenfis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Faventinus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Buduenfis.
 Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Sibinicensis.

Council general, T. C. XLV.

Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Spoletanus.
 Reverendus pater dominus Andreas Milerenfis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Dominicus Terdonensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Sueffanus.
 Reverendus pater dominus Petrus Vrgellenfis.
 Reverendus pater dominus Hugo Rheginensis.
 Reverendus pater dominus Galefius Bellunenfis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Calenenfis.
 Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
 Reverendus pater dominus Iulianus Agrigentinus.
 Reverendus pater dominus Bernardinus Policastrenfis.
 Reverendus pater dominus Iosue Esculanus.
 Reverendus pater dominus Marius Vrgentinus.
 Reverendus pater dominus Petrus Narnensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus Spigacensis.
 Reverendus pater dominus Andreas Literensis.
 Reverendus pater dominus Simon Modrusenfis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus *Avellinensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcienensis.
 Reverendus pater dominus Conradus Astunensis.
 Reverendus pater dominus Scabonius Imolensis.
 Reverendus pater dominus Iulianus Vulturnus.
 Reverendus pater dominus Hugolinus Licinensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Urbinatefis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
 Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenfis.
 Reverendus pater dominus Paris Pisautienfis.
 Reverendus pater dominus Andreas Anfarensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Accerranensis.
 Reverendus pater dominus Thomas Callinensis.
 Reverendus pater dominus Albertus Sebastensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Cajacensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Asculanus.
 Reverendus pater dominus Iacobus Signinensis.
 Reverendus pater dominus Mathæus Umbriaticensis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisigninensis.
 Reverendus pater dominus Benedictus Chienfis.
 Reverendus pater dominus Latinus Vestanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Tribunienfis.
 Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Castellamaris.
 Reverendus pater dominus Claudius Bellicenensis.

*al. Lavica.

I ij Reverendus

ANNO
CHRISTI
1513.

sanctissimus dominus nosse nihil respondit. De A
mum exclusis aliis non habentibus vocem definiti-
uam, exceptis oratoribus & baronibus ac præ-
latis, & clausis portis dicti concilii, ut moris est,
sanctissimo domino nostro Leone decimo, cum
ceteris prælatis, sacris vestibus indutis & mitrat-
is, in suis locis confidentibus, reverendus pater
dominus Robertus archiepiscopus Reginensis
ascendit ambonem, & legit schedulam tenoris
infra scripti, de mandato dicti sanctissimi domi-
ni nostri.

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad futuram
rei memoriam, sacro approbante concilio.*

Superna illius ordinatione, qui caelestia &
terrestria omnipotentis providentia moderatur,
sanctæ suæ universali ecclesiæ licet immeriti præ-
sidentes, inter multiplices curas, quibus assidue
angimur, doctoris gentium salubri sanctissima-
que doctrina moniti, ad ea maxime aciem nostræ
mentis convertimus, per quæ in ecclesiâ ipsa per-
petua unitas & caritas inviolata perdurent, grex-
que nobis commissus rectis tramitibus in viam
salutis procedat, ac Christicolarum nomen &
preciosæ crucis signum, in quo fideles salvati
sunt, infidelibus expulsus, dextera Dei assisten-
te, latius diffundatur. Sane postquam felices re-
cordationis Iulius papa secundus prædecessor
noster sacrum generale Lateranense concilium,
de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Ro-
manæ ecclesiæ cardinalium, de quorum numero
tunc eramus, consilio & assensu, laudabiliter,
legitime & ex rationabilibus causis, Spiritu
sancto cooperante, & in eo quinque sessiones ten-
uerat, sextamque sessionem tertio Idus præsen-
tis mensis faciendam indixerat, nos, dicto præ-
decessore de medio sublato, extunc expressis &
aliis causis nostrum & dictorum fratrum animum
moventibus, sextam sessionem huiusmodi, de
eorundem fratrum consilio & assensu, usque in
hodiernum prorogavimus. Cum autem in mi-
noribus constitutus semper nobis insitum cordi
fuerit, generale concilium, utpote agri dominici
culturam præcipuam, celebrari videndi, nunc ad
apostolatus apicem assumpti, honesto utilique
desiderio nostro debitum ex injuncto nobis curæ
pastoralis officio accessisse conspicientes, rem
hanc adtentiori voto & tota animi alacritate
suscepimus. Itaque prorogationem huiusmodi
per nos factam, approbante eodem sacro Late-
ranensi concilio, approbamus, ac concilium ip-
sum usque ad perfectionem causarum, propter
quas indictum extitit, & præsertim, ut inter
principes & potentatus Christianos, bellis atro-
cibus pacatis, hostilibusque armis depositis,
universalis & firma pax componi valeat, pro
qua indefessa sollicitudine, nihil pro tam salubri
bono intactum relinquendo, omnes conatus
nostros adhibere intendimus, prosequi, & sine
debito tetminate velle, nostrique incommuta-
bilis animi & intentionis fore & esse declara-
mus, ut iis quæ ad Dei laudem ecclesiæque præ-
fate exaltationem ac Christi fidelium concordiam
pertinent, petactis, sancta ac necessaria
expeditio contra catholicæ fidei hostes fieri, fe-
liciterque ex illis, altissimo favente, triumphari
possit. Ut autem ad tantum perutile concilium
accedere debeatis ab accessu huiusmodi
quomodolibet non retrahantur, omnibus &
singulis ad celebrationem concilii præfati per
dictum Iulium prædecessorem convocatis, aut

in congregationibus conciliorum generalium de
jure vel consuetudine interesse debentibus, præ-
sertim Gallicæ nationis, & ad dictum concilium
Lateranense venientibus, schismaticis & aliis
quibuscumque, de iure communi vel speciali,
per sententiam seu literas apostolicas prædeces-
sorum nostrorum, vel sedis apostolicæ, prohibi-
tibus dumtaxat exceptis, venientiumque servi-
toribus & familiaribus, cuiuscumque status,
gradus, conditionis vel nobilitatis existentibus,
ecclesiasticis & sæcularibus, pro se & eorum
bonis quibuscumque, non obstantibus quibusvis
censurarum & penarum ecclesiasticarum & sæcularium adjectionibus, contra
eos ex quibusvis causis, a iure, vel per sedem
præfatum, sub quibusvis verborum formis &
clausulis generaliter promulgatis, & quas generaliter
incurrerunt, per civitates, terras &
loca, terrestria & maritima Romanæ ecclesiæ
præfate subjecta, ad concilium Lateranense ad
urbem huiusmodi veniendi, & in ea morandi
& libere consulendi, & ab ea quoties videbitur
recedendi, liberum, tutum, plenum & omni-
modum saluum conductum, cum plena, libera,
tuta & omnimoda securitate, atque in vera &
infallibili fide pontificia, approbante sacro con-
cilio præfate, harum serie damus & concedimus.
Et nihilo minus omnes & singulos reges,
principes & potentatus Christianos per literas
nostras hortabimur, monebimus & requiremus,
ut pro summi Dei & apostolicæ sedis reverentia,
venientes ad sacrum Lateranense concilium
huiusmodi, directe, quomodolibet in persona
vel bonis non molestant, seu molestari faciant,
sed eos libere, secure & quiete venire permit-
tant. Ceterum pro exequenda celebratione ip-
sius concilii, septimam sessionem decimo Kalen-
das Junii proxime futuri faciendam indicimus.
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam
nostræ approbationis, declarationis, continuan-
tionis, prosecutionis, concessionis, monitionis
& requisitionis infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc atten-
tare præsumperit, indignationem omnipotentis
Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus
se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi
sacro sancta basilica solenniter celebrata, anno
incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo
decimotertio, quinto Kalendas Maii, pontificatus
nostri anno primo.

Die Mercurii vigesima septima Aprilis, millesimo
quingentesimo decimotertio. Lecta per reverendum
dominum Robertum archiepiscopum Reginum.

Qua perlecta, petiit idem reverendus dominus
archiepiscopus, an placerent paternitatibus
suis contenta in schedula. Et omnes responderunt,
placere contenta in schedula. Et fuit indicta
septima sessio decimo Kalendas Junii. Super
quibus omnibus & singulis præfatus dominus
Marius procurator petiit instrumentum &
instrumenta.

Demum reverendus pater dominus Catolus
Orpheus sedis apostolicæ notarius dedit mandatum
reverendi patris domini Pauli Zanæ episcopi
Brigienensis, & instrumentum excusationis
illius. Et reverendus pater dominus Franciscus
Inser, literarum apostolicarum sollicitator, dedit
mandatum reverendi patris domini Georgii
episcopi

priores libertatis, & vexillifer iustitiæ populi A
Florentini de Balia, una cum consilio nostræ
Baliæ, omnibus modis, quibus magis, melius &
validius poterimus ac possumus, statutorum ac
legum nostræ reipublicæ more servato, facimus,
constituimus, creamus & solenniter ordinamus
procuratores nostros & nostræ reipublicæ, ac vices
nostras ac reipublicæ, ipsius nostræ demandamus
nobilibus civibus nostris Iacobo Salviato Ioannis
filio, Matthæo Strozæ Laurentii filio, & Fran-
cisco Victori Petri filio, oratoribus nostris apud
summum pontificem Romæ degentibus, quibus
omnibus simul, & unicuique ipsorum sejun-
ctum & separatim nostras nostræque reipublicæ B
vices mandavimus atque mandamus, ut sacro-
sancto concilio Lateranensi prædicto nostro no-
mine interfint, assistant, adhareant, præsent
& transigant, quæ a nobis nostræque republica
præfari, exhiberi ac transigi quoquo modo pos-
sint in decus, honorem, dignitatem amplitudi-
nemque præfati sacrosancti concilii Lateranensis
& exaltationem eiusdem sanctissimi domini nostri
Iulii secundi, pontificis maximi, & sanctæ Roma-
næ ecclesiæ catholicæ antedictæ, dantes eisdem
oratoribus nostris & eorum cuilibet amplissimam
auctoritatem, potestatem atque arbitrium ad
omnia & singula in prædictis & circa prædicta, C
videlicet, quæ in tam pio & salutari ac religioso
negotio tractanda, peragenda, promittenda,
præstanda, & executioni mandanda atque ad-
implenda forent, quæ nos cum præfato nostro
consilio Baliæ ex forma statutorum ac legum rei-
publicæ nostræ quoquo modo facere, tractare,
promittere, præstare, ac executioni mandare at-
que adimplere possemus ac possumus, & quæ
nos ipsi facere possemus, si præsentem præfato
concilio interessemus, promittentes omnia & sin-
gula a præfatis oratoribus nostris vel altero ip-
sorum facta, gesta, promissa, præstitaque in
præmissis, nos approbaturus esse, rataque &
grata in perpetuum habituros, decernentes
præfens nostrum mandatum vires habiturum D
& duraturum, donec præfati oratores nostri
vel ipsorum quilibet in præfata legatione per-
manferit apud præfatum sanctissimum domi-
num nostrum Iulium pontificem maximum. In
quorum omnium fidem & testimonium præfens
mandatum fieri iussimus & publicari in forma
nostræ reipublicæ consueta.

Datum in palatio nostro, die quo supra.

Ego Antonius olim ser Anastasi, ser Amerigi
de Vespucis, imperiali auctoritate iudex ordi-
narius notariusque publicus & civis Florenti-
nus, nec non cancellarius extractus officiorum
populi & communis Florentiæ, prædictis om-
nibus & singulis, dum sic agebantur, interfui, E
eaque rogatus scribere, scripti rogatus & pu-
blicavi, & in hanc publicam formam redegi, &
aliis magis arduis negotiis occupatus, alii mihi
fido scribendum commisi. Et quia cum meo
originali concordare inveni, ideo in fidem præ-
missorum me subscripsi, & solito mei signo si-
gnavi. Nunc autem eodem Iulio pontifice ma-
ximo ab humanis subtracto, & in legitimum ejus
locum ac sanctæ sedis apostolicæ successorem
divina providentia suscepto sanctissimo ac bea-
tissimo domino nostro, domino Leone decimo
pontifice maximo, vero Christi vicario, ac Petri
legitimo successore, qui idem sacrosanctum La-
teranense concilium in Christianæ reipublicæ
sanctificationem ac decus prosequi & celebrare

Cencil. general. Tom. XIV.

pro sua divina clementia destinata nobis si-
gnificantibus præfatis legatis, præfati sanctissi-
mi domini nostri nomine non visum est, ut com-
muni Christianorum causæ, tam sanctæ, tam di-
vinæ, quantum in nobis est, desimus. Idcirco
notum singulis atque universis esse volumus,
quibus interest, aut quomodo libet interesse pos-
set, si qua in re per præfati felicitis recordationis
Iulii pontificis obitum, eidem mandato nostro
subtractum, aut aliqua in parte diminutum quo-
modolibet sit, aut esse per quemquam putaretur,
id nos omnemque rempublicam nostram
hujus instrumenti nostri serie penitus supplere,
instaurare & sufficere. Volumusque ejusmodi
mandatum, omni dubitatione semota, in suo
robore penitus perstare & remanere, eisdem-
que legatos nostros, & quemlibet eorum, eadem
facultate, auctoritate & potestate frui debere &
posse, qua frui debebant ac poterant, dum præ-
fatus felicitis memoriæ Iulius pontifex maximus
in humanis ageret: decernentes præfens nostrum
mandatum vires habere ac durare debere, donec
præfati oratores nostri, vel ipsorum quilibet in
præfata legatione permanferit apud præfatum
sanctissimum dominum nostrum, dominum Leo-
nem decimum pontificem maximum: In quorum
omnium fidem ac testimonium præfens fieri
iussimus instrumentum, eundemque Antonium
Vespucium secretarium nostrum, notarium-
que publicum, de prædictis unum seu plura,
prout opus fuerit, conficere instrumenta.

Datum in palatio nostro, die quo supra.

Ego idem Antonius olim ser Anastasi, ser
Amerigi de Vespucis, imperiali auctoritate ju-
dex ordinarius, notariusque publicus & civis
Florentinus, nec non cancellarius extractus offi-
ciorum populi & communis Florentiæ, prædi-
ctis omnibus & singulis dum sic agebantur, in-
terfui: eaque rogatus scribere, scripsi, rogavi &
publicavi; & in hanc publicam formam redegi,
& aliis magis arduis negotiis occupatus, alii mihi
fido scribere commisi. Et quia cum meo origi-
nali concordare inveni, ideo in fidem præmissio-
rum me subscripsi, & solito mei signo signavi.

Deinde dominus Marius de Peruschis procu-
rator concilii, reproduxit bullam seu monito-
rium contra profidentes pragmaticam, tenoris
prout supra continetur, dans ejus executionem
a tergo, videlicet:

Anno a nativitate domini millesimo quingen-
tesimo decimotertio, indictione prima, ponti-
ficatus sanctissimi domini Iulii divina provi-
dentia papæ secundi anno decimo, die vero de-
cimaquinta mensis Februarii, præsentem retro-
scriptæ literæ apostolicæ præfati sanctissimi do-
mini nostri papæ fuerunt affixæ & publicatæ: in
metropolitana Mediolanensi, & in cathedrali
Papiensi die decimasexta ac cathedrali Astensi
die decima octava mensis Februarii, affixæ &
publicatæ in valvis seu portis, & ibidem per
longum temporis spatium dimissæ, ut ab omni-
bus ibidem stantibus legi & intelligi possent.
Deinde copiæ earundem literarum ibidem affi-
xæ, dimissæ fuerunt in signum veræ publica-
tionis earundem literarum prædictarum, per
me Franciscum Vaca sanctissimi domini nostri
papæ cursorem: & dictus dominus Marius pro-
curator accusavit eorum contumaciam præla-
torum & aliorum interessè debentium sacro
concilio hujusmodi, & non interessentium,
petens decerni citationem contra eosdem: &
I iij sanctissimus

ANNO
CHRISTI
1513.

Deputatio pro rebus pacis universalis componenda inter principes Christianos, & pro extirpatione schismatis, est de infra scriptis, videlicet:

Reverendissimus dominus Vulterranus.
Reverendissimus dominus Strigonicensis.
Reverendissimus dominus Suitentinus.
Reverendissimus dominus de Plisco.
Reverendissimus dominus sancti Chrysogoni.
Reverendissimus dominus de Finatio.
Reverendissimus dominus de Farnesio.
Reverendissimus dominus Mantuanus.

Praelati his adjungendi sunt infra scripti, electi per universos prelatos concilii.

Reverendus dominus Gubernator episcopus Tarvisinus.
Reverendus dominus Terdonensis.
Reverendus dominus Bisignianensis.
Reverendus dominus Salernitanus.
Reverendus dominus Florentinus.
Reverendus dominus Cumanus.
Reverendus dominus Theatinus.
Reverendus dominus Faventinus.

Additi per sanctissimum dominum nostrum de his qui non interfuerunt congregationi tempore electionis.

Reverendus dominus archiepiscopus Gneznensis, orator Poloniae.
Reverendus dominus episcopus Reatinus.
Reverendus dominus generalis Augustinensium eremitarum.
Reverendus dominus generalis Servorum.

Deputatio pro generali reformatione curiae & officiorum est de infra scriptis.

Reverendissimus dominus Camerarius.
Reverendissimus dominus Senogallienensis.
Reverendissimus dominus Agennensis.
Reverendissimus dominus Eboracensis.
Reverendissimus dominus sancti Vitalis.
Reverendissimus dominus Sedunenensis.
Reverendissimus dominus Aragonensis.
Reverendissimus dominus de Corneliis.

Praelati his adjungendi, sunt infra scripti, electi per universos prelatos concilii.

Reverendus dominus Senensis.
Reverendus dominus Miletenensis.
Reverendus dominus Castellensis.
Reverendus dominus Signinus.
Reverendus dominus Modruvensis.
Reverendus dominus Alexandrinus.
Reverendus dominus Cavallicensis.
Reverendus dominus Reginus.

Additi per sanctissimum dominum nostrum de his qui non interfuerunt congregationi tempore electionis.

Reverendus dominus Dominicus Lucepinus.
Reverendus dominus episcopus Augustensis, orator Sabaudiae.
Reverendus dominus generalis Carmelitarum.
Reverendus dominus generalis Camaldulensis.

Deputatio super materia pragmatica, & rebus fidei tangentibus, est de infra scriptis.

Reverendissimus dominus Grimanus.
Reverendissimus dominus Arborensis.

Reverendissimus dominus Nannetensis.
Reverendissimus dominus vicecancellarius.
Reverendissimus dominus sancti Eustachii.
Reverendissimus dominus Bononienensis.
Reverendissimus dominus de Saulis.
Reverendissimus dominus de Petrucciis.

Praelati his adjungendi, sunt infra scripti, electi per universos prelatos concilii.

Reverendus dominus Spalatenensis.
Reverendus dominus Ragusinus.
Reverendus dominus Iulianopolitanus.
Reverendus dominus Nazareth.
Reverendus dominus Ilcenensis.

Reverendus dominus Vrbinateus.
Reverendus dominus Anglonensis.
Reverendus dominus Tauinensis.

Additi per sanctissimum dominum nostrum de his qui non interfuerunt congregationi tempore electionis.

Reverendus dominus Sibiricensis.
Reverendus dominus Melitanus.
Reverendus pater generalis Prædicatorum.
Reverendus pater generalis Minorum.

Ita placet, & deputamus.

Deinde supradicti deputati diversis vicibus convenerunt in unum, tractantes & consulentes in rebus diversis locis, prout fuerunt deputati, de rebus pacis, fidei & reformationis, in palatio tamen apostolico diversis cameris, sive aulae & locis, ubi steterunt ad plures horas qualibet vice clausi, ad discutendum & examinandum materias proponendas in sacro Lateranensi concilio & sequentibus sessionibus tenendis & celebrandis. Quæ postmodum in dictis sessionibus post longam & maturam discussionem expedite fuerunt, ut infra apparebit.

*Simon Benguinus episcopus Modrusiensis Bernardino de * Frangepanibus, Modrusia, &c. comiti, salutem.*

D Constitueram omnino, princeps illustri, orationem hanc non edere, utpote quæ silentio potius premi, quam in hominum exire notitiam mereatur: ne si quid favoris aut gratiæ, dum recitaretur, paulo ante consecuta est, totum id nunc sua in lucem prodendi temeritate dispercat, cum præsertim nullo eruditi laudatoris elogio munitur, nullose commendationis titulos præseferat. Nosti vero tu, qui non fucisvis modo temporibus, sed inter arma, inter gladios ipsos scribis aliquid semper aut transfers, quantum referat, audiatur oratio an legatur, & in cuius aurem veniat, quo probetur. Verum mea hæc, ut ingenue fatear, non ostensionis, sed fidei & veritati innititur. Malui enim communes calamitates aperta oratione, nudis verbis & excusso, ut dicitur, sinu denudare, quam exquisitis verbis aut eminentis locis rem ipsam per se verissimam innumbrare. Cum doctus actum est, quorum animis probe insinuari posset habita oratio. Et qui veritatem dicit, juxta illud sapientis, non laborat. Nam & miserabiles hujusmodi conciones plus interim efficaciam obtinent, & magis movent, si res ipsæ de quibus agitur, iisdem quibus concluduntur terminis, & eadem illa qua sunt facie, sine cultu, sine affectu, ut aiunt, cincinnis exhibeantur. Si quid vero nostra hæc profecerimus oratione, tu & nostri omnes, in omni ecclesia omni intelliget. Ego certe nihil dubito.

Leonæ

episcopi Conimbriensis. Et reverendus pater dominus Bernardus archiepiscopus Spalatenfis dedit mandatum reverendi patris domini Octaviani episcopi Viterbiensis, & dominus Iacobus Gereuvitz dedit mandatum reverendi patris domini Iohannis episcopi Misinensis, ad interessendum concilio huiusmodi.

Congregatio pralatorum in Lateranensi palatio pro rebus concilii.

Anno a nativitate domini 1513. indictione prima, die vero Veneris decimaquarta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis papæ decimo anno primo, post meridiem, in basilica Lateranensi, in aula qua itur ad sancta sanctorum, vulgariter nuncupata aula concilii, fuit congregatio pralatorum existentium in urbe. Et fuerunt presentes cardinales, generales ordinum, videlicet:

Reverendissimus dominus Raphael episcopus Ostiensis, sanctæ Romanæ ecclesiæ camerarius, cardinalis sancti Georgii nuncupatus.

Reverendissimus dominus Thomas sancti Marini in montibus presbyter cardinalis, Strigoniensis nuncupatus.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii diaconus carinalis, de Farnesio nuncupatus.

Insuper fuerunt presentis octuaginta & septem patriarchæ, archiepiscopi & episcopi. Fuitque propositum per præfatum reverendissimum Raphaelem episcopum Ostiensem, etiam de mandato sanctissimi domini nostri, quod difficile foret pro singulo negotio tractando in concilio congregare omnes prælatos: ideo sequendo ordinem & modum aliorum conciliorum, paternitates suæ eligerent aliquos prælatos graves & doctos, qui essent una cum reverendissimis cardinalibus, ad pertractandum coram sanctissimo domino nostro ea quæ in sessionibus conciliaribus essent proponenda. Et ita prælati ibidem existentes dixerunt fore honestum & rationi consonum. Et ad electionem prælatorum deputandum processerunt, mediantibus sabis albis & nigris, seu cum sabis albis & nigris: & ita elegerunt vigintiquatuor prælatos, videlicet:

Reverendum dominum Bernardum episcopum Tarvisinum gubernatorem Urbis.

Archiepiscopum Senensem.

Episcopum Terdonensem.

Episcopum Bidunensem.

Archiepiscopum Salernitanum.

Archiepiscopum Florentinum.

Episcopum Cumanum.

Archiepiscopum Trancensem.

Episcopum Faventinum.

Episcopum Melitensem.

Episcopum Castellæ maris.

Episcopum Signensem.

Episcopum Modruftensem.

Episcopum Alexandrinum.

Episcopum Cavallicensem.

Archiepiscopum Reginum.

Archiepiscopum Spalatensem.

Episcopum Relinnum.

Episcopum Iustinopolitanum.

Archiepiscopum Nazarenum.

Episcopum Ilicinensem.

Episcopum Vrbinateensem.

A Episcopum Anglonensem.
Episcopum Taurinensem.

Prorogatio septima sessionis.

Deinde die vigesima supradicti mensis Maii, discretus vir dominus Enrardus Duviyer, præfati sanctissimi domini nostri curfor, retulit se affuisse literas prorogationis septimæ sessionis tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei.

Providentia sedis apostolicæ plurimum circumspicte, nonnunquam ea quæ certis tunc suadentibus causis & rationibus, statutis temporibus facere disposuit, ex aliis non minus ponderandis rationibus & causis in aliud tempus in melius commutat & prorogat, prout id in domino videt salubriter expedire. Cum itaque in sexta sessione sacri Lateranensis concilii solemniter celebrata, in qua nos concilium prosequi & sine debito terminare velle, eodem sacro concilio approbante, nuntiavimus, septimam sessionem concilii præfati decimo Kalendas Iunii proxime futuri faciendam indixerimus, & certis supervenientibus legitimis causis, præsertim quia propter temporis angustiam materiæ in dicta sessione proponendæ prælati deputatis & aliis generaliter interesse in dicta sessione debentibus notificari non potuerunt: advenit quoque venerabilis frater Iohannis archiepiscopi Gnezensis primatis Poloniæ, carissimi in Christo filii nostri Sigismundi Poloniæ regis oratoris, ad præstandum nobis dicti regis nomine obedientiam, & adherendum ac se incorporandum nomine totius Poloniæ nationis sacro Lateranensi concilio, ad Urbem de proximo expectatur: qui dictæ septimæ sessioni, quæ ultima erit ante Kalendas Octobris proxime venturi, interesse cupit: aliisque causis nobis & venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus notis, septima sessio decimo Kalendas huiusmodi commode celebrari non possit, satiusque visum sit eam ad aliquot paucos dies post decimum Kalendas præfatas celebrandam prorogare: Nos urgentibus rationibus moti, de fratrum prædictorum consilio & unanimi assensu, septimam sessionem prædictam ad decimum quintum Kalendas Iulii, quæ erit sexta feria, prorogamus, & ipsam decimo quinto Kalendas Iulii faciendam indicimus.

Data Romæ in palatio apostolico, die vigesima mensis Maii, 1513. pontificatus nostri anno primo.

P L A C E T.

E Anno a nativitate domini 1513. indictione prima, die vero tertia mensis Iunii, sanctissimus dominus noster divisit supradictos prælatos deputatos per congregationem, ut aliqui eorum tractarent ea quæ spectant ad pacem universalem componendam inter principes Christianos, & etiam quæ spectant extirpationi schismatis: & aliâ tractandum ea quæ spectant ad fidem, & super reformatione & abolitione pragmaticæ sanctionis. Et etiam sanctitas sua ultra prælatos deputatos per congregationem, addidit alios, qui interesse deberent congregationibus particularibus faciendis, ac etiam addidit generales ordinum. Deputati fuerunt tales, & primo.

Deputatio

ANNO
CHRISTI
1513.

itum est. Et nisi Deus optimus maximus lucernam illam de domo David in tenebris nunquam demandandam promississet, quid de nobis nunc esset, arbitrari facile potest, patres amplissimi. Quare, cum nemo esset, qui languenti ecclesie opem setret, recordatus Deus verbi sui, augustissimi illius tunc Romanorum & Hungaricæ, nunc candidissimam animam, Sigismundi regis spiritum suscitavit. Qui tamquam prudentissimus Samson, & fortissimus virorum Gedeon, temporum magis quam commoditatis sue habuit rationem. Sed quid tanto principe dignius? quid omnipotenti Deo gratius? quid, quod universæ ecclesie ex usu magis esset, facere potuisset: Et cum dignitatis sue ratio, & rerum necessitas ita exposceret, nulla cum itinerum laborumve difficultas dehortari, aut ab optimo unquam proposito deducere valuit: ita ut non prius conquieverit, quam tibus illis, qui de pontificatu contendeant, abdicatis dejectisque, huic sanctæ sedi legitimum pontificem, pacemque plusquam aurum desiderabilem dederit. Martinus quintus is fuit, unicum mea sententia & præstanteum tantis malis remedium, ante cuius ad Urbem adventum, universæ ecclesie pax restituta est. Qui evimus tunc aliquamdiu periclitati sumus iterum. Rebus enim sic, ut diximus, foris compositis, compositis, & Martino vita sancto, omnis belli moles in Eugenium incidit: qui post amissas nonnullas urbes & oppida, post suscitatum in Urbe tumultum, fuga salutis sue consuluit. Supervenienteque Basileensis concilii tempore, cum tollere illud frustra tentasset (quantus est censuræ metus, quanta concilii auctoritas) Bononiam primo id transtulit, Basileæ deinde id ipsum approbavit: rursum Ferrariam, & demum Florentiam convocavit. Basileensis tamen conventus patres, contra sanctissimæ Nicenæ synodi decreta, præter Romani pontificis sententiam & auctoritatem, concilium licet acephali convocantes & profuquentes, ut hoc quoque ceteris illius congregationis malis annumeraverim, abdicato Eugenio, Amedeum Sabaudicæ duces suffecere. Quod tametsi temere factum, ecclesie tamen plurimum obsuit. Nam & tripliciter scissa tunc est, & longo post tempore ad veram unitatem reduci vix potuit, renascentibus semper aliis & aliis novis ac gravissimis bellis, quæ tanti boni effectum impediabant, Eugenio tunc & Nicolao postea Italiam frustra placate conantibus. Effecit tamen id demum Nicolaus, ubi Amedeus, de quo dixi, pontificatu seipsum abdicavit, summa Christianorum omnium læticia & exultatione. Sed interrupit tantum gaudium Constantinopolis & Pære expugnatio, in qua Constantinopolitanus imperator obruncatus est, & quod reliquum nobis erat orientalis roboris ac splendoris, amissimus, amissus antea dudum Hierosolymis, Antiochia & Alexandria, tribus ecclesie catholice munitissimis arcibus. Adveniente deinde Callisti tertii pontificis legato, compluribusque cruce signatis, Taurinum Hungari defenderunt, multis hostium trucidatis, & capta etiam ingenti præda, quam nostris paulo post diffensionibus & socordia cum omni usura rependimus, amisso Trapezuntis imperio cum tota Pontica regione, * Bosniæ regno cum bona Illyrici parte. Recuperasset hæc omnia Pius secundus, prudentia & caritate in Christianos nulli prædecessorum pontificum postponendus, si, dum in conventu Mantuæ celebrato hæc me-

* Boznæ

A ditatur, omnis fere Italia in tenebris odii & bellis caruisset: sed tota omnino recuperationis spes in tempore tanti pontificis morte sublata fuit. Et ita, nostra causa, tantum bonum nostris, ut diximus, malis impeditum hucusque sæpius exitit, serpente magis in dies, & Christianam ditionem occupante vicino jam & potentissimo hoste. Ad nostros redeo, ut qui divina ira perciti, post amissam Eubœam & magnam Græciæ atque Epiri partem, majora bella parare, majora odii & discordiarum domi militiaque semina jacere, accedente ad hoc Bohemorum regis peritio, & in apertam jam hæresim prolabantis, scelerataque & urbi vicina opinione. Quæ demum omnia, aut majori ex parte, Pauli secundum sapientissimi pontificis suavis & prudentia sublata sunt. Carpum hæc attigi, patres, ut quæ supra meos annos accidere, reminiscamini: quæ vero mea ætate gesta sunt, neminem ex vobis esse arbitror, qui non, sicut ego & melius me, omnia norit. Quis est enim, ad quem illius nunquam satis deploratæ cladis, quam ante hos viginti annos in Illyrico accepimus, fama non pervenerit? Quis est, qui pulcerimas & ditissimas orientis atque Epiri civitates, ex corde & oculis Christianorum a Turcis nuper eritas, non deploraverit? Omitto incombustas naves, amissas trinites, desideratum sæpius nostri nominis robur. Quis est præterea, qui Iadrensem agrum quinquies eodem anno Turcarum rabie vastatum, & ferro ac flammis desolatam nec fiat: Scardona celeberrimi olim conventus civitas, oppugnata sæpius hoc etiam anno, & quod nuperrime vidimus, amissis prope eam quatuor oppidis, ipsa Dei magis quam hominum præsidio defensa est. At in ecclesia Modustensi, cui ego, licet indignus, nunc præsum, continuas excursions fieri, villas incensas, castra expugnata, & intra hos duos menses duo vi capta & diruta, abductaque esse, proli dolor, plus quam duo millia Christianorum, quis est qui non audierit jam, ingenuerit jam, nisi nos hic in urbe, qui connivemus, obaudimus, dissimulamus? Prætereo reliquam Adriatici maris oram, Dalmatiamque omnem, quæ & assiduis incursionibus vel eo maxime inestatur, quod quidquid in ea equitum aut peditum roboris erat, ad Italicos tumultus evocatum est; nisi tamen assiduis Venetorum vigiliis & validissima semper classe defenderemini: tum etiam nisi bellicosi essent Dalmatæ, rupto jam diu eo obice, refractis illis claustris repagulisque, Turcas in Italia coram vidissetis. Quid de Hungaris dicam, quibus tantus inest pro Christi nomine pugnandi fervor, ut quantumvis pauci cum magno Turcarum numero congregari non vereantur? Quid de Polonis, quorum ita spectata est in universos Christi hostes strenuitas, ut ab armis in Turcas, Tartaros, Russos, Valacchos & alios ejusmodi barbaros exercendis nunquam respirent? Horum præsidio & quibusdam quasi propugnaculis si careretis, experiremini profecto, quid Turcarum rabies, quid immanitas esset. Experiremini certe, quantum sagietis valeant hostes hi de quibus diximus. Videretis procul dubio & sentiretis, quam longe volent, quam acite perforent, & quam avidè Christianum sanguinem stiant, qui equinum bibunt. Illud certe satis constat, prodigatos sæpius a decem annis Hungarorum exercitus, & intra hos sex menses quinq; fortissima eorum castra a Turcis in Illyrico esse expugnata, & quod illis commune est, una cum incolis absumpta.

Leonem pontificem nostrum maximum, in quo
 a qua semper fuit bonitati liberalitas, prudentiæ
 caritas, integritati magnanimitas, & hunc etiam
 sacrosanctum cardinalium senatum, non nos; non
 nostros tantum, pro quibus etiam salvator noster
 humanitatem subit & passus est, haud despicien-
 dam gregis dominici partem, sed Christianam
 rempublicam omnem hancque apostolicam sedem,
 hæc templa, has aras, hos penates, hæc sacra,
 hanc provinciarum principem & orbis caput
 urbem Romam, sequæ adeo & salutem propriam
 conservaturos. Vel si nil magis hac industria
 consecutus ero, id saltem efficiam, ut officii mei
 nullo unquam tempore penitentia subeat, quin
 & vera praedixerim, & necessarium remedium
 pro virili imploravetum. Quod etiam si debito eventu
 desistatur, & tibi & nostris, qui animum in hac
 re expendere statuerit, & mihi etiam ipsi fiet satis.
 Vale.

*Oratio per Simonem Benignium episcopum
 Medvrsensem in sexta sessione Lateranen-
 sis synodi habita.*

Nemo unquam exiit, pater beatissime, vos
 que patres amplissimi, qui sua virtute, suo ingenio
 nisus, nostrum hoc cælum transcendere potuerit:
 quandoquidem compararo tantum arte aut industria
 nunquam possumus, ut unde nostra culpa decidimus,
 nostra eodem virtute resiliamus. Quod si cui
 datum est aliquando (datum est autem multis)
 felicitatem illam, quæ ceteras omnes immensitate
 æternitateque superat, adipisci, veritatis cum
 pater attraxit. Hæc namque una est ad beatitudinem
 via, ipsa est principium, ipsa finis. Hanc qui
 propriis viribus confidunt, relinquentes, non
 ferme fecus, quam Thaletem illum Asianum
 decidisse referunt, in errorum damnationisque
 foveas prolabantur. Haud aliter certe a veritate
 ipsa & divini iudicii speculo facies suas averterant,
 qui loquentes in dolo verba pacifica, innumeras
 fere ecclesiæ calamitates intulerunt. Quarum
 causa œcumenicum illud primum omnium &
 innumerabilem bonorum seminarium, apud
 Nicæam Bithyniæ urbem, & alia alibi multa
 concilia coacta & celebrata esse legimus. Ego
 vero in hæc Lateranensis concilii continuatione
 verba facturus, tametsi leve dicendi munus
 suscepisse me arbitror, quippe qui certus sim,
 vos & officii vestri memores & dignitatis, tales
 vos Christianæ religioni exhibituros, quales
 temporum & rerum, de quibus agendum est,
 ratio ac magnitudo esse jubet: cum hac tamen
 præfatione dicam, patres, ut, si quid, quod
 dicendum a me fuisset, onisero (tanta est
 hujus provincie difficultas) veniam me ab
 omnibus impetraturum sperem. Vos vero, si
 (quæ vestræ partes sunt) labenti ecclesiæ
 non succurreritis, quid spei, quid subsidii
 reliquum sit, judicate. Itaque de promissa
 toties ecclesiæ reformatione, deque sanctissima
 contra Turcas expeditione quam brevissime
 dicentis, a veritate illa opem atque auxilium
 implorabo, quæ locuturis nobis coram regibus
 & præsidibus Spiritus sancti faciendam pollicetur.
 Tu igitur, domine, qui os hominis fecisti,
 qui mutum, surdum, videntem & cæcum
 fabricatus es, potes custodiam ori meo &
 ostium circumstantiæ labiis meis; ut
 quæ tuo nomine digna sint, quæ Leoni
 pontifici nostro maximo, hisque patribus
 ac dominis, & universæ ecclesiæ salutaria
 fuerint, perstringere valeam. Quando ita
 constitutum est a natura, ut omnia orta
 occidant, plurimum certe debemus
 majoribus nostris, qui cum perpetuo

Concil. general. Tom. XIV.

A esse non possent, usque adeo nobis prospexerunt,
 ut, nisi qui omnem exiit humanitatem, rerum
 gestarum memoria & præsentem vitam corrigere,
 & futuram etiam recte ducere sua sponte
 unusquisque possit ac valeat. Cujus etiam
 rei gratia statuarum & sculpturæ & picturæ artes
 sagacissima mortalitas advenit, ut qui
 literarum notitiam non habent, inspectis
 magnorum virorum imaginibus ad bene
 vivendum excitentur: tum etiam, ut
 majores natu præclara illorum gesta a
 generatione in generationem proferant &
 promittant. Nobis vero majorum
 nostrorum studio atque vigiliis tantopere
 consultum est, nobis ex evangelicæ legis
 institutionibus, & Christi legislatoris
 nostri actionibus, totius vitæ norma
 præscripta est, ut illinc veluti ex archetypo
 quodam & exemplari, quid fugere, quidve
 sequi debeat, unusquisque depromere
 possit, simulque qualem se sibi, &
 qualem alteri exhibere teneatur, apertissime
 sciat. Et sicut pro honore, pro potentia,
 pro imperio, pro republica animarum
 prodigos, & extrema quæque perpeffos
 fuisse nonnullos refert antiquitas: ita nos
 quoque pro Christiani nominis honore
 animas nostras odisse debemus in hoc
 mundo, pro Christiana fide nihil arduum,
 nihil terribile expavescere, pro Christianæ
 religionis imperio agrum dominium excolere,
 vitia extirpare; virtutes serere debemus.
 In hac vero Christiana republica corruptelas
 omnes tamquam boni cives explodamus,
 errata corrigamus, instituta quæ malorum
 studii in desuetudinem abierunt, ad
 communem bonorum usum revocemus,
 pacem amemus, amicitias celebremus;
 & tales denique nos, qui tamquam
 luminaria in mundo lucere debemus,
 exhibeamus, ut qui in ecclesia Dei
 sunt, nostra bona opera velut & speculo
 videant, quæ sequantur. Illis vero, qui
 cogente necessitate auxilium a nobis
 implorant, caritatis viscera ostendamus,
 ne si præmissorum rationem non habuerimus,
 lupi & impudici, juxta Augustini
 sententiam, judicemur. Sed dicturus
 jam de his quæ facere nos oportet,
 rem alius aliquid quantum repetam,
 ut recensitis aliquorum malorum
 oppressionibus, quanta nos deinceps
 etiam incommoda maneant, si vestro
 studio, vestra prudentia illis non
 occurratur, cognoscatis, inspicatis,
 attingatis. Gregorio undecimo, cui ob
 restitutam Italiæ Romanam curiam
 plurimum debemus, Romæ vitæ sancto,
 Urbanus sextus legitime successit.
 Quod cum cardinales Galli inculerent,
 Clemente septimum deligunt: iidemque
 illi cardinales in demortui Clementis
 locum Benedictum decimum tertium
 substituunt. Urbano Bonifacius eo
 nomine nonus, Bonifacio Innocentius
 septimus, Innocentio Gregorius
 duodecimus, succedunt. Abdicatisque
 deinde in Pisano concilio, communi
 omnium cardinalium consensu, Gregorio
 & Benedicto, quod promissis non
 steterint, Alexander quintus
 eligitur, in cuius postea locum
 Ioannes vigesimustertius sufficitur.
 Et ita per quadraginta ferme
 annos multis variisque incommodis
 afflictæ ecclesiæ, octo legitimos,
 mixtimque pseudopontifices habuit.
 Eoque ventum erat, ut cum velum
 templi Dei trisannam scissam
 ecclesiam catholicam protegere ac
 circumfovere nequiret, schismaticis
 ipsis longe lateque debacchandi
 occasione præbiret ea pestis, nostris
 vero in nos ipsos & nostra viscera
 deserviendi fomitem subministravit:
 non tamen sine suspitione, quod illorum
 temporum pontifices, qui bella
 extinguere, discordias tollere
 debuissent, suscitarent ea potius
 atque nutrent. Quibus rebus quasi in
 præceptis

K itum

ANNO CHRISTI 1513. Math. 16.

cantes, illud pro viribus admittimi, ut interiores & domesticæ primum discordiæ vastationesque tollantur. Et juxta legislatoris nostri sententiam, portæ inferi, id est, inferiores mundi potestates, aduersus Romanam ecclesiam, quæ summa est & suprema, non præualeant. Quibus sublati, tum demum cum apertis hostibus agendum censeo. Serpentem vero sævissimi schismatis hydram caritatis igne & pastoralis officii adustione extinguite, exsiccate; ne quæ nunc parva est scintilla, maximum paulo post incendium suscitet: unaque sit sponsa Christi, una amica ejus, una dilecta. Si quid præterea in hac universi orbis specula, vel incontinentium licentia honestati detraxit, vel si temporum malignitas aequitatis ac iustitiæ, quæ humanarum divinarumque rerum fundamentum est & conservatrix, lumen offendit, hujus sanctæ synodi iudicio emendetur, quæ caritatis clypeo, potestatis mucrone, misericordięque ac severitatis libra bonos foveat, malos compescat, & majorum more fortia confirmet, debilitata instauret, injusta in æquitatis gyrum reducat, ut non quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quævisisse merito commendetur. Cumque restitutam sibi integritatis suæ speciem ac decorem sancta Romana ecclesia viderit, & filiis suis ipsa glorietur, & nos tantæ parentis gloria indigni minime comprobemur. Pacem vero non cum hostibus, prout hæcenus factum est, sed cum nostris habeamus. Bellum illis & arma inferamus, cum his beneficiis certemus, & de recuperandis quæ nostra sunt, contendamus. Et cum ad mortem, qui rerum omnium causa est, & ad pacem atque concordiam nati sumus, pacem amplectamur, pacem amemus, pacem celebremus, ut rempublicam nostram Christianam in pristinam majestatem restituere, eamque qualis esse debet, posteris nostris relinquere possimus. Illis præterea, qui servitutis jugum apud sævissimos Turcas jam diu sustinent, & redemptionis expectationem ferre ulterius nequeunt, vel benigni alicujus fidei salutares igniculos ostendamus, ne quod multorum annorum patientia promeruisse, nostra id culpa vel negligentia amittere videantur. Illis denique, qui hostium ipsorum faucibus expositi ad quinquagesimum annum, jam abducuntur, diripiuntur, vulnerantur, cædi demum assidua & excidio patent, & quorum quasi devotionis fiducia in utramque aurem hucusque dormivimus, erogemus aliquid, impartiamur aliquid, ut resecti aliquantulum viriliter agant, confidant & sint robusti, ne forte rupto eo obice, sublataque media belli mora, hostilitatis impetus (quod flexis genibus deprecemur) nos quoque in præceps trahat. Mandemus tamen prius domos nostras, interiores inquam, quæ non fumo, non pulvere, sed malis cogitationibus sordidantur: exteriotes quoque prudenter disponamus. Commodissime enim reipublicæ rector ac moderator efficitur, qui suorum prius extiterit. An forte arbitramini, patres amplissimi, cum ecclesiam Dei bene dispositurum, & diligentem fore de alieno, qui de suo negligens est, qui domum suam dispensare nescit? Et cum in societatem Iesu Christi vocati simus, non sint in nobis contentiones, neque scissuræ, quarum consuetudinem ecclesia Dei habere non debet: sed unanimes semper id ipsum omnes intendamus, quod construat & ædificet in Christo Iesu domino nostro. Ita demum deformata reformabuntur, dubii sperabunt, nutantes confirmabuntur, fides exaltabitur,

A iustitia vigebit, pietas coletur, religio stabit, hostes propellentur. Aurea pax revocabitur, dicemusque cum Isaiâ, & cantabimus: *Exulta satis filia Sion, quia ecce salvator tuus veniet tibi.* Dixi.

SESSIO VII. 151. 62. Zach. 9.

SESSIO VII.

In nomine domini. Amen. Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimo tertio, indictione prima, die vero Veneris decimasextima mensis Junii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno primo, fuit celebrata septima sessio concilii generalis Lateranensis in ecclesia Lateranensi præsentate & præsidente præfato sanctissimo domino nostro papa. Fueruntque præsentés infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi & abbates, oratores principum, & illustres domini, ac quamplurimi doctores & nobiles, & primo,

Episcopi cardinales.

- Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
- Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
- Reverendissimus dominus Iacobus Albanensis.
- Reverendissimus dominus Marcus Prænestinus.
- Reverendissimus dominus Franciscus Sabinensis.

Presbyteri cardinales.

- Reverendissimus dominus Thomas tituli sancti Martini in montibus, Strigoniensis.
- Reverendissimus dominus Franciscus tituli sanctorum Ioannis & Pauli, Surrentinus.
- Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ, de Flisco.
- Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chrylogoni.
- Reverendissimus dominus Robertus tituli sanctæ Anastasiæ, Nannetenis.
- Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctæ Susannæ, Agennensis.
- Reverendissimus dominus Carolus tituli sanctæ Cæciliæ.
- Reverendissimus dominus Christophorus sanctæ Præxedis.
- Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti Vitalis, Sipontinus.
- Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
- Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti Sixti, Bononiensis.
- Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S. Sabinæ, de Sanlis.

Diaconi cardinales.

- Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
- Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
- Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ in Porticu, de Cornelis.
- Reverendissimus dominus Sigismundus sanctæ Mariæ Novæ.
- Reverendissimus dominus Alphonsus sancti Theodori.

Patriarcha

1. Cor. 1.

2. Cor. 11.

sumpta. O serua Christianorum pectora, o immites Christianos, qui hæc non vident, non audiant, non credant! Vnius olim Catonis sententia, & Africanæ fides pro concione ostensa, senatum populumque Romanum ad delendam Carthaginem impulit: nos amissa sæpius Asia, Africa, & magna jam Europæ portio, continuæque Christianorum cædes & lacrymæ nil movent? nos viciniore, potentior, crudelior hostis nihil deterret? Sunt hic complures ex nostris, qui post amissas paulo ante uxores cum liberis & fortunis omnibus ad me miserè confugerunt, consilium & auxilium implorantes. Possem ego quoque vobis hodie, patres, hoc eodem in loco recentia & sanguinolenta adhuc istorum vulnera ostendere. Sed quousque jam patiemini tam vicinum hostem? Quamdiu eum, ut clavos in oculis & lanceas in lateribus, feretis? An expectatis, dum parata & deducta jam ingens clavis Rhodum occupet, aut Italiam depopuletur? Vereor profecto, vereor, & futurum certo certius credite, patres, ne brevi apud vos cœnent, nisi provideatur; qui cum quibus diximus, jam pransi sunt. Multa reticeo, quæ quoniam nostra ætas vidit & passa, ne alta vulnera recrudescant, non recensere satius existimo. Vnum hoc certe nullo pacto prætermittere possum, longe feliciores illos Italici ceterisque Christiani orbis nationibus existimandos, qui pro fide contra infideles perfidosque pugnant, pro sanctissima religione contra sceleratam sectam sanguinem fundunt, pro Deo optimo maximo contra turpissimum Mahumerum corpora telis obijcunt, mortem oppetunt. Isti contra, quid pro paucorum potentia, pro privatis odiis, pro simultatibus fecerint, dicat Brixia, exponat Ravenna, referat Etruria, edisserat calamitates suas cisalpina Gallia, Gallia item transalpina, Flaminia, Liguria. Citetur Liris testis victoriæ, insipientiarum urbana sepulcra, recensentur Hispania, interrogetur Britannia. Quid dicam magis? Perlustret Europa: audiemus profecto sanguinem clamantem de terra & voces occisorum dicentium: *Vindica domine, vindica domine, vindica domine sanguinem nostrum qui effusus est.* Et quod detestabile omnino dixerim, parum est, Italicum cruorem Italica manu fundi, nisi exteris etiam gentibus hauriendus præbeat. Possem ad hæc de perniciosissima illa Hydrunti invasione, deque continuis nostri nominis hostium per Tyrhenum mare excursionibus, ni temporis angustia concluderet, multa dicere. Sed dicemus de his omnibus latius, cum pacatis Italiæ rebus (hanc enim omnium, que nunc vigent, bellorum arcem esse iudico) sanctissimæ expeditionis tempus advenerit. Nunc vero, quod reliquum jam est, ut commodius a me dici & fieri a vobis postmodum possit, operæ precium existimavi, si de ecclesiæ catholica aliquid, quantum tamen temporis brevitate dabitur, in medium adduxero. Illud enim necessarium in primis semper fore duxi, ut fidei nostræ caput, Romana scilicet ecclesiæ, componatur ante omnia, instauretur, reformetur. Nam sicut gravissimus est morbus, qui a capite diffunditur; ita optima est valetudo, quæ ab optimo capite, tanquam a saluberrimo fonte, inter cetera membra defluit & corrivatur. Vidimus jam, quæ majorum nostrorum, quæ nostra ætate acciderint. Et hæc ferme omnia, aut majorem eorum partem, nostra causa, nostris, ut diximus, malis

Concil general, Tom. XIV.

perpessi sumus. Tædet vero, pigetque, fidem, pietatem, religionem nostris temporibus ita tepuisse, & pene dixerim, contabuisse videri, ut vix earum ulla vestigia sint reliqua. Et in nobis quo tempore ecclesiæ ab hæreticorum persecutionibus vacua, summa pace & libertate fruitur, tantopere fidem ac fervorem majorum nostrorum animis insumit restitisse, ut cum Ieremia vere dicere possimus: *Egressus est a filia Sion omnis decore ejus, innocentia scilicet & castitatis: principes ejus facti sunt ut arietes, hostes ingressi sunt sanituaria ejus.* Ecclesiæ polluerunt, virgines ejus & juvenes in captivitatem abierunt. Sacerdotes & senes spreverunt Deum. Non est lex, non est mandatum, judicia pervertuntur. Hæcine est illa Ierusalem, civitas perfecti decoris, & gaudium universi orbis? Hæcine illa filia Sion, sponsa Christi, quæ una esse debet? Nostra vero, tamquam mendax illa semina quæ dividi puerum petebat, diviserunt eam sæpius, discederunt, dilaniaverunt. Hæcine est illa filia Sion, soror Christi, quam majores nostri commendatam sibi pro vitibus defenderunt, proprii sanguinis effusione incorruptam conservaverunt, jejuniis, lacrymis, orationibus auxerunt? Nos contra quibus aribus majorem jam ejus partem amiserimus, silentio involvam. Et de minima ista quæ supererat adhuc portione nihil dicam, patres. Ponam digitem super os meum: dijudicet seipsum unusquisque, & quæ afflictus animo & pro veritate dixi, æquis auribus accipite, æquo animo ferre, & communem omnium utilitatem aperitis, ut dicitur, oculis prospicite. Sed ne fleveris, filia Sion, quia ecce venit leo de tribu Juda, radix David: ecce suscitavit tibi Deus salvatorem, qui salvabit te de manibus vastantium, & populum Dei de manu persequentium liberabit. Te, Leo beatissime, salvatorem venturum speravimus. Ad te pro acceptis cladibus, pro perpetrata gestigementes, pro malorum fine, & futuræ spe victoriæ læti & hilares clamamus: *Impugna impugnantes nos. Apprehende scutum & gladium, & exurge in adiutorium nostrum.* Conclude adversus eos qui nos persequuntur, & tabernaculum sponse tue, quod manus impiorum polluerunt, vindica, ut sicut Christianus populus te solum & verum pontificem venerat, ita & Christiani nominis hostes te religiosissimum metuant, te potentissimum contremiscant. Da hoc, pater beatissime, Iulii prædecessoris tui & parentis optimi sanctissimæ memoriæ, da perpetuæ quieti, ut sicut lætatur jam te successore, sicut gaudet jam te indictum a se concilium profecti & celebrare, ita & conceptam animo ecclesiæ unionem, ejusque reformationem, & sanctissimam contra Turcas expeditionem te omni desiderio expetere, totis viribus completi videat & lætetur. Vos vero, patres amplissimi (ingenue dicam quod sentio) nisi certus essem, majoribus jam auspiciis & felici ductu ejus sponsi, quem Deus nuper ecclesiæ suæ stabili fide jugavit, daturus sedulo operam, ut respublica nostra in his quibus constituti sumus periculis, vestra cura, vestro studio, vestra prudentia nihil detrimenti capiat, salva sit, liberetur: viderer profecto jam nunc videre domos nostras deseri, nos pro mancipiis duci, trahi, discerpi, & in nos, qualia sæpe antea cæcis temporibus, contumeliantur omnium & scelerum fieri exempla. Vos ego omnes appello, patres, qui edificati supra fundamentum apostolorum, sedetis super sedes duodecim judi-

K ij cantea

ANNO
CHRISTI
1511.
Lavelinē.

Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus A
* Avellinensis.
Reverendus pater dominus Hugo Rhexinus.
Reverendus pater dominus Ioannes Antonius
Calenensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Caju-
censis.
Reverendus pater dominus Georgius Belli-
censis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Tricari-
censis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imo-
lensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Elnensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Alcu-
lanus.

Abbates.

Reverendus pater dominus Floremondus abbas
sancti Georgii de Vrbe.
Reverendus pater dominus Ioannes Andreas
abbas sancti Sebastiani extra Urbem.
Reverendus pater dominus Hilarius præceptor
sancti Spiritus de Vrbe.

Generales ordinum.

Magister Ægidius generalis ordinis eremitarum
sancti Augustini.
Magister Angelus generalis ordinis beatæ Mariæ
Servorum.

Oratores.

Illustris dominus Albertus de Carpi orator Ma-
ximiliani electi imperatoris.
Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator
catholici Ferdinandi Aragonum regis.
* Osterog. Illustris dominus Stanislaus de * Osteroch orator
regis Poloniæ.
Magnificus dominus Franciscus Foscarus ora-
tor Venetorum.
Reverendus pater dominus Marinus Caraccio-
lus orator ducis Mediolanensis.
Magnifici domini P. de Bondelmonte, & Iaco-
bus Salyati, ac Franciscus Victorius, oratores
Florentinorum.
Reverendus pater dominus Alexander archidia-
conus Mantuanus, orator marchionis Man-
tuæ.

Illustres domini temporales.

Illustris dominus Iulianus de Medicis frater ger-
manus sanctissimi domini nostri.
Illustris dominus Camerini.
Magnificus dominus Franciscus Cibo.
Illustris dominus Marcus Antonius Columna.
Illustris dominus Franciotius de Vrsinis cum ejus E
filio.

Conservatores Urbis.

Dominus Hieronymus Benzon cum sociis.

Fuit celebrata missa submissa voce per reveren-
dum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum
Dyrrachiensem, & habita oratio per domi-
num Baltastatem del Rio clericum Palentinum,
protonotarium apostolicum, reverendissimi do-
mini cardinalis Alborensis secretarium: cuius re-
nor in fine præsentis sessionis est insertus. Et can-
tatis litanis, & aliis devotis orationibus, & ab
eodem sanctissimo domino nostro benedicta sy-

nodo, prout moris est, reverendissimus dominus
Alexander. sancti Eustachii diaconus cardinalis,
de Farnesio vulgariter nuncupatus, cantavit eu-
angelium secundum Lucam, quod incipit: *Desi-
gnavit dominus & alios septuaginta duos discipulos,*
&c. Quo finito oratores Poloniæ supradicti præ-
sentarunt mandatum illustrissimi domini Sigis-
mundi regis Poloniæ. Et reverendus pater domi-
nus Thomas Phædra ascendit ambonem, & legit
illud tenoris inserti, videlicet:

MANDATVM REGIS POLONIÆ,

*Sigismundus Dei gratia rex Polonia, magnus
dux Lituania, Russtique, &c.
dominum & heres.*

Notum facimus universis & singulis harum
seriem inspecturis, lecturis seu auditoris, quod
postea quam accepimus dominum olim felicis-
que recordationis Iulium II. divina providentia
sanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summum
pontificem, pro defendenda sanctæ Romanæ ec-
clesiæ unitate, & sanctissima contra catholice fidei
& crucis Iesu Christi hostes expeditione suscipien-
da, concilium generale in Laterano indixisse, me-
mores officii ac debiti nostri, quo eidem sanctæ
Romanæ ecclesiæ matri nostræ sumus adstricti,
pro cuius honore & tranquillo statu omnes vi-
res nostras effundere semper parati sumus, de
certa nostra scientia, ac universorum regni ac do-
miniorum nostrorum, principum spiritualium
& secularium, procerum, communitatum ac
militarium consilio & consensu, reverendum in
Christo patrem dominum Ioannem ecclesiæ me-
tropolitanæ Gneznenis archiepiscopum, & regi-
ni nostri primarem, & magnificum Sranislaum
de * Osterog equitem aratum, Palatinatum ca-
stellanum, nostros & regni nostri consiliarios
sincere dilectos, quos etiam nuper piis pater-
nisque monitis prædicti olim Iulii summi ponti-
ficis ad infra scripta designatos legaverimus, con-
demque ad sanctissimum in Christo patrem &
dominum, dominum Leonem decimum divina
providentia eiusdem sanctæ Romanæ ac univer-
salis ecclesiæ summum pontificem modernum,
& sanctam sedem apostolicam, ac sacrum Latera-
nense concilium, si & inquantum ceptam profes-
sionem habuerit, oratores designavimus & de-
signamus, & deputamus harum serie literarum dan-
tes illis plenam & omnimodam potestatem pro
nobis ac regnis, dominiis, principibus, spirituali-
bus & secularibus, proceribus & populis ditiori
nostræ subiectis coram eadem sanctitate domini
nostri, domini Leonis decimi papæ moderni, com-
parendi, bideque obedientiam, juxta majorum
meorum consuetudinem, præfato sanctissimo
domino nostro novo præstandi, & recognoscen-
di eundem sanctissimum dominum nostrum pa-
pam esse verum, unicum & indubitatum ponti-
ficem, & dominici gregis pastorem, & in sacro
Lateranensi concilio dicendi, proponendi, atque
quæ regno nostro oportuna sunt, petendi, agen-
di, tractandi omnia & singula, quæ ad celebra-
ndum & concludendum ipsum sacrum concilium, &
quæ in eodem proponuntur & tractabuntur, nec
non ad dictæ sanctæ Romanæ ecclesiæ & mem-
brorum eius unionem, Christianæque religionis
augmentum, atque ad sanctissimam & a nobis
desideratam in ejus Christianæ religionis & ca-
tholicæ fidei hostes expeditionem, & quæ ad
obdien-

Patriarche & assistentes pape, & oratores.

Reverendus pater dominus Cęsar Alexandrinus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Constanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius Senensis.
 Reverendus pater dominus Iulius Florentinus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Dyrnachensis.
 Reverendus pater dominus Scaramuza Cumanus.
 Reverendus pater dominus Pompeius Rearinus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Taurinensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisinus episcopus & gubernator Urbis.
 Reverendus pater dominus Sylvester Vuigornienensis episcopus, orator regis Anglię.
 Reverendus pater dominus Ioannes Gneznenensis archiepiscopus, orator regis Poloniae.
 Reverendus pater dominus Hercules episcopus Augustensis, orator Sabaudię.
 Reverendus pater dominus Bertrrandus episcopus Adriensis & orator ducis Ferrarię.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Iulius Corinthienensis.
 Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicosienensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Spalatenensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
 Reverendus pater dominus Ieremias Tranensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Marthęus sanctę Severinę.
 Reverendus pater dominus Orlandus Avenionensis.
 Reverendus pater dominus Raynaldus Ragusinus.
 Reverendus pater dominus Andreas Monembasiensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Arborensis.
 Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
 Reverendus pater dominus Gabriel Barenensis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Paphensis.
 Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.
 Reverendus pater dominus Bartholomęus Iustinopolitanus.
 Reverendus pater dominus Rainaldus sancti Angeli de Lombardia.
 Reverendus pater dominus Ioannes Aquilanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Petrus Theatinus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Vicentinus.
 Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Buedensis.
 Reverendus pater dominus Marinus Cenetenensis.
 Reverendus pater dominus Iulianus Vulterranus.
 Reverendus pater dominus Iacobus Faventinus.

Concil. gener. Tom. XIV.

A Reverendus pater dominus Dominicus Luccerinus.
 Reverendus pater dominus Andreas Anarenensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Sibincensis.
 Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenensis.
 Reverendus pater dominus Paris Pisauriensis.
 Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
 Reverendus pater dominus Iosue Afulanus.
 Reverendus pater dominus Vincentius Ofcentis.
 B Reverendus pater dominus Franciscus Spoleltanus.
 Reverendus pater dominus Andreas Milentensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Dominicus Terdomenis.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisignianensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Castellimaris.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Marianensis.
 Reverendus pater dominus Bonifacius Iporigienensis.
 C Reverendus pater dominus Iulianus Agrigenrinus.
 Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenensis.
 Reverendus pater dominus Gilbertus Rapolanensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Ilciensis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
 Reverendus pater dominus Tranquillus * Firmianus.
 Reverendus pater dominus Iacobus Marficcanus.
 D Reverendus pater dominus Matthęus Umbriticensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Urbinateensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Forolivienensis.
 Reverendus pater dominus Marius Vrgentinus.
 Reverendus pater dominus Hugolinus Licienensis.
 Reverendus pater dominus Albertus Sebastensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Signinensis.
 Reverendus pater dominus Marcus Senogallicensis.
 Reverendus pater dominus Baptista Aquinatenensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Vrgellenensis.
 Reverendus pater dominus Latinus Veitanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Anglonensis.
 Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.
 Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
 Reverendus pater dominus Galeusius Bellunenensis.
 Reverendus pater dominus Andreas Litenensis.

K iij Reverend.

ANNO
CHRISTI.
1533.

re possunt, pro virili nostra integerrime facere A
fatis valeamus, specialem nuntium, procurato-
rem, & in omnibus & singulis, in amplissima &
validissima forma, vices nostras omnimodas ge-
rentem, facere persuademur. Harum propterea
feric omni meliori modo eligimus, constituimus,
creamus & deputamus nostrum verum, certum,
legitimum & indubitatum procuratorem & nun-
tium specialem & generalem, ita quod specialitas
generalitati non deroget, nec contra; & omni-
modas vices nostras gerentem, reverendum in
Christo archidiaconum Mantuanum dominum
Alexandrum Gabloneram juris utriusque docto-
rem & oratorem nostrum carissimum, Cujus fi-
dem & nobis inserviendi voluntatem multis an-
nis probavimus & cognovimus, ac quantum in
nobis est, sacrum Lateranense concilium, per
felicis memorie sanctissimum Iulium papam rec-
te & rite divinitus indictum & convocatum, in
omnibus & per omnia, prout & quemadmodum
ejus beatitudo statuit & ordinavit, laudandum,
confirmandum & venerandum, atque debitis
temporibus in omnibus actis processibusque
ejusdem sacri Lateranensis concilii comparen-
dum, in ipsoque debitam audientiam præfato
sanctissimo domino nostro Leoni, toties, quoties
fuerit opportunum, præstandum, & eundem do-
minum nostrum verum, unicum, canonicum &
indubitatum pontificem dominici gregis pasto-
rem esse, quem, etsi mori oportuerit, nunquam
negabimus, confirmandum, recensendum & re-
cognoscendum, in ipsoque sacro Lateranensi
concilio dicendum, proponendum, tractandum,
firmandum, revocandum, damnandum, laudan-
dum vovendumque, & nostro nomine omnia &
quæcumque celebrationi, continuationi & con-
clusioni dicti sacri Lateranensis concilii, & quæ
in eodem proponuntur, tractabuntur, decidentur,
unionique & individuitati dictæ sanctæ Romanæ
ecclesiæ matris nostræ & membrorum, nec non
morum universali reformationi, fideique au-
gmento necessaria, seu etiam opportuna, & sine
quibus ea commode fieri seu perfici nequirent,
etiam si speciale, singulare & individuum manda-
tum exigent, & majora essent expressa. Ita quod
ea omnia quæ nos ipsi, si præsentem essemus, omni
validiori modo facere omnibus possemus, cum
omnibus clausulis, juramentis & obligationibus
necessariis, & quibus efficacius fieri potest, va-
lear & ipse validissime celebrare & nostro nomi-
ne perficere, & ad consilium sapientis non solum
præsentem nostrum mandatum extendere, sed in
omnibus & singulis occurrentibus, majoribus
etiam expressis, addere, & cum clausulis & obliga-
tionibus, prout expedierit, confirmare: quoniam
super prædictis omnibus & singulis, cum anne-
xis, dependentibus, emergentibus, incidentibus
& connexis, omni meliori modo & forma, qui-
bus de jure efficacius fieri potest, præfato reve-
rendo domino Alexandro plenarie vices nostras
committimus, damus & conferimus, promittentes
ratum, gratum, validum atque firmum, omni
in loco & tempore perpetuo habere, quidquid in
prædictis & circa prædicta, & quodlibet eorum,
per præfatum dominum archidiaconum dictum,
actum, procuratum gestumve fuerit, & in nullo
unquam contra facere vel venire aliqua ratione
vel causa. Renuntiantes omnibus exceptionibus
tam juris quam facti, & omnia & singula bona
nostra tam præsentia quam futura, cum præmis-
sorum omnium & singulorum observantia obli-
gantes.

Datum Mantuæ die duodecima Junii, millesi-
mo quingentesimo decimoterio.

Franciscus marchio Mantuæ
manu propria.

Status Gadius secretarius mandato suo sub-
scripsit.

Quo finito, reverendus Laurentius de Medi-
zeldri, orator illustrissimorum dominorum Sta-
nislai & Ioannis ducum Mazoviæ, dedit manda-
tum: & idem Phædra legit illud tenoris infra
scripti, videlicet:

MANDATVM DVCVM MAZOVIE.

Stanislaus & Ioannes Dei gratia duces Mazoviæ,
Russiæque, &c.

Significamus per præsentem nostras literas uni-
versis quibus expedit, quia venerabili domi-
num Laurentium de Medzeldri cathedralis Vil-
nensis præpositum, & parochialis in Vitpestro arch-
iepiscopus ecclesiarum, secretarium egi-
um, oratorem, nuntium & procuratorem specialem,
ad sacrum generale concilium Lateranense, per
modernum sanctissimum dominum nostrum Iu-
lium divina providentia papam secundum, cum
sacro reverendissimorum dominorum cardina-
lium collegio institutum, & ad Kalendas Novem-
bris translatum, de mente nostra bene & plene
informatum, jussu ejusdem sanctissimi domini
nostri morem gerentes, deputavimus, designa-
vimus, misimus & constituimus, dantes &
concedentes eidem plenam & omnimodam fa-
cultatem nominem nostrum in eodem concilio super
statu religionis Christianæ, ac sanctæ Romanæ
universalis ecclesiæ rebus, etiam ducatum nos-
tri, consulendi, agendi, dissentendi & conclu-
dendi, volentes ea omnia quæ eodem nomine
nostro egerit in eodem sacro conventu, rata, grata
atque firma habere, etiam si talia forent, quæ man-
datum exigent magis speciale. In cuius rei tes-
tationem sigillum nostrum præsentibus subap-
pendi iussimus.

Datum in civitate nostra Eziechonou, vige-
sima Februarii, anno domini millesimo quingen-
tesimo decimoterio.

Quo finito, idem dominus Thomas Phædra leg-
git quamdam schedulam subscriptam per domi-
num Bernardinum de Carvaial, & F. de sancto
Severino, olim sanctæ Romanæ ecclesiæ cardina-
les, super materia abjuracionis schismatis & unio-
nis ecclesiæ, cum convenientibus verbis & humi-
li erroris confessione, & veniæ petitione, tenoris
infra scripti, videlicet:

Tenor hujus schedulæ non est insertus, quia
cum esset in manu dicti Thomæ secretarii, qui
postmodum defunctus est, nunquam potuit re-
periri.

Quin domini Bernardinus Carvaial, & F. de
sancto Severino, postmodum per sanctissimum
dominum nostrum, servatis solemnitatibus con-
fectis, paucis diebus elapsis, in palatio apostolico
pristinæ dignitati in consistorio secreto solenni-
ter post schismatis abjuracionem restituti fuerunt,
cum venissent prius per aulas palatii apostolici,
ubi magna multitudo convenerat, tamquam pri-
vati clerici, & non cardinales, habitu clericorum
secularium induri simpliciter coloris violati, &
bireto ejusdem coloris, ante pedes sanctitatis sue
coram sacro senatu genuflexi, & schisma in solen-
ni forma intelligibili voce juxta tenorem certæ
schedulæ,

ANNO CHRISTI 1517.

SESSIO VII.

obedientiam consuetam præstandam fuerint necessaria seu opportuna, etiamsi talia forent, quæ mandatum exigerent magis speciale, quam præsentibus est insertum; & quæ ipsi fieri faceremus, seu facere possemus, si præsentem adessemus. Promittentes nos ratum, gratum, validum atque firmum habituros quidquid in prædictis & quolibet eorum, per dictos nostros oratores actum & gestum fuerit. In quorum fidem & testimonium præsentibus scribi & sigillo nostro sigillari fecimus.

Datum Poznaniæ decima mensis Aprilis, anno domini 1517.

Sigismundus rex scripsit.

Quo perlecto, reverendus pater dominus Marinus Caracciolus præsentavit mandatum illustrissimi domini Maximiliani ducis Mediolanensis; & idem Phædra legit in ambone infra scripti, videlicet:

MANDATVM DVCIS MEDIOLANI.

Maximilianus Maria Sfortia, vicecomes, dux Mediolani, &c. Papie princeps, Anglerie comes, ac Genæ & Cremonæ dominus.

Nemini dubium sit, quod sacrosancta univ-
 ersalis synodus, in Deo oprimo maximo congregata, universo Christiano orbi & gregi dominico, ac etiam catholicis principibus est admodum proficua & salutaris. Nam circa Christianæ religionis indivisibilem unitatem, pacem & tranquillitatem versatur, pro universali morum in capite & in membris ecclesiæ reformatione ac Christianæ fidei augmento, & ut vitia extirpentur, corrigantur excessus, & virtutes solidæ inserantur. Tendit etiam ad regum & principum invicem dissidentium pacificationem & concordiam. Anno superiore felicitis recordationis Iulius secundus Lateranense concilium instituit, & reformandæ ecclesiæ initium tulit, & normam afferre cepit, extirpando errores qui surgere in Christianis populis velle videbantur. Dehinc ut Pisanum conciliabulum tolleret, & ejus perniciosissimi schismatis extirparet auctores, ipsos & præcipuos eorum fautores Italia expulit. Quibus expulsis, mihi in primis adirus patuit ad recuperandum paternum & hereditarium statum Mediolanensem. Iulio secundo ex humanis sublato, qui tantorum operum auctor esse ceperat, illi successor creatus est, in quo nec sapientia major, nec animi bonitas firmiter ad peragendum quæ inchoata fuerant, desiderari posset. Nuper igitur certior factus sum, sanctissimum ac beatissimum dominum nostrum, dominum Leonem divina providentia decimum pontificem maximum in Lateranensi concilio sextam sessionem celebrasse, & principes ac populos monuisse, & statuisse, quæ finiendi concilio superfuit, & pacando Christiano orbi necessaria videntur, peragere velle. Res profecto admodum salubris, & quæ nullis unquam laudibus satis efficii posset. Hæc autem cum ab omnibus sint magnificienda, minime a me sine gravi nota negligi possent. Neque enim unquam ex animo excideret, occupato parentis mei statum, id ipsum quod patria procul vixi, serenissimi Cæsaris beneficium * rectum me vixisse: & nisi inter ceteros beatissimi Iulii secundi arma Gallum hostem pepulissent, frustra a me per hæc tempora parentis mei principatus desiderari po-

tuisset. Collibens igitur atque omni studio ad Lateranense concilium accedo: cui, nisi impius atque ingratus esse velim, deesse nusquam debeo. A sancta nostra matre ecclesia separare me, iniquissimum esset, præsertim cum ad id ipsum, quod sum, apostolicæ sedis & sanctissimæ ligæ, Romanique Cæsaris beneficium esse agnoscam ac fatear. Omnibus igitur meliori modo, via, jure, forma & causa, quibus melius, validius & efficacius possum, eligo, creo, atque constituo reverendum dominum Marinum Caracciolum apostolicum pronotarium, consiliarium & oratorem dilectum meum, verum & certum ac legitimum procuratorem, & mandatarium ac nuntium specialem, ut nomine meo in hoc sacro concilio ac Christiana religione & congregatione intersit, assistat, suffragetur, & in omnibus & singulis actis & processibus ea agat, tractet, proponat & concludat, quæ pro sanctæ Romanæ ecclesiæ reformatione, & pacandis Christiani orbis turbationibus atque incommotis, agi, firmari & concludi oportere censebitur. Polliceor autem in verbo veri principis & cum juramento, omnia & singula me firma & rata habiturum, quæ per ipsum ad hoc publicum bonum procurata, dicta, acta, gesta aut promissa fuerint. In cujus rei fidem & testimonium præsentibus fieri jussi, & non solum sigilli mei munimine, verum manus meæ propriæ subscriptione stabilivi.

Datum Papie die nono Maii, millesimo quingentesimo decimotertio.

Maximilianus.

Quo etiam finito, reverendus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus dedit mandatum illustrissimi marchionis Mantuæ, & dominus Thomas Phædra legit illud tenoris infra scripti, videlicet:

MANDATVM MARCHIONIS MANTVÆ.

Franciscus marchio Mantuæ, & sanctæ Romanæ ecclesiæ consalonerius.

Sicuti contingit nobis divino beneficio ecclesiæ sanctæ Dei sacri corporis esse membrum haud ignobile, sic nobis convenire intelligimus, præfata ecclesiæ semper inhærere, pro ea & cum ea extrema quæque pati, & more boni militis gloriosum ipsius vexillum nusquam deferere. Cum igitur alias sacrum Lateranense concilium indixerit sanctæ memoriæ Iulius papa II. dignitatis ecclesiasticæ studiosissimus, & in primis a nobis semper adorandus. Is namque ut erat pientissimus, e tenebris & umbra mortis gratuita redemptione nobis ereptis, salutem & dulcissimam libertatem restituit: propter quod immortale meritum, opinamur Deum optimum maximum, precibus nostris exauditis, retribuissse copiosam sibi in cælis mercedem. Quod quidem consilium beatissimus dominus Leo papa decimus, nuper divinitus ad apostolatus apicem evectus, (quod nobis faustum felixque futurum re ipsa perspeximus) cum maxima populi Christiani frequentia prosequitur, licet superioribus diebus speciales oratores, illustrem dominum Aloysium Gonzagam marchionem, & etiam consanguineum nostrum carissimum, & dominum Franciscum Bonarum juris utriusque doctorem, civem nostrum dilectissimum ad ejus beatitudinem venerandam adorandamque miserimus, ut in his etiam quæ in posterum occurrere

rectum

ANNO
HRIST.
1513.

ferre debeant, ut per dictum sacrum concilium & nos approbati & debite executioni demandari valeant & inviolabiliter observentur, eodem sacro concilio approbante, statuimus & ordinavimus. Ceterum, quia tam ex debito inuncti nobis desuper apostolice servitutis officii, quam ut in imminente & notorio infidelium periculo ac effusioni Christiani sanguinis, qui exigentibus nostris culpis frequenter in dies effunditur, occurratur, & dissensiones quae inter Christianos principes videntur, tollantur, cogimur inter reges & principes Christianos totis viribus pacem quaerere, cuius componendae una ex principalioribus congregationibus concilii praefati causa extitit, ut ipsa sequatur & inviolata perduret, & debite executioni demandetur, praesertim his temporibus, quibus potentia infidelium & inimicorum fidei crevisse dicitur, concilio praefato approbante, ad reges, principes & potentatus praefatos, legatos & nuntios pacis, vigiles, doctrina, experientia & probitate insignes, pro tractanda & componenda universali pace mirere disposuimus & decrevimus, utque arma deponant, domino auxiliante, quantum in nobis est, pro viribus laborare & operari, regumque & principum & potentatum huiusmodi oratores in ipso concilio praesentes pro apostolice sedis reverentia fideliumque unione requiramus, ut regibus, principibus & potentatibus suis respective haec significant, eosque nostro nomine hortentur ad ipsos legatos apostolicos benigne & honorifice tractandum & audiendum, visisque nostris tam iustis & piis per eos illis exponendis satisfaciendum: quod eos facturos credimus, ut quanto citius fieri poterit, & absque legitima exculpatione per nos mittendi legationis munus eis impositum sponte suscipere, & susceptum viriliter adimplere possint, ac patre luminum, a quo omne datum optimum est, favente, pax ipsa tractari & componi, eaque composita, sancta & necessaria contra infidelium rabiem, Christianum sanguinem silentium, expeditio fieri valeat, & pro totius Christianitatis securitate & quiete feliciter terminari. Postremo quia iam temporis dispositione calores aestivi instant, praetatorum valetudini, & ad concilium praefatum venire volentium commoditati consulentes, aliisque iustis & rationabilibus causis moti, octavam sessionem sextodecimo Kalendas Decembris proxime futuri, praefato facto concilio approbante, indicimus faciendam, praelatisque omnibus & singulis, & aliis in eodem concilio existentibus, a curia praefata recedendi, & ubi eis placuerit, ad eorum libitum commorandi; ita tamen, quod nisi dicto die sextodecimo Kalendas Decembris, cessante impedimento legitimo, praesentes fuerint, in literis indicationis ipsius concilii, & caonicis sanctionibus contra non accedentes ad concilia contentas penas incurrant, praefato facto concilio approbante, licentiam & facultatem concedimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae prorogationis, assignationis, deputacionis, constitutionis, commissisionis, continuationis, reformationis, deliberationis, monitionis, voluntatis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae in publica sessione in sacrosancta Lateranensi basilica solemniter celebrata, anno in-

catationis dominicae millesimo quingentesimo decimo tertio, quinto decimo Kalendas Iulii, pontificatus nostri anno primo.

Ia. Sadoletus,
Ia. Quetemberg.

Qua perlecta, idem episcopus petiit a patribus, an placerent eis contenta in scheda. Et omnes responderunt, placere contenta in scheda, excepto reverendo patre domino Ieremia archiepiscopo Transens, qui dixit, non placere dilaionem quoad reformationem, nec etiam quoad pacem & revocationem pragmatice. Et etiam dixit, quod cum tractatu revocationis deberet tractari de provisione faciendi super causis contentis in revocatione. Et haec fuerunt pro septima sessione. Et fuit indicta octava sessio decimo Kalendas Decembris. Super quibus omnibus & singulis dominus Marius de Perusis procurator concilii petiit instrumentum & instrumenta.

Deinde anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimo tertio, indicatione prima, die vero decima sexta mensis Decembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Leonis divina providentia papae decimo anno primo, discretus vir Bellavilla eiusdem sanctissimi domini nostri curator, in valvis basilicae principis apostolorum, & sancti Ioannis Lateranensis, ac cancellarius apostolice, publicavit literas sive schedulam prorogationis octavae sessionis, cuius tenor talis est.

Leo episcopus servus servorum Dei octavam sessionem sacri celeberrimae Lateranensis concilii, in qua terminum in septima sessione praecedente, Gallicis praelatis & eis faventibus, suaque interesse putantibus, citatis & monitis ad dicendum causam, quare sanctio pragmatice in concementibus sacrorum canonum & libertatis ecclesiae violationem nulla & invalida declarari & abrogari non deberet, praefixum; & quarum citationis & monitionis executio reproducta, & ipsorum citatorum & monitorum contumacia accusata fuerat, eisdem citatis & monitis non currere, nisi post primam sessionem, nec in aliquo eis praedicare decrevimus, ac declarationem & decisionem reformationis officialium, & haesum extirpationem, sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus & praelatis per nos commissa, referendas statuimus & ordinavimus: nec non pro universali pace inter Christianos principes & potentatus componenda, ad eos legatos & nuntios mittere disposuimus, regumque, principum & potentatum huiusmodi oratores in ipso concilio tunc praesentes, ut regibus, principibus & potentatibus suis respective id significarent, eosque nostro nomine hortentur, ad ipsos legatos apostolicos benigne & honorifice tractandum & audiendum, visisque nostris tam iustis & piis per eos illis exponendis satisfaciendum, ad decimum sextum Kalendas Decembris proxime praeteriti faciendam per nos indictam, ex certis legitimis causis tunc expressis, ad dicem Veneris post proximum festum sanctae Luciae prorogamus, quae erit xv. Kalendas Ianuarii, faciendam indiximus: terminumque citatis & monitis praefatis, ut praefertur, praefixum interrim non currere, & in aliquo eis non praedicare, nisi post octavam sessionem praefatam, decernimus & declaramus. Cum autem cardinales & praelati congregationum, quibus fidei & reformationis officialium, & pacis causa

ANNO
CHRISTI
1573.

chedulae, quam in manibus tenebant, facta, & A
realiter abjurasset, & veniam humiliter erro-
rum petissent, prioribus vestibus exuti, habitum
cum bireto rubeo cardinalium consueti induti,
per magistrum ceremoniarum, & ad osculum pedum
& oris per sanctitatem suam admissi, & capello
rubeo accepto de manu sanctitatis suae, & ad
osculum aliorum cardinalium recepti, & de
speciali gratia ad priorē locum restituti fuissent,
iuxta morem praedecessorum suorum servari solitum
in similibus, prout latius in actis publicis in
camera apostolica, & apud secretarios domesti-
cos pontificis & concilii latius continetur. Dein-
de lecta schedula praedicta, exclusisque ceteris de
more non habentibus voces definitivas in concilio,
clauso officio concilii, exceptis oratoribus
& baronibus qui remanserunt, praelatisque omni-
bus post sanctissimum in suis subselliis cum mitris
& vestibus sacris confidentibus de more.

Demum reverendus pater dominus Pompeius
de Columna episcopus Reatinus ascendit ambo-
nem, & legit quamdam schedulam tenoris infra
scripti de mandato sanctissimi domini nostri papa-
e, alta & intelligibili voce, videlicet:

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante concilio.*

* sacro La-
teranensi
concilio.

Meditatio cordis nostri assidua * sacri Lateranensis
concilii vigilans & intendens, ad ea potissimum
vertitur, quae per praedecessores nostros Romanos
pontifices pro tuitione ecclesiasticae libertatis,
deformatoremque praesertim in officiis apostolicae
sedis reformatione, ac Christi fidelium pace &
tranquillitate, provide statui & ordinari incepta,
per nostrae provisionis ministerium, debitum &
salubrem sortiantur effectum. Dudum felicis
recordationis Iulius papa secundus praedecessor
noster negotium & discussionem declarationis,
nullitatis & abrogationis assertae sanctionis
pragmaticae in partibus Gallicanis contra libertatem
praefatam in dicta sedis vilipendium, abusu
Gallicorum praelatorum & nobilium, & aliorum
laicorum eis faventium introducit, venerabilium
fratrum nostrorum, tunc suorum, sanctae Romanae
ecclesiae cardinalium, & aliorum praelatorum
congregationibus, relationemque discussorum sibi
& concilio praefato faciendam, dicto concilio
approbante commisit, Gallicosque praelatos,
capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta
& laicos illis faventes, & dicta sanctione
abutentes, omnesque alios & singulos in praemissis
sua communiter vel divisim interesse putantes,
moneri & citari infra certum competentem
terminum praesigendum, ad comparandum coram
praedecessore & concilio praefatis, causaeque
dicendum, quare sanctio praefata, illiusque
corruptela & abusus in concernentibus auctoritate
dictae ecclesiae, factorum canonum & libertatis
praefatae violationem, nulla & invalida declarari
& abrogari non deberet, statuit & ordinavit,
nec non literas suas, per quas Romanae curiae
officiales, & illorum exactiones generaliter reformaverat,
per nonnullos deputatos & deputandos, particulariter
declarari, & declarationes ipsas sibi in eodem
concilio referri praecipit, prout in literis seu
schedulis dicti Iulii praedecessoris desuper
confectis plenius continetur. Cum autem dicto
Iulio praedecessore in humanis agente, diversis
impedimentis caesantibus, citatio exequi & re-

Conc. gen. Tom. XI V.

produci, ac negotium abrogationis discuti, ac re-
formatio huiusmodi particulariter, ut intentionis
ipsius Iulii praedecessoris fuerat, fieri non poterint,
sed ipso Iulio praedecessore rebus humanis exempto,
citatio ipsa legitime executi, in proxima praecedenti
fessione per procuratorem fiscalem nostrum
reproducta, ipsorumque citatorum non comparentium
contumacia accusata, & ad ulteriora procedi
petitum fuerit: nos licet totis animi desideris nil
magis affectantes, & necessarias, propter quas
dictum concilium indictum extitit, ad debitum finem
perducere: tamen, ut mature & humaniter procederetur,
petitioni praefatae responsum non dedimus,
nuncque etiam cum praefato concilio intelligentes,
per citatos & monitos huiusmodi diversa
impedimenta allegari, quare in termino eis
praefixo comparere, defensionisque eorum allegare,
& de eorum iure docere non poterunt, ut omnis
iuste excusationis & querelae materia eis
auferatur, jam libero salvo conductu ipsi & aliis
ad concilium huiusmodi venire volentibus in dicta
proxima praecedenti fessione concessio, cardinalium
aliorumque praelatorum, qui praemissa & alias
conciliares materias audiant, discant, auditaque
& discussa in eodem concilio referant, particulari
deputatione per nos facta, etiam ut majorem
nostram & concilii praefati erga eos benignitatem
sentiant, eodem sacro concilio approbante,
terminum citationis & monitionis huiusmodi
praefixum usque ad primam sessionem post
Kalendas Novembris proxime venturi tenendam
prorogavimus; ipsumque terminum illis non curere,
nisi post primam sessionem praedictam tenendam,
nec in aliquo praedecreto decernimus. Et insuper
cum ultra cardinales jam deputatos, nonnullos
praelatos per dictum concilium electos, additis
aliquibus ex legitimis causis, qui reformationi
praedictae generali intendere debeant, deputaverimus,
sitque nostra firma intentio & dispositio,
universalem reformationem, tamquam utilem &
necessariam ad dominici agri purgationem &
culturae, omnino proficere, domino disponente:
sed quia graves querelae in dies contra officialium
Romanae curiae abusus & extorsiones ad nos
deferuntur ex diversis orbis partibus, dictaque
reformatio jam coepta tempore felicis recordationis
Iulii secundi praedecessoris nostri fuerit, sacro
approbante concilio, ideo ad hoc ut illa citius
terminetur, & ea absoluta, ad alias reformationis
partes deveniri possit, & querelae praedictae
tollantur, quod cardinales & praelati per
ipsam reformationem deputati, auditis prius
& intellectis officialibus praefatis, eorumque
iuribus examinatis, reformationem praedictam
iuxta tenorem literarum dicti Iulii praedecessoris
desuper editarum, & concilii praefati in tertia
sive quarta sessione determinationem; ac iuxta
primaevas officiorum institutiones seu antiquas
consuetudines, usque ad tempora pia memoriae
Sixti quarti etiam praedecessoris nostri observatas,
vel alias, prout eis videbitur, facere, formareque
& modos, quos officiales ipsi in exigendis
taxis, emolumentis regalibus & proventibus
quibuscumque servare, & a quibus sub penis in
literis ipsius Iulii praedecessoris desuper contentis
abstinere teneantur, particulariter & distincte
declarare & decidere, ac reformationem & decisionem
per eos faciendam, in proxima futura vel aliis
fessionibus, quibus commode id fieri poterit, re-

L ferre

primitiis adorato, præsepio, castrametare, & factam precioso sanguine humum desideram tuis tentoriis fode. Extensis autem in Hierosolymitanis arcibus tuis aquilæ feris, alteram altera Ierusalem facile conquiseris. Alteram inquam, cujus non petra solidata, sed lapis angularis est Christus, qui que in una crucifixus apparuit, in altera gloriosus manet in sæcula, comitaberis rex regem gloriæ: constituet te supra multa longe majora, qui in pauca te fidelem & catholicum adinvenit. Et denique, ne prolixius vagari videar, quam ipsa rei series exposcit, tu, qui inter ceteros facti christmate unctos reges solus catholicus, & non ab re, nuncuparis, fidei catholicæ ac tuum nomen & ditionem, dum datur occasio, ut solitus es, extendere, ampliare, dilata, ne (quod Deus avertat) quando diutius oppressis Christianis suppetias feramus, suppetiis præsertim nobis opus sit, vicino jam hoste acceptimo perterritis. Vale, regum optime, diuque vive regnorum amœnitate felicissimus. Romæ ex ædibus reverendi domini mei cardinalis Arborensis undecimo Kalendas Iulii, anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo decimo tertio, pontificatus domini nostri Leonis papæ decimi anno primo.

Nihil impossibile erit vobis. Matthæi XVII.

Matth. 17. Ascensus ad superos, unde venerat, servator noster Iesus, beatissime pontifex, missus pariter athletic suis paraclerum Spiritum, quo totius orbis accolæ aggredi, invadere & expugnare non formidarent: *Si habueritis, inquit, fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Cujus firma veræ fidei institutoris pollicitatione confusus, tantorum patrum qui hoc ipso in loco ante me verba fecerunt, quorum ego corrigiam calcementi nedum solvere, verum deosculari videor minus dignus, auctoritatem, doctrinam, gravitatem prægrandes donarum artium & eloquentiæ torrentes admiratus, nihil de hac omnium celebratissima per gloriose memoriæ Iulium secundum indicta, nihil de aliis per alios sanctitatis tuæ prædecessores celebratis synodis, cum tot & tanta, tanque luculenter & copiose dicta sint, differendum putavi, nisi ut jam tandem uberimum aliquem fructum tanti ovium Christi satagentissimi pastoris, tantarumque ovium secundus confessus, ex hoc sacro Dei ovili fecundet, pullulet, pariat, & contra immanissimos fidei nostræ hostes, contra Christiani sanguinis subundas feras, contra patrimonium Christi tyrannice occupantes, arma lucis induti, Christianorum arma convertamus. Et licet Modruensis præsul in proxime habita sessione, & Lucensium primo, Florentinæ deinde reipublicæ, postremo serenissimi Poloniæ regis oratores insignes in reverentia tibi & regis tui & gentium tuorum nomine exhibita, de hujusmodi bello suscipiendo multa sapientissime distruerint, quia tamen paucis tanta completi nequiverunt, quin plura aliis recensenda reliquerint, ut eo libentius communi Christianorum iacturæ consulatur, quo instantius periculum formidandum est: utque ea omnia, & si pluries repetita, balbus ego & hebes, ac ab omni dicendi genere immunis, paucis absolvam, vosque delidiosi & segnes, jamjam expergiscentes, non ingrata audire, & audita exequi possitis, Gabrielis prece solita Deiparæ nostræ præsidium imploremus: Ave Maria, &c.

Nihil impossibile erit vobis.

Verberabat jam tertio, cui insidebat, asinum Balaam, beatissime Christiani gregis animarum protomedice, quia quo vellet herus, noller asinæ, obvii angeli expavescens gladium, iter facere. Aperu it dominus os asinæ conquerentis, & contra nutum Dei verberantis Balaam oculos divino fulgore lustravit, ut quod humano capite erat delicturus in Deum, asinæ verbis a labris angeli iusta capesseret, jubentem adoraret, ejusque nauti pareret. Quid mirum ergo? Quid, qui dum antelocutus est in igne, in rubo, & nunc in asina, loquatur in me Deus? & ab eo quem rectum teris tramitem, tibi deviate consulat, labia mea aperiens, ut os meum annuntiet laudem suam? Reus profecto, ni fallor, verum iter proficisci, si jam restituro & aucto B. Petri patrimonio, pacato aliquanto Italia tumultu, compositis demum Christianorum principum nonnullis simulatibus, daretur Turcarum rabiem exinde frenatum iri. Sed ubi periculum majus intenditur, ut aiebat in sacro Lugdunensi concilio prædecessor tuus Gregorius, ut tu, decimus, ibi pericul dubio plenius esse consulendum censeo. Instat Turcarum gladius faucibus nostris, & nos ejus acumini colla submittimus: obrepit litora, & ad auratos recessus illecebris educati comprimimur. Depopulatur oppida, vastat agros, grassatur in comitis, & nos segnitie marcescimus. A propriis latibus evellimur, retrahimur ad hos qui extant, sacros penates. Illi igne, fetore, tormentis in universam undequaque Christianam reipublicam: nos in nosipsis sævientes, illis ad nostrum interitum opitulamur. Nos ut parva tæmatur, amittimus magna illi, ut majora sibi posterisque suis relinquunt hereditatis monumenta, grandia quæque sua, quæ discordia dilabantur, hoc faciunt & parvipendunt. Ita ut si invictissimille Ferdinandus Hispaniarum sceptra feliciter tenens, vitæ umbratilis amator exstitisset, tantum Granatæ regnum, & quasi rotam illam Bæticam provinciam, in occiduo nostro octingentis ferme annis a Mauritania occupatam, in veri Dei cultum ac ditionem suam venire minime coegisset: ut quod in oriente aliorum principum inertia orthodoxæ ditioni per infideles obtinuerat, id ipsum catholicus princeps catholice fidei & sibi ipsi in occidente restitueret. Reminiscens divini verbi, si contra fidei hostes fide & armis dimicandum erat, nihil formidandum, nihil impossibile futurum auspicabatur. Si his igitur armis contra inermes dimicandum nobis est, & nihil impossibile erit nobis: aggrediamur nobis debitam provinciam, amplectamur omnium sanctissimam expeditionem, irquam in perterritos hostes, jam sæcæ suæ, secundum eorum prophetiam, finem perimescentes, quæ sexcentis circiter annis post saluterum virginis partum incepisse, & secundum astrorum peritos, brevi finienda esse perhibetur; in tali asserentes signo initium habuisse, ut diu durare posse impossibile sit, aut supra naturam magis, seu ob peccatorum nostrorum demerita. Quod ab Alio noto regis Armeniæ fratte facile comprobatur, dum in orientali scribens historia, esse apud Mahumetanos hostes indubiam prophetiam, cujus prætextu ad annum millesimum quingentesimum a Christi ortu duraturam eorum sæctam, pro comperto asseverat. In isto obitet centum annorum curriculo,

causæ hujusmodi commissæ fuerunt, licet omni studio & diligentia circa illarum expeditionem elaboraverint, quia ramen resolutiones per eos factæ in debitam schedulam adhuc reduci non potuerunt, id infra pridum factum esse; ac proxima dies Veneris, qua dicta octava sessio per nos indicta teneri debeat, instare nescatur: Nos igitur ex præmissis & aliis causis super hoc providere volentes, de venerabilium fratrum nostrorum consilio & unanimi consensu, octavam sessionem & diem Veneris hujusmodi ad diem Lunæ proxime futurum prorogamus, & octavam sessionem ipsam dicta die Lunæ, quæ erit decima quarta Kalendas Januarii, faciendam indicimus, terminumque citatis & monitis præfatis, ut præfertur, præfixum interim non currere, & in aliquo eis non præjudicare, nisi post ipsam octavam sessionem, decernimus & declaramus.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimotertio, Idibus Decembris, pontificatus nostri anno primo.

P L A C E T.

Deinde die decima septima ejusdem mensis fuit congregatio in capella superiori palatii apostolici omnium trium congregationum, super fide, pace & reformatione: in qua reverendissimi domini cardinales & prælati deputati legerunt schedulas res super fide, pace & reformatione, quæ in octava sessione inferuntur, & hoc post multas congregationes prius factas super hujusmodi consultatione.

Invictissimo & augustissimo principi Ferdinando Hispaniarum sceptrum tenenti, Aragonum, utriusque Sicilie ac Jerusalem regi catholico, Balthassar del Rio scholasticus Myndonensis, apostolica sedis protonotarius, debitam mancipii reverentiam, & felicitatem P. D.

Aristoteles philosophantium princeps, invictissime rex, Callisthenem suum auditorem ad magnum Alexandrum condiscipulum mittens, monuisse fertur, ut cum eo aut quam rarissime, aut quam jucundissime loqueretur, quo apud regias aures vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior. Xenocrates quoque philosophus alter, qui nobis multa audire, pauca vero loqui licere, & ea propter duas nobis a natura aures, & os unum institutum fuisse aiebat, cum maledico quorundam sermone summo cum silentio interesset, interrogatus, cur solus linguam cohiberet: Quis dixisse me, inquit, aliquando pœnituit, tacuisse nunquam. Grave quidem alterius præceptum, alterius autem præclara sententia fuit. At ego, cum a silentio jucunditatem, a jucunditate veritatem sæpius procul esse conspexerim, æstimavi tutius mihi fore, amicum habere Platonem: sed salubrius, dominam & parentem veritatem colere: quia quanto magis veritati præsto sum, tanto minus a rerum omnium officis via & vita secedere videor. Quam ob rem cum in dies & in horas famacrebuerit, atrociores impræsentiarum hostem habere Christianam religionem, quam antehac fuerimus experti, quem amicis & affinis, consanguineis & fratribus, proprio denique sanguini non peperisse intelleximus: nam & binos ex fratre nepotes, & fratrem ipsum (nepotibus prius strangulatis, ut sanctissimo domino nostro Leoni, & sacrosancto cardinalium senatus nudiustertius per fide dignas literas denunciatum est) nu-

Concil. general. Tom. XIV.

A perime occidisse non expavit, Hungariæ regnum mox invasurus, cujus jam duo emporia, regni præcipua antemuralia, igne vastavit, quo illinc commodior sit illi ad nos aditus. Ego vero tanto repente læcessitus infelici nuntio, utriusque spreto philosophi consilio, licet alios hac ipsa de re verba fecisse, & parum aut nihil ad tam sanctum opus animos allexisse comperim, ut quemadmodum duræ cautes assiduo lymphæ tenui delapsu perforantur, ita & inconcussa audientium mentes, quibus quæ reipublicæ nostræ conducunt, quandoque obaudire mos est, repetita toties vivida verborum vi penetrantur, accendantur, incitentur, efflagitant a maxime venerando an-

B tistite domino Laurentio Puccio Florentino, felicitis recordationis Iulii secundi pontificis maximi & in ejus locum successit Leonis sanctissimi a datandis dictandisque literis apostolicis obsequentissimo mancipio, & veræ hujus Romanæ curiæ præfulgido fidere, literatorum præsidio, & denique absque adulationis labe, bonitatis integritatisque cultore optimo, & de majestate tua optime merito; qui dum proxime exacto anno coram vigili pastore Iulio præfato de dominica passione ac mortis nostræ morte me concionantem audiret, de hac ipsa sanctissima in Turcas expeditione orationem aliquando habere me cogit; non potui tandem in tanta rei necessitudine rerumque expectatione formidolosus non paruisse, ac parendo carpitim non tetigisse nonnulla de re, deque aliis Christianis principibus, quibus Christianæ reipublicæ tutandæ ampliandæque cura est. Inter quos quia eminentissimum sidus semper fulsisti, etiam si ad gloriæ tuæ amulorum perniciem, majestati tuæ assentari videar, dum vera loquor, loqui non puder. Nec puduit pariter aperta voce mutire, & in media urbis & orbis terrarum, ac universalis ecclesiæ sacrosancta area propalam bonos extulisse, de fide catholica bene meritos commendasse, Christiani nominis hostium domitores alii prætulisse, reliquos vero sibi tantum natos principes, ut aiebat divinus ille Plato, silentio præteruisse, clarisque tuis facinoribus intentos ad hanc sanctissimam expeditionem maxime necessariam invitasse & provocasse. Accipe igitur, augustissime princeps, subditi tibi addictissimi, homagiique tibi debiti lucubratiunculam hanc qualemcumque, quam coram tuo & aliorum principum solio, te absente, ac si præsentem fuerim intuitus, non intempestive habui. Et quia coram tanto confesso ineptias meas vesane fortassis prodero sum ausus, nunc in lucem edere majestati etiam tuæ eisdem temere, reverenter tamen dicere non sum veritus, sciens in Christi negotio præsentaneo morem tibi gessisse, & votive tibi fuisse obsecutum, dum non immerito ab omnibus recte sententibus regum exemplar Christianorum, ut es, & haberi & judicari, cuius propterea omnes Dei causam, teque causæ ejusdem causidici appellant, tutorem prædicant, & ecclesiasticæ colunt libertatis assertorem, Orationi igitur nostræ, quæ quid orti aut curatum vacato acciderit, rex sacratissime, intende prospere, procede & regna, non isthic tantum, sed in medio illo orbis terrarum & Iosaphat umbilico, ibique, ubi Christus mortem nostram moriendo destruxit ubi & vitam resurgendo reparavit, quo ipsum rursus supremum judicem venturum speramus, pro acquirenda tua Jerusalem, pro visendo Calvarie loco, pro colendo vitæ nostræ sepulchro, pro adorando, jam a regibus fidei nostræ

L ij primitius

ANNO
CHRISTI
1513.

Psalm. 71.

a fluctuosa

Ioan. 12.

Ioan. 18.

Luc. 11.

Psalm. 79.

Thren. 1.

Isa. 61.

Ierem. 31.

Thren. 1.

archidiaconus & colendus collega tunc exitebas, A denuntiariū est. Quo in confictu supra quadraginta hostium millia caesa fuisse, pro competito habemus. Et si, ut utinam jam datum esset solam tantorum principum manum in veros hostes converti potuisse, credidissem profecto de te, Leo maxime, eorumdem regum impensa illud propheticū psalmi dictum: *Dominabitur amari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Aethiopes, & inimici ejus terram lingent. Et adorabunt eum omnes reges, & omnes gentes servient ei.* Tu vero, qui summi Dei geris vices in terris, quique Christi tunicam, scissurā jam proximam, inconfutibilem, ut erat, praeservasti, universalisque ecclesiae cardines & principes, ut olim manus domini apostolorum principem a fluctibus, ne mergeretur erexit, tu quoque in hac lacrymarum fluctuosa valle, ne dissensionis turbine obtuerentur, crexisti, evocasti, ovesque ipsas tuas, vocem tuam audientes, pastoris boni vestigia & verba secutus, ad te traxisti: quandoquidem dudum ante oves existens, praedicebas: *Cum exaltatus fuero, omnia traham mecum.* Traxisti, inquam, domine, omnia ad te, quando que aberant ab ovili oves, jam pastor effectus attrahis, foves, amplexaris, ut villicationis tuae rationem redditurus, Dei verba dicas Deo: *Quos mihi dedisti, non perdidisti ex eis quemquam.* Attrahit pariter & convoca religionis nostrae seculares principes, compone eorum similitates; largiantur te duce unius saltem triennii sanctissimas inducias Deo, quae mediocri amico etiam non efflagitanti darentur, ut rixis tandem particularibus sedatis, majus & validius copiarum corpus efficiamini: quia nullum robur tam firmum atque solidum, quod divisum non debilitetur, non cadat, non dissipetur. Ignis in stipites segregatus, extinguitur: domus in lapides divisa corruit: navis in tabulas discissa demergitur: *Omne regnum in seipsum divisum, ut aiebat legislator nollet, desolat.* Christianis etiam principibus inter se dissidentibus, prolabitur funditus Christiana religio: & denique nihil est, quod concordia non conflet, cadat discordia. Pariat ergo concordēs animos concordēs fides, & concordibus membris te sanctissimum amplexantibus caput, D expurgare in Dei sub sidium, oblitiscere populū tuum & domum patris tui. *Excita, domine, potentiam tuam, & veni.* Succurre miseris explosis Christicolis, qui te praestolantur. Consule renatae labenti religioni, quia omnes amici ejus preverunt eam, & non est qui consolatur eam ex omnibus caris ejus. Audi dominum, quia te de causa in hunc terrarum orbem miserit, & qua, delenda praesertim Mahumetica sectae tempestate, oves suas tibi crediderit. *Ut consolarer, inquit, omnes lugentes Sion, & ponerem consolationem lugentibus Sion.* Tuo nempe gladio fretus: *Convertam;* ait, *luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & laticabo a dolore.* Hac propterea ipsi fide sacuri, Convertite, clamitant, luctum nostrum in gaudium: *nam via Sion lugent, quia non sunt qui veniant in eius levamen, & ipsa oppressa est amaritudine.* Tria enim hoc uno nondum exacto anno, ut hanc consolationis spem jam brevi complendam facilius crederemus & intueremur, operata est in te Dei omnipotentia maximi, dive Leo: mirabilem, primum, tuam mediis ab hostibus libertatem, non hominum, sed Dei manu donatam; desperatam, alterum, in proprios lares & patriae amplexus reductionem & receptionem;

reliquū, quod non ab te, nec nisi (ut ego ipse vidi, vidi, inquam, immeritis vidi, & qui vidi, testimonium perhibuit; & scitis patres, & quia verum est testimonium ejus) vere divina providentia factum censendum est, quod te facerimus iste senatus ex tot tantisque patribus, tibi aetate majoribus, meritis & vitae integritate paribus, juniorum in senem, fratrem, & ut ita dixerim, filium in patrem, collegam in dominum, in Petri successorem, in summum sacerdotem, in Christi vicarium elegerint, assumpserint, adoraverint, ut hanc scilicet sanctam provinciam assumeres, assumptam prosequeris, & longo saltem temporis intervallo longævus perfreres, perfectam pacares, & Christiano dogmate insisteres: ac ceu leo rex quadrupedum, tu alter Leo, hominum non alter rex tantum, sed regum rex, & orbis terrarum monarcha effectus, alias oves quas habes, quae non sunt de hoc ovili, ad tuum ovile reduceres, alliceres, devocares. *Accingere ergo gladio tuo super femur tuum potentissime:* nam & tu duos gladios habes, spirituales scilicet & temporales. Altero igitur evaginato, altero in vaginam reposito, in hostes irue, quia nihil impossibile erit tibi. Vinces profecto, quia vicit Leo. Aggredere etiam tamen gloriae, tibi qui legitime certaverit, coronabitur. Dissolve compedibus mancipatos, asserere pedibus astrictos, aufer vinculis manicas, audi nostrorum lugubres ululatus, excogita miserandos gemitus, pensa lacrymarum & sanguinis profundos torrentes, perpende flebiles singultus. Volve tecum animo, quod nefandas strages, quot sanguinolentas caedes, quot incendia, quot excidia, Christianorum, quot Dei nostri templa incensa, diruta, profanata, & ceu prostibula spurcata existima. Misereere nostrae Christianae republicae hanc sacram synodum appellantis, vociferantisque: *Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei.* Fer illis opem, discepe ergastula, vindica captivos, manumitte concatenatos. Ecce te invitat rex propheta: *Dirumpamus, ait, vincula eorum, & prosciamus a nobis jugum ipsorum.* Deduc eos ad tuum & domini jugum suave, quia cadent. *Cadent enim a latero tuo mille, & decem millia a dextris tuis.* Et unum interea excogita pontificum felicissime. Si nunc atrocissimae Turcarum sitimine obsumus, quo in statu nos, quo in ambiguo posteros nostros, ad has Europae rimas compressos, sumus relicti? Et si nihil impossibile erit nobis, contra patrimonium Christi occupantes, contra fidei nostrae hostes, contra inimicos crucis arma sumamus. Ad quod etiam electionis vas nos hortatur, dicens: *Persequimini inimicos crucis, quorum sumus interitus est.* Si ergo interitus, audeamus, certa Pauli sponse securi. Tuque beatissime pontifex, quem item sacrosancta haec synodus appellat, obtestatur, & in prophetae verbis proclamat: *Tu es qui restitues hereditatem meam mihi:* cujus ductu & auspicio Christiana religio reviviscit, nitere, ut te duce, qui bonitate insignis, sapientia praecipuus, providentia circumspectus, praepotens atque auctoritate gravis, consilio & rerum experientia pollens, Christianae republicae primus & caput es, sit nna fides, unum baptisma: denique, ut es unus pastor, sit unum ovile: ut hac orbis machina sub illius qui pastor bonus est, bacillo, fide & drione introducta, quam ipse fere mercedem copiosam in caelis pro fidei nostrae retributione spondit, eam ipsi operibus assequamur. Dixi.

SESSIO VI.
Ioan. 11.

Psalm. 44.

2. Tim. 2.

Job. 19.

Psalm. 2.

Psalm. 90.

Philip. 3.

Psalm. 15.

curriculo, quorum jam tertium cum decimo super-
putamus, deleri radicibus tantam superstitionem,
si non negligimus, si otio non torpemus, aut ne-
gotio non distidemus, ambigendum non est. Lex
enim & prophetæ eorum usque ad Ioannem Me-
dicem, qui insecta terrarum orbis membra ab-
scinderet, diruet, & ut leo rugiens devorabit. Quæ
omnia licet aliter se haberent, quam supra præ-
nuntiamus, urget tamen necessitas, impellit ratio,
cogit & hortatur nos ipsa nostra jam imminuta
respublica. Nam ante Eubææ & Aulonis incen-
dium, dum senatus Veneris nobis arx Christiana
& propugnaculum exiit, mare illud piratis om-
nibus & gassatoribus vacuum andvimus. Redac-
tis tamen in miseram Turcarum servitutem Eub-
œa & Aulone, liber eis ad nos pater aditus. No-
vit quæ loquor, signisera illa immortalis memoriæ
Iulii secundi cataphracta quadritemis, ab hosti-
bus haud dudum prope Corinthe expilata & di-
repta. Expectatæ sunt, nec multo post, tres aliæ ca-
tholici regis validissimæ trirèmes, & introclufi
Christiani, sui nominis hostium effertam in-
vicem. Quarum vexillis, pro dolor, velut pisces
lani esca, ceteros maria sulcantes Christicolæ,
ni Deus avertat, deplutent, disceptent, devora-
bunt. Sensit quæ recolo, felicis recordationis Six-
tus quartus, qui tunc Ferdinando Parthenopeo
regi, sacri collegii & subditorum ecclesiæ com-
muni pecunia aditus, maximo terrestri exercitu
contracto, instructa cum apostolico legato muni-
tissima classe, suppeticas misit. Quia trajecto ex
Aulone Adriatico sinu, & expositis in Apuliam
haud exiguis militum copiis, tanto impetu Hy-
druntem ejus regionis metropolim oppugnate
adortus est quidam Mahumeti Ottomanî dux
impiger, ut paucis paulo post diebus transactis,
nemine interum ante suppetas Sixti succurrente,
illam vi cepit, omnique crudelitatis genere in
ea sit debacchatus, & archiepiscopo pontificalia
paramenta induto, cum clero & civibus in eccle-
sia trucidato, sacris omnibus profanatis, prosti-
tutis virginibus, junioribus cum pueris Byzan-
tium in lugubrem captivitatem transmissis, ma-
gnam utriusque Siciliæ jacuram, sed maximum toti
Christiano orbi terrorem incussit. Nam si præ-
ter suppetas ipsas ecclesiæ, divinum auxilium
tunc nobis præsto non fuisset, quod imperantis
Mahumeti mors, & inter filios discordia interve-
nerat, actum erat de his quæ extant, Europæ an-
gustius, quæ formidandum nobis esset, quod illud
incendium latinis fuerat distendendum. Sed quos
suo ipsius precioso sanguine mercatus est Chris-
tus, noluit periclitanti bus suæ subventionis pe-
nitus deesse subsidium. Taceo quot idem Mahu-
metus, vivente nunc Turcarum tyranno longe
mitior & humanior, a nostris manibus suo imperio,
regno subdidit. Nam præter Pontum, Bithy-
niam, Cappadociam, Paphlagoniam, Ciliciam,
Pamphyliam, Lyciam, Cariam, Lydiam ac Phry-
giam, regna, provincias, urbes insignes, totum
fere Hellepontum adussit. Petam & Mitylenem
Ianuensium colonias diripuit, Peloponnesum
invasit, ipsisque Achaïæ, Acarnaniæ, Epiri, ma-
joris Macedoniæ Christianis populis non peper-
cit. Raxiam pariter & Serviam provincias, ac
quidquid ab Hadrianopoli, Savumque & Da-
nubium amnes interjacet, suæ ditioni adscripsit,
& a nostra abstulit. Valachi capti propter timore
perculsi, pro majori parte ad ipsum defecerunt.
Bosniam postmodum obrepens, velut horrenda
tempestas, Cerbereis faucibus exhaustit usque

Council. general. Tom. XIV.

A adeo; ut senes & infantes, quorum ætati indul-
gendum; feminas, quarum sexui naturæ lege par-
cendum erat, ceterosque locorum incolam pla-
teis concatenatos, seu boves evicerati, mactati,
dilacerati canino rictu nefarie jussit. Illinc Sino-
pem & Trapezundam, verusta nostrorum monu-
menta majorum, suæ feritati subegit. Ipsam de-
nique Byzantium Constantinam urbem augustam
sub fide fœderis quiescentem (ac si ab infidelibus
fides, ab immanissimis pietas, a perfidis hostibus
vita speranda esset) machinis & tormentis ex-
templo & inopinatè oppressam vi cepit, eisque
universa plebè venundata, & in atrocissimam
servitutem subacta, expugnavit, diripuit, adussit.
Et ut nobilitatem omnem penitus deleteret, ac in-
digentæ nobiles Christi milites ingenui, sub ficta
libertatis spe frustrarentur, sævus ille canis eos-
dem jam libertate donatos repente obruncati
præcepit.

Nostra, nostra, inquam, hæc, non proavorum
tempestate accidisse comperimus: & si jamjam
per caritatis alumnum, maximeque reverendissi-
mum Hungariæ cardinalem, quem interea &
sanctissime quidem, pro te & sacrosancta ista fe-
de, omnium sanctissimæ legationis officio fun-
C gi statuis, imminens Turcarum imperatori,
procella non retunditur & propulsatur; vereor,
pater beatissime, vereor, patres amplissimi, ne
dum absenti hinc Hungariæ & Poloniæ calami-
tati non consulitur, nostrarum præsentancam for-
midemus, ino (quod absit) deploramus, lamen-
temur, patiamur. Sed quid in externis, ut ita di-
cam, enarrantis tempus contero? Nosti, pater
beatissime, Coclearium oppidum Valentini lito-
ris, Capritanum castrum Arborensis marchionatus,
& alia utriusque Hesperia & insularum maris
nostri maritima loca, quæ nostri nominis hostes,
circumventores & piratæ propalam assidue depo-
pulantur. Pensata, oro, quanti te, quanti sacro-
sanctam istam sedem, quanti faciant ceteros Chri-
stianæ reipublicæ primores intestinis bellis labo-
rantes, qui nostri usque domini præcordia pe-
netrare non expavefunt: quorum contagiosam
pestem si per Africæ fines Ferdinandus noster non
compescessisset, irruiissent enimvero in nos, & ceu
dudum fecerint, huic sacra Lateranensi basilicæ,
igne supposito tunc dilapsæ, nunc minime peper-
cissent. Novèrunt tamen ejus potentia scintil-
lam Melhila, Auranum, *Buzia, Tripolis, civi-
tates perpulcræ, Mazarquibir, & alii portus ce-
leberissimi, quibus rex ipse alter Hannibalis * an-
nulus, nobis vero nostri & Romani sanguinis
vindex & ultor est. Ladislaum etiam Hungariæ
regem serenissimum, Christianæ religionis athle-
tam & ducem strenuum, ne silentio prætereamus,
suis tantum regni primatibus comitatum, innum-
eram sæpe hostium multitudinem aut proflig-
gasse, aut dam nostra ambire studebant, sua pro-
pria reliquisse, tergaque & vitam nostrorum ma-
nibus sæpius dedisse, non dubitamus. Emmanue-
lem pariter Lusitanorum regem, fidei nostræ fi-
dus præclarum, orientis viscera nostris a Gadibus
usque aurotam & Gangem penetrasse, fidei ex-
pertes vexillo crucis insignivisse, paganas gentes
domuisse, in ditionem nostram venire coegisse,
nemo nostrum ambigit. Sigismundum præterea
Poloniæ regem, assiduum & acerrimum infide-
lium domitorem, contra Tartaros & alios hostes
convincinos dimicantem, maximam reportasse vi-
ctoriam, perennis memoriæ Iulii secundo &
sacrosancto huic collegio, cuius tu præcipuus
L iij archi-

*Buzia,

†f. xmulus.

ANNO
CHRISTI
1513.

Reverendus pater dominus Ioannes Aquilanus.

Reverendus pater dominus Bartholomæus Iustinopolitanus.

Reverendus pater dominus Albertus Valvensis.

Reverendus pater dominus Ioannes Sibinicensis.

Reverendus pater dominus Iannorius Trojanus.

Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.

Reverendus pater dominus Ioannes Sarfaintensis.

Reverendus pater dominus Ioannes Tudensis.

Reverendus pater dominus Marrinus Zarnensis.

Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Calenensis.

Reverendus pater dominus Hugo * Rhegiensis.

Reverendus pater dominus Aloysius Iporiensis.

Reverendus pater dominus Marinus * Minerniensis.

Reverendus pater dominus Matthæus Vmbriaticensis.

Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenensis.

Reverendus pater dominus Robertus Civitatenensis.

Reverendus pater dominus Iacobus Marficanus.

Reverendus pater dominus Christophorus Cæsenatensis.

Reverendus pater dominus Theſeus Recanatenensis.

Reverendus pater dominus Corradus Astunensis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Icinensis.

Reverendus pater dominus Michael Atchenſis.

Reverendus pater dominus Ioannes Elnensis.

Reverendus pater dominus Lambertus Venuſinus.

Reverendus pater dominus Antonius Urbinateſis.

Reverendus pater dominus Andreas Lauſanenſis.

Reverendus pater dominus Sixtus Salutiari.

Reverendus pater dominus Marcus Senogallienſis.

Reverendus pater dominus Vincentius Signinus.

Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenſinus.

Reverendus pater dominus Baptiſta Vincienſis.

Reverendus pater dominus Petrus Paulus Aſſinſis.

Reverendus pater dominus Nicolaus Corſulienſis.

Reverendus pater dominus Hugolinus Licienſis.

Reverendus pater dominus Hercules Vrbevetanus.

Reverendus pater dominus Franciſcus Biſignianenſis.

Reverendus pater dominus Galeſius Bellunenſis.

Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenſis.

Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Anglonenſis.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptiſta Marianenſis.

Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.

Reverendus pater dominus Gabriel Calvensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Squilacensis.

Reverendus pater dominus Iacobus Aquinatenſis.

Reverendus pater dominus Alexius Melſitanus.

Reverendus pater dominus Iofue Eſculanus.

Reverendus pater dominus Ioannes Dominicus Terdonenſis.

Reverendus pater dominus Petrus Caſtelli maris.

Reverendus pater dominus Marius Vrgentinus.

Reverendus pater dominus Benedictus Chienſis.

Reverendus pater dominus Vincentius Cajacenſis.

Reverendus pater dominus Andreas Literenſis.

Reverendus pater dominus Larinus Veſtanus.

Reverendus pater dominus Iulianus Agrigentinus.

Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricenſis.

Reverendus pater dominus Hieronymus Aſculanus.

Abbates.

Reverendus pater dominus Blaſius genetalis Valis umbroſæ

Reverendus pater dominus Petrus Camaldulenſis.

Reverendus pater dominus Zacharias Sebaſtenſis.

Reverendus pater dominus Ioannes ſancti Sebaſtiani extra Urbem.

Reverendus pater dominus Nicolaus ſancti Gregorii de Vrbe.

Generales ordinum.

Reverendus pater dominus Hilarius præceptor ſancti Spiritus.

Reverendus pater dominus Thomas generalis ſancti Domini.

Reverendus pater dominus Bernardinus ſancti Franciſci.

Reverendus pater dominus Egidius, eremitarum ſancti Auguſtini.

Reverendus pater dominus Angelus ſanctæ Mariæ Servorum.

Oratores & illuſtres domini.

Illuſtris dominus Maria Sfortia, & illuſtris dominus Albertus Pius de Carpi, & Antonius Iuba, ſereniſſimi Maximiliani electi imperatoris oratores.

Magnificus dominus Ludovicus de Solier Chriſtianiſſimi regis Franciæ orator.

Magnificus dominus Hieronymus de Vich catholici regis Ferdinandi Aragonum orator.

Magnificus dominus Torus Lupus de Lapide eques, & Benſo de Alvenſchn, & Ioannes Benccivil, oratores illuſtris domini Ioachim marchionis Brandeburgenſis electoris imperii.

Magnificus dominus Petrus Landus orator illuſtriſſimi domini Venetorum.

Reverendus pater dominus Marinus Caracciolus, protonotarius apoſtolicus, orator illuſtriſſimi domini Maximiliani Sfortiæ ducis Mediolanenſis.

Oratores domini Florentinorum.

Magnifici

* Parentinensis.

* Menernicensis.

B

C

D

E

SESSIO
VIII.

In nomine domini. Amen. Anno a natiuitate domini millesimo quingentesimo decimo tertio, indictione prima, die vero Lunæ decima septima mensis Decembris, celebrata fuit octava sessio concilii generalis in sacrosancta basilica Lateranensi, presente & præsidente sanctissimo domino nostro Leone papa decimo. Et fuerunt præsenes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, generales ordinum, oratores principum, & illustrissimi domini, ac in sacra pagina & urraque censura doctores celeberrimi, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portu-
en-
sis.
Reverendissimus dominus Franciscus Tiburti-
en-
sis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænesti-
nus.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Ioannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli san-
cti Chryfogoni.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ
Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctæ Susannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Carolus tituli sanctæ
Ceciliæ.
Reverendissimus dominus Christophorus sanctæ
Praxedis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sancti
Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S.
Sabinæ, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
ctorum quattuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Federicus de sancto
Severino, sancti Angeli.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ
Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ
in Porticu, de Corneliis.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti
Theodori.
Reverendissimus dominus Matthæus sancti An-
geli Gurcen-
sis.
Reverendissimus dominus Iulius sanctæ Mariæ
* de Navicula.
Reverendissimus dominus Innocentius sancto-
rum Cosmæ & Damiani.

Patriarchæ & assistentes pape, & oratores.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisi-
nus episcopus & gubernator Urbis.

A Reverendus pater dominus Cláudius Massilien-
sis episcopus Christianissimi Francorum regis
orator.

Reverendus pater dominus Ioannes Gnezne-
nsis archiepiscopus, orator regis Poloniae.

Reverendus pater dominus Berrrandus episcopus
Adriensis & orator ducis Ferrariæ.

Reverendus pater dominus Dominicus episcopus
Aquen-
sis, marchionis Montisferrati orator.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandri-
nus.

Reverendus pater dominus Alphonsus Antio-
chenus.

B Reverendus pater dominus Robertus archiepi-
scopus Reginus.

Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius
Senen-
sis.

Reverendus pater dominus Gabriel Dyr-
rachien-
sis.

Reverendus pater dominus Franciscus Confa-
nen-
sis.

Reverendus pater dominus Pompeius Rea-
tinus.

Reverendus pater dominus Andreas Miletensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Taurin-
ensis.

C Reverendus pater dominus Ioannes Baptista
Cavallicen-
sis.

Reverendus pater dominus Iulianus Vulterra-
nus.

Reverendus pater dominus Dominicus Luce-
rinus.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Iulius Corinthien-
sis.

Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
cocien-
sis.

Reverendus pater dominus Bernardus Spala-
ten-
sis.

Reverendus pater dominus Vincentius Neapo-
litanus.

Reverendus pater dominus Ieremias Tranen-
sis.

D Reverendus pater dominus Franciscus Iadren-
sis.

Reverendus pater dominus Orlandus Avinio-
nen-
sis.

Reverendus pater dominus Andreas Monem-
basien-
sis.

Reverendus pater dominus Petrus Arborensis.

Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.

Reverendus pater dominus Gabriel Baren-
sis.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Dionysius Tolo-
nen-
sis.

Reverendus pater dominus Franciscus Nanne-
ten-
sis.

Reverendus pater dominus Lactantius Suanen-
sis.

Reverendus pater dominus Iacobus Faventinus.

Reverendus pater dominus Marinus Ceneten-
sis.

Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
bien-
sis.

Reverendus pater dominus Iacobus Porenti-
nus.

Reverendus pater dominus Franciscus Vicen-
tinus.

Reverendus pater dominus Andreas Ansa-
ren-
sis.

Reverend-

ANNO
CHRISTI
1513.

quod per mortem præfati Iulii, omnis odii & A
suspicionis materia est extincta, & quod non-
nulli ex prænominatis cardinalibus, nec non imper-
ator electus, qui dictum prætenfum concilium
Pisanum indixerant, jam illi renuntia-
runt, & dicto Lateranensi adhæserunt. Hinc
est, quod in præsentia præfati sanctissimi domini
nostri Leonis papæ decimi, coram nobis notariis
& testibus infra scriptis personaliter constituti
reverendissimus in Christo dominus Fridericus
sancti Theodori diaconus cardinalis de sancto
Severino vulgariter nuncupatus, nec non reve-
rendus in Christo pater dominus Claudius de
Seyfello electus Massiliensis, ac magnificus & ge-
nerosus dominus Ludovicus Forbin dominus de
Soleriis, præfati Christianissimi Ludovici Fran-
corum regis procuratores ad omnia & singula in-
fra scripta peragenda specialiter deputati, con-
stantibus literis patentibus dicti Christianissimi
regis sua manu subscriptis, & sigillo suo sigillatis
eiusdem regis nomine & mandato, cum ea qua
decuit reverentia atque humilitate a dicto præ-
tenso Pifano concilio penitus discesserunt, illique
plenarie renuntiaverunt, ac pure, libere & simpli-
citer sacrosancto Lateranensi concilio prædicto,
tamquam vero, unico & legitimo, adhæserunt.
Et insuper procuratorio nomine quo supra pro-
miserunt, quod præfatus rex Christianissimus
nullum deinceps favorem, nullamque assisten-
tiam dicto prætenso concilio Pisano quoquo pa-
to præstabit, quinimo quoscumque in civitate
Lugduni, aut alibi in regno, terris & dominiis
suis, sub nomine dicti prætenfi concilii Pisani per-
sistentes, infra unum mensem proxime futurum
abire faciet, & pertinaciter resistentes, cuiuscum-
que status, gradus, dignitatis aut conditionis fue-
rint, ecclesiastici, vel secularis, de factis ejiciet &
expellet, ac pro schismaticis habebit, & contra eos
velut tales, ad omne mandatū præfati sanctissimi
domini nostri etiam manu armata, si opus fuerit,
procedet. Et ulterius promiserunt præfati pro-
curatores nomine quo supra, prænominatum
Christianissimum regem facturum & curaturum
cum effectu, quod sex prelati & quatuor doctores
seu graduati ex honoratioribus, ex numero eo-
rum qui prædicto prætenso concilio Pisano in-
tervenerunt, destinabuntur ad eundem sanctissi-
mum dominum nostrum papam nomine dicti
prætenfi concilii Pisani, & cum legitimo mandato
per illud pro tempore representantes, tam eorum
quam aliorum omnium qui dicto concilio adhæ-
serunt, nomine facto. Qui prelati & doctores seu
graduati infra Kalendas Januarii proxime futuri
coram sua sanctitate personaliter comparebunt,
dictoque concilio Pisano pure & simpliciter re-
nuntiabunt, illudque abjurabunt, & veniam at-
que absolutionem a sua sanctitate humiliter in
forma convenienti, & suæ sanctitati accepta, pos-
tulabunt, & ulterius dicto concilio Lateranensi
tamquam vero, unico indubitatoque, tam suo
quam aliorum adherentium prædictorum nomi-
ne, adhærebunt, & se incorporabunt: quodque
si præmissa facta non fuerint, præfatus rex nulli
eorum qui dicto prætenso concilio Pisano inter-
fuerunt, aut favorunt, opem, auxilium aut favo-
rem dabit adversus sanctæ sedis apostolicæ aucto-
ritatem, quinimo præfati sanctissimi domini no-
stri sententias, decreta & censuras contra eos
execui faciet suo posse, etiam manu forti & ar-
mata, si opus sit, absque ulla simulatione vel frau-
de. Et ulterius promiserunt præfati procurato-

res, quo supra nomine, quod quamprimum com-
mode fieri poterit, venient aliqui prelati & insi-
gnes viri nomine totius ecclesiæ Gallicanæ cum
sufficienti mandato, qui dicto concilio Lateranensi
adhærebunt & assistent, quemadmodum
ceteræ nationes. Quæ omnia & singula præno-
minati procuratores promiserunt ratificari face-
re per præfatum Christianissimum regem in bo-
na & sufficienti forma, cum præsertione præ-
sentis instrumenti, de verbo ad verbum, intra
quadraginta dies proxime futuros, sub obliga-
tionibus & submissionibus in forma.

B Ego Fridericus diaconus cardinalis sancti Angeli
de sancto Severino, ita promitto.

Ego Claudius electus Massiliensis manu propria
ita promitto.

Ego Ludovicus de * Soleriis manu propria ita * Solier.
promitto.

Ego Petrus Bembus clericus Venetiatarum, sancti-
ssimi domini nostri papæ secretarius ac publi-
cus apostolica auctoritate notarius, quoniam præ-
missis omnibus singulis, dum sic, ut prædictum
est, in antecubiculo sanctissimi domini nostri pa-
pæ, atque in ejus præsentia, reverendissimorum-
que dominorum Antonii tituli sancti Vitalis pres-
byteri cardinalis Papiensis, & Petri tituli sancti
Eusebii presbyteri cardinalis Anconitani, & Lan-
rentii sanctorum quatuor presbyteri cardinalis de
Pucciis, ac Iulii sanctæ Mariæ in Domnica dia-
coni cardinalis de Medicis, tractarentur & fierent,
præsentibus etiam testibus ad id vocatis,
Philippo Aldimario, Latino de Benaisais, ac
Joanne Lazaro Pulica, & requisitis, rogatus in-
terfui, eaque ita fieri vidi & audivi, & hoc ipsum
publicum instrumentum, alius impeditus nego-
tiis, alterius manu scriptum confeci, & in hanc
publicam formam redegi, signumque meum at-
que nomen in prædictorum fidem apposui.

Anno domini 1513. indictione prima, die sextæ
mensis, Octobris, pontificatus ejusdem sanctissi-
mi domini nostri anno 1. signatum. Idem B. Hinc
est, quod nos de dictis promissionibus, obliga-
tionibus & submissionibus, toroque tenore dicti
instrumenti præsentibus inserti, ad totum informa-
ti, ex certa nostra scientia & regia auctoritate
omnia & singula in dicto instrumento contra
harum tenore laudamus, ratificamus & appro-
bamus, illaque observare & attendere, in nul-
loque contravenire vel facere aliqua ratione vel
causa promittimus bona fide nostra, & in verbo
regis, ac sub expressa obligatione omnium bo-
norum nostrorum præsentium & futurorum. In
quorum fidem præsentem manu nostra subscri-
ptas jussimus sigilli nostri munimine roborari.

E Datum Corbeix die vigesima sexta mensis
Octobris, anno domini millesimo quingentesimo
decimotertio, & regni nostri decimosexto.

*Ludovicus Dei gratia Francorum rex, dux Me-
diolani, dominus Genuæ, universis præsentis
literas inspecturis salutem.*

Notum facimus, quod nos confidentes de
prudencia, dexteritate, diligentia & fide carissi-
mi & amantissimi consanguinei Friderici cardi-
nalis de sancto Severino, protectoris negotiorum
nostrorum in Romana curia, & dilectorum ac
fidelium consiliariorum nostrorum Claudii epi-
scopi Massiliensis, & domini Ludovici de Sole-
riis, oratorum per nos destinatorum ad sanctissi-
mum papam, eisdem & quemlibet eorum ex nostra
certa

ANNO CHRISTI 1513.

Magnifici domini Galeottus de Carreto, & Franciscus Pugilla, oratores illustris domini marchionis Montis ferrati.

Dominus Franciscus de Guidono, orator magistri Rhodi.

Illustris dominus Galeatus Sfortia.

Illustris dominus Ioannes Ludovicus marchio Pallavicinus, ac quamplures illustres domini, & magistri sacratum literarum, & in utroque jure doctores celeberrimi.

* Gargis

Fuit celebrata missa submissa voce per reverendum patrem dominum Gabrielem archiepiscopum Dyrrachiensium, & habita oratio per dominum Ioannem Baptistam de * Gargis militem ordinis sancti Ioannis Hierosolymitani, quæ in fine præsentis sessionis ponetur. Et cantatis devotis orationibus ac hymno consueto, Veni creator Spiritus; & litanis, ac præstita obedientia, & aliis ceremoniis servati solitis servatis, reverendissimus in Christo pater dominus Marcus cardinalis de Cornelius cantavit evangelium secundum Matthæum, quod incipit: *Semile factum est regnum celorum homini patrifamilias, qui exiit seminare, &c.* Et deinde reverendus pater dominus Claudius episcopus Massiliensis, & magnificus dominus Ludovicus de Solier, oratores Christianissimi Francorum regis, dederunt mandatum ipsius Christianissimi regis, & juxta illius tenorem adhererunt nomine præfati regis sacro Lateranensi concilio, & revocaverunt conciliabulum Pisanum, ac perierunt prorogari terminum ad allegandum de iuribus super pragmatica sanctione. Quo factò, reverendus pater dominus Thomas Phædra de mandato sanctissimi domini nostri ascendit ambonem, & legit prædictum mandatum, cuius tenor talis est.

MANDATVM REGIS FRANCORVM.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex, dux Mediolani, & dominus Genue, universis presentes inspecturis.

Fieri volumus manifestum, quod tum carissimus consanguineus noster Fridericus tituli sancti Angeli, sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis de sancto Severino vulgariter nuncupatus, & dilecti ac fideles consiliarii nostri, magistri, Claudius de Seyfello electus Massiliensis, & Ludovicus Forbin dominus de Soleris, apud sanctissimum dominum nostrum papam Leonem decimum impræsentiarum oratores, tamquam procuratores nostri & procuratorio nomine certas promissiones, obligationes & submissiones fecerint præfato sanctissimo domino nostro per instrumentum publicum, man venerabilis viti Petri Bembi præfati sanctissimi domini nostri papæ secretarii & notarii apostolici receptum, cuius tenor sequitur & est talis.

In nomine domini. Amen.

Univeris presentes inspecturis fiat manifestum, quod superioribus annis bonæ memoriæ Iulio secundo pontifice maximo in humanis agente, subdola falsaque suggestiones inimicorum atque emulorum serenissimi & Christianissimi Ludovici Francorum regis apud eundem Iulium usque adeo invaluisse, quod illum adversus dictum regem obsequentissimum filium, & ecclesiæ primogenitum, ex patre, apertum acerrimumque hostem effecissent. Et licet idem rex, quantum fieri potuit, patienti animo dicti

A pontificis impetum atque iracundiam tolerare statuisset, sperans aliquando fore, ut suæ sanctitati reconciliaretur, nihilo minus tamen præter opinionem dicti regis evenit, quod multi ecclesiastici, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, alique doctissimi & præstantissimi viri, in civitate Pisana sub nomine concilii generalis convenirent, asserentes firmiter, & pluribus coloratæ rationibus persuadentes, se dicti concilii congregandi multis de causis legitimam potestatem habere, accedente etiam ad hoc consensu & auctoritate serenissimi Romanorum imperatoris electi, prætensum concilium Pisanum indixissent, dictusque rex ex consilio plurimorum prælatorum & aliorum doctissimorum virorum ecclesiæ & nationis Gallicanæ dicto prætenso concilio Pisano adhererit, prælatosque qui illud legitime congregatum esse arbitrabantur, ad prætensum concilium præfatum ire permisit, illudque in terris, regno & dominiis ac ditionibus suis continuare passus fuerit, & illius decretis & provisionibus paruerit, & in regno & dominiis suis prædictis pateri fecerit, non quidem ut sanctæ sedi apostolicæ aut sanctæ Romanæ ecclesiæ (quod absit) maculam aliquam aut scissuram schismaque inferret, sed prædictis consiliis, sessionibus, adhortationibusque inductus, præsertim quia causæ propriæ, per quas ad id faciendum motus fuit, personam ejusdem Iulii pontificis a quo, ut præfertur, provocatus fuerat, præcipue concernebant. Cumque postmodum præfato Iulio pontifice vita sunctò, & sanctissimo domino nostro Leone decimo in ejus locum ad summum apostolatus apicem atque universalis ecclesiæ regimen assumpto, intellexerit præfatus rex sanctitatem suam insequendo in hac parte gesta præfati Iulii, dictum prætensum concilium Pisanum, tamquam minus legitimum, & a non habentibus potestatem indictum, nec non omnia in eo gesta damnasse & improbasse, & dictum concilium Lateranense tamquam rite & legitime indictum, ejusque omnia gesta & decreta approbasse, fueritque postmodum per suam sanctitatem, tam per literas in forma Brevis, quam alias diversimode paternæ admonitus, ut a dicto prætenso concilio, tamquam minus rite & a non habentibus potestatem indicto, recederet, & dicto Lateranensi tamquam vero, indubitato, unico & æcumenico concilio adhereret, ipseque rex solo religionis zelo atque instinctu adductus, sperans diversitatem universalem Christi fidelium pacem auspicijs præfati sanctissimi domini nostri Leonis papæ decimi præsto adfuturam, ac propediem, favente domino, unanimi Christianorum principum & populorum consensu, arma in orthodoxæ fidei communisque hostes convertenda esse: considerans insuper, quanti sit in his & ceteris rebus omnibus summi pontificis auctoritas, quam præsertim vitæ munditia atque innocentia comitatur, quæ sunt in præfato sanctissimo domino nostro perspicua, paternis suæ sanctitatis monitis & suasionibus abunde permotus, quippe qui illius auctoritati & sententiæ potius quam alterius cujuscunque mortalium, sanctus & severus semper stare iudicavit, præsertim ubi scandalum ecclesiæ immineret & scissura, pro singulari quam erga præfatum sanctissimum dominum nostrum & sanctam sedem apostolicam gerit devotionem, vestigia Christianissimorum Franciæ regum prædecessorum suorum non solum imitari, verum etiam, si fieri potest, antecire cupiens, animadvertens præsertim

B
C
D
E

M quod

ANNO
CHRISTI
1513.

dominum nostrum Leonem papam decimum A & manu tenere conati fuerint: nihilo minus iniquitatis filii, domini' Gervasius de Bellomonte praesidens, Petrus de Braudis, Bertrandus Duranti, Petrus Marthai, Simon de Trabutiis, Guillelmus de Perrierio, Marcellinus Givri-vand, Elzianus Rostigin, Ioannes * Torvatoris, Antonius de Albis, Stephanus Parisii, nec non reverendi patres domini Augustinus de Grimaldo episcopus Grassensis, ac etiam episcopus Senecensis, Franciscus de Senatro, Tostannus Corriolis, consilii curiae regiae parliamenti dictae provinciae Provinciae, nec non administrantes iustitiam inter laicos per Christianissimum Franciae regem deputati, parlamentum dictae provinciae Provinciae nuncupatum. Dei timore postposito, relaxatis debita obedientiae habenis, ut tyrannidem plenarie sibi in dicta provincia usurparent, omnia mala tentare, auctoritatem sedis apostolicae nedum parvifacere, sed illam sibi vindicare non erubescunt. Nam etsi literas a sanctitate vestra, sedeqe apostolica illius auctoritate, tam ex gratia quam iustitiae debito decretas, promptam & paratam executionem habere deceat, prout in eadem provincia perantea semper habuerunt, illi tamen, ne illas quiskquam sine eorum licentia in scriptis obtehta, quam annexam appellant, in eadem provincia exequant, sub gravissimis poenis inhibuerunt. Quin etiam requisiti pluries illam denegant, sicque impetrationem literatum apostolicarum eodem modo frustrantes, quod profecto nil aliud est, nisi in hanc sanctissimam sedem, superbiam satanae imitando, cervicem erigere. Et licet ipsis in clericis, resque ecclesiasticas nulla penitus competebar iurisdictione, ecclesias ramen per se vel alios, ordinarios inficis & irrequisitis, visitant, numerum deferentium in illis pro libito minuunt, augment, fructus pro conficta reparatione ecclesiarum ad summam requisitionem sibi sequestro detineri iubent, eosque fructus in manibus eorumdem laicorum deponunt, quosque sub hoc confictio colore usurpant: causas spirituales & beneficiae non tantum super possessorio, sed etiam possessorii confictio colore super titulo audiunt: partemque quascumque, etiam si episcopali ac cardinalatus praesulgeant dignitate, coram eis, contra omne jus, per fas & nefas litigare cogunt, & ne ad sedem apostolicam recurrere habeant, prohibent; & contrascentes gravissimis poenis per subtractionem bonorum temporalium afficiunt. Beneficia vacantia, etiam si aliis canonice collata fuerint, per se vel eorum nepotes, propinquos & amicos, occupant & occupata detinent, ad manus regias capiunt, annotant, & quos volunt, in eis intrudunt: nec illis, quibus jus in eis vel ad ea competit, propter eorum auctoritatem & tyrannidem, jus suum prosequi licet. Quin etiam contra quascumque personas, quavis, etiam episcopali fulgentes dignitate, inquirunt, citant, coram se personaliter comparere compellunt, procedunt, multant & puniunt: computa & rationes quarumcumque personarum ecclesiasticarum, etiam regularium, pro eorum dignitate per se, seu commissarios laicos, reddere, & reliqua praestare coram eisdem laicis cogunt, ordinationesque faciunt & indicant super modo & forma psallendi seu cantandi in choro, super habitu & modo incedendi: quantitates & summas pecuniarum pro dictis commissionibus a dictis ecclesiasticis exigunt, & sub colore reparationis

* Aquea.

* Tridenti.

Datum * Tridini die undecimo Decembris, milleesimo quingentesimo decimotertio.

Antonius.

Quo finito, dominus Marius procurator concilii dedit quamdam supplicationem sanctissimo domino nostro tenoris infra scripti, proponens & supplicans, prout in ea. Tenor vero supplicationis talis est.

Beatissime pater, licet provincia Provinciae, illiusque clerici in quacumque dignitate constituti, ac personae seculares semper sedi apostolicae non minus debitam quam devotam obedientiam praestiterint, illique paruerint, resque & personas ecclesiasticas debita libertate & immunitate frui permiserint, & in eadem defendere

SESSIO
VII.

* Tornatis.

rationis

certa scientia & auctoritate regia fecimus & constituimus, ac per presentes facimus & constituimus nostros veros & indubitatos procuratores generales & speciales; ita tamen quod specialitas generalitati non deroget, nec contra; ad petendum nomine nostro & ecclesie Gallicane, pro qua, quo ad hoc, promittimus, a sanctissimo domino nostro papa & a sacro concilio Lateranensi in sessione qua proxime celebrabitur, aut alias, prout eis videbitur, terminum & dilationem competentem pro dicta ecclesia Gallicana, ut interea possint congregari, deputari & mitti aliqui prelati, & alie notabiles personae, ad se presentandum in dicto sacro Lateranensi concilio, & ibidem super facto pragmatice sanctionis respondendum, considerato quod antea & in presentia propter bella & dissensiones quae sunt in Italia, non fuit, neque tutum est iisdem prelati & aliis personis dictae ecclesie Gallicanae Romam posse accedere, & quod dicta ecclesia Gallicana cum in presentia congregata non sit, ad se congregandum propter regni magnitudinem, distantiam diocesum & habitatorum dictorum praetorum, nec non propter bella quae in limitibus regni nostri geruntur, indiget temporis spatio convenienti. Et insuper ad requirendum a praefato sanctissimo domino nostro papa, & a sacro concilio Lateranensi praedicto, tam nostro quam dictae ecclesie Gallicanae nomine, pro qua promittimus, ut praferatur, ne ullo modo velint procedere in facto praedictae pragmatice sanctionis, dicta ecclesia Gallicana & nostris procuratoribus & deputatis noti auditis, & ad petendum & requirendum de praemissis instrumentum publicum loco & tempore profuturum & valiturum prout juris fuerit. In quorum fidem presentes literas manu nostra scripsimus, & sigilli nostri iussimus munimine roborari.

Datum Corbeiae die vigesima sexta Octobris, anno salutis millesexiesingentesimo decimotertio, & regni nostri sextodecimo.

Louys.

Per regem Robertet.

Quo finito, reverendus pater dominus Marinus Caracciolus protonotarius apostolicus, orator illustrissimi domini ducis Mediolanensis, supplicavit sanctissimo domino nostro, ne permitteret quod Christianissimus rex Franciae nominaret se ducem Mediolani in mandato, attento quod ipse usurpaverat ducatum Mediolanensem, & dictus dux auxilio sanctae sedis recuperaverat; alias protestabatur, &c. Ex adverso reverendus pater dominus Claudius episcopus Massiliensis dixit illa alio loco & tempore determinari debere. Et tandem dominus noster respondit, quod omnia dicta transirent sine praedictio. Deinde supra dicti oratores illustris marchionis Brandenburgensis electoris imperii dederunt mandatum, & id reverendus pater dominus Thomas Phaedra legit in ambone, cuius tenor talis est.

MANDATVM MARCHIONIS
Brandenburgensis.

Dei gratia Ioachim marchio Brandenburgensis, sacri Romani imperii archicamerarius, princepsque elector, Stetinia, Pomerania, Cassiborum & Sclavorum dux, burgravius Nurembergensis ac Russia princeps, universis presentes literas inspecturis, amicabile obsequium, salutem, favorem, & complacens animum affelluosum.

Ad hoc nos omnipotens Deus in membrum & Concil. general. Tom. XI V.

unum de catholicae ecclesiae columnis, meritis licet insufficientibus, constituit, ut ejus mandatis ad extremum parere etiam dignoscamus atque cupiamus. Cum igitur felicitis recordationis Iulius papa secundus, cuius, & non minus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis moderni pontificis, laudes tacere nequivimus, sacrum Lateranense concilium, ad ecclesiae sanctae Dei, ad Christianae reipublicae augmentum, extinctionem haereticis, reformationem morum, ac communem Christianorum pacem tractandam indixerit: verum quia variis innumerisque negotiis praepediti, ac varia propter itineris discrimina, huiusmodi concilio personaliter ad praesens interesse minime valemus, propterea praesentibus consiliariis & oratoribus nostris fidelibus nobis dilectis, & oratoribus ac magnificis dominis Entelvolffo de lapide equitaurato, capitaneo nostro, Busfoni de Alvestent juris doctore, ac ecclesiae Magdeburgensis canonico, Ioanni Blantensfeldo doctore, Teutonicorumque ordinis Prussiae in Romana curia procuratori generali, conjunctim & divisim, melioribus quibus possumus & debemus modis in mandatis tradidimus atque commisitimus, eos etiam constituimus, illisque ut nostris oratoribus impraesentiarum committimus atque mandamus, quatenus praesenti Lateranensi concilio, sancte & rite indicto ac convocato, nostro nomine, quantum per eos fieri poterit, interesse, in illoque comparando actus & processibus concelebrare, causas tractare, omniaque alia agere ac determinare, quaecumque celebrationi Lateranensi concilii interveniunt, proponanturque: nec non quae necessaria & opportuna universali reformationi, fideique augmento videantur, & si speciale mandatum exegerint, & majora essent expressis, nosque ipsi, si praesentes essemus, validiori modo facere possemus, cum omnibus clausulis, jurejuramentis & obligationibus necessariis, & quibus efficacius fieri potest, valeant. Promittentes ratum, gratum & validum omni in loco & tempore perpetuo habere, quidquid in praedictis & circa praedicta, & quodlibet eorum, per praesentes nominatosque nostros consiliarios & oratores actum conclusumque fuerit. In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium praemissorum praesentes nostras literas ac constitutionis mandatum sigilli nostri appensione duximus roborandum, sub anno a nativitate domini millesexiesingentesimo decimotertio, dominica die mensis Septembris.

Quo perlecto, magnifici domini oratores marchionis Montisferrati superius nominati dederunt mandatum, quod etiam fuit lectum per eundem dominum Thomam Phaedram in ambone, cuius tenor talis est.

MANDATVM MARCHIONIS
Montisferrati.

Guillelmus marchio Montisferrati, sacri Romani imperii princeps, vicariusque perpetuus.

Cum pro majorum nostrorum & consilii Christiani principis more, reverendum in Christo patrem dominum Dominicum de Schilivis episcopum Aquensem, ac magnificos dominum * Galcoctum de Carrero, & dominum Franciscum * Pugellani, juris utriusque doctores, consiliarios & oratores nostros ad sanctissimum dominum

* Galcoctum
tam
* Pugellani
tam,

M ij dominum

ANNO
CHRISTI
1517.SESSIO
VIII.

vit atque concessit, & tradi mandavit, Attento A quod idem sanctissimus dominus noster papa, codem sacro approbante concilio, affirmavit sibi notorium constare de contentis & expositis in schedula prædicta.

Postmodum vero exclusis de more de loco concilii omnibus non habentibus voces definitivas, remanentibus in suis subselliis prælatis post cardinales mitratis & sacris vestibus indutis, in præsentia sanctissimi domini nostri reverendus pater dominus Ioannes archiepiscopus Gneznensis orator regis Poloniae ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam super fide tenoris infra scripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Apostolici regiminis sollicitudo nos assidue pullat, ut medendis animarum languoribus, quatum nos ex alto omnipotens auctor curam habere voluit, iis potissimum qui instantius fideles nunc urgere cernuntur, salutifero olei & vini medicamine ad instar Samaritani in euangelio sollicitam operam impendamus, ne nobis illud Ieremiae obijciatur: *Numquid resina non est in Galaad, aut medicus non est tibi?* Cum itaque diebus nostris (quod dolenter referimus) zizaniam feminatorem, antiquus humani generis hostis, nonnullos perniciosissimos errores a fidelibus semper explosos in agro domini superfeminare & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus; & nonnulli temere philosophantes, secundum saltē philosophiam verum id esse assererent: contra huiusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes, hoc sacro approbante concilio damnamus & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus; & hæc in dubium vertentes: cum illa non solum verè per se & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone felicitis recordationis Clementis papæ V. prædecessoris nostri in generali Viennensi concilio edito continetur, verum & immortalis, & pro corporum quibus infunditur, multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quod manifeste constat ex euangelio, cum dominus ait: *Animam autem occidere non possunt.* Et alibi: *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Et cum æterna præmia, & æterna supplicia pro merito vitæ iudicandis reponitur: alias incarnatio, & alia Christi mysteria nobis minime profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti & iusti miserabiliores essent, juxta apostolum, cunctis hominibus. Cumque verum vero minime contradicatur, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omnino falsam esse definimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus: omnesque huiusmodi erroris assertionibus inhærentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia, ut detestabiles & abominabiles hæreticos & infideles, catholicam fidem labefactantes, vitandos & puniendos fore decernimus. Insuper omnibus & singulis philosophis in niveritatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus, districtè præcipiendo mandamus, ut cum philosophorum princi-

pia aut conclusiones, in quibus arcetâ fide deviare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanaverint, quale hoc est de animæ mortalitate aut unitate, & mundi æternitate, ac alia huiusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere atque resolvere. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices præcindere, nisi & ne iterum pullulent, funditus evellere, ac eorum semina originaleque causas, unde facile oriuntur, remove, cum præcipue humanæ philosophiæ studia diuturniora, quam Deus secundum verbum apostoli evacuavit & stultam fecit, absque divinæ sapientiæ condimento, & quæ sine revelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quam in veritatis elucidationem: ad tollendam omnem in præmissis errandi occasionem, hæc salutari constitutione ordinamus & statuimus, ne quisquam de eetero in sacris ordinibus constitutus, secularis vel regularis, aut alias ad illos a jure arctatus, in studiis generalibus, vel alibi publice audiendo, philosophiæ aut poësis studiis ultra quinquennium post grammaticam ac dialecticam, sine aliquo studio theologiæ aut juris pontificii, incumbat. Verum dicto exacto quinquennio, si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut forsan, aut theologiæ, aut sacris canonibus operam navaverit, ut in his sanctis & utilibus professionibus sacerdotes domini inveniant, unde infectas philosophiæ & poësis radices purgare & sanare valeant. Et hos canones per ordinarios locorum, ubi generalia studia vident, & rectores universitatis eorumdem studiorum singulis annis in principio studii, in virtute sanctæ obedientiæ publicari mandamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostræ damnationis, reprobationis, definitionis, inhibitionis, decreti, ordinationis, statuti & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata anno incarnationis dominicæ 1517. xiv. Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno primo.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnes responderunt simpliciter placere, excepto reverendo patre domino Nicolao episcopo Bergomensis, qui dixit, quod non placebat sibi, quod theologo imponerent philosophis disputantibus de veritate intellectus, tamquam de materia posita de mente Aristotelis, quam sibi imponit Averrois, licet secundum veritatem talis opinio est falsa. Et reverendus pater dominus Thomas generalis ordinis Prædicatorum dixit, quod non placet secunda pars bullæ, præcipiens philosophis, ut publice persuadendo doceant veritatem fidei.

Deinde reverendus pater dominus Ioannes Vincentius archiepiscopus Senensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam super pace tenoris infra scripti.

rationis ecclesiarum, commissarios laicos mandant ad capiendos fructus beneficiorum, quos multipliciter distrahant, dilanant, & in proprios usus convertunt. Et quod nefarissimum est, in majus ecclesiastici ordinis dignitatisque episcopalis decus & vilipendium, addantem populi multitudine, per eorum procuratorem fiscalem, etiam episcopos coram eis pro tribunali sedentibus, nudato capite stantes, & de variis criminibus accusari, obnigrari, & opprobria predicare non dubitant, ita quod omnem ordinariis locorum jurisdictionem, auctoritatem & obedientiam subtraxerunt, & dictae provinciae clerum in terretimam servitutem subegerunt, cum etiam laicis obedientiam ecclesiasticis personis debitam, quavis dignitate ac honore praeditis, subtrahentibus assistant: quin potius eos in eorum nefando proposito consovent & protegent, ipsi que ordinariis, ne in clericos vel laicos sua jurisdictione utantur, sub amissione temporalitatis & aliis poenis inhihent, ac damnatam pragmaticam sanctionem in eadem provincia impudenter introducere & observari facere, aliaque nefandissima & detestanda, ab omni jure & ratione aliena factiora in dies peragere & perpetrare, ac eorum damnatas constitutiones, ordinationes, seu statuta & abusiones desuper edere & promulgare satagunt, in sedis apostolicae notorium contemptum, in gravissimum totius cleri dictae provinciae detrimentum, populorumque scandalum, & aliorum perniciosissimum exemplum, sententias, censuras & poenas, tam a jure communi, quam etiam a sacris constitutionibus per Eugenium quartum & alios Romanos pontifices sanctitatis vestrae praedecessores, etiam in die aeternae domini, quotannis publicatis, editis & promulgatis, damnabiliter incurrendo. Et quoniam, pater beatissime, praemissa sunt perniciosissimi exempli, & adeo publica & notoria, ut nulla possint tergiversatione celari, nec ullo quovismodo, praesertim hoc sacro Lateranensi imminente concilio, conventibus oculis sub silentio ulterius impunita dimitti & tolerari conveniant: igitur ego Marius de Perusis vestrae sanctitatis & sedis apostolicae procurator, ad cujus officium etiam in praemissis animadvertere spectat in hoc sacro Lateranensi concilio, ad pedes vestrae sanctitatis humilis & supplex flexus genibus hodie constitutus, cum debita reverentia supplico sanctitati vestrae, ut illa hoc sacro Lateranensi approbante concilio, in praemissis tam publicis & notoriis, & quae vltiori probatione non indigent, debitas & convenientes provisiones adhibere dignetur, ac contra praenominatos praesidentes & consiliarios, nec non dominos Honoratum Laugerii advocatum, & N. procuratores fiscales dictae curiae parlamenti Provinciae, clericos & laicos, praesidentes, officiales & alios forsitan in eorum locum in dicto parlamento deputatos & deputandos, eorumque complices, fautores & adherentes etiam majores, expressos & in executione nominandos, ut omnes & quascumque prohibitiones, ordinationes, mandata, decreta, per eos haecenus quomodolibet contra libertatem ecclesiasticam & canonicas sanctiones & ipsorum pontificum constitutiones, resque & personas ecclesiasticas quovismodo concernentes & concernentia, factas & editas, penitus cassent, irritent & annullent, irritaque & inania declarent, ordinariosque, collegia ecclesiastica & monasteria, ac ecclesiasticas

A quascumque personas, sua jurisdictione, immunitate, libertate ac privilegiis quibuscumque uti & frui permittant, ac res quomodolibet directe vel indirecte non impediunt; ecclesiasticas, monasteria & personas ecclesiasticas ad pristinam possessionem privilegiorum, jurium, jurisdictionum & honorum per eos, vel de eorum mandato ad alteras instantiam occupatorum & ablatorum, cum damnis expensarum & interesse propriis expensis ipsorum realiter integrent & restituant, & ab eisdem damnatae pragmaticae sanctionis introductione & abusu, praemissisque omnibus & singulis, & aliis quibuscumque etiam hic non expressis, criminibus, transgressionibus & excessibus, contra libertatem ecclesiasticam, & in vilipendium ac contemptum sedis apostolicae tendentibus in futurum, in actis causae, si opus fuerit, latius exprimendis, de cetero penitus se retrahere & abstinere, ac de cassatione, revocatione & declaratione hujusmodi per publica documenta ibidem voce praconia bannita & publicata coram vestra sanctitate in hoc sacro concilio legitime doceant. Et nihil minus personaliter, & non per procuratorem, coram vestra sanctitate in hoc sacro Lateranensi concilio, vel alio iudice per eundem deputandum, ad se de praemissis excusandum, & juri stando, sub majoris excommunicationis, omnibusque aliis & singulis censuris & poenis a jure communi, & sacris constitutionibus praedictis, editis & promulgatis, ac decem millium ducatorum auri pro quolibet, ac omni beneficiorum ecclesiasticorum, dignitatum ecclesiasticarum, etiam cathedralium, ac inhabilitate ad praemissa & alia obrinenda, & quoad laicos, sub censuris & poenis ecclesiasticis & pecuniariis praedictis, ac perpetuae infamiae, privationis feudorum, incapacitatis actuum legitimorum ac testamenti factio-
D ne, activae & passivae inhabilitatis eorum, cujuslibet eorum filiorum usque ad tertiam generationem, poenis, monitorium contra eosdem & alios etiam in executione nominandos, sub certo termino per sanctitatem vestram statutum, ac etiam per edictum publicum exequendum & publicandum, attento quod etiam notorie constat de non tuto accessu, decernere & concedere dignemini, & in eventum non partitionis, omnes & singulas sententias & censuras & poenas praedictas, eosdem & quemlibet eorum incidisse & incurrisse declarare, aggravare, reaggravare, ac interdictionem ecclesiasticam, etiam in omnibus & singulis civitatibus, castris, oppidis & locis, in quibus & ad quae ipsos vel eorum alterum declinare, stare vel morari contigerit, decernere & apponere, ac apponi mandare, usque ad invocationem brachii saecularis inclusive, procedere seu declarari, apponi ac procedi, mandare dignemini. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque, praenartatorum, & aliorum latius in monitorio decernendo specificandorum qualitates & circumstantias omnino pro expressis habendo, die Lunae decimanona Decembris, millesimo quingentesimo decimotertio. Et tunc sanctissimus dominus noster, eodem sacro Lateranensi concilio approbante, monitorium poenale, etiam ad personaliter comparandum, contra personas in eadem scheda annotatas & designatas, sub poenis & censuris omnibus & singulis in eadem scheda expressis, ac sub termino trium mensium, & per edictum in Avenionensi, Niciensi & Vintimiliensi civitatibus exequendum decre-

ANNO
CHRISTI
1533.

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante concilio.*

In apostolici culminis specula divinæ gratiæ munere collocati, nil magis esse nostri officii duximus, quam sedulo ac diligenter omnia circumspicere, quæ ad catholici nobis commissi gregis custodiam, incolumitatem, augmentum pertinere possent; & in hoc ipsum omnes industriæ nervos, omnes animi ingenique vires contulimus. Cum igitur felicitis recordationis Iulius papa II. prædecessor noster, ut erat fidelium commodi sollicitus, & tutelæ studiosus, tum aliis multis de causis, tum quia frequens circa Romanæ curiæ officiales querimonia urgebat, æcumenicum Lateranense concilium indixisset, & depuratis variis venerabilium fratrum suorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, & prælatorum in super congregationibus, qui de quælibet ipsius accuratè inquirerent, & ne curiales interim & alii ad curiam pro gratiis accedentes nimio expensarum onere fatigaretur, simul ut infamia, qua dicti officiales flagrabant, mitigaretur celeri remedio, bullam reformationis edidisset, qua illi officiorum statuti custodiendis sub gravi pœna denuo astringebantur, nec circa excelsus specialiter decernere, aut concilium absolvere, morte præventus quivisset: nos ejus non minus curæ, quam officii successores, initio statim nostri pontificatus & continuare synodum, & pacem inter Christianos principes procurare, nec minus, cum universalem reformationem perficere nostræ mentis sit, primum a prædecessore ipso super officis provisâ, novis fulcire subsidiis, & auctis deputationibus exequi non destitimus. Enimvero nulla vehementer cura nos angit, quam ut tribuli & sentes ex dominico agro eruantur, & si quid est, quod ejus cultura officiat, radicibus evellatur atque extirpatur. Sedula ergo a deputatis relatione habita, & quid a quibus exorbitaretur animadverso, ut quæque vel a decenti & laudabili more, vel a primæva institutione desciverant, ad normam retraximus, & eam unam reformationis bullam, sacro approbante concilio, super hoc editam, ex ordine congestimus, in eaque executores, qui ordinata servari cogent, deputavimus: quam ab officialibus ipsis & ceteris, ut quemque tanget, sine fraude & inviolabiliter observari, hoc sacro approbante concilio, mandamus sub pœna excommunicationis lætæ sententiæ, a qua, nisi per Romanum pontificem, excepto mortis articulo, absolvi non possint, ita ut ultra hanc & alias pœnas in bulla ipsa particulariter expressas, contravenientes, officio, in quo deliquerint, ad semestre tempus sint eo ipso suspensi. Et si secundo erraverint in eodem officio, quod quantum in se fuit coinquinaverunt, perpetuo careant. Qui postquam constitutione nostra ad frugem reducti erunt, in hibito atque sublato communi damno, ad ceteras reformationis partes procedemus. Et si nobis omnipotens pro sua misericordia concesserit, ut pacem inter Christianos principes componamus, non noxiis solum seminibus extirpandis, sed & propagandis Christi finibus insistemus, ac sanctissimam contra infideles expeditionem cujus desiderium assidue nostro cordi inhæret, Deo ipso rei suæ favente, eorumdem sulci præsidii aggrediemur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc at-

tenrare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1533. quartodecimo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno primo.

P. Bembus.

D. de Comitibus.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et responderunt omnes, placere, exceptis reverendo patre domino Ieremia archiepiscopo Tranenſi, qui dixit, quod non placebat sibi modus schedulæ; reverendo patre domino Iacobo episcopo Potentino, qui dixit, quod placet bulla, sed vult quod videantur reformationes: & reverendo patre domino Bernardo archiepiscopo Spalatenſi, qui dixit, quod placet bulla mandati, non tamen reformationes, donec audiantur & publicentur: & reverendis patribus dominis Alexio Melitano & Paride Pilaurenſi episcopis, qui dixerunt placere eis, dummodo fiat reformatio generalis. Postremo vero dominus Marius de Perusis procurator concilii accusavit contumaciam non contemptam, & petiit super omnibus fieri instrumentum & instrumenta. Et fuit indicta nona sessio pridie Idus Aprilis, quæ erit quarta feria post dominicam in passione. & hæc fuerunt pro octava sessione.

Qua finita, & cantato hymno exultationis per capellam sanctissimi, incipiente, Te Deum, &c. quo finito, sanctissimus dominus noster cum universis patribus & curia reversus est ad palatium, & locus concilii remansit vacuus.

Anno a nativitate domini nostri Iesu Christi millesimo quingentesimo decimo quarto, indictione secunda, die vero decimaquinta mensis Januarii, pontificatus sanctissimi domini nostri domini Leonis papa decimi anno primo, de mandato præfati sanctissimi domini nostri fuerunt affixæ & publicatæ in acie campi Floræ, basilicæ principis apostolorum de Vrbe, ac audientiæ publicæ, nec non sancti Ioannis Lateranensis & cancellariæ apostolicæ, & diversæ schedulæ tenoris infra scripti.

De mandato sanctissimi domini nostri papa intimetur omnibus & singulis prælatis, magistris, doctoribus, & aliis religiosis viris volentibus dare notitiam rerum & materiarum proponendarum in sacro Lateranensi concilio, quæ expedire & convenire eis videbuntur, ut accedant recurrentque ad reverendissimos dominos cardinales tres ex qualibet congregatione trium deputationum antiquiores, quid ad præsens in curia seu Vrbe se continens, & sunt præsentis, & eis vel eorum alteri, juxta schedularum alias impressarum de dictis deputationibus continentiam & renorem, dictas materias aperiant, illarum notulas seu informationes tradant ad eum finem & effectum, ut illis examinatis & discussis, illæ commemorationes, quæ laudabiles ac bonæ videbuntur, in congregationibus & sessionibus futuri dicti sacri concilii proponi possint & approbari, ad Dei omnipotentis laudem & ecclesiæ suæ sanctæ exaltationem.

Die decimaquinta mensis Januarii millesimo quingentesimo decimo quarto, superscriptæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt in acie campi Floræ, ac basilicæ principis apostolorum de Vrbe, & audientiæ publicæ, nec non sancti Ioannis Lateranensis

Leo episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam, facio approbante concilio.

Ad omnipotentis & individue Trinitatis laudem & gloriam illius, eius vicem in terris gerimus, & qui pacem & concordiam nutrit in sublimibus, pacemque ipsam e mundo discedens iute quodam hereditario suis reliquit discipulis, sacrum Lateranense concilium prosequentes, cum alias inter cetera in septima proxima præcedenti sessione, ut imminente & notorio infidelium periculo, Christianique sanguinis effusioni, qui exigentibus nostris culpis etiam tunc effunderetur, occurreretur, dissensionesque inter Christianos reges & principes & gentes rollerentur, & inter ipsos totis viribus pacem quærete eogeremus, cuius componenda una ex principalioribus congregationibus concilii præfati causa extiterat, ut pax ipsa sequeretur, inviolataque perduraret, & debite executioni demandaretur, his præsertim temporibus, quibus potentiam infidelium mitum in modum crevisse cognoscebatur, eodem sacro concilio approbante, ad reges, principes potentatusque præfatos legatos & nuntios pacis, vigiles, doctrina, experientia ac probitate insignes, pro tractanda & componenda universali pacis mittere disposuimus & decrevimus, utque arma deponant, domino auxiliante, quantum in nobis esset, pro viribus laborare & operari, regumque, principum & potentatum prædictorum oratores in ipso concilio tunc præsentis, pro apostolicæ sedis reverentia, fideliumque unione requisivimus, ut regibus, principibus & potentatibus suis ea significarent, quæque nostro nomine hortarentur ad ipsos legatos apostolicos benigne & honorifice tractandum & audiendum, verisque nostris tam iustis & piis per eos illis exponendis satisfaciendum. Quod eos facturos nobis persuadebamus, ut quanto citius fieri posset, per nos mittendi legationis munus eis impostum alacriter suscipere, susceptumque viriliter implere possent, ac patre luminum, a quo omne datum optimum est favente, pax ipsa tractari atque componi eaque composita, sancta & necessaria contra infidelium rabiem Christiano sanguine fatiati anhelantem expeditioni fieri valeret, & pro totius Christianitatis securitate & quiete feliciter terminati. Nosque postmodum pro debito pastoralis officii pacem & unitatem ipsam cum universo populo Christiano, tum maxime eisdem regibus, principibus & potentatibus, ex intimo cordis affectu optantes, ex quorum dissensione diuturniora & graviora in dies Christianæ republicæ damna provenire posse formidabatur, ex eorum auctoritate, pacis & unitate eidem republicæ utiliter & salubriter consultum iri sperabatur, nuntios nostros & literas ad præfatos reges, principes & potentatus inter se dissidentes, hortandos, requirendos, monendosque misimus, nihilque, quantum in nobis fuit, omisimus tractare ac operari omni nostro conatu, ut semoris quibusvis dissidiis atque discordiis, unanimi tandem consensu, gratia & amore ad universalem pacem, concordiam & unitatem redire vellent, ne ulterius per immanissimum Turcatum tyrannum ac infideles alios damna Christianis inferrentur, sed ad reprimendum gentium illarum immanem furorē elatosque conatus acingerentur. Quæ

A cum ita sint, nos cuncta ad optatum finem perduci omni cogitatione, cura, studio ac sedulitate affectantes, & dante domino confidentes, legatos de latere nostro sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales in consistorio nostro secreto de fratrum nostrorum consilio per nos postmodum nominandos, cum auctoritate & facultatibus, necessariis & opportunis, tanquam, angelos pacis pro huiusmodi Christianorum pacis universali tractanda, componenda & conducenda, expeditioneque contra infideles incunda, eodem sacro concilio approbante, ad eosdem reges, pro eorum regia magnanimitate, & erga catholicam fidem devotione, prompto & alacri animo, ad utrumque sanctissimum opus pacis expeditionisque inducendos, pro universæ republicæ Christianæ integra atque perfecta tutela, defensione & salute mittendos & destinandos esse decernimus. Præterea cum ex diuturna & multiplici hæresi Bohemorum plurimum Deus offendatur, & Christianus populus scandalizetur, quorum etiam ad veræ fidei lumen atque concordiam deducendorum provincia dilecto filio nostro Thomæ tituli sancti Martini in montibus presbytero cardinali Strigoniensi ad Hungariam & Bohemiam nostro & apostolicæ sedis legato est a nobis his proximis diebus plene demandata, eosdem tamen hortamur in domino, ut vel ad nos & hoc sacrum Lateranense concilium, vel ad eundem Thomam cardinalem legatum, qui propinquior illis erit, aliquot ex suis oratores cum sufficiente mandato destinare non negligant, ad tractandum de opportuno remedio, quo errores, quibus diu detinentur, agnoscant, & ad verum religionis cultum & sanctæ matris ecclesiæ gremium Deo duce redeantur. Quibus, hoc sacro approbante concilio, veniendi, eundi, standi, quousque præmissa tractanda duraverint, & postmodum discedendi, & ad propria redeundi, in fide pontificia liberum saluum conductum & fidem publicam tenore præsentium concedimus & elargimur, eorumque votis, quantum cum Deo poterimus, annuemus. Ut autem hoc sacrum Lateranense concilium ad finem uberrimæ speratæque utilitatis perducatur, (alia namque plura & gravia in tractanda discutiendaque remanent) ad omnipotentis Dei laudem & ecclesiæ suæ exaltationem, nonam sessionem continuationis celebrationis ipsius sacri concilii Lateranensis nono Aprilis 1514. pontificatus nostri anno primo quæ erit quarta feria post dominicam passionis, sacro concilio approbante, indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, concessionis, elargitionis & indicationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incuturum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ 1513. quartodecimo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno primo.

Qua perlecta, peritit patribus, an placerent paternitatibus contenta in schedula. Et omnes unanimiter responderunt, placere. Demum reverendus pater dominus Ioannes Franciscus episcopus Taurinensis ascendit ambonem, & legit quandam schedulam super reformatione tenoris infra scripti.

ANNO
CHRISTY.
1553.SESSIO
VIII.

mensis dixit, quod ea quæ concernunt prælatos, A
pertractentur per electos, & expediantur simul
cum aliis contentis in bulla. Ad idem fuit reve-
rendus dominus Paris Pifauriensis. Reverendus
dominus Ioannes Aquilanus dixit, quod place-
bat, prout dixit Phædra. Reverendus dominus
Maximus Ifernienfis dixit quod placebat, prout
dixit Phædra. In reliquis detur copia & tempus.
Reverendus dominus Ioannes Antonius Anglo-
nenfis dixit, quod placebat, quod suspendentur
quæ spectant ad episcopos, donec cum aliis pe-
titionis eorum discutiantur & determinentur
in secunda sessione a proxima. Reverendo do-
mino Ioanni Antonio Callinensi placent
contenta in schedula, dummodo concernentia epi-
scopos examinentur, & deinceps detur copia &
tempus, ut melius consulatur & respondeatur.
Similiter reverendo domino Petro Forolivienfi,
demptis omnibus contentis in bulla, quatenus
concernunt episcopos & ecclesias, cetera placent.
Et supplicat sanctissimo domino nostro, ut ha-
beat prælatos recommendatos. Reverendus do-
minus Lactantius Suanensis dixit, se non au-
divisse, nec legisse bullam. Ideo non respondit ad
idem. Reverendo domino Ioanni Triburiensi, &
reverendo domino Ioanni Bovinensi placuit sim-
pliciter, prout in bulla. Et ad idem fuerunt duo
sedentes prope eos. Reverendus dominus Domi-
nicus Lucerinus dixit, se obtemperaturum in om-
nibus sanctissimo domino nostro: tamen libenter
vellet legere bullam, & prudenter deliberare. Re-
verendo domino Ioanni Sibinicensi placet, quod
in omnibus contentis in schedula, & quoad om-
nes cuiuscumque ordinis servetur dispositio ju-
ris communis. Reverendo domino Angelo Bri-
tonorienti placet, quod placuit domino no-
stro. Supplicat tamen, quod sua sibi tam illi-
cite & atrociter ablata restitui faciat. Ceteri
vero dixerunt, quod daretur eis copia & tem-
pus deliberandi. Et tandem dominus noster re-
spondit, quod daretur eis copia & tempus deli-
berandi.

Et sic die sequenti de mane in eodem loco con-
venerunt prælati, & supradictus dominus Tho-
mas Phædra legit eisdem schedulam, & volen-
tibus habere dedit copiam. Et tandem dicti
prælati elegerunt infra scriptos prælatos, qui
una cum reverendissimis dominis cardinalibus
deputandi per sanctissimum dominum nostrum
deliberarent super schedula proponenda in ses-
sione. Prælati electi fuerunt infra scripti, vi-
delicet, reverendi patres & domini, Senen-
sis, Spalatenfis & Rheginus archiepiscopi, &
reverendi patres domini Melitanus, Reatinus,
Faventinus, Lucerinus & Forolivienfis epi-
scopi.

Deinde dicti prælati die sequenti in aula su-
perioris palatii convenerunt cum reveren-
dissimis dominis cardinalibus, & ibidem consul-
tarunt & deliberarunt super proponendis in no-
na sessione, prout in ea inferuntur: & remanse-
runt concordēs.

*Humilimus servulus Ioannes Baptista Garzha,
Senensis, eques Hierosolymitanus, illustrissimo
Rhodiorum principi Fabricio Carreto, sacre
Hierosolymitane religionis magno magistro sta-
lutempluram dicit.*

Religionis nostræ Hierosolymitanæ studio at-
que observantia impulsus, princeps illustrissime,

non potui iussis tuis, dum admiratus in Vrbe age-
res, promptissimum non obtemperare. Nobilis
item vir Philippus Provanus, vices nunc in Vrbe
gerens, adhortatus vehementer est, ad idque ab
ipso omne auxilium ac favor mihi præstitus est,
ut onus orandi pro religionis nostræ decore, La-
teranensis synodi sessione octava, adspirante Leo-
ne decimo pontifice maximo, subitem. Quod etsi
arduū ac meis humeris impar esset, qua tamen
potui sedulitate ac cura absolvi. In quo orandi
munere, ut in omnibus nostræ religionis nego-
tiis, reverendissimus cardinalis Iulius Medices,
nostri ordinis ingens præsidium, mihi opem &
favorem impendit, tanquam is, qui de religio-
ne nostra semper esse optime meritus confere-
tur, existimavi hos nostros qualescumque labo-
res tibi esse destinandos, ut de his te omnibus,
quæ pro religione nostra in ipsa synodo, in qua
Christianæ republicæ decus ac splendor ma-
xime effulsit, recenserim, facerem certiorum.
At hoc unum ingenue fateor, si quando illius
loci amplitudinem dignitatemque animo vol-
verem, atque onus inunctum nobis confide-
ratem, totus equidem algebam, & cor atque
animus quodam metu percussus me ab in-
cepto plurimum deterrebant. Ac perquam liben-
ter hanc orandi arduam atque difficilem provin-
ciam detrectassem, nisi fuisset mihi & religioni &
celstitudini tuæ morem gerendi incredibilis cu-
pido. Id etiam præstiti, ne inter commilito-
nes viderer proflus inutilis, qui licet corpore a-
liquando servire nequiverim, at ingenii atque
animi opibus, ac quantulocumque valui inge-
nio, religioni nostræ non defui. Gaudeoque mi-
rum in modum, si quid eisdem causa facio, ni-
hilque animo gratius quam de religione aliquid
mereri. Tuæ etiam præstantiæ esse significan-
dum putavi, quemadmodum ab ipso summo
pontifice ceptum est agi de unione ecclesiæ, eju-
sque reformatione, ac de pace inter Christianos
principes facienda, & de expeditione adversus
Turcas suscipienda: & ad hæc omnia ab eodem
Leone vehementer incumbitur. Quamobrem
D sperandum ab his plurimum est, qui duro sub-
sunt Turcarum imperio, atque ab illis pariter qui
Turcis finitimi eorum semper arma formidant,
Leone pontifice maximo annitente, inminu-
tum iri Turcarum imperium, atque ab eorum
immanitate ac barbarie ereptum in saltem popu-
los, quos septuaginta ab hinc annis suo adjece-
runt imperio. Quod si in oratione mea vim, uber-
tatem atque elegantiam desideres, ingenii mei
tenuitati precor adscribas. Non equidem spe
quæstus aut gloriæ ad id muneri obendum
commotus fui, sed ut re, qua aliquid valerem, me
nostræ religioni non incommodum ac proflus in-
utilem exhiberem, cuius ab ineunte ætate obser-
vantiissimus semper fui. Tuæ quoque præstan-
tiæ ante istam ad principatum evectionem dedi-
tissimus fui, semperque magnopere colui ac sum
veneratus, quasi animus prælagret, te quando-
que hunc altum, tanque tuis meritis dignum ho-
norem esse affecturum. Quanto fuerim de hac
tuæ electione gaudio affectus, nullis possum con-
sequi verbis. Et quod id præ te declararem aliqua
in re, libentissime mihi tuo nomine inunctam
suscepi apud Leonem decimum orandi provin-
ciam: quamque apud illum habui orationem, al-
teteri in Lateranensi concilio habitæ subnece-
ndam curavi, ac simul imprimendam, tuæque cel-
stitudini esse transmittendam aut destinandam
censui:

nenfis & cancellariæ apostolicæ valvis siue portis, dimissis ibidem earumdem superscriptarum literarum copiis affixis per me Ioannem Antonium sanctissimi domini nostri papæ cursorem.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die vero quarta mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi domini nostri Leonis papæ decimi anno secundo, fuit publicata in locis publicis (schedula prorogationis nonæ sessionis usque ad diem quintam mensis Maii proxime futuri, cujus tenor talis est.

Leo episcopus servus servorum Dei, universis singulis presentem schedulam inspecturis.

Licet alias in octava proxime præcedenti sessione, ut sacrum Lateranense concilium, in quo plura & gravia ad omnipotentis Dei laudem & Romanæ ecclesiæ exaltationem tractanda discutiendaque supererant, ad finem uberrimam speratæque utilitatis commodius perducatur, nonam sessionem continuationis celebrationis ipsius sacri Lateranensis concilii, eodem approbante concilio, ad Nonas præsentis mensis Aprilis indixerimus, tamen cum dies nonæ sessionis huiusmodi instare noscatur, & ea quæ in eadem sessione expedienda & facienda sunt per venerabiles fratres nostros sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, in pluribus congregationibus coram nobis habitis, diligenter & mature, ut par est, discussa fuerint hæctenus, ut desiderabamus, & aliis prælati qui in dicto concilio votum dare debent, communicari & examinari, ac perfici & absolvi nequiverint, volentes nos ea qua decet dignitate ac maturitate in eodem concilio expediri, nonam sessionem prædictam ad tertium Nonas Maii proxime futuri, quæ erit dies quinta dicti mensis Maii, millesimo quingentesimo decimoquarto, pontificatus nostri anno secundo, de eorumdem fratrum nostrorum consilio prorogamus, ipsamque nonam sessionem dicta quinta die tenendam ac celebrandam esse omnibus intimamus, præsentemque nostram schedulam in valvis basilicæ principis apostolorum de Vrbe, ac sacrosanctæ Lateranensis ecclesiæ, affigi & publicari mandamus.

Placet, & ita mandamus.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die vero quartamensis Aprilis, pontificatus sanctissimi domini nostri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno secundo, superscriptæ literæ fuerunt affixæ & publicatæ in valvis basilicæ principis apostolorum de Vrbe, ac in valvis siue portis basilicæ sancti Ioannis Lateranensis, per me Franciscum Vaca sanctissimi domini nostri papæ cursorem.

Ita est, Evrardus Duvivier
cursoforum magister.

Deinde die vigesima nona superscripti mensis Aprilis in locis publicis affixæ & publicatæ fuerunt diversæ schedulæ tenoris infra scripti.

De mandato speciali sanctissimi domini nostri Leonis decimi pontificis maximi, intimatur & mandatur omnibus & singulis patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus & generalibus, in generali concilio vocem definitivam habentibus, in Vrbe presentibus, quatenus omni exceptione & excusatione remotis, hodie quæ erit vigesima

Concil general. Tom. XIV.

A nona Aprilis, hora decimanona debeant omnes personaliter comparere in palatio apostolico, in capella maiori, ubi tenebitur generalis congregatio omnium prælatorum pro rebus sacrum Lateranense concilium concernentibus, coram sua sanctitate: una cum reverendissimis dominis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, sub pena excommunicationis, quam contrafacientes incurrant, si non paruerint.

A. car. S. Vit.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die vero vigesima nona superscripti mensis Aprilis, pontificatus præfatæ sanctissimi domini nostri, domini Leonis divina providentia papæ decimi anno secundo, præsentres literæ fuerunt affixæ in basilica principis apostolorum de Vrbe, & cancellariæ apostolicæ, ac officii literarum contradictarum valvis seu portis, & in acie campi Floræ. Et in quolibet loco solito affixæ, dimissæ fuerunt per me Evrardum Duvivier sanctissimi domini nostri papæ ac Romanæ curiæ cursorem.

Ita est, Io. Dioverit cursor.

Deinde eadem die hora Vesperarum fuit congregatio in loco superius nominato. Et fuerunt in dicta congregatione sanctissimus dominus noster & reverendissimi domini cardinales præsentis in Vrbe, excepto reverendissimo patre domino Bernardo episcopo Sabineni, cardinale sancte crucis, qui non potuit interesse propter corporis alterationem: ac etiam fuerunt præsentres patriarchæ, archiepiscopi & episcopi numero septuaginta & novem, & duo abbates & generales ordinum, habita prius oratione. Et per præfatum reverendum patrem dominum Thomam Phædrum de mandato suæ sanctitatis, alta & intelligibili voce propositum fuit, an placeret paternitatibus suis, quod schedula quæ fuerat eis lecta in alia congregatione particulari, deleris & cancellatis his quæ concernunt prælatos, proponeretur & publicaretur in proxima nona sessione.

Super huiusmodi propositione fuerunt vota particularia, quæ sequuntur. Primo reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus gubernator Vrbs dicit, quod placebat sibi proposita per dominum Thomam Phædrum: & idem dicit reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus. Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius archiepiscopus Senensis dicit, quod daretur copia & tempus deliberandi. Et ad idem fuerunt omnes stantes in eodem sedili. Reverendus pater dominus Alexius episcopus Melitanus dicit placere, prout Phædra dicit, dummodo de cetero detur copia. Et reverendus dominus Gifbertus episcopus Rapollanus dicit, quod differantur quæ concernunt prælatos, & detur tempus deliberandi. Reverendus dominus Franciscus Nannetensis dicit, quod detur copia & tempus, & interim sua sanctitas videat petitiones prælatorum. Reverendus dominus Ludovicus Tricancensis dicit, quod detur copia & tempus saltem depuratum. Reverendus dominus Thomas Comacensis dicit, quod differantur ea quæ concernunt prælatos, & detur copia & tempus. Ad idem fuit reverendus dominus Hieronymus Asculanus. Reverendus dominus Pompeius Reatinus dicit, quod deleantur quæ concernunt prælatos; & circa alia contenta in bulla reservabat votum ad aliud tempus, quando erit melius informatus. Reverendus dominus Nicolaus Bergamo

N mensis

ANNO
CHRISTI
1519.

tenenda, spreta jacebant: prævaricatores divinarum legum, & ecclesiasticarum consuetudinum contemptores impune cervicibus elatis incedebant. Abusus vero & depravata voluntas, ubi semel cæperant, in dies duriores efficiebantur: & animus sceleribus adstrictus non facile ab eis divelli poterat. Quæ omnia ab hac sanctissima synodo sincero examine penduntur. O saluberrimam medicinam omnibus consulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia rescipientem, omnia supervacanea rescipientem, omniaque depravata corrigentem! Hanc reges principesque meditabantur, hanc populi omnes estlagitabant, hanc senes, juvenes, cunctique Christiani cupere videbantur, quibus tacitum Deus desiderium hujusmodi inspirabat. Et his omnibus tu solus, pater beatissime, satisfacies, qui hunc tantorum patrum in tui tam saulto pontificatus initio cæterum hanc in ædem Lateranensem coegisti, ubi illa duo Petri & Pauli preciosissima capita reposita venerantur, quæ hic totius Christianæ republicæ imperium, tribunal & decus posuerunt. Et cum ab omnibus synodis Lateranensibus semper ingens ipsi ecclesiæ adjumentum & utilitas præstita sit, hæc mirum in modum recte prospiciet, a qua omnis sua salus atque quies pendet: quæ quantum synodali auxilio egeret, nullus est qui nesciat. Quæ de re, pater sanctissime, inter ea quæ abs te præclarissime gesta gerendaque sunt, hanc sanctam synodum, rem adeo arduam & his temporibus opportunam profèqui per sancto decrevisti. Ab hac enim religioso urbanique mores instaurati erunt, & flagitia quæ divinum examen notaverit, coercerentur, in qua sola animorum sinceritas & religionis amor cuncta pensabit. Quibus sic gestis, caelestes iræ futura temporum felicitate expletæ videbuntur. Aurea nempe te ætas regnante incipiet, & justitia de cælo lapsa in terras redibit. Tu literarum virtutumque omnium exoptatum præsidium divinitus datus es, a quo cuique sua præmia tribuentur. Nunc siderum caelestium omnium harmonia tibi Christi vicario applaudit, & cunctorum hominum pectora incredibili de tua summa felicitate gaudio perfunduntur, & sub te pastore optimo omnis exultat populus, a quo pacem, concordiam & tranquillitatem expectat, quas omnis jam homo optat, cupit, amat & vult. Et cum pacis amica ipsa sit justitia, & se invicem osculentur, ea etiam summa in te conspicitur. Tu igitur pacis donator & justitiæ defensor diceris, a quibus immortalitate donaberis. Quid est enim quod principem melius prædicet, quam quietus populus, concors senatus, & tota republica morum honestate insignita? O pacis dulce nomen, a qua tranquilla libertas, mentis serenitas, simplicitas cordis, vinculum amoris, & confortium caritatis gignitur. Hæc simulatas tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcit, humiles amat, discordes sedat, inimicos pacat, cunctisque est placida. Quamobrem antistes maxime, vosque Christianæ religionis firmissimæ columnæ, & militiæ Christi summi duces, qui in tanta horum temporum expectatione in faceritum hoc templum convenistis, & fluctuanti summis Petri naviculæ procellis opem tulistis, maxima & perenni laude estis digni, & caeleste stipendium vobis dabit Deus, si hoc tam salutarum sanctumque concilium sanctæ matri ecclesiæ profuturum, cui libertatis decorem restituet, & suo populo mores vivendi religiosius præci-

Psalm. 84.

piet, toto pectore amplectemini, & faciles cæpto operi favebitis, in quo vestra erga ipsam ecclesiam bonorum pietas filiorum, & Christianæ reipublicæ civium verus amor conspicitur. Ecce enim nunc tempus, quo corporis otium, mentis ignavia expellenda est. Ecce tempus, quo in armorum caelestium terrestriumque meditatione, cordis sinceritas, animi magnitudo, viresque corporis pro republica Christiana exercendæ sunt. Verum cum hæc militia nostra divi Joannis Baptistæ assiduis Turcarum incurisibus semper fuerit obvia, & de ipsis quamplurimas jam victorias meritoque triumphos obtinuerit, tum a summis pontificibus, tum a sanctis conciliis, maxime a cunctis Lateranensibus, miris favoribus & privilegiis affici, & variis stipendiis commilitonibus nostris concessis, multique beneficiis donari meruit, quæ recensendo, nimis proluxa foret oratio. Itaque, pater beatissime, & tu tantorum patrum splendissime cætus, qui in hoc templum convocatus fuisti, cui divus ille Joannes Baptistæ nostri salvatoris præcursor præfides, qui summus patriæ tuæ Florentiæ, urbisque Rhodi, & Hierosolymitani ordinis patronus existit, cuiusque olim nomine vocari non parum lætabaris, quem ante alios omnes colere consuevisti, toto tibi pectore & imis sensibus hanc suam Rhodiensem religionem, & præstantissimum Rhodiorum principem, qui Christianæ fidei defensor est acerrimus, cum toto populo, & hos sedulo tibi astantes nostros commilitones commendamus, ut non solum noster ordo in suis privilegiis & constitutionibus ab hac sancta synodo confirmetur, sed etiam augeatur. Scis enim, pater beatissime, & tu Lateranensis synode, Rhodon insulam ab omnibus laudatam, atque opportunissimam semper ad res gerendas esse judicatam. Nam Rhodos nostra adjacet Asiæ, qua maxime Asia in mare nostrum excurrit: hinc in Syriam & in Ægyptum commodissima est navigatio, hinc in mare Asiaticum, Hellespontum, Propontida ac Pontum commodissime solvitur, & rebus navalibus atque classicis ea civitas semper pollnit. Quamobrem Rhodiorum amicitiam semper Romani magnifecerunt, eorumque ad multa bella usi sunt opera. Quare arcis ac rei Christianæ propugnaculi curam tibi, pontifex maxime, non in postremis esse habendam arbitror, ac danda est opera, ut quemadmodum eam Soli fuisset urbem consecratam tradunt, ac nullo die, quamvis nubilo ac pluvio, Solem in ea non illuxisset: danda est, inquam, opera, ut ea insula vero Soli, hoc est, Christo semper sit facta, ac semper verum Solem colat, in eaque semper illucescat. Tu nos igitur favore & clementia protegas, quo alacrius ea pro republica Christiana contra infideles egredi valeat, qui rabido & truci animo semper contra Rhodiensem præsidium inhiant, & usque sub divi Joannis Baptistæ auxilio copiæ Hierosolymitanæ militiæ, eorumque crudelibus ausis fortiter resistunt, & feroces animos innumeris præliis compefcunt. Nam nec principes nostri, nec commilitones certavit discrimina subire unquam recusant, nec recufant, ne illa Christianæ reipublicæ firma Rhodiorum propugnacula in Turcarum ditionem redigerentur. Arx enim illa est expultrix sævissimum hostium, qui semper vestras urbes & imperia invadere, & religionem nostram funditus evertere student. Et ut jam per literas præteritis mensibus, pater sanctissime, tibi illinc a nostris significatum fuit, Sultan Selim sectæ Mahumetanæ

Sessio
VIII.

cenſui: quamquam nos minime præterit, hanc talem non eſſe, qualem tuæ ſingularis divinæque virtutes merebantur. Privilegia autem noſtra, indulta conſtitutioneſque ab aliis pontificibus conceſſa, benigniſſimus Leo decimus pontifex maximus humaniſſime conſirmavit, atque magnopere auxit, perpetuoque robore munivit. Super eſt, princeps illuſtriſſime, ut ſervuli tui Ioannis Baptiſtæ ſincerae mentis animi obſequium, abſolutumque tanto ingenii diſcrimine ſuſceptum onus ſolita benignitate ſuſcipias; & qui tuæ exaltationi glorioſiſſimæ, a qua ſemper beneficiis ſum innumeris affectus, deditiſſimus ſemper præti, quaſi nunc auſto ſervitutis vinculo, ſub tuo ut præſidio ſim peto, ac vehementiſſime precor, tuæque illuſtriſſimæ dominationi me totum trado atque addico. Vale.

Romæ Kalendis Aprilis 1513.

Oratio Ioannis Baptiſtæ Garghe Senenſis, equitis Hieroſolymitani, habita apud Leonem decimum pontificem maximum ac Lateranenſe concilium in ſeſſione octava, decimoquarto Kalendas Ianuarias, milleſimo quingentefimo decimotertio.

Veni ſancte Spiritus, omnium tuo amore corda fidelium comple, & in me tuæ virtutis ignem accende, ut tam arduum hodie inceptum te aſpirante exequivaleam.

Cum, pater beatiſſime, voſque Chriſtianæ religionis fulgentiſſima ſidera, onus orandi in hoc tã auguſto conſeſſu mihi minus experto fuiſſet in junctum, diu mente revolvi, quam meis id impar viribus foret. Nam tum ingenii imbecillitas, tenuiſq; dicendi copia mihi ſilentium indicere videbantur, tum coram tanto pontifice ac ſacro ſancta ſynodo Lateranenſi verba facturus, verebar, ne in dicendo obmuteſcerem. Et id acrius me vexabat, quia idem graviſſimis ac maximis oratoribus & philoſophis aliquando eveniſſe comperturn habeo. Quod ego animo complectens, huius ornatiffimi & ſacerrimi loci amplitudinem maſteſtatemque merito expaveſcebam. Sed cum plane, pater ſanctiſſime, tuæ ſerenitas frontis, atque animi benignitas, ſingulariſque tantorum patrum humanitas me ita recrearet atque reſciceret, ut obire munus mihi delegatum non dubitarem, ad quod huius etiam præcipui temporis obſervantia me hortabatur: quare audientiori animo hoc tam eminentis ſuggeſtum, unde totus fere terratum orbis conſpicitur, aſcendi. Conſiſus igitur omnipotentis Dei & intemeratæ virginis, divique Ioannis Baptiſtæ noſtri fautoris auxilio, tuaque, pater beatiſſime, me hortante innata clementia, cum de Chriſti militia, tum de ſancta ſynodo brevibus perſtringam. De Chriſti militia in primis dicere noſtrum eſt inſtitutum, cui ille operam dat, qui magna & ſuperne militiae caeleſtis eſt cupidus & Chriſto ſemper hæere deſiderat, quique illius divinæ vocis non otioſus auditor eſt: *Si quis meus, inquit, miniſter eſt, me ſequatur: & ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit.* Chriſtus autem in caelis eſt: illic igitur nos curſum dirigere decet. Nemo terrenæ conſuetudinis, caducæque dilectionis reminſcatur, nam qui huic Chriſti militiae accingitur, non ſibi domum conſtruire, non poſſeſſiones comparate debet. Eſcas enim regias habet, & imperatoris annona fruſtur. Manſio autem in caſtris eſt: ubi ſi mors Chriſto bellante contingat, glorioſa eſt. Vincentes enim dona regalia & Concil. general. Tom. XIV.

A honores quam maximos adipiſcuntur. Et licet vita in præliis laborioſa ſit, in pace tamen ſplendida & honorata tranſigitur. Chriſti autem militum arma, non lorica, non clypeus, non gladius, ſed pietas, religio, probitas, innocentia & caſtitas ſunt. Non cedat armatæ mentis conſtantia terroribus inimicorum, nam niſi quis ſtrenue pugnaverit, non cotonabitur. Nihil autem eſt nequius, nihil crudelius noſtro hoſte, qui in celo bellum, in terris fraudem & odium inter primos fratres excitavit. Et is in omni noſtro opere ſua tendit rectia. Et ne multis vos remoret, omnia mundi mala ſua ſunt pravitate commiſſa. Et cum mens humana variis huius mundi illecebris devicta ſit, & laborem fugiat, voluptatem vero ſequatur, pravique reſiſtere deſideriis ægre ferat, noſ ſic apoſtolus hortatur: *Induite vos armaturam fidei, ut adverſus diaboli inſidias ſtare poſſitis.* Victorem Chriſtum regem ſequamur, qui noſ vult victoriæ ſuæ habere participes. Crux illius noſtra eſt victoria, cujus patibulum noſter eſt triumphus. Terra non nobis patria eſt, ſed cælum noſ cives & incolæ expectat. Vbi hæc utinam verba domini audiamus: *Euge, inquit, ſerve bone & fidelis, quia ſuper paucos fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam.* Euge, inquam, miles ſtrenue, imitator domini tui & regis æterni comes, dignis & optatis remuneraberis præmiis. O ſalutifera & præ omnibus expectanda Chriſti militia, in qua certa & precioſiſſima ſunt trophæa, quibus tot martyres ac beati patres caeleſti imperio gloriantur, ac perpetua pace quieſcunt. Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſſis veſtibus ubera mater oſtendat, quibus te nutrit; licet in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem; crudelitas iſta pietas eſt; & ſiccis oculis ad crucis vexillum evola. Gladium tenet hoſtis, ut noſ perimat. Nec de matris lacrymis eſt cogitandum, nec propter patrem Chriſti militia eſt deſerenda, cui etiam ſalvatoris cauſa vitam debemus. Huic Chriſti militiæ, Leo X. pontifex maxime, a ſummo Deo invictus vexillifer præfeſtus fuiſti, tibi que ille ligandi & ſolvendi poteſtatem dedit. Tu

B in ſpecula domini pervigil fortiter adſtans, cuncta in rectum tramitem rediges. Tibi ergo omnium eccleſiarum præſides & totius orbis Chriſtiani principes parere affectant. O quam divina & ſalutifera fuit hæc tua ad ſummi pontificatus apicem aſſumptio, a quo pro pacando ſtatu Chriſtiani populi, qui tot ſceleribus, rapinis & ſeditionibus permixtebatur, ad ſalutiferam huius cæptæ ſanctæ ſynodi curam devenit eſt: cui rei quantum nobiliſſimæ tuæ familiæ Medices nomen conſonum ſit, clare conſtat. Tu namque opripus paſtor, tu ſalutifer medicus inſirmitati Chriſtianæ religionis cælitus datus es. Tua enim cura, tua tutela, ſolertia, probitateque atque virtute grex domini egebat, ut ab imminente capitali exitio liberaretur, ut priſtinae ſanitati abs te vero eruditiffimoque medico reſtitueretur. Ad quam rem ſola ſynodus hæc erit veluti quoddam Mithridaticum antidotum. In ſynodis quoniam ſolita plerumque eſt mater eccleſia ſalubria remedia providere, ſi quando nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, implacabilis animus & feritas rebellandi ſuo in populo oriebatur. Nunc impius lucri furor, ac effrenus cupido, iraque præceps atque immanis libido, quæ ſuccenſas agit mentes, honeſtatis fines effregerant, & omnis denique ſcelerum labes in mundum irrepreſerat. Mores vero & inſtituta majorum, pro lege

ANNO CHRISTI 1514.

SESSIO IX

generalis concilii in ecclesia Lateranensi in loco solito mane hora Tertiarum. In qua fuit praesens Leo papa X. indutus vestibus pontificalibus, sedens in thalamo consueto. Fuerunt praesentes infra scripti reverendissimi domini cardinales, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, abbates & magistris generales ordinum, & oratores principum, & quamplures illustrissimi, domini, & alii doctores & nobiles in copiosa multitudine.

Reverendus pater dominus Alphonsus Antiochenus.
Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius Senensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dytrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegiensis.
Reverendus pater dominus Angelus Turritanus.
Reverendus pater dominus Scaramuzza Cumanus.
Reverendus pater dominus Pompeius Reatinus.
Reverendus pater dominus Iulianus Vulterranus.
Reverendus pater dominus Dominicus Luccerinus.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Cavallicensis.
Reverendus pater dominus Andreas Milertensis.
Reverendus pater dominus Alexander Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus & gubernator Urbis.
Reverendus pater dominus Petrus Tergestinus, serenissimi Maximiliani electi imperatoris orator.

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portuensis.
Reverendissimus dominus Iacobus Albanensis.
Reverendissimus dominus Franciscus Tiburtinensis.
Reverendissimus dominus Marcus Praenestinus.

Reverendus pater dominus Claudius Massiliensis episcopus, Christianissimi Francorum regis orator.
Reverendus pater dominus Silvester Vuignien-
sis episcopus, orator illustrissimi Henrici regis Angliae.
Reverendus pater dominus Iohannes Gneznensis archiepiscopus, orator illustrissimi Sigismundi Poloniae regis.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adriensis episcopus, illustrissimi domini ducis Ferrarię orator.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli sanctorum Iohannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctę Priscę, de Flisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti Chryzogoni.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli sanctę Sufannę, Agennensis.
Reverendissimus dominus Christophorus sanctę Praxedis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli S. Vitalis, Sipontinus.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S. Sabinae, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.

Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis.
Reverendus pater dominus Iulius Corinthien-
sis.
Reverendus pater dominus Aldronandinus Nicocensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Spalaten-
sis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antibaren-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Franciscus Iadren-
sis.
Reverendus pater dominus Ieremias Tranen-
sis.
Reverendus pater dominus Orlandus Avinionen-
sis.
Reverendus pater dominus Andreas Monem-
basien-
sis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Surren-
tinus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarcenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Baren-
sis.
Reverendus pater dominus Fabricius Hydruntinus.

Archiepiscopi.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Fridericus de sancto Severino, sancti Angeli.
Reverendissimus dominus Hippolytus sanctę Lucie in Silice.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctę Marie in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctę Marie in Via lata, de Cornelis.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti Theodori.
Reverendissimus dominus Mattheus sancti Angeli, Gurcensis.
Reverendissimus dominus Iulius sanctę Marie de navicula.
Reverendissimus dominus Bernardus sanctę Marie in porticu.
Reverendissimus dominus Innocentius sancto-
rum Cosmae & Damiani.

Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Baren-
sis.
Reverendus pater dominus Fabricius Hydrun-
tinus.

Patriarcha & assistentes pape, & oratores.

Reverendus pater dominus Cęsar Alexandri-
nus,

Episcopi.

* al. in Do-
mnica.

tanae immitem tyrannum classem ingentem paravisse, & innumeras copias contra Christi fideles & Rhodi insula milites & incolae contraxisse, & tantam tormentorum vim, quantum nullus unquam, ad id bellum instituisse exploratum habuimus, qui illinc postmodum semotis castris alio contra orthodoxae fidei cultores impetum fecerunt, ubi multas clades & urbium everfiones inferre conati sunt. Et nuperime cum quieturum esse illum speraremus, per alteras a nostris sanctitati tuae significatum est, in eisdem belli apparatus ingenti studio, summaque celeritate incumbere. Et cum nihil majori odio prosequantur quam Rhodum, ei multo magis in posterum timendum est, cui nunquam minari desistunt. Necessse igitur est, ut principibus Christianis accersitis, & tuis in sancta dispersis ovibus septa collectis, quo unum sit ovile, sicut unus est pastor, cui pacifice & quiete praecipias, ut abs te magnanimo duce & vexillifero, tua animi sinceritate, mirabili sapientia, caelestique virtute adversus hanc infidelium potentiam bellum suscipiatur. Expergiscimus ergo, expergiscimus tandem Christiani principes, & labanti ecclesiae auxilium afferte, & sub Leone felicissimo pastore, invictoque duce, de bello Turcis inferendo in medium consulite, nec ulterius patiamini nostri redemptoris sepulcrum, & Constantinopolim novam Romani sub Turcarum imperio detineri, & tantam pestem atque petnem adversus Christianos populos diutius favere. Sed religionem vestram proprius respiciatis, quam colere & augere vestri imperii & regni interest. Cujus tui fidelissimum vobis Romanorum exemplum propono, quorum republicae splendor semper emicuit, dum religionem praecunctis rebus observarunt. His enim non solum servanda, sed etiam amplificanda religionis studium fuit: quam si quis contempserit, non immeritis divina ultioni poenas dabat. Ne miremini igitur, si tot infortunia Christianis rebus acciderunt. Rata enim inter principes Christianos concordia hactenus fuit. Qui cum debuissent unanimes salutifera contra infideles expeditioni consulere & opem ferre, bella eis gerere magis placuit, quae nullos honestos meritosque triumphos habitura essent; & religionem conservare atque defendere contempserunt. Deponite nunc, deponite Christiani principes hanc tarditatem atque segnitiam, & ad vindicandam Christianam rempublicam ab atrocissimorum hostium servitute accurratis. & insule Rhodo opem afferte, quae (quod Deus avertat) si expugnaretur, vae, vae Christianis urbibus & imperiis. Praestare igitur auxilium. Nam quid magis vos decet, quam non solum pecunias atque vires omnes pro Christi nomine & gloria exponere, sed etiam vosmet devovere, ut vita frui aeterna valeatis? Hac enim conditione gignimur, ut generati nos Deo iusta & debita obsequia prebeamus. Viriliter ergo agite, probati principes, currite fortiter cursum hunc felicissimum, & certate bonum certamen, ut aeterna praemia consequamini. At P. C. cui Christianae religionis habentur traditae sunt, haec te cura, hoc te desiderium tangat: haec te victoria, hic te triumphus expectat maximus, qui nullo saeculo aboleri poterit. Magni enim & ingenii divini est, magna aggredi, atque ca moliri, quae non minus meriti quam gloriae sint paritura. Iacet desolata Asia, jacet Africa, jacet Aegyptus, ac bona Europae pars deserta, abjecta, sine lege, sine moribus, sine

Concil. gener. Tom. XIV.

ullo Christianae religionis confortio. Vbi tot civitates, tot populi, tot imperatores, reges, principes cultu verae fidei & armorum usu praestantissimi, ubi tot celeberrima Christi & sanctorum templa in crudelissimam jam Turcarum & barbarorum ditionem devenerunt, a quibus acceptas clades, everfiones contumeliaeque non est hujus temporis recensere, cum jam omnibus nota sint atque testata, & cum tot jam annos nihil aliud audiamus quam excidia alia super alia Christianorum. Quid quod Tyrrenum mare toties infestant, & (quod pudet referre) ad littora usque Romani agri praedatum venerunt? Sed haec loca tam effrata, barbara, sine fide, sine Deo, tam diu in potestate infidelium esse, ac non tam regem, quam devastari passi sunt principes Christiani, dum quae sua sunt quaerunt, non quae Iesu Christi: dum quisque luxui, simultatibus, otio indulget; dum Romanum pontificem toties acclamantem, rabidos lupos gregem domini invasisse, non audiunt. At qui non tanta effretorum jaectura fragilium, nisi cum his innumera quoque animae fidelium deperitent, quae partim metu, partim labefactata religione, quasi plantae incultae sensim in dies a fide deficiunt. Huc, pontifex maxime Leo, animum te decet advertere, adversus horum rabiem, composita inter Christianos pace, consurgere, exercitum in ea loca trajicere, illatas ab hostibus injurias ulcisci, ad tantum decus, tantam gloriam ante alios evolare. Cuius Christi in aciem pro vexillo prodibit, dux agminis sui praecedet omnipotens: insultabit undique eorum capitibus, tamquam parieti inclinato & maceriae depulsa. Persequeris & comprehendes illos, & non converteris, donec deficiant. Sed sine te, Deus, miseri quid sumus: aut quo recidit conatus nostri? Cogitat jam bonus pastor vicarius tuus, cogitat, inquam, in veram sanctamque sponse tuae unionem, ejusque reformationem incumbere, & populi tui in angulum redactas servate reliquias, amissa recuperare, fines ecclesiae propagare. At scriptum est, quod reprobes cogitationes populorum, & reprobes consilia principum. Parentes ergo ad unum putemus fideles principes, itures in hostes tuos Christianos omnes: paratam putemus esse classem, instructam aciem: nisi tu Deus exercituum adjuves, nostris his cogitationibus, his consiliis praesens assitas, adspires, faveas: nisi denique custodieris civitatem, frustra vigilant qui custodiunt eam. Tibi ergo regi regum & domino dominantium preces soli fundendae sunt. Ne memineris iniquitatum nostrarum. Exurge, & dissipentur inimici tui: vindica sanguinem justorum tuorum, qui effusus est. Erue de manu canum unicam sponsam tuam, labanti tuae religioni porrigito dexteram. Leoni pontifici maximo, quem ad pacendas oves tuas unum praecunctis elegisti, mitte auxilium de sancto tuo, ut pacatis Christianorum animis, in hoc tam sanctum, tam necessarium, tanque ecclesiae tuae utile & expediens opus toto, ut aiunt, peccatore incumbere, illud feliciter abolere te duce valeat, qui vivis & regnas in saecula. Dixi.

SESSIO IX.

ANNO a nativitate domini 1514. indictione secunda, die vero Veneris quinta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papae X. anno secundo, fuit celebrata nona sessio generalis

N iij generalis

ANNO
CHRISTI
1514Reverendus pater dominus Theſeus Recana-
tenſis.Reverendus pater dominus Franciſcus Milopo-
tamienſis.Reverendus pater dominus Latinus Veſta-
nus.Reverendus pater dominus Franciſcus Spiga-
cenſis.Reverendus pater dominus Chriſtophorus Cæ-
ſenatenſis.Reverendus pater dominus Matthæus Umbria-
ticenſis.Reverendus pater dominus Matthias Famagu-
ſtenſis.*Abbatēs.*Reverendus pater dominus Ioannes ſancti Seba-
ſtiani extramuros Urbis.Reverendus pater dominus Nicolaus ſancti Gre-
gorii de Urbe.*Generales ordinum.*Reverendus pater dominus Petrus Camaldulen-
ſis.Reverendus pater dominus Thomas Prædicato-
rum.Reverendus pater dominus Bernardinus, Mi-
norum.Reverendus pater dominus Ægidius, eremita-
rum ſancti Auguſtini.*Oratores, ſenator, illuſtres domini
temporales.*Illuſtris dominus Sfortia dux Barenſis, & ſere-
niſſimi Maximiliani electi imperatoris in Italia
locumtenens generalis.Illuſtris dominus Albertus Pius de Carpi, ora-
tor imperatoris.Magnificus dominus Iacobus ſenator Urbis.
Magnificus dominus Ludovicus Solier orator
Chriſtianiſſimi regis Franciæ.Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator
catholici regis Hiſpaniæ.Magnificus dominus Triſtandus de Acugna, &
Magnificus dominus Didacus Pacheco, &Magnificus dominus Ioannes de Farra, illuſtriſ-
ſimi regis Portugalliæ oratores.Magnificus dominus Ioannes Badner orator illu-
ſtriſſimi domini Venetorum.Magnificus dominus Torus Lupus de Lapide
eques, & Benſo de Alvenſchn, & Ioannes
Bencelvil, oratores illuſtriſſimi domini Ioa-
chim marchionis Brandeburgenſis electoris
imperii.Magnificus Petrus Landus illuſtriſſimi domini
Venetorum.

Orator Florentinorum.

Reverendus pater dominus Alexander archidia-
conus Mantuanus, illuſtriſſimi domini mar-
chionis Mantuani orator.Magnificus dominus Franciſcus de Guidono,
orator magiſtri Rhodi.

Orator patriarchæ Hieroſolymitani.

Illuſtris dominus Ludovicus comes de Peti-
liano.Dominus Antonius de Strunga prior Caſtellæ,
ordinis ſancti Ioannis Hieroſolymitani.*Conſervatores Urbis.*

Magnificus dominus Euangelista Magdalenæ.

Magnificus dominus Mattus de Creſcentiis.
Et alii quamplures domini eccleſiaſtici & ſæcu-
lares, auditores rotæ, & clerici cameræ, ac
in diverſis facultatibus doctores.Fuit celebrata miſſa de Spiritu ſancto ſubmiſſa
voce per reverendum patrem dominum Gabrie-
lem archiepiſcopum Dyrrachienſem. Et habita
oratione per reverendum patrem dominum An-
tonium Puccium clericum cameræ apoſtolicæ,
quæ ponetur in fine ſeſſionis juxta ſtylum alia-
rum: cantatiſque litanis ac orationibus conſue-
tis, & benedicta ſynodo per ſanctiſſimum do-
minum noſtrum, & cantato euangelio ſecun-
dum Ioannem per reverendiſſimum in Chriſto
patrem dominum Ludovicum ſanctæ Mariæ
in Coſmedin cardinalem Aragoniæ, quod inci-
pit, *Si diligis me*; &c. ſanctiſſimus dominus
noſter incepti hymnum, Veni creator Spiritus,
&c. Quo finito, & oratione cantata per præ-
fatum ſanctiſſimum dominum noſtrum, ſupra-
dicti oratores illuſtriſſimi regis Portugalliæ ac-
ceſſerunt ad pedes ſanctitatis ſuæ, & præſenta-
verunt mandatum præſari illuſtriſſimi regis ad
interſeſſendum ſacro concilio. Et idem ſanctiſ-
ſimus dominus noſter tradidit illud reverendo do-
mino Thomæ Phadræ ſecretario concilii. Qui
aſcendit ambonem, & legit illud alta & intelli-
gibili voce: cujus tenor talis eſt.

MANDATVM REGIS PORTVGALLIÆ.

*Emmanuel Dei gratia rex Portugalliæ & Al-
garbiorum circa, utraque mare in Africa,
dominus Guicæ ac Conquiſtæ, navigationis ac
commerciæ Ethiopia, Arabia, Perſiæ atque
India, univerſis & ſingulis harum ſeriem in-
ſcripturis.*Notum facimus, quod confidentes nos plu-
rimum de fide & induſtria nobilis & inſigniſ-
ſimi viri Triſtanni de Cugna conſiliarii noſtri fide-
liſſimi, & dilectorum atque egregiorum juris
doctorum Didaci Pacheci, & Ioannis de Farra,
noſtræ curiæ auditorum, quos ad ſanctam ſe-
dem apoſtolicam, ac ſanctiſſimum dominum
noſtrum, dominum Leonem decimum divina
providentia ſanctæ Romanæ & univerſalis ec-
cleſiæ pontificem maximum cum obedientia ora-
tores deſtinavimus: ipſoſque etiam oratores ac
procuratores ad hoc ſacrum Lateranenſe con-
cilium, quod ſua ſanctitas continuare & pro-
ſequi deſiderat, deſignamus, deputamus, con-
ſtituimus, dantes illis plenum mandatum &
omnimodam poteſtatem pro nobis & regnis
dominiſque noſtris in ipſo ſacro Lateranenſi
concilio dicendi, proponendi, agendi, tractandi
omnia & ſingula, quæ ad celebrandum
& concludendum ipſum concilium, tam
quoad ſanctiſſimam & omnibus Chriſtianis
optabilem contra Chriſti hoſtes expeditionem,
quam quoad cetera ad ſanctæ Romanæ ec-
cleſiæ ejuſque membrorum unionem, & Chri-
ſtianiæ religionis fideique catholici augmen-
tum & commodum ſpectantia, neceſſaria, ſeu
opportuna fuerint, etiam ſi talia forent, quæ
mandatum exigenter ſpecialius: ac denique
omnia

Episcopi.

Reverendus pater dominus Iannotius Trojanus.
 Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Paphensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Aquilanus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Vicentinus.
 Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.
 Reverendus pater dominus Octavianus Viterbiensis.
 Reverendus pater dominus Thomas Comaclensis.
 Reverendus pater dominus Marinus Cenetensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Faventinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Sibiricensis.
 Reverendus pater dominus Paris Pisauriensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Bovinensis.
 Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
 Reverendus pater dominus Iosue Esculanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Dominicus Terdonensis.
 Reverendus pater dominus Vastinus Placentinus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Bisigninensis.
 Reverendus pater dominus Ferdinandus Balneoreginensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Marianensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.
 Reverendus pater dominus Alexander Vrbevetanus.
 Reverendus pater dominus Nicolaus Bergomenensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Elnensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Foroliviensis.
 Reverendus pater dominus Lambertus Venufinus.
 Reverendus pater dominus Paulus Forosemproniensis.
 Reverendus pater dominus Christophorus Prolinianensis.
 Reverendus pater dominus Aloysius Arbenis.
 Reverendus pater dominus Casar Insulensis.
 Reverendus pater dominus Giberus Rapollanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Anglonensis.
 Reverendus pater dominus Augustinus Perusinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Phanensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Aceranensis.
 Reverendus pater dominus Sixtus Salutarium.

A Reverendus pater dominus Andreas Ansfarensis.
 Reverendus pater dominus Augustinus Triburienensis.
 Reverendus pater dominus Tryphon Catariensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Signinus.
 Reverendus pater dominus Lactantius Suanensis.
 Reverendus pater dominus Marcus Senogalliensis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Cajacensis.
 B Reverendus pater dominus Marcus Vrgentinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Arianensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Ilcinensis.
 Reverendus pater dominus Hugolinus Licinensis.
 Reverendus pater dominus Hugo Rhegiensis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Antonius Calenensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Aquinarensis.
 C Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenstinus.
 Reverendus pater dominus Petrus Narniensis.
 Reverendus pater dominus Dionysius Tolonenensis.
 Reverendus pater dominus Benedictus Chienensis.
 Reverendus pater dominus Iulianus Agrigenrinus.
 Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenensis.
 Reverendus pater dominus Baptista Pennensis.
 D Reverendus pater dominus Ludovicus Tricaricensis.
 Reverendus pater dominus Antonius Urbinateus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Nicinensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Alculanus.
 Reverendus pater dominus Franciscus Nannetensis.
 Reverendus pater dominus Angelus Britonoricensis.
 Reverendus pater dominus Andreas Litterensis.
 Reverendus pater dominus Augustinus Sagonensis.
 E Reverendus pater dominus Dominicus Trabantensis.
 Reverendus pater dominus Richardus Venafranus.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Aretinus.
 Reverendus pater dominus Nicolaus Curciolenensis.
 Reverendus pater dominus Petrus Paulus Æstinus.
 Reverendus pater dominus Maximus Ifernensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Marficanus.
 Reverendus

ANNO
CHRISTI
1514.

prout dixerunt & exposuerunt ram nomine A suo, quam aliorum reverendorum patrum archiepiscoporum, episcoporum, & omnium & singulorum cuiuscumque status, gradus & dignitatis existentium, ecclesiastici vel temporalis, qui in congregatione Pisana interfuerunt, eis adherentium & adherere volentium sub illa meliori forma qua potuerunt & debuerunt, obtinendo mandatis apostolicis & exhortationibus regis, suos fecerunt & constituerunt procuratores legitimos & oratores prædictos reverendos patres dominos ad sanctissimum dominum nostrum papam specialiter & expresse, ad renuntiandum congregationi Pisanae jam dissolutæ, & adherendum concilio Lateranensi, nec non ad petendum absolutionem, quatenus opus esset, a præfato sanctissimo domino nostro, prout latius continetur in dicto procuratorio instrumento, cuius tenor ob sui prolixitatem, & brevitate causa, hic non fuit insertus: quod tamen vidimus & tenuimus. Et publice coram nobis & prædictis notariis & testibus infra scriptis renuntiaverunt & renuntiant dictæ congregationi, 1514. undecima mensis Ianuarii, indictione secunda, & domini nostri Leonis papæ decimi anno primo, receptum per magistrum Ioannem de Algerina Lemovicensis, & Petrum Quæsvel Lexovienensis diocesis, notarios apostolicos. Præfati igitur reverendi patres & spectabiles doctores, legati & oratores coram nobis pro tribunali sedentibus, & notariis testibusque infra scriptis renuntiarunt & renuntiant dictæ congregationi Pisanae jam dudum dissolutæ, & adherent adherereque volunt in futurum concilio Lateranensi, ut optata reformatio ecclesiæ & pax universæ Christianæ religionis, nec non provisio necessaria contra immanissimum Turcam & hostes fidei subsequantur. Et si forsan occasione dictæ congregationis Pisanae & gestorum in ea, aliquas censuras juris aut hominis, aut alias quascumque penas de jure aut de facto incurrerint, præfatis prius debito juramento de parendo mandatis ecclesiæ & præfati sanctissimi domini nostri Leonis papæ decimi cum illa humilitate qua possunt & debent, usque ad prostrationem & pedum oscula, absolutionem qua indigent sibi dari, & quamcumque aliam juris penam seu maculam aboleri petierunt & postulaverunt, prout per renorem præsentium petunt & postulant, ac si coram sanctitate sua præsentibus & personaliter interessent, supplicando sanctitati suæ cum illa devotione qua valent, ut ipsis præfatis oratoribus & aliis, quorum legatione funguntur, & qui in dicta congregatione interfuerunt, consilium, auxilium, opem, favorem, aut obedientiam præstiterunt, absolutionem pro sua solita clementia concedere dignetur: offerentes se supplices preces Deo effundere, ut regimini sanctissimæ matris ecclesiæ sua sanctitas feliciter & longæve præesse valeat. De quibus omnibus & singulis cum quanta maxima instantia potuerunt & valuerunt, rogantur, ut pro justificatione eorum præfata voluntatis & excusationis, quævis acta prædicta, in quantum de jure possumus, vellemus recipere, pro & nomine ejusdem sanctissimi domini nostri & sanctæ sedis apostolicæ; & de receptis eis actum publicum concedere: quod quidem actum, prout de jure potuimus & debuimus, recepimus, & per notarios publicos in formam publicam redigi fecimus, & eis tradi concessimus & præcepimus.

Datum in dicto cœnobio Vliensi, sub sigillo nostri vicariatus, die decimasextima mensis Martii, anno a nativitate domini 1514. indictione secunda, pontificatus prælibati sanctissimi domini nostri Leonis papæ decimi anno primo. præsentibus ad hæc spectabilibus viris dominis ac magistris, Alvano de Varenis, Stephano Vivet, jurum doctoribus, Albanensis ac Tutelensis diocesis, ac Deo devotis religiosis Orenzio de Bardonia infirmario, & Marcellino Casferii Co-creario, canonicis dicti cœnobii, testibus vocatis & rogatis.

Et ego Petrus Quæsvel presbyter in actibus nostri vicariatus, publicus apostolica auctoritate notarius, quia prædictæ expositioni, renuntiationi, adhesioni, juramenti præstationi, & absolutionis petitioni, ceterisque præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut supra, scriberentur, agerentur, dicerentur & fierent, una cum Ioanne Iusteri notario publico collega meo, ac prænominatis testibus presens interfuit, eaque sic fieri & dici audivi: ideo hoc præfens publicum instrumentum manu mea scriptum, una cum sigilli vicariatus dicti domini vicarii appensione subsignavi, in fidem & testimonium præmissorum requisitus & rogatus. Et approbo in rasura ipsa, si qua indigeat sibi dari, & quamcumque juris penam seu maculam aboleri.

P. Quæsvel.

Et ego Ioannes Iusteri in Delphinatu Taurinensis diocesis publicus auctoritatibus apostolica, imperiali & Delphinali notarius, quia prædictis expositioni, renuntiationi, adhesioni, juramenti præstationi, & absolutionis petitioni, ceterisque omnibus & singulis, dum sic, ut supra, scriberentur, agerentur, dicerentur & fierent, una cum dicto magistro Petro Quæsvel notario publico collega meo, ac prænominatis testibus; eaque sic fieri vidi & audivi: ideo hoc præfens publicum instrumentum manu dicti domini Petri Quæsvel scriptum, fideliter facta debita collatione cum proprio originali, una cum sigilli vicariatus dicti domini vicarii appensione subsignavi, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum veritatis requisitus & vocatus, approbo in rasura qua indigeat sibi dari, & quamcumque aliam juris penam seu maculam aboleri iustare.

Tenor vero literarum consilii Sabaudia, directarum ad prælatos Gallicanos, est talis: & primo superscriptio talis est: Reverendis patribus & dominis præstantissimis, dominis oratoribus regie majestatis ad Urbem, dominis honorandis, & intus tenor est talis:

Reverendi patres & domini honorandi, ex literis quas scribit nobis magnificus dominus E Astenis gubernator, videbunt dominationes vestrae quantum exhortetur aliqualem retardationem ulteriores transitus vestri, donec responsum, quod pro voto facere speratur, breviter consequatur, prout latius in eisdem literis, quas, ne prolixiores sumus, eisdem dominationibus vestris mandamus his introclusas, quæ pro earum solitis prudentiis non nisi recte providebunt & agent, prout melius consulto eis videbitur. Nos autem si quid pro eis valeamus, ad id paratissimos offerimus animo quam libenti. Ex Taurino die 26. Februarii.

Consilium ducis Sabaudia citra montes Taurini residens.

Tenor vero literarum prælatorum Gallicæ nationis,

omnia circa hoc faciendi, quæ vobis viderint expedire, & nos ipsi præsentibus saceremus: promittentes nos gram, ratum, firmum & validum habituros, quidquid in prædictis & quolibet eorum per dictos nostros oratores actum, factum & gestum fuerit. In quorum fidem & testimonium præsentibus scribi, & sigillo nostro communis fecimus, manuque nostra subscriptimus.

Datum in urbe nostra Vlixbonæ duodecimo Kalendas Novembris, anno domini millesimo quingentesimo duodecimo.

Deinde dominus Marius de Peruschis, filici & sacri concilii procurator, exposuit præfato sanctissimo domino nostro, quod licet alias fuerit decretum monitorium contra prælatos Gallicie nationis, & alios utentes quadam pragmatica sanctione, & fuerit citatio decreta contra eandem, ut venirent ad allegandum causam, quare dicta pragmatica revocari non debet; & fuerit huiusmodi monitorium seu citatio legitime executæ & reproducta, & sua sanctitas prorogaverit eisdem terminum usque ad præsentem sessionem: tamen ipsi minime comparere curarunt, nec curant, tam ad defendendum dictam pragmaticam, quam ad interessendum sacro concilio. Quare contumaciam eorum accusavit & accusat, petens procedi contra eos ad declarationem; & decerni processus per affixionem citationum ad valvas ecclesie Lateranensis. Ex adverso vero reverendus pater dominus Claudius episcopus Massiliensis, orator Christianissimi Francorum regis, allegavit, excusando dictos prælatos, dicens eos venisse usque ad montes, seu Delphinatum; & quia non potuerunt obtinere salvumconductum a detentoribus ducatus Mediolanensis & domini Ianuensis, ideo non venerunt. Et pro verificatione dictorum produxit unum instrumentum & certas literas missivas tenoris infra scripti, videlicet instrumentum.

EXCVSATIO PRÆLATORVM Gallicorum.

Vniuersis & singulis presentes literas inspecturis, Guillelmus Costa presbyter in decretis baccalaureus, prior, seu commendatarius prioratus sancti Stephani de Valle lasia Ebreduensis diocesis, & canonicus ecclesie collegiatae sancti Salvatoris Montispeffulani diocesis Magalonensis, vicarius in spiritualibus & temporalibus generalis reverendi patris domini Ludovici de Mazis, sanctæ sedis apostolicæ protonotarii, ac præpositi commendatarii præpositus, seu cœnobii Vloienfis, ordinis sancti Augustini, Taurinensis diocesis, salutem in domino sempiternam.

Notum facimus, quod in nostra, notario- rumque ac spectabilium & scientificorum doctorum & testium infra scriptorum præsentia existentes & personaliter constituti coram nobis sedentibus pro tribunali in cœnobio dicti præpositus, reverendi in Christo patres ac domini, domini episcopi, Ioannes Lexovienfis, Antonius Engolismensis, Franciscus Ambianensis, Ioannes Cabilonenfis, Symphorianus Laudnensis: magistri in theologia, Ioannes Lelamienfis, Antonius Lescurre: archidiaconi, Ioannes de Fraxino Tolosanensis, Guillelmus de Noffai Lexovienfis, iurium doctores, legati, oratores & procuratores ad sanctissimum in Christo patrem & dominum nostrum dominum Leonem papam

Concil. gener. Tom. XIV,

decimum & modernum, per nonnullos reverendos patres, qui in congregatione Pisana interfuerunt, suo & aliorum nomine procuratores decreti & destinati exposuerunt, quod sunt supra sexaginta dies effluxi, quibus huic loco applicuerunt, & plusquam quatuor mensibus huic legationi vacarunt. Verumtamen cum primum huic loco applicuerunt, fuere a mazerio præfati sanctissimi domini nostri papæ certiores effecti, quod Maximilianus Sfortia ducatus Mediolanensis detentor, eidem mazerio breve apostolicum sibi offerenti, commeatum & salvumconductum præfatis oratoribus recusare non erubuit. Quod intelligentes præfati oratores, visi sunt viam Genuecium tentare: quibus significatum est, illam propter divisiones, factiones & bella ipsorum Genuecium, ac incursionem vicinorum & confederatorum præfati Maximiliani, minime tutam esse, nec posse illac proficisci sine suarum discrimine & periculo personarum, tam ex causis præmissis, quam ex insidiis ab hostibus Christianissimi regis eisdem paratis. Quare præfati oratores de præmissis omnibus eisdem sanctissimi domini nostri papæ nuntio super hoc specialiter destinato certificaverunt, & responsum a sua sanctitate acceperunt per suum Breve, datum Romæ die decima-septima Februarii, anno domini millesimo quingentesimo decimoquarto: quo continebatur, quod sanctitas sua de salvoconductu Maximiliani & Octaviani nobilium Mediolani & Genue detentorum, eis providere faceret, prout ex literis reverendi patris domini Claudii episcopi Massiliensis, Christianissimi Ludovici Francorum regis oratoris, latius certiores redderentur. Insequendo igitur prædictum mandatum apostolicum, supra viginti dies hic expectaverunt, nullo salvoconductu a dicto Maximiliano recepto, nullaque dictum salvumconductum recipiendi spe data.

Quapropter præfati oratores, ne mora possit eis quomodolibet imputari, sed ut de eorum obedientia, deque ipsius Maximiliani contumacia, inobedientia, & reluctatione, ipsi sanctissimo domino appareat, curarunt suam præfatam sanctitatem de omnibus præmissis iterum certiorare, & ut apertius liqueat non tantum de eorum debita diligentia, sed etiam de bona, quam erga præfatum sanctissimum dominum nostrum & sedem apostolicam gerunt, voluntatem, & ralem hæctenus fuisse, ut ab illius unitate nunquam voluerint, minusque in futurum velint ullo pacto discedere, sed illius mandatis perpetuo obtemperare, neque schismaticis unquam fuisse, sed unam ecclesiam catholicam sub uno pontifice maximo coluisse, & observasse quidquid ab inimicis veritatis & Christianissimi regis & regni ex adverso dictum fuerit. Ipsi, inquam, oratores non valentes habere optatam præsentiam prædicti sanctissimi domini nostri (quod dolentes ægre tulerunt) & hoc propter viarum discrimina, & inimicorum Christianissimi regis & regni ex adverso insidias eis paratas, prout ipsis apertius constitit, tam nomine suo, quam procuratorio reverendorum patrum dominorum Gaspardi de Turone Valentinenfis & Dienfis, Claudii de Longo vico Matisconenfis, & Guiscardi Hierapolitanensis titularii, & Lugdunenfis suffraganei, episcoporum, ac domini Ioannis Aizeleri iurium doctoris, Lugduni existentium. Qui quidem prædicti patres interfuerunt prædictæ congregationi Pisanae,

O prout

ANNO
CHRISTII
1514.

contra eosdem hostes necessaria, ac ad gloriam & exaltationem orthodoxæ fidei, aliarumve rerum consultationem pertinent, maturo consilio omniumque assensu decerni feliciter possent. Ad quod quidem concilium solemniter indictum, utique denunciatum, etsi multi ex diversis Europæ partibus præclati & in omni scientia præstantes viri convenerint, multi etiam legitime impediti mandata in publica forma miserint: non tamen bellorum ac temporum difficultatibus, quibus loca plurima jam diu hostilibus armis obfessa sunt, ea quam desiderabamus, copia & multitudo convenire potuit. Nihil est præterea quod nobis adscribi possit, si hætenus (quod si forsitan multis necessarium videtur, & nos opportunum præ ceteris putamus) legatos de latere ad reges & principes pro concordia eorumdem principum & pace non misimus. Hac sane causa id facere desistimus. Principes enim fere omnes suis ad nos literis ac nuntiis, legatos mitti, minime expedire aut necessarium esse significaverunt. Circumspectos nihilominus ac probatæ fidei viros nuntios nostros, etiam episcopali dignitate præditos, ad eos ipsos principes graviora inter se armis, ac, quantum conjici poterat, asperiora bella molientes ultro misimus. Quorum præcipue opera effectum est, ut pactis jam inter quosdam principes induciis, ceteri eas brevi approbaturi esse credantur. Quare legatos, uti proxima sessione decrevimus, ubi opus & expediens fuerit, pro stabili ac perpetua pace inter eos componenda, ac uti antea proposuimus, mittere non postponemus. Neque interim cum eorumdem principum oratoribus apud nos agentibus, quæ ad rem hujusmodi pertinent, agere & meditari, neque ipsos etiam principes per nostros nuntios & literas ad id urgere & admonere cessabimus. Quin etiam ut nostra pacis consilia & iuges promoveat ex alto, ac fidelem plebem æquis ac propitiis magis oculis aspiciat, & pro communi salute ac pace, compescendaque nefariorum Christiani nominis hostium superba rabie, ejus

piis annuat precibus: universis & singulis primaribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, nec non ecclesiarum, tam cathedralium quam collegiarum, tamque secularium quam quorumvis ordinum regularium capitulis, collegiis, conventibus, plebanis, decanis, ecclesiarum rectoribus, ceterisque animarum curam habentibus, prædicatoribus, quæstoribus, ac verbum Dei ad populum pronuntiantibus, auctoritate apostolica injungimus, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus intra missarum solennia, & dum inter aut extra illa verbum Dei ad populum proponetur, ac in eorum orationibus, quas capitulaliter & conventualiter, aut alias in quibuscumque congregationibus facient respectively pro pace Christianorum & infidelium confusione, hac collectas habeant speciales; videlicet, Deus a quo sancta desideria: Et, Deus in cuius manu sunt omnes potestates & omnia jura regnorum, respice in auxilium Christianorum. Et nihilominus suis diocesanis, & aliis quibuscumque personis utriusque sexus, tam ecclesiasticis quam secularibus, quibus ratione prelaturæ & alterius cujuscumque superioritatis ecclesiasticæ præsidebunt, injungant, ac in domino eos hortentur, quibus Dei verbum sua aut alterius auctoritate proponetur, ut privatim pro pace, ut præmittitur, Christianorum, & infidelium exterminatione, ad Deum ipsum ac gloriosissimam ejus matrem in oratione dominica & in angelica salutatione piis precibus effundant. Et insuper quicumque ex supradictis apud principes sæculares cujuscumque gradus, præ eminentiæ vel dignitatis existant, aut etiam consiliarios, familiares, domesticos & officarios eorum, nec non apud civitatum, oppidorum, vel universitatum, quorumcumque secularium magistratos, rectores, locumtenentes, aut alias utriusque sexus personas, ecclesiasticas vel sæculares, quas ad pacem universalem aut particularem inter principes, potentatus & Christianos populos, nec non ad expeditionem contra infideles persuadendam, auctoritate & gratia valere putaverint, illos ad hujusmodi pacem & expeditionem hortentur & injungunt. Quos omnes per viscera misericordiæ Dei nostri, & per meritum passionis unigeniti ejus filii Jesu Christi, quam maximo possumus cordis affectu in domino hortamur, ac pro pastoralis officii qua fungimur auctoritate monemus, ut depositis privatis similitudinibus, apertisque inimicitias, ad pacis studia amplectenda, & ad expeditionem prædictam decernendam se convertant. Proptereaque omnibus & singulis prelati, principibus & personis, tam secularibus quam ecclesiasticis, cujuscumque status, gradus, dignitatis & præ eminentiæ aut conditionis existant, sub interminatione divini judicii districtius inhiemus, ne dictæ paci per nos aut nostros, seu sedis apostolicæ legatos vel nuntios, & episcopali dignitate præditos, ut præfertur, pro Christianæ reipublicæ defensione & fidelium salute tractandæ aliquod impedimentum directe vel indirecte, palam aut occulte interponere quoquo modo presument. Sed qui in pace conficienda privatim aut publicum suorum principum suarumve civitatum aut rerum publicarum, quorum quarumve ad eos ratione officii vel publici alicujus muneris cura spectabit, interesse prætantur, illud quoad modestius tranquilliusve poterunt, prosequentes, pacis nihilominus partes & studia, quantum in domino poterunt, amplectantur. Quin etiam ad dictam pacem & expeditionem contra dictos Christianæ fidei hostes promittendam, & ab ipso Deo impetrandam, volentes spiritualibus donis Christi fideles animare, omnibus vere confessis & contritis, qui pro ipsa obtinenda pace ac decernenda expeditione in missis, prædicationibus, & aliis divinis officiis, aut in collegialibus, conventualibus, aliisque publicis aut communibus orationibus devote ad Deum preces effundant, aut apud principes, consiliarios, officarios, rectores, vel alias personas supradictas, quæ ad pacem faciendam vel tractandam, & expeditionem in hostes invitæ crucis, ut præmittitur, decernendam, aliquam auctoritatem habere videbuntur, diligentem ac solertem operam adhibebunt, quoties id fecerint: qui veto privatim ac particulariter pro præmissis a Deo consequendis devotas effuderint preces, septies in die, si toties id fecerint; aut si minus, quoties id fecerint, donec pax universalis, quæ per nos assidue tractatur, inter principes & populos improbatissimum armis dissidentes, collecta sit, & expeditionem contra infideles nostris auspiciis decreta, de omnipotentis Dei misericordia, ac de beatorum ejus apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi, centum dies de injunctis eis penitentis relaxamus. Mandantes propterea venerabilibus

fratribus

nationis, directarum sanctissimo domino nostro, A
talis est, & primo in superscriptione: *Sanctissimo*
domino nostro Leoni papa decimo pontifici maximo.

Intus vero.

Sanctissime pater, cum omni humilitate, re-
verentia & honore, usque ad pedum oscula pro-
cidentes, beatitudinis vestrae perpetuum incre-
mentum a Deo suppliciter petimus.

Sanctissime pater, ex brevi apostolico, quod
ad nos mittere sanctitati vestrae placuit, intel-
leximus datam esse operam ab eadem sanctitate
vestra cum Maximiliano & Octaviano Mediola-
nensis & Genuensis ducatus detentoribus, ut nobis
salvum conductum darent. Unde gratias agimus
qua valemus humilitate eidem sanctitati vestrae
qua pro innata clementia nos non nisi tuto
& secure ad se proficisci juber. At vero ex quo
breve apostolicum accepimus, interea dum sal-
vum conductum praestolamur, dies viginti efflu-
xere: cumque jam ante quadraginta lapsi essent,
dum hic agimus, factum est ut sexaginta dierum
numerum egerimus, quatuor mensium inter-
vallo per agros ac diversoria deducti. Beatissime
pater, cum Maximilianus sanctitatis vestrae
maestro salvum abnuere conductum non veri-
tus sit, cumque etiam diuturna nos tenuerit ex-
pectatione suspensos, quo in nos animo sit, quam
suspecta nobis esse debeat profectio nostra, fa-
cile cognoscimus. Oramus itaque, & totis ani-
mis obsecramus, ut Maximilianum contumacia,
qui spretis semel & iterum mandatis vestris du-
rum sese ac renitentem praebuit, moram nostram
excuset, & promptam qua in nobis est volunta-
tem parendi nequaquam obscurer: quam ut
vestrae sanctitati certius restitam relinquamus,
actum judiciale mittimus, coram ordinario judi-
ce speciali hujus loci legitime ut volumus con-
fectum, quale potuissent agere, juxta procura-
toris nostri facultatem in vestrae sanctitatis praesentia
Pisanæ congregationi jam dissolutæ nomi-
ne & nostro, & quorum causa procedimus,
renuntiando, & adherendo sacro Lateranensi
concilio, apostolicam denique utcumque indi-
genam humiliter ac devote petendo absolutio-
nem.

Sanctissime pater, solitam illam animi vestri
mansuetudinem obnixè imploramus, misereatur
tantorum laborum atque impensarum, dignetur
expletos sexaginta dies & amplius in deserto hoc
& vasta solitudine penitentiae nostrae loco susci-
pere, velitque sacri hujus temporis & imminen-
tis festi paschæ rationem habere, quo divinis,
ut officii nostri est, vacare commode valeamus,
ne commissis nobis gregibus diutina absentia no-
stra salutis dispendium ferat. Beatissime pater,
paratos omni tempore ad obsequia vestrae sancti-
tatis animos offerimus, divinam majestatem ora-
turi, ut felicem doner vestrae sanctitati cursum
hic agere, & in caelis una cum omnibus quos de-
dit vobis Pater, perennem gloriam adipisci. Ex
Vleis prope Secusiam, die decimanona Maii.
Ejusdem sanctitatis vestrae humillimæ creaturae
& devoti oratores episcopi.

I. Cabilonensis.
E. Lexoviensis.
F. Ambianensis.
A. Engolismensis.
S. Laudunensis.

Ex adverso contra dicta & allegata per praefatum
reverendum patrem dominum Claudium
Cencil. general. tom. VII.

episcopum, magnificus dominus Hieronymus
Moron orator illustrissimi Maximiliani Sfortiae
ducis Mediolani dixit, quod praefatus illustrissi-
mus dominus dux non negaverat praelatis Gal-
licae rationis salvum conductum, sed distulerat
eis dare, causa deliberandi & consulendi. Et
auditis hinc inde propositis, tandem sanctissi-
mus dominus noster absolvit cum reincidentia
praelatos praefatos a censuris, si quas incurre-
rant; & prorogavit eisdem terminum usque ad
proximam sessionem, & interim suspendit cen-
suras, & voluit eos interim non incurtere, sed
elapso termino, in pristinas censuras reincide-
re, & non ante. Postmodum vero exclusis aliis
non habentibus vocem definitivam in concilio,
a loco concilii, exceptis oratoribus & baroni-
bus supra descriptis, praelatisque omnibus exi-
stentibus in vestibus & paramentis sacris in quibus
subsellis mitratis ex ordine post reverendissimos
dominos cardinales in praesentia sanctissimi do-
mini nostri papae; praefatus reverendus pater
dominus Claudius episcopus Massiliensis ascen-
dit ambonem, & legit quamdam schedulam te-
noris infra scripti.

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante concilio.*

Posteaquam ad universalis ecclesiae curam &
regimen, licet tanto oneri impares, divina
dispensatione vocati fuimus, ex summo statim
apostolatus apice, tamquam ex vertice montis
Sion, ea prospicere ac animo volvere cepimus,
quae ad salutem, tranquillitatem ac propagatio-
nem ipsius ecclesiae pertinere in primis videban-
tur. Cumque in hanc rem omnem nostram cu-
ram, cogitationem ac studium more soleris vi-
gilique pastotis convertereremus, nihil gravius
aut Christianae reipublicae perniciosius, & pio
nostro desiderio magis adversum bellorum effe-
ra rabie comperimus, quae usque adeo armis
grassata est, ut vastata pene mutis cladibus
Italia, deformatisque ac partim everfis, & aqua-
tis partim solo civitatibus & terris, concussis
provinciis & regnis, in Christianum sanguinem
furere ac debacchari non desinant. Nihil ita-
que prius, nihil studiosius, aut magis ex animo
curandum duximus, quam ea bella sedare, ec-
clesiasticamque disciplinam pro viribus ac tem-
porum ratione componere, ut placato per vitam
emendationem Deo, dominicum gregem nostrae
fidei commissum, compositis dissidiis, in unum
cogere & aggregare, unanimesque ac pacis &
concordiae vinculo tamquam firmissimo glutino
unitum, adversus communes hostes fidei Chri-
stianis cervicibus imminentes facilius adhortari
ac concitare possimus. Cujus quidem expedi-
tionis in impios & crucis Christi implacabiles
inimicos, hoc vehemens nostrum desiderium
ita cordi nostro infixum est, ut sacrum Late-
ranense concilium a felicitis recordationis Iu-
lio II. praedecessore nostro indictum ac inchoa-
rum, ejusque obitu intermissum, ea praecipue
causa continuare & prosequi decreverimus, ut
in diversis sessionibus in eodem sacro concilio
per nos habitis omnibus pater, ut Christianis
principibus, seu eorum oratoribus in eo con-
cilio congregatis, praelatisque ex diversis mun-
di partibus eo venientibus, pace inter ipsos
Christianos principes composita, extirpatisque,
ut par est, primo ex domini agro pestiferis ha-
resum sentibus, ea quae ad ipsam expeditionem
O ij contra

ANNO
CHRISTI
1514.

liceat hanc paginam uostræ inunctionis, inhibitionis, relaxationis, exhortationis, rogationis, monitionis, cassationis, irritationis, annullationis, donationis, concessionis, obligationis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus nostri anno secundo. Quæ perlecta, petitur concilio, an placent paternitatibus suis contenta in schedula. Er omnes, nemine penitus discrepante, ac quilibet eorum respondit, placere contenta in schedula. Deinde reverendus pater dominus Vincentius archiepiscopus Neapolitanus ascendit ambonem, & legit aliam quandam schedulam tenoris infra scripti.

BYLLA REFORMATIONIS CVRIÆ.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacrosancto approbante concilio.

Supernæ dispositionis arbitrio, quo celestia pariter & terrena ineffabili providentia disponuntur, in sublimi beati Petri solio Christi unigeniti Dei filii gerentem vices in terris Romanum pontificem decet in primis, pro cura & salute dominici gregis sibi divinitus commissi, providi exercere pastoris officium. Quare pro dicti pastoralis officii sollicitudine, cum ecclesiasticam disciplinam, ac per omnes fere Christi fidelium gradus bene recteque vivendi regulam temporum difficultate ac hominum malitia, licentiaque & impunitate in deterius ita labi, disfluere, aberrareque longius a recta via animadvertimus, ut nisi provida corrigatur emendatione, in varios errores securitate peccandi quotidie magis incidere, moxque obortis publicis scandalis, prorumpere sit verendum. Cupientes igitur, quatenus nobis ex alto permittitur, ea jam nimium invalescentia mala corrigere, ac pleraque in pristinam factorum canonum observantiam reducere, ac in melius juxta sanctorum patrum instituta dante domino reformare, eaque omnia, sacro approbante Lateranensi concilio, a felicis recordationis Iulio papa secundo prædecessore nostro inter alia propterea incepto, & per nos continuato, salubriter moderari: ut ab his sumamus exordium, quæ pro nunc magis expedire videntur, & quæ sæpe per singulas ætates neglecta, magnam Christianæ religioni attulerunt perniciem, & in ecclesia Dei maxima scandala pepererunt, a promotionibus scilicet ad ecclesiasticas dignitates constitutimus exordiri. Cum piæ memoriæ Alexander papa tertius prædecessor noster etiam in Lateranensi concilio decreverit, ut ætas, morum gravitas, ac literarum scientia in personis promovendis in episcopos & abbates diligenter inquirantur, nihilque magis Dei ecclesiæ officiat, quam cum immeriti assumuntur prælati ad regimen ecclesiarum, propterea in promotionibus prælatorum, quarum a Romanis pontificibus magna ratio haberi debet, eo præsertim, quod de promotis per eos ad ecclesias seu monasteria in extremo judicio rationem Deo reddituri sunt, statuimus & ordinamus, ut deinceps per-

A petuis futuris temporibus, patriarchalibus, metropolitanis ac cathedralibus ecclesiis & monasteriis pro tempore vacantibus, de personis, juxta præfati Alexandri constitutionem, ætate matura, gravitate morum, literarumque scientia præditis, non ad alicujus instantiam, per commendam & administrationem seu conservacionem, aut alio quovis modo provideatur, nisi ratione utilitatis ecclesiarum, prudentiæ, nobilitatis, probitatis, experientia atque curialitatis anti- que cum competenti literatura, & in sede apostolica meritorum, aliter visum fuerit faciendum. Idemque in electis & postulis, quorum electiones & postulationes pro sedem apostolicam admitti consueverunt, volumus observari. Et si de minoribus ætate triginta annorum ecclesiis aut monasteriis hujusmodi contingerit provideri, non dispensetur cum eisdem, ut ecclesiis citra vigesimumseptimum ætatis annum, monasteriis vero citra vigesimumsecundum præfere valeant. Quinimo ut accuratius diligentiusque idoneæ personæ promoveantur, statuimus, ut cardinalis, cui electionis, postulationis aut provisionis ecclesiæ seu monasterii relatio committetur, antequam in sacro consistorio, ut moris est, referat commissionem examinis ac relationis hujusmodi sibi datam, uni cuiuslibet ordinis antiquiori cardinali in ipso consistorio pro seipsum, vel si eadem, quæ sibi commissio non fuerit, in junctum fuerit, consistorium non fuerit, per secretarium suum aut alium quemlibet ex suis domesticis familiaribus notam illam facere debeat: qui tres priores aliis quamprimum sui ordinis cardinalibus eam significare teneantur, negotiumque electionis, administrationis, postulationisve aut promotionis summarie & de plano pro seipsum dictus relator examinet, & si qui contradixerint, his vocatis, idoneos, graves & fide dignos testes, & si expediens opusve fuerit, alios ex officio assumere, processurusque & juxta ejusmodi relationis, una cum dictis restium die faciendæ relationis secum ad consistorium deferre debeat: neque ullo modo referat, si præfens in curia promovendus majorem cardinalium partem antea non adiverit, ut quæ a referente collega sine cardinales audiri, oculata fide, quantum ad personam promovendi atinet, cognoscere possint. Promotus vero eisdem cardinales qui præfens in curia fuerint, ex antiquo more consuetudineque laudabili quamprimum visitate teneatur. Quem quidem morem laudabilemque consuetudinem innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus. Et quoniam episcopalem dignitatem tueri illæsam, & ne improborum impugnationibus, aut accusantium calumniis passim pateat, munus par est: statuimus, ut nullus episcopus aut abbas, quovis instante ac requirente, nisi sibi copia & facultas legitimæ defensionis permittatur, etiam si crimina fuerint notoria, diligenterque partibus auditis, causâ plenarie probata fuerit, dignitate privati valeat: neve aliquis prælatus invitus, nisi aliis iustis efficacibusque rationibus & causis, transferatur juxta formam ac decretum concilii Constantiensis. Et quoniam ex commendis monasteriorum (ut magistra rerum experientia sæpius docuit) monasteria ipsa tam in spiritualibus quam in temporalibus graviter læduntur, quippe quorum ædificia partim commendatiorum negligentia, partim avaritia vel incuria collabuntur, & in dies divinus cultus in his magis diminuitur, passimque obloquendi

fratribus primatibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, ad quos præfentes seu earum exempla sub sigillis authenticis, vel in Vrbe, aut alibi fideliter impressa pervenerint, quatenus illas per suas provincias & dioceses, quanto citius poterunt, faciant publicari, ac debite executioni demandari. Ceterum, quod proposuimus & toto corde concupivimus, reformationem interim ecclesiasticam tam curæ nostræ, quam etiam venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, & aliorum in Vrbe commorantium, & alia complura necessaria, sacro approbante concilio decrevimus, quæ aliis nostris literis in hac eadem sessione publicandis continentur. Et licet idem Iulius prædecessor noster ad hujusmodi concilium omnes qui adesse consueverunt, convocaverit, & ut tute ac secure venire & accedere possent, eis amplum saluum conductum dederit: quia tamen hæcenus ob prædicta forsitan impedimenta complures prælati, qui venire deberent, adhuc non venerunt, cupientes nos ad graviora in futura proxima sessione procedere, denuo ipsos ac reges, duces, marchiones, comites & alios ad concilia generalia venire aut mittere assuetos, qui hæcenus oratores vel mandata legitima non dederunt, in domino hortamur, ac per ejsdem misericordiæ viscera rogamus & monemus, ut quamprimum poterunt, vel ipsi personaliter accedere, vel speciales & idoneos nuntios cum legitimis mandatis ad hoc sacrum & Christianæ reipublicæ pernitile futurum Lateranense concilium mittere velint. Venerabilibus autem fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prælatibus, præsertim sub vinculo iurjurandi, ad visitandum certis statutisque temporibus limina apostolorum Petri & Pauli, & ad generalia concilia indicta personaliter accedendam, etiam tempore suæ promotionis adstrictis, quorum non comparientium contumacia in diversis sessionibus per promotorem dicti concilii sæpius accusata extitit, & contra eosdem petium procedi, & de incursu censurarum & pœnarum protestatum solenniter reperitur, non obstantibus quibuscumque privilegiis, concessionibus & indultis eis, eorumque ecclesiis, monasteriis & beneficiis per dictos prædecessores nostros aut nos concessis, confirmatis & innovatis quæ habentes pro expressis, ex certa scientia & plenitudine potestatis cassamus, irritamus & annullamus, in virtute sanctæ obedientiæ injungimus, ac sub excommunicationis & perjurii, aliisque de jure vel consuetudine, & præsertim in literis indictionis & publicationis dicti concilii Lateranensis per ipsum Iulium prædecessorem nostrum specialiter indictis, aut aliis non addentibus ad concilium rite indictum pœnis, districtius mandamus, ut ad dictum concilium Lateranense accedere personaliter, & usquequo conclusum & auctoritate nostra absolutum fuerit, in Vrbe morari debeant, nisi aliqua legitima causa impediti fuerint. Et si, ut præfertur, modo fuerint impediti, procuratores suos speciales cum pleno mandato ad ea quæ tractanda, agenda & deliberanda erunt, idoneos mittant. Et ut omnis profusus excusatio tollatur, neve cuiquam venire debenti prætextus aliquis quibuscumque impedimenti relinquantur, præter publicam fidem, quam in indictione hujus sacri concilii omnibus ad id venientibus liquet esse concessam, hoc eodem approbante concilio, omnibus & singulis in con-

Concil. gener. Tom. XIV.

gregationibus conciliorum generalium adesse solitis, & ad ipsum Lateranense concilium venientibus, eorumque domesticis familiaribus, cujuscumque status, gradus, ordinis & conditionis vel nobilitatis existant, ecclesiasticis & sæcularibus, pro se & bonis suis quibuscumque per civitates, terras & loca, tam maritima quam terrestria, dictæ Romanæ ecclesiæ subiecta, ad concilium Lateranense ad Urbem veniendi, & in ea libere commorandi, & pro animi sententia consulendi, & ab ea quoties videbitur recedendi, & post quatuor menses a dicti concilii conclusionem & dissolutionem liberum, tutum & securum saluum conductum, ac plenam & omnimodam securitatem auctoritate apostolica tenore præsentium, de consilio & potestate prædictis, damus & concedimus & impartimus, aliosque salvo conductus & securitates habere cupientibus dare libere pollicemur: quos omnes & singulos benigne & caritative tractabimus & suscipiemus. Mandantes omnibus & singulis principibus sæcularibus, quantumcumque grandi dignitate, etiam imperiali, regali, reginali, ducali, aut alia quacumque fulgentibus, & civitatum rectoribus, ac civibus eorum rempublicam gubernantibus & regentibus, ut prælati & aliis ad dictum concilium Lateranense venientibus, sub divinæ majestatis & indignationis nostræ incurfu, pœnis contra impediendes conciliorum celebrationem, & præsertim dicti Lateranensis concilii, in jure, si ve literis præfata indictionis per prædecessorem nostrum contentis & appositis, liberam licentiam & facultatem, saluumque conductum veniendi & redeundi, & per eorum dominia, terras & loca, per quæ ipsos transitum facere oporteat, cum eorum rebus & bonis ac equis, liberum transitum & innoxium concedant, omnibus profusus exceptionibus si ve excusationibus semotis ac cessantibus. Mandamus insuper & injungimus sub indignationis nostræ & aliis arbitrio nostro infligendis pœnis, omnibus & singulis gentibus nostris armigeris, tam pedestribus quam equestribus, eorumque ducibus & ductoribus, ac etiam arcium nostrarum castellanis, civitatumque & locorum dictæ Romanæ ecclesiæ subiectorum legatis, gubernatoribus, rectoribus locum tenentibus, potestatibus, officialibus & vassallis, ut quibusvis constitutionibus, ordinationibus apostolicis, legibus imperialibus, statutarisque & consuetudinibus municipalibus, etiam juramento & confirmatione apostolica, aut quavis alia firmitate roboratis non obstantibus, quæ salvo conductui & securitati præmissis in aliquo derogare, seu illa quoquo modo impedire possent, etiam si talia forent, de quibus specialis & specifica, expressa & individua, non autem per generales clausulas id importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda foret, illorum omnium tenores præsentibus, ac si de verbo ad verbum infererentur, pro expressis habentes, & aliis quibuscumque, cujuscumque gradus, status, conditionis & præminentia fuerint, ut ipsos venientes ad concilium Lateranense libere, tute & secunde transire, morari & recedere permittant & permitti faciant, ne tam sanctum, laudabile ac pernecessarium concilium quavis causa vel prætextu distrahatur, & ut ad illud venientes rute ac in pacis tranquillitate libertateque vivere, dicere & expedire valeant, quæ honorem Dei omnipotentis, statimque totius ecclesiæ concernant. Nulli ergo omnino hominum

Q iij liceas

ANNO
CHRISTI
1514.

ponendis inter quoscumque libris omni diligentia vacent incumbantque: principum & quorumcumque aliorum, ac præsertim pauperum & religiosorum iusta negotia pio promoveant affectu, oppressos & iniuste gravatos iuxta vires suas & officii debitum adjuvent.

Tituli sui loca, si præsentibus in curia fuerint, personaliter: si vero absentes, per vicarium idoneum semel saltem singulis annis visitent: clericos & populos ecclesiarum titulo suo subiectarum cum diligentia inquirant, vigilentque circa cultum divinum & bona dictarum ecclesiarum, moreque in primis & vitam clericorum & parochianorum soleriter explorent, eosque omnes & singulos ad recte honesteque vivendum paterno moncant affectu.

Pro augmento autem divini cultus & salute animæ suæ, quilibet cardinalis vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat suo titulo, quantum sit satis ad presbyterum unum commode ibi sustentandum: vel si ecclesia indigeat reparacione, vel alia subventionem, tantum illi relinquat vel donet, quantum conscientia suæ videbitur.

Et cum minime deceat, affines & consanguineos, præsertim benemeritos & ope indigentes, negligere, sed illis providere iustum & laudabile sit: non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, vel ecclesiasticis redditibus ita eos impleri convenire arbitramur, ut ceteri damnium ex huiusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scandalum nascatur. Statuimus itaque, ut ecclesiarum bona temere non effundant, sed ea in piis & sanctis operibus exponant, quorum causa magni & optimi redditus per sanctos patres statuti & ordinati fuerunt.

Volimus etiam ut ecclesiis eisdem cardinalibus commendatis, etiam si cathedrales, abbaticalesve, aut prioratus, vel quæcumque alia beneficia ecclesiastica fuerint, absque omni prioris exculacione procurent, ac omni conatu suo provideant debite inserviri cathedralibus, dignos & idoneos vicarios, seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum digna & competenti mercede apponentes; reliquis autem sibi commendatis ecclesiis aut monasteriis de iusto clericorum vel capellanorum, seu religiosorum aut monachorum, Deo sufficienter & laudabiliter servitium numero providentes: ædificia quoque, possessiones & iura quæcumque in statu convenienti conservent, & diruta instantent, sicut ad bonorum prelatorum & commendatariorum officium spectat.

Statuimus etiam, ut dicti cardinales circa numerum familiarium, eorumque suis impensis alendorum, magna utantur circumspectione ac diligenti providentia, ne majorem numerum, quam sua facultas, conditiove ac dignitas patiantur, habentes, luxu ac prodigalitate vitio notari possint: neve rursus avari fordidique habeantur, si in magnis & amplis redditibus, paucissimum victum præbeant, cum domus cardinalium patens hospitium, portusque ac refugium proborum & doctorum maxime virorum & pauperum nobilium, honestarumque personarum esse debeat. Sint igitur circa modum & numerum tenendi prudentes, ac de familiarium qualitate in primis curiosi, ne ex alienis vitiis turpem sibi contrahant infamie notam, vulgoque obloquendi calumniandi que iustas præbeant occasiones.

Et cum maxime providendum sit, ut non fo-

lum coram Deo, cui primum placere debemus, sed etiam coram hominibus opera nostra probentur, ut ceteris exemplo ad imitandum possimus esse, ordinamus ut quilibet cardinalis se domus ac familia suæ optimum rectorem præfectumque ostendat esse, tam circa ea que extincta omnibus appatent, quam quæ intrus latent abscondita. Habeat itaque eorum quisque sacerdos & levitas honestis vestimentis indutus, attenteque provideat, ne quis in familia sua quoquo modo beneficiatus, & in sacris ordinibus constitutus, vestes portet versicolore, nec eo habitu utatur, qui ordini ecclesiastico parum conveniat. Quare in presbyteratus ordine constituti vestes colorum, quæ clericis a iure non prohibeantur, deferre debeant usque ad talos saltem demissas. Et habentes dignitates in cathedralibus, & canonicis etiam dictarum cathedralium, ac primam dignitatem in collegiatis habentes, & cardinalium capellani missas celebrantes, caputium deferre in publico reneantur: scutiferis vero paulo supra talos concedantur.

Parastenarii, quia in assiduo studio moti, ministerioque funguntur laboriosiore, brevioribus ac magis expeditis vestibus uti possint, etiam si fuerint clerici, dummodo in presbyteratus ordine non sint constituti: ita tamen ut ab honestate non discedant, sed ita vivant, ut mores ecclesiasticis suis ordinibus non discrepent.

Reliqui vero clerici temperate ac modeste omnia faciant, & tam ipsi clerici beneficiati, quam tu sacris ordinibus constituti, non comam neque barbam nutriant, neque mulas, aut equos cum phaleris, ornamentisque ex velluto aut serico fictis habeant, sed ejusmodi rebus ex panno tantum aut corio simpliciter utantur.

Si quis autem familiarium prædictorum contrafecerit, aut post tres menses legitima monitione precedente a præsentium publicatione, huiusmodi vestes prohibitas gestaverit, in excommunicationem incurrat. Si vero infra tres alios menses non se correxerit, a perceptione fructuum ex beneficiis, quæ obtinet, suspensus intelligatur. Quod si per alios sex menses in huiusmodi pertinacia obstinatus permanferit, legitima similiter monitione precedente, beneficiis omnibus, quæcumque habet, privatus sit & esse censetur: eaque sic vacantia a sede apostolica libere impetrari valeant. Quæ omnia & singula in nostris & cujuscumque Romani pontificis pro tempore existentis familiaribus, & similiter in omnibus aliis clericis beneficiatis, vel in sacris ordinibus constitutis, ac etiam curialibus, locum habere volumus; hoc uno tantum excepto, quod dicti nostri & Romani pontificis familiares, rubri coloris vestimenta gestare possint, pro decentia & consuetudine dignitatis pontificalis. Et quoniam ad cardinales maxime spectat operum optimum cura, pro viribus laborant scire, quæ regiones hæresibus, erroribusque ac superstitionibus contra veram & orthodoxam fidem infectæ sint, & ubi divinorum mandatorum ecclesiastica deficiat disciplina: quique reges ac principes, seu populi bellis infestentur, vel infestari timeant. Hæc & huiusmodi scire, ac nobis & Romano pontifici pro tempore existentis referre operam dabunt, ut opportuna & salutaria talibus malis ac pestibus remedia vigilanti studio excogitari valeant. Et cû si frequenti ac prope quotidiana experientia notum sit, pro vicinis ac civitatibus propter suorum legatorum de latere absentium multa sæpius contingere mala, varietateque non suæ apostolicæ sedis præjudicio,

obloquendi materia personis præsertim secularibus præbetur, non absque dignitatis apostolicæ sedis diminutione, a qua commendæ huiusmodi proficiuntur: ut eorum indemnitati salubrius consulatur, volumus ac sancimus, ut cum illa per obitum abbatum qui illis præerat vacaverint, nullo pacto cuiquam possint commendari, nisi pro conservatione auctoritatis apostolicæ sedis, & ad occurrendum malitiis illam impugnantium, pro temporum qualitate aliter nobis de fratrum nostrorum consilio visum fuerit expedire. Sed de persona idonea juxta præscriptam constitutionem eis ita provideatur, ut illis donci abbates, prout decet, præfutura sint. Ea vero monasteria, quæ commendata fuerint, cum per eorum cessum vel decessum, quibus erant commendata, commendæ huiusmodi cessaverint, cardinalibus dumtaxat ac personis qualificatis & bene meritis commendari possint: ita tamen, quod eorum monasteriorum commendatarii, quibus antea de cetero commendata fuerint, cuiusvis dignitatis, honoris & præminentia existant, etiam si cardinalatus honore & dignitate fungantur, si mensam habuerint separatam, ac seorsum a mensa conventuali, quartam suæ mensæ partem pro instauratione fabricæ, seu pro ornamentis, vestibus ac paramentis emendis sarcinisdique, aut pauperum alimonia, aut sustentatione, ut major exiget ac suadebit necessitas; si vero mensa fuerit communis, tertiam omnium fructuum dicti monasterii sibi commendati partem pro supradictis oneribus supportandis, & sustentatione monachorum, omnibus aliis deductis oneribus, impartiri teneantur. Ac literæ, quæ super monasteriorum huiusmodi commendis expediuntur, cum clausula hocipsum specificè exprimente debeant expediri. Alioquin, si aliter expendantur, nullius sint roboris vel momenti. Et quoniam ecclesiis huiusmodi absque aliqua fructuum diminutione provideri decet, ut tam dignitati præsentium, quam ecclesiarum & ædificiorum necessitati consulatur, decernimus pariter ac statuimus, ut super earundem ecclesiarum fructibus pensiones minime referentur, nisi ex resignationis causa, aut etiam alia, quæ in secreto nostro consistorio iusta, probabilis & honesta habita fuerit.

Statuimus quoque, ut de cetero parochiales ecclesiæ ac dignitates majores & principales, aliæque beneficia ecclesiastica, quorum fructus, redditus & proventus dñcentorum ducatorum auri de camera, secundum communem æstimationem, valorem annum non constituunt vel attingunt, nec non hospitalia, leprosariorum, xenodochia, cuiuscumque valoris, quæ ad pauperum usum & alimonia instituta sunt, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus non commendentur, aut alio quovis titulo conferantur, nisi per obitum familiarium suorum vacaverint, quæ illis commendari possint, ut illa ad illarum personarum sibi gratarum & idonearum commodum infra sex menses dimittere teneantur: quibus etiam, quoad beneficia, ad quæ habent regressum, præjudicare non intendimus. Ordinamus etiam, ne ecclesiarum ac quorumcumque monasteriorum & militiarum membra a suo capite, quod est absurdum, absque legitima & rationabili causa disjungantur aut separentur. Vniones perpetuæ, præterquam in casibus a iure pen-sis, vel sine rationabili causa, nequaquam fiant. Dispensationes autem ad plura incompar-

abilia ultra duo, nisi qualificatis juxta formam juris communis, non concedantur, nisi ex magna & urgenti causa. Et personis cuiuscumque dignitatis parochiales ecclesias & earum perpetuas vicarias, ac dignitates maiores & principales, etiam per viam unionis vel commendæ ad vitam, ultra quatuor obtinentibus, exnunc terminum duorum annorum præfigimus, ut interim quatuor tantum ex eis retentis, reliquis dimittere teneantur, & beneficia dimittenda huiusmodi resignari valeant in manibus ordinariorum, ad effectum, ut de illis provideatur personis per eos nominandis, quacumque reservatione etiam generali, etiam ex qualitatibus resignationum personarum resultantibus, non obstante: quo elapso termino, nisi dimiserint, omnia vacare censeantur, ac possint libere ut vacantia impertrari: talesque præterea retinentes pœnas extravagantis execrabilis recolendæ memoriæ Ioannis papæ vigesimisecondi etiam prædecessoris nostri incurrant. Item statuimus, ut speciales reservationes quorumcumque beneficiorum ad cuiusvis instantiam minime concedantur.

De cardinalibus.

Et cum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales ceteros omnes in ipsa ecclesia post summum pontificem honore ac dignitate præcedant, conveniens ac debitum est, ut vite munditia ac virtutum splendore cunctis præfulgeant. Quapropter non modo hortamur eos ac monemus, verum etiam statuimus & ordinamus, ut de cetero quilibet cardinalium pro tempore existens, juxta doctrinam apostoli, ita sobrie, caste ac pie vivat, ut non solum a malo, sed ab omni etiam specie mali abstinens, coram hominibus luceat, Deumque in primis operibus honorificet. Sint omnes vigiles, ac divinis officiis, missarumque celebrationibus intenti, habeantque capellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt. Sitque eorum domus, familia, mensa, supellexque, non fastu aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi excedendique modum licentia inde nascatur, sed ut æquum est, modestiæ & frugalitatis speculum dici mereantur. Illis itaque sint contenti, quæ sacerdotalem præ se ferant modestiam, ac prælatos & quoscumque alios insignes viros ad Romanam curiam venientes benigne honorificeque, tam publice quam privatim, tractent, & apud nos & successores nostros gratiose liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant.

Præterea ministerium indecorum episcoporum prælatorumque in domibus non habeant, ne ceteris præesse instituti, & sacro charactere insigniti, in vilia descendant ministeria, passimque pastoralis officii contemptum inducant. Eos itaque quos vel nunc habent, vel in posterum sunt habituri, honorifice, ut fratres, ac juxta eorum status condecenciam tractent.

Cumque Romani pontifices communi omnium Christi fidelium Patri assistant, personarum acceptatores vel advocatos eos fieri valde inconveniens est. Propterea statuimus, ne partialitatem suscipiant aliquam, neque principum aut communitatum, vel quorumcumque aliorum contra quemquam, nisi quantum iustitia & æquitas postulat, eorumque dignitas & conditio requirit, promotores aut defensores fiant, sed a privata omni passione sejuncti, sedandis & componendis

ANNO
CHRIST.
1514.

SESSIO IX.

diligentes & severi fuerint, pro qualibet vice decem annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem mulctæ pecuniariæ habeant. Quicumque vero blasphemantem audierint, cum verbis acriter oburgare teneantur, si extra periculum suum id fieri posse contingeret, enndemque deferre, vel notificare apud iudicem ecclesiasticum seu sæcularem intra triduum debeant. Quod si plures dictum blasphemantem simul audierint, singuli eum acculare teneantur, nisi forte omnes convenerint, ut unus pro cunctis tali fungatur officio. Quos omnes in virtute sanctæ obedientiæ hortamur & monemus in domino, ut pro divini nominis reverentiâ & honore, in suis dominiis ac terris præmissa omnia servari & exactissime exequi mandent ac faciant, uberimam ab ipso Deo tam boni ac pii operis mercedem habituri, similemque annorum decem indulgentiam ab apostolica sede consecrari cum tertia parte mulctæ, qua dictus blasphemus plectetur, quousque tale scelus puniendum curaverint. Quam quidem indulgentiam & reliquam tertiam mulctæ partem accusatori, blasphemum nomen deferenti, similiter concedi & assignari volumus, aliis pœnis contra huiusmodi blasphemos per sacros canones expressis, nihilominus in suo robore manentibus.

Ut clerici præsertim caste continenterque iuxta canonum præcepta vivant, statuimus ut contra facientes acriter secundum canones puniantur. Si quis vero tam laicus, quam clericus, de crimine, propter quod venit ira Dei in filios diffidentia, convictus fuerit, pœnis per sacros canones aut jus civile respectivè impositis puniatur. Concubinarum autem, sive laici sive clerici fuerint, eorumdem canonum pœnis muldentur: neque superiorum tolerantia, seu prava consuetudo, quæ potius corruptela dicenda est, a multitudine peccantium, aliave qualibet excusatio eis aliquo modo suffragetur, sed iuxta juris censuram severe puniantur.

Ad bonum vero & quietum regimen civitatum, ac locorum omnium Romanæ ecclesiæ subsectorum, constitutiones bonæ memoriæ *Egidii* episcopi Sabinensis olim editas innovamus, easque inviolabiliter servari præcipimus & mandamus.

Et ut nefarie simoniæ labes ac pestis non solum a Romana curia, sed ex omni etiam Christiana ditione in perpetuum ejiciatur, constitutiones per antecessores nostros etiam in conciliis contra huiusmodi simoniacos editas innovamus, easque inviolabiliter servari præcipimus, ac pœnas in eis contentas pro expressis & insertis haberi, & delinquentes etiam auctoritate nostra affici volumus.

Statuimus quoque & ordinamus, ut quilibet habens beneficium cum cura vel sine cura, si post sex menses ab obrento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat pro rata omissionis recitationis officii & temporis, sed eos tamquam injuste perceptos, in fabricas huiusmodi beneficiorum vel pauperum elemosynas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanferit, legitima monitione præcedente, beneficium ipso privetur, cum propter officium derit beneficium. Intellegatur autem officium omittere, quoad hoc, ut beneficium privari possit, qui per quindecim dies illud bis saltem non

dixerit, Deo tamen ultra præmissa de dicta omissione redditurus rationem. Quæ pœna in habentibus plura beneficia reiterabilis rotas sit, quousque contra facere convincantur.

Et cum fructuum ecclesiarum cathedralium & metropolitaniarum, monasteriorumque & aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio & administratio ad nos & Romanum pontificem pro tempore existentem, & illos etiam, qui ejusmodi ecclesias, monasteria & beneficia jure & canonicè obtinent, solum pertineant, sæcularesque principes, omni etiam divino jure id prohibente, dictis ecclesiis, monasteriis ac beneficiis introumittere se nullatenus debeant: statumus & ordinamus, ut fructus, redditus & proventus ecclesiarum, monasteriorum ac beneficiorum, per sæculares illos principes, etiamsi imperator, reges, reginave, seu republicæ vel potentatus fuerint, aut per eorum officiales, seu iudices, etiam ecclesiasticos, vel quascumque alias personas, publicas vel privatas, de eorumdem imperatoris, regum, reginarumve ac principum, rerumque publicarum vel potentatum mandato, sequestrari, occupative, aut modo aliquo detineri, ipsique huiusmodi ecclesias, monasteria ac beneficia obtinentes, sub prætextu fabricæ instaurationisque, sine Romani pontificis tempore existentis expressâ licentia, aut elemosynarum, seu quovis alio colore aut fuce, impediri non debeant, quo minus de illis, ut antea libere ac sine impedimento disponere valeant. Et si sequestrati fuerint, occupative aut derenti, integre libereque ac sine exceptione vel mora, prelati ad quos de jure legitimeque spectant, restituantur: de quibus si diffinitè nullquam reperiri possint, eorum iusta estimatione facta, dictis prelatiis satisfieri volumus per eos, qui dictas sequestrationes, applicationes, dispositionesque fecerint, aut fieri mandaverint, sub pena excommunicationis aut interdicti ecclesiastici, talium principum terris & dominio eo ipso incutendis. Et ut eorum, ac eisdem subsectorum bona ubicumque reperta, si moniti parere noluerint, capi & reuerti possint. Ipsi vero contra facientes, tam supradictis pœnis, quam privationis feudorum & privilegiorum, quæ a nobis & Romana vel aliis ecclesiis nunc & pro tempore obtinuerint, & aliis contra violatores & oppressores libertatis ecclesiasticæ, etiam per extravagantes & alias constitutiones, etiam incognitas, & forsân in usu non existentes, impositis, quarum omnium tenores pro expressis & insertis habentes innovamus, ac perpetuum firmitatis robur habere decernimus & declaramus, ac secundum eas per quoscumque iudices, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, sublata & adempta eis aliter iudicandi declarandique potestate, sententari, iudicari & interpretari debere volumus atque mandamus.

Et cum a jure, tam divino quam humano, laiciis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit, innovamus omnes & singulas constitutiones felicis recordationis Bonifacii papæ octavi, etiam prædecessoris nostri, quæ incipit: *Felices*; & *Clementis* quinti, quæ incipit: *Si quis* suadente; nec non quascumque alias apostolicas sanctiones in favorem libertatis ecclesiasticæ, & contra ejus violatores quomodolibet editas, & pœnis etiam contra talia præsumentes, in bulla,

quæ

præiudicio scandala oriri, statuimus & ordinamus ut illis cardinalibus provincias ac civitates legationis titulo obtinentibus, eas per locum tenentes aut officiales quoscumque administrare liceat, sed personaliter ipsi pro maiori parte temporis adesse, atque eas omni vigilantia regere & gubernare teneantur. Et qui nunc titulum legationis obtinent, aut pro tempore obtinebunt, si in Italia, intra tres menses: si extra Italiam, quinque a die præsentis publicationis ad suas provincias ire, ac maiorem temporis partem ibi residere teneantur, nisi de nostro & successorum nostro-
rum mandato, pro aliquibus gravius negotiis in Romana curia retineantur, vel ad alia loca, prout necessitas postulat, mittantur: & tunc in dictis provinciis ac civitatibus vicelegatos, auditores & locum tenentes, ceterosque consuetos officiales, cum debitis provisionibus ac salariis habeant. Qui præmissa omnia & singula non servaverit, emolumentis quibuscumque legationis careat. Quæ quidem propter hoc antiquitus ordinata & instituta fuerunt, ut opportuna legatorum præsentia populis esse salutaris, non ut ipsi laborem & cuturam penitus expertes, lucro tantum sub legationis titulo inhiarent. Et cum cardinalis officium in primis versetur in frequenti Romani pontificis assistentia & sedis apostolicæ negotiis, propterea statuimus, ut omnes cardinales in Romana curia resident, & qui sunt absentes, si in Italia, intra sex menses, si extra Italiam, infra annum a die publicationis præsentis constitutionis revertantur. Alioquin fructus beneficiorum & omnium officiorum suorum emolumenta amittant, omnibusque privilegiis generaliter & specialiter cardinalibus concessis, quam diu abfuerint, omnino careant, exceptis tamen illis, quos ratione officii ab apostolica sede iniuncti, vel de Romani pontificis mandato aut licentia, vel iusto metu, aut quavis alia legitima causa impediente, vel ærotationis absesse contingat: privilegiis, indultis & immunitatibus, eisdem cardinalibus concessis, & in bulla nostra sub data coronationis nostræ contentis & expressis, in suo robore nihilominus permanentibus.

Statuimus insuper, ut expensæ funebres cardinalium, computatis omnibus mille quingentorum florenorum summam excedere non debeant, nisi executorum providentia, iustis allegatis causis ac rationibus, plures expendendum esse duxerit. Exequiæ & castrum doloris prima & nona die fiant: infra octavam vero missæ de morte celebrentur.

Pro reverentia autem sedis apostolicæ, utilitateque & honore communi pontificis & ipsorum cardinalium, ut scandalorum, quæ nasci possent, occasio tollatur, maiorque, in sacro senatu libertas votorum fiat, liceatque, ut par est, cardinali cuique secundum Deum & conscientiam suam libere & impune quodcumque sentiat dicere: statuimus, ne quis cardinalium vota in confessorio data, & quæcumque ibi gesta aut dicta, quæ in odium, aut præiudicium, aut scandalum alicuius redundare possint, scripto aut verbo, vel quovis alio modo revelet sub pœna perjurii & inobedienciæ. & quodcumque a nobis & Romano pontifice pro tempore existente specialiter & expresse ultra præmissa indictum fuerit super aliqua re silentium, si quis contra fecerit, ultra pœnas excommunicationem latæ sententiæ incurtat: a qua non possit absolvi, nisi a nobis vel præfato pontifice Romano & cum expressio-

Concil general. Tom. XIV.

A ne causæ, præterquam in mortis articulo.

Reformationes curiæ, & aliorum.

Et cum omnis ætas ab adolescentia prona sit ad malum, & a teneris assuefieri ad bonum magni sit operis & effectus, statuimus & ordinamus, ut magistri scholarum, & præceptores, pueros suos sive adolescentes nedum in grammatica & rhetorica, ac ceteris huiusmodi audire & instruere debeant, verum etiam docere teneantur ea, quæ ad religionem pertinent, ut sunt præcepta divina, articuli fidei, sacri hymni & psalmi, ac sanctorum vitæ: diebusque festivis nihil aliud eos docere possint, quam in rebus ad religionem & bonos mores pertinentibus, eosque in illis instruere, hortari & cogere, in quantum possint, teneantur, ut nedum ad missas, sed etiam ad vesperas, divinaque officia audienda, ad ecclesias accedant, & similiter ad prædicationes & sermones audientes impellant, nihilque contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eis legere possint.

Ad abolendam vero execrabilem blasphemiam, quæ in maximum divini nominis, & sanctorum contemptum supra modum invaluit, statuimus & ordinamus, ut quicumque Deo palam seu publice maledixerit, contumeliosisque atque obscenæ verbis dominum nostrum Iesum Christum vel gloriosam virginem Mariam ejus genitricem expresse blasphemaverit, si manus publicum jurisdictionemve gesserit, perdat emolumenta trium mensium pro prima & secunda vice dicti officii: si tertio deliquerit, illo eo ipso privatus existat. Si clericus vel sacerdos fuerit, eo ipso quod de delicto huiusmodi fuerit convictus, etiam beneficiorum, quæcumque habuerit, fructibus applicandis, ut infra unius anni mulctetur: & hoc sit pro prima vice, qua blasphemus ita deliquerit: pro secunda vero si ita deliquerit, & convictus, ut præsertur, fuerit, si unicum habuerit beneficium, eo privetur: si autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod si tertio ejus scelus arguatur & convincatur, dignitatibus ac beneficiis omnibus quæcumque habuerit, eo ipso privatus existat, ad eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari & conferri possint. Laicus vero blasphemans, si nobilis fuerit, pœna viginti quinque ducatorum mulctetur: & pro secunda vice, quinquaginta fabricæ basilicæ principis apostolorum de Urbe applicandis: & aliis, ut infra deducitur: pro tertia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobilis ac plebeius fuerit, in carcerem detradatur. Quod si ultra duas vices publice blasphemans deprehensus fuerit, mitra infami per integram diem ante fores ecclesiæ principalis miratus stare cogatur. Si vero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel ad turres damnetur ad iudicis deputati arbitrium. In foro autem conscientiæ nemo blasphemus reus, absque gravissima pœnitentia, severi confessoris arbitrio iniuncta, possit absolvi. Qui vero reliquos sanctos blasphemaverit, arbitrio iudicis rationem personarum habituri, mitius aliquanto puniri volumus. Statuimus etiam, ut sæculares iudices, qui contra tales blasphemias convictos non animadvertierint, eosque iustis pœnis minime affecerint, quantum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii, eisdem quoque pœnis subiiciantur. Qui vero in illis inquirendis puniendisque diligentes

SESSIO IX.

ANNO
CHRISTI
1514.

SESSIO IX.

Reverendus pater dominus Ioannes Staphy-
leus episcopus Sibiricensis dixit placere sibi,
quod in omnibus in schedula contentis, quoad
omnes capitulumque ordinis servetur dispositio
iuris communis.

Reverendus pater dominus Scaramuza episco-
pus Cumanus dixit, placere verba, cessante me-
zu cardinalium.

Reverendo patri domino Gabrieli archiepis-
cipo Dyrrachiensi placent omnia, præter consti-
tutiones Agidii cardinalis, quas ignorat.

Reverendo patri domino Christophoro Poli-
gnianensi non placet, quoad resignationem be-
neficiorum, sed quoad cetera, sic.

Reverendo patri domino Michaeli Montalcini-
ensi placent, præter quoad duo incompatibilia,
quia vult quod sint qualificati.

Reverendo patri domino Benedicto episcopo
Chienfi placent, præterquam de incompatibili-
bus resignandum quoad præterita, & de accu-
sands & reprehendendis blasphemis in criminali-
bus.

Deinde sanctissimus dominus noster auditis vo-
tis respondit quod mutabuntur aliqua verba,
sed non mutabitur sententia: & quod contenta
in eis sue sanctitati alias placent. Super quibus
omnibus & singulis dominus Marinus de Perus-
chis procurator concilii petiit instrumentum &
instrumenta.

Quibus absolutis, & incepto hymno per san-
ctissimum dominum nostrum Leonem, Te Deum
laudamus, &c. ad referendum Deo gratias de
bonis operibus expletis, prout est de more sa-
crosum conciliorum, & capella cantorum re-
spondere utique ad finem hymni, fuit dissoluta
sessio. Er sanctissimus dominus noster cum reve-
rendissimis dominis cardinalibus & prælatis
equitando accesserunt ad palatium sancti Petri in
Vaticano, associantes sanctissimum dominum
nostrum, ut tenentur. Quo ibi dimisso, omnes
reverti sunt ad proprias domos & habitationes
ad Dei laudem.

*Leoni decimo pontifici maximo Antonius Puccius,
humillime pedes osculatus, sese
commendat.*

Paulo post tuam ad summi apostolatus apicem
gratissimam omnibus assumptionem, beatissime
pater, ad Urbem profectus, quo septemviratus
munus, a reverendissimo patre meo gratia &
munificentia tua in metranslatum exercereim,
nihil sane magis optavi, quam aliquam dari oc-
casionem, qua singularem meam erga sanctitatem
tuam servitutis affectum, si non implere, aliquo
saltem iudicio declarare possem. Qua de re supe-
rioribus mensibus beatitudine tua velut ætuan-
ris desiderii mei præfaga, perdifficile mihi orandi
in Lateranensi concilio munus demandante, licet
impar meis illud humeris viderem, more ta-
men amantium, non quid vires possent ingenii,
sed quantum vis auferet amoris, inspiciens, quid-
quid benigne per te fuit iunctum, prompta
mentis hilaritate suscepi, susceptumque hodie
in augustissimo Lateranensi templo coram inlyto
sanctitatis tue conspectu, benigna grataque
ejus attentione pro viribus præstiti. Er cum non
ab re fore duxerim, ut quam altantibus voce
protuleram, eam literis tibi uni, a quo omnium
salus vnicè pendet, perpetuo dedicarem: acci-
pe, quaeso, meam in re observantiam ac servituti-
us qualescumque testimonium, eo præcipue

animo, ut si quid forte aures, mentemque
tuam minus graviter vel ornate dictum offen-
derit, non temeritati, quam cum tanto peri-
culo minime attentassem, sed flagrantius potius
amori ascribas, qui Hieronymo teste, modum
non habet, ordinem nescit, mentem igno-
rat. Si qua vero, non tam ex intima rhetori-
ces officina, quam præcipuis hausta theologis,
legentem te oblectaverint, ea obedientiam me-
rito tribuas, cum divinam misericordiam munere
factum sit, ut quod optavi & volui, aliqua
etiam ex parte possem. Reliquum ergo mihi
est, dies noctesque clementissimum Deum ora-
re, ut si dicendo expresserim que tu pro
pate in Deum, pro morum disciplina, pacifice
cultu in hac ipsa nona sessione, sacrosancto
B approbante concilio, decreveris, ubique ab om-
nibus Christi fidelibus sincere ac integerrime
observentur. Vale.

*Oratio habita per reverendum patrem dominum
Antonium Puccium, camera apostolica clerici-
cum, in nona sacrosancti Lateranensis concilii
sessione, tertio Nonas Martii, 1514.*

Nullum tempus unquam fuisse memini, pon-
tiffex maxime, patres amplissimi, & clarissimi
præfules, quo magis animum meum commo-
tum, affectum, inflammatumque senserim,
quam hodie rotum me apud sanctitatem tuam
de universo ecclesie Dei statu verba facturum,
commoveri, affici, inflammarique sentio. Li-
cet enim divinam maiestatis tue conspectus, ru-
tilanti cuius fulgore imbecilles oculi mei cali-
gant, tot amplissimorum patrum confessus,
quorum nemini ingenio vel sapientia plurima-
rumque rerum peritia mereor comparari, ipsius
denique pertractandæ rei magnitudo, quæ om-
nem ingenii ubertatem, omnem dicendi co-
piam, omne orationis genus excedit, non me-
diocriter me dicere incipientem terreat: recreat
tamen, recreat, ac summopere animum meum
reficit ratio communis boni, quod ex sacrosancti
istius confessus consilio atque decreto univer-
sæ Christianæ fidei, catholicæque ecclesie pro-
D venturum spero, mihi quoque omnino polliceor.
Nostramque Deus Iesus a morte resurgens &
in altum ascendens, ut caelestia inde dona mor-
talibus largiretur, si ecclesie sponsæ suæ, a qua
corpore discesserat, pro ministerio exercendo,
pro gente illuminanda, pro fide consummanda,
quosdam concessit apostolos, prophetas ali-
quos, nonnullos evangelistas, doctores non
paucos, pastores vero quamplurimos, nimirum
ego velut Simeon alter animo & corpore deo
exultare, qui hodie non virtute propria exci-
tatus, sed obedientiam ratione compulsus, co-
meruerim oraturus accedere, quo pro univer-
E tandem ecclesia Dei reformanda singulorum,
quos dixi, factos piofque successores ac imita-
tores, & jam frequentes video convenisse, &
frequentiores propediem conventuros non
dubito. Gaudeo igitur jure optimo, utque con-
ceptum a me gaudium uberiori plenitudine
compleatur, duo dicturo mihi a beatitudi-
ne tua pontifex maxime bona horum amplissi-
morum patrum venia, concedi flagrantem op-
to, humillimeque deposco. Primum, ut sacra-
tissimæ Dei sponsæ, presentis cuius corpori in
melius reformando toto animi inhaeres affectu,
excellentiâ, præcipuas deinde reformandi causas,
pro

quæ legitur in cœna domini, contentis, in suo robore permanfuris. Et cum in Lateranensi pariter ac conciliis generalibus sub excommunicationis pœna prohibitum fuerit, ne reges, principes, duces, comites, barones, respública, & alii potentatus quicumque regnis, provinciis, civitatibus ac terris quoquo modo præfidentes, collectas, decimas, & alia hujusmodi onera, clericis, prælatis & aliis quibuscumque personis ecclesiasticis imponant, exigantque, neve a sponte etiam dantibus & consentientibus etiam recipiant: atque in præmissis auxilium, favorem, consiliumve palam vel occulte præstantes in excommunicationis latæ sententiæ pœnam eo ipso incidant, & ipsæ quoque respública ac communitates & universitates circa hoc quomodolibet delinquentes ecclesiastico eo ipso subjiciantur interdicto: prælati etiam, præmissis absque Romani pontificis expressa licentia ultro consentientes, excommunicationis & depositionis pœnam ipso facto incurrant, statuimus & ordinamus, ut de cetero talia præsumentes, etiam si, ut præfertur, qualificati fuerint, ultra supradictas pœnas, quas contraveniendo eo ipso incurere volumus, innovamus, quod ad omnes actus legitimos, inhabiles & instabiles habeantur. Et cum secundum leges civiles, & sacerorum canonum censuras, sortilegia per invocationem dæmonum, incantationes ac divinationes superstitionesque prohibita sint, statuimus, decernimus & ordinamus, ut clerici, qui in præmissis culpabiles inventi fuerint, arbitrio superiorum infamia notentur: si vero non destiterint, deponantur, atque in monasterium ad tempus arbitrio superioris præfiniendum, detrudantur, beneficiisque, & officiis ecclesiasticis priventur. Laici vero utriusque sexus, excommunicationis & aliis pœnis juris, tam civilis, quam canonici subjaceant.

Et ut omnes fidei Christiani, ac de fide male sentientes, cujuscumque generis aut nationis fuerint, nec non hæretici, seu aliqua hæresis labe polluti, vel Iudaizantes, ac Christi fideliæ cœtu penitus eliminentur, & a quocumque loco, & præsertim a Romana curia expellantur, ac debita animadversione puniantur, statuimus, ut contra eos diligenti inquisitione ubique & in dicta curia maxime, procedatur per judices per nos deputandos, & ejus criminis reos & legitime convictos, debitis pœnis puniri, relapsos vero, absque ulla spe veniæ aut remissionis affici volumus. Et cum constitutiones & ordinationes nostræ hujusmodi, quas pro nunc ordinamus, vitam, mores, ecclesiasticamque disciplinam concernant, tam officiales nostros, quam alios, tam in Romana curia, quam extra ubique locorum commorantes imitari convenit, illis ligari, eosque ad earum observationem inviolabiliter teneri volumus atque decernimus. Et ne constitutiones ipsæ aliis censuris ac pœnis in contrasacientes per antiqua jura & constitutiones impostis derogare in aliquo videantur, cum ad augmentum edite atque excogitata fuerint, etiam declaramus, per earum dispositiones ordinationesque nihil prorsus juri communi, vel decretis aliorum Romanorum pontificum illatenus derogatum esse. Quinimo si quavis eis propter perverfam temporum, aut locorum vel hominum corruptelam, vel abusum, aut quancumque aliam causam minime probandam, vigorem suum amiserint, ea ex nunc innovamus, confirmamus

Concil. general. Tom. XIV.

A & inviolabiliter observari mandamus. Quas nostras consultissimas constitutiones, post duos menses ab earum publicatione, ligare debere etiam decernimus & declaramus, distinctius inhibentes, ne quis eas glossare, vel super eis commentaria, interpretationesve facere absque speciali nostra vel sedis apostolicæ licentia præsumat. Si quis autem ausu temerario contraverit, excommunicationis latæ sententiæ pœnam eo ipso incurrat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, sanctionis, reformationis, intentionis, ordinationis, exhortationis, monitionis, præcepti, voluntatis, innovationis, confirmationis, mandati, decreti, declarationis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus nostri anno secundo.

Bulla seu schedula indicationis decimæ sessionis sacrosancti Lateranensis concilii, lecta per eundem reverendum patrem dominum archiepiscopum Neapolitanum in nona sessione.

Leo episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam, sacro approbante concilio.

* Ut hoc sacrum Lateranense concilium ad finem uberrime sperateque utilitatis perducatur, possintque dicti prælati & alii vocati commode venire, & personaliter adesse, ut speramus: cumque alia plura & graviora in eo tractanda discutendaque remaneant, ad omnipotentis Dei laudem & ecclesiæ suæ exaltationem, decimam sessionem continuationis celebrationis ipsius sacri Lateranensis concilii, Kalendis Decembris, quæ erit sexta feria post festum sancti Andree apostoli, millesimo quingentesimo decimoquarto, pontificatus nostri anno secundo, sacro concilio approbante, indicimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indicationis, designationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ, millesimo quingentesimo decimoquarto, tertio Nonas Maii, pontificatus nostri anno secundo.

Qua perlecta, idem archiepiscopus petit a sanctissimo domino nostro, & a reverendis patribus concilii, an placerent renuntiatis suis contenta in schedula, seu bullis per eum recitatis. Et omnes, præter infra scriptos, qui votarunt prout infra, responderunt placere.

Particulates, qui votaverunt, primo reverendus pater dominus Ieremias archiepiscopus Tranenensis, qui dixit, non placere ea, quæ deviant a jure, & etiam, quia providetur, quoad multa non necessaria, & generalia omittuntur.

P ij Reverendus

ANNO
CHRISTI
1514.

Apoc. 7.

Matth. 13.

Psal. 83.
Ephes. 4.

Psal. 88.

Apoc. 7.

minandum, erigendum, salvandumque prope-
ravit, ut merito dilectus ille discipulus, attoni-
ta visione in admirandum superni regni lumen
absorptus, in divina illa sua Apocalypsi canta-
rit: *Vidi urbem magnam, quam dinumerare
nemo poterat, ex omnibus gentibus, tribubus &
linguis, stantes ante thronum. Qua autem pul-
critudine, quo decore, qua veniustate redem-
pti filii, & a superna illa Ierusalem adhuc pere-
grini, refulerint: quis tanta ingenii perspicua-
ciz, tamque perspicua ubertatis eloquii vel pos-
set mente concipere, vel oratione auderet at-
tingere? Si enim per hostiam corporis Christi
semel oblatam in aeternum sanctificati, non ul-
tra carni & sanguini indulgere, prætereuntem-
que caduci seculi figuram diligere, ac secun-
dum principem & potestatem caliginosi hujus
B acris ambulare curantes, sed omni prorsus ab-
negata impietate, ad verum, uberem, ac salu-
tarem sobrietatis, pietatis & justitiz cultum
conversu audire de se meruerunt: *Fulgebunt
justi sicut sol in conspectu Dei*; quippe qui di-
vinis illustrati fulgoribus, æternæque caritatis
ardore succensi, de virtute in virtutemambu-
lando, in virum perfectum secundum mensu-
ram plenitudinis ætatis Christi, unanimi zelo
evadere cupientes, magnificati inde & consum-
mati in opere ministerii, post miserrimum carnis
sue habitaculum dissolutum beatissima demum
digni effecti gloria, illud quoque in caelesti re-
gno de se dictum audierunt: *Beatus populus qui
fuit jubilationem*: quo sane jubilo ante regium
thalamum psallentes & exultantes, alterno can-
tu clamare non cessant: *Benedictio & claritas,
& sapientia, & gratiarum actio, honor & virtu-
& fortitudo Deo nostro in secula seculorum.*
Hæc illa est sponsa, beatissime pater, de cujus
excellencia ac dignitate in ipso orationis prin-
cipio apud sanctitatem tuam pollicitus sum me
verba facturum. Hæc, inquam, sponsa est, quæ
omnium mater ecclesia dicitur, quam ab æterno
caelestis ejus sponsus ultronea sanguinis effu-
sione sibi providit: provisam lateri tuo indissol-
ubiliter copulavit: copulatam innumera, pul-
cherrima ac felicissima prole in perpetuum propa-
gavit. Quid igitur oneris, quid officii, D
quid sollicitudinis sanctitati tuæ incumbat,
ut hanc sponsam pro dignitate regere, extol-
lere, decorareque possis, etsi non parum
ex his, quæ hæctenus oratione perstrinxi, menti
tuæ innotuisse arbitror, singulis tamen pers-
pectis causis, quibus ad eisdem divinæ spon-
sæ regimen, decus atque salutem toto debeas
animi studio inherere, quod secundo me præ-
stiturum obtuleram, tanto quidem id clarius
innotescet, ut quantum ceteri ad comparandos
honores fortunæque cumulandas, quantum ad
otiosos dies in deliciis conterendos, quantum
plerique ad humana studia exercenda, voluptate-
que captandas, quantum ad ipsam animi E
corporisque requiem concedunt temporis, tan-
tum tunc ipse tibi ad recolendam, persuadendam,
ac perficiendam totius ecclesiæ, Christianæ-
que reipublicæ reformationem, sumendum
impendendumque fore existimabis. Dux mihi
præcipue, beatissime pater, in mentem occur-
runt causæ, quarum una, ut inceptam ecclesiæ
reformationem alacri animo prosequaris, invi-
tata: altera; ni hoc feceris, horrendum in Chri-
stianos omnes divinæ ultionis judicium commi-
natur. Cum hoc igitur universo generi hominum*

fuerit a natura tributum, si qua in familia laus
præcipua vel animi vel corporis præclare florue-
rit, hanc fere omnes illius stirpis cupidissime æ-
mulari, ea in primis tibi uni maximo pontifici
offertur causa, qua uberitimum ecclesiæ Dei
fructum sis allaturus, præsens scilicet sacro-
sanctum œcumenicum, angustumque Latera-
nense concilium, maximo illius principis Julii
secundi prædecessoris tui providentia, opera,
licitudine inchoatum. Vt enim tu Leo ponti-
fex, divino numine annuente, in regale Ro-
manorum pontificum genus consentientibus om-
nium suffragiis adscitus totum in rebus agendis
eorundem majorum tuorum consilium, gra-
vitatem, sapientiam, providentiam, ac judi-
cium debeas imitari, illius tamen summi ponti-
ficis, cui egregius tuis virtutum meritis successi-
sti, clarissimum hujus indicti concilii munus tan-
to cordis affectu atque studio amplecti ac
prosequi debes, ut velut alter Hadrianus Ni-
colai successor, præclari hujus muneris auctor
potius, quam imitator, a Christianis omnibus
judicetur: cum præteritum ex ea hora, qua sal-
vatore Iesu in carne gloriosa & immortalis super
omnes cælos, obstupentibus angelis, ad Patris
dexteram sublimato, sacratissimi ejus discipuli
pro vinea sabaoth excolendam in Spiritu sancto
congregari cœperunt, nihil tam salutare, tam-
que magnificentum & gloriosum in hanc ipsam om-
nium matrem militantem ecclesiam profectum
esse noverimus, quam quod ex sacrosancta œ-
cumenicorum conciliorum celebratione, tam-
quam ex peculiari Spiritus sancti aula, omnium
aromatum refertissima, divinitus emanavit. Inde
enim disperse dominicæ oves colliguntur, vari-
ri languores ac morbi dignoscuntur, opportuna
totius Christianæ legis rationali enique menti
clarus innotescit, suavis insinuat, verius per-
suadetur, tenacius imprimitur. Id quod in Iosue,
si quis diligenter attendit, figuratum percipiet,
dum ait: *Congregati sunt omnes filii Israel
in Silo, & fuit illis terra subiecta.* Propter
quod pontifex maxime, si a perenni testataque
majorum tuorum Romanorum pontificum mul-
tiplici virtute non te degenerem, imo vero lau-
dabilis totius eorum vitæ, consuetudinis, virtu-
tis atque actionis verum singularemque imita-
torem, ac expressorem præstare magnopere cupis,
jam tui consilii est, tuæ sapientiæ, hoc u-
num te decet, hoc, inquam, a tua potestate
debetur, ut præclara tot Romanorum pontifi-
cum gesta tu unus imitaturus, indictum jam
biennio concilium ad optatum usque finem salu-
briter, honorificeque perducas. Id autem ut
omnino perficias, suavis quoque illa ac perju-
cunda proximæ sessionis memoria suadet, mo-
net, hortatur, impellit, qua inconsultis Chri-
sti tunica in varias forsitan, ni Deus occurrisset,
particulas discindenda, in pristinum suum incon-
sultilem statum per te unum Leo X. est restitu-
ta. Tunc enim divinæ misericordiz beneficio,
inauditaque mansuetudinis tuæ merito factum
est, ut quorum ferocis antea imperium timebatur,
promptam obedientiam tui adspexerint oculi:
quorum asperæ comminationes audiabantur,
humiles preces tuæ perceperint aures: quorum
truncata vulnera formidabantur, libentia oscula
tui exeperint pedes: qui si in te uno vero at-
que legitimo Christi & Dei vicario, propheticum
illud debuerit rursus impleri: *Adora-* Psal. 37.
banc

ANNO CHRISTI 1541.

pto mea, quantula sit dicendi facultate, in me- A
dium affectam, quo conceptam animo tuo refor-
mationem, & a nobis optatam diu, vehementif-
simeque speratam, omni studio, labore atque
conatu profequi non desistas. Sed antequam hæc
aggrediar, per angelicam salutationem a beatissi-
ma virgine opem suppliciter implorabo. Ave Ma-
ria gratia plena, &c.

Cupientibus nobis, beatissime pater, supernæ
illius Ierusalem (quam recte liberam, commu-
nemque omnium matrem sacra testatur pagina)
excellenti admirabilemque gloriam & digni-
tatem accuratius indagare, tria potissimum con-
sideratione attentioneque digna in mentem veni-
unt. Primum, quod gratuita dote a sponso
prælecta, deinde spiritali & individua copula
illi conjuncta, beatissima postremo sobole secun-
da mater effecta est. Univerſo siquidem humano
genere protoparentum nostrorum transgressio-
ne vanitati subiecto, ejuſque rationabili intel-
lectu peccatorum caligine obscurato, ac divino-
rum semitam mandatorum profusus obli-
to: impiaque cordis sui desperatione in omnem impu-
dicitiam, turpitudinem, immunditiam prolapsus,
demersus atque defixus, sapientis Dei filius
omnipotentis & coæterno cum Patre sapientiae
suae lumine in beneplacita paternæ voluntatis
dispensatione perspicuis, mortales omnes non
per alium quam per seipsum Filium ab æterno
Deum, sed in extremo tempore hominem factum,
inter Deum Patrem & homines media-
torem futurum, ipsi paternæ majestati reconcili-
ati oportere, cælestique gratia recreari, ac per-
enni demum calorum hereditate donari, iam
insigne misericordiæ ac pietatis, & dilectionis
erga nos sacrificium vel in ipso crucis patibulo
offerre non recusavit. Licet enim unicuique illam
sponsam, cui per spiritale & castissimum matri-
monium adveniente temporis plenitudine in o-
dorem suavitatis insolubiliter jungendus erat, ita
sordidam atque inopem conspiceretur, ut neque
sordes ejus humano more copia rerum delere,
neque forma inopiam excusare posset, nimio tam-
en humanæ salutis ardore flagrans, antequam e
paterno sinu prodiret; mundum ingrederetur,
ad Patrem ipsum in throno conversus clamavit:
*Hospiam & oblationem noluisti, holocausta &
pro peccato non postulasti, corpus autem adaptasti
mihi: tunc dixi, Ecce venio: in capite libri scri-
ptum est de me, ut faciam voluntatem tuam.*
Quam, obsecro, voluntatem ad nos veniens
Iesus Dei filius facturus erat? Illam nempe, il-
lam, qua prædestinatos adaptionis filios sancti-
ficavit, cum sanctissimo illo corpore divinæ suæ
naturæ invisibili Spiritus sancti artificio, de pu-
rissima virginis carne aptato, in araque crucis ul-
tro pio nobis oblato, de sacratissima ipsius cor-
poris aqua sanguineque preciosissimo, gratui-
tam dorem, hen nimis caram, nimisque precio-
sam, ecclesiæ sponsæ suæ constituit atque conse-
cit. Quo quidem lavacro, profluviuque dotali
eamdem sponsam ab omni labe ita mundavit,
omnique scientiæ ac sapientiæ thesauro locuple-
tavit, ut omnium merito pulcherrima atque di-
tissima predicari deberet, sacro illo testante e-
loquio: *Sicut lilium inter spinas, ita amica mea
inter filias. ac rursus: Multa filia congrega-
verunt sibi divitias, tu vero supergressa es uni-
versas.* At per quam reputamus spiritalem copu-
lam, iam sanctum Christi & ecclesiæ matri-
monium consummatum? per eam profecto, theo-
Concil. general. Tom. XIV.

logorum judicio, qua non solum duoper mu-
tuam conjunctionem caro una, sed unum po-
tius in carne una effecti sunt, canente sponsa:
Dilectus meus mihi, & ego illi. Id quod sacrum
divinumque mysterium præclarus ille univerſa-
rum gentium institutor vas electionis divinitus
contemplatis, magnum matrimonii sacramen-
tum in Christo & ecclesia consummatum esse
testatus est. Quippe qui tanta unitatis vi, tam-
que insolubili amoris nexu mutuo conjuncti
sunt, ligati, atque constricti, ut non minus dif-
ficile judicaretur, a latere sponsi confortem ejus
ecclesiam segregari, quam sit etiam impossibili-
le, Christum Iesum salvatorem nostrum, aut
hominem sine Deo interpretari, aut Deum sine
homine intelligere, cum utramque in se natu-
ram plenissime contineat: nec aliquo modo
Christus exprimi possit, quin Deus pariter at-
que homo, idemque mediator Dei & hominum
exprimatur. Non est igitur mirum, tale tantum-
que matrimonium non modo secundum legem
divortium nullum pati, sed quod omnem natu-
ræ ordinem, modum, consilium, institutum,
atque decretum excedit, nec ipsa quidem tem-
porali sponsi morte dirimi ullo modo potuisse.
Siquidem mortales matrimonio conjungit Deus,
quos licet homo separare non possit, mors ta-
men ipsa dirimit atque dissolvit. In Christi vero
ecclesiæque matrimonio conjungitur ipse Deus,
qui ut per se incorruptibilis & immortalis exi-
stens, ita incorruptibile & immortale matrimo-
nium cum sponsa contrahens & consummans, in-
solubili ejus amplexu atque consortio post mor-
tem magis quam in præſenti vita positus est.
Quam sane mutuam, insolubilemque conjun-
ctionem ascendente Iesu ad Patrem, vehementis-
sime admirantes angeli concularunt: *Quæ Cant. 8.
est ista, qua ascendit per desertum delictis assuetis,
innixa super dilectum suum?* Sed quid mirum,
cælestem sponsum, speciosum forma præ filiis
hominum, perpetua insolubilique copula cum
sponsa sua in terra & in cælo conjunctum fuisse?
cum mortales omnes uxoribus senio cœlestis, non
alia sere quam proles susceptæ gratia, diuturno
earum consortio delectentur: ipse vero ex virgi-
neo ac secundissimo consortis suæ ventre, non
quidem areſcente unquam vel senescente, sed
viridi semper atque integro permanente, eam
susceperit prolem, quæ numero, decore, glo-
ria ceteras soboles antecellit. Abraham namque in
alia regione versanti, cui domesticæ primo de
incarnatione Verbi, Spiritus sancti ministerio,
factæ sunt promissiones, cælitus dictum est:
*Multiplicabo semen tuum super numerum arena
maris & stelle cæli, & in semine tuo benedicen-
tur omnes gentes.* Quidnam, obsecro, patres,
tam ampla de futuro Abraham semine promissio
innuebat? quid præmonstrabat? quid polliceba-
tur, nisi quod non in pluribus, sed in uno tan-
tum semine, in ipso videlicet Dei hominumque
mediatore Christo, & Dei & hominis filio,
Deo pariter atque homine, mortales omnes
divinæ immortalitatis benedictione replendi e-
rant, cum per secundissimum ecclesiæ partum,
universum terrarum orbem Deo & Patri regen-
nerandum, prolapsaque omnia sive cælestia,
sive terrena in integrum restituendum, ac ipsas
præcipue gentes a recta Dei semita alienatas,
sanctorum consuetudine desitutas, sine spe am-
bulantes, absque timore viventes, & profusus
sine Deo in mundo hoc temere vagantes, illi-
minandum,

Cant. 2.

Matth. 19.
Marc. 10.

Quæ Cant. 8.

Gen. 22.

Psalm. 93.

Hebr. 10.

Cant. 2.

Psalm. 31.

ANNO
CHRISTI
1514.

exemplum, & ex eo scandalum vergere dignoscuntur? Vt enim præcipuam illam doloris causam silentio præteream, inter eosdem ipsos non minus præcepto quam nomine fratres, quos partim conventuales, partim observantes trito vocabulo nuncupamus, tam magnum chaos intervenisse, ut qui observantum ordine non censentur; religiosorum numero excludantur, cum tamen nomen ipsum conventuale, modo reliquum vitæ respondeat, purgatis auribus nil nisi pudicum, sanctumque repræsentet: quoniam merore, quo gemitu, quo singultu reliquum sacrarum religionum statum expressero? Si enim vel temporum malignitate vel dissimilitudine voluntatum eo devenit, ut necessarium in ecclesia Dei conventus unus, unaque observantia sit futura, quod ego maxime deploro: cur, quæso, observantia ipsa in plures rursus observantias scinditur, divellitur ac laceratur? ut dum uni regendo corpori, plura quidem capita, quam vix membra in ipso corpore sint regenda, præesse cernamus, veluti unum in plures rivulos derivatum flumen facilius exsiccati contingit, ita omnem spiritalem eorum profectum non mediocriter extenuat timendum est, monente apostolo Chrifticolæ omnes, eos præcipue, qui & habitu & disciplina in unum convenerint, eodem sensu, eademque scientia abundare, id ipsum dicere, nullam inter eos schismatis causam fovere, unum dentque corpus atque unum spiritum existentes, unam scilicet obedientiam, unamque caritatem profitentes, ad optatum superne vocationis bravium properare debere. Ex quo fit, pater beatissime, ut si hodie sub diversis patrum vexillis fideli cuique merere liceat, ne forte in vanum propheta cantarit: *Affertit regina a dextris epus in vestris deaurato circumdara varietate*: illud quidem pro euangelica disciplina servanda omnino expediat, ut cuiuslibet eorum corpori suum præsit caput, non autem uni capiti plura subinde capita ambitiose vel monstruose potius astuantur. Nam si ad monasticum inde ordinem te contuleris, citra primam illam observantiam conventusque dissonantiam, ac nonnullas etiam inter observantes ipsos obedientie contentiones atque scissuras, ne qua præcipua ignorantie, ambitionis, avaritiae ac sollicitudinis temporalis labes, intimis eorum præcordiis medullitus inhæserit, etiam atque etiam animadvertendum, inspiciendumque pro tua sapientia iudicabis. Vt autem de femineo devotoque sexu, miserabilis cuius status ex conditione viri, qui caput est mulieris, attendi potest, quæ dicenda se offerunt, ex industria præteream: jam obsecro, ad eos, qui in fortem domini vocati, clericali que insigniti charactere, præcipuam animarum curam ac sollicitudinem gerunt, omnem mentem atque cogitationem conjicito. Quid enim inde regendis ovibus documenti, quid utilitatis, quid salutis sperari possit, clarius atque apertius conspicaberis. Heu, heu miseros patres, talia ex ore meo de filiis audituros! sed me longe miseriorem, propterea eadem labiis prolaturum, miserimos autem eos, qui & vobis audiendi occasionem, & mihi dicendi causam suis operibus præbuerunt. Eo devenit insignis noster clericorum ordo, ut contempto acceptabili tempore, tantaque dierum nostrorum neglecta salute, caritatis regnum utique adeo destruxerimus, cupiditatis vero tyrannidem auxerimus, ut ne præclaram hanc ipsam

A militiam nostram coram divina majestate, didicis factisque mentiamur, & vobis pro vestra in nos pietas officio diligentissime advertendum, & nobis ex pungenti conscientie stimulo vehementissime sit timendum. Neque enim modo, ut Augustini utat verbis, mendacium illud, falsa proferre, sed episcopum se ad sacerdotem, vel clericum profiteri, & contraria huic ordini operari.

Sacra parumper volumina revolvete placeat, vetusta patrum scita perscrutari, omnem denique canonum tenorem repetere: nonne clericum adulatorem impiumque, proximi proditorem, maledicum, fratricumque suis perversum insimulatorem, invidum, pacisq; alienæ seditiosum perturbatorem, ambitiosum, sacrarumque dignitatum sacrilegum usurpatorem, adulterum, ceterarumque obsecrationum turpissimum peccratorem, crudelem per se, iniuriarumque suarum sevissimum vindicatorem, feneratorum, turpiumque lucrorum nefandissimum quaestorem: nonne, inquam, huiusmodi omnes clericos, aut ad sacerdotium non promoveti, aut promotos partim ab ordine sacerdotum deponi, partim vero suspendi omnino debere, eorumdem sacrarum voluminum, scitorumque patrum, ac priscorum canonum summa auctoritate, inviolabilique decreto didicimus? Quod si ecclesie matris nostræ benignitas, providis suis consiliis a tanta priscorum canonum severitate aliquantulum non temperasset, quoniam ejusmodi clerici tempestate nostra confugerent? quo consicium sibi tot scelerum faciem obvolvent? quibus opem ac misericordiam implorare non formidarent? Nam dum omnibus ecclesie gradibus ita discussis, ad Urbem ipsam, quam Babylonem apostolorum princeps divino afflatus Spiritu nuncupavit, aciem mentis conjicio, ejusque incolas pastores, qui quotidie per universum terrarum orbem animarum salutem præficiuntur, tantorum causam errorum interrogatione contendo: ecce divinam illam sponfam Ierusalem supernam, mystici sui corporis splendore fulgentem, aut ipsius sponsi humanitatis fulgore splendentem, sed lugubri indutam veste, totam squalore confectam, lacrymisque perfusam, ad infimum suum corpus, quod hac fidelium unitate repræsentatur, visitandum descendere, nescio quo intuitu videor mihi conspicere, taliaque ad sacratissimos pontificis pedes sparsis crinibus provolutam, multo cum gemitu deplorantem audire: Hæcine ego, suavissime sponse, unica illa dilecta tua, atque formosa, quæ jam clamare possum, *Noli me considerare quia fusca sum*? Hæcine incluta illa mea celebrisque domus, quam pene desertam, ac situ qualem et a nemine video frequentari? Hæcine florida illa vinea, quam ut produceret uvæ spectans, eam spinas, tribulosque produxisse perspicio? Vbi ille, jucundissime sponse, hortus meus irriguus? Vbi lilia mea candentia? Vbi rosæ immaccessibiles? Nonne hæc omnia gloria Libani cum decore Carmeli a me transeunte, evanuerunt? Vbi pascua, gregis mei, quæ tamquam arva deserti arefacta perlustrò? Vbi pastores gregis, quos præesse potius quam prodesse, dispergere quam colligere, mactare quam salvare intelligo? Vbi demum carissimi illi filii, quos genui, quos educaui, quos fovi, quos decoravi. Illi autem spreverunt me, & adversus me unam tamquam parvulam, maternaque ubera non habentem, cornua etc.

SESSIO IX.

I. Cor. 1.

Epsalm. 44.

1. Petr. 5.

Cant. 1.

Ips. 5.

xere.

bunt cum omnes reges terre, omnes gentes seruient ei. Quid est, obsecro, reliquum, nisi quod inviolabili ecclesie unitate procurata atque composita, tu Leo fortissime tamquam Dei zelotes, pro donus ejus decore atque salute, liberius cuncta, ferventius singula, audentius uniuersa prosequaris? Iam nemo reclamatur, nullus obstitit, omnes ad petram parvulos allicere, utque illis tandem salutarem præbeas escam, omnes a te expectant. Quid enim flagrantius nobiscum simul optare debent, qui modo erant in ecclesia Dei hospites atque aduenæ, quam ut nunc fiant cum aliis per morum inflaturationem sanctorum ciues & domestici Dei, superædificati supra fundamentum apostolorum & prophetarum in ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis adificatio creëcit in templum sanctum, utque omnes pariter in uno spiritu ad ipsum Deum & patrem tendentes, incomprehensibilem ejus maiestatem & gloriam uno ore celebrare possimus? Excitare igitur, beatissime pater, excitare in hoc unum præclarissimum ac saluberrimum Christianæ cenituræ opus, ipsum amplectere, ipsum ad optatum usque finem prosequere. Væ enim nobis. Quid autem nobis? id enim parum dixisse est. Væ, inquam, uniuersis Christi fidelibus, si tam raram futuri boni occasionem, si quod ne cogitandum quidem est, frustra tibi permiseris. At dicit fortasse quispiam: Iam ecclesia Dei in integrum fidei, spei, caritatisque vinculum est restituta. Fateor. Iam uniuersum illius corpus uni capiti, hoc est, tibi subditum esse conspicitur. Et hoc summa cum alacritate affirmo. Iam omnes unum Deum, unam fidem, unum baptismum, ipsam denique ecclesie unitatem, extra cujus gremium quis constitutus veniam consequi peccatorum nullo modo potest, & corde iuste credunt, & ore salubriter consentunt: nihil horum inficior. Sed quid hæc, obsecro, emolumenti sunt allatura, si reges, si principes Christiani nobilissima ecclesie membra, temporali adhuc truculentoque gladio, (heu, heu miseram nostram nimisque lacrymabilem tempestatem!) mutuo vexant, dilaniari, confici, ac miserrime trucidari non desistunt? Si uniuersum orbem qua possum mente collustro, præcipue autem Italianam, Germaniam, Galliam, Hispaniam, Angliamque potissimas ejus partes auro, argento, diuitiis, populis, armis, robore, ingenioque refertas animaduerto; quid ubique gentium, proh dolor! comperio, quod non vehementi me dolore affligat atque prosternat? imminentes inuicem hostium terrores, inuasiones, incurSIONES, impetus, prælia, direptiones, incendia, clades, stragesque Christianorum innumeras. Heu esurientia principum corda, nondum innoxii Christianorum visceribus satiata! heu sitibundam terram, nondum de ferventi Christiani cruoris gurgite tumefactam! heu cæcæ demonum rabiem, nondum innumeris fidelium cladibus expletam! Vique quo in humanam perniciem anhelatis, astuatis, ardetis? Quingentis Christianorum millibus vigesimo ab hunc anno, cruento gladio confossis atque prostratis, adhuc esuritis? adhuc sititis: adhuc inhiatis? En, pater beatissime, qui nihil libentius facere ab ipso matris utero didicisti, quam parere inimicis: & qui tuam victor amari manufactudinem quam virtutem vincendo formidari maluisti: parce obsecro, filiis tuis, non corruptibili empris auro vel argento,

sed precioso ac vivifico Christi sanguine & diabolica potestate redemptis. Evigila, quæso, intende, enterite in saluberrimum componendæ pacis opus, quo perficiendo dum per legatos ac nuntios sedulam impertitis operam, ut arma interim conquiescant, a Christiano sanguine temperetur, expendendæ a cunctis induciæ statuatur, omnem tuam auctoritatem decretumque interpone. Cum enim tantis in rebus tam arduisque negotiis, principum animos non minus opinio famæ, quam ratio certa ad alterius vel contemptum, vel metum, vel odium, vel amorem soleat commovere, optatam hanc ipsam inter Christianos pacem celerrime confectum iri sperandum est. Sperandum dixi, imo, ut verius loquar te hujusmodi peragendæ pacis auctore tam casto, tam pio, tam religioso, constantissime affirmandum. Quippe cujus celeberrimum nomen apud Christianos principes tanta hucusque fuit auctoritatis & gratiæ, ut quod tu pro communi omnium quiete, dignitate, salute decreveris, ratum gratumque omnes procul dubio sint habituri; non ignari, omnem tibi uni in celo & in terra traditam a domino potestatem, ut non spiritualibus tantum viris, sed terrenis quoque hujus sæculi potestatibus in causa communis boni jus dicere non pertimescas. Quod tum demum, ut ad alteram doloris causam jam deveniam, felicissime contigerit, si hoc potissimum tempore cum omnis cato vitam suam corrumpit, simulque omnes declinaverunt a recto; nec est qui faciat bonum, non est usque ad unum, ad uniuersam Christianæ religionis censuram, quo cæpisti ardore procedas. O nos ignaros, o cæcos, o nostrimet profus oblitos! qui jucundo temporalis pacis solatio perfrui volumus, horrendis æterni belli supplicis cruciandi; qui humanam rabiem sedari confidimus, iram omnipotentis Dei, suum in nos vibrantis gladium, subituri. Optas tu, summe pontifex, imo nihil te magis hoc optare affirmas, pacem inter Christianos tuos a domino impetrare? Internas nostras vitiorum similitates arde, ut his sedatis, quæ sunt externa, pace suavissima perfruantur. Nam si te ad sæcularem in primis hominum statum diligentissime discutiendum converteris, quid in eis existimas offensum iri, nisi impietatem circa divina fidei mysteria, quæ aut curiosæ perquirunt, aut leuiter derident, aut superbe contemunt, blasphemiam ac detestationem aduersus Deum horribilem, in sanctosque abominabilem, detractionem in pastores sacros impiam atque nefandam, sacrarum censurarum contemptum, sacrilegia, rerumque divinarum occupationem ac subreptionem, avaritiam in comparandis fenore opibus damnatis vix Hebrais permisso, turpitudinem in quouis obscenitatis genere inauditam, odium inextinguibile, sumendæque pro acceptis injuriis vindictæ flagrantissimam cupiditatem; unde frequenter rixæ, quotidiana vulnera, homicidiæque crebra proveniunt, extremam denique in quouis flagitio ac facinore perpetrando licentiam? Quæ quidem omnia tanto acerbiori animum tuum dolore conficiunt, quanto ea in hominibus diuturniora, graviora, impudentioraque esse contempseris. Quid* si in obligationem observandæ virtuti & honestati religiosorum graduum mentem intenderis, nonne ibi quamplurima deprehendes, quæ in maximum animarum fidelium excen-

ANNO
CHRISTI
1514.

domini nostri domini Leonis divina providentia papa decimo anno secundo, præfatus sanctissimus dominus noster ex certis causis urgentissimis, & præferim quia ea quæ in decima sessione determinari debent, non fuerunt adhuc absoluta per reverendissimos dominos cardinales & congregationes prælatorum, in quibus ea discutuntur; ideo de consilio præfatorum reverendissimorum cardinalium decimam sessionem ad diem Veneris post festum sancti Benedicti proxime futuri, quæ erit dies vigesimatertia Martii anni sequentis, prorogavit, prout in schedula prorogationis continetur, quæ legitime affixa, & per cursores executæ fuit.

ANNO
CHRISTI
1515.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimo quinto, indictione tertia, die vero vigesima secunda mensis Martii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papa decimo anno tertio, discreti viri Franciscus Vacca, & Enrardus Duvivier, præfati sanctissimi domini nostri cursores, in valvis basilicæ principis apostolorum de Vrbe & Lateranensis ecclesiarum quasdam literas prorogationis affixerunt & publicaverunt tenoris infra scripti.

Leo, &c.

Licet alias decimam sessionem continuationis celebrationis sacri Lateranensis concilii, Kalendis Decembris in ultima nona sessione, sacro approbante concilio, per nos indictam, ex certis causis tunc expressis, ad diem Veneris post festum sancti Benedicti proxime præteriti, quæ erit dies vigesimatertia Martii præsentis mensis, de fratrum nostrorum consilio prorogaverimus & extenderimus, prorogatamque & extensam esse omnibus nuntiauerimus: quia tamen ea, quæ in dicta decima sessione determinari debent, maturæ indigent discussione, & per congregationes sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium & prælatorum, in quibus ea discutuntur, non fuerunt adhuc absoluta: capropter prorogationem decimæ sessionis huiusmodi de simili fratrum nostrorum consilio, ad tertium nonas Maii, quæ erit dies quarta mensis Maii proxime futuri etiam prorogamus & extendimus, prorogatamque & extensam etiam omnibus nuntiamus.

Placet. I.

Anno a nativitate domini 1515 indictione tertia, die vero vigesima secunda mensis Martii, pontificatus sanctissimi domini nostri domini Leonis divina providentia papa decimo, anno tertio, supra scriptæ literæ fuerunt affixæ & publicatæ in valvis basilicæ principis apostolorum sancti Petri de Vrbe, ac in valvis ecclesiæ Lateranensis per me Franciscum Vacca, sanctissimi domini nostri papæ

Enrardus Duvivier
magister cursorum.

Anno a nativitate domini 1517 indictione tertia, die vero vigesima sexta mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papa decimo anno tertio, reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sanctæ Præcedis presbyter cardinalis, de Monre vulgariter nuncupatus, nobis notariis & scribis sacri concilii quasdam literas salvo conductus ducis Ianuensis de mandato præfati sanctissimi domini nostri tradidit, mandans nobis, ut eas magnificis oratoribus Christianissimi regis

A Franciæ traderemus, seu tradi faceremus, & eisdem dicere faceremus, de mandato præfati sanctissimi domini, ut eas prælatis Gallicanæ ecclesiæ mitterent, ad effectum, ut volentes, & debentes venire ad sacrum concilium, tute & secure possent venire. Quas quidem literas salvo conductus nos Bernardus Sculteti, & Bernardinus de Contreras notarii & scribæ infra scripti, per duos testes recognosci fecimus, & eisdem literas sic recognitas, cum earum recognitione, a tergo venerabili viro magistro Entardo Duvivier, sanctissimi domini nostri papæ magistro cursorum dedimus, ut eas supra dictis magnificis oratoribus Christianissimi regis Franciæ per duos cursores tradi faceret.

Die vero Sabbati vigesima octava mensis Aprilis ejusdem anni, discreti viri Ioannes Bernardi, & Ioannes Duveri cursores, præfatas literas salvo conductus se magnificis oratoribus Christianissimi regis Franciæ præsentasse & intinasse, ac idem dimisisse eis, nobis notariis, prout in schedula eorum manibus subscripta, reulerunt.

Tenor autem literarum salvo conductus, de quo supra fit mentio, talis est:

*Ottavianus de Campofregoso, Dei gratia
Genensis dux, & populi defensor.*

Literis sanctissimi domini nostri moniti, hactenus nostrarum auctoritate damus, concedimus & impartimur tutum, amplum, validum & generalem salvo conductum, omnimodamque fidenciam, & liberam facultatem quibuscumque prælatis Gallicis, & aliis cuiusvis nationis vocatis summo pontifice ad sacrum Lateranense concilium, nec non eorum servitoribus, equitaturis, bulgiis, valisiis, bonis & rebus quibuscumque, transcundo per totum territorium, & districtum Genuæ, tam mari quam terra, sibi que per transitum morandi, & pro libito discedendi, ac redeundi tute, libere & impune, omnique impedimento & molestia reali & personali cessante, penitusque remota, non obstantibus aliquibus gueris, odiis, inimicitias, controversis & differentijs inter nos, & commune Genuensibus ex una parte, & alios quoscumque, sine qui velint, ex altera, vertentibus, seu quæ in posterum verti possent, damnis, præliis, injuriis, & offensionibus cuiusque Genuensibus per quemvis illatis, vel inferendis, represaliisque seu represaliarum literis concessis, vel concedendis, nec aliis obstantibus quibuscumque, etiam si talia forent de quibus oporteret mentionem facere speciale, quæ pro specificatis habeantur. Mandantes quibuscumque officialibus & subditis totius territorij Genuensibus tamen mari, quam in terra, ut nostras salvo conductus literas observent, faciantque ab omnibus inviolabiliter observari sub pena indignationis nostræ. In quorum testimonium præsentis fieri iussimus & registrari, nostrique sigilli impressione muniti.

Datum Genuæ in palatio duicali, die 22. Martij 1515.

Idem Ottavianus,
Simon.

Tenor vero recognitionis talis est:

Die Iovis vigesima sexta Aprilis 1515. constituti in domo dominorum Bartholomæi & Eduardi Doria mercatorum Ianuensium, Romanam curiam

xere. Accurre patet, succurre fili, occurre spon-
se: ego enim te, ut Dei vicarium patrem colo, ut
hominem filium diligo, ut ecclesiam universam præ-
positum sponsum amplector. *Miseremini autem,
miseremini mei, vos quoque amici mei, quia filii de-
reliquerunt me, & ex carissimis meis, non est qui
consolatur me.* Audistis, patres, matris vestræ
singultus, lacrymas confpexistis, vociferationes
intellexistis, implorationem misericordiam, pie-
tatisque vestræ animadvertistis. Eia agite, ob-
servandi antistes, vos primo nunc appellare ju-
vat. Omnem, quæso, cogitationem, vigilan-
tiam, consilium, industrium, operam atque con-
atum in hanc ipsam tam necessariam, tamque
salubrem morum reformationem intendite, ad-
hibete, configite ac locatè. Quid sobrietatis,
quid decoris, quid pudicitiam, quid hospitalitatis,
quid sapientiam, quid rectitudinis ac iustitiam de
quovis perfecto pastore oportet, speratur ac præ-
dicatur? totum id in ceteros Christi fideles, &
vitæ candore & verbo doctrinæ, divinæ co-
operantis gratia largitate transfundite, hujus
præsertim amplissimi senatus favente consilio,
auctoritate, decreto. Vos enim jam appello,
patres amplissimi, vos obtestor, vos imploro,
vos, inquam, providi totius Christiani orbis
moderatores, divini Christianæ fidei consulto-
res, proprii ac singulares Romani pontificis
electores, dilectissimi sedis apostolicæ filii, am-
plum Romanæ ecclesiæ gremium, latissimumque
omnium bonorum peragium, firmissimum
denique terrarum cardines, solidissimæque
columnæ, quibus universum nostræ fidei ædi-
ficium suffultum atque firmatum, in consum-
mationem usque sæculi perdurabit immobile.
Tantum, obsecro, vestri ordinis dignitatem per-
pendite, ne si forte eam, vestriusque gregis sa-
lutem singuli neglexeris, nobilissima cuiusque
vestrum anima ante horrendum Christi tribu-
nal, vel invita cogatur audire: *Si ignoras te, o
pulcherrima inter mulieres, egredere & ubi post
vestigia gregum tuorum, & pascere hædas tuos iux-
ta tabernacula pastorum.* Vt autem dignitatem
hanc ipsam vestram & animo cognoscatis & ope-
re comprobetis, quod in humanis studiis, quod
in religione, quod denique in universo Romano,
Christianoque clero, salutari ac necessaria indi-
ger discussione, censura, institutione, pullulan-
tium scilicet hæreson extirpatio, morum disci-
plina, regularis obedientiam unitas, clericalis ami-
ctus institutum, sacrorum initiatio, multijugafa-
cerdotiorum collatio, animarum cura, pastorum
præsentia, diæceson visitatio, annua episco-
paliun synodorum congregatio, frequens me-
tropolitanorum conciliorum celebratio, hæc
omnia diligentia, consilio, integritateque vestra
diseutite, castigatè, componite. Nisi enim hoc
E ipso concilii tempore, nisi per vos, nisi sub tan-
to animarum nostrarum episcopo atque pasto-
re, & famam nostram, quæ fere prorsus amissa
est, recuperaverimus, & salutem ipsam, quæ spe
exigua, extremaque pendet, retinuerimus: ni-
hil est præterea quo confugere, aut in quo spe-
rare possimus. Verum ut alacriori tandem ani-
mo ad hanc ipsam morum institutionem susci-
piendam singuli convertamur, recordare, ob-
secro, Leo sanctissime, recole atque considera,
quam inæstimabili dotis precio nostra superna
mater ecclesia sancta unigenito Dei Filio despon-
sata, quam insolubili copula cum eo conjuncta,
quam præclara sobole fecunda mater effecta

Concil. general. Tom. XIV.

A sit. Contemplare singulas universasque cau-
sas, quæ ut pro ecclesiæ corpore, quod nos su-
mus, instituendo ac reformando, omnes ani-
mi vires intendas, cunctosque industria ner-
vos adhibeas, partim allicium & invitant, par-
tim vero stimulant atque impellunt. Tu qui-
dem in celebri & florida civitate natus, ex sa-
pientissimis parentibus ortus, ac eximius animi
dotibus excellens, & inter eruditissimos ho-
mines, liberaliaque studia nutritus, merito-
que, nondum puerilibus annis egressus, car-
dinea dignitate ornatus, inter sacra arduaque
negotia diutissime versatus, tanta, præter natu-
ræ bonitatem, & rerum experientiam, inge-
nii gloria excelluisti, ut occurrente Romani
pontificis obitu, sic ascensus tuus ad summum
istum pontificatum celebraretur, quod veluti
cetera in te præclara fama ingenii superabat,
ita ingenii famam expectatio tantæ dignitatis,
expectationem vero assumptio ipsa mirabiliter
superaret, acclamantibus cunctis: *A domino
factum est istud, & est mirabile in oculis nostris:
Dextera domini fecit virtutem, dextera domi-
ni exaltavit te.* Ne duriorum autem humeris tuis
conditionem, quam ferre possis, hæc omnia impo-
nere videantur; ego ille, qui nihil horum sine ma-
gna cura, pietate ac reverentia supremæ di-
gnitatis tuæ, sacrosanctique hujus amplissimi
ordinis, ac universi eccllesiastici gradus locu-
tus sum, prædico, clamo, denuntio, & si per
viscera Iesu Christi obtestari te semel licet, nunc
utique obtestor: Concitare atque exurge, Sion
matrem nostram sponfamque tuam circumda,
ipsam complectere, in turribus ejus mirabilia
Dei enarra, fidelium corda virtute instrue atque
componere. Urbem primum, ut iudicium inci-
piat a domo domini: inde orbem disciplinæ
tuæ censura in pristinum fidei, spei, caritatis-
que cultum restitue. Omnia namque Christia-
næ reipublicæ jura, singula bonorum peragium,
innocentum prædicia, penitentium merita, ma-
lorum supplicia, omnis denique temporum præ-
teritorum memoria, ratio præsentium, spes fu-
turorum, ut in tua hodie potestate, in tua
sententia, in tuo iudicio sunt posita atque defixa;
ita & per te unum, si partim recuperata, partim
vero fuerint conservata, jam pacate omnia se inter
Christianos habebunt. Iam Deo reconciliati,
unanimes consilio atque ardore in perfidos ac
immanes Christiani nominis hostes bellum &
propulsabimus & aggrediemur. Iam victricem
classem & exercitum gloriosum Constantino-
polim & Ierusalem versus, cursu prospero,
Deo favente dirigemus: propheticum illud me-
morantes & concinentes: *Introibimus in taber-
naculum Dei, adorabimus in loco ubi steterunt
pedes ejus.* Iam te invito nobiscum leone pu-
gnante, universis tandem corporis & animæ hæ-
sitibus debellatis, devictis atque consumptis sub
felici faustoque beatitudinis tuæ vexillo, super-
nam illam Ierusalem introeuntes, ac simul cum
sanctis apostolis, prophetis, evangelistis, do-
ctoribus atque pastoribus divinæ hereditatis effe-
cti participes, ac regium thalamum decantabi-
mus: *Regi sæculorum, immortalis & invisibilis, soli
Deo honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.* 1. Tim. 1.
Dixi.

Anno a nativitate domini millesimo quin-
gentesimo decimo quarto, indictione secunda,
die vero vigesima sexta mensis Novembris,
pontificatus sanctissimi in Christo patris &
domini

SESSIO IX.

Psalm. 117.

Psalm. 132.

ANNO
CHRISTI
1517.

Reverendus pater dominus Ludovicus episcopus Maurianensis, orator ducis Sabaudie.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adriensis episcopus, orator ducis Ferrarie.

A Reverendus pater dominus Bartholomeus Montisviridis.

Reverendus pater dominus Aloysius sancti Marci.
Reverendus pater dominus Benedictus Chienfis.
Reverendus pater dominus Paulus Forosemprensis.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Stephanus Patracensis.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapolitanus.
Reverendus pater dominus Ieremias Trancensis.
Reverendus pater dominus Orlandus Avenionensis.
Reverendus pater dominus Andreas Monembasensis.
Reverendus pater dominus Gisbertus Surrentinus.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barenfis.
Reverendus pater dominus Andreas Spalatenfis.
Reverendus pater dominus Franciscus Turritanus.
Reverendus pater dominus Alexander Vienensis.
Reverendus pater dominus Antonius Atheniensis.

Reverendus pater dominus Christophorus Casenatenfis.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Marianensis.

Reverendus pater dominus Petrus Castelli maris.
Reverendus pater dominus Hieronymus Nicensis.

B Reverendus pater dominus Antonius Calinensis.

Reverendus pater dominus Philippus Ajacenus.
Reverendus pater dominus Thecus Racanatenus.

Reverendus pater dominus Mathæus Umbriaticensis.

Reverendus pater dominus Scabonius Imolenfis.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.

Reverendus pater dominus Ioannes Arianensis.

Reverendus pater dominus Augustinus Petrusinus.

Reverendus pater dominus Tranquillus Ferentinus.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Veverensis.

Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus Vestanus.

Reverendus pater dominus Alexander Vrbevetanus.

Reverendus pater dominus Angelus Britonoriensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Signinensis.

Reverendus pater dominus Paulus Esinensis.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Ansfarenfis.

D Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Casertanus.

Reverendus pater dominus Augustinus Agriensis.

Reverendus pater dominus Guarrinus Nucerinus.

Reverendus pater dominus Ioannes Vrgellenfis.

Reverendus pater dominus Iacobus Mariscanus.

Reverendus pater dominus Natalis Vigilienfis.

Reverendus pater dominus Silvius Comaclensis.

Reverendus pater dominus Valentinus Pennensis.

Reverendus pater dominus Thomas Lechlienfis.

Reverendus pater dominus Petrus Cervienfis.

Reverendus pater dominus Lactantius Suanenfis.

E Reverendus pater dominus Marcus Senogalienenfis.

Reverendus pater dominus Laurentius Dulcinenfis.

Reverendus pater dominus Sixtus Salutarium.

Reverendus pater dominus Zacharias Terracinenfis.

Reverendus pater dominus Evangelista Cajacenfis.

Reverendus pater dominus Iulianus Agrigentinus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Asculanus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Iannotius Trojanus.
Reverendus pater dominus Aloysius Parentinus.
Reverendus pater dominus Bartholomeus Iustinopolitanus.
Reverendus pater dominus Ioannes Aquilanus.
Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Octavianus Viterbiensis.
Reverendus pater dominus Marinus Cenetensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Bidunensis.
Reverendus pater dominus Iacobus Faventinus.
Reverendus pater dominus Ioannes Sibinicensis.
Reverendus pater dominus Paris Pisauriensis.
Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
Reverendus pater dominus Silvius Bojanensis.
Reverendus pater dominus Marinus Cassinensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Dominiensis Terdonensis.
Reverendus pater dominus Vastinus Placentinus.
Reverendus pater dominus Aloysius Interamnenfis.
Reverendus pater dominus Franciscus Nannetensis.
Reverendus pater dominus Marius Vgentinus.
Reverendus pater dominus Insulinianus Amerinensis.
Reverendus pater dominus Hugo Reginensis.

Reverendus

ANNO
CHRISTI
1515.

riam sequentium dominus Ednardus præfatus, A
& dominus Thomas Pecunia cives & mercatores Iannenses medio eorum juramento recognoverunt, & se recognoscere dixerunt manum & personam illustrissimi domini ducis Iannensis Octaviani de Campofegoso, manum & personam cancellarii, & sigillum ejusdem ducis in retroscriptis literis appositum, &c. Et dixerunt esse illorum, quorum tibi esse dicuntur.

Ita est. B. de Contreras.
Ita est. B. Sculteti.

Tenovero intimationis.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero Sabbati vigesima octava mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, originale literarum patris præsentatæ & intimatæ ac dimisse fuerunt illustrissimis dominis de Solier, & Nostromars, oratoribus Christianissimi regis Franciæ, cujus præfens copia extracta & collationata fuit a suo proprio originali per nos Joannem Bernardi, & Joannem Duveti cursores.

Entardus Duvivier
magister cursorum.

Anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero secunda mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, fuit congregatio reverendissimorum dominorum cardinalium, & omnium prælatorum existentium in curia, & interesse volentium in palatio apostolico in superiori capella. In qua interfuit sanctissimus dominus noster præfatus, & interfuerunt cardinales numero viginti & unus, & prælati numero sexaginta & septem. Et fuerunt lectæ per reverendum patrem dominum Thomam Phædrara secretarium concilii schedulæ proponendæ in proxima sessione. Et fuerunt ab omnibus approbatæ, & post aliqualem & maturam discussionem super aliquibus ex ipsis, tandem votatæ & approbatæ ad Dei omnipotentis laudem, & ecclesiæ exaltationem.

SESSIO X.

SESSIO X.

ANNO a nativitate domini 1515. die vero Veneris quarta mensis Maii, indictione tertia, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ X. anno tertio fuit celebrata decima sessio sacrosancti concilii generalis in ecclesia Lateranensi in loco solito, in qua fuit præfatus sanctissimus dominus noster, & fuerunt præfentes infra scripti reverendissimi cardinales, patriarchæ & archiepiscopi, & episcopi, ac principum oratores, ac illustres domini, barones, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostiensis.
Reverendissimus dominus Bernardinus Sabinen-
sis.
Reverendissimus dominus Dominicus Portanen-
sis.
Reverendissimus dominus Franciscus Tiburti-
nensis.
Reverendissimus dominus Marcus Prænesti-
nus.

Concil. gener. Tom. XIV.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Franciscus tituli san-
ctorum Ioannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ
Priscæ, de Flisco.
Reverendissimus dominus Hadrianus tituli san-
cti Chrysoconi.
Reverendissimus dominus Leonardus tituli san-
ctæ Sufannæ, Agennensis.
Reverendissimus dominus Antonius sanctæ
Prædix.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.
Reverendissimus dominus Achilles tituli sancti
Sixti.
Reverendissimus dominus Bandinellus tituli S.
Sabina, de Saulis.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Fridericus de sancto
Severino, sancti Angeli.
Reverendissimus dominus Hippolytus sanctæ
Luciæ in Silice.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.
Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ
Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.
Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ
in Via lata, de Cornelii.
Reverendissimus dominus Alphonsus sancti
Theodori.
Reverendissimus dominus Iulius sanctæ Mariæ
de navicula.
Reverendissimus dominus Bernardus sanctæ
Mariæ in porticu.
Reverendissimus dominus Innocentius sancto-
rum Cosmæ & Damiani.

Patriarcha & assistentes papæ, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandri-
nus.
Reverendus pater dominus Franciscus Con-
fanus.
Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius
Senensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dytrachien-
sis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegien-
sis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tatvifi-
nus.
Reverendus pater dominus Ioannes Franciscus
Taurinensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista
Cavallienensis.
Reverendus pater dominus Pompeius Reati-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Militen-
sis.
Reverendus pater dominus Dominicus Lucce-
rinus.
Reverendus pater dominus Silvester Vvigor-
niensis episcopus, orator illustrissimi Henrici
regis Angliæ.
Reverendus pater dominus Ioannes Gneznen-
sis archiepiscopus, orator illustrissimi Sigismundi
Poloniæ regis.

Q ij Reveren-

ANNO
CHRISTI
1567.

Innocentio octavo, Alexandro sexto & Iulio secundo Romanis pontificibus prædecessoribus nostris probatam, a sanctis quoque ac Deo devotis, & in magna ob sanctitatis opinionem estimatione habitis, evangelicæ veritatis prædicarioribus prædicatam esse ostendunt. Nos super hoc, prout nobis est ex alto concessum, opportune providere volentes, alterius quidem partis, iustitiam zelum, ne vorago aperiretur usurarum, alterius pietatis & veritatis amorem, ut pauperibus subveniretur: utriusque vero partis studium commendantes, cum hæc ad pacem & tranquillitatem totius reipublice Christiane spectare videantur, sacro approbante concilio, declaramus & definimus, montes pietatis antedictos per reipublicas institutos, & auctoritate sedis apostolicæ hæcenus probatos & confirmatos, in quibus pro eorum impensis & indemnitate aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas & aliarum rerum ad illorum conservationem, ut præfertur, pertinentium, pro eorum indemnitate dumtaxat ultra fortem absque lucro eorumdem montium accipitur, neque speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare, neque ullo pacto improbari, quinimo meritum esse, ac laudari & probari debere tale mutuum, & minime usurarium putari, licetque illorum pietatem & misericordiam populis prædicare, etiam cum indulgentiis a sancta sede apostolica eam ob causam concessis, ac deinceps alios etiam similes montes cum apostolicæ sedis approbatione erigi posse: multo ramen perfectius, multoque sanctius fore, si omnino tales montes gratuiti constituerentur, hoc est, si illos erigentes, aliquos census assignarent, quibus si non omni, saltem vel media hæc parte huiusmodi montium ministrorum solvantur impensæ, ut ad leviores æris solvendi portionem medio hoc pauperes gravari contingat, ad quos, cum huiusmodi census assignatione, pro impensarum supportatione erigendis, Christi fideles majoribus indulgentiis invitandos esse decernimus. Omnes autem religiosos, & ecclesiasticas ac sæculares personas, qui contra præsentis declarationis & sanctionis formam de cetero prædicare seu disputare verbo vel scriptis ausi fuerint, excommunicationis late sententiæ poenam, privilegio quocumque non obstante, incurere volumus, non obstantibus præmissis ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, definitionis, decreti & excommunicationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, quarto Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua petita petit, an placerent paternitatis suis contenta in schedula. Et interrogati per scrutatores votorum responderunt placere contenta in schedula, excepto reverendo patre domino Ieremia archiepiscopo Tranensi qui dixit, non placere, quia didicit per experientiam, quod præfati montes sunt plus damnosi quam utiles.

Deinde reverendus pater dominus Bernardus episcopus Tarvisinus ascendit ambonem, & legit contra exemptos schedulam & alias materias, ecclesiasticam libertatem & dignitatem episcopalem concernentes, cuius tenor talis est:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Regimini universalis ecclesiæ, disponente domino, præfidentes, juxta pastoralis officii debitum libenter intendimus utilitatibus subditorum, & ad conservandam libertatem ecclesiasticam & removenda scandala, ponendam concordiam, & nutriendam quietem inter ecclesiarum prælatos & eorum subditos, eo propensius apostolicæ sollicitudinis studium adhibemus, quo dissensionem talium fore dispensiosam experimento comprobatur: nec non indulta pariter & privilegia eisdem subditis in ipsorum prælatorum dispendium, tam per prædecessores nostros, quam sedem apostolicam concessa, ita libenter moderamus, ne exinde scandala procedant, neve ex eis ulli detur materia malignandi, & personæ ecclesiasticæ a bono obedientiæ, & personæ divini perseverantia servitii nullatenus retrahantur. Sane nuper ad nostrum relatio fide digna perduxit auditum, quod canonici patriarchalium, metropolitanarum & cathedralium & collegiarum ecclesiarum & alii clerici sæculares plura præsumunt, quæ ipsis infamiam non parvam parant, & aliis inferunt laesionem prætextu exemptionis & libertatis a dicta sede obtentæ, ordinationum correctiones & ordinationes subterfugiant, ac eorum forum sive iudicium declinant. Nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum per privilegium exemptionis obtinere sperantes, excessus ipsos committere non verentur, quos nisi per exemptionem, qua gaudent, crederent se defendi, nullatenus fuissent commissuri. Hinc itaque accidit, ut propter eorum audaciam, qui prætextu privilegii exemptionis impunitatem excessuum obtinere confidentes, nonnulla multoties committant enormia, per quæ plurimum diffamatur ecclesia, & scandala gravia generantur, potissime autem cum talia per eos, ad quos horum spectat correctio, incorrecta remaneant, sen illi, ad quos spectat, illa punire negligunt: Nos volentes, ne eo prætextu delicta remaneant impunita, morbo huiusmodi necessariam adhibere medelam, sacro approbante concilio statuimus, ut de cetero illi, quibus exemptorum correctio & puniitio a dicta sede demandata est, circa illam vigilantem intendant, & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur; & quamprimum eis exemptos ipsos deliquisse, legitime confiterit, ita eosdem exemptos delinquentes puniant, quod iidem exempti metu poenæ a suis arceantur insolentis, & alii eorum exemplo perterriti, profilire ad similia merito perhorrescant. Et si circa hoc negligentes fuerint, diocesani & alii locorum ordinarii eisdem, quibus exemptorum correctio huiusmodi competit, personaliter si (illorum copia & notitia haberi poterit) aliqui, vel si nullus in partibus exemptorum ipsorum certus iudex fuerit, eos quorum suæ in præmissis interesse putaverint, per editum publicum cathedralium seu aliarum ecclesiarum locorum, in quibus

exempt.

Oratores.

- Illustris dominus Albertus de Carpi, serenissimi Maximiliani electi imperatoris orator.
- Magnificus dominus Ludovicus Solier, orator Christianissimi regis Franciæ.
- Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis Hispaniæ.
- Reverendus pater dominus Michael Brut, illustrissimi regis Portugalliæ orator.
- Magnificus dominus Marinus Georgius, domini Venetorum orator.
- Magnificus dominus Marinus Charatius, illustris ducis Mediolanensis orator.
- Magnificus dominus Franciscus Victorius, domini Florentinorum orator.
- Illustris dominus Ioannes Filibertus de Palude, comes de Iaes, & reverendus pater dominus Petrus de Baonia, illustrissimi domini ducis Sabaudia oratores.

Senator, conservatores, illustres domini temporales.

- Magnificus dominus Iacobus senator Vrbis.
- Illustris dominus Prosper de Columna, dux Caniæ.
- Illustris dominus Marcus Antonius de Columna.
- Illustris dominus Ludovicus de Vrsinis, comes Petiliani.
- Illustris dominus Nicolaus Volski, miles Polonus.
- Illustris dominus Laurentius de Satmat.
- Illustris dominus Mutius de Columna.
- Illustris dominus Ioannes Franciscus de Colina.
- Magnificus dominus Euangelista Magdalenæ, conservator Vrbis.
- Magnificus dominus Marius de Crescentiis, conservator Vrbis; & quamplures alii nobiles & milites Hierosolymitani.

Celebrata missa per reverendum in Christo patrem Ioanmem archiepiscopum Gpezensem oratorem regis Poloniæ, & habita oratione per reverendum patrem dominum Stephanum archiepiscopum Patracensem, quæ iuxta morem infra ponitur. Et cantato euangelio per reverendissimum dominum Alexandrum sancti Eustachii diaconum cardinalem secundum Matthæum, quod incipit: *Dixit Iesus parabolam hanc: Simile est regnum calorum homini regi, &c.* Et cantatis orationibus confuctis, & hymno, Veni creator, per præfatum sanctissimum dominum nostrum præscripti oratores illustrissimi ducis Sabaudia dederunt præfato sanctissimo domino nostro mandatum præfati illustrissimi ducis ad interessendum nomine suo in sacrosancto Lateranensi concilio. Et idem sanctissimus dedit illud reverendo patri domino Thomæ Phædra legendum in ambone. Qui ascendens ambonem, legit illud alta & intelligibili voce. Quo perlecto præfati oratores accesserunt ad pedes sanctitatis suæ, & genibus flexis oculati sunt beatissimos pedes. Deinde exclusis illis qui de more interesse non debent, & clausis portis concilii, reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adrienfis ascendit ambonem, & legit schedulam super confirmatione montis pietatis; cuius tenor talis est:

A illam in primis suscipere pro nostro pastoralis officio debemus, ut quæ salubria, & laudabilia, ac catholice fidei consona, & bonis moribus conformia, nostro tempore non solum enucleentur, verum etiam ad posteros propagentur: & quæ materiam scandali præbere possent, penitus succidantur, & radicibus extirpentur, nec pullulare usquam sinantur, ea in agro dominico & vinea domini sabaoth dumtaxat conferri permittendo, quibus fidelium mentes pacificiusque possint, eradicatis zizanibus & oleastris sterilitate succisa. Sane cum olim inter nonnullos dilectos filios sacrae theologiae magistros, ac juris utriusque doctores, controversiam quandam non sine popularum scandalo & murmuracione exortam & nuper his diebus innovatam esse comperimus circa pauperum relevacionem, in mutuis eis publicæ auctoritatis faciendis, qui montes pietatis vulgo appellantur, quique in multis Italiæ civitatibus ad subveniendum per huiusmodi mutuum pauperum inopia, ne usurarum voragine deglutiantur, a civitatum magistratibus & aliis Christi fidelibus sunt instituti, arque a sanctis viris divini verbi præconibus, & laudati, & persuasi, ac a nonnullis etiam summis pontificibus prædecessoribus nostris probati & confirmati sint, ne præfati montes a Christiano dogmate dissonantes, vel non utraque parte diversimode sentiente atque prædicante. Nonnulli enim magistris & doctoribus dicentibus eos montes non esse licitos, in quibus aliquid ultra sortem pro libra, decursu certo tempore per ministros huius montis ab ipsis pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur, & propterea ab usurarum crimine iniustitiae, seu ab aliqua certi specie mali mundos non evadete, cum Dominus noster, Luca euangelista attestante, aperto nos præcepto obstrinxerit, ne ex dato mutuo quidquam ultra sortem sperare debeamus. Ea enim propria est usurarum interpretatio, quando videlicet ex usu res, quæ non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullove periculo lucrum sætusque conquiri solentur. Addebant etiam iidem magistris & doctores, in his montibus neque commutativæ neque distributivæ iustitiæ fieri satis, cum tamen iustitiæ terminos contractus huiusmodi excedere non debeant, si debeant approbari: idque præterea probate nitebantur, quia impensæ pro huiusmodi montium conservatione a pluribus, ut aiunt, debitæ a solis pauperibus, quibus mutuum datur, extorquantur: pluraque inter eorum ultra necessarias & moderatas impensas, non absque specie mali ac incentivo delinquendi, quibusdam aliis personis, ut inferre videntur, exhibeantur. Aliis vero pluribus magistris & doctoribus contra asserentibus, & in multis Italiæ gymnasiis verbo & scripto conclamantibus pro tanto bono, tamque republicæ pernecessario, modo ratione mutui nihil petatur, neque speretur: pro indemnitate tamen eorumdem montium, impensarum videlicet ministrorum eorumdem ac rerum omnium ad illorum necessariam conservationem pertinentium, absque montium huiusmodi lucro, idque moderatum & necessarium ab his, qui ex huiusmodi mutuo commodum suscipiant, licite ultra sortem exigi & capi posse non nihil licere, cum regula juris habeat, quod qui commodum sentit, onus quoque sentire debeat, præsertim si apostolica accedat auctoritas. Quam quidem sententiam a felicis recordationis Paulo secundo, Sixto quarto

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Inter multiplices nostræ sollicitudinis curas, *Concil. general. Tom. XIV.*

ANNO
CHRISTI
1515.

& alia, quæ legis diœcesanæ & jurisdictionis sunt, & ad ipsos episcopos dumtaxat pertinent, tenere auferre, fraudare, usurpare, seu ut præmissa fiant, mandare, ac ipsa & fructus quoscumque, ne a civitatibus, terris & locis eorum extrahantur, prohibere: feuda, possessiones & prædia occupare, & indebite detinere, seu ad feuda & bona ipsarum ecclesiarum eis concedendum, ac beneficia ecclesiastica personis per eos nominatis conferendum, minis & terroribus ac aliis viis indirectis inducere & compellere, & alia quamplurima damna, jacturas & injurias ecclesiis & eorum prælatis, ac clericis præfatis inferri, non modo permittere, sed etiam expresse mandare præsumunt. Attendentes igitur, quod laici in clericis & personis ecclesiasticis, ac bona ecclesiastica non est attributa facultas, atque æquum & justum esse, ut in eos jura insurgant, qui illa offendere præsumunt: nec non considerantes, quantum ex his tam nostro & apostolicæ sedis honori, quam personarum ecclesiasticarum quieto & prospero statui, non sine damnanda pernicie derogetur: ac cupientes eos, quos ad observantiam jurium, virtutum præmia non inducunt, non tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quam adjiciendarum de novo formidine a temerariis ausibus refrenare, omnes & singulas constitutiones, quæ super decimarum solutione, & contra violatores & raptores ecclesiarum, & incendiarios, agrorum depopulatores, & tam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, quam venerabiles fratres nostros episcopos, & alias personas ecclesiasticas, sæculares & regulares capientes, detinentes, & eorum jurisdictionem & jura quomodolibet indebite occupantes, aut eos in eorum jurisdictionis exercitio perturbantes seu molestantes, eos quoque ad conferendum beneficia ecclesiastica personis per eos nominatis, aut alias de illis pro eorum libito voluntatis disponendum, & feuda ac bona ecclesiastica in emphyteusi concedendum, aut alias vendendum temere compellentes, nec non statuta contra libertatem ecclesiasticam facientes, & ad præmissa, auxilium, consilium vel favorem præstantes hæcenus emanavunt, innovamus. Et cum ea, necum juri contraria, sed etiam ecclesiasticæ libertati opprobriosa sint quamplurimum & adversa, ut de officio nobis credito dignam Deo possimus reddere rationem, affectibus & monitis paternis imperatorem, reges, principes, duces, marchiones, comites, barones & quoscumque alios alterius cujuscumque nobilitatis, præeminentiæ, potentæ seu potestatis, excellentiæ vel dignitatis existentes, attente hortamur in Domino, eisdem virtute sanctæ obedientiæ mandantes, ut ipsi constitutiones prædictas observent, & faciant a suis etiam subjectis inviolabiliter observari, quacumque consuetudine contraria non obstante, si divinam offensam & sedis apostolicæ debitam vitare voluerint ultionem. Ac collationes de dictis beneficiis sic factas, nullas & irritas nihilominus esse decernimus, ac illis utentes, reddentur inhabiles ad alia beneficia ecclesiastica obtinenda, donec cum eis super hoc per sedem prædictam fuerit dispensatum. Mature quoque considerantes, quod post Christi ad cælos ascensionem, apostoli per singulas

urbes & diœceses episcopos distribuunt, sicut sancta Romana ecclesia per orbem constituit, eosdem episcopos in partem sollicitudinis vocando, onera gradatim distribuendo per patriarchas, primates, archiepiscopos & episcopos: ac sacris etiam canonibus fuerit definitum, per eos pro morum correctione, & controversiarum decisione & determinatione, ac mandatorum domini observatione, fieri debere concilium provinciale, ac synodum episcopalem, ut depravata corrigentur, & illa facere negligentes, canonicis pœnis subjacerent: cum conveniat, nos circa ea quæ rempublicam Christianam concernunt, esse intentos, desiderantes canones ipsos firmiter observari, eisdem patriarchis, primatibus, archiepiscopis & episcopis districte injungimus ut de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem, canones, concilia & synodos hujusmodi fieri mandantes, quocumque privilegio non obstante, inviolabiliter observent, præterquam quoad concilium provinciale, quod de cetero singulis trienniis mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus, privilegio ac consuetudine quacumque contraria non obstantibus. Circa hoc autem negligentes, pœnas in eisdem canonibus contentas se noverint incursum. Et cum constitutione in concilio Viennensi edita, quæ incipit, In plerisque, ut pontificiæ dignitatis honor servaretur, statutum fuerit, ne ecclesiis cathedralibus bonis temporalibus, sine quibus spiritualia diu esse non possunt, privati, ac clero & populo Christiano carentibus, de aliquibus personis præsertim religiosis provideretur, constitutionem ipsam innovamus, illamque inviolabiliter observari debere volumus atque mandamus, nisi aliqua justa causa, in consultorio nostro secreto approbata, aliter duxerimus faciendum. Nos enim quidquid contra præmissa, vel, aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum decernimus & inane, contraria quacumque constitutione vel privilegio non obstante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, prohibitionis, præcepti, constitutionis, ordinationis, hortationis, injunctionis, innovationis, voluntatis, mandati & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione in Lateranensi facta sancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimoquinto, 4. Nonas Maii, pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitatibus suis contenta in scheda. Et omnes responderunt placere, dempto præfato reverendo patre domino Ieremia archiepiscopo Tranenſi, qui dixit, non placere in quantum scheda dat ordinem, quod episcopi contra exemptos debeant formare processus & mittere ad curiam.

Postmodum vero reverendus pater dominus Franciscus episcopus Nannetenſis ascendit ambonem, & legit schedulam super impressione librorum, cujus tenor talis est:

exemptorum iudices huiusmodi residere, seu nullis eorumdem exemptorum iudicibus existentibus, ipsos exemptos deliquisse contigerit, valvis affligendum moneant, ut ipsi tales exemptos delinquentes & criminosos puniant & castigent infra competentem terminum, monentium ipsorum arbitrio moderandum. Et si ipsi moniti in hoc negligentes fuerint, & id adimplere neglexerint, seu tecu faverint, tunc, ut in eo, in quo deliquerint, puniantur, cognitione huiusmodi ea vice sint privati, & se non intromittant ullatenus de eisdem: sed diocesani & alii locorum ordinarii huiusmodi contra tales exemptos, delinquentes & criminosos auctoritate nostra ad inquisitionem, vel per accusationem sine aliquibus tormētis procedere, & testes per seipso examinare possint, ac processum ipsum, quem ratione solennitatis juris, præterquam ratione citationis omiffæ, dummodo delictum alias rite probatum fuerit, nullum allegari vel dici posse prohibemus, sed per eos habitum, clausum, & eorum sigillo munitum, ad sedis apostolicæ examen, ipsorum exemptorum delinquentium expensis, etiam in ipso processu factis, ad quarum solutionem ordinarii ipsi possint eosdem inquisitos & accusatos compellere, per proprium vel alium nuntium, quanto citius destinare procurent, apud eandem sedem per Romanum pontificem vel alium, cui duxerit committendum, diligenter examinandum, & ita culpabiles reprobos, quoad condemnationem vel propter sufficientiam indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ac ipsos diocesanos, seu ordinarios per eos auctoritate nostra in causa inquisitionis seu accusationis ulterius legitime procedendum, & causam ipsam, prout iustum fuerit, terminandam remittendum. Notarii autem dictæ sedis, quorum officium in ipsis primitivæ ecclesiæ initis a felicis recordationis Clemente papa primo ad sanctorum gesta perquirenda atque conficibenda nescitur institutum, ad protonotariatus officium assumpti, habitum & rochetum deferentes, & alii nostri & dictæ sedis officiales, actu sua officia exercentes, tam in civilibus, quam in criminalibus ab omni ordinariorum iurisdictione sint exempti. Alii vero notarii habitum protonotariatus non deferentes, nisi illum infra trimestre post præsentium publicationem assumpserint, & ipsi ac alii in posterum assumendi, habitum & rochetum huiusmodi continue non gestantes, atque alii nostri & dictæ sedis officiales, officia sua actu non exercentes, tam in criminalibus quam in civilibus ratione causæ summam viginti quinque ducatorum auri de camera non excedentis dumtaxat, eorumdem diæcesanorum & ordinariorum iurisdictioni subjaceant. In civilibus vero causis summam huiusmodi excedentibus, plena gaudeant exemptione, & a dictorum diæcesanorum & ordinariorum iurisdictione penitus sint exempti. Dignum quoque & etiam congruum arbitantes, quod ex sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium familiaribus illi dumtaxat privilegio exemptionis gaudeant, qui actu domestici & continui sunt commensales, vel ab eisdem cardinalibus ad ipsorum exequenda negotia missi, vel qui recreationis causâ ad tempus a Romana curia absentes fuerint. Ceteris vero, etiam familiaritatis literas habentibus, qui minus coercionis diæcesanorum & ordinariorum eorumdem subjaceant,

familiaritatis huiusmodi privilegium nullatenus suffragetur. Et cum eisdem diæcesanis, ut monasteria monialium sedi apostolicæ immediate subiecta, in eorum diæcesibus consistentia, semel in anno visitare possint, per constitutionem in concilio Viennensi editam, quæ incipit; Attendentes; plena fuerit data facultas: illam innovamus, ac exemptionibus & privilegiis quibuscumque non obstantibus, distictè servari præcipimus & mandamus. Per præmissa quoque eisdem diæcesanis & ordinariis, casibus quibus in exemptos a iure iurisdictione concessa est, nullatenus præiudicium generetur. Exemptiones autem de cetero absque rationabili causâ, & quorum interest, minime citatis pro tempore concessas, nullius roboris & momenti esse decernimus. Et cum ecclesiasticus ordo confundatur, si sua unicuique iurisdictioni non servetur, ordinariorum iurisdictioni, quantum cum Deo possumus, favere, ac litibus finem celerius imponi, & litigantium immoderatis sumptibus & expensis parcî satagentes, statuimus & ordinamus, quod singulæ causæ, tam spirituales quam civiles & mixtæ, ac forum ecclesiasticum quomodolibet concernentes, & beneficiales, dummodo beneficia ipsa generaliter reservata non fuerint, & ipsorum singulorum beneficiorum fructus, redditus & proventus viginti quatuor ducatorum auri de camera secundum communem æstimationem, valorem annum non excedant, in prima instantia extra Romanam curiam, & in partibus eorum ordinariis locorum dumtaxat cognosci & terminari, ita quod nulli ante definitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio, si fuerit emissa, ullatenus admitti, nisi ab interlocutoria, quæ vim habeat definitivæ, vel a gravamine minime concernente negotium principale, quod per appellationem a definitiva sententia reparari non possit: nisi alter collitigantium adversarii sui potentiam merito perhorrescens, seu alia probabilis & honesta causâ, aliter quam per proprium iuramentum saltem semiplene probata, coram ordinario non audeat litigare. Eo enim casu causæ ipsæ etiam appellationum in dictâ curia, etiam in prima instantia, committi & cognosci & terminari possint. Alioquin appellaciones, & illarum etiam aliarum causarum huiusmodi commissiones in posterum, & quidquid inde secutum fuerit, nullius sint roboris vel momenti. Indices autem & conservatores a sede apostolica deputati, si in altero iurium graduati non fuerint, assessorem partibus non suspectum, ab ipsis partibus vel eorum altera requisiti, assumere, & secundum ejus relationem iudicare teneantur. Et quia sapius & multiplici relatione percepimus, quamplurimas ecclesias, & illis præfidentes episcopos, tam citra quam ultra montes, vexari in eorum iurisdictionibus, iuribus & dominiis, ac turbari a domicellis, principibus & nobilibus eorumdem, qui sub colore iurispatronatus, quod in beneficiis ecclesiasticis habere consingunt, nullo privilegio apostolico suffulti, sine ordinariorum collationibus & literis, & absque aliquo saltem colorato titulo beneficia non solum clericis, sed etiam laicis conferre, sacerdotes & clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum, ad quarum solutionem de iure tenentur, ac cathedralium &

ANNO
CHRISTI
1515.

tollendas, ad dictam diem Kalendarum Octo-
bris pro ultima & peremptoria dilatione, ut præ-
ferretur, prorogamus, & de novo concedimus &
assignamus. Quo termino elapso, ad ultiora
& terminationem dicti negotii etiam definitiva
sententia procedetur, eorum contumacia & non
comparitione minime obstantibus, in prima ex-
tunc futura sessione, quam ad hoc, & alia quam-
plura utilia peragenda, videlicet undecimam
sessionem, quæ erit die quartadecima Decem-
bris post festum beate Lucie proxime futu-
rum, præfato sacro approbante concilio, indi-
cimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostrarum requisitionis, monitionis, pro-
rogationis, confessionis, assignationis & indi-
cationis infringere, vel ei ausu temerario con-
trahere. Si quis autem hoc attentare præsumpserit,
indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum
Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incur-
surum.

Datum Romæ in publica sessione, in Late-
ranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata,
anno incarnationis dominicæ millesimo quin-
gentesimo decimo quinto, iv. Nonas Maii, pon-
tificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, magnificus dominus Ludovicus
de Solier, orator Christianissimi regis Franciæ
accessit ad pedes sanctitatis suæ, & dixit in ex-
cusatione profitentium pragmaticam sanctio-
nem, quod prelati Franciæ fuerunt impediti
per inimicos Francorum, non verentes censuras
contentas in bulla cœnæ domini, & ideo sancti-
tas sua habuit eos alias excusatos. Cum igitur de
præsenti eodem impedimento detenti sint, &
non audeant venire, quia inter Delphinatum &
Lombardiam est periculum: quare pro parte eor-
um supplicatur sanctitati suæ, ut habeat eos
nunc excusatos. Et cum dabitur eis tutus acces-
sus, offerunt se venire ad concilium, & allegare
de iuribus suis. Et idem magnificus orator dedit
schedulam tenoris infra scripti.

Sanctissimo ac beatissimo domino nostro pape.

Pater beatissime, novit optime sanctitas vestra,
& nos Christianissimi regis oratores apud eam-
dem fidem facimus, prælatos ecclesiæ Gallicanæ
ad pedes, & imperium sanctitatis vestræ, & ad
sacrum concilium venientes prohibitos fuisse,
ac impeditos comminationibus & detectis insi-
dis inimicorum regis eiusdem Christianissimi,
non verentium censuras, & pœnas in bulla cœ-
næ domini comprehensas: & ideo iure ac me-
rito beatitudo vestra tunc prælatos illos excusa-
tos habuit. Non enim citatum legimus quem-
quam teneri se periculis committere maris, la-
tronum, itinerum & inimicorum. Cum igitur,
pater beatissime, eodem notorio impedimento
perduraret; maxime inter Delphinatum & Li-
guriam & Lombardiam, prelati ipsi ad hoc sa-
crum concilium venire non potuerint, non etiam
venturi sunt, donec libere liceat & expedite,
supplicatur humiliter pro parte illius Gallicanæ
ecclesiæ, quod & nunc sanctitati vestræ placeat
illam, eisdemque prælatos excusatos habere:
& ita pro sua prudentia solita providere, quod
tutus esse possit accessus ac expeditus ad eam-
dem sanctitatem & sacrum concilium: tunc
etenim & quamprimum ad sanctitatis vestræ pedes
prelati ipsi, aut alii dictæ ecclesiæ nomine
venient, imo obtemperaturi eiusdem imperio,

& sanctæ sedis apostolicæ: alioquin per illos non
stabit, prout nec stat, quo minus adveniat. Ce-
terum pater beatissime, pro exoneratione Lu-
dovici de Solieris, oratoris regis Christianissimi,
qui has offert, supplicatur humillime, ut placeat
jubere notariis omnibus & singulis in præfenti
concilio & sessione assistentibus, quos rogat,
quod de excusatione huiusmodi, declaratione,
oblatione, una cum decreto sanctitatis vestræ
actum sumant, & inde instrumentum conficiant,
eidem oratori expediendum ad ecclesiæ Gallicanæ,
& aliorum, quorum interesse poterit,
uberiorem cautelam.

Eiusdem sanctitatis vestræ humillimus
servitor Christianissimi Francorum regis
orator Louys de Soliers.

Præfatus sanctissimus dominus noster respon-
dit præfato oratori, quod ex provincia Provin-
ciæ erat facilis & tutus transitus per Ianuam, &
quod providerat de salvo conductu Ianuensium,
& eis mandaverat tradi, & si opus esset, provi-
deret de meliori & tutiori salvo conductu, &
propterea volebat sanctitas sua, quod schedula
prædicta statet in suo robore.

Deinde præfatus reverendus pater dominus
Petrus episcopus Castellæ maris petit, an place-
rent paternitatibus suis contenta in schedula. Et
responderunt omnes placere, dempto reveren-
do domino Iacobo episcopo Potentino, qui dixit
non placere, quod detur iste terminus profi-
tentibus pragmaticam, quia contemnunt bullas
& mandata apostolica.

Demum dominus Marius de Peruschis, sacri
concilii procurator, accusavit contumaciam non
interessentium, in concilio interesse debentium;
& petit per sanctitatem suam declarari. Et præ-
fatus dominus noster declaravit, nisi ad primam
comparerent. Et hæc fuerunt pro decima ses-
sione.

Fuerunt insuper data mandata infra scripta per
procuratores infra scriptos, excusando principa-
les suos, videlicet reverendus pater dominus
Ioannes Franciscus de Ruvere episcopus Tauri-
nensis dedit mandatum reverendi patris domini
Ioannis de Sabaudia episcopi Gebennensis. Et
venerabilis vir dominus Humbertus Caneti, de-
dit mandatum reverendi patris domini archi-
episcopi Tarentini. Et dominus Godfelfus Van-
demberch dedit mandatum reverendi patris do-
mini Ioannis episcopi Havelbergensis. Et reve-
rendus pater dominus Gisbertus episcopus Ra-
pollanus dedit mandatum reverendi patris domini
Ioannis Baptistæ episcopi Valvensis & Sulmo-
nensis. Et reverendus pater dominus Ioannes archi-
episcopus Gneznenensis dedit mandatum reve-
rendi patris domini Fabiani episcopi Narniensis.
Et discretus dominus Ludovicus Molon clericus
Cæsaraugustensis dedit mandatum reverendi pa-
tris domini Ludovici episcopi Empuriensis. Et
reverendus pater dominus Bartholomæus epi-
scopus Iustinopolitanus dedit mandatum reve-
rendi patris domini Bernardi episcopi Clusensis.
Et reverendus pater dominus Bernardus epi-
scopus Tarvisinus dedit mandatum reverendi patris
domini Georgii episcopi Nonensis. Et reveren-
dus pater dominus Ioannes episcopus Sibini-
censis dedit mandatum reverendi patris domini
episcopi Farenensis. Et dominus Petrus Raymiardi
dedit mandatum reverendi patris domini Anto-
nii episcopi Regienensis. Et reverendus pater do-
minus frater Guillelmus de Salvaterra dedit manda-
tum

*Leo episcopus servus servorum Dei ad futuram
rei memoriam, sacro approbante concilio.*

Inter sollicitudines nostris humeris incumben-
tes, perpeti cura revolvimus, ut errantes in viam
veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo,
sua nobis cooperante gratia, valeamus. Hoc
est quod profecto desideranter exequimus, ad
id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac
circa illud stu- iosa diligentia vigilamus. Sane
licet literarum peritia per librorumlectionem
possit faciliter obtineri, ac ars imprimendi li-
bros temporibus potissimum nostris divino fa-
vente numine, inventa seu aucta & perpolita,
plurima mortalibus attulerit commoda, cum
parva impensa, copia librorum maxima habe-
atur, quibus ingenia ad literarum studia percom-
mode exerceri, & viri eruditi in omni lingua-
rum genere, præsertim autem catholici, qui-
bus sanctam Romanam ecclesiam abundare affe-
ctamus, facile evadere possunt, qui etiam in-
fideles sciant & valeant sacris institutis instrue-
re, fideliumque collegio per doctrinam Chri-
stianæ fidei salubriter aggregare: quia tamen
multorum querela nostrum & sedis apostolicæ
pulsavit auditum, quod nonnulli hujus artis
imprimendi magistri, in diversis mundi parti-
bus libros tam Græcæ, Hebræicæ, Arabicæ &
Chaldææ linguarum in Latinum translatos,
quam alios, Latino ac vulgari sermone editos,
errores etiam in fide, ac perniciosâ dogmata
etiam religioni Christianæ contraria, ac contra
famam personarum etiam dignitate fulgentium
continentes, imprimere ac publice vendere præ-
sumunt, ex quorumlectura non solum legentes
non ædificantur, sed in maximis potius tam in
fide, quam in vita & moribus prolabantur erro-
res, unde varia sæpe scandala, prout experientia
rerum magistra docuit, exorta fuerunt, & ma-
jora in dies exoriri formidantur. Nos itaque,
ne id, quod ad Dei gloriam, & fidei augmen-
tum, ac bonarum artium propagationem salu-
briter est inventum, in contrarium convertatur,
ac Christi fidelium salutis detrimentum pariat,
super librorum impressione curam nostram ha-
bendam fore duximus, ne de cetero cum bonis
feminibus spinæ coalescant, vel medicinis vena-
na intermiscantur. Volentes igitur de oppor-
tuno super his remedio providere, hoc sacro ap-
probante concilio, ut negotium impressionis li-
brotum hujusmodi eo prosperetur felicitus, quo
deinceps indago solentior diligentius & cautius
adhibeatur, ita tuimus & ordinamus, quod de
cetero perpetuis futuris temporibus nullus li-
brum aliquem seu aliam quamcumque scriptu-
ram, tam in urbe nostra, quam aliis quibusvis ci-
vitatibus & diocæsisbus imprimere seu imprimi
facere præsumat, nisi prius in Vrbe per vicarium
nostrum & sacri palatii magistrum, in aliis vero ci-
vitatibus & diocæsisbus per episcopum vel alium
habentem peritiam scientiæ libri, seu scripturæ
hujusmodi imprimendæ ab eodem episcopo ad
id deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pra-
vitatæ sive diocæsis, in quibus librorum im-
pressio hujusmodi fieret, diligenter examinen-
tur, & per eorum manus propria subscriptione,
sub excommunicationis sententia gratis &
sine dilatione imponendam, approbentur. Qui
autem secus præsumpserit, ultra librorum im-
pressionem amissionem, & illorum publicam com-
bustionem, ac centum ducatorum fabricæ prin-
cipal. general. Tom. XIV.

A
cipis apostolorum de Vrbe sine spe remissionis
solutionem, ac anni continui exercitii impres-
sionis suspensionem, excommunicationis sen-
tentia innodatus existat, ac demum ingravescen-
te contumacia taliter per episcopum suum
vel vicarium nostrum respectue per omnia juris
remedia castigetur, quod alii ejus exemplo si-
miliaminime attentare præsumant.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostrorum statuti & ordinationis infringere,
vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem
hoc attentare præsumpserit, indignationem
omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli
apostolorum ejus, se noverit incursum.

B
Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi
sacro sancta basilica solenniter celebrata, anno
incarnationis dominicæ 1515. quarto Nonas Maii,
pontificatus nostri anno tertio.

Qua perlecta, petiit an placerent paternita-
tibus suis contenta in scheda. Et responde-
runt omnes placere, excepto reverendo patre
domino Alexio episcopo Melfitano, qui dixit
placere de novis operibus, non autem de an-
tiquis.

Deinde reverendus pater dominus Petrus
episcopus Castellæ maris ascendit ambonem, &
legit schedulam super præfixione termini con-
tra profidentes pragmaticam sanctionem, & su-
per indictione undecimæ sessionis, cujus tenor
talis est:

*Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante concilio.*

C
D
E
Cum inter alia in hoc sacro concilio expedi-
enda, quid super sanctione, per nonnullos præ-
latos Gallicæ nationis, tam clericos, quam lai-
cos, etiam nobiles ac alios illis faventes, quam
ipsi pragmaticam vocant, edita, deteterminandum
& declarandum foret, expedire & declarare
summopere desiderarem, prout etiam felicis
recondationis Iulius papa II. prædecessor noster
hujus concilii indictor desiderabat, & prælati
& alii clerici, ac laici præfati, ad comparandum
tam coram præfato Iulio prædecessore, quam
nobis plurics citati fuerint, & eorum contuma-
cia in dicto concilio sepius allegata, seu accusata
extiterit: cumque postmodum pro parte præ-
latorum, clericorum, & laicorum etiam nobi-
lium, ac fautorum prædictorum, ad hoc, ut præ-
fertur, legitime vocatorum, allegatum fuerit,
nullum locum, per quem transeundum esset, ut
tute venire ad comparandum in dicto concilio
possent, habere: nos ne eo prætextu quoquo
modo se excusare possent, a communitate Ite-
nensium, per quorum loca tute ad Romanam
curiam ad allegandum ea, que in hujusmodi cau-
sa pragmaticæ allegare voluerint, venire possint,
amplum saluum conductum concedi curavimus,
& eisdem assignari. Et ne aliquid amplius con-
tra præmissa allegare, & justam possint præ-
tendere ignorantiam, clericos & laicos, etiam
nobiles, etiam prælatos, & fautores, clericor-
umque ac facultatum collegia, ad eorum con-
tumaciam convincendam, sacro approbante con-
cilio, de novo pro ultimo & peremptorio ter-
mino requirimus & monemus, ut ante Kalen-
das Octobris proxime futuri, omni excusatio-
ne & dilatione cessantibus, legitime comparere
debeant: quem terminum & dilationem hujus-
modi, ex causis prædictis ad omnes excusationes,
R
tollendas,

ANNO
CHRISTI
1515.

*Solatu virgo dominaris astris,
Sola in terra, maris, atque cali
Lumen, inceptis faecias, rogamus,
Inclita nostris.
Vt queam sacros referare sensus,
Qui latent chartis nimum se veris,
Ingredi & celsa, duce se benigna,
Mania terre.*

Si omnia, pater beatissime, quæ pro declaratione propositi psalmi dicenda sese offerunt, perquirere vellem, longa esset oratio. Quandoquidem hæc tam altissima & profundissima psalmodia, non solum in se opera creationis universi, mysterium reparationis humani generis, pro innovatione sæculi prima sabbati, & sacramentum magnæ reformationis pro secunda sabbati in magno Lateranensi nostro concilio demonstrandum, ac decretum ultimæ consummationis universi per finale iudicium miro & ineffabili modo contineat, verum etiam & mysterium incarnationis Verbi Dei pro civitate magni domini in cælis & in terris ex lapidibus vivis construenda præ se ferre invenitur, pro qua Rex magnus ab initio & ante sæcula præparaverat terram immaculatam, in qua ædificaret sibi domum, de qua gloriose educeret immaculatam, æternam sponsam, matrem justorum latantem, & non minus in posterum fidem catholicam & apostolicam suam, juxta decretum sacrosancti consistorii Trinitatis & unitatis divinæ, pro communi salute per orbem universum promulgandam esse statuerit, tam pro intellectuali, quam pro rationali ecclesia beatificanda exaltandaque temporibus præfinitis a Patre, in quibus eam toto orbe terrarum per suos principes constituendos super universam terram annuntiaret & prædicaret, in qua quidem prædicatione luce meridiana clarius ostenderet, quod æternitas Christi, antequam ex virgine nasceretur, in mysterio præmonstrata ac prædestinata esset, ita quod mysterium non præjudicaret tempori, nec e contra, quin ipse ille solus esset, qui ante mundi constitutionem usque ad consummationem omnia operaretur, secundum arcanum suæ divinæ mentis in cælis & in terris, tam pro natura angelica, quam pro humana, donec in Christo Deo omnes unum fierent, & magnus ipse dominus tunc in civitate Dei, & in monte sancto ejus nimum laudabilis inveniretur, tum in gradibus, tum in domibus suis, dum eam carnem, quam ab æterno prædestinaverat, ac pro temporis plenitudine præparaverat, unione ineffabili, in supposito Verbi assumeret de domo Mariæ semper virginis, dicente propheta: *Deus in domibus ejus cognoscetur, dum suscipiet eam.* De hac ergo ineffabili susceptione, tum pro prima, tum pro secunda sabbati, in quibus & ædificatio & reformatio civitatis magni Regis ex monte Sion, & lateribus Aquilonis cum exaltatione universæ terræ continetur, quam brevissime dicemus. Reliqua vero majora & profundiora mysteria in tribus aliis orationibus meis, pro tanto concilio, a die suscepti oneris in dicendo dispositis, legenda relinquam. Et non minus brevitas causa in volumine decem librorum, in quibus ab origine usque ad consummationem universi, speculum limpidissimum militantis ecclesiæ instar triumphantis mirifice continetur, sanctissimo domino nostro dedicato, calamo exaranda rescribimus. Siquidem & audita modo durissima inter duos infide-

psalm. 47.

A les reges pugna, & illorum iniquam intentionem contra rempublicam Christianam nostram ex illorum ante male gestis mecum perpendens, aliam, quam ad præsens recitamus, breviorē orationem humiliori stylo non absque causa disposuimus. Verum, pater sanctissime, non minus nunc, quam tunc, quando reges terræ male convenerunt in unum, tam primo contra regnum Iudæorum, quam secundo Christianorum, ut destruerent fidem unigeniti a patre super terram, reges nostri cæli ecclesiæ & terræ, nunc etiam bene convenerunt in hoc sacrosancto Lateranensi concilio in unum, ad reformationem tum ecclesiæ, tum orbis universi pro gloria regni Christi, & suæ sanctæ Romanæ ecclesiæ & apostolicæ sedis exaltatione, ac hostium tantæ fidei extirpatione, quæ per veros spirituales venatores de proximo juxta temporum computationem pro secunda sabbati fieri debet in magna & ultima reformatione, sicut prima sabbati ædificatio fuerat per piscatores, dicente Jeremia pro secunda sabbati, sicut dixerat pro prima de piscatoribus: *Et ecce misit venatores meos, & venabuntur eos de montibus & collibus & speluncis & de cavernis terre.* Et ideo propheta alio in psalmo dixerat: *Veritas jam diu de terra virginis orta est, & jussuta de calo ad eam, pro ædificatione civitatis Dei magni, in terram prospexit:* quæ non minus ad præsens pro reformatione, innovatione dilatationeque illius per orbem universum respicit. Et id quoque pro nostro tempore perficere summopere querit festinatque, ne fiant nostra, in persecutione rum Turcarum, rum Sophi & aliorum impiorum, pejora prioribus, quod culpa nostra, nostro utique tempore stante magno Lateranensi concilio divinitus, pro tempore magnæ tribulationis, in civitate magni Regis congregato, non fiat in eo, & sit illa vera magna reformatio, pro qua priores pontifices hæcenus ideo laboraverunt in vanum. Quod nostro quoque tempore rex noster magnus Christus in concilio nostro Lateranensi non minus nimum laudabilis pro reformatione inveniretur, quam antea fuerat pro ædificatione, quando præstantum solito per universi orbis secundam conversionem & obedientiam sedatis bellis, quæ in orbe Christiano culpa malorum vigent, hostibusque fidei nostræ virtute altissimi superatis, & ad nostram fidem miraculose etiam conversis, ex Mahumeti spurcissima secta una cum omnibus aliis ubique terrarum dextera excelsi, extincta, solus rex magnus noster Christus sedere habeat in monte sancto apostolicæ sedis ejus, de qua scribitur: *Et sedes ejus sicut sol in conspectu meo semper, & id profecto cum exultatione conversionis universæ terræ, de qua etiam habetur: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos: & alibi: Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, & in eo parabit vasa mortis.*

E Quandoquidem abyssus, abyssus tanti sacramenti, abyssum reconciliationis cum Deo, plus solito imminente durissima persecutione domus Ortomanorum & Sophi, per opera Lateranensis concilii, agente Leone decimo pontifice maximo, invocat, ut sit in urbe Roma, quæ Deo providente, regnante impiorum ecclesia sub idololatria caput orbis ideo data fuerat, quod regnante successivo tempore justorum ecclesia sub veralatria multo amplior, gloriosior & præstantior in magnæ civitatis reformatione fieret, quam antea fuerat. Recte ergo ille dixerat: *Vidi civitatem sanctam*

SASSIO X.

terem. 16.

psalm. 84.

psalm. 88.

psalm. 125.

psalm. 7.

psalm. 41.

Apoec. 21.

tum reverendi domini Guillelmi episcopi Gerundensis. Et dominus Zutfeldus Vardemberch dedit mandatum reverendi domini Henrici episcopi Rotheburgensis. Er reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Anronius de Monte, rituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis, dedit quâdam literas missivas, & quoddam mandatum reverendi patris domini Iacobi archiepiscopi Vpalsensis ad excusandum eum in sacro Lateranensi concilio, & interessendum nomine suo & suæ provincie. Et reverendus pater dominus Ferdinandus episcopus Scalensis dedit mandatum reverendi patris domini Bernardi episcopi Sorani. Et reverendissimus in Christo pater & dominus Nicolaus tituli sanctæ Priscæ presbyter cardinalis, de Flisco nuncupatus, dedit mandatum reverendi patris domini Hieronymi episcopi Torcellani. Et reverendus pater dominus Andreas archiepiscopus Spalatenfis dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Calamovenfis: & reverendus pater dominus Ioannes Antonius episcopus Calmenfis dedit mandatum reverendi patris domini Galleffii episcopi Bellunenfis: & reverendus pater dominus Petrus Paulus episcopus Efinus, dedit mandatum reverendi patris domini Antonii episcopi Auximani.

Quibus perlectis, sanctissimus dominus noster incepit, Te Deum laudamus. Et cantato per cappellam cantorum, & expletaque decima sessione, præfatus sanctissimus dominus noster equitavit ad palatium affocantibus reverendissimis dominis cardinalibus & aliis prælatis & curialibus in copioso numero.

Oratio reverendi patris domini Stephani archiepiscopi Patracensis & episcopi Torcellani, habitati in concilio Lateranensi coram Leone decimo pontifice maximo in decima sessione dicti concilii, quarto Maii, millesimo quingentesimo decimoquinto.

Magnus dominus & laudabilis nimis, in civitate Dei nostri in monte sancto eius. Psalm. 47. Rem grandem & summe difficilem, ac parviter meæ imparem, pater beatissime, ne obedientie bonum perderem, hodie hoc in loco amplissimo ornatisimoque huius sacrosancti Lateranensis concilii, coram tuo iudicio gravissimo & tantorum patrum iustissimo tractandam suscepi. In qua quasi mei ipsius & senectutis ac adversæ valetudinis oblitus, zelo tamen fidei catholicæ & apostolicæ perfusus, quo anima mea jam diu comesta fuit, in discrimine maximo decorum actionis meæ posui, cum ab hoc genere dicendi per annos plures me abstinerim. Et hoc quidem, si assumptæ propositioni, in qua de summa omnium rerum agitur in tanta angustia temporis in quo brevitate in dicendo satisfaciendum esse centio altissimo & profundissimo sacramento magnæ & ultimæ reformationis, divinis mysteriis præpositi psalmi involuto, correspondere non valuerit. Nam quis est altantium speculatorum sanctæ ecclesiæ, etiam summa doctrina, ut par est, repletus, qui in se, & non in Christo vivens, quo tantæ psalmodiæ fracto alabastro, in quo opus creationis, mysterium reparationis, sacramentum reformationis, & ultimæ consummationis decretum, in miro secreto continentur, non in litera, sed in spiritu; non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in radice rationis; non in montibus philosophantium Gelboe, ubi, propheta dicente, ce-

A *ciderunt fortes Israel, sed in montibus sanctis & æternis, in quibus positum est fundamentum fundamentorum, sancti sanctorum, in odorem tantorum unguentorum suavissimum, de quo apostolus: Fundamentum aliud nemo potest ponere, 1. Cor. 3. præter id quod positum est, quod est Iesus Christus: digne possit & valeat mentes altantium patrum tantis unguentis optimis inungere, tum pro cognitione veritatis boni & mali cõsili, tum pro reformatione ecclesiæ & orbis, ac cõtra hostes fidei expeditione summe necessaria, ut Christi bonus odor Deo fieri possit; invenire etiam longa meditatione non valeo. Verum, pater sanctissime, in tantorum mysteriorum, quæ latent in litera propositi psalmi, contemplatione quasi extatica mente & corde jam positus, profiteor me in dicendo hodie nihil aliud scire, quam Christum, & hunc pro nobis cruci affixum. Ideo cum apostolo*

B *libera voce clamabo: Vivo iam, sed non ego, vivit vero in me Christus. Non mirum igitur altantibus accedat, si pro declaratione psalmi David, ipsi David, scilicet Christo, pro secunda sabbati in filiis Core, qui Calvariatum filii in apostolis interpretantur, a custodia ferotina, sic enim ejus titulus est, humanæ sapientiæ verbis insistere non curabo; sed quambrevissime spiritum vitæ in tanti psalmi demonstratione perquiram, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, prout alias consuevi, sed in ostensione tantum spiritus & virtutis, præsertim coram te Leone decimo pontifice maximo, quem divina favente clementia hoc tempore magnæ reformationis persecutionisque infidelium canonicè electum existimo, ut sis Leo in sede Petri, non ab te decimus, pro Christi regno, nostro tempore, si volueris, toto orbe terrarum innovando assumptus: quandoquidem non frustra in ultimo decalogi positus, Leo decimus vocatus fueris. Et ego quidem jam septuagenarius, cujus cithara vera est in luctum, & organum, cum Iob, in vocem flentium, in oculis meis abjectus, & omnium speculatorum sanctæ ecclesiæ minimus, in decima quoque tanti concilii sessione, pro mysteriis regis magni enucleandis te jubente oraturus, non frustra etiam ascenderim. Quapropter, ut hæc tam divina, tam excelsa & sublimia ac mira, mirandaque, quæ in dicta psalmodia continentur, & ad præsens humiliter sermone meo dicenda veniunt, a Spiritu Christi, in quo est mihi vita, in dicendo progressu orationis dignius largiusque disponantur, ipsa virgo beata, angelorum domina, fons omnium gratiarum, quæ omnes hæreses interemit, cujus opera, magna reformatio, concordia principum, & vera contra infideles expeditio fieri debet, opem ferre dignetur, quod talia digne cum profectu audientium dicenda suo ore, sicut in apostolis, sua facundia, sicut in doctoribus, & sua gratia, sicut in martyribus, electisque omnibus, ita in nobis pro assumpta brevitate copiose, tam pro vera tanti concilii conclusione, quam pro necessaria & celeri contra hostes fidei nostræ expeditione infundere velit, quod lumen Christi plus solito ad gloriam & honorem tanti concilii in cordibus auditorum accendi valeat. Cujus auxilium desuper implorantes humiliter prostrati canticum novum pro novo suffragio cantabimus, dicentes:*

*Omnium splendor, decus, & perenne
Virginum lumen, genitrix superni,
Gloria humanæ generis Maria
Vnica nostri.*

ANNO
CHRISTI
1515.

SESSIO X
Genes. 1.

rantium pro salute animarum viam mandatorum Dei! Quis vos ita fascinauit, quod inde divino iudicio rei facti estis, quando terminos sanctorum divinæque scripturæ transgredientes, iura puri hominis contra veritatem Dei hominis, & magnitudinem aeterni regis, ac contra scientiam Dei extollere adhuc contenditis, & cornua contra sedem apostolicam erigere per magistros erroris non erubescitis, ut tot mala religioni Christianæ non minus, quam ex aliis male gestis provenerant? Sed heu, heu, quam calamitosa erit de proximo talium perditio, & laborantium in Dei scientia & observatione mandatorum Dei exaltatio! quoniam de magna Turcarum, & infidelium aliorum a tot annis persecutione, jam rex noster Christus ad reformationem universi, sua magnitudine modo educere bonum pro secunda sabbati, sicut cum prima sabbati in maxima persecutione Romanorum regnum caelorum Romanæ ecclesiæ in ipsa Vrbe adduxerat ut esset in ea gloria omnibus sanctis ejus, qui sanguinem suum fuderant pro firmamento apostolicæ sedis, & sedentis canonice in ea, & non minus in sua instanti reformatione nunc id futurum existimo. Ideo jam hora est, patres optimi, hora inquam, est, nos de malo somno surgere, & magno domino vigilare, quoniam ipse est, qui nostro quoque tempore in fremitu suæ magnitudinis propter lacrymas Magdalene & Marthæ, id est, contemplativæ, & activæ rogantis ecclesiæ, Lazarum quattiduanum & jam diu in lascivia mundi fœtentem suscitabit pro sua magnitudine in secunda orbis conversione demonstranda, in qua status clericorum in Lazaro designatus, p̄t̄ aliis opera virginis gloriose ad vitam contemplativam pro septimo statu ecclesiæ trahetur. Et non minus religiosorum quatuor rotarum status, in filia mortua in domo archisynagogi demonstratus, ad primam vitam, in qua spiritus vitæ erat in rotis, miro modo a mortuis revocabitur: status vero laicorum in filio matris viduæ extra civitatem refuscitato præfiguratus, ubique terrarum multo gloriosius, quam alia, ad fidei catholice observantiam, apostolicæque doctrinæ quasi reminiscendo primitias fidei nostræ vocabitur, & piensissime intra civitatem Dei sub matris suæ Romanæ ecclesiæ obedientia adducetur, quod inde gloriose toto orbe terrarum unum ovile & unus pastor usque ad sæculi consummationem, in magnitudine utique ipsius magni domini fiat. Nam & hanc magnitudinem in caelo empyreo in primo magno generali concilio intellectualis ecclesiæ pro hominis susceptione, in quo magnus dominus suo tempore elevandus in terra supposito Verbi Dei ad universi decorum erat, ut in illo constitueret unam sanctam ecclesiam, electorum omnium matrem & reginam: si Lucifer, qui tanti boni concilii in caelo divisionem fecerat, & primam viam mali concilii invenerat sua malitia, superbiaque cum suis coharentibus juxta legem & conditionem eis appositam pro signo, in quo ipse habebat signaculum similitudinis Dei, suscipere, ut pat erat, per veram obedientiam voluisset, & aeterni sacerdotis magni ante cum geniti regnum & imperium ac hierarchiam, harmoniam & monarchiæ universorum temperatissimum principatum, æqua mente in magnitudine creatoris sui & omnium præponderare quaesivisset, & se supra extollere non concupivisset; a tanta magnitudine domini, tamquam primus hæresiarcha sub anathemate perpetuæ

damnationis ad ima dejectus, & extra bonorum angelorum ecclesiam & bonum concilium factus; nec donis supernaturalibus, in quibus plenus decore erat, spoliatus fuisset. Hanc magnitudinem si Adam suasionem mulieris serpentina lingua deceptus, in se non concupivisset, donis gratuitis denudatus, sub maledicto terræ in opete suo, extra paradysum deliciarum ejectus in sudore vultus sui non vixisset. Hanc magnitudinem, si imperatores & reges tum Romanorum, tum aliorum, si philosophi, si sapientes in scientia notis non ignorassent; idola non adorassent, Dei potentiam in agendis secundis causis non supposuissent, & primas sex veritates in divinis philosophus non negassent: hanc magnitudinem, si principes sæculi, si populi & idolorum sacerdotes cognoscere voluissent, idololatriam contra veram latrariam per orbem universum non prædicassent: Babylonem omnium confusionum & errorum matrem contra civitatem Dei & justorum ecclesiam non erexissent: nec monarchias septem Luciferi, suorumque principum, & imperium puri hominis supra regnum & imperium Christi filii Dei vivi extollere falso titulo non perquisivissent. Nec minus sacerdotes & principes sythagogæ ludæorum, si talem magnitudinem domini sui grato animo suscipere voluissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent, nunquam regno, sacerdotio, & civitate Dei privati fuissent: nec imperatores, & principes Romani imperii, qui ubique terrarum in sanguinem sanctorum debacchabantur, si celsitudinem veræ magnitudinis in fide Christi cognoscere voluissent, in qua sui principes & ministri, ac milites, non in potentia armorum & sæculi favore, sed in virtute perfecta, in vita immaculata, in signis & miraculis, in scientia Dei & doctrina Christi, in qua demones expellebant, idola destruebant, cathedram veræ & apostolicæ doctrinæ dejiciebant, & cathedram veræ & apostolicæ doctrinæ sola operatione perfecta exaltabant, nunquam usque ad magni Constantini tempora, in quibus ipse Constantinus a divina gratia afflatus desuper, cognita aeternitate Regis gloriæ & potestate in regno suæ ecclesiæ, & se possitorem malæ fidei in mundi principatu post resurrectionem illius ex mortuis advertens, septem imperii orbis & Vrbs, ac monarchiam universi, vero & proprio domino & omnium creatori victori Deo, & homini in sede sua Romana Silvestro pontifici maximo in jure primævo & naturali Christi aeterni sacerdotis secundum ordinem benedicti Patris plene cessit, & Christum regem magnum in suo vicario per obedientiam adoravit, aliamque sedem jussu illius, & concessione apostolica quaesivisset, & sub obedientia sedis apostolicæ in Byzantio crexit, & contra hostes fidei nostræ semper gloriose pugnavit. Quæ quidem omnia sic divinitus gesta, si alii imperatores cognoscere & suscipere voluissent, nunquam, inquam, tales imperatores in sanctorum sanguinem tam crudeliter polluti fuissent. Nec minus etiam post Constantini tempora, si imperatores, si legum imperialium cultores & conditores, & nostri etiam temporis illarum professores, talem magnitudinem regni Christi & salvatoris nostri Iesu aeterni sacerdotis advertere voluissent, omnia temporalia & potestatem tum in divinis, tum in humanis, spreto jngo Christi, in suis vicariis ad imperium trahere non præsumerent. Nec Cæsares electiones pontificum pro eorum argumentum

1. Pet. 1.
1. Cor. 13.
1. Tim. 2.
1. Pet. 1.
1. Cor. 13.
1. Tim. 2.

E

to confir-

sanctam novam Ierusalem descendente de celo, a Deo paratam sicut Sponsam ornata[m] viro suo. In hac ergo tali ac tanta civitate Dei, sancta videlicet Romana ecclesia, magnus dominus nimium laudabilis etiam invenitur, & in monte sancto apostolica sedis ejus pro secunda sabbati, plus solito exaltari & magnificari jure aeterno reperitur. Et nimium quidem laudari dicitur, quoniam quantum laudari debeat, nec angelica, nec humana lingua exprimi posset, praeterim cum ipse sit magnus dominus, & magna virtus ejus, & sapientiae ejus non est numerus. Qui quidem pro sua magnitudine, in concilio impiorum laudari non reperitur, quando in talium ore sua laus fordescat: non in atriis synagogae Pharisaeorum & hypocritarum, quorum os maledictione plenum est: nec in palatiis regum & principum, quorum manus plenae sunt sanguine & infidelitate: nec denique in Babylone philosophantium de corde suo, ac juris humani peritorum, ubi omnis confusio contra veritatem sanctae ecclesiae adducitur. Sed tibi, dicit quispiam, laudabitur? Dicat propheta: *In civitate Dei*, in sancta utique immaculata ecclesia Dei, & quod fortius & dignius est, *in monte sancto* apostolicae sedis ejus; de quo Iaias: *Et erit in novissimis diebus mons preparatus in domo domini super verticem omnium montium*, qui est portus plenitudinis Christi ejus in sede apostolica, per legem immaculatam super omnia regna mundi sedens, & confluent ad eum omnes gentes, & adorabunt eum, & dicent: Gloria tibi domine, qui es Deus & homo: dicente etiam Ioanne: *Rex regum & dominus dominantium*, per mysterium incarnationis, per opus redemptionis, & gloriam resurrectionis: in qua omnia innovasti, & mundum ecclesiae tuae super omnes & omnia exaltasti, & qui eras ante mundi constitutionem per mysterium sacramenti in unitate personae unigenitus a Patre. Propter quod dixerat: *Antequam Abraham fieret, ego sum*: quoniam in Christo erat aeternitas ab initio & ante saecula; & in Abraham brevitatis, in qua Deus homo factus est, ut homo in tali brevitate fieret Deus, & in mundi plenitudine primogenitus virginis matris in terris fieret, quater unigenitus filius Dei in caelis, de quo Ieremias: *Novum faciet dominus super terram; Fem na circumdabit virum*. Quod, commutata forma verborum talium, Plato ipse, qui a sacra Hebraeorum vetera philosophia & Dei scientia lumen habuerat, dixerat, Deum circumrundum & decenteratum, quando unigenitus Dei Filius factus est homo. Propter quod Petrus apostolus, revelante Patre, ei dixerat: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, pro prima sabbati. In qua prolatione fidem catholicam & apostolicam ab aeterno patre pro aeterno filio ordinatam ad fundamentum ecclesiae, confessus est. Et nunc quoque, quod ipse venturus sit in spiritu pro secunda sabbati, ad magnam orbis reformationem, non minus opera Spiritus sancti & virtute insinuare reperitur, ut orbis terrarum, & universa quae caeli ambitu continentur, ad montem sanctum apostolicae sedis ejus in utroque gladio cum vera obedientia veniant. *Et tunc cognoscat unusquisque nostrum, suum vas possidere in Dei magna civitate, ad sanctificationem & honorem per humilitatem scientiae Dei, & non per superbiam humane scientiae, ad contumeliam & errorem*, in quo & Averroista in scientia diaboli & juristae in scientia mundi, & Mahumetistae in scientia

carnis, extollunt se adversus scientiam Dei, ac lumen fidei catholicae. Et ideo a Spiritu sancto dicitur: *Super quem requiescans, nisi super humilem & remtentem sermones meos? Siquidem & Spiritus sanctus discipline effugit fictum, nec habitat in corpore subdito peccatis*. Hinc etiam scribitur: *Vani sunt omnes sensus hominis, in quibus non subest scientia Dei*.

Verum, pater sanctissime, si haec talis ac tanta scientia Dei, in nostro Lateranensi magno concilio, nunc mundi & diaboli & carnis (praeter scientia, grato animo jam suscipitur, vera & repentina reformatio per totam ecclesiam, orbemque universum, gloriose miraculoseque absque livore fiet. Et hoc certe, si in novitate vitae depositis veteribus pannis, cum veris Iehusaeis corde contrito & humiliato, ad piensimum regem nostrum Christum accedere curabimus. In qua humilitione vera cum Christo rege magno reconciliatio fiet, sine qua nec unionem principum Christianorum, nec expeditionem contra hostem potentissimum summe necessariam obtinere valebimus. Quandoquidem cognita magnitudine ipsius magni domini, exuere nos oportet veterem hominem cum omnibus malis actibus suis, in quibus ira Dei contra nos, populumque suum provocata cum diu fuit, & novum hominem Christum in sanctitate & veritate induere: alioquin peribimus regnante diluvio maxime tribulationis in vinca domini. Siquidem magnus ipse dominus vitia, scelera, & peccata, ac blasphemias contra Deum, virginem, & sanctos turpissimas, quae in Romana & universali ecclesia ac populo suo Christiano & orbe universo perpetrantur, pro sua iustitia amplius tolerare non valeat, ne magnitudo sua ludibrio iolerius in tanta universi corruptione habeat, quasi haec inferiora ipse, Qui est, neglexerit: nam & sua negligere non valet, quoniam domini est terra & plenitudo ejus: & neglecto per suos ministros in terris regimine universi, in quibus, & status clericorum & religiosorum ac laicorum, terminos, quos posuerant sancti patres, dicente scriptura: *Ne transgrediatis terminos, quos posuerunt patres tui*; transgredi non ventur, corrigere, & de medio auferre summopere intendat & quarat. Ideo opera Lateranensis concilii digne reformanda veniunt, ne pereamus de via iusta. At vero adhuc in nostro saeculo, patres optimi, multi sunt legis divinae perversores, qui non modo praemissa fovere, sed & leges veteris mundi in maligno positi, quae proprio sine carent, contra immaculatam legem Dei ponere satagunt, quando tales potestatem coactivam imperii praefere Romano pontifici: & regnum mortis principis tenebrarum, regno Christi anteferre: & imperium puri & mortalis hominis imperio Dei & immortalis hominis: ac leges maculatas ad animarum perditionem legi immaculatae convertenti animas antepone conantur. Et ita tales perversi, & non conversi, & irreligiosi, & non religiosi torus Christianae fidei decorum contra magnitudinem magni domini deturpare non ventur: quasi Christus bonus pastor animam suam pro ovibus suis, in quibus edificaret sibi ecclesiam sine ruga & macula, in mortem solus non posuerit, & per sanguinem sanctorum, super se lapidem vivum & angularem, talem dilectam non edificasset. O hypocritarum & perditorum hominum pessimam conditionem! o inimicorum fidei perditionem!

ANNO CHRISTI 1515 Psalm. 93.

Ezech. 34.

Isa. 6.

Amos 5.

Matth. 16.

tia ligni sedis apostolicæ, a crucis ligno assumpta, dicente propheta, *Dominus regnabit a ligno*, gravissime durissimeque puniti fuerunt, quod tantum exemplo etiam sedens in ipsa apostolica sede, animadverteret, qua censura plectendus veniret, si ipse Deo non obediret: quandoquidem Deus illum sibi soli iudicandum servaverat, prout in pontifice Aaron, & Petro concipere potuimus. Quapropter nostro tempore duo imperia, tot, tantaque regna & Christianorum dominia ad spurcissimam sectam Mahumeti cum maxima iactura reipublicæ Christianæ & regentium in ea, venerunt, quoniam ab obedientia sedis apostolicæ recesserunt. De quibus valde timeo & pertimesco, quoniam obstinationem in malo in rectoribus tum ecclesiæ, tum residui populi Christiani in orbe terrarum, non ignoro quod dicente Ezechiele, dominus jam per flagellum Turcarum sive impiorum a pastoribus requiet gregem suum, tempore nubis & caliginis male præsentium dispersum, & ab uberibus sanctæ ecclesiæ evulsam per inobedientiam. O me miserum, quid audio? quid mente concipio ex his? Væ inquam mihi, quia tantum diu tacui, ut inde vir pollutus labiis essem. Verum tamen tacui, o patres, o domini, o majores mei, quia aliquantisper propheticus ille sermo me retardavit, quo dicitur: *Qui intelligit, taceat, quoniam prævium tempus est, in quo alii supplantant, alii qui in eum, qui cecidit, insulant, alii super eum plaudunt: qui autem manum porrigat ex affectione, non est.* Et quoniam caritas extincta est, admonitiones ex caritate sublatae sunt, concordiaque etiam nomen ipsum ad præsens ignoratur; O tempora! a summis ad ima facta transgressio: improbitati probitas, inopia copia, superbæ humilitas, avaritiæ caritas cessit: non mirum igitur, si causis diversis, uti natura est, diversis pro temporibus oriuntur effectus. Nam & sancti apostoli, & illi qui nostram ecclesiam tuo sanguine edificaverunt, caelestia & bona immortalia, nos vero caduca & mortalia terrena quarimus: illi miracula & virtutes, nos piacula & scelera: illi summis virtutibus gratiam, nos vitiis iram consecuti fuimus. Sed væ, væ gubernacula Christianorum male flectentibus, qui propria dumtaxat curantes, mentium animarumque salutem neglexerunt, gregemque rapientibus lupis non modo non obviant, sed vada, quoad possunt, per desideria ampliant.

Tamjam tempus vindictæ aderit, nisi per veram Lateranensis concilii ordinationem, penitentiam de commissis, & omissis in populo Christiano te jubente, pater sanctissime, qui plenitudinem potestatis in te habes, prædicabitur, & vera reformatio tam in spiritualibus, quam in temporalibus, ubique terrarum tuo decreto diffusa fuerit. Atripe ergo gladium divinæ potestatis tibi traditum bis acutum, & jube, impera & manda, ut pax universalis, & colligatio per decennium inter Christianos ad minus fiat, & reges ad id in compedibus magnitudinis magni Regis liga, & nobiles in manicis ferreis censurarum constringe, quoniam tibi data est omnis potestas in celo & in terra. Vtere ergo illa, ut pacem inter Christianos habeas, & expeditionem contra hostes fidei, ut par est, e vestigio obtineas: quandoquidem hostis noster, tamquam draco savissimus, ad nos devorandos properat & festinat. Et si ante provisionem nostram ingrediatur terram noster pro-

Amisssionem Italiam, quid tibi tunc, pater sancte, dignitas pontificalis proderit? quid gemma? quid preciosa latera domus? quid dominia & principatus tui & tuorum? quid sponsæ fidei tuæ commissa ornamenta? quid vasa preciosa, & palatia digne constructa? Quid Cæsari maximo nostro imperii sceptrum & regni Romani dignitas valebit, si co-vivente & negligente, talis calamitas evenierit? Quid regibus Christianissimo & catholico, talis denominatio Christianissimi & catholici operabitur, si de illorum negligentia rei divino iudicio fient? Quid aliis regibus Christianis, ceterisque tum Italiæ, tum extra, dominia, regna, thesauri maximi, filii & paratus armorum, si sanctam ecclesiam Romanam dominam & reginam, ac omnium matrem profanari permiserint? Quid vobis, patres optimi, dignitas maxima cardinalatus? quid arca plena nummis? quid vasa aurea & argentea? quid lapides preciosi? quid equorum & familiarum ornatus & domorum, ceterarumque rerum usus deceptione plenus? Quid denique ecclesiæ sanctæ prælatis dignitas, potestas & divitiæ? Quid Romanis aliisque populis, & Romanæ curiæ officialibus, ceterisque miseræ Italiæ cultoribus vita & opera ipsorum tunc prodesse poterunt? Dicat a memoria mea calamitosa illa Constantinopolitana civitatis clades. Probet totius illius imperii dura sanguinis effusio. Confirmet Trapezunda & omnium populorum Hælespontici maris circumaque everio. Clamet Theſſalonitarum Myrtenis & Peloponnesi occupatio. In medium afferant Asiæ & Europæ ditissimæ devastatae provinciarum. Insurgent totius Thesaliæ, Macedoniae, Epiri & Illyriæ opulentissimæ sine numero deprædatorum civitates, opida & castra. Exclaimet tot millia millium populorum totius fere plage orientis, meridie ac septentrionis, qui ab annis ducentis, sed turpius dumusque nostris temporibus, ad infidelibus subjugati fuerunt, & jam successivis temporibus, quod dolenter dico, a fide nostra diversi, quorum sanguinem, dicente Ezechiele, in die districti examinis dominus de manibus illorum, qui tunc in Dei ecclesia indigne præsidebant, durissime requirit. Declaret tantarum virginum violatio, puerorum ululatus, mulierum planctus, matrimoniorum divisio, captivorum venditio, & aliorum absque numero occisio. Aperiat & ante oculos nostros ponat hujus matris nostræ & sponsæ Dei, tantarum ecclesiarum ubique fornicatio, & sanctarum religionum dissipatio, & in reliquis sanctorum conculcatio: quæ quidem omnia in illa miseræ Chalcedis, seu Eubææ, Croiæ, Divaiti, Alisii, Scodrae, Motoni & Coronæ & aliarum direptione fuerunt, quæ cuncta hæc domus Ottomanorum brevi temporis spatio debacchata est. Et denique proclamet in auribus nostris crudele ac nefandum Hydrunt excidium, in quo quam seve fuerit Turcarum rabies nemo nostrum ignorat. Nam & quo in periculo tunc fuerit & Romana ecclesia, & tota Italia, quod tertium *Væ* Apocalypsis non sustinuerit, sicut Hierosolymitana primum & Constantinopolitana secundum, propter illarum aversionem contra regnum Christi & suæ sanctæ apostolicæ sedis sustinuerint, misericordia & miseratio magni domini ad suorum fidelium preces apertissime declaravit, quando instante periculo nostro, opportuno tempore Turcarum principem imperatorem savissimum Mahumetum soldanum interemit. Hæc nos doceant, hæc nobis ad doctrinam

SESSIO 3.

Ezech. 34.

Aper. 8.

to confirmasse affererent; nec talia male gesta, divinitus suo tempore evacuata allegarent. Nec potestatem coactivam & tyrannicam, iterato super liberam, unicam, & supremam vicarii Christi potestatem & sanctæ ecclesiæ ponerent. Nec sola spiritualia pontifici Romano ascriberent, nec verba Christi, dicta sanctorum & sanctorum conciliorum, summorumque pontificum decreta, opera Spiritus sancti edita, ac sacras sanctiones obliqua interpretatione aberrantes ab utero, sacrarum literarum violassent. Nec denique nostris temporibus, si cardines orbis, si reges tum cæli ecclesiæ, tum terræ, si quatuor rotarum patres, & religiosi, si magistri & doctores, si advocati & procuratores, si iudices, & Romanæ curiæ officiales, ecclesiasticæque rectores, tantam magnitudinem magni domini, & inviolabilis iustitiæ suæ sceptrum, recta, simplici, ac pura mente, juxta legis Dei, & regulatorem divinum intellectum suscipere vellent, tot enormia & legi immaculatæ contraria, fracto jugo Christi sine caritate ac Dei timore, plebem Christianam panem devorantes, non perpetrarent, & terminos, quos posuerunt sancti patres, non transirent. Quapropter Bernardus ad Eugenium tamquam ad summum hierarchicum in cælo ecclesiæ virum, in quo erat omnis potestas supra omnes potestates, tam cæli quam terræ, recte scripserat: Tibi data est omnis potestas; in qua qui totum dicit, nihil excludit: sed cogita utrum omnia concedere debeas. Quod si non debes, serva modum, ut iustificeris, cum iudicaris. Et alibi: Ut quid in palatio tuo leges Iustinianæ gariunt, & tuæ Christianæ silent? In quibus si tantum, patres optimi, leges Christi non siluissent, & præfidentes in Dei ecclesia in regimine eis commissio modum in omnibus servassent, sancta ecclesia tantorum hæreticorum hæreses, & schismata, ac impiorum persecutiones non sustinuisset, nec sceleratam Mahumeti sectam, nec Ottomannorum & Sophi instantem maximam perfectionem subire cogeretur: si tamen dominus ipse magnas, magnitudinem suam contra potentissimum hostem sicut sub * Elifeo contra Sennacherib, & Macchabeorum tempore contra Antiochum non apposuerit, quod inde virtus fidei suæ elucebat. Recte ergo ad nos conversa mater nostra ecclesia voce lugubri dicere potest: *Filios emirivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me, ut non sit in pace adhuc amaritudo mea amarissima.* Si quidem & amara fuit tyrannorum in filiis meis occisio, sed inde fidei meæ amplificatio: & non minus amarior hæreticorum persecutio, sed catholica fidei exaltatio: verum & jamdiu, sed fortius nunc propter falsam & simulatam hypocritarum ireligionem, facta est mihi amarissima, quando talium causa, spurcissima secta Mahumeti tantum per orbem creverit, quæ tamen de proximo, virtute dextera excelsi, & non humana, extincta erit: ut si pro septimo statu in vera pace amaritudo amarissima. & pax in terra hominibus bonæ voluntatis. Quibus quidem sic stantibus, pater sanctissime, talibus jam speculationibus tanti psalmi postpositis, ad illas tantum conclusionem orationis nostræ summe & repenti-næ necessaria veniamus, in quibus anima mea jam corde & mente immissa, dolores parturientis Romanæ ecclesiæ nostræ & universalis tam vehementer in se suscepit, quod contremiscunt labia, viscera quantiuntur, oculi lacrymarum flumina desiderant, lingua calculum ignis Christi

exoptat, ut circumquaque lingua velociter diffundere valeat, quanta sit latitudo, submersio & periculum imminens tribulationis tum Sophi & impiorum hominum, tum Turcarum, in qua dominus propter scelera, vitia & peccata, quæ in regibus tum cæli, tum terræ, & populo Christiano hoc nostro tempore vigent, ad nostri temporis flagellum potentissimos fidei nostræ hostes excitavit, & negligentissimos principes Christianos pro illius defensione adhuc multis flagellis a somno turpissimo excitare non valuit, quando quidem in malevolam animam intrare sapientia divina nequeat, ut fiant nostra posteriora pejora prioribus, in quibus ab annis multis populus Christianus Christi sanguine redemptus, ductus est captivus incuria & negligentia prælatorum ecclesiæ, & principum Christianorum, qui quærentes quæ etiam sua non sunt, quæ Christi sunt neglexerunt, ac ad præsens fortius solito negligunt, quando quidem bella durissima ab annis viginti inter se exercentes, tantorum bellatorum sanguinem, tum in Italia, tum extra, sine pietate fuderunt, presbyteris, religiosi, nobilibus, honestisque viris, sanctimonialibus, virginibus, viduis, aliorumque uxoribus, pueris & puellis, tam turpiter abusi fuerunt, quod nec sexui, nec ætati, nec religioni, nec ecclesiæ, nec sacris rebus pepercerunt, ac si feræ silvarum immanissimæ, & sine ratione fuissent in membrorum Christi conculcatione turpissima sævientes, & non minus in extinctione veteranorum militum laboraverunt, in quibus robar exercitus Christianorum contra tantos hostes turpissimum erat. O miseram populi Christiani conditionem! O summas lacrymis deplorandam tot amaram perditionem! O miseræ Italiæ crudelissimam conculcationem, depreedationemque! in quibus latior via, extinctis nostris præsidis, hostibus fidei nostræ data est, Si quidem tales auctores, crudelissimique belli nimia propria cupiditate ducti, republicæ Christianæ defensionem distulerunt, & bella inter Christianos exercentes, stragem maximam sanguinis Christiani dederunt. Et ideo vada, quo ad potuerunt, ad occupandum majora in dies, Turcis & aliis infidelibus aperuerunt. Et eo quidem tempore, in quo si principes Christiani uniti essent, facillime stante talium infidelium durissima strage inter se, dominia Christianorum occupata recuperare possent. Propterea dominus per Isajam conuenitur, dicens: *Ideo populus meus ductus est captivus, quoniam non habuit scientiam, scilicet veræ doctrinæ & immaculatæ vitæ, in qua ecclesiæ pastores, non pastores fuerunt tunc, sed lupi rapaces, prout multis notum est. Verumtamen quanto major erit nostri causa persecutio, tanto gloriofior erit per conversionem omnium, in Christo rege nostro, & non a nobis liberatio. Et hinc fuit, patres optimi, quod brevi tempore quatuor patriarchales ecclesiæ, atque innumerabiles, in quibus Hebræorum & Græcorum ecclesiæ de titulo crucis abrahe opera diaboli fuerunt, propter illarum hæreses & rebellionem contra obedientiam sanctæ sedis Romanæ, ad manus infidelium devenerunt. Si quidem & in sede Romana in suo vicario Deus sibi obedientiam incommutabilem reservaverat, inlitar illius, quam in ligno paradisi Adæ posuerat, ut imperaret mundo, & soli Deo unice serviret & obediret, & tantam obedientiam a subditis exigeret, quantam ipse Deo præstaret. Idcirco adversantes obedientiam ligni*

Sap. R.

Ipsa. 5.

Gen. 2.

A N N O
CHRISTI
1515.

rum, reverendo Urbano de Myolano electo Valentiniensi, Angelino de Provais preside patrimoniali, G. domino Salloysonis batone sancti Germani, reverendo domino de Piovana abbate Novalesi, Francisco Piovana, Ioanne de Lucerna: Francisco de Boscho, domino Prelliaci magistro hospitii, Iacobro Pascrii advocato fiscali.

Anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo decimoquinto indictione tertia, die vero vigesima prima mensis Iunii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papae decimi anno tertio, dominus Matius de Peruschis sacri concilii, aut sacri procurator, petiit, quod instrumentum datum coram sanctissimo domino nostro per magnificum dominum Ludovicum de Soleris, & in libris camerae apostolicae registratum in actis concilii de novo registrari tradens illud facto tenoris infra scripti:

In nomine Domini. Amen.

Anno nativitatis dominicae millesimo quingentesimo decimoquinto, & die vigesima secunda mensis Februarii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papae decimi anno secundo. Noverit modernorum praesentia, & futurorum posteritas non ignoret, quod magnifici & spectabiles iurium professores, domini Gervasius de Bello monte miles & praesidens, Bertrandus Duranti dominus de Podioverio, Simon de Tributis dominus de sancta Matgarita, Gaspar de Pererio, Marcellinus Giuremandi, Bertrandus Rostagni, Antonius de Albis, Claudius Sarente dominus de Souassu regii consiliarii, in suprema curia insignis parlamenti Provinciae, & item magnifici etiam iurium doctores domini Aymericus de Andree praesidens computorum, Ioannes Arbaudi & Michael Guirani magistri rationales magna regiae curiae, & camerae computorum Aquensium: nec non egregii domini Iacobus de Angelo, & Franciscus Guarini iurium licentiat, regii generales procuratores constituti infra cameram consilii dictae supremae curiae, certificati, ut dixerunt, de actis, gestis & promissis per magnificum & spectabilem militem dominum Ludovicum Forbinum dominum de Soleris, primum in dicta parlamenti curia regium consiliarium, & apud summum pontificem pro Christianissimo domino nostro Francorum rege oratorem dignissimum, eorumque spectabilium dominorum procuratorem, constante de eius procuratoria potestate instrumento in notam sumpto, & rogato per me notarium & secretarium regium infra scriptum, apud dictum sanctissimum dominum nostrum papam, iuxta potestatem eorum parte illi datam, prout de actis, gestis, atque promissis iam dictis spectabilibus dominis constitit per actum, seu illius exemplum nuper eisdem transmissum per reverendum & spectabilem iurium doctorem dominum Petrum de Brandis archidiaconum Venerensem etiam regium in dicta curia parlamenti consiliarium Romae existentem. Cujus quidem exempli tenor sequitur:

Anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo decimoquarto, indictione secunda, die vero decima quinta mensis Novembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papae decimi anno secundo, constitutus personaliter coram

praefato sanctissimo domino nostro, ac testium, & mei notarii camerae apostolicae infra scriptorum Romae in palatio apostolico, ac in aula seu camera ipsius palatii, praefatus magnificus dominus Ludovicus, procurator, & procurator nomine praemissorum in eodem procuratorio nominatorum, asserens & notificans eidem sanctissimo domino nostro, quod ipsi consilarii regi superius nominati, voluntarie & scienter non admiserant contenta in dicto monitorio, sed quodam modo inantea intendebant esse obediens filii suae sanctitati, & nihilo minus vigore facultatis sibi in dicto instrumento attributae, omnes & singulas prohibitiones, madata & decreta per ipsos consilarios, ac parlamentum huiusmodi haecenus contra ecclesiasticam libertatem & canonicas & pontificum sanctiones factas, & facta ac gesta, eis omnibus, melioribus, modo, via, iure, causa & forma, quibus melius potuit, sciivit & debuit, coram ipso sanctissimo domino nostro revocavit, cassavit & annullavit, ac revocat, cassat & annullat, & ad pristinum statum omnia reducit, ac eisdem literis monitorialibus expressit, quantum potuit, obedit & obtemperavit, & quod dicti sui principales illi obediunt, & obtemperabunt ac facient, & exequentur in futurum in omnibus & per omnia, prout in eisdem literis monitorialibus plenius continetur, expressit dixit atque promisit, me notario praesente, & stipulante, & cetera; prout etiam ipsi principales sui iam in partibus publice revocaverant, cassaverant & annullaverant, & alia fecerant, prout in publicis documentis desuper factis, constantibus, de quibus fidem facit, ac ea mihi notario infra scripto consignavit inferenda, quorum tenores inferius describuntur. Et insuper eosdem principales suos, & eorum quemlibet in solidum virtute dicti mandati & potestatis sibi attributae quodam modo inantea ipsi sui principales & eorum quilibet, quantum in eis vel eo esset, omnia & singula contenta in dicto monitorio adimplebunt, & praemissis omnibus parebunt, & ecclesiasticam libertatem non perturbabunt, sed tamquam catholici, & obediens filii suae sanctitatis mandatis acquiescent. Et quod non contravenient in futurum directe vel indirecte alio quovis quavis colore. Et eorum, & cuiuslibet ipsorum bona quaecumque specialiter & expresse obligant, & pro eis & eorum quolibet de rato, & rati habitione. Ac se acturum & curaturum, quod infra quatuor menses proxime futuros dicti sui principales omnia & singula, supra & infra scripta ratificabunt & approbabit. Et quod omnia & singula in dictis monitorialibus semper & perpetuo observabunt & adimplebunt, prout in eisdem literis continetur & precipitur, solenniter & expresse promisit, me notario infra scripto tamquam publica & authentica persona, pro sancta Romana ecclesia & omnibus aliis quorum interest, stipulantibus & recipientibus.

Quibus sic gestis, praefatus sanctissimus dominus noster more pii patris, motus benignitate & clementia, considerans & attendens, quod praefati consilarii ad eor reversi sunt, & quod sancta sedes apostolica post lapsum cum humilitate ab ea veniam petentibus & recurentibus ad eam non consuevit claudere suae pietatis gremium, etiam ad universas preces ipsius magnifici domini Ludovici praefatos consilarios superius nominatos,

Arinam fiant, hæc in exemplum accedant, hæc A
 nos excitent, hæc nos cautiore & diligentiores
 faciant & reddant. Et quæ nobis usui & ornatui
 sunt pro gloria nominis illius, cuius omnia sunt,
 pro salute nostra & multorum, ac pro liberatio-
 ne totius reipublicæ nostræ Christianæ, nos ipsi-
 met potius exponamus, largissimeque effunda-
 mus, quam ad talium pollutas manus una nobis-
 cum deveniat. Quod utique digne fiet, pater bea-
 tissime, si, quæ diximus, opere complere curabi-
 mus. Verum quo id a nobis dignius, præstantius-
 que exequatur, colligite, vos patres, vos domi-
 ni, vos ecclesiarum iuctores ac præsidēs, vos, in-
 quam, etiam tegetes & principes Christiani populi,
 vos iterum, inquam, qui in sanguinem Christi,
 & sanctorum nimirum impinguiti & dilati estis, B
 colligite fragmenta alabastris, contractæ in dicen-
 do palmodiæ ne pereant, & implete cophinos
 animatum vestrarum, sicut apostolorum nume-
 rus prima sabbati, pro secunda sabbati orbis con-
 versione complenda, quasi priora reminiscendo,
 & posteriora prævidendo, iusti domini duode-
 cim coplunos, juxta partes duodecim orbis se-
 cundo convertendas impleverunt, de quibus
 Propheta: *Reminiscuntur & convertentur ad se
 omnes fines terræ.* Quapropter vos cardines orbis,
 vos principes terræ, docente rege nostro David,
 circumdate jam dignius ac præstantius solito
 montem Sion, speculatricem videlicet sanctam
 apostolicam sedem nostram. Et vos etiam veri
 episcopi, & sanctæ ecclesiæ digni prælati, ma-
 tricem nostram Romanam ecclesiam, unicam do-
 minam omnium & reginam vero & pio affectu
 complectimini, & vestra immaculata vita, do-
 ctrina & operatione perfecta foveite eam, oratio-
 nibus instantes, jejunia & elemosynas observan-
 tes, sacras vigiliis adamantes, & distribuite frag-
 menta apostolicæ doctrinæ in domibus ejus, scilicet
 in ecclesiis illius, in quibus tamquam tutres
 dati estis cum propugnaculis contra hostes fidei,
 ut enarretis pro progenie altera, quæ ad jugum fi-
 dei catholicæ & apostolicæ ventura est: quoniam
 hic magnus dominus nimirum laudabilis in civitate
 Dei, & in monte sancto ejus ipse, & non alius,
 est Deus dominus noster, & solus salvator & li-
 berator, qui digne & gloriose miraculoseque cum
 exultatione universæ terræ, ab omni periculo nos
 liberabit, & in fremitu fortitudinis suæ concul-
 cabit omnes contrarias potestates: & ipse, in-
 quam, & non alius, cum gloria & honore nomi-
 nis sui reget nos in sæcula sæculorum. Amen.
 Deo gratias.

Die vtro vigesima præfati mensis Maii, reve-
 rendissimus in Christo pater & dominus domi-
 nus Antonius tituli sancti Vitalis, nunc vero sanctæ
 Præcedis presbyter cardinalis, protector illu-
 strissimi Caroli ducis Sabandiæ, dedit manda-
 tum præfati illustrissimi domini; cuius tenor talis
 est:

MANDATVM DVCIS SABAVDLÆ.

*Carolus dux Sabandiæ, Chablaissi & Augustæ,
 sacri Romani imperii princeps vicariusque per-
 petuus, marchio in Italia, princeps Pedemon-
 rium, comes Gebenesi, Bargaçi & Rotundi
 montis, baro Voandi, Foncignaci & Gaii, Ni-
 cianque, Breyssie ac Percellarum, &c. dominus,
 universis & singulis præsentis literas inspe-
 cturis.*

Facimus manifestum, quod cum quondam fel-
 licis recordationis Iulius papa secundus, sacrum
Concil general. Tom. XIV.

Lateranense concilium in urbe Roma celebra-
 dum indixerit, quod sanctissimus dominus nos-
 ter dominus Leo divina providentia papa deci-
 mus, præfato Iulio, sicut domino placuit, de me-
 dio sublato, ad summi apostolatus apicem divi-
 na favente clementia assumptus, pro rebus uni-
 versalis ecclesiæ, ac totius Christianæ religionis
 salubriter dirigendis disponendisque, ut experi-
 entia edocet, cum maxima catholicorum prin-
 cipum, Christianique populi frequentia profes-
 quitur. Nos igitur tam salubre & laudabile suæ
 beatitudinis propositum, ac permaxime necessa-
 rium opus collaudantes, illisque pia devotione &
 reverentia assistentes, licet superioribus proximis
 diebus speciales oratores nostros suæ beatitudini,
 tamquam vicario Christi, & beati apostolorum
 principis Petri vero successori, reverentiam obedi-
 entiamque præstandam destinaverimus, nihilo-
 minus ut sanctis institutis suæ beatitudinis, cuius
 & sanctæ matris ecclesiæ membrum nos esse pro-
 fitemur, juxta illustrissimorum progenitorum nos-
 trorum laudabilem consuetudinem conformemur,
 ex nostra certa scientia matrisque delibetatione,
 citra tamen quorumcumque procuratorum
 nostrorum hæcenus per nos constitutorum
 revocationem, tenore præsentium facimus, con-
 stituimus & deputamus nostrum verum, legiti-
 mum & indubitatum procuratorem specialem, ita
 tamen, quod specialitas generalitatis non deroget,
 nec e contra, videlicet reverendissimum in Chri-
 sto patrem & dominum dominum Antonium, sanctæ
 Romanæ ecclesiæ tituli sancti Vitalis pres-
 byterum cardinalem, nostrum & negotiorum nos-
 trorum in Romana curia protectorem, speciali-
 ter & expresse ad se nomine nostro in dicto sacro-
 sancto concilio, illiusque sessionibus, quatenus
 expediat, præsentandum illisque interessendum,
 ad dicendum, proponendum, tractandum & pro-
 curandum, nec non laudandum & emologan-
 dum omnia & singula, quæ ad laudem Dei, ani-
 marum salutem, motum reformationem, uni-
 versalisque ecclesiæ, ac totius religionis Chri-
 stianæ bonum, pacem quoque & unionem Chri-
 sti fidelium concernere videbuntur, & quæ præ-
 fatus sanctissimus dominus noster papa sacro hu-
 jusmodi concilio approbante duxerit reforman-
 da, statuenda & ordinanda, nec non & ad alia
 faciendum, dicendum, gerendum & exercendum,
 quæ nos ipsi in præmissis & circa ea faceremus,
 diceremus & proponeremus & ageremus, si præ-
 sentes personaliter interessemus, etiam si talia so-
 rent quæ mandatum exigerent magis speciale,
 quam præsentibus est expressum. Quæ quidem
 omnia & singula promittimus bona fide nostra,
 & in verbo principis perpetuo habere & tenere
 rata, grata, valida & firma, in nulloque contra
 facere, dicere, opponere vel venire, nec contra-
 venire volenti aliquo modo consentire, clam, pal-
 lam, tacite vel expresse sub obligatione omnium
 bonorum nostrorum, præsentium & futurorum
 cum renunciationibus, & ceteris clandestinis solitis
 & opportunis. In quorum testimonium has da-
 ximus concedendas, quas per secretarium nos-
 trum subscriptum fieri iussimus, sigillo cancella-
 riæ nostræ roboratas.

Datæ Taurini, die quartæ mensis Maii, mille-
 simo quingentesimo decimo quinto.

Carolus,
 Primum præsentibus dominis illustrissimis
 Philippo de Sabaudia comite Gebennensi, reve-
 rendo Ioanne de Sabaudia episcopo Gebenna-
 rum,

NO
 RISTI
 515.
 m. 21.
 m. 47.
 Eucinia-

SSISSO X.
 S
 rum,

ANNO
CHRISTI
1515.

fimi domini nostri domini Leonis papæ decimi, A sibi viva vocis oraculo factò, mandavit nobis Bernardo Sculteti, & Bernardino de Contreras, notariis & scribis sacri concilii, ut daremus in publica forma magnifico domino Ludovico de Soleris, Christianissimi Francorum regis oratori, instrumentum authenticum ejusdem profectionis per eum factæ in decima sessione, excusando prælatos Gallicanæ nationis; quod quidem instrumentum eidem magnifico oratori fuit traditum tenoris infra scripti:

Univerfis & singulis præsentis publici instrumenti seriem inspecturis, visuris, lecturis pariter & audituris: Notum sit, quod anno a nativitate domini 1515. indictione tertia, die vero Veneris, quarta mensis Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno tertio, Romæ in basilica Lateranensi fuit celebrata decima sessio sacrosancti generalis concilii Lateranensis. In qua quidem sessione fuit præfatus sanctissimus dominus noster. Et post multa tractata & acta in præfata sessione, circa finem reverendus pater dominus Petrus episcopus Castellæ maris ascendit ambonem, & legit schedulam tenoris superscripti.

Leo episcopus servus servorum Dei, prout superius.

Qua petlecta, magnificus dominus Ludovicus de Soleris orator Christianissimi regis Franciæ, accessit ad pedes præfati sanctissimi domini nostri, & dixit; excusando prælatos ecclesiæ Gallicanæ profluentes pragmaticam sanctionem, quod prælati Franciæ fuerunt impediti per inimicos Christianissimi regis Francorum, non verentes censuras contentas in bulla cænæ domini, & ideo sanctitas sua habuit eos alias excusatos. Cum igitur de præfati eodem impedimento detenti sint, & non audeant venire, quia inter Delphinatum & Lombardiam est periculum; quare pro parte eorum supplicatur sanctitati suæ, quod habeat eos nunc excusatos, & cum dabitur tutus accessus, offerunt venire ad concilium, & allegare de juribus suis. Facta itaque prædicta excusatione, idem magnificus orator dedit quamdam schedulam. Præfatus sanctissimus dominus noster respondit præfato oratori, quod ex provincia Provinciæ erat facilis & tutus transitus per Iannam, & quod providerat de salvoconductu Iannensium, & eis mandaverat tradi, & si opus esset, provideret de meliori & tutiori salvoconductu: tamen volebat sanctitas sua, quod schedula supradicta staret in suo robore.

Tenor autem schedulæ datæ per oratorem, de qua supra fit mentio, talis est:

Sanctissimus, &c. prout superius.

Super quibus omnibus & singulis idem magnificus dominus orator petiit a protonotariis, notariis & scribis concilii instrumentum & instrumenta. Acta fuerunt hæc in præfata basilica Lateranensi in decima sessione sacrosancti Lateranensis concilii generalis sub anno, indictione, die, mense, & pontificatu, quibus supra, præsentibus ibidem reverendo patre domino Thoma Phædra, & Bartholomæo Saliceto secretariis, & Francisco de Actavantis, & Benedicto Trocileti, & Aurelio Amerino notariis & scribis præfati concilii, testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

Et ego Bernardus Sculteti decretorum doctor

decanus Vvarmiensis publicus apostolica & imperiali auctoritatibus notarius, & sacri Lateranensis generalis concilii scriba deputatus, quia præmissis omnibus, & singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent & agerentur, una cum prænomminatis testibus, ac infra scripto collega & connotario meo præfens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi, & audivi, ac in notam sumpsi; ideo hoc præfens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum, exinde confeci, subscripti, publicavi, & in hanc publicam formam redegei, signoque & nomine meis solitis & consuetis signavi & communivi, rogatus & requisitus, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

Et ego Bernardinus de Contreras clericus Burgenis juris utriusque doctor publicus apostolica auctoritate notarius, ac sacri Lateranensis concilii scriba, quia præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent & dicerentur, una cum prænomminatis testibus præfens interfui, ac fieri vidi & audivi, & in notam sumpsi, ex qua præfens publicum instrumentum manu alterius fideliter scriptum, subscripti, & publicavi, signoque & nomine meis solitis signavi, in fidem, & testimonium omnium, & singulorum præmissorum rogatus & requisitus.

C *Congregatio generalis pro discussione eorum qua tractanda sunt in undecima sessione.*

Anno a nativitate domini 1515. indictione quarta, die vero decima quinta Decembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno quarto, fuit congregatio generalis prælatorum in palatio apostolico, in superiori capella dicti palatii, pro discutiendis & examinandis schedulis in undecima sessione legendis. In qua quidem congregatione fuerunt præfentes reverendissimi domini

Cardinales.

D Reverendissimus dominus Dominicus episcopus Portuensis.
Reverendissimus dominus Antonius tituli sanctæ Prædexis.
Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti Eusebii.
Reverendissimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.
Reverendissimus dominus Alexander sancti Eustachii.

Archiepiscopi, episcopi, & oratores.

E Reverendus pater dominus Ioannes Revaliensis, episcopus, orator marchionis Brandeburgensis.
Reverendus pater dominus Bertrandus episcopus Adriensis, orator ducis Ferrariæ.
Reverendus pater dominus Hieronymus Antibarenensis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrthachiensis.
Reverendus pater dominus Ieremias Tranenensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Arianensis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazarenius.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel Barenensis.
Reverendus pater dominus Andreas Cornelius Spoletensis.

Reverendus

atos, & eorum singulos auctoritate apostolica, & ex sua solita clementia præmissis, visis & intellectis, exceptis dumtaxat his, qui per secundum monitorium ad comparandum personaliter sunt adstricti, a censuris & penis etiam inhabilitatis, factionis testamenti, eorumque posteritatem & generationes, & descendentes ab eis absolvendos duxit & absoluit, & facto signo sanctæ crucis in personam præfati magnifici domini Ludovici eorum procuratoris, benedixit, & interdictum ecclesiasticum præmissorum occasione forsan appositum, penitus, & omnino relaxavit, eosque & eorum quemlibet rehabilitavit, & ab eis & quolibet eorum omnem infamiam maculam sive notam penitus removit, ac eos, & eorum singulos, quatenus opus sit, ad pristinos honores, gradus, dignitates, beneficia & officia restituendos duxit, restituit cum reincidentia & sine aliqua suspensione, & revocatione, & præiudicio dictarum litterarum monitoriarum, & processus, perinde ac si præfens absolutio facta non fuisset, nisi omnes & singuli principales prædicti infra dictos quatuor menses proxime futuros præmissa omnia & singula sic, ut præfertur, ratificaverint & approbaverint.

Ipsi vero spectabiles & magnifici domini patendo mandatis, & bene placitis ipsius sanctissimi domini nostri papæ, quantum in eis est, & eos tangit, seu tangere poterit in futurum, communitè & divisim omnia & singula per dictum spectabilem dominum de Soleris, iuxta mandatum sibi datum, acta, gesta, promissa & procurata, & que in exemplo super infero continentur, omnibus, melioribus, modo, via, jure & forma, quibus potuerunt & debuerunt, approbarunt, laudarunt, emologarunt, & ratificaverunt, laudantque approbant, emologant & ratificant, promittentes emologationem, approbationem & ratificationem huiusmodi, ac omnia alia & singula supra dicta, firma & valida habere, tenere & observare, ac nunquam in aliquo contrahere, dicere, vel venire, per se vel aliam interpositam personam tacite vel expresse sub expressa hypotheca, & obligatione omnium supranominatorum spectabilium dominorum, & cuiuslibet ipsorum, mobilium & immobilium, præsentium & futurorum, ac sub omni iuris & facti renuntiatione pariter & cautela. Et ita ad sancta Dei euangelia per eosdem feriatim, unus post alium tacta iuraverunt, de quibus præmissis omnibus fieri & expediri iusserunt, & voluerunt unum & plura, publicum & publicam, instrumentum & instrumenta, per me notarium & secretarium regium infra scriptum. Acta fuerunt hæc omnia in civitate Aquis, ubi supra, videlicet infra cameram regii consilii dictæ curiæ supremæ parliamenti, præsentibus ibidem nobilibus viris magistris Guillelmo Morini, Ioanne Malhatt, & Antonio Malbequi regis secretariis, & ejusdem curiæ grasseris, testibus ad præmissa vocatis, & assumptis. Et me Ioanne Boycellive Aquis regio secretario & notario publico, & comitatibus Provinciarum & * Fortulquerin, terrisque illis adjacentibus regia, & alias ubique terrarum apostolica auctoritate constituto.

Qui præmissis ratificationi, approbationi & emologationi, promissionique & obligationi & aliis supradictis una cum prænominatis testibus præfens fui, eaque in notam sumpsi, legi & publicavi, a qua, seu illius originali extenso, hoc instrumentum publicum, in hanc publicam formam redactum aliena manu mihi fidei virtute gratæ

Concil. general. Tom. XIV.

A mihi concessæ extrahi feci, & inde collatione facta cum eodem extenso, compertaque conformitate, hic me subscribens, signum meum interpositui authenticum, in fidem, robur & testimonium omnium præmissorum.

Anno prædicto, & die vigesima sexta mensis supra dicti Februarii in loco supradicto, videlicet infra cameram consilii, in præsentia nobilium Stephanni de Gennes commentaticensis palatii, & Ioannis Draconis Villæ * exeratam, & meique notarii secretarii regii supra & infra scripti constituti, magnifici & spectabiles iurium professores domini Petrus Marthæi, dominus de Renesto Brossiæ, & Ioannes Torvatins dominus de Canilhaco, etiam regii in dicta curia consilii, certiorati per lecturam præsentis instrumenti de ratificatione, approbatione & emologatione gestorum & promissorum per supra scriptum magnificum dominum de Soleris, illam, & omnia in huiusmodi instrumento contenta, gratam & ratam, rataque & grata habentes, omnibus, melioribus, modo, via & forma, quibus potuerunt & debuerunt, quantum in eis est, & eisdem conjunctim & divisim tangit, seu tangere potest, ratificaverunt, approbaverunt & emologaverunt, ratificantque, approbant & emologant sub illis, & eisdem promissionibus, obligationibus, renuntiationibus & juramento supra scriptis, ac si præfentes in præmissis interfuissent. Et hanc ratificationem & approbationem iusserunt notari, & describi per me dictum notarium & secretarium, hieme propria manu subsignantem. Boycelli.

Vniversis & singulis has præfentes testimoniales literas inspecturis, visuris & audituris. Nos Gulielmus de Cordoano iurium licentiatas, sanctæ metropolitanæ Aquis ecclesiæ canonicus, vicariusque generalis in spiritualibus & temporalibus totius archiepiscopatus Aquis & Notum facimus & attestamus, nobilem virum magistrum Ioannem Boycelli civem Aquis, qui præfens sive præcedens instrumentum ratificationis sumpsit, subscripsit & subsignavit, fore & esse regium secretarium, notarium publicum apostolicum, & regia auctoritate notum, virumque boni nominis & famæ, ac laudabilis conversationis, ad eumque tamquam ad notarium publicum & personam publicam, communem & publicum haberi recursum, & pro tali in tota patria Provincia reputari, suis quoque instrumentis & actis publicis, manu & signo suis roboratis, in iudicio & extra stari, & fidem indubiam adhiberi. Et vt præscripto instrumento fides indubia per quoscumque adhiberi valeat, has præfentes testimoniales literas per Honoratum Patcatoris notarium, & curiæ archiepiscopalis Aquis scribam fieri, sigillique ejusdem curiæ cum manus nostræ subscriptione fecimus, & iustis debita appensione communiri.

Datæ Aquis die vigesima tertia mensis Februarii, anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimo quinto tertiarum indictionis.

G. de Cordoano
vicarius præfatus.

Anno a nativitate Domini 1511. indictione tertia, die vero octava mensis Iulii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimo anno tertio, reverendissimus in Christo pater & dominus dominus Antonius tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis de mandato præfati sanctis-

S ij sim

ANNO
CHRISTI
1515.

schedula paternitatis suis. Sed propter di-
verſitatem votorum prælatorum exiſtentium in
congregatione circa narrativam & diſpoſitivam
ſchedulæ, viſum fuit præſatis reverendiſſimis
cardinalibus, quod ſchedula aptaretur, & die
ſequenti fieret alia congregatio in eodem loco,
& iterum legeretur ſchedula aptata, & delibe-
raretur ſuper ea.

Die vero decimaquinta ſupradicti menſis De-
cembris, fuit congregatio in eadem capella, in
qua interfuerunt reverendiſſimi in Chriſto pa-
tres & domini, Antonius ſanctæ Prædexis, Pe-
trus ſancti Eufebii, & Laurentius ſanctorum
quatuor Coronatorum tituli, ſanctæ Romanæ
ecclēſiæ præbyteri cardinales, prælati vero qua-
draginta ſex, & generales ordinum qui in ſupra-
dicta congregatione interfuerunt. Et fuit lecta
per ſupradictum dominum Andream ſchedula
continentis privilegia religioſorum. Qua per-
lecta, petiit, an placerent paternitatis ſuis.
Et reſponderunt omnes placere, hoc tamen ad-
dito, quod reverendus dominus Vincentius
epiſcopus Signinus dixit, quod videbatur ſibi,
quod narrativa, ubi ponebantur illa verba,
Quod epifcopi fuerunt aſſumpti a pontifice, de-
bebat poni, quod fuerunt aſſumpti a Chriſto. Et
reverendus dominus Scaramuza epifcopus Cu-
manus dixit, quod placebant ei contenta in ſche-
dula, dummodo excluderetur approbatio privi-
legiorum: & ejuſdem opinionis fuerunt Bru-
matenſis, Cervienſis, Senogallienſis, Ferenti-
nus, Soranus, & Polignanenſis.

Schedulæ vero, de quibus ſupra fit mentio,
inferantur in infraſcripta undecima ſeſſione.

S E S S I O X I.

ANNO
CHRISTI
1516.

IN nomine domini. Amen. Anno a nativitate
domini milleſimo quingentefimo decimoſexto,
indictione quarta, die vero decimanona
menſis Decembris, pontificatus ſanctiſſimi in
Chriſto patris & domini noſtri domini Leonis
divina providentia papa decimi, anno quarto,
fuit celebrata undecima ſeſſio in baſilica Late-
ranenſi de Vrbe in loco conſueto, præſente præ-
ſato ſanctiſſimo domino noſtro, & fuerunt præ-
ſentes infraſcripti reverendiſſimi domini cardina-
les, patriarchæ, archiepiſcopi & epifcopi, &
abbates & magiſtri generales ordinum, oratores
principum, & quamplures alii illuſtres domini,
videlicet:

Epifcopi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Raphael Oſtienſis.
Reverendiſſimus dominus Bernardinus Sabinenſis.
Reverendiſſimus dominus Dominicus Portuenſis.

Diaconi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Franciſcus tituli ſan-
ctorum Ioannis & Pauli, Surrentinus.
Reverendiſſimus dominus Nicolaus tituli ſanctæ
Prifcæ, de Flifco.
Reverendiſſimus dominus Hadrianus tituli ſancti
Chryſogoni.
Reverendiſſimus Leonardus tituli ſanctæ Suſan-
næ, Agnenſis.
Reverendiſſimus dominus Antonius ſanctæ Præ-
dexis.
Reverendiſſimus dominus Bandinellus tituli
ſanctæ Sabinæ, de Saulis.

Reverendiſſimus dominus Laurentius tituli ſan-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendiſſimus dominus Alexander ſancti Eu-
ſtachii, Farnetiſus.
Reverendiſſimus dominus Ludovicus ſanctæ
Mariæ in Coſmedin, de Aragonia.
Reverendiſſimus dominus Marcus ſanctæ Mariæ
in Via lata, de Corneliis.
Reverendiſſimus dominus Iulius ſanctæ Mariæ
de navicula.
Reverendiſſimus dominus Bernardus ſanctæ Ma-
riæ in porticu.
Reverendiſſimus dominus Innocentius ſancto-
rum Coſmæ & Damiani.

Patriarcha & aſſiſtentes papa, & oratores.

Reverendus pater dominus Cæſar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius
Senenſis.
Reverendus pater dominus Gabriel Dyrrachien-
ſis.
Reverendus pater dominus Robertus Rhegien-
ſis.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptiſta Ca-
vallicenſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Tarviſi-
nus.
Reverendus pater dominus Scaramuza Cuma-
nus.
Reverendus pater dominus Dominicus Luceri-
nus.
Reverendus pater dominus Andreas Militerſis.
Reverendus pater dominus Ioannes Revalienſis
epiſcopus, orator marchiois Brandeburgen-
ſis electoris imperii.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrienſis
epiſcopus, orator illuſtriſſimi ducis Ferrariæ,

Archiepiſcopi & Epifcopi.

Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
coſenſis.
Reverendus pater dominus Ieremias Tnanenſis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Clemens Coloſſen-
ſis.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel
Barenſis.
Reverendus pater dominus Andreas Spalaten-
ſis.
Reverendus pater dominus Alexander Viennen-
ſis.
Reverendus pater dominus Marcus Monemba-
ſenſis.
Reverendus pater dominus Ioannes Thebanus.
Reverendus pater dominus Alexius Melitranus.
Reverendus pater dominus Angelus Lauſanen-
ſis.
Reverendus pater dominus Bonifacius Hippo-
regienſis.
Reverendus pater dominus Benediſtus Chien-
ſis.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Baltaſar civitaris
Caſtellæ.
Reverendus pater dominus Blaſius Theleſinen-
ſis.
Reverendus pater dominus Chriſtophorus Cæ-
ſenatenſis.

Reverendus

Reverendus pater dominus Ioannes Thebanus. A
 Reverendus pater dominus Marcus Monem-
 basensis.
 Reverendus pater dominus Iulianus Salucia-
 rum.
 Reverendus pater dominus Hugolinus Lycien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Alexius Melfitanus.
 Reverendus pater dominus Bertrandus Tarvisi-
 nus.
 Reverendus pater dominus Andreas Militenfis.
 Reverendus pater dominus Paulus Forosem-
 pronienfis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Dominicus
 Terdonensis.
 Reverendus pater dominus Bonifacius Hippo- B
 regienfis.
 Reverendus pater dominus Benedicteus Chien-
 fis.
 Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
 ris.
 Reverendus pater dominus Alexander Hiero-
 nymus sancti Dominici insule Hispaniarum.
 Reverendus pater dominus Scaramuza Cima-
 nus.
 Reverendus pater dominus Marinus Aquina-
 tensis.
 Reverendus pater dominus Simon Ariminensis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Anronius
 Sutrinus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Ca-
 fertanus.
 Reverendus pater dominus Marinus Senogal-
 lienfis.
 Reverendus pater dominus Paris Pisaurienfis.
 Reverendus pater dominus Scabonius Imolen-
 fis.
 Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
 Reverendus pater dominus Petrus Acerranen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Angelus Laufanen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Baltassar civitatis
 Castellane.
 Reverendus pater dominus Bartholomeus Mon-
 tis viridis.
 Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenti-
 nus.
 Reverendus pater dominus Thomas Lechlinen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Valentinus Parmen-
 sis.
 Reverendus pater dominus Vincentius Arben-
 sis.
 Reverendus pater dominus Zacharias Sebasten-
 sis.
 Reverendus pater dominus Petrus Lavellinus.
 Reverendus pater dominus Paulus Nimosien- E
 sis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Ca-
 vallicensis.
 Reverendus pater dominus Maximus Ifernien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Thomas Saonenfis.
 Reverendus pater dominus Paulus Esinenfis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista
 Auximanus.
 Reverendus pater dominus Guarinus Nuceri-
 nus.
 Reverendus pater dominus Thefeus Racanaten-
 sis.

Reverendus pater dominus Augustinus Nobien-
 fis.
 Reverendus pater dominus Iacobus Marficanus.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista
 Valvensis.
 Reverendus pater dominus Hieronymus Bidu-
 nensis.
 Reverendus pater dominus Philippus Bruma-
 tensis.
 Reverendus pater dominus Christophorus Poli-
 gnianensis.
 Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
 nus.
 Reverendus pater dominus Simon Modrnien-
 sis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Baptista
 Ventienfis.
 Reverendus pater dominus Ioannes Vrgellen-
 fis.
 Reverendus pater dominus Christophorus Cæ-
 senatenfis; ac Vallis umbrosæ, & sancti Do-
 mimeri, sancti Francisci, sancti Augustini, &
 sanctæ Mariæ Servorum, ordinum generales.

Quibus omnibus congregatis & sedentibus
 mox solito, dominus Andreas Piperarius secre-
 tarius concilii de mandato præfatorum reveren-
 dissimorum cardinalium legit schedulam conti-
 nentem concordata per sanctissimum dominum
 C nostrum cum Christianissimo Francorum rege.
 Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus
 suis contenta in schedula. Et omnes responde-
 runt simpliciter placere; exceptis infra scriptis,
 qui dederunt vota particularia, & primo reve-
 rendus dominus Bertrandus episcopus Adriensis
 dixit placere, præsertim quia erant concordata
 cum sanctissimo domino nostro. Reverendus
 dominus Hieronymus episcopus Antibarenus
 dixit quod placebant; quia credebatur, quod pro-
 veniebant a Spiritu sancto. Reverendus dominus
 Ieremias Tranenfis archiepiscopus dixit, quod
 licet in illis concordatis lectis in schedula multa
 essent, quæ sibi displicerent quod sint facta &
 D concordata, tamen postquam sanctissimus do-
 minus noster jam fecerat & dederat bullam, &
 se obligaverat in vim contractus facere appro-
 bari per concilium, non deviat a voluntate
 sanctitatis suæ; & sic placebant ea de causa.
 Reverendus dominus Maximus episcopus Ifernien-
 sis dixit placere, quia placuit sanctissimo do-
 mino nostro. Reverendus dominus Ioannes Do-
 minicus episcopus Terdonensis dixit, quate-
 nus tribuunt jurisdictionem laicis contra eccle-
 siasticos, non placere.

Deinde præfatus dominus Andreas legit sche-
 dulam abrogationis pragmaticæ sanctionis. Qua
 perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis
 contenta in schedula. Et omnibus unanimiter &
 simpliciter placuerunt.

Postmodum vero fuit per eundem Andream
 lecta schedula super iis, quæ debent observare
 prædicatores prædicantes verbum Dei. Qua per-
 lecta, petiit an placerent paternitatibus suis con-
 tenta in schedula. Et placuerunt omnibus, ex-
 cepto reverendissimo domino Mario episcopo
 Aquinatenfis, qui sibi placere dixit, quod prædi-
 catores prædicent, secundum quod Spiritus eis
 spirat.

Demum idem dominus Andreas legit schedu-
 lam concernentem privilegium religiosorum.
 Qua perlecta, petiit an placerent contenta in
 S ij schedula

ANNO
CHRISTO
1516.

quod semel saltem in anno nostra proprio sacerdoti confiteamur peccata, sanctissimumque eucharistiae sacramentum in paschate suscipiamus domini nostri Iesu Christi, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli narali hoc consueverimus adimplere: & ut semper & in omnibus apostolicę sedis ac sanctitatis vestre ejusque successorum submittatur mandatis: presentibus archiepiscopis, episcopis, nec non doctoribus nostris cleri & populi majoribus, & claro nos docuit eloquio, & dulciter instruxit. Hęc enim, pater sancte, & nonnulla alia ab eo instituta, nostrarum salutem concernentia animarum, & in Arabico conscripta sermone nobis relicta, quibus evitantur peccata moreque reformantur in melius, prompta obedientia acceptamus & confitemur, adimplereque speramus. Et propterea apprimē in domino exultavimus, & animi nostri immodicam spiritalem conceperunt letitiam, Deoque optimo maximo, ac sanctitati vestre gratias egimus, fratres hos sanctos ad nos dirigenti, qui salutis iter nobis ostenderunt, & animas nostras in domino recrearunt. Nos vero cum prelibato fratre Ioanne Francisco quosdam ex nostris ad sanctitatem vestram destinamus, ea deducti opinione, ut parum instituta, ac sanctę Romanę ecclesię dogmata addiscant, & cum edocti fuerint, ad nos docturi alios postmodum redeant. Interea non parvo afficimur tædio, quoniam ad deosculandum adorandumque sanctissimos sanctitatis vestre pedes accedere prohibemur, & quę mente gerimus, fixis in terram poplitibus proprio ore exprimere ipsi nequimus. Ut autem affectui nostro ac voto utcumque satisfaciamus, cum prefato sanctitatis vestre nuntio fratre Ioanne Francisco, oratorem nostrum Aenri Ioseph cum Elia, ac Elia, monacho, ad sanctitatem vestram destinandum decrevimus, ut nostro ac totius cleri, Maronitarumque populi nomine, terram fronte tangens flexisque genibus sanctissimos pedes sanctitatis vestre & adoret & deosculetur, ac sanctę apostolicę sedis coram fratribus vestris sanctę Romanę ecclesię cardinalibus, sanctitati vestre obedientiam præstet, & fidelitatem iuret, & quod veraciter sanctę sedis apostolicę, & sanctitatis vestre servi fideles sumus, demisso capite firmiter prosteretur. Amen, Amen. Quædam vero alia supradicto fratri nostro Ioanni Francisco reservamus, quę ut sanctitati vestre enaret, sub Dei attestatione adstrinximus; erit enim veluti noster amabilis frater benedicti monasterii sanctę Marię de Camibin in monte Libano sancto, ac totius cleri & Maronitarum populi ad pedes sanctitatis vestre sollicitus procurator. Omnia quidem nostra, & quomodo sub infidelium detestanda servitute, tamquam omni auxilio orbati, infelicissimam vitam ducimus, propriis oculis ipse confexit. Hoc est responsum puritatis nostrę sanctissimo, & purissimo patri nostro, cuius sanctas benedictiones misericors Deus ad nos transmittat. Amen, Amen, Amen.

Scripta sunt hæc anno dominicę incarnationis millesimo quingentesimo decimoquinto, mensis Februarii die 14.

Presentabuntur cum Dei gratia in manus sanctissimi domini nostri Leonis, qui super sanctam sedem Petri apostoli residet, pro parte pauperis discipuli sui Petri patriarchę Maronitarum ex monasterio Camibin in monte Libano servi fervorum Dei.

A Quo petleto, dicti oratores accesserunt ad sanctissimum dominum nostrum, & deosculari sunt ejus beatissimos pedes, & presentantes eidem sanctissimo domino nostro, nomine quo supra, debitam obedientiam & reverentiam. Quę præstita, dominus Marius de Peruschis procurator concilii, petiit instrumentum & instrumenta dictę obedientię.

Deinde revertendus pater dominus Ioannes episcopus Revalienfis, orator marchionis Brandeburgensis electoris imperii, ascendit ambonem, & legit schedulam disponentem circa modum prædicandi, cuius tenor talis est:

B *Leo episcopus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.*

Supernę majestatis præsidio, per cuius ineffabilem providentiam caelestia simul & terrena diriguntur, super gregem dominicum nobis commissum, speculatoris officium, quantum imbecillitati nostrę conceditur, exercentes, totaque mente nobiscum ipsi revolvētes, inter alia quamplura & magna ad nos etiam pertinere, ut minus prædicationis, quod in ecclesia Dei præcipuum ac perneccesarium, magnique fructus atque utilitatis, dummodo recte & ex sincera caritate erga Deum & proximum, præceptisque & exemplis sanctorum patrum, qui hæc profitentium cum fidei fundatione & propagatione plurimum ecclesię contulerunt, exerceatur: quippe quod redemptor noster primus fecit & docuit, & ejus præcepto & imitatione duodenus ille apostolorum numerus, quasi totidem cęli Dei veri gloriam enarrantes per orbem terrarum, universum genus humanum, quod sub peccati jugo vetusta servitute continebatur, sensim ab eorum tenebris educentes, & ad perpetuę salutis lucem excitantes, verbum ipsum in omnem terram & in fines orbis terrę, tum ipsi prius, tum deinde sui successores, longe lateque propagaverunt, altissimeque fundarunt, ut qui nunc tantum subeunt onus, meminisse debeant, creberrimeque secum revolvere, præter auctoritatis ipsius ac fundatoris Iesu Christi pientissimi redemptoris, Petri etiam & Pauli ceterorumque apostolorum & domini discipulorum se vices, quoad hoc officium, subire, ac sustinere. Sane fide dignorum relatione percepimus, quod nonnulli prædicatores nostris temporibus, quod dolenter referimus, non attendentes, se eorum, quos diximus, & insuper sanctorum ecclesię doctorum, aliorumque sacram theologiam profitentium, qui assistendo jugiter Christianis, ac se falsis prophetis rectam fidem subvertere anitentibus opposentes, ecclesiam militantem illam prius, per se talem cam esse manifestarunt, officium exercere, & non nisi utilia concurrenti eorum sermonibus populo ad vitiorum extirpationem, virtutum laudem, animarum denique salutem fidelium, meditanda & perficienda debere assumere, multa tamen & varia contra institutiones & exempla, quę diximus, quandoque etiam scandalosa populis prædicare, quod mentem certe nostram mirum in modum commovit, dnm nobiscum ipsi mente volvimus, quod illi officii immemores sui, in suis sermonibus non ad utilitatem audientium, sed ad suam potius ostentationem laborantes, vanis quorundam auribus blandiuntur, qui ad hoc jam devenisse apparent, ut verificetur dictum

Oratores & illustres domini temporales.

Reverendus pater dominus Christophorus Po- A
lignianensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Dignien-
sis.

Reverendus pater dominus Guarinus Nuceri-
nus.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapolla-
nus.

Reverendus pater dominus Galefius Bellunen-
sis.

Reverendus pater dominus Ioannes Dominicus
Terdonensis.

Reverendus pater dominus Iacobus Antonius
Sutrinus.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Ca- B
fertanus.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Au-
ximanus.

Reverendus pater dominus Ioannes Vrgellen-
sis.

Reverendus pater dominus Gabriel Gallinen-
sis.

Reverendus pater dominus Iannotius Troja-
nus.

Reverendus pater dominus Hieronymus Afcala-
nus.

Reverendus pater dominus Maximus Isernien-
sis.

Reverendus pater dominus Marius Aquinaten- C
sis.

Reverendus pater dominus Marcus Senogal-
liensis.

Reverendus pater dominus Matthæus sancti
Leonis.

Reverendus pater dominus Thomas Saonenfis.

Reverendus pater dominus Petrus Cervienfis.

Reverendus pater dominus Paulus Forosemprom-
nensis.

Reverendus pater dominus Pettus Castelli ma-
ris.

Reverendus pater dominus Paulus Nimosienfis.

Reverendus pater dominus Petrus Paulus Efi-
nus.

Reverendus pater dominus Philippus Bruma- D
rentis.

Reverendus pater dominus Petrus Acerranensis.

Reverendus pater dominus Racomanus Vena-
franensis.

Reverendus pater dominus Tranquillus Feren-
tinus.

Reverendus pater dominus Theficus Racanate-
nus.

Reverendus pater dominus Augustinus Perufi-
nus.

Reverendus pater dominus Altobellus Polentis.

Reverendus pater dominus Augustinus No-
bienfis.

Reverendus pater dominus Simon Ariminensis. E

Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.

Reverendus pater dominus Ioannes Sibiricen-
fis.

Reverendus pater dominus Paris Pisauriensis.

Reverendus pater dominus Iulianus Salutia-
rum.

Abbates, & generales ordinum.

Reverendus pater dominus sancti Sebastiani ex-
tra muros Urbis abbas.

Generales Vallis umbrosæ, sancti Francisci, sancti
Dominici, & sanctæ Mariæ Servorum.

Illustris dominus Laurentius de Medicis, nepos
præfati sanctissimi domini nostri secundum car-
nem, dux Vrbinatenfis.

Illustris dominus Albertus de Carpi, orator in-
victissimi imperatoris.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator
Catholici regis Hispaniarum.

Magnificus dominus Michael de Silva, orator
illustrissimi regis Portugallia; & quamplures
alii nobiles & milites Hierosolymitani.

Celebrata missa per reverendum dominum
Gabrielem archiepiscopum Dyrachiensem; &
cantato per reverendissimum in Christo patrem

& dominum dominum Marcum, sanctæ Mariæ
in Via lata diaconum cardinalem, euangelio se-
cundum Matthæum, incipiente, *Sedente Iesu* *Matth: 14.*

super montem Oliveti, &c. ac cantato hymno per
sanctissimum dominum nostrum, incipientē,

Veni creator Spiritus: ac peractis orationibus
confectis, oratores patriarchæ Maronitarum

montis Libani præstiterunt obedientiam nomi-
ne dicti patriarchæ sanctissimo domino nostro,

& præstiterunt quoddam mandatum in lin-
gua Chaldæa seu Atabica. Et præstita obedientia,

unus dictorum oratorum ascendit ambonem,
& legit dictum mandatum in lingua propria.

Deinde reverendus dominus Andreas secretarius
concilii ascendit ambonem, & legit dictum
mandatum interpretatum in lingua Latina, cu-
jus tenor sequitur, & est talis:

MANDATVM PATRIARCHÆ
Maronitarum.

*Gratias Deo reverenter agimus sub mundissimis
pedibus patris nostri sanctissimi Christi vicarii,
& domini pape Leonis decimi, qui vices beati
Petri veritatis petra gerit in terris, sedetque
super apostolicam sedem ipsius sanctissima bene-
dictionis super nos. Amen.*

Cogimur in divinas laudes erumpere, Deo-
que, a quo omne bonum, gratiarum actiones in-
desinenter agere, qui purissimæ sanctitatis vestrae
menti illabi dignatus est; eamque per inspiratio-
nem pulsare, ut nos per sanctum nuntium suum
fratrem Ioannem Franciscum de Potentia visi-
taret. Is enim fratre Francisco Reatino inter-
prete, & viam salutis nobis ostendit, & sancta
documenta reliquit: nempe quomodo sanctum
conficiatur chrisma, ex puro videlicet oleo &
balsamo, nihilque præter hæc immiscendum,
quo etiam tempore aquis salutaribus infantes
ablui debeant, & sacro baptismatis fonte renasci:
non sitque quadragesimus postulandus dies, si-
cut antea erroris tenebris involuti præstolari con-
suevimus, sed in octavo, vel etiam ante, cum ne-
cessitas exposulaverit: qua vero ratione iuxta
patrum & sanctæ Romanæ ecclesiæ instituta, ma-
trimonia contrahantur, quæ eadem impediunt:
ac sacri quoniam pacto conferantur ordines: qui-
bus item verbis in consecratione dominici cor-
poris ac sanguinis uti debeamus: & quod Spiritus
sanctus a Patre procedat & Filio, sicuti ab
unico principio & unica spiratione: & quod
Christianus, qui in hac vita sufficientem de suis
delictis poenitentiam non egit, ea functus ad
quemdam, divina permitte iustitia, ducatur
locum, qui purgatorium dicitur, ut ibidem, quo-
usque dignior sit caelum ascendere, maneat: &
quod

ANNO
CHRISTI
1516

i Thess. 5.

i. Ion. 4.

ri debere decernimus, ut hac ratione ad utilitatē A
populi prædicantes, & cum domino lucrifican-
tes, talentum, quod ab illo acceperant, superlu-
crari, & ejusdem gratiam & gloriam consequi
mereantur. Ceterum si quibusdam eorum domi-
nus futura quædam in Dei ecclesia inspiratione
quæpiam revelaverit, ut per Amos prophetam
ipse promittit, & Paulus apostolus prædicatorum
princeps, *Spiritum, inquit, nolite extinguere,*
prophetias nolite spernere, hos aliorum fabuloso-
rum, & mendacium gregi connumerari, vel aliter
impediti minime volumus. Extinguitur nam-
que ipsius gratia Spiritus, Ambrosio teste, si in-
cipientibus loqui fervor contradictione sopitur :
& tunc Spiritui sancto injuria certe fieri dicitur. B
Et quoniam res magni momenti est, eo quod non
de facile credendum sit omni spiritui, sed sint
probandi spiritus, teste apostolo, an ex Deo pro-
veniant, volumus, ut lege ordinaria res asserat
inspiraciones, antequam publicentur, aut populo
prædicentur, exnunc apostolicæ sedis examinari re-
servatæ intelligantur. Quod si sine moræ periculo
id fieri non valeret, aut urgens necessitas aliud
suaderet, tunc eodem ordine servato, ordinario
loci norificentur, ut ille adhibitis secum tribus
aut quatuor doctis & gravibus viris, hujusmodi
negotio cum eis diligenter examinato, quando id
expedire videbunt, super quo eorum conscientias
oneramus, licentiam concedere possint. Si qui
autem contra præmissorum aliquid committere
quidquam ausi fuerint, ultra pœnas contra tales a
jure statutas, excommunicationis etiam senten-
tiam, a qua non nisi a Romano pontifice, præter-
quam in mortis articulo constituti, absolvi pos-
sint, eos incurere volumus. Et ut eorum exem-
plo alii attentare similia minime audeant, eis præ-
dicationis etiam officium inreductum esse per-
petuo decernimus, non obstantibus constitutio-
nibus, ordinationibus, ac privilegiis & indulgis,
& literis apostolicis, ordinibus, & personis præ-
fatis, etiam in Mari magno comprehensis, ac
etiam a nobis forsan approbatis, innovatis, vel
etiam de novo concessis, quæ quo ad hoc nolu-
mus eis in aliquo suffragari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pagi-
nam nostri statuti, ordinationis, mandati, inhibi-
tionis, innovationis, approbationis, decreti &
voluntatis infringere, vel ei ausu temerario con-
trahere. Si quis autem hoc attentare præsumpserit,
indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum
Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incur-
surum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranen-
si sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno
incarnationis domini millesimo quingentesimo
decimosexto, xiv. Kalendas Januarii, pontifica-
tus nostri anno quarto.

Qua perlecta, petiti an placerent paternitatibus
suis contenta in schedula. Et omnibus unanimi-
ter placuerunt.

Postmodum vero reverendus pater dominus
Maximus episcopus Iherosolymitanus ascendit ambo-
nem, & legit schedulam, in qua continentur con-
cordata cum Christianissimo rege Francorum.
Cujus tenor sequitur, & est talis :

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam sacro approbante concilio.*

Divina disponente clementia, per quam reges
regnant, & principes imperant, in eminenti

apostolatus specula, & super gentes & regna me-
ritis licet imparibus constituti, animo revolven-
tes, quod est ea, quæ pro salubri & quieto regi-
mine regnorum, & ad pacem & justitiam popu-
lorum perpetua eorumdem regnorum stabilitate,
regibus præsertim de fide catholica & de repu-
blica Christiana & apostolica sede benemeritis;
laudabili & provida nostra ordinatione, cum ve-
nerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ec-
clesiæ cardinalibus concessa, ac ad effectum hu-
jusmodi gesta, statuta, ordinata, decreta, facta-
ve sunt, plenam roboris obtineant firmitatem :
illis nihilo minus interdum sacro approbante
concilio, nostræ innovationis, & approbationis
robur adjicimus, ut eo fitimus illibata perdurent,
quo sæpius erunt nostra auctoritate, ac etiam ge-
neralis concilii præsidio communita, efficacem-
que operam circa eorumdem conservationem libe-
nter adhibemus, ut reges & ipsorum regnorum
personæ, concessionibus, privilegiis, statutis, &
ordinationibus hujusmodi in domino plene
gaudentes, in pacis & tranquillitatis, ac amœni-
tatis dulcedine conquiescant, & in eorum solita
erga eandem sedem devotione ferventius perse-
verent. Nuper siquidem ut ecclesia sponsa nostra
in sancta unione conservaretur, & per Christi fi-
deles sacris canonibus a Romano pontifice & sa-
cris generalibus conciliis dumtaxat editis utere-
tur, quasdam constitutiones, quas de cetero
loco pragmaticæ sanctionis & contentorum in
ea, in regno Franciæ pro bono pacis & concor-
diæ, ac illius communi & publica utilitate cum
carissimo in Christo filio nostro Francisco Fran-
corum rege Christianissimo, dum Bononiæ cum
nostra curia essemus, tractatas, & cum eisdem fra-
tribus nostris diligenter examinatas, & de eorum
consilio cum præfato rege concordatas, & per ip-
sius regis legitimum procuratorem acceptatas, de
eorumdem fratrum consilio & unanimi consensu
statuimus & ordinavimus, prout in nostris literis
desuper confectis plenius continetur, quarum
tenor sequitur, & est talis :

D *Leo episcopus servus servorum Dei ad
futuram rei memoriam.*

Primitiva illa ecclesia in angulari petra a salva-
tore nostro Iesu Christo fundata, apostolorum
præconiis elata, martyrumque sanguine consec-
rata & aucta, ubi primum juvante domino per
orbem terrarum lacertos movere cepit, provide
attendens, quantum oneris humeris impositum
haberet, quot oves pascere, quot custodire, ad
quot etiam remotissima loca oculos intendere
oporteret, divino quodam consilio parochias in-
stituit, dioceses distinxit, episcopos creavit, &
metropolitanos præfecit, ut tanquam membra
capiti obsequentia, cuncta secundum ejus volun-
tatem salubriter in domino, & tanquam rivuli a
perenni fonte, Romana videlicet ecclesia, deti-
vantes, ne angulum quidem dominici agri ir-
rigatum dimitterent. Vnde sicut alii Romani
pontifices prædecessores nostri suo tempore omni
studio curarunt, ut dicta ecclesia uniretur,
& in sancta unione sine ruga & macula confer-
varetur, & omnes vepres ab eadem ecclesia abo-
lerentur, cui proprium est, divina opitulante
gratia, virtutes colere, & vitia radicitus extir-
pare: ita & nos tempore nostro, & præfati du-
rante concilio, ea facere & curare debemus,
quæ unioni & conservationi ejusdem ecclesiæ
conducere

NO
CRISTI
SIC
im. 4.

dictum Apostoli ad Timotheum ita scribentis: *Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria concroabunt sibi magistros prurientes auribus, & a veritate quidem audiunt avertent, ad fabulas autem convertentur: quorum falsas & inanes mentes, predicantes ipsi præfati, non modo in rectam veramque viam reducere minime student, sed illas majoribus etiam erroribus implicant, dum sine ulla canonum attestacione, vel reverentia, imo contra ipsas canonicas sanctiones, sacræ scripturæ sensum multifariam pervertentes, temereque ac perperam plerumque interpretantes, contra veritatem prædicare, terroresque ac minas, multaque mala prope diem asitura, jamque ingruentia, nulla proferus legitima ratione muniti, sed suo dumtaxat sensui obsequentes, comminantur, representant, adesseque asseverant, plerumque etiam vana quædam & inania, & alia huiusmodi populi ingerere, & quod enormius est, ab æternitatis lumine, & sancti Spiritus admonitione aut infusione illa se habere asserere audent: Cumque ii sub confistorum miraculorum mendaciis varios errores fraudesque disseminent, denique populos, quos in evangelica doctrina scdulo instruere, & in vera fide detinere & conservare deberent, sermones suos a sensu & præceptis universalis ecclesiæ retrahentes, a sacrisque constitutionibus, quas maxime sequi debent, deviantes, auditores suos amovent ac longe faciunt a salute. Per hæc namque & alia huiusmodi simpliciores homines, ut ad deceptionem procliviores, a via salutis & obedientia Romanæ ecclesiæ deviantes, in errores varios per facile inducuntur. Propterea Gregorius huius muneris peritissimus, & fervore caritatis incensus, prædicatores vehementer hortatur & monet, ut dicturi ad populum prudentes cautique accedant, ne dicendi impetu rapti, verborum erroribus quasi jaculis audientium corda configant, & cum sapientes fortasse videri desiderant, decepti, speratæ virtutis compagem insipienter discendant. Sæpe namque verborum effectus amittitur, cum loquacitate importuna, vel incauta, audientium corda levigantur. Et sane in nullo alio rudem ii plebem majori damno scandaloque afficiunt, quam cum vel tacenda prædicant, vel falsa & inutilia docendo, eam in terrorem inducunt. Quæ quoniam huic sacræ religioni divinitus instituta, ut nova & aliena, omnino contraria esse noscuntur, gravi certe accuratoque sunt examine digna, ne scandalum populo Christiano, & suorum auditorum, ac aliorum animabus in teritum pariant. Nos igitur sanctæ Dei ecclesiæ (cui disponente domino præsidemus, quæ quidem una est, & unum Deum prædicat, colit, ac unam fidem firmiter & sincere confitetur, juxta illud prophetæ vaticinium: *Qui habitare facit unus moris in domo*) uniformitatem, quantum cum Deo possumus posthabitam reducere, & retentam conservare, quique populo verbum Dei prædicant, tales esse cupientes, ut eorum prædicatione Dei ecclesiæ nullum scandalum patiatur, & si qui corrigibiles sunt, ab his, quæ proximis nostrisque temporibus præsumperunt, cum nonnullos eorum præter illa quæ diximus, in prædicationibus non viam amplius domini in virtute docentes, non euangelium, ut deberent, explanantes, sed conficta miracula & nova ac falsa vaticinia, aliaque levia & ab anilibus fabulis parum distantia, magnumque scandalum parientia, nulla devotionis*

Concil. general. Tom. XIV.

A & auctoritatis, ejusque improbantis ac repellentis hæc debita ratione, vastis clamoribus imprimere ac suadere ubique conantes, & ne pontificali quidem dignitate fulgentibus, & aliis ecclesiæ prælatibus parcentes, quibus potius honorem ac reverentiam exhibere deberent, sed in eorum personas ac statum audaciter ac temere invehi consuevisse, & alia huiusmodi commisisse constat, in futurum abstineant, ut tam periculosum contagiosumque malum, ac mortifera pestis radicitus evellatur, & arefactum ita penitus deleatur, ut nec memoria ejus remaneat: sacro approbante concilio, statui- mus & ordinamus, ut nullus tam clericus sæcularis, quam cujuscumque etiam mendicantium ordinis regularis, aut quisvis alius ad quem facultas prædicandi, tam de jure quam de consuetudine vel privilegio aut alias pertinet, ad huiusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorem suum respectively diligenter examinatus (in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus) ac morum honestate, ætate, doctrina, probitate, prudentia, & vitæ exemplaritate ad illud aptus, & idoneus reperiat, & hic, quocumque postea prædicaturus accesserit, de huiusmodi examine & idoneitate sua per literas authenticas, seu alias sui examinantis approbatorisque episcopis & aliis locorum ordinatis fidem legitime faciat. Mandantes omnibus qui hoc onus sustinent, quique in futurum sustinebunt, ut euangelicam veritatem, & sanctam scripturam juxta declarationem, interpretationem, & ampliationem doctorum, quos ecclesiæ vel usus diuturnus approbavit, legendosque hæcenus recepit, & in posterum recipiet, prædicent & explanent: nec quidquam ejus proprio sensui contrarium, aut dissonum adjiciant, sed illis semper insistant, quæ ab ipsius sacræ scripturæ verbis, & præfatorum doctorum interpretationibus, rite & sane intellectis, non discordant. Tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel Antichristi adventum, aut certum diem judicii prædicare, vel asserere nequam præsumant, cum Veritas dicat, non esse nostrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: ipsosque qui hæcenus similia asserere ausi sunt, mentirosos; ac eorum causa reliquorum etiam recte prædicantium auctoritati non modicum detractum fuisse constat: inhibentes omnibus & singulis clericis sæcularibus vel regularibus præfatis, ceterisque cujuscumque status, gradus, & ordinis existant, qui hoc onus assument, ne de cetero in sermonibus suis publicis, alia quæque futura ex literis sacris constanter prædicere, nec illa a Spiritu sancto vel divina revelatione se habuisse affirmare, & alienas inanesque divinationes asseverando, aut alio quocumque modo tractando assument, sed ex divina vocis præcepto euangelium omni creaturæ cum vitiorum detestatione, & virtutum commendatione enucleent & declarent, & pacem ac dilectionem mutuum a redemptore nostro tantopere commendatam ubique foventes, non scindant vestem inconsutilem Christi, sed ab episcoporum & prælatorum, ac aliorum superiorum, eorumque status scandalosa detractio, quos coram vulgo, & laicis non modo incaute, sed etiam intemperanter reprehendit & mordent, & ab eis male gestorum expressis quandoque non omnibus aperta & manifesta redargutione abstineant. Denique constitutionem felicis recordationis Clementis papæ V. quæ incipit, Religiosisquam tenore præsentium innovamus & approbamus, inviolabiliter ab eis observari

T ri debere

A N N O
C H R I S T I
1516.

ecclesias sic vacantes nominare, per nos & successores seu sedem huiusmodi de persona sic nominata eidem ecclesie minime provideri debeat, sed teneatur idem rex infra tres alios menses a die recusationis personæ nominatæ non qualificatæ, sollicitatori nominationem non qualificatam prosequenti, consistorialiter factæ, intimandæ computandos, alium supra dicto modo qualificatum nominare: alioquin ut dispendiosæ ecclesiarum huiusmodi vacationi celeriter consulatur, ecclesiæ tunc sic vacanti, per nos & successores nostros, seu sedem huiusmodi de persona, ut præfertur, qualificata, nec non ecclesiis per obitum apud sedem prædictam vacantibus semper, nulla dicti regis præcedente nominatione, libere provideri possit, decernentes, electiones contra præmissa artentatas, ac provisiones per nos & successores nostros, seu sedem huiusmodi factas, nullas & invalidas existere. Consanguineis tamen præfati regis, ac personis sublimibus ex causa rationabili & legitimâ, in nominatione & apostolicis literis exprimenda, nec non religiosis mendicantibus reformatis, eminentis scientiæ, & excellentis doctrinæ, qui iuxta sui ordinis regularia instituta ad gradus huiusmodi assumi non possint, sub prohibitione præmissa minime comprehensis, sed de eorum personis dictis ecclesiis pro tempore vacantibus, ad dicti regis nominationem per nos & successores nostros seu sedem huiusmodi, libere provideri possit; Monasteriis vero & prioratibus conventualibus & vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli. Quapropter, servati & confirmationes electionum huiusmodi solemniter peti consueverunt, in regno, Delphinatu & comitatu, huiusmodi nunc, & pro tempore etiam per similem cessionem vacantibus, illorum conventus ad electionem seu postulationem abbatis seu prioris, procedere non possint, sed idem rex illorum occurrente huiusmodi vacatione, religiosum ejusdem ordinis in ætate viginti trium annorum ad minus constitutum, infra simile tempus sex mensium, a die vacationis monasteriorum & prioratuum huiusmodi computandorum, nobis & successoribus nostris, aut sedi huiusmodi nominare, & de persona per regem huiusmodi monasterio vacanti nominatæ, per nos & successores nostros, seu sedem huiusmodi, provideri: Prioratus vero, personæ ad illum per eundem regem nominatæ, conferri debeat. Si vero idem rex presbyterum sæcularem, aut religiosum alterius ordinis, aut minorem viginti trium annorum, vel alias inhabilem, nobis, aut successoribus nostris infra dictum semestre, seu sedi huiusmodi nominaret, talis nominatus recusari, & nullatenus sibi provideri debeat: sed rex ipse infra trimestre a die recusationis supra dicto modo intimandæ computando, alium modo supra dicto qualificatum monasterio seu prioratu tunc vacanti nominare, & de persona ad monasterium nominata, illi providere: ad prioratum vero nominato, prioratus ipse per nos & successores nostros, seu sedem prædictam conferri debeat. Alioquin dictis novem mensibus effluxis, nulla, seu de persona minus idonea, & modo præmissa non qualificata facta nominatione, ac etiam vacantibus apud sedem prædictam, semper etiam nulla dicti regis expectata nominatione, per nos, & successores nostros, seu sedem prædictam, monasteriis provideri: prioratus vero, personis,

ut præfertur, qualificatis dumtaxat conferri libere possint. Electiones autem & illarum confirmationes, nec non provisiones per nos & successores nostros & sedem prædictam contra præmissa pro tempore factas, nullas, irritas, & inanes esse decernimus. Per præmissa tamen non intendimus in aliquo præjudicare capitulis ecclesiarum, & conventibus monasteriorum & prioratuum, huiusmodi privilegia a sede apostolica proprium eligendi prælatum obtinentium, quo minus ad electionem episcoporum ac abbatum & priorum, iuxta privilegia eis concessa, libere procedere possint, iuxta formam in eorum privilegiis contentam; & si in eorum privilegiis forma aliqua expressa non fuerit, tunc formam concilii generalis, Quia propter, servare teneantur, dommodo de privilegiis sibi concessis huiusmodi, per literas apostolicas seu alias authenticas scripturas docuerint, omni alia specie probationis eis in hoc adempta. Volumus quoque & ordinamus, quod in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis, de cetero non dentur aliqua gratia expectativæ, ac speciales vel generales reservationes ad vacatura beneficia, per nos & sedem prædictam non fiant: & si de facto per importunitatem, aut alias, a nobis & successoribus nostris & sede prædicta emanaverint, illas irritas & inanes esse decernimus. In cathedralibus tamen, metropolitanis & collegiatis ecclesiis, in quarum statutis caveretur expresse, quod nullus ibidem dignitatem, personatum, administrationem vel officium obtinere possit, nisi in illis actu canonicus existat, canonicos ad effectum dumtaxat inibi obtinendum dignitatem, personatum, administrationem vel officium huiusmodi, & non consequendum primam præbendam vacaturam, creare posse intendimus. Statuimus insuper, quod ordinarius collator in unaquaque cathedrali, ac etiam metropolitana ecclesia canonicatum & præbendam theologalem inibi consistentem, conferre teneatur uni magistro seu licentiato, aut baccalauto formato in theologia, qui per decennium in universitate studii generalis privilegiata studuerit, ac onus residentie, lecturæ & prædicationis actu subire voluerit, quique bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas, impedimento cessante legitimo, legere debeat, & quoties ipsum in huiusmodi lectura deficiere contigerit, ad arbitrium capituli per subtractionem distributionum totius hebdomadæ puniri possit, & si residentiam defecerit, de illis alteri provideri debeat. Et ut liberius studio vacare possit, etiam si absens fuerit a divinis, habeatur pro præsentem, ita ut nihil perdat. Præfati quoque ordinarii, collatores seu patroni ecclesiastici, quicumque fuerint, ultra dictam præbendam theologalem, quam, ut præfertur, qualificato conferre teneantur, tertiam partem omnium dignitatum, personatum, administrationum & officiorum, ceterorumque beneficiorum ecclesiasticorum, ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris literatis, graduatis, & per universitates nominatis hoc modo, videlicet primo mense post præsentium acceptationem, & earundem publicationem præfati ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem,

In concilio
Lateranensi
sub Innocentio
III. cap. 2.

conducere videntur. Ea propter omnes spinas, quæ unioni huiusmodi obstitunt, & segetem domini pullulare non sinunt, rollere prorsus & extirpare, ac virtutes in vinea domini inferere satagimus. Sane inrer arcana nostræ mentis revolventes, quot tractatus inter piæ memoriæ Pium II. Sixtum IV. Innocentium VIII. Alexandrandum VI. & Iulium II. Romanos pontifices prædecessores nostros, & claræ memoriæ reges Franciæ Christianissimos super abrogatione certæ constitutionis in dicto regno Franciæ vigentis, quæ pragmatica vocatur, habiti fuerunt, & licet Pius II. præfatus, nuntiis ad claræ memoriæ Ludovicum XI. Franciæ regem Christianissimum destinatis, tantis eidem persuaserit rationibus, ut rex ipse pragmaticam sanctionem huiusmodi, tamquam in seditione & schismatis tempore natam, suis patentibus literis abrogaverit, tamen huiusmodi abrogatio, nec etiam literæ apostolicæ præfati Sixti super concordata cum oratoribus præfati regis Ludovici ad præfatum Sixtum prædecessorem destinatis habita, expeditæ per prælatos, & personas ecclesiasticas dicti regni receptæ fuerunt, nec ipsi prælati & persone ecclesiasticæ illis parere, nec monitis Innocentii & Iulii prædictorum aures præbere, sed eidem pragmaticæ constitutioni inhaerere voluerunt. Vnde præfatus Iulius prædecessor in præfenti concilio Lateranensi universalem ecclesiam repræsentante, per eum legitime indicto, abrogationis pragmaticæ sanctionis huiusmodi negotium, & illius discussionem venerabilium fratrum suorum cardinalium, de quorum numero tunc eramus, & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discussorum sibi & eidem concilio faciendam commisit, Gallicoque prælatos, capitula ecclesiasticum, & monasteriorum conventus, ac parlamenta, & laicos illis faventes, cuiuscumque dignitatis, etiam si regalis existerent, sanctione prædicta utentes, seu illam approbantes, omnesque & singulos alios sua communiter vel divisim inrerere putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus non pateret accessus, in certis ecclesiis tunc expressis affigendum, moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum, ad comparendum coram eo in concilio præfato, causamque dicendum, quare sanctio præfata in concernentibus auctoritatem, dignitatem, & unitatem ecclesiæ Romanæ & apostolicæ sedis, factorumque canonum, & ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari, decerni, & abrogari non deberet. Et cum super his in forma iuris in præfato concilio Lateranensi procederetur, dictusque Iulius prædecessor (sicut domino placuit) rebus fuisset humanis exemptus. nosque divina favente clementia ad summum apostolatus apicem assumpti fuissimus, & contra prælatos, capitula, conventus, & personas huiusmodi ad nonnullos actus processissimus, tandem considerantes pacem esse vinculum caritatis, & spiritualem virtutem, qua salvamur, dicente domino: *Qui biberit aquam, quam ego dabo ei bibere, non sitiet in æternum*: & quod in pace constat salus universorum, Cassiodoro testante; omni quippe regno desiderabilis debet esse tranquillitas, in qua & populi proficiunt, & utilitas gentium custoditur: matura deliberatione cognovimus, non per nuntios aut legatos nostros, sed in præstatione obedientiæ filialis, quam carissimus in Christo filius noster Franciscus Francorum rex Christianis-

Concil. general. Tom. XIV.

A
simus personaliter nobis præstitit, hæc cum maiestate sua coram discurre, eamque paternis honorari monitis, ut ad laudem Dei & sui honorum, prompto animo libens ac volens dictæ pragmaticæ sanctioni abrenunciare, & secundum canones & constitutiones sanctæ Romanæ ecclesiæ, quemadmodum ceteri Christiani vivere, mandatis apostolicis & provisionibus quæ a sede apostolica pro tempore emanarent, parere & obedire veller: & cum ex electionibus, quæ in ecclesiis cathedralibus & metropolitanis ac monasteriis dicti regni, a multis annis citra fiebant, grandia animarum pericula provenirent, cum pleræque per abusum
B
sæcularis potestatis, nonnullæ vero præcedentibus illicitis, & simoniaciis actionibus, aliæ particulari amore & sanguinis affectione & non sine perjurii reatu fierent, cum electores ipsi, etiam si ante electionem per eos faciendam, magis idoneum, & non cum, quem promissione aut datione alicujus rei temporalis, seu prece vel precibus per se vel alium interpositis, electionem procurare didicissent, eligere sponte jurarent, juramentum huiusmodi non servarent, sed contra proprium huiusmodi juramentum in animæ suæ præjudicium venirent, ur nobis notorie constat ex crebris absolutionibus, & rehabilitationibus a nobis & prædecessoribus nostris petitis & obtentis: Idem Franciscus rex nostris paternis monitis, tamquam verus obedientiæ filius parere volens, ram pro bono obedientiæ, in qua magnum meritum vere consistit, quam pro communi, & publica regni sui utilitate, in locum dictæ pragmaticæ sanctionis, ac singulorum capitulorum in ea contentorum constitutiones infrascriptas invicem tractatas, & cum fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus diligenter examinatas, & de eorum consilio cum præfato rege concordatas, per dilectum filium Rogerium Barnæ regium advocatum oratorem suum, ad hoc ab eodem Francisco rege ad nos destinatum, habentem ad hoc speciale & sufficiens mandatum, accepit; de eorumdem fratrum consilio & unanimi consensu, ex certa nostra scientia, & potestatis plenitudine statimus & ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus loco dictæ pragmaticæ constitutionis ac omnium & singulorum capitulorum in ea contentorum, in dicto regno, Delphinatu, & contratu Dientiæ Valentiniensi infra scriptæ observentur constitutiones: Videlicet, quod cathedralibus & metropolitanis ecclesiis in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis nunc & pro tempore, etiam si per cessionem in manibus nostris & successorum nostrorum Romanorum pontificum canonice intrantium sponte factam vacantibus, illarum capitula & canonici, ad electionem seu postulationem inibi futuri prælati, procedere non possint: sed illarum occurrente huiusmodi vacatione, rex Franciæ pro tempore existens unum gravem magistrum seu licentiatum in theologia, aut in utroque, seu in altero iurium doctorem, aut licentiatum, in universitate famosa, & rigore examinis, & in vigesimo septimo suæ ætatis anno ad minus constitutum, & alias idoneum, infra sex menses a die vacationis ecclesiarum earumdem computandos, nobis & successoribus nostris Romanis pontificibus, seu sedi prædictæ nominare, & de persona per regem huiusmodi nominata, per nos & successores nostros, seu sedem prædictam provideri: & si contingeret, præfatum regem, personam taliter non qualificatam ad dictas

Tij ecclesias

ANNO
CHRISTE
1516.

mere teneantur: alioquin literæ nominationis huiusmodi, eo ipso nullæ sint & esse censeantur. Si quis vero ex dictis qualificatis, graduatis simplicibus, aut nominatis, tempore vacationis beneficii in mensibus eis deputatis vacantis, duas obtineat præbendas, in cathedralibus etiam metropolitans, aut collegiatis, seu dignitatem vel præbendam, vel aliud beneficium seu alia beneficia, quorum insimul vel cuius fructus, redditus & proventus tempore residentie, & horis divinis interessendo, ad summam ducentorum florenorum auri de camera ascenderent, beneficium, in vim gradus seu nominationis huiusmodi, tunc petere seu consequi non possit. Et insuper, quod tam graduati simplices, quam nominati, beneficia in mensibus eis assignatis vacantia, petere & consequi possint secundum propriam personæ concordantiam & conformitatem, videlicet, sæculares sæcularia, & religiosi regularia beneficia ecclesiastica, ita quod sæcularis nominatus, beneficia regularia in mensibus deputatis, vacantia prætextu cuiusvis dispensationis apostolicæ, & contra religiosus beneficia sæcularia, petere aut consequi minime possint. Quodque beneficia simpliciter vel ex causa permutationis in mensibus, graduatis simplicibus & nominatis assignatis vacantia eis non sint affecta nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat, simpliciter vero vacantia beneficia huiusmodi personis idoneis per ipsos ordinarios libere conferri possint.

Statuimus quoque, quod parochiales ecclesiæ, in civitatibus aut villis mutatis existentes, non nisi personis modo præmissis qualificatis, aut saltem qui per tres annos in theologia vel altero iurium studuerint, seu magistris in artibus, qui in aliqua universitate privilegiata studentes, magisterii gradum adepti fuerint, conferantur. Moneamus autem præfati regni universitates, sub pœna privationis omnium & singulorum privilegiorum, a nobis & sede apostolica obtentorum, nec collatoribus seu patronis ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos, qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus, & non per saltum, pro vestri fuerint. Quod si fecerint, ultra nullitatis pœnam, quam in præfatarum nominationum literis declaramus, universitates ipsas nominandi privilegio ad tempus, secundum culpæ qualitatem, suspendemus.

Si quis autem graduatorum aut nominatorum in mensibus deputatis a collatoribus ordinariis, aut personis ecclesiasticis, beneficium vacans in vim gradus aut nominationis petierit, & collatorem ordinatum in vim præfati gradus aut nominationis in processu posuerit, & aliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnorum, & interese condemnationem, a fructibus sui gradus & nominationis privandum esse decernimus: eodemque vinculo collatores ordinarios & patronos ecclesiasticos, quibus graduati & nominati debite, ut supra, qualificati, suos gradus & nominationis literas insinuaverint, adstringimus, ut beneficia ad eorum collationem vel præsentationem spectantia, in mensibus graduatorum simplicium & nominatorum vacantia, statibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis, illa prosequentibus, aliis, quam graduatis aut nominatis conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus, illo

anno ad collationem eorum ac præsentationem liberam spectantibus. Statuimus quoque & ordinamus, quod quilibet Romanus pontifex semel dumtaxat tempore sui pontificatus licet in forma mandati, iuxta formam inferius annotatam, & non ultra dare possit hoc modo, videlicet unum collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno: habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum & ultra, in duobus beneficiis dumtaxat gravare possit; ita tamen, quod in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata collatorem unum pro tempore in duabus præbendis non gravet. Et ut obvietur litibus quæ occasione literarum mandatorum huiusmodi oriri possent, mandata huiusmodi sub forma, quæ est inferius annotata, dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in cancellaria apostolica publicari, & in illius quinterno registrari mandamus: declarantes, prosequentibus huiusmodi mandata, quoad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præterendos esse, nosque & successores nostros iure præventionis, dignitates, personatus, administrationes & officia ceteraque beneficia ecclesiastica, sæcularia, & quorumvis ordinum regularia, quæcumque & quomodocumque qualificata, tam in mensibus graduatis, simplicibus & nominatis, quam ordinariis collatoribus præfatis assignatis, vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa, libere conferre.

Statuimus insuper, quod in provisionibus, quas personis quibusvis de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis, per nos & successores nostros, ac sedem prædictam, etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas, ac monasteria, ut obtenta per eos beneficia retinere possint, si fieri contigerit, illorum verus annuus per florenos, aut ducatos auri de camera, aut libras Turonensis, seu alterius monete, valor secundum communem æstimationem exprimi debeat: alioquin gratiæ ipsæ sint ipso iure nullæ.

Statuimus quoque & ordinamus, quod in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis, omnes & singulæ causæ, exceptis maioribus in iure expresse denominatis, apud illos iudices in partibus, qui de iure aut consuetudine præscripta, vel privilegio illarum cognitionem habent terminari & fini debeant. Et ne sub umbra appellationum, quæ nimium & nonnuquam frivole interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad prorogationem litium sæpe multiplicati, in iustis vexationibus materia præbeatur: volumus, quod si quis offensus, coram suo iudice iustitiæ complementum habere non possit, ad immediatum superiorem, etiam ad nos & successores nostros, vel sedem prædictam, omisso medio, nec a gravamine in quacumque instantia ante definitivam sententiam quomodo libet appelletur: nisi fortitan tale gravamen extiterit, quod in definitiva reparari nequirit, & eo casu, non nisi ad immediatum superiorem liceat appellari. Si quis vero immediate subiectus sedi apostolicæ, ad eandem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per scriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive, si ab illis appellati contigerit, nisi propter defectum denegetur iustitiæ, aut iustum metum: & tunc committi debeat in partibus

convicinis

præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem, ut præfertur, spectantia graduatis hujusmodi, qui literas suorum graduum cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero, quæ in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa juxta juris communis dispositionem personis idoneis libere conferre, seu personas idoneas ad illa præsentare possint. Beneficia autem, quæ in quarto mense vacare contigerit, viris graduatis per universitatem nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, conferre seu præsentare teneantur. Beneficia vero, quæ quinto mense & sexto vacare contigerit, simili modo personis idoneis libere conferre, seu personas ad illa præsentare possint. Beneficia autem quæ septimo mense vacare contigerit, graduatis, qui simili modo literas gradus cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero quæ octavo & nono mensibus vacare contigerit, pari modo personis idoneis conferre, seu personas idoneas ad illa præsentare teneantur. Beneficia autem, quæ mense decimo vacare contigerit, graduatis nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, per eosdem ordinarios conferri, seu ipsi ad illa præsentari debeant. Beneficia autem quæ undecimo & duodecimo mensibus vacare contigerit, per eosdem ordinarios personis idoneis juxta juris communis dispositionem conferri, seu ipsi ad illa præsentari debeant.

Si quis vero cuiuscumque status, etiam si cardinalatus, patriarchalis, archiepiscopalis aut pontificalis, vel alterius cuiuslibet dignitatis contra prædictum ordinem & qualificationes superius ordinatas, de dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis, seu quibusvis aliis beneficiis ecclesiasticis hujusmodi aliter, quam modo præmissis disposuerit, dispositiones ipsæ sint ipso jure nullæ: collationesque & provisiones ac dispositiones illorum ad immediatum superiorum devolvantur, qui eisdem personis modo præmissis qualificatis providere teneantur. Et si contravenierit, ad alium superiorem devolvatur provisio & præsentatio hujusmodi graduum, donec ad sedem apostolicam fiat devolutio. Præterea volumus, quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici præfati, qui dignitates, personatus, administrationes & officia ac beneficia, in mensibus graduatis & nominatis assignatis, vacantia, illis graduatis simplicibus aut nominatis illa conferre, aut ad illa eos dumtaxat præsentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens, decennium in magistris seu licentiatibus aut baccalaureis in theologia, septennium vero in doctoribus seu licentiatibus in iure canonico, civili, aut medicinis: quinquennium autem, in magistris seu licentiatibus in artibus cum rigore examinis a logicalibus inclusivè, aut in altiori facultate: sexennium autem, in baccalaureis simplicibus in theologia: quinquennium vero, in baccalaureis juris canonici aut civilis, in quibus baccalaureis juris canonici aut civilis, si ex utroque patente nobiles fuerint, triennium esse decernimus. Præfati quoque graduati & nominati, collatoribus ordinariis live patronis ecclesiasticis semel vacationem beneficii de literis, gradus seu nominationis, & de præfato tempore studii, per literas patentes universitatis, in qua studuerint, manu scriptæ & sigillo universitatis si-

Concil. general. Tom. XIV.

gnatas, fidem facere teneatur. Cum vero probatio nobilitatis fieri deberet ad effectum, ut nobiles ipsi gaudere possint beneficio minoris temporis studii, tunc nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in iudicio coram iudice ordinario loci in quo est natus ille, de cuius nobilitate ex utroque parente constare debet, etiam in partibus absentia probari possit: teneanturque præfati graduati, tam simplices, quam nominati, patronis ecclesiasticis aut collatoribus ordinariis, quibus gradus aut nominationis literas hujusmodi insinuare deberent, literas suorum gradus & nominationis, certificationis, temporis studii, & attestationis nobilitatis duplicatas dare, ac singulis annis, tempore quadragesimæ, per se vel procuratorem suum, collatoribus, nominatoribus, seu patronis ecclesiasticis, aut eorum vicariis, eorum nomina & cognomina insinuare, & eo anno quo præfatum insinuationem facere omiserint, beneficium in vim gradus aut nominationis hujusmodi petere non possint. Et si collatoribus ordinariis, aut patronis ecclesiasticis in mensibus deputatis graduatis simplicibus, aut graduatis nominatis, non esset graduatus aut nominatus, qui diligentias præfatas fecerint, collatio seu præsentatio per collatorem seu patronum ecclesiasticum etiam eisdem mensibus facta alteri quam graduato vel nominato, non propter hoc irrita censetur, si tamen graduatus simplex aut beneficium post insinuationem gradus aut nominationis in mensibus eis assignatis vacans petierit, & inter suam insinuationem & præfatum requisitionem non supervenerit quadragesima, in qua nomen & cognomen insinuare debuerit, ad beneficium sic vacans eum capace, ipsumque illud consequi posse & debere decernimus.

Statuimus quoque & ordinamus, quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici præfati inter graduatos, qui literas gradus cum tempore studii & attestatione nobilitatis debite insinuaverint, quoad beneficia in mensibus eis deputatis vacantia, gratificare possint illum ex eis, quem voluerint: quo vero ad beneficia in mensibus graduatis nominatis deputatis, antiquiori nominato conferre, seu antiquiorem nominatum, qui literas nominationis, temporis, studii & attestationis nobilitatis, debite insinuaverit, præsentare, seu nominare teneantur. Concurrentibus autem nominatis ejusdem anni, doctores licentiatibus, licentiatibus baccalaureis, demptis baccalaureis formatis in theologia, quos favore studii theologici, licentiatibus in iure canonico, civili, aut medicina, præferendos esse decernimus: Baccalaureos juris canonici aut civilis, magistris in artibus præferri volumus. Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diversis facultatibus, doctorem theologum, doctorem in iure, doctorem in iure canonico, doctorem in iure civili, doctorem in iure civili, doctorem in medicina præferendos esse decernimus. Et idem in licentiatibus, & baccalaureis servari debere volumus. Et si in eisdem facultate & gradu concurrerent, ad datam nominationis seu gradus recurrendum esse volumus. Et si in omnibus his concurrerent, tunc collator ordinarius inter eosdem concurrentes gratificare possit. Volumus autem, quod nominati literas nominationis ab universitatibus, in quibus studuerint, obtinentes in nominationum literis beneficia per eos possessa, & eorum verum valorem exprime-

T iij mere

ANNO
CHRISTI
1516.

Pro huiusmodi autem divini observantia præcepti hi, ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis omni studio laborent. Statuimus insuper, quod ad vitandum scandala & multa pericula, subveniendumque conscientis timoratis, quod nemo deinceps a communicatione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque sententiæ aut censuræ ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine vel a jure generali promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, vel interdictum ecclesiasticum observare: nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura huiusmodi, fuerit vel contra personam, collegium, universitatem ecclesiasticam, aut locum certum, aut certam a iudice publicata, & denunciata specialiter & expressè, aut si nororic in excommunicationis sententiam constitit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari, cum a communione illius abstinere volumus juxta canonicas sanctiones. Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendimus in aliquo relevari, nec eis quomodolibet suffragari. Et quoniam ex indifcreta interdictorum promulgatione multa consueverint scandala evenire, statuimus, quod nulla civitas, opidum, castrum, villa, aut locus ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut domini, seu rectoris vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cujuscumque private personæ, huiusmodi loca interdicti nequaquam possint auctoritate quacumque ordinaria vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denunciata, seu in ecclesia publicata, aut domini seu rectoris vel officiales ipsorum locorum, auctoritate iudicis requisiti, huiusmodi personam excommunicatam, infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum ejecta, recedente vel satisfaciente, mox divina resumantur. Quod etiam in pendentibus locum habere decernimus. Nec non constitutionem de eorundem fratrum nostrorum consilio editam, quam cum irritanti decreto statuimus, decernimus & ordinamus, quod ex tunc de cetero perpetuis futuris temporibus de cessione regiminis & administrationis ecclesiarum & monasteriorum, facta per eos qui ecclesiis, & monasteriis ipsis præerunt, seu illa in administrationem seu commendam, aut ut aliis unita, aut alias obtinebant, seu resignatione aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, seu cessione juris in eis vel ad ea quomodolibet competentis, aut privationis vel depositionis, aut censuratum fulminationem, etiam in literis apostolicis, a no bis & sede apostolica, etiam motu proprio pro tempore emanatis, quæ in manibus Romani pontificis factæ dicerentur, contentis, etiam si super illis narrantis fundaretur intentio constare & apparere deberet per publicæ instrumenta, vel documenta authentica: alioquin tam in iudicio, quam extra illud, narrativa, & assertionibus huiusmodi in præjudicium tertii minime dari, nec ex illis alicui præjudicium asserti debere, nisi de huiusmodi narrativa & assertionem etiam in literis apostolicis facta, altero ex præmissis modis doceretur: innovamus, illamque perpetuis futuris temporibus inviolabi-

liter observari mandamus. Et quia ad supradictam concordiam cum præfato Francorum rege, ob illius sinceram devotionem, erganos & sedem prædictam ostensam, cum ad præstandam nobis reverentiam & filialem obedientiam, ad civitatem nostram Bononiensem personaliter accessit, consentimus, illamque inviolabiliter observari desideramus, illam veri contractus & obligationis inter nos & sedem apostolicam prædictam ex una, & præfatum regem & regnum suum ex altera partibus legitime initi vim & robur obtinere: ac illi & presentibus in aliqua sui parte per quascumque literas, & gratias, per nos & successores nostros desuper concedendas, derogari: clausulamque cum earumdem derogatione presentium latissime extendenda, ac quod eadem presentes literæ, & earum tenor pro expressis habeantur in quibusvis supplicationibus pro tempore signatis, appositam, nihil penitus operari: & illius vigore in literis apostolicis super ipsis supplicationibus consciendis, quidquam, per quod presentibus aut alicui particula de contentis in eis derogaretur, seu derogari videretur, narrari non possit: & sic per quoscumque iudices & commissarios, etiam caufatum dicti palatii apostolici auditores, & præfate Romanæ ecclesie cardinales in quibusvis causis super præmissis vel eorum aliquo pro tempore motis, iudicati, definiti & sententarij debere, sublata eis aliter sententiandi & definiendi omnimoda facultate & auctoritate: nec non irritum, & inane, quidquid fecus super his, vel eorum aliquo a quoquam quavis auctoritate etiam per nos & successores nostros præfatos, scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Volumus autem, quod si præfatus rex presentes literas, ac omnia & singula in eis contenta, quæ in prima futura sessione presentis concilii Lateranensis approbati, & confirmari facere promissimus, infra sex menses a die approbationis, & confirmationis computandos, non approbaverit & ratificaverit, ea & perpetuis futuris temporibus in regno suo, & omnibus a his locis, & dominiis dicti regni, per omnes prælatos & alias etiam ecclesiasticas personas, ac curias parlamentorum legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum, & de acceptance, lectione, publicatione, juramento & registratione prædictis, infra prædictum tempus per omnium & singulorum supradictorum patentes literas aut authenticas scripturas nobis non transmiserit, aut nuntio nostro apud ipsum regem existentem, per eum ad nos destinandas non consignaverit, & deinde singulis annis etiam legi, prout alix ipsius Francorum regis constitutiones & ordinationes, quæ in vitio sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, presentes literæ & inde secuta quæcumque, sint cassa & nulla, nulliusque roboris vel momenti. Et cum omnium, quæ in regno, Delphinatu & comitatu prædictis agantur, notitiam non habeamus, consuetudines, statuta, seu usus libertati ecclesiasticæ, & auctoritati sedis apostolicæ quomodolibet præjudicantia, si qua in regno, Delphinatu & comitatu prædictis alias, quam in præmissis existant, non intendimus nobis, & eidem sedi in aliquo præjudicare, seu illa tacite vel expresse quomodolibet approbare.

Et nihilo minus præfato Francisco, & pro tempore

convicinis, & cum causatum expressione, quæ etiam de illis, etiam legitime alias, quam per iuramentum coram iudicibus a sede apostolica deputandis, consistere debeat. Processus autem contra præmissa attentatos, nullos & irritos esse volumus: ac rescripta contra præmissa impetrantes, in expensis, damnis & inter esse condemnari debere decernimus atque declaramus. Sanctæ vero Romanæ ecclesiæ cardinales, qui pro universali ecclesia continue laborant, nec non dictæ sedis officiales, officia sua actu exercentes, sub præsentis decreto non intendimus comprehendere. Statuimus etiam & ordinamus, quod iudices causas, quæ in partibus terminari debent, eoram eis pro tempore pendentes, sub pœna excommunicationis & privationis beneficiorum per eos obtentorum, eo ipso incurrenda, infra biennium terminare debeant. Pars vero diffugiens, & expeditionem ipsius causæ malitiose impediens, gravissime per eosdem iudices multetur, etiam usque ad privationem juris in huiusmodi processu præsentis, si eis visum fuerit, super quo eorum conscientias oneramus. Ab interlocutoriis autem secundo, a definitivis vero tertio dumtaxat provocare licere decernimus. Volumusque secundam sententiam interlocutoriæ conformem, & tertiam definitivam etiam conformem, omni mora cessante: executioni debite demandari debere, quacumque appellacione interposita non obstante. Statuimus quoque, quod quicumque, dummodo non sit violentus, sed habens coloratum, titulum, pacifice & sine lite prælaturam, dignitatem, personatum, administrationem, vel officium, seu quodecumque beneficium ecclesiasticum triennio proximo hactenus possidet, vel pro tempore possidebit, in petitorio vel possessorio, a quoquam etiam ratione juris noviter reperti molestari nequeat, præterquam prætextu hostilitatis aut alterius legitimi impedimenti, de quo protestari, & illud iuxta concilium Viennense intimari debeat. Lis autem hoc casu quod ad futuras controversias intelligatur, si ad executionem citationis, iuris que sui in iudicio exhibitionem, aut terminorum omnium observationem processum fuerit. Moneamus etiam ordinarios, ut diligenter inquireant, ne quis sine titulo beneficium possideat: & si quem beneficium sine titulo possidere repererint, declarent, illi jus non competere, cuiusvis temporis detentione non obstante, de ipsoque beneficio possit illi, dummodo non sit intrusus, vel violentus, aut alias indignus, vel alteri idoneo provideri. Et insuper statuimus, quod quicumque clericus quicumque conditionis, status, religionis, dignitatis, etiam si pontificalis, vel alterius præeminentiæ fuerit, qui post habitam præsentium notitiam, quam habere præsumatur post duos menses post earundem præsentium publicationem, in ecclesiis cathedralibus factam, quam ipsi diocæsani omnino facere teneantur, postquam præsentem ad eorum notitiam pervenerint, publicus concubinarium a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos suos superior in fabricam vel aliam evidentem ecclesiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiuntur, convertat. Necnon huiusmodi publicum concubinarium, ut primum talem esse noverit, mox suos superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, & si illam non dimiserit, vel dimissam seu

aliam publice resumpserit, jubemus; ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino privet. Et nihilominus hi publici concubinarium, usquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarium dimissionem, manifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum; ad susceptionem quorumcumque honorum, dignitatum, beneficiorum, officiorumve sint inhabiles. Qui si post dispensationem recidivo vomitu ad huiusmodi publicum concubinarium redierint, sine spe aliqujus dispensationis ad prædicta profus inhabiles existant. Quodque si hi, ad quos talium correctio pertinet eos, ut prædictum est, punire neglexerint, eorum superiores, tam in ipsos de neglectu, quam in illos pro concubinato modis omnibus digna punitione animadvertant. In conciliis etiam provincialibus & synodalibus adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna pœna severiter procedatur. Et si ii, quorum destitutio ad nos & sedem prædictam spectat, per concilia provincialia; aut suos superiores propter concubinarium publicum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ad nos deferantur. Eadem diligentia & inquisitio in quibuscumque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos servetur, pœnis aliis contra prædictos, & alios non publicos concubinarium a jure statutis, in suo robore permanens. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi, quorum concubinarium per sententiam aut confessionem in jure factam, sed per rei evidentiam, quæ nulla possit tergiversatione celari, notorius est, sed etiam, qui mulierem de inconscientia suspectam & diffamatum tenent, & per suum superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem ecclesiasticam habentes, pœnarios quæstus a concubinariis percipere non erubescunt, patientes eos in tali fœditate fordescere, sub pœna maledictionis æternæ precipimus, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alterius quæstus talia quovis modo tolerant, aut dissimulent: alioquin ultra præmissam negligentiam pœnam duplum ejus, quod propterea acceperint, restituere, & ad pios usus omnino convertere teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas aut suspectas prælati omnibus modis curent a suis subditis per auxilium & brachii sæcularis invocationem, si opus fuerit, penitus arcere, qui etiam filios ex tali concubinato procreatos, apud patres suos cohabitare non permittant. Jubemus insuper, quod in prædictis synodis & capitulis præmissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarium dimissionem moneat, diligenter. Injungimus præterea omnibus sæcularibus viris, etiam si regali præfulgeant dignitate, ne ullum quæcumque inferant impedimentum, quocumque quæsto colore prælati, qui ratione officii sui adversus subditos suos pro huiusmodi concubinato, & aliis casibus sibi a jure permittis procedunt. Et cum omne fornicationis crimine lege divina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessario evitandum, monemus omnes laicos tam uxoratos quam solutos, ut similiter a concubinarum abstineant. Nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad aliam uxorem seu mulierem accedit. *Qui vero solutus est, si continere* 1. Cor. 7. nolit iuxta apostoli consilium, uxorem ducat.

ANNO
CHRISTI
1516.

tu dibus vestrae vel alterius ecclesiae solitum iuramentum, dummodo in absentia sua per procuratorem idoneum, & cum ad ecclesiam ipsam accesseris, corporaliter illud praestes. Data, &c. Dilectis filiis N. & N. ac N. officialibus, salutem & apostolicam benedictionem. Hodie cupientes, ut dilecto filio N. clerico N. diocesis iuxta illius, quae olim per felicitis recordationis Gregorij papam nonum praedecessorem nostrum ad tunc episcopum Noviomensem, directa exiit, quae incipit; Mandarum; & aliarum dnarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu & praebenda, aut dignitate, personatu, administratione, vel officio ecclesiae N. aut alio beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura provideri posset, motu proprio venerabili fratri nostro episcopo N. & dilectis filiis capitulo, singulisque canonicis ecclesiae N. per alias nostras literas mandavimus, quatenus si eis communiter vel divisim pro alio non scripissimus, qui simile mandarum, aut similem gratiam prosequeretur, eidem N. canonicatum & praebendam, aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium, aut beneficium ecclesiae N. aut aliud beneficium ecclesiasticum, ad eorum collationem, provisionem, praesentationem, nominationem, seu quamvis aliam dispositionem, communiter vel divisim pertinentia, si quem, quam vel quod post mensem post praesentationem earundem literarum vacare contingeret, cum plenitudine juris canonici, ac omnibus iuribus & pertinentiis suis, prout ad eos communiter vel divisim pertineret, conferrent & assignarent, aut eum ad illa praesentarent, eligerent, nominarent, seu de illis providerent, prout in eisdem literis plenius continetur. Quocirca discretioni vestrae per apostolica scripta motu simili mandamus, quatenus vos vel duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium seu alios, si episcopus, capitulum & canonicus praedicti canonicatum & praebendam, aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium, aut beneficium huiusmodi eidem N. conferre & assignare, ac de illis etiam providere recusaverint, seu distulerint, aut negligentes fuerint, canonicatum & praebendam, aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium huiusmodi cum plenitudine juris canonici, ac omnibus iuribus & pertinentiis supra dictis eidem N. conferre & assignare, nec non eundem N. ad illa, ut moris est, admittere, & in canonicum recipere & in fratrem, stallo sibi in choro & loco in capitulo assignatis, omniaque & singula alia in dictis literis contenta, alias iuxta earundem continentiam ac formam, in omnibus & per omnia facere & exequi curetis, contradicentes, prout iustitia suadebit, ad hoc compescendo, non obstantibus omnibus, quae in dictis literis volumus non ob stare. Datum, &c. Pro regularibus autem similis forma illis conveniens detur, &c. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, suspensionis, adstrictionis, declarationis, praecipii, injectionis, nominationis, innovationis, consensus, decreti, voluntaris, promissionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae apud sanctum Petrum, anno

incarnationis dominicae millesimo quingentesimo decimosexto, decimoquinto Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno quarto.

Nos igitur, ut literae ipsae, quae ob id praecipue editae fuerunt, ut in corpore mystico, sancta videlicet ecclesia, perpetua caritas & pax inviolata perdurent, & si qua membra dissonant, ea commode suo reinfertantur corpori, eo magis observentur, quo clarius consulerit, ipsas literas ea matura & salubri deliberatione a nobis, dicto sacro Lateranensi approbante concilio, approbatas & innovatas, qua statutae & ordinate fuerunt, licet ad earundem literarum substantiam & validitatem, alia approbatione non indigerent. Ad abundantio tamen cautelam, ut eo tenacius observentur, & difficilius tollantur, quo tantorum patrum fuerit maiore approbatione munite, literas praedictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, definitionibus, pactis, conventionibus, promissione, voluntate ac poenis, inhibitione, aliisque omnibus & singulis clausulis in eis contentis, illa praesertim, qua volumus, quod si praefatus Francorum rex supra dictas literas, ac omnia & singula in eis contenta, intra sex menses a data praesentium computandos non approbaret & ratificaret, & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo & aliis locis & dominis dicti regni, per omnes praelatos & alias ecclesiasticas personas ac curias parlamentorum acceptari, legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum, & de acceptance, lectione, publicatione, juramento & registratione praedictis intra praedictum tempus per omnium & singulorum supra dictorum patentes literas, aut authenticas scripturas nobis non transmitteret, aut nuntio nostro apud ipsum regem existente, per eum ad nos destinandum non consignaret, & deinde singulis annis etiam legi, prout aliae ipsius Francorum regis constitutiones & ordinationes, quae in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, literae ipsae & inde secuta, quaecumque essent, cassa & nulla, nulliusque roboris vel momenti sacro Lateranensi concilio approbante, apostolica auctoritate, & potestatis plenitudine approbamus, & innovamus, easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roburque perpetuae firmitatis in evenum dictarum approbationis & ratificationis, & non aliter, nec alio modo obtinere, omnesque in dictis literis comprehensos, ad ipsarum literarum ac omnium & singulorum in eis expressorum in eis observationem, sub censuris & poenis ac aliis contentis, iuxta earundem literarum renorem & formam, teneri & obligatos esse decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac omnibus illis, quae in dictis literis volumus non ob stare, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae approbationis, innovationis, mandati, decreti, declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae in publica sessione in Lateranensi

tempore existentis Francorum regi in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus per se vel alium, seu alios in dignitate ecclesiastica constitutos, præsentem licetis ac omnia & singula in eis contenta, quando, & quoties opus fuerit, publicari, & ea inviolabiliter observari faciant, contradicentes, cujuscumque dignitatis & præminentie fuerint, per censuras ecclesiasticas & pecuniarias pœnas, aliaque juris & facti quavis opportuna remedia, appellacione qualibet omnino postposita, compescendo. Non obstantibus omnibus supradictis, aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem. Forma vero supradicti mandati apostolici sequitur & est talis:

Leo episcopus servus servorum Dei venerabili fratri episcopo N. & dilectis filiis capitulo, singulisque canonicis ecclesie N. salutem & apostolicam benedictionem.

Vitæ ac morum honestas, aliaque laudabilia probitatis & virtutum merita, super quibus dilectus filius N. apud nos fide digno commendatur testimonio, nos inducunt, ut sibi reddamus ad gratiam liberales. Hinc est, quod nos cupientes ut eidem N. juxta illius, quæ olim per felices recordationis Gregorium papam IX. prædecessorem nostrum ad tunc episcopum Noviomensem directæ extitit, quæ incipit; Mandatum; & aliarum duarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu & præbenda aut dignitate, personatu administratione vel officio vestræ vel alterius ecclesie, aut alio beneficio, cum cura vel sine cura, etiam si parochialis ecclesia, vel ejus perpetua vicaria, aut capella, sive perpetua capellania ad vestram collationem, nominationem seu præsentationem, & aliam quamcumque dispositionem provideri possit: ac volentes præfatos N. meritum suorum intuitu gratiam facere specialem, ipsumque N. a quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdici, alique ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis, a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum presentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, nec non omnia & singula beneficia ecclesiastica cum cura & sine cura, quæ præfatos N. etiam ex quibusvis apostolicis dispensationibus obtinet & expectat, ac in quibus & ad quæ jus sibi quomodolibet competit, quæcumque, quocumque & qualiacumque sint, eorumque fructuum, reddituum & proventuum veros annuos valores & hujusmodi dispensationum tenores præsentibus pro expressis habentes. motu proprio, non ad ipsius N. vel alicujus alterius pro eo nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate discretionis vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus si vobis pro alio non scripserimus, qui simile mandatum aut similem gratiam consequatur, canonicatum & præbendam aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium vestræ vel alterius ecclesie, aut aliud beneficium ecclesiasticum cum cura vel sine cura, etiam si pato-

Concil. general. Tom. XIV.

chialis ecclesia, vel ejus perpetua vicaria, aut capella vel perpetua capellania fuerit ad vestram collationem, provisionem, præsentationem, nominationem, seu quamvis aliam dispositionem pertinens, etiam si dignitati, personatu, administrationi, vel officio hujusmodi cura immincat animarum, dummodo talis dignitas electiva non existat, cum creatione in canonicum vestræ vel alterius ecclesie, etiam si in eo statuto & privilegio expresse caveatur, quod nulli de dignitate, personatu, administratione vel officio provideri non possit, nisi cum effectu illius ecclesie canonicus existat, canonicatum hujusmodi ecclesie cum plenitudine juris canonici, & non obstante de certo canonicorum numero ad effectum hujusmodi dignitatem, personatum, administrationem vel officium dumtaxat obtinentium, & non alias auctoritate apostolica, tenore præsentium conferimus, & de illo etiam providemus, si quemquam vel quod post mensē, postquam præsentem literæ vobis præsentatæ fuerint, extra Romanam curiam vacare contigerit, cum plenitudine juris canonici, ac omnibus juribus & pertinentiis suis eidem N. conferatis, & de illo ut illa provideatis, seu ipsum ad illum, illam, vel illud præsentem aut nominem, ipsumque N. in canonicum & in fratrem vestræ vel alterius ecclesie ad effectum tantum obtinendi dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi, recipiatis, stallum sibi in choro, & locum in capitulo cum plenitudine juris canonici assignetis, inducentes eundem N. vel procuratorem suum ejus nomine, in corporalem possessionem canonicatus & præbendæ, aut dignitatis, personatus, administrationis vel officii, seu beneficii hujusmodi, juriumque & pertinentiarum universonum prædictorum, descendensque inductum, ac facientes eundem N. vel procuratorem prædictum, ad præbendam aut dignitatem, personatum, administrationem, vel officium seu beneficium hujusmodi, quodcumque fuerit, ut moris est, admitti, sibi que de illius, vel illorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus & obventionibus universonis integre responderi, non obstante de certo canonicorum numero, ut præfertur, & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac dictæ vestræ vel alterius ecclesie juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis & consuetudinibus contrariis quibuscumque, aut si vobis ab apostolica sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus minime teneamini, quodque de canonicatibus & præbendis seu dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis vestræ vel alterius ecclesie, aut aliis beneficiis ecclesiasticis quibuscumque, ad vestram collationem, provisionem, præsentationem, nominationem, seu quamvis aliam dispositionem, communiter vel divisim pertinentibus, nulli valeat provideri per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali, cujuscumque tenoris existant, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, effectus hujusmodi gratiæ impediri valeat quomodolibet vel differri, & de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris literis mentio specialis, seu si dictus N. præfatus non fuerit ad præstandum de observantiis, statutis & consue-

ANNO
CHRISTI
1516.

rege Christianissimo revocatam, cassatam, atque abolitam, auctoritatem, libertatem, ac dignitatem dictæ sedis violare ac diminueri, facultatemque Romani pontificis pro tempore existentis de sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium pro universali ecclesia assidue laborantium, virorumque doctorum personis, quibus abundantiæ, & quorum consiliis sedis apostolicæ & Romani pontificis atque universali ecclesiæ auctoritas & potestas conservantur, negotiaque diriguntur, & in prospero statu confoventur, ecclesiis & monasteriis, eisdemque personis de reliquis beneficiis ecclesiasticis juxta eorum status exigentiam providendi, penitus auferre, prælati vero ecclesiasticis illarum partium causam præbere, ut ipsi nervum ecclesiasticæ disciplinæ obedientiæ sanctum frangant & violent, ac contra nos & sedem prædictam eorum matrem cornua erigant, & eis ad præmissa audendum viam aperire, ipsamque notorie nullitati subjacere, nulloque nisi alicujus temporis seu potius tolerantie cujusdam adminiculo fulciri, & si Romani pontifices prædecessores nostri præfati, prout ipsi suo tempore summo opere optare demonstrarunt, corruptelam & abusionem hujusmodi, vel malignitatem temporum, vel alias illi providere, & in totum occurrere non valentes, suis temporibus tolerasse vili fuerunt, considerantes tamen ab ipsius Bituricensis sanctionis editione vix annos septuaginta fluxisse, nullumque infra hoc temporis spatium præter hoc Lateranense concilium legitime fuisse celebratum, in quo cum (disponente domino) constituti simus, ab ejusdem improbæ sanctionis extirpatione & totali annullatione, sine nostra & tantorum patrum in præfenti concilio congregatorum nota, ac nostræ & dictorum illa utentium animarum periculo, abstinere seu desistere non posse, Augustino teste, judicamus atque censemus. Et sicut præ memoriæ Leo papa I. prædecessor noster, cujus in hoc libenter, quoad possumus, vestigia imitamus, ea quæ in secunda Ephesina synodo temere contra justitiam & catholicam fidem gesta fuerunt, postmodum in Chalcedonensi concilio mandavit ac fecit, pro dictæ fidei firmitate revocari: ita & nos a tam nefariæ sanctionis & contentorum in ea revocatione, retrahi aut desistere, salva conscientia, ac nostro & ipsius ecclesiæ honore, non posse, aut debere, censemus. Nec illud nos movere debet, quod sanctio ipsa, & in ea contenta, in Basileensi concilio edita, & ipso concilio instante, a Bituricensi congregatione receptata & acceptata fuerunt, cum ea omnia post translationem ejusdem Basileensis concilii, per felicis memoriæ Eugenium papam quartum, etiam prædecessorem nostrum factam, a Basileensi conciliabulo, seu potius conventicula, quæ præsertim post hujusmodi translationem concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint: cum etiam solum Romanum pontificem pro tempore existentem, tamquam auctoritatem super omnia concilia habentem, tam conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus & potestatem haberet, nedum ex sacre scripturæ testimonio, dictis sanctorum patrum, ac aliorum Romanorum pontificum etiam prædecessorum nostrorum, sanctorumque canonum decretis, sed propria etiam eorumdem conciliorum confessione manifeste constet: quorum aliqua referre placuit, reliqua

A vero, ut pote notoria, silentio præterire. In Alexandrina enim synodo Athanasio ibidem existente, Felici Romano pontifici ab eadem synodo scriptum fuisse legitimus, Nicænam synodum statuisse non debere absque Romani pontificis auctoritate concilia celebrari. Neque nos latet, etiam eundem Leonem pontificem Ephesinam secundam synodum ad Chalcedonem transfuisse, Martinum etiam papam V. præsentibus suis in consilio Senensi potestatem transferendi concilium nulla consensu ipsius concilii mentione habita dedisse; Ephesinam quoque primam synodum Cælestino, ac Chalcedonensem eidem Leoni, sextam Agathon, septimam Hadriano, octavam Nicolao, octavam etiam Constantinopolitanam synodum Hadriano Romano pontifici prædecessoribus nostris maximam reverentiam exhibuisse, eorumdemque pontificum institutionibus & mandatis in facis conciliis per eos editis & factis, reverenter & humiliter obtemperasse. Unde Damasus papa & ceteri episcopi Romæ congregati scribentes de concilio Ariminensi episcopis in Illyrico constitutis, præjudicium aliquod per numerum episcoporum Armini congregatorum fieri non potuisse restantur: quandoquidem constet, Romanum pontificem, cujus ante omnia decebat spectari decretum, talibus non præbuisse consentum: eundemque Leonem pontificem, universis Siciliæ episcopis scribentem, idem voluisse apparere. Constat etiam antiquorum conciliorum patres, pro eorum, quæ in suis conciliis gesta fuerunt, conaboratione a Romano pontifice subscriptionem, approbationemque humiliter petere & obtinere, prout ex Nicæna & Ephesina ac Chalcedonensi hujusmodi, & sexta Constantinopolitana, & septima eadem Nicæna, & Romana sub Symmacho synodis habitis, earumque gestis, nec non in Amari libro de synodis manifeste colligitur, quod etiam novissime Constantinenses patres fecisse constat. Quam laudabilem consuetudinem si Bituricensis & Basileensis secuti fuissent, hujusmodi molestia procul dubio careremus. Cupientes quoque hujusmodi negotium ad debitum finem perducere, ac tam vigore citationum hæcenus a nobis, & præfato Julio prædecessore ex abundantia emanatarum, quam aliorum præmissorum, quæ ita notoria sunt, ut nulla valeant excusatione aut tergiversatione celari, etiam ex nostro pastoralis officio procedentes, omnesque & singulos, tam juris quam facti defectus, si qui forsan in præmissis intervenerint, suppletos, ex certa nostra scientia, & de apostolicæ potestatis plenitudine, eodem sacro approbante concilio tenore præsentium præfatum pragmatice sanctionem seu corruptelam, ejusque approbationem quomodolibet emanatam, omniaque & singula decreta, capitula, statuta, constitutiones, sive ordinationes in eodem quomodolibet contentas, seu etiam insertas, ac ab aliis prius editas, nec non consuetudines, stylum, usus, sive potius abusum, ex ea in hanc usque diem quomodolibet emanatos seu observatos, nullius roboris vel momenti fuisse & esse decernimus & declaramus. Nec non ad abundantiorum cautelam eandem Bituricensis sanctionem sive corruptelam, ejusque approbationem tacitam vel expressam, ut præfertur, & in ea contenta omnia & singula, etiam inserta quæcumque revocamus, cassamus, abrogamus, irritamus, annullamus ac damnamus, & pro infectis, revocatis, cassatis, abrogatis, irritatis,

ANNO CHRISTI 1516.

SESSIO XI

ranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ, millesimo quingentesimo decimo sexto, quarto Kalendas Ianuarii pontificatus nostri anno quarto.

Visa. Ie. Salvius. Bembus.

A. de Castillo.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnibus placuerunt simpliciter, excepto reverendo patre domino Dominico episcopo Lucerino, qui dixit quod placebant sibi contenta in bulla, dummodo Galli acceptent bullam revocationis pragmatice sanctionis. Et in eodem voto fuit reverendus pater dominus Philippus episcopus Brugnatenfis, & etiam reverendus dominus Petrus episcopus Castellæ maris. Reverendo patri domino Benedicto Chiensis placerunt omnia, excepto quod in quantum disponitur circa resignationes factas in curia, quod requiratur consensus regis, hoc non placuit. Nec etiam placuit eidem Benedicto, quod appellationes non admittantur, sed placere ei, quod appellationes admittentur. Reverendo patri domino Ioanni Dominico Terdonensium non placuit consuetudo parlamentorum, quod habeant iurisdictionem in personis ecclesiasticas. Et in quantum supra scripta bulla tribuit iurisdictionem secularibus in personas ecclesiasticas, non placet ei. Reverendo patri domino Hieronymo episcopo Afulano placent contenta in schedula, dummodo acceptentur per partes hinc inde.

Deinde reverendus pater dominus Ioannes Baptista episcopus Cavallensis ascendit ambonem, & legit schedulam abrogationis pragmatice sanctionis, seu corruptelæ, cuius tenor sequitur & est talis:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante concilio.

Pastor æternus gregem suum usque ad consummationem sæculi nunquam deseriturus, ita, apostolo teste, obedientiam dilexit, ut pro expiando primi parentis inobedientiæ peccato se ipsum humiliaverit, factus obediens, usque ad mortem: migraturus vero ex mundo ad Patrem, in soliditate petræ Petrum ejusque successores vicarios suos instituit, quibus ex libri regum testimonio ita obedire necesse est, ut qui non obederit, morte moriatur. Et ut alibi legitur, in ecclesia esse non potest, qui Romani pontificis cathedram deserit: quoniam Augustino Gregorioque auctoribus, sola obedientia est mater custosque omnium virtutum, sola fidei meritum possidens: sine qua, quisque infidelis convincitur, etiamsi fidelis esse videatur. Itaque nos, eodem Petro docente, solliciti esse debemus, ut quæ a Romanis pontificibus prædecessoribus nostris, præsertim in sacris conciliis pro obedientia hujusmodi, auctoritatis, libertatisque ecclesiasticæ, & sedis apostolicæ defensione, mature & ex legitimis causis inchoata sunt, nostris studio, & cura & diligentia debite absolvantur, & ad optatum finem perducantur: simplicium quoque animæ, quantum etiam rationem Deo redditori sumus, a dolis & laqueis tenebrarum principis liberentur. Sane felicis recordationis Iulius papa secundus præde-

A cessor noster, post indictum ex legitimis tunc expressis causis, de venerabilium fratrum suorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio & assensu, sacrum Lateranense concilium, provide considerans cum eodem sacro Lateranensi concilio Bituricensi regni Franciæ corruptelam, quam illi pragmatice sanctionem vocant, cum maximo animarum periculo & scandalo, ac dignitatis sedis apostolicæ detrimento & vilipendio, retroactis temporibus viguisse & adhuc vigere, ejusdem pragmatice sanctionis negotium, eodem approbante concilio, discutiendum certis tunc nominatim deputatis cardinalibus & prelati sententiæ congregationis commisit. Et quamquam sanctio præfata ex multis nullitati notorie subjaceret, schismatique manifestum foret & contineret, & propterea citatione aliqua minime præcedente, per se irrita, nulla & invalida declarari potuisset, ex abundantia tamen cautela idem Iulius prædecessor Gallicos prælatos, capitula ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta, & laicos illis faventes, & dicta sanctione utentes, omnesque & singulos alios in præmissis sua communitate vel divitiis interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus tunc non pateret accessus, in Mediolanensis, Astenfis & Papiensis ecclesiarum valvis affigendum, monuit & citavit, ut infra tunc expressum terminum, coram eo & dicto concilio comparerent, causasque dicerent, quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusus in concernentibus auctoritatem Romanæ ecclesiæ, & sacrorum canonum, ac ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari non deberet. Cumque dicto Iulio prædecessore in humanis agente, diversis impedimentis causantibus, citatio exequi & reproduci, ac negotium abrogationis hujusmodi plene discuti, ut intentio ipsius Iulii prædecessoris fuerat, non potuisset, sed eodem Iulio prædecessore rebus humanis exempto, citatio ipsa legitime executæ, & per procuratorem fiscalem sacri concilii promotorem reproducta, ipsorumque citatorum non contemptum contumacia accusata, & ad interiora procedi petitum fuisset: nos divina favente clementia, ad summi apostolatus apicem assumpti, omnibus rite pensatis, petitionis prædictæ ex certis causis nullam tunc responsum dedimus. Ac deinde cum per dictos monitos & citatos diversa impedimenta allegarentur, quare in termino eis, ut præfatur, præfixo comparere non potuissent, ut omnis iusta excusationis & querelæ occasio eis auferretur, terminum citationis & monitionis hujusmodi præfixum, eodem sacro approbante concilio, ad alium tunc expressum terminum jam diu effluxum in diversis sessionibus pluries prorogavimus. Cum autem moniti & citati prædicti, sublatis jam omnibus impedimentis, effluxisque omnibus terminis, coram nobis & dicto concilio non comparuerint, nec comparere cutaverint, ad allegandam causam, quare sanctio prædicta nulla declarari non debeat, ita ut executioni ultra locus non sit, possintque merito contumaces reputari, prout eos exigente iustitia reputamus: nos mature attendentes pragmatice sanctionem, vel potius, ut dictum est, corruptelam, schismatis tempore a non habentibus protestatem, editam, reliquæ Christianæ republicæ ecclesiæque sanctæ Dei nullatenus conformem, & a claræ memoriæ Ludovico XI. Francorum

hilipp. 2.

B

C

D

ANNO
CHRISTI
1516.*Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante concilio.*

Dum intra mentis arcana revolvimus, & diligenti consideratione pensamus operosa sollicitudinis studia, continuoque labores pro divini nominis gloria, exaltatione catholicae fidei, ecclesiae unitate servanda, & institutione ac salute fidelium animarum per coepiscopos eorumque superiores, in diversis orbis partibus, ad regimen suarum ecclesiarum a sede apostolica constitutos, nec non per fratres diviorum ordinum, praesertim mendicantium, indefesse & indefinenter impensos, tanta ex eorum in vinea domini fructuosis operibus, & opportune ac laudabiliter gestis, cordi nostro provenit satisfactio, ut iis quae ad pacem & quietem inter eos conservandam conducere cognoscimus, omni studio intendamus. Novimus enim episcopos ipsos in partem sollicitudinis nostrae assumptos fuisse, quorum honor & sublimitas, teste Ambrosio, nullis potest comparationibus adequari. Religiosos etiam in agro dominico pro Christianae religionis defensione & ampliatione complura fecisse, ac uberes fructus protulisse, & in dies singulos proferte, ita ut eorundem episcoporum ac religiosorum bonis operibus orthodoxam fidem incrementa sumpsisse, & per orbem terrarum undique dilatata fuisse, fidelium nullus ignoret. Et sicut ipsi saepenumero vigilantissima & solerti cura schismata in Dei ecclesia extinguere, & ecclesiae unitatem reddere, & ut eidem ecclesiae pacis tranquillitas daretur, innumeros labores subire non dubitarunt: ita quoque par est, eos inter se, nostris provisionibus, pacis vinculo, ac fraterna caritate & unitate conjungi, ut eorum concordia doctrina & mutuis operibus uberiores in ecclesia Dei fructus proveniant. Sane cupientes, ut iura spiritualia, quae ad Dei laudem & Christi fidelium animarum salutem pertinent, & quorum exercitium praefatis episcopis & eorum superioribus in suis diocesis, cum ipsi in partem sollicitudinis, ut praefertur, assumpti, ac dioceses distinctae, & cuilibet eorundem episcoporum assignatae fuerunt, commissam extitit, ut per ipsos episcopos exerceantur, & jus illa libere exercendi, quantum fieri potest, eis illatum praeservetur: & si aliqua dictis fratribus mendicantibus in eorundem episcoporum lesionem per Romanos pontifices praedecessores nostros & sedem apostolicam concessa fuerint, concessionem huiusmodi eisdem religiosis factas, in subsequens duximus moderandas, ut ipsi fratres potius ab eisdem episcopis omni cum caritate foveantur, quam aliquo modo molestentur & inquietentur. Vna enim est regularium & saecularium, praelatorum & subditorum, exemptorum & non exemptorum universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, eorumque omnium unus dominus, una fides: & propterea decet eos, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam esse voluntatis. Et sicut fratres nexu invicem caritatis adstricti sunt, sic non convenit alterum in alterius injuriam seu jaeduram proflere, dicente salvatore: *Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Ad conservandam igitur inter episcopos eorum superiores, ac praelatos & fratres huiusmodi mutuam caritatem & benevolentiam, divinique quoque cultus augmentum, pacemque &

Ioh. 16.

A tranquillitatem universalis ecclesiae status, quod ita demum fieri posse cognoscimus, si unicuique quantum fieri potest, sua jurisdictione conservetur, sacro approbante concilio statuimus & ordinamus, quod episcopi & eorum superiores & alii praelati praefati parochiales ecclesias ad eorundem fratres ratione locorum suorum legitime spectantes, quo ad ea, quae ad parochianorum curam, & sacramentorum conservationem, administrationemque pertinent, sine tamen visitatorum insolito gravamine vel impensa, visitare, & illarum curam gerentes, & circa illam delinquentes, si religiosi fuerint, iuxta ipsius ordinis regularia instituta intra septa regularis loci: saeculares vero presbyteros, & fratres huiusmodi beneficia obtinentes, libere tamquam suae jurisdictioni subiectos punire. Actam praelati quam presbyteri saeculares, qui vinculo excommunicationis ligati non fuerint, missas in ecclesiis domorum eorundem devotionis causa celebrare volentes, celebrare possint: ipsique fratres tales celebrare volentes libenter recipere debeant; ac ab eisdem praelatis ad processiones solennes pro tempore faciendas requisiti, dummodo eorum loca suburbana ultra unum milliaria a civitatibus respective non sint remota, accedere: nec non superiores eorundem fratrum fratres, quos ad audiendas confessiones subditorum eorundem praelatorum pro tempore elegerint, eisdem praelatis personaliter exhibere ac praesentare, si eos sibi exhiberi & praesentari petierint: alioquin eorum vicariis, dummodo ad praelatos ultra duas dietas accedere non cogantur, omnino non teneantur. Possintque illi per eorundem episcopos & praelatos super sufficienti literatura & aliqua saltem huiusmodi sacramenti peritia dumtaxat examinari: talibusque praesentatis admissis, vel etiam indebitè reculatis, consentientes constitutioni, quae incipit: *Omnis utriusque sexus*; quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censeantur, ipsique fratres etiam forensium confessiones audire valeant. Laicos tamen & clericos saeculares, a sententiis ab homine latis, nullatenus absolvi possint. Eucharistiae vero & extremae unctionis, aliaque ecclesiastica sacramenta illis, quorum etiam infirmorum ac decedentium confessiones audierint, dicentibus proprium sacerdotem illa sibi dare denegasse, dare nequeant: nisi denegatio sine legitima causa facta, vicinorum testimonio probata, aut requisitis coram notario publico facta doceretur. Eorundem vero fratrum obsequio insistentibus, sacramenta huiusmodi nullatenus ministrare valeant, nisi illorum durante obsequio. Pacta autem & conventiones inter eorundem fratres & praelatos atque curatos pro tempore inita, valeant, nisi per subsecutum capitulum proximum generale vel provinciale refutata, ac per eos refutatio huiusmodi intimata debito tempore fuerint. Parochias autem cum cruce ad levanda funera eorum, qui apud ecclesias domorum & locorum eorundem suam elegerint sepulturam, intrare non possint, nisi prius praemonito & requisito, ac non recusante parochiano presbytero, & tunc sine ejus ac ordinarii praedjudicio: nisi eisdem fratribus super hoc antiqua consuetudo, quae sit in viridi observantia, & cum pacifica possessione suffragatur. Volentes quoque sepeliri in habitu eorundem fratrum in claustris non degentes, sed in propriis domibus habitantes, in eorum ultima voluntate sepulturam sibi libere eligere possint. Quodque

fratres

tatis, annullatis, & damnatis haberi volumus, A
decernimus & declaramus. Et cum de necessitate salutis exsistat omnes Christi fideles Romano pontifici subesse prout divina scriptura & sanctorum patrum testimonio edocemur, ac constitutione felicitis memorie Bonifacii papae VIII. similiter praedecessoris nostri, quae incipit, Vnam sanctam, declaratur: pro eorundem fidelium animarum salute, ac Romani pontificis & huius sanctae sedis suprema auctoritate, & ecclesiae sponsae suae unitate & potestate, constitutionem ipsam, sacro praesente concilio approbante, innovamus & approbamus, sine tamen praedictio declarationis sanctae memorie Clementis papae V. quae incipit, Meruit; inhibentes in virtute sanctae obedientiae, ac sub poenis & censuris infra dicendis, omnibus & singulis Christi fidelibus, tam laicis quam clericis saecularibus, & quorumvis ordinum etiam mendicantium regularibus, & aliis quibuscumque personis, cuiuscumque status, & gradus, & conditionis existant, etiam sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus, patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, & quibusvis aliis ecclesiasticis vel mundana, vel quavis alia dignitate fulgentibus, omnibusque aliis & singulis praelatis, clericis, capitulis, & conventibus saecularibus, & ordinum praedictorum regularibus, etiam monasteriorum abbatibus, prioribus, ducibus, comitibus, principibus, batonibus, parlamentis, officialibus etiam regis, iudicibus, advocatis, notariis & tabellionibus ecclesiasticis vel saecularibus, & quibusvis aliis personis ecclesiasticis regularibus & saecularibus, ut praefertur, quacumque dignitate fulgentibus, in praefato regno Franciae, Delphinatu, & ubicumque praedicta pragmatica directe vel indirecte, tacite vel expresse vigeret, quomodolibet existentibus, vel pro tempore futuris, ne de cetero praefata pragmatica sanctione, seu potius corruptela, quomodolibet ex quavis causa, tacite vel expresse, directe vel indirecte, aut quovis alio quocumque colore vel ingenio, in quibusque actibus judicialibus vel extrajudicialibus uti, seu etiam eam allegare, vel secundum eam judicare, aut quovis actus judiciales vel extrajudiciales, secundum dictae pragmaticae tenorem vel capitula in ea contenta, per se vel alium seu alios nullatenus facere praesumant, aut per alios fieri permittant seu mandent, nec praefatam pragmaticam sanctionem, aut in ea contenta capitula seu decreta, ulterius in domibus suis, aut aliis locis publicis vel privatis teneant: quinimo illam ex quibusvis archiviis etiam regis, seu capitularibus, & locis praedictis, infra sex menses a data praesentium computandos, deleant seu deleri faciant, sub majoris excommunicationis laeae sententiae, nec non quo ad ecclesiasticas, & regulares personas praedictas, omnium etiam patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium, E
ecclesiarum, monasteriorum quoque & prioratum, etiam conventualium, & quarumcumque dignitatum aut beneficiorum ecclesiasticorum saecularium, & quorumvis ordinum regularium privationis, & inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda: quo vero ad saeculares, praefatae excommunicationis, nec non amissionis quorumcumque feudorum, tam a Romana quam alia ecclesia ex quavis causa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, inhabilitatisque ad omnes & singulos actus legiti-

Concil. general. Tom. XIV.

mos quomodolibet faciendos, infamesque ac criminis laesa majestatis in jure expressis poenis, eo ipso, & absque ulteriori declaratione per omnes & singulos supradictos, si (quod absit) contra fecerint, incurtendis: a quibus vigore cuiuscumque facultatis, ac clausularum etiam in confessionalibus, quibusvis personis sub quibusvis verborum formis concessis, contentarum, nisi a Romano pontifice canonice intrante, vel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, praeterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant; non obstantibus praemissis, nec non constitutionibus & ordinationibus, decretis ac statutis, apostolica, seu quacumque alia etiam conciliari auctoritate quomodolibet, etiam ex certa scientia & apostolica potestate plenitudine editis & emanatis, & saepius innovatis, repetitis, confirmatis & approbatis: quibus illorum omnium & singulorum tenores, ac de verbo ad verbum infererentur, ad effectum praemissorum, pro sufficienter expressis & insertis habentes, illis alias in suo robore permanens, scientia, potestate & tenore praemissis, specialiter & expresse derogamus contrariis quibuscumque: aut si communitaribus, universitatibus, & personis singularibus supranominatis, etiam cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, marchionibus, & ducibus praefatis, vel quibusvis aliis, communiter vel divisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari, aut propterea privati, & inhabiles reddi non possint per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem: & quibuscumque aliis privilegiis, indulgentiis & literis apostolicis generalibus, vel specialibus, quorumcumque tenorum existant, per quae praesentibus non expressa, vel totaliter non inserta, effectum earundem impediri valeat quomodolibet vel differri, & de quibus, quorumque tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri supplementi, decreti, declarationis, revocationis, cassationis, abrogationis, irritationis, annulationis, damnationis, voluntatis, constitutionis, innovationis, approbationis, inhibitionis, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Data Romae in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis dominicae 1516. quarto decimo Kalendas Ianuarii, pontificatus nostri anno quarto.

Visa I. Salvius.

F. de S. Ioanne.

Qua perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et omnibus placuerunt simpliciter, excepto reverendo domino episcopo Terdonensi qui dixit, quod non placebat sibi revocatio illorum, quae habuerint originem a Basilicensi & Bituricensi conciliis, seu conventiculis.

Postremo revetendus pater dominus Ioannes episcopus Sibiricensis ascendit ambonem, & legit schedulam disponentem circa religiosos & eorum privilegia; cuius tenor talis est:

V iij Leo

ANNO
CHRISTI
1616.

apostolorum ejus se noverit incursum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo decimo sexto, decimonono Decembris, pontificatus nostri anno quarto.

Qua perlecta, idem episcopus legit indictionem duodecimæ sessionis, videlicet sexto Nonas Martii proxime futuri. Et petiit, an placerent lecta in dictis schedulis paternitatibus suis. Et fuerunt vota infra scripta aliquantulum discrepantia, aliis ceteris respondentibus per verbum, Placet. Nam reverendus dominus Iacobus episcopus Potentinus dixit, quod non fuerat vocatus nec informatus; & ea de causa remittit se ad sanctissimum dominum nostrum, a quo bona cuncta procedunt.

Cunanus & Tarvinnus dixerunt, quod videbatur eis, quod esset adimenda illa clausula Salvis, &c. & quod poneretur, Approbare, ubi dicit, Innovare.

Cavallicensi etiam non placuit illa clausula, Salvis, &c.

Melitanus dixit, placere sibi quoad ea, quæ restituntur ordinatis, in alio vero sine præjudicio ordinariorum & successorum suorum.

Hipporegiensi placuerunt sine approbatione privilegiorum. Et in eodem voto fuit Bellunensis.

Terdonensi placuerunt, exceptis duobus, videlicet de conservatoribus, quibus dari deberent assessores, & sine approbatione privilegiorum, quia unius inclusio est alterius exclusio.

Cæsenatensi placuerunt sine approbatione privilegiorum.

Biumarensi placuerunt, dummodo tollatur clausula, Salvis, aut verbum, Innovare, deponatur, & ponatur, Approbare.

Vinciensi, Ferentino, & Senogallensi placuerunt sine approbatione privilegiorum fratrum.

Allegariensi placuerunt pro se, sed pro aliis, pro quibus est procurator, dicit se nihil velle dicere.

Digniensis placuerunt, sine præjudicio ecclesiæ suæ.

Fuerunt insuper data mandata prælatorum absentium; & primo, reverendus dominus Zutfeldus Verdemberg dedit mandatum reverendi patris domini Henrici episcopi Coronensis. Et dominus Petrus de Candia dedit mandatum reverendi patris domini Augustini episcopi Grafensis.

Reverendus dominus Ioannes Noendomannus dedit mandatum reverendi patris domini Theodorici episcopi Lubecensis.

Reverendus dominus Benedictus episcopus Chienensis dedit mandatum reverendi domini Iacobi episcopi Faventini.

Reverendus dominus Ioannes de Treda nomine episcopi Cajetani, sive de Lipari, dedit mandatum reverendi patris domini Petri episcopi Lucani.

Reverendus dominus Hieronymus episcopus Asulanus dedit mandatum reverendi domini episcopi Ioannis Antonii Calinensis.

Reverendus dominus Alexius episcopus Melitanus dedit mandatum reverendi domini Iuliani Cibo episcopi Agrigentini.

Reverendus dominus Ioannes episcopus Allegariensis dedit mandatum reverendi domini Guilelmi episcopi Tyrafonenfis.

Reverendus dominus Petrus episcopus Castellæ maris dedit mandatum reverendi domini Francisci episcopi Spolerani.

Reverendissimus dominus cardinalis sancti Georgii dedit mandatum reverendi domini Alberti Magdeburgensis, & Moguntini archiepiscopi, ac marchionis Brandeburgensis.

Reverendus dominus Ioannes Ingenvinkel, dedit mandatum reverendi domini Friderici episcopi Trajectensis.

Reverendus dominus Ioannes episcopus Veggellensis, dedit mandatum reverendi domini Petri Conceptionis in insula Hispan.

Reverendus pater dominus Georgius archiepiscopus Nazareus dedit mandatum reverendi domini episcopi Tribuniensis & Machariensis.

Et dominus Zutfeldus Noiodeburgensis dedit mandatum pro reverendo domino Ioanne episcopo Harverbergenfi.

Et dominus Petrus de Soro dedit mandatum reverendi domini Alphonsi archiepiscopi Compostellani.

Reverendus dominus Alexius episcopus Melitanus præfatus excusavit reverendum dominum Nicolaum episcopum Bergomensem

Reverendus dominus Ioannes Pels dedit mandatum reverendi domini Medardi abbatis sancti Adalberti in Egmonda, ordinis sancti Benedicti Trajectensis diocesis.

Quibus finitis cantores incepunt Te Deum laudamus. Quo finito, sanctissimus dominus noster, comitantibus reverendissimis dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis & episcopis, & aliis prælatis & nobilibus viris, equitando rediit ad sacrum palatium apostolicum in Vaticano.

PROROGATIO SESSIONIS
DUODECIMÆ.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimo septimo, indictione quinta, die vero vigesima septima mensis Februarii, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi anno quarto, præfatus sanctissimus dominus noster de sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio, duodecimam sessionem ex certis rationabilibus causis & legitimis prorogandam duxit & prorogavit, prout in schedula per cursores in basilicæ principis apostolorum de Vrbe, & sancti Ioannis Lateranensis ecclesiarum valvis, ac cancellariæ & audientiæ apostolicæ portis affixa apparuit.

Tenor vero schedulæ & executionis eam sequitur & est talis :

Leo episcopus servus servorum Dei.

Duodecimam sessionem Spiritu sancto favente, legitime congregandam, quam alias sexto Nonas Martii proxime futuri faciendam in undecima sessione indixeramus, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio, unanimique consensu, ex certis rationabilibus & legitimis causis, ad decimam sextam diem dicti mensis Martii,

quæ

fratres ipsi ad ordines promovendi, per ordinarios de grammatica & sufficientia examinari, & dummodo competenter respondeant, per eodem ordinarios libere admitti, ac nullatenus in eorum ecclesiis seu domibus, aut aliis eorum locis, ab alio quam a diœcesano episcopo, vel ejus vicario, super hoc cum debita reverentia requisito, & absque rationabili causa contradicente, vel eo a diœcesi absente, ad dictos ordines promoveri debeant. Nec ab alio episcopo consecrationem ecclesiæ, vel altaris, aut cœmeterii benedictionem petere, seu in ecclesiis per eos pro tempore ædificandis, primum lapidem per alienum episcopum poni facere possint, nisi ubi ordinarius bis aut ter cum debitis reverentia & instantia requisitus, sine legitima causa id recusaverit. Et absque curatorum consensu sponsum & sponsam benedicere nequeant. Et ut debitus honor matriæ ecclesiæ reddatur, tam ipsi fratres, quam alii clerici sæculares, etiam super hoc apostolicæ sedis privilegio muniti, die sabbati majoris hebdomadæ, antequam campana cathedralis vel matriæ ecclesiæ pulsaverit, campanas in ecclesiis suis pulsare minime possint. Contra facientes pœnam centum ducatorum incurrant. Censuras autem per eodem ordinarios latas & promulgatas, ac in matriæ ecclesiæ civitatum, nec non in collegiatis & parochialibus ecclesiis castrorum & opidorum respectu solenniter publicatas, quando super hoc ab eisdem ordinariis requisiti fuerint, in ecclesiis domorum suarum publicare ac servare. Et ut animarum utriusque sexus Christi fidelium saluti uberius consulatur, illos, quorum confessiones pro tempore audierint, cujuscumque status & conditionis fuerint, ad solvendum decimas, sive aliam bonorum seu fructuum quotam in locis, in quibus decimæ ipsæ aut similia solvi consueverunt, etiam sub onere conscientiarum suarum monere & hortari, ipsique etiam illas solvere reculantibus, absolutionem denegare, & super hoc requisiti, id populo etiam publice prædicare & persuadere teneantur. Conservatores autem eisdem fratribus pro tempore a sede apostolica deputandi, doctrina & probitate præstantes, & in ecclesiastica dignitate constituti esse debeant: & coram eis per eosdem fratres, quibus dati fuerint, ultra duas diætas a loco sine solitæ habitationis nullus trahi possit, privilegiis super hoc alias eis concessis nullatenus suffragantibus. Excommunicati quoque, ordinem mendicantium profiteri volentes, ubi de interesse tertii ageretur, absolvi non possint, nisi prævia satisfactione. Procuratores quoque & negotiorum gestores ac operarii eorundem fratrum servitiis insistentes, sententiis excommunicationis promulgatis illaqueati sint, & esse censentur, si illis causam dederint, aut danti-bus consilium, auxilium vel favorem præstiterint. Fratres autem & sorores tertii ordinis, nec non mantellati, corrigiati, pizochatæ, chordellati, & alii quocumque nomine nuncupati, in propriis domibus habitantes, sepulturam, ubi voluerint, eligere valeant: sed die paschatis tantum eucharistiam, nec non extremam uncti-onem, ceteraque ecclesiastica sacramenta, pœnitentiæ sacramento dumtaxat excepto, a proprio sacerdote recipere, & ad onera, quæ laici incumbunt, perferenda teneantur. ac in foro sæculari coram iudicibus sæcularibus conveniri possint. Et ne censura vilescat ecclesiastica, & minoris auctoritatis interdicti sententia reputetur,

atur, iidem dicti tertii ordinis, ad divina audienda in ecclesiis suorum ordinum tempore interdicti nullatenus admittantur, si causam dederint interdicto, vel causam ipsam nutriant seu foveant, aut danti-bus auxilium, consilium vel favorem quoquo modo præstiterint. Collegialiter autem viventes, seu cum claustrali-bus habitantes, ac mulieres virginalem seu cælibem, aut castam vidualem (expressio voto & sub dicto habitu) vitam ducentes, privilegiis, quibus fratres ordinis, cujus tertix regulæ habitum gestant, gaudere debeant. Omnia etiam singula supradicta ad reliquos religiosos ordinum quorumcumque extendi, & per eos etiam servari debere volumus atque decernimus. Salvis tamen in reliquis desuper non expressis, tam episcoporum quam fratrum & aliorum religiosorum prædictorum iuribus, quibus per præmissa in aliquo præjudicare, seu quidquam innovare non intendimus; non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ac statutis & consuetudinibus dictorum ordinum, juramento, confirmatione apostolica, vel quavis alia firmitate robotatis, privilegiis quoque & indultis, ac literis apostolicis, contra præmissa, seu aliquod præmissorum eisdem ordinibus concessis, etiam in Mari magno contentis, quibus, etiam si ad illorum derogationem, de eis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, individua, ac de verbo ad verbum, non autem per generales clausulas id importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquilita forma servanda esset, illorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes, specialiter & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque, decernentes exnunc irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Eisdem insuper fratres in virtute sanctæ obedientiæ monemus, ut eisdem episcopos, loco sanctorum apostolorum subrogatos, pro debita & nostra ac apostolicæ sedis reverentia, congruo honore & convenienti observantia venerentur. Ipsos quoque episcopos hortamur, ac per viscera misericordiæ Dei nostri requirimus, ut fratres ipsos affectu benevolæ prosequentes, caritative tractent ac benigne foveant, seque illis minime difficiles, aut duros vel morosos, sed potius faciles, mites, propitios, piaque munificencia liberales exhibeant, ac in omnibus prædictis, tamquam in agro dominico cooperatores, eorumque laborum participes prompta benignitate recipiant, eorumque jura omni cum caritate custodiant, atque defendant, ut tam episcopi quam fratres præfati, quorum opera veluti lucernæ ardentes supra montem positæ, omnibus Christi fidelibus lumen præbere debent, ad Dei laudem, fidei catholicæ exaltationem, populorumque salutem, de virtute in virtutem proficiant, ac exinde a largissimo bonorum omnium retributore domino percennis vitæ præmium consequi mereantur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, voluntatis, derogationis, decreti, monitionis, exhortationis, & requisitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum

ANNO
CHRISTI
1517.

Reverendus pater dominus Vincentius Arben-
fis.

Reverendus pater dominus Paulus Nimosienfis.

Reverendus pater dominus Paris Pifaurenfis.

Reverendus pater dominus Scaramuza Cuma-
nus.

Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris.

Reverendus pater dominus Petrus Aceranen-
fis.

Reverendus pater dominus Basilius Tudetinen-
fis.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista
Cafertanus.

Reverendus pater dominus Georgius Castrenfis.

Reverendus pater dominus Ioannes archiepisco-
pus Corinthienfis.

Reverendus pater dominus Scabonius Imolen-
fis.

Reverendus pater dominus Vincentius Signi-
nus.

Reverendus pater dominus Philippus Philadel-
phienfis.

Reverendus pater dominus Iulianus Salutarum.

Reverendus pater dominus Ieremias archiepi-
scopus Tranenfis.

Reverendus pater dominus Ioannes archiepi-
scopus Thebanus.

Reverendus pater dominus Marcus Senogal-
lienfis.

Reverendus pater dominus Hippolytus Alben-
fis. Nec non sancti Dominici, sancti Augustini
ordinum generales.

De mandato reverendissimi domini Antonii
tituli sanctæ Præxedis Presbyteri cardinalis, de
Monte nuncupati, & aliorum cardinalium ibi-
dem præsentium supra nominatorum, dominus
Andreas Piperarius secretarius concilii legir tres
schedulas, unam videlicet super confirmatione
& extensione Paulinæ de rebus ecclesiæ non alie-
nandis, aliam verò super punitione invadentium
domos cardinalium, ac aliam super impositione
decimarum, ac absolute facri Lateranensis D
concilii.

Quibus perlectis petiit, an placerent contenta
in dictis schedulis paternitatibus suis. Et super
schedula Paulina fuerunt diversæ opiniones, &
variæ altercationes, propter quas visum fuit præ-
fatis reverendissimis dominis cardinalibus quod
dicta schedula omittetur, & quod Paulina re-
maneret in eodem statu, in quo tunc existerat.

Super schedula opiniones infra scriptæ, vide-
licet:

Salamantino non placuit, quod clauderetur
concilium, imo fuit opinionis, quod de novo ve-
nerent prælati, ex quo non est pax generalis, ut
possint secure venire. Quo ad approbationem E
gestorum, dixit quod approbat ea, quæ approba-
verat: & quo ad decimas, quod apponatur clau-
sula in schedula, quod exigantur postquam fuerit
indictum bellum contra Turcas.

Adriensi placuit, excepto quod cupiebat, quod
ubi dicit in schedula, esse relatum a cardinalibus
& prælati, nulla remanere indubita & inexa-
minata, placeret quod adderentur ista verba, Ex
deductis seu propositis.

Budensi non placuit, quod approbentur omnia
hactenus per concilium.

Imolensi non placuit, quod solvatur concilium
cum impositione decimarum.

Et sic post varias & diversas discussiones fuit
absoluta prædicta congregatio.

SESSIO DVODECIMA.

ANNO a nativitate domini 1517. indictione
Quinta, die vero decimasexta mensis Mar-
ti, pontificatus sanctissimi in Christo patris &
domini nostri domini Leonis divina providentia
papæ decimi anno quarto, fuit celebrata duo-
decima & ultima sessio sacrosancti concilii gene-
ralis in ecclesia Lateranensi in loco solito; in qua
fuit præfens præfatus sanctissimus dominus nos-
ter. Et fuerunt præfentes infra scripti reveren-
dissimi domini cardinales, patriarchæ, archiepi-
scopi, & episcopi, nec non principum oratores,
& illustres domini & barones, & alii quampluri-
mi doctores & nobiles, videlicet:

Episcopi cardinales.

Reverendissimus dominus Raphael Ostienfis.

Reverendissimus dominus Bernardinus Sabi-
nenfis.

Reverendissimus dominus Dominicus Portuen-
fis.

Reverendissimus dominus Franciscus Albanen-
fis.

Presbyteri cardinales.

Reverendissimus dominus Nicolaus tituli sanctæ
Priscæ, de Flisco.

Reverendissimus dominus Hadrianus tituli sancti
Chrysoconi.

Reverendissimus Leonardus tituli sanctæ Susan-
næ, Agennensis.

Reverendissimus dominus Antonius sanctæ Pra-
xedis.

Reverendissimus dominus Petrus tituli sancti
Eusebii, Anconitanus.

Reverendissimus dominus Achilles tituli S. Sixti.

Reverendissimus dominus Bandinellus tituli
sanctæ Sabinæ, de Saulis.

Reverendissimus dominus Laurentius tituli san-
ctorum quatuor Coronatorum.

Diaconi cardinales.

Reverendissimus dominus Alexander sancti Eu-
stachii, Farnesius.

Reverendissimus dominus Ludovicus sanctæ
Mariæ in Cosmedin, de Aragonia.

Reverendissimus dominus Marcus sanctæ Mariæ
in Via lata, de Corneliis.

Reverendissimus dominus Iulius sanctæ Mariæ
de navicula.

Reverendissimus dominus Bernardus sanctæ Ma-
riæ in porticu.

Reverendissimus dominus Innocentius sancto-
rum Cosmæ & Damiani.

Patriarcha & assistentes papæ, & oratores.

Reverendus pater dominus Alphonfus Antio-
chennus.

Reverendus pater dominus Cæsar Alexandrinus.
Reverendus pater dominus Martinus Aquileien-
fis.

Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius
Senensis.

Reverendus pater dominus Latinus Rhegiensis.

Reverendus pater dominus Gabriel Dyrachien-
fis.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarvisi-
nus.

Reverendus

quæ erit decimafexta Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno quarto, prorogamus pariter & extendimus.

Data Romæ apud sanctum Petrum reriio Kalendas Martii, pontificatus nostri anno quarto.

Fiat.

Tenor executionis sequitur & est talis :

Die vigesimafeptima Februarii anno millesimo quingentesimo decimoseptimo, præfentes literæ fuerunt affixæ ad valvas audientiar per me Michaelen de Billeno curforem :

Anno, menfe, die & pontificatu fupradictis, præfentes literæ affixæ & publicatæ fuerunt in valvis fenf portis bafilicæ principis apofolorum de Vrbe, & sancti Ioannis Lateranenfis, ac cancellariæ apofolicæ, nec non in acie campi Floræ per me Michaelen de Billeno curforem.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo decimoseptimo, indictione quinta, die vero decimatertia menfis Martii, pontificatus sanctiffimi in Christo patris & domini nostri domini Leonis divina providentia papæ decimi, anno quarto, fuit congregatio prælatorum in fupertori capella palatii apofolici, in qua interfuerunt infraferipti reverendiffimi cardinales, & reverendi patres archiepifcopi & epifcopi. Et quia fuerat differentia in quadam congregatione privata inter reverendum patrem dominum Petrum epifcopum Syracufanum, catholici Hifpaniarum regis oratorem ex una, & reverendum patrem dominum Marinum patriarcham Aquileienfem ex alia, fuper antefedentia, hoc est, quis eorum in priori loco federe deberet, ex ordinatione reverendiffimorum dominorum cardinalium infraferiptorum, in hac congregatione prælati federunt non ordine confueto, fed unufquifque prout ingrediebatur capellam, ad libitum voluntatis :

Reverendiffimorum dominorum cardinalium nomina funt hæc :

Cardinales.

Reverendiffimus dominus Antonius tituli sanctæ Præcedis.

Reverendiffimus dominus Petrus tituli sancti Eufebii, Anconitanus.

Reverendiffimus dominus Laurentius tituli sanctorum quatuor Coronatorum.

Patriarcha, archiepifcopi, epifcopi, & oratores.

Reverendus pater dominus Bernardus Tarviffinus.

Reverendus pater dominus Dominicus Lucerinus.

Reverendus pater dominus Bertrandus epifcopus Adriensis, orator ducis Ferrariæ.

Reverendus pater dominus Petrus epifcopus Syracufanus, orator catholici regis Hifpaniarum.

Reverendus pater dominus Stephanus Gabtiel archiepifcopus Batensis.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Cavallicensis.

Reverendus pater dominus Amadeus Augustensis.

Reverendus pater dominus Ioannes Vincentius archiepifcopus Senensis.

Reverendus pater dominus Andreas Militensis.

Reverendus pater dominus Vincentius Octotienfis.

Reverendus pater dominus Altobellus Polensis.

Concil. general. Tom. XIV.

A Reverendus pater dominus Hieronymus Budensis.

Reverendus pater dominus Gabriel archiepifcopus Dyrrhachiensis.

Reverendus pater dominus Franciscus Salamanthinus.

Reverendus pater dominus Petrus Cervienfis.

Reverendus pater dominus Philippus Brumantensis.

Reverendus pater dominus Ioannes Revalienfis.

Reverendus pater dominus Maximus Ifernienfis.

B Reverendus pater dominus Georgius archiepifcopus Nazareus.

Reverendus pater dominus Christophorus Cæfenatenfis.

Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Vincienfis.

Reverendus pater dominus Galefius Bellunenfis.

Reverendus pater dominus Ioannes Dominicus Terdorentis.

Reverendus pater dominus Ioannes archiepifcopus Trajocensis.

Reverendus pater dominus Simon Ariminenfis.

Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.

C Reverendus pater dominus Iacobus Civitatis ducalis.

Reverendus pater dominus Paulus Forofempronienfis.

Reverendus pater dominus Octavianus Viterbienfis.

Reverendus pater dominus Petrus Lavellenfis.

Reverendus pater dominus Gifbertus Rapollanus.

Reverendus pater dominus Simon Andrenfis.

Reverendus pater dominus Zacharias Sebaftenfis.

Reverendus pater dominus Auguftinus Nebienfis.

D Reverendus pater dominus Franciscus Dignienfis.

Reverendus pater dominus Laurentius Dulcinenfis.

Reverendus pater dominus Ludovicus Sarnenfis.

Reverendus pater dominus Valentinus Pennenfis.

Reverendus pater dominus Auguftinus Graffenfis.

Reverendus pater dominus Archangelus Avellinenfis.

Reverendus pater dominus Balfaffar civitatis Castellanz.

Reverendus pater dominus Angelus Laufanenfis.

E Reverendus pater dominus Simon Modrufienfis.

Reverendus pater dominus Marcus archiepifcopus Monembafienfis.

Reverendus pater dominus Camillus Tiburtinus.

Reverendus pater dominus Guarinus Nucerinus.

Reverendus pater dominus Thefeus Racanarenus.

Reverendus pater dominus Bartholomeus Montis viridis.

Reverendus pater dominus Tryphon Catatenfis.

X Reverendus

ANNO
CHRISTI
1517.

Reverendus pater dominus Petrus Accranensis.

Magnificus dominus Ioannes Montis marini.

Reverendus pater dominus Gisbertus Rapollanus.

Reverendus pater dominus Thomas Saonenfis.

Abbat̄es, & generales ordinum.

Generales ordinum Vallis umbrosæ, Carmelitarum, ac Minorum, & sancti Dominici.

Abbas sancti Sebastiani, abbas sancti Gregorii.

Oratores & illustris senator Vr̄bis.

Illustris dominus Albertus de Carpi, Maximiliani Romanorum imperatoris electi orator.

Magnificus dominus Ioannes Baptista senator Vr̄bis.

Magnificus dominus Hieronymus Vich, orator catholici regis Hispaniarum.

Magnificus dominus Michael Silvius, orator regis Portugallix.

Magnificus dominus Marcus Minius, orator domini Venetorum.

Reverendissimus dominus Alexander archidiaconus Mantuanus, orator marchionis Mantuani.

Magnificus dominus Virgilius de Poctis, orator Bononiensis.

Illustrissimi domini temporales:

Honoratus dux Traiecti.

Illustrissimus dominus Franciottus de Vr̄sinis.

Celebrata missa per reverendissimum dominum Bernardinum episcopum Sabinensem cardinalem sanctæ Crucis, & facta oratione per reverendum patrem dominum Maximum episcopum Ilerniensem, cuius tenor ex more consueto ponetur in fine sessionis præsentis; & cantato euangelio secundum Mattheum per reverendissimum dominum Bernardum sanctæ Mariæ in Porticu diaconum cardinalem, quod incipit, *Ascendens Iesus in naviculam*, &c. cantatisque orationibus & litanis consuetis, sanctissimus noster incepit hymnum, Veni creator Spiritus. Quo finito, dominus Andreas secretarius concilii ascendit ambonem, & legit quasdam literas serenissimi domini Maximiliani electi imperatoris, quarum tenor talis est:

Beatissime pater, domine reverendissime, nuntius beatitudinis vestræ apud nos reddidit nobis breve sanctitatis vestræ, in quo nobis significat illustrem victoriam Turcarum tyranni adversus Sultanum Egypti dominum; nosque toto animo hortatur, rogat, obtestatur, ut sanctam expeditionem adversus tam impium Christiani nominis hostem sumere velimus, una cum beatitudine vestra illius futotem comprimere, & Christianæ reipublicæ patiter consulere. Idque etiam ex relatione præfati nuntii sui intelleximus, & quo fidei amore, qua pietate oper animam suam pro ovibus sibi commissis ponere. Quæ quidem res gratissima nobis, sed & molestissima fuit. Quippe non potuimus non efflictim dolere Christiano nomini inimicissimi tyranni tantam & tam nobilem victoriam: cui ubi ille quem optat finem imposuerit, ac suam sibi potentiam firmaverit, in quos potius aut libentius debachabitur, quam in miseros Christianos? Miseros eos appellamus, qui cum opibus florentissimi sint viribus & animi magnitudine egegi: quorum virtuti

A non Asia solum cederet, sed & si alter terrarum orbis reperiretur: quasi tamen nullibi locorum divitiæ extant nisi inter ipsos Christianos, nullibi civitates, sese invicem absumunt, perfidos autem Christi hostes hac & illac victores impune vagari permittunt; quin & si Deo placet, de semet triumphum referre sinunt. Ceterum cum animo nostro repetimus, quod nullus Deus fortis est, præter Deum nostrum, nullus porro alius, qui convinciat gentes in fortitudine brachii sui: in eam sententiam devenimus, ut pro certo habeamus, Turcarum victoriam Christianis salutarem fore. Voluit enim divina maiestas per hanc cæcæ Christianorum aliquorum mentes illuminare, & dormientes excitare, ac januam pulsare, tempus jam esse ex somno surgere. Quæ nobis cogitantibus omnis mærorum ille a nobis recedit, & in lætitiâ potius vertitur. Speramus enim jam prope futurum, cum externæ & infidæ gentes agnoscent Christum dominum Deum suum: neque Turcarum tanta victoria nobis formidolosa esse debet: scimus enim quoties omnipotens Deus hostibus suis vires dederit, ut suorum scelera ac peccata ulcisceretur. Novimus etiam, quoties voluerit fidos numinis sui cultores parva manu ingentes hostium copias fundere. Speraverunt in eo patres nostri, speraverunt, & liberavit eos.

C Quod si tam cæcæ aliquorum mentes erunt, quæ tam cæcis futuri exitii nuntiis nondum resipiscant, non tamen nobis desperandum erit tali pontifice, quem multa sæcula non tulerunt. Scimus egregias virtutes, inclytas animi dotes beatitudinis vestræ, & nunc cernimus, quo fervore, qua pietate pro commisso sibi grege infudet. Quæ quamquam nobis gratissima sunt, unum tamen nobis summæ admirationis fuit, admirationi ne an potius mærori? quod sanctitas vestra optat, ut Deus aures nostras aperiat ad audiendam aliquando veritatis vocem: quasi vero veritatis aures hæcenus occluserimus. Atqui ita de nobis respondemus, nos non tam profundo somno sopitos in hanc usque horam obdormivisse. D Quod si illi idem sanctitatis vestræ prædecesores sanctitatis vestræ qui ætate nostra vixerunt, monuimus, togavimusque, & per viscera misericordiæ Dei obtestati sumus, ut Christianæ reipublicæ consulerent. Quorum aliqui nobiscum consenserunt, sed tamen semper reperti sunt, qui tam gloriosæ, & tam Deo acceptæ expeditioni inviderent, & omni nixu nobis adversarentur. Quod si illi idem sanctitatis vestræ prædecesores viverent, qui ætate nostra fuerit, redderent veritatis testimonium, & nobiscum una Christianæ reipublicæ tam lugubrem hostium victoriam ingemiscerent, & sponte sua faterentur expeditionem istam non hac tempestate magis, quam semper, necessariam fuisse. Verum Deo optimo maximo gratias agimus, quod maiestas sua nos potissimum excitare voluit, beatitudine vestra ejus vigem gerente, & gregem ovium suarum egregie tutante. Quæ si ceptum iter peregerit, duce virtute sua, nullum discrimen, nulla calamitas Christianæ reipublicæ subeunda, aut pertimescenda est. Nosque, quoad vita supererit, nunquam deseremus tam gloriosam provinciam, tam necessariam, tam ipsi Deo acceptam: sed opes, vires, sanguinem nostrum etiam ad certum exitium pro Christi fide conferemus. Non laborer in nobis itaque sanctitas vestra, qui a tene-

Psal. 21.

Reverendus pater dominus Franciscus Salaman-
ticensis.
Reverendus pater dominus Dominicus episco-
pus Lucerinus.
Reverendus pater dominus Vincentius Neapoli-
tanus.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Ca-
vallicensis.
Reverendus pater dominus Andreas Militensis.
Reverendus pater dominus Amadeus Augusten-
sis gubernator.
Reverendus pater dominus Petrus episcopus
Cæsaraugustensis, orator regis Hispaniarum.
Reverendus pater dominus Ioannes Revaliensis
episcopus, orator marchionis Brandenburgens-
is.
Reverendus pater dominus Bertrandus Adrien-
sis episcopus, orator ducis Ferratiæ.

Archiepiscopi.

Reverendus pater dominus Aldronandinus Ni-
cossensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Anti-
batensis.
Reverendus pater dominus Ieremias Trane-
nsis.
Reverendus pater dominus Clemens Colossen-
sis.
Reverendus pater dominus Georgius Nazare-
nus.
Reverendus pater dominus Stephanus Gabriel
Barenfis.
Reverendus pater dominus Andreas Spalaten-
sis.
Reverendus pater dominus Alexander Viennen-
sis.
Reverendus pater dominus Marcus Monemba-
sensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Thebanus.

Episcopi.

Reverendus pater dominus Altobellus Polens-
is.
Reverendus pater dominus Hieronymus Buden-
sis.
Reverendus pater dominus Simon Ariminen-
sis.
Reverendus pater dominus Iacobus Potentinus.
Reverendus pater dominus Iacobus civitatis Du-
calis.
Reverendus pater dominus Georgius Castren-
sis.
Reverendus pater dominus Iulianus Salutarum.
Reverendus pater dominus Vincentius Signien-
sis.
Reverendus pater dominus Thefeus Macera-
tensis.
Reverendus pater dominus Marcus Senogallien-
sis.
Reverendus pater dominus Hugolinus Lycien-
sis.
Reverendus pater dominus Scabonius Imolen-
sis.
Reverendus pater dominus Laurentius Dulci-
nensis.
Reverendus pater dominus Iannotius Trojanus.
Reverendus pater dominus Paulus Forosempro-
nensis.
Reverendus pater dominus Octavianus Viter-
bensis.
Reverendus pater dominus Bartholomæus Mon-
tis viridis.
Reverendus pater dominus Christophorus Poli-
gnanensis.
Reverendus pater dominus Galefius Bellunen-
sis.

Concil. general. Tom. XIV.

Reverendus pater dominus Maximus Iferpiensis.
Reverendus pater dominus Philippus Brugna-
tensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Ascula-
nus.
Reverendus pater dominus Petrus Cervien-
sis.
Reverendus pater dominus Franciscus Dignen-
sis.
Reverendus pater dominus Augustinus Nobien-
sis.
Reverendus pater dominus Petrus Paulus Efi-
nus.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Ca-
fertanensis.
Reverendus pater dominus Basilius Tudertinus.
Reverendus pater dominus Iacobus Antonius
Sutrinus.
Reverendus pater dominus Baltassar civitatis
Castellanae.
Reverendus pater dominus Angelus Laufanen-
sis.
Reverendus pater dominus Gratianus Aletinus.
Reverendus pater dominus Simon Andren-
sis.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Au-
ximanus.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Sul-
monensis.
Reverendus pater dominus Hieronymus Areti-
nensis.
Reverendus pater dominus Ludovicus Sarnen-
sis.
Reverendus pater dominus Petrus Lavellinus.
Reverendus pater dominus Zacharias Sebaften-
sis.
Reverendus pater dominus Paulus Nimosensis.
Reverendus pater dominus Blasius Thelesinus.
Reverendus pater dominus Typhon Cataren-
sis.
Reverendus pater dominus Vincentius Octo-
tensis.
Reverendus pater dominus Bonifacius Hippo-
regiensis.
Reverendus pater dominus Augustinus Grassen-
sis.
Reverendus pater dominus Benedictus Chien-
sis.
Reverendus pater dominus Iacobus Marsca-
nensis.
Reverendus pater dominus Christophorus Cæ-
senatensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista
Vincensis.
Reverendus pater dominus Ioannes Baptista Ma-
rianensis.
Reverendus pater dominus Petrus Castelli ma-
ris, & pro Spoletano.
Reverendus pater dominus Marius Aquinaten-
sis.
Reverendus pater dominus Tranquillus Ferenti-
nus.
Reverendus pater dominus Augustinus Perusi-
nensis.
Reverendus pater dominus Bernardus Soranus.
Reverendus pater dominus Valentinus Pennen-
sis.
Reverendus pater dominus Mathæus sancti
Leonis.
Reverendus pater dominus Ioannes Algaren-
sis.
Reverendus pater dominus Hippolytus Alben-
sis.
Reverendus pater dominus Archangelus Avel-
linensis.

X ij Reverendus

ANNO
CHRISTI
1517.

eminenti in ecclesia Dei dignitati conspicimus in A
domino solenniter expedire. Sane ab aliquibus
citra temporibus damnabilis quidam in Vrbe ino-
levit abusus & licentia delinquendi, quo, dum
apostolica sede vacante, per cardinales in conclavi
existentes de futuri Romani pontificis electio-
ne tractatur, si qua de uno ex eisdem cardinalibus
quod in pontificem sit electus, vox prodeat, etiam
non vera, illius domum vulgus armis aggreditur,
& super ea diripienda, cum ipsius cardinalis con-
clave nondum egressi familiaribus eam custo-
dientibus, vi contendit: & si etiam effractis fo-
ribus, aut pariete effosso, aditus pateat, in pra-
dam omnium bonorum, quæ ibi extant, hostiliter
conruit, nisi armatorum præsidio defendatur.
Nonnullique quandoque reperiuntur ita temera-
rii & audaces, ut aliis etiam temporibus prætex-
tularum, domos cardinalium hostiliter & cum
armis aggredi non vereantur: in eaque morantes
offendere & vulnerare, ex quibus cardinalium
honori, quibus sacrosancta militans ecclesia,
tamquam purpureo tota decoratur amictu, non
parum detrahitur, & eorum generatur contemp-
tus, & homicidiorum & aliorum scandalorum
occaso exhibetur. Nos igitur huiusmodi temera-
rios conatus debita volentes animadversione re-
primere, sacro approbante concilio, felicis re-
cordationis Honorii tertii & Bonifatii octavi
Romanorum pontificum prædecessorum nostro-
rum, contra aliquem dictæ ecclesiæ cardinalem
hostiliter insequentes, & illis præsentia, consilio,
aut favore assistentes, eorum scienter receptantes
aut defendentes, & eorum domos & ædes, ut su-
pra, invadentes, & eorum posteros, bona, editas
constitutiones, auctoritate apostolica tenore præ-
sentium innovamus, decernentes eas ubique de-
bere perpetuis futuris temporibus inviolabiliter
observari. Et nihilo minus constitutiones easdem
cum omnibus & singulis in eis contentis censuris
& penis, ad omnes & singulas personas cuiuscumque
status, conditionis & excellentiæ existi-
tentes, qui alicujus dictorum cardinalium do-
mum, tam tempore dicti conclavis, etiam si in
Romanum tunc pontificem sit electus, quam alias
quandocumque & ex quacumque causa armata
manni invadentes, & in ea violenter aut hostili-
ter aliquid diripientes, aut quemquam ex inibi
existentibus vulnerantes, & eorum socios & qui
id fieri mandaverint, vel factum ejus nomine ra-
tum habuerint, ac ipsi in invasoribus consilium in
premissis vel favorem præstiterint & defende-
rint, extendimus & ampliamus; non obstantibus
constitutionibus & ordinationibus apostolicis
ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo
omnino hominum liceat hanc paginam nostræ
innovationis, decreti, extensionis & ampliatio-
nis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si
quis autem hoc attentare præsumpserit, indi-
gnationem omnipotentis Dei, ac beatorum Pe-
tri & Pauli apostolorum ejus se noverit incur-
surum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranen-
si sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno
incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo
decimoseptimo, decimoseptimo Kalendas
Aprilis, pontificatus nostri anno quarto.

Deinde reverendus pater dominus Martinus
patriarcha Aquileiensis ascendit ambonem, &
legit schedulam impositionis decimarum & ab-
solutionis concilii: cuius tenor talis est:

*Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam
rei memoriam, sacro approbante concilio.*

Constituti juxta verbum prophetæ, meritis li-
cet imparibus, super gentes & tegna, officii no-
stri debitum decenter exequimur, cum universi
status ecclesiastici, ac universalis ecclesiæ, eor-
umque negotiorum reformationem per nos uti-
liter factam innovamus, & pro illius inviolabili
observatione opportuna remedia adhibere, &
ecclesiis cathedralibus ac etiam metropolitans,
ne diutius suis pastoribus careant, providere co-
gitamus, ac ad illa curis assiduis vigilamus, &
opevibus intendimus indefessis, per quæ domini-
cum gregem curæ nostræ commissum, in conspe-
ctu divinæ majestatis acceptum & obsequentem
reddere valeamus; Turcas vero & infideles alios,
tam in orientalibus quam in meridionalibus par-
tibus consistentes, qui veri luminis veræque salu-
tis iter pernicissimum mentium caligine contem-
nentes, vivificæ cruci, in qua salvator noster
mortem ultro suscipere voluit, ut mortem no-
stram moriendo destrueret, ac vitam sacratissi-
mæ vitæ suæ ineffabili mysterio repararet, in-
sidiantes & hostes Deo odibiles, ac Christianæ
religionis persecutores acerrimos sese reddunt,
reprimere, ac infestissimis cebrisque eorum in-
sultibus, quibus in Christianum sanguinem cru-
deliter debacchantur, non solum spiritibus,
verum etiam temporalibus muniti præsidis, pos-
simus auctore & fautore domino contraire. Sane
cum felicis recordationis Iulius papa secundus
prædecessor noster, sacrum generale Lateranen-
se concilium, de venerabilium fratrum suorum
sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, de quo-
rum numero tunc eramus, consilio & assensu,
laudabiliter, legitime, & ex rationalibus causis,
Spiritu sancto cooperante, convocasset, & in
eo quinque sessiones tenuisset, ac sextam sessio-
nem indixisset: nos, quibus etiam in minoribus
constitutis in situ cordi desiderium semper fue-
rat, generale concilium, utpote agri dominici
cultum præcipuum, celebrari videndi, dicto
Iulio prædecessore humanis rebus exempto, di-
vina favente clementia ad summum apostolatus ap-
icem assumpti, honesto, utilique desiderio nostro
debitum, ex injuncto nobis curæ pastoralis offi-
cio, accessisse conspicientes, rem hanc ardentiori
voto, & tota animi alacritate susceperimus, ac in
dicta sessione illius prorogationem, extunc ex-
pressis, & aliis causis nostrum & dictorum
fratrum animum moventibus, de eorumdem
fratrum consilio & assensu, ad certum tunc ex-
pressum tempus per nos factæ, approbante eod-
dem sacro Lateranensi concilio, approbavimus,
& concilium ipsum usque ad perfectionem causa-
rum, propter quas indictum exiterat, & præfer-
tim inter principes & potentatus Christianos
bellis atrocibus pacatis, hostilibusque armis de-
positis, universalis & firma pax componi valeret,
pro qua tamquam pro saluberrimo bono, intac-
tum nihil relinquendo, conatus omnes nostros
adhibere intendebamus, prosequi & sine debito
terminare velle: nostrique incommutabilis
animi, & intentionis fore & esse declaravimus,
ut his, quæ ad Dei laudem ecclesiæque præfatæ
exaltationem, & Christi fidelium concordiam
pertinent, absolutis, sancta & perneccessaria ex-
peditio contra catholicæ fidei hostes fieri, felici-
terque de illis, altissimo favente, triumphari
posset.

ris annis, cū adhuc quid esset bella gerere per atatem nesciremus, cum tamen audiremus esse Turcas, qui Christi religionem negligenter, odiosent, persequerentur, eos potissimum cum primum licuisset, radicibus evertere optabamus. Non laboraret in nobis, qui ubi adolevimus, & militarem artem didicimus, non eam scire volumus ad Christianorum civitates occupandas, sed potius ad eas vindicandas e manibus tyrannorum: non ad fines adimendos, sed tuendos: non ad eorum dedecus, sed laudem: non ad perniciem denique, sed ad custodiam: huiusque rei testes erunt cuncta bella quæ gessimus semper in vii, semper lacessiti, semper coacti. Et nunc cum videremus beatitudinem vestram tot persuasionibus nos ad pacem & concordiam cohortari, & ita velle, pro bono Christianitatis flecti nos permisimus, & conditiones quascumque susceperimus, ne mora ulla in nobis esset, ne per nos defuisse videretur, quin labanti fidei Christianæ optularemur: neve unquam vox iusti coram Deo super nos clamaret. Neque vero nos cohortetur sanctitas vestra, qui postquam imperii sceptrum suscepimus, ipsi nunquam desistimus, cum quocumque pontifice agere, ut sanctam hanc expeditionem susceperet. Scimus enim eam & necessariam, & utilem & gloriosam fore. Excitet modo se beatitudo vestra, & Christi vexillum erigat, & cum reverendissimis illis patribus iter felicissime adversus hostes atripiat: nos comitabimur eam, & opes ac vires nostras omnes conferemus. Neque ætas nostra, quæ jam celeri gradu ad senectutem festinat, nos tantillum morabitur: quin si mors illa pro Christi nomine optatissima obtigerit, reviviscere nos ad æternam gloriam speramus. Sed quid de nobis dicimus? Nemo tam impudens erit, aut tam Christiano nomini inimicus, qui si viderit Dei vicarium cum reverendissimis cardinalibus bellum in Turcas moventem, ac * met in expeditionem euntem, non omni renuntiata * merce, etiam ad certam mortem convolet. Imbecillus nimirum senex, & infirma ætas beatitudinem vestram sequetur. Quare nos itidem rogamus sanctitatem vestram, imploramus, obtestamur, ut provideat, ne quid detrimenti Christiana res publica capiat. Confirmet opinionem, quam omnes de ea conceperunt, succurrat nutanti reipublicæ Christianæ, liberet e faucibus sævissimorum luporum oves sibi commissas; neque expectet, quod Christiani principes congregentur, quippe longum illud esset, & fortasse periculosum, sed sanctitas vestra, gladio domini super semur potentissimum cincta, iter auspiciatissimum ingrediatur. Quæ quanto magis ab aliis principibus derelicta erit, tanto erit gloriosior, tantoque magis immensa Christianorum multitudo confluet, Deo victimas gratas offerri optantium. Nos vero qui, aut ubi sanctitatem vestram deseremus, qui ultro cupimus hanc fragilem, & corruptibilem coronam, quam gerimus, cum illa preciosissima & æterna martyrii corona permutare? Neque vero subvertentur beatitudo vestra Turcarum potentiam; non tot apparatus, non tanta bellatorum copia indigemus. Ipse namque Deus est pro quo certaturi sumus. Ipse docebit manus nostras ad prælium, & ponet ut arcum æreum brachia nostra, ipse dabit nobis protectionem salutis suæ, & dextera ejus suscipiet nos. Quod si hæc tam sancta deliberatio in auras evanescat, prout alia hæcenus fecerunt, neque aliqua expeditio fiat, tunc summum illum rerum opificem obtestamur.

Council. gener. Tom. XIV.

A per nos non defuisse, quin vita & sanguine nostro Christianæ reipublicæ consuleremus: videbuntque gentes. & ipse, cui nihil ignotum est, Deus, nos nulla alia pro re magis unquam elaborasse. Per quem vero decrit, is sciat se rationem ante tribunal Dei redditurum. Cetera intelliget sanctitas vestra ab oratore nostro, cui latius scribinus.

Datum in opido nostro Mechliniæ, die ultima mensis Februarii, anno domini millesimo quingentesimo decimo septimo: regnorum nostrorum, Romani trigesimo secundo, Hungariæ vero vigesimo septimo.

Maximilianus divina favente clementia Romanorum imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex, archidux Austriæ, dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. comes palatinus, &c.

Ad mandatum Cæsareæ majestatis proprium.

Ia. de Banniffis.

A tergo.

Sanctissimo in Christo patri & domino domino Leoni decimo divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summo pontifici, domino nostro reverendissimo.

Quo finito, reverendus pater dominus Andreas episcopus Militensis ascendit ambonem, & legit quamdam schedulam contra invadentes domos cardinalium. Quæ perlecta, petiit an placerent paternitatibus suis contenta in schedula. Et reverendo domino Francisco episcopo Albanensi non placuit narrativa, in quantum narrabatur casus particulares. Reverendissimo domino Antonio cardinali sanctæ Prædix placuit, quoad extensiones canonum Bonifacii, & aliorum Romanorum pontificum, disponentes contra contemnentes reverendissimos dominos cardinales, & in eorum res & bona manus violentas impoentes; alia vero non placuerunt. Et in eodem voto fuerunt Petrus tituli sancti Eusebii, & Hadrianus tituli sancti Chrylogoni, & Leonardus sancti Petri Ad vincula. Reverendo patri domino Amedeo episcopo Augustensi placuit, dummodo extendatur ad prælatos existentes in ecclesiis eorum, qui patiuntur multas insidias. Et in eadem opinione fuerunt Barenfis, Spalatenfis, Viennensis, ac Monembasiensis archiepiscopi, nec non Ariminensis, Potentinus & Polensis episcopi. Et propter vota reverendissimorum dominorum cardinalium supradictorum, schedula fuit aptata in hunc qui sequitur modum:

Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rememoriam, sacro approbante concilio.

Temerarium quorundam, qui sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales præcipuas catholicæ ecclesiæ columnas, qua convenit reverentia observare contemnunt, & in eorum res & bona manus violentas ausu sacrilego injicere non verentur, effrenata libido nos admonet & inducit, ut ad eorum audaciam, antequam longius prorepant, comprimendam, ea quæ a prædecessoribus nostris in dictorum cardinalium dignitatis conservationem provida sunt consideratione statuta, pro illorum observantia firmiter nostræ innovationis munimine roboremus, extendamus & ampliemus, prout temporum qualitas exigit, & tam

X iij eminenti

ANNO
CHRISTI
1517.

Et illorum executores ad illa & in eis contenta A
observari faciendum, in Romana curia gubernato-
re almæ Urbis nostræ, & vicarium nostrum
pro tempore existentes, ac cameræ apostolicæ ge-
neralem auditorem, qui personas sibi respective
subiectas ad id cogere & compellere valeant: ex-
tra vero eam, omnes & singulos locorum ordina-
rios deputamus, inhibentes sub excommunica-
tionis læ sententiæ pœna omnibus & singulis
Christi fidelibus, ne in præfenti concilio gesta
& facta sine nostra & dictæ sedis licentia speciali
glossare aut interpretari præsumant. Ac fidei ur-
gente nos zelo, dictam contra infideles expedi-
tionem, per nos & dictum Iulium prædecesso-
rem, dictis causis conciliaribus expeditis, toties B
in dictis sessionibus propositam & promissam, &
cum oratoribus regum & principum apud nos
existentibus pluries communicatam & discussam,
piæ memoriæ Nicolaum papam V. etiam præde-
cessorem nostrum qui post Constantinopolitanæ
urbis calamitosum excidium, ad vindicandas
Christi injurias & infidelium furorem reprimen-
dum, generalem contra eos expeditionem indi-
xit, & quem solerti studio felicis memoriæ Ca-
lixto tertius, ac Pius secundus Romani pontifi-
ces etiam prædecessores nostri imitati fuerunt,
imitantes ad triennium proxime futurum cum
facultate per nos, una cum eisdem fratribus no-
stris, decimas fructuum ex ecclesiis & monaste-
riis, ac aliis beneficiis in universo orbe consisten-
tibus, imponendi & exigendi, ac omnia & singu-
la alia, quæ ad huiusmodi expeditionem necessa-
ria sunt, & quæ in similibus expeditionibus fieri
consueverunt, faciendi, facto approbante concilio,
sumendam, faciendam, & profequendam
decernimus. Et ut felicem fortiatu effectum,
pias, humiles, ac devotas ad omnipotentem
Deum preces jugiter fundimus, idemque omni-
bus utriusque sexus Christi fidelibus faciendum
mandamus, eisdem Maximilianum in imperato-
rem electum, ac reges, principes, & potentatus
Christianos, quorum virtutem Deus excitare nos
jubet, hortantes, ac per viscera misericordiæ
Dei nostri Iesu Christi obsecrantes, perque tre-
mendum ejus judicium obtestantes, ut ipsi me-
mores se de ipsa ecclesia Christi sanguine redemp-
ta, & per eos etiam propriæ vitæ non parcendo,
tuenda & conservanda rationem reddituros esse
omnibus invicem posthabitis odiis, in utriusque
diffensionibus ac simultatibus oblivioni perpê-
tuæ demandatis, ad defensionem Christianæ fidei,
sicut proprio & necessario eorum incumbit
officio, fortiter & potenter exurgant: & in tanta
necessitatis articulo, prout eorum fuerint fa-
cultates, prompta auxilia præbere studeant, eod-
dem nihilo minus paterno affectu monentes, ac
requirentes, ut pro summi Dei & apostolicæ se-
dis reverentia pacem per eos initam, saltem dicta E
expeditione durante, inviolabiliter observare
procurent, ne tantum bonum, quod dextera do-
mini assistente secuturum speramus & optamus,
aliqua interveniente discordia, & diffensione, va-
leat impediri. Et ne prælati ac alii ad præfens concilium,
quod fere quinquennium duravit, laboribus & expensis ulterius fatigentur, & ut eorum
ecclesias visitare, & consolari possint, ac aliis cetis
rationalibus & iustis causis præfens concilium
absolvimus, & cum benedictione domini dimit-
timus, omnibusque & singulis in eo existentibus
ad propria remeandi, sacro eodem approbante
concilio, licentiam concedimus. Et ut ad pro-

pria, aliquibus spiritualibus muneribus refecti,
cumulatori gaudio remeare possint, illis eorum-
que familiaribus plenariam omnium peccatorum
suorum remissionem & indulgentiam semel in
vita, & in mortis articulo elatigimur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
ginam nostræ approbationis, innovationis, con-
stitutionis, mandati, deputationis, inhibito-
nis, decreti, monitionis, requisitionis, absolu-
tionis, dimissionis, concessionis, & elargitionis
infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si
quis autem hoc attentare præsumserit, indi-
gnationem omnipotentis Dei, ac beatorum Pe-
tri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incur-
surum.

Data Romæ in publica sessione, in Lateranen-
si facta sancta basilica solemniter celebrata, anno
incarnationis dominicæ millesimo quingentesi-
mo decimo septimo XVII. Kalendas Aprilis,
pontificatus nostri anno quarto.

Qua perlecta, petiit, an placerent paternitati-
bus suis contenta in scheda. Et omnibus placuit
concurrere, exceptis infra scriptis, qui dederunt
vota, prout infra.

Adriensi placent omnia, excepto quod in con-
firmatione gestorum per concilium, placeret sibi,
quod ad illa verba, Omnia negotia; addantur
ista verba, Ex propositis; ita quod sensus sit,
Quod omnia negotia ex propositis fuerunt ex-
pedita.

Tranenſi non placuit clausura concilii.
Dyrrhachienſi quo ad decimas placet, quando
erit incepta expeditio contra Turcas.

Salamantino placet quo ad decimas, quando
erit incepta expeditio: sed quo ad dissolutionem
concilii, non placuit.

Tatvifino placet, quod confirmetur ea, quæ
sibi placuerunt in aliis: & quo ad decimas, quan-
do erit incepta expeditio.

Grassensî, Chtensî, Montis viridis, Montis
marini placet, quo ad decimas, quando erit in-
cepta expeditio.

Imolensî non placuit de decimis simpliciter.

D
Cerviensî, Lyciensî, Ferentinensî, Perusino,
Sorano, Maceratenſi, & Nibiensî placet, quo
ad decimas, prout Dyrrhachienſi & aliis, quan-
do erit incepta expeditio.

Algarensî placet, quo ad decimas quod ob-
servetur consuetudo antiqua, quando fuit facta
expeditio.

Generali prædicatorum placet dissolutio con-
cilii, in reliquis dixit se paratum obedire.

Et sic collectis votis per scrutatores, & facta
relatione sanctissimo domino nostro, venerabilis
vir dominus Marius de Peruschis, procurator
sacri concilii, petiit instrumentum & instrumenta
omnium gestorum.

Demum reverendissimus in Christo pater do-
minus dominus Alexander sancti Eustachii, sancti
Romane ecclesie diaconus cardinalis, alta &
intelligibili voce cantavit: Domini, ite in pace; &
cantores capellæ domini nostri in eodem tono
responderunt, Deo gratias. Et consequenter in-
ceperunt canticum, Te Deum laudamus. Quo
finito, sanctissimus dominus noster equitavit, comi-
tantibus reverendissimis dominis cardinali-
bus, patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, &
quampluribus aliis illustribus dominis, & rediit
ad palatium apostolicum.

posset: & ut ad tam perutile concilium accedere debentes, ab accessu huiusmodi nullatenus retraherentur, nullamque omnino causam præterdendere possent, omnibus & singulis ad celebrationem concilii per Iulium prædecessorem convocatis, & ad dictum concilium Lateranense venientibus, ipsorumque venientium servitoribus ad concilium Lateranense, ad Urbem huiusmodi veniendi, & in ea libere commorandi saluconductum, dicto sacro Lateranensi approbante concilio, dedimus & concessimus, ac reges & principes hortati sumus, ut pro sedis apostolicæ reverentia venientes huiusmodi non molestant, sed eos libere venire permitterent: ac septimam affectionem indiximus, in qua cum nihil magis affectarem, quam ut causæ utiles & necessariæ, propter quas dictum concilium Lateranense indictum fuerat, ut desiderium nostrum erat, ad finem debitum perduceretur, res cardinalium aliorumque prælatorum, qui causas huiusmodi & alias conciliariæ materias audirent & discuterent, auditaque & discussa in eodem concilio referrent, particulares deputationes fecimus, atque mandavimus: quarum quidem deputationum una pacis universalis componendæ inter reges ac principes Christianos, quæ una ex principalioribus congregationis concilii præfari causa fuerat, & schismatis extirpationis. Altera, generalis reformationis, etiam curiæ: reliqua vero, discussionis & abrogationis pragmatice sanctionis, & rerum orthodoxam fidem concernentium, peculiarem curam haberent. Et cum unaquæque deputatio, quamplura utilia & necessaria diligenter examinauerint, & accurate nobis retulerint, ac per eos discussa & examinata in alijs quinque sessionibus successively per nos tentis, sacro approbante concilio, per nos, favente domino, absoluta & terminata fuerint, procul dubio cognoscimus, Deum ipsum bonorum datorem pijs nostris, & non nisi ad commune bonum tendentibus desiderijs, pro sua immensa pietate & misericordia plurimum favisse, ac nobis, ut quæ mente nostrâ gessimus, & circa quæ plurimum laboravimus, videlicet ut concilium ipsum causis, propter quas indictum fuerat, iuxta votum terminatis, feliciter claudi & absolvi posset, concessisse. Carissimus namque in Christo filius noster Maximilianus in imperatorem electus, Iulij prædecessoris præfati, nostro vero tempore claræ memoriæ Ludovicus Francorum rex, & ceteri reges & principes Christiani summo cum omnium gaudio, Lateranensi concilio in Spiritu sancto legitime congregato adhererunt, ac Pisani conciliabulum per quosdam nullam potestatem habentes indictum, & per eundem Iulium prædecessorem damnatum, iuxta ipsius Iulij prædecessoris sententiam pro damnato habuerunt, & schisma ex his pullulare cæptum (quod semper dum viguit, quamplurimas calamitates prælatis, & alijs Christi fidelibus ex diversis schismatum temporibus, & alijs generalibus concilijs hæcenus celebratis atulisse constat) extinctum, ac universalis ecclesiæ pax, & unio secuta extitit: nec non tam ecclesiasticarum quam secularium, & aliarum personarum mores, quantum expedire visum fuit reformati, & nonnullæ causæ, orthodoxam fidem concernentes, terminatæ: ac nonnullæ aliæ materiæ, in dictis tribus deputationibus cardinalium & prælatorum diligenter examinatæ & discussæ, in dicto concilio solerti cura expeditæ & terminatæ fuerunt, no-

Abisque per cardinales & prælatos deputationum huiusmodi pluries relatam fuit, nulla negotia eis discutienda, examinandaque renanisse, & a pluribus mensibus citra, nulla protinus de novo a quoquam ad eos prolata fuisse: episcoposque in partem sollicitudinis ad curam gregis dominici nobiscum perseverandam vocatos, ac alios prælatos in dicta Urbe præter sacrorum conciliorum consuetudinem, cum eorum & ecclesiarum suarum incommodo ac damno, diutius permansisse. Itaque ex præmissis omnibus, quæ per nos & dictas deputationes in ipso concilio expediri desiderabantur, sola regniæ & principum pax, & animorum concordia restare videbatur: pro qua qualis mens nostra semper fuerit, quantumve omnium studio nostro circa illam componendam laboraverimus, cunctis literas a nobis emanatas legentibus aperitissime constare potest: novitque Deus ipse, qui summa est omnium rerum lux & veritas, quot precibus, quamve assiduis orationibus ab eo petere, & implorare nunquam destiterimus, ut Christianum gregem, cuius custodiam nobis, licet immeritis, commisit, mutuo caritatis fervore accensum, ad firmam ac perpetuam pacem incundam pro sua clementia inducere dignaretur. Et nihilominus tam animus nostris, quos apud Maximilianum imperatorem electum ac eisdem reges & principes habemus, quam literis, eos multis & efficacissimis rationibus, præsertim si religioni Christianæ & catholice deici grave periculum ac discrimen propter tyranni Turcarum potentiam nuper dilatam, & auctam deducta, ut par est consilere & providere vellent, in domino, cuius causa præcipue agitur, hortati fuimus, ac ex eorumdem nuntiorum, regumque & principum ipsorum literis percepimus, exhortationes nostras tantæ apud eisdem reges & principes auctoritatis & efficacitæ fuisse, ut eorumque corda & animos adeo flexile, & commovibile, ut fere inter omnes pax tandem a nobis pro republica Christiana universalis bono desiderata, animo concessa fuerit, & si quid superest, prope eam componendam (ipso Deo favente) speramus: quod mente animoque nostro subinde nobis revolventibus, exultat cor nostrum in domino nostro Iesu Christo, ipseque super hoc gratias agimus omnium gratiarum largitori, quod ipsos ad optatam nobis concordiam induxerit: ac per omnes Christi fideles ea signa lætitiæ, quæ in similibus fieri consueverunt, & gratias Deo agendas, ipsamque Deum, ut pax conclusa perduret, rogandum esse censeamus. Solam itaque superest, ut sancta ac per necessaria contra infidelium rabiem, Christianum sanguinem sitientium, expeditio captatur: nec non omnia & singula, quæ in undecim sessionibus partim per nos, partim per Iulium prædecessorem huiusmodi, hæcenus tentis, gesta & facta, posteriori pro cautela, approbentur & innoventur, ac inviolabiliter observari mandentur. Habita igitur super his cum fratribus nostris & alijs prælatiæ matura deliberatione, sacro approbante concilio, omnia & singula in dictis undecim sessionibus gesta & facta, ac literas desuper editas, cum omnibus in eis contentis clausulis, exceptis quibusdam quæ certis personis pro universalis ecclesiæ pacis & unione duximus concedenda, nec non executorum in illis deputatione apostolica auctoritate approbamus & innovamus, illaque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari debere decernimus atque mandamus, &

ANNO
CHRISTI
1517.

SESSIO XII.

in populo, & unum in quolibet mortalium, con-
ditum est. Sed ne singulis in figuris meæ narra-
tionis immorari videar, tacebo ipsius montis loca
circum adjacentia, siccitatem omnium doctrina-
rum, in quibus greges domini frustra pascebantur,
& significare. Tacebo Moſen & Aaron a Deo
optimo maximo pontificalis & sacerdotalis ordi-
nis ſumpſiſſe originem, cujus ordinis doctrina &
beneficio, Spiritu ſancto auctore, a ſervitute vi-
riorum liberati populi, & viam rectam ingreſſi,
ad promiſſum ſalutis regnum perducerentur. Tace-
bo etiam ſublata idolorum ſimulacra, diver-
ſorum tyrannorum pravos animos, malis artibus
imbutos, & variarum diſciplinarum prodigia, &
vanitates oſtendere, quæ cum moralium vitam
& ingenia captivare aſſueſcerent, evangelicæ ve-
ritatis eloquio abolerentur. Aggrediar tamen,
non tranſverſis locis aut tranſlationibus, ut ple-
rique faciunt hallucinatores, ſed veris ſententiis
ab ipſo Moſis, & Eſdræ ſecretioris doctrinæ ſenſu
deprompris tabernaculi divinum & neceſſarium
opus. Cujus quidem ſi quæris ædiſcium, totum
ſpiritus, totum eccleſia, totum cælum & Chri-
ſtus eſt. Nam primo, quid ſibi volunt loca illa in
eo ſancta, niſi ut pacem & ſanctitatem ſequamur,
ſi Deum ipſum videre, ſi placidum & fauorem
habere volumus. Quid columnæ argenteæ, niſi
pontifices & ſacerdotes, qui patientia, fide, juſti-
tia, pietate, continentia, doctrina & mentis can-
dore, ſtabiles, firmi, nitidi & præſurgentes ſint,
ut ipſi quoque Dei tabernaculum fieri poſſint,
quo ſancto impleri Spiritu, divino ſui eloquio,
& alios docere queant, ſi pontifices, ſi ſacerdotes
eſſe volunt: alioqui non columnæ, ſed umbra,
non argenteæ ſed plumbeæ erunt & obuſæ.
Quid candelabrum ſeptem luminibus diſtin-
ctum, niſi ſepiſarium ſancti Spiritus lumen? cu-
jus fulgore pontificum & ſacerdotum lumina ita
noctes & dies accenderentur, ut ſemper vigilare,
ſemper inſidias ſatanæ intueri poſſint: quorum
lumbi caſtitate præcincti, ſpe firmi, bonis exem-
plis robuſti, manus caritatis & fidei lucernis ac-
cenſas prætenderent. Quid alia? Ipſa enim menſa
Chriſtus eſt, in qua duodecim panes propitiatio-
nis, duodecim ſunt apoſtoli, qui Ieſu Chriſti
virtute atque doctrina imbuti, panem quotidia-
num angelorum, panem ſalutis noſtræ, panem
eucharistiæ quo veſcimur, panem denique euan-
gelicæ doctrinæ, & admirabilis ac divini verbi,
quod audivimus, obrulerunt. Thuribulum, ſan-
ctorum orationes & mortalium ſupplicationes,
que per ora ſanctorum aſcendunt ad Deum. Quid
illa duo altaria? unum incenſi, hoc eſt, odor car-
itatis & fidei, qui angelorum miniſterio fertur
ante tribunal, & ante ipſum ſancti & puri agni al-
tare divinum? alterum victimarum, in quo con-
tinentiæ cultro ſuperbiam quaſi taurum, arietem
quaſi iracundiam, hircum ipſam luxuriam, hæ-
dum vitiorum ſeditatem, & vitulum quaſi ſagi-
nam omnium voluptatum cupiditatumque im-
molare debemus? Arca teſtamenti, in qua ſecun-
dæ legis tabulæ, hoc eſt, novum instrumentum
evangelicæ veritatis, & Ieſu Chriſti myſteria (que
in arca eccleſiæ, in arca animorum noſtrorum per-
petuo erant permansura) portendiſſe videntur.
Virga Aaron, virga recti, virga regni, virga pon-
tificum & ſacerdotum, que ſancta eſt inſtitutio,
ſumma dignitas, & juſta ac ſuprema juſdictio,
& que non vitiorum vi, non terreo putris domi-
natus humore, ſed ſuo ingenito virtutis, & di-
gnitatis victat ſucco, & vigore floſceſcit divi-

nitus. Vina manna auro intercluſa, ſubtilis di-
vini verbi intellectus, & dulcis ſancti eloquii ci-
bus, qui non aurario in plumbo obliquæ & ob-
toræ diſſimulationis, ſed ipſo puro in auro fidei
ſervatus, pontificum & ſacerdotum miniſterio,
peregrinantibus in hoc vitæ curriculo ſenſim
exhibetur. Ipſas etiam gemmas, coccum, byſ-
ſum, purpuram, hyacinthum, quorum ornatu
ſape angeli coruſcare videntur: nitorem, mun-
ditiâ, ſcientiam, caritatem, juſtitiâ, ſpem,
fidem, & ceteras virtutes, quas tamen totius
eccleſiæ, ramentum pontificum & ſacerdotum or-
natus, & indumenta eſſe ſatis conſtat. Vna &
altera cherub, que ſupra arcam explicatis alis
ſunt poſita, ſcientiâ, intelligentiâ & ſapientiâ
fulgores, ab illa pura divina & infinita luce per
fratennam eccleſiæ, in animos pontificum & ſacer-
dotum tranſmiſſos, accendunt. At vero ſan-
cta ſanctorum (que ſemel dumtaxat intrare fas
eſt) cælum ipſum oſtendere, ubi in latiffima & lu-
cidiffima regia, quam vigor humanæ mentis pe-
netrare nequit, perpetua in majeſtate argue uni-
tate cum Patre & Spiritu ſancto, Ieſus Chriſtus
ſuper ſeraphim caritatis igne incendit, ſuper che-
rubim intelligentiæ ſplendore fulget, ſuper vero
throno ſedet iudex ſæculorum. Infelix Iudæa,
que cum per tot annos ſediſſet ſuper cathedram
Moſis, & Spiritus ſancti ſacrarium ſape extitit-
ſer, non in Abraham, non in Iſaac, non in Iacob,
non in Moſe tabernaculum intellexit: qui cum
per ſanctitatem Deum excoluiſſent, non ex ca-
ducis arborum frondibus, ſicuti ſuperſtitioſa,
& cæca Iudæorum turba quotannis facere con-
ſuevit, ſed ex virentibus virtutum omnium ra-
mis ita animos formaverunt, ut ſinguli, Dei ta-
bernaculum & Spiritus ſancti ſacrarium fierent.
Infelix Græcia, que olim humanarum rerum ar-
bitra, atque omnium doctrinarum iuventrix, &
orbis terræ ſos ſemper extitit, uſque adeo ab hinc
centum annis pertinaciter illam caſtam & ſan-
ctam Hilarii, Athanaſii, Chryſoſtomi, Cyrilli,
Pamphili, Hierothei, Epiphani, Baſilii, Gre-
gorii, & aliorum ſanctorum patrum doctrinam
deſeruit, ut ea deſerta, collapſa ſit religio: qua
collabente, ita corruit imperium, ut hodie non
ſolum ab illo ſancto tabernaculo abhorre, verum
etiam fidei doctrinæ ignara videatur. Inſe-
liciane dicam, an ingrata Chriſtiane republice
regna atque imperia, que nequiſſimorum ſpiri-
tuum fallacis, & ſuperbo tyrannorum domina-
tu cum diu captivata eſſent, ac Ieſu Chriſti my-
ſterio, & apoſtolorum, pontificum & ſacerdotum
beneficio in tabernaculum recepta fuiſſent, tanta
diſcordiæ cupiditatis & luxus inſelicitate, tanta
bonorum ingratitudine tenentur, ut jure multo
inſeliciſſima & ingratiffima dici poſſint. Quid
enim in humana natura inſelicius, quid miſe-
rius eſſe poteſt illo, quem nimia imperatæ for-
tunæ aura evexit, quem nimia divitiarum aſ-
ſluentia implevit, necdum explevit, & quem
nimia felicitatis opinio corripuit? Quid etiam
ingratus, quid deteſtabilius, quam nulla bene-
ficiorum memoria, ſicuti noſtra rempeſtate om-
nibus datur cernere, nullis laborum & virtuta-
rum meritis tangi, aut nulla eos gratia proſequi,
qui ut grati viderentur, ſub ipſo laborum ſæce
deſeſſi, ſpoliati, vexati, verſi, aſſiſti & necati
ſunt, quorum merita non ſolum perpetuæ
oblivioni tradita, verum etiam qui vivunt, ab
omni honoris aditu aut excluduntur, aut vexantur
aſſidue. Rurſus vero, quid inſelicius & in-
gratus

Maximi Corvini episcopi Iserniensis oratio in duodecima sessione sacrosancti Lateranensis concilii dicta decimo septimo Kalendas Aprilis, anno domini 1517. sedente Leone X. pontifice maximo anno v.

Cum ab ineunte aetate, sanctissime pater, sacri principes atque pontifices, statuissem, eos qui ob rem apostolicam, laborem otio, communem utilitatem privatæ gratiæ, præclaram mortem caducæ vitæ non antefereant, male de fide catholica sentire, & ab hinc ferme triginta annis in omni meæ vitæ ratione, pro hujus imperii fide, dignitate & auctoritate, omne meum tempus, studium, laborem, atque industriam, etiam adversus hostes & inimicos, caste & integre impendissem: nihilo fecius, ex quo hujus sanctæ sedis beneficio in hoc sacrum collegium pontificum cooptatus sum, non obscura res est, quot labores, pericula, discrimina, jacturas, carceres, calamitates, domi forisque difficillimis hujus sacri imperii temporibus, ejus iussu subierim. Ex quibus optimo cuique satis datur certare, quanto cum mei capitis periculo, hanc sanctam sedem joverim, quanta cum innocentia insimulantium invidiam & ementientium calumniam pervicerim, & quanto meo cum labore vivat mecum simul exemplum tum privatæ tum publicæ fidei. Nunc quoniam hanc provinciam in hoc sacrosancto Lateranensi concilio mihi decessivisti, facile intellexi, neque meorum laborum memoriam apud vos abolendam esse, neque vestram erga me gratiam. Quare ut meo pristino more, & vestro obtemperare iudicio, & huic quoque provinciæ fructum afferre videar, ab ipsa Laodicensis concilii sententia, quæ pontificem quemque in omni concilio de omnire atque utilitate totius catholice ecclesiæ dicere voluit oportere, brevi & compendiosa dicendi ratione non discedam. Itaque cum in eo genere omnes ingenii vires aut periclitandæ, aut tamquam chordæ intendendæ sint, & vestræ aures ita castæ & religiose haberentur, ut si quis se illis accommodare velit, non solum eleganter, verum etiam Atticæ dicat oportet, omnem meæ orationis aditum, sicuti in sacris fieri consuevit, divino numini consecrare institui. Quapropter te Deum solum regem, te solum dominum, qui in una substantia trium personarum, per simplicem, summam, fontalem & perfectam unitatem, unus supra omne concilium, & in omni concilio, tam præsens, quam verus existis, quem propter beneficia Christianæ reipublicæ, optimum, propter vim atque potentiam, maximum nominamus, & qui meæ fidei laborumque meorum testis, ingenii atque consilii adjutor, & orationis ac dictionis auctor semper existis, precor & quaeso, ut ex tui divini eloquii fonte, hodierna die mihi casta & religiose contingat oratio. Verum (quod vitio dari solet) ne meæ orationis membra, ab ipso deprecationis capite abhorere videantur, dicam breviter, quam res tanta dici potest, de origine & maiestate concilii, dicam de mysterio & beneficio, postremo dicam de doctrina atque virtute. In quibus ostendam potissimum, quantum pontifices & sacerdotes ecclesiæ, & quantum pontificibus, & sacerdotibus debeat Christiana respublica.

Concilii originem, sicuti ego accepi, a Deo optimo maximo initium & formam sumpsisse: sacrosancti generalis Concilii Tom. XIV.

A tis constat. Nam cum in principio cælum & terram creasset, cælum ipsum in tres principatus (quos hierarchias vocant) instituit, ac quemlibet principatum in totidem angelorum choros distinxit. Quos cum ipse princeps & parens Deus, unitas prima, lux pura, divina, & infinita creasset, eos deiformes spiritus, mentes intellectus & intelligentiæ capaces, & quasi oculos esse voluit, qui ad Deum ipsum conversi, & ab eo divinitus excitati, lucem, essentiam, vitam, & omnem perfectionem acciperent, & rursus ita divini & sancti ignis imaginem præ se ferrent, ut primus principatus, qui in cælo empyreo sub Trinitatis sede existit, sola luce divinæ unitatis, nullis interjectis spiritibus, secundus in crystallino eodem fulgore, per primum transmissio, extimus vero in sapphæo orbe, quem firmamentum vocant, radius divinæ maiestatis, ex transfusione secundi, qui secundus loco supremi lumine conspersus illustraretur, & illustraret, purgaretur, & purgaret, perficeretur, & perficeret. Hic est fons divinæ lucis, hæc origo atque maiestas concilii. Cujus quidem concilii cum sedem tum regnum Lucifer (qui ut alii, primæ: ut alii, secundæ hierarchiæ principatum gerebat) illic affectaret, cælum Trinitatis superbia invadere voluit. Vnde ingenti cum exercitu, qui fuit ex omni choro angelorum, subito tamquam fulgur in terram excussus, in monstrum deformatus, & in barathrum detrusus fuit. Cujus casu, divini concilii regnum illustratum, purgatum, & perfectum est. Sed neque ab re dictum fuisse velim, Luciferum fulguris in morem cecidisse. Nam quid aliud superbia est, nisi fulgur, cuius furor quanto magis ardere videtur incurso, tanto magis subito casu extinguitur? Divino igitur concilio in hunc modum illustrato, statuit Deus, magno quoque mysterio & beneficio terram, hoc est humanum genus, quod terra dicitur, illustrare, quæ primum veneno cadentium spirituum, mox primi parentis noxa, quando si angelus non cecidisset, & homo non peccasset, corrupta fuerat. Verum cum omnis cælorum virtus vehiculo lucis ad terram transferatur, angelorum ministerio (qui in extimo sunt orbe, & quibus sacra mysteria, ceremoniæ, regna, urbes, mortales curæ sunt) factum est, ut divini concilii mysterium & beneficium in terram transfererentur, quibus possent anime corporibus clausæ, divini spiritus lumine, vi & gratia per immortalis virtutis participationem, quam cum angelis habere videntur, in cælum trahi, quando, qui trahuntur spiritu, ii filii Dei sunt, non autem Luciferi exemplo, qui non extolli, sicuti ceteri angelorum chori, qui radiis divinæ gratiæ illustrantur, sed ascendere voluit: demens, & ipsa quoque superbia dementior, cui tam præclarum munus a Deo collatum fuisset, si in fide permanisset. Igitur Deus vivo oraculo elegit sibi pontifices, & sacerdotes, Moysen & Aaron, qui inter deserta loca montis Oreb, gregem pascebant, quorum monitis, signis & legibus ab Ægyptiorum tyrannide liberati sunt populi, promissam in terram ducti, caelesti rore nutriti, submersi tyranni, debellati hostes, dejecta idolorum simulacra, devorati ab ipsis terræ faucibus schismatis auctores. formati mortalium mores, auctus pontificum & sacerdotum numerus, constituti duces, principatus, conventus, collegia, ordines, instituta sacra altaria, sacrificia, denique præpotenti Deo tabernaculum, quod esset unum

IN ^a CONCILIVM ^b LATERANENSE V. ^c œcumenicum ^d decimumseptimum ^e approbatum, ^f centum & quatuordecim episcoporum, ^g contra Pisanum conciliabulum, aliisque de causis sub Iulio papa II. ^h anno domini M D X I I. inchoatum, & tempore Leonis papæ X. anno M D X V I I. absolutum.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Concilium a quo inditum.

a *Concilium.*] Hanc synodum auctoritate Iulii papæ secundi indictam & congregatam, Maximilianus auxilio & consilio promovit. Omnia enim mandata quæ sub eius nomine a schismaticis in conciliabulo Pisano promulgata fuerant, revocavit, atque plane irrita reddidit. Iulius pontifex ecclesiasticæ libertatis defensor maximus, anno secundo post sui electionem, prout iuramentum interpositione promiserat, œcumenicam synodum indixit, si non gravissimis belli moribus iustissime impeditus, huc usque ad annum pontifex sui nominis eisdem congregationem inivrus distulisse debuisset. Causæ indicti concilii apud acta synodalia, non uno in loco indicantur. Schismatis illius, quod conciliabulo Pisano propagatum fuit, extirpatione, Christianorum principum inter se bello inter se mutuo digladiantium optata concordia, Romanæ curiæ totiusque ecclesiæ reformatio, pragmaticæ sanctionis abrogatio, & expeditione interposita, primatiam convocandi & congregandi concilii œcumenici occasione desiderat. Vnde sessione prima Iulius pontifex oratione ad synodum habita ait: *Convenissis in unum patres*, &c. Et allocutus est synodum, exhortans omnes ad meditandum & solerter insistendum super ordinandis, quæ ad ecclesiæ pacem & statum pertinent, ac schismatis extinctionem: & dictæ ecclesiæ reformationem, ac contra infideles per Christianos principes expeditionem, pacemque inter eos componendam.

Quæ de causâ.

b *Letranense V.*] Hæc synodus inter œcumenicas in ecclesia Lateranensi Romæ celebrata numero & ordine quinta est. Provinciarum conciliorum eodem loco sub diversis pontificibus celebratorum numerus est tantus, ut cum nomine pontificis illius cuius tempore habita fuerunt, convenientius, quam cum certa numeri nota inscribantur, citentur, & proferantur.

Hæretici redarguantur.

c *œcumenicum.*] Præsidium pontificis, præsentia patriarcharum orientalium, relique gravissimæ in concilio habitæ, œcumenicam synodum esse convincunt, etiam si acta synodalia nihil istius tituli continerent.

d *Decimumseptimum.*] Eorum dumtaxat quæ auctoritate apostolica & consensu totius ecclesiæ confirmata & recepta fuerunt.

Quorum œcumenicum fuerit.

e *Approbatum.*] Leo pontifex per bullam, quæ continetur in actis synodalibus, istam synodum non tantum approbavit, verum etiam ad maximam eius dignitatem declarandam gravi pœna interdixit, ne quisquam ad decreta, canones & constitutiones sacrosancti concilii nullo modo vel interpretationes citra consensum sedis apostolicæ adiciat. Parebo monitis ecclesiæ, nihil interpretabor amplius: quidquid deinceps, lector, a me huic editioni alibi appositum videris, scias esse historias ejusmodi, quas ex probatissimis hujus sæculi scriptoribus summam excerptas posteritati tradendas esse putavi.

œcumenicum.

f *Centum & quatuordecim.*] Horum omnium nomina juxta ordinem dignitatis apud acta synodalia diversis in locis expressa inveniuntur. Sederunt eo ordine, qui in conciliis œcumenicis hæcenus observari consuevit.

A quo fuerit approbatum.

g *Contra pisanum.*] Quibus de causis hæc sacrosancta synodus indicta & congregata fuerit, dixi supra verbo *Concilium*: quid vero in istis causis actum sit, indicant summaria sessionum synodicarum, quæ actis concilii nescio a quo præfixa inveniuntur. Quæ cum plurimis in locis præter titulos & inscriptiones nihil habeant, rerumque gestarum & constitutionum editarum parum

Acta concilii summarim enarrantur.

contineant, pergratum fore putavi, si argumenta dumtaxat singularum sessionum, quæ possum brevissime hoc loco enarrare, eaque dumtaxat his adiciam, quæ in prædicto summano desiderari videntur.

Sessio I. Prima sessione, quæ habita est decima Maii, anno Christi millesimo quingentesimo duodecimo, Iulius orationem habuit, quæ patres concilii ad schismatis Pisano conciliabulo propagatam extinctionem, ecclesiæ sanctæ reformationem, principum Christianorum concordiam & unionem, expeditionemque contra infideles suscipiendam exhortatus fuit. Quæ finita recitata est bulla indicti concilii, continens causas supra memoratas, quibus pontifex iuste impeditus, synodum tempore quo promiserat congregare non potuerat.

Sessio II. Sessione secunda, quæ habita fuit decimo septimo Maii ejusdem anni, legitur bulla, in qua Pisanum conciliabulum, omniaque ejusdem acta condemnantur & reprobandur: Lateranense vero concilium legitime congregatum esse omnium suffragio definitur.

Sessio III. Tertia sessio habita est tertio Decembris: quæ per recitationem alterius bullæ, acta ejusdem Pisanæ conciliabuli, omniumque schismaticorum cardinalium, tam ultra quam citra Alpes degentium, iterum annullantur, revocantur etiam privilegia, quæ a sede apostolica acceptant.

Sessio IV. Quarta sessione, decima die Decembris, recitata est bulla, in qua pragmatica sanctio, quæque ejusdem causa conciliabulo Pisanum egerat, plane abrogantur atque irrita pronuntiantur.

Sessio V. Anno redemptiois nostræ millesimo quingentesimo decimotercio, decimo sexto die mensis Februarii habita est sessio quinta, cui propter adventum Iulii papæ valerianem præcedit N. cardinalis & Oltienfis episcopus. Post lectam bullam de simonia in electione pontificis non committenda, omnium consensu definitum est, simoniam Romani pontificis electionem plane nullam esse, ipsique electo nihil juris vel auctoritatis continere. Ad datum fuit, quod non tantum cardinales simoniacè eligentes, verum etiam omnes, qui vel auxilio vel consilio eandem electionem promovissent, canonicas depositionis & irregularitatis censuras de facto incurere debeant.

Sessio VI. Quam constitutionem synodalium omnes episcopi, quinque tantum exceptis, suo suffragio approbassent, finita est sessio quinta. Cumque his quinque sessionibus peractis Iulius papa vigesimo quinto Februarii obisset, eique post interregnum 14. dierum undecima Martii, anno domini millesimo quingentesimo decimotercio, Leo, quem vulgo decimum nominant, in pontificatu subrogatus fuit, sacrosanctam synodum quam Iulius inchoaverat, Leo continuari sextamque sessionem vigesimo septimo Aprilis celebrari mandavit.

Sessio VII. Anno igitur supra dicto 1513. vigesimo septimo Aprilis habita est sessio synodalis sexta, qua deputati sunt vigintiquatuor prelati, quorum octo cum cardinalibus apud pontificem agerent de pace inter principes Christianos componenda, & schismaticis cardinalibus plane extirpandi: reliqui vero partim pro reformatione curiæ, partim etiam pro fide defendenda, & pragmatica sanctione abroganda apud eundem inter se conferunt.

Sessio VIII. Septima sessione, quæ decimo septimo Junii celebrata fuit sub præsidio Leonis papæ, lecti sunt supplices libelli Bernardini Caravaia, & Frederici de sancto Severino schismaticorum cardinalium, quibus illi abjurato schismate agnitoque errore veniam sibi dari postulaverunt. Simpliciter clericali habitu induti, & ad pedes pontificis prostrati, post solennem schismatis abjuracionem pristinae dignitatis restituti fuerunt.

Sessio IX. Octava sessione decimonono Decembris definitum est, animam hominis immortalē esse, argue in pluribus hominibus non unam, sed plures esse animas. Professoribus philosophiæ serio mandatum fuit, ut principia & conclusiones, quibus Ethnici a Christiana philosophia discrepant, qualia sunt dogmata de mundi æternitate, de animæ immortalitate & unitate, fideliter explicent, veritatem confirmant, argumenta Ethnicorum philosophorum proponant & dissolvant. Additum fuit, ne quis in sacris ordinibus constitutus, ultra quinquennium in philosophiæ vel poeseos studium incumbat, sed potius illo exacto studio theologiæ vel juris pontificii adjungat, ut his scientiis instructus prædictam philosophiam cum poësi ab erroribus expurgare valeat.

Sessio nona habita est anno domini 1514. quinto Maii sub præsidio Leonis papæ, in qua de ætate, gravitate mortis, & ætate ordinandorum confirmata est constitutio concilii Lateranensis œcumenici sub Innocentio tertio. Insuper decretum fuit, ne quisquam prælatorum citra defensionem uideatur, causamque iustissimam de loco in locum alium transferatur, nulla deinceps monasteria commendentur, sed defuncto abbate statim ad alterius electionem

gratius simul esse videtur, quam nullo virtutis premio (in quo humana felicitas collocata est) adduci, nullo Iudæorum aut Græcorum exemplo vitam in melius instituere, super modicum voluptatum sedere, animi vigorem pro fide catholica, non accendere, finitimus & sociis arma inferre, orientis imperium (quod toties declamatum, acclamatum & conclamatum est) non vindicare, tot populorum servitutem non respicere, corruenti tabernaculo ecclesiæ non occurrere, infelicitatis & ingrati tudinis penam non expavescere, denique nulla iustitia, nulla pietate, nullo Dei motu permoveri? Atrox est enim, ferum & inhumanum, ita suis cupiditatibus incubare, ita sibi indulgere, ita sui oblivisci, ita fortunam non metiri suam, ut aliorum calamitates, labores, jacturas, merita, virtutes, beneficia aut negligisse, aut toto pectore non excepisse videatur. Sed o ferrea, devia & dura tempora, o cupiditatum caecam & diurnam curam, o miseram beneficiorum oblivionem, & o tenacem, noxiam atque superbam ingrati tudinis naturam, infinitamque duritiem, quæ quanto magis ruarum cupiditatum venenis indulget, tanto magis mortalium odia acuis, vitæ labores exaggeras, animi anxietudinem accumulatas, pietatis lumen extinguis, atque ultoris Dei iram, furoremque tibi assidue provocas. Nunc vero de doctrina atque virtute, quarum tamen magnus est campus, tamen omnia in brevissimam arcam a me deducenda erunt. Omnis enim, quæ a Magis, Chaldeis, Gymnosophistis, Brachmanis, Dryidibus, varibus, Pythagoricis, & ceteris philolophis effluxit sapientia, tam vana & incerta quam inanis & luperstitiosa semper visa est, & sicuti in proverbio, *ingenita levitas & erudita vanitas. Docuit divino eloquio Moses Dei discipulus, cum primas veteris disciplinæ tabulas confregisset, secundas vero digito Dei vivi (hoc est, virtute verbi humanati) inscriptas, in quibus evangelicæ veritatis mysteria continebantur, in arca testamenti, quod Christi morte sanctum est, servandas duxisset. Docuit Salomon rex, cum opulentissimum Dei templum, ad illius sanctissimi tabernaculi exemplum, pro abrogatione veteris ritus & disciplinæ, ac receptione novæ & evangelicæ doctrinæ, a fundamentis ædificasset: cujus velum, in quo sancta sanctorum erant, & tamquam cælum ab aliis partibus discludebatur, in morte Christi scissum est, ut divina mysteria humano generi manifesta fierent, & ut per altioris evangelii sacramentum atque ejus virtutem, tum primum mortalibus viam ad illam veram sapientiam & celeste regnum patefactam esse ostenderet. Postremo docuit Christus, solus magister & pontifex futurorum bonorum, cum templum, & tabernaculum non manu factum, sed majus & perfectius, hoc est ipsum cælum præ se ferret, cujus semel non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium cruorem primus introivit sancta sanctorum, admirabilem, perfectam, sanctam atque divinam sapientiam & doctrinam, vitam, virtute & eloquio, docuit & ostendit, suos pontifices & sacerdotes in terris constituit, divino igne afflavit, legatos Spiritus sancti elegit, columnas ecclesiæ effecit, ecclesiæ eorum humeris imposuit, & præcones divini eloquii esse voluit; atque sicuti ipse missus a Patre sub legibus fuerat, idem tamen eos in universum terrarum orbem, tamquam agnos inter lupos missi, non ut vanam &

Concil. gener. Tom. XIV.

A vacuum barbarorum, Græcorum, Latinorumve sapientiam docerent, sed ut omni creaturæ evangelium, evangelium dico, evangelium prædicarent.

Est igitur evangelii instrumentum, sola intelligentia, sola disciplina, & sola vera, casta & sancta sapientia: cujus non mortalitas, sed ipse Deus optimus maximus auctor, effector & illustrator, existit: ex quo quidem evangelio omnium doctrinarum, virtutum, & rerum divinarum atque admirabilium, tamquam ex oceano, cum venæ, tum fontes effluerunt. Quorum sanctos latites cum pontifices & sacerdotes ebibissent, dæmonia & dæmoniorum ministros (qui per tyrannidem catholicæ fidei cultoribus aqua & igni interdixerant) ejecerunt, serpentes, vitia, schismata, hæreses & hæreticas atque eorum prodigia, quorum venenum terram omnem fubvertent, sustulerunt. Linguis locuti sunt novis, cum sancti Spiritus eloquio pleni, mortales ad poenitentiam permoverent, ac divinæ sapientiæ arcana, tot editis voluminibus, nobis aperirent. Mortiferum poculum impune biberunt, cum nullis illecebris, nullis cupiditatibus tacti, per medios venenorum potus, ignes, gladios, aculeos, interitus & mortes, vitam & immortalitatem invenirent. Denique super ægros manus imposuerunt, cum ecclesiæ, fidem, atque religionem, ægras, exanimas, & jam collabentes, ad sanitatem, vitam, & in suam sedem restituerent, corporum ægritudines curarent, sordes animorum deleverunt, ac solo sancto & ineffabili Iesu Christi nomine omnes ad salutem reducerent. Quorum illustres animæ, rebus sancte & feliciter gestis, ea via, qua Iesus Christus victor & triumphator ad patrem ascendit, semel dumtaxat sancta sanctorum ingressæ divinum templum & tabernaculum tot variis stellis, tot innumerabilibus luminibus, tot claris sideribus ita ornaverunt, ut eorum fulgoribus assidue sacrosancta illustraretur, purgetur, & perficiatur ecclesiæ. Quapropter te in primis sanctissimum patrem, qui pontificum & sacerdotum omnium pontifex optimus maximus existis, deinde vos sacros principes, qui tamquam vivæ leges in senatu assidue constititis, maxime & quam maxime decet, cum pro divini concilii majestate, tum pro sacrosanctæ ecclesiæ dignitate, quiete & auctoritate hunc ordinem sacrorum pontificum & sacerdotum, quos Deus elegit, Iesus Christus instituit, Spiritus sanctus sumavit, ac vestra membra, vestros angelos, quos ad manum haberetis, & quos in universum mitteretis, esse voluit: in sacrosancta catholica & apostolica ecclesiæ, cujus onus (ut hoc sanctum imperium late propagarent) suppositis humeris per tot annos sustinerunt, labores obierunt, insectationes, injurias, pericula, crucces & cruciatus subierunt, ob tot meritum magnitudinem, ac eorum ipsorum præcipuum dignitatem, fidem, virtutem, doctrinam, constantiam, patientiam atque vigilantiam, quibus maxime additi sunt, in ea, quam divini verbi eloquio a Deo acceperunt, gratia, potestate & libertate servare, colere, ornare, honestare: ut & sua sibi reddatur ecclesiæ, & ut ecclesiæ dignitas, dignitati auctoritas, auctoritati Christiana respectiva, Christianæ vero rei publicæ pax, justitia, pietas, & ipsa Iesu Christi sacra & sancta institutio restituantur.

Dixi.

Cujus nomen est benedictum : basim, & anx- A
lium magni nominis, & gloriæ adoramus Deum
tanta præditum cælesti gratia altissimum, qui
cælos exaltavit, ornavitque luce, ab ipso secu-
ritatem, & veniam petimus. Qui ordine certo
tempora disposuit, & per prophetas præcepit
sequendam nobis, capiendamque doctrinam.
Cujus negotiatio melior est auro, & argento :
qui etiam sequi nos voluit, iussitque electum a
luce patrem laudum beatissimum, januam, &
indicem viæ rectæ, ducem ducum, qui videt
animas peccatrices quas & potest a pœnis eripe-
re, cui pro salute, proque via salutis genufle-
ctunt sensus, patrem, & dominum nostrum, no-
strarumque suscitatorem animarum, patris vica- B
rium altissimi, solumque tenentem Romæ do-
minum nostrum papam Leonem papam Roma-
num, quem potentissimus, altissimusque Deus
secundet semper in nomine suo, faciatque nos
participes felicitatis suæ, orationumque suarum
sanctissimarum. Amen.

Nos itaque subditus Petrus patriarcha qui se-
demus in sede apostolica Dei patiens electus,
cuique curæ est reformatio ecclesiarum Dei, qui
suo favore complectatur non solum patriarcham
patrum, sed & eas creaturas, quæ ipsum Pet-
rum sequuntur, qui sequitur id quod Christus
Iesus dixit beato Petro. Tu es Petrus, & super C
nomen tuum ædificabo ecclesiam meam. Hoc
est quod credimus, & continuo cultu agimus
horas sanctas, quodque præcepit creator Deus,
diligimus præcepta sua sancta. Credimus in
Deum solum, & in tria benedicta nomina. Cre-
dimus firma fide in tres personas sanctas, uni-
cum Deum, unicum creatorem, unicum adora-
rum, unicum regem, unicum infinitum, unicum
potentem, unicum fortissimum, unicum in Tri-
nitate, unicum Deum, & tres personas, uni-
cum creatorem cælorum, & omnium quæ in eis
sunt terræ, & omnium, quæ in ea sunt, atque
creatorum visibilium omnium, & invisibilium, D
Deum vivum, æternum, antiquissimum, pu-
rum, immaculatum. Cujus nec principium nec
finis est. Cujus sunt abdita secreta, publica do-
na, qui nec veterascit, nec mutatur, nec mo-
vetur. Est & inaccessibilis, & invisibilis, in
quo est infinita gratia. Qui nec mensurari po-
test, nec melior esse, nec fuit unquam, aut esse
potest in donis suis diminutus. Estque unicus
Deus in tegno suo æterno in æternum regnaturus.
Est Deus super omnia potens rerum om-
nium creator. Creavit cælum, & exaltavit il-
lud. Creavit terram, & firmavit illam. Creavit
mare, & implevit illud, mundumque uni-
versum perfectum fecit; universum suæ di-
tioni subegit, atque supra cæli verticem sedit. E
Creavit hominem, & super omnia dilexit illum,
bonisque omnibus donavit. Est Deus in prin-
cipio, in medio, in fine. Cujus nec principium
est, nec medium, nec finis. Est unus in æter-
num, est lux & veritas, & sapientia. Est sine avar-
ritia munificus, sine mutatione firmus, sine de-
bilitate fortis. Est auxilium indigentium, non
derelinquit sperantes in se. Est vera lux. Vnit
sibi iustos, iniustos a se repellit, recipit peni-
tentes, & veniam postulantem. Est Deus verus,
iustus, datque præmium iustis gloriam æternam
cælestem, dat iniustus pœnam infernæ caliginis.
Hic est verus creator, cui, & in quem debent
universi credere, & adorare, & laudare semper
benedictum nomen ejus. Est unus solus Deus,

& est trinus, est Pater, & Filius, & Spiritus
sanctus. Tres personæ unicus Deus. Et ita cre-
dimus esse excelsum unicum creatorem in uni-
tate, unum Deum solum creatorem, & non
creatum. Qui miseratione sua liberavit Adam
cum sua posteritate: sit nomen Dei benedictum.
Misit Gabrielem ducem paradisi angelorum ele-
ctum ad puellam virginem immaculatam, gra-
tia præditam, devotam, pudore conspicuam,
benedictam Mariam. Gabriel dominam salu-
tavit: dominus sapientiæ excelsum super sapien-
tes eam elegit habitaculum domino. Ingressus
est ad eam Gabriel subito genuflexus vultu re-
verenti, & humili exposuit excelsi omnipo-
tentis Dei incarnationem messiam, nuncium humano
generi preciosum lætissimumque angelus eam
salutavit, dixitque, Dominus tecum, benedicta
tu inter mulieres: quæ cum audisset angelum
magna humilitate respondit. Si domino placet,
fiat voluntas ejus. Concepitque virgo filium
Dei sine semine, & sic factus est Deus homo
humanus, fuit Deus in corpore humano, & in
anima humana, indutus carne humana, fuit na-
tus, sed non fuit creatus, ipse est creator, &
ante omnem creaturam genitus est a patre om-
nipotente, creavitque gloriosam virginem incli-
tam Mariam, quæ ipsum novem menses por-
tavit in utero. Ipse est Deus, & verus Deus, &
noster Deus, & salvator Iesus Christus unicus
Deus, unicus filius, unicus creator. Verus
Deus, vera lux, totus veritas sine suspitione,
sine dubio providens universum humanum ge-
nus, & universamque videt creaturam. In ejus
manu est vita, & mors, & post mortem vitam
præstat.

Nihil aut in cælo, aut in terra, aut in mari
ejus latet obtutum. Est Deus, est homo hu-
manus, immaculatus, est lux in cælesti paradiso,
est bonum nostrum, salus nostra, iter vitæ
nostræ, porta vitæ nostræ, fons vitæ nostræ
perpetuæ, & credimus, & firma tenemus fide,
quod semper est noster Deus Iesus Christus. Nos
humiles, & desiderantes catholicæ fidei prospe-
ra, exaltationemque, & nos liberati, nostram-
que ab eo orationem exauditi, quemadmodum
vocem famulentium exaudivit, & dat eis pa-
nem in abundantia. Scimus misericordiam suam
infinitam, qui propter nos crucifixus, mortuus,
& sepultus est, & tertia die resurrexit, & ascen-
dit in cælum, & Deus pater sedere eum fecit ad
dexteram suam. Descendit ad inferos, & libe-
ravit iustos, & universam generationem suam,
& a patris dextera venturus iudicare vivos, &
mortuos, iustus iudex, dabit iustis præmium
quod merentur, & iniustis secundum opera sua,
unicuique retribuet secundum opera sua. Et ita
credimus, quemadmodum sancta ecclesia uni-
ca ecclesia sustentationem & remissionem nos-
trorum peccatorum, & sic expectamus resur-
rectionem in die iudicii vivorum, & mortuo-
rum, postque habebimus vitam æternam. Amen.
Oleum sacrosancti christianis, quod cum sancto
baptismate liberat a periculo, sicut dominus
noster Iesus Christus dixit. Qui baptizatus fue-
rit salvus erit, qui vero non, minime videbit
gloriam Dei, hoc modo facimus. Primo acci-
pimus libras sex olei virginis, & muschi boni,
atque perfecti quatuor certi ponderis mensu-
ras, & omnes mixturæ ex misco extractæ duas
eiusdem rationis mensuras. Croci exacti, quod
a Genuensibus deportatur, mensuras decem,
storacis,

electionem procedatur; uniones perpetue tollantur; A
 plura quam duo beneficia incompatibilia possidere nulla
 dispensatione concedendum esse etiam qualificato, nisi
 magna & iurgens causa id requiratur. Cardinalibus man-
 datum est, ne extra Romanam curiam resideant. De
 puerorum disciplina præceptum est, ut non tantum bonarum
 literarum, verum etiam fidei, religionis, bono-
 rumque morum disciplina infortnentur, diebus festivis
 nihil aliud doceatur, quam quæ ad religionem & bonos
 mores pertinent. Constitutiones anteriores contra Si-
 moniacos promulgata innovantur. Recitationem hora-
 rum canonicam ultra sex menses ab obtento beneficio
 omittens, non tantum pro rata temporis officiique inter-
 missi fructus, quos percipit, tenetur restituere, verum
 etiam si pergat ulterius contumaciter omittere officium,
 prævia legitima admonitione beneficio privari debet.

Sessio decima habita est quarto Maii, anno domini
 1515, in qua montes pietatis multis in locis usurpati, & a
 sede apostolica approbati laudantur & approbantur, ex-
 communicatis iis omnibus, qui vel verbo vel scripto
 eisdem impugnare ausi fuerint. Eadem sessione constitu-
 tum fuit, ne sub excommunicatione ullus deinceps liber
 novus in lucem emittatur, quin vel per ordinariū loci, vel
 per inquisitionem hereticæ pravitatis approbatus fuerit.

Sessio undecima, quæ habita fuit anno 1516, die 19.
 Decembris, edita est constitutio de modo prædicandi
 verbum Dei, nimirum ne quis publice concionari præ-
 sumat, qui non prævio examine est approbatus; addita
 determinatione, quas res & suggestu publicare liceat,
 quibusve ibidem abstinere debeat. Circa finem adjecta est
 decretis constitutio de religiosis, eorumque privilegiis.

Sessio duodecima anno 1517, decimo sexto Maii ce-
 lebrata excommunicantur quicumque domos cardina-
 lium tempore electionis novi pontificis invadunt: abso-
 lutoque concilio, Leo pontifex universa & singula, quæ
 superioribus sessionibus definita sunt, confirmavit & ap-
 probavit. Hæc summam de rebus in hoc concilio gestis.

h. Anna domini, &c. J. Quæ de tempore celebrati concilii habet inscriptio, vera esse ex præcedentibus cog-
 noscuntur.

VITA

LEONIS PAPÆ IX.

QVEM VVLGO X. NOMINANT.

LEO antea Ioannes appellatus, patre Laurentio Mediceo viro nobilissimo, & matre Clau-
 dice Visina Florentiæ prognatus, annum agens
 ætatis trigessimumseptimum, creatus est pontifex
 quinto Idus Martii anno 1513; tempore Maxi-
 miliani imperatoris, cum in numerum cardina-
 lium ab Innocentio relatus, biennium propter Me-
 diceos omnes a Carolo rege Francorum Floren-
 tia expulsos, a patria exulasset, binaque lega-
 tione in Florentia functus fuisset. Alfonsus Pe-
 trucijs cardinalis admodum adolescens Leonis
 creationem de more populo Romano nuntiaturus,
 erupit in has voces: Pontificem habemus
 Leonem decimum; ac vivant vicegantei junio-
 res. Initio pontificatus repressis atque extinctis
 bellorum incendiis, quibus orbis fere universus
 conflagravit, totum se paci componendæ dedit,
 millisque ad principes legatis, pacem, tranquilli-
 tatemque reipublicæ comparavit; cardinales a
 Julio dignitate spoliatos restituit; synodum ab
 eodem Laterani inchoatam, & agi, & per fici ius-
 sit; Mutinam ab impetatore triginta millibus au-
 reorum redemit; Sfortiam in ducatu Mediolanensi
 confirmavit. Helvetiis ampla stipendia de-
 crevit. Veritus Franciscum regem, qui novas
 adeptus erat Marignani victorias, pacem petiit,
 Bononiæ obtinuit. Laurentium nepotem Floren-
 tiæ administrandæ præfecit, Urbini que du-
 cem creavit. Ejecto Senis Burghefio, & ejus fra-
 tre cardinali, Raphaellem Petrucium dominum
 constituit. Cumque rex Selmus Turcarum bellic-
 osissimus Christianis acriter minaretur, solen-
 nes supplicationes indixit, quas & ipse nudis pes-

bus celebravit. His absolutis, Selmus morte
 sublatus est. Deprehensa conjuratione Burghe-
 siorum, non tantum de auctoribus, verum etiam
 de omnibus qui sceleris confici fuerant, debitas
 pœnas sumpsit. Et ut numerum purpuratorum
 patrum impleret, triginta cardinales a vice
 creavit. Cumque post obitum Maximiliani impe-
 ratoris Carolus V. gubernacula imperii capesse-
 ret, septem millibus aureorum receptis super le-
 ge, quæ reges Neapolitanos imperii aditu prohibe-
 bat, dispensavit. Cum Carolo fœderatus, bel-
 lum indicit Gallis;isque Mediolano ejectis, Parmam
 & Placentiam ecclesiæ recuperavit. Beatum
 Franciscum de Paula, Francisco rege instante,
 inter sanctos retulit. Hujus temporis anno Christi
 1517, Martinus Ludderus sive Lutherus, natione Saxo,
 patre incubo, ut testatur Cochleus, prognatus,
 monachus Augustinianus in Germania novas hæreses
 excogitate, & jam ante damnatas resuscitare
 cœpit, mortis invidia erga Tertzellinum
 Dominicanum, cui Albertus Moguntinus archiepis-
 copus indulgentias, quas pro Turcica expeditione
 bona sua erogantibus pontifex concesserat, in
 Germania promulgandas mandaverat. Habita
 disputatione Lipsiæ inter Eckium, Lutherum &
 Carolstadium, Lutherus a consiliariis Georgii
 principis optimi monitus, ut comiter & sedate se
 gereret, respondit: Neque propter Deum hæres
 cœpta est, neque propter Deum finietur. Cumque
 post multas admonitiones pontificis non resipisceret,
 neque in conventu principum Vormatiensium
 ad palinodiam cantandam induci posset, excom-
 municatus est a pontifice, securumque a se
 dimissum Carolus V. vultu publicum & notorium
 hæresiarcham existipandum esse rescripsit.
 Eodem tempore apud Helvetios Tigurinus
 Vricus Zwinglius cœpit indulgentiarum prædicatorem,
 eo a pontifice missum, oppugnare. Post hæc
 Leo pontifex mitissimus, justitiæ & religionis
 amantissimus, literatorum hominum singularis
 patronus, qui utrbem elegantibus ædificijs
 exornavit, salisque vectigali immunit, febricula
 lentioe correptus, excessit e vita anno domini
 1521, quarto Nonas Decembris, cum sedisset
 annos octo, menses totidem & dies viginti.
 Sepultus est apud sanctum Petrum, & vacavit
 sedes post obitum ejus diebus triginta septem.
 Hac ex Onophrio & Surio.

Lutherus cur & quando hæresiarcha factus?

Lutherum Leo excommunicavit.

Leonis patris obitu

L I T E R Æ M A R O N I T A R V M
 AD LEONEM X. EX BIBLIOTHECA LATINI
 Latini Viterbii in ecclesia cathedrali.

Epistola patriarchæ Maronitarum ad Leonem X. in consilio Lateranensi.

Debemus illas humanitati V. C. Domini Magri Melitenfis, qui eas ad nos Roma transmissit.

A tergo.
 Felici vere virgini domino dominantium prudentissimo, ac sapientissimo, quem totus adorat orbis, cujus thronum servet Deus in longa tempora in potestate magna Amen. Leoni PP. Romano Deo gratias in æternum.

In capite epistolæ.
 Præsentem salutationem Dei esse cupio Leonis PP. Christianorum Deo dilectissimo, excelso, catholico, pio, pleno misericordiæ, vicario Dei, regi regum.

Epistola.
 QVEM cœlum adorat, & terra, qui pedibus suis sternit planum mare, potentissimum, excelsum, verum, quem laudamus pientissimum.

X. tes tis ap- antur.

XI. odo ican-

XII.

NO AT- TI 13 un- nri- actus.

gesta is.

Concil. gener. Tom. XIV.

totus interfuit populus, omnes prælati ceterique A
super caput electi patriarchæ, manus imponunt.
Diacones dicunt. Sit laudatus ille excelsus Deus,
qui tibi contulit gratiam. Deinde acceptum baculum
patriarchatus datur ei in manus hoc ordine.
Minimus prælatorum primus tenet manu baculum;
deinde ordine suo manus superiores prælati omnes tenent baculum; postremo vero manu
sua supra ceteras manus posita tenet baculum
ipse patriarcha. Eoque facto pater patrū effectus
est. Quibus gestis magister chori omnibus ipso etiā
patriarcha cum obedientia, & humilitate audientibus
pro concione loquitur in hunc modum. O
tu patriarcha, quem Spiritus sanctus sua gratia
tibi collata ad hoc fastigium eiecit, super scapulas
tuas populum hunc tibi commissum portabis, ob-
servabisque, & manu tenebis ea omnia quæ antecessores
tui & observaverunt, & manu tenuerunt in
famulatu domini nostri Iesu Christi, & sanctæ
fidei nostræ, quæ vera est, & firma, in qua salvandi
sumus. Tu autem, cui cura omnium nostrum
commissa est, id quod a te petimus, sis in operibus
tuis justus, servesque quicquid euangelium
dicit, utque justus sis, memento præceptorum
illius, qui te constituit super nos. Tu es nunc pater
nostrus, gubernas filios. Tu es pastor noster, custodi
gregem. Tu es dux noster, duc nos recta via salutis.
In nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti
unici Dei. Omnes angeli benedicti custodiant
intellectum tuum, animam tuam, & corpus
tuum mundum, atque catholicum, ut tu custodias
populum obedientem, tuque monita, & doctrinam
sequentem. Recordare diei, & horæ, quando
iusto iudici, qui reddit unicuique secundum
opera, rationem reddes. Nos quidem a te pendemus.
Tu autem debes cæcum ducere, & ægrotum
sanare, eumque qui aberravit tua doctrina in
viam reducere, & tandem omnium nostrum Deo
rationem reddere. Nos vero Deum pro te orabimus,
qui precibus nostris, tuisque bonis operibus
gaudere te faciat sua gloria. Quod si audebis
promissa non implere, dissenties, deviasque ab
illo quod & propheta servarunt, & tu Deo
servandum spondidisti, quorum in die iudicii a te
D
exigetur ratio. Nos enim tibi subdimur, debemusque
præceptis tuis absque ulla contradictione parere.
Si autem observabis promissa, & quæ benedicti
patres observaverunt, ipse custodias, orabimus
Deum, & ut in præsentem vitam res tuas
secundet, & in futura, quæ æterna est, beatitudine
te donet; quod & nos ipsi populus tuus tua
doctrina, atque benedictione consecuturos nos
speramus. Te vero lucrum gratiæ habiturum,
Conserva igitur dona Dei, quæ recepisti serviens
illi, laudibusque extollens benedictum nomen
suum.

Sacræ vestes, eorumque mysteria ad consecrandum
altaris sacramentum, hæc sunt. In primis
planeta alba utimur, de qua Esaias loquitur, quæ
similis est honorati vestis, qua induentur angeli
in die iudicii, & dicit eam significare habitum
angelorum, in quo apparuerunt in resurrectione
benedicti salvatoris nostri. Cingulo utimur propter
id quod dixit dominus ad Moysen. Inter alia
oportet quod media vestra sint fortia. Amictu
capitis utimur propter ea verba, quæ dixit dominus
ad Moysen, quod similem faceret fratri suo
Aaron eo modo, quo præcepit ei dominus. Ali-
ter amictus significat sudarium capitis Christi,
quod habuit in sepulchro. Stola signum est funis,
quo maledicti Iudæi collum domini Iesu Christi

cinxerunt; Manipuli vero pendentes a brachiis
significant vincula sancti Petri. Camisis vero ejus
vestis signum est, qua induerunt Christum Iudæi
quo die crucifixerunt eum. Significat etiam
vestem Christi, quæ non rexta quidem, nec confusa
est; sed ab excelsis demissa cælo ad messiam,
super quam Iudæi, ne divideretur, miserunt fortem.
Similitudo autem rotæ marini bene olentis
in corona ejusdem signum est marini rotæ, quod
positum fuit super caput messie domini nostri,
quod præcepit Deus Moysi ut faceret fratri suo
Aaron. Baculum autem, quem manu gestamus,
est, ut ait Deus in lege, baculus qui datus est in
manu Moysi. Ideo enim datur in manu nostra,
quod dictum est in psalms. Tunc baculum in
manu, quo castiges inimicos tuos. Ego humilis
derelictus ab infidelibus subjugatus Petrus patri-
archa humiliter peto a nostro felici domino
patre ut ea omnia concedere dignetur, quæ ad
patriarchas a sanctis patribus Romanis pontificibus
dari deoent, & necessaria sunt. Itaque confirmationem
meam ipse peto a vestra paternitate. In primis igitur
benedictiones per bullam paternitatis vestræ; deinde vestes pontificales, quibus
patriarchæ Maronitarum utuntur. Annulum, &
crucem, & cetera necessaria humiliter peto, quæ
non sunt tam divitiis pretiosa, quam ad celebranda
missarum officia sufficientia, sicut sanctitati
vestræ placebit. Item ornamenta pro altari, &
ministis quatuor ordinatis, & hæc omnia postulo
potius pro habenda sancta vestra benedictione,
& pro memoria, & honore fidei Christianæ,
quam alia quavis terrena gloriæ cupiditate, &
hæc eadem miserunt alias sancti patres
antiqui prædecessores sanctitatis vestræ,
quorum unus, uti meminimus, fuit Eugenius,
qui ea quæ diximus omnia per nuntium misit
ad nos. Innocentius item, & alii plures sancti
patres, quos nominare nescimus, nobis ea omnia
donaverunt. Sic & ego derelictus, & obediens
supplico sanctitatem vestram illa nobis donare
dignetur, quæ veteres nobis majores vestri donaverunt,
quibus consolemur lætemurque.

Nos multum temporis elapsum est, postquam
duo fratres ordinis S. Francisci, alter Hispani natione,
Gerson appellatus, alter nomine Scander, personæ
quidæ religiose, devotæque nos in nostra
sancta hinc misituerunt, reformaruntque. Supplico
etiam, sanctitas vestra episcopo Cypri, ut
quasdam canones in Cypro insula ad patriarchas
Maronitarum pertinentes nobis restituat, præcipere
dignetur, quas & nobis sanctitas vestra confirmet.
Iustum est enim quod petimus, & dominus
noster ait in euangelio. Si quid iustum aliquis a te
postulaverit, ei ne denegaveris. Quod si impetra-
verimus, sanctitas vestra afficiet corda nostra læ-
titia, & extollet nomen vestrum cum bona memoria.
Omnes enim provinciales, confines, & quæ sunt
in circuitu nationes cognoscent esse nos & curæ,
& cordi sanctæ ecclesiæ Romanæ, & quod vos, & nos
simus unius fidei professores.

Supplico item sanctitatem vestram mittere
dignetur per istum nostrum nuntium bullas ad
nos canonicarum, quas diximus, & confirmationem
huius sancti loci, qui mons Libanus dicitur,
quem David propheta in suis psalms & nominavit
& honoravit. Nos in nostris precibus Deum
semper orabimus, ut prosperum faciat, & exaltet
nomen sanctum vestrum in sancta apostolica sede,
& in ecclesia, donetque nobis gratiam, ut in diebus
vestris ab infidelium jurisdictione

floracis, quo adolendo in honorem nostræ domi-
næ utimur, mensuras septem: Masticis mensuras
quindecim; Thuris albi mensuras decem & sep-
tem: Rosatum mensuras decem & octo, Canabre
perfectæ mensuras quindecim; Cinamoni exacti
mensuras septem; Radicis redesufi mensuras no-
vem; Vnguenti balsami magnæ & inclytæ civita-
tis, quæ dicitur Cayro, quod impostum manui
ad alteram usque partem penetrat, & missum in
aquam rendit in fundū, nasciturque ex arboribus,
quæ in eo loco adoleverunt, in quo vestes domi-
ni nostri Iesu Christi pneri abluébantur, quodque
superat omnia balsama, quæ uspiam terrarum in-
veniuntur; huius inquam balsami mensuras vi-
nginti unam. Quorum omnium quod terendum est
seorlum in vase mundo tritum, relaque serica cri-
bratum ad invicem misceatur oleo quod diximus
virgine, deinde rela alba, atque munda colatur,
posteaque coquantur in vase mundo atque no-
vo, vel quod antea ad hos usus deputatum est.
Ligna autem sunt chartæ ad hos usus conscriptæ
sanctorum imagines, & librorum tabulæ. Post-
quam autem vas ferbuir, rela quadam serica
liquor quindecies colatur. Quibus omnibus
præsentes sunt patriarcha, prælati, diacones,
subdiacones, atque septuaginta duo presbyteri.
Quorum decem electi stant, quatuorque eor-
um simul euangelium cantant; duo vero epi-
scopam, reliqui autem duo psalmos David con-
cinunt; omnesque simul præfatione sufflantes
aromata. Stat unus prælatorum cum cruce,
ante se diacones, & subdiacones sacris indui
baculum manu gestantes. Ad sunt etiam septua-
ginta duo presbyteri, ex quorum viginti quatuor
duodecim quidem sufficients adolendis, duo-
decim vero ventulabris concitandis insudant. Se-
det interim patriarcha, septemque prælati, de-
coctoque colato oleo confectum patriarcha, præ-
lati, diacones, subdiacones, & universi presby-
teri pro sua quisque dignitate sacris indui stant
eorum altari suo quisque loco, tam viginri qua-
tuor illi quos diximus aromata sufflantes, & ven-
tilantes, quam archiepiscopus cruce ante se stan-
te baculum gestans manu, attenti omnes curio-
sique oculis in officio præstant absque cibo, po-
tutque tres dies, totidemque noctes a secunda fe-
ria majoris hebdomadæ in mane ad quintam us-
que in meridiem. His omnibus caeremoniis, quas
diximus, sanctum oleum consecramus pauperes
Maronitæ, derelicti, spreti, subjugati ab infidelibus,
oblivioni traditi a regnis, atque dominiis
Christianorum, qui longissime distantes, & sem-
per obedientes sanctæ matri ecclesiæ Romanæ, &
PP. Quin etiam observamus, & custodimus ea
omnia, quæ sancta mater ecclesia Romana insti-
tuit, pro qua, proque domino nostro beato patre
nostro papa Leone dilecto, Dei que vices in terra
gerenti Deum dominum nostrum semper in horis
sanctis oramus, & ex corde sanctam sedem glo-
riosis Petri diligimus, quam Deus exaltet.

Electionem autem patriarchæ Maronitarum,
quam sibi petir significari dominus, & pater nos-
ter felix papa Leo, quo scilicet modo creatur, &
assequitur gratiam atque felicitatem sedis supra
sedes prophetarum, sic facimus. Sede patriarcha
vacante duodecim sacerdotes boni, pudici,
catholici, quos jam ad id muneris destinatos esse
cognoscimus, cum primum vita sanctus est pa-
triarcha, in quodam monasterio, quod ad eum
usum habetur, appellaturque domus sanctæ Ma-
riæ, in sua quisque cella concluduntur ea custo-

dia, ut nullus alium vel videat, vel alloquatur.
Accipit unusquisque horum duodecim folia char-
tarum, redditque singulis diebus singula folia
scripta nomine ejus, quem eo die in patriarcham
elegit, & quando omnes in unum conveniunt
Dei gratia, & non eorum voluntate, confectum
congregantur prælati, diacones, & subdiacones,
& universi sacerdotes, totaque nostra respublica,
& electum constituunt in sede felici, in qua sedet
hodie servus servorum dei Petrus patriarcha sedis
prophetarum, quæ rupes fidei est, manuque tener
pauperes, & derelictos Maronitas, qui semper
Christianam fidem tenuerunt, tenent, tenebunt-
que humiles, & obedientes sanctæ matri ecclesiæ
Romanæ, & domino nostro patri papa, omni-
busque suis præceptis, & in Christi famulari.

Ritus divinatorum officiorum nostrorum, quem
exponi jubet dominus, & pater noster felix papa
Leo, similis per omnia est ritui ecclesiarum om-
nium, quæ ordinem sanctæ matris ecclesiæ Ro-
manæ sequuntur, & quia longa verborum indig-
ent ferre, si ex amissim narrandus est, paucis di-
cimus similem cum esse prorsus ritui bonorum
omnium Christianorum. Post officia namque
nostrarum horarum missas cantamus bono quo-
dam ordine, eoque conventu, quem rhetores pa-
tres nostri benedicti gratia sibi a Deo collata in-
stituerunt; cumque modum in missæ celebratione,
omnibusque sacris festis observamus, in qua ce-
lebratione ipse Maronitarum patriarcha saci facit.

Creatus patriarcha tres a Deo gratias obtinet.
Prima est quod omnes ejus subjacenti jugo; se-
cunda quod si quid exequendum incidit omnino
parendum est ei. Tertia est quod nulli unquam li-
cet decreto, factoque ejus contradicere. Ex quo
autem creatur, & elevatur usque ad primum fe-
stum proxime sequens confirmatur, & juratur,
daturque ei obedientia ab omnibus prælatis, to-
tisque natione. Eoque die sancto festo post ce-
lebratas tres missas magister chori, & cum eo om-
nes diacones, & universi presbyteri procedunt ad
altare majus, ducentes secum patriarcham ele-
ctum, quem sequuntur omnes prælati. Sedere
cum ira que faciunt ante altare, deinde induunt
eum vestibus sacris imponentes novam capiti mi-
stram, exuto prius velibus, quibus antea uteba-
tur. His actis magister chori, ceterique quos di-
ximus, genuflectunt cum universo populo coram
electo, tum magister chori alta voce illum his ver-
bis alloquitur. Spiritus sanctus voluit re patriar-
cham, patremque super omnes patres esse in di-
gnitate sedis benedictorum prophetarum, & ob-
tinere locum Christi, & vicarii sui sancti Petri.
Tuque eris pater super nos. Confessum electus
patriarcha procidens genuflexus in terram, ver-
soque ad altare vultu alta voce ter ait. Ego sum
humilis, & obediens omnibus præceptis excel-
si Dei, & sanctorum prophetarum. Et si quid dein-
ceps Spiritus sanctus jussit protinus explebo
cum justitia, & reformatione fidei Iesu Christi.
Statim diacones elevatum a terra patriarcham ab-
scondunt in loco secreto apud altare, posteaque
unus prælatorum, cui id muneris a magistro chori
demandatum est, patriarcham absconditum ducit
foras; collocaque ante majus altare. Eo igitur in
loco patriarcha sedente, officium majoris celebra-
tur ea solennitate, ut omnes prælati suo quisque
ordine interserviant. Et si patriarcha vult missam ce-
lebrare, illi deferunt; sin autem committit uni
prælatorum, assistunt patriarchæ, duo diacones
collaterales, finitoque officio missæ, cui devotus
totusque

rum pro faciendis hostiis. Liber pontificalis. Hæc est omnium quantitas, quæ nos pauperes a sanctitate vestra transmissa recepimus. Postremum sanctitatem vestram super nos piissimum patrem humillime deprecamur, ut quemadmodum commissi divinitus gregis sollicitam curam gerit, ac veluti purissimus, & irreprensibilis pastor indeficientem erga populum suum caritatem habet, sic nos in remotissimis partibus agentes oblivioni non tradat, sed frequenter per tales nuncios nos misericorditer visitare dignetur, quales fuerunt ii, quos nuper ad nos sanctitas vestra destinavit. Eorum quidem adventu, eloquiis, doctrina uberis, & conversatione sanctæ non minus in domino exultavimus, & cor nostrum exhilaratum est, quam si decorem vultus sanctitatis vestræ intuiti fuissimus. Sumus enim in infidelium, & hæreticorum medio constituti, a quibus persecutionem patimur, bonis nostris expoliamur, ac sæpe numero flagellis cædimur. Talibusque adminiculis indigemus, ut in domino confortati adversantia nobis ferre possimus, & hæreticorum perfidia confundatur, cum nos a sanctitate vestra sic honorati contempserint. Hoc est responsum paupertatis nostræ sanctissimo domino nostro, cuius gratia, & benedictio ad nos semper veniat. Amen. Amen. Gratias Deo indefinenter agimus, & ipse misericordia super nos. Amen. Amen. Scripta sunt hæc anno incarnationis domini nostri Iesu Christi 1515. mense Februarii die 14.

A tergo.

Dabuntur cum Dei altissimi gratia in manus domini nostri, & patris sanctissimi papæ Leonis X. sedentis super sedem apostolicam pro parte pauperis Petri patriarchæ Maronitarum ex monasterio Cannubin in monte Libano servi servorum Dei.

Gratias Deo reverenter agimus sub mundissimis pedibus patris nostri sanctissimi Christi vicarii, & domini nostri papæ Leonis X. qui vices B. Petri veritatis petre gerit in terris, sedetque super apostolicam sedem. Ipsi sanctissimæ benedictiones super nos semper. Amen. Cogimur in divinas laudes erumpere, Deoque, a quo omne bonum, gratiarum actiones indefinenter agere, qui purissimæ sanctitatis vestræ menti illabi dignatus est, eamque per inspirationem pulsate, ut nos per sanctum nuncium fratrem Joannem Franciscum de Potentia visitaret. Is enim fratre Francisco Rebarino interprete & viam salutis nobis ostendit, & sancta documenta reliquit. Nam quomodo sanctum conficiatur christiana, ex puro videlicet oleo & balsamo, nihil præter hæc immiscendum. Quo etiam tempore aquis salutaribus infantes ablui debeant, & sacro baptismatis fonte renasci, & non sit quadragesimus expectandus dies, sicut antea erroris tenebris involuti expectare consuevimus, sed in octavo, vel etiam ante cum necessitas expostulaverit. Qua vero ratione juxta patrum, & sanctæ Romanæ ecclesiæ instituta matrimonia contrahantur, & quæ eadem impediunt. Quoniam pacto sacri conferantur ordines. Quibus item verbis in consecratione dominici corporis, & sanguinis uti debeamus. Et quod Spiritus sanctus a Patre procedat, & a Filio tanquam ab unico principio, & unica spiratione. Quod Christianus, qui in hac vira insufficientem de suis delictis penitentiam non egit, ea functus ad quemdam locum ducatur, qui purgatorium dicitur. Quod semel in

anno saltem nostra peccata proprio sacerdoti confiteamur, sanctissimumque eucharistiæ sacramentum in paschate suscipiamus. Quamvis abijt iactantia, ter in anno, videlicet in paschate, in natali domini nostri Iesu Christi, & festo SS. apostolorum Petri, & Pauli hoc consuevimus adimplere. Et ut semper in omnibus apostolicæ sedis, ac sanctitatis vestræ, ejusque successorum mandatis submittamur presentibus archiepiscopis, & episcopis, nec non sacerdotibus nostris, & cleri, & populi majoribus claro nos docuit eloquio. Hæc enim pater sancte, & nonnulla alia ab eo instituta nostrarum animarum salutem concernentia Arabicè conscripta sermone nobis relicta, quibus evitantur peccata, moreque in melius reformantur prompta obedientia acceptamus, & confitemur, & adimplere speramus. Propterea exultavimus in domino, Deoque optimo maximo, & sanctitati vestræ gratias egimus dirigenti ad nos fratres hos sanctos, qui salutis iter nobis ostenderunt, & animas nostras in domino recrearunt. Nos vero cum prælibato fratre Joanne Francisco quosdam ex nostris ad sanctitatem vestram destinavimus, ea ducti opinione ut patrum instituta, & sanctæ Romanæ ecclesiæ dogmata addiscant, & cum edocti fuerint ad nos docturi alios postmodum redeant. Interea non parvo afficimur mœore, quoniam ad deosculandum, adorandumque sanctissimos sanctitatis vestræ pedes accedere prohibemur, & quæ mente gerimus fixis in terra genibus proprio ore exprimere ipsi nequimus. Ut autem affectui nostro, ac voto utcumque satisficiamus, cum præfato sanctitatis vestræ nuncio fratre Francisco oratorem nostrum Curi Ioseph cum Elia monacho ad sanctitatem vestram destinandum decrevimus, ut nostro, ac totius cleri, Maronitarumque populi nomine tetram fronte tangens, flexisque genibus sanctissimos pedes sanctitatis vestræ adoret, & deosculetur, & sanctæ sedi apostolicæ coram fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus sanctitati vestræ obedientiam præstet, & fidelitatem juret, & quod veraciter sanctæ sedis apostolicæ, & sanctitatis vestræ servi fideles sumus demisso capite firmiter protestetur. Amen. Amen. Quædam vero alia sancto fratri nostro Io. Francisco referavimus, quem ut sanctitati vestræ enarret sub Dei attestatione astrinximus. Erat enim veluti noster amabilis frater benedicti monasterii S. Mariæ de Cannubin in monte Libano sancto, ac sollicitus procurator totius cleri, & Maronitarum populi ad pedes sanctitatis vestræ. Omnia quidem nostra, & quomodo sub infidelium detestanda servitute, omni auxilio orbati infelicissimam vitam ducimus proptis oculis ipse conspexit. Hoc est responsum paupertatis nostræ sanctissimo, ac piissimo patri nostro cuius sanctas benedictiones misericors Deus ad nos transmittat. Amen. Amen. Amen. Scripta sunt anno dominicæ incarnationis 1515. mense Februarii die 14.

A tergo.

Præsentabuntur cum Dei gratia in manus sanctissimi domini nostri Leonis X. qui super sanctam sedem Petri apostoli residet pro parte pauperis discipuli sui Petri patriarchæ Maronitarum ex monasterio Cannubin in monte Libano servi servorum Dei.

jurisdictione liberemur, qui nos vestigalibus, & tributis gravissimis, opprobriis, persecutionibus, colaphis, & alaphis devorant, accidunt, cadunt. Nec hoc dumtaxat patimur, verum & nostri Christiani, Cypriani scilicet, qui sub ditione Venetorum degunt, afflictionibus nostris addiderunt. Compatiatur itaque sanctitas vestra, & misereatur nobis, digneturque amore Dei ad Venetorum ducem literas dare, ut pauperes Maronitas, qui in sua Cypro sunt, a tributis quæ solvunt, liberos esse faciat; Quorum plures sunt vel sacerdotes, vel ecclesiastici viri, & pro se quisque dimidium ducatum, pro sale decimam ducati partem, decimam item pro uxore, & liberis; denique adeo male tractantur, ut tolerari non possit. Illi non custodiunt sancti evangelii præceptum dicentis. Qui opem feret proximo suo erit qui ferat ei. Nos itaque de pedibus sanctitatis vestræ animos fumimus filii subditi, obediens patri piensissimo. Supplicamus ut misereatur nostri. Postulamus etiam a sanctitate vestra aliquid indulgentiarum in suis bullis, quæ afficient lætitia populum subditum, & inopem, cujus & paupertatem, & servitutem guardianus Hierosolymitanus, qui nobiscum fuit, bene contempit, viditque literas sanctitatis vestræ ad nos, quas & deosculati sumus, & super capita nostra posuimus, quas tanquam reliquias observamus, & custodimus. Supplicamus etiam ut sanctitas vestra ad dominum Maronitarum dignetur commendatias literas dare pro nobis. Plurimi enim faciet epistolam vestram. Vocatur ipse Elias filius Irmes, filii Iacob, desideratque literas sanctitatis vestræ, quæ ei maxime placebunt.

Nuncius noster ad sanctitatem vestram est carissimus filius noster Petrus Maronita, cui poterit sanctitas vestra in omnibus, quæ ex parte nostra exponet, fidem integram adhibere; & quidquid beneficiorum ei conferret, erit nobis quam gravissimum. Oramus dominum, & Deum nostrum Iesum Christum, vos in longa temporum spatia conservet, secundetque, Amen. Amen. Amen.

Scripta est epistola in ædibus nostris anno incarnationis 1514. octava die mensis Martii.

Subscriptio.

Imperii tuis obediens cum incolumitate paratus virgo, princeps, amicus luce appellatus Farchat filius Mobarec servus tuus, servus Dei. Hæc est veritas patriarcha, iudex in modum perpetuus, qui rerum tuarum certior fieri cupit, & quem delectant literæ tuæ salutem dicit.

Discipulus minimus Petrus patri archa Maronitarum ex monasterio Cannubin servus servorum Dei.

In nomine sanctæ, & individuæ trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cui gratias agimus, quoniam corde, & corpore a criminibus mundi sumus, & a captivitate liberati illius, cui antea subiecti eramus.

Pauper, ac minimus discipulus cum obedientia prompta, humilitateque profunda sub pedibus patris nostri, & domini Leonis Deo carissimi patris X. sine fine gratias agimus, qui rectum perambulavit iter, sanctam Dei ecclesiam illustrat, doctrinæ verba eructat, evangelica scit eloquia, atque observat pater noster mundissimus, sol resurgens, luna plena veritatis, sanctique nominis vir, arbor in misericordia plantata, nobisque misericordiae fructus producens; pater noster & dominus de nostra vita cogitans, gregisque sibi commissi, po-

Concil. general. Tom. XIV.

A puli videlicet in Christum credentis per totum orbem diffusæ sollicitam curam gerens, cujque profutura omnia cum fratribus nostris apostolicae sedis cardinalibus impiger subministrans, ipsius sanctissimæ benedictiones jugiter super nos, Amen.

Pauperes sumus, grarias Deo indefinenter agimus, qui suam nobis misericordiam affluenter tribuit, divinamque sanctitatis vestræ mentem inclinavit, ut nos spiritualiter, & corporaliter visitare dignaretur. Nuncios namque nobis carissimos Fratrem Io. Franciscum de Potentia, ac socios ad nos misericorditer destinavit, qui pabulum divini verbi administrans, Christianæ fidei veritatem coram doctoribus nostris luculenter ostendit, & sollicitè docuit, & offensam in nostris libris invenimus. Nunquid laudes Deo omnipotenti sine fine perfolvimus, quia sua adjuvante gratia nos illustrari voluit, ut a catholica fide, quam sancta Romana ecclesia tenet, & prædicat, in nullo deviamus, nisi in iis forte, quæ ignoramus. Sumus namque sub perfecta obedientia sanctitatis vestræ nostri gratiosissimi, & sanctæ Romanæ ecclesiæ in omnibus, quæ nobis præcipit, & imponit.

Verum quia sub nefando infidelium servitutis iugo infelicissimam vitam ducimus, multa præter nostram voluntatem fiunt, & quæ cupimus adimplere non possumus, ac juxta regionis consuetudinem propter hæreticorum inevitabile, & contagiosum commercium quædam admittere cogimur, quæ nuncius prædictus melius novit, ac sanctitati vestræ referabit. Non ramen contra sanctam, & immaculatam fidem quidquam substantialiter agimus. Propterea quod credimus, & sentimus sanctitati vestræ patri nostro sanctissimo nunciamus, cui notum esse volumus, quia sive vivimus, sive morimur pro Dei, ecclesiæ, ac sanctitatis vestræ honore quæcunque etiam durissima perpetuè equanimiter parati sumus. Post hæc gratia domini nostri filius sanctitatis vestræ misericordissimi patris munera per nuncios ad nos delata venere, videlicet amictus, rochetum, sive alba, cingulum de serico rubeo auro fulcitum, crux pectoralis argentea quibusdam in extremitatibus perlis ornata, duæ stolæ, tres manipuli brochati in velluto rubeo, scandalia brochati rubei, caligæ brochatelli albi, tunicellæ de tasta rubeo festucis auri tracti ornata. Casula brochati in velluto rubeo imaginem habens B. P. in mari; chiroteca de serico rubeo auro contextæ. Mitra perlis desuper ornata per totum, quibus ex utraque parte folis figura pulcherrima facta est. Gremiale brocatelli rubei. Pluviale brochati in velluto rubeo friscum aureum ornatissimum habens, in quo sex magnæ figuræ auro textæ appositæ sunt. Pallium altaris brochati in velluto rubeo imaginem B. Thomæ

D continens digitum in latu salvatoris mittentis. Dalmaica, & tunicella ejusdem brochati, Pluviale aliud rasi rubei, in cujus caputio imago est salvatoris resurgentis a mortuis. Coopertorium faldistorii, velluti rubei. Bursa pulcherrima auri tracti cum corporalibus. Tria vascula ænea deaurata simul juncta ad tria consecranda videlicet oleum sanctum, cathecumenorum, & christinam. Duæ vestes panni optimi pro me paupere patriarcha. Tres aliæ pro duobus archiepiscopis, & archidiacono qui nobiscum semper morantur. Petia una panni nigri coloris, ex qua novem vestes factæ suere pro totidem anachoretis in valle profunda, & terra, quam nos sanctam vocamus commorantibus, qui Deum pro sanctitate vestra incessanter exorant. Decem calices pro pauperibus sacerdotibus: fer-

Z
rum

gno nostro patriaeque Delphinali locum sibi vendicabant. Ideo nos animo reputantes quanta olim ante illius pragmatice sanctionis promulgationem, indignitas rerum ac deformitas in regno nostro patriaeque Delphinali grassaretur, cum videlicet res nummaria (quibus veluti nervis res publica subnixta est) ea maxime ac praecipue ratione exhauriretur, cum praesulibus & antistitibus sacerdotiorum conferendorum libertas facultasque adimeretur: cum peregrini & incolae sacerdotiis Gallicis saepenumero donarentur, cum diplomatibus apostolicis quas expectativas nuncupabant, generatim sigillatimque superfluum hominum spirantiumque sacerdotia electiva mixta ac collativa in diem mortis eorum conferrentur qui eis fungebantur. Id quod cum bonis moribus non convenit: Tum vero alieni fati votum habet adjunctum. Postremo cum sacerdotiorum controversiae litesque sacrae in curia Romana disceptarentur ingenti nostrorum hominum dispendio & incommodo: ex quo sequi plerumque necesse erat, ut qui vel sumptibus lupeditate vel labori sufficere nequiverent, hi aut juri suo cedere, aut causas deserere, ac pro derelictis habere cogentur. Simul ea accedebat deformitas, ut literarum studiosi & disciplinis liberalibus incumbentes aut sacerdotia adipisci nequiverent, aut qui adipisci cuperent literarum studium abjicere, aut certe deponere cogentur, passimque per urbes errabunde vagari, ut id periculum imminere videretur, ne literarum tandem amor & scientia per incuriam exolescerent. Cum igitur summopere nobis videndum esse existimarem, ne hujusmodi indignitas in regno nostro exoriretur, id quod futurum intelligebamus, temporis utique inferiendum esse duximus, ac rebus nostris periclitantibus, pro re nata consulendum, imminetiaque detrimenta minore ac leviori dispendio redimenda. Quare cum Bononiam cum omni nostro comitatu venissemus, exhibende gratia reverentiae sanctissimo patri nostro Leoni X. pontifici summo, quam ei Francia reges majores nostros ut primos ac maximos sacrosanctae ecclesiae filios exhibuisse novimus, obnixis precibus ab eo contendimus, ut si pragmatice nomen omnino esset abrogandum, saltem vice illius bona sua conciliique venia, certas nobis leges conditionesque meditari committisquae liceret, quibus imperium nostrum supradictum imposterum uteretur. Quod ad ea quidem pertinet quae sanctione pragmatice cavebantur, quibus nostris precibus exorata pontificis sanctitas (nam ei quoque cordi erat regni nostri ecclesiam recte atque ordine administrari) haud aegre nobis indulset, ut convenna quaedam nobis meditari commentarique liceret, pragmatice sanctionis vicem regno ac potentatui supradicto ubique praebitura, quae ejusdem ipsa concilii auctoritate assensuque confirmarentur, quam homologationem vocant, cum irritante decreto hujus commentationis curam, quam tunc sua sanctitas & nos mandavissimus viris quibusdam consultiis, ita confecta temperataque sunt ea conventa, ut pleraque pragmatice sanctionis capita firma nobis post haec rataque futura sint. Qualia sunt ea quae de reservationibus in universum aut sigillatim factis statuunt, de collationibus, de causis, de frustratoris appellacionibus, de antiquatione constitutionum Clementinae, quam Litteris vocant, de libere quieteque possidentibus, de concubinariis, quaedamque alia quibus nihil

A iis conventis derogatum, abrogatumve fuit, nisi si in quibusdam capitibus nonnulla interpretanda immutandave censuimus, quod ita referre utilitatis publicae arbitramur. Quod vero ad electiones pertinet minime quod optabimus obtinere potuimus causis in dictis conventis latissime insertis, ac nihilo secius tamen, cum ab eisdem pontificis sanctitate dilationem semestrem impetravissimus, iis rebus transigendis super istis viros multos doctrina eximia literarumque peritia praedictos usuque rerum callentissimos consuluisse, tandem de eorum sententia, quando ita ferebat ratio, difficultasque temporis, rerumque nos circumstantium necessitas, saepe dicta conventa in regno nostro ac Delphinio promulganda censuimus, ita ut sanctionis vicem imitarique plenum habeant, quorum conventotum seu approbationis concilii tenor sequitur & est talis.

Approbatio concordatorum per concilium generale Lateranense facta.

TITVLVS II.

L Eo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam sacro approbante concilio. Divina disponente clementia per quam reges regnant & principes imperant, in eminenti apostolatus specula, & super gentes & regna meritis licet imparibus constituti, animo revolventes, quod & si ea quae pro salubri & quieto regimine regnorum, & ad pacem & justitiam populorum perpetua eorumdem regnorum stabilitate, regibus praesertim de fide catholica & de republica Christiana & apostolica sede bene meritis, laudabilibus & provida nostra ordinatione cum venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus concessa, ac ad effectum hujusmodi gesta, statuta, ordinata, decreta factave sunt, plenam roboris firmitatem obtineant, illis nihilominus interdum sacro approbante concilio nostrae innovationis & approbationis robur adjicimus, ut eo firmius illibata perdurent, quo saepius erunt nostra auctoritate ac etiam generalis concilii praesidio communita, efficacemque operam circa eorumdem conservationem libenter adhibebimus, ut reges & ipsorum regnorum personae concessionibus, privilegiis, statutis & ordinationibus hujusmodi in domino plene gaudentes, in pacis & tranquillitatis ac amoenitatis dulcedine conquireant, & in eorum solita erga eandem sedem devotione ferventius perseverent. Nuper siquidem ut ecclesia sponso nostra in sancta unione conservaretur & per Christi fideles sacris canonibus a Romanis pontificibus & sacris generalibus conciliis dumtaxat editis uterentur, quasdam constitutiones quas de cetero loco pragmatice sanctionis & contentorum in ea, in regno Franciae pro bono pacis & concordiae ac illius communi & publica utilitate cum carissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum rege Christianissimo, dum Bononiae cura nostra curata essent, tractatas, & cum eisdem fratribus nostris diligenter examinatas, & de eorum consilio cum praefato rege concordatas, & per ipsius regis legitimum procuratorem acceptatas, de eorumdem fratrum consilio unanimes consensu statuimus & ordinamus prout in nostris litteris, de super confectis plenius continetur, quatum tenor sequitur, & est talis.

IN DEI OMNIPOTENTIS NOMINE, qui creavit omnia, & omnibus hominibus vitam vult, & salutem, cui omnia gratias agunt.

Sub pedibus sanctissimis patris, & domini nostri ab omni macula purissimis virtutibus, ac sanctitate ut sol renitentis. Corde, ac mente humili ego pauper servus Elias indignum iudicans nomē meum exprimere Mechadem montis Libani sancti, & civitatis Besciarræ sub durissimo infidelium dominio constitutus gratias Deo ago, quoniam sanctissimi, ac clementissimi patris nostri totius mundi domini benedictionem super me venire concessit, qui veluti orbis specimen in sancta sede a Deo electus Christi filii sui domini nostri vices gerit, & locum tenet in terris domini nostri papæ Leonis X. sedentis super apostolicam sedem cum fratribus suis, ac dominis nostris Cardinalibus, reliquisque ecclesiæ prælatis, quorum benedictioni, & gratiæ me humiliter submitto: Amen. Immenas Deo altissimo gratias referre astringor, qui sanctitatem vestram piissimum patrem nostrum excitavit, ut filium suum mandaris obsequentem misericorditer visitaret, duasque vestes per servatum nuncium suum fratrem Io. Franciscum de Potentia dono transmitteret, qui pericula magna cum sociis, ac tribulationes innumeras perpeffus suarum orationum subsidium nobis præsturus ad nos tandem venit, & ob hoc, aliaque nobis exhibita beneficia sub pedibus sanctitatis vestræ caput inclinans gratias ago. Nuncius quidem prædictus in sancta fide catholica nos instruxit, docuitque quidquid sanctitas vestra ei injunxit, quod reverenter, ac cum ingenti mentis affectu recepimus sublato omni defectu, & inter cetera, ut sub sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac sanctitatis vestræ obedientia reverenti, famulari perpetuo viveremus, efficaciter induxit. Quod ego corde bono recipiens, efficacius adimpleo. Mirro namque cum prænominato sanctitatis vestræ nuncio oratorem meum Curi Ioseph cum Elia monacho, ut prostratus, capiteque terram tangens meo nomine, ac totius Maronitarum populi pedes sanctitatis vestræ adoret, & assistentibus omnibus S. R. E. cardinalibus purissimæ apostolicæ sedi, & sanctitati vestræ obedientiam præster, & fidelitatem juret, & scripta quidem hæc mea fidelitatem istam perpetuo attestabuntur. Nam quoad vixero una cū universo Maronitarū populo tamquam verus Christianus, servusque fidelis sanctam & immaculatam fidem catholicam firmiter tenere, & stabiliter intrepidus confiteri, ac apostolicæ sedi, & sanctitati vestræ illibatam servare intendo. Deus autem omnipotens nobis misericorditer concedat, ut oculis nostris conspiciere ipsi possimus quod sanctitas vestra per suas nobis literas pollicetur. Amen. Amen. Post hæc sanctitati vestræ non latet nos, nostramque fidem detestabili Mahometanorum subesse imperio, qui nobis iniquis actionibus adversantur. Bona enim nostra diripiunt, nosque in publicis aggrediuntur viis, & durissima frequentius poena castigant. At nos ad verus eos in nomine domini totis viribus pugnamus, & quantum possumus resistimus iniquitati, magnasque ea de re angustias sustinemus. Sed ut inter tot adversa positi respiremus, sanctitas vestra ne obliviscatur paupertatis nostræ, ac miseriam humillime deprecatur. Mictat frequentius tales nuncios obsecramus, quales fuerunt hi, qui nuper

Concil. general. Tom. XIV.

A ad nos a sanctitate vestra missi venire. Non enim aliter eorum adventu laudificati sumus, & documentis in domino corroborati sumus, quam si speciem faciei sanctitatis vestræ vidissemus. Hoc quippe sanctitas vestra negare non debet. Dicit enim scriptura, Omni perenti re tribue. Hoc est responsum paupertatis nostræ patri nostro sanctissimo, cujus benedictiones, & gratia sint semper super nos: Amen. Amen. Scripta fuerunt hæc anno incarnationis dominicæ 1515. Alexandri vero Macedonis 1827. die 14. mensis Februarii. Transmissaque a monte Libano sancto, civitate Besciarræ benedicta. Deo gratias semper agimus Amen. Amen.

A tergo.

Præsentabuntur cum Dei altissimi gratia moribus S. D. N. papæ Leonis X. pro parte pauperis Eliæ, qui soli Deo gratias agit.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Rorhomagense concilium anno 1514. a quibusdam celebratum dicitur præfide Georgio de Ambasia hujus nominis II. archiepiscopo cardinali tituli SS. Marcellini & Petri. Verum alii provinciales hanc synodum differunt in annum circiter 1522. testanturque acta ejus in nulli membranis asservari. Ea si nascisci liceat in appendicem conjiçentur.

T E X T V S I N T E G E R
Concordatorum inter sanctissimum dominum nostrum papam LEONEM X. & Christianissimum dominum nostrum regem FRANCISCUM hujus nominis primum, cum præfatione, titulis ac rubricis, ut vocant, patribus regis literis, ceterisque appendicibus.

TITVLVS I.

FRANCISCVS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux, Astensis comes ac Genuæ dominus, omnibus literas has lecturis salutem. Cum non pridem superstitit adhuc Ludovico memoriæ commendabilis rege, focero nostro (cujus animæ proprietate altissimus) sacrum Lateranense concilium sæpius editis decretis, eundem focerum nostrum ad ejusdem concilii convenerunt evocasset, cum eoque regni nostri curias summas (quas parlamentarias vocamus) ecclesiam insuper universam Gallicam cunctasque regni nostri gentes, Delphinalisque nostri potentatus, admonendisque censisset, ut si quid auctoritatis præfæ afferre, si qua jura citare, si rationes consentaneas palam edisserere posse consideret, quominus sancto pragmática ejusdem concilii auctoritate, ac sententia antiquaretur, abrogaretur, induceretur, irritaque etiam nulla pronunciaretur & schismatica, id infra diem dictis decretis præfixam efficerent: quo neglecto talis denique sacro approbante concilio decerneretur. Dudum autem statimque nobis diademático fastigio divina benignitate auctis regnumque auspicio innotuit: cum rursus hujuscemodi edicta alia, atque alia eadem ab auctoritate manantia, nobis innotuissent, nobis etiam, nostrisque curiis, ecclesiæ Gallicanæ ac subditis populis edicto novissimo ac causæ peremptorio spes omnis esset, purgandæ moræ præfata, ut si ulterius cunctari in annum induxissemus, futurum omnino videremus in hæc discrimina incidere, quæ antedictæ pragmáticae sanctionis decretum hoc in re-

Z ij gna

consilio cum præfato rege concordatas per dilectum suum Rogerium Barne, regium advocatum, oratorem suum ad hoc ab eodem Francico rege ad nos destinatum, habentem ad hoc speciale & sufficiens mandatum acceptavit.

De regia nominatione ad praelaturas facienda.

TITVLVS V.

DE eorundem fratrum consilio & unanimi consensu, ex certa nostra scientia & potestatis plenitudine, statuimus & ordinamus quod de cetero perpetuis futuris temporibus loco dictæ pragmaticæ constitutionis, ac omnium & singulorum capitulorum in ea contentorum, videlicet ut de cetero cathedralibus & metropolitanis ecclesiis in regno, dicto Delphinatu, & comitatu Diensi ac Valentiniensi, nunc, & pro tempore etiam per cessionem in manibus nostris & successorum nostrorum Romanorum pontificum canonice intrantium sponte factam vacantibus, illarum capitula & canonici ad electionem seu postulationem, inibi futuri prælati procedere non possint: sed illarum occurrente huiusmodi vacatione, rex Franciæ pro tempore existens, unum gravem magistrum seu licentiatum in theologia, aut in utroque seu altero iurum doctorem, aut licentiatum in universitate famosa & cū rigore examinis & in vigesimo septimo suæ ætatis anno ad minus constitutum, & alias idoneum infra sex menses a die vacationis ecclesiarum earundem computandos nobis & successoribus nostris Romanis pontificibus seu sedi prædictæ nominare, & de persona per regem huiusmodi nominata per nos & successores nostros, seu sedem prædictam provideri: & si contingeret præfatum regem personam taliter non qualificatam ad dictas ecclesias sic vacantes nominare, nos & successores seu sedes huiusmodi de persona sic nominata eisdem ecclesiis minime provideri debeat. Sed teneatur idem rex infra tres alios menses a die recusationis personæ nominatæ non qualificatæ, sollicitatori nominationem non qualificatam prosequenti, consistorialiter factæ intimandæ computandos: alium supra dicto modo qualificatum nominare. Alioquin ut dispendiose ecclesiarum huiusmodi vacationi celeriter consulatur, ecclesiæ tunc sic vacanti per nos & successores nostros seu sedem huiusmodi de persona ut præfertur qualificata. Nec non per obitum apud sedem prædictam vacantibus, semper nulla dicti regis præcedente nominatione libere provideri possit. Decernentes electiones contra præmissa attentatas, ac provisiones per nos & successores nostros, seu sedem huiusmodi factas, nullas & invalidas existere. Consanguineis tamen præfati regis ac personis sublimibus ex causa rationabili & legitima in nominatione & apostolicis literis exprimenda, necnon religiosi mendicantis reformatis eminentis scientiæ & excellentis doctrinæ, qui iuxta sui ordinis regularia instituta ad gradus huiusmodi assumi non possunt, sub prohibitione præmissa minime comprehensis: sed de eorum personis dictis ecclesiis pro tempore vacantibus ad dicti regis nominationem, per nos & successores nostros seu sedem huiusmodi libere provideri possit.

De monasteriis pure electivis.

TITVLVS VI.

MONASTERIIS vero & prioratibus conventualibus, & vere electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli **QVIA** PROPTER, servari & confirmationes electionum huiusmodi solemniter peti consueverunt in regno, Delphinatu & comitatu huiusmodi, nunc & pro tempore etiam per similem cessionem vacantibus, illorum conventus ad electionem seu postulationem abbatibus seu prioribus procedere non possint, sed idem rex illorum occurrente huiusmodi vacatione religiosum eisdem ordinis in ætate viginti trium annorum ad minus constitutum infra simile tempus sex mensium a die vacationis monasteriorum & prioratum huiusmodi computandorum, nobis & successoribus nostris, aut sedi huiusmodi nominare & de persona per regem huiusmodi monasterio vacanti nominata, per nos & successores nostros, seu sedem huiusmodi provideri. Prioratus vero personæ ad illum per eundem regem nominatæ conferri debeat. Si vero idem rex, presbyterum secularem aut religiosum alterius ordinis, aut minorem viginti trium annorum, vel alias inhabilem nobis aut successoribus nostris infra dictum semestre seu sedi huiusmodi nominaret, talis nominatus recusari, & nullatenus sibi provideri debeat: sed rex ipse infra trimestre a die recusationis, supra dicto modo intimandæ computandum, alium modo supra dicto qualificatum monasterio seu prioratu tunc vacanti nominare, & de persona ad monasterium nominata illi providere. ad prioratum vero nominato, prioratus ipse per nos & successores nostros seu sedem prædictam conferri debeat. Alioquin dictis novem mensibus effluxis nulla seu de persona minus idonea & modo præmissa non qualificata facta nominatione, ac etiam vacatibus apud sedem prædictam, semper etiam nulla dicti regis expectata nominatione, per nos & successores nostros seu sedem prædictam monasteriis provideri. Prioratus vero personis, ut præfertur, qualificatis dumtaxat conferri libere possint. Electiones autem & illarum confirmationes nec non provisiones per nos & successores nostros ac sedem prædictam contra præmissa pro tempore factas, nullas, irritas & inanes esse decernimus.

De singularum privilegiis, & quod in scriptis tantum probari debent.

TITVLVS VII.

PER præmissa tamen non intendimus in aliquo præjudicare capitulis ecclesiarum, & conventibus monasteriorum & prioratum huiusmodi privilegia a sede apostolica proprium eligendi prælatum obtinentibus, quominus ad electionem episcoporum ac abbatum & priorum iuxta privilegia eis concessa libere procedere possint iuxta formam in eorum privilegiis contentam. Et si in eorum privilegiis forma aliqua expressa non fuerit, tunc formam concilii generalis, capituli **QVIA** PROPTER tantum servare teneantur: dummodo de privilegiis sibi concessis huiusmodi per literas apostolicas seu alias authenticas scripturas docuerint, omnino alia specie probationis eis in hoc adempta.

Textus "Concordatorum.

TITVLVS III.

LEO episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Primitiva illa ecclesia in angulari petra a salvatore nostro Iesu Christo fundata, a postolorum præconibus elata, martyrumque sanguine consecrata & aucta, olim ubi primum iuvante domino per orbem terrarum lacertos movere cœpit, provide attendens quantum oneris humeris impositum haberet, quot oves pascere, quot custodire, ad quot etiam remotissima loca oculos intendere cogeretur, divino quodam consilio, parochias instituit, dioceses distinxit, episcopos creavit, & metropolitanos præfecit, ut tamquam membra capiti obsequentia, cuncta secundum ejus voluntatem salubriter domino gubernarent, & tamquam rivuli a perenni fonte, Romana videlicet ecclesia derivantes, ne angulum quidem dominici agri irrigatum dimitteret, unde sicut alii Romani pontifices prædecessores nostri, suo tempore omni studio curarunt ut dicta ecclesia uniret, & in sancta unione hujusmodi sine ruga & macula conservaretur, & omnes vepes ab eadem ecclesia abolerentur, cujus proprium est divina opitulante gratia virtutes colere & vitia radicitus extirpare, ita & nos tempore nostro & præfati durante concilio, ea facere & curare debemus quæ uniõni & conservatiõni ejusdem ecclesiæ conducere videntur. Ea propter omnes vepes quæ uniõni hujusmodi obfistunt, & segetem domini pullulare non sinunt; tollere profus & extirpare, ac virtutes in viam domini inferere satagimus. Sane inter arcana mētis nostræ revoventes quot tractatus inter piæ memoriæ Pium II. Sixtum IV. Innocentium VIII. Alexandrum VI. & Iulium II. Romanos pontifices prædecessores nostros & claræ memoriæ reges Franciæ Christianissimos super abrogatione certę constitutionis in dicto regno Franciæ vigentis, quæ pragmatica vocatur, habitū fuerunt. Et licet Pius II. præfatus, nuntiis ad claræ memoriæ Ludovicum XI. Franciæ regem Christianissimum destinatis tantis eidem persuaserit rationibus, ut rex ipse pragmaticam sanctionem hujusmodi tamquam in seditione & schismatis tempore natam, suis patentibus literis abrogaverit, tamen hujusmodi abrogatio nec etiam literæ apostolicæ præfati Sixti super concordata cum oratoribus præfati regis Ludovici ad præfatum Sixtum prædecessorem destinatis habita expedite, per prælatos & personas ecclesiasticas dicti regni receptæ non fuerunt, nec ipsi prælati & personæ ecclesiasticæ illis parere, nec monitis Innocentii & Iulii prædictorum aures præbere: sed eidem pragmaticæ constitutioni inhærete voluerunt, unde præfatus Iulius prædecessor in præfati concilio Lateranensi, universalem ecclesiam representante, per eum legitime in dicto abrogationis pragmaticæ sanctionis hujusmodi negotium & illius discussionem venerabilium fratrum suorum cardinalium, de quorum numero tunc eramus, & aliorum prælatorum congregationibus, relationemque discusso sibi & eidem concilio faciendam commisit, Gallicosque prælatos capitula ecclesiarum & monasteriorum conventus ac parlamenta & laicos illis faventes cuiuscumque dignitatis, etiam si regalis existere, sanctione prædicta utentes, seu illam approbantes, omnes-

Concil. general. Tom. XIV.

A que & singulos alios sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum cum ad partes illas tutus non pateret accessus, in certis ecclesiis tunc expressis assignandum moneri & citari infra certum competentem terminum præfigendum ad comparandum coram eo in concilio præfato, causasque dicendum, quare sanctio præfata in concernentibus auctoritatem, dignitatem & unitatem ecclesiæ Romanæ & apostolicæ sedis sacrorumque canonum & ecclesiasticæ libertatis violationem nulla & invalida declarari, decerni & abrogari non deberet. Et cum super his in forma juris in præfato concilio Lateranensi procederetur, dictusque Iulius prædecessor sicut domino placuit rebus fuisset humanis exemptus, nosque divina favente clementia ad summum apostolatus apicem assumpti fuisset, & contra prælatos, capitula, conventus & personas hujusmodi ad nonnullos actus processimus, tandem considerantes pacem esse vinculum caritatis & spirituales virtutes qua salvamur, dicente domino. Qui biberit aquam quam ego dabo ei bibere, non sitiet in æternum. Et quod in pace consistat salus universi, Cassiodoro testante, omni quippe regno desiderabilis debet esse tranquillitas, in qua & populi proficiunt & utilitas gentium custoditur: matura deliberatione cognovimus non per nuntios aut legatos nostros, sed in præstatione obedientiæ filialis, quam carissimus in Christo filius noster Franciscus Francorum rex Christianissimus personaliter nobis præstitit, hæc cum majestate sua coram discutere, cumque paternis hortari monitis, ut ad laudem Dei, & ad sui honorem prompto animo libens ac volens dictæ pragmaticæ sanctioni abrenunciare, & secundum leges sanctæ Romanæ ecclesiæ, quemadmodum ceteri Christiani vivere, ac mandatis apostolicis, quæ a sede apostolica pro tempore emanarent, parere & obedire vellet.

Electiones ad beneficia abrogatæ.

TITVLVS IV.

ET cum ex electionibus quæ in ecclesiis cathedralibus & metropolitanis, ac monasteriis dicti regni, a multis annis extra fiebant, grandia animarum pericula provenirent, cum pleræque per abusum secularis potestatis: nonnullæ vero præcedentibus illicitis & simoniacis pactionibus, alia particulari amore & sanguinis affectione, & non sine perjuri reatu fierent. Cum electores ipsi etiam si ante electionem per eos faciendâ, idoneiorum & non cum quem promissione aut datione alicujus rei temporalis, seu prece vel precibus per se vel alium interpositis, electionem procurare didicissent, eligere sponte jurarent, juramentum hujusmodi non servarent: sed contra proprium hujusmodi juramentum in animæ suæ præjudicium venirent, ut nobis notorie constat ex crebris absolutionibus & rehabilitationibus a nobis & prædecessoribus nostris petitis & obtentis: idem Franciscus rex nostris paternis monitis, tamquam verus obedientiæ filius, parere volens, tam pro bono obedientiæ, in qua magnum meritum vere consistit, quam pro communi & publica regni sui utilitate, in locum dictæ pragmaticæ sanctionis ac singulorum capitulorum in ea contentorum, leges & constitutiones infra scriptas invicem tractatas, & cum fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus diligenter examinatas, & de eorum

Z iij consilio,

five, aut in altiori facultate. Sexennium autem in bacalariis simplicibus in theologia. Quinquennium vero in bacalariis juris canonici aut civilis, in quibus bacalariis juris canonici aut civilis, si ex utroque parente nobiles fuerint, triennium esse decernimus.

De prima insinuatione & exhibitione literarum.

TITVLVS XIV.

PRÆFATIQUE graduati & nominati collatoribus ordinariis sive patronis ecclesiasticis semel ante vacationem beneficii de literis gradus seu nominationis, & de præfato tempore studii per literas parentes universitatis, in qua studuerit manu scribæ & sigillo universitatis signatas fidem facere teneantur.

De probatione nobilitatis.

TITVLVS XV.

CVM vero probatio nobilitatis fieri debeat ad effectum ut nobiles gaudere possint beneficio minoris temporis studii, tunc nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in iudicio coram iudice ordinario loci in quo est natus ille de cuius nobilitate ex utroque parente constare debet, etiam in partis absentia probari possit.

De insinuatione & exhibitione literarum tempore quadragesimali.

TITVLVS XVI.

TENEANTVRQUE præfati graduati tam simplices quam nominati patronis ecclesiasticis aut collatoribus ordinariis quibus gradus aut nominationis literas huiusmodi insinuare debent, literas suorum gradus & nominationis, certificationis temporis studii, & attestationis nobilitatis duplicatas dare, ac singulis annis tempore quadragesimæ per se aut procuratorem suum collatoribus, nominatoribus seu patronis ecclesiasticis, aut eorum vicariis, eorum nomina & cognomina insinuare, & eo anno quo præfatum insinuationem facere omiserint, beneficium in vim gradus, aut nominationis huiusmodi petere non possint. Et si collatoribus ordinariis aut patronis ecclesiasticis in mensibus deputatis graduaris simplicibus, aut nominatis non esset graduatus aut nominatus qui diligentias præfatas fecerit, collatio seu præsentatio per collatorem seu patronum ecclesiasticum, etiam eisdem mensibus facta, alteri quam graduato vel nominato non propter hoc irrita censetur. Si tamen graduatus simplex aut nominatus beneficium post insinuationem gradus aut nominationis, in mensibus eis assignatis vacans perierit, & inter suam insinuationem & præfatum requisitionem non supervenerit quadragesima, in qua nomen & cognomen insinuare debuerit, ad beneficium sic vacans eum capacem, ipsumque illud consequi posse & debere decernimus.

De duobus mensibus gratificationis.

TITVLVS XVII.

STATVIMVS quoque & ordinamus quod collatores & ordinarii & patroni ecclesiastici præfati inter graduatos qui literas gradus, cum tempore studii & attestatione nobilitatis debite

A insinuaverint quo ad beneficia in mensibus eis deputatis vacantia, gratificare possint illum ex eis quem voluerint.

Quo vero ad beneficia in mensibus graduatis nominatis deputatis, antiquiori nominato conferre, seu antiquiorem nominatum, qui literas nominationis, temporis studii & attestationis nobilitatis debite insinuaverit, præsentare seu nominare teneantur. Concurrentibus autem nominatis ejusdem anni, doctores licentiaris, licentiaros bacalariis, dempris bacalariis formatis in rheologia, quos favore studii theologici licentiaris in iure canonico, civili aut medicina præferendos esse decernimus: bacalarios juris canonici aut civilis magistris in artibus præferri volumus. Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diversis facultatibus, doctorem theologum doctorem in iure: doctorem in iure canonico doctorem in iure civili: doctorem in iure civili, doctorem in medicina præferendos esse decernimus. Et idem in licentiaris & bacalariis servari debere volumus: & si in ejusdem facultate & gradu concurrerent, ad datam nominationis seu gradus recurrendum esse volumus. Et si in omnibus iis concurrerent, tunc volumus quod collator ordinarius inter eosdem concurrentes gratificare possit.

De beneficiis exprimentis. 2. de repletione. 3. de regula, regularia regularibus. 4. De generibus vacationum qua ad graduatos non pertinent.

TITVLVS XVIII.

VOLUMVS autem quod nominati literas nominationis ab universitatibus in quibus studuerint obtinentes in nominationum literis beneficia per eos possessa, & eorum verum valorem exprimere teneantur, alioquin literæ nominationis huiusmodi eo ipso nullæ sint, & esse censentur. Si quis vero ex dictis qualificatis graduatis simplicibus aut nominatis, tempore vacationis beneficii in mensibus eis deputatis vacantis, duas obtineat præbendas in cathedralibus etiam metropolitanis aut collegiatis, seu dignitatem vel præbendam, vel aliud seu alia beneficium seu beneficia, quorum insimul vel cuius fructus, redditus & proventus tempore residentiaræ & horis divinis interessendo ad summam ducentorum florenorum auri de camera ascenderent beneficium in vim gradus seu nominationis huiusmodi tunc petere seu consequi non possit. Et insuper quod tam graduati simplices quam nominati beneficia in mensibus eis assignatis vacantia, petere & consequi possint secundum propria personæ concordantiam & conformitatem: videlicet seculares secularia, & religiosi regularia beneficia ecclesiastica. ita quod secularis nominatus, beneficia regularia in mensibus deputatis vacantia, prætextu cuiusvis dispensationis apostolicæ, nec contra religiosus beneficia secularia petere aut consequi minime possit, quodque beneficia simpliciter vel ex causa permutationis, in mensibus graduatis simplicibus & nominatis assignatis vacantia, eis non sint affecta nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat. Simpliciter vero vacantia beneficia, huiusmodi personis idoneis per ipsos ordinarios libere conferri possint.

De reservationibus sublati.

TITVLVS VIII.

VOLVIMVS quoque & ordinamus quod in regno, Delphinatu & comiratu prædictis, de cetero non dentur aliqua gratiæ expectatiuæ ac speciales vel generales reservationes ad vacatura beneficia, per nos & sedem prædictam non fiant, & si de facto per importunitatem aut alias a nobis & successoribus nostris & sede prædicta emanaverint, illas irritas & inanes esse decernimus.

De canonicis ad effectum creandis.

TITVLVS IX.

In cathedralibus tamen metropolitanis & collegiatis ecclesiis in quarum statutis caveretur expresse, quod nullus ibidem dignitatem, personatum, administrationem vel officium obtinere possit, nisi in illis actu canonicus existat, canonicos ad effectum dumtaxat inibi obtinendi dignitatem, personatum, administrationem vel officium huiusmodi & non consequendi primam præbendam vacaturam creare posse intendimus.

De collationibus, & primo de præbenda præceptoriali.

TITVLVS X.

STATVIMVS insuper quod ordinarius collator in unaquaque cathedrali ac etiam metropolitana ecclesia canonicatû & præbendam theologalem inibi consistentem, conferre teneatur uni magistro seu licentiatum aut baccalario formato in theologia qui per decennium in universitate studii generalis privilegiata studuerit, ac onus residendi, lecturæ & prædicationis actu subire voluerit, qui quæ bis aut semel ad minus per singulas hebdomadas impedimento cessante legitimo legere debeat, & quotiens ipsum in huiusmodi lecturâ desicere contigerit ad arbitrium capituli per subtractionem distributionum totius hebdomadæ puniri possit. Et si residentiam deseruerit, de illa alteri provideri debeat. Et ut liberius studio vacare possit, etiam si absens fuerit a divinis, habeatur pro præsentie, ita ut nihil perdat.

De graduatis, nominatis & simplicibus.

TITVLVS XI.

PRÆFATIOQE ordinarii collatores seu patroni ecclesiastici quicumque fuerint ultra prædictam præbendam theologalem, quam ut præfertur, qualificato conferre tenentur, tertiam partem omnium dignitatum, personatum, administrationum & officiorum ceterorumque beneficiorum ecclesiasticorum ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris literatis, graduatis, & per universitates nominatis hoc modo vide licet:

In primo mense post præsentium acceptationem & earumdem publicationem præfati ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, pro-

visionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem, ut præfertur, spectantia, graduatis huiusmodi qui literas suorum graduum cum tempore studii debite insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia vero quæ in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa juxta juris communis dispositionem, personis idoneis libere conferre seu personas idoneas ad illa præsentare. Beneficia autem quæ in quarto mense, vacare contigerit viris graduatis per universitatem nominatis, qui gradus & nominationis literas cum studii tempore debite insinuaverint, conferre seu præsentare teneantur. Beneficia vero quæ in quinto & sexto mensibus vacare contigerit, simili modo personis idoneis libere conferre, seu personas ad illa præsentare possint. Beneficia autem quæ septimo mense vacare contigerit, graduatis qui simili modo literas graduum cum tempore studii debite insinuaverint conferre teneantur. Beneficia vero quæ octavo & nono mensibus vacare contigerit pari modo personis idoneis conferre seu personas idoneas ad illa præsentare teneantur. Beneficia autem quæ in mense decimo vacare contigerit nominatis, qui gradus & nominationis literas cum tempore studii debite insinuaverint, per eosdem ordinarios conferri seu ipsi ad illa præsentari debeant. Beneficia autem quæ undecimo

& duodecimo mensibus vacare contigerit per eosdem ordinarios personis idoneis juxta juris communis dispositionem conferri seu ipsi ad illa præsentari debeant.

Decretum irritans in favorem graduatorum.

TITVLVS XII.

SIQUIS vero cujuscumque status etiam si cardinalatus, patriarchalis, archiepiscopalis, aut pontificalis, vel alterius cujuslibet dignitatis, contra prædictum ordinem & qualificationes superius ordinatas, de dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis, seu quibusvis aliis beneficiis ecclesiasticis huiusmodi aliter quam modo prædicto disposuerit, dispositiones ipse sint ipso jure nullæ, collationesque & provisiones ac dispositiones illorum ad immediatum superiorem devolvantur, qui eisdem personis modo præmissis qualificatis providere teneatur. Et si contravererit, ad alium superiorem devolvatur provisio & præsentatio huiusmodi gradatim, donec ad sedem apostolicam fiat devolutio.

De tempore studii.

TITVLVS XIII.

PRÆTEREA volumus quod collatores ordinarii & patroni ecclesiastici præfati qui dignitates, personatus, administrationes & officia ac beneficia in mensibus graduatis & nominatis assignatis vacantia, illis graduatis simplicibus aut nominatis illa conferre, aut ad illa eos dumtaxat præsentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens decennium in magistris seu licentiatum aut baccalariis in theologia: septennium vero in doctoribus seu licentiatum in jure canonico, civili, aut medicina: quinquennium autem in magistris seu licentiatum in artibus cum rigore examinis a logicalibus inclu-

sive,

farum expresse, quæ etiam de illis legitime, A
alias quam per iuramentum coram iudicibus a
sede apostolica deputandis, constare debeat:
processus autem contra præmissa attentatos, nul-
los & irritos esse volumus, ac rescripta contra
præmissa impetrantes in expensis, damnis & in-
teresse condemnari debere decernimus, atque
declaramus. Sanctæ vero Romanæ ecclesiæ car-
dinales, qui pro universali ecclesiâ continue la-
borant, necnon dictæ sedis officiales, officia sua
actu excetentes, sub præsentis decreto non in-
tendimus comprehendi.

Vt infra biennium lis beneficiæ terminetur.

TITVLVS XXVI.

STATVIMVS etiam & ordinamus, quod iudi-
ces, causas quæ in partibus terminari debent,
coram eis pro tempore pendentes, sub pœna ex-
communicationis & privationis beneficiorum
per eos obtentorum, eo ipso incurrenda, infra
biennium terminare debeant; pars vero diffu-
gens, & expeditionem ipsius causæ malitiose im-
pediens, gravissime per eosdem iudices multetur:
etiam usque ad privationem iuris in hujus-
modi processu præsentis, si eis visum fuerit, super
quo eorum conscientias oneramus.

*A secunda interlocutoria, & tertia diffinitiva
non provocetur.*

TITVLVS XXVII.

Anterlocutoris autem secundo: a diffini-
tivis vero tertio provocare non licere de-
cernimus: sed volumus secundam sententiam in-
terlocutoriam conformem, & tertiam diffinitivam
etiam conformem, omni mora cessante, execu-
tioni debite damandari debere, quacumque
appellatione interposita non obstante.

De pacificis possessoribus.

TITVLVS XXVIII.

STATVIMVS quoque quod quicumque
dummodo non sit violentus, sed habens
coloratum titulum, pacifice & sine lite prelaturam,
dignitatem, personatum, administratio-
nem vel officium, seu quòdcumque beneficium
ecclesiasticum, triennio proximo hætenus, vel
pro tempore possederit, seu possidebit in pe-
titorio vel possessorio, a quoquam etiam ratione
iuris noviter reperti molestari nequeat, præter-
quam pretextu hostilitatis, aut alterius legitimi
impedimenti, de quo protestari & illud iuxta
concilium Viennense intimari debeat. Lis autem,
hoc casu, quo ad futuras controversias intelliga-
tur, si ad executionem citationis, iurisque sui in
iudicio exhibitionem, aut terminorum omnium
observationem processum fuerit. Monemus etiam
ordinarios ut diligenter inquireant, ne quis
sine titulo beneficium possideat, & si quem be-
neficium sine titulo possidere repererint, decla-
rent, illi jus non competere, cuiusvis temporis
possit illi, dummodo non sit intrusus, vel vio-
lentus, aut alias indignus, vel alteri idoneo
provideri.

De publicis concubinariis.

TITVLVS XXIX.

ET insuper statuimus, quod quicumque cleri-
cus cuiuscumque conditionis, status, reli-
gionis, dignitatis, etiam si pontificalis vel alte-
rius præminentie fuerit, qui præsentium noti-
tiam, quam habere præsumatur, post duos men-
ses, post earundem præsentium publicationem,
in ecclesiis cathedralibus factam, quam ipsi diœ-
cesani omnino facere teneantur, postquam præ-
sentes ad eorum notitiam pervenerint, fuerit
publicus, concubinaris a perceptione fructuum
omnium beneficiorum suorum trium mensium
spatio sit ipso facto suspensus: quos suos supe-
rior in fabricam vel aliam evidentem ecclesia-
rum utilitatem, ex quibus ii fructus percipiuntur,
convertat, necnon hujusmodi publicum concu-
binarium, ut primum talem esse noverit, mox
suis superior monere teneatur, ut infra brevis-
simum terminum, concubinam dimittat: & si il-
lam non dimiserit, vel dimissam aut aliam publice
resumpserit, jubemus ut ipsum omnibus suis be-
neficiis omnino privet. Et nihilominus ii publici
concubinarij, usquequo cum eis per suos supe-
riores, post ipsarum concubinarum dimissionem
manifestamque vitæ emendationem, fuerit dis-
pensatum, ad susceptionem quorumcumque ho-
norum, dignitatum, beneficiorum, officio-
rumve, sint inhabiles: qui si post dispensa-
tionem recidivo vomitu ad hujusmodi publi-
cum concubinatum redierint, sine spe alicujus
dispensationis ad prædicta prorsus inhabiles exi-
stent. Quodque si ii ad quos talium correctio
pertinet, eos, ut prædictum est, punire ne-
glexerint, eorum superiores tam in ipso de ne-
glectu, quam in illos pro concubinato modis om-
nibus digna punitione animadvertant. In con-
ciliis etiam provincialibus & synodalibus ad-
versus tales punire negligentes, vel de hoc
crimine diffamatos etiam per suspensionem, a
collatione beneficiorum, vel alia condigna pœ-
na severiter procedatur. Et si ii quorum desti-
tutio ad nos & sedem prædictam spectat, per
concilia provincialia, aut suos superiores pro-
pter concubinatum publicum repetantur pri-
vatione digni, statim cum processu inquisitionis
ad nos deferantur, eadem diligentia & in-
quisitio in quibuscumque generalibus capitulis
etiam provincialibus, quo ad eos servetur,
pœnis aliis contra prædictos & alios non pub-
licos concubinarios a iure statutis in suo ro-
bore permanens: publici autem intelligendi
sunt, non solum ii, quorum concubinatus per
sententiam aut confessionem in iure factam, seu
per rei evidentiam, quæ nulla possit tergiversa-
tione clari notarius est: sed etiam qui mulie-
rem de incontinentia suspectam, & diffama-
tam tenent, & per suam superiorem admoni-
ti, ipsam cum effectu non dimittunt. Quia
vero in quibusdam regionibus nonnulli iurisdic-
tionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios
quæstus a concubinariis percipere non erube-
sunt, patientes eos in tali fœditate fordescere,
sub pœna maledictionis æternæ præcipimus, ne
deinceps sub pacto, compositione, aut spe al-
terius quæstus, talia quovis modo tolerant, aut
dissimulent: alioquin ultra præmissam negligenti-
æ pœnam, duplum ejus quod propterea ac-
ceperint restituere, & ad pios usus omnino con-
vertere

De ecclesijs parochialibus in villis muratis.

TITVLVS XIX.

STATVIMVS quoque quod parochiales ecclesia in civitatibus aut villis muratis existentes, non nisi personis modo præmissis qualificatis, aut saltem qui per tres annos in theologia vel altero iurum studuerint, seu magistris in artibus, qui in aliqua universitate privilegiata studentes magisterii gradum adepti fuerint, conferantur.

De universitatum nominationibus.

TITVLVS XX.

MONEMVS autem præfati regni universitates sub pœna privationis omnium & singulorum privilegiorum a nobis & sede apostolica obtentorum, ne collatoribus seu patronis ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus, & non per saltum promoti fuerint, quod si fecerint ultra nullitatis pœnam quam in præfatarum nominationum literis declaramus, nominandi privilegio ad tempus secundam culpæ qualitatem suspendemus.

De patronis a graduatis non molestandis.

TITVLVS XXI.

SI quis autem graduatorum aut nominatorum in mensibus deputatis, a collatoribus ordinariis aut patronis ecclesiasticis beneficium vacans in vim gradus aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus aut nominationis in processu posuerit, & taliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnorum & interese condemnationem, a fructibus sui gradus & nominationis privandum esse decernimus. Eodemque vinculo collatores ordinarios & patronos ecclesiasticos quibus graduari & nominati, debite ut supra qualificati suos gradus & nominationis literas insinuaverint, adstringimus ut beneficia ad eorum collationem vel præsentationem spectantia, in mensibus graduatorum, simplicium & nominatorum vacantia, stantibus præfatis graduatis aut nominatis debite qualificatis, illa prosequentibus, aliis quam graduatis aut nominatis non conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus illo anno ad collationem eorum ac præsentationem liberam spectantibus.

De mandatis apostolicis.

TITVLVS XXII.

STATVIMVS & ordinamus quod quilibet Romanus pontifex semel dumtaxat tempore sui pontificatus, literas in forma mandati iuxta formam inferius annotatam dare possit. Hoc modo videlicet, Vnum collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno, habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum, & ultra in duobus beneficiis dumtaxat gravate possit: ita tamen quod in eadem ecclesia cathedrali vel collegiata, collatorem unum pro tempore in duobus præbendis non gravet, & ut obviatur litibus quæ occasione

Concl. general. Tom. XIV.

A literarum, mandatorum huiusmodi orti possent, mandata huiusmodi sub forma quæ est inferius annotata dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in cancellaria apostolica publicari, & in illius quinterno registrari mandamus: declarantes prosequentes huiusmodi mandata quo ad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præferendos esse. Nosque & successores nostros iure præventionis dignitates, personatus, administrationes, & officia, ceteraque beneficia ecclesiastica secularia & quotumvis ordinum regularia, quæcumque & quomodoocumque qualificata, tam in mensibus gratuiis simplicibus & nominatis quam ordinariis collatoribus præfatis assignatis vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa libere conferre. Statuimus insuper quod in provisionibus quas personis quibuscumque de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis, per nos & successores nostros ad sedem prædictam etiam motu proprio, etiam promotis ad ecclesias cathedrales & metropolitanas ac monasteria ut obtenta per eos beneficia retinere possint fieri contigerit, illorum verus annuus per florenos aut ducatos auri de camera aut libras Tyroneuses seu alterius monetæ valor secundum communem estimationem exactimi debeat. Alioquin gratiæ ipsæ sint ipso iure nullæ.

De causis.

TITVLVS XXIII.

STATVIMVS quoque & ordinamus quod in Regno, Delphinatu & comitatu prædictis omnes & singulæ causæ, exceptis maioribus in iura expressè denominatis, apud illos iudices in partibus, qui de iure aut consuetudine præscripta vel privilegio illarum cognitionem habent, terminari & finire debeant.

De frivolis appellationibus.

TITVLVS XXIV.

DE ne sub umbra appellationum, quæ nimium & nonnunquam trivole interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad protogationem litium sæpe multiplicari, iniustus vexationibus materia præbeatur, volumus quod si quis offensus, coram suo iudice iustitiæ complementum habere non possit, ad immediatum superiorem per appellationem recursum habeat, nec ad aliquem superiorem etiam ad nos & successores nostros vel sedem prædictam, omisso medio: nec a gravamine in quacumque instantia ante diffinitivam sententiam quomodo libet appellatur, nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in diffinitiva reparari nequirit, & eo casu non nisi ad immediatum superiorem liceat appellari.

De exemptorum appellationibus.

TITVLVS XXV.

SI quis vero immediate subiectus sedi apostolicæ ad eandem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive, si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ iustitiæ aut justum metum: & tunc committi debeat in partibus convicinis, & cum cautum

A a fatum

manæ ecclesiæ cardinales. in quibusvis causis su- A
per præmissis vel eorum aliquo pro tempore mo-
tis iudicari, diffiniri, & sententiarum debere, sub-
lata eis aliter sententiandi & diffinendi omni-
moda facultate & auctoritate, necnon irritum
& inane quicquid fecus super his vel eorum ali-
quo a quoquam quavis auctoritate etiam per
nos & successores nostros præfatos scienter vel
ignoranter contigerit attentari decernimus. Volu-
mus autem quod si præfatus rex præfatas literas
ac omnia & singula in eis contenta, quæ in prima
futura sessione præfatis concilii Lateranensis ap-
probati & confirmati facere promittimus infra
sex menses a die approbationis & confirmationis
hujusmodi computandos, non approbaverit &
ratificaverit, & ea perpetuis futuris temporibus B
in regno suo, & omnibus aliis locis & dominiis
dicti regni per omnes prælatos & alias etiam ec-
clesiasticas personas ac curias parlamenti, acce-
ptari, legi, publicari, jurari, & registrari, ad instar
altarum constitutionum regiarum & de accepta-
tione, lectione, publicatione, juramento & re-
gistratione prædictis, infra prædictum tempus
per omnium & singulorum supradictorum pa-
rentes literas, aut authenticas scripturas nobis
non transmiserit, aut nuntio nostro apud ipsum
regem existenti, per eum ad nos mittendas non
consignaverit. Et deinde singulis annis etiam legi
prout alia ipsius Francisci regis constitutiones &
ordinationes, quæ in viridi sunt observantia ob-
servari debent, inviolabiliter observari cum effe-
ctu non fecerit, præfatas literas & inde secuta
quæcumque sint, cassa & nulla, nulliusque ro-
boris vel momenti, & cum omnium quæ in reg-
no, Delphinatu & comitatu prædictis agantur
notitiam non habeamus, consuetudines, statuta
seu usus libertatis ecclesiasticæ & auctoritati sedis
apostolicæ quomodolibet præjudicantia, si qua
in regno, Delphinatu & comitatu prædictis alias
quam in præmissis existant, non intendimus nobis
& eidem sedi in aliquo præjudicare, seu illa
tacite vel expresse quomodolibet approbare. Et
nihilominus præfato Francisco, & tempore exis-
tenti Francorum regi, in virtute sanctæ obe-
dientiæ mandamus, quatenus per se vel alium seu
alios in dignitate ecclesiastica constitutos, præ-
fatas literas ac omnia & singula in eis contenta
quando & quotiens opus fuerit publicari & ea
inviolabiliter observari faciat. Contradictores
cujuscumque dignitatis & præminentie fue-
rint per censuras ecclesiasticas & pecuniarias pœ-
nas altaque juris & facti quevis opportuna reme-
dia appellatione qualibet omnino postposita
compescendo. Non obstantibus omnibus supra-
dictis, aut si aliquibus communiter vel divisim
ab eadem sit sede indultum, quod interdicti,
suspendi vel excommunicari non possint per lites
ras apostolicas non facientes plenam & expres-
sam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmo-
di mentionem.

Forma mandati apostolici.

TITVLVS XXXIV.

Leo episcopus servorum Dei, venerabili fra-
tri episcopo N. & dilectis filiis, capitulo sin-
gulisque canonicis ecclesiæ N. salutem & apo-
stolicam benedictionem. Vitæ ac morum hone-
stas, aliaque laudabilia probitatis & virtutum me-
rita: super quibus dilectus filius N. apud nos si-
de digno commendatur testimonio, nos indu-

cunt ut sibi reddamur ad gratiam liberales. Hinc
est quod nos cupientes ut idem N. juxta illius
quæ per sanctis recordationis Gregorium papam
IX. prædecessorem nostrum ad tunc episcopum
Noviomensem directâ extitit, quæ incipit, Man-
datum, & aliarum duarum illam immediate se-
quentium decretalium formas, de canonicatu
& præbenda aut dignitate, personatu, admini-
stratione vel officio vestræ vel alterius ecclesiæ
aut alio beneficio cum cura vel sine cura, etiam si
parochialis ecclesiæ vel ejus perpetua vicaria aut
capella sive perpetua capellania ad vestram colla-
tionem, nominationem seu præsentationem &
aliam quamcumque dispositionem provideri pos-
sit, ac volentes præfato N. præmissorum merito-
rum sutorum intuitu gratiam facere specialem,
ipsumque a quibusvis excommunicationis, sus-
pensionis & interdicti, aliique ecclesiasticis sen-
tentis, censuris & pœnis a jure vel ab homine
quavis occasione vel causa latis, si quibus quo-
modolibet innotatis existit, ad effectum præsen-
tium dumtaxat consequendum, harum serie ab-
solventes & absolutum fore censentes. Necnon
omnia & singula beneficia ecclesiastica cum cura
& sine cura quæ præfatus N. etiam ex quibusvis
apostolicis dispensationibus obtinet & expectat,
ac in quibus & ad que jus sibi quomodolibet
competit, quæcumque, quodcumque & qua-
liacumque sint eorumque fructuum, reddituum
& proventuum veros annuos valores ac hujus-
modi dispensationum renores præsentibus pro
expressis habentes, motu proprio, non ad ipsius
N. vel alterius pro eo nobis super hoc oblata pe-
titionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate,
discretionem vestræ sed apostolicæ scripta man-
damus, quatenus si vobis pro alio non scripseri-
mus qui simile mandatum aut similem gratiam
prosequatur, & præbendam aut
dignitatem, personatum, administrationem vel
officium vestræ vel alterius ecclesiæ, aut aliud be-
neficium ecclesiasticum cum cura vel sine cura,
etiam si parochialis ecclesiæ vel ejus perpetua vi-
caria aut capella, vel perpetua capellania fuerit,
ad vestram collationem, provisionem, præsentationem,
nominationem seu quamvis aliam dis-
positionem, pertinentem, etiam si dignitati, per-
sonatui, administrationi vel officio hujusmodi
cura imminet animarum, dummodo talis digni-
tas electiva non existat, cum creatione in cano-
nicum vestræ vel alterius ecclesiæ, & si in ea ita-
tuto & privilegio expresse caveatur quod nulli de
dignitate, personatu, administratione vel officio
provideri possit, nisi cum effectu illius ecclesiæ
canonicus existat, canonicatum hujusmodi ec-
clesiæ cum plenitudine juris canonici, & non
obstante de certo canonicorum numero ad effe-
ctum hujusmodi dignitatem, personatum, ad-
ministrationem vel officium dumtaxat, & non
alias, auctoritate apostolica, tenore præsen-
tium conferimus, & de illo etiam providemus,
si quem, quam, vel quod post mensem post-
quam præfatas literas vobis præsentatæ fue-
rint, extra Romanam curiam vacare conti-
gerit, cum plenitudine juris canonici ac om-
nibus juribus & pertinentiis suis, eidem N.
conferaris, & de illo aut illa provideatis, seu
ipsum ad illum, illam, vel illud præsentetis aut
nominetis: ipsumque N. in canonicum &
in fratrem vestræ vel alterius ecclesiæ ad ef-
fectum tantum obtinendi dignitatem, per-
sonatum, administrationem vel officium hu-
jusmodi

vertere teneantur, & compellantur. Ipsas autem concubinas, aut suspectas praelati omnibus modis curent a suis subditis per auxilium etiam & brachii secularis invocationem, si opus fuerit, penitus arcere. Qui etiam filios ex tali concubinato procreatos apud patres suos cohabitare non permittant. Iubemus insuper quod in praedictis synodis & capitulis praemissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinatum dimissionem moneant diligenter. Injungimus praeterea omnibus secularibus viris, etiam si regali praesulgent dignitate, ne illum, quaecumque inferat impedimentum, quocumque qualitate colore, praelatis, qui ratione officii sui, adversus subditos suos pro huiusmodi concubinato & aliis casibus, subta iure permissis procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, & sub poena peccati mortalis necessario evitandum, moneamus omnes laicos tam uxoratos quam solutos, ut similiter a concubinato abstineant: nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet & ad aliam uxorem accedit. Qui vero solutus est, si continere non lit, juxta apostoli consilium uxorem ducat: pro huiusmodi autem divini observantia praecipit, ij, ad quos pertinet, tam salutaribus monitis quam aliis canonicis remediis omni studio laborent.

De excommunicatis non vitandis.

TITVLVS XXX.

STATVIMVS insuper quod ad vitandum scandala, & multa pericula, subveniendumque consentiens timoratis, quod nemo deinceps a communicatione alicujus in sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extra, praetextu iustitiae, aut censura ecclesiastica, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel a iure generaliter promulgatae teneatur abstinere, vel aliquem vitare, vel interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura huiusmodi fuerit, vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam, aut locum, certum aut certam, a iudice publicata & denuntiata specialiter & expressis, aut notorie in excommunicationis sententiam constitit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari, cum a communione illius abstinere nolumus juxta canonicas sanctiones: per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos seu prohibitos non intendimus in aliquo relevare, neque eis quomodolibet suffragari.

De interdictis non leviter ponendis.

TITVLVS XXXI.

ET quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione multa consueverunt scandala evenire. Statuimus quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa, aut locus ecclesiastico supponi possit interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut domini, seu rectoris, vel officialium. Propter culpam autem seu causam alterius cuiuscumque privatae personae huiusmodi loca interdicti nequaquam possint auctoritate quacumque ordinaria, vel delegata, nisi talis persona prius fuerit excommunicata, ac

Concil. general. Tom. XIV.

denunciata, seu in ecclesia publicata: aut domini, seu rectores, vel officiales ipsorum locorum auctoritate iudicis requisiti huiusmodi personam excommunicatam infra biduum, inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum ejecta, recedente vel satisfaciente, mox divina resumi possint, quod etiam in pendentiis locum habere decernimus.

De sublacione Clementina, Litteris.

TITVLVS XXXII.

NECNON constitutionem de eorundem fratrum nostrorum consilio editam, quae cum irritanti decreto statuimus, decrevimus & ordinavimus, quod extunc de cetero perpetuis futuris temporibus de cessione regimini & administrationis ecclesiarum & monasteriorum facta per eos qui ecclesiis & monasteriis ipsis praerant, seu illam admittationem, seu commendam, aut ut aliis unita aut alias obtinebant, seu resignacione aliorum quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, seu cessione juris in eis vel ad ea quomodolibet competentis, aut privacionis vel dispositionis, aut censurarum fulminatione, etiam in literis apostolicis a nobis & sede apostolica, etiam motu proprio pro tempore emanatis, quae in manibus Romani pontificis factae dicuntur, contentis (cuiuslibet super illis narratis fundaretur intentio, constare & apparere deberet per publica instrumenta vel documenta authentica) alioquin tam in iudicio quam extra, illud narrativis & assertivis huiusmodi in praedictum tertum minime stari, nec ex illis alicui praedictum asserti debet, nisi de huiusmodi narrativa & assertivis etiam in literis apostolicis facta altero ex praemissis modis doceretur, innovamus illamque perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari mandamus.

De perpetua stabilitate concordatorum.

TITVLVS XXXIII.

ET quia ad supradictam concordiam cum praefato Francisco rege ob illius sinceram devotionem quam erga nos & sedem praedictam, cum ad praestandam nobis reverentiam & filialem obedientiam ad civitatem nostram Bononiae personaliter venire dignatus est, consentimus, illamque inviolabiliter observari desideramus. Illam veri contractus & obligationis inter nos & sedem apostolicam praedictam ex una & praefatum regem & regnum suum ex altera partibus legitime initi, vim & robur obtinere, ac illi & praesentibus in aliqua sui parte per quascumque literas & gratias per nos & successores nostros desuper concedendas derogari, clausulamque cum earundem derogatione praesentium latissime extendenda, ac quod eadem praesentibus literae & earum tenor pro expressis habeantur in quibusvis supplicationibus pro tempore signatis appositam, nihil penitus operari, & illius vigore in literis apostolicis super ipsis supplicationibus faciendis quicquam, per quod praesentibus aut alicui particulae de contentis in eis derogaretur seu derogari videretur, narrari non possit: & sic per quoscumque iudices & commissarios etiam causarum dicti palatii apostolici auditores & praefata Ro-

Aa ij manz

approbante concilio approbatas & innovatas, A qua statutæ & ordinatæ fuerunt, licet ad eandem literarum substantiam & validitatem alia approbatione non indigerent. Ad abundantior tamen cautelam ut eo tenacius observentur & difficiliter tollantur quo tantorum patrum fuerint majore approbatione munitæ; literas prædictas cum omnibus & singulis statutis, ordinationibus, decretis, diffinitionibus, pactis, conventionibus, promissione, voluntate ac pœnis, inhibitione aliisque omnibus & singulis clausulis in eis contentis: illa præsertim qua volumus, quod si præfatus Franciscus rex prædictas literas ac omnia & singula in eis contenta intra sex menses a data præsentium computandos, non approbaret & ratificaret & ea perpetuis futuris temporibus in regno suo & aliis locis & dominis dicti regni, per omnes prælatos & alias ecclesiasticas personas ac curias parlamentorum, acceptari, legi, publicari, jurari & registrari ad instar aliarum constitutionum regiarum: & de acceptatione, lectione, publicatione, juramento & registratione prædictis, intra prædictum tempus per omnium & singulorum supradictorum parentes literas aut authenticas scripturas nobis non transmitteret, aut nuntio nostro apud ipsum regem existenti, per eum ad nos destinandas non consignaret: & deinde singulis annis etiam legi, prout alia ipsius Francisci regis constitutiones & ordinationes, quæ in viridi sunt observantia, observari debent, inviolabiliter observari cum effectu non fecerit, literæ ipsæ & inde secuta, quæcumque essent cassa & nulla, nulliusque roboris, vel momenti facto Lateranensi concilio approbante, apostolica auctoritate, & potestatis plenitudine approbamus & innovamus, easque inviolabiliter & irrefragabiliter observari & custodiri mandamus, roborque perpetuæ firmitatis in eventum dictarum approbationis & ratificationis, & non aliter nec alio modo obtinere, omnique in dictis literis comprehensos, ad ipsarum literarum in eis expressorum observantiam, sub censuris & pœnis ac aliis in eis contentis, juxta eandem literarum tenorem & formam teneri & obligatos esse decernimus & declaramus, non obstantibus constitutionibus apostolicis, ac omnibus illis quæ in dictis literis non obstant volumus ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, innovationis, mandati, decreti & declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata. Anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo sextodecimo, quartodecimo Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno quarto. Sic signatum, visa Ie. Salvi. Bembs. Io. de Madrigal. Er in dorso registrata apud me Bembum.

Sequuntur literæ parentes regia pro acceptatione concordatorum.

TITVLVS XXXVIII.

QVOCIRCA dilectis & fidelibus consiliariis nostris ad præsens tenentibus & qui in futurum nostra tenebunt parlamenta, omni-

busque justitiariis regni nostri & Delphinatus ac comitatus nostrorum, ceterisque officariis, & subditis nostris, & eorum cuilibet prout ad eum pertinuerit, mandamus, districtius injungentes, quatenus omnia præmissa & singula teneant, custodiant & conservent in sua roboris plenaria firmitate. Et in causis quibuscumque occasione præmissorum de cetero orituris & emerfueris, secundum liberationes & conclusiones præscriptas judicent, pronuntient & sententent, atque ab omnibus subditis & incolis nostrorum regni, Delphinatus ac comitatus inviolabiliter faciant in omnibus & per omnia observari, prædictas personas ecclesiasticas & seculares ac earum quamlibet in omnibus & singulis superius expressis, ab omni turbatione, violentia, impressione, molestatione, vexatione, damno & impedimento tucantur, protegant pariter & detendant. Omnes & quæcumque personas cujusvis conditionis ac status fuerint contra facientes aut venientes taliter puniendo, quod in posterum ceteris cedat in exemplum, quoniam sic fieri volumus & jubemus per præfatos. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus literis duximus apponendum. Datum Parisiis die XIII. mensis Maii, anno domini millesimo quingentesimo decimosextimo: & regni nostri tertio. Sic signatum supra phicam. Per regem, dominis ducibus Alenconii, Borbonii & Vindocinensi, vobis dominis d'Orval, de la Trimouille, de Boyii magistro, bastardo Sabaudæ, de la Palce & de Chastillon, mareschalibus Franciæ & aliis præsentibus. Robertet.

Arestum verificationis parliamenti.

LECTA, publicata & registrata ex ordinatione & de præcepto domini nostri regis ceteris vicibus facto in præsentia domini de Trimolia primi cambellani dicti domini nostri regis, ad hoc per eum specialiter missi Parisius in parlamento XXI. die Martii, anno domini millesimo quingentesimo decimosextimo. Sic signatum, Pichon.

De prorogatione obtinenda, ad verum valorem beneficiorum exprimefidum, sive ut ali editio habet: De prorogatione ad approbandum concordata tam a prælatis regni quam ab aliis personis.

TITVLVS XXXIX.

FRANCISCVS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux & Genæ dominus, universis presentes literas inspecturis salutem. Cum urgenti necessitate, evidentique commodo & utilitate reipublicæ regni nostri ducti ad evitanda majora pericula quæ ex revocatione pragmaticæ in futurum eventura cernebamus, sive illi revocationi obediretur, sive non obediretur, quæ unicuique recte sentienti latissime constare possunt, cetera invenirimus cum sancta sede apostolica concordata, in quibus inter cetera cautum est, quod infra sex mensium spatium illa publicari & registrari, necnon jurari in curiis nostris parlamentorum efficeremus, ecclesiamque Gallicanam illis consentire, alias nullis essent momenti, que nullatenus obrevitatem temporis illis etiam urgentibus negotiis occupati perficere valuimus: ideoque ne in rete (quod

justi recipiatis, stallum sibi in choro & locum in capitulo, cum plenitudine juris canonici assignetis, inducentes eundem N. vel procuratorem ejus nomine, in corporalem possessionem canonicatus & præbendæ aut dignitatis, personatus, administrationis vel officii seu beneficii hujusmodi, juriumque & pertinentiarum univ. formi prædictorum: defendentesque inductum, ac facientes N. vel pro eo procuratorem prædictum ad præbendam aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium seu beneficium hujusmodi quodcumque fuerit, ut motis est, admitti, sibi que de illius vel illorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus & obventionibus univ. integre responderi, non obstante forsan ut supra de certo canonicorum numero & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis ac dictæ vestræ vel alterius ecclesiæ juramento confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus contrariis quibuscumque, aut si vobis ab apostolica sit sede indultum, quod ad receptionem vel provisionem alicujus nimirum teneamini, quodque de canonicatus & præbendis seu dignitatibus, personatibus, administrationibus vel officiis vestræ vel alterius ecclesiæ aut aliis beneficiis ecclesiasticis quibuscumque ad vestram collationem, provisionem, præsentationem, nominationem seu quamvis aliam dispositionem communiter vel divisim pertinentibus, nulli valeat provideri per literas apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali, vel speciali, cujuscumque tenoris exiit: per quam præsentibus non expressam vel totaliter non insertam effectus gratiæ impediri valeat quomodolibet vel differti, & de qua cujusque toto tenore habenda sit in nostris literis mentio specialis, seu si dictus N. præsens non fuerit ad præstandum de observandis statutis & consuetudinibus vestræ vel alterius ecclesiæ solitum juramentum dummodo in absentia sua per procuratorem idoneum, & cum ad ecclesiam ipsam accesserit corporaliter illud præstet. Datum, &c.

De literis in executione mandatorum.

TITVLVS XXXV.

Simili modo. Leo, &c.

DILECTIS filiis N. & N. ac N. officialibus salutem & apostolicam benedictionem. Hodie cupientes ut dilecto filio N. clerico diocesis juxta illius quæ olim per felicis recordationis Gregorium papam IX. prædecessorem nostrum ad tunc episcopum Noviomensem directæ extitit, quæ incipit, Mandatum, & aliarum duarum illam immediate sequentium decretalium formas, de canonicatu & præbenda aut dignitate, personatu, administratione vel officio ecclesiæ N. aut alio beneficio ecclesiastico, cum cura vel sine cura provideri, motu proprio, venerabili fratri nostro episcopo N. & dilectis filiis, capitulo, singulisque canonicis ecclesiæ N. per alias literas nostras mandavimus, quatenus si eis communiter vel divisim pro alio non scripserimus qui simile mandatum aut similem gratiam prosequeretur, eidem N. canonicatum & præbendam, aut dignitatem, personatum, admi-

Concil. general. Tom. XIV.

nistrationem vel officium aut beneficium ecclesiasticum ad eorum collationem, provisionem, præsentationem seu quamvis aliam dispositionem communiter vel divisim pertinens, si quem, quam vel quod post mensem post præsentationem earundem literarum vacare contingeret, cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis suis prout ad eos communiter vel divisim pertineret, conferrent & assignarent: aut cum ad illa præsentarent, eligerent, nominarent, seu de illis providerent prout in eisdem literis plenius continetur. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta motu simili mandamus quatenus vos vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios, si episcopus, capitulum, & canonici prædicti canonicatum & præbendam aut dignitatem, personatum & administrationem vel officium, aut beneficium hujusmodi eidem N. conferre & assignare ac de illis etiam providere recusaverint, seu distulerint, aut negligentes fuerint, canonicatum & præbendam aut dignitatem, personatum, administrationem vel officium seu beneficium hujusmodi cum plenitudine juris canonici ac omnibus juribus & pertinentiis supradictis eidem N. conferre & assignare, necnon eundem N. ad illa, ut motus est, admittere, & in canonicum recipere, & in fratrem, stallum sibi in choro, & loco in capitulo assignatis, omniaque & singula alia in dictis literis contenta, alias juxta earundem continentiam atque formam in omnibus & per omnia facere & exequi curetis, contradictores prout justitia suadebit ad hoc compescendo, non obstantibus omnibus quæ in dictis literis volumus non obstare. Datum, &c.

De mandatis apostolicis pro regularibus.

TITVLVS XXXVI.

PRO regularibus autem similis forma illis conveniens detur.

• *Conclusio Concordatorum.*

NVLLI ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, suspensionis, astrictiois, declarationis, præcepti, injunctiois, monitionis, innovatiois, consensus, decreti, voluntatis, promissionis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo sextodecimo: quatuordecimo Kalendas Septembris: pontificatus nostri anno quarto.

Approbatio concilii generalis Lateranensis.

TITVLVS XXXVII.

NOS igitur ut literæ ipsæ, quæ ob id præcipue editæ fuerunt, ut in corpore mystico sancta videlicet ecclesia, perpetua caritas & pax inviolata perdurent, & si qua membra dissentiant, ea commode suo reinserantur corpori, eo magis observentur, quo clarius conspicerent ipsas literas ex matura & salubri deliberatione a nobis, dicto sacro Lateranensi approbante

nobis exposito, quod majestas tua propter varias occupationes quibus tunc implicitus eras, ac ex ceteris aliis rationabilibus causis infra dictum semestre, infra quod tunc adhuc existebas, in dictis literis contenta per prelatos & personas regni tui hujusmodi approbari facere commode non confidebat: Nos per alias nostras literas semestrite predictam, infra quod tunc adhuc existebas ad annum a data posteriorum literarum hujusmodi computandum prorogavimus, pariter & extendimus, prout in singulis literis predictis plenius continetur. Cum autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte tua petito continebat, majestas tua literas priores predictas, juxta voluntatem nostram predictam approbavit, & confirmavit, & approbari facere intendebat, fecissetque, nisi a literarum priorum editione, ac tuis approbatione & confirmatione, ac earumdem priorum literarum publicatione hujusmodi temere appellatum fuisset. Et propterea nobis humiliter supplicari fecisti, ut annum predictum, infra quem adhuc existis, ad alium annum prorogare de benignitate apostolica dignemur. Nos itaque hujusmodi supplicationibus inclinati, annum predictum, infra quem adhuc majestas tua existit, ad alium annum a fine primi anni hujusmodi computandum, autoritate apostolica tenore presentium prorogamus pariter & extendimus, non obstantibus premissis, ac constitutionibus apostolicis, necnon omnibus illis, quae in prioribus & posterioribus literis predictis volumus non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicae 1518. vi. Kalendas Julii, pontificatus nostri anno sexto.

Quocirca dilectis & fidelibus consiliariis nostris curias nostras parlamenti tenentibus, necnon seneschallis, baillivis, praepositis, aliisque justitiariis & officariis nostris hatum serie mandamus & injungimus, quatenus has presentes suas in registris registrent, ut si pro rebus & negotiis in dies occurrentibus, illis quis eger^a habuerit, ex dictis registris illas extrahere possit & valeat. Cui extracto debito modo facto, talem fidem haberi volumus, ac si dictarum bullarum originale exhiberent. Nam sic nobis placet, & quatenus opus est, ex nostra certa scientia, & potestatis plenitudine, ita fore ordinamus. In cujus rei testimonium, sigillum nostrum presentibus literis duximus apponendum. Datum Baugiaci, die 25. mensis Octobris anno domini 1518. & regni nostri V. Per regem, Gedoy.

Prorogatio temporis. De annatis.

TITVLVS XLIII.

Leo episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Romanus pontifex, cui tot tantaque in spiritualibus & temporalibus providenda incumbunt, rerum & temporum qualitate pensata, nonnulla prout ad cunctorum clericorum beneficia ecclesiastica a sede apostolica pro tempore impetrantium commoda & utilitates, ac litibus & fraudibus obviamdum oportere conspicit, salubriter ordinat & disponit. Nuper siquidem inter constitutiones ad laudem Dei & Christi fidelium pacem & quietem de fratrum nostrorum consilio cum carissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum rege Christianissimo, matura deliberatione concor-

A datas, statuimus quod in provisionibus quas personis quibuscumque regni Franciae ac Delphinatus & comitatus Dacensis & Valentiniensis de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis per nos & successores nostros & sedem predictam, etiam motu proprio, etiam promoris ad ecclesias cathedrales & metropolitanas & monasteria, ut obtenta per eos beneficia retinere possent, fieri contingeret, illorum verus annuus per florenos aut ducatos auri de camera, aut libras Turonenses, seu alterius monetae, valor secundum communem estimationem exprimi deberet: alioquin gratia ipsa essent ipso jure nullae. Cum autem contingeret personas regni & Delphinatus ac comitatus hujusmodi vacacione beneficiorum in locis remotis regni ac Delphinatus & comitatus eorundem per obitum, pro tempore vacantia intellecta, eorum veri valoris notitiam habere non posse, & veri valoris hujusmodi notitia non habita ad illa a Romano pontifice impetrandum celerem nuntium, ad sedem predictam destinare, & signaturam supplicationis super illorum impetratione cum facultate verum annum valorem beneficiorum hujusmodi in literarum super hujusmodi supplicationibus expeditione augendi obtinere, & ad effectum possessionem beneficiorum hujusmodi assequendi, literas super hujusmodi impetrationibus, cum minus vera valoris beneficiorum eorundem expressione expedire, & absque eorum culpa, diligentia & expensis pro impetratione hujusmodi obtinenda factis, & gratia eis a nobis concessa & illius effectu frustrati, ac per posteriores, qui nulla adhibita diligentia, cum expressione veri valoris, eadem beneficia a sede predicta impetrarunt, excludi, ac de seipso propterea molestari. Nos qui subditorum nostrorum commoda libenter procuramus, ac eos a litibus & expensis quantum cum domino possimus relevamus, motu proprio ac certa nostra scientia ac de apostolica potestatis plenitudine statuimus & ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus impetrantes beneficia ecclesiastica in regno, Delphinatu & comitatu predictis per obitum dumtaxat vacantia, si verum annum valorem beneficiorum in literis apostolicis quae super dictis beneficiis expeditae fuerint, non expresserint infra annum, a die datae literarum earundem computandum, valorem ipsorum male expressum corrigi per officiales, ad quos expeditio literarum hujusmodi pertinet, & correctiones literarum earundem fieri consueverunt, petere; ipsique officiales ipsarum literarum expeditioni praesidentes, ad eorundem impetrantium simplicem petitionem, valorem ipsorum ad verum annum valorem juxta petentium voluntatem in eisdem literis reducere & corrigere; ipsique impetrantes pro augmento valoris expressi dumtaxat annuam cameram apostolicam solvere debeant & teneantur: decedentes quascumque impetrationes posteriores de dictis beneficiis, ratione non expressio-
E nis veri valoris hujusmodi infra dictum annum factas, nullius roboris vel momenti esse & pro infectis haberi debere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis domini millesimo quingentesimo

^a apud Rebuffum & alios mendose legitur, agere.

(quod verebatur) incidere, & ne commo-
do, & utilitate dictorum concordatorum fru-
straremur, a sede apostolica post lapsum dicti spatio
sex menses unius anni prorogationem obti-
nuimus. Ceterum, cum in dictis concordatis inter
cetera etiam ^{re}veretur, quod verus valor benefi-
ciorum in illorum impetrationibus exprimen-
dus sit, timendum erat ne ambitiosi sub prætextu
veri valoris non expressi, jam dicta impetrarent
beneficia. Igitur ut prædictis malitiis via præ-
cluderetur, a sanctissimo domino nostro papa Leo-
ne decimo rescriptum obtinuimus, quo impetra-
tiones prætextu veri valoris non expressi obtente
infra annum rescripti, in quo verus valor
non fuisse expressus affectur; nullius valoris ac
momenti esse declararentur. Quarum bullarum
seu rescriptorum tenor sequitur, & est talis.

*De vera valore beneficiorum non exprimendo, vel
ut in alia editione legitur: Papa ad regis pos-
tulationem prorogari sex menses datos ad ap-
probandum concordata ad annum a data pen-
sionum computandum.*

TITVLVS XL.

LEO episcopus servus servorum Dei, carissi-
mo in Christo filio Francisco Francorum
regi Christianissimo salutem & apostolicam ben-
edictionem. Dudum siquidem inter alia cum ir-
ritantis appositione decreti, statuimus & ordi-
navimus, quod ex tunc de cetero occurrentibus
cathedralium & metropolitanarum ecclesiarum
ac monasteriorum in regno Franciæ & Delphi-
nate ac comitatu Dieni & Valentiniensi consis-
tentium vacationibus, dilecti filii ecclesiarum,
capitulorum & monasteriorum conventus ad elec-
tiones seu postulationes futurorum archiepisco-
porum, episcoporum, ac abbatum, ecclesiarum
& monasteriorum vacantium, pro tempore
hujusmodi procedere non valerent, sed majes-
tas tua ad ecclesias & monasteria hujusmodi
sic vacantia, infra certum tunc expressi tempo-
ris spatium, nobis & pro tempore existenti Ro-
mano pontifici personas idoneas certo tunc ex-
presso modo qualificatas, ad eandem nomina-
tionem per nos & Romanum pontificem hujus-
modi ecclesiarum & monasteriis eisdem præficien-
das nominare valeres: prout in nostris inde con-
fectis literis, in quibus volumus, quod si ma-
jestas tua, omnia in illis statuta, ordinata &
contenta infra sex menses post tunc proxima
futuram sessionem Lateranensis concilii
tunc vigentis, non approbares & confirmares:
& a prælatis ac aliis personis tunc expressis regni
tui approbati non faceres, literæ ipsæ nullius
essent roboris vel momenti plenius continerentur.
Cum autem sicut exhibita nobis pro parte
tua petitio continebat, majestas tua propter
varias occupationes quibus ad præsens implici-
tus existis, ac ex certis aliis rationabilibus cau-
sis infra dictum semestre, infra quod adhuc
existis in dictis literis contenta per prælatos &
personas regni tui hujusmodi approbati facere
posse commode non confidat. Nos itaque tuis
in hac parte supplicationibus inclinati, semestre
prædictum infra quod adhuc existis ad annum
a data præsentium computandum, auctoritate
apostolica tenore præsentium prorogamus pa-
riter & extendimus. Non obstantibus consti-
tutionibus & ordinationibus apostolicis, nec-
non omnibus illis quæ volumus in dictis literis

non obstat. Ceterisque contrariis quibuscum-
que. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
paginam nostræ prorogationis & extensionis in-
fringere, vel ei ausu temerario contraire: Si
quis autem hoc attentare præsumpserit, indi-
gnationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri
& Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.
Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno in-
carnationis dominicæ millesimo quingentesimo
decimoseptimo, Kalendis Julii, pontificatus
nostri anno quinto.

*Altera prorogatio petitur ad annum a sine alterius
computandum, eo quod propter varias occupa-
tiones non fuit concordatum approbatum, &
receptum a regnicolis.*

TITVLVS XLI.

FRANCISCVS Dei gratia Francorum rex,
Mediolani dux, & Genuæ dominus, unversis
præsentibus literis inspecturis, notum sit & mani-
festum, quod cum jam dudum a sancta sede apo-
stolica certæ literæ apostolicæ per nos obtentæ
fuisent, quibus semel tunc, infra quod nos eccle-
sia Gallicana approbare debebamus concordata
inter sanctam sedem apostolicam & nos inita,
per annum prorogatum existeret: verum quia
durante dicto anno, aliis occupati negotiis, dictam
approbationem & confirmationem a prælatis
& aliis personis ibidem expressis approbati,
seu confirmati, minime fecerimus: idcirco alias li-
teras apostolicas ab eadem sede obtinimus, qui-
bus annum jam dictum ad alium a sine illius com-
putandum denovo prorogari fecimus prout in
dictis literis (quarum tenor sequitur) plenius
continetur.

*Conceditur secundus annus a sine primi computan-
dus ad hoc, ut concordata recipiantur & obser-
ventur a regnicolis.*

TITVLVS XLII.

LEO episcopus servus servorum Dei carissimo
in Christo filio Francisco Francorum regi
Christianissimo, salutem & apostolicam benedictionem.
Dudum si quidem inter alia, cum irritantis
appositione decreti statuimus, & ordinavimus,
quod ex tunc de cetero occurrentibus ecclesia-
rum cathedralium & metropolitanarum, ac mo-
nasteriorum in regno Franciæ & Delphinatu, ac
comitatu Dien. & Valentiniensi consistentium vaca-
tionibus, dilecti filii ecclesiarum, capitula & mo-
nasteriorum conventus, ad electiones seu postu-
lationes futurorum archiepiscoporum, episco-
porum, ac abbatum ecclesiarum & monasterio-
rum vacantium pro tempore hujusmodi proce-
dere non valerent. Sed majestas tua ad ecclesias
& monasteria hujusmodi sic vacantia infra certum
tunc expressi temporis spatium nobis, &
tempore existenti Romano pontifici personas ido-
neas certo tunc expresso modo qualificatas, ad
eamdem nominationem, per nos & Romanum
pontificem hujusmodi ecclesiarum & monasteriis
eisdem præficiendas nominare valeret: ac volui-
mus quod si majestas tua omnia in illis statuta,
ordinata, & contenta, infra sex menses, post tunc
proximam futuram sessionem Lateranensis con-
cilii tunc vigentis non approbarer, & confirma-
ret, & prælatis, & aliis tunc expressis regni tui
approbati non faceret, literæ ipsæ nullius essent
roboris vel momenti. Et deinde pro parte tua
nobis

Gedoin. Lecta, publicata, & registrata Tolosæ in parlamento 22. Novembris, anno domini 1518. Michaelis.

De pena temere venientium contra hujusmodi concordata.

TITVLVS XLVII.

FRANCISCVS Dei gratia Francorum rex. Mediolani Dux, & Genuæ dominus, universis præsentis literas inspecturis, salutem. Cum pro corroboratione necnon observatione decretorum concordati per nos cum sanctissimo domino nostro papa Leone decimo initi, necessarium ac utile foret, ut a sancta sede apostolica illius concordati protectores constitueremur, ut utroque mucrone institutis concordatorum non parentes punirentur: Literas apostolicas a jam dicta sede apostolica obtinimus, quarum tenor inferius describitur, quibus illorum concordatorum protectio nobis concessa est. Quocirca directis & fidelibus consiliariis nostris parlamenta nostra Parisius, Tolosæ, Burdegala, Rothomagi, Divione, & Gratianopoli tenentibus, necnon ceteris nostris iustitiariis & officariis mandamus & injungimus, quatenus juxta facultatem nobis concessam eorum concordatorum infractores pœnis legitimis afficiant. Et ea quæ in contrarium dictorum concordatorum attentaverint, revocent, & in pristinum statum reducant seu reduci faciant, compescendo compescendos omnibus viis rationabilibus & debitibus. Et ut nemo jam dictæ nostræ protectionis ignorantiam præterdere valeat, eas præsentis publicare, & in registris suis registrare faciant indilate, quoniam nobis sic placet, & ita fieri volumus, non obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus.

De protectione concordatorum Francia regibus concessa.

TITVLVS XLVIII.

LEONARDUS episcopus servus servorum Dei, christissimo in Christo filio Francisco, Francorum regi Christianissimo, salutem & apostolicam benedictionem. Dudum siquidem inter alia cum irritantis appositione decreti statuimus & ordinamus, quod ex tunc de cetero occurrentibus ecclesiarum cathedralium etiam metropolitanarum ac monasteriorum in regno Franciæ, & Delphinatu, ac comitatu Diensis & Valentiniensis consistentium vacationibus: dilecti filii ecclesiarum capitula, & monasteriorum conventus ad electiones seu postulationes futurorum archiepiscoporum, episcoporum, ac abbatum, ecclesiarum & monasteriorum vacantium pro tempore hujusmodi procedere non valerent, sed majestas tua ad ecclesias & monasteria hujusmodi sic vacantia intra certum tunc expressi temporis spatium, & nobis, & pro tempore existentibus, Romano pontifici personam idoneam certo tunc expresso modo qualificatas, ad eandem nominationem per nos & Romanum pontificem hujusmodi ecclesiis & monasteriis eisdem præficiendas nominare valerent: prout in nostris inde concessis literis (in quibus majestati tuæ, & pro tempore existentibus Francorum regi in virtute sanctæ obedienciæ, quod per te vel alium, seu alios in dignitate ecclesiastica constitutos easdem literas, ac omnia & singula in eisdem contenta, quando & quotiens opus foret,

A publicari & inviolabiliter observari faceret mandavimus) plenius continetur. Cum autem sicut accepimus, nonnulli regni, Delphinatus & comitatus prædictorum, a quorum cordibus Dei timor abest, literas hujusmodi & per eas editas constitutiones, & in eis contenta plene acceptare reculent, & illis non sine spiritu blasphemæ, & censurarum in eis contentarum incurfu, verbo & opere si possent contravenire contendant: Nos ea quæ tanta maturitate, consilio & sacri tunc vigentis Lateranensis concilii approbatione discussa, statuta, ordinata, facta & concessa sunt, ut inviolabiliter & incõcussè, prout par est, observentur, pro nostri pastoralis officii debito providere volentes, quamquam aliis literis nostris temerariis ausibus contravenire nitentibus occurrerimus, eorumque ora obstruxerimus, motu proprio, & ex nostra certa scientia, ac de apostolicæ potestatis plenitudine, cum deceat secularem potestatem, præsertim magnam, ecclesiasticam juvare potestatem, in his præsertim quæ animarum salutem concernunt, majestatem tuam, & pro tempore existentem Francorum regem, literarum prædictarum, ac per eas editarum constitutionum, & omnium ac singulorum in eis contentorum legitimis protectores, defensores, & conservatores necnon quorumvis adversus illas & in eis contenta venire tentantium, cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, vel nobilitatis existentium, ac quacumque mundana dignitate fulgentium, in vicissimos oppugnatores autoritate apostolica tenore præsentium constituimus, & deputamus, non obstantibus omnibus quæ in dictis literis voluimus non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1518. xvii. Kalend. Julii pontificatus nostri anno sexto. Sic signatum sub plica. Ioan. Sadoletus & supra plicam, Ia. Questenberg. In testimonium quorum, his præsentibus sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Baugiaci die xxv. mensis Octob. anno domini 1518. & regni nostri quarto. Per regem. Gedoy.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Elias de Bordelia Ord. Minorum ex episcopo Pettacoricensi archiepiscopus Turonensis scripsit contra Pragmaticam Gallorum, ut vocat, sanctionem opusculum breve, quod circa annum 1520. Parisiis excusum fuit apud Franciscum Reguault & venundatum apud Durandum Gethier, in 8. cum privilegio ad biennium hoc titulo DEFENSIO CONCORDATORVM: subtilis & præclarus reverendi in Christo patris & domini D. Eliæ quondam Turonensis archiepiscopi tractatus editus tempore Ludovici XI. regis Franciæ Christianissimi, quod Defensorum concordatorum non immerito potest titulari, eo quod continere videatur & amplecti motiva, rationes, media, persuasiones & causas concordatorum initorum inter S. D. N. Leonem papam hujus nominis X. & Christianissimum D. D. regem Franciscum hujus nominis primum. Verum cum antistes ille sanctissimus die 5. Julii anni 1484. obierit Artaniæ prope Casarodunum Turonum, non est quod quis eum scripsisse quicquam arbitretur de concordatis circa beneficia inter pontificem Romanum & regem Galliarum in Bononiæ, quod nonnullis fraudi hæctenus fuisse novimus. Adversus opusculum Bordelii Philippus Probus Bituricensis IC. scripserat

quingentesimo sexto. Kalendas Octobris, pontificatus nostri anno quarto.

De registratione concordatorum in curiis faciendâ.

TITVLVS XLIV.

QVOCIRCA dilectis & fidelibus consiliariis curias nostras parlamenti tenentibus, necnon seneschallis, ballivis, præpositis, aliisque iustitiariis & officariis nostris harum serie mandamus & injungimus, quatenus præsentium tenorem suis in registriis regilent, ut si pro rebus & negotiis in dies occurrentibus, ille qui egerit habuerit, ex dictis registriis illas extrahere possit, & valeat. Cui extracto debito modo factò, talem fidem haberi volumus, ac si prædictarum bullarum originale exhiberent. Nam sic fieri volumus, & quatenus opus esset ex nostra certa scientia & potestatis plenitudine ita fore ordinamus. Datum Ambasie die duodecima mensis Aprilis, anno domini millesimo quingentesimo decimo octavo, & regni quarto.

Sur le resp est escript, per regem, ainsi signé Robertet: & scellé à double queue de cire jaune.

De regia facultate primum mensem graduatis debitum nominandi.

TITVLVS XLV.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum rex, Mediolani dux, Genue dominus. Cum superioribus diebus certa inuicimus concordata cum sanctissimo domino nostro papa Leone decimo, quibus inter cetera ordinatur, quatenus beneficia vacantia primo mense post publicationem illorum, afficiantur graduatis simplicibus. Verum cum ex difficultate temporum quibus iam dicta concordata publicata in parlamento nostris fuere, dictorum mensium diversitas confusionem litium educatricem generare verisimiliter potuisset. Nos igitur, ut dictæ confusioni obicem apponeremus, a iam dicto domino sanctissimo, domino nostro papa literas apostolicas obtinuimus, quarum tenor de verbo ad verbum inferius describitur, quibus permissum & concessum est, illum primum mensem exprimere nobis ac nominare licere. Ea propter facultatem nobis a sede apostolica prædicta concessam insequentibus, considerantesque dicta concordata in curia nostra parlamenti Parisius in mense Martii ultime præteriti fuisse publicata: mensem præteritum Aprilis dictam publicationem immediate sequentem, pro proximo mense eligimus & nominamus. Ex cuius initio ordo & computatio sequentium mensium, ut qui menses graduatis simplicibus necnon graduatis nominatis, ac ordinariis collatoribus spectant, & iuxta illorum ordinem beneficis in illis vacantibus provideatur, tenorem dictorum concordatorum insequendo, nullo habito respectu ad tempus publicationis eorumdem concordatorum in aliis curiis nostri parlamenti factæ. Quocirca dilectis & fidelibus consiliariis nostris parlamenti Parisius, Tolosæ, Burdegalæ, Rothomagi, Divione, Gratianopoli tenentibus: necnon ceteris nostris iustitiariis & officariis mandamus & injungimus, quatenus has præsentis literas nostras publicare habeant: necnon in suis registriis registrent, ut nemo ignorantie causam prætereundum possit, aut valeat: & juxta tenorem iam dictæ facultatis nobis concessæ, & declarata-

Concil. general. Tom. XIV.

tionis per nos factæ, processus judicare habeant quia sic fieri volumus, & ita nobis placet, non obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus.

Sequitur tenor dictarum literarum apostolicarum.

TITVLVS XLVI.

LEONIS episcopus servus servorum Dei, sanctissimo in Christo filio Francisco, Francorum regi Christianissimo, salutem & apostolicam benedictionem. Dudum siquidem inter alia cum irritantis appositione decreti, statuimus & ordinavimus quod ex tunc de cetero occurrentibus ecclesiarum cathedralium etiam metropolitanearum ac monasteriorum in regno Franciæ, & Delphinatu, ac comitatu Dieni & Valentiniensi consentientium vacationibus, dilecti filii ecclesiarum capitula, & monasteriorum conventus, ad electiones seu postulationes futurorum archiepiscoporum, episcoporum, ac abbatum, ecclesiarum & monasteriorum vacantium pro tempore hujusmodi procedere non valeret; sed majestas tua ad ecclesias & monasteria hujusmodi sic vacantia, infra certum tunc expressi temporis spatium, & nobis & pro tempore existenti Romano pontifici personas idoneas certo tunc expresso modo qualificatas: ad eandem nominationem per nos & Romanum pontificem hujusmodi ecclesiarum, & monasteriorum eisdem præficiendas nominare valeret: prout in nostris inde confectis, literis (in quibus inter alia, quod primo mense post earumdem literarum acceptationem & publicationem ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem seu quamvis aliam dispositionem spectantia: graduatis simplicibus sub certis modo & forma tunc expressis conferre, & de illis etiam providere deberent, caveatur) plenius continetur. Quum autem, sicut accepimus, propter diversâ tribunalia plurium parlamentorum in regno, Delphinatu, & comitatu prædictis consentientia, in quibus literas & in eis constitutas & expressas constitutiones publicari & acceptari diversis temporibus propter locorum distantiam oportet: super primo mense (qui ordinariis collatoribus ad conferendum graduatis conceditur) quis sit, plures lites & dispendia partium super hoc exoriri contingere possit, nos litibus & dispendiis hujusmodi pro nostri pastoralis officii debito, obviare volentes, & ne quis mensis sit deinceps hujusmodi dubitari aut hæsitari contingat, majestati næ, ut post publicationem & acceptationem literarum concordatorum hujusmodi, primum mensem hujusmodi, quis sit exprimere & nominare possit & valeat: motu proprio, & ex nostra certa scientia, auctoritate apostolica, tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus, pariterque indulgemus, non obstantibus omnibus que in eisdem literis volumus non obstat, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ 1518. xvii. Kal. Iulii, pontificatus nostri anno vi. Sic signatum supra plicam, Ia. Questenberg. In testimonium quorum his præsentibus sigillum nostrum duximus apponendum. Datum Baugiaci die 25. mensis Octobris, anno domini 1518. & regni nostri quarto. Per regem,

Bb Gedoin.

rare, ac ubi causæ suæ diffidit, ad convicia accedere non veretur, more hæreticorum, quorum, ut inquit Hieronymus, ultimum præsidium est, ut cum conspiciant causâ damnatum iri, incipiant virus serpentis lingua diffundere: & cum se victos conspiciant, ad contumelias prosilire. Nam licet hæreses esse ad exercitationem fidelium tu dixeris oportere, eas tamen, ne incrementum accipiant, neve vulpeculæ coalescant, in ipso ortu, te intercedente & adjuvante, extinguere necesse est. Exurgat denique omnis sanctorum ac reliqua universalis ecclesiâ, cujus vera factarum literarum interpretatione posthabita, quidam, quorum mentem parer mendacii excæcavit, ex veteri hæreticorum instituto apud semetipsos sapientes, scripturas easdem aliter quam Spiritus sanctus flagitet, proprio dumtaxat sensu, ambitionis, auræ. que popularis causa, teste apostolo, interpretantur, imo vero torquent & adulterant: ita ut juxta Hieronymum, jam non sit evangelium Christi, sed hominis, aut quod pejus est, diaboli. Exurgat, inquam, præfata ecclesiâ sancta Dei, & una cum beatissimis apostolis præfatis, apud Deum omnipotentem intercedat, ut purgatis ovium suarum erroribus, eliminatisque a fidelium sinibus hæresibus universis, ecclesiâ suæ sanctæ pacem & unitatem conservare dignetur. Dadum siquidem, quod præ animi angustia & mœore exprimere vix possumus, fide dignorum relatu ac fama publica referente, ad nostrum pervenit auditum: imo vero, proh dolor! oculis nostris vidimus ac legimus multos & varios errores, quosdam videlicet jam per concilia ac prædecessorum nostrorum constitutiones damnatos, hæresin etiam Græcorum & Bohemicam expresse continentes: alios vero respectu vel hæreticos, vel falsos, vel scandalosos, vel piarum artium offensivos, vel simplicium mentium seductivos, a falsis fidei cultoribus, qui per superbam curiositatem mundi gloriam cupientes, contra apostoli doctrinam plus sapere volunt, quam oporteat: quorum garrulitas, ut inquit Hieronymus, sine scripturarum auctoritate non haberet fidem, nisi viderentur perverfam doctrinam etiam divinis testimoniiis, male tamen interpretatis, roborare: a quorum oculis Dei timor recessit, humani generis hoste suggerente, noviter fasciatis, & nuper apud quosdam leviores in inclyta natione Germanica seminatos. Quod eo magis dolemus ibi evenisse, quod eandem nationem & nos, & prædecessores nostri, in visceribus semper gessimus caritatis. Nam post transferamur ex Græcia a Romana ecclesiâ in eosdem Germanos imperium, iidem prædecessores nostri & nos, ejusdem ecclesiæ advocatos defensoresque ex eis semper accepimus, quos quidem Germanos, catholicæ veritatis vere germanos, constat hæreseon acerrimos oppugnatores semper fuisse, cujus rei testes sunt laudabiles illæ constitutiones Germanorum imperatorum pro libertate ecclesiæ, proque expellendis exterminandisque ex omni Germania hæreticis, sub gravissimis pœnis etiam amissionis terrarum & dominiorum, contra receptatores, vel non expellentes, olim editæ, & a nostris prædecessoribus confirmatæ: quæ si hodie servarentur, & nos & ipsi utique hac molestia careremus. Testis est in concilio Constantiensi Hussitarum ac Vvicleffitarum, nec non Hieronymi Pragensis damnata ac punita perfidia. Testis est etiam contra Bohemos Germanorum sanguis effusus. Testis denique est prædictorum errorum seu multo-

rum ex eis per Coloniensem & Lovaniensem universitates, utpote agri dominici piissimas religiosissimasque cultrices, non minus doctâ quam vera ac sanctâ confutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoque alia allegare possemus, quæ, ne historiam texere videamur, prætermittenda censuimus. Pro pastoralis igitur officii divina gratia nobis injuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus pestiferum ulterius tolerare seu dissimulare, sine Christianæ religionis nota atque orthodoxæ fidei injuria, nullo modo possumus. Eorum autem errorum aliquos præsentibus duximus inferendos, quorum tenor sequitur & est talis:

1. Hæretica sententia est, sed usitata, sacramenta novæ legis justificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.
2. In puero post baptismum negare remanens peccatum, est Paulum & Christum simul conculare.
3. Fomes peccati, etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur excutem a corpore animam ab ingressu cæli.
4. Imperfecta caritas morituri fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam purgatorii, & impedit introitum regni.
5. Tres esse partes pœnitentiæ, contritionem, confessionem & satisfactionem, non est fundatum in sacra scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.
6. Contritio quæ paratur per discussionem, collationem, & detestationem peccatorum, quæ quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fecditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.
7. Verissimum est proverbium, & omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius: De cetero non facere, summa pœnitentia; Optima pœnitentia, nova vita.
8. Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est ut omnia mortalia cognoscas. Unde in primitiva ecclesiâ solum manifesta mortalia confitebantur.
9. Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.
10. Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente sacerdote credat sibi remitti: imo peccatorum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.
11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, *Quodcumque solveris, &c.* Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutum vere eris, quidquid sit de contritione.
12. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus. In sacramento pœnitentiæ ac remissione culpæ, non plus facit papa aut episcopus, quam infimus sacerdos: imo ubi non est sacerdos, æque tantum quilibet Christianus, etiamsi mulier aut puer esset. Nullus debet sacerdoti responde-

Plurimæ
 Lutheri
 hæreses.

Matib. 11

scripserat tractatum DEFENSORIVM ELECTIONVM A
 inscriptum cuius ipsemet meminit. Verum non
 est ille super. Textum porro integrum concor-
 datorum, ut in Gallia passim excuditur & in
 forensibus tam ecclesiasticorum quam secularium
 iudicum tribunalibus auditorisque vulgo
 omnium manibus teritur, adscribendum curavi
 a plurimis ea de re jam pridem rogatus, eique
 subiecissim libens FLORENTINVM provinciale
 concilium, præfide Iulio de Medicis, cardinale archiepis-
 copo celebratum anno 1517. a Leone X.
 Romano pontifice approbatum. Verum illud non-
 dum meas in manus venit, ideoque cum aliquot
 aliis in appendicem huius xiv. tomi rejiciendum
 erit. Hujus ergo in locum succedent quæ se-
 quuntur.

***Declaratio jejunii vigilia sancti Iohannis Baptiste A. D. 1520.
 contingens in aere Corporis Christi.

VENERABILI fratri Vvillielmo archiepi-
 scopo Cantuariensi nostro, & apostolice
 sedis legato nato, Leo papa decimus. Venerabi-
 lis frater salutem & apostolicam benedictionem:
 Tua a nobis sollicitudo requisivit, ut cum præ-
 senti anno vigilia natiuitatis B. Iohannis Bap-
 tiste, in festo sacratissimi Corporis Christi occur-
 rat, qua die plebi tibi commissa jejuni-
 gere debeas. Super hoc igitur, habita cum vena-
 bilibus fratribus nostris matura deliberatione, ta-
 liter tibi respondendum duximus; quod præ-
 sentatione perpetuo duratura statuimus, quod
 vigilia natiuitatis beati Iohannis huiusmodi, in festo
 Corporis Christi, in quo memoria recolitur sal-
 vatoris, a quo salus nostra dependet occurrens,
 propter tanti festi solennitatem, feria quarta jeju-
 nari debeat, & jejunanda sit vigilia ipsa; sicque
 ab omnibus de cetero, cum vigilia in festo Corp-
 oris Christi huiusmodi occurrat, seivari manda-
 mus; Et propterea fraternitas tua plebi sibi com-
 missa, in tota Cantuariensi provincia & suffraganeis
 suis mandabit, ut tam præsentem, quam aliis
 futuris annis, quibus vigilia natiuitatis eiusdem
 Iohannis Baptiste, in festo Corporis Christi occur-
 ret, præcedenti die, viz. feria quarta jejunent, &
 vigiliam ipsam, ob venerationem ac devotionem
 natiuitatis huiusmodi observent. Datæ Romæ apud
 sanctum Petrum, sub annulo piscatoris die
 xix. Februarii millesimo quingentesimo nonode-
 cimo, pontificatus nostri anno sexto.

Ex cod. MS.
 in Registro
 principali;
 D. archiep.
 Cantuar.
 [municipato
 Puarham]
 fol. 26. b.

1518. ***Constitutiones provinciales an. dom. 1518. per
 Gulielm Rokeby archiepisc. Dublinensem cum
 suis episcopis & religiosis personis factæ.

1. PRESBYTERI Conahtenses & Vnienses non admittantur nisi iudicio ordinati inveniuntur idonei. Quod non solventes pasturam & simili ordine decimas, excommunicentur.
2. Quod clerici Hibernici non solventes procuraciones archiepiscopi & cetera onera ecclesiasticis imposita, sint denunciati excommunicati per omnes curatos sub pena suspensionis latæ sententiæ quo ad ultimum vale. Item disponi ele. dendum & ceteris provincialibus constitutionibus edit. in hac parte.
3. Calices stanni sint post annum suspensi, nec tales amodo consecrari debent, nisi scyphus saltem argenteus sit.
4. Duo ætlimatiore constituantur per episcopum ad appetianda bona mortuorum, alias ætlimatio facta non valet.
5. Excommunicati sint ipso facto, & denunciandi per curatum etiam absque ordinariorum literis, temporales non solventes dimidiam partem obventionum domorum in cimiteriis, & eorum bona & personæ in dictis cimiteriis seu ecclesiis existentia ecclesiastica carebunt immunitate.
6. Statuta provincialia & synodalia debita exequi debent sub penis in iisdem contentis per ordinarios & curatos.
7. Concessio vel firma facta laicis de bonis quibuscumque ecclesiasticis sine assententia clericorum est ipso iure nulla.
8. Clerici amodo ludentes ad pilam pedalem, solvant toties quoties xl. d. ordinario; & xl. d. reparationi ecclesiæ ubi talis ludus exercetur.
9. Imponentes onera laicalia & exactiones necessarias glebis ecclesiæ sint excommunicati, regia potestate excepta.
10. Definit concilium omnes procuraciones inter Hibernicos ratione visitationis debitas episcopo & perfolvendas, & sic eos ad solutionem dictarum procuracionum per censuram ecclesiasticam forte compellendos; Ita tamen, quod statutum... extendatur ad solutionem procuracionum indifferenter omnibus quibus debentur procuraciones, & ulterius approbamus omnes, tam inter Hibernicos quam etiam Anglicos perfolvi debere secundum antiquos... & rotulos inde in singulis diocæsisbus olim consecratos.

BVLLA APOSTOLICA
 LEONIS PAPÆ X.

ANNO
 CHRISTI
 1520.

Contra errores Martini Lutheri & sequacium.
 Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

D EXVRGE domine & iudica causam tuam, me-
 mor esto impropiorum tuorum, eorum
 quæ ab insipientibus sunt tota die: inclina autem
 tuam ad preces nostras; quoniam surrexerunt
 vulpes quærentes demoliri vineam, cuius tu tor-
 cular calcasti solus, & ascensus ad patrem, ejus
 cutam, regimen, & administrationem Petro
 tamquam capiti, & tuo vicario, ejusque succes-
 soribus instat triumphantis ecclesiæ commisit.
 Exterminare nititur eam apert de silva, & singu-
 laris fetus depascitur eam. Exurge Petre, & pro
 pastorali cura præfata, tibi, ut præfertur, divi-
 nitus demandata, intende in causam sanctæ Ro-
 manæ ecclesiæ, matris omnium ecclesiarum, ac
 fidei magistræ, quam tu, jubente Deo, tuo san-
 guine consecrasti: contra quam, sicut tu præmo-
 nere dignatus es, insurgunt magistri mendaces,
 introducentes sectas perditionis, sibi celerem in-
 teritum superducentes, quorum lingua ignis est,
 inquietum malum, plena veneno mortifero: qui
 zelum amatum habentes & contentiones in cor-
 dibus suis, gloriantur, & mendaces sunt adversus
 veritatem. Exurge tu quoque quæsumus, Pau-
 le, qui eam tua doctrina ac pati martyrio illumi-
 nasti atque illustrasti. Iam enim surgit novus Por-
 phyrius: quia sicut ille olim sanctos apostolos in-
 iuste momordit, ita hic sanctos pontifices præ-
 decessores nostros contra tuam doctrinam eos
 non obsecrando, sed increpando, mordere, lace-

Psalm. 73

offensivos, vel simplicium mentium seductivos, A & veritati catholice obviantes, damnamus, reprobamus, atque omnino rejicimus, ac pro damnatis, reprobatis & rejectis, ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus haberi debere, harum serie decernimus & declaramus: inhábentes in virtute sancte obedientie, ac sub majoris excommunicationis læte sententiæ, nec non quo ad ecclesiasticas & regulares personas episcopatum omnium etiam patriarchatum, metropolitanarum, & aliarum cathedralium ecclesiarum, monasteriorum quoque & prioratum etiam conventualium, & quaruncumque dignitatum aut beneficiorum ecclesiasticorum, secularium, aut quorumvis ordinum regularium, privationis & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda: quo vero ad conventus, capitula, seu domos aut pia loca secularium vel regularium, etiam Mendicantium, nec non universitates etiam studiorum generalium, quorumcumque privilegiorum indulgentiarum a sede apostolica vel ejus legatis, aut alias quomodolibet habitotum vel obtentorum, cujuscumque tenoris existant: nec non nominis & potestatis studium generale, tenendi, legendi ac interpretandi qualvis scientias & facultates, & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda: prædicationis quoque officii ac amissionis studii generalis, & omnium privilegiorum ejusdem. Quo vero ad seculares ejusdem excommunicationis, nec non amissionis cujuscumque emphyteusis seu quorumcumque feudorum, tam a Romana ecclesia quam alias quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda. Nec non quo ad omnes & singulos superius nominatos, inhibitionis ecclesiasticæ sepulture, inhabilitatisque ad omnes & singulos actus legitimos, infamie ac diffidationis & criminis læte majestatis, & hæreticorum & fautorum eorumdem in jure expressis penis, eo ipso & absque ulteriori declaratione per omnes & singulos supradictos, si, quod ab sit, contra fecerint, incurrendis. A quibus vigore cujuscumque facultatis & clausularum etiam in confessionalibus quibusvis personis, sub quibusvis verborum formis contentarum, nisi a Romano pontifice, vel alio ab eo ad id in specie D facultatem habente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant. Omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, tam laicis quam clericis, secularibus & quorumvis ordinum regularibus, & aliis quibuscumque personis, cujuscumque status, gradus vel conditionis existant, & quacumque ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, etiam sancte Romanæ ecclesiæ cardinalibus, patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium, collegiarum ac inferiorum ecclesiarum prælatis, clericis, aliisque personis ecclesiasticis, secularibus, & quorumvis ordinum, etiam Mendicantium regularibus, abbatibus, prioribus, vel ministris generalibus vel particularibus, fratibus seu religiosis exemptis, & non exemptis: studiorum quoque universitatibus secularibus, & quorumvis ordinum etiam Mendicantium regularibus: nec non regibus, imperatoris electoribus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, capitaneis, conductoribus, domicellis, omnibusque officialibus, iudicibus, notariis, ecclesiasticis & secularibus communitatibus, universitatibus, poten-

tatibus, civitatibus, castris, terris & locis, seu eorum vel earum civibus, habitatoribus & incolis, ac quibusvis aliis personis ecclesiasticis vel regularibus, ut præfertur, per universum orbem: ubicumque, præsertim in Alemania, existentibus, vel pro tempore futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos, pervertamque doctrinam hujusmodi asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publice vel occulte, quovis quaesito ingenio vel colore, tacite vel expresse favere præsumant. Insuper, quia errores præfati & plures alii continentur in libellis seu scriptis cujusdam Martini Luther, dictos libellos & omnia dicti Martini scripta seu prædicationes, in Latino vel quocumque alio idioma reperiantur, in quibus dicti errores seu eorum aliqui continentur, similiter damnamus, reprobamus, atque omnino rejicimus, & pro omnino damnatis, reprobatis ac rejectis, ut præfertur, haberi volumus: mandantes in virtute sancte obedientie & sub prædictis penis eo ipso incurrendis, omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus superius nominatis, ne hujusmodi scripta, libellos, prædicationes seu schedulas, vel in eis contenta capitula, errores aut articulos supradictos continentia legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, sive defendere per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, aut in domibus suis, sive aliis publicis vel privatis locis tenere quoquo modo præsumant: quinimo illa statim post harum publicationem, ubicumque fuerint, per ordinarios & alios supradictos diligenter quaerita, publice & solenniter in præsentia cleri & populi, sub omnibus & singulis supradictis penis comburant.

Quod vero ad ipsum Martinum attinet, bone Deus, quid prætermisimus, quid non fecimus, quid paternæ caritatis omisimus, ut eum ab hujusmodi erroribus revocarem? Postquam enim ipsum citavimus, mitius cum eo procedere volentes, illum invitavimus: atque tam per diversos tractatus cum legato nostro habitos, quam per literas nostras, hortati fuimus, ut a prædictis erroribus discederet, aut ad nos, oblato etiam salvoconductu & pecunia ad iter necessaria, sine metu seu timore aliquo, quem perfecta caritas foras mittere debuit, veniret, ac salvatoris nostri apostolice Pauli exemplo, non in occulto, sed palam & in facie loqueretur. Quod si fecisset, pro certo, ut arbitramur, ad cor reversus errores suos cognovisset: nec in Romana curia, quam tantopere, vanis malevolorum rumoribus plus quam oportuit tribuendo, vituperat, tot reperisset errata: docuissimusque eum luce clarius, sanctos Romanos pontifices prædecessores nostros, quos præter omnem modestiam injuriose lacerat, in suis canonibus seu constitutionibus, quas mordere nititur, nunquam errasse: quia juxta prophetam, *Nec in Galaad refina, nec medicus deest.*

E Sed obaudivit semper, & prædicta citatione, omnibusque & singulis supradictis spretis venire contempit, ac usque in præsentem diem contumax atque animo indurato, censuras ultra annum sustinuit: & quod deterius est, addens malis, de citatione hujusmodi notitiam habens, in vocem temerariæ appellationis proripit, ad futurum concilium, contra constitutionem Pii secundi ac Iulii secundi prædecessorum nostrorum, qua cavetur, taliter appellantes hæretico-

dere, se esse contritum, nec sacerdos requirete. A Magnus est error eorum qui ad sacramenta eucharistiæ accedunt, huic innixi, quod sint confessi, quod non sint sibi conscientiam peccati mortalis, quod præmiserint orationes suas, & præparatoria; omnes illi ad iudicium sibi manducant & bibunt: sed si credant & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos.

13. Consultum videtur, quod ecclesia in communi concilio sterneret laicos sub utraque specie communicandos; nec Bohemi communicantes sub utraque specie sunt hæretici, sed schismatici, Thesauri ecclesiæ, unde papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & sanctorum. Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum: & sunt de numero eorum quæ licent, & non de numero eorum quæ expediunt.

14. Indulgentiæ his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pænæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam iustitiam.

15. Seducunt credentes indulgentias esse salutares, & ad fructum spiritus utiles.

16. Indulgentiæ necessariae sunt solum publicis criminibus, & proprie conceduntur dicitur solummodo & impatientibus.

17. Sex generibus hominum indulgentiæ nec sunt necessariae, nec utiles: videlicet mortuis seu mortuis, infirmis, legitime impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.

18. Excommunicationes sunt tantum externæ pænæ, nec privant hominem communibus spiritualibus ecclesiæ orationibus.

19. Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quam timere.

20. Romannus pontifex Petri successor, non est Christi vicarius super omnes totius mundi ecclesias ab ipso Christo in beato Petro institutus.

21. Verbum Christi ad Petrum, *Quodcumque solveris super terram, &c.* extenditur dumtaxat ad ligata ab ipso Petro.

22. Certum est in manu ecclesiæ aut papæ profusum non esse statueri articulos fidei, imo nec leges mortuum seu bonorum operum.

23. Si papa cum magna parte ecclesiæ sic vel sic sentiret, nec etiam erraret, adhuc non est peccatum aut hæresis, contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum.

24. Via nobis facta est enarrandi auctoritatem conciliorum, & libere contradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid verum videtur, sive probatum fuerit, sive reprobatum a quocumque concilio.

25. Aliqui articuli Ioannis Hus condemnati in concilio Constantiensi sunt Christianissimi, verissimi & evangelici, quos nec universalis ecclesia posset damnare.

26. In omni opere bono iustus peccat.

27. Opus bonum optime factum, est veniale peccatum.

28. Hæreticos comburi, est contra voluntatem Spiritus.

29. Prælati adversus Turcas, est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos.

30. Nemo est certus, se non semper peccare

Concil. general. Tom. XIV.

mortaliter propter occultissimum superbiæ vitium.

31. Liberum arbitrium post peccatum, est res de solo titulo: & dum facit quod in se est, peccat mortaliter. Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura quæ sit in canone.

32. Animæ in purgatorio non sunt securæ de earum salute, saltem omnes: nec probatum est ullis aut rationibus aut scripturis, ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ caritatis.

33. Animæ in purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

34. Animæ ex purgatorio liberatæ suffragiis viventium, minus beantur quam si per se satisfecissent.

35. Prælati ecclesiastici & principes sæculares non malefacerent, si omnes faceos mendicitatis deleterent.

Qui quidem errores respectivè quam sint pestiferi, quam perniciosi, quam scandalosi, quam piarum & simplicium mentium seductivi, quam denique sint contra omnem caritatem, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ matris omnium fidelium, & magistræ fidei reverentiam, atque nervum ecclesiasticæ disciplinæ, obedientiam scilicet quæ fons est & origo omnium virtutum, sine qua facile unumquique infidelis esse convincitur, nemo sanæ mentis ignorat. Nos igitur in præmissis, utpote gravissimis, propensus, ut decet, procedere, nec non huiusmodi pesti, morboque canceroso, ne in agro dominico tamquam verpris nociva ulterius serpat, viam præcludere cupientes, habita super prædictis erroribus & eorum singularis diligenti trutinazione, disensione, ac districto examine, maturaque deliberatione, omnibusque rite pensatis ac sapienter ventilatis cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, ac regularium ordinum prioribus seu ministris generalibus, pluribusque aliis sacre theologiæ, nec non utriusque juris professoribus sive magistris, & quidem peritissimis: reperimus eosdem errores, respectivè, ut præfertur, aut articulos non esse catholicos, nec tamquam

tales esse dogmatizandos, sed contra ecclesiæ catholicæ doctrinam sive traditionem, atque ab ea veram divinarum scripturarum receptam interpretationem, cuius auctoritati ita acquiescendum censuit Augustinus, ut dixerit se evangelio non fuisse crediturum, nisi ecclesiæ catholicæ intervenisset auctoritas. Nam ex eisdem erroribus, vel eorum aliquo vel aliquibus palam sequitur, eandem ecclesiam, quæ Spiritu sancto regitur, errare & semper errasse. Quod est utique contra illud, quod Christus discipulis suis in ascensione sua, ut in sancto evangelio Matthæi legitur, promisit dicens: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* nec non contra sanctorum patrum determinationes, conciliorum quoque & summorum pontificum expressas ordinationes seu canones: quibus non obtemperasse, omnium hæreson & schismatum, teste Cypriano, fomes & causa semper fuit.

De eorumdem itaque venerabilium fratrum nostrorum consilio & assensu, ac omnium & singulorum prædictorum matura deliberatione prædicta, auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & nostra, præfatos omnes & singulos articulos seu errores, tamquam, ut præmittitur, respectivè hæreticos, aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium

Bb ij offensivos,

tatibus, civitatibus, terris, castris & locis, seu A
eorum habitatoribus, civibus & incolis, omni-
busque aliis & singulis supradictis, per univer-
sum orbem, præsertim in eadem Alemania con-
stituitis mandamus, quatenus sub prædictis omni-
bus & singulis pœnis, ipsi vel eorum quilibet,
præfatum Martinum, & complices, adhærentes,
receptantes, & fautores personaliter capiant, &
capros ad nostram instantiam retineant, & ad
nos mittant, reposituri pro tam bono opere, a
nobis & sede apostolica remunerationem præ-
miumque condignum: vel saltem eos & eorum
quemlibet, de metropolitanis, cathedralibus,
collegiatis, & aliis ecclesiis, domibus, mona-
steriis, conventibus, civitatibus, dominiis,
universitatibus, communitatibus, castris, ter-
ris ac locis, respectivè tam clerici & regulares,
quam laici omnes & singuli supradicti omnino
expellant.

Civitates vero, dominia, terras, castra, villas,
comitatus, forralia, opida, & loca quæcumque
ubilibet consistentia, eorum & earum respectivè
metropolitanas, cathedrales, collegiatis, & alias
ecclesias, monasteria, prioratus, domus, conven-
tus, & loca religiosa vel pia cujuscumque ordinis,
ut præferatur, ad quæ præfatum Martinum, vel
aliquem ex prædictis declinare conigerit, quam-
diu ibi permanserint, & triduo post recessum, ec-
clesiastico subijcimus interdicto.

Et ut præmissa omnibus innotescant, manda-
mus insuper universis patriarchis, archiepiscopis,
episcopis, patriarchalium, metropolitanarum,
& aliarum cathedralium ac collegiatarum eccle-
siarum prælatis, capitulis, aliisque personis ec-
clesiasticis, secularibus, & quorumvis ordinum
supradictorum regularibus, fratribus religiosis,
monachis, exemptis & non exemptis supradictis,
ubilibet, præsertim in Alemania, constitutis, qua-
tenus ipsi vel eorum quilibet sub similibus censu-
ris & pœnis eo ipso incurrendis, Martinum, om-
nesque & singulos supradictos, qui elapso termi-
no hujusmodi mandatis, seu monitis nostris non
paruerint, in eorum ecclesiis, dominicis & aliis
festivis diebus, dum inibi major populi multitu-
do ad divina convenerit, declaratos hæreticos &
condemnatos publice nuntient, faciantque &
mandant ab aliis nuntiare, & ab omnibus archibus
evitari.

Nec non omnibus Christi fidelibus, ut eos evi-
tent, pari modo sub prædictis censuris & pœnis,
& præsentis literas, vel earum transumptum sub
forma infra scripta factum, in eorum ecclesiis, mo-
nasteriis, domibus, conventibus, & aliis locis,
legi, publicari, atque affigi faciant. Excommuni-
camos quoque & anathematizamus omnes &
singulos, cujuscumque status, gradus, conditio-
nis, præminentie, dignitatis, aut excellentie
fuerint, qui, quo minus præsentis literæ, vel
earum transumpta, copiarum seu exemplaria in suis
terris & dominiis legi, affigi & publicari possint,
fecerint, vel quoquo modo procuraverint per se
vel alium seu alios, publice vel occulte, directe
vel indirecte, tacite vel expresse.

Postremo, quia difficile foret præsentis literas
ad singula quæque loca deferri, in quibus neces-
sarium foret; volumus & apostolica auctoritate
decernimus, quod earum transumptis manu pub-
licè notarii conscriptis & subscriptis, vel in alma
Urbe impressis, & sigillo alicujus ecclesiastici præ-
lati munitis, ubique stetur & plena fides adhi-
beatur, prout originalibus literis staretur & ad-

A hiberetur, si forent exhibita vel ostensa.

Et ne præfatus Martinus, omnesque alii supra-
dicti, quos præsentis literæ quomodolibet con-
cernunt, ignorantiam earundem literarum, & in
eis contentorum omnium & singulorum præten-
dere valeant, literas ipsas in basilicæ principis
apostolorum, & cancellariæ apostolicæ, nec non
cathedralium ecclesiarum Brandeburgensis, Mis-
nensis, & Merspurgenfis valvis affigi & publicari
debere volumus: decernentes, quod earundem
literarum publicatione sic facta, supradictum
Martinum, omnesque alios & singulos præno-
minatos, quos literæ hujusmodi quomodolibet
concernunt, perinde arceant, ac si literæ ipsæ
die affixionis & publicationis hujusmodi eis per-
sonaliter lectæ & intimatæ forent: quum non sit
verisimile, quod eaquæ tam patenter fiunt, de-
beant apud eos incognita remanere.

Non obstantibus constitutionibus, & ordina-
tionibus apostolicis, seu si supradictis omnibus
& singulis, vel eorum alicui, aut quibusvis aliis
a sede apostolica prædicta, vel ab ea potestatem
habentibus, sub quavis forma, etiam confessionali,
& cum quibusvis etiam fortissimis clausulis,
aut ex quavis causa seu grandi consideratione,
indultum vel concessum existat, quod inter-
dicti, suspendi vel excommunicari non possint
per literas apostolicas, non facientes plenam &
expressam, ac de verbo ad verbum, non autem
per clausulas generales id imporrantes, de in-
dulto hujusmodi mentionem, ejusdem indul-
ti tenores, causas & formas, perinde, ac si de
verbo ad verbum infererentur, ita ut omnino
tollantur, præsentibus pro expressis habentes.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pagi-
nam nostræ damnationis, reprobationis, reje-
ctionis, decreti, declarationis, inhibitionis,
voluntatis, mandati, hortationis, obsecratio-
nis, requisitionis, monitionis, assignationis,
concessionis, condemnationis, subjectionis, ex-
communicationis & anathematizationis infringere,
vel ei ausu temerario contraire. Si quis au-
tem hoc attentare præsumpserit, indignationem
omnipotentis Dei, ac beatorum Petri ac Pauli
apostolorum ejus, se noverit incursum.

Data Romæ apud sanctum Petrum, anno in-
carnationis dominicæ 1320. xvii. Kalendas Iulii,
pontificatus nostri anno octavo.

Visa R. Milanesius
Alberganus.

~~~~~

V I T A

HADRIANI PAPÆ VI.

HADRIANVS tenuis sed honestæ fortunæ
parentibus Vtrajecti natus, Lovanii stu-
dendo ranum profecerat, ut inter theologos fa-
cile primus haberetur. Qua de causa in Caroli V.
præceptorè assumptus, atque in Hispaniam pro-
fectus, ibique episcopus & cardinalis creatus, post
vices ibidem Caroli præclare gestas, tempore
ejusdem Caroli V, imperatoris anno domini 1522.
quinto Idus Januarii, opera cardinalis Medices,
atque omnium cardinalium consensu pontifex
electus fuit. Quod cum illi apud Victoriam urbem
Canabrie moranti nuntiatum esset, Genuam
maritimo itinere delatus, a principibus Gallie
summo honore visitatus est. Romam ingressus
octavo Kalendas Octob. in Vaticano coronatus est
pompa admodum tenui propter pestis calamitatem,
quæ tum Urbem pertraherat, Nomen cum qui-
busdam

ANNO
CHRIST.
1522.

Hadrianus
quando
pontifex
factus?

rum pœna plecendos. Frustrat etiam conciliū auxiliū implorāuit, qui illi se non credere palam profiteatur, ita ut contra ipsum, tamquam de fide notorie suspectum, imo vere hæreticum, absque ulteriori citatione, vel mora, ad condemnationem & damnationem ejus, tamquam hæretici, ac ad omnium & singulatum superscriptarum pœnarum & censurarum severitatem procedere possemus.

Nihilominus de eorumdem fratrum nostrorum consilio, omnipotentis Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, sed magis ut convertatur & vivat: omnium injuriarum hæctenus nobis & apostolicæ sedi illatarum oblitū, omni qua possimus pietate uti decrevimus, & quantum in nobis est, agere, ut proposita mansuetudinis via, ad cor revertatur, & a prædictis recedat erroribus, ut ipsum tanquam filium illum prodigum ad gremium ecclesiæ revertentem benigne recipiamus. Ipsum igitur Martinum & quoscumque ei adherentes, ejusque receptores & fautores, per viscera misericordiæ Dei nostri, & per asperionem sanguinis domini nostri Iesu Christi, quo & per quem humani generis redemptio, & sanctæ matris ecclesiæ ædificatio facta est, ex toto corde hortamur & obsecramus, ut ipsius ecclesiæ pacem, unitatem & veritatem, pro qua ipse salvator tam instantè oravit ad Patrem, turbate desistant, & a prædictis tam perniciosis erroribus prostris abstineant, inventuri apud nos, si effectualiter potuerint, & paruisse per legitima documenta nos certificaverint, paternæ caritatis affectum, & apertum mansuetudinis & clementiæ fontem.

Inhibentes nihilominus eidem Martino exnunc, ut interim ab omni prædicatione, seu prædicationis officio omnino desistat.

Alioquin ut ipsum Martinum, si forte justitiæ & virtutis amor a peccato non retrahat, indulgentiæque spes ad pœnitentiam non reducat, pœnarum terror coerceat disciplinæ, eundem Martinum, ejusque adherentes, complices, fautores & receptores tenore præsentium requirimus & monemus in virtute sanctæ obedientiæ & sub prædictis omnibus & singulis pœnis, eo ipso incurrendis, districte præcipiendo mandamus, quatenus infra sexaginta dies, quorum viginti pro primo, viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino assignamus, ab afflictione præsentium in locis infra scriptis, immediate sequentes numerandos, ipse Martinus, complices, fautores, adherentes, & receptores prædicti, a præfatis erroribus, eorumque prædicatione ac publicatione & assertione, defensione quoque & librorum seu scripturarum editione super eisdem, si ve eorum aliquo omnino desistant, librosque ac scripturas omnes & singulas, præfatos errores, seu eorum aliquos quomodolibet continentes, comburant, vel comburi faciant. Ipse etiam Martinus errores & assertiones hujusmodi omnino revocet, ac de revocatione hujusmodi per publica documenta in forma juris valida, in manibus duorum prælatorum consignata, ad nos infra alios similes sexaginta dies transmittenda, vel per ipsummet (si ad nos venire voluerit, quod magis placeat) cum præfato plenissimo salvoconductu, quem exnunc concedimus, defendenda, nos certiores efficiat, ut de ejus verâ obedientia nullus dubitationis scrupulus valeat remanere.

Alias si, quod absit, Martinus præfatus, complices, fautores, adherentes & receptores prædicti secus egerint, seu præmissa omnia & singula infra terminum prædictum cum effectu non adimpleverint, apostoli imitantes doctrinam, qui hæreticum hominem, post primam & secundam correptionem, vitandum docuit, exnunc prout extunc, & e converso eundem Martinum, complices, adherentes, fautores & receptores præfatos, & eorum quemlibet, tamquam aridos palmites in Christo non manentes, sed doctrinam contrariam catholicæ fidei inimicam, si ve scandalosam, seu damnatam, in non modicam offensam divinæ majestatis, ac universalis ecclesiæ & fidei catholicæ detrimentum & scandalum dogmatizantes & prædicantes, claves quoque ecclesiæ vitpendentes notorios & pertinaces hæreticos eadem auctoritate fuisse & esse declarantes, eosdem ut tales harum seie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus supra dictis volumus & mandamus; eoque omnes & singulos omnibus supra dictis, & aliis contra tales a jure inflictis pœnis, & præsentium tenore subjicimus, & eisdem iteritos fuisse & esse decernimus & declaramus.

Inhibemus præterea sub omnibus & singulis præmissis pœnis, eo ipso incurrendis, omnibus & singulis Christi fidelibus superius nominatis, ac scripta, etiam præfatos errores non continentia, ab eodem Martino quomodolibet condita vel edita, aut condenda vel edenda seu eorum aliqua, tamquam ab homine orthodoxæ fidei inimico atque ideo vehementer suspecta, & ut ejus memoria omnino deleatur de Christi fidelium consortio, legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, si ve defendere per se vel alium, seu alios, directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, seu in domibus suis, si ve aliis locis, publicis vel privatis, tenere quoquo modo præsumant: quinimo illa comburant, ut præfertur.

Monemus insuper omnes & singulos Christi fideles supra dictos, sub eadem excommunicationis lætæ sententiæ pœna, ut hæreticos prædictos declaratos & condemnatos, mandatis nostris non obtemperantes, post lapsum termini supra dicti evitent, & quantum in eis est, evitari faciant, nec cum eisdem vel eorum aliquo commercium, aut aliquam conversationem, seu communionem habeant, nec eis necessaria ministrent.

Ad majorem præterea dicti Martini, suorumque complicum, fautorum & adherentium ac receptorum prædictorum, sic post lapsum termini prædicti declaratorum hæreticorum & condemnatorum confusionem, universis & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, patriarchalium, metropolitanarum & aliarum cathedralium, collegiatarum, ac inferiorum ecclesiarum prelatibus, capitulis, aliisque personis ecclesiasticis, secularibus, & quorumvis ordinum, etiam Mendicantium (præsertim ejus congregationis, cujus dictus Martinus est professus, & in qua degere vel morari dicitur) regularibus, exemptis & non exemptis, nec non universis & singulis principibus, quacumque ecclesiastica vel mundana fulgentibus dignitate, regibus, imperatoris electoribus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, capitaneis, conductoribus, domnicellis, communitatibus, universitatibus, potentatibus,

gravius est prædictis omnibus horrendum illud A stolicum præceptum) quæstionibus ac pugnis verborum, ex quibus oriuntur invidia, contentiones, blasphemias, suspiciones male, conflictationes hominum mente corruptorum, & subvertunt corda audientium, ex operibus suis, juxta dominicam designationem, studuissis cognoscere filium profanum istum, qui ad vos venit primum in vestimentis ovium, lupus intrinsecus rapacissimus? Siquidem non ex foliis, non ex floribus, sed ex fructibus arbor cognoscenda erat.

Annon manifesti sunt nequissimi fructus ejus? Siquidem sacrilegus hic adversus Deum, imagines sacras, atque adeo ipsam erucem Christi, sceleratis manibus confringere, & possit conculcare pedibus non formidat: contra sacerdotes Dei furore impio temerarie debachans, non desinit laicos, ad lavandas sibi in eorum sanguine manus sedulo concitare: ecclesiam Christi parricidalibus armis oppugnans, hoc agit assidue, ut suffocentur homines in peccatis suis: hoc unum elaborat, ne divina misericordia suis sacramentis, quæ peccatorum remedia efficacia esse voluit, vulneratos in ecclesia sua curet. Ita enim ea ut sustulit universa, aut hæreseos suæ pestifero infecit veneno, ut roxi-
 mus magis requirat, quam animalium medicinas.

Præcepit suis ne indignanti Deo quis satisfaciatur: ne jejunii, orationibus, lamentationibus peccata redimat: ne hostia illa placens Deo, corpus & sanguis domini nostri Iesu Christi a sacerdotibus offeratur quotidie pro peccatis nostris. Vota docet non reddere domino Deo suo. Et cum ipse sit apostata, ac professionis suæ deserat, ut plurimos sui faciat similes, sancta illa Deo vasa pollere non veretur, consecrataque Christo virgines, & vitam monasticam professas, extrahere a monasteriis suis, & mundo, imo diabolo quem semel abjuraverunt, reddere. Quod in veteri lege in umbraticis sacerdotibus dominus non tulit, quod Ethnici in idolorum suorum fluminibus omnes sunt abominati, Christi sacerdotes etiam vilissimis copulat meretricibus. Sanctos patres illos, quorum vita & doctrina illustravit universum mundum, non solum debito honore non profecquitur, sed multo quam Cain scelestius despicit, deridet, contemnit, infestatur.

D Sacrosanctis omnibus universalibus conciliis impudenti ore palam contradicit, ac sacrilega lingua detrahit: libertatis specie licentiosam quandam vitam, nullis constructam legibus, ac vere ferinam, inducere conatur. Unde & exlex homo, contemptor ac violator legum omnium, in tantam erupit mentis vesaniam, ut sanctissimorum patrum decreta & ecclesiasticos canones igne publico concremare non formidat. Et breviter Christianam veritatem, omnem rerum ordinem, pulcherrimam denique ecclesiæ faciem, a Christo, ab apostolis, apostolicisque viris ac sanctissimis patribus ab initio constitutam, unus hie post tot centenos annos discindere, invertere ac desotmare molitur.

E Quod si nondum satis etiam internoscis, de Christiano magisterio, an de Antichristi spiritu ista proficiantur: si ita fascinavit te præstigator ille, ut credere possis unum hunc perfidissimum apostatam, veluti alterum Eliseum habere duplicem spiritum Elie, aut alterum esse, quem se jactat, Danielem, in quo sit spiritus amplior & intelligentia scripturarum major, quam in omnibus olim sanctissimis illis doctissimisque viris, quam in sacrosancta ecclesia catholica, quid est te uno cæcus? Aut si jam ex fructibus arborem cognof-

Apo. 5.

Ier. 4.

Hen, hen, domine: ergone decepsisti populum tuum? Quin potius, cur non devitatis (secundum apo-

Math. 7.

rem cognof-

busdam aliis pontificibus non immutavit. Amplo & robusto erat corpore, sed vivaci ingenio. Nam cum cardinalis nepoti suo sacerdotium 70. aureorum anni reditus contulisset, vacassetque aliud, cujus proventus paulo pinguiores essent, vix adduci potuit daret illud, solitus dicere: Cupere se homines beneficiis dare, non beneficia hominibus. Ad rem publicam accedens, ob minimos rerum usus omnia fere aliorum arbitrio moderabatur. Bellum intulit Sigiswundo Malatesta, quem ducis Ferratensis atque Urbini auxilio fretus Atimino expulit, omniaque adversus eos ducis a Iulio & Leone decreta abrogavit. Cardinalem Soderinum ob datas adversus pontificem & Carolum litas, in vincula coniecit. Rhodum tertium jam mensum gravissima obsidione periclitantem cum televisisset, omnes curas & cogitationes in hoc convertit ut illi succurreretur. Verum turbato tum rerum statu, aetario profuso, infelici exitu obsidio terminata est. Multa quidem, uti erat adenti zelo accensus, in ecclesie utilitatem praestiturus erat, si Godefridus, Tancredus, Balduinus, Robertus ea aetas nacta fuisset. Ad clerum reformandum, corruptoque Urbis motes ingenii vires convertit. Sanctum Antoninum Florentinorum antistitem, & sanctum Bennonem Germanum in sanctorum coetum aggregavit. Cum intellexisset Franciae regem Franciscum in Italiam cum potenti exercitu adventare, pontifex Caesaris partes suscipit, Anglis, Hungaris, Venetis, aliisque liberis Italiae civitatibus in foederis societatem adductis. Hujus temporibus, inquit Surius, quoddam mire ridiculum accidit Vvitemberga: Carolladius enim & Melancthon praecipui Lutheri discipuli & symmysta; hausta occasione ex scriptis Lutheri, studiosis adolescentibus pertractatis, non esse dandam opera philotophae: Platonem, Aristotelem, Ciceronem, & id genus alios, non nisi mera scriptis commenta & imposturas, ideoque librorum Vulcano consecrandos; uni factorum bibliorum lectioni vacandum, neque fas esse hominem Christianum literis deditam acritate vitam: faciendum omnibus, quod in Genesi dictum est: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Et ut suam infaniam ex Lutheri primaevis fontibus ad se derivatam magis proderent, Carolladius ex archidiacono factus est agricola Vvitembergensis; Melancthon in pistino attem pistoria meditatatur; plerique adolescentes artium liberalium libris combultis mechanica opificum complexi sunt. A quo delitio dum Lutherus utrumque a se infatuatum, versis velis ad mentem saniozem reduxisset, omnes ille catholicos reges ac principes scriptis suis calumniose traduxit. Hadrianus paulo post haec incidit in morbum, ex quo commendata ecclesia & Christiana republica cardinalibus, diem clausit extremum, VIII. Kalendas Octobris anno Christi 1523. cum in pontificatu sedisset annum unum, mensis sex, diesque totidem. Post obitum ejus, duos menses, diesque quatuor sedes vacavit. In sancto Petro sepultus est, hoc elogio exornatus:

HADRIANVS VI. HIC SITVS EST, QVI NIHIL SIBI INFELICIVS IN VITA, QVAM QVOD IMPERARET, DVXIT,

BREVE HADRIANI PAPAE VI. AD FRIDERICVM SAXONIAE DVCEM, adversus Lutherum.

Dilecte fili, salutem & apostolicam benedictionem.

SATIS & plus quam satis sustinimus, dilecte in Christo, si forte Dei pietas tuam animam dignetur inviscere, ac date poenitentiam ad cognoscendum veritatem, ut respisceres a diaboli laqueis, a quo captivus detineris. Novimus te paterne monitum a felici recordationis praedecessore nostro, ut a te separares perniciem illam Christianae religionis Martinum Lutherum: & cum jam toti orbi manifestae essent scelestissimae machinationes illius, speravimus & te ad eorum poenitentem reverfurum.

Sed quoniam expectavimus utas, & ecce quia frustra consilium constator, malitia enim tua non sunt consumpta: coegit nos misericordia tua, coegit paternus amor, quo te, & tibi subditos Saxones in domino semper fuimus profecti, salutaribus & paternis monitis adhuc convenire, ut vel tandem respiscatis, antequam plane in vos conveniat quod mox subdit propheta: *Argentum reprobum vocate eos, quia dominus profectus est eos.*

Et quid dicemus vobis, quam quod Galatis suis Paulus? *O insensati, qui vos fascinarit veniati non obedire? Currebatis bene: interrogate patres vestros, ac dicent vobis: majores vestros, & annuntiabunt vobis, quod ab ea aetate, qua uno eodemque tempore vixere Hadrianus Romanus pontifex & Carolus ille magnus imperator, Saxonicae fidei plantatores, ad nostra usque & carissimi in Christo filii nostri Caroli tempora, avi & proavi vestri atque adeo Saxones omnes, semper habiti estis veluti pacis amatores, fidei propugnatores, per omnia obedientiae pacifici filii: talesque ut non immerito Gregorius V. natione Saxo, olim Romanus pontifex, Saxoniam ducem in Romani imperatoris constituerit electorem. Quomodo ergo tam cito mutatus est color optimus? Cur tam facile transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud evangelium, quod non est aliud, nisi sumi quidam, qui vos conturbant, & volunt convertere evangelium Christi? Quis vineam domini sabaoth tam pulchre plantatam est demolitus? Certe exterminavit eam aper de silva, & singularis ferus depastus est eam. Sed vix illud a vobis, a domesticis & amicis, a cruciati praecordiorum. Obsecramus te fili dilecte in Christo, leva oculos tuos in directum, & vide ubi sis prostratus.*

Considera quantam ecclesiae Christi, tot malis undique circumvallatae ac pene oppressae, pro opera qua illi subvenire debueras, cladem in super intulisti. Oppugnatur foris ab infestissimo illo ac potentissimo Christiani nominis hoste. Dissident intus principes republicae Christianae, & in mutuum armati perniciem, & tuentissimis inter se odiis conficiantur; & in faterna viscera ferrum stringunt, ut vix Ethnici inter se crudelius. An haec ita tibi visa sunt non satis gravia, nisi contumtionem induceres super contumtionem, nutriens ac fovens serpentem illum in sinu tuo, qui veneno linguae suae ecclesiam & terras infecit adeo, ut nunc pervenerit gladius etiam usque ad animam? Quanto autem plurius est anima quam corpus, tanto

gravius

res gestae Hadriani.

Carolladius & Melancthonius

Genes. 3.

Obitus Hadriani papae.

terem. 6. Iudeg.

Galat. 3. Deut. 32.

Thren. 4. Galat. 1. Isaia. 5. Psalm. 79.

ad quos dicebat: *Quicumque non receperit vos, A*
neque audierit sermones vestros, excutietis foras de
domo aut civitate, excutite pulverem de pedibus
vestris. Amen dico vobis, tolerabilis erit terra
Sodomorum & Gomorrhœorum in die iudicii,
quam illi civitati. Annon præcepit ita apostolus:
Obedite præpositis vestris, & subjacete eis? Quod
si malis & peccatoribus non sit obediendum, qui-
bus tandem? Quoniam, si dixerimus, Peccatum non
habemus: ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non
est. Ovis es, noli discutere pastorem: noli te judi-
cem Dei constituere & Christi. Annon ita præcep-
it dominus in evangelio, dicens? Super cathedram
Mosis sederunt Scribæ & Pharisei: omnia
quæcumque dixerint vobis, servate & facite: Si
quæ autem fecerint male, facere nolite: manifeste
significans, habere eos dignitatem, tamen si vitæ
essent perditæ. Numquid idem dominus, cum
postea tempore passionis alapam accepisset a ser-
vo sacerdotis, dicenti sibi: Sic respondes pontifici?
adversus pontificem quidquam dixit contume-
liose? quin magis innocentiam suam asserens &
ostendens: Si male, inquit, locutus sum, expro-
bare de malo: si bene, quid me cadis? Annon &
Paulus, cum caderetur in concilio iussu Ananiz,
diceretque ad eum: Percutiet te Deus, paries deal-
bate: Et tu sedens iudicas me secundum legem, &
contra legem jubes me percuti: audiens ab astanti-
bus: Sic insinulas sacerdotem Dei, maledicendo
ipsum? tamen inane nomen & umbram quam-
dam sacerdotis cogitans expavit? Nesciebam, in-
quit, fratres, quia princeps est sacerdotum. Scri-
ptum est enim: Principi populi tui non maledices.
Quo magis miramur, quod ex istis diabolici spi-
ritus operibus, veluti fructibus nequissimis ar-
borem pessimam nondum cognovistis. Et quis
tandem est ita hebes animo, ut non videat quo
nunc prorumpant furiosissimi conatus istius, cum
ut quisque est facinorosissimus, desperatissimus,
aut perditissimus latro aut homicida, sub istius ve-
xillis ac signis conveniant? Ecclesiam jam Christi
patricidalibus armis ac sacrilegis manibus non
clam, sed palam oppugnantes, consecrata Deo loca,
templâ & monasteria exurunt & prophanant:
Christo dicatas virgines, sacerdotes Christi &
monachos crudelissime persequuntur, ecclesiam
bona diripiunt: & breviter, rapinis, atrocita-
tinis, cædibus, incendiis, confundunt univër-
sa: excæcante nimirum eos justo Dei iudicio, & in
insaniam tam manifestam erumpere permittente,
ut neminem jam latere possint scelestissimæ ma-
chinationes istius. Atque hi, qui pestifera conta-
gione ipsius infectos sese nunc tandem cognove-
runt, schismatico errore deposito, ac hæretico
furore deserto, unitatis ac veritatis domicilium
fidei sanitate reperunt. Inter quos, dilecte nobis
in Christo Iesu, cum a te non ex postremis rever-
surum ad salutarem matris sinum speravissemus, E
quem revertentem libenter & obviis excepis-
semus manibus: bona spe tandem nostra frustrati,
videmus supra petram induravisse te faciem
tuum: videmus perniciem illam animarum Lu-
therum sub tuo patrocinio latitantem, suum
adhuc virus longe lateque spargere. Sed quoniam
adhuc potens est dominus Deus etiam de lapidi-
bus istius suscitare filios Abraham, antequam egre-
diatur ut ignis indignatio ejus, & succendatur,
nec sit qui extinguat: ideo te, fili dilecte in Chri-
sto, obsecramus per viscera nostri redemptoris
domini nostri Iesu Christi, per Christianam uni-
veritatem, per patriæ caritatem, per tuam denique

ipsum tuorumque salutem, miserere ecclesie
Christi, & tot jam malorum procellis undique
exagitata ac pene oppressa, tua maxime culpa,
aliquando fer opem: miserere patriæ nostræ, quæ
sinceræ olim fidei, eximia religionis, sanctæ sub
jugo domini ac religiosæ obedientiæ insigni præ-
cellens gloria, perniciem istam religionis Chri-
stianæ, ac fidei ac pietatis publicum hostem Mar-
tinum, in suis se peperisse ac fovisse visceribus
nunc erubescit. Miserere denique tui ipsius, tuo-
rumque misere seductorum Saxonum. Quos,
nisi respiscatis, & quidem cito, manet præ-
sens & certa ultio divina, quam neque in hoc
 sæculo effugietis, neque in futuro. Hæc dicit
dominus Deus: *Audi, popule stulte, audi prin-*
ceps qui non habes cor: qui habetis oculos & non
videtis: aures, & non auditis. Me ergo non tim-
ebitis, & a facie mea non dolebitis? numquid
non audistis, quæ fecerim in diebus antiquis?
Legite scripturas, in quibus putatis vos vit-
tam æternam habere, & invenietis, quam grav-
is semper fuerit, & quam terribilis divina vin-
dicta in illos qui in populo Dei schisma concita-
taverunt. Numquid non legistis horribilem di-
vinam ultionem adversus Dathan & Abiron,
quod multitudinem adversus Mosen concita-
vissent, quos dehinc sub pedibus terra, &
aperiens os suum, deglutivit, & omnia quæ ad
eos pertinuerunt, ita ut descenderent viuentes
in infernum? Et adversus Core, quem eandem
ob causam cum ducentis & quinquaginta viris
cælestis flamma devoravit. Quod si ob durius
imperium fortassis, aut quorundam pastorum
seu ignaviam, seu malitiam schismata excitanda
putatis: numquid non ex libro Regum audistis
adeo indignatum fuisse dominum adversus dec-
em tribus filiorum Israël, & in omne semen eo-
rum, ut dimoverit eos & traderet in dreption-
em, donec projiceret eos a facie sua? Ob quam
randem culpam, nisi quod ob durius imperium
Salomonis, & imprudentis arrogantis que re-
sponsum Roboam regis Jerusalem, scissæ fuerunt
a tribu Juda & Benjamin? Quan præsens semper
fuerit dominus vindex sacerdotibus suis, an non
Saul ab regio abjectus honore, & Ozias rex Juda
percussus lepra, propterea quod quæ sacerdo-
tes domini sunt ausi usurpare, sufficienti vobis
potuerunt esse argumen-? Et breviter, annon
omnes testantur historiæ, univèrso ultrice do-
mini manu infelice periisse exitu, qui in christos
domini sacrilegas manus injicere non formidave-
runt? Contra autem, felicia omnia, & longam
illis contigisse vitam, qui Christum in sacerdoti-
bus suis venerati sunt? Moveant ergo vos exem-
pla aliorum, & cogitate quid vobis sit expectan-
dum, qui venerabilem Dei chorum in manus
tentatis tradere profanas. Proinde quod domi-
nus per Mosen præcepit univèro populo Israël,
ut separarentur a tabernaculis Core, Dathan &
Abiron, nec tangerent quidquam quod ad eos
pertineret, ne involverentur in peccatis eo-
rum: hoc & vobis, præcipue autem tibi, dile-
cte fili, ejusdem domini nostri auctoritate præ-
cipimus, & obsecramus in Christo Iesu, ut se-
paremini a Martino Lutero, auferatis a vobis
petram illam scandali, neque tangatis quod
illius est, ne & vos divina ultio involvat sub-
ito in peccatis illius. Expurgate quamprimum
fermentum illud, quod reliquam fidei vestre
massam corrumpit, ut suis nova conspersio, nova-
que creatura.

gem cognoscens, in errore persistis tamen, quid A
temiseris?

Sed esto: transfiguratus sit coram te Satanas ille in angelum lucis, & quæ manifesta sunt operacarnis ac diabolica, spiritus esse & Christi opera, venenata sua facundia persuadere potuerit. Numquid non ubique vel hoc ipso prodit, cuiusnam spiritus sit, quod omnis ejus sermo amarus est, virulentus, arrogans, ac maledicentissimus, nusquam non scetens convitiis, blasphemis ac scommatibus perquam venenatis, adversus omne Christianæ pietatis, modestiæ, mansuetudinis ac benignitatis officium? Numquid ita docuit Paulus, cujus se jactat spiritum habere, cum nulla ejus extet epistola, quæ non pacem & unitatem, ac alias id genus virtutes redoleat? An non Romanos suos hortatur in domino, ut in caritate fraternitatis se diligant invicem, se ceterum quæ sunt pacis, & quæ adificationis custodiant? Corinthiis annon testatur, se docere in ecclesiis, Deum, non dissensionis, sed pacis Deum esse? Et, breviter, numquid non ubique clamat, ubique docet evangelica illa ruba, ut digne ambulemus in omni humilitate ac mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, utque deponamus omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem? Quo igitur pacto maledicentiam, amaritudinem, iram, indignationem, blasphemiam, inflationem, jactationem, quæ ita huic peculiaris sunt, ut illa Paulo, ac illius discipulis universis, qui mitis est ac humilis corde: non Paulini, non Christiani, sed diabolici spiritus esse certissima indicia, vel ætæo non clarissime appareat?

Ex verbis illius quomodo non intellexisti, Christum in corde suo, an vero antichristum haberet, secundum quod ipsa Veritas in evangelio ait: *Progenies viperarum, quomodo poteris bona loqui, cum sis malus? De abundantia enim cordis os loquitur. Et cum scriptum sit, quod maledici regnum Dei non possidebunt: Item cum in evangelio dicat dominus: Qui cumque dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio: Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehenne incendiis.*

Illumne esse antichristi apostolum, cuiquam obscurum esse poterit? qui non modo sacerdotes Dei, sed & principem sacerdotum Petri successorem, Iesu Christi in terris vicarium, tam nefandis infamibusque nominibus, tam inauditis contumeliis, convitiis, ac blasphemis, nusquam non lacerat, discepit & insectatur, ut ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire horreat aures castæ: Qui apostolicam cathedram in qua presedit caput apostolorum Petrus, cui præferunt tot sancti pontifices, quam ecclesiam principalem, unde sit exorta unitas sacerdotalis, sanctus ille & gloriosus martyr Cyprianus, non dubitat asserere, impio ac pestilenti ore cathedram pestilentiam, antichristianam, diabolicam, & si quæ potuit excogitare nefandiora, toties appellare non cessat: Qui scholas Christianas, quæ tam multos doctissimos sanctissimosque viros, tam egregias in ecclesia Dei columnas nobis protulerunt, impudica lingua sua, lupanaria, Sodomas & Gomorthas ubique vocate non verendum: Qui non satis habet, omnipotentis Dei sacerdotes probitis omnibus, convitiis,

Concil. general. Tom. XIV.

contumeliis, ac blasphemis horrendis & inauditis, nunquam non publice ac privatim insectari, quibusvis viliores facere, nisi etiam laicos concitet ad lavandas sibi manus in sanguine ipsorum: Cum tamen quanto honore haberi velit sacerdotes suos, maxime autem principem sacerdotum, idem ipse Dominus in Deuteronomio testatus est, dicens: *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas videris verba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quævisque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem: & facies quæcumque dixerint, qui presunt loco quem elegerit dominus, & docuerint te juxta legem ejus; sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbia, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel: cunctisque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.*

Deut. 17:

Et Samuel cum sperneretur a filiis Israel, annon dicit dominus: *Non enim te sperverunt, sed me,*

1. Reg. 8.

ne regnem super eos: manifeste ostendens, invisibilem se contemni, cum visibilem quis spernit sacerdotem: Quare & Moses murmuranti adversus se populo respondit: *Non adversus me murmurastis, sed adversus dominum Deum vestrum,*

Exod. 16.

Quod si Leviticis illos sacerdotes tanta honoris prerogativa præcellere voluerit dominus, qui exemplari tantum ac umbræ deserviebant caelestium, in umbratico illo tabernaculo sacrificiorum officia consumentes: quo tandem honoris loco eos haberi voluit, quibus tradidit claves regni caelorum? tantamque tribuit potestatem, ut quæ ligant super terram, ligarentur & in caelis: & quæ solvant super terram, soluta essent & in caelis: utque quorum ipsi dimitterent peccata, dimissa forent: quorum retinerent, forent & retenta: Qui non sanguinem hyrcorum aut vitulorum, sed hostiam vivam, sanctam, immaculatam, corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi offerunt quotidie pro peccatis nostris, conficiunt verbo suo ac manibus tractant: breviter sacramenta omnia, quibus hominibus vita salutisque tribuitur animarum, suis perficiunt orationibus? Quanto, inquam, honore hos præcellere voluerit dominus, quis tandem dubitabit, quod nec ipse tacuit in evangelio, cum dixit ad eos: *Qui vos audit, me*

Matth. 16

Luc. 10:

audiat: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit & eum qui misit me? Et quid consequitur? quod in eundem Christum blasphemus est & maledicus, qui sacerdoti Christi blasphemavit aut maledixit. Annon hoc primum mandatum in retributione: *Honora patrem & matrem, ut sis longævus super terram? Qui autem maledixit patri aut matri, morte morietur.* Numquid ad carnales tantum parentes illud est referendum? Et num minus ad eos qui nos in Christo regeneraverunt, per quos Christiani sumus, qui nobis peccata dimittunt, qui caelestibus nos pascunt sacramentis? Quid si peccatores sunt & mali sacerdotes? Quid si & parentes? Numquid propterea eos non honorare, aut eis maledicere licebit? Numquid non & Iudas erat inter eos, quos dominus misit ante faciem suam, &

Exod. 20:

Deut. 5:

Et

C c ij ad quos

cis & diocesibus sub jurisdictione aliorum in- A
 quisitorum dicti ordinis congregationis Lom-
 bardicæ, in dies perpetrantur & committuntur.
 Et cum eadem sint delicta, eadem profecto
 provisione & castigatione eis est earumdem li-
 terarum renore providendum. Quare tu, sicut
 asseris, in civitate Comensi, ubi dictæ pravitatis
 inquisitor existis, tam tuo, quam omnium
 aliorum dictorum ordinis & congregationis hæ-
 reticæ pravitatis inquisitorum ubilicet consisten-
 tium & deputatorum nominibus, fecisti nobis
 humiliter supplicari, ut literas prædictas ad vos
 extendere & ampliare, aliasque desuper oppor-
 tune dignaremur providere.

Nos igitur hujusmodi supplicationi inclina-
 ri, literas prædictas, cum omnibus in eis con-
 tentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout
 in eisdem literis continetur, ad te, & ad alios
 ordinis & congregationis hujusmodi inquisi-
 tores, tam impræsentiarum de puratos, quam in
 futurum perpetuis futuris temporibus depu-
 tandos, ac si tibi, & cuilibet inquisitorum præ-
 dictorum dirigerentur, & directæ fuissent, apo-
 stolica auctoritate, renore præsentium extendi-
 mus; ipsaque literas tibi & illis, ut præmitti-
 tur, eidem auctoritate & renore concedimus;

Non obstantibus omnibus illis, quæ idem Ju-
 lius prædecessor voluit non obitare, ceterisque
 contrariis quibuscumque.

Er quia difficile foret præsentibus literas ad sin-
 gula loca, in quibus de eis fides forsitan fuerit faci-
 endi, deferre: volumus & apostolica aucto-
 ritate decernimus, quod ipsarum transumptis,
 manu cujuscumque notarii publici subscriptis,
 & sigillo alicujus curiæ, seu personæ in digni-
 tate ecclesiastica constitutæ munitis, in judicio
 & alibi, ubi opus fuerit, eadem prorsus fides
 adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus,
 si forent exhibitæ vel offensæ.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub an-
 nulo piscatoris, die vigesima Iulii, millesimo
 quingentesimo vigesimo tertio, pontificatus no-
 stri anno primo.

Euangelista.

VITA
 CLEMENTIS PAPÆ VII.

CLEMENS, cui antea Iulii nomen erat, Iu-
 liani Medici filius, a Leone patrele pri-
 mum archiepiscopus Florentinus, mox cardinalis
 creatus, universæ reipublicæ curam suscepit. Qua
 bene administrata, post Hadriani mortem, car-
 dinalibus Columna, & Cornario faventibus,
 pontifex renuntiatus est, anno domini millesimo
 quingentesimo vigesimo tertio, decimo quarto
 Kalendas Decembris, tempore Caroli quinti im-
 peratoris. Tertio pontificatus anno jubileum ce-
 lebravit. Post Borbonii a Gallis defectionem,
 Clemens Caroli potentiam pertumescens, inita
 prius cum Venetis societate, sese medium inter
 utroque constituit, & eorum dissidia componere
 summo studio conatus est. Columnenses ingen-
 tibus coactis copiis instructi ad regnum Neapolis
 pro Carolo custodiendum, adsunt cum Hugone
 Moncada, ædesque pontificis, nil rale metuentis
 invadunt. Is fuga atrepta, in Æliam arcem se re-
 cepit, neque inde egredi ei licuit, quin Colum-
 nensibus ventia promissa, exercitum e Gallia cisal-
 pina revocandum in se reciperet. Principibus sta-

men viris intercedentibus, & prorege Lanoio
 conciliante, ad pacem ventum est, & pontifex
 omnem exercitum dimittit. Quod ut sensit Bor-
 bonius, illico exercitum Cæsaris Romam admo-
 vet, Urbem contra fidem publicam capit, & diripit
 miserrime: quod facinus nemo antea Gotho-
 rum & Vandalorum temporibus ausus fuerat.
 Clemens in Hadriani arce diu obseffus, ad dedi-
 tionem compullus, multoque ære redemptus,
 Columnensibus veniam, si quid deliquissent, con-
 cessit. Post septem menses liber e custodia evasit
 e mentito habitu, & in Urbem veterem perductus
 est: inde rursus amicitiam & affinitatem cum Car-
 olo contraxit, quem in Italiam profectum Bon-
 onicæ coronavit, cujusque auxilio Florentiam
 obseffit; recepraque, Alexandrum pronepote-
 m ei duce m præpoluit. Henricum Angliæ regem
 excommunicavit, quod conjugem suam Caroli
 materteram repudiasset. Cum Carolo aliisque
 principibus Italiæ sex mensium sædus iniiit. Fran-
 ciscum regem Massiliæ convenit, eumque sibi no-
 va affinitate conjunxit. Catharinam enim Medi-
 cem pronepote m suam regis filio natu minori
 nuptum dedit. Ad Urbem reversus, literas saluta-
 tionis a Davide regem Æthiopiæ, longe disjunctis-
 simo, accepit; quibus lectis magnam animo læti-
 tiam concepit. Hujus temporibus secta Lutherana
 norum divisa est in Zuvingianos, Carollstadianos,
 Lutheranos, Anabaptistas. Habitis in Helvetia,
 Hassia & Bohemia convenientibus disputationi-
 bus & colloquiis, ut vocant, synodalibus, stre-
 quenter quidem tentatum est, ut concordaren-
 tur, sed frustra. Thoma Muntzero auctore, præ-
 rextu libertatis euangelicæ, exortum est bellum
 Ruiticanum perniciosissimum. In Spirensibus co-
 mitiis permissum fuit ut in fidei & religionis ne-
 gorio nihil deinceps usque ad concilium innovetur.
 Sectarii se decreto isti subscribere non posse
 protestati, ad Cæsarem appellarunt, dictique hæc
 de causa Protestantes, confessionem suæ perdidit,
 a Melanchthone Græcæ & Latine conscriptam,
 ter quaterve mutata, in celeberrimis imperii
 comitiis Augustæ, anno sequenti habitis, obru-
 lerunt. Clemens obit anno domini millesimo
 quingentesimo trigesimo quarto, septimo Kalen-
 das Octobris, cum longo & difficili morbo antea
 laborasset, sedissetque annos decem, menses to-
 tidem & dies septem.

CONSTITVTIO " AD REMOVENDOS
 ABEVSIS, ET ORDINATIO AD CLERI VITAM
 reformandam, per reverendissimum in Chri-
 sto patrem & dominum dominum Lauren-
 tium tituli sanctæ Anastasiæ, sanctæ Romanæ
 ecclesiæ presbyterum cardinalem Campegium,
 ad Germaniam, &c. de latere legatum, anno
 domini millesimo quingentesimo vigesimo
 quarto Raribonæ edita.

*** SYNOPSIS CAPITVM SEQVENTIVM.

Quod nemini predicare liceat, nisi per episco-
 pum admisso, cuius est verbo Dei seminando eos
 adhibere quos probaverit esse doctos, modestos ac
 pios viros. Cap. I.

Quod clerici morum integritatem, clericali
 quoque habitu, ac tonsura ornare debeant.
 Cap. II.

Vitanda clerici taberna, scena, ludi, omnisque
 levitas. Cap. III.

Interdicitur clericis canponaria ac mercatio.
 Cap. IV.

ANNO CHRISTI 1523.

Clemens quando pontifex factus?

Clemens captus.

ANNO CHRIS 1524.
 " Ante sua syn-
 dalia V-
 lenti o-
 Hildebr-
 sic dicit
 hoc tunc
 Reform-
 tio clei-
 Germa-
 ad cor-
 tiones
 vitæ &
 rum &
 moven-
 abusus.

Non dodigneris, fili dilecte, Paulum imitari, quem sicut vicisti in ecclesiâ Dei persecutione, tam gravem animatum perniciem sub tuo nutriens patrocinio: ita revertis ad cor, effice ut omnes intelligant tuam conversionem: utque qui per te sunt scandalizati, in te rursus glorificent Deum. Maxime autem hoc præsta quamprimum, ut impurum os illud obstruatur, ut capuletur blasphemæ lingua, quæ contra Deum ac sanctos ejus loqui non cessat, & virus suum undique spargit. Et ut propbeticus vos verbis admoncamus, *State super vias, & videte ac interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & invenietis refrigerium animabus vestris.* State, inquam, & doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, per quam ambulaverunt patres vestri, quam demonstraverunt tot myriades martyrum, docueruntque tot millia confessorum, & ambulate in ea.

Quod si a vobis impetraverimus, sicut & sincere speramus, erit quod gaudeamus cum angelis de peccatore pœnitentiam agente, & perditam rursus inventam ovem humeris nostris ad ovile domini gaudentes reportabimus, paternaque pietate, quantum in nobis fuerit, stolam vobis pristinam restituemus.

Quod si dixeritis, *Non ambulabimus:* & paterne salubriterque vos monenti respondebitis, *Non audiemus.* Ideo audite gentes, dicit dominus, & cognoscite congregationes, quanta ego faciã eis. Ecce ego adducam mala super populum istum fructum cogitationum ejus, quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt. Sed & hoc tibi denuntiamus in virtute omnipotentis Dei & domini nostri Iesu Christi, cujus in terris vicarius sumus, nec te in præsentis sæculo hoc laurum impune, & in futuro æterni te ignis expectare incendium. Vivant una pontifex Hadrianus & religiosissimus imperator Carolus, meus carissimus in Christo filius & alumnus. Cujus tu edictum vere Christianum adversus Lutheranam perfidiam, & quod talem decebat imperatorem, non sine gravi offensa ac vilipensione Cæsareæ majestatis violare non timuisti. Non committimus, ut quos olim cum Magno Carolo Hadrianus pontifex in Christo genuerunt, nunc Hadrianus pontifex & imperator Carolus sub schismatico ac hæretico tyranno, hæreson ac schismatum sinam interire contagione. Quare revertimini ad cor, & respiscite tu tuique misere seducti Saxones, nisi utrumque gladium, apostolicum simul & Cæsareum, olim velitis experiri.

Scripta Romæ anno domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

BREVE HADRIANI PAPÆ VI.
AD INQUISITOREM COMENSEM.

Inquisitoribus hæreticæ pravitatis datur facultas procedendi contra incantatores, sortilegos, diabolo obedientiam præstantes, fidem abnegantes, &c.

Hadrianus episcopus, &c. Dilecte fili salutem & apostolicam benedictionem.

DV D V M, uti nobis exponi fecisti, per felicis recordationis Iulium papam secundum prædecessorem nostrum, non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quod per quem: *Concil. general. Tom. VIX,*

dam Georgium de Casali, ordinis fratrum Prædicatorum professorem, & in civitate Cremonensi hæreticæ pravitatis inquisitorem deputatum, in nonnullis Lombardiæ partibus, & præsertim in locis, in quibus dictus Georgius inquisitor deputatus erat, repertæ fuerunt quamplures utriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & a fide catholica deviantes, certam sectam facientes; fidem, quam in sacri susceptioe baptismatis susceperunt, abnegantes, sanctam crucem pedibus concilcantes, & opprobria super eam perpetrantes, ecclesiasticis & præsertim eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronum assumentes, eique obedientiam & reverentiam exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegis, aliisque nefandis superstitionibus, jumenta & fructus terræ multipliciter lædentes: aliaque quamplurima nefanda, excessus & crimina eodem diabolo instigante committentes & perpetrantes, in animarum suarum periculum, divinæ majestatis offensam, perniciosumque exemplum, & scandalum plurimorum.

Contra quas cum dictus Georgius tunc, ut asserbat, in dictis locis suæ inquisitioni deputatus, prout ipsius Georgii incumberebat officio, ipse Georgius processisset: nonnulli autem tam clerici quam laici illarum partium, quærentes plus sapere quam oportet, præmissa delicta ad ejusdem Georgii inquisitionis officium non pertinere temere asserentes, præsumentes in populo errores & scandala feminaverunt: sicque eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgii officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediabant: ita quod propter præmissa, personæ prædictæ delicta hujusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & alia eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum.

Dictus prædecessor volens (ne inquisitionis officii executio quomodolibet retardaretur, & labes hæreticæ pravitatis longius venena diffunderet) providere, dicto Georgio per quasdam suas in forma breviter literas commisit & mandavit, quatenus in locis ejusdem Georgii inquisitioni deputatis, de excessibus hujusmodi cognoscere, & contra quascumque personas, cujuscumque conditionis & præminentie forent, inquisitionis officium exercere & exequi; ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, una cum locorum ordinariorum vicariis, quatenus voluissent interesse, juxta dictarum personarum demerita corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios hæreticos a jure ex sacris canonibus statutum: contraditores quoscumque per censuram ecclesiasticam, & alia juris opportuna remedia compescendo. Eos vero qui in præmissis, consilium, auxilium vel favorem præstarent, præfatus prædecessor noster, eisdem indulgentiis uti & gaudere decrevit, quibus Crucesignati contra alios hæreticos, ex indulto apostolico eis concessio, tunc gaudebant & utebantur, prout in dictis literis plenius contineri dicitur.

Et sicut eadem expositio subjungebat, non solum delicta & crimina hujusmodi contra fidem catholicam & Christianam religionem, sub jurisdictione inquisitoris Cremonensis committuntur & perpetrantur; sed omnibus aliis lo-

cus palatini Rheni duces in superiori & inferiori Bavaria fratres germani, venerabiles in Christo patres, Bernardus episcopus Tridentinus, Ioannes administrator ecclesiæ Ratibonensis, palatinus Rheni dux Bavarie, ac nuntii sive oratores omnes cum pleno mandato venerabilium in Christo patrum & illustrissimorum principum Vigandi episcopi Bambergensis, Gregorii episcopi Spirensis palatini, Vvillelmi episcopi Argentinenfis, Christophori episcopi Augustenfis, Hngonis episcopi Constantiensis, Christophori episcopi Basileensis, Philippi episcopi Frisingensis, palatini Rheni ducis Bavarie, Ernesti administratoris ecclesiæ Pataviensis ac palatini Rheni ducis superioris & inferioris Bavarie, & Sebastiani episcopi Brixinensis. Cum quibus pleribus hinc inde in discussionem allatis, & præcipue quibus consiliis, quibusque modis præfatæ nationi Germanicæ periclitanti confuleretur, paribus sententiis receptum fuit, hanc perditissimam hæresin rudi populo plausibilem, ob libertatem illi falso persuasam prætextu evangelicæ caritatis, non parvam habuisse occasionem partim a perditis moribus & vita clericorum, partim ob non diutius dissimulandum sacratum sanctionum, ecclesiasticarumque constitutionum abusum, & proinde non parum momenti fore extirpandæ hæreticorum Luthetanorum & eorum sequacium sectæ, ut clerici ad honestatem vitæ moreque suos illos, quos divus Paulus exigit & præscribit, debita censura reducti, abususque, laicos male offendentes, sublatis fuerint. Itaque habitis maturis deliberationibus, & piis consiliis præfatorum Ferdinandi principis, cardinalis, ac ducum & episcoporum, atque nuntiorum suorum, infrascriptos salutares aliquot tam necessariæ reformationis sacerdotum, presbyterorum, religiosorum & clericorum modos præscribere, statuere, sancire, atque edere necessarium duximus. Quocirca auctoritate apostolica, qua fungimur in hac parte, statuta & ordinationes per nos, ut præfertur, editas ab omnibus & singulis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, præpositis, decanis, archidiaconis, & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, ac parochialium ecclesiarum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum rectoribus, presbyteris, religiosis, ac clericis, in universa Germania residentibus, prout eos & eorum quemlibet respectu ve tangit, aut tangere poterit in futurum, perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari volumus, decernentes irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignotanter contigerit attentari. Et nihilo minus universis & singulis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, nec non metropolitanarum & aliarum cathedralium ecclesiarum canonicis, ipsorumque archiepiscoporum & episcoporum officialibus & vicariis generalibus per præsentem committimus & mandamus, quatenus ipsi & eorum quilibet, & postquam pro parte illorum quorum interest, aut in futurum interesse poterit, fuerint requisiti, statuta & ordinationes huiusmodi, & horum singula, inviolabiliter observati faciant, contradictores per censuras ecclesiasticas & alia iuris remedia compellendo, invocato, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, non obstante constitutione felicitis recordationis Bonifacii papa

oſtavi, qua cavetur, ne quis extra suam civitatem & diœcesin, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam diœtam a fine suæ diœcesis, ad iudicium evocetur; seu ne iudices a sede apostolica vel ejus auctoritate deputati, extra civitatem & diœcesin, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, aut alii, vel aliis vices suas committere præsumant. Et in concilio generali de duabus diœtibus & personis, ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, & aliis constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Verum, quia difficile foret, præsentem literas ad singula loca ad quæ expediens fuerit, deferri; volumus & auctoritate apostolica decernimus, quod transumptis præsentium literarum, manu notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ eisdem originalibus, si essent exhibitæ vel ostensæ, adhiberetur. Et ut huiusmodi statuta & ordinationes ad singulorum notitiam deducantur, universis locorum ordinariis, auctoritate apostolica præfata in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, quatenus statuta & ordinationes huiusmodi per se, vel alium, seu alios, in eorum ecclesiis vel civitatibus publicent, seu publicari faciant, quæ post publicationem ipsam eisdem, quorum interest, aut interesse poterit, petinde ardeant, ac si eis personaliter intimatæ essent, aut intimarentur. Tenor vero statutorum & ordinationum prædictarum sequitur & est talis:

Cum potissimum anima verbo, quod ex ore Dei procedit, vivat: id autem nec passim, nec ab omnibus expediat prædicari, admonente apostolo, qui inquit: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* ideo statuiimus & ordinavimus, ut non liceat cuiquam, etiam religionem professio, ac quomodolibet exempto, evangelium docere, nisi ab ordinario vel ejus vicario, tam moribus quam doctrina probatus fuerit, facta fide per patentes literas, quæ præter notarii mercedem gratis prorsus concedantur. Missi itaque atque probati evangelicum negotium tractabunt recte, sobrie, & pure, loca quæque recondita magis & abstrusa, intellectuque difficilia, non ad novum & adulterinum sensum, sed juxta sanctorum patrum, & ab ecclesiâ receptorum doctorum, præcipue Cypriani, Chrylostomi, Ambrosii, Hieronymi, Augustini & Gregorii exponant & interpretentur. Omnino etiam opere studeant, ne pro veris somnia & aniles fabulas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha, & jamdudum explosa, damnataque ab orthodoxa ecclesiâ, tendant vel deprimant; idque omni modestia, ne unquam eos ad convicia injuriasque delabi contingat, locisque ille cum populi officinulo dehonesteatur. Itaque ordinarius aliquot excellenti doctrinâ præditos constituat, qui per diœcesin inquirant, qui sint ad evangelicam doctrinam idonei discernendam, quique ad impias novitates & perfidiam aliquam non deflectant, ut remedia adhibeantur, quod populus recte instituat in Christiana lege: & ab ea deficiens, ne secum alios trahat, debite coarceatur: cultus divinus observetur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per majores nostros observatus est in sacrificio altaris, officii, defunctorum, canonicis

Ut parochi oblationibus ac iuribus suis contenti, subditis nihil superflui oneris imponant. Cap. v.

Ut parochi pro necessaria sacramentorum administratione, quod de consuetudine voluntarie offerunt, recipiant, nihil vero extorqueant. Cap. vi.

Consuetudo per quam plus iusto onerantur subditi, auctoritate episcoporum vel magistratus moderanda. Cap. vii.

Quod oporteat clericos esse temperantes, & non miscere cum laicis convivia ne funeralia quidem aut fraternitatem. Cap. viii.

Parochis datur potestas occultos peccatores gratis absolendi, præter hereticos, homicidas & excommunicatos, qui cum publicis peccatoribus remittendi sunt ad eos quibus absolutio reservata est. Cap. ix.

Ne prelati animarum curam indignis & subvili stipendio locent. Cap. x.

Gaudere non debent clerici de ecclesiasticis beneficiis, quorum prædia & domos non restaurant. Cap. xi.

Non debent animarum cura præfici religiosi, sed ad regulam (quam professi sunt) observantiam compelli. Cap. xii.

Licet pauperi conventui cuilibet suæ ecclesiæ, diviti tantum coherenti praticere religiosum probatum prius, & admissum per episcopum, sed ne ad sacros quidem ordines alii quam tales promoveri debent. Cap. xiii.

Extra diocesim ordinati siue ordinarii auctoritate ac literis testimonialibus, ad divina non admittantur. Cap. xiv.

Sacerdotes in libidinem effusos & nefario concubinato pollutos, penis ac censuris ecclesiasticis coercentes. Cap. xv.

Sacriarios qui elemosynam pallii sunt, prohibendos, qui vero integra fide colligunt, non admittendos nisi sub testimonio ordinarii. Cap. xvi.

Vagos sacerdotes non tolerandos ultra mensem, nisi cum testimonio ordinarii unde discesserunt, ejusque cuius diocesim intraverunt admisione. Cap. xvii.

Servandas in arario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent nisi accedente ad voluntatem præfectorum ararii, reitoris quoque consensu. Cap. xviii.

Episcopi debent suis vicariis (quod & ipsi episcopi sunt) ita providere, ne cogantur contra episcopalem dignitatem questui servire. Cap. xix.

Rediguntur sesti in numerum, ceteri ita abrogantur, ut nihilominus peragantur divina. Cap. xx.

Quibus diebus interdicta sit nuptiarum celebratio, & quatenus jejunium plebs sit imponendum. Cap. xxi.

Quod cadis clerici auctores tantum divinis excludere debeant. Cap. xxii.

Quod episcopi non debeant clericorum bonis inhiare qui legitimos heredes aut successores relinquant. Cap. xxiii.

Quod secularis potestas capere possit apostatas, debet tamen ordinario tradere, cuius erit in ipsos animadvertere, quodque non liceat episcopis pensionem, aut absentiarum decimas extorquere. Cap. xxiv.

Quod non liceat episcopis beneficiorum fructus immodice ac avare clericis surripere. Cap. xxv.

Archiepiscopi debent provinciale synodum omni triennio convocare. Cap. xxvi.

Qui recusat altari servire, non debet de altari vivere. Cap. xxvii.

Qui sacramentorum communionem in totum neglexerint, sepultura debent a sanctorum sepeliri. Cap. xxviii.

Non committendum ut relinquatur impunita blasphemia. Cap. xxix.

Servanda quæ adversus simoniacos sacri canones decernunt. Cap. xxx.

Divinatores, hereticos, & fidei dilaceratores, non modo vitandos ac rescindendos, sed severa quoque animadversione plectendos. Cap. xxxi.

Ut sacerdotes oportet sacras literas assidue discere, ita laicorum est non temere de illis disceptare ac judicare. Cap. xxxii.

Decet episcopos in suis vicariis esse liberales, prelatosque omnes elemosynarios. Cap. xxxiii.

Veterum decreta sanctionesque pulchrum est observare. Cap. xxxiv.

Episcopi in synodo quomodo de more veterum singulis annis oportet celebrare, debent has constitutiones publicare, & subditos ad earum observantiam compellere. Cap. xxxv.

Laurentius miseratione divina tituli sanctæ Anastasiæ, Romana ecclesiæ presbyter cardinalis, per universam Germaniam, ac Hungariæ & Bohemiæ, Poloniæque regna, & quacunque alia loca ad qua nos declinare contigerit, domini nostri papa & apostolica sedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

Ex legationis officio a sede apostolica nobis commisso obligamur, ut circa statum personatum ecclesiasticarum sub finibus nostræ legationis consistentium, in melius reducendum, propensius cogitemus; ut quæ in eis a sanctorum patrum decretis & ordinatione deviare perpenderimus, ad debitam reformationis normam dirigentes, eis opem & operam adhibeamus efficaces. Nuper siquidem cum sanctissimus dominus noster Clemens papa septimus, cum pro pastoralis sui officio, tum pro ea affectione qua inlyctam nationem Germanicam paterne prosequitur, intellectus ejus fluctuationibus, hæreticorumque impietate in dies crescente, nos ad universalem Germaniam suam apostolicæ sedis legatum de latere miserit non aliam ob causam, quam ut tranquillitate provinciarum & salutem animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impuissimam omnium hærescos sentinam, consulat; quod onus, licet humeris nostris impar, ejus tamen præceptis & mandatis obedire, ut tenemur, volentes, freti Christi favore servatoris nostri, cujus negotium agitur, subivimus: nihil hic profors nostris viribus tribuentes, aut præterea cupientes, quam quod ad munus hoc feliciter implendum attineat. Cumque aliquot mensium experientia, multa collapsa & præter omnem opinionem difficultatibus plena perpenderimus, cum serenissimo Ferdinando Hispaniarum principe, archiduce Austriæ, imperiali locumtente generali, communicatis consiliis, concordati sententia particularem conventum in civitate Ratisbonæ convocare decrevimus: in quo una nobiscum interfuerunt præfatus serenissimus princeps & archidux, reverendissimus Matthæus sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sancti angeli presbyter cardinalis archiepiscopus Salsburgensis, ac illustrissimi Guilielmus & Ludovicus

XIII.

Monasteriorum prælati unitas ecclesias habentes, prædictos vicarios perpetuos vel ad nutum amovendos, in eisdem ecclesiis in posterum non constituant, nisi prius per ordinarios aut eorum vicarios ut idonei & apti fuerint admissi. Ecclesiæ tamen suis monasteriis unitæ usque adeo propinquæ, quod religiosi earundem curam habituri, sub religione in monasterio sub debitaque obedientia stare possent, modo sint habiles & idonei, per huiusmodi religiosos provideri possunt. Id quoque permittimus de monasterio, quod tam tenue est, ut debitam sustentationem habere nequeat, volentes religiosos & qualitercumque exemptos, curata beneficia habentes, ordinario loci esse subiectos. Cumque in ecclesia Dei magis præset, paucos bonos & doctos, quam plures indoctos & imperitos habere ministros, id quod ratio nostrorum temporum exigere videtur: idcirco deinceps non intuentur sacris ordinibus, nisi viri morum vitæ candore & doctrina præ ceteris spectati, probatique per testimonium examinis rite servandi.

XIV.

Quod attinet ad ordinatos in utre vel in alia quacumque aliena diœcesi, sancimus, ut & illi suarum ordinationum literas & titulos ostendant; & simili modo ad divina peragenda prius non admittantur, quam ab episcopo vel vicario seu officiali fuerint rite admissi.

XV.

Præterea, cum nihil æque conveniat omnibus numeris, ac eos esse mundos qui vasa domini portant, & in sacratio operantur, quales sacerdotes constituit ipse dominus, qui quotidie sacrosancta tractant, & in illis versantur: Igitur volumus, atque juxta sanctiones canonicas feliciter a divi patribus institutas sancimus, ut caste continenterque vivant. Sacerdotes concubinarij, incontinenterque vitam agentes, canonum penis in ordinem redigantur, nulla consuetudine eis, nulla conniventia, imo damnoisa prælatorum negligentia patrocinante.

XVI.

Quo vero ad quæstores, qui vulgo stationarij appellantur, statuimus, ne quis quavis auctoritate & literarum occasione, vel ad prædicandum, vel subsidia elemosynasque colligendas se ingerrat, utcumque se jactet indulgentiis abundare, nisi prius literæ admissionis & approbationis ordinariorum vel vicariorum ab eo prolata fuerint, adstringentes ipsos ordinarios, ut tales admittant, qui probæ vitæ testimonium habeant, & de prædicatione sua, dum opus erit, rationem reddere possint, elemosynis piorumque obligationibus non abufuri per luxum proprium, religione jurisjurandi affirmaturi, se nec quotam nec totam colligendi facultatem certa summa pecuniarum pactos esse. Fratribus tamen Mendicantibus integras salvasque concessionem a sede apostolica factas relinquimus.

XVII.

Et ut pastor agnoscat vocem ovis, & illa vicissim vocem pastoris audiat, tollaturque omnis vagandi occasio: ordinamus, quod presbyteri peregrini & ignoti, ad missarum sacrificium non admittantur, nec ultra mensis spatium in consortio presbyterorum tolerantur, nisi exhibeant literas admissionis alterius ex archiepiscopis vel episcopis, in cuius diœcesin se transfulerint, ac documenta & literas testimoniales sui ordinarij,

A a cuius diœcesi proxime discesserint, quibus de eorum ordinibus & honestate constet, ne aliquis in corrigibilis post perpetrato excessu, impune ad aliam diœcesin transeundo evadat.

XVIII.

Vt autem Christi fidelium elemosynæ in usum, pro quo erogantur, vertantur: non liceat procuratoribus seu vitricis fabricarum, in singulis ecclesiis quidquam de pecuniis ad fabricam provenientibus distribuere, aut in ædificiorum vel alterius rei usum dispensare sine rectoris scitu, sed ad armaria fabricæ reponantur, ut hactenus servatum est, duabus vel tribus clavibus pro loci consuetudine tenendis: quarum una ipsi rectori servanda tradatur, observato usu, in clavibus & rationibus reddendis a principibus & superioribus hactenus recepto.

XIX.

Statuimus quoque & ordinamus, ne episcoporum in pontificalibus vicarij, in consecrandis ecclesiis & altaribus, quod sacri jubent canones, quidquam omnino exigant, excepta procuratorie. Convenit namque, ut pro qualitate status ipsorum, episcopi prospiciant, præstando præcipue pensiones super fructibus mensæ episcopalis a sede apostolica constitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus episcopalis dignitatis.

XX.

Nec ab re, imo iustis de causis adducti, festorum multitudinem infringendam esse duximus: statuentes & ordinantes, ut de cetero dominica dies, quæ in gloriam dominicæ resurrectionis ad nos usque a primitiva ecclesia maxime celebris semper habita est; dies quoque nativitatis Christi, sancti Stephani, Ioannis & Innocentium, circumcisionis, epiphaniarum, paschæ cum feria secunda & tertia dumtaxat, ascensionis, Georgii, pentecostes cum feria secunda & tertia dumtaxat, corporis Christi, & præsertim quatuor beate virginis, purificationis, annuntiationis, assumptionis & nativitatis; natalitium apostolorum, Ioannis Baptistæ, Magdalene, Laurentii, dedicationis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Nicolai & Catharinae, & per diœcesin Saltzburgerensem festivitates sancti Ruperti, sicut hactenus observatæ fuere, celebres quoque & festi habeantur. In ceteris autem festivitatibus, quacumque ratione vel institutis vel receptis, & quæ sub præcepto celebrari debeant, permittimus, liberumque cuique facimus, ut missa audita, ad operas suas, quibus suam suorumque alimoniam quærere cogitur, redire possit: Festis tamen dedicationum & patronorum principalium nihil derogantes, quoad eorum celebrationem in cathedrali sede, civitateque ac loco etiam episcopalis residentia dumtaxat.

XXI.

Cumque in cæcis locis & diœcesibus inter pastores & gregem, propter nuptiarum celebritatem, quam alij inthronizationem, alij solennizationem vocare solent, multa & iurgia & scandala eveniant: declaramus & statuimus, quod matrimonia in conspectu ecclesiæ possint solennizari, nullo ad ordinario ad hoc consensu petito, aut quapiam re pro ea exposita, exceptis tamen tota quadragesima, ultima hebdomada adventus, festis paschæ, pentecostes & nativitatis dominicæ, cum octavis ac diebus Rogationum. Iajunia quoque ab

canonicis horis, ceterisque divinis laudibus atque ceremoniis.

II.

Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos, qui sacris initiati sunt, ut vivant vitam, quam profecto exigit, & Christus requirit, inquitens: *Sit luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in calis est.* Cum vestitu honesto incedant, quem Paulus alicubi præscripsit.

Quapropter singulari cura intendat quisque prælati, ne hi quibus præest, in sacris ordinibus constituti, vestes varii coloris velut vitgatas & fimbriatas deferant, sed longis atque talaribus utantur. Nulla arma induant, nisi itinerantes: barbam & comam non nutriant, coronam & tonsuram deferentes, tum summo peregrantes, ne quem laicorum indecentia vestitus offendant, ut sacris canonicis cautum est.

III.

Insuper tabernas publicas evitent, nisi eas peregre proficiscentes ingredi oporteat, & tamini quam domi & alibi a crapula & ebrietatibus, omnique ludo a jure prohibito, blasphemis, ris, ac aliis quibuscumque excessibus & offensionibus penitus abstineant. Choreas, spectaculaque & convivia publica vitent, ne ob luxum petulantiamque eorum, nomen ecclesiasticum male audiat.

IV.

Cumque secundum apostolum, *Nemo militans Deo sese negotiis secularibus implicare debeat*: nemini liceat contra provincialia statuta & synodalia domi suæ tabernam comparandique locum aperire laicis: quoniam non raro sequi solent ebrietatem rixæ, cædes, & multa hoc genus scelerata, quæ sacerdotalem pollunt dignitatem. Præterea negotiationibus mercimoniisque mote mercatorum abstineant.

V.

Sacerdotes * quoque curati, quique vicem eorum refectunt, subditos in temediis & aliis juribus parochialibus, ultra ea quæ sibi de jure debentur, non gravent, ultraque depositionem, eos ad peractiones septimi, tricesimi vel anniversarii petagi faciendas non cogant, tum præter oblationes festis solennibus fieri solitas, quam illa pro arbitrio fieri debeant, ab invitis non exigant.

VI.

De sepultura quoque ac administratione sacramentorum, aliisque spiritualibus pacisci, aut aliquid ab invito exigere nemo possit aut debeat, & propter ejusmodi a parochianis neglecta, cuiquam non liceat aliquid sacramentorum denegare, neque propter debita quæpiam ab ecclesiastica sepultura prohibere. Parochialia tamen jura, quæ usus recipit, & debentur altari servienti, per prædicta non abrogamus.

VII.

Cum autem in diocesis non sit eadem consuetudo, & inter subditos & pastores multa & varia emergant dissidia, pastoribus quibusdam plura exigere propensis, subditis vero ob penuriam & egestatem reclamantibus & recusantibus: ordinamus, quod quilibet ordinarius infra sex menses post præsentium publicationem, omnibus perpensis, beneque & sufficienter examinatis super prædictis, certam legem ordinationemque una cum principum aut dominorum sæcularium consilio, quos ista negotia tangunt, con-

Congil. general. Tom. XIV.

Astuat, ne viduæ, pupilli & alii pauperes nimium ultra vires injuste graventur, quos nos, si neglectum fuerit, si in provincia affuerimus, vel successor noster, habita de his plena informatione, facturos pollicemur: aut rem ipsam sanctissimo domino nostro relaturi sumus, qui huic rei prospiciendæ judices deputabit.

VIII.

Convivia presbyterorum, quæ in exequis & fraternitatibus publice in tabernis hucnuc exhibita sunt, prorsus abrogamus, quod plerumque laicis sunt scandalo; si autem convivium vel consuetudo, vel locorum distantia exiger, fiat illud in domo sacerdotis, honesteque, non ad luxum, sed ad necessitatem, instruat. Siquidem neque comestationi, neque comotationi vacandum est sacerdotibus, cum quod ne audiant; *Quorum Deus venter est*: tum quod officii eorum est, & sobrie & caste pro peccatis Deo dona sacrificiaque offerre.

IX.

Porro ne & ipsi videantur pecuniæ aucupium magis, quam salutis animarum studium amplecti, dum laicos graviora delicta confessos hinc inde remittunt non sine famæ rerumque dispendio: constituimus & ordinavimus, ut deinceps quilibet confessor absolvere possit laicos contentos & confessos a quibuscumque peccatis occultis, quantumcumque gravibus & enormibus, quæ ordinarii suæ auctoritati reservaverant, exceptis dumtaxat homicidiis, hæreticis & excommunicatis, ad episcopum vel ejus vicarium mittendis. Quod autem ad clericos, nihil, quo ad hoc statutum, intelligatur innovatum. Pro condonatione autem & remissione peccatorum, quam absolutionem vocant, nihil omnino ab invito exigant.

X.

Statuimus quoque juxta apostoli sententiam, quæ dicit, nemini cito esse manum imponendam; ne cui temere cura animarum committatur. Itaque probetur prius per episcopum vel ejus officialem, etiam religionem professus. Nec liceat ulli, vicarium ecclesiæ & plebi suæ sufficere, illamve locare, sive emolumentum, quod absentia nomine recipit, constituere sine auctoritate episcopi aut vicarii. Nam cum eos bovi tritanti non sit alligandum, episcopi vel officialis arbitrio ejusmodi emolumenta locationum & absentiarum moderanda censemus.

XI.

Domos quoque, fundoque dotales beneficiorum collapsos instaurent possessores, quantum necessitas postulaverit, reparataque in debita structura conservent, & per archidiaconos & decanos rurales, ac alios ad quos de jure vel consuetudine spectat, ubi negligentes fuerint, per subtractionem proventuum auctoritate nostra arctius compellantur.

XII.

Expresse cavemus, ne cura ecclesiarum beneficiorumque concedatur religionem quamcumque professis, etiam exemptis. Quod si hætenus aliqui admissi vel recepti essent, nisi de voluntate favoreque superioris sui, legitimiisque causis confiterit, extra sua monasteria degere nequaquam sibi integrum fore putent, quando illos sic vagos, per ordinarios vel vicarios ad superiores suos, per victus denegationem aut alia juris remedia remittendos esse jubemus.

petentem vivendi portionem assequantur, ne de-
tur eis anſa ſuos ſubditos ob rei familiaris penuriam
gravandi. Porro, quod proxime accedit ad
apostolorum institutionem, moremque primiti-
væ ecclesiæ, hortamur, cum prelatos, tum re-
liquos sacerdotes, ut meminerint pauperum, &
elemosynis studeant alter alterum vincere.

XX XIV.

Sunt item pleraque alia a summis pontificibus,
sacris conciliis, provincialibusque & synodali-
bus constitutionibus, prodita, quæ mire decent
& adornant candorem vitæ clericalis. Nec minus
obviant offenculis, quæ Christus passim cavenda
præcepit, quæ velut sancta teneri & obser-
vari mandamus, transgressores secundum cano-
nes ipsos prædictasque constitutiones puniri vo-
lentes.

XX XV.

Inhibentesque propterea omnibus & singulis
vicariis & officialibus, nec non & archidiaconis
& decanis ruralibus, aliisque, ad quos crimi-
num denuntiatio correctioque quomodolibet
spectant, aut quibus id per ordinarios commit-
tetur, ne ad excessus transgressionesque alicujus
dictarum constitutionum, statutorum & ordina-
tionum nostrarum, ob pecuniam etiam ultro
oblatam, aut aliter rei gratia conniveant, sed
potius ad pœnas de jure vel consuetudine debi-
tas, contra delinquentes pro delicti qualitate &
officii sui debito procedant. Atque ut ita fiat,
quoniam nihil proderit leges condere, nisi sint
qui conditas juvent, mentemque earum exe-
quantur, utque res floreat catholica fides, eccle-
siasticaque dignitas, hæresibus radicibus extir-
patis, suum locum recuperet: idque vix alio
medio aptius atque commodius fieri possit, quam
synodis; itaque prædictum synodorum morem re-
novare cupientes statuimus & ordinamus, ut sin-
gulo anno saltem synodus diocæsana opportuno
tempore a singulis episcopis celebretur cum po-
terioribus prælati, decanis ruralibus, virisque dig-
nis. In quibus per quartas designentur iudices,
qui diligenter intendant, si statuta prædicta ac
alia per synodos de scitu episcopi statenda, ob-
serventur, invocato ad hoc, si opus fuerit,
brachio seculari. Mandantes propterea, ut hu-
jus nostræ constitutionis ordinationisque series,
in præfatis synodis tam provincialibus quam
diocæsanis, in earumdem principio diligenter
legatur, ne quis in futurum ignorantiam præte-
xere possit.

Datum Ratisbonæ a nativitate domini mille-
simo quingentesimo vigesimo quarto, Nonis
Iulii, pontificatus præfati domini nostri papæ
anno primo.

Visa. Iul. Flo. Montinus.
D. de Paternina.
G. Prego.

A. D. 1527. " ** Ordinationes Willielmi Vvarham archie-
piscopi Cantuariensis, super confirmatione sta-
tuti alius editi, de numero procuratorum curiæ
Cantuariensis.

Ex veteri
exemplari
in bibl.
Colton.

Villielmus permissione divina Cantuarien-
sis archiepiscopus totius Angliæ primas,
&c. dilectis in Christo filiis officiali curiæ nostræ
Cantuariensis, & decano beate Mariæ de Archu-
bus London ipsius officialis commissario, ac dictæ
curiæ præfati; necnon procuratoribus & ce-
teris ejusdem ministris tam præsentibus quam fu-
turis quibuscunque, quos infra scripta tangunt seu
tangere poterunt quomodolibet in futurum, sa-

lutem, gratiam, & benedictionem, ac fidem in-
dubiam præsentibus adhiberi. Cum non sit mi-
nus pium atque laudabile lapsa reficere, quam no-
va condere, cura & sollicitudine pastoralis anim-
advertere & providere tenemur, ne quæ olim
a sanctis patribus ecclesiæ nostræ Christi Cantua-
riensis archiepiscopis, prædecessoribus nostris, pie
& sancte, tam pro honore, & celebri fama dictæ
curiæ nostræ Cantuariensis, quibus antiquitus præ-
ceteris fulgere dignoscitur, quam pro cōservatio-
ne ministrorum ejusdem statuta ordinata & fun-
data fuerunt, sub nobis labantur, nostrisve tempo-
ribus deficient aut pereant: Nuper siquidem nobis
porrecta cōmunis vestra supplicatio & petitio
continebat, quod cum inter cetera dictæ curiæ
nostræ statuta, certus & determinatus procura-
torum numerus utputa ad decem tantum expresse
destineatur & determinetur, ut ii quo essent
numero pauciores, eo majoris fierent in vulgo
æstimationis, & tanto majori nobis & eidem curiæ
nostræ essent laudi & honori, quanto minori-
bus feodis, salariis, seu stipendiis causas exercere
cogeretur, atque etiam ut sibi cum suis clericis vel
ministris commodius degerent, & suos clientes sine
rapinis & modicis exactationibus benignus &
liberalius tractarent, ipsorum procuratorum us-
que adeo nunc creverit multitudo, statutumque
de numero eorum de ita excesserit, ut omnia pene
in contrarium vergant & . . . cant, & ut primitus
pauci erant dictæ nostræ curiæ honori & decori,
nunc excessiva multitudo fiat oneri & dedecori;
ut tunc sicut graves inter graves æstimabantur,
nunc autem longe minoris reputationis a plebe
fiant; ut tunc modicis stipendiis cum clericis suis
honeste victitabant, causasque exercebant, nunc
vero sine clericis modica vix ad vitam sufficiant,
vix a rapinis abstinentes; tunc commode, nunc in-
commode, imo fere misere vivant, aliaque multa
mala contingant, quorum catalogū dolenter pro-
fecto ex vestris literis supplicatoriis perlegimus,
ac aliunde fide dignorum relatione abunde percepimus:
Nos igitur Villielmus Vvarham archie-
piscopus & primas antedictus, præmissa attente
pensantes, ac oculate considerantes, ad quem re-
formatio statutorū prædecessorū nostrorum præ-
dictorum, necnon conservatio, confirmatio, & sta-
bilitas eorundem principalis dignoscitur pertinere,
vestris supplicatibus inclinati, & grato annuentes
assensu, ac non solum nostro, & dictæ curiæ nostræ
Cantuariensis honori, verum etiam vestri ac ipsius
quiescentis consulere volentes, ac malis & incōmodis
prædictis pio cōpatientes affectu, necnon statuta
ipsius curiæ cōservare & manutene, utilitati que
aut verius necessitati ministrorum ejusdem pro-
spicere & providere, paternæ benevolentia affe-
ctantes, prout ex officio nostri debito astringimur
& tenemur, statutū felicis recordationis Roberti
de Vvinchelse olim Cantuariensis archiepiscopi
prædecessoris nostri, sic incipiens (*Statuimus insu-
per ut sexdecim advocati, & decem procuratores
dumtaxat, &c.*) cuius tenorem quatenus expedit
pro hic inserto haberi volumus pro nobis & futu-
ris successoribus nostris Cantuariensibus archiepi-
scopis in quantū idem statutum dictos procurato-
res & hujusmodi eorum numerū concernit, etiam
ex mero motu & certa scientia nostris præsentium
tenore reintegramus, ratificamus, approbamus,
confirmamus, corroboramus, & pro perpetuo
consolidamus ac stabilimus perenniter observan-
dum, atque perpetuis futuris temporibus in viola-
biliter observari volumus & mandamus.

Volumus

ab ecclesiā instituta, sub debito obedientiā sanctæ ecclesiæ catholicæ in posterum indici debent, omisso excommunicationis verbo, ne infirmorum conscientiæ offendantur, cum his temporibus pietas pene omnis jaceat, sacerdotibusque parum deferatur.

XXII.

Vt igitur extinctus valens excitetur, popululque non fiat in dies negligentior, statuimus ut propter eadem clericorum, persona tantum, non autem locus interdicendus veniat, nisi cætu concursuque populari facinus paratum esset.

XXIII.

Inhibemus insuper, ne in posterum episcopi clericis legitimis, ab intestato decedentibus, in patrimonialibus bonis, aut industria propria acquisitis, succedere possint aut debeant.

XXIV.

Cumque quotidie ob novas, imo jam olim damnatas hæreses, apostatarum numerus tam religiosorum, quam sacerdotum in immensum crescat, quamplurimis eorum uxores ducentibus, ut ergo hæc sacrilegia impunita non remaneant, concedimus quibuscumque principibus, statibusque potestatis sæcularis, eorumque officialibus facultatem, ut ejusmodi apostatas & sacrilegos capere possint, modo reos ipsos ordinariis infra tempus debitum tradant & assignent, absque aliqua in eos tortura & animadversione, debite puniendos: quibus enixe mandamus, ut omni posita mora favoreque, diligentius quam hæcenus factum fuit, juxta sacras sanctiones omnino puniant facinorosos; adeo quod criminis enormitate expositante, possit episcopus, servata forma capituli primi de hæreticis in textoreum curiæ sæculari relinquere, vel ad perpetui carceris ætumnam damnare. Negligentia autem ordinariorum ad apostolicam sedem deducta, judices ecclesiastici ab ea deputabuntur, qui confitro de ordinariorum negligentia, ad preces principum aliorumque sæcularium reos maxime hæresicos meritis pœnis afficiant. Quod jam episcoporum quidam, ut accepimus, de beneficiorum pensionibus atque absentis decimas exigant, cum sit id contrarium juri, longæque præstet male inductos usus delere, quam inuitamur quid admittere: idcirco decimas ejusmodi ulterius exigi solviqve interdiciamus, usumque talem qualitercumque receptum cassantes, cassatumque esse censentes.

XXV.

Item improbamus, & ut absorum protius rejicimus, ab episcopis medios exigi fructus de beneficiis, quæ unius sustentationi vix sufficiunt, ut sunt quæ non excedunt valorem triginta duorum Rhenensium, de quibus in Romana curia medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab ordinariis observandum esse præcipimus, nisi concordatis aliter cautum esset, vel honesta ratione aliquid, sine tamen reprehensibili gravamine, recipiant.

XXVI.

Ceterum quo major fiat conjunctio, firmaque magis inter provinciales stabilietur concordia totius provinciæ, antiquum morem synodorum innovantes, statuimus ut singulo triennio post pascha provinciale concilium celebretur.

XXVII.

Ad hæc, cum beneficia propter officia juxta patrum sanctiones dari consueverint, fierique vix possit ut in tanta præbendorum caterva non reperiat, qui officii oblitus horas negligat cano-

Concil. general. Tom. XIV.

nicas: hinc statuentes volumus & ordinamus, ut locum ordinarii per archidiaconos & decanos de hujusmodi sacerdotibus negligentibus sese diligenter edoceant, & secundum uniuscujusque negligentiam atque desidiam, fructus perceptos vel in utilitatem ecclesiæ, vel in usum pauperum vertant. Quod si post legitimas monitiones & simul primam correctionem, in eandem negligentiam, quæ dissolutæ prorsus mentis indicium est, quis relabatur, tum beneficio etiam ecclesiastico privetur. Collatorique vel patrono de alio idoneo providendi aut præsentandi sit potestas.

XXVIII.

Sanctionem parum, qua ecclesiastica sepultura privatur, quisquis non confessus, nec eucharistiæ paschali tempore communionem sumpserit, inviolabiliter observandam esse statuimus, ac ubi quem contigerit inopinata morte obire inconfessum, sepultura præfata illum carere non volumus, modo ipsius curato constet, vel doceat ille, ipsum secundum jam dictam sanctionem confessum esse, & simul communicarum, aliudque non obstat canonicum impedimentum.

XXIX.

Ad tollendam execrabilem blasphemiam divini nominis, ac divorum, quos temere fas non est, statuimus & ordinamus, ut quicumque clericus vel sacerdos Deo palam maledixerit, conviciis contumeliosisque, atque adco obscænis verbis incesserit Deum & dominum nostrum Iesum Christum, aut nunquam satis laudatam matrem ejus gloriosam virginem pari blasphemia lingua impetiverit, alioque sanctos blasphemaverit, fructuum vel honorum privatione, seu aliis pœnis, pro qualitate blasphemiarum & delicti, plectatur.

XXX.

Contra simoniæ labem non discedimus a patrum sanctionibus, jubentes eas sub pœnis in illis contentis observari.

XXXI.

In fortilegos, divanulos, incantatoresque clericos, quos tam sacræ leges quam patrum decreta execrantur, statuimus & ordinamus, ut arbitrio superiorum infamia notentur: si qui moniti non desisterint, ordine amoveantur: inque monasterium ad tempus juxta arbitrium superioris relegentur, beneficiis officiisque suis ecclesiasticis privati. Ceteri autem pseudochristiani, de fideque parum probe sentientes, citra delectum personarum, hæretici quoque vel ludæismum referentes, a sancta congregatione Christianorum procul arceantur. Contraque eos diligenti inquisitione procedatur per ordinarios vel eorumdem vicarios aut hæreticæ pravitatis inquisitores, vel per judices a sede apostolica, vel per nos deputandos, ut non resipiscentes pœnis puniantur debitis.

XXXII.

Prohibemus etiam tam clericis quam laicis, de sacrosancta fide temere, præcipue inter pocula atque convivia, disceptare: injungentes sacerdotibus, ut omni modestia ntantur, & peculiariter operam impendant novo veterique testamento legendo, ut par est, ne per oia in vitæ voluptatesque labantur.

XXXIII.

Statuimus & ordinamus, ut quilibet episcopus diligenter provideat, atque in primis id curet, ut vicarii, sive perpetui, sive pro nutu positi, competentem

D d ij petentem

A NNO
CHRISTI
1528.

prius fidem fecerint de permissione ordinariorum A
deque probatione & institutione eorum. Quin-
etiam habeant articulos chirographo secretario-
rum signatos ultra quorum contenta, si quædam
publicent, subjaccant pœnæ arbitrariæ, tam recto-
res ecclesiarum abusus ipsos fieri permittentes,
quam quæstores ipsi delinquentes. Prohibetur
etiam ne aliqui incogniti prædicatores cuius-
cumque professionis sint ad prædicationem
admittantur, nisi habita potestate ordinariorum.

VI.

Decernit quod rectores ecclesiarum in sacris ce-
lebrandis diebus dominicis prædicent plebi præ-
cepta legis, euangelium, aliquid epistolæ illius
dici, aut quod confect ad cognitionem peccato-
rum & virtutum, tripertitum etiam Gersonis B
vulgari sermone verbum declarent: quod ut com-
modius fiat, curent breviores esse in aliis, ut puta
in precatationibus fieri solitis ac aliis non neces-
sariis.

VII.

Item decernit quod statuta synodalia Larino
sermone contexta in linguam vernaculam ver-
tantur, ut conciones synodales fiant imposte-
rum contextu faciliori & ruidiori sermone, &
quem maxime capere poterunt auditores, qui-
bus sub pœnis arbitrariis rectores parochiarum
& alii sacerdotes & clerici in civitate vel op-
pido existentes in quo fiet synodalis concio in-
terfiant.

VIII.

Statuit ne clericus aut plebs vagetur & deambu-
let per templa, interea dum res divina peragi-
tur aut prædicatio sive mandatorum publicatio
habetur.

IX.

Definit ut decretum concilii Constantien-
sis super celebratione conciliorum provincia-
lium tertio quoque anno celebrandorum obser-
vetur. Fiant etiam visitationes a dominis præ-
latis singulis annis & per se legitimo cessante im-
pedimento, quoniam ad eos pertinet de ovibus D
curam sollicitam agere.

X.

Decernit ut acerrima indagatio, inquisitio &
punitio fiat contra blasphemos, iram Dei, B. Ma-
riæ virginis & sanctorum provocantes.

XI.

Statuit ad majorem Dei reverentiam ut recto-
res ecclesiarum suo populo persuadeant facien-
dam genuflexionem tantisper ac quoties audie-
tur signum aliquod elevationis corporis Christi
seu sacrosanctæ eucharistiæ.

XII.

Item statuit excludenda etiam ridicula quæ in-
terdum sunt in collatione sacramentorum præci-
pue baptismi & matrimonii in contemptum sacra-
mentorum. Statuit etiam ne pœnitentes injun-
ctam sibi pœnitentiam a sacerdote revelent: Ne-
ve sacerdotes ipsi revelent pœnitentias etiam in-
junctas aut aliquid in confessione detectum: quod
a quibusdam impune fit in contemptum clavium
ecclesiæ: alioquin si contrafecerint gravi pœna
punientur.

XIII.

Decernit quod observetur statutum concilii
Constantiensis & pragmatice sanctionis de re-
sidentia canonicorum & aliorum ecclesiæ mini-
strorum in divino cultu, & etiam de psalmodia
lente & cum certa morula facienda.

XIV.

Decernit quod emendæ imposte-
rum ad firmam, nec etiam jus sigilli dominorum
prælatorum.

XV.

Decernit quod breviaria, missalia, baptiste-
ria, processionalia, hotæ, & hujusmodi libri,
quos vocant usus, non mittantur ad chalcogra-
phiam imprimendi, donec ipsi librarii acceperint
exemplaria ab ordinario aut deputato emen-
data.

XVI.

Item statuit quod confraternitates non eri-
gantur inconsulto ordinario, nec fiant sumptus
immoderati præcipue convivorum, compotatio-
num, chorearum, &c. Convertantur potius pec-
uniæ confratrum in pios usus. Itemque contra-
ctus ficti & usurarii prætextu prædictarum con-
fraternitatum non contrahantur.

XVII.

Statuit numerum dierum festorum esse coer-
cendum: steturque arbitrio ordinariorum in ipsis
festis abrogandis.

XVIII.

Item ne literarii studii magistri suis auditori-
bus legant auctores revocantes a divino cultu,
ecclesiæ ceremoniis, & religionibus sive institutis
ab ipsa ecclesiâ approbatis: sed potius legantur
scriptores ad animi cultum & linguæ splendorem
conducentes.

XIX.

Statuit quod parochi sive curati sub pœnis ar-
bitrariis visitent suas curas personaliter semel in
anno ad minus, maxime in paschate, salvis tamen
in omnibus privilegiorum exemptionibus.

XX.

Decernit quod dimissoriæ non dentur pro-
movendis nisi debite examinati fuerint ab ordi-
nario & idonei inventi. Itemque si qui promoti
fuerint ad ordines sacros non habitis dimissoriis
suspendantur a celebratione missarum per tem-
pus quod convenire videbitur ordinario. Et si
jam promoti incapaces inveniantur corporaliter
puniantur arbitrio diœcesani. Non concedantur
etiam dimissoriæ ad sacros ordines non beneficia-
tis, nisi prius fecerint fidem de titulo patri-
monii.

XXI.

Item statuit ne dispendetur a prælatis, cum ha-
bentibus curam animarum, ut relictis propriis ovibus,
inserviant alienis.

XXII.

Decernit moniales cohibere ab exitu monaste-
riorum suorum, & compelli ab ordinariis ut resi-
deant in claustris suis clausis undique septis, adeo
ut aditus non pateat ad eas sæcularibus. Et per
omnia observentur & executioni mandentur
contenta in capitulo Periculoso, de statu regula-
rii in sexto.

XXIII.

Item decernit quod religiosi extra claustra sua
vagantes ab ordinariis cogantur ad rectam redire
sentiam & ad suorum institutorum observan-
tiam.

Acta & publicata in ultima sessione concilii pro-
vincialis Bituricensis die 21. mensis Martii anno
domini M D X XV 11. præsentente reverendissimo in
Christo patre & domino domino Francisco de Turnone
miseratione divina archiepiscopo patriarcha Bituricensi
Aquitaniæ primate celebrata.

LE TRQING fecit.

Super

Volumus etiam, ac ex merito motu & certa scientia nostris ut supra ordinamus, atque pro nobis & futuris successoribus nostris Cantuariensibus archiepiscopi, perpetuo statuendo, & stabiliendo mandamus, quatenus de cetero nullus prorsus in numerum procuratorum prefate curie nostre Cantuariensis, per nos aut successores nostros hujusmodi, seu officialem, decanumve, aut alium ejusdem curie presidentem quemcumque pro tempore existentem nominetur, admittatur, aut recipiatur, seu procuratoris officium in eadem exercere, quovis modo permittatur, donec & quousque numerus prefatorum procuratorum multitudine numerosa jam existentium sub & infra numerum decennalem statuti predicti decreverit & pervenerit. Tum demum numerus ipsius statutus hoc est decem nullatenus excedatur, etiam si in contrarium a nobis, aut dictis successoribus nostris Cantuariensibus archiepiscopis in mandatis haberi seu alias indulgeri, vel dispensari contigerit, quibusvis clausulis, dispensationibus, privilegiis seu indultis presentium derogatoriis, aut derogatoriis irritum & inane, vitibusque in contrarium facientibus non obstantibus, nec in futurum valituris quibuscumque, etiam si de hujusmodi statuti reintegratione, ratificatione, confirmatione, & corroboracione, seu de presenti ordinatione nostra hujusmodi de verbo ad verbum specialis, specifica, expressa, & individua fiat mentio: Decernentes, quod in contrarium fieri contigerit exnunc prout exnunc, & extunc prout exnunc irritum & inane, vitibusque ac effectu juris & facti carere prout tenore presentium sic decernimus. Volentes præterea, ac vobis officiali, decano, & presidenti hujusmodi jam presentii, & cuiuscumque futuro firmiter injungendo mandamus, quatenus vos proxima sessione, in dicta curia nostra Cantuariensi presentationem & intimationem presentium vobis factas immediate sequentes has nostrarum reintegrationum, confirmationum, corroboracionum, approbacionum, consolidacionum, & ordinationum, ac aliorum præmissorum, literas inter alia statuta & ordinationes ipsius curie nostre Cantuariensis, in libro statutorum ejusdem inactitati, registrari, commemorari & conscribi, ac pro statutis haberi, reputari, & debite observari, vestro decreto judiciali & solenni ibidem publice decernatis; easque de cetero semel in anno perpetuis futuris temporibus in plena curia, nequid memorie hominum... subjacerent, publice, & intelligibiliter perlegi & publicari debite faciat, perpetuæ firmitatis robur ibidem obtenturas. Ut autem præmissa omnia & singula per nos, ut præmittitur superius, gesta & facta perpetuæ firmitatis robur perenniter obtineant; nec super illis ulla dubietatis aut ambiguitatis valeat questio subortiri; nos Vvillielmus archiepiscopus & primas anrelictus, has nostras presentes literas, nostri pontificalis sigilli iussimus & fecimus appensione & munimine communiri. Datæ in manerio nostro de Oxford sexto die mensis Martii anno domini secundum cursum & computationem ecclesie Anglicanæ, MDXXVII. Et nostre translationis anno xxv.

Et nos Thomas permissione divina prior ecclesie Christi Cantuariensis, & ejusdem loci capitulum, omnia & singula superius scripta & contenta, quantum ad nos atinet, autoritate capituli nostri notificamus, approbamus, & tenore presentium confirmamus. In cuius rei testimonium

Concil. general. Tom. XIV.

A sigillum nostrum commune presentibus est appensum. Datæ in domo nostra capitulari octavo die Martii anno regni regis Henrici octavi decimo nono.

*** CONCILIVM

BITVRICENSE PROVINCIALE,

PRÆSIDE FRANCISCO TVRNONIO ARCHIEP. anno Christi MDXXVII, die XXI. Martii in quadragesima, adversus dogma Lutheri ejusque sequacium, ad reformationem morum, necnon pro decimarum solutione, &c.

Descriptimus ex veteribus chartis pene suis oblitis.

DECRETA CONCILII PROV. BITVRICENSIS.

In nomine sanctæ & individue Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti, amen. Hæc sancta synodus provincialis Bituricensis in Spiritu sancto legitime congregata ad facilis consequendum pacem & unionem ecclesie Dei decernit, declarat, ordinat, statuit & definit ut sequitur.

I.

Decernit quod damnatum dogma Lutheri & sequacium a sacrosancta sede apostolica jam pridem reprobatum in publicis concionibus locis & temporibus oportunit, prout expediens ordinariis locorum videbitur, generaliter tantum reproberetur, non declaratis sigillatim erroribus, nisi locus aliquis fuerit ad quem pervenerint damnati aliqui errores. In quo & errore reprobato nominati ipsius etiam errores reproberunt.

II.

Item decernit injungendum esse cutatis & parochianorum rectoribus siquos sciant in sua parochia Lutheranis aut aliis ejusdem sectæ, & hæreticæ factionis intoxicatos aut infectos erroribus, siquos maleficos, fortilegos, incantatores, & alias id genus superstitiones observantes, usu herbarum cum superstitiosa observacione, & sacriligo ac damnato ritu characterum, etiam usu signorum in occultis revelandis per dæmonum invocationem & aliorum mixtionem verborum abutentes, revelent episcopo aut ejus vicario sub incurfu pænæ arbitrarie per ordinarios decernendæ.

III.

Decernit & statuit ne quis librarius libros infectos Lutherana hæresi & sequacium vendat, neve impressores imprimant, neve habentes apud se detineant, sed intramensem nunum ordinariis locorum aut vicariis eorundem exhibeant, neve aliqui emant. Si quis vero hoc presenti decreto & ejus promulgacione admoniti contraverint, venditores, impressores, emptores & detentores carceribus includantur & alia pænâ arbitraria puniantur.

IV.

Item decernit & statuit ne libri Lutherane hæresis aut sequacium aut alii libri etiam divini a Latino sermone in linguam vernaculam pridem & ab annis octo versi non vendantur, emanturve, nisi fuerint ab ordinariis locorum recogniti sub pænis contravenientibus infligendis.

V.

Decernit ne quæstores indulgentias promulgantes hujusmodi indulgentias aut alias quovis ad populum, concione publica declarent, nisi

D d iij prius

ANNO
CHRISTI
1528.

Ordinavit insuper quod pecuniæ ex prædictis decimis collectæ dictis filiis ad precium redemptionis nondum receptis interim in custodiam penes ecclesiam cathedralem cujuscumque diocesis dictæ provincie reponentur in arca seu serinio tribus aut quatuor clavibus clauso, ad diocesanum cum sui capituli consilio discretionem pro illis pecuniis dandis & tradendis tempore & casu præmissis tangentibus, factis in præmissis protestationibus quod per hujusmodi concessionem non intendit præfatum concilium contravenire sacrorum conciliorum decretis aut aliquibus constitutionibus super solutione decimarum, aut aliis editis, sed solum in casu & jure permissis, videlicet captivorum regis & ejus filiorum redemptione, non intendens libertati aut immunitati ecclesiasticæ in quopiam derogare aut præjudicare, nec in alios usus prædictam decimam convertendam & citra præjudicium alicujus consequentiæ. Et quod interea nullis aliis oneribus aut solutionibus prædicta provincia aut ejus dioceses prægraventur.

L. E. TROING. sect.

Extrattum a suo originali per me, Calorn.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Hoc eodem anno aut certe præcedenti 1527. neq; enim diem aut mensis scimus, Franciscus Rohanius filius marescalli Giensis, archiepiscopus Lugdunensis, congregasse dicitur synodum provincialem Lugduni, præside Claudio de Longovico Matifconensi episcopo, qui procuratoris partes obibat, ceterosq; qui aderant consecrationis prærogativa superabat. Eisdem porro ob causas coactum arbitror ob quas Bituricensis concilium a Francisco Turnonio celebratum fuisse paulo ante observavimus.

EIVSDEM OBSERVATIO ALTERA.

Parisiense, quod apud Binium aliosque passim minus accurate dici Senonense consuevit, inchoatum fuit, ut habent acta quæ sequuntur, a die 5. Februarii anni 1527. more veteri Gallico, ad diem 9. Octobris anni 1528. præside Antonio a Prato, &c. adversus Lutheri similitumque hæreticorum impia dogmata ac pro reformatione ecclesiæ.

Post præfationem curiosis lectoribus sæpius evolvendam, in qua novatorum, schismaticorum atque hæreticorum mores graphice depinguntur, Sequitur,

I. Generale decretum continens hæreseon tum pullulantium species & detestationem, modum judicandi ac discutiendi hæreticos ac relapsos, formam & ordinem procedendi contra eosdem: acerbas etiam eorumdem penas, ac demum exhortationem ad principes potestatesque seculares de illis profigandis & exterminandis.

II. Decreta fidei numerò sedecim cum annotationibus aliquot errorum jam olim damnatorum et tunc repullulantium.

III. Constitutionem seu decreta morum numero quadraginta cum postrema conclusione.

CONCILIVM SENONENSE
DICI CONSVEYTM, PARISENSE

A LOCO DICENDVM, CONTRA LVTHERANORVM hæreses, & pro reformatione ecclesiæ celebratum Lutetiæ Parisiorum, sub reverendissimo domino Antonio a Prato, tituli sanctæ Anastasiæ presbytero cardinali, Senonensi archiepiscopo, Galliarum ac Germaniæ primatè, nec non Albigeni episcopo, Franciæ cancellario, inchoatum anno domini MDXXVII. & consummatum anno sequenti tempore Clementis papæ VII.

Antonius miseratione divina, tituli sanctæ Anastasiæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis, archiepiscopus Senonensis, Galliarum & Germaniæ primas, Albigeni episcopus, ac Franciæ cancellarius, universis præfati hoc scriptum inspecturis, salutem in eo qui est omnium vera salus.

CVM frequens conciliorum celebratio agrum dominici præcipua sit cultura, quæ vepres, spinas & tribulos hæreseon extirpat, excessus corrigat, deformata reformat, & vincam domini ad frugem uberimæ fertilitatis adducit; generalia autem non facile possint aut soleant adunari, quibus subolecentes errorum fibræ animadversionis tempestivæ sarculo præcidantur, provide admodum a sanctis patribus institutum est, ut metropolitanis provincialia subinde concilia convocarent, quibus una cum suis suffraganeis, irrepentibus animorum morbis & commissa sibi plebis contagioni, digna cautione mederentur. Quod etsi semper utique fuerit non segniter observandum, ea tamen sese nobis obtulit necessitas, ut in tanta curarum nostrarum mole, nulla dilatione negotium tam sanctum protrahi pateretur. Siquidem cum gravis & lethifera morbus afflicta corpus ac depascit, adhibenda est vestigio salutaris medicina sine ulla procrastinatione, quæ propulsato morbo pristinam ægroto sanitatem instauret. Et periculosa tum solet esse mora cum per illam languor extialis invalescit amplius, & valentiores sumit vires. Quid igitur factitandum, cum extrema quædam animorum pestis immaniter grassatur in omnes, & lucis sua mortifera longe lateque debacchatur? Nonne rejecta omni prorogatione, incunctanter occurrendum est, & mature tam pestilenti malo remediis salutaribus & accommodis; ne si oscitanter idipsum & lente agatur, interea tabes illa pestifera latius & prosperat in plures, & diffusius propagetur? Tale autem quiddam nostrum accidisse ætate circa fidei & morum corruptelam, vel tacentibus linguis, res ipsa plane loquitur. Adefse jam tempora illa periculosa, de quibus ad Timotheum scribit apostolus, ipsarum experientia dilucide comprobant. Tanta enim Martini Lutheri & perditorum quorundam hominum auspicio in orthodoxam fidem pestis effervuit, tam gravis ecclesiæ procella superioribus hæc diebus incubuit, ut electi (quod est apud Mathæum) propemodum viderentur in errorem induci, & dirum concussæ Petri naviculæ naufragium intentari. Nempe eo demum prætorperunt ecclesiæ perduelles, in eam venire perfrictæ frontis impudentiam, dum extinguerentur.

Super ecclesiastica jurisdictionis perturbatione decretum.

Decernit & ordinat eadem synodus, ut super turbatione quod iurisdictione ecclesiastica a secularibus iudicibus patitur circa obligationes juramento firmatas cum submissione coercionis ecclesiasticae circa personalium actionum cognitionem inrer laicos : circa etiam testamentorum quoad pias causas. exhibitionem & executionem: circa inventarium de bonis mobilibus clericorum per notarios officialium confessionem & literarum tacitis nominibus monitoriarum publicationem: item circa remissiones quae a laicis iudicibus fiunt cum onere casus privilegiati: adhuc circa prohibitiones generales necnon & particulares quae tam contra arrecta quam contra ordinationes regias passim fiunt. Porrigatur supplicatio domino nostro regi, quatenus super his procedere dignetur, ut libertati ecclesiasticae & subditorum suorum etiam laicorum commoditati consulatur.

Super reformatione ecclesiastica jurisdictionis decreta.

I.

Inhibet haec provincialis synodus monitoria generalia seu ractis nominibus ab ecclesiasticis iudicibus decerni, nisi damnum ratione cuius impetratur, sit aestimationis trium solidorum : nec moniti culpabiles pro minori damno excommunicationis sententia innoventur, atque id in monitoriis liris exprimat.

II.

Statuit etiam ut in liris contra participantes excommunicatos & aggravatos concedendis eximantur uxor & liberi nec non servitores & ancillae quae ante dictarum literarum impetrationem operas suas locaverint.

III.

Prohibet in super notariis, scribis, procuratoribus & aliis in ecclesiasticis curiis practicantibus, pro salariis, vacationibus, expeditionibus & actis judicialibus contra partes seu clientulos suos per viam excommunicationis procedere : sed tantum per viam interdicti ab ingressu ecclesiae eidem liceat procedere, donec crescente contumacia causa cognita per iudices aliter extiterit ordinatum.

IV.

Item, ut animarum saluti consulatur, decernit pro prima contumacia liras excommunicationis non esse concedendas, sed tantum interdictum ab ingressu ecclesiae nisi pro diversitate locorum morumque ordinariis aliter observandum videbitur.

V.

Item ut facilius & rectius metropolitani iudices iustitiam ministrare valeant, statuit informationes & inquestas a suffraganeis seu eorum officialibus in lingua Latina aut Gallica esse faciendas, aut saltem tali idiomate ut absque interprete facile possint in Bituricensi sede intelligi.

Aliud decretum circa parochialium ecclesiarum rectores.

Statuit provincialis haec synodus ut parochia-

alium ecclesiarum rectores ceterique animarum curam habentes resident in suis beneficiis; nec eidem etiam concedendae literae de non residento, nec ipsorum vicariis de regendo, nisi causa cognita : qua expensa & vicariis idoneis praemisso examine compertis, teneantur praedicti curam animarum habentes sic per se vel suos vicarios procedere, ut debita hospitalitas & pauperum subventio observentur.

Aliud decretum circa cimiteria.

Ne adeo facile polluantur aut prophanentur cimiteria, statuit ut proxime quam citius fieri poreit, saltem infra triennium claudantur. Et si u ad quos spectat haec cura, causa cessante, facere neglexerint, ordinarii arbitrio puniantur.

Acta & publicata in ultima sessione, &c. ut supra.

De solutione quatuor decimarum pro redemptione filiorum regis pro patre obsidum &c.

Die Iovis decima nona mensis Martii anno domini M D X X V I I. fuit quinta sessio synodi seu concilii provincialis Bituricensis, in qua praesidente reverendissimo in Christo patre & domino, D. Francisco de Tournon, m. d. archiepiscopo, patriarcha Bituricensi, Aquitaniae primat, & assistentibus nonnullis reverendis in Christo patribus dominis episcopis suffraganeis dicti reverendissimi domini, ac abbatibus, prioribus & ceterorum dominorum episcoporum suffragancorum, necnon capitulorum ecclesiarum cathedralium, dominorum abbatum, priorum conventualium, & collegiorum secularium ecclesiarum, civitatis & dioceseos & provinciae Bituricensis ad dictum concilium vocatorum & invitatorum ibi in praesentiarum non existentium vicariis, & praesentibus huiusmodi concilium provinciale facientibus & representantibus, discussis prius fidei, reformationis morum, libertatis ecclesiae, & illius jurisdictionis obstaculis: deinde super requisitione & conventiono domini nostri Francorum regis in dicto concilio propofita, rogatis & scrutatis singulorum sententis, necessitateque urgenti considerata, praedicta synodus memoratae conventioni domini nostri regis super solvendis quatuor decimis pro redemptione dominorum filiorum ipsius domini nostri regis captivorum & pro eodem obsidium exequentium . . . . . Quas quatuor decimas super fructibus tam exemptorum, quam non exemptorum beneficiorum & officiorum ecclesiasticorum, etiam confraternitatum, communitatum ac praepceptoriarum militarium & aliorum beneficiorum sancti Ioannis Hierosolymitani, aliorumque ordinum, nec non & fabricarum ecclesiasticarum in dicta provincia existentium, infra biennium, nisi necessitas praedictorum filiorum regis actu citius redimendorum aliud exigerit, persolvendas esse, qualibet decima ad rationem & quantitatem decimae novissime solutae omnibus praedictis inclusis ascendente, censuit & concessit : duas videlicet infra festum beati Michaelis proxime venturum, & reliquas infra aliud subsequens festum eiusdem sancti Michaelis anno revoluto, seu infra alios terminos reverendissimi domini Bituricensis archiepiscopi & suorum suffragancorum arbitrio infra huiusmodi biennium praefigendos.

Ordinavit

ANNO
CHRISTII
1528.

2. Cor. 6.

Libertas
Christi-
ana.

Galat. 4.

Matth. 18.

conficitur, ipsum divinæ gratiæ, & reliquos fi- A sed hæreticorum, qui hoc unum præter cetera, deles, cooperatum fuisse: quos ipse cohortatur, suorum habent errorum fundamentum. Hoc ne in vacuum gratiam Dei recipiant: laborem eorum amplexantur Aeriis, Iovinianus, Lamperius. Huic adstipulantur Valdenses, Vviclefistæ, Bohemi: ex eo fonte omnes fere Lutheranae impietatis blasphemæ proficiuntur. Nec mirum, si tantopere huiusmodi sententiam probant hæretici, & oppositam rejiciunt, cum sciant, sicut baculo canes, ita universas suas hæreses ecclesiæ repelli auctoritate, & se, ut putrida membra, ab ejus consortio resecati. Sic olim rejectus est delirus Manichæus, & cum carnali sua libertate insans Acrius. Rejectedus est & post eos Epicureus Vigilantius, insensus admodum ecclesiasticæ pudicitia, quando quidem immundo spiritu agitatus, in tantam protipit amentiam, ut continentiam hæresin, pudicitiam dicat libidinis seminarium. Quare sacram continentiaæ legem non ferens, libidini frena permittit, nullos volens sacris initiari, qui uxores prius non duxerint: neque iis credi pudicitiam, qui cælibes vivunt, quasi nihil sit, quo homines, divina gratia adjuvi, distent a porcis, nihil quo differant a brutis animantibus, nihil quo a jumentis separarentur. Pessime certe de restituto a Christo humano genere iudicat, qui ita censet. Nam qui ita de hominibus sentit, homines humana exiit dignitate, & in servilem brutorum dejicit conditionem, ut sint tanquam equus & mulus, quibus non est intelligence. Probanda itaque est Latinae ecclesiæ continentia, utpote quæ sanctitatem præfulgeat, libertatemque præster dominum sine impedimento obsecrandæ, nec non profectum ecclesiæ maxime sit accommodata. Non abs re ergo ecclesiastica censura repulsa est Vigilantii & ascellarum ejus assertio impudentissima. Sequentes autem Vigilantium Valdenses, homines idiotæ, & literarum expertes, ordinem hierarchicum ecclesiæ confundunt, perturbant, destrunt: liberum cuique esse asserentes prædicare & docere verbum Dei; nullum sexus aut status discrimen facientes; sacerdotes itidem & præfules, cum primum lethaliter deliquerint, omni spoliati dignitate sacerdotii aut episcopatus: neque eos tum posse consecrare, aut sacerdotes ordinare asseverant. Præcepta insuper ecclesiæ parvipendunt, quæ alicujus esse momenti minime credunt. Purgatorium etiam inficiantur, neque orant pro defunctis: omne rursus juramentum illicitum arbitrantur, simul & iudicium, nihil demum reneri aut agi volunt, quod non fuerit expressum in sanctis scripturis: quæ sane assertio aliorum multorum basis est & fundamentum errorum; cum tamen per easdem sanctas scripturas manifeste elidatur. Porro huiusmodi istorum rudium & indoctorum, insanos errores divulgantium, mox rejecta est impietas, atque per ecclesiæ censuram recisa. Post hos autem ignaros homines, surrexit Marsilius Patavinus; cuius pestilens liber, quod defensorium pacis nuncupatur, in Christiani populi perniciem, procurantibus Lutheranis, nuper excusus est. Is hostiliter ecclesiam insectatus, & reitensis principibus impie applaudens, omnem prælatis admittit exteriorum jurisdictionem: ea dumtaxat excepta, quam sæcularis largitus fuerit magistratus. Omnes etiam sacerdotes, sive simplex sacerdos fuerit, sive episcopus, archiepiscopus, aut etiam papa, æqualis ex Christi institutione asserit esse auctoritatis: quodque alius plus alio auctoritate præstet, id ex gratia laici principis

tinctarum quondam hæreseon cineres exuscitant, dum hæresiarchas ab omni fidelium theatro quondam explosos orthodoxis patribus anteponunt, ut sacrosanctam conciliorum auctoritatem respiciant, nullum vel apertissimum scripturæ locum non depravent, sed corruptum atque adulteratum in suam utcumque sententiam detorqueant. Ne serpat itaque latus hic cancer, ne quis e commissa nobis plebe, vanæ cuiusdam libertatis prætextu, aut adulterino scripturarum fuce deceptus, tam dirum ac pestilens venenum hauriat: de suffraganeorum nostrorum consilio decreta promulgari iussimus, quibus exitiale Lutheri & ceterorum id genus hæreticorum virus, aliqua ex parte detegatur. Adjectæ sunt & nonnullæ constitutiones, quibus insolescentes nostra tempestate mores & suppurulantes quidam excessus comprimantur. Disciplina tamen ordinem fecerit, a generali primum decreto susceptum fidei negotium inchoamus, ad specialia subinde progressi sumus.

Datum Parisiis anno domini 1528. die vero vigesima mensis Februarii.

PREFATIO.

1. Cor. 11.8.

SCRIBENS regius psaltes de ecclesia ejusque adversariis, & vano atque inani eorum conatu, Sape, inquit, expugnaverunt me a juventute mea, dicat nunc Israel: Sape expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi. Quibus sane verbis indicat ecclesiæ vel a primordiis suis hostes non desuisse: qui atrociter quidem illam impugnarunt, sed minime devicerunt: hostiliter quoque excecuerunt, sed non pro sua potuerunt libidine extinguere. Quare cum præposuisset, Sape expugnaverunt me a juventute mea, mox subjunxit: Etenim non potuerunt mihi: quod idem facile cognosceret, quisquis veteres hæresiarchas & eorum errores paululum discussisset. Nam a primis adversariis oppugnatam ecclesiam fuisse percipiet, sed semper de illis nobiliter triumphasse: impugnarunt in primis ecclesiam in primo suæ juventutis flore Simoniani, Nicolaïta, Gnostici, Carpocratiani, Chiliastræ, Ebionæ, & plerique alii hæretici, qui falso arbitrati vasis suis argutiis & dolis supplantare ecclesiam, tamquam fumus evanescerent: ecclesia autem victrix gloriosaque permansit. Subsecuti sunt deinde alii, ecclesiam insidiosius & occultius adorti: qui sacras literas aliquatenus suscipientes, & nudo earum cortici inhærentes, ejus auctoritatem non solum moliti sunt imminuere, verum etiam profusis enervare. Hujusmodi fuerunt, Manichæus, Arius, Vigilantius, Valdo, Marcellus Patavinus, & Ioannes Vvicellus. At frustra id tentarunt; quandoquidem solido fundamento innixa everti non potuit. Voluit nempe Deus tantam esse ecclesiæ suæ stabilitatem & potestatem, ut per eam veluti per infallibilem quandam regulam ad salutem mortales dirigerentur. Nam, ut sanctæ scripturæ contestantur, nulli ad vitam beatam patet aditus, qui ecclesiam certe non audiat, aut qui ab ejus communionem exclusus sit. Nec certe gloriosi possunt hæretici, quasi apud illos residet ecclesia catholica. Nam cum illa sit universalis, omnique fideles complectatur, (alioqui catholica non esset) angulis aut latibus hæreticorum nequit circumscribi. Huic accedit, quod in in-

Concil. general. Tom. XIV.

tegritate fidei ecclesiæ catholica eadem semper perseverat, nec ullis erroribus coinquatur. At contra, nefarius suis conventiculis veluti infamibus profubulis fidem hæretici profuturæ ac violare satagunt, dum impie in suis adventionibus fornicantur. Præterea, in finem usque sæculi, juxta Christi pollicitationem, perduratura est ecclesiæ catholica, quod nullis adhuc hæreticorum sæctis contigit. Quare non potest apud hæreticos catholica ecclesiæ residere, licet secus arbitrati sunt Manichæus, Arius, Vigilantius, & ceteri prænominati. Quorum perniciosos errores paulo diffusius explicare constituimus, quod iidem sint, aut fere similes illis, qui hac tempestate repullulare videntur. Præfortum itaque hæresiarcharum primus fuit non minus impius quam ridiculus Manichæus; qui tollens liberum arbitrium, duplicem in homine statuit naturam; alteram bonam, alteram malam: & bonam quidem a Deo, imo de Dei substantia conditam asserit, & eandem semper bene agere: malam vero a principe tenebrarum, semper male. Agunt enim juxta illius sententiam non libere & voluntarie, sed necessario & naturaliter: ob idque nihil imputandum putat humanæ voluntati, sed naturis illis, maxime inter se contrariis. Nec ea in re multum distat a Manichæo Lutherus: nam cuncta quæ ab homine fiunt, necessario fieri Lutherus credit, nec in hominis situm potestate vias suas bonas facere aut malas. Ansert etiam ipse, ut Manichæus, liberum arbitrium, licet alias ab eo dissentiat. Manichæus namque humanam salutem ponit in operibus bonæ illius naturæ. At Lutherus sola fide & fiducia in Deum, ejusque promissis, seclusis bonis operibus, homines justificari, arbitratur. Errat Manichæus, errat & Lutherus. Erravit consimiliter Pelagius, dum aliud extremum secutus, ad vitam beatam comparandam minime necessariam putat divinam gratiam: sed ad id sufficere censet liberum arbitrium: si modo adsit divinæ legis cognitio. Porro talia desideramenta respiciens ecclesiæ catholica, hæc tria ad salutem requiri docet: Fidem, bona opera, & divinam gratiam, neque absque his patere homini adnlto viam salutis. Accedentem siquidem ad Deum oportet primum divinæ gratiæ munere adjutum credere, deinde bonis operibus intendere: in quibus efficiendis & liberum arbitrium operatur, & gratia; primo tamen, & principalius, gratia. Quapropter qui hominem bene operati & salutem consequi arbitratur absque gratia, aut primatum boni operis libero arbitrio adscribit, non gratiæ, Pelagianus censendus est: qui vero salvari hominem existimat, neglectis bonis operibus, a libero arbitrio procedentibus, hic Manichæus est & Lutheranus. Nam in errorem Manichæi incidit Lutherus, dum nimis anxie & scrupulose devitat Pelagium. Metuens namque liberum arbitrium cum Pelagio nimis efferre, omne bonum opus, quod est in homine, Deo tribuit & divinæ gratiæ, nihil prorsus libero arbitrio, sicque tollens omnino liberum arbitrium Lutherus factus est Manichæus, dum refugit esse Pelagianus. Debucrat certe Lutherus ex apostolo nosse, ita necessariam esse divinam gratiam ad bene operandum, ut cum ea tamen liberum arbitrium, bonum opus efficiat. Testis siquidem est apostolus, divinam gratiam in se vacuam non fuisse, cum abundantius, inquit, laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum. Vnde recte

Ec conficitur,

1. Cor. 15.

ANNO
CHRISTI
1538.

panis & vini cum corpore Christi asserunt remanere. Eo etiam vesaniæ devenerunt eorum nonnulli, ut Spiritum Dei iactantes se habere, scripturas sacras luce clariores affirmant, omnibus sacris interpretibus rejectis, quibus tamen plerique alii refragantur. Sunt & alia non pauca, de quibus inter se Lutherani digladiantur. Hæc autem discrepantia plane indicat, quam a veritate sint alieni. Veritas siquidem ubique sibi constat, nusquam disidet. Non enim Spiritus Dei spiritus est dissensionis. Cum itaque in his quæ ad fidem spectant, tam manifeste dissideant, perspicuum est eos nullatenus in solidæ veritatis radice stabiliri. Eos enim, qui ab unitate ecclesiæ disident, relinquit Deus in manu consilii sui, ut nec sibi ipsis nec aliis hæreant. Contra vero catholicorum dogmatum inconcussam veritatem demonstrat unus & idem consensus: inter quæ nulla unquam poterit inveniri discordia. Unde satis exploratum est, illa a Deo proficisci, neque aliquando dissolutum iri, quantumvis ea evertere nitantur veritatis inimici. At vero Lutherana doctrina, a parte mendacii (qui dissensionis spiritus est) exorta, tandem veluti fenem exarescet: nempe usque adeo pudendos atque execrandos illa continet errores, & tam male sibi coherentes, ut facile fugienda appareat & detestanda. Et quia suapte natura talis est ejusmodi doctrina Lutheri, serpentina quadam malitia laborant, quod dolentes referimus, Lutherani orthodoxorum procerum libris eam inferere, quo eorum prætextu facilis suscipiatur. Hinc impiis tum præfationibus, tum annotationibus marginibus adjectis, tum scholiis, tum indicibus, limpidissimos illos fontes catholice pietatis, & antiquorum doctorum libros, virulento sulfure damnati sui erroris inficere moliantur: sed non potest adversus veritatem prævalere falsitas: veritas enim super omnia vincit. Nam cum Deus veritas sit, & Deum nemo valeat superare, nec veritas certe poterit aliquando ulla hæreticorum versutia supplantari. Quare non est quod editorum librorum copia glorientur Lutherani, tam enim potest nefanda scriptorum farrago damnatam impietatem firmate, quam stramineæ stipule fundamentum domus reddere stabilibus. Non enim plures faciunt hujusmodi libros orthodoxi, quam pulverem quem projicit ventus a facie terræ: habituri idem iudicium, tam pro dogmatibus quam libris, quod præcedentes hæresiarum, quorum ita sunt scripta perpetuis tenebris sepulta, ut ne eorum vestigia quidem super sint: quapropter frustra laborant, in scribendis libris suæ perfidiæ, aut suam vesaniam publicis concionibus prodendo. Nec enim stabilientur, sed peribunt, sicut priorum, sic horum impiorum hæreticorum cum suis scriptis desideria, neque contra ecclesiam Dei prævalebunt, quæ gloriosa in sæcula permanebit, de illis (prout & de ceteris hæcenus hæresiarum) insignem relatura triumphum.

GENERALE DECRETVM,
CONTINENS HÆRESION, QUÆ NVNC
pullulant, speciem earum detestationem, modum
judicandi ac discernendi hæreticos ac
relapsos, formam & ordinem procedendi
contra eosdem; eorumdem etiam acerbas pœnas,
& ac demum exhortationem ad principes
potestatesque sæculares de illis proligandis &
exterminandis.

A Antonius miseratione divina, tituli sancte Anastasia sacrosanctæ Romane ecclesiæ presbyter cardinalis, archiepiscopus Senonensis, Galliarum & Germaniæ primas, ac Francia cancellarius, universis præsens hoc scriptum inspecturis, salutem in eo quæ est omnium vera salutem.

I NTER cunctas pastoralis officii sollicitudines, quibus premimur incessanter, illa fortius nos angit, ut cunctis hæreticis de finibus Christianorum expulsis, suisque falsis & virulentis scriptis ac pestilentibus doctrinis penitus extirpatis: fides catholica, quæ solidæ semper fuit subnixæ petræ, integra illibataque permaneat: ac populus Christianus, nostræ potissimum provincie, in fidei sinceritate (quolibet obscuritatis semoto velamine) immobilis in violatusque persistat. Sane prospicientes (quod non sine gravi displicentia referimus) insurrexisse nonnullos pseudo-christos ac pseudoprophetas, quorum dux & vexillifer est Martinus Lutherus, qui a veritate excidentes, nonnullos ac pene infinitos, etiam, si fieri possit, electos, ut est apud Mattheum, ad errores inducunt homines: haud dubie hæresiarum, fastuosos, seditiosos, Luciferiana superbia ac rabie lupina erectos: ac demum quales apostolus ad Timotheum graphicè describit, suisque pingit coloribus, & ad amissum exprimit. Qui rursus, ut inquit Petrus, scetas perditas ac damnatas introducunt, libertatem promittentes, cum ipsi sint servi corruptionis, in maximam certe republicæ Christianæ perniciem & iacturam: ac tandem, nisi cito occurratur, ruinam & everisionem: utpote quos non pudet novas hæreses effingere, sed etiam satagunt ac student veteres, & jamdiu per ecclesiam sopitas, instaurare. Et inter hæc, primum de sacramentis ecclesiæ multa perniciosè dogmatizant: affirmantes laicos & mulierculas æque atque presbyteros posse absolovere. Et quod hæcenus fuit inauditum, laicis ut sacerdotibus eucharistiæ consecrationem permittunt. Inter sacerdotes & plebem nihil interesse dicunt: sed omnes sacerdotes putant quicumque sunt Christiani. In clericis, in sacris ordinibus constitutis, calibatam non admittunt. Monachis & aliis voto obstrictis libertatem lasciviendi indulgent. Quibus relicto velo & abjecta cœnula, ad sæculum redeundi facultatem relaxant, & apostasiam permittunt. Romanorum pontificum decreta, decretales epistolæ, etiam & canones conciliares evolvere contendant. Veteres ecclesiæ ceremonias, ac receptas tot annis laudabiles consuetudines ridiculas censent. Et, ut ad impietatis cumulum addant, sacras scripturas fingere ac refingere non dubitant; ac relicto sensu patrum orthodoxorum vellicare, & ad suum sensum reprobam contorquere; conviciis semper & maledicentis pleni, & non solum aceto perfusi, sed ubique veneno resperfi. Articulis insuper infinitos (quos non magnopere attinet referre) dissimulant, aut scandalosos, aut temerarios, aut blasphemos, aut piarum animum offensivos. Ac tandem super extiali pestilentique dogmatum veneno, pleraque alia tam sæda ac male olentia nauseabundi evomunt, ut quasi ex professo habeant, speciem ac decorem sanctæ matris ecclesiæ, non habentis maculam neque rugam, scædare, spurcare, ac contaminare. Veriti ergo, ne hoc venenicum virus in nobis credito dominico agro radices ageret, ac velut cancer cretaceret in perniciem

ANNO
CHRISTI
1538.

Matth.

1. Tim.

2. Petr. 2.

principis concessione vult provenire; quod pro sua voluntate possit revocare. Verum ex factis literis coercitus est delirantis hujus hæretici immanis furor: quibus palam ostenditur, non ex principum arbitrio dependere ecclesiasticam potestatem, sed ex jure divino, quo ecclesiæ conceditur, leges ad salutem condere fidelium, & in rebelles legitima censura animadvertere. Iisdem quoque literis aperte monstratur, ecclesiæ potestatem longe alia quavis laica potestate non modo superiorem esse, sed & digniorem. Ceterum hic Marcellus, & ceteri prænominati hæretici, adversus ecclesiam impie debacchati, certatim ejus aliqua ex parte nituntur diminuire auctoritatem. Nam quod in bonis & in malis operibus statuit scriptura, tollit Manichæus liberum arbitrium: ad suum autem revocat Aërius ecclesiastica jejunia: Vigilantio, contra ecclesiæ decretum, sacrilegæ ecclesiasticorum nuptiæ probantur. Vitiis prælatorum tantopere Valdenses offenduntur, ut inde eorum statum damnent. Excellens a Christo concessa ecclesiæ potestas gravis est Marfilio, nec illam potest ferre. At vero his succedens Lutherana secta fons & origo Vviclefus, cuique Lutherus per omnia ferme consentit, non aliqua tantum ex parte, ut priores illi hæretici, sed radiciter totam ecclesiæ enervate auctoritatem contendit. Is enim non cum uno aut altero tantum hæreticorum priorum, commercium habet, sed cum singulis. Cum Manichæo namque humanorum actuum tollit libertatem: cum Aërio, nihil facit præcepta ecclesiæ: Vigilantium secutus, ecclesiasticorum pudicitiam proficitur, terrenis etiam illos possessionibus exuens. Passim & ab unoquoque juxta hæresin Valdensium prædicandum verbum Dei decernit, nulla habita ratione prohibitionis superiorum: Marfilii item dogma probat, ne quis excommunicari possit, qui ad sæculares judices provocarit. Cumque omnibus his consentiat, non tamen quiescit mala mens, nec pravum impiumque ingenium sibi satisfacit, nisi omnes longe superet impietate, seque hostem producat ecclesiæ, aliis multo infertioiem. Hinc certe quidquid ab ecclesia Spiritu sancto suggerente constitutum est, hoc ille delirius, veluti dæmonio arreptus, contere, lacerare, abjicere molitur. Hic est qui universitates aspèrnat & generalia studia, civilia dominia perplexa reddit & incerta, ecclesiasticis possessiones admittit, & decimas clericorum subjicit laicis, ipsos bonaque eorum laicorum tribuens jurisdictioni; religionis & religiosorum abjicit instituta, censuras ecclesiæ flocci pendit, minimeque curandas pronuntiat. Quid plura? Sacrum ille ridet canonem missæ, dies festos sanctorum pariter & reliquias tollit, preces fidelium ad eos dirigi vetat. Horas canonicas & vocales concentus, eos potissimum qui in templis alta voce efferuntur, subsannat. Sanctas etiam in ecclesia pie ac laudabiliter constitutas ceremonias ridet. Nec his contentus est, nisi suæ viris perfidia, in divina quoque sacramenta eucharistiæ, ordinis, confirmationis, & penitentia evomat. Quamvis autem omnium ferme hæresum portenta, quæ inducere studet, antequam ipse nasceretur, falce ecclesiasticæ censura essent præcisâ; ne tamen haberet, in quo gloriaretur incircumcisus Philisthæus in superbia sua, exprobrareque agminibus Dei viventis non posset, aut in Deum & ecclesiam sponsam suam tam execrandas blasphemias effu-

Concil. general. Tom. XIV.

A tire, in celeberrimo illo Constantiensi concilio repressa est Vvicleffi (& in eo, Lutheri & sequacium) tam effrenis & prius inaudita insaniam. Proinde dum rejecta est impiissimi hæretici Vvicleffi dementia, dum Marfilii, dum Valdensium, dum Vigilantii, dum Aërii, dum denique Manichæi; simul etiam corrui & funditus everfa est temeraria & impudens assertio eorum, qui calumnias, blasphemias, atque hæreses præscriptas timentur & imitantur. Cujusmodi sunt Lutherus, sequaceque illius, Melancthon, Carolstadius, Lambertus, Zuvinglius, Oecolampadius, & ceteri hujusce conjurationis execrandæ complices: quos ideo ex nomine citavimus, ne pestiferos illorum libros quis legere audeat, ne vipereis dogmatibus inficiatur. Quo fit ut non parum demiremur, quoniam pacto tam impudentes sint hodie, aut tam arrogantes Lutherani, ut damnatam Vvicleffi damnati viri doctrinam audeant disseminare, eamque probare, prædicare, scribere, aut divulgare non erubescant, quam semper ecclesia Spiritu sancto illustrata rejecit, respuerunt orthodoxi, probati doctores execrant sunt: quasi vero magis sit paucis, iisdemque temerariis, errorum factoribus credendum, quam omnibus doctoribus, sanctis martyribus, academiis, episcopis, summis pontificibus, generalibus conciliis, quo stultius dici nihil potest, aut furiosius. Nam quæ major stultitia, si non insania dicenda est potius, quam quod prædamatas toto retro sæculis hæreses revocare conantur, & extinctos execrandarum blasphemiarum cineres student ex inferis denno suscitare? At certe in vanum laborant, cum adversus Christum & ecclesiam nihil unquam feliciter attentent. Quapropter quantumlibet tumultuentur, innumeras licet insipientium hujusmodi catervas in animarum & corporum perniciem, ad nefariam impietatem tuendam technis & frandibus alliciant: quotquot libros ad firmandam execrabilem hanc sectam conscribant, quantumvis nugæ & calumnias suas composito fucatoque sermone fatagant adumbrare; quantumvis denique in ecclesiæ catholicæ conspirent exitium, impii tamen eorum conatus in ventos tandem effluent & vaneſcent. Zelator enim Christus zelo magno ecclesiæ suæ sponsæ integritatem, quæ in fidei & caritatis potissimum sinceritate consistit, nec passus est aliquando fidem ecclesiæ iniquis hæreticorum conjurationibus corrumpi. Eapropter dum eam illi oppugnant, potenti brachio virtutis suæ illos repellit, ac vana eorum molimina frustratur. Et quemadmodum facile solis calore nix dissolvitur, facilius longe divina virtute impiorum consilia vix dum exorta dissipari, & cordis eorum cogitationes dispergi solent. Hoc utique in Lutheranis hodie videmus impleri, qui quamvis longe ab ecclesiæ catholicæ dogmatibus absint, tamen inter se admodum dissident, dum alii unum, alii aliud tenendum arbitrantur. Ex eis enim nonnulli sanctorum imagines dejiciunt, alii contra erigunt: quidam humanas disciplinas, ut venenum pietatis reproband, quas alii, ut apprimere utiles, defendunt: iteratum baptismum ab aliquibus susceptum alii omnino execrantur. De eucharistia insuper minime conveniunt. Nam eorum nonnulli, solum esse signum corporis & sanguinis Christi in eucharistia contendunt: alii vero veraciter esse Christi corpus & sanguinem certo proficiunt: in hoc tamen a veritate dissidentes, quod substantiam

E c ij panis

ANNO
CHRISTII
1518.
canus. i. §.
Quia vero.
Rom. 10.

Matth. 9.

Ioan. 1.
Isaia 40.

Dicto cap.
§. Adjicis.

Cap. Statu-
de heret.
in 6.

Dicto cap.
Excommu-
nicamus.
1. §. Volu-
mus.

Cap. Vo-
lentes de
har. in cler.

Matth. 8.

Cap. Ex-
communi-
camus. i. §.
Moueantur. De heret.
ict.

rale Lateranense concilium prohibemus, ne passim liceat cuius prædicationis officium usurpare: neque ad prædicandum prodeant, nisi quibus aut a jure, aut a papa, aut episcopo loci, licentia concedatur. *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* Et veritas ipsa dicit in euangelio: *Rogate dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Ioannes quoque Baptista, specialis luæ missionis testimonium protulit de scriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deserto: dirigite viam domini, sicut dixit Isaias propheta.*

Ordinamus insuper, quod suffraganei nostri, si videant aliqua loca esse de hæresi suspecta, per se aut alios idoneos quamcivis ad illa accedant, & ab illis de vicinia exigant sacramentum de proferendis huiusmodi hæreticis, ac conventicula illicita facientibus. Quibus etiam districte præcipimus, ut ad hæc exequenda diligenter invigilent, & in negotio huiusmodi hæreticæ pravitatis, summariæ & de plano procedant. Et si in expurgando huiusmodi sermone fuerint temisii aut negligentes, intelligant se penas incursumos quæ in facto generali Lateranensi concilio continentur. Pœnas insuper reformident, contra inquisitores in officio delinquentes, in facto Viennensi concilio promulgatas. Constitutiones autem Urbani V. Clementis V. & Bonifacii VIII. diligenter observent suffraganei nostri. Obscramus autem per viscera misericordiæ Dei nostri Christianissimum regem & principem ac dominum nostrum supremum, ut pro suo singulari zelo mitroque affectu & incredibili devotione religionis Christianæ, a suis terris & dominiis universos hæreticos confestim repellat: exterminetque hanc tetram & diram luem hæreticorum, quæ in dies magis ac magis pullulat: res haud dubie inaudita, cum ab exotidio nascentis ecclesiæ usque ad hæc novissima tempora regnum hoc Christianissimum (ut inquit Hieronymus) hæreticorum prodigiosis monstris carnerit. Proinde principes orthodoxi, si Christiano nomini consultum esse volunt, si religionis Christianæ tamen metuunt, necesse est in exterminandis profigandisque hæreticis omnes suos conatus intendant, omnem suam potestatem exerceant. Periculum alioqui est, ne Petri navicula operiatur fluctibus, ac demergatur in profundum: nunquam enim sic undis pæctata est ecclesiæ navis, sic ventis validis (id est vanis doctrinis) impulsâ, sic undique procellis agitata. Inde, quod Christo in navi dormiente apud Matthæum apostoli fecerunt instanti naufragio, clamemus necesse est, & dicamus: *Dominè, salva nos: perimus.* Novissime ordinamus, quod rectores & consules civitatum, juxta sacrum generale Lateranense concilium, corporaliter præstent sacramentum, quod fideliter & efficaciter ecclesiam in huiusmodi negotio hæresis (cum fuerint requisiti) juxta suum officium pro viribus adjuvant, manusque portigent adiutrices. Episcopi autem vel inquisitores dnm in huiusmodi negotio procedunt, & a sæcularibus iudicibus forsan excommunicatis subsidia postulant, nullam ex participatione huiusmodi excommunicationem incurrant. Præcipimus tandem singulis suffraganeis nostris, ut hoc nostrum tam salubre, tamque pro conditione temporum necessarium statutum, suis statutis synodalibus adjiciant, ac in prima eorum synodo faciant publicari. Datum Parisiis in prima sessione concilii nostri facta apud fratres eremitas sancti Augustini,

Anno domini MDXXVII. die tertia Febuarii.

INDEX DECRETORVM FIDEI.

CETERVM, quia magis solent sermones particulares moribus esse accommodati, quam universales, jam superest, particula quædam decreta super renascentibus nonnullis præfatis erroribus in medium proferre: quibus tum per sanctas scripturas, tum per sacra concilia, traditionem ecclesiæ, antiquitatis consensum, tum per inconcussum ecclesiæ usum, & certam eisdem auctoritatem ejusmodi elidantur errores. Quorum quidem decretorum index subsequitur.

- I. De unitate & infallibilitate ecclesiæ.
- II. Quod ecclesiæ non sit invisibilis.
- III. De auctoritate sacrorum conciliorum.
- IV. Quod ad ecclesiæ spectet determinare, quæ libri sint canonici.
- V. Aliqua esse firmiter credenda, quæ non continentur expresse in scriptura.
- VI. De consuetudinibus humanis.
- VII. De jejunis ecclesiasticis.
- VIII. De calibatu sacerdotum.
- IX. De votis, & presertim monasticis.
- X. Quod septem sint sacramenta ecclesiæ.
- XI. De sacrificio missæ.
- XII. De satisfactione, purgatorio, & commemoratione sanctorum.
- XIII. De veneratione sanctorum.
- XIV. De veneratione sacrarum imaginum.
- XV. De libero arbitrio.
- XVI. De fide & operibus.

DECRETA FIDEI.

I.

SANCTVM quidem & indissolubile viri & uxoris vinculum: at vero magnum istud in Christo & ecclesiæ sacramentum, quam ille tan-topere dilexit, ut seipsum traderet pro ea, quo illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, & exhiberet sibi gloriosam, non habentem maculam neque rugam. Cum igitur eam sibi in fide deponderit, ab ea profecto per infidelitatem, aut ullum circa mores errorem, non est aliquando divellenda, nec ullo patietur Christus a se divortio illam separari, cum qua se futurum spondit usque ad consummationem sæculi. Ea quippe non modo sponsa, sed & domus illa Dei est, quæ columna est & firmamentum veritatis, firmiter edificata, bene fundata supra firmam petram. In quam licet descendat pluvia, irruant venti, inundent flumina; everti tamen non poterit, neque portæ inferi prævalebunt adversus eam, aut aliquando poterunt illi, qui expugnant illam a juventute sua. Non enim dormitabit neque dormiet qui custodit eam: is nimirum, qui ascendens in altum dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios pastores & doctores, ad consumptionem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia, ad circumventionem erroris; sed maneat nobiscum in æternam

ANNO CHRISTI 1528.

Cap. Quoniam. 18 di. in ca.

Cap. Sicut. 11. de ac. 11.

Cap. Excommunicamus. 1. in fine. de heret.

* ad verfic. tur.

Dicto cap. Excommunicamus. 1. §. Creden. res.

Tit. 3.

Dicto cap. Excommunicamus. 2. Cap. Excommunicamus. 1. §. Dammati. de her.

15. q. 7. cap. Si quis. Ca. 1. de heret. in 6.

Relapsi quatuor modis cognoscuntur.

perniciem aliorum; officii nostri pastoralis effe-
 duximus, vepres hujusmodi nociuas falce au-
 thoritatis ecclesiastica refecare, & plantulam,
 priusquam sublefecerit, & in plures serperet, ra-
 dicitus evellere. Hinc est quod in hoc nostro
 provinciali concilio, quod ad corrigendos excessus
 & extirpandas hæreses, juxta Calchedonense ac
 Lateranense concilia, adunatum est, ad Dei ho-
 nozem, fidei orthodoxæ exaltationem, ac sub-
 ditorum nostrorum pacem, augmentum & tran-
 quillitatem: duximus habito suffraganeorum no-
 strorum consensu, ac multorum divini & huma-
 ni juris interpretum consilio, his tantis pericu-
 lis salubriter ac celeteriter providendum: Anti-
 quos scilicet canones (quorum utique custodes
 & executores constituimur) aut declarantes, aut
 renovantes, seu ex potestate nobis concessa, in-
 terdum adjectione pœnæ communicantes. In
 primis juxta factum Lateranense concilium, ex-
 communicamus & anathematizamus omnem hæ-
 resim, exollentem se adversus orthodoxam &
 catholicam ecclesiam. Univerfos insuper, qui
 aliter quam Romana credit & prædicat ecclētia,
 credere & pertinaciter asserere attemptant, ejus-
 modi concilii auctoritate velut hæreticos & per-
 tinaces, & a communione fidelium separatos
 declaramus. Ecclesia quippe universa errare non
 potest: utpote quæ regitur Spiritu veritatis, se-
 cum manente in æternum, & cum qua Christus
 manet usque ad consummationē sæculi. Quæ etsi
 diversa, & nonnunquam (quod sæpius neoterici
 hæretici objiciunt) pugnantia proposuerit decreta,
 nihil tamen est in tanta decretorum multitudine,
 quod fidei orthodoxæ * oberferet. Sed ab uno
 eodemque spiritu edocta sunt, ut ita pro condi-
 tione temporum statueret, ut visum fuerit con-
 ducibilis: ejusdemque concilii auctoritate, cre-
 dentes, receptatores, defensores, & fautores
 hæreticorum, excommunicationi subjacere de-
 cernimus. Suspectos autem de hæresi & notatos,
 post unam aut alteram correptionem, decerni-
 mus ab omnibus devitandos, *scientes* (ut dicit
 apostolus) *quod subverti sunt, & suo plane ju-
 dicio condemnati*. Ac subinde dum intelligunt se
 a consortio hominum separatos, rubore plerum-
 que confusi, ad humilitatis gratiam & reconcilia-
 tionis affectum facilius inclinantur. Dammati de
 hæresi, si ad unionem fidei catholicæ redire no-
 luerint, manent de foro ecclēsiæ, & ad agen-
 dam perpetuam penitentiam in pane doloris &
 aqua tristitiæ, perpetuo carceri deputentur.
 Dammati de hæresi, si eam abjurare noluerint:
 si laici sunt, statim sunt iudicio sæculari relin-
 quendi. Si clerici, præsentis potestate sæculari,
 sunt a suis ordinibus degradandi, & pronuntian-
 dum est, ut eos sæcularis iudex in suum forum re-
 recipiat. Ceterum quia episcoporum numerus per
 sacros canones ad degradationem requisitus non
 facile potest adunari, concedimus, ut cum sa-
 cerdos aut alius in sacris ordinibus constitutus
 fuerit pro crimine hæresis degradandus, possit,
 accessit abbatibus, aliisque prelati, solus epi-
 scopus degradare. Qui in hæresim semel abjura-
 tum reciderint, ac velut canes ad vomitum red-
 ierint: tamquam palmites aridos in vire non ma-
 nentes, foras mittendos decernimus, & sæculari
 iudicio sine ulla audientia relinquendos. Relap-
 sos autem in hæresim, juxta decretum Alexan-
 dri quarti, declaramus eos, qui in iudicio hære-
 sim abjurarunt, & post committunt in ipsa, licet
 prius hæresis crimen non plene contra ipsos pro-

batum fuisset. Insuper eos, qui in una specie hæ-
 resis commiserunt, aut in uno fidei articulo erra-
 verunt, & post simpliciter vel generaliter hære-
 sim abjurarunt, si extunc in aliam speciem hære-
 sis committunt, velut relapsos in hæresim decer-
 nimus judicandos. Præterea is, de cujus lapsu in
 hæresim ante abjuratorem constiterit, vel nunc
 constar: si post illam hæreticos deducat, acceptet,
 sive associet, vel dona ac munera eis mittat, seu
 favorem eis impendat, qui excusari non possit,
 merito iudicari debet relapsus: cum illum ex ap-
 probati a se erroris consequentia, non sit dubium
 id fecisse. Novissime, abjurans in iudicio hære-
 sim, propter vehementem præsumptionem, si
 iterato labitur, licet non fuisset plene probata,
 relapsus dicitur. Ceterum relapsus etiam resipien-
 tia non profuerit ad evitacionem pœnæ tempo-
 ralis, tamen cum ecclesia nulli claudat gremium
 redeunti, non sunt ipsis relapsis, si penituerint,
 & penitentia signa apparuerint, penitentia &
 eucharistia sacramenta deneganda. Qui de hære-
 si deprehensi fuerint sola suspicione notabiles,
 nisi juxta considerationem suspitionis, qualita-
 temque personæ, innocentiam suam congrua
 purgatione monstraverint, anathematis gladio
 feriantur, & usque ad satisfactiorem condignam
 ab omnibus evitentur. Hæreticorum bona tam-
 quam reorum læsæ majestatis, si laici sunt, sisco
 sæculari applicantur: si vero clerici, ecclēsiis, a
 quibus stipendia receperint, Confiscationis an-
 tem executio non fiat per iudicem sæcularem,
 nisi prius a iudice ecclēsiastico super etamine sen-
 tentia pronuntiata extiterit.

Ceterum, quia intelleximus per nonnulla lo-
 ca provincie nostræ quosdam (qui in nulla un-
 quam academia incorporati fuerunt, sed in verba
 Lutheri jurarunt, aut Luthero sunt nequiores)
 monopolia illicita facere, & occulta conventicu-
 la, nec non cum laicis sese in penetralibus domo-
 rum recipere, & cum idiotis ac mulierculis con-
 versari, de se catholica disputare, & non secus
 quam impius Montanus cum suis Priscilla &
 Maximilla, simplicium animos eludere & fasci-
 nare, inter hæc jactantes se habere spiritum do-
 mini: propterea, ne vitia sub specie virtutum sub-
 intrent, præcipimus suffraganeis nostris, ut
 congregationes hujusmodi occultas & adeo pe-
 niciosas prohibeant, ac transgressores pœna con-
 digna puniant. Deus enim, qui est lux vera, &
 qui illuminat omnem hominem venientem in
 hunc mundum, adeo execratur opera tenebra-
 rum, ut apostolos in universum mundum præ-
 dicaturos missurus præcepit eis aperte: *Quod
 dico vobis in tenebris, dicite in lumine*. Rursus
 etiam intelleximus, nonnullos Martini Lutheri
 libellos perniciosos, jam pridem cum suo auctore
 a sanctissimis pontificibus Leone papa & Hadriano
 nec non Clemente papa moderno, damnatos,
 a nonnullis nihilo fecius, timore divino & pudore
 humano profusus abjectis, adhuc vulgari, legi,
 & circumferri. Propterea prohibemus sub pœna
 excommunicationis lætæ sententiæ, ne qui,
 in quocumque conditionis aut status existant, præ-
 dicti Lutheri libellos, aut qui ab eo & suis sequa-
 cibus prodiiisse asseruntur, deinceps comparent,
 habeant, & circumferant: aut in concionibus
 publicis, seu privatis confabulationibus, lan-
 dent, approbent, tueantur, aut evulgent. Por-
 ro cum, secundum apostolum, alios dedit do-
 minus apostolos, alios doctores, alios prophetas:
 hinc est, quod districtè juxta sacrum gene-
 E c iij rale

ANNO CHRISTI 1528.

Cap. Super eo, de hæret. in 6.

Cap. Ver- genis, de hæret.

Mate. 16.

Ephes. 4. Cap. Ex- communi-

ANN O
CHRISTI
1528.

Cap. 47.

Dionysius
ecclesiasticus
hic. cap. 1.Origenes
homilia 7.
supra Num.Cap. Eccle-
siasticum
11. distict.

AA 20.

AA 1.

Ioan. 21.

2. Theff. 2.

1. Cor. 11.

Cyprianus
in sermone

coricem tantum, suo ferus ingenio percurrat, A
si penitissimos sensus cum ecclesiasticis interpretibus non penetret, vix unquam consutabitur hæreticorum versutia. Obortis igitur de fide dissidiis, frustra sæpe scriptura consulitur, nisi ecclesiæ certa & infallibilis litem dirimat auctoritas, quæ canonicum librum ab apocrypho, catholicum sensum ab hæretico, germanum ab adulterino, discernat. Hac nempe velut internuntia, patrum & sacrorum conciliorum organis, Spiritus sanctus docet nos omnia, & suggerit nobis omnia: sine quorum auspiciis, qui scripturæ sacræ sensum habere se jactant, non intelligunt quæ loquuntur, neque de quibus affirmant; sed videntes non vident, & audientes non audiunt. In enumerandis itaque canonicæ scripturæ libris, qui præscriptum ecclesiæ usum & auctoritatem non sequitur, sacrum Carthaginense concilium tertium, Innocentii & Gelasii decreta, & denique definitum a sanctis patribus librorum catalogum respicit, aut in exponendis scripturis non pascit hædos suos juxta tabernacula pastorum, sed fodit sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas: & spreus orthodoxorum patrum vestigiis, proprii spiritus iudicium sequitur: is veluti schismaticus & hæresicon omnium inceptor & fautor a tanta temeritate reprimatur.

V.

Ampla certe scripturæ latitudo, ingens & incomprehensibilis profunditas, perniciosum est tamen eo errore laborare, ut nihil admittendum putetur, quod non e scriptura depromptum sit: multa quippe a Christo ad posteros per manus apostolorum ore ad os & familiari colloquio transfusa sunt; quæ etsi in sacra scriptura expresse contineri non videantur, inconcussè tamen tenenda veniunt. Nam quod genua flectamus orantes ad orientem, sed & sacrosanctæ eucharistiæ percipiendæ ritus, vel eorum quæ dicuntur in baptismo verborum, gestorumque, & ordinum, atque interrogationum & responsionum, quis facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc, D
opera licet & velata, portamus super humeros, atque ita implemus, ut a magno pontifice Christo aut primitivæ ecclesiæ proceribus tradita. Ad hæc, ubi quæso scriptum est illud, quod a Christo dictum commemorat apostolus: *Beatus est magis dare, quam accipere?* Quis scripto redegit ea, quæ per dies a resurrectione quadraginta dominus cum discipulis de regno Dei disseruit? atque alia id genus multa; *Quæ si scribantur per singula, nec ipsum mundum, juxta Ioannem, arbitrari posse capere eos, qui scribendi sunt, libros.* A quibus non longe sunt aliena symbolum illud apostolorum, & quod sine unctione non fit confirmationis sacramentum, & insuper benedictio missæ sacrificio aqua miscetur, aut fideles vivificæ crucis signo frontem communiunt; pluraque id genus, quæ velut ex receptione quadam, & quasi per manus, ab apostolis emanarunt. Hinc Paulus non eas tantum traditiones jubet a Thessalonicensibus observari, quas per epistolam, sed etiam quas per omnem sermonem didicissent. Neque prætermisissè putandus est cetera, quæ circa venerandum eucharistiæ sacramentum Corinthiis sese dispositurum, cum venisset, ultro spondebat. Quorum plurima licet a Christo forte non sint instituta, id tamen ratum est, quod distante Spiritu sancto apostoli tradiderant, veluti

quod Christus ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri præcepit. Oportet itaque nos auctoritati patrum consuetudinique majorum, usque ad tantum tempus per tantam annorum vicem protelatæ, etiam non percepta ratione credere, eamque ut antiquitus tradita est jugi observantia ac reverentia custodire. Quam si quis eo prætextu pertinacius rejiciat, quod non legitur in scripturis sacris, ut hæreticus & schismaticus habeatur.

VI.

Si tanta erat synagogæ majestas, tanta Lenitici sacerdotis auctoritas, ut qui superbitet, nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tempore domino ministrabat, decreto judicis moreretur, ut hac animadversione auferetur malum de Israël, cunctisque populus audiens timeret, & nullus deinceps intumesceret superbia, qua fronte in eam prorupit hæreticus audaciam, ut quidquid scriptura non expressum, a sacrosanctis conciliis & summis ecclesiæ pontificibus statutum sit, ausu temerario respuat & subsannet? An non attendit verba Christi? qui, ne quispian a præstanda Scribis & Phariseis obedientia ob quantumvis apertam morum impuritatem avocaretur, *Omnia, inquit, quacumque dixerint vobis, servate & facite: secundum autem opera illorum nolite facere:* & ad suos conversus, quibus regendam committebat ecclesiam, *Qui vos audit, inquit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Atque id optimo quidem jure. Nam cum filios patribus, & subditos potestatibus sublimioribus oporteat esse motigeros, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam; nec in his tantum quæ jure divino cauta sunt, sed quæ vel ad familiam aut ad republicam pertinent; profecto qui præsumunt ecclesis patres sunt. *Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo, inquit Paulus, sed non multos patres: ego enim, ait, in Christo per evangelium vos genui.* Nec patres tantum sunt, sed & in sibi commissos potestatem accipere, seculari non inferiorem, in adificationem quidem, & non in destructionem. Quæ omnia cum essent patribus olim patribus persuasissima, non inveniebatur qui non ultro iussa capeflectet, cum synagogæ primores jejuniis aliquod & dies fastos indicerent, vel apostoli a sanguine suffocato & idolothyis abstinentiam esse. Quin Paulus hominem contentiosum, legem illam de velandis mulieribus non probantem, quod ea forte non inniteretur scripturæ, ecclesiasticæ consuetudine resellendum censuit, quæ contentiones hujusmodi non admittit. Oportet itaque præpositis obedire, & subjacere eis, qui pervigilant, quasi rationem pro animabus nostris reddaturi, qui si quid intulerint, quamvis hujus rei certum de scripturis non proferatur exemplum, earamdem tamen scripturam etiam in hac re a vobis teneatur veritas, cum hoc facimus quod universe placuit ecclesiæ, & quasi scripturarum commendat auctoritas. In omnibus igitur, in quibus nihil certi definitur scriptura, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege habenda sunt: & sicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi.

VII.

Cum in omnibus ecclesiasticis constitutionibus, utilis quædam honestas & spiritualis profectus incrementum elucescat, in indicendis tamen jejuniis

ANN
CHR 15
1528
de ablu
ne pedu
Cassian
Col. 21. c.

Dent. 17

Matth.

Luc. 10.

1. Cor. 4

aternum Spiritus veritatis; & sanctificet nos in veritate. Ea, inquam, tabernaculum illud Dei cum hominibus, in quo habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cum eis, erit eorum Deus. Extra quam, non secus ac quondam extra arcam Noe, nemo salvus esse possit, quin insurgentibus haresum procellis obruatur. Ea ipsa una est domus, in qua agnus paschalis manducari est iustus, & extra quam participatio mensæ domini nequaquam potest haberi. Eadem quoque unica est domus Rahab, qua conclusi, evadunt exterminium urbis Iericho, neque ancipitem sententiam gladium, in exitum hostium fidei & ecclesie exierunt. Vna igitur sancta & infallibilis ecclesia, quæ nec a caritate decidere potest, nec a orthodoxa fide deviare, cuius auctoritatem qui in fide & moribus secutus non fuerit, quasi Deum abnegaverit, (cui gloria in ecclesia & Christo Iesu in omnes generationes) infideli deterior habeatur.

II.

Cum adeo explorata sit ex scripturis tum unitas ecclesie, tum sanctitas, ut qui secus ausit affirmare, manifeste statim impietatis convincatur, apertissimum autem in hæreticos argumentum, & quo minore negotio contundi queant, sit ejus auctoritas; cuius definitiones & decreta, propter sui claritatem, non facile sint cavillis & tergiversationibus obnoxia: operæ precium se facturos esse putaverunt, si quam inficiari non possunt, dolo tandem & versutiis eludant. Id quod tum demum affectui fuerint, si pro sententia Lutheranorum invisibilis & tota spiritualis, ac proinde nobis incognita credatur ecclesia. Nam quis futurus contentions modus, ubi provocatur ad iudicem, qui nec inveniri, nec inventus internosci possit? *Atqui*, inquit Christus, si

15. *re corripientem fratertuus non audierit, dic ecclesia.* Quid autem crassius, aut quid inutilius fingi possit, si prorsus occulta sit & impervestigabilis ecclesia, cuius majores natu admonet apostolus,

20. *universo gregi, non quidem invisibili, attendere, in quo eos Spiritus sanctus posuerat episcopos ad regendam ecclesiam Dei?* Numquid invisibilis illa, a qua pro Petro, cum carcere teneretur, as-

12. *fidua fiebat oratio, aut in qua Timotheum conversari docet apostolus? Non igitur fide tantum & internis charismatibus, sed confessione fidei, & externa ac visibili sacramentorum participatione constat, semperque constitit ecclesia, quæ ab ipsis incunabulis, communi & præscripta unius & ejusdem fidei protestatione non caruit. *Vnum corpus*, inquit Paulus, *unus Spiritus, unus dominus, una fides.* Sed ne ab his invisibilibus tantum pendere videretur ecclesia, unum adjecit baptismum. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus: sive Iudæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi, omnes in uno Spiritu potati sumus. Quisquis igitur tergiversandi studio invisibilem & incertis sedibus errantem dixerit ecclesiam, non hæresim tantum dixisse, sed hæresum omnium puteum fodisse iudicetur.*

III.

Absurdum non abs re videri possit, si tanto studio veteri synagoga Deus adfuit, ut si quid in lege difficile vel ambiguum occurreret, quod contra controversiam a iudicibus & legisperitis absolui non posset, designato, tamen cætu non carerent, cuius arbitrio res tota finiretur: ecclesiam autem longe synagoga potiorum ita necessariis deditur auxiliis, ut prorsus non habeat, cui suborta de fide questione tuto satis inniti possit.

Proinde cum certa sit & infallibilis ecclesie regula, nec aliquando invisibilitatis prætextu tandem eludi queat: ea profecto sacris generalibus conciliis auctoritas derogari non potest, quæ proxime universalem representant ecclesiam. His enim conciliis si ea decernendi quæ ad sinceritatem fidei, & extirpationem hæresum, ecclesie reformatione, & morum integritatem pertinent, potestas adimatur, nihil certum, nihil stabile futurum est, nihil denique, quo hæreticus ab orthodoxo possit internosci: cum ille frequenter tum impendio loquacior, tum pervicacior, pluribus (licet perperam intellectis) scripturarum testimoniis falso gloriatur. Nec erat, quo veterum quondam hæreticorum retunderentur insultus, nisi ecclesiastici proceres apostolorum exemplo concilia celebrassent, quibus sancti Spiritus auctoritatem ferocientibus illis, & rerum humanarum scientia tumentibus, opponerent. Quo fit, ut si conciliorum auctoritati, sub hac temporum calamitate, tantillam deperat, protinus velut ab inferis suscitantæ sint damnatæ hæreses, neque desuturi sint qui hinc Ario, inde Nestorio, ceterisque id genus pestibus, palam subscribere non formident. Esti autem non nihil quoque laicorum interit, quod credendum sit, quid agendum, id tamen ab apostolis (quibus succedunt episcopi) legimus observatum, ut sive murmuri Græcorum occurrentem foret, seu pacanda super legalibus oborta seditio: non centurionem, non promiscuum e plebe multitudinem accerferent, sed præsentem sibi Spiritum sanctum affirmarent, cuius instinctu quod iustum esset & æquum sanciretur. Quod si ubi duo vel tres in nomine domini congregantur, (licet sibi ipsi relictæ falli possint) continuo tamen in medio eorum sit dominus, quanto magis, ubi summus pontifex, ceterique primores ecclesiastici conveniunt, ut hæresibus libidine pullulantibus occurrant, & dominicum agrum subortis expurgent zizaniis? Sancta igitur & inviolabilis est factorum conciliorum universalium auctoritas, cui quisquis pertinaciter refragatur, hostis fidei iure optimo censeri debet.

IV.

Magna profecto fuit, semperque futura est scripturæ sacræ auctoritas: in qua nihil falsum, nihil otiosum esse possit. Cum enim non humana voluntate allata sit aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sint sancti Dei homines, omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, & ad erudicendum in iustitia. At nihilo minus mutilum est & prorsus invalidum sumptum e scripturis argumentum, si pro cuiusvis arbitrio, quod adductum fuerit, sacrum aut profanum, canonicum aut apocryphum habeatur, vel quod in canonem admissum receptumque fuerit, indolenti & instabiles depravent ad suam ipsorum perditionem, ac passim credones, ac infimæ plebis homines, in eam quam semel imbibierint, sententiam pertinaciter detorqueant. Nam quid promovebis, cum si quid defenderis, negecur; ex diverso, si quid negaveris, defendatur? & tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione: nihil consequeris, nisi vilem de blasphematione laudem. Nullus quidem tam deploratus quondam surrexit hæreticus, qui non suum errorem scriptura tueri conaretur: nulla tam absurda, tam impudens hæresis, quæ non sacris utcumque fulciatur eloquiis, sed corruptis, & a genuino sensu depravatis. Imo vero si quis literæ corticem

Tertullianus de præscriptis hæreticorum.

ANNO
CHRISTI
1518.

qui vult perfectus esse abneget semetipsum, & rollat crucem suam, vadat, & vendat omnia quæ habet, & det pauperibus, ad perpetuam profectio- rum obedientiam, tum paupertatis vota cohortatur. Si quis igitur vorum aliquid huiusmodi voverit domino, etiam perpetuum fuerit, non faciet irritum verbum suum, sed deiparæ virginis, Annæ matris Samuelis, & Rechabitarum exemplo, omne quod promiserit implebit, neque tardabit reddere, sed quæ semel de labiis suis egressa fuerint observabit, & faciet sicut promittit domino: quandoquidem ruina est homini, devotæ sanctos, & post vota retractare. Quod si quis secus fecerit, aut hæretica pravitate corruptus secus facere licitum esse docuerit, is velut iuris tum divini tum naturalis infractor, nedum sacrosanctis conciliis injurius condigna per suos superiores animadversione ple- ãatur.

X.

Etsi nihil intentatum reliquit hæreticus, quo Christianam fidem omni parte profigaret, in abrogandis tamen sacramentis, viperco dente facta matris ecclesiæ viscera crudeliter dilaniat. Et quibus aliquando spiritualibus coaluit incrementis, ea non ingrato tantum, sed & petfido per nefas ausu conatur abrumpere. Nec enim satis esse visum est, si sacramentorum ecclesiasticorum numero detraxerit, dum pleraque ex eis humanum & recens inventum esse dicit, nisi tandem omnibus conferendæ gratiæ vim negaret.

De baptismo.

Verum, ut ad singula descendamus, quam efficax sit baptismi sacramentum primum innoscat. Hoc certe est fons ille patens domui David & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris. Hæc aqua munda, in effusione mundatur ab omnibus inquinamentis & spurcitiis nostris. Hoc quod nos salvos facit baptismus, quo denuo nascimur. Per hoc lavacrum regenerationis & renovatione Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum salvatorem nostrum, iustificati gratia ipsius, heredes sumus secundum spem vitæ æternæ. Hoc aquæ lavacro mundat Christus ecclesiam in verbo vitæ, ut eam sibi exhibeat gloriosam, non habentem maculam neque rugam: *Quotquot enim baptizati sumus in Christo Iesu, Christum induimus: conspersi enim sumus cum illo per baptismum in mortem.* Cum igitur ablutio peccatorum, ab inquinamentis & spurcitiis emundatio, salus, renovatio, regeneratio Spiritus sancti, ceteraque id genus, infusionem gratiæ palam insinuent, perspicuum evadit baptismi sacramentum sua virtute gratiam conferre.

De sacramento ordinis.

Porto sacramentum ordinis vel hinc facile colligi potest, quod etsi omnibus adeo commune sit internum illud sacerdotium, quo exhibemus corpora nostra hostiam sanctam viventem, Deo placentem, ut pificis quoque sub Mosaica lege patribus conveniret, non proinus tamen quilibet dispensator ministeriorum Dei ut architectus ædificii spiritualis habendus est. Non continuo, si puer aut mulier baptismum susceperit, legatione pro Christo fungitur, sed divisiones ministeriorum sunt: *deditque Deus quosdam quidem apostolos, quosdam prophetas, alios evangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, ad adifica-*

Ephes. 4.

tionem corporis Christi. Atque ejus gratia Titum Cretæ reliquit apostolus, ut constitueret per civitates presbyteros. Nam *si totum corpus oculis, ubi auditis? Si totum auditis, ubi odoratus?* Denique si omnia essent unum membrum, nec esset aliquis qui non sit sacerdotali ordine insignitus, ubi corpus? aut quid denique confusus, quid perturbatus esse queat? Quosdam itaque Christus sacerdotes instituit, quibus sui corporis potestatem commisit: veri quidem, dum instituto sui corporis & sanguinis sacramento, *Hoc facite, inquit, in meam commemorationem.* Mystici vero, dum posteaquam in discipulos insufflasset, *Accipite, inquit, Spiritum sanctum: quorum remisissent peccata, remittuntur eis, & quorum retinuerint, retenta sunt.* Quibus palam evadit in susceptione ordinis conferti gratiam. Recte igitur Timotheum Paulus admonet, ut non negligat gratiam quæ data est ei cum impositione manuum presbyterii, sed eam resuscitet potius. Quod si pro sui dignitate quis fecerit, duplici honore dignus habeatur.

De sacramento eucharistia.

Quis autem vivificum esse neget eucharistiæ sacramentum, quod tam apertis testimoniiis scripturæ comprobatur? Calix enim benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Hinc empe calix ille præclarus inebrians: hoc frumentum, hoc vinum germinans virgines. *Probet itaque se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Nam *qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini.* Caro enim mea, inquit dominus, vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: *qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo.* Et rursus: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Quibus luce clarius constat, hoc sacrosanctum eucharistiæ sacramentum non solum gratiam conferre, sed & alia pleraque adversus hæreticos roborari, quæ de ipso catholica tradit ecclesia: atque adeo quidem, ut post tam aperta scripturarum oracula plura confarcire supervacuum foret.

De sacramento confirmationis.

Nec obscuitus quidem sacramentum confirmationis Christus instituit, cum parvulis manus imponeret. Quod & ab apostolis legitimus promulgatum, cum ad Samaritas miserunt Petrum & Ioannem, a quibus illi (licet a Philippo diacono antea baptizati) per impositionem manuum Spiritum sanctum acciperent. Quod ex actis apostolorum apud Ephesos a Paulo, & ex Dionysio, Clemente & Fabiano pontificibus, a primitiva quondam ecclesia legitimus observatum. Vnde & tunc impositionis manuum, nunc confirmationis appellatum est sacramentum. Baptismo siquidem regeneramur ad vitam, post baptismum hoc sacramento confirmamur ad pugnam: in baptismum abluimur, post baptismum hoc sacramento roboramur: cuius conferendi potestas, episcopis a Christo concessa, donum Dei est: quod asseruit Petrus pecunia possidendi non posse.

De sacramento penitentia.

Penitentia vero tam necessarium est sacramentum, quam impossibile est baptismum iterari. Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquatur

ANNO
CHRISTI
1518.
2. TIT. 1.
1. Cor. 12.

Luc. 22.

Ioan. 20.

1. Cor. 11.

Ioan. 20.

Ibidem.

ANNO CHRISTI 1528. Marc. 9. Exod. 34. Deut. 9. Ione 3.

76. distinct. e. 1.

De consec. dist. 3. & 5. in pluribus capp.

Hebr. 10.

De consec. dist. 3. cap. Jejunia & pluribus aliis. Ierem. 35.

Leuit. 21. Paral. 24. Ambrosius in ead. Tim. c. 3.

jejunis insigniter emicuit, quibus nihil aptius recundendæ carnis petulantæ potuit institui, cumid genus dæmoniorum (ut ad spiritum dictum Christi referamus) jejunio tantum & oratione pellatur. Nec sane quidpiam, exemplo Mosis, promovendæ mentis puritati commodius: aut demum exemplo Nimivirarum, adinpetrandum, aut iram Dei placandam, efficacius ab ecclesiasticis quondam præsidibus potuit ordinari. Quæ res apostolos impulit, ut quadragesimalæ jejunium sanctificarent, quo Christi fideles, non tam Mosen, aut Eliam, quam Christum imitati, totius anni decimam exolverent. Quæ veto a Callisto martyre in quatuor anni partes discretæ sunt jejunia, quarta, quinta, septima & decima mensis referunt, ac figuram adimplent. Et velut quædam nostri temporis primitiæ sub illis quatuor anni partibus offeruntur, ea quidem obsevantia ut duodenarius dierum numerus duodecim mensium numero respondeat; neque dissimili religione statuta sunt cetera vigilarum jejunia, quo puriores sacris solennitatibus accedamus. Ceterum quod ad ciborum delectum attinet, ceteri jam olim exoleverit verus illa Mosæ leges servitus, quam umbram futurorum apostolus appellat, nec jam aliquid commune dicendum sit, aut immundum: nihil tamen sanctus, nihil vilius potuit institui, quo prærens carnis lascivia frenaretur, quam ut jejuniorum & status ab ecclesia abstinentiæ diebus, a carnium esu temperantes, cibis tantum aridioribus vescerentur. Neque profecto minor esse debet apud nos sacrosanctæ matris ecclesiæ auctoritas, quam apud filios Rechab morituri patris imperium: qui, ne patris edictum violarent, a vino perpetuo abstinerunt. Si quis igitur Arianorum hujusmodi errorem, mille abhinc annis damnatum, & a Ioviniano, Vigilantio, Valdensibus, Vviclefio, Hussinis, ac novissimis istis diebus a Luthero & sequacibus suscitatum, secutus, quadragesimalæ jejunium, non jam terrena cogitatione initiatum, quam cælesti majestate consecratum, & cetera ecclesiastica jejunia, vel præscriptas a patribus abstinentias non observaverit, aut non observandas duxerit, sacrorum conciliorum auctoritate, anathema sit.

VIII.

Non satis esse visum est Lutheraniæ factionis auctoribus, si quis in sordibus est, sordescat adhuc, nisi Luciferiana quadam malitia magnam stellarum partem secum traheret, & qui jam dudum impudicitæ frena laxassent, multo plurimos in sacrilegos incestus & nefanda prodigiæ libidinis exempla secum præcipites agerent. Ut enim quæ lascivia diffuebant plures haberent sui similes, & coacervata multitudine suam utcumque turpitudinem adumbrarent, in eam proruperunt audaciam, ut sacerdotes angelicos nulla cælibatus lege teneri velint: sed contra totius ecclesiæ ritum, & præscriptam ab ejus incunabilis consuetudinem, liberas quibuscumque post adeptum sacerdotium affirmant nuptias. Leuiticis quidem sacerdotibus hecita fuere conjugia, utpote qui paucis tantum diebus sua vice ministrarent, & ex ea tantum tribu jure successione sacerdotio fungerentur. Neque voluit orientalis ecclesiæ suos ea severitate coerceri, ut contractis primum matrimonii uti non liceret. At sacerdotio Christi, ut

Concil. general. Tom. XIV.

A pote sublimiori & excellentiori superinductas aliquando fuisse de jure nuptias, exemplo caret: & tanquam ab apostolis inderdictum secundo Carthaginensi concilio prohibetur. Neque potuit quidquam illo sanctius institui, quo multum puriores sacris accedant altaribus, & jugi pene sacramentorum administrationi reddantur aptiores: quam neminem nec ad subdiaconatum quidem admitti, qui non sese voto perpetuæ castitatis adstinxisset. Etenim si in lege veteri in tantum sanctis panibus vescerentur qui ab uxoribus mundi forent, si procliam a suis domibus habitabant, quibus sua vice sacrificandum erat, ne conjugum forte polluerentur amplexibus: si quibus orandum est, a conjugali commercio sit ad tempus abstinendum: si denique avidus, quas suis sumptibus ecclesiæ quondam alendas admittebat, continentæ vorum exegerit, jure quidem optimo a summis pontificibus & sanctis ecclesiæ conciliis iudicatum est, ut qui sacris ultro sese ordinibus mauciparent, perpetuo calibatus vinculo neccerentur. Nam, *Qui sine uxore est, sollicitus est que domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est que sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisis est.* Degravat quippe animum, & ad terrena dejicit usus matrimonii: amor libetorum avatum & sollicitum reddit. Quisquis igitur contra sacrorum conciliorum & patrum decreta, sacerdotes, diaconos aut subdiaconos lege calibatus non tenet docuerit, aut liberas illis concesserit nuptias, inter hæreticos, omni tergiversatione rejecta, numeretur.

IX.

Non ab simili sane versutia veritatis inverfores declinaverunt in verba malitiæ, ad excusandas exculpationes in peccatis: dum vota perpetua, & in his potissimum monastica, non vanitatis tantum, sed & impietatis accusant; & abjecta pessimo quidem exemplo cuculla, ad sacrilegas se convertunt nuptias. Quod infandum apostasiæ genus hac una maxime prætexunt ratione, quasi vota ejusmodi libertati Christianæ præjudicium afferant, nec satis in nostra sit potestate jugis illa perpetuæ castitas. Atque his strophis in desideria carnis pellicunt eos qui paululum effugiunt, libertatem eis promittentes, cum ipsi sint servi corruptionis. At vero nulla major libertas, quam cum repressa carnis tyrannide, corpus in obsequium Christi trahitur, nec tam concupiscentia ducimur, quam spiritu. Nempe ubi Spiritus domini, ibi libertas: neque quidquam est, quod non possimus in eo qui nos confortat: Christus quippe non patitur nos tentari supra id quod possumus, sed facit cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. Cujus auxilio freti inventi sunt eunuchi, qui se castaverunt propter regnum cælorum. Ac proinde certa sit damnatio viduatum, quæ cum luxuriatæ forent in Christo, volebant nubere, turpi certe transfugio primam fidem iritam facientes, non quam baptismo, qui nuptiarum fœdera non respuit; sed juxta expositionem concilii Carthaginensis, quam perpetuæ castitatis professione se sponserunt. Ab hoc autem perpetuæ castitatis voto qui Christum aliquando dehortantem facit, in eum blasphematur, & apostolo contrarius est, qui palam nec semel tantum ad perpetuæ virginitatis observantiam instigasse legitur. Ceterum cum Christus aperte suadeat, ut

Ff qui

ANNO CHRISTI 1528. Cap. 2. Dist. 12. c. 51. quæst.

2. dist. cap. propofuit.

1. Cor. 7.

Carth. II. cap. 2. Carthag. V. cap. 2. Toletan. I. cap. 4.

27. quæst. 1. cap. Sicut bonum.

ANNO
CHRISTI
1528.

ficiū, hæc munda (juxta missæ nominis Hebraici rationem) oblatio, quam in omni loco Malachias prædixit offerendam, cum, repudiatis legis antiquæ ceremoniis, ab ortu solis usque ad occasum magnum esset nomen domini in gentibus. Nihil igitur in sacrificiis majus esse potest, quam corpus & sanguis Christi, nulla potior oblatio. Quæ in re, cum universalis ecclesiæ ritu tam aperte consentiunt Ignatius, Irenæus, Cyprianus, Athanasius, Chrysothomus, ac reliqui posteriores, & concilia prope innumera: ut qui contrarium sensisset præsumpserit manifestam hæreseos labem incurrat.

XII.

Vnum illud videmus in primis hæcenus observatum ab iis, qui propagandis hæresibus animum intenderint, ut ea sibi dicenda putent, quæ maxime placitura videantur; quo prurientes multitudinis aures demulceant, & a severioribus patrum avertant institutis. Hac ratione Mahometica quondam pestis invaluit. Hoc aucupio Lutherus plures illaqueat, dum simul cum culpa semper omnem culpæ temporalis reatum aboleri contendit. Purgatorium tollit, & quo laicos gravior in clericorum odium exasperet, sacrificia, oblationes, & omnes id genus profunctis orationes, recens esse sacerdotum commentum impudenter assererat. Prævidit enim versutus artifex, nihil esse quod effreni plebeculæ possit esse jucundius, quam si facillima prorsus in cælum prædicetur via, si omnis acerbæ illius purgatorie pœnæ decutiatur metus: si quid habeat, quod aliquo tandem prætextu sacerdotibus impingat. Ne igitur incautus forte quispiam, vasis hujusmodi blanditiis pellectus, errorum scopulis illidatur, sacro approbante provinciali concilio, firmiter tenendum decrevimus, culpa per penitentiam abolita, frequenter superesse temporalis pœnæ reatum, velut superstitibus quædam peccati reliquias, quæ per dignos penitentiarum fructus veniant expiandæ: adeo ut iniquitate & culpa peccati dimissa peccator adhuc pœnæ temporalis sit obnoxius. Hinc murmuranti adversus dominum Israeliticæ plebi, inde David dimissam primum adulterii noxam scriptura commemorat, pro qua tamen subinde pœna temporalis irogata est. Superabundans quidem atque exuberans est Christi satisfactio, cujus plenitudinem assequimur, dum sicut semel tantum mortuus est, ita semel illi conspelimur per baptismum. Peccata vero, quæ post baptismum commissa fuerunt, penitentia quidem expiantur, sed quæ morienti Christo non semper configuret. Cum autem hujusmodi pœnæ temporales, aut veniales tantum peccati reus repente nonnunquam intereat, de omni verbo etiam otioso rationem redditurus, nec illi pateat aditus in cælestem illam Ierusalem, in quam nihil intrat coinquinatum: nec item gehennæ subjaceat, quippe qui gratiæ sit particeps ac pœnæ temporales tantum debitor, sit ut primum purgetur ex iis quæ gessit in corpore, salvus tandem aliquando futurus, sic tamen quasi per ignem: de sua semper interim salute ex remanentibus in eo fide, spe & caritate, securus. Neque enim ex eorum est numero, quorum blasphemia non remittitur neque in hoc sæculo, neque in futuro, quorum superbia ascendit semper: sed eorum potius, quos sub terra Deo laudem acclamantes facit Apocalypsis hber commemorat. Sancta igitur & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur. Nec abs re ab

A apostolis traditum, ut in tremendis & vivificis mysteriis agatur commemoratio defunctorum. Sciebant enim illis inde multum contingere lucrum, utilitatem multam. Cum igitur tam sanctum apostolorum institutum, ab initio nascentis ecclesiæ ex sacro Dionysio legamus observatum, & in Cabilonensi ac pluribus subinde conciliis promulgatum, quisquis Catharorum, Armeniorum, Vviclefi, Bohemorum, Lutheri, aut Valdensium exemplo, hos errores cum sacro Constantiensi concilio non damnarit, hæreticæ pravitatis pœnas incurrat.

XIII.

Vt abyssus abyssum invocet, & in aliud scelus ex alio labimur, in eam demum hæreticus incidit insaniam, ut qui piis animabus, quæ purgatorio detinentur, suffragia vivorum admittit: vicissim quoque vivos sanctorum, qui in cælis sunt, defraudet auxiliis: quasi vel preces nostras non audiant, vel nostris calamitatibus non tangantur: quasi divinæ clementiæ derogat, quod qui Christo ministraverit, hoc honore dignus habeatur, ut pro ceteris intercedat. Sed quam sit primum horum non modo veritati sed scripturis quoque dissonum, facile intelligit qui beatis pervium esse non ignorat omniforme illud divinitatis speculum, in quo quidquid eorum interfit illucescat. Etsi neque desunt nobis angeli Gabriele Danielis, Raphaelis Tobie haudquaquam segniores, qui nobis ab exordio precum nostrarum assideant, ut illis mox offerant, quorum suffragium imploramus. Nec pigrius quam olim preveniant principes conjuncti piallentibus, e quorum manibus ascendat fumus aromatum de orationibus sanctorum. Porro quod ad secundum atinet, qui fieri potest ut nostris non afficiantur incommodis, quorum nunquam excidit caritas, quibus tantum gaudium in cælo super uno peccatore penitentiam agente? Abraham, cum hic divertiretur, pro salute Sodomitarum apud dominum semel & iterum, quinimo & sæpius, interpellavit, ut pro certo justorum numero, qui inter eos reperiretur, toti parceretur civitati. Annunc cum cælo gloriosus regnat, usque adeo refriguit ejus caritas & imminuta est, ut immemor filiorum suorum factus, non oret pro iis, qui in hoc procelloso mari adhuc constituti diris jactantur mundi fluctibus? Nec enim a beatorum communionem (quorum alter alterius membra sumus) possumus aliquando separari, quin auctiore nobis caritate consulant, quam cum terrena nobiscum conversatione tenerent. Hinc angelus ille Zachariæ, & Jeremias jamdudum in sinum Abrahamæ receptus, multum orant pro populo & universa sancta civitate, & pro penitentis impietate orabit omnis sanctus in tempore opportuno. Nihil autem divinæ benignitati vel omnipotentis deperit, quæ summa & incomprehensibili sapientia infusa quæque per intermedia moderatur & regit: neque minus unus est mediator Dei & hominum Iesus Christus, si juxta sacram Aurelianensis concilii atque aliorum, complurium institutionem, litanis ad aliquos sanctorum convertamur, Christo tamen accepta stantur omnia: per quem omne id genus interveniendi munus ceteraque in humanum genus beneficia derivantur. Absit igitur, ut tanti sint apud aliquem hæreticorum præstigiæ, ut cum Manichæis, Catharis, Bohemis, & Valdensibus, beatis illis cælestis aula proceribus (ex quibus non secus ac ex igne splendor, odor ex unguento, nostra omnium dimanat utilitas) cultum exhiberi

ANNO
CHRISTI
1528.
Chryso-
stomus.
Dionysio
eccle. li-
rar. cap.
De con-
dift. 2. c.
Vifum.Sanctorum
communi-
nem in
symboloConcilii
Aurelia-
nensis ca-
23. alias
De cons-
dift. 3. c.
Rogatio-
nes.
Basilius.

quitur pro peccatis hostia. Neque ei, qui semel tantum passus est Christus, seipsum conspeliari possumus per baptismum. Cum igitur in multis offendamus omnes, neque sit qui possit dicere, Mundum est cor meum, & purus sum a peccato, necessaria est profecto secunda post naufragium tabula. In qua discussa diligenter conscientia, quidquid occurrit Dei offensivum, detestemur. Nam ad penitentiam nos adducit benignitas Dei, secundum autem duritiam & impenitentem cor homo thesaurizat sibi iram, nisi respiciens sciat & videat, quomodo malum est & amarum, reliquisse dominum, & non esse timorem ejus apud se. Contra vero, quæ secundum Deum tristitia est, penitentiam in salutem stabilem operatur. Neque enim cor contritum & humiliatum despicit Deus: qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, sed commoverit terram, & conturbat eam: tum sanat contritiones ejus, quia commota est. Nemo igitur tantum de fide sua præsumat, nemo adeo penitentiam novam vitam existimet, ut non recogitet annos suos in amaritudine animæ suæ.

De confessione.

Sed ut vetustissimum illud, ita verissimum: *Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Neque satis fuerit de peccatis conteri, & ea apud se Deo confiteri, nisi sacerdotii quoque sacramentali confessione detegantur. Ea quippe nec humanum nec recens inventum esse potest, quæ tot & tantis sulcitur scripturarum oraculis. Ad hanc enim, præter multas Mosaicæ legis figuras, propius manduxisse videtur, primum ille Christi præcursor: a quo qui baptizabatur, confitebatur peccata sua. Tum Christus ipse, dum suscitatur Lazarum ab apostolis solvi jubet: & ei quem a lepra curaverat præcipit ut sese sacerdotibus ostendat. At tum demum hujuscemodi confessionem instituit & præcepit, cum postquam in apostolos insufflasset, *Accipite, inquit, Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt.* Nam quomodo remittit quæ sibi cognita non fuerint? aut quo pacto eorum judex esse poterit, quæ prorsus ignota sint? Oporteret itaque, quem antiquus ille serpens occulte momorderit, abstrusissimum quodque vulnus medico detegere, omnem indigestum & vitulentum humorem (etsi stomacho mentis insederit) e vomere: pudorem, in satisfactionis partem, de singulo quoque errato pati, ne, dum oculis peccatorum vinculis sese teneri dissimulat, horrendæ tandem sub omnium oculis æternæ damnationis laqueo confringatur. Proinde statim ab ipsis ecclesiæ nascentis incunabulis sacer iste confitendi ritus, de interioribus, nedum de exterioribus tantum, inolevit: ut tum ex Iacobo, tum ex divi Dionysii, Alexandri, Urbani, & Cyrilliani scriptis manifestum evadit. Recte igitur hanc exomologesin legem a Christo institutam, per apostolos ad nos usque deductam, & ab universali ecclesiâ invariabiliter observatam, a cunctis Christi fidelibus sectandam esse: & contravenientes auctoritate concilii Constantiensis & aliorum complurium damnatos declaramus.

De extrema unctione.

Ad unctionem autem extremæ sacramentum, Christus manduxit primum videtur, cum apostoli oleo ungerent multos infirmos, & sanarentur. Neque enim id suo sensu, sed præceptoris in-

stituto secisse putandi sunt. Sed ne hic nos ter ungeri infirmos ritus Christi præceptum, non tamen sacramentum, esse videretur, *Si quis infirmatur* (inquit Iacobus) *in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ: & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & si in peccatis sit remittentur ei.* Quibus liquido constat, extremam unctionem non ægritudinis tantum corporalis medicamentum esse, sed etiam ceterorum sacramentorum instar, remissionem peccatorum efficaciter operari: ac proinde nec ab Iacobo quidem fuisse institutam, sed ab eo tantum, cui peculiaris est, ut gratiam & gloriam conferre possit.

De sacramento matrimonii.

Postremo matrimonium esse sacramentum, ab unde satis sacrosanctæ matris ecclesiæ tum istum auctoritate comprobatur. Hoc quippe sacramentum magnum est, in Christo quidem & ecclesiâ, quo sanctificatur vir infidelis per mulierem fidelem, & mulier infidelis per virum fidelem. Hoc honorabile conjugium, torus immaculatus, in quo non solum salvatur mulier per virum generationem, sed fas est utriusque visum possidere in sanctificatione & honore: per quod conjuges benedictionem consequuntur in filiis, nec habet in eos dæmonium potestatem, nisi ita conjugium suscipiant, ut Deum a se & a sua mente excutiant, & suæ libidini vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Qui negat itaque matrimonium esse sacramentum, aut denique septem sacramenta non admittit, inter hæreticos habeatur.

XI.

Quam vere a sapiente dictum est: *Vir, qui er- Prov. 12: ravocit in via doctrinae, in caru gigantum commorabitur.* Erravit quidem Lutherus in via doctrinae, cum quiddam agamus peccatum esse censuit. At tum demum irruit quasi gigas, & posuit in cælum os suum, cum, ne quid nostrum Deo gratum esse fateretur, sacrosanctum illud missæ sacrificium abrogari voluit, tanto pere nobis necessarium, tantis scripturæ testimoniis roboratum. Nam si omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis, quod tandem proprium & peculiare novæ legis sacrificium a sacerdote offerendum esse queat, nisi super benedictum istud corporis & sanguinis Christi symbolum, quod esu paschalis agni, manna, ceterisque propemodum omnibus Mosaicæ legis ceremoniis figuratum est: Neque enim lex esse potest, quæ sacerdotio careat: quod si sacerdotium habet, habet & sacrificium. Porro etsi Christus assiduus pro nobis pontifex non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, in trovit semel in sancta, æterna redemptione inventa: negari tamen non potest sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: ac proinde hujus exemplo sacrificium ali- quod obtulisse, quod exteriore panis & vini forma veteri illi Melchisedech oblationi responderet. Etat enim sacerdos Dei altissimi, quod nique fecit in suprema cena illa. *Nam accepto pane gratias egit, & fregit, deditque discipulis suis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur:* & ab evangelicis sacerdotibus jugi semper observantia præcepit iterari. *Hoc facite, inquit, in meam commemorationem.* Hoc enim holocaustum, hæc victima pro peccato, hæc hostia pacifica, hoc iuge sacrificium,

Mar. 21

Lut. 22

Et ij facium,

ANNO CHRISTI 1528.

suscipit, ut solam agnoscat, opera rejiciat & A
condemnet. Verum si recte perpendantur quae
pro fide producit e scripturis testimonia, reli-
quas virtutes non excludunt. Quae vero contra
opera citat, ea omnia vel ad nimiam in operibus
fiduciam vel ad legales ceremonias pertinent.
Fide quidem vivimus, & sine hac impossibile est
placere Deo. Si quis nihilo minus habuerit om-
nem fidem, ita ut montes transfretat, caritatem
autem non habuerit, nihil est. Fide justificamur,
sed & spe salvi facti sumus. Et dimissa sunt Ma-
riae Magdalena peccata multa, quoniam dilexit
multum: *Si quis enim, dicit dominus, diligit
me, sermonem meum servabit, & Pater meus
diliget eum, & ad eum veniemus, & mansio-
nem apud eum faciemus. Nunc igitur manent
fides, spes, caritas, tria haec, major autem ho-
rum est caritas, & in vivificando justificandoque
potior: quandoquidem fides sine operibus mor-
tua est. Tum demum utilis est ad salutem, cum
per dilectionem operatur. At caritas non est
otiosa, sed per bona opera satagit ut certam vo-
cationem nostram electionemque faciat. Non
enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed
factores legis justificabuntur, dum ille reddet
unicuique juxta opera sua, dum unusquisque
mercedem accipiet secundum laborem suum.
Quandoquidem omnes nos manifestari oportet
ante tribunal Christi, ut referat unusquisque
propria corporis, prout gessit, sive bonum sive
malum. Vbi eos, qui a sinistris erunt, non so-
lum increpabit dominus, quia non crediderunt,
sed quia operibus misericordiae non vacarunt.
Eos autem qui a dextris erunt, commendabit
non tam a fide, quam a bonis operibus: opera
enim illorum sequuntur illos. Talibus siquidem
hostis promeretur Deus, facietque tandem om-
nis misericordia locum unicuique juxta meritum
operum suorum, non absoluta condignitate qui-
dem (neque enim condigna sunt passiones hujus
seculi ad futuram gloriam, qua revelabitur in
nobis) sed gratuita magis & liberali repromissio-
ne: qua, conventionem facta de denario diurno,
conduxit operarios in vineam suam, qua, in-
quam, qui suffert tentationem, cum probatus
fuerit, accipiet coronam vitae, quam repromisit
Deus diligentibus se, & ei qui fidem servaverit,
certaverit bonum certamen, cursum consumma-
verit, coronam justitiae reddet in illa die justus
ille iudex, qui nos, etsi servos inutiles, sua mi-
sericordia dignos facit, in partem sortis sancto-
rum. Non justificat igitur sola fides, sed magis
caritas, nec quaevis opera peccata sunt; sed ea-
tenus adultis ad salutem necessaria, ut meriti
quoque rationem non respuant.*

1om. 14.

1. Cor. 13.

Rom. 8.

*Annotationes aliquot errorum, jam olim damna-
torum, & nunc repullulantium
paucis constrictae.*

His sane decretis, possent plura alia ad jun-
gi, verum nimia hujusmodi decretorum
multiplicatione orthodoxos lectores gravare me-
tuentes, haudquaquam alia in praesentia cen-
semus adjicienda. Quia ramen plurimae aliae sunt
haerese, quas in editis libris, aut publicis praed-
icationibus, aut familiaribus etiam colloquiis,
minime erubescunt homines perversi hodie pro-
mulgare, pestilentibus dogmatibus enitentes in-
ficere populum Christianum; generali quadam
definitione tales damnatae doctrinae assertiones

operaprecium est indicare, quo facilius viten-
tur. Exploratum nempe est, quod non alia via
convenientius haereticorum calumniae, haerese
atque impietates caventur, quam ubi detegun-
tur & manifestantur. Tunc enim omnibus facile
constat, quam vana sint ac stultitia, imo quam
stulta & impia eorum dogmata. At vero, ut com-
modius tales errores discernantur, certis subne-
duntur indicibus modo sequenti.

1. Nusquam legitur Dei cognomen aperte tri-
bui Christo, in apostolorum & euangelistarum
litteris, praeterquam in duobus aut tribus locis.
2. Audemus Spiritum sanctum appellare
Deum, quod veteres auctores non sicut.
3. Christum suam mortem deplorari non vo-
luit, sed adorari: ut quae sponte pro salute to-
tius mundi suscipiebatur. Non enim descendit est
mors innocentis.
4. A consorcio ecclesiae refecatur quisquis ad-
mittit crimen lethale.
5. Ecclesiae non constat nisi ex bonis.
6. Primatus summi pontificis non est a Christo.
Non recte aut pie ab ecclesia canuntur illae ora-
tiones, Salve regina mater misericordiae, Re-
gina caeli, Ave maris stella.
7. Novissima pars capituli ultimi evangelii
beati Marci ex apocrypho quopiam evangelio
ascripta apparet a lectore studioso.
8. Indecorum vel ridiculum videtur, quod
idiota & mulierculae psittaci exemplo psalmos
suos & preceationem dominicam Latine mur-
murent: cum ipsae quod sonent non intelli-
gant.
9. Baptizati infantes, cum veniunt ad annos
discretionis, sunt rebaptizandi.
10. Infantes non sunt baptizandi.
11. Baptizati parvuli postquam ad pubertatis
annos pervenerint, ut in communibus fidei ar-
ticularibus fuerint instructi, interrogentur, ratum
habeat quod susceptore nomine illorum pollici-
ti sunt in baptismo. Id si non approbent, for-
tassis expediet illos non cogi, sed suo relinqui
animo, donec respiciant: nec ad aliam interim
vocari poenam, nisi ut ab eucharistia sumenda
reliquisque sacramentis abceantur. Ceterum nec
a sacris nec a concionibus excludantur.
12. Fomes peccati, etiam si nullum adit ac-
tuale peccatum, moratur animam ab ingressu
caeli.
13. Iustus in omni bono opere peccat.
Omne opus bonum optime factum est veniale.
Deus obligavit hominem ad impossibile, in nono
& decimo praecipis prohibens non concupisce-
re: quod qui negat, pessime facit; & qui hoc
falsum esse dicit, plusquam pessime facit.
14. Hoc est mortalium mortalissimum, non
credere sese damnabili & mortali peccato esse
obnoxium coram Deo.
15. Modus celebrandi missam, quo utitur ec-
clesia catholica, non est conveniens.
16. Missa debet dici lingua vulgari.
17. Manifestus est error, missam applicare seu
offerre pro peccatis, pro satisfactionibus, pro
defunctis aut quibuscumque necessitatibus suis,
aut aliorum.
18. Non est dubium, universos hodie sacerdo-
tes & monachos, cum episcopis & omnibus suis
majoribus esse idololatrias: in statu periculosissi-
mo agentes, ob nihil seu sacramenti ignoran-
tiam, abusionem & irrisionem.
19. Magna est fides, cognoscere Christum
corporaliter

ANNO CHRISTI 1528.

Error fa-
Ario.

Error fa-
Macedo-
nio.

Error Io-
nis Hus-
natus in
concilio
Constantiensi
sessio XV.

Error B-
hemetur

Error fav-
Vviclesso
Error Bo-
hemorum
Error Ae-
tiorum
Astarothi-
ratum.
Error Do-
natarum
Asecrarum
& Aposto-
licorum.

exhiberi non sinat: dicata martyribus templa sub-
fannet, dies festos inscribi, & eorum (ut aiunt)
passiones palam in ecclesia legi, cacininis infec-
tetur. Pluris sit sacrorum conciliorum auctori-
tas: quibus si quis pertinacius obstitit, hunc
pœnis in hæreticos a jure statutis declaramus
coercendum.

XIV.

Si tam candide quam curiose hæreticos ea loca
perlustrasset, quibus scriptura passim ab idolorum
& simulacrorum cultu revocat, nequaquam cer-
te tanto strepitu Christianos ab imaginum hono-
re deterreret. Neque enim dum catholicus quis-
piam sanctam Christi veneratur imaginem, ali-
quod numen illi subesse putat, aut quasi Deum
colit: sed ob recordationem Filii Dei, ut in ejus
amore recalescat, cujus imaginem videre deside-
rat. Et nos quidem non quasi ante divinitatem,
ante imaginem prosternimur: sed illum adora-
mus, quem per imaginem aut passum, vel in
throno sedentem, recordamur. Et dum nos per
ipsam picturam quasi per scripturam ad memo-
riam Filium Dei reducimus, animum nostrum de
resurrectione lificat, aut de passione mulcet,
non majore quidem idololatriæ periculo, quam
cum in nomine Jesu omne genu flectitur cæle-
stium, terrestrium, & infernotum. Quam enim
votula cursim auribus insinuat, hunc eundem
fidelibus oculis imago sedulo repræsentat. Accedit
& ex imaginibus alia non inferior utilitas,
idoneum videlicet atque accommodatum indoctrinæ
plebi rudimentum: ut cum sacratissimæ virginis
Mariæ, aut sancti cujusquam imago sese offert,
ea velut archetypo ad propositæ sanctitatis imita-
tionem & veram utcumque pietatem rudi qua-
dam introductione simplex populus animetur.
Et seposita tantisper distractione dum ad unum
imaginis coututum se colligit, uno obtata sibi
plura proponit, quam diuturna librorum evolutio-
ne comprehendere. Non abs re igitur apo-
stoli vivificam crucem & sacras erexerunt ima-
gines: quæ cum ab initio nascentis ecclesiæ debita
semper ab orthodoxis veneratione colerentur,
nihil illis a sacrosanctis quatuor universalibus
conciliis derogatum est. Quin & ab Augustino
motibundis proponi jubentur, & a Gregorio
Magno, tum ad Recharedum, tum ad Secun-
dinum missæ leguntur. Et insurgentibus tandem
imaginum everlotibus Romani pontifices, Con-
stantinus, Gregorius secundus & tertius, Pau-
lus primus, Stephanus tertius, & Hadrianus
primus, tanta animi constantia resistere, ut illi
septima tandem apud Nicæam synodo, concordi
patrum assensu damnarentur: & Carolus ille co-
gnomento Magnus, Francorum rex Christianissi-
mus, Francofordienfii conventu ejusdem erro-
ris suppresserit insaniam, quam infelicissimus
quidam Felix in Gallias & Germaniam invexerat.
Quisquis igitur de Christi vel sanctorum imagi-
nibus alter senserit, is Christo & sanctis inju-
rius cum Valdensibus pestiferam hæreseos labem
se noverit incutisse.

XV.

Et si nulla pene sit tam aperta catholica veritas,
nullus tam manifestus sacræ scripturæ locus,
quem non hæretici suis cavillis & tergiversationi-
bus eludant, nulla tamen in re tam impudenter
tantaque rei Christianæ jactura debacchati sunt,
quam in exterminando profigiandoque libero ar-
bitrio. Nam quid Christi fidelibus perniciosus
excogitate potuit hostis ille veritatis, quam si vel

Conc. gen. Tom. XIV.

A a Pelagio seducti omnia sine præsidio gratiæ sibi
tumidius arrogant, vel fatiscenti pusilloque ani-
mo cum Vvicleffo necessitati fatisque commit-
tantur omnia: Nihil profecto reliquum erit tum
divinis legibus, tum humanis; nullus consiliis
aut electioni, nullus precibus aut objurgationi,
ceterisque id genus, locus: nulla denique iusti-
tia futura est, qua quibusdam pœnæ, quibusdam
constituta sint præmia: si pro Vvicleffi & Luthera-
norum sententia omnia de necessitate eveniant.

Prodierat hic error primum apud Gentiles, sed
summo omnium consensu mox explosus est: adeo
liberum esse arbitrium, velut evidenti quodam
experimento cognitum, omnium mentibus sese
inculcat. Cum igitur reliquerit Deus hominem
in manu consilii sui, apposueritque coram eo
ignem & aquam, bonum & malum, ut ad quod-
cumque voluerit porrigat manum suam: nec abs
re beatas ille dicatur qui potuit transgredi, & non
est transgressus, facere mala, & non fecit: quod
sub eo sit appetitus ejus, & dominetur illius; ac
denique percurrenti sacram scripturam passim
obvium sit, quod liberum in utramvis partem
hominis arbitrium assereverit: satis esse visum est
sacro provinciali concilio libertatis hujusmodi

B vires & metas exponere. Neque enim liberum ar-
bitrium afferentes, divinam excludimus pro-
pterea gratiam; quod illi falso torques imponere
non verentur, atque hoc sumo credulorum oculo
perstringere. Sed juxta sacram scripturam eo
extendimus, ut voluntas humana misericordiæ
prævenientis auxilio suffulta, & interiori quodam
& oculo secretioris inspirationis afflatu
contacta, sese convertat in Deum, Deo appropin-
quet, & ad veram illam gratiam se præparet,
quæ tandem accepta sit ad vitam æternam. Ne-
que tamen tanta gratiæ necessitas libero præjudi-
cat arbitrio, cum illa semper sit in promptu, nec
momentum quidem prætereat, in quo Deus non
sitet ad otium, & pulset: cui si quis aperuerit jan-
nuam, intrabit ad illum, & cenabit cum illo.

Nec denique tale sit hujusmodi trahentis Dei au-
xilium, cui resisti non possit. Quoties enim do-
minus voluit congregare filios Jerusalem, sicut
gallina congregat pullos suos sub alas, & noluerunt?
Frustra certe Stephanus Iudæos duræ cervi-
cis & incircumcisi cordis argueret, qui semper
Spiritu sancto resisteterent. Frustra Paulus The-
salonicenfes admoneret, Spiritum ne extinguere-
rent, si divinis inspirationibus homines inevi-
tabiliter raperentur. Trahit quidem Deus, sed
in ejus odorem currimus; non vi, non unco rap-
tamur. Prædestinat, eligit, vocat, sed eos
denum adultos glorificat, qui in fide & caritate
radicati per bona opera certam suam vocationem
electionemque seceverint. Et licet attingat a fine
usque ad finem fortiter, disponit tamen omnia
suaviter. Hanc igitur hæresim, arbitrii liberta-
tem protus auferentem, non tam damnamus,
quippe quæ jam olim ab ecclesia & sacrosanctis
conciliis damnata sit, quam communi hominum
conceptioni & apertis scripturæ testimoniis de-
claramus esse contrariam.

XVI.

Frequens illud est apud imprudentes, & qui
non tam animi moderatione, quam impetu fe-
runtur, ut dum ab altero vitiorum incaute diffu-
giunt, in alterum prolabantur. Cujus rei Lu-
therus fidem facit, qui dum operum fiduciam
nimis infectatur, nihil tandem operibus reli-
quum facit, atque ita unius fidei patrocini-
um suscipit,

Ff iij

suscipit,

dere. Auctoritate itaque, qua fungimur, omnes in nostra provincia constitutos, qui tam impia dogmata ausu temerario asserere, docere, scribere præsumperint, his scriptis sententia excommunicationis innodamus; nec non & eos qui illis auxilium, consilium, aut favorem quovis modo fuerint impartiti. Sub eadem quoque pœna omnibus nobis subditis inhibemus, ne Lutheri libros, sive Lutherianorum quorumcumque, retinere præsumant, qui ad pesti entem doctrinam promovendam conscripti sunt.

INDEX DECRETORVM AD MORES PERTINENTIVM.

- I. Frequentiãdas esse preces in ecclesiis pro tranquillo statu totius ecclesie & regnorum orbis Christiani.
- II. Omnem exactionem indebitam pro sacramentorum altarumque rerum divinarum administratione, esse a viris ecclesiasticis summopere vitandam.
- III. Quod promovendi ad sacros ordines exhibeant literas testimoniales de sufficientia aetatis & honestate vite sue.
- IV. Neminem ad sacrum subdiaconatu ordinem esse promovendum, nisi sufficientem exhibeat titulum beneficiale, vel patrimoniale.
- V. Quomodo diocesani examinare debent petentem literas dimissorias, antequam illi ipsi concedant.
- VI. Diligentem etiam inquisitionem debere fieri a diocesani super aetate, moribus & literatura jam promotorum ad sacerdotium.
- VII. Promotos in curia Romana ad sacros ordines non esse admittendos ad illorum executionem, nisi prius a diocesani fuerint examinati.
- VIII. Instituti ad curam animarum diligenter ante examinentur a diocesani, an sint idonei gerenda illi provincia.
- IX. Ad beneficia ecclesiastica obtinenda assumantur idonei a diocesani, qui suo erga Deum & ecclesiam rite fungantur officio.
- X. Quotidianas distributiones satis largas & sufficientes assignari debere iis, qui divino officio in ecclesiis celebrando intersunt.
- XI. Curati resideant in suis ecclesiis, nisi sint legitime excusati, & populum sibi commissum diligenter instruant documentis fidei & morum.
- XII. De iis que curati suos studiose debent admonere parochianos ad ipsorum salutem.
- XIII. De foundationibus antiquis ecclesiarum accurate observandis, & sedulo complendis.
- XIV. In oratoriis privatis sine diocesani facultate non esse celebrandum, neque in capellis hospitiorum, neglecta ecclesia parochiali.
- XV. Die dominico non celebrentur missæ in capellis, etiam ex foundatione, nisi post completam missam parochialem.
- XVI. In ecclesiis nihil inhonestum aut indecens fieri debere, quo divinum impediatur aut minus reverenter audiat officium.
- XVII. Psalmodia mature & cum distinctione peragatur: ac musicis cantus, organorumque modulatio, ad devotionem excitans, non lasciviam, in ecclesiis exhibeatur.
- XVIII. De horis canonicis, debite, reverenter & honeste in ecclesia decantandis, distincto tempore & congruo pulsu,

- XIX. De eiusdem integre, mature & devote legendis a viris ecclesiasticis, sine aliquo levitatis aut irreligiositatis exemplo.
- XX. De tabula officiariorum in choro ponenda, & tempore ingressus in chorum, cum divinum celebratur officium.
- XXI. Canonici, cum primum recepti fuerint in consortium capituli, suos fructus integre recipiant, sine dilatione aut expellatione per aliquot annos.
- XXII. De regulari disciplina, in victu, vestitu & moribus, in monasteriis tam religiosorum quam monialium exacte observanda.
- XXIII. De honestate morum in vita & habitu a clericis servanda, sine vestium preciosarum pompa & luxu.
- XXIV. Qualis debet esse habitus clericorum, & virorum ecclesiasticorum.
- XXV. De honestate clericorum observanda in incessu, conversatione cum laicis, in evagatione chorearum, & actionis ludorum scenicorum.
- XXVI. Incontinentes sacerdotes & concubinos clericos, indem venatores, & negotiis secularibus deditos, graviter esse puniendos.
- XXVII. Quid agendum, quando prioratus religiosorum aut monialium, non habent proventus sufficientes ad plurimum in illis locis educationem.
- XXVIII. De numero monialium in monasteriis carum instituto, perpetuaque ipsarum clausura vigilantè observanda.
- XXIX. De visitatione & reformatione diligenti hospitalium, leprosariorum, & similibus domorum, faciendâ per eos, ad quos id ipsum legitime spectat, & de gubernatoribus earumdem domorum.
- XXX. Confratrias non esse de novo erigendas, nisi ex consensu & approbatione diocesanorum: antiquarum autem statuta & foundationes, ut visitentur, illis exhiberi debere.
- XXXI. De excommunicationibus non concedendis, nisi pro ardua & gravi causa: neque decernendis nisi injuriis verbalibus, nisi sint admodum atroces, de quo officiales locorum disjudent.
- XXXII. Diocesani per se, aut vicarios suos, visitent frequenter parochias, in quibus audiunt hereticos habitare, & ad illorum exterminationem atque extirpationem pro viribus elaborent.
- XXXIII. Libri de fide & moribus differentes non imprimantur amplius, nec alibi impressi vendantur: sine speciali diocesanorum auctoritate & permissione, qui eos prius visitent.
- XXXIV. Libros lingua vernacula compositos, & de fide ac moribus tractantes logi vulgo non debere: nisi a diocesani ante visitati sint & approbati, atque permitti ut publice legantur.
- XXXV. Non esse admittendos quoscumque ad exercendum predicationis ad populum officium, nisi a diocesani approbati fuerint & missi.
- XXXVI. Quales esse debent verbi divini predicatorum, & quid potissimum predicare studeant, & quibus uti sermonibus.
- XXXVII. Solos illos mendicantes habere potestatem absolvendi, qui ante per suos prelatos diocesanis presentati fuerint, & per eosdem commissi.
- XXXVIII. Abbates sacramentum confirmationis non conferant, nec calicum consecrationem attentent: nisi diocesano ante exhibuerint speciale (si quod habent) super hoc privilegium.

corporaliter esse, ubi sacramentaliter est. Sed A major est, cognoscere eum absolute ubique corporaliter esse.

20. Nihil conducit ad susceptionem eucharistiæ, se præparare per contritionem, confessionem, satisfactionem, & alia bona opera.

21. Non licet inducere homines ad penitentiam per timorem gehennæ.

22. Episcopus non potest quod non possit simplex sacerdos.

23. Ecclesia non potuit illegitimare aliquas personas, sic quod non possint contrahere matrimonium.

24. Humana instituta si observas ut humana, nihil te jvant; sin ut divina, mendacium committis.

25. Lex euangelica, quo tutiores sint homines aperjurio, prorsus damnat omne jusjurandum; ut jam fas non sit jurare, neque per Deum, neque per cælum, neque per terram.

26. Excommunicationes non sunt timendæ, sed optandæ.

27. Qui venialia peccata docent esse distincta a mortalibus, ad insaniam perditissime nituntur trahere hominum conscientias.

28. Opera nihil sunt coram Deo; aut omnia sunt æqualia, quantum ad meritum attinet.

29. Meritum tribuere operibus, propemodum cum eis est sentire, qui credunt nos ex operibus justificari posse, de quo errore damnantur Judæi plurimum.

30. Illi qui habent caritatem nullis præceptis humanis sunt subiecti.

31. Habentes caritatem non tenentur jejuna- re, orare, vigilare, aut alia consimilia bona opera efficere: sed liberum est illis facere aut omittere hujusmodi bona opera pro suo beneplacito.

32. Indulgentiæ prorsus sunt abjiciendæ.

33. Fundationes obituum sunt inventiones diaboli. Ecclesiastici non debent gaudere privilegiis & immunitatibus plusquam laici.

34. Non licet ecclesiasticis habere bona immobilia.

35. Deus non vult pseudoapostolos & hæresiarchas extingui, sed tolerari, si forte respiciant, & e zizaniis vertantur in triticum. Quod si non respiciant, seruentur suo judici, cui pœnas dabunt aliquando.

36. Decimæ sunt putæ elemosynæ; & possunt parochiani, propter peccata suorum prælatorum, ad libitum suum eas auferre.

37. In ecclesia non debent esse varia vivendi genera, quæ religiones appellantur.

38. Nulli licet invitis parentibus intrare religionem.

39. Si proximum voco in jus, si ei damna procuro; quæ necessatio vocationem illam prætoralem sequuntur, si etiam tanquam ethnicum omni sanctorum consortio & participatione tonus ecclesiæ cum privatum in obtineo: quomodo non facio injuriam qui* justitiam peto? quomodo mandatum Dei non solvo, qui sanctam inter me & fratrem dilectionis necessitudinem violo?

Ad principes Christianos exhortatio, ut elaborent pro hereticis exterminandis.

PLVRIMOS hæcenus errores commemoravimus: sed non illorum sufficit commemoratio. Opus namque est, quod Christianissimi prin-

cipes suppetias ferant, zelo zelantes pro domo domini exercituum, quæ juxta apostolum est ecclesia. Posset haud dubie Deus absque illis univetsam hæreticorum cohortem conterere ac exterminare: nullius enim creaturæ suæ eget ministerio. Vult tamen pro sua benignitate homines sibi cooperari: ampla quoque eos donat mercede qui ei cooperantur, in iis præsertim negotiis quæ ad fidei dignoscuntur spectare integritatem, quemadmodum multæ indicant historiæ. Laborant olim adversus hæreticos strenue Christianissimi principes Constantinus, Valentinianns, Theodosius, Clodoveus, Carolus Magnus, & Ludovicus pater sancti Ludovici: sed numquid præmio defraudati sunt? minime certe. Nam apud Deum gratiam inveniunt, quia nihil in vita est expetibilis, & apud homines immortalis sui nominis decus adepti sunt. Contra vero principes, qui hæreticorum consuetudine abusi & eorum deliniti consortio, impiis erroribus non obstiteret, sed impenderunt subsidium, iram Dei vindicem sensere. Divino siquid favore destituti, in graves ærumnas prolapsi sunt, miserabilem vitæ exitum sortiti. Cujus rei (ut alios taceamus) testes sunt, vel locupletissimi, Licinius a Constantino devictus, Julianus apostata, Valens Arianus, Philippicus, Constantinus quintus, & Leo ejus filius, sacrarum imaginum impiæ everfores. Hi profecto detestandam impietatem confectati digna suæ perfidiæ reportarunt stipendia. Longum esset reliquorum principum, qui a fidei sinceritate deficientes pestifero hæreticorum contagio infecti sunt, miserrimas enumerare & calamitates. Longum itidem esset eorum felicitatem & gloriam recensere, qui fidei catholicæ * inconcusse adherentes, hæreticos tanquam capitales suæ coronæ hostes ad internecionem ulque deleverunt. Hæc itaque atrendentes, pro nostri officii debito, Christianos principes instanter rogamus, & in domino exhortamur; si suæ saluti consulere, si suæ ditionis jura illibata custodire, si in pace & tranquillitate subditas sibi nationes continere exoptant, parenti brachio fidem catholicam tueantur, ac ejus hostes viriliter satagant debellare. Id autem haud factu erit difficile, ubi antiqua Christianissimorum principum in hæreticos, eorum libros & fautores edicta instaurabuntur. Quæ si salutari judiciorum severitate executioni demandentur, nulla prorsus hæreticorum monumenta, nulli libri, nulla scripta in suis provinciis reperientur. Malesanz item conciones cessabunt, nec non & clandestina conventicula, in quibus petegriños cultua a Christiana pietate degenerantes inducere solent hæretici. Vsq; eo efficiens in super impiorum audacia retundetur, ut jam orthodoxæ fidei ac ecclesiæ catholicæ sacrisque ejus constitutionibus, audeat nemo contraire. Hoc profecto nostrum desiderium, hæc votorum summa, hæc nostri conatus gloria. Hoc est quod tota mente exposcimus, & assiduis precibus a domino efflagitamus: sperantes, dum strenue Christianissimi principes hæreticos debellant, & nos piis laboribus, ne creditæ nobis oves luporum moribus trucidentur, prohibuituros. Et tum demum donabit nobis dominus sua pietate tantopere a fidelibus exoptatam atque ex petitam pacem & tranquillitatem in hac vita: & post hujus vitæ decursum consummatam felicitatem. At vero quia scimus non satis esse ad hæc obtinenda fideles adhortari, nisi rebelles convenienti districtione reprimentur, salutari antidoto decrevimus huic negotio providere.

ANNO CHRISTI 1528.

atharorū rror & valdensū.

Error Vvileffi dam- natus in concilio Constantiensi sessio- ne VIII. Error favēs ovimano.

Error Be- guardorū.

Error Vvileffi. Error favēs vicleffo.

Error Ca- tharorum, valdensū, Seguardo- rum, & Hussitarū. Error Vvileffi.

Error Vvileffi dam- natus in concilio Constantiensi sessio- ne VIII.

in inju- stiam.

* inconcu- se.

ANNO
CHRISTI
1528.ANNO
CHRISTI
1528.

super fraude, si qua intervenerit inter cedentem & cessionarium, exigatur sacramentum cedentis ac cessionarii. Iurabit autem cedens, se donasse sine ulla fictione, aut spe in futurum recuperandi: cessionarium autem affirmabit, nullum esse inter se & cedentem pactum de restitutione rerum cessarum: suæque intentionis esse illa retinere, ac quamdiu viveret illis uti & frui. Prohibemus autem districte, ne ordinatus ad titulum patrimoniale, eundem vendat, aut alienet sine permissione episcopi ordinantis, donec beneficium aut patrimonium prætaxati valoris fuerit affectus.

V.

Et quamvis episcopus originis, beneficii, aut domicilii, non solum ad ordines promovete, sed etiam literas dimissorias, ad ipsos ordines concedere possit; injungimus tamen suffraganeis nostris, ut si quando literas dimissorias ad sacros ordines indulgere voluerint, ne indigni assumantur, observent ordinem qui sequitur: videlicet quod volentes impetrate literas dimissorias accedant ad diocesanos: qui super præmissis ætate, literatura, moribus, beneficio seu patrimonio inquirent; serventque diligenter prædictas solennitates, perinde ac si in propria ordinare vellent. Ac tunc sic examinato concedantur literæ dimissoriæ: remittaturque ita examinatus cum literis ipsis: in quibus etiam declaratur prædicta solennitas sic observata, fiatque mentio expressa de beneficio aut patrimonio, ut episcopus, ad quem se conferret ordinandus, eum sine scrupulo promovere & ordinate possit. Quod si propter infirmitatem aut aliam causam rationabilem, is qui literas dimissorias obtinere cupit, non possit commode accedere ad suum episcopum, tunc remittatur super ætate, literatura ac moribus, ut prius, examinandus ad episcopum, cui literæ dimissoriæ præsentabuntur: inferaturque in illis literis dimissoriis clausula, Super quo conscientiam tuam oceramus. Provisio tamen, quod nunquam concedantur literæ dimissoriæ, nisi illi qui habuerit beneficium aut patrimonium prætaxati valoris.

VI.

Sed quantum attinet ad jam promotos ad sacerdotium, injungimus suffraganeis nostris, ut super illis diligentem & accuratam faciant inquisitionem. Et quos invenerint promotos ante ætatem legitimam, juxta juris dispositionem ab executione ordinum suspendant, donec ad ætatem legitimam pervenerint. Et quos vita reprehensibiles cognoverint, debite coerceant. Quos insuper non esse literaturæ sufficientis deprehenderit, ab executione ordinum suspendant, donec in scientia, quæ ordini est requisita, ad plenum fuerint instructi.

VII.

Rursus quia nonnulli, suæ ignorantie & incapacitatis & delictorum conscii, fugientes examen suorum episcoporum, scientes se non esse ab illis promovendos, ad curiam Romanam confugiunt, etiam absque literis dimissoriis eorundem episcoporum, & in eadem curia se faciunt promovendi ad omnes factos ordines, per quosdam asserentes se esse episcopos, & habere a Romano pontifice auctoritatem ordinandi, de quorum potestate ac commissione non apparet: sintque ordinati hujusmodi promoti extra tempora, ac interdum tribus successivis diebus: talibus diocesanis non permittantur executionem suorum ordinum, nisi visis diligenter eorundem literis: constituto etiam sufficienter de potestate ordinan-

atium, & eorum commissione eis a Romano pontifice concessa. Ad hæc etiam, quod rursus examinentur de vita, scientia, ætate, ac inquirentur de beneficio sui patrimonii. Qui si in prædictis aut aliquo præmissorum inventi fuerint minus sufficientes, declarentur suspensi ab executione ordinum, modo & forma supra declaratis.

VIII.

Ceterum, quia ecclesiæ Dei nihil magis officit, quam quod indigni præficiantur curæ animarum, & ad aliorum assumantur regimen, qui seipos regere non possunt: diocelani ergo ad parochiales ecclesias non instituant presentatos ab ecclesiasticis laicisve patronis, nisi eos prius diligenter examinaverint: neque indignos præficiant, aut incapaces admittant. Quod si qui sunt instituti vel provisi, etiam per seæm apostolicam, nihilo minus diocelani eos examinent: & si minus idonei fuerint inventi, ad administrationem beneficii non admittantur, sed loco eorum per episcopos instituantur vicarii idonei, quibus congrua portio assignetur. Et tandiu in beneficio admittent, donec sic instituti aut provisi literaturam sufficientem affecti fuerint, aut sint ætatem legitimam adepti.

IX.

Cumque grave nimis sit & absurdum, quod quidam ecclesiam prælati, cum possint viros idoneos ad beneficia ecclesiastica promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum sufficientia suffragatur; carnalitate sequentes affectum, non judicium rationis; unde quanta ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Nos ergo volentes huic morbo mederi, præcipimus omnibus & singulis collatoribus, ut, prætermisiss indignis, idoneos assumant, qui Deo & ecclesiis gratum valeant impendere famulatum. Fiatque juxta sacrum Lateranense concilium in provinciali concilio diligens inquisitio, ut qui post primam & secundam correptionem fuerint repertus culpabilis, a beneficiis conferendis per ipsum provinciale concilium suspendatur: instituta in eodem concilio persona provida & honesta, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis.

X.

Ad nos (quod amarum dolendum est) pervenit quod in multis cathedralibus & collegiatis ecclesiis hujus nostre provincie, nullæ sunt aut usque adeo tenues quotidianæ distributiones, ut vix tertiam partem quosdam fructuum ascendant. In quibus hætenus invaluit consuetudo, quod illarum ecclesiarum canonici absentes, per interessentiam unius diei grossos fructus totius anni percipiant. Ex quibus vagandi materia oritur, cultus divinus (quem augeri optamus) diminuitur, officium (propter quod beneficium ecclesiasticum datur) omittitur, quibusdam clericis admodum ignavis renui precio conductis, cura divini officii committitur: quod unico contextu, non servatis interdictis temporum ab ecclesia præfixis, per hujusmodi mercenarios transcutiendo & syncopando celebratur, ut aliunde ex quæstu missarum vitam sibi mendicent. Nos igitur cupientes prædictis occurrere & quantum possumus adversus futura cavere, sacro approbante concilio, hujusmodi consuetudines tamquam ecclesiis nocivas, & cultui divino detrahentes, cassamus & revocamus. Hisque non obstantibus statuimus quod diocelani in suis diocæsis

Damnata
irrationa-
bilis con-
suetudo.

XXXIX. *Cum quanta reverentia gravitate & honestate sacramentum matrimonii est suscipiendum.*

XL. *Imagines sacra precedente episcopi vísitatione, in ecclesiis collocentur, neque praxerit novi miraculi erigatur capella aut altare novum, nisi episcopus loci de eo negotio ante defuerit.*

P R Æ F A T I O.

In nomine domini, Amen. Sequuntur constitutiones editæ in sacro provinciali concilio Senonensi, celebrato Parisiis per reverendissimum in Christo patrem & dominum dominum Antonium, miseratione divina & sanctæ sedis apostolicæ gratia tituli sanctæ Anastasie sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ presbyterum cardinalem, archiepiscopum Senonensem, Galliarum & Germaniæ primatem, Franciæ cancellarium, & reverendos in Christo patres episcopos, suffraganeos ejusdem reverendissimi patris, videlicet episcopos, Carnotensem, Parisiensem, Meldensem, Antistiodorensensem, Trecentensem, Nivernensem, & Petrum de Stella, vicarium episcopi Aurelianensis, per eundem reverendissimum admiffum, una cum clero totius prædictæ provinciæ, legitime congregato & evocato anno ab incarnatione domini 1527. die tertia mensis Februarii, qua fuit inchoatum prædictum concilium, & continua prosecutione deductum usque ad nonam diem Octobris anni vicefimi octavi supra millesimum & quingentesimum. Qua quidem die extrema fuit manus supradictò concilio imposita.

DECRETA MORVM.

I.

Paulus gentium apostolus, cum Timotheum in primis admonuisset ut a pseudoapostolis creditam sibi plebem avocaret, qui volentes esse legis doctores non intelligebant quæ loquebantur, neque de quibus asserunt, protinus ad viros conversus, *Obsecro*, inquit, *primum omnium fieri observationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut tranquillam & quietam vitam agamus in omni pietate & castitate.* Proinde Paulum imitati, de suffraganeorum nostrorum consilio & assensu in primis districte injungimus, ut per cathedrales, collegiatas, parochiales, & alias quascunque ipsius nostræ provinciæ ecclesias, fiant preces tam publice quam privatim, quibus avertatur ira Dei, & de peccatis nostris meritam non sumat ultionem. Nam si precibus locus aliquando assuerit, si qua olim orandi necessitas instituit, ea profecto hac nobis nostra tempestate sese offert, qua atroces assidueque bellorum tumultus inter Christianos principes exardescere videmus: & navis ecclesiæ pluribus schismatum undis jactata vanæ doctrinæ ventis fluctuat. Orandus igitur benignissimus Deus, ut qui nostris iniquitatibus offensus hæcenus in puppi dormitasse videretur, exurgat, & dissipentur inimici ejus, imperet mari & ventis, cessetque rempestas pestilentes hæreses in dies pullulantes tollat, falsa amputet dogmata, dissidentes & exulceratos principum animos conciliet: pacatisque hæresum procellis, fatiscentem Petri naviculam rura tandem statione recipiat. Sanctissimum dominum nostrum papam & statum hierarchicum

Cencil. gener. Tom. XIV.

ecclesiæ in perfectâ caritate contineat: & Christianissimum regem nostrum ac supremum dominum incolumem nobis servet, votorumque compotem efficiat, ut commissus illi populus Deum unicum pacis auctorem agnoscat, & in agendis illi gratis totus inhiat & inardescat.

II.

Sacro hoc approbante concilio, statuimus & ordinamus, ut omnia sinecere, pure & munde fiant in domo domini, sine labe labisve suspitione, aut specie mali. Ad quod prælati, ecclesiarum cathedralium & collegiatarum capitula, archidiaconi, abbates, abbatissæ, & alii quæcumque personæ ecclesiasticæ, diligentem gerant curam & studium exercendi, administrandi, & exequendi, onus eis a domino concessum, (ne sanguis subditorum de manibus eorum requiratur) non questus causa aut pecuniæ. Ideo statuimus, inquam, & ordinamus, conformiter ad sacrorum conciliorum, sanctorumque patrum decreta, ut manus suas illibatas, integras & intactas servent, juxta juris communis dispositionem & ordinationem, ab omni exactione abstinentes, non obstantibus quibuscunque juramentis, statutis, & consuetudinibus introductis, & in futurum introducendis. Irrationabilem illam consuetudinem judicantes, qua ad unam præbendam receptus, suorum in dicta præbenda prædecessorum non receptorum (a quibus jus non habet, sed a conferente vel insitente) plures receptiones solvere compellatur. Provideant autem diœcesani, ne ecclesiarum parochialium rectores, matricularii, aut alii quicumque, indebitas exactiones pro sacramentorum, sacramentaliumque ac divinorum administratione faciant.

III.

Et ut deinde de ministris ecclesiæ provideamus, ne circa promovendos ad sacros ordines fraus aliqua committatur, sacro hoc approbante provinciali concilio, de fratrum nostrorum suffraganeorum sententia & consensu statuimus, ut promotionis tempore, ordo qui proxime sequitur, diligenter observetur. Ut quantum attinet ad ætatem & mores, non prius promoveant diœcesani suos ad aliquem sacrum ordinem, quam viderint literas testimoniales presbyteri parochialis, quæ contineant duorum aut trium testium probatorum, non suspectorum, de positiones juramento solenni firmatas de sufficientia ætatis promovendi, & de probata & inculpata illius vita. Quo absoluto, inquirent, si promovendus habeat scientiam, a jure ad ordinem suscipiendum requisitam. Neque aliquem ad sacerdotium promoveant, nisi qui quantum fragilitas humana patitur) sciat ea quæ continentur in canone, Quæ ipsis, 38. distinctione.

IV.

Porro in grave clericalis ordinis scandalum ac dedecus videmus haud paucos sacerdotes nudos ac mendicos. Prohibemus itaque, ne aliqui ad sacrum subdiaconatus ordinem assumantur, nisi sub titulo beneficii viginti librarum Parisiensium ad minus, vel patrimonii similis valoris. Super quo per vicarios nostros in nostra diœcesi, aut in diœcesi suffraganeorum nostrorum, per eosdem suffraganeos, eorumve vicarios vel officiales, fiat diligens inquisitio per testes omni exceptione majores. Si autem titulus patrimonialis ad eum pervenerit ex cessione, aut donatione alterius: similiter inquirentur, an præfatam summam possit reditus rei cessæ representare. Deinde

Gg super

ANNO
CHRISTI
1528.
Mimi non
intrent ec-
clesiam ad
pulsandum
suis instru-
mentis.

offendere: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Prohibemus idcirco, ne histriones aut mimi intrent ecclesiam, ad pulsandum tympano, cithara, aut alio instrumento musicali: neque in ecclesia, aut juxta ecclesiam suis pulsent instrumentis. Prohibemus insuper, ne fiat deinceps festum fatuorum aut innocentium, neque erigatur decanatus patella.

XVII.

Et cum in ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipiatur, ut fidelium devotio excitetur, in hoc nocturnum diurnumque officium, & missarum celebritates, assidue clero ac populo sub maturo tenore distinctaque gradatione cantentur, ut eadem distinctione collibeant, & maturitate delectent. Propterea præcipimus, ut in ecclesiis sint musici cantus distincti ac discreti, moventes cor ad devotionem compunctionemque. Porro in ecclesiis prætextu musici cantus non sunt audiendæ publicæ cantilenæ & lascivæ. Neque enim, inquit Hieronymus, in tragædiarum modum guttur & fauces medicamine sunt leniendæ, ne, dum blanda vox quæritur, congrua vita negligatur. Nam ut cantor minister Deum moribus stimulat, cum populum vocibus delectat, ita lascivus animus dum lascivioribus delectatur modis, eos sæpe audiens emollitur & frangitur. Curent ergo sacerdotes & clerici sic suos cantus instituire, ut modesta honestaque psallendi gravitate, placidaque & grata modulatione, sic audientium aures deliniant, ut provocent exultantque ad devotionem compunctionemque; non ad lasciviam, cordisive aut animi titillationem.

Organotii
usus.

Organorum usum ecclesia a patribus ad cultum servitiumque divinum recepit. Nolumus itaque quod organicis instrumentis resonet in ecclesia impudica aut lasciva melodia, sed sonus omnino dulcis, qui nihil præter hymnos divinos & cantica spiritualia repræsentet.

XVIII.

Et ut in majoribus ecclesiis cultus Dei vivi sanctior, juxta majorum traditiones, in melius reformetur, statuimus ut in cathedralibus ac collegiatis & conventualibus ecclesiis horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes divinae per singulas horas, non cursim ac festinanter, sed tractim cum pausa decenti, præsertim in medio cujuslibet vericuli psalmodiarum, debitam faciendo inter solenne & feriale officium differentiam, reverenter ab omnibus persolvantur.

Horas autem canonicas dicturi, cum tunica talari ac superpelliciiis mundis, & cappis, juxta temporum diversitatem, ingrediantur ecclesias: caputia, almutias, vel birreta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, gravitatem servant, quam locus & officium exposcunt: non cum aliis confabulantes seu colloquentes, aut literas seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem convenient, muta aut clausa labia tenere non debent: sed omnes, præsertim qui majori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulentur.

De gravitate in choro servanda.

Cum dicitur Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto, omnes consurgant.

Philipp. 2.

Cum nominatur illud nomen gloriosum, Iesus, in quo omne genu flectitur caelestium, terrestrium & infernorum, omnes caput inclinent.

De officio horarum.

Nemo ibidem, cum horæ in communi cantan-

tur, legat vel dicat privatim officium. Nam non solum officium quo obnoxius est choro subtrahit, sed & alios psallentes perturbat.

Super his debite observandis, aliisque ad divini officii prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus, decanus & capitulum, vel cui onus incumbit, diligenter invigilet, hincinde, ne quid inordinate fiat, circumspiciens.

Horum autem transgressores, illius horæ, in qua circa prædicta excesserint, vel alia majori, prout transgressores gravitas exegerit, plectantur pœna.

XIX.

Admonemus beneficiatos & alios in sacris ordinibus constitutos, qui ad horas canonicas tenentur, ut si orationes suas Deo acceptas fore cupiunt, non in gutture, vel inter dentes, seu deglutendo aut lyncopando dictiones, vel colloquia aut risus intermiscendo: sed sive soli, sive associati, diurnum nocturnumque officium reverenter, verbisque distinctis peragant: ac tali in loco, unde a devotione non retrahantur.

Quicumque in ecclesia beneficiatus, præsertim de majoribus, divinorum tempore per ecclesiam vel foris circa eam deambulando, aut cum aliis colloquendo visus fuerit, non solum illius horæ, sed totius diei distributiones ipso facto amittat. Et si semel correptus non desiterit, per mensem distributionibus careat: & si pertinacia exegerit, graviore pœna subjiçatur. Regulares, qui in conventualibus ecclesiis circa prædicta excesserint, superiorum arbitrio castigentur.

XX.

Constituatur tabula in choro, in qua quid per unumquemque ex canonicis vel aliis beneficiatis, in singulis horis per hebdomadam aut majus tempus, cantandum legendumve sit, describatur. Qui autem secundum quod ibi prescriptum fuerit facere per se vel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones unius diei amittat.

Qui in matutinis & vespertis, ante Gloria Patri primi psalmi, consimiliter in aliis horis, in missa, ante finem epistolæ usque in finem, divini officii non interfuerit, (nisi forte necessitate cogente, ac petita ac obtenta licentia, discedere oporteat) pro illa hora absens censetur: salvis ecclesiarum consuetudinibus, si quæ forte circa hæc arctiores existant. Idem observetur in iis qui a principio usque ad finem in processionibus non permanerint. Pro cujus executione deputetur aliquis, onus habens notandi personas singulas, statuto tempore non convenientes, juramento adstrictus agere fideliter, & nulli patere.

Præcipimus etiam conformiter ad statutum præcedentis concilii, quod in illis ecclesiis, quibus singulis horis certæ distributiones statuta non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputentur: ut juxta mensuram laboris plus minusve quisque capiat emolumenti. Tollentes profus ab usum illum, quo in una dumtaxat hora præsens totius diei distributiones usurpat. Et illum, quo præpositi, vel decani & alii officiales, ex hoc solo quod officiales sunt, licet actualiter pro militate ecclesiæ non absint, quotidianas distributiones percipiunt.

XXI.

Cum autem, secundum apostolum, is qui altari servit de altari vivere debet, statuimus ad juris dispositionem, ut omnes & singuli canonici ecclesiarum

ANN
CHRIST
1528
non die
do a gl
piam p
vatim
chor
illa ca
tur.

De distr
butionib
ei que se
cundum
mensuram
laboris fa
ciendis.
Damaque
abusus ci
ca quoti
dianas di
stributio
nes.

1. Cor. 9.

diœcesibus dictarum ecclesiarum canonicis per A
 iuris remedia, etiam suarum præbendarum priva-
 tionem, ad suas ecclesias revocent: dictosque
 grossos fructus, pro majori parte in quotidianas
 distributiones convertant. Et residentes & divi-
 no officio actualiter interessentes secundum
 mensuram laborum plus minusve capiant emolu-
 menti: sub obtestatione divini iudicii omnibus
 præcipientes, ut respectu huiusmodi quodiani-
 arum distributionum jura antiqua sacrorum
 conciliorum & patrum decreta integre observent
 & observari faciant.

XI.

Rectores ecclesiarum (quorum singularis est
 electa industria) compellantur per suffraganeos
 nostros, quoad fieri poterit, ad personalem resi-
 dentiam: neque cum illis de non residendo, nisi
 causa probabiliter intercedente, dispensentur.

Et in ecclesiis parochialibus per singulos dies
 dominicos presbyteri parochiales curati per se,
 aut vicarios eorum, clara voce & intelligibili, ac
 verbis maternis, annuntient decem præcepta de-
 calogi, & articulos fidei. Et si qui fuerint pre-
 sbyteri, quibus non suppetat doctrina, aut præ-
 dicandi gratia, legant & declarent prædicta die
 dominica unum capitulum Joannis de Gerson,
 in opere suo tripartito.

XII.

Admoneant frequenter curati suos parochia-
 nos, ut interfint missæ parochiali diebus domi-
 nicis & festis per hebdomadam occurrentibus. Et
 ut ad omnia illa, quæ per singulos dies domini-
 cos in præmissis præcipiuntur, diligenter attendant.
 Quod si legitimo cessante impedimento, absque
 licentia sui curati, per tres dies dominicos ne-
 glexerint interesse missæ parochiali, denuntient
 statim promotoribus, ut pro mensura contemp-
 tus vel offensæ puniantur.

Hortentur insuper iidem curati eosdem par-
 ochianos suos, ut frequenter peccata sua confiteantur,
 & sacramentum eucharistiæ percipiant, præsertim in
 festis solemnibus, & tempore infirmitatis, aut
 pestis, aut ubi insit periculum mortis: seu cum
 mare sunt navigaturi, aut per diversaloca peregrinaturi.
 Quos etiam commoneant, ne peregrinentur sine
 literis testimonialibus Christianitatis eorum: quas
 iidem curati per se aut eorum vicarios, si petantur, liberaliter
 tradant.

Curati diligenter advertant, si parochiani eorum,
 ad minus semel in anno, sanctam ecclesiæ
 communionem eucharistiæque percipiant: &
 communicantium nomina, si commode fieri po-
 rest, scripto redigant.

XIII.

Volumus etiam quod in singulis parochialibus
 ecclesiis non solum dicatur missa parochialis do-
 minicis, sed etiam aliis per hebdomadam diebus
 divina officia, secundum primam foundationem
 ipsius ecclesiæ, vel illius augmentationem, cele-
 brentur.

Et ne divinus cultus (quem omnino augeri de-
 sideramus) minuatur, fundatorumve inventio
 fraudetur, per diœcesanos compellantur omnes
 & singuli rectores ecclesiarum parochialium, cap-
 pellani, aliique beneficiati, leprosarum alia-
 rumque domorum administratores, ad ostenden-
 das exhibendasque literas foundationis, insti-
 tutionis & augmentationis beneficiorum suorum
 & administrationum: ut omnibus visis, de
 divinis officiis, juxta fundatorum intentionem,

Concil. general. Tom. XIV.

quod opportunum fuerit, ab eisdem diœcesanis
 statuatur.

Inhibemus capellas de novo erigi, constru-
 i, etiam omnino dirutas reedificari, sine diœcesana-
 rum licentia & permissione.

XIV.

Non liceat in oratoriis privatis, quæ in domi-
 bus privatorum interdum habentur, missas cele-
 brare prætextu dispensationis sedis apostolicæ,
 nisi prius visis ab episcopis, recognitis & appro-
 batis dictis literis dispensationis: transgressores
 autem per ordinarios locorum pœna condigna
 plectantur.

Sed quia in diversis aut hospitibus sunt inter-
 dum capellæ, ubi viatores ac transeuntes passim
 celebrari faciunt, neque curant ad ecclesiâ par-
 rochiale, vel aliam ecclesiâ accedere; præcipimus
 suffraganeos nostros, ut inhibeant sub
 pœna suspensionis a divinis omnibus & sin-
 gulis presbyteris sibi subditis, ne in huiusmo-
 di capellis deinceps celebrare attemptent. Quia
 tamen extranei sacerdotes a celebratione missæ,
 aut transeuntes ab auditione facile cohiberi non
 possent, idcirco iidem suffraganei nostri pro-
 hibent sub pœna excommunicationis vel alia
 pœna, magistris dictorum hospitiorum, seu di-
 versitorum, quod non patiantur deinceps in
 illis capellis celebrari.

XV.

Item ne populus distrahatur a missa parochia-
 li, & ab auditione mandatorum Dei & ecclesiæ;
 prohibemus, ne in capellis ab antiquo etiam epi-
 scoporum auctoritate fundatis, aliæ missæ cele-
 brentur, quam illæ, quæ de fundatione extite-
 rint. Et si quæ sint missæ, quæ ex tenore funda-
 tionis dici debeant die dominico, non dicantur,
 nisi post missam parochialem.

Admonemus insuper suffraganeos nostros, ut
 ex causis præmissis, & præsertim hoc tempore,
 quo videmus multos adduci ad contemptum
 præceptorum ecclesiæ & ministrorum ejusdem:
 non facile admittant foundationes capellarum,
 quibus ordinatur celebratio missæ dominico
 die, ea potissimum hora, qua populus universus
 convenire debet ad audienda divina, præcepta
 que Dei & ecclesiæ.

Et ut magis ac magis tollatur occasio celebran-
 di missas in locis ac oratoriis privatis, injungitur
 suffraganeis nostris, ut non sint faciles ad conse-
 cranda altaria portatilia: sed tunc demum ad ea
 consecranda accedant, cum intellexerint ea esse
 requisita pro ecclesiis aut aliis locis, in quibus li-
 cite celebratur. Et per suos decanos rurales
 aliosve officarios provideant, ne prædicta al-
 taria portatilia retineantur in domibus priva-
 torum.

XVI.

Cum autem deceat domum Dei sanctitudo, ut
 cujus in pace factus est locus, ejus cultus sit
 cum debita veneratione pacificus: sit itaque juxta
 Gregorii decimi concilium generale Lugdunen-
 se ad ecclesiâ humilis & devotus ingressus:
 sit in ea quæta conversatio, Deo grata, in-
 spicientibus placita, quæ considerantes non so-
 lum instruat, sed & reficiat. Cessent in eccle-
 siis universarum & societatum quarumlibet
 concilia, conciones & publica parlamenta. Cessent
 confabulationes qualibet: cessent vana, &
 multo fortius sæda & profana colloquia. Cessent
 postremo quæcumque, quæ divinum possunt per-
 turbare officium, aut oculos divinæ majestatis

Gg ij offendere:

ANNO
 CHRISTI
 1528.
 De capellis
 non temere
 de novo e-
 rigendis.

De altaribus
 portatilibus non
 facile consecrandis.

ANNO
CHRISTI
1523.

diationibus, aut saltationibus: non turpes, amatorias, aut lascivas depromant cantilenas, seu cantantibus faveant aut adsint.

Non in scenam velut histriones prodeant, non comœdias vernaculas agant: non spectaculum corporis sui faciant in publico privatove loco.

Quæ omnia cum omnibus sacerdotibus sunt indecora, & ordini clericali multum detrahentia, tum illis præcipue, quibus animarum cura est commissa.

XXVI.

Incontinentes sacerdotes, & concubinariorum clericos, episcopi per se vel suos officiales ad continentiam & ecclesiæ regulam remediis convenientibus revocant. Salutare pœnas, juxta sanctorum patrum decreta, & factorum ac generalium conciliorum canones, in illos (si moniti non desistant) exequuntur.

Contra clericos venatores, vel negotiis secularibus implicitos, si a venandi negotiandive consuetudine moniti non desistant, ad pœnam Aurelianensis concilii & alterius Lateranensis proceditur.

XXVII.

Et cum sacrum Viennense concilium statuerit, ut monachi in suis sibi commissis administrationibus vel prioratibus non præsumant soli habitare, sed si proventus prioratum vel administrationum hujusmodi forte non suppetant, duobus aliis vicinioribus locis, ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monasteriorum officiiis, aut inter se invicem, prout erit commodius, cum consensu & consilio abbatum, per locorum ordinarios uniantur: nos illud Viennense concilium tam salubre tamque providum statutum observari præcipimus.

Ad hoc statuimus, quod moniales, cuiuscumque ordinis existant, morantes in prioratibus, qui non sunt idonei ad conservandam reformationem, & conventum custodiendum, neque ad id forte redditus eorum suppetere possunt: remittantur ad abbatiam seu monasterium, unde hujusmodi prioratus dependent. Reditus autem prædictorum prioratum applicentur abbatia, vel monasterio, ubi etiam pro mensura augmenti augetur numerus religiosarum. Ex ordinatione autem episcopi providebitur de servitio competenti in prædicto prioratu celebrando per presbyterum sæcularem: cui de consensu religiosarum, per eundem episcopum congrua portio assignabitur.

Et quoniam sunt aliqua monasteria sita extra provinciam nostram, a quibus dependent prioratus, infra limites provincie nostræ constituti, rogamus diocesanos locorum, ut religiosas illorum prioratum advocent ad suas abbatias, seu monasteria: offerentes, quod nos & suffraganei nostri etiam curabimus modo consimili ad abbatias nostrarum diocesium revocare religiosas, existentes in prioratibus extra provinciam nostram sitis, quibus insufficientes redditus esse nobis constiterit.

XXVIII.

Item constituimus, ut in monasteriis monialium tot instituantur moniales, quot de facultatibus eorumdem monasteriorum (reparationibus ecclesiæ, clausuræ, & aliarum regularium domorum, nec non & processuum expensis deductis) commode & sine penuria sustentari possint. A quibus pro ingressu, aut receptione, nihil prorextu consuetudinis, aut quovis alio quæsito colore, exigatur. Si qua tamen ultra eas

in hujusmodi monasteriis se recipi petat, id non interdiciamus, dummodo congruum secum afferat pensionem, quia cum ceteris religiosis numerariis alatur. Non tamen in locum numerariorum succedat: sed decedentibus numerariis alia novæ & pauperes subrogentur.

Provideant etiam episcopi, ut illud salubre ac frugiferum decretum, incipiens, Periculoso, in eo præsertim, quod continet de clausura perpetua monialium, servetur, ac perpetuo custodiat. Nihil enim magis officit regulari monialium disciplina, spiritualique profectui, quam resecratis claustris sepris, portique pro cuiusque earum nutu parentibus, frequens & licentiosa extra monasterium evagatio, & tamquam ruptis obicibus, dissoluta ac insolens ultra metas conventus eruptio. Siquidem exinde dedecorosa nascitur earum cum laicis personis tam viris quam mulieribus conversatio: & præter cetera salutis animarum detrimenta, ingens in præcipiti pendens earumdem castitatis periclitatio.

XXIX.

Cum autem ea, quæ ad certum usum pium sint largitione fidelium destinata, non debeant in alium usum converti: præcipimus, juxta concilium Viennense, xenodochia, leprosarías, elemosynarias, & alia hospitalia, quocumque nomine censcantur, visitari & reformari per eos, ad quos id de jure statuto ve in locorum fundatione apposito, vel ex consuetudine præscripta, aut privilegio sedis apostolicæ spectat & pertinet. Gubernatio vero viris providis & discretis ac boni testimonii committatur: qui instar tutorum & curatorum præstare juramenta, ac de locorum ipsorum bonis inventarium conficere, & ordinariis seu locis illis, quibus subsunt loca hujusmodi, vel deputandis ab eis, annis singulis de administratione sua teneantur reddere rationem: volentes quod hæc in provisione seu commissio- ne, quæ fiet de eisdem hospitalibus, expriman- tur.

XXX.

Cum ex multiplicatione confratriarum sæpè monopolia oriri contingat, & quæ in usus pios consumenda sunt, in crapulam converti videantur: siquidem dies festos confratriarum, non aliter se confratres digne celebrare putant, nisi comestationibus & ebrietatibus deserviant: sacro approbante concilio, sub pœna excommunicationis inhibemus: ne aliqui, cuiuscumque status extiterint, confratrias erigere, & de novo instituere, sine episcoporum expresso consensu & approbatione, audeant. Antiquas autem, quas per episcopos institutas aut aliter approbatas fuisse constiterit, toleramus. Omnem baculorum delationem, confratribus & aliis quibuscumque, tam extra quam intra ecclesiam, nec non conventuales comestationes, maxime diebus festis illarum confratriarum, & ex denariis earumdem fiendas seu solvendas, sub prædictis pœnis prohibentes.

Ordinamus insuper, quod quantum ad antiquas confratrias attinet, teneantur confratres, seu procuratores, infra sex menses a die publicationis præsentium, afferre diocesani, eorumve officialibus aut vicariis, statuta, si qua habeant: & eosdem diocesanos instruere de modo & forma quam in eis servant; de quantitate reddituum, & in quos convertant usus; ut sic, iustitia mediante, quod super his opportunum fuerit statuatur, omniaque ad sobrietatem & modestiam re- vocentur.

De revoca-
tione reli-
giosarum,
in aliena
diocesi ex-
istentium.

ANNO
CHRISTI
1523.

De statu
gularium
cap. Per-
iculoso.

ecclesiarum cathedralium & collegiarum nostræ A

provinciæ, lucrentur & percipiant post eorum receptionem & admissionem in stantes, grossos fructus, & alios quoscumque suarum præbendarum, personaliter residendo & deserviendo suis beneficiis, æqualiter inter se distribuendo. Nisi ex fundatione eorundem locorum speciali & legitima, sufficienter probata, prædicti grossi fructus pro certo tempore aliis ecclesiis aut piis usibus, expresse pertineant & deputentur. Damnablem illam consuetudinem iudicantes, qua in certis ecclesiis prædicti fructus ad certum tempus, in utilitatem cedunt jam receptorum: sive qua cavetur, ut ad certum tempus sint de novo recepti, expectantes: veram corruptelam & notorium ab usum, tales & similes, declarantes per hoc præsens nostrum statutum. Et quoniam dispositione juris duo canonici assistentes episcopis, seu de familia eorum existentes, similiter & alii privilegiari, debent gaudere grossis fructibus suarum præbendarum: ideo non intendimus eis præiudicare per hoc præsens statutum, sed volumus eos illibatos conservare in dictis suis privilegiis.

Diocæsani statim post dissolutionem præsens concilium diligenter visitabunt breviana, missalia, antiphonalia, ac sanctorum legendas. Et quæ deprehenderit in illis superflua, aut non satis pro ecclesiæ dignitate convenientia, ipsi continuo tollent & rescabunt, & quæ viderint esse necessaria, adiciunt.

XXII.

Fide dignorum relatio ad nostrum auditum perduxit, quantum in multis monasteriis sit a primæ institutionis puritate recessum, siquidem illorum canobite sic vitam monachalem & regularem receperunt, ut & moribus & nomine & habitu religiosi haberi & nominari vereantur. Quod si in præmissis gubernaculum disciplinæ contemnatur, hoc solum restare videmus, ut religio naufragetur. Rebus itaque in deteriora prolabantibus obviam ire volentes statuimus, ut abbates, abbatissæ, priores, priorissæ, & alii religiosorum superiores, quocumque nomine censeantur, sic sua monasteria in cultu divino, vita & moribus, vestimentis monachalibus, cibis & potibus, reforment, & suos religiosos & moniales, ad vitam regularem & monasticam, secundum institutiones inuorum ordinum & alias regulares, reducant, quod in eis nihil reperitur, quod divinam maiestatem & simplicium animos offendere possit. In præmissis autem, per diocæsanos in suis visitationibus diligens inquisitio fiat. Et quæ repererint deformata, reforment, & omnino corrigant: quæ super prædictis facta fuerint sequenti concilio referant. Et ne notorium illum ab usum, quo nonnulli regularem apostasiam incurrendo, sine habitum regulari etiam in publicum incedere non erubescunt, sub dissimulatione pertransire videamur: statuimus, quod canonici regulares de cetero super veste exteriori togam lineam, tam intra, quam extra monasterium, ferre omnino teneantur. Nisi forte super huiusmodi toga non deferenda, privilegium habeant: quod suis diocæsanis exhibere infra duos menses, a die publicationis computandos, habeant: Qui viso privilegio, super alio habitu parenter distincto a vestimentis clericorum secularium, ordinabunt, ut expedire & iuris esse videbitur.

Concil. general. Tom. XIV.

XXIII.

Omnes clericos, maxime in sacris constitutos, admonitos esse volumus: se cum in sanctorum loco sint, necessitatem bene vivendi, non licentiam peccandi esse affectos. Idcirco eos hortamur, ut opera sanctorum exercent, luceantque coram hominibus opera eorum, sintque vere illud sal euangelicum. In ministerio vigilantes & solliciti, plantent, evellant, dissipent: & cum summo studio ædificent quæ pietatem respiciunt.

Insuper professionem suam probent habitu, scilicet ut per decentiam habitus extrinseci intrinsecam morum honestatem ostendant. Vestitus ergo clericorum, maxime in sacris constitutorum, non sit expectoratus: sed a collo desuper undique clausus, a manicis, lateribus, & retro.

Cum elationis habeat calumniam, quidquid propter venustatem, non propter necessitatem accipitur: & ne bona ecclesiæ, quæ pauperum sunt, in solum & corporis ornatum (qui a sacro ordine alienus esse debet) convertantur, inhiemus omnibus & singulis ecclesiasticis nostræ provinciæ, ne vestimentis exterioribus & fagis oblongis sericeis, in publico aut domestice utantur, sub pœnis arbitrio diocæsano imponendis. Non tamen intendimus ecclesiasticis ex sanguine regio aut ducali ortis huiusmodi vestimentorum sericeorum delationem prohibere: quos tamen hortamur ut in suis vestimentis decentiam ecclesiasticam observent.

XXIV.

Vestes sint talares, non fronciatæ, aut partitæ; nec nimia amplitudine superflue, nec plus æquo constrictæ, in quibus clericalis ordinis honestas & modestia, non saltus iactantia, vel elationis vitium, deprehendatur. Non etiam camisas gestent (quod dicunt) fronciatas.

Non pannosi sint clerici, aut in vestibus laceri. Neque enim affectatæ fordes, aut exquisitæ delicie, laudem pariunt.

Non caligas partitas aut scacatas assument; neque circa genu dissutas, non lunatis seu connutis, ac nimis fenestris calcicis utantur. Non annulos in digitis deferant: nisi sorte huiusmodi sint, quibus id ad decorem suarum dignitatum permittatur.

Ipsi quoque clerici in sacris præsertim constituti, & eorum commensales, neque comam relaxent, aut barbam nutriant: sed tonsuram, coronam, seu rasuram habeant, secundum ordinem suum honeste rasam.

Denique juxta concilium Lateranense pannis rubeis aut viridibus non utantur: ab his denique abstineant quæ in eodem concilio continentur.

XXV.

In incessu quoque honestatem exhibeant, ut gravitate itineis, mentis maturitatem ostendant. Incompositio enim corporis, rursus dissolutus, indecens oculorum vagatio, inæqualitatem indicant mentis.

In conversatione autem cum laicis ita se habeant, ut neque ex nimia familiaritate, aut conversatione æquali, reddatur contemptus dignitatis: neque ex nimia austeritate, saltu aut pompa, superbi aut plus æquo elati iudicentur.

Neque in publico ludant pila, aut alii ludis, maxime cum laicis. A ludo alcarum, aliisque, qui a sorte pendunt, abstineant: neque ludænum fautores, spectatores, aut testes existant.

Non se admisceant choreis publicis, tripudiationibus,

ANNO CHRISTI 1528.

De vestimentis sericeis non deferendis a clericis.

De honestate a clericis servanda in crinibus & tonsura.

Qui ludæni sunt vitandi.

Gg ij diationibus,

ANNO
CHRISTI
1528.

piētēs, præcipimus omnibus & singulis suffraganeis nostris, ne ullos, cuiuscumque status, ordinis vel conditionis existant, prædicatores, quæstōres, religiosos seu sæculares, extraneos sive diocæsanos, quavis occasione, seu causa, ad officium prædicationis in ecclesiis per suas dioceses constitutis, permittant, tolerent: nisi ab ipsis suffraganeis, eorumve vicariis, approbati, & ad hoc nominatim missi extiterint. *Quomodo enim, secundum apostolum, prædicabunt, nisi mittantur?* Et veritas ipsa dicit in euangelio:

Rom. 10.

Matth. 9.

Rogate dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Proinde suffraganei nostri nullos ad prædicandum mittant, nisi viros ætate maturos, moribus graves, & in sacris literis sufficienter eruditos.

Eisdem etiam suffraganeis admonemus, ut si per se aut alios probos ac delectos viros prædicare voluerint, euangelium Christi sincere populo annuntient & prædicent. Imitentur vestigia Christi, præcipientis apostolicis viris: *Prædicare euangelium omni creatura.* Et iterum: *Docete omnes gentes servare quaecumque mandavi vobis.* Cessent in sanctis illis concionibus profanarum legum minime necessariarum citationes: poetarumque auctoritates supervacaneæ, subtilium quæstionum, & plerumque futillum, inanes allegationes. A ridiculis etiam histrionicisque sermonibus abstineant.

XXXVI.

Sint prædicatores, juxta Gregorium, in verbo discreti: ne vel tacenda proferant, vel dicenda reticeant. Prædicent rursus sacrum euangelium: innitantur interpretationibus sacrorum doctorum. Instruant populum ad observationem præceptorum Dei, ut fidem inconcussè teneant: atque omnibus mandatis Dei & ecclesiæ pareant, nec ab eisdem ecclesiæ decretis & sanctionibus deviant.

Sint etiam prædicatorum sermones casti & examinati, ad amorem Dei populum trahentes, detestentur vitia concionatores verbi divini, alligantque auditores ad amplexus virtutum. Habeant præ oculis pro scopo honorem Dei & profectum animarum, nihil ad gloriam & ostentationem faciant, non quæstui sint intenti, aut vindictæ appetentes.

Quod si secus fecerint, aut si populum more scurrarum vilissimorum, dum ridiculas & aniles fabulas recitant, ad risus cachinnationesque excitaverint: aut, quod deterius est, si prælatis ecclesiæ, principibus, sacerdotibusque detraxerint, ac tandem populum ab obedientia superiorum retraxerint; eundemque absolutione decimarum ac aliorum, ad quæ jure divino & positivo sunt omnes obstricti, abalienaverint: nos volumus tales tam ineptos & perniciosos concionatores ab officio prædicationis suspendi, & a suis superioribus pro modo & mensura excessus acriter puniri. Per præsens tamen statutum non intendimus derogare Clemensinæ, Dudum.

XXXVII.

Nos præterea cupientes animarum periculis, quantum cum Deo possumus, consulere, volumus omnes & singulos intelligere, quod illi soli Mendicantes habent potestatem absolvendi, qui primum per suos provinciales custodes, ministros, priores, guardianos, aliosve eorundem Mendicantium prælatos, electi fuerint tamquam sufficientes & idonei, vita probati, discreti, modesti atque periti; inde suffraganeis nostris in suis

diocæsis per prælatos Mendicantium prælatos præsentati, qui ab eisdem episcopis ad audiendas confessiones sint commissi. Qui sic electi, præsentati, deputati, seu commissi, juxta canones conciliares, & Romanorum pontificum decreta, confessiones sibi confiteri volentium libere audire possunt, imponere penitentias salutare, & beneficium absolutionis impendere. Declaramus autem non competere Mendicantibus sic deputatis & commissis, in absolvendo ampliorum potestatem, quam curatis vel parochialibus sacerdotibus est a jure concessa: nisi forsitan eis ecclesiæ prælati, uberiori in hac parte gratiam specialiter duxerint faciendam. Guardianos autem, custodes, & alios fratrum Mendicantium præfectos, hortamur in domino, ut in ecclesiarum suorum conventuum loco ad legendum aptiore chartam præsentatorum suorum nomina continentem statuant: quatenus qui volent Mendicantibus confiteri, videant prius si sint de nominatorum & approbatorum numero, alias absolutionem se non fore intelligant.

XXXVIII.

Quoniam abbates nonnunquam attentant minus confirmationis conserte, idque vendicant ex consuetudine præscripta ad se pertinere: nos attendentes hanc impositionem manuum a Christo primum institutam, & ab apostolis receptam, solis episcopis (qui apostolorum sunt successores) reservatam, consuetudinem hujusmodi (quæ potius corruptela dicenda est) reprobamus. Quod si qui sint qui contendant sibi competere hanc facultatem ex privilegio, volumus quod, cum primum fuerint requisiti a suffraganeis nostris, de privilegio fidem sacre teneantur. Et idem statuiamus observandum, quantum ad illos qui calicum consecrationem attentant.

XXXIX.

Sane cum matrimonio a Deo rerum omnium conditore in paradiso & in statu innocentie institutum fuerit, sicut, teste apostolo, sacramentum: proinde cum magna reverentia ac devotione suscipiendum, utpote in quo (sicut & in reliquis sacramentis) gratia conferatur: prohibemus ne in sponsalibus aut nuptiali benedictione fiant risus, cachinnationes, aut alia ridicula verba enuntientur. Quinimo monentur affidati, quatenus jejuni, contriti, & confessi, ac cum multa reverentia ad hoc sacramentum accedant. Illum quoque absum, qui invaluit in quibusdam partibus, ut benedictio nuptialis & missa celebrentur statim post mediam noctem, tollimus & amputamus: statuentes, quod talia deinceps non fiant, nisi post ortum solem ac illucescentem diem. Siquidem exemplo pernicioso interdum compertum est, solennitates hujusmodi nuptiales sic in latebris & occulto factas clandestinis matrimoniis viam aperuisse, & occasionem dedisse contemnendi tam excellens sacramentum, & lascivias ac spurcicias quasdam committendi.

Sed cum ex clandestinis matrimoniis gravia eveniant in dies scandala ac pericula, volumus omnes contrahentes, consulentes, scienter intereffentes, auxiliantes, & adjuvantes sententiæ excommunicationis ipso facto subjacere.

XL.

Et ut nihil sine discretionem in ecclesia Dei fiat, expediens & rationabile visum est, propter lascivas imagines & veritatis scripturæ non convenientes,

De prohibendis & puniendis ineptis prædicatoribus.

Ephes. 5.

Benedictionem nuptiales & missa solum in die celebrari debent.

De clandestinis matrimoniis non attendendis.

vocatur. Alioquin, elapsis sex mensibus, ad eorum annullationem procedatur.

Eisdem confratris & aliis delationem calicum, vaforum, & capparum ecclesiasticarum, prohibemus. Injungentes de suffraganeorum nostrorum consensu, sacerdotibus & aliis per provinciam nostram constitutis, ne ipsas deinceps concomitentur, aut illis deserviant. Exnunc autem juramenta quæ solent præstare in ingressu omnino reprobamus & cassamus: prohibentes ne deinceps juramenta super observatione statutorum prædictarum confratrum, aut præstentur, aut exigantur. Et etiam, ubi confratrum erunt permissa, volumus quod ab invitis pro egressu nihil exigatur.

Confratrum provisorios, procuratores, seu magistri, vel gagiatores ecclesiarum parochialium, teneantur præstare juramenta in initio officii suscepti, coram episcopis aut eorum officialibus, eliganturque singulis annis, mox reddituri de receptis & solutis rationem. Et pecuniæ, quæ supererunt, applicentur per eos vel in usum reparationis ecclesiæ, aut curam seu alimoniam pauperum, aut alios pios usus, prout episcopus arbitratus fuerit.

XXXI.

Insuper, ne quis per excommunicationem, quam pro præcipuo mucrone ecclesiæ habet, a fidelium communiōne ex levi causa innodetur; sacro approbante concilio prohibemus, quatenus de cetero nullæ excommunicationes concedantur, nisi pro gravi causa: & ea cognita, secundum formam juris, generaleque monitiones in forma maledictorum, non decernantur pro injuriis verbalibus, nisi forte atrocioribus: quarum distinctio arbitrio officialium relinquatur. Quos nihilo minus diligenter & districte moneamus, ut omnino caveant ab illarum multiplicatione, ne in vilipendium & contemptum deducantur.

XXXII.

Statuimus & præcipimus, ut ad tollendas hæreses, quæ magis ac magis (quod dolentes referimus) pullulant, diocetani juxta sacrum generale concilium, aut per se aut archidiaconos seu alias honestas personas, bis in anno, aut sæpius, si res ita postulerit, parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumceant: & ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel etiam, ubi opus fuerit, totam viciniam, jurate compellant, si quos ibidem hæreticos, vel aliqua occulta conventicula celebrantes, vel a communi conversatione fidelium dissidentes, sciverint: & quos sciverint episcopis, seu eorum officialibus, indicare. Qui vero ex his juramenti religionem obtinatione damnabili respuentes jurare forte noluerint, hoc ipso tanquam suspecti de hæresi reputentur, & contra eos tanquam hæreticorum fautores procedatur. Qui autem scindicari fuerint, nisi se ab objecto crimine purgaverint, vel si post purgationem in pristinum lapsi fuerint perfidiam, canonice puniantur.

XXXIII.

Quia hæreticorum mos est non solum sacram scripturam convellere, ac relicto vero sensu ad suam phantasiam contorquere: sed & factos libros transferre, & in eisdem libris ac factorum doctorum, scholia quædam & annotationes marginales, sed depravatas adjicere, quo eam, quam pollicentur, libertatem ob oculos obtundant simplicium, eosque fallacibus errorum in-

volueris quasi tenaci visco involvant, & in errorum labyrinthum conjiciant. Inde est quod hujus facti concilii auctoritate, ac de consensu suffraganeorum nostrorum, prohibemus, ne deinceps per provinciam nostram imprimantur libri sacri aut sanctorum doctorum, qui vel de fide aut moribus ecclesiasticis habeant tractatum, sine nostra suffraganeorumque nostrorum per suas dioceses speciali auctoritate & permissione. Contra facientes ipso facto sententiæ excommunicationis subjaceant.

Et si qui sint tales libri seu in provincia (seu alibi impressi, prohibemus sub eadem excommunicationis pena, prædictos libros vendi vel publicari, sine nostra (ut prius) suffraganeorumque nostrorum permissione. Adjicientes sub prædictis penis, quod eisdem libris non adjiciantur annotationes marginales quæ hæresim sapiant, aut scandalosæ sint, ac pietum aurium offensiva.

XXXIV.

Verum quia intelleximus libros nonnullos, scriptos lingua vernacula, & impios & scandalosos, per nostram provinciam enchiridii more, a quibusdam circumferri, & a laicis, pueris, ac mulieribus, interdum publice, aliquando occulte legi; qui etsi forte incertos habeant auctores, nemini tamen dubium est eos ex materia operis ab hæreticis & perditionis magistris profuisse: de fratrum & coepiscoporum nostrorum consilio & consensu præcipimus sub excommunicationis pena omnibus & singulis, cujuscumque status, conditionis aut sexus, ut si quos habuerint libros, fidem aut notes concernentes, a viginti annis citra in vulgari seu Latino sermone editos, eisdem ad diocesanum suum confestim deferant: ut cum ab eo aut ejus vicariis & commissis visi fuerint sedulo & examinati diligenter, eorumdem librorum vel interdicatur vel permittatur lectio. Quorum quidem librorum, seu jam impressorum, sive posthac imprimendorum, si lectio permilla fuerit, addatur eisdem libris decretum episcopi, quo significet per se aut alios doctos & approbatos viros scripturam examinationem diligentem fecisse, ac tunc demum eorum publicationem permittere. Volumus autem hoc præsens tam utile tamque salubre statutum per singulas parochias provinciæ nostræ ter aut quater in anno publicari.

XXXV.

Invidens semper humanæ salutis zizaniorum fator diabolus, quod in agrum dominicum per se directe non potest, id nonnunquam per suos, quos possidet, cupiditatis igne succentis, exquisitis modis efficere conatur. Siquidem dum nonnulli prædicatores, quætores, vel falso nonnunquam simulata religionis habitu subintrant, prædicationis officium, circumventis parochialibus presbyteris, usurpant, novas doctrinas, & sæpenumero hæreses, apud rudem plebeculam disseminant. Et benevolentiam vulgi captantes administratoribus tam ecclesiasticis quam secularibus detrahunt, subditos suis majoribus rebelles & penitus inobedientes reddunt: plantare singentes destrunt, seditiones excitant, scandala immittunt. Et dum quem venantur, quæstum fuerint affecti, continuo recedentes, anxias suorum auditorum animas, promissæ sibi salutis spe vacuas, sed & variis expositis periculis, relinquunt errorum laqueis multiplicibus involutas. Nos ergo talibus viam, quantum cum Deo possumus, præcludere cupientes,

ANNO
CHRISTE
1523.

ANNO
CHRISTI
1533.

hoc præsertim tempore, cum palam sit omnibus illud cogi, si unquam alias, esse necesse. Quod ad nos attinet, non est cur magnopere de hac re urgeri, vel tua sanctitate teste, debeamus, quum jam pridem quid haberemus animi plane indicaverimus, videri scilicet operæ pretium fore, ut tum rite, tum etiam de eorum quorum interest voluntate, eo loci iussu rei gratia conveniatur, ubi omnibus rebus profanis de causa religionis tractetur, decidaturque; nemo ut postea existat, qui iis fidem abroget, quæ in eo conventu definita invenientur. Hoc tam pio instituto nihil est quod pro singulari nostra in republicam Christianam devotione nobis nec prius possit nec antiquius videri. Beatissime pater, Deus optimus maximus sanctitatem tuam in te etiam sanctæ ecclesiæ administratione diu præstet incolumem. Parisiis die 17. mensis Februarii 1533.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

*** Eodem anno Christi domini MDXXXIII. celebratum fuisse Viennæ Allobrogum provinciale concilium præside Petro Palmicio Viennensi archiepiscopo accepimus: necdum tamen videre illud typis excusum hæcenus licuit, neque apparet cum novissimis Galliæ conciliis Ludovici Odespion de la Melchiniere cura ac studio anno 1645. uno simul volumine publicatis. Quod vero ad Polonicam attinet, fatuus esse arbitratus sum de iis seorsim tractare, aut eruditi cujuspiam Poloni industriam in rebus patriæ suæ accuratius enucleandis expectare.

CONCILIUM COLONIENSE I. PROVINCIALE AVCTORITATE

VITA

PAULI PAPÆ III.

PAVLVS III. ante Alexander nominatus, natione Romanus, ex nobili Farnesiorum familia genitus, optimis disciplinis Florentiæ instructus, multisque egregiis animi dotibus exornatus, post res multas præclare gestas, juxta illud quod dicere solebat:

Paulus quando pontifex factus.
Res gestæ Pauli papæ.

Consecratus senio melior fortuna sequetur.
ex cardinali creatus est pontifex tertio Idus Octobris, anno Christi 1534. tempore Caroli quinti imperatoris. Initio pontificatus præter Alexandrum Farnesium & Guidonem Accaniam, nepotes suos, Bembum, Sadoletum, aliosque viginti eminentis doctrinæ & singularis prudentiæ viros in numerum cardinalium allegit. Henricum VIII. Angliæ regem, quod legitima uxore repudiata aliam duxisset, multa que alia contra publicam ecclesiæ pacem & dignitatem perpetrasset, regno regisque insigniis spoliavit. In expeditionem Tuncitanam Cæsari duodecim milia viros ducem Virginio Ursino transmisit. Ut vero ardens suum de republica Christiana & Cæsare bene merendi desiderium ostenderet, universæ classi benedicturus, eique lata ac sancta precaturus, Centumcellas profectus fuit. Carolum Cæsarem insigni victoria obtenta in Africa revertentem, magna cum gratulatione Romæ excepit, cumque ad pedum suorum oscula admisit. Ejusdem Cæsaris togatu, ad tollenda de religione dissidia, errorisque qui sensim univer-

sam Germaniam pervadebant, convellendos, concilium Mantuæ anno sequente 1537. celebrandum indixit: vetum certis de causis idem postea Vicentiam transfudit. Turcis Dalmatiam ferro & flamma vastantibus, solennes supplicationes indixit, quas ipse nudis pedibus obivit; missisque ad omnes principes legatis rogavit, ut consociati in capitale & juratum Christiani nominis hostem arma arripent. Interea Petrum Laicum ecclesiastici exercitus ducem creavit, Urbem manibus cinxit, inquitque fœdere cum Cæsare & Venetis instructissimam classem contra Turcas infeliciter emisit. De Carolo & Francisco rege conciliandis diu frustra laboravit. Romanæ reverfus nuptias inter Margaritam Austriacam, & Octavium nepotem, quem Camerini ducem jure beneficiario creaverat, celebravit: Perusinos, qui ob auctum salinarum vectigal defecerant, atnis perdomuit. Cæsari ad Algetianam expeditionem trajecturo apud Lucam occurrit, atque cum eo de celebrando universali concilio, aliisque reipublicæ Christianæ negotiis communicavit. Quod cum pontifex Tridenti celebrandum indixisset, ob pestem grassantem & ingruentia bella Bononiam transfudit. Cumque de pace & concordia inter Catolum imperatorem & Franciscum Gallorum regem sæpe frustra laborasset, tandem hujus causa publicas supplicationes indixit, & quod per se non poterat, Dei auxilio adjutus, post multorum annorum sævissima bella tandem impetravit. Cumque ob causas prædictas concilium nonnihil distractum esset, veritus Cæsar ne tardius quam expediret concilium religionis negotium abolveret, quibusdam negotiis dedit conscribendæ ejusdem formulæ (quæ passim dicebatur Interim, sive Intertelligio, qua per Germaniam usque ad concilii definitionem uterentur: missam ad se concordia formulam pontifex reprobavit. Societatem nominis Iesu, quæ auctore Ignatio Loyola nobili Hispano instituta est, quæque orientales populos convertit, & hæresin Lutheranam prope extirpavit, magno totius ecclesiæ catholice applausu & emolumento comprobavit & confirmavit. His omnibus rite peractis obiit IV. Idus Novembris anno domini 1549. cum sedisset annos 15. & dies 28. sepultus est in basilica sancti Petri.

Obitus
Pauli.

CONCILIUM COLONIENSE I. PROVINCIALE, AVCTORITATE

Hermani archiepiscopi (qui postea in hæresin lapsus est) pro reformatione clericorum, & ceremoniarum ecclesiæ, celebratum anno domini MDXXXVI. tempore Pauli papæ III. & Caroli V. imperatoris.

INDEX TITVLORVM PRINCIPALIVM, ac capitulorum concilii provincialis Colonien-
sis I. anno MDXXXVI. celebrati.

PARS PRIMA.

DE MVNERE EPISCOPALI.

Officium episcopi, post verbi prædicationem, consistit potissimum in impositione manuum, & visitatione ecclesiarum.

1. De impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum

ANNO CHRISTI 1538.

ANNO CHRISTI 1533.

nientes, si in posterum, præcedente episcopi A
aut commissi ejus iudicio & visitatione, imagi-
nes in ecclesiis collocentur.

Ex multorum fida relatione didicimus, simpli-
cem populum aliquando levi assertione miracu-
lorum ad unum & alterum locum populariter
concurrisse, candelas & alia vota obtulisse. Ut
igitur credulæ simplicitati nobis commisit ple-
bis consulamus, & novis impudentibusque ho-
minum mente corruptorum ad quæsum occa-
sionibus obviamus; sacro approbante provinciali
concilio, districte prohibemus, ne quis posthac
miraculum de novo factum prætentat: neve in-
tra aut extra ecclesiam, titulum, capellam, aut
altare prætextu novi miraculi erigat, aut populi
concursum in miraculi gratiam & venerationem
recipiat: nisi prius loci episcopus de negotio
quid sentiendum tenendumque sit causa cognita
decreverit.

Concilii postrema conclusio.

Et quia parum esset jura & statuta condere,
nisi essent quæ tuerentur & executioni deman-
darent, idcirco volumus, statuimus, & ordina-
mus sub pœnis ante dictis, omnia & singula su-
pra scripta, sic, ut præmittitur, in dicto sacro
provinciali concilio decreta, statuta & ordinata,
per omnes suffraganeos nostros in suis synodis in-
timari & publicari, illaque in futurum inviolabi-
liter observari, executionem hujusmodi pœnarum
eisdem nostris suffraganeis tenore præsen-
tium committentes. In quorum omnium & sin-
gulorum fidem & testimonium præsentem literas,
seu præsens publicum instrumentum, decreta &
statuta nostra in se continens, sive continens,
exinde fieri, & per notarios publicos subscri-
ptos, dicti provincialis concilii scribas, seu
graffarios, signari & publicari, sigillaque nostri
iustissimi & fecimus appensione communiti.

Datum & actum Parisiis, quoad præmissorum
conclusionem & definitionem, nobis in eodem
concilio præsidentibus in domo solite habitatio-
nis nostræ, suo anno domini millesimo quingen-
tesimo vigesimo octavo, indictione secunda, die
vero nona mensis Octobris, pontificatus sanctissi-
mi in Christo patris & domini nostri domini
Clementis divina providentia papæ septimi,
anno quinto.

*** Clementis papæ VII. ad Christianissimum
Francorum regem Franciscum primum epistola
de indictione concilii generalis anno 1533. ex
commentario rerum ad concilium Tridentinum
spectantium.

Carissime in Christo fili noster, salutem &
apostolicam benedictionem.

SVPERIORE biennio, sicut tua majestas re-
E
cordari potest, cum serenissimum Cæsarem,
quamquam pro sua inelyta pietate omnia cona-
tum, tamen in conventu Augustano nihil remedii
ad hæresim Lutheranam in Germania tollendam,
præ illorum obstinatione afferre potuisse audire-
mus: solumque concilii generalis remedium a
nostris prædecessoribus in casu simili usitatum, &
ab ipsis Lutheranis postnatum superesse videre-
mus; habita super hoc cum venerabilibus fratri-
bus nostris S. Romanæ ecclesiæ cardinalibus ma-
tura deliberatione, ad ipsius concilii generalis
indictionem in Italia & loco ad hoc commodiore
Concil. general. Tom. XIV.

celebrandi devenire intendentes, id tuæ majesta-
ti, sicut Cæsari, & ceteris principibus significan-
dum communicandumque duximus, eamque no-
stris literis fuimus hortati, ut tam sancto & ne-
cessario operi pro tua pietate, & Christianissimi
titulo, proque tuorum majorum perpetua con-
suetudine favere, causamque sanctæ fidei
cum tua, si fieri possit, præsentia, aut saltem
oratoribus tuis, tuique regni prælati adjuvare
& tueri, & in hoc te & illos interim præparare
pro communi officio velles. Postea vero ea actio-
ne nostra per apparatus Turcarum primo pertur-
bata, & deinde per eorum in Hungariam & Ger-
maniam irruptionem profus interrupta, suspen-
sisque propterea omnium principum Christiano-
rum animis, toto hoc interjecto tempore de ca-
re silere coacti fuimus. Nunc autem ipsis hosti-
bus Dei benignitate repulsis, cum serenissimus
Cæsar nobiscum Bononiæ congressus inter cetera
publice salutaria hoc quoque de indicendo ge-
nerali concilio nobiscum egerit, illudque non solum
a Lutheranis ut antea, sed a ceteris Germani-
anis principibus & civitatibus in proximo Rati-
sponensi conventu flagitatum, sequere omnem ope-
ram suam, cum apud nos, tum apud reges & po-
tentatus ceteros in id pollicitum fuisse dixerit:
nos sane non solum Christiana caritate, sed
etiam nostri debito muneris, quod a Deo omni-
potente accepimus, astricti, ne tot animas in illa
hæresi periclitari, quantum a nobis præfati poterit,
ulterius sinamus, nostras partes, nostrumque
officium in principibus omnibus ad ipsum concilium
adhortandis tunc susceptum a nobis, terro-
re immanissimi hostis interruptum resumere
continuandum censuimus, ut sanctæ religioni
tantis erroribus illic implicite succurramus, &
cum vetere pietate tranquillitatem & quietem
illi inelytæ nationi tam valido Christianitatis
membro restituamus. Quamobrem te, fili no-
ster in Christo carissime, qui primus ab ipso
Cæsare serenissimoque fratre ejus affinitibus tuis
jam in hoc unanimiter concordibus ad eisdem
concilii generalis convocationem pie consentire,
illudque cum tua, si fieri poterit, præsentia,
aut saltem cum oratoribus tuis, & tui regni
prælati, sicut antea tuæ majestati scripseramus,
juvare & tueri, ac te & illos interim ad hoc
præparare, & de tua super hoc voluntate, quam
non nisi te dignam speramus, ad nos perscri-
bere quamprimum velis, ut cum Cæsaris, ac tuo,
& Romanorum regis, ceterorumque principum
ac potentatum ad quos scribimus, & quorum
neminem tua majestate accedente defecturam
confidimus, unanimi voto & consensu ad in-
dictionem ipsius concilii commodiore loco cele-
brandi, sicut & tunc tuæ serenitati scripsimus,
adjutore domino devenire possimus. Quemad-
modum hæc plenius & diffusius noster apud te
orator tuæ serenitati coram explicabit. Datum
in civitate nostra Bononia sub annulo piscatoris,
die 2. Januarii, anno 1533.

*** Responsum Francisci I. regis Francorum
Christianissimi ad Clementem VII.
Romanæ pontificem.

BEATISSIME pater, redditæ sunt nobis
tuæ literæ, quibus tuam mentem signifi-
cas in concilio Christianorum cogendo: Deo
gratias, quod tam pie tua sanctitas sit animata,
H h hoc

ANNO
CHRISTI
1536.

- xi. Vicarii, ut divinis laudibus decantandis interfint, adigendi.
- xii. Ad personalem residentiam cogendi, quibus hac per fundationem beneficiorum est imposita.
- xiii. Lucri tantum causa sacris adesse non oportere.
- xiv. Capitula disciplina qualiter observanda.
- xv. Officium decani in rebelles.
- xvi. Contentiosus ad pacem & concordiam per decanum & capitulum revocandi.
- xvii. Pœna adversus contentiosos pertinaces.
- xviii. Quo tempore capitulorum quotidianorum conventus observandi.
- xix. Volumina statutorum revivenda.
- xx. In capitulis a juramentorum facili exaltatione temperandum.
- xxi. Inter visitandum, de moderandis annis, qui expectantiam appellantur, videndum.
- xxii. Non oportere a canonico recens admissio pecuniam statariam duplicatam ob antecessorem exigere.
- xxiii. Communi necessitati ecclesie, communi contributione consulendum.
- xxiv. Tribunalia extra templa collocanda.
- xxv. Optandum, ut deambulationes in hisce ecclesiis prohiberi possint.
- xxvi. Theatrales ludos non inserendos templis.
- xxvii. Cuiusdam abusus abrogatio.
- xxviii. Processionum collegiarum ecclesiarum, qua ad majorem fiunt, moderatio.
- xxix. De processionibus non abrogatis.
- xxx. Quomodo ad anniversaria episcoporum in majore ecclesia conveniendum sit.
- xxxi. Minora ministeria idoneis committenda, ac decenter peragenda.

PARS QUARTA.

- i. De parochis, ac eorum vicariis, aliisque verbi ministris.
- ii. Qui admittendi.
- iii. Orandus Deus, ut mittat operarios in messem suam.
- iv. Unde dignoscere oporteat pseudoecclesiasticus.
- v. Soli auctoritate ordinaria comprobati, ad verbi ministerium admittendi.
- vi. Quod ordinarii verbi ministri sunt legitimi parochi & illorum vicarii, modo tamen hi examinati prius & admissi sint.
- vii. Fratres mendicantes quatenus admittendi.
- viii. Quam modestiam fratres mendicantes in verbi predicatione servare oporteat.
- ix. Non ferendi, qui in jurisdictiones & potestates temere ad plebem invadunt.
- x. Abusus est, qui parochi suo officio interdicit.
- xi. Fratres mendicantes his synodalibus constitutionibus erunt parentes.
- xii. Decet quoque, ut fratres eatenus ordinaria potestati subiciantur.
- xiii. De semel certo loco destinatis ac admittis, non temere retrahendis.

- xiv. Qui nulla legitima auctoritate innixi, se verbi ministerio ingerunt, uti seditiosi comprimendi.
- xv. Prohibentur omnes apostata, monachi ignoti, ac peregrini spermologi.
- xvi. De Terminariis, quatenus admittendi.
- xvii. Privilegiis fratrum nihil derogatur.
- xviii. Monachorum ecclesia per seculares (ut vocant) presbyteros gubernanda.

PARS QUINTA.

- B i. De vita ac moribus parochorum.
- ii. Vita ut doctrina in paracho conveniat, necessarium.
- iii. Pastorem, gregis exemplum esse oportere.
- iv. Vitanda parochi in primis avaritia.
- v. Parochi familiam irreprehensibilem esse debere.
- vi. Parochi luxus omnino cavendus.
- vii. Pudicitia servanda parochi.
- viii. Quae fugienda parochi, & quae servanda.

PARS SEXTA.

- C i. De diffeminatione verbi.
- ii. Quid parochi meditando.
- iii. Fidelitas in primis in parochi requiritur.
- iv. Quis sit fidelis verbi dispensator.
- v. Omnis scriptura ad geminam caritatem exigenda.
- vi. Summa evangelica predicationis.
- vii. Parochi castissima sollicitudine in predicatione verbi utendum.
- viii. Quomodo sermo temperandus.
- ix. Quid cavendum inter concionandum.
- x. Nihil aut fabulosum, aut suspectum afferendum.
- xi. Loquacitas vitanda.
- xii. Quomodo parochum adversus hereticos pugnare oporteat.
- xiii. A scommatis & conviciis abstinendum.
- xiv. In contentiosis dogmatibus, quomodo docendus populus sapere.
- xv. Qualem oportet esse parochum in reprehendis criminibus.
- xvi. Manifesta reprehensio utriusque potestatis, vitanda.
- xvii. Quomodo corripicendi magistratus.
- xviii. Admonendus populus, ut oret pro magistratibus.
- xix. Notantur qui secus docent.
- xx. Summa doctrina Christiana in enchiridion contrahenda.
- xxi. Enchiridion qua docebit.
- xxii. Ordo concionandi quem simpliciores sequentur.
- xxiii. Sanctorum historiae quatenus attendenda.
- xxiv. Allegoria quomodo explicanda.
- xxv. Quomodo finienda concio.
- xxvi. Quid recitandum finita concione.
- xxvii. Quomodo, finita concione, populus excitandus ad orandum pro defunctis.

- ecclesiasticorum collatio, ac institutio mini-
strorum.
- II. Ad certum titulum ecclesia ministros canonicè
deligendos ordinandosque.
- III. Manum nemini cito imponendam.
- IV. Humani affectus & venalitus in beneficiis ec-
clesiasticis, execrabiles.
- V. Beneficia ecclesiastica, priusquam vacent, ne-
mini promittenda.
- VI. Dignis tantum beneficia esse conferenda.
- VII. Idoneos tantum in prelatos eligendos.
- VIII. In eligendo, etas, mores, literatura &
sacer ordo, spectanda.
- IX. Electionem sinceram esse oportere.
- X. In confirmatione electionis, que expen-
denda.
- XI. Per patronos idoneos presentari oportere.
- XII. Quid incumbat archidiaconis.
- XIII. Aliquot abusus officialium inter visitandum
corrigenđi.
- XIV. Omnes qui de beneficiis disponunt, sui officii
admonendi.
- XV. Moderatio patronos laicos respiciens.
- XVI. De officio vicariorum in pontificalibus.
- XVII. Quid episcopis perissimum curandum
sit.
- XVIII. De atate ordinandorum.
- XIX. Testimonium vite ac doctrine per initiandos
sacris, exhibendum.
- XX. De eruditione ordinandorum inquiren-
dum.
- XXI. Videndum quo affectu ad ordines acce-
datur.
- XXII. Quanto temporis spatio ante majorum
ordinum receptionem initiandi se presentare de-
beant. Item & quid initiandi tum secum allaturi
sint.
- XXIII. Quale testimonium afferendum.
- XXIV. Die Mercurii proxima ante suscepio-
nem ordinum, examinandi qui initiuntur
sacris.
- XXV. Neminem ab examinatione immunem esse
oportere.
- XXVI. Cujus admonendi sint pridie ordinationis
initiandi sacris.
- XXVII. In minoribus ordinibus conferendis, que
cura adhibenda.
- XXVIII. Ab initiandis nihil exigendum.
- XXIX. Litera dimissoria nulli temere conce-
denda.
- XXX. Tituli ordinandorum diligenter discu-
tuendi.
- XXXI. Peregrini clerici quomodo admittendi.
- XXXII. Odiosa beneficiorum pluralitas in una
eademque persona.
- XXXIII. Dispensationes inspicienda, ut occurra-
tur abusus.
- XXXIV. In resignationibus ac permutationibus be-
neficiorum, que cura adhibenda.
- XXXV. Prefat paucos esse bonos, quam multos
inutiles sacerdotes.
- XXXVI. De visitatione ultimo loco dicendum.
- PARS SECVNDA.
- I. De officio privato ac publico, vitæque ac mori-
bus clericorum generatim.
- II. Unde clerici appellatio derivata.
- III. Clericum suo officio intentum esse oport-
ere.
- IV. Duplex clericorum ministerium.
- Concil. general. Tom. XIV.
- V. Biblia a clericorum manibus nunquam depo-
nenda.
- VI. De horariis precibus in dies perlegendis, &
reformandis brevariis.
- VII. Pro cuiuslibet affectu non facile novandum
quid in ecclesiastico officio.
- VIII. Quo affectu horarias preces persolvere
oporteat.
- IX. Summa devotione missa sacrum celebrari
oportere.
- X. Arguuntur, qui polluta mente ad altare do-
mini accedunt.
- XI. Revidenda missalia ac breviaria.
- XII. Que omitti aut decurtari vel organorum vel
cantorum concentu hand debeant.
- XIII. Quemadmodum missa legenda.
- XIV. Quid post elevationem eucharistie agen-
dum.
- XV. Organorum melodia quemadmodum tempe-
randa.
- XVI. Singulis dominicis diebus, qua ipsi pecu-
liaria sunt, officia dicenda.
- XVII. Confessio, missa praeambulum, devote re-
cienda.
- XVIII. Cur sacerdos in altari ministrum ha-
beat.
- XIX. Omnis cultus divinus summa cum venera-
tione peragendus.
- XX. De vita ac moribus clericorum.
- XXI. Ob quam causam clerici male audiant, ac
puniantur.
- XXII. Præcipue cause omnis mali tres.
- XXIII. Ambitionem ac saltum clericali officio
maxime repugnare.
- XXIV. Omnis luxus clerico interdictus.
- XXV. Clerico non licere vel caspam agere, vel
tabernas, nisi necessitatis causa, intrare.
- XXVI. Habitus seu exterioris corporis cultus me-
destia, a clericis exigitur.
- XXVII. Mali exempli est, sacerdotem se ven-
ditare in capellanum delicato laico, aut mn-
licula.
- XXVIII. Suspecta mulierum cohabitatio clericis
interdicta.
- XXIX. Avaritia in clero execrabilis.
- XXX. Hostis artificulo vitium querere; clerico
licet.
- XXXI. Clerici ne mercatores sint, multo minus
feneratores.
- XXXII. Damnantur clerici superstios, scurræ,
curiosi ac leviculi.
- PARS TERTIA.
- I. De metropolitanis, cathedralibus, & collegia-
tis ecclesiis, & in his ministrantibus.
- II. De officio decanorum.
- III. De officiis in eiusmodi ecclesiis ministrantium,
generatim.
- IV. De canonicorum vita & officio.
- V. Quemadmodum preces horaria, aliaque divi-
ne laudes, decantanda.
- VI. Inter sacra nihil ne cogitandum quidem;
quod Dei aut ecclesie oculos offendat.
- VII. Decani templi summi potestas in pravari-
catores.
- VIII. Quem oporteat esse vestitum ministrantium
in hisce ecclesiis.
- IX. Decani undique advigilabunt.
- X. Ante omnia vero, ut canonici sacris ad-
sint.

ANNO
CHRISTI
1536.

PARS DECIMA.

- I. De vita ac conversatione monastica.
- II. Neminem monachismi professione temere alligandum.
- III. Admonendi parentes, ne liberos inuitos in monasterium detrudant.
- IV. Quo affectu monastica vita amplectenda.
- V. In monasteriis habendus, qui doceat legem domini.
- VI. Verbi predicatorem in monasteriis esse oportere.
- VII. Monachi bone indolis ad academias mittendi.
- VIII. Moniales non esse alligandas, ut nulli quam suo, ut vocant, patri aut preposito confiteantur.
- IX. Mutatam esse paulatim faciem monasteriorum, ac usurpatum hospitii ius simulcum accessu moderandum.
- X. Visitatio monasteriorum necessaria.
- XI. Sumptuosi monialium prepositi abrogandi, & frugales economi constituendi.
- XII. In monasteriis monialium, victum ac mensam communem esse oportere.
- XIII. De prepositis solitarie commorantibus.
- XIV. Visitanda domus fratrum Teutonorum, divi Ioannis Baptiste, & Antonitarum.
- XV. De vita & conversatione monachorum.
- XVI. Monachorum studia atque exercitationes quales esse oporteat.
- XVII. Monachos vagos sub custodiam revocandos.
- XVIII. Literas privatas monacho aut monacha, in iussu abbatis, resignare non licere.
- XIX. Canoniarum secularium mores reformati.

PARS VNDECIMA

- I. De hospitalibus & orphanatropiis, aliisque id genus pie locis.
- II. In hospitalibus in primis anima curanda, deinde corpus.
- III. In hospitalia qui recipiendi.
- IV. In hospitalia pauperes ejus loci, ubi constituta sunt, potissimum recipiendos, maxime contagiosis morbis implicitos.
- V. Mendicantibus validis hospitalia clausa, & mendicitatem interdicitam esse oportere.
- VI. Magistrorum hospitalium pravi affectus damnantur.
- VII. Quam graviter peccent, qui ex pauperum victu se ditant.

PARS DVODECIMA.

- I. De scholis, typographis, ac bibliopolis.
- II. Schole inter visitandum repurganda ac instituenda.
- III. Apud singulas ecclesias habendus vir eruditus, qui clericos ejus ecclesia instituat.
- IV. Qui huius viro victum suppeditabunt.
- V. Quemadmodum academie instaurari, ac studia ali possint.
- VI. Pium votum ad studia sublevanda.
- VII. Decretalem Honorii tertii, quoad ejus fieri potest, renovari equum esse.
- VIII. Quid curandum in academiis.
- IX. Nihil imprimendum aut vendendum, nisi revisum prius.

PARS DECIMATERTIA.

- I. De jurisdictione ecclesiastica contentiosa.
- II. Excommunicationis origo & precipuus usus.
- III. Cur passim in omnes inobedientes excommunicationis censura distringi coeperit.
- IV. Usus excommunicationis in publice criminatos, in lucem revocandum.
- V. Quid cavendum in decernenda excommunicationis censura.
- VI. Excommunicatos vitandos.
- VII. Non passim contra omnes delatos, per fiscales inquirendum.
- VIII. Manifeste criminosi, pro quaestu nequaquam ferendi.
- IX. Clerici gravissimorum criminum rei, secundum canonicas sanctiones puniendi.
- X. De testamentis insinuandis, approbandis, ac exequendis.
- XI. Bona presbyteri ab intestato defuncti, in piam causam convertenda.
- XII. Portio qua archiepiscopo solvitur, minime gravis.
- XIII. Inrumentorum facilis exactio, in iudiciis refrenanda.
- XIV. Formula inquirendi hereticos, delineanda.

PARS DECIMAQVARTA.

- I. De visitatione ac synodis archiepiscopalis archidiaconalibusque.
- II. Quo ordine visitatio instituenda.
- III. Qua ubique corrigere oporteat.
- IV. In primis reformatos esse decanos.
- V. Inquietos & prelatos rebelles, corrigendos.
- VI. In monasteriis quomodo abusus percipiendi.
- VII. In visitatione parochiarum quid agendum.
- VIII. Habenda concio per visitatores.
- IX. Interrogandus parochus, quo titulo ministerium gerat.
- X. De vita, moribus, & doctrina inquirendum.
- XI. De habitu, tonsura, ac reliquis externis videntum.
- XII. Num heresis quepiam serpat, diligenter investigateandum.
- XIII. Num agantur alia, que cum Dei & ecclesia institutis pugnent, dispiciendum.
- XIV. De puerorum institutione, & hospitalium cura querendum.
- XV. Vitia, quibus assueverint parochiani, acriter corrigenda ac refrenanda.
- XVI. De officio parochi inquirendum.
- XVII. Synodus episcopalis anno bis habenda.
- XVIII. Quid agendum in synodo episcopali.
- XIX. De synodis archidiaconalibus ac ruralibus.
- XX. Officiales archidiaconorum & decanos rurales, viros graves esse oportere.
- XXI. Synodi archidiaconales antiquitatem quamdam pra se ferunt.
- XXII. Abusus in synodorum archidiaconalium ac ruralium observatione.
- XXIII. Inter visitandum abusus corrigendi.
- XXIV. Procuracionem suo officio recte fungentibus pendenda, equum esse.

PARS

PARS SEPTIMA.

- I. De administratione sacramentorum.
 II. Instruendus populus, quid agatur in cuiuslibet sacramenti exhibitione.
 III. Quid agatur in baptismo.
 IV. Cuius sint admonendi susceptores in santis.
 V. Populus docendus quid velint externa signa.
 VI. Quomodo accedendum ad baptismum.
 VII. Baptismus in facie ecclesie peragendus.
 VIII. In confirmationis exhibitione quid docendum.
 IX. Quomodo ad sacramentum confirmationis accedendum.
 X. Cuius sint admonendi susceptores confirmati.
 XI. De moderandis donariis, qua susceptores infantibus donant.
 XII. Docendus populus de signis externis.
 XIII. De sacrosancta eucharistia.
 XIV. Quid docendus populus in huius sacramenti administratione.
 XV. Quibus persuasum est, utramque speciem laicum participare oportere, quomodo docendi.
 XVI. De veneratione sacrosanctae eucharistiae.
 XVII. Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat, populus docendus.
 XVIII. Quomodo admonenda plebs, ad sumendum eucharistiam accedens.
 XIX. Qui ad hoc sacramentum participandum admittendi.
 XX. Quatenus alteri quam suo parochio confessus, ad eucharistiam admittendus.
 XXI. Intra annum saltem semel communicandum.
 XXII. Quorum admoneri populus, hoc sacramentum participaturus, maxime debeat.
 XXIII. Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & vini institutum sit.
 XXIV. Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam missam se preparabit.
 XXV. Docendus populus generatim quid agatur in missa.
 XXVI. Corripiendus abusus eorum, qui ante finitam missam irreverenter discedunt.
 XXVII. Docendus populus, quale sit missae sacrificium.
 XXVIII. Exequias ac missa pro defunctis, quando & cum qua admonitione celebranda.
 XXIX. Qui ad exequias evocandi.
 XXX. De poenitentia partibus.
 XXXI. Prima poenitentiae pars contritio, in suggesto semper pertractanda.
 XXXII. Neminem non ad poenitentiam invitari.
 XXXIII. Presbyter qui a confessionibus est, qualis esse debeat.
 XXXIV. Quid confidentem docebit presbyter confessorius.
 XXXV. Remedium pro ratione morbi adhibendum.
 XXXVI. Nimis anxii quomodo tranquillandi.
 XXXVII. Moderatio in casibus reservatis.
 XXXVIII. Publicae poenitentiae usus in ecclesiam revocandus.
 XXXIX. Recitata confessione, quid agendum per parochum.
 XL. In matrimonii sacramento quid agatur.
 XLI. Quemadmodum monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant.
 XLII. Matrimonium tria completi.

Concil. general. Tom. XIV.

- XLIII. Pium votum & in clandestine contrahentes censura.
 XLIV. Coniunctio conjugum in facie ecclesiae peragenda.
 XLV. Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non coniungendos.
 XLVI. In gradibus consanguinitatis & affinitatis concilium generale observandum.
 XLVII. Ludicra tollenda.
 XLVIII. De sacro ordine dictum esse prius.
 XLIX. Cur adhibeatur extrema unctio.
 L. Quomodo impendenda unctio extrema.
 LI. A sepultura nemo, in communionem de ceteris repellendus.
 LII. Quam admonitionem in sepulturis & exequiis fieri oporteat.

PARS OCTAVA.

- I. De vitio parochorum.
 II. Parochis vitium necessarius suppeditandus.
 III. Vicaratos, quos vocant, ex proventibus ecclesiae congruam sustentationem recepturos.
 IV. Quae ecclesias unitas habent, vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere.
 V. Vbi reditus non suffecerint, quid agendum.
 VI. Denarius consuetus, sed duplicatus, pendendus.
 VII. Laudabilem consuetudinem Agrippinae Coloniae per hac non abrogari.

PARS NONA.

- I. De constitutionibus ac consuetudinibus ecclesiasticis.
 II. Ieiunia ab ecclesia indicta reverenter observanda.
 III. Irrifores ecclesiasticorum ieiuniorum resellantur.
 IV. Ecclesia constitutionem caritati cedere.
 V. Quid in ieiunio potissimum observandum.
 VI. Redarguantur qui quadragesima observationem contemnunt.
 VII. Litaniae & rogationes cur institutae: & quomodo populus admonendus sit.
 VIII. Processiones intra septa ecclesiarum peragenda.
 IX. Admonendus populus, cur seria instituta.
 X. Inferiis soli Deo vacandum.
 XI. Dies dedicationis templi extra Coloniam uno die ubique celebrandus, & quomodo sit admonendus populus.
 XII. Cur templa & altaria consecrentur.
 XIII. Populus docendus, quid agatur & significetur in consecratione templorum & altarium.
 XIV. Cur benedicantur campane.
 XV. Docendus populus, ut signatis potius quam signis inhereat.
 XVI. Quidquid in ceremoniis ad abusum spectat, cante ac diligenter cavendum.
 XVII. Cur reconcilietur templum aut cimiterium.
 XVIII. Quae pollutio reconciliationem requirat.
 XIX. Quorum sumptus & expensis reconciliatio facienda.
 XX. Immunitatem ecclesiasticam in duobus potissimum sitam esse.
 XXI. Quemadmodum fraternitates reformandae sint.

Hh ij PARS

ANNO CHRISTI 1536.

ANN CHRIS 1536.

quod qui sic præficiunt, ac præficiuntur, inter ementes & vendentes columbas, quos dominus flagello de funiculis facto e templo eiecit, ac menfas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit, computentur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat ut nihil sibi in ecclesiasticis honoribus gravitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat. Et cum fides simul & vita in sacerdotibus & ministris eligenda sit, quæ tandem vita, & quæ opera sacerdotis illius erunt, qui honores tanti sacramenti per præmium convincitur obtinere?

A ferendis eandem imminere periclitandi necessitatem.

VIII.

Quapropter electores solliciti sint, ut talem præficiant, qui officio credendo satisfacere possit, virum ætatis legitimæ, moribus gravem, literarum scientia præditum, atque in sacris ordinibus constitutum: scientes, ipsi in re tam gravi vel dolo vel negligenter agentibus, non minorem, quam malis illis pastoribus ac prælatis, quos ipsi præfecerunt, in districto Dei iudicio imminere pœnam. Neque enim impune peccatur in Spiritum sanctum, qui in omni electione ut auctor invocatur. Neque inultum permittet Deus, si quis iurejurando, quod sub electionem præstat, frustra nomen domini usurpaverit; ut omittamus pœnas canonicas, quæ perperam eligentes manent.

IX.

Abstergo ergo omnis simoniæ pravitas, omnis perfonarum respectus. Cessent potentiorum preces, quæ minis æquipatantur, omnisque impressio: cesset ambitio, ac dominandi libido. Ad hæc, procul abstergo omnes illicitæ obligationes, quæ sub electionem, aut paulo post, ab eligendo vel electo, haud præter simoniæ labem, extorquentur. Et procedat de vultu Dei opus ipsius, ut scilicet qui præstantior est omnibus, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, hic eligatur.

X.

Electio facta, nos & ceteri qui confirmationis munus impendimus, officio nostro, Deo volente, non deerimus, discutere scilicet diligenter & formam electionis, & electi merita, priusquam nostras imponamus manus.

XI.

Patroni tum ecclesiastici, tum laici, quos hac de re diligenter admoneri curabimus, videbunt ut idoneos (quemadmodum ante diximus) archidiaconis præferant. Compertum siquidem habemus, quam hic supra modum peccetur. Sunt enim qui tantum filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos, citra ullum delectum aut discreti mentis scientiæ, mortem, ac ætatis, beneficiis ecclesiasticis admovent. Sunt qui admoctis nomen tantum relinquunt, census autem atque ecclesiasticos redditus sibi ausu quodam sacrilego (nihil minus quam de ecclesiastico ministerio cogitantes) usurpant. Quæ omnia cum sanctorum patrum sanctionibus damnentur, multorumque maiorum in ecclesia Dei causa sint, posthac non committi, sed sublata penitus esse, suamque vim canonicis regulis constare, ex animo cupimus.

XII.

Archidiaconi nostri, ad quorum curam inter alia pertinet, ut nostro nomine parochias ordinent, ac ministros ecclesiæ ipsis præsentatos ac oblatos inquirent, scient sui muneris esse, negligentiam patronorum supplere. Cum enim oculi nostri sint, dispicient ne quis alioqui indignus, sub alicujus præsentationis prætextu, irrepat ac admittatur. Nec contenti, quod post edita ter publicata nusquam compareat, qui præsentationem oppugnet, eorum etiam qui ipsis præsentantur, & ad instituendum offeruntur, vitam, mores, & eruditionem accurate peruestigabunt: ac nisi competri illi fuerint, muneri, cui præfici postulabant, pares; forte nefas putabunt, stulte

Ex concilio Lateranensi.

V.

Cum olim conciliari institutione vetitum sit, ne ulla ecclesiastica ministeria seu beneficia promittantur alicui priusquam vacent; tum ne quis mortem proximi, in cuius locum & beneficium se crederit successurum, desiderare videatur: tum quod turpe sit, diviniq; plenum animadversione iudicii, si locum in ecclesia Dei futuræ successione expectatio habeat, quam ipse etiam sæculares leges condemnare curantur: idque vero cum nunc passim præter omnem personarum delectum designatis etiam ex nomine beneficiis, in quæ stipulatores successuri sunt, pessimo exemplo fiat, tollendus abusus est: idque non aliter, quam fecundum canonicam ordinationem, ne quis sollicitus sit, non tam de officio, quam de beneficio viventis.

VI.

Qui sacerdotia ecclesiastica pleno, ut aiunt, iure potestatem conferendi habent, alium factæ a se manuum impositionis discussorem non expectant. Præcipua ergo illis habenda cura est, idque maxime in præficiendis parochis, ne apostolici præcepti prævaricatores ac rei fiant. Quis enim non intelligit, quam gravi culpa se obstringit is, qui in causa est, ut cæcus cæco ducatum præstet, nimirum amobus in foream delabentibus? *Despiciunt* (inquit Malachias propheta) *nomen domini, qui cæcum, qui claudum, qui languidum animal ad immolandum offerunt*; & propterea graviter a domino increpantur. Quis vero cæcum animal offert, nisi qui indoctum in docti locum ordinat? magistrum facit, qui vix discipulus esse poterat? Claudum vero, qui lucra terrena querentem locat in dignitate, veluti pedem in diversa ponentem? Cui potest inferri illud: *Vsq; nequo claudicatis in duas partes?* Languidum denique, qui vitiosum pro religioso habet, quique tardum & pigrum probat patientem?

Malach. 1.

Hieronymus in Malach.

3. Reg. 18.

VII.

Sacris canonibus saluberrime constitutum est, ut omnes cathedrales ecclesiæ, collegia, & conventus ad dignitates vacantes ex sua congregatione idoneos eligant prælatos. Atque eos deum sacris administrationibus dignos esse existiment, quorum omnis ætas per disciplinas ecclesiasticas cucurrisset. Jam ut primitivæ ecclesiæ censura mitigationem recipiat discretionis, is saltem aliorum curæ præficiatur, cuius comparatione grex ceteri merito dicantur. Quomodo enim fieri potest, ut non vilissimus reputetur, qui est honore præstantior, nisi quoque scientia & sanctitate præcellat? Atque utinam hic pensetur, & nautis & navigio de-

Ex conc. gener. Can. Ne pro defectu de electio. ex conc. Basiliensi. Hieron. Synoma. ad Lauren. esp. Vilissimus. 1. quest. 1. ex conc. Basiliensi.

Dist. 5.

Hieronymus. quest. 1. Licet. si ergo.

Alex. III. Can. Exfr. quen. de instit.

Can. & ca. Ad hæc offic. arch. diacon. C. fir. de elect. 6.

PARS PRIMA.

DE MVNERE EPISCOPALI.

EPISCOPI munus in duobus potissimum consistit. Primum, in impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum; deinde in visitatione diaecesios. Vtrumque beatissimus apostolus, ad Titum dilectum filium Cretæ episcopus scribens, complectitur: *Hujus*, inquit, *rei gratia reliqui te Creta, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.* Alterum vero idem apostolus, cum a Mileto discessum maturaret, profecturus Hierosolymam, ac certus quod amplius haud visurus esset faciem eorum omnium per quos transiit prædicans regnum Dei, vocatis illo ad se ab Epheso ecclesiæ presbyteris, apostolica vehementia inculcat, cum ait: *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Et quoniam scio, inquit, quod intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcetes gregi; & ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abluant discipulos post se, propterea vigilate.* Cui muneri ut ambo illa apostolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus ac illius collega Paulus, satisfacerent, alter transiit & inivit universos, alter perambulavit Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesiæ, præcipiens custodire præcepta apostolorum & seniorum: nimirum non tantum verbo, sed & exemplo episcopos commonentes, ut qui speculatores in Dei ecclesia constituti sunt ac appellantur, provinciæ sibi mandatæ vigilantissime intendant, fidem, conversationem, mores, & vitam singulorum explerent examinentque, ac provideant ne alicubi quis in ea vocatione, ad quam a Deo vocatus est, torpescat.

CAPITVLA.

I.

IMPOSITIO manuum est ostium, per quod intrant qui ecclesiarum gubernaculis admoventur. Proinde quia ejuscemodi ostium diligenter custoditum non est, factum est, ut tanta mala quæ sentimus, agminatim in ecclesiis Dei irruerint. Hujus januæ vigilantissimi custodes fuerunt apostoli Christi, & quotquot ipsis successerunt apostolici episcopi. In primis vero divinissimus Paulus, qui dilectissimis discipulis Timotheo ac Tito ejusmodi custodiae formulam ex professo præscribit. Porro apostoli, cum esset in locum Judæ proditoris diligendus duodecimus collega, statuerunt duos ex his viris, qui cum ipsis congregati fuerunt in omni tempore, quo intravit & exiit inter eos dominus Iesus, probatissimos, electionem alterutrius domino committentes. Ad hæc, cum essent deligendi primi illi ecclesiæ diaconi, apostoli, convocata discipulorum multitudine, dixerunt: *Considerate fratres ex vobis viros boni testimonii, plenos Spiritu sancto ac sapientia, quos constituamus super hoc opus.* Atque illi (cum placuisset hic sermo) coram omni multitudine elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, ac reliquos sex, quos statuerunt ante conspe-

Actum apostolorum: qui dein non temere, sed orantes, illis imposuerunt manus. Denique de Barnaba, per apostolos ad Antiochiam destinato, reserit scriptura: *Quoniam apostoli miserunt Barnabam, quod esset vir bonus & plenus Spiritu sancto ac fide.* Quibus exemplis edocemur, quanta cura ac delectu manus impositionem fieri oporteat. Beatus apostolus inter alia Timotheum sic alloquitur: *Commenda, inquit, quæ audisti a me per multos testes, fidelibus, qui & idonei erunt alios docere.* Et iterum: *Manus nemini cito imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* A qua regula cum longe lateque discessum sit, affectibus privatis sibi omnia vendicantibus, morbus obortus est plurimus, atque ita radicans, ut vix spes medendi relicta sit. Neque tamen in mediis & exulceratissimis morbis de remedio desperandum erit, sed tanto magis de pharmaco idoneo cogitandum providendumque.

II.

Quoniam vero primitivæ ecclesiæ facies, quod ad institutionem ministrorum attinet, paulatim immurata fuit: nimirum dotatis templis, sacerdotiisque ac certis stipendiis ministrantibus constitutus: visum subinde sanctis patribus non absque multa ratione fuit, ne quicumque sine certo titulo, qui illi victum necessarium suppeditaret, ad majores, quos & sacros ordines vocamus, ordinaretur: adhibita etiam non levi severitate in episcopos, qui secus facere præsumpissent. Quæ cum sic se habeant, reformationem ordini hinc fuerit necesse. Videndum itaque in primis est, ut collationes ecclesiasticorum sacerdotiorum seu beneficiorum, ut electiones, præsentationes, & institutiones clericorum ac ministrorum, maxime eorum qui curæ præficiuntur animarum, quæ scientia scientiarum merito appellanda est, rite ac canonicè fiant: utque maximi illi & teterrimi abusus & vitia, quæ in deligendis personis ecclesiasticis, non vulgari cum detrimento ecclesiæ sæpenumero committuntur, quoad fieri potest, tollantur. Quod tunc demum futurum est, cum repulsis ac submotis indignis, digni tantum ac idonei admittentur, qui & velint & possint officium (propter quod beneficium datur) gerere & explere. Scriptum est enim: *Qui non laborat, non manducet.*

III.

Quamobrem omnibus, qui præficiendi ecclesiasticis munis ministros potestatem habent, illa (quam paulo ante retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos versabitur: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Si enim ad honores mundi, sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est pervenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant: quam diligens, & quam prudens habenda est dispensatio divinatorum munerum & cælestium dignitatum? Certe olim excommunicatione percellerantur, qui ecclesiastica beneficia contulissent indignis.

IV.

Nulla itaque consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio, facere debet hoc, ut populi gubernatio alii quam meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, non quæ Iesu Christi sunt, quarunt. Maxime vero sacerdotiorum ac beneficiorum venalitas execranda est, quod

ANNO CHRISTI 1536.

Act. 11.

2. Tim. 2.

1. Tim. 5.

Ex concilio Lateranensi sub Alexandro III.

2. Thess. 3.

1. Tim. 5.

S. Leo Canonizatur. 61. Dist. ex concilio Toletano.

Hiconymus in Nid. meros.

ANNO CHRISTI 1536.

ANNO CHRISTI 1536.

stulte petentibus assentiri. Neque existimabunt A id temporis, quod huic examini impendent, perdi: cum nequaquam possit collocari melius, maxime quod officium eorum, hoc ipsum ut fiat, magno opere requiratur.

XIII.

Et quoniam ad nos quorundam querela perlatum est, nonnullos officiales archidiaconorum nostrorum, investiturae nomine plus aequo interdum petere, quosdam etiam institutionem ipsam petentibus, vel temere negare, vel saltem in longum differre tempus, quamlibet legitima sit praesentatio, & idoneus is qui praesentatus est: Currae itaque nobis erit, inter visitandum de his diligenter inquirere, & quae vitiosa comperientur, archiepiscopi auctoritate, communicato tamen cum archidiacono nostris (ut par est) consilio, quoad ejus fieri poterit, corrigere.

XIV.

Referre etiam non parum existimamus, omnes qui de sacerdotiis seu beneficiis ecclesiasticis quamcumque disponendi potestatem habent, speciatim ac diligenter admoneri, ut hisce synodalicis canonibus per omnia obtemperent, nisi in eo ipso, in quo deliquerint, pariti velint.

XV.

Attamen quod ad patronos laicos attinet, hanc censuram eatenus moderamur, ut archidiaconi nostri praesentatos ab eis, quod inidonei sint, instituere recusent, liceat ipsis inutilium loco alios iterum intra tempus legitimum praesentare, modo tamen dolus absit.

XVI.

Posteaquam de illorum officio diximus, qui sacerdotus seu beneficiis rectores admovent ecclesiasticis ordinibus initiandos; restat ut de vicariis nostris in pontificalibus, qui huic muneri (in partem sollicitudinis nostrae vocati) potissimum delegati sunt, paucis dicamus. Nobis quidem uti ceteris omnibus pontificibus, in Aaronis persona locutus est Deus: *Homo paterfamilias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus. Si caecus fuerit, si claudus, si vel parvo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si pugem scabiem in corpore, vel herniosus. Omnis enim qui habuerit maculam, non accedat offerre hostias domino, nec panes Deo suo. Quid per allegoriam sermo divinus significare voluerit, maximus ille caelestium rerum peruestigator Paulus in epistolis quas Timotheo ac Tito, amobus nascentis ecclesiae episcopis inscripsit, gravissime explicavit. Quum enim mandasset, ut per civitates presbyteri constituerentur, statim subjecit quales substitui vellet & oporteret. Oportet, inquit, constituendum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, prudentem, sobrium, iustum, sanctum, continentem, amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari doctrina sana, & eos qui contradiant arguere. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et ut iterum nos officii nostri commonefaceret, subjecit: Et hi probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.*

Concil. general. Tom XIV.

XVII.

Incumbit itaque nobis, ut probemus primum eos qui ordinibus, maxime factis, initiari desiderant. Cura ergo erit vicariis nostris in pontificalibus, manus impositionem auspicaturis, ne hic quid desit, neve ordines sacros aliter quam secundum regulam euangelicam impartiantur. Ut adutores in hoc examinationis munere habeant, non repugnamus, modo primae sollicitudinis partes apud eos sint, nec quae ipsis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegent, interim ipsi de omnibus incerti: per haec tamen suffraganeis nostris nihil praedjudicantes, quominus ipsi, quemadmodum videbitur opportunum, de hujuscemodi examine faciendo dispiciant. Ut vero summatarum multa complectamur, dispicient de ordinandorum aetate, vita, scientia & affectu.

XVIII.

Olim diaconus ante viginti quinque, presbyter vero ante triginta aetatis annos non ordinabatur. In Viennensi vero concilio sub Clemente V. ordines sacri minori aetati concessi sunt: nempe subdiaconatus octodecim, diaconatus viginti, presbyteratus denique viginti quinque aetatis annos nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum concilium dispiciet. Nos interim admonemus, Viennense concilium ex aliis canonibus, tum ex seipso interpretandum: nimirum ut aetas quidem illa sufficiat, modo tamen cetera quoque, quae canones plus quam aetatem respiciunt, haud desint: nempe literarum scientia, & morum gravitas.

XIX.

De doctrina, vita, ac moribus, suffraganeus noster testimonium praepertorum, qui ipsos in literis instituerunt docueruntque, eorum quoque, apud quos sacris initiandus potiore vita parte transegit ac diversatus est, exigere non omittet, ne in manifesto criminosis irreparent: idque ad certam formulam, quam delineari curabimus. Dum enim praesentem ecclesiam respicimus, summo desiderio tangimur, praesentem illos sanctissimos mores, non tantum verbis, sed & re ipsa in ecclesiam, quod in nobis est, reducendi. Illa certe vetuit, ne episcopus sine testimonio clericorum & plebis, clericos ullos instituat. Hinc illae interrogationes solennes praebulae: Sunt iusti? sunt casti? atque aliae similes. Neque frustra scriptum legimus, quod quamquam dominus de constituendo Iosue principe praecipisset, eundemque elegisset, nihilo secius tamen convocari synagogam voluisse.

XX.

De eruditione quoque & scientia disquiret, ne statim a stiva ad ecclesiastica munia confugiat. Per prophetam dominus dixit: *Quoniam tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Substantia siquidem sacerdotii, sunt eloquia divinitus tradita, uti Dionysius ille magnus apposite dixit. Quae vero in parochiis, quae in ceteris eruditio requirenda sit, post dicemus.

XXI.

Quo denique affectu ac proposito accedant ordinandi, videndum, acutateque investigandum est, num videlicet Dei causa tantum, an potius suae commoditatis gratia ad ordines capefendos aspirent, quarentes quae sua sunt, non quae Iesu Christi. Quid enim est sua querere, & ecclesia.

li non

Ex Conc. Arelat. III. Ex Vienn. conc. Clem. Generalium de gra. & qual. Ex eodem conc. Clem. cod. tit. Ex Later.

Ex III. Car. thag.

Hieron. in Leuit.

Osea 4.

Aug. 8. q. 1. Can. Sicut in ecclesia.

ANNO
CHRISTI
1536.

sed quod clerici peculiari quadam ratione ministerio Dei & ecclesie dedicati sunt. Omnis quidem multitudo sanctorum erat, attamen dominus tribum Leuiticam suo ministerio peculiariter delegit, quam in terra Israel præter primitias, decimas, partesque immolatorum, ac reliqua quæ ipsis peculiariter lex dedicavit, nihil proprium possidere, nec habere partem inter fratres voluit. Dominus enim ipse est hereditas ejus, quam in hoc elegit ex omnibus tribubus, ut iter & ministerio nomini ejus. Habet euangelium suam Magdalenam, habet & Martham: & fecerit quosdam Christus, quos dedit apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. Breuiter a condito orbe, & ab ecclesie, quæ in Adam cæpit, crepundis, semper videntur ex hominibus assumpti quidam constituti pro hominibus in his quæ sunt ad Deum. Semperque visum est genus humanum a duobus ministris Dei optime regi, quæ sunt sacerdotalis auctoritas & regia potestas. Quibus quamdiu inter se conuenit, bene actum est de re publica Dei, cum secus, omnia in diversum repente mutata sunt. Ponit ob oculos sermo diuinus pleraque exempla huc spectantia, perpetuo memorabilia. Sed quid attinet antiqua repetere cum nostri temporis exempla non minus insignia, non in aures tantum, sed in oculos ipsos influant? quæ nimis abunde docent, quantum malorum in ecclesiam Dei inuexerit, sacra profanis miscuisse.

III.

Omnis mali seminarium, cupiditas semper fuit. Nam dum nemo suum peragit officium, alienis semper intentus: nempe clericis quæ laici, laicis quæ clericis sunt (ut deteriora sciamus) usurpat; fit ut ecclesie harmonia diutius constare non possit. Obtestatur Paulus apostolus Timotheum, quin potius contestatur simul omnes quotquot erant Timotheo successuri: Tu, inquit, *vigila, in omnibus labora, opus fac euangelisæ, ministerium tuum imple.*

IV.

Clericis, & in primis ecclesie presbyteris, duplex ministerium diuinis & humanis legibus est iunctum. Alterum, ut in commissum sibi populum Deum propitium habere cunctis rationibus entantur: quod non tantum sacrificiis solennibus efficitur, sed etiam precibus, quæ a pio corde proficiuntur, teste Iacobo, qui nos ad precandum cohortans: *Orate, inquit, pro inuicem, ut saluemini: Multum enim ualet deprecatio iusti aspidans.* Omnibus quidem dictum est: *Perite, & accipietis;* his vero, ut semper petant, nec pro semetipsis tantum, sed & pro tota ecclesia Dei, ut vincat populus, qui sub ipsis est, hostes illos invisibiles, impugnantem eos qui uolunt pie vivere in Christo, ut stent sicut Moses, leuatis semper interioribus animi manibus in cælum, in confectione, in conspectu domini, ad auertendum iram ejus, ne disperdat populum suum assidue precantem: deinde ut offerant dona ac sacrificia pro peccatis, quemadmodum scriptum est: *Quoniam sursum erant Deo suo, & non polluent nomen eius. Incensum enim domini & panes Dei offerent, & ideo sancti erunt.* Alterum, ut sint religionis magistri, proindeque ut in lege domini meditentur die ac nocte, ut iudicia domini uera, iustificata in semetipsa, desiderabilia

A super aurum & lapidem preciosum multum, dulciora super mel & solum, totis præcordiis amplectantur, exquirant, seruenturque. Idque non propria præsumptione aut humano sensu, sed Spiritu sancto dictante, qui abscondit hæc a sapientibus & prudentibus in oculis suis, & reuelat ea parvulis. Vnde scriptum est: *Labia sacerdotum custodiunt scientiam, & legem exquirent ex ore ejus, quia angelus domini exercituum est.* Qui in hoc secundo munere præstant, gregi Christi pacendo admoventi sunt: de quibus suo loco dicemus.

V.

Hic satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis munitis consecratos, ipsos precibus supplicationibusque publicis Deo persolvendis mancipari. Quas ut non tantum ore murmurent, sed & corde persoluant, nunquam a manibus eorum liber legis, hoc est biblia, deponatur. Nam ut quæ legunt & canunt discant intelligere, tota uita uix suffecerit: si tamen quid est in literis factis, quod totum humanus intellectus assequi possit, aliis subinde diuitiarum fonticulis ex eodem fonte semper scaturientibus.

VI.

Veteris ergo instituti, quo sanctum est, ut clerici sacris initiati, vel sacerdotiis præfidentes, singulis diebus perlegant horarias preces, quas canonicas appellamus, causæ multæ, & potissimum eæ quas jam commemorauimus, uideri solent. Hic multo jam ex tempore, pio (ut spes est) animo desiderauimus repurgari breuiaria. Nam cum olim a sanctissimis patribus institutum sit, ut solæ scripturæ sacre in ecclesia recitarentur, nescimus qua incuria acciderit, ut in earum locum successerint alia cum his nequaquam comparanda, atque interim historiarum sanctorum tam inuente ac tam negligenti iudicio conscriptæ, ut nec auctoritatem habere uideantur, nec gravitatem: Deo itaque auctore, deque consilio capituli nostri, ac theologorum, aliorumque piorum uirorum, reformationem breuiariorum meditabimur.

VII.

Sunt in clero zelum quidem Dei habentes, sed non secundum scientiam, qui priuatis quibusdam affectibus ducti, vel testamento, vel (ut uocant) foundationibus efficiunt, ut noua festa præter ecclesie auctoritatem solenniter subinde celebrentur. Quo interim fit, ut preces horariæ ac reliqua publice recepta, pro affectu cuiuslibet facile noventur, id quod nobis non satis probatur. Neque enim errant patres, a quorum institutis in dicendis precibus utinam tam longe discessum non fuisset. Quod si hic singulorum affectibus indulgebatur, tandem antiquus ritus penitus euanesceat.

VIII.

Non suffecerit autem, preces istas horarias utcumque præmurmurasse: sed ut conciliari constitutione cautum est, presbyter ex intimo affectu, eleuataque mente in solum Deum nocturnum hoc diurnumque suæ seruitutis pensum exoluat. *Maledictus enim qui facit opus domini negligenter.* Alioqui in precantes competet: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Quammaxime uero orantem cauere oportebit, ne alio respiciat quam ad Deum. Quod si externæ gloriæ aucupandæ, aut lucri gratia, denique potius ex more quam mente orare instituat, pars ejus inter hypocritas reputabitur,

Gelas. pont.
ad Anast.
August.

2. Tim. 4.

Iac. 5.

Manib. 7.

Leuit. 21.

* Psal. 18.

ANN
CHRIST
1536Ex Dec
D. Cle
Manib.

Malac

In Con
Afric.

Rom. 10

Ex Con
Agath.
presby
Ex code
Conc. g
neral. C
Dolente
de cele
missar.
ter. 48.
Ista. 29.

publicam deposset eleemosynam: qui eo magis a cunctis despicitur, quod miser ac desolatus, iuste putatur ad hanc ignominiam devenisse. Inter hos est, qui in divitum ac nobilium domibus scurrant aut mimum aut morionem agit, quem ab officio retrahendum, Carthaginense concilium decernit.

XXXI.

Peregrini clerici, Romæ aut alibi ordinati, priusquam de ordinatione sua rite adepta, deque vita, moribus, eruditione ac titulo fidem fecerint, ac commendatitias suorum episcoporum, si que ordinationis literas exhibuerint, repellantur. Quanta enim per hos, qui evagandi licentia abutuntur, scandala, animarumque pericula, & in clero & in populo frequenter eveniant, nemo est qui non videat.

XXXII.

Odiosa semper apud veteres fuit plurium sacerdotiorum ambitiosa cupiditas, neque semel generalibus conciliis damnata. In Calchedonensi enim inter alia cautum est, clericum in duabus ecclesiis conferri non oportere, quod difficile videatur, ut unus vicem duorum sustineat: & absurdum, si promiscuis actibus rerum turbentur officia. Id vero in primis noxium est, ubi plures parochiæ, seu dignitates uni presbytero committuntur, quod solus per omnes ecclesias, nec officium persolvere, nec rebus earum necessariam curam impendere valeat. Quare tam eos qui de sacerdotis ejusdemmodi disponendi potestatem habent, quam qui ea cæca cupiditate ducti ambiunt, commonitos volumus, ut suos affectus canonicis institutis submittant. Qui vero dispensatione apostolica adversus hæc se tueri velint, hi viderint, ut causam dispensationis obtentæ Deo comprobent. Neque enim sublimes, atque admodum literatas personas suo privilegio nudamus, modo illo recte & secundum Deum utantur.

XXXIII.

Quam impudenter plerique diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicam extortis, præter summi pontificis mentem (qui & vult & debet potestate sibi concessa, non ad destructionem, sed ad ædificationem uti) abutuntur, nullus est qui ignoret. Non prohibeo, inquit, quidam vir pius, dispensare, sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic jam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat. Quamquam apud illos maxima culpæ pars residet, qui vel nulla, vel minus legitima, vel etiam ficta causa supplicatoriis precibus inserta, dispensationis rectorum tandem eliciunt, quos apud Deum, qui renes & corda nostra scrutatur, omnemque hypocrisis ac fraudem exceratur, securos quis dixerit? Nemo tibi, ait idem ille quem jam citavimus, de dispensatione apostolica blandiatur, cujus conscientiam divina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt, in quorum conspectu est Deus, plerique vero, qui sacra auctoritate pro sua libidine passim abutuntur, fit, ut Lugdunensis concilii, sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretum adversus insolentiam ejusdemmodi hominum in usum revocare cogamur: quo subnixi, cunctis qui talibus diplomatis sibi blandiuntur, necessitatem imponemus literas suas nobis exhibendi, vituribus nisi rite impetraverint, ac recte impetratis utantur. Et ut quammaximè robustæ sint dispensationes istæ, curabimus tamen, ut menti canonis

Concil. generalis. Tom. XIV.

ac summi pontificis satisfiat, videlicet, ne animarum cura in his ecclesiis, personaribus, seu dignitatibus, quas sub hoc prætextu occupant, negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur.

XXXIV.

Postremo, cum nobis haud clam sit, in resignationibus permutationibusque beneficiorum multa accipit perjuriam committi ab his, qui frequenter, subito, ac non præmeditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod ejusdem reatus ac culpæ est) jurejurando ante manus impositionem testantur, in huiusmodi resignationibus, seu permutationibus nullam simoniæ labem, aut aliam illicitam intervenisse corruptelam, cum B res crebro longe fecus habeat, per quod illi gravem in se Dei iram procul dubio provocant. Majori ergo cura diligentiorique, quam antehac fieri consuevit, per investigationem prævia, hæc juramenta recipi convenit.

XXXV.

Et ut cum D. Clemente hoc caput concludamus, melius est episcopo paucos habere sacerdotes ac ecclesiæ ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui onus grave ordinatori addant.

XXXVI.

De visitatione (quæ est altera muneris nostri episcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit importunus. Expedientius tamen erit, hanc partem C in ultimam harum synodaliū institutionum classem rejicere, quod illic tractetur commodius, majorique cum fructu, nimirum traditis jam atque expositis regulis, ad quas oporteat veluti ad amissam quamdam visitationem redigere, ordiri, atque peragere.

P A R S S E C V N D A.

CAPITVLA.

I.

QVI exacte volet cognoscere clericorum officium & vitam, is divum Hieronymum ad Nepotianum, ac ceteros patres non minus eruditione quam vitæ sanctorum claros (qui de hac re ex professo iustis voluminibus scripserunt) D perlegat. Sat nobis impræsentiarum erit, carptim quædam delibare, ex quibus clerici nostri summam deprehendant, quam longe lateque a recta semita declinaverint, subindeque errone ipsi, tam periculose digressionis commoniti, pedem in viam mandatorum domini referant. Quod ab illis piensissimus simul ac iustissimus Deus, cum verbo hætenus adhortans parum profecerit, innumeris plagis iustissime inmissis commonens, manifesto requirit.

II.

Neminem fugit, unde clerici appellatio derivata sit, nempe ἀκλήρος, quod sortem sonat. Propterea enim (si divo Hieronymo credimus) clerici dicuntur, quia de sorte domini sunt, vel quia ipse dominus sors, id est, pars, eorum est. Quia ergo vel ipsi pars domini sunt, vel dominum partem habent, tales se exhibere debent, ut & ipsi possideant dominum, & possideantur a domino, quo cum propheta confidenter dicant: Dominus pars hereditatis meæ. Non quidem quod a sorte domini laicos secludamus, (omnes enim qui Christo per baptismum & fidem concorporati sumus, populus acquisitionis ejus sumus, de quo propheta dixit: Pars autem domini p pulvis ejus, Iacob funiculus hereditatis ejus)

li ij sed

ANNO
CHRISTI
1536.
Ex Conc.
Tolet. C. II.
c. VII. illud.
de consec.
dist. I.

De conf.
dist. I. Hoc
quoque.

Ex Conc.
ord. Lugd.
sub Greg.
X.

1. Cor. 14.
1. Cor. 11.

Coloss. 3.

Ephes. 5.

Coloss. 3.

Coloss. ult.

Philipp. 4.

Galat. ult.

XVIII.

Nec sine magna ratione in concilio Toletano constitutum fuit, ut habeat quisque canens Deo atque sacrificans, post se vicini solaminis adjuvarem, ubi temporis, loci, sive clerici copia suffragatur: idque propter motus & casus diversos, qui occurrere possunt, quo is qui impleturus officia accedit, si aliquo casu turbatus, vel in terram elisus fuerit, a tergo semper habeat, qui ejus vicem & officium intrepidus exequatur. Aliis infuget canonibus cavetur, ne presbyter nisi duobus testibus presentibus celebret. Quæ decreta in quam disueritatem abierint, in aperto est, nimirum presbyteris frequenter celebrantibus talibus tantum adhibitis, qui vix ipsis respondere, nec quid agatur, sciant.

XIX.

In summa, cultus divinus, quem sacerdos in domo Dei exhibet, debita cum veneratione peragendus est, ut & Deo gratus sit, & insipientibus placitus; qui considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Monet siquidem divinissimus Paulus, ut omnia postea ordinate ac honeste fiant: ac acerrime increpat Corinthios, quod irreverenter convenirent in unum ad cœnam domini manducandam.

XX.

Nunc de vita ac moribus paucis videamus. De vita instituenda sic præcepit Paulus nedum clericis, sed omnibus Christianis: *Mortificate, inquit, membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus, propter quæ venit ira Dei in filios disidentia. Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore vestro, expoliantes vos veterem hominem cum artibus suis, & induentes novum, cum qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit illum, qui est omnia & in omnibus Christus. Induite vero vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam. Super omnia autem hæc caritatem habete, quod est vinculum perfectionis, & grati estote. Verbum Christi habitet in vobis abundanter in omni sapientia, docentes & commoneutes vosmetipsos in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes & psallentes in cordibus vestris Deo. Omne quodcumque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi, gratias agentes Deo & patri per ipsum; non ad oculum servicantes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Deum. Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut domino, & non hominibus. Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere. Omnis autem sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus, ad edificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. De cetero, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bone fame, si qua virtus, si qua laus discipline: hæc cogitate, & Deus pacis erit vobis scum.*

XXI.

Olim clericis hæc apostolica præcepta tenentibus, pax super illos erat: quomodo ergo non tan-

atium vinea, sed & vineæ cultores facti sunt in direptionem? *Ecces, inquit Ezechiel, ad Hierusalem verba faciens, hæc fuit iniquitas Sodome sororis tue, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius & silvarum ejus, & manum egeno, & pauperi non porrigebant, & elevata sunt, & fecerunt abominationes coram me, & absuli eas, sicut vidisti.*

XXII.

Præcipue ergo causæ omni mali sunt fastus, luxus, & avaritia, a quibus clerici potissimum male audiunt.

XXIII.

Ut omnem ambitionis radicem Christus discipulorum cordibus eximeret, patvulum in medio illorum statuit, deque primatu certare prohibuit: *Quis major est in vobis, sicut inquit Matth. junior: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis major est qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Quis veto ignorat clericum in medio ecclesiæ esse tamquam eum qui ministrat? Quare meminerimus potius officii nostri quam dignitatis. Neque enim ad dominationem vocati sumus, sed ad opus. Non immerito Hieronymus, ut pestem quamdam, fugiendum clericos ait, qui a speluncis domorum paternarum abstracti, & post in ecclesia sublimati, ac sacerdotiis ditati, & vanæ gloriæ & superbiæ stimulis efferuntur.*

XXIV.

Beatus Hieronymus ecclesiæ præfatos, qui luxu ac deliciis affluunt, Michiam describere a se fecit, quod ejiciendi sint de spatiosis domibus, lautisque conviviis, & multo labore acquisitis epulis, in tenebras exteriores, ubi erit fetus & fridor dentium. Vivere quidem de altario sacerdoti licet, luxurari non permittitur. A crapula itaque & ebrietate, a comotationibus illis ad haultus aequales, a luxu, ab alea, ab immoderatis sumptibus & comestationibus, concilium generale clericos revocat universos, secutum veteris testamenti institutum, quo ministris templi vinum & sicera prohibebatur, ne ebrietate gravarentur corda eorum, & ut sensus eorum semper vigeret & esset tenuis. Et apostolus ait: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini Spiritu sancto. Et iterum: Non in comestationibus & ebrietatibus, & quæ sequuntur. Atque alibi Salomon: Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.*

XXV.

Olim tanta honestas desiderabatur in clero, ut ne nuptialibus quidem conviviis ipsis interesse liceret, nec immiseri spectaculis ac cœtibus, ubi amatoriam cantantur, aut obscœni morus corporis choreis & saltationibus efferuntur: ne auditus & inruitus sacris mysteriis deputatus, turpium spectaculorum atque verborum contagione pollueretur. Quid si videret ecclesia illa prisca clericos nostri temporis tabernarios, tabernisque (quasi domos non habentes) noctu diuque alligatos? quam execraretur facinus? Posthac ergo, non solum nullus ex clero sordidissimum cautionem aut tabernarium agat, sed ne ad tabernas quidem, nisi necessitatis causa diverterat: alioqui pœnæ canonicæ imminet ei, qui ordini suo hæc ignominiosam notam injurere tentaverit.

XXVI.

Beatissimus Paulus habitus modestiam & in multicitibus

ANN
CHRIS
1536.
Ela. 5.
Ezech.

Matth.
Luc. 22.

Hieron.
Mich. c.

Matth. 8.
22. 25.

Ex conc.
general.
vi. & hoi.
cler. cap.
crapula.
Levit. 10.

Ephes. 5.

Rom. 13.

Prov. 20.

Ex conc.
Agathen
Laodic.
Carth. u.

Ex conc.
Viennen

tabitur, de quibus dominus in euangelio pronuntiauit, quod ament in synagogis & in angulis platearum stantes orate, ut videantur ab hominibus, proindeque mercedem suam receperint. Et alibi ipsis interminans: *Vae, inquit, vobis Scribae & Pharisei hypocrite, qui comeditis domos viduarum, oratione longa orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium.* Alibi quidem dominus ait, oportere semper orare, ac nunquam deficere: sed alia proflus ratione, quam precabantur Pharisei: nempe secundum divi Pauli sententiam, qui divini numinis clementiam sibi conciliare volens orando, oculis interioribus in caelum fempere intentis orabit spiritu, orabit pariter & mente; psallet spiritu, psallet & mente, quemadmodum de Anna Samuelis matre legimus, quod multiplicans preces, coram domino loquebatur in corde suo, tantumque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur. Effudit enim animam suam in conspectu domini. Denique curandum est, ut penitentiam animo ac corde contrito humiliatoque, gratiae Deo dicantur ac psallatur. Ut enim divinus psalter ait, *Peccatori dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas? & ea quae sequuntur; utque oculi inter orandum ab omni vanitate avertantur.*

XIX.

Iam si tanto mentis ardore quaelibet preces dicendae sunt, quanta putamus devotione sacrosanctum missae ministerium, in quo corporis & sanguinis dominici sacramenta tractantur, conficiunturque, peragendum est? Certe graviter dolemus atque animo inhorrescimus, ubi videmus passim tantis mysteriis indignos, ac conductitios illos ac indigos sacerdotum, publicis etiam ac manifestis criminibus contaminatos, sese (idque irreverenter, & interdum magis lucelli ac stipis, quam Dei causa) factus ingerere, quorum instat interitus, & perditio non dormitat. *Probet, inquit Paulus, festinum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non discernens corpus domini. Atque ideo, ut subdit, inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Nam si nos ipsos discernere, non atque discernere.*

X.

Terret, nec immerito, nos sermo dominicus, qui vetat nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras projicere ante porcos, cum quosdam leviculos sacerdotum illorum manibus pedibusque, ut in proverbio est, audacius in haec sacratissima mysteria, quam in profana, irrumpere comperimus. Quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more, quam devotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta est & mens & conscientia, quos merito horrendum euangelii exemplum (quod Ioannis decimotertio legimus in haec verba: *Et postquam accepisset buccellam, introivit in eum satanas.* & cetera quae sequuntur) ad meliorem vitae frugem, altiorumque tanti mysterii contemplationem revocaret.

XI.

Peculiaribus missarum argumenta, recens praeter veterum institutionem inventa, etiam patribus duplicauerunt, quod tantum mysterium pro affectu cujuscumque tractari non debeat. Proflus indoctas nuperius missalibus caeco quodam iudicio invecitas praetermittere per nos liceret. Videbimus ergo operae precium facturi, si missalia perinde atque breviana pervideri curemus, ut ampu-

Concil. general. Tom. XI V.

tatis tantum superfluis, & quae superstitiosius invecita videri possint, ea tantum, quae dignitati ecclesiae & piis institutis consentanea fuerint relinquuntur.

XII.

Iam & illud non recte fit in quibusdam ecclesiis, ut ob cantorum & organorum concentum omittantur, aut decurrantur ea quae sunt praecipua. Cujus generis sunt, recitatio verborum prophetico-rum, aut apostolicorum, quam epistolam vocamus, symbolum fidei, praefatio, quae & gratiarum actio, atque precatio dominica. Quamobrem haec tota distinctissime ac intelligibiliter, uti cetera omnia (si tamen non levis decurtandi causa subsit) decantentur. Sit quoque cantus quo presbytero respondentur, aequalis, nec praecipitatus.

XIII.

Qui legit missam, cum reverenda modestia, clare, distincte, & exerte legat omnia usque ad canonem, ut qui audiendi sacri causa adstat, quod legitur intelligat, atque ad pietatem excitetur.

XIV.

Post elevationem consecrati corporis ac sanguinis dominici, in nonnullis templis canunt antiphonas pro pace, aut contra pestilentiam & mortalitatem, cum potius tum videretur silendum, & ab omni populo mortis dominicae commemoratio habenda, prostrati-que humi corporibus, animis in caelum erectis, gratiae agenda Christo redemptori, qui nos sanguine suo lavit, morteque redemit. Cationes vero illae contra mortalitatem seu cladem, aut pro pace, satius post finitam missam canuntur. Quae ut ad Deum dirigantur, excerptae ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt antiphonae, Media vita, ac, Da pacem domine, & similes. Sic tamen, ut illis etiam quae gloriosae virgini matri dicatae sunt, suis honos ac locus servetur.

XV.

Organorum melodia in templis sic adhibebitur, ne lasciviam magis quam devotionem excitet: neve praeter hymnos divinos ac cantica spiritualia, quidquam resonet, ac repraesentet.

XVI.

Mos inolevit non admodum improbandus, ut diebus dominicis toto ferme anno officium missae, vel de sacrosancta Trinitate, vel de Spiritu sancto dicatur. Nobis satius videtur, ut quae praefata ecclesia singulis dominicis peculiariter fecit, observentur. Quod si illorum loco alia usurpanda erunt, videbitur, quod de resurrectione dominici est, diei dominico magis convenire, quod dies illa potissimum resurrectioni dedicata sit. Neque ignoramus, non absque causa in concilio Tridentensi constitutum, ne propter missas peculiares, missa, quam de feria vocamus, praetermittatur.

XVII.

Confessio illa, missae praebulum, devote cum ministris uno aut pluribus vicissim confitentibus, ac sacerdotis absolutionem in verbo Christi, plena penitentis cordis erga Dei pietatem fiducia, recipientibus recitanda. Ad omnes enim sacros adstantes ea absolutio refertur, sit digne tantis mysteriis valeant interesse. Quamobrem dum haec fiunt, non sit minister accendendis luminaribus aut aliis mentem avocantibus (quae prius facta oportuit) intentus.

ANNO CHRISTI 1556.

De conf. dist. 3. Sabato, cap. 2. de feriis.

Ex Conc. Tribur. C. 1. de celeb. miss.

ANNO
CHRISTI
1536.
Psalm. 137.
Psalm. 133.

dantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. De tali conventu psaltes dixit, *Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in unum. Qui & compellens ac provocans ejuscemodi conventum, ait: Ecce nunc benedicite domino, omnes servi domini; qui statis in domo domini, in atrijs domus Dei nostri.* Porto ecclesie istæ collegiatæ quamdam vetustatem spirant, & ecclesie primitivæ institutum præ se ferunt, quod vel forma ædificiorum ostendit, quæ canonicos prope templum, in unum pene habitaculum collocavit, ut procul a promiscua multitudine separati, divinis pariter laudibus jugiter insisterent.

V.

Statis ergo ac debitis horis laudes divinae, non cursim ac festinanter, sed tractim, non truncate, sed integre, distincte, devote, reverenterque ab omnibus decantentur, persolvanturque. Er cum psallendi gratia conveniatur, ibidem, muta aut clausa labia nemo teneat: sed omnes pariter, senes cum junioribus, laudent nomen domini in psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulantes: sic tamen, ne boatus confundat recitationem. Nemo tum, cum publice vel preces horariae, vel missæ factum cantando peraguntur, legat vel dicat privatum officium: nam is id cui obnoxius est, choro subtrahit, atque alios vel psallentes perturbat, vel a psallendo retrahit. Quem tamen aliud officium ecclesiasticum, aut publicum alio statim rapiet, ut nisi legens preces horarias, tempestive absolvere haud possit, hac lege teneri nolumus. Quam autem a vero aberrant qui existimant sese non alicujus officii in ecclesia exercendi, sed quietis & inertiae tantum causa canonicatus esse adeptos: perinde atque factis sit, paucis quibusdam clericis admodum ignavis, tenui precio conductis, curam divini officii committi, quod deinde ejuscemodi mercenarii, non servatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, interim ipsis canonicis tota vita totentibus?

VI.

Longe vero abominabile est, quod quidam tum, cum divina aguntur, inter sese de rebus profanis tractant, mussitationes, colloquia, titulus & cachinnos intermiscunt. Quidam aut in aliquem chori angulum se recipientes, de nugis, ne quid gravius dicamus, commentantur: aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulantes, oculos pariter & aures ad vanitatem convertunt, atque sacra loca sordant, positi in lapidem offensionis & pettam scandali. Hac lege nullum excipimus, si ve clavis sit natalibus prognatus, si ve plebeius. Quin potius, qui genere præstant, meminerint se illic canonicos agere, & conversari non in aulis, sed in scholis virtutum ac ecclesiasticæ disciplinæ.

VII.

Facimus quoque decano ecclesie nostræ potestatem personas ecclesiasticas ex aliis collegiatis ecclesiis interdum magis curiositate rerum novarum, quam devotionis causa ad templum summum se recipientes, ac inibi, præter omne decorum, sæpe etiam ecclesiastico habitu non amictas inter laicos sursum ac deorsum inambulantes, pœna canonica, nimirum suspensionis temporariæ, aut majori etiam pro ratione culpæ coercendi.

VIII.

De vestitu clericorum ante diximus, qui in his

Atanto debet esse decentior, quo sunt altiori loco, perindeque atque in specula quadam constituti. Sit ergo chorum ingredientibus vestis talaris, sint pilei, (qui bireta vocantur) sint camisiæ, sint denique calcei pariter & caligæ tales, in quibus non fastus, jactantia, elationis vitium, vel mentis levitas, sed clericalis ordinis honestas & modestia deprehendantur. Siquidem ita semper visum est majoribus nostris, externum habitum, quid intus crepet, designare: adeo ut & deges civiles injuriam matronæ, habitu meretricio urenti, illatum non vindicent: ac canones clericum non alligatum conjugio, habitum ac tonsuram clericales deserentem, post tertiam monitionem: clericum vero conjugatum statim privilegio exant clericali: adeo ut sic in maleficiis deprehensi, animadversionem civium magistratum non evadant. Ne autem posthac quispian excusationem non factæ aut prævigilantis prætextat, hac nostra synodali constitutione omnes (quotquot sunt in nostris diocæsis constituti) clericos, qui habitu minus decenti utuntur, monemus, ut intra tres menses, quorum singulos pro singulis dilationibus, tertium vero uti peremptorium terminum præfigimus, habitum qui clericis deceat reassumant: alioqui ipso facto, nulla posthac alia monitione expectanda, in censuras ac pœnas constitutionum canonicarum incursum.

IX.

Quo ergo hæc quæ diximus, repurgentur, ac debite simul cum omnibus aliis ad divini officii prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus observentur, decanus diligentem invigilabit, hinc & hinc circumspiciens, ne quid inordinate fiat.

X.

Cui ante omnia curæ erit, ne quis canonicorum sacris abis, sed ut qui emolumentum ferre volent, officium quoque suum, propter quod beneficium datur, in ecclesia gerant. Aurelianensi concilio cavetur, clericos, qui officio adesse contemnunt, ecclesiasticam disciplinam arbitrio episcopi recepturos. Sed facile castigabitur hic lapsus, si negligentes, subtractione proventuum seu distributionum mulcentur: Quare qui ab epistolæ lectione, exinde toti missæ, & a primo psalmo, singulis horis canonicis integris ac minime interpellatum, nisi forsitan necessitate avocante, petitaque ac obtenta licentia, non interfuerit, justum est, ut hic illius horæ aut officii stipendio in totum careat.

XI.

Qui vicarii dicuntur, in quibusdam collegiis se in libertatem quamdam potius carnis quam spiritus vendicare contendunt, nolentes choro, decantandisque simul cum canonicis divinis laudibus ac sacris esse addicti: sed hi respiciant, ac incipient intelligere cur vicarii dicantur, superpelliceis quoque utantur. Cujus enim vices gerent, nisi canonicis adjutores accedant? Horum nimitum vice, qui vel adversa valetudine detenti, vel negotiis necessariis avocati, interesse non possunt. Cur tandem superpelliceis urentur, qui chori sacris se manipulos non agnoscunt? In ordinem ergo disciplinæ redigantur, suspensionisque pœna, etiam a fructibus, nedum quotidianis illis distribuantur, sed a grossis etiam, pro culpæ modo animadvertendum in non parentes.

Ex conc.
Agath.
Cân. Presbyter. cap.
Dolentes. cap.
de celebr.
missæ.

Agath. 2.
Honor. 1.
c. ex par.
de privi.
excess. p.
vileg.

Aurelian.
25.

mulieribus desiderat, quem vult verecundum esse, non in tortis erinibus aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona. Item apostolus Petrus eas commendat, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Quam turpis ergo putanda est in clericis tanto gradu sublimioribus, deformissima illa ac frequentissima nostræ tempestatis habituum variatio, quam ne inferiori quidem vasculo apostolorum principes permittendam duxerunt? Ex veste apud homines sanctimoniarum opinionem aucupari prohibuit Christus, qui in omnibus operibus nostris, id quod intus est, primum respicit, mundarique jubet: deinde, quod deforis est, Væ illud horrendum Pharisæis hypocritis interminans, qui ut viderentur ab hominibus iusti, dilatabant phylacteria sua, & magnificabant fimbrias, cum essent intus pleni rapina & immunditia. Interim tamen euangelium non temere vestimentum Ioannis Baptistæ, quod illius professioni ac menti respondebat, de pilis camelorum contextum celebrat, ac ipse Christus vestium mollitiem ac levitatem averfatur: *Ecce, inquit, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Quæ omnia huc spectant, ut velimus clericos præter indictam tonsuram, vestes quoque suo ordini congruentes deferre, quemadmodum olim generali concilio cautum est. Pudet siquidem nos, cum videmus prodire clericos perinde atque sæculi milites amictos, vel qui sint ut femina compti. Item pannosi clericus ac vestibus laceri displicent. Neque enim affectatæ sordes aut exquisitæ delicia laudem pariunt.

XXVII.

Magna eorum levitas est, in magnam clerici ignominiam redundans, qui se laicis atque adeo delicatis feminis, ventris causa in capellanos, ut appellant, atque anteambulones venditant. Qui enim debebant esse gregis duces, rediguntur in caudam, & sordidissimis quibusque negotiis aligantur, proh nefas!

XXVIII.

Nicæno concilio neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli clericorum omnium habere secum mulierem extraneam permittitur, nisi forte mater, aut soror, aut avia, vel amita, vel matertera sit. Nos (si tamen hæc tempora tantam feveritatem pati non videntur) saltem suspectam cohabitationem prohibebimus.

XXIX.

Ex quo in ecclesia Dei avaritia crevit, periit lex de sacerdote, & visio de propheta, quemadmodum divus Hieronymus ad Rusticum Narbonensem ait. Nec mirum, quod nemo possit servare Deo & Mammonæ: aut enim unum odio habebit, & alterum diligit: unum autem sustinebit, & alterum contemnet. Vbi est enim thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Habentes autem alimenta & quibus regamur, quisque secundum suæ vocationis rationem, his contenti sumus.

XXX.

Quibus non suppetit ex sacerdotio, honesto artificio victum querant, secuti divi Pauli exemplum: Sic tamen, ne sordidam aliquam artem, sacerdotio ignominiosam, exercent.

XXXI.

Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit. Quare multa providentia olim vetitum, est ne clerici vel monachi, mercatores (taceamus feneratores) sint lucri causa.

XXXII.

Reperiuntur qui superstitioni, divinationibusque ac fortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in conviviis divitum ac potentum agunt, qui cum male fecerint, gloriantur & exultant in rebus pessimis: qui digni non sunt ut clerici appellentur. Sunt curiosi & leviculi, qui in foris, in compitis, in plateis, in vicis obambulant, vagis oculis, effreni lingua, petulante fluidoque incellu, & levitatem animi, impudentiamque mentis ostendunt: quos averfamur. Eos vero tantum & re & nomine clericos reputamus, qui legem Dei die noctuque meditantur, mûnus susceptum debite exequuntur, ac vitam agunt sacerdotio dignam.

P A R S T E R T I A.

C A P I T V L A.

I.

Cum metropolitana seu cathedralis ecclesia sedes sit episcopi, principemque locum in clero obtineat, nequaquam postremum in reformatione locum obtinere debet. Nisi enim ea ecclesia præluceat omnibus, quæ in tota provincia aut diœcesi constitutæ sunt, frustra intendimus redigere in ordinem ecclesiasticæ disciplinæ ceteras.

II.

Porro cum collegiata ecclesiæ secundariæ sint post cathedrales, & instar illarum, (quod ad ordines ministrantium, divinumque cultum attinet) constitutæ, utrobique decanis curæ erit, ut clericos suos ad observationem piorum rituum provocent ac reducant, ut ad agendam vitam clericis dignam perpetuo cohortentur ac impellant, ut a negotiis, a tumultibus mundanis revocent, ne magis sæculi, quam Christi milites videantur, ut comestationibus, ebrietatibus, ac omni luxui interdiciant; denique ut suo officio satisfacere compellant.

III.

Sunt in hisce ecclesiis diversi ministrantium gradus: nempe præpositi, decani, archidiaconi, scholastici, cantores, qui & chori episcopi, thesaurarii, qui & sacristæ seu custodes, canonici, vicarii, atque id genus alii. Interpretetur quisque vocabulum suum, & curet esse quod dicitur, secundum veterem patrum institutionem ac regulam. Atque eo solo fecerint, ut cum nostræ, tum omnium piorum expectationibus magna ex parte respondisse videantur.

IV.

Vt de canonicis dicamus paucis, respondeat eorum vita titulo, respondeat nomini: sint respecta, ut sunt nomine, canonici, id est, regulares. Neque enim clam est, primam eorum originem monasticæ disciplinæ fuisse. Imitentur apostolos & nascentis ecclesiæ ministros, quorum erat cor unum & anima una, qui quotidie, ut in Actibus apostolicis legitur, perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, perseverantes in orationibus, collaudantes

A R N O

C H R I S T I

136.

2. Tim. 2.

Ex conc.

Mogunt.

C. 1. Ne cle-

vel mon.

C. 50. cod.

tit.

In conc.

Agath. 7.

Cen Quam

sit grave de

cæcess.

pralear.

13. dist cap.

His.

ANNO CHRISTI 1536.

XIX.

Habent fere quotquot sunt cathedrales ac collegiatæ ecclesiæ, suum volumen peculiarium statutorum, quæ interdum pro affectu privato cuiuslibet augentur, ac crescunt. Inter hæc reperias quamplura, quæ quæstum magis quam pietatem respiciant, & ad inæqualitatem potius, quam æqualitatem faciant: unde discordia inter fratres (uti fieri solet) frequenter alitur, concordia vero scinditur laceraturque. Et quantumvis pleraque inter hæc iniqua reperias, adiguntur tamen omnes qui rēcās admittuntur, ut ad ejuscemodi statutorum observationem (etiam penitus ignati quid contineant illa) circa illum delectum iurejurando sese alligent, cum tamen juramentum non debeat esse iniquitatis vinculum, nec ad ignorata extendi. Opera precium itaque nobis videtur, hujuscemodi statutorum volumina inter visitandum excutere, & quæ euan-gelicæ puritatis, atque fraternæ caritati, denique disciplinæ ecclesiasticæ minus consentanea reperta fuerint, rescicare, cavereque ne posthac ulla nova statuta in ejuscemodi ecclesiis (nisi tamen noster accesserit) calculus e-dantur.

Cap. 1. de iurejur. in 6.

XX.

Et, enim Christus tam serio jurandi facilitatem prohibuerit, ut nisi necessitate veritatis, alioqui periclitandæ, cogamur, omnino non jurare debeamus: coetendæ est illa immoderata in capitulis juramentorum exactio, per quam necesse est, ut multi in ancipitia perjuriam contruant, quorum non tantum illi qui pejerant, sed & qui causam perjurii temere exigendo præstant, rei sint. Nam Christi verbum est: *Sit verbum vestrum, Est, est: Non, non: quod amplius est, a malo est.* Et in ecclesiastico legimus: *Vir multum jurans replebitur iniquitate, & non discedet a domo ejus plaga. Si nos ipsos dijudicavimus, non utique iudicavimus.*

Cap. Et si Christus de iurejud. Math. 5. Eccl. 32. 1. Cor. 11.

X XI.

Num annos, qui expectantiæ appellantur, moderari possimus, videbimus inter visitandum, quando nobis vel id maxime curæ erit, ut qui recens accesserunt canonici, aliquot annis de consensu capitulorum suorum, de bonarum ac potissimum sacratarum literatarum studiis, in academia aliqua publica & bene Christiana incumbant, ut que tum sequantur illos intem reditus præbendarum suarum, quotidianis distributionibus tantum exceptis, aut portio ejuscemodi personis, juxta ecclesiæ statuta & consuetudines assignata. Multum enim refert, viros doctos esse in ecclesia Dei, qui velut splendor firmamenti fulgeant, & tanquam stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad justitiam plurimos valeant erudire. Indignum ergo, studio tam frugifero intentos, ac in vinea domini operantes, diurno denario fraudari, modo tamen testimonium exhibeant magistrorum, quod rotos illos annos rēctis operam dederint disciplinis. Per hæc tamen canonis inducias, quæ se latius porrigunt, nolimus coarctare.

Honor. III. Can. Super specul. de magist.

X XII.

Nec ferendus nobis diutius videtur mos ille irrationabilis, quo ad unam præbendam receptus, ob suos in eadem præbenda antecessores non receptos, (a quibus jus non habet, sed potius a conferente vel instituyente) pecuniam statutariam sepius exolvere compellitur. Nec ignoramus quosdam decanos & capitula in eo esse, ut hæc pecu-

Cap. Non. debet. de

niaria onera (quibus recens recepti, contra factorum canonum dispositionem gravantur) in dies novis quibusdam ad inventionibus graviora, ac tandem importabilia efficiant: quod penitus improbamus.

XXIII.

Quod si fabricæ aut alia necessitas ecclesiæ imineat, fatius est, ut quod in communem vertetur utilitatem, ex communibus reditibus defumatur, quam ut quis privatim gravetur. Euangelicum præceptum est, in quo universa lex consistit & propheta: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Et quæcumque vultis ut fiant vobis hominibus, hæc & vos facite illis.* Ad hæc regulam, veluti ad Lydium quemdam lapidem, omnes actiones suas, cum omnes Christianos, tum viros ecclesiasticos redigere, æquum est pariter ac necessarium.

ANN. CHR. 1536. regul. j. in 6.

Math.

XXIV.

Cum in quibusdam nostris templis jurisdictionis ecclesiasticæ officiales pro tribunali sedent, ad quod interdum multo cum tumultu concurrunt, delitiganturque: visum nobis est, ut hæc tribunalia foris, intra tamen ecclesiæ potestatem, collocentur. Cordi siquidem nobis est, ut quæcumque divinorum officium perturbare possunt, aut divinæ majestatis oculos offendere, & templis eluminentur: ne, ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi.

Ex conc. Lugd. Decret. eccles. lib.

XXV.

Atque utinam commode deambulationes etiam illas laicorum (qui ad cathedrales ac collegiatas ecclesias sola rerum novarum curiositate ducti confluunt, ibidemque nihil minus quam de rebus sacris, quæ in spectantibus illis aguntur, cogitant) submovere possimus. Grande equidem putamus piaculum, tam veneranda mysteria, quibus adstet Deus, & inter quæ Christi corpus & sanguis conficitur, tam irreverenter haberi: Tacemus quod domus Dei contemnitur, de qua Christus ejecit emētes & vendentes, & non sinebat ut quis transferret vas per templum, & dicebat, docens: *Nonne scriptum est, domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum?* Duplici cura hic videbitur opus: tum ut prædicatores verbi Dei ex suggestus populum ab istis deambulationibus ex scripturis deterrant, tum ut magistratus civiles huic rei corrigendæ officium accommodent, cum quibus hæc de re agemus.

Mar. 11.

XXVI.

Olim theatrales quoque ludi & larvarum ludibria inferebantur templis, pessimo quidem exemplo, adeo ut provisione canonica, qua hic retertius abusus aboletur, opus fuerit: quem ex nostris diocæsisibus jam, ut speramus, ejectum gaudemus.

Innoc. I. cum de vita & honor. c.

XXVII.

In quibusdam collegiatis ecclesiis ad summum altare, non ordinarii, sed mercenarii clerici, presbytero sacra petagenti, ministraruti adjunguntur, qui tamen officio suo satisfacunt minus, cum ab altari ad subcellia, ex quibus succuntur, a subcellis rursus ad altare multum incompote subinde discurrunt, quod fieri non oportuit, maxime in ecclesiis illis, quæ ordinariis personis abundant, & quotum ministri copiosis reditibus sunt ditati. Nam omnis occasio contemptus & scandali promiscuo vulgo adimenda est.

XXVIII.

Processiones ecclesiarum collegiarum ad summum

XII.

Quorum fundationes personalem residentiam requirunt, illi aut ipsi residant, aut a proventuum percceptione suspendantur, & fructus illi in alios pios usus convertantur, nisi qui reipublicæ causa ex auctoritate nostra abfuerint.

XIII.

Vtinam optando a Deo optimo maximo consequi possimus, nequissquam lucri causa divinis intercesset, alioqui non accessurus sacra, veluti quem nummi magis quam Dei amor in templum trahit, quæstum pietatem esse putantem: qui, non dubium, ex numero eorum est, de quibus Hieras dixit: *Omnnes diligunt munera, sequuntur retributiones.* Nec multum is abest (uti plerisque doctissimis viris placuit) ab horrendo crimine Gæzi, qui existimavit divinum munus pecunia redimendum. Quare viderint clerici nostri, ut eorum mens & intentio tota in Deum referatur, ut cum David confiteatur Deo in directione cordis, ac in labiis suis pronuntient omnia verba oris ejus. In via etiam testimoniorum domini delectentur sicut in omnibus divitiis. Optandum ut psalmus ille 118. qui toties non sine causa in ecclesiis replicatur, ore simul & correspondente singulis verbis mente decantetur; & cum eodem Psalme ex animo dicatur: *Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est.* Non admittit Christus, sed decernit operanti suam mercedem: *Dignus est enim operarius mercede sua.* Et: *Qui altario deservit, de altario & vivet.* Sed interitum cogitare debet clericus, se vivere non ut edat, sed edere ut Christo vivat, habetque semper menti reconditum Christi verbum: *Primum querite regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

XIV.

Capitula vero discipline, quæ vocant, multo majori diligentia observentur atque hæctenus. Id ita fiet, si non tam profanæ quam res sacræ in his tractentur. Si de moribus inquiratur, si vita expendatur singulorum: & quod olim sancti patres fecisse dignoscuntur, extemporali oratione interdum commoneantur fratres; & in primis ad sacras literas capeffendas instigantur, atque ut in his optimas horas collocarent, incitarentur, quod hic reperitur fons vitæ saturans, ex quo qui haurit, non sitit in æternum; hic thesaurus evangelicus, propter quem oportet vendere univerfa, reconditus sit, ex quo prudens ille paterfamilias profert nova & vetera.

XV.

Si quos decanus rebelles cernat, si divini cultus atque sui officii negligentiores, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si alicatores, si scorta foveantes, aut aliis publicis criminibus irreuitos, atque hi fraternam correptionem audire recusaverint, agat in his capitulis quod jubet Paulus: *Pecchantes coram omnibus argue.* Tum si respicere nolint, arceat a factis, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem vitæ frugem revertantur, sic tamen, ut hic servetur regula apostolica: *Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes;* & neque ira, neque odium, neque rancor ulla sibi partes vendicent. Nam illa præpositorum sollicitudo est utilis, illa cautela est laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor nihil sibi vendicat. Ira enim sæpe etiam innocentes ad crimen inducit. Dum enim

Concil. general. Tom. XIV.

A iusto amplius irascimur, & volumus aliena coercere peccata, graviora committimus. Per hæc tamen nostris, ac ecclesiarum provinciarum nostrarum privilegiis ac legitimis consuetudinibus, & præsertim mori ac consuetudini quæ in aliquibus ecclesiis est, nempe ut causæ disciplinæ per diaconos dijudicentur, nihil præjudicamus: modo tamen diaconi, ad requisitionem decani, suo officio gnæviter ac strenue incumbant ac satisfaciant. Quod si decanus & capitulum negligentes, aut eisdem criminibus irreciti fuerint, ad juris communis dispositionem redire necesse erit.

XVI.

Invidiæ detractionisque vitium longe omnium pestilentissimum, in collegiis non est novum, quod humani generis hostis inter fratres fœtere semper conatus est, quemadmodum de Abel & Cain, de Ioseph & de fratribus ejus legimus. Quin parum aberat ab omnium sanctissimo illo collegio, nempe apostolico, nisi pacificator Christus Iesus intercessisset, ac fatanam repente eiecisset. Hinc sæpenumero in clero rixæ, jurgia, & injuriæ nascuntur. Hinc multæ falsæ criminationes, æmulationes, obreftationes, & delationes oriuntur. Et fit lingua, ordinata in laudem Dei, inquietum malum, plena veneno mortifero. Fit denique, ut in ea qua benedicimus Deum & Patrem, in ipsa maledicantur homines, qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt; atque ex eodem ore procedat benedictio & maledictio: *Non oportet,* inquit divus Iacobus, *fratres mei, hæc ita fieri: sed qui sapientes & disciplinati inter vos, ostendant ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientie. Nam si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. Non enim est ista sapientia de sursum descendens a patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio est, ibi inconstantia, & omne opus prævium. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suavis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus enim justitie in pace seminatur facientibus pacem. Proinde si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.* Hæc ille.

XVII.

Agathensi concilio constitutum est, ut quicumque odio aut longinqua inter se lite disenserint, & ad pacem revocari nequiverint, primitus arguantur. Qui si inimicitias deponere perniciose intentione noluerint, de ecclesiæ cætu iustissima excommunicatione pellantur. Decanus ergo, ubi viderit intercedere inter fratres dissensionis materiam, quæ fraternam dirimat caritatem, hujus canonis auctoritate utatur: ac pro pace facienda conservandaque capituli sui concilio atque auxilium imploret, quod invicem libenter præstabunt, cuiusmodi quoque odio vel amore longe postposito.

XVIII.

Quotidiani capitulorum conventus, aut maturius sub summam missam, aut statim post illam servandi sunt, ne ob illos divinum officium vel suspendatur, vel præcipitur, vel denique ab ipsis canonicis negligatur. Debet enim Dei causa omnibus aliis anteponi.

K k

ANNO
CHRISTI
1536.Gen. 4.
Gen. 37:

Ier. 17.

Iac. 17.

Ex conc.
Agath. c. 31.

ANNO CHRISTI 1536.

ANNO CHRISTI 1536.

summum templum, quæ in diebus maxime celebribus ac festis fiunt, procul dubio institutæ sunt causa convenienti illuc ad missas episcopales, desiderioque recipiendi communionem vel benedictionem episcopalem. Iam cum isti conventus speciem quidem antiquitatis, & nihil præterea repræsentent, imo perniciosæ evagationis materiam, crapulæ occasionem diebus illis sacratissimis præsentent, illas nobis eatenus abrogare visum est, ut collegia in civitate nostra Coloniensi, in quatuor illis summis anni festis, ac diebus celebribus sequentibus, quæque in suis ecclesiis divinum officium statis horis reverenter solenniterque concelebrent ac peragant: neque his diebus, nisi cum nos in summo templo nostro præsentibus erimus, collegialiter accedant. Nam quantula sit devotio collegiorum quæ tunc accedunt, quæ Dei cultus ac veneratio, satis in aperto est. Tacemus, quod interim apud ipsas collegiatus ecclesias hæc diebus, maxime insignibus, solenne officium prætermittitur, aut si quod dicitur, verius præcipitatur ac truncatur, quam celebratur.

XXXIX.

Reliquas autem processiones more antiquo observari volumus: jubemus tamen, ut clerus civitatis nostræ abusus qui hæctenus irrepserunt, matura consultatione prævia, tollere pergat.

XXX.

Dum vigiliæ in anniversariis episcoporum in summo nostro templo, convenientibus illuc collegiis, persolvuntur: inconcinne, atque adeo specie ipsa non satis pius ac devotus, cantus editur. Quare nobis visum est expedientius, ut collegia singula in suis templis vigiliis hæc devote absolvant, dein ecclesiam nostram majorem ad sacrum tantum accedant illic tantisper facturi moram, donec id compleatur, singulis interim animum ad Deum ac pias preces conversionis, quemadmodum superiori articulo diximus.

XXXI.

Antiquissimis canonibus, in plerisque etiam conciliis, sanctum est, ne laici secus altare inter clericos ministrent, neve ut sacri ministri licentiam habeant ingrediendi in sacrarium, quod Græci diaconium appellant, neve vasa dominica contingant. Præterea, ne reliquiæ sanctorum & vestimenta ecclesiastica, quæ honesta esse decet, nisi tantum a sacris ministris arceantur: adeo ut ne sacris quidem Deo feminis ac monachabus aur lectoribus, etiam sacra vasa vel sacratas pallas contingere, vel incensum circa altare præferre licerit, verum id solis diaconis permillum sit. expressim autem laicis veritum, ne pallas, ecclesiarum vela, ac altaris ornamenta abluant. Neque patres hic scripturis destituuntur. Iam vero eventum est, ut quatuor illi minores ordines, nempe ostiarii, exorcistæ, psalmistæ, ac lectores, non remere ab ecclesia instituti ac recepti, præter nomen nihil in ecclesia retinuerint, illorumque loco tenues aliquot homines laici, qui per ecclesiarum prælatos minoris compendii gratia subrogantur, illorum officii sese ingerant, idque indecore: quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos sunt quos appellamus campanarios, quos ad minimum cereis accendendis, aliisque in choro ministrantibus intentos deceret superpelliceis indui. Ne iniretm prætereamus abluitionem pallarum vestimentorumque, altarium,

Concil. general. Tom. XIV.

brevisiter, factorum custodiam talibus per custodes seu thesaurarios nostri temporis committi, quos hæc contingentes antiquitas nefarii criminis simul cum furrogantibus damnaffet: quare cautius posthac agendum, ne ob talem præsumptionem dominus iratus, plagam populo, quæ simul innocens cum nocente involvatur, immitat.

PARS QVARTÁ.

CAPITVLA.

I.

TITVLS hic cum generalis sit, in plerisque alios scinditur. Primum enim videndum est, qui ad verbi ministerium & regimen ecclesiarum admittendi sint: deinde, de vita ac moribus eorum: post, de officio, quod in duobus potissimum situm est, disseminatione verbi, & administratione sacramentorum. Postremo, de ipsorum victu; de quibus speciatim discipiemus. Ante omnia tamen lectorem admonitum esse volumus, hos esse locos, quos ecclesiarum jubar divus Paulus in epistolis ad Timotheum ac Titum accuratissime tractat. Nam huc illi potissimum spectant, ut sciant Timotheus ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei conversari, quæ est ecclesia Dei viventis, nisi quod articulus administrationis sacramentorum, & qui de victu est, alibi fusius explicatur. Porro cum hæc Paulinæ epistolæ mere aureæ sint, & nulli non parochæ cognitæ in primis necessariæ dicitur ad verbum edicendæ, memoriæ mandandæ, ac opere complendæ erunt. Ex quibus & aliis evangelicis apostolicisque scripturis ac patrum sanctionibus, nos quædam decerpimus, quo dilucidius fiat, in quibus hæctenus magno cum reipublicæ detrimento peccatum, & quid de cetero patochis factæ opus sit.

1. Tim. 3.

II.

Cum Christus Iesus pastor ille bonus, ac pastorum princeps, qui posuit animam suam pro ovibus suis, circuiret omnes civitates & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans evangelium regni, & curans omnem languorem & omnem infirmitatem, cum, inquam, is qui venit requirere & servare quod perierat, vidisset turbas, miseratus est eis, quia erant vexati & jacentes sicut oves non habentes pastorem, dicebatque discipulis suis: *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.*

1. Joan. 10.

Matth. 9.

Marc. 6.

Luc. 10.

III.

Num, quæso, putamus necdum tempestivum esse interpellare dominum messis, ut mittat operarios in messem, ac pastores, non quoslibet, sed secundum cor suum, nimirum ovibus misere dissipatis ac balantibus requirendis? Quis, nisi in media luce cæcus non præsentificat nos in ea periculosissima tempora incidisse, in quibus prædictiones Christi, & apostolorum scripturæ, omnino atque omni ex parte complentur? Quis enim non videt venisse, irrepisseque numerosa admodum carerva ad nos, falsos illos prophetas in vestimentis ovium, qui sint intrinsecus lupi rapaces, qui non introierint per ostium in ovile ovium, sed ascenderint aliunde fures ac latrones? *Non enim venerunt, nisi ut furentur & maledent & perdant, quos videntes mercenarii, & qui non sunt pastores, venientes, fugiunt & dimittunt oves, & lupi rapiunt & dispergunt eas. Fugite*

Matth. 7.

1. Joan. 10.

kk ij enim

ANNVS
CHRISTI
1536.
Ioan. ult.

& opere tenemus, quod est, *Pasce agnos meos?* A Id fecerimus, si gregem Christi post Christum unice diligamus, atque eundem tam verbi doctrina, quam operis exemplo pascamus, divino-umque sacramentorum dispensationem tueamur defendamufque.

II.

Vbiq; ferme, cum de parochis sermo incidit, scriptura vitam doctrinae copulat: nimirum quod qui vitam agit doctrinae contrariam, plus exemplo destruat, quam aedificet verbo. Oportet enim & fieri sermonem, non tantum dici: alioqui comperet in parochum, quod Seneca Platoni obiectum fuisse refert: Aliter loqueris, aliter vis; & quod Christus Pharisaeis imputat: *Dicunt enim, & non faciunt: Alligant autem onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros vestros, digito autem suo nolunt ea movere.* Apponatur ergo manus ori necesse est, ne fit vox quidem vox Iacob, manus autem manus Esau.

Matth. 23

Genf. 27.

1. Petr. 2.
Aq. 1.

Luc. 24.

Matth. 11.

Ioan. 10.

Matth. 5.

Porro vox operum fortius sonat, quam verborum. Inruendus nobis pastorum princeps est, cuius tota vita sua doctrina est, qui cepit primum facere, post docere. Siquidem potens opere & sermone, qui discipulos Ioannis, de adventu Messiae rogantes, ad opera remisit, dicens: *Ite, dicite Ioanni quae vidistis & audistis.* Qui denique non solum vocat oves suas nominatum, sed & vadit ante eas; Et cum tantum qui sic docerit & fecerit, magnum in regno caelorum fore pollicetur.

III.

Quare beatissimus Paulus ecclesiae ministrum institutus: *Exemplum, inquit, esto fidelium, in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate.* Idem ad Titum 2. *In omnibus te ipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.* Sal enim terrae & lux mundi, praedicator euangelii dicitur, & lucerna super candelabrum posita, ut luceat omnibus qui in domo sunt, sic ut videant homines opera illius bona, & glorificent Patrem qui in caelis est. Quod si sal infarnatum fuerit, in quo salietur? ad nihilum enim valet ultra, nisi ut projiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Apostolus itaque hoc praecipuum commendat Timotheo, ut militet bonam militiam, habens non tantum fidem, sed & bonam conscientiam: quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt: ex quibus tum erant Hymeneus & Alexander, quos tradidit satanae, ut discant non blasphemare. Interea vero ex eodem numero omnes haeretici fuerunt.

1. Tim. 2.

Matth. 5.]

1. Tim. 1.

IV.

Iam quae clericis vitanda erunt, supra diximus. Ea ipsa potissimum Paulus quamlongissime a parochis esse vult, & quae illis opposita sunt, in ipsis quammaxime elucere. Primum scilicet, ut abstineant ab omni avaritia. Hospitales enim erunt, non turpis lucri cupidi, non opes, sed animas venantes, non auri, sed hominum piscatores: alioqui ex pastoribus fient mercenarii, & vertentur in Inpos, audientque dominum per Ezechielem exprobrantem: *Lac comedebatis, & lanis operiebamini: quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod aegrum erat, non sanastis; quod contractum est, non alligastis, & quod abiectum est, non redaxistis,*

1. Tim. 5.
Tit. 1.

Matth. 4.

Exech. 34.

& quod perierat, non quaesivistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia; & cetera quae sequuntur. Qui enim voluit divites fieri, incidit in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quae mergunt homines in interitum & perditionem. Radix quippe omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu vero, o homo Dei, hac fuge: sectare vero iustitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam, & mansuetudinem. V.

Interim erit domui suae bene praepositus, ut non tantum ipse, sed & sua familia irreprehensibilem vitam agat. Qui enim domus suae praefecte nescit, quomodo ecclesiae Dei diligentiam habebit? Oportet autem illum & testimonium habere ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. 1. Tim. 3.

VI.

Deinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrium enim vult parochum esse Paulus, nec multo vino deditum, ac vino potius ad necessitatem, quam ad voluptatem utentem, quemadmodum ipse Timotheo praecipit, ne aquam adhuc bibat, sed modico vino utatur, propter stomachum suum & frequentes suas infirmitates. Nesciat ergo parochi domus comestiones crapulosas, exceretur comotationes illas ad aequales haustus obligatorias. Sit procul a symbolorum (ut vocant) danonibus. Turpissimum putret, nisi causa necessitatis, intrare tabernam, quasi domum non habeat ad edendum & bibendum. Breviter, viret omnia quae pastoralcm auctoritatem aut delectant, aut imminuunt.

VII.

Detestetur quoque omnem libidinem. Nam oportet parochum esse pudicum; primae Timothei 3. & se praebere exemplum in castitate; primae Timothei 4. ne in cum vere dicatur: *Qui alium doces, te ipsum non doces: Qui praedicas non furandum, furaris: Qui dicit non machandum, macharis: Qui in lege gloriaris, per pravicationem legis Deum inhonoras: per quod blasphematur nomen Dei inter Gentes. Quo enim vultu fornicarios caelo excludet cum Paulo, qui huic voluntario cœni ipse immerfus est? An existimas (inquit ipse Paulus) o homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facies ea, quia tu effugies iudicium Dei? In quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas: eadem enim agis quae iudicas. Scimus quippe, quia iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.*

VIII.

Denique Paulus ad Timotheum: *Invenilia, inquit, desideria fuge, sectare vero iustitiam, fidem, spem, & caritatem, & pacem cum his qui invocant dominum de corde puro. Labora sicut bonus miles Christi. Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis secularibus; & quae sequuntur. In summa, sollicite cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconsusibilem, recte trallantem verbum veritatis.* 2. Tim. 2.

PARS SEXTA.

CAPITVLA.

I.

Hoc ministerium sanctissimus apostolus ceteris omnibus praefert. Vnde & Corinthiis scribens, ait: *Non misit me Christus baptizare,* 1. Cor. 1. sed

ANNVS
CHRISTI
1536.

1. Tim. 3.

1. Tim. 3.

Rom. 2.

1. Cor. 6.

Ephes. 5.

Galat. 5.

Rom. 2.

2. Tim. 2.

1. Cor. 1.

sed

non gravabuntur isti oculati in se quoque descen- dere, ac suos erratus inspicere, quo tandem æ- quiores fiant, divinisque judiciis etiam quædam relinquunt. Si enim omnia (ut scite Anacletus ait) in hoc sæculo vindicata essent, locum divina judicia non haberent. Sed de his satis.

X.

Ex his quæ diximus, consequitur, eum morem, qui alicubi trepit, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem, ab usum esse, quo legiti- mi ecclesiarum parochi adiguntur iurejurando affirmare, sese in suis ecclesiis fratres mendican- tes ad verbi ministerium (etiam si ipsimet pro- ratione suscepti ac concediti muneris eo fungi velint) perpetuo admittendos. Quid enim hoc more aliud agitur, quam ut parochi officium, quo se Christo & ecclesiæ obstringit, adimatur, ac in alium relegatur? Id vitii, ut ipse est, cura- bimus.

XI.

Æquum quoque censemus, ut qui ex fratri- bus huic muneri accingi velint, nostris vicariis in pontificalibus serio promittant, sese hisce syno- dalibus institutis omnino obtemperaturos, quo sermo Dei pure, sincere, ac sine offensione decur- rat.

XII.

Qui ut ordinariæ nostræ potestati, quod ad ejusmodi functionem attinet, subiciantur, & eatenus monasticæ professionis regulis, obli- gationibusque eximantur, non decens tantum, sed & justum putamus.

XIII.

Qui vero semel præsentari & admissi fuerint, ut certo loco hoc ministerio fungantur, non debebunt temere seu præter nostrum assensum a suscepto munere retrahi. Nam frequentem per- sonarum mutationem, periculosam putamus: ut interim sileamus, sæpe minus idoneum in idonei locum subrogari.

XIV.

Extra ordinarios parochos, illorumque legiti- mos cooperarios, nemo deinceps neque sugges- tum occupet, neque conventicula vel in priva- tis domibus, vel vicis faciat, aut quovis tandem modo usurpet. Quod si quis secus agere præsum- pserit, & inobediens perturbare ecclesiam Dei, quæ foris est, perseveraverit, hunc tamquam seditiosum corripere oportet.

XV.

Quamobrem prohibemus omnes apostatas, monachos ignotos, item istos ac peregrinos spernologos, quorum neque doctrina, neque vita ulli perspecta est; eritque proinde curæ civi- libus magistratibus ac præsidibus, ut de his in- quirant diligenter: & quos nos proseripsimus, eos illi cum receptoribus ipsorum doli mali confæsi, excedere provincia compellant: Nisi quid severius culpa horum prævaricatorum in ip- sos statuere postulaverit. Iam ut inveniantur quis- piam (quod absit) qui aliter quam legitime pa- rochiam occupaverit, hunc abjici statim oportet, quantumvis plebs, quam corrumpit, cum re- tineat contendat.

XVI.

Ex ordine mendicantium, qui opidatim soli commorantur, quos Terminarios appellamus, vitam interdum agere monachismo plurimum dissimilem cognovimus. Proindeque multis esse invisos: hos potius, cum officio prædicationis statis illis diebus perfuncti essent, eleemosyna- *Conc. gen. Tom. XIV.*

A que collegissent, statim ad monasteria sua re- gredi, ibidemque quieti operam dare, atque observare jejunia & orationes juxta ordinis sui institutum malumus, quam vitam communem, ne dicamus licentiosam, inter civium turmas du- cere. Vbi tamen monasteria ab opidis aut vicis tam longe distita fuerint, ut unius diei itinere repeti non possint, nolumus Terminarios istos hac lege teneri, modo tamen viri graves & anno- si, vitæ quoque ex omni parte integræ, ac sanæ doctrinæ comperti fuerint, ac id etiam visitatio- ne potius quam constitutionibus cavebitur.

XVII.

B Nolumus autem per prædicta, privilegiis, or- dinibus stratum mendicantium rite & legitime concessis, præjudicare.

XVIII.

Eadem ratione decens est, ut monachi, qui parochiales ecclesias, cura animarum apud ipsum monasterium, non personam, relicta, incorpora- ratas (ut vocant) monasteriis suis habent, non per religiosos, quos in monasteriis perpetuam vitam agere convenit, sed per vicarios presby- teros sæculares, modo haberi possint, ad eum- dem modum quem supra diximus, examinandos, C admittendosque, gubernari procurent. Quibus etiam de ecclesiæ proventibus tantum assignare obligati erunt, unde & jura episcopalia persol- vere, & congruam sustentationem habere possint: quod ut fiat, nobis curæ erit. Non tamen tam duri hic erimus, quo minus interdum viros monasticos, quos singulari vitæ exemplo & do- ctrinæ salutaris disseminatione insignes compe- riemus, apud ecclesias parochiales relicturi & confirmaturi simus.

Cap. de monach. de presb. c. n. de capell. mon.

PARS QUINTA.

CAPITVL A.

I.

D QVAMQVAM de vita ac moribus clerico- rum supra dixerimus, videtur tamen hic locus postulare, ut speciatim aliquid de conver- satione ac moribus parochorum dicamus, quod horum vita & officium divo Paulo præcipue curæ fuerint, adeo ut his recte se habentibus, de reli- quis non admodum magnam sollicitudinem ha- buisse videatur. Nec immerito: res enim ipsa de- clarat, ac præca sæcula meminerunt, quam tran- quilla, quam florens, quam fructificans, quam denique felix ecclesia fuerit, dum talibus esset parochis insignis, qui euangelicis apostolicis- que institutis, sanctorumque patrum regulis ad- ducti, non tantum vocabulo, sed & factis præ- stabant quod dicebantur. Contra vero, in quan- tos æstus, tempestates, procellas, ac pericula, ob eisdem sensum in diversum mutatos ac vari- cantes, ecclesiæ navicula misere conjecta sit, nos sentimus. Ex quibus rursus emergere cum certo certius non possumus, nisi nos (quibus gre- gem suum Christus pascendum commisit) vias domini rectas, a quibus varicando exidimus, inambulare pergamus: quid tandem aliud consi- lii capiendum nobis, quam ut singuli, quales esse debemus, tales & simus? atque hoc insigne Christi verbum, quod hinc discedens, Petro- que oviculas suas committens, post tertiam de- mura dilectionis stipulationem, promissionem- que, uti ultimum elogium, ac memoriale, fide- lissime diligentissimeque inculcavit, & mente *Kk ij &*

ANNO CHRISTI 1536. canon. Anacleti.

ANNO CHRISTI 1536.

conc. Antioch. p. 5.

conc. Cardic. 1. & Laod. 13.

Calch. Basil.

ANNO
CHRISTI
1556.

Psal. 140.

Matth. 10.

1. Cor. 11.

Iac. 1.

Ex epist.
Iudæ.

2. Tim. 1.

Tit. 2.

1. Tim. 4.

2. Tim. 2.

Tit. 3.

1. Tim. 4.

difficultatis, ut verbi prædicatorem undequaque A
absolutum, vix unum e millibus reperias. Non
idem est ovium palatum, magna in pascendis varietas: quod unam oviculam nutrit, alteram
macerat aut mactat. Culpaverit aliquis avaros, pro-
dignus hinc argumentum prodigalitatæ suæ colliget. Culpaverit prodigos, avarus inde tenacitas
suæ excusationem arripit. Ea est hominum
malitia, ut nedum alia, sed & sanctissimum Dei
verbum, pro suis quisque affectibus, ac ad sua
desideria confovenda potius quam eradicanda,
trahat. Videmus, prohi dolor! quemadmodum
hac tempestate plerique sacras literas in parabola-
m ac proverbium vertant, atque ad excusandas
excusationes in peccatis, summa viatque impu-
dentia torquent, adulterantes verbum Dei.
Quare parochus cautissima sollicitudine agere debet,
per gladium Dei fecantem a dextris & finis-
tris, ut medium iter pateat ad incendendum per
viam regiam mandatorum Dei.

V III.

At temperandus sermo, quoad ejus fieri po-
test, pro auditorum captu. Alii liquidem acri in-
genio ac iudicio sunt, alii hebetes animo, ac
rudi Minerva præditi: quidam attenti, quidam
vero desides: hi recte ac sincere instituti, illi se-
ducti ac decepti. Discretionem ergo maxima opus
est. Breviter, nemo erit concinator absolutus,
cui præter vitam exemplarem non adsint omnia
quæ sequuntur, nempe cognitio scripturarum
utriusque testamenti, ingenium velox, atque
versatile, eloquentia vehemens, suadibilis &
suavis: neque interim minus temperata, quam
copiosa prudentia rerum ac personarum docen-
darum, experientia multiplex, immobilis constan-
tia. Denique Spiritus, qui si deicit, reliquis
donis parum profecerit. *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Quomodo enim ad æternarum rerum desideria alios accendet, qui ipse totus languet ac friget, nondum Spiritu concepto, qui ex Deo est, quem & ipse Deus dat bonum petentibus se? En quam arduum est concionandi munus. Nec tamen propterea diffidentia (quæ plerumque multos avertit) deferendum. Ad evangelizandum missi sunt parochi; vix ergo illis, si non evangelizaverint. Si quis autem eorum sapientia indiget, scrutetur scripturas, & postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere, & dabitur ei.

IX.

Cavebit autem modis omnibus, ne lubricus in docendo sit, huc illucque effluens. Et in primis, ne vento doctrinarum ab ecclesia catholica non receptorum, veluti nubes sine aqua circumferatur, sed formam habeat sanorum verborum ab ecclesiæ (quæ columna veritatis est) instituto nihil discrepantium. *Tu* (inquit Paulus ad Titum) *loquere quæ decet sanam doctrinam, verbum sanum & irreprehensibile.*

X.

Ineptas autem & aniles fabulas devitabit, qualia nuper erant, quæ ex nullis probatis auctoribus, sed potius suspensissimis obscurorum hominum commentis, afferebantur exempla: Olim vero genealogiæ interminatæ, quod ad pietatem illa nihil fecerint: Exercebit autem seipsum ad pietatem, quod corporalis exercitatio ad modicum utilis sit. Pietas autem ad omnia utilis, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ.

XI.

Neque minus vitabit profana & vaniloquia, hoc est, sutilem & inanem loquacitatem, qua nonnulli ratiocinationibus humanis salfam scientiæ opinionem sibi venantur. Sic enim suum compellat Timotheum Paulus: *O Timothee, depositum serva, devitans profanas vocum novitates & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam prominentes, circa fidem exciderunt.*

XII.

Paratos nos esse vult apostolus Petrus ad satisfactionem omni poseunt nos rationem de ea, quæ in nobis est, spe & fide, sed cum modestia & timore. Neque ergo doceat, neque intendat B his parochus, quæ questiones magis præstant, quam ædificationem, quæ est ex caritate; prima Timothei 1. & iterum secunda Timothei 2. & 3. Paulus ait: *Strutæ & sine disciplina questiones & pugnas legis respice, sciens quia generant lites. Seruum autem domini non oportet litigare.* Proindeque ubi cum hæreticis res est, corripit quidem eos cum modestia qui resistunt veritati, ne quando Deus det illis penitentiam ad cognoscendam veritatem & respiciant a diaboli laqueis, a quo tenentur captivi ad ipsius voluntatem. Quod si non profecerit, hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devitet, sciens quia subversus est qui ejusmodi C est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Nequaquam autem ad populum verbis contendat: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium, memor apostolici sermonis, quo rejiciuntur omnes qui scissuram quarunt: *Si quis enim vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesiæ Dei.*

XIII.

Inter concionandum ergo a scommatibus, maledictis, ac convitiis omnino abstinendum est. Prædicetur pure ac sincere Dei verbum, juxta ecclesiasticam traditionem, & patrum ab ecclesia catholica approbatorum interpretationem. Quæ vero in contentionem vel disceptationem revocari possunt, penitus vileantur, quemadmodum quoque pragmatica Augustensium sanctione cautum est.

XIV.

In controversiis autem & contentiosis obscurisque dogmatibus, quæ sacris voluminibus vel universali ecclesiæ consensu expressim decisa non sunt, populus privatim (maxime cum exomologesi se purgat, modo gravatam conscientiam in hoc habeat) ita docendus est sapere, atque hac cautione profiteri de his se credere, sicut credit ecclesia. Hoc enim tutius, quam asseverare de quo dubites, aut quod non intelligas.

XV.

Erit quoque parochus in reprehendis criminibus vehemens atque acer. Constitutus est enim, ut annuntiet populo scelera eorum, sic ramen ut in suggesto vitia tantum reprehendat, non personas nominatim perstringat. *Argue*, inquit Apostolus, *in omni patientia & doctrina.* Vbi persona arguenda, denuntiatione evangelica utendum: *Si peccaverit in te frater tuus, inquit Christus, vade & corripue eum inter te & ipsum solum. Quod si te audierit, luctuatus eris fratrem tuum. Quod si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si eos non audierit, dic ecclesiæ: Quod si ecclesiam*

ANNO
CHRISTI
1556.

1. Tim.

Tit. 3.

1. Tim.

1. Cor. 1.

2. Tim.

1. Cor.

1. Cor.

INNO
ARISTI
1536.
F. I.
V. 16.
lib. 21.

ANNO
CHRISTII
1536

sed euangelizare: cui & ceteri apostoli adstipu-
lantur, cum inquit: *Non est aquum nos relin-
quere uerbum, & ministrare mensis. Quinimo
& Christus aliis anteponit: Euntes, inquit, in
mundum uniuersum, predicare euangelium om-
ni creatura, ac docere omnes gentes, baptizan-
tes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus san-
cti, docentes eos seruare omnia quaecumque man-
davi uobis. Quamobrem Paulus Timotheum
suum excitans, ait: Attende lectioni, attende ex-
hortationi & doctrina, noli negligere gratiam qua
in te est, qua data est tibi per prophetiam cum im-
positione manuum presbyterii. Haec meditare, in
his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus.
Attende tibi & doctrina, insula in illis, hoc enim
faciens, & teipsum saluum facies, & eos qui te au-
diunt. Et iterum: Tu uero uigila, in omnibus la-
bora, opus fac euangeliste, praedica uerbum, insula
opportune, importune, ministerium tuum imple.*

Agantes omnem impietatem & saecularia desideria
sobrie, iuste, & pie uiuamus in hoc saeculo, expe-
ctantes beatam spem, & aduentum gloriae magni
Dei & saluatoris nostri Iesu Christi. Qui, inquam,
docet eundem Christum Iesum dominum nostrum
hominem factum, ut daret semetipsum pro nobis,
ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret
sibi populum acceptabilem. sceleratorem bonorum
operum. Quibus uerbis sanctus Paulus duas in
Christo naturas, uerbi scilicet & carnis, indissolu-
bili uinculo cohaerentes, & utriusque naturae ra-
tionem complectitur, uerbi, quatenus erudit nos,
docens quae sit uoluntas Patris, quam facientibus
denuntiat praemium, praevaticantibus uero poenam
aeternam; carnis uero, quatenus datus & immolatus
est pro nobis in ara crucis agnus immaculatus, &
uictima tollens peccata mundi, nobis relinquens
exemplum, ut sequamur uestigia eius, & eadem
cogitatione armemur: quia qui passus est in carne,
desiit a peccatis, ut iam non desideris hominum,
sed uoluntate Dei, quod reliquum est in carne
temporis, uiuamus. *Omnis autem spiritus qui sol-
uit Iesum, ex Deo non est: & hic est antichristus, de
quo audistis, quoniam uenit, & iam in mundo est.*

17m. 4.
dem.

Ioan. 1.
1. Pet. 2.
1. Pet. 4.
2. Ioan. 4.

I I.
Meditatur patochus quid ipsi dominus per
Ezechielem cap. 33. ac 34. praeciperit, parabola-
que speculatoris menti ingenda est: *Speculato-
rem, inquit, dedi te domui Israel. Quod si spe-
culator uiderit gladium uenientem, & non inso-
nauerit buccina, & populus se non custodierit, uen-
eritque gladius, & tulerit de eis animam, ille qui-
dem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem
eius de manu speculatoris requiram. Parochi si-
quidem sunt, quibus potissimum dictum est:
Fratres, si quis ex uobis errauerit a ueritate, &
conuerterit quis eum, scire debet quoniam qui
conuerterit fecerit peccatorem ab errore uia sua, sal-
uabit animam eius a morte. Duta est nimis illa
propheta lamentatio: *Paruuli petierunt panem,
& nemo dabit eis. Pascite ergo fame morientem, si
non paueris, occidisti.* At homo ex duabus parti-
bus constat, ex carne, scilicet, & spiritu. Duplici
ergo cibo opus est. Nam ut scriptura ait: *Non in
solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod pro-
cedit de ore Dei.* Cibus exterior carnem tantum
mortalem reficit, & intrans per os, in uentrem
wadit, & in secessum emittitur. Panis autem spi-
ritus, tam per uerbum praedicationis, quam sacra-
mentaliter in ueritate corporis & sanguinis domi-
nici, in uiva fide comestus, uiuificat, reficit, ac
vegetat animam; quin non perit, sed permanet in
uitam aeternam: & hunc qui ededit, non motie-
tur in aeternum; id quod omnes pii sciunt ac sen-
tiunt. *Unus enim sermo Dei est, & efficax, & pe-
netransior quouis gladio ancipiti, ac peringens
usque ad diuisionem anime & spiritus, compa-
gumque & medullarum.**

5.
ren. 4.
abrof.
4.
an. 6.
br. 5.

V.
Is item fides est minister uerbi, qui omnem scri-
pturam ad Christianam exigit caritatem. Caritas
enim Christianissimum consummat, quemadmo-
dum apud diuum Paulum legimus: *Finis praecipi
est caritas de corde puro, conscientia bona, & fide
non ficta.* Et est potissimum illud indicium, quo
Christiani esse comprobamur. *In hoc (ait Chri-
stus) cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si
dilectionem habueritis ad inuicem.* Vnde beatus
Augustinus in libris de doctrina Christiana, bre-
uissimam methodum ad peruestigandas, intelligen-
dasque scripturas comonstrate uolens: *Quisquis,
inquit, scripturas diuinas uel quamlibet earum
partem intellexisse sibi uideret, ita ut in illo intel-
lectu non edificet geminam caritatem Dei & prox-
imi, is nondum intellexit, quod legis ac scriptura-
rum summa, finis ac plenitudo, sit dilectio, quae
duobus mandatis comprehenditur, nempe, Diliges
dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex toto
animata tua, ex tota mente tua, ex tota uirtute tua,
& diliges proximum tuum sicut teipsum; & quem-
admodum uultis ut faciant uobis homines, ita &
uos facite illis. In his duobus mandatis uersa
lex pendet & propheta. Quicumque ergo ad hanc
amissum doctrinam suam attemperat, is nun-
quam potest perniciosè errare.*

1. Tim. 2.
[Ioan. 13.]
August. de
doctrina
Christi lib.
1. c. 36.
Rom. 13.
Matth. 22.
Matth. 7.

I I I.
Hic iam inter huius caelestis panis dispensato-
res quaeritur, ut fidelis quis inueniatur: *Fidelis,
inquam, seruus & prudens, quem constituit do-
minus super familiam suam, ut des illis escam in
tempore. Beatus ille seruus, quem cum uenerit
dominus eius, inuenerit sic facientem. Sin secus,
ueniet dominus serui illius in die quo non sperat,
& hora quam ignorat, & diuidet eum, partemque
eius ponet cum hypocritis, ubi erit fletus & strid-
or dentium.*

Cor. 4.
11b. 24.
Ioan. 4.
11. 2.

V I.
Ezechiel uero propheta summam suae praedica-
tionis dominum enarrantem facit, haece pene uer-
bis: *Virgo ego, dicit dominus: Nolo mortem pecca-
toris, sed ut conuertatur impius, & uiuat. Iustitia
iusti non liberabit eum, in quacumque die peccauerit:
& impietas impii non nocebit ei, in quacumque
die conuersus fuerit ab impietate sua. Quare qui
egerit poenitentiam a peccato suo, faceritque iudi-
cium & iustitiam, & in mandatis uita ambulauerit,
nec fecerit quidquam iniustum, uia a uiuet &
non morietur. Quod Christus breuiter complexus:
Poenitentiam, inquit, agite: appropinquauit enim
regnum caelorum. Sed de his alias locupletius,
suffecerit hic utcumque indicasse scopum.*

Ezech. 18.
Matth. 4.

I V.
Is autem fidelis est dispensator, attestante diui-
nissimo Ioanne, cuius scopus unicuique ille Christus
est, & cuius spiritus conficitur Christum in carne
uenisse. id est, ut diuus Paulus interpretatur: *Qui
docet apparuisse gratiam Dei & saluatoris nostri
omnibus hominibus ad erudiendum nos, ut abne-*

V I I.
Quo autem sollicitus parochus provinciam,
cui ad motus est, gubernare fatagat, haud existi-
mabit se alicui leui muneri, sed omnium gravissi-
mo ac difficillimo praefectum; tanta nimirum
difficultatis,

ANNO
CHRISTI
1536.

cionis renariet, utatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriam auditorum, plurimum fecerit.

XXVI.

Debet quoque, finita concione, decalogus ac symbolum fidei & succincte & exerte recitari. Illa quoque exomologesis ac publica peccatorum confessio, cum imploratione misericordiae Dei, pure ac distincte pronuntiari, ac moneri populus, ut eisdem verbis sacerdotem pronuntiantem subsequatur: ac deinde recitari consolatoria imprecatio remissionis peccatorum, ut populus dejecto, contrito, humiliato animo ac toto corde, cum presbytero accingatur ad mysterium redemptionis suae (quod in altari tractatur) contemplandum, fructumque dominicae passionis, quae in altaris mysterio commemoratur representaturque, participandum.

XXVII.

Cum multum plerumque temporis paruo cum fructu teratur in recensendis singulatim defunctorum nominibus, ubi viritum pro quolibet exigitur una oratio dominica, idque interdum non extra suspensionem vel quæstus vel ambitionis fiat: nobis potius videbitur, ut populus ad communem pro defunctis orationem pie ac devote dicendam accendatur, & hæc genealogia intermittatur. Super qua re tamen, quod ad morem civitatis nostrae Colonienfis attinet, & cum parochis, & cum senatu latius agere non omitteremus.

PARS SEPTIMA.

CAPITVLV.

I.

ECCLISIAE catholicae usus septem mysteria (quae sacramenta appellantur) observat, veluti septem quaedam parata remedia, per quae Deo visum est peccatis nostris mederi, ac nobis gratiae suae salutaris medicinam (diversa tamen ratione) infundere, quae sunt, baptismus, confirmatio, eucharistia, poenitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium. Quae cur a Christo & ecclesia instituta sint, & a veteribus sacramenta peculiariter appellata, deinde, quae illorum sit per gratiam Dei efficacia & virtus, nunc non est dicendi locus. Tantum admonerimus in praesentia parochum, quae illum circa dispensationem singulorum observare conveniat.

II.

Quia igitur in sacramentis aliud videtur, atque aliud agitur, instruendus est populus in cuiuslibet exhibitione, quid in huiusmodi religioso arcano (id enim sacramentum sonat) agatur. Cum enim in sacramentis istis per signa quaedam sensibilia infundatur insensibilis gratia congruens externis signis, excitanda est fidelium fides & devotio in Deum, ut credentes, ac divinum mysterium intelligentes, ad Dei ac salvatoris nostri Iesu Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet, cum parochus sub administrationem cuiuslibet sacramenti, sacra concione populum breviter admonuerit quid in ea recagatur.

III.

Et ut de sacro baptismate exordium capiamus, docendus est populus, quod illic aboleatur vetus homo, remisso omni peccato: atque novus exoriatur, ab omni labe purgatus per fidem in

Galat. 5.

Christum: quod illic qui baptizatur, lavetur lavacro regenerationis & renovationis Spiritus sancti in sanguine Christi pro nobis effuso: quod illic veterem Adam exuimus, confepulti cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitae ambulemus: quemadmodum hæc enchiridion latius edocebit.

IV.

Suscceptores infantis (patrini qui dicuntur) merito admonentur, quod ipsi sint, qui ecclesiae nomine, & in ecclesiae fide Christo parvulus offerant per baptismum, ac se propemodum pro parvulis fidei iustiores constituant, nomine parvuli respondentes: quem etiam postquam adoleverit, symbolum simul & orationem dominicam edocere, atque vitam Christo ac professione in baptismum facta dignam perpetuo agere, saltem ubi id necessitas potestere videbitur, cohortari non omittent, proindeque malum illos deliqui provectæ ætatis, quam impuberis, ne videatur infans infantem offerre, ac sponsorem se Deo pro alio constitutere, qui quod promittit, non intelligat: ideoque multo minus, quod non intelligit, docere queat.

V.

Præterea, docebunt populum quid sit, quod catechizeret baptizandus: quid reliqua solennia, quæ ecclesia adhiberi voluit, signent, videlicet, Cur infusetur in faciem baptizandi, cur signum crucis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in os detur, cur aures & nares sputo attingantur, linianturque, cur unctio in pectore & scapulis fiat, & cur post baptismum tinctionem in vertice. Denique, quid significet amictus albus, quo infans seu alius baptizatus supetinduitur: quæ omnia sunt mysteriorum plena, quemadmodum enchiridion declarabit.

VI.

Cum beatissimus Apostolus in ecclesia omnia honeste atque secundum ordinem fieri jubeat, debet baptismus summa mentis in Deum, & in sacratissima quæ aguntur mysteria, intentione & dari & accipi. Quare quidquid hinc susceptores seu alios adstantes avocet, procul tollendum est. Accedatur itaque deposito omni fastu, humili spiritu, ac recta in Deum fiducia, quemadmodum accesserunt qui Iesu parvulus obrulerunt, ut manus eis imponeret. Nam hic renuntiat satanae, & omnibus operibus atque omnibus pompis ejus. Conveniatque ante inter patrinos de nomine infantis, ut potius in baptismate ipso cogitetur de lucranda anima Christo, quam de retinendo nomine.

VII.

Magna certe ratione ecclesiasticis patribus visum est, ut baptismus in conspectu ecclesiae in loco sacro recipiatur, nisi tamen imminens necessitas fieri aliud suaserit. Quamobrem displicet nobis quod quidam fastuosi templum domini despicientes, ambiunt magis suos infantes in domibus privatim baptizari. Quod deinceps, nisi necessitas id ipsum exegerit, & causæ cognitio præcesserit, indulgere nolumus.

VIII.

Itidem dum sacramentum confirmationis confertur, docebunt vicarii nostri in pontificalibus, quid agatur, nempe quod illic ambiatur gratia Spiritus sancti, qua confirmatur tiro adversus satanae tentationes, roboraturque, ut quod corde credit ad iustitiam, ore quoque palam

confiteatur

ANNO
CHRISTI
1536.
Tit. 3.

Rom. 6.

Con. Vos
ante omnia.
de conc.
sec. dist. 4.

1. Cor. 14.

Matth. 23.

Act. 8. 19
de consec.
dist. 5. c.
Novif.

Rom. 10.

ANNO CHRISTI 1536. Cor. 5.

Matth. 16. can. 8.

Cor. 2.

om. 13.

no. 3.

Pet. 1.

2. 14. rov. 2.8. a. 3. om. 13.

H. 5.

Luce. 6.

Tim. 2.

Tim. 6.

cleſiam non auderit, ſit tibi ſent Ethnicus & publicanus. Sic Paulus Cornelium reſcipere nolentem excommunicavit. Et hic iterum Chriſti doctrina & exemplum ſequendum, ut benevolentia ſeveritatem vincat, ut paratus ſit parochus dimittere peccanti non modo ſepties, ſed & ſeptuagies ſepties. Et cum Chriſto parior ſit ad abſolvendum adulteram, ad frugem melioris vite revertentem, quam ad condemnandum, quem admodum Paulus quoque in gratiam recepit Corinthium illum poenitentem.

XVI.

Vitanda quoque manifeſta reprehenſio ntriuſque poteſtatis, tam eccleſiaſticae quam civilis; neque invendum in ordinem aliquem, aut ali- quod ab eccleſia receptum vivendi genus. *Omnis enim poteſtas a Deo eſt,* & propterea eatenus honoranda, non inceſſanda. Sequenda praecurſoris deminici doctrina & exemplum, qui ne milites quidem a ſe repulit, aut ulla contumelia affectit, ſed magis viam recte vivendi offendit. Per ejuſmodi enim incautam reprehentionem plebs ad ſeditionem magis ac rebellionem incitatur. Hanc murmur, odium, impatientia, contumacia, pro- rveria, & detractionis libido comitantur: quin potius docendus populus eſt obedire magiſtrati- bus, parere praepoſitis ſuis, etiam dyſcolis: ac in- terim admoneendus eſt, ut ſi ſint magiſtratus in- terdum vitioſi, id evenire, quod dominus regna- re facit malos & hypocritas propter peccata po- puli. Omnem animam poteſtatibus ſublimiori- bus ſubditam eſſe. quodque omnis poteſtas a Deo ſit; quod denique, qui poteſtati reſiſtit, Dei ordi- nationi reſiſtat, niſi tamen poteſtas expreſſim praeci- piat, quod eſt contra mandatum Dei; tum enim oportet plus obedire Deo, quam hominibus.

XVII.

In corripendis vero magiſtratibus, correctio- ni quoque fraternae locus eſt, quemadmodum Ioannes reprehendit Herodem. Sic enim legi- mus: *Dicebat enim Ioannes Herodi, non populo: Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Qua ſi nihil promoveas, poſtulanda & exſpicienda promiſſo praelatorum, ac majorum magiſtratum eſt: qui ſi diſſimulent, etiam conſultum magis ut ul- tio remittatur ad Deum, quam ut tantum ſcan- dalum inde deterius ſubſequatur.

XVIII.

Eſt autem populus frequenter in concionibus, poſt conciones vero ſemper diligentiffime com- monendus, ut Deum optimum maximum pro poteſtatibus deprecetur. *Volo* (inquit gentium magiſter Paulus) *ut ſiant omnium primum obſe- crationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate.* Hoc enim bonum eſt & acceptum co- ram ſalvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

XIX.

Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſer- monibus domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei qua ſecun- dum pietatem eſt doctrina, ſuperbus eſt, nihil ſciens, ſed languens circa quaſtiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur irvidia, contentio- nes, blaſphemia, ſuſpiciones mala, conſultatio- nes hominum mente corruptorum, & qui veri- tate privati ſunt, exiſtimanium quaſtum eſſe pietatem.

Concil. gener. Tom. XIV.

XX.

Porro cum ſecundum euangelicam atque apo- ſtolicam doctrinam, quibus decreta patrum ac conciliorum, denique pragmatica ſancio Augu- ſtina merito accedunt, in eccleſia Dei ſola cano- nica ſcriptura ac divina eloquia, ſecundum eccle- ſiaſticam interpretationem ſanctorum patrum ac doctorum, & recitari & praedicari debeant: non abs re videbitur, parochus ſummam bibliorum pauciffimis praefcribere, ne alicubi, dum ſcripturae metas neſciunt, impingant.

XXI.

Et cum praecipue ipſis incumbat, ut plebem erudiant in praecipis decalogi, articulis fidei, qui ſymbolo apoſtolico recitentur, ac eccleſiae ſacramentis ſimul cum explicatione orationis do- minicae: (Hic eſt enim inchoationis Chriſti ſer- mo, quo jacitur fundamentum ab operibus mor- uis & fidei in Deum) idcirco ut imperitioribus conſulatur, quoddam enchiridion dabimus, in quo breviffime haec omnia ſecundum ſanam & eccleſiaſticam doctrinam exponentur: ſimul & loci quidam communes, ad omnes omnium ho- minum aetates ac ordines, commonitorii inferen- tur. Veneratio quoque ſanctorum ac reliquia- rum. Denique quatenus imaginibus ac picturis utendum, docebitur. Nec interim quid ſibi eccle- ſiaſticae caeremoniae, praefertim illae piae ac anti- quiſſimae velint, & quo conducant, in eodem libello declarare omittemus; idque ſuccinctiſ- ſime.

XXII.

Simpliciores ac minus eruditi, concionatores, feſtis quibusque diebus concione in nomine ſan- ctiſſimae Trinitatis cum imprecatione gratiae Dei (nempe ut dominus ſuum Spiritum verbo ad- dere dignetur) coepta, initio ambas lectiones, quae epiftola ac euangelium miſſae ejus diei appella- rantur, ad verbum enarrabunt. Deinde poſt imploratam divini numinis clementiam, regre- dianturn ad utriuſque lectionis brevem dilucida- tionem, locos aliquot communes ex utraque deligentes, quibus populus ad vitam pietatem, caritatemque Dei ac proximi inflammetur. De- muntiabunt quoque, quid eccleſia Dei eo die po- tiſſimum Deum oret ac precetur, quod in preca- tionibus ſeu collectis, quae poſt ſanicum Kyrie eleiſon, aut Gloria in excelsis, dicuntur, conti- netur: ac hortabuntur populum, ut idem pariter interea dum ſacra aguntur, Deum oret, ſi non verbotenus, menre tamen.

XXIII.

Sanctorum hitoriiſ ne nimis diu immorentur: quin potior pars (uti jam diximus) euangelio de- tur & epiftolae explicantis. Quod ſi fabuloſa vi- debitur hitoria, ne attingat quidem: ſi veriſ- ſimis, leviter, eaque decerpat, quae imitanda vi- deantur. Miracula quoque ne impudentius ja- ctentur, niſi quae ſcripturis prodita, aut a non levis ſcriptoribus ſumma cum hitoriae fide tradita fuerint.

XXIV.

Si quas allegorias, aut ſenſus ſcripturae recon- ditioreſ, ſpiritualia ſpiritualibus conferentes, adferre velint; haec ex receptis eccleſiae doctori- bus, veluti Ambroſio, Hieronimo, Auguſtino, Chryſoſtomo, ac ſimilibus comprobatis auctori- bus deſument.

XXV.

Vbi ad calcem concionis devenit erit, brevi epilogo, quo argumentum ac capita totius con- cionis

ANNO CHRISTI 1536. Ex conc. Afric.

Ang lib. de doctrina Chriſt. lib. 4. c. 30.

ANNO
CHRISTI
1536.
Honor. III.
Can. Sanc.
de celeb.
missarum.
Ex conc.
Mogunt. c.
Presb. de
conf. dist. 2.
1. C. Sanc.

XVI.

Et quoniam in hoc sacramento Christus continetur, cohortandus est populus, ut ad hæc mysteria contremiscens, cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet, corporeque humi fuso, mente adoret crucifixum, facturus idem, cum presbyter defert ad infirmum eucharistiam, quam ob id paratam semper habere debet, ut quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione decedat. Quod faciens decenti habitu indutus, hanc salutarem hostiam palam ac honorifice ante peccus cum omni reverentia & timore serat & referat lumine semper præcedente, ut signo populus intelligat, illic seum esse præsentem, qui est candor lucis æternæ. Hæc denique sacrosancta hostia reponatur semper in loco singulari, mundo & signato, honorificeque collocata, devote ac fideliter conservetur.

XVII.

Docendus item est populus, quod tantum miraculum in hoc sacramento virtute Christi fiat, non ex merito sacerdotis, quod & in ceteris sacramentis obtinet. Nam intra sanctam ecclesiam catholicam in mysterio corporis Christi, nihil a bono majus, nihil a malo minus, perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, & translit vinum in sanguinem. Sed hoc tantum interest, quod malus sacerdos sibi tantum nocet, indigne tanta mysteria tractans. Nam quod ad veritatem corporis dominici attingit, ita percipit hic, cui dicit apostolus: *Qui manducat indigne, iudicium sibi manducat*, sicut is, cui dicitur: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.*

XVIII.

Præterea instituenda plebs est, quomodo eucharistia sumenda sit. Et in primis admonenda, quam grave et imen sit, ad tanti sacramenti participationem indigne accedere. Nam apostolus ait: *Quicumque manducaverit panem hunc, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini.* Et iterum hanc horrendam sententiam congemmans: *Qui, inquit, manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Ideoque, uti subjicit, multi inter vos infirmi & imbecilles sunt, & dormiunt multi. Quod si nos ipsos dijudicavimus, non utique iudicavimus.*

XIX.

Proinde nemo admittendus est, nisi ejus conscientia parochi sit, aut cui potestas super hac re legitime facta est, per exomologesin explorata, & qui penitenti ac contrito corde corpus domini dijudicans accesserit, quod jubet apostolus, cum ait: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: ne cum Iuda, qui cœnæ dominicæ ad iudicium interfuit, locum diabolo præbeat. Mens ergo ab omni affectu peccandi longe absit. Nam si adhuc habet voluntatem peccandi, gravatur magis eucharistiæ perceptione, quam purificatur. At contra, quamvis quis peccato mordeatur, uti tamen peniteat, & de cetero peccandi voluntatem nullam habeat, confidens de domini miseratione, accedat ad eucharistiam intrepidus & securus.*

Ibidem.
Ioan. 13.
August. c.
quotid. de
consecr.
dist. 2.

A

XX.

Qui alteri quam suo parochi confessus est, is si non factæ confessionis suspensus habeatur, testimonium asseret se confessum esse, cuius etiam conscientiam verus ipse parochus in principalibus Christianismi articulis excutere non omittet. Ac generatim singuli parochiani rudiores, anno saltem semel, cum adibunt mensam dominicam, examinandi prius in præceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac ecclesiæ sacramentis, maxime baptismi & eucharistiæ.

XXI.

Et ut cohortandus est populus, quo septuaginta diebus dominicis fieri consuevit: (quod quidem nunc quo minus fiat, per laicos stat, quibus non debet cælestis ille cibus in vitis aut naufragantibus obtrudi) ita ad minimum populus ipse in disciplina ecclesiastica retinendus est, ut saltem toto anno semel ab omnibus, qui ad discretionis annos pervenissent, confessis & contritis, eucharistia summa cum reverentia suscipiatur. Olim qui non communicassent in anno saltem ter, in pascha videlicet, pentecoste, & natali domini, inter fideles catholicos non connumerabantur; sed cum sensum omnis pene refrigerit caritas, in hoc quoque ecclesiastica disciplina cœpit esse remissior.

XXII.

Omnium autem maxime instruendus est populus, ut recta fide accedat, sermone domini firmiter credens, quo nos edocet Christus, dicens: *Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur. Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis & veritatem sui corporis adstruit, & credentibus, digneque suscipientibus, remissionem peccatorum promittit, jubens ut hoc faciamus in suam commemorationem. Porro anima quæ fidem habet, & ejusmodi Christi verbis credit, in memoriam Christi sacramentum edit, cum secum recogitat, quemadmodum unigenitus Filius Dei, ob perditum hominem Deo Patri reconciliandum, & delendum quod contra nos scriptum erat chirographum, de cælo descendit, semetipsum exinaniverit ac humiliaverit, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis. In quo maxima erga nos Dei caritas commendatur, qui unico Filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis a peccati & satanæ vinculis redimendis tradidit illum. Talem ego fidem & affectum, Deo suggerente, præparare debet in animo suo is qui eucharistiam percipit.

XXIII.

Neque interim negligendum, sed perpetuo inculcandum erit, hoc sacramentum corporis & sanguinis dominici sub specie panis & vini institutum esse, ut præter veritatem corporis & sanguinis, quæ in eo continetur & recipitur, quodam etiam eximium signum mutua dilectionis & caritatis excitandæ in nobis foret, quemadmodum divus Paulus inquit: *Quoniam unus panis & unum corpus multi sumus, qui de uno pane & de uno calice participamus.* Quamobrem ab hujus convivii spirituali participatione longe absunt, qui invidia vel odii veneno infecti, aut iracundiæ furore repleti fuerint. Monendi itaque sunt qui communicare desiderant, ut deposita omni simulare, diligant alterutrum uti unus corporis membra, ut non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro invicem sollicita sint membra.

XXIV.

ANNO
CHRISTI
1536.

Ex conc.
general.
Omnis.
parit. &
remiss.

Ex Conc.
Tolet. &
lib. de co.
dist. 2. O.
nis hom.

August.
Timore
de conf.
dist. 1.
Matth.

Coloss. 2.

Philip. 2.

Ephes. 2.

Ioan. 3.

August.
serm. de
dedic. c.

1. Cor.

consecratur ad salutem. Quamobrem eo communi soler aetas tenera, quæ ad nequitiam proclivior est, quam ad pietatem, ut ea proclivitas minuatur, docilitasque ad pietatem augeatur. Omnes fideles (inquit Urbanus pontifex Romanus) per manus impositionem episcoporum, Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inveniantur: quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam roboratur. De Spiritu sancto accepimus, ut efficiamur spirituales, quia animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. De Spiritu sancto accepimus, ut sapiamus inter bonum malumque discernere, iusta diligere, iniusta respicere, ut malitiæ ac superbiæ repugnemus, ut luxuriæ & diversis illecebris ac fœdis indignisque cupiditatibus resistamus. De Spiritu sancto accepimus, ut amore vitæ & gloriæ ardore succensî, erigere a terrenis mentem ad superna & divina valeamus. Sed de hoc alibi latius.

IX.

An expediat imitari consuetudinem, qua observatur, ut nedum adultis, sed & infantibus detur confirmatio, idque prænatis, hic non definimus: quamquam quod Aurelianensi concilio sancitum est, nobis magis placuerit, videlicet ut jejuni ad confirmationem veniant, perfectæ ætatis, ut moncantur confessionem sacramentalem facere priusquam accesserint, quo mundi donum Spiritus sancti mereantur accipere. Cum enim hoc sacramentum non sit necessitatis absoluta, convenientius & utilius dabitur, si addatur admonitiuncula. At antequam infans supra septimum ætatis annum progressus fuerit, parum aut nihil horum quæ aguntur intelligat, ne dicamus, meminerit.

X.

Quemadmodum in baptismo susceptores sunt, ita hic qui confirmandum præsentant, ac coram episcopo sistunt: idque non admodum diversa ratione, nisi quod quidam etiam dicunt, decens esse, ut qui nondum adversus carnis, mundi, ac satanæ tentationes roborati sunt, per confirmatos jam dudum atque exercitatos sensus habentes, quibus fides confirmandi cognita atque explorata sit, episcopo præsententur. Quamobrem quoque admonendi sunt isti officii sui, curandumque, ut tanti sacramenti perceptio digne ac reverenter peragatur, quemadmodum in primitiva ecclesiâ observatum legimus.

XI.

Quibusdam in locis, ambitionis magis quam pietatis causâ, dnm urrumque tam baptisini quam confirmationis sacramentum peragitur, hi qui patrini dicuntur, certant, ut alter alterum donariorum precio (quo suscepti ac præsentati pueri donantur) vincant. Præterea itur statim, maxime post baptismum, ad comestationes, cum tum maxime comestationibus esset abstinentum. Quæ de re monendus est populus, ut quæ digna sunt his sacramentis, rantum curent; cetera aut moderentur, aut penitus rollant. Nam non offenderimus Deum gravius, quam cum illius sanctissima mysteria indigne tractamus.

XII.

Docebit præterea parochus populum, quid signet chrismâ, & cur ex oleo olivæ ac balsamo conficiatur, quemadmodum docebit enchiridion.

Concil. general. Tom. XIV.

XIII.

Eucharistia, unicum illud piarum mentium solarium ac delictum, hac deploratissima tempestate, execranda insania ac abominabili profanatione hæreticorum, de re tanta quodlibet comminiscendum, pletisque quodam modo in nauseam vertitur: adeo ut (quod dolentes referimus) multi nunc sint, qui non tantum hunc panem vitæ, qui de cælo descendit, accipere non desiderant, sed & averfentur, homines solo nomine Christiani, re ipsa vero Capernaitis ipsis deteriores, etiam quos post acceptam notitiam veritatis, voluntarie in Filium Dei peccantes, ac corpori dominico & sanguini contumeliam inferentes, terribilis quædam expectatio iudicii, & ignis æmulario (quæ consumptura est adversarios) manet.

XIV.

Docendus est iraque populus Christianus certissima fide credere, quod in hoc sacramento sit verum corpus & verus sanguis Christi Iesu. Neque enim Veritas mentitur, quæ apud Matthæum, Marcum & Lucam, hoc sacramentum institutus ac portigans, simplicissime dixit: Accipite & comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Sic docet Paulus apostolus: Cuius benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et: Panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Vnde consequitur, in eucharistia rotum esse Christum, quamquam ibi sit sub ratione cibi & potus. Qui enim tradidit verum corpus & sanguinem, haud dubie tradidit vivum. Quare si credimus in sepulcro divinam naturam non fuisse separatam ab exanimi corpore, quanto magis credemus eam a vivo corpore non esse separatam in sacramento?

XV.

Vbi sunt, quibus contra ecclesiæ consuetudinem persuasum est, oportere laicos participare corpus & sanguinem domini sub utraque specie: ibi docebit parochus hos, qui gravatam habent conscientiam, corpus & sanguinem domini in altera tantum specie perfecte consistere, adeo ut laicus, qui sub specie panis communicat, non tantum corpus, sed & sanguinem domini non minus recipiat, quam qui capit sub utraque specie & panis & vini. Ecclesiâ quoque laicis unam tantum speciem dare, quod pro reverentia ipsius sacramenti & salute fidelium, ecclesiâ (cui dispensatio sacramentorum Dei commissa est) sic viderit expedire. Nam cum nullatenus ambigendum sit, sub specie panis non tantum carnem, nec sub specie vini sanguinem tantum, sed sub qualibet specie totum Christum contineri: cur se laicus iudicio ecclesiæ, quam dominus audiri voluit, non submitteret? quæ non temere, sed multis rationibus permota, decrevit salubrius esse, ut non tantum populus, sed & sacerdotes non sacrificantes, Christum sub una tantum specie, quam sub duabus perciperent. Quid enim panis vini que species aliud sunt post consecrationem, quam species sacramentales, & accidentia sine subiecto? ut non habeat laicus cur queratur sibi alteram subtrahi speciem, ubi rotum quod sub utraque specie continetur, integre accipiat. De qua re alibi latius dicetur.

Ll ij XVI.

ANNO
CHRISTO 1536

Ioan. 6.

Hebr. 10.

Math. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.

1. Cor. 10.

Ex conc.

Constant.

Math. 18.

Ambros. de

sacram. c. 4.

Rever. de

consecrat.

dist. 2.

ANNO CHRISTI 1536. Hebr. 6.

Matth. 3.

Act. 2.

Rom. 2.

Ephes. 5.

Galat. 5.

Ioan. 6.

Rom. 2.

Luc. 10.

Plam. 146.

1. Ioan. 2.

prædicationis exordium fit, nunquam non est in fingesto petra&ctanda. Hac enim confugitur ab ira Dei ad misericordiam, hac convertimur ab operibus mortuis ad Deum viventem, hac subducimur a peccati ac diaboli laqueis, ac concorporamur Christo. Vnde a penitentiæ præcursor Ioannes, deinde Christus ipse, ac princeps apostolus Petrus, prædicationis euangelicæ doctrinam sunt exortii. Penitentiæ autem tum recte prædicatur, cum arguuntur scelera ac flagitia per verbum Dei, & incurrunt populo timor itæ, indignationisque ac iusti iudicii Dei, certo certius manentis eos, qui male agunt, ac male agendo perseverant. Subinde vero vino oleum miscendum est, ut ex animo vereque territis ac converfis promittatur gratia ac misericordia. Ad eum modum Paulus ad Ephesios scribens: *Hoc, inquit, scitote, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hac enim venit ira Dei in filios dissidentia. Nolite ergo effici participes eorum.* Et iterum ad Galatas: *Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, rixa, ira, dissensiones, sectæ, invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

XXXII.

Iam quamquam nemo convertatur ad dominum, nisi tractus per Patrem, attamen nemo hic excusationem prætexat, quod non trahatur: quod ille semper stet ante ostium pulsans, nimirum per internum & externum verbum commovens, ut convertatur a via nostra pessima, & in clamans quoniam ira, indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum. Hic concussis conscientiis demonstrandus est Samaritanus ille, qui infundit vinum & oleum, qui sanat omnes contritos, & alligat omnes contritiones eorum. *Filii mei, inquit divinissimus Ioannes, hac scribo vobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. Hac est doctrina, qua docet mori mundo, & vivere Christo.*

XXXIII.

De confessione, & quotuplex fit, alibi dicemus. Tantum, quod ad eam, quæ sacerdoti privatum fit, attinet, paucis admonebimus. Primum magnopere necessarium iudicamus, ut sacerdos, qui a confessionibus est, sit integer, eruditus, ac silentii tenax: alioqui si ad quæstum intentus sit, si ad malum sollicitus, si curiosior explorator sit, si pertinacibus blandiatur, si intricatam conscientiam extricare nesciat, si denique vel ebriosus, vel iracundus, vel levis, vel secreti minime tenax, dissipandis magis quam pacendis ovibus videbitur idoneus.

XXXIV.

In primis autem qui huic muneri intentus est, docebit confidentem, ne ambiguis ac petplexis sermonibus se remoretur, & percontando cogatur velut expiscari crimina, (quod sæpe penumero periculosum est) sed simpliciter, tamquam coram Deo aperiat lethalia crimina, & quæ con-

scientiam oncrant ac lædunt, quod ea quæ contra conscientiam aguntur, ædificent ad gehennam. Atque ibi maxime opus est facer dote iudice, discernente inter lepram & non lepram.

XXXV.

Quod omnibus Christianis præcepit Paulus, dicens: *Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes:* Hoc cum qui a confessionibus est, maxime convenit observare, nimirum, ut consolando erigat pusillanimes per immensam Dei misericordiam: præfractos autem objurgat, tremendumque Dei iudicium ante oculos ponat. Denique uti prudentissimus medicus, pro morbi qualitate temperabit medicinam, obfuturus magis quam profuturus, si putaverit uno collyrio omnium mederi morbis. Monendi ergo qui consentunt, singuli secundum ordinem, statum, ac ætatem, atque id per locos quosdam communes ex scriptura depromptos, quos in numero habere debet parochus.

XXXVI.

Qui nimis anxii sunt in repetenda confessione vel iteranda apud alium sacerdotem, vel etiam in enumerandis circumstantiis, quales sunt quidam, qui quantumvis confitendo, conscientiam tamen vix tranquillare possunt, docendi erunt, Deum, (cui omnia patent) sinceritatem tantum cordis a nobis requirere, nec tam severum esse exactorem, qui conscientiam ob unam vel ob aliam delicti circumstantiam, inter confitendum non dedita opera neglectam, perpetuo turbatam esse velit. Nam quis omnes erratus suos enumeraverit? quemadmodum David ait: *Delicta quis intelligit? Ab oculis meis munda me domine.*

XXXVII.

In occultis delictis ex reservatione casuum compertum habemus, nonnihil mali interdum accidere: vel quod peccator non habens in promptu sacerdotem, qui illum absolvat, confiteri vel differet vel contemnit, vel quod qui minores ætate sunt vel mulieres, difficile adducantur, ut ex suis parochiis non sine levi suspitione ad nos seu commissarios nostros proficiantur. Quare, ut consulamus & veterandix & famæ, visum nobis est, hanc potestatem nostram absolvendis a peccatis & casibus nostræ absolutionis reservatis, (occulis tamen) omnibus parochis per diœcesim nostram constitutis, rite vocatis delegare, modo tamen vicariorum nostrorum in pontificalibus consilium requirant ac adhibeant: nostris tamen suffraganeis potestatem facientes, aliter in diœcesibus suis, uti consultius videbitur, super hac re ordinandi.

XXXVIII.

In publicis vero criminibus, quemadmodum necesse est, ita iubemus ad canones antiquos publicæ penitentiæ regredi, atque adeo ad Christi & sui discipuli Pauli institutum reverti, qui ad Corinthios exemplo ostendit, quomodo oporteat ecclesiam, in publicæ peccantem animadvertere, donec ipsi publicæ peccantia penitentia satisfecerit, de quo fufius dicemus sub titulo de iurisdictione ecclesiastica contentiosa.

XXXIX.

Peracta confessione, sub absolutionem sacerdos monebit confidentem, ut quod admissum est, detestetur, ut sic deinceps vitam instituat, ne in ullum lethale crimen posthac incidat, quemadmodum Christus ad mulierem dixit: *Vade, & noli amplius peccare.* Utque eum affectum habens,

ANNO CHRISTI 1536. Rom.

1. Th.

Psal.

1. Cor.

Ioan. 8.

XXIV.

Docendus quoque populus, ut qui iuxta antiquum ecclesie ritum, singulis dominicis diebus ad communicandum corpori & sanguini dominico non se præparat, missæ saltem parochiali hisce, aliisque festis diebus intersit, ut tamen inter sacrificantem & assistentes non sit, more illo antiquo, tam frequens sacramentalis communio, sit saltem sacre doctrinæ, piæ exhortationis, laudis & gratiarum actionis communio, ut sic quodam modo omnes spiritualiter communicent, cum desiderio etiam sacramentaliter communicandi. Ne vero populus ab hac missa parochiali & ab auditione verbi Dei distrahatur, placuerit nobis, ut si quæ sint aliæ missæ legendæ die dominico, hæ inchoentur primum post verbi prædicationem finitam, quemadmodum latius in visitatione secundum diversorum locorum mores ordinare studebimus.

XXV.

Docendus populus generatim, quid agatur in missa, & quibus partibus confect. Constat siquidem psalmodia, quem vocamus introitum, invocatione & gloriosa celebratione sanctissimæ Trinitatis, quæ in canticis Kyrie eleison, & Gloria in excelsis Deo, peraguntur: precatione seu collecta, recitatione verborum prophetico-rum aut apostolicorum, quam vocamus epistolam: sacris canticis, quæ vocamus gradualia, & alleluia, & quæ sequuntur: lectione euangelica, symboli recitatione, seu professione fidei catholice: cantico, quod non sine mysterio offertorium appellatum est, gratiarum actione, quæ dicta est præfatio: religiosa commemoratione mortis, consecratione corporis & sanguinis dominici, quæ fit in canone. Rursus, precationibus, inter quas est precatio dominica: sequitur osculum pacis symbolum Christianæ caritatis, mos communio. Rursus factum canticum, quod commune appellatur, & precatio. Postremo loco faceret totum populum velut in suam tutelam receptum, Deo benedictione tradit atque commendat, ut perseveret in affectu pietatis, mutuaque caritate: quorum cum admoneretur populus, incipit nedum credere, sed & sentire, quod in missa nihil non sit pium ac venerandum.

XXVI.

Corripendus vero abusus est, quod quidam post aspersam aquam, & ante missæ introitum, exitum faciunt: quidam, post auditum & non intellectum euangelium, abeunt: alique, postquam sacerdos dixit, Sursum corda, & Gratias agamus. Atqui tunc præcipuè populi partes erant, quando submissus legente aut tacente sacerdote, quisque cum Deo loquitur. Denique alii statim post elevationem corporis & sanguinis dominici, non expectantes præcipuum missæ partem, quæ est communio. Antiquissimus ergo canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles qui in solennitatibus sacris ad ecclesiam conveniunt, & scripturas apostolorum & euangelium audiant. Qui autem non perseverant in oratione usque dum missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, (quam nos, ut non exigimus quotidie sacramentalem, saltem spirituales a populo requirimus) velut inquietudines ecclesie commoventes convenit communionem privari.

XXVII.

Docendus item est populus, quale sit missæ sacrificium, nempe repræsentativum. Semel quicquid *Council general, Tom. XIV.*

A dem Christus mortuus est, justus pro injustis: semel in manifestatione sui corporis, in distensione suorum membrorum omnium. Verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pendit, offerens Patri semetipsum hostiam vivam & passibilem, immortalem, vivorum & mortuorum redemptionis efficacem. *Et scimus quia Christus resurgens a mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur; & tamen quotidie immolatur in sacramento: non quod toties Christus occidatur, sed quod illud unicum sacrificium mysticis ritibus quotidie renovetur, quotidianaque recordatione mortis domini, qua liberati sumus, in edendo & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim factum est; facitque oblatio ista sacramentalis moneri nos, tamquam videamus præsentem dominum in cruce; elicientes subinde nobis ex illo fonte inexhausto gratiam salutarem, immolamusque hostiam pro vivis & defunctis, dum pro illis Patrem per Filii mortem deprecamur.*

XXVIII.

Exequias ac missas, quæ pro defunctis peculiariter dicuntur, malumus in alium diem transferri, quam die dominico celebrari, nisi tamen plebs dici translatione gravaretur. In quibus etiam ad populum fiat admonitio, declareturque quibus potissimum modis Dei misericordia pro animabus ambienda sit: sic, ut interim admonentur hi, qui funebres pompas ac missas gloriæ tantum aucupandæ causa instituunt, perdere mercedem suam. Debet quoque plebs doceri, pium esse, quemadmodum ab apostolorum temporibus ecclesia (quæ columna & firmamentum veritatis est) & docuit & observavit, pro defunctis dominum exorare, & elemosinas in finis pauperum largiri, atque hæc eis prodesse, qui in communionem ecclesie & signo pacis decesserunt, & qui cum viverent, hæc sibi ut postea possent prodesse, cooperando meruerunt.

XXIX.

D Ad exequias, quæ extra civitatem nostram Coloniæ celebrantur, non evocandi monachi, nec ista cohors levitum ac indignorum sacerdotum. Aut si evocentur, videndum ipsis ne lasciviant. Quamquam nobis magis probetur, ut qui volent, pietate ductus, multiplicari pro defuncto preces, is monachos in suis monasteriis, ac clericos singulos in suis templis permanere sinat, ibidemque preces ac missas peragere. Quoniam enim spectat concutis iste, interdum quam par est immodestior, quam ad captandam auram popularem? Caveanda vero summo opere post exequias delicata convivia, crapulæ ac comessationes, ne Deus placandus, magis irriteretur.

XXX.

In sacramento penitentiae explicando, ac recte ministrando, maturitate multa ac diligentia opus est. Veteres orthodoxi penitentiae partes tres nobis tradiderunt, contritionem, confessionem, ac satisfactionem, seu fructum penitentiae dignum. Quamquam penitentia, quatenus sacramentum dicitur, potissimum in absolutione presbyteri consistat, quæ ex virtute verbi & clavium sibi a Christo traditarum, peccatorem penitentem, & in misericordia Dei sperantem, a peccatis suis absolvit, de quibus paulo latius in enchiridio dicemus.

XXXI.

Prima penitentiae pars, cum omnis evangelicæ prædicationis

ANNO CHRISTI 1536. psalm. 20. C. Semel de consecr. dist. 2. & duabus seq. 1. Petr. 3. Rom. 6.

C. Non æstima. C. T. mps. 23. Quæst. 2. Ex piaz. Aug. 2. Tim. 3.

1040. 20.

ANNO CHRISTI 1536.

XLVIII.

De sacro ordine, & quæ salutaris gratia hoc sacramento conferatur, quæ denique in eodem sacramento conferendo observari oportet; titulo primo, qui de munere episcopali est, abunde diximus.

XLIX.

Restat extrema unctio, quæ (quoniam in morte extrema lucta est) adhibetur, ut vel convalescat agror, si Deo ita visum, vel fide bonaque spe obdormiat in domino.

L.

Est autem unctio impendenda cum expositione unctiois & mandati apostolici, quod sic habet: *Infirmatur aliquis in vobis? inducat presbyteros ecclesie, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.* Postremo loco adhibebit parochus admonitionem preparationis ad mortem, quemadmodum enchiridion doccebit.

LII.

Quod ad sepulturam attinet, quis poterit negare rem longe piissimam esse, & in veteri & in nova lege accurate observatam, ut Christianorum (qui spem resurrectionis habent) corpora non pecudum more disjiciantur, sed in cæmeterii sinum recondantur, quod etiam alto mysterio non caret? Ab hac ergo sepultura nemo Christianus, qui in communione decessit ecclesie, atque, et si casu in mortuus fuerit. Cum enim communicabatur viventi, & mortuo communicandum est. Soli vero hæretici, excommunicati, publici latrones, & hi, qui sibi mortem criminis conscientia adacti, confecerunt, & quos in peccato lethali, nullis penitentia signis præcedentibus, decessisse constiterit, prohibeantur.

LII.

In sepulturis autem & exequiis, mortalitatis atque hujus calamitose vitæ admonitio diligens fiat, atque excitandi inter alia præsenes, ut recogitent sibi eodem modo hinc excedendum esse, sese in hac terra peregrinos agere, aliam autem inquirere, ad quam semper oporteat suspirare. Nam quo pacto ad exorandam pro defunctis Dei misericordiam commoneñdi sint, supra diximus.

PARS OCTAVA.

CAPITVLV.

I.

Supperest ut de victu parochorum dispiciamus. Hic in primis, quod Christus docuit, & sacri canones maximo serio præceperunt, præmittendum duximus: nempe ut sacramenta ecclesiastica gratis ministrantur, dicente domino: *Gratis accepistis, gratis date.* Quamobrem neque pro baptizandis, consignandisque fidelibus, neque pro collatione chrisimatis, vel promotionibus graduum, neque aliis sacramentis distribuendis precia qualibet vel præmia, nisi quid voluntarie offeratur, recipienda sunt. Neminem quoque ad quaestuosas exequias cogi, aut pro sepultura manus aut precium extigi volumus, secundum canonicas sanctiones custodi interim ac vespillon de sua mercede nihil detrahentes.

II.

At cum lex divina præcipiat, non alligandum

A os bovi trituranti, quod utique non boum causa, sed propter nos dictum Christus in euangelio explicat: *Dignus, inquit, est operarius mercede sua; ac Paulus roto capite nono primæ ad Corinthios confirmat: Quis enim militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Neque enim magnum est, si qui spiritualia seminant, carnalia etiam metant. Quamobrem dispiciendum est, ut parochis euangelii prædicatoribus, certa ac compertens subministratio victus & vestitus fiat, idque ad eum modum, ne in ministrandis sacramentis quidpiam exigendo, oneri sint parochianis, aut eorum vicariis discurrendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut fordidius.*

III.

In primis igitur, qui per vicarios seu vicecuratos ecclesiarum parochiales regendi potestatem a nobis acceperunt, iisdem vicariis tantam ex proventibus ecclesie partem assignabunt, qua vitam congrue sustentare possint. Quod nos inrer visitandum pro ratione locorum ac parochiarum ut fiat, ordinabimus.

IV.

Ecclesie cathedrales ac collegiatae, itidem monachi seu religiosi, qui ecclesias parochiales aut fuis ecclesiis vel monasteriis unitas habent, aut regendas aliis committunt, aut presentandum committi procurant; adeo interdum omnem proventum emungunt, ut residui editus, qui rectoribus ecclesiarum permittuntur, nimis tenues sint & exiles: quamobrem nostræ curæ erit, ut tanta portio rectoribus istis assignetur, unde jura episcopalia solvere, & congruam sustentationem habere possint.

V.

Vbi vero redditus ecclesiarum non suffecerint, juris consilium sequendum putamus, nempe ut duæ uniantur: aut si id grave videbitur, saltem una, aut plures eriam vicariae, quæ ad alaria in ejusmodi ecclesiis fundatae sunt, ipsi ecclesie parochiali, ut vocant, incorporantur; sic tamen ut, quoad fieri potest, per parochum officium, ob quod vicariae illæ fundatae sunt, minime negligatur. Porro decimas potissimum parochis, ac ecclesie ministris deberi, non dubium est. Nunc cum illæ passim a laicis magna ex parte usurpentur, neque facile ex eorum manibus divelli possint, videndum, num diligenti cohortatione, aut alia via juri consentanea, parocho, cui ecclesie redditus ad victum non sufficiunt, hinc aliquid emendicari possit.

VI.

Postremo loco justum ac decens putamus, ut singuli parochiani denarium illum consuetum, sed duplicatum, saltem in anno quater, videlicet in festis illis majoribus, veluti in natali dominico, paschare, pentecoste, assumptioneque Virginis gloriosæ, id est, singulis festis duos denarios pendant. Neque enim tantillum offerre, ulli onerosum esse aut videri potest. Quis enim tam fordidus est, qui non æquum putet, modicum quid caduci ac temporalis subministrare, a quo spiritualia ac æterna vicissim repetit? Certe omnes scire debent, eos qui in factario operantur, quæ de sacrario sunt edere: & qui altario deserviunt, cum altario participare. Nam dominus ordinavit, his qui euangelium annuntiant, de euangelio vivere. Qui se unica solutione (quæ

Inc. uli.

Gen. 23.

C. Ex parte de sepul.

Hebr. 11.

Ex Conc. Toletan. II cap. 8.

Matt. 10. Ex Conc. Tribur. ac Valen. Cap. In ecclesiastico. c. Preceptum. 13. q. 2.

Deut. 15.

AN CHR 1536. 1. TIM LUC.

De pre & digi lib. 6.

Ex V. nensi Clem. una.

1. Cor. 9.

bens, credat, per Dei misericordiam virtute sanguinis Christi per absolutionem impartiantur in verbo ejus, sibi remissum iij peccata. Injungat etiam illi fructum dignum pœnitentiæ facere, ac tum denique imponat manum, ac absolutvat contentem.

XL.

Dum matrimonio jungunt parochi virum ac mulierem, docebunt matrimonium institutum esse a Deo, confirmatum per Christum, ut Genesios 2. & Matthæi 19. legimus. Quod sacramentum si quis, sicut decet, acceperit accedente sacerdotali precatione, confert donum spiritus, quo vir diligit uxorem amore casto, sicut Christus dilexit ecclesiam: mulier vicissim propter Christum amet revereaturque virum suum ut dominum. Vertere liberos, si denur, summa cura instituat ad Christianam pietatem. Copiosam monendi materiam Paulus ad Ephesios 5. subministrat.

XLI.

Cum matrimonium ante lapsum Adæ propter procreandos liberos institutum, ac benedictione Dei firmatum sit, qua dixit ille: *Crescite & multiplicamini, & replete terram*: peculiariter autem homini: *Erant duo in carne una: Propterea relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ*; nec ratio conjunctionis, seu benedictio post lapsum defecerit, sed tantum quod sanis potuit esse officium, id ægrotis factum etiam sit remedium, dum utriusque sexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis, recte excipitur honestate nuptiarum, quemadmodum divus Paulus ait: *Vnūquisque uxorem suam habeat propter fornicationem*, nimirum virandam: Monendi sunt qui matrimonium contrahere affectant, ne alius affectus ipsos huc rapiat, ut sit honorabile conjugium ac cubile impollutum. Nam si neque ob prolem suscitandam, neque ob fornicationem vitandam, sed potius divitiarum aut opum nanciscendarum, aut alterius rei gratia matrimonium contrahatur: perperam agitur, & graviter in sacramentum peccatur. Hic, quæ Tobiz 6. 7. & 8. scribuntur, enarrari, proponi, ac doceri conveniet. Vbi locus pulcherrimus est, exemplo commonstrans, quemadmodum bona uxor donum Dei sit, debitum timenti dominum, quomodo in timore Dei * apparentibus, non luxuriæ causa, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen Dei in sæcula, petenda. Quo pacto conjugii conscriptione facta, tradenda, quemadmodum etiam convivium nuptiale cum laude & benedictione Dei agendum. Denique quo modo precandus sit Deus per conjuges, ut benedictionem suam in ipsis, quos conjunxit, impleat. Hæc enim decent sanctorum filios, qui non debent ita conjungi sicut Gentes quæ ignorant Deum. Eritque horrendum illud exemplum de septem Saræ viris a dæmonio occisis, replicandum. His namque (ut Raphael angelus apud Tobiam ait) qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se & sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, dæmonium malum dominatur. Quamobrem vehementer comprobamus illum morem, quo matrimonio jungendis, ante ecclesiasticam conjunctionem, jejuniis se preparant, & sacram eucharistiam sumunt.

XLII.

Docendi itaque breviter, matrimonium tria complecti, fidem, prolem & sacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altera vel altero concubarur: in prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur: in factamento autem, ne conjugium separetur, neve dimissis aut dimissa etiam prolis causa alteri jungatur.

XLIII.

Oportandum ut canon Euaristi pontificis concilio generali renovetur, tollanturque illa clandestina matrimonia, quæ invitis parentibus ac propinquis Veneris potius quam Dei causa contrahuntur: nam quanta ex his clandestinis matrimonii mala suboriantur in aperto est. Interea vero donec ecclesia de hoc prospiciat, si non irrita, prohibita saltem sint, & pœnæ canonicæ, hoc est excommunicationi, contrahentes, & qui his ope aut consilio adfuerint, subjaceant: quam nec tam facile, nisi ecclesiæ satisfiat tolli admodum expedire nobis videtur. Quantum fieri potest, cavebit parochus, ne liberos citra parentum auctoritatem conjugat. Quod si parentes negligentes fuerint, aut in admittendo matrimonio jam contracto rigidiores negatores, admonebit eos ut liberos maturæ ætatis elocent, neve vinculo jam per ecclesiam indissolubili pertinacius obluentur.

XLIV.

Conjunctionem per sacerdotem cum benedictione sacerdotali ac precibus, in missarum solennia, in templo secundum antiquos canones & ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia ac fastu tumidis, qui in privatis domiciliis manent, quam in templo, ubi ecclesia convenit, ac conjugendis bene precatur, copulari, quis non inepte opposuerit illud Paulinum: *Num ecclesiam Dei contemnitis?* Nec sacerdos ante quolibet conjugio jungat, nisi edictis aut proclamationibus tribus publicè & suggestis ad populum factis præcedentibus, ob multas ac varias fraudes evitandas. Contra hæc haud facile, sed tantum ubi ratio admodum necessaria hoc ipsum fieri postulaverit, idque non nisi causa cognita, dispensabitur.

XLV.

Peregrini & ignoti non conjugantur, nisi legitimis testimoniis doceant, se ubi ante verfat fuerint nullis matrimonii vinculis adstringi, ipsisque per suum parochum licere per alium parochum copulari.

XLVI.

Quod ad gradus consanguinitatis ac affinitatis attinet, qui matrimonium contrahendum ac contractum dirimunt, decretum concilii generalis observabitur. Hic si parochi in diminutione graduum addubitarint, peritiores consulent. Vbi Romanus pontifex dispensatorio diplomate matrimonium secus contractum, approbandum iusserit, examinentur cause diligentius, quæ dispensationem extorsent. Quæ si comperiantur aliter, quam narratum est, se habere non dubium est, dispensationem nullius roboris esse.

XLVII.

Ludicra illa quæ in templis post conjunctionem sacerdotalem fieri consueverunt, veluti in pulsando sponso, atque alia ejusdem generis, penitus tollantur. Nam res seria, quam Deus ipse instituit, benedixit, inviolabilemque decrevit, agitur.

XLVIII.

ANNO
CHRISTII
1136
Augustinus
de Genesi
ad literam.
lib. 9. cap. 7.
tom. 3.

Ex canone
Euaristi.

1. Cor. 11.

1. Cor. 11.
Ex conc.
gen. C. Non
debet. de
consang.
& affini.

ANNO
CHRISTI
1536.

tionem, patribus placuit celebrari: quibus omnes interesse iubentur, ut quemadmodum omnes peccaverunt, sic & omnes pro venia supplicent, omnesque ad Deum corda cum manibus elevent. Quamquam potissimum litaniz istarum principio institutæ sunt, ut tum populus divina institutione admonitus, clementiam Dei exoret, quo pestes, clades, calamitates, fames, bella, & id generis adversa, quæ nobis iustissimo Dei iudicio ob peccata nostra infliguntur, ac sub id anni tempus, nempe veris (cum bella emergere atque terræ fructus, qui tum in flore, atque teneri adhuc sunt, facile corrumpi solent) potissimum imminet, avertat & tollat. Ut autem ecclesia fiduciam erga Deum (quam orantes ac peccantes habere necesse est) tum nobis adaugeat, Eliam proponit hominem nobis similem & passibilem, qui oratione oravit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex: & rursus oravit, & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum. Quod si solus Elias petens exauditus est, num Christus ecclesie suæ preces averfabitur? Hic interim populus docendus est, quod non solum quæ animi, sed & quæ corporis & externa bona sunt, a Deo omnium auctore postulare oporteat: & redarguendi illi, (haud ita multo quam Gentes, meliores) qui vel fortunæ, vel suæ industriæ, bona temporalia accepta ferunt.

Iac. ult
3. Reg. 17.

VIII.

Quod processiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, nempe quod populus oret, ut segetes ac fruges terræ a domino conserventur: Verum ut alia plurima, ita & hic mos hominum malitia depravatus est, quod per occasionem talis deambulationis, quæ Deo placando erat instituta, pleraque scelera committantur. Quamobrem nobis satius videtur, ut hæc, aliæque supplicationes ac processiones, de cetero intra septa ecclesiarum religiose fiant, ac ut in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur Deus, habeaturque tum pius rei ac temporis conveniens ad populum comminatorius sermo. Nostris tamen suffraganeis liberum relinquimus, ut ipsi in suis diocesisibus de hac re, uti mores regionis patientur, dispiciant.

Matth. II.

IX.

Diligenter quoque populus admonendus est, cur feriæ, & potissimum dies dominicus, qui a temporibus apostolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit, institutæ sint. Nempe, ut tum in unum omnes pariter convenirent ad audiendum verbum domini, ad audiendum quoque sacrum, & communicandum: Brevis, ad vacandum Deo soli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigaretur. Hoc enim est sanctificare fabricatum.

Exod. 10.
Deut. 5.

X.

Quamobrem cupimus hæc diebus prohiberi nundinas, claudi cauponas, vitari comestiones, ebrietates, sumptus, lites, lusus imptobos, choreas plenas insanis, colloquia prava, cantilenas turpes: Brevis, omnem luxum. Nam hæc & (quæ fere semper consequuntur) blasphemis ac perjuris nomen domini profanatur, ac fabricatum (quod nos admonet, ut quiescamus perverse agere, & bene facere discamus) contaminatur.

XI.

Et cum in diebus festis, qui dedicationi eccle-

siarum peculiariter dedicati sunt, plerumque indigna committantur, adeo ut videatur populus tum potissimum comestationis causa convenire: visum nobis est, ut per diocesces nostras, uno certo die anni quo ejusmodi festum dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoque ecclesiis omnibus, extra civitatem nostram Coloniæ Agrippinam constitutis, observetur. Nam intra Coloniæ summo nostro templo suis honores consistare debet, quod & in aliis opidis insignioribus, ubi una ceteris ecclesiis præeminet, obtinere placuerit: videlicet ut ibi minores ecclesiæ pridie ejus diei, qui dedicationi ecclesiæ summæ ejus loci consecratus est, aut die dominico proximo præcedente suas singulæ dedicationes celebrent, observentur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari dedicationem ecclesiæ catholicæ ac cujuslibet hominis Christiani, qua copulatur Deo. Nam ut divus Augustinus ait: Quotiescumque templi festivitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus, & sancte & iuste vivimus, quidquid in templis manufactis agit, totum in nobis spirituali ædificatione completur. Non enim est mentitus ille qui dixit: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Et iterum: *Nescitis quia corpora vestra templum est Spiritus sancti?*

ANN
CHR 1536

XII.

Ex vetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria, & pleraque alia, quibus in templis ad excitandum fidelium animos, & divinum cultum explendum utimur, consecrari, solennibusque precibus, ac benedictionibus dedicati Deo, quod in veteri quidem testamento præceptum etiam divinum habuit, quemadmodum Exodi 31. & 2. Paralipomenon 22. legitur. Vngitur præterea secundum ecclesiasticam consuetudinem, cum consecratur altare, cum dedicatur templum, cum benedicatur calix, idque non solum ex mandato veteris legis, verum etiam exemplo beati Silvestri, qui cum consecrabat altare, illud chrismate perungebat. Verum unctionis sacramentum, aliud quidem efficit & figurat, tam in novo quam in veteri testamento. Unde non judaizam ecclesia, cum unctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiuntur, qui neque scripturas, neque Dei novere virtutem.

I. Cor.

C. Sicut non alii. missarum solennia. Ecclesias. de consec. dist. 1.

C. 1. & fil. de sacram. unct.

2. Reg. 6.

I. Cor. 3.

XIII.

Quamobrem populus docendus est, hic aliud agi, atque aliud significari, cum consecratur templum. Funduntur preces domino, ut hunc locum sibi peculiariter dedicatum esse velit, ut diabolus & ejus potestatem inde penitus expellat, ut omnes qui huc deprecaturi conveniunt, ex quacumque tribulatione consolationis divinæ beneficia consequantur, ut ab omnibus pariter convenientibus, Deo laudes solvantur, divinum verbum audiatur, ac ecclesiastica sacramenta ministrentur. Peculiariter altare consecratur, ut illic oblatio munda Deo offeratur, hoc est, sacramentum corporis & sanguinis Christi, quod in memoriam passionis dominicæ immolamus. Quod vero præter preces, asperfusionis etiam atque unctionis aliarumque rerum solennia adhibentur, mysterii secretioris plenum est: non quod inanimata ista gratiæ divinæ susceptiva sint, sed cum hæc visibilibus sunt, admonetur Christianus, Deum omnia hæc per invisibilem virtutem in anima operari, quæ est domus Deo dedicanda, ubi fides fundamentum facit, spes erigit, & caritas consummat. Signat ergo templi

(quæ uno albo rotato fiet) liberare volet, id ipsi A liberum esto. Ne vero patochus aut in contentionem aut suspensionem trahatur, potius hæc pecunia per ecclesiæ æconomos, aut alios probatæ fidei viros colligetur, ac ipsi parochi numerabitur.

VII.

Laudabilem tamen consuetudinem in civitate nostra Coloniensi erga sanctam ecclesiam, pia devotione fidelium introductam, per has nostras synodales constitutiones nolumus immutare, donec ipsi parochi intra eandem civitatem de sufficientiori victu fuerit provisum.

PARS NONA.

CAPITVLA.

I.

DE constitutionibus humanis, ac ecclesiasticis consuetudinibus magna impræsentiarum in ecclesia Dei concertatio est, quam ecclesiæ turbatores, ut ecclesiæ auctoritatem everterent, ad nihilumque redigerent, invexerunt. At populus hic docendus est, sanctorum patrum regulam sequi, qui diligenter admonent, traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiant, ita observandas, ut a majoribus traditæ sunt. Sunt autem illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, non unius generis, quemadmodum divus Augustinus tradit. Alia enim toto terrarum orbe observantur, a patribus nobis quasi per manus tradita. Quæ quidem putanda sunt vel ab ipsis apostolis, vel ex plenariis conciliis (quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas) commendata atque statuta retineri, veluti quod passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, adventus Spiritus sancti, & quadragesima annua solemnitate celebrantur, quod die Veneris a carnibus abstinetur, atque alia multa, quæ ab universis merito observantur. Alia vero quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicut est, quod alii jejunant diem Mercurii, alii non; alii quotidie communicant corpori & sanguini domini, alii certis diebus accipiunt; & si quid aliud hujuscemodi animadverti potest, totum hoc genus rerum liberat habet observationes. Quod enim neque contra fidem catholicam, neque contra bonos mores esse convincitur, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, societate servandum. Sic divus Ambrosius Augustinum docuit, de hoc altero genere interrogantem: Tu, inquit, ad quamcumque forte ecclesiam (nimirum in unitate catholicæ ecclesiæ permanentem) veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalum, nec quemquam tibi. Sed de his, ac quatenus E ecclesiasticæ istæ constitutiones obligent, alibi latius dicemus.

II.

Jejunia ergo ab ecclesia indicta reverenter observari volumus, admonendisque populus cur sint instituta, nempe ut corpus per intemperantiam cibi aut potus luxurians, castigetur, in servituteque redigatur, quo animus vegetior ac liberior laudibus divinis insistat, divineque voluntati sese attemperet. Magnum certe & generale jejunium est, abstinere ab omnibus iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus sæculi. Ad hoc perfectionis qui nondum pervenit, is ecclesiæ indictum huc vocans, haud contemnat, Concil. general. Tom. XIV.

III.

Qui ecclesiæ ordinationem irrident, illicque divum Paulum opponunt, quasi is jejunii ecclesiasticis contradicat, gravissimam utrique contumeliam (apostoli doctrinam dedita opera adulterantes) inferunt. Non enim ecclesia aliud cibi genus perpetuo interdixit, aut Iudæum ciborum delectum contra apostolicam doctrinam invexit: quinimo cum Paulo semper docuit doctrinam esse demoniorum, cibum aliquem immundum judicare & prohibere, quem Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, his qui cognoverunt veritatem, quod scilicet omnis creatura Dei bona sit, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sed potius ecclesia veteris legis ac apostolicorum virorum exempla secuta jejunia quædam publica certis diebus indixit, jubens tum a carnibus abstinere, & cibis aridioribus uti: non quod carnes immundæ sint, sed ut luxui temperetur. Quæ de re in Gangrensi concilio, quod non multo post apostolorum temporâ observatum est, pari censura damnati sunt, tum hi qui nonnullos cibos carniū illicitos reputarunt, tum illi qui præter necessitatem corporalem superbia, jejunia communia totius ecclesiæ putaverint contemnenda, perfectam in sua scientia rationem vindicantes, quos anathema esse concilium illud decrevit; atque alia multa, quæ nunc in contentionem rursus vocantur, ut succincte admodum, ita Christianissime apostolico spiritu definit.

IV.

Cur vero crimentur hostes ecclesiæ ejus institutum, non videmus, cum ipsa nulli injiciat laqueum, quod hanc constitutionem adeo ligare non velit, ut vel caritati vel necessitati minime credere debeat. Quinimo liberum facit quolibet tempore quibuslibet vesci, modo id vel caritas vel necessitas suadeat, adhibito tamen utriusque medici, si præsto sint, aut saltem alterius, nimirum animæ, consilio.

V.

Iam cum in jejunii ratio potius indictmentis, quam abstinentia ista a carnibus spectetur; admonendus est populus, cum jejunandum erit, non minus sumptuosa & prolixa illa piscium ferula, quam carniū, vitanda, bellaria item illa, magis quam carnes inflammantia.

VI.

Quadragesimæ institutio antiquissima est, a temporibus apostolorum ad nos usque deducta, cujus violatores plerisque generalibus conciliis, præsertim Toletano octavo, acerrime redarguuntur, religionique contrarie monstrantur. Atque adeo omnes quotquot sine inevitabili necessitate, seu fragilitate, evidentique languore, seu etiam impossibilitate ætatis, diebus quadragesimæ esum carniū attentare præsumpserint, alienos a sancta communione decernit, quod sacris diebus abstinentiæ oblitū sint disciplinam, ac quadragesimæ dies (quæ anni totius decimæ putantur, quæ & in oblatione jejunii domino consecrantur) temerarie profanaverint. Quos vero aut ætas incurvat, aut langor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita violare præsumant, quam a sacerdote permissum esse percipiant.

VII.

Litaniae, id est, supplicationes, seu rogationes, indicto triduo jejunio ante domini ascensionem,

ANNO CHRISTI 1536. Col. ff. 2. l. 2. m. 4.

C. consilii de observ. jejunii.

Orig. sup. Levii. Hieron adversus Monachos. hæret. Ex conc. Tolet. 8.

Ambros. in sermon. de quadrag. 35.

Ex conc. Aurel. 2. c. 23.

M m sionem,

ANNO
CHRISTI
1536.

aliquorum sanctorum in ecclesiis sunt, speciem A quidem pietatis habent, sed quales hac tempe-
state servantur, nempe in quibus tam clerici quam laici potissimum comellationibus & ebri-
tibus vacant, interdum etiam variis conspira-
tionibus adversus potestates inveniunt, si non
omnino sublatas, saltem correctas ac reformatas
volumus: omnino sublatas malimus, ac redi-
tus seu census earumdem, vel in usus pauperum,
vel parochi, expendi nobis magis placuerit. At
cum hæc sodalitates forsitan præter publicum of-
fendiculum, ac pauperum (qui ab eis elemosy-
nas ex constitutione accipiunt) præjudicium
commode tolli non possint, videbimus inrer vi-
fitandum, ut saltem tollantur abusus, ut prima
servetur institutio, & examinentur formulæ ear-
um & statuta, ut ratio ac calculus singulis annis
per provisores, ut vocant, earumdem fraterni-
tatum coram parochis ecclesiarum reddatur, ut
superextantes fructus ac redditus, in pauperum
seu ecclesiæ usum ac utilitatem convertantur, aut
etiam inde aliquid parocho ad victum decidatur.

PARS DECIMA.

CAPITVL A.

I.

VITA monastica non multo post apostolo-
rum tempora cæpit, quamquam multis
persuasum sit, aliam tum fuisse, quam nunc est,
monachismi rationem. Nemo tamen negaverit,
hoc vitæ genus ad perfectionem evangelicam
maxime accommodum, modo secundum sancti-
ssimam institutionem pure immaculateque ob-
servetur. Quia vero res est quammaxime ardua,
in carne vivere, & carnis stimulis nullum locum
dare, diabolique mille fraudibus (quibus præ-
sertim solitarios aggreditur) feliciter semper re-
sistere, idcirco in hoc vitæ genere nemo vel in-
vitus intrudendus, vel pellicendus, vel temere
suscipiendus, sed summa cura adhibita, post
diligentissimam demum examinationem mona-
chi ac monachæ recipiantur. Quibus sæpe incul-
candum est prius Christi verbum de eunuchis,
qui se castrarunt propter regnum cælorum, cum
inquit: *Qui potest capere, capiat.* Proponenda
Sapientis sententia, quæ habet in hæc verba:
Altiora te ne quaeris, &c. Rememorandum
quoque diligentissime, quod Deo stulta & infi-
delis promissio admodum displiceat. Breviter,
admonendus est omnis ad hanc vitam aspirans,
ut primum se totum excutiat, ne provinciam
suscipiat, cui non suffecerit, alioqui parabolæ
evangelicæ dicitio norandus, quod cæperit æ-
dificare, & non poterit consummare. Maxima
autem cautio adhibenda est in puellis, propter
fexus fragilitatem, ne vel ob ætatem desit vo-
luntas, vel metus adsit, aut alius affectus mi-
nime Christianus.

II.

Certe sancti patres admodum fuerunt solliciti,
ut non nisi voluntario ac spontaneo iudicio vir-
ginitatis propositum atque habitus susciperentur,
quod coacta servina domino ingrata esse
dignoscantur: siquidem voluntarie domino sa-
crificandum est, & voluntaria oris sui bene-
placita fieri in conspectu domini psalmographus
obsecrat. Quod enim quis non eligit, nec optat:
quod non optat, nec diligit: quod non diligit,
facile contemnit. Vnde consequitur, nullum esse

C. Puella.
1. 2. q. 2. ca.
Præfens.
12. q. 2.
Psalm. 118.

bonum, nisi voluntarium: adeo ut qui alio affe-
ctu quam bonæ voluntatis monachismo se alli-
gant, magis peccent quam mereantur. Ambigi
enim non potest crimen magnum admitti, ubi
& propositum deseritur, & consecratio viola-
tur. Nam si humana facta non possunt impune
calcarī, quis de eis manebit, qui corruperit
fœdera divini sacramenti? De adolescentioribus
viduis Paulus pronuntiavit, quod cum fuerint
luxuriatæ, in Christo nubere volunt, habentes
damnationem, quia primam fidem irritam fe-
cerunt.

III.

Admonendi quoque erunt parentes, ne li-
beros in monasterium invitos detrudant, quod
illos Væ longe gravius maneat, quam Phari-
sæos, qui circumbant mare & aridam, ut fa-
cerent nnum proselytum, & cum esset factus,
sicbat filius gehennæ duplo magis quam ipsi.

IV.

Qui monasterium ingreditur, alio affectu quam
simplici amore Dei ductus, veluti vel spem vel
promissionem abbatiam consequendi habens,
vel in otio vivere affectans, vel lucris temporali-
bus inhians, vel honores ab hominibus appe-
rens, quisquis talis est, non Dei filius aut mo-
nachus, sed plane mercenarius est, quemadmo-
dum superius nos de clericis etiam dixisse memi-
nimus: cui verendum est, ut cum voler ingredi
nuptias evangelicas, objiciatur illud: *Amice
quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptia-
lem?* quodque ipso obmutescente, rex sit præ-
cepturus ministris, ut ligatis manibus & pedibus,
ipsum in tenebras exteriores mittant, ubi erit
fletus & stridor dentium.

V.

Habendus est in virtum monasteriis vir pius
ac doctus, qui doceat monachos ab adolescentia
meditari in lege domini die ac nocte, ad quod
munus in monasteriis montialium, sanctimonialis
ceteris vita & doctrina præstantior deligarur.
Debet autem qui monasterio præest, summa
discretionem uti, maxime erga eos, quos compe-
rerit divinis literis intentos aut contemplationi
dediros, ut scilicet tales a fordioribus officii
sinat esse immunes.

VI.

In monasteriis quoque verbi prædicator erit
pius quidem ac eruditus: nam nulla armatura
fortior ad resistendum diabolicis insidiis ac ja-
culis, quam gladius ille spiritus, quod est ver-
bum Dei, quo Christus in deserto solitarius, je-
junius & orationibus vacans, & nihilo secius ten-
tationibus expositus, retudit omnem diaboli
fraudem ac nequitiam. Nihil quoque potentius
illo ad deiciendos, ac vicissim consolandos ani-
mos nostros, nihil efficacius ad concitandam
mentem in amorem Dei, contemptum mundi,
ac omnium quæ in mundo pulchra ac speciosa ap-
parent.

VII.

Neque nobis displicuerit, ut aliquot ex mo-
nachis bonæ indolis, ad universitates publicas
& bene Christianas, aliquot annos theologicis
studiis operam navaturi mitterentur: illic tamen
non alibi quam in monasteriis seu gym-
nasii sub cura & oculis præceptorum commo-
raruri, ne bonis ac rectis studiis desinati,
mores minime monasticos imbiant ac contra-
hant.

ANNO CHRISTI 1536.

ANNO CHRISTI 1536.

templi dedicatio tam fidelis animæ, quam ecclesiæ cum Christo desponsationem. Ipsa enim ecclesia catholica ex multis vivis lapidibus adunata, verum Dei templum est. Quod si Dei templum fumus, altare intus habemus. Altare quidem nostrum, cor nostrum est. In hoc altari fit sacrificium laudis. Sacrificium enim Deo, spiritus contribulationis & cor contritum. In hoc altari fit commemoratio corporis & sanguinis Christi. Hinc preces ad cælum ascendunt: ad cor enim respicit Deus. Quamobrem nisi omnia quæ in huiusmodi consecratione exterius aguntur, in nobis spiritaliter impleantur, parum hinc fructus nobis accesserit. Quid enim exterior ablutio vel inunctio sine interiori prodest?

XIV.

Benedicuntur quoque campanæ, ut sint tubæ ecclesiæ militantis, quibus vocetur populus ad conveniendum in templum, & audiendum verbum Dei: clerus vero ad annuntiandum mane misericordiam Dei, & veritatem ejus per noctem; ut per illarum sonitum fideles invitentur ad preces, & ut crescat in his devotio fidei: quamvis etiam patres alio respexerint, videlicet ut demones tinnitu campanarum Christianos ad preces concitantium, terreantur, quin potius precibus ipsis territi, abscedant, illisque submotis, fruges, mentes & corpora credentium serventur, ut procul pellantur hostiles exercitus & omnes insidias inimici, fragor grandinum, procellæ turbinum, imperus tempestatum & fulgurum temperentur, infesta tonitrua & ventorum flamina suspendantur, spiritus procellarum & aereæ potestates prosternantur; Breviter, ut audientes confugiant ad sanctæ matris ecclesiæ gremium, ac ante sanctæ crucis vexillum, cui fleatur omne genus, quemadmodum hæc in solenni benedictione campanarum reperies.

XV.

Docendus est ergo populus ab exterioribus istis, ut signatis potius quam signis inhæreat ac intendat. Quod & in omnibus aliis obtinet ceremoniis, a quoque parum ad pietatem profuturis. Nam qui in exterioribus istis consistit, ac non potius illis admonetur, ut ad Deum respiciat, confugiat, ac totam suam fiduciam in illum collocet: huic citius externa ista in subversionem, quam ædificationem erunt.

XVI.

Quamobrem quidquid in ejusmodi rebus ad abnium & superstitionem spectat, & quo populus a Deo ad collocandum in exterius istis aliquam fiduciam abduci possit prohibemus. Quale inter alia est, quod sanctorum imagines cum indulgentiis & impositione incertarum reliquiarum dedicantur: quod quidam aqua, sale, cereis, ac herbis benedictis, in medicandis pecoribus superstitiosius abutuntur. Omnis quidem creatura per verbum Dei & orationem sanctificatur, quemadmodum divus Paulus testatur: ergo quanto res sacratio, tanto abusus ejus damnabilior.

XVII.

Reconciliatur ecclesia aut cæmeterium ob feminis emissionem, peccandi libidine factam. Idem ob enormem sanguinis effusionem, dedita opera violenter & injuriose commissam, ac aliis quibusdam de causis; qui mos ex Levitici 14. & 15. suam originem trahit. Fit autem hæc reconciliatio, non quod templum revera polluatur, (ecclesia enim, cum sancta sit, eoquinari non potest: imo ipsius loci sanctitas infamia loci abolet)

Conc. gen. Tom. XIV.

A sed cum templum locus sit, ubi delictorum venia postulatur, ubi salutaris hostia pro peccatis immolatur, ubi Deo laudes exolvuntur, ubi tutela refugii esse debet: fit, ut scandalum, horrot, atque abominatio, turpitudinis & peccati ibi commissi, propositum quoque & voluntas lethaliter delinquentis, in causa sint, ut sacer locus reconcilietur, idque ad exemplum & terrorem, et videntes locum sacrum seu inanimatum templum, nullo peccato obnoxium, lavari & purificari, delicti horrore concutiantur, & recogitent quantum pro expiatione delictorum, & vivo Dei templo sit elaborandum. Sic Christus ementes & vendentes e templo eiecit, flagello facto de funiculis, ipsos acerrime corripens, ac dicens: *Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum*; aliud quidem agens, aliud vero innuens.

Maish. 21. Ioan. 2.

XVIII.

Non tamen omnis pollutio hanc reconciliationem requirit, sed tantum publica vel per rei evidentiam, vel saltem per famam. Quod si occulta sit contaminatio, quæ etiam baptismi ac penitentia sacramenta non remoratur, solennitas non exigitur, quod ratio reconciliationis in occultis non habeat locum.

XIX.

Reconciliationem autem ejusmodi gratis fieri, ac tantum itineris sumptus vicariis nostris in pontificalibus suppeditari volumus. Qui quidem sumptus ex bonis delinquentis defumentur, modo tamen tantæ illius facultates sint: sin scelus, parochiani non gravabuntur vel tantillos sumptus itineris suppeditare, ne populus præter culpam suam gravetur. Ne vero diutius ob talem pollutionem divinum suspendatur officium, aut ecclesiastica intermitteretur sepultura, vicarius noster in pontificalibus statim ut vocatus fuerit a populo, (modo gravioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) ultro ibit, officium suum expleturus.

XX.

Immunitas ecclesiastica, vetustissima res est, jure pariter divino ac humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est. Primum, ut clerici, illorumque possessiones & bona a vectigalibus & tributis, aliisque muneribus laicis libera sint. Nam (ut de libertate Levitarum sileamus) non temere refert scriptura, Pharaonem totam terram Ægypti sibi tributariam fecisse, præter terram sacerdotum & possessiones quæ a rege tradita fuerant eis, quas vendere non sunt compulsi: quin potius ipsi etiam statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, ut legitur Geneseos 47. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias confugientes, inde violenter extrahantur, exceptis publicis latronibus, qui per industriam proximum occiderint, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera obsident aggressionum insidias. Denique his, qui sub immunitatis spe in ecclesiis ac cæmeteriis delinquant. Quod si a confugientibus ad ecclesias paria his commissa sint crimina, quæ reipublicæ referat puniri, tantisper saltem debet secularis potestas a manuum injectione abstinere, donec nostros consulat officiales, ne devenire necesse sit ad cessiones a divinis, & interdicta, quæ visum est antecessoribus nostris, ob violationem ejusmodi immunitatis, editis constitutionibus promulgare.

Ex conc. Lateranen. si, Can. Nominus. Ex gener. c. Adversos. de immu. eccl. Ex conc. Toler. III. C. Eccles. servos. 12. q. 2. C. Inter alia. c. Immunitatem. de immu. eccl. Ex Gangr. c. Si quis per super 30. dist.

XXI.

Fraternitates, quæ vocantur, & in honorem M m ij aliquorum

Placuit consecr. l. 1.

Tim. 4.

ANNO
CHRISTII
1336.

ANNO
CHRISTII
1336.

Jerem. 3.

Ex IV. To-
lic.

ros describere ipsis maxime conveniret, ut & manus operetur cibos, & lectione anima satureretur. Porro Ægyptiorum monasteria hunc morem servasse leguntur, ut nullum monachum absque opere & labore susciperent, non tam propter victus necessaria, quam propter animæ salutem, ne perniciosis cogitationibus vagarentur, neve instar fornicantis Israel, omni transeuntri divaricarent pedes suos.

XVII.

Monachi qui pervagati fuerint, ubicumque inveniantur, tanquam fugaces nostro auxilio sub custodia revocentur. Et si qui habitum abjecerint, ut eundem reassumant, cogendi.

XVIII.

Vt monachi seu monachæ literas nullas vel destinare vel recipere audeant, absque abbatis seu abbatissæ, aut ejus qui ipsorum loco monasterio præest, scientia, summa ratione olim constitutum est, sed per incuriam abolitum: id præsentī constitutione innovandum censuimus.

XIX.

Postremo, vitam, conversationem ac mores canonicarum, quæ sæculares ob id appellantur, quod perpetuæ castitatis ac reliqua vota monasticæ non emittant, reformari omnino ducimus necessarium. Nam vitam agunt plus nimio licentiosam, ac plerisque scandalosam. Quæ ut in ordinem & ecclesiasticam quamdam disciplinam, quoad fieri potest, revocentur, nobis cum visitationem aggrediemur, curandum est.

PARS VNDECIMA.

CAPITVLA.

I.

Cod. de
episc. &
cleric.

NON solum canonicis constitutionibus, sed & imperialibus ac regalibus institutis antiquis piensissime sancitum est, ut habeantur quam fieri potest frequentia in republica xenodochia, ptochotrophia, orphanotrophia, gerontocomia, & brephotrophia, & id genus alia loca pietati consecrata, in quæ recipiantur peregrini, pauperes, invalidi senes, parentibus orbatī atque inopes liberi, infantes expositi, surdī, leprosi, contagiosique ac perpetuis morbis obfīti, atque aliæ miserabiles personæ: idcirco curæ nostræ imminet, ut ejuscemodi loca, ubi constituta sunt, sartarecta teneantur; ubi vero dissipata sunt, instaurantur, reformenturque. Denique ubi necdum constituta sunt, episcopali nostra providentia ædificentur, construanturque.

Math. 26.
Marc. 14.

2. Cor. 2.

Pauperum enim curam nobis Christus præcipuam esse voluit, & horum toties meminit divinissimus Paulus apostolus.

II.

Hic ante omnia curandum nobis est, ut in domibus istis, quæ ad salutem animarum pertinent minime negligantur, sed ante omnia de sacramentorum administratione, pauperibus, debilibus & ægrotis provideatur. Ac ubi corporis infirmitas medicum postulat, ibi prius animæ, deinde corporis medicus accersatur.

III.

In ejuscemodi autem hospitalia nullæ aliæ quam eæ, quas diximus, miserabiles personæ, quæ aut morbo, aut debilitate, aut ætate impeditæ, suis manibus laborare, victumque ac

vestitum sibi comparare non possunt, recipiantur: quas ad ecclesiasticam disciplinam canones pertinere, & nostris aliorumque piorum hominum largitionibus victitare voluerunt.

IV.

In primis autem recipiantur in hæc hospitalia personæ miserabiles ejus loci, ubi hospitalia constituta sunt. Quod si recte curatum fuerit, suffecerint pene, nisi tamen fallamur, jam constituta hospitalia omnibus vere pauperibus per singula opida ac vicus repertis, ut amodo illis non fuerit necesse ostiatim panem emendicare, aut eos qui lepra, seu alio contagioso morbo impliciti sunt, inter homines diversari, quod lege divina ne fiat prohibitum legitur. Nec immerito, quod ex tali commixtione ac conversatione cum sanis infinita pericula subsequantur, etiam ex solo aspectu, qui intuentibus horrorem solet incutere. Quod si leprosis, aliisque qui similibus morbis impliciti sunt, hospitalium, quibus addicuntur, redditus non suffecerint, satis est ut ipsorum nomine in conventu ecclesiæ elemosyna per aliquot viros probos ad hoc munus deputandos, colligatur ac præstetur, atque ut trunci in templis elemosynarum colligendis asservandisque erigantur, quam ut ipsi morbo si alimonie petendæ obtentu, aut quocumque alio prætextu consortiis hominum miscantur.

Num. 12.

V.

Sint autem mendicantibus validis non solum hospitalia clausa, sed & publicæ ac ostiatim mendicare penitus interdictum. Et qui secus agere comperti fuerint, arceantur, ac legalibus nostrisque constitutionibus comprehensis pænis subdantur. Utilius enim esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligat, quam eidem strangitur, ut seductus injustitiæ acquiescat.

Cod. de
mendic.
val. lib.

VI.

Damnamus autem abusum, quo in quibusdam locis fit, ut neglectis miseris ac inopibus, quibus hospitalia dedicata sunt, ex privato affectu magistrorum, aut magistratum, qui hospitalibus hisce præstant, non modo validi, & quibus victus & vestitus suppetit, recipiantur, tantum quod illic commodius & in otio vivatur: qui certe aliter cenferi non possunt, quam pauperum depredatores, raptoreseque, de alieno viventes, ac velut ex sanguine pauperum saginati; quos divus Hieronymus gravissime increpat: Qui, inquit, ex bonis parentum & suis opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium, judicium sibi manducant & bibunt.

VII.

Viderint quoque hi magistri ac hospitalium præfides, ne Iudam imitentur, qui loculos (ex quibus pauperibus distribuebatur) ferebat, ac sicut erat, ne sicut ille, ita & ipsi pereant. Noverint ergo se tali muneri addictos non ut sui, sed ut pauperum curam gerant, quos neglexisse, occidisse est: quibus quid subtraxisse, sacrilegii instat est. Et quo vigilantiores in officio sint, singulis annis aut sæpius, magistratui ejus loci, præsentē parochi, rationem de omnibus reddant. Non meum est, inquit Prosper, dicere quantum peccatum est eorum, qui cibos pauperum sibi usurpant,

1. Tim. 2.

VIII.

Sint præterea in monasteriis virginum, præsertim præter abbates aut propósitos, alii conscientiarum examinatores ac a confessionibus; aut saltem virginibus liberum sit, bis aut ter in anno aliis, quos elegerint, probis ac doctis viris, de fuorum superiorum, ut vocant, consensu (quem hi interpellati, rationabili causa intellecta, nequaquam negabunt) conscientias suas exomologesi exponere, exonerareque, ne scilicet adigatur monialis renitens, semper uni homini delecta confiteri. Debent autem hi qui ejuscemodimunere in monasteriis monialium funguntur, esse homines vitæ probatissima, ac morum quammaxime inculpatorum, eruditi ac singularis judicii, observaturi ea quæ supra, ubi de penitentia sacramento tractatum est, delibavimus. Cavebit autem in primis, criminum non confessorum rememorationem, ne virgines discant quæ prius nescierunt. Cavebit præterea, nisi res omnino exegerit, duritiam increpationis, magis intentus ad modestissime arguendum, & piensissime vicissim consolandum. Confessiones autem monialium non privatim audiet, sed in ceterarum conspectu, non tantum ut omne malum, sed & omnis mali suspicio omnino cesset.

IX.

Monasteria olim virtutum scholæ, ac pauperum hospitalia erant: nunc, pro dolor! videmus ea quæ virorum sunt e scholis virtutum, in diversoria militum ac raptorum: quæ vero mulierum sunt, in plerisque locis in suspectas de incontinentia domos, ne quid gravius dicamus, esse commutata. Quamobrem dispiciendum nobis est, ne tam passim a quibusvis militibus hospitalii jus a monasteriis vi exigatur, & elemosinæ pauperibus deputatæ, improborum luxu devorentur, neve ad monasteria virginum accessus, toties a sacris canonibus prohibitus, pateat: Et ut qui deprehensi præter hæc fuerint offendiculum aut occasionem illis labendi, sive intra sive extra monasteria, dedisse, dignas pœnas ferant.

X.

Visitatio ergo monasteriorum quammaxime opus esse intelligimus, quam & canones nobis imponunt. In hac vero oportebit omnia ad regulam ordinis monastici exigere, nihil non ad pietatem & vitæ sanctimoniam dirigere, & quidquid mali exempli aut improbæ consuetudinis irrepserit, penitus tollere ac eradicare. Profecerit quoque hic examinari regulas, statuta & consuetudines, tolli superstitiosa.

XI.

Habent quædam monialium monasteria sumptuosos præpositos, sub quorum potestate cum omnis bonorum administratio sit, ipsi de redditibus monasticis luxuriantur; & qui monasticæ conversationis exemplum esse debuerant, ad mundi delicias revolvuntur, fastidientes interdum simulam & mella, interim monialibus ipsis vix milio & cibario pane rugientem ventrem saturantibus. Sunt quoque virginum monasteria, ubi non est victus & mensa communis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quamvis in longe sacrationi convivio, damnavit) quotidianus, nempe quod unaquæque suum cibum præsumit ad manducandum; & alia quidem esurit, alia vero ebria est. Quos abusus tollere necessarium putamus, videlicet ut in illorum deli-

Concil. general. Tom. XIV.

A catulorum præpositorum locum, probi æconomi a nobis comprobandi (quorum victus sit monastico similis) surrogentur, qui etiam obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integram reddere.

XII.

Idem ut moniales victum ac mensam communem ubique habeant, & quæ pari sunt officio destinatæ, pari etiam cibo alantur. Quod ut quamminime onerosum sit, non debebunt plures in monasterium moniales recipi, quam congrue poterunt in singulis monasteriis sustentari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri convenit.

XIII.

Displicet etiam nobis, quod quædam monasteria quosdam præpositos habent, qui in capellis solitariis commorantur, quod Lateranensi concilio vetitum est, ac cautum ut episcopus abbas, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam compellat, ut ejuscemodi præpositos aut priores ad claustrum revocent, faciantque ecclesiis ipsis seu capellis per sæculares clericos deserviti, aut saltem alios monachos ipsis adjungant.

XIV.

Visitandæ quoque in primis & reformandæ erunt domus hospitalium militum Teutonico-rum, præterea ordinis divi Ioannis Baptistæ, ac Antonitarum: atque initio providendum, ut in eisdem domibus cultus divinus rite ac debite peragatur, ut hospitalitas pro pauperibus servetur, ut vita ac conversatio regularis secundum institutionem primam ac regulam, quam illi professi sunt, illic geratur, ut ab ipsis vestes ordini ac professioni dignæ ac convenientes, publice deferantur: ut comestiones, crapulæ, ac omnis luxus prohibeatur: ut prædæ illæ bonorum mobilium, quæ post mortem prælatorum per primores ordinis fieri, ac in exteris regiones deferri, pessimo omnium exemplo consueverunt, amodo nequam fiant. Sed quidquid patrimonium defuncti prælati coaccervatum ac relictum fuit, vel necessitati usibus ecclesiæ, aut successorum, aut pauperum ejus regionis, ubi religiosa ista domus sita est, applicetur.

XV.

Et ut revertamur ad monachorum vitam, haud ignorare debent, concilio Calchedonensi cautum, monachos oportere quieti operam dare, jejunia & orationes observare: in his locis, in quibus se semel Deo devoverunt, remanere: nullas ecclesiasticas seu sæculares actiones tractare, nunquam sua monasteria relinquere, nisi forsitan ob ingentes necessitates id facere a suo episcopo jubeantur, ne nomen domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi seu exeundi, prætextu invidendi parentes, moderanda seu penitus tollenda erit.

XVI.

Monachus & monacha amatæ debent scripturarum scientiam, & carnis vitia non amare. P[er] al-
terii librum de manu aut oculis nunquam depone-
re, semper orare, sensu vigilare, vanis cogitationibus aditum præcludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia vincere, Breviter nullis animi perturbationibus (quæ si infederint, ad delictum maximum inducunt) locum dare: semper aliquid operis facere, ut eos diabolus semper inveniat occupatos. Et ut nulla sint quæ manibus operari liceat, libros tamen fa-

Hieron. ad Ruft. monach.
C. Nunquã de consec. dist. 9.

M m iij cros

ANNO CHRISTI 1636.

quod quam turpe ac indecorum sit, nemo ignorat.

IX.

Præterea cum per abusum artis impressoriæ, librorum plurimum malorum emerferit, prohibemus ne ulli typographi aut bibliopola, quempiam recens editum librum aut chartam vel imprimant, vel venum exponant, vel vendant publice vel occulte, nisi hic liber revisus, & charta vel scripturam vel picturam continens, per nostros ad hoc deputatos commissarios diligenter perspecta sit prius. Quæ & typographi nomen & cognomen complectantur, atque eam civitatem, seu opidum, in quibus excusa sunt, nominatum designent. Quæ vero his caruerint, nullo pacto venum exponantur. Porro typographi, bibliopola, ac reliqui librorum insitiores ac geruli, qui huic ordinationi contravererint, præter confiscationem librorum, pœnis etiam legalibus ac pragmatice constitutioni Augustanæ subjacebunt. Contra quos in territoriis nostris fiscalis noster acerrime inquirere, ac ad justarum pœnarum declarationem procedere non omitteret.

PARS DECIMATERTIA.

CAPITVLV A.

I.

ANTE annos non admodum multos reformationem jurisdictionis nostræ ecclesiasticæ edi curavimus, per quam ita temperata ac moderata omnia speramus, ut nemo de ea jure queri possit.

II.

Ne autem quispiam excommunicationis ecclesiasticæ originem ignoret, primus excommunicationis in ecclesia usus qualis fuerit, Paulus primæ ad Corinthios quinto manifeste ostendit, ubi Corinthium publice cum noverca fornicantem tradit satanæ in interitum carnis, ut spiritus ejus salvus fieret in die domini nostri Jesu Christi; non tantum exemplo indicans, sed & expressim jubens, ut qui ejuscemodi sunt, e medio ecclesiæ ejiciantur. *Sicis, inquit, qui frater nominatur inter vos, est fornicator aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum ejuscemodi nec cibum sumere permittio. Quin ante discipulum ille ille, qui solus vere magister est Christus, ejuscemodi excommunicationis usum Matthæi 18. docuit, quem optamus in ecclesiam vocari ac frequentissimum esse, nempe ut tales publice ac enormiter peccantes, ne aliis offendiculo sint, & notati tandem respiciant, extra communionem sacramentorum ac vitæ communis pōnantur, donec ad cor & ecclesiæ gremium reversi, suum reatum deplorent. Divus sane Paulus gravissime Corinthios increpat, quod incestum illum tantisper paterentur. *Omnino, inquit, audiat inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui quis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate ergo vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi, & cetera quæ sequuntur.**

1. Cor. 5.

1. Cor. 5.

Matth. 18.

Quod si denuntiationem evangelicam (qua nullares salubrior esse potest, & quæ nobis non tantum faciendæ suadet, sed præcipitur) frequentaremus, & apostolica præcepta mordicus teneremus, rariores profecto in cætu nostro haberemus adulteros, raptores, homicidas, & id genus alios publice criminosos, propter quos blasphematur nomen nostrum inter Gentes, & scandalizantur multi inter nos infirmiores.

III.

Iamdudum vero cepit excommunicatio in omnibus inobedientes distringi, quod quasi peccatum hariolandi sit repugnare, & quasi scelus idololatritiæ, nolle acquiescere.

IV.

Vsum ergo excommunicationis, præsertim adversus publice criminosos, in lucem revocari convenit: deinde posthac in aliis causis excommunicatio tantum in manifeste contumaces feratur.

V.

Cavebit autem in primis iudex, ne hanc aliasve censuras ecclesiasticas, vel ex injustis, vel ex levibus causis, vel juris ordine non servato, vel ex odii fomite proferat unquam. Cum enim excommunicatio pœna sit, qua nulla major est in ecclesia, nec sit excommunicandus quis nisi pro peccato lethali, quod anathema sit æternæ mortis damnatio: nec infligenda veniat, nisi his qui aliter corrigi non possunt: debet iudex non ante excommunicare quempiam, quam cognoverit, id vel causæ gravitatem, vel ejus qui extra communionem ponendus est, apertam contumaciam, præcepto iusto acquiescere nolentis, exigere.

VI.

Volumus autem ut hæc censura ab omnibus (jure non tantum humano, sed & divino id ipsum postulante) timeatur: utque excommunicatio in familiari conversatione vitentur, & a nemine recipiantur, quemadmodum antiquissima concilia, sub gravi reatus incurfu id ipsum fieri præceperunt.

VII.

Procuratores nostri fiscales adversus neminem inquirent, nisi quem legitima ac frequens gravat infamia, non quidem a malevolis & maledicis, sed a providis & honestis, justitiæ zelo commotis, suborta: quam si non probaverint, condemnentur ipsi, non autem inquisiti, in expensis. Neque enim speciem aliquam æquitatis habet, quod ab innocentibus absolutis quidpiam expensarum nomine extorqueatur: alioqui calumniam & injusta diffamatio mercedem, quod absit, haberent. Valeant ergo alii malevoli delatores, depeculatores famæ, ac reipublicæ pestes. Neque enim ad petitionem eorum qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendum est super criminibus in eodem descriptis: cum inquisitio fieri tantum debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserint.

VIII.

Nolumus autem, ut concubinari, aut alii manifeste criminosi, ullo modo pro quaesito aut pecuniæ emungendæ causâ ferantur, tolerenturque: aut ut pœnæ pecuniariæ pro criminibus passim imponantur, quod res mali exempli sit, crimen pecuniæ redimere; sed reformatio-

ANN CHRIS 1536

1/a. 2. Rom. 2.

1. 2. 2. 1

Ex conc. Meiden. Alver. C. Nemo. & Nullus fecer. 11. g. Ex conc. Lugd. C. de sen. ex commun. in 6.

Ex conc. Aur. Car. Arcelat. B. caren.

Cap. Cui oporteat C. Inquisitionem. Tertie bita, de causatione.

pant, & unde pauper victurus erat, præsumendo A
fufcipiunt.

PARS DVODECIMA.

CAPITVLA:

I.

ECCLESIÆ reformatio a summis pariter & infimis, a capitibus simul & parvulis ordinanda est. Parvuli enim sunt, qui succrescentes, in majorum locum subinde decedentium, in reipublica tam ecclesiasticæ, quam secularis administratione succedunt, ut consequens sit, ab ipsis prave ac nequiter institutis, reipublicæ perniciem imminere. Quamobrem summopere refert, ut pueritia, quæ leges est omnium rerum publicarum, in timore domini ac bonis disciplinis edoceatur. Id quod dominus præcepit Exodi 13. & Proverb. 6. Siquidem ea ætas nullis aliis utibus accommoda, per id tempus colligere poterit, & sibi & reipublicæ luculentum fructum. In primis autem operæ precium nobis videtur, ut clanculari illi magistris, qui in conventiculis vicatim docent, prohibeantur, utque gymnasia illa ac scholæ minores, in quibus pueri primis rudimentis imbuuntur, diligenter reipurgentur, præfectis illis didascalis, seu præceptoribus; non tam eruditus quam sanæ doctrinæ, integræque ac inculpatæ vitæ viris, idque hac potissimum tempestate, qua innumera pestilentes hæreses totam fere Germaniam summo cum Christianissimi ac reipublicæ detrimento iusto Dei iudicio pervadunt, ac velut cancer serpunt: quas cum pueri semel imberberint, difficile, imo impossibile erit, ut easdem penitus iterum eluant. Nam,

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa diu.

II.

Quemadmodum vero didascalici pueros in classes digerent, quæ dein ipsis prælegent, tam ad eruditionem, quam ad vitam Christianam recte instituendam pertinentia, nos inter visitandum pro ratione cuiuscumque scholæ trademus:

III.

Olim conciliati constitutione cautum est, ut non solum apud quamlibet cathedrali ecclesiam, sed & apud alias nimirum collegiatas, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, qui clericos earumdem ecclesiarum doceat & instituat. Apud metropolim autem theologum haberi præceptum est, qui sacerdotes ac quoscumque alios in sacris literis doceat, & in his præsertim instituat, quæ ad curam animarum pertinere dignoscuntur. Visum etiam concilio fuit, ut singulis magistris unius præbendæ proventus tantisper, quoad in docendo perstiterint, assignentur. Cujus quidem saluberrimæ constitutionis vix vestigia quadam apud ejuscemodi ecclesias reliqua videmus. Nam ut scholas ipsas reperias, didascalum tamen vix ullum eruditum ac pium repereris, quod nihil pene stipendiū (ne dicamus unius præbendæ proventus) illi suppeditetur; quod emendatione magna indiget. Neque enim hæc res levis momenti est, a qua rotius propemodum reipublicæ tum salus, tum perniciēs dependet.

IV.

Curandum itaque, ut singula collegia ludos literarios diligenter instituane, eisque de idoneis ludimagistris ac sumptibus prospiciant: ubi collegia non sunt, senatus & reipublica idem curet.

V.

Academias, seu universitates publicatas per hanc hærescon colluviem perite misere cernimus; quas instaurari maxime in votis est. Id fieri posse nobis videtur, si modus aliquis inveniatur, quo pauperibus scholasticis ex ecclesiasticis stipendiis aliquid possit decidi. Clericos enim illos convenit ecclesiasticis stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla bona suffragantur. Quo insuper professoribus atque his, qui in bonis literis, optimis quibusque disciplinis, ac in primis theologiæ studiis multum profecissent, spes præmi ferret: nam spes alit artes.

VI.

Et quamquam hic articulus a summo pontifice potissimum pendere videatur, tamen quod in nobis est, cuperemus omnes ordinarios collatores, præsertim parochialium ecclesiarum, huc induci posse, ut academiæ potestatem facerent, significandi subinde ipsis viros literatos ad regendum ecclesias ejuscemodi idoneos, quos ipsi collatores quibuscumque aliis non idoneis præferrent, ac parochiis, cum vacarent, præficere non differrent, modo tamen personaliter residere non detrectarent. Quod si idem apud collegiatas ecclesias (qui mensis ordinario canonicatus & præbendas conferunt) obtineri possit, non dubium id plerisque ad studia capeffenda calcar fore non exiguum.

VII.

Præterea non parum huc fecerit, si Honorii reitii decretalis servetur, nempe ut canonici ecclesiarum diocesis nostræ Coloniensis ad studia, potissimum theologiæ, per capitula transmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum suorum fructus, non obstante aliqua contraria consuetudine vel statuto, cum denario fraudari non debeant in vinea domini operantes, de quo dictum est partim superius. Ex his enim tandem spes non vana concipi possit, aliquando futurum, ut doctorum copia habeatur, quo veluti stellæ valerent plurimos ad justitiam erudire, & temporis successu ecclesiam Dei universalem in vita ac doctrina reformare.

VIII.

Neque ignoramus multa ac diligenti provisione opus esse in academiis, qua in primis curare necesse erit, ut optimi quique libri in singulis professionibus ac disciplinis per doctissimos professores stans diebus ac horis, vigilantissimè prælegantur, enarrenturque. Deinde, ut scholasticis vivendi regulæ præscribantur, nempe ubi bonis disciplinis vacent, a pompis, comestationibus, ebrietatibus, alex ludis, dissensionibus ac rixis abstineant, ut prodigi esse desinant, ac quisque se suo modulo metiatur, ut fastum omnem ac doctrinæ supercilium deponat. Nec incipiant esse magistri, priusquam fiant discipuli. Quorum enim sunt, qui magistrorum ac doctorum insignia ambiunt, ac per ambitum extorquent, etiam qui nunquam eam artem quam post magisterium proficentur, vel a limine salutarunt: quod

ANNO CHRISTI 1536.

Conc. Basil.

Cap. Super specul. de magist.

Hierod.

ANNO
CHRISTII
1536.

cenfura ecclefiaftica fecundum culpæ modum A
percellantur, donec refipuerint.

VI.

In monafteriis facile percipiuntur abufus, mo-
do regulæ ordinis relegantur, interrogentur-
que qui illis præfunt, num illis fcilicet simul
cum noftis conftitutionibus per omnia fatif-
figat.

VII.

Vbi ad parochias ibitur, debet parochus ac
populo paucis ante diebus aduentus uifitato-
rum fignificari, quo tum omnes expediri adfint
ac publicæ faluti intendant. Denique ea sacra-
menta ac munera, quæ per folum epifcopum B
adminiftrantur, expurgati & præparati reci-
pianr.

VIII.

Nec videbitur inutile, ut vicarius nofter in
pontificalibus, feu alius ex uifitatoribus noftis
theologus, concionem ad populum habeat,
eamdemque de omnibus de quibus utile vide-
bitur, ex diuinis fcripturis per Dei uerbum ad-
moneat.

IX.

Interrogandus deinde parochus, num ipfe
principalis rector fit, aut vicarius mercenarius,
an ordinaria auctoritate admiſſus, necne: ubi
vicarius præeſt parochiæ, uidentum quo pri-
uilegio abſit parochus principalis.

X.

Deinde inueſtigandum de uita, moribus, ac de
doctrina, quo pacto uerbum diuinum difsemi-
net, ac sacramenta ecclefiaftica adminiftraret, &
num omnia calleat quæ ad officium fuum ſpe-
ctant. Vbi uero minus fuerit inſtructus, erudi-
tur maxime in his, quæ ad difpenſationem eccle-
ſiafticorum ſacramentorum attinent, præfer-
tim penitentia. Subinde inquitur, num in
his deſes aut negligens interdum fit: & num illi
neceſſarius & honeſtus uictus ſuppetat, feu di-
gna ſtipendia exoluantur. Nam ſi competens
uictus deſecerit, ad eum modum, uti ſupra di-
ximus, procurandus erit, aut ad nos referen-
dum.

XI.

Uidentum deinde de eruditione, habitu, ton-
ſura, ac familiari conuerſatione: honeſtas familiae
exploranda; libri quoque omnes inſpicendi,
qui ſi nothi aut ſuſpecti erunt, auferendi ac tol-
lendi ſunt.

XII.

Inſuper inueſtigandum erit diligentiffime, num
in tota parochia ullus hæreticus aut ſchiſmaticus
deliteſcat, num hæreſis aliqua ſerpat, atque hic
apponenda ſecuris ad radicem, ut ſeduci per
uerbum Dei in uiam ueritatis, & eccleſiæ unita-
tem reducantur. Qui contumaces fuerint, eor-
um cererorum tollantur.

XIII.

Præterea num in parochia ſuperſtitiones, ſor-
tiglia, diuinationes, atque alia id generis, qui-
bus mentes a Deo uivo per diaboli fraudes ſe-
ducuntur, exerceantur: num perſuria, blaſphem-
iæ, adulteria, & ſimilia crimina, ob quæ ita-
tus Deus in nos gladium iræ ſuæ uibrat, publice
committantur: num eccleſiaſticæ cenſuræ con-
temnantur: num ſint qui parochi obedire flocci
faciant, qui ſacramenta eccleſiæ non partici-
pent: item, num feſti dies & jejunia eccleſiaſti-
ca rite obſeruentur.

XIV.

Dein uidentum quo pacto pueri inſtituantur,
qui præterea ſint ſcholæ præſecti. Hoſpitalium
quoque cura haud prætermittenda.

XV.

De uitiis quibus parochiani uel maxime aſue-
uerint, inquiſitio facienda, ut per uifitatores
uero diuino ab his populus auocetur.

XVI.

Denique expiſcandum, num parochus diu-
inum officium in eccleſia canendo, legendoque
rite gerat: num ſacrum baptiſma, itidem ſacro-
ſancſtam euchariftiam cum chriſmate ſecure ac
decenter cuſtodiat: num ueſtes & reliqua orna-
menta quibus in diuinis officiis utitur, mun-
de aſſeruet: num ipſe aut qui eccleſiæ uifito-
res appellantur, templum ſanctum curent:
num ſacris altaribus ſuis honores impenda-
nt: num ruinas domus parochialis occurrat:
num de rebus eccleſiæ alienationes faciat. At-
que his familia, quæ uifitatoribus noſtris pro-
corum circumſpectione & prudentia facile oc-
current, & ex conſtitutionibus noſtris, quæ ubi-
que pro loci ac perſonarum ratione rememorari
debent, ſuppeditabuntur.

XVII.

Et quoniam uifitationes iſtæ generales per ſin-
gulas parochias abſque magno ſumptu ſingulis
quibusque annis frequenter haud poſſunt, ſa-
luberrime ſancitum eſt in antiquiſſimis canoni-
bus, bis per ſingulos annos in ſingulis provin-
ciis concilium fieri: Ut primum ante dies qua-
drageſimæ habeatur, uidelicet quo omnibus, ſi
quæ ſunt, ſimilitatibus amputatis, mundum
ſolenneque Deo munus poſſit offerri: Secun-
dum uero agatur ante tempus autumnum, in quo
ſi communi omnium conſenſu rationabiliter
comprobato, ſecundum eccleſiaſticam regulam,
duo uel tres animoſitate ducti per contentionem
contradicant, obtineat plurimorum ſententia ſa-
cerdotum.

XVIII.

In his ergo conciliis, anno bis, de his omnibus
apud metropolitana, cathedralium, collegiata-
rum, monaſteriorumque prælatos, & prælectim
archidiaconos, ac quos uocamus decanos rura-
les, qui uocati ſunt in partem ſollicitudinis epi-
ſcopalis, per vicarium noſtrum in pontificalibus,
ac officialem diſquiſitio diligens fiat: Et quæ ex
illorum iudicio reformatione opus habere com-
perierint, communi conſilio emendantur.

XIX.

Denique archidiaconi, qui epifcoporum oculi
dicuntur, ac decani iſti rurales in ſuis deinceps
ſynodis, quæ ſancita fuerint in provinciali ſeu
epifcopali concilio publicabunt. Et ad eumdem
modum, qui in uifitatione præſcriptus eſt, uitiis
extirpandis ac uirtutibus inſerendis ſtudeant, cri-
minibus publicis, magis per penitentiaſ cano-
nicas, quam pecuniæ exactionem, puniendis
intenti.

XX.

Quod ut docte ac prudenter fiat, archidia-
conis noſtris incumbit, ne ullos inidoneos officia-
les aut decanos rurales deligant aut admittant,
ſed adhas functiones uiros tantum aſſument,
cum doctrina præſtantes, tum uitæ innocentis
inculparæque, qui nullius criminis labe nota-
biles, officium ſuum irreprehenſibiliter exe-
quantur.

XXI.

nis nostræ constitutio, quæ de officio sigilliferi A postrema est, seruetur. Quod si interdum vel perioræ delinquentis, vel delicti qualitas penam pecuniariam imponi postulaverit, hæc in pios tantum usus convertatur, ne magis avaritiæ quam correctionis causa exacta videatur.

IX.

Clerici in gravissimis criminibus deprehensi, juxta canonicas sanctiones puniantur. Expedit enim ut publice delinquentes, & ecclesiam Dei scandalizantes, publice quoque arguantur & puniantur. Quamobrem tales vel a nobis deprehensi, vel extra territoria nostra per magistratus capti, ac nobis juxta sanctiones canonicas traditi, dignam sui sceleris penam recipiant. B Quod si tam grave fuerit, ut degradatione dignum sit, faciemus ipsos curiæ tradi seculari, ne clericali privilegio gaudeant, quo se per flagitia reddiderunt indignos.

X.

In concilio Moguntino sancitum est, ut heredibus qui iusta testatorum non adimpleverint, ab episcopo loci illius omnis res quæ eis relicta est, interdicatur, cum fructibus & emolumentis, ut vota defunctorum adimpleantur. Quamobrem procuratores nostri fiscales in diocesi nostra Coloniensi advigilabunt, ut testamenta, maxime ecclesiasticarum personarum, privilegiis ecclesiæ nostræ majoris salvis, intra anni spatium executioni mandentur: utque intra idem tempus executore testamentorum legitimum calculum reddant. Quorum etiam testamentorum insinuationem approbationemque intra triginta dies a morte sacerdotis peti volumus atque obtineri, nisi rationabilis causa longiorem dilationem exposcat in præmissis. Dispiciet autem sigillifer noster, ut si quid in quempiam stultum, aut jure prohibitum usum, temere relictum sit, in pium convertatur.

XI.

Vbi sacerdos nostræ diocesis Coloniensis mortuus est intestatus, bona ipsius, præter patrimonialia, quæ heredibus cedunt, deducto ære alieno & funeralibus, in piam causam pro defuncti animæ salute convertantur.

XII.

Ea portio quæ nobis usi archiepiscopo secundum rationem bonorum, extra quæ tamen patrimonialia immobilia sunt, deducto ære alieno, ex more & speciali conventionione cum clero nostro inita, debetur, nemini gravis esse potest, quod major episcopo secundum canonicas sanctiones portio, quam ea est, quæ ex remissione nostra nobis solvitur, debeatur.

XIII.

Multiplex illa & facilis juramentorum exactio, quæ in judiciis ecclesiasticis fit, nobis probari E non potest. Christus inter perfectionis hortamenta ponit & illud, ut in totum abstineamus ab omni iurejurando. Quo colore ergo consuetudo nunc passim iurantium in omni negotio excusari possit, non videmus, nisi aut gravitate negotii, aut necessitate. Crebris juramentis raro deest perjurium, quod gravissime punit Deus. Quamobrem monemus caudicos, ne tam faciles sint in exigendis* malitiæ ac alius juramentis. Comperit enim habemus, quosdam esse tam male Christianos, qui in re tam seria ludant, ac juramenta interdum exigant, quibus præstitis credere nolint; ne dicamus quosdam eo vesania prolabi, ut iusjurandum exigant, quod malint
Concil. general. Tom. XIV.

susplicari, præstando violatum iti, quam vere reverenterque adhiberi. Quo laqueo quis perniciosior esse potest? Admonebit igitur officialis noster caudicos, atque alios juramenta exigentes, ut ea quæ judiciarii processus solemnitas necessario non requirit, remittant: utque memores sint, eandem manere penam temere exigentem, quæ manet frustra præstantem juramentum.

XIV.

Cum hæreson ac schismatum impræsentiarum plena sint omnia, videbimur operæ precium facturi, si communicato cum inquisitoribus apostolicis consilio, formulam quamdam inquirendi juri consentaneam, ac tantum negotium decentem minimeque captiosam præscribamus. Quamobrem ea de re nostris jurisperitis mandabimus.

PARS DECIMAQUARTA.

CAPITVLA.

I.

CVM frustra sint in civitate leges, nisi & sint qui eas exequantur: itidem institutiones canonicas inefficaces & languidas esse oportet, nisi ab episcopo & reliquis (quibus ea cura demandata est, & quodam modo viva lex sunt, qui & in evangelio nuncupantur sal terræ) Mancipentur effectui: ideoque visitatione per nostram diocësin Coloniensem opus est, quam Deo auctore per nostrum in pontificalibus vicarium, ac ipsi adjunctos viros juxta pios ac doctos, quibus plenam dabimus in his spiritualibus ac ecclesiasticis rebus ordinandis potestatem, aggrediemur, eodemque adjuvante Deo peragemus.

II.

Ex superioribus vero liquet plus satis, quo ordine visitatio institenda sit. Siquidem in primis ab ecclesiis nostris metropolitana ac cathedrali inchoandum, dehinc singulæ collegiatarum simul cum monasteriis & virorum & mulierum invisendæ: post hæc ad parochiales ecclesias omnes, in nostris civitatibus ac diocëssibus constitutas, ubi maxima cura opus erit, transfundendum: ibi non solum parochi, sed alii etiam (quotquot ibidem commorantur) sacerdotes ac clerici advocandi. Atque interim non prætermittendæ scholæ & bibliothecæ, ubi illæ reperientur: ac postremo hospitalia pauperum diligenter perlustranda erunt.

III.

Quæ vero oportet ubique sciscitari ac investigare, quæ corrigere ac repurgare, quæ statueri ac ordinare, superiores constitutiones abunde docent.

IV.

Quod ad cathedrales & collegiatarum ecclesias attinet, prima cura erit in reformandis ecclesiarum prælatis, maxime decanis. Qui si cæci fuerint, consequitur necessario, ut hi quibus ductum præstant, simul in foveam trahantur ac cadant. Quod enim ab illis committitur, facile ab aliis trahitur in exemplum.

V.

Et quoniam alicubi tanta est cleri dissolutio, ut prælatis, quantumvis bonis ac eruditissimis, neque suus honor, neque auctoritas servetur, intendunt visitatores nostri animum, ut iniqui corripiantur. Qui corripiti & obedire nolunt, Nn censura

ANNO
CHRISTI
1548.

vocatis publicentur, ipsaque capitula seu collegia abbatibus, præpositis, decanis, aut aliis horum loco comparituris instrumento publico, cuius formulæ singulis citationibus additæ fuerunt, potestatem faciant, ut eorum etiam atque nomine synodi huius statuta, quatenus ea ad quosque pertinerent, approbare, atque ipsos observatos, profiteri legitime possint. Missa præterea fuerunt citatis omnibus exempla formulæ Cæsareæ reformationis, mandatumque omnibus, ut eam diligenter expendere: atque si quid ex temporum, locorum, aut personarum occasione, usu vel necessitate, addendum moderandumve ipsi iudicassent, ad synodum referrent: & cum suas, tum collegiorum aut capitulorum suorum sententias inter consultandum explicarent.

Ad tempus igitur præscriptum advenere abbates, præpositi, decani & camerarii quamplurimi, quorum multi veluti ex captivitate respirantes, præclaram animi magnitudinem ad domini domini ædificandam asserere videbantur. Qui remanserunt, partim privilegiis pontificum ab ordinarii jurisdictione exemptos se esse asseruerunt: partim profani magistratus imperio retenti sunt: nonnullos libertatis amor, conscientiaque perturbata a se religionis, obedientiæ jugo subtraxit.

ACTA PRIMÆ DIEI SYNODI.

Hora autem septima antemeridiana diei Novembris duodecimæ, reverendissimus dominus cardinalis, reverendi domini, Marcus Avunculus episcopus Nazianzenus, & reliqui abbates ius pontificiorum ornamentorum habentes, cum baculis pastoralibus, mitris, & reliquo habitu pontificali: ceteri vero præpositi, canonici, decani, presbyteri & clerici, suis quique vestimentis ecclesiasticis insignes, in ecclesia Dilingensi parochiali frequentes convenerunt. Vnde re facta de sancto Spiritu a reverendissimo cardinale summa omnium devotione peracta, ordine cuncti binique ad arcem Dilingensem processerunt, idque ea de causa, quod ecclesia parochialis rei tantæ gerendæ minime idonea, tantæque multitudinis capax non esset.

In arcæ vero aula superior amplissima est, in cuius capite altare intra cancellos decentissime ornatum exitit; pro cancellis, reverendissimi cardinalis subsellium, Nazianzeni episcopi & aliquot ecclesiæ suæ cathedralis ad hoc deputatorum canonicorum sedibus utrimque clausum. Ad utrumque aulæ latus, qua in longitudinem patet, triplex scammorum ordo: in ima vero aula, transversa fuerit scamma multa, omniaque stragulis operta, atque inter se ita disposita, ut ambitus transitusque liber undiquaque esset.

Porto cum ex dignioribus suum quisque locum occupasset, ceteri in reliquis sedibus assedisent, aut in spatiis intermediis constitissent, synodales orationes, sacre laudes atque preces omnes, ex libri pontificalis præscripto ordine inceperat atque absolutæ fuerunt.

Deinde reverendissimus dominus Martinus de Olave, theologus Hispanus, & Cæsareæ majestatis sacellanus, orationem habuit ad synodum de horum temporum statu, de officio pastorum & cleri, motibusque omnium in melius reformatandis, atque disciplina ecclesiastica restituenda, tanta eruditione & eloquentia excul-

tam, ut universæ synodo fuerit & ornamento & admirationi.

Ea finita reverendissimus cardinalis causas synodi huius convocandæ paucis explicavit, summaque & dignitate & gravitate univerfos ad rem præsentem in recessus animi interiores revocandam, synodique totius negotium æquis animis, ab omnique detrecto affectu semotis, tractandum cohortatus est: atque postremo se ipsum quoque obrulit synodi iudicio emendandum, rogavitque omnes ex animo, ut in vita moribusque suis corrigendis monitores esse velint, is se & libenti & grato animo obtemperaturum.

His dictis, Ioannes Albertus Vvidmanstetter ordinis S. Iacobi Lusitani frater militaris, iurifconsultus & dominationis suæ reverendissimus cancellarius, nonnulla, quæ ad præsentem actionem pertinere videbantur, præfatus, Cæsareæ majestatis formulam in comitiis Augustensibus, ut dictum supra fuit, propositam, clara voce continuave lectione recitavit.

Aboluta ejus lectione, quoniam dies a meridie ad horam primam inclinabat, iusti sunt a reverendissimo cardinale omnes, dimissis ornamentis & habitibus, ad cœnaculum, quod aulæ synodali substructum est, eademque amplitudine patens, divertere, quo eos ad recreandam prandio corpora cum benedictione dimisit.

Hora pomeridiana tertia convenerunt in eadem aula omnes, ubi reverendissimi cardinalis iussu cancellarius synodum allocutus est in hanc fere sententiam: Procul dubio intellexisse eos, memoriaque recenti adhuc rerinere, in cuius nomine congregati sint, quid in sacris solennibus a Deo optimo maximo communibus votis postularent: quid non modo pastori & episcopo suo, sed & gregi sibi commissi quisque debeat: quanta doctrinæ & vitæ ad patrum regulas confortandæ necessitas omnes fere ordines ecclesiasticos urgeat: quam habeant promptam episcopi sui voluntarem ad prospiciendum sibi & gregi: & demum, quod præcipuum tamen in hoc toto negotio est, quanta pietate, diligentia & fervore Cæsareæ majestas veluti navis republicæ discordiarum tempestatibus jactatæ prudentissimus gubernator icolumitati omnium provisum cupiat: cuius rei singulare & multis exemplum sit, quod reformationis ecclesiasticæ formulam antiquorum patrum rationi disciplinæque maxime consentaneam proposuerit, quam ecclesiastici status in synodis celebrandis ceu normam decretorum sequerentur. Eam igitur formulam, tamquam summam totius consultationis, dominationem suam reverendissimam, quod factum hodie ante prandium sit, publicandam omnibus censuisse.

Quoniam vero dominationi suæ reverendissimæ dubium non sit, quin pro suo quisque officio, ut iustus fuerat, formulæ hujus capita singula apud suos diligenter tractarit, atque de iis quæ in hac consultatione offerri oporteat, deliberarit: supervacuum sane videti, ut singulorum sententiæ de singulis capitibus Cæsareæ formulæ prius exquirantur, quam statutorum inde excerptorum ratio incatur. Vt igitur compendio majore negotium hoc expediretur, dominationem suam reverendissimam formulam totam reformationis, paucis obmissis, quorum deliberatio & cognitio pertinere ad superiores visa est, inseritque ex prioribus statutis nonnullis aliis, in decretorum, seu statutorum synodali

ANNO
CHRISTI
1548.

XXI.

XXIII.

Ex vetustissima quadam inquirendorum criminum formula relicta est, ut archidiaconi anno bissextili circumceant, & peccata enormia emendent, quæ sequitur in hæc verba: In concilio publico ab episcopo habito primitus jurare debent de villis singulis fidelissimi quique, liberi & servi, tres vel quatuor, seu etiam plures, ut rei veritas omnino inquiratur. Iuramentum autem illud hujusmodi esse debet: Quidquid in villa in qua habitat, veraciter sciat, vel serio audierit actum contra fidem rectam & Christianitatem, episcopum aut ejus nuntium, quantum recordari possit & scientia subministrat, non lateat. Post iuramentum vero episcopus per singula numerare debet, quæ prius iuramento comprehendit, hoc est: Si vir, super uxorem suam, aliquam clanculo corruptit: Si cum duobus cognatis, sive mulier cum duobus propinquis fornicata: Si commatrem spiritualem aut filiolam suam stupro violavit: Si qua mulier partum suum necavit, vel conceptum quocumque modo excussit: Si quis cognatum suum voluntate aut casu occidit, seu moribundum fecit, & necdum ad publicam poenitentiam venit: Si mulier maritum suum, aut maritus uxorem suam iniquo consilio interemit: Si quis virum aut feminam veneno, aut aliqua alia potione occidit, & qui hoc scilicet veneno machinatur: Si sciat divinatrices vel augures, etiam illos qui per incredulitatem illas inquirant: Si sciant meretrices, quia meretrix appellatur, si uno contempto, cum aliis fornicatur, licet nupta non sit: Si illos etiam sciant, qui cum excommunicatis communionem habent: Si illos sciant, qui convicti sunt perjurium perpetrasse: Si & illos noverint, qui loca Deo non dicata, contra fidem ecclesiasticam colunt, & ad Christi ecclesiam venire contemnant: Illos etiam si sciant, qui indictum jejunium negligunt. Hæc omnia dum episcopus habet recitata, juratores per iuramentum commoneat, ceteros vero omnes nobiles & ignobiles, per bannum Christianitatis confringat, ut supradictas res minime celent, ac si in die iudicii ante tribunal domini nostri Iesu Christi, rei occultatione præfatarum rerum nefandarum inveniantur. Hoc enim indicet & per bannum contestetur, ut nemo per ullius timorem aut favorem, vel etiam amicitiam, præfata reticeat veraciter scita. Neque per odium, neque per inimicitiam ullam quidquam alicui irroget, quod veraciter non possit probare. Horum aliqua si antea in præsentia episcopi allata essent, ejusque iudicio terminata, postea iterata comperta fuerint, veluti in initio referantur, & episcopali decreto constituantur.

XXII.

Præscripta quidem formula, quam antiquitatis causa retulimus, successu temporis in abusum, quod negare non possumus, deducta est, quod non fidelissimi quique, sed leves delatores, non qui veraciter sciant, aut serio audiverint, idque a probatis, neque uno tantum, sed pluribus, hisque fide dignis, minimeque malevolis; sed frequentius absque omni delectu vel leves, ac futiles, vel invidi ac rapaces calumniatores, delationi comperiantur adsciti. Quodque pro manifestis criminibus non canonicæ poenitentiae, sed pecuniariæ potissimum mulctæ a delinquentibus fuerint exactæ, permixtis interim delinquentibus, haud præter grave populi offensiculum, in publica scelere infamia perseverare.

Concil. general. Tom. XIV.

Quæ omnia magna correctione indigent, quam, volente ac adjuvante Deo, inter visitandum adhibebimus, nimirum curaturi, ut viris exploratæ virtutis tantum hoc officii delegetur.

XXIV.

His autem qui synodo præficiendi sunt, sumptus necessarios (quam procuracionem canones vocant) per parochianos suppeditari, justum atque æquum est.

Cetera, quæ præsentis concilii decretis comprehensa non sunt, (sunt autem pleraque, non minorem quam ea quæ correximus, castigacionem postulantia) ea secundum factorum canonum censuram, partim in visitatione, partim in futuris synodis episcopalibus, Deo dante emendare diligenter adnitemur.

Ex conc. Lateran. Ex conc. generali. can. Com. apostolis. c. Procuraciones. de censibus.

CONCILIVM " AVGVSTANVM AD REFORMATIONEM CLERI, AVCTORITATE Ottonis cardinalis, & episcopi Augustani, celebratum anno domini MDXLVIII. tempore Pauli papæ III.

ANNO CHRISTI 1548. Licet infirmi non sit synodos diocesanas

ACTA ET STATVTA SYNODI diœcesane Augustensis, reverendissimo in Christo patri & illustrissimo principe & domino domino Ottone sanctæ Romanæ ecclesie tituli sanctæ Balbinæ presbytero cardinali & episcopo Augustano presidente, ad diem duodecimum Novembris anni MDXLVIII. convocata, & continuo rriduo celebrata.

vulgare, hanc tamen, non secus ac quasdam alias, hic inventes, quod in editionibus Biniana & regia occurrant.

REVERENDISSIMVS in Christo pater & illustrissimus princeps & dominus dominus Otto sanctæ Romanæ ecclesie titulo sanctæ Balbinæ presbyteri cardinalis, & episcopus Augustanus, memor communis ecclesiasticorum facti Romani imperii statuum consensus, invidiosissimo & potentissimo principi & domino domino Carolo V. Romanorum imperatori maximo, in proximis comitiis Augustanis de reformandis cleri & populi moribus, deformitatibusque ecclesiarum tollendis, præstiti: etsi calamitatum superiorum reliquiis sanandis apprime distractus, summo tamen studio atque labore admissus est, ut & Cæsareæ majestati, cui hanc synodorum congregandarum facultatem, Germanorum ecclesie, veluti olim Constantino imperatori totus fere orbis, acceptam ferunt, satisfaceret, & quod muneris sui esset, pro viribus adimpleret.

Kalendis igitur Octobris postquam Albogiviam subalpinam ecclesie suæ ditionem proximo biennio misere afflictam, præsentia sua consolari, consilio, liberalitate, jureque dicundo juvare, atque paterna sane cura & pietate lustrare cœpisset, & Fucstæ opido epistolâ citatorias ad abbates, præpositos, decanosque tam collegiales, quam rurales diœcesis suæ misit.

Quibus, ut in pauca conferantur, sanctotum patrum decretis & Basileensis concilii auctoritate, in memoriam revocata, sacrique Romani imperii electorum principum & statuum ecclesiasticorum, de convocandis synodis consensione commemorata imperat, eosque in domino hortatur, ut ad diem duodecimum Novembris in opido Dilinga synodi initio sinique adesse velint: in primisque dent operam singuli, ut citationes hujusmodi in capitulis suis ad hoc con-

N n ij vocati

ANNO
CHRISTI
1548.

non decani collegiarum ecclesiarum canonicis, decani veto rurales in capitulo suis confratribus accersitis, eadem statuta bis in anno ad verbum prælegant, aut prælegi curent. Si quis vero huic nostro mandato non obtemperaverit, a nobis seu vicario nostro canonicè punietur.

III.

¶ Approbante cathedralis ecclesiæ nostræ venerabili capitulo statuimus & ordinamus, ut posthac ad episcopatum ecclesiæ Augustensis nullus nisi presbyteratus ordine insignis, aut qui se gradus, quos nondum habet omnes, statutis ordinationum temporibus, nulla interdicta mora, aut tergiversatione, adepturum promiserit, eligatur aut assumatur.

IV.

Ad ecclesiasticas dignitates, animarum curas, aliaque beneficia ad nostram dispositionem seu approbationem pertinentia, nullus posthac coadjutor vel resignatarius, nisi examinationis testimonio subnixus fuerit a nobis aut vicario nostro in spiritualibus admittetur. Si qui vero per surreptionem ejusmodi dignitatum, curarum aut beneficiorum coadjutores sive resignatarii successores in illis sine examinatione præscripta extiterint, amovebuntur.

V.

Vt catholica doctrina atque disciplina ecclesiastica melius conservetur, statuimus atque ordinamus, ut ordinandi, super hæresibus hoc tempore jactatis, quid de illis, & contra, quid de Romana catholica & apostolica ecclesia sentiant, diligenti examinatione explorentur. Deinde, ut nullus ordinetur, nisi qui publicum a primario sacerdote vel magistratu patriæ suæ aut ejus loci, ubi majorem vitæ suæ partem exegerit, de vita ejus & moribus probatis, testimonium literis consignatum attulerit; qua in re primarii sacerdotis seu magistratus & testium conscientiam oneramus.

Ad hæc, ut ordinandi scientia explendis saltem ecclesiæ ministeriis sufficiens, non ritualis, sed diligenti constet examinatione.

Eamdem quoque rationem in his, qui ad prælaturas admittendi, & ad ecclesias parochiales provehendi sunt, volumus haberi: atque ad parochiales ecclesias quemquam, nisi populum docere & velit & sciat volumus admitti.

Postremo neminem ad prælaturas aut ecclesias parochiales sive per electionem, sive per inferiores collatores aut patronos designatus fuerit, prius investiri, aut ad ecclesiæ munera subeunda admitti debere, quam examini satisfecerit, & vocationi suæ satisfacturum se pro viribus pollicitus fuerit, statuimus atque mandamus.

Ætatem etiam ordinandorum, secundum laudabilem ecclesiæ nostræ morem, hæcenus introductum & servatum, deinceps quoque observari præcipimus.

Pro examinatione vero nullam ab his, qui a nobis deputati ad hoc fuerint, pecuniam exigi debere præcipimus: quod & hæcenus in ecclesia nostra factum fuisse compertum habemus. Quod autem ad nostrum episcopale officium attinet, profitemur nos pro gratia, quam altissimus nobis largiri dignatus fuerit, munus nostrum rite recteque tam per nos, quam per vicarios & cooperarios nostros executores. Volumusque posthac ordinandorum examini paschali pentecostesque tempore Augustæ, reliquis vero anni temporibus consuetis in opido no-

astro Dilinga celebrando, ipsi coram adesse & præesse, ne & in hac parte nobis quidquam desideretur.

VI.

Ignotos atque vagos sacerdotes & monachos, absque prælatorum suorum testimonio seu formatis, multoque minus suspectos de fide aut flagitiosos sacerdotes vel monachos seu fratres fugitivos, ad concionandi sacraque peragendi officium nusquam in nostra diocesi admitti, nec peregrinos & ignotos presbyteros in consortio aliorum presbyterorum tolerari, vel ad missarum sacrificium, nisi sui ordinarii, e cuius diocesi proxime discessit, literas de eorum ordinibus & honestate docentes extenderint, & a nobis vel nostro in spiritualibus vicario admittendas habuerint, admitti debere præcipimus.

VII.

Quos Græci chorepiscopos, hoc est, certarum regularium in qualibet diocesi speculatorum, alii archidiaconos, alii archipresbyteros vocant, in nostra ecclesia cathedrali, quo ad certum districtum mœnis Augustanæ civitatis adjacentem archidiaconi, in reliqua vero diocesi decanorum ruralium nomine censentur.

His igitur hoc statuto mandamus, ut hæc nostra placita atque synodalia decreta curæ suæ parochis publicent & exequantur, ut capitula sua ruralia, sicut hæcenus consuetum fuit, congregent & servent: ad futuras synodos citati veniant, diligenter quoque invigilent, ut parochi subditos suos doceant, corrigant, & veluti pastores fideles in via catholice doctrinæ ducant, ne irregularitate contracta ministrent, neve in foro conscientie in dubiis consultant, nisi peritiores prius super his adhibuerint in consilium: ad hæc, ut ab extorsionibus & exactioibus illicitis & infidelis abstineant, & libertatem ecclesiasticam, quantum in eis est, tueantur. Hos etiam senis quibusque mensibus districtus, seu regiunculæ suæ ecclesiæ suas visitare, & de omnibus rebus tam spiritualibus quam temporalibus sibi concurrentibus curam habere præcipiant, & si quid emendare non poterint, ad synodum pro tempore, aut si mora periculum habuerit, ad nos, ut opportune providere de omnibus possimus, referre jubemus. Si quos intrusos ad parochias aut alia beneficia ecclesiastica in suis districtibus, esse decani intellexerint, aut suspectas de surreptione absolutiones dispensationesve ostentari, aut circumferri a quibuscumque cognoverint; eos moneant primum, ne sibi beneficia, sacramentorumque administrationem usurpent, neve gregem Christi hujusmodi dispensationum vel absolutionum prætextu decipiant. Si qui vero parere monitis noluerint, hi nobis a decanis, quos fidei juramento nobis præstitæ super hoc admonemus, sine mora indicentur.

Decanis quoque ruralibus injungimus, ne in templis, sacellis, aut oratoriis suarum regiuncularum, & picturas aut imagines quascumque depingi, sculpi aut fieri, nobis aut vicario nostro inconsultis, patiantur, ut in his veteris ecclesiæ decorum, sacrarum historiarum veritas & imaginum honestas, maturiore deliberatione circa ea præcedente, conservetur. Idem decernimus in ceteris diocesis nostræ ædibus diligenter observandum.

Idem decanis ruralibus præcipimus, ut in inquirendis hæreticorum libris, aut de hæresi schismateve suspectis, nullam diligentiam prætermittant.

ANNO
CHRISTI
1548.

synodaliū speciem contraxisse, eumque ordinem, qui cum in pontificio iure, tum in aliis Augustanæ ecclesiæ synodalibus statutis seruari consuevit, secutum fuisse.

Quibus dictis, cancellarius statuta tenore continuo ad finem usque, ut sequuntur, prælegit.

TITVLI STATVTORVM.

- I. De summa trinitate & fide catholica.
- II. De constitutionibus.
- III. De electione episcopi Augustensis.
- IV. De renuntiatione.
- V. De qualitate ordinandorum.
- VI. De clericis peregrinis.
- VII. De officio archidiaconi.
- VIII. De parochis sive presbyteris curatis.
- IX. De officio decani & canonicorum.
- X. De vita & honestate clericorum.
- XI. De pluralitate beneficiorum.
- XII. De statu monachorum, monialium & canonicorum.
- XIII. De officio concionatoris, & divini verbi prædicatione.
- XIV. De cultu divino.
- XV. De administratione sacramentorum.
- XVI. De baptismo.
- XVII. De confirmatione.
- XVIII. De celebratione missarum, & sacramento eucharistiæ.
- XIX. De penitentia & remissione, cap. Omnis utriusque sexus, lingua Latina & vulgari, & alia quadam lingua Germanica quadragesimari jejuni tempore vulgo a parochis publicanda inseruntur.
- XX. De extrema unctione.
- XXI. De matrimonio.
- XXII. Ne pro sacramentis aut sacramentalibus quidquam exigatur.
- XXIII. De consecratione, benedictione, & ceremoniis ecclesiasticis.
- XXIV. De feriis & festis sanctorum.
- XXV. Ut oratio dominica, angelica saluatio, & symbolum apostolorum ab omnibus æqualiter dicantur.
- XXVI. De magistris & scholis instituedis.
- XXVII. De hospitalibus pauperum, infirmorum, & peregrinorum.
- XXVIII. De maiestate & obedientia & disciplina populi.
- XXIX. De visitatione.
- XXX. De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.
- XXXI. De precibus pro summo pontifice Romanorum imperatore, & rege ac principibus catholicis, aliisque ad Deum fundendis.
- XXXII. De pœnis.
- XXXIII. De synodis.

STATVTA

SYNODI DIOECESANÆ AVGVSTENSIS
XII. XIII. & XIV. Novembris, anno MDXLVIII.
Ottone cardinale & episcopo Augustano præfidente, Dilingæ celebratæ.

I.

CVM tota creationis universi ratio, atque redemptionis nostræ fundamentum, in summa individueque Trinitatis recta indubitataque fide consistat, & a redemptore nostro Iesu Christi.
Concil. general. Tom. XIV.

sto. per suos apostolos, eorumque successores una fides catholica in universum orbem, cujus primatus Romanæ sedis ex divi petri apostoli prærogativa iure tribuitur, derivata sit: Statuimus, atque omnibus prælatis universo clero & populo nostræ diocesis mandamus, ut in sancta fide catholica, quam divina clementia & sanctissimorum hominum prædicatione secundum prædictæ sanctæ sedis puram & incorruptam traditionem majores nostri ab initio acceperunt, constantes firmique permanent, eandem credant, observent, ac doceant: atque pastores oves, agnosque suæ curæ commissos, in eadem fide orthodoxa pro cuiusque captu erudiant, summoque studio confirmant.

II.

Sacrorum canonum & conciliorum decreta, & tam provinciales Maguntinæ sedis, quam nostris prædecessoribus nobisque editas synodales constitutiones in universum, præcipue vero eas, de quibus specialis mentio in sequentibus nostris statutis non habebitur, summe observari præcipimus, transgressores secundum canones ipsos prædictasque constitutiones, puniri decernentes.

Invidiosissimi etiam Christianissimi imperatoris Caroli quinti, cui maximi cognomentum merito tribuimus, constitutionem de interreligione in comitiis Augustanis hoc anno editam in ea parte, qua ad status catholicos pertinet, acceptam, nostræque diocesis subditis innovari decernimus, scilicet ut ecclesiæ catholicæ institutiones hæcenus ab eis summa cum laude observatas, deinceps religiose observent teneantque constanter: ne se ab eis nullo modo avelli pariantur, aut omnino quidquam immutent: ceteros vero, qui novationes induxerunt, una cum clementissimo imperatore, valde hoc ab eis ac serio requirente, in domino hortamur, ut & ad ecclesiam catholicam accedentes, in observatione constitutionum & ceremoniarum ecclesiæ catholicæ per omnia nobiscum conveniant, & se hisce nostris saluberimisque catholicis statutis conforment.

Quin & formulam reformationis ab eadem Cæsarea majestate ecclesiasticis statutis in isdem comitiis propositam, quam nos in his nostris synodalibus statutis sequi profiteamur, omnibus nostræ diocesis ecclesiasticis personis crebro legendam, versandamque proponimus.

Constitutiones quoque & ordinationes a reverendissimo domino Laurentio Campegio sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis, & sedis apostolicæ per Germaniam legato, Ratisbonæ anno M D XXXII. editas & publicatas, tamquam salutares, & capituli nostri consilio & assensu acceptamus, easque ab omnibus prælatis, presbyteris & clericis nobis subiectis volumus observari.

Statuimus præterea, ut præsens libellus synodaliū constitutionum nostrarum in ecclesia nostra cathedrali, aliisque collegiatis, & monasteriis, quamprimum typis excusus fuerit, habeatur, & in choro, ut cuilibet accessus ad eum pateat, servetur. Decani quoque rurales, camerarii, plebani, capellani, ceterique presbyteri nostræ diocesis privatim eum sibi comparent, frequenterque legant, ut quisque tam repentinis quam indictis visitationibus de his, quæ ad se pertinent, rationem reddere possit. Volumus etiam ut abbates & præpositi, convocatis omnibus monachis & canonicis & regularibus, nec non decani

ANNO
CHRISTI
1548.

luxum omnem fugiat, metearatæ & cauponario A
exercitio, avaritiæ fordibus, fortilegis, divina-
tionibus, ventionibus clamosis, omnibusque
profanis negotiis, & a quibus cura sacerdotalis
merito abhorret, prorsus alienus existat.

Hospitia quoque publica, tabernas aut eno-
polia compotandi causa non ingrediatur. Qui se-
cus fecerit, flores quatuor dependet, quorum
dimidiam partem fabricæ templi nostri cathedra-
lis, reliquum delatori impartiemur. Penam fe-
stus dies graviolem efficit.

Instituta quoque ecclesiastica de jejuniis & abs-
tinentia carnum, feriis, arque hujusmodi, ab
universo nostræ diocesis clero religioso ac pie
observati atque sub debito obedientiæ sanctæ
ecclesiæ catholicæ præstandæ, populo indici B
debere sub censuris & pœnis gravissimis, man-
damus.

Præterea cum æquum in primis sit, eos mun-
dos esse, qui vasa domini portant, & in sacratio
operantur, volumus atque juxta sanctiones cano-
nicas decernimus, ut sacerdotes professionis
suar memoros, caste continenterque vivant, at-
que a nefario concubinarum abstineant.

Sacerdos, diaconus, & subdiaconus fornicatio-
nis, adulterii aut familiaritatis suspectæ con-
victus, remota protinus concubina, ab officio
suspendatur, & beneficii fructibus ad certum
tempus pro scandali gravitate privetur: Item
convictus, suspensione & privatione fructuum
gravius plectatur. In corrigibilis demum factus, C
beneficium amittat. Concubinæ autem clericor-
um excommunicentur. Ceteris vero clericis in-
fæ subdiaconatum constitutis, & ecclesiastico
beneficio præditis, eadem privationis fructuum
pœna infligatur, & a ministerio, si quod in ec-
clesia habuerint, repellantur. Et cum his omni-
bus nullas feminas, nisi aut sanguinis necessitudi-
ne junctas, aut annorum quadragenario numero
majores, aut saltem suspitione carentes in illa vi-
cinitate, casque verecundas, sobrias & publico te-
stimonio castas liceat cohabitare.

Clerici nostræ diocesis domos fundosque do-
tales beneficiorum collapsos instaurant, quantum
necessitas postulerit, reparataque in debita stru-
ctura conservent, & negligentes per decanos ru-
rales ac alios, ad quos de jure vel consuetudi-
ne spectat, eorum preventum domibus fun-
disque applicandorum subtractione multentur.

XI.

Quicumque vel cupiditate, vel quovis etiam
honesto colore impellente, plura beneficia eccle-
siastica obtinent, hoc nostro mandato jubentur,
sicuti districte præcipiendo mandamus, ut reter-
to quod ex illis maluerint unico beneficio, cetera
intra annum resignent, aut nobis vel deputatis
ad hoc nostris, dispensationum suarum privile-
gia hujusmodi ostendant. Quod nisi debita obe-
dientia præstiterint, sciant se ex nostra diligentia
in rellta & vera ecclesiasticorum beneficiorum
dispensatione adhibenda, inobedienciæ aut cu-
piditatis suæ pœnas legitimas suscepturos.

Si qui vero posthac sedis apostolicæ dispen-
satione plura beneficia obtinuerint, competunt-
que a nobis fuerit, eidem sedi (quæ in literis,
concessionibus, privilegiisque suis rationes cau-
sasque honestas & necessarias, prout suggestum
ei fuerit, sequi consuevit) illud ab imperan-
tibus fuisse, hi sciant nos sanctissimo domino no-
stro melius informato dispensationum hujusmo-

di revocationem procuraturos. Vnde statimus
& ordinamus, ut in posterum nullus, cuiuscum-
que gradus, aut dignitatis fuerit, ad alterius aut
plurium beneficiorum possessionem admittatur,
nisi nobis tamquam ordinario loci, dispensatio-
nis ejusmodi literas, pro sedis apostolicæ dignita-
te conservanda inspiciendas, prius exhibeat, Boni-
facii I X. & Leonis X. maximorum pontificum
constitutionibus semper salvis. Et si dispensatio-
ne dignus videbitur, nihilo minus statimus, ut
tales aut alii quicumque ecclesiarum rectores &
beneficiarii, vicariis suis tantam ex fructibus por-
tionem relinquunt, quanta ad hospitalitatem ser-
vandam, ad jura episcopalia & archidiaconalia
petenda, aliaque onera ferenda sufficiat; alioquin
a suis beneficiis, reservato tamen uni-
cuique patrono aut collatorii jure suo, decerni-
mus amovendos.

Hortamur etiam in domino eos, qui plura be-
neficia curata ex dispensatione apostolica jam
obtinuit, ut uno quod maluerint, retento, ce-
tera intra annum sine ulla pensione idoneis pre-
byteris resignent, & Christiano hoc officio pie-
tateque sua severitatem & coactionem synoda-
lium, provincialium, aut generalium statutorum
aut decretorum anteverant.

Monasteria porro & collegia, aut si qui alii in-
corporatas cum decimis & censibus ecclesias,
quas retineri velint, habuerint, idoneos sacerdo-
tes eis præficiant; quibus de victu, vestitu honesto
& competentiâ justa profici decernimus: alioquin
aut per privationem incorporationis legitimum,
aut honestam ex ecclesiæ illius decimis &
* viribus assignationem, aut ineptorum sacer-
dotum remotionem, ejusmodi ecclesiarum com-
moditati provisiuri.

Prælati monasteriorum, collegia, aut alii uni-
tas ecclesias habentes, vicarios hujusmodi aut sa-
cerdotes constituent, nisi prius pet. nos aut no-
strum vicarium, ut idonei, fuerint admissi. Reli-
giosos vero, beneficiorum hujusmodi curæ a suis
prælati præfectos, non obstant eorum qualicum-
que exemptione, volumus nobis tamquam
ordinario esse subiectos.

XII.

Monasteria ejusmodi ordinis, secundum
regulas quas professi sunt, reformari, ipsosque
monachos in obedientia & religione sui ordinis
contineri, capitulum disciplinæ frequenter ser-
vari, vitia illic quotidie subnascencia severiter
corrigi, cultum divinum reverenter & debite ser-
vari, concubinaros, adulteros, ebrios, criminoso-
s, infames, suspectos de hæresi aliisve crimini-
bus, pœnis debitis castigari, habitum & tonsu-
ram diligenter servari, & officia & bibliothecas
studiose curari, prædia, census & jura conservari
præcipimus: repugnantes, aut reformationis im-
patientes, severa coercionem debitique mediis
castigaturi.

Intermissa sacrarum literarum atque ea etiam,
per quæ ad sacras literas pervenitur, studia, apud
opulenta monasteria intra sex mensium spatium
restaurantur. Vbi vero pauci sunt monachi, idem-
que egentes, unus atque alter ad aliud ejusdem,
aut si commodum videbitur, diversi ordinis mo-
nasterium, ubi scholæ restituta sunt, mittan-
tur, ubi & in sacris literis, & in religionis obser-
vantia institui & proficere, atque ad prædicationem
divini verbi idonei reddi possint.

A rerum profanarum exercitio monachi absti-
neant, atque intra monasterii septa, nisi concio-
num aut

*juribus

prætermittant. Contrahant etiam, undecumque in suis regiunculis possunt, ejusmodi libros omnes, & in primis formulas administrationis sacramentorum, quas aduersarij ordinationes ecclesiasticas vocant, eosque libros ad nos quamprimum transmittant, & in concionibus suis, sacramentorumque administratione, catholicos doctores & Romanæ ecclesiæ manualia sequantur, ceterisque ejusdem rei pro officij sui cura monitores auctoresque existant.

VIII.

Parochi de fide & religione nostrâ populum sibi commissum doceant, atque instruant, sacramenta administrent, eorum mysticam gratiam exponant, publicis peccatis irretitos canonicè, occultis vero delictis occulte arguant, & ad penitentiam adducant. Incorrigibiles nobis aut nostro in spiritualibus vicario indicent, ut vel publica satisfactione curentur, vel communione catholica arceantur: parvulos quoque & rudes quosque parochiæ suæ doceant certis temporibus symbolum fidei, dominicam precepcionem, salutationem angelicam, & decalogi præcepta: aut ea diebus dominicis e suggestu diserte pronuntient, ut revera duplici honore digni habeantur.

Cum nihil magis officiat ecclesiæ Dei, quam quod ad regimen animarum indigni assumuntur, statuimus & districte præcipiendo mandamus, ut a vicario nostro in spiritualibus generali, aliisque prælatis viri graves, docti, & ad curam animarum habendam idonei deligantur, diligenterque & anniversaria de eorum vita & moribus inquisitio habeatur.

Et quoniam non raro accidit, ut presbyteri & clerici beneficia ecclesiastica curata absque institutione seu commissione vel nostra vel vicarii nostri de facto occupent, atque nulla ligandi vel absolvendi potestate præditi, populum Dei decipiant: volumus & mandamus, ut quilibet decanus, vel camerarius in capitulo proximo sui decanatus, literas hujusmodi commissionum sibi petat exhiberi, nobisque aut vicario nostro, si qui nullas habuerint, intra mensis spatium significet. Idemque de beneficiis non curatis, ad eaque intrusus, intelligi volumus atque mandamus.

Parochi seu presbyteri curati omnes, libros apud ecclesias suas habeant quatuor: Primum, in quo baptizatorum: Secundum, in quo statuto ab ecclesia tempore consentium & communicantium: Tertium, in quo eorum, qui matrimonia in facie ecclesiæ contraxerunt: & quartum, in quo mortuorum & ecclesiastica sepultura traditorum nomina & cognomina cum annotatione diei & anni describantur. Hæc enim diligentia cum ad multa utilis, tum vero ad hoc præcipue, ut pastoribus ovium suarum ratio melius constet.

Capellani & * primissarii rectoribus aut plebanis suis debitam reverentiam exhibeant, ac omnia debita officia, sive in foundationibus expressa sint, sive ex consuetudine introducta, suis locis temporibusque exequantur in juribus parochialibus, nisi foundationum suarum tenore specialiter & expresse fuerint privilegiati, ipsi minime adferantur, vel inobedientes existant, sed in executione curæ & divinis officiis cantando & legendo fideliter assistant. Quod si aliter fecerint, canonicam nostram vindictam minime evadent.

Meminerint porro presbyteri omnes, & in primis hi quibus animarum cura incumbit, ut eorum quæ ad officij sui essentiam pertinent, notitiam habeant certam & indubitatam, veluti sunt absolutionis, aliorumque sacramentorum collationis formæ substantiales.

Quoniam autem interesse plurimum constat, qua ratione pueri & rudes catechizentur, parochis nostræ diocesis catechismum sive libros de institutione Christiani hominis reverendi patris domini Petri de Soto ex prædicatorio ordine, theologi Hispani, & Cæsareæ majestatis confessoris doctissimi & religiosissimi viri, legendos docendosque commendamus: alios vero de hæresi, aut schismate suspectos ex usu eorum tolli præcipimus.

IX.

Decanus collegij sui clericos & familiam in officio quemque suo contineat, exemplo alios præcedat, vitæ morumque honestatem in habitu & disciplina, debitumque in divinorum officiorum perfolutione & ceremonis exigat: ebrios, alcares, percussores, scortatores, & officij sui immemores corripiat, factis abigat, & pro jure sibi competenti mulctet.

Scholastici ecclesiæ nostræ dignitate aut titulo eminens, juventutem ecclesiæ ministerijs destinatam, doctrina, pietate, & morum honestate imbuat: aut per idoneos & probos pedagogos institui curet, atque ordinandorum examini de more nostræ ecclesiæ inaque nobiscum diligentem attendat.

Canonici decano suo obediant, divinis omnibus intersint, qua decet modestia, gravitate & pietate. Eleemosynas pauperibus distribuant, populum bonis exemplis ædificent; divinorum tempore deambulare nec ipsi in templo liceat, neque alii cuiquam permittatur. Turpe enim est in eo loco quacumque de causa motuam agere, & ambulationes instituire, ubi & gestu corporis & animo in sacrorum mysteriorum tractationem defixos intentosque esse oporteat.

Studio sis quoque aliquibus, bonamque de se spem præbentibus decanus & collegium provident, ut justo studiorum suorum tempore justisque sumptibus in academijs & catholicis universitatibus sustententur: qui post tempus eis concessum redeunt, de diligentia, probitate, pietateque testimonium ejus universitatis publicum secum afferre teneantur.

Ceterum horas canonicas, residentes canonici tam cathedralis nostræ, quam collegiarum ecclesiarum, decenti modulatione, pro ecclesiæ nostræ cathedralis & collegiarum more persolvant, & hanc curam ad conductitios tantum succentores minime rejiciant.

Canonici etiam juniores theologum, qui in singulis collegiis frequentioribus haberi debet, lectionem suæ professioni & institutioni congruentem, certis horis, quemadmodum & vicarii aliaque collegiorum membra facere tenentur, prælegentem audiant, itaque & animos divinis studiis excolant, & ab otio removeantur.

X.

Clerus nostræ diocesis in habitu, coronæ tonsura, & incessu decorum servet, superiore veste talari indutus, atque pietate magis venerabilis, quam aut famulorum multitudine, aut vano armorum terrore contemptibilis incedat. Mensa quoque utatur frugali, & ab ebrietate, ludis a jure prohibitis, atque omni ludicra levitate abstineat, luxum

ANNO
CHRISTI
1548.

vero Germanica lingua secundum antiquas agendas pronuntiarum consueverunt, mutare fas non sit, sed & ipsa quoque conferentur.

XVI.

Solennes ceremonie & orationes circa baptismum hæcenus in ecclesia catholica usitatae, & in agendis ecclesiarum nostrarum descriptae, nisi necessitas illud cogat, non omittantur. Quarum significationes populo sapientius exponi mandamus ut professionis suae, qua Christo initiatus est, admoveatur.

Sufceptores quoque seu sponsores parvulorum, ætatis provectæ sint, atque in fide probe catechizati & instructi, quo non ore tantum, sed & mente & sermo ad interrogata respondere, suum munus intelligere, & parvulos, ubi adoleverint, & res postulaverit, in fide orthodoxa instituire possint: ætate vero aut fide nondum provectos, ad tantum munus admitti non debere, & ipsa ratio suadet & nos præcipiendo decernimus.

XVII.

Parochi suo tempore de confirmationis origine, mysterio & chrismatism arcano, subditos sibi doceant, eosque ad ejus desiderium accendant: ut nobis, quod ex officio nostri debiti crebro facere instruimus, aut si qua iusta causa impediti fuerimus, suffraganeo nostro, diocesim nostram ad confirmandos baptizatos circumventibus, prompti paratique sint ad hujus sacramenti susceptionem, faciliusque, quæ ipso administrationis tempore dicentur agentive, percipiant.

XVIII.

Canon missæ submissa voce, excepta dominica oratione, pacis exortatione, Dei invocatione, & postrema populi salutatione, quemadmodum hæcenus a catholicis factum est, summaque religione, ut mysteriis tremendis sua conferatur auctoritas, pronuntietur.

Reliquæ vero missæ, quæ catechumenorum dicitur, partes debita religione & voce alta intelligibilique legantur, aditque semper legenti minister, qui ecclesiarum nomine respondeat factificanti.

Euangelia vel epistolæ dominicis & festis diebus in parochialibus ecclesiis populo, sive ante sacrum, sive sub eo, sive etiam a prandio, quod tempus epistolæ declarationi non incommodum videretur, lingua Germanica exponantur: quoque tempore nulla missa, ne populum ab auscultatione distrahi contingat, celebretur. Ut nimia festinatio in missæ lectione aut celebratione religiosas aures oculosque offendit, ita incondita prolixitas fastidium potius generat, quam devotionem. Quapropter sacerdotibus nostræ diocesis devotam mediocritatem & toto sacratissimæ actionis tempore decorum quid ex corporis gestu, vestium sacrarum munda compositione, ipsoque vultu eluceat, commendamus.

Organa ad populi aures nullum alium fontem aut numerum deferant, quam qui religiosus ac pius ab omnibus habeatur. Melodiarum lascivarum aut alio pertinentes, procul absint: profanis etiam rhythmis ecclesiasticis sonis, aut verba sententiæ ecclesiasticæ profanis numeris aut rebus ludibrii causa non accommodentur. Nam cum aut melodiæ aut orationes sententiæ sacræ in profanam consuetudinem abeunt, fieri non potest, quin ad suum usum in ecclesiis deprom-

ptæ, animos audientium memoria illius ludibrii aut scommatism pungant, atque avocent a devotione.

Sub elevatione sacræ hostiæ, antiphonæ ad hoc sacrificium tantum pertinentes cantentur: quamquam melius & veteri ecclesiarum conventus esset, præsentiam dominici corporis in altissimo silentio prostratos contemplari. Si quæ autem alia antiphonæ ex consuetudine aut fundatione cantari solita fuerint, ex peractis sacro cantentur.

Concordiæ & pacis symbolum, veluti imaginacula crucifixi, ab ore sacerdotum pacem populo imprecantis, secundum eujusmodi ecclesiarum hæcenus servatum, aut commodiorem institutionem, ad adstantes in missis solemnioribus deferatur.

Ignotos sacerdotes & qui publicis criminibus infames sunt, aut solum quæstum sectantur, a celebratione hujus sacri repelli jubemus.

Hostia vitalis pro infirmorum viatico in loco mundo & honorato, accenso ad eum perpetuo lumine, fervetur.

Eadem si in solemniibus festivitibus aut magnis supplicationibus circumferatur (quod nisi ex catholico instituto, aut gravi causa presentibus devotis cultoribus, fieri non debet) quidquid veram devotionem non excitat, ludique omnes profani removeantur.

Sed & quando ad infirmos deferatur, lumen præferri, & campanella fidelibus signum dari præcipimus. Caveat tamen presbyter, ut ad infirmum pauciores duabus particulis non deferat, ne populus in redeuntis manibus inane vasculum adoret, sin autem contigerit forte, ut reverti ad templum sine eucharistiæ sacramento cogatur, lumen præferri aut signum dari prohibeat.

XIX.

Non sine magna animi nostri molestia intelleximus, nonnullos nostræ diocesis laicos salutis suæ adeo immemores esse, ut nec constituto ab ecclesia catholica tempore consistant, neque ad sacratissimæ eucharistiæ sumptionem ulla ratione se præparent, aut ab ea penitus abstineant. Quocirca in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pena alias super hoc constituta, universis & singulis parochis, aut eorum vicariis præcipimus, ut quadragenarii jejunii singulis dominicis diebus, capitulum, quod incipit, Omnis utriusque sexus; subditis suis publicent in ecclesiis, & contra inobedientes ad pœnas juxta tenorem constitutionis jam dictæ procedant.

Tenor ac verba capituli, Omnis utriusque.

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solum peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti: & injunctam sibi penitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinentium: alioquin & vivens ab ingressu ecclesiarum atceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantia

ANNO
CHRISTI
1548.

num aut sacrorum peragendorum gratia a suis prælati dimittantur, seu ad aliud monasterium destinentur, vel a nobis tamquam ordinario ad curam animarum secundum canonum permissionem evocentur, sese continent. Tempore vero eis a divinis lectionibus vacuo, semper pii & honesti aliquid agant.

Monachi a solitaria vita adepti, familia superflua, equorum fastu & pompæ multitudine ne se ingerant, aut sibi otiosis, vanis id sumptibus frequentiam in solitudine procurent, sed frugaliter in humilitate vivant: & quæ necessitati superflua pauperibus, studioforumque educationi, ecclesiæ semenem uberimam facturi, erogent atque dispendent.

Monasteria excisa aut deserta, quantum fieri poterit, restaurentur.

Moniales ab egressu monasteriorum suorum, virorumque conspectu contineant: earumque monasteria viri non ingrediantur, nisi id postulet inevitabilis necessitas. Oeconomum ad res suas foris procurandas deligant honestum, fidum, frugalem, qui eis & visitatori terribus mensibus rationem reddat negotiorum suorum. Inutilem, gravem, infidum amoveant, aliumque surrogandum procurent.

Canonice continentie studium nulla solennitate obstructum sectantes, commune habeant dormitorium, habitu modesto, mundo & castitatis indice utantur. Magna quoque instituti sui commoda ex mensæ communione perciperent, si contra inveteratum apud eas morem adduci ad hoc possent: quod ut faciant, eas in domino hortamur. Si ubi liberiore vita detrimentum sanæ pariantur, reformari eadem curabimus.

XIII.

Concionandi officium soli vocari, & ab ordinaria ecclesiastica potestate admissi, sustineant.

Pastores, quibus animarum cura incumbit, vicarios sacerdotes, si ipsi iusta ex causa munus hoc explere nequeant, admittere possunt: notos tamen, & prælatorum suorum testimoniis subnixos.

Concionator, seu doctor divini verbi, evangelium & sacras scripturas non suo, sed orthodoxorum & sanctorum patrum sensu & interpretatione tractet ac doceat. Homilias sanctorum patrum, & martyrum passiones, a fide dignis tamen scriptoribus proditas, post evangelia statim diebus poterit recitare.

In concione nihil profani, fabulosi, suspective profetatur, sed sint conciones sanorum verborum & sanæ doctrinæ. Concionator se ad captum auditorum demittat: nunc catechistam agat, nunc interpretem scripturarum, nunc vitiatorum reprehensorem, nunc doctorem mysteriorum, omniaque, ad lucrum Christo afferendum, omnibus fiat: & a quæstionibus perplexis & difficilibus, omni eruditionis ostentatione rejecta, abstineat, caveatque ne se unquam ad convivia injuriaque, quibus ecclesia cum populi offendiculo dehonestatur, delabi contingat.

Idem clericum & magistratum aut absentes quosvis, suo quoque judici relinquendos, per verbo & multis hæcenus usitato iudicii genere, apud populum non accusent, non deserant, non calumniantur: linguisque suis pro seditionum flagellis non utantur: sed sit oratio eorum modesta, sobria, gravis, & verbi divini nervis compacta, qua po-

Concil. general. Tom. X IV.

entes sint exhortari in sana doctrina, & eos qui contradicunt, arguere.

Misericordiam, bonitatem & caritatem Dei oportuno tempore prædicent & extollant, ita tamen, ut iustitiæ ejus in beneficiorum præmiis largiendis, malefactorumque penis infligendis non obliviscantur, ut dubitantes & anxii, spe & amore divino inflammentur, vel a peccatis deterriti respiscant.

Elemosynas, satisfactioes, & opera pietatis inducant, ne populus ab eis seductus credat, opinione quadam sua tutum se esse, etiam si hujusmodi opera, quibus Christianæ fidei paries liniendus est, non faciat, cum tamen Deus sicuti de pseudopropheta apud Ezechielem dicitur sit: *Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque tempore.*

Adversus grassantium hæreson tempestatem, populum præmoncant sapè & confirmet. Catechismum & decalogi præcepta crebro relegant & explicent, in primisque dent operam, ut perniciosissimus error, qui multorum animos occupat hoc tempore, eradiceat, quo verbum domini limitibus adeo angustis quidam includunt, ut ab eis nihil nisi atramento in sacris biblis exaratum, pro verbo domini habeatur, cum verbum domini initio nullis libris, sed apostolorum cordibus impressum inveniretur: quod postea non scriptura tantum, sed magna ex parte ecclesiæ & fidelium animis sermone communicaverunt, & sacre literæ testentur, legem evangelicam ipsissimum domini verbum, in tabulis cordium carnalibus, Spiritu Dei vivi scribendum fuisse. Hortetur præterea populum, ut verbum Dei attente audiat, ab hæresibus abhorreat, missæ officio libenter intersit, frequenti confessione se exputget, mundo corde & avido salutem Christi corporis cibum excipiat, sacramentis & eorum mysteriis secundum ecclesiæ traditionem religiosè utatur, & diebus festis, sanctis tantum vacet operibus: memineritque concionator, ut corpus suum in servitute redigat, ne quos sermone ad pietatem adducere conatur, ipse in servitute ventris & peccati obforescens, deterreat, aut illis opprobrio fiat.

XIV.

Divinus cultus observetur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per majores nostros in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis, ceterisque divinis laudibus atque ceremoniis observatus fuit.

XV.

In administratione ususque sacramentorum, ut confusio & schismata in ecclesia Dei vitentur: & apostolicis traditionibus, sacrisque canonibus & legibus reverentia debita habeatur, ceremoniarum, orationum, rituumque receptam uniformitatem parochos nostros in omnibus sequi volumus atque jubemus.

Volumus etiam populum, quid in cuiusque sacramenti collatione agatur, in concionibus & sacramentorum administratione frequenter doceri.

Lingua Latina, cui veluti divino instrumento in ipsa crucis ara sacris usibus dedicato, ecclesia occidentalis religionem Christianam fert acceptam, in sacramentorum administratione, aliisque ecclesiasticis officiis per totam nostram dioccesin retineatur, & exclusâ revocetur. Quæ

O o verè

eiusmodi superstitionibus profus tenentur, & pro admittis pœnitentiæ multam susceperint.

Item cum unus quilibet Christianus ad idem sacratissimum sacramentum percipiendum per veram contritionem & peccatorum suorum puram confessionem sese præparare obstructus sit, illis omnibus ejus sumptione interdictum est, qui absque contritione & confessione in suis manent peccatis: & speciatim illis, qui secundum sanctæ ecclesiæ præceptum singulis annis semel non confitentur. Tales enim ab ecclesia ejiciendi sunt, & in extremis, si sic decedant, Christiana sepultura eis neganda est.

Item cum confessio integra & indivisa esse debeat, & cum proposito deinceps peccata non admittendi; eam ob rem quicumque in publicis ac notoriis degant sceleribus, ut sunt manifesti adulteri & adulteræ, aut qui alias in lupanaribus simul viciant, & publici feneratores, & qui alios ad eadem inducunt, & id genus alii, ad hujus venerandi sacramenti communionem admittendi non sunt, donec re ipsa & factis testatur reddant, se suis omnino vale fecisse criminibus, & pœnitentiæ satisfactionem recepisse.

Item quando legitimo juncti matrimonio simul degere sunt obligati, si qui ex illis absque superioris ecclesiastici seu spiritualis iudicis sui permisso ipsi se disjuxerint sive divortium fecerint, quamdiu absque juridica separatione vel concessione se junctim vixerint, non ministrandum, sed negandum est eis dominicum sacramentum.

Item iis annuerandi sunt, qui alearum lusu perpetuo vacant: quibus non est portigendum venerabile sacramentum, donec inde absterneant.

Item qui ebrietati & etapulæ ac comestationibus perpetuo editi sunt & inhærent, & maxime qui festos dies aut noctes in tabernis exigunt, illis post factam confessionem venerabilis hujus sacramenti sumptione per triginta dies est interdicendum, uti ab his vitiis sese emendent. Quod si facere nolint, juxta canonum decreta etiam morte mulctandi sunt.

Item qui aliena detinent bona in vitis illis, quorum ea sunt, possuntque restituere, iis negandum hoc dignissimum sacramentum est, donec restituerint.

Item qui sacras perfringunt ædes, & despoliant, & qui sanctorum ac Dei templis damna infertunt, ab hoc debent excludi sacramento, donec relictis hisce sacrilegiis, Deo dicatis locis satisfecerint atque restituerint.

Item quotquot proximis suis intra eorum terminos, sive illi sint agrorum, sive pratorum, sive hortorum, sive arearum, injuriam inferunt vel invadendo, vel in arando, vel ædificia extruendo, si festis id agant diebus, hujus eis venerabilis sacramenti perceptione interdictum est, donec ab his cessent injuriis, & læsis satisfecerint.

Item subditi, qui propriis domibus suis ob accepta verbera, aut castigationem, vel alias fidem & obedientiam præstare nolunt, sacramenti hujus sumptione interdictum est, donec se morigeros præbeant, & agant pœnitentiam.

Item quicumque iniqua mensura vel pondere

emunt aut vendunt, triginta diebus jubentur abstinere a sacra communione, posteaquam ex canonum præscripto irrogatam sibi pœnitentiæ multam susceperint.

Item quotquot justas non solvunt decimas, parochi sui tribus vicibus admonere debent, ut eas jure persolvant. Quod si admoniti facere recusabunt, neganda est eis sacra communio, donec satisfaciant, & multam sibi imponi patiantur.

Item quibus alicujus testamenti negotia bona fide exequenda commissa sunt, si ultra annum rem differant, auctoritate episcopi ad executionem compellentur: poteruntque ob ejusmodi negligentiam, si justa & rationabilis causa desit, sacra communione prohiberi.

Item quando singulus quisque e religione Christiana sanctis ecclesiæ præceptis obtemperare tenetur, puta, ut jejundet, festa celebret, confiteatur peccata sua, sacras invadat ædes, & alias sanctæ ecclesiæ consuetudines colat & observet, quicumque animo obstinato iis sese opposuerint, eaque contempti habuerint, a dignissimi sacramenti perceptione excludentur, donec redeant ad obedientiam, & pro suis peccatis multam sibi irrogati ferant: idque illi maxime, qui spretis templis consecratis, absque præfatis sui permisso in aliis locis plebem orationis causa congregant. Qui enim id agunt, excommunicationis sententia ligati sunt, nec licet eis dominicum percipere sacramentum.

Item qui sacerdotem e suggestu concionantem impediunt, atque in ejus contemptum ex sacris ædibus abscedunt, a sacra communione arcedi sunt, donec sese emendent, & agant penitentiam.

Item quotquot ex ecclesiastici decreti sive præcepti contemptu, dominicis aut aliis festivis diebus sacrum missæ aufertare nolunt, nec in ipsa missæ officio perseverant, donec sacerdos ultimam benedictionem impertiat, pro judicio confessoris sui a communione prohibeantur, donec agant penitentiam.

Item quicumque dominicis & aliis festivis diebus rebus venalibus, quæ ad necessarium corporis victum non requiruntur, mercimonia exercent, synodali bus statutis a venerabilis sacramenti sumptione prohibentur, donec ab his penitus absterneant.

Item qui clanculum sese jungunt matrimonio, iis sacra communio neganda est, donec secundum ecclesiæ constitutionem publice se denuntiare faciant.

Item qui dominicam orationem & symbolum apostolorum ex desidia aut contemptu discere nolunt, poterunt a suo confessore facta communione prohiberi, donec ea addiscant.

Item quicumque omnipotentem Deum, aut sacratissimam Dei genitricem, vel alios sanctos palam blasphemant, aut eis maledicunt, vel per eorum nomina vel membra indigne ac impie jurant, & imprecantur seu maledicunt, ab ecclesiæ ingressu & sacra communione excludendi sunt, donec publice egerint pœnitentiam.

Item quotquot sacerdotalem dignitatem, & sacerdotes ipsos publice dehonestant aut conviciantur, iis similiter ecclesiæ aditu & sacra communione interdictum est, donec pœnitentiam egerint.

Item

cœcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti iusta de causa peccata sua confiteri voluerit, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere velligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus fauciat, diligenter inquirens de peccatorum circumstantiis & peccatis: quibus prudenter intelligat quale debeat ei præbere consilium, & cuiusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad salvandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo aut signo aut alio quovis modo aliquatenus prodatur peccatorum: sed si prudentiori consilio indigerit, illud absque ulla expressione personæ caute requiratur: quoniam si peccatum in pœnitentia iudicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in actum monasterium detruendum.

Sequuntur casus aliquot, in quibus sacramentum eucharistia personis ejusmodi criminibus gravatis non ministrari, aut saltem ad tempus differri debet: qui & ipsi una cum capitulo, Omnis uniusque sexus, vulgari lingua suo tempore sunt publicandi

CUM ex laudabili catholicæ ecclesiæ consuetudine singulis annis vobis, dilectissimi in Christo, denunciati solet, cuiusmodi sacrosancti ac venerabilis corporis dominici sacramenti perceptione interdictum sit, reverendissimus in Christo pater & princeps dominus dominus Otto sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis & episcopus Augustanus in cunctis suæ diocesis parochiis denuntiationem sub hac, quæ subditur, forma & ratione fieri mandavit.

Primo, quando hoc præstantissimum sacramentum hominum e religione Christianorum unio est & conjunctio cum Deo, cuncti infideles, qui ab ecclesiæ communione & societate disjuncti sunt, ut sunt Iudæi, Ethnicus, hæretici, & quotquot hæreses manentent, tuentur, eisque opem ferunt, ab ejus perceptione arcendi sunt.

Arcendi sunt etiam, qui vel papalis vel episcopalis excommunicationis sententia restricti publice denunciati sunt: siquidem illi ab ecclesiæ communione excluduntur, donec absolutionis beneficium consequantur.

Item ubi cantione & lectione ecclesiastica communiter interdictum est, ut sit tempore interdicti, donec ejusmodi perdurat interdictum, non licet sanis hoc percipere sacramentum: attamen ægrotis ad extrema tendentibus id ministrare permittitur.

Item cum unusquisque in sua parochia veneranda debeat accipere sacramenta, illis qui alterius sunt parochiæ, non licet in alienis ecclesiis hoc percipere sacramentum, dum absque sui pastoris permisso atque ex illius contemptu aliis in locis id sumere volunt. Et sacerdos, si ea de re certus fuerit, ejusmodi alienæ parochiæ subditis sacramentum non porriget.

Item quando præcelsum hoc sacramentum sana mente & ex vera devotione sumendum est, ejus perceptione pueris infra annos discretionis

Council. general. Tom. XIV.

A interdictum est: sicut & illis qui mente capti sunt & ratione destituti, ut sunt amentes & infani, sive id naturaliter, sive ex dæmonum obsessione patiantur: nisi forte quandoque mentis compotes reddantur. Tum enim quamdiu ratione sua probe utuntur, sacramentum hoc eis ministrari potest.

Item ex eisdem jam dictis causis etiam illis hoc venerabile sacramentum præbendum non est, qui perpetua stomachi cruditare laborant: siquidem dum is perseverat morbus aut ægra affectio, sacramenti hujus sumptione eis interdictum est. Si quis etiam venerandum hoc sacramentum absque ulla ratione vel devotione, aut secus quam institutum est, experat, aut indigne, puta vel ad incantationem aut superstitionem, eo uti velit, ei sacerdos, dum id resciscit, neutiquam ea ratione ministrare debet, sed populum Christianum sibi subditum instituere ac informare, uti pro catholicæ ecclesiæ constitutione ad id sumendum præparare se debeat.

Item ne hoc præcellens sacramentum aliqua afficiatur injuria & contemptu, ex sanctorum patrum decreto & institutione etiam infames omnes ab ejus perceptione prohibendi sunt, cuiusmodi sunt præstigiatores, incantatores, publice rei & securæ, & qui ludis vacant jure pontificio prohibitis, itidemque scorta ac leones, & qui Iudæis serviunt, aut eorum alunt proles, vel alia illicita eum eis commercia habent, & si qui alii ejus generis sunt: ii, inquam, omnes ab altaris sacramento removendi sunt, donec vita sua improba penitus abdicata, interrogati sibi pœnitentiæ multam persolverint.

Item feminæ virilem habitum malo animo gestantes, quo perversam suam expleant voluntatem, a venerando hoc sacramento arcendæ sunt, donec id mali penitus correxerint, & satisfecerint.

Item quotquot se segregant, ad hæreses deficiunt, & peregrina quædam sectantur instituta ab ecclesia minime approbata, ut sunt qui in latebris clandestino conveniunt, & singularem aut etiam rejectam atque damnaram colunt fidem: Illi etiam qui ejusmodi hæreses palam præ se ferunt & exercent, ut qui ad fores templorum consistunt, ferreis sua sponte circulis devincti, aut sine pœnitentiæ injunctioe sese flagellis cadunt.

Item qui sectam pauperum de Lugduno colunt, in plateis panem propter Deum sibi dari alta voce precantes, tamquam perfecti sint, Hos omnes singuli parochi tribus dominicis publice e suggestu, ut ab his abstineant, & ceteris Christianis sese conforment, admonebunt. Quod si obtemperare nolint, ex sua ecclesia & parochia eos expellent, nec sacrosanctum eis ministrabunt sacramentum. Ita enim habent statuta synodalia provinciæ Moguntinæ.

Item quicumque superstitioni dediti sunt, ut certis quibusdam ac singularibus nec approbataris uredis benedictionibus, aut rejectis diebus, aut incantationibus dæmonum, aut futura prædicando ex libris magicis, aut alias, vel quippiam ejusmodi sectando, quod sit Christianæ fidei, aut præceptis & constitutionibus ecclesiæ adversum: iis omnibus negandum est hoc venerabile sacramentum, nisi pro sui confessoris consilio

O o ij ejusmodi

ANNO
CHRISTI
1548.ANN
CHRIST
1548

contemnere, Christi que misericordiam sperare A
jubeat, atque ita confirmatum cum benedictione
Christo commendat.

A reditu quoque comitantem multitudinem
infirmittatis humanæ admoveat, atque ad preces
pro infirmo in calce terreni agonis luctante fun-
dendas hortetur.

XXI.

Sacerdotem nuptias alibi quam in ecclesia, quæ
proprius est sacramentorum locus, admittere,
conjugere, aut benedicere prohibemus.

Veremus etiam a sacerdotibus eos conjungi,
de quibus edictis, aut proclamationibus, ut mi-
nimum tribus, usque tribus diebus festis sibi
succedentibus, propofitis, aut in concione pu-
blice factis, non confiterit eorum conjunctio-
nem nulla legitima canonicave causa impediti,
aut eos a parentibus, tutoribus, vel cognatis ad
hanc copulam non cogi, sed liberum ad eam
consensum afferre.

Iungendos matrimonio admoneri quoque a
sacerdotibus volumus, ut parentum & amicorum
consilia potius quam privata desideria sequantur,
exemploque Tobie, jejunii & orationibus sese
preparent, atque commendent gratiæ Dei. Do-
ceri etiam eos præcipimus matrimonia, etsi quo
ad personas contrahentium legitima rataque sint,
tamen nisi religione & fide eorum sanctificentur,
Deo grata non esse, sacramentalique gratia, do-
nec vitium suum emendaverint, ecclesiæque le-
gibus subdantur, destitui.

XXII.

Pro reconciliatione penitentium, aut alicujus
sacramenti vel sacramentalium quorumcumque
administratione, sacerdos de pecunia aut re
qualibet sibi danda minime paciscatur: sed eam-
dem pro temporis, loci, personarumve necessi-
tate, secundum ritum ecclesiæ, sine mora ad-
ministrat. Verum quia ratione jureque dicitur,
socii passionum ad consolationum societatem
merito admittuntur: permittimus tandem etiam D
judicis officio implorato, exigi, quod in hujus-
modi ex consuetudine debetur: ad cujus obser-
vationem laicos hortamur, & quantum de jure
est, adstringi volumus atque compelli.

XXIII.

Prælati nostræ diocesis, virgines, ecclesias,
altaria, cæmeteria consecrari, sacra loca quo-
cumque modo execrata reconciliati, vasa vestes-
que sacras, aquam, sal, palmarum ramos, fru-
tices, herbas, cereos, agnum paschalem, fru-
ctus novos, & quæ sunt talia, quæ de jure, vel
consuetudine ante hanc catholicæ religionis per-
turbationem consecrari aut benedici consueve-
runt, suo quæque tempore & loco suisque riti-
bus & orationibus per totam nostram diocesim
benedici jubemus. Si quid vero locorum aut re-
rum non consecratum, aut execratum fortasse
fuerit, quod consecrari aut reconciliari debuisset,
nobis intra proximum mensis spatium indicari ab
his quorum hæc cura esse debet præcipimus, ut
nostro episcopali muneri in hac etiam parte satis-
facere possimus.

Parochi, & quibus in nostra diocesi verbi Dei
prædicatio incumbit, populum doceant, loca,
vestes & vasa usibus profanis exempta, & sacra-
mentorum Christi ministerio mancipata, ideo
consecrari & benedici, ut sciamus non nisi sacris
& divinis rebus vacandum, gratia Dei illic cu-
numine divino præsentem. Præterea res alias hu-
manis usibus necessarias in nomine Christi per

orationem ministri & verbum Dei benedici, ut
nobis divina beneficentia contra adversarias po-
restates, incantationes, magias, fraudes, & ma-
chinationes inimici perniciter nos oppugnantis
profint, & virtutem concipiant.

Ceremonias vero majoribus nostris, homini-
bus religiosissimis usitatas, quod ad varios pieta-
tis usus valeant, & exercitia quædam sint, quibus
mens externarum scilicet rerum sensu & signifi-
catione, ad divinum cultum ipsumque Deum at-
trahitur, in ecclesiis nostræ diocesis retinendas,
& ubi abrogatæ fuerint, revocandas esse statui-
mus atque mandamus.

Et quemadmodum a parochis concionatori-
busque nostris de ceremoniarum significationi-
bus populum doceri volumus, veluti cereos ad
laudem & gloriam ejus qui lucem inaccessibilem
inhabitat, & omnem hominem in hunc mundum
venientem illuminat, accendi: Thura in ænâ si-
gnificare orationes & desideria nostra cum odore
bonorum operum ad Deum ascendere oportere:
Processiones lætas, nostram de Christi triumpho
& gloria exultationem: Lugubres, nostrum in hac
lacrymatum valle exilium indicare, & illis Deo
gratias agi, his veniam peccatorum, & pro vindi-
ctâ misericordiam implorari: ita eundem popu-
lum sedulo moneri jubemus, ne ceremonias reli-
giosissime institutas, in abusum vertant aut (super-
stitutionem, sed ipsi ad pietatem exercendam utan-
tur, atque ut processiones sint graves, ordinatæ,
honestæ, Christiana religione dignæ, atque a vani-
tate & sæcularibus studiis profus alienæ.

Cum autem Deo optimo maximo creatori &
redemptori suo honorem, timorem & reveren-
tiam homo tamquam creatura debeat, multoque
videamus eam in re damnata ignavia desides esse,
omnibus ecclesiasticis personis nostræ diocesis
districte præcipiendo mandamus, ut posthac sum-
ma pietate Deum ubique & honorât & timeant,
præcipue vero in templis humiliter reverentur
& venerentur. Et cum in nomine domini nostri
Iesu Christi omne genu caelestium, terrestrium, &
infernorum flectendum sit: volumus ut omnes,
quotiescumque in sacris concionibus aut missis
nomine sanguinis vel corporis Christi aut Dei
genitricis Mariæ virginis fiat mentio, aut quando
canticum, Gloria in excelsis, aut, Gloria tibi do-
mine, ante euangelii initium, aut nativitatibus Chri-
sticæ virginis & incarnationis in symbolo, aut gratia-
rum actio in præfatione, aut hujusmodi alia in di-
vinis officiis canuntur, vel commemorantur, de-
recto capite genibusque flexis ante altare, vel ut
locus tempusque postulerit, Deo reverentiam
exhibeant debitam, & populum ad ejus rei imi-
tationem verbis factisque commoneant atque
hortentur.

XXIV.

De diebus festis feriendis nihil innovare volen-
tes, præcipimus ut festivitates Christi, ac beatæ
Mariæ virginis, aliorumque sanctorum, juxta
constitutionem & ordinationem per quondam
felices memoratæ Christophorum episcopum Au-
gustensem prædecessorem nostrum de super fa-
ctas & divulgatas, quarum tenor subinferitur,
deinceps celebres habeantur.

Christophorus Dei gratia episcopus Augu-
stensis dilectis nobis in Christo decano & came-
rario capituli in N. salutem in domino.

Licet superioribus annis constitutiones in par-
ticulari conventu Ratibonæ habito per sedis
apostolicæ legatum factas, per totam diocesim
nostram

Philipp.

Item qui animo deliberato homicidium perpetrant, & qui erga proximum inimicitias, aut invidentiam ulcisci meditantem animo gerunt, aut qui proximos inique opprimunt, aut eorum existimationi & honori falso derogant, si omnes ad venerabilis sacramenti perceptionem non sunt admittendi, donec vel pacem conciliando, vel aliena damna restituendo satisfaciant, & irrogatam poenitentiam multam persolverint.

Item pater & mater qui proles suas a mortis periculis non custodiunt, siue id scientes fecerint, siue ex incuria & negligentia, aut forte in somnis, poterunt ad tempus a confessore suo praestantissimi sacramenti sumptione prohiberi, donec poenitentiam expleverint.

Item cum sacris canonibus sub excommunicationis poenis cautum sit, ne quisquam cuiuscumque status sit, adversus ecclesiasticarum personarum, templorum aut monasteriorum ecclesiasticam libertatem sancire quippiam vel statuere auserit, eam ob rem quicumque tale aliquid praecipiant aut statuunt contra ecclesiasticam libertatem, aut eiusmodi decreta manentem ac teneant, & secundum ea iudicant, aut talibus mandatis utuntur, & personas bonaque ecclesiastica exactionibus aut aliis modis gravant, iis omnibus sacra est communione interdictum, donec huiusmodi mandata & constitutiones abrogent, ab iniquo proposito cessent, & inde absolvantur.

Item quando sacri canones vetant, ne quis manifestam usutam non esse restituendam, aut quod per usuram quaesitum est, non esse reddendum, sententiam ferat: si quis autem id agat excommunicationi subiaceat; quicumque talem ferunt sententiam, iis huius est perceptio sacramenti interdictum, donec inde absolvantur, & poenitentia multa eis irrogetur. Potest denique unusquislibet confessor, cui cura sunt animae sibi consentientium, praeter peccatorum magnitudine & gravitate eisdem sibi consentientibus ceu filiis confessionis suae ex causa quae sibi iusta videbitur, ad tempus sacra communione interdiceret, & eique tales consentientes morem gerere debent: nisi a superiori ecclesiastica potestate aliud intraverint. Quod si peccatum occultum sit, & talis quispiam ad altare accedens, venerabile sacramentum sibi potrigi publice petat, non id illi sacerdos negare debet: quamquam hoc ipso quod contra sui confessoris prohibitionem accedit, peccatum admittit.

Catholicæ ecclesiæ piētissimæ matris lenitas, de rigore poenarum canonicarum, de quibus omnes canones poenitentiales extant, tantum remittit, populisque sibi ex ea clementia permittit tantum, ut difficile sit eas leges hoc tempore in usum ecclesiasticum revocare. Nam cum Christianorum licentia in peccando crevisset, saepeque anni poenitentiales ex iis canonibus in numero ingentem poenitentisque vitam etiam longissimam excedentem conficerent, aut senio morbisque gravati satisfacere nequirent: factum deinceps fuit, ut illa poenae ex clementissimæ matris ecclesiæ indulgentia & thesauri meritorum Christi & martyrum dispensatione, in elemosynas, orationes, sacrorum locorum visitationes, aliave Christiani hominis exercitia commutarentur. Quoniam igitur & poenarum usus exolevit, & indulgentiæ huiusmodi hæreticorum culpa plerisque contemptui sunt, patochis nostræ diocesis in iungimus atque mandamus, ut confi-

Concl. general. Tom. XIV.

Atentes harum poenarum saltem admoceant, iudiciumque veteris ecclesiæ circa eas explicent, & pestilentem illam opinionem, qua persuasum plerique habent, hominem peccati actualis poenam divinam iustitiæ non debere, ex animis confidentium evellant, atque poenitentiarum canonum severitatem, pro recepta posterioris ætatis consuetudine, orationibus, elemosynis, jejuniis, aliisque id genus pietatis operibus, pro satisfactione poenarum in junctis mitigent, prudentique iudicio pro lepræ qualitate, poenitentisque viribus, facultate & affectibus expensis, simul & medicinam animæ ulceribus adhibeant, & poenas delinquentibus infligant. In peccatorum sacramentali inquisitione caveant, ne inconsulta diligentia, pusillorum animæ scandalizentur.

Decernimus etiam, ut confessores probatam aliquam confessionis summam legant, qualis est beati Antonini, Caymi Mediolanensis, aut Thomæ cardinalis Caietani, ex eaque criminum differentias, magnitudines, causasque optime discant, ut salutarem medicinam facere suo tempore possint.

Præterea ne ecclesiarum rectores videantur poenitiæ magis, quam animarum saluti studere, statuimus & ordinamus, ut deinceps quilibet confessor idoneus laicos contritos & confessos ab omnibus peccatis occultis, quantumcumque gravibus & enormibus, nobis tamquam ordinario ante reservatis, absolvere possit: homicidis, hæreticis, & excommunicatis, quos ad nos vel poenitentiarium nostrum remitti volumus, dumtaxat exceptis. Quod ad clericos attinet, in hac parte nihil esse volumus innovatum.

Mandamus denique, ut a consentientibus pro confessionis auscultatione, aut absolutione nihil exigatur.

Postrremo presbyteris nostræ diocesis omnibus præcipimus, ne posthac eos qui se monasteriis aliisve locis in casibus sedi apostolicæ aut nobis tamquam ordinario specialiter reservatis, aut ad contentiosi fori indagacionem pertinentibus, absolutos esse prætendant, tamquam rite absolutos admittant, aut tolerent: sed eos ad nos seu poenitentiarium nostrum remittant, ut nobis aut officialibus nostris de canonicis eorum absolutionibus fidem faciant legitimam, superque præmissis expeditionem salubrem recipiant, & quod vel iustitia suaserit, vel rationis ordo dictaverit, exequantur, donec hi qui se absolvi potestatem huiusmodi habere asseruerunt, privilegia sua nobis congruo ritoque loco exhibuerint, eaque a nobis fuerint examinata. Qua tamen in re mendicantium ordinum fratribus, eorumque facultatibus, ipsis a summis pontificibus concessis, nolumus præiudicari: Quin ipsi, tam ut iure pontificio cautum est, quam ut nobis prædecessoribusque nostris eis concessum fuit atque conceditur, Christi fidelium confessiones audire, & eos in casibus sibi, ut præsertur, concessis, in foro poenitentiæ absolvi, poenitentiaque salutare in iungere valeant & possint, quemadmodum ecclesiarum rectoribus nostræ diocesis concedere consuevimus.

XX.

Vnctionis extremæ sacramentum cum litanis & orationibus a maioribus acceptis, totaque ecclesiæ servatis, fidelibus impartendum iubemus.

Sacerdos infirmum consoletur, a curis & desideris præsentis vitæ ad spem æternæ salutis erigat: diabolum & tetriculamentum ejus alto animo

O o iij contemere,

ANNO
CHRISTI
1548.

XXVIII.

Principes, comites, barones, nobiles, civitatifque Auguſtensis, atque aliorum opidorum & municipiorum noſtræ diœceſis magiſtratus & præfectos hortamur in domino, atque in virtute eccleſiaſtica obedientiæ requiritimus, eiſque munere, quod Deo auctore gerimus, conſiſi, mandamus, ut invocati nobis noſtriſque vicariis in exequentiſ huius ſanctæ ſynodi decretis auxilio ſint: Inuſurpationem, libertatem, ac immunitatem eccleſiaſticam, imperatorum legibus, & ſacris canonibus, episcopis & clero tributam ac firmatam teneantur, nobiſque conſeruent: ad hæc etiam, ne eccleſiis, quas tuitionis, protectionis, aut aduocationis iure * teneri deberent, contra fidei datæ ſacramentum, gravia & iniqua onera imponant, ne ipſos tandem Cæſaræ maiſtatis præcepto aut amoveri contingat, aut limitibus præſcriptis, quid alteri alteris invicem debeant, includi. Cæſaris enim juſſum in te tam juſta præverendum honorificentius eſt, quam eum ad exequendum invitum compelli.

* f. tueri

Cum populus præter obedientiam, quam principibus & civili magiſtratu debet, ad eam quoque quam nobis & aliis eccleſiaſticis ordinibus debet, redigendus ſit, univerſos & ſingulos noſtræ diœceſis laicos in domino hortamur, eiſque præcipimus, ut clerum noſtrum, parochos, alioſque ordines eccleſiaſticos venerentur: eorum ſanctæ non temere judicent, adverſus præſbyteros ſuos præſacte non contendant, ſed morigeros ſe præbent atque obſequentes. Ad Chriſtum enim, cujus legatione funguntur, eorum tam honor, quam contemptus, pertinere credendus eſt.

Conveniat quoque diebus dominicis & feſtis ad divina, quæ in eccleſiis catholicis celebrantur: concionem ſub ſilentio audiat, memoriæ commender, & concionatorem vel auſcultantes ſtripitu aut deambulatione non perturbet. In miſſa audienda ad finem uſque donec benedictionem ſacerdotalem acceperit, perſeveret: & qui peccati vinculo retinentur ligati, abſque abſolutionis & veræ emendationis propoſito, ab eucharistiæ ſacrosanctæ perceptione abſtineant: palam vero criminoſos, & qui peccati certiffimam occaſionem dimittere nolunt, ſive ſacerdotes ſint, ſive laici, omnino a communione volumus abarceſci.

Patres & maresfamilias liberos & familiam ſecundum audita in concione domi inſtruant, timorem Dei, ſymbolum apoſtolicum, orationem dominicam, ſalutationem angelicam, præcepta decalogi, & quidquid pertinet ad bonos mores & virtutem in eis educandam, doceant: præcipue vero eos a blaſphemiiſ, juramentiſ & execrationibus, cum domeſtica diſciplina, tum iræ divina prædicatione deterreant. Cetera, quæ hic brevitatis cauſa omittimus, ut a piis concionatoribus acceperint, ita doctrina & uſu domeſtico tractent, atque ſicuti Chriſtianos homines decet, exercent.

Ceremonias quoque Chriſtianæ pietatis & inſtituta eccleſiaſtica de jejuniis & abſtinentia carniſ, de feriis, de proceſſionibus & id genus ritibus, a populo nobis commiſſo ſub debito obedientiæ ſanctæ eccleſiæ catholice, religioſe, ac ſanctæ obſervati mandamus.

Sanctionem patrum Chriſtianiſ populus de confeſſione & eucharistiæ communione, paſchali tempore, ſub pœniſ in canone contentis obſervet.

A Libros contagioſos, de falſa religione ſuſpectos, & impiis jociſ referros, imagines præterea & picturas obſcœnas, vel ad ludibrium religionis catholice, aut ad certorum hominum infamiam expreſſas populum noſtræ diœceſis legere aut habere, atque de ſacrosanctæ fide, præcipue inter pocula, atque convivia, temere diſceptare non liceat. Legat autem libros ſacros, ſanctos patres, vitas ſanctorum, præclarorum & fortium virorum hitorias, & imagines tales ſpectet, quibus ad pietatem, virtutem, religionis & reipublicæ amorem accendatur.

Ebrietatem atque infames comotationes fugiat, quibus & corporis & animi vires enervantur.

B Tabernæ & œnopolia diebus feſtis ante ſacrum in eccleſia peractum, infirmis & peregriniſ exceptis, non pateant.

Novorum & ab eccleſia non receptorum dogmatum auctores, prædicatores, aut jaçtatores, ſacrilegos, perjuratos, blaſphemos, uſurarios, adulteros, ebrios, aliſque publicis criminibus obnoxios, ſetti in eccleſia noſtraque diœceſi prohibemus: in quos etiam cenſuris & pœniſ eccleſiaſticis ſumma ſeveritate animadverti debere ſtatuiſmus & ordinamus.

XXIX.

C Vt porto ſciant abbates, præpoſiti, decani, & clerus noſtræ diœceſis, nos hæc ſtatuta ſynodalia ex ſacra Cæſaræ maiſtatis formula, ſacriſque canonibus, & patrum anteceſſorumque noſtrorum decretis & ſtatutis, non ad oſtentationem, ſed ad indubitatum reformationem ipſorum, noſtriſque gregis, pro ipſorum temporum uſu atque neceſſitate collegiſſe, poſthac terrio quoque anno, quotannis, aut quoties res poſtulaverit, diœceſin noſtram rotam viſitationis gratia vel ipſiſ circumibimus, aut per ſuffraganeum noſtrum qui baptizatos etiam confirmationis ſacramento ſignet, mandabimus viſitari.

Viſitationis autem normam, ſi quid in eccleſiæ noſtræ formulis deſiderabitur, ſuffraganeo aut vicario noſtro, quorum alteri vel utriſque in occupationibus noſtris viſitandi munus delegabimus, præſcribimus: canque decanis quoque diœceſis noſtræ ruralibus in ſuis viſitationibus ſequendam, quatenus pertinere ad eos videbitur, proponemus: operamque dabimus indiſſellam, ut in hac quoque parte eorum, quæ hoc quidem tempore effici poſſunt, niſil deſideretur.

XXX.

Excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti noſtri ſententias, a nullo, cuiuſcumque ſtatus, gradus & conditionis fuerit, negligi, contemni, aut quoad publicationem & executionem eorum impediri debere, ſtatuiſmus, atque ſub pœniſ & cenſuris eccleſiaſticis quibuſcumque impediendiſ irogandiſ, diſtrictè præcipimus.

Officiali quoque noſtro injungimus, ne divinam hanc cenſuram, qua niſla eſt major in eccleſia, leviter aut propter exiguas parvique momenti cauſas proferat: ſed ut ad ſanctam magis, quam ad interitum contumacium ac rebellium animorum reſpiciat.

Excommunicatos & denuntiatos, ab omnibus vitari, & a nemine in conſortium recipi decernimus, eoſque ante poenitentiam emendationiſque ſponſionem atque ſatiſfactionem tam eccleſiæ quam injuriam paſſo faciendam, ad ſacramenta communionemque fidelium admitti atque abſolvi prohibemus.

nostram publicari fecerimus: ad aures tamen A nostras pervenit, quod hæ constitutiones, & præsertim quoad observantiam dierum festivitatum ab aliquibus vestris capitularibus plebanis inæqualiter observentur. Ex quo multi emergunt errores, in divini cultus contemptum, & scandalum plurimorum. Vnde nos, sicuti nostro incumbit officio, huiusmodi erroribus in futuro obviare cupientes, festa in diocesi nostra celebranda hic inseri fecimus: videlicet statuumus, ordinamus, & volumus, ut de cetero dominica dies, quæ in gloriam dominicæ resurrectionis, ad nos usque a primitiva ecclesia maxime celebris semper habita est, dies quoque B natiuitatis Christi, sancti Stephani, & Innocentium, circumcissionis, epiphaniæ, paschæ cum feria secunda & tertia dumtaxat, ascensionis, Georgii, pentecostes cum feria secunda & tertia tantum, corporis Christi, quatuor festa beatæ Mariæ virginis, nempe purificationis, annuntiationis, assumptionis & natiuitatis, natalitia apostolorum, Ioannis Baptistæ, Magdalenæ, Laurentii, dedicationis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Nicolai, Catharinæ, Hilderichi atque Afræ patronorum nostrorum, sicuti hæcenus observati fuere, celebres quoque C & festi habeantur. Mandantes insuper vobis, ut festa jam specificata observetis, & a parochianis vestris observari faciatis: in ceteris autem festiuitatibus, quacumque ratione vel institutis vel receptis, cuique liberum permittatis. Datum in castro nostro Dilingensi, anno a natiuitate domini 1539.

XXV.

Cum post innumeras novationes nostra tempestate in fidei orthodoxæ articulis, moribus & ritibus a peruersis hominibus introductas, nihil intentatum relinqueretur, quo populi aures a novatoribus captæ derinerentur: eo tandem ventum est, ut oratio dominica, angelica saluatio, apostolorum symbolum, & decalogi præcepta, quæ majores nostri in Germanicam linguam religiosissime conversa nobis tradiderunt, ab istis inverterentur: illaque reverendissima religio, D verborum maiestas, tenor atque numeri, in animos hominum una cum materno lacte infillati, e media ecclesia tollerentur: adeoque ut qui nova interpretatione usi sunt, intelligerent se a veteri devotione esse dimotos. Nam ut unico exemplo ostendamus, sequens nostrum statutum ratione non carere, ab istis novis interpretibus factum est, ut quod antea in oratione dominica dictum fuit, Pater noster qui es in cælis: ab istis dicatur, Noster pater in cælis: jamque siue data opera, siue casu aliquo hostili id acciderit, essentia verbum sedem suam in divinæ paternitatis invocatione admiserit. Vt igitur antiqua verborum religio atque in ea devotio passim E conservetur, plebanis ecclesiarum parochialium in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, ut singulis diebus dominicis, finita concione, orationem dominicam, angelicam salutationem, symbolum apostolorum, & decalogi præcepta, distincte ac tractatim ita prælegant, ut populus legentem repetitione subsequi, ea discere, & memoriæ mandare possit.

XXVI.

In primis statuumus & ordinamus, ut nullus nostræ Augustensis ditionis aut diocesis, cuiuscumque ætatis, status, ordinis aut gradus fuerit, ad scholas & gymnasia de schismate aut

hæresi suspecta, nuptæque natis de religione peruersis opinionibus contaminata, discendi & docende causa audeat proficisci. Nam qui contra fecerit, is sciat se nobis penas debitas daturum.

Quod vero ad nos attinet, academus incorruptis & in catholica doctrina vitæque perseverantibus potestatem facimus, nobis viros literatos ad regendum ecclesias idoneos significandi: quorum in collatione beneficiorum parochialiumque ecclesiarum, apud quos residere voluerint nostræ diocesis, honestissimam rationem nos habituros, eosque, si digni ea re videbuntur, etiam apud sanctissimum dominum nostrum Paulum tertium pontificem maximum, cuius optimam mentem ad hoc inclinare cognovimus, summo studio atque diligentia promoturos pollicemur.

Concilii quoque Lateranensis decretum amplexi, præcipimus, ut quæcumque aut qualicumque canonicorum collegia, scholas pro cuiusque collegii magnitudine, sicuti aut desitæ sunt, aut novis opinionibus infecta, erigant & restituant.

His præficiantur magistri & prædagogi incorruptæ vitæ, a quibus tam pietatis Christianæ prima principia, quam rudimenta literarum iuventus hauriat, eaque in classes, si ætatis aut ingeniorum ratio id postulare videtur, dividatur.

Quibus etiam nihil, quod eorum innocentiam vel in religione, vel in moribus lædere possit, prælegi mandamus.

In reliquis vero opidis ubi collegia non sunt, scholas, quarum magistri boni, honesti & docti sint, instaurari, aut conservari iubemus.

Apud singula frequentioraque canonicorum collegia singuli theologi honestis stipendiis conducti habeantur: qui certis diebus & horis interpretentur biblia, ac de re rheologica iuniores canonicos, vicarios, & alia collegii membra doceant: ubi eorum quisque ad lectionem suæ professioni & instituto congruentem comparere teneantur.

Doctori unius præbendæ proventus, donec in docendo persisterit, assignetur: qui, si non suffecerit, ratio aliqua incatur, ut ei quantum sit satis suppediteur.

XXVII.

Hospitalia nostræ diocesis conservari, redditus ad ea destinatos in nullos alios usus converti, atque sicuti alienati, aut in privatos usus conversi fuerint, revocari iubemus: Sin apud collegia, monasteria, aut sacras alioquin ædes, hospitalium redditus cum ceteris redditibus aut bonis confusi fuerint, & hodie ignorentur: curabimus nihilo minus, ex collegii, monasterii, aut sacre illius ædis ærario aut proventus, pauperum & infirmorum necessitati provideri.

Viduae, orphani, & qui ad quærendum victum sibi non sufficiunt, ex eo loco, ubi hospitalia constituta sunt, oriundi in ea recipiantur: peregrinis autem hospitalia pro refectioe tantum, non autem in fraudem indigentium pauperum pro inhabitatione patere concedimus.

Hospitalium, quorum fundatores sibi provisionem ac dispensationem retinuerunt, administratores, saltem semel in anno provisores rationem reddant, quorum omnium curam & inspectionem præcipuam, nobis divino aspirante numine, pro ordinaria nostra auctoritate sumemus.

XXVIII.

ANNO
CHRISTI
1548.

ad ecumenicum concilium, sanctissimique domini nostri deliberationem duximus rejicienda. Ostendit autem nobis ex reverendissimi & illustrissimi principis & domini Sebastiani electoris & archiepiscopi Moguntini metropolitani, domini & amici nostri carissimi, pietate, eruditione, industria, ingenio, animique magnitudine spes optima fore, ut in proxima synodo provinciali de his aliisque nostrae religionis negotiis rebusque omnibus ratio ineurat certissima, qua amplissima illius metropolis provincia orthodoxae fidei, ipsique Christo tota restituatur.

Finita sub intruentem jam noctem statutorum lectione, reverendissimus cardinalis cancellario mandavit, ut synodum his fere verbis alloqueretur: *Quomodo reformationis formulae hodie publicatae statutorum ratio conveniat, electione hac perfectum plane omnibus esse: restare illud solum, ut universa synodus de his omnibus suffragia ferat, ut igitur cogitandi deliberandique de singulis spatium habeant ad synodum vocati, sequenti die primum, quae decimatertia Novembris futura erat, post rem factam peractam, de his omnibus incunda suffragia esse, itaque reverendissimus cardinalis eos ad cenam in caenaculo ad hoc instructo sumendam cum sua benedictione dimisit.*

ACTA SECUNDAE DIEI SYNODI.

ALTERA die hujus sanctissimae tractationis convenerunt omnes constituto tempore, & missa per reverendum dominum Philippum a Rechberg de Hohentechberg decanum ecclesiae Augustensis de sancta Trinitate solenni canticorum ritu celebrata, moxque reliquis ex libri pontificalis praescripto peractis, reverendissimus cardinalis, laicis antea per dominationis suae reverendissimum fiscalem exire jussis, synodum obtestatus est ferventi sermone, ut meminisse velit, se non privato cujusquam mortalis, aut quemquam suo, sed universos Christi, per quem creati & redempti essemus, nomine convenisse, Christi hanc causam esse, de qua nunc sit deliberandum: afferrent igitur hodie animos ab omni perturbatione, cupiditate, pettinacia, immunditia, & locordia expurgatos: consulere in eum de his, quae disciplinam ecclesiasticam in ecclesia Dei excitare, restituere, & conservare queant. Quod ad se privatim attineret, datum operam, ut Deo duce, episcopi munere, quantum in se esset, rite recteque fungeretur: & quamquam imbecillitatem defectumque suos plerisque in seipso agnosceret, tamen non dubitare se, quin multa sint, quae latere ipsum possint. Quapropter postulare se ab universa synodo, ut ex praetorum, canonicorum, & decanorum ruralium triplici ordine, singulos, binos, ternos aut plures, si ita videretur, eligerent, qui centes synodales, de his, quae emendanda in se essent, inquirerent: seque synodi nomine admonerent, paratum enim se esse, promptumque & ad audiendum tranquillo animo singula, & ad obtemperandum monitis salutaribus sanctae hujus synodi in Spiritu sancto congregatae. His in hanc fere sententiam, majore tamen sermonis affluentia, dictis, summum aliquamdiu silentium fuit. Quod cum a nemine rumpeteretur, dominio sua reverendissima advocatis a se consiliariis, constituit suffragiorum scrutinium inchoandum esse. Quo consilio per cancellarium publicato,

A fiscalis e schedula nominatim ordineque singulos ad mandata procuratoria aut syndicatoria affrenda compellavit: singuli itaque depositis apud reverendum dominum Iacobum Henrichmannum Augustensis ecclesiae canonicum & vicarium, atque notarios ad hoc deputatos, mandatorum instrumentis, super statutis synodalibus approbandis sententias dixerunt. Quorum primus reverendus dominus Marcus Avunculus episcopus Nazianzenus, & suffraganeus Augustensis brevi candida oratione statuta synodalia approbavit, seque observatione eorum, quatenus ad se pertinerent, adstrinxit: hunc secuti sunt reliqui praetati, abbates, praepositi & decanum collegiorum, quam regnicularum ruralium: nemoque in tanta multitudine extitit, qui voce sua statuta haec saluberrima non collaudaret, atque se una cum his, quorum nomine huic synodo interesset, illis pro viribus pariturum, aliisque ut idem facerent, auctorem futurum non profiteretur.

Tanta igitur consensione omnium, votisque concordibus animadvertis, reverendissimus cardinalis Deo optimo maximo, cujus Spiritu afflante haec gerebantur, gratias egit: & accito ad se cancellario manavit, ut synodo, quae a prandio agenda essent, indicaret, nempe dominationem suam reverendissimam negotium dedisse reverendissimis dominis episcopo Nazianzeno, Philippo a Rechberg, &c. decano, Iacobo Henrichmanno vicario & cancellario suo, ut horis pomeridianis causas, gravamina & defectus tam ecclesiasticorum quam laicorum ad synodi cognitionem pertinentes, audiant, expediant, aut, si res ita postulet, ad dominationem suam reverendissimam, vel synodum ipsam referant decidenda: Cupete praeterea dominationem suam reverendissimam, obnixque petere a synodo, ut tres pluresve deputet, qui de officialium, aliorumque ecclesiasticae functionis & fori ministrorum suorum negligentia aliisque gravaminibus inde fortasse ad se manantibus inquirant, atque ad dominationem suam reverendissimam sine ulla reformatione deponant, ut diligentia ejusdem curaque debita, si quid incommodi fuerit, emendetur.

His dictis, reverendissimus cardinalis synodum, ad corpora in caenaculo inferiore, sicuti roto hoc synodi tempore impensis ejusdem factum fuit, prandio curanda, de more dimisit.

A prandio auditores causarum synodalium negotio sibi dato satisfecerunt, causasque scripto vel voce propositas aut expediverunt, aut si quae majore indagatione opus habere visae sunt, in aliud tempus, dum veritas inquiri, aut pars altera audiri potuerit, rejecerunt.

ACTA TERTIAE DIEI SYNODI.

POSTREMA die synodi, quae fuit Novembris decimaquarta, hora sub lucana celebravit officium missae de beata Maria virgine solenne & habitu pontificali reverendus dominus Gaspar, abbas monasterii Othoburnensis. Et sacris, tum synodalibus in libro pontificali praescriptis, rite summaque totius cleri: & populi devotione peractis, cancellarius, quae a reverendissimo cardinale fuerat jussus, in eam, quae sequitur, sententiam synodo exposuit: dominationem suam reverendissimam videlicet, intellecta totius synodi in approbandis statutis ad Caesarem majestatis formulam conditis, hesternaque die praelectis, summa

ANNO
CHRISTI
1548.

Nisi populari concursu cades cleri facta sit, A persona tantum clericalis homicidii rea, non autem locus delicti, interdicens erit; idque ea de causa, ne per hanc occasionem populus in dies negligentior fiat, neve a sceleratis hominibus otium a divinis, patrio crimine, dataque opera procurari possit.

XXXI.

Vniuersis sacerdotibus & omnibus nostris subditis, tam religiosis quam secularibus injungimus & mandamus, ut pro sanctissimo domino nostro Paulo papa I. I. ac invictissimo imperatore nostro Carolo quinto, cujus immortalis beneficio hanc pacem quietemque publicam debemus: pro serenissimo principe Ferdinando Romanorum rege, ac aliis principibus catholicis, in missis, orationibus & concionibus suis devotissime precentur: populumque ut idem faciat, hortentur; ut orthodoxam fidem, sedisque apostolicæ, a qua fidei Christianæ incunabula traximus, auerterent, ut hætenus factum ab eis fuit, ad gloriam omnipotentis Dei tueantur: & si qui alii forte callidis adversarii nostri artibus in errores prolapsi addictive sint, pro his una cum populo atque in sacris orent, ut in tempore resipiscant, atque ad pristinam ecclesiæ catholicæ unitatem & obedientiam una cum populis sibi subiectis revertantur.

XXXII.

Cum porro sine coercitione jurisdictio nulla sit, & absque pœnis non modo leges vilescant, verum etiam quælibet civilis societas in deterius facile abeat atque dissolvatur, ne frustra huic sancto muneri operam impendisse videamur, statui- mus atque ordinamus, ut pœnæ canonicæ tam in corpore juris clausæ, quam provincialibus synodalibusve statutis alias editis annexæ, transgressoribus horum statutorum, si sibi specialis pœna expressa non sit, infligatur, nobis aut vicario seu officiali nostro, earum electionem, moderationem aut aliam quamlibet arbitriam pœnam, earum loco, pro personarum, locorum, aut transgressionis qualitate exigendam, refer- vantes.

XXXIII.

Cum synodorum celebrandarum ratio in tanta rerum ecclesiasticarum perturbatione plerisque ignota sit, volumus subditis nostræ diocesis omnibus nostram in hac re mentem, & quid quisque in ea facere aut ex ea sperare possit vel debeat, explicare.

Synodos igitur nostras diocesanas anniversarias, & quoties necessitas ecclesiæ nostræ postula- verit, esse & habere volumus atque decernimus.

Qui ex nostra diocesi in synodalem consessum recipiuntur, singuli iurisdictioni nobis præstiti admoniti, aut si videbitur, jurati ecclesiarum suarum, prælatorum, atque etiam officialium nostrorum & populi detrimenta, defectus, vitia gravia, aut secularium quorumcumque, sive præsentium, sive absentium tyrannidem in ecclesiis, populum, viduas vel orphanos sævientem proferrant in medium, a synodo sine ullo respectu corrigenda.

Appellationes quoque eorum, qui ad nostram synodum provocarunt, absentiumque gravamina aut desideria per epistolas aut libellos supplices explicata audiuntur.

Lais etiam suas querelas, modo res aut causas ecclesiasticas concernant, aut ad iudicium synodi pertineant, in scriptis proponendi potestas fiet:

Concil. gener. Tom. XI V.

quibus procuratores & advocatos synodales ex nostris consiliariis laicis deputabimus, aut ipsos, si digni vel ad causas suas exponendas apti sint, introumitti mandabimus.

Et quicumque divini amoris zelo ducti, crimina, disciplinam & quietem ecclesiasticam perturbantia denunciare voluerint, vel publice vel privatim audientur: ad quam denuntiationem seu euangelicam, & ex caritatis visceribus proficiscentem, uniuersos & singulos per amorem quo rei publicæ Christianæ quisque infixus esse debet, exhortamur.

Intestina quoque odia & capitales inimicitias, ex quibus nostræ diocesis tranquillitas perturbari aut scandala oriri possent summo studio summoque moderamine æquitatis, extinguui, deponi, atque ad amicitiam, aut saltem ad compositionem & pacem traduci adnitentur.

Quoniam vero multi sunt, qui aliorum vitia & defectus, aut potentiorum injurias, oppressiones seu tyrannidem, coram tota synodo proponere non audeant: deputabimus tres aut plures ex synodo commissarios auditores, apud quos uniuersi & singuli tam clerici, quam laici, quæ volunt, tuto deponere possint. Sciantque omnia sub silentio regenda esse.

Et ne quis existimet nostræ aut nostros officiales ex eorum numero, quorum vita, mores & actiones corrigi debeant, exemptos esse velle, a tota synodo testes synodales qui nostræ nostrorumque officialium reformationi intendant, deputari mandabimus; nam etsi multa nobis deesse cognoscimus, multa tamen nos fugere non ignoramus.

Neque Synodum aut ejus deputatos dimittimus, donec de omnibus causis, omniumque gravaminibus sufficienter fuerit informata.

Vitiis & querelis auditis, adhibito theologorum jurisperitorum consilio, ea atque alia incommoda, admonitione, correctione, executione, epistolis, statutisque synodalibus pro viribus nostris Dei omnipotentis auxilio innixis, apud omnes emendari & tolli curabimus: & alia omnia ad rem sacram, divina officia & laudes pertinentia, ex libri pontificalis præscripto peragemus.

Quod autem ad apocrypha, inepta, parumque sincera, quæ temporum vitio in breuiaria itreperunt, emendanda: earumdemque precum & psalmodiarum frequentes repetitiones, innumera suffragia & novas collectas, sequentias, præfationes, & id genus fastidium affertentes, & officiis divinis missæque sacrificio parum congruentes, tollendas mutandasque attinet: ad hæc etiam, ut sub sacro solenni coram eodem populo missæ speciales non legantur: ut excommunicationis sententiæ ob criminales tantum causas, easque valde graves & lethales ferantur: ut apostolice vel coadjutores facti, vel alias provisè examinentur: ut beneficiorum pluralitas restringatur, ut beneficia tenuiora unione crescant, atque ad pauciores numerum redigantur: ut exempti, ordinariorum reformationi, visitationi, & correctioni subiaceant: ut academiæ seu doctorum & studiosorum hominum universitates, quarum in diocesi nostra nullam habemus, reformentur, eisque privilegia sua & immunitates conserventur: & si quæ sunt alia, quæ in Cæsareæ majestatis formula delibata sunt, & in hisce statutis nostris vel prætermisimus, vel exhortando potius quam statuendo inseruimus, ad synodum provincialem, & si in ea super his statui nihil queat,

Pp ad occumeni-

ANNO
CHRISTI
1548.

*Attendite vobis & universo gregi, in quo vos
posuit Spiritus sanctus episcopus regere eccle-
siam Dei, quam acquisivistis sanguine suo*
Act. 20.

Act. 9.

Hæc sunt verba, viri Christiani, magni il-
lius apostoli qui yas electionis a Christo dic-
tus est, quibus omnes illi ecclesiæ præfides ac
rectores, quos hoc loco episcopus, id est, præ-
positos appellat, ad gubernandum instituit, hæc
Pauli doctrina, est divinitus inspirata, qua si im-
buti essent omnes dominici gregis pastores, tuto

Act. 20.

& diu eum pascere possent, gratum Deo obse-
quium præstantes, sibi vero ac suis ovibus æter-
nam felicitatem & salutem concilians. Ac mihi B
quidem ejusmodi verba esse videntur, quæ omnes
magni ecclesiæ pontifices in suis aulais &
magnificis tapetis, reliqui etiam pastores in hu-
milioribus stragulis inserta & intexta habere de-
berent, ut semper eis aliquid ante oculos versaretur,
quod sui officii ipsos admoneret. Persarum
rex, ut literis proditum est, unum habebat cubi-
cularium, cui hoc muneri mandatum erat, ut di-
luculo ingressus illi diceret. Surge rex, & ea cura

* f. Horof.
mades.

negotia, quæ te curare voluit * Mesofomados:
at multo magis conveniret, hunc divinum apo-
stoli sermonem omnibus ecclesiæ pastoribus
quotidie inculcari, non se, inquam, a regibus,
non a magistratibus, non a senatu, non a plebe
gregi dominico fuisse præfectos, sed ab ipso Spi-
ritu sancto, ut semper meminissent, ei, a quo ac-
ceperunt, muneri rationem esse reddendam. Ac
gregem quidem non quemvis illi esse commissum,
sed eum, cujus salus tam cara sit maximo
universæ naturæ principi, ac optimo omnium
creatori & parenti Deo, ut Filium ipse suum uni-
genitum tradere non dubitaverit, qui pro eo san-
guinem suum funderet, ac mortem cum primis
ignominiosam oppeteret. Operæ precium est autem,
ut causam etiam illam consideremus, qua
adductus apostolus fuit, ut tam diligenter curam
gregis pastoribus commendaret. Addit ergo ille:

Act. 20.

*Ego scio quoniam intrabunt lupi rapaces in vos,
non parentes gregi: & ex vobis ipsis exurgent
viri loquentes perversa, ut abducant discipulos
post se, propter quod vigilate.* Mihi igitur, viri
Christiani, ad eam admonitionem, quam a
principio proposui, diligentius inspicienti, &
hanc ejus causam ac rationem altiori etiam ani-
mi cogitatione perpendenti, visum est, nihil a
me in hunc conventum afferri nunc potuisse,
quod vel muneri meo, vel huic hodiernæ ce-
lebritati magis conveniret. Video etenim non
absque summa quidem animi læticia, veluti
cælestem quemdam exercitum fortissimorum
fidei propugnatorum & optimorum ecclesiæ
Christi pastorum, in hunc locum hodie conve-
nisse, ut de bello instruendo adversus satanam &
ejus fautores, ac de gravissimo periculo depel-
lendo, quod suis oviumque omnium suarum
cervicibus imminet, consulent ac deliberent.
In quo exercitu te Deus, optime pontifex, ve-
luti principem & imperatorem esse voluit: reli-
quos clarissimos & honestissimos viros qui hic
adsunt, tibi tanquam assessores & duces ac tri-
bunos exercitus attribuit, ut eorum tu consilio &
viribus utaris. Terribilem certe quidem exer-
citurum & formidolosum adversariis: siquidem
illis armis instructus accedat, quibus cum mu-
nitione esse debere, divus Paulus his verbis ex-

A plicat: *Arma militia nostra non carnalia sunt,
sed potentia Deo ad destructionem munitionum,
consilia destruentes, & omnem altitudinem ex-
cellentem se adversus scientiam Dei, & in car-
nitate redigentes omnem intellectum in obse-
quium Christi.* Quorum armorum quanta sit
vis & efficacia, idem apostolus Timotheo di-
scipulo suo indicat: *Omnis, inquit, scriptura
divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad
arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in
justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus
bonum instructus.*

Igitur ut etiam ego aliqua saltem ex parte pro
exigua mea facultate, & pro officii mihi imposi-
tione, vos contra communes hostes adju-
vem, tractabo nunc paucis quæ ad admonitionem
ex divo Paulo a principio allatam, & ad
ipsum causam atque rationem in primis pertine-
re existimo. Ac prius quidem dicam de præsentis
reipublicæ Christianæ statu & conditione, de-
que magnitudine periculorum, in quibus omnes
hodie versamur, id quod causa jam dictæ re-
spondet. Deinde, quid nos hoc tempore potissi-
mum facere oporteat, Dei gratia & ope adjutus,
juxta Pauli exhortationem explicabo. Quibus de
rebus dum breviter dissero, & brevius fortasse
quam varietas & magnitudo hujus causæ postu-
lent, peto a vobis, viri Christiani, ut me pro ve-
stra religione & pietate libenter & studiose audi-
re velitis.

Nullum unquam tempus extitisse, cum non
gravissimis satanæ bellis Dei ecclesia infestaretur,
cum veterum temporum monumentis, tum præ-
sentium experientia didicimus: quin & illas scri-
pturæ voces: *Sæpe expugnaverunt me a juvenute
mea, sæpe expugnaverunt me a juventute mea,*
ecclesiæ multi esse arbitrantur. Etenim ut omnia
alia tempora silentio tacitus prætermittam, quæ
evangelii gratiam antecesserunt, in quibus non
puto ignorare vos, quam varie & crudeliter ple-
rique justis & fideles Dei servi a satana & ejus mi-
nistris exerciti & vexati fuerint: in ipso certe ec-
clesiæ Christianæ nascentis exordio animadverte-
re potestis, quot machinas capitalis ille generis
humani hostis contra Christi apostolos &
alios sanctos Dei homines, qui eorum vitam &
mores secuti sunt, admoverit: quot artes nocen-
di excogitaverit, quot principes & tyrannos
potentissimos impulerit, ut innocentes & inermes
aperte & hostiliter insequerentur: quot item
hypocritas excitaverit, qui ovium vestibus indu-
ti, occulte & insidiosè lupos rapaces agerent, &
miseras multorum animas devorarent. Verum
cum multa atque innumerabilia maximarum per-
secutionum genera extiterint, quibus ille Dei ec-
clesiam laceflare atque exagitare nunquam inter-
misit, tamen hoc affirmo, ex omnibus eam longe
gravissimam & perniciosissimam quovis tem-
pore habitam esse, quæ fidem invadere & convel-
lere niteretur. Atqui hanc etiam non arbitror
nescire vos, tunc esse periculosissimam, cum res
per eos ministros geritur, qui nos nostris armis, id
est testimoniis scripturarum, & magnifica ac po-
pulari Dei & Christi commendatione aggrediun-
tur & oppugnant. Sed ego propterea persecutio-
nem illam quæ contra fidem intenditur, reliquis
omnibus anteponendam censeo, non quod alia
peccata infidelitate deteriora inveniri posse non
existimem, sed quoniam crimina illa, quæ con-
tra solam caritatem admittuntur, & divinum fi-
dei lumen in mentibus nostris non extinguunt,
etsi invisos

ANN
CHRIS
1548
1. Cor.

2. Tim.

Psal. 12

summa concordia, reliquum esse censere, ut ea pro rogatis publicatque habeantur. idcirco eandem paterno benignoque affectu omnes admonere, meminisse ut velint, se consensu hoc synodali ad ea observanda, perpetuaque vitæ, morum, atque officii integritate custodienda, Deo omnium bonorum consiliorum auctori & humanarum actionum inspectori, ipsiusque ecclesiæ Christi ejusque antistitibus obstrictos esse. Cavendum igitur omnibus, ne a legibus ipsis auctorum suorum culpa coarctentur.

Posthæc reverendissimus cardinalis synodum denuo admonuit, ab eaq; utgendo petiit, ut monitores ex se deligerent, qui dominationem suam reverendissimam de his, quæ se fortasse circa officii sui suorumque ministrorum negligentem aut improvidam curam seu administrationem lateant, admonerent: daturum enim se operam, ut seipsum suosque ad rectam episcopalis officii regulam pro viribus emendet. His dictis, synodus communicatis inter se omnium ordinum consiliis, per reverendum dominum episcopum Nazianzenum respondit, se amplius in dominatione sua reverendissima nil desiderare, quam ut pro conscientia suæ modo, statutis hæc synodalibus una cum suis insistat, atque veluti lex animata, in ecclesiæ suæ cardine eminens, cetera membra in officio contineat.

Hoc responso, reverendissimus cardinalis tamquam relicturæ apud suos catholice pietatis ingenti spe excitatus, synodo gratias egit, Deumque omnipotentem suppliciter rogavit, ut sibi in explendis exequendisque hujus synodi constitutionibus divino suo numine assistere dignaretur.

Postremo, præsentibus atque comparentibus in hac synodo tamquam obedientiar filius, gratiæ cancellario acta sunt, benignitatis dominationis suæ reverendissimæ plenæ, addita etiam clementissima obtestatione, dominationi suæ reverendissimæ gratias accidere nihil posse, quam si ad eum veluti ad patrem & pastorem in rebus suis dubiis adversisque confugiant: auxilio enim, consilio, studio, cura, benevolentiaque sua se eis pro viribus semper adfuturum.

Cum igitur synodus, peractis fere jam omnibus, dimittenda esset, prodiit in medium fisci promotor, atque citatorum non comparentium contumaciam accusavit, petiitque eos contumaces atque in consistorio episcopali ea de causa processum decerni atque committi: cujus petitioni reverendissima dominatio sua annuit, præcepit contra contumaces juris ordine servato procedi. Citati fuerunt etiam omnes ad synodum proximam, quæ indicta fuit ad Kalend. Septemb. anni 1549. in opido Dilinga celebranda.

His omnibus magna omnium attentione absolutis, admitti sunt, laici, hymnoque, Te Deum laudamus, cantato reverendissimus cardinalis solenni benedictione recessuros est profecutus.

REVERENDI D. MARTINI DE OLAVE theologo Hispani, & Cæsareæ atque catholice majestatis sacellani, oratio habita in synodo Augustana.

Attendite vobis & universo gregi, in quo vos possit Spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

DICTURVS hodie apud vos, præclari ecclesiæ Dei præfides ac pastores, de insigni Concil. gener. Tom. XIV.

Aillo studio ac pietate, quam quisque vestrum pro suo officio ad hujus sanctissimæ synodi celebrationem afferre debet: vereor ego non parum, ne remere ac valde inconsulte fecisse videar, si rem ingenii mei viribus longe majorem suscipere, & in hac tam celebri corona homo peregrinus de re cum primis ardua & minime populari, loqui audeam. Quamquam autem mandatum illustrissimi principis & excellentis reipublicæ Christianæ cardinalis, quo ad hoc munus suscipiendum impulsus sum, fatis magnam vim apud vos habere non dubitem, ut me possit ab omni temeritatis suspitione vindicare, præsertim cum tantum apud me semper eximia ejus dignitas & sapientia valuerit, ut ego nec benevolentiam ipsius erga me ignorare, nec voluntatem negligere, nec auctoritatem non revereri absque nefario scelere possem: verum animo meo penitus non satisfacio, cum simul de eorum rerum quæ mihi ad dicendum proponuntur, sanctitate & majestate, simul de summa mea indignitate & vehementi spiritus mei remissione ac indevotione altius cogito. Doleo equidem plurimum me tam sanctæ functioni parem morum integritatem, paremque spiritus acrimoniam & ardorem minime afferre. Nam de facultate dicendi, quæ sentio, quam in me sit exigua ac pene nulla, non ira sum sollicitus. Nec enim causam agendam suscepi, quæ persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis indigeat, quin ipso

Spiritu Dei, ipso inquam Dei Spiritu orationem nostram instructam & ornatam esse oporteret, ut commovere illa vestros animos posset, & ad hoc synodale munus sancte & religiose gerendum, incendere & inflammare. In quo munere non arbitror ignorare vos, quantum momenti situm sit ad ea mala magna ex parte sananda, quibus tam misere afflictamur.

Verum ne quidquam nobis ex eo brevissimo tempore, quod mihi ad dicendum concessum est, in præfatione aut mei officii purgatione depercat, aggrediar ad rem, illud ante omnia vos omnes, viri Christiani, etiam atque etiam obsecrans & obtestans, ut quo me nunc plurimis difficultatibus circumseptum esse videtis, quoque melius agnosceitis, quantum mihi hodie Dei præsidio & gratia sit opus, eo attentionibus votis mecum juxta illi supplicetis, ut orationem mihi insperet, quæ sit digna ea expectatione, quam fortasse dominus reverendissimus concepit, cum hanc mihi provinciam demandavit, digna ipsius vestrisque auctibus, digna hujus confessus celebritate & amplitudine, digna denique gravitate & sanctimonia eorum rerum, de quibus dicturi sumus. Concedat ut Spiritus sanctus animo meo nunc illabatur, quo possit cor meum in hujus sanctæ synodi conspectu verbum eructare bonum, verbum ignitum, verbum salutis & edificationis. Ejusmodi enim verba sunt, quæ sanctum & spiritalem conventum decet: *Quid enim paleis ad triticum, dicit dominus? nonne verba mea quasi ignis?* Hoc autem ita commodissime efficiemus, si omnes supplices & venerabundi sacratissimam virginem Mariam deprecemur, ut nobis Filium ipsa suum, eundemque servatorem nostrum advocare & conciliare dignetur, salutationem illi angelicam offerentes. Ave Maria.

1. Cor. 2.

Psalm. 44.

Ierem. 23.

ANNO
CHRISTI
1548.

Ierem. 5.

cius, nec fatanæ incurfiones, nec Dei flagella A
sentimus. Nam quotifquisque, obsecro, ex no-
bis his flagellis atque hac tam fevera Dei cor-
rectione commonitus, factus melior esse vide-
tur? Nimum profecto & vere in nos illud Iere-
miæ congruit: *Domine, percussisti eos, & non
doluertunt: attrivisti eos, & vennerunt accipere
disciplinam: induraverunt facies suas supra pe-
rram, noluerunt reverti.*

Attendite igitur diligenter, o vos exercitus
Dei duces ac principes; quantam ruinam hoc
tempore catholica religio minetur, perspicitis.
Quam innumerabiles miserorum hominum ani-
mæ perierint, & quot nunc quotidie tententur,
ex quibus partim victæ succumbunt, partim nu-
tant ac vacillant, non ignoratis. Hoc utique tem-
pus illud est, cum Deus a vobis exigit, ut sangui-
nem & vitam pro suis ovibus offeratis. Quod si
mortem vestram nihil nunc profuturam existi-
matis, nec ego sane auctor vobis esse velim,
ut eam temere & absque fructu suscipiatis: cu-
pio tamen vehementer ut omnes intelligatis,
cujusmodi suspitius & desideris pectora vestra
nunc plena esse debeant. Meminisse certe perpetuo
vos convenit eorum Pauli verborum, quæ a
puncipio attulimus, vos ab Spiritu sancto gregi
dominico fuisse præpositos: vestræ curæ eas oves
esse commissas, quas suo sanguine Christus ac-
quisivit. De illis igitur adeo nunc sollicitos vos
esse oportet, ut parati sitis fortunas omnes vestras
& vitam, si interfit, pro eorum salute ac libertate
libenter impendere. Quæ cura, si pro eo ac de-
bet, defixa in animis vestris insideret, admittere
haud dubie nullam illi consolationem aut remis-
sionem possent, donec ovium vestrarum saluti
recte prospectum esse videretis. *Quis scandalizatur,
& ego non uror? quis infirmatur, & ego non
infirmor? dicebat magnus ille animarum zelator
Paulus.*

2. Cor. II.

Ad hunc modum si vos omnes nunc ad hanc
sanctam synodum compositi accedatis, non equi-
dem dubito quin Deus optima & salutaria consi-
lia sit inspiraturus.

Non est necesse in discrimen vestrum nunc
offerre vitam, esto: at necessum est certe, vitam
nos omnes emendare, ut Dei iram vehementer
in nos concitaram leniamus: necessum est diu &
multum nos orare, ut ejus misericordiam conciliemus:
multa etiam alia præter tuum sanguinem
necessaria sunt, quæ si tu nunc præstare reculas,
quemadmodum tandem vitam te, si interfit, tra-
diturum credemus?

In ea sane tempora, auditores, incidimus, ut
veri fideles non distingui & internoſci ab infideli-
bus non facile possint. Nunc demum verissime
euangelicum illud impletur in nobis: *Qui non est
mecum, contra me est. & qui non colligit mecum,
dispersit.* Tepidus existeret nemo nunc potest.
Frigidum te aut calidum esse necesse est: aut enim
pro Christo, pro fide, pro religione, pro anima-
rum salute stare in acie debes, aut Christo renun-
tiare, & illi cum fatana tamquam hostis & inimic-
us bellum inferre. Non licet mediam his tempo-
ribus tenere viam. Non fert hoc tam ingens &
flagrans hæreseon incendium fidelem quem-
piam dissimulare, multo autem minus vos eccle-
siæ Dei pastores.

Matth. 12.

A vobis nunc magnus ille gubernator & pastor
animarum Christus, vitæ reformationem & ora-
tionis assiduitatem in primis exigit. His vos po-
tissimum armis & hereticis ad calumniandum

aditum intercludere, & simplicem populum in
officio continere, & dispersas oves ad domini-
cum ovile revocare potestis. *Nemini* (inquit
divus Paulus, nos alloquens) *demus ullam offen-
sionem, sed exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei
ministros.*

Non estis necſci, quemadmodum nos hæretici
apud populum perpetuo traducant, nos scortato-
res, nos ambitiosos, nos avaros, nos ignaros
& rudes esse, nos otio semper, luxui & ventri ser-
vire, idem idem vociferantur. Superbe quidem
illi & insolenter, negare non possum, cum se ipsi
quotidie omnium flagitiorum dedecore & turpi-
tudine polluant & contaminent, ac aliis omnibus
magnam vitiotum omnium impunitatem polli-
ceri non cessent. Superbe itaque illi, sed utinam
non nimium sæpe vere: nam si vera potius hoc
loco, quam plausibilia dicenda sint, negare certe
non possumus, quin maximam ad nos accusandos
occasionem sæpe dederimus. Nos ea tela sug-
gestimus, quibus acrius & vehementius, quam
ullis aliis, exagitur. Dicam etiam amplius, nos,
nos inquam, adversum Christum arma dedimus,
nos eorum aciem instruximus: propterea nos catho-
licæ religionis nomen inter ipsos blasphematur,
propterea nos utique, qui cum bono odor
Christi omnibus esse deberemus, ingens factor
effecti sumus: propterea nos qui magna ex parte
extra ecclesiam flagitiosissime vivimus, in ecclesia
autem tanta oris & cordis impuritate sacra myste-
ria atrectamus, tam irreverenter ad sanctissima
Christi sacramenta accedimus: tam nulla adhibita
devotione neque modestia, euangelica verba,
hymnos & psalmos pronuntiamus, atque alia
ecclésiastica munera obimus, ut multorum infimo-
rum mentes & voluntates a Dei cultu & venera-
tione frequenter alienemus. Ita fit, ut quibus
nos armis in primis uti debeamus, ea omnia in
diaboli arma adversus nos converterimus. Etenim
orationibus nostris & sacrificiis tantum abest
ut iram Dei in nos incensam restinguamus, ut
vehementius eam quotidie commoveamus & in-
flammemus: Ut ego quidem non dubitem, hanc
tantam calamitatem, quantam hodie universa
respublica Christiana patitur, propterea nostra
præcipue peccata esse illi illatam, ac quadrare
in nos verissime, quod apud Ieremiam scriptum
legimus: *Propter peccata prophetarum & ini-
quitates sacerdotum completus dominus furorẽ
suum.*

1. Cor. 6.

Thren.

Apud Ezechielem autem Deus, ubi sacerdotum
peccata his commemorat verbis: *Sacerdotes
ejus contempserunt legem meam, & polluerunt
sanctuarium meum: interfecerunt & profanum non ha-
buerunt distantiam: interfecerunt & mundum
non intellexerunt.* Sed post hanc criminationem
volens dominus ostendere, quam veluti invitum
ad puniendos nos trahatur, & quam vehementer
cupiat nostris precibus & vitæ nostræ reforma-
tione flecti atque placari: contra vero, quantum
nostra omnium pertinacia & obstinatione offen-
datur & irretetur, subjicit: *Quisvis virum qui
interponeret septem, & staret oppositus coram me pro
terra, & non inveni: & effudi super eos indignationem
meam, & in igne ira mea consumpsi eos: viam
eorum in caput eorum reddidi.*

Ibidem.

Timeamus igitur, viri Christiani, ne gravio-
rem ad huc indignationem Deus in nos effundat,
nisi celeriter respiciamus. Atne tandem iræ suæ
nos igne consumat, ad ipsum roto animo & stu-
dio omni convertamur. Fallacia bona & brevi in-
teritura

et si inuisos illi admodum sepe nos reddant, non ita procul tamen ab eo nos semovent, ut non vel unico gemitu reconciliari illi & conjungi possimus. At fidem si quis semel amittat, is nec facile eam recuperare potest: quoniam suo se ipse iudicio condemnauit, ut diui Pauli ratione utar, & reliquis adminiculis sapius ad perniciem, quam ad salutem suam abuti solet. Nam qui abique fide est, eo longius a Deo abducitur, quo sibi iustior & sanctior esse videret. Itaque ut in Christiano ædificio erigendo a fide exordiri necessum est, quod non nisi in ea fundamenta jaci & poni possint, ita in amolendo hoc ædificio, quod extremo loco concutitur, fides est: quam donec conuulsam videat, nihil propemodum perfecisse se diabolus existimat: intelligit nimirum, reliqua omnia quæ destruxerit, per eam facile & nullo negotio posse instaurari, verum hac una eversa, velut patra omnino victoria triumphat & conquiescit. Hanc ob rem perpetuo hoc ille suis satellitibus inculcat: *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea*, id est, conuellite omnia religionis præfida, nec cessate quoad fidem, quæ altissimum & firmissimum ipsius fundamentum est, ab imis radicibus extirpetis. Non lauit sane hoc veteres illos sanctissimos patres, qui quamquam aliis etiam in persecutionibus gnauiter & strenue aduersus satanam decertarent, cum bellum ille tandem fidei infererebat, ita animis omnes commovebantur, ut non sibi satisfacerent, nisi universas ecclesiæ vires colligerent, ac tamquam communi classico evocati, omnes una ad resistendum occurrerent. Alia vitia ut depellerent, nemo de sua statione discedebat: hæresin ut propulsarent, domos & provincias suas deserere, & ignotas ac longissime sepositas regiones cum maximo etiamnum vitæ discrimine adire nihil dubitabant. Permulta hujus rei exempla notiora sunt omnibus, quam ut a me huc adduci conveniat. Quis enim non legit, quam frequenter olim & quam vehementer studio & ardore incitati permulti ex episcopis & aliis ecclesiæ pastorebus, ex omnibus totius orbis terrarum finibus, & contra unum Arium, vel unum Macedonium, vel unum Photium, vel unum denique ex quamplurimis aliis hæresiarum, sedibus suis relictis, convenerint? Quod si præcis illis temporibus, cum non ita ubique Christi fides explicata & confirmata erat, unius terror totum Christianissimum usque adeo commovebat & concitabat, quo tandem animo nos nunc esse par est, viri Christiani, qui non errore, sed ipsa, ut ita dicam, hæresin colluvione appetimur & exercentur, nec alienis armis, ut quondam, id est philosophorum & Ethnicorum testimoniis, sed nostris ipsis, Christi nimirum, prophetarum & apostolorum verbis, contortis illis quidem & adulteratis, et illorum tamen verbis invadimur & oppugnamur? Non nobis, inquam, ut olim, de uno vel altero fidei articulo contentio est, sed de tota propemodum religionis summa dissidemus. Nam eo hæreticorum hujus temporis doctrina & labor spectant, ut nobis sacramenta salutis eripiant, ut totum ordinem ecclesiæ conrurbent, ut universas sanctissimas ejus ceremonias exterminent, ut veterum, sapientissimorum, & sanctissimorum doctorum disciplinam & doctrinam conculcent, ut omnem omnium temporum auctoritatem convellant, ut ad immoderatam quandam vivendi libertatem & licentiam homines inducant, Dei timore omnino sublato.

Concil. general. Tom. XIV.

An non merito cum propheta nunc exclamabimus: *Quantum malignatus est inimicus in sancto, incenderunt sanctorum Dei, polluerunt tabernaculum ejus?* nisi forte levius est, ædes sacras in equorum ac ferarum, religiosi viris ejectis, stabula convertisse, quam igni illas incendisse: aut quasi non polluisse tabernaculum Dei illi videri debeant, qui claustra pudoris laxantes, & impurissimas ac sacrilegas nuptias inducentes, mortales omnes vororum sanctimonia & nexu liberarunt. O miseram, & in brevi tam celerem & tam variam in ecclesia Dei commutationem! O luctuosam religionis conversionem! O excellentem olim & omni laude ac commendatione celebratam Germaniam, quam negligenter cavisti, ne in te lupi rapaces, quos tantopere reformandos esse Paulus admonuerat, ingrederentur! Quam multi viri perversa loquentes ex te his temporibus prodierunt, & quam innumerabiles illi discipuli sefellerunt, ac post se abduxerunt! Equidem non possumus non ex animo dolere omnes, qui te, quam non ita pridem ut tutissimam arcem fidei, ut eximium pietatis domicilium, ut unicum religionis firmamentum suspiciebamus, nunc tamquam scapham sine remige fœvissima hæresin tempestate jactari videmus. Utinam vero non extrema hæc tua sit discessio, utinam non in finem repulsa sis, ac celerius opinionione hominum, domino infideli parere cogaris, quemadmodum & nunc illa olim incluta Græcia parer. Non enim dubito, quin tuam infidelitatem severius adhuc vindicaturus sit Deus, nisi brevi respicias.

Sed unde, quæso, tanta aduersus Christianos satanæ potestas: unde tanta in nos vis hostibus addita? unde, nisi ex sceleribus nostris, quæ alia super alia adjicere nunquam cessamus? quibus utique ita in nos Dei iram inflammavimus, ut verendum sit, ne non solum satanam, sed etiam ipsum Deum, ipsum inquam Deum conservatorem nostrum, cujus solo præsidio uti possumus, hostem & inimicum habeamus, ac cum Ieremia lugere cogamur: *Factus est dominus velut inimicus, precipitavit Israel, precipitavit moenia ejus, dissipavit munitiones ejus. Terendit arcum suum quasi inimicum, firmavit dexteram suam quasi hostis, & occidit omne quod pulcrum erat visus in tabernaculo filie Sion.*

Verum quid nos agimus, o Christi sacerdotes? vos enim nunc omnes appello, ut de remedio eo, de quo extremo loco me acturum promissi, consultemus. Quid nos, inquam, nunc in tanto discrimine positi agimus? quibus de rebus, tot tantisque periculis circumsepti, cogitemus? Imo vero quid nos nunc agere, & quæ potissimum consilia capere oportet? Nam quid agamus, nimirum plusquam satis, prohi dolor! perspicuum est omnibus. Otiamur & stertimus omnes; magni juxta & parvi ad rem nostram attentissimi sumus. Omnes Dei patientia & longanimitate abutimur. Omnes toto animo & studio omni in eam curam incumbimus, ut cupiditatibus & desideriis nostris satisfaciamus. Omnes in resinanes & fallaces universas nostras cogitationes abjicimus. In medio gravissimi belli omnium, quæ illo unquam tempore in ecclesia Dei gesta sint, constituti, nihil de periculo cogitamus, imo nec bellum quidem ullum esse existimamus, si de nostris opibus nihil discedat, & reliquas voluptates sectari liceat. Tot tantaque mala & tam gravem reipublicæ Christianæ persecutionem pacem du-

Pp iij cimus,

ANNO
CHRISTI
1548.
Fol. 73.

A. 20.

Thren. 2.

ANNO
CHRISTI
1548.

inlyta Germanicæ nationi pristina avitque luce & pace, a catholicis imperii membris, præter alia de religionis forma, a sua majestate diserte declarata, clementer monendo postulavit, ne quid ab observatis hæcenus in universali Dei ecclesia ritibus, sanctisque observationibus quiscquam digrederetur: imo, ut cum nosipos in primis inculpato, circa religionis normam exhiberemus, tum etiam nostræ fidei commissos, in divina disciplina ita moderaremur, ut omni diligentia cautum accurateque provisum videretur, ne alicunde insolens quid aut alienum a vultus ecclesiæ catholicæ ritibus irrepere, aut introrutui pateremur, sed immobiles potius, tamquam ad scopolum tabula aliqua naufragio eiecit, ita ad relictam a majoribus religionem, usque ad generalis concilii definitionem, adhereremus. Quod quidem fieri posse illius majestas existitavit, si ecclesiarum mores, vitæque ratio ad meliorem sanctioremque formam revocarentur. Huic igitur tam pie monenti, perinde atque divino oraculo omnes catholici, imperique principes, ac status, ut par erat, lubenter paruerunt, & pro se quisque simul atque ad suos rediisset, curaturum recepit. Et ne forer cuiquam necessarium, qualiscumque esset reformandi processus, modusque assumendus, longum cogitando tempus impendere, sacra illius majestas sibi handquaquam grave duxit formam nobis proponere, ad amulsum consentaneam scripturis, & ælitus inspiratis canonibus, quam de sacrorum voluminum penu, piorum literatissimorumque nominum indultria, deprompserat; qua quidem admoniti singuli, quid apud suos factu opus eisset, ad restaurandam ecclesiæ integritatem, non difficulter neque obscure perspicerent. Hanc igitur nos protinus, ut a comitiis vobis redditi iunus, convocato clero nostro, superioris nostræ diocesis Treverensis, in cathedrali ecclesia: inferioris vero, in Confluentina atce, reformationis formulam, juxta Cæsaris mandatum publicari & prælegi omnibus vobis curavimus, ac nunc de integro etiam a vobis exigimus, monentes & obsecrantes, aut etiam virtute sanctæ obedientiæ, & auctoritate nostra præcipientes, ne quisquam vestrum a declarata Cæsareæ majestatis formula, institutionibusque ecclesiasticæ & a majoribus nostris conservatæ disciplinæ, vel in cathedrali, aut secundariis parochialibusque ecclesiis, monasteriis, sacellis, oratornis, aut ullis locis religioni dicatis, discedat, aut alienum aliquid insolitumve agat, vel obstrepere præsumat, sed ea omnia qualia sunt, summo studio & animo complectatur, observet, & constanter re ipsa & opere profequatur.

Deinde de quoque eadem auctoritate requirimus, ut ad synodum nostram episcopalem, in qua executionis edictum concludetur, die constituto, in ecclesia nostra metropolitana, ceteris postpositis rebus omnibus, propensis animis conveniatis, quo possimus in commune consulere ac dispicere ea omnia, quæ extirpandis erroribus erunt necessaria, & ad rectam divinatorum officiorum administrationem conducibilia. Inquisituri præterea, quod etiam communis salus maximopete postulat, quid ad morum ornamenta, splendoreinque conserat, quid vitam emendet, ac nos denique extra malevolorum reprehensionem ponat. Quas quidem commoditates ac officiorum certissima adjumenta suppeditabit, cum

recti cupidus in synodum allatus animus, tum ipsa norma & observatio veterum canonum divinatorumque scriptorum, quæ sacro Spiritus afflatu, quasi indice viam ostendent. Ac ne quis dicat sibi de hujus nostræ synodi, deque reformationis intimatione certi nihil constituisse, tali que prætextu effugere se speret: ideo in omnem ecclesiæ nostræ regionem & agrum tot reformationis exempla spargi curavimus, ut omnibus vobis a maximo ad minimum sufficere credamus. Quamobrem ad unum omnes ratione officii nostri appellamus, & paterna caritate adhortamur, obsecramus & monemus, ut cum hanc religionis disciplinam divinitus Cæsari inspiratam nacti sitis, operam detis, nervosque omnes huc intendatis, ut illi per vos respondeatur, ejusque tamquam fideles ministri in omnibus & singulis articulis curam summam habuisse videamini. Neque impunitum erit ea quæ hic jubentur, non præstare, aut ad illius præscriptum non explodere in totum quidquid jam diu sævientibus dissensionum tempestibus a catholica ecclesia alienum, sanctoque gregi noxium, atque huic reformationi contrarium fuerit invectum. Si vero quisquam obtemperare noluerit aut obstitit, quo minus hæc reformatio in opus produceretur, ejus in futura synodo indicia faciatis: ut aut nostram in talem auctoritatem juxta canonum censuram animadvertat, aut ad Cæsaream majestatem, uti injunctum est omnibus, de hujusmodi pertinacia relatio fiat. Quamobrem unumquemque magno ac securo animo ad promulgandam reformationis doctrinam procedere jubemus, quia certus modo luculentæ veritatis scopus a Cæsare creatus est. Ad cuius conspectum, nulla vi aut potestate tertii, una cum illis, quorum curam geritis, conniti debetis. Et hoc modo ad constitutum diem in synodo idonei compareatis: in qua sane nos una cum vobis, juxta promulgationem harum literarum ad reformationis executionem erimus intenti, digna videlicet excessibus istis, qui contra reformationem commissi sunt, & contumacibus remedia adhibitori. Porto in fidem & testimonium præmissorum, præsentem nostras literas sigillo nostro subimpresso fecimus communiri.

Datum ex opido nostro Vvitlich, die trigesima Octobris anno 1548.

Cum itaque dies venisset, qui a reverendissimo patre ac domino domino Ioanne archiepiscopo Treverensi principe electore indictus erat ad celebrandam synodum, comparuerunt nobiles & reverendi partes ac domini archidiaconi, abbates, præpositi, prælati, archipresbyteri, decani, ceterique vocati, qui omnes simul in basilicam majorem Treverensem processerunt, & invocato ante omnia Spiritus sancti auxilio, & officio divino peracto, vicarius reverendissimi pontificalibus, Nicolaus episcopus Azotensis toti ordini ecclesiastico præfenti solenniter benedixit, & ad Deum preces direxit: quibus transactis, in medium chori progressus, præsentem in synodo pia & erudita oratione hortatus est, ut omnem operam suam in ecclesiæ Treverensis reformationem salutarem conferte dignentur.

Post hunc doctor Pelargus prodiit, qui in eandem sententiam reverendos partes in synodo congregatos copiosa oratione cohortatus est.

teritura libenter aliis relinquamus: nos certe religionem & pietatem colentes, solida illa & vera atque æterna bona consecutemur, & veterem morum disciplinam, quoad ejus fieri poterit, in nobis ipsius instaurare conemur.

Hujus autem tam divini boni consequendi hæc una ratio inveniri potest, si omnem ambitionem & avaritiam cum iniquissima beneficiorum pluralitate, omnem item impudentiam, omnem luxum & ebrietatem exterminemus: si execrabilem & abominandum concubinatum funditus convellamus: si sacris ministeriis puritatem & sanctitatem, reverentiam item ac devotionem restituerimus: si orationi, jejuniis, & elemosynæ multum & ex animo nos dedamus: si studia pietatis & veræ sapientiæ excolamus, erigentes & aperientes scholas multas, atque in hunc usum in primis pium, & in his temporibus maxime necessarium, de nostris opibus libenter impetientes: Ad extremum si non honestos & speciosos canones condidisse contenti sumus, sed eos re ipsa atque opere diligenter præstare & implere studeamus.

At me quidem, viri Christiani, optima spes tenet, fore ut brevi in hac provincia religionem in integrum restitutam videamus. Nam præter voluntatem quam in Christianissimo & potentissimo Cæsare solidam ad hanc rem & expressam esse cognoscimus, maxime illam quidem & nunquam intermorituris laudibus & præconiis commemorandam, in multis certe Germaniæ ecclesiasticis præsidibus, ac in verbis præsertim, optimi auctoritatis, tam ardens hujus rei desiderium & tam incredibilem voluntatem, studiorum & sententiarum consensu esse perficere, ut lenissè magna ex parte Deus iram suam, & oculos elementiores ad nos adjectisse videatur.

Nam de immortali & prope divina tua diligentia, clarissime cardinalis, non patieris te prætere & auscultante, me plura dicere: alioqui non commisisset, ut tam rarum, tam insolitum, tam excellens virtutis genus silentio tacitus præterissem. Gratias age Deo, quod te unum ex paucissimis esse voluit, qui primi depellendi omnem hæresin ex Germania auctores extitisti: primi contra fidei & religionis hostes arma cepisti: primi pro ipsius ecclesiæ fortunas omnes vestras, vitamque in apertissimum discrimen & periculum obtulisti. Gratias age Deo, quod nunc etiam tam acres tibi admoveat stimulos ad hanc sanctam ecclesiasticæ disciplinæ & vitæ reformationem, vere & ex ipsius sententia procurandam, & modis omnibus promovendam, ut oculi, sensus omnes, & cogitationes tuæ, in hanc unam rem dumtaxat, pro eo ac debent, intentæ esse videantur: ut primus esse velis, qui reliquis omnibus, quibus honore gradus & dignitate præcellis, maximum etiam & illustrissimum in te ipso reformationis præbeas exemplar: ut collegium literarum vel solis rursus impensis erigere constitueris, ne studia pietatis & Christianæ doctrinæ, quibus solitudo & exilium in hac provincia indictum his temporibus esse videtur, penitus dilabatur. Hæc nimirum vera tua gloria est, optime pontifex; huic (ut magnus ille orator aiebat) tu inservias, huic te ostentare oportet, quæ vigeat memoria sæculorum omnium, quam posteritas alet, quam ipsa semper intuebitur æternitas.

Ne vero, viri Christiani, quod tam angustæ

& asperæ res nostrorum temporum sint, ut illis minime occurrere posse videamur, propterea debilitari aut frangi nos decet. Non enim nostris viribus hæc conficienda sunt, nec illis nos ulla ex parte niti debemus. Hoc utique opus solius Dei & nullius præterea esse potest. Quare nos ad ipsius sanctissimum numen, tamquam ad tutissimam aciem, summa cum fiducia confugiamus: ab eo certissimam opem expectemus, qui nullius spem fallere potest: ipsiusque solo præsidio confidentes, & reliqua omnia adjumenta inania existimantes, audacter cum propheta exclamemus: *Dominus illuminatio nostra & salus nostra: quem timebimus? Dominus protector psalm. 26. vita nostra: a quo trepidabimus?* Nec dubitemus quin exauditurus sit nos maximus ille conservator & parens salutis nostræ, cujus summum in sæcula sæculorum & in omnem æternitatem durat imperium. Amen. Dixi.

CONCILIVM TREVERENSE I.

AVCTORITATE IOANNIS TREVERENSIS archiepiscopi pro reformanda disciplina fidei & morum celebratum anno M D X L V I I I. tempore Pauli papæ I I I.

ACTA ET DECRETA SYNODI

diocesane Treverensis presidente reverendissimo in Christo patre & amplissimo principe ac domino domino Ioanne archiepiscopo Treverensi sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellario, ac principe electore, &c. celebrata vigesima quinta Novembris, anno M D X D L I I I.

MANDATVM CONVOCATIONIS.

Ioannes Dei gratia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellarius ac princeps elector, universis & singulis cathedralis nostre, & collegiarum parochialiumque ecclesiarum, abbatibus, prioribus, prepositis, decanis, tum ruralibus divinarum rectoribus, curatis ac non curatis, aliisque ecclesiasticis personis, civitatis & diocesis nostre Treverensis quibuscumque conjunctim aut singularim, qui nostro synodo episcopali, de iure aut consuetudine interesse consueverunt & tenentur, salutem in domino sempiternam.

NEMINEM vestrum latere volumus, quod clementissimus & invictissimus princeps & dominus noster Carolus quintus Romanorum imperator semper Augustus, publicæ pacis & tranquillitatis vindex, comitiis hisce superioriibus Augustæ celebratis, omnem animi consilii que rationem in id contulerit, ut pro admirabili sua prudentia simul & suscepto cælitus ecclesiam tuendi catholicam officio rebus jam in extremum periculum adductis, ac religioni prope univèrsæ improborum licentia obliteratæ, opem ferret, eamque quoquo modo posset, divina aspirante gratia, in tutum tranquillitatis portum, de medijs procellarum, turbinumque fluctibus reduceret. Itaque hac tam justa ac necessaria ratione commotus, nimirum quo celerioribus consiliis rebus lapsis succurreret, idoneaque magis via subvenire posset, tanquamque ac tam periculose hæreticarum contentionum inundationem reprimeret, revocata redditaque inclyta

ANNO
CHRISTI
1548.

eruditi præceptores. Vnde quæso: neglectæ sunt A scholæ, a quibus complures annos exularunt cum liberalia studia, tum vero sanctissima illa, amplissimaque divinarum literarum disciplina: recepta est in scholâ, & aliquamdiu obtinuit spinosa, sentiosa, frigida, jejuna, ac nimis quam infelix illa tum philosophiæ tum theologiæ tractatio, eis nimirum in utramvis autem dormientibus, altumque stertentibus, quorum advigilare aut inspicere intererat. Animadversum est tandem, Romanorum imperatori domino nostro clementissimo nescio quibus suggerentibus, cum studiorum antiquæ religionis neglectum, principem causam esse quamobrem tot hodie B malis premitur, angitur, & affligitur ecclesia ab hereticis: nec surdo narrata est fabula, simul enim ut rescivit rem ita habere, simul nervos omnes intendit, strenuamque navavit operam, ut postliminio ad nos redeant honesta & literarum & pietatis studia. Certe non poterat melioribus consiliis ac rationibus succursum esse assistentibus ac pene deploratis rebus ecclesiæ, quam instauratione publicorum studiorum, & reformatione collapsi status ecclesiastici. Atque utinam ego sincerum, ardentem, rectique ac pietatis anantem illius animum tam digne possim vobis oratione commendare, quam nunquam satis pro dignitate potest celebrari. Felicibus illius cæptis C agedum, viri patres ac domini, favete omnes, non utroque modo, quod aiunt, pollice, sed toto quoque apertoque pectore. Sed ad rem. Hoc fateamur omnes oportet, nulla re æque opus esse ecclesiæ, in has quas videmus angustias contractæ, ac liberaliori eruditione, qua suffragante, superbiaque ferente, facile & libertatem suam & priorem dignitatis ac gloriæ splendorem amplitudinemque vindicaverit. Quæ causa, si non est & alia, vel sola hortari & excitare nos debet, ut summa animorum contentione, liberalia expectamus & revocemus literarum studia: quod utinam ea res omnes ex æquo haberet sollicitos. Veror enim, ut ea cura tanto minus tangat aliquos, quanto magis student rebus & a literis & a religione alienis; venationibus, inquam, aucupii, alæ, venti denique ac Veneri, ut nihil aliud dicam. Hi hoc durius objurgandi sunt, quod cum plerique ipsi impendio indocti ac barbari sunt, culpandæ denique ignorantæ tenebris infuscati, oppressa, extincta, ac deleta cupiunt etiam sacrarum literarum studia, sperantes hac ratione, suam quoque incertam facilius latere posse, satis esse rati, si nomen ac dignitatem suam tueantur otiosis titulis. Habetis priorem orationis partem.

Venio nunc ad religionis ac disciplinæ ecclesiasticæ repurgationem: quam vero cupiam veræ, sinceræ, minimeque superstitiosæ religionis formam & imaginem, non jam literis in tabulis aut membranis deformatam circumferri, vetum cordibus vestris inscriptam, impressam, pietatisque operibus expressam, exhiberi spectandam ceteris, ex qua alii viva virtutum simulacra expriment; ad quam item vitam suam exigant, quamque imitentur. Quemadmodum enim permagni refert, recte secule discipulos præceptor doceat, ita plurimum interest, bene an male vivat, qui vitæ aliorum fingendæ ac formandæ suscepit provinciam. Ita enim sive natura, sive moribus comparatum est, ut non tam facile verba ejus, cui se totum quis credidit, quam facta æmulari contendat. Quo fit, ut si ii qui præfunt, perperam

agant, fiant ipsi subditi quam simillimi, ut nihil hoc Gregoriano verbo verius sit, quo ait: Gregem consequenter ferri in præceps, si per prærupta vitiorum gradiatum pastor. Quale autem est, obsecro, si ii, quorum refert, errantes & delinquentes cotrigere, objurgare, coercere, atque omnino continere in officio, sint ipsi omnium corruptissimi moribus? Qua etiam fronte, qua libertate alios reprehendent, si iisdem aut gravioribus forte vitis sunt ipsi obnoxii? Quisque secum ipse reputet, quanto pudore sui nominis delinquant subditi, dum ad ipsius exempli alius ludat alcam, alius ebrietati ac crapulæ est deditus, alius sædis voluptatibus dat operam, alia pro sua quisque libidine designant. Meminerit proinde quisque vocationis suæ, & hoc esse studeat quod dicitur, quodque audit: Posuit vos Deus in ecclesiam, alios episcopos, alios doctores, alios euangelistas seu prædicatores, alios pastores & dispensatores mysterii verbi, dispensatores multiformis gratiæ Dei. Magnifici tituli, & quos blande compellati, facile agnoscitis. Atque utinam vere agnoscatis omnes. Hi enim non tam dignitatis quam officii vestri vos admonent, si sapitis. An vero susque deque habetis, sedere ad ecclesiarum gubernacula, regere ac pascere gregem Christi, quem tanti ipse fecit, ut ei redimendo sanguinem & sudaverit & fuderit, si non etiam sanguine floverit? Quod si magni hæc vobis sunt, quin, amabo, probe, ut convenit, responderetis curitis vocationum vestrarum titulis? Hæc Pelarge, dicit aliquis, extra chorum saltas. Minime gentium, cohortator sum, non objurgator: siquidem rogo, hortor, moneo, ideque amanter, quisque ut suo fungatur munere, & clavum rectum, quod dicitur, teneat. Quod si me inhortantem ægre forte auditis, Petrum quæso audire etiam obsecrantem, & amplissimis præmiis invitantem, ut commissum gregem exemplo etiam, nedum verbo pascatis. Recito verba pontificis: *Presbyteros vos ipse quoque presbyter, obsecro: pascite qui in vobis est, gregem Christi, curam illius habentes non coacti, sed volentes: non turpis lucri gratia, sed pro proprio animo: neque cum dominum exercentes adversus clerum, sed sic ut sitis exemplaria gregis: & cum apparuerit princeps pastorem, percipietis immarcescibilem æternam gloriæ coronam.* Certe vel hinc colliquefcit, non satis esse commo pastori ad populum e suggestu agere, nisi & vita seu conversatione studeat aliorum animis certam morum formam imprimere: idque non necessitate, aut religione officii, neque quæstus gratia, sed paterno sinceroque affectu.

Potro, ut Petrus ecclesiarum prædices, typos seu formas factos esse dicit gregis dominici, ita eisdem ipse servator salem terræ esse dicit, lucemque mundi, opinor, ut non uno tantum nomine de officio suo illos commonefaciat.

Verum cum hoc non solum apostolice dictum sit, sed omnibus quorum interest justo clavo designatas gubernare ecclesias: vestræ quoque curæ ac laboris erit, sana doctrina, falsa ac mordaci reprehensione, honestæ etiam vitæ exemplis, luxos animos, velut sale perficere, urere, & restringere, ne in vitiorum putredinem disfluant, perpetuosque vermes spargant. Sic item ignorantæ errorumque tenebris offusas infuscatasque hominum illustrare mentes, ut & ipsi eadem luce potiantur in Dei gloriam. Inde enim salvator postquam dixit; non esse ex more

ANNO
CHRISTI
1548.

I. Pet.

more

Oratio domini Pelargi doctoris theologi in
synodo Treverensi habita.

AGRE quidem, sed tamen passus sum in hoc tam celebri patrum consensu dicendi provinciam mihi mandari, quod publicam auctoritatem (quæ eam necessitatem imposuit) detrectat. integrum non fuerit, etiamsi rerum hac oratione tractandarum, magnitudo & difficultas propemodum deterreat ab officio. Proinde cum hanc tam ancipitem provinciam, & gratificandi studio, & recusandi pudore susceptam, ultetius deprecari non liceat, & tamen vestræ expectationi respondere nequeam, (non enim qualicumque, sed gravis equidem pro gravitate rei exigitur oratio) precium operæ me facturum existimo, si liberandæ fidei meæ, flexanimum illum Spiritum cælis devocavero, qui mentes nostras luminis sui radiis coruscet, orationi vim & energiam suppeditet: denique in amorem eorum, ad quæ vos in hoc synodali consensu cohortatur sum, corda vestra excitet, extimulet, rapiat, accendat, inflammet, & incallescere faciat: quod ut facere dignetur, vos quoque flagrantibus votis ab ipso contendere convenit.

Porro non stat sententia, hac oratione operam sumere colligendis, celebrandisque virtutum vestrarum laudibus, quod & dignitatibus, & meritis vestris forte conveniet. Cæteræ causæ, inquam, tota fere hac nostra oratio incumbit: magis exhortatio congruit, tamen permulta sunt, fateor, quæ gratulationem sane & laudem merentur, cui hoc unum commemorasse satis habeo, quod in hoc odiosissimo tumultu, ac formidanda renovatione, varie tentati & pulsati nulla ratione aut persuasione passi estis in deductionem hostium, proditorumque ecclesiæ & fidei vos redigi, sed in castris Christi, firmi, immoti, invicti, & ipsi constitistis, & fidei vestræ conceditōs, etiam eos qui forte vacillantes, ac propemodum persuasi, jam defecuri videbantur in apostasiam & hæresin, in fide & officio contrinistis. Quod si laude dignum est, desertoribus ac profugis in totum abstinuisse, nullamque unquam cum ipsis habuisse consuetudinem: si virtus est, & vitam illorum & dogmata odisse ex animo; quibus vos laudibus ferendos esse sentiam, qui non modo non ad hæreticorum castra defeceritis, verum etiam pro defendenda ecclesiæ dignitate, & fortunarum & capitis quoque periculum fortiter neglexeritis, dum scilicet superioribus aliquot annis juratus hostis per Trevericos agros grassatus, & religionem labefactare, & fidem etiam vestram expugnare, nefandis ausibus sibi sumpsit? Verum enimvero, cum ego vestram hanc in fide constantiam, obfirmatam pertinaciam, ac singularem animi fortitudinem vobis congratulor, laudo quidem vos, sed in transcurso, & tamquam aliud agens, hoc nimirum, ut magis magisque vos incitem & cohorter ad istiusmodi virtutum studia, haud ignarusejus sententiæ, quam externæ sapientiæ auctor quidam extulit, virtutem laudatam crescere, gloriamque immensum calcare habere. Maçti igitur hac constantiæ virtute este, viri patres ac domini, & ad quod Paulus quoque cohortatur, *vigilate, ac stare in fide, quam gratia Dei asseseuti estis*, per quam & salutem vos consecuturos esse speratis, neque ab ea ulla hæreticorum persuasionem divelli vos patiamini. Hoc enim pacto perpetuum & nunquam

Concil. general. Tom. XIV.

A intermouituram nominis vestri memoriam comparabit: imo vero partam jam comparatamque, tam insigni præclatoque facinore, etiam atque etiam confirmabit.

Est vero aliud, viri patres ac domini, quod in vobis desiderem, quod unum moneo, hortor, oro, obsecro, omni denique studio a vobis contendo ac flagito: Quamobrem peto ut pro humanitate vestra, & admonentem & obtestantem me æquis benignisque animis audiat. Rem namque justam, honestam, & reipublicæ quam maxime profuturam, oratum vos huc venio: nisi forte non sit justum & utile, instaurare bonarum sacrarumque literarum studia, aut non ex honesto publicam ecclesiæ lustrare disciplinam, aut forte est aliud Christianæ reipublicæ magis necessarium & utile. Quod si æquum & bonum me postulare janti intelligitis, impetrem obsecro. Ideo enim ea de re, etiam atque etiam admonendos atque obtestandos vos esse duxi, quod hunc unum coactæ synodi scopum ac finem esse videam, ni fallar, ut & oblitterata diu res literaria restituatur, ac repurgetur disciplina status ecclesiastici: quod ut fiat, luculenta necessitas vos monet urgetque.

C Ut enim neglectis agris filix noxiumque id genus germen innascitur, ita neglectis scholis, ingenti inquam & animi cultura, immane dictu, quanta, quamque venenata errorum, hæreseon, scandalorum, offensionumque zizania susque deque in agro dominico suppullulent, non sine incredibili ecclesiæ malo & incommodo. Quantis enim bone Iesu renebris, quam horrenda caligine obruta & obducta videmus propemodum omnia? Quis non depletet studiorum puritatem, a multis jam inde annis nedum neglectam, etiam contaminatam, labefactatam, condensatissime renebris obumbratam? Artes, philosophiam, divinæque literas non satis pro dignitate tractatas, quæ rectius tractatæ multum profecto attulissent luminis, plus religiose, minimeque futcata pietatis? Quid dissimulamus? quin, quod omnium verissimum fatemur: an non collapsis ac prope extinctis scholis, magnum vulnus Christiana accepit respublica? Quid ita, inquis? dicam in genere, siquidem libera est synodus: In scholis docentur bonæ literæ & artes, quas Græci *liberales* vocant, nos liberales. Literarum studia ad philosophiam, tum naturalem, tum moralem, viam sternunt. Porro ut rerum naturæ cognitio viam munit ad professionem medicam, ita morum disciplinæ non parum adminiculantur & theologiæ, & jurisprudentiæ: ex qua nimitum jus, si ve sacrum, si ve profanum, ortum esse existimant. Quis jam non videt, quantum fructus ex scholarum seminariis ad rempublicam rediit, si ve ad bonam corporum habitudinem, constitutionemque instaurandam, alendam, & confirmandam, si ve respublicas recte & ordine gerendas & administrandas, si ve ad vitam pie ac religiose instituendam & componendam? Contra neglectis literarum & philosophiæ studiis, qualis, amabo, possit esse doctrina in templis? quid sani iudicii? quid opis apud medicos? quid consilii aut patrocinii apud eos qui juris profertur peritiam? Verum esse quod dico, res ipsa clamat, & rerum eventus confirmat. Nusquam fere non desiderantur actium, honorationumque facultatum professores. In republica quidem experti medici, prudentes iuriconsulti: in cathedra & publico suggestu, eximii & candide docti theologi: in templis, pastores, in scholis, probe iusti & eruditi

ANNO
CHRISTI
1548.

Q9 eruditi

ANNO
CHRISTI
1548.

vestram rationem habendam statuendamque, A tum ex reformationis forma, tum ex prædictis synodi decretis, firmiter indubitanterque animum induxistis, idque alta voce prædicaveritis, jam opportunum reverendissima illius paternitas iudicat, ad reliqua quæ ex usu erunt præsentis synodo, transire, eaque quam poterit maximo cum fructu absolvere.

His auditis, hilari & læto vultu patres responderunt, sibi nihil esse prius aut magis in votis, quam ista omnia quæ in reformatione continentur, tum ea quæ per synodum omnium suffragiis forent decernenda, verbo & opere exequi, atque, si vel vitæ periculum obset, etiam præstare.

Postquam autem hanc patrum ceterorumque B expectatam juxta & piam responsionem reverendissimus gratiose accepisset, collaudari primum per vicarium suum, deinde gratias patribus agi & ceteris omnibus iussit, eo quod & prompte denuntiationi paruisset, & res serias, sanctas ac salutare, non ut bona mortalium pars per ignorantiam rejicerent, sed obvisis ulnis ac toto pectore in universum reciperent atque complecterentur.

Adjecit etiam suffraganeus, non sine divina benignitate factum esse credi oportere, quod post tot præclarissimarum regionum concussiones, post tantas templorum ædiumque insignium, atque monasteriorum ruinas, quibus civitatum provinciarumque ornamenta & decus continentur, post tot religionis miserandas strages, Treverensis ecclesia bonorum precibus & sanctimonia, patrum cura, pastorum excubiis, veterem & ab apostolis pene traditam formam ad hæc usque tempora in violabiliter retinuisset. Quam rem acceptam ferre hortabatur divinæ misericordiæ, quæ in maxima prophanorum inopia, cum unus tantum superesse videretur, sibi septem millia viroculorum reservaverat, qui genua ad idolum Baal non flexerant. Itaque postquam Dei favorem, gratiam, atque clementiam jugiter implorandam admonisset, atque jam omnia quæ ad decretorum rogationem, patrumque suffragia colligenda pertinerent, contulisset, placuit reverendissimo, ut iterum a prandio conveniretur, atque a patribus decreta de publicis criminibus relegerentur, lectaque ac diligenti cura examinata, postero die ad universum synodi consensum referrentur, ac patrum attestatione recepta in synodo, ab illius paternitatis suffraganeo in metropolitana ecclesiæ choro publicarentur, & postremum hujus synodi actis insererentur. Quod quidem juxta archiepiscopi nostri sententiam factum est. Hic reverendissimus dominus attendens, quod a capite, ut eo facilius ad membra deveniatur, omnis emendatio vitæ sit inchoanda, se humiliter submitit reformationi, oratione ut sequitur:

Cum animo reputaret, non satis esse recte vendi formam aliis præscribere, nisi ille ipse qui leges diceret, sui ipsius parem vel majorem etiam rationem habuisse videretur: & quia omni vitio carere angelicum magis quam humanum arbitratur, & alios quoque in alienis peccatis vel occulatores esse vel severiores iudices, tum nos etiam indulgentia, qua nostra extenuamus, plerumque impediri: ideo reverendissima ejus gratia haudquaquam committendum sibi putat, ne, dum aliorum moribus opportuna consulisset, ipse sibi in propriis tollendis erroribus videretur defuisse. Quare unumquemque qui huic celebri synodo

aliquid consilio & prudentia attulerunt, per fraternam caritatem obsecrare statuit, imo & nunc obtestatur, ut libertate in se monendi utatur, & candidè vitium, si quod fortassis humano errore ad archiepiscopatus fastigium ab ipso gratia sit allatum, aut majorum consuetudine traditum, in apertum proferant, quo salutari subindicacione rescetur, aut opportuna ratione retexatur. Nam eo prorpius affectu suam paternitatem ad publicam synodum descendisse non dubitent, ut nihilo segnius propriæ salutis, cujus cura maxime ageretur, quam illorum qui noxiis erroribus bonorum oculis perstringerent, rationem consiliumque esset habiturus. Ita demum fieri posse ratus, ut capite repurgato, membra facilius ad sanitatem restarentur; deinde quoque universi, probi exemplo præsidis excitati, seipsos excuterent, & quod a Cæsaris, imo ipsorum veterum toties recusis reformationibus dissidens, peregrinum atque absonum in se quisque deprehendisset, non expectata ulterius executionis medela, ipsam turpitudinem abominatus, aut divino denique iudicio permotus, cupide repudiaret. Quamobrem si quid per incuriam aut socordiam fuisset omissum, si quid publicæ utilitati, privati commodi gratia occultatum, si quid illicitis exactionibus a subditis, qui propria vita sunt illius gratiæ cariores, esset extortum, si pupillis, viduæ & innocentes, ab officialibus utriusque conditionis per vim oppressi: postremum, si pro iustitia tyrannis dominaretur, id quidquid esset, quod ad suam quidem paternitatem spectare videretur, candidè, ut præcata est, a patribus admonita ejus gratia, quam posset maxime, & cito & diligenter emendare velle promittit: potissimum, cum non dubitet, se eo nomine apud Deum, cujus vicarius est, gratiam inire, & reipublicæ suæ commodis cum pace tranquillitateque consulere posse.

Responsio patrum.

Huic tam piæ petitioni, a synodi statibus, & in primis a reverendis abbatibus, deinde a metropolitana Treverensis ecclesiæ dominis canonicis responsum est, nihil se reperire posse, quod reverendissimam gratiam suam dedeceret, aut in administranda publica re, tamquam grave & damnosum offenderet: sed hortari omnes, ut cum quem ipse statim gubernationis cursum a portu instituisset, ad ultimam usque metam indefessus teneret: spem maximam patribus investitam esse, sub tanta præsidis bonitate, omnibus beate vivendi summam occasionem firmamque propositam esse: collegiariæ autem & secundariæ ecclesiæ, quia gravari se contributionum inæqualitate, quæ ad subsidia imposita dudum fuerunt, sentirent, humiliter supplicaverunt, ut utriusque status censu valde inæquali considerato, pro collegiorum tenuitate atque ubertate censerentur, & reverendissima illius paternitas eorumdem collegiorum, ac reliqui cleri ecclesiasticam libertatem, ut cepisset, tueri dignaretur. Hoc equidem se, quoad fieri posset, curaturam per dominum suffraganeum illius gratia benigne promissit.

Submissio suffraganei.

Vbi autem reverendissimus dominus patrum de se sententiam cognovisset, reverendus dominus suffraganeus: *Quæ*, inquit, pontificalis muneris sunt, ipsum reverendissimum dominum Treverensem propriis humeris subire quidem æquum esset, nec dignitate inferioribus san-

ctum

more hominum, ut accensam lucernam subtus modium ponant, sed super candelabrum, ut luceat omnibus in domo existentibus, continenter subjunxit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videntes opera vestra bona, glorificent Patrem vestrum caelestem.*

Si his qui in Christianismo vix tertias tenent, apostolus præcipit, ut vita, conversatione ac moribus, ceu luminaria in edito posita luceant in medio nationis pravæ ac perversæ, si quem forte e tenebris in lucem vindicent: quid non his qui primas tenent in ecclesiis, faciendum est, in veritatis lucem revocandis, feriantibus? Hæc enim qui sedulo præstant & candide, magnum profecto merentur operæ præcium: nam & Daniel vaticinatur eos qui & docti ipsi fuerint, & alios ad justitiam sinxerint, ceu splendorem firmamenti, & quasi stellæ perpetuum æternumque fulsuros. Et ipse servator eum vero magnum vocatum iri ait in regno cælorum, qui justitiæ præcepta & ipse fecerit, & alios edocuerit. Contra, eum minimum fore in regno, qui vel unum ex minimis etiam mandatis solverit, aut solvendum esse docuerit. Nihil vero minus convenit, quam vel sal fatuum fieri ac desipere, vel lucem tenebrosam esse. Quorum hoc quidem rum denique fit, cum ii, quorum est sapientiam in alios transfundere, & quasi de suo lumine lumen in aliorum mentibus accendere, perniciosè & ipsi errant, & alios in errorem adducunt. Illud autem tunc fit, cum ii quorum refert sermone gratia salito, probataque vitæ exemplo aliorum condire mores, luxosque solidare animos, aut non solide docent, sed stulti ipsi cum sint, fatua, ut Isaias ait, loquuntur, aut non ita ut loquuntur, vivunt: quo fit, ut doctrina illorum desipiat, adeoque conculetur, despiciatur, rejiciaturque ab hominibus, ut hic quoque locum habeat Gregorianum illud: Cujus vita despicitur, restat ut ejus prædicatio contemnatur. Prius illud doctorum ac pastorum genus Jeremias subinde taxat, in prophetis mendacia loquentibus, quibus nihil vanius esse possit aut tenebrosius. Posterius vero ipse servator in Pharisæis notat, aut mandata hominum docentibus, aut alios, ut ad præscriptum Moisaicæ legis viverent, urgentibus, cum diversum ipsi facerent. Quæ quidem re quid, anabo, cogitari possit stultius? *Dicunt, inquit, & non faciunt, imponunt humeris hominum onera gravia, & portatu difficilia, quæ tamen ipsa ne digitulo quidem vel movere volunt.* His non melioris notæ sunt, qui hac nostra quoque ætate aliud fors docent, aliud ipsi domi agunt.

Prædicant Christum in deserto jejunantem, vivunt Epicurum splendide in hortis cœnantem, aliis jejunia commendant, ipsi Bacchanalia vivunt. Tales apostolus graphice suis coloribus alibi exprimit atque objurgat durus, ut sciens interim ac prudens præteream objurgatricem illam expostulationem, qua in psalmis cuidam dicitur: *Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Sed his valere jussis, ad figuram orationis redeam: & quantum possum, vos omnes, venerandi patres ac domini, hortor, moneo, rogo, & obtestor: Agedum sævete rectoribus studiis: eaque postliminio redeuntia obviis, quod aiunt, ulnis excipite, juvate, hisque instaurandis totum adjicite animum. Huc studium, curam, cogitationes, consilia, operam, conatum, auctoritatem om-

Concil. general. Tom. XIV.

A nem, denique & fortunas vestras, quantum res fert, conferte.

Quod si quid forte & in religionis studio neglectum est, curet pro se quique emendatoris vitæ usura sarcire, aut anrecti temporis negligentiam compensare, Facietis autem omnino, nisi forte si quis est, qui nullam vel communis reipublicæ Christianæ, vel dignitatis ecclesiasticæ, vel propriæ salutis rationem habendam esse puret: quod mihi quidem de vobis dicere religio fit.

Attamen cogitet quisque in eadem, quod dicitur, navi nos omnes esse, commune esse periculum: nondum enim prohi dii immortales lex tantis malis emerisimus. Iactatur adhuc fluctibus ventisque concutitur Petri navicula: quare sedulo advigilandum. Cum primis vero orandus est Christus, ut ventos ipse increpet, procellis imperet, hanc rerum tempestatem in tranquillitatem verrat, ac fluctuantem naviculam in portum vindicat: Ecclesiam honestis literarum, rum vero religionis studiis, præcipuis utique vitæ ornamentis, exornet, foveat, alar, confervet, ac tearnur ad laudem & gloriam nominis sui sancti, & in læcula benedicti. Amen.

Postquam igitur doctor Pelargus orandi finem fecisset, celebri atque decenti processione, ex majoris ecclesiæ choro, ad vicinum adeoque conrigrum beatæ virginis templum itum est: in quo cum ordine patres confedisent, reverendissimus Treverensis dominus sequenti verborum forma per eundem suum vicarium omnes compellari jussit.

Summaria tractandarum rerum propositio.

TAMETS I, reverendi, generosi, nobiles, aliique patres venerabiles in Christo carissimi, reverendissimus dominus noster, ob vestrum omnium conspectum, atque parendi alacritatem, qui ut membra capiti morigera, ad præsentem synodum libenter quoque adestis, plurimum sibi gratuletur: tamen quia corporum representatione tantum, atque personarum intuitu, animorum abdita haudquaquam patefcunt, idcirco in primis ad hujus negotii tractationem quæ modo in manibus est, plurimum referre existimavit sua paternitas, si pia atque libera, claraque confessione fateamini, utrum vos non modo æquo animo laturos sitis illius reverendissimam paternitatem vestris moribus, si quos vestra parum dignos vocatione forte perspexerit, juxta reformationis normam, ac pium ejus in vos omnes affectum consulere volentem: verum etiam eum animum mentemque huc intulenti, ut persuasum vobis sit, hanc causam, de qua impræsentiarum agitur, ex æquo omnibus esse communem: siquidem omnes deliquimus, culpamque admisimus, cur paulo ante actæ ætate immensam malorum colluviem in nostras omnium cervices vidimus conflillasse, quam Dei benignitas alio derivabit, reddita nobis ampla tranquillius vivendi respiratione. Quamobrem si omnes affecti estis, ut quidem esse debetis, ut cum reverendissima illius paternitate, erecto in religionem animo, sive collatis, ut aiunt, signis, seu privata quisque vi atque virtute, juxta officium sibi commissum, in primis contra hæreticos atque pravas illorum doctrinas, vobis bellum suscipiendum esse putetis. Deinde si de propriis moribus turpitudinem, si sunt insecti, tollendam, si ruptam ecclesiæ unionem resarciendam, integramque rutandam vobis existimabitis, si denique omnium rerum agendatum ordinem instruendi subditos

Q q ij vestram

ANNO
CHRISTI
1548.

1. Cor. 7.

Apo. 14.

causam dedisse sciendi ac murmurandi contra ecclesie status. At etiam illud negari non potest, quod præter evidentia sacrarum literarum testimonia, præter canonum ubique castimoniam initiatis inculcantium decreta, etiam ipsa ratio quodam modo loquitur, ecclesiasticum hominem, qui divinis legibus sese & animarum salutis obstrinxit, castitatem sectari oportere: Quomodo enim alias, juxta Pauli admonitionem, præstare possemus, ut adhæreamus domino absque ulla distractione? Cum enim corpus nostrum templum sit habitantis in nobis Spiritus sancti, quem habemus a Deo, & nostri negamur esse juris, qua ratione fieri potest, ut sine Dei injuria in alterius redigamur potestatem? Siquidem etiam maritus proprii corporis jus non habet, sed uxor. Quid igitur juris nunc Spiritum sanctum in ecclesie servis habere dicemus, qui corpus suum, seorti per illecebrosam concubitum fecerint membrum? Hæc nimirum sollicitè perscrutantes, visum fuit nobis ac toti synodo, non obstante priori contra concubinos mandato a nobis emisso, de integro admonere, ac illos per Christum rogare, ut qui hætenus castitatis vota non violaverunt, studeant ad ultimum usque terminum vite, incomparabile bonum ne amittant: memores, quod agnum immaculatum quocumque icrit, comitabuntur.

Ceterum quicumque carnis imperio, quo nihil potest hujusmodi accidere indignius, vinci se passi sunt, conspurcatisque per exosam Deo impudicitiam membris, in contumeliam sacrorum mysteriorum abuti non verentur, illis nimirum ab actibus ejusmodi incontinentiæ latrinis, pie consulimus (quoniam Deus benignus & misericors est) ut secundum hujus sanctissimæ synodi decretum, se ad integritatem totos convertant, pœniteant, culpam deprecantur, erroris sui veniam apud Deum & homines consecuturi.

Deploratorum pœna.

III.

Quando tamen hæc pestis, ut verisimile est, quosdam adeo pervasit, ac ita in totum labefecit, ut perquam exigua spes sit a fornicationis maculis, vel diuturnitate temporis vel reverendissimi gratia, tamquam mitiori medicina elui posse: in illos igitur primum divini vindictæ metu, deinde synodi hujus censura, ejus paternitas decernit, ut simul atque hujusmodi in libidinis cœno volutari deprehenderentur, illico mandati contra concubinos editi vigore, omnibus ecclesie bonis spoliarentur: scorta vero, aut de impura consuetudine, illorum nomine suspectæ, longissime ab irretitorum misereque captorum ædibus, synodi virtute firmaque reverendissimi auctoritate, pellantur.

De concubinis ad parentes redire volentibus.

IV.

Si qua vero abjectarum, si res ita fert, in eadem parochia, in qua ministro altaris agglutinata fuit, hereditariam domum habeat, ea ne ob decreti vigorem privata animam respondeat, & ad desperationem adigatur, reverendissimus noster una cum synodi auctoritate permittit, ut ad suos parentes commigret, & de priore conversatione pœniteat, omnemque antea vitæ infamiam, constanti pudicitia in posterum servata, abstergat.

De relabentibus.

V.

Porro si qui aut ea qua dictum est causa remanentes, aut extra parochiam relegatas, concubinari evidentibus iudiciis & fide dignis testimoniis clam seu palam revivisse, adesseque convicti fuerint, illos communi nostra & synodi sententia, ipso facto, ab officiis & beneficiis cecidisse, & iisdem privatos esse decernimus. Prævaricatrices vero, ut canes ad vomitum revertsas, dignis censuris extra hereditarias ædes exterminandas edicimus.

De sortilegiis sacerdotibus & laicis.

VI.

Qui vero auguria & sortes tractant sine sacri, sive profani, aut divinationibus & incantamentis vacant, quibus sane studiis Dei cultus deseritur, & ad dæmonum fallaciumque spirituum præstigias confugitur, illos quotquot officiales attenta investigatione deprehenderint, canonico anathemate, nisi a damnatis divinitus erroribus ad legitimum Dei cultum illico admoniti animum atque mentem revocaverint, non modo non ferendus reverendissimus una & synodi senatus declarat, sed per officiales in vincula quoque conjiciendos decernit, quousque demonum, magistrorum videlicet suorum, futuris ac illusionibus liberetur,

De apostatis.

VII.

Verum ut nullum facinus turpe, sine cacodæmonum instinctu admittitur, ita etiam religiosa professio illius inspiratione, in omnibus pene provinciis, a quibusdam vororum sanctorum oblitis, nulla de causa est violata. Isti quidem pro nihilo duxerunt, postquam ad dominicum aratum manum apposuissent, non respicere tantum, sed & turpiter damnare, insectari, & quibus possent convitiis proscindere omnem quam professi sunt aliquamdiu antea vitæ rationem. Cum igitur tales, qui spretis votis, projectis cucullis, ac religiosa in totum deserta vita, ad sæculum sese retulerunt, passim etiam in Treverensi diœcesi vagari, ac libidinum nexibus ad ecclesie offendiculum involuti perierantur, reverendissimus dominus cum congregatis parribus, nefas esse putavit, nisi præsentis synodi decreto, utriusque sexus apostatæ, ad propria monasteria, habita singulorum justa ratione, aggregentur.

Contra apostatarum patronos.

VIII.

Verum enimvero nonnullam quibusdam ex illis, præbuit forsasse ad defectionem occasionem, refugii quorundam patrocinium, quo quasi tecti, ecclesiasticam se censuram evitare posse confiderent. Ideo reverendissima gratia sua, hujus synodi suffragis adjuta, sub censuris huic negotio idoneis, ac suo tempore specificandis, omnibus Treverensi diœcesi subiectis, cuiuscumque status & præminentie extiterint, mandat ac præcipit, ne posthac tales apostatas recipere, fovere, tueri, aur animarum cutis præficere, ullamve in ecclesia provinciam illis committere præsumant.

ANNO
CHRISTI
1548.

ANNO ARIST. 1548
 dum officium committere : verum quia distra-
 hunt non pauca, atque subinde recenter emer-
 gentia hinc inde archiepiscopatui negotia, iustissi-
 ma de causa ad me tamquam fidelem suffraganeum
 ejusmodi ecclesie ministeria pro sua volun-
 tatis iudicio traduxit. Et quoniam sancta mu-
 nia sub tribus insignibus virtute presulibus con-
 tinuavi, a me nunc porro administranda, ideo non
 sine pudore aliter agere licet, quam officii mei
 ratio deposcit, ut videlicet sanctum & inculpa-
 tum in omnibus me prestem, virtutumque exem-
 plar aliquod factus, ceteris ecclesiasticis viris
 pietatis facem accendam. Idcirco obnixè vos, pa-
 tres reverendos oro, ut vestro reverendissimo
 dominum nostrum iudicio, benigne de omnibus,
 quæ officio nostro dedecori esse queant, admo-
 neatis, quo deinde me paternitatis illius reforma-
 tionis correcto, provincia mea omnibus utilis ac
 salutaris esse queat.

Ad hæc tum patres uno ore responderunt,
 suffraganeum sub prioribus memoria dignis præ-
 sulibus officio liberaliter functum fuisse, nihil-
 que aliud accusatione dignum reperiti, quam
 quod conferendis ordinibus in iure statutas in-
 sinuationes, vel prorogando, vel antevertendo
 turbasset : sed exemplo illius rei veraces, cur
 ita necessitate compulsus fecisset, causas cum
 adduxisset, patres in omnibus purgatum ha-
 buere.

Ac deinde statim reverendissimus dominus per
 suum suffraganeum, reverendos dominos abba-
 tes, aliosque professione dignitateque exi-
 mios, simili examinatione percurrendos innuit.

EDICTA SYNODI

DIOECESANÆ TREVERENSIS,
 præsidente reverendissimo in Christo
 patre & amplissimo principe, &c.

PRÆFATIO.

Ioannes Dei gratia archiepiscopus Treverensis
 sacri Romani imperii per Galliam & regnum
 Arelatense archicancellarius ac princeps elector,
 universis & singulis quorumcumque monaste-
 riorum, cathedralis nostræ, & collegiarum
 parochialiumque ecclesiarum, abbatibus, prio-
 ribus, prepositis, decanis, etiam ruralibus divi-
 norum rectoribus, curatis & non curatis, aliisque
 ecclesiasticis personis, civitatis & diocesis nostræ
 Treverensis, salutem in domino.

ANNO ARIST. 1548
 CVM olim Christum in carne ambulantem,
 & verbum Dei seminantem se veritatem
 appellasse non ignoremus, certo persuadendum
 nobis omnibus erit, per ipsissimam illam verita-
 tem nos falli minime posse, cum ejus præsentia
 nos quotquot in hoc cœtu sacro ad euangelizan-
 dum bona & exterminandum mala compererit,
 Spiritus sui chrismate illuminatura sit. Ait nam-
 que : *Vbi duo vel tres in nomine meo congregati*
sunt, in medio eorum sum. Huic ideo veritati,
 tamquam sacræ ancoræ innixi, non modo sæculo
 nostro, licet turbulentissimo, sed & posteritati
 consulere volentes, quædam pudentia atque fœ-
 da, neque ullo modo ferenda in clero flagitia,
 ut est concubinatus, scortatio, & similia : de
 quibus ordine inquiretur, synodico hoc decreto
 insectari, castigare, denique excindere, secu-
 dum invecas olim canonicas sanctiones, severe
 statuimus, mandamus, atque per præsentem de-
 Conc. gen. Tom. XIV.

A cernimus. Deinde refractarios atque pertinaces,
 præsentem, seu futuros, canonum censuris & re-
 formationis pœna, synodi auctoritate freti, jux-
 ta delictorum genera, magnitudinem, atque fœ-
 ditatem, coercendos atque puniendos demanda-
 mus. Ita enim legum & canonum feveritatem ve-
 riteri, admissorum pœnitentia peracta, Deum ti-
 mere & amare, & ab iniquitate sese averte-
 rentes, honesta vivendi exempla esse consueverunt.
 Ceterum quando ingluviis, vinique intemperantia,
 non paucos obnoxios habet atque delectat, quo
 vitio cum omnes, tum clericali ordine initiati,
 Deum graviter offendunt, ideo nobis & sanctæ
 synodo visum est, huic turpitudini ante omnia,
 utpote multorum malorum fonti, medelam ad-
 hibere.

De clericorum tumultu.

I.

Porro ebrietas, ut palam est, insignium fla-
 gitiorum incitatrix ac scaturigo, quæ in comesta-
 tionibus & conventiculis dominatur, ecclesia-
 sticum gradum summa cum turpitudine passim
 infamavit. Quod perpensens reverendissimus
 dominus noster, quam tetrum & abominabile
 sit, cum in profanis, tum in sacerdotibus vitium,
 quamque periculosum, rixis nimirum, cædibus
 atque vulneribus scatens, quod confessionum
 arcana sæpe effudit, iudicium, mentemque per-
 vertit, in quascumque denique libidines, pecu-
 dis instar ratione privatum impellit atque exagit-
 at: ideo huic fœditati deditos ecclesiarum mini-
 stros, reverendissima illius paternitas, una cum
 præsentis synodo, ab officiis, curis, & ecclesie
 munetibus removendos decernit. Quid enim
 inhonestius, quam vino assidue madidos ejusmo-
 di belluones animarum curæ præesse, de quibus
 propheta dicit : *Væ sacerdoti, & propheta præ*
Isa. 28. ebrietate erranti, & nunquam iudicium aspicienti.
 Formidabilem namque in eos statuit pœnam eu-
 angelica tuba, nisi Ioele propheta monente fleve-
 rint atque ululaverint, ex inopinato dividendi a
 Math. 24. sobriis, ut cum hypotitis exitu æternæque dam-
 nationis partem sortiantur. Quare ad sobrieta-
 tem, cum omnes tum præcipue ecclesie servos,
 qui luminaria mundi & sal terræ sunt, una cum
 Paulo reverendissima illius paternitas inhortatur,
 Ephes. 5. utque tumultuam, in qua luxur est, devitent,
 obnixè precatur. Ceterum qui turpiter illi vitio
 indulgent immorgeri, ab officiis & beneficiis, ut
 dictum est, ecclesiastica censura & synodi auctori-
 tate primum suspendit; deinde si etiam impuden-
 ter detestandæ consuetudini, & dictu pariter ac
 visu fœdissimæ, ulterius inhaerint, omnibus
 honorum gradibus exutos, ad quadrupedum
 sortem, quæ natura prona atque ventri obedi-
 entia finxit, majonibus supplicis affectos, statui-
 e abjiciendos.

De eorundem concubinato.

II.

Huic vero alia succedit, & pene gravior offen-
 sionis macula, illicitus sacerdotum & diacono-
 rum cõcubinatus: qui quantum jam inde ab initio
 apud omnes fidei catholicæ cultores, consecra-
 tis hominibus peperit invidiæ atque consciverit
 odii, vix dici potest. Audemus tamen ingenue fa-
 teri nullam aliam labem ebrietate & concubina-
 tu vulgi oculos acerbis offendisse, majoremque
 Qq iij causam

ANNO CHRISTI 1548.

ANNO
CHRISTEI
1542.

perniciosum agentes, calamitatem egentium floccipendentes, quive petegrinos de monasteriorum xonodochiorumque limine arcunt, aut quoquo modo ecclesiasticam libertatem corrodunt & opprimunt, necnon alia, cuiuscumque sint classis, dedecora admittunt, eos omnes reverendissimus sibi indicari nominarique petit, quo cuiusque defectui idoneo auxilio posthac mederi possit.

Archipresbyteri vero, qui & decani rurales appellantur, cum ad synodi concessum admissi sunt, etiam & cum pastorum, & sui ipsorum officii rationem reddere reverendissimo domino nostro iubentur: quandoquidem ad eos pertinet, publica subditorum delicta corrigere, animarum curam consulere, omnes pura verbi Dei doctrina pascere, miseros atque calamitosos consolando sustentare, ecclesia in omnibus bene pgesse, denique ipsos sana vivendi exempla verbo & opere exhibere: quod qui faciunt, eos duplici honore dignos apostolus iudicat. Nam turpissimum Ethnicus esse censet, committere, quod doces alios non esse committendum. De his igitur, tum etiam de aliis sacerdote dignis curis, respondere suam reverendissimam gratiam debent, quo cognoscat illorum in administrandis officiis integritatem. Eo sane nomine bonis ac lubenter parituris gratiam & laudem referri: malos vero & reprobos, cuiuscumque conditionis fuerint, ignominia & poena posthac ecclesiasticae censurae vigore affici imperabit.

Porto autem universis ordinibus, eo quo propositum est modo ad rogata responsuris, reverendus dominus Treverensis ipse praesedit, ac coram duobus notariis responsa accipientibus, omnium & singulorum quaestiones, accusationes, examinationes & dubia, magna diligentia & labore multo auscultavit, atque inquisivit, nihilque praeterendum putavit, quod ad subditorum obedientiam, communem vitam emendationem, & Dei honorem, & ecclesiarum usum spectare conferet. Itaque triduo molestissima omnino inquisitione iam absumpto, atque patribus ceterisque statibus, qui ex ordine fuerant, exploratis, cum omnes & singuli omnia sancta, pia, honesta ac laudabilia promitterent, atque ad communem patriam tranquillitatem, quae Dei & eius filii Iesu Christi puro cultu, & vivendi integritate facile paratur, concordibus votis conspirassent, seque una jam voce Caesareae majestatis reformationi submississent: tandem ad reverendissimum dominum tamquam ad unicum publicae felicitatis patronum, omnes ora vultusque verterunt. Precabantur autem ut opem ferret, damna temporum perturbationibus incussa, & ecclesiastica privilegia, partim per vim potentiorum misere vexata, partim defensionis inopia etiam erepta, resarciat, atque in integrum sua amplitudine restituat. Etenim proditum esse sacris literis, neque id reverendissimam gratiam ejus ignorare, neminem suis militare facultatibus, & praecipuum esse, ut qui servirent altari, etiam de altari viverent: quod quidem peraugustum factum foret, si ecclesiae libertas, si proventuum integritas conservetur incolomis. Postremo & illud patres orabant, ut illius reverendissima prudentia praecipuam curam expenderet, ut officarios passim praeficeret orthodoxae fidei tenaces:

1. Cor. 9.

nam illis viciatis, apostatarum perniciosa dogmata, illorum dissimulatione gliscere. Postquam haec patres & pie & sincero animo locuti essent, reverendissima ejus gratia, prout debuit, omnium in religionem affectus unice comprobavit. Deinde petitiones, quantum per aetatem liceret, ac divina gratia adspicaret, sibi in primis & semper curae futuras promisit: neque dubitarent, quin reipublicae suae felicitati, cuius salutem divinitus commendatam sibi esse sciret, ita prospiceret, ut omnia illi adversantia impedimenta, incommoda atque offensiva, prout notatiorum summa cura & fide, accedente omnium concessione, excepta essent, severioribus executionum telis, a reverendissima sua gratia confossa, excisa, penitusque sublata aliquando cognoscerent.

MANDATVM CONTRA CONCVBINARIOS:

Ioannes Dei gratia sancta Treverensis ecclesiae archiepiscopus, sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellarius ac princeps elector, universis & singulis cathedralis nostrae, & collegatarum parochialiumque ecclesiarum, abbatibus, prioribus, praepositis, decanis, tum ruralibus, tum divinarum rectoribus, curatis & non curatis, aliisque ecclesiasticis personis, civitatis & dioecesis nostrae Treverensis, quibuscumque conjunctim aut sigillatim, qui synodo nostra episcopali, de jure aut consuetudine interesse consueverunt & tenentur, saltem in domino sempiternum.

PERSVASVM habemus, exactis jam aliquot diebus omnium oculis reformandae vitae formam ecclesiasticis viris a Caesarea majestate commendatam, atque a nobis publicatam, penitus perspectam esse. Neque quonquam e vobis existere arbitramur, quem ista tam salutaria, non eluendis tantum ecclesiae navis, sed atrocibus etiam atque perniciosis in religione contagionum ulceribus repurgandis, pharmaca diutius latere possint. Et cum non pauca, neque eadem contemnenda animorum vitia, atque morum pestes, in ecclesiastico corpore grassari cernantur, quae properam atque citam sanationem deposcunt, idcirco auxiliatricem manum diutius differre non licet, sed quod laedit canonico ense excindendum est, ne pars sana trahatur. Quare cum animum advertimus, & causam quaerimus, cur plerique ecclesiae ministri, & verbi Dei dispensatores, ceterique de altari viuentes, hac nostra tempestate non modo contemnuntur a plebe, verum etiam in odio jam diu ante fuerint, nullam aliam evidentiorum rationem reperire potuimus, quam vitam eorumdem, a connubiali indulgentia nihil distantem. Quae sane culpa, ut in primis divinarum rerum tractationi plurimum officit, ita etiam ecclesiae Dei, illiusque servis contemptum odiumque haud mediocre parit. Quod quidem vitium ubi cognovimus in nostra dioecesi passim temporum licentia, officialiumque incuria, ut zizaniam agrorum neglectu succrevisse, salcem sacrorum canonum, constitutionemque veterum patrum, tum ipsius quoque Caesaris reformationem, ac synodi nostraeque auctoritatis censuram, ne post

sumant. Quin etiam potius, ne se alienis prævaticantium sordibus coinquent, illos admonitos esse de paterno affectu desiderat, ut haecenus contra ecclesiæ decreta defensores, ita pro viribus ad professionum repetitionem, reditumque adhortentur: ad quem reverendissima ejus gratia propensis, & auxilium, & opem, & restitutionem benignam, prævia penitentia, misericorditer promittit.

De iis, qui contra votum solenne præstitum concubio sese alligant.

IX.

Postremo, quia pontificum & occidentalis ecclesiæ ordinatione jam olim divinitus constitutum est, ut rite consecrati utriusque sexus homines, quo corpore & animo jugiter Deo insetvirent, non tantum in suis conventiculis castimoniam colerent, sed etiam si forte de suscepta solenniter professione, aut errore seducti, vel intemperantia incitanti defecissent, nequaquam contrahendi matrimonii jus haberent: atque adeo communi id apud omnes consuetudine receptum fuit, & canonicis & civilibus legibus, de vano & incestuoso talium conjugio satis superque est proditum. Nam proli quoque, si quam sustulerunt tales, legibus successione esse interdictum tenentis. Ad tollendum igitur ejusmodi vetitum matrimonium suo ac patrum decreto, reverendissimus dominus noster decernit, ac stricte mandat, ut quocumque loco in diocesi sua, aut sub quacumque ecclesiastica vel profana ditione monachi, moniales, aut aliis sacris ordinibus initiati, nuptiali fœdere copulati delitescant, ab officialibus prehensi, suis impensis, sibi velut ordinario præsententur, ut ex his pro delicti qualitate alii castigati, alii monasticis disciplinis emendati, exemplo sint posteritati, ut ab enormi scelere caveant. Porro respicientes, & ad ecclesiam matrem redire ultro volentes, quatenus ad republicam Christianam utilitatem spectare cognoverit, placabili & propenso animo, si oves perditas & filios prodigos, reverendissima illius gratia recipiendos pollicetur.

Ordinum explorationes.

X.

Fuerunt autem examinationum capita, quæ vere evangelicos fructus producant. Quæ situm enim est, num essent fastu turgidi quidam? num superbia inflati? aut libidinum illecebris infecari, (qua scabie monastici plerique ad bonorum virorum nauseam usque sunt infecti) qui diaboli imperio magis quam Christo parerent? Deinde, an temperantiam, humilitatem, patientiam, ceteraque virtutum monasticarum arma, contra vitiorum impetum, ut milites Christi decet, parata haberent? & an ut alii idem conarentur, sedulo prædicarent? Et si quid forte turbulentum, odiosumve intet confratres subortum, num etiam ut sopiretur, tamquam pacis boni amatores, collaborassent? Ad hæc, an, quippe monastici viri, præcipuam navarent operam, ne cultu tantum foris, atque composito ad pietatem corpore, id quod major pars satis esse ad pietatem indicat, sed intus in pectore virtutum thesaurum, & religionis veram imaginem circumferrent? Deinde, an horis decanandis, orationibus fundendis, atque jejuniiis statim tempore strenue vacarent? Num

hospitales essent? num peregrinorum, pauperum & pupillorum curam subirent, propriis, honestisque ad hoc comparatis ædificiis, tum competentibus suppellectile adjecta? Quod inter extrema quidem monasticæ vitæ opera minime ponitur: quoniam in hoc tot tamque ampli reditus sunt piorum hominum liberaliter congesti. An postremo ea omnia, quæ sanctimoniam commendarent, graviter singuli suis fungendo probe, tamquam coram Deo, officiis persequerentur? nam ea est Dei voluntas.

Ad hunc autem modum, monastici ordinis patres compellati sunt, quo quid religionis disciplina, verusque Dei cultus exigeret, in memoriam prolixius revocate, & manum juxta synodi præsentis decretum, operi adhibere possent.

Tandem, ne quid præteriret, quod ad celebris synodi absolutam rationem pertineret, gratia reverendissimi, metropolitane Treverensis ecclesiæ, ceterorumque collegiorum, cum superioris, tum inferioris diocesis, egregios nobilesque præpositos, decanos, archidiaconos, aliosque prælatos, quorum omnium cura & exemplis publica salus continetur, benigniter atque gratiose rogavit, ut & ipsi qui lucernæ essent in domo Dei, ita sese compararent, ut virtutum veros & æternos radios subditorum oculis inferre possent: nam dubium nulli esse, si quorum id maxime interesset, tum ob generis splendorem, tum propter ecclesiasticæ dignitatis eminentiam, sese tales præstarent, quales haberi & esse cuperent, fore, ut inferiores hominum ordines, bonorum exemplis commoiti, ad virtutis pietatisque studium ardentioribus animis raperentur. Quare ante omnia bonis operibus, beneficentia, sobrietate, modestia in sermone, conversatione atque mutua caritate, divites atque locupletes fieri studeant, bonaque studia promoveant. Eæ nimirum divitiæ immortalitatis gloriam merentur, quando ceteræ quidem res, omnes occupationes atque studia, nihil quidquam solidæ beatitudinis merentur. Sed hæc reverendissimam illius gratia ad mortum qualemcumque institutionem satis esse putavit. Quod vero ad graviora incommoda evellendæ maximopere requiritur, illud ordine quo sequitur propositum fuit.

In primis reverendissimus dominus noster a singulis certiorum se fieri postulavit de hæreticis uspiam in tora sua diocesi palam aut abstruse versantibus, vel in monasteriis sive collegiis, aut agrorum vicis delitescantibus. Deinde audire quoque a singulis indicio factæ postulat, si usquam inveniantur, qui catholicam religionem, ejusque sacros ritus oppugnant. Tum eadem obediendi religione, patrumque suæ pastores insigniter illiteratos nominatim patefaciant, & illos qui ecclesiæ doctrinam adulterant, aut sacramenta perperam administrant, aut vitam pecuniam bonis odiosam ducant, manifestent: suppressis minime prælatorum cujuscumque ordinis nominibus, qui aliqua hujusmodi nota fuerint confessi.

In summa, quia ecclesiam Dei gravem mactilam rugamque habere non oportet, quam episcopi vigilantia tollere possent: ideo usurarios, simoniacos, aleatores, percussores, vinolentos, injuriatores, ac contumeliosos, calumniatores, ad hæc ecclesiis census denegantes, aut æditum periculosum

ANNO
CHRISTI
1548.

facere majestatis edicta, opere & vita præstiterit. Id enim reverendissimus Treverensis dominus archiepiscopus, hicque sanctus patrum seminarum, communi auctoritate omnibus faciendum, juxta præsentis decreti vigorem & penarum edicto expressarum censuram statuit. In nomine sanctæ & individuae Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen.

Actum in publico synodi concilio Treveri, anno domini MDXLVIII. mense & die ut supra.

ANNO
CHRISTI
1549

CONCILIVM COLONIENSE II.
AVCTORITATE ADOLPHI ARCHIEPISCOPI
Colonienfis pro reformanda ecclesia indictum B
anno MDXLIX. tempore Pauli papæ III.

DECRETA CONCILII PROVINCIALIS
Colonienfis, sub reverendissimo in Christo
patre & domino domino Adolpho, sanctæ
Colonienfis ecclesiæ archiepiscopo, sacri Romani
imperii per Italiam archicancellario, principe electore,
Vestphaliæ & Angariæ duce, legatoque nato,
celebrati in quadragesima anni MDXLI.

Carolus quintus, divina favente clementia Romanorum imperator semper Augustus, ac rex Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiae, &c. archidux Austriæ, dux Burgundiæ, Brabantia, &c. comes Habsburgiæ, Flandriæ, Tirolis, &c. universis & singulis principibus ecclesiasticis & secularibus, archiepiscopis, episcopis, prelatibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, militibus, militaribus præfectis, potestatibus, vicedominis, castellanis, magistratibus, consulibus, iudicibus, officialibus, advocatis, procuratoribus, civibus, communitatibus, & omnibus aliis nostris & imperii sacri & ditionum nostrarum hereditariarum in provincia archiepiscopatus Colonienfis comprehensarum, subditis, & in ecclesiasticis rebus ejusdem provincie episcoporum, & prelatorum jurisdictioni subiectis, cuiuscumque præminentia, dignitatis, status, gradus, ordinis & conditionis existant, gratiam nostram & omne bonum.

VENERABILES & illustres electores, principes & consanguinei nostri carissimi, generosi nobiles, honorabiles, devoti & fideles dilecti, cum venerabilis Adolphus archiepiscopus Colonienfis, sacri Romani imperii per Italiam archicancellarius, princeps elector, & consanguineus noster carissimus, & ejus comprovinciales episcopi, in executionem formulæ reformationis, in nuperrimis comitiis apud civitatem nostram imperialem Augustam Vindelicorum habitis, eidem archiepiscopo & aliis episcopis, & statibus ecclesiasticis per nos propositæ, & ab ipsis probatæ, & quantum in eis esset, receptæ, ut monitis nostris ea de causa factis parerent, & eidem reformationi commodè viæ præsternerentur, per quas ad meliorem vivendi rationem transitus fieret, in concilio provinciali apud Coloniam Agrippinam habito, canones quosdam synodales, tum ad efficacem & in dies surgentem, ac permanentem reformationis executionem, tum ad mores pravos ex-

tirandos: potissimum vero manifestos abusus in clero & populo coercendos, & seductores, qui corrumpebant simplicibus hominibus student, e grege propulsandos ediderint, & nobis obtulerint, auctoritate nostra, quatenus expedire videretur, muniendos, & in executionem mittendos. Nos vero eosdem canones primariis nostris consiliariis, & aliis rerum theologiarum peritis, ad id specialiter per nos deputatis, propositos, & per eos diligenter revisos & examinatos, eorumque relatione nobis facta, cum illos prædictæ formulæ reformationis conformes invenerimus: Proinde ipsos canones synodales, ratos & gratos habentes, & quo ad opus est, & per nos fieri potest ac debet, approbantes, & decreto nostro corroborantes, imperiali auctoritate nostra, & qua alias fungimur, vobis omnibus & singulis, serio & sub pœna gravis indignationis nostræ, & aliis pœnis nostro arbitrio imponendis, hujus edicti nostri vigore præcipimus & mandamus, ut ea omnia provincialis hujus concilii Colonienfis decreta, in omnibus suis punctis, clausulis, articulis, sententiis, & verborum expressionibus eo modo, quo illa quemlibet vestrum concernunt, rite, sancte, inviolabiliter, citra ullam fraudem & tergiversationem observaveris, implearis, & exequamini. Vosque, principes & magistratus civiles, in refrenandis & coercendis juxta eadem decreta rebellibus, perverfis & refractariis, sive illi ecclesiastici, sive laici sint, ecclesiarum episcopis & prelatibus, ubi ab illis requisiti fueritis, omnem legitimum favorem, auxilium, opem præbeatis, & per ministros & officarios vestros atque alios, in quos vobis imperium competit, præberi jubeatis & curetis. At nullus omnino vestrum, cuiuscumque præminentia, dignitatis, gradus, ordinis & conditionis sit, aut quocumque munere aut jurisdictione fungatur, memoratos episcopos & prelatos in eorum munere, jurisdictione, officio, secundum canones & leges, ad ipsorum functionem pertinentes, quovis modo impediatur aut turbetur, neque id ab aliis fieri jubeatur, nec permittatur. Præterea quicumque vestrum ecclesiasticum, monasteriorum, & aliorum locorum advocati, præfecti & protectores fuerint, ac prelatos, ecclesias & loca pia eorumque bona in fidem, tutelam, & protectionem suam, sive commissione divinorum principum, & prædecessorum nostrorum in sacro imperio, sive nostra, aut alio quovis jure receperint, eadem præfectura, tutela, seu protectione nequaquam abutantur, neque ipsos prelatos, ecclesias, monasteria & loca pia, contra formam & naturam protectionis usurpent, opprimant, gravent. Quin potius illos & illa in suis privilegiis, jurisdictionibus, & rebus conservent & tueantur, & tam illi, quam vos alii omnes supra dicti, contra præmissa facere seu attentare, neque præsumatis, neque ab aliis fieri aut attentari sinatis, quovis quæsito colore seu prætextu: quatenus pœnas supradictas, & alias in formula memoratæ reformationis a nobis præpositæ, & decreris provincialis synodi Colonienfis contentas, præter eas quas alioqui canones, & leges in violatores personarum & rerum ecclesiasticarum decernunt, malueritis evitare. Hæc est enim nostra sententia & seria voluntas. Datum in opido Bruxellensi ducatus nostri Brabantie, impressione sigillino nostri, quarto Nonas Julii, anno a nativitate domini supra sesquimillesimum

hac amplius crescat, adhibendam esse censuram: atque illud quidem hoc eodem mandato factum esse volumus, quamquam deinceps sapius facturi sumus, præsertim cum intelligamus, nihil æque dedecere hominem divinis rebus militantem, quam ea quæ carnis sunt sectari. Quare etiam nunc vobis edicimus, quotquot hanc tum ecclesiæ, tum vobis ipsi ignominiosam notam contraxistis, qui quidem sacris initiati estis, mandamus atque præcipimus, nullo ecclesiastici ordinis gradu aut statu excepto, ut infra novem dies vos ab omni concubinato, imo concubinatus atque incontinentiæ suspitione omnino abdicetis, procul de domibus ac parochiis vestris ejusmodi offendiculi saxa, visis his præsentibus literis, exterminantes; neque posthac unquamprehendamini cum suspectis, aut parum continentibus, aut ætate perulcis commercium habere. Erunt autem ii novem dies, in singulas triades peremptoria atque canonice admonitione vobis indulti, quo sit movendi extrudendique spatium. Quod si quispiam vestrum, vel quicumque illi sint, intrecta loci a se non segregaverit probrosam consecratis ejusmodi consuetudinem, sed pertinaciter tamquam ad sacrum pergant adhærescere, illi se sciant ab officio pariter & beneficio, secundum dictæ reformationis tenorem, suspensionis sententia, quam huic in literis in illos sermatus, submovendos: femine autem, hujusmodi concubinatus infamia conspuitæ, nisi domibus cesserint, & consueta suspectaque libidinum diversionia fugerint, sed deprehensæ fuerint iisdem in locis, ubi incontinentiæ ludum exerceverunt, a collegiorum, locorumque illorum decanis auctoritate nostra excommunicentur, ac publice pronuntientur. Ad hæc iisdem prælatis ac decanis severe etiam mandamus, ut ad proxime a nobis indictam synodum, rebelles, pervicacesque, ac nostro huic mandato morem gerere ultra novem dies procrastinantes, nobis nominatim proferant, quo possimus, juxta D canonicas sanctiones, aut beneficiorum privatione, aut alio genere pœnæ, aut juxta reformationis impetialis regulam, ad integriorem, Deo vulgoque minus odiosam, vitam, obstinatos adigere, ut nimirum offensionum causæ a domo Dei quamlongissime facestant. In fidem præmissorum præsentibus literis sigilli nostri impressione communiri jussimus. Datum ex opido nostro Vviltch, die trigesimo mensis Octobris, anno millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

Executionis commissio.

Verum quia consultationum edictorumque E finem, executione, qua tamquam falce flagitiorum atque incommodorum noxia seges amputatur, metimur: ideo reverendissima gratia, hac synodo feliciter completa, quod ad reipublicæ usum, & religionis celerem restaurationem plurimum valet, maturate animum induxit. Quo igitur illius successus ad opus statim accommodatus, boni eventus specimen, sanctorisque imaginem vitæ præberet, postulavit idoneos juxta & graves de illorum qui convenerant, numero viros commissarios sibi dari, qui religionis offendicula, pacisque impedimenta, & alias dissensionum acerbitates, juxta decreta ac synodi placita, vigili atque stricta cura omnium nomine persequantur. Hanc reveren-

Cancil. general. Tom. XI V.

A dissimi postulationem, tum aliarum rerum corrigendarum commissionem, reverendi patres, ne plus operæ sumendum esset, & jam redeundi ad suos expectationem diutius fallerent, ad amplitudinis ejus arbitrium atque prudentiam cum humili submissione transtulerunt.

De libertatis ecclesiasticæ violatoribus.

Et cum sint, qui potentia freti, ecclesiæ jura invadunt, aut ipsius cleri privilegia perturbant, bonaque, conficta & falsa juris specie occupant, quorum nefaria studia, oppressorum impotentia & formidine, una cum nominibus reticentur: ut hanc ergo tam sacrilegam violentiam, qua hoc genus luporum grassatur, reverendissimi principis gratia, acerba animadversioe reprimat, singularem commissarium ad istiusmodi hominum inquisitionem decerneret: cui sine metu inter visitandum opprimentium nomina designabuntur, atque ita demum a sua amplitudine cogniti, ecclesiæ censuris, canonico & Cæsaris decreto damnati atque puniti, a sacrilego aucupio repulsi quiescant.

Præterea, quando Cæsareæ majestatis reformatio liberam in ecclesiasticis excessus accusationem laicis, & vicissim in illorum crimina in synodali confesso clero permittit: ideo illius reverendissimæ gratiæ visum est, quod ad eum articulum attinet, in sequenti synodo provinciali, una cum patribus pro rei exigentia tractare: ubi etiam tum de sacramentorum constanti administratione, deque similibus ecclesiæ utilitatibus, juxta Cæsareæ reformationis præscriptum, si non majori, saltem pari diligentia, per Dei adjutorium habebitur ratio.

Rebus igitur ad hunc modum, Spiritu Dei duce, per decem dies gestis & pertractatis, synodi patres, una cum reverendissimo domino Treverensi, observata gravibus viris digna modestia, a templo matri Virgini sacro, ad majoris ecclesiæ eorum ordine processerunt, ibique actis per suffraganeum omnibus gratiis, synodum provincialem ad diem Lunæ, post dominicam Misericordia domini, proxime venturam, reverendissimo jubente suffraganeus indixit.

Recitatum quoque est eodem loco & clara voce, postquam a patribus esset receptum, synodi decretum, in calce hic adjectum: quo audito, facta synodus est soluta.

Decretum.

Quandoquidem, honorabiles viri patres, & fratres dilectissimi non ignoratis, quibus de causis per aliquot dies hic ad vos continue descenderit reverendissimus Treverensis dominus, & quo studio quantaque pietate in hac celeberrima synodo vobiscum, Spiritu sancto cooperante, de rebus ad animarum salutem & communem pacem necessariis, sedulo tractarit: itaque & vestro consilio, atque omnium qui hæctenus interfuerunt favore, jam sua reverendissima gratia, eo deductam esse exhaustorum in hoc confesso laborum rationem putat, ut nihil dubitari possit, quin ad restauranda religionis mœnia, ad sincerum Dei cultum erigendum, ad effuganda obscœna hærescon monstra, pulcherrima firmaque fundamenta jacta sint. Quæ quidem multo felicius in proxime indicta synodo perficerentur, & ad emendationem Treverensis diœcesis perducentur: quod fiet, si pro se quisque hujus sanctæ synodi decreta, & Cæs-

R t sacæ

ANNUS
CHRISTI
1549.
Ezech. 34.

maledictionis illud, *Vae*, quod apud Ezechielem dominus pastoribus malis & negligentibus comminatur, certissimo iudicio incurrere, tam præclaram rerum bene & sancte gerendarum occasionem, nequaquam duximus negligendam.

Proinde ad diœcesin & provinciam nostram reversi, primo omnium indiximus clero nostro synodum diœcesanam, quam & ad eum modum, quem reformationis formula præscribit, propitio Deo celebravimus, in qua publicatam & ab universis imperii statibus ecclesiasticis comprobaram, receptamque reformationem, clero nostro injunximus servandam. Transmissimus quoque eam ad reverendos comprovinciales episcopos, nostros suffraganeos & fratres, similiter in eorum diœcesibus publicandam, & clero injungendam: quod ipsos sedulo curasse, ex gestis & statutis synodorum, quas ipsi quoque celebrarunt, nobis oblati, & legatorum eorum fida relatione cognovimus.

Verum negotium istud majus erat, quam ut pateretur se unico impulsu moveri, & morbus inveteratus levi medicamini non cedit: unde hac ratione vix quidquam aliud promotum est, quam ut sciret quisque, quod aloqui nemo ignorabat, quomodo sibi vivendum esset pie ac canonicè. Contingit enim fere mortalibus, quod poeta quidam ait: Video meliora, & proboque, Deteriora sequor. Unde est illa apostoli Pauli confessio de lege mentis & membrorum: Et enim cum legi Dei condelectemur secundum interiorem hominem, & eam bonam ac sanctam esse confiteamur, est tamen in nobis torpor quidam membrorum, spiritui ac menti repugnans, ut non perficiamus quæ volumus.

Rom. 7.

Proinde non erat nobis hic quiescendum, quasi jam satisfecerimus: sed ulterius de modo erat cogitandum, quo ad efficacem reformationis executionem possemus pertingere. Si quidem inutilis est, quantumvis bona, ecclesiastici ordinis instituta reformatio, quam nemo exequatur: quemadmodum & lex bona, contra quam licet culibet impune peccare, jacer inutilis. Multi sunt antiquorum patrum canones saluberrimi; at quæ est illorum utilitas, quos pauciorum, pauciores servant? Quam obrem vestigiis majorum nostrorum insistentes, qui in rebus magnis cogere solebant comprovincialium episcoporum conventus, reverendis comprovincialibus episcopis, consiliatribus nostris, toti que clero nostro, indiximus concilium provinciale, in quo de rebus ad efficacem & durabilem reformationis executionem constituendam pertinentibus ac necessariis, communibus consiliis tractaretur ac statueretur. Qui cum ipsi ad constitutum undecimum Martii diem, concilii locum, ob adversam valetudinem, adire non potuissent, misere summæ auctoritatis in clero suo, & præstantis eruditionis legatos, qui eorum loco & nomine concilio interessent, & de rebus tractandis nobiscum agerent, tractarent, ac consulerent in commune.

Quo & quanto synodus ista provincialis temporè celebrata & absoluta fuit.

Multis itaque deliberationibus ac consultationibus cum capitulo nostro & legatis illis, ac clero nostro, a jam dicta undecima Martii die, ad sextam usque Aprilis, quotidie habitis, tandem apparuit, propterea quod rigor antiquorum canonum statim revocari in usum absque motu graviori hac tempestate non possit, ad media quædam, sacris tamen canonibus consenta-

nea, quibus clerus & populus ad plenioram reformationem sensim perduceretur, esse confugiendum: visaque nobis sunt plurimum momenti ad durabilem & efficacem reformationis executionem comparandam allatura media sex, nempe:

1. Instaurationem studiorum, potissimum sacrarum.
2. Examen ordinandorum, ad ministeria vel prælaturas instituendorum.
3. Officiorum seu munerum susceptorum sedulam persunctionem.
4. Visitationem archiepiscopalem, episcopalem, archidiaconalem, & eorum quibus hoc incumbit.
5. Synodorum frequentem celebrationem.
6. Jurisdictionis ecclesiasticæ jam propemodum collapsæ, & abusu depravatæ, restitutionem.

De medio primo.

Primum quidem instaurationem studiorum, quoad ea quæ reformatio & ecclesiæ necessitas exigit, nemo præstitit melius quam scripturarum sacrarum, canonum & munerum ecclesiasticorum peritus. Sive enim regere ecclesiâs, & docere populum, sive hæreticos convincere, & scripturarum aperite mysteria, sive sacramenta conficere, eaque administrare, sive examinare ex ordine ecclesiæ ministros, sive visitare diœceses, aut synodos celebrare, vel judicia ecclesiastica exercere oporteat, scientia opus est: aloqui, ut inquit in evangelio Christus: *Si cæcus cæco ducatur præter, ambo in foveam cadent.* Quo etiam modo Isaias indoctos ecclesiæ prælatos, cæcos & mutos appellat: *Speculatores equi, inquit, cæci, nescierunt universi, canes muti, non valentes latrare. Non valentes, inquit, etiam cupiant latrare, hoc est, officia sua exequi; & subdit: Videntes vana, dormientes, & amantes somnia sua: Canes impudentissimi nescierunt saturitatem, ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: propterea omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam, a summo usque ad novissimum, dicentes: Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.* Quibus verbis propheta significat, non postremam vitiorum in populo Dei causam esse ignorantiam pastorum.

Etiam magna religionis orthodoxæ jactura Christianæque reipublicæ irrecoverabili fraude, experti per hanc tot hæreseon & seditionum tempestatem sumus, quantam ecclesiæ Christi perniciem asserat prælatorum & cleri ignorantia, quibus scripturas divinas negligentibus, sutores, textores, calcearii, & id genus opifices, nemine prohibente, quilibet impune pro evangelio docentes, irrepere; & mira audacia etiam munera ecclesiastica invasere: unde reterrima hæreseon monstra suppullularunt, & sacra profanis, superis infera miscuerunt & confuderunt.

Nec hoc modo, quin etiam studiorum sacrarum neglectus in causa est, cur tam innumeræ, eademque locupletes ecclesiæ per Germaniam ministris idoneis ac possessoribus careant, etiam nunc cum testuantur: neque enim desunt bene mereri de ecclesiis cupientes, sed potentes desunt & idonei, nempe literarum periti, qui ecclesiasticis muneribus persungi queant, carumque hoc nomine possidere bona. Neque enim ad ecclesiarum munera & bona profiliunt catho-

ANN
CHRIS
1549.

Matth

Isa. 56

ibidem

finum quadragessimono, regnorum nostro- rum, imperii vigessimono, & aliorum omnium trigesimoquarto.

CAROLVS.

Ad mandatum Cesare & catholice majestatis proprium.

Vid. Anton. Peren.

Obernburger subscripsi.

ADOLPHVS DEI GRATIA, SANCTÆ

Coloniensis ecclesie archiepiscopus, sacri Romani imperii per Italiam archicancellarius, princeps elector, Vvestphalia & Angaria dux, legatusque natus, &c. Vniuersis ad quos legatione pro domino fungimur, gratia & pax a Deo, qui dives est in misericordia, & prope adest omnibus invocantibus eum in veritate.

QVI postquam nos, licet indignos, sanctæ Colonienſis ecclesie ac provincie, procellosa tempeſtate grauer jactatæ atque afflicte gubernaculis admovit, huc continuo animum omnique studium nostrum ſua inſpiratione conuertit, quo diæceſin illam ab hæreſeon inuandatione, quæ pravorum hominum studiis jam plus nimio invaluerant, repurgare, ſchiſmataque, quibus miſere, atque adeo, ut in ea jam actum de ſide catholica potuerit videri, diſcerpebatur, tollere, & oves nobis creditas in unum ovile Chriſto colligere, pro virili aditeremur. Eaque de cauſa in primis lupos, pro boni paſtoris officio, ab ovili dominico abigere, & omnis mali originem, concionatorum ſectarios, pernicioſos illos hominum ſeducatores, dirione noſtra protinus, quamquam non ſine difficultate, ejicere ſategimus, ſubſtitutiſque catholicis & incorruptis verbi Dei concionatoriſque in eorum locum. Qua ratione plurimum quidem proficimur. Etenim progreſſum hujus cancri hoc impetu ſumus remorati, & catholicis aperuimus fenestram rursus reſpirandi. Non tamen hæ ſcopæ purgamentis iſtis ſufficiebant penitus everrendis; jam enim hæreſeos malum altius, quæ eſt ejus natura, fixerat radices, quam ut potuerit una falce ſemel demeri: ac hærebat in mentibus ac penetralibus hominum, unde neque vi extrahi, neque perſuaſione ſuffodi, aut ſenſum ratione tamquam cauterio pungi atque curari ſe poteretur.

Durabant quoque abuſus & mores corrupti, quibus eccleſiaſtici ordinis pars maxima dedita, inſirmis erat offendiſculo, & ut male de religione laici ſentirent, cauſa: ut vere quadraret in eos quod in euangelio dominus adicit: *Va vobis legiſperitis, qui iuſtiſtis clavem ſcientie, & ipſi non introiſtis, & eos qui introibant prohibuiſtis.*

Plurimum autem nobis erat fiducia in concilio Tridentino, quod feliciter inchoatum, ac ſeſſionibus aliquot habitis, celebre jam factum, acceſſu omnium imperii ordinum, qui ſe reverenter ei ſummiferant, potentiſſimum ac ſaluberrimum fore credebatur, cujus progreſſu ſperabamus nanciſci opem & vires juſtas, quæ erroribus iſtis & vitiiſque radicibus extirpandis ſufficerent, ejuſque auctoritate, quæ apud omnes maxima eſt, ſublataſque iri, non in noſtra modo diæceſi

Council. general. Tom. XIV.

& provincia, verum etiam toto orbe Chriſtiano, quidquid uſpam irrepſit malorum, & eccleſiam Chriſti priſtinum ſuum nitorem, concordia atque unitate redintegrata, recuperaturam.

Quæ ſpes cum inexpectata contentione inter partes de transferenda concilii ſede ſuſcitata, nobis pene eriperetur; atque in longum tempus extraheretur, non ſine metu graviorem perturbationum in republica Chriſtiana, en omnibus nobis, hoc eſt, eccleſiaſtici ordinis ſtatibus, conſternatis, atque in metu conſtitutis, adfuit ejus, qui conatibus religioſis & piis nunquam deſcit, Dei, a quo eſt omne bonum, conſolatio. Enimvero miſericordiarum pater Deus, qui nuper dedit fortiſſimo, invictiſſimo, feliciffimoque religionis orthodoxæ propugnatori Carolo imperatori noſtro de celo victoriam, ut hoſtium validiſſimorum vires & conſilia, non tam viribus; quam conſiliis melioribus frangeret, & imperio ſuo, non multo ſulo ſanguine, cogeret parere: cuique, quod mirandum magis eſt, dedit victoria parta modeſte ac clementer uti, ut rebelles filios caſtigaffe potius, more boni patris, quam bello periviſſe videatur: ejus nunc animum impulit, ut ad catholice fidei, paternarumque traditionum reſtitutionem omnia conſilia, omniaque ſtudia ſua converteret. Hinc, quod vix quiſquam mortaliſperaveſſet futurum, egit cum eis, ut proteſtatione, ſæderibusque & contentionibus poſitis, duobus tantum articulis ad concilii definitionem rejeſtis, doctrinam catholicam, traditiones & ceremonias, concionatorum bona parte, unde pendere ſolebant, reclamante, receperint. Quos cum Deo & eccleſie, quantum in ſe erit imperator piſſimus lucriſceſſet, atque in plenioris unionis ac concordie ſpem adduxiſſet: neceſſe erat, ut firmioris illius ac ſolidæ ſpei offendiſcula quoque tollerentur.

Quamobrem animum appulit & ad cleri corruptos mores reformandos, quo benefactis ſuis obmutefcere faceret, ut apoſtolus Petrus ait, imprudentium hominum ignorantiam, & qui carpere clerum tamquam malefactores ſolebant, conſpectis bonis eorum operibus glorificent Deum in die viſitationis. Deditque negotium quibuſdam theologis piis, eruditis, & Deum timentibus, qui formulam quampiam, ad quam reformatio cleri videretur inſtituenda, juxta ſæcræ ſcripturæ normam, antiquos patrum canones, & rectæ rationis judicium, conciperent. Hanc Cæſar acceptam tradidit uniſverſis eccleſiaſtici ordinis ſtatibus diligenter expendendam, qui annotarent, dicerentque, quid qua ratione repudiandum ſibi putarent, quidque recipiendum. Multis igitur conſultationibus ac deliberationibus privatim & communiter habitis, quibuſdam in formula expunctis, aliis mutatis vel additis, tandem communi conſenſu eam probarunt, Cæſareque majestati, ut ſe reformarent, inſtanti, polliciti ſunt, ſeſe ipſos, ſuoſque ſubditos, ad illam velle componere ac reformare, ſalva ſummi pontificis auctoritate, quæ ut eis in articulis quibuſdam accederet, neceſſarium arbitrabantur: idquod in præſatione, quam Cæſaræ majestas formulæ huic præſixit, clarius eſt videre.

Nos itaque conſiderantes noſtri muneris etiam alias eſſe, ut vigilemus ſuper gregem noſtrum, ut inſirmum conſolidemus, ægrotum ſanemus, conſtractum alligemus, abjectum reducamus, & perditas oves quaramus, niſi velimus æternæ

Rr ij maledictionis

ANNO CHRISTI 1549.

Victoria Caroli V. in Saxonia 1547.

r. Petr. 2.

ANNO
CHRISTI
1549.

nisque & pietatis odium tenetæ juventuti suis scriptis insillant, sed tantum casti, pii, & religioni orthodoxæ consentientes auctores prælegantur: quod iudicium cum non sit penes omnes, statuimus nullum auctorem in trivialibus ludis prælegendum, qui non sit a decano artium vicinæ & catholicæ universitatis examinatus, & ad prælegendum juventuti admissus. Aut si procul distent ludi ab universitatibus catholicis, examen & admissio pertinebit ad vicinæ civitatis præstantis eruditionis prælatum, aut alium aliquem doctum vitum, cui episcopus illius diœceseos hoc muneris delegaverit. Quod vero bonis & receptis auctoribus repudiatis, quidam gloriæ aucupandæ studio, nova quotidie grammatica comminiscuntur, & adolescentium ingenia suis fingentis confundunt, omnino prohibendum & vetandum censemus. Maxime vero omnium sub anathemate interdiciamus & prohibemus lectionem eorum librorum in trivis qui ad seducendam in pravas opiniones juventutem, aliud agentem & quærentem scripti videntur. Quales sunt quorundam grammaticæ, dialecticæ & rhetoricæ institutiones, in quibus exempla sere e pravis adversariorum dogmatis petuntur, quo juventus incauta hæresum & sectarum dogmata simul cum artibus imberet. Quales item quædam familiarium colloquiorum formulæ, in odium monastici instituti, & ceremoniarum ecclesiasticarum contemptum, compositæ atque effictæ, quarum præcipua vis est, animos juvenum corrumpere, & jam a teneris eos ab hujusmodi pietatis exercitiis, ac vitæ monasticæ institutis alienare. Dabimus ideo vitos aliquot pios & doctos, qui ferant iudicium suum de auctoribus, quos juventuti potissimum prælegere conveniat, eosque comprovincialibus episcopis significabimus, quo in instituenda recte juventute eadem per universam provinciam servetur.

Qui libri parochis & concionatoribus sint vitandi & fugiendi.

IV.

Compertum nobis est simplices & indoctos parochos, quibus non est datum pura ab impuris discernere, obvios quosque de negotiis religionis tractantes libros emere, & eos potissimum, qui speciosis titulis venditantur, quales sunt conciones adversariorum, & commentarii eorum in sacras scripturas. Quamvis autem quidam eorum speciem pietatis alibi præ se seite videantur, habent tamen, quotquot sunt latens sub melle venenum, unde incauti & se contaminant ipsos, & auditores quoque. Idcirco paterna sollicitudine pro grege nostro solliciti, ne pabulum mortis pro vitæ pabulo ei porrigatur, præcipimus omnibus fidelibus, quorum animæ curæ nostræ a Deo commissæ sunt, potissimum verbi Dei tractatoribus, sub anathemate, quod alias incurant, ut sibi caveant, non modo ab his quæ ex officina venerunt Lutheri, Bucerii, Calvinii, Oecolampadii, Bullingerii, Francisci Lamperti, & Philippi Melanchthonis, quos constat omnia sua scripta ad decipiendum & seducendum homines a vera fide edidisse: fugiant etiam Corvinum, Capitonem, Brentium, Pomeranum, Pellicanum, Musculum, Sarcerium, & Christophorum Heggendorphinum, Osiandrum, Spangenbergium, Oldendorpium, Hermannum Bonnum, Hedionem, & ejus in ecclesiasticam historiam pesti-

Anesig-
norum al-
quor ex he-
dieris se-
duktoribus
catalogus.

lentissima supplementa, chronicon Sebastiani Franck, & quidquid ejus est farina, donec pleniori catalogo libros contagiosos per hanc tempestatem editos eis indicaverimus.

De studiosis canonicis mittendis ad studia universitatum sumptibus collegiorum.

V.

Ne quod in formula reformationis juxta sanctorum patrum decreta salubriter institutum est vitio vel collegiorum vel adolescentium canonicorum evanescat, decernimus & statuimus, ut dent collegia uni, duobus, vel tribus, ut multus vel exiguus fuerit personarum numerus in collegio, bonæ spei ac studiosis adolescentibus, non minus quam trienni tempus, quo possint in studio potissimum theologico veritari: in quo si laudis aliquid obtineant, tempus eis prorogetur, atque interim percipiant integros præbendæ saxe fructus, quotidianis distributionibus exceptis, aut saltem quantum ad victum & libros necessarios sufficiat: nisi de competenti subsidio sit olim per capitula studiosis provisum: idem tamen certis testimoniis singulis annis ad collegia mittendis constet, nec perveris moribus eos additos, nec studia vana, quæ ad ecclesiæ ædificationem non conferant, sectari: committendum enim non est, ut cultui divino dedicata stipendia, in hujusmodi canonicos dytulos erogentur. Debent tamen curate, ut ipsis absentibus, alii eorum in divinis suppleant vices.

De cautione quam dare debeant mittendi ad universitates.

VI.

Cum formula reformationis exigat, ut juniores in gymnasiis alantur impensis collegiorum, ad hoc, quo collegia claris & doctis viris obtentur, ut huic menti satisfiat, & collegia non fraudentur expectatione sua, statuimus, & communi consensu decernimus, ut canonici, nondum in majoribus ordinibus constituti, poscentes hoc nomine aut fructus integros, aut decreta subsidia, a collegiis, quæ pro more habent, ut de fructibus participent etiam in minoribus constituti ordinibus, prius dent cautionem sufficientem, se non velle ordinem & institutum ecclesiasticum deserere, aut si mutato proposito forsitan resiliant, tum se velle & debere fructus perceptaque subsidia collegio illi integraliter solvere ac restituere.

Collegia in universitate aliqua sita, quo suos studiosos mittere debeant.

VII.

Ceterum in locis ubi universitas catholica est, juxta primatiam institutionem reformatam & probata, non videtur causa digna esse, collegia magnis sumptibus gravandi, & mittendi studiosos foras ad universitatem exteram. Proinde statuimus, ut tales dent operam literis bonis in ipsa universitate ubi ad motes & studia ipsorum potest haberi respectus; nisi decanus & collegium causam habeant, cur ceaseant eos ad exteras universitates mittendos. Quod si qui fugientes disciplinam, velint omnino non ad eam, quæ eis a suo decano & capitulo designatur, sed ad aliam, quæ ipsimet videbitur, universitatem proficisci, non tenebitur

lici, sicut hæretici, aut bonorum ecclesiasticorum occupatores sacrilegi.

Percipitur autem scientia, ad ecclesiæ edificacionem necessaria, in scholis potissimum theologorum, quas constat esse propria quædam seminaria ministrorum & prælatorum ecclesiæ. Quibus florentibus, floret ecclesiæ doctoribus & ministris: neglectis & contemptis, ecclesiæ quoque ministris idoneis destituitur. Neque enim ut olim in die pentecostes repentino Spiritus sancti afflatu, aut velut fungi calore solis exciti, procedunt nobis passim theologi subito, sed exercitiis longis, ejusdem tamen Spiritus unctiōne, formantur in scholis.

Quibus rationibus (cum stabilem reformationis executionem meditaremur) permoti, nostram esse partium putavimus, ut scholas theologicas apud universitates, collegia & monasteria magna cura, cum primis concilii hujus auctoritate, instauraremus: nec has modo, verum etiam ludos triviales & pædagogia, unde non parum malorum per hanc tempestatem in ecclesiam defluxit, repurgaremus. Quapropter habitum capitulo nostro, & reverendo, um comprovincialium episcoporum legatis, ac synodalibus hujus concilii patribus, matura deliberatione, consensientibus & adstipulantibus eis omnibus, de studiorum instauracione statuimus & ordinavimus in modum sequentem.

QVOD AD INSTITVENDAM
juventutem non sint admittendi, nisi de fide, moribus, & institutione sua prius examinari.

I.

PERCEPIMVS sectarios quosdam concionatores, a nupterrimis comitiis, cathedris, quas invaserant, deturbatos, incertis sedibus vagantes nunc magisteriis inhiare scholarum, & operam suam instituendæ juventuti passim venditare, ut quibus non datur amplius grassari publice, & venena sua e cathedra spargere, teneræ æ juventuti insillunt, quo cuniculis talibus ecclesiæ Christi suffodiant, quippe quod e juventute, qui olim regant ecclesiæ, & gubernacioni admoveant rerum publicarum, videntur fore potissimum ii, qui nunc dant operam literis. Quibus corruptis durabit hoc malum multo tempore, atque in multis transfundetur, ut verendum sit, ne si admittantur qualescumque in ludis literariis præceptores, gravem inde atque indelebilem accipiat respublica Christiana corruptionem. Idecirco nos, quibus non minor adhibenda est cura, ne instituant illi male juventutem in triviis, quam ne populum e suggestis corrumpan, communi omnium consensu statuimus & ordinavimus, neminem præceptioni trivialium studiorum admittendum esse, nisi qui sit de fide & religione sua, de vita item & moribus, probe examinatus, & confiterit, ubinam gentium & apud quos sit ipse institutus. Neque enim parvi retulerit, a catholico an a schismatico sit institutus, qui juventutem docturus est. Pertinebit autem examen præcipue ad ordinarium, qui ordinet per diocæsin viros idoneos, quibus hoc negotium committat. Nec abs te fuerit, si examinentur quoque in civitatibus a prælatis & rectoribus ecclesiarum, qui scholæ præsent: ruri autem a pastoribus & decanis ruralibus idoneis & eruditis. Visitatores vero de sacro examine inquirant: & si contra hanc formam sint aliqui admissi, rejiciantur, præcipimusque & Concil. general. Tom. XI V.

A mandamus magistratibus, ædilibus & provisoribus, qui scholas suis impensis exerceant, ne propterea examen hujusmodi quovis modo impediant, alioqui censura ecclesiastica & aliis temerariis opportunis coercendis.

Qua artes in triviis, & quid in gymnasiis studiorum seu universitatibus doceri debeat.

II.

Passim ludimagistri ingenia juventutis, quæ primis literarum rudimentis & artibus minoribus expolienda fusciperant, depravant, præpostera docendi ratione quilibet, ad erudicionis suæ ostentacionem, quibuslibet promittentes: & cum encyclopædiam quandam omnium disciplinarum, velut in summa comprehensam juvenibus polliceantur, non absque aliorum professorum elevatione, nihil tradunt absolutum atque perfectum. Qua re ingenii eorum imponunt, qui tali accepto prægusto, continuo se abunde omnia tenere confidunt, studiaque graviora fastidiunt, & nunquam perveniunt ad frugem maturam: ex quibus officinis procedunt nobis imperiti medici, hominum temerarii interemptores, & jurisperiti omnia perturbantes, novarumque religionum auctores gloriosi theologastri, qui magna soliditate non veniunt velut e tripode Apollinis, de dogmatibus ecclesiasticis & religionis veritate pronuntiare atque statuere, cum solidi nihil scire de eis sint assécuti. Interest autem ecclesiæ, quomodo sacerdos, quem populus velut ducem sequitur, & a cujus ore, ut in Malachia dicitur, legem Dei requirit, sit institutus. Siquidem quantum ex ecclesiarum rectoribus, bene ac gradatim divinis literis imbutis, boni, ranti a non recte institutis mali solet ecclesiæ plerumque evenire. Quemadmodum & in republica de medicis & jurisperitis res habet. Ea de causa triviis modum esse dandum censuimus, intra quem se contineant: statuimusque, ut in trivialibus non nisi grammatica, poetica, rhetorica, dialectica, arithmetica, & quæ hujus generis sunt triviales & liberales artes: Dominicis vero & festis diebus, literalis evangeliorum & epistolatum, hymnorum, psalmodiarum, parabolarum Salomonis, & ejuscemodi sacrorum librorum expositio, pro ætatis illius & ingenii captu tradatur. Quamquam dialectice etiam requirit usum disputandi, quali exerceant studiosi in gymnasiis, sine quo ars ipsa otiosa est. Poterunt & linguarum rudimenta in trivialibus doceri. Ceterum exacta atque absoluta arithmetica & linguarum cognitio ratioque & reliqua philosophia, physica item & ars medica, jurisprudentia, & theologia seu scriptura sacra, non nisi in probatis academiis, & catholicis universalium studiorum scholis expectentur, doceantur, ac tradantur: nisi quod theologia etiam in monasteriis opulentioribus & collegiis canonicorum juxta reformationis formulam debeat doceri.

Quos auctores juventuti prælegere, & quos vitare oporteat.

III.

Interest quoque respublicæ Christianæ, quales auctores juventuti, impietatis juxta ac pietatis capaci, prælegantur, ut rectissime reformationis formula monuit, ne libri obsceni, suspecti, aut contagiosi, eorum qui perfidia suæ virus, religio-

R r iij misque

ANNO
CHRIST
1549.
2 Tim. 5.

admodum frigide fiant ordinandorum examina- A
tiones. Quem defectum supplere cupientes, &
examen ad sua principia, hoc est, ad episcopos
revocare, quibus ex lege divina incumbit, nemi-
ni cito manus imponere, matura deliberatione
præhabita, declaramus, episcopos non debere
hujuscemodi examinationibus (quando non
ignorant eas perfunctorie factas) statim acquies-
cere, & inquisitionis specie, quam ex reliquiis
antiqui moris retinent, in altari cum rogant
utrum sint digni, iusti & sancti, putare se satisfac-
cisse, atque ita inutiles & indignos homines,
nonnunquam etiam sceleratos, ab aliis forte
(quos ea cura non admodum tangit) dignos judi-
catis, sacris illis ordinibus contra conscientiam
propriam insignire. Eaque de causa requirimus B
provinciæ nostræ episcopos in domino, ut vel
ipsimet huic suo muneri satisfaciunt, vel curam
illam imponant viris piis, doctis & ecclesiæ
profectu sollicitis, quorum diligentia sit eis explo-
rata, nisi certissimo experimento cognoverint
Scholasticum, vel eum ad quem hoc pertinet, di-
ligentiam talem, cui merito fidant, adhibuisse.

*De licentioris ad suscipiendos ordines
extra diœcesin.*

III.

Statuimus, ut nemini posthac (ubi digna &
iusta causa non est) dentur licentioria ordines
extra suam diœcesim recipiendi, nisi prius sit, jux-
ta modum præscriptum, in sua diœcesi examina- C
tus. Ad hoc enim comperimus quosdam licentia-
toria petere, ut examen subterfugiant.

*De proclamatione ante majores
ordines faciendâ.*

IV.

Quoniam non oportet sacros ordines quasi
furtum surripere, statuimus & ordinamus, ut
quemadmodum jungendi matrimonio trina pro-
clamatione populo denuntiantur, ita majoribus
ordinibus initiandi trina proclamatione denun-
tiantur in ecclesia parochiæ, quam inhabitant, ad
percipienda impedimenta, si quæ sunt, quæ de-
beat parochus episcopo aut officialibus ejus si-
gnificare; ubi tamen proclamatio talis commode D
fieri potest, nec verisimilis sit metus, ne malevoli
homines clericos innoxios a majorum ordinum
susceptione deterreant.

*De tempore quando debeant ordinandi dare
nomina sua, & examinari.*

V.

Mandamus, ut volentes ad subdiaconatus vel
diaconatus ordinem promoveri, præsententur,
& dent intitulatoibus nomina sua feria quarta
diem ordinationis præcedente, ac eodem & se-
quenti die examinentur, hora quam eis consti-
tuerint examinatores. Promovendi vero ad sacer-
dotii gradum, dent nomina sua feria quinta ante
diem ordinationis: quibus similiter statuatur ho-
ra, cum simul ob multitudinem examinari non
possint. Afferant vero promovendi omnes secum
testimonia non modo suorum parochorum,
verum etiam præceptorum aut proborum vi-
rorum, apud quos majorem vitæ partem tran-
segerunt, per examinatores discutienda, unde
possit episcopo, utrum irreprehensibiles sint
constare.

*De examine instituentendorum ad dignitates,
curas animarum, aut alia officia.*

VI.

Porro quo plus negotiorum incumbit eis, qui
ad prælaturas, dignitates & curas animarum vo-
eantur, hoc magis interest ecclesiæ & Christi fi-
delium, ut tales singulari examine, majorique di-
ligentia, quam reliqui explorentur, utrum suffi-
cienter ad præstanda munera illa ad quæ vocantur.
Præcipue vero episcoporum interest, quales ha-
beant in excolendo agro dominico cooperarios.
Hinc statuimus & ordinamus, ut nemo electus
confirmetur, nemoque præsentatus ad dignita-
tem, vel animarum curam instituat, priusquam
sit a suo episcopo aut archidiacono episcopi, aut
hac in parte vicario, aliive sacratum literarum,
canonum, & traditiorum ecclesiasticarum peritis
vitis, quos episcopus aut archidiaconus ad hoc
designabit, examinatus & comprobatus idoneus,
possitque & velit muneri, ad quod vocatus est,
pro vitili satisfacere, & formulam reformationis
qua parte eum concernit exequi. Quod si quis
archidiaconorum, vel jus instituendi habentium,
contra hanc constitutionem præsumpserit ali-
quem non ita examinatum in vestire, ipse quidem
pro judicio episcopi, per certum tempus ab offi-
cii sui executione, & fructuum perceptione, sus-
pendetur: institutus vero eousque, donec episc-
opo comprobabitur qualificatus & idoneus. Ne-
que tamen per examen episcopale derogatum
volumus juri examinandi, si quod alii prælati
habent.

*De examine eorum qui per resignationes aut per-
mutationes ad beneficia contendunt.*

VII.

Ad hæc statuimus & ordinamus, ut in permu-
tationibus & resignationibus beneficiorum, ead-
em cura adhibeatur examinandi eum, in cujus
favorem permutatio vel resignatio concepta est.
Et præsertim diligens fiat inquisitio, etiam per
diserta juramenta, num permutatio sit ad conte-
gendum simoniæ vitium fraudulenter excogitata
ac simulata: quod si vel examinis tempore, vel
in posterum comperitum fiat: actionem illicitam
& jure non probatam intercessisse, uterque per-
mutantium pro simoniaca fraude puniatur.

De formulis ad examinationem aptis.

VIII.

Quoniam diversi ordines, officiorumque & di-
gnitatum gradus diversi, alias, atque alias requi-
runt in hominibus conditiones, & ratio præterea
habenda est eorum religiosorum, qui perpetuo
delitescere quærunt in suis monasteriis, & ad nul-
las animarum curas evocari, sed tantum cupiunt
chori officiis in suis monasteriis adhiberi, sacrifi-
ciumque pro ecclesia in missis offerre, & mona-
stica vitæ indulgere, visum fuit præsentis concilio
expedire, ut extarent formulæ, ad quas exami-
narentur ordinandi, secundum diversos susci-
piendorum ordinum gradus, & instituendi &
confirmandi secundum conditiones munerum &
officiorum quibus adificiuntur. Perentibus sus-
fraganeorum nostrorum comprovincialium epis-
coporum legatis, negotium tales formulas con-
gerendi dabimus cruditis aliquot viris, qui non
modo in literis sint exercitati, verum etiam cog-
nitionem ecclesiasticorum officiorum teneant,
& conscribant in genere, quod communicetur
eis omnibus

tenebitur collegiū illis dare subsidium decretum. Ne vero canonici, vicarii & chorifocii cleri nostri Colonienſis vigiliis defunctorum, quas mane hora ſeptima perſolvere conſueverunt, a frequentatione lectionum præcipuarum impediuntur, volumus, ut poſthac vigiliæ tempore pomeridiano ad horam circiter ſecundam incipiuntur, ut ante preces veſperinas complentur.

Qui gaudere poſſint univerſitatum privilegiis.

VIII.

Ad prohibendum gravem abuſum, quo ſequidam ad univerſitates, non ſtudii, ſed privilegiorum gratia, conferunt, ſtatuumus & mandamus, ſicut ante nos in ſynodo Leodiienſi ſtatutum eſt, ut nulli niſi ad ſtudia literarum idonei, & illarum præcipue gratia, ſe ad univerſitatem conferentes, in membra ſeu ſuppoſita, atque ad uſum privilegiorum huiusmodi univerſitatis recipiantur, aut ſuorum beneficiorum fructibus eo prætextu gaudeant: nec recepti iſtis privilegiis & beneficiorum fructibus uti ſinantur, niſi quamdiu cauſa ſtudii permanſerint, & ipſes ſit, quod ex ſtudio ſuo fructum uberioſorem in eccleſia Dei ſint parituri. Qui vero deſides & otioſi comperti fuerint, ab eorumdem privilegiorum uſu & fructuum perceptione repellantur.

De theologo qui docent, in collegiis alendo.

IX.

Quo vero & reliqui ſive canonici ſive vicarii, capellani, ſive chorifocii, cantores quoque, ſeu chorales collegiorum, quæ extra univerſitates, aut in univerſitatibus, procul a ſcholis ſita ſunt, habeant etiam occaſionem in ſacris diſcendi & proficiendi; decernimus & ſtatuumus, ut ejuſmodi collegia ſingula, aut ſi vicina ſint, invicem duo aut plura, ſimulant theologum aliquem decentem, vel binos, qui hanc operam inter ſe partiantur, conſeſſione fructuum unius præbendæ, auctoritate apoſtolica in hunc uſum ſupprimendæ: aut ſi illa non ſufficiat, unione beneficiorum vel vicariarum, quæ nullam vel non adeo neceſſariam functionem requirunt, iudicio viſitatorum episcopopalium decernenda & conſidenda: ſic tamen, ut fructus præbendæ vel ſtipendii dividantur ſecundum numerum lectionum: ut quando non legit, detrahatur illi etiam de fructibus portio deſtinata. Quod ſi inter ipſosmet fratres inveniatur, qui hoc docendi munus velit & poſſit obire, huic par eſt, ut diſtributiones quotidianæ, præter juſtum ſtipendium, a choro abſenti prædæ quam legat, & eo die quo legit, concedantur.

De inſtaurandis lectionibus theologis in univerſitate Coloniænſi.

X.

Vt Cæſarææ majeſtatis voluntati ſanctiſſimæ de reformandis univerſitatibus, juxta modum in formula præſcriptum, ſatiſhat, & ratio ſit, quare collegia in Colonia non teneantur ſuos canonicos mittere ad exteras univerſitates, & eis abſentibus, aut integros præbendæ ſuæ fructus, aut quantum in victum & libros ſufficiat, ſuppeditare: danda eſt collegiis illis opera, ut lectiones, poſitiſſimum ſacræ theologiæ, in ipſa univerſitate vigeant, & canonici illi, qui habent præbendas, ſibi ex indulto apoſtolico cum onere legendi collatas, ſuo muneri juxta tenorem bullæ

ſummi pontificis, unde præbendas illas conferendi auctoritas manavit, ſatiſfaciant. Quamobrem monemus & hortamur eos, qui de præbendis gratiæ primæ gaudeſt, ut aut legant ipſi in ſua facultate, aut ſi legitimo impedimento teneantur, conducant alios idoneos magiſtros, qui viſces eorum in docendo ſuppleant. Qui ſi monitionibus noſtris paternis auſcultare noluerint, cum noſtra (ad quos pertinet bonum publicum promoveri) interſit, lectiones apoſtolicæ ſedis beneficio univerſitati debitas perſolvi, cenſuimus totius concilii nomine requirendos univerſitatis rectorem & proviſores, ut munere ſuo perſurgantur, & eos quibus de præbendis ſeu beneficiis providerunt, requirant ad legendum & ſatiſfaciendum oneri præbendæ annexo, & juxta apoſtolici privilegii tenorem, contra non parentes procedant: alioqui negligentiam eorum deſerendam ad ſummum pontificem, & petendam proviſionem qua huic caſui provideatur.

DE ALTERO MEDIO, AD conſequendam reformationis executionem neceſſario, quod eſt examen ordinandorum.

I.

DEINDE viſum nobis fuit, ad ſtabilem & duraturam eccleſiaſtici ordinis reformationem comparandam, neceſſarium eſſe, ut initian-di ſacris ordinibus rite examinentur. Hi vero, qui ad prælaturas & regimen animarum aſſumuntur, novo eidemque rigidiore examini ſubmittantur, propterea quod mortales omnes ſequi ſuum genus quotidie experiamur, & aſinum manere aſinum, etiam ſi exuviis leonis induatur: atque ita evenire, ut cum vitiiſ dediti homines aſſumuntur ad dignitates & prælaturas, vertant dignitates & curas non quo oportet, ſed vel ad avaritiam implendam, vel in ventrem ſaginandum, aut ad faſtum & pompam: quidam etiam ut in luxu & deliciis vivant. Quibus proſecto rebus ſit, ut plane in diverſum abeant officia & munera divinæ juſſionis, nec ſere ulla ſit animarum & rerum eccleſiaſticarum cura vera, ſed imagines tantum & apparatus: nec ſeria bene inſtituta reformationis executio, ſed major in dies morum & doctrinæ corruptela. Quamobrem in primis ſtatuumus & ordinamus, ne quis ad ſacrorum ordinum perceptionem admittatur, niſi diligenter examinatus de fide quam teneat, de affectu quo ducatur ad petendos ordines, de ſcientia quæ ſufficiat ad ordinis, quem petit, miniſteria explenda, de moribus ordinem decentibus, & ætate legitima.

Ad quos pertineat examen.

II.

Quoniam vero difficile erat, ubi ſunt magnæ eccleſiæ & multi ordinandi, episcopos, ad quos examinatio proprie pertinet, hoc negotii per ſe obire, olim ea cura in quibuſdam diœceſibus in ſcholasticos cathedralium eccleſiarum, in aliis vero in prælatos alios relegata eſt, quibus jam examinandi juſ eſt quaſitum, & majora quam cæteris canonicis ſtipendia ab eccleſia decreta: verum quales nunc ſunt plerique ſcholastici, & illi penes quos eſt examinandi potestas, jura quidem ſua tuerentur, nec ramen docent juventutem, nec examinant: officiumque & curas alias aliis, non multo melioribus, examinatoribus interdum delegant: quo ſit, ut alio in abum hanc curam transferente, aut nullæ, aut perſurſoria & admodum

ANNO
CHRISTI
1549.
Depensis.
Licet de
offic. ordin.
c. Irrefrag.
bilibi § Pro-
videant.
De sent. ex
comm. lib.
6. c. Venar.
§. Denique.

aut canones : seu ubi pro transgressione mandati vel inhibitionis certa multa (cujus habuerit transgressor cognitionem, & tamen contempserit) decreta sit. Verum multa ex permissio- ne jurum aut canonum proveniens, secundum illorum præscriptum convertatur. Ceterum ubi ejusmodi castigationibus non proficitur, & tanta sit dilecti gravitas, poterit etiam censuris & pœnis canonicis castigari; nimirum suspensionis ab officio excommunicationis, & privationis benefici- orum ecclesiasticorum.

Vt muneri suo collegiorum præpositi satisfaciunt.

V.

Querela est collegiorum, præpositos quof- dam, ad quos præfinito juramento pertineat jura & statuta ecclesiarum tueri, atque defendere, nihil agere minus, sed percipere tantum amplos fructus; ceterum ecclesias, quarum causa illos percipiunt, relinquere indefensas: im- memores jurisjurandi, & ejus quod beneficium propter officium datur. Hinc decernimus & statuimus, ut si istiusmodi præpositi a suis col- legiis, ad bonorum, privilegiorum, jurium & statutorum defensionem, expensis capitulorum, necessitatis tempore, vel imminente discrimine, requisiti, muneri suo satisfacere neglexerint, & inde collegium seu ecclesia illa damnam accipiat, pœnam incidant, pro damni accepti magnitudine & præpositi negligentia, ab episcopo seu superioribus taxandam & mode- randam.

Quod non liceat decanis a suis collegiis abesse.

VI.

Videmus decanis absentibus, vel officio suo segniter perfungentibus, levissimorum quorum- que canonicorum & vicariorum insolentiam præ- valere fere adversus meliores, pietatem & zelum bonorum haberi ludibrio, officia negligi divina, neque rite neque ab omnibus perfolvi, cantum præcipitari, vitæ & morum honestatem periclitari, disciplinam protus nullam esse; bre- viter, licet pravis quibusque quidquid libeat. Præcipimus ideo & mandamus, ut decani apud suas ecclesias personaliter resideant, & officio suo per seiplos strenue perfungantur, ex- cessusque subditorum, quoties opus erit, castigent, sub pœna privationis fructuum decanali- um, pro rata temporis, quo absque causa ratio- nabili moniti non resederint, fabricæ, aut pauperibus applicandorum, ubi alias non est pœna digna contra non residentes decreta, nisi forte necessitatis causa contigerit eos abesse: quo casu, capitulari alicui, qui suscepti officii ratio- nem reddere possit, quemque inferiores reve- rantur, vices suas committant, nisi talem absen- tis vicarium peculiaria collegiorum statuta desi- gnent.

Quod abbatissæ nobilium virginum, quas cano- nissas appellant, debeant apud sua collegia residere.

VII.

Idem statuimus de abbatissis collegiorum nobi- lium virginum canonissarum, quas tanto magis oportet collegiis suis adesse, & perpetuo residere, quanto virgines illæ majori custodia sunt dignæ. Quibus præterea mandamus, ut diligenter obser- vent, num omnes in dormitorio communi nocte

decumbant, & in habitu ipsas decente incedant, ac horas canonicas rite perfolvant, ceteraque, quæ reformationis Cæsareæ formula, & probatæ earum constitutiones exigunt, diligenter obser- vent, sub pœna suspensionis a perceptione fru- ctuum, in fabricam ecclesiæ applicandorum, do- nec pareant.

Illas vero abbatissas, quæ duobus collegiis con- tra decreta sanctorum patrum præpositæ sunt, & duorum in se recipiunt curam; cum vix viri re- gendo sufficiant, censendas decernimus juxta de- cretum, de restringenda pluralitate beneficiorum, inferius paulo subjectum. Atque ut canonissæ se- cundum formulam aliquam, ipsorum statuti con- venientem, possint in vitæ & morum honestate reformari, conscribi quædam in eam rem justis- que visitatoribus nostris trademus exequen- da. Communicabimus quoque ea reverendis con- fratribus nostris comprovincialibus episcopis, quo & ipsi in suis diocesis, secundum locorum & personarum rationem, (quantum fieri potest) reformationis unitatem ac conformitatem intro- ducant.

Vt abbates a monasteriis suis non discedant.

VIII.

Mandamus quoque & præcipimus, ut ab- bates quorumlibet monasteriorum, non nisi intra monasterium, septa, cum statibus habitent, nec moram longam extra ea tra- hant.

De restringenda plurimorum beneficiorum curam animarum habentium conservatione.

IX.

Cupientes ex animo, quantum in nobis est, pro- hibere ac tollere odiosum illud & infatigabile (quod & patrum canones detestantur) studium coarctandi multa beneficia, curam animarum habentia, unde populus fidelis graviter scandali- zatur, & optimorum quorumque animi a clero alienantur, spoliantur ecclesiæ debitis ministeriis, cessatio inducitur cultus divini: fundatores, quo- rum sacrosancta & inviolabilis debet haberi su- prema voluntas, spe & expectatione sua fraudan- tur: meliores, quibus beneficium aliquod ecclesiæ certæ debetur, quique ministrare in eo cupiant & possint, non absque injuria & offensione Dei excluduntur, & ad studia profana impelluntur, ubi ecclesiæ poterant esse ornamento: donec Cæsarea majestas provisionem meliorem adversus li- centiam hanc a summo pontifice impetret: id quod ab ecclesiasticis imperii statibus rogatus, se recepit a sanctitate ejus eniti atque efflagitare vel- le, statuimus, & communi maturaque delibera- tione cum concilio præhabita, quod justissimum est, & ad ecclesiæ edificationem pertinet, sancimus ut beneficiarius quisque, si beneficia habet a curis libeta, aut unum curatum, aliud simplex, satisfaciat officio cuius gratia beneficium accepit, se- cundum fundatorum intentionem, sacros cano- nes, & patrum decreta: & ab ecclesiæ ubi benefi- cium negligit non participet. Etenim divini juris est, ut qui servit altari de altari vivat: nec bono iure is qui non servit altari vivit de altari; sicut sti- pendium non debetur nisi militanti. Si vero cu- ratum habet beneficium, apud ecclesiam, ubi bene- ficium habet, resideat, & officio satisfaciat, alio- qui nihil percepturus: pertinebitque ad episco- pum, seu eos quibus hoc juris competit, ut de præ- bendæ seu beneficii fructibus ad ecclesiæ illius utilitatem

eis omnibus pro locorum & ecclesiarum diversitate, in species aptas deducendum.

De institutis pleno jure a praelatis & aliis ecclesiasticis.

IX.

Cum bonorum omnium testimonio magnus & perniciosus sit abusus, quod archiepiscopi, episcopi, praepositi, abbates, praelati, & quibus in clero est potestas conferendi beneficia ecclesiastica pleno jure, conferunt ecclesias parochiales absolute & simpliciter quibuscumque, interdum indignis & ineptis, hominibus inexploratis, nullo praecedente examine: & quod intolerabilis est, nonnunquam spuris, nothis, pueris, aut servis indignis, censuimus hanc rem totius concilii nomine ad summum pontificem descendam petendamque sedis illius provisionem & declarationem, irritantem tales collationes, quas vocant pleno jure, nisi praecedat examen episcopale, seu eorum, quos episcopi ad hoc dabunt, & ut potestatem faciat episcopis, ut quos non constaret a sua sanctitate, vel alias rite examinatos, non teneantur, quavis licet auctoritate nitentes, ad possessiones praelaturarum vel sacerdotiorum curam animarum habentem admittere, nisi examine diligenter excussos atque probatos. Similiter, ne quemquam in ordine, ab alio quam suo proprio antefite, surreptitiae & nullo praevio examine, suscepto, teneantur ad ecclesiasticas functiones admittere, sed ab ordinis suscepti executione suspendere, donec exhibitis suae promotionis literis per examen debitum, & juxta reformationis formulam factum, fuerit repertus idoneus.

De secularibus usurpantibus sibi potestatem pleno jure conferendi beneficia.

X.

De secularibus vero, habentibus jus praesentandi aliquem ad beneficium ecclesiasticum, sive curatum, sive cura liberum, qui contra regulas canonicas annituntur pleno jure conferre, absque institutione canonica, aut praesentatum via facti intrudere, decernimus cum toto concilio tales conatus irritos ac nullos esse: & si qui tale quiddam facere tentaverint, hos ipsos facto jure praesentandi pro illa vice privatos esse; illum vero, qui beneficium tali titulo recipit, aut se ei intromittit, nihil per hoc juris acquirere, & procul ab illius occupatione removeri debere, & per ordinarium in ejus locum subrogari alium: quin & jura decernunt utrumque, & intrudentem, & recipientem, anathemate feriendum esse.

DE OFFICIORVM PEREVNCTIONE, medio tertio, ad comparandam executionem reformationis necessario.

I.

NON prodest ad ecclesiae aedificationem, praelatos & pastores, curam animarum habentes, fuisse diligenter examinatos, probatos, & legitima manuum impositione institutos, atque admissos, nisi praesent etiam officium, ad quod sunt vocati, & cujus gratia stipendia ab ecclesia percipiunt; ideo pro consequenda reformationis executione, curandum esse censuimus, ut ecclesiarum praelati &

Concil. general. Tom. XI V.

A pastores suo munere strenue perfungantur. Quod nisi fiat, jacent omnia quae reformatio exigit.

Quibus possint archidiaconi munus suum committere.

II.

Iam quod passim tam indoctos & inutiles sacerdotes videmus ecclesiarum regimini praefectos, unde & mores boni corrumpuntur, & omnis disciplina populi labascit, quodque tam turpiter in concubinato, perpetua ebrietate, & aliis infamibus vitiis, unde & populus scandalizatur, quidam vivunt: episcoporum negligentiae, & archidiaconi illis, qui questum avarum officiorum seu munerum suorum locatione faciunt, & malunt homines de salute aeterna periclitari, quam se lucro turpiae temporali non ditari, acceptum serendum esse fateantur omnes, quibus dolet animas hominum, quos sanguine suo Christus mercatus est, non pluri aestimari, & cleri infamia populum scandalizari. Cui accusationi & iustae querelae mederi cupientes, sancimus & statuimus, ut episcopi, archidiaconi, & omnes, qui functionem munerum suorum per se, sed per ministros aut commissarios seu collectores, solent obire, vices suas non committant hominibus levibus, vitiosis, aut conjugatis, sed tantum ecclesiasticis, gravibus, & probatae opinionis viris.

Non licere praelatis officia sua pro pecunia pacta alicui committere.

III.

Similiter ad tollendum gravem & scandalosum abusum, quo quidam pecuniis oblati comparant sibi a praelatis commissiones & officia, non salutem animarum, sed pecuniam uberiores ex officiis quaerentes, statuimus & mandamus, ne quis praelatus, cujuscumque sit dignitatis, suam jurisdictionem & munera ulli commissario seu collectori, hec ecclesiastico, plus offerenti, pro pecunia, aut pro certo annuo censu, committat vel vendat, sub poena excommunicationis, quam emens seu pecuniam pacifcens ipso facto incurrat; vendens vero, praeter poenas canonicas, amittat etiam actionem, pecuniam pactam exigendi: decernentes contractum hujusmodi illicitum, a jure damnatum, ac nullum esse, & haberi debere.

Quod non liceat relinquere peccata pro pecuniis impunita.

IV.

Magno populi Christiani scandalo quidam, ad quos pertinet vitiiorum correctio, relinquunt peccata ob pecunias & munera impunita, non perpendentes pudendum esse crimen, crimina non coercere, nec quidquam esse, quod atrocins episcopos & praelatos coram Deo accuset, quam hujus rei neglectus. Idcirco deliberatione cum concilio habita, mandamus & sancimus, ne episcopi, archidiaconi, vel alij jurisdictionem habentes, aut eorum officiales, seu commissarii, vitiiorum correctiones dissimulent, permittentes cuiquam pecuniae munerum vel necessitudinis cujuscumque gratia in eis herere: sed delicta praeterita castigent, poenitentia salutari pro delicti gravitate imposita: nec poenitentiae loco pecuniam emungant, nisi ubi permittunt jura

Sf aut

ANNO
CHRISTI
1549.

Nunquam profecto, quod nunc sero queri- A
mur, tot hæreses, & sectæ, moreque corrupti,
contque invaluisse, nec jaceret adeo disciplina
ecclesiastica neglecta, si recte visitatum ab epi-
scopis & archidiaconis, & iis quibus hoc mune-
ris incumbit, fuisset. Quapropter archidiaconis
quidem totius concilii auctoritate mandamus &
præcipimus, ut, abusu correcto, visitationem
instituant ad formulam reformationis, nec quem-
quam sinant in vitiiis, pecuniæ vel munerum cau-
sa, hære, juxta superiores nostras constitutio-
nes, sub pœna quam episcopi vel superiores di-
gnam judicaverint. Episcopos autem requiri-
mus, ut frequentius per hoc triennium visitent
suas dioceses, cum ad extinguendas hæresum &
schismatum reliquias, tum vero ut archidiacono-
nales & inferiores visitatores observent, atque
in ordinem redigant. Nam nisi hoc fiat, ver-
endum est inferiores visitatores suum morem re-
tenturos.

De notario in visitatione adhibendo.

II.

Statuimus adhæc, ut visitatoribus adhibeatur
notarius, qui sit sacerdos, aut saltem clericus non
conjugatus.

De visitatione exemptorum, & non exemptorum.

III.

Cautum est in reformationis formula, ut a
visitatione episcopali nulla ecclesia esset libera seu
exempta, propterea, ut opinamur, quod exem-
pti multi ab institutis suis late deflexerunt. & po-
pulum graviter irreligiosa vitæ conversatione &
morbis corruptis scandalizent: induceretur
autem ecclesiæ turpis facies, plurimaque in po-
pulo scandala nascerentur, si visitatis ac refor-
matis non exemptis, exempti, quos oportebat
esse potius reformatos, hæreant perpetuo in
eodem luto. Verum cum in hoc negotio deesset
episcopis summi pontificis auctoritas, Cæsarea
majestas recepit se velle cum summo pontifice
agere, ut operi huic tam sancto sanctitas ejus se
accommodaret. Quod ipsum utrum jam factum
sit, necne, nondum ad nos pervenit. Idcirco
statuimus interea, donec de hoc reddamur cer-
tiores, ut episcopus quisque visitet omnes sibi
subiectos non exemptos, licet sint, per archidia-
conos aut alios prælatos visitati. Exemptis vero,
ne quid in se patiantur episcopi desiderari eor-
um, quæ Cæsarea majestas serio requirit, suum
visitandi studium atque operam offerant, hoc pe-
riculoso præsertim tempore. Et nihilo minus præ-
senti concilio statuente, requirimus, & a re-
verendis coepiscopis nostris suffraganeis in eor-
um diocesebus requirendos censemus, om-
nes exemptorum prælatos & visitatores, ut
munus suum strenue exequantur, reforment
que subditos suos, juxta reformationis Cæsa-
reanæ (quam sibi comparare quisque teneat-
ur) formulam, & Cæsareæ majestatis men-
tem. Qua in re si fuerint negligentes, & non
cum effectu reformationem exequantur, tum
episcoporum erit, ut negligentiam hanc aut
summo pontifici, aut Cæsareæ majestati, signi-
ficent, quo prospiciatur eis de remedio oppor-
tuno.

De visitatione hospitalium etiam exemptorum.

IV.

Cum reipublicæ, sed præcipue episcoporum

interfit, ut visitentur ac restituantur hospitalia,
quippe quod episcopi sint & esse debeant patres
pauperum & infirmorum, nec ferendum eis
sit, ut elemosinæ debita eis subtrahantur,
statuimus hospitalia omnia esse diligenter &
magna cura visitanda, impetrandumque or-
dinariis a summo pontifice, Cæsareæ majes-
tatis intercessione, privilegium visitandi &
reformandi etiam exemptorum hospitalia, salvo
tamen in aliis exemptionis jure.

*De auctoritate, qua oportet visitatores episcopales
prælatos esse.*

V.

Erit quoque visitatoribus episcopalibus o-
pus flagello evangelico, & ecclesiastica coer-
cendi potestate, ut vendentes & ementes,
scorta, nequitias, imposturas, omnemque tur-
pitudinem ex ecclesiæ ejicere valeant. Proinde
decernimus, ut episcopi & prælati, mitten-
tes aliquo, ubi ipsi fuerint negotiis aliis occu-
pati, suos visitatores, instruant eos, etiam au-
ctoritate ac potestate sufficienti, rebelles ac
criminolos per censuras ecclesiasticas coercendi,
& vitia, ut magna vel parva fuerint, casti-
gandi.

De formulis inquirendi in visitationibus.

VI.

Quamquam nulla certa inquirendi regula ob-
rerum omnium instabilitatem, & diversos casus,
qui subinde accidunt, visitatoribus potest præscri-
bi, expedit tamen extare formulas, ad quas pro-
diversa locorum, ordinum, & ecclesiarum condi-
tione, aliter atque aliter inquisitionem suam
illi instituant, & quibus submonitorii loco uti
possint. Quæ si non inveniantur editæ, quo visi-
tatores hoc onere levemus, dabimus piis & eru-
ditis aliquot viris negotium, tales formulas, etiam
suffraganeis nostris episcopis communicandas,
colligendi ac scribendi.

*De sumptuum & procuracionum in visitatione
exigendarum moderatione.*

VII.

Semper mansit extra controversiam, eos
qui visitantur debere suis visitatoribus sumptus
omnes, dicente apostolo: *Quis plantat vineam, & de fructibus ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte ejus non manducat?* Si nos spiritualia vobis seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Sed quoniam frigescente caritate, populus non ut olim benigne & liberaliter succurrit ecclesiarum necessitatibus, & gravibus insuper exactionibus ecclesiæ per hanc tempestatem atteruntur: ne visitatio superveniens fiat onus importabile, & offensionem demus, ut apostolus loquitur, euangelio; requirimus reverendos provinciales episcopos nostros suffraganeos, ut quando non per se, sed per commissarios visitabunt, non sinant visitandos supremis evectionum ac procuracionum juribus gravari, neque enim debent filii thesaurizare, parentibus, sed parentes filiis: præcipimusque & mandamus universis & singulis nobis inferioribus visitatoribus, ne superfluum famulitium in comitatum assumant, & victualium sumptu mediocri pro sua decencia sint contenti. De parochiis vero, ubi tentes sunt redditus, & paucus est populus, ordinamus, ut visitandi vocentur ad

ANNO
CHRISTI
1549.

1. Cor.

Ibidem.

ANNO
CHRIST
1549.

ANNO
CHRISTE
1549.

utilitatem disponant: nisi beneficiatus ille ecclesie Dei utilis aliquod servitium interim impendat. Quod si quis juxta caput, De multa, De præbend. qualificatus jam impetravit a sede apostolica facultatem plura quam unum beneficium retinendi, mandamus, ut hanc episcopo suo, aut ejus visitatoribus secundum dispositionem. cap. Ordinarii, de offic. ordin. in 6. præsentet atque exhibeat. Quæ si appareat sufficiens, curet episcopus ut beneficia debitis obsequiis non fraudentur. Alioquin beneficiatus uno, quod maluerit, retento, reliqua libere resignet, aut dimittat viris idoneis, personaliter reddere volentibus, absque præjudicio tamen presentantium, eligentium, & collatorum conferenda. Si vero dispensatum sit cum indigno, summum illud pontifici curet episcopus significare, ut digniori de beneficio illo provideatur per eos, quibus alias competit jus eligendi, conferendi, vel presentandi.

A De vicariorum, seu capellanorum, in ecclesiis collegiatis officiis.

XII.

Ad postremum statuimus & ordinamus, ut ecclesiarum collegiarum vicarii, quos aliqui vocant capellanos aut chorofocios, nomini suo respondeant: nec tempore divinorum, aliis psallentibus, ipsi extra chororum spatientur, desideant; confabulentur, aut aliud quid agant in ecclesia, in populi scandalum; sed canonicis in persolvendis horis canonicis & divinis sint adjumento; & onera specialia, ad quæ vel ex fundatione, vel antiqua consuetudine, aut ecclesiarum statutis obligantur, devote & diligenter persolvant, sub pœna suspensionis, non a distributionibus tantummodo quotidianis, verum etiam a vicariorum suarum fructibus, donec negligentiam juxta decani & capituli judicium emendent.

DE QUARTO MEDIO REFORMANDI ecclesiam per visitationem.

I.

De competentia iusta rectoribus ecclesiarum sive perpetuis sive temporalibus assignanda.

X.

Vbi collegia vel monasteria, vel habentes dignitates, habent ecclesias parochiales incorporatas, cum decimis, juribus & censibus, quas committere soleant pastoribus, vel perpetuis vicariis, cum assignatione portionis fructuum regendas, si portio talis sit accisa, nec sufficiat, ut honeste ac decenter ex ea vivatur, ne causa sit cur animæ negligentur, aut deseratur officium, vel ad curas sordidas pastor ille pro victu comparando, adigatur, mandamus & decernimus, ut iusta portio secundum reformationem ei de decimis collegii vel monasterii bonis assignetur, sive per episcopum loci, sive per ejus visitatores. Similiter ubi temporales rectores ad regendas ecclesias conducuntur, decernimus, ut iis justum & dignum stipendium detur, pro locorum & personarum conditione ab episcopo moderandum, quod decentem eis & honestum victum atque vestitum suppeditet.

NON alias sane melius, quam in visitatione, deprehenduntur, corriguntur & eradicantur errores & vitia, quæ visitatoribus dormientibus seminantur, crescunt, & securum robur acquirunt. Sic in evangelio dicitur: *Cum dormires homines venit inimicus homo, & superseminavit rixania*, morum nimirum & doctrinæ corruptelam. Dormiunt prelati, qui non visitant: soli vigilant, & servant custodias noctis super gregem suum, qui mala quæ metuuntur visitatione præcidunt. Et quoniam semper oportet eos in sibi commissas oves habere oculos intentos, speculatores appellantur. *Speculatorem*, inquit propheta, *dedit domui Israel*. Nec aliud est episcopus etiam ex nomine, quam speculator. Hinc etiam apostolus: *Attendite vobis & universo gregi, in quo posuit vos Spiritus sanctus episcopos. Et universo gregi*, quod visitationem requirit, ut episcopus nemini desit. Quale exemplum dedit ipse de se apostolus, non semper prædicans, sed visitans etiam suos, quos ad Christum converterat, ut exploraret utrum servarent doctrinas & traditiones apostolorum & seniorum. Sic habito concilio Hierosolymitano, in quo apostoli & seniores statuerant, quoniam pacto lex vetus sepeliri deberet, ait ad Barnabam Paulus: *Reverentes visitemus fratres per universas civitates, quomodo se habeant*. Qualium visitationum frequens mentio est in Actis apostolorum. Capite vigesimo commemorat episcopis Asiaticis labores suos, ac tandem contestatur eos in hæc verba: *Quapropter contestor vos hodierna die, quod mundus sum a sanguine omnium: non enim subterfugi quo minus annuntiarem vobis omne consilium Dei*. Quæ sane contestatione pronuntiat reos sanguinis omnium pereuntem animarum episcopos illos qui oves suas non requirunt. Visitacione igitur opus est, cum archidiaconali, tum episcopali, atque archiepiscopali, & eorum quibus hoc munus incumbit, ad extirpandos errores ac vitia & mores bonos plantandos, eosque in usu & vigore suo retinendos. Hactenus autem (quod negare non possumus) alto somno dormierunt episcopi, de archidiaconorum visitacione securi, qui speciem quamdam visitacionis retinuerunt, sed de formem, & pravorum officialium seu visitatorum quæstu vitiosam ac reprehensibilem.

Matth. 13

Exod. 3

Act. 20

Act. 15

Ne cogantur ecclesiarum rectores opera servilia subire.

XI.

Omnino autem vetamus, ne ulla collegia, monasteria, vel habentes dignitates, locent ecclesiarum suarum regimen cum agris, vineis, silvis, pratis, & juribus, rectori plus offerenti sub annua pensione: tales enim coloni verius quam pastores servilibus & sordidis negotiis se dedere, & majorem temporalium, quam spiritualium bonorum sollicitudinem habere, dignamque animarum curam negligere solent. Possunt tamen colonis secularibus ecclesiarum prædia sub annuo censu locari, emolumenta que pro utilitate ecclesiarum commutari vel vendi: quin etiam non vetamus, quin collegia & monasteria possint ecclesie rectori bonorum ad ipsam ecclesiam pertinentium administrationem plenam committere, pro moderato censu, quem de prædiis pendat: sic tamen, ut ei supersit honestus & sufficiens victus ac vestitus: nec ad supremum censum adigatur, ut solent licitantes a plus offerentibus, pro quo corradendo cogatur se sordidis & servilibus operibus mancipare, ac rusticus fieri, ut vix aut ægre ei supersit unde nuditatem suam vestiat, & vitam miseram sustentet: quales multos magno ecclesiastici ordinis dedecore in pagis videmus sacerdotes.

E

Conc. gen. Tom. XIV.

Sf ij Nunquam

ANNO
CHRISTI
1549.

rem antecessores nostri sanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopi, Theodoricus & Robertus quædam ſtatere, poſt quos antecceſſor noſter Hermannus anno vigefimoſonono copioſiorem noſtræ curiæ reformationem edidit, quæ in provinciali concilio, anno trigefimoſexto, communi omnium conſenſu publicata atque recepta eſt. Verum cum prohibente hominum malitia, non ſit reformatio illa per hanc tempeſtatem ſortita per omnia executionem, decrevimus hanc primum in diœceſi noſtra diligenter exequi, & omnes curiæ noſtræ officarios jurejurando adſtringere ad ejus obſervantiam. Requiritimus quoque & monemus reverendos confratres noſtros ſuffraganeos epiſcopos, ut & ipſi ſecundum hoc exemplar, prout melius videbitur congruere ſaluti & tranquillitati ſubditorum, ſuas quoque curias reſormet, & executionem reformatæ juſdictionis, epiſcopali ſua auctoritate inferioribus omnibus ad eundem modum, hoc eſt per juſjurandum, imponant.

De impedimentis executionem mandatorum & ſententiarum judicium eccleſiaſticorum.

II.

Eccleſiaſticus judex officio ſuo nequit perſungi, ubi magiſtratus & ſæculares homines contumacibus, flagitiſoſis & rebellibus patrocinium ferunt adverſus eccleſiaſtica judicia, vel ea impediunt. Idcirco mandamus omnibus magiſtratribus, præſectis, judiciſus ſæcularibus, & quibuſcumque eccleſiæ filiis, ne quis ad judicium eccleſiaſticum vocatis, adverſus Dei ordinationem, unde eſt iſta potestas, & ſacros canones, patrocinetur, aut quovis modo impediatur mandatorum & ſententiarum eccleſiaſticorum judicium executionem, ſub pœna excommunicationis, qua, niſi admoniti reſpiciant, ſint plectendi. Piſſimum quoque imperatorem noſtrum, & principes ſæculares, quorum ditiones in provinciam noſtram excurrunt, vel intra ejus ambitum continentur, duximus totius concilii nomine, tamquam juſtiæ patrocinatores invocandos, ut ditionum illarum ſatrapis, præſectis, judiciſus, magiſtratribus, ſuiſque vicariis mandare ac præcipere velint, ne eccleſiaſtico judici brachiū ſæulare petenti illud dnegent, aut cujuſcumque exceptionis per reos propoſitæ occasione differant, etiamſi nullitatem exceptio concernat, quemadmodum jure communi cautum eſt.

Ne judices ſæculares de matrimonialibus & aliis ſpiritalibus cauſis judicent.

III.

Cum matrimonii ſacramentum ut ſacramenta reliqua in theſauris eccleſiæ numeretur, nec ſit civilis quidam contractus, ut olim putarunt ethnici, ad ſolius eccleſiæ judicium, præſertim ubi quaſſio juris verſatur, ejus diſcuſſio pertinet. Idcirco ſtatuumus cum præſenti concilio, & ſub excommunicationis pœna prohibemus, ne magiſtratus aut judices ſæculares, in matrimonialibus aut aliis ſpiritalibus quibuſcumque cauſis, ad cognitionem ſolius eccleſiaſtici judicis ſpectantibus, inter ſuos ſubditos aut alienos judicent, nec diſpenſandi aut tranſgrediendi poteſtatem in matrimonio ac gradibus prohibitis ſibi uſurpent, ſed ejuſcemodi cauſas omnes ad judicium eccleſiaſtici cognitionem & definitionem remittant.

CENSURÆ ET DECRETA LATA
pro abuſum & vitiſorum ad ſynodi judicium
perlatorum emendatione.

Ne quis recipiat aut ſoveat monachos & ſanctimoniales, ſui inſtituti deſerentes, ac fugitivos apoſtatas, ſub excommunicationis pœna.

I.

NVLLA re magis per hanc tempeſtatem ſœdata eſt eccleſiæ Chriſti facies, quam profugorum monachorum & ſanctimonialium perfidia atque flagitiſus: quorum ut erat vitæ inſtitutum arctum prius & ſanctum, ita, eo abjecto, abſque omni freno ad quævis flagitiorum genera provoluti ſunt: his enim auctoribus natæ ſunt hæreſes, ſacrilegia, inceſtuoſa connubia, & ſacrorum omnium proſanatio. Nec ab aliis magis quam iſis, quos iſti ſeduxerunt, ſunt hæc mala deſenſa atque promotæ. Ideo magna ſeveritate opus eſt, ut flagitiſiſſimum hoc genus hominum reprimatur, atque ab eccleſia fidelium, videbent ne plures eorum contagione inſiciantur & pereant, ſubmoveatur. Proinde quod nuper in diœceſana ſynodo noſtra decreveramus nunc renovamus, & ejus innixi auctoritati qui dixit: *Quidquid ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in caelis*: Sancimus unanimi totius concilii conſenſu, judicio ac ſententia, ac præcipimus, ne quis cujuſcumque ſtatus vel conditionis fuerit, poſthac monachos vel monachas fugitivos, & extra ſuperiorum ſuorum obedientiam vagantes, quos noverit veridica aliorum relatione, aut ſuperiorum teſtimonio, vel alio quovis modo eſſe tales, recipere, ſovere, aut ad ſacramenta vel eccleſiaſtica miniſteria admittere auiſit, ſub excommunicationis, quam ipſo facto incurrant, pœna; qua & ſacri canones feriunt qui hujuscemodi fugitivis apoſtatis atque excommunicatis communicant.

De monachis, ſanctimonialibus, & ſacerdotibus conjugatis.

II.

Perlatum ad concilium eſt, apoſtatas illos variæ vitæ genera ſectari: quosdam enim ſæculare inſtitutum in omnibus aſſumpſiſſe, & pudicitia, quam Deo conſecraverant, proſtituta, monachos ſanctimonialibus, duplicato inceſtu, ſub conjugii prætextu adhærere: quo vitio & ſacerdotes, ac majorum ordinum quidam clerici, contra ſacros canones ſe contaminarunt: quosdam vero viduis & feminis ſæcularibus ſe copulaſſe. In quo gradu & ſanctimoniales quædam Deo ſub velamine dicatæ ſe viris conjugii nomine proſtituerunt: quas nuptias omnes, quia priorem fidem irritam fecerunt, Deo abominabiles atque execrabiles, uti nuper in ſynodo noſtra diœceſana declaravimus, ita nunc quoque totius concilii approbatione ac judicio declaramus & pronuntiamus illicitas, proſanas, ſacrilegas, atque inceſtuoſas eſſe, & nuſquam tolerandas, & anathemati eos omnes, qui ita contraxerunt, eſſe innexos: proleſque inde ſuſceptas, illegitimas eſſe, nec aliter quem ſpurios & nothos habendas: ac proinde hereditario nomine parentibus ſuis neque in mobilibus, neque in immobilibus ſuccedere poſſe aut debere.

ad vicinum aliquem illius decanatus, seu regiun-
cularum locum, & moderatum tantummodo sub-
sidium conferant in sumptus communes. Ceterum
si pauperis cuiuspiam parochiæ necessitas requi-
rat visitationem personalem, cum hac visitatores
agant benigne, & ad exemplum apostoli Pauli,
qui malebat manuum labore victum sibi & suis
quætere, quam quem gravare, ecclesiæ pauperi
de suo, quod a locupletiori ecclesia habent, ser-
viant.

DE SYNODORVM CELEBRATIONE,
medio quinto ad reformationem exe-
quendam necessario.

I.

MAGNO status ecclesiastici, imo reipublicæ
Christianæ, detrimento, sero querimus
synodos vel intermissas, vel non recte hætenus
fuisse celebratas. Quarum necessitas hinc intel-
ligitur, quod ubi deficit visitatio, ubi officio-
rum non est cura, ubi examen & studia bona ja-
euerunt neglecta, solæ restant synodi seu concilia
in nomine Christi congregata, idonea non tantum
ad bonorum morum plantationem, & extir-
pationem malorum, verumetiam ad medio-
rum seu viarum, quibus ad istas pertingimus,
restitutionem, cum primis valentia. Siquidem
in synodis redintegratur unitas, studetur cor-
pori in sua integritate conservando, ubi ea, quæ
in visitatione non dabatur exequi, executionem
studiis communibus assequuntur; ubi de capite
& membris, de fide & pietate, de religione &
cultu divino, de moribus, de disciplina, de obe-
dientia, de iudiciis & rebus omnibus, ad bene
Christianæque vivendum commodis vel necessa-
riis, tractatur atque statuitur: ut verissime in re-
formationis formula dicatur: Salus ecclesiæ,
terror hostium ejus, & fidei catholicæ stabili-
mentum sunt synodi: quas etiam rectissime cor-
poris ecclesiæ nervos dixerimus. Neglectis enim
synodis, non aliter ecclesiasticus ordo diluitur,
quam si corpus humanum nervis solvatur. Idcirco
statuimus, ut synodus diocæsana quotannis
bis, pro veteri quidem more, sed juxta refor-
mationis formulam religiosiorem & meliori cum
fructu celebretur. Suffecerit tamen in diocæsi
Leodiensi, propter ejus latitudinem & multitu-
dinem prælatorum, semel quotannis recte &
studio setventi celebrare. Synodum vero provin-
cialiæ volumus, juxta Basilicensis concilii decre-
tum singulo quoque triennio cogi debere.

*De sumptibus quos in synodis faciunt decani
collegiorum & pastorum.*

II.

Decani collegiorum accedentes synodum, pro
suis collegiis in religionis officio & dignitate sua
conservandis, & decani rurales pro suæ regiun-
culari parochiis, Deo utique militant: nemo vero,
ut apostolus ait, militat unquam stipendiis suis:
propterea decernimus & statuimus, ut pro nu-
mero dierum, quibus concilium durat, confere-
ant decani suis collegia & parochi subsidia, in
sumptus, quos necessario facere debent, absque
omni tergiversatione. Quæ in re tam justa, si qui
rationis & æquitatis oblitri, reddiderint se diffi-
ciles, visitatorum nostrorum erit hos tales non
modo compellere ad id quod jure divino debent
persolvendum, verum etiam penas ab eis pro
iniquitatis modo exigere.

Concil. general. Tom. XIV.

De novis constitutionibus in synodis edendis.

III.

Statuimus quoque, ut in synodis communi-
bus consilii decernatur, de tollendis abusibus &
moribus corruptis, quos contigerit ad synodi
iudicium referri, disciplina ecclesiastica casti-
gandis. Et si opus sit, canones veteres renoven-
tur, aut novi in novis casibus juxta sacram scri-
pturam, patrum sanctiones, & rectæ rationis
iudicium condantur: id quod modo nos quoque
ex his quæ ad synodum relata sunt facere decre-
vimus.

B *DE MEDIO SEXTO AD*
reformationis executionem necessario.

I.

SEXTVM medium, ad exequendam refor-
mationem efficax, est iurisdicção ecclesiastica,
qua tamquam supremo refugio compelluntur
qui sponte non ducuntur ad vitæ emendationem.
Hanc Christus ecclesiæ in Petro, pro ecclesia
consistenti ipsam esse Filium Dei, promissit, quan-
do dixit: *Tibi dabo claves regni celorum: quod-*
cumque ligaveris super terram, erit ligatum &
in celis: & quodcumque solveris super terram,
erit solutum & in celis. Quam promissionem non
ad unum Petrum pertinere, sed in omnes apo-
stolos transmissam, alio loco insinuat, ubi dicit:
Amen dico vobis: Quodcumque ligaveritis super
terram, erit ligatum & in celo: & quodcumque
solveritis super terram, erit solutum & in celo.

Matth. 16:

Matth. 18:

Ecclesiæ igitur sunt claves istæ ligandi atque sol-
vendi datæ, quas non ab hominibus, sed a Chris-
to accepit, ut absque divinæ auctoritatis con-
temptu contemni non possint. Quapropter Chris-
tus præcipit, ut eum qui ecclesiam jus dicen-
tem non audierit, pro ethnico habeamus & pu-
blicano. Tanta est ecclesiasticæ jurisdictionis vis
& potestas. Hac coercentur obstinati in sceleri-
bus, perveraces, rebelles, flagitiosi, & contu-
maces. Hac usus est beatus apostolus Paulus,

quando Corinthium noveræ suæ stupratorem
tradidit satanæ: *Ego, inquit, absens corpore,*
præsens autem spiritu, jam iudicavi ut præsens,
eum qui sic operatus est in nomine domini nostri
Iesu Christi congregatis vobis & meo spiritu, cum
virtute domini Iesu, iraderet hujusmodi homi-
nem satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus
sit in die domini nostri Iesu Christi. Hac item usus,
est adversus Hymenæum & Alexandrum, qui
operum conscientiam, quæ fidei rectæ congrue-
ret, repellentes, circa fidem naufragaverunt,
quos tradidit satanæ, ut discerent non blasphemare.
Et increpat beatus apostolus Corinthios
apud iudices infideles & ethnicos iudicio con-
tendentes: *An nescitis, inquit, quoniam sancti*
de hoc mundo iudicabunt? & si in vobis iudica-
bitur mundus, indigni estis qui de minimis iudi-
cetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus?
quanto magis secularia? Et per ironiam subdit:
Secularia igitur iudicia si habueritis, contempti-
biles, scilicet qui sunt in ecclesia, illos constitui-
te ad iudicandum. Ad verecundiam vestram
dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam,
qui possit iudicare inter fratrem suum, sed
frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud
infideles? Quibus permoti rationibus, decrevi-
mus cum præsentī synodo iudicia ecclesiastica
in primis reformanda esse. Et quidem in hanc

1. Cor. 12

1. Cor. 6:

ANNO
CHRISTI
1549.

& fidei cum ecclesia sancta catholica permanere. A Propter eos vero provincie nostrae incolas, qui sibi arbitrantur utriusque speciei communionem a Caesarea maiestate permissam, operae precium duximus de hoc iterum ferre nostrum iudicium. Proinde Caesareae maiestatis declaratione maturo iudicio lecta atque expensa, quod in nupera synodo nostra fecimus, nunc totius concilii sententia declaramus, omnibus provincie nostrae fidelibus, nihil tale in religiosissimi catholicissimi imperatoris declaratione, qua suam mentem exposuit, inveniri, quin potius contrarium: siquidem expressis & discretis verbis a catholicis imperii statibus, & eorum subditis, serio valde exigit, ne quid in sacramentorum administratione praeter ecclesiae catholicae consuetudinem immutent, aut immutari in suis ditionibus ullo pacto permittant, Cui Caesareae maiestatis plane catholicae & Christianae ordinationi decrevimus nos, tamquam archiepiscopus & princeps elector per Dei gratiam catholicus, cum revertendis confratribus nostris comprovincialibus episcopis & principibus, eadem gratia divina concedente, similiter catholicis, fideliter & obedienter per omnia obtemperare: id quod & alioqui pro nostra erga sanctam ecclesiam devotione, studio pacis & unitatis, quae divino illo sacramento significatur, conservandae, eramus facturi. Praecipimus idcirco, & auctoritate praesentis synodi in nomine domini nostri Iesu Christi convocatae, mandamus omnibus provinciae nostrae incolis, qui Christiano nomine censentur, ut corporis & sanguinis Christi veritatem sub una sacramenti specie percipisse contenti, vinculum pacis cum gratiarum actione servent.

Vi sacerdotes ab haereticis revertentes non statim involent ministeriis ecclesiarum.

V III.

Caveant autem sacerdotes, sive religiosi, sive saculares, ab haereticis vel schismaticis ad ecclesiam revertentes, se ministeriis divinis statim ingerere, & sacrificare, aut sacramenta populo administrare, etiam si maxime id non more haereticorum, aut schismaticorum, sed secundum ecclesiae catholicae ritum facere velint, priusquam sint absoluti, ecclesiae reconciliati, & officiis ac ministeriis suis, irregularitate sublata, restituti: ne damnationem graviorem incurrant, propter irregularitatis impedimentum, quo tenentur per sacros canones illaqueati.

Venia spe proposita, errantes omnes ad ecclesiam catholicam revocandos.

IX.

Ne vero poenarum severitate proposita reverti ad ecclesiam ab haeresi cupientes avertamus, & retro pellamus, & non potius etiam duos & obstinatos veniae blandimentis emolliamus, atque ad pudorem & resipiscentiam invitemus, ad omnibus, cuiuscumque sint status, gradus aut conditionis, ad mentem cum filio prodigo redeuntibus, resipiscentibus, atque ad ecclesiam, Patris sui domum, unde auferuntur, ab haesum & schismatum lenociniis cupientibus reverti, ecclesiae valvas, quantum in nobis est, aperimus, & facilem ignoscantiam pollicemur: requirimusque reverendos confratres nostros suffraganeos episcopos, ut animo volentes, boni pastoris

officium esse, non imperare cum austeritate & potentia, sed infirmas oves consolidare, aegrotas sanare, confractas alligare, perditas per desertam quaerere, atque in humeris reportare: patris item boni officium esse, prodigo filio a longe revertenti veniae pro positione occurrere: studeant etiam ipsi errantes ad resipiscentiam & ecclesiam revocare. Omnibus vero praetatis, abbatibus, prioribus, guardianis, & monasteriorum utriusque sexus superioribus mandamus, ut poenitentia ductos suos subditos & ultro revertentes, veniamque petentes, & emendationem pollicentes, paterne recipiant ad poenitentiam tolerabilem: quam, emendatione eorum perspecta, sensim minuant, ut sanent, non interrimant suas oves. Quod si forte casus sit, ut in monasterium & locum proprium absque scandalo recipi poenitentes nequeant, curent eos in alio ejusdem ordinis monasterio, secundum juris canonici dispositionem, recipi. Nec eos tantum qui intra dioeceseos nostrae pomeria continentur, cogi volumus, ut huic muneri suo satisfaciant, sed omnes ubique locorum per totam provinciam. Proinde requirimus & monemus reverendos confratres nostros suffraganeos comprovinciales episcopos, ut ad eundem modum ipsi suarum dioeceseon praetatos requirant, & cogant resipiscentes ac ultro redeuntes, benigne ad modum praedictum recipere.

De refractariis & in errore persistentibus vi cogendis.

X.

Quod si qui apostatae, & ordinis sui desertores, fascino diabolico & vitiorum amore excaecati atque illaqueati, non patiantur se invitari ad vitae emendationem, aut ad ecclesiae suum benigne adduci, eos decernimus, post spretam benevolentiam nostram paternam, vi cogendos, per Dei ministros illos qui gladium tenent ad vindictam malorum, & laudem bonorum; ut intrare vel inviti compellantur qui sponte reverti volebant. Idcirco concilii totius nomine, per auctoritatem domini nostri Iesu Christi, qui nos vocavit, & cuius causam agimus, requirimus Christianos principes, magistratus saeculares, & quotquot potestatem coercendi malos habent omnes, ut suo ministerio ad laudem Dei & ecclesiae, cuius sunt filii, salutem perstringentes, obstinatos apostatas, monachos & sanctimoniales, in suis sordibus & rebellionem haerentes, seductores quoque fidelis populi, eis indicatos, potenti manu capiant, tradantque suis superioribus aut monasteriis, poenitentiae severiori, salutari tamen, submitdendos.

E De apostatis, qui sub praetextu dispensationum apostolicarum vota religionisque sua instituta deseruerunt.

XI.

Apostatae quidam extra monasteria sua degunt, superioribus rebelles, & ad rebellionem alios sollicitantes; tanto nocentiores in ecclesia, quanto hostis domesticus externo perniciosior est: qui nequitiam suam velant dispensationum apostolicarum praetextu, quas plerumque vel in curia, vel a poenitentiaris, aut legatis & nuntiis apostolicis, surreptitiae, vel allegatione cautelarum falsarum, impetrant. Et si causae juri innoxiae bullis obtentis interferantur, tales tamen petunt

De concubinariis monachis vel sacerdotibus.

III.

In tertio genere versantur monachi apostatae, qui ministeriis ecclesiasticis perfunguntur, & scortis seu concubinis adherent. Quorum quidam religionis suae habitum penitus abiecerunt, quidam non integrum, sed partem ejus ob meritum retinuerunt. De quibus statuimus, ut severiori ordinis disciplinae pro tanti scandali expurgatione submittantur, & carnis suae petulantiam poenitentiae afflictione mortificent. De sacerdotibus veto & clericis beneficiatis, quibus concubinae vel feminae de incontinentia suspectae, seu cum quibus ipsi antehac de fornicatione diffamati fuerunt, manifeste cohabitant, ut nuper in synodo dioeclesiana, ita nunc quoque totius concilii consensu & approbatione decernimus & pronuntiamus, eos qui tales feminas apud se detinent, sententiam suspensionis ab officio & beneficio incurrisse: mandamusque & praecipimus, ut juxta novissimam declarationem eas tam procul e vicinia submoveant, ut commercii non detur facilis occasio, & suspensiones omnes vitentur: ipsas vero feminas, si posthac in domibus vel vicinia permanserint, censuram excommunicationis censura plebendam. Volumus quoque & jubemus, ut ecclesiarum praelati sententiam memoratam contra concubinarios notorios, & de concubinato suspectos, diligenter exequantur: alioqui nostrarum partium erit eorum negligentiam supplere, & penas dignas pro ea exigere. Quod si qui libidinis furis correpti instar equi & muli, quibus non est intellectus, suspensionis poena non emendentur, aut his nostris mandatis facto contratio docuerint se non velle parere, contra hos tales ad ulteriorem beneficiorum privationem, aliasque duriores poenas decrevimus & censuimus esse procedendum.

De monachis qui extra obedientiam degentes divina trahant, & populo sacramenta administrant.

IV.

In genere quarto versantur monachi profugi, qui extra obedientiae jugum & ordinis sui observantiam, alii in habitu, alii habitu cum religione rejecto degentes, regimini se intromittunt ecclesiarum; sacramenta conficiunt, & populo administrant, cum sint ipsi excommunicati, & sacramentorum omnium expertes; confessiones audiunt, cum absolviendi non habeant potestatem, multis modis & populo imponentes, & seipso censuris gravioribus illaqueantes, nonnunquam etiam dogmata falsa disseminantes: quos cum animadvertimus esse propria quaedam E instrumenta, quibus ecclesiastica disciplina subvertatur, & pietatis obtenta specie, tam sibi quam populo perniciem asserre; mandamus & praecipimus sub anathematis vinculo, ne quis tales ecclesiarum regimini aut sacramentorum administrationi admoveat.

De sanctimonialibus religionis suae habitum subinde mutantibus.

V.

His finitimae sunt sanctimoniales quaedam, religionem bene & sancte institutam professae, quas

A accepimus religionis suae habitum subinde deponere, & vestes saeculares religionis tædio sibi aptare, non absque gravi fidelium scandalo, & status sui ignominia: quippe quod sicut mulier impudica cum veste pudorem, ita sanctimonialis religionem cum veste deponit. Quam indignitatem prohibere volentes, praecipimus ne qua religiosa virgo sub excommunicationis poena habitum alium, quam suae religioni convenientem, sibi induat, aut alia videri velit sponsa Deo consecrata, quam ea, quam se esse profiteatur.

De requirendis omnis generis apostatis, ut respiciant, & ut ad instituta sua revertantur.

VI.

B Tam licet apostatarum, & eorum qui missa ad aratrum manni retrospexerunt ad saeculum, & se ineptos reddiderunt regno Dei, aliis alio gravius impegit; & quidam humanitate propter errorem communem, & eorum, qui cum prohibere hunc cursum potuissent, officium neglexerint, conniventiam; alii severa ultione ob malevolentiam & impietatem digni videantur, in hoc tamen sunt omnes pares, quod religionis suae vota illa solennia, quibus se Deo praeter ceteris mortalibus manciparunt, timore Dei & aeterna animae salute postpositis, perfide solverunt. Quae profecto magna est impietas. Enimvero propheta Baruch deos gentium falsos a Deo vero hoc veluti signo proprio discernit, quod falsi illi votum quo se quis obligaverit, nec tamen reddiderit, non requirit: Deus autem verus requirit. Unde perspicuum est, securos illos votifragos apostatas, qui sibi persuadent Deum vota non requirere, habere sibi persuasum Deum esse falsum, quales sunt dii gentium: quod vel cogitare horrendum idololatriae scelus est. Petrus quoque in Actis apostolorum testatur eos, qui communem vitae societatem, qualis olim inter apostolos erat, & nunc apud religiosos conservari debet, semel receptam deserunt, tentare Spiritum sanctum, & mentiri non hominibus, sed Deo: idcirco duximus eos omnes salutis, de qua periclitantur, graviter admonendos, & uno nomine requirendos, quibus & praesentis synodi auctoritate invocato Christi nomine, quem sceleratis suis factis abnegarunt, mandamus & praecipimus, ut relicti falsis conjugibus & concubinis, si quibus adherent, postpositisque negotiis, quibus se implicaverunt, habitum religionis suae remnant, & ad suum quique monasterium revertantur, ubi poenitentiam salutarem ad divinam ultionem avertendam, veniamque erratorum impetrandam, humiliter agant.

De abjuranda haeresi, & communionem schismatica vitanda.

VII.

Similiter requirimus, & paterno effectu monemus monachos & sanctimoniales apostatas, sacerdotes, sui ordinis & disciplinae desertores, clericos & laicos, cosque omnes qui communionem schismatica, aut pravorum dogmatum contagione, per hanc tempestatem se ab unitate ecclesiae catholicae, extra quam non est salus, separarunt, ut haeresi schismateque omni abjurato, absolutionem & reconciliationem a sede apostolica, vel eis quibus hoc muneris delegatum est, petant, studeantque deinceps in unitate communionis

&

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO
CHRISTI
1549.

digna populi frequentia, pastor eos de baptisimi mysteriis doceat; præsertim ut cogitent quanta sit Dei misericordia peccata abluentis, & nos in suos filios adoptantis. Præterea vetamus, ethnicorum more, ab hoc sacramento magna convivia instruere, epulari, & ebrietate, ut passim homines parum Christiani faciant, omnia miscete.

Quod non liceat religiosis suscipere in fonte baptizatos, aut nuptiis interesse.

XVI.

Quamvis religiosis omnibus interdictum sacris canonibus sit, ne parvulos in baptismo suscipiant, aut nuptiarum conviviis intersint, passim tamen hi canones negliguntur, & religiosi ad parvulorum susceptionem, & nuptias invitantur, unde suspecta plerumque nascitur & altur familiaritas, & aculei nonnunquam in pectoribus relinquuntur, qui ut forte ubi arcta est cognatio, vel senectus emortua, desint, tamen nocet exemplum junioribus propositum. Idcirco abbatibus, prioribus, & religiosis quibuscumque, susceptionem parvulorum in baptismo, & nuptiarum convivia plane interdicimus, quantum necessitudine vel parvulis vel desponsatis jungantur. Contrarium facientes pro transgressione & scandalo dato severâ pœnitentia decernimus castigandos.

Comœdias quatenus liceat in monasteriis ludere.

XVII.

Percepimus comœdiarum actores quosdam, scena & theatris non contentos, transire etiam ad monasteria monialium, ubi gestibus profanis, amatoris & secularibus commoveant virginibus voluptatem. Quæ spectacula, etiam si de rebus sacris & piis exhiberentur, parum tamen boni, mali vero plurimum relinquere in sanctimonialium mentibus possunt, gestus externos spectantibus & mirantibus, ceterum verba non intelligentibus. Ideo vetamus, & prohibemus posthæc vel comœdos admitti in virginum monasteria, vel virgines comœdias spectare.

Ab suis populi in audendis missis quomodo coercendus.

XVIII.

Animadvertentes populorum talem & simplicem, religionis antiquæ & veræ ignarum, actiones prope nullas in missæ sacrificio, præter hostiæ sacrosanctæ oblationem, observare: & hinc ab usum natum in civitatibus, ubi multæ celebrantur missæ, ut ab altari ad altare discurrant, nulli sacrificio plene intenti in opidis vero & pagis cœmeteria circumambulent, & de rebus nonnunquam profanis tractent, donec detur ad hostiæ elevationem signum; qua vel e longinquo conspecta ac salutata, putant se hominis Christiani officio abunde perfunctos: e salute fore populi fidelis existimavimus, si hoc vitium gladio spiritus excinderetur. Idcirco pastoribus & verbi divini concionatoribus omnibus injungimus ac mandamus, ut ubi irreligiosus hic abusus irrepserit, frequenter doceant populum de tremendis atque adorandis missæ mysteriis, juxta sanctorum patrum doctrinam, & ea quæ in declaratione Cæsareæ majestatis de missa traduntur: & quod Christianorum sit integro sacro auscultare, quo participes fiant confessionis quam sacerdos pro tota plebe facit, & omnium orationum, & be-

A nedictionis qua eos dimittit.

Et si quidem peccat ea in re tota, ut alicubi sit, rustica communitas, censemus præfectum loci requirendum, ut ab usum talem coercere ac prohibeat. Qui si forte hoc facere recuset, prohibemus omnibus pastoribus, vicecuratis, & animarum curatoribus quibuscumque, ne quis eum absolvat, aut ad sacramentorum perceptionem admittat, nisi cetera fide polliceatur, se velle regulis istis ecclesiasticis obtemperare. Si vero pauperum istud vitium est, & moniti non emendent, cetera vel rebus aliis ad ecclesiæ ornatum, vel pauperum subventionem pertinentibus, pro arbitrio pastoris & ædilitum mulctentur.

Et ne cui desint pietatis sub missæ exercitia, dabimus piis quibusdam & eruditissimis negotium conscribendi divino huic officio congruentes meditationes & orationes, pro populi simplicis capto, quas vel ipsimet legentes intra se revolvant, vel e parochi frequenti institutione ad discant.

Quando & ubi conveniat simul plures missas dicere.

XIX.

Mentem sequentes formulæ, ad quam reformatio instituenda erat, orinamus ut in ecclesiis parochialibus ad quas potissimum confluere solet populus in unum collectas, & in minoribus collegis ac monasteriis, sacerdotes, quibus dicenda sunt missæ speciales, eas finiant ante solennis missæ euangelium, aut ad summum ante actionem, aut ab ejus communique facta incipiant, ne populus in diversa distrahatur. Vbi vero amplæ sunt monasteriorum vel collegiorum ecclesiæ, sic in oratoria distinctæ, ut in locis diversis diversus accipiatur populus, nec possint uni missæ commodè omnes esse intenti, poterunt singulis populorum tuorum singulæ missæ celebrari, quibus unusquisque populus sit intentus: sub concione autem nulli sacerdotum liceat in ecclesia illa missam celebrare.

De oblationibus in missa faciendis.

XX.

Varia fuerunt olim in lege veteri sacrificia & oblationes, Christi perfectum sacrificium præfigurantes, quas unica Christus hostia in crucis ara consummavit, semetipsum pro nobis offerens. Hæc est hostia sempiterna, quam eandem in missa sacerdos eorum omnium nomine, qui Christum pro se oblatum cupiunt, offert ac sistit ante Patrem. Fuerunt & aliæ primitiarum, decimarum, & liberalium votorum oblationes, quibus in ecclesia, præter sacrificia spirituality, macerationis vitiorum, gratiarum actionis, laudis & servitutis quæ divinæ majestati debetur; successerunt etiam rerum temporalium ad usum ministerii necessariorum oblationes, quas olim in primitiva ecclesia magnis studis offerebant in missa, quo suffragis ejusdemodi sacerdotes & ecclesiæ ministros sustentarent. Unde adeo complectatæ sunt initio ecclesiarum res etiam perceptionis tempore. tanta copia, ut post sacerdotum & ministrorum alimenta, partiti sint eas etiam in alimenta viduarum, orphanorum & pauperum; in vestes item & vasa ministerii, ornatum & fabricam ecclesiarum: de quibus extant adhuc antiqui patrum canones; extant quoque orationes, quas Secretas appellamus, sub offertorio

ANNO
CHRISTI
1549.

NO
RISTI
49.

ANNO
CHRISTIANI
1549.

petunt sibi dari, atque impetrant earum examinatores & iudices, summo pontifici, legatis, nuntiis & dispensatoribus ignotos, qui neque causas allegatas examinent, nec partibus legitime vocatis de earum veritate inquirent: sed simpliciter eorum libidini patrocinentur, aut si dantur iudices incorrupti & probitatis amantes, iis bullas suas non exhibent cognoscendas, & nihilo minus secum dispensatum esse jactant, utunturque dispensationibus obtentis, haud aliter quam si causas illas legitime verificassent, unde non infrequenter plus malorum & scandalorum quam a notoriis apostatis accipitur: nostrum vero non est, sustinere in ecclesia tantam imposturam tamque licentiosam vororum violationem. Proinde statuimus & ordinamus, ut qui dispensationes tales obtinuerunt, in habitu & obedientia suae religionis, quam professi sunt, coram nobis aut reverendis comprovincialibus nostris coepiscopis compareant, atque ita dispensationes suas exhibeant examinandas, & vocatis eorum superioribus, ac quorum intererit discutiendas: aut si jam habitum temere, & absque pravia bullarum examinatione, deposuerunt, cum reassumant; & eoque in monasterio ac sub obedientia se contineant, donec dispensationibus nobis ad examinandum oblaris in veniantur non etiam summum pontificem & ejus legatos, vel alios dispensatores fecerint, aut sinistre aliquid impetraverint. Quod si dispensationibus obtentis, aliter atque jam statutum est, voluerint uti, eos pro notoriis apostatis habendos, vitandos, a magistratu capiendos, & superioribus cum rebus omnibus quas habent, expensis tamen monasteriorum tradendos, ad eundem omnino modum, quo de apostatis jam decretum & statutum est, totius concilii sententia decernimus & approbamus.

Vt qui habent administrationem bonorum ecclesiasticorum, vel officia, reddant rationem.

XII.

Accepimus in quibusdam collegiis thesaurarios, fabricae praefectos, & alios rerum administratores, vel officia spiritualia habentes, raro aut nunquam dare administrationem suarum rationem non sine suspitione infidelitatis, cui permagna datur occasio, unde res ecclesiarum distrahunt, & quae a majoribus ad ornatum ecclesiarum magnis studiis congesta sunt, negligentia & fraude posteritatis turpiter dilabuntur: idcirco statuimus & ordinamus, ut collegiorum & monasteriorum officarii, quibus cura administrandorum & dispensandorum bonorum ecclesiasticorum committitur, jurejurando promittant, se velle ea fideliter conservare, tractare & administrare, ac quotiescumque petuntur, dare rationem & ea quae rationes confectari debent. Diem autem certum computandi decanus & capitulum eis praefigant, sub poena suspensionis ab officio & emolumentorum perceptione. Ad haec ordinamus, ne facile, ubi sunt idoneae personae, uni plura quam unum officia committantur, nisi sint natura connexa, aut personae paucae, & valeat unius industria tanta, ut pluribus sufficere possit. Statuimus quoque, ut juxta constitutionem felicitis memoriae Vviboldi archiepiscopi, antecessoris nostri, laici provisores parochialium ecclesiarum, qui pro conservacione aedificiorum, luminarium, & comparatione

Concil. general. Tom. XI V.

A ornamentorum, instituuntur, nihil ordinent vel disponant absque consilio sui plebani: cui bis in anno teneantur reddere rationem, ut si quid inordinate egerint pro utilitate ecclesiarum, prout secundum Deum & conscientias suas videbitur expedire, corrigatur atque reformetur.

Vt campanarii seu custodes religiose officia sua exequantur.

XIII.

Delatum quoque ad synodum est, campanarios, seu custodes quosdam, quos alii matricularios vocant, tam parochialium quam collegiarum ecclesiarum, qui pallas, mappas, vestes sacras, sordide & irreverenter servant, peraguntque ministeria sua prolixis barbis horridi, ac nulla religionis veste a plebeis discreti: statuimus igitur, ne liceat campanariis seu matriculariis nutrire barbam, aut in veste laica in ecclesiis circumcurritare, sed ministeria sua in superpelliceis exhibeant, linteaque ecclesiae & sacrae, ut munda sint, diligenter asservent. De eorum vero lotionem quae pertinent ad usum factorum, illos admonent sedulo quibus haec cura incumbit; qui talium ablutionem fieri procurent per eos quibus hoc per canones licet, sub poena suspensionis ab officio & emolumentis, donec pareant.

De benedictione fontis, & parvulis tempore paschali baptizandis.

XIV.

Inolevit gravis abusus in collegiis quibusdam, qui tempore paschalis officii aquam omnibus baptismi ceremoniis benedicunt, quam postea effundunt: statuimus propterea, ut nullum fontem seu aquam collegia posthac consecrent, cujus nullus est usus, sed ceremoniis & benedictionibus utantur apud illum fontem parochiae suae quem intra collegii septa, aut in proxima vicinia habent. Et ut orationes & ceremoniae solennes, quae tempore paschali & pentecostes baptismi adhibentur, habeant res eis respondentes. Statuimus ut pastores & concionatores adhortentur populum, ut parvulos natos, instante festo paschae, servent baptizandos in vigiliam paschae, & natos, festo pentecostes instante, ad festum pentecostes usque servent; si tamen nullum immincat vitae periculum.

Vbi & quibus horis debeant parvuli baptizari.

XV.

Detestanda est non minus laicorum superbia, quam pastorum eis obsequentium adulatio, qui, contempta ecclesia, proles suas volunt in suis domibus baptizari, & eo baptismi aquam deferri. Quem abisum proflus rescindere volentes, statuimus neminem alibi quam in ecclesia, quocumque loco natus sit, debere baptizari, exceptis regum filiis, &c. quibus valeat secundum concilium Viennense deferri. Pastores vero, qui secus fecerint, ab officio suspendimus, donec absolute a nobis obtineant. Similiter multos abusus & levitates, quae passim apud dignissimum illud sacramentum admittuntur, amputare cupientes, prohibemus parvulos tempore pomeridiano baptizari, sed quando jejuni & sobrii sunt homines, & ad res tantas attenti. Si vero pauca sint in civitate aliqua baptisteria, & multi baptizandi, poterunt residui, qui apud sacrum matutinale baptizari commode non poterant, tempore pomeridiano baptizari. Et si addit

T r digna

ANNO
CHRISTI
1549.

idque in habitu qualem temporis & personæ condicio requirit, distributiones percipiant, nisi iusta causa sit, quare ante officium finitum discedant, aut tardius ipsum accedant. Nolumus tamen hac constitutione privilegio prælatorum derogatum.

De processionibus ruralibus.

XXV.

Decanis ruralibus committimus, ut ruti, ubi major est abusus, per suas regiunculas pastores adhortentur, ut ad prædictum modum suas processiones instituant, nec vagi & incompoti per agros discurrant, & præsertim Rogationum tempore, quando Deum pro misericordia & frugum conservatione imploramus; transgredientes pastores aut ipsi in synodis suis corrigant, aut visitatoribus nostris indicent.

Ut pastores rurales decanis suis obediant.

XXVI.

Quod præcipit apostolus, ut fideles omnes præpositis suis, quorum est vigilare pro animabus eorum ad reddendam Deo rationem, obediant atque subjaceant, intelligant pastores rurales, non ad laicam modo turbam, sed etiam ad se pertinere, qui debent decanis suis in licitis & honestis omnibus reverenter auscultare & parere: & æquum est ut obedientiam quam ab inferioribus suis tamquam Christi vicarii exigunt, superioribus exhibeant. Præcipimus ob id, ut visitatores de obedientia, quam mavult Deus quam sacrificium, potissimum inquirant, nec sinant inobedientiam impunitam.

Ne magistratus sæculares decanis & pastoribus in officiorum suorum executione sint impedimento.

XXVII.

Accepimus magistratus sæculares quosdam, & principum præfectos, munera ecclesiastica invadere, ac tyrannidem in Christi sacerdotes & clerum exercere, cogere pastores ut præter ecclesiæ catholicæ consuetudinem subditos sub duplici specie communicent, & ceremonias pie institutas abrogent: quos schismaticos, atque cum Core, Dathan & Abiron, quos terra deglutivit, æternæ maledictionis obnoxios esse, e sacra scriptura discimus. Alios quosdam accepimus impedire, decanos rurales, quo minus possint officia & jurisdictionem suam exercere, synodos libere celebrare, & excessus corrigere, sed iudicium hoc vindicare sibi, qui & ipsi intelligant se excommunicationem a jure & canonibus latam incurere. Quos & excommunicatos totius concilii auctoritate, ubi præmoniti non abstinerint, pronuntiamus & declaramus. Volumus quoque ut visitatores tales, ecclesiasticæ disciplinæ ac libertatis violatores atque oppressores, ad nos pro ulteriori eorum persecutione perferant: quos, si nostræ ditionis fuerint, pro malis meritis plebæ: sin alterius, eorum principibus aut Cæsareæ majestati plebæ denuntiabimus.

Ne magistratus sæculares onerent domos religiosorum & eorum personas servitiis secularibus.

XXVIII.

Pervenit ad sacrum concilium, præfectos quosdam in religiosorum fororum domos intruisse, &

Atractis per vim foribus occupasse, atque in granaria sua convertisse earum officinas: quin etiam religiosas ipsas sorores magna servitute opprimere, compellere frequentes monasterii suis egredi in arcem, ubi eas domesticis suis servitiis gravent. Quam indignitatem sacri canones gravissimis censuris damnant, nec dissimulare absque magno reatu nos possumus. Proinde hos tales, ubi res ita aguntur, cum toto concilio pronuntiamus anathema violatæ immunitatis ecclesiasticæ incursisse: committimusque visitatoribus nostris, ut de facti enormitate inquirant, quo de remedio ulteriori possumus cogitare.

Ne coloni ecclesiarum servitiis indebitis graventur.

XXIX.

Ad hæc præcipimus & mandamus universis magistratibus, & præfectis fidelibus, ne contra juris dispositionem, ecclesiarum colonos servitiis & impositionibus gravent, sed juxta Cæsareæ majestatis reformationem, sacros canones, & imperatorum leges, libertatem, privilegia & immunitates ecclesiasticas conferent eis illibatas: si anathema & animæ damnationem velint evitare.

Ne iudices sæculares clerum judicialibus impensis ultra aequitatem gravent.

XXX.

Perlatum est in concilium, sæculares quosdam iudices pravo & nusquam gentium audito exemplo, ab annis paucis introducto, exigere a clero, si quando clericus, vel religiosus ratione bonorum ecclesiasticorum, vel aliis de causis, laicum in suo foro convenit, impensas duplicatas, ut ubi laici actores vel rei dant simplum, clerici & religiosi (si velint iustitiam sibi administrari) duplum solvere cogantur. Quod profecto iniquum est gravamen, & tam rationi rectæ quam legibus imperatorum, & sacris canonibus, gravamina a clero depellentibus adversum. Proinde statui- mus & ordinamus, ne liceat ullis iudicibus vel scabinis, quicumque illi sint, clericos & religiosos impensis majoribus quam laicos gravare, aut ad dupli solutionem eos quocumque prætextu cogere, ubi in causa simili dat laicus simplum, sub censuris contra eos qui exactionibus & oneribus clerum gravant, decretis.

Ne clandestina conjugia contrahantur & tolerentur.

XXXI.

Sæpius experti, quanta mala ex clandestinis conjugis oriuntur, qualia sunt perjuritia, stupra virginum, adulteria, homicidia, parentum & amicorum offensiones, exheredationes; ut prætereamus ea quæ Cæsareæ majestatis reformatio pie & Christiane commemorat, decrevimus, & statuimus ut clandestine contrahentibus tantisper sacramenta negentur, donec ab excommunicatione a iudice competente absolvantur, atque ita in facie ecclesiæ sacramenti solennia celebrent. Idem statuimus de incolis & advenis illis, de quibus suspicio est, eos in facie ecclesiæ non esse conjunctos: qui aut matrimonii solennes ritus in ecclesia celebrent, aut alibi id se fecisse idoneis testimoniis probent. Dum vero hujus gratia ad ecclesiam convenitur, & qui junguntur, benedictioni sacerdotali se submitunt, absit omnis levitas & jocus sæcularis, sed cum Dei timore

offerentio missæ, quibus oblationes populi Deo commendantur. Qui mos offerendi semper fuit in populo fidelis retentus ad novissima usque ista sæcula. Verum res tam altæ originis, & ratione tam sancta subnixæ, jam rota prope abire cepit in desuetudinem, hominibus piis causam & originem offerendi ad altare ignorantibus, & impiis cupiditate sacerdotum usum illum introductum calumniose asserentibus. Quamobrem divini verbi concionarioribus, illis præsertim qui de oblationibus populi non participant, ad cupiditatis speciem tollendam, præcipimus, ut populo veritatem rei istius & utilitatem exponant; hortenturque omnes sequi majorum studia, ut vel exigui munusculi oblatione suam pro rebus a Deo acceptis ostendant gratitudinem, quo etiam preces illæ in eos conquadrent: inculcentque eis, quod Deus non tam ad dona, quam ad voluntatem & mentem piorum, respiciat: quamquam locupletes & divites convenit esse liberales, quo gratitudinis signum de se amplioris præbeant, & testentur se a Deo a Dei honorem & cultum habere quiddid habent.

De oblationibus pro defunctis & exequiis pompis prohibendis.

X XI.

Cum mortuus sit Christus pro vivis & defunctis, offeritur etiam in missa non tantum pro vivis, verum etiam pro defunctis. Quod rudes & Sadducæis crassiores homines ignorantes neque orant, neque sacrificium expetunt, aut exequias, aut iusta pro parentibus, libetis, cognatis & amicis persolvunt: non aliter sane, quam si cum corporibus simul & animæ extinguerentur. Mandamus idcirco, ut verbi divini concionatores, populum hac de re diligenter ac pie informet & doceant, ne animæ amicorum in Christo defunctorum suffragiis orationum & oblationis Christi fraudentur. Qui modus semper fuit retentus in ecclesia, arque etiam ante Christum apud Iudæos celebris. Neque enim ex unico Machabæi factio concluditur, sanctum esse pro defunctis orare & sacrificium offerre, ut a peccatis solvantur, sed quoniam ita pii & de vera fide instructi Iudæi, absque hæsitacione credebant: verum non probamus, propterea pomposos & sumptuosos apparatus supra hominis conditionem, qui valent ad ostentacionem potius opum, quam ut defuncto suffragentur. Improbamus vero comestaciones & ebrietates, quibus post exequias quidam indulgent, quasi mortuorum amicorum memoriam vino abluere velint, ubi potus eadem via sibi sequendum esse cogitare debebant.

De processionibus, in quibus sacra hostia cum imaginibus sanctorum circumferitur.

X XII.

Nihil prope tam sanctum est, quod sæcularium hominum vanitas non trahat in abusum: ecclesia de thesauro corporis Christi exultans, circumfert longis processionibus extra sacras aedes hostiam illam salutarem, videlicet simul repræsentans itineris Christi historiam, qui dum quæretet salutem nostram, in medio populi versatus est, & universam Iudeam circumambulavit, docens, & ægrotos sanans, discipulis comitantibus: quamobrem & sanctorum reliquias, & imagines eorum qui vestigia ejus secuti sunt, simul circumferimus, significantes illos nunc cum ipso

Council. gener. Tom. XIV.

A regnate & triumphare in cælis. Quæ memoria debet piis esse jucunda & læta. Verum huc sæcularis stultorum hominum vanitas irrepsit, & adhibentur etiam ludi profani & scurriles magno strepitu, ac quasi ad bellum procedendum esset tympana pullantur, & otiosa spectacula eduntur, rebus istis non congruentia, quibus populus delectatus, a rebus quæ processione aguntur avocatur. Mandamus idcirco, ut juxta Cæsareæ majestatis reformationem, quiddid non valet ad devotionem excitandam a processionibus removeatur: sed sint processiones compositæ, graves & modestæ, absint ritus, joci, & confabulationes, & orent homines, aut suaviter corde & voce modulentur: nec beate virginis, aut alterius cujuslibet sancti, plures, quam imago una uniuscujusque circumferatur, ne videamur magnas & parvas, cultas & incultas statuas inspicere, & non sursum mente in cælum subducta rem significaram porius cogitare. At ubi populus vanus noluerit abusum hunc corrigere, & insolentiam prohibere, mandamus & præcipimus sacerdotibus & clero, ne talibus processionibus intersint, ubi iram Dei, non vero misericordiam, in nos provocamus.

De stationibus & supplicationibus.

X XIII.

Quantum in processionibus festivis peccat turba populi, tantum in stationibus & supplicationibus solet clerus peccare, & populum devotum nudis interdum plantis & capitis incedentem sua insolentia, confabulationibus, cachinnis, incompositis motibus, & discursibus, scandalizare. Præcipimus idcirco, ut in omnibus cujuscumque generis processionibus clerus exemplis bonis populum ædificet, & aut oret aut cantet cum gravitate per plateas incedens: nec dilabatur ad jentacula, nec in ecclesiis dum sacrum in stationibus peragitur, deambulent, aut confabulentur, sed choro omnes intersint, habeantque singuli decani & seniores ad juniores respectum, punianturque transgressores pœnis quas decanus injunget.

Ut distributionum non sint participes qui officiis integris non intersuerint.

X XIV.

Non minori populi scandalo clerici quidam, quando sunt pingues distributiones, chorum ad breve tantummodo tempus, quo sui præsentiam testentur, ingrediuntur, nec officium totum persolvunt: sed continuo egressi chorum, aut obambulant in ecclesia, vel ejus immunitate, aut ad aliam, in qua simul beneficium habent, celeri transitu se proripiunt, ut similiter testentur se fuisse præsenres, quo duarum ecclesiarum distributiones pro eodem officio integras percipiant, cum in nulla ecclesia officium integrum persolverint, manifesto indicio, se pecuniæ, non Christo, aut ecclesiæ servire, ut ter peccent; primum cupiditate, deinde cultus divini negligentia, tertio exemplo pravo, quo populum scandalizant, ut transgressionem canonum prætereamus. Etenim in concilio Calchedonensi statuerunt partes, ne quis clericus in duabus ecclesiis inscriberetur aut ministraret, nec communicaret prioris ecclesiæ rebus, qui ad secundam transiret. Quamobrem statuimus, ut illi soli, qui horis divinis aut defunctorum exequiis, seu memoriis a principio ad finem usque intersunt,

T t ij idque

ANNO CHRISTI 1549. sicut etiam reverentur, ad imitationis Christi, qui de summo cælo egressus in mundum per crucem regressus est in gloriam Patris, juxta illud, quod in peregrini specie ipse de se in Emmaus ait: *Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam?*

ANNO
CHRISTII
1549.

temque præmissa omnia, & singula interpretandi & declarandi, quoties opus fuerit, & visum erit expedire, nobis reservamus. In cuius rei fidem & testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum in metropolitana ecclesia nostra Colonienfi, sexto Aprilis, anno domini M D X L I X.

CONCILIVM MOGVNTINVM

AVCTORE SEBASTIANO ARCHIEPISCOPO in causa fidei & morum congregatum anno domini M D X L I X, tempore Pauli papæ III.

CONSTITVTIONES CONCILII

provincialis Moguntini, sub reverendissimo in Christo patre & amplissimo principe & domino Sebastiano archiepiscopo Moguntino, sacri Romani imperii per Germaniam archicancellario, & principe electore, &c. sexto Maii, anno domini millesimo quingentesimo quadragesimonono celebrati.

INDEX CAPITVLORVM CONCILII

provincialis Moguntinensis, eorum quæ ad doctrinam fidei pertinent.

- I. De sancta Trinitate & fide catholica.
- II. De creatione & conservatione mundi.
- III. De hominis creatione.
- IV. De lapsu hominis.
- V. De peccato originali.
- VI. De redemptione per Christum.
- VII. De justificatione.
- VIII. De caritate & bonis operibus, & merito eorum.
- IX. Observationem mandatorum Dei vere Christianis esse possibilem.
- X. De vera libertate Christiana.
- XI. De sacramentis in genere.
- XII. Modus doctrinae circa baptismum.
- XIII. De baptismo parvulorum.
- XIV. Baptismum, adhibitis ritibus secundum veterem ecclesie morem, administrari debere.
- XV. Unctiones, in baptizatis parvulis omittas, expleri debere.
- XVI. Baptismum ante meridiem administrari debere.
- XVII. Modus doctrinae circa sacramentum confirmationis.
- XVIII. De unctione chrismatis in confirmatione.
- XIX. De cognationibus spiritualibus, ex his duobus potissimum sacramentis baptismi & confirmationis provenientibus.
- XX. Modus doctrinae circa sacramentum penitentiae.
- XXI. De contritione.
- XXII. De confessione.
- XXIII. De satisfactione.
- XXIV. De absolutioe.
- XXV. De iis qui confessionibus audiendis præfici debent.
- XXVI. De reservatione casuum relaxanda.
- XXVII. Nerelegiosi laicos communicent sine consensu parochorum.
- XXVIII. Sine testimonio facta confessionis nemo ad sacre eucharistiae perceptionem admittatur.
- XXIX. De confessione non revelanda.
- XXX. De satisfactionibus.
- XXXI. Modus doctrinae circa sacramentum eucharistiae.
- XXXII. De communionem unius speciei.

A XXXIII. *Ut a jejuniis & confessis sacrosancta eucharistia sumatur.*

XXXIV. *Modus doctrinae circa sacramentum extremae unctionis.*

XXXV. *Modus doctrinae circa sacramentum ordinis.*

XXXVI. *Modus doctrinae circa sacramentum matrimonii.*

XXXVII. *Monendos liberos, ne in sciis parentibus contrabant.*

XXXVIII. *De matrimonii solemnitate.*

XXXIX. *De benedictione salis, aquae, & aliarum rerum, quae per exorcismos & orationes, ad usum fidelium præparantur.*

XL. *De ceremoniis.*

XLI. *De imaginibus.*

XLII. *De abusu imaginum prohibendo.*

XLIII. *De reliquiis sanctorum.*

XLIV. *De peregrinationibus ad reliquias sanctorum.*

XLV. *De invocatione & veneratione sanctorum.*

XLVI. *De orationibus pro defunctis, & de purgatorio.*

XLVII. *De jejuniis & delictu ciborum.*

INDEX EORVM QUAE PERTINENT

AD MORES.

XLVIII. *De constitutionibus ecclesiae.*

XLIX. *Ne ignoti & inexplorati ad praedicationis munus admittantur.*

L. *Observandi parochi & concionatores, quomodo quisque doceat.*

LI. *Videndum quibus libris parochi & concionatores passim utantur.*

LII. *Plebs, ut concionibus & divinis intersit, per magistratus adigenda.*

LIII. *De horis canonicis.*

LIV. *Quae ad tremenda missae mysteria.*

LXV. *Presbyteri cum irreverentia missas celebrantes coercendi.*

LXVI. *De praemittenda sacerdotum confessione ante sacrificium missae.*

LXVII. *Missae sub concione aut solenni sacro, non celebrentur.*

LXVIII. *Concionatores plebem verum missae usum diligenter edoceant.*

LXIX. *Missae quo gestu & qua devotione audienda.*

LXX. *In primitiis omittende comestiones.*

LXXI. *Sanctorum solennitates dominicis cedant.*

LXXII. *De sacris libris recognoscendis & repurgandis.*

LXXIII. *De examine prelatorum.*

LXXIV. *De his qui plura beneficia curata obtinent.*

LXXV. *De generalibus studiis instaurandis & conservandis: & de adolescentibus ad studia publice alendis.*

LXXVI. *De clericis secularibus & regularibus ad studia ablegandis: & de studiis apud monasteria instaurandis & conservandis.*

LXXVII. *De theologia apud ecclesias collegiatis professoribus.*

LXXVIII. *De patronis & collatione beneficiorum.*

LXXIX. *De admissione ad beneficia ecclesiastica, & eorum resignatione.*

LXXX. *De iusta distributione proventuum ecclesiasticorum.*

LXXXI. *Ut praepositi, decani, scholastici, custodes, & cantores, apud ecclesias suas resident.*

LXXXII. *De modo deserendi quotidianas distributiones.*

LXXXIII. *Quosdam*

timore cogitent quale sit vinculum quo colligantur, & quod Deus sit qui eos conjungat, ut dicant in Christo nubere, cujus gratia & dono torus immaculatus datur & conservatur.

Quod matrimonium debeat precedere trina proclamatio, & nemo nisi a pastore, ad quem hoc pertinet, coniungi.

XXXII.

Fit sæpe, ut dum pastor alter alterius ovile invadens copulat virum & feminam sibi non subditos, absque episcopali licentia, ut unus fiat duarum maritus, & contra una multorum uxor. Ideo sub poenis & censuris canonicis statumus & ordinamus, ut nemo parochus vel presbyter ausit sibi non subditos copulare, nisi sit alter alterutrius parochus proprius, & pastoris alterius dimissorias literas acceperit, nec nisi in utriusque parochia trinae proclamationes tribus diebus festis a se invicem distantibus ad populi frequentiam præcesserint.

Quod non debeant sponsus & sponsa coniungi, nisi in ecclesia & tempore ab ecclesia non interdicto.

XXXIII.

Superbiam eorum qui ecclesiam Dei contempnunt, reprimere volentes, mandamus & precipimus universis parochis & presbyteris, ne quis alibi, quam in ecclesia publice post missam auditam jungendos matrimonio copulet: nec alio tempore, quam iura permittant, sub poena suspensionis ab officio, quam sacerdotes mandatum hoc prætergredientes incurrant: nec volumus per officiales nostros cum quovis, nisi ex causis gravissimis, & urgente magna necessitate, dispensari.

De communione & confessione sacramentali.

XXXIV.

Perlatum est in concilium, multos reperiri atheos homines, qui sacram communionem ab annis aliquot a suo parochio non perceperint, quos verisimile est vel non communicasse vel alibi clandestinum apud schismaticos communicare. Quosdam etiam adire sacram synaxim, de quibus non constat, utrum sint confessi peccata sua, absoluti, an secus. Statumus ideo, ut quicumque Christiano nomine volunt censeri, semel ut minimum in anno accipiant a suo parochio sacram communionem, secundum catholicæ ecclesiæ ritum, sub una tantum specie. Et vel eidem prius confiteantur, vel si de eorum confessione probabilis est dubitatio, testimonium afferant, quod alibi sint confessi & absoluti. Alioqui viventes ab ingressu ecclesiæ arceantur, & mortui, ecclesiastica careant sepultura.

Nes fratres quatuor ordinum audiendis confessionibus se intromittant, nisi sint presentati.

XXXV.

Exploratum habemus quosdam e fratibus quatuor ordinum Mendicantium juvenes, imperitos & inexpertos sacerdotes, fiducia privilegiorum suorum audire passim confessiones, & quolibet passim absque iudicio & discretionem casuum, quam nullam noverunt, absolvere. Cui periculo obviate volentes præcipimus, ne quis fratrum ordinum Mendicantium confessiones audire præsumat, nisi legitime & secundum formam juris, nobis vel provincialibus episcopis præsentatus, & de his quæ ad officium illud pertinent

Concil. general. Tom. XIV.

probe informatus sit, & iudicatus idoneus. Quod si priores & guardiani non compulerint suos fratres ad ordinationis hujus observantiam, & dissimulaverint, tales noverint se ab omni ministerio ecclesiarum nostrarum cum suis fratribus submovendos. Ne vero habeant quod de præsentatione querantur, has gratis, salva scribarum moderata mercede, eis impartiemur.

De penitentiariis episcopalibus.

XXXVI.

Insuper ut conscientis scrupulos consulatur, ac facilius pateat omnibus ad veniam & absolutionem peccatorum aditus, ordinamus nostros in hac diocesi penitentiarios, qui facultatem habeant sibi confessos ab omnibus casibus nobis de jure vel per statuta synodalia reservatis in foro conscientie absolvendi.

In primis reverendum Cyrenensem episcopum nostrum in pontificalibus vicarium, deinde metropolitanæ ecclesiæ nostræ presbyteros canonicos theologos, omnes quoque intraneos & extraneos collegiorum, & ruralium pastorum decanos, & quatuor primarum parochialium ecclesiarum in Colonia pastores: scilicet Martini, Columbae, Laurentii, & Albani: priores quoque quatuor ordinum Mendicantium, & præterea ex ordine Prædicatorum fratrum Georgium de Tronomia, ex ordine Minoritarum fratrem Vyinandum ab Effrem, licentiatum theologiae, ex ordine Carmelitarum fratrem Vvilielmum a Blathzem, ex ordine Augustinianum, fratrem Henricum a Vvyerd: præterea addimus in majori nostra ecclesia venerabilem licentiatum theologiae Joannem Lunen, Joannem Lamb, decretorum doctorem, Joannem ab Heinsberg, theologiae licentiatum, & Gotfridum Ditmarum ab Hagen.

De confessoribus sanctimonialium.

XXXVII.

Volentes consulere infirmitati sanctimonialium, quas nonnunquam pudor vel metus retinent a confessione libera, quando ad unum tantum patrem vel confessorem eis familiariter notum alligantur, unde fit ut sæpe non integre, sed vix unquam libere conscientiam suam exonerent, & tamen ad sacrosanctam communionem statutis temporibus cum aliis accedant, clementer indulgemus, & concedimus, ut sanctimonialibus bis aut ter in anno fiat potestas, alii quam suo presbytero consistendi, ab ordinario loci deputando, nisi proprius eorum visitator, aut commissarius, huic rei prius providerit.

De contemptibus sacram unitionem.

XXXVIII.

Relatum nobis in concilio est, impios quosdam homines infirmitatis suæ tempore unitionem sacram respuisse ac contempnisse: quam obrem statumus, ut si quis sacramentum illud nobis ab apostolo Iacobo tantopere commendatum contempserit, ecclesiastica careat sepultura.

Est quoque in observatione dierum festorum multa varietas, de qua in proxima synodo nostra diocæsana statuemus. Ea vero quæ hic constituta sunt, iudicio sanctæ sedis apostolicæ, & œcumenici concilii, ut omnia nostra, reverenter submittimus: nec per ea sacris canonibus, traditionibus ecclesiasticis, aut reliquis majorum nostrorum provincialibus & diocæsanis synodalibus constitutionibus, volumus derogatum. Potesta-

ANNO CHRISTI 1549.

ANNO
CHRISTI
1549.

dia, & Christianissimi ac potentissimi imperatoris beneficio, hæc quies ecclesiis reddita esset, ut jam de rebus religionis consilia tuto capere liceret; nos tamen opportunitatem, quam nobis divinitus concedi diu desideraveramus, nequaquam negligendam rati, omnes animi & consilii conatus ad ecclesiarum nobis subiectarum disciplinam rite constituendam, & ad plebis commixtæ salutem promovendam, adeoque ad totius pastoralis muneris nostri functionem pro virili exequendam, applicuimus. Et veterem ecclesiæ consuetudinem insequentes, quam apostoli nobis reliquerunt, & sancti patres quasi per manus traditam sedulo retinuerunt, ut quoties in fide Christiana dubiæ quæstiones orientur, aut alioqui ancipiti malo ecclesia perichitaretur, mox synodum convocarent, & dubias quæstiones ex scripturis sanctis, juxta communem sanctorum patrum consensum, & receptam ecclesiæ auctoritatem, dirimerent, & suborientibus difficultatibus & periculis, collato inter se consilio, matura & salutaria remedia adhiberent: nos quoque, post celebratam a nobis synodum diocesanam, præsentibus malis etiam amplioris consilii remedia credentes quærenda, juxta sacrorum canonum sanctiones provinciale concilium duximus congregandum. Itaque comprovinciales nostros amicos carissimos, & dilectos in Christo reverendos coepiscopos, ad diem sextum Maii in civitatem nostram Moguntiam evocavimus, e quibus cum reverendus in Christo & amicus noster sincere dilectus Mauricius episcopus Eistetenfis, vir insigni eruditione præditus, & promovendæ religionis zelo mirifice flagrans, per seipsum; plerique vero alii per idoneos nuntios pietate, doctrina, providentia, & consilii magnitudine præstantes viros, iprompte compatuissent; omnium qui conveniant, voluntates ad ecclesiæ tot malis afflicte, & tantis cleri & populi vitiis deturpate, auxilium & emendationem valde pronas deprehendimus. Qua animorum alacri pietate, & pia alacritate exhilarati, invocato Dei auxilio, sine ampliore mora sancto & necessario negotio manus admovimus, & quantum is nos adjuvare dignatus est, cuius causam agebamus, in commune cæpimus consulere, quam ratione populos nobis commissos in officio continere, noxia quæque ab eis avertere, & salutaria eis providere, ac ecclesias nostras in pace & puritate regere possimus, donec generale concilium his tantis malis aptiora remedia provideret, & omnium abusu plenior emendationem, ac Deo propitio calamitatum & dissidiorum finem inveni- ret. Tandem cum dies aliquot continuis deliberationibus absumpsissemus, quæcumque ad Dei gloriam illustandam, ad ecclesiasticæ disciplinæ emendationem, & ad salutem commissi nobis gregis promovendam, apta & salutaria nobis visa sunt, in constitutiones divinæ legi, orthodoxorum patrum sententiis, & sacrorum canonum sanctionibus, ac rectæ rationis iudicio consentaneas, congestimus, & eas ut ab omnibus per civitates & dioceses nostras observentur, communi consensu publicandas decrevimus. Deditimus autem operam in iis nostris constitutionibus, ut sollicitudinis & pastoralis nostræ curæ utramque partem complecteremur, & gregi nobis commisso custodiam simul & disciplinam præstaremus: omnem curam adhibentes, quatenus in ecclesiis nostris simul salutarem Christi doctrinam, in qua vita & salus Christiani gregis con-

astitit, a pravis opinionibus immunem & puram conservare, & disciplinam ecclesiasticam magna ex parte collapsam erigere, & sic Christo principi pastorem, oves, quas suo sanguine redimendas sibi existimavit, in illo die incolumes sistere valeamus: nequaquam immemores, ut ingentis meriti sibi comparant fructum, qui super gregem domini diligenti custodia excubantes, ad justitiam erudiunt, & ad salutem promovent multos; sic æterni supplicii se reos constituere, qui ad pastoralis officii functionem admoti, sua negligentia interire sinunt animas, pro quibus sanguinem suum impendere, & acerbissimam mortem toletare sustinuit Christus Filius Dei.

Nos igitur juxta apostolici commotionem, attendere volentes universo gregi, in quo nos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, memores nos aliquantulum coram iusto iudice pro animabus commissæ nobis plebis rationem reddituros esse, in primis sollicita cura duximus providendum, ut in ecclesiis per universam nostram provinciam & dioceses constitutis, sana & sincera, tum etiam una, consentiens & concors sacrosanctæ fidei nostræ doctrina tradatur: quatenus populi curæ nostræ commissi, sicut uno baptismo in spem vivam regenerati unum colant Deum, unamque fidem profitentur, & unam omnes ambiunt unius Patris in cælo hereditatem, sic ad eandem unam & concordiam doctrinam erudiantur.

Proinde universos & singulos pastores, parochos, concionatores, & curatos, per civitates & dioceses nostras constitutos in domino exhortamur, eisque distincte præcipiendo injungimus, ut tum universam Christianam doctrinam, juxta receptum sanctorum patrum & orthodoxæ ac catholicæ ecclesiæ sensum (vitiis noxiis novitatibus, & suspectis opinionibus penitus omissis) plebibus commissis fidei cura tradant: tum vero eos præcipue, qui hæc temporibus in controversiam trahuntur, sacrosanctæ religionis nostræ articulos in eam quæ sequitur sententiam explicent.

CAPITVLA AD FIDEM pertinentia.

I.

P RINCIPIO, ut superbenedicte Trinitatis fidem simplici populo non anxiam nimis & scrupulosa, sed plana & simplici oratione, juxta scripturæ sacræ, & trium symbolorum apostolici, Nicæni, & Athanasii traditionem, exponant; & eos unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate credere & confiteri edoceant: unum eundemque Deum in essentia, & in personis trinam, Patrem & Filium & Spiritum sanctum.

II.

Hunc Deum conditorem, conservatorem, & gubernatorem esse rerum omnium, in penis & vindictis justum simul & misericordem, in donis liberalem, omnis quidem boni, sed nequaquam mali culpe, auctorem: siquidem nos peccata nulla impulsu necessitate, sed malitia & vitio nostro, perpetravimus.

III.

Inter cetera bonitatis & potentie suæ opera, Deum ab initio hominem ad imaginem & similitudinem suam condidisse, corporis & animæ viribus rectum, ornatum justitia & gratia; intus in anima pravis moribus vacuum, in corpore infirmitatis omnium & omnium ærumnarum exper-

ANNO
CHRISTI
1549.

Art. 10.

- LXXIII. *Ociosas deambulationes in ecclesiis inter A divina prohibendas.*
 LXXIV. *De honestate & decencia clericali.*
 LXXV. *De decimis & offertoriis persolvendis.*
 LXXVI. *De foro competenti, & emunitate ecclesiastica.*
 LXXVII. *Quibus episcopi aut archidiaconi suas vias committere debeant.*
 LXXVIII. *De regularibus.*
 LXXIX. *De clausuris monasteriorum virginum.*
 LXXX. *Pastores & alii ecclesiis suis, quibus per se non presunt, idoneos & perpetuos vicarios praeficiant.*
 LXXXI. *De promovendis ad sacros ordines.*
 LXXXII. *De ordinandorum testimonio.*
 LXXXIII. *Qui in baptismo unctioes sacri olei & chrismatis, juxta vetustissimum ecclesiae morem, non susceperunt, ad ordines sacros ante tallium unctioem suppletionem non admittantur.*
 LXXXIV. *De iis qui ordinantur extra suas dioeceses.*
 LXXXV. *De honore prelatorum.*
 LXXXVI. *Ne domicellares canonici ante merita virtutis & doctrine ad capitula assumantur.*
 LXXXVII. *De juramentorum exactione restringenda.*
 LXXXVIII. *Pecunias ex statutis beneficiarum, aut aliunde cedentes, in ecclesiarum utilitatem impendi debere.*
 LXXXIX. *De rebus ecclesiarum diligenter curandis.*
 XC. *De procuratione seu fabricis ecclesiarum parochialium.*
 XCI. *De simonia.*
 XCII. *Vt parochi sacramenta gratis administrent.*
 XCIII. *De competentis parochorum.*
 XCIV. *De clericis peregrinis.*
 XCV. *De sacellanis nobilium.*
 XCVI. *De magistris scholarum.*
 XCVII. *De testamentis & ultimis voluntatibus.*
 XCVIII. *Mercatum diebus dominicis & festiuis prohibendus.*
 XCIX. *De libris per typographiam publicandis.*
 C. *De pena clerici percussoris, aut rixosi contra alium clericum.*
 CI. *De pena sortilegiorum.*
 CII. *De clericis concubinariis.*
 CIII. *De excommunicatione.*
 CIV. *De visandis excommunicationis.*

PRÆFATIO.

Sebastianus Dei gratia sancte sedis Moguntine archiepiscopus, sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius, & princeps elector, &c. universo clero & populo per dioecesim nostram Moguntinam, salutem in domino sempiternam.

POSTEA QUAM grave illud pastoralis muneris onus humeris nostris, domino sic disponente, incubisset, sane nunquam quasi in dignitatis & honorum fastigio sublimati, lærari potuimus, sed quasi in quadam specula positi, ingentem & anxiam sollicitudinem animo concepimus, & quasi importabile onus humeris sustinentes, ad omnem suscepti muneris recordationem frequenter ingemimus. Non enim ignorabamus depositum, quod tradente & commendante Christo suscepimus, quanta in illo asseruando cura, sollicitudine & labore desudare nos oporteat: quamvis pena nos maneat, & quam terribilis nos domini sententia expectet, si quid-

quam de thesauro illo, quem Christus, velut sedulus & prudens negotiator precio sanguinis sui comparandum duxit, nostra forte incuria perire conrigerit.

Accedebat ad cumulum sollicitudinis nostræ, & timoris nostri pondus in immensum augebat, quod functionem nostram pastorem in eam videbamus tempestatem incidisse, qua tor sectæ, schismata, & omnes pene præteritorum temporum hæreses, velut conspiratione facta agminatim in ecclesiam intrerant, & dispersum Christi gregem immanes lupi ad interitum rapiebant: & qua universa vitiorum corruptela & gravissimorum scelerum lues, ovile Christi quasi contagio perferens oviculas Christi sanguine redemptas crudelem in modum depascatur.

Atque hac temporum iniquitate nobis nequam desidia patrocinium, aut negligentia excusationem, præberi existimabamus; sed curam & sollicitudinem nostram potius augeri: ut quanto gravioribus malis laborantem ecclesiam conspiciamus, tanto attentiore animo & studio vigilantiore, in eam, quam dominus nobis impo-

seruerat, pastoralis officii functionem incumbere-mus, & gregi nobis credito custodiam simul & disciplinam tedulo adhiberemus: custodiam quidem, ut ex commotione nostra, cavere noxia, & salutaria appetere, peccata refugere, & virtutes sectari, plebs nobis commissa tedulo addiscceret. Disciplinam vero, ut qui speretis salutaribus monitis, aut torpentes negligentia, aut malitia incitari, delinquerent, per nos a virtus suis ecclesiasticae censuræ severitate coercerentur. Siquidem memiteramus, hanc utramque curam a domino ovilis sui custodibus sub gravi comminatione in-

irrumperere iniquitates: nimirum innuens gravi culpæ alligari cum, qui vitia subditorum, quæ pro potestate sibi tradita compescendo emendare debet, dissimulando nutrit & auget. Et alibi dominus pastorum negligentiam severissimis minis increpans: *Ecce ego ipse, inquit, super pastores, gregem meum de manu eorum requiram.*

His nos domini commotionibus incitati, jam inde ab initio ordinationis nostræ propensa voluntate ad debitam commissæ nobis functionis executionem omnem animi & consilii vim convertabamus; sed pios conatus nostros inquietudo tempotis illius impediabar, dum tumultibus & bellis fererent omnia, ac plane apparet, sæculum nostrum jam nec vita sua ferre posse, nec remedia pati velle. Et jam nihil aliud, quam gravem ecclesiarum ruinam, & de proximo imminentem religionis nostræ interitum, oculis prævidebamus, nisi Deus pro immensa sua misericordia miseratam ecclesiam suam, tot malis gravissime afflictam, & sub tantarum calamitatum onere jamjam ruituram, invictissimi & potentissimi principis Caroli quinti, piensissimi & vere catholici imperatoris, armis texisset, & a casu præservatam, pia ejusdem imperatoris sollicitudine ad pristina securitatis recuperandæ spem erexisset.

Cum igitur singulari Dei gratia & misericordia,

Ezech. 33.

Ezech. 7.

Ezech. 34.

ANNO
CHRISTI
1549.

rum præceptorum observatio renatis tanto sit possibilior, quanto majorem gratiam, eodem semper opitulante Spiritu, vel semel acceptam retinent, vel amissam novo subinde munere recuperant.

X.

Eam vero libertatem suam (quam lex Spiritus, quæ est ipsa caritas, diffusa in cordibus nostris, nobis affert) Christiani intelligant, non ut impleant ea quæ in mandatis Dei exiguntur, sed quatenus ad ea adimplenda, non ut alii homines pœnarum metu & imperio legis compellantur, sed ea jam non invitati, imo vero volentes faciant: ita ut obedientia ipsorum secundum animi promptitudinem, & in recte factis lætitiis, vera libertas: secundum præcepti adimpletionem, plena & pia servitus existimetur. Alioqui cupiditatibus frena laxare, & canis curam secundum ejus desideria facere, non Christi libertas, sed perniciofa diaboli servitus reputanda est.

XI.

Doccant etiam pastores nostri, septem esse ecclesiæ sacramenta divinitus instituta, per quæ velut apta remedia atque instrumenta, & peccatis nostris medeti, & suæ gratiæ munera nobis impartiri Deus voluerit, eaque non esse ritus simplices, quod quidam impie confingunt, sed sacrosancta signacula, & efficacia signa, quæ rite ea suscipientes gratiam eis conferendo sanctificent: gratiam vero sacramentorum, non ex ipsa externarum rerum virtute, nec ex merito ministri, sed ex internæ & divinæ operationis virtute, æstimandam esse.

XII.

Et ut populus virtutem ac fructum uniuscujusque sacramenti plane intelligat, concordia doctriæ eruditi populos nobis commissos volumus, ut credant baptismi virtute omne proflus peccatum tam originale quam actuale remitti, nec quidquam in rite baptizato relinqui, quod ab ingressu regni caelestis remorari cum queat. Concupiscentiam enim, quæ post baptismum in nobis ad agonem, non ad culpam, relinquitur, jam non esse peccatum vera ratione peccati; sed peccatum ob id appellari, quod per peccatum facta, & ex peccato relicta sit, & ad peccatum amplius inclinet.

XIII.

Datum etiam parvulis in fide ecclesiæ baptismum, ad abolendum originale peccatum, & ad salutem consequendam, efficacem esse. Eumque semel rite, etiam a parvulo susceptum, aut ab hæretico vel infideli in forma ecclesiæ cum recta intentione datum, sine injuria Christi (in cuius mortis similitudinem, semel pro nobis redimendis tolerat, traditur) sine grandi piaculo amplius iterari nec posse, nec debere: ne invocatio sanctissimi nominis Dei, in qua semel ablutio data est, per iterationem, quasi vana accusetur: & mors domini, in cuius similitudinem semel baptizamus, repetito baptismum, quasi inefficax arguatur.

XIV.

Parochis vero & aliis ecclesiarum ministris per nostras ditiones constitutis, sedulo injungimus & sub gravi pœna, prævaricantibus sine remissione infligenda, comminamur, ne aliter, quam adhibitis exorcismis & exufflationibus, unctionibus etiam & ceteris ritibus, per catholicam ecclesiam ab antiquo observari solitis, & in aqua non pro-

fanâ, sed solenni benedictione, & sacri cœlestis unctiõne, sanctificata, extra casum necessitatis, baptismum administrare præsumant.

XV.

Cum autem circa sacrum baptismum non raro evenire soleat, ut mysticæ illæ unctiões, jam inde ab initio religionis Christianæ per universam ecclesiam adhiberi solitæ, vel ex necessitate propter metum imminenti mortis infantium, vel etiam ex contemptu, omittantur, nos parochis nostris hanc curam serio injungimus, eisque districtè præcipiendo mandamus, ut de pueris sic baptizatis diligenter inquirentes, si compererint alioqui debitam verborum formam observatam, baptismum quidem sic traditum approbent: eos vero, qui dum baptizarentur, unctiões non receperunt, serio exhortentur, & sedulo inducere tentent, ut consuetas unctiões cum oleo sancto, in pectore & scapulis, & in vertice cum chrisinate, (adjunctis solitis precationibus, quæ in agendis habentur, aliosque ritus omisso, in seipsis per catholicum sacerdotem, juxta vetustissimum ecclesiæ morem, caute & pie suppleri curent. Quod si deprehenderint, in tali baptismum nec formam debitam esse observatam, his qui sic baptizati frustra putabantur notum baptismum secundum ecclesiæ ritum tradant.

XVI.

Et ut tanto mysterio debita omnino reverentia exhibeatur, parochos & ecclesiarum ministros serio monemus, ut mane intra officia divina, aut mox post ea peracta, (non autem tempore pomeridiano post epulas & prandia, nisi necessitas aut periculum infantium accelerare baptismum expostet) cum multa sobrietate & accurata devotione baptismum administrant. Comestiones vero & parum sobria convivia, quæ quibusdam in locis post baptismum fiunt, per civiles magistratus inhiberi, aut saltem ad moderationem Christianis dignam reduci volumus.

XVII.

Sacramentum confirmationis ex institutione Christi, & apostolorum praxi, ecclesiæ relictum esse, in quo, juxta domini promissionem, Spiritum sanctum, quo in baptismum ad peccati emundationem signati sumus, cum novo gratiæ suæ munere accipimus: videlicet, ut virtute ejus contra Satanæ tentationes muniamur: ut gratia ejus, ad melius capiendâ fidei mysteria, illuminemur, ad confessionem Christi fiduciam, & contra vitia robur accipiamus. Quæ omnia Christus dominus per Spiritum sanctum, quem missus erat, fidelibus confereuda discrete promissit. Ea vero, ut erant a Christo promissa, ipsis apostolis in die pentecostes exhibita, & ab eisdem per manuum impositionem in alios transfundi cœpta, Actus ipsorum satis testantur. Unde ecclesia catholica Spiritum sanctum per manus episcoporum fidelibus tradendi normam accepit.

XVIII.

Diligenter etiam populum instruant, cur hoc sacramentum, ab initio sola manuum impositione exhibitum, mox sub ipsis temporibus apostolorum ex eorumdem traditione, adhibita chrisinatis unctiõne, cœperit conferri. Nam cum in initio Spiritus sanctus, ad evidentiorum recentis adhuc fidei commendationem, signo

ANNO
CHRISTI
1549.De con-
fist. 4. c.
ab Ant.
qua.1000. 14.
& 16.
Act. 8. 15

Act. 8. 19.

tem, & a moriendi necessitate immunem, in voluntate ad bona malaque appetenda ex pariter liberum.

IV.

Qui cum mandatum Dei conditoris sui prævaricatus esset, sanctitatem, gratiam, & iustitiam, in qua erat constitutus, iustissimo Dei iudicio amisit: iræ Dei ac damnationi obnoxius, & in corpore simul & anima factus deterior, ut jam in corpore famem, sitim, & innumeras alias misérias & infirmitates, in anima concupiscentiam ad mala prolicientem, multasque noxias & molestas ærumnas, ac tandem utriusque, videlicet corporis & animæ, mortem sustineret.

V.

Hoc primorum hominum peccatum, propagatione in omnes homines transire, ac secum pœnam suam trahere, ut sint natura omnes homines iræ Dei, mortis & damnationis rei, & in peccatum proni: qui per libertatem arbitrii sui, quæ exigua & infirma in iis residet, nondum ad iustitiam gratia Dei, ea quæ sunt Spiritus, & ad salutem conferunt, non agnoscere, nedum appetere queant.

VI.

Ab hoc originalis peccati morbo, homines sola Dei misericordia per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, liberari: qui infirmitates & languores nostros in se suscipiens, & peccata nostra in cruce perferens in corpore suo, Patri nos reconciliavit, ut satisfactionem pro delictis nostris, quam in nostris meritis non invenimus, de Christi sanguine & meritis ejus assumamus: cui dum per baptismum inferimur, per Spiritum sanctum mundamur, & omnem reatum, quem nascendo vel proprie peccando contraximus, renascendo exuimus, & ab omni prorsus peccato liberamur, & per Spiritum sanctum sanctificamur, & innovamur secundum internum hominem, viresque contrarietate concupiscentiæ impetus accipimus, ut jam non regnet peccatum in mortali nostro corpore: nec ad culpam nobis, sed ad meriti occasionem, si per gratiam Dei gnauiter pugnaverimus, concupiscentia in nobis sit relicta.

VII.

Atque hac ratione justificari homines, cum qui immundi & natura iræ filii, & damnationis rei sunt, per Christi meritum peccatorum suorum remissione impetrata, renovantur spiritu Dei per Christum secundum internum hominem: ut jam iustificati gratia ipsius, & reconciliati Deo, & ab æternæ damnationis reatu absoluti, heredes sint secundum spem vitæ æternæ.

Talis autem justificationis initium ex Dei gratia provenire, qua ante omne meritum, dum adhuc inimici & peccatores sunt, excitati & ad iustitiam, & eidem gratiæ sic excitanti & adjuvanti consentientes & cooperantes, ad justificationem disponuntur.

Hanc vero præuenientem gratiam, cum per alia media, tum potissimum in prædicatione verbi, ad conversionem hominis operari, dum homo peccatorum suorum admonitus, & a Deo iusto iudice constituta peccatis supplicia metuens, mox excitatus & ad iustitiam Dei gratia, a timore peccati, ad Dei misericordiam cogitatione deflectit: & cum alia omnia in scripturis revelata, tum hoc præcipue fide firma capit, Deum pecca-

Concil. general. Tom. XIV.

toribus propter Christum misereri velle: qua subnixus fiducia spem concipit, & timorem animo eiecit, ac Deum, quem ad miserendum proclivem, sibi que jam propitium credit, diligere, & peccata, quæ ipsam a Deo separabant, odisse incipit, jamque Deo per baptismum uniri, si nondum est in Christo regeneratus: aut si post acceptam justificationis gratiam in peccata relapsus est, per pœnitentiam Deo reconciliari desiderat, eique per vitæ novitatem placere, & per mandatorum ipsius observationem perpetuo adherere velle proponit. Sicque is, qui tunc primo fidei Christianæ iniciandus venit, regenerationis lavacro suscepto, aut saltem votis expetito, dum suscipiendi facultas non suppetit: ille vero, qui post acceptam justificationis gratiam per peccatum rursus excidit, per pœnitentiæ remedia justificationem accipit: quæ cum peccatorum remissione etiã sanctificationem, & interni hominis innovationem confert, quatenus per meritum passionis Christi, quod jam credenti communicatur, cum venia peccatorum, homo etiam Dei gratiam, & per Spiritum sanctum una cum fide, simul caritatem in corde diffusam ac spem accipit. Hisque Dei donis in ipso permanentibus, non jam solum reputatur aut nominatur, sed vere existit iustus: non tamen sua propria, aut suis meritis comparata, sed ex gratia Dei per Christum donata & communicata iustitia.

Itaque hominem justificari gratis per fidem, quia nullis præcedentibus meritis justificatio acquiritur, sed ex Dei gratia per Christum donatur his quibus in eum credentibus mortis ejus & fusi pro peccatoribus sanguinis meritum applicatur.

VIII.

Caritatem vero, sine qua nemo iustus esse potest, jam tum, cum in justificatione hominis accedit, operibus bonis gravidam esse, nec otiosam manere in vere iustificatis: quin oblata occasione, & facultate permessa, promat de se opus bonum, & quotidiana faciat iustitiæ incrementa, secundum scripturam: *Qui iustus est, iustificetur adhuc.* Ea vero, quæ iustificati jam, membra sua exhibentes arma iustitiæ in sanctificationem, fide per dilectionem operante, fecerint opera: tum quia Deus bene operantibus, & in ipso sperantibus, mercedem misericorditer promittit: tum etiam quia ejusmodi iustificatorum opera, gratiæ Dei effectus sunt, & movente & adjuvante Spiritu sancto fiunt: vere bona, & Deo grata, ac remuneratione vitæ æternæ digna esse.

Non enim secundum humanas vires æstimanda sunt iustificatorum opera, sed secundum eam gratiam, quam in ipsos influit Christus, ex qua deinde bona ipsorum opera promanant. Et secundum eam dignitatem, quam de Spiritu sancto, velut omnis boni operis motore & operatore, sumunt. Sic enim extenuandæ vires humanæ, ut non simul & gratia Dei vilis reputetur, sic in bono opere faciendæ deprimenda est facultas hominis, ut interim cogitemus Spiritus sancti motum & in nobis efficacem, & apud Deum acceptum ac preciosum esse.

IX.

Ex eadem causâ demonstrandum est, mandatorum Dei observationem renatis ac iustificatis esse possibilem, non secundum naturæ infirmitatem, quam habent cum aliis hominibus communem: sed secundum gratiam Christi, qua imbuti sunt, & secundum opem Spiritus sancti, quem renatis ac iustificatis acceperunt: ut jam divino-

V u rum

ANNO
CHRISTI
1549.

agendam penitentiam retrudatur. Nec etiam A
facertos confessarius a quoquam sibi confitente
de peccatis alterius expresso nomine ullo modo
inquirere præsumat.

XXX.

Sacerdotes etiam confessarios monemus, cif-
que præcipiendæ injungimus ne in usura, furto,
rapina, aut fraude, abolitionem confitenti imp-
pertiantur; nisi ea, quæ injuste abstulit, quate-
nus ejus facultates permittunt, se restitutum
promiserit. In aliis levioribus delictis, satisfac-
tiones, juxta qualitatem culpæ, aut confitentis
possibilitatem, moderentur.

Eisdem hortamur, ut juxta delictorum quali-
tatem satisfactionis modum temperent, & avaris
elemosynas, incontinentibus jejunia, pro satis-
factione imponant; quo semper confitentium
vitia contrariis virtutibus compensentur.

XXXI.

De veritate corporis & sanguinis dominici in
eucharistia plebem ex verbis domini instruant, ut
credant post consecrationem sub speciebus panis
& vini veram corporis & sanguinis domini sub-
stantiam contineri: nec jam dividi Christum, aut
sanguinem ejus a carne separari unquam posse,
quoniam amplius non moritur, ideoque sub al-
terutra specie Christum integrum contineri, &
sub una specie tantum a fidelibus quantum sub
utraque sumi.

XXXII.

Cum autem nemo fidelium dabitur, virtutem
sacrosanctæ eucharistiæ, non ex speciebus pen-
dere, sed ex vivifica Christi carne & sanguine
provenire: jam ne hoc quidem quisquam fidelis
dubitare debet, illum sub una specie communi-
candi morem, ad salutem fumentium æque uti-
lem & efficacem esse, quam alterum sub utraque:
cum constet non minus accipi in una specie: &
eum quoque communicandi morem in una spe-
cie, jam inde ab initio praxis Christi & apostolo-
rum in ecclesiam introduxerit. Unicumque autem
fidelium, ex his duobus communicandi modis,
cum merito tenendum esse, quem ecclesia,
propter causas rationabiles, pro temporum rati-
one elegerit, & populo tradiderit observan-
dum.

XXXIII.

Parochis etiam & ministris ecclesiarum serio
inhibemus, ne cui extra casum infirmitatis aut
necessitatis, sacrosanctam eucharistiam, nisi je-
juno & confesso, porrigere præsumant.

XXXIV.

Sactam unctiõnem doceant pastores nostri,
ad infirmorum, & eorum qui ad vitæ exitum
vergunt, præsidium a pio domino traditam esse,
quam ejus jussu primi apostoli exercuerunt. Quæ
dum per orationem fidei infirmis adhibetur, per
divinæ virtutis operationem, contra corporis
infirmitates & terrores conscientie, alleviationem
& hilaritatem rite fumentibus præbet: le-
viora peccata tollit, & graviorum restantes reli-
quias expurgat, juxta apostoli testimonium, &
receptam confitentis ecclesie doctrinam.

XXXV.

In collatione ordinum, quæ cum impositione
manuum velut visibili signo traditur, doceant
rite ordinatis gratiam divinitus conferti, qua
ad ecclesiastica munera rite & utiliter exercenda
apti & idonei efficiantur, & qua rata sint & effi-
cacia, quæ a rite ordinatis in ecclesia, juxta
Christi & ecclesie institutionem, geruntur.

Hanc vero gratiam esse ordinis & muneris, non
hominum aut personarum, nec ad cujusquam
privatam, sed ad communem totius ecclesie uti-
litatem accommodari. Ideoque in rite ordinatis,
sive boni sive mali sint, efficacem esse. Atque ita
inter dispares ministros domini nostri dona
semper æqualia, semper bona & sancta perma-
nere.

XXXVI.

De hoc sacramento doceant pastores nostri;
matrimonium ab initio ad officium institutum,
tandem ex Dei benignitate infirmis hominibus
ad remedium cessasse; ut jam hæc maris & fe-
minæ commixtio, quæ aliqui, propter turpem
concupiscentiæ motum, peccato ex se non ca-
reret, propter gratiam sacramenti, conjugibus
ad peccatum non imputetur, sed sit honorabile
in omnibus connubium, & totus immaculatus.
Esse autem conjunctionem maris & femine, duo-
rum tantum, nec alicujus tertii consortium, nec
duorum a se invicem separationem, nisi per alter-
ius mortem, ullo modo admittentem. Quod si
ob fornicationem (quæ sola illis separandi causa
a domino permittitur) conjuges invicem dimise-
rint, manere debere in nuptos, aut dimisso con-
jugi reconciliari, & neutri eorum, donec vixerit
prior conjux, ad secunda transeundi matrimonia
potestatem esse.

Marrimonia etiam sine consensu parentum le-
gitime inita non debere rescindi.

Hanc conjunctionem ex libero consensu con-
trahentium per verba de presenti expressa stabi-
liri, nec a parentibus (si forte eorum voluntas
non accesserit) rescindi posse.

XXXVII.

Volumus tamen liberos sedulo admoneri,
ut divini præcepti memores, velint in paren-
tum esse potestate, nec illis inscius aut invitis
inire matrimonia, ac quidquam rei seræ inchoa-
re præsumant.

XXXVIII.

Er ut matrimonio suus honos conservetur;
D conjunctiones conjugum volumus in conspectu
ecclesie, adhibita celebritate consueta, confir-
mati: ne per occultas copulationes, sub præ-
textu conjugii illicitæ libidines grassentur: Et ut
pericula, quæ ex clandestinis copulationibus sub-
oriri possunt, excludantur: nomina contrahe-
re volentium, ante conjunctionem, tribus diebus
festivis, non immediate se invicem sequen-
tibus, sed per aliquot diem intervalla se di-
stantibus, in ecclesia coram multitudine, pro-
poni debent: ut si qui impedimentum matrimo-
nii inter eos noverint, id ante nuptiarum diem
parochæ revelent. Nec contra hujusmodi den-
untiationem, nisi ex ardua & necessaria cau-
sa, dispensari debet. Quod si qui tempore hu-
jus denuntiationis præsentis fuerint, & impe-
dimentum retulerint, post conjunctionem in
conspectu ecclesie celebratam, amplius ad ejus
matrimonii accusationem, aut ad testimonium
contra ipsum, admitti non debent. Caveant
etiam parochi & curati nostri ne peregrinos &
ignotos ad matrimonia jungenda admittant,
nisi libertatis suæ testimonia ex his locis attu-
lerint, ubi prius vixerunt. Levitates vero, quas
in pulsando sponso (& si quæ sunt similes) abu-
sus in ipsam usque ecclesiam invexit, omittan-
tur: saltationes lascivæ, & comestiones parum
sobriæ, si in totum tolli nequeant, saltem ad mo-
derationem Christianis dignam reducantur;

ANN
CHRIS
1549.

i. Cor.

Ex concilio
Fritzlar
de spons.
matrim.

100. 5

ut

figno visibili influet et confirmatis, externa un-
ctione, qua illam internam designaret, tunc non
erat opus. Postea vero ad alta ecclesia, & stabili-
fide, cum signa externa apparere cessaverunt, nec
jam amplius Spiritus sanctus visibiliter descende-
ret; mox in locum visibilis signi unctio christiana
adhiberi cepit, qua his qui confirmarentur in-
ternam & spiritalem unctiorem representaret,
ut quid intus agatur per gratiam, foris aliquo
visibili signo innoscat, & verbi fidem externi
elementi similitudo confirmet.

XXIX.

Non raro ex impedimentis cognationum spiri-
tualium, difficultates & periculosa solent even-
ire: ad qua cohibenda decernimus, ne cui-
quam, sive ex sacro fonte levando, sive ad sa-
crum confirmationem renendo, plures quam
unum patrinum, liceat adhibere.

XX.

Pœnitentiam, velut secundam post naufragium
tabulam, cuius præsidio, in peccatorum
voragine relapsi, denuo perniciem effugimus,
& gratiam reconciliationis & remissionis pecca-
torum recipimus: pastores nostri in ecclesiis se-
dulo urgeant, & admoneant fideles, his parti-
bus integram & utilem pœnitentiam absolvi con-
tritione, confessione, & satisfactione.

XXI.

Neque enim remitti peccatum, cuius eum qui
admisit, non pœnitcat.

XXII.

Et cum ad sananda hominum peccata Christus
duplicem in iustis ecclesiis suæ potestatem reli-
querit, ut remittant aut retineant, solvant aut
ligent: quatenus id remedium sanandis peccatis
apponendum nobis dominus tradidit, eatenus
confessionem; cum enumeratione peccatorum
faciendam, nobis commendasse; ut ex recensio-
ne peccatorum, is, qui discernendi potestatem
accepit, sciat, utram commissi munetis partem
debeat exercere.

XXIII.

Satisfactionem vero ab his qui deliquerunt
doceant præstandam. Non illam quidem, qua
culpa peccati & æterna pœna diluitur, (hæc enim
satisfactio ex sola Christi propitiatione donatur)
sed illa a nobis præstanda est, qua pœna tempo-
ralis, quæ post culpæ remissionem nonnunquam
remanet, aut elemosynis aliiisque pietatis operi-
bus redimitur, aut jejuniis & aliis satisfactioni-
bus (quæ tamen ipsæ etiam ex merito passionis
Christi efficaciam sumunt) avertitur.

XXIV.

Sacerdotes vero qui confessionibus audiendis
dant operam, absolutionis formam non intricent
pluribus membris, aut conditionibus appositis,
sed planis & simplicibus verbis depromant: Ego
absolvo te a peccatis tuis in nomine Patris & Fi-
lii & Spiritus sancti. Non tamen prohibemus,
ut idoneo loco, seu ante absolutionem, seu post
eam, orationes, pro petenda delictorum venia,
adjungant.

XXV.

Episcopis, qui curam animarum susceperunt,
hac præsertim tempestate, qua variis & pernicio-
sis opinionibus simplicium animi miserandum in
modum depravantur; summo studio evitandum
est, ut audiendis confessionibus, quæ ad forman-
das conscientias opportune serviunt, sacerdotes
viri integri & petiti præficiantur. Vnde omnes
superiores frarum Mendicantium (qui in hac
Concil. general. Tom. XIV.

A parte parochis in adiutorium accedunt) indu-
cendos censemus, & serio monemus, ut fratres
suos, quos ad audiendas confessiones admittere
destinaverint, prius commissariis nostris exhibe-
ant: qui eos aut per examen, aut fide digno
suorum superiorum testimonio dijudicent num
idonei sint, quibus ovium Christi salus tuto
committi queat.

XXVI.

Ne autem propter casus reservados a salutari
confessionis remedio homines retrahantur, dum
vel in promptu sacerdotem non inveniunt qui
eos absolvere possit; vel etiam famæ suæ & sum-
ptui timent, si longius pro absolutione conse-
quenda ablegentur: nos pudori simul & sumpti-
bus subditorum nostrorum consulere volentes,
præsenri decreto ordinamus & constituimus, ut
deinceps omnes parochi, per provinciam nostram
rite ordinati & vocati, omnesque fratres Men-
dicantes, per suos superiores, ut præmittitur,
præsentari, & per commissarios nostros appro-
bati, potestatem habeant vice & nomine nostro
absolvendi laicos contritos & confessos a qui-
buscumque peccatis occultis, quantumvis gravi-
bus & enormibus, quæ alioqui auctoritati
nostræ ordinariæ reservari debebant; exceptis
dumtaxat homicidis, hæreticis & excommuni-
catis, ad nos vel commissarios nostros mit-
tendis.

XXVII.

C Nulli tamen religioso (etiam si ad confessiones
audiendas, ut præmittitur, admissus fuerit) li-
cere volumus, cuiquam laico sacrosanctæ eucha-
ristiæ communionem, sine speciali consensu pa-
rochi, ad cuius curam ille pertinet, porrigere.
Quemadmodum & parochis omnibus serio inhi-
bemus, ne quemquam alienum parochianum,
sine consensu sui parochi extra necessitatem sive
ad confessionem, sive ad ullius sacramenti perce-
ptionem recipiant: si tamen subditus rationa-
bilem causam allegans, alii sacerdoti confes-
sionem faciendi consensum a suo paroco pe-
tiverit, talem ei consensum volumus non de-
negari.

XXVIII.

D Et ne contempto confessionis remedio homi-
nes sacrosanctam eucharistiam percepturi, pericu-
lum sibi, quod apostolus indignis & inexploratis
graviter comminatur, accersant: parochis no-
stris injungimus, ne posthac quemquam paro-
chianum, qui non suo paroco confessionem
fecerit, (saltem ubi non sacre confessionis sus-
picio subsit, sine testimonio ejus, cui confes-
sionem fecit, ad sacrosanctam eucharistiam admir-
tere præsumant.

XXIX.

Magnam etiam cautionem adhibere debent
confessarii sacerdotes, ne de iniquitatis crimini-
bus, præsertim a junioribus inquirendo, inex-
pertis, novæ cupiditatis, aut criminis ante non
tentati, occasione objiciant. Caveant etiam,
ne confitentibus peccatum sermone, vel signo, vel
aliqua ulla ratione prodant. Sed si consilio super
aliqua re, in confessione sibi manifestata indi-
guerint, rem ipsam sine ulla auctoris mentione
ad peritorem referant. Quod si sacerdos alicujus
crimen per confessionem sibi competrum vel a-
perto indicio, aut saltem conditionis, aut loci,
aut vicinæ, aut cujuscumque circumstantiæ si-
gnificatione, revelaverit, a beneficio ecclesias-
tico temotus, ad arctum monasterium ad
Vu ij agendam

ANNO
CHRISTI
1540.
chiepisco
po, anno
1451:

Ex concilio
Fritzla-
riensi.

De pœni-
tent. & re-
missione.
Cap. Om-
nis.

De pœni-
& remis-
sione.
Ex concilio
Fritzlar.

NO
ISTI
49.

cellio
gunt-
omini
i. De
dit.
p. Non
es.

18.
20.

ynodo
rata
guntie
cardi-
Nico-
tiali
Petri
vincula,
Theo-
co ar-

ANNO
CHRISTI
1549.
Augustinus
contra Fau-
stus, lib. 10.
cap. 21.

rito honorari, non tamen eo, qui uni Deo debet, cultu; sed eo societatis & dilectionis cultu, quo in hac vita sancti homines a nobis rite colunt. Illos tamen tanto devotius, quanto securius post incerta omnia superata, quando etiam fidentiore laude prædicamus jam in vita feliciore victores, quam in ista adhuc usque pregnantes. Quorum etiam meritis associari, & orationibus adjuvari, rite petimus, qui uno spiritu nobiscum colligati, velur ejusdem corporis membra, utique hac nobis lege caritatis obligantur, qua pro invicem membra sollicitudinem gerere, & pro invicem orare jubentur, ut salutem consequamur: quod eo magis sanctos in alia vita pro nobis facere confidimus, quo illis post infirmæ carnis depositiorem & ferventior caritas, & de se securis, ad promovendam aliorum salutem, promptior facultas accessit.

XLVI.

Ex eadem lege caritatis, qua nobiscum adhuc coherant, qui in fide & communione Christi ex hac vita migrarunt, tenendum est, defunctos vivorum pietate & orationibus adjuvari saltem eos qui cum viverent, ut eis hæc professe possent meruerunt; qui non ita boni ex hac vita discesserunt, utiis non indigeant; nec ita mali, ut eis hæc professe non queant.

August in
enchirid.
cap. 109.

Est autem consentiens ecclesiæ doctrina multarum scripturarum collatione, & evidenti ratione firmata, talem esse quemdam medium decentium statum, qui non mox, ut carnem hæc exuerint, aut æternis cruciatibus tradantur, aut ad beatæ illa sanctorum consortia admittantur: in quos, moderata & mixta elementæ severitate, vindicat ad tempus qui & misericordiæ suæ, & tormentorum modum & mensuram novit. Alioqui, cum ex iis qui peccaverunt, & per penitentiam sanantur, alii in hac vita multas adversitates, alii aut parvas aut nullas experiantur: & cum multi ex hac vita migrent, a lethalibus quidem criminibus immunes; levioribus tamen alius alio magis implicatus; quorum tamen nemo, sive ob plura, sive pauciora hæc delicta quotidiana, damnationem æternam sustinebit: non facile modus inveniri posset, quomodo Deus (qui est in omnibus & erga omnes justissimus) non injustus videretur, si non post hæc vitam, per temporales, & non æternas penas, omnium compensatio expectaretur.

Ratiopio
purgatorio.

XLVII.

Plebem Christianam pastores nostri (sumpta ex divinis literis commotione) ad perpetuam vitæ sobrietatem sedulo cohortentur, ut cibi potusque moderatione carnis lasciviam comprimentes, ad exercitia pietatis mentem liberius intendere queant. Eos vero, quos necessitas nulla excusat, etiam ad statuta ecclesiæ jejunia observanda inducant: ipsumque jejunium divini esse præcepti doceant. Tempora vero jejunandi, prout salubritati corporum & animarum expedire videbatur, ab ecclesiâ ordinata, & totius Christiani orbis consensu recepta, & jam inde ab apostolorum temporibus observata sunt: quæ qui extra necessitatem non observaverint, velur ecclesiasticæ disciplinæ violatores, & consuetudinum ecclesiæ temerarii contemptores, severitate pœnarum coerceri debent.

Huic jejuniorum observationi jungendus est ciborum delectus, itidem consensu totius ecclesiæ ad nostra usque tempora retentus: mo-

nendique sunt fideles, ut diebus jejuniorum, similiter sextis feriis, & sabbatis, a carnium & aliorum ciborum usu, quos ecclesiâ confuerudo per eos dies hucusque vitare perseveraverit, extra legitimam necessitatis excusationem, sibi temperent, non quidem ab iis velur inmundis abstinentes, sed edomandi corporis causa, propter animam, ab irrationabilibus motibus amplius humiliandam. Non tamen existiment Christiani, sola carnis abtinentia se Deo gratos esse posse, cum meminerint, primos homines, qui carnem nondum gustaverant, ob vitæ nequitiam, diluvii immisione deletos: sed cum abtinentia carnis, etiam ceterorum ciborum moderationem, & perpetuam totius vitæ sobrietatem conjungant.

CAPITVLA AD MORES

FERTINENTIA.

XLVIII.

De constitutionibus ecclesiæ, quæ ad disciplinam ecclesiæ continentiam, ad bonum & decentem ordinem in ecclesiâ tuendum & conservandum, & ad pietatem publice ac privatim promovendam, introductæ sunt, pastores plebem sibi commissam probe & diligenter instruant, ut discant, eas ab ordinata potestate conditas, velur Dei ordinationes reverenter agnoscere, & gratanter eisdem obedire: sive hæc constitutiones serventur ex consuetudine, quam Paulus violari non vult; *Si quis vult contentiosus esse, inquit, nos talem consuetudinem non habemus, sine ecclesiâ Dei: sive tradantur scriptis canonibus, quales apostoli Spiritui sancto tribuere non verentur: Vrsium est, inquit, Spiritui sancto, & nobis. Itaque plebs Christiana ecclesiæ constitutiones, nequaquam ut traditiones hominum (quales erant Phariseorum, ad subversionem divinæ legis adinventæ, quibus Deus frustra colitur) aspernentur: sed ut ad pietatem colendam & continentiam in officio plebem utiles liberent amplectantur, nec eas existiment sine grandi piaculo violari posse; considerantes, etsi hoc in præceptis divinis non continetur, quod tales majorum nostrorum constitutiones jubent, tamen, ut majoribus obediamus, (saltem in iis quæ legi divinæ non adversantur) discreti juris divini est. Unde & per occasionem talium constitutionum transgressiones grandis peccati reos faciunt temerarios violatores: maxime, dum ex contemptu, aut cum scandalo caritatem violant, quorum utrumque per se peccatum mortale operatur. Alioqui ecclesiæ constitutiones suas caritati & necessitati libenter submittit.*

1. Cor.

Act. 15.

Hanc doctrinam, quæ in superioribus compendio traditur, adjecta institutione ad Christianam pietatem, diffusius explanari curabimus. In qua omnia, quæ ad sacræ religionis nostræ fundamenta pertinent, & Christianis omnibus cognitu admodum necessaria sunt, copiosius explicabuntur: quam a parochis & pastoribus nostris diligenter legi, & ex ea populos sibi commissos in iis quæ sunt fidei sedulo erudiri volumus.

XLIX.

Et quo minus in posterum salutatis Christi doctrinæ sinceritas, perverfis dogmatibus, aut noxiis opinionibus & hæresibus depraverit, decernimus.

ut sic hilaritas nuptialis, pietate & modestia condita, oculis Dei, qui matrimonii auctor & copulatore est, commendetur. Parochis seu curatis, per uniuersam provinciam nostram constitutis, injungimus; si sub cura sua habuerint subditum, qui mulierem, cui matrimonio jungi per impedimenta canonica non potest, tamen uxoris loco publice foveat, ut ad dimittendam eam ipsum serio inhortentur: aut, si matrimonium eorum dubium sit, num de jure subsistat, eosdem infra duos proximos menses ad nos aut officiales nostros pro declaratione accipiendi venire jubeant: quod si sic moniti abinvicem non discesserint, aut declarationem, ut præmittitur, non petiverint, aut nostræ vel officialium nostrorum decisioni & sententiæ non acquieverint, ab ecclesiasticis sacramentis protinus arceantur, & nisi ante mortem peccatum suum emendaverint, aut saltem id confessi fuerint, aut serium super eo animi dolorem ostenderit, ecclesiastica etiam sepultura priventur.

XXXIX.

Veterem morem in ecclesia sequimur, dum saltem, aquam, & ceteras quasdam res, in usum fidelium, per orationes in verbo Dei præparatas. Quem morem nemo reprehenderit, qui se cum reputaverit, ecclesiam inter cetera salutis & utilitatis suæ, cum augendæ, tum conservandæ præsidia, etiam exorcizandi potestatem, contra insidias dæmonum, aliisque noxiis pestes avertendas, accepisse. Quam potestatem dum per res externas ad utilitatem fidelium exercet ecclesia, nimirum in eo sanctorum imitatur exempla, qui ad eliciendos quosdam effectus, divino jussu res corporales adhibuisse leguntur. Quem morem in ecclesiis nostris præcipimus conservandum, dummodo populum pastores sedulo doceant, effectus, qui inde petuntur, non ipsarum rerum efficaciam, sed divinam virtutis operationem, per fortissimi nominis divini invocationem, tribuendos esse: & caverint, ne rebus talibus ad impias superstitiones abuti quisquam præsumat.

XL.

Similiter & reliquas ceremonias, quæ aut in cultu divino ornatum augent, aut mentes hominum ad pias & utiles cogitationes excitare possunt, diligenter retinendas censemus, præsertim eas, quas ex multa antiquitate profectas, & per uniuersam ecclesiam observatas, quasi per manus traditas accepimus. Quales sunt, quæ in administratione sacramentorum adhiberi consueverunt: quibus annumeramus, ut templa (velut orationum & divini cultus & sacramentorum officinæ) per loca idonea, habeantur; ad quorum ornatum (simul etiam velut divini cultus, & promovendæ pietatis apta instrumenta) in iis signa crucis, aliisque imagines, vexilla, vestes sacras, altaria, & vasa sacra conservari & usurpari volumus.

XLI.

Imaginum autem usum, velut pro erudienda plebe, & omnium animis excitandis utilem, in ecclesiis nostris retineri serio mandamus: dummodo pastores nostri populum accurate moneant, imagines non ad id proponi, ut adoremus aut colamus eas, sed ut quid adorare aut colere, aut quarum rerum utiliter meminisse debeamus, per imagines recordemur. Procaces vero imagines, & nimio artis lenocinio, ad mundanæ potius vanitatis speciem, quam ad pietatis ammonitionem, effi-

giatas, in templis proponi, omnino vetamus, tam lascivam artis ostentationem fugi & severo Patrifamilias intra privatas ædes gravem, templis profus intolerabilem censentes.

XLII.

Cum utilis & legitimus imaginum usus intra eos limites contineri merito debeat, ut simplex populus non ipsas imagines adorare, aut fiduciam in eis ullam ponere; sed quem adorare, quosque honorare, & unde omnia bona sperare debeant, per imagines discant recordari. Nos pravæ superstitioni viam præcludere volentes, omnibus locorum ordinariis injungimus, ut si forte in tertiotis suis ad imaginem aliquam concursus fieri, & homines ad ipsius imaginis figuram respectum habere, & quasi quamdam divinitatis opinionem illi tribuere, animadvertent, ipsam imaginem (adhibitis prius in consilium theologis, & Christianarum antiquitatum scientissimis juxta ac piensissimis viris) pro causæ qualitate, aut tollant aut mutent, & aliam, a prima notabili quantitate differentem reponant, ne rudis populus, in intellectu suo depressus, & ideo per media corporalia ad divina erigendus; spem suam contra ecclesiæ intentionem, in corporali, & quidem certa imagine, privata phantasia atque inhæsiōne collocet: quasi in illa sit quædam necessitas, ut per eam, & non aliter, inducatur Deus & sancti id facere quod petuntur. Verum hæc omnia, uti dictum est, de theologorum & sapientissimorum virorum sententia, ut sic salutis ordinariarum providentia a pernicioso idololatriæ scelere populi præservetur simpliciter.

XLIII.

Reliquias etiam sanctorum, velut divinæ gratiæ olim receptacula, & verissima Christi membra, & pura Spiritus sancti domicilia, moneamus in ecclesiis nostris vel ob id proponendas, & religiosa pietate venerandas, ut per eas fideles ammoniti, discant virtutem & fidem sanctorum imitari. Et alicubi in iis sanguinolentas notas, & pro fide Christi tolerati martyrii vestigia cernentes, admoneantur spem fidei nostræ non esse inanem, pro qua omnia dira pati sancti martyres in animum sibi induxerunt. Quorum exemplo ipsi etiam ad aduersitatum omnium tolerantiam animentur.

XLIV.

Peregrinationes etiam ad certas sanctorum reliquias, aut ad templa memoriis eorum dedicata, vel ob id Christiano populo censemus permittendas, ut ex ipsorum locorum admonitione, homines ad imitandam sanctorum fidem, pietatem & constantiam, vehementiore affectu incitentur, & ut majori devotione se meritis sanctorum sociari, & precibus eorum adjuvari possulent: dummodo sedulo caveant pastores nostri, ne uspiam incertæ reliquiæ, aut novæ sine ecclesiæ auctoritate, aut ne ullæ etiam ad quæstum proponantur, & ne concursus superstitionis adhiatas, profanis potissimum locis sitas, aut privata auctoritate erectas fiant.

XLV.

Doctrinam magno totius ecclesiæ consensu jam inde ab initio receptam, & quasi per manus traditam, retineri in ecclesiis nostris omnino volumus; sanctos videlicet, qui in fide Christi nos præcesserunt, & vitæ hujus cursum beato sine clausurunt, veluti ejus corporis, quo Christo jungimur, nobilissima membra, a nobis me-

ANNO
CHRISTI
1549.

cundum ordinem fieri in ecclesia, citraque tumultum, statuimus & ordinamus, ne deinceps concionum tempore, aut sub solenni missa, alia specialis missæ celebrentur, sed aut concionem & solenne sacrum præcedant, aut in aliud tempus differantur, ne populus in diversa distractus nulli sacro aut concioni satis intendat. Quam rem, pro opportunitate cujuscvis loci & temporis prælatorum discretioni relinquimus curandam.

LVIII.

Concionatoribus autem & parochis nostris simplicem plebem committimus, & præcipimus diligenter erudiendam, ut usum mysterii hujus intelligant, ac omnem mentis vim atque sensum tam salutari actioni intendant, & voto id agant, quod sacerdos agit ministerio, ut scilicet discant, & ipsi suam totiusque Christiani orbis salutem, tam salutis & gratæ hostiæ interventione, & Christi Iesu meritis, Deo Patri commendare. Præterea sacram eucharistiam cum celebrante, si non ore, saltem fide & desiderio cordis, ad percipiendum spiritalem ejus fructum, crebro sumere.

LIX.

Sedulo commendus est populus fidelis, clerici etiam per prælatos debita animadversione inducendi, ut in celebratione missarum, adversus tantum mysterium, quantum quisque per valetudinem potest, etiam corporis gestu reverentiam quamdam adhibeant; videlicet. ut dum in Collectis pro communi orbis Christiani incolumitate ad Deum preces funduntur, ipsi quoque, tamquam hujus sacræ communionis cives, suas preces cum oratione publica conjungant, & vultu ad altare verso, aperto & demisso capite stantes, gestum orantibus convenientem præferant. Pari religione ad nomen salvatoris nostri Iesu Christi, similiter ad evangelium, Magnificat, Benedictus, Nunc dimittis, Gloria in excelsis, Gloria Patri, ceterasque id genus divinatorum officiorum partes, sic genuum flexione, apertione capitis, ac totius corporis gestu se componant, ut ad ea quæ ibi aguntur animum intendere videantur.

Iam statim ab inceptioe canonis non sedent; sed ad tremendi mysterii pertractationem intenti, vultu itidem ad altare converso, corporibus humi demissis, & mente in cælum elevata, sub silentio, redemptionis humanæ beneficium & Christi passionem secum meditantur, salutis nostræ auctori de impenso sanguine, & tolerata pro nobis morte, debitam gratiarum actionem exhibeant. Ceterum ad summationem sacrosanctæ eucharistiæ, corporis humilitate & incitatione animi se componentes, si non ore cum celebrante de corporis & sanguinis dominici sacrificio communicent, saltem fructum ejus spiritalem sibi applicari intimis animi votis exoptent.

LX.

Dum vero a novitiis sacerdotibus hujus sacri primitiæ celebrantur, serio mandamus choreas & omnino sæculares pompas omittendas, & convivia non permittenda, nisi inter paucos amicos, & ea sobria tamen, & quæ sine luxu in timore dominici inaneantur.

LXI.

Sed & sanctorum celebritates, in diem dominicam incidentes, censemus submovendas, & in feriam aliquam præcedentem vel sequentem transferendas, quo sanctorum omnium domino

fua conservetur solennitas: exceptis beatæ Mariæ, apostolorum, & aliis summis festivitibus. Nec tamen legem imponimus his qui peculiarium singularum dominicarum officia, propter cantorum paucitatem observare non valentes, officia de Trinitate, de Spiritu sancto, aut, quod decentissimum erat, de resurrectione domini, diebus dominicis servaverint.

Et quo Dei gloria in observatione divini cultus magis illustretur, & fidelium devotio minus impediatur; diebus dominicis & festivitibus celebrioribus, mercimonia, tripudia, saltationes, quas damnat concilium Toletanum, & profana spectacula, decernimus non permittenda: simul etiam ludicra quædam a pietate aliena, & theatris quam templis aptiora, censemus in ecclesias non admittenda.

LXII.

Cum etiam libros missales, antiphonarios, & agendas, & breviaria, per viros doctos & pios incipere & repurgari res postulet, hanc operam necessariam cum primis, & ecclesiis utilem, a singulis comprovincialibus censemus præstandam, per viros idoneos ad hoc adhibitos: qui sententiam super emendatione librorum, primo ad ordinatum, & mox ad metropolitanum referant, ut collatis consiliis, sana &, quoad fieri potest, concors divinatorum officiorum celebratio, in omnibus provinciæ ecclesiis recipiatur, & conservetur.

LXIII.

Cum his, qui ad prælaturas ecclesiarum provehuntur, & in dignitatibus vel excellentiore loco ponuntur, ab inferioribus honorem & obedientiam exhiberi debere omnes ecclesiasticæ constitutiones jubeant, nique tali eos virtute doctrina, prudentia, præditos esse convenit, ut honorem hunc mereri videantur, & ceteri, ipsorum comparatione, gregem se merito dici reverenter agnoscant. Nos igitur ad honores & dignitates ecclesiarum, submotis minus idoneis, dignis modo & idoneis viam aperire volentes, constituimus & ordinamus, ut hi, qui ad prælaturas (quæ sub nostram aut aliorum prælatorum nobis subditorum dispositionem cadunt) assumendi sunt, prævio examine, de doctrina, de moribus, deque omnibus iis disciplinis, quæ ad regimen, cui destinantur, necessariæ sunt, accurate explorentur ab iis qui jus investiendi & confirmandi habent. Qui nisi digni reperti fuerint, confirmationem recipere non debent: sed iis abjectis, alii in eorum locum magis apti & digni substituantur.

LXIV.

Res ipsa loquitur, plura beneficia, potissimum quibus animarum cura submissa est, non sine gravi ecclesiarum damno, ab uno obtineri, cum unus in pluribus ecclesiis rite officia persolvere, aut rebus earum necessariam curam impendere nequeat. Nos igitur, juxta reformationis commotionem, contra hanc ecclesiarum calamitatem velut salubre remedium, illud Lugdunensis concilii decretum opponentes, singulos ejusmodi curatorum beneficiorum detentores monemus, & districte eis præcipiendo injungimus, ut intra trimestre tempus, post hujus synodi provincialis exitum, nobis aut comprovincialibus nostris, locorum ordinariis dispensationes, quarum prætextu ejusmodi beneficia obtinent, exhibeant. Quod ni fecerint, talia beneficia quasi

nimus, definitimus, & præcipimus, ut homines vagi & ignoti, qui testimonia episcoporum suorum, tam ejus a quo recesserint, quam illius, ad cujus diœcesim diverterint, non habeant, a ministerio verbi seu prædicationis officio, in provincia nostra prohibeantur: & soli admittantur hi, qui ad id munus rite vocati, & ordinaria auctoritate examinati fuerint & approbati.

Fratres tamen Mendicantes, quorum plerique pietate & doctrina satis instructi, in afferenda catholice doctrinæ veritate, his temporibus utilem sane operam præstant (saltem ubi tales noti sunt, & probitatis, doctrinæ, & modestiæ suæ testimonium a suis superioribus habent) a concionandi munere excludere non intendimus. Quos tamen ipsos etiam priusquam concionandi munus in provincia, aut diœcesibus nostris, sibi usurpent, nobis aut vicariis nostris præsentari, & per eos vel examine prævio, vel sufficienti & fide digno suorum superiorum testimonio, tamquam ad id munus idoneos approbari volumus.

L.

Et ut pestilentes doctrinæ, & perniciosi errorum magistri, ex ecclesiis proutus ejiciantur, mandamus & injungimus visitatoribus nostris, archiepiscopis, seu decanis ruralibus, & testibus synodalibus, nunc existentibus, aut in posterum futuris, ut diœceses crebro & sedulo lustrantes, si quos compererint ecclesiæ ministris, in exponendis scripturis sacris, & administrandis sacramentis, ab orthodoxorum patrum communi consensu, & recepta ecclesiæ consuetudine & auctoritate deflecentes; tales ordinario loci, aut ejus fiscali, pro excessuum qualitate aut corripiendos, aut e ministerio ecclesiæ prorsus abjiciendos, denuntient.

Idem, si quos per diœceses viros, doctrinæ & pietate excellentes, & ad ministeria ecclesiæ idoneos, cognoverint, loci ordinatio in locum abjectorum sufficiendos, aut alioqui destitutis ecclesiis præficiendos, commendent.

Commisimus autem vicariis seu officialibus nostris, eisque in hoc viros pios & peritos adhibuimus, ut archiepiscopis & testibus synodalibus, tales querelas ad religionem pertinentes deferentibus, consilio & auxilio sint.

L I.

Libros autem parochorum & concionatorum visitatores inspiciant, & ab eis diligenter inquisitione cognoscant, quosnam potissimum auctores legant, & in concionibus imitentur, Contagiosos autem & de hæresi suspectos libros ab eis auferant: & ad lectionem veterum orthodoxorum, aut etiam recentiorum qui suspecti non sint, eos exhortentur.

L II.

Et ne parochi ac concionatores sedulitatis & laboris sui fructum amittant, si plebs sacra eorum & conciones audire refugiat: præfectus nostris per loca ditionibus nostris subiecta injungemus, ut tempore concionum & divinorum officiorum otiosam turbam e rabernis, e foro & plateis abigant, & concionibus & divinis officiis interesse, nisi legitimis causis impeditus, debitis pœnis compellant.

L III.

Et ut ab hac retinendæ in verbo Dei puritatis cura, propinquo gradu ad divinorum officiorum celebrationem rite constituendam, & debita cum veneratione peragendam, transeamus; clericos,

A quibus ea cura incumbit, sedulo commonendos, & per prælatos digne mandamus animadversione compellendos, ut non vocis tantum modulatione, sed devotione cordis, debitum suæ servitutis pensum absolvant, & ad divina officia peragenda corpore pariter & mente se componant, quo simul & Deo cultum gratum exhibere, & populo consideranti devotionem augere valeant.

Nemo in choro, aliis præsentibus, seorsim legere aliquid, aut suas horas canonicas orare, aut fabulari, aut aliis levitatibus intendere permittatur: negligentibus vero legere horas canonicas, si deprehensi fuerint, per prælatos subtractione portionis fructuum, in elemosynas pauperum, aut alios pios usus convertendæ, puniantur.

L I V.

Circa sacrosanctæ missæ officium, quo immensum redemptionis humanæ beneficium, & summum illud ac tremendum Christianæ religionis mysterium recolitur, volentes omnia providere, quæ populi animos ad amorem & venerationem tanti mysterii inducere valeant, in primis sancimus & præcipimus, ne quis sacerdos, solus ad celebrandam missam accedere præsumat; sed ad minimum uno aut altero, quali teste adhibito, qui quod publico nomine agitur, ratum habeant, & ad publicas orationes ecclesiæ nomine respondeant.

L V.

Presbyter vero, qui vesperthinam computationem usque ad intempestam noctem produxerit, & mane adhuc hesternam crapulam eructans celebrare præsumperit, aut qui hoc sacro mysterio ad superstitiones abuti ausus fuerit, prælati sui arbitrio severe puniatur.

Similiter & hi, qui talem vitæ turpitudinem, levitatem aut negligentiam, ad celebrationem missarum attulerint, ut & plebis animos offendant, & ab hoc sacro abhorretere faciant, prælatorum suorum auctoritate coercantur.

L VI.

Et cum secundum sacram scripturarum *maledictus sit qui opus Dei agit negligenter*: nemo autem æque negligenter opus Dei in ecclesia agere videatur, quam qui propriæ salutis prodigus impura conscientia, & illotis, ut dicitur, manibus, tremendo altaris sacrificio assistit, contra id quod propheta ait: *Quid est, quod dilectus meus facit in domo mea scelera multa? Numquid carnes sancte auferent a te malitias tuas?* Et apostolus: *Probet, inquit, se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Cumque non minimam malorum hujus tempestatibus partem huic malo acceptam feramus, quod tam impure, non judicando corpus domini, sacrosancta hæc mysteria tractantur: nos animarum salutis cupidi, statimimus & ordinamus, ne aliter liceat cuiquam missam celebrare, quam præmissa sacramentali confessione & absolute emendato, iis quæ hujus sacrificii devotio requirit antea persolutis. Injungimus prætereà & districtè præcipiendo mandamus decanis, aliisque prælatis, ut diligenter super hoc excubias agant; & si quos ita delinquentes deprehendant, condigna animadversione plectant. Super quo etiam conscientias eorum duximus onerandas.

L VII.

Et cum apostolus jubeat omnia honeste & secundum

ANNO CHRISTI 1549.

Ex eadem synodo.

Ierem. 48.

Ierem. 11.

1. Cor. 11.

ANNO CHRISTI 1549.

LXVII.

Collegiis ecclesiarum, juxta reformationis præscriptum, injungimus, ut doctores, qui theologiam profiteantur, pro cujusque ecclesie facultate & conditione conducant; contra negligentes sic acturi, ne quid vel in publicis vel privatis hinc studiis constituendis, ad pietatis incrementa passim promovenda, quantum in nobis fuerit, desideretur.

LXVIII.

D. præben- dis. cap. Grave ni- mis. * alias

Res est perniciosi exempli, & quæ gravem sæpe ecclesie calamitatem affert, quod patroni, tum ecclesiastici, tam laici, propinquitate junctos, aut * aliis meritis & officiis sibi concilia- ros, sine omni ætatis aut eruditionis respectu, idoneis præteritis, ad beneficia ecclesiastica ad- movent. Alii de censibus beneficiorum partem sibi retinent, aut etiam in totum fructus benefi- ciorum intercipiunt, his, quibus ea ad speciem infamis cupiditatis suæ obvelandæ conferunt, inanem modo titulum relinquentes: quos præ- senti constitutione provinciali in domino hor- tamur, & peremptorie monemus, ut a perni- cioso hoc conatu sibi temperent: alioqui seve- ritate pœnatum rigide censemus coercendos, ac talis beneficii collatione vel præsentatione sal- rem pro hac vice, aut pro gravitate excessus, per omnem vitam suam privandos; ita tamen ut collatio talis beneficii heredibus aut succe- s- soribus eorum integre restituatur, & libere per- mittatur. Quo vero perniciosam temeritatem patronorum a curatis beneficiis salubri consilio prorsus secludamus, districtè præcipimus, ne quis prælatus, seu officialis ejus, ad quem mu- nus investiendi pertinet, ad beneficium, cui ani- marum cura annexa est, quemquam investire præsumat, nisi qui annum ætatis suæ vigesi- mumquintum attigerit: & qui in ceteris ido- neus, etiam ordines, quos cura ecclesie, cui præfici vult, requirit, aut habeat, aut infra tempus a jure statutum se suscepturum, sub amissione beneficii, ad quod investiendus est, promiserit: & qui censum istius ecclesie, ad suam sustentationem sufficientem esse, cumque sibi a patrono integrum relinqui, docuerit. Alioqui investituram talem inanem & irritam, & salutaris hujus inhibitionis temerarium trans- gressorem, ipso facto ab officio suspendendum, & arbitrio ordinarii sui puniendum decerni- mus. Eum vero, qui præsentationem seu pro- visionem alicujus beneficii, sive curati, sive non curati, a patrono receperit, cum tali pactione, ut patronus de proventibus beneficii portionem retervet, ad tale beneficium prohibemus in- vesti: aut si post investituram talem pactionem fecisse deprehensus fuerit, beneficio decerni- mus privandum, & eidem beneficio alium ido- neum præficiendum.

LXIX.

Ex concilio Mogunti- no. De institu- tione, cap. Si is, ad quem, in sexto.

Univeris archiepiscopis, aut aliis commif- sariis nostris, serio inhibemus, ne quem ad alicujus beneficii possessionem vel ad regimen, aut ad officiaturam alicujus ecclesie, admittant, nisi qui investituram seu provisionem & institu- tionem suam canonicam, literis earundem sig- illatis ostenderit. Beneficium vero, quod quis legitime tenuit, non aliter quam in manus nostras, aut vicarii seu officialis nostri, sive alte- rius collatoris superioris, ad hoc potestatem ha- bentis, resignare aut dimittere præsumat. Quod si quis sine nostra aut superioris, ad id potestatem

Petrus archiepiscopus Moguntinus.

A habentis, auctoritate aut consensu beneficium aliquod dimiserit, ad beneficium sic dimissum nemo alius in favorem dimittentis investiri aut institui; sed beneficium illud, pro arbitrio ordi- nati, sive specialis, sive generalis, alteri ido- neo tradi debet: nisi nos, vel officiales nostri, aut superior, resignationem factam ex rationabili causa confirmaverimus.

LXX.

Perniciosus abusus est, cum pudendo cleri dedecore, & animarum periculo, gravique eccle- siarum detrimento conjunctus, quod in eccle- siis quibusdam cathedralibus & collegiatis, potissima proventuum portio canonicis etiam apud ecclesias non residentibus, nec quidquam utilis aut necessarii ministerii exequentibus, di- stribuitur; vicariis, qui diurna & nocturna fa- tigatione omnes ecclesie functiones susti- nent, vix tenui censu, & qui ad vitam misere sustentandam ægre sufficiat, relicto. Hinc capitula & canonicos ecclesiarum in domi- no exhortamur, ut æquitatis & rationis olim Deo reddendæ memores, ad functiones eccle- siis suis necessarias his qui eas gerunt de fructi- bus ecclesiarum sufficientem & honestum vi- ctum deputent; ne causam præbeant, de eccle- siarum proventibus necessario aliter dispo- nendi.

LXXI.

Cum constet, harum dignitatum officia ma- jores nostros ideo in ecclesiis instituisse, ut essent, qui disciplinam ecclesiasticam, tamquam inspec- tores & moderatores, conservarent; jam vero videamus ea ab iis occupati, qui dignitatum titulos tantum gerunt, & emolumentis gau- dent, & tamen ab ecclesiis suis absunt, nihil minus quam appellationibus suis respondent. Quare statuimus, ut posthac omnes, qui vel præpositorum, vel decanorum, vel scholastico- rum, vel custodum, vel cantorum dignitati- bus (quatenus hæc ad nostram aut comprovin- cialium nostrorum dispositionem pertinent) jam præfulgent, aut potro ornandi erunt, præsen- tes suis ecclesiis utilem & nomine dignam ope- ram præstent: non absentes fructus tantum au- ferant: neque liceat cuiquam absenti ullam ha- rum dignitatum gerere; sed quisque tali titulo insignitus, suæ ecclesie non absens, neque con- ducta aliorum opera, sed residendo præsens ipse inferviat.

LXXII.

Cum apostolus victu, adeoque ipsa vita, in- dignos judicet homines otiosos, qui panem non labore suo partem, cum gravamine aliorum edunt, quanto graviori indignationi divinæ eos subjacere putandum est, qui census ecclesie, sanctorum martyrum patrimonia, & donaria piæ plebis, ad divini ministerii sustentationem col- lata otiose absumunt, pro iis debita ipsius eccle- siis obsequia rependere non curantes? Nos igitur periculo animarum obviare, & necessitati ecclesiarum consulere volentes, præsentis statuto decernimus & ordinamus, ne posthac in me- tropolitana, cathedralibus, collegiatis, aut qui- buscumque aliis nostris, & nobis subiectis eccle- siis, per universam provinciam constitutis, quoti- dianæ distributiones, ad brevissima quædam mo- menta, puta ad lectionem epistolæ, seu unius psal- mi, aut responsorii: sed integris ac totis officiis & horis assignentur, & iis modo tribuantur, qui offi- ciis divinis, de quibus hæc emolumenta dantur,

ab

quasi eo ipso illicite obtineri convincantur, post trimetrum tempus elapsum, per eos, ad quos collatio eorum pertinet, aliis personis idoneis conferri debent. Quod si dispensatio alicujus legitima & sufficiens videbitur, si beneficia sine molestia retinebit: nihilo minus tamen providebit per idoneorum vicariorum deputacionem, & congruæ portionis fructuum assignacionem, ne cura animarum in his ecclesiis negligatur, nec ipsa beneficia debitis officiis fraudentur: alioqui negligentia ejus, per ordinarium de fructibus beneficii suppleat, & ipse insuper subtractione certæ portionis reliquorum fructuum, pro arbitrio ordinarii, puniri debet. Sin dispensationes invalidæ, aut non satis legitimæ viæ fuerint, si is, qui earum prætextu plura beneficia curata obtinuit, uno retento, cetera libere resignare recusaverit, causa illius ad sedem apostolicam referatur, ejusdemque judicium expectetur, quem sui beneficii modum esse velit. Quod si quis in diversis diocæsibus ejusmodi beneficia curata obtineat, a quolibet ordinario ad talem exhibitionem compelli debet. Et si legitima dispensatione munitus non fuerit, ultimo quod accepit beneficio retento, cetera resignet: cum juxta juris communis dispositionem, per subsequentis beneficii curati acceptacionem, quod prius obtinebat, ipso jure vacare dignoscatur.

LXV.

Prudentes homines facile prospiciunt, & boni ac pii jamdiu queruntur, interium studiorum, quæ in hac misera perturbatione rerum, saltem in locis catholicis, propemodum in universum perierunt: in primis ecclesiastici status extirpacionem, adeoque sacrosanctæ religionis, ac totius reipublicæ Christianæ ruinam securam esse. Cum enim successio eorum, qui utramque rempublicam administrare debent, ex juventute dependeat, si illa aut pravis aut nullis doctrinis imbuatur, spes nulla esse potest, aut in ecclesiis puritatem religionis, aut in externa politia præstantam tranquillitatem, unquam nobis reddi posse. Itaque quanto quisque desiderio sacrosanctam religionem nostram post se superstitem relinqui, ac porro salvam conservari expetit, quanto desiderio communis patriæ incolumitatem, & vivus restitutam videre, & ad posteros transmittere satagit, tanto conatu ad instauracionem studiorum incumbere debet. Præsertim vero homines ecclesiastici, quibus etiam hujus vitæ bene ac beate transigendæ omnis facultas, ab incolumitate religionis (quæ sine studiorum auxilio nequaquam durare potest) dependet, ad studiorum conservacionem, veluti ad unicum status sui conservandi, & retinendæ dignitatis præsidium, omnes vires suas certatim conferre debent. Hinc comprovinciales nostros in domino exhortamur, & serio commoneamus, eisque pro auctoritate nostra metropolitica injungimus, ut omni cura, ope & industria, ubique per universam provinciam nostram, studia præcipue generalia instaurare, promovere, & conservare satagent, & hanc religioni ac publicæ tranquillitati perniciosam necessitatem parentibus juvenutis adimant: qui alioqui sanctæ religioni nostræ bene affecti, tamen ex neglectu studiorum in locis catholicis, compelluntur filios suos ad alias universitates & scholas ablegare, ubi una enim literis noxias de religione opiniones hauriunt, quibus infecti & perversi domum redeuntes, ipsos plerumque parentes ac totam sæpe

Concil. general. Tom. XI V.

viciniam pestilentibus opinionibus imbuunt, & sinceritatem fidei Christianæ in eis corrumpunt. Ad quam perniciem avertendam, omnes boni, quos ulla pietatis ratio & sacre religionis nostræ amor tangit, & in primis proceres ecclesiastici, omni conatu incumbere debent, quatenus in hac re salutem civium, & sanctæ religionis profectui, & publicæ tranquillitati consulatur.

Nec minorem curam & sollicitudinem, comprovinciales nostri circa scholas, per suas diocæsces in civitatibus & pagis constitutas, impendere debent, ut passim instaurentur & conserventur, & eisdem idonei & catholicæ veritatis amantes, & de hæresi non suspecti, præficiantur prædagogi.

Et ne desint, qui ad messum spiritalem, velut idonei operarii, mitti rite queant, comprovinciales nostros similiter, per honorem Dei & domini nostri Iesu Christi, & sacrosanctæ religionis nostræ conservandæ & promovendæ amorem, exhortamur, quatenus curare velint, ut aliquot adolescentes felicitioris ingenii, & melioris spei (quibus alioqui ad studiorum suorum sustentacionem a parentibus & propinquis facultates non suppetunt) publicis ecclesiarum & monasteriorum sumptibus in studiis alantur: qui ad theologice studium operam suam applicent: in qua si operæ precium fecerint, deinde ecclesiis & parochiis per diocæsces præficiantur. Quos in ecclesiarum ministerio servituros, maxime convenit earundem sumptibus sustentari.

LXVI.

Et quo magis ecclesiæ idoneis ministris abundent, decernimus, ut capitula quarumlibet ecclesiarum, in provincia Moguntina constitutarum, ex clericis sæcularibus beneficiatis, juxta cujusque collegii facultates & personarum numerum adolescentes aliquot bonæ spei & docilis ingenii, ad privilegiatas universitates, pro studio potissimum theologico (cujus usus cum primis est ecclesiis necessarius) mittant. Et iis ad quinquennium fructus beneficii omnes, exceptis quotidianis distribucionibus, concedant. Si tamen cæptis studiis gnæviter incubuerint, & de profectu eorum fructus speretur, (negligentes enim & pravis motibus deditos ecclesiarum patrimonii non existimamus alendos) ubi fructus præbendæ non suffecerint, de communione ecclesiarum censu, pro cognitione prælatorum pars adjiciatur. Eos vero, qui sic mittuntur, capitulis suis sufficientem cautionem præstare volumus, sese in ordine clericali permansturos esse. Quod si mutato proposito ab ordine ecclesiastico resluerint, & ad matrimonia seu negotia sæcularia se transtulerint, ad restitutionem omnium fructuum aut sumptuum ecclesiasticorum, quos sic pereceperint, eos teneri & omnino compelli volumus.

De clericis vero regularibus, dispositionem reformationis & juris communis volumus observari: ut monasteria opulentiora, intermissa studia, in primis vero theologica, apud se instaurent. Quæ vero minus opulenta sunt, & pauciores habent monachos, aliquot tamen juvenes felicitioris ingenii, ad ejusdem ordinis & provinciæ monasterium, in quo studia vigeant, ablegent. Vbi vero prælati, sive sæculares, sive regulares, in ea re negligentes fuerint, per ordinarium debent ad hoc debitis pænæ compelli.

ANNO CHRISTI 1549.

Ex concilio Alesandri domini Gerardi.

præsunt, viros bonos, graves, peritos, prudentes, & in primis ecclesiasticos substituant. Nec unquam crimina subditorum per se, aut suos substitutos, multa pecuniaria punire præsument, sed aliis debitis, & a iure constitutis pœnis, coerceant.

LXXVIII.

Quoniam insolentia quorundam, qui a religionibus, semel professione solenni receptis, temere resiliunt, his nostris calamitosissimis temporibus, disciplinam ecclesiæ, adeoque totam religionem, non parum perturbavit, nos huic calamitati, ex monasticæ disciplinæ neglectu provenienti, pro viribus occurrere volentes, prælatos monasteriorum per caritatem, quæ est in Christo Iesu, hortamur, & serio requirimus, ut curæ sibi traditæ diligentius incumbentes, personas regulares sibi subiectas, ad monasticæ disciplinæ, & regularum suarum observantiam, sollicitius inducant, aut refractarios etiam debitis pœnis compellant: alioqui cessationem & negligentiam prælatorum, nos juxta canonum sanctiones, supplebimus. Cum vero personæ quædam regulares jugum jam dudum excusserint, & desertis monasteriis, & spera suorum prælatorum obedientia, in seculo versentur, nos hujusmodi regulares, contra regulam divagantes, volentes ad sua monasteria reducere, ne alii ex prohibita illorum communiione periculis involvantur, superiores eorum monemus, ut ejusmodi vagos monachos diligenter inquireant, & ad sua monasteria eos retrahere quoquo modo procurant. Similiter & omnibus personis ecclesiasticis nobis subiectis mandamus, ut omnes regulares, cujuscumque sint conditionis aut ordinis, in suis districtibus commorantes, diligenter moneant, & requirant, ut infra mensis spatium, post ejusmodi requisitionem, ad sua monasteria redeant, & obedientiæ superiorum suorum subdantur: aut dispensationes suas, quarum prætextu obedientiam prælatorum suorum reliquerunt, intra idem tempus nobis aut officialibus nostris examinandas exhibeant. Hujusmodi vero monitioni non parentes, & in rebellionem & inobedientiam sua perseverantes, sine mora nobis aut officialibus nostris denuntient, quos nos per ecclesiasticæ censuræ pœnas, & omni severa animadversione, quantum nos iustitia permiserit, ad suas regulas redigere, & sub prælatorum suorum obedientiam retrudere, non omitemus.

Cum vero aliquoties contingat, ut personæ aliquæ regulares, aut graviorum excessuum conscientia, aut etiam ex animi levitate, monasteria sua deserant, deinde pœnitentia ductæ, redire ad sua monasteria volentes, a superioribus quibusdam nimis rigidis, aut pœnarum asperitate absterreantur, aut prorsus non recipiantur, nos a quantacumque perversitate respicienti, gremium misericordie non esse claudendum considerantes, ne hujusmodi repulsis etiam amplius delinquendi occasio præbeatur, præsentis statuto cavemus & ordinamus, ut monasteriorum abbates & prælati, abbatissæ, præpositi, priores & magistratus, cujuscumque ordinis nobis subiecti, regulares personas in apostasiam ex quacumque causa lapsas, & cum humilitate redire volentes, juxta cujuscumque ordinis disciplinam sive regulam & consuetudinem observatam benigne accipiant: nec eis pro excessibus graviores pœnas, quam quæ in sacris canonibus & regulis ordinum expressæ sunt, imponant: ita tamen,

A ut propter excessus suos nec victus nec vestitus necessarius eis subtrahatur. Prælatos vero, & quoscumque monasteriorum magistratus, huic constitutioni nostræ contravenientes, sententiæ suspensionis a divinis, simul etiam ab administratione tam spiritualium quam temporalium, (quam in contrascentes, præsentis canonice monitione præmissa, sermo in his scriptis) volumus subjacere.

B Er cum hoc tempore passim ecclesiæ idoneorum ministrorum penuria nimis periculose laborent, prælatos regulares summo opere exhortamur, & serio monemus, si qui stantes eorum potestati subiecti, per ordinarios locorum ad regimen ecclesiarum parochialium, aut ad novum prædicationis adhiberi sint, aut tales ad eandem operam in posterum evocari contingat, ut promovendæ pietatis & conservandæ sanctæ religionis nostræ inruit, ordinarii locorum in tanta necessitate deesse non velint. Religiosos tamen, de consensu suorum prælatorum sic evocatos, nihilo minus sub eorumdem obedientia, qui eos corrigere & revocare valeant, volumus permanere.

LXXIX.

C Virginum monialium, velut imbecillioris sexus, continentiam & munire præsidis & adjuvare opportunis auxiliis volentes, præsentis statuto inhibemus, ne sanctimoniales, cujuscumque ordinis, quas vorum sub perpetua clausura manendi adstringit, quacumque de causa, (nisi sola inevitabili necessitate compulsæ, aut tali morbo infectæ, unde ex contagione aliis periculum immineret) consortium fororum suarum relinquere, aut extra monasterium prodire, ullo modo præsumant. Vicissim vero, quo minus animi Deo dicatarum virginum pravis cupiditatibus tententur, aut a salutaribus meditationibus distrahantur, omnibus personis, sive ecclesiasticis & regularibus, sive laicis præsertim viris, serio interdiciamus, ne in ipsa monasteria quaruncumque monialium seu clausuras, nisi ex necessaria causa, cum honesto comitatu, & de manifesto consensu superioris, ad quem pertinet, introire audeant. Alioqui huic nostræ prohibitioni temere contravenientes, si ecclesiastici sint, suspensionis ab officio & beneficio; si sæculares, excommunicationis pœna percellantur.

LXXX.

D Pastoribus etiam, & iis qui curata beneficia obtinent, injungimus, ut ecclesiis, in quibus per consensum diœcesani instituti sunt, nec tamen eisdem per se præsent, vicarios idoneos & canonicè institutos præficiant, eisque pro sufficienti victu portionem congruam de proventibus ecclesiæ assignent; nec sic a se institutos vicarios ab eadem vicaria amoveant, nisi ipsi jam actu sacerdotes ecclesias suas per seipsum regere velint, aut aliquam rationabilem amotionis causam contra vicarium coram diœcesano, aut ejus officiali, probaverint.

LXXXI.

E De his qui ad sacros ordines promoveri volunt ordinamus & decernimus, ut nemo ad quemcumque ordinem majorem recipiendum admittatur, nisi qui paulo ante confessus fuerit idoneo sacerdoti, qui vitæ conditionem in ordinando seculo scrutatus, cum instruxerit, unum expediat eum ordinari; an potius, propter irregularitatem aut legitimam alicujus impedimentum sequentem, abstinere, donec tale impedimentum a se removet.

ANNO CHRISTI 1549.

Vide concilium Tridentinum Sessione 24.

Ex concilio Tridentino Sessione 24.

Ex concilio Tridentino Sessione 24.

ab initio ad finem interfuerint. Hi vero qui A excusis & recurfus suos ita patris confueverunt, ut de laboribus minimum, de emolumentis autem plurimum perciperent, in posterum, nisi integris officiis & horis interesse studeant, illius officii aut horæ fructu in rotum mulctentur, quibuscumque irrationabilibus aut pravis consuetudinibus (quæ potius corruptelæ censendæ sunt) non obstantibus. Si qui tamen infirmitate aut legitima causa impediuntur, apud prælatum aut alium, cui de ecclesiæ consuetudine competit, se excusent, & veniam absentia suæ impetrent; canonicos vero, per actus capitulares ab ingressu chori, quamdiu capitulis interfunt, & non diutius, excusati volumus. In qua re decanos ecclesiarum, aut quibus ea cura pro tempore incumbit, monemus, eisdem præcipientes, ne extra necessitatem capitula indicant in eam horam qua divina officia peraguntur: cum possint aut maturius, aut serius capitula haberi, ut ipsi etiam prælati & canonici divinis officiis commodius interesse queant. Quos utique, supra chori officia, quæ ipsis incumbunt cum vicariis communia, actuum capitularium labor gravare non debet: cum supra communes distributiones, de præbendis suis ampliore etiam emolumento potiuntur.

Simili modo distributiones, quæ de processionibus percipiuntur, his modo dari volumus, qui eisdem ab initio ad finem præsentis interesse perferetaverint.

Et ne beneficia per ecclesias debitis obsequiis fraudentur, omnibus beneficiorum possessoribus, sub amissione beneficiorum, injungimus, ut ordines, quos eorum beneficia requirunt, si nondum habent, proximis temporibus a jure statutus recipiant: ad quod etiam canonicos ecclesiarum, pro suo quemque ordine teneri volumus, ut obsequium, quod quisque pro officii sui exigentia ecclesiæ debet, cum res postulat, per se præstare queat.

LXXIII.

Eos vero, qui interim, dum divina peraguntur, in ecclesia, in qua beneficiati sunt, aut foris circa eam otiosi inambulantes, & aliis psallentibus & Deo servantibus, ipsi inanibus, nonnquam etiam turpibus, confabulationibus temporis terunt, amplius ferendus non censemus: quos illius non solum horæ, sed totius diei emolumento decernimus privandos: sæculares vero per magistratus civiles debita animadversione a tali sacrorum contemptu coercendos.

LXXIV.

Hinc hortamur atque monemus omnes & singulos clericos, ut vitam vivant, quam professio eorum exigit, & Christus requirit, inquit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in calis est: & cum vestitu honesto incedant.* Quapropter singulari cura intendat quisque prælati, ne ii, quibus præest, torques aureos publice in ecclesia, aut vestes varii coloris, velut virgatas & simbriatas, aut discissas, deferant: sed longis atque talaribus utantur. Nulla arma induant, nisi itinerantes; batbamque non nutriant, coronam & tonsuram deferentes; tum summopere curantes, ne quem laicorum indecentia vestitus offendat, ut sacris canonibus cautum est.

Insuper tabernas publicas evitent, nisi eos peregre proficiscentes ingredi oporteat, & tam

inibi quam domi & alibi a crapula, ebrietatibus, omnique ludo a jure prohibito, blasphemis, rixis, & aliis quibuscumque excessibus & offensionibus, penitus abstineant; choreas spectaculæ & convivia publica vitent, ne ob luxum petulantiamque eorum nomen ecclesiasticum male audiat.

Cumque secundum apostolum, nemo militans Deo sese negotiis sæcularibus implicare debeat: nemini clerico liceat domi suæ tabernam comptandique locum aperire laicis: quoniam non raro sequi solent ebrietatem rixæ, cædes, & multa hoc genus scelera, quæ sacerdotalem polluant dignitatem: negotiationibus quoque mercionibusque more mercatorum abstineant.

LXXV.

Cum autem, domino testante, mercenarius dignus sit mercede sua, statuimus & decernimus, ut decimæ, quæ jure debentur divino, tam majores, quam minores, sine fraude aut diminutione solvantur, etiam personales, in quibus eas solvendi consuetudo est.

Simili modo debent etiam quatuor offertoria, & cetera jura parochialia integre solvi.

LXXVI.

Præterea, cum omnibus palam sit, super ecclesiarum atque eorum, qui in sortem domini delecti, pro magistratuum, imo totus republicæ salute, apud Deum quotidie interpellant, libertate & immunitate, non tam pontificio, quam etiam civili jure, cautum atque provissum; comperimus tamen infelici hac rerum perturbatione ecclesiarum quamdam bona, imo ipsas Deo dicatas ecclesias, in profanos usus cessisse; clericos ad munia civilia, etiam sordida, interdum coactos, quæstiones contra ipsos, eorumque & ecclesiarum bona; similiter super causis matrimonialibus, & aliis etiam mere ecclesiasticis, coram sæcularibus statibus intentari ac definiti. Proinde adhortamur omnes & singulos in domino, ut si non divini judicii respectu, vel eorum saltem quæ legibus sancita sunt, memores, ab injusta hac ecclesiasticæ libertatis immutatione atque oppressione abstant; ecclesias, sacerdotes, atque res ipsorum, suæ restituant atque permittant emunitati & libertati. Quorundam igitur vim injustam inhibere, & personis ecclesiasticis suam libertatem vel in hoc asserere volentes, statuimus ut actor clerico coram sæculari judicio actionem intendens, eo ipso omni causa cadat, nec amplius ad ejus causæ querelam, etiam coram ecclesiastico judice, admittatur. Iudicem vero sæcularem, qui causam clerici, etiam eo consentiente, aut aliam quamcumque causam, ad ecclesiasticum judicium pertinentem, quales sunt matrimoniales & similes, judicandam sibi desumpserit, excommunicationis pœnam ipso facto incurere decernimus.

Similiter iudex ecclesiasticus causas, quas laici adinvicem habent, judicandas sibi non assumat; nisi tales causæ sint quæ ad forum ecclesiasticum de jure vel consuetudine pertinere noscantur.

LXXVII.

Caveant autem episcopi & archidiaconi, dum ipsi officiis suis præesse non possunt, ne vices suas hominibus dubiæ famæ, aut ab ordine ecclesiastico prorsus alienis, committant; sed in suum locum, quoties suis muneribus per se non

ANNO
CHRISTI
1549.

statuta diligenti cura revident, & juramenta A
non necessaria, a sede apostolica non confirmata,
in primis vero injusta & perniciofa, non obstan-
tibus quibuscumque consuetudinibus, (cum ini-
quitate longinquitas temporis patrocinari non
debeat) corrigant, cassent & tollant. Quod si
facere inferiores prelati & ordinarii ultra sex
menses post publicationem hujus constitutionis
distulerint, nos ad primam opportunitatem, aut
saltem in futura provinciali synodo, negligenti-
am illorum supplebimus, ipsosque cessatores
debitis insuper penis afficiemus.

LXXXVIII.

Multas ecclesias in bonis temporalibus ingen-
tia detrimenta sustinere, ac domos earum aut col-
lapsedas aut ruinis proximas videmus, ex prava
consuetudine seu potius corruptela, qua canoni-
ci quidam pecunias ex possessionibus novorum
canonicorum, aut domorum receptas, non in utili-
tatem ecclesiarum, sed in proprios
usum convertunt. Quod nos ultra fieri omnino
prohibemus; talesque pecunias necessitatibus ec-
clesiarum, aut domorum reparacioni & conser-
vationi, impendi volumus. Si quos huic consti-
tutioni nostre rebelles deprehenderimus, priva-
tionem omnium fructuum, quos ab ea ecclesia per-
cipere debent, per semestre tempus plectemus,
fructusque eis sic ademptos, in ecclesie utilita-
tem impendi curabimus. Sicubi vero in ecclesiis
aliunde sumptus, ad conseruationem templo-
rum, edificiorum & domorum, ad ecclesias aut
earum personas pertinentium, & in alios neces-
sarios usus superperunt, rationabiles consuetudi-
nes, super hujusmodi pecuniis disponendis hac-
tenus observatas, hac presentis constitutione ad-
stringi aut abrogari non volumus.

LXXXIX.

Ex concilio
Fritzlarief.

Ne ex incuria aut negligentia, sicut consue-
vit, damna ecclesiis accidant, capitulis metro-
politanae, cathedralium & collegatarum, alia-
rumque ecclesiarum rectoribus & curatoribus
mandato injungimus, ut singulis annis, semel ad
minimum, omnes ecclesiarum res & ornatus in-
spiciant, & in indice singula diligenter conscri-
bant, quo, si quid inde perierit, facilius depre-
hendi & facerri, & ratio ab his, quibus ea cura
commissa est, exposci & reddi queat. Eadem di-
ligentia volumus & precipimus, ut omnium ec-
clesiarum preedia & redditus, tum communes,
tum etiam ad singulas dignitates seu beneficia
pertinentes, in libro ad id deputato exactissime
conseruantur. Literarum vero originalium censuum,
tam communium, quam ad singula beneficia per-
tinentium, non apud singulos possessores re-
linqui; sed in publica & bene munita custodia,
copiis earundem autentatis apud possessores re-
tentis, asservari debent. Unde, si occasio exege-
rit, depromi, & singulis personis sub cautione
redhibitionis permitti poterunt.

XC.

Ex concilio
Aichhafensi

Vt ecclesie per provinciam nostram constitu-
te, a damnis, que nonnunquam ex infida pro-
curacione accipiunt, in posterum vindicentur,
decernimus & ordinamus, ne posthac solis laicis,
sed cum aliquot laicis cuiusque ecclesie rectori
seu plebano, velut principali, officium fabricae
sive procuracione ecclesie committatur; ita tamen
ne ipsi ecclesiarum rectores, seu plebani, officio
exactacionis censuum, proventuum, sive reddituum,
seu procuracionis labore graventur. Tales etiam
ecclesiarum procuratores, de pecuniis seu pro-

ventibus ecclesiarum nihil in suum privatum
usum convertant: sed omnia in ecclesie utilita-
tem impendant, & de omnibus acceptis & ex-
pensis debito tempore, ad minimum semel in an-
no coram ipso plebano seu rectore ecclesie, &
aliis ad hoc deputatis, rationem conficiant.

Volumus etiam ad singulas ecclesiarum cistas,
in quibus literarum censuum, seu pecuniarum, & pre-
ciosiores ecclesiarum res, asservantur, diversitas
feras, & ad minimum duas fieri, & ex clavibus
semper unam apud parochum seu rectorem ec-
clesie relinqui & custodiri: sic ut tales ciste non
ab uno aliquo procuratore, nec unquam absen-
te parochi aut rectore ecclesie, possint aut de-
beant aperiri. Huic vero nostre constitutioni in
ecclesiarum fraudem non parentes, ipsi plebani
nobis aut vicariis nostris denuntient, debita moni-
tione preavia excommunicandos.

XCI.

Vt ab institutione ad ecclesiastica beneficia om-
nem ambitionem, omnemque simoniam pravita-
tem preedamur, presentis statuto ordinamus &
decernimus, ut quicumque vel muneribus vel
pollicitationibus, seu quibuscumque pactioni-
bus, unius vel plurimum sibi favorem concilia-
verit, ut per eos ad beneficium seu dignitatem
qualemcumque (quatenus ad nostram dispositio-
nem pertinent) promovetur, eo ipso excommu-
nicacionis sententiam incurat, & reddatur inha-
bilis, ne amplius ad tale beneficium seu dignita-
tem eligi aut assumi possit. Quod si electus & as-
sumptus postea fuerit deprehensus, tales dona-
tiones, promissiones, seu pactiones scilicet, bene-
ficio sic occupato privari, & de dignitate omnino
deponi debet. Simili modo, quicumque pensio-
nes non legitime assignatas aut dederint, aut re-
ceperint, aut aliquo illicitis modis beneficia aut
dignitates occupaverint, pro excessuum qualita-
te puniri, & talibus beneficiis aut dignitatibus
privati debent. Quae ut arctius observentur,
nullus in posterum clericus ad aliquod benefi-
cium seu dignitatem admitti debet, nisi prius ju-
raverit, quod in ejus adeptione nullam commi-
serit simoniam, aut illicitam fecerit pactiorem.

XCII.

Execrabilis quorundam sacerdotum avaritia
usque ad sacramentorum ipsorum contemptum
& injuriam nonnunquam irumpit, dum sine nu-
merato precio consecrare sacramenta detrectant.
Quorum pravam cupiditatem, sacris etiam con-
cilii invidiam & damnatam, comprimere volen-
tes, omnibus nobis subiectis parochis seu ec-
clesiarum ministris serio prohibemus, ne quid de
sacramentorum administracione a quoquam, vel
ut debitum, aut extigant, aut recipiant quod con-
suetudo rationalis, laudabiliter introducta, &
hactenus observata, non permittit: sed ultra id
etiam oblatum, quasi non debitum modeste re-
cuset. Quod si aliquis subditus ultro aliquid
dare voluerit, non obstantis quin quod libera
voluntate & ex caritate offertur recipere va-
leant. Archidiaconis etiam nostris, sive coram
officialibus, injungimus, ut in synodis seu capi-
tulis super hujusmodi exactiione sedulo inquira-
nt, & huic nostre constitutioni non parentes
severis penis, usque ad suspensionem ab officio
& beneficio, compescant.

XCIII.

Cum dominus ipse pronuntiet mercenarium
sua mercede dignum, & apostolus clamet, altari
servientem de altari vivere debere, universos
ecclesiarum

ANNO
CHRIST
1549

Er concilio
Aichhafensi

De institu-
tione ex
concilio
Fritzlarief.

Ex concilio
Aichhafensi

Cor. 9

removerit. Nec quiquam ordinandus recipiatur, nisi ad certum titulum ecclesiastici beneficii, quod sit perpetuum, a quo non possit ad inordinatum alicujus placitum amoveri, aut cui de proprio patrimonio sufficiens sit provisum.

LXXXII.

Et ne ecclesiarum ministeria quibusvis, (quæ res hæcenus multis malis causam præbuit) sed dignis modo & idoneis, permittantur, sancimus, eos, qui ad suscipiendos ordines assumi expectant, episcopi simul & plebis judicio comprobandos, hoc modo, ut episcopus doctrinam examinet, plebs quoque de moribus testimonium præbeat. Morum itaque & vitæ testimonium ordinandi, idque in literis sigillatis afferant, acceptum a prælati ecclesiasticis seu parochi, atque etiam a senatu, seu judicio ejus loci, in quo majorem vitæ partem exegerint. Quod testimonium illis gratis concedi volumus. Ex longinquo vero venientes, si in provincia Moguntina ordinari expectaverint, ad canonicarum sanctionum observantiam adigantur.

LXXXIII.

Hac calamitosa tempestate, qua factorum profanorumque omnium periculosa confusione laboramus, plerumque evenire solet, ut in sacri baptismatis administratione, unctioes sacri olei, in pectore & scapulis, & chrisimatis in vertice infantium, jam inde a temporibus apostolorum per universionem ecclesiam religiosa pietate adhiberi solita, quorundam temerario ausu omitantur. De qua re circa eos, qui ordinibus sacris initiari volunt, diligentem inquisitionem per nostros in pontificalibus vicarios, aut alios, qui ordinandorum examiniibus præsumunt, præcipimus faciendam. Eos vero qui tales unctioes, dum baptizarentur, non receperint, nisi eas (una cum orationibus, quæ in Agendis ad tales unctioes adhibenda inveniuntur) in se per catholicum sacerdotem pie supplere curaverint, ab ordinibus profus mandamus repellendos.

LXXXIV.

Evenire solet, ut aliqui eruditionis & vitæ non satis probæ, aut alioqui censuris ecclesiasticis obnoxii, conscientiarum, quibus noti sunt, subterfugientes, ad remotiores dioceses se conferant, & ordines ab ignotis episcopis, qua possunt fraude extorqueant: aut saltem eos se consecutos, comminantes, in iis ministrare præsumant. Quorum temeritatem reprimere volentes, commissariis nostris serio inhibemus, ne in posterum alicui literas dimissorias ad aliam diocesim, sine magna & necessaria causa, quam bene exploratam habere debent, concedant. Qui vero in aliena diocesi ordines susceperint, ad ministerium seu executionem ordinum, quos se habere alleverant, non admittantur; nisi prius vicariis, seu commissariis nostris, de susceptis ordinibus legitimo documento fidem fecerint, & ab eisdem, quod admitti debeant, testimonium parentibus literis obtinerint: alioqui tales per archiepiscopos nostros ab omni ecclesiæ officio semoveri, aut, si iis non patuerint, nobis denunciari debent.

LXXXV.

Ad confusionem & dehonestamentum ecclesiastici ordinis facit, sicuti honorum discrimina rolluntur, nec suis cuique honos habetur. Vnde ordinamus & decernimus, ut inferioris dignitatis clericus seu vicarius, sive canonicus, prælato suo reverentiam, sive in assurgendo, sive in aliis

Concil. gener. Tom. XIV.

A prærogativis, juxta consuetudinem illius ecclesiæ debitam subtrahens, fructuum præbendæ subtractione ad tempus, pro excessu qualitate, puniatur. Quod si similitate aut animi arrogancia provectus in tali contemptu prælati sui perseveraverit, a reliquis confratribus velut inobediens, & juramenti sui patum memor, a consortio ecclesiæ & omni fructuum perceptione amoveatur: non nisi de ipsius episcopi consensu ad eandem rursus admittendus, ut dicat potestatem supra se positam, velut Dei ordinationem, agnoscere & venerari.

LXXXVI.

Hæcenus in ecclesiis cathedralibus & collegiatis (saltem in ea parte, qua majores nostri, non sine magna ratione, juniores canonicos, quos domicellares vocant, non statim ut beneficia acceperint, ad capitula admitti, sed ad tempus sub jugo prælatorum detineri voluerunt) satis negligenter advigilatum esse, non sine ecclesiarum pernicie, sentimus; dum hi, quibus ea cura incumbit, ad studia & mores domicellarium parum attendentes; si modo domicellares certum tempus in beneficii possessione exegissent, aut pecuniam pro emancipatione constitutam numerassent, sine ampliori delectu quovis ad capitula admittuntur; etiam eos, quos nec vitæ honestate nec doctrina satis idoneos, aut ecclesiis utiles futuros norint. Vnde fit, ut interdum ecclesiæ minus utili canonicorum turba onerata, nec in spiritalibus nec in temporalibus debitis obsequiis ministrantur. Quorum indemnitati consulere volentes, prælatorum, capitulorum, & aliorum, quorum interest, conscientias duximus onerandas, hisque districte præcipiendo injungimus, ut in posterum, non secundum præsentem consuetudinem (quæ in hac parte, ut ecclesiis perniciosissima, irrationabilis, aut potius corruptela censenda est) quovis sed secundum conscientiam idoneos tantum & dignos, ad capitula, præsertim metropolitico & cathedralia admittant. Prævis vero moribus deditis & ignavos tantisper a capitulo dignitate & emolumento arceant, donec emendatione vitæ locum hunc mereri videbuntur: aut si contra omnem emendationem præfracti & incorrigibiles se exhibere perseveraverint, ad dimissionem beneficiorum remediis juris, tamquam inhabiles & insufficientes ac minus idoneos, profus cogant. Qua constitutione nostra, & ipsi prælati & capituli, ut officio suo diligentius invigilent; & juventuti ecclesiasticæ, ut vitæ ingenique cultum accuratiore studio capefiant, occasionem præstari arbitramur.

LXXXVII.

Cum scriptura admonet, virum crebro jurantem iniquitate oppleti, ac plagis multis obnoxium fieri; jurationem namque multa comitari pericula, quæ non tam pejerantem, quam eum qui perjurio causam, cum debet & potest, non subtrahit, involvunt. Nos igitur crebram illam juramentorum exactionem in capitulis, si non ut injustam, certe ut periculosam, censemus coarctandam. Injusta vero & illicita juramenta, per quæ nonnunquam via debite correctionis præcluditur, & prælati a promovenda ecclesiarum suarum disciplina & utilitate impediuntur, omnino rolli debent. Et nos cum hac sancta synodo talia omnia damnantes, locorum ordinariis & prælaris capitulorum, ad ejusmodi correctionem per præsentem facultatem imperientes, districte eis præcipiendo injungimus, ut ecclesiarum

X x iij statuta

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO CHRISTI 1549.

rem acri diligentia invigilent. Et si quos librorum vel excutores, vel venditores, aut detentores, huic ordinationi non parentes deprehenderint, supra librorum confiscationem, etiam pœnis in multis recessibus imperialibus constitutis, sine remissione afficiant.

C.
Pacietiam, tranquillitatem ac honestati clericorum consulere volentes, decernendum duximus, ut quicumque clericus alium clericum probris, maledictis aut conviciis inceserit, sub duorum aut trium testimonio, ab omni proventuum ecclesiasticorum perceptione per unum mensem suspendatur. Quod si manus alteri clerico violentas, citra tamen vulnus, attulerit, jam dictam pœnam sustineat duplicem. Si vulnus inflixerit, ultra pœnam excommunicationis, quam ipso facto incidit, ad quatuor menses tali fructuum privatione mulctetur. Si membrum aliquod mutilaverit, aut inutile reddiderit, omni beneficio ecclesiastico sit ipso facto privatus. Nihilominus etiam in omnibus iis casibus, juxta diœcesani arbitrium, læso satisfacere cogatur, & pro delicti gravitate a diœcesano, si videbitur, etiam gravius puniatur. Illud superioribus comminationibus dñimus addendum, si linguæ petulantiam aut violentas manus in prælarum intorserit, in tribus prioribus casibus supra memoratis ubique pœnæ duplicatione gravandum esse; salvo tamen jure quod vim vi repellere permittit. Similiter clericos, si aut jurgis, aut armis contra laicos contenderit, per prælatos suos, pro excessuum gravitate, irremissibili pœna decernimus ac mandamus plectendos.

C. I.

Ex concilio Firzlaricēsi.

Sortilegia, quæ ad injuriam sacre religionis nostræ detestando malorum dæmonum commercio exercentur, omnibus Christianis prohibenda; in clericis veto omni pœnarum acerbitate coerenda censemus: proinde clericum sortilegum protinus ab omni functione ecclesiastica & ordine removendum, & excommunicationis sententia censemus alligandum: a qua, nisi in articulo mortis, a nemine, quam a suo diœcesano, aut a summo pontifice, seu legato ejus ad id potestatem habente, absolvi debet. Et si incorrigibilis esse perrexerit, ad monasterium arctum, pro agenda penitentia, detrudatur, aut protinus abjiciatur. Laici veto ab hac arte execrabili publicatione bonorum suorum, aut pervicacia eorum exigente, perpetua captivitate, aut graviore etiam animadversione, coerceri debent.

C. II.

1. Cor. 5.

Ministris ecclesiarum, qui sacris functionibus operam suam addixerunt, nihil æque convenit, quam vitæ castimonia: intolerabileque videtur, quod contra conciliorum sanctorumque patrum auctoritatem passim concubinis adhareant. Quis enim in ministrorum Dei collegio pariatur talem, quem Paulus hominum consortio indignum judicet, cum quo etiam ne cibum quidem sumendum putavit? Quia ergo clerici quidam synodorum cujusque diœcesis episcopali specialiter desuper habitatum decretis, de dimittendis concubitis, æque pariter: ne in hujusmodi scandalo & sordibus volutari diutius permittantur, quibuscumque locorum ordinariis injungimus & serio committimus, ut secundum canonum præcepta, & præcipue Basileensis concilii definitionem, concubinos hujusmodi corrigant atque emendent, easque mulieres, quæ citra scanda-

lum atque offendiculum retineri non possunt, extra viciniam, ne commercii facultas aut suspicio remaneat, amoveri procurent. Qua in re, cum sæpe compertum sit, facilius ab initio malis resisti, quam semel in ea demersum rursus erigi atque emergere, omnino prælati intendendum præcipimus, ne patiantur juniores clericos perniciosa cohabitatione ureturi, a qua deinde extricari facile non queant: ecclesiasticis etiam magistratibus, juxta præfati concilii decretum, ne ullo sub pacto, compositione, aut spe cuiuscumque quæstus, tales quovis modo tolerant, aut dissimulent, penitus interdentes; & si opus sit, ut brachium sæculare in hanc rem implorent, injungentes.

C. III.

Excommunicationem, qua nulla pœna major esse potest, caute ab officialibus nostris, & non nisi ex inevitabili necessitate, & propter manifestam contumaciam, in quemquam intentari volumus, ideoque officialibus nostris, & prælati omnibus, qui aliqui excommunicandi potestatem habent, mandamus, ne sententiam excommunicationis, nisi competenti admonitione præmissa, & in præsentia lide dignorum hominum, (ut, si necesse sit, testimonio eorum comprobari queat) promulgate præsumant. Qui aliter excommunicationem in quemquam promulgaverit, & admonitus errorem suum non revocaverit, per mensem ab ingressu ecclesiæ sit exclusus, & sic a se excommunicato omnes expensas, quas talis excommunicationis occasione necessario fecit, restituere cogatur.

C. IV.

Et ut timoratis conscientis subveniamus, & scandala excludamus, generalis synodi Basileensis constitutionem volumus observari, quæ decernit, quod nemo deinceps a communione aliqujus, in sacramentorum administratione vel receptione, aut in aliis quibuscumque divinis, vel extra, præteritu cuiuscumque sententiæ, aut censuræ ecclesiasticæ, aut suspensionis vel prohibitionis ab homine vel ab jure generaliter promulgatæ occasione, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut ecclesiasticum interdictum observare; nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura ecclesiastica hujusmodi, fuerit vel contra personam, collegium, universitatem, ecclesiam, aut locum certum aut certam, a iudice publicata vel denunciata specialiter & expresse; aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constitit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari. Nam a communione illius abstinere vult juxta canonicas sanctiones: per hoc tamen hujusmodi excommunicatos, suspensos & interdictos seu prohibitos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari. Cum humana fragilitas in omnibus actionibus, & præsertim in iis quæ pietatis sunt, si ope divina non adjuvetur & dirigatur, sine fructu defudet, præfenti constitutione duximus ordinandum, ut in posterum per omnes totius provinciæ ecclesias, quoties in illis multitudine fidelium convenerit, fiant preces ad Deum, pro Spiritu sancti gratia, ad salutem hujusmodi constitutionum provincialium observantiam, impetrandam. Similiter pro summi pontificis, imperatoris ac regis Romanorum incoluntate & felici gubernatione, & pro omnibus qui ad utriusque regiminis gubernacula in orbe Christiano præsidet, ut quietam & tranquillam vitam

ANNO CHRISTI 1549.

Ex concilio Firzlaricēsi.

Ex concilio Basileensi.

ANNO
CHRISTI
1549.

ecclesiarum metropolitanæ cathedralium & collegiarum prælatos, canonicos & capitula, omnes etiam regulares prælatos & conventus, quicumque ecclesias parochiales suis ecclesiis seu monasteriis unitas & incorporatas habent, in domino exhortamur; & districte eis præcipiendo iungimus, ut intra trimestre tempus, post hujus constitutionis nostræ publicationem, ecclesiarum sibi incorporatarum rectoribus talem fructuum portionem ordinent, qua pro loci conditione honeste sustentari, ac insuper episcopalia & archidiaconalia jura solvere, hospitalitatem exercere, & alia necessaria onera sustinere queant. Quod nisi fecerint, nos illotum injustam negligentiam, ipsi ecclesiis & animarum saluti nimis periculosam, amplius sufferre non volentes, apud omnes ecclesias parochiales jurisdictionibus nostris subditas, talem justis & sufficientis victus deputationem de decimis, provenibus, vel bonis collegiorum aut monasteriorum aut prælaturarum, per nos aut officiales nostros secundum juris communis & sacrorum conciliorum dispositionem ordinare, seposita ampliore mora, omnino aggrediemur.

XCVI.

Clerici aliunde advenientes, nec in iis ordinibus quos jactant, ministrare permittantur, nec ad superiores ordines promoveantur; nisi fide digno testimonio docuerint se eos ordines, quos habere se asseverant, rite & legitime suscepisse. Peregrini autem sacerdotes ad missarum celebrationes non admittantur, nec ultra mensam in aliquo presbyterorum consortio foveantur, nisi testimoniales literas super vita, moribus & recessu ab eo episcopo, a quo discesserunt; similiter admissionis testimonium ejus episcopi, ad cujus dioccesim se contulerunt, ostendant.

XCV.

Sacellani vero nobilium in sacellis castrorum missas celebrare, aut alia sacramenta conferre, aut etiam prædicare non presumant, nisi super eo auctoritatem & consensum ordinariorum obtulerint, & prius manualementem promissionem episcopo, seu loci illius archipresbytero, fecerint, se in obedientia diocesani mansuros, & ad synodos & capitula venturos, & mandatis ecclesiasticis secundum justitiam, & quatenus eos attingunt, paratos esse. Salvis etiam jurebus parochiarum, ad quas talia castra nobilium pertinere noscuntur.

XCVI.

Hoc in primis totius reipublicæ Christianæ utilitas exposcit, ut eruditæ juventuti passim magistris, eruditione, honestate vitæ, & fidei sinceritate commendabiles, præficiantur, quod in administratione utriusque reipublicæ & ecclesiasticæ & secularis successio a pueris dependeat. Qui si perverfis & pravis hominibus erudiendi tradantur, a quibus recentes eorum animi (qui malorum ac bonorum, ut quidque primum hauserint, æque renaces sunt) pravis & impiis opinionibus imbuantur, spes non est, sacrosanctam religionem nostram in integrum restitui, aut a pravis doctrinis repurgari, aut pristinam felicitatem & tranquillitatem in Germaniam nostram reduci unquam posse. Proinde si prælati & capitulis, sive communitatibus, aut locorum præfectis, ad quos ea cura pertinet, serio injungimus, ut in posterum scholis sibi commissis didascalos præfecturi, eosdem ad vicarios nostros in spiritualibus, seu locorum commissarios, able-

gent, qui eruditionem, mores, & fidei sinceritatem in eis accurato examine explorent, eosque quid in scholis tam ad eruditionem, quam ad mores juventutis excolendos, conducibile potissimum prælegant, pro cujusque loci ratione, diligenter admoneant, sine quorum testimonio (quod scripto his, quos dignos judicaverint, exhibeant) quemquam alicui scholæ præfici omnino prohibemus.

XC VII.

Quamvis jam olim multis conciliis provincialibus, velut Fritzlarienti domini Getardi, & aliorum archiepiscoporum Moguntinensium, super testamentorum ordinatione cautum sit, quibus omnino suum robur manere volumus; videmus tamen hac temporum licentia pleraque mortuorum voluntates incassum recidere, defunctorumque substantiam contra ipsorum legitimam voluntatem interverti, a testamentariis præferri, & quibus pro officio competebaratum servare defuncti arbitrium: statumus, ut qui deinceps nominati fuerint testamentarii, quamprimum & ante omnia ipsius defuncti hereditatem siue substantiam coram notario & testibus fide dignis conscribant, & in inventarium fideliter redigant; omninomamque mortis voluntatem, arbitrium & ordinationem, intra debitum tempus executioni demandent & exequantur, de quo ordinario aut ipsius commissario rationem faciant. Quod si quis infideliter agens hujus nostræ constitutionis transgressor repertus fuerit, pro ordinarii arbitrio, aut alias condigna pœna, pro excessus qualitate, plectatur.

XC VIII.

Magnus abusus est, cum ad rerum temporalium & mox periturarum conquirenda lucra, sex diebus homines intendant, ad regnum caelorum, ejusque justitiam inquirendam, septimum diem destinatum, ne cum quidem a profanis negotiis liberum execranda hominum avaritia relinquat. Cui nos improbæ hominum cupiditati modum ponere volentes, serio prohibemus, ne in posterum in locis nostræ provinciæ subiectis diebus dominicis, aut præcipuis ecclesiæ festivitibus, mercatus (nisi forte earum rerum, quæ ad usum quotidiani victus necessariæ sunt, exerceantur, aut ne subditi nostri ulli operi servili, quod sine evidenti detrimento dilationem sustinere potest, manu admoveant; sed dies dominicos & festivos spiritualibus lucris conquirendis, & salutis animarum procurandæ, adeoque pietatis & divini cultus exercitiis, impendant. Quam nostram constitutionem, nisi magistratus locorum, quorum ea potestas est, sub gravibus pœnis ira observari curaverint, ipsos magistratus, debita admonitione prævia, sententiam excommunicationis incidere, & ubi ad nostras temporales jurisdictiones pertinent, insuper aliis pœnis, pro nostro arbitrio, puniri volumus.

XC IX.

Multis constitutionibus imperialibus cautum est, ne quis librum aliquem sine certo auctoris & loci, ubi excusus sit, nomine, aut qui per commissarios, qui per loca huic rei curandæ destinati sunt, comprobatus non sit, vel excuset, vel excusum vendat. Quam ordinationem renovantes, inhibemus ne quis tales libros in nostris dirionibus vendere, aut emere, aut donare, aut occulte quovis modo alii obrudere, aut omnino apud se retinere audeat: officialibus nostris, tam ecclesiasticis quam secularibus, injungentes, ut in eam rem acri-

ANNO
CHRISTI
1549.

episcoporum successione perpetuo continuata A
ca fides pervenerit, non dubitamus hanc unam
eamdemque esse, atque adeo veram fidem, quæ
ab apostolis ipsis in veritate est tradita, & usque
nunc religiose semper custodita, & in catholica
ecclesia semper conservata. Nihil proinde aliud
credendum, tenendum, aut docendum est, nisi
quod sancta Romana tenet & docet ecclesia,
omnium consentientium ecclesiarum mater &
magistra. Eum vero, qui a fide catholice & Ro-
manæ ecclesiæ recedit, necesse est a veritate &
capite deficere. Hortamur itaque & in domi-
no obtestamur omnes & singulos clericos &
laicos, nobis metropolitico jure subiectos, ut
tenaciter & indivulsi adhaereant, non solum his B
quæ in divinorum eloquiorum canone expressa
sunt, verum etiam his quæ ecclesia sancta
catholica habet, & quæ omnium orthodoxorum
consensu probata & recepta sunt: neque ulla ra-
tione aut persuasione a veritate fidei, ecclesiæ &
evangelii quod acceperunt, & in quo stant &
salvantur omnes gentes, avelli se pantur, sed
in eo quod hæcenus pie & recte docti sunt &
crediderunt permaneant.

De prædicatoribus verbi, quos missos esse oportet.

II.

Hoc habet apostolica ecclesia, ut nullus nisi
missus prædicet: sic Christus non nisi missus C
prædicavit, ipso apud Isaiam testante: *Spiritus
domini super me, eo quod unxerit me; ad evan-
gelizandum pauperibus misit me.* Neque item
ipsum præcursor, de quo scriptum est; *Fuit ho-
mo missus a Deo;* sed nec apostoli hoc fecissent,
nisi mandato a Christo accepto: *Ite, Ecce ego
mitto vos.* Proinde nos evangelicæ & apostoli-
cæ regulæ innitentes, statuimus & præcipimus,
ne quisquam posthac, etiam quancumque reli-
gionem professus, publice prædicare præsumat,
nisi ab episcopo ordinario, vel ejus vicario, ad-
missus fuerit. Et si quis etiam religiosus apostoli-
cæ sedis privilegio nitatur, tenebitur nobis,
aut vicariis nostris, de hoc fidem legitimam facere.
Laicis vero prorsus interdicitur, ne prædicandi officium usurpent, aut occulta con-
venticula faciant, & sacerdotum simplicitatem
eludant. Et si forte necessitas postulet, ut sacerdos
tamquam inutilis & indignus a cura gre-
gis debeat removeri, servato ordine juris, de
hoc agendum est apud episcopum, ad cujus
officium tam destitutum quam institutum sacer-
dotum pertinere dignoscitur. Omnes vero &
singulos, aliter quam præmissum est publice
vel privatim prædicationis officium usurpare
præsumentes, præsentis statuti rigore excom-
municationis vinculo innodamus, & excommu-
nicatos declarari publice mandamus: & nisi
respuerint, alias competenti pœna a nobis aut
nostris suffraganeis, vel locorum ordinariis,
placendi sunt.

Non qui vis admittendi sunt, etiamsi præsentati fuerint.

III.

Quando non parum refert, quis qualisve sit,
cui alios instituendi & docendi potestas tradita
est, probandi primum & explorandi sunt futuri
concionatores, a quibus & quomodo instructi
sint, ne peregrinis forte & hæreticis doctrinis
imbati, non satis perspecti recipiantur in ovile

Christi, ad gravem dominici gregis perniciem.
Atque non tam eloquentiores quam sapienti-
ores, neque tam argutiores quam meliores eli-
gendi sunt, modo gregi sana doctrina pacendo
non sint prorsus inidonei. Imo tanto magis ali-
quos cavendus est is qui eloquentia poller,
quanto plus ob eloquentiam, dum recte di-
cere & docere existimatur, nocere & fallere
potest.

Vocatus & admissus quid pro concione docere debeat.

IV.

Missi & admissi verbi prædicatores in hoc toti
incumbant, ut verbum veritatis recte & bona
fide tractent, tamquam dispensatores multiformis
gratiæ Dei, omnibus his quæ a puritate evan-
gelii aliena sunt, vel supervacanea, vel parum
edificantia: sed nec opinabilia ac dubia pro-
certis & receptis asseverate audeant. Ab apocry-
phis abstineant, & quæ ecclesia occultanda esse
decrevit, de suggesto non promulgabunt. Com-
municas, aules, & interim obscenas fabulas, &
quæ risum moveant citius quam lacrymas pro-
pter peccata, populi auribus non ingerant. Et
omnis odii, invidiæ, infestationis, quæstus,
ambitionis, & consimilibus nequam affectibus,
sincere & pacifice evangelium pacis annuntiet,
mutus conviciis se non profcindant, nec alius
alium pro concione impugnet. Sed si quis alter
hæreticus, vel peticiosum errorem, aut
aliud quidpiam, quod piarum aurium sit offen-
sivum, dixisseprehenderit, episcopo, aut
illius vicario, aut inquisitori apostolico, vel offi-
ciali loci, ordine etiam servato evangelico, si-
gnificet. Et cum catholicas traditiones tamquam
arctissima quædam Christianæ religionis & pa-
cis vincula conservare & custodire omnes ex
æquo deceat, neque dubitemus traditiones &
consuetudines universales, præsertim eas, quas
per orbem tota frequentat ecclesia, ab apostolis
in ecclesiæ sinum transfusas, vel a generalium fa-
ciorum conciliorum auctoritate profectas, nos
eas simili religione, quæa quæ sacræ scripturæ
præscribit auctoritas, ut observentur doceri omni-
nino mandamus. Quæ vero per loca vel regio-
nes nostræ diocesis vel provinciæ variantur, eas
quisque observet ad edificationem morum &
fidei. Ac ne quisquam temere contra eas de sug-
gesto rogationem facere præsumat, mandamus
episcopis provinciæ nostræ, & officialibus nos-
tris, ut si qui ritibus ecclesiæ antiquandis vel
novandis privata auctoritate studere comperit
fuerint, in eos severiter animadvertant. Quare
qui pacendi gregis dominici curam susceperunt,
ea potissimum doceant, quæ ad tran-
quillitatem & piam concordiam faciunt, & ad
captum rudis populi accommodata esse cogno-
vetint. Cujusmodi est simplex explanatio sym-
boli, decem præceptorum, sacramentorum &
ceremoniarum ecclesiæ, orationis dominicæ:
item cohortatio ad penitentiam, in qua Christi
servatoris commemorent beneficia, ac pœnas
nunquam finiendas, quæ in malo obstinatis pa-
ratæ sunt, ob oculos ponant: sed ne misericordiam
desperant, rursus sublevent ac solentur.
Cessantes ac rotentes excitent; animo dejectos
in spem erigant; voluptuariis, resque mundi
admirantibus, vitæ brevitate, & æternos ignis
cruciatu, subinde ingerant: ut saltem futuris
malis terribi peccare desistant, atque ad meliorem
frugem

vitam agamus in omni pietate & castitate. In ipsa vero sacri missæ celebratione alternis diebus pro peccatis & pro pace, sive in ipso sacro collectam pro suffragio, sive post illud antiphonam cum collecta pro imploranda Dei misericordia, devote recitari aut cantari volumus. Quam rem discretioni prælatorum pro loci & temporis conditione committimus curandam.

Quo vero supradicta omnia & singula accitioris cura observentur, & ad excusationem ignorantie nullus locus relinquatur, ordinamus & præcipimus, ut præsentium constitutionum liber apud metropolitanam, cathedralles, & collegiatis ecclesias in choro aut capitulis, similiter apud parochiales ecclesias idoneo loco, fabricæ sumptu comparatus, habeatur, ad quem omnibus quorum interest pateat accessus.

Postremo cum his præsentibus nostris constitutionibus, omnes etiam generalium conciliorum constitutiones & decreta, similiter omnia & singula alia statuta provincialia in conciliis provincialibus, sub nostris præcætoribus celebratis edita, quorum in his nostris constitutionibus etiam nullam mentionem fecimus, in suo vigore permanere volumus, & ab omnibus nobis subiectis, qua quemque parte attingant, pro confirmatis & authenticis agnosci, haberi & observari districte præcipiendo mandamus; sacrosanctæ Romanæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ iudicio, cujus auctoritatem omnibus salvam conferri volumus, hæc omnia cum debita obedientia submittentibus.

CONCILIVM TREVERENSE II.

AVCTORITATE IOANNIS ARCHIEPISCOPI Treverensis indictum in causa fidei & morum anno domini MDXLIX. tempore Pauli papæ III.

DECRETA CONCILII PROVINCIALIS

Treverensis, præsidente reverendissimo in Christo patre ac domino domino Ioanne archiepiscopo Treverensi, sacri Romani imperii per Galliam & regnum Arelatense archicancellario, principe electore, &c. celebrati anno Iesu Christi MDXLIx.

Ioannes Dei gratia sanctæ Treverensis ecclesiæ archiepiscopus, sacri Romani imperii per Galliam regnumque Arelatense archicancellarius, & princeps elector, ad perpetuam rei memoriam.

REM omnino non novam aggredimur, neque per viam insolitam ambulamus: verum orthodoxorum patrum & prædecessorum nostrorum vestigiis tritam ingredimur; sincero corde semper affectantes, ut universum clerum & gregem nobis commissum usquequaque lustremus & contemplemur, atque salubris studii vigilans in hoc sedulo incumbamus, ut eam more boni pastoris, (quantum nobis ex alto conceditur) pura & sana evangelicæ veritatis doctrina pascamus & reficiamus, ut cum universalis & tremendi iudicii tempus ingruerit, & pastor ille pastorum gloriosus in maiestate sua apparuerit, ad cuius laudem hanc nostram functionem obire cupimus, de muneris impositi administratione cum lucro & ex voto respondere valeamus. Hac igitur occasione provocatos nos, & diligens cura

Concil. general. Tom. XIV.

A & paterna sollicitudo extimular, ut circa nostrorum subditorum statum & vitam probe instituendam indefesso studio ac labore advigilemus: utque ex hac animi nostri promptitudine, ipsis piarum rerum cultus in dies magis ac magis crescat pariter & placeat, ipsorum onera & gravamina, pro huius temporis iniquitate, inter manus in moerem hydræ enascentia, imminuantur, cessent, finiantur, tollantur, atque tranquillitatis & pacis optatus portus, velut in alto navigantibus aperiat; id quod tum demum recte consequi credimur, cum sinistris eventibus viam præcludimus, vitiorum & malorum materiam rescamus, & noxia dissuadentes, ad optima quæque promovenda animum applicamus.

Quapropter horum nostrorum statutorum editione, tum antiquorum renovatione & explanatione, tum pœnarum comminatione impios & orthodoxæ ecclesiæ hostes ab infelici suo proposito deterreamus & depellamus: ut in quibus virtutis zelus & ardor ad emendationem nihil proficit, eos saltem honestæ disciplinæ severitas atque pœnæ rigor retrahat & coerceat. Sane quondam felicitis recordationis Balduinus archiepiscopus Treverensis, & alii prædecessores nostri, pro subditorum utilitate, pro libertate ecclesiæ & ministerium eius, quamplurima statuta synodalia & provincialia, non minus utilia quam necessaria ediderunt, promulgarunt, publicarunt, & pœnarum adjectionibus, prout opportunum visum fuerat, provide & consulte vallarunt. Quæ nos omnia de consilio & consensu capituli ecclesiæ nostræ metropolitanæ Treverensis, & nuntiorum seu procuratorum aliorum, reverendi domini Nicolai episcopi Virdunensis, & nuntiorum seu procuratorum reverendissimi domini Ioannis cardinalis de Lotharingia administratoris Metensis, & reverendi domini Tonsani episcopi Tullenis, suffraganeorum nostrorum, in præsentis concilio provinciali congregatorum, quatenus per infra statuenda expresse non fuerint revocata & cassata, approbamus & innovamus, atque in suo robore permanere volumus, & eadem antiqua statuta provincialia, atque ea nova, quæ nos in præsentis concilio pro temporum ac rerum necessitate statuimus & ordinamus, ut per totam nostram provinciam Treverensem firmiter & inviolabiliter, prout statuuntur, publicentur, teneantur, & observentur, firmiter decernimus.

De fide orthodoxa catholica & apostolica ecclesiæ fideliter & firmiter tenenda.

I.

QUANDO vera in Iesum Christum fides fundamentum est & petra illa, de qua salvator noster dixit, super eam ædificandam esse ecclesiam suam, adversus quam inferorum portæ nunquam prævaliturae essent, (prævalerent autem, si ecclesia errare perniciose posset, aut docere noxia) fateri oportet ecclesiam in fide & veritate radicam & fundatam errare non posse. Nam & in confesso est, testantibus nimirum sanctæ ecclesiæ patribus, ac ipsa clamante, Christi apostolos Petrum & Paulum Dei sanctum evangelium, in sanguine quoque ipsorum signatum, Romanæ ecclesiæ reliquisse, atque in illius fidem ecclesias omnes, quæ ubique sunt fideles in toto orbe terrarum, religiose conspirasse, atque societate sacramenti confederatas & conjunctas esse. Itaque cum ad nos per

Y y episco-

ANNO
CHRISTI
1549.

les reddant, neque in correctione subditorum A
suorum negligentes se exhibeant: & quod nullas
in peccatis excusationi locus relinquatur, præsen-
tis decreti tenore in irritum revocamus & anni-
hilamus omnia statuta, ordinationes, consuetu-
dines, & privilegia exemptionum quibuscumque
ecclesiis, militiis, hospitalibus, locis & mona-
steriis quorumcumque ordinum, quacumque
auctoritate & qualitercumque concessa, quæ
reformationi prædictorum abusu, & cor-
rectioni perverforum morum adversantur, aut
in mora sunt, ut contra personas & loca præ-
dictarum ecclesiarum, ordinum, domorum,
militiarum, hospitalium, monasteriorum, sine
omni exceptione ad correctionem seu emen-
dationem procedi non possit aut valeat. Cujus
executio in casu negligentæ a capitulis ad præ-
latos, & prælatorum negligentia intercedente,
ad officiales vel vicarios locorum, aut eorum fu-
periores devolvatur.

Quo tempore quisque in choro esse debeat.

VIII.

Majorum nostrorum vestigia sequentes, & aucto-
ritati sacrorum generalium conciliorum inni-
tentes, ut cuncta in domo Dei ordine fiant, volumus,
ut in metropolitana nostra Treverensi, & in
omnibus cathedralibus & collegiatis ecclesiis ci-
vitatibus, diocesis & provinciæ nostræ Treverensis,
habeantur duæ tabule, quarum una habeatur aut
ponatur in aut circa chorum, in qua disciplina ob-
servanda descripta sit: ex cuius tenore satis li-
queat, quando & qualiter quis horis canonicis in-
teresse debeat. Ad cuius disciplinæ observantiam,
prælati cunctos sibi subditos rigore commo-
neant & compellant. Et si alicubi hæctenus erecta
non fuit aut deperdita, eam rursus erigi & descri-
bi iubemus. Secunda vero tabula locabitur & po-
netur in sacratio, aut alio loco convenienti, in qua
quid ab unoquoque canonico, vel alio beneficia-
to legendum cantandumque sit singulis diebus &
horis per hebdomadam, scribatur: hic negligentiam
committens pro modo delicti corrigatur. Nolumus
autem, ut collegia canonicas preces in templis
perolvere aut sacra facere, vindemix aut
aliorum negotiorum & sæcularium occupatio-
num prætextu omitant, non obstant quacum-
que consuetudine, sed ita rapiantur onera, ut dum
alii temporalia procurant, alii orationibus & publicis
precibus vacent. Et si alicubi hoc fieri non
potest, saltem hebdomadarius pro tempore, præ-
sentibus aliis quotidie, durantibus vacationibus
vindemialibus canonicas horas in choro saltem
legendo persolvere curabit. Ita tamen, ut domi-
nicis diebus, & apostolorum festis, Tertiæ, Sextæ,
& Vesperæ & Completorium cantentur, &
summum sacram fiat. Statuimus insuper & ordi-
namus, ut deinceps capitula, actus & tractatus
capitulares, tantum profectis seu feriabilibus diebus
teneantur. Sed nec in iis, sub missa, vespers aut
completorio indicantur, aut teneantur. Quinimo,
ut omnes missæ intersit districte mandamus. In
aliis vero, si subititurgens necessitas, aut evidens
ecclesiæ utilitas postulet ut capitulum teneatur,
decanus indicabit dilationem seu moram capituli
& actuum capitularium non carere periculo, &
propterea sub prædictis horis tractandum &
agendum esse. Et si in his secus actum fuerit, tam
indicens quam interefferentes residentia & præsen-
titiis pro illa vice carebunt, quinimo omnino uti ab-
sentes his horis reputabuntur.

¶ f. partian-
tur.

De missæ officio rite præagendo.

IX.

Hortamur, ut sacrosancam illam actionem,
in qua sacrificium precii nostri, corpus scilicet &
sanguis Christi, veraciter offertur pro vivis &
defunctis, summa religione & devotione sacer-
dotes peragant; ac quoties datur sedulo fre-
quentent & celebrent eo modo, & his cere-
monis, seu ritibus observatis, quos hæctenus
Romana & occidentalis servavit & hodie servat
ecclesia.

Dum sacerdos factum facturum in sacratio cum
ministis induitur, nemo inibi confabulari præ-
sumat, unde vel ipsius, vel ministrorum de-
votio interrumpatur. Egrederenti factarium ad al-
tare, vel revertenti post factum omnes assurgant
similiter & ministri, dum sacris induri, lecto
euangelio, epistola, aut homilia, præter-
eunt.

Dum sacerdos factum facturum confessionem
ex more præmittit, ministri nequaquam deo-
petam accendedis luminariis, aut aliis rebus men-
tem avocantibus; sed adsint sacerdoti confessionem
persequeutes, & pro se invicem ecclesiæ no-
mine orantes.

Veterem canonem instaurantes, prohibemus,
ne quis sacerdos missarum solennia publica cele-
brare præsumat, nisi ad minus duobus præsen-
tibus. Quod si in privata missa commode fieri non
potest, ad minus addit unus, qui respondentis lo-
cum suppleat; sed ita, ne sit proles illegitima,
quam omnino, patre celebrante, altari adflare
prohibemus, multo magis concubinam, si quam
habet.

Et jejunis quilibet celebret, & velato capite al-
tari assistere, aut ita illud accedere nullus omnino
præsumat. Quæ & diaconos & subdiaconos ob-
servare mandamus: si quis temere contrarium fa-
cere præsumpserit, excommunicationis vinculo
innodetur.

In missa publica & summa præfatio & ora-
tio dominica non debent privatim dici aut ab-
rumpi. Ita & symbolum, epistola, & euange-
lium, integre, distincte, & clare cantari de-
bent. Neque fetendum est, ut chorus verba
sacerdotis vel subdiaconi, mox in ipso lectio-
nis vestibulo intrerumpens, aspicietur gradua-
le, tractum, vel Alleluia, quasi scilicet hoc fa-
ctis, si adstantes sciant cuius sit lectio aut epi-
stola.

Dum euangelium cantatur in summo sacro, ex-
pediit dare signum per campanam, ut existentes in
vicino laici ad elevationem dominici corporis &
sanguinis invitentur.

In elevatione corporis & sanguinis Christi, &
post, usque dum cantatur Agnus Dei, silent organa.
Nulla cantetur antiphona, neque pro pace,
neque adversus pestem, aut mortalitatem, sed si-
lenter pro se quisque, aut flexis genibus, aut pro-
stratis humi corporibus, passionis ac mortis Chri-
sti commemorationem faciat, ac redemptori gra-
rias agat, pro beneficiis per mortem ipsius largissi-
me acquisitis.

Statuimus insuper, imo antiquorum patrum
statuta innovamus, ut sub summo sacro nulli sa-
cerdotum liceat eodem in templo sacram rem fa-
cere, sed privatas missas ante absolvant, ut omni-
bus ad publicum sacrum convenire sit integrum,
& chorus plenus & collector pleniotem ac pu-
riorem Deo cultum exhibeat.

Et

frugem se recipiant : nec non populo omnino A
 periuadeant, non quamlibet fidem qua in Deum
 creditur, sed eam demum salutiferam fore, que,
 apostolo teste, *per dilectionem operatur* : sic ad
 bona opera sedulo hortentur, & præsertim ad
 opera misericordiæ : patres ac matresfamilias,
 ut proles ad familiam Christiane educent, gra-
 uiter & continue commonefaciant, atque ut
 adulti consueta & ordinaria jejunia, quadra-
 gesimæ videlicet, & quatuor temporum, & vigi-
 liarum, infringere non præsumant : plebem ad-
 moneant, & ut frequenter, vel ad minus in qua-
 dragesima, in initio ejus, vel ante medium, ad
 confessionem veniant : & si non sæpe, saltem in
 paschate corpus domini recipiant, si velint inter
 catholicos reputari. Sanctorum religiosam men-
 tionem subinde faciant, animosque Christi fi-
 delium illorum exemplis incitent, confirmet,
 & intercessione consolentur. Doceant quoque
 veras sanctorum reliquias reverenter habendas.
 Contenti sint euangelia & lectiones, quibus
 in dominicis & festis diebus ecclesia vitur,
 interpretari populo, & ex his sermonem &
 doctrinam ad edificationem populi formare.

*De cultu divino diligenter & religiose exequendo,
 deque disciplina chori observanda.*

V.

Deus est Spiritus sit, non tamen internis tan- C
 tum affectibus fidei, spei & caritatis, verum et-
 iam externis actibus colendus & adorandus est,
 ut cor & caro exultent in Deum vivum. Est enim
 externus cultus signum ac manifestatio quedam
 cultus interni ; qualis est laus communis, &
 orationes publicæ, quæ per ecclesiæ ministros
 ex persona totius populi fidelis Deo offerun-
 tur, quo alii quoque (quatenus per ipsorum oc-
 cupationes licet) ad laudes Dei & gratiarum
 actiones excitentur. Neque enim ecclesiasticæ me-
 lodix sua deest energia. Id quod Augustinus
 testatur, referens Ambrosium Mediolani can-
 tum instituisse ecclesiasticum, secundum morem
 ecclesiarum orientalium, cumque cultum ce-
 lebrari ceptum magno studio fratrum, hym-
 nos & psalmos canentium : quem etiam ceteræ
 ecclesiæ imitatz sunt. Sed & ipse Augustinus
 quantum ecclesiasticis fuerit canticis affectus,
 his verbis testatur : Quantum fleui, domine, in
 hymnis & canticis tuis, suave sonantis ecclesiæ
 vocibus acriter commotus ? Voces illæ influebant
 auribus meis, & eliquabatur veritas in cor meum,
 & ex ea æstuabat affectus pietatis, & currebant
 lacrymæ, & mihi bene erat cum illis. Et rur-
 sus : Cum reminiscor, inquit, lacrymas, quas
 in primordio fidei meæ fudi ad cantus ecclesiæ,
 & nunc quoque commoveor, non cantu, sed re-
 bus quæ cantantur, cum liquida voce & con-
 venientissima modulatione magnam hujus insti-
 tuti utilitatem rursus agnosco, magisque addu-
 cor consuetudinem approbare in ecclesia, ut
 per oblectamenta aurium infirmior animus in
 affectum pietatis assurgat. Hæc cum ita se ha-
 beant, hortamur omnes & singulos clericos, ut
 omnes pariter convenienti modulatione, conso-
 na denique voce, debitum Deo cultum nocturnum
 & diurnum devote & religiose exhibeant &
 exequantur, eo modo, his ritibus & ceremoniis,
 quibus hæctenus usa est ecclesia, & ut a sanctis
 patribus est traditus, atque a majoribus nostris
 observatus.

Conc. gen. Tom. XIV.

De horis canonicis.

VI.

Omnes, qui horis canonicis perfolvendis de-
 putati sunt, dent operam, ut collectis animis,
 quoad fieri potest, debitum pensum absolvant :
 nec ita se habeant, ut dum voce psallunt, quid-
 vis potius quam Deum animo cogitare videan-
 tur, semper caventes, ne propheticum illud au-
 diant : *Labia quidem me honorant, cor autem eo-
 rum longe est a me.* Quid autem est, voce quidem
 psallere, mente autem domum aut forum cir-
 cumire, nisi homines fallere, & Deum irridere?
 Grave admodum est quod scriptura dicit : *Male-
 dictus qui facit opus Dei negligenter.* Statuimus
 proinde ut laudes divinæ per singulas horas non
 cursim ac festinanter, sed tractim servatis inter-
 vallis decentibus, ratione dierum festorum, a pro-
 festis intermediis secerendorum, habitæ reve-
 renter & alacriter absolvantur, nequaquam subla-
 ro in alterum clamore, ne vel insanire, vel animi
 lascivia gestire videantur potius, quam fervore spi-
 ritus exultare, semper versiculum decantatissi-
 mum animo volentes.

Nec clamans sed amans cantat in aure Dei : Au-
 dit enim ille vocem cordis, sine qua sonum oris
 contemnit. Quate videndum est, ut qui spiritu
 psallunt, & mente psallant.

Caveant item qui aliis occupati negotiis extra
 chorum horas privatim legunt, ne somnolente aut
 truncatis verbis, aut intra fauces compresso spiri-
 tu preces demuturare, vel, ut Ethnicus quidam
 ait, rabiosa silentia rodere videantur, sed articula-
 te, distincte, diserte, & cum attentione integre
 omnia pronuntient.

Ne qua item occasione in diversa rapti de sine
 officio suo, distinctius prohibemus, ne deambu-
 lando horas dicant, sed in locum aliquem
 orationi aptum tantisper concedant, ne men-
 tis evagatio, quæ ex tumultuaria deambulatio-
 ne nasci solet, fructum orationis interci-
 piat.

D Nullus item, dum canonicæ preces in templo
 publice cantantur aut leguntur, audeat privatim
 ibidem aliquid legere, ac ne horas quidem cano-
 nicas absolvere, sed concinat, ac una cum fratri-
 bus Deum honorificet. Contrarium qui fecerit
 tanquam absens, habeatur.

*De his qui, dum sacra fiunt, per templa vagantur,
 profana miscentes colloquia.*

VII.

Quicumque tempore, quo divina peragantur,
 spatium in ecclesia, vel circa eam deambulare, si-
 mul & otiosis fabulis vacare, comperti fuerint,
 tanquam absentes pro die illo habeantur. Et si se-
 mel admoniti non destiterint, sed pertinaces fue-
 rint, graviolem subeant penam arbitrio præ-
 latorum, aut eorum vices gerentium, infligen-
 dam. Quos & ipsos hortamur, imo eis districte
 injungimus, præsertim in metropolitana ecclesia
 nostra Treverensi, & in cathedralibus suffraga-
 neorum nostrorum, tanquam insignioribus &
 frequentioribus ecclesiis, ut nulla ratione parian-
 tur divina officia quorumcumque colloquiorum,
 confabulationum, deambulationum, aut canum,
 avium, morionum, & simulum strepitu, garritu &
 latratu, sive a laicis perturbari, aut irreverentia af-
 fici. Sed nec ipsi prælati, quorum maxime interest
 removere scandala, atque ea quæ verbis imperant
 facto & exemplo consummare, in iis sese culpabi-

Y ij les

ANNO
 CHRISTI
 1549.

Isa. 29.

Serem. 48.

ANNO
CHRISTI
1549.

Et tunc non nisi de expressa licentia superioris, A & cum habitu decenti & honesto socio.

Ceteris canonibus de vestitu, cibo, peculio, officio, capitulis, visitatoribus, & correctione monachorum promulgatis, in suo robore permanentibus, volumus, ut omnes abbates & priores, tales diligentem observare procurent, quod iisdem districte præcipiendo injungimus.

Moniales vero, quarum sexus fragilior est, nulla ratione vel causa, nisi tanta & talis sit, quod omnino notorie excuset, monasteria sua egredi facultatem habeant; sed & tunc, non nisi cum honesto & decenti habitu, & associata, egrediantur, idque de expressa licentia episcopi, abbatis, visitatoris, aut ab iis potestatem habentis; quam patri confessori pro tempore existenti concedi prohibemus.

Nulli propterea inhonestæ personæ, nec etiam honestæ, nisi rationabilis & manifesta causa sub- sit, ac tunc speciali licentia illius, ad quem spectat concessio, perita & obtenta, accessus vel ingressus ad moniales pateat. Et quæ de clausura in regularibus ordinum constitutionibus mandantur, omnino & illibate teneantur & observentur: ut sic a publicis & mundanis conspectibus separata servire Deo liberius valeant, & sub- lara lasciviendi opportunitate, corda & corpora sua in omni sanctimonia diligentius custodi- re possint.

Prohibemus insuper districte, ne moniales ordinem aliquem professæ, confessorum habeant alium, quam ejusdem ordinis & regula.

Religiosi omnium ordinum, ut sinistra suspicio- nis etiam tollatur occasio, quascumque mul- lieres, & religiosas, & servientes Deo, in am- bitum, seu periodum monasterii recipere, aut introducere nullatenus præsumant.

Religiosi convivia secularium non frequen- tent, sed nec facile illos ad cœnobita invirent, nisi necessitas & honestas ad superiorum dicta- men id suadeant.

Religiosi mensam non nimium lautam, aut sumptuosam, neque delicias ad luxum exquisitis redundantem, habeant: quam a benedictione auspiciari, sacrae lectionis pastu fovere, hymno & gratiarum actione absolvere convenit. Inter- rim a longo acubitu, confessionibus sædis, comptandi studio, a crapula & ebrietate omni- no abstineant.

Religiosi, ut omnibus bono exemplo, nullis vero, quantum in ipsis erit, offendiculo sint, honesto prædecessorum suorum more, non nudis byrthis, aut pileis, sed capitibus cucullo tectis in publico incedant. Et nullatenus ad balnea promiscua, aut alia loca publica intrent; sed nec ad nuptias aut nuptiarum convivia vadant; neque pueros de sacro baptismatis fonte per se vel sus- ceptas personas suscipere præsumant.

Insuper statumus, imo antiquorum patrum canones renovando mandamus, quod nullus monachorum pro lucro terreno, de monaste- rio suo exire, nefandissimo ausu aut secularibus negotiis sese immiscere præsumat. Itaque reli- giosos a curibus monasteriorum suorum ad mon- asteria revocari, & curtes per fideles laicos, seu præbendarios administrari jubemus.

Insuper mendicantium ordinum prælati omni- no provideant, ne posthac terminarii elec- tosynarum partem quovis modo sibi vendi- cent, sed eas colligentes cum honestate mo-

rum, Dei habito timore, omni scandalo semo- to, integram ad conventum & in commune conferre & præsentare, ad evitandam proprie- tatis notam, studeant.

De monasteriis non molestandis.

XII.

Licet ex injuncti nobis pastoralis officii debito super cunctum gregem nobis commissum mentis nostræ aciem dirigere teneamus, vigilantius tamen & cautiùs agendum ducimus in his, ubi subditorum nostrorum majora incommoda & pericula vertuntur. Sane uti ex plurimorum que- rela didicimus, multi barones, præfati, offi- ciati, aut alii nobiles & ignobiles, in transigen- dis, aut componendis suis, vel aliorum contro- versis & dissidiis, vel simili prætextu, sese cum equis & jumentis in monasteria, vel eorum cur- tes, aut possessiones conferunt, & hospitio ex- cipi volunt, ut nedum luxus, dissolvendæ reli- gionis & monasticæ disciplinæ, ac tributorum divinatorum inibi in animarum discrimen, & Dei offensam occasio nascatur, verum etiam, ut ex- perientia docti comperimus, nisi provisionis nos- træ auxilio succurramus, periculum sit, ne mon- asteria tandem funditus exhausta depauperentur & collabantur. Nos itaque hujusmodi malo ac innumeris præterea & diversis tribulationibus & injuriis, quibus sub præfato prætextu religiosi sæpe afficiuntur, medelam competentem, quam possumus, exhibere volentes, mandamus om- nibus præfatis & officiatis nostris, ac aliis qui- buscumque baronibus, nobilibus & ignobili- bus, ut nunc & posthac talia jam prædicta ten- tare & facere nullo modo præsumant, neque sub colore memorato, aut simili, monasteria, aut eorum curtes, infestare aut molestare deinceps attentent.

Mandamus insuper districte omnibus & singu- lis abbatibus, prioribus & religiosis, ne deinceps tales etiam proprio suo consentu recipiant vel admittant. Et si per aliquem prælatum, aut alium quempiam permissum, concessum, vel actum fuerit, animadvertione condigna ita cum illo agemus, ut ceteri ab exemplo discant obedire. Et si contra præmissa violentè quispiam sese in- gesserit, aut indebitè injurias aut molestias mo- nasteriis, aut eorumdem personis intulerit, in eundem præsentis statuti vigore excommunica- tionis sententiam ferimus. Atque volumus quod prælati & religiosi eundem nobis, aut officiali- bus nostris, publice significare & deferre nomi- natim teneantur. Nos vero, aut officiales nostri, extrinsecus contra eundem ordine juris servato, us- que ad condignam violentiæ injuriam, & dam- norum satisfactionem procedemus, & per officiales nostros procedi mandamus: salvis nihilominus & in suo robore duraturis omnibus aliis apostolicis, imperialibus, ac prædecessorum nos- trorum constitutionibus & ordinationibus, per quas ecclesiis & personis ecclesiasticis in suis li- bertatibus prospectum est & provisum: quas etiam innovamus, & per nostram civitatem, diocesium, & provinciam Treverensem, invio- labilitè observari mandamus; jure etiam & præminencia patronorum & fundatorum semper salvis & illibatis.

Præterea inhibemus hac nostra synodali con- stitutione, ne quis aliquam religionem profes- sus ecclesiarum parochialium gubernacula & cu- ram suscipiat, nisi de nostra vel ordinariorum admiffione,

Et si optare potius quam sperare liceat, adesse quotidie aliquos, qui eucharistiam accipiant; volumus tamen, ut sacerdotes ad frequentationem hujus mysterii, & sacram communionem laicos adhortentur; nec tamen ideo sacerdotes a quotidiano sacro desistere oportet, quod desint qui cum sacerdote sacra faciente mensæ dominicæ quotidie sacramentaliter communicent.

Ordinamus præterea, ut per singulas dioceses nostræ provinciæ missarum officia decantentur & legantur, prout in missali ordinario uniuscujusque diocesis ordinatum est. Et si qua diocesis proprio ordine missalis caruerit, ad modum nostræ Treverensis ecclesiæ missali utetur: neque alicui publice aut privatim alienis missalibus uti licebit. Idem & de breviariis observari volumus.

De moderandis feriis.

X.

Numerum festorum crevisse admodum videmus, sed calentem fidelium devotionem frigescente: eoque ventum esse, ut bona pars hominum omnia festa negligat, idque impune, nec sine ecclesiæ dedecore. Pauperes, qui non habent unde alant uxorem & familiam, clamant omnem fere cessationem damnosam sibi esse. Operæ precium proinde nobis visum est festorum numerum contrahere, quo & effrenes coercerentur, & aliquid detur necessitati pauperum. Itaque hæc festa omnino celebrata esse volumus, & pro pastoralis nostri officio solenniter celebranda mandamus & præcipimus, dies dominicos omnes, festum nativitatis Christi, Stephani, Joannis, & omnium apostolorum, circumcisionis, epiphaniæ, & purificationis, annuntiationis, assumptionis, nativitatis virginis Mariæ, paschæ cum duobus sequentibus, ascensionis, pentecostes cum duobus sequentibus, corporis Christi, Joannis Baptistæ, Magdalenæ, Laurentii, Crucis, Michaelis, omnium sanctorum, Martini, Catharinæ, Andreæ, Nicolai, Thomæ. Et in civitate nostra Treverensi hæc festa patronorum, Maximini, Simeonis, visitationis, Helenæ, Paulini, translationis Materni & Eucharii. Et in singulis civitatibus, opidis, & parochiis, dedicationis festa, & patrocinia celebrari mandamus. Ceterum dies Innocentium, cinerum, parasceves, cænæ dominicæ, sabbati magni, Marci, tres Rogationum, commemorationis animarum, & omnes reliquos dies stationum, quos ecclesia nostra Treverensis in diebus aliorum patronorum, vel pro specialibus rogationibus ab antiquo introductis, in civitate nostra Treverensi vel ejus subutrobo observatis, usque in meridiem ferri volumus, ita ut factis sacro, cuique ad labores aut negotia sua redire liceat. Simili ratione in cathedralibus & diocesis suffraganeorum nostrorum, quibus tamen arbitrium suum in hoc relinquimus, & in aliis locis & parochiis diocesis nostræ observanda. Et si quis, sive clericus, sive laicus, in prænominatis celebratis festis, aut in aliis ante meridiem operæ mercenariæ publice vel private, aut computationibus, choreis, ludis, aut id genus lasciviis & levitatis temere & contumaciter sese dedit aut immiscuerit, ab officialibus nostris arbitraria pro modo delicti, etiam brachii secularis auxilio (si opus erit) invocato, puniri mandamus. Cetera vero festa, quacumque ratione instituta sunt vel recepta, in foro libera facimus. In choro vero & ecclesia eadem festa, prout ab antiquo observata sunt, devote

A celebrentur: ita tamen, ut historiarum & lectionum parum probata omittantur. Et cum potissimum hac de causa indictæ sint feriæ, ut festos dies in Dei laudibus, & gratiarum actione, ac audiendo verbo Dei, populus transigat, curent nostrarum diocesis & provinciæ, civitatum, opidorum, & locorum magistratus ac rectores, ut populus prænominatis diebus festis verbum Dei devote audiant, & divina frequentent. Neque tempore divinorum, & præsertim hora, qua concionatores verba faciunt ad populum, patiantur cives vacantes otiosis fabulis in foro stantes.

De religiosis monachis & monialibus.

XI.

Religiosos varii nominis & regulæ, simul & pia loca, sancta Romana ecclesia benigno favore semper prosecuta, specialibus gratiis, privilegiis, immunitatibus, & exemptionibus decoravit: ea omnia nos per nostram diocesis & provinciam nostram Treverensem nullatenus imminuere, sed magis illibata conservare, & quatenus aliorum jure salvo possumus, augere & extendere in votis habemus & intendimus; sed ita, ne sub ovina pelle gregem dominicum truculentia lupi rapacis invadat, & sub pietatis imagine virus hæreticæ pravitatis obrepit, & sub prætextu conversationis evangelicæ spiritus malignus illudat. Cujus rei gratia (præter singulorum ordinum ab ecclesia receptorum regulares institutiones, quas tamquam salutares ab omnibus & singulis, prout illos respective concernunt, observari mandamus) varii canones editi sunt, a quibus (quod dolenter referimus) si non ab omnibus neque in omnibus, a plerisque tamen & multis declinatur: non solum in propriæ salutis discrimen, sed & in religionis opprobrium, & plurimorum fidelium scandalum, sed & in illius, cui suam integritatem spontanea voluntate devoverunt, gravem offensam. Quapropter quæ in iis ab ecclesia & prædecessoribus nostris sancte & canonicè statuta sunt, ut inviolabiliter ab omnibus observentur, serio mandamus & præcipimus.

Et inter ceteros abusus reformandos curent prælati, abbates, priores, guardiani, simul & monasteriorum visitatores, & alii quocumque titulo nominentur, ne aliquis ante decimum quintum annum, ad probationis annum admittatur.

Item ne quis anno probationis non completo ad professionem recipiatur.

Item receptis sic præceptores idonei deputentur, qui eos in regulari observantia, & divinis officiis non minus quam in literis, & e converso, instruant & forment.

Ad sacros ordines suscipiendos non nisi ætate & scientia sufficientes præsentent.

Item idonei ad iussum superioris sui, excusatione legitima cessante, se faciant promoveri.

Quoque gratis singuli ad professionem recipiantur, nullo accepto pretio, nec aliqua facta conventionione: & ne hæc sub paupertatis prætextu pallientur districte inhibemus.

Non patiantur abbates, priores, abbatissæ, aut priorissæ, ut suorum monasteriorum monachi aut moniales, honestatis habentis & monachali modestia laxatis, impudenter se secularibus negotiis involvant, aut extra monasteriorum septa deambulent, vagentur, & discurrant: & si qua inevitabilis necessitas intercedat, quod tunc nullus egrediatur, nisi honesta subsit causa.

Y y iij Et

ANNO
CHRISTI
1549.ANNO
CHRISTI
1549.

fentis statuti vigore excommunicationis sententia teneri volumus, mandantes decanis locorum, ut mox tales nobis, aut archidiaconis nostris denuntient declarandos.

Atque ipsi capellani, seu vicecurati, nunc & in posterum de fructibus aut arenda nullatenus respondeant ante finem anni, nisi retenta marca & media marca præmissis. Alioquin ipsi de his respondere, & de suo solvere tenebuntur. Quod etiam tempore capitulorum observandorum generaliter, & cuilibet specialiter, tempore admissionis injungi volumus & mandamus.

Insuper statuimus & ordinamus, quod deinceps, decedentibus prælati monasteriorum, sive collegiarum ecclesiarum, quibus quacunque auctoritate ecclesie parochiales unitæ aut incorporate sunt, ita tamen & taliter, quod non per fixos vicarios, sed dumtaxat ad nutum amobiles capellanos gubernentur & regantur, quod extunc morte prælatorum intercedente, nobis marca argenti, aliis vero archidiaconis, sedum Christianitatis decanis & capitulis, infra annum jura * aliis præscripta persolvantur. Insuper præcipientes, ut ipsi capellani, ut præmittitur amobiles, non nisi idonei admittantur, & admissi ad comparitionem & omnia capitularia onera teneantur & compellantur, sub modis & formis præscriptis.

* for. alias

De competentia pastorum.

XIV.

Cum multorum querela pulsante intellexerimus, varios esse, qui vel ob inopiam parochias suas deserere & mutare, aut contra canonum sanctionem secularibus negotiis sese implicare, aut pro sacramentis ecclesiasticis immoderate exactionem facere præsumunt, aut in dedecus clericalis ordinis quasi mendicare coguntur, dignum esse & æquum arbitramur, ut qui altari serviunt de altari & vivant. Neque absonum reputamus, ut ea quæ ex antiqua consuetudine locorum pastoribus & curatis solvi & prælati eisdem solita sunt, etsi modica sint, benigne persolvantur: eoque minus sub hoc prætextu sacramentorum venditionem causentur isti, qui omnia sinistre in ordinis clericalis confusionem interpretantur: atque ut omnium in hoc uniformis observantia in nostra diocesi constituat, maturo consilio statuimus & ordinamus, ut deinceps in nostra civitate & diocesi Treverensi, curatis pro licentiatario seu dimissorio licentis, duodecim albos rotatos, pro educendis seu benedicendis puerperis, duodecim denarios, pro eo tempore, quo sacrosanctum eucharistie sacramentum ad infirmos deservit, quatuor denarios; * extreme vero unctionis sacramentum, duodecim denarios, pro offertorio quatuor festivitatum, pro qualibet unum denarium exigere liceat.

* for. ob

Ultra tamen nullus curatus exigere præsumat, datum tamen aut oblatum liberaliter recipere potest.

Pariformiter, pro baptisimi aut penitentie sacramentis nihil exigat; liberaliter oblatum recipere potest.

In nuptiis vero celebrandis sacerdos juxta consuetudinem loci cibariis missis a nuptiis debet contentus esse, nihil ultra exigendo. Si vero copulati pro iis pecuniam largiri vellent, numerum octo alborum excedere non debent.

In funeralibus vero, aut exequiis defunctorum,

A aut tertio, septimo, & tricesimo, expensis & duobus albis, aut deficientibus expensis, ultra tres albos sacerdotes exigere non præsumant: sed liberaliter oblata recipere possunt.

In pecoribus vero pascendis & custodiendis: & quæ sunt domus doctis ecclesie, curtis & ædificiorum reparationis, decanatus statuta observentur: & iis deficientibus, ad statuta diocessana, olim per felicis recordationis Balduum prædecessorem nostrum edita & condita, recursum haberi debet.

Insuper, si super competentia quæstio emerferit, cum certa regula dari non possit, coram ordinario loci proponatur & deducatur, ac summarie, simpliciter & de plano per officiales nostros procedi; & sententiam feri mandamus: & si diffinimur aut cognitum fuerit, quod competentia danda sit, extunc nos aut commissarii nostri, quos specialiter ad hoc deputabimus, primo recursum habebunt ad decimam parochie, sive eam clerici sive laici habeant: atque hac deficiente, ad plurimum parochialium uniones seu annexiones, prout commodius fieri poterit; & ultimo si nec sic provideri potest ordinaria auctoritate parochianos ad debitam parochi sustentationem compellere oportebit.

De scholis.

XV.

Magna & præcipua cura habenda est, ut juvenus nostræ civitatis, diocesis & provincie Treverensis, a primo ætatis flore, non minus Christianæ pietatis institutis & incorruptis moribus imbuatur, quam rudimentis literarum incontaminatis rectè instruat. Quapropter præcipimus, ut juxta patrum antiquorum decreta, singula collegia scholas instaurare, vel erectas conservare debeant, & prælati ecclesiarum, ac alii, quibus id muneris ex officio incumbit, solerter provideat, ut pædagogum & magistrum idonei sint & probi, atque viri omnino inculpate: qui ea prælegant, quæ puerorum seu adolescentum ætati convenient: dummodo non sint obscena, suspecta aut contagiosa. Simili ratione hæc observanda sunt in scholis parochialibus opidorum & aliorum locorum diocesis & provincie nostræ Treverensis. In quibus carent parochiales sacerdotes, si in præmissis defectus aut negligentia suboriantur, quod ordinariis locorum denuntient: quibus injungimus, ut diligenter circumspectant, ne quid in iis quæ ad veram eruditionem, aut ad pietatem & cultum Dei attinet negligatur. Præterea, quo collegia doctis & bonis viris orientur & illustrentur, prælati ecclesiarum & capitula, canonicos suos, id petentes, tribus annis expectantiarum finitis, (quorum primus nobis, secundus præsentiarum augmento, tertius ecclesiarum fabricis debetur, non obstantibus aliis expectantiarum, aut primæ residentie annis, ex statuto vel consuetudine debitis, quæ & quas ad effectum præsentem studiorum obtinendum, revocamus & cassamus, sed quæ tamen ad alios, ad studia non destinatos, illibata esse volumus) si in factis majoribus ordinibus fuerint, & studiis apti exeruerint, ad universitates catholicas, arbitrio capitali, nec non sufficienti tempore eis determinato, ac præbenda debita eisdem assignata, salvo tamen & deducto consueto onere, mittere debent. Ipsi vero in minoribus ordinibus existentibus, de præbenda, quæ eis deducto onere, si residerent, deberetur

in

admissione, subsistente causa legitima, & superiorum suorum voluntate & licentia obtenta: ita tamen, quod per superiores suos revocari possint, ac revocati humiliter obedire teneantur. Et si qui hactenus aliter admissi sunt, vel assumpti, volumus & jubemus, per officiales nostros, in civitate & diocesi nostra Treverensi, ac per suffraganeos nostros, eorumdemque vicarios, per totam provinciam Treverensem ad superiores illum remitti, ut dignas dent temeritatis suae poenas.

Ecclesias vero monasteriis unitas, seu incorporatas, si non tanta intercapedine distant, quin religiosi earumdem curam habituri in communis vita: regulari observantia & obedientia degeere possint, per huiusmodi religiosos provideri & regi, modo idonei sint, permitimus. Si vero vicarios alios, sive in propinquis, sive in distantibus parochiis, perpetuos vel amobiles pro arbitrio constituere velint, hæc non præsumant, nisi per nos, nostros suffraganeos, aut officiales nostros & vicarios, tamquam habiles & idonei reperti & admissi fuerint.

Volumus insuper, quod religiosi ad curam animarum sic admissi, per omnia se parochialibus sacerdotibus, juxta has nostras & prædecessorum nostrorum synodales constitutiones & ordinationes, nec non universalis ecclesie & apostolicæ sedis canones in verbi divini explanatione, evangelii prædicatione, divinatorum celebratione, sacramentorum administratione, per omnia conformet, & nihil novitatis introducere præsumant.

Mendicantium vero ordinum fratres in verbi Dei propositione & prædicatione, in audiendis confessionibus Christi fidelium, in sepulturis & funeralibus & aliis huiusmodi, se per omnia conformet constitutionibus & ordinationibus apostolicis desuper editis: quas in posterum inviolabiliter observari mandamus, sublata penitus potestate, ceteris religiosi quotuncumque ordinum non mendicantium, ad curam animarum, ut præmittitur, non admissis nec receptis, ne his se ingerant, quod eisdem districtè præcipiendo mandamus: salvis tamen regularibus constitutionibus omnium eorumdem ordinum.

De casibus vero nobis reservatis, hoc statuimus, ne quis eorum decisionem sibi arroget, nisi a nobis specialiter sibi commissum fuerit. Nos tamen hoc negotium dabimus expertis, eruditis & probatis aliquot presbyteris: prout etiam in similibus casibus suffraganei nostri aliquos per suas dioceses designare poterunt, quibus hoc committant.

In casibus vero non reservatis nullus parochianum alterius parochie absolvere præsumat, nisi de licentia ordinariorum loci, vel ex permissione proprii parochialis sacerdotis, idque non nisi in casibus in constitutione Balduini felicis recordationis prædecessoris nostri expressis. Et religiosi etiam mendicantium ordinum fratres, non obstante quocumque privilegio, in civitate, diocesi & provincia nostra Treverensi præmissa observare debebunt & tenebunt. Imo priores, & guardiani, non debent deputare fratres suorum ordinum, ad confessiones audiendas, nisi peritos & prudentes, qui etiam a nobis & ordinariis locorum, & non aliis, (quibus per scripta superiorum nominari & presentari tenentur) admittendi sunt.

Et cum omnes Christi fideles ex constitutione ecclesie semel in anno teneantur proprio sacerdoti confiteri, si quis hoc neglexerit, & in paschate sacram eucharistiam accipere recusaverit, (nisi forte de licentia & consilio confessoris abtineat) sic decedens careat ecclesiastica sepultura, & vivus ab ingressu ecclesie arceatur. Proinde in virtute sanctæ obedientie præcipimus ecclesiarum rectoribus, vicariis & capellanis, curam gerentibus animarum, ut omnes huiusmodi rebelles & inobedientes, nobis aut locorum episcopis, & ordinariis, per scripta nominatim indicent, ut vel canonicè puniantur, vel pudore suffusi respiciant. Quamobrem etiam districtè prohibemus omnium ordinum religiosi, curam animarum non habentibus, ne alicui sacram eucharistiam porrigere præsumant, nisi de expressa permissione & scientia pastoris.

De decanis Christianitatis.

XIII.

Volumus, ut omnes decani archidiaconatus tituli sancti Lubentii in *die Kirchen*, se conformet archipresbytero in *Vvotzharia*, & illius statuti & iuribus, in casibus qui singularibus statutis decisi non sunt.

Ceterum in omnibus aliis archipresbyteratibus, & sedium Christianitatis decanatibus nostræ diocesis, volumus, & mandamus, quod omnium & singularum ecclesiarum parochialium curati, intra annum a die acceptæ possessionis, per se vel procuratorem legitimum, præstent juramentum decano: quo præstito, in fratrem recipiatur, & salvis iuribus capituli confueris, decanus nunc & posthac a sic recepto habeat pro se unum aureum Rhenensem. Et tenebitur quilibet in capitulis generalibus & annalibus, & similiter, quando necessitate occurrere decanus capitulum indicit, sub penis consuetis comparere, & quotam expensarum & sumptuum a decano factorum persolvere. Nec non deinceps, quocumque pastore plebano decedente, nostro nomine marcam nobis debitam ipse decanus sublevabit, & sigillifero nostro fideliter tradet.

Et pro se & iuribus suis a quolibet sic decedente ipse decanus habeat tres florenos Rhenenses in auro, non obstantibus quibuscumque aliis statutis & consuetudinibus; quæ & quas præsentium tenore cassamus, irritamus & revocamus: atque præcipimus quod deinceps contra præmissa nullæ fiant pactiones, statuta, aut ordinationes, nisi de nostra aut archidiaconorum loci expressa admissione & licentia.

Et quo præmissa in plenarium effectum deducantur ut cupimus, volumus, & præsentium tenore statuimus, si quis elapso anno in fratrem capituli, ut præmittitur, se recipi non curaverit, tunc in poenam ejus, propter contumaciam, fructus anni illius, qui nostrum annum consequitur, sequestrantur. Et nisi intra eundem annum paruerit, extunc tales fructus confiscabuntur; nobis pro media parte, reliqua medietate inter archidiaconum loci & decanum dividenda. Et sic deinceps singulis annis fiat, donec & quousque paruerit.

Præterea singuli capellani, aut vicecurati, non residentium pastorum, tenebuntur singulis annalibus capitulis comparere, & ostendere decano commissionem regendi: alias eosdem præsentis

ANNO
CHRISTI
1549.

ANNO
CHRISTI
1545.EX SYNOPSI HISTORICA
CONC. GENERATION. PROVIN. DIOECES.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. I.

Tridentinum concilium œcumenicum & universale ab anno 1545. & sequentibus aliquot usque ad 1563. sub tribus Romanis pontificibus PAVLO III. IVLIO III. ET PIO IV. tum adversus Martinum Lutheri ejusque sequacium a catholica majorum suorum fide apostatarum detestandas hæreses toto fere septentrione ebullientes, tum pro reformatione morum cleri popularique Christiani celebratum fuit maximo orbis universi applausu, hoc sessionum decretorum ac canonum servato ordine.

SVB PAVLO III. ROMANO PONTIFICE.

Bulla indictionis data Romæ anno 1542. die II. Kal. Junii anno pontificatus Pauli III. octavo.

I. sessio celebrata die 13. Decembris anni 1545. indictione 3. dominica tertia adventus, præsentibus Joanne Maria de Monte, Marcello Cervino, & Reginaldo Polo cardinalibus. Nomina prælatorum qui adfuerant, & ad eos admonitio atque hortatio legatorum sedis apostolicæ, lecta in I. sessione. II. sessio celebrata die Iovis 7. Januarii, indictione 4. anno 1546. III. sessio die 4. Febr. IV. die 8. Aprilis, qua decretum de canonicis scripturis promulgatum. V. die 17. Junii, in qua decretum de peccato originali, cum capitibus duobus de reformatione. VI. die 13. Januarii anni 1547. Decreti de justificatione capita sexdecim cum canonibus triginta tribus. Decreti de reformatione capita quinque. VII. die 3. Martii. Decreti de sacramentis ecclesiæ canones tredecim, de baptismo quatuordecim, & de confirmatione tres. Decreti de reformatione capita quindecim, cum bulla facultatis transferendi concilii. VIII. die 11. Martii, in qua decreta est translatio. IX. sessio celebrata Bononiæ die 21. Aprilis, in qua decreta prorogatio. X. in eadem urbe die 2. Junii, decreta iterum prorogatio. XI. in eadem urbe die 14. Septembris in qua decreta etiam prorogatio.

SVB IVLIO III. ROMANO PONTIFICE.

Bulla resurrectionis concilii Tridentini sub Julio III. data 18. Kal. Decembris anno 1550. pontificatus anno primo.

Ejusdem mandatum in reductione concilii ad urbem Tridentinam ad legatos Marcellum cardinalem, Sebastianum Pighium archiepiscopum Sipontinum, & Aloysium Lipomanum episcopum Veronensem.

Mandatum Caroli V. imperatoris, cum oratione oratoris imperatoris post præsentationem sui mandati. XII. sessio die 1. Septembris 1551. in qua decreta prorogatio. XIII. die 11. Octobris. Decreti de sanctissimo eucharistiæ sacramento capita octo, cum canonibus undecim: & decreti de reformatione capita novem, cum decreto prorogationis definitionis quatuor articulorum de sacramento eucharistiæ & salvo conductus protestantibus dandi, cujus sequitur forma. XIV. sessio die 25. Novembris 1551. doctrinæ de penitentia sacramento capita novem, & de sacramento extremæ unctionis capita tria, cum canonibus quindecim de penitentia, & quatuor de extrema unctione. Decreti de reformatione capita

A quatuordecim. In XV. sessione die 25. Januarii anni 1552. decreta prorogatio, cum protestatione synodi, anteaquam protestantes audirentur, acta, & salvo conductu. In XVI. die 18. Aprilis decreta fuit suspensio concilii ob tumultus & bella.

SVB PIO IV. ROMANO PONTIFICE.

Bulla celebrationis concilii Tridentini sub Pio IV. pontifice maximo, data Romæ 3. Kal. Decembris anno 1560.

Breve Pii IV. super ordine sedendi in concilio, non habita ratione dignitatis primatialis: cum declaratione legatorum super illo decreto. XVII. sessio die 18. Januarii anno 1562. in qua emanavit decretum de celebrando concilio, & indictione futuri sessionis. XVIII. die 26. Februarii, in qua decretum de librorum delectu, & omnibus ad concilium fide publica invitandis, cum salvo conductu concessio Germanicæ nationi in congregatione generali die 4. Martii 1562. & extensione ad alias nationes. XIX. die 14. Maii, in qua decreta prorogatio. XX. in qua iterum decreta prorogatio. XXI. die 16. Julii celebrata: doctrinæ de communione sub utraque specie & parvulorum capita quatuor cum totidem canonibus: decreti vero de reformatione capita novem. XXII. die 17. Septembris: doctrinæ de sacrificio missæ capita novem cum canonibus totidem: & decreta de observandis & evitandis in celebratione missæ: decreti autem de reformatione capita undecim, cum decreto super petitione concessionis calicis. XXIII. die 15. Januarii anni 1563. doctrinæ de sacramento ordinis capita quatuor, cum canonibus octo; decreti vero de reformatione capita octodecim. XXIV. die 11. Novembris ejusdem anni 1563. doctrina de sacramento matrimonii cum canonibus duodecim, & decreti de matrimonio capitibus decem: decreti vero de reformatione capita sunt 21. XXV. sessio & ultima die 3. Decembris ejusdem anni, in qua decretum de purgatorio, de invocatione, veneratione, reliquiis sanctorum, & sacris imaginibus, cum reformationis de regularibus & monialibus capitibus viginti duobus, & decreti de reformatione capitibus uno & viginti. In continuatione sessionis die sequenti 4. Decembris sabbato habita decretum de indulgentiis, de delectu ciborum, jejuniiis & diebus festis, de indice librorum, catechismo, breviario, & missali, de loco oratorum, de recipiendis & observandis decretis concilii, iisque recitandis, quæ sub Paulo III. & Julio III. statuta & definita sunt, de fine concilii, & confirmatione petenda a summo pontifice, cum acclamationibus patrum in fine concilii, quibus prævivit illustrissimus cardinalis à Lotharingia. Sequuntur I. nomina, cognomina, patris, & dignitates legatorum & aliorum patrum; item oratorum & rheologorum, qui ad Tridentinam synodum convenerunt sub Pio IV. II. confirmatio concilii, cum bulla Pii IV. papæ super eadem confirmatione, data 7. Kalendas Februarii anni 1564. III. bulla ejusdem Pii IV. super declaratione temporis ad observanda decreta sacri œcumenici & generalis concilii Tridentini, data Romæ 15. Kal. Augusti anni 1564. pontificatus anno quinto.

SACROSAN-

in absentia respondere tenebuntur: data tamen prius sufficienti cautione, de perceptis simpliciter ecclesiæ restituendis, si finitis annis pro studio concessis, mox tunc intra proximum annum sacris maioribus ordinibus initiari, & apud eandem ecclesiâ residere distulerint: non obstantibus quibuscumque statutis vel consuetudinibus ecclesiarum, quibus auctoritate nostra de consensu huius synodi nostræ provincialis, quatenus præmissis contraria fuerint, præsentium tenore derogamus, & pro ista parte tollimus, cassamus, annullamus.

Vt nemo clericus vel ecclesiasticus personas ad iudicium seculare trahere præsumat.

XVI.

Magnum abusum, & canonibus & imperialibus legibus contrarium, omnino tollere & abolere affectantes, vetera statuta provincialia prædecessorum nostrorum innovamus & districtè præcipiendo mandamus, quod nullus ecclesiasticam personam trahere ad iudicium seculare præsumat.

Et si laicus actor hoc fecerit, a iure suo cadat, & iudicatum non teneat, & iudex extunc omni potestate iudicandi sit privatus.

Clericus vero actor alium clericum trahens ultra præmissa, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

Clericus vero reus sub simili pœna, præter alias pœnas juris, in iudicium laicale non consentiat.

Et quicumque iudex secularis directe vel indirectè, per se vel alium, clericum coram se litigare aut respondere compellit, aut cautionem vel fideiussionem exigit, aut impedimentum & molestiam infert aut procurat, quo minus ecclesiasticæ personæ, in foro ecclesiastico libere agere & defendere possint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, a qua non debet absolvi, nisi prius omni damno & interesse, ut vocamus, restituto, prout latius in prioribus statutis prædecessorum nostrorum ordinatum reperitur. At sub similibus pœnis iudex secularis clericos reos non compellat, sed & eis agentibus in foro seculati iustitiam denegare non præsumat.

De immunitate ecclesiarum.

XVII.

Præterea statuimus, quod nullus a personis ecclesiasticis, seu eorum bonis, contra libertatem ecclesiasticam pedagia, telonia, angarias, parangarias, collectas, aut exactiones, extorquere aut imponere præsumat, quinimo ad abstinendum ab iis & similibus, & ad restituendum, si quis aliquid extorserit, canonica monitione præmissa, per ordinarios locorum, juxta ecclesiasticam censuram, cogatur.

Ne quis aliqua statuta contra libertatem ecclesiæ facere præsumat.

XVIII.

Vetera statuta prædecessorum nostrorum innovando & extendendo, præsentem nostram ordinationem cassamus & irritamus omnia statuta & consuetudines, quæ & quas civitates, communitates & loca, præsidēs, potestates, rectores & consules, & quæcumque aliæ personæ, contra libertatem ecclesiæ edere vel servare præsumpserint, & si aliqui secundum statuta vel consuetudines

Concil. general. Tom. XIV.

A dines memoratas judicaverint, iudicatum vigore careat, & ipsi iudicantes vel excoquentes, ipso facto inhabiles sint ad omnem legitimum actum in ecclesia: salvis nihilo minus aliis pœnis contra tales in concilio generali promulgatis.

De vita & honestate clericorum.

XIX.

Et si factæ Cæsareæ majestatis Augustanam reformationem nobis & aliis archiepiscopis, episcopis, & ecclesiarum prælati, ad deliberandum traditam, & eam quasi sacris canonibus consonam & convenientem, sine omni sanctæ sedis apostolicæ præjudicio probatam receperimus, & in nostra diocesi Treverensi solenniter publicari & exequi, quantum in nobis fuit, curaverimus, atque nonnulla statuta morum correctionem concernentia, in nostra episcopali synodo edi & publicari mandaverimus: in quibus abinde & sufficienter contra simoniacos, concubinos, sortilegos, ebriosos, usurarios, & alios criminosos provisum existit; nos tamen nunc auctoritate metropolitica, ea omnia innovando, hortamur & monemus omnes & singulos nostræ civitatis, diocesis & provinciæ prælatos & subditos, quatenus quemlibet concernit, ut Dei timore & reverentia habitis, omni pravo affectu semoto, cum factæ Cæsareæ reformationis intuitu, tum nostra metropolitica auctoritate, ex sacrorum canonum & generalium conciliorum præscripto, sanctæ sedis apostolicæ auctoritate semper salva, in omnibus iis sese irreprehensibiles & inculpabiles reddant & exhibeant. Alioquin prælatorum negligentiam subditorum vero excessus opportunis juris remediis in quantum possumus supplēbimus & corrigemus.

Vt quilibet habeat copiam statutorum provincialium.

XX.

Ne quisquam affectata ignorantia se valeat excusare, præcipimus & mandamus, quod per civitatem, diocesim & provinciam nostram Treverensem, horum nostrorum statutorum legitima fiat publicatio, & quod omnium & singulorum monasteriorum, collegiorum prælati & rectores, nec non Christianitatis decani & plebani locorum, copiam statutorum & aliorum prædecessorum nostrorum & præsentium statutorum semper & continuo penes se habeant & teneant, & in iis statuta & ordinata, in quantum quemlibet concernunt; inviolabiliter observent, Alioquin negligentes, seu contrarium facientes, in iis scriptis excommunicamus, præter alias pœnas supra comminatas: reservando tamen nobis & successoribus nostris archiepiscopis Treverensibus metropolitans potestatem super præmissis omnibus & singulis addendi, minuendi, corrigendi, extendendi, interpretandi, & declarandi, quoties opus fuerit, & visum erit expedire. In cuius rei fidem sigillum nostrum præsentibus est appensum.

Datum in metropolitana nostra ecclesia Treverensi die decimotertio Maii, anno millesimo quingentesimo quadagesimonono.

ANNO
CHRISTI
1545.

abegit: nos in maximo timore & periculo omnium muniendis litioribus nostris, finitimisque auxilio iuvandis, fuimus occupati: nec tamen interea desistimus consulere & hortari Christianos principes, ut de idoneo ad habendum concilium loco quid sentirent nobis exponerent. Quorum cum essent incertæ variæque sententiæ, tempusque diutius, quam erat opus, videretur extrahi, nos optimo animo atque (ut arbitramur) etiam consilio, Vicentiam elegimus, urbem copiosam, & Venetorum, qui eam nobis concedebant, virtute, auctoritate, potentia, cum aditum patentem, tum stationem omnibus liberam atque tutam, in primis in se habentem. Sed cum jam tempus longius progressum esset, novæque urbis electionem omnibus significari conveniret: jamque Kalendæ Novembris appetentes facultatem huius divulgationis excluderent, hiemisque esset propinqua, rursus altera prorogatione tempus concilii differre in proximum sequens ver, Maiique futuras Kalendas, compulsi fuimus. Quæ re summe constituta atque decreta, cum & nos ipsos, & cetera omnia ad cum bene agendum, Deo iuvante, celebrandique conventum pararemus, plurimum reputantes interesse cum celebrationis concilii, tum universæ Christianæ reipublicæ, Christianos principes pace inter se & concordia consentire, carissimos in Christo filios nostros, Carolum Romanorum imperatorem semper Augustum, & Christianissimum regem Franciscum, duo præcipua Christiani nominis firmamenta atque subsidia, orare atque obsecrare institimus, ut ad colloquium inter se & nobiscum una convenirent: quorum quidem apud utrumque literis, nuntiis, & a latere nostro missis ex venerabilium fratrum nostrorum numero legatis sapissime egeramus, ut ex similitate & dissidiis ambo in unum fœdus & piam amicitiam vellent convenire, labentibusque succurrere Christianis rebus: quarum servandarum cum esset illis potestas a Deo præcipue tributa, si id non ægerent, & ad commune Christianorum bonum sua consilia non dirigerent, actis & severa ratio eidem Deo ab ipsis reddenda esset. Qui aliquando precibus nostris annuentes, Nicæam se contulerit: quo nos quoque longum iter, & senili ætati nostræ vehementer contrarium, Dei & pacis conciliandæ causâ suscepimus; neque prætermisimus interea, cum tempus concilii præstitutum, Kalendæ videlicet Maii, appropinquarent, tres legatos summæ virtutis ac auctoritatis a latere nostro de numero eorundem fratrum nostrorum, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, Vicentiam mittere, qui initium concilii facerent, prælatosque undique venientes exciperent, & ea quæ iudicaret esse opus agerent & tractarent; quoad nos ab itinere & negotio pacis reversi omnia accuratius dirigere possemus. Interim vero in illud sanctum opus maximeque necessarium, tractationem videlicet pacis inter principes, incubuimus; & quidem omni animi studio, omni pietate ac diligentia. Testis est nobis Deus, cuius freti clementia, nosmetipsos itineris & vitæ periculo exposuimus. Nostra testis conscientia, quæ nihil habet hac in re quidem, in quo nos arguat, aut prætermisissæ, aut non quæsitæ ad pacificandum occasionis. Principes ipsi testes, quos tam sæpe, tamque vehementer nuntiis, literis, legatis, monitis, hortatu, precibusque omnibus obsecravimus, ut similitates deponerent, ut

A in societatem coirent, ut Christianæ reipublicæ in maximum & propinquum jam adductæ discrimen communibus studiis & subsidiis optularentur. Jam vero testes illæ vigilæ atque curæ, illi diurni nocturnique animi nostri labores, gravesque sollicitudines, quas ob hanc rem & causam plurimas jam suscepimus; nec tamen ad optatum exitum nostra consilia & acta adhuc perducta sunt. Ita enim visum domino Deo est; quem tamen non desperamus aliquando optata nostra benignius respecturum. Ipsi quidem, quantum in nobis fuit, nihil quod esset pastorali nostro officio debitum in hac re omisimus. **B** Quod si qui sunt quæ actiones pacis nostras in aliam interpretentur partem, dolemus quidem: sed tamen in dolore nostro gratias Deo omnipotentis agimus, qui ad exemplum & doctrinam patientiæ nostræ suos voluit apostolos haberi dignos, qui pro nomine Iesu, qui pax nostra est, contumeliam paterentur. Verum in illo congressu colloquioque nostro, quod Nicææ habitum est, etsi, peccatis nostris impediendis, in tei duos principes vera & perpetua pax non potuit confici, induciæ tamen decennales factæ sunt: quarum opportunitate nos sperantes & sacrum concilium commodius celebratum in, & deinde ex concilii auctoritate perfici posse pacem, apud principes institimus, ut & ipsi venirent ad concilium, & prælatos suos præsentem ducerent, absentisque accederent. Qui cum de utroque se excusassent, quod & ipsis redire in regna sua tum necesse esset, & prælatos, quos secum habuissent itinere atque impendiis festos atque exhaustos recreari & refici oporteret, nos hortati sunt, ut aliam quoque prorogationem temporis habendi concilii decerneremus. Quæ in re concedenda cum essemus aliquantum difficiles, literas interim a legatis nostris, qui Vicentiæ erant, accepimus, transacto jam & longius præterito concilii inveniendi die, unum vix aut alterum ex externis nationibus prælatum Vicentiam se contulisse. Quo nuntio accepto, cum videremus eo tempore nulla jam ratione haberi concilium posse, ipsis principibus concessimus, ut differretur tempus concilii usque ad sanctum pascha, diemque festum futuræ dominicæ resurrectionis. Cuius nostri præcepti expectationisque decreta literæ Genævæ anno incarnationis domini millesimo quingentesimo trigesimo octavo, iv. Kalendas Iulii, factæ publicatæque sunt; atque hanc dilationem eo propensius fecimus, quod pollicitus est nobis uterque princeps legatos suos Romam ad nos se missurum, ut ea quæ ad perfectionem pacis relicta essent, neque Nicææ ob brevitatem temporis potuerant omnia confici, Romæ commodius coram nobis agerentur & tractarentur. Et ob hanc rationem etiam a nobis ambo petierunt, ut hæc pacificationis procuratio concilii celebrationi prænoberetur, cum ipsum concilium pace facta multo detente utilius & salutaris Christianæ reipublicæ futurum esset. Semper enim hæc pacis spes nobis injecta, principum nos voluntatibus assentiri hortata est: quam spem vehementer auxit, post discessum a Nicæa nostrum, ipsorum duorum principum inter se benevola amicaque congressio, quæ maxima nostra cum lætitia a nobis intellecta confirmavit nos in bona spe, ut tandem aliquando nostras preces apud Deum exauditas, & vota pacis accepta esse crederemus. Hancigitur pacis conclusionem cum & expectaremus &

ANNO
CHRISTI
1545.

Ad. 5.
a. Cor. 11.

SACROSANCTVM

ANNO
CHRISTI
1545

OECVMENICVM ET GENERALE CONCILIVM TRIDENTINVM SVB PAVLO III. IVLIO III. ET PIO IV. PONTIFICIBVS MAXIMIS.

BYLLA INDICATIONIS SACRI A nec viribus ipsi nostris satis fideremus, primum *vsalm. 54.*
oecumenici concilii Tridentini sub Paulo III.
pontifice maximo.

*Paulus futuram servus servorum Dei ad
futuram rei memoriam.*

INITIO nostri hujus pontificatus, quem non ob merita nostra, sed propter suam magnam bonitatem, Dei omnipotentis providentia nobis commisit, cernentes jam tum in quas perturbationes temporum, quotque incommoda rerum fere omnium nostra pastoralis sollicitudo & vigilia esset vocata, cupiebamus quidem mederi Christianae reipublicae malis, quibus illa jamdudum vexata, & propemodum oppressa est; sed ipsi etiam, ut homines, circumdati infirmitate, ad tantum onus tollendum impares vires nostras esse sentiebamus: nam cum pace opus esse intelligeremus ad liberandam & conservandam a plurimis impendentibus periculis rempublicam, omnia invenimus odiis & dissensionibus plena, * dissentionibus praesertim principibus iis inter se, quibus summa rerum pene omnis a Deo permessa est: cum unum ovile & unum pastorem dominici esse gregis, ad integritatem Christianae religionis, & ad caelestium bonorum spem in nobis confirmandam necessarium duceremus, schismatis, dissidiis, haeresibus erat Christiani nominis divulsa jam pene & lacerata unitas: cum tutam atque munitam ab infidelium armis atque insidiis rempublicam optaremus, nostris erratis, nostraque cunctorum culpa, Dei videlicet ira peccatis nostris imminente, Rhodus fuerat amissa, Hungaria vexata, conceptum & meditatum contra Italiam, contraque Austriam & Illyricum terra marique bellum: cum impius & immitis hostis noster Turca nullo tempore requiesceret, nostrorumque inter se odia & dissensiones suam bene gerendae rei occasionem duceret: igitur, ut dicebamus, in tanta haeresum, dissensionum, bellorumque tempestate, tantisque excitatis fluctibus, cum essemus ad moderandam & gubernandam Petri naviculam vocati,
Cencil. gener. Tom. XIV.

conjecimus in domino cogitatus nostros, ut ipse nos nutret, animumque nostrum firmitate & robore, mentem consilio sapientiaque instrueret; deinde animo repetentes, majores nostros sapientia admirabili & sanctitate praeditos, saepe in summis Christianae reipublicae periculis, remedium optimum atque opportunissimum oecumenica concilia & episcoporum generales conventus adhibuisse; ipsi quoque animum ad generale habendum concilium adjecimus, exquisitisque principum sententiis, quorum nobis videbatur utilis in primis & opportuna ad hanc rem esse consensus, cum eos tunc non alienos ab hoc tam sancto opere invenissemus, oecumenicum concilium & generale eorum episcoporum, aliorumque patrum, ad quos pertineret, conventum in civitate Mantuae indiximus, anno incarnationis domini, sicut literis & monumentis nostris testatum est, millesimo quingentesimo trigesimo septimo, pontificatus nostri tertio, ad decimum Kalendarum Iunii inchoandum, spem prope certam habentes fore, ut cum illic in nomine domini essemus congregati, ipse, sicut promissit, dominus in medio nostrum adfuturus, & bonitate ac misericordia sua omnes temporum procillas, omniaque pericula spiritu oris sui facile depulsurus esset. Sed ut semper infidiatur piis actionibus humani generis hostis, primum contra omnem spem & expectationem nostram denegata fuit nobis Mantuana civitas, nisi aliquas conditiones subiremus, ab institutis majorum nostrorum, & conditione temporum, nostraque ac hujus sanctae sedis ac nominis ecclesiastici dignitate libertateque prorsus alienas, quas in aliis literis nostris expressimus. Quapropter alium invenire locum, aliamque deligere civitatem necesse habuimus; quae cum non ita tim nobis occurreret idonea & apta, ad sequentes Kalendas Novembris prorogare concilii celebrationem fuimus coacti. Interim saevus & perpetuus hostis noster Turca, ingenti classe Italiam adortus, aliquot oppida in litoribus Apuliae cepit, vastavit, diripuit, praedas hominum
Z z ij abegit;

Matth. 18.

ANNO
CHRISTI
1545.

quod nobis & huic sanctæ sedi præstiturunt, ac sanctæ virtute obedientiæ, aliisque sub penis iure aut consuetudine in celebrationibus conciliorum adversus non accedentes ferri & proponi solitis mandantes, arctaque præcipientes, ut ipsimet, nisi forte iusto detineantur impedimento, de quo tamen fidem facere compellanrur, aut certe per suos legitimos procuratores & nuntios facto huic concilio omnino adeste & interesse debeant. Supra autem dictos imperatores, regemque Christianissimum, nec non ceteros reges, duces, principes, quorum præsentia, si alias unquam, hoc quidem tempore maxime sanctissimæ Christi fidei, & Christianorum omnium futura est salutaria; rogantes atque obsecrantes per viscera misericordiæ Dei & domini nostri Iesu Christi, cuius fidei veritas & religio & intus & extra graviter jam oppugnatur, ut si salvam volunt Christianam esse rempublicam, si se domino obstrictos & obligatos pro maximis illius erga se beneficiis intelligunt, ne deserant ipsius Dei causam & negotium, ipsimet ad sacri concilii celebrationem veniant; in quo ipsorum pietas atque virtus communi utilitati, salutique suæ ac ceterorum & temporali & æternæ plurimum est profutura. Sin autem (id quod nollemus) accedere ipsi non poterunt, at graves saltem viros legatos cum auctoritate mittant, qui personam principis sui quisque & cum prudentia & cum dignitate possint in concilio referre. In primis vero ut id curent, quod ipsis facillimum est: ut ex suis cuiusque regnis ac provinciis episcopi & prælati sine tergiversatione & mora ad concilium proficiantur. Quod maxime quidem a prælati principibusque Germania Deum ipsum atque nos impetrare æquum est, ut cum eorum præcipue causa ipsisque cupientibus concilium indictum sit, & in ea civitate indictum, quæ ab eis est desiderata, non graventur ipsi sua cunctorum præsentia id celebrare & ornare, quo melius atque commodius quæ ad integritatem & veritatem Christianæ religionis, quæ ad bonorum morum reductionem, emendationemque malorum, quæ ad Christianorum inter se tam principum quam populorum pacem, unitatem, concordiamque pertineant, & quæ ad repellendos imperus barbarorum & infidelium, quibus illi universam Christianitatem obtuere mohuntur, sint necessaria, Deo nostris consultationibus præeunte, & lumen sapientiæ suæ ac veritatis mentibus nostris præterente, agi in dicto facto œcumenico concilio, & conspirante omnium caritate consuli, tractari, conscribi, ad optatosque exitus deduci quamprimum & quam optime possint. Atque ut nostræ hæc literæ, & quæ in eis continentur, ad notitiam cunctorum, quorum oportet, perveniant: neve quis illorum ignorantia excusationem præterdat, cum præsertim etiam non ad omnes eos, quibus nominatim illæ essent intimandæ, tutus forsitan pateat accessus, volumus & mandamus, ut in basilica Vaticana principis apostolorum & ecclesie Lateranensis, cum ibi multitudo populi ad audiendam rem divinam congregati solita est, palam clara voce per curiæ nostræ cursores, aut notarios aliquos publicos, legantur, lectæque in valvis dictarum ecclesiarum, itemque cancellariæ apostolicæ portis, & Campi Floræ solito loco, affigantur; ubi adlectionem & notitiam cunctorum aliquamdiu expositæ pendeant: cumque in de amovebuntur, earum nihilo minus exempla in eisdem locis re-

A maneant affixa. Nos enim perlectionem, publicationem, affectionemque huiusmodi omnes & quoscumque, quos antedictæ nostræ literæ comprehendunt, post spatium duorum mensium, a die literarum publicationis & affixionis, ita volumus obligatos esse atque adstrictos, ac si ipsimet illæ coram lectæ & intimatæ essent: transumptis quidem earum, quæ manu publici notarii scripta, aut subscripta, & sigillo personæ alienius ecclesiasticæ in dignitate constitutæ munita fuerint, ut fides certa & indubitata habeatur, mandamus atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indictionis, annuntiationis, convocationis, statuti, decreti, mandati, præcepti & obsecrationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentate præsumperit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius, se noverit incutiturum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, undecimo Kalendas Iunii, pontificatus nostri anno octavo.

Blosius.

Hier. Dand.

SESSIO PRIMA

SACROSANCTI ŒCUMENICI & generalis concilii Tridentini, sub Paulo III. pontifice maximo celebrata die decimatertia mensis Decembris, anno domini M D XL V. præsidentibus in ea nomine eiusdem pontificis reverendissimis dominis Ioanne Maria de Monte, Marcello Cervino, & Reginaldo Polo, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, & apostolicæ sedis de latere legatis.

In nomine domini. Amen.

ANNO a nativitate eiusdem domini nostri millesimo quingentesimo quadragesimo quinto, indictione tertia, die vero dominica tertia adventus domini, in qua fuit festum sanctæ Lucie, & decimatertia mensis Decembris, pontificatus sanctissimam in Christo patris & domini nostri domini Pauli, divina providentia papæ tertii, anno duodecimo, pro felici inchoatione sacrosanctæ œcumenicæ & generalis Tridentinæ synodi fuit facta processio generalis in civitate Tridentina ab ecclesia sanctissimæ & individuae Trinitatis ad ecclesiam cathedralem; assistentibus in ea tribus sedis apostolicæ legatis, & reverendissimo & illustrissimo domino Christophoro Maducio, tituli sancti Casarii sanctæ Romanæ ecclesiæ presbytero cardinali & episcopo Tridentino; nec non reverendis patribus dominis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, doctoribus, ac illustribus & nobilibus viris infra scriptis, cum multis aliis doctoribus tum in theologia, tum in utroque iure, etiam cum magno numero baronum & comitum, nec non cum clero & populo dictæ civitatis. Qua finita, præfatus reverendissimus & illustrissimus dominus cardinalis de Monte, primus legatus, celebravit missam de sancto Spiritu in sancta cathedrali ecclesia, & reverendus pater dominus episcopus Bitontinus habuit orationem. Deinde finita missa, dictus reverendissimus dominus de Monte cardinalis dedit benedictionem populo. Postmodum comparuit coram eisdem reverendissimis legatis & prælati

ANNO
CHRISTI
1545.

SESSIO
13. DE
1545.

In fine
Italice
v. G.
sus Ger
niam

remus & urgeremus, nec solum duobus antedictis principibus, verum etiam carissimo in Christo filio nostro Ferdinando regi Romanorum videretur, actionem concilii, nisi pace facta, suscipi non oportere, cumque a nobis per literas suosque oratores contenderent, ut alias rursus temporis prerogationes faceremus, præcipue autem instaret serenissimus Cæsar, promississe se demonstrans iis, qui a catholica unitate dissentiant, se operam suam apud nos interpositurum, ut aliqua concordiam ratione iniretur, quod ante suam in Germaniam profectioem apte non posset fieri: nos eadem semper spe pacis, & tantorum principum voluntate adducti, cum præsertim cereremus, ne ad dictum quidem resurrexionis festum alios prælatos Vicentiam convenisse, prorogationis nomen jam fugientes, quod tam sæpe frustra fuerat repetitum, celebrationem generalis concilii ad nostrum & sedis apostolicæ beneplacitum suspendere maluimus: itaque fecimus, & de suspensione huiusmodi literas ad singulos supradictorum principum decima die Iunii 1539. dedimus, sicuti ex illis perspicue potest intelligi. Ea itaque suspensione necessario per nos facta, dum tempus illud magis idoneum a nobis pacisque aliqua conclusio expectatur, quæ & dignitate postea frequentiamque concilio, & Christianæ reipublicæ præsentiorum salutem erat alitura, Christianæ interea res in deterris quotidie prolapsæ sunt, Hungaris, rege ipsorum mortuo, Turcæ vocantibus, Ferdinando rege bellum in eos venente, Belgis ad defectioem a Cæsare ex parte quadam incitatis, cuius defectioem comprimendæ causa per Galliam amicissime, & cum rege Christianissimo concordissime, magno benevolæ inter eos voluntatis indicio transiens in Belgas serenissimus Cæsar, & illinc deinde in Germaniam profectus, conventus Germaniæ principum & civitatum, tractandæ ejus, quam dixerat, concordie causa habere cœpit. Sed cum, spe pacis jam deficiente, ille quoque modus curandæ in conventibus tractandæque concordie ad majores potius discordias concitandas aptus esse videretur, inducimus ad pristinum concilii generalis remedium reverti; idque per legatos nostros sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales ipsi Cæsari obtulimus, quod etiam postremo & præcipue in Ratisponensi conventu egimus, cum illic dilectus filius noster Gaspar tituli sanctæ Praxedis cardinalis Contarenius, summa doctrina & integritate, legatum nostrum ageret. Nam cum (id quod ne accideret antea veriti eramus) ex ejus conventus sententia peteretur a nobis, ut ab ecclesia dissentientium quosdam articulos tolerandos declararem, quoad per œcumenicum concilium illi excuterentur & deciderentur; idque nobis ut concederemus, neque Christiana & catholica veritas, neque nostra & sedis apostolicæ dignitas permetteret, palam potius concilium ut quamprimum fieret proponi mandavimus. Neque vero in alia unquam sententia & voluntate fuimus, quam ut primo quoque tempore concilium œcumenicum & generale congregaretur. Sperabamus enim ex eo & pacem populo Christiano, & Christianæ religionis integritatem posse recuperari: verum tamen id cum bona gratia & voluntate Christianorum principum habere volebamus. Quam voluntatem dum expectamus, dum observamus tempus absconditum, tempus beneplaciti tui, o Deus, aliquando tandem decernere compulsi

Concil. general. Tom. XIV.

A sumus, omne esse tempus beneplacitum Deo, cum de rebus sanctis & ad Christianam pietatem pertinentibus consilia inveniunt. Quapropter videntes, maximo quidem animi nostri cum dolore, rem Christianam quotidie in pejus ruere, Hungaria Turcis oppressa, Germanis periclitantibus, ceteris omnibus metu metoreque afflictis, nullius jam principis consensum expectare, sed tantum Dei omnipotentis voluntatem, & Christianæ reipublicæ utilitatem attendere constituimus. Itaque cum Vicentiam amplius non haberemus, cuperemusque cum universæ Christianorum salutis, tum Germanicæ nationis incommodis, in eligendo per nos novo concilii habendi loco, consulere, aliquotque locis propositis, ipsam Tridentinam civitatem ab ipsis desiderari videremus, nos, etsi in citioribus Italia commodius omnia tractari posse judicabamus, ad eorum tamen postulationes nostram voluntatem paterna caritate defleximus; itaque Tridentum civitatem elegimus, qua in civitate œcumenicum concilium ad proxime venturas Kalendas Novembtis haberetur; idoneum locum illum statuentes, quo ex Germania quidem, aliisque Germaniæ finitum nationibus facillime, ex Gallia, Hispania, ceterisque provinciis remotioribus, non difficiliter episcopi & prælati venire possent. Dies autem concilii ea a nobis spectata est, quæ spatium in se haberet & publicandi per Christianas nationes nostri hujus decreti, & facultatis omnibus prælati advenientibus tribuendæ. Quo minus autem annum tempus præfiniremus mutando concilii loco, sicut quibusdam constitutionibus alias præscriptum est, ea res fuit in causa, quod longius extrahi spem sanandæ aliqua in parte Christianæ reipublicæ, quæ tot detrimentis & calamitatibus affecta est, noluimus. Et tamen videmus tempora, agnoscimus difficultates, quid sperari possit ex consiliis nostris, incertum esse intelligimus. Sed quia scriptum est, *Revela domino viam tuam, & ipsa in te* *Revela domino viam tuam, & ipse faciet*, magis Dei clementiæ & misericordiæ confidere, quam nostræ imbecillitati diffidere constituimus. Sæpe enim fit in bonis operibus incipiendis, ut quod humana consilia non valent, divina virtus efficiat. Hujus igitur ipsius Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ac beatorum ejus apostolorum Petri & Pauli auctoritate, qua nos quoque in terris fungimur, freti atque subnixi, de venerabilium item fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu, sublata amotaque suspensione, de qua supra commemoratum est, quam per præsentem tollimus & amovemus, sacrum œcumenicum & generale concilium in civitate Tridentina, loco commodo & libero, omnibusque nationibus opportuno ad Kalendas proximas Novembtis anni præsentis ab incarnatione domini millesimo quinquagesimo quadagesimo secundo incipiendum, profecturum, & eodem domino adjuvante, ad ipsius gloriam atque laudem, & Christiani totius populi salutem, absolvendum perficiendumque indicimus, annuntiamus, convocamus, statuimus, atque decernimus: omnes omnibus ex locis tam venerabiles fratres nostros patriarchas, archiepiscopos, episcopos, & dilectos filios abbates, quam alios quoscumque, quibus jure aut privilegio in conciliis generalibus residendi, & sententias in eis dicendi permissa potestas est; requirentes, hortantes, admonentes, ac nihilo minus eis in vi jurisjurandi, quod

Concil.
Constant.
sessio. 39.

Psalm. 36.

SESSIO I.
3. REC.
1545.

tamquam aquas in cisternis, continere non valent: sed quo magis his artibus retinere eos laboramus, eo violentius tamquam torrentes a nobis defluunt & discedunt: ut superiorum anorum experientia multis in locis satis nos docere potest, & nunc admonere, unicam tantum viam medendis his malis relictam, si nostra omnia remedia inutilia esse agnoscentes, & valere potius ad augenda quam ad tollenda mala: ad Christi potentiam, quem dexteram suam Deus Pater appellat; ad Christi sapientiam, qui est sapientia Patris, in omnibus nos, qui patrum personam gerimus, fide & spe confugiamus: hujus nos in omnibus ministros esse agnoscamus.

1. Cor. 4. *Hic vero quaritur, inquit apostolus, inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Hoc autem nunc nobis agendum est, ut ministros nos in omnibus idoneos præbeamus.* Erimus vero idonei, si nos ex nobis minime idoneos esse judicaverimus.

2. Cor. 2. 3. *Quis enim, inquit idem apostolus, ad hæc idoneus? ut, qui ne cogitare quidem aliquid ex nobis, simus sufficientes.* Verum hoc fateri non satis est nobis; hoc dicere potuit apostolus, & per hanc portam ingredi ad obeundum munus suum, in eo se ministrum fidelem ac idoneum ostendere, qui simul dicere poruit, de ministerio suo loquens: *Nihil mihi conficius sum.* Nobis vero, qui, si verum fateri volumus, aliter dicere non possumus, quin nobis conficius simus in administrando munere nobis imposito in plurimis defecisse, & horum etiam malorum, ad quæ corrigenda vocamur, non minima ex parte causam extitisse, non satis est hic fateri ad tantum munus nos impares esse. Quid ergo nobis agendum, ut idonei hoc tempore Christi ministri in ecclesia instauranda esse possimus? Idem profusus, quod Christus ipse episcopus animarum nostrarum fecit, cum venit ad fundandam & formandam ecclesiam suam. Idem sane, patres, faciendum erit nobis, quod ipsa sapientia Patris fecit, cum venit, ut multos filios in gloriam adduceret: id quod nobis item propositum nunc esse debet. Is enim cum opprobrios peccatis omnes invenisset omnia omnium peccata in seipsum transtulit, seque tunc ante Deum pro omnibus reum & nocentem constituit, ac penam nobis debitam suscipuit, tamquam omnia flagitia & omnia scelera, quæ nos commiseramus, ipse commississet, cum tamen ab omni labe peccati purissimus esset: quippe qui peccatum non fecit, neque unquam inventus est dolus in ore ejus. Quod vero Christus pro immensa sua caritate erga Deum Patrem, & pro misericordia erga nostrum genus fecit, hoc nunc ut ipsi faciamus iustitia ipsa a nobis flagitat, ut omnium horum malorum, quibus grex Christi est oppressus, nos pastores coram tribunali misericordie Dei reos constituamus, atque omnium peccata in nos ipsos non tam pie quam juste transferentes, quia revera horum malorum magna ex parte nos causa sumus, divinam misericordiam per Iesum Christum imploremus. Quod vero dicimus, nos pastores his malis, quibus ecclesia est oppressa, causam dedisse, si quis hoc acrius, & magis per exaggerationem quamdam verborum, quam vere dictum existimet, hoc quidem ipsa terum experientia, quæ mentitii non potest, comprobabit. Respiciamus ergo paululum ad ipsa mala, quibus ecclesia opprimitur, ac simul etiam ad nostra peccata. Sed quis hæc numerare valeat, quæ simul cum reliquis malis multitudine superant arenam ma-

ris, & usque ad cælum clamant? Circumscribamus ergo tantam multitudinem nostrorum malorum illis limitibus, quibus hoc concilium, quod capitalibus malis medendis est vocatum, ea circumscriptis. Sunt vero illa tria, quæ supra commemoravimus, hæreses, lapsa morum disciplina, & intestinum atque externum bellum. Hic ergo videamus & consideremus, cum tam multis annis ecclesia his calamitatibus vexetur, undenam ipsa originem habuerunt? num illis nos quodammodo principium, num fomentum dederimus? Primum veto examinemus initium hæresum, quæ hac nostra ætate passim pullularunt: quibus si negare volumus nos principium dedisse, quia nullus hæreseos ipsi auctores fuimus, tamen cum perverit de hinc sententia tamquam vepres quædam sint & spinæ quæ in agro domini, qui nobis colendus commendatus est, ortæ sunt: & si illæ quidem sua sponte, ut solent aliquando viriole herbe, pullularunt: tamen qui non coluit quem debuit agrum, qui non seminavit, qui pullulantes per se non statim curam adhibuit ut extirparet, non minus quidem principium illis dedisse dicendus est, quam si ipsa seminaverit, præteritum cum hæc omnia a negligentia agricolæ ortum dicant, & incrementum habeant. Hic ergo seipsum excutiant, qui sunt agricolæ in agro domini, conscientiam suam interrogent, quomodo in eo colendo, quomodo in seminando se gesserint. Quod qui fecerint, his præsertim temporibus, quibus paucissimi agro domini colendo incumbunt, non multum (credimus) dubitabunt, num ad ipsos pullularium passim in ecclesia hæresum culpa pertineat. Hæc vero monendi tantum causa dicta satis sint de his quæ ad primum caput pertinent. Veniamus ad secundum, quod lapsam morum disciplinam, & abusus (ut vocant) complectitur. Hic vero nihil attinet diu investigare, quinam tantorum malorum auctores fuerint, cum præter nos ipsos ne nominare quidem illum aium auctorem possimus. Quare ad tertium accedamus, quod impedimenta pacis ecclesiæ in se continet: quæ sunt arma, vel domestica, vel externa: hæc enim jam pridem pacem ecclesiæ perturbantur, & adhuc perurbant. De quibus hoc tantum dicimus: si (quod Deus ipse certissimis signis ostendit) hæc arma flagella ejus sunt, quibus nos affligit; quia duorum priorum caput rei sumus, in quibus nos excusare non possumus, etiam horum armorum præcipuum nos causam esse negare non possumus. Ejusmodi vero flagella Deum ob eam causam immittit censemus, ut nos peccantes castiget: & peccata ipsa, quibus majestatem ejus maxime offendimus, nobis ante oculos ponat. Hic vero quisquis aliquando animadvertit, quibus modis ecclesia armorum violentia vexata fuerit, secum ipse consideret, quænam illa sint, in quibus præcipue ecclesia propter ipsa arma detrimentum patiatur. Nec vero hic refert de quorum armis loquamur. sive de intestinis nostrorum principum, sive de externis Turcarum armis, quæ superioribus annis nos magnis calamitatibus affecerunt: sive de eorum qui ab obedientia suorum pastorum decesserunt, & ipsos a suis sedibus expulerunt. Hoc enim summum dicimus de omni genere armorum, si qui illa contra nos tractant, a suis ecclesiarum pastores fugarunt, ordines confuderunt, laicos autem in episcoporum locum successerunt, ecclesiæ bona dissipaverunt, cursum verbi Dei impediverunt

prælati egregius vir magister Zorrilla, secretarius illustrissimi domini Didaci de Mendoza, oratoris Cæsareæ & catholicæ majestatis, & præfentavit literas excusatorias super ejus absentia, quæ fuerunt lectæ alta voce. Interea lectæ fuerunt bullæ indictionis concilii, postmodum præfatus reverendissimus de Monte legatus vertit se ad patres concilii, dicens :

DECRETVM PRIMÆ SESSIONIS.

De inchoando concilio.

Placete vobis ad laudem & gloriam sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ad incrementum & exaltationem fidei & religionis Christianæ, ad extirpationem hæresum, ad pacem & unionem ecclesiæ, ad reformationem cleri & populi Christiani, ad depressionem & extinctionem hostium Christiani nominis, decernere & declarare, sacrum Tridentinum & generale concilium incipere, & inceptum esse? Responderunt: Placet.

Indictio futura sessionis.

Et cum proxima sit celebritas natiuitatis domini nostri Iesu Christi, & subsequantur alie festiuitates labentis & incipientis anni, placet vobis primam futuram sessionem habendam esse die Iouis post epiphaniam, quæ erit septima mensis Ianuarii, anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo sexto. Responderunt: Placet.

Postremo idem reverendissimus de Monte benedixit synodum : & deinde canatores cantauerunt Te Deum. Super quibus omnibus dominus Hercules Severolus, ipsius concilii promotor, petiit a domino Claudio de la Casa, clerico Virdunensis diocesis, & notario ejusdem concilii, & ab aliis notariis, unum vel plura fieri instrumenta seu instrumenta.

Sequuntur nomina prælatorum qui interfuerunt apertioni concilii.

Archiepiscopi.

Reverendissimi patres domini archiepiscopi, Aquisgranensis, Panormitanus, Vpſalensis, Armanicanus.

Episcopi.

Hipporegiensis, Feltrensis, Cavensis, Fæſulanus, Caputaquensis, sancti Marci, Giennensis Hispanus, Stabiensis, Pacensis, Astoricensis, Sardonensis, Thermularum, Lanctianensis, Syracusanus, Agathensis, Aquinarenſis, Bironinus, Vigornienſis, Bellicastrenſis, Britonorienſis, Clodiensis, Ioannes Fonseca episcopus Castellanis Hispanus.

Oratores.

Fuerunt præfentes illustres domini, Castellano, capitaneus civitatis Tridentinæ, & dominus Anronius Queta, oratores ferentissimi Romanorum regis.

Generales ordinum.

Interfuerunt etiam generales ordinum Mendicantium, ordinis Minorum, ordinis Conventualium, ordinis eremitarum sancti Augustini, ordinis beatæ Mariæ de monte Carmelo, ordinis beatæ Mariæ Seruorum, cum mul-

tis tum sæcularibus tum regularibus doctoribus.

Angelus Massarelhus, sacri concilii secretarius, manu propria.

SESSIO I.
13. D. E. G.
1545.

Admonitio atque hortatio legatorum sedis apostolicæ ad patres in concilio Tridentino, lecta in prima sessione.

Patres reverendissimi, &c. cum ipsa muneris nostri ratio, qui in hac sancta synodo præfidentium & sedis apostolicæ legatorum personam gerimus, hoc postulatura videretur, ut crescentibus negotiis, quæ in hoc sacro confessu ad Dei gloriam & ecclesiæ utilitatem sunt expedienda, sæpius apud vos, cohortandi & commonendi causa, verba faciamus; tum vero in hac prima sessione, quæ felix, ut speramus, principium ipsi concilio est datura, minime hoc a nobis præmittendum duximus. Eo vero libentius hoc officio fungimur, quod cum vos vel hortamur ut ea faciatis quæ digna tanto conventu sint, vel a contrariis dehortamur, nosmetipsos etiam hortamur ac dehortamur, qui in eadem quasi navi vobiscum sumus, iisdemque periculis, quibus vos, iisdem tempestatibus subijcitur. Nosmetipsos, inquam, excitamus ad vigilandum, ne vel in scopulos incidamus, qui plurimi procul dubio in hoc cursu sese offerent: vel magnitudine negotiorum, tamquam fluctuum obrui nos negligentia nostra patiamur: verum spe & fide erecto navigationem dirigamus, quo maxime portus salutis ad Dei gloriam in Christo Iesu sese ostendet. Igitur ut ab eo incipiamus, de quo maxime in hoc principio admonendi omnes sumus, unusquisque nostrum ante oculos sibi in primis proponere debet, quamnam sint, quæ ab hoc sacro concilio expectentur: ex quo quisque facile intelliget, quantum sibi oneris incumbat. Sunt vero ea (ut omnia summam complectamur) quæ in bulla indictionis concilii continentur; nempe hæresum extirpatio, disciplinæ ecclesiasticæ & morum reformatio, ac tandem pax æterna totius ecclesiæ. Hæc ergo sunt, quæ nos curare, vel potius pro quibus assidue orare, ut Dei benignitate fiant, oportet: atque illud est, de quo ante omnia in ipso concilii exordio, omnes & singulos, qui huc convenimus, primum autem nos ipsos qui in tam sancto ministerio præfidemus, admonendos duximus, ne unquam cogitemus, vel per singulos, qui hic adfunt, vel per universon concilium, etiam si omnes pastores ex universo terrarum orbe huc coirent, tantis malis, quibus nunc grex Christi est oppressus, provideri posse. Si enim putamus hoc a nobis perfici posse, aut ab alio, quam ab ipso Christo, quem Deus Pater unicum nobis servatorem & pastorem dedit, cui etiam omnem potestatem dedit, erramus sane in fundamento omnium actionum nostrarum, & divinam iram magis provocabimus. Adjungimus enim ad superiora mala, quæ propterea nobis acciderunt, quod ipsum fontem aquæ vivæ reliquimus, hoc alterum maximum peccatum, quod nostra vel prudentia vel potentia iisdem malis mederi velimus: ut merito de nobis dicatur, quod propheta in persona Dei, veterem populum accusans, dicit: *Duo mala fecit populus hic: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas non valentes continere aquas.* Tales vero cisternæ sunt consilia, quæ a nostra prudentia, non ablata Spiritu divino, proficiscuntur, quæ non modo populos in pietate & obedientia, tanquam

ANNO
CHRISTI
1555.

Dan. 9.

Ibidem.

Ezech. 22.

autem ad gratiam loquuntur, vel ad odium, prout scilicet ipsos existimant principes affectos esse, a quibus mercedem expectant. Cum vero de principibus loquimur, tam de his qui ecclesiastici vocantur, quam qui seculares, loquimur. Achcet quidem nos principes Christianos habere agnoscamus & gaudeamus, id quod in veteri, & jam recens fundata ecclesia patres nostri non habuerunt, tamen ante omnia nobis in hoc concilio semper est animadvertendum, hunc non esse locum laudandi aliquem, nisi solum Deum in Christo Iesu, atque illum solum iustificandi: omne autem genus hominum condemnandi, primum vero nos ipsos, qui hæc loquimur, ut cum Daniele dicamus: *Nobis confusio faciei, reprobis nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccaverunt. Tibi autem domino Deo nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus a te; & non audivimus vocem domini Dei nostri, ut ambularem in lege ejus, quam posuit nobis per servos suos prophetas. Et omnis Israel pravaricati sunt legem tuam, & declinaverunt, ne audirent vocem tuam: & stitavit super nos maledictio & desectio.* Hic vero nunc locus esset, ut ejusdem propheta exemplum sequentes, cujus verba modo recitavimus, non solum nostra, qui sacerdotes sumus, sed populi, sed principum, coram Deo & ecclesia ejus, peccata confiteremur, proque omnibus veniam imploraremus. Sic vero dicit Daniel: *Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei: nomine populi hoc loco omnium ordinum personas complectens, ut ejus confessio, quam modo recitavimus, declararet, qua in re, quid nobis, qui pro salute universæ ecclesiæ tantis malis oppressæ hinc convenimus, faciendum sit, satis indicare videtur: nimirum, ut nostra, & simul principum, ac populi peccata sterneret confiteamur. Id quod plane in spiritu meroris satis nunc abunde facimus: verbis vero uberius faceremus, si ipsi principes adessent qui suam nobiscum confessionem & lacrymas conjungerent. Ejusmodi vero quasi funiculis peccatorum, ut propheta loquuntur, sacerdotum ac principum, atque ipsius populi peccata sunt colligata, ut difficile sit de unius ordinis peccatis inquirere, quin reliquorum simul ordinum peccata appareant. Sic vero omnes ordines una rationis serie accusans in veteri populo dicit Ezechiel in persona Dei: *Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & profanum, non habuerunt distantiam. Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem, ad perdendum animas, & avare sectanda lucra. Populi terre calumniantur calumniam.* Hæc ille. Quæ utinam ad illa solum tempora pertinerent, ac non nostri quoque temporis imaginem referrent. Vtinam cum de corruptela morum sacerdotum loquimur, huic maximam occasionem, maximam materiam, & auctoritatem ipsos principes, atque ipsum populum dedisse negare possimus. Sed reprimamus nunc verba usque ad tempus magis opportunum, fontes autem communium lacrymarum apertiamus. Redeamus vero ad eos, quos capimus admonendos, præsertim episcopos, qui cum mandatis principum huc venerunt. Sic vero illos admonemus, ut omni, qua possunt fide & diligentia suis principibus serviant: verum, ut episcopos deceat, sic illis serviant, ut servi Dei, non ut*

A servi hominum: *Nolite*, inquit apostolus, *servi hominum esse.* Primum vero serviant uni regi Christo, cui Deus Pater omnem potestatem dedit; deinde vero propter eum omnibus, maxime autem principibus: cui honorem, honorem, cui tributum, tributum. Hortamur autem, ut principibus serviant ad honorem, quemadmodum eorum mandata verbis ipsis præse ferunt: in quibus nihil fere, nisi honorificum, & ad publicam utilitatem spectans, proponitur. Si vero in summa serviant, ut eorum officium in primis spectet ad honorem Dei, & utilitatem hujus concilii, quod propter publicum bonum est convocatum. Quare ut ab hoc maxime dehorramur omnes, qui hic sententias coram Deo & angelis ejus, atque coram universa ecclesia sumus dicturi, ne ad gratiam hominis alicujus loquamur, sic etiam multo magis, ne ad odium cujusquam sententiam proferamus, etiam si contra nos adversarii, vel inimici & hostis personam gerat; denique ut ab omni inter nos contentione abstinamus, maxime optamus, & in domino hortamur. Hæc enim sunt, quæ contrastant & repellunt, quem invocamus, Spiritum sanctum; sine quo nihil omnino facere poterimus, quod ad bonum & pacem ecclesiæ cedat: *Cum enim*, inquit apostolus, *sint inter vos contentiones, nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis?* Cum vero homines eos appellat, Spiritus Dei expertes intelligit. In omnibus autem, quæ ad reformationem ecclesiæ pertinent, ob quam causam convenimus, imitari nos oportet illum, qui eam primum formavit: de quo hoc ipsum opus ingrediente, sic in persona Dei propheta loquitur: *Ecce servus meus, quem elegi: dilectus meus, in quo bene complacui anime meæ: dedi spiritum meum super eum: iudicium gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit: arundinem quassatum non confringet, & limum fumigans non extinguet.* Hunc vero spiritum pacis, caritatis & mansuetudinis, cum semper apud omnes & cum omnibus ostendere debeamus, tum vero maxime in hoc sacro confesso, in quo convenimus, ut per gratiam ipsius Spiritus, contentionibus, quæ nimis diu ecclesiæ vexarunt, finis tandem imponatur. Quare ne ipsi ullam contentionis ansam alicui demus, qui pacificorum personam gerimus, maxime est cavendum. Hoc vero & cetera omnia incommoda & impedimenta pacis unico modo evitabimus, atque ad optatum pacis portum perveniemus, si precibus ab humili & contrito corde profectis ipsius Christi Spiritum, qui est pax nostra, invocaverimus: ut in hoc concilio præsideat, ut lucem cordibus nostris infundat, utque nos in omnibus ad ipsius honorem & veram ecclesiæ utilitatem regat & dirigat. Ad tales enim ipse dicit: *Adhuc te loquente, ecce adsum.* Quare ut hujusmodi orationibus assidue incubamus, quanta possumus caritate vos in domino horramur, ut uno ore atque uno spiritu Deum Patrem in Christo Iesu glorificemus, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

SESSIO SECVNDA.

Celebrata die septima mensis Januarii,
anno MDXLVI.

ANNO a nativitate domini millesimo quingentesimo quadragesimo sexto, indictione iv. die lovis, septima mensis Januarii, pontificatus sanctissimi

SESSIO I
17. DE
1545
1. Cor.
Rom. 1
1. Cor. 3
1. Cor. 3
1. Cor. 3
1. Cor. 3

impediverunt: hic, inquam, dicimus, nihil horum esse, quod in libro abusuum pastorum, maxima illorum pars, qui hoc nomen sibi vendicant, per se factum esse, si legere libuerit, non scriptum apertis verbis inveniat. Nostram enim ambitionem, nostram avaritiam, nostras cupiditates, his omnibus malis populum Dei prius affectis statim inveniet, arque harum vi ab ecclesiis pastores fugari, easque pabulo verbi privati, bona ecclesiarum, quæ sunt bona pauperum, ab illis tolli, indignis sacerdotia conferri, & illis, qui nihil a laicis, præterquam in vestis genere, ac ne in hoc quidem differunt, dari. Quid enim horum est, quod negare possumus per hos annos a nobis factum esse? Quare si Turca, si hæretici hoc idem adversus nos faciunt, quid hic aliud quam flagitia nostra, & simul justum Dei iudicium videmus? iudicium vero plenum misericordia: si enim pro meritis nos castigaret, jacturam sicut Sodoma & Gomorraha fuisset. Cur vero hæc nunc commemoramus? an ut vos confundamus? abist, sed magis, ut vos ceu patres & fratres carissimos, primum autem nosmetipsos admoneamus: quo pacto hæc, quibus nunc assilimur, flagella & gravia quæ impendent, nisi respiscamus, vitare possumus, ut effugiamus tremendum illud Dei iudicium, omnibus quidem non respiscantibus tremendum, maxime vero illis qui præsumunt. *Iudicium enim grave, inquit scriptura, his qui præsumunt, fiet.* Iudicium vero incipere nunc vidimus a domo Dei. Dnm enim nunc ejiciuntur sacerdotes, dum conculcantur ab hominibus, quid aliud hoc indicat, quam divinum de nobis iudicium, quod prædixit Christus, cum diceret sacerdotes suos esse sal terræ: quod si sal evanuerit, ad nihil valere ultra, nisi ut ejiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Hæc vero omnia nos nunc patimur. Quod si propter justitiam, ut nostri majores, beati nos quidem: at nunc iuste quidem, quia sal evanuit: minime autem propter justitiam patimur: in omnibus enim nostris afflictionibus videmus iudicium Dei. Atque utinam quidem illud videremus: hoc enim initium esset omnia Dei iudicia & flagella effugiendi, atque in gratiam & veram gloriam ingrediendi. Quæ res fecit, ut in his commemoratis acriores & longiores fuerimus: nisi enim hæc bene cognita & perspecta fuerint, frustra intramus in concilium, frustra invocamus Spiritum sanctum, qui primum ingressum in animam hominis semper facere solet, per ipsius hominis condemnationem, ut condemnet mundum de peccato. Quare nisi ille Spiritus nos apud nosmetipsos primum condemnaverit, nondum illum ingressum esse ad nos affirmare possumus, ac ne ingressum quidem, si peccata nostra audire recusamus. Idem enim dicitur nobis, quod populo veteri per prophetam Ezechielem est dictum, cum nondum agnitis suis sceleribus, Deum per prophetam interrogare vellent. Sic autem ait propheta: *Venerunt viri Israel ad interrogandum dominum, & sederunt coram me. Hæc autem dicit dominus: Numquid ad interrogandum me venistis? Vivo ego, dicit dominus, quia non respondebo vobis.* Sequitur autem: *Si iudicas eos, abominaciones patrum illorum ostende illis.* In quibus verbis ostendit Deus, quate noluerit respondere illis, quia nondum scilicet abominaciones suas & patrum suorum audierant. Quare cum idem Dei Spiritus sit, qui tum dabat responsa, &

Concil. general. Tom. XIV.

quem nunc nos sedentes coram domino invocamus, quid nobis faciendum sit, ut propria responsa habeamus, ex his videris: & simul quam necessario nos, qui præsidemus in hoc sacro consessu, a detegendis nostris peccatis sermonis exordium vobiscum duximus. Quia vero nonnullos nunc videmus, sua primum peccata, & nostri ordinis graviter descentes, atque Dei misericordiam omnibus votis implorantes, ideo quidem in maxima spe sumus, advenisse, quem invocamus, Dei Spiritum. Hoc nos vero maximum pignus divinæ misericordiæ habemus, nempe ipsam hanc inchoationem concilii, in quo nunc convenimus ad erigendam & instaurandam pene collapsam ecclesiam, ut vetus populus post diurnam captivitatem apud externos reges redit Hierosolymam ad instaurandum templum. In illius vero populi statu, in illorum læta ad patriam profectio, & templi instauratio nostri quidem temporis & nostri status, in hoc præsertim concilio, imaginem intruci possumus: & in ducum ejusdem populi exemplo, vestrum; qui duces estis populo Dei, ad celestem patriam contendenti officium videre. Quare omnes vos magnopere hortamur, ut sæpius ad memoria revocetis quæ in Eldræ, quæ in Nehemiæ, quæ etiam in Danielis libris sunt scripta: in quibus consilia omnium ducum populi explicantur, quæ hunc unum semper scopum habuerunt, ut sua & populi atque patrum peccata confiterentur, ad penitentiam & implorationem divinæ misericordiæ omnes excitarent. Quod cum populus faceret, tum quidem omnia illis feliciter successere. Eadem vero consilia nobis, si felicem successum & exitum expectare volumus in instauranda ecclesia, ob quam causam læti huc in spiritu convenimus, sequenda erunt: atque coquidem magis, quo etiam majora nobis certamina impendent instauraturis ecclesiam, quam illis instauraturis templum. Si enim illis multi, quo minus id perficeretur, se opposuere; si multi etiam, cum opus impedire non possent, eos irriserunt; hoc quidem sic habere, nobis nec irrisores defuturos, nec qui maximis viribus accepto opere nos deterreant & avocent. Habebimus vero non modo colluctationem cum carne & sanguine, sed cum spiritualibus nequitis in cælestibus. Verum his omnibus potentior est is, in cuius nomine hoc opus sumus aggressi. Quare in eo confidamus, ipsum precibus invocemus, & ipse omnia perficiet. Quia vero hoc concilium cum deliberantium, tum vero iudicantium speciem refert; in quo & deliberatur de iis quæ ad universalis ecclesiæ bonum pertinent, & etiam iudicatur tam de rebus, quam de personis: sedemus enim tamquam iudicantes duodecimi tribus Israel, quibus comprehenditur universus populus Dei: ideo maxime locus videtur nos ipsos admonendi, ut caveamus ab his quæ vel consultandi, vel iudicandi vim in nobis depravare solent. Hæc vero sunt ipsæ animi passionnes: quæ ideo etiam perturbationes vocantur; quia rectum & verum de rebus iudicium & sensum perturbant ac pervertunt. In quibus maxime illa sunt cavenda, quæ recte monet ethnicus ille in consiliis abijcienda, cum dicit: Omnes homines qui de rebus dubiis consultant, ab ira, odio, amicitia, vacuos esse debere. Nam cum in hæc omne genus hominum sit propensum, tum vero ii maxime qui principibus serviunt, tales enim vehementiores habent affectiones: facillime

SESSIO I.
D. B. C.
1545.

Cæsaribus in
Cautilianam
verba.

A a a autem

ANNO
CHRISTI
1546.

Insuper ipsa sacra synodus statuit & decrevit, A quod si forte contigerit aliquos debito in loco non sedere, & sententiam etiam sub verbo, Placet, proferre, congregationibus interesse, & alios quoscunque actus facere, concilio durante, nulli propterea præiudicium generetur, nullique novum jus acquiratur.

Angellus Massarellus sacri concilii secretarius, manu propria.

Indictio futura sessionis.

Deinde indicta fuit futura sessio ad diem Iovis, quartam mensis Februarii proxime venturi.

SESSIO TERTIA.

SESSIO III.
4. Febr.
1546.

ANNO a nativitate domini millesimo quingentesimo quadagesimo sexto, quarto mensis Februarii, fuit scilicet generalis, & celebrata missa de Spiritu sancto per archiepiscopum Panormitanum, magister Ambrosius Catherinus habuit orationem, & reverendus pater dominus archiepiscopus Turritanensis legit decretum, & interrogavit patres, an placeret, responderuntque, sed aliqui cum certis additionibus, Placet.

Sequuntur nomina prælatorum, qui interfuerunt huic sessioni, & in primis.

Antedicti legati & prææsentes.

Cardinales.

Reverendissimus dominus cardinalis sancti Cæsarii, & episcopus Tridentinus, ac administrator Brixinensis.

Reverendissimus dominus Pettus Paceus cardinalis & episcopus Gicenis.

Archiepiscopi.

Aquensis, Turritanus, Acheruntinus, Vpsalensis, Panormitanus, Armacanus.

Episcopi.

Idem, qui in præcedenti sessione, & adhuc Bafionensis, & Fanensis.

Oratores regis Romanorum iidem qui in præcedenti sessione.

Abbatess iidem qui in præcedenti.

Generales ordinum iidem qui in præcedenti.

Angellus Massarellus sacri concilii secretarius.

Decretum de symbolo fidei.

In nomine sanctæ & individue Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Hæc sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, & in ea prææsidentibus eisdem tribus apostolicæ sedis legatis, magnitudinem rerum tractandarum considerans, præsertim earum quæ duobus illis capitibus, de extirpandis hæresibus, & moribus reformandis, continentur, quorum causa præcipue est congregata: agnoscens autem cum apostolo, non esse sibi colluctationem adversus carnem & sanguinem, sed adversus spirituales nequitias, in cælestibus, cum eodem omnes & singulos in primis hortatur, ut confortentur in domino, & in potentia virtutis ejus, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possint omnia tela nequissimi ignea extinguere: atque galeam spem salutis accipiant cum gladio spiritus, quod est verbum Dei. Itaque ut hæc pia ejus sollicitudo principium & progressum suum per Dei gratiam habeat, ante omnia statuit &

Ephes 6.

Ibidem.

decernit præmittendam esse confessionem fidei, patrum exempla in hoc secuta, qui sacrosanctis conciliis hoc scutum contra omnes hæreses in principio suarum actionum apponere consueverunt: quo solo aliquando & infideles ad fidem traxerunt, hæreticos expugnarunt, & fideles confirmarunt. Quare symbolum fidei, quo sancta Romana ecclesia utitur, tamquam principium illud, in quo omnes, qui fidem Christi profitentur, necessario conveniunt, ac fundamentum firmum & unicum, contra quod porra inferi nunquam prævalebunt, totidem verbis, quibus in omnibus ecclesiis legitur, exprimendum esse censuit, quod quidem ejusmodi est:

SYMBOLVM FIDEI.

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium omnium & invisibilium: Et in unum dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; genitum, non factum; consubstantialem Patri; per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis; & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine; & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est: & resurrexit tertia die secundum scripturas; & ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris; & iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos. Cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, dominum & vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur; qui locutus est per prophetas: Et unam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum: & expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Amen.

Indictio futura sessionis.

Eadem sacrosancta, œcumenica & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, in ea prææsidentibus eisdem tribus apostolicæ sedis legatis, intelligens multos prælatos ex diversis partibus accinctos esse itineri, nonnullos etiam in via esse, quo hæc veniant: cogitansque omnia ab ipsa sacra synodo decernenda eo majoris apud omnes existimationis & honoris videri posse, quo majori fuerint & pleniori patrum concilio & prææsentia sancta & corroborata, statuit & decrevit futuram sessionem post prææsentem, celebrandam esse die Iovis, quæ subsequetur dominicam Letare proxime futuram: interim tamen non differri discussionem & examinationem eorum, quæ ipsi synodo discutienda & examinanda videbuntur.

SESSIO QVARTA.

ANNO a nativitate domini millesimo quingentesimo quadagesimo sexto, indictione quarta, die vero Iovis, octava mensis Aprilis; pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Pauli, divina providentia papæ tertii, anno duodecimo, prææsidentibus eisdem tribus apostolicæ sedis legatis, reverendus pater dominus Saluator Alexius archiepiscopus Turritanensis, celebravit missam de sancto Spiritu

SESSIO IV.
8. April.
1546.

sanctissimi in Christo patris & domini domini A nostri Pauli, divina providentia papa tertii, anno duodecimo, reverendis pater dominus episcopus Castellii maris celebravit missam de Spiritu sancto in ecclesia cathedrali & in loco sessionis. Qua finita, reverendus pater dominus episcopus sancti Marci habuit orationem. Deinde reverendissimi cardinales & alii prelati acceperunt pluvialia & mitras, fueruntque cantatae litaniae. Postea reverendissimus cardinalis de Monte benedixit synodum, & fuerunt factae caeremoniae in sessionibus publicis fieri solitae. Deinde reverendus pater dominus episcopus Castellii maris legit decretum. Quo lecto, interrogavit patres, utrum haec placerent: qui responderunt: Placent, cum aliquibus additionibus, per aliquos ex patribus additis. Deinde interrogavit eos: Placet quod proxima sessio fiat quarto Februarii proxime futura? Qui responderunt: Placet.

Sequuntur nomina prelatorum qui interfuerunt huius sessioni, & in primis.

Præsidentes.

Antedicti legati.

Archiepiscopi. A quensis, Vpalsensis, Panormitanus, Armacanus.

Episcopi.

Hippotegienfis, Cavenfis, Feltrenfis, Giennensis, nunc cardinalis, Placentinus, Forojulienfis, Claromontanus, Fesulanus, Caputaquensis, sancti Marci, Soranus, Motulensis, Stabiniensis, Sidonienfis, Termularum, Agathensis, Lancianensis, Syraculanus, Vigornienfis, Bitontinus, Bellicatrenfis, Pacensis, Astoricensis, Britonoriensis, Aquinatensis, Clodiensis, Canariensis, Castellii maris.

Oratores. Regis Romanorum Castel Alto, & Antonius de Queta.

Abbat. Tres abbates ordinis sancti Benedicti. Generales.

Generales ordinum Mendicantium, Minorum Observantium & alter Conventualium, eremitarum sancti Augustini, generalis ordinis Carmelitarum, & sanctae Mariae Servorum.

Et Claudius Iayus Sabaudus, & presbyter reformatus, procurator C. D. Cardinalis Augustensis, & plures barones.

Decretum secundae sessionis.

De modo vivendi & aliis in concilio servandis.

Sacro sancta Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, in ea praesidentibus apostolicae sedis legatis, agnoscens cum beato Iacobo apostolo, quod omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens a patre luminum, qui vis, qui postulat a se sapientiam, dat omnibus affluenter, & non impropereat eis: & simul sciens quod initium sapientiae est timor domini, statuit, & decrevit, omnes & singulos Christi fideles, in civitate Tridentina congregatos, exhortandos esse, prout exhortatur, ut se a malis & peccatis hactenus commissis emendare, ac de cetero in timore domini ambulare, & desideria carnis non perficere, orationibus insistere, saepius confiteri, eucharistia sacra- Concil. general. Tom. XI V.

mentum sumere, ecclesias frequentare, praecipue denique dominica quantum quisque poterit adimplere, nec non quotidie pro pace principum Christianorum ac unitate ecclesiae privatim orare velint: episcopus vero, & quoscumque alios, in ordine sacerdotali constitutos, oecumenicum concilium in ea civitate concelebantes, ut assidue Dei laudibus incumbere, hostias, laudes, & preces offerre, sacrificium missae quolibet saltem die dominico (in quo Deus lucem condidit, & a mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum in discipulos infudit) petagere satagant, facientes, sicut idem Spiritus sanctus per apostolum praecipit, obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro sanctissimo domino nostro papa, pro imperatore, pro regibus, & ceteris qui in sublimitate constituti sunt, ac pro omnibus hominibus, ut quietam & tranquillam vitam agamus, pace fruamur, & fidei incrementum videamus. Praeterea hortatur, ut jejulent saltem singulis sexus feriis in memoriam passionis domini, elemosynas pauperibus erogent: in ecclesia autem cathedrali singulis quintis feriis celebretur missa de Spiritu sancto, cum litanis & aliis orationibus ad hoc institutis. In aliis vero ecclesiis eadem die dicantur ad minus litaniae & orationes. Tempore autem, quo sacra peraguntur, colloquutiones & confabulationes non fiant, sed ore & animo celebranti assistantur.

Et quoniam oportet episcopus esse irreprehensibilis, sobrios, castos, domum suam bene praeparatos, hortatur etiam, ut ante omnia quilibet in mensa fervet sobrietatem moderationemque ciborum: deinde cum in eo loco saepe otiosi sermones oriri soleant, ut in ipsorum episcoporum mensis divinatam scripturarum lectio admisceatur, Familiars vero suos unusquisque instruat & erudiat, ne sint rixosi, vinolii, impudici, cupidii, elati, blasphemii & voluptatum amatores: vitia demum fugiant & virtutes amplectantur, & in vestitu & in cultu, & omnibus actibus honestatem praeseferant, sicut decet ministros ministrorum Dei.

Ad haec, cum hujus sacrosancti concilii praecipua cura, sollicitudo & intentio sit, ut propulsatis haeresum tenebris, quae per tot annos operuerunt terram catholice veritatis, lux, Iesu Christo, qui vera lux est, annuente, candor, puritasque resfulgeat, & ea quae reformatione egent, reformentur, ipsa synodus hortatur omnes catholicos hic congregatos & congregandos, atque eos praesertim, qui sacrarum literarum peritiam habent, ut sedula meditatione diligenter secum ipsi cogitent, quibus potissimum viis & modis ipsius synodi intentio dirigi, & optatum effectum sortiri possit, quo maturius & consultius damnari damnanda, & probanda probari queant, ut per totum orbem omnes uno ore, & eadem fidei confessione glorificent Deum & patrem domini nostri Iesu Christi. In sententia vero dicendis iuxta Toletani concilii statutum, in loco benedictionis confidentibus domini sacerdotibus, nullus debeat aut immodestis vocibus pestrepere, aut tumultibus perturbare, nullus etiam falsis vanisque oblationis disceptationibus contendere: sed quidquid dicatur, sic missima verborum prolatione temperetur, ut nec audientes offendantur, nec recti iudicii acies perturbato animo inflectantur.

Sessio II. 7. Januarii 1546.

Act. 2.

1. Tim. 2.

1. Sess. 22. de celebr. missae. 1. Tim. 3. Tim. 1. Sess. 25. c. 7. de reform.

10. 11.

Tolet. XI. c. 1. Tolet. IV. Const. sess. 1. Bracar. c. 24.

ANNO
 CHRISTI
 1546.

Iacobi apostoli una; Iudæ apostoli una; & apoc-
 alypsis Iohannis apostoli.

Si quis autem libros ipsos integros cum omni-
 bus suis partibus, prout in ecclesia catholica legi
 consueverunt, & in veteri vulgata Latina edi-
 tione habentur, pro factis & canonicis non susce-
 perit, & traditiones prædictas sciens & pru-
 dens contempserit, anathema sit. Omnes ita-
 que intelligant quo ordine & via ipsa synodus,
 post jactum fidei confessionis fundamentum,
 sit progressura, & quibus potissimum testi-
 moniis ac prædiis in confirmandis dogmati-
 bus, & instaurantis in ecclesia moribus sit u-
 sura.

*Decretum de editione & usu sacrorum
 librorum.*

Insuper eadem sacrosancta synodus conside-
 rans, non parum utilitatis accedere posse ec-
 clesie Dei, si ex omnibus Latinis editionibus,
 quæ circumferuntur sacrorum librorum, quæ-
 nam pro authentica habenda sit, innotescat;
 statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata
 editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa
 ecclesia probata est in publicis lectionibus, dispu-
 tationibus, prædicationibus & expositionibus,
 pro authentica habeatur, ut nemo illam rejice-
 re quovis prætextu audeat vel præsumat. Præ-
 terea ad coercenda petulantia ingenia, decernit,
 ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei &
 morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ
 pertinentium, sacram scripturam ad suos sensus
 contorqueus, contra eum sensum quem tenuit
 & tenet sancta mater ecclesia, cujus est
 judicare de vero sensu & interpretatione scri-
 pturarum sanctarum, aut etiam contra unani-
 mem consensum partium ipsam scripturam sa-
 cram interpretari audeat, etiam si hujusmodi in-
 terpretationes nullo unquam tempore in lucem
 edende forent. Qui contravererint, per ordina-
 rios declarentur, & pœnis a jure statutis pu-
 niantur.

Infra Sess.
 13. c. 1.

* reg. 10. de
 libris pro-
 hibitis.

* sub Julio
 II & Leone
 X.
 Sessio 10.
 de impres-
 sione libro-
 rum.

Sed & impressoribus " modum in hac parte D
 ut pat est, imponere volens, qui jam sine modo,
 hoc est, putantes sibi licere quidquid libet, sine
 licentia superiorum ecclesiasticorum, ipsos sac-
 cræ scripturæ libros, & super illis annotatio-
 nes & expositiones quorumlibet indifferenter,
 sæpe tacito, sæpe etiam ementito prælo, &
 quod gravius est, sine nomine auctoris im-
 printunt, alibi etiam impressos libros hujusmodi re-
 mere venales habent, decernit & statuit, ut post-
 hac sacra scriptura, potissimum vero hæc ipsa ve-
 tus & vulgata editio, quam emendatissime im-
 primatur; nullique liceat imprimere, vel imprimi
 facere, quosvis libros de rebus sacris sine nomine
 auctoris; neque illos in futurum vendere, aut E
 etiam apud se retinere, nisi primum examinati
 probatique fuerint ab ordinario, sub pœna ana-
 thematis & pœnitiæ in canone concilii " novissi-
 mi Lateranensis appoita. Et si regulares fuerint,
 ultra examinationem & probationem hujusmo-
 di, licentiam quoque a suis superioribus impe-
 trare teneantur, recognitis per eos libris, juxta
 formam suatum ordinationum. Qui autem scri-
 pto eos communicant, vel evulgant, nisi antea
 examinati probatique fuerint, eisdem pœnis
 subjaceant quibus impressores. Et qui eos ha-
 buerint vel legerint, nisi prodiderint auctores,
 pro auctoribus habeantur. Ipsa vero hujusmo-
 di librorum probatio in scriptis detur, atque

A ideo in fronte libri, vel scripti vel impressi
 authentice appareat; idque totum, hoc est,
 & probatio & examen, gratis fiat, ut pro-
 banda probentur, & reprobentur impro-
 banda.

Sessio
 8. Apr
 1546

Post hæc remeritarem illam reprimere volens,
 qua ad profana quæque convertuntur, & tor-
 quentur verba, & sententiæ factæ scripturæ, ad
 scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, de-
 tractiones, superstitiones, impias & diabolicas in-
 cantationes, divinationes, sortes, libellos etiam
 famosos; mandat & præcipit, ad tollendam hu-
 jusmodi irreverentiam & contemptum, ne de ce-
 tetero quisquam quomodo libet verba scripturæ sa-
 cre & hæc & similia audeat usurpare, ut omnes
 hujus generis homines, temeratores & violato-
 res verbi Dei, juris & arbitrii pœnis per episcopos
 coerçantur.

Indictio futura sessionis.

Item hæc sacrosancta synodus statuit & de-
 cernit, proximam futuram sessionem tenen-
 dam & celebrandam esse feria quinta post sacra-
 tissimum festum proximum pentecostes.

SESSIO QUINTA.

ANNO a nativitate domini millesimo quin-
 gentesimo quadagesimo sexto, indictione
 IV. die vero Iovis decimaseptima mensis Junii,
 pontificatus sanctissimi in Christo patris & do-
 mini nostri domini Pauli, divina providentia
 papæ tertii, anno duodecimo, præsentibus eis-
 dem tribus apostolicæ sedis legatis, reverendus
 pater dominus Alexander de Piccolominibus Sen-
 nensis, episcopus Pientinus in Tuscia celebravit
 missam de Spiritu sancto in cathedrali ecclesia &
 loco sessionis. Deinde magister Marcus Laurens
 Calaber, frater ordinis Prædicatorum habuit
 orationem. Qua finita, reverendissimi cardina-
 les & alii prælati acceperunt pluvialia & mitras:
 fueruntque factæ ceremoniæ in aliis sessio-
 nibus fieri solitæ: lectum fuit etiam decre-
 tum.

Sessio
 17. Jun
 1546

Indictio futura sessionis.

Item hæc sacrosancta synodus statuit & decrevit
 primam futuram sessionem tenendam & cele-
 brandam esse die Iovis, feria quinta post festum
 beati Iacobi apostoli.

*Nomina, cognomina, & patria prælatorum qui
 interfuerunt quinta sessioni.*

Præsidentes & legati.

Reverendissimus & illustrissimus dominus do-
 minus Iohannes Maria, episcopus Prænestinus, de
 Monte, Aretinus.

Reverendissimus & illustrissimus dominus do-
 minus Marcellus tituli sanctæ Crucis in Ierusa-
 lem presbyter, Cervinus, Politianus.

Reverendissimus & illustrissimus dominus do-
 minus Reginaldus, sanctæ Mariæ in Cosmedin
 diaconus, Polus Anglicus.

Sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, sacri
 concilii præsentibus, & apostolici de latere le-
 gati.

Cardinales.

Reverendissimus & illustrissimus dominus do-
 minus Pettus Pæceus, sanctæ Romanæ ecclesiæ
 presbyter

SESSIO IV.
8. April.
1546.

Spiritu in ecclesia cathedrali, & loco sessionis. A Deinde generalis Servorum habuit orationem. Qua finita, reverendissimi cardinales & praelati acceperunt pluvialia & mitras: & cantores inceperunt cantare antiphonam, Exaudi nos, domine, quoniam benigna est misericordia tua. Qua finita, diaconus clamavit, Orate. Quo dicto, omnes praelati flexerunt genua, & orant. Deinde subdiaconus clamavit, Erigite. Tunc reverendus de Monte, primus præsidentis, dixit hanc orationem: Adsumus, domine sancte Spiritus. Qua finita, idem diaconus dixit iterum, Orate: & paulo post dixit, Erigite. Deinde idem præsidentis dixit hanc orationem: Mentibus nostris quaesumus, domine, aspirando, &c. Quibus peractis, cantores inceperunt litanias. Et cum venerunt ad illum locum, Ut dominum apostolicum, præsidentes, qui flexis genibus erant, surrexerunt, & reverendissimus cardinalis de Monte primus præsidentis vertit se ad congregationem, dans benedictionem, & dixit: Ut hanc sanctam synodum, &c. Cantores responderunt, Te rogamus audi nos. Completis vero litanis diaconus dixit: Flectamus genua: & subdiaconus respondit: Erigite. Deinde idem reverendissimus præsidentis dixit hanc orationem: Da quaesumus ecclesia tuae misericors Deus, ut Spiritu sancto congregata. Quibus peractis diaconus cantavit euangelium: *Attendite a falsis prophetis.* Quo finito, præsatus reverendissimus præsidentis incepit hymnum, Veni creator Spiritus. Quo finito, idem reverendissimus præsidentis dixit hanc orationem: Deus qui corda. Deinde præsatus dominus archiepiscopus legit decretum, & quasi ex patribus, utrum hac placeat. Qui omnes responderunt: Placeat, cum aliquibus additionibus. Postremo, utrum placeat, quod prima futura sessio celebraretur die Iovis post festum pentecostes. Qui responderunt: Placeat.

Item hæc sancta synodus statuit & decrevit, proximam futuram sessionem tenendam & celebrandam esse feria quinta post sacratissimum festum proximum pentecostes.

Quo quidem decreto, ut præmittitur, lecto, postquam patres in concilio præsentis responderunt, Placeat, dominus Angelus Massarellus, ipsius concilii secretarius, legit deputationem oratorum Cæsareæ & catholice majestatis, in personam illustrissimæ domini Didaci de Mendoza, & domini Francisci a Toledo ad concilium Tridentinum, ad faciendum ea quæ Cæsarea majestas faceret, si præsens esset.

Nomina praelatorum qui interfuerunt huic sessioni.

Præsidentes & legati.

In primis antedicti præsidentes & legati sessionis secundæ, cardinales iidem, qui in præcedenti sessione.

Archiepiscopi.

Aquensis, Turritanus, Corcyrensis, Senensis, Marceranus & Acheruntinus, Vpalsensis, Panormitanus, Armachanus.

Episcopi.

Senogallienensis, Asculanus, Cavenensis, Feltrensis, Acienensis, Placentinus, Gadditanensis, Torcellanensis, Sibiricensis, Pientinus, Claromontanus, Chironensis, & Melopotamensis, Reatinus, Fesulanus, sancti Marci, Caputaquensis, Majoricensis, Aquisensis, Soranus, Vastionensis, *Conc. gen. Tom. XI V.*

Motulanensis, Castellimaris, Fanensis, Methonensis, coadjutor Veronensis, Thermularum, Agathensis, Lancianensis, Syracusanus, Caprulanus, Vigornensis, Bituntinus, Corfulanensis, Bellacastrensis, Pacensis, Astoricensis, Brittonicensis, Aquinatensis, Ofensis, Bergomensis, Clodiensis, Canariensis.

Oratores.

Illustrissimus dominus Franciscus a Toledo, orator & procurator invictissimi Caroli quinti Romani imperatoris.

Procuratores.

Dominus Claudius Iayus procurator reverendissimi domini cardinalis & episcopi Augustensis.

Abbatibus & generales ordinum iidem qui in præcedenti sessione.

Angelus Massarellus sacri concilii secretarius.

Decretum de canonicis scripturis, octavo Aprilis promulgatum in quarta sessione.

Sacro sancta œcumenica & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem tribus apostolicæ sedis legatis, hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, ut sublatis erroribus, puritas ipsa euangelii in ecclesia conservetur; quod promissum ante per prophetas in scripturis sanctis dominus noster Christus Dei Filius proprio ore primum promulgavit, deinde per suos apostolos, tanquam fontem omnis salutaris veritatis & morum disciplinæ, omni creaturæ prædicari iussit: perspiciensque hanc veritatem & disciplinam contineri in libris scriptis, & sine scripto traditionibus, quæ ex ipsius Christi ore ab apostolis acceptæ, aut ab ipsis apostolis Spiritu sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos usque pervenerunt: orthodoxorum patrum exempla secuta, omnes libros tam veteris quam novi testamenti, cum utriusque unus Deus sit auctor, nec non traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus a Christo, vel a Spiritu sancto, dictatas, & continua successione in ecclesia catholica conservatas, pari pietatis affectu ac reverentia suscipit ac veneratur. Sacrorum vero librorum indicem huic decreto adhibendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa synodo suscipiantur. Sunt vero infra scripti testamenti veteris quinque libri Mosis, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Iosue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psalterium Davidicum centum quinquaginta psalmorum, Parabola, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaïas, Ieremias, cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim prophetarum minores, scilicet Osee, Joel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus & secundus: Testamenti novi, quatuor euangelia, secundum Mattheum, Marcum, Lucam, & Ioannem, actus apostolorum a Luca evangelista conscripti, quatuordecim epistolæ beati Pauli apostoli, scilicet ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos; Petri apostoli duæ; Ioannis apostoli tres;

Ierem. 31.

Matth. ult. Marci ult.

1. Thessal. c. 2.

C. cum Mattheæ de celeb. miss.

Laod. 59. Carth. III. 47. Inno. 1. ep. III. c. 7. Gelaf. dist. xv. c. sancta Romana.

ANNO CHRISTI 1546.

cardinalis & episcopi Augustensis, Sabaudien- A
sis.
Reverendus dominus Ambrosius Pelargus, or-
dinis Prædicatorum, procurator reverendissimi
domini archiepiscopi Treverensis, sacri
imperii electoris, Germanus.

Abbas.

Reverendus dominus Isidorus Clarius, abbas
Pontidæ Bergomensis, Brixienfis.
Reverendus dominus Chrysofomus Gimilia-
nenfis, abbas sanctæ Trinitatis de Caieta, Ca-
laber.

Generales ordinum.

Reverendus dominus Hieronymus Seripandus,
generalis ordinis eremitarum sancti Augustini,
Neapolitanus.

Reverendus pater Nicolaus Audetus, generalis
ordinis Carmelitarum, Cyprius.

Reverendus pater Augustinus Bonucius, gene-
ralis sanctæ Mariæ Servorum, Aretinus.

Angelus Massarellus, sacri concilii secretarius.

Decretum de peccato originali.

Heb. 12.

Ephes. 4.
Gen. 3.

Ut fides nostra catholica, sine qua impossibile
est placere Deo, purgatis erroribus, in sua sinceritate
integra & illibata permaneat, & ne populus
Christianus omni vento doctrinæ circumferatur;
cum serpens ille antiquus, humani generis
perpetuus hostis, inter plurima mala, quibus
ecclesia Dei his nostris temporibus perturbatur,
etiam de peccato originali, ejusque remedio non
solum nova, sed etiam vetera dissidia excitaverit,
sacro sancta, œcumenica & generalis Tridentina
synodus, in Spiritu sancto legitime congregata,
præsentibus in ea eisdem tribus apostolicæ sedis
legatis, jam ad revocandos errantes, & nu-
tantes confirmandos, accedere volens, sacrarum
scripturarum, & sanctorum patrum, ac probatissimorum
conciliorum testimonia, & ipsius ecclesie
judicium & consensum secuta, hæc de
ipso peccato originali statuit, fatetur ac de-
clarat.

I.

Ep. I. Cxl.
c. 4.

Gen. 3.
Hebr. 2.

Conc.
Arauf. II.
c. 2.

Si quis non confitetur " primum homi-
nem Adam, cum mandatum Dei in pa-
radiso fuisset transgressus, statim sanctita-
tem & justitiam, in qua constitutus fuerat,
amississe, incurrisseque per offensam præ-
varicationis hujusmodi iram & indigna-
tionem Dei, atque ideo mortem, quam an-
tea illi comminatus fuerat Deus, & cum
morte captivitatem sub ejus potestate, qui
mors deinde habuit imperium, hoc est,
diaboli, totumque " Adam per illam præ-
varicationis offensam secundum corpus &
animam in deterius commutatum fuisse;
anathema sit.

II.

Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, &
non ejus pro pagini asserit nocuisse, & ac-
ceptam a Deo sanctitatem & justitiam, quam
perdidit, sibi soli, & non nobis, etiam eum
perdidisse; aut inquinatum illum per ino-
bedientiæ peccatum mortem & pœnas

corporis tantum in omne genus humanum
transfudisse, non autem & peccatum, quod
mors est animæ, anathema sit: cum con-
tradicat apostolo dicenti: *Per unum homi-
nem peccatum intravit in mundum, & per
peccatum mors; & ita in omnes homines
mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

III.

Si quis hoc Adæ peccatum, quod origi-
ne unum est & propagatione, non in itatio-
ne transfusum, omnibus inest unicuique
proprium, vel per humanæ naturæ vires,
vel per aliud remedium asserit tolli, quam
per meritum unius mediatoris domini no-
stri Iesu Christi, qui nos Deo reconciliavit
in sanguine suo, factus nobis justitia, san-
ctificatio, & redemptio: aut negat ipsum
Iesu Christi meritum per baptismi sacra-
mentum in forma ecclesie rite collatum,
tam adultis, quam parvulis applicari, ana-
thema sit: *Quia non est aliud nomen sub ce-
lo datum hominibus, in quo oporteat nos sal-
vos fieri. Unde illa vox: Ecce agnus Dei, ec-
ce qui tollit peccata mundi. Et illa: Qui-
cumque baptizati estis, Christum indui-
stis.*

IV.

Si quis parvulos recentes ab uteris ma-
trum baptizandos negat, etiam si fuerint a
baptizatis parentibus orti; aut dicit in " re-
missionem quidem peccatorum eos bapti-
zari, sed nihil ex Adam trahere originalis
peccati, quod regenerationis lavacro ne-
cesse sit expiari ad vitam æternam conse-
quendam; unde fit consequens ut in eis
forma baptismatis in remissionem pecca-
torum non vera, sed falsa intelligatur, ana-
thema sit: quoniam non aliter intelligen-
dum est id quod dixit apostolus: *Per unum
hominem peccatum intravit in mundum, &
per peccatum mors, & ita in omnes homines
mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt:*
nisi quemadmodum ecclesia catholica ubi-
que diffusa semper intellexit. Propter
hanc enim regulam fidei ex traditione a-
postolorum, etiam parvuli, qui nihil pecca-
torum in semetipsis adhuc committere po-
tuerunt, ideo in remissionem peccatorum
veraciter baptizantur, ut in eis regenera-
tione mundetur quod generatione contra-
xerunt: *Nisi enim qui renatus fuerit ex aqua
& Spiritu sancto, non potest introire in re-
gnum Dei.*

V.

Si quis per Iesu Christi domini nostri
gratiam, quæ in baptismate confertur,
reatum originalis peccati remitti negat;
aut etiam asserit non tolli totum id quod
veram, & propriam peccati rationem
habet, sed illud dicit tantum " radi-
aut non impurari, anathema sit. In
renatis

Sessio 17.
15.
Ram.
1. Tim.
1. Cor.
A. 4.
1. Ion.
Galat.
Milev.
c. 2.
Africa.
Rem. 8.
Aug. 1.
tra a. ep.
Pelag. e.

presbyter cardinalis, & episcopus Gienensis, Hispanus.

Oratores.

Illusterrimus dominus dom. Didacus Hurtadus de Mendoza, Hispanus.

Illusterrimus dominus dom. Franciscus a Toledo, Hispanus, oratores & procuratores invictissimi domini domini Caroli quinti Romanorum imperatoris, ac Hispaniarum, &c. regis.

Archiepiscopi.

Reverendus dominus Antonius Filholi, archiepiscopus Aquisgranensis, Gallus.

Reverendus dominus Salvator Alexius Saffar, archiepiscopus Turitanensis, Hispanus.

Reverendus dominus Cauchus, archiepiscopus Corcyrensis, Venetus.

Reverendus dominus Franciscus Bandineus archiepiscopus Senensis, Senensis.

Reverendus dominus Ioannes Michael Saracenus, archiepiscopus Materanus & Acheruntinus, Neapolitanus.

Reverendus dominus Sebastianus Lecavela, archiepiscopus Paricensis & Naxienfis, Græcus.

Reverendus dominus Olaus Magnus, archiepiscopus Upsalensis, Gothus.

Reverendus dominus Petrus Tagliavia, archiepiscopus Panormitanus, Siculus.

Reverendus dominus Robertus Vvaucop, archiepiscopus Armachanus, Scotus.

Episcopi.

Reverendus dominus Marcus Vigerius, episcopus Senogallienfis, Saonenfis.

Reverendus dominus Philo Roverella, episcopus Alculanus, Ferrariensis.

Reverendus pater dominus Robertus de Croÿ, episcopus Cameracensis, Germanus.

Reverendus dominus Ioannes Thomas de sancto Felicio, episcopus Cavenfis, Neapolitanus.

Reverendus dominus Thomas Campegius, episcopus Feltrensis, Bononienfis.

Reverendus dominus Benedictus de Nobilibus, episcopus Aciensis, Lucensis.

Reverendus D. Quintius de Rusticis, episc. Militenfis, Romanus.

Reverendus dominus Cathalanus Trivulcius, episcopus Placentinus, Mediolanensis.

Reverendus dominus Hieronymus Fuscherus, episcopus Torcellanus, Venetus.

Reverendus dominus Antonius de Numai, episcopus Iterniensis, Foroliviensis.

Reverendus dominus Hieronymus Theodolis, episcopus Gaditanus, Foroliviensis.

Reverendus dominus Ioannes Lucius Staphyleus, episcopus Sibinicensis, Illyricus.

Reverendus dominus Alexander Picolominus, episcopus Pentinus, Senensis.

Reverendus dominus Guilielmus a Prato, episcopus Claromontanus, Gallus.

Reverendus dominus Dionysius episcopus Chironensis, & Melopotamenus, Græcus.

Reverendus dominus Marcus Aligerius de Columna, episcopus Reatinus, Reatinus.

Reverendus dominus Braccius Martellus, episcopus Fzfularum, Florentinus.

A Reverendus dominus Coriolanus Martyranus, episcopus sancti Marci, Neapolitanus.

Reverendus dominus Henricus Loffredus, episcopus Caputaquensis, Neapolitanus.

Reverendus dominus Baptista Campegius, episcopus Majoricensis, Bononienfis.

Reverendus dominus Hieronymus Vida, episcopus Albenfis, Cremonensis.

Reverendus dominus Eliseus Theodinus, episcopus Soranus, Arpinas.

Reverendus dominus Iacobus Cortesius a Prato, episcopus Vafionensis, Romanus.

Reverendus dominus Baiffar de Hæredia, episcopus Boffanensis, Sardus.

B Reverendus dominus Angelus Paschalis, episcopus Motulanus, Dalmatus.

Reverendus dominus Ioannes Fonseca, episcopus, Castelli maris, Hispanus.

Reverendus dominus Petrus Bertanus, episc. Fanensis, Mutinensis.

Reverendus dominus Ludovicus Simonetta, episcopus Pisauriensis, Mediolanensis.

Reverendus dominus Aloysius Lypomanus, episcopus Mothonensis coadjutor Veronenfis, Venetus.

Reverendus dominus Vincentius de Durantibus, episcopus Thermularum, Brixienfis.

C Reverendus dominus Andreas Centanus, episcopus Nemafienfis, Venetus.

Reverendus dominus Ioannes Petrus Ferretus, episcopus Milensis, Ravennatenfis.

Reverendus dominus Claudius de la Guishe, episcopus Agathensis, Gallus.

Reverendus dominus Ioannes de Salazar, de Burgo, episcopus Lancianensis, Hispanus.

Reverendus D. Fabius Mignanelus, episc. Lucerinus, Senensis.

Reverendus dominus Hieronymus de Bononia, episcopus Syracusanus, Siculus.

Reverendus dominus Ægidius Falfetra, episcopus Caprulanus, Cingulanus.

Reverendus dominus Richardus Patus, episcopus Vvigorienfis, Anglicus.

Reverendus dominus Cornelius Mussus, episcopus Bitontinus, Placentinus.

Reverendus dominus Iacobus Iacobellus, episcopus Bellicastrenfis, Romanus.

Reverendus dominus Franciscus de Navarra, episcopus Pacensis, Hispanus.

Reverendus dominus Didacus de Alava, episcopus Astoricensis, Hispanus.

Reverendus dominus Thomas Casellus, episcopus Britonorientis, Rossanensis.

Reverendus dominus Iulius Contarenus, episcopus Bellunenfis, Venetus.

Reverendus dominus Galeatius Florimontius, episcopus Aquinatenfis, Succellanus.

E Reverendus D. Petrus de Augustinis, episcopus Ofensis, Hispanus.

Reverendus dominus Bernardus Diaz, episcopus Calaguritanus, Hispanus.

Reverendus dominus Gregorius Castagnola, episcopus Milensis, Græcus.

Reverendus dominus Antonius de Ctuce, episcopus Canariensis, Hispanus.

Procuratores.

Reverendus dominus Claudius Iayus, procurator reverendissimi & illustrissimi domini domini Othonis Truchfes, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis

DESSIO VA
17. Junii.
1546.

ANNO
CHRISTI
1546.

CAPVT II.

De verbi Dei concionatoribus & quæstoribus
elemofynariis.

Quia veto Christianæ reipublicæ non minus
necessaria est prædicatio euangelii, quam lectio,
& hoc est præcipuum episcoporum munus; ita-
ruit & decrevit eadem sancta synodus, omnes
episcopos, archiepiscopos, primates, & omnes
alios ecclesiarum prælatos, teneri per seiplos, si
legitime impediti non fuerint, ad prædicandum
sanctum Iesu Christi euangelium.

Si veto contigerit episcopos & alios prædicatos
legitimo detineri impedimento, juxta formam
generalis concilii, viros idoneos assumere te-
neantur, ad hujusmodi prædicationis officium
fabriri exequendum. Si quis autem hoc
adimplere contempserit, districtæ subiaceat
ultioni.

Archipresbyteri quoque, plebani, & qui-
cumque parochiales, vel alias curam animarum
habentes, ecclesias quocumque modo obtinent,
per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fue-
rint, diebus saltem dominicis & festis solenni-
bus plebes sibi commissas pro sua & earum ca-
pacitate pascant salutaribus verbis; docendo ea
quæ scire omnibus necessarium est ad salutem,
annuntiandoque eis cum breuitate & facilitate
sermonis vitia quæ eos declinare, & virtutes quas
sectari oporteat, ut pœnam æternam evadere,
& cœlestem gloriam consequi valeant. Id vero
si quis eorum præstare negligat, etiam ab episcopi
jurisdictione quavis ratione exemptum se
esse prætenderet, etiam ecclesiæ quovis modo
exemptæ dicerentur, aut alicui monasterio, etiam
extra diœcesim existenti, forsan annexæ vel uni-
tæ, modo re ipsa in diœcesi sint, provida pasto-
ralis episcoporum sollicitudo non desit, ne illud
adimpleatur: *Parvuli petierunt panem, & non
erat qui frangeret eis.* Itaque ubi ab episcopo
moniti tium mensium spatio muneris suo de-
fuerint, per censuras ecclesiasticas, seu alias ad
ipsius episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam,
si sic ei expedite visum fuerit, ex beneficiorum
fructibus alteri, qui id præster, honesta aliqua
merces persolvatur, donec principalis ipse resi-
piscens officium suum impleat.

Si quæ vero parochiales ecclesiæ reperiantur
subjectæ monasteriis in nulla diœcesi existentibus,
si abbates, & regulares prælati in prædictis
negligentes fuerint, a metropolitanis, in quorum
provinciis diœceses ipsæ sitæ sunt, tamquam,
quoad hoc, sedis apostolicæ delegatis, compellantur.
Neque hujus decreti executionem
consuetudo, vel exemptio, aut appellatio, aut
reclamatio, sive recursus impedire valeat,
quousque desuper a competenti iudice, qui
summariè, & sola facti veritate inspecta, proce-
dat, cognitum & decisum fuerit.

Regulares vero cujuscumque ordinis, nisi
a suis superioribus de vita, moribus, & scientia
examinati & approbati fuerint, ac de eorum li-
centia, etiam in ecclesiis suorum ordinum præ-
dicare non possint: cum qua licentia personali-
tet se coram episcopis præsentare, & ab eis be-
nedictionem petere teneantur, antequam prædi-
care incipiant.

In ecclesiis vero, quæ suorum ordinum non
sunt, ultra licentiam suorum superiorum, etiam
episcopi licentiam habere teneantur, sine qua

A in ipsiſ ecclesiis non fuotum ordinum nullo mo-
do prædicare possint: ipsam autem licentiam
gratis episcopi concedant.

Si vero, quod abſit, prædicator errores aut
scandala disseminaverit in populum, etiamſi in
monasterio sui vel alterius ordinis prædicet, episcopi
ei prædicationem interdicit. Quod si hæ-
reses prædicaverit, contra eum secundum juris
dispositionem aut loci consuetudinem proce-
dat, etiamſi prædicator ipse generali vel speciali
privilegio exemptum se esse prætenderet: quo
casu episcopus auctoritate apostolica, & ram-
quam sedis apostolicæ delegatus procedat. Cu-
rent autem episcopi, ne quis prædicator vel ex
falsis informationibus, vel alias calumniose ve-
xetur, justamve de eis conquerendi occasionem
habeat.

Caveant præterea episcopi, ne aliquem, vel
eorum, qui cum sint nomine regulares, extra
claustra tamen & obedientiam religionum sua-
rum vivunt, vel presbyterorum sæcularium, nisi
ipsis noti sint, & moribus atque doctrina præ-
bati, etiam quorumlibet privilegiorum præ-
textu, in sua civitate vel diœcesi prædicare per-
mittant: donec ab ipsiſ episcopis super ea re
sancta sedes apostolica consulatur: a qua privi-
legia hujusmodi, nisi tacita veritate, & expreſ-
so mendacio, ab indignis extorqueri verisimile
non est.

Quæstores vero elemofynarii, qui etiam
quæstuarii vulgo dicuntur, cujuscumque con-
ditionis existant, nullo modo nec per se, nec per
alium prædicare præsumant: & contra facientes
ab episcopis & ordinariis locotum, privilegiis
quibuscumque non obstantibus, opportunis te-
mediis omnino arceantur.

Indictio futura sessionis.

Item hæc sacrosancta synodus statuit & decer-
nit, primam futuram sessionem tenendam & ce-
lebrandam esse die Iovis, feria quinta post fe-
stum beati Iacobi apostoli.

Præfatæ sessioni interfuerunt cardinales qua-
tuor, archiepiscopi novem, & episcopi quinqua-
ginta: abbates ordinis sancti Benedicti duo: ge-
nerales duo ordinum Mendicantium.

Prorogata deinde fuit sessio ad diem decimum-
tertium mensis Ianuarii M D X L V I I.

SESSIO SEXTA.

In nomine domini Iesu Christi. Amen.

ANNO a nativitate ejusdem millesimo quin-
gentesimo quadragesimo septimo, indictio-
ne quinta, pontificatus sanctissimi in Christo pa-
tris & domini nostri domini Pauli, divina pro-
videntia papæ tertii, anno tertiodécimo, die
vero Iovis decimatertia mensis Ianuarii, Tri-
denti in ecclesia cathedrali, in loco eminentiori
ipsius ecclesiæ, ad concilium celebrandum &
sessiones habendas deputato, celebrata est sexta
publica sessio sacrosancti œcumenici & genera-
lis concilii Tridentini, præsentibus in ea no-
mine ejusdem sanctissimi domini nostri papæ re-
verendissimis patribus & illustrissimis dominis
Ioanne Maria de Monte episcopo Prænestino,
& Marcello tituli sanctæ Crucis in Ierusalem
presbytero, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardi-
nalibus, & apostolicis de latere legatis. In
qua quidem sessione, post celebratam mis-
sam de Spiritu sancto per reverendum patrem
dominum

Inf. sess. 14.
de ref. c. 4.
Tolet. XI. p.

Concilii
Lateranen-
sis sub In-
nocent. III.
cap. 10.
Inf. sess. 14.
de ref. c. 4.

Conſt. VI.
c. 8.
Later. V.
ſeſſ. 11.

Thren. 4.

Later. V.
ſeſſ. 11. de
modo præd.

Inf. ſeſſ. 14.
de ref. c. 4.

SESSIO
17. In
1546

Later.
Inn. II
c. 62.

Inf. ſeſſ.
de ref.

SESSIO
13. Ianu
1547

renatis enim nihil odit Deus: quia nihil est damnationis iis qui vere confepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem: qui non secundum carnem ambulantes, sed veterem hominem exuentes, & novum induentes, qui secundum Deum creatus est, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti; effecti sunt, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur. Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc sancta synodus fatetur ac sentit: quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, & viriliter per Iesu Christi gratiam repugnantibus, non valet: quinimo, *Qui legitime certaverit, coronabitur.* Hanc concupiscentiam, quam aliquando apostolus peccatum appellat, sancta synodus declarat ecclesiam catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum sit; sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.

Declarat tamen hæc ipsa sancta synodus, non esse suæ intentionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam virginem Mariam, Dei genitricem, sed observandas esse " constitutiones felicis recordationis Sixti papæ quarti, sub penis in eis constitutionibus contentis, quas innovat.

Decretum de reformatione.

CAPVT I.

De instituenda lectiōe sacrae scripturae & liberalium artium.

Eadem sacrosancta synodus, piis summorum pontificum & probatorum conciliorum " constitutionibus in hærens, easque amplectens, & illis adiciens; ne caelestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat; statuit & decrevit, quod in illis ecclesiis, in quibus præbenda, aut præstimonium, seu aliud quovis nomine nuncupatum stipendium, pro lectoribus sacrae theologiae deputatum reperitur, episcopi, archiepiscopi, primates, & alii locorum ordinarii, eos qui præbendam, aut præstimonium, seu stipendium hujusmodi obtinent, E ad ipsius sacrae scripturae expositionem & interpretationem per seipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneum substitutum ab ipsis episcopis, archiepiscopis, primatibus, & aliis locorum ordinariis eligendum, etiam per subtractionem fructuum cogant, & compellant. De cetero vero præbenda, præstimonium, aut stipendium hujusmodi non nisi personis idoneis, & quæ per seipsos id munus explere possint, conferantur: & aliter facta provisio nulla sit & invalida.

In ecclesiis autem " metropolitanis, vel cathedralibus, si civitas insignis vel populosa, ac etiam in collegiatis existentibus in aliquo insigni opido,

Concil. general. Tom. XIV.

A etiam nullius diocesis, si ibi clerus numerosus fuerit, ubi nulla præbenda, aut præstimonium, seu stipendium hujusmodi deputatum reperitur, præbenda quomodocumque, præterquam ex causa resignationis, primo vacatura, cui aliud onus incompatible adjunctum non sit, ad eum usum ipso facto perpetuo constituta & deputata intelligatur. Et quatenus in ipsis ecclesiis nulla vel non sufficiens præbenda foret, " metropolitani, vel episcopus ipse, per assignationem fructuum alicujus simplicis beneficii, ejusdem tamen debitis supportatis oneribus, vel per contributionem beneficiariorum suæ civitatis & diocesis, vel alias, prout commodius fieri poterit, de capituli consilio ita provideat, ut ipsa sacrae scripturae lectio habeatur; ita tamen, ut quæcumque alia lectiones, vel consuetudine, vel quavis alia ratione instituta, propter id minime prætermittantur.

Ecclesiae vero, quarum annui proventus tenues fuerint, & ubi tam exigua est cleri & populi multitudo, ut theologiae lectio in eis commode haberi non possit; saltem " magistrum habeant ab episcopo cum consilio capituli eligendum, qui clericos aliosque scholares pauperes grammaticam gratis doceat, ut deinceps " ad ipsa sacrae scripturae studia, annuente Deo, transire possint. Ideoque illi magistro grammatices, C vel alicujus simplicis beneficii fructus, quos tamen percipiat, quamdiu in docendo persistit, assignentur; dum tamen beneficium ipsum suo debito non fraudetur obsequio, vel ex capitulari vel episcopali mensa condigna aliqua merces persolvatur; vel alias episcopus ipse aliquam rationem ineat suæ ecclesiae & diocesi accommodam; ne pia hæc, utilis atque fructuosa provisio quovis quæsito colore negligatur.

In monasteriis quoque monachorum, ubi commode fieri queat, etiam lectio sacrae " scripturae habeatur: qua in re si abbates negligentes fuerint, episcopi locorum in hoc, ut sedis apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remediis compellant.

D In conventibus vero aliorum regularium, in quibus studia commode vigere possunt, sacrae scripturae lectio similiter habeatur: quæ lectio a capitulis generalibus vel provincialibus assignetur dignioribus magistris.

In gymnasiis etiam publicis, ubi tam honorifica, & ceterorum omnium maxime necessaria lectio hæcenus instituta non fuerit, religiosissimorum principum ac rerum publicarum pietate & caritate ad catholicæ fidei defensionem & incrementum, sanæque doctrinae conservationem & propagationem, instituantur: & ubi instituta foret, & negligetur, restituatur.

Et ne sub specie pietatis impietas disseminetur, statuit eadem sancta synodus, neminem ad hujusmodi lectionis officium tam publice quam privatim admittendum esse, qui prius ab episcopo loci de vita, moribus, & scientia examinatus & approbatus non fuerit: quod tamen de lectoribus in claustris monachorum non intelligatur.

Docentes vero ipsam sacram scripturam, dum publice in scholis docuerint, & scholares, qui in ipsis scholis student, privilegiis omnibus de perceptione fructuum, præbendarum, & beneficiorum " suorum in absentia, a jure communi concessis, plene gaudeant & fruantur.

Sessio V.
17. Junij
1546.

" Inf. sess. 24.
de ref. c. 14.

" Later. sub
Alex. III.
c. 18. & sub
Inn. III. c. 11.
" Inf. sess. 23.
c. 18.

Clem. Ne
in agro. de
statu monachorum.
c. 2. de mag.

" Paulus V.
addidit lectionem
Hebraicam
Græcam &
Arabiam.

" cap. finali
de magistris.

Sessio VI.
13. Ianuar.
1547.
Psal. 41.
" infra
fest. XIV.
c. 4 de con-
titione

Hebr. 11.

Matth. 7.
Ecd. 1.
Ad. 2.

Matth. 28.
Marc. ult.

1 Reg. 7.

utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tamquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adversus peccata per odium " aliquod & detestationem, hoc est per eam penitentiam, quam ante baptismum agi oportet; denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata; de hac dispositione scriptum est: *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quod ingruentibus se remunerator sit. & : Confide, sili, remittuntur tibi peccata tua. & : Timor domini expellis peccatum. & : Penitentiam agite. Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti. & : Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti; docentes eos servare quaecumque mandavi vobis. denique, Præparate corda vestra domino.*

CAPVT VII.

Quid sit iustificatio impii, & quæ eius causæ.

Tit. 3.

1. Cor. 6.
Ephes. 1.

Ephes. 2.
Rom. 4. 5.

Hebr. 11.

1. Cor. 12.
Ephes. 4.

Philipp. 3.

Rom. 5.

" inf. c. 10.

Iac. 2.
Gal. 5. 6.

Hanc dispositionem, seu præparationem, iustificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum: unde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, ut sit heres secundum spem vitæ æternæ. Hujus iustificationis causæ sunt: finalis quidem gloria Dei & Christi, ac vita æterna; efficiens vero, misericors Deus, qui gratuito abluit, & sanctificat, signans & ungens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ: meritoria autem, dilectissimus unigenitus suus dominus noster Iesus Christus; qui cum esse inimici, propter nimiam caritatem, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit: instrumentalis irem, sacramentum baptismi, quod est sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit iustificatio: demum unica formalis causa est, iustitia Dei: non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere iusti nominamur & sumus; iustitiam in nobis recipientes, unusquisque suam, secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem. Quamquam enim nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis domini nostri Iesu Christi communicantur, id tamen in hac impii iustificatione fit, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum sanctum caritas Dei diffunditur in cordibus eorum qui iustificantur, atque ipsi inhæret: unde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & caritatem. Nam fides, nisi " ad eam spes accedat & caritas, neque unit perfecte cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit: qua ratione verissime dicitur fidem sine operibus mortuam & otiosam esse, & in Christo Iesu neque circumfessionem aliquid valere, neque præputium, sed fidem, quæ per caritatem operatur,

Hanc fidem ante baptismi sacramentum ex apostolorum traditione catechumeni ab ecclesia petunt, cum petunt fidem, vitam æternam præstantem, quam sine spe & caritate fides præstare non potest: unde & statim verbum Christi audiunt: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Itaque veram & Christianam iustitiam accipientes, eam, ceu primam stolam, pro illa, quam Adam sua inobedientia sibi & nobis perdidit, per Christum Iesum illis donatam, candidam & immaculatam jubentur statim renati conservare, ut eam perferant ante tribunal domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

CAPVT VIII.

Quomodo intelligatur, impium per fidem, & gratis iustificari.

Cum vero apostolus dicit, iustificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus ecclesiæ catholice consensus tenuit, & expressit: ut scilicet per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire: gratis autem iustificari ideo dicamur, quia nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur. Si enim gratia est, jam non ex operibus: alioquin, ut idem apostolus inquit, gratia jam non est gratia.

CAPVT IX.

Contra inanem hæreticorum fiduciam.

Quamvis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa unquam fuisse peccata, nisi gratis divina misericordia propter Christum, nemini ramen " fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorum jactant, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti vel dimissa esse dicendum est, cum apud hæreticos & schismaticos possit esse, imo nostra tempestate sit, & magna contra ecclesiam catholicam contentione prædicetur vana hæc & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui vere iustificati sunt, absque ulla omnino dubitatione apud semetipsos statuerent, se esse iustificatos, neminemque a peccatis absolvi, ac iustificari, nisi eum, qui certo credat " se absolutum & iustificatum esse, atque hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici, quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet; sic quilibet dum seipsum, suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest: cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

CAPVT X.

De accepta iustificationis incremento.

Sic ergo iustificati, & amici Dei ac domestici facti, euntes de virtute in " virtutem, renovantur, ut apostolus inquit, de die in diem, hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo

ANN
CHRIS
1547

Matth.

Luc. 11

Hebr. 11

Rom. 11

" infra c
12, & 13

" infra c
14

Ephes. 1
Psal. 81
1. Cor. 3
2. Cor. 4
" inf. cap
ca 21ma

dominum archiepiscopum Spalatrensem, & habita oratione per reverendum patrem dominum episcopum Salpensem, nec non per actus per reverendissimum & illusterrimum cardinalem de Monte præfatum solitis ceremoniis, publicatum est decretum de justificatione tenoris infra scripti.

DECRETVM DE IVSTIFICATIONE.

Proœmium.

Cum hoc tempore, non sine multarum animarum jactura, & gravi ecclesiasticæ unitatis detrimento, erronea quædam disseminata sit de justificatione doctrina; ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, ecclesiæ tranquillitatem, & animarum salutem, sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea nomine sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Pauli divina providentia papæ tertii, reverendissimis dominis dominis Ioanne Maria de Monte episcopo Prænestino, & Marcello tituli sanctæ Crucis in Ierusalem presbytero, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, & apostolicis de latere legatis, exponere intendit omnibus Christi fidelibus veram sanamque doctrinam ipsius justificationis, quam sol iustitiz Christus Iesus, fidei nostræ auctor & consummator docuit, apostoli tradiderunt, & catholica ecclesia, Spiritu sancto suggerente, perpetuo retinuit; districte inhiibendo, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere, quam præsentis decreto statuitur ac declaratur.

CAPVT I.

De natura & legis ad justificandos homines imbecillitate.

Primum declarat sancta synodus, ad justificationis doctrinam probe & sincere intelligendam, oportere ut unusquisque agnoscat & fateatur, quod cum omnes homines in prævaricatione Adæ innocentiam perdidissent, facti immundi, & ut apostolus inquit, natura filii iræ, quemadmodum in decreto de peccato originali exposuit, usque adeo servi erant peccati, & sub potestate diaboli ac mortis, ut non modo gentes per vim naturæ, sed ne Iudæi quidem per ipsam etiam literam legis Moysi, inde liberari aut surgere possent: tametsi in eis liberum arbitrium minime extinctum esset, viribus licet attenuatum & inclinatum.

CAPVT II.

De dispensatione & mysterio adventus Christi.

Quo factum est, ut cælestis Pater, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, Christum Iesum Filium suum, & ante legem, & legis tempore, multis sanctis patribus declaratum ac promissum, cum venit beata illa plenitudo temporis, ad homines miserit; ut & Iudæos, qui sub lege erant, redimeret: & gentes, quæ non sectabantur iustitiam, iustitiam apprehenderent, atque omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris: non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.

Concil. gener. Tom. XIV.

CAPVT III.

Qui per Christum justificantur.

Verum, etsi ille pro omnibus mortuus est; non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt; sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur. Nam sicut revera homines, nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti, cum ea propagatione, per ipsum, dum concipiuntur, propriam injustitiam contrahant: ita nisi in Christo renascerentur, nunquam justificarentur, cum ea renascentia per meritum passionis ejus, gratia, qua iusti fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio apostolus gratias nos semper agere hortatur Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, & eripuit de potestate tenebrarum, transtulitque in regnum Filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum.

CAPVT IV.

Insinuatur descriptio justificationis impii, & modus ejus in statu gratiæ.

Quibus verbis justificationis impii descriptio insinuatur, ut sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius Adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum salvatorem nostrum: quæ quidem translatio, post evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto, fieri non potest, sicut scriptum est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei.

CAPVT V.

De necessitate preparationis ad justificationem in adultis, & unde sit.

Declarat præterea, ipsius justificationis exordium in adultis a Dei per Christum Iesum prævenientè gratia sumendum esse, hoc est ab ejus vocatione, qua, nullis eorum existentibus meritis, vocantur; ut qui per peccata a Deo averfi erant, per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando, disponantur: ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens; quippe qui illam & abjicere potest; neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit. Vnde in sacris literis cum dicitur, Convertimini ad me, & ego convertar ad vos, libertatis nostræ admonemur; cum respondemus, Convertete nos, domine, ad te, & convertemur, Dei nos gratia præveniri cõsistimur.

CAPVT VI.

Modus preparationis.

Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt, atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Iesu: & dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo

E b b ij utiliter

Sessio VI.
13. Ianuarii
1547.

1. Cor. 5.

Coleff. 11

Gal. 3.
Tit. 3.

Ioan. 3.

inf. can. 3.

De vocatione gentium lib. 11. c. 28. & 29. Zach. 1.

Thren. 5.
Ierem. 31.

Rom. 10.

Rom. 3.

ANNO
CHRISTI
1517.
Ephes. 4.
1. Cor. 3.
Apocal. 2.
2. Cor. 7.
Matth. 3. 4.
Luc. 3.

quam acceperunt, ingrati, Spiritum sanctum A
contristaverunt, & templum Dei violare non
sunt veriti. De qua penitentia scriptum est:
*Memor esto unde excideris, age penitentiam, &
prima opera fac. Et iterum: Que secundum
Deum tristitia est, penitentiam in salutem stabili-
lem operatur. & rursum: Penitentiam agite. &
Facite fructus dignos penitentiae.*

CAPVT XV.

*Quolibet peccato mortali amitti gratiam,
sed non fidem.*

Rom. 16.
"infra can.
27.
1. Tim. 1.
1. Cor. 6.
Philip. 4.
2. Cor. 11.

Adversus etiam hominum quorundam callida
ingenia, qui per dulces sermones & benedictione
seducunt corda innocentium, asserendum est,
non "modo infidelitate, per quam & ipsa fides
amittitur, sed etiam quocumque alio mortali
peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam
justificationis gratiam amitti: divinæ legis do-
ctrinam defendendo; quæ a regno Dei, non solum
infideles excludit, sed & fideles quoque for-
nicarios, adulteros, molles, masculorum concu-
bitores, fures, avaros, ebriosos, maledicos, rap-
aces, ceterosque omnes, qui lethalia commit-
tunt peccata; a quibus cum divinæ gratiæ adju-
mento abstinere possunt, & pro quibus a Christi
gratia separantur.

CAPVT XVI.

*De fructu justificationis, hoc est de merito bonorum
operum, deque ipsius meriti ratione.*

1. Cor. 15.
Hebr. 6.
Hebr. 10.
"infra can.
26.
Matth. 10.
Psal. 102.
Rom. 6.
2. Tim. 4.
Apoc. 14.
1. Cor. 4.
Rom. 10.

Hac igitur ratione justificatis hominibus, sive
acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive
amissam recuperaverint, proponenda sunt apo-
stoli verba: *Abundate in omni opere bono, scien-
tes quod labor vester non est inanis in domino. Non
enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis ves-
stri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius.*
Et: *Nolite amittere confidentiam vestram, qua
magnam habet remunerationem.* Atque ideo bene
operantibus usque in finem, & in Deo speranti-
bus proponenda est vita æterna, & tamquam gra-
tia filii Dei per Christum Iesum misericorditer
promissa, & tamquam merces ex ipsius Dei pro-
missione bonis ipsorum operibus, & meritis fide-
liter reddenda. Hæc est enim illa corona justitiæ,
quam post suum certamen & cursum repositam
sibi esse aiebat apostolus, a iusto iudice sibi red-
dendam; non solum autem sibi, sed & omnibus
qui diligunt adventum ejus. Cum enim ille ipse
Christus Iesus, tamquam caput in membra, &
tamquam vitis in palmites, in ipsos justificatos
jugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum
opera semper antecedit, & comitatur, & subse-
quitur; & sine qua nullo pacto Deo grata & me-
ritoria esse possent, nihil ipsis justificatis amplius
deesse credendum est, quo minus plene illis qui-
dem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legi
pro hujus vitæ statu satisfecisse, & vitam æter-
nam suo etiam tempore (si tamen in gratia deces-
serint) consequendam, vere promeruisse cense-
antur: cum Christus salvator noster dicat: *Si
quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet
in æternum; sed sicut in eo fons aquæ salientis in
vitam æternam.* Ita neque propria nostra justitia,
tamquam ex nobis propria statuitur, neque igno-
ratur, aut repudiatur justitia Dei. Quæ enim ju-
stitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhæ-
rentem justificamur, illa eadem Dei est, quia a

Deo nobis infunditur per Christi meritum.

Neque vero illud omittendum est, quod licet
bonis operibus in factis literis usque adeo tri-
buatur, ut etiam qui uni ex minimis suis potum
aquæ frigidæ dederit, promittat Christus eum
non esse sua mercede cariturum; & apostolus tes-
tetur, id quod in præsentem est momentaneum &
leve tribulationis nostræ, supra modum in subli-
mitate æternum gloriæ pondus operari in nobis:
absit tamen ut Christianus homo in seipso vel
confidat, vel glorietur, & non in domino; cuius
tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum
velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia
in multis offendimus omnes; unusquisque sicut
misericordiam & bonitatem, ita severitatem &
judicium ante oculos habere debet, neque seip-
sum aliquis, etiam si nihil sibi conscius fuerit,
judicare; quoniam omnis hominum vita non hu-
mano iudicio examinanda & judicanda est, sed
Dei; qui illuminabit abscondita tenebrarum, &
manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit
unicuique a Deo; *Qui*, ut scriptum est, *reddet
unicuique secundum opera sua.*

Post hanc catholicam de justificatione doctrinam,
quam nisi quisque fideliter, firmiterque re-
ceperit, justificari non poterit; placuit sanctæ sy-
nodo hos canones subjungere, ut omnes sciant,
non solum quid tenere & sequi, sed etiam quid
vitare & fugere debeant.

DE IUSTIFICATIONE

CANON I.

Si quis dixerit, hominem "suis operi-
bus, quæ vel per humanæ naturæ vires, &
vel per legis doctrinam fiant, absque divi-
na per Iesum Christum gratia posse iustifi-
cari coram Deo, anathema sit.

II.

Si quis dixerit, ad hoc solum divinam
gratiam per Christum Iesum dari, ut "fili-
cilius homo iuste vivere, ac vitam æter-
nam promereri possit; quasi per liberum
arbitrium sine gratia utrumque, sed ægre
tamen & difficulter, possit, anathema sit.

III.

Si quis dixerit, sine præveniente "Spi-
ritus sancti inspiratione, atque ejus adju-
torio, hominem credere, sperare, dilige-
re, aut penitere posse, sicut oportet, ut ei
justificationis gratia conferatur, anathe-
ma sit.

IV.

Si quis dixerit, liberum "hominis arbi-
trium a Deo motum & excitatum, nihil
cooperari assentiendo Deo excitanti, at-
que vocanti, quo ad obrinendam justifi-
cationis gratiam se disponat, ac præparet;
neque posse dissentire, si velit, sed velut
inanime quoddam nihil omnino agere,
meretque passive se habere, anathema sit.

V.

Si quis liberum "hominis arbitrium post
Adæ peccatum amissum & extinctum esse
dixerit, aut rem esse de solo titulo, imo
titulum

ca arma iustitiae in sanctificationem, per obser- A
vationem mandatorum Dei & ecclesiae, in ipsa
iustitia, per Christi gratiam accepta, cooperante
fide bonis operibus, crescunt, atque magis iusti-
ficantur, sicut scriptum est: *Qui iustus est, iustifi-
cetur adhuc.* Et iterum: *Ne verearis usque ad
mortem iustificari.* Et rursus: *Videtur quomodo ex
operibus iustificatur homo, & non ex fide ran-
tum.* Hoc vero iustitiae incrementum petit sancta
ecclesia, cum orat: Da nobis, domine, fidei, spei
& caritatis augmentum.

CAPVT XI.

De observatione mandatorum, & deque illius ne-
cessitate & possibilitate.

Nemo autem, quantumvis iustificatus, libe-
rum se esse ab observatione mandatorum putare
debet: nemo temeraria illa, & a patribus sub ana-
themate prohibita voce uti; Dei praecipua homi-
ni iustificato ad observandum esse impossibilia.
Nam "Deus impossibilia non iubet, sed iubendo
monet & facere quod possis, & petere quod non
possis, & adjuvat ut possis. Cujus mandata gra-
via non sunt, cuius jugum suave est, & onus leve.
Qui enim sunt filii Dei, Christum diligunt: qui
autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, servant
sermone eius: quod utique cum divino auxilio
praestare possunt. Licet enim in hac mortali vita
quantumvis sancti & iusti in levia saltem & quo-
tidiana, quae etiam venialia dicuntur, peccata
quandoque cadant, non propterea desinunt esse
iusti, nam iustorum illa vox est & humilis & ve-
rax: *Dimitte nobis debita nostra.* Quo fit ut iusti
ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via
iustitiae sentire debeant, quo liberati jam a peccato,
servi autem facti Deo, sobrie, iuste & pie
videntes, proficere possunt per Christum lesu-
sum, per quem accessum habuerunt in gratiam
istam. Deus namque sua "gratia semel iustifica-
tos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Ita-
que nemo sibi in sola fide blandiri "debet, pu-
tans fide sola se heredem esse constitutum, here-
ditatemque consecutum, etiam si Christo non
compariatur, ut & conglorificetur. Nam & Chris-
tus ipse, ut inquit apostolus, *cum esset Filius
Dei, didicit ex iis que passus est, obedientiam; &
consecutus factus est omnibus obtemperantibus
sibi causa salutis aeternae.* Propterea apostolus ipse
monet iustificatos, dicens: *Nescitis quod si qui
in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus
accipit bravium? sic currite, ut comprehendatis. Ego
igitur sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non
quasi aere verberans; sed castigo corpus meum, &
in servitutem redigo, ne forte, cum aliis predicaverim,
ipse reprobus efficiar.* Item princeps apostolo-
rum Petrus: *Satagite, ut per bona opera certam
vestram vocationem & electionem faciatis: haec
enim facientes non peccabitis aliquando.* Vnde "
constat, eos orthodoxae religionis doctrinae ad-
versari, qui dicunt iustum in omni bono opere
saltem venialiter peccare: aut (quod intolerabi-
lius est) poenas aeternas mereri: atque etiam eos,
qui statuunt in omnibus operibus iustos pecca-
re, si in illis suam ipsorum locordiam excitando,
& sese ad currendum in stadio cohortando, cum
hoc, ut in primis glorificetur Deus, mercedem
quoque "intuentur aeternam, cum scriptum sit:
*Inclinavi cor meum ad faciendas iustificationes
tuas, propter retributionem.* Et de Moyse dicit
apostolus, quod respiciebat in remunerationem.

Concil. general. Tom. XIV.

CAPVT XII.

Predestinationis temerariam presumptionem
cavendam esse.

Nemo quoque, quamdiu in hac mortalitate "infra can.
vivit, de arcano divinae predestinationis my-
sterio usque adeo praesumere debet, ut certo sta-
tuat, se omnino esse in numero praedestinato-
rum: quasi verum esset, quod iustificatus aut
amplius peccare non possit, aut si peccaverit, cer-
tam sibi resipiscenciam promittere debeat: nam
nisi ex speciali revelatione, sciri non potest quos
Deus sibi elegerit.

Sessio VI.
13. Januarii.
1547.

"infra can.
15. & 16.
Ezech. 18.
Gal. 3.

CAPVT XIII.

De perseverantia munere.

Similiter perseverantiae munere, de quo scri-
ptum est: *Qui perseveraverit usque in finem, hic
salvus erit.* Quod quidem aliunde haberi non
potest, nisi ab eo qui potens est eum qui stat sta-
tuere, ut perseveranter stet, & eum qui cadit re-
stituere: nemo sibi certi aliquid absoluta certitu-
dine pollicetur; tametsi in Dei auxilio firmissi-
mam spem collocare & reponere omnes debent.
Deus enim (nisi ipsi illius gratiae defuerint) sicut
cepit opus bonum, ita perficiet, operans velle
& perficere. Verumtamen qui se existimant stare,
videant ne cadant, & cum timore ac tremore sa-
lutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in
elemosynis, in orationibus & oblationibus, in
jejuniis, & castitate. Formidare enim debent,
scientes quod in spem gloriae, & nondum in glo-
ria renati sunt, de pugna, quae superest cum car-
ne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores
esse non possunt, nisi cum Dei gratia, apostolo
obtemperant, dicenti: *Debitores sumus non car-
ni, ut secundum carnem vivamus. Si enim se-
cundum carnem vixeritis, moriemini: si autem
spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

Math. 10.
& 24.
Rom. 14.
Infra can.
16. & 21.
Philipp. 1.
2. Cor. 8.
Philip. 2.
1. Est. 1.
Rom. 8.

CAPVT XIV.

De lapsis & eorum reparatione.

Qui veto ab accepta justificationis gratia per
peccatum "exciderunt, rursus iustificari poterunt,
cum excitante Deo per poenitentiae sacramen-
tum, merito Christi, amissam gratiam recupera-
re procuraverint. Hic enim justificationis modus
est lapsi reparatio, quam secundam "post nau-
fragium depeditae gratiae tabulam sancti patres
apte nuncupant. Etenim pro iis, qui post bap-
timum in peccata labuntur, Christus Iesus sacra-
mentum instituit poenitentiae, cum dixit: *Ac-
cipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis pec-
cata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, re-
tenta sunt.* Vnde docendum est, Christiani homi-
nis poenitentiam post lapsum multo aliam esse
a baptismali, eaque contineri non modo cessatio-
nem a peccatis, & eorum detestationem, aut cor
contritum & humiliatum, verum etiam "eorum-
dem sacramentalem confessionem, saltem in vo-
to, & suo tempore faciendam, & sacerdotalem
absolutionem, itemque satisfactionem per jeju-
nia, elemosynas, orationes & alia pia spiritalis
vitae exercitia, non quidem pro poena aeterna,
quae vel sacramento, vel sacramenti voto una
cum culpa remittitur, sed pro poena temporali,
quae, ut sacrae literae docent, non tota semper, ut
"in baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiae Dei,
quam

"infra can.
23. & 29.
Hier. ep.
ad Deme-
triam.
Ioan. 20.
Matth. 16.
Psal. 50.
"infra can.
14. de poe-
nit. c. 3.
"Decretum
Eugenii ad
Armen.

Bbb ij

ANNO CHRISTI 1547.

de beata virgine Maria tenet ecclesia, A
anathema sit.

XXIV.

^a sup. c. 10. Si quis dixerit, justitiam acceptam " non conservari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo & signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causam, anathema sit.

XXV.

^a In facc. ii. Si quis in quolibet bono opere " justum saltem venialiter peccare dixerit, aut (quod intolerabilius est) mortaliter, atque ideo pœnas æternas mereri, tantumque ob id non damnari, quia Deus ea opera bona non impuret ad damnationem, anathema sit.

XXI.

^a sup. c. 16. Si quis dixerit, justos non debere pro " bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare & sperare æternam retributionem a Deo, per ejus misericordiam, & Iesu Christi meritum, si bene agendo, & divina mandata custodiendo, usque in finem perseveraverint, anathema sit.

XXVII.

Si quis dixerit, nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis, aut nullo alio quantumvis gravi & enormi, præterquam infidelitatis peccato, semel acceptam gratiam amitti, anathema sit.

XXVIII.

Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia simul & fidem semper amitti, aut fidem quæ remanet, non esse veram fidem, licet, non sit viva; aut eum, qui fidem sine caritate habet, non esse Christianum, anathema sit.

XXIX.

^a sup. c. 14. Si quis dixerit, eum qui post baptismum " lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem, sed sola fide amissam justitiam recuperare sine sacramento pœnitentiæ, prout sancta Romana & universalis ecclesia, a Christo domino & ejus apostolicis edocta, hucusque professæ est, servavit, & docuit, anathema sit.

XXX.

Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti culpam ita remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus " pœnæ temporalis exolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro in " purgatorio, antequam ad regna cælorum aditus patere possit, anathema sit.

XXXI.

^a sup. c. 11. Si quis dixerit, justificationem peccate, dum " intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit.

XXXII.

Si quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum, bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum, cuius vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit.

XXXIII.

^B Si quis dixerit, per hanc doctrinam catholicam de justificatione, a sancta synodo hoc præsentis decreto expressam, aliqua ex parte gloriæ Dei, vel meritis Iesu Christi domini nostri derogati, & non potius veritatem fidei nostræ, Dei denique, ac Iesu Christi gloriæ illustrari, anathema sit.

DECRETVM DE REFORMATIONE.

Publicatum in eadem sessione decimatercia Januarii.

CAPVT I.

^C *Prelatos convenit in ecclesiis suis residere; si secus fecerint, juris antiqui pœna in eos innovantur & nova decernuntur.*

Eadem sacrosancta synodus, eisdem præsentibus apostolicæ sedis legatis, ad restituendam collapsam admodum ecclesiasticam disciplinam, depravatosque in clero & populo Christiano mores emendandos se accingere volens, ab his qui majoribus ecclesiis præfunt initium censuit esse sumendum. Integritas enim præsentium salus est subditorum. Confidens itaque per domini ac Dei nostri misericordiam, providamque ipsius Dei in terris vicarii solertiam, omnino futurum, ut ad ecclesiarum regimen (onus quippe angelicis humeris formidandum) qui maxime digni fuerint, quorumque prior vita ac omnis ætas a puerilibus exordiis, usque ad perfectiores annos, per disciplinæ stipendia ecclesiasticæ laudabiliter acta, testimonium præbeat, secundum venerabiles beatorum " patrum sanctiones assumantur: omnes patriarchalibus, primatialibus, metropolitanis & cathedralibus ecclesiis quibuscumque, quovis nomine ac titulo præfectos monet, ac monitos esse vult, ut attendentes sibi & universo gregi, in quo Spiritus sanctus posuit eos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, vigilent, sicut apostolus præcipit, in omnibus laborent, & ministeriū suum implent.

^E Imple autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenatorum more deserant, atque ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus a supremo iudice requirendus, custodiæ minime incumbant: cum certissimum sit non admitti pastoris excusationem, si lupus oves comedit, & pastor nescit. Ac nihilo minus, quia nonnulli (quod vehementer dolendum est) hoc tempore reperuntur, qui propriæ etiam salutis immemores, terrenaque celestibus, ac divinis humana præferentes, in diversis curiis vagantur, aut in negotiorum temporalium sollicitudine (ovili derelicto, atque ovium sibi commissarum cura neglecta) se detinent occupatos,

55510
13. Janu
1547

" Sardie
Sess. 14.
ref. c. 1.

Act. 20.

2. Tim. 4.
10. 10.

Exsch. 33
& 34.

Sess. 14. c. 4.

1. de ref.

" inf. sess.
14. c. 8.
" sess. 15.

titulum sine re , figmentum denique a fatana invecum in ecclesiam, anathema fit.

VI.

Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas "malas facere, sed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permittive solum, sed etiam proprie & per se, adeo ut sit ejus proprium opus, non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli, anathema fit.

VII.

Si quis dixerit, opeta omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri : aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare, anathema fit.

VIII.

Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema fit.

IX.

Si quis dixerit, sola "fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse eum suæ voluntatis motu præparari atque disponi, anathema fit.

X.

Si quis dixerit, homines sine Christi justitia, per quam nobis meruit, justificari, aut per eam ipsam formaliter justos esse, anathema fit.

XI.

Si quis dixerit, homines justificari vel sola impuratione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusâ gratiæ & caritate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur quæ illis inhæreat : aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema fit.

XII.

Si quis dixerit, fidem justificantem nihil aliud esse, quam "fiduciam divinæ misericordiæ, peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solum esse, qua justificamur, anathema fit.

XIII.

Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam, necessarium esse ut credat certo & absque ulla hæsitacione propriæ infirmitatis & indispõsitionis peccata sibi esse remissa, anathema fit.

XIV.

Si quis dixerit, hominem a peccatis absolvi, & justificari ex eo quod se absolvi

A ac justificari "certo credat, aut neminem vere esse justificatum, nisi qui credat se esse justificatum, & hac sola fide absolutionem & justificationem perfici, anathema fit.

XV.

Si quis dixerit, hominem renatum & justificatum teneri ex fide ad credendum se certo esse in numero prædestinatorum, anathema fit.

XVI.

Si quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certo habiturum absoluta & infaillibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, anathema fit.

XVII.

Si quis justificationis gratiam non nisi prædestinatis ad vitam conringere dixerit, reliquos vero omnes qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpote divina " potestate prædestinatos ad malum, anathema fit.

XVIII.

Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema fit.

XIX.

Si quis dixerit, nihil præceptum esse in evangelio præter fidem, cetera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera, aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos, anathema fit.

XX.

Si quis hominem justificatum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei & ecclesiæ, sed tantum ad credendum : quasi vero evangelium sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ, sine conditione observationis mandatorum, anathema fit.

XXI.

Si quis dixerit, Christum Iesum a Deo hominibus datum fuisse, ut redemptionem cui fidant, non etiam ut "legislatorum cui obediant, anathema fit.

XXII.

Si quis dixerit, justificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema fit.

XXIII.

Si quis hominem semel justificatum dixerit amplius peccare non posse, nec gratiam amittere, atque ideo eum qui labitur & peccat nunquam vere fuisse justificatum, aut contra posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de beata

SESSIO VI. 13. Januar. 1547.

Aug. c. 13. de corr. & gratia.

Idem c. 13. de bono perseverantia. sup. c. 12. & 12.

Arauf. II. c. 25.

Vide sup. c. 11.

Ibidem.

1 Cor. 2. 6.

" sup. c. 13.

supra c. 14.

ANNO
CHRISTI
1547.

Reverendus dominus Ludovicus Chiregatus, A
archiepiscopus Antibarenfis, Vicentinus.
Reverendus dominus Iacobus Cauchus, archie-
piscopus Corcyrenfis, Venetus.
Reverendus dominus Ioannes Michael Sarra-
cenus, archiepiscopus Materanus & Acheruntin-
us, Neapolitanus.
Reverendus dominus Sebastianus Lecavela,
archiepiscopus Naxienfis, Græcus.
Reverendus dominus Olaus Magnus, archie-
piscopus Vpsalensis, Gothus.
Reverendus dominus Petrus Tagliavia, archie-
piscopus Panormitanus, Siculus.
Reverendus dominus Robertus Vvaucop, ar-
chiepiscopus Armachanus, Scotus.

Episcopi.

Reverendus dominus Marcus Vigerius, epi-
scopus Senogallienfis, Saonenfis.
Reverendus dominus Philo Roverella, episco-
pus Asculanus, Ferrariensis.
Reverendus dominus Thomas Campegius, e-
piscopus Feltrenfis, Bononienfis.
Reverendus dominus Benedictus de Nobili-
bus, episcopus Aciensis, Lucensis.
Reverendus dominus Quintius de Rusticis, epi-
scopus Militenfis, Romanus.
Reverendus dominus Antonius de Numai, epi-
scopus Iternienfis, Foroliviensis.
Reverendus dominus Hieronymus Theodo-
lis, episcopus Gaditanus, Foroliviensis.
Reverendus dominus Hieronymus Fufcherus,
episcopus Torcellanus, Venetus.
Reverendus dominus Ioannes Lucius Staphy-
leus, episcopus Sibiricenfis, Illyricus.
Reverendus dominus Guilielmus a Prato, epi-
scopus Claromontanus, Gallus.
Reverendus dominus Dionysius episcopus
Chironenfis, & Milopotamenus, Græcus.
Reverendus dominus Braccius Martellus, epi-
scopus Fasularum, Florentinus.
Reverendus dominus Coriolanus Martyranus,
episcopus sancti Marci, Neapolitanus.
Reverendus dominus Henricus Loffredus, epi-
scopus Caputaquensis, Neapolitanus.
Reverendus dominus Elifeus Theodinus, epi-
scopus Soranus, Arpinas.
Reverendus dominus Iacobus Cortesius a Pra-
to, episcopus Vafionenfis, Romanus.
Reverendus dominus Baltassar de Hæredia, epi-
scopus Boffanensis, Sardus.
Reverendus dominus Alexander de Vrsis, epi-
scopus Emonienfis, Venetus.
Reverendus dominus Angelus Paschalis, episco-
pus Motulanus, Dalmata.
Reverendus dominus Baltassar Limpus, epi-
scopus Portuensis, Portugallensis.
Reverendus dominus Iohannes Fonseca, episco-
pus Castellimaris, Hispanus.
Reverendus dominus Petrus Bertonus, episco-
pus Fanensis, Mutinenfis.
Reverendus dominus Ioannes Campegius, epi-
scopus Parentinus, Bononienfis.
Reverendus dominus Ludovicus Simonetta,
episcopus Pisanienfis, Mediolanensis.
Reverendus dominus Aloysius Lipemanus,
episcopus Mothonensis, coadjutor Veronenfis,
Venetus.
Reverendus dominus Philippus Archintus, e-
piscopus Salutarum, vicarius sanctissimi domini
nostri papæ in Vrbe, Mediolanensis.

Reverendus dominus Ioannes Petrus Ferretus,
episcopus Mylenfis, Ravennatenfis. SESSIO
24. Ia
1547.
Reverendus dominus Claudius de la Guishe,
episcopus Agathensis, Gallus.
Reverendus dominus Ioannes de Salazar, de Bur-
go, episcopus Lancianensis, Hispanus.
Reverendus dominus Hieronymus de Bononia,
episcopus Syracusanus, Siculus.
Reverendus dominus Richardus Parus, episco-
pus Vvigornienfis, Anglicus.
Reverendus dominus Cornelius Muffus, episco-
pus Bitontinus, Placentinus.
Reverendus D. Marcus Maliperius, episcopus
Corfulan. Venetus.
B Reverendus dominus Iacobus Iacobellus, epi-
scopus Bellicastrenfis, Romanus.
Reverendus dominus Franciscus de Navarra,
episcopus Pacensis, Hispanus.
Reverendus dominus Didacus de Alava, epi-
scopus Astoricensis, Hispanus.
Reverendus dominus Thomas Casellus, episco-
pus Brironorienfis, Rossanenfis.
Reverendus dominus Galearius Florimontius,
episcopus Aquinatenfis, Sueslanus.
Reverendus D. Petrus de Angustinis, episcopus
Ofcensis, Hispanus.
Reverendus dominus Philippus Bonus, epi-
scopus Famagustensis, Venetus.
C Reverendus dominus Ioannes Baptista Cicada,
episcopus Albiganensis, auditor cameræ apostoli-
cæ, Ianuensis.
Reverendus dominus Thomas de Stella, epi-
scopus Salpensis, Venetus.
Reverendus dominus Bernardus Diaz, episcopus
Calaguritanus, Hispanus.
Reverendus dominus Gregorius Castagnola, e-
piscopus Milensis, Græcus.
Reverendus dominus Antonius de Cruce, epi-
scopus Canariensis, Hispanus.
Reverendus dominus Sebastianus Pighinus,
episcopus Aliphanus, auditor rotæ Romanæ,
Rhegiensis.
D Reverendus dominus Ambrosius Catharinus
Politus, episcopus Minorienfis, Senensis.

Procuratores absentium.

Reverendus dominus Cladius Iayus, procura-
tor reverendissimi & illustrissimi domini domini
Othonis Tinchfes, sanctæ Romanæ ecclesiæ
cardinalis & episcopi Augustensis, Sabandien-
fis.
Reverendus dominus Ambrosius Pclargus, or-
dinis Prædicatorum, procurator reverendissimi
domini domini archiepiscopi Treverensis, sacri
imperii electoris, Germanus.

Abbat.

Reverendus dominus Lucianus de Othonibus,
abbas Pomposiæ Ferrariensis, Mantuanus.
Reverendus dominus Chrystostomus Gimilia-
nensis, abbas sanctæ Trinitatis de Caieta, Cal-
laber.

Generales.

Reverendus pater Franciscus Romæus, genera-
lis ordinis Prædicatorum, Arctinus.
Reverendus pater Bonaventura Pius, generalis
ordinis Minorum conventualium, Costacciarinus.
Reverendus dominus Hieronymus Seripandus,
generalis ordinis eremitarum sancti Augustini,
Neapolitanus.

Reve-

occupatos, placuit sacrosanctæ synodo antiquos canones, qui temporum atque hominum injuria pene in defuetudinem abierunt, adversus nou residentes promulgatos, innovare; quemadmodum virtute præsentis decreti innovat, ac ulterius pro firmiori eorundem residentia, & reformandis in ecclesia moribus in hunc qui sequitur modum statueret atque sancire: Si quis a patriarchali, primatiali, metropolitana, seu cathedrali ecclesia, sibi quocumque titulo, causâ, nomine, seu jure commissa, quacumque ille dignitate, gradu, & præminetia præfulgeat, (legitimo impedimento, seu iustis & rationabilibus causis cessantibus) sex mensibus continuis extra suam diœcesim morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni, fabricæ ecclesiæ & pauperibus loci, per superiorem ecclesiasticum applicandorum penam ipso jure incurrat: quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam eo ipso amittat. Crescente vero contumacia, ut sæviori factorum canonum censuræ subjiciantur, metropolitanus suffraganeos episcopos absentes, metropolitanum vero absentem suffraganeus episcopus antiquior residens, sub pœna interdicti ingressus ecclesiæ, eo ipso incurrenda, infra tres menses per literas seu nuntium Romano pontifici denuntiare teneatur: qui in ipsos abseat (prout cujusque minor aut major contumacia exegerit) suæ supremæ sedis auctoritate animadvertere, & ecclesiis ipsis de pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in domino noverit salubriter expedire.

CA P V T II.

Nulli beneficium exigens personalem residentiam obrinendi abesse licet, nisi iusta de causa ab episcopo approbanda; qui tum etiam vicarium subducta parte fructuum substituat, ob curam animarum.

Episcopis infetiores quævis beneficia ecclesiastica, personalem residentiam de jure sive consuetudine exigentia, in titulum sive commendam obtinentes, ab eorum ordinariis, quemadmodum eis pro bono ecclesiarum regimine, & divini cultus augmento, locorum & personarum qualitate pensata, expediens videbitur, opportunis juris remediis residere cogantur; nullique privilegia seu indulta perpetua de non residendo, aut de fructibus in absentia percipiendis suffragentur: indulgentis vero, & dispensationibus temporalibus, ex veris & rationabilibus causis tantum concessis, & coram ordinatio legitime probandis, in suo robore permanentis: quibus casibus, nihilo minus officium sit episcoporum, tamquam in hac parte a sede apostolica delegatorum, providere: ut per deputationem idoneorum vicariorum, & congruæ portionis fructuum assignationem, cura animarum nullatenus negligatur, nemini, quoad hoc, privilegio, seu exemptione quacumque suffragante.

CA P V T III.

Excessus secularium clericorum & regularium agentium extra monasteria ab ordinario loci corrigantur.

Ecclesiarum prælati, ad corrigendum subditorum excessus prudenter ac diligenter in Concil. general. Tom. XIV.

tendant: & nemo secularis clericus, cuiusvis personalis, vel regularis, extra monasterium degens, etiam sui ordinis privilegii prætextu rurus censeatur, quo minus, si deliquerit, ab ordinario loci, tamquam super hoc a sede apostolica delegato, secundum canonicas sanctiones visitari, puniri & corrigi valeat.

CA P V T IV.

Ecclesias quascumque episcopi & alii majores prelati, quoties opus fuerit, visitent; omnibus, qua huic decreto obstrare possent, sublati.

Capitula cathedralium & aliarum majorum ecclesiarum, illorumque personæ, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligent auctores, non etiam successores, tueri se possint, quo minus a suis episcopis & aliis majoribus prælati, per se ipsos solos, vel illis, quibus sibi videbitur adjunctis, juxta canonicas sanctiones, toties quoties opus fuerit, visitari, corrigi, & emendari, etiam auctoritate apostolica possint & valeant.

CA P V T V.

Episcopi in aliena diœcesi nec pontificalia exerceant, nec ordines consecrant.

Nulli episcopo liceat cujusvis privilegii prætextu pontificalia in alterius diœcesi exercere, nisi de ordinarii loci expressâ licentia, & in personas eidem ordinario subjectas tantum. Si secus factum fuerit, episcopus ab exercitio pontificalium, & sic ordinati ab executione ordinum, sint ipso jure suspensi.

Indictio future sessionis.

Placet ne vobis proximam futuram sessionem celebrari die Jovis feria quinta post primam dominicam subsequens quadragesimæ, quæ erit die tertia mensis Martii? Responderunt: Placet.

Nomina, cognomina, & patria prelatorum qui interfuerunt sextæ sessioni.

Præsidentes & legati.

Reverendissimus & illustrissimus dominus dominus Joannes Maria, episcopus Prænestinus, de Monte, Aretinus.

Reverendissimus & illustrissimus dominus dominus tituli sanctæ Crucis in Ierusalem presbyter, Cervinus, Politianus.

Cardinales.

Reverendissimus dominus Christophorus Madrucius, tituli sancti Cæsarii in Palatio, presbyter cardinalis, & episcopus Tridentinus, ac administrator Brixienfis, Germanus.

Reverendissimus dominus Petrus Pæccus, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis, & episcopus Giennensis, Hispanus.

Archiepiscopi.

Reverendus dominus Andreas Cornelius, archiepiscopus Spalatenfis, Venetus.

Reverendus dominus Antonius Filholi, archiepiscopus Aqvensis, Gallus.

Revetendus dominus Salvator Alexius Saffarus, archiepiscopus Turitanensis, Hispanus.

Ccc Reve-

SESSIO VI.
13. Januarii
1547.
Sess. 14. c. 4. & 5. de ref.

" Ibidem & Sess. 21. c. 6. de ref.

" Sess. 25. c. 6. de ref.

" Nic. I. Arcl. An-2 ioch. Sard. Carth. III. Aur. &c. Sess. 14. c. 2. 3: & 8. de ref.

Reverendus dominus Claudius de la Guishe, A
episcopus Mirapicensis, Gallus.

Reverendus dominus Ioannes Salazar de Burgo, episcopus Lancianensis, Hispanus.

Reverendus dominus Hieronymus de Bononia, episcopus Syracusanus, Siculus.

Reverendus dominus Ægidius Falsetta, episcopus Caprulanus, Cingulanus.

Reverendus dominus Richardus Patus, episcopus Vvigorienensis, Anglicus.

Reverendus dominus Cornelius Muffus, episcopus Birontinus, Placentinus.

Reverendus D. Marcus Maliperius, episcopus Corsulan. Venetus.

Reverendus dominus Iacobus Iacobellus, episcopus Bellicastrensis, Romanus.

Reverendus dominus Franciscus de Navarra, episcopus Pacensis, Hispanus.

Reverendus dominus Didacus de Alaba, episcopus Astoricensis, Hispanus.

Reverendus dominus Thomas Casellus, episcopus Britonorienensis, Rossanensis.

Reverendus dominus Galeatius Florimontius, episcopus Aquinatensis, Sueslanus.

Reverendus D. Petrus de Augustinis, episcopus Ofsensis, Hispanus.

Reverendus dominus Philippus Bonus, episcopus Famaugustensis, Venetus.

Reverendus dominus Ioannes Baptista Cicada, episcopus Albiganensis, auditor cameræ apostolicæ, Ianuensis.

Reverendus dominus Thomas de Stella, episcopus Salpenus, Venetus.

Reverendus dominus Gregorius Castagnola, episcopus Milensis, Græcus.

Reverendus dominus Bernardus Diaz, episcopus Calagurritanus, Hispanus.

Reverendus dominus Petrus Donatus Cæsius, episcopus Narniensis, de Cæsis.

Reverendus dominus Antonius de Cruce, episcopus Canariensis, Hispanus.

Reverendus dominus Sebastianus Pighinus, episcopus Aliphanus, auditor rotæ Romanæ, Rhegiensis.

Reverendus dominus Ambrosius Catharinus Politus, episcopus Minorienensis, Senensis.

Procuratores absentium.

Reverendus dominus Claudius Iayus, procurator reverendissimi & illustrissimi domini domini Orthonis Truchses, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis & episcopi Augustensis, Sabaudien-
sis.

Reverendus dominus Ambrosius Pelargus, ordinis Prædicatorum, procurator reverendissimi domini domini archiepiscopi Treverensis, sacri imperii electoris, Germanus.

Abbates.

Reverendus dominus Lucianus de Orthonibus, abbas Pomposiæ Ferrariensis, Mantuanus.

Reverendus dominus Chrysothomus Gimilianensis, abbas sanctæ Trinitatis de Caieta, Calaber.

Generales.

Reverendus pater Franciscus Romæus, generalis ordinis Prædicatorum, Aretinus.

Reverendus pater Bonaventura Pius, generalis ordinis Minorum conventualium, Costacciarus.

Reverendus dominus Hieronymus Scripandus, generalis ordinis eremitarum sancti Augustini, Neapolitanus.

Reverendus pater Nicolaus Audetus, generalis ordinis Carmelitarum, Cyprius.

Reverendus pater Augustinus Bonncius, generalis ordinis sanctæ Mariæ Servorum, Arcetinus.

Angellus Massarellus sacri concilii secretarius.

DECRETVM DE SACRAMENTIS
ECCLESIAE,

Publicatum in sacrosancta œcumenica & generali Tridentina synodo, septima sessione, die tertia Martii, anno M D XLVII.

Proœmium.

Ad consummationem salutatis de justificatione doctrinæ quæ in præcedenti proxima sessione uno omnium patrum consensu promulgata fuit, consentaneum visum est, de sanctissimis ecclesiæ sacramentis agere, per quæ omnis vera iustitia vel incipit, vel cepta augetur, vel amissa reparatur. Propterea sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea eisdem apostolicæ sedis legatis, ad errores eliminandos, & extirpandas hæreses, quæ circa sanctissima ipsa sacramenta hac nostra tempestate, tum de damnatis olim a patribus nostris hæresibus suscitata, tum etiam de novo adinventæ sunt, quæ catholice ecclesiæ puritati, & animatum salutem magnopere offi-
ciant, sanctarum scripturarum doctrinæ apostolicis traditionibus, atque aliorum conciliorum & patrum consensui inhaerendo, hos præsentibus canones statuendos & decernendos censuit, reliquos qui supersunt ad cepti operis perfectionem deinceps divino spiritu adjuvante editura.

D CANONES DE SACRAMENTIS.

I.

Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Iesu Christo domino nostro instituta, aut esse plura vel pauciora quam septem, videlicet, baptismum, confirmationem, eucharistiam, pœnitentiam, extremam unctionem, ordinem, & matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse vere & proprie sacramentum, anathema sit.

II.

Si quis dixerit, ea ipsa novæ legis sacramenta a sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi, anathema sit.

III.

Si quis dixerit, hæc septem sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, anathema sit.

Reverendus pater Nicolaus Andetus, generalis ordinis Carmelitarum, Cyprius.
 Reverendus pater Augulinus Bonucius, generalis ordinis sanctæ Mariæ Servorum, Arretinus.
Angellus Massarellus sacri concilii secretarius.

SESSIO SEPTIMA.

In nomine domini Amen.

ANNO a nativitate ejusdem domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo, indictione quinta, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Pauli, divina providentia papæ tertii, anno tertio decimo, die vero Iovis tertia mensis Martii, Tridenti in ecclesia cathedrali, in loco eminentiori ipsius ecclesiæ, ad concilium celebrandum, & sessiones habendas deputato, celebrata est septima publica sessio sacrosancti œcumenici & generalis concilii Tridentini, præsentibus in ea nomine ejusdem sanctissimi domini nostri papæ reverendissimis patribus & illustrissimis dominis Ioanne Maria de Monte episcopo Prænestino, & Marcello tituli sanctæ crucis in Ierusalem presbytero, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, & apostolicis de latere legatis. In qua quidem sessione, post celebratam missam de Spiritu sancto per reverendissimum dominum archiepiscopum Corcyensem, (non fuit enim habita oratio, quia reverendus pater dominus episcopus sancti Marci Neapolitanus, qui eam habiturus erat, erat raucus) nec non post peractas per reverendissimum & illustrissimum dominum cardinalem de Monte præsentem præfatum, solitas ceremonias, publicata fuerunt duo decreta, seu certi canones super sacramentis in genere, & super baptismo & confirmatione in specie, nec non certi alii canones super residentia, tenorum infra scriptorum.

Nomina, cognomina, & patria prelatorum qui interfuerunt septime sessioni.

Præsidentes & legati.

Reverendissimus & illustrissimus dominus dominus Ioannes Maria, episcopus Prænestinus, de Monte, Aretinus.

Reverendissimus & illustrissimus dominus dominus Marcellus tituli sanctæ Crucis in Ierusalem presbyter, Cervinus, Politianus.

Sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, sacri concilii præsentibus, & apostolici de latere legati.

Cardinales.

Reverendissimus & illustrissimus dominus Petrus Pæccus, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis, & episcopus Giensis, Hispanus.

Archiepiscopi.

Reverendus dominus Andreas Cornelius, archiepiscopus Spalatenensis, Venetus.

Reverendus dominus Salvator Alexius Saffarus, archiepiscopus Turitanensis, Hispanus.

Reverendus dominus Ludovicus Chieriegatus, archiepiscopus Antibarenensis, Vicentinus.

Reverendus dominus Iacobus Cauchus, archiepiscopus Corcyrensis, Venetus.

Reverendus dominus Ioannes Michael Sarracenus, archiepiscopus Materanus & Acheruntinus, Neapolitanus.

Conc. gener. Tom. XIV.

A Reverendus dominus Sebastianus Lecavela, archiepiscopus Naxiensis, Græcus.
 Reverendus dominus Olaus Magnus, archiepiscopus Vpsalensis, Gothus.
 Reverendus dominus Petrus Tagliavia, archiepiscopus Panormitanus, Siculus.
 Reverendus dominus Robertus Vvaucop, archiepiscopus Armachanus, Scotus.

Episcopi.

Reverendus dominus Marcus Vigerius, episcopus Senogalliensis, Saonenis.

Reverendus dominus Philo Roverella, episcopus Afculanus, Ferrariensis.

Reverendus dominus Thomas Campegius, episcopus Feltrensis, Bononiensis.

Reverendus dominus Benedictus de Nobilibus, episcopus Aciensis, Lucensis.

Reverendus dominus Quintius de Rusticis, episcopus Militensis, Romanus.

Reverendus dominus Cathalanus Trivulcius, episcopus Placentinus, Mediolanensis.

Reverendus dominus Hieronymus Fuscherus, episcopus Totcellanus, Venetus.

Reverendus dominus Hieronymus Theodolis, episcopus Gaditanus, Foroliviensis.

Reverendus dominus Antonius de Numai, episcopus Ifernensis, Foroliviensis.

Reverendus dominus Marcus Antonius Crucius, episcopus Tiburtinus, Tiburtinus.

Reverendus dominus Ioannes Lucius Staphyleus, episcopus Sibiricensis, Illyricus.

Reverendus dominus Guilielmus a Prato, episcopus Claromontanus, Gallus.

Reverendus dominus Dionysius episcopus Chironensis, & Milopotamensis, Græcus.

Reverendus dominus Braccius Martellus, episcopus Fæfularum, Florentinus.

Reverendus dominus Hieronymus Vida, episcopus Albenis, Cremonensis.

Reverendus dominus Elifeus Theodinus, episcopus Soranus, Arpinas.

Reverendus dominus Iacobus Cortesius a Prato, episcopus Vasonensis, Romanus.

Reverendus dominus Petrus Franciscus Ferrutus, episcopus Verellenis, Hiporigensis.

Reverendus dominus Baltassar Limpus, episcopus Portuensis, Portugallensis.

Reverendus dominus Baltassar de Hæredia, episcopus Bostanensis, Sarduus.

Reverendus dominus Angelus Paschalis, episcopus Motulanus, Dalmata.

Reverendus dominus Alexander de Vrsis, episcopus Emoniensis, Venetus.

Reverendus dominus Georgius Cornelius, episcopus Tarvisinus, Venetus.

Reverendus dominus Ioannes Fonseca, episcopus Castelli maris, Hispanus.

Reverendus dominus Petrus Bertonus, episcopus Fanensis, Mutinensis.

Reverendus dominus Ioannes Campegius, episcopus Parentinus, Bononiensis.

Reverendus dominus Ludovicus Simonetta, episcopus Pisauriensis, Mediolanensis.

Reverendus dominus Aloysius Lipomanus, episcopus Mothonensis, coadjutor Verouensis, Venetus.

Reverendus dominus Philippus Archintus, episcopus Salutarum, vicarius sanctissimi domini nostri papæ in Vrbe, Mediolanensis.

Reverendus dominus Ioannes Petrus Ferretus, episcopus Mylensis, Ravennatensis.

SESSIO VII.
 3. Martii
 1547.

ANNO
CHRISTI
1547.

XII.

Si quis dixerit, neminem esse baptizandum, nisi ea ætate, qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo, anathema sit.

XIII.

Aug. de
pecc. mer.
& rem. 1. 19.
& III. 2.

Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos; aut præstare omitti eorum baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide ecclesiæ, anathema sit.

XIV.

Si quis dixerit, huiusmodi parvulos baptizatos, cum adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint, quod patríni eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt; & ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos, nec alia interim pœna ad Christianam vitam cogendos, nisi ut ab eucharistiæ, aliorumque sacramentorum perceptione arceantur, donec respiciant, anathema sit.

DE CONFIRMATIONE.

CANON I.

Si quis dixerit, confirmationem baptizatorum otiosam ceremoniam esse, & non potius verum & proprium sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse quam catechesim quamdam, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram ecclesiâ exponebant, anathema sit.

II.

Si quis dixerit, injurios esse Spiritui sancto eos qui sacro confirmationis christinati virtutem aliquam tribuunt, anathema sit.

III.

Decr. Eug.
I. an. 1. ep. 1.
c. 3. Sess. 23.
c. 4.

Si quis dixerit, sanctæ confirmationis ordinarium ministrum non esse solum episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem, anathema sit.

DECRETVM DE REFORMATIONE.

Publicatum in eadem septima sessione concilii Tridentini, die vero tertia mensis Martii anno MDXLVII.

Sess. 6. c. 2.
& 23. c. 1.

Eadem sacrosancta synodus, eisdem præsentibus legatis, inceptum residentiæ & reformationis negotium ad Dei laudem & Christianæ religionis incrementum prosequi intendens, ut sequitur statuendum censuit, salva semper in omnibus sedis apostolicæ auctoritate.

CAPVT I.

Quis capax regiminis ecclesiarum cathedralium.

Ad cathedralium ecclesiarum regimen nullus, nisi ex legitimo matrimonio natus, & ætate ma-

tura, gravitate morum, literarumque scientia, juxta constitutionem Alexandri tertii, quæ incipit: Cui in cunctis, in concilio Lateranensi promulgatam, præditus assumatur.

CAPVT II.

Tenentes plures cathedrales ecclesias jubentur omnes, excepta una, dimittere, certo modo & tempore.

Nemo, quacumque etiam dignitate, gradu aut præminencia præfulgens, plures metropolitanas, seu cathedrales ecclesias in titulum, sive commendam, aut alio quovis nomine, contra sacrorum canonum instituta, recipere, & simul retinere præsumat; cum valde felix sit ille censendus, cui unam ecclesiam bene ac fructuose, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit. Qui autem plures ecclesias contra præsentis decreti tenorem nunc detinent, unam quam maluerint, retenta, reliquas infra sex menses, si ad liberam sedis apostolicæ dispositionem petineant, alias infra annum dimittere teneantur: alioquin ecclesiæ ipsæ, ultimo obtenta dumtaxa excepta, eo ipso vacare censeantur.

CAPVT III.

Habilibus dumtaxat personis beneficia conferantur.

Inferiora beneficia ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis & habilibus, & quæ in loco residere, ac per seipsos curam ipsam exercere valeant; juxta constitutionem Alexandri tertii in Lateranensi, quæ incipit: Quia nonnulli; & aliam Gregorii decimi, in generali Lugdunensi concilio, quæ incipit: Licet canon editam, conferantur: aliter autem facta collatio sine proviso omnino irritetur, & ordinarius collator pœnas constitutionis concilii generalis, quæ incipit: Grave nimis, se noverit incursum.

CAPVT IV.

Plurium beneficiorum retentor contra canones, iis privetur.

Quicumque de cetero plura curata, aut alias incompatibilia beneficia ecclesiastica, sive per viam unionis ad vitam, seu commendæ perpetuæ, aut alio quocumque nomine & titulo contra formam sacrorum canonum, & præsertim constitutionis Innocentii tertii, quæ incipit: De multa, recipere ac simul retinere præsumpserit, beneficiis ipsis juxta ipsius constitutionis dispositionem, ipso jure, etiam præsentis canonis vigore, privatus existat.

CAPVT V.

Plura beneficia curata obtinentes ordinario suas dispensationes exhibeant, qui de vicario ecclesiis provideat congrua portione fructuum assignata.

Ordinarii locorum quoscumque plura curata, aut alias incompatibilia beneficia ecclesiastica obtinentes, dispensationes suas exhibere districtè compellant: & alias procedant juxta constitutionem Gregorii decimi in generali Lugdunensi concilio editam, quæ incipit: Ordinarii: quam eadem sancta synodus innovandam censet, & innovat; addens insuper, quod ipsi ordinarii etiam per idoneorum vicariorum deputationem, & congruæ portiones fructuum assignationem, omnino provideant, ut animatum cura nullatenus negligatur, & beneficia ipsa debitis obsequiis minime

V.
Si quis dixerit, hæc sacramenta propter
solam fidem nutriendam instituta fuisse,
anathema sit.

VI.
Si quis dixerit, sacramenta novæ legis
non continere gratiam, quam significant;
aut gratiam ipsam non ponentibus obi-
cem non conferre; quasi signa tantum
extetna sint acceptæ per fidem gratiæ vel
iustitiæ, & notæ quadam Christianæ
professionis, quibus apud homines dissec-
tuntur fideles ab infidelibus, anathema
sit.

VII.
Si quis dixerit, non dari gratiam per
hujusmodi sacramenta semper & omni-
bus, quantum est ex parte Dei, etiamsi
rite ea suscipiant, sed aliquando & ali-
quibus, anathema sit.

VIII.
Si quis dixerit, per ipsa novæ legis sa-
cramenta ex opere operato non conferri
gratiam, sed solam fidem divinæ promif-
sionis ad gratiam consequendam sufficere,
anathema sit.

IX.
Si quis dixerit, in tribus sacramentis,
baptismo scilicet, confirmatione, & ordi-
ne, non imprimi characterem in anima,
hoc est signum quoddam spirituale & in-
delebile, unde ea iterari non possunt,
anathema sit.

X.
Si quis dixerit, Christianos omnes in
verbo & omnibus sacramentis admini-
strandis habere potestatem, anathema sit.

XI.
Si quis dixerit, in ministris, dum sacra-
menta conficiunt & conferunt, non re-
quiri intentionem saltem faciendi quod
facit ecclesia, anathema sit.

XII.
Si quis dixerit, ministrum in peccato
morrali existentem, modo omnia essen-
tialia, quæ ad sacramentum conficien-
dum aut conferendum pertinent, serva-
verit, non conficere, aut conferre sacra-
mentum, anathema sit.

XIII.
Si quis dixerit, receptos & approbatos
ecclesiæ catholicæ ritus in solenni sacra-
mentorum administratione adhiberi con-
suetos, aut contemni, aut sine peccato
a ministris pro libito omitti, aut in novos
alios per quemcumque ecclesiarum pasto-
rem mutari posse, anathema sit.

DE BAPTISMO.

CANON I.

Si quis dixerit, baptismum Ioannis
Concil. general. Tom. XIV.

A habuisse eandem vim cum baptismo
Christi, anathema sit.

II.

Si quis dixerit, aquam veram & natu-
ralem non esse de necessitate baptismi,
arque idco verba illa domini nostri Iesu
Christi, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &*
Spiritu sancto, ad metaphoram aliquam
detorserit, anathema sit.

III.

Si quis dixerit, in ecclesia Romana, quæ
omnium ecclesiarum mater est & magi-
stra, non esse veram de baptismi sacra-
mento doctrinam, anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, baptismum, qui etiam
darur ab hæreticis in nomine Patris, &
Filii, & Spiritus sancti, cum intentione
faciendi quod facit ecclesia, non esse ve-
rum baptismum, anathema sit.

V.

Si quis dixerit, baptismum liberum
esse, hoc est, non necessarium ad sa-
lutem, anathema sit.

VI.

Si quis dixerit, baptizatum non posse,
etiamsi velit, gratiam amittere, quan-
tumcumque peccet, nisi nolit credere,
anathema sit.

VII.

Si quis dixerit, baptizatos per bap-
tismum ipsum solius tantum fidei debito-
res fieri, non autem universæ legis Christi
servandæ, anathema sit.

VIII.

Si quis dixerit, baptizatos liberos esse
ab omnibus sanctæ ecclesiæ præceptis,
quæ vel scripta vel tradita sunt; ita ut ea
observare non teneantur, nisi se sua
sponte illis submittere voluerint, ana-
thema sit.

IX.

Si quis dixerit, ita revocandos esse
homines ad baptismi suscepti memo-
riam, ut vota omnia quæ post bap-
tismum sunt, vi promissionis in bap-
tismo ipso jam factæ irrita esse intelligant,
quasi per ea, & fidei, quam professi sunt,
destrahatur, & ipsi baptismum, anathema
sit.

X.

Si quis dixerit, peccata omnia, quæ
post baptismum sunt, sola recordatione
& fide suscepti baptismi vel dimitti, vel
venialia fieri, anathema sit.

XI.

Si quis dixerit, verum & rite collatum
baptismum iterandum esse illi qui apud
infideles fidem Christi negaverit, cum
ad penitentiam convertitur, anathema
sit.

ANNO CHRISTI 1547.

CAPVT XV.

Ordinarij curent ut hospitalia quacumque, etiam exempta, a suis administratoribus fideliter gubernentur.

seff. 25. c. 8. de ref. Clem. Quia contingit, de religio. sis domibus.

Curent ordinarij, ut hospitalia quacumque a suis administratoribus, quocumque illi nomine censeantur, etiam quomolibet exemptis, fideliter & diligenter gubernentur; constitutionis concilii Viennensis, quæ incipit, *Quia contingit*, forma servata; quam quidem constitutionem eadem sancta synodus innovandam duxit, & innovat, cum derogationibus in ea contentis.

Indictio futura sessionis.

Item hæc sacrosancta synodus statuit & decrevit, proximam futuram sessionem habendam & celebrandam esse die Iovis feria quinta post sequentem dominicam in Albis, quæ erit vigesima prima mensis Aprilis præsentis anni millesimi quingentesimi quadragemiseptimi.

Et quia ego Angelus Mastarellus, Sancto seve-
rinus, utriusque juris doctor, & protonotarius apostolicus, ac facti Tridentini concilii secretarius, publicationi superscriptorum decretorum, manu aliena mihi fida scriptorum, interfui, & ea cum originalibus, quæ penes me sunt, collata sunt, & cum eis concordant; ideo superscripta decreta singula manu mea propria obfignavi, ac de eis omnibus, ad quorum manus pervenerint, fidem facio indubitatam.

BVLLA FACVLTATIS

TRANSFERENDI CONCILII.

Paulus episcopus, servus servorum Dei venerabili fratri Joanni Maria episcopo Prænestino, & dilectis filiis Marcello tituli sanctæ Crucis in Iornsa-lem presbytero, ac Reginaldo sanctæ Mariæ in Cosmedin diacono, cardinalibus nostris, & apostolicæ sedis legatis de latere, salutem & apostolicam benedictionem.

Regimini universalis ecclesiæ, meritis licet imparibus, disponente domino præsidentes, nostri officii partes esse putamus, ut si quid gravius causa reipublicæ Christianæ constituendum sit, id non modo tempore opportuno, verum etiam loco commodo, & idoneo perficiatur. Cum itaque nos nuper, postquam suspensionem celebrationis facti æcumenici & universali concilii, alias per nos in civitate Tridentina ex causis tunc expressis, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu indicti, ex certis aliis etiam tunc expressis causis, usque ad aliud oportunitus & commodius tempus per nos declarandum, de simili consilio & assensu factam, audita pace inter carissimos in Christo filios nostros Carolum Romanorum imperatorem semper Augustum, & Franciscum Francorum regem Christianissimum conciliata, pari consilio & assensu sustuleramus & amoveramus, nequeantes ipsi, tunc legitime impediti, ad dictam civitatem personaliter accedere, & eidem concilio interesse, vos nostros & apostolicæ sedis legatos de latere in eodem concilio de simili consilio constituerimus & deputaverimus, vosque ad eandem civitatem tamquam pacis angelos desti-

Anaverimus, prout in diversis nostris de super confectis literis plenius continetur. Nos ne tam sanctum celebrationis concilii hujusmodi opus ex incommoditate loci, aut alias quovis modo impediatur, aut plus debito differatur, oportune providere volentes, motu proprio, & ex certa scientia ac de apostolicæ potestatis plenitudine, parique consilio & assensu, vobis insimul, aut duobus ex vobis, reliquo legitimo impedimento detento, seu inde forre absente, quandomcumque vobis videbitur, concilium prædictum de eadem civitate Tridentina ad quamcumque aliam commodiorem & opportuniorem seu tutiorem civitatem, de qua vobis etiam videbitur, transferendi & mutandi, ac illud in ipsa civitate Tridentina supprimendi & dissolvendi, nec non prælatis & alius personis concilii hujusmodi, ne in eo ad ulteriora in dicta civitate Tridentina procedant, etiam sub cæsuris & pænis ecclesiasticis inhi-
Bendi, ac idem concilium in alia civitate hujusmodi, ad quam illud transferri & mutari contigerit, continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud prælatos & alias personas concilii Tridentini hujusmodi, etiam sub perjurii, & aliis in literis indictmentis concilii hujusmodi expressis pænis evocandi, eidemque sic transato & mutato concilio nomine & auctoritate prædictis præsidendi, ac in eo procedendi, ceteraque in præmissis, & circa ea necessaria & opportuna, alias juxta priorum vobis directarum literarum continentiam & tenorem faciendi, statuendi, ordinandi & exequendi plenam & liberam apostolicam auctoritate tenore præsentium concedimus potestatem & facultatem, ratum & gratum habituri quidquid per vos in præmissis factum, statutum, ordinatum, executumve fuerit, idque facturi, auctore domino, inviolabiliter observari: non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contemnere. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum; anno incarnationis dominicæ 1547. octavo Kalendas Martii, pontificatus nostri anno undecimo.
Fab. episcopus Spol. B. Morta.

Hucusque progressum fuit concilium Tridentinum sub Paulo tertio, a quo postea concilium idem Bononiam translatum, ille ad tempus est intermissum. Interim vero Paulus tertius viam universæ carnis ingressus, successorem habuit Iulium tertium, sub quo postea convocatum est iterum in eadem civitate Tridentina, & vocati omnes, qui solent interesse concilio, ad primam diem Maii, millesimo quingentesimo quinquagesimo primo. Qua die adfuit præsens legatus Crescentius cum nonnullis episcopis, nihil tamen actum est propter paucitatem episcoporum usque ad undecimum Octobris ejusdem anni, qua die celebrata est tertia sessio sub Iulio pontifice.

SESSIO OCTAVA.

DECRETVM, sancitum, & publicatum in octava sessione, habita die undecimo mensis Martii, millesimo quingentesimo quadragemiseptimo, super translatione concilii

SESSIO VIII. 11. Martii 1547.

minime defraudentur: appellationibus, privile- A
gijs, & exemptionibus quibuscumque, etiam
cum iudicium specialium deputacione, & illorum
inhibitionibus, in præmissis nemini suffragan-
tibus.

CAPVT VI.

Quæ beneficiorum uniones validæ censentur.

Uniones perpetuæ a quadraginta annis citra
factæ, examinari ab ordinarijs, tamquam a sede
apostolica delegatis, possint; & quæ per subre-
ptionem vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ
declarentur. Illæ vero quæ a dicto tempore citra
concessæ nondum in toto vel in parte sortitæ B
sunt effectum, & quæ deinceps ad cuiusvis in-
stantiam fient, nisi cas ex legitimis, aut alias ra-
tionabilibus causis, coram loci ordinario, voca-
tis quorum interest, verificandis, factas fuisse
confiterit, per subreptionem obtentæ præsumantur, ac propterea, nisi aliter a sede apo-
stolica declaratum fuerit, viribus omnino careant.

CAPVT VII.

*Beneficia ecclesiastica unita visitentur; per vicarios
etiam perpetuos cura exercentur; quorum de-
putatio fiat cum portione assignanda, etiam
super re certa,*

Beneficia ecclesiastica curata, quæ cathedrali-
bus, collegiatis, seu alijs ecclesijs, vel monaste-
rijs, beneficijs, seu collegijs, aut pijs locis qui-
buscumque perpetuo unita & annexa reperiun-
tur, ab ordinarijs locorum annis singulis visiten-
tur; qui solcite providere procurent, ut per ido-
neos vicarios, etiam perpetuos, (nisi ipsis ordi-
narijs pro bono ecclesiarum regimine aliter expe-
dire videbitur) ab eis cum tertiæ partis fructuum,
aut majori, vel minori, arbitrio ipsorum ordi-
nariorum, portione, etiam super certa re assi-
gnanda, ibidem deputandos, ainarum cura
laudabiliter exercentur; appellationibus, privi-
legijs, exemptionibus, etiam cum iudicium de-
putacione, & illorum inhibitionibus quibuscumque
in præmissis minime suffragantibus.

CAPVT VIII.

*Ecclesie reparentur: cura animarum
solcite habeatur.*

Locorum ordinarij ecclesias quasque, quo-
modolibet exemptas, auctoritate apostolica sin-
gulis annis visitare teneantur, & opportunis ju-
ris remedijs providere, ut quæ reparatione indi-
gent, reparentur, cura animarum, si qua illis
immineat, alijsque debitis obsequijs minime de-
fraudentur, appellationibus, privilegijs, con-
suetudinibus, etiam ab immemorabili tempore
præscriptis, iudicium deputacionibus, & illorum E
inhibitionibus penitus exclusis.

CAPVT IX.

Munus consecrationis non differendum.

Ad majores ecclesias promoti munus consecra-
tionis infra tempus a jure statutum suscipiant, &
prorogaciones ultra sex menses concessæ nulli
suffragentur.

CAPVT X.

*Sede vacante capitula nulli dent reverendas, nisi
arbitrio occasione obtinendi aut obtenti beneficii:
varia contravenientium pœne.*

Non liceat capitulis ecclesiarum, sede vacante,

infra annum a die vacationis, ordinandi licen-
tiam, aut literas dimissorias, seu reverendas, ur
aliqui vocant, tam ex juris communis dispositio-
ne, quam etiam cuiusvis privilegij, aut consue-
tudinis vigore, alicui, qui beneficii ecclesiastici
recepti sive recipiendi occasione arctatus non
fuerit, concedere; si secus fiat, capitulum con-
traveniens ecclesiastico subjaceat interdicto; &
sic ordinati, si in minoribus ordinibus constituti
fuerint, nullo privilegio clericali, præsertim in
criminalibus, gaudeant: in majoribus vero, ab
executione ordinum, ad beneplacitum futuri
prælati, sint ipso jure suspensi.

CAPVT XI.

*Facultates de promovendo sine justa causa
nemini suffragentur.*

Facultates de promovendo a quocumque non
suffragentur, nisi habentibus legitimam causam,
ob quam a proprijs episcopis ordinari non pos-
sint, in literis exprimentam: & tunc non ordi-
nentur, nisi ab episcopo in sua diocesi residente,
aut pro eo pontificalia exercente, & diligenti
prævio examine.

SESSIO
VIII.
3. Martij
1547.

Ibidem.

Sess. 6. c. 5.
de ref.
Sess. 14. c.
2. de ref.

CAPVT XII.

Facultates de non promovendo annum non excedat.

Facultates de non promovendo, præterquam
in casibus a jure expressis, concessæ, ad annum
tantum suffragentur.

De electio-
ne in sexto.

CAPVT XIII.

*A quocumque presentati non instituantur sine
prævio examine ordinarij & approbatione,
certis exceptis.*

Præsentati, seu electi, vel nominati a quibus-
vis ecclesiasticis personis, eidem sedis apostolicæ
nuntijs, ad quævis ecclesiastica beneficia non in-
stituantur, nec confirmantur, neque admittan-
tur, etiam prætextu cuiusvis privilegij, seu con-
suetudinjs, etiam ab immemorabili tempore præ-
scriptæ, nisi fuerint prius a locorum ordinarijs
examinati, & idonei reperti: & nullus appella-
tionis remedio se tueri possit, quo minus examen
subire reneatur: præsentatis tamen electis, seu no-
minatis ab universitatibus, seu collegijs genera-
lium studiorum, exceptis.

Sess. 25. c.
9. de ref.

Sess. 24. c.
18. de ref.

CAPVT XIV.

*Causa civiles exemptorum clericorum secularium
& regularium degentium extra monasterium
ab episcopis cognoscantur.*

In exemptorum causis constitutio Innocentij
quarti, quæ incipit, Volentes, in generali con-
cilio Lugdunenſi edita, servetur: quam eadem
sacroſancta synodus innovandam censuit, & in-
novat: addendo insuper, quod in civilibus causis
mercedum, & miserabilium personarum, clerici
sæculares, aut regulares extra monasterium de-
gentes, quomodolibet exempti, etiam si certum
iudicem a sede apostolica deputatum in partibus
habeant; in alijs vero, si ipsum iudicem non ha-
buerint, coram locorum ordinarijs, tamquam
in hoc ab ipsa sede delegatis, conveniri, & jure
medio ad solvendum debitum cogi & compelli
possint: privilegijs, exemptionibus, conservato-
rum deputacionibus, & eorum inhibitionibus
adversus præmissa nequaquam valit utris.

Cap. 1. De
privilegijs,
in 6.
Sess. 14. c.
6. de ref.

CAPVT

ANNO
CHRISTI
1547.

Generales.

Reverendus pater Franciscus Romæus, generalis ordinis Prædicatorum, Aretinus.

Reverendus pater Hieronymus Seripandus, generalis ordinis eremitarum sancti Augustini, Neapolitanus.

Reverendus pater Augustinus Bonucius, generalis ordinis sanctæ Mariæ Servorum, Aretinus.

Angelus Massarellus, sacri concilii secretarius.

Patres qui non consenserunt in translationem concilii.

Reverendissimus & illustrissimus dominus dominus Petrus Pæccus, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis, & episcopus Giennensis, Hispanus.

Archiepiscopi.

Reverendus dominus Salvator Alexius Salsarius, archiepiscopus Turritanensis, Hispanus.

Reverendus dominus Petrus Tagliavia, archiepiscopus Panormitanus, Siculus.

Episcopi.

Reverendus dominus Marcus Vigerius, episcopus Senogallienensis, Saonenfis.

Reverendus dominus Braccius Martellus, episcopus Fæfularum, Florentinus.

Reverendus dominus Coriolanus Martyranus, episcopus sancti Marci, Neapolitanus.

Reverendus dominus Baltasar de Heredia, episcopus Rossanensis, Sarduus.

Reverendus dominus Ioannes Fonseca, episcopus Castellæ maris, Hispanus.

Reverendus dominus Ioannes Salazar, episcopus Lancianensis, Hispanus.

Reverendus dominus Hieronymus de Bononia, episcopus Syracusanus, Siculus.

Reverendus dominus Franciscus de Navarra, episcopus Pacensis, Hispanus.

Reverendus dominus Didacus de Alaba, episcopus Astoricensis, Hispanus.

Reverendus dominus Petrus de Augustinis, episcopus Ofsensis, Hispanus.

Reverendus dominus Bernardus Diaz, episcopus Calagurritanus, Hispanus.

Reverendus dominus Antonius de Cruce, episcopus Canariensis, Hispanus.

Reverendus dominus Baltasar Limpus, episcopus Portuensis, Portugalesis.

Reverendus dominus Claudius de la Guishe, episcopus Mitapicensis, Gallus.

Reverendus dominus Galearius Florimantius, episcopus Aquinatenfis, Suesfanus.

SESSIO NONA,

Bononiæ celebrata die vigesimaprima mensis Aprilis, M D X L V I I.

DECRETVM PROROGATIONIS
sessionis.SESSIO IX
21. April.
1547.

Hæc sacrosancta æcumenica & generalis synodus, quæ dudum in civitate Tridentina congregata erat, nunc Bononiæ in Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea, nomine sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Pauli, divina providentia papæ tertii, eisdem reverendissimis dominis dominis Ioanne Maria, episcopo Prææstino, de Monte,

A & Marcello, tituli sanctæ Crucis in Ierusalem presbytero, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, & apostolicis de latere legatis. considerans, quod die undecima mensis Martii præsentis anni, in generali publica sessione in eadem civitate Tridenti, & in loco consueto celebrata, omnibusque agendis de more peractis, ex causis tunc instantibus, vigentibus, & legitimis, interveniente etiam auctoritate sanctæ sedis apostolicæ; eisdem reverendissimis præsentibus etiam specialiter concessa, decrevit & ordinavit, concilium ex eo loco in hanc civitatem transferendum esse, sicuti transiit; itemque sessionem pro præsentibus die vigesimaprima Aprilis illic indictam, ut de sacramentorum, & reformationis materiis, de quibus tractandum proposuerat, canones sancirentur & promulgarentur, in hac ipsa civitate Bononiæ celebrari debere: consideransque nonnullis ex partibus, qui in hoc concilio interesse consueverunt, his superioribus maioribus hebdomadæ, & solennitatis paschalis diebus, in propriis ecclesiis occupatos, aliquos etiam aliis impedimentis detentos, huc nondum accessisse, quos tamen brevi adfuturos, sperandum est; ac propterea factum esse, ut non ea, quam sancta synodus desiderabat, prælatorum frequentia potuerint materie ipsæ sacramentorum & reformationis examini & discutiti: ut omnia maturo consilio cum dignitate & gravitate debita fiant, bonum, opportunum & expediens censuit, ceterisque sessionem prædictam, quæ hoc ipso die, ut præfatur celebranda erat, ad diem Iovis infra octavam pentecostes proximæ futuram, quoad ipsas materias expediendas, differendam & prorogandam esse, quemadmodum differat ac prorogat; quam diem & rei gerendæ maxime opportunam, & partibus præsentibus percommodatam iudicavit & iudicat: hoc tamen adjecto, quod terminum ipsum ipsa sancta synodus pro eius arbitrio & voluntate, sicuti rebus concilii putaverit expedire, etiam in privata congregatione restringere & immuare possit & valeat.

Nomina; cognomina & patria prælatorum qui interfuerunt nonæ sessioni.

Præsidentes & legati eisdem qui in præcedenti sessione.

Archiepiscopi.

Reverendus dominus Iacobus Caucus, archiepiscopus Corcyrensis, Venetus.

Et alii qui in præcedenti sessione, præter Orlaun magnum.

Episcopi.

Reverendus dominus Marcus Antonius Campegius, episcopus Gossolanus, Bononiensis.

Reverendus dominus Dionysius, Græcus; episcopus Chironensis & Milopotamensis, Græcus.

Reverendus dominus Ioannes Baptista Campegius, episcopus Majoricensis, Bononiensis. Reverendus dominus Petrus Botissius, episcopus Aquis, Flandrus.

Reverendus dominus Augustinus Zannettus, episcopus Sebastensis, Bononiensis.

Reverendus dominus Eliscus Theodinus, episcopus Soranus, Arpinas.

Reverendus

SESSIO VIII.
11. Martii
1547.

ex Tridento ad civitatem Bononiensem, ro-
gante reverendissimo & illustrissimo domino
cardinale de Monte, ipsius concilii præfidente
& legato, patrum sententias sub infrascripta for-
ma, videlicet:

Decretum de translatione concilii.

Placene vobis decernere & declarare, de hn-
jusmodi morbo ex præmissis & aliis allegatis ita
manifeste & notorie constare, ut prælati in hac
civitate sine vitæ discrimine commorari, & in
ea idcirco inviti minime retineri possint & de-
beant; itemque attentio recessu multorum præ-
latorum post proximam præteritam sessionem, &
attentis protestationibus aliorum complurium
prælatorum in congregationibus generalibus
factis, hinc omnino timore ipsius morbi abire
volentium, qui iuste detineri non possunt, &
ex quorum discessu concilium vel dissolveretur,
vel ex paucitate prælatorum bonus ejus progres-
sus impeditur: & attentio etiam imminente pe-
riculo vitæ, & aliis causis per aliquos ex patribus
in ipsis congregationibus allegatis, utpote no-
torie veris & legitimis placene vobis similiter
decernere & declarare, pro conservatione &
prosecutione ipsius concilii, & securitate vitæ
ipsorum prælatorum, concilium ipsum ad civi-
tatem Bononiæ, veluti ad locum magis para-
tum, salubrem & idoneum, pro tempore trans-
ferendum esse, & exnunc transferri, & ibidem
sessionem jam indictam, statuta die vigesima pri-
ma Aprilis celebrandam esse, & celebrari; &
successive ad ulteriora procedendum, donec
sanctissimo domino nostro, & sacro concilio ex-
pedire videbitur, ut ad hunc, seu alium locum,
communicato etiam consilio cum invictissimo
Cæsare, & Christianissimo rege, & aliis regibus
ac principibus Christianis, ipsum concilium re-
duci possit & debeat. Responderunt. Placet.

Decretum supra scriptum placuit longe majori
parti patrum, contradicentibus tamen & pala-
m reclamantibus patribus nonnullis.

*Nomina, cognomina, & patria prælatorum
qui interfuerunt translationi concilii.*

Præsidentes & legati.

Reverendissimus & illustrissimus dominus do-
minus Ioannes Maria, episcopus Prænesteus, de
Monte, Aretinus.

Reverendissimus & illustrissimus dominus
dominus Marcellus tituli sanctæ Crucis in Ie-
rusalem presbyter, Cervinus, Politianus.

Sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, sacri
concilii præsidentes, & apostolici de latere le-
gati.

Archiepiscopi.

Reverendus dominus Andreas Cornelius, ar-
chiepiscopus Spalatrensis, Venetus.

Reverendus dominus Ludovicus Chierega-
tus, archiepiscopus Antibarenfis Vicentinus.

Reverendus dominus Ioannes Michael Sarra-
cenus, archiepiscopus Materanus, & Acherun-
tinus, Neapolitanus.

Reverendus dominus Sebastianus Lecavela,
archiepiscopus Naxensis, Græcus.

Reverendus D. Olaus Magnus, archiepiscopus
Vpsalensis, Gothus.

Reverendus dominus Robertus Vvaucop, ar-
chiepiscopus Armachanus, Scorns.

Episcopi.

Reverendus dominus Philos Rouerella, epi-
scopus Afulanus, Ferrariensis.

Reverendus dominus Thomas Campegius,
episcopus Feltrensis, Bononiensis.

Reverendus dominus Benedictus de Nobili-
bus, episcopus Aciensis, Lucensis.

Reverendus dominus Quintius de Rusticis,
episcopus Miltensis, Romanus.

Reverendus dominus Antonius de Numai, epi-
scopus Iternensis, Forolivienfis.

Reverendus dominus Cathalanus Trivultius,
episcopus Placentinus, Mediolanensis.

Reverendus dominus Hieronymus Fnscherus,
episcopus Torcellanus, Venetus.

Reverendus dominus Hieronymus de Theo-
dolis, episcopus Gaditanus, Forolivienfis.

Reverendus dominus Ioannes Lucius Staphy-
leus, episcopus Sibiticensis, Illyricus.

Reverendus dominus Hieronymus Vida, epi-
scopus Albenfis, Cremonensis.

Reverendus dominus Iacobus Cortesius a Pra-
to, episcopus Vafionensis, Romanus.

Reverendus dominus Alexander de Vrsis,
episcopus Emonienfis, Venetus.

Reverendus dominus Georgius Cornelius,
episcopus Tarvisinus, Venetus.

Reverendus dominus Ioannes Campegius,
episcopus Parentinus, Bononiensis.

Reverendus dominus Ludovicus Simonetta,
episcopus Pifaunenfis, Mediolanensis.

Reverendus dominus Aloysius Lipomanus,
episcopus Mothoneus, coadjutor Veronensis,
Venetus.

Reverendus dominus Philippus Archintus,
episcopus Salutarum, vicarius sanctissimi do-
mini nostri papæ in Vrbe, Mediolanensis.

Reverendus dominus Ioannes Ferretus epi-
scopus Mylenfis, Ravennatenfis.

Reverendus dominus Ægidius Falfetta, epi-
scopus Caprulan. Cingulanus.

Reverendus dominus Richardus Parus, epi-
scopus Vvigornienfis, Anglicus.

Reverendus D. Marcus Maliperius, episcopus
Corfulan. Venetus.

Reverendus dominus Iacobus Iacobellus,
episcopus Bellicastrenfis, Romanus.

Reverendus dominus Thomas Caselus, epi-
scopus Britonoriensis, Rossanensis.

Reverendus dominus Ioannes Baptista Cica-
da, episcopus Albiganensis, auditor cameræ apo-
stolicæ, Gienensis.

Reverendus dominus Philippus Bonus, epi-
scopus Famaugustensis, Venetus.

Reverendus dominus Gregorius Castagnola,
episcopus Milensis, Græcus.

Reverendus dominus Petrus Donatus Cz-
sius, episcopus Narniensis, de Cassis.

Reverendus dominus Sebastianus Pighinus,
episcopus Aliphantus, Romanæ rotæ auditor,
Rhegiensis.

Reverendus dominus Ambrosius Catharinus
Politus, episcopus Minoricensis, Senensis.

Abbates.

Reverendus dominus Lucianus de Othoni-
bus, abbas Pomposiæ Ferrariensis, Mantua-
nus.

Reverendus dominus Chrysofotomus Gimilia-
nensis, abbas sanctissimæ Trinitatis de Cajeta,
Calaber.

ANNO
CHRISTI
1547.

nomine tuo specialiter aggregati; veni ad nos; & esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris, doce nos quid agamus, quo gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, ut te auxiliante, tibi complacere in omnibus valeamus. Esto salus & effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre & eius Filio nomen possides gloriosum. Non patiaris perturbatores esse iustitiæ, qui summam diligis æquitatem. Non in finistram nos ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio munerum vel personæ corumpat: sed junge nos efficaciter tibi solius tuæ gratiæ dono, ut simus in te unum, & in nullo aberremus a vero: quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis iustitiæ, ut hic a te in nullo dissentiat sententiæ nostræ & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna.

Qua oratione absoluta, idem reverendissimus & illustrissimus dominus cardinalis de Monte, præsidens & legatus præfatus, allocutus fuit patres his verbis, videlicet:

Dies crastina, sanctissimi patres, ut dominationes vestræ sciunt, erit ea dies, quæ statuta fuit a nobis ad sessionem celebrandam. Quot quantisque, & quam diversis circumveniamur angustiis, difficultatibus & impedimentis, nemo est qui non videat. Nondum venerunt prælati complures, quos scimus arripuisse iter, ac præsertim piæ & inclita nationis Gallicanæ. Aliqui venerunt hodie, heri, nudius tertius, nudius quartus, denique tam de repente, ut non potuerint seipos & animum suum informare in materia tam gravi, ampla & diffusa, prout est hæc sacramentorum ecclesiæ, & usus innumerabilium; qui in ministerio ipsorum sacramentorum irreperunt. Sed quid loquimur de absentibus, aut de iis qui nuper venerunt, cum illi, qui semper fuerunt præsentibus, & tota æstate velati sunt in disputationibus & examinationibus, & in audiendo privatim, & publice minores theologos, adhuc parati non sint, neque esse poterunt? His difficultatibus accedit atrocitas insperati casus illustrissimi ducis Placentiæ, qui nos ita detinet occupatos in tuenda libertate civitatum ecclesiæ, ut nos ipsi neque per horam quidem vel punctum temporis liberi simus. Lætatur, & gratias agimus Deo, quod in decreto proximæ præteritæ sessionis fuerit addita illa clausula in fine, prorogandi & restringendi terminum, etiam in privata congregatione, &c. per quam certe magna cura & sollicitudine levamur, cum non oporteat nos impatros ad ecclesiam accedere, ut sessionem celebremus. Itaque, ne diutius dominationes vestras perplexas detineamus, consilium nostrum est, (quid dicimus consilium? quinimo necessitas) ut beneficio illius decreti & clausulæ nos juvemus, prorogando nunc terminum sessionis, & omitiendo crastina die celebrationem. Cupimus intelligere, utrum placeat dominationibus vestris consilium nostrum. Hoc puncto absoluto, agemus de tempore.

Super qua re rogatis sententiis patrum, placuit omnibus sessionem ipsam, quæ die crastina celebranda erat, prorogari.

Deinde idem reverendissimus & illustrissimus dominus cardinalis de Monte, præsidens & legatus præfatus, proseguendo sermonem suum dixit infra scripta verba, videlicet:

A Multum cogitavimus de tempore hujus prorogationis: nullam tandem invenimus in mente nostra rationem, in qua possimus figere pedem pro aliquo die certo. Certi esse non possumus quando erimus parati in materiis nostris, ita ut super ipsis possit promulgari decretum. Scimus quod cum essemus Tridenti, & crederemus spatio quindecim dierum expediri posse decretum justificationis, coacti fuimus insudare in eo septem continuis mensibus non intermittendo unam diem, & habendo sæpe duas congregationes in uno & eodem die. Vbi agitur de hæc, de dogmatibus, de confundendis hæreticis, oportet nos cum pede plumbeo procedere, & interdum in unius verbili discussione longo tempore immorari. Occurrunt nobis etiam alia difficultates permutæ: sed quæ nos acrius & vehementius urget, est, quia cum videmus esse conditionem temporum, & ita esse tempora preparata, & disposita ad producendas res novas, ut nefeciamus, neque pro firmo & constanti asserere possumus, utrum necessitas nobis futura sit celebrandi sessionem perentis, ex aliquo novo, & insperato emergenti & incidenti, vel hinc ad octo dies, vel ad unum mensum, vel plures. Propterea sumus hujus sententiæ, ut si velimus caute & prudenter agere, debeamus facere prorogationem ipsam ad beneplacitum concilii: hoc modo, C & hæc ratione, erit semper sacro concilio liberum & integrum, ut possit celebrare sessionem tunc & quando noverit ita honori divino, & rationibus ipsius concilii, & reipublicæ, expedire. Sic denique putamus ex usu esse præsentis temporis. Sciunt patres nos semper habuisse oculos ad conservandum jus & auctoritatem concilii, & ad bene dirigendum & ordinandum ipsum concilium: credere debent nos non mutasse animum: & propterea possunt habere aliquam fidem in nobis, & quoad hoc se nobiscum conformare; habentes pro certo, quod nos bene considerabimus quid deceat & expediat in præsentibus rerum & temporum statu. Vna tantum ratio posset forte aliquid scrupuli injicere in mente alicujus, videlicet quia si patres scirent diem certum sessionis, possent aliqui ex eis melius consulere rebus suis propriis una ratione, vel alia. Credimus quod hæc hæsitatio haud longo tempore durabit, & quod unusquisque post non multos dies videre poterit quem cursum & quem progressum sit sancta hæc synodus habitura. Et nihilo minus, capiendum rem in quemcumque sensum, etiam asperiores, & in quocumque eventu, possunt patres sperare, & sibi polliceri de nobis, quod non erimus secundiores, quam hæcenus fuerimus; & quod ita semper publica dirigemus, ut privatæ patrum commoditatis rationem (quantum fieri poterit) habeamus. Sit igitur conclusio, quod hujus sententiæ & opinionis sumus, ut, si patribus ita videatur & placeat, hæc prorogatio fiat ad beneplacitum concilii. Unusquisque dicat libere, more solito, sententiam suam, prout reipublicæ Christianæ, honori concilii, commoditati patrum putaverit expedire, & Spiritus sanctus suggesterit ei. Quecumque a nobis dicta sunt, nulla alia ratione dicta esse censeo volumus, quam pro majori patrum informatione; quia multi a nobis perierunt, ut quid in hac re sentiremus patribus aperire vellemus.

Postea patres dixerunt sententias suas, & omnibus placuit, sessionem ipsam, quæ die crastina juxta

ANNO
CHRISTO
1547.

Reverendus dominus Vincentius de Duranti-
bus, episcopus Thermularum, Brixienfis.

Reverendus dominus Cornelius Muffus, epif-
copus Bituntinus, Placentinus.

Reverendus dominus Galeatius Florimantius,
episcopus Aquinatensis, Suesfanus.

Reverendus dominus Camillus Mantuanus,
episcopus Saruanensis, Placentinus.

Et alii omnes qui in præcedenti sessione, dem-
ptis his decem, episcopo Feltrensi, Torcellano,
Gaddicenti, Albenensi, Emonienfi, Parentino,
Pisaurienfi, Albiganenfi, Mylenfi, Narnienfi.
Exceptis etiam illis qui non consenserunt tran-
slationi concilii, præter Galeatium Floriman-
tium episcopum Aquinatemem, Suesfanum.

Abbatas.

Reverendus dominus Chrysofotomus Gimilia-
nensis, abbas sanctissimæ Trinitatis de Cajeta,
Calaber.

Generales ordinum eadem qui in præcedenti.

Et adhuc reverendus pater Bonaventura Pius,
generalis ordinis Minorum conventualium, Co-
stacciarus.

*Angelus Massarellus, sacri concilii
secretarius.*

SESSIO DECIMA,

Bononiæ celebrata die secunda mensis Iunii
M D X L V I I.

DECRETVM PROROGATIONIS
sessionis.

ANNO
CHRISTO
1547.

QVAMVIS hæc sacrosancta œcumenica &
generalis synodus sessionem, quæ die vigesi-
maprima mensis Aprilis proxime præteriti, super
sacramentorum & reformationis materiis in hac
incluta civitate Bononiæ, ex decreto in urbe Tri-
dentina in publica sessione die undecima men-
sis Martii promulgato, celebranda erat; pro-
pter aliquas causas, ac præsertim propter absen-
tiam nonnullorum patrum, quos brevi adfutu-
ros sperabat, ad hunc præsentem diem differen-
dam & prorogandam esse decreverit; volens ta-
men cum his, qui non venerunt, etiam adhuc
benigne agere, eadem sacrosancta synodus in
Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus
in ea eisdem sanctæ Romanæ ecclesiæ cardina-
libus & apostolicæ sedis legatis, statuit & de-
cernit, sessionem ipsam, quam hac die secun-
da mensis Iunii præsentis anni millesimi quin-
gentesimi quadragesimi septimi celebrare decre-
verat, ad diem Iovis post festum natiuitatis bea-
tæ Mariæ virginis, quæ erit decimaquinta men-
sis Septembris proxime futuri, quoad prædictas
& alias materias expediendas, differendam &
prorogandam esse, quemadmodum differt &
prorogat: ita tamen, quod persecutio discussio-
nis & examinationis eorum, quæ tam ad dog-
mata quam ad reformationem pertinent, inte-
rim non omitatur, & terminum ipsam ipsa san-
cta synodus pro ejuslibito & voluntate, etiam in
privata congregatione, abbreviare & prorogare
libere possit & valeat.

*Reverendi prelati qui interfuerunt
decima sessioni.*

Præsidentes & legati.
Reverendissimus & illustrissimus dominus do-
cens. general. Tom. XIV.

Aminus Ioannes Maria, episcopus Prænestinns
de Monte, Aretinus, reverendissimus & illustris-
simus dominus dominus Marcellus, tituli sanctæ
Crucis in Ierusalem presbyter, Cervinus, Poli-
tianus, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, sacri
concilii præfidentes, & apostolici de latere le-
gati.

Reverendi domini archiepiscopi.

Antibarenfis, Corcyrenfis, Materanensis & A-
cheruntinus, Naxienfis, Vpfallenfis, Armacha-
nus.

Reverendi domini episcopi.

Afculanus, Feltrenfis, Ascienfis, Militenfis, Bo-
nonienfis, Ifernienfis, Sibinicenfis, Groffetanus,
Chironenfis & Milopotamenfis, Majoricenfis,
Aqnenfis, Sebasteenfis, Soranus, Valionenfis,
Motulanus, Parentinus, Pisaurienfis, Motho-
nenfis, Ieracenfis, Saluciarum, Mylenfis, Ther-
mularum, Caprulanenfis, Vyrgormienfis, Cavell-
licenfis, Bituntinus, Corfulanus, Bellicastren-
fis, Venusinus, Britonorienfis, Aquinatensis,
Famaugustanus, Lavelentis, Milenfis, Alpha-
nus, Minorienfis.

Abbatas.

Reverendus dominus Chrysofotomus Gimilia-
nensis, abbas sanctissimæ Trinitatis de Cajeta,
Calaber.

Generales ordinum.

Reverendus pater Bonaventura Pius, genera-
lis ordinis Minorum conventualium, Costaccia-
rus: reverendus pater Augustinus Bonncius, ge-
neralis ordinis sanctæ Mariæ Scivorum, Aretinus.

*Angelus Massarellus, sacri concilii
secretarius.*

*** Die xiv. Septemb. M D X L V I I. in congre-
gatione generali Bononiæ prorogata fuit ses-
sio quæ futura erat die sequenti, ad benepla-
citurum sacri concilii.

SESSIONIS VNDECIMÆ

PROROGATIO,

Acta in generali congregatione, habita die Mer-
curii decimaquarta mensis Septembris, anni
millesimi quingentesimi quadragesimiseptimi,
super prorogatione undecimæ sessionis Bono-
nienfis.

In nomine domini nostri Iesu Christi. Amen.

ANNO a natiuitate eiusdem millesimo quin-
gentesimo quadragesimoseptimo, indictione
quinta, die vero Mercurii decimaquarta men-
sis Septembris, pontificatus sanctissimi in Chri-
sto patris & domini nostri domini Pauli, diuina
providentia papæ tertii, anno tertio decimo,
Bononiæ in domo Campegiorum, & solite re-
sidentie reverendissimorum & illustrissimorum
dominorum, sacri concilii præfidentium, & apo-
stolicorum de latere legatorum, & in aula, ubi ge-
nerales congregationes fieri consueverunt, hora
citèter vigesimaprima, habita fuit congregatio
generalis patrum ipsius sacri concilii: in qua qui-
dem congregatione primum, more solito, reve-
rendissimus & illustrissimus dominus Ioannes
Maria, episcopus Prænestinus, cardinalis de
Monte, ipfius sacri concilii præfidentis & legatus,
invocavit auxilium sancti Spiritus, legens alta &
intelligibili voce infra scriptam orationem, vide-
licet:

Adsumus domine sancte Spiritus, adsumus
quidem peccati immanitate detenti, sed in
D d d ij nomine

SESSIO X.
2. Iunii.
1547.

ANNO
CHRISTI
1550.

filicis sancti Petri de Vrbe & sancti Ioannis Lateranensis, dum ibi divina celebrantur, publice ac alta & intelligibili voce legatur, postquam lecta fuerint, valvis ipsarum basilicarum affigantur, & ibi aliquandiu dimittantur, & relicta postea illarum copia, amoveantur: decernentes publicationem faciendam omnes & singulos ipsius concilii celebrationi quomodolibet interesse debentes, perinde arctare, ac si eis personaliter intimata fuissent: quodque ipsarum literarum transmissis, etiam impressis, manu alicujus notarii subscriptis, ac sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur: ac horrantes & in domino requirentes omnes & singulos venerabiles fratres nostros, patriarchas & archiepiscopos, ad quos ipsarum literarum exempla impressa transmitti curabimus, ut pro suo officio & debito id eorum suffraganeis, & aliis minoribus prælatis, & abbatibus notificent: contrariis non obstantibus quibuscumque.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die vigesimalseptima Decembris, millesimo quingentesimo quinquagesimo, pontificatus nostri anno 1.

ANNO
CHRISTI
1551.

MANDATVM IVLII TERTII SVMMI
PONTIFICIS, IN REDVCTIONE CONCILII
ad civitatem Tridentinam.

Iulius episcopus servus servorum Dei dilecto filio Marce. o, tituli sancti Marcelli presbytero cardinali, Crescentio nuncupato, nostro & apostolica sedis ad concilium Tridentinum legato de latere, & venerabilibus fratribus Sebastiano Pighino archiepiscopo Sipontino, ac Aloysio Lipomano episcopo Veronensi, nostris & ipsius sedis, ac in dicto concilio una cum eodem Marcello cardinali & legato, nomine nostro ad præstandum nuntius, salutem & apostolicam benedictionem.

Ad prudentis patrisfamilias officium spectat ea, quæ per seipsum commode efficere non potest, ut per alios idoneos fiant, diligenter curare. Dudum siquidem, cum ex certis tum expressis causis bonum, opporunum & expediens esse videretur, ut sacrum œcumenicum & generale concilium, per felicis recordationis Paulum papam tertium prædecessorem nostrum indictum ad civitatem Tridentinam reduceretur, nos sperantes per omnipotentis Dei gratiam & benignitatem futurum, ut reges omnes & principes Christiani iustus piisque nostris in hac re votis annuerent, faverent, & assisterent, venerabiles fratres nostros patriarchas, archiepiscopos & episcopos, ac dilectos filios abbates, omnesque alios & singulos, qui de jure vel consuetudine, aut privilegio concilii generalibus interesse debent, horrati fuimus, requisivimus & monuimus, ut proxime futuris Kalendis Maii, quam diem ad ipsum concilium, in eo quo reperitur statu resumendum, prævia matura deliberatione, ex certa nostra scientia, & de apostolicæ potestatis plenitudine, ac venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu, statimus, decrevimus & declaravimus in ipsa civitate Tridentina, legirimo cessante impedimento, convenire & se congregare, ac ipsius concilii continuationi & prosecutioni, omni mora postposita,

incumbere vellent, prout in aliis nostris inde confectis literis plenius continetur. Nos igitur, qui ætate nostra jam ingravescente & aliis multipliciter impediti, ad dictam civitatem ad præsens personaliter accedere, & ipsi concilio juxta desiderium cordis nostri interesse nequimus, volentes resumptionem, continuationem & prosecutionem concilii hujusmodi ex nostra absentia non impediri, te, fili Marcelle cardinalis, fide ferventem, prudentia, scientia ac rerum usu conspicuum, nostrum & apostolicæ sedis ad concilium hujusmodi legatum de latere, ac vos, fratres Sebastiane archiepiscopo, & Aloysii episcopo, pietate & doctrina, ac rerum experientia insignes, nostros & ipsius sedis ad dictum concilium una tecum, fili Marcelle cardinalis & legatæ, nomine nostro prædandum nuntios cum speciali & expresso mandato, nec non ratihabitionibus & aliis clausulis in similibus apponi solitis, de simili eorumdem fratrum nostrorum consilio, apostolica auctoritate tenore præsentium constitutumus & deputamus, vosque ad dictam civitatem Tridentinam, tamquam pacis angelos, destinamus, ac vobis nomine & auctoritate nostra eidem concilio præsidendi, ac illud reassumendi, continuandi, dirigendi & proseguendi, nec non in illo pro vestra pietate & sapientia ea omnia, quæ in præmissis & circa ea necessaria, & alias quomodolibet opportuna esse, ac alias ad laudem & honorem Dei pertinere noveritis, etiam si magis speciale mandatam exigant, juxta nostrarum prædictarum, ac indicationis & aliarum ipsius prædecessoris super præmissis confectarum, & publicarum literarum formam faciendi & exercendi plenam & liberam auctoritatem & tenore prædictis concedimus potestatem & auctoritatem. Hoc itaque munus vobis injunctum ita implere studeatis, ut sperati fructus inde proveniant, vosque a nobis commendationem, & a Deo bonorum operum retributor felicitatis æternæ gloriam consequi mereamini. Datum pontificatus nostri anno secundo.

MANDATVM IMPERATORIS.

Carolus quintus divina favente clementia Romanorum imperator semper Augustus, ac rex Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Sicilia, Jerusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatia, &c. archidux Austriæ, dux Burgundiæ, Brabantiæ, comes Hassugi, Flandriæ & Tyrolis, &c.

Cum beatissimus in Christo pater & dominus dominus noster Iulius tertius, divina providentia sanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ pontifex maximus, D. N. R. sacrum œcumenicum & generale concilium, per sanctitatis suæ prædecessorem felicis recordationis Paulum papam tertium, indictum & inceptum & aliquandiu intermissum ad tollenda religionis nostræ dissidia, quæ in Germaniâ longo tempore, maxima totius orbis Christiani perturbatione vigerunt, denuo ad civitatem Tridentinam revocaverit, ac per literas suæ sanctitatis ad Kalendas Maias proxime præteritas convocaverit: nos veto ob adversam valetudinem, cum qua aliquandiu jam continuo ferme conflitamur, tum aliis negotiis impediti, cum eidem concilio uti cupiebamus personaliter interesse non possumus; ne tamen muneri nostro in re tam ardua defuisse videamur, operæ precium duximus, mandatarios

ANNO CHRISTI 1550.

juncta decretum publicatum in proxima præcedenti sessione, die secunda Junii præsentis anni celebranda erat, prorogari ad beneplacitum sacri concilii. Et ita fuit conclusum decretum & firmatum. Deinde dimittitur congregatio, & patres omnes recesserunt circa horam vigesimam tertiam.

Interfuerunt huic sessioni patres præcedentis sessionis, præterquam sequentes:

Archiepiscopi.

Reverendus dominus archiepiscopus Antibracensis, Veneris, reverendus dominus archiepiscopus Corcyrensis, Veneris.

Episcopi.

Reverendus dominus episcopus Asculanus, Ferrarentis, reverendus dominus episcopus Militenis, Romanus, reverendus dominus episcopus Soranus, Arpinas.

Orator Christianissimi regis.

Illustrissimus dominus C. andrus Duffé, Gallus.

BYLLA RESVMPTIONIS CONCILII TRIDENTINI SVB IVLIO III. pontifice maximo.

Iulius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam.

Cum ad tollenda religionis nostræ dissidia, quæ in Germania longo tempore, non sine totius Christiani orbis perturbatione & scandalo, viguerint, bonum, opportunum & expediens esse videtur, sicuti etiam carissimum in Christo filius noster Carolus Romanorum imperator semper Augustus nobis per suas literas & nuntios significari fecit, ut sacrum œcumenicum & generale concilium per felicis recordationis Paulum papam tertium prædecessorem nostrum indictum, & per nos, tunc cardinalatus honore fungentes, atque ipsius prædecessoris nomine, una cum duobus aliis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, ipsi concilio prædentes, inceptum, ordinatum & continuatum, in quo plures publicæ & solennes habitæ fuerunt sessiones, pluraque tam in causâ fidei quam reformationis promulgata decreta, multaque etiam ad utramque causam pertinentia, examinata & discussa, ad civitatem Tridentinam reduceretur: nos, ad quos, & summos pro tempore pontifices, spectat generalia concilia indicere, & dirigere, ut ecclesiæ pacem, & Christianæ fidei atque orthodoxæ religionis incrementum ad omnipotentis Dei laudem & gloriam procuremus, & quantum in nobis est, irrequilluati ipsius Germaniæ, quæ sane provincia retroactis temporibus in vera religione, ac sacrorum conciliorum & sanctorum patrum doctrina excolenda, exhibendaque, maximis pontificibus Christi redemptoris nostri in terra vicariis, debita obedientia & reverentia, nulli Christianorum provinciæ fuit unquam secunda, paterne consulamus; sperantes per ipsius Dei gratiam & benignitatem futurum, ut reges omnes ac principes Christiani, iustis plisque nostris in hac re votis annuant, favcant, atque assistant, venerabiles fratres patriarchas, archiepiscopos, episcopos, & dilectos filios abbates, omnesque alios & singulos, qui de jure vel consuetudine, vel privilegio, conciliis generali-

Concil. general. Tom. XIV.

bus interesse debent, quosque idem prædecessor noster suis indicationis, & aliis quibuscumque desuper confectis & publicatis literis concilio interesse voluit, per viscera misericordie domini nostri Iesu Christi hortamur, requirimus, & monemus, ut proximis futuris Kalendis Maii, quem diem ad ipsum concilium in eo, in quo nunc reperitur statu resumendum, & proseguendum, prævia maturâ deliberatione, & ex certa nostra scientia, & de apostolicæ auctoritatis plenitudine, ac venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio & assensu, statuimus, decernimus, & declaramus in ipsa civitate Tridenti, legitimo cessante impedimento, convenire & se congregare, ac ipsius concilii continuationi & prosecutioni, omni mora postposita, incumbere velint. Nos enim operam sedulo datum sumus, ut eodem tempore, in eadem civitate nostri omnino adfuerint legati, per quos (si per ætatem nostram, valetudinemque, & sedis apostolicæ necessitates personaliter adesse nequiverimus) Spiritu sancto duce, ipsi concilio præsidebimus, quancumque ipsius concilii translatione & suspensione, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscumque, ac præsertim illis quæ idem prædecessor noster in suis literis prædictis, quas cum omnibus & singulis in eis contentis clausulis & decretis in suo robore permanere volumus, atque decernimus, & quatenus opus sit, innovamus, voluit non obfata: irritum nihilominus decernentes & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum hortationis, requisitionis, monitionis, statuti, declarationis, voluntatis, innovationis, & decretorum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo, decimo octavo. Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno primo.

*M. Car. Crescensius.
Rom. Amasens.
R. per Romulum secret.
R. de sancta Maria.*

Iulius papa III. ad futuram rei memoriam.

Superioribus diebus de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium consilio, ex causis tunc expressis, apostolica auctoritate decrevimus, quod sacrum œcumenicum & universale concilium Tridentum, ubi olim inceptum fuerat, reduci, & ibi (adjuvante domino) terminari deberet, tempusque ad illud resumendum & proseguendum Kalendas Maii proxime futuri præfiximus, omnesque & singulos quomodolibet in eo interesse debentes hortati fuimus & monuimus, ut dicto tempore Tridenti esse vellent, prout in nostris sub plumbum desuper expeditis literis plenius continetur. Ne autem, propterea quod dictæ literæ nondum publicatæ fuerunt, aliqui ignorantiam rei ullo modo prætexere possint, sed omnes plenam illius notitiam habeant, dicta auctoritate per præsentem ordinamus, quod tam prædictæ, quam præsentis literæ, per aliquem ex nostris censoribus in ha-

D D d ij siliç

SESSIO XI.
I. Maii
1551.

sedis nuntii, una cum reliquis patribus, qui Tridenti aderant, de mane conuenerunt in ecclesia cathedrali sancti Vigili civitatis Tridentinae, in qua celebratur primum sessionem hujus sacri concilii Tridentini sub eodem sanctissimo domino nostro Iulio: ubi, celebrata prius de Spiritu sancto solenni missa, praestisque consuetis ceremoniis, lectae fuerunt literae ejusdem sanctissimi domini nostri papae super resurrectione & prosecutione sacri aemuenici & generalis concilii Tridentini. Deinde reverendus dominus archiepiscopus Turritanus conversus ad patres alta & intelligibili voce legit haec quae sequuntur:

Decretum de resumendo concilio.

Reverendissimi & illustrissimi domini & reverendi patres, placetne vobis, ad laudem & gloriam sanctae & individuae Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ad incrementum & exaltationem fidei, & religionis Christianae, sacrum aemuenicum & generale concilium Tridentinum, juxta formam & tenorem literarum sanctissimi domini nostri, resumendum esse ad ulteriora? Responderunt: Placet.

Indictio futurae sessionis.

Domini & illustrissimi domini reverendique patres, placetne vobis proxime futuram sessionem habendam & celebrandam esse in futuris Kalendis Septembris? Responderunt: Placet. Et successive ab ipso reverendissimo & illustrissimo domino legato declaratum est concilium ipsum resumptum esse, & procedendum esse ad ulteriora.

Ego Angelus Massarellus, sacri concilii secretarius, scripta omnia, ita ut notata sunt alia suscipe, &c. in quorum fidem manu mea propria subscripsi.

Exhortatoria oratio reverendissimorum sacri concilii Tridentini praesidum nomine recitata Kalendis Septembris MDLI.

Cum post restitutam huc synodum, patres amplissimi, recens isque peropportunos ac nobis optatissimos duorum clarissimorum Germaniae praesulum, & eorumdem sacri Romani imperii principum electorum adventum magnam spem attulerit nobis fore, ut non solum multi ejusdem nationis episcopi, illorum exemplo excitati, verum etiam alii quamplurimi variis ex locis propediem huc adsint, atque ita sacrum concilium, ad Dei omnipotentis honorem profectui & peragere liceat: nunc denique nostras esse partes duximus, pro loco ac persona quam sustinemus, ut in principio & tamquam limine actionum nostrarum, pauca verba vestri simul & nostri hortandi atque admonendi causa faciamus: etsi enim vos pro vestra pietate & sapientia ac studio salutis animarum, in tam gravi Christianae republicae tempore ac necessitate, bonorum sacerdotum & pastorum officio fungi paratos esse minime dubitamus: tamen tanta est earum rerum, quas praecare inchoatas, Deo adjuvante, persequi, & ad exitum adducere institutissimas, magnitudo, ut nulla, quae nos vehementius excitet, & officii nostri sapienter admoneat, supervacanea videri debeat oratio. Tollendae enim nobis, ut scribis, atque extirpandae sunt haereses: quibus non sine maxima animarum jactu-

ra longe lateque disseminatis, & in dies longius serpentibus miserandum in modum ecclesia scissa, lacerata & perturbata est. Corrigenenda & reformanda est ecclesiastica disciplina, quae jamdudum depravata atque corrupta, harum ipsarum haeresum magna ex parte causa origoque extitit. Postremo agendum est de sedandis regum inter se principumque discordiis: quibus effectum est ut Christiana respublica maximas intus & foris calamitates acceperit, & impiorum hostium aucta potentia, nostris autem fractis & debilitatis viribus, salus jam & libertas Christianorum omnium, atque adeo ipsa fides & religio in summum & extremum pene discrimen adducta sit. Unde autem nostrae hortationis initium aptius duxerimus, quam ut nos tantis ac tam arduis rebus non modo petficiendis, sed ne aggrediendis quidem imparis esse intelligamus. Quis enim oculos ad tantarum rerum molem inspicendam attollens inde eosdem ad humanarum virium exiguitatem considerandam dejiciens, hoc non intelligat, nequaquam tanto oneri subeundo, ac sustinendo inhincitatem humanam posse sufficere? Nec vero hoc deterrendi vestri causa dicimus, sed ut nostram imbecillitatem agnoscentes ad Dei optimi maximi opem & misericordiam nobis confugiendum esse statuamus. *Ex eo enim omnis,* ut inquit apostolus, *sufficiens 2. Cor. nostra est.* Ita quae in illo nostra omnis nobis spes & fiducia collocanda & reponenda est, qui omnibus, dummodo in fide postulent, assuenter dat, & non improperat. Agitur ipsius religionis causa: agitur ecclesiae salus, quam tantopere dilexit, ut eam Filii sui unigeniti passione & morte redimendam putaverit: ut superioribus temporibus illi nunquam defuit, ita nec hoc quidem tempore, aut in posterum unquam, esse defuturus. Iacta sunt eo auctore harum rerum fere omnium fundamenta. Profecto cujus impulsu atque auxilio opus jam institutum & coeptum est, eodem quoque vires subministrante, & nobiscum simul operante, absolvetur. Non est abbreviata manus domini, ut ecclesiae suae opitulari non possit; neque minuta elementa, ut nolit. Cujus quidem proprietatis voluntatis erga nos, cum alia multa, tum hoc non minimum testimonium habemus, quod Germaniae praesules auctoritate, prudentia, pietate praestantissimos in eam mentem impulit, ut tam opportuno tempore, multis magnis, quibus impediabantur, difficultatibus consilio & virtute speratis, ad hanc sacrosanctam synodum accederent. Nos modo contrito & humiliato corde supplices ejus opem assidue imploremus, quem admodum paulo ante more majorum atque instituto fecimus: intimo animi dolore peccata nostra ingemiscamus, atque in bonis operibus & dignis poenitentiae fructibus ambulantes, animas nostras & corda Spiritui sancto, tamquam sedes ac templa munda, praebemus; memores ejus quod scriptum est: *Mundamini qui servis vasa domini. Isa. 52.* Maxima semper, ut vos minime praeterit, patres, generalium conciliorum vis, maxima fuit auctoritas: nec enim dubium est quin eis, in modo recte & ordine habeantur, Spiritus sanctus ipse praesideat. Etenim si dominus noster, ubicumque duo aut tres in nomine ejus fuerint congregati, in medio eorum se futurum esse confirmavit, quis cum & sanctum ipsum Spiritum abesse putet ab hujusmodi plurimorum patrum & sacerdotum conventu iusto atque legitimo; qui, quemadmodum hic noster, propter

INNO
RISTI
1551

Roncc-
enlis

& procuratores nostros eo ablegate, ac proinde confisi de fide, probitate & retum experientia, ac erga sacrosancam religionem nostram orthodoxam zelo & pietate venerabilium, devotorum, ac generositate nobilium fidelium, nobis dilectorum Hugonis comitis a Monfort, dom Francisci a Toletto prioris monasterii Reconvallensis, & Guilielmi a Pictavia archidiaconi Campanie, consiliatorum nostrorum, eosdem tam ratione imperialis nostre dignitatis, quam sustinemus, quam regnorum, & provinciarum hereditario jure nobis spectantium, & conjunctim, & separatim fecimus, creavimus, constituimus, & ordinavimus, atque exnunc tenore presentium, ex certa animi nostri scientia, & omnibus aliis melioribus medio, via, jure & causa, quibus validius & efficacius possumus & debemus, solenniter facimus & creamus, constituimus & ordinamus nostros veros legitimos & indubitatos oratores & mandatarios: dantes eis, & cuilibet eorum in solidum, amplam facultatem & potestatem, ut omnes simul, aut tres, duo, vel unus ipsorum, nomine nostro in dicto concilio œcumenico comparere, in omnibus sessionibus nostrum locum uti oratores & mandatarii nostri habere, res & negotia religionis & fidei, & alia quæcumque in prædicto concilio tractanda, una cum aliis ibidem stantibus reipublice Christiane principibus, eorumve legatis, oratoribus, mandarariis consultare, agere & tractare, illisque omnibus & per omnia adesse, consilium, votum & decretum nostro nomine dare, impartiri ac interponere, aliaque omnia tractare, procurare, agere, concludere & exercere debeant & possint, quæ ad Dei gloriam, fidei unionem & exaltationem, & reipublice Christiane honorem, commodum & augmentum pertinet, & in ipso concilio expedire visa fuerint, & quæ nos ipsi agere, tractare, procurare & facere possent, si præmissis omnibus & singulis personaliter interessent, etiam si talia essent, quæ mandatum exigent magis speciale, quam presentibus est expressum: ponentes ideo præfatos oratores & mandatarios nostros, quoad præmissa, in locum & vicem personæ nostre; promittentes in verbo nostro Cæsareo nos habituros ratum, & gratum quidquid per ipsos oratores mandatarios nostros, tres aut duos, vel unum ipsorum, ad modum prænaratum, actum, procuratum & gestum fuerit, dolo & fraude penitus semotis: harum testimonio literarum, sigilli nostri appensione munitarum.

Datum in civitate nostra imperiali Augusta Vindelicæ, die primo mensis Julii, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, imperii nostri trigessimoprimo, & regnorum nostrorum trigessimosexto.

CAROL.

*Ad mandatum Cæsareæ & catholice
M. proprium.*

Ioannes Burger.

*Oratio oratoris imperatoris, post præsentationem
sui mandati.*

Postquam intermissum annis aliquot sacrosanctum concilium, illustrissimi domini reverendi præfules, patres amplissimi, ad fidei & religionis Christiane incrementum, hæreses extirpandas morumque reformationem non modo

A utilissimum, verum & necessarium, a sanctissimo patre Iulio tertio pontifice maximo Cæsar invictissimus in hac civitate Tridentina prosequendum impetravit; omnes tam imperii Romani quam regnorum suorum & patrimonialium provinciarum præfules hortari, monere, frequenter etiam orare, ut ad concilium se conferrent, non destitit: quod equidem & præfulum in hoc conventu frequentia, & illustrissimorum sacri Romani imperii electorum præsentia, vel me recente, attestatur? Nec his contentus Cæsar, quo majorem testatoremque animi sui erga sacram synodum propensionem ostenderet, præter fidelissimum, & jam dudum hoc munere fungentem dominum illustrissimum Franciscum a Toletto, unum ex Hispaniarum regis ex patrimonialibus suis provinciis, alterum me quoque, licet indignum ex Germania, ad ipsius vices una cum illo hic gerendas, oratorem ac mandatarium constituit. Vnde magnum animi Caroli Cæsaris invictissimi erga religionem Christianam, ac Germanicæ nationis salutem extat argumentum. Ut vero voluntati clementissimi domini mei morem gererem, ejusque jussis obtemperarem, omnis rebus omnibus, huc me, quam diligentissime potui, contuli. Quamobrem ergo vos, præfules reverendissimi ac patres amplissimi, precor, ut juxta Cæsarei mandati tenorem in eas me oratorem recipiatis. Dixit.

Responsum synodi ad oratores imperatoris.

Illustris domini, mandatum Cæsareæ majestatis, quod modo a dominationibus vestris exhibitum est, & coram patribus recitatum fuit, huic sanctæ synodo jucundissimum munusculum attulit: quantum enim in hoc tam universæ Christiane reipublice salutari opere, de pessima hujus religionis, & potentissimi principis animo sibi polliceri possit, facile rum ex ipsius mandati lectione, tum ex personarum vestrarum destinatione intellexit. Quare & dominationes vestras, quas ob singularem eorum prudentiam & religionis studium magno sibi adjumento fore sperat, grato & benevolo animo amplectitur, mandatum suæ Cæsareæ majestatis, quantum de jure potest, libentissime admittit: & cum de his omnibus sancta synodus Deo benedicto gratias ager, simul & divinam clementiam pro salute ejusdem majestatis, & felici retum ipsius eventu assidue precabitur.

SESSIO VNDECIMA

Sacrosancti œcumenici & generalis concilii Tridentini, quæ est prima sub Iulio tertio pontifice maximo, celebrata Kalendis

Maii MDLI.

In nomine sancte & individue Trinitatis, Patris & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

ANNO a nativitate domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, indictione nona, die vero Veneris prima mensis Maii, pontificatus sanctissimi domini nostri Iulii, divina providentia papæ tertii, anno secundo, reverendissimus & illustrissimus Marcellus sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis de Crescentis, præfati sanctissimi domini papæ de latere legatus, ac reverendus dominus Sebastianus Pighinus archiepiscopus Sipontinus, & Aloysius Lipomanus episcopus Veronensis, apostolicæ sedis

ANNO
CHRISTE
1551.

Hic locus in editionibus Romana, Biniiana & Luparensi, victosa interpunctione laborare videtur.

SESSIO XI
1 Maii
1551.

ANNO
CHRISTI
1551.

cellis agitata atque quassata, & cum vi tempe-
statis, tum nauarum etiam negligentia prope
obruta, e periculo enpi, & tuto in portu
possit collocari.

Hæc eorum vota inania, has spes fallaces,
hanc voluntatem irritam patiemur evadere?
Quid reliquum erit amplius quod sperent? quid
supererit quod expectent? Si ullo unquam tem-
pore bonorum & sapientium sacerdotum eccle-
sia fidem auxiliumque imploravit, hoc tempore,
patres, hoc tempore maxime implorat, afflictâ,
vexata, lacerata, tot spoliata præsiidiis, tot ca-
rissimis filiis orbata, supplex Deo & vobis ma-
nus tendit: filios suos e sinu sibi ereptos récupere-
rate pia parens desiderat, & cum eorum deside-
rio angitur, tum de reliquorum etiam salute est
solicita. Quas illa Deo grates ager? quanta præ-
læritia ac voluptate exultabit, si quod optat per
vos fuerit consecuta? Quam ea res non huic so-
lum quæ in terris est, verum etiam illi cælesti eccle-
siae grata, jucunda optataque accideret? Etenim
si vel uno peccatore in terris pœnitentiam agente
beatæ illæ mentes tantopere in cælo gaudent,
quid tot populi ad veritatis lucem & rectam vi-
vendi rationem revocatis futurum esse censemus?
Ipsam profecto cælum ecclesie hac unione, &
religionis ac disciplinæ ecclesiasticæ instauratione
letabitur, & terra ob factoris sui gloriam ju-
bilabit, ac domino nobis placato atque propitio
lætiores posthæc dies, feliciora tempora, ubere-
riores terræ fructus erunt. Reliquum est, patres
amplissimi, ut vos pro officio nostro admoneamus,
tameñsi gravitas & sapientia vestra minime
admonitionem nostram desideret, ut hæc quæ
pro totius ecclesie salute agere molimur, in spi-
ritu lenitatis & mansuetudinis, quemadmodum
sanctæ huic synodo dignum est, agantur. Face-
sat hinc omnis hujus sacrosancti cætus majestate
indigna contentio. Faceilat omne odium, omnis
verborum immoderatio. Sit summa inter nos,
ut debet, caritas, summa animorum consensio,
summa concordia. Nemo nostrum quæ sua sunt
querat, sed quæ Iesu Christi. Denique memi-
nerimus huic conventui Deum ipsum nostrum
confessorum & actionum omnium spectato-
rem ac iudicem esse adfuturum; cui salus est &
honor in sæcula sæculorum. Amen.

SESSIO DVODECIMA.

Quæ est II. sub Julio III. pontifice maximo,
celebrata die prima Septembris MDLI.

*Decretum prorogationis sessionis.*SESSIO
XII.
1 Septemb.
1551.

SACROSANCTA œcumenica & generalis
Tridentina synodus, in Spiritu sancto legiti-
me congregata, præsentibus eisdem sedis apo-
stolicæ legato & nuntius, quæ in proxime præte-
rita sessione sequentem hanc hodie habendam, &
ad ulteriora procedendum esse decreverat, cum
ob inclytæ Germanicæ nationis, cuius præcipue
causa agit, absentiam, ac non magnam cetero-
rum patrum frequentiam, procedere hæctenus
distulerit, de venerabilium in Christo fratrum
& filiorum suorum, Moguntini & Trevirensis
archiepiscoporum, ac sacri Romani imperii prin-
cipum electorum, & complurium ipsius aliarum-
que provinciarum episcoporum sub hanc ipsam
diem adventu in domino exultans, & dignas ipsi
omnipotenti Deo agens gratias, firmamque spem

concipiens, quamplurimos tam ipsius Germaniæ,
quam aliarum nationum prælatos, & sui officii
debito, & hoc exemplo commotos, propediem
esse venturos, futuram sessionem ad quadrage-
simam diem, quæ erit undecima mensis Octobris
proxime sequentis, indicit, & concilium ipsum
in statu, in quo reperitur, profectendo, cum
in præteritis sessionibus de septem sacramentis
novæ legis in genere, & in specie de baptisate,
& confirmatione definitum fuerit, statuit & de-
cetnit de sanctissimæ eucharistiæ sacramento, nec
non quod ad reformationem attinet, de reliquis,
quæ ad faciliorem & commodiorem prælatorum
residentiam pertinent, agi & tractari debere: ac
monet & hortatur omnes partes, ut interim do-
mini nostri Iesu Christi exemplo, quantum ta-
men humana fragilitas patitur, jejuniis & ora-
tionibus vacent, ut tandem placatus, qui in sæ-
cula sit benedictus Deus, corda hominum ad
veræ suæ fidei agnitionem & sanctæ matris eccle-
siae unitatem, ac recte vivendi normam reducere
digneatur.

*Concordat cum originali; in cuius fidem ego
Angelus Massarellus, sacri concilii secretarius,
subscripsi manu propria.*

SESSIO DECIMATERTIA.

Quæ est tertia sub Julio III. pontifice maximo,
celebrata die undecima Octobris MDLI. Cele-
bravit autem missam summam episcopus Ma-
joricensis; orationemque habuit archiepiscopus
Tutitanus.

*Decretum de sanctissimo eucharistiæ
sacramento.*

SACROSANCTA œcumenica & generalis
Tridentina synodus, in Spiritu sancto legiti-
me congregata, præsentibus in ea eisdem
sanctæ sedis apostolicæ legato & nuntius, etsi
in eum finem non absque peculiari Spiritus
sancti ductu & gubernatione conveniret, ut
veram & antiquam de fide & sacramentis do-
ctrinam exponeret, & ut hæresibus omnibus
& aliis gravissimis incommodis, quibus Dei
ecclesia misere nunc exagitur, & in multas
& varias partes scinditur, remedium afferret;
hoc præsertim jam inde a principio in votis
habuit, ut stirpitus convelleret zizania execra-
bilitatis errorum, & schismatum, quæ inimicus
homo his nostris calamitosus temporibus in do-
ctrina fidei, usû & cultu sacrosanctæ eucharis-
tiæ superfeminavit: quam alioqui salvator no-
ster in ecclesia sua, tamquam symbolum reli-
quit ejus unitatis & caritatis, qua Christianos
omnes inter se conjunctos & copulatos esse
voluit. Itaque eadem sacrosancta synodus san-
nam & sinceram illam de venerabili hoc &
divino eucharistiæ sacramento doctrinam tra-
dens, quam semper catholica ecclesia ab ipso
Iesu Christo domino nostro & ejus apostolis
erudita, atque a Spiritu sancto, illi omnem
veritatem in dies suggerente, edocta retinuit,
& ad finem usque sæculi conservabit, omnibus
Christi fidelibus interdicit, ne posthæc de san-
ctissima eucharistia aliter credere, docere; aut
prædicare audeant, quam ut est hoc præsentis
decreto explicatum atque definitum.

propter causam fidei & religionis, propter correctionem morum, propter pacem denique & tranquillitatem ecclesie sit coactus? Itaque talium conciliorum scita, non hominum magis quam Dei ipsius existimantur esse decreta. Horum exemplum nobis, primis illis ecclesie temporibus, Spiritu sancto pleni apostoli prodiderunt. Ad hoc remedium majores nostri deinceps gravissimis ecclesie temporibus confugerunt. Hoc Arianam sectam, toto terrarum orbe diffusam, tam inveteratam, tantis studiis opibusque potentissimorum principum defensam, hoc Macedonii, Nestorii & Eutychemis hæresim, innumerableque alias suffulerunt. Hoc sæpe sacerdotum & populi vitam ac mores reformarunt. Hoc seditionibus & discordiis aliquando agitatam ecclesiam in quietum & tranquillum statum redegerunt. Quare magna spe, magno animo, patres, tam pias actiones & tam Christiano nomini salutares prosequamur. Hoc munus, hæ partes, hoc officium nostrum est, qui hanc ob causam ex tam distantibus ac remotis regionibus in hanc urbem convenimus. Ac primum quidem æterni Dei honor & gloria, & sanctissima ipsius fidei ac religionis causa nos moveat. Nam cum propter pravos & corruptos mores, Dei venerationem, cultum & caritatem ubique imminuta, tum vero hæresibus & impietate dogmatum, veritatem & sinceritatem fidei nusquam fere non contaminatam atque pollutam videamus, quis tam ingratus ac tam immemor divinorum munerum ac beneficiorum erit, qui non Dei benedicti cultum & gloriam non ceteris modo rebus anteponat, sed vita & anima sua habeat cariorem? Qui, ut reliqua ejus in humanum genus beneficia, quæ sunt innumerabilia; & longe maxima, omittamus, tantopere nos figmentum manuum suarum luteum amavit, quamquam inimici ei effemus, & eo impie relicto ac repudiato muta & fragilia quædam simulacra coleremus, tamen per unigeniti Filii sui mortem crudelissimosque cruciatibus nos sibi reconcilaverit, & satanæ dominatu ac peccatorum mole oppressos, æternisque suppliciiis addictos, liberavit, atque in filios sibi in spem æternæ gloriæ & cælestis hereditatis adoptavit. Quod si ejus honori & gloriæ fideles omnes tantopere inservire oportet, quanto majore studio nos, quos ille sibi sacerdotes elegit, ejus cultum & religionem tueri, defendere & conservare debemus? Salus præterea nos moveat animarum, pro quibus agnus ille immaculatus dominus noster Iesus Christus suum in ara crucis sanctissimum & preciosissimum sanguinem effudit: quæ cum fidei & custodiæ nostræ commissæ & commendatæ fuerint, earum incolunitari a nobis cura & sollicitudine providendum est, si officio nostro satisfacere, si nostræ ipsorum salutis consulere volumus. *Væ enim iis qui Dei opus negligenter faciunt.* Væ nobis, si tam necessario tempore officio ac muneri nostro defuerimus. Quas per Ezechielem minas dominus pastoribus oves sibi commissas negligentibus intantavit: quam acriter, quam severe, quam atrociter gregem suum se de eorum manu requisitum esse denunciavit: Qui cum primo eorum negligentiam his verbis accusasset: *Quod infirmum fuit, non consolidastis; & quod agrotum, non sanastis; & quod confractum, non alligastis; & quod abjectum, non reduxistis; & quod perierat, non quaesistis;* hæc paulo post adjunxit: *Vivo ego, quia pro eo quod facti sunt greges mei in* *Cencil. general. Tom. XIV.*

inipinam, & oves mee in devoracionem omnium bestiarum agri, ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum. Quæ eadem fere, quamquam aliis verbis, per Jeremiam minatus est. Vinam vero, patres, hæc magno animæ diceremus cum dolore: utinam hæc tam vehemens increpatio in nostra tempora minime conveniret, non tantum ovium numerum desideraremus, non grex domini tantopere disjectus ac laceratus fuisset. Heu quis tantam ejus dissipationem, dissipacionem autem, imo vero stragem, ac vastitatem satis digne possit deplorare? Superat omnem non orationis modo copiam, sed vim etiam doloris, tantæ & tam luctuosæ eladis magnitudo. Expergiscamur igitur, expergiscamur per viscera misericordie domini nostri Iesu Christi. Et quoniam iis quæ interierunt ovibus amplius subvenire non possumus, demus saltem operam ut tum ab ovili dominico abductas recuperemus, tum illas, quæ inde non exierunt, diligentius in posterum custodiamus. Non de salute tantum eorum agitur: nostra quoque ipsorum salus agitur. Neque perire illæ incertia nostra possunt, quin id animabus nostris exitiosum futurum sit. Earum a nobis rationem in tremendo illo judicio is reprobet, qui illas sanguine suo redemptas nobis pascendas custodiendasque commisit. Hinc nos viventis Dei minæ commoveant, cujus in manus incidere horrendum est, si officio nostro defuerimus: hæc parata nobis laboris & sollicitudinis futuræ merces excitet, si fuerit per nos dominici gregis salutis prospectum atque consultum. Omittimus laudem, quæ ab omnibus non hujus modo ætatis hominibus, sed ab omni posteritate sacro huic concilio sine dubio maxima tribuetur: & eam omittimus, propterea quod minime deer nos inanem istam & falsam gloriam aucupari, aut in ea ullum recte factorum fructum ponere: *Quod qui faciunt, Matth. 5. ii, ut dominus in euangelio inquit, mercedem jam suam receperunt.* De vera illa & solida & sempiterna gloria loquimur, quæ bonis operibus a Christo domino nostro promissa & præparata est. Etenim si iis, qui proximum suum clementem, aut suæntem, aut nudum, cibo, potu, veste, aut aliis hujusmodi caritatis officiis juverint, regnum ab eo cæleste promissum est, quanto illud magis sperare is debet, qui proximi & fratris sui animam ex ipsis satanæ faucibus eripuerit? quid qui non de uno aut altero fratre, sed de cuncto fidelium cætu & universa republica Christiana optime fuerit meritus, ipsamque Dei religionem consiliis & laboribus suis instauraverit? quanto majora ab illo omnium bonorum operum auctore & eodem remuneratore præmia consequetur? Hæc sunt quæ spectare, quæ intueri, quæ propolita habere & possumus & debemus. Hæc sunt genere ipso ineffabilia, magnitudine infinita, diuturnitate perpetua & sempiterna. Quamobrem incumbamus, patres, toto pectore, ut aiunt, ad sananda Christianæ republicæ vulnera: incumbamus quanta maxima possumus cura & diligentia ad eas actiones, ex quibus ad Deum honor, ad ecclesiam salus, ad nos æterna gloria & felicitas perventura est. Incredibile est, quibus piorum omnium votis experitum, qua læticia captum, qua expectatione rursus restitutum huc fuerit instauratumque concilium. Persuasum iis est, & recte persuasum, hoc unum esse remedium, quo ecclesie navis, jam diu hæresum & discordiarum pro-

SESSO XII.
I. Maii
1552.

Jerem. 2.

Ecc cellis,

CAPVT VI.

De afferuando sacra eucharistia sacramento, & ad infirmos deferendo.

Consuetudo afferuandi in sacratio sanctam eucharistiam adeo antiqua est, ut eam seculum etiam Nicæni concilii agnouerit. Porto deferri ipsam sacram eucharistiam ad infirmos, & in hunc usum diligenter in ecclesiis conservari, præterquam quod cum summa æquitate & ratione conjunctum est, tum multis in conciliis præceptum inuenitur, & vetustissimo catholicæ ecclesiæ more est obseruatum. Quare sancta hæc synodus retinendum omnino salutatem hunc & necessarium morem statuit.

can. 13.

Latet. sub Ioan. III. c. 16. Ancyr. Carth. IV. Agath. Rhem. &c.

CAPVT VII.

De preparatione qua adhibenda est, ut digne quis sacram eucharistiam percipiat.

Si non decet ad sacras ulla functiones quempiam accedere, nisi sancte, certe quo magis sanctitas & diuinitas cælestis hujus sacramenti viro Christiano comperta est, eo diligentius cauere ille debet, ne absque magna reuerentia, & sanctitate ad id percipiendum accedat: præsertim cum illa plena formidinis verba apud apostolum legimus: *Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini.* Quare communicare volenti reuocandum est in memoriam ejus præceptum: *Prober seipsum homo.* Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram eucharistiam accedere debeat: quod a Christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta synodus perpetuo seruandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris: quod si necessitate urgente sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.

1. Cor. 11.

1. Cor. 12.

Vide infra caonem 11.

CAPVT VIII.

De usu admirabilis hujus sacramenti.

Quoad usum autem, recte & sapienter patres nostri tres rationes hoc sanctum sacramentum accipiendi distinxerunt: quosdam enim docuerunt sacramentaliter dumtaxat id sumere, ut peccatores: alios tantum spiritualiter, illos nimirum, qui voto positum illum cælestem panem edentes, fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum ejus & utilitatem sentiunt: tertios porro sacramentaliter simul & spiritualiter; ii autem sunt, qui ita se prius probant & instruunt, ut vestem nuptialem induti ad diuinam hanc mensam accedant. In sacramentali autem sumptione semper in ecclesia Dei mos fuit, ut laici a sacerdotibus & communionem acciperent, sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent: qui mos tamquam ex traditione apostolica descendens jure ac merito retineri debet.

Galat. 5.

Matth. 22.

Hebr. 5. & 7.

Ioan. 6.

A & carnem suam nobis dedit ad manducandum, hæc sacra mysteria corporis & sanguinis ejus ea fidei constantia & firmitate, ea animi deuotione, ea pietate & cultu credant & venerentur, ut panem illum supersubstantialem frequenter suscipere possint, & is vere cis sit animæ vita, & perpetua sanitas mentis: cujus vigore confortati ex hujus miseræ peregrinationis itinere ad cælestem patriam peruenire valeant, eundem panem angelorum, quem modo sub sacris velaminibus edunt, absque ullo velamine manducaturi.

Quoniam autem non est satis veritatem dicere, nisi & detegantur & resellantur errores, placuit sanctæ synodo hos canones subungere, ut omnes jam agnita doctrina catholica intelligant quoque, quæ ab illis hæreses cauere vitarique debeant.

DE SACROSANCTO

EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CANON I.

Si quis negaverit, in sanctissimo eucharistiæ sacramento contineri vere, realiter & substantialiter corpus & sanguinem una cum anima & diuinitate domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute, anathema sit.

II.

Si quis dixerit in sacrosancto eucharistiæ sacramento remanere substantiam panis & vini una cum corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi, negaueritque mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis & vini, quam quidem conversionem catholica ecclesia aptissime transubstantiationem appellat, anathema sit.

III.

Si quis negaverit, in venerabili sacramento eucharistiæ sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili eucharistiæ sacramento non esse corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi, sed tantum in usu dum sumitur, non autem ante, vel post, & in hostiis seu particulis consecratis, quæ post communionem referuantur vel supersunt, non remanere verum corpus domini, anathema sit.

CAPVT I.

De reali presentia domini nostri Iesu Christi in sanctissimo eucharistia sacramento.

Principio docet sancta synodus, & aperte ac simpliciter proficitur, in almo sanctæ eucharistiæ sacramento, post panis & vini consecrationem, dominum nostrum Iesum Christum, verum Deum atque hominem, vere, realiter ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilibum contineri. Neque enim hæc inter se pugnant, ut ipse saluator noster semper ad dexteram Patris in cælis assideat, juxta modum existendi naturalem, & ut multis nihilo minus aliis locis sacramentaliter presens sua substantia nobis addit, ea existendi ratione, quam, etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata, assequi possumus, & constantissime credere debemus. Ita enim majores nostri omnes, quotquot in vera Christi ecclesia fuerunt, qui de sanctissimo hoc sacramento disernerunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile sacramentum in ultima cæna redemptorem nostrum instituisse, cum post panis vini que benedictionem se suum ipsius corpus illis præbere ac suum sanguinem disertis ac perspicuis verbis testatur est. Quæ verba a sanctis euangelistis commemorata, a divo Paulo postea repetita, cum propriam illam & apertissimam significationem præferant, secundum quam a patribus intellecta sunt, indignissimum sane flagitium est, ea a quibusdam contentiosis & pravis hominibus ad fictitios & imaginarios tropos, quibus veritas carnis & sanguinis Christi negatur, contra universum ecclesiæ sensum, detorqueri, quæ tamquam columna & firmamentum veritatis hæc ab impiis hominibus excogitata commenta velint fanaticæ derestata est, ergo semper & memore animo præstantissimum hoc Christi beneficium agnoscens,

CAPVT II.

De ratione institutionis hujus sanctissimi sacramenti.

Ergo saluator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem sacramentum hoc instituit, in quo divitias divini sui erga homines amoris velur effudit, memoriam faciens mirabilium suorum, & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annuntiare mortem, donec ipse ad judicandum mundum veniat. Sumi autem voluit sacramentum hoc, tamquam spirituales animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vita illius, qui dixit: *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*: & tamquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis, adeoque symbolum unius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuique nos, tamquam membra archissima fidei, spei, & caritatis connexionem adstrictos esse voluit, ut id ipsum omnes dicetemus, nec essent in nobis schismata.

CAPVT III.

De excellentia sanctissima eucharistiæ super reliqua sacramenta.

Commune hoc quidem est sanctissimæ eucharistiæ cum ceteris sacramentis, symbolum esse rei factæ, & invisibilis gratiæ formam visibilem; verum illud in ea excellens & singulare reperitur, quod reliqua sacramenta tunc primum sanctissima. *Cancel. general. Tom. XIV.*

A candi vim habent, cum quis illis utitur: atin eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usum est: nondum enim eucharistiam de manu domini apostoli susceperant, cum vere tamen ipse affirmaret corpus suum esse quod præbebat. Et semper hæc fides in ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem, sub panis & vini specie una cum ipsius anima & divinitate existere; sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantæ, qua partes Christi domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inrer se copulantur: divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima hypostaticam unionem. Quapropter verissimum est, tantumdem sub alterutra specie atque sub utraque contineri: torus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte, item sub vini specie, & sub ejus partibus, existit.

CAPVT IV.

De transsubstantiatione.

Quoniam aurem Christus redemptor noster corpus suum id quod sub specie panis offerebat vere esse dixit, ideo persuasum semper in ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc synodus declarat, per consecrationem panis & vini, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus, quæ conversio convenienter & proprie a sancta catholica ecclesia transsubstantiatio est appellata.

CAPVT V.

De cultu & veneratione hujus sanctissimi sacramenti exhibenda.

Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles, pro more in catholica ecclesia semper recepto, latræ cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctissimo sacramento in veneratione exhibeant. Neque enim ideo minus est adorandum, quod fuerit a Christo domino ut sumatur institutum: nam illum eundem Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit: *Et adorent eum omnes angeli Dei, quem Magi proidentes adoraverunt*; quem denique in Galilæa ab apostolis adoratum fuisse scriptura testatur.

Declarat præterea sancta synodus, pie & religiose admodum in Dei ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam & festo die præcellsum hoc & venerabile sacramentum singulari veneratione ac solemnitate celebraretur, utque in processibus reverenter & honorifice illud per vias & loca publica circumferretur: æquissimum est enim, factos aliquos statutos esse dies, cum Christiani omnes singulari ac rara quadam significatione gratos & memores testentur animos erga communem dominum & redemptorem, pro tam ineffabili & plane divino beneficio, quo mortis ejus victoria & triumphus repræsentatur, atque sic quidem oportuit victimæ veritatem de mendacio & hæresi triumphum agere, ut ejus adversarii in conspectu tanti splendoris, & in tanta universæ ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati & fracti tabescant, vel pudore affecti & confusi aliquando respiciant.

SESSIO
XIII.
21. Octob.
1551.
Matth. 26.
Marc. 14.

Rom. 6.

Scil. 21. c. 3.

Joan. 6.
Luc. 22.
1. Cor. 11.

Matth. 21.

Hebr. 1. c. 2.
Psal. 96.
Matth. 2.
Matth. 28.
Luc 24.

1. Cor. 15.
Hebr. 2.

ANNO
CHRISTI
1551.

CAPVT II.

In criminalibus appellatio ab episcopo quando metropolitano aut uni ex vicinioribus committenda.

A sententia episcopi, vel ipsius in spiritualibus vicarii generalis, in criminalibus appellationis causa (ubi appellationi locus fuerit) si apostolica auctoritate in partibus eam committi contigerit, metropolitano, seu illius etiam in spiritualibus vicario generali; aut si ille aliqua de causa suspectus foret, vel ultra duas legales dietas distet, seu ab ipso appellatum fuerit, uni ex vicinioribus episcopis, seu illorum vicariis, non autem inferioribus iudicibus committatur.

CAPVT III.

Acta prima instantie intra triginta dies dentur gratis reo appellanti.

Reus ab episcopo, aut eius vicario in spiritualibus generali, in criminali causa appellans, coram iudice, ad quem appellavit, acta primæ instantiæ omnino producat, & iudex, nisi illis visis ad ejus absolutionem minime procedat: is autem, a quo appellatum fuerit, intra triginta dies acta ipsa positulanti gratis exhibeat, alioqui absque illis causa appellationis hujusmodi prout iustitia sua fuerit terminetur.

CAPVT IV.

Quaratione clericis ob gravia delicta sacris exautorandi.

Conc. Carth. I. cap. 116. II. cap. 10. III. ca. 8. Hispal. II. c. 6.

Cum vero tam gravia nonnunquam sint delicta ab ecclesiasticis commissa personis, ut ob eorum atrocitatem e sacris ordinibus deponendæ, & curiæ sint tradendæ seculari, in quo secundum sacros canones certus episcoporum numerus requiritur: quos si omnes adhibere difficile esset, debita juris executio differretur; si quando autem intervenire possent, eorum residentia intermitteretur: propterea statuit & decrevit, episcopo, per se, seu illius vicarium in spiritualibus generalem, contra clericum, in sacris etiam presbyteratus ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem, & per seipsum etiam ad actuale atque solennem degradationem ab ipsis ordinibus & gradibus ecclesiasticis in casibus, in quibus aliorum episcoporum præsentia in numero a canonicis defuncto requiritur, etiam absque illis procedere liceat: adhibitis tamen & in hoc sibi assistentibus totidem abbatibus, usum mitræ & baculi ex privilegio apostolico habentibus, si in civitate aut diocesi reperiri & commode interesse possint: alioquin aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, quæ ætate graves ac juris scientia commendabiles existant.

CAPVT V.

Summarie cognoscat episcopus de gratiis quibus peccatum remittitur aut pœna.

Exod. 23. Levit. 19.

Et quoniam per fictas causas, quæ tamen satis probabiles videntur, interdum accidit, ut nonnulli ejusmodi gratias extorqueant, per quas pœnæ illis episcoporum justa severitate inflictæ, aut remittuntur omnino, aut minuuntur, cum non ferendum sit, ut mendacium, quod tan-topere Deo displicet, non modo ipsum impunitum sit, verum etiam alterius delicti veniam

A impetret mentienti; idcirco, ut sequitur, statuit & decrevit: Episcopus apud ecclesiam suam residens, de subreptione & obreptione gratiæ, quæ super absolutione alicujus publici criminis vel delicti, de quo ipse inquirere cœperat, aut remissione pœnæ, ad quam criminolus per eum condemnatus fuerit, falsis precibus impetratur, per seipsum, tamquam sedis apostolicæ delegatus, etiam summarie cognoscat, ipsamque gratiam, postquam per falsi narrationem, aut veri taciturnitatem obtentam esse legitime confiterit, non admittat.

CAPVT VI.

Non citetur personaliter episcopus, nisi depositionis aut privationis causa.

Quoniam vero subditi episcopo, tamen si jure correpti fuerint, magnopere tamen eum odisse, & tamquam injuria affecti sint falsa illi crimina objicere solent, ut, quoquo pacto possint, ei molestiam exhibeant; cujus vexationis timor plerumque illum ad inquirenda & puniendæ eorum delicta segniores reddit; idcirco ne is magno suo & ecclesiæ incommodo, gregem sibi creditum relinquere, ac non sine episcopalis dignitatis diminutione vagari cogatur, ita statuit & decrevit: Episcopus nisi ob causam, ex qua deponendus si-
ve privandus veniret, etiam si ex officio, aut per
C. Inquisitionem, seu denuntiationem, vel accusatio-
nem, si-ve alio quovis modo procedatur, ut personaliter compareat, nequaquam citetur, vel moneatur.

Sess. 14. de ref.

CAPVT VII.

Qualitates testium contra episcopum describantur.

Testes in causa criminali ad informationem vel indicia seu alias in causa principali contra episcopum, nisi contestes, & bonæ conversationis, existimationis & famæ fuerint, non recipiantur: & si odio, temeritate, aut cupiditate alicui depofuerint, gravibus pœnis muldentur.

Carth. I. c. IV.

CAPVT VIII.

Graves episcoporum causæ a pontifice maximo cognoscantur.

Causæ episcoporum, cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, coram pontifice maximo referantur, ac per ipsum terminentur.

Sess. 14. de ref.

DECRETVM PROROGATIONIS definitionis quatuor articulorum de sacramento eucharistia, & salviconductus protestantibus dandi.

Eadem sancta synodus errores omnes, qui super hoc sanctissimo sacramento tepullularunt, tamquam veptes ex agro dominico evellere, ac omnium fidelium salutem prospicere cupiens, quotidianis precibus Deo omnipotenti pie oblati, inter alios ad hoc sacramentum pertinentes articulos diligentissima veritatis catholicæ inquisitione tractatos, plurimis accuratissimisque pro rerum gravitate disputationibus habitis, cognitatis quoque præstantissimorum theologorum sententis hoc etiam tractabat: An necessarium sit ad salutem, & divino jure præceptum, ut singuli Christi fideles sub utraque specie ipsum venerabile sacramentum accipiant: & num minus sumat qui sub altera quam qui sub utraque comunicat;

communicat;

V.

Si quis dixerit, vel præcipuum fructum sanctissimæ eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire, anathema sit.

VI.

Si quis dixerit, in sancto eucharistiæ sacramento Christum unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ etiam externo adorandum, atque ideo nec festiva peculiariter celebritate venerandum, neque in processionibus secundum laudabilem & universalem ecclesiæ ritum, & consuetudinem solenniter circumgestandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, & ejus adoratores esse idololatrias, anathema sit.

VII.

Si quis dixerit, non licere sacram eucharistiam in sacratio reservari, sed statim post consecrationem a tantibus necessario distribuendam, aut non licere ut illa ad infirmos honorifice deferatur, anathema sit.

VIII.

Si quis dixerit, Christum in eucharistia exhibitum spiritualiter tantum manducari, & non etiam sacramentaliter ac realiter, anathema sit.

IX.

Si quis negaverit, omnes & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in paschate, ad communicandum, juxta præceptum sanctæ ecclesiæ, anathema sit.

X.

Si quis dixerit, non licere sacerdoti celebranti seipsum communicare, anathema sit.

XI.

Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimum eucharistiæ sacramentum, anathema sit. Et ne tantum sacramentum indigne, atque ideo in mortem & condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat.

A DECRETVM DE REFORMATIONE.

CAPVT I.

Episcopi prudenter moribus caste informandis invigilent: ab eorum correctione non appelletur.

Eadem sancta Tridentina synodus, præsentibus in ea eisdem sanctæ sedis apostolicæ legato & nuntiis, intendens nonnulla statuere, quæ ad jurisdictionem pertinent episcoporum, ut, juxta proximæ sessionis decretum, illi in commissis sibi ecclesiis eo libentius resideant, quo facilius & commodius sibi subiectos regere, & in vitæ ac morum honestate continere poterint; illud primum eos admonendos censet, ut se pastores, non percussores, esse meminerint; atque ita præesse sibi subditis oportere, ut non in eis dominentur, sed illos tamquam filios & fratres diligant: elaborentque, ut hortando & monendo ab illicitis deterreant, ne ubi deliquerint, debitis eos pœnis coercere cogantur. Quos tamen si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa apostoli est ab eis servanda præceptio, ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate & patientia: cum sæpe plus erga corrigendos agat benevolentia quam austeritas, plus exhortatio quam comminatio, plus caritas quam potestas. Sin autem ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia judicium, cum lenitate severitas adhibenda est; ut sine asperitate disciplina populis salutaris ac necessaria conservetur, & qui correcti fuerint emendentur: aut, si resistere noluerint, ceteri salubri in eos animadversionis exemplo a vitiis deterreantur: cum sit diligentis & pii simul pastoris officium, morbis ovium lenia primum adhibere somenta; post, ubi morbi gravitas ita postulet, ad acriora & graviora remedia descendere: sin autem ne ea quidem proficiant, illis submovendis, ceteras saltem oves a contagionis periculo liberare.

Cum igitur rei criminum plerumque, ad evitandas pœnas & episcoporum subreptiugenda judicia, querelas & gravamina simulent, & appellationis diffugio judicis processum impediant, ne remedio ad innocentiam præsidium instituto ad iniquitatis defensionem aburantur, atque ut hujusmodi eorum calliditati & tergiversationi occurratur, ita statuit & decrevit.

In causis visitationis & correctionis, sive habilitatis & inhabilitatis, nec non criminalibus, ab episcopo, seu illius in spiritualibus vicario generali, ante definitivam sententiam ab interlocutoria, vel alio quocumque gravamine, non appelletur: nec episcopus seu vicarius appellationi hujusmodi, tamquam frivola, deferre teneatur; sed ea, ac quacumque inhibitione ab appellationis judice emanata, nec non omni stylo & consuetudine etiam immemorabili contraria non obstante, ad ulteriora valeat procedere, nisi gravamen hujusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit: quibus casibus sacrorum & antiquorum canonum statuta illibata persistant.

SESSIO XIII.
11. Octob.
1551.

1. Tim. 3.
Tit. 1.
1. Petr. 5.

1. Tim. 4.

Sess. 22. c. 1
de ref. 8. ff.
24 c. 10. de
ref.

ANNO
CHRISTI
1551.

Marcus de Brixida, abbas sancti Vitalis, de A
Ravenna, ordinis sancti Benedicti, Italus.

Eusebius de Parma, abbas sancte Mariæ Gra-
tiarum, diœcesis Placentinæ, ejusdem ordinis,
Italus.

Christophorus Patavinus, generalis ordinis san-
cti Augustini, Italus.

Oratores marchionis Brandeburgensis.

Christophorus de Straffen.
Ioannes Hofmannus.

Angelus Massarellus, sacri concilii secretarius.

Ioannes Baptista Castellus, promotor concilii, B
Italus, Bononiensis.

Ludovicus Firmanus, magister ceremoniarum,
Italus.

SESSIO QVARTADECIMA,

*Quæ est quarta sub Iulio tercio pontifice maximo,
celebrata die vicesima quinta Novem-
bris MDLI.*

Doctrina de sanctissimis pœnitentiæ & extreme
unctionis sacramentis.

*Sacro sancta œcumenica & generalis Tridentina
synodus, in Spiritu sancto legitime congregata,
presidentibus in ea eisdem sancte apostolica sedis
legato & nunciis.*

SESSIO
XIV.
25. NOV.
1551
Sess. sexta
c. 14.

QVAMVIS in decreto de justificatione mul-
tus fuerit de pœnitentiæ " sacramento,
propter locorum cognationem, necessaria qua-
dam ratione sermo interpositus, tanta nihilo
minus circa illud nostra hac ætate diversorum
errorum est multitudo, ut non parum publicæ
utilitatis retulerit, de eo exactiorem & plenio-
rem definitionem tradidisse, in qua, demon-
stratis & convulsis Spiritus sancti præsidio uni-
versis erroribus, catholica veritas perspicua &
illustris fieret, quam nunc sancta hæc synodus
Christianis omnibus perpetuo servandam propo-
nit.

CAPVT I.

*De necessitate & institutione sacramenti
pœnitentiæ.*

Si in ea regeneratis omnibus gratitudo etga
Deum esset, ut iustitiam in baptismo, ipsius be-
neficio & gratia susceptam, constanter tueren-
tur, non fuisset opus aliud ab ipso sacramentum
ad peccatorum remissionem esse institutum. Quo-
niam autem Deus, dives in misericordia, cogno-
vit figmentum nostrum, illis etiam vite remedium
contulit, qui sese postea in peccati servitute &
dæmonis potestatem tradidissent : sacramentum
videlicet pœnitentiæ, quo lapsi post baptismum,
beneficium mortis Christi applicatur. Fuit quid-
em pœnitentiæ universis hominibus, qui se mor-
tali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore
ad gratiam & iustitiam assequendam necessaria, il-
lis etiam, qui baptismi sacramento ablui petivis-
sent, ut pervertitate abjecta & emendata, tantam
dolore detestarentur. Vnde propheta ait: *Conver-
timini, & agite pœnitentiæ ab omnibus iniquita-
tibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.*
Dominus etiam dixit : *Nisi pœnitentiæ egeritis,
omnes similiter peribitis.* Et princeps apostolo-

Psal. 102.
Ephes. 2.

Sess. sexta
c. 14.
Cabill. c. 8.

Ezech. 18.
& 33.
Iohel. 2.
Luc. 23.

rum Petrus, peccatoribus baptismo iniandiis
pœnitentiæ commendans, dicebat: *Pœnitentiæ
agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* Porro
nec ante adventum Christi pœnitentiæ etat sa-
cramentum, nec est post adventum illius cui-
quam ante baptismum. Dominus autem sacra-
mentum pœnitentiæ nunc præcipue instituit, cum
mortuis excitatus insufflavisset in discipulos suos,
dicens : *Accipite Spiritum sanctum: quorum remi-
seritis peccata, remittuntur eis, & quorum reti-
nueritis, retenta sunt.* Quo tam insigni facto, &
verbis tam perspicuis, potestatem remittendi &
retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post
baptismum lapsos, apostolis, & eorum legitimis
successoribus, fuisse communicatam, universorum
patrum consensus semper intellexit. Et Novatia-
nos remittendi potestatem olim pertinaciter ne-
gantes magna ratione ecclesia catholica tamquam
hæreticos exploravit atque condemnavit. Quare ve-
rissimum hunc illorum verborum domini sensum
sancta hæc synodus probans & recipiens, damnat
eorum commentitias interpretationes, qui verba
illa ad potestatem prædicandi verbum Dei, &
Christi evangelium annuntiandi contra hujus-
modi sacramenti institutionem falso detor-
quent.

CAPVT II.

*De differentia sacramenti pœnitentiæ
& baptismi.*

Ceterum hoc sacramentum multis rationibus a
baptismo differre dignoscitur. Nam præterquam
quod materia & forma, quibus sacramenti essen-
tia perficitur, longissime distat, constat certe
baptismi ministerium iudicem esse non oportere,
cum ecclesia in neminem iudicium exerceat, qui
non prius in ipsam per baptismi januam fuerit in-
gressus. *Quid enim mihi, inquit apostolus, de his
quis foris sunt iudicare?* Secus est de domesticis fi-
dei, quos Christus dominus lavacro baptismi sui
corporis membra semel effecit. Nam hos, si se
postea crimine aliquo contaminaverint, non jam
repetito baptismo ablui, cum id in ecclesia ca-
tholica nulla ratione liceat, sed ante hoc tribunal
tamquam reos sibi voluit, ut per sacerdotum sen-
tentiam non semel, sed quoties ab admittis pec-
catis ad ipsum pœnitentes confugerint, possent
liberari. Alius est præterea baptismi, alius pœ-
nitentiæ fructus. Per baptismum enim Christum
induentes, nova prorsus in illo efficiuntur creatu-
ra, plenam & integram peccatorum omnium re-
missionem consequentes: ad quam tamen novi-
tatem & integritatem per sacramentum pœni-
tentiæ sine magnis nostris fletibus & labori-
bus, divina id exigente iustitia, pervenire ne-
quaquam possumus: ut merito pœnitentiæ la-
boriosus quidam baptismus a sanctis patribus
dictus fuerit. Est autem hoc sacramentum pœ-
nitentiæ lapsis post baptismum ad salutem ne-
cessarium, ut nondum regeneratis ipse bap-
tismus.

CAPVT III.

De partibus & fructu huius sacramenti.

Docet præterea sancta synodus, sacramenti
pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius
vis sita est, in illis ministerii verbis positam esse:
Ego te absolvo, &c. Quibus quidem de eccle-
siæ sanctæ more preces quædam laudabiliter
adjunguntur, ad ipsius tamen formæ essen-
tiam nequaquam spectant, neque ad ipsius sacra-
menti

municat: & an erraverit sancta mater ecclesia laicos, & non celebrantes sacerdotes, sub panis specie dumtaxat communicando: & an parvuli etiam communicandi sint. Sed quoniam ex nobilissima Germaniæ provincia ii, qui se protestantes nominant, super his ipsis articulis, antequam definiantur, audiri a sancta synodo cupiunt, & eam ob causam fidem publicam ab illa postulant, ut ipsis tuto huc venire & in hac urbe commorari, ac libere coram synodo dicere atque proponere quæ senserint, & postea, cum libuerit, recedere liceat: sancta ipsa synodus, licet magno desiderio eorum adventum multos antea menses expectarit, tamen ut pia mater, quæ ingeniscit & parturit, summo opere id desiderans ac laborans, ut in iis qui Christiano nomine censentur nulla sint schismata: sed quemadmodum, eundem omnes Deum & redemptorem agnoscunt, ita idem dicant, idem credant, idem sapiant: confidens in Dei misericordia, & sperans fore ut illi in sanctissimam & salutarem unius dei, spei caritatisque concordiam redigantur, & libenter eis in hac re morem gerens, securitatem & fidem, ut petierunt, publicam, quam salvumconductum vocant, quoad se pertinet, ejus, qui infra scriptus erit, tenoris dedit atque concessit; & eorum causa definitionem illorum articulorum ad secundam sessionem distulit: quam, ut illi commode interesse possent, in diem festum conversionis divi Pauli, quæ erit vigesima quinta die mensis Januarii anni sequentis, iudixit: illudque præterea statuit, ut in eadem sessione de sacrificio missæ agatur, propter magnam utriusque rei connexionem. Interea sessione proxima de penitentia & extremæ unctionis sacramentis tractandum. Illam autem die festo divæ Catharinæ virginis & martyris (quæ erit vigesima quinta Novembris) habendam esse decrevit: simulque in utraque materiam reformationis profertur.

**SALVVS CONDICTVS DATVS
PROTESTANTIBVS.**

Sacrosancta generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, presidentibus in ea eisdem sanctæ sedis apostolica legatis & nuntiis.

Omnibus & singulis, sive ecclesiasticis sive secularibus personis universæ Germaniæ, cujuscumque gradus, status, conditionis, & qualitatis sint, quæ ad æcumenicum hoc & generale concilium accedere voluerint, ut de iis rebus, quæ in ipsa synodo tractari debent, omni libertate conferte, proponere & tractare, ac ad ipsum æcumenicum concilium libere & tuto venire, & in eo manere, & commorari, ac articulos, quos illis videbitur, tam scripto quam verbo offerre, proponere, & cum patribus, sive iis qui ab ipsa sancta synodo delecti fuerint, conferre, & absque ullis conviciis & contumeliis disputare, nec non quando illis placuerit, recedere possint & valeant, publicam fidem & plenam securitatem, quam salvumconductum appellant, cum omnibus & singulis clausulis, & decretis necessariis, & opportunis, etiam specialiter, & non per verba generalia exprimi debent, quæ pro expressis haberi voluit, quantum ad ipsam sanctam synodum spectat, concedit. Placuit præterea sanctæ synodo, ut pro ma-

iori libertate ac securitate eorum, certos tam pro commissis, quam pro committendis per eos delictis iudices deputari cupiant, illos sibi benevolos nominent, etiam si delicta ipsa quantumcumque enormia ac hæresin sapientia fuerint.

Angelus Massarellus secretarius.

Reverendi patres & oratores qui adsuerunt in sessione, qua habita fuit undecima Octobris.

Reverendissimus dominus Marcellus, tituli sancti Marcelli cardinalis Crescentius, legatus concilii a latere, patria Romanus.

Præsidentes concilii.

Sebastianus Pighinus, archiepiscopus Sipontinus, Refanus.

Aloysius Lipomanus, episcopus Veronenfis, Venerus.

Christophorus Madrucius, tituli sancti Cæsarii in Palatio sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis, & princeps Tridentinus, de Madrucio.

Electores & principes sacri Romani imperii.

Sebastianus ab Haufenstain, archiepiscopus Moguntinensis, Germanus.

Ioannes comes ab Eysenburg, archiepiscopus Treverensis, Germanus.

Adolphus a Schavayenburg, archiepiscopus Coloniensis, Germanus.

Oratores imperatoris.

Hugo Comes a Monfort & Rotenfels, orator imperii, Germanus.

Franciscus a Tolecto, prior Reconvallensis, orator Cæsaris, Hispanus.

Guilielmus a Piçtavia, archidiaconus Campaniæ, orator Flandriæ, Flandrus.

Oratores regis Romanorum.

Paulus de Gregorianis, episcopus Zagabrienfis, Hungarus.

Fridericus Naufea, episcopus Viennensis, Germanus.

Archiepiscopi.

Archiepiscopus Turritanus, Antibatensis, Vpfsiensis, Panormitanus, Granatensis, Calaritanus.

Episcopi.

Episcopus Feltrensis, Senobricensis, sancti Marci, Majoricensis, Camerinenfis, Castellimaris, Lancianensis, Alguerenfis, Mitienfis, Syraculanus, Vvigornienfis, Fellicastrenfis, Bittontinus, Aurienfis, Pacenfis, Argentinensis, Constantienfis, Oscenfis, Clodienfis, Salonnenfis, Calaguritanus, Elvenfis, Ecnedenfis, Monopotitanus, Legionensis, Ovetenfis, Tridentinus, Iacorentis, Gnichxerfis, Astoricenfis, Viridunenfis, Salamincenfis, Bosenfis, Mutinensis.

Abbatibus & generalibus.

Gerardus Hamericurth, abbas Bortini, ordinis Camclitarum, Germanus.

Marcus

SESSIO
XIII.
21. Octobris
1551.

*Quædam ex his corru-
pta etiam in
clitione
romana.

SESSIO
XIV.
25. NOV.
1554.

retur, quæ omnibus digne ad hoc sacramentum accedentibus per absolutionem certissime conferuntur. Ceterum quoad modum confitendi secreto apud solum sacerdotem, & si Christus non vetuit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publice confiteri possit, non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda. Vnde cum a sanctissimis & antiquissimis patribus magno unanimique consensu secreta confessio sacramentalis, qua ab initio ecclesiæ sancta usa est, & modo etiam vituit, fuerit semper commendata, manifeste refellitur inanis eorum calumnia, qui eam a divino mandato alienam, & inventum humanum esse, atque a patribus in concilio Lateranensi congregatis initium habuisse, docere non verentur. Neque enim per Lateranense concilium ecclesiæ statuit ut Christi fideles confiterentur, quod iure divino necessarium & institutum esse intellexerat, sed ut præceptum confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus & singulis, cum ad annos discretionis pervenissent, impleteretur. Vnde jam in uniuersa ecclesiæ, cum ingenti animarum fructu observatur mos ille salutaris confitendi sacro illo & maxime acceptabili tempore quadragesimæ: quem morem hæc sancta synodus maxime probat & amplectitur, tamquam pium & merito retinendum.

Concilium
Cabil. c. 3.

Concilio
Lateranen-
si sub In-
noc. III.
cap. 21.
cap. Omnis
utriusque,
de pœnis &
remiss.
Infra can.
8. & 14.

CAPVT VI.

De ministro huius sacramenti, & absolutione.

Infra can.
10.

17. tit. 16.
& 28.

10. an. 20.

Sec. 7. can.
10.

Infra. can. 9.

Circa ministrum autem huius sacramenti declarat sancta synodus falsas esse & a veritate euangelii penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosvis homines, præter episcopos & sacerdotes, clauium ministerium perniciose extendunt; putantes verba illa domini, *Quicumque alligaueritis super terram, erunt alligata & in celo, & quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in celo.* & *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt,* ad omnes Christi fideles indifferenter & promiscue, contra institutionem huius sacramenti, ita fuisse dicta, ut quivis potestatem habeat remittendi peccata; publica quidem per correptionem, si correptus acquieuerit, secreta vero per spontaneam confessionem cuiuscumque factam. Docet quoque, etiam sacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus sancti in ordinatione collatam, tamquam Christi ministros functionem remittendi peccata exercere; eosque prave sentire, qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt. Quamvis autem absolutio sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium vel annuntiandi euangelium, vel declarandi remissa esse peccata, sed adinstar actus judicialis, quo ab ipso, velut a iudice, sententia pronuntiatur: atque ideo non debet pœnitens adeo sibi de sua ipsius fide blandiri, ut etiamsi nulla illi adsit contritio, aut sacerdoti animus serio agendi & vere absolvendi desit, putet tamen se propter suam solam fidem, vere & coram Deo esse absolutum. Nec enim fides sine pœnitentia remissionem ullam peccatorum præstaret; nec is esset nisi salutis suæ negligentissimus, qui sacerdotem iocose ab-

A soluentem cognosceret, & non alium serio agentem sedulo requireret.

CAPVT VII.

De casuum reservatione.

Quoniam igitur natura & ratio iudicii illud explicit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in ecclesiæ Dei fuit, & verissimum esse synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem. Magnopere vero ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis patribus nostris visum est, ut atrociora quædam & grauiora crimina non a quibusvis, sed a summis dumtaxat sacerdotibus absoluerentur. Vnde merito pontifices maximi pro suprema potestate sibi in ecclesiæ uniuersa tradita, causas aliquos criminum grauiores suos potuerunt peculiariter iudicio reservare. Neque dubitandum est, quando omnia quæ a Deo sunt ordinata sunt, quin hoc idem episcopis omnibus, in sua cuique diocesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat; pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illa quibus excommunicationis censurâ annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est divinæ auctoritati, non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo, vim habere. Verumtamen pie admodum, ne hæc ipsa occasione aliquis peccat, in eadem ecclesiæ Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis & censuris absolvere possint: extra quem articulum sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant.

CAPVT VIII.

De satisfactionis necessitate & fructu.

Demum quoad satisfactionem, quæ ex omnibus pœnitentiæ partibus quemadmodum a patribus nostris Christiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ita una maxime nostra ætate, summo pietatis prætextu, impugnatur ab iis qui speciem pietatis habent, virtutum autem ejus abnegarunt; sancta synodus declarat, falsum omnino esse, & a verbo Dei alienum, culpam a domino nunquam remitti, quin uniuersa etiam & can. 1. & can. 2. Concilii Carthag. Tol. & c. 2. & Concilii Carthag. Tol. & c. 2. & c. 3. & c. 4. & c. 5. & c. 6. & c. 7. & c. 8. & c. 9. & c. 10. & c. 11. & c. 12. & c. 13. & c. 14. & c. 15. & c. 16. & c. 17. & c. 18. & c. 19. & c. 20. & c. 21. & c. 22. & c. 23. & c. 24. & c. 25. & c. 26. & c. 27. & c. 28. & c. 29. & c. 30. & c. 31. & c. 32. & c. 33. & c. 34. & c. 35. & c. 36. & c. 37. & c. 38. & c. 39. & c. 40. & c. 41. & c. 42. & c. 43. & c. 44. & c. 45. & c. 46. & c. 47. & c. 48. & c. 49. & c. 50. & c. 51. & c. 52. & c. 53. & c. 54. & c. 55. & c. 56. & c. 57. & c. 58. & c. 59. & c. 60. & c. 61. & c. 62. & c. 63. & c. 64. & c. 65. & c. 66. & c. 67. & c. 68. & c. 69. & c. 70. & c. 71. & c. 72. & c. 73. & c. 74. & c. 75. & c. 76. & c. 77. & c. 78. & c. 79. & c. 80. & c. 81. & c. 82. & c. 83. & c. 84. & c. 85. & c. 86. & c. 87. & c. 88. & c. 89. & c. 90. & c. 91. & c. 92. & c. 93. & c. 94. & c. 95. & c. 96. & c. 97. & c. 98. & c. 99. & c. 100. & c. 101. & c. 102. & c. 103. & c. 104. & c. 105. & c. 106. & c. 107. & c. 108. & c. 109. & c. 110. & c. 111. & c. 112. & c. 113. & c. 114. & c. 115. & c. 116. & c. 117. & c. 118. & c. 119. & c. 120. & c. 121. & c. 122. & c. 123. & c. 124. & c. 125. & c. 126. & c. 127. & c. 128. & c. 129. & c. 130. & c. 131. & c. 132. & c. 133. & c. 134. & c. 135. & c. 136. & c. 137. & c. 138. & c. 139. & c. 140. & c. 141. & c. 142. & c. 143. & c. 144. & c. 145. & c. 146. & c. 147. & c. 148. & c. 149. & c. 150. & c. 151. & c. 152. & c. 153. & c. 154. & c. 155. & c. 156. & c. 157. & c. 158. & c. 159. & c. 160. & c. 161. & c. 162. & c. 163. & c. 164. & c. 165. & c. 166. & c. 167. & c. 168. & c. 169. & c. 170. & c. 171. & c. 172. & c. 173. & c. 174. & c. 175. & c. 176. & c. 177. & c. 178. & c. 179. & c. 180. & c. 181. & c. 182. & c. 183. & c. 184. & c. 185. & c. 186. & c. 187. & c. 188. & c. 189. & c. 190. & c. 191. & c. 192. & c. 193. & c. 194. & c. 195. & c. 196. & c. 197. & c. 198. & c. 199. & c. 200. & c. 201. & c. 202. & c. 203. & c. 204. & c. 205. & c. 206. & c. 207. & c. 208. & c. 209. & c. 210. & c. 211. & c. 212. & c. 213. & c. 214. & c. 215. & c. 216. & c. 217. & c. 218. & c. 219. & c. 220. & c. 221. & c. 222. & c. 223. & c. 224. & c. 225. & c. 226. & c. 227. & c. 228. & c. 229. & c. 230. & c. 231. & c. 232. & c. 233. & c. 234. & c. 235. & c. 236. & c. 237. & c. 238. & c. 239. & c. 240. & c. 241. & c. 242. & c. 243. & c. 244. & c. 245. & c. 246. & c. 247. & c. 248. & c. 249. & c. 250. & c. 251. & c. 252. & c. 253. & c. 254. & c. 255. & c. 256. & c. 257. & c. 258. & c. 259. & c. 260. & c. 261. & c. 262. & c. 263. & c. 264. & c. 265. & c. 266. & c. 267. & c. 268. & c. 269. & c. 270. & c. 271. & c. 272. & c. 273. & c. 274. & c. 275. & c. 276. & c. 277. & c. 278. & c. 279. & c. 280. & c. 281. & c. 282. & c. 283. & c. 284. & c. 285. & c. 286. & c. 287. & c. 288. & c. 289. & c. 290. & c. 291. & c. 292. & c. 293. & c. 294. & c. 295. & c. 296. & c. 297. & c. 298. & c. 299. & c. 300. & c. 301. & c. 302. & c. 303. & c. 304. & c. 305. & c. 306. & c. 307. & c. 308. & c. 309. & c. 310. & c. 311. & c. 312. & c. 313. & c. 314. & c. 315. & c. 316. & c. 317. & c. 318. & c. 319. & c. 320. & c. 321. & c. 322. & c. 323. & c. 324. & c. 325. & c. 326. & c. 327. & c. 328. & c. 329. & c. 330. & c. 331. & c. 332. & c. 333. & c. 334. & c. 335. & c. 336. & c. 337. & c. 338. & c. 339. & c. 340. & c. 341. & c. 342. & c. 343. & c. 344. & c. 345. & c. 346. & c. 347. & c. 348. & c. 349. & c. 350. & c. 351. & c. 352. & c. 353. & c. 354. & c. 355. & c. 356. & c. 357. & c. 358. & c. 359. & c. 360. & c. 361. & c. 362. & c. 363. & c. 364. & c. 365. & c. 366. & c. 367. & c. 368. & c. 369. & c. 370. & c. 371. & c. 372. & c. 373. & c. 374. & c. 375. & c. 376. & c. 377. & c. 378. & c. 379. & c. 380. & c. 381. & c. 382. & c. 383. & c. 384. & c. 385. & c. 386. & c. 387. & c. 388. & c. 389. & c. 390. & c. 391. & c. 392. & c. 393. & c. 394. & c. 395. & c. 396. & c. 397. & c. 398. & c. 399. & c. 400. & c. 401. & c. 402. & c. 403. & c. 404. & c. 405. & c. 406. & c. 407. & c. 408. & c. 409. & c. 410. & c. 411. & c. 412. & c. 413. & c. 414. & c. 415. & c. 416. & c. 417. & c. 418. & c. 419. & c. 420. & c. 421. & c. 422. & c. 423. & c. 424. & c. 425. & c. 426. & c. 427. & c. 428. & c. 429. & c. 430. & c. 431. & c. 432. & c. 433. & c. 434. & c. 435. & c. 436. & c. 437. & c. 438. & c. 439. & c. 440. & c. 441. & c. 442. & c. 443. & c. 444. & c. 445. & c. 446. & c. 447. & c. 448. & c. 449. & c. 450. & c. 451. & c. 452. & c. 453. & c. 454. & c. 455. & c. 456. & c. 457. & c. 458. & c. 459. & c. 460. & c. 461. & c. 462. & c. 463. & c. 464. & c. 465. & c. 466. & c. 467. & c. 468. & c. 469. & c. 470. & c. 471. & c. 472. & c. 473. & c. 474. & c. 475. & c. 476. & c. 477. & c. 478. & c. 479. & c. 480. & c. 481. & c. 482. & c. 483. & c. 484. & c. 485. & c. 486. & c. 487. & c. 488. & c. 489. & c. 490. & c. 491. & c. 492. & c. 493. & c. 494. & c. 495. & c. 496. & c. 497. & c. 498. & c. 499. & c. 500. & c. 501. & c. 502. & c. 503. & c. 504. & c. 505. & c. 506. & c. 507. & c. 508. & c. 509. & c. 510. & c. 511. & c. 512. & c. 513. & c. 514. & c. 515. & c. 516. & c. 517. & c. 518. & c. 519. & c. 520. & c. 521. & c. 522. & c. 523. & c. 524. & c. 525. & c. 526. & c. 527. & c. 528. & c. 529. & c. 530. & c. 531. & c. 532. & c. 533. & c. 534. & c. 535. & c. 536. & c. 537. & c. 538. & c. 539. & c. 540. & c. 541. & c. 542. & c. 543. & c. 544. & c. 545. & c. 546. & c. 547. & c. 548. & c. 549. & c. 550. & c. 551. & c. 552. & c. 553. & c. 554. & c. 555. & c. 556. & c. 557. & c. 558. & c. 559. & c. 560. & c. 561. & c. 562. & c. 563. & c. 564. & c. 565. & c. 566. & c. 567. & c. 568. & c. 569. & c. 570. & c. 571. & c. 572. & c. 573. & c. 574. & c. 575. & c. 576. & c. 577. & c. 578. & c. 579. & c. 580. & c. 581. & c. 582. & c. 583. & c. 584. & c. 585. & c. 586. & c. 587. & c. 588. & c. 589. & c. 590. & c. 591. & c. 592. & c. 593. & c. 594. & c. 595. & c. 596. & c. 597. & c. 598. & c. 599. & c. 600. & c. 601. & c. 602. & c. 603. & c. 604. & c. 605. & c. 606. & c. 607. & c. 608. & c. 609. & c. 610. & c. 611. & c. 612. & c. 613. & c. 614. & c. 615. & c. 616. & c. 617. & c. 618. & c. 619. & c. 620. & c. 621. & c. 622. & c. 623. & c. 624. & c. 625. & c. 626. & c. 627. & c. 628. & c. 629. & c. 630. & c. 631. & c. 632. & c. 633. & c. 634. & c. 635. & c. 636. & c. 637. & c. 638. & c. 639. & c. 640. & c. 641. & c. 642. & c. 643. & c. 644. & c. 645. & c. 646. & c. 647. & c. 648. & c. 649. & c. 650. & c. 651. & c. 652. & c. 653. & c. 654. & c. 655. & c. 656. & c. 657. & c. 658. & c. 659. & c. 660. & c. 661. & c. 662. & c. 663. & c. 664. & c. 665. & c. 666. & c. 667. & c. 668. & c. 669. & c. 670. & c. 671. & c. 672. & c. 673. & c. 674. & c. 675. & c. 676. & c. 677. & c. 678. & c. 679. & c. 680. & c. 681. & c. 682. & c. 683. & c. 684. & c. 685. & c. 686. & c. 687. & c. 688. & c. 689. & c. 690. & c. 691. & c. 692. & c. 693. & c. 694. & c. 695. & c. 696. & c. 697. & c. 698. & c. 699. & c. 700. & c. 701. & c. 702. & c. 703. & c. 704. & c. 705. & c. 706. & c. 707. & c. 708. & c. 709. & c. 710. & c. 711. & c. 712. & c. 713. & c. 714. & c. 715. & c. 716. & c. 717. & c. 718. & c. 719. & c. 720. & c. 721. & c. 722. & c. 723. & c. 724. & c. 725. & c. 726. & c. 727. & c. 728. & c. 729. & c. 730. & c. 731. & c. 732. & c. 733. & c. 734. & c. 735. & c. 736. & c. 737. & c. 738. & c. 739. & c. 740. & c. 741. & c. 742. & c. 743. & c. 744. & c. 745. & c. 746. & c. 747. & c. 748. & c. 749. & c. 750. & c. 751. & c. 752. & c. 753. & c. 754. & c. 755. & c. 756. & c. 757. & c. 758. & c. 759. & c. 760. & c. 761. & c. 762. & c. 763. & c. 764. & c. 765. & c. 766. & c. 767. & c. 768. & c. 769. & c. 770. & c. 771. & c. 772. & c. 773. & c. 774. & c. 775. & c. 776. & c. 777. & c. 778. & c. 779. & c. 780. & c. 781. & c. 782. & c. 783. & c. 784. & c. 785. & c. 786. & c. 787. & c. 788. & c. 789. & c. 790. & c. 791. & c. 792. & c. 793. & c. 794. & c. 795. & c. 796. & c. 797. & c. 798. & c. 799. & c. 800. & c. 801. & c. 802. & c. 803. & c. 804. & c. 805. & c. 806. & c. 807. & c. 808. & c. 809. & c. 810. & c. 811. & c. 812. & c. 813. & c. 814. & c. 815. & c. 816. & c. 817. & c. 818. & c. 819. & c. 820. & c. 821. & c. 822. & c. 823. & c. 824. & c. 825. & c. 826. & c. 827. & c. 828. & c. 829. & c. 830. & c. 831. & c. 832. & c. 833. & c. 834. & c. 835. & c. 836. & c. 837. & c. 838. & c. 839. & c. 840. & c. 841. & c. 842. & c. 843. & c. 844. & c. 845. & c. 846. & c. 847. & c. 848. & c. 849. & c. 850. & c. 851. & c. 852. & c. 853. & c. 854. & c. 855. & c. 856. & c. 857. & c. 858. & c. 859. & c. 860. & c. 861. & c. 862. & c. 863. & c. 864. & c. 865. & c. 866. & c. 867. & c. 868. & c. 869. & c. 870. & c. 871. & c. 872. & c. 873. & c. 874. & c. 875. & c. 876. & c. 877. & c. 878. & c. 879. & c. 880. & c. 881. & c. 882. & c. 883. & c. 884. & c. 885. & c. 886. & c. 887. & c. 888. & c. 889. & c. 890. & c. 891. & c. 892. & c. 893. & c. 894. & c. 895. & c. 896. & c. 897. & c. 898. & c. 899. & c. 900. & c. 901. & c. 902. & c. 903. & c. 904. & c. 905. & c. 906. & c. 907. & c. 908. & c. 909. & c. 910. & c. 911. & c. 912. & c. 913. & c. 914. & c. 915. & c. 916. & c. 917. & c. 918. & c. 919. & c. 920. & c. 921. & c. 922. & c. 923. & c. 924. & c. 925. & c. 926. & c. 927. & c. 928. & c. 929. & c. 930. & c. 931. & c. 932. & c. 933. & c. 934. & c. 935. & c. 936. & c. 937. & c. 938. & c. 939. & c. 940. & c. 941. & c. 942. & c. 943. & c. 944. & c. 945. & c. 946. & c. 947. & c. 948. & c. 949. & c. 950. & c. 951. & c. 952. & c. 953. & c. 954. & c. 955. & c. 956. & c. 957. & c. 958. & c. 959. & c. 960. & c. 961. & c. 962. & c. 963. & c. 964. & c. 965. & c. 966. & c. 967. & c. 968. & c. 969. & c. 970. & c. 971. & c. 972. & c. 973. & c. 974. & c. 975. & c. 976. & c. 977. & c. 978. & c. 979. & c. 980. & c. 981. & c. 982. & c. 983. & c. 984. & c. 985. & c. 986. & c. 987. & c. 988. & c. 989. & c. 990. & c. 991. & c. 992.

ANNO
CHRISTI
1551.

Can. 3.
infra.

juvari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint. Quare nulla ratione audiendi sunt, qui contra tam apertam & dilucidam apostoli Iacobi sententiam, docent hanc unctionem vel figmentum esse humanum, vel ritum a patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promissionem gratiæ habentem: & qui illam jam cessasse asserunt, quasi ad gratiam curationum dumtaxat in primitiva ecclesia referenda esset; & qui dicunt ritum & usum, quem sancta Romana ecclesia in huius sacramenti administratione observat, Iacobi apostoli sententiæ repugnare, atque ideo in alium commutandum esse; & denique, qui hanc extremam unctionem a fidelibus sine peccato contemni posse affirmant. Hæc enim omnia manifestissime pugnant cum perspicuis tanti apostoli verbis. Nec profecto ecclesia Romana, aliarum omnium mater & magistra, aliud in hac administranda unctione, quantum ad ea quæ huius sacramenti substantiam perficiunt, observat, quam quod beatus Iacobus præscripsit. Neque vero tanti sacramenti contemptus absque ingenti scelere, & ipsius Spiritus sancti injuria, esse possit.

Hæc sunt, quæ de pœnitentiæ & extremæ unctionis sacramentis hæc sancta œcumenica synodus profiteretur & docet, atque omnibus Christi fidelibus credenda & tenenda proponit. Sequentes autem canones inviolabiliter servandos esse tradit, & asserentes contrarium perpetuo damnat & anathematizat.

DE SANCTISSIMO PœNITENTIÆ
SACRAMENTO.

CANON I.

Sup. c. 1.

Si quis dixerit, in catholica ecclesia pœnitentiam non esse vere & proprie sacramentum, pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo domino nostro institutum, anathema sit.

II.

Ibidem.

Si quis sacramenta confundens, ipsum baptismum pœnitentiæ sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo sacramenta distincta non sint, atque ideo pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit.

III.

Ibidem &
scilicet 9. c. 1.
Ionn. 20.
Matth. 16.

Si quis dixerit, verba illa domini salvatoris, *Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*, non esse intelligenda de potestate remittendi & retinendi peccata in sacramento pœnitentiæ, sicut ecclesia catholica ab initio semper intellexit, detorsit autem contra institutionem huius sacramenti, ad auctoritatem prædicandi euangelium, anathema sit.

IV.

Sup. c. 3.

Si quis negaverit ad integram & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam sacramenti pœnitentiæ, videlicet contri-

tionem, confessionem, & satisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit, duas tantum esse pœnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex euangelio, vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata, anathema sit.

V.

Si quis dixerit, eam contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fedtatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem; demum illum esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium, anathema sit.

VI.

Si quis negaverit confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit, modum secreta confitendi soli sacerdoti, quem ecclesia catholica ab initio semper observavit & observat, alium esse ab institutione & mandato Christi, & inventum esse humanum, anathema sit.

VII.

Si quis dixerit, in sacramento pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino, confiteri omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta & quæ sunt contra duo ultima decalogi præcepta, & circumstantias quæ peccati speciem mutant: sed eam confessionem tantum esse utilem ad erudiendum & consolandum pœnitentem, & olim observatam fuisse tantum ad satisfactionem canonicam imponendam: aut dixerit eos, qui omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle divinæ misericordiæ ignoscendum; aut demum non licere confiteri peccata vniuersalia, anathema sit.

VIII.

Si quis dixerit, confessionem omnium peccatorum, qualem ecclesia servat, esse impossibilem, & traditionem humanam, a piis abolendam: aut ad eam non teneri omnes & singulos utriusque sexus Christi fideles, juxta magni concilii Lateranensis constitutionem, semel in anno, & ob id suadendum esse Christi fidelibus, ut non confiteantur tempore quadragesimæ, anathema sit.

torum reliquii, & vitiosos habitus male viven- A do comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque vero securior ulla via in ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem a domino pœnam, quam ut hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad hæc, quod dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Iesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficitur; certissimam quoque inde arram habentes, quod si compati- mur, & conglorificabimur. Neque vero ita nostra est satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exolvimus, ut non sit per Christum Iesum: nam qui ex nobis tamquam ex nobis nihil possumus, B eo cooperante qui nos confortat, omnia possumus. Ira non habet homo unde gloriatur, sed omnis gloriatio nostra in Christo est: in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur a Patre. Debent ergo sacerdotes domini, quantum spiritus & prudentia suggererit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, salutares & convenientes satisfactiones injungere: ne, si forte peccatis connivent, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem. Nam claves sacerdotum non ad solvendum dumtaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui patres & credunt & docent. Nec propterea existimarunt sacramentum pœnitentiæ esse forum iræ, vel pœnarum, sicut nemo unquam catholicus sensit, ex huiusmodi nostris satisfactionibus vim meriti & satisfactionis domini nostri Iesu Christi vel obscurari, vel aliqua ex parte imminui: quod dum Novatores intelligere volunt, ita optimam pœnitentiam novam vitam esse docent, ut omnem satisfactionis vim & usum tollant.

CAVTV XI.

De operibus satisfactionis.

Docet præterea, tantam esse divinæ munificentie largitatem, ut non solum pœnis sponte a nobis pro vindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam (quod maximum amoris argumentum est) temporalibus flagellis a Deo inflictis, & a nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Christum Iesum satisfacere valeamus.

DOCTRINA DE SACRAMENTO extrema unctionis.

Visum est autem sanctæ synodo præcedenti doctrinæ de pœnitentia adungere ea quæ sequuntur de sacramento extremæ unctionis: quod non modo pœnitentiæ, sed etiam totius Christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, consummativum existimatum est a patribus. Primum itaque circa illius institutionem declarat & docet, quod clementissimus redemptor noster, qui servis suis quoque tempore voluit de salutaribus remediis adversus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in sacramentis aliis præparavit, Concil. general. Tom. XIV,

ravit, quibus Christiani conservare se integros, dum viverent, ab omni graviore spiritus incommodo possint, ita extremæ unctionis sacramento finem vitæ tanquam firmissimo quodam præsidio munivit. Nam etsi adversarius noster occasiones per omnem vitam quarat & capter, ut devorare animas nostras quoquo modo possit, nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & a fiducia etiam, si possit, divinæ misericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ prospiciat.

CAVTV I.

De institutione sacramenti extrema unctionis.

Instituta est autem sacra hæc unctio infirmorum, tanquam vere & proprie sacramentum novi testamenti, a Christo domino nostro apud Marcum quidem insinuatum, per Iacobum autem apostolum ac domini fratrem, fidelibus commendatum ac promulgatum. *Infirmatur, inquit, quis in vobis? inducat presbyteros ecclesie, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Quibus verbis, ut ex apostolica traditione per manus accepta ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministerium, & effectum huius salutaris sacramenti. Intellexit enim ecclesia, materiam esse oleum ab episcopo benedictum: nam unctio aptissime Spiritus sancti gratiam, quia invisibiliter anima ægrotantis inungitur, representat. Formam deinde esse illa verba, *Per istam unctionem, &c.*

CAVTV II.

De effectu huius sacramenti.

Res porro & effectus huius sacramenti illis verbis explicatur, *Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Res etenim hæc gratia est Spiritus sancti, cuius unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias, abstergit, & ægroti animam alleviat & confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando: qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda ac labores levius fert, & tentationibus dæmonis, calcaneo insidiantis facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi salutis animæ expenderit, consequitur.

CAVTV III.

De ministro huius sacramenti, & tempore quo dari debeat.

Iam vero, quod attinet ad præscriptionem eorum qui & suscipere & ministrare hoc sacramentum debent, haud obscure fuit illud etiam in verbis prædictis traditum. Nam & ostenditur illic, proprios huius sacramenti ministros ecclesiæ presbyteros, quo nomine eo loco non erant seniores, sed aut episcopi aut sacerdotes ab ipsis rite ordinati per impositionem manuum presbyterii. Declaratur etiam esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero præsertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: unde & sacramentum exeuntium nuncupatur. Quod si infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum huius sacramenti subsidio

ANNO
CHRISTI
1551.
Ezech. 22.
Sophon. 3.

rium eorum: sed in omnibus exhibeant se sicut A
ministros Dei, ne illud prophetæ dictum impleatur
in eis: *Sacerdotes Dei contaminant sancta, & reprobant legem.* Vt autem ipsi episcopi id liberius exequi, ac quoquam prætextu desuper impediri nequeant, eadem sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina synodus, præsentibus in eadem apostolicæ sedis legato & nuntiis, hos qui sequuntur canones statuendos & decernendos duxit.

CAPVT I.

Si prohibiti ascendere ad ordines, ascendant; si interdicti, si suspensi, puniantur.

Cum honestius ac tutius sit subiecto, debitam præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quam cum præpositorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem; ei, cui ascensus ad sacros ordines a suo prælato ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus; aut qui a suis ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores ordines, gradus & dignitates sive honores restitutio suffragetur.

CAPVT II.

Si episcopus quo scumque ordines contulerit sibi non subdito, etiam familiari, sine expresso proprii prælati consensu, uterque decreta pans subjaceat.

Et quoniam nonnulli episcopi ecclesiarum que in partibus infidelium consistunt, clero carentes & populo Christiano, cum fere vagabundi sint, & permanentem sedem non habeant, non quæ Iesu Christi, sed alienas oves inscio proprio pastore quærentes, dum per hanc sanctam synodum se pontificalia officia in alterius diocesi, nisi de loci ordinarii expressa licentia, & in personas eidem ordinario subiectas tantum, exercere prohibitos vident, in legis fraudem & contemptum, quasi episcopalem cathedram in loco nullius diocesis sua temeritate, eligunt, & quoscumque ad se venientes, etiam si suorum episcoporum prælatorum literas commendatitias non habeant, clericali charactere insignire, & ad sacros etiam presbyteratus ordines promovere præsumunt: quo plerumque fit, ut minus idonei & rudes ac ignari, & qui a suo episcopo tamquam inhabiles & indigni reiecti fuerunt, ordinati, nec divina officia peragere, nec ecclesiastica sacramenta recte valeant ministrare: nemo episcoporum, qui titulares vocantur, etiam si in loco nullius diocesis, etiam exempto, aut aliquo monasterio cuiusvis ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cuiusvis privilegii, sibi de promovendo quoscumque ad se venientes pro tempore concessi, alterius subditum, etiam prætextu familiaritatis continuæ commensalitatibus suæ, absque sui proprii prælati expresso consensu, aut literis dimissionis, ad aliquos sacros, aut minores ordines, vel primam tonsuram promovere seu ordinare valeat. Contra faciens ab exercitio pontificalium per annum, & taliter vero promotus, ab executione ordinum sic susceptorum, donec suo prælato visum fuerit, ipso jure sint suspensi.

Supra sessione 6. c. 5. de reformatione. infra c. 8.

Infra sess. 23. c. 3. & 28. de ref. Nic. I. 10. Aurel. III. 11. Mog. c. 14.

CAPVT III.

Episcopos suos clericos ab alio male promotos non admittat ad officia celebranda, nisi prævio examine.

Episcopus quoscumque suos clericos, præsertim in sacris constitutos, absque suo præcedenti examine & commendatitii literis, quacumque auctoritate promotos, licet tamquam habiles ab eo a quo ordinati sunt, probatos, quos tamen ad divina officia celebranda, seu ecclesiastica sacramenta ministranda minus idoneos & capaces repererit, a susceptorum ordinum exercitio ad tempus, de quo ei videbitur, suspendere, & illis ne in altari aut aliquo ordine ministrarent interdiceret possit.

CAPVT IV.

Nullus clericus eximatur a correctione episcopi, etiam extra visitationem.

Omnes ecclesiarum prælati, qui ad corrigendos subditorum excessus diligenter intendere debent, & a quibus nullus clericus per hujus sanctæ synodi statuta, cuiusvis privilegii prætextu, tutus censetur, quo minus juxta canonicas sanctiones visitari, puniri & corrigi possit; si in ecclesiis suis resederint, quoscumque sæculares clericos, qualitercumque exemptos, qui alias suæ jurisdictioni subessent, de eorum excessibus, criminibus & delictis, quoties & quando opus fuerit, etiam extra visitationem, tamquam ad hoc apostolicæ sedis delegari, corrigendi & castigandi, facultatem habeant: quibuscumque exemptionibus, declarationibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiiis, quæ tantum suos obligent auctores, ipsis clericis ac eorum consanguineis, capellanis, familiaribus, procuratoribus, & aliis quibuscumque, ipsorum exemptorum contemplatione & intuitu minime suffragantibus.

CAPVT V.

Conservatorum jurisdictio certis finibus concluditur.

Insuper, cum nonnulli, qui sub prætextu quoddam super bonis & rebus ac juribus suis diversæ eis injuriæ ac molestiæ inferantur, certos judices per literas conservatorias deputari obtinent, qui illos a molestiis & injuriis hujusmodi teneantur ac defendant, & in possessione, seu quasi bonorum, rerum, ac jurium suorum manuteneant & conservent, nec super illis eos molestari permittant, ejusmodi literas in plerisque concedentis mentem in reprobum sensum detorqueant: idcirco nemini omnino, cuiuscumque dignitatis & conditionis sit, etiam si capitulum fuerit, conservatoriæ literæ cum quibuscumque clausulis aut decretis, quorumcumque judicium deputatione, quocumque etiam alio prætextu aut colore concessæ, suffragentur ad hoc, ut coram suo episcopo, sive alio superiore ordinario, in criminalibus & mixtis causis accusari & conveniri, ac contra eum inquiri & procedi non possit; aut quo minus, si qua jura ei ex cessione competierint, super illis libere valeat apud iudicem ordinarium conveniri. In civilibus etiam causis, si ipse actor extiterit, aliquem ei apud suos conservatores judices in iudicium trahere minime liceat. Quod si in iis causis, in quibus ipse

IX.

Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iudiciale, sed nudum ministerium pronuntiandi & declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum: aut sacerdos non serio sed ioco absolvat, aut dixerit non requiri confessionem penitentis, ut sacerdos eum absolvere possit, anathema sit.

X.

Si quis dixerit, sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi & solvendi non habere, aut non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus & singulis Christi fidelibus esse datum: Quicumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in celo: & quicumque solveritis super terram, erunt soluta & in celo: & quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt; quorum verborum virtute quilibet absolvi possit peccata, publica quidem per correptionem dumtaxat, si correptus acquieverit, secreta vero per spontaneam confessionem, anathema sit.

XI.

Si quis dixerit, episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere quo minus sacerdotes a reservatis vere absolvat, anathema sit.

XII.

Si quis dixerit totam poenam simul cum culpa remitti semper a Deo, satisfactionemque poenitentium non esse aliam quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse, anathema sit.

XIII.

Si quis dixerit, pro peccatis, quoad poenam temporalem, minime Deo per Christi merita satisfieri poenis ab eo inflatis, & patienter toleratis, vel a sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jeuniis, orationibus, elemosynis, vel aliis etiam pieratis operibus, atque ideo optimam poenitentiam esse tantum novam vitam, anathema sit.

XIV.

Si quis dixerit, satisfactiones, quibus poenitentes per Christum Iesum peccata redimunt, non esse cultus Dei, sed traditiones hominum, doctrinam de gratia, & verum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes, anathema sit.

XV.

Si quis dixerit, claves ecclesiae esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum; & propterea sacerdotes, dum imponunt penas confitentibus, agere Concil. general. Tom. XIV.

A contra finem clavium, & contra institutionem Christi, & fictionem esse, quod virtute clavium sublata poena aeterna, poena temporalis plerumque exolvenda remaneat, anathema sit.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ

VNCTIONIS.

CANON I.

Si quis dixerit, extremam unctionem non esse vere & proprie sacramentum a Christo domino nostro institutum, & a beato Iacobo apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.

II.

Si quis dixerit, sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum, anathema sit.

III.

Si quis dixerit, extremæ unctionis ritum & usum, quem observat sancta Romana ecclesia, repugnare sententiæ beati Iacobi apostoli, ideoque eum mutandum, posseque a Christianis absque peccato contemni, anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, presbyteros ecclesiae, quos beatus Iacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab episcopo ordinatos, sed atate seniores in quavis communitate, ob idque proprium extremæ unctionis ministrum non esse solum sacerdotem, anathema sit.

DECRETVM DE REFORMATIONE.

Proœmium.

Episcoporum munus esse, subditos, praesertim ad animarum curam constitutos, adimplere officii sui.

Cum proprie episcoporum munus sit subditorum omnium vitia redarguere; hoc illis praecipue cavendum erit, ne clerici, praesertim ad animarum curam constituti, cum inoffensam vitam ipsis conveniunt ducant. Nam si eos pravus & corruptis moribus esse permittant, quo pacto laicos de ipsorum vitiis redarguent, qui uno ab eis sermone convinci possent, quod clericos ipsi patiantur esse deteriores? Quae etiam libertate laicos corripere poterunt sacerdotes, cum tacite sibi ipsi respondeant, eadem se admisisse quae corripiant? Monebunt propterea episcopi suos clericos, in quocumque ordine fuerint, ut conversatione, sermone, & scientia commissio sibi Dei populo praeant, memores ejus quod scriptum est: Sancti estote, quia & ego sanctus sum: & juxta apostoli vocem, nemini dent ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium.

Fff iij rium

SESSIO XIV. 27. NOV. 1554.

Sup. c. 1. de hoc sacramento.

Iac. 5.

Sup. c. 2.

Sup. c. 3.

Iac. 5.

Iac. 5. Sup. c. 3.

Sess. 6. de ref. c. 3. Conc. Tol. 1X.

1. Cor. 9.

Sess. 12. c. 1. de ref.

Levit. 19. & 10. 2. Cor. 6.

ANNO
CHRISTI
1551.

vigore cuiuscumque facultatis aliquem ad habitum & professionem admittere possit, nisi ut in ordine ipso ad quem transfertur, sub sui superioris obedientia in claustris perpetuo maneat: ac taliter translatus, etiam si canonicorum regularium fuerit, ad beneficia secularia, etiam curata, omnino incapax existat.

CAVTV XII.

Ius patronatus nemo nisi ex fundatione, vel donatione obtineat.

Seff. 25. c. 9. de ref.

Nemo etiam, cuiusvis dignitatis ecclesiasticæ vel secularis, quacumque ratione, nisi ecclesiam, beneficium, aut capellam de novo fundaverit & construxerit, seu jam erectam, quæ tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis & patrimonialibus bonis competenter dotaverit, ius patronatus impetrare aut obtinere possit aut debeat. In casu autem fundationis aut donationis, huiusmodi institutio episcopo, & non alteri inferiori, reservetur.

CAVTV XIII.

Præsentatio fiat ordinario, alias institutio sit nulla.

Ibidem.
Conc.
Mog. l. cit.
c. 4. Salsg
c. 13.

Non liceat præterea patrono, cuiusvis privi- legii prætextu, aliquem ad beneficia sui juris patronatus, nisi episcopo loci ordinario, ad quem provisio seu institutio ipsius beneficii, cessante privilegio, iure pertineret, quoquo modo præsentare: alias præsentatio ac institutio forsitan secuta nulla sint & esse intelligantur.

CAVTV XIV.

Tractandum deinceps de missa, ordine, & reformatione.

Declarat præterea sancta synodus, in futura sessione, quam ad vigesimum quintum diem Ianuarii subsequens anni millesimi quingentesimi quinqueagesimifecundi habendam esse jam decrevit, una cum sacrificio missæ, agendum & tractandum esse de sacramento ordinis, & proseguendam esse materiam reformationis.

Angellus Massarellus subscripsit in fidem & testimonium præmissorum.

Subscriperunt prælati iidem qui in sessione præcedenti.

ANNO
CHRISTI
1552.

SESSIO DECIMAQVINTA,

Quæ est quinta sub Iulio III. pontifice maximo, celebrata die xxv. Ianuarii.

MDXLII.

SESSIO XV.
25. Ianuar.
1552.

REM divinam fecit episcopus Catanensis: orationem autem habuit episc. Majoricensis.

Decretum prorogationis sessionis.

Cum ex eo quod proximis sessionibus decretum fuit, sancta hæc & univertsalis synodus per hos dies accuratissime diligentissimeque tractavit ea quæ ad sanctissimum missæ sacrificium, & ad sacramentum ordinis spectant, ut hodierna sessione, quemadmodum Spiritus sanctus suggestisset, decreta de his rebus, & quatuor præterea articulos ad sanctissimum eucharistiæ sacramentum pertinentes, in hanc tandem sessionem dilatos publicaret, atque interim assuetos esse putaverit ad hoc sacrosanctum concilium eos qui protestantes se vocant, quorum causa eorum pu-

Ablicationem articulorum distulerat, & ut libere ac sine cunctatione illa huc venirent, fidem eis publicam sive saluum conductum concesserat: tamen cum illi nondum venerint, & eorum nomine supplicatum huic sanctæ synodo fuerit, ut publicatio, quæ hodierno die facienda fuerat, in sequentem sessionem differatur, certa spe allata, assuetos eos esse omnino multo ante illam sessionem, salvo conductu amplioris formæ interrim accepto: eadem sancta synodus in Spiritu sancto legitime congregata, iisdem legato & nuntiis præsentibus, nihil magis optans, quam ex præstantissima natione Germanica omnes de religione dissensiones & schismata tollere, ac ejus quieti, paci, otioque consulere, parata ipsos, si venerint, & humaniter excipere, & benigne audire, confidenter eos non fidei catholice pertinaciter oppugnandæ, sed veritatis cognoscendæ studio esse venturos; & ut evangelicæ veritatis studiosos decet, sanctæ matris ecclesie decretis ac disciplinæ ad extremum esse acquieturos; sequentem sessionem ad edenda & publicanda ea quæ supra commemorata sunt, in diem festum sancti Iosephi, qui erit die decimanona mensis Martii, distulit, ut illi satis temporis & spatii habeant non solum ad veniendum, verum etiam ad ea quæ voluerint, antequam is dies veniat, proponenda. Quibus ut omnem diutius cunctandi causam adimat, fidem publicam, sive salvo conductum, ejus qui recitatur tenoris & sententiæ, libenter dat & concedit. Interea vero de matrimonii sacramento agendum; & de eo, præter superiorum decretorum publicationem, definiendum esse eadem sessione statuit & decernit, & proseguendam esse materiam reformationis.

Synodi Tridentine protestatio in congregatione generali xxv. Ianuarii, MDLII. antea quam protestantes audirentur, acta.

Hæc sacrosancta synodus, &c. Ne ob disceptationes (quæ tam de personis componentibus, mandatisque & scripturis exhibendis, quam de loco ad sedendum personis assignando oriri possent) felix ipsius concilii progressus retardetur, inhærens decreto in secunda sessione promulgato, atque illud innovans statuit, decernit, declarat, quod si forte contigerit aliquos, qui ex dispositione juris aut ex approbatorum conciliorum more admittendi aut recipiendi non essent, vel per seipso vel per interpositas personas admitti aut recipi, vel in loco non debito sedere, vel sententiam sub verbo, Placet, proferre, vel congregationibus interesse, vel alios quocumque actus facere concilio durante, quodque si etiam conugetur mandata, instrumenta, protestationes, & alia cuiusvis generis scripta quæcumque, quæ ipsius concilii honorem, jus, ac potestatem quomodocumque læderent seu lædere possent, recipi aut admitti, propterea non præjudicetur, neque aliquo modo præjudicatum censeatur, vel intelligatur præsentis concilio, neque conciliis œcumenicis ac generalibus in perpetuum celebrandis: cum omnis intentio huius concilii sit & eo tendat, ut pax & concordia quacumque ratione, licita tamen & congruenti, in ecclesia reducantur.

SALVVS CONDVCTVS DATVS PROTESTANTIBVS.

Sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata,

reus fuerit, contigerit, vel electus ab eo confervator ab actore suspectus esse dicatur, aut si qua inter ipsos iudices, confervatorum & ordinariorum, contro versia super competentia iurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur, donec per arbitros in forma iuris electos, super susceptione, aut iurisdictionis competentia fuerit iudicatum. Familiaribus vero ejus, qui hujusmodi literis confervatoris rueri se solent, nihil illis profint, praterquam duobus dumtaxat: si ramen illi propriis ejus sumptibus vixerint. Nemo etiam similibus literarum beneficio ultra quinquennium gaudere possit. Non licet quoque confervatoribus iudicibus ullum habere tribunal erectum. In causis vero mercedum, aut miserabilium personarum, hujus sanctae synodi super hoc decretum in suo robore permaneat. Univerfitates autem generales, ac collegia doctorum seu scholarium, & regularia loca, nec non hospitalia actu hospitalitatem servantia, ac univrsitarum, collegiorum, locorum & hospitalium hujusmodi personarum, in presenti canone minime comprehensae, sed exemptae omnino sint, & esse intelligantur.

CAPVT VI.

Pena decernitur in clericos, qui in sacris constituti, aut beneficia possidentes, decenti sui ordinis veste non utuntur.

Quia veto, etsi habitus non facit monachum, oportet tamen clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant: tanta autem hodie aliquorum inolevit meritas, religionisque contemptus, ut propriam dignitatem & honorem clericalem parvipendentes, vestes etiam deserant publice laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus: propterea omnes ecclesiasticae personae, quantumcumque exemptae, quae aut in sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia, aut beneficia qualicumque ecclesiastica obruerint, si postquam ab episcopo suo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum clericalem, illorum ordini & dignitati congruentem, & juxta ipsius episcopi ordinationem & mandatum non detulerint, per suspensionem ab ordinibus, ac officio & beneficio, ac fructibus, redditibus & proventibus ipsorum beneficiorum, nec non si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum & beneficiorum hujusmodi, coerceri possint & debeant; constitutionem Clementis V. in concilio Viennensi ediram, quae incipit, Quoniam innovando & ampliando.

CAPVT VII.

Voluntarii homicida nunquam, casuales quomodo ordinandi.

Cum etiam qui per industriam occiderit proximum suum & per insidias; ab altari avelli debeant, qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiam si crimen id nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoveri possit; nec illi aliqua ecclesiastica beneficia, etiam si curam non habeant animarum, conferre liceat; sed omni ordine, ac beneficio & officio ecclesiastico perpetuo careat. Si vero homici-

dium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet, fuisse commissum narerur, quam ob causam etiam ad sacrorum ordinum & altaris ministerium, & beneficia quaecumque, ac dignitates, jure quodammodo dispensatio debeatur, committatur loci ordinario, aut ex causa, metropolitano, seu viciniori episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus ac narratis, nec aliter, dispensare possit.

CAPVT VIII.

Nulli alienos clericos ex privilegio punire liceat.

Praterca, quia nonnulli, quorum etiam aliqui veri sunt pastores, ac proprias oves habent, alienis etiam ovibus praesse quaerunt, & ira alienis subditis quandoque inrendunt, ut suorum curam negligant, quicumque, etiam episcopali praeditus dignitate, qui alienos subditos puniendi privilegium habuerit, contra clericos sibi non subiectos, praesertim in sacris constitutos, quorumcumque etiam atrocium criminum reos, nisi cum proprii ipsorum clericorum episcopi, si apud ecclesiam suam resederit, aut personae ab ipso episcopo deputandae intervenru, nequaquam procedere debeat: alias processus & inde secuta quaecumque viribus omnino careant.

CAPVT IX.

Beneficia unius diocesis nullo praetextu uniantur beneficiis alierinis.

Et quia jure optimo distincta fuerunt dioceses & parochiae, ac unicuique gregi proprii attributi pastores, & inferiorum ecclesiarum rectores, qui suarum quisque ovium curam habeant, ut ordo ecclesiasticus non confundatur, aut una & eadem ecclesia duarum quodammodo diocesum fiat, non sine gravi eorum incommodo qui illi subditi fuerint: beneficia unius diocesis, etiam si parochiales ecclesiae, vicariae perpetuae, aut simplicia beneficia, seu praesimonia, aut praesimoniales portiones fuerint, etiam ratione augendi cultum divinum aut numerum beneficiatorum, aut alia quacumque de causa, alterius diocesis beneficio, aut monasterio, seu collegio, vel loco etiam pio, perpetuo non uniantur; decretum hujus sanctae synodi super hujusmodi unionibus in hoc declarando.

CAPVT X.

Regularia beneficia regularibus conferantur.

Regularia beneficia, in titulum regularibus profectis provideri consueta, cum per obitum aut resignationem, vel alias illa in ritulum obrinentis vacare contigerit, religiosi tantum illius ordinis, vel iis qui habitum omnino suscipere & professionem emittere teneantur, & non aliis, ne vestem lino lanaque contextam induant, conferantur.

CAPVT XI.

Translati ad alium ordinem in claustris sub obedientia manent, & beneficiorum secularium incapaces existant.

Quia vero regulares de uno ad alium ordinem translati, facile a suo superiore licentiam standi extra monasterium obtinere solent, ex quo vagandi & apostatandi occasio tribuitur, nemo cuiuscumque ordinis praelatus vel superior, vigore

SESSIO XI V. 25. NOV. 1562.

SESS. 6. c. ult. de ref. & sup. c. 2.

Conc. Mog. sub Ar. cc. 14 & 15.

SESS. 24. de ref. cc. 13. 15. & 17.

Supra sessione 7 cap. 6. & 7. De ref.

SESS. 21. de regul. & monialibus.

DEUT. 21.

ANNO
CHRISTI
1552.

Datum Tridenti in sessione publica, die vige-
simo quinto Ianuarii millesimo quingentesimo
quinquagesimo secundo.

*Angelus Massarellus, sacri concilii secreta-
rius, in fidem & testimonium praemissorum
manu propria subscripsi.*

Subscriperunt huic sessioni patres qui in pre-
cedenti; & insuper sequentes, episcopus Placen-
tinus, episcopus Carthaginensis, episcopus
Pampilonensis, episcopus Mandonicenis, episco-
pus Elenensis, episcopus Zamorensis, episcopus
Segobienfis, episcopus Civitatensis, episcopus B
Leridensis.

SESSIO DECIMASEXTA,

Quae est sexta & ultima sub Iulio III. pontifice
maximo, celebrata die XXVII.
Aprilis MDLII.

Decretum suspensionis concilii.

SESSIO XVI.
28. Apr.
1552.

SACROSANCTA œcumenica & generalis
Tridentina synodus, in Spiritu sancto legiti-
time congregata, præsidentibus in ea reveren-
dissimis dominis Sebastiano archiepiscopo Sipon-
tino, Aloysio episcopo Veronenfi, apostolicis
nuntiis, tam eorum proprio quam reverendis-
simo & illustrissimo domini Marcelli tituli sancti
Marcelli sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis Cre-
scentii, legati, ob adversam ejus gravissimam va-
letudinem absentis, nomine, non dubitat Chri-
stianis omnibus parere hoc concilium œcumeni-
cum Tridentum primo a Paulo felicitis recorda-
tionis convocatum & collectum fuisse; deinde a
sanctissimo domino nostro Iulio tertio, eflagitan-
te Carolo quinto Augustissimo imperatore, ea
præcipue de causa fuisse restitutum, ut religio-
nem in multis orbis partibus, & præsertim in
Germania, in diversas opiniones miserabiliter dif-
tractam, in statum pristinum revocaret, abusus
& mores Christianorum corruptissimos emen-
daret: cumque ad hoc agendum quamplurimi pa-
tres, nulla laborum suorum periculisque ha-
bita ratione, c diversis regionibus alacriter con-
fluxissent; resque strenue magno fidelium con-
cursu feliciterque procederet; ac spes esset non
levis illos Germanos, qui eas novitates excita-
rant, in concilium venturos sic animatos, ut ve-
ris ecclesiæ rationibus unanimiter acquiescerent:
lux denique quædam rebus affulsisse videretur,
caputque attollere inciperet profligata antea &
afflicta respublica Christiana: ii repente tumultus,
ea bella, hostis generis humani versutia, ex-
arserunt, ut concilium velut hæreticæ, ac suum
cursum interrumpere satis incommode cogere-
tur; spesque omnis ulterioris progressus hoc in
tempore tolleretur: tantumque aberat ut sancta
synodus Christianorum malis & incommodis me-
deretur, ut multorum mentes præter sui animi
sententiam irritaret potius quam placaret. Cum
igitur ipsa sancta synodus omnia, & præcipue
Germaniam, armis ardere & discordiis videret,
omnes fere episcopos Germanos, præsertim
principes electores, suis consultum ecclesiis e
concilio abiisse; decrevit tantæ necessitati non
relictari, & ad meliora tempora reticere, ut pa-
tres, quod eis nunc agere non licet suis ovibus
prospectum ad suas ecclesias regredi valerent,
ne diutius utrobique inutili otio conterantur.

Atque ita, quoniam sic temporum conditio tulit,
hujus œcumenici concilii Tridentini progressum
per biennium suspendendum fore decrevit, prout
præsenti decreto suspendit; ea tamen lege, ut si
citius pacata res sit, ac tranquillitas pristina rever-
tatur, quod sperat Dei optimi maximi beneficio
non longo forsan spatio futurum, ipsius concilii
progressus, eodemmet tempore suam vim, firmita-
tem, vigoremque habere censeatur. Sin autem,
(quod Deus avertat) peracto biennio prædicta
legitima impedimenta non fuerint submota, cum
primum cessaverint, talis suspensio eo ipso sublata
esse intelligatur, ac suus vigor & robur concilio
sit restitutum, & esse intelligatur, sine alia nova
concilii convocazione: accedente ad hoc decre-
tum consensu & auctoritate sanctitatis suæ, &
sanctæ sedis apostolicæ. Interea tamen eadem san-
cta synodus exhortatur omnes principes Christia-
nos, & omnes prælatos, ut observent, & respecti-
ve, quatenus ad eos spectat, observari faciant in
suis regnis, dominiis & ecclesiis, omnia & singula
quæ per hoc sacrum œcumenicum concilium fue-
runt hæcenus statuta & decreta.

*Angelus Massarellus secretarius concilii sacri
subscripsi.*

CVLLA CELEBRATIONIS CONGILII
TRIDENTINI SVB PIO QVARTO
pontifice maximo.

*Pius episcopus servus servorum Dei ad perpetuam
rei memoriam.*

Ad ecclesiæ regimen, licet tanto oneri im-
pares, sola Dei dignatione vocati, statim cir-
cumferentes mentis oculos per omnes reipublicæ
Christianæ partes, cernentesque non sine magno
horrore, quam longe lateque pestis hæresum &
schismatis pervasisset, & quanta Christiani populi
mores correctione indigerent; in eam curam &
cogitationem pro suscepti muneris officio incum-
bere cepimus, quemadmodum ipsas hæreses ex-
tirpare, tantumque & tam perniciosum schisma
tollere, moreque adeo corruptos & depravatos
emendare possemus. Cum autem intelligere-
mus, ad hæc sananda mala aptissimum esse reme-
dium, quod sancta hæc sedes adhibere consuevis-
set, œcumenici generalisque concilii, ejus congre-
gandi consilium cepimus. Indictum illud quidem
antea fuit a felicitis recordationis Paulo tertio, &
ejus successore Iulio, prædecessoribus nostris, sed
variis de causis sæpius impeditum & interpel-
latum, perfici non potuit. Siquidem Paulus,
cum id primo in urbem Mantuam, deinde Vicen-
tiam indixisset, quasdam ob causas in literis ejus
expressas id primo suspendit, postea Tridentum
transiit. Deinde cum quibusdam de causis ibi
quoque ejus celebrandi tempus dilatum fuisset,
tandem suspensione sublata, in eadem civitate
Tridentina inchoatum fuit. Verum sessionibus
aliquot habitis, & nonnullis decretis factis, ipsum
se postea concilium aliquibus de causis, acce-
dente etiam sedis apostolicæ auctoritate, Bono-
niam transiit. Iulius autem, qui ei successit, in
eamdem civitatem Tridentinam id revocavit: sed
quo quidem tempore facta alia quædam decreta
sunt. Sed cum novi in propinquis Germaniæ locis
tumultus excitati fuissent, & bellum in Italia &
Gallia gravissimum exarsisset, rursus concilium
suspendit & dilatum fuit annente nimirum hu-
manis generis hoste, aliasque ex aliis difficultatibus
&

SESSIO
28.A M
CHRPaul
id pl
expo
pag.
in bu
voca
conciSess.
sequen

&

gata, præsentibus in ea eisdem sanctæ sedis a-
postolicæ legato & nuntiis, inhærento salvocon-
ductui in penultima sessione dato, & illum juxta
tenorem infra scriptum ampliando, universis fi-
dem facit, quod omnibus & singulis sacerdotibus,
electoribus, principibus, ducibus, marchionibus,
comitibus, baronibus, nobilibus, militaribus, po-
pularibus, & aliis quibuscumque viris, cujus-
cumque status & conditionis aut qualitatis exi-
stant, Germanicæ provinciæ & nationis civitati-
bus, ac aliis locis ejusdem, & omnibus aliis eccle-
siasticis & secularibus, præsertim Augustanæ con-
fessionis personis, qui, aut quæ, una cum ipsis ad
hoc generale Tridentinum concilium venient,
aut mittentur, ac profecturi sunt, aut hucusque
venæret, quocumque nomine censeantur, aut
valeant nuncupari, tenore presentium publicam
fidem & plenissimam verissimamque securita-
tem, quam salvoconductum appellant, libere
ad hanc civitatem Tridentinam veniendi, ibidem-
que manendi, standi, morandi, proponendi, lo-
quendi, una cum ipsa synodo de quibuscumque
negotiis tractandi, examinandi, discutendi, &
omnia quæcumque ipsis libuerit, ac articulos
quoslibet tam scripto quam verbo libere offeren-
di, propalandi, eosque scripturis sacris, & bea-
torum patrum verbis, sententiis & rationibus
declarandi, astruendi & persuadendi, & si opus
fuerit, etiam ad objecta concilii generalis respon-
dendi, & cum iis qui a concilio delecti fuerint dis-
putand, Christianæ aut caritative absque omni
impedimento conferendi, opprobriis, conviciis,
ac contumeliis penitus semotis, & signanter, quod
causæ controversæ, " secundum sacram scriptu-
ram, & apostolorum traditiones, probata concilia,
catholicæ ecclesiæ prædicto concilio Tridentino
patrum auctoritates in prædicto concilio Triden-
tino tractentur: illo etiam addito, ut religionis
prætextu, aut delictorum circa eam commissio-
rum, aut committendorum minime puniantur,
impartitur, ac omnino conceditur, sic etiam, ut pro-
pter illorum præsentiam neque in itinere, aut
quocumque locorum, eundo, manendo, aut rede-
undo, nec in ipsa civitate Tridentina, a divinis
officiis quovis modo cesserit. Et ut in prædictis,
vel non prædictis, quandocumque ipsis libuerit,
aut majorum suorum mandato & assensu ad prop-
ria reverti optabunt, aut aliquis eorum optabit,
mox absque ulla renitentia & occasione aut mora,
salvis rebus eorum, & suorum pariter honore &
personis, vice versa possint juxta beneplacitum
libere, & secure redire: de scientia tamen ab e-
adem synodo deputandorum, ut tunc opportu-
ne eorum securitati absque dolo & fraude pro-
videatur. Vult etiam sancta synodus in hac pu-
blica fide salvoque conductu, omnes quascum-
que clausulas includi ac contineri, ac pro inclu-
sionibus haberi, quæ pro plena, efficaci & sufficien-
tibus securitate in eundo, stando, & redeundo, neces-
sariæ & opportuna fuerint. Illud etiam ad ma-
jorem securitatem, & pacis ac reconciliationis bo-
num exprimitur, quod si quisquam aut illorum ali-
qui, sive in itinere Tridentinum veniendo, sive
ibidem morando, aut redeundo, aliquod enor-
me, quod absit, egerint aut commiserint, quo
posset hujus fidei publicæ, & assurationis bene-
ficio eis concessum, annullari, aut cassari, vult
& concedit eadem sancta synodus, ut in hujus-
modi facinore deprehensi, ab ipsis dumtaxat, &
non ab aliis, condigna animadversione cum e-
menda sufficienti, per partem ipsius synodi meri-

Conc. general. Tom. XIV.

to approbata, & laudanda, mox puniantur
illorum assurationis forma, conditionibus &
modis omnino manentibus illibatis. Patiformi-
ter etiam vult, ut si quisquam, vel aliqui ex ipsa
synodo, sive in itinere, aut manendo, aut re-
deundo, aliquod enorme, quod absit, egerint, aut
commiserint, quo posset hujus fidei publicæ &
assurationis beneficium violari, aut quoquo
modo tolli; in hujusmodi facinore deprehensi,
ab ipsa synodo dumtaxat, & non ab aliis; condi-
gna animadversione, & emenda sufficienti, per
partem dominorum Germanorum Augustanæ
confessionis, tunc hic presentium, merito lau-
danda, & approbata, mox puniantur; præsen-
ti assurationis, forma conditionibus & mo-
dis omnino manentibus illibatis. Vult præterea
ipsa synodus, quod liceat ipsis ambasciatoribus,
omnibus, & singulis, toties quotiescumque op-
portunum fuerit, seu necessarium ad auram capi-
piendam exire de civitate Tridentina, & reverti
ad eandem, nec non nuntium vel nuntios suos ad
quæcumque loca pro suis necessariis negotiis ordi-
nandis, libere mittere, seu destinare, ac ipsos
missos, seu destinatos, seu missum & destinatum
suscipere, toties quoties eis videbitur expedire;
ita quod aliqui, vel aliquis per deputandos concilii
societur, qui eorum securitati provideant
vel provideat. Qui quidem salvoconductus, & se-
curitates stare ac durare debent, & a tempore &
per tempus, quo in ipsius synodi & suorum tui-
tionis curam ipsos suscipi contigerit, & usque ad
Tridentum perducatur, ac toto tempore mansionis
eorum ibidem, & rursus post sufficientem au-
dientiam habitam, spatio viginti dierum præmis-
so, cum ipsi petierint, aut concilium, habita hu-
jusmodi audientia, ipsis recessum indixerit, a Tri-
dento usque in quem quisque elegerit sibi lo-
cum tutum, Deo favente, restituet, dolo & frau-
de prorsus exclusis. Quæ quidem omnia pro uni-
versis & singulis Christi fidelibus, pro omni-
bus principibus, tam ecclesiasticis quam sæcu-
laribus quibuscumque, atque omnibus aliis ec-
clesiasticis ac secularibus personis, cujuscumque
status & conditionis existant, aut quocumque no-
mine censeantur, inviolabiliter observanda esse
promittit & bona fide spondet.

Insuper omni fraude & dolo exclusis, vera &
bona fide promittit ipsam synodum nullam vel
manifeste vel occulte occasionem quæ situram,
aut aliqua auctoritate, potentia, jure, vel statuto,
privilegio legum, vel canonum, aut quorumcum-
que conciliorum, præsertim Constantiensis &
Senensis, quacumque forma verborum expressa,
in aliquod hujus fidei publicæ, & plenissimæ asse-
curationis, ac publicæ & liberæ audientie, ipsis
per ipsam synodum concessæ, præjudicium quovis
modo usuram, aut quemquam uti permissuram:
quibus in hac parte pro hac vice derogat. Quod
si sancta synodus, aut aliquis ex ea, vel suis, cu-
juscumque conditionis, vel status, aut præmi-
nentie existens, præscriptæ assurationis & sal-
viconductus formam & modum in quocumque
puncto vel clausula violaverit, (quod tamen a-
vertere dignetur omnipotens) & sufficiens e-
menda non fuerit mox subsecuta, ipsorum arbi-
trio merito approbata & laudanda, habeant
ipsam synodum, & habere poterunt incidisse in
omnes pœnas, quas jure divino & humano, aut
consuetudine hujusmodi salvoconductuum
violatores incurrere possunt, absque omni ex-
cusatione, aut quavis in hac parte contradictione.

Ggg Datum

SESSIO
XVI.
28. April.
1556.

Concilio
Constantiensis
fessionis 29.
cap. quod
non obstan-
tibus salvis
conducti-
bus.

ANNO
CHRISTI
1560.

Ego Ioannes Michael cardinalis Saracenus.
Ego Ioannes cardinalis sancti Vitalis.
Ego Ioannes And. cardinalis Messanenſis.
Ego Iacobus cardinalis Puteus.
Ego Ioannes B. Cicada cardinalis sancti Cle-
mentis.
*
*
Ego Scipio cardinalis Piſarum.
Ego Ioannes cardinalis Romanus.
Ego Ioannes Ant. cardinalis Capifuccus.
Ego Thad. cardinalis Gaddus.
Ego F. M. cardinalis Alexandrinus.
Ego Clemens cardinalis Aſteli.
Ego Iacobus cardinalis Sabellus.
Ego Ioannes cardinalis sancti Georgii.
*
Ego A. cardinalis Farnesius vicecancellarius.
Ego G. Af. cardinalis camerarius.
Ego Hip. cardinalis Ferrariensis.
*
Ego Iulius cardinalis Vrbinus.
Ego Aloysius cardinalis Cornelius.
Ego Hieronymus cardinalis Simoncellus.
Ego Vitellotius cardinalis Vitellius.
Ego Ioannes cardinalis de Medicis.
Ego Carolus cardinalis Borromæus.

Antonius Florellus.
Lacellinus Barenſus.

Anno a natiuitate domini milleſimo quingen-
teſimo ſexageſimo, indiſtione tertia, die vero
ſecunda menſis Decembris, pontificatus ſan-
ctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri do-
mini Pii, diuina providentia papæ quarti,
anno primo, retroſum literæ apoſtolicæ lectæ
affixæ & publicatæ fuerunt in locis ſupraſcri-
ptis, iuxta earum ſeriem & tenorem, & etiam
ut moris eſt: & illis motis, diſmiſſis illarum
copiis affixis per nos Bernardinum Andreu-
tium, & Ioannem Andream Panniza apoſtolicos
cuſſores.

Petrus Veltrini magiſter cuſſorum.

ANNO
CHRISTI
1562.

BREVE PII PAPÆ IV. SVPER ORDINE D
SEDENDI IN CONCILIO, NON
habita ratione dignitatis
primatialis.

Dilecti filii noſtri, ſalutem & apoſtolicam
benedictionem.

Sicut ea, quæ pacem & concordiam nutriunt,
pura mente ſemper inquitimus, ita ex debito
noſtræ paſtoralis ſollicitudinis tenemur illa ſub-
movere, quæ diſcordiam ſuſcitante, & ſcanda-
lum introducere poſſe videntur. Itaque ad tol-
lendam omnem controverſiam materiarum, quæ
inter prælatos, ad celebrationem ſacri œcume-
nici & generalis concilii, in civitate Tridentina
pro tempore congregatos, ſuper eorum præce-
dentia ſorte jam ſunt exortæ, & in dies oriri
poſſunt; volumus, ac vobis per præſentes man-
damus, ut omnes & ſingulos prælatos prædictos,
videlicet venerabiles fratres, patriarchas primo,
ſecundo archiepiſcopos, tertio autem loco epi-
ſcopos in quibuſvis actibus publicis, ſecundum
gradum & ordinem ſuarum ad eorum eccleſias
promotionum ita quod, qui prius promotus ad
eas fuerit, in ſuo quiſque ordine prior exiſtat)

A incedere, ſedere ac locum habere (nulla habita
ratione ad ipſorum dignitates primatiales, ſive
veræ ſive præſentia illæ fuerint) auctoritate no-
ſtra faciatis, ſtudioſeque & diligenter curetis,
atque pro veſtra prudentia ac pietate geratis, ut
cuncta iſtic concordibus animis in virtute Spiri-
tus ſancti, cum Dei omnipotentis honore at-
que timore, quiete ſeliciterque procedere va-
leant, non obſtantibus præmiſſis, & quibuſ-
vis conſtitutionibus & ordinationibus apoſto-
licis, ceteriſque contrariis quibuſcumque.
Datum Romæ apud ſanctum Petrum, ſub an-
nulo Piſcatoris, die ultima Decembris milleſimo
quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, pontificatus
noſtri anno ſecundo.

B DECLARATIO FACTA PER
illuſtriſſimos dominos legatos ſuper decreto
ſanctiſſimi domini noſtri domini Pii
pape quarti.

Quia dubitari poſſet an ex prædicto decreto
ſanctiſſimi domini noſtri aliquod præiudicium
generetur primatibus ſupraſcriptis in proprietate
ſeu poſſeſſione ſuarum primatiarum, ſive ve-
rarum, ſive præſentiarum: nos Hercules ri-
tuli ſanctæ Mariæ Noxæ de Mantua, Hiero-
nymus rituli ſanctæ Suſannæ, Seripandus, Stan-
niſlaus rituli ſancti Laurentii in Palæſtrina Var-
micenſis; ac Ludovicus rituli ſancti Cyriaci in
C Thermis, Simonetta nuncupati, ſanctæ Roma-
næ eccleſiæ preſbyteri cardinales, ſacri œcume-
nici concilii Tridentini, præſidentes, & apo-
ſtolicus de latere legatus, declaramus quod mens
ſanctiſſimi domini noſtri & noſtra eſt, quod
per hoc decretum nulli jus de novo acquiratur,
nullique præiudicium generetur, nulliusque jus
in proprietate vel poſſeſſione lædatur, atque de-
mum in omnibus & per omnia unumquemque
primatem, verum vel præſentium, in eodem
ſtatu poſt hoc concilium remanere, in quo an-
tea permanebat.

SESSIO DECIMASEPTIMA,

Quæ eſt I. ſub Pio quarto pontifice maximo,
celebrata die decimoſextava Ianuarii
MDLXII.

Decretum de celebrando concilio.

ILLVSTRISSIMI & reverendiſſimi, domi-
ni reverendique patres, placetne vobis ad lau-
dem & gloriam ſanctæ ac individue Trinitatis,
Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ad incremen-
tum & exaltationem fidei & religionis Chriſtiani-
næ, ſacrum œcumenicum & generale concilium
Tridentinum, in Spiritu ſancto legitime con-
gregarū ab hodierno die, qui eſt decimoſextavus
menſis Ianuarii, anni a natiuitate domini mille-
ſimi quingenteſimi ſexageſimiſecundi, cathedræ
Romanæ beati Petri apoſtolorum principis con-
ſecrato, ſublata quacumque ſuſpenſione, iuxta
formam & tenorem literarum ſanctiſſimi do-
mini noſtri Pii quarti pontificis maximi, cele-
brari, & in eo ea debito ſervato ordine tractari,
quæ proponuntur legatis ac præſidentibus ad
horum temporum levandas calamitates, ſedandas
dereligionis controverſias, coercendas linguas
dolofas, depravatorum morum abuſus corrigendos,
eccleſiæ veram atque Chriſtianam pacem conciliandam,
apta & idonea ipſi

AN
CHR
1560

SES
XV
18. Ian
1562

Seſſ. 24
25. de

& impedimenta obijciente, ut tantum ecclesie commodum, quod prorsus auferre non poterat, saltem quam diutissime retardaret. Quotopere vero interea aucta fuerint & multiplicata ac propagata hæreses, quotopere schisma creverit, sine maximo animi dolore nec meminisse possumus nec referre; sed tandem pius & misericors dominus, qui nunquam ita irascitur, ut misericordie obliuiscatur, regibus & principibus Christianis pacem & unanimitatem donare dignatus est. Qua nos occasione oblata, maxime in spem venimus, ipsius misericordia freti, fore ut his tantis quoque ecclesie malis eadem concilii via finis imponatur. Nos itaque ad schisma hæresesque tollendas, ad corrigendos & reformandos mores, ad pacem inter Christianos principes conservandam, celebrationem ejus non esse diuinius diutius differendam. Habita igitur cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesie cardinalibus deliberatione matura, factis etiam consiliis nostri certioribus carissimis in Christo filiis nostris, Ferdinando Romanorum imperator electo, & aliis regibus atque principibus, quos quidem (sicut de eorum summa pietate & sapientia nobis pollicebamur) paratissimos ad ipsius concilii celebrationem adjuvandum invenimus, ad Dei omnipotentis laudem & honorem & gloriam, atque universali ecclesie utilitatem de eorumdem fratrum nostrorum consilio & assensu, sacrum œcumenicum & generale concilium, ex auctoritate ejusdem Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum (qua nos quoque in terris fungimur) freti & subnixi, in civitate Tridentina ad sacratissimum diem resurrectionis dominicæ proxime futurum indicimus, & ibi celebrandum, sublata suspensione quacumque, statuimus atque decernimus. Quocirca venerabiles fratres nostros, omnibus ex locis, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, & dilectos filios abbates, ceterosque quibus in concilio generali sedere, & sententiam dicere, jure communi, vel ex privilegio, vel ex antiqua consuetudine licet, vehementer in domino hortamur & monemus, atque etiam districte præcipiendum mandamus, in virtute sanctæ obedientiæ, in vi quoque juramenti quod præstituerunt, & sub pænis quas in eos qui ad concilia generalia convenire neglexerint, sacris sciunt esse canonibus constitutas, ut ad concilium ibi celebrandum convenient intra eam diem, nisi forte impedimento fuerint legitimo præpediti; quod tamen impedimentum per legitimos procuratores synodo probare debebunt. Monemus præterea omnes & singulos, quorum interest, interesse poterit, ut in concilio adesse ne negligent. Carissimos vero in Christo filios nostros, Romanorum imperatorem electum, ceterosque reges & principes, quos optatum sane esset concilio interesse posse, hortamur & rogamus, ut, si ipsi interesse concilio non potuerint, oratores suos prudentes, graves, & pios viros utique mittant, qui ipsorum nomine illi intersint, eorumque diligenter pro sua pietate, ut ex eorum regnis atque dominis prælati sine recusatione ac moram necessario tempore, Deo & ecclesie officium suum præstent: eosdem etiam curaturos esse minime dubitantes, ut per ipsorum regna & dominia eorum ac liberum iter prælati, eorumque familiaribus, comitibus, & aliis omnibus ad concilium euntibus, & ab illo redeuntibus, pateat,

A benigneque ac comiter omnibus in locis recipiantur atque tractentur, sicut (quod ad nos attinet) ipsi quoque curabimus: qui nihil omnino prætermittere decrevimus, quod ad tantum & salutare opus perficiendum a nobis in hoc loco constitutis præstari possit: nihil, ut Deus scit, quærentes aliud, nihil propositum habentes in hoc concilio celebrando, nisi honorem ipsius Dei, dispersarum ovium reductionem ad salutem, & perpetuam Christianæ reipublicæ tranquillitatem ac quietem. Ut vero hæc literæ, & quæ in eis continentur, ad omnium, quorum oportet, notitiam perveniant, nec quicquam ea excusatione uti possit, quod illa ignoraverit, præsertim cum non ad omnes, quos de his literis certiores fieri oporteret, tutus forsitan pateat aditus; volumus & mandamus ut in basilica Vaticana principis apostolorum, & in ecclesia Lateranensi, tunc cum in eis populus ut missarum solennibus interfit congregari solet, palam clara voce a curiæ nostræ curtoribus, seu notariis aliquibus publicis, recitentur, & postquam recitata fuerint, ad valvas earum ecclesiarum, itemque cancellariæ apostolicæ, & in loco soliro campi Floræ, affigantur, ibique quo legi & omnibus innotescere possint, aliquamdiu relinquuntur. Cum autem inde amovebuntur, earum exempla in iisdem locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem & affixionem, omnes & singulos, qui his literis comprehenduntur, post duos menses a die publicationis, & affixionis earum volumus perinde adstrictos & obligatos esse, ac si ipsismet illæ coram editæ & lectæ fuissent. Transumptis quoque earum, quæ manu publici alicujus notarii scripta subscriptæ, & sigillo ac subscriptione alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munita fuerint, ut sine dubitatione ulla fides habeatur mandamus atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indictionis, statuti, decreti, præcepti, admonitionis, & adhortationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo, tertio Kalendas Decembris, pontificatus nostri anno primo.

Antonius Florellus.

Barengus.

Ego Pius catholicæ ecclesie episcopus.
Ego R. cardinalis de Carpo episcopus Portuensis.
Ego F. cardinalis episcopus Tusculanus.
Ego Fed. cardinalis Cæsius, episcopus Prænestinus.
Ego Ioannes cardinalis Moronus episcopus Albanensis.
*
*
Ego Christophorus Madrucius cardinalis Tridentinus.
Ego Ottho Truchses cardinalis Augustanus.
Ego B. de la Cueva cardinalis sanctæ Crucis.
Ego Tiberius cardinalis Crispus.

Ggg ij. Ego

ANNO
 CHRISTI
 1562.

laribus, & aliis quibuscumque vitis, cujuscumque status & conditionis aut qualitatis existant, Germanicæ provincie & nationis civitatibus, ac aliis locis ejusdem, & omnibus aliis ecclesiasticis & sæcularibus, præsertim Augustanæ confessionis personis, qui aut quæ una cum ipsis ad hoc generale Tridentinum concilium venient, aut mittentur, ac profecturi sunt, aut hucusque venerunt, quocumque nomine censeantur, aut valeant nuncupari, tenore præsentium, publicam fidem, & plenissimam verissimamque securitatem, quam saluumconductum appellant, libere ad hanc Tridentinam civitatem veniendi, ibidemque manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi, una cum ipsa synodo de quibuscumque negotiis tractandi, examinandi, discutiendi, & omnia quæcumque ipsis libuerit, ac atticulos quoslibet, tam scripto quam verbo libere offerendi, propalandi, eosque scripturis sacris & beatorum patrum verbis, sententiis & rationibus declarandi, astruendi, & persuadendi, & si opus fuerit, etiam ad objecta concilii generalis respondendi, & cum iis qui a concilio delecti fuerint disputandi Christiane aut caritative absque omni impedimento conferendi, opprobriis, conviciis, ac contumeliis penitus semotis: & signanter, quod causæ controversiæ, secundum sacram scripturam, & apostolorum traditiones, probata concilia, & catholice ecclesie consensum, & sanctorum patrum auctoritates, in prædicto concilio Tridentino tractentur: illo etiam addito, ut religionis prætextu, aut delictorum circa eam commissorum, aut committendorum, minime puniantur, impertitur, ac omnino concedit: sic etiam, ut propter illorum præsentiam, neque in itinere, aut quocumque locorum, eundo, manendo, aut redeundo, nec in ipsa civitate Tridentina a divinis officiis quovis modo cessetur. Et ut his peractis, vel non peractis, quandocumque ipsis libuerit, aut majorum suorum mandato & assensu ad propria reverti optabunt, aut aliquis eorum optabit, mox absque ulla retinentia, & occasione, aut mora, salvis rebus eorum, & suorum pariter honore, & personis, vice versa possint juxta beneplacitum libere & secure redire, de scientia tamen ab eadem synodo deputandorum, ut tunc opportune eorum securitati, absque dolo & fraude provideatur: vult etiam sancta synodus in hac publica fide salvoqueconductu, omnes, quascumque clausulas includi & contineri, ac pro inclusis haberi, quæ pro plena, efficaci, & sufficienti securitate in eundo, stando, ac redeundo necessariæ & opportuniæ fuerint. Illud etiam ad majorem securitatem, & pacis, ac conciliationis bonum exprimens, quod si quispiam, aut illorum aliqui sive in itinere, Tridentum veniendo, sive ibidem morando aut redeundo, aliquid enorme, quod absit, egerint, aut commiserint, quo posset hujus fidei publicæ & assecurationis beneficium eis concessum annullari aut cassari, vult & concedit ut in hujusmodi facinore deprehensi ab ipsis dumtaxat, & non ab aliis, condigna animadversione, cum emenda sufficienti, per partem ipsius synodi merito approbanda & laudanda, mox puniantur, illorum assecurationis forma, conditionibus & modis omnino manentibus illibatis. Pariformiter etiam vult, ut si quisquam, vel aliqui ex ipsa synodo, sive in itinere, aut manendo, aut redeundo, aliquid enorme, quod absit, egerint, aut commiserint, quo pos-

Scilicet in
 princ.

set hujus fidei publicæ & assecurationis beneficium violari, aut quoquomodo tolli, in hujusmodi facinore deprehensi, ab ipsa synodo dumtaxat, & non ab aliis condigna animadversione, & emenda sufficienti, per partem dominorum Germanorum Augustanæ confessionis, tunc hic præsentium, merito laudanda & approbanda, mox puniantur; præsertim assecurationis forma, conditionibus, & modis omnino manentibus illibatis. Vult præterea ipsa synodus, quod liceat ipsis ambasiatoribus omnibus & singulis, toties quotiescumque opus fuerit, seu necessarium, ad auram capiendam exire de civitate Tridentina, & reverti ad eandem, nec non nuntium, vel nuntios suos ad quæcumque loca pro suis necessariis negotiis ordinandis, libere mittere, seu destinare, ac ipsos missos, seu destinatos, seu missum & destinatum suscipere, toties quoties eis videbitur expedire; ita quod aliqui vel aliqui per deputandos concilii socientur, qui eorum securitati provideant, vel provideat. Quæ quidem salvoqueconductus & securitates stare ac durare debeant a tempore & per tempus, quo in ipsius synodi & suorum tuitionis curam ipsos suscipi contigerit, & usque ad Tridentum perducatur, ac toto tempore mansionis eorum ibidem; & rursum post sufficientem audientiam habitam, & spatio viginti dierum præmissio, cum ipsi petierint, aut concilium, habita hujusmodi audientia, in ipsis recessum indixerit, a Tridento usque in quem quisque elegerit sibi locum tutum, Deo favente, restituerit, dolo & fraude profus exclusis. Quæ quidem omnia, pro universis & singulis Christi fidelibus, pro omnibus principibus, tam ecclesiasticis quam sæcularibus quibuscumque, atque omnibus aliis ecclesiasticis ac sæcularibus personis, cujuscumque status & conditionis existant, aut quocumque nomine censeantur, inviolabiliter observanda esse promittit, & bona fide spondet. Insuper, omni fraude & dolo exclusis, vera & bona fide promittit ipsam synodum nullam vel manifeste vel occulte occasionem quæsituram, aut aliqua auctoritate, potentia, jure, vel statuto, privilegio legum vel canonum, aut quorumcumque conciliorum, præsertim Constantiensis & Senensis, quacumque forma verborum expressa, in aliquo hujus fidei publicæ, & plenissimæ assecurationis, ac publicæ & liberæ audientie, ipsis per ipsam synodum concessæ, præjudicium, quovis modo usuram, aut quemquam uti permissuram: quibus in hac parte pro hac vice derogat. Quod si sancta synodus, aut aliquis ex ea vel suis, cujuscumque conditionis, vel status, aut præeminentie existens, præscriptæ assecurationis & salvoqueconductus formam & modum in quocumque puncto vel clausula violaverit (quod tamen avertere dignetur omnipotens) & sufficiens emenda non fuerit mox subsecuta, ipsorum arbitrio merito approbanda & laudanda, habeant ipsam synodum, & habere poterunt, incidisse in omnes pœnas, quas jure divino & humano, aut consuetudine, hujusmodi salvoqueconductuum violatores incurere possunt, absque omni excusatione aut quavis in hac parte contradictione.

Extensio ad alias nationes.

Eadem sacrosancta synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præfidentibus in ea eisdem apostolice sedis de latere legatis, omnibus & singulis aliis, qui nobiscum in iis quæ sunt fidei communionem

S. E. S.
 XV.
 26.

Conc.
 Const.
 tionsis
 cap.
 non ob
 tibus
 viscor
 dibus

ipſi ſanctæ ſynodo videbuntur? Reſponderunt: A
Placer.

Indictio ſuura ſeſſionis.

Illuſtriſſimi & reverendiſſimi domini reveren-
dique patres, placeatne vobis proximam ſuturam
ſeſſionem habendam & celebrandam eſſe feria
quinta poſt ſecundam dominicam quadrageſimæ,
quæ erit die vigefimaſexta menſis Februarii.
Reſponderunt: Placet.

Propoſitio facta.

In prima præterita ſeſſione declaratum eſt, &
communi omnium voto approbatum, pertra-
ctandum eſſe de eis quæ neceſſaria videbuntur ad
catholicæ fidei doctrinam ſtabiliendam, atque
morum integritatem reſtituendam.

Vt autem hæc, Deo duce, aggrediamur, vi-
ſum eſt magnopere referre ad doctrinam de fide
in ſuam puritatem reſtituendam, ut libri a variis
auctoribus poſt exortas hæreſes ſcripti, atque
etiam librorum cenſuræ in diverſis locis a catho-
licis editæ, examinentur. De quibus quidquid
ſancta ſynodus ſtatuere, tamquam ſacroſanctum
decretum, ſuo tempore publicabitur, ut ab om-
nibus abſque ulla tergiverſatione cuſtodiarur.
Super qua re quicumque pto ejus faciliori expedi-
tione aliquid aſſerre voluerint, libenter au-
diuntur.

Ad hæc tite dijudicanda, ut vocentur omnes
ex decreto ſanctæ ſynodi, conſentaneum fore
exiſtimavimus, ad quos iſtarum rerum aliqua
pertinere quoquo modo poteſt, ne deinceps
inauditos ſe eſſe condemnatos cenſeri poſſit.

Non ab re quoque putavimus eſſe, omnes,
qui in hæreſes quatuordecim lapſi ſunt, & adhuc
irretiti ſunt, ad penitentiam invitare, cum ſal-
viconductus ampla conceſſione, ac promiſſione
magne & ſingularis clementiæ & benignitatis,
modo redeant ad cor, & ſanctæ eccleſiæ catho-
licæ poteſtatem agnoſcant.

Tam ſuper modo facilioris expeditionis exa-
minis librorum & cenſurarum, quam ſuper aliis,
quæ ſequuntur, patres, poſtquam hujus ſcripti
exemplum acceperint, & conſideraverint, dicant
ſententias ſuas in ſequenti congregatione.

SESSIO DECIMAOCTAVA.

Quæ eſt ſecunda ſub Pio IV. pontifice maximo,
celebrata die xxvi. Februarii MDLXII.

*Decretum de librorum delectu, & omnibus ad
concilium ſide publica invitandis.*

SACROSANCTA œcumenica & generalis
Tridentina ſynodus, in Spiritu ſancto legitime
congregata, præſidentibus in ea eiſdem apoſto-
licæ ſedis legatis, non humanis quidem viri-
bus conſiſa, ſed domini noſtri Ieſu Chriſti, qui
os & ſapientiam eccleſiæ ſuæ darum ſe promiſ-
ſit, ope & auxilio ſecta, illud præcipue cogirat,
ut catholicæ fidei doctrinam, multorum inter ſe
diſſidentium opinionibus, pluribus locis inquina-
tam & obſcuratam, in ſuam puritatem &
ſplendorem aliquando reſtituat, & mores, qui
a veteri inſtituto deflexerunt, ad meliorem vitæ
rationem revocet, corque patrum ad filios, &
cor filiorum ad patres convertat. Cum itaque
omnium primum animadverterit, hoc tempore
ſuſpectorum ac pernicioſorum librorum, quibus
Concil. general. Tom. XIV.

doctrina impura conſiſterit, & longe lateque
diffunditur, numerum nimis excreviſſe (quod
quidem in cauſa fuit, ut multæ cenſuræ in variis
provinciis, & præſertim in alma urbe Roma, pio
quodam zelo editæ fuerint) neque tamen huic
tam magno ac pernicioſo morbo ſalutarem ullam
profuſiſſe medicinam, cenſuit ut delecti ad hanc
diſquiſitionem patres de cenſuris libriſque quid
facto opus eſſet diligenter conſiderarent, atque
etiam ad eandem ſanctam ſynodum ſuo tempore
reſerent, quo facilius ipſa poſſit varias & pere-
grinas doctrinas, tamquam zizania, a Chriſtianæ
veritatis tritico ſeparare, deque his commodius
deliberare & ſtatueret, quæ ad ſcrupulum ex
complurium animis eximendum, & tollendas
multarum querelarum cauſas magis opportuna
videbuntur. Hæc autem omnia ad notitiam quo-
rumcumque deducta eſſe vult, prout etiam præ-
ſenti decreto deducit: ut ſi quis ad ſe pertinere
aliquo modo putaverit, quæ vel de hoc generali
concilio tractanda prædixit, non dubitet a ſancta
ſynodo ſe benigne auditum iri.

Quoniam vero eadem ſancta ſynodus ex corde
optat, Deumque enixe rogat quæ ad pacem ſunt
eccleſiæ, ut univerſi communem matrem in terris
agnofcentes, quæ quos peperit obliviſci non po-
teſt, unanimis uno ore glorificemus Deum &
Patrem domini noſtri Ieſu Chriſti; per viſcera
miſericordiæ eiſdem Dei & domini noſtri, om-
nes qui nobiſcum communionem non habent, ad
concordiam & reconciliationem, & ut ad hanc
ſanctam ſynodum veniant, invitat atque hortat-
ur, utque caritatem, quod eſt vinculum perfe-
ctionis, amplectantur, pacemque Chriſti exul-
tantem in cordibus ſuis præ ſe ferant, in quam
vocari ſunt in uno corpore. Hanc ergo non hu-
manam, ſed Spiritus ſancti vocem audientes ne
obdurent corda ſua, ſed in ſuo ſenſu non ambu-
lanres neque ſibi placentes, ad tam piam & ſalu-
tarem matris ſuæ admonitionem excitentur &
convertantur. Omnibus enim caritatis officiis
ſancta ſynodus eos ut invitat, ita complectetur.

Inſuper eadem ſancta ſynodus decrevit, fidem
publicam in congregatione generali concedi poſ-
ſe, & eandem vim habituram, eiſdemque ro-
boris & momenti futuram, ac ſi in publica ſeſſio-
ne data & decreta fuiſſet.

Indictio ſuura ſeſſionis.

Eadem ſacroſancta ſynodus Tridentina, in
Spiritu ſancto legitime congregata, præſidenti-
bus in ea eiſdem apoſtoſicæ ſedis legatis, ſtatuit
& decrevit, proximam ſuturam ſeſſionem ha-
bendam & celebrandam eſſe feria quinta poſt ſa-
cratiſſimum feſtum aſcenſionis domini, quæ erit
die decimaquarta menſis Maii.

SALVVS CONDICTVS CONCESSVS
Germanica nationi.

*In congregatione generali, die quarta Martii
miſſimo quingeneſimo ſexageſimo ſecundo.*

Sacroſancta œcumenica & generalis Triden-
tina ſynodus in Spiritu ſancto legitime con-
gregata, præſidentibus in ea eiſdem apoſtoſicæ
ſedis legatis, univerſis fidem facit, quod om-
nibus & ſingulis ſacerdotibus, electoribus,
principibus, ducibus, marchionibus, comiti-
bus, baronibus, nobilibus, militariſus, popu-
laribus,

SESSIO
XVIIII.
26 Feb.
1562.
ſeſſ. 25. in
contin. 9.
de indice
libr. &c.
Ibidem.

Matth. 13.

Pſal. 117.
44. 49.

Rom. 15.

Coloſſ. 3.
Pſal. 99.
Hebr. 3.
Ephel. 4.
Rom. 15.

Vide ſupra
ſeſſ. 5. ubi
idem habe-
tur præter
extenſio-
ne ad alias
nationes.

Ggg iij laribus,

ANNO
 CHRIS TI
 1562.

causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit: quam reprobare, aut sine ipsius ecclesie auctoritate pro libito mutare non licet.

CAPVT III.

Totum & integrum Christum, ac verum sacramentum, sub qualibet specie sumi.

Math. 26.
 Marc. 14.
 Luc. 22.
 I. Cor. 11

Insuper declarat, quanvis redemptor noster, ut antea dictum est, in suprema illa cœna hoc sacramentum in duabus speciebus instituerit, & apostolis tradidit; tamen fatendum esse, etiam sub altera tantum specie, totum atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi. Ac propterea, quod ad fructum atinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.

CAPVT IV.

Parvulos non obligari ad communionem sacramentalem.

Infra can. 4.

Denique eadem sancta synodus docet, parvulos usu rationis carentes, nulla obligari necessitate ad sacramentalem eucharistie communionem. Siquidem per baptismi lavacrum, regenerati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere non possunt. Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.

Tit. 3.

DE COMMVNIONE SVB VTRAQVE SPECIE, ET PARVVLORVM.

CANON I.

Constant. sess. 13.

Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi eucharistie sacramenti sumere debere, anathema sit.

II.

Supra c. 2.

Si quis dixerit, sanctam ecclesiam catholicam non iustis causis & rationibus adductam fuisse, ut laicos, atque etiam clericos non deficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit.

III.

Sup. c. 3. & sess. 13. c. 3. & can. 3.

Si quis negaverit totum & integrum Christum omnium gratiarum fontem & auctorem, sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur, anathema sit.

IV.

Sup. c. 4.

Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse eucharistie communionem, anathema sit.

Supra sess. 13. in ne & inf.

Duos vero articulos alias propositos, nondum tamen excusos, videlicet an rationes, quibus sancta catholica ecclesia adducta fuit ut commu-

nicaret laicos, atque etiam non celebrantes sacerdotem, sub una tantum panis specie, ita sint retinenda, ut nulla ratione calicis usus cuiquam sit permitendus; & an si honestis & Christianæ caritati consentaneis rationibus concedendus alicui vel nationi, vel regno calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, & quænam sint illæ, eadem sancta synodus in aliud tempus, oblata sibi quamprimum occasione, examinandos atque definiendos reservat.

DECRETVM DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta œcumenica, & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea eisdem apostolicæ sedis legatis, ad Dei omnipotentis laudem, & sanctæ ecclesie ornamentum, ea que sequuntur, de reformationis negotio in præsentia statuenda esse censuit.

CAPVT I.

Episcopi gratis cum ordinibus conferant, tum dimissiones & testimoniales dent, pro quibus eorum ministri nihil prorsus, notarii, quod in decreto præsumitur est, accipiant.

Quoniam ab ecclesiastico ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcumque ordinum, etiam clericalis tonsuræ, nec pro literis dimissionis aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa, etiam sponte oblatum, episcopi, & alii ordinum collatores, aut eorum ministri, quovis prætextu accipiant. Notarii vero in his tantum locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singulis literis dimissionis, aut testimonialibus, decimam tantum unius aurei partem accipere possint; dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo: nec episcopi ex notarii commodis aliquid emolumentum ex eisdem ordinum collationibus directe vel indirecte provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare omnino teneri decernit, contrarias taxas, ac statuta, & consuetudines etiam immemorabiles, quorumcumque locorum (quæ potius abusus & corruptelæ simoniacæ pravitati faventes nuncupari possunt) penitus cassando & interdicens; & qui secus fecerint, tam astantes, quam accipientes, ultra divinam ultionem, pœnas a jure inflictas ipso facto incurrant.

CAPVT II.

Arcentur a sacris ordinibus, qui non habent unde vivere possint.

Cum non deceat eos, qui divino ministerio ascripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut fordium aliquem questum exercere, compertumque sit complures plerisque in locis ad sacros ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus ac fallaciis consingunt se beneficium ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere; statuit sancta synodus, ne quis deinceps clericus secularis, (quamvis alias sit idoneus moribus, scientia & ætate) ad sacros ordines promoveatur, nisi prius legitime constet eum beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidere. Id vero beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum sit promotus: neque ea resignatio admittatur, nisi confitito quod aliunde vivere commode possit: & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium

communione non habent, ex quibuscumque A regnis, nationibus, provinciis, civitatibus ac locis, in quibus publice & impune prædicatur, vel docetur, sive creditur contrarium ejus, quod sancta Romana sentit ecclesia, dat fidem publicam, sive saluconductum, sub eadem forma & eisdem verbis, quibus datur Germanis.

lis in locis errorum monstra nequissimi dæmonis artibus circumferantur, ob quæ in nonnullis provinciis multi a catholicæ ecclesiæ fide atque obedientia videantur discessisse, censuit, ea, quæ ad communionem sub utraque specie, & parvulorum pertinent, hoc loco exponenda esse. Quapropter cunctis Christi fidelibus interdicit, ne posthac de iis aliter vel credere, vel docere, vel prædicare audeant, quam est his decretis explicatum atque definitum.

SESSIO
XXI.
16 Julii
1562.

SESSIO DECIMANONA.

Quæ est tertia sub Pio IV. pontifice maximo, celebrata die decimaquarta Maii MDLXII.

Decretum prorogationis sessionis.

SACROSANCTA œcumenica & generalis Tridentina synodus in Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea eisdem sanctæ sedis apostolicæ legatis, decreta ea quæ hodie in præsentis sessione statuenda ac facienda erant, iustis nonnullis ac honestis causis, in feriam quintam post proximam solennitatem corporis Christi (quæ erit pridie Nonas Junii) proroganda esse censuit ac prorogat: dictaque die sessionem habendam esse ac celebrandam, omnibus indicit. Interea togandus est Deus & Pater domini nostri Iesu Christi, auctor pacis ut sanctificet corda omnium, quo adjuvante sancta synodus & nunc & semper meditati ac peragere valeat quæ ad ejus laudem & gloriam pertinent.

SESSIO VIGESIMA.

Quæ est quarta sub Pio IV. pontifice maximo, celebrata die quarta Junii MDLXII.

Decretum prorogationis sessionis.

SACROSANCTA œcumenica & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea eisdem apostolicæ sedis legatis, propter varias difficultates ex diversis causis exortas, atque etiam ut congruentius majorique cum deliberatione omnia procedant, nempe ut dogmata, cum iis quæ ad reformationem spectant, simul tractentur & fiantur; ea quæ statuenda videbuntur, tam de reformatione, quam de dogmatibus in proxima sessione, quam omnibus indicit in diem sextamdecimam subsequæ mensis Julii, definienda esse decrevit. Hoc tamen adjecto, quod dictum terminum ipsa sancta synodus, pro ejus arbitrio & voluntate, sicuti rebus concilii putaverit expedire, etiam in generali congregatione restringere & prorogare libere possit & valeat.

SESSIO VIGESIMAPRIMA.

Quæ est quinta sub Pio IV. pontifice maximo, celebrata die decimafexta Julii MDLXII.

Doctrina de communione sub utraque specie, & parvulorum.

SACROSANCTA œcumenica & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea eisdem apostolicæ sedis legatis, cum de tremendo & sanctissimo eucharistiæ sacramento varia diver-

CAPVT I.

B Laicos & clericos non conficientes non adstringi jure divino ad communionem sub utraque specie.

Itaque sancta ipsa synodus, a Spiritu sancto (qui Spiritus est sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & pietatis) edocta, atque ipsius ecclesiæ judicium & consuetudinem secuta, declarat ac docet, nullo divino præcepto laicos & clericos non conficientes obligari ad eucharistiæ sacramentum sub utraque specie sumendum: neque ullo pacto, salva fide, dubitari posse, quin illis alterius speciei communio ad salutem sufficiat. Nam etsi Christus dominus in ultima cœna venerabile hoc sacramentum in panis & vini speciebus instituit, & apostolis tradidit: non tamen illa infuturio & traditio eo tendunt, ut omnes Christi fideles statuto domini ad utramque speciem accipiendam adstringantur. Sed neque ex sermone illo apud Ioannem sexto recte colligitur, utriusque speciei communionem a domino præceptam esse; utcumque juxta varias sanctorum patrum & doctorum interpretationes intelligatur. Namque qui dixit, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, dixit quoque: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*. Et qui dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, dixit etiam: *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita*. Et denique qui dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo*, dixit nihilo minus: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*.

1. 1. Constant. sess. 13. Inf. can. 2.

Math. 26. 1. Cor. 11.

Ioan. 6.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

CAPVT II.

Ecclesiæ potestas circa dispensationem sacramenti eucharistiæ.

Præterea declarat, hanc potestatem perpetuo in ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expediret judicaret. Id autem apostolus non obscure visus est innuisse, cum ait: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Atque ipsum quidem hac potestate usum esse, satis constat, cum in multis aliis, tum in hoc ipso sacramento, cum ordinatis nonnullis circa ejus usum: *Cetera*, inquit, *cum venero, disponam*. Quare agnoscentes sancta mater ecclesia hanc suam in administratione sacramentorum auctoritatem, licet ab initio Christianæ religionis non insequens utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis, latissime jam mutata illa consuetudine, gravibus & iustis causis

1. Cor. 4. 2. Cor. 6.

1. Cor. 11.

Constant. sess. 13.

ANNO
CHRISTI
1562.

adeasdem ecclesias quomodocumque pertinentibus, qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum, parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant, quacumque appellatione, exemptione & contradictione remota. Quod si nimia egestate omnes laborent, ad matrices, seu viciniores ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas parochiales, quam alias ecclesias dirutas, in profanos usus non fordidos, erecta tamen ibi Cruce, convertendi.

CAPVT VIII.

Monasteria commendata, in quibus non viget regularis observantia, & beneficia quacumque quotannis ab ordinario visitentur.

Quacumque in diœcesi ad Dei cultum spectant, ab ordinario diligenter curati, atque is, ubi oportet, provideri æquum est. Propterea commendata monasteria, etiam abbatæ, prioratus, & præposituræ nuncupatæ, in quibus non viget regularis observantia, nec non beneficia, tam curata quam non curata, secularia & regularia, qualitercumque commendata, etiam exempta, ab episcopis, etiam tanquam apostolicæ sedis delegatis, annis singulis visitentur; curentque iidem episcopi congruentibus remediis, etiam per sequestationem fructuum, ut quæ renovatione indigent, aut restauratione, resciantur; & cura animarum, si qua illis vel eorum annexis imminet, aliaque debita obsequia recte exerceantur, appellationibus quibuscumque, privilegiis, consuetudinibus, etiam immemorabili tempore præscriptis, conservatoriis, iudicium deputacionibus, & eorum inhibitionibus, non obstantibus. Et, si in eis vigeret observantia regularis, provideant episcopi paternis admonicionibus, ut eorum regulacionum superiores, iuxta eorum regularia instituta, debiram vivendi rationem observent & observari faciant, & sibi subditos in officio continent ac moderentur. Quod si admoniti intra sex menses eos non visitaverint, vel correxerint; tunc iidem episcopi, etiam ut delegati sedis apostolicæ, eos visitare possint & corrigere, prout ipsi superiores possent iuxta eorum instituta; quibuscumque appellationibus, privilegiis & exemptionibus penitus remotis, & non obstantibus.

CAPVT IX.

Questorum eleemosynarum nomen & usus tollitur; indulgentias & spirituales gratias ordinariis publicent. Duo de capitulo eleemosynas gratis accipiant.

Cum multa a diversis antea conciliis, tam Lateranensi, ac Lugdunensi, quam Viennensi, adversus pravos eleemosynarum questorum abusum remedia tunc adhibita, posterioribus temporibus reddita fuerint inutilia, potiusque eorum malitia ita quotidie magno fidelium omnium scandalo & querela excrecere deprehendatur, ut de eorum emendatione nulla spes amplius relicta videatur, statuit ut posthac in quibuscumque Christianæ religionis locis eorum nomen atque usus penitus aboleatur, nec ad officium huiusmodi exercendum ullatenus admittantur; non obstantibus privilegiis, ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, piis locis, & quibusvis cujuscumque gradus, status, & dignitatis personis, concessis,

aut consuetudinibus etiam immemorabilibus. Indulgentias vero aut alias spirituales gratias, quibus non ideo Christi fideles decet privari, deinceps per ordinarios locorum adhibitis duobus de capitulo, debitis temporibus populo publicandas esse decernit. Quibus etiam eleemosynas, atque oblata sibi caritatis subsidia, nulla proterus mercede accepta, fideliter colligendi facultas datur, ut tandem cælestes hos ecclesiæ thesauros, non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes vere intelligant.

Indictio futura sessionis.

Eadem sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina synodus, in spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea eisdem apostolicæ sedis legatis, statuit & decrevit, proximam futuram sessionem habendam & celebrandam esse feria quinta post octavam festi nativitatis beatæ Mariæ virginis, quæ erit decimasextima mensis Septembris proxime futuri. Hoc tamen adjecto, quod dictum terminum ac unicuique sessioni in posterum præfigendum, ipsa sancta synodus pro ejus arbitrio & voluntate, sicuti rebus concilii putaverit expedire, etiam in generali congregatione restringere & prorogare libere possit & valeat.

SESSIO VIGESIMA SECVNDA,

Quæ est sexta sub Pio IV. pontifice maximo, celebrata die XVI. Septembris MDLXII.

Doctrina de sacrificio missæ.

SACROSANCTA œcumenica & generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea eisdem apostolicæ sedis legatis, ut vetus, absoluta atque omni ex parte perfecta de magno eucharistiæ mysterio in sancta catholica ecclesiâ fides atque doctrina retineatur, & in sua puritate, populatæ erroribus atque hæresibus, conservetur, de ea, quatenus verum & singulare sacrificium est, Spiritus sancti illustratione edocta, hæc que sequuntur docet, declarat, & fidelibus populis prædicanda decernit.

CAPVT I.

De institutione sacrosancti missæ sacrificii.

Quoniam sub priori testamento, teste apostolo Paulo, propter Leuitici sacerdotii imbecillitatem consummatio non erat, oportuit, Deo Patre misericordiarum ita ordinante, sacerdotem alium secundum ordinem Melchisedech surgere, dominum nostrum Iesum Christum, qui posset omnes, quotquot sanctificandi essent, consummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus & dominus noster, etsi semel seipsum in ara Crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem sacerdotum eius extinguendum non erat, in cœna novissima qua nocte tradebatur, ut dilectæ suæ sponsæ ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, quo eruentum illud semel in Cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur, sacerdotem secundum

Later. IV.
sub. Inn.
III. c. 63
Vienn
Clem Abusibus
de pœn. &
rem.
sess. c. 2.
de ref. sess.
25. in cont.
decretis de
indulgentiis.

S. S. S.
X. X.
16.
1562.

Sup. fo.

S. S. S.
X. X.
17. S.
1562.
Sess. I.
Princip.

Heb. 7.
& 10.

Tol. x.
1. Cor.

Patrimonium vero vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos episcopus iudicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate ecclesiarum suarum, eo quoque prius perspecto, patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtinenti, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint: atque illa deinceps sine licentia episcopi alienari, aut extinguî; vel remitti nullatenus possint, donec beneficium ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint, antiquorum canonum pœnas super his innovando.

CAPVT III.

Ratio augendi distributiones quotidianas prescribitur: consuetudo, qua non residentes nihil vel minus tertia parte fructuum percipiunt; laudatur: absentium contumacia punitur.

Cum beneficia ad divinum cultum, atque ecclesiastica munia obeunda sint constituta, ne qua in parte minuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præsteret, statuit sancta synodus, in ecclesiis tam cathedralibus quam collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, & quorumcumque proventuum & obventionum, tam dignitatum, quam canonicatum, personatum, portionum & officiorum separari debere, & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes, & ceteros divinis interessentes proportionabiliter, juxta divisionem ab episcopo, etiam tamquam apostolicæ sedis delegato, in ipsa prima fructuum deductione facienda dividantur; salvis tamen consuetudinibus earum ecclesiarum, in quibus non residentes, seu non servientes, nihil vel minus tertia parte percipiunt: non obstantibus exemptionibus ac aliis consuetudinibus, etiam immemorabilibus, & appellationibus quibuscumque; crescentemque non servientium contumacia, liceat contra eos procedere juxta juris ac sacrorum canonum dispositionem.

CAPVT IV.

Sacramenta per convenientem sacerdotum numerum exhibeantur. Ratio novas parochias erigendi traditur.

Episcopi, etiam tamquam apostolicæ sedis delegati, in omnibus ecclesiis parochialibus vel baptisimalibus, in quibus populus ita numerosus sit, ut unus rector non possit sufficere ecclesiasticis sacramentis ministrandis & cultui divino peragendo, cogant rectores, vel alios, ad quos pertinet, sibi tot sacerdotes ad hoc munus adungere, quot sufficiant ad sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum. In iis vero, in quibus ob locorum distantiam, sive difficultatem, parochiani sine magno incommodo ad percipiendam sacramenta & divina officia audienda accedere non possunt, novas parochias, etiam in vitis rectoribus, juxta formam constitutionis Alexandri tertii, quæ incipit, Ad audientiam, constituere possint. Illis autem sacerdotibus, qui de novo erunt ecclesiis noviter erectis præficiendi, competens assignetur portio arbitrio episcopi ex fructibus ad ecclesiam matricem quomodo-cumque pertinentibus; & si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare quæ suff-

ficiant ad vitam dictorum sacerdotum sustentandam. quacumque reservatione generali vel speciali, vel affectione, super dictis ecclesiis non obstantibus. Neque hujusmodi ordinationes & erectiones possint tolli nec impediri ex quibuscumque provisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusvis aliis derogationibus, vel suspensionibus.

CAPVT V.

Possint episcopi facere uniones perpetuas in casibus a jure permisis.

Vt etiam ecclesiarum status, ubi sacra Deo officia ministrantur, ex dignitate conservetur, possint episcopi, etiam tamquam apostolicæ sedis delegati, juxta formam juris, sine tamen præjudicio obtinentium, facere uniones perpetuas quarumcumque ecclesiarum parochialium & baptisimalium, & aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum, cum curatis, propter earum paupertatem, & in ceteris casibus a jure permisis, etiam si dictæ ecclesiæ vel beneficia essent generaliter vel specialiter reservata, aut qualitercumque affecta. Quæ uniones etiam non possint revocari, nec quoquo modo infringi vigore cujuscumque provisionis, etiam ex causa resignationis, aut derogationis, aut suspensionis.

CAPVT VI.

Imperitis rectoribus vicarii cum parte fructuum pro tempore deputentur: in scandalo perseverantes privari beneficiis possint.

Quia illiterati & imperiti parochialium ecclesiarum rectores sacris minus apti sunt officiis, & alii propter eorum vitæ turpitudinem potius destruant quam ædificent, episcopi, etiam tamquam apostolicæ sedis delegati, eisdem illiteratis & imperitis, si alias honestæ vitæ sint, coadjutores aut vicarios pro tempore deputare, partemque fructuum eisdem pro sufficienti victu assignare, vel aliter providere possint, quacumque appellatione & exemptione remota: eos vero, qui turpiter & scandalose vivunt, postquam præmoniti fuerint, coerceant ac castigent. Et si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent, eos beneficiis, juxta sacrorum canonum constitutiones, exemptione & appellatione quacumque remota, privandi facultatem habeant.

CAPVT VII.

Episcopi transferant unâ cum oneribus ecclesias, quæ nequeunt instaurari; alias vero reparari procurent.

Cum illud quoque valde curandum sit, ne eæ quæ sacris ministeriis dicata sunt temporum injuria obsolescant, & ex hominum memoria excidant; episcopi etiam tamquam apostolicæ sedis delegati transferre possint beneficia simplicia (etiam juris patronatus) ex ecclesiis, quæ vetustate vel alias collapsæ sint, & ob eorum inopiam nequeant instaurari, vocatis iis quorum interest, in matrices aut alias ecclesias locorum eorundem, seu viciniorum, arbitrio suo; atque in eisdem ecclesiis erigant altaria vel capellas subisdem invocationibus, vel in jam erecta altaria vel capellas transferant, cum omnibus emolumentis & oneribus, prioribus ecclesiis impositis. Parochiales vero ecclesias, etiam si juris patronatus sint, ita collapsas refici & instaurari procurent ex fructibus & proventibus quibuscumque;

SESSIO
XXI.
16 Julii
1562.

Cont. Læ-
ter. sub
Leone X.
sess. 9. de
ref. curiæ.
sup. sess. 9.
de ref. &
infra sess.
24. c. 9. de
ref.

sess. 7. c. 2.
de ref.

Hhh ad easdem

ANNO
CHRISTI
1562.

Thren. 4.

Seff. c. 1. de
ref. & 24. c.
7. de ref.

eruditionem, non tamen expedire visum est patribus, ut vulgari lingua passim celebraretur. Quamobrem retento ubique cuiusque ecclesie antiquo & a sancta Romana ecclesia, omnium ecclesiarum matre & magistra, probato ritu, ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem peccant, & non sit qui frangat eis; mandat sancta synodus pastoribus, & singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter missarum celebrationem, vel per se, vel per alios, ex iis quae in missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cetera, sanctissimi huius sacrificii mysterium ali-quod declarent, diebus praesertim dominicis & festis.

CAPVT IX.

Praefatio canonum sequentium.

Quia vero aduersus veterem hanc in sacrosancto euangelio, apostolorum traditionibus sanctorumque patrum doctrina fundatam fidem, hoc tempore multi disseminati sunt errores, multaque a multis docentur atque disputantur; sacrosancta synodus, post multos gravesque his de rebus mature habitos tractatus, unanimi patrum omnium consensu, quae huic purissimae fidei sacraeque doctrinae aduersantur, damnatae, & a sancta ecclesia eliminare, per subiectos hos canones constituit.

DE SACRIFICIO MISSAE.

CANON I.

Si quis dixerit, in missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.

II.

Luc. 22.
1. Cor. 11.
Supra cap.

Si quis dixerit, illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, Christum non instituisse apostolos sacerdotes, aut non ordinasse ut ipsi aliique sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, anathema sit.

III.

Sup. c. 2.

Si quis dixerit, missae sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse fumentis; neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, praemis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi sacrificio in cruce peracto, per missae sacrificium, aut illi per hoc derogari, anathema sit.

V.

Sup. c. 3.

Si quis dixerit, imposturam esse missas celebrare in honorem sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut ecclesia intendit, anathema sit.

VI.

Sup. c. 4.

Si quis dixerit, canonem missae erro-

res continere, ideoque abrogandum esse, anathema sit.

VII.

Si quis dixerit, ceremonias, vestes & externa signa, quibus in missarum celebratione ecclesia catholica utitur, irritabula impietatis esse magis quam officia pietatis, anathema sit.

VIII.

Si quis dixerit, missas, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas, anathema sit.

IX.

Si quis dixerit, ecclesiae Romanae ritum, quo summissa voce pars canonis & verba consecrationis proferuntur, damnandum esse, aut lingua tantum vulgari missam celebrari debere, aut aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem, anathema sit.

DECRETVM DE OBSERVANDIS
& evitandis in celebratione missae.

Quanta cura adhibenda sit, ut sacrosanctum missae sacrificium omni religionis cultu ac veneratione celebretur, quivis facile existimare poterit, qui cogitarit, maledictum in sacris literis eum vocari qui opus Dei facit negligenter. Quod si necessario fatemur, nullum aliud opus adeo sanctum ac divinum a Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in altari per sacerdotes quotidie immolatur: satis etiam apparet, omnem operam & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia & puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie, peragatur. Cum igitur multa jam sive remporum vitio, sive hominum incuria & improbitate, itrepressis videantur, quae a tanti sacrificii dignitate aliena sunt, ut ei debitum honor & cultus ad Dei gloriam, & fidelis populi edificationem restituatur, decernit sancta synodus, ut ordinarii locorum episcopalia omnia prohibere, atque e medio tollere sedulo curent ac teneantur, quae vel avaritia, idolorum servitus, vel irreverentia, quae ab impietate vix sejuncta esse potest, vel superstitio, verae pietatis falsa imitatrix, induxit.

Atque, ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cuiusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro missis novis celebrandis datur, nec non importunas atque illiberales elemosynarum exactiones potius quam postulationes, aliaque huiusmodi, quae a simonica labe, vel certe a turpi quaestu, non longe absunt, omnino prohibeant.

Deinde, ut irreverentia vitetur, singuli in suis diocesisbus interdicant, ne cui vago & ignoto sacerdoti missas celebrare liceat: neminem praeterea, qui publice & notorie criminosus sit, aut sancto altari ministrare, aut sacris interesse permittant: neve patiantur privatis in domibus, atque omnino extra ecclesiam, & ad divinum

5883
XX
17. Se
1562
Sup. c.

Sup. c.

Sup. c.

Ierem.

Seff. 1.

Ephes.

Laod.
Cart.

SESSIO
XXII.
17. Sept.
1562.

secundum ordinem Melchisedech se in æternum A
constitutum declarans, corpus & sanguinem
suum sub speciebus panis & vini Deo Patri ob-
tulit, ac sub eorundem rerum symbolis aposto-
lis, quos tunc novi testamenti sacerdotes consti-
tuebat, ut fumerent tradidit, & eisdem, eor-
umque in sacerdotio successores, ut offerrent
præcepit, per hæc verba : *Hoc facite in meam
commemorationem* : uti semper ecclesia catho-
lica intellexit & docuit. Nam celebrato veteri
pascha, (quod in memoriam exitus de Ægypto
multitudo filiorum Israel immolabat) novum
instituit pascha, seipsum ab ecclesia per sacerdo-
tes sub signis visibilibus immolandum, in memo-
riam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, B
quando per sui sanguinis effusionem nos redem-
it, atque eripuit de potestate tenebrarum, & in
regnum suum transtulit. Et hæc quidem illa
munda oblatio est, quæ nulla indignitate aut
malitia offerentium inquinari potest, quom do-
minus per Malachiam nomini suo, quod mag-
num futurum esset in gentibus, in omni loco
mundam offerendam prædixit ; & quam non
obscure innuit apostolus Paulus Corinthiis scri-
bens, cum dicit non posse eos, qui participatio-
ne mensæ dæmoniorum polluti sunt, mensæ
domini participes fieri, per mensam altare utro-
bique intelligens. Hæc denique illa est, quæ per
varias sacrificiorum naturæ & legis tempore si-
militudines figurabatur, ut pote quæ bona omnia
per illa significata velut illorum omnium con-
summatio & perfectio complectitur.

CAPVT II.

*Sacrificium visibile esse propitiatorium pro
viviis & defunctis.*

Et quoniam in divino hoc sacrificio, quod in
missa peragitur, idem ille Christus continetur,
& in eum immolatur, qui in ara crucis semel
seipsum cruento obtulit, docet sancta synodus,
sacrificium istud vere propitiatorium esse, per
ipsumque fieri, ut si cum vero corde & recta
fide, cum metu & reverentia contriti ac pœ-
nitentes ad Deum accedamus, misericordiam
consequamur, & gratiam inveniamus in auxi-
lio opportuno. Hujus quippe oblatione pla-
catus dominus, gratiam & donum pœnitentiæ
concedens, crimina & peccata etiam ingentia
dimittit. Vna enim eademque est hostia, idem-
que nunc offerens sacerdotum ministerio, qui
seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi
ratione diversa : cujus quidem oblationis, cru-
entæ inquam, fructus per hanc incruentam
uberrime percipiuntur, tantum abest ut illi per
hanc quovis modo derogetur. Quare non so-
lum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, sa-
tisfactionibus & aliis necessitatibus, sed & pro
defunctis in Christo, nondum ad plenum pur-
gatis, rite, juxta apostolorum traditionem, of-
fertur.

CAPVT III.

De missa in honorem sanctorum.

Et quamvis in honorem & memoriam san-
ctorum nonnullas interdum missas ecclesia ce-
lebrare consueverit, non tamen illis sacrificium
offerri docet, sed Deo soli qui illos corona-
vit. Vnde nec sacerdotes dicere solet, Offero tibi
sacrificium, Petre vel Paule : sed Deo de illo-
rum victoriis gratias agens eorum patrocinia
Concil. general. Tom. XIV.

implorat, ut ipsi pro nobis intercedere di-
gentur in cælis, quorum memoriam facimus
in terris.

CAPVT IV.

De canone missæ.

Et cum sancta sancte administrari conveniat,
sitque hoc omnium sanctissimum sacrificium,
ecclesia catholica, ut digne reverenterque of-
ferretur ac perciperetur, sacrum canonem multis
ante sæculis instituit, ita ab omni errore pu-
rum, ut nihil in eo contineatur, quod non ma-
xime sanctitatem & pietatem quamdam redo-
leat, mentesque offerentium in Deum erigar.
Is enim constat cum ex ipsis domini verbis, B
rum ex apostolorum traditionibus, ac sancto-
rum quoque pontificum piis institutionibus.

CAPVT V.

De solemnibus missæ sacrificii ceremoniis.

Cumque natura hominum ea sit, ut non fa-
cile queat sine adminiculis exterioribus ad re-
ram divinarum meditationem sustolli, propterea
pia mater ecclesia ritus quosdam, ut scilicet
quædam summissa voce, alia vero elatiore, in mis-
sa pronuntiarentur, instituit. Ceremonias item
adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina,
thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex
apostolica disciplina & traditione: quo & maje-
stas tanti sacrificii commendaretur, & mentes
fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis
signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrifi-
cio latent, contemplationem excitarentur.

CAPVT VI.

De missa, in qua solus sacerdos communicat.

Optaret quidem sacrosancta synodus, ut in sin-
gulis missis fideles adstantes, non solum spiri-
tuali affectu, sed sacramentali etiam eucharistiæ per-
ceptione communicarent, quo ad eos hujus san-
ctissimi sacrificii fructus uberius proveniret: nec
tamen, si id non semper fiat, propterea missas il-
las, in quibus solus sacerdos sacramentaliter
communicat, ut privatas & illicitas damnat, sed
probat, atque adeo commendat. Siquidem il-
la quoque missæ vere communes censeri de-
bent, partim quod in eis populus spiritualiter
communicet : partim vero quod a publico ec-
clesiæ ministro non profertantur, sed pro om-
nibus fidelibus, qui ad corpus Christi perti-
nent, celebrentur.

CAPVT VII.

De aqua vino miscenda in calice offerendo.

Monet deinde sancta synodus, præceptum esse
ab ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice
offerendo miscerent : tum quod Christum do-
minum ita fecisse credatur, tum etiam, quia e-
latere ejus aqua simul cum sanguine exierit: quod
sacramentum hac mixtione recolitur, & cum
aque in Apocalypsi beati Ioannis populi dican-
tur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio
repræsentatur.

CAPVT VIII.

*De missa vulgari lingua passim non celebranda ;
& mysteriis ejus populo explicandis.*

Esti missa magnam contineat populi fidelis
Hhh ij eruditio-

S. Aug.
ad Janua-
rium & ad
Paulinum:
Ambr. sea
quis au-
thor de
sacr. IV. c.
6. Vigilius
ep. ad Eu-
therium.
Inn. III. c.
Cum Mar-
thæ de ce-
lebr. missa-
rum.
S. Aug. l. de
lib. arb. c.
10.
infra can. 7.

S. Cyr. ep.
61. Cart.
II l. 24.
Brac. III. 1.
Tribur. c.
19. Flor. in
decr. & c.
100n. 19.
Apoc. 17.

ANNO
CHRISTI
1562.

instituta intelligantur, in quibus nulla est confue-
tudo, vel statutum, ut dictæ dignitates non ser-
vientes aliquid amittant, quod ad tertiam dicto-
rum fructuum & proventuum partem ascendat:
non obstantibus consuetudinibus, etiam immemora-
bilibus, exemptionibus, & constitutionibus,
etiam juramento & quavis auctoritate firmatis.

CA P V T I V.

*In quacumque cathedrali vel collegiata, maioribus
necdum initiati vocem in capitulo non habeant:
quid præstare teneantur ad eos promoti; quive
deinceps promovendi.*

Quicumque in cathedrali vel collegiata, sæ-
culari aut regulari ecclesia divinis mancipatus
officiis, in subdiaconatus ordine saltem consti-
tutus non sit, vocem in hujusmodi ecclesiis in
capitulo non habeat, etiamsi hoc sibi ab aliis li-
bere fuerit concessum. Si vero, qui dignitates,
personatus, officia, præbendas, portiones, ac
quælibet alia beneficia, in dictis ecclesiis obti-
nent, aut in posterum obtinebunt, quibus onera
varia sunt annexa, videlicet, ut alii missas, alii
cuangelia, alii epistolas dicant & cantent, quo-
cumque ii privilegio, exemptione, prærogativa,
generis nobilitate sint insigniti, teneantur, justo
impedimento cessante, intra annum ordines sus-
cipere requisitos; alioquin pœnas incurrant; jux-
ta constitutionem concilii Viennensis, quæ in-
cipit, *Vt ii qui, &c.* quam præfenti decreto in-
novat, cogantque episcopi eos diebus statutis
dictos ordines per seipsos exercere, ac cetera om-
nia officia, quæ debent in cultu divino præstare,
sub eisdem & aliis etiam gravioribus pœnis, arbi-
trio eorum imponendis. Nec aliis in posterum
fiat provisio, nisi iis, qui jam ætatem & ceteras
habilitates integre habere dignoscantur: aliter
irrita sit provisio.

Clementi-
na, Vt ii
qui, de æ-
tate & qua-
litate
Sess. 1. c. 11.
de ref.

CA P V T V.

*Committantur episcopo dispensationes extra curiam, D
& ab eo examinentur.*

Dispensationes quacumque auctoritate concedendæ, si extra Romanam curiam committendæ erunt, committantur ordinariis illorum, qui eas impetraverint. Ex vero, quæ gratiose concedentur, suum non fortiantur effectum, nisi prius ab eisdem, tamquam delegatis apostolicis, summarie tantum & extrajudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subjacere.

CA P V T VI.

Circumspecte commutanda ultima voluntates.

In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ non nisi ex justa & necessaria causa fieri debent, episcopi, tamquam delegati sedis apostolicæ, summarie & extrajudicialiter cognoscant, nihil in precibus, tacita veritate vel suggesta falsitate, fuisse narratum, priusquam commutationes prædictæ executioni demandentur.

Sess. 25.
c. 4. de ref.

CA P V T VII.

*Innovatur decretum Innocentii I V. papa de
appellationibus.*

Legati & nuntii apostolici, patriarchæ, prima-
tes, & metropolitani, in appellationibus ad

cos interpositis, in quibusvis causis, tam in ad-
mittendis appellationibus, quam in concedendis
inhibitionibus post appellationem, servare te-
neantur formam & tenorem sacrarum constitu-
tionum, & præferuntur Innocentii quarti, quæ
incipit, Romana, quacumque consuetudine
etiam immemorabili, aut stylo vel privilegio in
contrarium non obstantibus; alias inhibitiones
& processus, & inde secuta quæcumque, sint
ipso jure nulla.

CA P V T VIII.

*Pias omnium dispositiones exequantur episcopi:
B quacumque pia loca visitent, dummodo non
sint sub immediata regum protectione.*

Episcopi, etiam tamquam sedis apostolicæ de-
legati, in casibus a jure concessis omnium piarum
dispositionum tam in ultima voluntate, quam in-
ter vivos, sint executores: habeant jus visitandi
hospitalia, collegia quæcumque, ac confrater-
nitates laicorum, etiam quæ scholas sive quo-
cumque, alio nomine vocant: non tamen quæ
sub regum immediata protectione sunt, sine eor-
um licentia. Eleemolynas montis pietatis, sive
caritatis, & pia loca omnia, quomocumque
nuncupentur, etiamsi prædictorum locorum cura
ad laicos pertineat, atque eadem pia loca
exemptionis privilegio sint munita, ac omnia,
quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu
pauperes sustentandos, instituta sunt, ipsi ex
officio suo juxta sacrorum canonum statuta cog-
noscant, & exequantur: non obstantibus qua-
cumque consuetudine, etiam immemorabili, pri-
vilegio, aut statuto.

CA P V T IX.

*Quorumcumque locorum piorum administratores
reddant rationem ordinario, nisi aliter in
fundatione sit cautum.*

Administratores tam ecclesiastici quam laici fa-
bricæ cujusvis ecclesiæ, etiam cathedralis, hospita-
lis, confraternitatis, eleemolynæ, montis pie-
tatis, & quorumcumque piorum locorum, sin-
gulis annis teneantur reddere rationem admi-
nistrationis ordinario, consuetudinibus & pri-
vilegiis quibuscumque in contrarium sublati-
Nisi secus forte in institutione & ordinatione ta-
lis ecclesiæ seu fabricæ, expresse cautum esset.
Quod si ex consuetudine, aut privilegio, aut
constitutione aliqua loci, aliis ad id deputatis
ratio reddenda esset, tunc cum iis adhibeatur
etiam ordinarius, & aliter factæ liberationes
dictis administratoribus minime suffragentur.

CA P V T X.

*Notarii episcoporum examini & iudicio
subjaceant.*

Cum ex notariorum imperitia plurima damna
& multarum occasio litium oriatur, possit epi-
scopus quoscumque notarios, etiamsi apostoli-
ca, unpenali, aut regia auctoritate creati fuerint,
etiam tamquam delegatus sedis apostolicæ, exa-
minatione adhibita, eorum sufficientiam scru-
tari; illisque non idoneis repertis, aut quando-
cumque in officio delinquentibus, officii ejus,
in negotiis, litibus & causis ecclesiasticis & spiri-
tualibus exercere usum perpetuo aut ad tempus
prohibere. Neque eorum appellatio interdictio-
nem ordinarii suspendat.

CA P V T XI.

SESSIO
XXII.
17. Sept.
1562.

divinum tantum cultum dedicata oratoria ab eis. A
hoc ordinariis designanda & visitanda sanctorum
hoc sacrificium, a secularibus aut regularibus
quibuscumque peragi: ac nisi prius qui interfuerint,
decenter composito corporis habitu, declaraverint
se mente etiam ac devoto cordis affectu, non
solum corpore adesse. Ab ecclesiis veto musicas
eas, ubi sive organo, sive cantu, lascivum aut
impurum aliquid miscetur, item saeculares omnes
actiones, vana atque adeo profana colloquia,
deambulationes, strepitus, clamores, arceant,
ut domus Dei vere domus orationis esse videatur
& dici possit.

Postremo, ne superstitioni locus aliquis de-
tur, edicto & poenis propositis caveant, ne sa-
cerdotes aliis quam debitis horis celebrent, neve
ritus alios aut alias ceremonias & preces in mis-
fatum celebratione adhibeant, praeter eas quae
ab ecclesia probatae ac frequenti & laudabili
usu receptae fuerint. Quatumdam vero missa-
rum, & candelarum certum numerum, qui magis
a supersticioso cultu, quam a vera religione
inventus est, omnino ab ecclesia removeant:
doccantque populum quis sit, & a quo potissimum
proveniat huius sanctissimi sacrificii tam
preciosus ac caelestis fructus. Moneant etiam
eundem populum, ut frequenter ad suas pa-
rochias, saltem diebus dominicis, & majoribus
festis, accedant. Hae igitur omnia, quae sum-
matim enumerata sunt, locorum ordinariis ita
proponantur, ut non solum ea ipsa, sed quae-
cumque alia huc pertinet visa fuerint, ipsi pro
data sibi a sacrosancta synodo potestate, ac etiam
ut delegati sedis apostolicae, prohibeant, mandent,
corrigan, statuunt, atque ad ea inviolate
servanda, censuris ecclesiasticis aliisque poenis,
quae illorum arbitrio constituerint, fideliem popu-
lum compellant, non obstantibus privilegiis,
exemptionibus, appellationibus, ac consuetudi-
nibus quibuscumque.

DECRETVM DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta oecumenica & generalis
Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime
congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolice
sedis legatis, ut reformationis negotium
prosequatur, hae in praesenti sessione statuenda
censuit.

CAPVT I.

Canones de vita & honestate clericorum
innovantur.

Nihil est quod alios magis ad pietatem ac Dei
cultum assidue instruat, quam eorum vita &
exemplum qui se divino ministerio dedicaverunt. E
Cum enim a rebus saeculi in altiore sublati lo-
cum conspiciantur, in eos, tamquam in specu-
lum, reliqui oculos coniciunt, ex iisque sumunt
quod imitentur. Quapropter sic decet omnino
clericos in fortem domini vocatos, vitam, mo-
resque suos omnes componere, ut habitu, gestu,
incedu, sermone, aliisque omnibus rebus, nil nisi
grave, moderatum, ac religione plenum praese-
ferant: levitia etiam delicta, quae in ipsis maxima
essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis affe-
rant venerationem. Cum igitur, quo majore in
ecclesia Dei & utilitate & ornamento hae sunt,
ita etiam diligentius sunt observanda, statuit
sancta synodus, ut quae alias a summis pontifici-
bus, & factis conciliis, de clericorum vita, ho-

Concil. gener. Tom. XIV.

nestate, cultu, doctrinaque retinenda, ac simul
de luxu, comestationibus, choris, aleis, lufibus,
ac quibuscumque criminibus, nec non saeculari-
bus negotiis fugiendis, copiose ac salubriter san-
cita fuerunt, eadem in posterum iisdem poenis,
vel majoribus arbitrio ordinarii imponendis, ob-
serventur: nec appellatio executionem hanc,
quae ad morum correptionem pertinet, suspen-
dat. Si qua veto ex iis in desuetudinem abiisse
comperierint, ea quamprimum in usum revocari,
& ab omnibus accurate custodiri studeant, non
obstantibus consuetudinibus quibuscumque: ne
subditorum neglectae emendationis ipsi condi-
gnas, Deo vindice, poenas perfolvant.

CAPVT II.

Quinam ad cathedrales ecclesias assumendi.

Quicumque posthac ad cathedrales ecclesias
erit assumendus, is non solum natalibus, aetate,
moribus, & vita, ac aliis, quae a sacris canonibus
requiruntur, plene sit praeditus: verumetiam in
sacro ordine antea, saltem sex mensium spatio,
constitutus: quarum rerum instructio, si ejus
notitia nulla aut recens in curia fuerit, a sedis
apostolicae legatis, seu nuntiis provincialium, aut
ejus ordinario, eoque deficiente, a vicinioribus
ordinariis sumatur. Scientia vero praeter hae
hujusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi
necessitati possit satisfacere: ideoque antea in
universitate studiorum magister, sive doctor, aut
licentiatius in sacra theologia vel jure canonico
merito sit promotor, aut publico alicujus academi-
ae testimonio idoneus ad alios docendos osten-
datur. Quod si regularis fuerit, a superioribus
suae religionis similem fidem habeat. Praedicti
autem omnes, unde instructio seu testificatio
erit sumenda, hae fideliter & gratis referre te-
neantur: alioquin eorum conscientias graviter
oneratas esse scient, ac Deum & superiores suos
habebunt ultores.

Sardic. c. 13.
Rom. sub
Nic. Bra-
car. l. 20.
Sess. 7. c. 1. da
ref.
Sess. 24. c. 1.
de ref.

CAPVT III.

Creanda distributiones quotidianae ex tertia parte
quorumcumque fructuum: portio absentium
quibus cedat: certi casus excepti.

Episcopi, etiam tamquam delegati apostolici,
ex fructibus & proventibus quibuscumque om-
nium dignitatum, personatum, & officiorum in
ecclesiis cathedralibus, vel collegiatis existen-
tium, tertiam partem in distributiones, eorum
arbitrio assignandas, dividere possint: ut scilicet
qui eas obtinent, si personalter competens sibi
servitium, juxta formam ab eisdem episcopis
praescribendam, quolibet die statuto non imple-
verint, illius diei distributionem amittant, nec
ejus quoquo modo dominium acquirant, sed fa-
bricae ecclesiae, quatenus indigeat, aut alteri pio
loco arbitrio ordinarii applicetur. Crescente vero
contumacia, contra eos juxta factorum canonum
constitutiones procedant. Quod si alicui ex praedi-
ctis dignitatibus in ecclesiis cathedralibus vel
collegiatis, de jure, seu consuetudine jurisdictio,
administratio, vel officium non competat, sed
extra civitatem in dioecesi cura animarum immi-
neat, cui is, qui dignitatem obtinet, incumbere
voluerit, tunc pro tempore, quo in curata eccle-
sia residerit, ac ministraverit, tamquam praesens
sit, ac divinis interfit, in ecclesiis cathedralibus ac
collegiatis habeatur. Hae in his tantum ecclesiis

Sess. 21. c. 3.
de ref.

HHh iij instituta

ANNO CHRISTI 1563.

CAPVT IV.

A

III.

De ecclesiastica hierarchia & ordinatione.

Inf. can. 4. & sess. 7. de sacramentis can. 9.

Can. 6. 1. Cor. 12. Ephes. 4.

Act. 20.

Cxl. ep. l. ad ep. Gallie c. 1. sess. 7. can. 3. de consensu. Conc. Hisp. II c. 5. 7. & c. Laodic. 13.

Ioan. 10.

Quoniam veto in sacramento ordinis, sicut & in baptismo & confirmatione character imprimitur, qui nec deleri nec auferri potest, merito sancta synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt novi testamenti sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, & semel rite ordinatos iterum laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exercent. Quod si quis omnes Christianos promiscue novi testamenti sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spirituali praeditos asserat, nihil aliud facere videtur, quam ecclesiasticam hierarchiam, quae est ut castrorum acies ordinata, confundere, perinde ac si contra beati Pauli doctrinam, omnes apostoli, omnes prophetae, omnes euangelistae, omnes pastores, omnes sint doctores; proinde sacrosancta synodus declarat, praeter ceteros ecclesiasticos gradus, episcopos, qui in apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem praecipue pertinere, & possios, sicut idem apostolus ait, a Spiritu sancto regere ecclesiam Dei: eosque presbyteris superiores esse, ac sacramentum confirmationis conferre, ministros ecclesiae ordinare, atque alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent. Docet insuper sacrosancta synodus in ordinatione episcoporum, sacerdotum, & ceterorum ordinum, nec populi, nec cuiusvis saecularis potestatis, & magistratus consensum, siue vocationem, siue auctoritatem, ita requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio, quin potius decernit, eos qui tantummodo a populo aut saeculari potestate ac magistratu vocati & instituti ad haec ministeria exercenda ascendant, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non ecclesiae ministros, sed fures & larrones, per ostium non ingressos, habendos esse. Haec sunt, quae generatim sacrae synodo visum est Christi fideles de sacramento ordinis docere. His autem contraria modum damnare constituit, ut omnes adiuuante Christo fidei regula utentes in tot errorum tenebris catholicam veritatem facilius agnoscere & tenere possint.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

CANON I.

Sup. c. 1.

Matth. 16.

Sup. c. 2. infr. de ref. c. 13.

Si quis dixerit, non esse in novo testamento sacerdotium visibile & externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi & offerendi verum corpus & sanguinem domini, & peccata remittendi & retinendi, sed officium tantum & nudum ministerium praedicandi euangelium: vel eos, qui non praedicant, prius non esse sacerdotes, anathema sit.

II.

Si quis dixerit, praeter sacerdotium non esse in ecclesia catholica alios ordines, & maiores & minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit.

Si quis dixerit, ordinem, siue sacramentum non esse vere & proprie sacramentum, a Christo domino institutum; vel esse signum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis; aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei & sacramentorum, anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, per sacramentum ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum: aut per eam non imprimi characterem, vel eum qui sacerdos semel fuit laicum rursus fieri posse, anathema sit.

V.

Si quis dixerit, sacramentum unctioem, qua ecclesia in sancta ordinatione utitur, non tantum non requiri, sed contemnendam & perniciosam esse, similiter & alias ordinis ceremonias, anathema sit.

VI.

Si quis dixerit, in ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, & presbyteris, & ministris, anathema sit.

VII.

Si quis dixerit, episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem, vel ordines ab ipsis collatos, sine populi vel potestatis saecularis consensu aut vocatione, irritos esse: aut eos, qui nec ab ecclesiastica & canonica potestate rite ordinati nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi & sacramentorum ministros, anathema sit.

VIII.

Si quis dixerit, episcopos, qui auctoritate Romani pontificis assumuntur, non esse legitimos ac veros episcopos, sed signum humanum, anathema sit.

DECRETVM DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta Tridentina synodus reformationis materiam proficiens, haec quae sequuntur in praesenti decernenda esse statuit & decernit.

CAPVT I.

Rectorum ecclesiarum in residendo negligentia varie coercetur: animarum cura providetur.

Cum praeepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini praedicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum omnium opetum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum, curam paternam gerere, & in cetera munia pastoralia incumbere: quae omnia nequaquam ab iis praestari & impleri possunt, qui gregi

CAPVT XI.

Benorum cuiuscumque ecclesia aut pii loci occupatores puniuntur.

Si quem, clericorum aut laicorum, quacumque is dignitate, etiam impetiali, aut regali præfulgeat, intantum malorum omnium radix cupiditas occupaverit, ut alicujus ecclesie, seu cuiusvis secularis aut regularis beneficii, montium pietatis, aliorumque piorum locorum, jurisdictiones, bona, census, ac jura, etiam feudalia & emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascumque obventiones, quæ in ministrorum ac pauperum necessitates converti debent, per se vel per alios, vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericorum aut laicorum, seu quacumque arte, aut quocumque quasito colore, in proprios usus convertere, illosque usurpare præsumpserit, seu impedit, ne ab iis ad quos jure pertinent percipiantur; is anathemati tandiu subjaceat, quamdiu jurisdictiones, bona, res, jura, fructus, & redditus, quos occupaverit, vel qui ad eum quomodocumque, etiam ex donatione suppositæ personæ, pervenerint, ecclesie, & ejulque administratori, sive beneficiario, integre restituerit, ac deinde a Romano pontifice absolutionem obtinuerit. Quod si ejuldem ecclesie patronus fuerit, etiam jure patronatus, ultra prædictas pœnas, eo ipso privatus existat. Clericus vero, qui nefandæ fraudis & usurpationis hujusmodi fabricator seu consentiens fuerit, eisdem pœnis subjaceat; nec non quibuscumque beneficiis privatus sit, & ad quæcumque alia beneficia inhabilis efficiatur, & a suorum ordinum executione, etiam post integram satisfactionem & absolutionem, arbitrio sui ordinarii suspendatur.

Decretum super petitione concessionis calicis.

Insuper, cum eadem sacrosancta synodus superiori sessione duos articulos alias propositos, & tum nondum discussos, videlicet an rationes, quibus sancta catholica ecclesia adducta fuit ut communicaret laicos, atque etiam non celebrantes sacerdotes, sub vna panis specie, ita sint retinendæ, ut nulla ratione calicis usus cuiquam sit permittendus: & an, si honestis & Christianæ caritati consentaneis rationibus concedendus alicui vel nationi vel regno calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, & quænam sint illæ; in aliud tempus, oblatâ sibi occasione, examinandos atque definiendos reservaverit: nunc eorum pro quibus petitur saluti optime consultum volens, decrevit integrum negotium ad sanctissimum dominum nostrum esse referendum, prout præsentis decreto refert: qui pro sua singulari prudentia id efficiat quod utile reipublicæ Christianæ, & salutare potentibus usum calicis; fore judicaverit.

Indictio suæ sessionis.

Insuper eadem sacrosancta Tridentina synodus diem futuræ sessionis ad feriam quintam post octavam festivitatis omnium sanctorum, quæ erit dies duodecimus mensis Novembris, indicit: & in ea decerneret de sacramento ordinis, & de sacramento matrimonii, &c.

A PROROGATA FUIT SESSIO VSQUE ad diem decimaquintam Julii MDLXIII.

SESSIO VIGESIMATERTIA,

Quæ est septima sub Pio quarto pontifice maximo, celebrata die decimaquinta Julii MDLXIII.

Vera & catholica doctrina de sacramento ordinis ad condemnandos errores nostri temporis a sancta synodo Tridentina decreta & publicata sunt hæc sessione sub Pio IV. septima.

CAPVT I.

De institutione sacerdotii nova legis.

SACRIFICIVM & sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in novo testamento sanctum eucharistie sacrificium visibile ex domini institutione catholica ecclesia acceperit, fateri etiam oportet in ea novum esse visibile & externum sacerdotium, in quod vetus translatum est. Hoc autem ab eodem domino salvatore nostro institutum esse, atque apostolorumque successoribus in sacerdotio potestatem traditam consecrandi, offerendi, & ministrandi corpus & sanguinem ejus, nec non & peccata dimittendi & retinendi, sacræ literæ ostendunt, & catholicæ ecclesie traditio semper docuit.

CAPVT II.

De septem ordinibus.

Cum autem divina res sit tam sancti sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quo dignius & majori cum veneratione exerceri posset, ut in ecclesie ordinatissima dispositione plures & diversi essent ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deservirent: ita distributi, ut qui jam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent. Nam non solum de sacerdotibus, sed & de diaconis sacræ literæ apertam mentionem faciunt, & quæ maxime in illorum ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docent: & ab ipso ecclesie initio sequentium ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, subdiaconi scilicet, acolythi, exorcistæ, lectoris, & ostiarii, in usum fuisse cognoscuntur, quamvis non pariter gradu. Nam subdiaconatus ad majores ordines a patribus & sacris conciliis refertur, in quibus & de aliis inferioribus frequentissime legimus.

CAPVT III.

Ordinem vere esse sacramentum.

Cum scripturæ testimonio, apostolica traditione & patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram ordinationem, quæ verbis & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri, dubitare nemo debet ordinem esse vere & proprie unum ex septem sanctæ ecclesie sacramentis. Inquit enim apostolus: *Admonco te ut resuscites gratiam Dei quæ est in te per impositionem manuum mearum: non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis & sobrietatis.*

CAPVT IV.

ANNO
CHRISTI
1563.

CAPVT V.

Ordinandi quibus instructi esse debeant.

Carth. III.
22.
Carth. IV.
21.

Infr. c. 7

Ad maiores ordines promovendi, bonum a parocho, & a magistro scholæ, in qua educantur, testimonium habeant. Hi vero qui ad singulos maiores erunt assumendi, per mensem ante ordinationem episcopum adeant, qui parocho, aut alteri cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus ac desiderio eorum, qui volent promoveri, publice in ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus & vita, a fide dignis diligenter inquirat, & literas testimoniales, ipsam inquisitionem factam continentes, ad ipsum episcopum quamprimum transmittat.

CAPVT VI.

Ætas annorum quatuordecim ad beneficium ecclesiasticum requiritur: quis privilegio fori gaudere debeat.

In 6. tit. de cler. c. 610g

Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus, ante decimum quantum annum beneficium possit obtinere. Is etiam fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum, & tonsuram deferens alicui ecclesiæ ex mandato episcopi inseruiat, vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel in universitate, de licentia episcopi, quasi in via ad maiores ordines suscipiendos, versetur. In clericis vero conjugatis servetur constitutio Bonifacii octavi, quæ incipit: Clerici qui cum unicis, modo hi clerici alicujus ecclesiæ servitio vel ministerio ab episcopo deputati, eidem ecclesiæ serviant vel ministrent, & clericali habitu & tonsura utantur, nemini, quoad hoc privilegio vel consuetudine, etiam immemorabili, suffragante.

CAPVT VII.

Examinandi sicut ordinandi a viris peritis juris divini & humani.

Sup. c. 5.

Sancta synodus, antiquorum canonum vestigiis inhærendo, decernit, ut quando episcopus ordinationem facere disposuerit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, scilicet quarta ante ipsam ordinationem, vel quando episcopo videbitur, ad civitatem evocentur. Episcopus autem sacerdotibus, & aliis prudentibus viris, peritis divinæ legis, ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi ascitis, ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem, diligenter investiget & examinet.

CAPVT VIII.

Quomodo & a quo unusquisque promoveri debeat.

Gel. ep. 1. c. 13.

Carth. III. 21.
Sess. 14. c. 2.
& 3. de ref.

Sup. c. 3.
Aut V. c. 1

Ordinationes sacrorum ordinum, statutis a jure temporibus, ac in cathedrali ecclesia, vocatis præsentibusque ad id ecclesiæ canonicis, publice celebrentur. Si autem in alio diocesis loco, præsentem clero loci, dignior quantum fieri poterit, ecclesia semper adeatur. Unusquisque autem a proprio episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei etiam cujuscumque generalis auctoritatis rescripti vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas ac mores ordinarii sui testimonio commendentur. Si secus fiat, ordinans a collatione ordinum per annum, & ordinatus, a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio ordinario videbitur expedire, sit suspensus.

A

CAPVT IX.

Ordinans familiarem episcopus conferat statim re ipsa beneficium.

Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium, quacumque fraude cessante, statim re ipsa illi conferat: consuetudine quacumque, etiam immemorabili, in contrarium non obstante.

CAPVT X.

Episcopis inferiores prælati tonsuram vel minores ordines ne conferant nisi regularibus sibi subditis: nec ipsi, aut capitula quacumque dimissorias concedant; graviori in decretum peccantibus poena statuta.

Abbatibus, ac aliis quibuscumque, quantumvis exemptis, non liceat in posterum, intra fines alicujus diocesis consistentibus, etiam si nullius diocesis vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram, vel minores ordines conferre, nec ipsi abbates & alii exempti, aut collegia, vel capitula quacumque etiam ecclesiarum cathedralium, literas dimissorias alicuius clericis secularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant: sed horum omnium ordinario, servatis omnibus quæ in hujus sanctæ synodi decretis continentur, ad episcopos, intra quorum diocesis fines existunt, pertineat; non obstantibus quibusvis privilegiis, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Pœnam quoque impositam his, qui contra hujus sanctæ synodi sub Paulo tertio decretum, a capitulo, episcopali sede vacante, literas dimissorias impetrant, ad illos qui eandem literas non a capitulo, sed ab alio quibusvis in jurisdictione episcopi loco capituli, sede vacante, succedentibus, obtinerent, mandata extendi. Concedentes autem dimissorias contra formam decreti ab officio & beneficio per annum sint ipso jure suspensi.

CAPVT XI.

Interstitia in susceptione minorum ordinum, & certa alia præcepta observanda.

Minores ordines iis, qui saltem Latinam linguam intelligant, per temporum interstitia (nisi aliud episcopo expedire magis videretur) conferantur, ut eo accuratius quantum sit hujus disciplinæ pondus possint edoceri, ac in unoquoque munere, juxta præscriptum episcopi, se exercent, idque in ea, cui adscripti erunt, ecclesia, nisi forte ex causa studiorum absint: atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate vitæ meritum & doctrina major accrescat: quod & bonorum morum exemplum, & assiduum in ecclesia ministerium, atque major erga presbyteros & superiores ordines reverentia, & crebrior quam antea corporis Christi communicatio, maxime comprobant. Cumque hinc ad altiores gradus, & sacratissima mysteria sit ingressus, nemo iis initietur, quem non scientiæ spes majoribus ordinibus dignum ostendat. Hi vero non nisi post annum a susceptione postremi gradus minorum ordinum ad sacros ordines promoveantur, nisi necessitas, aut ecclesiæ utilitas, judicio episcopi aliud expofcat.

CAPVT

Sess. XXI
15. Jul. 1563.

Sup. c. & seq. inf. c. cum fo

Sess. 7 de ref.

Nic. I. Sardi. c. Brac. I. Inf. c.

Tol. VI 8.

gregi suo non invigilant neque assistunt, sed mer- A
cenariorum more deserunt: sacrosancta synodus
eos admonet & hortatur, ut divinatorum præcep-
torum memores, factique forma gregis, in ju-
dicio & veritate pascant & regant. Ne vero ea
quæ de residentia sanctæ & utiliter jam antea sub
felicis recordationis Paulo tertio sancta fuerunt,
in sensus a sacrosanctæ synodi mente alienos tra-
hantur, ac si vigore illius decreti quinque mensi-
bus continuus abesse liceat, illis inhærendo, de-
clarat sacrosancta synodus, omnes patriarchali-
bus, primatialibus, metropolitanis, ac cathed-
ralibus ecclesiis quibuscumque, quocumque
nomine & titulo præfectos, etiam si sanctæ Ro-
manæ ecclesiæ cardinales sint, obligari ad perso-
nalem in sua ecclesia vel diocesi residentiam, ubi
injuncto sibi officio defungi teneantur, neque
abesse posse, nisi ex causis & modis infra scriptis.
Nam cum Christiana caritas, urgens necessitas,
debita obedientia, ac evidens ecclesiæ vel repub-
licæ utilitas, aliquos nonnunquam abesse pos-
sint & exigant, decernit eadem sacrosancta
synodus, has legitimæ absentia causas a beatissimo
Romano pontifice, aut a metropolitano, vel,
eo absente, suffraganeo episcopo antriquiori resi-
dente, qui idem metropolitano absentiam pro-
bare debebit, in scriptis esse approbandas: nisi
cum absentia incidit, propter aliquod munus
& reipublicæ officium episcopatus adjunctum:
cujus quoniam causæ sunt notoriæ, & interdum
repentinæ, nec eas quidem significari metropo-
litano necesse erit. Ad eundem tamen cum con-
cilio provinciali spectabit judicare de licentiis a
se, vel a suffraganeo datis, & videre, ne quis eo
jure abutatur, & ut poenis canonicis errantes pu-
niantur. Interea meminerint discessuri, ita ovis
suis providendum, ut quantum fieri poterit, ex
ipsum absentia nullum damnum accipiant.
Quoniam autem qui aliquantisper tantum ab-
sunt, ex verorum canonum sententia non videntur
abesse, quia statim reversuri sunt, sacrosancta
synodus vult, illud absentia spatium singulis an-
nis, sive continuum, sive interruptum, extra
prædictas causas, nullo pacto debere duos aut ad
summum tres menses excedere, & haberi ratio-
nem, ut id æqua ex causa fiat, & absque ullo
gregis detrimento. Quod an ita sit, absceden-
tium conscientia relinquit, quam sperat religio-
sam & timorata fore, cum Deo corda pateant,
cujus opus non fraudulenter agere suo periculo
tenentur. Eisdem interim admonet, & in do-
mino hortatur, ne per illius temporis spatium,
dominici adventus, quadragesimæ, narivitatæ,
resurrectionis domini, pentecostes, irem & cor-
poris Christi diebus, quibus refici maxime & in
Domino gaudere pastoris presentia oves debeant,
ipsi ab ecclesia sua cathedrali ullo pacto absint,
nisi episcopalia munia in sua diocesi eos alio vo-
cent. Si quis autem (quod utinam nunquam
eveniat) contra hujus decreti dispositionem ab-
suerit, statuit sacrosancta synodus, præter alias
penas adversus non residentes sub Paulo tertio
impositas & innovatas, ac mortalis peccati rea-
tum quem incurrit, eum pro rata temporis ab-
sentia fructus suos non facere, nec tuta consci-
entia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi
detinere posse: sed teneri, aut ipso cessante, per
superiorem ecclesiasticum illos fabricæ ecclesia-
rum, aut pauperibus loci erogare: prohibita
quacumque conventionem vel compositionem, quæ
pro fructibus male perceptis appellatur, ex qua
Concil. general. Tom. XIV.

etiam prædicti fructus, in totum aut pro parte ei
remitterentur, non obstantibus quibuscumque
privilegiis cuicumque collegio aut fabricæ con-
cessis. Eadem omnino, etiam quoad culpam &
amissionem fructuum, & poenas, de curatis in-
ferioribus, & aliis quibuscumque, qui benefi-
cium aliquod ecclesiasticum, curam animarum
habens, obtinent, sacrosancta synodus declarat
& decernit: ita tamen, ut quandocumque eos,
causâ prius per episcopum cognita & probata,
abesse conrigerit, vicarium idoneum, ab ipso
ordinario approbandum, cum debita mercedis
assignatione relinquant. Discedendi autem licen-
tiam in scriptis gratisque concedendam, ultra bi-
mestrem tempus, nisi ex gravi causâ, non obti-
neant. Quod si per edictum citati, etiam non
personaliter, contumaces fuerint, liberum esse
vult ordinariis, per censuras ecclesiasticas, &
sequestrationem & subtractionem fructuum,
aliaque juris remedia, etiam usque ad privatio-
nem, compellere: nec executionem hanc quolibet
privilegio, licentia, familiaritate, exem-
ptione, etiam ratione cujuscumque beneficii,
pactione, statuto, etiam juramento, vel qua-
cumque auctoritate confirmato, consuetudine
etiam immemorabili, quæ potius corruptela cen-
senda est, sine appellatione, aut inhibitione,
etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianæ
constitutionis suspendi posse.
Postremo tam decretum illud sub Paulo tertio,
quam hoc ipsum, in conciliis provincialibus &
episcopalibus publicari sancta synodus præcipit.
Cupit enim, quæ adeo ex pastorum munere,
animarumque salute sunt, frequenter omnium
auribus mentibusque insigi, ut in posterum Deo
juvante, nulla temporum injuria, aut hominum
oblivione, aut desuetudine aboleantur.

CAPVT II.

*Præfetti ecclesiarum consecrationis munus
intra tres menses suscipiant.*

Ecclesiis cathedralibus, seu superioribus, quo-
cumque nomine ac titulo præfecti, etiam si sanctæ
Romanæ ecclesiæ cardinales sint, si munus con-
secrationis intra tres menses non susceperint, ad
fructuum perceptorum restitutionem reneantur:
si intra totidem menses postea id facere neglexe-
rint, ecclesiis ipso jure sint privati. Consecratio
vero, si extra curiam Romanam fiat, in ecclesia
ad quam promoti fuerint, aut in provincia, si
commode fieri poterit, celebrentur.

CAPVT III.

*Extra aegritudinem episcopi per se ordines
conferant.*

Episcopi per senectipsum ordines conferant:
quod si aegritudine fuerint impediti, subditos
suos non aliter quam jam probatos, & examina-
tos, ad alium episcopum ordinandos dimittant.

CAPVT IV.

Qui prima censura iniuriandi.

Prima censura non iniuriandi qui sacramentum
confirmationis non susceperint, & fidei rudimen-
ta edocti non fuerint, quique legere & scribere
nesciant, & de quibus probabilis conjectura
non sit, eos, non secularis iudicii fugiendi frau-
de, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ
genus elegisse.

SESSIO
XXIII.
15 Julii
1563.
Sess. 6. c. 2.
derf.

Sess. 6. c. 1.
derf.

Calch. c. 26.
Vorn. 76.
Sess. 7. c. 9.
derf.

Infr. c. 8.
& 10.
Carth. III.
11.

ANNO
CHRISTI
1563.

sunt, ac legere & scribere competenter noverint, & quorum indoles & voluntas spem affetat, eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inseruituros. Pauperum autem filios præcipue eligi vult; nec tamen ditiorum excludit, modo suo sumptu aiantur, studium præ se ferant Deo & ecclesiæ inferuendi. Hos puctos episcopus in tot classes, quot ei videbitur, diuisos, iuxta eorum numerum, ætatem, ac in disciplina ecclesiastica progressum, partim, cum ei opportunum videbitur, ecclesiarum ministerio addicet, partim in collegio erudiendos tetinebit, aliosque in locum educatorum sufficet, ita ut hoc collegium Dei ministrorum perpetuum seminarium sit. Vt vero in eadem disciplina ecclesiastica commodius instituantur, tonsura statim atque habitu clericali semper utentur; grammatices, cantus, computi ecclesiastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discunt: sacram scripturam, libros ecclesiasticos, homilias sanctorum, atque sacramentorum tradendorum, maxime quæ ad confessiones audiendas videbuntur opportuna, & rituum ac ceremoniarum formas ediscunt. Curet episcopus ut singulis diebus missæ sacrificio intersint, ac saltem singulis mensibus confiteantur peccata, & juxta confessoris iudicium sumant corpus domini nostri Iesu Christi, cathedrali, & aliis loci ecclesiis diebus festis intersint. Quæ omnia, atque alia ad hanc rem opportuna & necessaria, episcopi singuli cum consilio duorum canonicorum seniorum & graviorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus sanctus suggererit, constituent: eaque ut semper obseruentur, sæpius visitando, operam dabunt. Dyscolos & incorrigibiles, ac malorum morum seminatores acriter punient, eos etiam, si opus fuerit, expellendo, omniaque impedimenta auferentes, quæcumque ad conservandum & augendum tam primum & sanctum institutum pertinere videbuntur, diligenter curabunt. Et quia ad collegii fabricam instituendam, & ad mercedem præceptoribus & ministris solvendam, & ad alendam iuventutem, & ad alios sumptus, certi redditus erunt necessarii, ultra ea quæ ad instituendos alendosve pueros sunt in aliquibus ecclesiis & locis destinata, quæ eo ipso huic seminario sub eadem episcopi cura applicata censentur, iidem episcopi cum consilio duorum de capitulo, quorum alter ab episcopo, alter ab ipso capitulo eligatur; itemque duorum de cleto civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad episcopum, alterius vero ad clerum pertineat, ex fructibus integris mensæ episcopalis, & quarumcumque dignitatum, personatum, officiorum, præbendarum, portionum, abbatiarum, & prioratum cuiuscumque ordinis, etiam regularis, aut qualitatis vel conditionis fuerint, & hospitalium quæ dantur in titulum vel administrationem, juxta constitutionem concilii Viennensis, quæ incipit, Quia contingit, & beneficiorum quorumcumque, etiam si juris patronatus cuiuscumque fuerint, etiam si exempta, etiam si nullius diocesis, vel aliis ecclesiis, monasteriis, & hospitalibus, & aliis quibusvis locis piis, etiam exemptis, annexa, & ex fabricis ecclesiarum & aliorum locorum, etiam ex quibuscumque aliis ecclesiasticis redditibus, seu proventibus, etiam aliorum collegiorum (in quibus tamen seminaria discipulorum vel docentium ad commune ecclesiæ bonum promovendum actu non habentur: hæc enim exempta esse voluit, præterquam ratione redituum, qui superflui essent, ultra convenientem ipsorum

Clem. lib.
1. tit. de re-
ligiosis
domibus
sess. 7. c. 11.
de ref.

A seminariorum sustentationem) seu corporum, vel confraternitatum, quæ in nonnullis locis scholæ appellantur, & omnium monasteriorum, non tamen Mendicantium, etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia ecclesiastica solvi solent, & milites cuiuscumque militiæ: aut ordinis perinentibus (fratribus sancti Ioannis Hierosolymitani dumtaxat exceptis) partem aliquam vel portionem detrahent, & eam portionem sic detractam, nec non beneficia aliquot simplicia, cuiuscumque qualitatis & dignitatis fuerint, vel etiam præstimonialia, vel præstimonialiales portiones, etiam ante vacationem nuncupatas, sine cultus divini, & illa obtrinentium præiudicio, huic collegio applicabunt & incorporabunt. Quod locum habeat, etiam si beneficia sint reservata, vel affecta, nec per resignationem ipsorum beneficiorum, uniones & applicationes, suspendi, vel ullo modo impediri possint: sed omnino quacumque vacatione, etiam si in curia effectum suum foriantur, quacumque constitutione non obstante. Ad hanc autem portionem solvendam, beneficiorum, dignitatum, personatum, & omnium & singulorum supra commemoratorum possessores, non modo pro se, sed pro pensionibus, quas aliis forsitan ex dictis fructibus solvent, retinendo tamen pro rata quidquid pro dictis pensionibus illis erit solvendum, ab episcopo loci per censuras ecclesiasticas ac alia juris remedia compellantur, etiam vocato ad hoc, si videbitur, auxilio brachii secularis, quibusvis, quoad omnia & singula supradicta, privilegiis, exemptionibus, etiam si specialiter derogationem requirerent, consuetudine, etiam immemorabili, & quavis appellatione & allegatione quæ executionem impediatur, non obstantibus. Succedente vero casu, quo per uniones effectum suum foritantes, vel alter, seminarium ipsum in totum vel in partem dotatum reperitur, tunc portio ex singulis beneficiis, ut supra, detracta & incorporata, ab episcopo, prout res ipsa exegerit, in totum vel pro parte remittatur. Quod si cathedralium, & aliarum majorum ecclesiarum prælati, in hac seminario erectione ejusque conservatione negligentes fuerint, ac suam portionem solvere detrectaverint, episcopum archiepiscopus, archiepiscopum & superiores synodus provincialis, acriter corripere, eosque ad omnia supradicta cogere debeat: & ut quamprimum hoc sanctum & primum opus, ubicumque fieri poterit, promoveatur studiose curabit. Rationes autem reddituum hujus seminario episcopus singulis annis accipiat, præsentibus duobus a capitulo, & totidem a clero civitatis, deputatis.

Deinde, ut cum minori impensa hujusmodi scholis instituendis provideatur, statuit sancta synodus, ut episcopi, archiepiscopi, primates, & alii locorum ordinarii, scholasterias obtinentes, & alios quibus est lectiois vel doctrinæ munus annexum, ad docendum in ipsis scholis instituendos, per se ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos, ab eisdem scholasticis eligendos, & ab ordinariis approbandos, etiam per subtractionem fructuum, cogant & compellant. Quod si iudicio episcopi digni non fuerint, alium qui dignus sit nominet, omni appellatione remota. Quod si neglexerit, episcopus ipse deputet. Docebunt autem prædicti quæ videbuntur episcopo expedire. De cetero vero officia vel dignitates illæ, quæ scholasteriæ dicuntur, non nisi doctoribus vel magistris, aut licentiatis in sacra pagina,

583
XX
15.
16

sess
de re

CAPVT XII.

Etas ad maiores ordines requisita: digni dumtaxat assumendi.

Nullus in posterum ad subdiaconatus ordinem ante vigesimumsecundum, ad diaconatus ante vigesimumtertium, ad presbyteratus ante vigesimumquintum etatis suae annum promoveatur. Sciunt tamen episcopi, non singulos in ea etate constitutos debere ad hos ordines assumi, sed dignos dumtaxat, & quorum probata vita senectus sit. Regulares quoque nec in minori etate, nec sine diligenti episcopi examine, ordinentur, privilegiis quibuscumque, quoad hoc, penitus exclusis.

CAPVT XIII.

Ordinatio qualis subdiaconi & diaconi, & eorum munus: nulli ordines sacri duo conferantur eodem die.

Subdiaconi & diaconi ordinentur, habentes bonum testimonium, & in minoribus ordinibus jam probati, ac literis, & his quae ad ordinem exercendum pertinent, instructi: qui sperent, Deo auctore, se continere posse, ecclesiis quibus ascribentur inserviant: scientque maxime decere, si saltem diebus dominicis & solennibus, cum altari ministraverint, sacram communionem perceperint. Promoti ad sacrum subdiaconatus ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiore gradum (nisi aliud episcopo videatur) ascendere non permittantur. Duo sacri ordines non eodem die, etiam regularibus, conferantur; privilegiis ac indulgitiis quibusvis concessis non obstantibus quibuscumque.

CAPVT XIV.

Quinam ad presbyteratum assumendi: assumptorum quod munus.

Qui pie & fideliter in ministeriis antea actis se gesserint, & ad presbyteratus ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium. Et hi sint, qui non modo in diaconatu ad minus annum integrum (nisi ob ecclesiae utilitatem ac necessitatem aliud episcopo videretur) ministraverint, sed etiam ad populum docendum, ea quae scire omnibus necessarium est ad salutem ac administranda sacramenta, diligenti examine praecedente, idonei comprobentur, atque ita pietate ac castis moribus conspicui, ut praclarum bonorum operum exemplum, & vitae monita ab eis possint expectari. Curet episcopus, ut ii saltem diebus dominicis ac festis solennibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter ut suo muneri satisfaciant, missas celebrent. Cum promoti per saltum, si non ministraverint, episcopus ex legitima causa possit dispensare.

CAPVT XV.

Nullus confessiones audiat nisi ab ordinario approbatus.

Quamvis presbyteri in sua ordinatione a peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen sacrosancta synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones saecularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneis iudicetur, & approbationem, quae gratis detur, obtineat; privilegiis & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus.

Concil. general. Tom. XIV.

CAPVT XVI.

Arcentur ab ordinibus ecclesiasticis inutiles & vagi.

Cum nullus debeat ordinari, qui iudicio sui episcopi non sit utilis aut necessarius suis ecclesiis, sancta synodus, vestigiis sexti canonis concilii Chalcedonensis inhærendo, statuit ut nullus in posterum ordinetur, qui illi ecclesiae aut pio loco, pro cuius necessitate aut utilitate assumitur, non ascribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum, inconsulto episcopo deseruerit, ei factorum exercitium interdicatur. Nullus praeterea clericus peregrinus, sine commendatitiis sui ordinarii litteris, ab ullo episcopo ad divina celebranda & sacramenta administranda admittatur.

SESSIO
XXIII.
15. Julii
1562.

"Nic. Calched. Antiochen. Anr. Epao. Aquisgr. Laodic. 41. III. Carth. 28.

CAPVT XVII.

Qua ratione exercitia minorum ordinum repetenda.

Vt sanctorum ordinum a diaconatu ad ostiariatium functiones, ab apostolorum temporibus in ecclesia laudabiliter receptae, & pluribus in locis aliquamdiu intermissae, in usum juxta sacros canones revocentur, nec ab haereticis, tamquam otiosae, traducantur, illius pristini moris restituendi desiderio flagrans sancta synodus, decernit, ut in posterum hujuscemodi ministeria non nisi per constitutos in dictis ordinibus, exercentur: omnesque & singulos praelatos ecclesiarum in domino hortatur, & illis praecipit, ut, quantum fieri commode poterit, in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, & parochialibus suae diocesis, si populus frequens, & ecclesiae proventus id ferre queant, hujusmodi functiones curent restituendas; & ex aliqua parte reddituum aliquorum simplicium beneficiorum, vel fabricae ecclesiae, si proventus suppetant, aut utriusque illorum, eas functiones exercentibus stipendia assignent. Quibus, si negligentes fuerint, ordinarii iudicio aut ex parte mulctari, aut in totum privati possint. Quod si ministeriis quatuor minorum ordinum exercendis clerici calibes praesto non erunt, sufficere possint etiam conjugati, vitae probatae, dummodo non bigami, ad eamunia obeunda idonei, & qui tonsuram & habitum clericalem in ecclesia gesserint.

Innoc. I. ep. 4. c. 51

CAPVT XVIII.

Forma erigendi seminarium clericorum, praesertim tenuiorum: in cuius erectione plurima observanda: de educatione promovendorum in cathedralibus & maioribus ecclesiis.

Cum adolescentium aetas, nisi recte instituat, prona sit ad mundi voluptates sequendas, & nisi a teneris annis ad pietatem & religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines possideat, numquam perfecte, ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in disciplina ecclesiastica perseveret, sancta synodus statuit, ut singulae cathedrales, metropolitanae, atque his majores ecclesiae, pro modo facultatum, & diocesis amplitudine, certum puerorum ipsius civitatis & diocesis, vel ejus provinciae, si ibi non reperiantur, numerum in collegio ad hoc prope ipsas ecclesias, vel alio in loco convenienti, ab episcopo eligendo, alere, ac religiose educare, & in ecclesiasticis disciplinis instituet teancantur. In hoc vero collegio recipiantur qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati

Tolet. IV. Aquisgran. Later. V. sub Leoae X. &c.

Sess. 5. c. 1. de ref.

VI.

Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solennem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.

Matth. 19.
 Luc. 10.
 1. Cor. 7.

VII.

Si quis dixerit, ecclesiam errare, cum docuit & docet, juxta euangelicam & apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero conjugate vivente, aliud matrimonium contrahere, mœchæque eum qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam quæ dimisso adultero alii nupserit, anathema sit.

VIII.

Si quis dixerit, ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad torum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.

IX.

Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstantem lege ecclesiastica, vel voto; & oppositum nihil aliud esse, quam damnare matrimonium; postquam omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam voverint, habere donum, anathema sit; cum Deus id recte petentibus non denegat, nec patiatur nos supra id quod possumus tentari.

Carth. IV.
 c. 104.
 Matificon.
 I. c. 12.

1. Cor. 10.

X.

Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis vel cælibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cælibatu, quam jungi matrimonio, anathema sit.

Matth. 19.
 1. Cor. 7.

XI.

Si quis dixerit, prohibitionem solennitatis nuptiarum certis anni temporibus suspensionem esse tyrannicam, ab ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones & alias ceremonias, quibus ecclesia in illis utitur, damnaverit, anathema sit.

Infra cap.
 10. de reformatione
 matrimonii.

XII.

Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos, anathema sit.

A DECRETVM DE REFORMATIONE matrimonii.

CAPVT I.

Matrimonii solenniter celebrandi forma in concilio Lateranensi præscripta innovatur: quoad proclamationes dispensare possit episcopus. Qui aliter quam præsentibus parocho & duobus vel tribus testibus contrahit, nihil agit.

Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quamdiu ecclesia ea irrita non fecit; & proinde jure damnandi sint illi; ut eos sancta synodus anathemate damnat qui ea vera ac rata esse negant, quique falso affirmant matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse; nihilo minus sancta Dei ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit. Verum cum sancta synodus animadvertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse, & gravia peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis conjugis ortum habent, præferim vero eorum qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt: cui malo, cum ab ecclesia, quæ de occultis non iudicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquid remedium adhibeatur; idcirco sacri Lateranensis concilii, sub Innocentio III. celebrati, vestigiis inhærendo, præcipit ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus festiuis in ecclesia inter missarum solennia publice denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie ecclesiæ procedatur. Vbi parochus, viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: vel alius utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provincie ritum. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si rot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatione fiat: vel saltem parochus & duobus vel tribus testibus præsentibus, matrimonium celebretur: deinde ante illius consummationem, denuntiationes in ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta facilius detegantur: nisi ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ & iudicio sancta synodus relinquit. Qui aliter quam præsentibus parochus, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsentem decreto irritos facit & annullat. Insuper parochum vel alium sacerdotem, qui cum minore testium numero, & testes, qui sine parochus vel sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes, graviter arbitrio ordina-

SE
 X
 II.

Con
 lec II.

Lat
 51.

gina, aut in iure canonico, & aliis personis idoneis, & qui per seipfos id munus explere possint, conferantur, & aliter facta provisio, nulla sit & invalida, non obstantibus quibusvis privilegiis & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Si vero in aliqua provincia ecclesie tanta paupertate laborent, ut collegium in aliquibus erigi non possit, synodus provincialis, vel metropolitana, cum duobus antiquioribus suffraganeis, in ecclesia metropolitana, vel alia provincia ecclesie commodiori, unum aut plura collegia, prout opportunum iudicabit, ex fructibus duarum aut plurium ecclesiarum, in quibus singulis collegium commode institui non potest, erigenda curabit, ubi pueri illatum ecclesiarum educentur.

In ecclesiis autem amplas dioceses habentibus possit episcopus unum vel plura in diocesi, prout sibi opportunum videbitur, habere seminaria, quae tamen ab illo in civitate erectum & constitutum fuerit in omnibus dependent.

Postremo si vel pro unionibus, seu pro portionum taxatione vel assignatione & incorporatione, aut qualibet alia ratione, difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam huius seminarii institutio vel conservatio impediretur aut perturbaretur, episcopus cum supra deputatis, vel synodus provincialis, pro regionis more, pro ecclesiarum & beneficiorum qualitate, etiam suprascripta, si opus fuerit, moderando aut augendo, omnia & singula, quae ad felicem huius seminarii profectum necessaria & opportuna videbuntur, decernere ac providere valeat.

Indictio futurae sessionis.

Insuper eadem sacrosancta Tridentina synodus proximam futuram sessionem in diem decimam sextam mensis Septembris indicit: in qua agerit de sacramento matrimonii, & de aliis, si qua erunt ad doctrinam fidei pertinentia, quae expediti possint. Item, de provisionibus episcopatum, dignitarum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum, ac de diversis reformationis articulis.

PROROGATA FUIT SESSIO AD DIEM undecimam Novembris MDLXIII.

SESSIO VIGESIMA QUARTA,

Quae est octava sub Pio quarto pontifice maximo, celebrata die undecima Novembris MDLXIII.

Doctrina de sacramento matrimonii.

MATRIMONII perpetuum indissolubilemque nexum, primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una.*

Hoc autem vinculo duos tantummodo copulati & coniungi, Christus dominus apertius docuit, cum postrema illa verba tamquam a Deo prolata referens dixit: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro, statimque eiusdem nexum firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis concil. general. Tom. XIV.*

firmavit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

Gratiam vero, quae naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, conjugisque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium sacramentorum institutor atque perfectior, sua nobis passione promeruit. Quod Paulus apostolus innuit, dicens: *Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea; mox subjungens, Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico, in Christo & in ecclesia.*

Cum igitur matrimonium in lege evangelica veteribus connubiis per Christum gratia praestet, merito inter novae legis sacramenta annumerandum sancti patres nostri, concilia & universalis ecclesiae traditio, semper docuerunt. Adversus quam impii homines huius saeculi insanientes, non solum perperam de hoc venerabili sacramento fenserunt, sed de more suo, praetextu evangelii, libertatem carnis introducentes, multa ab ecclesiae catholicae sensu, & ab apostolorum temporibus probata consuetudine aliena, scripto & verbo asseruerunt, non sine magna Christi fidelium iactura. Quorum temeritati sancta & universalis synodus cupiens occurrere, insigniores praedictorum schismaticorum haereses & errores, ne plures ad se trahat perniciose eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos haereticos eorumque errores decernens anathematissimos.

DE SACRAMENTO MATRIM.

CANON I.

Si quis dixerit, matrimonium non esse vere & proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis, a Christo domino institutum, sed ab hominibus in ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit.

II.

Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit.

III.

Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec posse ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediunt, & dirimant, anathema sit.

IV.

Si quis dixerit, ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonii dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit.

V.

Si quis dixerit, propter haeresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjugate, dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit.

SESSIO XXIV. 11. NOV. 1563. Ibidem.

Ephes. 5.

Eugen. iv. in decreto unionis.

Matth. 19. Marc. 10. E. i. b. 5.

Matth. 19.

Levit. 18.

Matth. 16. 1. Cor. 4. Scilicet 21. c. 2.

CAPVT VII.

Vagi matrimonio caute iungendi.

ANNO
CHRISTI
1567.

Agath. 15.

Multi sunt qui vagantur & incertas habent sedes, & ut improbi sunt ingenii, prima uxore relicta, aliam & plerumque plures, illa vivente diversis in locis ducunt, cui morbo cupiens sancta synodus occurrere, omnes ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile recipiant. Magistratus etiam saeculares horratur ut eos coerceant. Parochis autem praecipit, ne illos ad matrimonium intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtineant.

CAPVT VIII.

Concubinatus penis gravissimis punitur.

Seff. 25. c. 14
de test.
Lacer V.
seff. 9. sub
Leone X.
Tolet. I. 17.
Rom sub
Nicolao. I.
in fine,

Grave peccatum est homines solutos concubinas habere: gravissimum vero, & in huius magni sacramenti singularem contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere, ac audere eas quandoque domitiam cum uxoribus alere & retinere. Quare ut huic tanto malo sancta synodus opportunis remediis provideat, statuit huiusmodi concubenarios, tam solutos quam uxoratos, cuiuscumque status, dignitatis & conditionis existant, si postquam ab ordinario etiam ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non eiecerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint, excommunicatione feriendos esse: a qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factae paruerint. Quod si in concubinato per annum, censuris neglectis, permanserint, contra eos ab ordinario severe pro qualitate criminis procedatur. Mulieres, siue conjugatae siue solatae, quae cum adulteris seu concubinariis publice vivunt, si rer admonitae non paruerint, ab ordinariis locorum, nullo etiam requirente ex officio, graviter pro modo culpae puniantur, & extra opidum vel dioecesim, si id eisdem ordinariis videbitur; invocato, si opus fuerit, brachio seculari, eiciantur; aliis poenis contra adulteros & concubenarios inflictis in suo robore permanentibus.

Arelat. II.
3.

CAPVT IX.

Ne domini temporales aut magistratus quidpiam libertati matrimonii contrarium moliantur.

Paris. I. 6.

Ita plerumque temporalium dominorum ac magistratum mentis oculos terreni affectus atque cupiditates exerceant, ut viros & mulieres sub eorum iurisdictione degentes, maxime divites, vel spem magnae hereditatis habentes, minis & poenis adigant cum iis matrimonium in viros contrahere, quos ipsi domini vel magistratus illis praescripserint. Quare cum maxime nefarium sit, matrimonii libertatem violare, & ab eis injurias nasci, a quibus jura expectantur, praecipit sancta synodus omnibus, cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis poena, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directe vel indirecte, subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quo minus libere matrimonium contrahant.

CAPVT X.

Nuptiarum solemnitates certis temporibus prohibentur.

Laod. 32.

Ab adventu domini nostri Iesu Christi usque

A in diem epiphaniae, & a feria quarta cinerum usque in octavam paschatis inclusive, antiquas solennium nuptiarum prohibitiones, diligenter ab omnibus observari sancta synodus praecipit: in aliis vero temporibus nuptias solenniter celebrari permittit, quas episcopi ut ea qua decet modestia & honestate fiant curabunt: sancta enim res est matrimonium, & sancte tractandum.

DECRETVM DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta synodus, reformationis materiam prosequens, haec in praesenti sessione statuenda decrevit,

CAPVT I.

B *Norma procedendi ad creationem episcoporum & cardinalium.*

Si in quibuslibet ecclesiae gradibus providenter scienterque curandum est, ut in domini domo nihil sit inordinatum, nihilque praeposterum, multo magis elaborandum est, ut in electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur. Nam totius familiae domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore non invenitur in capite. Unde, etsi alias sancta synodus de promovendis ad cathedrales & superiores ecclesias nonnulla utiliter decrevit, hoc tamen munus huiusmodi esse censet, ut si pro rei magnitudine expendatur, nunquam satis cautum de eo videri possit. Itaque statuit, ut cum primum ecclesia vacaverit, supplicationes ac preces publice privatimque habeantur, atque a capitulo per civitatem & dioecesim indicantur, quibus clerus populusque bonum a Deo pastorem valeat impetrare. Omnes vero & singulos, qui ad promotionem praefendorum quodcumque jus quacumque ratione a sede apostolica habent, aut alioquin operam suam praestant, nihil in iis pro praesenti temporum ratione innovando, hortatur, & monet, ut in primis meminerint nihil se ad Dei gloriam & populorum salutem utilius posse facere, quam si bonos pastores & ecclesiae gubernandae idoneos promoveri studeant, eosque alienis peccatis communicantes

C mortaliter peccare, nisi quos digniores & ecclesiae magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambicium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, praefici diligenter curaverint, & quos ex legitimo matrimonio natos, & vita, aetate, doctrina, atque aliis omnibus qualitatibus praeditos sciant, quae juxta sacros canones Tridentinae huius synodi decreta requiruntur. Quoniam vero in summo praedictis omnibus qualitatibus gravi idoneoque bonorum & doctorum virorum testimonio, non uniformis ratio ubique ex nationum, populorum, ac morum varietate potest adhiberi, mandat sancta synodus, ut in provinciali synodo per metropolitanum habenda praescribarur quibusque locis & provinciis propria examinis, seu inquisitionis, aut instructionis faciendae forma, sanctissimi Romani pontificis arbitrio approbata, quae magis eisdem locis utilis atque opportuna esse videbitur: ita tamen, ut cum deinde hoc examen seu inquisitio de persona promovenda perfecta fuerit, ea in instrumentum publicum redacta, cum toto testimonio ac professione fidei ab eo facta, quamprimum ad sanctissimum Romanum pontificem omnino transmittatur, ut ipse summus pontifex,

D

E

S. 26
X X
11 M
156
Salg

Seff.
de re
& 3.
Seff.

Tole
18. La
Seff
ref e
sup. 6
c. 2. c

Ext
bulla
IV. q
cipit
atum
&c.

fex,

SESSIO
X XIV.
1. NOV.
1563.

narii puniri præcipit. Præterea eadem sancta synodus hortatur ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent: statuitque benedictionem a proprio parochio fieri; neque a quoquam, nisi ab ipso parochio, vel ab ordinario, licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alii sacerdoti concedi posse: quacumque consuetudine, etiam immemorabili, quæ potius corruptela dicenda est, vel privilegio, non obstante. Quod si quis parochus, vel alius sacerdos, sive regularis sit, etiamsi id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiæ sponfos sine illorum parochi licentia matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab ordinario ejus parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Habeat parochus librum, in quo conjugum & testium nomina, diemque & locum contracti matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiât.

Postremo sancta synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonio consummationem, sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum eucharistiæ sacramentum pie accedant. Si quæ provinciæ aliis, ultra prædictas, laudabilibus consuetudinibus & ceremoniis hac in re utuntur, eas omnino retineri sancta synodus vehementer optat. Ne vero hæc tam salubria præcepta quemquam lateant, ordinariis omnibus præcipit, ut, cum primum potuerint, curent hoc decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum diocesium parochialibus ecclesiis: idque in primo anno quam sæpillime fiat: deinde vero quoties expedire viderint. Decernit insuper, ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis in eadem parochia factæ numerandos.

CAPVT II.

Inter quos cognatio spiritalis contrahatur.

Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque sancta synodus huic incommodo prævidere, & a cognationis spiritalis impedimento incipiens, statuit ut unus tantum, sive vir sive mulier, juxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus & una, baptizatum de baptismo suscipiant: inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatumque patrem ac matrem, tantum spiritalis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant: & cum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, & in libro eorum nomina describat; doceatque eos quam cognationem contraxerint, ne ignorantia ulla excusari valeant. Quod si alii ultra designatos, baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant, constitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus. Si parochi culpa vel negligentia secus factum fuerit, arbitrio or-

dinarum puniatur. Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiusque patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur, omnibus inter alias personas hujus spiritalis cognationis impedimentis omnino sublatis.

CAPVT III.

Publica honestatis impedimentum certis limitibus coarctatur.

Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, sancta synodus protus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari.

CAPVT IV.

Affinitas ex fornicatione ad secundum gradum restringitur.

Præterea sancta synodus, eisdem & aliis gravissimis de causis adducta, impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum qui in primo & secundo gradu conjunguntur, restringit. In ulterioribus vero gradibus statuit hujusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere.

CAPVT V.

Ne quis intra gradus prohibitos contrahat, quave ratione in iis dispensandum.

Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumperit, separatur, & spe dispensationis consequendæ careat: idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subjiçitur pœnis. Non enim dignus est qui ecclesiæ benignitatem facile expectetur, cujus salubria præcepta temere contempsit. Si vero solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis dispensari poterit. In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos principes, & ob publicam causam.

CAPVT VI.

In raptos animadvertitur.

Decernit sancta synodus, inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta a raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilo minus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames; omniumque dignitatum incapaces; & si clerici fuerint, de proprio gradu decident. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam in uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.

Calch. c. 16.

Exodi 23.

ANNO CHRISTI 1563.

quod erat ab ipsis antea solvi, certa pecunia taxata, consuetum; an vero prædicta victualia subministrare: salvo item iure conventionum antiquarum cum monasteriis, aliisque piis locis, aut ecclesiis non parochialibus initio, quod illæsum permaneat. In iis vero locis, seu provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud a visitatoribus accipatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur. Quod si quisquam, quod absit, aliquid amplius in prædictis omnibus casibus accipere præsumpserit, is præter dupli restitutionem, intra mensem faciendam, aliis etiam pœnis juxta constitutionem concilii generalis Lugdunensis, quæ incipit, Exigit, nec non & aliis pœnis in synodo provinciali arbitrio synodi absque ulla spe veniæ mulctetur. Patroni vero in iis quæ ad sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se præsumant ingerere; neque visitationi ornamentorum ecclesiæ, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus, immisceant, nisi quatenus eis ex institutione ac fundatione competat: sed episcopi ipsi hæc faciant, & fabricarum reditus in usus ecclesiæ necessarios & utiles, prout sibi expedire magis visum fuerit, expendi curent.

Cap. Exigit, Decretibus in 6.

etiam hæc res, quod absit, quæ depositione aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantum summo Romano pontifice cognoscantur & terminentur. Quod si ejusmodi sit causa, quæ necessario extra Romanam curiam sit committenda; nemini profus ea committatur, nisi metropolitanis aut episcopis a beatissimo papa eligendis. Hæc vero commissio & specialis sit, & manu ipsius sanctissimi pontificis signata; nec unquam plus his tribuat, quam ut solam facti instructionem sumant, processumque conficiant, quem statim ad Romanum pontificem transmittant, reservata eidem sanctissimo sententia definitiva. Cetera alias sub felicis recollectionis Julio III. super his decreta, nec non & constitutio sub Innocentio tertio, in concilio generali, quæ incipit, Qualiter & quando, quam sancta synodus in præfenti innovat, ab omnibus observetur. Minores vero criminales causæ episcoporum in concilio tantum provinciali cognoscantur & terminentur, vel a deputandis per concilium provinciale.

SESS. XXI. N. 356

Supra sessione 7. 8. D. format. ne in cilio I. ranend. Junoc. III. ca. V. De de acc. inquis. c. 24.

CAPVT VI.

Datur episcopis potestas circa irregularitatum & suspensionum dispensationes & criminum absolutiones.

CAPVT IV.

A quibus & quando munus prædicationis obendum: Ecclesia parochialis ad audiendum verbum Dei adenda. Nullus contradicente episcopo prædicet.

Carth. IV. 20. Rem. 14. Arel. IV. 10. Lat. IV. 10. Mog. c. 25. Supra sessione 5. cap. 1. de reformatione.

Prædicationis munus, quod episcoporum præcipuum est, cupiens sancta synodus quo frequentius possit ad fidelium salutem exerceri, canones, alias super hoc editos sub felicis recollectionis Paulo tertio, aptius præsentium temporum usui accommodando, mandat ut in ecclesiâ sua ipsi per se, aut, si legitime impediti fuerint, per eos quos ad prædicationis munus affument, in aliis autem ecclesiis per parochos, sive iis impeditis, per alios ab episcopo impensis eorum qui eas præstare vel tenentur, vel solent, deputandos in civitate, aut in quacunque parte diœcesis censebant expedire, saltem omnibus dominicis & solennibus diebus festis, tempore autem jejuniorum quadragesimæ, & adventus domini quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint, sacras scripturas, divinamque legem annuntient; & alias, quotiescumque id opportune fieri posse judicaverint. Moneatque episcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei. Nullus autem secularis, sive regularis, etiam in ecclesiis suorum ordinum contradicente episcopo prædicare præsumat. Idem etiam, saltem dominicis & aliis festivis diebus, pueros in singulis parochiis fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curabunt; & si opus sit, etiam per censuras ecclesiasticas compellent; non obstantibus privilegiis & consuetudinibus. In reliquis, ea quæ de prædicationis munere sub eodem Paulo III. decreta fuerunt, suum robur obtineant.

Carth. IV. 24.

Supra sessione 6. de reformat. c. 2.

CAPVT V.

Criminales causæ contra episcopos, majores a solo summo pontifice, minores a concilio provinciali cognoscantur.

Causæ criminales graviore contra episcopos,

Liceat episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare: & in quibuscumque casibus occultis, etiam sedi apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos, in diœcesi sua per seipso, aut vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientie gratis absolvere, imposita penitentia salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientie eis tantum, non eorum vicariis, sit permissum.

Seff. 1.

CAPVT VII.

D Sacramentorum virtus, antequam populo administrantur, ab episcopis & parochis explicetur; inter missarum solennia sacra pagina explanentur.

Vt fidelis populus ad suscipienda sacramenta majori cum reverentia atque animi devotione accedat, præcipit sancta synodus episcopis omnibus, ut non solum cum hæc per seipso erunt populo administranda, prius illorum vim & usum pro suscipiendum captu explicent, sed etiam idem a singulis parochis pie prudenterque, etiam lingua vernacula, si opus sit, & commode fieri poterit, servari studeant, juxta formam a sancta synodo in catechesi singulis sacramentis præscribendam; quam episcopi in vulgarem linguam fideliter verti, atque a parochis omnibus populo exponi curabunt: nec non inter missarum solennia, aut divinorum celebrationem, sacra eloquia & salutis monita eadem vernacula lingua singulis diebus festis vel solennibus explanent; eademque in omnium cordibus, postpositis inutilibus quæstionibus, inserere, atque eos in lege domini erudire studeant.

Seff. 2. sacrif. c. 6.

CAPVT VIII.

Publice peccantes publice peniteant, nisi episcopo alter videatur: penitentiarum in cathedralibus instituentur.

Apostolus monet, publice peccantes palam esse corripiendos,

1. Tim. corripiendos,

sex, plena totius negotii ac personarum notitia habita, pro gregis dominici commodo de illis, si idonei per examen seu per inquisitionem factam reperti fuerint, ecclesiis possit utilius providere. Omnes vero inquisitiones, informationes, testimonia, ac probationes quæcumque de promovendi qualitatibus & ecclesiæ statu a quibuscumque, etiam in Romana curia habitæ, per cardinalem, qui relationem facturum erit in consistorio, & alios tres cardinales diligentem examinentur; ac relatio ipsa cardinalis rectoris & trium cardinalium subscriptione roboretur: in qua ipsi singuli quatuor cardinales affirmant, se adhibita accurata diligentia invenisse promovendos qualitatibus a jure & ab hac sancta synodo requisitis præditos, ac certo existimare, sub periculo salutis æternæ, idoneos esse qui ecclesiis præficiantur: ita ut relatione in uno consistorio facta, quo maturius interea de ipsa inquisitione cognosci possit, in aliud consistorium judicium differatur; nisi aliud beatissimo pontifici videbitur expedire. Ea vero omnia & singula, quæ de episcoporum præficiendo in vita, ætate, doctrina, & ceteris qualitatibus alias in eadem synodo constituta sunt, decernit eadem etiam in creatione sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, etiam si diaconi sint, exigenda: quos sanctissimus Romanus pontifex ex omnibus Christianitatis nationibus, quantum commode fieri poterit, prout idoneos repererit, assumet. Postremo eadem sancta synodus, tot gravissimis ecclesiæ incommodis commota, non potest non commemorare, nihil magis ecclesiæ Dei esse necessarium, quam ut beatissimus Romanus pontifex, quam sollicitudinem universæ ecclesiæ, ex muneri sui officio debet, eam hic potissimum impendat, ut lectissimos tantum sibi cardinales adliceat, & bonos maxime atque idoneos pastores singulis ecclesiis præficiat, idque eo magis, quod ovium Christi sanguinem, quæ ex malo negligentiam & sui officii immemorum pastorum regimine peribunt, dominus noster Iesus Christus de manibus ejus sit requisiturus.

CAPVT II.

Synodi provinciales qualibet triennio: diocæsana quotannis celebrentur: qui eas cogere, quive illis interesse debeant.

Provincialia concilia sibi omiſſa sunt, pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque ex factis canonibus permittis renoventur. Quare metropolitani per seipſos, seu, illis legitime impeditis, coepiscopus antiquior intra annum ad minus a fine præſentis concilii, & deinde quolibet saltem triennio, post octavam paschæ resurrectionis domini nostri Iesu Christi, seu alio commoſiori tempore, pro more provinciæ, non prætermittat ſynodum in provincia ſua cogere: quo episcopi omnes, & alii, qui de jure, vel consuetudine interesse debent (exceptis iis, quibus cum imminente periculo transfretandum eſſet) convenire omnino teneantur. Nec episcopi comprovinciales præterea cujuslibet consuetudinis ad metropolitanam ecclesiam in posterum accedere inviti compellantur. Itidem episcopi, qui nulli archiepiscopo ſubſciantur, aliquem vicinum metropolitanum ſemel eligant, in cujus ſynodo provinciali cum aliis interesse debeant, & quæ ibi ordinata fuerint ob-

Concil. gener. Tom. XIV.

ſervent ac obſervari faciant: in reliquis omnibus eorum exemptio & privilegia ſalva atque integra maneat. Synodi quoque diocæsana quotannis celebrentur, ad quas exempti etiam omnes, qui alias, ceſſante exemptione. interesse deberent, nec capitulis generalibus ſubduntur, accedere teneantur: ratione tamen parochialium, aut aliarum ſecularium ecclesiarum, etiam annexarum, debeant illi, qui illarum curam gerunt, quicumque illi ſint, ſynodo interesse. Quod ſi in his tam metropolitani quam episcopi, & alii ſupraſcripti negligentes fuerint, pœnas factis canonibus ſancitas incurrant.

CAPVT III.

Qua ratione viſitatio per prelatos faciendâ.

Patriarchæ, primates, metropolitani episcopi propriam diocœſim per ſeipſos, aut, ſi legitime impediti fuerint, per ſuum generalem vicarium aut viſitorem, ſi quotannis totam propter ejuſ latitudinem viſitare non poterunt, ſaltem majorem ejuſ partem, ita tamen ut tota biennio per ſe vel viſitatores ſuos compleatur, viſitare non prætermittant. A metropolitanis vero, etiam poſt plene viſitatam propriam diocœſim, non viſitentur cathedrales eccleſiæ, neque diocœſes ſuorum comprovincialium, niſi cauſa cognita & probata in concilio provinciali. Archidiaconi autem, decani, & alii inferiores, in iſis eccleſiis, ubi hæcenus viſitationem exercere legitimum conſueverunt, debeant quidem aſſumpto notario, de conſenſu episcopi deinceps per ſeipſos tantum ibidem viſitare. Viſitator ſ etiam a capitulo deputandi, ubi capitulum juſ viſitandi habet, prius ab episcopo approbentur: ſed non ideo episcopus, vel, eo impedito, ejuſ viſitator, eadem eccleſias ſolum ab iſis viſitare prohibeatur: cui ipſi archidiaconi, vel alii inferiores, viſitationis factæ infra menſem rationem reddere, & depoſitiones teſtium, ac integra acta ei exhibere teneantur; non obſtantibus quacumque conſuetudine, etiam immemorabili, atque exemptionibus & privilegiis quibuscumque. Viſitationum autem omnium iſtarum præcipuus ſcopus, ſanam orthodoxamque doctrinam, expulſis hæreſibus, inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, populum cohortationibus & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere, cetera, prout locus, tempus & occaſio feret, ex viſitantium prudentia ad fidelium fructum conſtituere. Quæ ut facilius feliciterque ſuccedant, monentur prædicti omnes & ſinguli, ad quos viſitatio ſpectat, ut paterna caritate Chriſtianoque zelo omnes amplectantur; ideoque modoſto contenti equitatu famulanturque, ſtudeant quam ceſterime, debita tamen cum diligentia, viſitationem ipſam abſolvere. Interimque caveant ne inutilibus ſumptibus cuiquam graves onerofive ſint; neve ipſi, aut quiſquam ſuorum, quidquam procuratoris cauſa pro viſitatione, etiam teſtamentorum ad pios uſus, præter id quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque ſit, etiam qualitercumque offerant, accipiant; non obſtante quacumque conſuetudine, etiam immemorabili: exceptis tantum viſualibus, quæ ſibi ac ſuis frugaliter moderateque pro temporis tantum neceſſitate, & non ultra, erunt miniſtranda. Sit tamen in optione eorum qui viſitantur, ſi malint ſolvere id

SESSIO
XXIV.
11. Nov.
1663.
Baſil. 15.
ſeſſ.
Tolet. ſub
SIXTO IV.
c. 1.
Aurel. V. ſeſſ.
Tolet. I. 6.
Tolet. XI. 15.
Baſ. ſeſſ. 2.

Tolet. IV.
c. 35.

B. ac. II. 13.
Ticin. & c.

K k k quod

ANNO CHRISTI 1563
Supra reformatione 7. de reformatione c. 12.

aut sit initiatus, quem illa dignitas, præbenda, aut portio requirit, aut in tali ætate, ut infra tempus a jure, & ab hac sancta synodo statutum, initiari valeat. In omnibus vero ecclesiis cathedralibus omnes canonicatus ac portiones habeant annexum ordinem presbyterii, diaconatus, vel subdiaconatus; episcopus autem cum consilio capituli designet ac distribuatur, prout viderit expedire, quibus quisque ordo ex sacris annexus in posterum esse debeat, ita tamen, ut dimidia saltem pars presbyteri sint; ceteri vero diaconi, aut subdiaconi: ubi vero consuetudo laudabilior habet, ut plures, vel omnes sint presbyteri, omnino observetur. Hortatur etiam sancta synodus, ut in provinciis, ubi id commode fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars canonicatum in cathedralibus ecclesiis, & collegiatis insignibus, conferantur tantum magistris, vel doctoribus, aut etiam licentiatibus in theologia, vel jure canonico. Præterea obtinentibus in eisdem cathedralibus, aut collegiatis, dignitates, canonicatus, præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem ecclesiis quolibet anno abesse: salvis nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt: alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ ac residentię fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit: crescente vero contumacia, contra eos, juxta sacrorum canonum constitutiones, procedatur. Distributiones vero, qui statis horis interfuerint, recipiant; reliqui, quavis collusione aut remissione exclusi, his careant, juxta Bonifacii octavi decretum, quod incipit, Consuetudinem, quod sancta synodus in usum revocat; non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus.

Sess. 23. c. 1. de ref.

Cap. unico de clerico non resid. in 6.

Sess. 12. c. 4. de ref.

Turon. III. 8. Agath. 55.

Sess. 7. c. 6. & 7. de ref. Sess. 14. c. 9. de ref. Inf. c. 15.

Quomodo tenuioribus cathedralibus ecclesiis consulendum: parochia certis finibus distinguenda.

Quoniam pleræque cathedrales ecclesie tam tenuis redditus sunt, & angustæ, ut episcopali dignitati nullo modo respondeant, neque ecclesiarum necessitati sufficiant, examinet concilium

provinciale, vocatis iis quorum interest, & diligenter expendat, quas propter angustias, tenuitatemque invicem unire, vel novis proventibus augere expediat; consecutaque de præmissis instrumenta ad summum Romanum pontificem mittat; quibus instructus summus pontifex, ex prudentia sua, prout expedire judicaverit, aut tenues invicem uniat, aut aliqua accessione ex fructibus auget. Interim vero donec prædicta effectum sortiantur, hujusmodi episcopis, qui fructuum subventionem pro diocesis suæ tenuitate indigent, poterit de beneficiis aliquibus, dum tamen curata non sint, nec dignitates, seu canonicatus & præbendæ, nec monasteria, in quibus viget regularis observantia, vel quæ capitulis generalibus, & certis visitatoribus subdantur, a summo Romano pontifice provideri. In parochialibus etiam ecclesiis, quarum fructus æque adeo exigui sunt, ut debitum nequeant oneribus satisfacere; curabit episcopus, si per beneficiorum unionem (non tamen regularium) id fieri non possit, ut primitiarum vel decimarum assignatione, aut per parochianorum symbola, ac collectas, aut qua commodiori ei videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro rectoris ac parochiæ necessitate decenter sufficiat. In unionibus vero quibuslibet, seu ex supradictis, seu aliis causis faciendis, ecclesie parochiales monasteriis quibuscumque, aut abbatibus, seu dignitatibus, sive præbendis ecclesie cathedralis, vel collegiatae, sive aliis beneficiis simplicibus, aut hospitalibus, militiisve non uniantur; & quæ unitæ sunt, revideantur ab ordinariis, juxta alias decretum in eadem synodo sub felicio recordationis Paulo tertio, quod etiam in unitis ab eo tempore circa æque observetur: non obstantibus in iis quibuscumque verborum formis, quæ hic pro sufficienter expressis habeantur. Ad hæc in posterum omnes hæc cathedrales ecclesie, quarum redditus summam ducatorum mille, & parochiales, quæ summam ducatorum centum, secundum verum annuum valorem, non excedunt, nullis pensionibus aut reservationibus fructuum graventur.

In iis quoque civitatibus ac locis, ubi parochiales ecclesie certos non habent fines, nec earum rectores proprium populum, quem regant, sed promiscue petentibus sacramenta administrant, mandat sancta synodus episcopis pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas propriasque parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremque parochum assignent, qui eas cognoscere valeat, & a quo solo licite sacramenta suscipiant; aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant. Idemque in iis civitatibus ac locis, ubi nullæ sunt parochiales, quamprimum fieri curent; non obstantibus quibuscumque privilegiis & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

CAPVT XIV.

Ne quis admittatur ad possessionem beneficii, aut distributionum cum fructuum distributione in usus non pios convertenda.

In pluribus ecclesiis, tam cathedralibus quam collegiatis & parochialibus, ex earum constitutionibus, aut ex prava consuetudine, observari intelligitur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel

5855
XXI
11. N.
1563

Sess. 7.
de ref.

Sess. 14.
de ref.

contipiendos. Quando igitur ab aliquo publice & in multorum conspectu crimen commissum fuerit, unde alios scandalo offensos commotofque fuisse non sit dubitandum; huic condignam pro modo culpæ poenitentiam publice injungi oportet; ut quos exemplo suo ad malos mores provocavit, suæ emendationis testimonio ad rectam revocet vitam. Episcopus tamen publicæ hoc poenitentia genus in aliud secretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire. In omnibus etiam cathedralibus ecclesiis, ubi id commode fieri poterit, poenitentiarius aliquis cum unione præbendæ, proxime vacaturæ, ab episcopo instituitur, qui magister sit, vel doctor, aut licentiatius in theologia, vel jure canonico, & annorum quadraginta, seu alias qui aptior pro loci qualitate reperiat; qui dum confessiones in ecclesia audiet, intecum præfens in choro censeatur.

CA P V T IX.

A quo visitari debeant ecclesie seculares nullius d'ocessis.

Quæ alias sub felicis recordationis Paulo tertio, & nuper sub beatissimo domino nostro Pio IV. in hoc eodem concilio de adhibenda ab ordinariis diligentia in beneficiorum etiam exemptorum visitatione, constituta sunt, eadem etiam in ecclesiis secularibus observentur, quæ in nullius diocesis esse dicuntur; ut ab episcopo, cujus cathedralis ecclesia est proximior, si id constet, alioquin ab eo, qui semel in concilio provinciali a prælato loci illius electus fuerat, tamquam sedis apostolicæ delegato, visitentur, non obstantibus privilegiis & consuetudinibus quibuscumque, etiam immemorabilibus.

CA P V T X.

Executio visitationis a subditis ne suspendatur.

Episcopi, ut aptius quem regunt populum possint in officio atque obedientia continere, in omnibus his, quæ ad visitationem ac morum correctionem subditorum suorum spectant, jus & potestatem habeant, etiam tamquam sedis apostolicæ delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi, juxta canonum sanctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, ac diocesis suæ utilitate necessaria videbuntur. Nec in his, ubi de visitatione aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibito, appellatio, seu querela, etiam ad sedem apostolicam interposita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut judicata fuerint, quoquo modo impediatur, aut suspendatur.

CA P V T XI.

Honorarii tituli aut privilegia particularia episcoporum juri nihil detrahant. Cap. Cum Capella extra de privilegiis innovatur.

Quoniam privilegia & exemptiones, quæ variis titulis plerisque conceduntur, hodie perturbationem in episcoporum jurisdictione excitare, & exemptis occasionem laxioris vitæ præbere dignoscuntur; decernit sancta synodus, ut si quando justis, gravibus, & fere necessariis suadentibus causis, aliquos honorarii titulis protonotariatus, acolythatus, comitis palatini, capellani regii, aut alius hujusmodi in Romana Concil. general. Tom. XIV.

Acacia, vel extra, insignibus decorandos esse placuerit; nec non alios, cuicumque monasterio oblatos, vel quomodocumque addictos, aut sub nomine servientium militiis, seu monasteriis, hospitalibus, collegiis, aut quocumque alio titulo assumpti, nihil ex his privilegiis detractum esse ordinariis intelligitur, quo minus ii, quibus ea jam concessa sunt, vel in posterum concedi contigerit, ipsis ordinariis, tamquam sedis apostolicæ delegatis, plene in omnibus, & quoad capellanos regios, juxta constitutionem Innocentii tertii, quæ incipit, Cum capella subiecti existant, exceptis tamen iis, qui prædictis locis aut militiis actu serviunt, & intra eorum septa ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt, sive iis, qui legitime & secundum regulam earumdem militiarum professionem fecerint, de qua ordinario constare debeat; non obstantibus privilegiis quibuscumque, etiam religionis sancti Joannis Hierosolymitani, & aliarum militiarum. Quæ vero privilegia residentibus in curia Romana vigore Eugenianæ constitutionis, aut familiaritatis cardinalium competere solent; ea in iis qui beneficia ecclesiastica obtinent, ratione prædictorum beneficiorum minime intelligantur, sed ordinarii jurisdictioni subiecti permancant; non obstantibus quibuscumque inhibitionibus.

CA P V T XII.

Quales esse debeant promovendi ad dignitates & canonicatus cathedralium ecclesiarum: quidve promoti præstare teneantur.

Cum dignitates, in ecclesiis præsertim cathedralibus, ad conservandam augendamque ecclesiasticam disciplinam fuerint institutæ, ut qui eas obtinerent pietate præcellerent, aliisque exemplo essent, atque episcopos opera & officio juvarent; merito qui ad eas vocantur, tales esse debent, qui suo muneri respondere possint. Nemo igitur deinceps ad dignitates quascumque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem vigesimum quintum suæ ætatis annum attingerit, & in clericali ordine versatus, doctrina ad suum munus exequendum necessaria ac morum integritate commendetur, juxta constitutionem Alexandri tertii in concilio Lateranensi promulgatam, quæ incipit, Cum in cunctis Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur episcopi, sint in omnibus ecclesiis, ubi fieri poterit, magistri in theologia, seu doctores, aut licentiatii in jure canonico. Ad ceteras autem dignitates, vel personatus, quibus animarum cura nulla subest, clerici alioquin idonei, & vigintiduoobus annis non minores adfiscantur. Provisi etiam de beneficiis quibuscumque curam animarum habentibus teneantur a die adeptæ possessionis ad minus intra duos menses in manibus ipsius episcopi, vel, eo impedito, coram generali ejus vicario, seu officiali, orthodoxæ suæ fidei publicam facere professionem, & in Romanæ ecclesiæ obedientiam se permansuros spondeant ac jurent. Provisi autem de canonicatibus & dignitatibus in ecclesiis cathedralibus, non solum coram episcopo, seu ejus officiali, sed etiam in capitulo idem facere teneantur: alioquin prædicti omnes provisi, ut supra, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur. Neminem etiam deinceps ad dignitatem, canonicatum, aut portionem recipiant, nisi qui eo ordine sacro

SESSIO
 XXIIV.
 II. NOV.
 1563.

Can. Cum
 capella. de
 privileg.

Sess. 22. c. 23.
 c. 2.

Cap. 16. de
 Electione
 & elect.
 por. § Cum
 inferiora

Tol. IV. 26.

ANNO CHRISTI 1563.

sess. 7. c. 13 de ref.

sess. 25. c. 9. de ref.

Idem.

sess. 14 c. 13 de ref.

unum vel plures administraret, etiam in ecclesiis A patrimonialibus seu receptivis nuncupatis, in quibus consuevit, episcopus uni vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad infra scriptum examen teneri mandat, per obitum, vel resignationem, etiam in curia, seu aliter quomodocumque contigerit, etiamsi ipsa parochialis ecclesia reservata vel affecta fuerit generaliter, vel specialiter, etiam vigore indulti seu privilegii in favorem sanctae Romanae ecclesiae cardinalis seu abbatum, vel capitulorum, debeat episcopus statim habita notitia vacationis ecclesiae, si opus fuerit, idoneum in eam vicarium, cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione, constitutur, qui onera ipsius ecclesiae sustineat, donec ei de rectore provideatur. Porro episcopus, & qui jus patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab episcopo praescribendum, idoneos aliquot clericos ad regendam ecclesiam coram deputandis examinantibus nominet. Liberum sit tamen etiam aliis, qui aliquos ad id aptos noverint, eorum nomina deferre, ut possit postea de cujuscumque aetate, moribus, & sufficientia fieri diligens inquisitio. Et, si episcopo, aut synodo provinciali, pro regionis more videbitur magis expedire, per edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari. Transacto constituto tempore, omnes, qui descripti fuerint, examinentur ab episcopo, sive, eo impedito, ab ejus vicario generali, atque ab aliis examinantibus non paucioribus quam tribus, quorum votis, si pares, aut singulares fuerint, accedere possit episcopus, vel vicarius quibus magis videbitur. Examinatores autem singulis annis in dioecesana synodo ab episcopo, vel ejus vicario ad minus sex proponantur, qui synodo satisfaciant, & ab eo probentur. Advenienteque vacatione cujuscumque ecclesiae, tres ex illis eligat episcopus, qui cum eo examen perficiant, indeque succedente alia vacatione, aut eisdem, aut alios tres, quos maluerit, ex praedictis illis sex eligat. Sint vero hi examinatores, magistri, seu doctores, aut licentiatii in theologia, aut jure canonico, vel alii clerici, seu regulares, etiam ex ordine Mendicantium, aut etiam saeculares, qui ad id videbuntur magis idonei: jurentque omnes ad sancta Dei evangelia, se quacumque humana affectione postposita, fideliter minus executores. Caveantque ne quidquam profus occasione hujus examinis nec ante nec post accipiant, alioqui simoniae vitium tam ipsi, quam alii dantes, incurrant, a qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis, quae quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles reddantur. Et de his omnibus non solum coram Deo, sed etiam in synodo provinciali, si opus erit, rationem reddere teneantur. A qua, si qui contra officium eos fecisse compertum fuerit, graviter, ejus arbitrio, puniri possint. Peracto deinde examine renuntientur quotcumque ab his idonei judicati fuerint aetate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem ecclesiam gubernandam opportunis: ex hisque episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum judicaverit; atque illi, & non alteri, collatio ecclesiae ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si vero jus patronatus ecclesiastici erit, ac institutio ad episcopum, & non alium pertinet, is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinantibus judicabit, episcopo praesentare teneatur, ut ab eo instituat. Cum vero institutio ab alio quam ab episcopo erit fa-

cienda, tunc episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei praesentet, ad quem institutio spectat. Quod si jus patronatus laicorum fuerit, debeat qui a patrono praesentatus erit, ab eisdem deputatus ut supra examinari, & non, nisi idoneus repertus fuerit, admitti. In omnibusque supra dictis casibus, non cuiquam alteri, quam uni ex praedictis examinatis, & ab examinantibus approbatus, juxta supra dictam regulam, de ecclesia provideatur: nec praedictorum examinantium relationem, quo minus executionem habeat, ulla devolutio, aut appellatio, etiam ad sedem apostolicam, sive ejusdem sedis legatos, aut vicelegatos, aut nuntios, seu episcopos, aut metropolitanos, primates, vel patriarchas interposita, impediatur aut suspendatur, alioquin vicarius, quem ecclesiae vacanti antea episcopus arbitrio suo ad tempus deputavit, vel forsitan postea deputabit, ab ejus ecclesiae custodia & administratione non amoveatur, donec aut eisdem, aut alteri qui probatus & electus fuerit, ut supra, sit provisum: alias provisiones omnes, seu institutiones, praeter supra dictam formam factae, subreptitiae esse censentur: non obstantibus huic decreto exemptionibus, indultis, privilegiis, praevencionibus, affectionibus, novis provisionibus, indultis concessis quibuscumque universitatibus, etiam ad certam summam, & aliis impedimentis quibuscumque. Si tamen adeo exigui reditus dictae parochialis fuerint, ut totius hujus examinationis operam non serant, aut nemo sit qui se examini quaeratur subicere; aut ob appetas factiones seu dissidia, quae in aliquibus locis reperiuntur, facile gravius rixae ac tumultus possint excitari, poterit ordinarius, si pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire arbitrabitur, hac forma omissa, privatum aliud examen, ceteris tamen ut supra servatis, adhibere. Licebit etiam synodo provinciali, si qua in praedictis circa examinationis formam addenda remittenda esse censuerit, providere.

CAPVT XIX.

D Mandata de providendo, expectativa, & alia id genus antiquantur.

Decernit sancta synodus, mandata de providendo, & gratias, quae expectativae dicuntur, nemini amplius, etiam collegiis, universitatibus, seminariis, & aliis singularibus personis, etiam sub nomine indulti, aut ad certam summam, vel alio quovis colore concedi, nec hactenus concessis cuiquam uti licere. Sed nec reservationes mentales, nec aliae quacumque gratiae ad vacatura, nec indulta ad alienas ecclesias, vel monasteria alicui, etiam ex sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus, concedantur, & hactenus concessa abrogata esse censentur.

CAPVT XX.

Ratio tractandi causas ad forum ecclesiasticum pertinentes praescribitur.

Causae omnes, ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, atque omnino saltem infra biennium a die mortis litis terminentur, alioquin post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum, iudices superiores, alias tamen competentes, adire; qui causam in eo statu quo fuerit assumant,

SESS. XXI. No. 1563.

sess. 7. de ref.

sess. 25. de ref.

sess. 23. de ref. 6.

vel alia provisione, sive admiffione ad possessionem alicujus cathedralis ecclesie, vel beneficii, canonicatum, aut prebendam, vel partem proventus, seu ad distributiones quotidianas, certæ conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promiffiones, compensationesve illicitæ, aut etiã quæ in aliquibus ecclesiis dicuntur turorum lucra, interponantur: hæc cum sancta synodus detestetur, mandat episcopis, ut quæcumque hujusmodi in usus pios non convertuntur, atque ingressus eos, qui simoniacæ labis, aut fordidæ avaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant; ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus, super prædictis cognoscant, & illis tantum, quas ut laudabiles probaverint, exceptis, reliquas ut pravas ac scandalosas rejiciant & aboleant. Eos vero, qui adversus hæc in præfenti decreto comprehensa quavis ratione commiserint, pœnis contra simoniacos editis, sacris canonibus, & variis summorum pontificum constitutionibus, quas omnes innovat, teneri decernit; non obstantibus quibuscumque statutis, constitutionibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, etiam apostolica auctoritate confirmatis, de quarum subreptione, obreptione, & intentionis defectu episcopo, tamquam apostolicæ sedis delegatus, cognoscere possit.

CA P V T X V.

Ratio augendi tenues prebendas ecclesiarum cathedralium & collegiatarum insignium.

In ecclesiis cathedralibus, & collegiatis insignibus, ubi frequentes adeoque tenues sunt prebendæ simul cum distributionibus quotidianis, ut sustinendo decenti canonicorum gradui pro loci & personarum qualitate non sufficiant; liceat episcopis cum consensu capituli vel aliquot simplicia beneficia, non tamén regularia, iis unire, vel si hac ratione provideri non possit, aliquibus ex iis suppressis, cum patronorum consensu, si de jure patronatus laicorum sint, quarum fructus & proventus reliquarum prebendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciores numerum reducere, ita tamen, ut tot super sint, quæ divino cultui celebrando, ac dignitati ecclesie commode valeant respondere; non obstantibus quibuscumque constitutionibus & privilegiis, aut quacumque reservatione generali, vel speciali, aut affectione; neque prædictæ uniones, aut suppressiones tolli seu impediri possint ex quibuscumque provisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusvis aliis derogationibus, vel suspensionibus.

CA P V T X V I.

Quid muneris incumbat capitulo sede vacante.

Capitulum, sede vacante, ubi fructuum percipiendorum ei munus incumbit, æconomum unum vel plures fideles ac diligentes decernat, qui retum ecclesiasticarum & proventuum curam gerant: quorum rationes ei, ad quem pertinebit, sint reddituri. Item officialem seu vicarium infra octo dies post mortem episcopi constituere, vel existentem confirmare, omnino teneatur; qui saltem in jure canonico sit doctor, vel licentiatius, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus. Si fecus factum fuerit, ad metropolitanum deputatio hujusmodi devolvetur: & si ecclesia ipsa metropolitana fuerit, aut exempta, capitulo general. Tom. XIV.

lumque, ut præfertur, negligens fuerit, tunc antiquior episcopus ex suffraganeis in metropolitana, & propinquior episcopus in exempta, æconomum & vicarium idoneos possit constituere. Episcopus vero ad eandem ecclesiam vacantem promotus ex iis quæ ad eum spectant ab eisdem æconomio, vicario, & aliis quibuscumque officialibus & administratoribus, qui sede vacante fuerunt a capitulo vel ab aliis in ejus locum constituti, etiam si fuerint ex eodem capitulo rationem exigat officiorum, jurisdictionis, administrationis, aut cujuscumque eorum muneris: possit que eos punire, qui in eorum officio seu administratione deliquerint, etiam si prædicti officiales redditus rationibus a capitulo, vel a deputatis, ab eodem absolutionem aut liberationem obtulerint. Eidem quoque episcopo teneatur capitulum de scripturis ad ecclesiam pertinentibus, si quæ ad capitulum pervenerunt, rationem reddere.

CA P V T X V I I.

Beneficiorum collationi & plurium retentioni modus statuitur.

Cum ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurius officia occupat clericorum, sancte sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus ecclesiis conscribi. Verum, quoniam multi improbæ cupiditatis affectu, se ipsos, non Deum, decipientes, ea quæ bene constituta sunt variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt; sancta synodus debitam regendis ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præfenti decreto, quod in quibuscumque personis quocumque titulo, etiam si cardinalatus honore fulgeant, mandat observari; statuit ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur: quod quidem, si ad vitam ejus, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat; liceat nihilo minus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad cathedrales ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam sæcularia, quam regularia quæcumque, etiam commendata, pertineant, cujuscumque tituli ac qualitatis existant. Illi vero qui in præfenti plures parochiales ecclesias, aut unam cathedralem & aliam parochialem obtinent, cogantur omnino, quibuscumque dispensationibus ac unionibus ad vitam non obstantibus, una tantum parochiali, vel sola cathedrali retenta, alias parochiales infra spatium sex mensium dimittere: alioquin tam parochiales, quam beneficia omnia, quæ obtinent, ipso jure vacare censentur, ac tamquam vacantia, libere aliis idoneis conferantur, nec ipsi antea illa obtinentes, tuta conscientia fructus post dictum tempus retineant. Optat autem sancta synodus, ut resignantium necessitatibus commoda aliqua ratione prout summo pontifici videbitur, provideatur.

CA P V T X V I I I.

Ecclesia parochiali vacante, deputandus ab episcopo vicarius; donec illi provideatur de parochia: nominati ad parochiales qua forma & a quibus examinari debeant.

Expediit maxime animarum salutis a dignis atque idoneis parochis gubernari: id ut diligentius ac rectius perficiatur, statuit sancta synodus, ut cum parochialis ecclesie vacatio, etiam si cura ecclesie vel episcopo incumbere dicatur, & per

SESSIO
XXIV.
II. NOV.
1593.

Nic. I. 15. 22
16.
Antioch. 3.
Arel. I. 2.
& 22
Milevit 17.
sess. 7. c. 2.
de res.

ANNO
CHRISTI
1565.

& devote fiant; & quæ pro illis ex testatorum A
fundationibus, vel alia ratione debentur, non
perfuntorie, sed a sacerdotibus & ecclesiæ mi-
nistris, & aliis qui hoc præstare tenentur, dili-
genter & accurate perfolvantur.

*De invocatione, veneratione, & reliquiis san-
ctorum, & sacris imaginibus.*

Mandat sancta synodus omnibus episcopis, &
ceteris docendi munus curamque sustinentibus,
ut juxta catholicæ & apostolicæ ecclesiæ usum
a primævis Christianæ religionis temporibus
receptum, sanctorumque patrum consensio-
nem, & factorum conciliorum decreta, in prin-
mis, de sanctorum intercessione, invocatione, B
reliquiarum honore, & legitimo imaginum usu,
fideles diligenter instruant, docentes eos, san-
ctos una cum Christo regnantes orationes suas
pro hominibus Deo offerre; bonum atque uti-
le esse suppliciter eos invocare; & ob beneficia
impetranda a Deo per Filium ejus Iesum Chri-
stum dominum nostrum, qui solus noster red-
emptor & salvator est, ad eorum orationes,
opem auxiliumque confugere; illos vero, qui
negant sanctos æterna felicitate in cælo fru-
entes invocandos esse, aut qui asserunt vel il-
los pro hominibus non orare, vel eorum, ut
pro nobis etiam singulis orent, invocationem
esse idololatricam, vel pugnare cum verbo Dei,
adversarique honori unius mediatoris Dei &
hominum Iesu Christi, vel stultum esse in cælo
regnantibus voce vel mente supplicare, impie
sentire.

Seff. 22. c.
de sacri-
tio missæ.

1. Tim. 2.

Sanctorum quoque martyrum & aliorum
cum Christo viventium sancta corpora, quæ vi-
va membra fuerunt Christi, & templum Spiritus
sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda
& glorificanda, a fidelibus veneratione esse
per quæ multa beneficia a Deo hominibus præ-
stantur: ita ut affirmantes sanctorum reliquiis
venerationem atque honorem non deberi, vel
eas, aliaque sacra monumenta a fidelibus inutiliter
honorari, atque eorum opis impetrandæ cau-
sa sanctorum memorias frustra frequentari, om-
nino damnandos esse, prout jam pridem eos dam-
navit, & nunc etiam damnat ecclesia.

1. Cor. 3.
S. Hier. ad
versus Vi-
gilantium
&c.

Nic. II. c. 7.

Imagines porro Christi, deiparæ virginis, &
aliorum sanctorum, in templis præsertim, ha-
bendas & retinendas, eisque debitum hono-
rem & venerationem impertiendam, non quod
credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus,
propter quam sint colendæ; vel quod ab eis sit
aliquid petendum, vel quod fiducia in imagini-
bus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quæ
in idolis spem suam collocabant; sed quoniam
honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa,
quæ illa repræsentant: ita ut per imagines, quas
osculamur, & coram quibus caput aperimus,
& procumbimus, Christum adoremus, & san-
ctos, quorum illæ similitudinem gerunt, vene-
remur. Id quod conciliorum, præsertim vero
secundæ Nicænæ synodi, decretis contra imagi-
num oppugnatores est sancitum.

Psal. 134.

Conc. Ni-
cæni II.
act. 3. 4. &
6.

Illud vero diligenter doceant episcopi, per
historias mysteriorum nostræ redemptionis, pi-
cturis, vel aliis similitudinibus expressas; eru-
diri & confirmari populum in articulis fidei
commemorandis, & assidue recolendis; tum ve-
ro ex omnibus sacris imaginibus magnum fru-
ctum percipi, non solum, quia admonet: po-

pulus beneficiorum & munerum, quæ a Christo
sibi collata sunt; sed etiam, quia Dei per sanctos
miracula & salutaria exempla oculis fidelium
subjiciuntur, ut pro iis Deo gratias agant, ad
sanctorumque imitationem vitam moreque suos
componant, excitenturque ad adorandum ac di-
ligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si
quis autem his decretis contraria docuerit aut
senferit, anathema sit.

In has autem sanctas & salutares observatio-
nes, si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri
sancta synodus vehementer cupit, ita ut nulla
falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi
erroris occasione præbentes statuatur. Quod
si aliquando historias & narrationes sacræ scri-
pturæ, cum id indoctæ plebi expediat, exprimi
& figurari contigerit, doceatur populus non
propterea divinitatem figurari, quasi corporeis
oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi
possit. Omnis porro superstitio in sanctorum
invocatione, reliquiarum veneratione, & ima-
ginum sacro usu tollatur; omnis turpis quæstus
eliminetur, omnis denique lascivia vitetur, ita
ut procaci venustate imagines non pingantur,
nec orientur; & sanctorum celebratione, ac
reliquiarum visitatione homines ad comestatio-
nes atque ebrietates non abutantur; quasi festi-
dies in honorem sanctorum per luxum ac las-
civiam agantur. Postremo tanta circa hæc dili-
gentia & cura ab episcopis adhibeatur, ut nihil
inordinatum, aut præpostere, & tumultuarie
accommodatum, nihil profanum, nihilque in-
honestum appareat, cum domum Dei deceat san-
ctitudo.

Hæc ut fidelius observentur, statuit sancta
synodus, nemini licere ullo in loco vel ecclesia,
etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam
ponere vel ponendam cutare imaginem, nisi ab
episcopo approbata fuerit; nulla etiam admitten-
da esse nova miracula, nec novas reliquias reci-
piendas, nisi eodem recognoscente & approbante
episcopo: qui simul atque de iis aliquid com-
pertum habuerit, adhibitis in consilium theolo-
gis, & aliis piis viris, ea faciat quæ veritati & pie-
tati consentanea judicaverit. Quod si aliquis dubi-
us aut difficilis abusus sit extirpandus, vel om-
nino aliqua de iis rebus gravior quæstio incidat,
episcopus, antequam controversiam dirimat,
metropolitani & comprovincialium episcopo-
rum in concilio provinciali sententiam expectet;
ita tamen ut nihil inconsulto sanctissimo Romæ
pontifice novum aut in ecclesia hæcenus inu-
sitatum decernatur.

DE REGULARIBVS ET MONIALIBVS.

Eadem sacrosancta synodus reformationem
prosequens ea quæ sequuntur statuenda esse
censuit.

CAPVT I.

*Regulares omnes, ad regula quam professi sunt
prescriptam, vitam instruant: id ut fiat,
superiores sedulo curent.*

Quoniam non ignorat sancta synodus, quantum
ex monasteriis pie institutis & recte administratis
in ecclesia Dei splendoris atque utilitatis oria-
tur, necessarium esse censuit, quo facilis ac ma-
tutius, ubi collapsa est, vetus & regularis disci-
plina instauretur, & constantius ubi conserva-
ta est perseveret, præcipere, prout hoc decreto
præcipit,

S. 888
X. 20
& 4.
1565

Cap. 1.
de iudi-
& vene-
ratione sa-
ctorum

Psalm.

CAPVT XXI.

Declaratur ex certis verbis supra positis non immutari solitam rationem tractandi negotia in generalibus conciliis.

Cupiens sancta synodus, ut ex decretis ab ea editis nulla unquam fututis temporibus dubitandi occasio oriatur, verba illa posita in decreto publicato sessione prima sub beatissimo domino nostro Pio quarto, videlicet: Quae proponentibus legatis ac praesidentibus, ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de religione controvertias, coercendas linguas dolosas, depravatorum morum abusus corrigendos, ecclesiae veram & Christianam pacem conciliandam apta & idonea ipsi sanctae synodo videbuntur, explicando declarat, mentis suae non fuisse, ut ex praedictis verbis solita ratio tractandi negotia in generalibus conciliis ulla ex parte immutaretur, neque novi quidquam, praeter id quod a sacris canonibus, vel generalium synodorum forma haecenus statutum est, cuiquam adderetur, vel detraheretur.

Indicium futurae sessionis.

Insuper eadem sacrosancta synodus proximam futuram sessionem feria quinta post conceptionem beatae Mariae virginis, quae erit dies nona mensis Decembris proxime venturi, habendam esse statuit & decernit, cum potestate etiam abbreviandi: in qua sessione tractabitur de sexto nunc in eam dilato capite, & de reliquis reformationis capitibus jam exhibitis, deque aliis ad eam pertinentibus. Si vero opportunum videbitur, & tempus patietur, poterit etiam de nonnullis dogmatibus tractari, prout suo tempore in congregationibus proponentur.

ABBREVIATA EST DIES SESSIONIS.

SESSIO VIGESIMA QVINTA,

Quae est nona & ultima sub Pio IV. pontifice maximo, caepa die tertia, absoluta die IV. Decembris MDLXIII.

Decretum de purgatorio.

CVM catholica ecclesia, Spiritu sancto edocta, ex sacris literis & antiqua patrum traditione in sacris conciliis, & novissime in hac oecumenica synodo, docuerit purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio, iuvari; praecipit sancta synodus episcopis, ut sanam de purgatorio doctrinam, a sanctis patribus & sacris conciliis traditam, a Christi fidelibus credi, reneri, doceri, & ubique praedicari diligenter studeant. Apud rudem vero plebem difficiliore ac subtiliore quaestiones, quaeque ad edificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio, a popularibus concionibus secludantur. Incerta item, vel quae specie falsi laborant, vulgari ac tractari non permittant. Ea vero, quae ad curiositatem quamdam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tamquam scandala & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem episcopi, ut fidelium vivorum suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes, eleemosynae, aliaque pietatis opera, quae a fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri consueverunt, secundum ecclesiae instituta pie & devote

SESSIO XXXIV. 11. NOV. 1563.

Sessione 173

Sara. & 4. nus, us II. i in

B

C

D

E

SESSIO XXV. 3. & 4. Dec. 1563. Sessione 12. cap. 2. & can. 3. & 6. can. 30.

Florent. sess ult in fine.

Later. V. sub Leone X.

Cap. 4. de ref. infra.

ANNO
CHRISTI
1563.

CAPVT VI.

Ratio eligendi superiores.

In electione superiorum quorumcumque abbatum temporalium, & aliorum officialium, ac generalium, & abbatissarum, atque aliarum præpositarum, quo omnia recte & sine ulla fraude fiant, in primis sancta synodus districte præcipit, omnes prædictos eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur. Nec in posterum liceat provinciales, aut abbates, priores, aut alios quoscumque titulares, ad effectum electionis faciendæ construere, aut voces & suffragia absentium supplere. Si vero contra hujus decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit; & is, qui ad hunc effectum se in provincialem, abbatem, aut priorem creari permisit, deinceps ad omnia officia in religione obtinenda inhabilis existat; facultatesque super his concessæ eo ipso abrogatæ censeantur: & si in posterum alia concedantur, tamquam subreptitiæ habeantur.

CAPVT VII.

Quæ & quomodo in abbatissis & quocumque nomine præfectis eligenda: duobus monasteriis nulla præficiatur.

Agath. 19.

Abbatissa, & priorissa, & quocumque alio nomine præfecta, vel præposita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem monasterio, ex alio ejusdem ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommodum superiori, qui electioni præest, videatur, ex iis, quæ in eodem monasterio annum trigésimum exceßerint, & quinque saltem annis post professionem recte vixerint, episcopo vel alio superiore consentiente, eligatur. Duobus vero monasteriis nulla præficiatur. Et si qua duo vel plura quocumque modo obtinet, cogatur, uno excepto, intra sex menses cetera resignare. Post id vero tempus, nisi resignaverit, omnia ipso jure vacant. Is vero, qui electioni præest, episcopus, sive alius superior, claustra monasterii non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestellam vota singularum audiat, vel accipiat. In reliquis seruentur singulorum ordinum vel monasteriorum constitutiones.

Idem 17.
Epaun 9.
Cabill. 12.

CAPVT VIII.

Regimen monasteriorum non habentium ordinarios regulares visitatores quomodo instituendum.

Monasteria omnia, quæ generalibus capitulis aut episcopis non subsunt, nec suos habent ordinarios regulares visitatores, sed sub immediata sedis apostolicæ protectione ac directione regi consueverunt, teneantur infra annum a fine præsentis concilii, & deinde quolibet triennio scilicet in congregationibus redigete juxta formam constitutionis Innocentii tertii in concilio generali, quæ incipit, In singulis, ibique certas regulares personas deputare, quæ de modo & ordine, de prædictis congregationibus erigendis, ac statutis in eis exequendis deliberent & statuunt. Quod si in his negligentes fuerint, liceat metropolitano, in cujus provincia prædicta monasteria sunt, tamquam sedis apostolicæ delegato, eos pro prædictis causis convocare. Quod si infra limites unitis pro-

Later IV.
Cap. 12.

A vincia non sit sufficiens talium monasteriorum numerus ad erigendam congregationem, possint duarum vel trium provinciarum monasteria unam facere congregationem. Ipsis autem congregationibus constitutis, illarum generalia capitula, & ab illis electi præfides, vel visitatores eandem habeant auctoritatem in suæ congregationis monasteria, ac regulares in eis commemorantes, quam alii præfides ac visitatores in ceteris habent ordinibus, teneanturque suæ congregationis monasteria frequenter visitare, & illorum reformationi incumbere, & ea observare, quæ in sacris canonibus, & in hoc sacro concilio sunt decreta. Quod si etiam metropolitano instante prædicta exequi non curaverint, episcopus, in quorum diocesis loca prædicta sita sunt, tamquam sedis apostolicæ delegatus subdantur.

CAPVT IX.

Monialium monasteria immediate subiecta sedi apostolica ab episcopo regantur; alia vero a deputatis in capitulis gener. abbu, vel aliis regularibus.

Monasteria sanctimonialium, sanctæ sedi apostolicæ immediate subiecta, etiam sub nomine capitulorum sancti Petri, vel sancti Iohannis, vel alius quomodocumque nuncupentur, ab episcopis, tamquam dictæ sedis delegatis, gubernentur; non obstantibus quibuscumque. Quæ vero a deputatis in capitulis generalibus, vel ab aliis regularibus reguntur, sub eorum cura & custodia relinquuntur.

CAPVT X.

Moniales unoquoque mense confiteantur & communent: de confessario extraordinario iis ab episcopo provideatur: apud illas extra publicam ecclesiam eucharistia non conferretur.

Attendant diligenter episcopi, & ceteri superiores, monasteriorum sanctimonialium; ut in constitutionibus earum admonentur sanctimonialia, ut saltem semel singulis mensibus confessionem peccatorum faciant, & sacramentam eucharistiam suscipiant; ut eo se saluari præsidio muniant ad omnes oppugnationes dæmonis fortiter superandas. Præter ordinarium autem confessorem alius extraordinarius ab episcopo, & aliis superioribus, bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confessiones audire debeat. Quod vero sanctissimum Christi corpus intra chorum, vel septa monasterii, & non in publica ecclesia conferretur, prohiber sancta synodus; non obstante quocumque indulto aut privilegio.

CAPVT XI.

In monasteriis quibus imminet cura personarum secularium præter eas quæ sunt de illorum familia, visitet episcopus, & eidem cura præficiendus examinet, certis exceptis.

In monasteriis, seu domibus virorum, seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum secularium, præter eas, quæ sunt de illorum monasteriorum seu locorum familia, personæ tam regulares quam seculares hujusmodi curam exercentes subsunt immediate in iis, quæ ad dictam curam & sacramentorum administrationem pertinent, jurisdictioni, visitationi, & correctioni episcopi, in cujus diocesi sunt sita. Nec ibi aliqui, etiam ad nutum amovibiles, deputentur,

SE
X
3
1
36u Ton
lo des
reg. in
in Cl
X
inis
c. Exi
verb.
in 6.
Clem
vi, c

præcipit, ut omnes regulares, tam viri quam mulieres, ad regulam, quam professi sunt, præscriptum vitam insistant & component; atque in primis quæ ad suam professionis perfectionem, ut obedientiam, paupertatis & castitatis, ac, si quæ alia sunt alicujus regulæ & ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum respectivè essentiam, nec non ad communem vitam, victum, & vestitum conservanda, pertinentia, fideliter observent. Omnisque cura & diligentia a superioribus adhibeatur, tam in capitulis generalibus & provincialibus, quam in eorum visitationibus, quæ suis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis non recedatur; cum compertum sit ab eis non posse ea quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent relaxari. Si enim illa, quæ bases sunt & fundamenta totius regularis disciplinae, exacte non fuerint conservata, totum corruat adificium necesse est.

CAPVT II.

Proprietates regularibus omnino prohibentur.

Nemini igitur regularium, tam virorum quam mulierum, liceat bona immobilia vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam nomine conventus, possidere vel tenere, sed statim ea superiori tradantur, conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat superioribus bona stabilia alicui regulari concedere, etiam ad usum fructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum monasteriorum, seu conventuum, ad solos officiales eorumdem, ad nutum superiorum amovibiles, pertineat. Mobilium vero usum ita superiores permittant, ut eorum suppellex statim paupertatis, quam professi sunt, conveniat: nihilque superflui in ea sit, nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur. Quod si aliquis quidquam tenere deprehensus aut convictus fuerit, is biennio activa & passiva voce privatus sit, atque etiam juxta suæ regulæ & ordinis constitutiones puniatur.

CAPVT III.

Omnia monasteria, que hic non prohibentur, possunt possidere bona immobilia: numerus personarum in illis pro modo facultatum aut elemosynarum constituendus: nulla sine licentia episcopi erigenda.

Concedit sancta synodus omnibus monasteriis & domibus tam virorum quam mulierum, & Mendicantium, exceptis domibus fratrum sancti Francisci Capuccinorum, & eorum qui Minorum de observantia vocantur, etiam quibus aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat. Quod si aliqua loca ex prædictis, quibus auctoritate apostolica similia bona possidere permillum erat, eis spoliata sint, eadem omnia illis restituenda esse decernit. In prædictis autem monasteriis & domibus tam virorum quam mulierum, bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus, is tantum numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex redditibus propriis monasteriorum, vel ex consuetis elemosynis commode possit sustentari: nec de cetero similia loca erigantur sine episcopi, in cujus diocesi erigenda sunt, licentia prius obtenta.

Concil. gener. Tom. XIV.

CAPVT IV.

Regularis sine superioris licentia nec se obsequio alterius loci aut persone subiciat; nec a conventu recedat: absens studiorum causa in conventibus commoretur.

Prohibet sancta synodus, ne quis regularis, sine sui superioris licentia, prædicationis, vel lectionis, aut cujusvis pii operis prætextu, subiciat se obsequio alicujus prælati, principis, vel universitatis, vel communicatis, aut alterius cujuscumque personæ, seu loci; neque ei aliquod privilegium aut facultas ab aliis super iis obtenta suffragetur. Quod si contra fecerit, tamquam inobediens arbitrio superioris puniatur. Nec liceat regularibus a suis conventibus recedere, etiam prætextu ad superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Qui vero sine prædicto mandato in scriptis obtento repertus fuerit, ab ordinariis locorum tamquam desertor sui instituti puniatur. Illi autem, qui studiorum causa ad universitates mittuntur, in conventibus tantum habitent; alioquin ab ordinariis contra eos procedatur.

CAPVT V.

Clausura monialium, præsertim qua extra urbes agunt, providetur.

Bonifacii octavi constitutionem, quæ incipit: In sexto, lib. Periculoso, renovans sancta synodus, universis episcopis, sub obtestatione divini iudicii, & interminatione maledictionis æternæ, præcipit ut in omnibus monasteriis sibi subiectis ordinata, in aliis vero sedis apostolicæ auctoritate, clausuram sanctimonialium, ubi violata fuerit diligenter restitui, & ubi inviolata est conservari maxime procurent; inobedientes atque contradictores per censuras ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacumque appellatione postposita, compescentes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Quod auxilium ut præbeat omnes Christianos principes hortatur sancta synodus, & sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda, omnibus magistratibus sæcularibus injungit. Nemini autem sanctimonialium liceat post professionem exire a monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi aliqua legitima causa, ab episcopo approbanda, indultis quibuscumque & privilegiis non obstantibus. Ingressi autem intra septa monasterii nemini liceat, cujuscumque generis aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda. Dare autem tantum episcopus vel superior licentiam debet in casibus necessariis, neque alius illo modo possit, etiam vigore cujuscumque facultatis vel indulti hactenus concessi, vel in posterum concedendi. Et quia monasteria sanctimonialium, extra mœnia urbis vel opidi constituta, malorum hominum prædæ & aliis facinoribus sine ulla sæpe custodia sunt exposita, curent episcopi & alii superiores, si ita videbitur expedire, ut sanctimoniales ex iis ad nova vel antiqua monasteria intra urbes vel opida frequentia reducantur, invocato etiam auxilio, si opus fuerit, brachii sæcularis: impediens vero, vel non obediens, per censuras ecclesiasticas parere compellant.

SESSIO
XXV.
3. DEG.
1563.

Hisp. II.
c. 11. Cab. 15.
111. c. 63.

A N N O
 CHRISTI
 1563.

& singulas personas, cujuscumque qualitatis, vel A conditionis fuerint, tam clericos quam laicos, saculares vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem, invitam, præterquam in casibus in jure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam professionem, quique consilium, auxilium vel favorem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. Simili quoque anathemati subjicit B eos, qui sanctam virginum vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine justa causa impederint. Eaque omnia & singula, quæ ante professionem, vel in ipsa professione, fieri oportet, serventur, non solum in monasteriis subiectis episcopo, sed & in aliis quibuscumque. Ab his tamen excipiuntur mulieres, quæ pœnitentes aut convitæ appellatur, in quibus constitutiones earum serventur.

Tolet. III.
 can. 10.

Tolet. IV.
 c. 34.

CAPVT XIX.

Quomodo in causis deficientium a religione procedendum.

Quicumque regularis prætetadat se per vim & metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacumque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis, & tunc non aliter, nisi causas, quas prætetderit, deduxerit coram superiore suo & ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & tamquam apostata puniatur; interim vero nullo privilegio suæ religionis juvetur. Nemo etiam regularis cujuscumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem religionem; nec detur licentia cuiquam regulari occulte ferendi habitum suæ religionis.

Ar. I. cap.
 ult. & II. c.
 25.

Sess. 14. c. 11
 de ref.

CAPVT XX.

Superiores ordinum episcopis non subiecti inferiora monasteria visitent ac corrigant, etiam commendata.

Abbates, qui sunt ordinum capita, ac ceteri prædictorum ordinum superiores, episcopis non subiecti, quibus est in aliis inferiora monasteria prioratue legitima jurisdictio, eadem illa sibi subdita monasteria & prioratus, suo quisque loco E atque ordine, ex officio visitent, etiam si commendata existant. Quæ cum ordinum suorum capitibus subsint, declarat sancta synodus in iis, quæ alias de visitatione monasteriorum commendatorum definita sunt, non esse comprehensa; teneanturque quicumque prædictorum ordinum monasteriis præsent, prædictos visitatores recipere, & illorum ordinationes exequi. Ipsa quoque monasteria, quæ sunt ordinum capita, juxta sanctæ sedis apostolicæ & cujusque ordinis constitutiones visitentur. Et quamdiu dubitabunt hujusmodi commendæ, priores claustrales, aut in prioratibus conventum habentibus superiores, qui correctiones & spirituale regimen exercent, a capitulis

Supra sessione 21 cap. 8. de reformatione.

generalibus, vel ipsorum ordinum visitatoribus instituantur. In ceteris omnibus præfatorum ordinum privilegia & facultates, quæ ipsorum personas, & loca & jura concernunt, firma sint & illæsa.

S. R. E. S. S. X. X. III. D. I. 1563.

CAPVT XXI.

Monasteria regularibus conferantur: Ordinum capita nemini in posterum commendentur.

Cum pleraque monasteria, etiam abbatia, prioratus, & præpositura, ex mala eorum, quibus commissa fuerunt, administratione, non levia passa fuerint, tam in spiritualibus quam in temporalibus, detrimenta; cupit sancta synodus ea ad congruam monasticæ vitæ disciplinam omnino revocare. Verum adeo dura difficultate est præsentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium possit adhiberi: ut tamen nihil prætermittat, unde prædictis salubriter aliquando providi possit, primum quidem confidit, sanctissimum Romanum pontificem pro sua pietate & prudentia curaturum, quantum hæc tempora terre posse viderit, ut iis, quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ suos conventus habent, regulares personæ, ejusdem ordinis expresse professæ, & quæ gregi præve & præesse possint, præficiantur. Quæ vero in posterum vacabunt, non nisi regularibus spectatæ virtutis & sanctitatis conferantur. Quoad ea vero monasteria, quæ capita sunt ac primates ordinum, sive abbatia, sive prioratus, illarum illorum capitum nuncupantur, teneantur illi, qui in præfenti ea in commendam obtinent, nisi sit eis de regulari successore provisum, infra sex menses religionem illorum ordinum propriam solenniter profiteri, aut iis cedere: alias commendæ prædictæ ipso jure vacare censeantur. Ne autem in prædictis omnibus & singulis fraus aliqua adhiberi possit, mandat sancta synodus, ut in provisionibus dictorum monasteriorum qualitas singulorum nominatim exprimat; aliterque facta provisio subreptitia esse censeatur, nullaque subsequenti possessione, etiam triennali, adjuvetur.

Later. sub Leo. X. sess. 14. c. 1.

Sess. 14. de i.

CAPVT XXII.

Prædicta de reformatione regularium nulla mora interposita observentur.

Hæc omnia & singula, in superioribus decretis contenta, oblectari sancta synodus præcipit in omnibus cœnobis ac monasteriis, collegiis ac domibus quorumcumque monachorum ac regularium, nec non quarumcumque sanctimonialium virginum ac viduarum, etiam si illæ sub gubernio militiarum, etiam Hierosolymitanæ, vivant, & quocumque nomine appellentur, sub quacumque regula, vel constitutionibus, & sub custodia, vel gubernatione, vel quavis subjectione, aut annexione, vel dependentia cujuscumque ordinis, mendicantium, vel non mendicantium, vel aliorum regularium monachorum, aut canonicorum quorumcumque; non obitantibus eorum omnium & singulorum privilegiis, sub quibuscumque formulis verborum conceptis, ac Mare magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, nec non constitutionibus & regulis etiam juratis, atque etiam consuetudinibus, vel præscriptionibus, etiam immemorabilibus. Si qui vero regulares tam viri

Bulla 14. quædam capit. I. princip. postulat.

tur, nisi de eisdem consensu ac prævio examine, A
per eum, aut ejus vicarium, faciendo, excepto
monasterio Cluniacensi cum suis limitibus, & ex-
ceptis etiam iis monasteriis seu locis, in quibus ab-
bates generales, aut capita ordinum, sedem ordi-
natiæ principalem habent, atque aliis monaste-
riis seu domibus, in quibus abbates, aut alii regu-
larium superiores, jurisdictionem episcopalem &
temporalem in parochos & parochianos exer-
cent; salvo tamen eorum episcoporum jure, qui
majorem in prædicta loca vel personas jurisdic-
tionem exercent.

CAPVT XII.

*Conformentur regulares secularibus in observa-
tione censurarum episcopaliū & festorum
diœcesis.*

Censuræ & interdicta, necum a sede apostoli-
ca emanata, sed etiam ab ordinariis promulgata,
mandant episcopo, a regularibus in eorum eccle-
siis publicentur, atque seruentur. Dies etiam festi,
quos in diœcesi sua seruandos idem episcopus
præcepit, ab exemptis omnibus etiam regulari-
bus seruentur.

CAPVT XIII.

*Contro uersas de præcedentia e vestigio componat
episcopus. Exempti non in strictiori clausura vi-
uentis ad supplicationes publicas accedere com-
pellantur.*

Controversias omnes de præcedentia, quæ
per sæpe maximo cum scandalo oriuntur inter ec-
clesiasticas personas tam seculares quam regula-
res, cum in processibus publicis, tum in iis
quæ sunt in tumulandis defunctorum corpori-
bus, & in deferenda umbella, & aliis similibus,
episcopus amota omni appellatione, & non ob-
stantibus quibuscumque, componat. Exempti
autem omnes, tam clerici seculares quam regula-
res quicumque, etiam monachi ad publicas pro-
cessiones vocati, accedere compellantur; iis tan-
tum exceptis qui in strictiori clausura perpetuo
vivunt.

CAPVT XIV.

*Regulari publice delinquenti pœna a quo
irroganda.*

Regularis non subditus episcopo, qui intra
claustra monasterii degit, & extra ea ita notorie
deliquerit, ut populo scandalo sit; episcopo in-
stante, a suo superiore intra tempus ab episcopo
præfigendum seuerè puniatur, ac de punitione e-
piscopum certiore faciat: sin minus, a suo superi-
ore officio petitur, & delinquens ab episcopo E
puniri possit.

CAPVT XV.

*Professio non fiat nisi anno probationis exarcto, &
decimosexto ætatis completo.*

In quacumque religione, tam virorum quam
mulierum, professio non fiat ante decimumsex-
tum annum expletum; nec qui minore tempore,
quam per annum, post susceptum habitum in pro-
batione steterit, ad professionem admittatur. Pro-
fessio autem antea facta sit nulla, nullamque in-
ducat obligationem ad alicujus regular, vel reli-
gionis, vel ordinis observationem, aut ad alios
quoscumque effectus.

Concil. general. Tom. XIV.

CAPVT XVI.

*Renuntiatio aut obligatio facta ante duos menses
proximos professioni sit nulla. Finita probatio-
ne, novitii aut proficeantur aut ejiciantur. In
pio clericorum societatis IESV instituto nihil
innovatur. Cavetur ne quid ex bonis novitii mo-
nasterio tribuatur ante professionem.*

Nulla quoque renuntiatio aut obligatio antea
facta, etiam cum juramento, vel in favorem cu-
juscumque causæ piæ, valeat, nisi cum licentia e-
piscopi, sive ejus vicarii, fiat intra duos menses
proximos ante professionem; ac non alias in-
telligatur effectum suum sortiri, nisi secuta pro-
fessione: aliter vero facta, etiamsi cum hujus fa-
voris expressa renuntiatione, etiam jurata, sit irri-
ta & nullus effectus. Finito tempore novitiatus,
superiores novitios, quos habiles invenerint, ad
profitemdum admittant, aut e monasterio eos eji-
ciant. Per hæc tamen sancta synodus non intendit
aliquid innovare aut prohibere, quin religio cleri-
corum societatis Iesu, juxta pium eorum institu-
tum a sancta sede apostolica approbatum, domino
& ejus ecclesiæ inservire possit. Sed neque ante
professionem, excepto victu & vestitu, novitii
vel novitiæ illius temporis, quo in probatione est,
quocumque prætextu a parentibus, vel propin-
quis, aut curatoribus ejus, monasterio aliquid ex
bonis ejusdem tribuatur; ne hac occasione disce-
dere nequeat, quo totam vel majorem partem
substantiæ suæ monasterium possideat, nec facile,
si discesserit, id recuperare possit; quin potius præ-
cepit sancta synodus sub anathematis pœna dan-
tibus & recipientibus, ne hoc ullo modo fiat, &
ut abeuntibus ante professionem omnia restituam-
tur quæ sua erant: quod ut recte fiat, episcopus
etiam per censuras ecclesiasticas, si opus fuerit,
compellat.

CAPVT XVII.

*Puella major duodecim annis si habitum regularem
suscepere voluerit, exploretur ab ordinario;
iterumque ante professionem.*

Libertati professionis virginum Deo dicanda-
rum prospiciens sancta synodus, statuit atque de-
cernit, ut si puella, quæ habitum regularem susci-
pere voluerit, major duodecim annis sit, non an-
te suscipiat, nec postea ipsa, vel alia profes-
sionem emittat, quam exploraverit episcopus, vel
eo absente vel impedito, ejus vicarius, aut al-
iquis eorum sumptibus ab eis deputatus, virgi-
nis voluntatem diligenter, an coacta, an seducta
sit, an sciat quid agat: & si voluntas ejus pia ac
libera cognita fuerit, habueritque condiciones re-
quisitas juxta monasterii illius & ordinis regula-
m, nec non monasterium fuerit idoneum, libere
ei profiteri liceat, cujus professionis tempus ne e-
piscopus ignoret, teneatur præfecta monasterii
eum ante mensem certiore facere; quod si
præfecta certiore episcopum non fecerit, quam-
diu episcopo videbitur, ab officio suspen-
sa sit.

CAPVT XVIII.

*Ne quis præter quam in casibus a jure expressis, co-
gat mulierem ad ingrediendum monasterium,
aut ingredi volentem prohibeat: penitentium seu
convertitarum constitutiones serventur.*

Anathemati sancta synodus subjicit omnes
Lil ij &

SESSIO
XXV.
3. DEC.
1563.

ANNO
CHRISTI
1563.

Aurel. V.
cap. 2.

officio populos valde salutatis, sobrie tamen magna-
que circumspectione exercendus est, cum
experientia doceat si temete, aut levibus ex rebus
incutiatur, magis contemni, quam formidari, &
perniciem potius parere, quam salutem. Quapro-
pter excommunicationes illæ, quæ monitionibus
præmissis, ad finem revelationis, ut aiunt, aut
pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent, a
nemine prorsus, præterquam ab episcopo decer-
nantur; & tunc non alias, quam ex te non vulgari,
causâque diligenter ac magna maturitate per epi-
scopum examinata, quæ ejus animum moveat, nec
ad eas concedendas cujusvis sæcularis etiam ma-
gistratus auctoritate adducatur, sed totum hoc in
ejus arbitrio & conscientia sit positum; quando
ipse pro re, loco, persona, aut tempore, eas decer-
nendas esse judicaverit. In causis vero judi-
cialibus mandat omnibus iudicibus ecclesiasticis,
cujuscumque dignitatis existant, ut quando-
cumque executio realis vel personalis in qualibet
parte iudicii propria auctoritate ab ipsis fieri po-
terit, abstineant se tam in procedendo quam de-
finiendo a censuris ecclesiasticis, seu interdicto;
sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civili-
bus, ad forum ecclesiasticum quomodolibet
pertinentibus, contra quoscumque, etiam laicos,
per multas pecuniarias, quæ locis piis, ibi existen-
tibus, eo ipso quod exactæ fuerint, assignentur,
seu per captionem pignorum, personarumque
distinctionem. per suos proprios, aut alienos exe-
cutores faciendam, sive etiam per privationem
beneficiorum, abaque juris remedia procedere,
& causas definire. Quod si executio realis vel
personalis adversus reos hac ratione fieri non po-
terit, sitque erga iudicem contumacia, tunc eos
etiam anathematis mucrone arbitrio suo, præter
alias penas, ferre poterit. In causis quoque cri-
minalibus ubi executio realis vel personalis, ut
supra, fieri poterit, erit a censuris abstinendum, sed
si dictæ executioni facile locus esse non possit, li-
cebit iudici hoc spiritali gladio in delinquentes
uti, si tamen delicti qualitas, præcedente bina
saltem monitione, etiam per edictum, id postuler.
Nefas autem sit sæculari cuilibet magistratui pro-
hibere ecclesiastico iudici, ne quem excommuni-
cet, aut mandare ut latam excommunicationem
revocet, sub prætextu quod contenta in præsentis
decreto non sint observata; cum non ad sæcula-
res, sed ad ecclesiasticos hæc cognitio pertineat.
Excommunicatus vero quicumque, si post legiti-
mas monitiones non respicerit, non solum ad sa-
cramenta, & communionem fidelium, ac familia-
ritatem non recipiatur; sed si obdurato animo
censuris annexis in illis per annum infortuerit,
etiam contra eum, tamquam de hæresi suspectum,
procedi possit.

CAPVT IV.

*Vbi nimius est missarum faciendarum numerus,
statuant episcopi, abbates & generales
ordinum, quod expedire iudicaverint.*

Contingit sæpe in quibusdam ecclesiis vel tam
magnum missarum celebrandarum numerum ex
varis defunctorum relictis impostum esse, ut illis
pro singulis diebus a testatoribus præscriptis ne-
queat satisfieri; vel elemosynam huiusmodi pro
illis celebrandis adeo tenuem esse, ut non facile
inveniatur qui velit huic se muneri subicere, unde
deperunt piæ restantium voluntates, & eor-
um conscientias, ad quos prædicta spectant,
onerandi occasio datur, sancta synodus, cupiens

hæc ad pios usus relicta, quo plenius & utilius
potest, impleri, facultatem dar episcopis ut in sy-
nodo diœcesana, itemque abbatibus & genera-
libus ordinum, ut in suis capitulis generalibus, re-
diligenter perspecta, possint pro sua conscientia
in prædictis ecclesiis, quas hac provisione indigere
cognoverint, statuere circa hæc, quidquid magis
ad Dei honorem & cultum, atque ecclesiarum
utilitatem viderint expedire, ita tamen, ut eorum
semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro
suarum animarum salute legata ea ad pios usus re-
liquerint.

CAPVT V.

*Rebus bene constitutis annexum onus
habentibus nihil detrahatur.*

Ratio postulat ut illis, quæ bene constituta
sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur,
quando igitur ex beneficiorum quorumcumque
erectione, seu fundatione, aut aliis constitutioni-
bus, qualitates aliquæ requiruntur, seu certa illis
onera sunt injuncta, in beneficiorum collatione,
seu quacumque alia dispositione eis non derogetur.
Idem in præbendis theologalibus, magistrat-
libus, doctoralibus, aut presbyteralibus, quaco-
nalibus, ac subdiaconalibus, quancumque ita
constitutæ fuerint, observetur, ut eorum quali-
tatibus vel ordinibus nihil in ulla provisione de-
trahatur; & aliter facta provisio subreptiua cen-
satur.

CAPVT VI.

*Qui se gerere debeat episcopus quoad visitatio-
nem capitulorum exemptorum.*

Statuit sancta synodus, ut in omnibus ecclesiis
cathedralibus & collegiatis decretum sub felicis
recordationis Patulo tertio, quod incipit, Capi-
tula cathedralium, observetur, non solum quando
episcopus visitaverit; sed & quoties ex officio, vel
ad petitionem alicujus, contra aliquem ex con-
tinentis in dicto decreto procedat: ita tamen, ut
cum extra visitationem pio accesserit, infra scripta
omnia locum habeant, videlicet ut capitulum in-
itio cuiuslibet anni eligat ex capitulo duos, de
quorum consilio & assensu episcopus, vel ejus vi-
carius, in formando processum, quam in ceteris
omnibus actibus usque ad finem cause inclusive,
coram notario tamen ipsius episcopi, & in ejus do-
mo, aut consucto tribunali procedere teneatur.
Vnum autem tantum sit utriusque votum, possit-
que alter episcopo accedere: quod si ambo ab
episcopo discordes in aliquo actu, seu interlocu-
toria vel definitiva sententia fuerint, tunc intra
sex dierum spatium cum episcopo tertium eli-
gant: & si in electione tertii etiam discordent,
ad viciniorum episcopum electio devolvatur; &
iuxta eam partem, cum qua tertius conveniet, ar-
ticulus, in quo erat discordia, terminetur: alias
processus & inde secuta nulla sint, nulloque pro-
ducantur juris effectus. In criminibus tamen ex in-
continentia provenientibus, de qua in decreto
de concubinariis, & in atrocioribus delictis, de-
positionem aut degradationem requirentibus,
ubi de fuga timeatur, ne iudicium eludatur, &
ideo opus sit personali detentione, possit initio
solum episcopus ad summariam informationem,
& necessariam detentionem procedere, servato
tamen in reliquis ordine præmissis. In omnibus
autem casibus ea ratio habeatur, ut iuxta qualita-
tem delicti ac personarum, delinquentes ipsi in
loco decenti custodiantur, Episcopis præterea
ubique

S. E. S.
X.
35.
de cell.

Supra
sione
refor-
tione
& lesi-
4. de

Supra
sione
8. der-
matio
infra c

Cath
35.

viti quam mulieres sunt qui sub arctiori regula A vel statutis vivunt, excepta facultate habendi bona stabilia in communi, eos ab eorum instituto & observantia sancta synodus amovere non intendit. Et quia sancta synodus desiderat ut omnia & singula supradicta quamprimum executioni demandentur, præcipit omnibus episcopis in monasteriis sibi subiectis, & in omnibus aliis ipsi in superioribus decretis specialiter commissis, atque omnibus abbatibus, & generalibus, & aliis superioribus ordinum supradictorum, ut statim prædicta exequantur. Et si quid executioni mandatum non sit, episcoporum negligentiam concilia provincialia suppleant & coerceant; regularium B vero, capitula provincialia & generalia, & in defectum capitulorum generalium, concilia provincialia per deputationem aliquorum ejusdem ordinis provideant. Hortatur etiam sancta synodus omnes reges, principes, republicas, & magistratus, & in virtute sanctæ obedientiæ præcipit, ut velint prædictis episcopis, abbatibus, ac generalibus & ceteris prædictis in superius contentæ reformationis executione suum auxilium & auctoritatem interponere, quoties fuerint requisiti, ut sine ullo impedimento promissa recte exequantur ad laudem Dei omnipotentis.

DECRETVM DE REFORMATIONE. C

CAPVT I.

Cardinales omnes ecclesiarum prelati modestam supellestem & mensam habeant: consanguineos familiaresque suos ex bonis ecclesiarum non angeant.

Optandum est, ut ii qui episcopale ministerium suscipiunt; quæ suæ sint partes agnoscant, ac se non ad propria commoda, non ad divitias aut luxum, sed ad labores & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, & fideles reliquos ad religionem innocentiamque facilius inflammandos, si propositos suos viderint non ea quæ mundi sunt, sed animarum salutem ac cælestem patriam cogitantes. Hæc D cum ad restituendam ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta synodus animadvertat, admonet episcopos omnes ut secum ea sæpe meditantes factis etiam ipsis ad vitæ actionibus (quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus) se muneri suo conformes ostendant. In primis ro ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter exemplo patrum nostrorum in concilio Carthaginensi, non solum jubet, ut episcopi modesta supellestili & mensa, ac frugali victu contenti sint, verumetiam in reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo cavent ne quid appareat, quod a sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat. Omnino vero eis interdicit, ne ex rebus ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augete student: cum & apostolorum canones prohibeant ne res ecclesiasticas quæ Dei sunt consanguineis donent, sed, si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa; imo quam maxime potest eos sancta synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in ecclesia se- Concil. general. Tom. XI V.

minarium extat, penitus deponant. Quæ vero de episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque beneficia ecclesiastica tam secularia quam regularia, obtinentibus, pro gradus sui conditione observari; sed & ad sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales pertinere decernit, quorum consilio apud sanctissimum Romanum pontificem cum universalis ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest non iis etiam virtutum insignibus ac vivendi disciplina eos fulgere, quæ merito omnium in se oculos convertant.

CAPVT II.

A quibus nominatim decreta concilii solemniter recipi & doceri debeant.

Cogit temporum calamitas, & invalescentium hæresum malitia, ut nihil sit prætermittendum, quod ad populorum ædificationem, & catholicæ fidei præsidium videatur posse pertinere. Præcipit igitur sancta synodus patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, & omnibus aliis, qui de jure vel consuetudine in concilio provinciali interesse debent, ut in ipsa prima synodo provinciali, post finem præsentis concilii habenda, ea omnia & singula, quæ ab hac sancta synodo definita & statuta sunt, palam recipiant; nec non veram obedientiam summo Romano pontifici spondeant & profiteantur, simulque hæreses omnes, a factis canonibus & generalibus conciliis, præsertimque ab hac eadem synodo damnatas, publice detestentur & anathematizent. Idemque in posterum quicumque in patriarchas, primates, archiepiscopos, episcoposque promovendi, in prima synodo provinciali, in qua ipsi interfuerint, omnino observent. Quod si quis ex supradictis omnibus, quod absit, renuerit; episcopi provinciales statim summum Romanum pontificem admonere sub pœna divinæ indignationis teneantur, interimque ab ejusdem communione abstineant. Ceteri vero omnes, sive in præsentia, sive in futurum beneficia ecclesiastica habituri, & qui in synodo diœcesana convenire debent, idem ut supra in ea synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, faciant & observent; alias secundum formam sacrorum canonum puniantur. Ad hæc omnes ii, ad quos universitatum & studiorum generalium cura, visitatio & reformatio pertinet, diligenter curent ut ab eisdem universitatibus canones & decreta hujus sanctæ synodi integre recipiantur, ad eorumque normam magistri, doctores, & alii in eisdem universitatibus ea quæ catholicæ fidei sunt doceant & interpretentur, seque ad hoc institutum initio cujuslibet anni solenni juramento obstringant; sed & si aliqua alia in prædictis universitatibus correctione & reformatione digna fuerint, ab eisdem, ad quos spectat, pro religionis & disciplinæ ecclesiasticæ augmento emendentur & statuantur. Quæ vero universitates immediate summi Romani pontificis protectioni & visitationi sunt subiectæ; has sua beatitudo per ejus delegatos; eadem qua supra ratione, & prout ei utilius visum fuerit, salubriter visitari & reformari curabit.

CAPVT III.

Excommunicationis gladio temere non utendum: ubi executio realis aut personalis fieri potest, a censuris abstinendum; isque civili magistratus se immiscere nefas esto.

Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in

58810
XXV.
3. Dec.
1569.
Later. V.
sub Leone
X. sess. 9.
de ref.

Sess. 24. c. 2.
de ref.

Sess. 4. c. 1.
de ref.

ANNO CHRISTI 1563.

sem, qui hominum memoriam excedat, aliave A
secundum juris dispositionem. In iis vero per-
sonis, seu communitatibus, vel universitatibus,
in quibus id jus plerumque ex usurpatione potius
quæsitum præsumi solet, plenior & exactior
probatio ad docendum verum titulum requiratur;
nec immemorabilis temporis probatio aliter
eis suffragetur, quam si, præter reliqua ad eam
necessaria, præsentationes etiam continuatæ,
non minori saltem quam quinquaginta annorum
spatio, quæ omnes effectum sortitæ sint, authent-
icis scripturis probentur. Reliqui patronatus
omnes in beneficiis tam sæcularibus quam regu-
laribus, seu parochialibus, vel dignitatibus, aut
quibuscumque aliis beneficiis, in cathedrali vel B
collegiata ecclesia, seu facultates, & privilegia
concessa tam in vim patronatus, quam alio quo-
cumque jure, nominandi, eligendi, præsentandi
ad ea, cum vacant (exceptis patronatibus super
cathedralibus ecclesiis competentibus; & excep-
tis aliis, quæ ad imperatorem, & reges, seu re-
gia possidentes, aliosque sublimes ac supremos
principes, jura imperii in dominiis suis habentes,
pertinent, & quæ in favorem studiorum gene-
ralium concessa sunt) in totum prorsus abro-
gata & irrita, cum quasi possessione inde secuta
intelligantur: beneficiisque hujusmodi, tam-
quam libera, a suis collatoribus conferantur; ac
provisiones hujusmodi plenum effectum conse-
quantur. Ad hæc liceat episcopo præsentatos a
patronis, si idonei non fuerint, repellere. Quod
si ad inferioris institutio pertineat, ab episcopo
tamen, juxta alias statuta ab hac sancta synodo,
examinentur: alioquin institutio ab inferiori-
bus facta irrita sit & inanis. Patroni autem benefi-
ciorum, cujuscumque ordinis & dignitatis,
etiam si communitates, universitates, collegia
quæcumque clericorum vel laicorum existant, in
perceptione fructuum, proventuum, obven-
tionum quorumcumque beneficiorum, etiam si
vere de jure patronatus ipsorum ex fundatione
& donatione essent, nullatenus, nulla causa vel
occasione se ingerant; sed illos libere rectori, seu D
beneficiario, non obstante etiam quacumque con-
suetudine, distribuendos dimittant. Nec dictum
jus patronatus, venditionis, aut alio quocum-
que titulo, in alios contra canonicas sanctiones
transferre præsumant: si fecerint, excom-
municationis & interdicti pœnis subjiciantur,
& dicto jure patronatus ipso jure privati exi-
stant.

Insuper accessiones per viam unionis factæ de
beneficiis liberis ad ecclesias juri patronatus,
etiam laicorum, subjectas, tam ad parochiales,
quam ad alia quæcumque beneficia, etiam sim-
plicia, seu dignitates, vel hospitalia, ita ut præ-
dicta beneficia libera ejusdem naturæ cum iis
quibuscumque uniantur efficiantur, atque sub jure
patronatus constituantur; hæc si nondum plena-
rium sortitæ sunt effectum, vel deinceps ad cu-
jusvis instantiam fient, quacumque auctoritate,
etiam apostolica, concessæ fuerint, simul cum
unionibus ipsis per subreptionem obtentæ intel-
ligantur; non obstante quacumque in iis verborum
forma, seu derogatione, quæ habeatur pro
expressa; nec executioni amplius demandentur,
sed beneficia ipsa unita, cum vacaverint, libere ut
antea conferantur. Quæ vero a quadraginta an-
nis citra factæ effectum & plenam incorporatio-
nem sunt consecutæ, hæc nihilo minus ab ordina-
riis, tamquam a sede apostolica delegatis, revi-

deantur, & examinentur; ac quæ per subreptionem
vel obreptionem obtentæ fuerint, simul cum
unionibus irritæ declarentur; ac beneficia ipsa se-
parentur, & aliis conferantur. Similiter quoque
patronatus quicumque in ecclesiis, & quibus-
cumque aliis beneficiis, etiam dignitatibus, antea
liberis, acquisiti a quadraginta annis citra, & in
futurum acquirendi, seu ex augmento dotis, seu
ex nova constructione, vel alia simili causa, etiam
auctoritate sedis apostolicæ, ab iisdem ordinariis,
uti delegatis, ut supra, qui nullius in his facultatibus
aut privilegiis impediatur, diligenter cognoscantur;
& quos non repererint ob maxime evidentem ecclesie,
vel beneficii, seu dignitatis necessitatem legitime
constitutos esse, in totum revocent, atque beneficia
hujusmodi sine damno illa possidentium; & restituro
patronis eo quod ab eis idcirco datum est, in
pristinam libertatis statum reducant, non obstantibus
privilegiis, constitutionibus, & consuetudinibus,
etiam immemorabilibus.

CAPVT X.

Judices a synodo designandi qui delegentur a sede apostolica: a quibus & ordinariis causæ breviter terminanda.

Quoniam ob multosam potentium suggestio-
nem, & quandoque ob locorum longinquitatem,
personarum notitia, quibus causæ mandantur,
usque adeo haberi non potest, hincque interdum
judicibus non undequaque idoneis causæ in par-
tibus delegantur, statuit sancta synodus in singulis
conciiliis provincialibus aut diocesanis aliquot
personas, quæ qualitates habeant, juxta constitu-
tionem Bonifacii octavi, quæ incipit, Statutum,
& alioquin ad id aptas designari, ut præter ordi-
narios locorum, iis etiam posthac causæ ecclesia-
sticæ, ac spirituales, & ad forum ecclesiasticum
pertinentes, in partibus delegandæ committantur.
Et si aliquem interim ex designatis mori con-
tingerit, substituat ordinarius loci cum consilio
capituli alium in ejus locum, usque ad futuram
provincialem aut diocesanam synodum: ita ut
habeat queque diocesis quatuor saltem aut
etiam plures probatas personas, ac ut supra qua-
lificatas, quibus hujusmodi causæ a quolibet le-
gato vel nuntio, atque etiam a sede apostolica,
committantur: alioquin post designationem factam,
quam statim episcopi ad summum Romanum pontificem
transmittant, delegationes quæcumque aliorum
judicum aliis quam his factæ subreptitæ cen-
seantur. Admonet dehinc sancta synodus tam ordi-
narios quam alios quoscumque judices, ut terminandis
causis, ac ut supra fieri poterit brevitate studeant,
ac litigatorum artibus, seu in litis contestatione,
seu alia parte judicii differenda, modis omnibus,
aut termini præfixione, aut competenti alia ratione
occurrant.

CAPVT XI.

Varie locationes bonorum ecclesiasticorum prohibentur: quædam factæ irritantur.

Magnam ecclesiis perniciem afferre solet, cum
earum bona repræsentata pecunia in successorum
præjudicium aliis locantur. Omnes igitur
hæ locationes, si anticipatis solutionibus fiant,
nullatenus in præjudicium successorum validæ
intelligantur, quocumque indulto aut privilegio
non obstante, nec hujusmodi locationes in
Romana

Sess. 24. c. 19. de ref.

Sess. 7. cap. 11. & sess. 24. c. 18. de reformatione.

Cap. unico ut benef. eccles. sine dimin. conferantur.

C. Quia clerici de jure partici-
nantur.

Sess. 7. c. 6. de ref.

585.
XX
3. D
156.

Can. St.
tum. d.
form.

Sess. 2.
20. de

ubique is honos tribuatur, qui eorum dignitati par est, eisque in choro & in capitulo, in processionibus, & aliis actibus publicis sit prima sedes & locus, quem ipsi elegerint, & præcipua omnium retum agendarum auctoritas. Quod si aliquid canonicis ad delibendum proponant, nec de re ad suum vel suorum commodum spectante agatur, episcopi ipsi capitulum convocent, vota exquirant, & juxta ea concludant. Absente vero episcopo omnino hoc ab iis de capitulo, ad quos hoc de jure vel consuetudine spectat, perficiatur; nec ad id vicarius episcopi admittatur. Ceteris autem in rebus capituli jurisdictionis & potestas, si qua eis competit, & bonorum administratio salva & intacta omnino relinquuntur. Qui vero non obtinent dignitates, nec sunt de capitulo, si omnes in causis ecclesiasticis episcopo subijciantur: non obstantibus, quoad supradicta, privilegiis, etiam ex fundatione competentibus, nec non consuetudinibus etiam immemorabilibus, sententis, juramentis, concordii, quæ tantum suos obligent auctores; salvis tamen in omnibus privilegiis, quæ universitatibus studiorum generalium, seu earum personis, sunt concessa. Hæc autem omnia & singula in iis ecclesiis locum non habeant, in quibus episcopi, aut eorum vicarii, ex constitutionibus, vel privilegiis, aut consuetudinibus, sive concordis, seu quocumque alio jure majorem habent potestatem, auctoritatem, ac jurisdictionem, quam præsentis decreto sit comprehensum, quibus sancta synodus derogate non intendit.

CAPVT VII.

Accessus & regressus ad beneficia tolluntur: Coadjutor quomodo, cui, & ex qua causa concedendus.

Cum in beneficiis ecclesiasticis ea quæ hereditariæ successione imaginem referunt sacris constitutionibus sint odiosa, & patrum decretis contraria, nemini in posterum accessus aut regressus, etiam de consensu, ad beneficium ecclesiasticum cujuscumque qualitatibus concedatur: nec hæcenus concessi suspendantur, extendantur, aut transferantur. Hocque decretum in quibuscumque beneficiis ecclesiasticis, ac etiam cathedralibus ecclesiis, ac in quibuscumque personis, etiam cardinalatus honore fulgentibus, locum habeat. In coadjutoriis quoque cum futura successione idem posthac observetur, ut nemini in quibuscumque beneficiis ecclesiasticis permittantur. Quod si quando ecclesiæ cathedralis aut monasterii urgens necessitas, aut evidens utilitas postulet prælato dari coadjutorem, is non alias cum futura successione detur, quam hæc causa prius diligenter a sanctissimo Romano pontifice sit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quæ a jure & decretis hujus sanctæ synodi in episcopis & prælatis requiruntur; alias concessionem super his factâ subreptitiæ esse censentur.

CAPVT VIII.

Administratorum hospitalium munus: eorum negligentia, a quibus & qua ratione coercenda.

Admonet sancta synodus quoscumque ecclesiastica beneficia secularia seu regularia obtinentes, ut hospitalitatis officium a sanctis patribus frequenter commendatum, quantum per eorum proventus licebit, prompte benigneque exer-

cete assuecant, memores eos, qui hospitalitatem amant, Christum in hospitibus recipere: illis vero, qui hospitalia vulgo nuncupata, seu alia pia loca, ad peregrinorum, infirmorum, senum, pauperumve usum præcipue instituta, in commendam, administrationem, aut quemcumque titulum, aut etiam ecclesiis suis unita, obtinent, vel si ecclesiæ parochiales, hospitalibus sorte unitæ, aut in hospitalia erectæ, earumque paronnis in administrationem concessæ sint, præcipit omnino ut impositum illis onus officiumve administrent, atque hospitalitatem, quam debent, ex fructibus ad id deputatis, actu exerceant, juxta constitutionem concilii Viennensis alias in hac eadem synodo sub felicis recordationis Paulo tertio innovatam, quæ incipit, Quia conringit. Quod si hospitalia hæc ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco, ubi sunt dicta hospitalia, similes personæ, aut per paucæ reperiantur, mandat adhuc, ut fructus illorum in alium pium usum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco & tempore utilior, convertantur, prout ordinario cum duobus de capitulo, qui rerum usu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire visum fuerit: nisi aliter forte, etiam in hunc eventum, in eorum fundatione, aut institutione fuerit expressum: quo casu quod ordinatum fuit observari curet episcopus: aut, si id non possit, ipse prout supra utiliter provideat. Itaque si prædicti omnes & singuli, cujuscumque ordinis, & religionis, & dignitatis, etiam si laici fuerint, qui administrationem hospitalium habent, non tamen regularibus subiecti, ubi viget regularis observantia, ab ordinario moniti, hospitalitatis munus, adhibitis omnibus, ad quæ tenentur, necessariis, re ipsa obire cessaverint, non solum per ecclesiasticas censuras, & alia juris remedia, ad id compelli possint; sed etiam hospitalis ipsius administratione curæ perpetuo privari possint; alique eorum loco ab iis, ad quos spectabit, substituuntur. Et prædicti nihilo minus etiam ad fructuum restitutionem, quos contra ipsorum hospitalium institutionem perceperunt, quæ nulla eis remissione aut compositione indulgeatur, in foro conscientie teneantur: nec administratio, seu gubernatio hujusmodi locorum uni & eidem personæ ultra triennium deinceps committatur; nisi aliter in fundatione cautum reperiatur; non obstante, quoad omnia supradicta, quacumque unione, exemptione, & consuetudine in contrarium, etiam immemorabili, seu privilegiis, aut indulgentiis quibuscumque.

CAPVT IX.

Quomodo probandum jus patro natus: cui deferendum munus patronorum: accessiones vetera: quibus id juris non acquiratur.

Sicut legitima patronatum jura tollere, piaque fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est; sic etiam, ut hoc colore beneficia ecclesiastica in servitutem, quod a multis impudenter fit, redigantur, non est permittendum. Ut igitur debita in omnibus ratio observetur, decernit sancta synodus, ut titulus juris patronatus sit ex fundatione vel dotatione, qui ex authentico documento, & aliis jure requisitis, ostendatur; sive etiam ex multiplicatis presentationibus per antiquissimum temporis cursum,

SESSIO
XXV.
3 DEC.
1563.
Math. 25.

Clem. Quia conringit. De relig. dom. sup. sessione 7. cap. ult. & sess. 22. cap. 9. de reformatione.

Sess. 14. c. 12. decreti.

ANNO CHRISTI 1563.

CAPVT XVIII.

Canones ad amissim seruentur: si quando in eis dispensandum, id valide, mature, & gratis fiat.

resignare, aut cum alio permutare extra ecclesiam intra trium mensium spatium; alias ipso iure eo privatus existat, & super iis quacumque dispensatio subreptitia censetur. Ad hæc reciprocae resignationes, si quæ posthac a parentibus clericis in favorem filiorum fient, ut alter alterius beneficium consequatur, in fraudem huius decreti, & canonicarum sanctionum factæ omnino censentur, nec collationes secutæ, vigore huiusmodi resignationum; seu aliarum quarumcumque, quæ in fraudem factæ fuerint, ipsis clericorum filiis suffragentur.

CAPVT XVI.

*Beneficia curata non convertantur in simplicia: B
ei in quem translata fuerit cura animarum assignetur congrua portio: Vicaria cessent, cura ad titulos revocata.*

Statuit sancta synodus, ut ecclesiastica beneficia sæcularia, quocumque nomine appellentur, quæ curam animarum ex primæva eorum institutione, aut aliter quomodocumque retinent, illa deinceps in simplex beneficium, etiam assignata vicario perpetuo congrua portione, non convertantur; non obstantibus quibuscumque gratiis, quæ suum plenarium effectum non sunt consecutæ. In iis veto, in quibus contra earum institutionem, seu fundationem, cura animarum in vicarium perpetuum translata est, etiam si in hoc statu ab immemorabili tempore reperiantur, si congrua portio fructuum vicario ecclesiasticæ, quocumque nomine is appellatur, non fuerit assignata, ea quamprimum, & ad minus intra annum a fine præsentis concilii, arbitrio ordinarii iuxta formam decreti sub felici recordationis Paulo tertio, assignetur. Quod si id commode fieri non possit, aut intra dictum terminum factum non erit; cum primum per cessum vel decessum vicarii, seu rectoris, aut quomodolibet alterum eorum vacaverit, beneficium curam animarum recipiat, ac vicariæ nomen cesset, & in antiquum statum restituitur.

Supra sessione 7. cap. 7. De reformat.

CAPVT XVII.

Episcopi dignitatem suam morum gravitate commendent; nec cum regum ministris, regulis, aut baronibus, indigna demissione se gerant.

Non potest sancta synodus non graviter dolere, audiens episcopos aliquos sui status oblitos pontificiam dignitatem non leviter dehonestare: qui cum regum ministris, regulis, & baronibus in ecclesia, & extra, indecenti quadam demissione se gerunt, & veluti, inferiores ministri altaris, nimis indigne non solum loco cedunt, sed etiam personaliter illis inferiunt. Quare hæc & similia detestans sancta synodus, sacros canones omnes, conciliaque generalia, atque alias apostolicas sanctiones ad dignitatis episcopalis decorem & gravitatem pertinentes renovando, præcipit, ut ab huiusmodi in posterum episcopi se abstineant; mandans eisdem ut tam in ecclesia, quam foris suum gradum & ordinem præ oculis habentes, ubique se patres & pastores esse meminerint; reliquis vero tam principibus, quam ceteris omnibus, ut eos paterno honore ac debita reverentia prosequantur.

Agath. c. 1. Brac. l. 2. 4. supra cap. 6.

SESS. XXV. 3. Dec. 1563.

CAPVT XIX.

Monomachia, sive duellum penis gravissimis puniatur.

Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucratur, ex Christiano orbe penitus exterminetur, imperator, reges, duces, principes, marchiones, comites, & quocumque alio nomine domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos conceperint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione & dominio civitatis, castri, aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab ecclesia obtinent, privati intelligantur; & si feudalia sint, directus dominus statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum patrum vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiz pœnam incurrant: & ut homicidæ juxta sacros canones puniri debeant: & si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli tam in jure quam facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam susceperint, nec non spectatores, excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur; non obstante quocumque privilegio, seu præva consuetudine etiam immemorabili.

CAPVT XX.

Quæ sunt juris ecclesiastici principibus sæcularibus commendantur.

Cupiens sancta synodus ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non solum restitui, sed etiam perpetuo sartam rectam a quibuscumque impedimentis conservari; præter ea, quæ de ecclesiasticis personis constituit, sæculares quoque principes officii sui admonendos esse censuit, confidens eos ut catholicos, quos Deus sanctæ fidei ecclesiæque protectores esse voluit, jus suum ecclesiæ restitui non tantum esse concessuros, sed etiam subditos suos omnes ad debitam erga clerum, parochos, & superiores ordines, reverentiam revocatos; nec permisso ut officiales, aut inferiores magistratus, ecclesiæ, & personarum ecclesiasticarum immunitatem,

tatem,

Romana curia, vel extra eam confirmetur. Non liceat etiam jurisdictiones ecclesiasticas, seu facultates nominandi, aut deputandi vicariis in spiritalibus locare, nec conductoribus per se aut alios ea exercere, aliterque concessiones, etiam a sede apostolica factas, subreptitiis censeantur. Locationes vero rerum ecclesiasticarum, etiam auctoritate apostolica confirmatas, sancta synodus irritas decernit, quas a triginta annis citra, ad longum tempus, seu ut in nonnullis partibus, ad viginovem, seu bis viginovem, annos vocant, factas, synodus provincialis, vel deputandi ab ea, in damnum ecclesie, & contra canonicas sanctiones contractas fuisse judicabunt.

CAPVT XII.

Decima integra persolvenda: eas subtrahentes excommunicandi: rectoribus ecclesiarum renium pie subveniendam.

Non sunt ferendi, qui vatis artibus decimas ecclesiis obvenientes subtrahere moliantur, aut qui ab aliis solvendas temere occupant, & in rem suam vertunt: cum decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt. Præcipit igitur sancta synodus omnibus cujuscumque gradus & conditionis sint, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas, ad quas de jure tenentur, in posterum cathedrali, aut quibuscumque aliis ecclesiis, vel personis, quibus legitime debentur, integre persolvant. Qui vero eas aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta absolvantur. Hortatur dehinc omnes & singulos, pro Christiana caritate, debitoque erga pastores suos munere, ut de bonis sibi a Deo collatis, episcopis & parochis, qui tenuioribus præsumt ecclesiis, largæ subvenire ad Dei laudem, atque ad pastorum suorum, qui pro eis invigilant, dignitatem tuendam, non graventur.

CAPVT XIII.

Quartam funeralium cathedralis vel parochiales ecclesie recipiant.

Decernit sancta synodus, ut quibuscumque in locis, jam ante annos quadraginta, quarta, que funeralium dicitur, cathedrali, aut parochiali ecclesie solita esset persolvi, ac postea fuerit ex quocumque privilegio aliis monasteriis, hospitalibus, aut quibuscumque locis piis concessa, eadem posthac integro jure, & eadem portione, quæ antea solebat, cathedrali, seu parochiali ecclesie persolvatur, non obstantibus concessionibus, gratis, privilegiis, etiam Mari magno nuncupatis, aut aliis quibuscumque.

CAPVT XIV.

Prescribitur ratio procedendi in causis clericorum concubinariorum.

Quam turpe, ac clericorum nomine, qui se divino cultui addixerunt, sit indignum, in impudicitia fordidibus, immundoque concubinato versari, satis res ipsa communi fidelium omnium offensione, summoque clericali militia dedecore restatur. Ut igitur ad eam, quam decet, continentiam ac vitæ integritatem ministri ecclesie revocentur, populusque hinc eos magis discat

Concil. gener. Tom. XIV.

reveri, quo illos vita honestiores cognoverit, prohibet sancta synodus quibuscumque clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo, vel extra, detinere, aut cum iis ullam consuetudinem habere audeant: alioquin pœnis a sacris canonibus vel statutis ecclesiarum impositis puniantur. Quod si a superioribus moniti, ab iis se non abstinerint; tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum beneficiorum suorum quorumcumque & pensionum ipso facto sint privati; quæ fabricæ ecclesie, aut alteri pio loco, arbitrio episcopi, applicetur. Si vero in delicto eodem, cum eadem vel alia femina, perseverantes, secundæ monitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes ac proventus suorum beneficiorum, & pensiones eo ipso amittant, qui prædictis locis applicentur; sed etiam a beneficiorum ipsorum administratione, quoad ordinatus, etiam uti sedis apostolicæ delegatus, arbitrabitur, suspendantur; & si ita suspensi nihilo minus eas non expellant, aut cum iis etiam versentur, tunc beneficiis, portionibus, ac officis, & pensionibus quibuscumque ecclesiasticis perpetuo priventur, atque inhabiles ac indigni quibuscumque honoribus, dignitatibus, beneficiis, ac officiis in posterum reddantur, donec post manifestam vitæ emendationem ab eorum superioribus

Cum iis ex causa visum fuerit dispensandum. Sed si, postquam eas semel dimiserint, intermissum consortium repetere, aut alias hujusmodi scandalosas mulieres sibi adjungere ausi fuerint, præter prædictas pœnas, excommunicationis gladio plectantur. Nec quævis appellatio aut exemptio prædictam executionem impediatur aut suspendatur; supradictorumque omnium cognitio non ad archidiaconos, nec decanos, aut alios inferiores, sed ad episcopos ipsos pertineat, qui sine strepitu & figura judicii, & sola facti veritate inspecta, procedere possint. Clerici vero beneficia ecclesiastica, aut pensiones non habentes, juxta delicti & contumaciæ perseverantiam & qualitatem, ab ipso episcopo carceris pœna, suspensione ab ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliisve modis juxta sacros canones puniantur. Episcopi quoque, quod abist, si ab hujusmodi crimine non abstinerint, & a synodo provinciali admoniti se non emendaverint, ipso facto sint suspensi; & si perseverent, etiam ad sanctissimum Romanum pontificem ab eadem synodo deserantur; qui pro qualitate culpæ, etiam per privationem, si opus erit, in eos animadvertat.

CAPVT XV.

Filii clericorum illegitimi a quibusdam beneficiis arcendi.

Ut paternæ incongruentiæ memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur; non liceat filiis clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in ecclesiis, ubi eorum patres beneficium aliquod ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcumque etiam dissimile beneficium obtinere, nec in dictis ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alios obtinuerunt, habere. Quod si in præsentipater & filius in eadem ecclesia beneficia obtinere reperiantur, cogatur filius suum beneficium resignare,

SESSIO
XXV.
3. DE G.
1563.

Later. II. 2.

Aurel. III.

Tolet. IV.

41.

Tolet. VIII.

4. 5. 6. &c.

Supra. c. 6.

Aurel. V. 3.

Tolet. I. 10.

Later. II. 10.

M M m

resignare,

ANNO
CHRISTI
1563.
Sessioe 2.
in fine.

IV.

De loco oratorum.

Declarat sancta synodus, ex loco assignato oratoribus tam ecclesiasticis quam secularibus, in sedendo, incedendo, aut quibuscumque aliis actibus, nullum cuiquam eorum factum fuisse præiudicium; sed omnia illorum, & imperatoris, regum, & rerumpublicarum, ac principum suorum iura & prærogativas illas & salvas esse, in eodemque statu permanere, prout ante præfens concilium reperiebantur.

V.

De recipiendis & observandis decretis concilii.

Tanta fuit horum temporum calamitas, & hæreticorum inveterata malitia, ut nihil tam clarum in fide nostra asserenda unquam fuerit, aut tam certo statutum, quod non humani generis hoste fuadente, illi errore aliquo contaminaverint: capropter sancta synodus id potissimum curavit, ut præcipuos hæreticorum nostri temporis errores damnaret & anathematizaret; veramque & catholicam doctrinam traderet & doceret, prout damnavit, anathematizavit, & definiuit. Cumque tamdiu tot episcopi ex variis Christiani orbis provinciis evocati sine magna gregis sibi commissi iactura, & universali periculo ab ecclesiis abesse non possint, nec ullas pes resset hæreticos, toties fidei etiam publica, quam desiderarunt, invitatos, & tamdiu expectatos, huc amplius adventuros; ideoque tandem huic sacro concilio finem imponere necesse sit: superest nunc, ut principes omnes quod facit in domino moneat ad operam suam ita præstandam, ut quæ ab ea decreta sunt, ab hæreticis depravari aut violari non permittant; sed ab his, & omnibus devote recipiantur, & fideliter observentur. Quod si in his recipiendis aliqua difficultas oriatur, aut aliqua inciderint, quæ declarationem (quod non credit) aut definitionem postulent; præter alia remedia in hoc concilio instituta, confidit sancta synodus beatissimum Romanum pontificem curaturum ut vel evocatis, ex illis præsertim provinciis unde difficultas orta fuerit, iis, quos eidem negotio tractando viderit expedire, vel etiam concilii generalis celebratione, si necessarium judicaverit, vel commodiore quacumque ratione ei visum fuerit, provinciatum necessitatibus pro Dei gloria & ecclesiæ tranquillitate consulatur.

VI.

De recitandis decretis concilii sub Paulo tertio & Iulio tertio in sessione.

Sess. 5. 6. 7.
13. 14.

Quoniam diversis temporibus, tam sub felicis recordationis Paulo tertio, quam Iulio tertio, multa in hoc sacro concilio quoad dogmata ac morum reformationem statuta & definita sunt, vult sancta synodus ut illa nunc recitentur & legantur.

Recitata sunt.

VII.

De fine concilii, & confirmatione petenda a sanctissimo domino nostro.

Illustrissimi domini reverendissimi que patres, placetne vobis, ut ad laudem Dei omnipotentis huic sacre œcumenicæ synodo finis imponatur? & omnium & singulorum, quæ tam sub felicis

A recordationis Paulo tertio & Iulio tertio, quam sub sanctissimo domino nostro Pio I V. Romanis pontificibus in ea decreta & definita sunt, confirmatio nomine sanctæ huius synodi per apostolicæ sedis legatos & præfidentes a beatissimo Romano pontifice petatur?
Responderunt: Placet.

Postmodum illustrissimus & reverendissimus cardinalis Moronus, primus legatus & præficiens, benedicens sanctæ synodo, dixit: Post gratias Deo actas, reverendissimi patres, ite in pace.

Qui responderunt: Amen.

B

VIII.

ACCLAMATIONES PATRVM

IN FINE CONCILII.

Cardinalis a Lotharingia.

Beatissimo Pio papæ & domino nostro, sanctæ universalis ecclesiæ pontifici, multi anni & æternæ memoria.

Responso patrum.

Domine Deus, sanctissimum patrem diutissime ecclesiæ tuæ conserva: Multos annos.

C Card. Beatissimorum summorum pontificum animabus, Pauli tertii. & Iulii tertii, quorum auctoritate hoc sacrum generale concilium inchoatum est, pax a domino. & æterna gloria, atque felicitas in luce sanctorum.

Resp. Memoria in benedictione sit.

Card. Caroli quinti imperatoris, & serenissimorum regum, qui hoc universale concilium promoverunt & protulerunt, memoria in benedictione sit.

Resp. Amen, Amen.

Card. Serenissimo imperatori Ferdinando, semper Augusto, Orthodoxo, & Pacifico, & omnibus regibus, rebuspublicis, & principibus nostris, multi anni.

D Resp. Pium & Christianum imperatorem domine conserva: Imperator celestis terrenos reges rectæ fidei conservatores custodi.

Card. Apostolicæ Romanæ sedis legatis & in hac synodo præfidentibus cum multis annis magnæ gratiæ.

Resp. Magnæ gratiæ: dominus retribuatur.

Card. Reverendissimis cardinalibus & illustribus oratoribus.

Resp. Magnas gratias, Multos annos.

Card. Sanctissimis episcopis vita & felix ad ecclesias suas reditus.

Resp. Præconibus veritatis perpetua memoria: Orthodoxo senatui multos annos.

E Card. Sacrosanctæ œcumenicæ Tridentina synodus: Ejus fidem confitemur: Ejus decreta semper servemus.

Resp. Semper confitemur: Semper servemus.

Card. Omnes ita credimus, omnes id ipsum sentimus, omnes consentientes & amplectentes subscribimus. Hæc est fides beati Petri, & apostolorum, hæc est fides patrum, hæc est fides orthodoxorum.

Resp. Ita credimus, ita sentimus, ita subscribimus.

Card. His decretis inhærentes digni reddamur misericordiis & gratia primi & magni supremi sacerdotis Iesu Christi Dei, intercedente simul inviolata domina nostra sancta deipara, & omnibus sanctis.

Resp. Fiat, fiat. Amen, amen.

Card.

Sessioibus
13. 15. 18.

Videnda
priora con-
cilia gene-
ralia prie-
ribus tomi-
a nobis ex-
cusa.

5258
XXV
4. D.
1595

tatem, Dei ordinatione & canonicis sanctionibus A constitutam, aliquo cupiditatis studio, seu inconsideratione aliqua, violenti; sed una cum ipsis principibus debiram sacris summorum pontificum & conciliorum constitutionibus observantiam præstent. Decernit itaque & præcipit sacros canones, & concilia generalia omnia, nec non alias apostolicas functiones, in favorem ecclesiasticarum personarum, libertatis ecclesiasticæ, & contra ejus violatores editas, quæ omnia præsentibus etiam decreto innovat, exacte ab omnibus observari debere: prætereaque admonet imperatorem, reges, respublicas, principes, & omnes & singulos, cujuscumque status & dignitatis extiterint, ut quo largius bonis temporalibus, atque in alios potestate sunt ornati, eo sanctius, quæ ecclesiastici juris sunt, in tantum Dei præcipua, ejusque patrocinio recta, venerentur, nec ab ullis baronibus, domicellis, rectoribus, aliisve dominis temporalibus, seu magistratibus, maximeque ministris ipsorum principum, lædi patiantur; sed severe in eos, qui illas libertatem, immunitatem, atque jurisdictionem impediunt, animadvertant, quibus etiam ipsimet exemplo ad pietatem, religionem, ecclesiasticamque protectionem existant; imitantes anteriores optimos religiosissimisque principes, qui res ecclesiæ suæ in primis auctoritate ac munificentia auxerunt, nedum ab aliorum injuria vindicantur. Adeoque in ea re quovis officium suum sedulo præstet, quo cultus divinus devoto exerceri, & prælati, ceterique clerici in residendiis & officiis suis quieti, & sine impedimentis, cum fructu & ædificatione populi permanere valeant.

CAPVT XXI.

In omnibus salva sedis apostolicæ auctoritas maneat.

Postremo sancta synodus omnia & singula, sub quibuscumque clausulis & verbis, quæ de morum reformatione, atque ecclesiastica disciplina, tam sub felicis recordationis Paulo tertio, ac Julio tertio, quam sub beatissimo Pio quarto pontificibus maximis, in hoc sacro concilio statuta sunt, declarat ita decreta fuisse, ut in his salva semper sedis apostolicæ auctoritas & sit & esse intelligatur.

DECRETVM DE CONTINVANDA sessione in diem sequentem.

Cum ea omnia, quæ in præsentibus sessione tractanda erant, quia hora tarda est, commode expediri non possint, propterea juxta id quod in generali congregatione a patribus statutum fuit, ea quæ superiunt in diem crastinam, hanc eandem sessionem continuando, differuntur.

CONTINVATA SESSIO die quarta Decembris.

I.

Decretum de indulgentiis.

Cum potestas conferendi indulgentias a Christo ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usæ fuerit, sacrosancta synodus indulgentiarum usum, Christiano populo maxime salutarem, & sacrorum conciliorum auctoritate Concil. general. Tom. XIV.

probatum, in ecclesiâ retinendum esse docet & præcipit; eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt; vel eas concedendi in ecclesiâ potestatem esse negant. In his tamen concedendis moderationem, juxta veterem & probatam in ecclesiâ consuetudinem, adhiberi cupit; ne nimia facilitate ecclesiastica disciplina enervetur. Abusus vero, qui in his iræperunt, & quorum occasione insigne hoc indulgentiarum nomen ab hæreticis blasphematur, emendatos & correctos cupiens. præsentibus decreto generaliter statuit, pravos quæstus omnes pro his consequendis, unde plurima in Christiano populo abulium causa fluxit, omnino abolendos esse. Ceteros vero, qui ex superstitione, ignorantia, irreverentia, aut aliunde quomodocumque provenerunt, cum ob multiplices locorum & provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas, commode nequeant specialiter prohiberi, mandat omnibus episcopis, ut diligenter quisque hujusmodi abusus ecclesiæ suæ colligat, eos, ut in prima synodo provinciali referat, ut aliorum quoque episcoporum sententia cogniti, statim ad summum Romanum pontificem deferantur: cujus auctoritate & prudentia quod universali ecclesiæ expedit statuatur; ut ita sanctarum indulgentiarum munus pie, sancte & incorrupte omnibus fidelibus dispensetur.

II.

De delectu ciborum, jejuniis, & debus festis.

Insuper hortatur sancta synodus, & per sanctissimum domini nostri arque salvatoris adventum pastores omnes obtestatur, ut tamquam boni milites illa omnia, quæ sancta Romana ecclesiâ, omnium ecclesiarum magistra, statuit, nec non ea quæ tam in hoc concilio, quam in aliis œcumenicis statuta sunt, quovis cumque fidelibus sedulo commendent; omnique diligentia utantur, ut illis omnibus, & iis præcipue sint obsequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, & jejunia, vel etiam quæ faciunt ad pietatem augendam, ut dierum festorum devota & religiota celebratio; admonentes populos crebro obedire præpositis suis: quos qui audiunt, Deum remuneratorem audiunt, qui vero contemnunt, Deum ipsum ultorem sentient.

III.

De indice librorum, catechismo, breviario, & missali.

Sacrosancta synodus in secunda sessione sub sanctissimo domino nostro Pio quarto celebrata delectis quibusdam patribus commisit, ut de variis censuris, ac libris vel suspectis vel perniciosis quid factum opus esset considerarent, atque ad ipsam sanctam synodum referrent; audiens nunc, huic operi ab eis extremam manum impositam esse, nec tamen ob librorum varietatem & multitudinem distincte & commode possit a sancta synodo dijudicari; præcipit ut quicquid ab illis præstitum est sanctissimo Romano pontifici exhibeatur, ut ejus judicio atque auctoritate terminetur & evulgetur. Idemque de catechismo a patribus, quibus illud mandatum fuerat, & de missali & breviario fieri mandat.

SESSIO
XXV.
4. Dec.
1563.
Nic. An.
Cyr. Neo-
cast. Agadi.
arh. I V.
Clar. Lat.
1. Leg II.
Vicna. & G.

Clementi-
na, Abusio-
nibus de
pen. &
rem.

sess. 2. c. 5;
de ref.

Lue. 10;
Heb. 13.

supra ses-
sione 18. in
principio.

In regulis
librorum
prohibito-
rum
sess. 24. c. 7;
de ref.

PROMOTIONES.

Oratores serenissimi domini Venetorum.

Nicolaus de Ponte doctor & eques, & Matthæus Dandulus, eques.
Melchior Luffi, eques auratus, orator septem cantonum Helvetiorum.
Augustinus Paugartner, juris utriusque doctor, de Monachio, orator excellentissimi Alberti ducis Bavariz.

Claudius Fernandez Quingnonii, sive Vegil de Quisones, comes Lunensis, orator regis catholici, in locum illusterrimi Ferdinandi de Avalos marchionis Piscariæ missus, obiit Tridenti die vigesima Decembris, anno millesimo quingentesimo sexagesimotertio post finem concilii, ibique sepultus est.

Hic separatim ab aliis oratoribus sedebat apud reverendissimum Thelesinum secretarium sanctæ synodi, ob contentionem super præcedentia ortam inter ipsum & oratores regis Christianissimi.

Patriarchæ.

Antonius Helvius, Iustinopolitanus, patriarcha Hierosolymitanus.

Daniel Barbarus, Venetus, electus patriarcha Aquilegensis.

Ioannes Hieronymus Trivisanus, Venetus, patriarcha Venetiarum.

Archiepiscopi Pauli tertii.

Ferdinandus Annius, Neapolitanus, archiepiscopus Amalphanus, postea episcopus Bovinus.

Martii 1535. Petrus Landus, Venetus, archiepiscopus Cretensis.

Martii 1535. Petrus Antonius de Capua, Neapolitanus, archiepiscopus Hydruntinus.

15. Aug. 1536. Marcus Cornelius, Venetus, electus archiepiscopus Spalatinus.

3. Martii 1540. Sebastianus Leccavella, Græcus, ordinis Prædicatorum, archiepiscopus Naxiensis, postea episcopus Litteranensis.

Oct. 1540. Petrus Guerrero, Hispanus, archiepiscopus D Granatenfis.

April. 1548. Antonius Altovitus, Florentinus, archiepiscopus Florentinus.

Iulii 1548. Cæsar Cibo, Genuensis, archiepiscopus Taurinensis, obiit Tridenti die vigesima sexta Decembris, anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo.

Archiepiscopi Iulii tertii.

22. Apr. 1551. Paulus Æmilius Verallus, Romanus, archiepiscopus Rossanensis, postea episcopus Caputaquensis.

15. Iulii 1551. Ioannes Brunus de Olchinio Macedo, regni E Serviz primas, archiepiscopus Antibarenfis.

3. Martii 1553. Ioannes Baptista Castaneus, Romanus, archiepiscopus Rossanensis, postea S. R. E. cardinalis rit. S. Marcelli, Bononiæ legatus ac tandem pontifex maximus dictus Urbanus VII. per dies dumtaxat duodecim.

1554. Ioannes Baptista Vrsinus, Romanus, archiepiscopus sanctæ Severinæ.

Archiepiscopi Pauli IV.

Iulii 1555. Ludovicus Beccatellus, Bononiensis, archiepiscopus Ragusinus.

8. Sep. 1556. Mutius Calinius, Brixienfis, archiepiscopus Iaderensis.

Sigifmundus Saracenus, Neapolitanus, archiepiscopus Materanus.

Antonius Parrages de Castillejo seu Castilegio, Hispanus, archiepiscopus Calaritanus.

Iulius Pavescius, Brixienfis, ordinis Prædicatorum, archiepiscopus Surrentinus.

Bartholomæus de Martyribus, Lusitanus, ordinis Prædicatorum, archiepiscopus Bracarenfis.

Augustinus Salvago, Genuensis, ordinis Prædicatorum, archiepiscopus Genuensis.

Archiepiscopi Pii IV.

Philippus Mocenicus, Venetus, regni Cypri primas, & legatus natus, archiepiscopus Nicoliensis.

B Guilielmus d'Avanson, Gallus, archiepiscopus Ebredunensis, & abbas Montismajoris prope Arrelate.

Antonius Caucus, Venetus, archiepiscopus Corcyrenfis.

Germanicus Bandinus, Senensis, electus archiepiscopus Senarum.

Marcus Antonius Columna, Romanus, archiepiscopus Tarentinus, postea cardinalis, & archiepiscopus Salernitanus. Obiit Zagarolæ 1597. sepultus ibidem in monasterio S. Maræ ord. S. Francisci,

C Gaspar de Fosso, Consentinus, Calaber, ordinis sancti Francisci de Paula, archiepiscopus Rheginus.

Antonius de Muglitio, Moravus, orator Cæsareus, archiepiscopus Pragenfis.

Maximus de Maximis, Romanus, archiepiscopus Amalphanus.

Gaspar Cervantes de Gacta, Hispanus, archiepiscopus Messanenfis, postea Salernitanus & cardinalis.

Leonardus Martinus, Genuensis, ordinis Prædicatorum, archiepiscopus Lancianensis.

Ostavianus Præconius, Messanenfis, Siculus, ordinis Minorum conventualium sancti Francisci, archiepiscopus Panormitanus. Obiit Panormi 1578. 18. Iulii sepultus in æde majori.

Nicolaus de Pellevé, Gallus, archiepiscopus Senonensis, postea cardinalis, & Archiepiscopus Rhenensis. Obiit Parisiis 1594.

Antonius Iustinianus, Chienfis, Græcus, ordinis Prædicatorum, archiepiscopus Naxienfis.

Antonius Puteus, Niciensis, archiepiscopus Barenfis.

Episcopi Leonis X.

Vincentius Nicofantius, de Fano, episcopus Arbenfis.

Ioannes Franciscus de Flicco, Genuensis, episcopus Andrienfis.

Ioannes Thomas de sancto Felicio, Neapolitanus, episcopus Cavenfis senior.

Episcopi Hadriani VI.

Quintius de Rusticis, Romanus, episcopus Militenfis.

Episcopi Clementis VII.

Lucas Byzantius de Catharo, episcopus Catharrensfis.

Aloysius Pisanus, Venetus, episcopus Patavinus, postea cardinalis. Obiit 1570. ult. Maii.

Alexander

Card. Anathema cunctis hæreticis.
Resp. Anathema, anathema.

Post hæc mandatum fuit a legatis & præfidentibus sub pœna excommunicationis omnibus patribus, ut antequam discederent e civitate Tridentina, subscriberent manu propria decretis concilii; aut ea per publicum instrumentum approbarent. Qui omnes deinde subscriperunt, & fuerunt numero ducenti sexaginta quinque: videlicet, legati quatuor, cardinales duo, patriarchæ tres, archiepiscopi viginti quinque, episcopi centum sexaginta octo, abbates septem, procuratores absentium cum legitimo mandato triginta sex, generales ordinum septem.

LAVS DEO.

Concordat cum originali; in cuius fidem subscripsimus.

Ego Angelus Massarellus, episcopus Thelesinus sacri concilii Tridentini secretarius.

Ego Marcus Antonius Peregrinus Comensis ejusdem concilii notarius.

Ego Cynthius Pamphilius, clericus Camerinus diocesis ejusdem concilii notarius.

NOMINA, COGNOMINA, PATRIÆ & dignitates LEGATORVM, & aliorum PATRV, item ORATORVM, & THEOLOGORVM, qui ad sacrosanctam œcumenicam TRIDENTINAM SYNODVM convenerunt sub Pio IV. pontifice maximo.

** Archiepiscoporum & episcoporum promotiones hic ad junximus ex editione Lovaniensis anni 1587. & quædam alia idem in inferimus ex editione Philippi Chiffletii, abbatis Balernensis, sive Antuerpiensis, sive Agrippinensis anni 1644. Quæ enim notulis designata sunt, ea desiderantur in editionibus Bniana, Luparensi, aliisque vulgaribus, quas hactenus vidimus, queque teruntur omnium manibus.

Hercules Gonzaga, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis tituli sanctæ Mariæ Novæ, Mantuanus: obiit Tridenti die secunda Martii, millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, & sepultus est Mantuæ.

Hieronymus Seripandus, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis tituli sanctæ Sufannæ, Neapolitanus; obiit Tridenti die decima octava Martii, millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, & ibi sepultus in ecclesia sancti Marci ordinis cremitarum sancti Augustini, cujus olim fuerat generalis.

Ioannes Moronus, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis, episcopus Prænestinus, Mediolanensis, in demortui cardinalis de Mantua locum missus. " postea Ostiensis & sacri collegii decanus: obiit 1580. Kal. Dec. sepultus in æde sanctæ Mariæ supra Minervam.

Stanislaus Hofius, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis tituli sancti Laurentii in Palisperna, Polonus, civis & episcopus Vvarmiensis. " postea penitentiariorum major. Obiit Capranicæ 1579. Nonis Augusti, sepultus Romæ in æde sanctæ Mariæ trans Tiberim.

Ludovicus Simoneta, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis tituli sancti Cyriaci in Thermis, Mediolanensis. " episcopus Pisarenus. Obiit Romæ 1563. pridie Kalendas Maii

Concil. general. Tom. XIV.

A sepultus in æde sanctæ Mariæ Angelorum.

Marcus Syricus seu Siticus de Altaemps, sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis basilicæ sanctorum duodecim apostolorum, Germanus. " episcopus Constantiensis Obiit Romæ 1595. mense Martio, sepultus in æde sanctæ Mariæ trans Tiberim.

Bernardus Navagerius, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis tituli sancti Nicolai Inter imagines, Venetus, in demortui cardinalis Seripandi locum missus. " Obiit Veronæ 1565. pridie Kal. Junii sepultus in ecclesia cathedrali.

Cardinales non legati.

Carolus a Lorhatingia, sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis tituli sancti Apollinaris, princeps & archiepiscopus Rhemensis, Gallus, " abbas Cluniaci. Obiit Avenione 1547. VII. Kalend. Januarii sepultus Rhemis in ecclesia metropolitana.

Ludovicus Madrutius, sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis tituli sancti Callisti, civis & electus episcopus Tridentinus, Germanus. " postea episcopus Tusulanus. Obiit Romæ 1600. 2 Aprilis, sepultus in sacello familiari sancti Onuphrii.

Oratores, quorum nomina hic describuntur juxta eorum loca, que in eadem sacrosancta synodo habuerunt.

Oratores ecclesiastici sedebant a manu legatorum; videlicet.

Antonius de Muglitzio, Moravus, archiepiscopus Pragensis, orator Cæsareus.

Georgius Drafcovitus, Croatus, episcopus Quinqueecclesiensis, orator Cæsareus pro regno Hungariæ, postea cardinalis, " & archiepiscopus Colocensis. Obiit 1585. sepultus in cathedrali Giavarini ecclesia.

Valentinus Herbitus Polonus, episcopus Præmissiensis, orator serenissimi regis Poloniæ.

Marcus Antonius Bobba, Casalensis, episcopus Augustensis in Pedemontio, excellentissimi ducis Sabaudia orator, postea cardinalis.

Hieronymus de Gaddis, Florentinus, episcopus, Cortonenis, orator excellentissimi ducis Florentiæ, missus in locum Ioannis Strozii.

Frater Martinus Royas Portalrubeo, Hispanus, orator religionis Hierosolymitanæ.

Oratores saculares sedebant a manu sinistra legatorum.

Sigismundus a Tyun, Tridentinus, orator Cæsareus.

Oratores Christianissimi Galliarum regis.

Ludovicus de sancto Gelasio, dominus de Lanfac,

Arnaldus du Fertier, sive Ferrerius, præfidentis in parlamento Parisiensi, &

Guido du Faur, sive Faber, judex major Tolosæ, " postea advocatus regius, demum præfens in suprema curia Parisiensi. Obiit Parisiis anno 1584.

Ferdinandus Martineus Mazcarenius, orator serenissimi regis Portugallia.

Alexander Piccolomineus, Senensis, episcopus Pientinus.
 Dionysius Græcus, ordinis Minorum sancti Francisci de Observantia, episcopus Milopora-
 mentensis senior.
 Gabriel le Veneur, Gallus, episcopus Ebroiden-
 sis.
 Guilielmus Barton de Montbas, Gallus, epi-
 scopus Lectorensis.
Episcopi Pauli III.
 Antonius a Camera, Sabaudus, episcopus Bellicensis.
 Nicolaus Maria Caracciolus, Neapolitanus, episcopus Catanensis.
 Berardus Bonjoannes, Romanus, episcopus Camerimensis.
 Fabius Mirtus, Neapolitanus, episcopus Cajuacensis.
 Scipio Bongallus, Romanus, episcopus civitatis Castellane.
 Georgius Cornelius, Venetus, episcopus Tarvisinus.
 Vincentius Durantius, Brixienfis, episcopus Thermularum.
 Mauritius de Petra, Papiensis, episcopus Viglevensis.
 Martius de Martiis, Medices, Florentinus, episcopus Mariscensis.
 Ioannes Vincentius Michaelius, Barolitanus, episcopus Minerbinensis.
 Gabriel de Bouverii, Gallus, episcopus Andegavensis.
 Leonardus Haller, Germanus, episcopus Philadelphensis.
 Ludovicus Vanninus de Theodolis, Foroliviensis, episcopus Britonorientis, obiit Tridenti die 11. mensis Ianuarii anno millesimo quingentesimo sexagesimo tertio.
 Egidius Falcetta, Cingulanus, episcopus Caprulanus, postea Britonorientis.
 Iulius Contarenus, Venetus, episcopus civitatis Bellunensis.
 Thomas, Castellus, Rossanensis, ordinis Prædicatorum, episcopus Cavenfis junior.
 Hippolytus Arivabenus, Mantuanus, episcopus Hierapretensis.
 Hieronymus Macchabæus, Romanus, episcopus Castrensis.
 Petrus Augustinus, Hispanus, episcopus Ofsensis & Iacensis.
 Iacobus Naclantus, Florentinus, ordinis Prædicatorum, episcopus Clodiensis.
 Bartholomæus Sirigo, Cretensis, Græcus, episcopus Castellancensis.
 Thomas Stella, Venetus, ordinis Prædicatorum, episcopus Iustinopolitanus.
 Petrus du Val, Gallus, episcopus Sagienfis. obiit Vicennis 1564.
 Ioannes Antonius Pantufa, Consentinus, episcopus Littericensis, obiit Tridenti die vigesima septima Octobris millesimo quingentesimo sexagesimo secundo.
 Ioannes Baptista de Grossis, Mantuanus, episcopus Regienfis.
 Ioannes Xuarez, Lusitanus, ordinis sancti Augustini, episcopus Conimbricensis.
 Philippus Riccabella, Recanatenfis, episcopus Recanatenfis.
 Ioannes Iacobus Barba, Neapolitanus, ordinis sancti Augustini, episcopus Interamnenfis.

Michaela Turre Vtinenfis, episcopus Cenerensis, postea, presbyter cardinalis. obiit 1586. sepultus in ecclesia Cenerensi.
 Pompeius Zambecarius, Bononienfis, episcopus Sulmonensis.
 Ioannes Beroldus, Panormitanus, episcopus sanctæ Agathæ.
 Antonius Scarampus, Aquensis, episcopus Nolanus.
 Antonius de Comitibus, Genuensis, ordinis Prædicatorum, episcopus Biugnatensis.
 Cæsar Fogga, Rossanensis, episcopus Vimbriaticensis.
 Cæsar Comes a Gambarata, Brixienfis, episcopus Tortonenfis.
 Ioannes Baptista de Bernardis, Lucensis, episcopus Adiacensis.
 Martinus Perezius de Ayala, Hispanus, episcopus Segobienfis.
 Nicolaus Pfsalme Gallus, episcopus comes Viridunensis. Hic canones & decreta concilii Tridentini revocata in artem, ordinem atque rubricas certaque capita, convenienti methodo digesta præxiis summaris excudenda curavit in 4. Viridun anno 1564. ad illustrissimum principem reverendissimumque cardinalem Carolum a Lotharingia Rhemenfium archiepiscopum, &c.
 Alphonfus Rosertus, Ferrariensis, episcopus Comacensis, postea Ferrariensis.
 Iulius Parisianus, de Tolentino, episcopus Ariminensis.
 Bartholomæus Sebastianus, Hispanus, episcopus Pactensis.
 Franciscus Lambertus, Sabaudus, episcopus Niciensis.
 Maximilianus Dotia, Genuensis, episcopus Naulensis.
 Eustachius du Bellay, Gallus, episcopus Parisiensis.
 Bartholomæus de Capranica, Romanus, episcopus Carinensis.
 Ennius Massarius, de Narnia episcopus Ferenstranus.
 Achilles Brancia, Neapolitanus, episcopus Bovenfis.
 Ioannes Franciscus Verdura, Messanenfis, episcopus Chironensis.
 Albertus Duimius de Gliricis, Carbarensis, ordinis Prædicatorum, episcopus Veglensis.
 Ioannes Antolinez de Bicianos de la Ribera, Hispanus, episcopus Iuvenacensis.
 Tristanus de Bizer, Gallus, episcopus Xantonenfis, & abbas S. Nicolai de Bosco.
Episcopi Iulii tertii.
 Afcianus Gherardinus, de Amelia, episcopus Cattaconensis.
 Marcus Gonzaga, Mantuanus, episcopus Auserensis.
 Balduinus de Baldovinis, Pisanus, episcopus Averlanus.
 Petrus Franciscus Palavicinus, Genuensis, episcopus Alericensis.
 Egidius Fuscararius, Bononienfis, ordinis Prædicatorum, episcopus Mutinensis.
 Timotheus Iustinianus, de Chio, Græcus, ordinis Prædicatorum, episcopus Calamonenfis.
 Didaeus de Almanfa, Hispanus, episcopus Cauriensis.
 Laftantius Roverella, Ferrariensis, episcopus Afculanus.

PROMOT.
 7. Feb. 1546.
 Mart. 1546.
 Mart. 1546.
 Aug. 1546.
 5. Martii 1548.
 7. Maii 1548.
 13. Maii 1548.
 13. Aprilis 1548.
 16. Maii 1548.
 4. Iun. 1548.
 23. Octob. 1548.
 9. Ian. 1549.
 9. Ian. 1549.
 Febr. 1549.
 28. Februa. 1549.
 Febr. 1549.
 Febr. 1549.
 10. Aprilis 1549.
 29. Aprilis 1549.
 Maii 1549.
 7. Iun. 1549.
 26. Iul. 1549.
 25. Octob. 1549.
 Dec. 1550.
 18. Martii 1558.
 April. 1550.
 April. 1550.
 30. Martii 1550.
 Maii 1550.
 25. Iunii 1550.
 14. Iul. 1550.
 26. Septeb. 1550.
 Ambrosius

- PROMOTIONES.
 4 Sep. 1560. Hippolytus de Rubcis, Parmensis, episcopus A
 Papiensis, postea S. R. E. presbyter cardinalis,
 " tit. Sanctæ Mariæ in Porticu, deinde S. Blasii de
 Anulo. Obiit Romæ 1591. 4. Kal. Maii sepultus
 in sancti Blasii.
2. Oct. 1560. Didacus de Leon, Hispanus, ordinis Carmelita-
 rum, episcopus Columbiensis.
29. Nov. 1560. Annibal Saracenus, Neapolitanus, episcopus
 Licienfis.
29. Nov. 1560. Paulus Iovius, Comensis, electus episcopus
 Nucerinus.
15. Ian. 1561. Hieronymus Trivisanus, Venetus, ordinis
 Prædicatorum, episcopus Veronensis; mortuus
 est Tridenti die nona Septembris 1562.
15. Ian. 1561. Hieronymus Ragazzonus, Venetus, episcopus B
 Nazianzenus & coadjutor Famaugustanus, post-
 ea Bergomenfis episcopus.
15. Ian. 1561. Romulus de Valenribus, de Trebia, episcopus
 Conversanus.
30. Ian. 1561. Lucius Maranta, Venusinus, episcopus Lavelli-
 nensis.
14. Feb. 1561. Simon de Nigris, Genuensis, episcopus Sarza-
 nensis.
16. Martii 1561. Theophilus Gallus, Tropienfis, episcopus
 Oppidenfis.
9. Maii 1561. Iulius Simonetta, Mediolanensis, episcopus Pi-
 faurenfis.
- Martii 1561. Petrus d'Albret, Gallus, episcopus Conve-
 narum.
2. Iunii 1561. Iacobus Guidius, Volaterranus, episcopus Pen-
 nensis, & Adrienfis.
2. Iunii 1561. Didacus Ramirez, Hispanus, episcopus Pampi-
 lonensis.
17. Iunii 1561. Franciscus del Gado seu Delgado, Hispanus,
 episcopus Lucensis.
13. Nov. 1561. Ioannes Clauffe, Gallus, episcopus Senecensis
 seu Sanicienfis.
12. Feb. 1562. Iacobus Gibertus de Nogueras, Hispanus, epi-
 scopus Aliphanus.
- Ioannes Annius, Neapolitanus, episcopus Hip-
 ponensis, & coadjutor Bovinnus.
28. Nov. 1562. Antonius Maria de Salviatis, Romanus, episco-
 pus sancti Pauli, postea S. R. E. presbyter cardina-
 lis, " tit. S. Mariæ in Aquiro & Bononiæ legatus. D
 Obiit Romæ 1602. 26. Aprilis sepultus in
 S. Iacobi.
15. Ianu. 1562. Matthæus Priulus, Venetus, episcopus Aemo-
 nensis, postea Vincentinus.
14. Oct. 1562. Thomas Lilius, Bononienfis, episcopus Soranus.
 Imolenfis.
11. Maii 1562. Hieronymus Guerinus, Feretranus, episcopus
 Imolenfis.
25. Maii 1562. Thomas Oyerlathie sive Overlathie, Hiber-
 nus, episcopus Rossensis.
3. Nov. 1562. Franciscus de la Vallette, Gallus, episcopus
 Vabrenfis.
13. Maii 1562. Fabius Pignatellus, Neapolitanus, episcopus
 Monopolitanus.
25. Iunii 1562. Carolus de Vicecomitibus, Mediolanensis, epi-
 scopus Vintimiliensis, postea cardinalis, " titu-
 lo SS. Martyrum Viti & Modesti in Macello.
 Obiit Romæ 1565. Idibus Novembris, sepultus in
 ecclesia sui tituli.
9. Feb. 1562. Ioannes Colofvarinus, Hungarus, ordinis
 Prædicatorum, episcopus Canadiensis, obiit
 Tridenti die vigesimaquarta Novembris 1562.
9. Feb. 1562. Andreas Duditius Sbardellarus, Hungarus, epi-
 scopus Tininienfis, postea Quinqueecclesienfis,
 " qui ab ecclesia postea turpissime defecit raptus in
 reprobum sensum.
24. Martii 1562. Spinellus Bencius, Politianus, episcopus mon-
 tis Politiani.
- Franciscus Abundius, Castillioncus, Medio-
 lanensis episcopus Bobienfis, postea S. R. E. pre-
 sbyter cardinalis, " tit. S. Nicolai inter imagines.
 Obiit 1568. 18. Kal. Decembris, sepultus Romæ in
 ecclesia S. Mariæ de populo.
- Stanislavus Falechi, Polonus, episcopus Theo-
 dosienfis.
- Eugenius Ohairt, Hibernus, ordinis Prædi-
 catorum, episcopus Achadenfis seu Egadenfis.
- Donatus Magongial, Hibernus, episcopus Ra-
 porenfis.
- Guido Ferrerius, Pedemontanus, civis & epi-
 scopus Vercellenfis, postea S. R. E. presbyter
 cardinalis, " tit. sanctæ Euphemie, deinde SS.
 Viti & Modesti martyrum in Macello & Mar-
 chio Romagnani: Obiit 1585. 16. Maii sepultus
 in S. Mariæ majoris.
- Ioannes Baptista Sighicellius, Bononienfis, epi-
 scopus Faventinus.
- Sebastianus Vantius, de Arimino, episcopus 3, In
 Vrbevetanus.
- Ioannes Baptista Lomellinus, Messanenfis, epi-
 scopus Gardienfis.
- Ioannes Baptista Milanensis, Florentinus, epi-
 scopus Matricanus.
- Augustinus Mollignatus, Vercellenfis, episcopus 17. C
 Trivicanensis.
- Carolus Grimaldus, Genuensis, episcopus Sa-
 vonensis.
- Fabricius Landrianus, Mediolanensis, episco- 21. O
 pus sancti Marci.
- Bartholomæus Ferratinus, Amerinus, episco- 10. O
 pus Amerinus.
- Petrus Fragus, Hispanus, episcopus Viellenfis, 8. Iun
 postea Algarenfis.
- Hieronymus de Gaddis, Florentinus, episco- 21. Jul
 pus Cortonenfis.
- Franciscus Contarenus, Venetus, episcopus 4. M
 Paphensis.
- Ioannes Delphinus, Venetus, episcopus Tor- 27. Ap
 cellanus.
- Alexander Molus, Comensis, episcopus Mino- 20. Ap
 renfis.
- Hieronymus Vielmus, Venetus, ordinis præ- 17. I
 dicatorum, episcopus Argolicenfis.
- Franciscus Raguseus, ordinis sancti Francisci
 de Observantia, episcopus Marcanensis.
- Abbat.
- Ludovicus de Bailley, abbas Cisterciensis &
 generalis totius ordinis.
- Hieronymus de Souchier Gallus, Campanus,
 abbas Clarevallensis, postea abbas generalis Ci-
 sterii, demum S. R. E. presbyter cardinalis, tituli
 S. Matthæi in Merulana. Obiit Romæ 10. Kal.
 Novembris 1571. sepultus in ecclesia sanctæ Cru-
 cis in Ierusalem.
- E Simplicianus, abbas sancti Salvatoris Papiæ,
 de Vulrolina, congregationis Cassinensis.
- Stephanus Catanus, Novatiensis, abbas sanctæ
 Mariæ Gratiarum Placentinæ diocesis, congre-
 gationis Cassinensis.
- Augustinus Lofcus, Hispanus, abbas sancti
 Benedicti de Ferraria, congregationis Cassinensis.
- Euty chius de Cordes, Anruerpiensis, abbas
 sancti Fortunati apud Bassianum, congregationis
 Cassinensis. " Obiit 1582. mense Septembris sepul-
 tus in sanctæ Iustine de Padua.
- Claudius de Sanctes, Gallus, Campanus, abbas
 Lunevillanus.
- Cosmas Damianus, Hortulanus, Hispanus, ab-
 bas Villæbertandi.

- Carolus de Roucy, Gallus, episcopus Sueffio-
nensis.
- Georgius Drafcovicus, Croatus, episcopus
Quinqueecclensis, postea archiepiscopus Co-
lontensis & cardinalis, vide supra inter oratores
ecclesiasticos.
- Franciscus de Aguirte, Hispanus, episcopus
Crotonensis.
- Andreas de Cuesta, Hispanus, episcopus Le-
gionensis.
- Antonius Gorrionero, Hispanus, episcopus Al-
merienfis.
- Antonius Augustinus, Hispanus, episcopus Ilcr-
denfis, postea archiepiscopus Tarracoenfis.
- Angelus Massarellus, Septempedanus, episco-
pus Thelesinus.
- Antonius Ciurelia, Barenfis, episcopus Bu-
duenfis.
- Dominicus Casablanca, Messanenfis, ordinis
Prædicatorum, episcopus Vicenfis.
- Petrus Faunus, Costacciaris, episcopus A-
quenfis.
- Ioannes Carolus Bovius, Bononienfis, episco-
pus Ostunenfis, postea archiepiscopus Brundu-
finus.
- Hugo Boncompagnus, Bononienfis, episcopus
Vestanus, postea cardinalis titulo S. Sixti & pon-
tiffex maximus dictus Gregorius XIII.
- Salvaror Pacinus, de Colle, episcopus Clu-
sinus.
- Lupus Martinez, Hispanus, episcopus Elpen-
fis.
- Carolus d'Espinau, Gallus, episcopus Dolensis.
Obiit 1591.
- Ægidius Spifame, Gallus, episcopus Nivetnen-
fis, & abbas S. Pauli Senonensis, obiit Lutetia
1578.
- Antonius Sebastianus Minturnus, de Trajecto,
episcopus Vxentinus.
- Bernardus Delbene, Florentinus, episcopus
Nemaufensis.
- Dominicus Bollanus, Venetus, episcopus Bri-
xienfis.
- Ioannes Antonius Vulpius, Comenfis, episco-
pus Comenfis.
- Ludovicus de Genoilhac, Gallus, episcopus Tu-
rellenfis, & abbas S. Romani de Blavia: Obiit,
Burdigala ann. 1583.
- Philippus Maria Campegus, Bononienfis, epi-
scopus Feltrenfis.
- Ioannes de Guignones, Hispanus, episcopus
Calagurritanus.
- Didacus Covarruvias de Leyva, Hispanus, To-
letanus, episcopus Civitatenfis, seu civitatis Ro-
derici, postea Segovienfis, demum Conchæ desi-
gnatus. Obiit Madriti 1577. Kal. Octobris, sepul-
tus Segovia.
- Philippus Getius, Pistorienfis, episcopus Iscla-
nenfis, postea Assisienfis.
- Ioannes Antonius Fachinettus de Nuce, Bono-
nienfis, episcopus Neocastrenfis, postea patriar-
cha Hierosolymitanus, S. R. E. presbyter cardina-
lis tit. SS. quatuor Coronatorum, ac tandem
pontiffex maximus dictus Innocentius IX. per
duos dumtaxat menses.
- Episcopi Pis IV.*
- Hippolytus Capilupus, Mantuanus, episcopus
Fanenfis.
- Ioannes Fabricius Severinus, Neapolitanus,
episcopus Acerrenfis.
- Concil. general. Tom. XIV.
- Martinus Balduini Rithovius Brabantus, primus
episcopus Iprenfis. Obiit Andomaropoli 1583.
- Antonius Havetius, Flander, ordinis Prædica-
torum, episcopus primus Namurcenfis. Obiit
1578.
- Constantinus Bonnellus, Feretranus, episcopus pri-
civitatis Castellæ.
- Iulius Superchius, Mantuanus, ordinis Car-
melitarum, episcopus Accienfis, postea Capru-
lanus.
- Marthæus de Concinis, Flotentinus, episcopus
Cortonenfis.
- Nicolaus Sfondratus, Mediolanenfis, episco-
pus Cremonenfis, postea presbyter cardinalis tit.
S. Cecilie, demum pontiffex maximus dictus Gre-
gorius XIV. per menses 10. & dies 10.
- Ventura Buffalinus, Tiphernas, episcopus
Massanenfis.
- Ludovicus de Bucil, Gallus, episcopus Ven-
cienfis.
- Hieronymus Galleratus, Mediolanenfis, epi-
scopus Sutrinus.
- Ioannes Petrus Delphinus, Venetus, ordinis ca-
nonicorum regularium, episcopus Zacynthi, &
Cephalonia secundus.
- Ioannes Andreas Bellontus, Messanenfis, epi-
scopus Massalubrenfis.
- Georgius Zifchoud, Hungarus, ordinis Mi-
norum sancti Francisci de Observantia, episcopus
Signienfis.
- Federicus Cornelius, Venetus, ordinis S. Ioan-
nis Hierosolymitani, episcopus Bergomenfis, post-
ea Patavinus, & S. R. E. presb. cardinalis, tit. S.
Stephani. Obiit Romæ 1590. sepultus Patavii in
ecclesia cathedrali.
- Stephanus Boucher, Gallus, episcopus Corifo-
pitenfis.
- Ioannes Paulus Amanius, Cremonenfis, episco-
pus Anglonenfis.
- Alexander Sfortia, ex comitibus de sancta Flo-
ra, episcopus Parmensis, postea cardinalis tit. S.
Mariæ in via. Obiit Maceratæ 1581. sepultus Ro-
mæ in ecclesia S. Mariæ majoris.
- Antonius le Cirier, Gallus, episcopus Abrin-
cens.
- Andreas Mozenicus, Venetus, episcopus Ni-
mosienfis.
- Benedictus Salvinus, Fitmanus, episcopus Ve-
rulanus.
- Guilielmus Cassador, Hispanus, episcopus Bar-
cinonenfis.
- Petrus Gonzalez de Mendoza, Hispanus, epi-
scopus Salmanticenfis.
- Martinus de Corduba de Mendoza, Hispanus,
ordinis Prædicatorum, episcopus Dertun-
sens.
- Iulius Magnanus, Placentinus, ordinis Minorum
Conventualium sancti Francisci, episcopus Cal-
venfis.
- Valentinus Herbutus, Polonus, episcopus Præ-
miffienfis, orator regis Polonia.
- Simon Aleotus, Forojulienfis, electus episco-
pus Forojulienfis; mortuus est Tridenti die vige-
sima Augusti 1562.
- Petrus de Xaque, Hispanus, ordinis Prædica-
torum, episcopus Niochenfis.
- Prosper Rehiba, Messanenfis, episcopus Tro-
janus, postea patriarcha Constantinopolita-
nus.
- Melchior Arosmediano, Hispanus, episcopus
Guadixenfis.

PROMO-
TIONES.
25. Maii 1562
18. Ian. 1562.

19. April.
1562.
11. Aug. 1562

ult. Martii
1562.

19. Septeb.
1563.

13. Novemb;
1562.

21. Septeb.
1562.

2. Apr. 1560

30. Oct. 1561

3. Iun. 1562.

13. Aprilis
1560.

1. Nov. 1560

14. Jul. 1562.

26. Aprilis
1562.

3. Maii 1560.

3. Maii
1560.

19. Iunii
1560.

1. Iunii 1560.

26. Iunii
1560

17. Iulii
1560.

17. Iulii 1560

16. August.
1560.

18. Iulii 1560.

4. Sep. 1560.

4. Sep. 1560.

4. Septeb.
1560.

Georgius Hochenvarter, clericus sæcularis, doctor theologus, suffraganeus pro reverendissimo episcopo Basileensi.

Frater Felicianus Ninguarda, a Morbinio, ordinis Prædicatorum, pro illustrissimo domino Salsburgensi orator.

Petrus Cumel, doctor theologus, canonicus Malacitanus, pro reverendissimo Malacitano.

Ioannes Delgadus, doctor theologus, canonicus Tudensis, pro reverendissimo domino Ioanne de S. Emiliano, episcopo Tudensi.

Gaspar Cardillus, Villalpandensis, Segobienfis, doctor theologus, pro reverend. episc. Abulensi.

Frater Ioannes de Ludenna doctor theologus, ordinis Prædicatorum, pro reverendissimo episcopo Seguntino.

Frater Franciscus Orantes, lector Vallisoleti, ordinis Minorum, pro reverend. episc. Palentino.

Cæsar Ferrantius, Succianus, doctor theologus, pro reverendissimo episcopo Succiano apud reverendissimum Ilerdensem.

Procuratores ordinum.

Ioannes Coutignon, doctor Gallus, procurator ordinis Cluniacensis, postea prior major. Obiit 21. Aprilis 1572. sepultus Marciniaci.

Nicolaus Boucherat Gallus, prior monasterii de Recluso, procurator generalis ordinis Cisterciensis, postea eiusdem ordinis abbas generalis. Obiit. 12. Martii 1586.

Theologi saculares, & doctores juris canonici.

Georgius Girard, Gallus, doctor theologus, cum reverendissimo Andegavensi.

Gentianus Hervetus, Gallus, Aurelianensis, cum illustrissimo, ac reverendissimo cardinale a Lotharingia. Fuit postea canonicus Rhemenfis. Obiit Rhemis 12. Sept. 1594.

Franciscus Sancius, decanus facultatis theologiæ, & canonicus Salmanticensis, cum reverendissimo Salmanticensi.

Matthæus Guerra, Consentinus, Calaber, presbyter sæcularis, cum reverend. episcopo S. Marci. Federicus Pendasius, cum illustrissimo cardinale de Mantua legato sacri concilii.

Ioannes Franciscus Lombardus, cum illustrissimo cardinale Scripando legato sacri concilii.

Petrus Mercatus, theologus, cum reverendissimo Vicensi.

Trigillus, doctor theologus, canonicus Legionensis, cum reverendissimo Legionensi.

Sobannus, doctor theologus, cum reverendissimo Legionensi.

Antonius Leitonius, doctor theologus, cum reverendissimo Conimbricensi.

Petrus Fontidonius, doctor theologus, canonicus Salmanticensis cum reverend. Salmantino.

Ioannes Villetta, doctor theologus, cum reverendissimo Barcinonensi.

Ioannes Fonseca, doctor theologus, cum reverendissimo archiepiscopo Granatenfi.

Michael Oronculpe, doctor theologus, cum reverendissimo episcopo Pampilonensi.

Alfonfus Fernandez de la Guerra, Hispanus, doctor theologus, cum reverend. Guadixiensis.

Michael Ytero, doctor utriusque juris, cum reverendissimo episcopo Pampilonensi.

Iosephus Puebla, doctor theologus, cum reverendissimo episcopo Civitatenfi.

Ioannes Chiacon, doctor juris canonici, cum reverendissimo episcopo Almericensi.

Antonius Gasias, doctor theologus, cum re-

verendissimo episcopo Ovetensi.

Benedictus Arias Montanus, ordinis sancti Iacobi, doctor theologus, cum reverendissimo episcopo Segobienfi.

Ioannes Barcellona, theologus, cum reverendissimo episcopo Vscellensi.

Doctores Galli ordinis sancti Benedicti.

Ioannes Carthougue, doctor theologus.

Ioannes de Verdun, doctor theologus.

Theologi ordinis fratrum Prædicatorum.

Angelus Ciofus, Florentinus, cum illustrissimo cardinale Mantuano, legato sacri concilii.

Seraphinus de Caballis, Brixienfis, provincialis terræ sanctæ cum reverendo suo generali, postea & ipse ordinis sui fratrum generalis. Obiit Hispali 1578. 21. Nov.

Elifæus Capys, Venetus, theologus, cum reverendissimo archiepiscopo Pragenfi.

Petrus Aridienfis, Gallus, cum reverendissimo domino Cenomanensi.

Bernardus Bernardi, Gallus, inquisitor Avinionensis, vicarius congregationis Franciæ, cum reverendissimo domino Nemaufensi.

Ioannes Matthæus Valdina, cum reverendissimo domino Tarentino.

Petrus Martyr Coma, Hispanus, cum reverendissimo Gerundenfi.

Petrus Zatores, Hispanus, cum reverendissimo domino Dertulensi.

Antonius de Grosupto, cum reverendissimo domino Viglevanensi.

Aurelius de Chio, cum reverendissimo domino Spalatenfi.

Hadrianus Valentinus, Venetus, cum reverendissimo domino Nicosienfi.

Marcus Medices, Veronenfis, cum reverendissimo domino Cenerenti.

Benedictus Herba, Mantuanus, cum reverendissimo domino Brixienfi.

Michael de Ast, Genuensis, prior S. Laurentii. Constantinus Coccianus Isorella, cum reverendissimo domino montis Politiani.

Henricus de sancto Hieronymo, cum reverendissimo domino Bracarenfi.

Ludovicus de Sotomajor, Lusitanus, cum reverendissimo domino Georgio de Tuyde, seu Tudenfi.

Baptista de Lugo, cum reverendissimo domino Veronenfi.

Hieronymus Barolus, Papiensis.

Theologi ordinis Minorum beati Francisci de Observantia.

Aloysius de Burgo novo, Italus, sacre theologiæ lector Bononiæ, commissarius generalis, tum & ipse postea ordinis generalis.

Thomas de Sogliano, Italus, provincialis Bononiæ minister.

Antonius de Padua, Lusitanus, ordinis secretarius.

Bonifacius Ragufcus, apostolicus prædicator, terræ sanctæ gubernator, postea episcopus de Stagno in Dalmatia.

Angelus de Petriolo, Italus, lector sacre theologiæ Perusæ.

Angelus Iustinianus, Italus, lector sacre theologiæ Genuæ.

Vincentius, de Messina, Italus, sacre theologiæ lector Neapoli.

Generales.

Vincentius Instinianus, Genuensis, generalis ordinis prædicatorum, postea cardinalis, " tit. S. Nicolai inter imagines, deinde sanctæ Sabine. Obiit 28. Octobris 1582. Romæ sepultus in S. Mariæ super Minervam.

Franciscus Zamora, Conchenfis, Hispanus, generalis ordinis Minorum de Observantia. Obiit 1571.

Antonius de Sapientibus, Augustanus, generalis ordinis Minorum conventualium.

Christophorus Patavinus, prior generalis ordinis eremitarum sancti Augustini. Obiit 1569.

Joannes Baptista Migliavacca, Aftenfis, generalis ordinis sanctæ Mariæ Servorum.

Stephanus Fazinus, Cremonensis, provincia- lis Lombardiæ, pro generali Carmelitarum.

Iacobus Lainez, Hispanus, ex oppido Castellæ Almazan, diocesis Seguntinæ, præpositus generalis societatis Iesu. " Obiit Romæ 19. Ianuarii 1565. ætatis 53.

Thomas Tiphernas civitatis de Castello in Umbria, generalis Capucinorum.

Doctores legum pro sacro concilio missi.

Gabriel Palæortus, Bononiensis, auditor Rotæ, postea episcopus, Bononiensis, & S. R. E. diaconus cardinalis, " tit. SS. Nerei & Achillei, mox SS. Ioannis & Pauli, deinde tit. S. Martini in Montibus & primus Bononiæ archiepiscopus, demum tit. S. Laurentii in Lucina ac episcopus Albanus; postremo episcopus cardinalis Sabinus. Obiit Romæ 11. Kal. August. 1597. sepultus Bononiæ in ecclesia metropolitana.

Scipio Lancellottus, Romanus, advocatus consistorialis, postea auditor Rotæ & S. R. E. presbyter cardinalis, " tit. S. Simeonis. Obiit Romæ 6. Novas Iunii 1598. sepultus in S. Ioannis Lateranensis.

Ioannes Baptista Castellius, Bononiensis, promotor, postea episcopus Ariminensis.

Michael Thomafius, Majoricensis, doctor decretorum, postea episcopus Ilerdensis.

Theologi a summo pontifice missi.

Frater Petrus de Soto, Hispanus, ordinis Prædicatorum, obiit Tridenti mense Aprilis 1563.

Alfonfus Salmeron, Toletanus, Hispanus, societas Iesu. " Obiit non Salmanticæ, sed Neapoli 1585. die 13. Febr. ætatis 70.

Franciscus Turcianus, quibusdâ etiam dictus, sed minus recte, Torrensis, Hispanus, Legionensis doctor theologus. postea professor societatis Iesu. " Obiit Romæ 1584. ipso die festo præsentationis B. virginis, quem ex brevuario expunctum ecclesiæ catholicæ restitui procuraverat, ætatis fere 80.

Antonius Solifus Hispanus, doctor theologus. Frater Camillus Campegus, Papiensis, ordinis Prædicatorum, inquisitor Ferrariæ.

Frater Hieronymus Bravo, Hispanus, ordinis Prædicatorum.

Frater Hadrianus Valentinus, Venetus, ordinis Prædicatorum, in demortui fratris Petri de Soto locum missus; postea dominii Veneti inquisitor generalis.

Doctores theologie facultatis Parisiensis missi a Carolo IX. Galliarum rege Christianissimo.

Nicolaus Maillard, decanus facultatis Parisiensis.

Ioannes Peletier, præfectus collegii Navarræ.

Antonius Demochares, Reslonæus.

Nicolaus de Bris.

F. Iacobus Hugonis, Franciscanus, idem etiam *Concil. general.* Tom. X.IV.

A procurator reverendissimi Ioannis Vrsini, episcopi Trecorensis.

Simon Vigor, Normanus, canonicus Parisien- sis, postea archiepiscopus Narbonensis.

Ricardus du Pré.

Natalis Paillet, obiit Tridenti v. 11. Kalendas Decembris 1562.

Robertus Fournier, Ambianus.

Antonius Coquier.

Lazarus Broychot.

Claudius de Saintes, Carnotensis, canonicus regularis sancti Augustini, postea episcopus Ebroicensis. Obiit 1590.

B *Theologi missi a Philippo secundo rege catholico.*

Cosmas Damianus, Hortulanus, electus abbas Villæbertrandi.

Ferdinandus Tritius, doctor theologus, canonicus Cauriensis.

Ferdinandus Vellofillus, doctor theologus, canonicus Sagütinus, " postea episcopus Lucësis.

Thomas Daffio, juris utriusque doctor, canonicus Valentinus.

Licentiatu Antonius Covarruvias, auditor Granatenfis, " Didaci frater.

Ferdinandus Mincafensis, decretorum doctor.

Frater Ioannes Ramirez, Hispanus, minister provincialis sancti Iacobi.

Frater Alfonsus Contreras, commissarius ordinis Minorum in curia regis Hispaniæ.

Frater Michael de Medina, Hispanus, ordinis Minorum, sacre theologiæ doctor.

Frater Ioannes Lobera, Hispanus, sacre theologiæ lector Salmanticæ, socius ministri provincialis sancti Iacobi.

Cosmus Palma Fonteyus, Hispanus, sacre theologiæ doctor, socius Hortulani abbatis.

Frater Ioannes Gallo, Hispanus, ordinis Prædicatorum.

Frater Petrus Fernandez, Hispanus, ordinis Prædicatorum in societate magistri Gallo.

Frater Desiderius de sancto Martino, Panormitanus, ordinis Carmelitani.

Michael Baius, Hannonius, ab Atho, sacre theologiæ doctor, " postea decanus ecclesiæ collegiatæ S. Petri Lovaniensis, academiæ cancellarius, & eisdem conservator. Obiit Lovanii 16. Sept. 1589. ibique sepultus in sacello collegii pontificii.

Ioannes Hellsels a Lovanio, Brabantus, sacre theologiæ doctor. " Obiit Lovanii 7. Nov. 1576.

Cornelius Iansenius, Hullstenfis, Flander, sacre theologiæ doctor, postea primus episcopus Gandavensis. " Obiit Gandavi 11. Aprilis 1576.

Theologi missi a rege Portugallia.

Frater Franciscus Foriero, seu Forerius, Lusitanus, Vlyssiponenfis, ordinis Prædicatorum.

E Domnus Iacobus a Payva de Andrade, Lusitanus, doctor theologus.

Domnus Melchior Cornelius, decretorum doctor, senator regis Portugallia.

Ab excellentissimo duce Bavaria.

Ioannes Covillonius, Insulensis, Flander, ex societate Iesu. " Obiit Romæ 1581. cum esset unus c pænitentiarii ad D. Petri basilicam.

Procuratores episcoporum absentium.

Merchantus doctor theologus, pro illusterrimo cardinale de Mendoza, episcopo Burgenfi.

Ioannes Gothardus seu Cothardus, clericus sæcularis, Germanus, pro reverend ep. Ratibonësi.

N n n ij Georgius

ANNO
CHRISTI
1564.

CONFIRMATIO
CONCILII.

Nos Alexander, sancti Laurentii in Damaso
diaconus cardinalis de Farnesio, sanctæ
Romanæ ecclesiæ vicecancellarius, fidem faci-
mus, & attestamus, qualiter hodie die Mercurii
vigesima sexta Ianuarii millesimo quingentesimo
sexagesimo quarto, pontificatus sanctissimi do-
mini nostri domini Pii divina providentia papæ
IV. anno quinto, in consistorio secreto apud
sanctum Petrum, reverendissimi domini domini
mei cardinales Moronus & Simoneta, nuper re-
versi a sacro concilio Tridentino, cui uti sedis
apostolicæ legati præerant, petierunt ab eodem
sanctissimo domino nostro ut infra :

Beatissime pater, in decreto super fine concilii
œcumenici Tridentini, pridie Nonas Decembris
præteriti publicato, statutum fuit ut per sanctita-
ris vestræ & sanctæ sedis apostolicæ legatos &
præsidentes peteretur nomine dicti concilii a san-
ctitate vestra confirmatio omnium & singulo-
rum, quæ tam sub felicitis recordationis Paulo III.
& Iulio II. quam sub sanctitate vestra in eo de-
creta & definita sunt. Quapropter nos Ioannes
cardinalis Moronus, & Ludovicus cardinalis Si-
moneta, qui tunc legati & præsidentes eramus,
volentes exequi quod in dicto decreto stabilitum
fuit, humiliter petimus nomine dicti concilii œ-
cumenici Tridentini, ut sanctitas vestra dignetur
confirmare omnia & singula, quæ tam sub felici-
s recordationis Paulo III. & Iulio III. quam
sub sanctitate vestra in eo decreta & definita sunt.

Quibus auditis, sanctitas sua, viso & lecto te-
nore dicti decreti, & habitis votis reverendissi-
morum dominorum meorum cardinalium, res-
pondit per hæc verba :

Petitioni, nomine concilii œcumenici Triden-
tini super eius confirmatione per dictos legatos
nobis factæ, annuentes, omnia & singula, quæ
in dicto concilio tam sub felicitis recordationis
Paulo III. & Iulio III. prædecessoribus nostris,
quam pontificatus nostri tempore decreta & de-
finita sunt, auctoritate apostolica, etiam de ve-
nerabilium fratrum nostrorum cardinalium con-
silio & assensu, matura cum illis deliberatione
prehabita, confirmamus, atque ab omnibus
Christi fidelibus recipi, & inviolabiliter obser-
vari mandamus, in nomine Patris, & Filii, &
Spiritus sancti. Amen.

*Ita est. A. cardinalis Farnesius.
vicecancellarius.*

B V L L A

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI PII,
divina providentia papæ IV.

Super confirmatione œcumenici generalis
concilii Tridentini.

*Pius episcopus servus servorum Dei ad perpetuam
rei memoriam.*

BENEDICTVS Deus & Pater domini nostri
Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus
rotius consolationis, qui respicere dignatus ec-
clesiam suam sanctam, tot procellis & tempesta-
tibus agitatum atque vexatum, & gravius in dies
laborantem, apto tandem ei subvenit optatoque
remedio. Ad plurimas & perniciosissimas hære-
ses extirpandas, ad corrigendos mores, & resti-

A tuendam ecclesiasticam disciplinam, ad pacem &
concordiam Christiani populi procurandam, in-
dictum jampridem in civitate Tridentina œcu-
menicum & generale concilium a piæ memoriæ
Paulo III. prædecessore nostro, & sessionibus
aliquot habitis caprum fuerat : ab eius autem
successore Iulio in eam urbem revocatum, post
alias sessiones celebratas, variis impedimentis &
difficultatibus objectis, ne rum quidem peragi
potuerat : itaque diutius intermissum fuerat, non
sine maximo mœrore omnium ; cum quotidie
magis ecclesia ejusmodi remedium imploraret.
Nos autem post susceptum sedis apostolicæ regi-
men, tam necessarium ac salutare opus, sicut pas-
toralis sollicitudo monebat, divinæ misericor-
diæ fiducia perficere aggressi, adjuti pio studio
carissimi in Christo filii nostri Ferdinandi Roma-
norum imperatoris electi, & aliorum Christiano-
rum regum, reipublicarum, ac principum,
tandem consecuti sumus quod nec diutius, nec
nocturnis curis elaborare desistimus, quodque a
Patre luminum assidue precati sumus. Cum enim
eam in urbem undique ex Christiani nominis
nationibus convenisset, nostris convocata lites-
ris, & sua etiam ipsorum pietate excitata, episco-
porum & aliorum insignium prælatorum maxi-
ma, & œcumenico concilio digna frequentia,
præter plurimos alios pios, & sacrarum litera-
rum scientia, divinique & humani juris cogni-
tione præstantes viros, præsentibus ipsi synodo
sedis apostolicæ legatis, nobis adeo concilii liber-
tati faventibus, ut etiam de rebus sedi apostolicæ
proprie reservatis, liberum ipsi concilio arbitrium
per literas ad legatos nostros scriptas, ultro per-
miserimus, quæ de sacramentis, & aliis rebus,
quæ quidem necessarie vise sint, tractanda, de-
finienda, & statuenda restabant, ad consutandas
hæreses, ad tollendos abusus, & emendandos
mores, a sacrosancta synodo summa libertate dili-
gentiaque tractata, & accurate ac mature admo-
dum definita, explicata, statuta sunt. Quibus
rebus perfectis, concilium tanta omnium qui illi
intefuerant concordia peractum fuit, ut consen-
sum cum plane a domino effectum fuisse consti-
terit, idque in nostris, atque omnium oculis val-
de mirabile fuerit. Pro quo tam singulari Dei
munere supplicationes statim in alma hac urbe
indiximus, quæ magna cleri & populi pietate ce-
lebratæ fuerunt ; laudesque & gratias divinæ ma-
jestati merito persolvendas curavimus ; cum ejus-
modi concilii exitus spem magnam & prope cer-
tam attulerit, fore ut majores in dies fructus ad
ecclesiam ex ipsius decretis constitutionibusque
perveniant. Cum autem ipsa sancta synodus pro
sua erga sedem apostolicam reverentia, antiquo-
rum etiam conciliorum vestigiis inhærens, de-
cretorum suorum omnium quæ nostro & præde-
cessorum nostrorum tempore facta sunt, confir-
mationem a nobis petierit, decreto de ea re in
publica sessione facto, nos ex legatorum literis
prius, deinde post reditum eorum, ex iis quæ syn-
odi nomine diligenter retulerunt, postulatione
ipsius synodi cognita, habita super hac re cum
venerabilibus fratribus nostris, sanctæ Romanæ
ecclesiæ cardinalibus, deliberatione matura, sancti-
que Spiritus in primis auxilio invocato, cum
ea decreta omnia catholica & populo Christiano
utilia ac salutaria esse cognovissemus, ad Dei om-
nipotentis laudem, de eorumdem fratrum nos-
trorum consilio & assensu, in consistorio nostro
secreto illa omnia & singula auctoritate apostoli-
ca

Iulius Passiranus, Vrceanus, Italus, sacrae A theologiae lector Bergomi.

Iacobus Alani, Gallus, theologus, cum reverendissimo episcopo Venetensi.

Theologi ordinis fratrum Minorum.

Marcus Antonius Gambaronus, a Lugo sive Lugio, socius Religionis.

Bartholomaeus Golphus, de Pergula, praedicator illustris.

Ioannes Tertius, Bergomensis, lector theologiae in gymnasio Papieni.

Clemens Thomasinus, de Florentia, regens in conventu sanctae Crucis Florentiae.

Augustinus Balbus, a Lugo.

Ioannes Baptista Ghisulphus, ordinis scriba.

Antonius de Grignano, regens sancti Antonii de Patavio.

Lucius Anguissola, Placentinus, regens sancti Francisci Bononiae.

Maximianus Benianns, Cremonensis, orator pro religione, & inquisitor Paduae, " postea episcopus Clodiensis.

Octavianus Charus de Neapoli, regens sancti Laurentii de Neapoli.

Antonius Posius, de monte Ilcino, regens in conventu duodecim apostolorum Romae. " Obiit Montilcini 1580.

Bonaventura Meldulensis, regens in conventu Parmae.

Martialis Peregrinus, Calaber, regens in conventu Ferrariae.

Antonius a Cubalo, Feltrensis.

Andreas Schynopiuss, de Amandula, cum reverendissimo domino Cathanzario.

Balthasar Crispus, Neapolitanus, cum reverendissimo domino Tropiensi.

Theologi ordinis fratrum eremitarum sancti Augustini.

Thaddeus Perusinus, cum reverendissimo domino Salvato, " postea praepositus generalis.

Ioannes Paulus Recanatenis, cum reverendissimo domino Quinqueecclesienfi oratore pro regno Hungariae.

Simon Florentinus, cum illustrissimo cardinale D Seripando legato.

Cherubinus Lavofius, de Cassia, cum reverendissimo domino Vercellenfi.

Gabriel Verratellus, Anconitanus: alias Duratellus.

Ambrosius Veronensis, prior conventus sancti Marci in urbe Tridentina.

Ioannes Baptista Burgos, Valentinus, Hispanus.

Antonius Mondulphenis, cum reverendissimo domino Pragenfi oratore.

Aegidius Volaterranus, cum reverendissimo episcopo Thimienfi.

Eugenus Pisarenis, concilii praedicator, " postea episcopus Smyrnenis & Veliternorum propraesul apud quos obiit 21. Jun. 1580.

Adamantius Florentinus, cum illustrissimo cardinale Madurcio, " Orationem habuit nomine oratoris septem pagorum Helvetiorum catholicorum. Obiit Romae 17. Ianuarii 1581.

Aurelius Corimaltenis, cum domino oratore Helvetiorum.

Balthasar Massianus, cum reverendissimo episcopo Catanienfi.

Sebastianus Fanensis, ordinis scriba.

Concil. gener. Tom. XIV.

A Christophorus de Sanctotis, Burgenfis, Hispanus.

Simon de Brazzolatius, Patavinus.

Angelus Ferrus, Venetus, cum reverendissimo domino de Osma. " Obiit Barii in Apulia praefectus provincialis.

Petrus Lusitanus, cum reverendissimo domino Leirienfi.

Theologi ordinis fratrum Carmelitarum.

Ioannes Iacobus Cherecatus, Vincentinus, provincialis Venetiarum, " postea procurator generalis ordinis.

Theodorus Masius, Mantuanus, cum reverendissimo domino Cremonensi.

B Silvester, confessorius illustrissimi cardinalis Mantuani.

Lucretius Afolanus, cum reverendissimo domino patriarcha Venetiarum.

Nicolaus Gallus, cum reverendo patre generali.

Eraldus Gallus, cum reverendo patre generali.

Laurentius Lauretus, Venetus, cum reverendo patre generali.

Angelus Ambrosianus, Venetus.

Theologi ordinis fratrum Servorum beatae Mariae.

Stephanus Bonutius, Aretinus, Tuscus, postea episcopus Alatinus, deinde Aretinus, & S. R. E. presbyter cardinalis, " tit. SS. Petri & Marcellini. Obiit Romae 2. Ianuarii 1589. in collegio sui ordinis, ibique sepultus.

C Amans, pro congregatione Servorum, cum reverendissimo domino Sibinicenfi.

Officiales sacri concilii Tridentini.

Episcopus Cavenfis, commissarius.

Episcopus Thelesinus, secretarius.

Ludovicus Bondonius magister ceremoniarum.

Antonius Marcellus, depositarius.

Cantores sacri concilii.

Simon Bartolinus, Perusinus.

Ioannes Aloysius de Episcopis, Neapolitanus.

Bartholomaeus Conte, sive le Comte, Gallus.

Matthias Albo de Fulginio.

Franciscus Bustamante, Hispanus.

Ioannes Antonius Latinus, Beneventanus.

Franciscus Druda, Callienfis.

Lucas Longineus, Gifonenfis.

Petrus Scorteccius, Aretinus.

Notarii.

Marcus Antonius Peregrinus, Comensis, &

Cynthus Pamphilus, de sancto Severino.

Hieronymus Gambarus Brixienfis, Forensis.

Cursores sanctissimi domini nostri, &

sacri concilii.

Nicolaus de Matthaeis, &

Iacobus Carra, Allobrogus.

E * * * Numerus prelatorum cuiuscumque nationis,

qui ad aecumenicam Tridentinam

synodum convenere.

Itali 187. per procuratores duo.

Galli 26. per procuratorem unus.

Hispani 31. per procuratores 4.

Germani 2. per procuratores 4.

Angli 1. Hiberni 3.

Lusitani 3. Poloni 2.

Hungari 2. Flandri 2.

Moravi 1. Croati 1.

Illyrici 3. Graeci 6.

ANNO
CHRISTI
1564

Ego Alfonso cardinalis Gesualdus.
Ego Hipp. cardinalis Ferrariensis.
Ego Franciscus cardinalis Gonzaga.

Ego Gui. Ase. diac. cardinalis Camer.
Ego Vitellotius, cardinalis Vitellius.

Ant. Florellus Lavellinus.
H. Cuijn.

BVLLA PII PAPÆ IV. SVPER
declaratione temporis ad observanda decreta
sacri œcumenici & generalis concilii Triden-
tini.

*Pius episcopus servus servorum Dei ad
perpetuam rei memoriam.*

SICVT ad sacrorum conciliorum decreta ac
canones, auctoritas atque confirmatio apo-
stolicæ sedis & debet & solet accedere, ita, si qua
super eis exorta sit dubitatio, ejusdem sedis ju-
dicio & declaratione tollenda est: ad aures no-
stras pervenit, multos esse qui dubitent, ex quo
tempore cæperunt decreta sacri generalis concilii
Tridentini, ad reformationem & jus positivum
dumtaxat spectantia, eos ad quos pertinent obli-
gare, illa præsertim, quæ tempora certa præsti-
tuunt ad provinciales diœcesanasque synodos
celebrandas, ad sacros ordines suscipiendos, ad
religionem proficiendam, ad parochiales ecclesias
aliaque beneficia ecclesiastica, quæ ejusdem con-
cilii decretis retineri prohibitum sit, resignanda,
& ad complures hujusmodi exequendas, ac alias
omnes ad prædictam reformationem jusque po-
sitivum tantum spectantes, quæ observari aut
evitari debent. Nos itaque, ut omnis contro-
versia dubitatioque tollatur, motu proprio eam
rem, prout rationi, juri & æquitati convenire
confusimus, duximus declarandam. Nam etsi ip-
sius concilii decreta, etiam de venerabilium fra-
trum nostrorum sanctæ Romæ ecclesiæ cardina-
lim consilio & assensu in consistorio nostro se-
creto confirmata a nobis fuerunt sub finem
mensis Januarii, & ab eo etiam tempore apud
hanc sanctam sedem observari cæperunt, quia
ramen non parum temporis in eis Romæ diligen-
ter emendateque imprimendis necessario con-
sumptum fuit, & jure etiam communi sancitum
est ut constitutiones novæ vim non nisi post cer-
tum tempus obtineant, æquum nobis & justum
vîsum est prædicta decreta, omnia ad dictam re-
formationem jusque positivum dumtaxat spe-
ctantia, a Kalendis Maii proxime præteriti omnes
obligare cæpisse; neque post eam diem excusa-
tionem enjquam, quod ea ignoraverit, ad-
mittendam: atque ita apostolica auctoritate de-
claramus ac definimus, & ab omnibus judicari
debere mandamus atque statuimus; decernen-
tes irritum & inane, si quid secus a quoquam
quacumque dignitate, auctoritate & potestate
prædico tingerit judicari; non obstantibus
constitutionibus & ordinationibus apostolicis,
aliisque in contrarium facientibus quibuscum-
que. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
paginam nostræ declarationis, definitionis, man-
dati, statuti & decreti infringere, vel ei ausu te-
merario contraire. Si quis autem hoc attentare
presumpserit, indignationem omnipotentis Dei,
ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se
noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno

A incarnationis dominicæ millesimo quingentesi-
mo sexagesimo quarto, quintodecimo Kalendas
Augusti, pontificatus nostri anno quinto.

*Fed. cardinalis Cæsius.
Cas. Glorierius.
H. Cuijn.*

*** Registrata apud Cæsarem secretarium.

Anno a nativitate domini millesimo quingen-
tesimo sexagesimo quarto, die vero vigesimo
mensis Iulii, pontificatus sanctissimi in Christo
patris, & domini nostri domini Pii, divina provi-
dentia papæ quarti, anno quinto, retroscriptæ li-
teræ affixæ, lectæ, & publicatæ fuerunt in valvis
Basilicarum principis apostolorum de Vrbe, &
sancti Joannis Lateranensis, nec non cancella-
riæ apostolicæ, & in acie Campi Floræ. Per nos
Jacobum Carra, & Iulium Parinum, per nos
S. D. N. papæ cursores.

Antonius Clerici, magister cursorum.

*** BVLLA S. D. N. D. PII.

DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ IV.

Super forma juramenti professionis fidei.

*Pius episcopus servus servorum Dei ad perpetuam
rei memoriam.*

INVINCIVM nobis apostolicæ servitutis officium
requirit, ut ea quæ dominus omnipotens, ad pro-
vidam ecclesiæ suæ directionem, sanctis patribus
in nomine suo congregatis, divinitus inspirare
dignatus est, ad ejus laudem, & gloriam incun-
ctanter exsequi properemus. Cum itaque juxta
concilii Tridentini dispositionem omnes, quos
deinceps cathedralibus & superioribus ecclesiis
præfici, vel quibus de illarum dignitatibus, cano-
nicatibus, & aliis quibuscumque beneficiis ec-
clesiasticis, curam animarum habentibus provi-
deri contingeret, publicam orthodoxæ fidei pro-
fessionem facere, seque in Romæ ecclesiæ obe-
dientia permansuros spondere, & jurare tenean-
tur. Nos volentes, etiam per quoscumque, qui-
bus de monasteriis, conventibus, domibus, &
aliis quibuscumque locis, regularium quorum-
cumque ordinum, quocumque nomine vel titulo
providebitur, idem servari, & ad hoc, ut unius
ejusdemque fidei professio uniformiter ab omni-
bus exhibeatur, unicæque & certa illius forma
cunctis innotescat, nostræ sollicitudinis partes, in
hoc alicui minime desiderari, formam ipsam, præ-
sentibus annotatam, publicari, & ubique gentium
per eos, ad quos ex decreto ipsius concilii & alios
prædictos spectat, recipi & observari, ac sub pe-
nis per concilium ipsum in contravenientes latis,
juxta hanc & non aliam formam, professionem
prædictam solemniter fieri, auctoritate apostolica
tenore præsentium districtè præcipiendo manda-
mus, hujusmodi sub tenore.

Ego N. firma fide credo & profiteor om-
nia & singula, quæ continentur in symbolo
fidei, quo sancta Romana ecclesia utitur, ^{Cap. N de jurato}
videlicet: Credo in unum Deum Patrem
omnipotentem, factorem cæli & terræ, visi-
bilibus omnium, & invisibilium; & in unum
dominū Iesum Christum, Filium Dei uni-
genitum, & ex Patre natum ante omnia
sæcula; Deum de Deo; lumen de lumine;
Deum verum de Deo vero; genitum, non
factum, consubstantialem Patri, per quem
omnia facta sunt; qui propter nos homines,
&

ca hodie confirmavimus, & ab omnibus Christi fidelibus suscipienda ac servanda esse decrevimus, sicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmavimus, & suscipi observarique decernimus. Mandamus autem in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis a sacris canonibus constitutis, aliisque gravioribus, etiam privationis arbitrio nostro infligendis, universis & singulis venerabilibus fratribus nostris, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & aliis quibusvis ecclesiarum prælatis cujuscumque status, gradus, ordinis & dignitatis sint, etiam si cardinalatus honore præfulgeant, ut eadem decreta & statuta in ecclesiis suis, civitatibus & diocesis, in iudicio & extra iudicium diligenter observent, & a subditis quisque suis, ad quos quomodolibet pertinent, inviolabiliter faciant observari: contradictores quoslibet & contumaces per sententias, censuras & pœnas ecclesiasticas, etiam in ipsis decretis contentas, appellatione postposita, compescendo: invocato etiam, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio. Ipsum vero carissimum filium nostrum imperatorem electum, ceterosque reges, respublicas, ac principes Christianos monemus, & per viscera misericordie domini nostri Iesu Christi obtestamur, ut qua pietate concilio per oratores suos adfuerunt, eadem pietate ac pari studio, divini honoris & populorum suorum salutis causa, pro sedis quoque apostolicæ & sacræ synodi reverentia, ad ejusdem concilii exequenda & observanda decreta prælatis, cum opus fuerit, auxilio & favore suo adsint, neque adversantes sanæ ac salutari concilii doctrinæ opinioniones a populis ditionis suæ recipi permittant, sed eas penitus interdiciant. Ad vitandam præterea perversiorem & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta concilii commentarios & interpretationes suas edere, apostolica auctoritate inhibemus omnibus, tam ecclesiasticis personis, cujuscumque sint ordinis, conditionis & gradus, quam laicis quocumque honore ac potestate præditis; prælatis quidem sub interdictione ingressus ecclesiæ, aliis vero, quicumque fuerint, sub excommunicationis lætæ sententiæ pœnis, ne quis sine auctoritate nostra audeat ullos commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius concilii decretis quocumque modo edere, aut quidquam quocumque nomine, etiam sub prætextu majoris decretorum corroborationis, aut executionis, aliove quæsito colore, statueret. Si cui vero in eis aliquid obscurius dictum & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad locum, quem dominus elegit, ad sedem videlicet apostolicam, omnium fidelium magistrum, cujus auctoritatem etiam ipsa sancta synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates & controversias, si quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas & decidendas, quemadmodum ipsa quoque sancta synodus decrevit, reservamus; parati, sicut ea de nobis merito confisa est, omnium provinciarum necessitatibus ea ratione, quæ commodior nobis visa fuerit, providere: decernentes nihilo minus irritum & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Vt hæc autem ad omnium notitiam perveniant, neve quis excusatione ignorantis uti possit, volumus & mandamus ut hæc

literæ per aliquos curiæ nostræ cursores in basilica Vaticana principis apostolorum, & in ecclesia Lateranensi, tunc, cum in eis populus ut missarum solennibus interfuit cõgregari solet, palam & clara voce recitentur, & postquam recitata fuerint, ad valvas earum ecclesiarum, itemque cancellariæ apostolicæ, & in loco solito campi Floræ, affigantur, ibique ut legi & omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquatur. Cum autem inde amovebuntur, relicti de more ibidem exemplis in alma urbe ad impressionem tradantur, quo commodius per Christiani nominis provincias & regna divulgari possint. Transumptis quoque eorum, quæ manu alicujus publici notarii scripta subscripserint, & sigillo ac subscriptione alicujus personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, munita fuerint, fidem sine ulla dubitatione haberi mandamus atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, monitionis, inhibitionis, reservationis, voluntatis, mandatorum & decretorum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, vii. Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno v.

EGO PIVS CATHOLICÆ
ECCLESIAE EPISCOPVS.

Ego F. cardinalis Pisanus, episcopus Ostiensis, decanus.

Ego Fed. cardinalis Cæsius, episcopus Portuensis.

Ego Io. cardinalis Moronus, episcopus Tusculanus.

Ego A. cardinalis Farnesius, vicecancellarius, episcopus Sabinus.

Ego R. cardinalis sancti Angeli, major pœnitentiarius.

Ego Io. cardinalis sancti Vitalis.

Ego Io. Michael cardinalis Saracenus.

Ego Ioannes Baptista Cicada cardinalis sancti Clementis.

Ego Scipio cardinalis Pisarum.

Ego Io. cardinalis Romanus.

Ego F. M. G. cardinalis Alexandrinus.

Ego F. Clemens, cardinalis Arææli.

Ego Iac. cardinalis Sabellus.

Ego B. cardinalis Salviatus.

Ego Ph. cardinalis Aburd.

Ego Lud. cardinalis Simoneta.

Ego F. cardinalis Paccieus, y de Tol.

Ego M. A. cardinalis Amulius.

Ego Io. Franc. cardinalis de Gambara.

Ego Carolus cardinalis Borromæus.

Ego M. S. cardinalis Constantiensis.

Ego

ANNO
CHRISTY
1564.

majoris pœnitentiarii, ac sacrę pœnitentiarię no- A
strę, ac vicarii nostri, ac ejus officii, nec non came-
rarij, & camerę apostolicę, ac illius causarum au-
ditoris, nec non palatii apostolici causarum audi-
torum, ac gubernatoris, & Capitolinę curiarum,
& contradictarum, aliorumque almę Vrbs no-
strę, ac Romanę curię tribunalium, & officio-
rum concernentes, edidimus; quę tamen (ut in-
telleximus) ab eorundem officiorum, & tribu-
nalia præfectis, ac officialibus minus diligenter
observantur. Cum autem enixę voluntatis sit, ut
illa, & pariter decreta sacri concilii Tridentini; in
his, quę ad eorum officia spectant, ab eisdem om-
nino observentur: Nos propterea considerantes,
parum esse jura condere, nisi sint, qui ea execu-
tioni demandari faciant, & in præmissis, prout ex
debito pastoralis officii nobis (meritis licet impari-
bus) in juncti obligamur, salubriter & utiliter
providere, præfataque constitutiones, & ordina-
tiones, ac decreta concilii, quas, & quę hic haberi
volumus pro expressis, inviolabiliter observari
volentes: Venerabili fratri nostro Joanni episco-
po Tusculan. Morono, Io. Michaeli sanctę
Anastasię Saraceno, ac Io. Baptista S. Clemen-
tis Cicadę, necnon Michaeli S. Sabine Alexan-
drino, Clementi S. Marię in Ara cali, & Lu-
dovico S. Cyriaci in Thermis Simonetę, ac
Carolo S. Martini in Montibus Borromæo pres-
byteris, necnon Vitellio S. Marię in porticu
Vitellio nuncupatis, titulorum, diacono, car-
dinalibus committimus, & mandamus: quate-
nus ipsi, seu eorum major pars, conjunctim,
vel divisim, eorum arbitrio, etiam tanquam
executores dictarum literarum, constitutionum,
& decretorum prædictorum constitutiones, &
ordinationes, ac decreta præfata, juxta lecto-
res eorum, ac literarum desuper confectarum,
per quoscumque pœnitentiarię, vicarię, &
camerę, ac rotę cutiarum, ac tribunalium
prædictorum iudices & officiales, sub excommu-
nicationis latę sententię, ac privationis officio-
rum, & aliis eisdem cardinalibus bene visis, etiam
pecuniarum, eo ipso incurrendis pœnis, firmiter
observari faciant, & cum effectu: nisi, tam in
executione dictorum decretorum concilii, quam
dictarum literarum nostrarum, aliqua dubietas,
aut difficultas emerferit: quo casu ad nos referant,
invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, au-
xilio beachi sæcularis, ac eos, qui literis, & de-
cretis prædictis, & eorundem cardinalium man-
datis non paruerint, extunc, prout ex eadem
die, & e contra, illorum officiis privatos, nec-
non ad illa, & alia Romanę curię officia in po-
sterum obtinenda inhabiles, ac ipsi ab eisdem
officiis sic privatis, illa tanquam per privatio-
nem vacantia a datario nostro vendi, & a qui-
busvis personis idoneis pro pretio convenienti
emi, libere & licite posse auctoritate nostra
curent, nuncient, decernant ac declarent,
prout nos harum scripserimus, decernimus
& declaramus. Non obstantibus quibusvis con-
stitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ac
pœnitentiarię, & curiarum, nec non tribunaliam
prædictorum statutis, & c. etiam juramento,
& c. roboratis, privilegiis quoque, indultis, &
litteris apostolicis, illis, ac dictis officialibus,
& tribunalibus sub quibuscumque tenoribus,
& formis, ac cum quibusvis clausulis & de-
cretis, etiam motu simili, & c. & alias quomo-
documque concessis, & c. Quibus omnibus, & c.
illorum tenores, & c. hæc vice latissime deroga-

mus, eaque adversus præmissa nullatenus suf-
fragari volumus: ceterisque contrariis quibus-
cumque.

Placet motu proprio I.

Datum Romę apud S. Marcum, quarto No-
nas Augusti, anno quinto.

*** **BVLLA S. D. N. PII PAPÆ IV.**
Revocatoria privilegiorum, exemptionum,
immunitatum, facultatum, conservatoriarum,
indultorum, confessionalium, maris magni, &
aliorum quarumcumque similitum gratiarum,
quibuscumque locis & personis concessarum,
in his, in quibus statutis & decretis sacri con-
cilii Tridentini contrariantur.

*Pius episcopus servus servorum Dei ad perpe-
tuam rei memoriam.*

In principis apostolorum sede, meritis licet impari-
bus, divina dispositione constituti, nihil
neque universali ecclesię, curę & sollicitudini
nostrę committę, salubriter, neque in juncto no-
bis apostolicę servitutis officio decentius præsta-
re possumus, quam quod providentię nostrę mi-
nisterio œcumenicum concilium Tridentinum,
sicut nostris potissimum auspiciis, summaque san-
ctorum patrum concordia, per Dei misericor-
diam feliciter absolutum fuit: ita, per universos,
qui Christiana pietate censentur, ubique suscipia-
tur, & remotis quibuslibet obstaculis, ab omni-
bus æqualiter observetur. Cum itaque in eodem
concilio quamplurima salubria, & ad universalem
morum reformationem valde utilia, decreta ar-
que statuta, maturo præsentium ipsorum examine
præcedente, sint edita, quibus multa atque di-
versa privilegia, exemptiones, immunitates, dis-
pensationes, facultates, conservatorię, indulta,
& c. ut vocant confessionalia, & mare magnum, &
alię gratię, quę variis, tam cathedralibus, etiam
metropolitanis, quam collegiatis ecclesiis, mona-
steriis, conventibus, & aliis religiosis, etiam fra-
trum mendicantium domibus, & ordinibus: nec
non sancti Spiritus in Saxia, sancti Joannis Late-
ranensis, ac incurabilium de Vrbe, sancti Antonii
Viennen. & sancti Bernardi Iuren. aliisque hos-
pitalibus, militiis, eorumque capitulis, & con-
ventibus, ac universitatibus, etiam studiorum ge-
neralium collegiis, tam sæcularibus, quam eccle-
siasticis, confraternitatibus, societatibus; & tam
principis apostolorum de Vrbe, quam aliis fabri-
cis, sanctę cruciatę, aliisque piis locis, & operi-
bus, necnon patriarchis, archiepiscopis, episco-
pis, prælatis, abbatibus, abbatissis, prioribus,
præpositis, & aliis ecclesiasticis, tam sæcularibus,
quam diversorum ordinum & militiarum regula-
ribus, ac etiam laicis cujuscumque dignitatis, &
status, ac gradus, & excellentię, ac etiam duicali,
regię, & imperiali dignitate fulgentibus unius-
que sexus personis: necnon aliquibus notariis,
& etiam de latere legatis, atque nuntiis, tam per-
petuo, quam ad tempus, per plures Romanos
pontifices prædecessores nostros, ac nos, & se-
dem apostolicam, ejusque legatos hactenus etiam
motu proprio, & ex certa scientia, ac de apo-
stolicę potestatis plenitudine, seu etiam impera-
torum, regum, ducum, & aliorum principum
contemplatione & intuitu, etiam de fratrum
consilio, diversimode, variisque temporibus,
in genere, vel specie, ex quavis etiam honesta
causa concessa, & etiam pluries confirmata &
innovata fuerunt, in plerisque contrariantur.

Nos,

& propter nostram salutem descendit de A
 cælis, & incarnatus est de Spiritu sancto ex
 Maria virgine, & homo factus est; crucifi-
 xus etiam pro nobis sub Pontio Pilato,
 passus, & sepultus est; & resurrexit tertia
 die secundum scripturas; & ascendit in
 cælum, sedet ad dexterâ Patris; & iterum
 venturus est cum gloria judicare vivos, &
 mortuos, cujus regni non erit finis; & in
 Spiritum sanctum dominum, & vivifican-
 tem, qui ex Patre Filioque procedit; qui
 cum Patre, & Filio simul adoratur, & con-
 glorificatur, qui locutus est per prophetas:
 & unam sanctam catholicam, & apo-
 stolicam ecclesiam: Confiteor unum bap-
 tisma in remissionem peccatorum, & ex-
 pectatio resurrectionem mortuorum, & vi-
 tam venturi sæculi. Amen. Apostolicas &
 ecclesiasticas traditiones, reliquasq; ejus-
 dem ecclesiæ observationes, & constitu-
 tiones firmissime admitto, & amplector.
 Item sacram scripturâ juxta eum sensum,
 quem tenuit & tenet sancta mater eccle-
 sia, cujus est judicare de vero sensu, & in-
 terpretatione sacrarum scripturarum, ad-
 mitto, nec eam unquam nisi juxta unani-
 mem consensum patrum accipiam, & in-
 terpretabor. Profiteor quoque septem esse
 vere & proprie sacramenta novæ legis a
 Jesu Christo, domino nostro instituta, at-
 que ad salutem humani generis, licet non
 omnia singulis necessaria, scilicet bap-
 tismum, confirmationem, eucharistiam, peni-
 tentiam, extremam unctionem, ordinem
 & matrimonium, illaque gratiâ conferre,
 & ex his baptismum, confirmationem, &
 ordinem sine sacrilegio reiterari non pos-
 se. Receptos quoque & approbatos eccle-
 siæ catholicæ ritus, in supradictorum om-
 nium sacramentorum solenni administra-
 tione recipio, & admitto: omnia, & singu-
 la, quæ de peccato originali, & de justifica-
 tione in sacrosancta Tridēna synodo de-
 finita & declarata fuerunt, amplector &
 recipio: Profiteor pariter in missa offerri
 Deo verum, proprium & propitiatorij sa-
 crificij pro vivis, & defunctis; atq; in san-
 ctissimo eucharistiæ sacramento esse vere,
 realiter & substantialiter corpus & sangui-
 nem, una cum anima & divinitate domini
 nostri Jesu Christi, fierique conversionem E
 totius substantiæ panis in corpus, & totius
 substantiæ vini in sanguinem; quâ conver-
 sionem catholica ecclesia transsubstantiati-
 onem appellat. Fateor etiâ sub altera tantû
 specie, totum atq; integrum Christum, ve-
 rumq; sacramentum sumi. Constanterteneo
 purgatorium esse, animasque ibi detentas
 fidelium suffragiis juvari: similiter & san-
 ctos una cum Christo regnâres, venerâdos
 atq; invocandos esse, eosq; orationes Deo
 pro nobis offerre, atque eorû reliquias esse
 Concil. gener. Tom. XIV.

venerandas. Firmissime assero, imagines
 Christi, ac deiparæ semper virginis, nec
 non aliorum sanctorum, habendas & reti-
 nendas esse, atq; eis debitum honoræ ac ve-
 nerationem impertiendâ: indulgentiarum
 etiam potestatem a Christo in ecclesia re-
 lectam fuisse; illarumque usum Christiano
 populo maxime salutarem esse, affirmo:
 Sanctâ catholicam & apostolicam Roma-
 nam ecclesiam, omnium ecclesiarum ma-
 trem & magistram agnosco; Romanoque
 pontifici, beati Petri apostolorum princi-
 pis successori, ac Jesu Christi vicario veram
 obedientiam spondeo, ac juro: cetera item
 omnia a sacris canonibus, & œcumenicis
 cõciliis, ac præcipue a sacrosancta Triden-
 tina synodo tradita, definita & declarata,
 indubitâter recipio atq; profiteor; simulq;
 contraria omnia, atq; hæreses quascumq;
 ab ecclesia damnatas, rejectas, & anathe-
 matizatas, ego pariter damno, rejicio, &
 anathematizo: Hanc veram catholicam fi-
 dem extra quam nemo salvus esse potest,
 quam in præsentis sponte profiteor, & ve-
 raciter teneo, eandem integrâ & inviola-
 tam, usq; ad extremum vitæ spiritum con-
 stantissime (Deo adjuvante) retinere & con-
 fiteri, atque a meis subditis, vel illis quo-
 rum cura ad me in munere meo spectabit
 teneri, doceri, & prædicari, quantum in
 me erit, curaturum, ego idem N. spondeo,
 voveo, ac juro. Sic me Deus adjuvet, &
 hæc sancta Dei euangelia.

Volumus autem quod præsentis litetæ in can-
 cellaria nostra apostolica de more legantur, & ut
 omnibus facilius pateant, in ejus quinterno de-
 scribatur, ac etiam imprimantur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pagi-
 nam nostræ voluntatis & mandati infringere, vel
 ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc at-
 tentare præsumpserit indignationem omnipotentis
 Dei, ac beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus
 se noverit incursum. Datum Romæ apud san-
 ctum Petrum, anno incarnationis dominicæ mil-
 lesimo quingentesimo sexagesimo quarto, Idibus
 Novembris, pontificatus nostri anno quinto.

Fed. Cardinalis Casus.

Ca. Glorietius.

Lectæ & publicatæ fuerunt suprascriptæ litetæ
 Romæ in cancellaria apostolica, anno incarnatio-
 nis dominicæ millesimo quingentesimo sexagesi-
 mo quarto, die vero sabbati nona mēsis Decem-
 bris, pontificatus sanctissimi in Christo patris, &
 domini nostri, domini Pii Papæ VI. anno quarto.

A. Lomelinus custos.

*** MOTVS PROPRIVS S. D. N. D. PII,
 DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ IV.

*Per quem deputantur octo cardinales, qui faciant
 observari reformationes ab ipso editas, nec non
 decreta sacri œcumenici, & generalis concilii
 Tridentini.*

PIVS PAPA IV.

MOTV proprio, &c. Alias nonnullas consti-
 tutiones, & ordinationes, reformationem
 Ooo majoris

pta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspitionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve; ipso jure in excommunicationis poenam incidat; eamque ob causam in eum tanquam de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat; præter alias poenas, super hoc ab apostolica sede, sacrisque canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritve; præter peccati mortalis reatum, episcoporum arbitrio severe se noverit puniendum: Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis contrariis quibuscumque; aut si quibus communiter, vel divisim ab eadem sit sede indultum, ne excommunicari possint, per litteras apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem. Ut hæc autem ad omnium notitiam perveniant; neve quis excusatione ignorantis uti possit; volumus, & mandamus, ut hæc litteræ per aliquos curiæ nostræ cursores in Basilica Vaticana principis apostolorum, & in ecclesia Lateranensi tunc, cum in eis populus, ut missarum sollempnibus interfuit, congregari solet, palam, & clara voce recitentur; & postquam recitata fuerint, ad valvas earum ecclesiarum itemque cancellariæ apostolicæ, & in loco solito Campi Floræ affigantur, ibique ut legi, & omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquuntur. Cum autem inde amovebuntur; earum exempla in iisdem locis affixa remaneant. Nos enim; per recitationem hanc, publicationem, & affixionem, omnes, & singulos, qui his litteris comprehenduntur, post tres menses, a die publicationis, & affixionis earum numerandos, volumus perinde astrictos, & obligatos esse, ac si ipsismet illæ editæ, lectæque fuissent. Transumptis quoque earum, quæ manu alicujus publici notarii scripta, subscriptæ, & sigillo, ac subscriptione alicujus personæ, in dignitate ecclesiastica constitutæ, munita fuerint; fidem sine ulla dubitatione haberi mandamus, atque decernimus. Dat. Romæ, apud sanctam Petrum, sub annulo Piscatoris, die xxiv. Martii, MDLXIV. pontificatus nostri anno quinto.

Ant. Florebellus, Lavellinus.

** In indicem librorum prohibitorum, confectum a deputatione Tridentina synodi, reverendi patris fratris Francisci Forerii, ordinis fratrum Predicatorum, S. theologie professoris, & ejusdem deputationis secretarii.

Cum sancta œcumenica Tridentina synodus, suis rationibus adducta, quæ in secundæ sessionis decreto sub beatissimo Pio IV. pontifice Max. explicatæ sunt, censuisset, ut patres aliquot, ex omnibus fere nationibus delecti, de librorum censuris quid statuendum esset, diligenter cogitarent; in eam tandem sententiam post diuturnam deliberationem venerunt, ut judicarent nihil utilius fieri posse, quam si Romanus ille prohibitorum librorum index, ab inquisitoribus Romæ postremo confectus, paucis tantum demptis, atque etiam additis, retineretur; quippe qui, cum magna maturitate a multis viris doctis compositus, plurimos comprehendat auctores; atque in ordinem satis commodum digestus esse videatur. Quoniam vero intelligebant, propterea in aliquibus provinciis ac locis hætenus cum indicem receptum non esse, quod in eo quidam libri prohiberentur, quorum lectione viri docti privati, magno incommodo afficerentur; atque

animadvertentes etiam in eo esse nonnullarum explicatæ positæ, quæ interpretatione indigerent; re multum diuque deliberationibus agitata, ac viris etiam ex omni natione, theologicæ facultatis scientissimis, in consilium adhibitis, subiectas regulas componendas judicantur; ut, quoad ejus fieri posset, doctorem hominum commodis, & studiis, salva veritate, ac religione, prospiceretur. Illud igitur in primis observare oportet, unamquamque pene alphabeti literam tres habere classes. In prima non tam libri quam librorum scriptores continentur, qui aut hæretici, aut nota hæreses suspecti fuerint, horum enim catalogum fieri oportuit; ut omnes intelligant, eorum scripta, non edita solum, sed edenda etiam, prohibita esse. Sed illud etiam animadvertendum est; quod licet multi præterea sint, qui justissimis de causis in hanc classem referri poterant: Patribus tamen non fuit animus, aut ad eorum pertinebat institutum, ut eos ad unum perquirent: sed his pene contenti fuerunt, qui in Romano catalogo descripti sunt, de aliis vero ejusdem generis auctoribus idem ab ordinariis, & inquisitoribus statuendum esse existimant. In secundam classem non auctores, sed libri sunt relati, qui propter doctrinam, quam continent, non sanam, aut suspectam, aut quæ offensionem etiam in moribus tantum fidelibus afferre potest, rejiciuntur, etiam si auctores, a quibus prodire, ab ecclesia nunquam deservierunt. Tertia vero & ultima classis eos libros complectitur, qui sine scriptoris nomine exierunt in vulgus, & eam doctrinam continent, quam Romana ecclesia, tamquam catholicæ fidei, aut morum integritati contrariam, refutandam, ac repellendam esse dæternit, non enim omnes libri, qui nomen auctoris non præferunt, damnandos putantur: quandoquidem sæpe viros doctos, ac sanctos novimus, ut Christiana quidem Resp. ex eorum vigiliis fructum caperet, ipsi vero inanem gloriam evitarent, libros optimos sine nomine edidisse, sed eos tantum, qui aut liquido pravam, aut dubiam fidei doctrinam, sive moribus perniciosam continent; at vero, qui sint hujusmodi, aut tales censeri debeant præter eos, qui in hoc catalogo descripti sunt; episcopi, & inquisitores una cum theologorum catholicorum consilio judicabunt, sed propter nostrorum temporum malitiam, ne in posterum libri sine nomine auctoris edantur, decreto quartæ sessionis Tridentini concilii sub fel. rec. Paulo III. quod incipit, Sed & inquisitoribus &c. provisum est.

** DE LIBRIS PROHIBITIS
REGVLÆ X.

Per patres a Tridentina synodo delectos concinnata, & a P. IO. PP. IV. comprobata sup. constitutione quæ incipit, Dominici, die 24. Martii anno 1564.

REGVLÆ I.

LIBRI omnes quos ante annum MDXV. aut summi pontifices, aut concilia œcumenica damnant, & in hoc indice non sunt, eodem modo damnati esse censentur, sicut olim dånati fuerunt.

REGVLÆ II.

Hæresiarum libri, tam eorum, qui post prædictum annum hæreses invenerunt, vel suscitaverunt, quam qui hæreticorum capita aut duces sunt, vel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuinglius, Calvinius, Balhazar Pacimontanus, Svyenfeldius,

* Plurimii habentur in indicibus librorum prohibitorum in Italia Gallia, Germania, Hispania, &c.

Nos, quibus in primis cordi est, tam sancta & ecclesiæ Dei saluberriima decreta suos, ut par est, effectus ubique consequi, & ab omnibus obedienter observari, privilegiorum, exemptionum, immunitatum, facultatum, conservatoriarum, indulgentiarum, confessionalium, maris magni, & aliarum gratiarum prædictarum, ac quarumcumque apostolicarum, & aliarum literarum desuper confectarum, processuumque, decretorum, & aliorum inde secutorum tenores, ac si de verbo ad verbum infererentur, præsentibus pro sufficienter expressis, & plene insertis habentes: Motu proprio, & ex certa scientia, ac de apostolicæ potestatis plenitudine, quod eadem omnia, & singula privilegia, exemptiones, immunitates, facultates, dispensationes, conservatorie, indulgentie, confessionalia, mare magnum, & aliæ gratiæ in his omnibus, & singulis, in quibus illa statutis & decretis concilii huiusmodi contrariantur, ipso iure revocata, cassata, & annullata, ac ad ipsius concilii terminos atque limites restricta sint, & esse censeantur, nec quidquam adversus ipsa decreta & statuta, quo minus ubique & apud omnes observentur, in aliquo suffragari posse, sed ea petinde haberi & reputari debere, ac si nunquam emanassent, auctoritate apostolica, tenore præsentium declaramus, ac etiam statuimus, & ordinamus. Decernentes nihilominus omnia & singula, quæ vigore privilegiorum, exemptionum, immunitatum, & dispensationum, facultatum, conservatoriarum, indulgentiarum, confessionalium, & aliarum quarumcumque gratiarum huiusmodi post id tempus, quo concilium obligate cepit, facta & gesta quomodolibet fuerunt, & in posterum fient, in his, in quibus dicti concilii decreta adversantur, nulla, invalida, & irrita esse, & censeri, ac nemini, etiam quantumlibet, ut præfertur, qualificato, tam in foro (quod aint) fori, quam conscientie suffragari posse, & debere. Et ita per quoscumque locorum ordinarios, aliosque iudices & commissarios quavis auctoritate fungentes, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter iudicandi facultate, in utroque foro iudicari & definiti debere, ac quidquid secus a quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter, attentari contigerit, irritum & inane decernimus. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque; Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, statuti, ordinationis & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo quinto, tertio decimo Kalend. Martii pontificatus nostri anno sexto.

Cæs. Glorierius,

P. episcopus Narnien.

H. Cumyn.

Anno a nativitate domini millesimo quingentesimo sexagesimo quinto, in dictione sexta, die vero vigesima quarta mensis Februarii, pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & D. nostri, domini Pii divina providentia papæ quarti, anno ejus sexto, retroscriptæ literæ apostolicæ affixæ & publicatæ fuerunt in acie Campi Flotæ, & val-

Concil. general. Tom. XIV.

vis cancellariæ apostolicæ, per nos Nicolaum de Mattheis, & Camillum Cherubinum S. D. N. papæ cursores.

Philibertus Phapuis magister cursorum.

*** PIVS PAPA IV.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM.

DOMINICI gregis custodiz, domino disponente, præpositi, vigiliis mote pastoris, non desistimus ipsi gregi ab imminenti periculis, quanta maxima possumus cura, & diligentia, præcavere; ne propter negligentiam nostram pereant oves; quæ pretiosissimo domini nostri Iesu Christi sanguine sunt redemptæ. Et si autem quæ ad fidei veritatem patefaciendam, & ad horum temporum hæreses confutandas pertinebant, in œcumenico, & generali concilio Tridentino, sancti Spiritus assistente gratia, nuper adeo enucleata, ac definita fuerunt; ut facile jam sit unicuique sanam catholicamque doctrinam a falsa, aduercinaque intermiscere: tam men cum librorum ab hæreticis editorum lectio non modo simpliciores homines contumperere soleat, verum sæpe etiam doctos eruditosque in varios errores, & a veritate fidei catholice alienas opiniones inducere; huic quoque rei esse duximus providendum. Cum autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur index, sive catalogus librorum, qui vel hæretici sint, vel de hæretica pravitate suspecti, vel certe moribus, & pietati nocent: id negotium ad sacram Tridentinam synodum rejeceramus. Ea vero ex tanta episcoporum, & aliorum doctissimorum virorum copia delegit ad eum conficiendum indicem multos cum doctrina, tum iudicio insignes prælatos ex omnibus fere nationibus, qui quidem, non sine maximo labore, plurimisque vigiliis, cum indicem tandem, Deo iuvante, perfecerunt, adhibitis etiam in consilium lectissimis quibusdam theologis, peracto autem concilio, cum ex ipsius synodi decreto is index nobis oblatu fuisset; ut ne ante ederetur, quam a nobis approbatus fuisset: nos doctissimis quibusdam, probatissimisque prælati cum accuratissime legendum, examinandumque tradidimus, & ipsi etiam legimus. Cum igitur eum magno studio, acri iudicio, diuturna cura confectum, & prætetca commodissime digestum esse cognoverimus: nos salutari animarum consuleri, eamque ob causam providere cupientes, ne libri, & scripta cuiuscumque generis, quæ in eo improbantur, sive ut hæretica, sive ut de hæretica pravitate suspecta, sive ut pietati, ac morum honestati inutilia, aut aliqua correctione saltem indigentia, posthac a Christi fidelibus legantur; ipsi indicem, una cum regulis ei præpositis, auctoritate apostolica, tenore præsentium, approbamus, imprimique ac divulgari, & ab omnibus universitatibus catholicis, ac quibuscumque aliis ubique suscipi, easque regulas observari mandamus, atque decernimus: Inhibentes omnibus, & singulis, tam ecclesiasticis personis secularibus, & regularibus, cuiuscumque gradus, ordinis, & dignitatis sint; quam laicis, quocumque honore, ac dignitate præditis; ne quis contra earum regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem indicis libros ullos legeret, habereve audeat. Si quis autem adversus eas regulas, prohibitionemque fecerit; is quidem, qui hæreticorum libros, vel cuiusve auctoris scri-

ooo ij pta

qua impressio fiet, ejus approbatio & examen pertineat, & per eorum manum propria subscriptione gratis & sine dilatione imponendam sub pœnis & censuris in eodem decreto contentis approbetur: hac lege & conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, & manu auctoris subscriptum, apud examinatorem remaneat; eos vero, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati probatique fuerint, iisdem pœnis subijci debere judicaverint patres deputati, quibus impressores, & qui eos habuerint, & legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur. Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, & in fronte libri vel scripti, vel impressi authentice appareat, probatioque & examen, ac cetera gratis fiant. Præterea in singulis civitatibus ac diocœsibus, domus vel loci, ubi ars impressoria exercetur, & bibliotheca librorum venalium, sæpius visitentur a personis ad id deputandis ab episcopo, seu ejus vicario, atque etiam ab inquisitore hæreticæ pravitatis, ut nihil eorum quæ prohibentur aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur. Omnes vero librarii, & quicumque librorum venditores habeant in suis bibliothecis indicem librorum venalium, quos habent, cum subscriptione dictarum personarum, nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacumque ratione tradant, sine licentia eorundem deputatorum, sub pœna amissionis librorum, & aliis arbitrio episcoporum, vel inquisitorum imponendis. Emptores vero, lectores, vel impressores, eorundem arbitrio puniantur. Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam civitatem introducant, teneantur eisdem personis deputandis renuntiare; vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci prædictis personis significant libros esse adductos. Nemo vero audeat librum, quem ipse vel alius in civitatem introduxit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi

A ostenso prius libro, & habita licentia a personis deputandis, aut nisi notorie constet, librum jam esse omnibus permissum. Idem quoque servetur ab heredibus & executoribus ultimarum voluntatum, ut libros a defunctis relictos, sive eorum indicem illis personis deputandis offerant, & ab iis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacumque ratione transferant. In his autem omnibus & singulis pœna statuatur vel amissionis librorum, vel alia arbitrio eorundem episcoporum, vel inquisitorum pro qualitate contumaciæ vel delicti.

B Circa vero libros, quos patres deputati examinarunt, aut expurgarunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excluderentur, concesserunt, quidquid illos statuisse confiterit, tam bibliopola, quam ceteri observent. Libetum tamen sit episcopis aut inquisitoribus generalibus, secundum facultatem quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis regnis, aut provinciis, vel diocœsibus expedire judicaverint. Ceterum nomina, cum librorum qui a patribus deputatis purgati sunt, tum eorum quibus illi hanc provinciam dederunt, eorundem deputatorum secretarius notario sacre universalis inquisitionis Romanæ descripta sanctissimis domini nostri jussu tradidit.

C Ad extremum vero omnibus fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum regularum præscriptum, aut hujus indicis prohibitionem libros aliquos legere aut habere. Quod si quis libros hæreticorum, vel cujusvis auctoris scripta, ob hæresin, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat. Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, iudicio episcoporum severe puniatur.

Laus Deo beatæque virgini matri Mariæ.

Syvenchfeldius, & his similes, cujuscumque nominis, tituli aut argumenti existant, omnino prohibentur. Aliorum autem hæreticorum libri, qui dereliquione quidem ex professo tractant, a theologis catholicis, jussu episcoporum & inquisitorum examinati & approbati permittantur. Libri etiam catholici conscripti, tam ab aliis qui postea in hæresim lapsi sunt, quam ab illis qui post lapsum ad ecclesiæ gremium rediere, approbati a facultate theologica alicujus universitatis catholice, vel ab inquisitione generali permitti poterunt.

REGVLÆ III.

Versiones scripturam etiam ecclesiasticorum, quæ hæcenus editæ sunt a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur. Librorum autem veteris testamenti versiones, viris tantum doctis & piis iudicio episcopi concedi poterunt: modo hujusmodi versionibus tanquam elucidationibus vulgatæ editionis, ad intelligendam sacram scripturam, non autem tanquam sacro textu utantur. Versiones vero novi testamenti ab auctoribus primæ classis hujus indicis factæ nemini concedantur; quia utilitatis parum, periculi vero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet. Si quæ vero annotationes cum hujusmodi quæ permittuntur versionibus, vel cum vulgatæ editione circumferuntur, expunctis locis suspectis a facultate theologica alicujus universitatis catholice, aut inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus & versiones. Quibus conditionibus totum volumen bibliorum, quod vulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes ejus concedi viris piis & doctis poterunt. Ex bibliis vero Isidorii Clarii Brixiani prologus & prolegomena prædicantur: ejus vero textum nemo textum vulgatæ editionis esse existimet.

REGVLÆ IV.

Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte iudicio episcopi aut inquisitoris stetur: ut cum consilio parochi, vel confessorii, bibliorum a catholicis auctoribus verorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione, non damnatum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse: quam facultatem in scriptis habeant. Qui autem absque tali facultate ea legere seu habere præsumpserit, nisi prius bibliis ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possit. Bibliothecæ vero, qui prædictam facultatem non habent Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium, in usus pios ab episcopo convertendum, amittant, aliisque pœnis pro delicti qualitate ejusdem episcopi arbitrio subjaceant. Regulares vero non nisi facultate a prælati suis habita, ea legere, aut emere possint.

REGVLÆ V.

Libri illi, qui hæreticorum auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujuscumque sunt lèxica, concordantiæ, apophthegmata, similitudines, indices, & hujusmodi, si quæ habeant admista, quæ expur-

Concil. gener. Tom. XIV.

gatione indigeant, illis episcopi, & inquisitores, una cum theologorum concilio, sublatis aut emendatis, permittantur.

REGVLÆ VI.

Libri vulgari idiomate de controversiis inter catholicos & hæreticos nostri temporis disferentes, non passim permittantur: sed idem de iis servetur, quod de bibliis vulgari lingua scriptis statutum est. Qui vero de ratione bene vendi, contemplandi, constendi, ac similibus argumentis, vulgari sermone conscripti sunt, si sacram doctrinam contineant, non est cur prohibeantur; sicut nec sermones populares vulgari lingua habiti. Quod si hæcenus in aliquo regno vel provincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla contineant quæ sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum auctores catholici sunt, postquam emendati fuerunt, permitti ab episcopo, & inquisitore poterunt.

REGVLÆ VII.

Libri, qui res lascivas seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur; & qui eos habuerint, severe ab episcopis puniantur. Antiqui vero ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam & proprietatem permittuntur: nulla tamen ratione pueris prælegendi erunt.

REGVLÆ VIII.

Libri quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim, seu impietatem, divinationem seu superstitionem spectant, a catholicis theologis, inquisitionis generalis auctoritate, expurgati concedi possint. Idem iudicium sit de prologis, summaris, seu annotationibus quæ a damnatis auctoribus, libris non damnatis, appositæ sunt: sed posthac non nisi emendati excendantur.

REGVLÆ IX.

Libri omnes & scripta geomantiæ, hydro-mantiæ, aeromantiæ, pyromantiæ, onomantiæ, chiromantiæ, necromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus rejiciuntur. Episcopi vero diligenter provideant, ne astrologiæ judicantiæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent. Permittuntur autem iudicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicæ artis juvandæ gratia conscriptæ sunt.

REGVLÆ X.

In librorum, aliarumve scripturarum impressione servetur, quod in concilio Lateranensi sub Leone X. Sess. 10. statutum est. Quare, si in alma urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per vicarium summi pontificis, & sacri palatii magistrum, vel personas a sanctissimo domino nostro deputandas, prius examinetur. In aliis vero locis ad episcopum, vel alium habentem scientiam libri, vel scripturæ imprimendæ, ab eodem episcopo deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pravitatis ejus civitatis, vel diocesis, in

O o o iij qua

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE,
BITVRICI, SOCIETATIS IESV.

Alphabeticum dumtaxat indicem omnium episcoporum, regum, principum, doctorum, aliorumve quorumlibet auctorum, quorum epistolæ, mandata, responsa, orationes, conciones, acta, apologiæ, similiaque monumenta recensentur, exhibuit numquam reperita hæctenus Lovaniensis editio: at chronologicum servato quo singula decurrunt temporum ordine prætermisit. Nos vero dilato tantisper in commodiorem locum elementario catalogo, in gratiam lectorum veritatis historicæ amantium, unicum hic præmittemus chronologicum ex pag. 265. ac sequentibus nostræ synopses seu promptuarii synodici, præfixis cuique numeris, ut cum expeditius inveniri, tum accuratius allegari in posterum possint. Quod vero ad appendicem Tridentinam attinet, ex orationibus, epistolis, actis, similibusque, quæ Lovanienses præterierunt, quæque a nobis hinc inde varia bibliothecarum nostratium loculamenta rimantibus detecta sunt ac deprehensa, contextam, variisque subinde accessionibus locupletatam, suus erit postea dicendi locus. Interim omnia æqui bonique consule, quisquis hæc intueris, ac nobiscum mirari non desine, cur Surius, Binius, regiusque collector, atque alii qui tanto labore tantaque diligentia conquieserunt ac scrutati sunt omnia quæ ad historiam aliorum conciliorum, præcipue generalium, pertinent; ut ex orationibus quatuor in uno Basileensi concilio recitatis integrum volumen obtulerint lectoribus, cum appendicibus innumerebilibus epistolarum, literarum, tractatum, apologiarum, responsionum, confirmationum, orationum, sermonum, &c. in unico eoque postremo concilio Tridentino exornando, tamquam incertes poætæ in extremo actu defecerint, lectoresque jejunos hiantesque dimiserint. Huic malo remedium afferre conati sunt doctores Lovanienses de republica literaria bene meriti, atque is inter ceteros, quantum conjectura consequi possum, cujus nomen sequenti approbationis formulæ subscriptum apparet:

Opus hoc propter utilem diversarum materiarum & rerum gestarum notitiam, dignissimum est, ut ab omnibus legatur.

Ita esse testor: CORNELIVS IANSENIUS, S. Theol. doctor.

SACRI CONCILII
TRIDENTINI
TA ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

EX EDITIONE LOVANIENSI ANNI MDLXVII.
APVD PĒTRVM ZANGRIVM TĪLETANVM

Probante Cornelio Ianfenio post ep. Gandavenſi:

HOC EST,

I.

Chriſtianorum principum ad ſacrum concilium Tridentinum literæ & mandata.

II.

Legatorum ab iſſdem miſſorum habitæ ad ſacram ſynodum orationes.

III.

Sacræ ſynodi reſponſa ad eaſdem legatorum orationes.

IV.

Sanctorum patrum & doctiſſimorum virorum, tum ad ſacram ſynodum, tum ad patres ibi congregatos, orationes & conciones elegantiffimæ.

V.

Eorundem de rebus gravioribus exhibita patribus ſententiæ aliquot & nonnullæ coram iſſdem habitæ diſputationes.

VI.

Reginaldi Poli Card. libri duo, cum oratione Petri Fontidonii, &c.

QVIBVS ACCESSIT ET NOVA

APPENDIX,

Opera & ſtudio PHILIPPI LABBE, BITVRICI, S. I. Qui omnia modo caſtigatius locupletiusque publicam in lucem emittenda curavit, ut jam ab anno 1661. curioſis conciliorum indagatoribus promiſerat in ſynopſi hiſtorica, quam lector conſulat pag. 264. & ſeqq.

pontifice maximo, & Ferdinando I. Cesare augusto. A

XXI.

Mandatum Ferdinandi imperatoris electi, in personam sui oratoris pro regno Hungariæ exhibitum die 24. Februarii anni M D L X I I. in congregatione generali, & in sessione secunda; die 29. dicti mensis.

XXII.

Mandatum invictissimi Ferdinandi, tanquam imperatoris electi, & regis Bohemiæ, & a chiducis Austriæ, in personam suorum oratorum exhibitum in sessione secunda Tridentina sub Pio IV.

XXIII.

Literæ Ferdinandi imperatoris electi, quibus B constituit oratorem in concilio uti rex Hungariæ, exhibitæ in generali congregatione, die 6. Februarii M D L X I I.

XXIV. XXV. XXVI. XXVII.

Oratio habita a reverendissimo D. Georgio Draſcovitio, episcopo Quinquecclesienſi, augustissimi D. Ferdinandi Romanorum imperatoris electi, &c. consiliario, & pro regno Hungariæ oratore. Tridenti in generali congregatione, die 24. Februarii M D L X I I. cum responsis synodi.

XVIII. XXIX. XXX. XXXI.

Comparitio oratoris Sebastiani Portugalliæ regis. Literæ Sebastiani regis Portugalliæ ad concilium Tridentinum exhibitæ per ejus oratorem, die 9. Febr. M D L X I I. in congregatione generali, & postea in sessione secunda, die 26. dicti mensis. Mandatum Sebastiani regis Portugalliæ in personam sui oratoris in concilio Tridentino, in ejus comparitione in generali congregatione, 9. Februarii, & in sessione secunda die 26. dicti mensis M D L X I I. Oratio habita serenissimi Portugalliæ Algarbiorumque regis Sebastiani nomine, in concilio Tridentino, die 9. Febr. MDLXII. Responsum sanctæ synodi datam illustrissimo oratori serenissimi regis Portugalliæ in ejus comparitione, die 9. Februarii MDLXII. & in secunda sessione, 26. ejusdem mensis.

XXXII. XXXIII. XXXIV.

Comparitio oratoris Philippi Hispaniarum, &c. D regis catholici. Mandatum in personam sui oratoris in concilio Tridentino exhibitum die 16. Martii MDLXII. & in sessione tertia die 14. Maii. Galeatii Brngora, patricii Mediolanensis, & regii filii patroni, oratio habita Tridenti in concilio patrum, nomine illustrissimi & excellentissimi Davali, marchionis Piscariæ, regis catholici oratoris, die 16. Martii MDLXII. Responsum sanctæ synodi in admissione oratoris Philippi Hispaniarum regis catholici.

XXXV. XXXVI. XXXVII. XXXVIII.

Comparitio oratoris Cosmi ducis Florentiæ ad generosissimos legatos exhibitæ per ejus oratorem die Martii M D L X I I. Mandatum illustrissimi D. Cosmi Medices, Florentiæ & Senarum ducis, in personam sui oratoris, in sessione tertia idem, 14. Maii MDLXII. Oratio habita a magnifico D. Ioanne Strozio, oratore illustrissimi Cosmi Medices, ducis Florentiæ & Senarum, in ejus comparitione die 16. Martii MDLXII. cum responsis synodi.

XXXIX. XL. XLI.

Comparitio oratorum reipublicæ Venetorum. Literæ reipublicæ Venetorum ad sacrum concilium exhibitæ ab ejus oratoribus die 25. Aprilis MDLXII. in congregatione generali, & in sessione tertia die 14. Maii. Mandatum & responsum,

XLII.

Protestatio facta ab illustrissimo D. comite de Luna, oratore Philippi regis catholici, in ejus prima comparitione in generali congregatione die 21. Maii MDLXIII. super præcedentia, quam sibi deberi proximam oratoribus regis Romanorum adserit.

XLIII.

Responsum oratorum Christianissimi regis ad protestationem oratorum regis catholici super præcedentia in generali congregatione, die 21. Maii M D L X I I I.

XLIV.

Mandatum Philippi regis catholici exhibitum ab illustrissimo D. comite a Luna ejus oratore in generali congregatione, die 21. Maii MDLXIII.

XLV. LVI.

Petri Fontidonis Segoviensis, doctoris theologi, oratio habita ad patres in sacro concilio Tridentino, nomine illustrissimi viri D. Claudii Ferrnandes Quignones, melius forte Hernandes Vegil de Quignones, comitis Lunensis, regis catholici oratoris, die 21. Maii M D L X I I I. cum responsis synodi.

XLVII.

Comparitio oratorum Caroli IX. regis Christianissimi die 26. Maii anni MDLXII. quæ præcedere debuerat comparitionem oratoris regis catholici, si Lovanienſes rectam temporum rationem, ut exigebat historica narrationis non fucata veritas, servare voluissent. Literæ Caroli Christianissimi Gallorum regis exhibitæ ab ejus oratoribus die 26. Maii in generali congregatione, & postea in sessione quarta die 4. Junii anni MDLXII.

XLVIII.

Oratio habita a Guidone Fabro oratore Caroli Gallorum regis Christianissimi, in generali congregatione, die 26. Maii MDLXII.

XLIX.

Responsum sanctæ synodi in admissione oratorum regis Christianissimi, datum in sessione quarta sacri concilii Tridentini, sub S. D. N. Pio papa IV. die 4. Junii MDLXII.

L.

Literæ Caroli Christianissimi regis Francorum exhibitæ patribus ab illustrissimo & reverendissimo principe V. D. Carolo cardinale a Lotharingia in generali congregatione œcumenica Tridentini concilii, die 23. Novembris M D L X I I.

LI.

Oratio illustrissimi & reverendissimi domini Caroli cardinalis a Lotharingia, habita in sacrosancto œcumenico concilio Tridentino die 23. Novembris M D L X I I. In fine additur eum Tridentinum appulisse cum novem episcopis & quatuor abbatibus die 13. mensis Novembris anno MDLXII. nomine ecclesiarum Galliæ. Ex hac oratione Caroli Lotharingi abstergebimus quædam menda, quæ ex hac Lovanienſi contraxit etiam editio Parisiensis Puteanorum in 4º anno 1634. toto huic nostro malo, pro tanto: huc vos majorem, pro nos; summa modestia, pro molestia; ac si unum, pro ac sic: & omiſſa nonnulla restitue-

LII.

Oratio habita a domino Renaldo, corrige Arnaldo, Ferrerio, præſidente in parlamento Parisiensis, oratore Caroli Galliarum regis Christianissimi, in generali congregatione, die 24. Novembris M D L X I I.

LIII.

** * I N D E X

MANDATORVM, LITERARVM, ORATIONVM,
CONCIONVM, SIMILIVMQVE ACTORVM, QVÆ
CONTINET EDITIO LOVANIENSIS ANNI MDLXVII. SERVATO
utcumque temporum ordine; defecerunt vero hæcenus in Suriana, Biniana ac
Luparæa, aliisque conciliorum collectionibus, ut monuimus in synopsi.

PARS PRIMA SVB PAVLO III. A Bulla apostolica continuandum concilium Tri-
dentinum indicens.

I.

ADMONITIO atque hortatio legatorum
sedis apostolicæ ad patres in concilio Tri-
dentino, lecta in prima sessione, D. D. Paulo III.
pontifice maximo, anno MDXLV.

II.

Concio fratris *Dominici Soto*, Segobiensis,
theologi, ordinis Prædicatorum, de extremo ju-
dicio, quod euangelium prima dominica adven-
tus missali Romano legitur, ad legatos & syno-
dum, eadem die Tridentini habita.

III.

Oratio R. P. D. *Cornelii Messl*, episcopi Bi-
tonnæ; ordinis Minorum, tertia dominica a d-
ventus in concilio Tridentino habita.

IV.

Oratio ad patres in concilio Tridentino habita
a reverendo patre *Antonio Marinario*, Carme-
litano, quarta dominica adventus.

V.

Oratio habita a R. P. fratre *Ambrosio Catha-
rino Poluo*, Senensî, ordinis Prædicatorum, in
sessione synodi Tridentinæ, die 4. Februarii
MDXLVI.

VI.

Oratio insignis ac clarissimi D. *Didaci Mendo-
cia*, oratoris Cæsareæ majestatis, coram legatis
sedis apostolicæ habita Tridenti, 3. Maii anno
MDXLVI.

VII. VIII.

Oratio illustrissimi D. D. *Francisci a Toledo*,
oratoris Cæsareæ, ad synodum habita die 8. Apri-
lis MDXLVI. una cum responsione ejusdem synodi.

IX.

Invictissimi ac Christianissimi *Ioannis*, hujus
nominis tertii Lusitanæ regis & Algarbiorum,
&c. literæ ad summum pontificem Paulum III.
missæ, & in concilio Tridentino recitæ.

X.

Oratio clarissimi atque facundissimi viri D. *Pe-
tri Danesi*, Christianissimi Francorum regis ora-
toris, ac postea episcopi Varenensis, ad synodum.

XI.

Oratio habita ad patres concilii Tridentini do-
minica prima quadragesimæ, anno MDXLVII. per
fratrem *Georgium de sancto Iacobo*, ordinis Prædi-
catorum, conventus S. Dominici Olyssiponensis.

XII.

Oratio ad patres in Tridentino concilio habita
a fratre *Antonio Marinario*, Carmelita, domi-
nica quarta in quadragesima, anno MDXLVII.

PARS SECUNDA SVB IVLIO III.

*Orationes & conciones habita in concilio Triden-
tino sub Iulio III. pontifice maximo, cujus præ-
mittitur vita, ex appendice ad Platinam de vitis
pontificum.*

Concil. general. Tom. XIV.

A Bulla apostolica continuandum concilium Tri-
dentinum indicens.

XIII.

Oratio *Petri Petri*, doctoris theologi, ad pa-
tres in concilio Tridentino habita anno MDLI.
sacris dominicæ ascensionis solennibus, ubi illud
canitur euangelium, Recumbentibus undecim
discipulis apparuit illis Iesus.

XIV.

Salvatoris Salapuzi, archiepiscopi Turrinæ
& Sallarentis, oratio in publica solenni sessione
a resumpto concilio tertia, ad patres habita Tri-
denti 11. mensis Octobris, quæ fuit dominica
cœnæ nuptiarum, anno domini MDLI.

XV.

De Christiana professione oratio, & ad san-
ctissimum magni illius præcursoris nostri Iesu
Christi imitandum exemplar, in tertia adventus
dominica MDLI. vero Christiano a sancta ecclesia
propositum & recitatum, humilis & pia hortatio
ab Augustinensis familie ordinis eremitarum re-
ligioso habita, fratre *Leonardo Arétino*.

XVI.

Fratris *Mariani Rocha*, Feltrensis, ordinis
eremitarum sancti Augustini, prioris monasterii
divi Marci de Tridento, ac rheologorum mini-
mi, oratio ad patres habita in concilio Tri-
denti, dominica tertia quadragesimæ MDLII.

XVII.

Oratio apud illustrissimum cardinalem Cref-
centium in concilio Tridentino legatum, plena
episcoporum concione habita per reverendum
dominum *Paulum Passotam*, sacre theologiæ
professorem.

XVIII.

Oratio de circumcissione domini habita in con-
cilio œcumenico Tridentino, anno domini
MDLII. per fratrem *Everhardum Billicum*, Co-
loniensem, theologum, fratrum Carmelitarum
inferioris Germaniæ provincialem.

XIX.

Oratio *Francisci Heredia*, doctoris theologi,
elemosynarii & concionatoris cathedralis eccle-
siæ Tirasonensis, in solenni die omnium sancto-
rum ad patres habita in concilio Tridentino,
anno MDLII.

XX.

Sententia venerabilis domini *Ioannis Hasselani*,
sacre theologiæ in academia Lovaniensi quon-
dam professoris, super facto Nectarii episcopi
Constantinopolitani circa sublationem confes-
sionis, præsentibus concilii Tridentini exhibi-
ta, ac nunquam antehac edita.

PARS TERTIA SVB PIO IV.

*Ex actibus concilii Tridentini Christianorum prin-
cipum ad sacrum concilium literæ & mandata, le-
gatorumque ab isdem missorum habita oratione:
una cum sanctæ ipsius synodi responsionibus, Pio IV.*

PPP pontifice

LXXXVIII.

Responsum sacri concilii Tridentini ab ipsius concilii secretario pronuntiatum.

LXXXIX.

Concio habita ad patres in concilio Tridentino congregatos ab illustri atque reverendo domino *Didaco de Payva d' Andrade*, Lusitano, sacrae theologiae doctore, dominica secunda post pascha, MDLXI. Ego sum pastor bonus, &c.

XC.

R. P. magistri *Thadai*, Perusini, Augustinensis, concio ad sacrosanctum concilium Tridentinum habita in festo sanctissimae ascensionis MDLXI.

XC I.

Sermo *Petri Favoni*, Iustinopolitani, habitus ad sacrosanctam synodum Tridentinam in die pentecosten super precatione, lectione & evangelio, MDLXI.

XC II.

Oratio in sessione quinta, qui fuit dies Iunii mensis 16. *Andrea Dudathio Svardelato*, episcopo Timinensi, & DD. praetorum ac cleri Hungariae oratore, MDLXI.

XC III.

Disputatio de communione sub una panis specie ad sanctam oecumenicam synodum Tridentinam, habita in congregatione generali a *Ludovico Ioanne Villetano*, theologo reverendissimi D. episcopi Barcinonensis, diebus 17. & 18. Iunii.

XC IV.

Concio doctoris *Petri Fontidonii*, Hispani, Segobienensis, theologi illustrissimi ac reverendissimi *Petri Gonzalez de Mendoza* episcopi Salmantini, habita ad sacrosanctam synodum Tridentinam dominica sanctissimae Trinitatis, 24. Maii MDLXII. Absque synagogis facient vos. Ioan. 16.

XC V.

F. *Harrixi de sancto Hieronymo*, Lusitani, theologi, & arii liberalium magistri, Dominicani, de calamitatibus ecclesiae oratio habita dominica prima quadragesimae apud sacrum concilium Tridentinum MDLXII.

XC VI.

De primatu *Petri* oratio ad sacrosanctam synodum Tridentinam die sacro *Petro & Paulo*, habita *Gaspardo Cardillo Villalpando*, Segobienensi, doctore theologo, MDLXII.

XC VII.

Sermo habitus Tridenti dominica quarta post pentecosten, auctore *Petro Morcato* presbytero, episcopi Vicensis theologo.

XC VIII.

Concio doctoris *Petri Fontidonii*, Hispani, Segobienensis, theologi illustrissimi ac reverendissimi D. *Petri Gonzalez de Mendoza* episcopi Salmantini, habita ad sacrosanctam synodum Tridentinam, die beati *Hieronymi* 30. mensis Septembris MDLXII. Vos estis lux mundi.

XC IX.

Oratio habita a reverendo patre F. *Francisco Orancio*, Hispano, Minoritanæ familiae, sacrae theologiae lectore Vallisoletano, in eodem concilio apud patres substituto vicario pro reverendo D. D. *Christophoro Valtodano*, Palentinæ ecclesiae praefecto, ac sanctae generalis inquisitionis in rota Hispania censore, die celeberrima sanctorum omnium MDLXII.

C.

Concio de duplici mysterio, abominationis

A uno, desolationis altero, habita a F. *Francisco Vicedomino*, Ferrariensi, rheologo, ex ordine Minorum conventualium, dominica vigesima-quarta post pentecosten, quae fuit 22. Novembris anno domini MDLXII.

C I.

De Christo iudice laetis animis expectando oratio reverendi patris *Seraphini Caballi*, Brixienensis, Dominicani, sacrae theologiae doctoris, atque provinciae terrae sanctae provincialis, in dominica prima adventus MDLXII.

C II.

Oratio *Bartholomei Baphii* Lucinianensis, ordinis conventualium sancti Francisci, habita in concilio secunda dominica adventus domini, super evangelium *Matthaei* II. Cum audisset *Ioannes* in vinculis opera Christi, anno MDLXII.

C III.

Concio evangelica *Ioannis Baptista Burgos*, Augustiniani, Valentini, sacrae theologiae & juris canonici doctoris, habita dominica tertia adventus domini MDLXII. de quatuor extirpandarum haeresum praecipuis remediis.

C IV.

Gaspars (seu potius *Cesaris*, ut habet editio Brixienensis in 4° anno MDLXII. apud Damianum Turlinum) *Ferrantii*, Sueffani, rheologi, oratio ad patres concilii Tridentini habita in festo D. *Ioannis apostoli & evangelistae*, anno a Christo nato MDLXII.

C V.

De Christo puero, circumciso, & Iesu vocato, concio Tridenti habita Kalendis Ianuarii anni MDLXII. in amplissimo sanctae synodi, cardinalium, patrum atque oratorum consessu, a D. *Roberto Ferniero*, Gallo, doctore theologo, Ambianensi canonico. Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer, &c.

C VI.

De nomine Iesu oratio ad sacrosanctam synodum Tridentinam, auctore *Gaspardo Cardillo Villalpando*, Hispano Segobienensi, doctore theologo, MDLXII.

C VII.

Francisci Belcaris Pegnitionis, episcopi Merensis, oratio de victoria, qua *Carolus IX.* Galliarum rex, *Francisci Lotharingi Guise* ducis, necnon & *Annae Mommorancii* equitum magistris auspiciis, rebelles causam religionis praetextentes, ingenti clade superavit, habita Tridenti in publico parrum, qui ad concilium oecumenicam venerunt, consessu, die 4. Idus Ianuarii MDLXII.

C VIII.

Cosmi palma Fontei, Dertusensis diocesis presbyteri, sacrae theologiae doctoris, oratio habita feria quarta cinerum, anno a Christo nato MDLXII.

C IX.

Adcodati, Senensis, theologi Augustiniani, oratio in die cinerum ad patres habita in concilio Tridentino.

C X.

Concio de tribus domini nostri Iesu Christi tentationibus, habita per F. *Ioannem a Ludagna*, doctorem theologum, Dominicanum, Tridenti prima dominica quadragesimae, anno MDLXII.

C XI.

Disputatio theologica de caelibatu sacerdotum: quae frater *Ioannes de Ludagna*, doctor theologus,

LIII.

Responsum habitum sanctæ synodi nomine, a reverendissimo D. *Mato Calino* patria Brixienfis, archiepiscopo Iaderensi (Zarenù) illustrissimo cardinali a Lotharingia, ac Christianissimi regis oratoribus in generali congregatione, die 23. Novembris M D L X I I.

LIV. LV. LVI. LVII. LVIII.

Comparitio oratorum septem cantonum Helvetiorum catholicorum, & cleri eorundem. Literæ septem cantonum Helvetiorum catholicorum exhibitæ in sessione quarta sacri concilii Tridentini, sub Pio IV. die 4. Junii MDLXII. Mandatum exhibitum sessione quarta sub Pio IV. cum mandato prælatorum & cleri eorundem septem cantonum Helvetiorum catholicorum eadem sessione exhibitæ, & oratione habita a reverendo patre *Adamantio (Diamante)*, ordinis eremitarum sancti Augustini, nomine oratoris septem cantonum Helvetiorum catholicorum, in ejus comparitione, ac responso sanctæ synodi, die 20. Martii M D L X I I.

LIX. LX. LXI.

Comparitio oratoris *Sigismundi* regis Poloniæ, Literæ Sigismundi regis Poloniæ, exhibitæ ab ejus oratore die 23. Octobris in generali congregatione, MDLXII. Oratio habita a R. D. *Valentino*, episcopo Præmistenfi, oratore ferenissimo D. Sigismundi regis Poloniæ, eadem die, cum responso synodi.

LXII. LXIII. LXIV. LXV.

Comparitio oratoris *Emmanuelis Philiberti*, ducis Sabaudie, die ultima Januarii, cum literis & mandato, oratione habita a reverendissimo D. episcopo Augustensi, & responso sanctæ synodi.

LXVI.

Literæ Christianissimi regis *Caroli* exhibitæ ab ejus oratoribus in generali congregatione die 11. Febr. M D L X I I.

LXVII. LXVIII.

Oratio habita a D. *Raynaldo*, seu potius *Arnaldo Ferrerio*, præsidente in parlamento Parisiensi, oratore Christianissimi regis, in generali congregatione, die 11. Februarii M D L X I I. cum responso sanctæ synodi.

LXIX. LXX.

Literæ & mandatum illustrissimi D. *Cosmi Medicis*, Florentiæ & Senarum ducis, exhibitæ a R. D. *Hieronymo de Gaddis* episcopo Cortonensi, ejus oratore, die 24. Julii M D L X I I.

LXXI. LXXII.

Oratio D. F. *Martini Rojas*, *Portaleubei*, illustrissimi ac reverendissimi D. magni magistri, ac totius ordinis Hierosolymitani oratoris, Tridenti in generali congregatione habita die 7. mensis Septembris M D L X I I. cum responso synodi.

PARS QUARTA.

Doctorum virorum orationes & conciones habita ad patres sanctæ synodi Tridentinæ, sub Pio IV. pontifice maximo.

LXXIII.

Camilli Campeggi, Papiensis, theologi Domitiani, inquisitoris Ferrariensis, oratio de mundi fallacis atque ruina, in dominica prima adventus domini M D L X I I. Mundus in maligno positus est.

LXXIV.

Oratio F. *Maximiani Beniamii*, Cremenfis, *Concil. general. Tom. XIV.*

A ordinis conventualium sancti Francisci, in secunda dominica adventus domini M D L X I.

LXXV.

Oratio R. P. M. *Eugenii*, Pifaurenfis, eremitæ Augustiniani, ad sacrosanctam synodum Tridentinam habita, in dominica tertia adventus domini M D L X I.

LXXVI.

Ioannis Francisci Lombardi, Neapolitani, theologi, oratio habita ad patres concilii Tridentini, die S. Stephani protomartyris, anno M D L X I.

LXXVII.

Pauli Guidelli, Tridentini, oratio ad patres concilii habita anno M D L X I.

LXXVIII.

Literæ illustrissimi domini *Marci Antonii*, cardinalis *Amulsi*, ad legatos sacri concilii Tridentini super professione fidei patriarchæ Assyriorum orientalium.

LXXIX.

Professio fidei R. D. *Abd-Isu*, patriarchæ Assyriorum orientalium, &c. facta Romæ sub S. D. N. Pio papa IV. cum fide publica, &c.

LXXX.

Oratio ad sacrosanctum œcumenicum concilium Tridentinum, qua de ecclesiæ auctoritate & imitandis apostolis disseritur, habita per R. P. *Gasparem a Fosso*, Cosentinum Calabrum, ord. S. Francisci de Paula, archiepiscopum Rheginum, in ejusdem concilii apertione die 18. Januarii M D L X I I.

LXXXI.

Oratio habita ad patres concilii Tridentini die sancti Gregorii MDLXII. per reverendissimum patrem dominum *Augustinum Loscos*, abbatem ordinis Cassinensis.

LXXXII.

Oratio F. *Theodori Maffii*, Mantuani, Carmelita, quam habuit ad patres in concilio Tridentino die 8. Martii, qua erat quarta dominica quadragesimæ.

LXXXIII.

Illustrissimis Tridentini concilii cardinalibus legatis coram, plenaque amplissimorum œcumenicorum patrum corona, oratio habita per totius instituti Minoritanæ observationis R. P. F. *Franciscum a Zamora*, generalem ministrum, dominica secunda quadragesimæ. M D L X I I.

LXXXIV.

Oratio in dominica tertia quadragesimæ per reverendum magistrum *Angelum Ferrum*, Venetum, theologum, ordinis fratrum eremitarum S. Augustini, habita M D L X I I.

LXXXV.

Quod non sit laicis calix permittendus, oratio ad sacrosanctam synodum Tridentinam, auctore *Gaspere Cardillo Villalpandeo*, Segobienfi, doctore theologo, M D L X I I.

LXXXVI.

E Oratio ad patres a reverendo doctore *Ioanne Fonseca*, Hispano, rheologo reverendissimi D. archiepiscopi Granatæ, feria sexta, in parasceve M D L X I I. Christus passus est pro nobis, &c.

LXXXVII.

R. P. D. *Andrea Dudishis Sbardellati*, episcopi Tininiensis, ac DD. prælatorum totiusque Hungariæ cleri in sacrosancto concilio Tridentino oratoris, ad amplissimos sedis apostolicæ legatos, ceterosque ejusdem concilii patres oratio, 8. Idus Aprilis M D L X I I.

LXXXVIII.

Ppp ij

habita in concilio Tridentino die sancti Ioannis euangelistæ anno domini M D X L V I. quæ edita fuit scorsim Lutetiæ in 8º anno MDLXVII. apud Nicolaum Divitem, sub gemina anchora.

V.

* Innominati cuiusdam oratio edita Mediolani in 8º anno M D X L V I I I. post orationem Ambrosii Catharini habitam die 4. Februarii anni M D X L V I.

VI.

* Comparitio oratoris Alberti Bavarix ducis illustrissimi. Literæ ejus lectæ in generali congregatione die 17. Iunii anni M D L X I I. Oratio habita ab ejus oratore in eadem congregatione sacri concilii Tridentini, sub Pio papa IV. eademque die Iunii, cum responso sanctæ synodi; Ripæ in Italia in 4º anno M D L X I I. Lutetiæ Parisiorum apud Ioannem Dellier in 8º anno M D L X I I. Venetiis apud Aldum Manutium in 8º anno M D L X V I I. & in eadem urbe eademque forma anno M D L X I X. apud Dominicum de Farris.

VII.

* Exemplar literarum Ferdinandi Romanorum imperatoris ad Pium IV. pontificem maximum, ejusdemque Augusti ad Carolum sancti Apollinaris presbyterum cardinalem de Lotharingia ad monitio, tertio Martii M D L X I I I. Parisiis apud Nicolaum Chesneau M D L X I I I. in 8º

VIII.

* *Matthia Cytardi*, Cæsareæ majestatis a concionibus, sermo de processione cum eucharistia, habitus feria quinta post festum sanctissimæ Trinitatis, anno M D L X I I I. Venetiis eodem anno apud Iordanum Zilerum in 4º

IX.

Antonii Cauchi, archiepiscopi Corcyrensis, oratio habita die 26. Februarii M D L X I I.

X.

Antonii Pagani, Veneti, Minoritæ, oratio Tridenti habita de reformatione ecclesiæ, Venetiis apud Bol. Zalterum M D L X X. in 4º

XI.

Antonii Sebastiani Minsurni, episcopi Vxentini, de officiis ecclesiæ præstandis orationes Tridentinæ. Venetiis apud Io. Andr. Valvasorem M D L X I V. in 8º

XII.

Jacobi Ferrusii, Valentini, oratio in festo assum-

ptionis ad patres concilii Tridentini habita Venetiis M D L V I. in 4º

Jacobi Giberti de Noguera, Aliphani episcopi, Hispani, oratio habita de xv. Iulii M D L X I I I.

XIII.

Petri Serra, canonici Cæsaraugustani oratio ad patres in concilio in die sancto pentecostes. Romæ in 4º

XIV.

Scipionis Bongalli, Orianæ civitatis episcopi, oratio in festo omnium sanctorum Tridenti habitata & Romæ excusa apud Baldum M D L V I. in 4º

Quis plura volet, adeat hypomnemata de rebus ad historiam concilii Tridentini spectantibus. Studio PUTEANORVM FRATRVM excusa anno M D C L I V. apud Sebastianum Cramesium in 4º cum privilegio regis, referta quamplurimis epistolis, instructionibus, aliisque monumentis Gallicis atque Italicis, inter quæ legentibus occurrunt & nonnulla Latine excarata, ceterisque inserta, quæ in tam recentis memoria, cum sint in omnium manibus, vix erit operæ pretium recedere.

XV.

* *Francisci I.* Christianissimi Francorum regis mandatum Claudio d'Urfé Forensium præfecto, equiti & camerario suo, Iacobo a Ligneris in curia Parisiensi tertio judicam decuria præfidi, ac Petro Danesio Suzennarum præposito, legatis suis ad concilium Tridentinum, apud Fontem-bellæ-aquæ scriptum 3. Kal. Aprilis anno domini M D L X V. regni 32.

XVI.

* *Henrici II.* Francorum regis Christianissimi mandatum legatis suis, ut translato Bononiam concilio interlint, datum Divionis die 6. Iulii anno M D X L V I I I. regni secundo.

XVII.

* Eiusdem regis literæ ad patres Tridenti congregatos datæ apud Fontem-bellæ-aquæ Idibus Augusti M D L I. cum ejusdem protestatione facta per Paulum de Thernis oratorem suum.

Sunt & alia Tridentinarum rerum monumenta quæ rimantibus locupletissimas bibliothecarum nostrarum gazas occurrerunt: sed ea satius visum est in commodiorem postea locum differre, quam propterantem ad optatissimum Lovaniensium doctorum cuncta lectorem diutius in primo veluti limine remorari.

rheologus, ad duos ex articulis theologicis de A
marrimonio propositis publice in œcumenica sy-
nodo Tridentina respondit.

CXII.

In laudem sancti doctoris Thomæ Aquina-
tis, ex sacro Prædicariorum ordine, oratio R. P.
ac magistri F. *Ioannis Gallio*, Burgensis, Hispani,
sacræ rheologiæ doctoris, ac serenissimi & ca-
tholici regis sui Philippi theologi.

CXIII.

Oratio ad patres Tridentinos sub Pio IV. ha-
bita a R. P. F. *Alfonso Contreras*, Hispano, or-
dinis Minorum regularis observantiæ, regis catho-
lici, in eodem concilio theologo, dominica
secunda quadragesimæ MDLXIII. ad ecclesiæ re-
formationem persuadendam.

CXIV.

Amonii Monchiaceni Democharis, doctoris
Sorbonici, ad patres sacri concilii Tridentini ser-
mo, feria sexta, die parasceves anno MDLXIII.
9. Aprilis.

CXV.

Verba prolata ab illustrissimo D. *Ioanne cardi-
nale Morono*, primo præfidente & legato sacri
concilii Tridentini, in ejus prima comparitione
in generali congregatione, die Martis 13. Aprilis
MDLXIII.

CXVI.

Concio R. P. magistri *Christophori Sanctorisfi*,
Hispani, Burgensis, ordinis eremitarum divi
Augustini, de signis veræ ecclesiæ agnoscendæ,
habita ad synodum Tridentinam, dominica ter-
tia quadragesimæ MDLXIII.

CXVII.

Oratio habita ad patres in concilio Triden-
tino quarta dominica quadragesimæ anno domini
MDLXIII. per reverendum patrem *Lucretium
Trabascum*, Afulanum, ord. Carm. theologum
apud reverendum patriarcham Venetiarum.

CXVIII.

De mysterio sanctissimæ trinitatis concio do-
ctoris *Maschaelis Oronsusper*, Navarri, Olitensis, D
theologi illustrissimi & reverentissimi D. Didaci
Ramirez Sedeno episcopi Pampilonensis, ha-
bita dominica sanctissimæ trinitatis, sexta Iulii
anni MDLXIII.

CXIX.

Concio de divino Spiritu sanctæ catholicæ
ecclesiæ & sancti œcumenici concilii, auctore L.
Ioanne Villetano, theologo Barchinonensi.

CXX.

Sententia D. *Guillelmi de Prato*, episcopi Cla-
romontensis, de residentia prælatorum, dicta in
congregatione concilii Tridentini die 5. Idus Ia-
nuarii anno MDLXVI.

CXXI.

Brachii Martelli, Florentini, episcopi Fesula-
rum, sententia, qua declarat regulares sine li-
centia episcoporum, nec in monasteriis, nec ex-
tra monasteria debere fungi officio prædicandi.

CXXII.

Ejusdem sententia de residentia episcoporum.

CXXIII.

Oratio funebris de laudibus Ioannis Medicis
S. R. E. cardinalis, habita 7. Kal. Decembris
MDLXII. a *Petro Vittorio*, in æde divi Laurentii
Florentiæ.

CXXIV.

Oratio in funere Hieronymi Seripandi, cardina-
lis amplissimi, habita Bononiæ in ædibus divi
Iacobi, ab *Egidio Marchesino*, Dominicano,
Concil. gener. Tom. XLV.

Bononiensi lectore, 4. Nonas Aprilis MDLXIII.
CXXV.

Oratio habita in sessione octava sub Pio, & ab
initio 24. sacrosancti concilii œcumenici Triden-
tini, per reverentissimum dominum *Franciscom
Richardotum*, episcopum Atrebatensem, anno
domini MDLXIII. die II. Novembris:

CXXVI.

Oratio habita in sessione nona & ultima sacri
concilii Tridentini celebrata duobus continuis
diebus, tertia & quarta Decembris anno MDLXIII.
Pio IV. pontifice maximo, a R. P. D. *Hieronymo
Ragazzono*, Venero, episcopo Nazianzeno, &
coadjutore Famagustano.

PARS QVINTA.

CXVII.

Reginaldi Poli cardinalis de concilio liber unus
dicatus reverentissimis & illustrissimis Ioanni
Mariæ cardinali de Monte, & Matcello cardina-
li sanctæ Crucis, Tridentini concilii legatis,
cum præfatione *Pauli Mannii*, Aldi filii, ad
Pium IV. Medicem pontificem maximum.

CXXVIII.

Ejusdem *Reginaldi Poli* cardinalis de baptismo
Constantini magni imperatoris tractatus.

CXXIX.

Ex ejusdem decretis anno MDLVI. de refor-
matione Angliæ liber unus.

CXXX.

Petri Fontidonii, doctoris theologi, pro sacro
& œcumenico concilio Tridentino, adversus
Ioannem Fabricium Montanum, ad Germanos
oratio.

*Editioni Lovaniensi addiderunt, quemadmodum
pag. 278. historica nostra synopsis
observatum est.*

I.

* S. P. N. D. *Pauli* divina providentia pa-
pæ III. bulla indictionis supplicationum, seu
processionum per universum orbem Christia-
num pro celebratione sancti œcumenici genera-
lis concilii, cum adhortatione ad jejunium &
sacrosanctam communionem, & gratia plenariæ
indulgentiæ data Idibus Decembris MDXLV.
pontificatus anno 12. excusa Parisiis cum aliis in
8º anno MDXLVI. apud Reginaldum Calderium.

II.

* Concio R. P. fratris *Bartolomæi Carranza*
de Miranda, Hispani, ordinis Prædicariorum,
habita ad synodum Tridentinam prima dominica
quadragesimæ anno MDXLVI. excusa Lugduni
anno MDL. non expressio typographi nomine, in
16º post controversiam de necessaria residentia
personali episcoporum & aliorum inferiorum
pastorum, Tridenti explicata per eundem Do-
minicanum regentem in collegio S. Gregorii in
valle Oletana.

III.

* *Pauli* III. pontificis Romani epistolæ duæ:
prima ad Helvetios data 3. Iulii MDXLVI. altera
ad episcopos & abbates aliquot Helvetiæ data 11.
Aprilis ejusdem anni, quibus & instituti concilii
Tridentini & suscepti contra protestantes belli
ratio continetur. Excusæ Parisiis in officina Cal-
deriana, anno MDXLVII. in 8º

IV.

* *Alfonso Salmeronis* de societate Iesu oratio
Ppp iij habita

ANN O
CHRIST I
1545.

1. Petr. 2.

1. Petr. 2.

ma ex parte causam extitisse, non satis est hic fa- A
teri, ad tantam munus nos impares esse. Quid
ergo nobis agendum, ut idonei hoc tempore
Christi ministri in ecclesia instauranda esse possi-
mus? Idem prorsus, quod Christus ipse episco-
pus animarum nostrarum fecit, cum venit ad
fundandam & formandam ecclesiam suam. Idem
sane patres faciendum erit nobis, quod ipsa sa-
pientia patris fecit, cum venit, ut multos filios in
gloriam adduceret: id quod nobis item propo-
situm nunc esse debet. Is enim cum oppressos pec-
catis omnes invenisset, omnia omnium peccata
in seipsum transtulit, seque unum ante Deum pro
omnibus reum, & nocentem constituit, ac pœ-
nam nobis debitam sustinuit, tanquam omnia fla-
gita, & omnia scelera, quæ nos commiseramus,
ipse commisisset, cum tamen ab omni labe pec-
cati purissimus esset: quippe *qui peccatum non
fecit, neque unquam inventus est dolus in ore eius.*
Quod vero Christus pro immensa sua caritate
erga Deum patrem, & pro misericordia erga no-
strum genus fecit: hoc nunc, ut ipsi faciamus, ju-
stitia ipsa a nobis flagitat, ut omnium horum ma-
lorum, quibus grex Christi est oppressus, nos pa-
stores coram tribunali misericordie Dei reos con-
stituamus: atque omnium peccata in nos ipsos
non tam pie, quam iuste transferentes, quia re-
vera horum malorum magna ex parte nos causa
sumus, divinam misericordiam per Iesum Chri-
stum imploremus. Quod vero dicimus, nos pa-
stores his malis, quibus ecclesia est oppressa, cau-
sam dedisse, si quis hoc acrius, & magis per exag-
gerationem quamdam verborum, quam vere di-
ctum existimet, hoc quidem ipsa rerum experien-
tia, quæ mentiri non potest, comprobabit. Res-
picimus ergo paululum ad ipsa mala, quibus ec-
clesia opprimitur, ac simul etiam ad nostra pecca-
ta. Sed quis hæc numerate valeat? quæ simul cum
reliquis malis multitudine superant arenam ma-
ris: & usque ad cœlum clamant.

Circumferibamus ergo tantam multitudinem
nostrorum malorum illis limitibus, quibus hoc
concilium, quod capitalibus malis medendis est
votatum, ea circumscriptum. Sunt vero illa tria,
quæ supra commemoravimus, hæreses, lapsa mo-
rum disciplina, & intestinum atque externum
bellum. Hic ergo videmus & consideremus, cum
jam multis annis ecclesia his calamitatibus vexetur,
unde nam ipsa originem habuerunt: num
illis nos quodam modo principium, num somen-
tum dederimus. Primum vero examinemus ini-
tium hæresum, quæ hac nostra ætate passim pul-
lulant, quibus si negare volumus nos princi-
pium dedisse, quia nullius hæreseos ipsi auctores
fuimus: tamen cum perverse de fide sententiæ,
tanquam vepres quædam sint & spinæ, quæ in
agro domini, qui nobis colendus commendatus
est, ortæ sunt: & si ille quidem sua sponte, ut so-
lent aliquando vitiosæ herbæ, pullularunt; ta-
men qui non coluit quem debuit agrum, qui non
semipavit, qui pullulantes per se non statim cu-
ram adhibuit ut extirparet, non minus quidem
principium illis dedisse dicendus est, quam si ip-
sas seminaverit, præsertim cum hæc omnia a ne-
gligentia agricolæ ortum ducant, & incremen-
tum habeant. Hic ergo se ipsos excutiant; qui
sunt agricolæ in agro domini, conscientiam suam
interrogent, quomodo in eo colendo, quo modo
in seminando se gesserint. Quod qui fecerint his
præsertim temporibus, quibus paucissimi agro
domini colendo incumbunt, non multum, cre-

dimus, dubitabunt, num ad ipsos pullulantium
passim in ecclesia hæresum culpa pertineat. Hæc
vero monendi tantum causa dicta satis sint de
his, quæ ad primum caput pertinent.

Veniamus ad secundum, quod lapsam morum
disciplinam & abusum (ut vocant) complectitur.
Hic vero nihil attinet deo investigare, quinam
tanrorum malorum auctores fuerint, cum præ-
ter nos ipsos ne nominare quidem ullum alium
auctorem possimus.

Quare ad tertium accedamus, quod impedi-
menta pacis ecclesiæ in se continet: qualia sunt
arma, vel domestica, vel externa: hæc enim jam-
pridem pacem ecclesiæ perturbarunt, & adhuc
perturbant, de quibus hoc tantum dicimus: si
(quod Deus ipse certissimis signis ostendit) hæc
arma flagella ejus sunt, quibus nos affligit: quia
duorum priorum capitum rei sumus, in quibus
nos exculare non possumus, etiam horum armo-
rum præcipuum nos causam esse negare non pos-
sumus. Ejusmodi vero flagella Deum ob eam cau-
sam immittere censemus, ut nos peccantes casti-
get, & peccata ipsa, quibus majestatem ejus ma-
xime offendimus, nobis ante oculos ponat. Hic
vero quisquis aliquando animadvertit, quibus
modis ecclesia armorum violentia vexata fuerit,
secum ipse consideret, quænam illa sint, in qui-
bus præcipue ecclesia præter ipsa arma detri-
mentum patitur. Nec vero hic reteret de quorum
armis loquamur, si ve de externis Turcarum armis,
quæ superioribus annis nos magnis calamitatibus
affecerunt, si ve de eorum, qui ad obedientiam suo-
rum pastorum discesserunt, & ipsos a suis sedibus
expulerunt. Hoc enim summatum dicimus de
omni genere armorum, si qui illa contra nos tra-
ctarunt, a suis ecclesiis pastores fugarunt, ordi-
nes confuderunt, laicos autem in episcoporum
locum susceperunt, ecclesiæ bona diripuerunt,
cursum verbi Dei impediverunt.

Hic, inquam, dicimus, nihil horum esse,
quod in libro abusuorum pastorum maxima illor-
um pars, qui hoc nomen sibi vindicant, per se
factum esse, si legere libuerit, non scriptum
apertis verbis inveniat. Nostram enim ambitio-
nem, nostram avaritiam, nostras cupiditates his
omnibus malis populum Dei prius affectis statim
invenit, atque harum vi ab ecclesiis pastores fu-
gari, easque pabulo verbi privati: bona ecclesia-
rum, quæ sunt bona pauperum, ab illis tolli: in-
dignis sacerdotia conferri: & illis, qui nihil a
laicis, præterquam in vestis genere, ac ne in hoc
quidem differunt, dari. Quid enim horum est,
quod negare possumus per hos annos a nobis fa-
ctum esse? Quare si Turca, si hæretici hoc idem
adversus nos faciunt, quid hic aliud, quam flagi-
tia nostra, & simul iustum Dei iudicium vide-
mus? Iudicium vero plenum misericordie, si enim
pro meritis nos castigaret, jampridem sicut So-
doma, & Gomorraha fuisset.

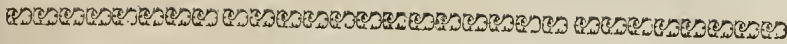
Cur vero hæc nunc commemoramus? an ut vos
confundamus? absit, sed magis ut vos ceu pa-
tres, & fratres carissimos, primum autem nos-
met ipsos admonemus, quo pacto hæc, quibus
nunc affligimur, flagella, & graviora quæ impen-
dent nisi respiscamus, vitare possimus, ut effu-
giamus tremendum illud Dei iudicium, omnibus
quidem non respicientibus tremendum, maxime
vero illis qui præsent. *Iudicium enim grave* (in-
quit scriptura) *his qui præsent, fiet.* Iudicium
vero incipere nunc videmus a domo Dei, Dum
enim

ANN
CHRIS
1545.

o vide
que jan
præter
sunt p.
A.

Sap. 5.

PARS PRIMA

LOVANIENSIS COLLECTIONIS

EORVM QVÆ ACTA SVNT

IN SACROSANCTO OECVMENICO CONCILIO

TRIDENTINO

SVB SANCTISSIMO D. D. PAVLO III.

ROMANÆ ECCLESIAE ANTISTITE,

ab anno MDXLV. ad MDXLVII.

I.

ADMONITIO ATQVE HORTATIO
legatorum sedis apostolicæ, ad patres in concilio Tridentino lecta in prima sessione.

REVERENDISSIMI patres, &c. Cum ipsa muneris nostri ratio, qui in hac sancta synodo præsentium, & sedis apostolicæ legatorum personam gerimus, hoc postulatura videatur, ut crescentibus negotiis, quæ in hoc facto accessu ad Dei gloriam, & ecclesiæ utilitatem sunt expedienda, sæpius apud vos cohortandi & commonendi causa verba faciamus: tum vero in hac prima sessione, quæ felix (ut speramus) principium ipsi concilio est data, minime hoc a nobis prætermittendum duximus. Eo vero libentius hoc officio fungimur; quod cum vos vel hortamur, ut ea faciatis, quæ digna tanto conventu sint; vel a contrariis dehortamur: nosmetipsos etiam hortamur, ac dehortamur, qui in eadem quasi navi vobiscum sumus, iisdemque periculis, quibus vos, iisdem tempestatibus subijcitur. Nosmetipsos inquam excitamus ad vigilandum, ne vel in scopulos incidamus, qui plurimi proculdubio in hoc cursu sese offerent: vel magnitudine negotiorum tanquam fluctuum obrui nos negligentia nostra pariamur: vetum spe & fide erecti eo navigationem dirigamus, quo maxime portus salutis ad Dei gloriam in Christo Iesu sese ostendit.

Igitur, ut ab eo incipiamus, de quo maxime in hoc principio admonendi omnes sumus, unusquisque nostrum ante oculos sibi in primis proponere debet, quænam sint, quæ ab hoc facto concilio expectentur: ex quo quisque facile intelliget, quantum sibi oneris incumbat. Sunt vero ea (ut omnia summam complectamur) quæ in bulla indictionis concilii continentur: nempe hæreticum extirpatio, disciplinæ ecclesiasticæ & motum reformatio, ac tandem pax externa totius ecclesiæ. Hæc ergo sunt, quæ nos curare, vel potius pro quibus assidue orate, ut Dei benigntate fiant, oportet. Atque illud est, de quo ante omnia in ipso concilii exordio omnes, & singulos, qui huc convenimus, primum autem nos ipsos, qui in tam sancto ministerio præsidemus, admonendos duximus, ne unquam cogitemus, vel per singulos qui hic adsint, vel per universum concilium, etiam si omnes pastores ex universo terrarum orbe huc coirent, tantis malis,

A quibus nunc grex Christi est oppressus, provideri posse. Si enim putamus hoc a nobis perfici posse, aut ab alio, quam ab ipso Christo, quem Deus pater unicum nobis servatorem, & pastorem dedit, cui etiam omnem potestatem dedit, extrinsecus sane in fundamento omnium actionum nostrarum, & divinam iram magis provocabimus. Adjungimus enim ad superiora mala, quæ propterea nobis acciderunt, quod ipsum fontem aquæ vivæ reliquimus, hoc alterum maximum peccatum, quod nostra vel prudentia, vel potentia, iisdem malis mederi velimus: ut merito de nobis dicatur, quod propheta in persona Dei veterem populum accusans, dicit: *Duo mala fecit populus hic, me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas non valentes continere aquas.* Tales vero cisternæ sunt omnia consilia, quæ a nostra prudentia, non afflata Spiritu divino, proficiscuntur: quæ non modo populos in pietate, & obedientia, tanquam aquas in cisternis continere non valent: sed quo magis his artibus retinere eos laboramus, eo violentius tanquam torrentes a nobis defluunt, & discedunt. ut superiorum annorum experientia multis in locis satis nos docere potest, & nunc admonere, unicam tantum viam medendis his malis relictam, si nostra omnia remedia inutilia esse agnoscentes, & valere potius ad augenda, quam ad tollenda mala, ad Christi potentiam, quem dexteram suam Deus Pater appellat, ad Christi sapientiam, qui est sapientia Patris, in omnibus nos, qui patrum personam gerimus, fide, & spe confugiamus, hujus nos in omnibus ministros esse agnoscamus. Hic vero *queritur*, inquit apostolus, *inter dispensatores, ut fidelis quis inveniamur.* Hoc

C autem nunc nobis agendum est, ut ministros nos in omnibus idoneos præbecamus. Erimus vero idonei, si nos ex nobis minime idoneos esse judicaverimus. Quis enim (inquit idem apostolus) ad hæc idoneus? ut qui ne cogitare quidem aliquid ex nobis, quasi ex nobis sumus sufficientes. Verum hoc fateri non satis est nobis: hoc dicere potuit apostolus, & per hanc portam ingredi ad obeundum munus suum, & in eo se ministrum fidelem, acidoneum ostendete, qui simul dicere potuit, de ministerio suo loquens: *Nihil mihi conficius sum.* Nobis vero, qui si verum fateri volumus, aliter dicere non possumus, quin nobis conficius sumus in administrando munere nobis imposito in plurimis defecisse, & horum etiam malorum, ad quæ corrigenda vocamur, non minima ex

D

ANNO CHRISTI 1545.

Isa. 2.

1. Cor. 4.

2. Cor. 3.

2. Cor. 3.

1. Cor. 4.

ma ex

ANNŌ
CHRISTI
1545.
1000m.

imploraremus. Sic vero dicit Daniel : *Cumque* A *adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei.* nomine populi hoc loco omnium ordinum personas complectens, ut ejus confessio, quam modo recitavimus, declarat.

Qua in re, quid nobis, qui pro salute universæ ecclesiæ tantis malis oppressæ, hac convenimus, faciendum sit, satis indicare videtur : nimirum, ut nostra, & simul principum, ac populi peccata flentes confiteamur id quod plane in spiritu mæroris satis nunc abunde facimus: verbis vero uberius faceremus, si ipsi principes adessent, qui suam nobiscum confessionem & lacrymas conjungerent.

Ejusmodi vero quasi funiculis peccatorum, ut prophetæ loquuntur, sacerdotum ac principum, atque ipsius populi peccata sunt colligata, ut difficile sit de unius ordinis peccatis inquirere, quin reliquorum simul ordinum peccata appareant. Sic vero omnes ordines una orationis serie accusans, in veteri populo dicit, Ezechiel in persona Dei : *Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea : inter sacrum & profanum non habuerunt distantiam. Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, ad perdendas animas, & avara sectanda lucra. Populi terra calumniabatur calumniam.* Hæc ille. Quæ utinam ad illa solum tempora pertinerent, ac non nostri quoque temporis imaginem referrent. Utinam cum de corruptela motum sacerdotum loquimur, huic maximam occasionem, maximam materiam, & auctoritatem, ipsos principes, atque ipsum populum dedisse negare possemus. Sed reprimamus nunc verba usque ad tempus magis opportunum, fontes autem communium lacrymarum aperiamus.

Ezech. 21.

Redeamus vero ad eos, quos cœpimus admonendos, præsertim episcopos, qui cum mandatis principum hac venerunt. Sic vero illos admonemus, ut omni, qua possunt fide, & diligentia suis principibus serviant, verum ut episcopos decet : sic illis serviant, ut servi Dei, non ut servi hominum. *Nolite*, inquit apostolus, *servi hominum esse.* Primum vero serviant uni regi Christo, cui Deus pater omnem potestatem dedit: deinde vero propter eum, omnibus: maxime autem principibus: *Cui honorem, honorem: cui tributum, tributum.* Hortamur autem, ut principibus serviant ad honorem, quemadmodum eorum mandata verbis ipsis præ se ferunt: in quibus nihil fere, nisi honorificum, & ad publicam utilitatem spectans, proponitur. Sic vero in summa serviant, ut eorum officium in primis spectet ad honorem Dei, & utilitatem hujus concilii, quod propter publicum bonum est convocatum.

1. Cor. 7.

Rom. 13.

Quare ut ab hoc maxime dehortamur omnes, qui hic sententias coram Deo, & angelis ejus, atque coram universâ ecclesiâ sumus dicturi, ne ad gratiam hominis alicujus loquamur : sic etiam multo magis, ne ad odium cujusquam, sententiam proferamus, etiamsi contra nos adversarii, vel inimici, & hostis personam gerat : denique ut ab omni inter nos contentione abstineamus, maxime optamus, & in domino hortamur. Hæc enim sunt, quæ contrastant, & repellunt, quem invocabimus Spiritum sanctum, sine quo nihil omnino facere poterimus, quod ad bonum, & pacem ecclesiæ cedat. *Cum enim*, inquit apostolus, *sint inter vos contentiones, nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis?* Cum vero

1. Cor. 3.

homines eos appellat, Spiritus Dei expertes inrellexit. In omnibus autem, quæ ad reformationem ecclesiæ pertinent, ob quam causam convenimus, imitari nos oportet illum, qui eam primum formavit : de quo ad hoc ipsum opus ingrediente, sic in persona Dei propheta loquitur : *Ecce servus meus, quem elegi : dilectus meus, in quo bene complacui anima mea : dedi spiritum meum super eum : iudicium gentibus nuntiabit : non contendet, neque clamabit : arundinem quasi satam non confringet, & limum fumigans non extinguet.* Hunc vero spiritum pacis, caritatis, & mansuetudinis, cum semper apud omnes, & cum omnibus ostendere debeamus, tum vero maxime in hoc sacro consensu, in quo convenimus, ut per gratiam ipsius Spiritus, contentionibus, quæ nimis diu ecclesiâ vexant, finis tandem imponatur.

Quare ne ipsi ullam contentionis ansam alicui demus, qui pacificorum personam gerimus, maxime est cavendum. Hoc vero, & cetera omnia incommoda, & impedimenta pacis inico modo evitabimus, atque ad optatum pacis portum perveniemus, si precibus ab humili & contrito corde profectis, ipsum Christi spiritum, qui est pax nostra, invocaverimus : ut in hoc concilio prædicat, ut lucem cordibus nostris infundat : utque nos in omnibus ad ipsius honorem, & veram ecclesiæ utilitatem regat, & dirigat. Ad tales enim ipse dicit : *Adhuc se loquente, ecce adsum.* Quare ut ejusmodi orationibus assidue incumbamus, quanta possumus caritate vos in domino hortamur, ut uno ore, atque uno spiritu, Deum Patrem in Christo Iesu glorificemus, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

ANNŌ
CHRISTI
1545.

Isa. 42.

Ephes.

Isa. 6.

II.

CONCIO FRATRIS DOMINICI Soto, Segobienſis, theologi, ordinis Prædicatorum.

De extremo iudicio, quod evangelium prima dominica adventus, missali Romano legitur, ad legatos & synodum, eadem die Tridenti habita.

CONCILIUM vobis aliud, idemque œcumenicum, diei hujus celebras ob oculos ponit apostolica sancta legatio, & qui sub hoc capite Christi corpus refertis, cardinalis Tridentine illustrissime, & reliqua amplissimorum præfulum sacra synodus. Concilium iudiciumque evangelicus vobis hodie præco denunciat, ab hoc longe diversum, quod tam anxia nos expectatione animi pendentes tam diu torquet : sanc quod ut universalis, ita, tum majori rigore cogendum sit, tum etiam celebrandum multo celerius. Quippe quo vivorum omnium, mortuorumque universitas, non a remotissimis modo terris, sed ex penitissimis etiam terræ visceribus, uno dato ligno est evocanda, eodemque momento sistenda. Quoniam illic nihil sententiæ loci, causatio nulla, quam suæ quis moræ valeat prætexere : nullus quo possit quispiam animum dissimulare, efficac color : ne qui nos perterrefaciant, armorum ulli strepitus : ne qui remorentur (ne pejus dicam) novorum hominum cavilli. Ecquid fictitius in rebus excogitari queat, quod divini illi, tremendeque tunc majestati, ubi conventum imperaverit illum, obsistat? Quandoquid terra quos mortuos quasi sequestro apud se depositos

D

E

enim nunc ejiuntur sacerdotes, dum conculcatur ab hominibus, quid aliud hoc indicat, quam divinum de nobis iudicium, quod prædixit Christus, cum diceret sacerdotes suos esse sal terræ: *quod si sal evanuerit, ad nihil valere ultra, nisi ut ejiatur foras, & conculetur ab hominibus*: Hæc vero omnia nos nunc patimur. Quod si propter iustitiam, ut nostri majores, beati nos quidem, at nunc iuste quidem, quia sal evanuit: minime autem propter iustitiam patimur, in omnibus enim nostris afflictionibus videmus iudicium Dei: atque utinam quidem illud videremus, hoc enim iniuriam esset omnia Dei iudicia & flagella effugiendi, atque in gratiam, & in veram gloriam ingrediendi. quæ res fecit, ut in his commemorandis acriores, & longiores fuerimus: nisi enim hæc bene cognita, & perspecta fuerint, frustra intramus in concilium, frustra invocamus Spiritum sanctum, qui primum ingressum in animam hominis semper facere solet, per ipsius hominis condemnationem, ut condemnet mundum de peccato.

Quare nisi ille spiritus nos apud nosmetipsos primum condemnaverit, nondum illum ingressum esse ad nos affirmare possumus, ac ne ingressum quidem, si peccata nostra audire recusamus. Idem enim dicitur nobis quod populo veteri per prophetam Ezechielem est dictum, cum nondum agnitis suis sceleribus, Deum per prophetam interrogare vellent, sic autem ait propheta: *Venerunt viri Israel ad interrogandum dominum, & sederunt coram me. Hæc autem dicit dominus: Nunquid ad interrogandum me venistis? Vivo ego, dicit dominus, quia non respondebo vobis.* Sequitur autem: *Si iudicatis eos, abominaciones patrum illorum ostende illis.* In quibus verbis ostendit Deus, quare noluerit respondere illis, quia nondum scilicet abominaciones suas, & patrum suorum audierant. Quare cum idem Dei spiritus sit, qui tum dabat responsa, & quem nunc nos sedentes coram domino invocamus: quid nobis faciendum sit, ut propitia responsa habeamus, ex his videtis: & simul quam necessario nos, qui præsidemus in hoc sacro consessu, a detegendis nostris peccatis sermonis exordium vobiscum duximus.

Quia vero nonnullos nunc videmus, sua primum peccata, & nostri ordinis graviter desentes, atque Dei misericordiam omnibus votis implorantes, ideo quidem in maxima spe sumus, ad nos venisse, quem invocamus Dei Spiritum. Hoc vero maximum pignus divinæ misericordiæ habemus, nempe ipsam hanc inchoationem concilii, in quo nunc convenimus ad erigendam, & instaurandam pene collapsam ecclesiam, ut vetus populus post diuturnam captivitatem apud externos reges, rediit Hierosolymam ad instaurandum templum. In illius vero populi statu, in illorum læta ad patriam profectio, & templi instauratio, nostri quidem temporis, & nostri status, in hoc præsertim concilio, imaginem intueri possumus: & in ducum eiusdem populi exemplo, vestrum, qui duces estis populo Dei ad cælestem patriam contendenti, officium videre. Quare omnes vos magno opere hortamur, ut sæpius ad memoriam revocetis, quæ in Esdræ, quæ in Nehemiæ, quæ etiam in Danielis libris sunt scripta: in quibus consilia omnium ducum populi explicantur, quæ hunc unum semper scopum habuerunt, ut sua, & populi, atque patrum peccata confitentes, ad præ-

Concil. generai. Tom. XIV.

nitentiam, & implorationem divinæ misericordiæ omnes excitarent. Quod cum populus faceret, tum quidem omnia illis feliciter successere. Eadem vero consilia nobis, si felicem successum & exitum expectare volumus in instauranda ecclesia, ob quam causam læti huc in spiritu convenimus, sequenda erunt: atque eo quidem magis, quo etiam maiora nobis certamina impendent instauraturis ecclesiam, quam illis instauraturis templum. Si enim illis multi, quo minus id perficeretur, se opposuere: si multi etiam, cum opus impedire non possent, eos irriterunt: hoc quidem sic habetote, nobis nec irrisores defuturos, nec qui maximis viribus a cæpto opere nos deterrant, & avocent. Habebimus vero non modo colluctationem cum carne, & sanguine, sed cum spiritualibus nequitis in cælestibus. Verum his omnibus potentior est is, in cuius nomine hoc opus sumus aggressi. Quare in eo confidamus, ipsum precibus invocemus, & ipse omnia perficiat.

Quia vero hoc concilium cum deliberantium, tum vero iudicantium speciem refert, in quo & deliberatur de iis, quæ ad universalis ecclesiæ bonum pertinent, & etiam iudicatur tam de rebus, quam de personis: sedemus enim tanquam iudicantes duodecim tribus Israel, quibus comprehenditur univertus populus Dei: ideo hic maxime locus videtur nos ipsos admonendi, ut caveamus ab his, quæ vel consultandi, vel iudicandi vim in nobis depravare solent. Hæc vero sunt ipsæ animi passioniones: quæ ideo etiam perturbaciones vocantur, quia rectum & verum de rebus iudicium, & sensum perturbant, ac pervertunt: in quibus maxime illa sunt cavenda, quæ recte monet Ethnicus ille in conciliis abijcienda, cum dicit, *Omnes homines, qui de rebus dubiis consultant, ab ira, odio, amicitia, vacuos esse debere.* Nam cum in hæc omne genus hominum sit propensum, tum vero ii maxime, qui principibus serviunt: tales enim vehementiores habent affectiones: facillime autem ad gratiam loquuntur, vel ad odium: ut scilicet ipsos existiment principes affectos esse a quibus mercedem expectant.

Cum vero de principibus loquimur: tam de his qui ecclesiastici vocantur, quam qui sæculares, loquimur. Ac licet quidem nos principes Christianos habere agnoscamus, & gaudeamus, id quod in veteri & jam recens fundata ecclesia patres nostri non habuerunt: tamen ante omnia nobis in hoc concilio semper est animadvertendum, hunc non esse locum laudandi aliquem, nisi solum Deum in Christo Iesu, atque illum solum iustificandi, omne autem genus hominum condemnandi: primum vero nos ipsos, qui hæc loquimur, ut cum Daniele dicamus: *Nobis confessio facies, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccaverunt: tibi autem domino Deo nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus a te, & non audivimus vocem domini Dei nostri, ut ambularemus in lege ejus, quam posuit nobis per servos suos prophetas. Et omnis Israel pravavariati sunt legem tuam, & declinaverunt, ne audirent vocem tuam, & stillavit super nos maledictio, & detestatio.* Hic vero nunc locus esset, ut eiusdem prophetæ exemplum sequentes, cuius verba modo recitavimus, non solum nostra, qui sacerdotes sumus, sed populi, sed principum, coram Deo & ecclesia ejus peccata confiteremur, proque omnibus veniam

Qqq implora-

ANNO
CHRISTI
1545.

Ephes. 6.

Matth. 19.

Luc. 22.

Cæsar in
Cætiliam
verba.

Baruc. 6.

Dan. 9. 6.

SYLLABUS

A. N. CH.	Ejusdem altera prorogatio. 247. & 243. Litteræ salvi conductus pro prelatis Gallie. 244.	A. N. CH.	6. Ad principes Christianos exhortatio de hæreticis exterminandis. 461 7. Decreta morum x l. cum præfatione. 463
1514.	X. Sessio. 245 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Bulla de reformatione Montium pietatis. 249 Bulla contra exemptos, & de ecclesiastica libertate, ac jurisdictione episcopati. 252 Bulla super impressione librorum. 257 Bulla de proficentibus pragmaticam: & indicatione sessionis X l. 258 Schedula oratoris regis Francie. 259 Oratio Stephani archiepiscopi Patracensis. 261 Mandatum Caroli ducis Sabaudie. 273 Congregatio generalis pro discussione tractandorum in X l. sessione. 280	1528.	* Breve Clementis VII. ad Franciscum primum Franc. regem, pro indicatione concilii generalis in Italia. 481 * Responsum Francisci primi. 482
1515.	XI. Sessio. 283 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Mandatum patriarchæ Maronitarum. 286 Bulla de modo prædicandi. 288 Bulla, qua continentur concordata cum Christianissimo rege. 291 Bulla abrogationis pragmatice sanctionis. 309 Bulla de privilegiis religiosorum. 315 Indictio sessionis X l l. 319 Prorogatio ejusdem sessionis. 320 Congregatio prelatorum in palatio apostolico. 321	1533.	PAULI PAPÆ III. VI-TA. 483 Colonienſe concilium. 484 Augustana synodus. 566 1. Acta primæ diei synodi, quibus continentur statuta xxx l l. 567, 569 2. Acta secundæ diei. 595 3. Acta tertie diei. 596 4. Martini Olavi oratio. 597 Trevirensis synodus. 606 1. Mandatum convocationis. <i>ibid.</i> 2. Oratio Pelargi. 609 3. Edicta x. cum præfatione. 617 4. Mandatum contra concubinos. 624 Colonienſe concilium. 627 1. Litteræ Caroli V. Imp. <i>ibid.</i> 2. Litteræ Adolphi archiepiscopi. 629 3. Statutorum pars I. de institutione juventutis. 633 4. Pars II. de examine ordinandorum. 638 5. Pars III. de perfectione officiorum. 641 6. Pars IV. de visitatione. 646 7. Pars V. de synodorum celebratione. 649 8. Pars VI. de jurisdictione ecclesiastica. 650 9. Censuræ pro emendatione vitiorum. 652 Moguntinum concilium. 667. & seq.
1516.	XII. Sessio. 324 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Litteræ Maximiliani imperatoris ad Leonem papam. 327 Bulla, qua boſorum ecclesiasticorum decima exigitur ad sacram expeditionem: & concilio finis imponitur. 334 Maximi Corvini episcopi Ifernensis oratio. 337	1534.	1. Præfatio. 669 2. Capitula xlv l l. ad fidem pertinentia. 672 3. Capitula l v l l. ad mores pertinentia. 684 Trevirensis concilium. 705 TRIDENTINUM CONCILIIUM OECUMENICUM. 725 Synopsis concilii Tridentini. 725 Bulla indicationis concilii. 725 I. Sessio. 732 Decretum de inchoanda synodo. 733 Indictio futuræ sessionis. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Admonitio legatorum apostolicorum ad patres concilii. 734. & seq.
1517.	* Litteræ Maronitarum ad Leonem X. 346 * Rotomagenſe concilium. 358 * Textus integer concordatorum. <i>ibid.</i> * Concilium Dublinense. 389	1545.	II. Sessio. 740 Nomina præsentium. 741 Decretum de modo vivendi, & aliis in concilio servandis. <i>ibid.</i> Indictio tertie sessionis. 743 III. Sessio. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Decretum de symbolo fidei. <i>ibid.</i> Symbolum fidei. 744 Indictio futuræ sessionis. <i>ibid.</i> IV. Sessio. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. 745 Decretum de canonicis scripturis. 746 Decretum de editione & usu sacrorum librorum. 747 Indictio futuræ sessionis. 748 V. Sessio. <i>ibid.</i> Indictio futuræ sessionis. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Decretum de peccato originali. 751 Decretum de reformatione. 753 VI. Sessio. 756 Decretum de justificatione. 757 De justificatione canones xxx l l l. 764 Decretum de reformatione. 768
1518.	* Leonis papæ litteræ ad Villielmum Cantuar. archiep.	1546.	VI. Sessio. 756 Decretum de justificatione. 757 De justificatione canones xxx l l l. 764 Decretum de reformatione. 768
1519.	* Leonis papæ litteræ ad Villielmum Cantuar. archiep. 390		
1520.	Bulla Leonis X. contra errores Lutheri. <i>ibid.</i>		
1522.	HADRIANI PAPÆ VI. VITA. 400 Ejusdem breve ad Fridericum Saxonie ducem, adversus Lutherum. 402 Ejusdem breve ad inquisitorem Comensem. 409		
1523.	CLEMENTIS PAPÆ VII. VITA. 411		
1524.	* Constitutio Ravishona edita, ad cleri vitam reformandam, per Laurentium cardinalem Campesium, ad Germaniam legatum. 412		
1527.	* Ordinationes Villielmi archiepiscopi Cantuar. de numero procuratorum curie Cantuariensis. 423		
1528.	* Bituricensis concilium. 426 Patriensis, alias, Senonensis. 432 1. Litteræ Antonii archiepiscopi. <i>ibid.</i> 2. Præfatio concilii. 433 3. Generale decretum. 440 4. Decreta fidei xvi. 444 5. Annotationes aliquot errorum, olim damnatorum, tunc repullulantium. 459		

A. N. CH.	Ejusdem altera prorogatio. 247. & 243. Litteræ salvi conductus pro prelatis Gallie. 244.	A. N. CH.	6. Ad principes Christianos exhortatio de hæreticis exterminandis. 461 7. Decreta morum x l. cum præfatione. 463
1514.	X. Sessio. 245 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Bulla de reformatione Montium pietatis. 249 Bulla contra exemptos, & de ecclesiastica libertate, ac jurisdictione episcopati. 252 Bulla super impressione librorum. 257 Bulla de proficentibus pragmaticam: & indicatione sessionis X l. 258 Schedula oratoris regis Francie. 259 Oratio Stephani archiepiscopi Patracensis. 261 Mandatum Caroli ducis Sabaudie. 273 Congregatio generalis pro discussione tractandorum in X l. sessione. 280	A. N. CH.	6. Ad principes Christianos exhortatio de hæreticis exterminandis. 461 7. Decreta morum x l. cum præfatione. 463
1515.	XI. Sessio. 283 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Mandatum patriarchæ Maronitarum. 286 Bulla de modo prædicandi. 288 Bulla, qua continentur concordata cum Christianissimo rege. 291 Bulla abrogationis pragmatice sanctionis. 309 Bulla de privilegiis religiosorum. 315 Indictio sessionis X l l. 319 Prorogatio ejusdem sessionis. 320 Congregatio prelatorum in palatio apostolico. 321	1528.	* Breve Clementis VII. ad Franciscum primum Franc. regem, pro indicatione concilii generalis in Italia. 481 * Responsum Francisci primi. 482
1516.	XII. Sessio. 324 Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Litteræ Maximiliani imperatoris ad Leonem papam. 327 Bulla, qua boſorum ecclesiasticorum decima exigitur ad sacram expeditionem: & concilio finis imponitur. 334 Maximi Corvini episcopi Ifernensis oratio. 337	1533.	PAULI PAPÆ III. VI-TA. 483 Colonienſe concilium. 484 Augustana synodus. 566 1. Acta primæ diei synodi, quibus continentur statuta xxx l l. 567, 569 2. Acta secundæ diei. 595 3. Acta tertie diei. 596 4. Martini Olavi oratio. 597 Trevirensis synodus. 606 1. Mandatum convocationis. <i>ibid.</i> 2. Oratio Pelargi. 609 3. Edicta x. cum præfatione. 617 4. Mandatum contra concubinos. 624 Colonienſe concilium. 627 1. Litteræ Caroli V. Imp. <i>ibid.</i> 2. Litteræ Adolphi archiepiscopi. 629 3. Statutorum pars I. de institutione juventutis. 633 4. Pars II. de examine ordinandorum. 638 5. Pars III. de perfectione officiorum. 641 6. Pars IV. de visitatione. 646 7. Pars V. de synodorum celebratione. 649 8. Pars VI. de jurisdictione ecclesiastica. 650 9. Censuræ pro emendatione vitiorum. 652 Moguntinum concilium. 667. & seq.
1517.	* Litteræ Maronitarum ad Leonem X. 346 * Rotomagenſe concilium. 358 * Textus integer concordatorum. <i>ibid.</i> * Concilium Dublinense. 389	1534.	1. Præfatio. 669 2. Capitula xlv l l. ad fidem pertinentia. 672 3. Capitula l v l l. ad mores pertinentia. 684 Trevirensis concilium. 705 TRIDENTINUM CONCILIIUM OECUMENICUM. 725 Synopsis concilii Tridentini. 725 Bulla indicationis concilii. 725 I. Sessio. 732 Decretum de inchoanda synodo. 733 Indictio futuræ sessionis. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Admonitio legatorum apostolicorum ad patres concilii. 734. & seq.
1518.	* Leonis papæ litteræ ad Villielmum Cantuar. archiep.	1545.	II. Sessio. 740 Nomina præsentium. 741 Decretum de modo vivendi, & aliis in concilio servandis. <i>ibid.</i> Indictio tertie sessionis. 743 III. Sessio. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Decretum de symbolo fidei. <i>ibid.</i> Symbolum fidei. 744 Indictio futuræ sessionis. <i>ibid.</i> IV. Sessio. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. 745 Decretum de canonicis scripturis. 746 Decretum de editione & usu sacrorum librorum. 747 Indictio futuræ sessionis. 748 V. Sessio. <i>ibid.</i> Indictio futuræ sessionis. <i>ibid.</i> Nomina præsentium. <i>ibid.</i> Decretum de peccato originali. 751 Decretum de reformatione. 753 VI. Sessio. 756 Decretum de justificatione. 757 De justificatione canones xxx l l l. 764 Decretum de reformatione. 768
1519.	* Leonis papæ litteræ ad Villielmum Cantuar. archiep. 390	1546.	VI. Sessio. 756 Decretum de justificatione. 757 De justificatione canones xxx l l l. 764 Decretum de reformatione. 768
1520.	Bulla Leonis X. contra errores Lutheri. <i>ibid.</i>		
1522.	HADRIANI PAPÆ VI. VITA. 400 Ejusdem breve ad Fridericum Saxonie ducem, adversus Lutherum. 402 Ejusdem breve ad inquisitorem Comensem. 409		
1523.	CLEMENTIS PAPÆ VII. VITA. 411		
1524.	* Constitutio Ravishona edita, ad cleri vitam reformandam, per Laurentium cardinalem Campesium, ad Germaniam legatum. 412		
1527.	* Ordinationes Villielmi archiepiscopi Cantuar. de numero procuratorum curie Cantuariensis. 423		
1528.	* Bituricensis concilium. 426 Patriensis, alias, Senonensis. 432 1. Litteræ Antonii archiepiscopi. <i>ibid.</i> 2. Præfatio concilii. 433 3. Generale decretum. 440 4. Decreta fidei xvi. 444 5. Annotationes aliquot errorum, olim damnatorum, tunc repullulantium. 459		

depositos, recuperat, etsi corpora etiamnum in cineres auræque jam olim disperierint: eosdem mortuos, vitæ restitutos, repetenti Christo, summa fide totos redder: & non secus, ac sistendi vas, ante ejus tribunal suas ipsorum causas dicturos exhibebit. Et cæli stare necisi, sed quibus ingenium, & suapte cetera constantissimum est, perpetuis pernicibusque lationibus circumvolvi, gradum sistere iussi, parebunt: & ante iudicis thronum accersiti, pavidi, atque suo contracto jubare pallentes, comparebunt: qui tamen sui nullam necessesse habent rationem reddere: ut qui sint rationis expertes, neque vero si vel maxime tenerentur, habent quod extimescerent: ut qui nullum imperium recusent, sed quæ sibi obtingere munia, fidei semper cura & diligentia exquantur: at quod sint adversus hominum nequitiam & perfidiam testimonium dicturi, id merito perhorrescent. Heu nimium aspident obtusis auribus superantes, & quibusvis talpis cæciores, qui stupore plumbum, adamantaque duritie vincimus: eadem ipsa terribilis Dei verba, quæ illo tunc torvo ab ira vultu prolaturus est: illa, inquam, *Andite cæli, & auribus percipite terra: quoniam dominus loquutus est: Filiis enervivi, & exaltavi: ipsi autem spreverunt me. Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis.* Et quod sub cælorum itidem & terræ attestazione alius ejusdem ordinis propheta in eandem sententiam confert: *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima.* Eadem, inquam, hæc verba, quibus homines rei sunt: cæli vero nihil aliud quam testes citantur, cæli insensibiles expavescent: rationales vero homines, vel non audimus, vel intelligimus: vel certe si audimus, & intelligimus, nihilo plus tamen eorum sensu aspicimur: sed quam adamas quatiente malleo, pejus ea nos excutimus. At ne absque ulla prorsus distributionis luce diutius consula divagetur oratio, tamen si vereor, ut præ temporis angustia explicare suis numeris atque exornare nequeam: tria tamen narabo, aut certe utcumque adumbrata ac delineata relinquam. Etiam enim dicturus quorum, quando, & quomodo sumus extremo illo pertremendo tribunalis rationem reddiduri.

Atque primæ expediendæ pattis inde ex ordine aptissime rationem petere video, si unum esse hominem ostendo in hac rerum sensibilibus universitate, a quo factorum ratio & causa tum exigi possit iure, tum etiam merito reddi debeat. Id profecto quod est citra negotium demonstrare: Nam causam cur quid quis faciat, nemo sane respondere quiverit, præter quam qui rerum causas videt, & consequentia cernit: in sua demum potestate habet, res sic, aliterve efficere, nam cui alter constituere non fuerat liberum: cum hoc cur ita fecerit, quid rogo exoptules? Est autem in rebus (citra angelos) solus homo ratione, liberoque arbitrio præditus, est ergo unus, qui tum sui, tum rerum earum, quæ in suum dominium & usum veniunt, rationem sit responsurus. At quidnam rerum esse dicam in ejus imperio, & ditione, quid? Quantum est cumque nostris subiectum oculis. Quanta sunt videlicet cælorum vastissima corpora, & quam intra se multa capere possunt, in hominis sunt ditionem cuncta redacta. Scripturam de hoc, quam dicat sententiam, consulamus. *Faciamus* (inquit) *hominem ad imaginem, & similitudinem nostram,*

Concil. general. Tom. XIV,

ut præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra. Quid est autem, *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram?* Mirum aliquid velut argilla efformemus, quo faciei nostræ specimen, vultusque lumen nostri exprimamus. Namque per sylvam ceterarum rerum, nihilo magis autorem cognosceres, quam hominis imaginem per ejus tenuæ consulumque vestigium: ut pote, quæ sint, aut vivant procul dubio, ad summum citra mentem, cognoscant. Ergo (quæ facies Dei est) mentis insigne, rationisque & libertatis splendorem ac dignitatem, nulli rerum præter hominem (angelos mittimus) impressit. Quodcirca (ut ab hoc ipso suggesto alias me ad vos dixisse memini) quamvis nihil de rebus Deus nisi consilio altissimo constituat: nobis tamen aliis verbis scriptura conformationem hominis denarravit, quam rerum aliarum creationem, quo ejus inde præ aliis excellentiam dignoscere. Nam res aliæ universæ, quippe quæ necessitate, & quasi coacti aguntur, metus non erat, ut a nutu Dei, præscriptisque legibus deviare, deflectereque ratione illa possent: & ideo verbo simpliciter conditæ sunt. Dixit enim: *Fiat lux, & facta est lux.* dixitque, *Fiat firmamentum, & factum est firmamentum.* dixit, *producat terra herbas & animantes, & factum est ita.* At vero hominem, cui sui erat ipsius faciendæ potestas, & facultas, ut non vi, uti cetera, compulsi, & illata necessitate, sed libere a Deo in bonum promoveretur: ut ante illum bono & malo, igne & aqua constitutis, manum alterutri esset libitum, admoveat: quippe eo esset libertatis donandus (si tamen libertas hæc est) ut contra quam Deus præciperet, faceret ipse, dum vellet, eundem hominem auderet Deus producere (si sic infantibus nobis de infinita illa cuncti-potentis sapientia balbutire lallareque licet) nisi ratione maturius cogitata, & deliberata: minime gentium. Ob idque non simpliciter dixit: *Fiat homo,* sed antequam faceret, *Faciamus,* inquit. Quod est quasi habiti concilii pronuntiata sententia. Deinde non tanquam ex nihilo derepente, uti cetera, edidit: sed ex luto prius, quasi figulina arte adfabre corpus in tam variam organorum pulchritudinem efformavit, mox spiraculum vitæ inspiravit in faciem.

Quid ergo nos isti recentes mortalium de libero arbitrio contundunt: quid Dei faciem, animis nostris impressam, deterere nobis, expungere, ac delere moluntur: dicentes ea nos quandoque a Deo necessitate, impetu scilicet & coactu moveri, quæ cæli vel pecora. Quod si nunquam nos adeo cogit, cur meritum nobis adimunt, quod assertu illis est necessarium, non modo temporarium præmiorum (quod jam compulsi cæperunt consistere) sed illius etiam, quo nos gratia perducit sempiternæ gloriæ: Siquidem ut nos Deus impulsu in bonum prævenit, tamen in nostro arbitrio positum est, ut a præveniente nos ejus gratia moveri consentiamus. Cujus sumus in iudicio causam dicturi, atque adeo vel æterna daturæ supplicia dissensus, vel consensus præmia accepturi sempiterna. Sed caveo ne me nunc disputatio hæc alio properantem, surripiat. In diverticulū redeo.

Subnectitur continuo loco memorato scripturæ: *Et præsit piscibus maris, & cetera.* Id quod hujusmodi est. In hoc faciamus hominem ad imaginem nostram: iudicio scilicet & ratione donemus, qui orbi colendo ac moderando sit ido-

Q q q ij neus ;

ANNO
CHRISTI
1545.

2^a Jul. 148.

1° Jan. 3.

Cal. 3.

neus, atque aptus, quem in dominium mittamus
universi, cuiusque fidei quantum regem extru-
ximus, ceu viræ servitia quædam, concedamus:
nempe ut mundi tandem transcurfa periodo, ad
nostrum iudicium accepti rationes afferat, & ex-
pensâ: quo rerum per se gestarum, & quæ a no-
bis susceperit, beneficiorum subductis rationibus,
constet, perinde illum saltem fide, studio, &
soletia in officio erga nos continenter persis-
tisse, atque fuerit ipse avide usus obsequio mun-
di: atque adeo liqueat, utrum gloriam in nos re-
tulerit: quam ci cæli vastissima mole sua, fabrica,
ornatu, pulchritudine, ordine utriusque summo,
& constantia, enarrare non cessant: verbumque
intellexerit munificentissimæ beneficentiæ nos-
træ, quod *ignis, grando, nix, glacies* jugiter fa-
ciunt, unde laudes nobis & gratias debet per-
petuas. At cuiusnam alius rei extra hunc mun-
dum univertsum effari ausim, redditum iri a no-
bis rationem in die illa? Nam extra mundum bo-
ni philosophi nil, nisi inane quoddam inter-
num, meditantur. An de cura forte qua spi-
ritus in nos angelici incumbunt, deque vigilan-
tissima, qua nos protegunt, custodia, causam
dicturi sumus: quemadmodum scilicet ducatum
eorum sequuti, eorumque sumus usi subsidio,
imo vero obsequio: Ecquis id ambigat no-
strum, qui in divinis hæc quoque beneficiis ponimus?

Sed quid brevissimam ad dicendum mihi da-
tam horam in servitiis mundi, angelorumque au-
xilii recensendis prodigo? Hæc hæc ad vos asse-
ro patres ecclesiæ sidera, de quibus nobiscum
etiã mundum Deus rationem inibit in die illa iræ,
Nempe ut filium suum unigenitum, quem in rem
penitus vestram, & propter vestram salutem in
hoc mundi miseriarum profundum cælo demis-
sit, exceperitis, & tractaveritis. Quomodo fi-
dem ejus, documenta, leges, consilia, exempla
custodiatis. Labores pro vobis exhaustos, quas
ærumnas pertulit, acceptas injurias, contumelias
toleratas, quibus vos officiis compensetis. Sangu-
inem denique pro vobis, ad mortem usque,
& in cruce fufum, qua veneratione, religione,
observantia, ac sanctimonia observetis. Eccle-
siam suam negotio tanto constructam, tam lon-
ga, tamque clara, & generosa martyrum acie
communitam, tot patrum doctrinis, ceu lampadi-
bus Spiritus sancti illustratam, ecclesiam utri-
que (ut rotum dicamus) qualem divina bonitas,
sapientia, & potentia ædificavit, qua fide & vigi-
lantia servetis, propugnetis, & excolatis. O in-
narrabilem Dei adversus homines caritatem, qui
non in id nos solum evexit gloriæ fastigium, ut
filii Dei nominemur, & simus: sed quo nos in
filios adoptaret, naturalem nobis contulit. Sic
enim *Deus* (ait ille caritatis æstimandæ pruden-
tissimus) *dilexit mundum, ut filium suum unige-
nitum daret.* Mundum, qui Deum semper odio
habuit, ita eundem mundum deamavit Deus, ut
filium suum, splendentem gloriæ suæ, & substan-
tiæ figuram (nam deitate sibi parem, quin & ef-
fentia eundem) mundi mortalibus tradiderit,
quos immortalitate donaret. Nam cur non di-
cam, tradiderit? Cui non majores honores ha-
buit mundus, quam quem ludibrio, & oppro-
brium habitum, eo demum malorum detruserit,
ut cruci latronum medium, ceu *maledictum*
quoddam (liceat cum Paulo sic dicere) affixerit.
Quod ille non aliter proferre ausus est, quam tes-
timonio subinde subiecto: *Quoniam maledi-*

ctus homo, qui pependit in ligno. Num satis per-
spectum vobis, quo nos Deus negotio filios effe-
cerit? Suo nos semel sanguine in cruce genuit: eo-
dem in sacramento quotidie nutrit. An commi-
nisci unquam cogitatis patres amplissimi, & om-
nium providentissimi, qua vos ratione in divino
tribunali de neglecto sanguine Christi possitis
defendere: quem vestra fidei ibi commisit, ubi
quas animas cruore suo servaverat, earumdem
vos animarum in custodia collocavit?

Sed & de *urbe fortitudinis nostra Sion* (hoc
enim nomine ecclesia est a prophetis celebrata)
cujus vos estis sal ac lumina, & (quod vestrum
nomen est) speculatores & vigiles, nunquid vobis
in mentem venit, in a geminis cum primis,
B quem ci Christus circumduxit, murus alqua ex
parte sit forte neglectu nostro interruptus, qua
vestra cum diligentia vos reficere & instaurare
debeatis? *Geminus* inquam, quoniam *ponitur*
(ait) *in ea murus, & antemurale.* Quid murus
& antemurale? Leges & alia leges: divina leges,
quæ sunt firmissima mœnia, atque sanctissima,
quibus est ecclesia circumseptâ: & propter divi-
nas, humanæ insuper, in ipsarum propugnacu-
lum adhibeat. Huc vellem nostros istos infestatō-
res convenire: hoc cum illis, si & temporis & lo-
ci ratio sineret, lubenter exposularem: de quo
nos ipsi vicissim tam acriter compellant. Non
enim (quod nobis calumniatur) traditiones ho-
minum divinis mandatis antefertimus: sed quod
C Christus ipse servator noster tanti leges æstimat
set suas, tantique nostra referte perspiceret ea-
rum custodiam, hominemque sciret varium ani-
mal, eundemque inconstantium rerum vicissitu-
dini subiectum, qui pro temporum adeo condi-
tione, & diversitate locorum, diversis legibus
opus haberet in officio contineri: suam hanc eccle-
siæ providentissimam commisit facultatem, ubi
pastorem Petrum instituit, ubi qua missus fue-
rat a vivente patre, eadem potestate apostolos di-
misit, ubi *Qui vos inquit, audit, me audit:* & sæ-
penumero alibi. Hac nimirum sancti auctorita-
te sancti patres, summo studio & consilio, assi-
dente Spiritu sancto, qui ex pollicitatione Christi
maner nobiscum in æternum, hoc legem
ecclesiasticarum antemurale, veluti urbis pom-
merium, euangelio succederunt: monacharuf-
que, & alias saluberrimas ceremonias institue-
runt.

Quæ quanto sint ecclesiæ robori & præsidio,
ipsi isti earum hostes documento nobis sunt, &
patentissimo testimonio. Nam postquam eccle-
siasticum hoc munimen suis opinionum cuni-
culis subverterunt, qualiter jus ipsum divinum
tali munitione denudatum defenderint, ipsi
judices sunt. Abiecto monachatu, hominum
ritu, ut quod de sacerdotibus divinum est insti-
tutum retinerint, videant sacramentalibus sub-
versis, qua religione sacramenta tractent. Bre-
viter postquam jura humana solo æquaverunt,
E qua fide & religione in euangelio persistat, faciat
Deus ut ante hanc quam predicamus diem, agnos-
cant. *Quin* audent hoc loco dicam: pronuciare
(si audire me pro vestra in Deum fide toleratis)
nihil conabor, neglectum pontificii juris (nisi
quibus hoc nomen non facit satis, ludibrium
mavultis, hæc nobis tempora atulisse) nempe
quod patrum leges sanctissimæ pessum premi
fuerint permixtæ, id foveam suffodere & aper-
rire cepit, in quam vestram ecclesiam conje-
ctam cernitis. Leges namque ut divinæ, ita &
humanæ,

ANN
CHRIST
1545.

1^a Jul. 36

Luc. 10

humanæ, si considerate aliquando æstimateque A
perpendistis, in hoc penitus positæ sunt, ut per-
exiguum hunc & angustum bonorum tempora-
lium acervum, in fatia bilis mortalium aviditas in
pace & tranquillitate possideret: & ita inter nos
constare posset caritas. Sunt nimirum veluti lineæ
& præscripti quidam limites, quibus homines in
suo quisque jure contineantur aliena ne violent.
Augustissimum illud inexhaustumque divinorum
bonorum pelagus, sine fundo altissimum, amplis-
simum extra mensuram, & absque fine sempiter-
num, illud est: quod ut non per partes posside-
tur, ita neque præfinito ullo modo debet ada-
mari, & expeti: sed ut se quisque avidissime in
ejus amotem dimiserit, & effuderit latissime, ita
is omnes pace quærissimè possidebunt maximo
gaudio. At vero arctissima hæc & brevissima, va-
no nomine, bona, ob idque in commune possi-
deri nescia, longæ aliter. Quoniam nisi his veluti
vallo, signis positus intersepirentur: omnibus
tunc omnia invadentibus, cuncta sacra atque
prophana futique deque pertraherent.

Perpendite ergo vos consultissimi patres, quos
fideles servos & prudentes constituit dominus
super familiam suam, & super candelabrum lu-
cernas erexit, & in legum specula posuit custo-
des, quam cavere debeatis vigilantèr legibus ves-
tris: quas hominum (quæ nihil non designat)
cupiditas prece & precio arietare non cessat, quo
sibi aditus impune pateat ad vitæ: ne si quæ
sunt sanctissime obferatæ, adultæria clave ape-
riatis, rei in illa die ecclesiæ vestræ dispensationi-
bus dissipatæ, causam tremebundi dicatis. Nam
inde ecclesiasticum antemurale abiit in maceriam
(quæ est sine calce & cemento dissoluti lapides)
mox pessumdari & pro non legibus haberi inci-
piunt, atque adeo dignitas ecclesiastica contem-
ptui haberi, continuo murus sanctissimus divina-
rum legum nutare & vacillare, confestim caritas
languere primum, post labefactari, spes concide-
re, postremo evelli fides. An paratis aut sine legi-
bus constare civitatem, aut sine caritate vel stare
spem, vel fidem posse vivere? Fundamentum,
parietes, & tectum contemplantur. Vbi Christus
ædificavit ecclesiam, fundamentis fidei subjectis,
spem nostram erexit: & quæ ædificium conteger-
et, caritatem superne extendit, quæ autore Pau-
lo, tum præcipuum est spiritus, tum etiam vinculum
perfectionis: legibusque tum divinis, tum huma-
nis constabilivit, ut bonis omnibus gradibusque
ac dignitatibus pro cuiusque meritis distributis,
specimen triumphantis illius, heu heu, ecclesia
hæc militantium exhiberet. Satan ergo arte rece-
xendi Christi structuram instructus, a fastigio eam
contra demoliri orsus, ad ima usque deturbat.

Aufcultemus interim tantisper iudicem no-
strum iustitiam clementia & lenitate rationem de
hoc ponentem cum servis suis, ne in die illa stu-
pendæ irati ipsius acerbissimam severitatem exti-
mescamus. *Audite, inquit, habitatores Ierusalem,
iudicate inter me & vineam meam:* Viri viden-
tes (nam id est in nomine significatus) viti per-
spectissimi, qui omni affectione liberi, integram
habetis iudicandi potestatem, sedete iudices in-
ter me & vineam meam. *Vinea facta est dilecto
meo:* ecclesiam unigenito meo plantavi. Nam pa-
tris hic verba subaudire videor: Speciosissimam
vineam plantavit Deus dilecto suo. Nam ex
quincunce confervit vites, ut quolibet versus
spectaveris, reatissimos ordines conspicias. *Et
sepervi eam. Edificavi turrim, scilicet fidei, in
Concil general. Tom. XIV.*

medio ejus: & torcular, sacramentorum videli-
cet, extruxi in ea, quo nec tar gratia divina ex-
primitur. *Quid est quod debui ultra facere vinea
mea, & non feci? An quod expectavi quod face-
ret vvas, & fecit labruscus? Et nunc ostendam vo-
bis quid ego faciam vinea mea. Auferam sepe-
m ejus, & erit in direptionem: diruam maceriem ejus,
& erit in conculcationem & ponam eam desertam:
non pacabitur, & non fodietur: & ascendent
super eam vepes & spina, & nubibus mandabo ne
pluant super eam imbrem.* Persecutimini vos my-
steria mylæ sapiensissimi: pervia sunt, ipsa se pro-
dunt. O quo te is præcipitatum, quæ de ejus la-
rere promanasti, ecclesia Christi, sponsa, columba,
amica, formosa, speciosa Christi, & his atque
ralibus sexcentis epithetis insignite a divina sa-
pientia cumulata? Quo te, Petri navicula, elisam,
diffractam, submersam rapit nostrorum crimi-
num procella? Quid nostræ causæ tam diu indormis
Christe servator noster? Cur Petre magis-
trum ex profundissimo isto somno excitare non
properas, qui tibi credidit navi succursum veniat?
Imo vero & ru cave vicissim Petre, illam iterum
magistri reprehensionem audias: *Simon dormis? Marc. 14.*
quid meæ non invigilas causæ? Er nos ipsimet ca-
veamus nobis. Nam quis nos, malum, lethargus,
aut veteris mente abalienavit, & nostrimet nos
occupavit oblivio?

Attendamus parumper cujus nos admonet
euangelium. *Conspicite & levate capita vestra. Luc. 27*
Animo perspicienter reputate signa in sole, luna
& stellis, quæ ætatem redemptionis vestræ appe-
tere jam prænunciant. Signa, inquam, non illa,
quæ in hujusmodi elementis visibiliter appare-
bunt: quæ scilicet alius euangelistarum exponit,
solis & lunæ tenebras, & stellarum casus, sed
quæ sub illis mysterio abdita latent. Hanc enim
secundam concionis partem brevissime perstrin-
gam. Nam præterquam quod, (ut Aug. ad ^u Hesy-
chium scribit) non omnia hæc signa pertinent
ad finale iudicium, sed quædam ad Hierosoly-
mitanam subversionem: illa quæ ad iudicium at-
tinent, non ira sunt intelligenda, ut sint a Christo
tanquam indicia manifesta designata. Enimvero
ut nostrum extremum diem, cuiusque sumum, ex
re nostra est, ut ignoremus (nempe quo hinc cer-
titudine mortis, incertitudine inde temporis,
utrimque magis ad bonum magisque excitemur,
perstamusque in vigilia cautiore) ita & diei il-
lius præcios nos esse, nihil ad salutem nostram
pertinebat. Id quidem nos admonitos esse vo-
luit Christus: ubi *de die illa neminem novisse ait Marc. 13.*
neque filium hominis: & ubi apostolorum mi-
nime interesse pronunciat, scire tempora & mo-
menta, quæ in patris sunt posita potestate. Et
enim cum cælestium secretorum illa ad nos pro-
sus attulerit Christus quæ ad nostram nobis salu-
tem conducunt, nihil aliud est Christum diem
illum ignorasse, quam non habuisse in mandatis
a patre, & neque se tanquam redepertorem decere
diem illum revelare. Quid ergo sibi hoc euange-
lio voluit: *Cum videritis hæc fieri, scitote quoniam
prope est regnum Dei?* Porro (quantum conjicio)
nihil aliud, quam quod nuncumque prodigiola
aliqua signa & extra consuetum naturæ ordinem,
hæc mundi præcipua elementa de derint: in men-
tem nobis & memoriam veniat illius diei: quon-
iam sunt omnia, nihil aliud, quam strepitus qui-
dam ruinæ illius magnæ, quam nobis mundus
comminatur. Quamobrem perspicienter patres,
& sapienter scrutati sunt mystica quædam enj-
Q q q iij modi

ANNO
CHRISTI
1545.
Ipsi 5.

Marc. 14.

Luc. 27

Hesy-
chium

Marc. 13.

AB. 1.

ANN O
CHRIST I
345.

modi signorum sensa: signa scilicet eorum quæ A
ecclesia a suis semper usque incunabilis afflictis
rebus, perpessa est: finis etiam ejus & casus in-
dicia.

Quæ quantum egomet mecum sæpe & multo
animo confidero, videre non video, quo ingra-
vescendo ire jam possint deterius, quam modo
sunt in oculis nostris: nisi forte unde ecclesiam
evertere valeant funditus. His namque solis &
lunæ, stellarumque nominibus, potestates ambas,
ecclesiasticam & sæcularem, sanctorumque præ-
terea splendorem subaudiunt mysteriorum periti.
Solem autem splendidissimum, ac fulgentissi-
mum jubar apostolicæ ac perinde sanctissimæ sedis,
ubi suum Christus Petrum cum plena po-
testate vicarium collocavit, quaque ejus perpetuo
successores ad gubernacula sedere constituit,
quandonam quæso majores nostri pejus rene-
brescere conspexerunt, majorique obvolvi caligine?
Legimus potro multorum capita & nomina
hæreticorum, qui perfide ab ecclesia catho-
lica descivere: at quando gentium (si vestras
fando venit in aures) honorificentissimum no-
men sanctissimi papæ, vel Turcis fuit adeo invi-
sum, abjectum, & (si audire potestis) infame,
quam est quibusdam modo Christianis: Adeo ut
Christianis e regione papas opponant, papas
& antichristos pro synonymis ducant. Ita de
die iudicii instiruebat Theſſalonicenses Paulus:
nempe quod ubi venerit discessio primorum, mox
revelatus fuerit homo ille peccati, filius perditionis,
tunc eris finis. Discessionem autem, si ad dis-
solutionem caritatis spectetis, quæ (ut dudum di-
cebamus) est vinculum perfectionis, quando ti-
metis majorem? Si vero ad rebellionem, qua suum
in caput conjurant membra, quando parem?

Tres ecclesiarum rationibus diversissimas, nam si-
dibus (ita enim de divisa fide loqui non vereor)
sacramentis, etiam capitibus dissectas patimur:
quod nullum pertulit inquam Christianorum sæ-
culum. Tres in partes discripta est a Christianis
inconfutis Christi tunica: quam neque ejus ipsi
crucifixores discindere intenterunt. Quin Chri-
stum ipsum, qui est apostolico testimonio indivi-
sivus, in cuius mysterium carnifices etiam illi ossa
ejus infringere abstinerunt, in frustra Christiani
dilaniant. Quod autem ad antichristum attinet,
non est de quo nobis inter nos facilius conveniat,
quam quod est in foribus: nisi quod illi a nobis id
mali timent, nos contra ab ipsis. De Luna vero,
hoc est, civili potestate, id tantum dicere cogita-
vi, quod bona ejus pars suum Solem eclipsat, tota
propemodum (juxta Ioelis de die illa vaticinium)
verſa est in sanguinem. Ecquid de sanctissimis
tandem stellis, divis inquam, qui tanquam stella
a stella differentes, ira regno æolorum splen-
descent? Quonam loci deciderunt? Est enim in hi-
storis, Vigilantium reclamasse contra sanctorum
invocationes: Almericum & alios abjecisse ex
templis imagines (quorum sunt omnes errores
concilii condemnati) id tamen improperii, &
contumeliæ quod divi in suis delubris sub hoc
ætatis accipiunt, nusquam legimus. Nam ut in-
dulgeremus istis imagines depellere: quid tamen
excusare possunt, quod eo illas de honestamento
& vituperio persequantur, sædus quam dæmo-
niorum idola, derupantes divorum effigies, con-
fringentes, & in deridiculum concremantes?
Nonne si in regum statuas hæc perpetrassent, rei
essent læsæ majestatis? Vos ergo cum videritis
hæc fieri, scitote quoniam est prope regnum Dei.

2. Theſſ. 2.

Ioan. 15.

Ioelis 2.

Quod si nullus adhuc nos ab his metus subitè
appropinquans casus mundi: tamen quod si
hæc serpere latius pergant, nempe, quod si ec-
clesiam hinc moribus nostris (qui catholici cen-
semur) silvescere, aliorum inde artibus con-
cuti permittratis: citius sit jam in capita vestra
ruitura: id saltem non potestis non vehementer
extimescere. Scire cupiris quam abest procul ec-
clesiæ ruina? quam hoc vobis concilium in ani-
mos alte infixum fuerit? Si te insecta, terga
hinc vertitis, responsum meditando conficite:
quo æquissimo illi, sed acerrimo ac severissimo
runc iudici facere possitis satis, ubi neglecta
a vobis, desertæque & amissæ ecclesiæ suæ ratio-
nem depoposcerit, dum viram vestram ad san-
ctissimas suas leges exegerit, dum officia vestra
& obsequia cum infinitis beneficiis, quæ apud
vos ad mortem usque collocavit, contulerit.

O utinam sic nos interim patres ecclesiæ lumi-
na vigilanter hic componamus, dum tempus nos
miscetodixæ expectat, ut non in illa, quæ nos
manet, terribi horæ justitiæ hora areſcamus (quod
est in euangelio) *præ timore & expectatione
qua superveniet universo orbi*: quoniam (si de
postrema quam propofuimus parte, audire etiam
non piger) exere se ac manifestare constituit in
forma humana divina majestas, Christus videlicet
Deus homo, cui & collata est *omnis potestas*

in terra, & datum iudicium facere, quia filius ho-
minis est, qui iure humani generis redempti &
servati constitutus est iudex vivorum & mortuo-
rum. Nam in hoc, inquit Paulus, mortuus est &
resurrexit, ut & vivorum & mortuorum domi-
netur: qui humiliando se usque ad mortem cru-
cis, fecit sibi nomen magnum super omne no-
men, ut in nomine Iesû celeberrimo omne genu
flectatur, caeleſtium, terrestrium & infernorum.

His enim majestatis nominibus, dignitatisque
amplissimis titulis, prodiit in iudicium univer-
sorum iudex, nubibus invectus, spiritualibus æ-
lorum virtutibus, thronis ac dominationibus in-
nixus, coronis angelorum redimitus, densissimis
beatorum ordinibus stipatus. Nec edicto solum
(ut ipso nascituro fecit imperiosus ille Romanus)
describer universum orbem, sed uno temporis
momento quotquot a condito orbe in lucem dati
sunt, in suum conspectum compulſos dabit. Nam
quos dormientes hic a somno & torpore mitissi-
ma illa vox Pauli: *Hora est jam nos de somno sur-*
gere, expergeſcere nequiverat, mortuos tunc
euangelica tuba & sepulcris perterritos excitabit.

Quos inter nulla Iudæi & Græci, divitis, atque
pauperis, potentis & impotentis, principis maximi
& plebei minimi supererit differentia: sed cun-
ctis positis personis, quas in hac mundi comæ-
dia, aliis natura tribuit, aliis vel fortuna objecit,
vel comparavit industria, aliis vero iniquitas for-
te, sive fraude, sive audacia adjunxit, nullum
fiet reliquum interstitium, quam quod fides, &
gratia Christi, vel cum ea officia nostra, & res-
gestæ in Christiana ista muliera constituerunt. *Re-*
cepit enim unusquisque coronam iustitiæ, prout
gessit in corpore. O abditissima mortalium peccato-
ra, & quam est in finem terræ centrum, altius re-
condita, tam simulandi artificio sucta & dissi-
mulara, falsis externe præstigiis oculos eludentia:
ea quæ clam gestatis consilia, quam sunt illa die
palam in oculis omnium exponenda, quam uni-
versis revelanda patenter! Nempe ut qui vel a
nulla sunt cogitatione de divina amicitia dejecti,
vel quæ semel admiserint per pœnitentiam de-
lenda

A N
CHR
15.

Luc. 21

Matth
Ioan. 5

Rom. 11

Philip.

Luc. 2

Rom. 13

2. Cor. 5

III.

ANNO
CHRISTI
1545.

ORATIO R. P. D. CORNELII

EPISCOPI BITONTINI, TERTIA DOMINICA
adventus in concilio Tridentino habita.

GAUDETE in domino, patres, gaudete in philip. 4.
domino, fratres, iterum dico gaudete omnes.

Ecce enim tempus acceptabile, ecce dies certissimæ, 2. Cor. 6.

expectatissimæque salutis, quo non modo homines, quibus natuta patens sensum & mentem dedit, sed & ipsa emortua recta, manuum agris, montesque & valles lætari mihi & exultare videntur.

Quia aliquando tandem propter miseriam inopum, psal. 22.

& gemitum pauperum excitatus est dominus, ut quæ nobis interitum heri & nudius tertius minabantur, dum is vel dormire, vel longius ire mysterio, non dolo simularet, eo vigilante cuncta illius superaculo hodie paveant: sileant irata maria, recludantur in thesauros suos venti, denique funesta omnia abeant, festina omnia redeant. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio Iesu Christe cons

miseri cordiarum, per quem jam oculis nostris videmus, & manibus nostris tangimus beatam illam spem, quam ante nos multi videre voluerunt, nec potuerunt, a longe portum (navigantium more)

salutantes, non apprehendentes promissionem, ne sine nobis consummarentur. Vos adeste mihi animis omnes, ut adestis corporibus, & Spiritum sanctum terribiles has castrorum nostrorum acies habitantem, sanctum hunc cæterum intuentem & juvantem, concilii autorem & adiutorem, ecclesie præsidem & obsidem, opportunis importunisque pulsate precibus, ut labia mea aperiat, ut aures vestras expurget, ut ipsi tranquillis mentibus intendatis, ut ipse habeam verba patia factæ rei. Hanc vero orationem sane meam, postquam ego hujus causæ patronus non tam electus sum ex omnibus quam relictus, ut qui unus ob summam vestram omnium auctoritatem atque amplitudinem in concionem ascendens nullo periculodocere possum, unde vel aptius, vel feliciter auspicari queam, quam a sacrosancta hujus concilii necessitate? quæ profecto tanta est, ut omnium hominum animos (si qua in Christum fides, si qua viscera pietatis) inflammare maxime possit, & debeat.

Nam post concilium illud amabile, cujus etiam sola memoria recreamur, quo lætante cælo, & exultante terra, Florentia aridum orbem florere fecit, medium parietem maceræ solvens, & duos populos condens in unum, non quinque, non septem, neque decem, quod constantissima Constantia consuluerat, sed si ultimum Lateranense subduxeris, centum fere annis, proli dolor, quibus & domi & foris, & telis & sacibus obfessa ecclesia, vexata contumeliis, jactata injuriis, sollicita suspitione, suspensa metu, dira & dura perpessa est: longo concilii desiderio fatigata velut dolotes parturientis habens, quæ cruciatur, ut pariat: clamans, Ini concilium, imo coge concilium: concilio destituta pæne languit, exaruit, defecit, eo calamitatis & miserie prolapsa, ut nisi esset servata divinitus, frustra modo pro illius salute conventus hic sacratissimus haberetur. Jam enim libertas, pax, tranquillitas, jura, leges, fortuna, opes, honor, imperium denique ipsum, agris, urbes, mœnia, ædes, recta, sedes, atææ, omnia quibus spiritum vitamque ducimus, amissa essent, velut quæ cum religione ita implicita esse & coherere videntur, ut non possit illa tueri, quin eodem debilitata motu

omnia

omnia

omnia

omnia

omnia

omnia

omnia

omnia

omnia

omnia

omnia

omnia

lenda curaverint, eorum peccata, gratia Christi A
contecta, non nisi ad gloriam pateant, illaque
tunc sint voce digni: *Beati quorum remissa sunt*
iniquitates, & quorum tælia sunt peccata: eorum
vero animi, qui Deum in terra cordis cementem
non erubescunt, ut eos malefactorum aliquando
depuceat, ad ignominiam tunc retegantur.
Ecce effigiem, atque imaginem futuræ illius
atææ, quo est Christi frumentum congregan-
dum, ubi advenit ætas, quam nobis hodie
euangelium comminatur. Ecce spectaculum mi-
rificum, aliis quidem terrorem & acerbissi-
mum, aliis vero spectatissimum: quando inter-
ger ille, incorruptus, atque ideo æquissimus
judex certissimo suo, petindeque expavescendo
ventilabro suam eventualitatem aream: & quæ so-
lida compererit, probataque grana, in horrea
illa cælestia condet, ubi neque arugo, neque tinea
demolitur, neque furcs effodiant ut furcitur, sed
infinitorum est bonorum cumulus, atque adeo
sempiterna felicitas. *Paleas vero igne comburet*
inextinguibili: eos nempe, qui Deum maxi-
mum, & immortalem, quam res inanes & mo-
mentaneas minoris æstimaverunt: qui in tenebras
ejctæ externas, palearum naturam arden-
do imitantes, sæcula durabunt æterna.

Ergo benignitate vestra patres illusterrimi, &
attentione suam, quæ meam longius quam insti-
tueram orationem provexit, diuinus abuti cesso, si
vos mecum modo exorator habeo, ne divitis nos
bonitatis, patientiæ, & longanimitatis Dei abuti-
tamur, qui adeo nos toleranter ad penitentiam
expectat, ut honoris etiam sui (si ita fas est lo-
qui) prodigus videatur. Nam quod ita infinita
nostra facinora æquanimitè ferat, sunt qui eo
dementiæ proruant, ut vel aliam esse vitam ad-
dubitent, vel qui nostra hæc cutet, Deum ullum.
Sed gratias ei cum primis immensas habeamus,
agamus, & quam possumus referamus maximas,
qui sanctissimo domino nostro in animum indu-
xit, cui firmum jam sit & constitutissimum, tertia
ab hac dominica concilium inchoare. De quo &
eidem sanctissimo nostro gratias debet ecclesia,
qui omnibus posthabitis satanicis impedimentis
fixum habeat amplissimum hoc beneficium in
Christianam tempore publicam conferre. Mox Deum
ipsum precationibus adæmimus supplices, qui non
nobis, sed nomini suo det gloriam: neque qui non
propter nos, qui malorum hanc eluviem comme-
riti sumus, sed propter gloriam nominis sui, quam
tanti redemit, ecclesiam instaurandam curet.

Quod enim ad nos attinet, nihil sane verius
concinete possumus, & magis consentaneum,
quam trium illud juvenum confessionis canticum
apud Danielem, quorum nos fornice pejus arde-
mus: *Peccavimus, & inique egimus recedentes a te,*
& deliquimus in omnibus, & præcepta tua non au-
divimus, nec observavimus, nec fecimus sicut præ-
ceperas nobis, ut bene nobis esset. Omnia ergo qua in-
duxisti super nos, & universa qua fecisti nobis, in ve-
ro iudicio fecisti. Et nunc non possumus aperire os:
confusio & opprobrium facti sumus servus tuis, & his
qui colunt te. Ne qua sumus tradas nos in perpetuum
propter nomen tuum, & ne dissipes testamentum
tuum, neque auferas misericordiam tuam a nobis,
quoniã non est in tempore hoc princeps & dux, & pro-
pheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque
oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum
contra te, ut possimus invenire misericordiam tuam, sed
in anima cõrta, & spiritu humilitatis suscipiamur.

FINIS.

ANNO
CHRISTI
1545.

omnia concidant, non enim Asiaticis opibus patres, non potentia Persarum, non Hispanorum bellicosissima illa multitudine, non infractis viribus Gallorum, non Græcorum artibus & technis, non calliditate Pænorum, non Germanorum constantia, non Itolorum armis atque ingenio, una religione & pietate hæc omnia nata sunt, aucta & retenta.

Et cur quæso putatis omnis ordinis viri prudentissimi, magnam hæc angelorum frequentiam, luminaria hæc ecclesiarum, tot inquam episcopos, magistros populorum, patres omnium, ministros Christi, Christos domini, ora & oracula Dei, tam multis terrarum mariumque difficultatibus superatis, relictis etiam gregibus, quos animæ catiores habere oportuit, exiisse de terra sua & de cognatione sua, ut alienas casulas magni hospites implerent, nisi quia vicit iter durum pietas? Nam sancta eorum pectora imminens ecclesiæ totius excidium, coegit, ut crudele & nefarium existimarent, horribilium hoc bellum, quod omni imbutum odio ac parietibus & tectis ac columnis & postibus & ipsis etiam fundamentis nostris illarum est, spectare, tangere, experiri, nec interim nito concilio opponere se murum pro Israel: quando non ita pupilla oculi tegitur. cocuntibus ciliis, ut defenditur ecclesia sancta conciliis. Neque enim ob aliud magno huic corpori Deus varias multiplicisque gratias, ut & membra distribuit, nisi ut quod in singulis dispersa virtus non potest, in omnibus invicta unitas efficiat: quemadmodum & ipsa natura manus nobis geminas geminosque oculos, pedes item geminos ideo dedisse videtur, ut quasi collecto concilio parvus hic mundus sese juvare, & tueri possit, nam manus manum lavat, pes pedem sustentat, sinistra fulciuntur dextris, sinistrisque dextra levantur. Et quis nesciat res arduas atque difficiles quæ ad unam sanctam catholicam ac apostolicam pertinent ecclesiam, in concilio & cœtu patrum, ubi suo quisque loco sententiam dicit, tractari prudentius, maturius diffiniti, probari solennius, & gratius a cunctis populis acceptari? Neque enim temere dictum est: *Multitudo sapientum sanitas orbis: ubi salus, ubi multa consilia.* Sane neque Moses leges tulit ante initum synagogæ concilium, neque sanguinem fœdatis respexit nisi in concilio, neque apostoli Matthiam, aut septem diacones elegerunt extra concilium, neque prima illa juris ecclesiastici decreta ediderunt nisi in concilio: in concilio inquam illo quod nascentem in gentibus ecclesiam, ne vel abortum patiendo vel suffocationem interiret, apud Hierosolimam liberavit, & ubi apostolicum symbolum angustum verbis non angustum sacramentis est explicatum latius, atque defensum, quam in quatuor illis conciliis, Nicæno, Ephesino, Constantinopolitano, Calchedonensi. Scripturæ sanctæ canonicæ ubi delectæ sunt, nisi in concilio Laodiceno, & Carthaginensi? Hæretici ubi reviditi sunt, ubi damnatæ hæreses, ligatæque in fasciculos ad comburendum, nisi in concilio apud Lateranum, apud Constantiam, apud Antiochiam, apud Vienne? Mores tum populi, tum principum, ac sacerdotum, quando emendati in melius, præterquam in conciliis Gregorii VII, Alexandri III, Urbani II, Vnio dissidentium nationum ubi coaluit unquam felicius, quam in concilio Lateranensi & Florentino? Turcæ rabies, quam unquam Christianorum potentiam, atque animum ita sensit, ut in Lateranensi illo concilio, ubi trecenta hominum millia ad reparandum Hierosolimam

"Claramontensis, voluit dicere.

A invictæ crucis signa susceperunt? Sed & Christiani principes diu in ecclesiasticam potestatem tyrannico furore surrexerunt, cui flectere genua, & caput summittere debebant. Nonne sacris conciliis sunt depositi, percussii anathemate, pulsii regno, atque imperio? Ladislaus, Leo III, Henricus III, Fredencus II, Conitancinus VI. Quin ipsa schismata, quibus maxime frangitur & evertitur ecclesia Christi, non sedantur. unquam facilius, quam concilio, quod vetera exempla docent Symmachi, Benedicti, ac Gregorii. An non etiam conciliabula, ac malorum omnium conventicula, *collogua mala, quæ corrumpunt bonos mores, dissolvuntur sacris ac legitimis conciliis: ut latrocinium illud Ephesinum secundum, Ariminense, Pisanum, Mediolanense.* Porro summorum pontificum gloria, quæ nunquam non blasphematur ab impiis, conciliorum virtute emergit clarior semper, atque illustrior, quod in summa patuit in Xylo, in Marcellino, in Leone. O cetera magna conciliorum virtus. Hinc & poetæ concilia deorum inducunt: & apud Moesen dum hominem, mundi miraculum, ex terra fingit deus omnipotens: quem individue partitum, dividueque conjunctum ipso etiam supernaturalis historię vestibulo docuerat, est vox illa pene conciliaris, *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Altera quoque ad magnos illos gigantum ausus reprimendos. *Venite, confundamus linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui.*

Enimvero patres, ut præsentem rerum statum compendio perstringam (nam Laconis mihi partes reliquitis, cum oratoris admissis) cum nostra religio tribus quasi capitibus continet: doctrina fidei, qua ut pane cælesti vivimus, & saginamur: sacramentis, quorum sæcetera sacraque virtute Deo conciliamur in gratiam: caritate, qua ut nota præcipua Christus agnosci suos voluit a ceteris: quæ illud est fidei, quod lux coloribus: id sacramentis, quod sanitas medicinar: quid istis temporibus exposcit doctrina catholica, nisi concilium? quid postulant sacramenta nisi concilium? quid communis caritas quærat, nisi concilium? Deum immortalem, quam superbe contentiosis nostris concertationibus, quibus jam subversus est orbis, præclara illa antiqua fidei nostræ monumenta vexantur! quam perverse Dei verbum vel posthabetur, vel mutilatur, vel torquetur, vel invertitur! quam temere etiam interdum a nobis, ut non nihil scire videamur, unanimis ille omnium sæculorum consensus nihili penditur! quam ingrate inter viscera nostra, ne Græcos commemorarem, sancta illa Romana ecclesia, omnium quæ sub cælo sunt ecclesiarum nutrix, mater, & magistra, atque veræ doctrinæ Christianæ lapis Lydius, despicitur, reprobatur! & jam sumus tamquam parvuli ipsi, qui circumferuntur omni vento: ut solidius sibi constet Iudæus, quam Christianus. Tacebone, quam vilerit inter Christianos felix illa baptismatis renascens, admirabile eucharistiæ sacramentum, majestas sacerdotii visibilis, omnium ecclesiasticorum ordinum firmamenta certissima, & maxima? An non & perit fervens ille in alterutrum, & in remp. amor, quo olim Christiani omnes, o dulcè & carum nomen, fratres vocabantur: & impletum est Pauli apostoli vaticinium: *Erunt homines seipfos amantes?* Profecto nisi perisset, non a sanctis illis moribus, non ab honestis illis institutis, quæ observata, remp. nostram felicissime semper auxerunt, effect jam ubique modis omnibus degeneratum. Quibus enim

1. Cor. 1

Gen. 1

Gen. 21

E

2. Tim.

enim turpitudinum monstris, qua fordium colluvie, qua peste non sunt fodati, non corrupti in ecclesia sancta Dei, & populus, & sacerdos? In vestro iudicio causam repono, patres, & a sanctuario Dei incipite, si ullus jam pudor, si ulla pudicitia, si ulla supererat bene vivendi vel spes vel ratio: si non libido effrenata & indomita, si non audacia singularis, si non scelus incredibile. Heu quomodo obscuratum erat aurum, quomodo mutatus color optimus! Nam duæ illæ sanguifugæ, quæ semper dicunt, *asser, asser*: altera mater, altera nutrix malorum omnium, cupiditas inquam, & ambitio, utraque subtile malum, utraque secretum virus, pestis, & monstrum orbis: dum ab iis, quos tanquam vivas & animatas leges sequi oportuerat, virtus ac doctrina negliguntur: vitium, & ignorantia eorum loco lumini extolluntur honoribus, effecerunt tandem ut edificatio in destructionem, exemplum in scandalum, mos in corruptelam, custodia legum in contemptum, severitas in relaxationem, misericordia in impunitatem, pietas in fucum & hypocrisum, prædicatio in contentionem, & fastum, in turpissimum metacatum, grave hoc est, (ut uno verbo dicam) vitæ odor in mortis odorem infelicissime commigraverit. Quid mirum, si inde & dispersæ sunt oves, & erraverunt in cunctis montibus, & agris, & potentiores quidem ab autoritate in dominium, a dominio in tyrannidem, a jure in injuriam, a scepro in virgam ferream, a Dei cultu ad impietatem, a tutela ecclesiæ ad interjectionem, & fastum, in turpissimum metacatum, a parvonia ad avaritiam. ab ornatu ad pompam, ab obedientia ad apertam rebellionem conversa sunt? Vtinam non a religione ad superstitionem, a fide ad infidelitatem, a Christo ad antichristum, qui a Deo ad Epicurum, vel ad Pythagoram, velut prorsus unanimes declinassent, dicentes in corde impio, & in ore impudico: *Non est Deus*. Neque jamdiu fuit pastor qui requireret, patres: non fuit inquam qui requireret: quia omnia quæ sua sunt, quærebant: quæ Iesu Christi, ne unus quidem. Hinc illis aliud agentibus, & in utramque autem dormientibus, quos greges pascebant, non pascebantur greges ab eis: Nam *parvuli petierunt panem, & non erat qui illis frangeret*: serpebat in orbe infinitum malum, crescebat in medullis ac visceribus nostris, & in dies manabat latius, ut non modo ornamenta, dignitates, præsidia stabilitatis & libertatis nostræ quæ-

A illi sua feritate, sed nos patiebamur nostra iniquitate. Vtinam vel ipsi soli passi fuisset, neque interim sanctum illud admirabile nomen Christi Iesu, amandum angelis, tremendum dæmonibus, mortalibus adorandum, propter nos, quorum desidia & flagitium in omnem jam orbem sedissimo rumore penetravit, jocus fuisset & fabula perfidis ludæis ac gentibus. Nemo vestrum mihi quæso succenseat, patres & fratres. Mementote quoniam *meliora sunt vultura diligentis, quam fraudulenta oscula odientis*.

B Itaque ne; cujus amplitudinem & gloriam extendere animus erat, illius incolumitatem & salutem deserere videretur, sanctissimus ille non tam ætate, quam prudentia senex Paulus III. primæ sedis & catholicæ & universalis episcopus, post omnium hominum memoriam & fortissimus & optimus pontifex, quem omnium gentium linguæ celebrabant, nullaque unquam ætas de ejus laudibus conticescet, optime intelligens se non sibi, sed nobis, in tantis periculis, in tam grandævâ ætate, in tam duris itineribus, in tam magnis angustiis fuisse magno miraculo reservatum: cujus sapientia, fide, potestate, e tantis malis erepti, Deo quandoque sine timore servitemus: non nunc primum, sed ab ea die qua concussa in sinum illius nostra confugit respublica, ut restaretur illum tummo hoc pontificatu beare nos potius, quam beari, majora beneficia dare quam accipere: ut doctrinæ antiquæ sinceritatem colligeret, & sacramentis pristinam majestatem restitueret: ut collapsos mores ecclesiasticorum, regum, principum, & plebium revocaret ad normam veræ pietatis & disciplinæ: ne forte propter malos pisces alicubi retia rumpebantur: ut a quibus intus & foris oppugnatur, illos per reliquias bonorum virorum placaret: hos per Dei potentiam reprimeret: hoc est, ut jam cadentem rempublicam nostram confirmaret, ut afflictam erigeret, ut perditam recenteret, & liberaret conflagentem & pene exustam: consentiente & favente Cæsare magno quodam & novo Constantino, Augusto, & omnibus Romanorum imperatoribus meliore ac feliciore: jam jam inquam, dum ab eo domitæ Africæ Cæsar super alta vrbis Capitolia altior ipse triumphos reportaret, probantibus summis Francorum, Romanorumque regibus, ut sanguine, sic fide & pietate Germanis. Francisco Christianissimo, cujus gloria non paucioribus quam Solis splendor regionibus & terminis continetur, Ferdinando, qui adversus perpetuos Christi hostes armis & animo invicto murus semper fuit & antemurale: hortante pio Portugallix rege, cujus sancto nomini, ne hic satis esse videretur, a Deo datus est novus orbis: annunciantibus demum, ac rogantibus omnibus catholicis principibus, statibus, ordinibus, maximo animo, fide sincera, constantia singulari, quæ nobis gloriam, animis lætitiâ, hostibus dolore afferret & gemitum: quasi ad factam anchoram, quasi ad portum salutis, quasi ad asylum, ad domum refugii, ad arcem munitissimam, unde reipublicæ nostræ

ANNO
CHRISTIANI
1545.

Prov. 27.

ANNO
CHRISTI
1545.

mille propugnacula pendent, ad sacrosanctum A
œcumenicum concilium, quod collapsæ ec-
clesiæ semper fuit, & est spes unica, more
majorum confugiendum esse, & providit &
deliberavit: nullam existimans tam morbo-
sam, nullam tam vagam, nullam tam perdi-
tam & errantem ovem, quam bonus pastor
non sanare, non reducere, non requirere cu-
perit. Quæ ram immemor posteritas erit,
quæ tam ingrata historia reperietur, quæ
hujus rei gloriam, qua nulla unquam gesta
est vel major vel gloriofior, non immorta-
litate memoria prosequatur? Audiantur hic,
patres, inter vos voces illæ, quæ apud Cal-
chedona olim audiebantur: Vivat Paulus
sanctissimus, œcumenicus, apostolicus. En
nostis Nicæam, nostis Lucam, Bullerum,
nostis nemora, flumina, maria, quanta fe-
cit, quanta tulit, & patria & virtute vice
Romanus Paulus III. ut congregaret filios
suos, quemadmodum gallina congregat pul-
los suos sub alas. Et quis hominum est tam
ignarus, tam in republica rudis, tam nihil,
inquam, nec de sua, nec de communi salute
cogitans, qui nesciat ut primum per bello-
rum incendia & tumultus licuit, spe indu-
ciarum concepta inter orbis monarchas, Man-
tuæ primum, deinde Vincentiæ, & jam
altera vice Tridenti, quod diplomata, quod
cælum & terra testantur, ab optimo hoc rei-
publicæ nostræ parente & quasi Deo, in di-
ctum fuisse orbi generale concilium? Quum
primum igitur data est de cælis pax aurea at-
que augusta, quam longius fugientem hic
cælo dignus pontifex in spem contra spem
sequebatur & persequebatur: sancta synodus
constanti semper retenta animo, translata ma-
gna ratione, dilata dura necessitate, jam
quarta vice superiori anno indicitur, & tan-
dem aliquando tot antea actis mensibus con-
gregatur: & hac ipsa die omine omnium
felicitissimo, dum Luna tenebras vertit in
lucem, & quia dominus prope est, decre-
scunt noctes, crescunt dies: his ducibus
atque suo ipsius sedis apostolicæ nomine
autoribus, quos in hac sancta corona emi-
nere vides nova Hierusalem, Ioanne Ma-
ria de Monte, cujus sursum & oculi &
corda ad montem, qui Christus est, unde
veniat auxilium nobis, perpetuo dirigun-
tur: Marcello Politiano, qui jam dudum
ad unam Christianæ politiæ emendatio-
nem, cujus labefactari mores hostibus no-
stris aditum præbuerunt, graves illas ad-
jecit severi animi cogitationes: Reginaldo
Polo non tam Anglo, quam angelo: id-
ipsum generale concilium, legitime congre-
gatum, Spiritu sancto aspirante ingredi-
mur, aggredimur: non in latibulis Græ-
ciæ, non in angulis Asiæ, non in deser-
tis Arabiæ, non in finibus terræ: sed in
amplissimis foribus potentissimæ & semper
augustæ Germaniæ: quæ ut virtute bellica
& hominum numero, sic religione & con-
stantia fidei ceteris nationibus præstans claris-
simis facinoribus, quæ nec deleri oblivione,
nec æternitate obscurari poterunt: sane isto
Christiani orbis imperio a Romanis pon-
tificibus tot antea sæculis merito donata est.

Matth. 23.

Iam quis nolit in hujus concilii societa-
tem, velut in equum Trojanum, obside ul-
tima ista Tridentina urbe, cum principibus
imperii & religionis includi? Adjuro vos
Tridentini salutis per capreas cervosque cam-
porum, antequam aspiet dies, & inclinetur
umbra, resonare per concava montium
ad extrema terræ, & a Solis ortu ad occa-
sum, ab Aquilone ad Meridiam, cogno-
scant tempus visitationis suæ, & se concilio
conciliari. Quis erit tam injustus rerum esti-
mator, qui non dicat: papæ lux venit in
mundum! sed dilexerunt homines magis te-
nebras quam lucem. Omnis qui male agit,
odit lucem, & non venit ad lucem: ut non
arguantur opera ejus, quia mala sunt.
Quamquam non vult concilium ulcisci, fra-
tres, vult tolerare: non venit mactare, venit
salvare: emendare omnes cupit, non delere:
non erit rigiditati locus: si abundavit deli-
ctum, superabundabit & gratia. Heu cur non
ades, invictissime Cæsar, conciliorum prote-
ctor, defensor fidei, propugnator ecclesiæ,
qui tot regna, fortunas, populos, vitam
denique ipsam terra marique pro Christo tuo
in discrimine obtulisti! Adesses saltem tu
Didace, & longo rerum usu & ingenti for-
tunæ varietate prudentissime. Quamquam
enim divino illo iudicio suo in aliis rebus
utatur Cæsar, elegit te tamen ut illius per-
sonam sustineres: magna certe in te fides,
& grave tuæ spectatæ virtutis testimonium:
sed solo tuo nomine ac opinione Triden-
tinum concilium promovere potes: nec en-
nim tibi vel prudentia deest, vel autori-
tas, vel felicitas. Ab oriente adhuc se-
men Christi Iesu, ab occidente congrega-
reliquias: die Aquiloni & Austro, noli pro-
hibere: piscatores sunt hominum patres con-
cilii, piscabuntur eos de aquis multis: ve-
natores sunt, venabuntur ad vitam, non
ad mortem: pastores sunt, animam suam
ponent pro ovibus domini, & si quam in-
venerint aberrantem, imponent super hu-
meros suos, & convocatis amicis dicent:
*Congratulamini, quia invenimus ovem que
perierat.* debitores sunt ut rationem red-
dant poscentibus de ea quæ in eis est fide
ac spe. Idem satisfaciens omnibus Græcis,
Barbaris, sapientibusque & insipientibus.
Non dicent, hæc dicit dominus, hæc dicimus:
dicent, hæc dicit dominus: rationi, quam
indidit: verbo, quod docuit: auctoritati
ecclesiæ, quam tradidit. Quis sobrius ra-
tioni, quis catholicus scripturæ, quis pa-
cificus non cedat ecclesiæ? *Aperiantur jam
portæ urbis tuæ, magnanime princeps: die
ac nocte non claudantur:* sic consurgent
tibi montes & colles, valles, turres, &
occupabit salus muros tuos, & portas tuas
laudatio: & vocabunt omnes gentes civita-
tem tuam; civitatem domini Sion sancti
Israel: & ponetur in superbiarum sæculo-
rum, & ut gentes & reges ambulent in
lumine splendoris tui: & magno illi tyo
nomini, quod jam per omnes oras longe
lateque vagatur, & domicilium certum non
habet, perpetuis gratulationibus plaudant &
Alemani populi. O dilecte Deo & hominibus
Madruci,

Joan. 3.

Isa. 43.

Luc. 2.

Isa. 60.

Madrucci, in cujus niuis ditione vos olim vage A
desertos & turbulentis erroribus implicitis in-
comparabilis ille Paulus III. divina mente &
consilio præditus, ecclesie memor, sui oblitus,
per Spiritum sanctum ad viam veritatis revo-
cavit.

Ad vos modo, patres, a quibus & exorta
est, mea redit oratio, non ut vos admoneam
vel excitem, qui mihi studio & fervore longe
præcurritis: sed ne mea vox sacerdotis officio
defuisse videatur. Venimus, vidimus, vicimus
patres: & eum aditum quem humani generis
hostis summis quibus potuit conatibus mensi-
bus & annis superioribus obstruxit, Deo fa-
vente, referavimus. Quanta est hæc gloria,
quanta dignitas, quantus honor! Quid enim
putamus sit aperite fores concilii, nisi aperite
fores cæli: ut effundat super nos thesaurum
illum optimum *fontem aqua viva, splendi-
dum tanquam crystallum procedentem de sede
Dei & agni*: ut simus ipsi in ptimis Dei do-
cibiles, deinde per nos repleatur terra scientia
domini velut aqua matris operientis. Cavendum
est igitur, ne dum ad nos curandos Dei
munere aperitur cælum, nostra iniquitate clau-
datur terra: nec vividos illos solius velleris
imbres area infelix excipere possit. Aperiat
aperiatur terra cordis nostri patres: & si hac-
tenus oppilati fuimus fumo & sulfure illius
magnæ fornacis & putei abyssi, jam exhalare
incipiamus: & dilatatis venis tanquam sitien-
tes glebæ, atque arida arva scindamur planctu,
fletu, orationibus, jejuniis, elemosynis, la-
crymis: plorantes inter vestibulum, & alta-
re, velut indigni qui accedamus ad aras, post-
quam omne malum prodire de templo vetus
querela est. Nolite errare patres, *Deus non
irridetur*, neque patitur irrisores: sed *qui ha-
bitat in calis, irridebit eos*. Spiritui sancto ho-
die facta decrevistis, felix principium ac mul-
tarum frugum multa principia. Sed o quam
bonum erat nobis, si mali non fuissetus! Si
pietatem ac sinceritatem de cordibus nostris
ejicientes, vel ficti vel immundi sanctum con-
cilium, cujus vel solo nomine in tam magnam
expectationem excitatus est totus orbis, auspi-
cati fuerimus: ora quidem & labia Spiritus
sanctus aperiet, ut os Caiphæ, ut os Balaam,
ne errantem concilio ecclesiam solam errare
contingat: pro qua rogavit Christus *exaudi-
tus pro sua reverentia*: & malas mentes re-
plebit spiritus nequam missus a domino, *ut
fiant novissima nostra peiora prioribus*: & de-
um insulcent nobis inimici nostri. Nunc stent
si possunt consilia vestra: & ipse Deus ait.
*Vah vobis profundi corde, qui inistis concilium,
& non ex me, orditæ estis celam, & non
per spiritum meum*: an non legistis, *Simeon
& Levi fratres vasa iniquitatis bellantia, in
concilio eorum non veniat anima mea?* Et quæ
sequuntur.

Nihil in vobis sibi vindicet odium, patres,
nihil favor usurpet, nihil præmium evertat,
nihil corumpat munerum vel personæ accep-
tio: nihil possit timor vel amor potentium:
absint colligationes impietatis, consilia vanita-
ris, supercilia contentionis, conventicula ma-
lignantium. Cavete de latrina iniquorum: &
sine cade, sine sanguine, sine excidio temp-
nostram ab iis oppressam, ab illis desertam,
a multis proditam liberabit. Vobis prædica
Concil. general. Tom. XIV.

ecclesie non desunt, vos ne deesse ecclesie vi-
deamini, providete. Voluntates vestre igne
illo ardeant divinæ caritatis, *quem Christus
venit mittere in terram*. Intellectus vestri
scrutentur quid sit optimum in primis pro ec-
clesia, tum quid expediat, quid deceat, quid
liceat. Irascendi vis scelerum non hominum
odio, pio, salubri, divinoque fervore exan-
descat: & zelus domus domini, quæ nisi no-
va hæc lux Dei optimi maximi, & qui pote-
state proxime ad Deum accedit, Pauli tertii,
providentia oblata fuisset, jam ad interitum
vertebatur, illum non comedat modo, sed de-
voret. Potestas concupiscibilis sanctis deside-
riis accensa, & perfusa spiritali gaudio, unam
illam pacem, quæ exuperat omnem sensum, &
desideret & suspiret. Dirigite pedes vestros in
viam pacis hujus: meditamini in lege domini
die ac nocte: sanctificamini intus & foris, ve-
ritatem diligite, agite ut sitis opere quam ser-
mone potentiores: nihil præcipitanter, nihil
præposere, imo mature omnia & suo ordine
fiant; *nolite sapere plusquam oportet, sed mo-*

desia vestra nota sit omnibus hominibus; sob-
rietatem sapite: de craftino nihil solliciti sitis;
descendet super vos & *requiescet spiritus do-*
mini, ut ex altis his subsellis judicantes orbem,
quasi obediente Deo votis hominum, quod
nulli unquam tribunali concessum est, digne
dicere valeatis: *Visum est Spiritui sancto &*
nobis. O vox, o tuba, o tonitru, ad cujus so-
nitum retrorsum cadent inimici Christi, cujus
iussa vel decreta neque summis patribus con-
temnere, aut detrectare licebit. Vos enim om-
nibus patres, qui sacrosanctæ huic œcumeni-
cæ synodo rebellantes eo insolentiori furore
procefferint, ut Pauli III. Caroli V. Francisci
primi, (illum caput habet post Christum hæc
Tridentina synodus, hos vero dexteram & si-
nistram) iustam iram atque indignationem quan-
doque mereantur, non inaccessa montium ju-
ga, neque vastæ paludes, neque marium sinus,
aut fluvii immensi eos tueri poterunt, aquilis
velociore, ac leonibus fortiores hostes concilii,
rebelles Spiritus sancti, qui illud est concilium,
quod anima corpori, persequuntur & ap-
prehendent, & conculcabunt donec deficiant.
Eia igitur Græcia mater nostra, cui id totum
debet quod habet Latina ecclesia: Eia Hispania,
cujus si non propagata, at conservata
catholicæ religionis perpetua gratulatio, etiam
a tuis hostibus decreta erit: Eia Gallia, cujus
Christianissimum nomen nec auferri potest meis
laudibus, nec cuiusquam vituperatione decre-
scere: Eia Germania, quæ & gladium nunc &
impetium & sceptrum habes, quæ acerrimos
hæresis, & omnis infidelitatis hostes semper
protulisti: Eia Italia, quæ eo magis in tantis
rerum turbibus sanctæ ecclesie debes, quæ
ut Germania rerum potitur, sic tu illo ipsius
Petri folio tanta gloria ceteris nationibus præ-
stas & antecellis: Eia omnes quotquot sub
cælo estis, qui Christiano nomine censemi-
ni, quos *expetivit satanas, ut cribraret sicut
tritricum*: Rogat, obsecrat, deprecatur cum
sacrosancto concilio Paulus III. sui oblitus,
vestri memor, venite, agnoscite, vivite,
nolite perire, reconciliamini: *omnia parata
sunt, venite ad nuptias*: si qui vero intrare
erubescant, vos qui potentiores estis, intrare
compellite, ne quandoque eis dicatur:

Rrr ij Clausa

ANNO
CHRISTE
1545.
LUC. 22.

Philip. 4.

Zach. 8.

Ad. 15.

LUC. 22.

Matth. 22.

ANNO
CHR. STI
1545.
Luca. 14.
M. arci. 25.
Iſa. 60.

Clausa est janua, nescio vos, discedite. O Christe, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, tibi inquam, non sibi: tu aspirando prævenisti, adjuvando prolequere: & intercedente beato Vigilio Tridentinæ vallis trelari, Tridentinum concilium ita fove, ut omnis ejus actio, quæ hodie felicitet cæpta est, per te quoque & in tempore opportuno felicissime firmetur. Dixi.

Vos nunc plaudite in concilio justorum & congregatione magna opera domini.

FINIS.

IV.

ORATIO AD PATRES
in concilio Tridentino habita.

*A reverendo patre, fratre Antonio Marinario,
Carmelitano, quarta Dominica
adventus.*

CVM appeteret tempus illud æterno consilio præfinitum, reverendissimi patres, vosque oblatendi ecclesiarum præfules, ut Christus humanæ salutis negotium aggrederetur: post tot præclara de eo testimonia, nimirum totius legis, omnium prophetarum, angelici concentus, pastorum, sapientum, Simeonis & Annæ, Ioannes Baptista Zachariæ filius, in Judæam a Deo legatus est, qui generis nobilitate, qui nativitate admirabili, qui vitæ sanctimonia, qui raræ animi dotibus, parva apud ludæos auctoritate, velut Luciferi Solem Christum præcureret, ac ludæorum corda, legis majestate plus quam par erat prædita, ad evangelicam fidem præpararet: ne inani legis fiducia, qua illi nimium sibi indulgebant, fidei contemptores effecti, veræ justitiæ ac salutis rationem, quæ non lege, sed fide est, amitterent. Res hæc multo quidem altius tractanda esset: sed ego vestra fretus intelligentia, brevius quam causa desiderat, omnia disseram, si primum illud precatus fuero, ut qui solus verba vitæ habet, & a quo bonorum omnium summa proficitur, mihi saveat, ut munus hoc, munus (inquam) suum, apud omnium aures & corda digne absolvere valeam.

Posteaquam ex uno homine peccatum irrepfit in mundum, tantumque illius culpa valuit, ut universonum hominum genus, morti & tyrannidi obnoxium redderet: cælestis ille pater pro sua in nos pietate salutis nostræ consulere stndens, unicum e cælis filium demittere, eundemque nostra mortalitate indutum ad crucis supplicium tradere decrevit, ut qui mortalium vivæ fidei oculos in eum conjecerit, justitiæ, æternæque vitæ felicitatem consequeretur. Hæc erat unica nostræ salutis ratio, quoniam peccati regnum nullis vel hominum, vel angelorum vitibus deleri poterat. Porro lex illa naturæ, similitudo quædam divinæ legis, descriptio æternæ illius mentis rerum omnium principis, juris & injuriæ regula, humano cordi, ut lumen oculis indita, quanquam ante lapsum clara erat, cui etiam arbitrii vires congruebant, quæ ab illius ordine non retraherentur, tamen post lapsum deformata est: accessit enim ei propter peccati labem, velut caligo quædam priorem detrahens claritatem, arbitriumque ob contrarios membrorum impetus tyrannide peccati effrenatos ab ea desistere cepit. Quo factum est, accedente astu fa-

A tanæ grassantis in humanum genus, stidentis in Deum contumaciæ augere, incitantis prava ingenia ad fingendas falsas de Deo opiniones, ut mortales suo ingenio, suisque viribus, non modo ad Deum non etigerentur, ac proveherentur, sed quotidie magis ac magis ab illo se rotos averterent, in eamque descenderent cordis cæcitate, & animi impietatem, ut vilissimis, quas natura gignit rebus, divinæ majestatis honorem exhiberent: perversum sane & iniquum religionis genus. Quamobrem visum est divinæ sapientiæ legem externis tabulis inscriptam per Moſen tradere, quæ legem illam interioribus animi partibus jam olim fixam, peccati autem macula oblitam, ac velut reflexam explicaret, & restitueret, docens quales nos circa Deum, ac proximos esse oporteat: pronuncians item irasci Deum contumacibus, de eisdemque cum præfens, cum æternum supplicium sumere. Mitto eam legis partem, quæ circuncisionem, sacrificia, ciborum delectus, festos dies, cæteraque præscripta continebat, ad tempus instituta, ut essent evangelicæ veritatis umbræ, rudimenta, ac velut præludia quædam. Nam illarum institutionum propria fuit ratio. Lex itaque illa, quæ recta agendorum ratio, morumque disciplina erat, cuique pœnarum ac præmiorum decreta jungebantur, non externa tantum facta politicæ cujusdam ac civilis vitæ motes exquirebat, sed spirituales motus, interioris affectiones flagitabat, hominemque ad integram obedientiæ rationem erga Deum provocabat. Hanc autem absolutam obedientiam natura hominis jam corrupta, cujus partes inter se distidebant, præstare non poterat: quin præterea evenit, ut legis indicio proditis tot peccandi formis, univertus ille libidinum exercitus velut ad pugnam ac certamen provocatus irritaretur, ac in omnes vires suas collectus, & instructus ad peccandum atrocius sollicitaret, & traheret, ut est humanæ cupiditatis ingenium in veritatis nutu, ac interdictis læcessit potius quam duci. Sic res in diversum exiit, quando lege accedente, libidines non sunt devinctæ, sed excitatæ. peccatum non defecit, sed abundavit: morsque & tyrannus majores collegerunt vires: non legis quidem vitio: quæ, ut omnes scimus, ad honesta invitat: sed naturæ nostræ pravitate, quæ rem per se bonam nobis in perniciem convertit.

Iure igitur Paulus conferendæ justitiæ vim legi detrahit, asseverans eos qui legis virtute se justos esse prædicant, fidem exinamire, promissiones delere, Christi beneficium abnegare. Non enim ea est legis perfectio, ut ad pellenda quæcunque prohibet, & perficienda quæcunque jubet, firmum adhibeat præsidium: neque a morte liberat, neque a tyrannide redimit: neque cor innovat: neque libidines devincit, neque extinguit proprii amoris ardorem, neque accendit charitatis ignem, neque frangit satanæ tela, neque occultas mundi fraudes rejicit. Absit ut quæ Christi sunt, legi adscribamus, & legem extolentes Christum deprimamus. Nam etsi lex ad bona opera multos attraxit, eos tamen Deo justos non reddidit: quippe quos aut commodorum ratio aut humanæ gloriæ auita, aut suppliciorum formido, aut ignominie fuga, aut alius quivis præter Dei gloriam propositum, adventitius pulsus ad eam obedientiæ formam adegit, ut externos membrorum motus legis mandato subjecerent, interim tamen manerent in eis interiorē

A N
CHR
154

Rom. 1
Galat.

riores illi, quos sola Christi gratia mundos red-
dere potest, immundi affectus. Hominis itaque
priori tantum carnis nativitate, ac cunctis præ-
ter Dei gratiam adhaerentibus ei præfidiis freti,
quacunq; ratione prodierint bona opera, apud
mortales forte compertit iustitiæ locum: at
apud Deum nimirum, qui ad ipsum operum fon-
tem, nempe cor mundum inspicit, iustitiæ lau-
dem frustra sibi vindicabunt, quandoquidem
sine Christi gratia omne cor immundum est.
Ideoque omne opus bonum ab eo procedens,
velut ejus immunditiam olens ac spirans, Deo
immundum est: etsi nullis sempiternis, aut præ-
sentibus suppliciis, quinimo temporalibus præ-
miis, non dicam æternis, dignum esse potest. B

At vero accedente divino afflatu, per quem
cor mundum creatur in homine, viva fide in
Christum erectus homo, nulla vel commodor-
um, vel gloriæ expectatione, nulla vel suppli-
ciorum, vel ignominie formidine, nulla deni-
que externa mundi impulsione actus, sed Dei
gloriæ expectatione, nulla vel mandata ultro
absolvit, ea alioqui si nunquam tradita fuissent
absoluturus. Ejus enim menti nova quædam fidei,
spiritus, ac vitæ lex indita est, quæ peccata
omnia destruit verius, quam prohibet: bona
omnia procreat verius, quam præcipit. Quæ
proculdubio Paulo legis opera non sunt: cur
enim legis opera vocabis, quæ lex non effecit: &
quæ quamvis a lege præcipiantur, nihilo fecius
non præcepta efficerentur? Qui his operibus fretus
est, vere apud Deum iustus est. His enim
iustitiæ rationem scriptura non detrahit. Pro-
cedunt enim a fide, ac arbitrio fide prædico. Fi-
des igitur, non lex, fides inquam non nuda, so-
lave, quæ Iacobo mortua dicitur, sed animo
concepta, arbitrio recepta, ad usum sanctorum
operum admissa, quæ Paulo per dilectionem
opetans, Patribus viva est, veram iustitiam par-
tit. Proinde nemo existimet manem fuisse legis
usum, etsi veram iustitiam non contulit. Et ut
taceam non medioctem illam ex lege utilitatem,
quæ in publica pace, ac tranquillitate sita est,
ob quam rem & magistratus humano generi
Deus præfecit: in hoc certe profuit lex, quod
per eam cognitum est peccatum, quæ res ad ex-
quendam & capessendam iustitiam nonnullus
est gradus. Multum enim promovit ad vitæ puri-
tatem, qui suam impuritatem agnovit. Fit sani-
tati vicinus, qui suum cognoscit morbum. Exop-
tat libertatem, qui suæ servitutis miseriam cer-
nit. Expetit lucem, qui se tenebris obductum
esse deprehendit. Tum adepta iustitia, tanti be-
neficii magnitudinem & clatius intelligimus, &
gratius servamus. Quo magis enim lege ostensum
est emittens ac favens peccatum, eo magis Christi
a peccato redimentis clementia, & virtus elucet.
Itaque dulcior fit vita, quæ morti succedit: ju-
cundior lux, quæ sequitur tenebras: pretiosior
libertas, quæ post servitutem recipitur: delecta-
bilior sanitas, cui cedit infirmitas: felicitas sua-
vior, quæ post miseriam exoritur. Propterea negat
apostolus cum sub lege esse, quem Christi
gratia redemit. Etenim quemadmodum puero
adhibetur pædagogus, qui tantisper cum institu-
atur, ac virga coereatur, donec adultus ad honesta
feratur, tum enim ille pædagogo imperat, om-
niumque virtutum honestatem & decus, non
pædagogi impulsione, sed propria animi magni-
tudine ac moderazione conservat, ac ad heroi-
cum quandam laudis ordinem, quem nec ostentat.

Concil. general. Tom. XLV.

A differ pædagogus, sese erigit & provehit: sic
propemodum homini data est lex, donec euan-
gelica fide fuerit renovatus. Accedens enim illa
cum a legis imperio liberat, non ut illius præscri-
pta impune transgredi valeat, sed ut ea ex corde
absolvat, Christi gratia non legis ratione ductus:
quinetiam supra legis mandata, multa Deo gra-
tissima pro Dei gloria absolvat.

Hæc est, Patres amplius, evangelica illa liber-
tas, quam nonnulli, o cænum, o labe, ad car-
nis licentiam, & morum corruptelam accom-
modant, & eorum turpitudinum velamen, ac om-
nium vitiorum prætextum magno verborum le-
nocinio simplicioribus animis ad frangenda fa-
tantæ tela inexcitatis proponunt. Et utinam
non fecissent, ut illi eam peccandi occasionem
velut vitæ ducem sibi præfixerint, vota, cæliba-
tum, sacras preces, jejunia, ecclesiæ institutio-
nes contemnentes: cum hæc omnia quæ ipsi con-
temnunt (Christe, quando hos vindicabis, &
evelles etrotas?) adeo evangelicæ libertati non
adversantur, ut sint ejus digni fructus, solana,
delitiæ, atque fomenta. Felices qui hæc euan-
gelicæ libertate freti, velut sponsa sponso Christo
juncti: velut filii clementissimo patri Deo red-
diti: velut discipuli prudentissimo doctore Spi-
ritui sancto traditi: Christi amore flagrant, a
quo vicissim summa charitate complectuntur:
Deo honorem exhibent, a quo tuendi alendi-
que suscipiuntur: Spiritus sancti monita, & in-
stitutiones tenent, a quo ad rectam vitæ ratio-
nem diriguntur, atque formantur: ut omnium
actionum suarum scopus sit, non humani deco-
ris ratio, quam lex naturæ exigit: neque pena-
rum, aut præmiorum propositum, quod ex lege
scripta est: sed Dei gloria, pro qua prompti sint
omnia commoda ex corde contemnere, omnia
supplicia libenter sustinere, omnem humanæ
gloriæ rationem sponte rejicere, omnia oppro-
bria sine ulla reculatione subire, denique ami-
cos, fratres, parentes, seipsum usque ac patriam
abnegare, & odio habere.

Quam graviter errant, qui Patres ante Christi
adventum domino servientes, sub lege naturæ
aut Mosis fuisse, earumque legum virtute, se
Deo iustos exhibuisse contendunt. Fuerunt &
ipsi fidei ratione ab earum legum imperio redem-
pti, qui Dei gloriam, ad quam fide dirigeban-
tur, omnium cogitationum atque actionum sua-
rum regulam tenebant. Vnica enim jam inde ab
initio mundi usque in finem parata est via sa-
lutis, per fidem in Christum, etsi diversa di-
versis temporibus instituta fuerunt fidei sym-
bola. Nec minus errant, qui neminem Chri-
stiani nomen profitentem sub lege carnis,
aut naturæ, aut Mosis esse prædicant. Velim
Christiani omnes beneficium agnoscerent, Chri-
stiana libertate fruenter, præclaram ac glo-
riosam ecclesiæ conditionem spectaremus. At
si mihi ostendes ex eis raptorem, sacrilegum,
Neronis, aut Pharaonis similem: sub lege car-
nis eum esse contendam. Si liberalem, conti-
nentem, vel Catonis, aut Scipionis præstantem
virtutes, humani decoris spectatorem: legis na-
turæ partem agnoscam. Si orantem, jejunan-
tem, eleemosynas erogantem, Phariseorum
more ad commoda insipientem: legis Mosaicæ
servum videbo. Si humilem, patientem, Abe-
lis aut Abrahæ obedientiam referentem, Dei
gloriam spectantem: fidei germen gloriosum
venerabor, cui subjectæ adjacent omnes leges.

R r r iij Aliud

ANNO
CHRISTI
3545.1

Aliud enim est legem habere, aliud sub lege A esse, aliud legem absolvere. Plures uni leges aderunt, sed una dominabitur, & dux erit operum. Er quoniam finibus mensurantur opera, fit, ut diversarum legum similes, quæ sunt in hac luce oculis hominum actiones, Deo fines spectanti longe dissimiles sint. Ceterum, ut redeam, patres amplissimi, unde initium sumpsit oratio nostra, quamvis antequam venisset Christus, tot patres fidei virtute a Deo gratiam iniissent, rariem majores nostri a Christi adventu, fidei & gratiæ tempus descriperunt, legum auspiciis tempora præterita tribuentes: nimirum, quia evangelium fidei & gratiæ denunciatum, quod prius apud paucos Iudæos, nec satis quidem aperte audiebatur: post Christi adventum ubique locorum ac gentium in hominum ore, oculis, auribus manibusque tractatum est. Et quoniam nihil præteritum est argumenrorum, quæ tantæ rei hominis captum longe superant, fidei locum apud homines præpararent: commodum, ac suo tempore Ioannes Baptista dilectus Christi præcursor, ac legis & evangelii velut confinium, prodit ex eremo, ubi a puero vitæ austeritate Heliam retulerat, quo eundem spiritu & virtute referret, cum Tiberius Cæsar annum jam X V. rerum summa potiretur, Iudæorum regnum temporibus illis in quatuor alienigenas administratores, Pontium Pilatum, Herodem, Philippum, Lyfaniam distactum erat: ut quemadmodum erat in oraculis, Messiam adesse significaretur. Ipsa autem sacerdotii majestas, velut in proximo abroganda, penes duos sacrilegos Annam, & Caipham, mercaria & vaga erat.

Matth. 3.
Marc. 1.
Luc. 3.

Rebus itaque tum regni, tum religionis Iudæorum sic disiectis: Ioannes in eam quæ Iordani adhæret regionem sese contulit: omnes qui ad eum veniebant, ad delictorum confessionem adhortabatur, eisdemque baptizabat, interim docens se aqua corpora lavare, at Iesum forte unicum salutarium autorem, cuius cælesti virtute corda essent sanctificanda, ac omnibus in eum credentibus gratis iustitia conferenda: Pharisæos, ac Sadducæos, quos fucata illa legis opera tanquam iustos, ingenuosque Abraham filios, ac Deo gratiosos efferebant, prorsus injustos, viperarum progeniem, Deoque odiosos esse declaravit. Non enim, ut par erat, Abraham viva fide referebant. Propria beneficia, quod arrogantia erat: aliorum peccata, quod erat livoris & malitiæ, commemorabant: & toto (ut aiunt) cælo errantes a lege quæ divinum furorem erat illis ministratura, iustitiæ ac salutis rationem expectabant, quinimo se adeptos esse gloriabantur. Hanc unam iustitiæ & salutis viam Ioannes omnibus ostendebat, ut ex corde respicientes, legis fiduciam arcerent, sese deicerent, ac impuros esse confiterentur: & in Iesum Christum mortis & peccati destructorem, iustitiæ & vitæ restitutum crederent. Hæc autem fortuito non agebantur, quæ Isaias multis retro sæculis vaticinatus est: *Vox, ait, clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas ejus.* Non erat Ioannes verbum per quod facta sunt omnia: sed vox, quæ verbum illud nostra mortalitate indutum explicabat. Non erat Dei virtus hominum corda occulte significans: sed vox, quæ in hominum auribus recipiebatur, ut ad sanitatem illi corda præpararent. Non erat lux,

Isa. 40.

mentium tenebras expellens: sed vox, quæ dormientes excitabat, ut ad exortam lucem sese conferrent. Non erat ornatusissimus ille sponsus, & rex ecclesiæ: sed vox, quæ cunctos invitabat, ut venienti sponso & regi occurrerent: Non erat mediator Dei & hominum: sed vox mediatorum præcurrens: ut audiant exules adesse, per quem itato Deo gratis reconciliari possent. O vocem, prophetarum vocibus prænunciatam: o vocem angelica voce sub ipsis sacerorum mysteriis commendatam: o vocem denique Christi voce omnibus ex muliere natis præpositam: Clamabat. Exhibete cor vestrum Deo, cogitationes, affectionesque vestras in eum dirigite. Iam enim tempus apperit, ut evangelica doctrina innovetur orbis: quaniobrem pauperes humiles, legis fiducia ac philosophiæ ratione destituti, mundoque abjecti, qui Isaiæ valles sunt, cælesti sapientia cælestibusque donis replebuntur. Contra elati maiestate legis, aut humanæ sapientiæ supercilio, mundoque montes & colles admirabiles, prorsus impii & insignes stulti declarabuntur. Et qui ad execranda facinora pravo corde nunc prolabantur, fide erecti ad veram felicitatis viam dirigentur: hęcque facilia, ac suavia legis mandata, quibus nunc videntur aspera, & impossibilia: ut volentes ac gaudentes vere absolvant, quæ nunc lege acti absolvere fingunt. Hanc felicitatem nemo conferre potest nisi Iesus. Confert autem omnibus, qui vivæ fidei oculos in eum coniecerint. Corporis oculis eum conspiciere, est tanquam felicitatis pars, modo adit fidei intuitus: sin secus, majoris infelicitatis erit occasio. Fidei conspectus omnibus ex æquo prodest. Qui in eum crediderit, Dei beneficio servabitur. Qui ab eo fidei oculos averterit, suis ipsius vitio peribit.

Iam vero, patres amplissimi, ut instituta orationis exitum expediam, fuit jam olim Isaiæ oraculum absolutum: rotus orbis Dei salutare vidit, & evangelica doctrina innovatus, viam domino paravit, & semitas ejus rectas effecit: aspera ad æquitatem, prava ad lenitatem versa fuere. Tot enim hominum millia relicti patriis legibus, abjecta humanæ sapientiæ ratione, pulsati divitiarum ac voluptatum studiis, spretei ceremoniis, ac riribus, quibus ab incunabilis assueverant: abnegatis & repudiatis diis, quos tot templis, sacrificiis, festis diebus, magna religione colebant, ad Iesu nomen genua submisere. Iesu nomen, gentes omnes ore, corde, pietate, sanguine, veneratæ sunt: & ex tanta morum, institutorum, deorum discordia, concordæ factæ, in unicum Christi religionem, unicum sacramentorum rationem, unicum Dei gloriam convenere, nec poruit satan obfistere per philosophos omni scientiarum ratione polientes: per Iudæos religionis Mosaicæ prætextu adversantes: per rhetores eloquentiæ viribus admirabiles. per sophistas disputandi subtilitate pertinaces: per Cæsares omni tormentorum genere savientes: quin cælestis illa doctrina, cunctas totius orbis regiones invaderet, persuaderet, vinceret, possideret. Interim bonorum direptiones, edicta, tribunalia, confiscationes, proscriptiones, exilia, carceres, virgæ, securæ, bestia, cruces, ignes, mortes, in rem evangelii & fidei profectum erant. Nunc vero (nos miseros, in quam descendimus confusionem! in quas Dei iras incidimus!)

cidimus!) in Europæ angustis arctata est ecclesia: & Christus contemptui habetur, ubi olim summo habebatur honori. Et ne antiquus ille adversarius vel ex una parte insidias non parat, surrexerunt domestici hostes, grassantes in reliquam hanc ecclesiam ad angulum coactam, odio & armis infidelium expositam, aliqui pastores dormientes, vel mercenariorum (ne quid gravius dicam) vices gerentes, nonnulli principes in tyrannidem & bellorum furorem versi, quorum ambitioni nullus est terminus: multi doctores ore quidem pie docentes, at operibus impie dedocentes: plerique perfectionis vitæ rationem profitentes, at scandalis cuncta perturbantes: tot omnium generum, ætatum, ordinum, viri ac mulieres, ethnicorum ac Turcarum potius quam Christianorum vitam referentes: denique, quod omnium est perniciosissimum, tot ministri satanæ in angelos lucis transfigurati, qui leges, majorum instituta, patrum sententias probatas, Christiani populi consuetudines, qui sacramenta, sanctorum honores, & quid non sanctum? contemnuunt, rejiciunt, execrantur. Interim exercitatione scripturarum, quas pro ingenio ac libidine potius lacerant: eloquentiæ lenocinio, linguarum eruditione freti, veterem ecclesiam, apostolicam ipsi dicunt: at re vera carnalem veteris Adæ filiam, satanæque sponsam, gloriantur se velle restituere, ac procurare vitæ & semitarum domini ornatum, hoc est (ut eventus ostendunt) Christianam republicam perturbare, turpitudinum licentiam cunctis facere. O ecclesia, o fides, siccine in amarum vobis vererunt omnia? siccine vos oppugnant, qui propugnare debent? Itane evangelium & scripturæ, quibus olim vicistis orbem, conculcastis idola, profligastis errores, destruxistis vitia, erexistis Christi gloriam: nunc in vos scutum, tela, arma facta sunt, quibus ex hoc angulo ejiaciunt? An vos tot procellis, fluctibus, tempestatibus periclitantes ita desituet Iesus, ut nulla sit aurora, in qua veniens dicat vento: *Quiesce, & mari: Tace.*

Sed jam videre videor Iesum super aquas ambulantem, eundemque audite dicentem: *Confidite, ego sum, nolite timere*: postquam vos patres ecclesiastica dignitate præ eminentes, omnique doctrinæ genere insignes, vos mundi lumina & decora, volente, ac disponente Deo in præclaram hanc urbem singulari Pauli III. pont. max. & Caroli V. Cæsaris invictissimi, tum providentia, tum auctoritate convenistis. In tot enim tamque gravibus opinionum dissidiis, quibus nunc omnia miscentur: in moribus sæculi adeo corruptis, quibus ecclesiæ facies dehoneatur, in tam diutinis bellorum tempestatibus, quibus & suo ipsius, & alieno gladio Christianus orbis est oppressus & afflictus: unde expectare possumus vel veritatis lucem, vel morum formam, vel firmæ pacis serenitatem, nisi ex hoc vestro confessu: ubi Christus adest corda vestra afflaturus, & ad cuncta quæ agenda sunt directurus. Hoc anno XV. quo Carolus V. coronatum agit imperatorem: quemadmodum olim in Ioanne fuit, vestra opeta favente domino Isaïæ oraculum languens, & pene emortuum, sua nempe veritate destitutum absolvetur, ut parata sit domino via, ecclesiasticis ordinibus ad veram suæ functionis normam redactis: ut semitæ ejus rectæ fiant, principibus in firmam concordiam rationem junctis: ut aspera ad æquitatem, prava

ad lenitatem vertantur, populo ad studium veræ pietatis composito. Quamobrem ubique exaltet Christus, omnes eum confiteantur ore, diligant corde, referant moribus & pietate. Quo in loco res Christianorum sint, videtis: fides est extincta: caritas friger: virtutes contemnuntur: timor Dei exulat: sacramenta conculcantur: sancti male audiunt: evangelica libertas turpitudinum est prætextus, & quasi in peccata conspirant omnes. Ad vos itaque spectat tot ecclesiæ necessitatibus, periculis, calamitatibus, ruinis occurrere: quam ob rem huc convenistis.

Te autem invocamus IESU, Christe Fili Dei vivi, qui orans pro ecclesia, dixisti: *Pater sanctifica eos in veritate*: qui pollicitus es eam adversus satanæ vires servaturum esse, ac in medio vel duorum in tuo nomine convenientium te ad futurum esse. Et precamur, ut ecclesiam tuam sanctifices, ut patribus in tuo nomine congregatis Spiritum tuum impartias, ut principibus mentem des bonam, ne ad suam utilitatem causas religionis inflectere procurent. *Obliviscere domine iniquitatum nostrarum, & memor esto miserationum tuarum: non enim in justificationibus nostris prosternimus preces nostras ante faciem tuam: sed in miserationibus tuis multis.*

Exaudi domine: placare domine: attende, & fac propter nomen sanctum tuum, quod invocatum est super populum tuum: ne forte dicant gentes: *Vbi est Deus eorum?* Vos autem per Christum obsecro, obtestorque patres amplissimi, ut ea concordibus animis spectetis, quæ digna sunt pietate, professioneque vestra. In IESU nomine convenistis, ad IESU gloriam, omnibus posthabitis inspicite: sin seculi, frustra vel sex millia convenietis. Nihil in vobis desiderari permittatis, sive ad dicendi libertatem, sive ad patientiam laborum, sive ad sedulitatem officiorum, orationibus, jejuniis, piis operibus vacantes, consentientibus pariterque ardentibus votis, corda vestra dignum præparate templum, ubi Spiritus domini sedeat, qui per vos in sessionibus loquatur. Nemo ad ingenti ostentationem, opinionem suam mordicus defendere gaudeat. Nemo procuret contentionum voces: *Ego Pauli, ego Apollonis, ego Cephe.* Nemo metu hominum Deum contemnat. Nemo propriæ gloriæ studio ductus, Christi gloriam oblcureat. Nemo aliorum monita, sed nec principum mandata tenens, Spiritus sancti consilia rejiciat: Sic enim coram hominibus, in primis autem coram Deo officium vestrum probe vendicabitis. *Dixi.*

V.

ORATIO HABITA A REVERENDO patre Ambrosio Catharino Poltro, Senensis, ordinis Predicatorum, in secunda sessione Synodi Tridentinae, die 4. Februarii anni MDXLVI.

PRÆCLSA loci hujus auctoritas, patres amplissimi, jam nunc dicere incipientem, profectio majore me timore ac trepidatione corripet, nisi huic auctoritati ex adverso vestram opponerem auctoritatem, cujus jussu atque hortatu, non mea sponte, hunc ipsum ego hodie conscendi locum: tum ista vestri vultus plurimum reverenda majestas, omnem,

ANNO
CHRISTI
1545.

Joan. 17.

Dan. 9.

Isal. 3.

1. Cor. 1.

ANNO
CHRISTI
1546.

Isa. 35.
Sap. 10.

2. Cor. 1.

Luc. 2.

Heb. 1.

Luc. 2.

omnem, quantacumque mihi adesset, dicendi facultatem præripere, nisi rursus ejusdem vultus vestri summa gratia, ac benigna serenitas, quam his meis oculis mihi videor intueri, me ad dicendum etiam vehementius incitaret: denique sola cogitatio excellentissimæ eruditionis, ac doctrinæ, qua tam selectam ex universo terrarum orbe synodum præfulgere conspicio, hærentem faucibus contineret sermonem, nisi vota precesque meas ad illum converterem, atque in eo fiderem, quem novimus & os mutorum aperuisse, & linguas infansium fecisse disertas. Verum ne sine gradu ego ille miser homunculus & peccator ad thronum tantæ majestatis accedam, adibo illam quam ipse nobis instituit & advocatam piam, & sedulam precatricem. favete votis. O summe gratiofa, & una inter mulieres singulariter benedicta, Maria virgo, quæ ut primogenita filia, ut primaria sponsa, ut fidelissima sociâ, denique mater carissima, ante omnes felices animos & beatos spiritus prope tuo Emanuelli assistis, Ave & impetra mihi hodie eloquium vivum, eloquium fervens, & efficax, non in comptis humanæ eloquentiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis: quo auditorum corda magis ac magis ad opus Dei inceptum feliciter peragendum, inflammem, in ejus gloriam, & nostram totiusque Christiani gregis lætitiâ perpetuam & salutem. Amen.

Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni desolatione nostra: nam quod a cunctis bonis tanto tempore est desideratum, & tantopere efflagitatum, & expectatum: ecce nunc ego magno cum animi mei gaudio his meis oculis circumspetto, te, videlicet, synodum venerandam œcumenicam, non solummodo indictam, non solummodo collectam, verum etiam jam ostio in nomine domini patefacto confidenter ingressam in sancta, ut æternæ nostræ redemptionis obscuratas ab impiis veritates, ibi aspicias, nobis decernas, atque populo patefacias. Vere gaudeo, patres optimi, quia misericordia & manus domini fecit hoc: & ideo vehementer cupio, ut hoc meum gaudium, quod commune est piorum omnium, de spe magis quam de re conceptum, vestra opera nobis perficiatis: ut ego seniculus hujus mei tam diuturni desiderii compos factus, aliquando possim canere canticum cum sene illo iusto, de quo nudius tertius audistis, quod responsum acceperat a Spiritu sancto, non visurum se mortem, donec videret Christum domini; vidit, & gavisus est; neque solum vidit, verum etiam suis in ulnis cum gestare meruit, qui portat omnia verbo virtutis suæ: & lætabundus in cum canticum erumpere, Nunc dimittis servum tuum domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum: & quod excurrit. Hoc autem, ego, ut verum fatear, nondum possum, donec quod nunc in floribus video, detur mihi spectare & carpere in ipsis fructibus. Interim vero absque metu multo, ac sollicitudine multa esse non possum: metuo enim multum ab ingenio satanæ, quia satanas est, hoc est bonis omnibus inceptis adversans, tantoque magis adversans, quanto diviniora, & ad plurimorum salutem magis noverit attingere. Qui enim paradysum Dei conturbavit in cælis draco ille rufus, ibique

A schisma condidit tam insigne: & de alio paradiso parentes nostros tantis ornatos donis exterminavit prosternens, vulnerans, & expolians: & ipsum dominum in deserto non est veritus adorari: puto, quod neque tibi parceret, neque vestram verebitur sanctitatem: imo nisi assumatis armaturam Dei, scutum fidei, thoracem justitiæ, & galeam, spem salutis, strictum spiritus teneatis enssem, vigiles, promptique ad ferendum, cæsum punctimque, ad dextram & sinistram, profecto infano illius furori, & incomparabili calliditate non resistetis. Est igitur verbum domini monentis vos in Petro, & dicentis: *Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut loqueretur sicut triticum: Ego autem rogavi pro te, ut non desiciat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Hoc enim totum ad te pertinere, o synode sacrosancta, non dubito: tu enim juxta spiritus intellectum Petrus es, quia qui Petri claves obtinet, in te includitur, caput tuum. Cave igitur a cribratore. considera quod apostolicum senatum aggressus, unum saltem de duodecim cribrando lucratus est. Corpus est corpus illud domini sanctissimum, flagris cæsum, & clavis & lancea perforatum. Corpus illud significat ecclesiam, quæ caput habet unum dominum Iesum, cujus vices in terris gerit Paulus hujus nominis III. Qui non est sub capite, non est in corpore: qui vicariû spernit, spernit & dominum, qui cum hoc non congregat, dispergit, qui ab hoc segregatur, de cribro decedit, & jam non est Christi, sed satanæ. Sic igitur uniusquisque se componat in cribro, ut quavis diaboli concussionem non excidat. Quod erit, si unum in Christo dicamus omnes, & non sint in nobis schismata. Dicit hæreticus, Adularis papista: dicit calumniosus, Aucuparis Catharinæ: clamabit autem Ambrosius Catharinus teste Deo, non adulor o hæretice, non aucupor o amice, sed verba exploratissimæ & competentissimæ veritatis pronuncio: & ejus veritatis, quam qui non asserat, frustra falsoque de Christiano nomine gloriatur.

Sed ad rem.

Habetis ergo in exemplum & typum vestrum Petrum, primo quidem aversum & negantem, ut discatis cavere: tum eundem conversum & consistentem, ut discatis fortiter agere, & sapienter. Consideremus ergo primum, qua de causa vir ille tam commendatæ fidei, & qui paulo ante tam pertinax & securus aiebat: *Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo:* mox ad unius ancillulæ voculam trepidans tam diserte negat: ut illi bene conveniret, *Huius victus uno verbo tam cito?* & paulo post ab alia interpellatus ancilla, etiam perjurium cum negatione conjungit: & tertio ab homine turbulenti vultus, perterritus, etiam detestando anathemate seipsum ferit. Unde igitur tanta imbecillitas cæso, & inconstantia? Quis nesciat, quod ab illa nimia de semetipso confidentia? Discamus igitur in primis timorem cautum, & non male tutam securitatem: id est, non esse confidentes in nobis, quasi in nobis: dicente domino: *Sine me nihil potestis facere:* sed esse animosi in illo qui dixit, *Ego dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes adversarii vestri.* Nolite putare res arduas, & adeo præclaras & salutates effici posse, absque oppugnatione, & discrimine magno per malignum. Credite

Ioan.
Luc. 2.

Credite non deesse illi ancillas in atrio fortissimas, & promptissimas ad debellandum. Video quod taciti quæritis intra vos, quasnam ego dicam ancillas: audite.

Est quidem ancilla prior valde fortis, & audax: neque longe abest ab unoquoque nostrum, & ne vos moret diutius: ancilla hæc est unicuique caro sua, quæ in atrio pontificis versans, hoc est terrenis bonis, & commoditatibus vitæ hujus incumbens, etiam Petrum ibi secum morantem potest adigere ad negandum. Non enim ascendit illa superius, ut legem domini contempletur, & probeat utiliora: neque enim potest: cuius prudentia inimica est Deo, & assidue contra spiritum militat (atque utinam non se penumero cum victoria) cui potius ancillari debeat. Hæc stolidia est, & solummodo quod est ante pedes aspiciens, non visiva, & quæ alterius vitæ sunt, non considerat. Quare ad omne opus bonum invenitur ignava, querula, garrula, contumax: est item Joquax, proca, temeraria, avida, popularis, & noxiæ liberatis: odit lucum, horret jejunia, efurie murrurat, sollicitatur de crastino, vigilias non nisi ad ludos & lascivias tolerat, orationes fastidit: ad turpiloquia, scurrilia, vana, impudica, gerit aures patulas & erectas: ad seria vero, & ad verbum Dei laudesque divinas, penitus obcuratas & graves. Denique in omnibus quæ sunt spiritus & pietatis, semper importuna interstrepit, ac permolesta. Hæc istis novarum sectarum auctoribus, & facibus orbis terræ, magna ac pene cuncta subministravit fomenta. Quam ob rem summopere ab illa cavendum est nobis, utpote impudente, petulante, pellice, ac male præcincta: contra quam dominus ait: *Sunt lumbi vestri præcincti, & lucerna ardentes in manibus vestris: & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis. Attendite ne graventur corda vestra crapula, & ebrietate: & veniat super vos repentina calamitas. Vigilate itaque, orate, castigatæ ancillam, redigite in servitutem, ne qui aliis prædicatæ debent, ipsi reprobi inveniamini.*

Hærens de ancilla prioræ.

Subsequitur hanc alia ancilla, neque minus metuenda, quippe quæ multos captivos teneat, qui tamen de prioræ triumphant; Nam quanto celsior animus est, tanto (ni valde caveat) ab ista fortius detinetur. Hæc vero ut explicemus, est humana gloriæ cupiditas, & ambitio, quæ ancillatur hominibus. Hæc igitur quos sibi subigit, servos hominum facit, ut propterea non libere veritatem confiteantur, propter quod scriptum est: *Multi ex principibus crediderunt in eum, sed non confitebantur, quia dilexerunt gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.* Hæc mater omnium hæreticorum, & alumna, nam inflata de magisterio præsumpto, nescit audire, tacere, discere: gessit autem docere semper & loqui. Hæc in tergi mantica suos, ne videat, recondit errores: in ea vero quæ est a fronte, rimatur alienos. Hæc semel emissum verbum revocari non sinit: non enim dicit a sapiente: *Pro anima tua non erubescas dicere verum. Est enim pudor adducens peccatum, & est pudor adducens gratiam, & gloriam.* Ac si dixerit, Pudet errasse, non pudeat errorem agnitum confiteri, & emendare. Hic est enim bonus ille pudor, qui tibi gratiam pariet, & gloriam. Nam labi, errare, nescire, & decipi, humanum est malum, & dignum venia: in agnito vero errore velle præ pudore persistere, non jam humanum sed satanicum est, & inexpiable, quo fit,

Concil general. Tom XIV.

A'ut qui se hominem esse fateri erubescit, suo merito evadit in sanatum, & diabolum. Quocirca quicumque aliquid scripsimus, vel sentimus, quod recte ab alio reprehendatur, cedamus veritati, & cum gratiarum actione suscipiamus admonentem, deputantes lucrum non parvo ab erroribus liberari. Super omnia autem sanctæ synodi sententiis nemo resistat, qui vero secus, noverit se hoc ipso facto hæreticum prodidisse. Videant tamen qui aliena reprehendunt, ne ipsi forsitan ab hac ancilla moveantur, quæ est & livida, & lippar: & alterius gloriam, suam esse ignominiam arbitratur: tum ne ipsi falsi bis peccent, dum bene dicta reprehendunt, injuriam simul & veritati, & fratri suo: denique ne modum fraternæ caritatis excedant, dum quod oleo curari posset, igne malint & ferro: quod non tam esset errores extinguere, quam animas velle perdere, pro quibus Christus est crucifixus. Hæc autem non de jam subversis hæreticis, sed de fratribus dicta esse volo, & qui hanc regulam secuti fuerint, pax Dei, & misericordia super illos. *Hærens de ancillis.*

Supereest nunc, ut pauca de homine turbulenti vultus admoneamus. In hoc facile secularis potestas agnoscitur, qua plerique mortalium adeo terrentur, ut nullum sit eis piaculum propter illam negare Christum. Recordamini Ariminense concilium, & alia hujusmodi quædam. Sed Deo gratia est, quod habemus catholicos principes, & hæresum inimicos: & nihilominus ex abundantia cordis, quod ad hoc pertinet, pro pietate non verebor hortari. Dico ergo, statuite semel certa fide, hic in medio vestrum esse Christum summum omnium principem, regem regum, & dominum dominantium: & hoc persuasi dicite cum magno apostolo toto corde: *Et si sint dii multi, & domini multi, nobis tamen unus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipsum, & unus dominus: noster Iesus Christus, per quem omnia, & nos per illum.* Tum si qua potestas abuti velit concilio ad sua commoda, & hoc fecit, exhorrescite, quoniam non in hominem, sed in Spiritum sanctum peccat. Siquid aliud contra caritatem requirat, exerite gladium spiritus, & dicite: *Deus caritas est.* Siquid contra veritatem: similiter dicite: *Iesus dominus veritas est.* Si vultus turbulentus ostendit iram minitantem vitæ, adjungite: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum Patrem, & quem misisti dominum Iesum Christum:* Et tanquam de præmissis concludite cum psalmographo: *In Deo laudabo verbum, in domino laudabo sermonem: in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo. Memento præcepti: Nolite timere eos qui occidunt corpora, postea non habent amplius quod faciant. Timeate autem illum qui postquam occiderit corpus, potestatem habet mittendi animam in gehennam: hunc dico vobis timeate.* Respicite ad Petrum rursus, & videte quomodo juxta domini verbum confirmat fratres suos. Ecce post galli cantum, post illucescentem sibi diem, a veri Solis aspectu, post amarum poenitentiaæ fletum, post trinam suæ recuperatæ dilectionis confessionem, post susceptum summi pastoris officium, indutus virtutem ex alto, non jam in atrio sedens, & frigus ubi potuit pernegare, sed in cathedra docens, ubi regitur a Spiritu sancto, totus fervore caritatis succensus incipit prædicare nomen salutis. Turbantur veteris synagoga pontifices, ille autem alacer insitit operi. Edicunt ut sileat, ille clamat: *Oportet obedire Deo magis quam hominibus.*

ANNO
CHRISTI
1545.

1. Cor. 8.

1. Ioan. 4.

10an. 14.

Psal. 55.

Matth. 10.

Luc. 12.

Mat. 5.

SS

ANNO
CHRISTI
2545

LUC. 10.

Psal. 5.

Isa. 5.

Matth. 11.

Psal. 79.

Matth. 2.

Isa. 50.
Luc. 22.

Isa. 5.

Ephes. 3.

LUC. 1.

hominibus. Addunt minas, non deterreretur: tradunt in carcerem, sed verbum Dei non alligatur: exardunt flagris, agit gratias, gaudens quod dignus habitus est pro nomine Iesu contumeliam pati. Denique numquam cessata munere, donec Romæ juxta oraculum domini extensis in cruce manibus, & verso deorsum capite glorificat Deum. Hæc autem facta quid sunt aliud quam vivæ voces clamantis apostoli? & quid aliud clamantis, nisi *Vade, & tu fac similiter?* Confirma & tu sancta synode fratres tuos: ad hoc enim convocavit te dominus, & hoc reposcit abs te, cui dari verba non possunt.

Quanta mihi hoc in loco succurrant, patres, opportune dicenda, nisi apud vos agerem, qui alios ista melius docere potestis, explicarem: pauca tamen proferam, quæ velim quasi sagittas potentis acutias herere fixa in cordibus vestris. Dominus enim Deus vos alloquitur, aens: *Ego te plantavi vineam electam, plantavi autem te mea cruce, & morte, ego te meo sanguine irrigavi: elegi ex te lapides, edificavi turrum, sedit roccular, posui sepem: quid est, quod debui facere, & non feci?* Verum quanta habeo jamndum adversus te o ingrata? Quid est enim, quod pene te exterminavit aper de sylva, & singulariter ferus (qui audit intellegat) depascitur? & nihilominus ego nunc congregavi te: quem admodum gallina congregat pullos suos sub alis, & in medio tui sum. Quid times? convertere ad me dominum Deum tuum, ut confirmes fratres tuos. *Stemus simul, quis est adversarius meus?* rogavi enim ego pro te ne desicias fides tua, quomodo ergo deficere poteris? Tu autem vide canes, vide lupos, vide operarios malos, vide confusionem, vide concisionem, vexatas, dispersas, & aberrantes oves meas in desertis, in speluncis, in cavernis terræ, traditas agri bestiis devorandas, quas tamen meo sanguine comparavi: non dico plura. Hæc enim satis, ut intellegas quid ego requiram abs te, hæc dominus clementissimus Iesus tibi hodie in spiritu lenitatis. Vide ergo, & diligenter attende, nequando in spiritu iræ, & vindictæ, mutato sermone possit jure optimo conqueri contra te: & coram angelis, & sanctis suis dicere: *O habitatores Hierusalem, & viri Iuda, iudicate inter me & vineam meam. Quid debui ultra facere vineam meam, & non feci? Expectabam autem ut faceret uvas, & fecit labruscas: & exposuit me ludibrio hostibus meis, ut blasphemetur nomen meum inter illos.* Sed absit, ut in hoc verbo tam tristi mea concludatur oratio: meliora enim spero, ac viciniore salutis. Quamobrem *stulto genæ ad patrem domini nostri Iesu Christi:* & vos omnes oro, & vos in primis, qui pro Christi vicario amplissima legatione fungimini: Oro inquam vos, & obtestor per viscera illius paternæ divinæ misericordiae, ut omni nitu, quem parturit, nobis tandem partum exhibeatis, formatumque Christum: ut ego illum quasi in natis meis excipiens tanquam alter Simeon, & sicut candidus olor ad vada felicissimæ mortis evolans, hoc dulces melos valeam decantare: *Nunc dimittis servum tuum domine secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei fructum synodi salutaris, quam parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium, & gloriam vere plebis Israel.* Fiat, fiat. 2610170, 2610110. Amen. Amen.

VI.

ORATIO IN SIGNIS AC CLARISSIMI
D. Didaci a Mendocia oratoris Cæsareæ majestatis coram legatis sedis apostolica habitæ Tridenti, tertio Maii. An. MDXLVI.

Superiore anno, illustrissimi & amplissimi Patres, cum esset a sanctissimo domino Paulo summo Pont. generale concilium indictum Tridenti, destinatis ad id inchoandum & profequendum reverendiss. Parisio, Mutinensi, & Polo apostolicæ sedis legatis, invitissimus dominus meus Carolus Romanorum imperator Aug. iustissimis tunc causis adeo detentus, ut principio concilii a sua majestate potestere exoptati, & efflagitati adesse non posset, episcopum Atebatensem, dominum de Granvela, & me, qui Iacobus a Mendocia dicitur, procuratores, & oratores ad hæc Tridentinam urbem deservavit: quo futuro concilio, vel omnes una, vel quisque nostrum ejus nomine interesset. Facta itaque a nobis Cæsaris nomine coram illis reverendissimis legatis compatiçione, visum fuit sanctissimo domino in commodius tempus concilium protrahere. Nunc vero idem ipse sanctissimus dominus, cujus munus atque præcipuum officium est, reipublicæ Christianæ non desesse, concilium Tridenti indixit: sicque sublata suspitione, omnibusque qui interesse debent, huc convenire iussis, volque reverendissimi atque amplissimi patres, qui præsentem adesset, legatos ad peragendum concilii munus demandavit. Quod ubi Cæsar intellexit, rogatus a Pont. Max. cum per nuncios, tum per literas, ut vel præsens ipse adesset, vel oratores suos mitteret, statim, utpote qui religiosissimi & optimi imperatoris, & piissimi principis officium nulla ex parte non explevit, animo semper ad commune reipublicæ fideique Christianæ decus ac majestatem restituendam, ac confirmandam maxime propenso, atque addicto, homines certos, ac literas in omnem Hispaniam, reliquasque suæ ditionis provincias, destinavit, qui excitent, & cogant episcopos, aliosque viros, quibus sacrarum rerum cura præcipue incumbit, ut quam maxima poterunt celeritate Tridenti conveniant.

Præterea quoniam Cæsar ipse nunc se præsentem exhibere non potest, gravissimis, iisdemque iustis impedimentis implicitus, mihi, qui publice Venetiis suæ majestatis vices gerebam, mandavit, quo huc irem, & ejus nomine generali facto concilio adfitem augustam ipsius præsentiam pro virili atque auctoritatem præstem, ad ea omnia conficienda, quæ sancti concilii confectioni, & communi reipub. Christianæ bono sanctissimæque religionis majestati profutura videbuntur. Verum in præsentia, reverendissimi patres, Cæsaris animus explicare opere præcipuum non arbitror, quandoquidem universo orbi notissimus sit, innumeris sane & certissimis rerum testimoniis unde quaque communis, compluribusque præclaris facinoribus in reipub. Christianæ commodum collatis comprobatur: cum neque Cæsar animi aut corporis labores illos quantumvis gravissimos subire, neque maxima atque periculosissima contra Christiani nominis hostes bella suscipere unquam recitaverit, modo quicquam subsidii reip. Christianæ fideique catholicæ afferre posset, etiam cum ingenti propriarum fortunarum detrimento, nec sine summo salutis & vitæ suæ discrimine.

Adsum

Adsum igitur, illustriss. & ampliss. patres, meque hic præsentem Cæsareo nomine statuo ca præstaturus, quæ a me supra relata, mihi quæ a Cæsare data in mandatis fuerit. Sicque invictissimum eundem animum, eandem religiosissimam operam, quam Cæsar hucusque præstitit, nunc totam vobis ejus nomine pollicor atque exhibeo, tum ad reipub. Christianæ commodum & tranquillitatem, tum ad sacræ religionis majestatem, amplificationemque, tum etiam ad sacrosancti concilii prosecutionem. Et quoniam a me dictum est dominum Atrebatensem dominum de Granvela, meque Cæsaris nomine anno præterito comparuisse coram reverendiss. & apostolicæ sedis legatis Parisio, Mutinensi, & Polo, vos ultra non morabor his, quæ tunc temporis tractata a nobis, actaque fuerit nomine Cæsaris, cum publicæ gesta, & in actis publicis relata sint. Hoc igitur solum dicam, me ea omnia, uti tunc acta, tractataque a nobis fuerit, ita nunc pro repetitis haberi velle: meque ad ea ac si præsentia & repetita essent, penitus referre. Quod autem episcopi qui ex Hispanis ceterisque provinciis Cæsari subjectis acciti sunt, ad præstitutum tempus non adfuit, quodque ipse citius non adfuerit, id vos amplissimi patres nec negligentia, neque dolo ullo adscribatis, sed eos intercepit locorum & itineris difficultas, meque vero adversa valetudo, qua per hoc dies laboravi, excusat. Quæ quidem in hac parte, tum sanctissimum dominum pontificem maximum, tum vos ejus nomine boni consulturos spero atque confido.

FINIS.

VII.

ORATIO ILLUSTRISSIMI D. D.

Francisci a Toletis, oratoris Cæsarei ad synodum, habita die 8. Aprilis M D X L V I.

Una cum responsione ejusdem synodi.

CÆSAREÆ majestas eximio illo amore, & studio singulari, quo universam reipub. Christianam sedulo fovere solet ac prosequi, vos omnes reverendiss. domini, quotquot in hac sacrosancta synodo in fide & sinceritate evangelica estis congregati, officiosissime per me salutatos esse voluit in Christo qui pro sua ineffabili erga genus humanum benignitate & clementia, astitit divini Spiritus, conciliare dignetur Christianorum omnium animos in gratia, & pace, & in evangelica lucis veritate confirmare. Quoniam autem universo fere orbi terrarum satis manifestum, exploratumque esse arbitror, Cæsaream majestatem nihil unquam in vita sibi statuisse magis palmarium, magisque imperatorio, quod sustinet, munere dignum, quam Christi gregem, pretiosissimo illo sanguine redemptum, non modo ab omni hostium injuria defendere, ac armis & potentia tueri, verum etiam ad refarciendam Christiani populi concordiam, sedandos quosvis tumultus, tollenda quælibet seditionis & discordiæ semina, gravissimos sumptus, vigilas, labores, etiam capitis sui periculo suscipere: supervacanem fore videatur, si hujusmodi rerum longiore commemoratione perquam amplissimas paternitates vestras, tanta negotiorum magnitudine impeditas; diutius velim remorari. Ecquid enim opus est, obsecro, vel aliunde loquutione pretere testimonio, vel earum rerum certiore fidem nobis astruere, quam usus & experimentum penes nos ipsos est, patres amplissimi? Quanto enim actiore studio pacis, quanto

Concil. general. Tom. XIV.

ardentiore zelo pietatis & ecclesiæ (qua laudatissima merito in principe virtus est) Cæsareæ majestas perpetuo exarsit: tanto vehementiore animi gaudio tempus hoc acceptabile amplexata est, quo per sanctissimum D. N. Paulum III. publicati, patrefactiq; concilii œcumenici dies populo Christiano faustissimus primū illuxit. Qua quidem oblata occasione, ne rei tantopere exoptatæ defuisset videretur invictissima Cæsareæ majestas, vel potentia, vel auctoritate, vel opera: extemplo misit ad reverendiss. D. V. qui vices suas in sacrosancto hoc concilio administraret, D. Didacum à Mendocia, virum non minus virtute, eruditione, judicio, rerum usū, quam imaginibus illustrem, ac plane dignum cui tantarum rerum provincia committeretur. Is quidem in ipsis negotiorum foribus quartana febre correptus, cum in dies magis ac magis invalescente morbo affligeretur, ac Venetias ad legationem veterem se recepisset: Cæsareæ majestati visum est, illi me collegam adjungere: ut susceptum hujus legationis onus cum atretero mihi commune, interim dum redeat, suscipere, quemadmodum ex commonstrato Cæsareæ majestatis mandato copiosius reverendiss. D. V. intellexisse existimo. Quod reliquum est, patres amplissimi, præfules vigilantissimi, dominum Deum communibus votis omnes oremus, ut istis vestris tam sanctis, tam piis conatibus divino suo numine aspirare dignetur: & quod hujus negotii præcipuum caput est, robur, & stabilimentum, sanctiss. D. N. Paulum III. & invictiss. Cæsarem, in hac tam pari, ac germana quadam animorum conformitate quam diutissime conservet, qua ipsi inter sese mutuo conjunctissimi, omnes rationes, consilia, studia, conatus, & vires in asserendam evangelicam libertatem conjiciant: ut quæcumque sæculi malignitate, morum corruptela, vitæ licentia, vitiis omnium feminariis, in Christi sponsa ecclesiâ sedata sunt, in pristinum illum candorem restitui possint: atque utriusque solerti industria, diligentia, cura, sedulo laborent, ut ex agro domini omnia convulsa zizania, omnes errorum caligines ac tenebræ proffigatæ, ad coruscantem evangelii lucem tanquam umbræ evanescant. Dixi.

VIII.

RESPONSIO SYNODI.

ADVENTVS dominationis vestræ huic sacrosanctæ synodo gratissimus est, tum propter eam obsequantiam, qua merito Augustiss. imperatorem synodus ipsa prosequitur, tum propter favorem, quem de pulchro animo majestatis suæ in tam sancto, ac universe Christianæ reip. salutari opere, sibi firmissime pollicetur: cui etiam dominationis vestræ præsentiam ob præstantes ejus animi dotes, & religionis studium, plurimum adjumenti allaturam sperat: quare & dominationem vestram grato ac benevolo animo amplectitur, & mandata Cæsareæ majestatis per eam exhibita & producta, quantum de jure debet, admittit, vehementer dolens de ejus collegæ clarissimi viti, & huic sanctæ synodo multis nominibus gratissimi, adversa valetudine: & ei melius esse magnopere cupiens. Pro conjuncta vero ipsius Augustissimi imperatoris, cum sanctissimo D. N. Paulo III. pontifice maximo in orthodoxa fide, & religione nostra tuenda & conservanda, voluntate, omnipotenti Deo, omnium bonorum auctori, quantas maxime potest gratias agit, quem assidue precabitur, ut piis

Sff ij utriusque

ANNO
CHRISTI
1545.

ut, & que studiis, ad ipsius omnipotentis Dei laudem, & gloriam, religionis Christianæ incrementum, & ecclesiæ pacem, prosperumque in omnibus, & optatum ipsius sanctæ synodi successum, aspirare dignetur.

FINIS.

IX.

INVICTISSIMI AC CHRISTIANISSIMI

Ioannis huius nominis tertii Lusitanæ regis, & Algarbiorum &c. literæ ad summum pontificem Paulum tertium misse, & in concilio Tridentino recitate.

SANCTISSIMO in Christo patri, & beatissimo Paulo III. divina providentia papæ, devotus & obediens sanctitatis suæ filius Ioannes III. Dei gratia Portugalliæ & Algarbiorum rex, citra & ultra mare in Africa dominus Guinæ, navigationis & expeditionis & commercii Æthiopiæ, Arabiæ, Persidis, & Indiæ, humillimum sanctorum pedum osculum mittit. Etsi nemini dubium aut obcurum fuit, beatissime pater, nullum tui sanctissimi pontificatus tempus a consiliis tuendæ Christianæ religionis, constituendæque inter principes amicitia abhoruisse, nulla tamen res, conceptam de sanctitate tua opinionem, æque ut œcumenici concilii indicio confirmavit. Quod bene feliciterque cessatum univesto populo Christiano facile sibi persuasit, qui divini nominis primum, cui ejus autoritas innititur, majestatem, deinde sanctitatis tuæ in eo denunciando constantiam perpexerit. Quique postremo ad eas artes animo se & cogitatione converterit, quibus severissimus humani generis hostis omnes aditus, qui ad sacrosancti concilii celebritatem patere videbantur, superioribus annis obstruxit. Nec enim aut ille tam studiose id oppugnasset, nisi jacentem afflictamque Christianam temp. excitari posse ea via providisset, aut sanctitas tua tantam animi contentionem in agendo totius populi Christiani conventu adhibuisset, nisi constanter sperasset fore, ut moribus pristinae severitati restitutus, omnibusque idem de orthodoxa fide sentientibus, facile non modo hostium vim repellere, sed etiam priorum temporum calamitate amissa recipere & vindicare possemus. Quæ si aliquando singula tantum habere momenti visa sunt, ut agi de illis nisi frequentissimo populi Christiani concursu pro dignitate non posset: quid nos de sanctitate tua cogitare par est, quam tot & tam graves causæ ad promulgandum œcumenicum concilium impulerunt, præsertim veteri Christianæ reip. disciplina ita collapsa, & in tantam perturbationem adducta, ut etiam si nullas hæreticorum seditiones, vel hostium incuriones pertimesceret, ad colligendas tamen antiquæ sinceritatis reliquias convenite omnes oportuerit, & suo quemque loco sententiam dicere. Nam cum labefacti mores hæreticorum improbitati & hostium victoria aditum patefecerint, ea sane parte diligenter constituta & qui a fidei catholice veritate defecerunt respicient, & qui Christianam religionem armis oppugnant Dei opt. max. potentia opprimuntur. Quem ut, si facilem haberimus, victoriam, pacem, orium, summa denique omnia nobis spondere possimus, ita eo irritato & offenso, non video quid in nostris copiis sit reliquum, in quo spem figere debeamus. Quod si ubi nec ab exteris nationibus ullum grave & periculosum

bellum immineret, nec intestinis factionibus esset convulsa & jactata nostra resp. Christianæ tamen religionis interitum ad conciliandam animorum caritatem sacrosancto concilio locum tempusque a sanctitate tua præteribi, si ulla promovendæ pietatis Christianæ ratio haberetur, si quem angeter dolor, quem de tot animarum provinciarumque jactura omnes capere oportebat, transacta jam dudum res esset, cum sanctitas tua tanto concilii rite celebrandi studio esset inflammata, ut multis ab hinc annis nos ad id hortari & invitare nunquam desisterit. Quam animi pro-pensionem si sanctitas tua in medio bellorum tumultu præ se tulit, nunc pace tandem aliquando facta, & armis in angustiore reip. partem contactis, in animum induco nullam difficultatis speciem objici posse, quæ vel ardorem sanctitatis tuæ restinguere, vel conatum retardare possit. Cui nos non solum morem gerere decet, sed etiam gratus Deo, quantas mens nostra maximas cõcipere potest, agere. Cujus numine effectum est ut in edicendo concilio nunquam sanctitatis tuæ industria langueretur. Nec vero diffido quin qui animi vigorem dedit, incolumem etiam sanctitatis tuæ valetudinem tueatur, ut quod sapienter exorta est, cum summa, & divini, & tui nominis gloria fortiter ad extremum perducat. Facile porro adducor ut credam omnes muneris sui partes sanctitatem tuam diligenter acturam, tum quod captaro toties frustra tempori noller deesse, tum quod minime deceat sanctitatem tuam id inchoatum relinquere, quod ut inchoaret, nullam sibi recusandam molestiam, nullum non subeundum laborem, nullam honestam conditionem repudiandam judicavit. Neque sane tam multa valent ad interumpendum sacrosancti concilii cursum, quam ejus initium impedire multa potuerunt. Si modo sanctitas tua ab eo quod instituit non decedat, & quod Deo Optimo Maximo auctore cœpit, eodem egregium conatum juvante prosequatur. Qui ut quæ maxime obtare videbantur, divinitus submovit, ita proposito omnibus sanctitatis tuæ saluberrimo exemplo, & longe lateque sacri concilii diffuso splendore, si quorum nondum satis est confirmata voluntas & perspecta, eos paulatim ad colendum ecclesiæ catholicæ nomen, & ad frequentiore œcumenici concilii celebritatem adducet. Quamobrem supplex ipse sedis apostolicæ filius sanctitatem tuam oro atque obsecro quam modestissime possum, ut ad omnem se difficultatem confirmet, ne animum contrahat ac remittat. Quod licet sua sponte facturam sanctitatem tuam existimem, vis tamen amoris & observantiæ meæ, rei etiam magnitudo efficit, ut a sanctitate tua id petere atque obsecrare non dubitem. Ceterum cum legatos meos, & quos illis concilii participes sociosque destinavi, minore celeritate quam vellem viderem se ad iter componere, ne ulla esse in me mora videretur ad id quod sanctitas tua tantopere vult efficere, delegi ex eo numero viros bonos & eruditos fratrem Georgium a sancto Iacobo, fratrem Hieronymum ab Oleastro, Gasparum a Regibus, sacrarum literarum professores, qui ad sanctitatem tuam celeriter mandata mea perferrent, & quid de sacro concilio peragendo sentire accurate exponerent. Quibus ut fidem habeas hac de re tota enixe peto, beatissime pater. Deus Optimus Maximus diu tueatur incolumem sanctitatem tuam, pater sanctissime & beatissime domine, ad sui nominis laudem & gloriam.

riam. Datum Eburæ XXIX. Iulii. Anno humanæ salutis. M. D. XLV.

X.

ORATIO CLARISSIMI ATQVE
facundiff. viri D. Petri Danesi, oratoris
Christianissimi Francorum regis ad synodum.

REVERENDISSIMI legati & cardinales, Archiepiscopi, episcopi, ceterique omnium ordinum in hanc sanctam synodum cooptati & conscripti patres, sicut Christianissimi regis præcipuus antea pro ejus pietate erat dolor ex miseris & post hominum memoriam turbulentissimis ecclesiæ temporibus susceptus, ita nunc eximie cujusdam lætitiæ causam artulit nova tranquillitatis oblata spes, quam sacri hujus concilii nomen expectatioque commovit. Neque enim potuit aut non sperare id futurum, quod vos autore ipso conciliorum præside Deo agere sciret: aut quod maxime semper expectasset, non vehementer eventurum esse, lætari. Nec vero convenire existimavit, quum de summa re Christiana ageretur, non singulare existere Christianissimi regis studium, qui ad bene de ea merendum cum cognomine sibi hereditario, tum plurimis majorum exemplis invitaretur. Itaque quod facturus ipse si præfens adesset, fuerat, ut vos, etsi sponte currentes tamen acrius incitater ad populi Christiani pacem ac concordiam reconciliandam, sacerdotii dignitatem prope amissam recuperandam, veteres nimiumque diu neglectas ecclesiæ vias fulciendas: ad eaque conficienda suas omnes curas, consilia, cogitationes, opes, polliceretur: id nobis legationis hujus munere imposto, suo nomine ut faceremus, mandavit. Cujus ego legationis summam priusquam vobis, patres, expono, quod quidem extrema oratione mea faciam: pauca quadam necessario dicam cum de plurimis regum Franciæ superiorum in ecclesiâ meritis, tum de hujus ipsius, a quo allegati sumus, Francisci, perpetuis in eandem officis: non quo hunc ita velle arbitrer, aut illos ut clariores fiant, egere præconio putem. Neque enim aut hic quum ita se gereret, ut & ipso & ejus majoribus dignum erat, inanem nescio quam verborum laudem expectavit, aut illorum res pro Christi ecclesiâ gestæ ita sunt vel obscuræ ut illuminari, vel communes ut ornari, vel denique tenues ut amplificari cujusquam oratione debeant. Sed & hic qui se uni Deo probatum vult, sola recte factorum conscientia facile contentus, id demum bene agendo spectavit semper, bene ut ageret: & illorum eaque quas dixi, actiones hujusmodi certæ sunt, ut nullam non orationis facultatem, ne dum meam, quæ sentio quam sit modica, exuperent. Verum id, ut dixi, necessario ita faciam, ut intelligere possitis Christianissimum regem quæ nunc a vobis postulet, ea jure meritoque postulare. Et tamen ita orationi moderabor meæ, ut nemo non sit existimaturus, ne plura quæ explicari quamvis ornate poterissent, simpliciter potius nudeque breviter studio protulisse, quam aliquid ex rhetorum artificio ac præceptis facere amplius voluisse. Vos modo, patres sanctissimi, benigne me & attente his de rebus ita ut ostendi, dicentem facile quæso audiat.

Francorum reges jam inde a Clodovæo primo nostræ gentis Christiano rege, inter ceteras, quibus merito celebrantur, virtutes, egregia qua-

Goncil general. Tom XIV.

Adam pietatis laude floruerunt. Cujus rei argumentum esse videtur, quod unum hoc regnum adhuc extitit, in quo Christiana religio per annos plus mille nunquam intermissa, sincerissima semper perseveravit: ut quomodo bene constituto in corpore purus sanguis, item in illo regno quædam religio quasi sanitas perpetuo constitit. Certe sanctissimus pontifex Gregorius pius, quod epistolis ejus constat, Childebertum Francorum regem catholici cognomine jam tum ornavit, gravi testimonio ejus, quam dixi, incoruptæ castæque religionis. Hanc igitur illi semel susceptam ut naturali suo candore præditam tuerentur, neque alienis, ut ita dicam, coloribus obliqua demoniis mali arte sincerent: quum in eo omnes suas curas cogitationesque defixissent, operam semper dederunt, primum ut quantum humana diligentia effici posset, nequa in animis suorum nova existeret contra ecclesiæ sententiam ulla de re opinio: deinde ut si quid tale forte accidisset, sicut est inimicus ille noster in superferendis zizaniis diligens, id statim animadvertsum, priusquam convaluisset, opprimeretur: tum autem nequa ullius partis divisio a catholica ecclesia fieret: ne quod præcipuis etiam in locis nonnunquam usu venisset, in aliqua imperii Francorum parte accideret, ut essent alii qui catholici, alii qui variis a suæ quisque sectæ autore nominibus appellarentur. Nec his contenti quasi domesticis officii regionibus, non aliena etiam quoties restulit, eadem pietate curarunt: sed & finibus suis egressi, & cum exteris gentibus congressi, quas vel impio dæmonum cultui deditas, vel aliqua hæresis labe infectas comperissent, quum prius omnia experti, monendo, suadendo, denunciando, nihil profecissent, piis illas armis ita fregerunt, ut vel falsa superstitione abdicata, vel pravæ opinionibus rejectis, veram sanamque profitemi religionem cogerent. Ac ne multa utriusque rei exempla afferam, quod & longum esset, nec certe hoc tempore necessarium videtur, ejus quod posterius posui, testis erit ille quem modo nominavi, Childebertus, qui Visigothos bello aggressus, Christianos illos quidem, sed partium in ecclesiâ Arianarum, huc tandem eos necessitatis deduxit, ut & impium Arii dogma repudiant, & ad catholicæ ecclesiæ, a qua alieni erant, partes traducerentur. Prioris fidem faciet Carolus a retum quas gessit magnitudine cognomen magni nactus. Is enim suscepto in Saxonas bello, Christianæ tunc pietatis tereterrimos atque acerbissimos hostes, sic illos per annos amplius triginta exercuit, & ad ultimum etiam perdomuit, ut vera religione imbuti, & salutari aqua tincti, in Christi nomen inderentur. Et hujus quidem generis utriusque multa Franci.

Tam vero, quum Romanam ecclesiam, cui ille apostolorum princeps præfudisset Petrus, orbis terrarum principatum semper obtinuisse, eoque episcopum capitis loco a reliquis magno consensu episcopis habitum esse didicissent: pie hoc quoque ac præclare fecerunt, ut qui & ecclesiam & episcopum præcipue sibi colendos proposuissent, utriusque & opes opibus suis auferent: & quum res posceret, pericula periculis item suis propularent. Pipinus enim, ut tacam quæ hujus patet Catolus cognomento Martellus gessit, quum Aistulphus, Longobardorum rex plaribus per vim occupatis Romanæ ecclesiæ oppidis ulterius progredere, ut nisi capta

Sss iij urbs

ANNO
CHRISTI
1545.

ANNO
CHRISTI
1345.

urbe Roma finem facturus injuriatum non videretur: precibus exortatus Stephani pontificis, incredibili celeritate superatis Alpibus, indeque dejectis hostium praefidiis, quae omnes saltus infederant, exercitum in Italiam transportavit: & Aistulphum acie congregari non ausum, Ticini, quo se ex fuga receperat, tandiu obsedit, quoad is datis obsidibus, & iurejurando interposito, confirmaret se & erepta Romanis reddidit, nec quae restituisse ullo unquam postea tempore reperiturum.

Quid hujus Carolus filius, qui a rerum (ut paulo ante dixi) gestarum magnitudine cognomen invenit? Quae fecit? Nempe eadem qua patre pietate, sed successu proculdubio & felicitate majore, aliud similem ob causam bellum adversus eandem gentem suscepit & gessit. Nam quum Desiderius in Aistulphi locum mortui successus, partim sua ipse virtute confusus, partim Caroli occupationum opportunitatem sequutus, quod is tum maxime gravissimum Saxonico bello implicatus videretur, non solum reddita ab Aistulpho Romanis oppida iterum invasisset, sed & de Vrbe ipsa occupanda palam consilia iuraret, in quam totus spe & cupiditate imminebat; Hadrianus pontifex, qui Stephano successerat, legatos ad Carolum misit, qui & periculi sui magnitudinem ei proponeret, & in ecclesiae propugnacione patriae illum, avitaeque virtutis admonerent. Id igitur tum bellum ita ille suscepit: quod tanta Francorum militum, & tam incredibili virtute & patientia confecit, ut Desiderium, qui se Ticini incluserat, longa obsidione fractum, & in potestatem redactum, exilio multaverit. Aldegisium ejus filium, in quem sublato patre omnium se Longobardorum animi converterant, cedere Italia coegerit. Rhogandum quemdam Longobardici generis hominem, quem Foro-Julianis ducem a Longobardis impositum, ipse in imperio confirmarat, beneficii oblitum, relique novas molientem oppresserit: denique Italia prope omni potius, fundatissimi in ea per tot annos regni opes funditus everterit. Romano autem pontifici, cujus unius causa res tantas gesserat, non solum ablata restituit, sed & Ravennatensem insuper exarchiam, Flaminiam, Aemilianam condonavit. Ob quae merita Hadrianus quum in synodo Romanae habitae plurimum episcoporum, de praemiis quaesisset, quibus tantam regis Franci cum defendenda Romana ecclesia tanquam matre pietatem, tum in ornanda liberalitatem, animique magnitudinem remuneraretur: decretum de concilii sententia, in haec fere verba fecit: Placere uti Carolo Francorum regi, posterisque ejus Francorum regibus, honoris virtutisque causa, jus in perpetuum esset, Romanum pontificem quem fieri vellent, edendi, eamque sedem, quam rectore vacua foret, ordinandi: reliquarum vero Franciae ditionis provinciarum episcopos, quum morte institutoque majorum facti essent, laudandi approbandive: ut nisi quem rex laudavisset, nemo consecraretur: tum autem fidelitatis iurejurando obstrictos, ita quasi in possessionem muneris sui & potestatis mittendi. Id enim illo investendi verbo, quo decretum utitur, significari volunt juris pontificii periti. Novus omnino honor (cur enim non fatear?) & tum certe primum in velut exemplum proditus. Sed erant illa quoque quibus tribuebat, nova & singularia merita: ut minime sit miretur, novis inusitatisque beneficiis, nova etiam atque extraordi-

A naria esse praemia constituta.

Ac licet Ludovicus pius Caroli magni filius, prius illud jus Romanum pontificem edendi, ultro postea remisit: id tamen in remittendo dilate excepit, ut simul atque electus quispiam & consecratus Romanus pontifex esset, necesse is haberet, legatos ad se suosve successores Francorum reges mittere, qui mutuum inter ipsos, hoc est, Romanam ecclesiam, Francorumque regnum, amicitiam, caritatem, pacem confociarent. Quod ipsum ita profecto temper successit. Siquidem sanctissima haec necessitudo ac conjunctio Romani pontificis, Francorumque regis nunquam ex eo tempore intermissa, sed multis potius & magnis utrinque officiis procul, quam uterque suam in alterius dignitate contineri dignitatem existimaret, integra adhuc incolumisque permanit: ut vixillum esse videatur, quod tertius Innocentius sua quadam ad Galliarum episcopos missa epistola testatus est, *Francorum regni exaltationem* (ipsius enim verba, quo magis agnoscantur, ponam) *sublimationem apostolicae sedis esse: viderique id regnum praecipua quadam gratia a Deo benedictum, cuius & rex & populus sinceram semper Christianam fidem retinissent, & singulare quoddam eximiumque studium in ecclesiam, & praecipue in Romanam praestitissent: & certe (quod illa quae dixi, maxime confirmet) Romani ipsi pontifices difficillimis vel suis vel ecclesiae temporibus, quum aut tyrannorum injuriis pulsati sede sua carerent: aut de moribus paulo severius corrigendis, seditionumve fluctibus sedandis cogitantes, vim vererentur: ut in portum, sic in Galliam fere ad Francos se receperunt, quorum tuti pietate liberius concilia hisce de rebus habere possent.*

Cujus rei testis est generalis illa Rhemenfis, cui ipse Romanus pontifex praesuit, synodus: testis Claramontana, cui Vrbanus: Turonensis, cui Alexander: Lugdunenfis, cui Gregorius praesederunt. Testes aliae item complures, quarum nunc quidem nominibus, ne longior sum, parco. Ac possem equidem, patres sanctissimi, alia hujus generis pene innumerabilia asserre, quibus Francorum regum excellens quaedam in Deum ejusque sponsam ecclesiam pietas, luce clarius probaretur: sed vereor ne haec quoque ipsa modum quem mihi iuvit constitui, excederent.

Certe incredibile quiddam dictu est iis, qui in memoria superiorum temporum evolvenda accuratius versati non sunt, quam multa Franci pericula sponte adierint, quot & quam graves arumnas pertulerint, quam immanes sumptus, nec pecuniae solum, sed & sanguinis saepe sui fecerint. hanc unam ob causam, ut aut Christiani imperii fines profertent, & occupatas a feris barbarisque, & huic semper homini inimicis gentibus provincias recuperarent: aut Romanos pontifices vel ejectos in suam rursus sedem restituerent, vel de suo statu dubitantes confirmarent, periculique eximerent. Quorum multae nobilissimaeque victoriae, etsi scriptorum laude honorum caruerunt, propter eam quae tum ubique erat, licetatum pene omnium, sed eloquentiae maxime, cladem & quasi interitum: grata tamen hominum recordatione ab oblivionis injuria vindicatae, ad omnem posteritatis memoriam pervenient. Turcae medius fidius ipsi, & (ut uno verbo dicam) totius orientis, quum a Graecis quibuscumque vivunt assidueque versantur discesserint, nullam aliud Christianorum, nisi Francorum, nomen nove-

ANNO
CHRISTI
1345.Leo I.
Callistus
II. Inno-
centius.
Eugenius
III. Rem-
concilia
buerunt
primae
Lugd. p
federat
nocentius
IV.

runt

runt: quo uno omnes quæ hic ad solis occasum incolunt, gentes populoque significant. Tam crebris illi videbatur tamque illustribus laudum suarum vestigiis omnem propemodum Asiam impresserunt, ut mirari quis jure non queat, quid sit cur Romani pontifices præcipua semper caritate Francos, tanquam primogenitos quosdam ecclesiæ filios, complexi sint, legibus canonicis sæpe solvereint, privilegiis usque, multorum immunitate & vacatione munerum donarint, breviter eximio quodam in ecclesiâ, quasi civitate, jure esse voluerint.

Ab his profectus majoribus (quod erat ex duobus quæ proposueram, alterum) Christianissimus rex Franciscus, haud dissimili, atque illi, pietate, primo statim aditu atque ingressu principatus sui, quum esset, recenti clarissima apud Insabres victoria potius: Bononiam usque, quo accessisset, ut secum congregaretur, Leonem X. pontificem maximum audierat, procehit: cum illo certam amicitiam fœdique firmavit, us conditionibus, quæ tunc utriusque voluntate perscriptæ etiam nunc servantur. Hanc eandem postea amicitiam eisdemque illis conditionibus, cum Hadriano, Clemente, hoc ipso Paulo tertio habuit, & sanctissime semper coluit: a quibus vicissim magna sapientis pietatis suæ testimonia tulit.

Quid hic cõmemorem perpetuas ejus excubias & custodias sanctissimæ nostræ religionis? Quæ quum per hostes sex & viginti annos ita jaclaretur, in hac quam omnes meminimus, partimque etiam sentimus, contrariarum opinionum, quasi ventorum tempestate, vix ut statui posset quid quisque sequeretur: id egit, quod pro sua & majorum suorum perpetua consuetudine sapientissime poruit. Quod enim accepterat & ipsorum exemplo apostolorum traditum, & a catholicis principibus semper observatum, ut de iis quæ de fide in questionem vocarentur, nihil a quoquam privata autoritate constitueretur: sed ecclesiæ potius judicium, quo omnes stare oporteret, expectaretur: ita sane fecit, diligentissime in omnes partes cavit, ne quid omnino in communi ecclesiæ usu novaretur: quum interea non desissent, qui multa cum in doctrina populi Christiani, tum in moribus vitæque institutis mutanda esse censerent, idque adeo tentare auderent. Sed integram omnium quæ a quoque nova proferrentur, causam vestris, patres, judicis reservavit.

Quam rem quo facilius assequeretur, qui esset suo pre ingenio ad clementiam ac lenitatem pronior, & vel a singulorum hominum, quoad publica salus pateretur, penis abhorreret, coactus est interdum in tanta multitudine peccantium, & omnia miscere ac perturbare paratorum, contra naturam suam esse severior, ut graviora in illos edicta proponeret, si qui auderent privata temeritate, ecclesiæ statum convellere. Ita perfecit cum sua diligentia, tum judicium suorum incredibili in exequendis edictis studio & vigilantia, ut in tanta repente coorta tempestate, in qua difficillimum videbatur, cursum tenere, facillime eo quo intenderat, pervenerit, quum tamen multas severissima hæc procella civitates, imo vero, prohi Dei immortalis fidem, nationes gentesque totas vel everterit, vel gravissime certe affligerit. Pacatam dat vobis, patres, amplissimam nobilissimamque provinciam. Nihil in ea novum, nihil alienum, nihil non ex veteri more ac disciplina publice introductum reperietis. Omnia in illa vetera, doctrina, ritus, cœremoniæ,

mores, instituta constant. Vos nunc de omnibus ea statuite, quæ vera, quæ e republica esse, quæ ad summam populi Christiani concordiam, & ad Dei gloriam pertinere vobis videbuntur: ne, quod adhuc magno piorum omnium animi dolore accidit, ultra eveniat, ut impuri Turcæ, nefarii Iudæi, & utriusque importuniores, non homines, sed in hominum figura belluæ, novi quidam horum temporum Epicurei, qui omnem ex hominum animis tollere humanitatem, religione demenda conantur: suo illo incesto ore sanctissimæ nostræ pietati convicium faciant: & quod imperitis jure agere videantur, crebro illud nobis exprobrent, *Vbi est Deus eorum?*

Porto autem quum id etiam animadverteret Christianissimus rex, quãtam semper vim habuisset ad res continendas, esse unum in ecclesiâ Romanam episcopum, ut pote Petri successorem, reliquorum & dignitate & autoritate principem, ad quem ceteri ut ad caput referrentur: qua maxime re, nostra hæc in terris militans ecclesiâ, illius in cœlo triumphantis effigies quædam agnosceretur: non minori cura ac studio providit, ne qua inde cessio defectiove ullam ob causam accideret. In quo vel clarissime regia virtus & constantia enitit. Sæpius enim omni ratione tentatus, & multis invitatus nec iis vulgaribus commodis, ut aliquid auderet aliquando, nec editum ab altero exemplum dubitaret sequi, perstitit infententia: ut quorundam propterea finitimorum amicitiam desideravit, eaque re parum sit suorum quieti & otio consulere visus. Sed vir maximus & excellenti animi robore ac pietate præditus, justum bellum, quam inhonestam pacem maluit.

Post autem ut primum certior est factus, conventum Christiani nominis universi hanc in urbem indictum esse a Paulo III. Pont. Max. in quo de tantis ecclesiæ incendiis communi tandem consilio restinguendis ageretur: jamque eo aliquot parvo numero, sed & sapientia & sanctitate præstantissimos patres præmissos, qui ea quæ concilio necessaria viderentur, compararent, administrarent: sibi non desuit, quin eodem delectos & suis episcopos mitteret, communium participes curarum & socios futuros. Denique aliquo satis magno temporis spatio interjecto, ut rem serio agi, & confessionibus duabus tribusve aliquot jam autoritates vestras perscriptas esse allatum est: qui illuc usque omnia fecisset, quæ principem & re & nomine Christianissimum decerent, minime judicavit convenire, suum in re tam necessaria, tamque & a se, & ab omnibus bonis semper exoptata, officium non constare. Itaque qui multo fecisset libentius, si regni negotia id pati possent, hic ut adesset, ubi tot sanctissimos Dei sacerdotes divino (ut credi par est) Spiritu afflatus maximis de rebus constituentes videret, quorum in vultu, gestu, oratione acquiesceret: quod proximum erat, legatos procuratoresque suos & voluntatis interpretes nos misit cum his mandatis quæ ego nunc, quando priora illa duo prætervecta oratio est, universæ tantum summamque exponam. Spero enim fore, ut posthac sæpe, quoties quidem certe visum fuerit esse opus, de singulis proprie accurateque agendi, sit nobis voluntate vestra, locus. Vos quæto quemadmodum superiora fecistis, hæc quoque pauca benigne atenteque patres audiat.

Hæc est igitur mandatorum Christianissimi regis summa. Etsi minime is quidem debitor, quin vos omnia, de quibus convenistis, quæque

ab hoc

ANNO
CHRISTI
1545.

Psal. 113.

ANNO
CHRISTI
1543.

ab hoc sanctissimo concilio expectantur, summo studio per vos acturi: a vobis tamen pro sua pietate in Deum, observantia in hunc ordinem, & in populum Christianum universum caritate, vehementer petit, ut pacis concordiaque causa, ac ne amplius non solum imperita imbecillaque multitudinis, sed quorundam etiam robustiorum, licet lenium, mentes fluctuent, & in diversa ac contraria ferantur, quæ res ecclesiæ statum perturbet, & tanquam unitatem abruptat: de doctrinis ea semel constituatis, publicæque proponatis, quæ omnes ubique Christi fidem professi sequantur, teneant, credant. Nec enim fieri potest, ut aut alia ex re ulla major existat animorum disjunctio, rei que publice perturbatio, quam ex sententiarum quæ de religione habeantur, dissidio: aut non libentissime omnes assentiantur iis quæ vos autore eo qui huic loco præsidet, sanctissimo Dei spiritu, comprobaveritis.

Deinde quum omnia fere ecclesiæ mala & incommoda ex eo fonte profluxissent multis videantur, quod omnium pene ordinum ministri ecclesiæ ab illa piscorum temporum sanctitate & innocentia plurimum deflexerint, vix ut tenne ejus vestigium jam appareat: etiam vos rogat & obtestatur, ut vitæ morumque in ecclesiasticis personis disciplinam acerrima factorum canonum norma dirigatis. Ira enim fiet, ut hic ordo, qui præluere ceteris & ad doctrinam, & ad vitæ exempla deberet, nunc autem maximo reipub. malo, ob plurimas quorundam labe & maculas, vulgo est despectissimus, longo intervallo pristinum suum splendorem dignitatemque obtineat. Ex quo illud mox consequetur, ut quum tanta jam esse cæperit in hoc ordine auctoritas, quanta esse in moderatoribus magistrisque vitæ debet, latius se fundat utilitas: ut quæ in peculiarem Dei populum, id est, quos propterea majores nostri clericos vocitant, privatim sanxeritis, eadem valeant in omnes: nullusque jam toto in corpore ecclesiæ nævus, labe nulla, nulla tuga, quæ quidem sponsum gravius queat offundere, relinquatur.

Agitedum ergo excitamini per Deum immortalem aliquando patres, & in causam tantam, tam gravem, tam necessariam totis pectoribus animisque incumbite; de doctrinis, de moribus ea statuite ac decernite, quæ sapientissimus ille hujus moderator concilii spiritus, vobis suggererit, quibus populus omnis Christianus, quasi certissimis ab ipso Deo editis oraculis libens pareat. Ea certe ut in Galliis totoque Francorum impetio observentur, Christianissimus tex pro sua pietate curabit. Has sibi ille partes deposcit. Vestrorum ille decretorum curam, patrocini-
um, propugnationem proficetur. In eam rem omnes regis potestatis nervos intendet: gladii etiam, quem a Deo porrectum ad malorum (ut sanctissimus ait apostolus) vindictam, bonorum vero hudem gestat, vim aciemque (si ita opus sit) experierit. Denique quum tanta esse constet Francorum Regum in ecclesiam (& præcipue Romanam) merita, quibus majores vestri, summique pontifices, quæ amplissima habuerunt præmia, semper tribuerint: a vobis hoc postular, quod est profecto æquissimum, ea sibi ut præmia conferretis, neque quicquam omnino imminui aut mutari pariamini eorum, quorum in possessione cum ipse ille, cujus ante memini, Ludovicus pius Caroli Magni filius, tum alii deinceps Franco-

Rom. 15. 4.
1. Petr. 2. 1.

rum reges sine ulla dubitatione aut controversia fuerint. Postremo ut omnibus Galliarum ecclesiis, quatum ipse tutelam a majoribus relictam & commendatam habeat, sua omnia jura, privilegia, immunitates confirmetis. Hæc si feceritis, erit cur & gratias vobis quam maximas universi ex Galliis agamus, nec vos ita aut sensitse aut fecisse unquam pœniteat.

FINIS.

XI.

ORATIO HABITA AD PATRES concilii Tridentini dominica prima quadragesime an. 1547. per fratrem Georgium de sancto Iacobo, ordinis Prædicatorum, conventus sancti Dominici Olybonensis.

EXORDIVM.

TANTA est altitudo & sublimitas mysteriorum regni Dei, reverendis ac illustris. domini, pastores ovium Christi, patres optimi, tanta inquam, est mysteriorum Dei sublimitas, profunditas, & inscutabilitas, & ad ea intelligenda, tam humile & imbecille ingenium nostrum, tam hebes, tam obtusum: ut Paulus apostolus doctor gentium, vas electionis, qui vidit arcana Dei, & plus omnibus laboravit, fateri cogatur, non esse nos sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra, inquit, ex Deo est. Et veritate revelante didicimus, illos mentis oculos esse beatos: qui digni sunt videre, quæ multi reges justi & prophetae voluerunt videre, & non viderunt, audire, & non audierunt: illos solos esse felices, quibus datum est, nosse mysterium regni Dei. Nam ceteris qui foris sunt, inquit, omnia in parabolis fiunt, omnia in parabolis dicuntur, videntes non vident, audientes non audiunt, & loquentes non intelligunt, nec quæ loquuntur, nec de quibus affirmant. Potissimum si de tentationibus agatur, quas paucissimi intelligunt, cum tamen omnes ubique tententur: & tunc maxime, quando se tentari minime arbitrantur. At animales homines (quorum infinitus est numerus) non percipiunt, quæ sunt spiritus, nec possunt intelligere: quia spiritualiter examinantur. Ad hæc tanta est vestra dignitas, auctoritas, & majestas, ecclesiarum principes, quod in tanto vestro conspectu dicere, doctissimus quisque, quantumvis sufficientissimus, merito dubitaret, timeret, recusaret, quanto magis is, qui omnium dicendi partium expertus, de rebus gravissimis dicitur, sufficientiam nullam habet? quomobrem multiplex hoc iure, magis nunc quam unquam, refugere nos oportet ad Deum optimum maximum, fontem luminis, patrem misericordiarum; adeamus necesse est ad thronum gratiæ ejus, ut precibus virginis matris sanctorumque omnium, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno, ne de tentationibus audiretur, audiendo, aut dicendo tentemur. ipse enim est refugium nostrum & virtus, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione, qui surdos facit audire, & mutos loqui. Qui spiritus cum sit, ubi vult, & quando vult spirat, facit ut vox ipsius audiatur, qui in deserto ex dura & arida petra fluentes dulces aquas populo suo eduxit, qui denique quando beneplacitum est in oculis majestatis ejus, diu steriles, aliquando tandem fecundos facit, quia Deus scientiarum dominus est, & ipsi revelantur.

ANN
CHRIS
1547

2. Cor.

Luc. 10
Marc.
Luc. 8

1. Tim.

1. Cor. 2

Hebr. 4

Psal. 45

Marc. 7

1. Ioan. 3

Nume. 21

1. Reg. 2

127

tur, non solum facta & verba, sed etiam cogitationes. Verum ut dicendi audiendique gratiam facilius impetremus, ecclesie quæ repuliam nescit, hymnica utamur oratione, cum ea dicentes, paucis mutatis.

*Audi benigne conditor,
 Nostras preces & gemitus,
 In ipso mei officii
 Fufas nunc exordio.
 Scrutator alme cordium,
 Infirmam sui virum,
 Ad te converso exhibe,
 Locutionis gratiam.
 Multum quidem defecimus,
 Succurre consistentibus,
 Ad laudem tui nominis,
 Conser loquelam timidis.
 Sic opus extra perfici,
 Dona tuis per gratiam,
 Ebibat ut mens sobria,
 De fonte prorsus luminum.
 Præsta beata trinitas,
 Concede simplex unitas,
 Ut fructuosa sint tuis
 Hac laborum munera. Amen.*

PRIMA PARS.

In deserto hujus mundi in vivo, arido, & inaquoso, in quo tot sunt ferae, venenatique serpentes, atque dracones statu adurentes, in quo filii Adæ non nisi in sudore vultus vescuntur pane suo, & maledicta terra in opere ipsorum sua sponte tribulos germinat, atque pungentes spinas, non modica prevaluit eluries famelique pergrandis. Propter quam filii Istaël Dei terram promissionis spiritus melle & lacte manantem patribus quidem promissam, a filiis autem possessam, frequenter egredi coguntur, Egyptumque intrare, ut serviant Pharaoni in operibus duris luti & lateris. Propter quam filius familias domum patris egressus, consumptisque bonis hereditatis paternæ, adhæret civi regione longinquæ, ut porcos pascat, eoque deveniat, quod cupiens implere ventrem de siliquis quas porci manducant, nemo illi det. Fames pergrandis, dura, & molesta nimis. Concupiscentiam dico carnis, oculorum, ac superbiam vitæ, præter quæ tria nihil esse in deserto hujus mundi scribit discipulus ille, quem diligebat Iesus. Hac maledicta fame quamprimum quis esurit, statim accedit tentator, qui nullam unquam prætermittit occasionem: sive enim cum Christo corpus jejundet, aut cum Adam animus concupiscat, sive spiritus insipiat, aut caro deficiat, mox adest qui tentat, aut inde provocatus propter suam ipsius malitiam, aut hinc vocatus propter nostram ipsorum insipientiam. Sic ergo famelcentibus nobis subito cum suis ex his quæ delectant inescatis haminis infernalis piscator accedit, & ob escam creaturarum ita pro dolor capiuntur homines, ac si creaturæ Dei in odium factæ fuissent, & in tentationem animæ hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. hic enim est robustissimus ille hominum venator atque piscator, animabus semper insidians, qui suos hamos, laqueos, & retia ubique locorum tendit atque expandit, ut in medio laqueorum ambulantes hominibus, cadant in reticula ejus peccatores, serpens antiquus, callidior cunctis animantibus terræ, qui

Concil. gener. Tom. XLV.

A sua calliditate primos nostros decepit parentes spiritus immundus, ambulans per loca varida & inagnosa, qui tamquam leo regiens (inquit princeps apostolorum) circumit, quærens quem vivum devoret. Vivos enim Christianos filios Dei querit, qui in mortuis Iudæis ac paganis requiem non inveniunt, hic denique est dementator animarum, hominum incantator, incantans non sapienter, qui toto malignitatis spiritu dementare, incantare, decipere, & ut perdat, illaqueare non cessat. Cujus dementationes, incantationes, laqueos, & deceptiones, solus ille detegere potuit, qui plenus gratiæ & veritatis, solus est lux vera, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. In quo solo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, ut sciat reprobare malum & eligere bonum. Qui in hoc natus, ad hoc venit, & in hoc apparatus, ut dissolvat opera diaboli. Qui etiam propterea hodie ductus a spiritu in desertum ut tentatus a diabolo omnes ipsius dissolveret laqueos & tentationes. Quatenus qui propter nos homo factus, pro nostro exemplo circumcisus & baptizatus fuerat, sua quoque tentatione nos erudiret, qui pro nostra salute moriturus erat. Ut prius nos doceret ignitorum serpentum vitare motus & vulnera, qui postea (ut zneus serpens olim) in cruce exaltandus erat, ut percussa serpentibus non perirent, sed aspicientes in eum, haberent vitam æternam. Quo etiam tempore suos docturus erat vigilandum & orandum esse, ne intretur in tentationem. Quandoquidem in deserto hujus mundi quamdiu orando ad Deum, elevatas manus habemus, vincimus Amalech: sin minus, ab eo superamur.

Itaque noster dominus & magister (est etenim) hodie exemplum dat nobis, ut quemadmodum in tentationibus ipse fecit, ita & nos faciamus. Et sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & ante eos volitans, hodie docet suos fideles ambulare super aspidem & basiliscum, conculcare leonem & draconem. Docet fugere a facie arcus, ut liberentur electi, illudentes illi magno draconi, qui formatus est ad illudendum ei. Docet ex tribulis & spinis dulces nutrientes uvas & ficus colligere. Quasi ex purgentibus tentationum spinis floridas victoriæ coronas sibi comparate. Docet denique ita mortiferas diaboli bibere tentationes, ut earum lætale venenum creditibus tentatis non noceat. Et in primis ne in solo pane victuros sese existimantes homines, velint rerum mutationes fieri propter famem & ventrem, quoniam miracula seu communium legum dispensationes non propter escam & ventrem, qui destruentur, non propter carnem & sanguinem, qui cum matre & filiis Zebedæi nesciunt quid petunt, sed propter superioris ordinis bonum, utilitatem scilicet animarum & gloriam Dei sunt facienda. Tametsi dominum hic etiam aliud docere intelligere possimus. Nempè ne homines prætextu alicujus famis seu passionis (quod incontinentium seu fragilium est) duros vitiorum lapides a tentatore quidem ostensos, per necessitatem autem aut commoditatem aliquam veluti in panes conversos, deglutire velint, id quod faciunt illi, qui decimantes mentham, rutam, & omne olus, prætermittunt interim quæ graviora sunt legis, judicium, fidem, caritatem, & misericordiam, excolantes culicem, camelum deglutunt.

Deinde existentes in templo Dei, quippe qui ex altario vivunt, quia altario deserviunt, potissimum

ANNO CHRISTI 1547. Math. 22. 1. Petr. 5.

Ioan. 1. Coloss. 2. 1. Cor. 3. Math 4. Luc. 2. & 3.

Num. 21. Ioan. 3. Math. 26. Exod. 27. Ioan. 13.

Exod. 17. Num. 14.

Marc. 16.

1. Cor. 6. Math. 20.

Luc. 11. Math. 23.

ANNO
CHRISTI
1547.

tissimum cum supra pinnaculum sunt templi, do- A
cer cælestis disciplinæ & securitatis magister, ne
decepti a diabolo (quod ad ignorantes pertinet)
& persuasi textibus male citatis, & distorte intel-
lectis, aut dispensationibus causis & sufficientiam
(quas non habent) suppletibus se præcipitent, ut
conterantur. illorum sequentes opinionem, qui
non dijudicantes jus divinum ab humano, præ-
cepta divina, humana: dispensatores, dominos
arbitrantur. Qui pro comperto habentes per-
sonalibus obligationibus per alios posse fieri sa-
tis, quasi per substitutos liceret ingredi cælum,
& possidere: Non distinguentes inter fidelem
dispensationem & crudelem dissipationem, pu-
tant licere jure poli, quicquid licitum est & per-
mittitur jure fori. Vocitantes nihilominus unio-
nem ad vitam, etiam eam, quæ irrationabilis est,
& vere dissolutio ad mortem. Quorum damna-
tio justa est, qui propterea ita absurde opinan-
tur, quia in eadem damnatione sunt. De quali-
bus scribit Hieremias propheta. *Quomodo di-
citis sapientes nos sumus, & lex domini nobis-
cum est? Vere mendacium operatus est mendax
stilus scribarum.* Et Isaias, *Popule meus qui te
beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* In monte de-
mum constitutos quos scilicet natura ipsa, probi-
tas, res bene gesta, aut certe humana industria in
sublimitate constituit (qui quanto in loco supe-
riori, tanto in periculo majori versantur) suo
exemplo admoneatis, **C**ujus omnis actio nostra
est instructio, ut summa vigilantia maximoque
zelo divino studeant honori: Dæmonio meri-
diano cum rigore resistant. Apertæ tentationi
viriliter repugnent, maxime Christi domini, sa-
cerdotes Dei altissimi, ecclesiarum prælati, quos
Satanas frequentius tentat, turpius, apertius, &
vehementius, ut legem contemnendo (quod
malitiæ foret) in aliorum scandalum & suam per-
ditionem cadant, & Satanam adorent, prætex-
tu videlicet gloriæ regnorum mundi, quæ Satana
ipse in alto elevatis principibus, sacerdotibus,
episcopis, & prælatis, & callidissime mathe-
maticæ ostendit, & ut mendacissimus est,
mendacissime promittit, ut saltem per mendacia
& mathematicas promissiones, per stultas &
sonniantes ambitiones columnas ecclesiæ in mul-
torum perniciem cadere faciat (quæ est ipsius
gloria.) Nam qui volunt divites fieri (inquit apo-
stolus Paulus) *incidant in tentationem & la-
queum diaboli, & desideria multa inutilia & noci-
va, quæ mergunt homines in interitum & perdi-
tionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas,
quam quidam appetentes, erraverunt a fide,
& inservierunt se doloribus multis.* Nihil
amissa fide sibi retinentes, quod præterea possint
amittere. Denique *speciosus forma præ filiis ho-
minum, in cuius labiis, præ consortibus suis, dis-
fusa est gratia. Hodie primo accingit gladium
suum super femur suum potentissimus.* Et in ore
gladii omnes inimici laqueos & tentationes præ-
scindens, præscindendosque docens, in *gladio
spiritus quod est verbum Dei,* & spiritu oris sui,
vicit principem hujus mundi, post pauca foras
ejiciendum. Ut merito de judicio arguendus sit,
omnis qui posthac principi tenebrarum cesserit
illique servierit, qui jam iudicatus victus, & su-
peratus, foras ejectus est.

Supcrest ut obiter & in transcurso graviora
nocumenta referamus, quæ per suas tentationes
populo Christiano inuisit draco hic flatu adu-
rens. Et cum brevitate de eorum remediis aga-

mus, quæ a dominationibus vestris efflagitamus
omnes. Si tamen (quod in principio non in me-
dio facere debui) prius precatus fuero reveren-
dissimas ac illusterrimas dominationes vestras, ut
vestro more, & pro vestra in omnes solita huma-
nitate, me quoque (licet indignum) benigne
audientes, ea quæ dixi & dicturus sum æqui bo-
nique consulatis.

SECUNDA PARS.

EXPLORATA res est, authenticis historiis
acerum monumentis facta conspicua, & no-
bis tam comperta utinam non fuisset, populum
Christianum, qui (juxta Isaiæ vaticinium) olim
sedebat in pulchritudine pacis, in tabernaculis fi-
ducia, in requie opulenta, probans *quæ est vo-
luntas Dei bona bene placens & perfecta,* jam ab
annis multis ob draconis tentationes cæpisse de-
scendere a Hierusalem in Iericho, cæpisse de-
clinare ab ea in qua erat, pacis visione, ut ap-
propinquaret Iericho, quæ Luna interpretatur,
ut scilicet Luna appropinquans, ut Luna decre-
scere posset, minus, & obscurari. Et quod magis
in admirationem adducit, coamplius (ut Luna)
decrevit & obscuratur populus Christianus,
quo magis accedit & appropinquit Soli justitiæ
ad iudicium venturo: quæ res si admodum (ut
incepit) procedat, ipsius Solis justitiæ eclipsis
propediem nobis futuram, merito formidare de-
bemus, & in foribus esse eam quam Paulus scri-
psit futuram generalem discessionem, ut revele-
tur *homo ille peccati filius perditionis, qui ad-
versatur, & extollitur supra omne quod dicitur
Deus,* maxime quia jam senescente ac delirante
mundo, nimium advesperavit, nimium inclina-
ta est dies, longæque umbræ. Et quasi non ma-
ximum malum fuisset, a patribus suis degenerasse
populum Christianum, & non esse dntum
& amarum valde vel parum recessisse eum a
Deo suo, astuta & tentationibus draconis præ-
terea factum est, ut etiam inciderit in latrones,
homines cupidos, crudeles, famelicos, insatia-
biles, imperuassibiles, inexorabiles, graves scilicet
magistratus, impios principes, & infide-
les prælatos. Nec tamen de bonis loquor, cum
graves, impios aut infideles nomino, sed eos in-
telligo, qui non dispensatores, ut revera sunt,
domino suo strictam reddituri rationem, sed
absolutos dominos se esse falso statuentes, tan-
quam lupi famelici, & leones parati ad prædam,
irruunt in populum domini, in dominicas oves,
qui ejus divitiis, obsequiis, lacte & lana non
contenti, etiam despoliaverunt eum vestibus
suis pretiosis, illis prælatis, doctoribus, sacer-
dotibus, & religiosis cum privando, quibus (ut
vestibus gloriæ suæ) olim protegebatur populus
domini, effectus decorus, totusque gloriosus.
E Quandoquidem hujus rei causa diligentissime
curavit, sicut & curat satanas, ut prælatum, di-
gnitates, pingua sacerdotia, majora officia con-
ferantur non dignis, non doctis, non probis,
non denique expertis senibus ac zelosis, sed con-
tra indignis, indoctis, discoloris, & etiam pueris,
ut ob illorum quidem absentiam, horum autem
corruptos mores & insolentiam facile possint
abusus introduci, & abusus magnis populus
vulnerari.

Magnis ergo abusuibus plagis impositis, & ob
amissas tot provincias, & tam debilitatam fi-
dem semivivo relicto populo Christiano, abierunt
nostri latrones utique cum latrone Iuda, & cum
cis

Hiere 8.

Isai. 3.

August. in
regule.

1. Tim. 6.

Psalm. 44.

Eph. 6.

1. Joan. 12.

1. Joan. 1.

ANNO
CHR
1547.

Isai. 32.

Rom. 11.

Luc. 10.

2. Tim.

cis qui devorantes plebem Dei ut cibum panis, nolentesque intelligere ut bene agerent, dixerunt Deo: Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.

Cum autem sic dispoliatus, vulneratus, semimortuus, annis multis haecenus jacuisset populus domini, quo magis incantantis draconis apparet dementationes: descendit sacerdos, descendit Leuita, illi videlicet, quorum erat afflicto compati & mederi, & (ne quam ob rei ignorantiam possent adferre exultationem) viso eo, viso inquam vulnerato, viso semimortuo, praeterierunt, nullo adhibito remedio, nulla habita compassione. Praeterierunt, inquam, & abierunt alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam, ut tandem pervenirent omnes in locum suum, ubi nunc iudicium sine misericordia sit illis, quia hic non fecerunt misericordiam. Populus autem vulneratus visa illorum quidem tanta cupiditate, sevitia, & crudelitate, horum autem tam magna negligentia, dicitia, & inhumanitate, quo ad magnam sui partem, prohi dolor incidit in phrenesim ac furorem. Et phreneticorum ac furentium more, omnia fidei nostrae Christianae ac religionis mysteria conculcare, blasphemare, negare, denudare & prophanare ceperunt, divinissima Christi sacramenta, apostolorum traditiones, sanctas ecclesiae caerimonias, sacrorum conciliorum decreta, summorum pontificum & episcoporum auctoritatem, patrum praecipua, majorum admonitiones, opera penitentiae, vitam regularem, merita, denique omnia bona, praeter unam nescio quam temerariam, confictamque fiduciam, patribus quidem invivam, somniam autem ab uno misero Martino Luthero, qui velut arcti Hieroboam peccare fecit Israel Dei, & Germanicam strenuamque decipit gentem, alioqui ad bonum valde propensam, & Lutheri erroribus certe indignissimam.

Samaritanus vero custos solus nostros miseratus errores, solus laborem & dolorem considerans, qui nisi custodierit civitatem, frustra vigilans custodes, qui non dormitat neque dormit, custodiens Israel suum, novissime diebus istis videns vidit afflictionem populi sui, & gemitum ejus audivit: vidit vulnera, vidit nuditatem, & videns, misericordia motus est. Et mirificans misericordias suas, appropians alligavit vulnera ejus, spem salutis conferendo, fundens oleum in vinum: sic usus misericordia, quod justitiae (ut vidimus) non fuit oblitus. Et propter semetipsum & propter merita passionis suae (quod est imponere sauciatum super jumentum suum) duxit in stabulum seu diversorium, praeter hominum merita, spem, & opinionem duxit in concilium, quod diversorium & infirmatorium est, ad quod solitus est dominus ducere populum suum, quoties ei compassus, vulnera ipsi sanare voluit, curam illius agens. Quandoquidem per concilia tanquam per ultimam medicinam, & postremum remedium, maxima quaeque vulnera populi Christiani sanata fuisse, & legitimus, & audimus: curatas calamitates maximas, extincta summa incendia. Itaque spes salutis data est, populi Christiani alligata sunt vulnera non sanata, sanationis enim gloria vobis patres reservata est: ad quam tam magnam, imo vero maximam gloriam, multi quidem sunt vocati, ex multis autem vos pauci electi: gaudete & exultate, quia per vos paucos salus haec tam magna, tam necessaria, tam de-

Concil. general. Tom. XIV.

A siderata populo tam vulnerato, conferenda est. Nec enim differentia est in conspectu Dei caeli liberare in multis & in paucis, quoniam non in multitudinem exercitus victoria belli, sed de caelo fortitudo est. Ita non in multis medicis salus est populi aegroti, sed domini est salus, ut sit super populum suum benedictio sua. Ipse enim est qui medetur, & per vos paucos manus ejus sanabunt, dummodo Samaritani praecipua servate velit & monita, pro salute populi expendendo duos hujus rei gratia susceptos denarios, duplici (quam habetis,) diffiniendi dogmata, reformandique mores utentes potestate. Nisi forte Samaritani praecipua sordos vos exhibentes, & tanta corona vos judicantes indignos, rei (quae omnino facienda est) gloriam, ad alios transferre negligendo curetis, quasi pretiosos oblatos thesauros per ignaviam accipere recusantes.

B Attamen, hortamur vos, inquit apostolus Paulus in epistola hodierna, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, ait enim: Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, patres, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem negligentiae, sordiditatis, aut timiditatis, ne dicam summam potius crudelitatis. Ne vituperetur tam magnum ministerium vestrum, tam excellens, tam praclarum: si enim vos qui populi Christiani patres & consolatores estis, ejus vicem non doletis, ipsius non misereamini, quis alius vicem ipsius dolens, miserebitur ejus? si modo & hic non, quando hic miserendi gratia convenistis omnes, ubi & quando ergo? si quidem nunc tempus est acceptabile, nunc dies est salutis, hic & nunc locus & tempus est miserendi ejus. Tempus putationis adventi, vox turturis audita est in terra nostra. Gemebunda vox afflictas ecclesiae matris vestrae, ad caelum usque perveniens, audiri debet in auribus vestris, pervenire ad cor vestrum potissimum nunc, quando species datur salutis, quando populi Christiani alligata sunt vulnera, quando principes nostri insperatas consequuntur victorias, & in proximo est, ut ad gregem redeant haecenus deceptae errantesque oves. Quando infidelium populorum & regum apud Indos novas ad fidem audimus conversiones. Quando denique omnia vobis arridere videntur: vos enim estis non solum lux mundi propter doctrinam & dogmata, sed etiam sal terra propter reformandos hominum abusus, tollendasque morum corruptiones: omnis quippe caro corruptit viam suam. Corruptaeque sunt cicarrices a facie insipientiae nostrae.

C Quod si ab ordine literae sumere argumentum licet, prius estis sal terra, quam sitis lux mundi: ait enim, vos estis sal terra, deinde paucis interpositis, subjungit, vos estis lux mundi. Si ergo per fidei doctrinam vultis esse lux mundi, si ad justitiam plurimos erudite, si tamquam stella luce- re in perpetuas aeternitates, ne lapides clament: etiam sal terra, estote morum reformatores, & sic luceat lux vestra coram hominibus, ut audita doctrina, videntes opera, & reformationem vestram bonam, glorificent patrem vestrum qui in caelis est memores quod accensa lucerna non in abscondito ponitur, nec sub modio, ardensque candela nisi inflammata luceat, fumans saeret, atque vehementer molestat, & si sal insatuatum fuerit, salendi que virtutem amiserit, ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & concalcetur ab hominibus: memores, quod sicut illi secus viam existenti, quae esurienti domino folia

ANNO CHRISTI 1547. 1. Mar. 3.

Psal. 3.

1. Cor 6.

Can. 1.

Matth. 5. Gen. 6. Psal. 37. Gen. 6. Psal. 37.

Dani. 12.

Matth. 5.

Ibidem.

Ibidem.

ANNO
CHRISTI
1547.
Matt. 21.
Marc. 11.
Luc. 2.

Luc. 19. &
Matt. 25.
Rom. 1.

Expf. 39.

1. Cor. 4.
Luc. 2.

Psal. 94.

Ezech. 33.

Matt. 21.

4. Reg. 9.

4. Reg. 13.

cantum, non fructum protulit, dictum fuerit, *numquam ex te fructus nascatur in sempiternum*: quæ (ut Marcus refert) propterea arefacta est a radicibus: denique *qui in uno peccaverit, factus erit omnium* (quanto magis duorum) *reus*: ubi ergo necessitas est salutis, tempus est acceptabile, misericors & miserator dominus exaudire & adjuvare pollicetur, nemo pusillo animo ductus, talentum sibi creditum in sudario reponat, aut in terra fodiens, ipsum abscondat, ne ex suo ipsius ore servus nequam infidelis a domino judicetur, nemo veritatem Dei in injustitia detineat, ne inexcusabilis sit, obsecraturque insipiens cor ejus, atque tradatur in reprobum sensum. Nemo denique misericordiam Dei abscondat a concilio multo, ab ecclesia magna, ne abscondantur ab eo miserationes divinæ, circumdant eum mala quorum non est numerus, comprehendantur ab iniquitatibus suis, & non possit ut videat, multiplicentur super capillos capitis ejus, & derelinquatur a corde suo. Siquidem omne generale concilium spectaculum factum est mundo, angelis, & hominibus. Positum est in signum cui contradicatur, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes, ut qui probati sunt, manifesti fiant, Positum est in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel Dei.

Date operam patres, ut in resurrectionem non in ruinam positi sitis, non obdurantes corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt eum patres vestri, ut probarent & viderent opera & terribiles ejus punitiones, quibus ideo juravit in ira non intraturos eos in requiem suam. ponentes interim in cordibus vestris de manu vestraquirendas esse omnes quæ posthac (ob remedii defectum) perierint animæ, dicente Ezechiele de manu speculatorum requitendos esse pereuntes. quid profuit malis agricolis debitos vineæ fructus non reddere in tempore ipso, atque ad habendum hereditatem (quam propterea amiserunt) conjurasse in dominum vineæ, nisi ut ex sua ipsorum sententia male perderentur, & vinea aliis locaretur agricolis, qui redderent fructus temporibus suis.

Parum profuit Iehu regi Israel ex mandato domini abstulisse cultum Baal, sacerdotisque ejus occidisse, atque delesse impiam domum infidelis Achab, qui venditus fuerat ut faceret malum, dimissis interim vitulis aureis, quos majores natu principes populi & ipse adorabant, & regi Ioas ejus nepoti ac successori vehementer irascitur moritatus propheta domini, *currus Israel & ancilla ejus*, eo quod iustus in verbo domini sagittis percutere terram, percussisset tantum ter, atque stetitisset, quoniam si percussisset quinque aut septies, devastasset Syriam. Ita nunc patres non admodum multum prodesset, quasi tantum ter sagittis vestris terram percutientes, damnasse cunctas hæreses, errores omnes, si tamen (quod absit, quod Deus omen avertat) remanete contingat abusus maximos, quos nemo non videt, qui sunt hujus temporis vituli aurei, quos viri ecclesiastici, majores populi, ne dicam ecclesiæ principes, adorant in malum suum & ecclesiæ scandalum, cum certissimum sit, hujus infelicis temporis errores propter abusus ortos fuisse, propter abusus sumptisse incrementum, & propter abusus pene in tota ecclesia disseminatos esse. Et nisi abusus tollantur, vix cessabunt, quæ per vestram diffinitionem damnatæ sunt, & damna-

buntur hæreses, imo ut vero simile est (dracone id efficiente) alii nascentur errores multo plures atque peiores.

Si ergo fidei Christianæ zelus vos comedit, si populi dispoliati, vulnerati, & semimortui vicem doletis, si ecclesiasticæ autoritati maxime consultum esse vultis, & denique vestro officio non deesse, uni nunc reformationi vacate, uni reformationi incumbite, & saltem sero ægrotis medicinam parate; nam mala per longas convalescere moras: nunquid enim unam tantum benedictionem habetis, patres, ut de dogmatibus tam diligenter agentes, de moribus aut parum aut nihil agatis? non contentimini una benedictione, patres, non contentimini sola doctrina, non contentimini solis dogmatibus. nos enim non contentabimur, & ab hac lucta non cessabimus, & vos hinc non dimittemini, quousque per reformationem nobis benedicatis. Quid enim prodest homini (ait canon) recte docere, & suo errore non polui, qui contentum præbet erranti? erranti quippe contenti, qui ad recedenda quæ corrigi debent, non occurrunt. Nam error cui non resistitur, approbatur, & veritas quæ minime defensatur, opprimitur. Negligere quippe, cum possis perturbare perverfos, nihil aliud est, quam sœvere: nec caret serupulo societatis occultæ, qui manifesto facinorosi desinit obviare, & ut decretalis habet, licet Hely summus sacerdos in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, & in se, & in ipsis animadversio nis divinæ vindictam excepit, dum filiis in bello peremptis, ipse de sella corruens, fractis cervicibus expiavit.

Eia ergo agite nunc patres, & jam reformatandis corruptis moribus accingimini, accingimini, inquam, & estote viri potentes, quoniam melius vobis esset mori in hoc sancto bello, quam vestra culpa videre tot mala gentis nostræ & sanctorum, sicut scitis voluntatem esse in cælis, ita facite: incipientes videlicet a sanctuario Dei, a quo sicut olim vita & omnia bona, ita nunc mors & mala cuncta procedunt. Consecrate manus vestras Deo, percutite septies, ut devasteris excelsum inimicum Syriam, non timeatis, qui domini sunt, iusti sunt vobis. Quod si timendum est, & propter infirmitatem carnis vestræ timere oportet, timeate illum qui *terribilis est in consiliis super filios hominum*: illum timeate, qui postquam occiderit, potestatem habet mittere in gehennam: timeate dominum quia, *timor domini ipse est thesaurus ejus, est fons vivus & a peccato & a morte liberat*. Sed jam dicendi finem faciamus. Si tamen pro ratione temporis & loci, prius admonero paucis dominationes vestras, ut meos observandissimos patres, reverendissimos dominos.

O pastores dominici gregis, vineæ domini sabaoth cultores, populi Christiani patres & medici, belli domini duces ac bellatores, grande opus incepistis, quod persicentes, grandem accepturi estis coronam. Non relinquatis hostes a tergo, non relinquatis incurata vulnera, non relinquatis imperfectum opus, sic pugnate cum antiquo serpente, ut eo prostrato, & ipsius destructis munitio nibus, accipiatis regnum æternum, sic nobis ægrotantibus, gementibus, & auxilium vestrum implorantibus incedam adhibere, ut vulnera nostra curentur, sic denique *currere, ut comprehendatis*: currite inquam, non quasi in incertum pugnate,

pugnate, non quasi aerem verberantes. Vulnere sanate, non quasi superfanantes, sæviente nunc plaga, murum vos opponite pro domo Israel, atque tamquam naturales legitimique patres vicem dolete pereuntium filiorum. Vincam domini Sabaoth vobis creditam, dissipatam, exterminatam, sanctissimis legibus sepe, vallate, murate: errantes reducite oves, non derelinquentes gregem, ut pastores idololum, nolite tot ac tantorum laborum amittere præmium, nolite ponere maculam in gloria vestra, nolite cum Iuda abire retrorsum, tam magnam gloriæ amittentes cotinam. Seminate dum tempus habetis, suo enim tempore metetis non deficientes: labor enim vester non erit inanis, eritque merces operi vestro, quoniam Samaritanus (qui vobis curandum populum credidit) redierit, quando mensuram bonam, & conferiam, & conguatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. quando vobis pastoribus, vobis inquam pastoribus dicturus est ipse princeps pastorum: *Vos estis qui permanistis mecum in tentationibus meis, & ego dispositum habeo vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensuram meam in regno meo.* Tunc, quando dixerit spiritus, ut quietiscatis a laboribus vestris, quando absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, ut non sit amplius nec labor, nec luctus, nec timor, sed nec ullus dolor. Tunc consummata omni tentatione non dico: accedent angeli ad ministrandum vobis: quinimo accedet ipse dominus angelorum & transiens ministrabit vobis regnum. Quod nobis ministrare dignetur ipse, cui hodie angeli ministrant, qui hodie de hoste triumphat, & de eo triumphate nos docet, qui militiæ nostræ, laborumque nostrorum fidelis est Deus retributor benedictus, & laudabilis, & gloriosus in sæcula. Amen.

DIXI.

XII.

ORATIO AD PATRES IN
Tridentino concilio habita a fratre Antonio
Marinatio Carmelita, dominica quarta in
quadagesima anno 1547.

In universis Christianæ vitæ actionibus P. A. Evangelica fides, quæ summa est sinceræ pietatis, & absolutæ obedientiæ fundamentum, cumprimis exercenda est, ac solide possidenda, nimirum ut homo ab inani propriæ dignitatis confidentia abhorrens, omnino a Dei misericordia pendeat, statuatque Deum ut clementissimum patrem sibi adesse, a quo læta semper expectet & felicissima, nec unquam patiat ex ejus animo persuasionem illam excuti, etsi duris ac iufinitis vexetur difficultatibus, quas mundus, quas satan, ut sunt in nostri perniciem conjuncti duces, hinc atque illinc procurant, ut nos a Dei fiducia, ejusdemque obsequio abducant religiosissimo. Etenim nisi ad Deum refugimus, nisi in eum gloriæ, fiduciam, sollicitudinemque nostram transferimus, a quo uno bonorum omnium summam præstolemur, ejus itam provocamus: petinde ac si deos nobis alienos erigeremus. Huc igitur convenit omne mentis ac fidei nostræ studium intendere, ut per bona opera Deo patri placeamus indulgentissimo, ceterum ab operum nostrorum gloriâ averfi, in illius patris clementia, & voluntate secure & in perpetuum conquiescamus. Quæ omnia ex su-

Concil. general. Tom. XI V.

blimi Joannis & Pauli doctrina, mox coram recitata, explicaturus ego. Iesum servatorem unicum, ad quem spectat, hominum cordibus fidem impertire, cui nihil gratius, quam ejus opem implorare, per quem nobis datum est Deum compellere patrem, quippe semper ei dexter assidet noster advocatus, vehementer precor, ut mihi dicenti feliciter adfit.

Veteris naturæ nostræ imaginem Nicodemus Christus apposuisset depinxit dicens. *Quod natum est ex carne, caro est,* atqui hic graviter errant qui in carnis appellatione nil intimius considerant, quam eam hominis partem, quæ sensibus ornata, nobis cum brutis communis est, quasi spiritalis nostræ regeneratio ad inferiorem; & non ad superiorem potius partem pertinet. Aliter itaque carnis ingenium concipiendum est, ut spectans ad mentem, rationem, voluntatem, totum denique hominem, quem carnis concupiscentia & originis peccato maculatum esse scimus. Quamobrem Paulus, eum, carnem esse statuit, dum illum vocat animale, qui non recipit, ac etiam pro derisu & summa ducit stulticia ea quæ sunt sapientiæ Dei, in qua te præsertim sita est sapientia carnis. Hunc igitur si quis potest, eliciet ex hoc homine bonum, unde illi apud Deum reliquus sit gloriandi locus, quando hujus arboris fructus sunt immundities, fornicatio, impudicitia, veneficia, iræ, rixæ, dissensiones, mala demum omnia: hinc illa fulmina, quibus Paulus ex psalmodum doctrina in omnes Adæ filios invehitur. Non est justus quisquam, non est qui intelligat, aut, exquirat Deum, defecerunt omnes, ut nec vel unus probitatem exerceat. *Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis ad dolum usi sunt, venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione, & amarulentia plenum est, & pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem.*

Quæ mala omnia etsi ex singulis hominibus non emergunt, intus tamen latec horum omnium vitium Lerna. Si enim spectes præclara illa facinora per quæ summi heroës ad honestam vitæ rationem contendebant, laudabilia quidem erant coram hominibus, nec Deo ingrata, veluti quibus publica orbis politia cohonestabatur: ceterum carnis opera non immerito appellabuntur: quando nunquam illis qui ea egerunt, in mentem venit, ut dicerent: Domini voluntas fiat, omnia ex ipso, per ipsam, in ipso: ipsi gloria semper; unde in eis jam cato suam patefacit insantiam, dum alius mortem sibi confert, alius exilium effeminate deplorat, alius longe majorem se judicat, quam ut suis ossibus digna sit alta Roma. Nihil itaque reliquum est homini suapte natura, ante oculos Dei: quo gloriari possit se illum officio prævenisse, ut aliquid sibi retribuatur. Idcirco deploranda erat infelicissimæ hujus nostræ naturæ conditio, nisi Deus illa imensa bonitate sua, ut nos hac exueret calamitate, unigenitum nobis donasset, per quem omnibus ex corde respicientibus, vivaque fide in eum tendentibus peccata gratis condonat, eosdemque in vicem & jus filiorum cooptat. Quamobrem si talem te coram Deo exhibere potes, qui tuis meritis dignus fueris, ut tibi unigenitum ille donaverit gloriari utique poteris te tuo Marte adeptum esse quæcumque cum filio & per filium hominibus exhibuit, peccatorum nempe remissionem, justitiam, sanctitatem, libertatem, adoptionem filiorum, cælestis denique regni hereditatem,

T t t ij ditatem,

ANNO
CHRISTI
1547.

ditatem, quo quid esset impudentius? Quamquam autem a nobis ut ab ingenuis filiis obedientiam Deus exquirat, quam summam etiam compensat præmiis, quemadmodum & pœnis horribilibus punit contumacias, nos tamen, quod ad nostram spectat humilitatem, operum nostrorum nostræque dignitatis gloriam, a cordibus nostris abdicare debemus, nihil in nobis propria virtute esse existimantes quo ad misericordiam Deus commoveatur, nisi nostram inenarrabilem miseriam, tum enim clementiæ divinæ peccus nostrum patet, cum respicientes omni prorsus proprio dignitatis opinione vacui sumus: nam & in ipsis renatis peccati incendium longe majus est, quam ut cogitatione comprehendi possit, hoc unum maxime est animadvertendum. Si temetipsum erigis, o homo, Deus ipse statum te deicit. Si te deprecis, ipse erigit. Si te ante oculos ejus defendis, ipse accusat: si te accusas, ipse defendit: si te coram absolvis, ipse condemnat: si te condemnas, ipse absolvit. Quid enim Christianæ humilitati magis convenit, quam agnoscere nos propria natura esse omnibus bonis destitutos, omnibus meritis vacuos, omnibus virtutibus nudos, ut a Deo sua bonitate, cælestibus donis vestiti, repleti, ac coronati simus, confiteri nos esse cæcos, servos, injustos, ut a Deo illustremur, & libertate atque justitia donati simus: denique omnem gloriam ad nos adimere, ut ipse cælestis pater super omnia solus emineat gloriosus, & nos in eo gloriamur in sempiternum. Deique præcepta dum servamus, illi tamquam ingenui filii obsequimur, & obedientes, per ea ad cælestis vitæ felicitatem contendimus: atque hæc est singularis sapientia, si in illis servandis indefessi perduramus, victoriam consequimur in signem.

At alienos esse ab operum gloria, & in Deo unice conquiescere, hoc, hoc inquam pietatem redolet vere Christianam, hinc exoritur illa sanctorum omnium humilitas, cum sapienter judicet eos ad cæleste regnum vocanti ante sæcula illis a cælesti patre præparatum, tamquam copiosam pietatis eorum mercedem, respondebant se nescire quæ egerunt pietatis opera. At veto, ne decipiamur, deprimentia est ficta illa carnis submissio, aut potius male dissimulata superbia, quæ ne omnino nos a Deo subducere videatur, operum gloriam in nobis ita procutat, ut interim Dei gloriam non rejiciat, quin etiam eam ut sociam asciscat: nam quid hoc aliud est tandem, quam velle cum Deo salutis nostræ gloriam partiri? O perversum carnis ingenium, hocce est religionis genus, Dei honorem dissecare, & illius gloriam in partes dividere? hocce est evangelicæ pietatis exemplum, quæ Dei solius sunt & conditoris omnium, in hos homunculos transferre? Nonne ad alienos quosdam ac minores Deos vocas, cum nos jubes in operibus gloriari, quasi non tota apud Deum gloria debeat reside-
re. sciunt, sciunt pii omnes hæc tua consilia, occultas esse satanæ insidias, quibus in apertam impietatem nos conjicere studet. An non Pharisæus ille, P. A. in templo orans, & opera sua gloriose arroganterque commemorans a Dei facie vanus discessit, ethi omnino gloriam Dei, cui gratias agebat, non rejecerit? Hic ipse satanæ co-cæcitate devenit, ut sedem quam ambiebat, omni prorsus Dei favore rejecto, procurasset. sed quia non nihil suæ dignitati tribuit, pulsus est e cælo. Illud igitur verum sit, & ab omnibus firmissime susti-

Luc. 18.

neatur, nihil boni in nobis esse, quod a Deo non acceperimus: quod si acceperimus, cur de nobis gloriamur? nam sic gloriari perinde est atque acceptam negare.

Neque propterea hoc dicimus, patres, ut meriti nomen tot sæculis ab ecclesia receptum, a tot patribus modeste prædicatum delendum esse feramus: nam hoc moluntur hostes nostri, nimirum ut sub meritorum titulo, Pelagianæ nos insimulent factionis, ne ipsi deprehendantur, qui vere sunt Manichæi, utrique enim extremas hujus disputationis partes amplectebantur. Nos merita habere studemus, eaque ut nobis a divina bonitate donata absque nostræ gloriæ aucupatione prædicamus, & cum Paulo clamamus: *Soli Deo honor & gloria*. Mens enim Christiana ad Dei misericordiam & bonorum omnium principium conversa, bona quidem quæ facit opera, respicit tamquam divinæ benignitatis radios, testimonia & fructus, in quibus sese consolatur ac confirmat, verum in eis non recumbit omnino, sed in eandem Dei misericordiam se reflectit, atque in ea ut salutis nostræ prout, ut auri, & puppi conquiscescit, & hic est Christianæ humilitatis circulus a gloria in gloriam Dei feliciter absolutus.

Facessat igitur a nobis omnis tum stulta securitas, qua sine obedientia operibus Deo placere posse putamus: vana arrogantia, qua propria dignitatis virtute cælestia bona nobis communiceari existimemus. Quantum de nobis gloriamur, tantumdem ex divinæ clementiæ gloria decepi-
mus: quantum nostræ propriæ virtuti vindicamus, & arrogamus, tantumdem impedimenti beneficentiæ divinæ laudandæ objicimus. Id quod singulari figura apostolo eam nobis hodie explicante, in duobus Abrahamæ filiis est præmonstratum: quorum alter, hoc est Ismael ex Agar ancilla juxta carnem natus, legis filios spiritu servitutatis actos propria respicientes opera, & in illis gloriantes, adumbabat. Alter nimirum Isaac juxta Dei promissum ex Sara libera ortus, filios evangelii toto peccatore in Dei misericordiam se componentes, omnemque operum gloriam rejicientes præfigurabat. Sed cum Ismael luderet cum Isaac, quasi cum quo hereditatis honorem esset consecutus, ejectus est a Deo, ne esset heres, nimirum quia omnes, qui proprio ingenio, propriisque viribus, salutis gloriam arrogant, quasi ludentes cum beneficentiâ Dei, cum qua eam gloriam partiri volunt, a Dei conspectu ejiciuntur. Nos itaque evangelica fide freti, promissionisque gratia orti, tamquam ingenui filii cælesti patri Deo placere & obsequi studeamus, ei bona omnia quæ in nobis sunt accepta feramus, in ipsoque gloriamur, cui nostram consecravimus voluntatem.

Proinde qui suis operibus fidunt, de divina erga se benignitate dubitare solent, & per intervalla & vices, huc atque illuc alternando fluctuare, ut nusquam eis portus, nusquam fidæ stationis spes appareat, facileque ad desperationem in gravibus periculis infelicissima ratione tendunt: qui autem suis diffisi viribus, suorumque operum rejecta fiducia in Dei benignitate & clementia conquiescunt, nec cogitant unquam possunt sese a Deo esse rejectos, illumque præstaturum non esse, quod eis pro sua misericordia promissum. Hæc est quod illos propriæ indignitatis ratio ad dubitandum provocet. Legis est hæc doctrina: Deus benedictionem dignis, hoc est justis, maledictionem indignis, id est injustis, confert: unde nec aliquem

ANN
CHRIS
1547.

1. Tim.

Gal. 4.

aliquem potuit lex Dei benedictione donare, quod neminem reperit iustum & dignum. Quid nobis cum legis maledictione & ira, qui per Christum redempti sumus? Adversus itaque legis furorem sublevemur, & consolemur nos ipsos læta evangelii promissione, nempe quod indignissimis benedictionem & gratiam Deus effundit, si respiciant, & viva fide se ei committant. Est certe hoc vivæ fidei ingenium, nos in Deum ut filios in patrem erigere, Christum nostrum, nosque vicissim Christi facere, ut cum eo unum corpus simus, eodemque vivamus, regamur, lætemur, & gloriemur spiritu. Quamobrem in dubitationis labyrintho non errant, qui per Christum adepti sunt iustitiam. Sed in securitate mentis, in pace conscientiæ, in lætitia cordis, edocti spiritu illo, qui illis testimonium reddit: *quod sunt filii Dei*, audent dicere: *Abba pater*: quamquam interim inest illis sanctus ille timor, ne cadant ab eo ad quem Dei benignitate evecti sunt, filiorum honore: quamobrem exultant, quod Christum tenent, tremunt ne illum amittant, quemadmodum propheta monuit. *Exultate ei cum tremore.*

At vero caro & satan numquam non sollicitant ad dissidentiam pectora iustorum, quibuscum perpetuum est certamen. Nunc eos temeritatis accusant, quod se divini consilii conscios & participes faciunt, dicentes, scimus quod nos diligit Deus: sed illi se purgant, nempe quod temerarii essent, si diviniæ erga se caritatis tor argumentis declarata, præsertim filio ad crucem demisso ancipites essent. Nunc gravia superioris vitæ commissa memorant, quorum non potuerunt condignam exhibuisse satisfactionem: sed illi respondent, gratis per Christum nobis, quia satisfacere non poteramus, remissa sunt peccata, non est quod cogitemus, quia solvendo non sumus, ne dignitati mortis Christi detrahamus. Nunc quotidianos vitæ errores, quibus nemo non subijcitur, ante illorum oculos sistunt, ut vel sic dubitent de benignitate Dei. Sed illi exclamant, clementissimus ille pater, ad hos infirmæ naturæ lapsus connivere solet, cuius clementiæ non convenit illos ad vindictam imputare. Nunc ex oculis majoribus delictis, quæ homo (cujus est cor ut pravum, ita retrusum) non intelligit, argumenta sumunt, quibus divino favore illos destitutos esse convincant, sed illi excipiunt: Integra est peccatorum remissio, & condonat Deus manifesta quæ novimus, donat item occulta quæ ignoramus delicta. Nunc prospera commemorat, velut quibus in hoc seculo eos remuneret Deus, ne in alio expectent felicitatis gloriam. Sed illi fatentur Deum sæpe presentibus bonis ornare iustos, ut proximorum necessitatibus consulentes, ad vitam futuram aptiores fiant. Nunc calamitates quibus plerumque iusti affliguntur, ut aperta irati Dei signa, commemorant.

Sed illi asseverant, eas esse manifesta paternæ dilectionis argumenta, ut sub disciplina crucis eruditi, filii Dei reddantur, & vexatum pectus pium, supra omnes tandem difficultates emergit, in corde suo sic loquens: *Quid est quod de dissidentia mihi loquatur aliquis? Quis me separabit a caritate & fiducia Dei mei? qui sua potentia omnia continet, suo imperio omniaregit, sua sapientia omnia moderatur, sua mente omnia complectitur, suo arbitrio omnia fœcit quo libet, & quo libet constringit, cuius tanta fuit erga me caritas, ut unicum quem unice dilige-*

bat filium, ad horribilem tradiderit crucem, quo essem illius sanguine aspersus atque redemptus, & illum honoris gradum assequeretur, nempe ut ipse sit mihi pater, & Christus frater. Quæ autem major aut dilectio aut sollicitudo, quam patris erga filium, præsertim ejus patris, qui tanto est alius clementior, quanto sublimior. quamobrem neque hujus seculi blanditiæ, neque hujus carnis illecebræ, neque illa fatanæ fulmina, neque hæreticorum fraudes, neque amicorum delitiæ, neque necessariorum preces, neque parentum pietas, neque populorum furor, neque tyrannorum crudelitas, seu minis perterere, seu in carcerem detrudere, seu fortunis privare, seu in exilium ablegare, seu quolibet mortis genere perdere voluerint, a Deo optimo maximo, a domino omnipotente, a patre indulgentissimo, ullo unquam tempore me divellent: si cælum ruat, si terra evanescat, si orbis illabatur præceps, ego in eum erectus ero: si angelus de cælo aliud mihi persuadere contendat, dicam ei anathema: o fœlicem Christiani peccatoris fiduciam, o beatam evangelici cordis pietatem, o securam Christianæ mentis fiduciam, quæ vota, quæ consilia, quæ studia, conatus, officia, diligentiam, industriad, fortunas, omni loco, omni tempore, omnibus in rebus uni Deo committit, qui neminem in se confidentem vanum fecit. Nos impios, in quam demersi sumus ingratitude! Nos ingratos, in quam prolapsi sumus impietatem, qui rejecta Dei fiducia terrena hæc præsidia, quo jure, qua injuria, hinc atque illinc manibus pedibus procuramus & accersimus! si evangelica fides nostræ vitæ regula esset, re ipsa (qui nunc titulo ac cæremoniis vocamur). Christiani essemus, quamobrem in Deo, ut filii in patre clementissimo, gloriaremur & conquiesceremus, qui nunc ut servi rebelles ejus tamquam iratissimi principis furorem deprecamur, & in nostræ, omnium matris ecclesiæ sinum, amplexus, & oscula læti exciperemur, qui nunc eam deformatam, languentem, ac prope intermorituram, ploramus. Nihil est enim, P. A. quod non lætum, non fœlicissimum contingat confidentibus in Deum, qui nulli opitulatur libentius quam quem humana destituere præsidia: quod nobis ante oculos evangelica historia exponit.

Cum enim servator noster Pharisæorum cedens furori, se cum discipulis in alteram Galilæam quæ est ultra lacum^a Tiberiadem recepisset, ac superato montis vertice incompositam promiscuam turbam, nec itineris difficultate, nec loci solitudine, nec inedia periculo deterritam, quo minus eum sequeretur, conspexisset, discipulis de emendis panibus ut famefienti turbæ consulerent, verba fecit, subindicans, esse nonnumquam apostolici muneris, gregis necessitati, bonis ecclesiæ succurrere, cumque de Philippo & Andree fide periculum fecisset: nam alter dixerat, nec ducentorum denariorum panes satis esse: alter de quinque panibus ordeaceis & duobus piscibus, quos puer quidam illic habebat, sed ut frustra inter tam multos dispensandis, meminuit. Iussit ut disponerentur quotquot aderant, discumbentes super terram, quæ graminis copia plurimum virebat. Iussis paruerunt omnes, non hæsitantes, non dubii, non disquirentes, unde illis in deserto panes adheerentur, se totos commiserunt Christo, nec sunt a sua fiducia destituti: nam Iesus ubi quinque panes, & duos pisciculos accepit,

ANNO
CHRISTI
1547.

Joan. 12.

^a Tiberiadis seu Tiberiadicæ.

ANNO
CHRISTI
1547.

accepit, & de more gratias egit patri, tradidit illos discipulis, ut apponerent discumbentibus, nimirum ut discant euangelicum panem distribuentes, illum non tamquam suum, sed a Christo acceptum populo apponere, hoc est, ut sacras literas non detorqueant ad suas cupiditates, neque obsecutent mandata & gloriâ Christi, ut suo ventri, suæque inserviant ambitioni. Multiplicari subinde panis ac piscis in omnium manibus videbatur, quo vel plus assumerentur, eo majora fieri incrementa. Exaturati sunt itaque omnes: erant autem præter parvulos ac mulieres, quinque millia. Et quo clarius esset miraculum, collecti sunt ab apostolis, jussu Christi, fragmentorum cophini duodecim, atque ita populus fame laborans, cibos habuit quos etiam secum deserret domum, ut discamus Deum oportune nobis consulere, ac desperatis etiam in rebus feliciter adesse iis, qui in ejus misericordia fidunt.

Sed jam tempus est, patres amplissimi, ut Christum ejus vices geritis in terris, officio referatis, & apertis providentiæ oculis, in ecclesiam turbatam, periclitantem, afflidam, totque calamitatibus expositam, ex hoc concilio, velut ex alto monte, ubi suo spiritu Christus adest, tantis ejus malis jam tandem consulatis & medeamini. Vos enim, vos inquam, o pastores, o patres, o duces, compello, quid est in sancta Dei ecclesia, quod vestro consilio, vestra ope, vestra autoritate, vestra non egeat instauratione? Quæ ad religionis dogmata spectant, periculosis contentionibus sine fine, sursum deorsum seruntur: tot sunt sectarum genera, quatum quælibet proprio favore in angulo Christum ostendit, & recens prædicat euangelium, hoc est errores, signa, & somnia proprii cerebri, victorum licentiam, seditionum opportunitatem, pietatis contemptum, & animorum perditionem. Adversus ecclesiasticos ordines rabie quadam exardescunt, illos diris execrationibus devoventes, maledictisque lacerrantes, & ut sunt in Petri cathedram conjuratisimi hostes, Romanam ecclesiam, sedemque illam apostolicam, indignissimis modis concilcare tentant, nam velut errorum sibi male conscii, judicium, & ut pertinaces, correctionem fugientes, in ejus sedis (cujus est, ipsos, ac sui similes judicare & corrigere) arietant potestatem. Et audent perdita quæ solent impudentia, euangelii prætextu, quæ euangelio profus repugnant, prædicare, sibi que spiritum Christi & scripturarum sensum arrogantes, patrum sententias ut impia mendacia rejiciunt. Scilicet eorum consilio novam celebrabimus pentecosten, novos recipiemus apostolos, recens amplectemur euangelium, ecclesia Christi per eos debet innovari: tot patres sanctitate clarissimi, tot litterarum principes delirarunt, delirarunt, o majores, o patres, quam indigne studia vestra contemnunt perditih discipuli, quam impudenter in vos conspiciant degeneres hi filii, quam irreligiose sanctum nomen vestrum lacerant apostata isti inferorum furis agitati. Et adhuc Christus pro ejus gloria laboratis, tot futores in suam ecclesiam directos sustinet? Ita forte nunc est horribilis Dei vindicta super terram, quam hominum impietas meretur, quæ illius bonitati obfistere nititur.

Vos autem P. A. omni (quod aiunt) pede in hoc stare, verum defenditis euangelium, quod invictum manet, quamvis in eum magnos impetus faciat mundus, etiam sæviat & insanat satan,

A hereticorum furores ut semper sustinuit & excepit, ita devicit ecclesia, adeo ut ne fragmenta extent libitorum, quos illi summo ingenio, mirabili eruditione, exquisitaque facundia conscripserunt: patrum vero ac majorum nostrorum nec sanctum nomen, nec libri deleri poterunt. Omnia stant a vobis, probatæ consuetudines, populorum consensus, patrum sententiæ, academiarum disputationes, conciliorum definitiones, novi & veteris testamenti scripturæ.

Et causæ vestræ aut potius ecclesiæ favet Carolus cum Ferdinando fratre. Est fratrum par felicissimum, sunt duo nomina populi omnibus gratiosissima, duo orbis lumina, duo republicæ Christianæ propugnacula, quos nefas an armis, & bellica virtute, an fide & religione, pro Christi ecclesia magis pugnaverint. Nam quid egerint adversus Turcas nostro hoc sæculo, magis quam unquam alias, & viribus potentes, & Christiani nominis odio sævientes, notius est, quam ut prædicari debeat, at invictum fidei & religionis eorum robur (Deo immortalis gratiæ) quis digne poterit oratione consequi, quando euangelii corruptores, nec libris violenta quadam facundia scriptis, nec tot publicis privatique sermonibus, nec denique augendæ ditionis eorum prætextu, quæ res ad flectendos principum animos est vehementissima, illos in medio ipsorum versantes ab ecclesiæ Romanæ obedientia semovere poterunt.

Neque abest ab officio suo Galliarum ille princeps peculiari & avito Christianissimi regis titulo, jure insignitus, qui utraque manu, & toto verius pectore, ecclesiæ se exhibuit, & exhibet propugnatorem, & patronum, idem vobis de ceteris catholicis principibus atque magistratibus persuasum esse velim. Porro illud vobis magnopere procurandum est, ut de hostium manibus, vel sub quo illa venena populus propinat auferatis. Id autem est motum corruptelæ, factorumque omnium abusus, totius hujus incendii ligna & ignis: hinc enim rem supra modum illis exaggerantibus, ortum est in populo Christiano odium plusquam Vatinianum adversus ecclesiasticos ordines, quotum dignitati & honori passim detrahitur.

Dicitu mirum quam acerbo & pleno ore in sacerdotum mores, omnes invehantur, dissimulatis interim multorum, qui maxime pii sunt, virtutibus, rejeçtisque a tergo horrendis vitiiis, quibus eorum vita undique scæter, cum ipsi sint in sua classe pejores: ita in omnibus ordinibus, sive spectes ecclesiasticos proceres, sive principes prophanos, sive promiscuum populum, sive eos qui sanctioris vitæ titulo, perfectionem præstentur euangelicam, languet, & afflicta, ac pene deploranda jacet ecclesia. Res hæc verior est, quam ut negari possit: gravior, quam ut debeat ferri: & perniciosior, quam ut differri expediat.

Ad te itaque, clementissime pater, supplices ac demissi vota nostra, precesque nostras referimus, ut his tantis malis, quibus affecti atque afflicti sumus, tua consulas benignitate: neque enim peccatorum nostrorum moles nos deterret, quo minus a te opem petamus, sed potius consolatur ac erigit immensæ tuæ caritatis consideratio. Dilexisti nos olim, & in tuam suscepisti custodiam, cum inimici essemus tui, teque nec exquirebamus, nec cognoscebamus, & nunc augeat fiduciam nostram paterni nominis suavitas, quæ vincit in cordibus nostris omnem orandi difficultatem.

difficultatem. Abdicandi certe essetis qui de-
generavimus, si tibi vulgari more inesset partis
affectus, & quomodo esses longe omnium cle-
mentissimus pater, si (quod omnium commune
est) obsequentes tantum reciperes filios? Quod
si hæc satis non sunt, clamamus: *Respice in faciem
Christi sui.* Ille apud te constitutus est advocatus
noster: quod si nullus est nobis coram tua ma-
jestate propter delicta nostra clementiæ locus,
repelle, qui tibi dexter assidet, advocatum no-
strum, & a rogando desistemus. Ille noster est
cum quo sumus, re autore, in unum corpus, eum-
demque spiritum cooptati. Si tuus est, quomodo
illum ejices: si noster est, quomodo illum nobis
subtrahas? itaque neque illum sine nobis retine-
re, nec nos sine illo rejicere debes. Pater suavissi-
me, qui pores quicquid vis, quoniam quicquid
vis jultum est, velis quod petimus, & simul erit
iustum atque sanctum: verte mala omnia nostra
in gloriam clementiæ tuæ, inque ecclesiæ salu-
tatem: fac ut hæreses vertantur in evangelii cla-
ritatem, ut morum omnium corruptelam, se-
quatur omnium virtutum pulcherrimus ordo:
quamobrem ecclesiæ tuæ tuique filii sanguine re-
dempta, quæ nunc arida est, dilatur: quæ
vacillar, constabiliatur: quæ obscura est, splen-
deat: quæ arida est, omnibus sanctis operibus
floreat.

Vos autem, patres amplissimi, date operam
ut Christiano populo distribuatur evangelicus
panis, evangelio orra est & aucta ecclesiæ, euan-
gelio restituenda est & amplianda: sint manus

A vestræ hujus panis ministræ, hoc est, præstate
euangelium comite sancta vira, nam si episcopi
recte docent, euangelium quidem in ore habent:
at cum vitæ integritate pollent, illud in manibus
tenent: decreta, definitiones, constitutiones,
canones, censuræ, consilia, prophetiæ, lex, euan-
gelium, frigida sunt, morrua sunt, in contem-
ptum abeunt in ore ejus qui ea sanctis moribus
non refert, tantum abest ut in observationem
ducantur a populis, id quod hac nostra ætate
plusquam volumus experimur. Non enim linguae
in primis est hæc cælestis doctrina, sed vitæ: vita
sancta vere vita est, quæ dicentis doctrinam vi-
vam reddit, & efficacem, ut audientium animos
possideat, & in eorum affectus stimulos injiciat,
& flammam amoris Dei: sic respublica Christiana,
cujus omnis spes in vobis, ut in facta ancora,
sita est, sentiet sibi salutarem Tridentini concilii
autoritatem, in restituta religione, in reforma-
tis moribus, denique in confirmata principum
concordia, quorum omnia consilia, studia, co-
natus, magno quodam silentio pendent, velut in
manibus vestris, divino consilio posita, si rem, ea
qua decet periclitari pertractabitis, silentium hoc
vertetur in effusa publicæ pacis gaudia, & in-
narrabile orbis commodum: sin locus, proferet
atrociora quam fuerint unquam bella, in maxi-
mam Christianæ reipublicæ perniciem. Omnes
autem Christiani de vobis optime sperant: faxit
Christus, qui sequentem se turbam vanam non
fecit, ut illi non sint hac sua spe, suaque expecta-
tione defraudati. Dixi.

SECUNDA PARS

COLLECTIONIS LOVANIENSIS.

ORATIONES ET CONCIONES

HABITÆ IN CONCILIO TRIDENTINO

SVB IVLIO III. PONTIFICE MAXIMO.

VITA EIUSDDEM,

EX APPENDICE AD PLATINAM
DE VITIS PONTIFICVM.

IVLIVS III. patria Aretinus, Ioannes Maria
de Monte anre pontificatum appellatus, mor-
tuo Paulo tertio, post diurnam patrum in con-
clavi disceptationem, præter omnium expecta-
tionem, omnium tandem consensu, ex Prænesti-
no episcopo, summus pontifex designatur, anno
domini 1550. vii. Idus Februarii Iulii III. adscito
sibi nomine: pauloque post coronatur in solen-
nibus cathedræ divi Petri feris. Vir cum erudi-
tus & eloquens, tum rerum non mediocriter ex-
pertus: quorum alterum quidem testatur oratio,
quam junior adhuc in quinta sessione Latera-
nensi concilii sub Iulio secundo habuit: alterum
vero, quod auditoris apostolicæ cameræ munus
cum laude administravit, abunde ostendit. Erat
illi patruus Anronius de Monre, Rotæ auditor,
qui cardinalis sanctæ Præxedis sub Iulio II. factus,
archiepiscopatum Sipontinum nepoti resigna-
vit. Is porro deinceps longe post, cardinalium
collegio a Paulo tertio adscriptus, Pauli nomi-
ne, licet non solus, concilio Tridentino per Pau-
lum incepto, legatus præfedit. Pontifex factus,
Concil. gener. Tom. XIV.

mox jubilæum celebrat, utpote qui in annum
quinquagesimum sui electione incidisset. Sta-
timque magnam de se spem præbet componen-
darum per Europam controversiarum, præter-
tim religionis, quibus miserrime per triginta an-
nos & amplius distracta est in varias sectas Ger-
mania. Nam primo pontificatus sui anno, ad deci-
mum octavum Calend. Decemb. edito Romæ di-
plomate, concilium œcumenicum, quod dudum
Tridenti inchoatum erat, sed aliquanto post tem-
pore suspensum, apostolica autoritate indixit ad
ipsas Calend. Maii M D L I. eadem in civitate &
resumendum & continuandum. Quod diplo-
ma non multo post ad Carolum V. a pontifice
missum, cum imperii comitia Augustæ agerentur,
in procerum etiam consensu, mandato impera-
toris mense Ianuario est publicatum. Quod qui-
dem concilium si tam feliciter successerit, quam
ab omnibus bonis merito debet optari, futu-
rum speramus per Dei gratiam, ut sublati dissi-
diis & sectis, omnes uno ore & concordia fidei,
unanimes laudemus Deum & patrem domini
nostri Iesu Christi, qui Spiritu suo illuminaverit
cæca aberrantium corda, ad unitatem fidei
reducens, quos vel misera ignorantia, vel per-
niciosa philautia, vel cervicosa pertinacia infe-
liciter detinuit hæcenus in errore captivos.

ANNO
CHRISTI
1550.
" Excusa
jam fuit su-
pra p. 793.
C.

BVLLA " APOSTOLICA,
CONTINVANDVM CONCILIVM
Tridentinum indicens.

*Inlius episcopus servus servorum Dei, ad futuram
rei memoriam.*

CVM ad tollenda religionis nostræ dissidia, quæ in Germania longo tempore, non sine totius Christiani orbis perturbatione & scandalo vixerunt, bonum, opportunum, & expediens esse videatur sicuti etiam carissimus in Christo filius noster Carolus Romanus imperator semper Augustus, nobis per suas literas & nuncio significari fecit, ut sacrum œcumenicum generale concilium per felicis recordationis Paulum papam III. prædecessorem nostrum indictum, & per nos tunc cardinalatus honore fulgentes atque ipsius prædecessoris nomine, una cum duobus aliis S. R. E. cardinalibus, ipsi concilio præfidentes, inceptum, ordinatum & continuatum, in quo plures publicæ solennes habitæ fuerunt sessiones, pluraque tam in causa fidei, quam reformationis promulgata decreta, multaque etiam ad utramque causam pertinentia, examinata & discussa, ad civitatem Tridentinam reducat: Nos, ad quos ut summos pro tempore pontifices spectat generalia concilia indicere & dirigere, ut ecclesiæ pacem, & Christianæ fidei, atque orthodoxæ religionis incrementum ad omnipotentis Dei laudem & gloriam procuremus, & quantum in nobis est, tranquillitati ipsius Germaniæ, quæ sane provincia retroactis temporibus in vera religione ac sacrorum conciliorum & sanctorum patrum doctrina excolenda, exhibendaque maximis pontificibus, Christi redemptoris nostri in terra vicariis, debita obedientia, & reverentia nulli Christianorum provinciæ fuit unquam secunda, paterne consulamus, sperantes per ipsius Dei gratiam & benignitatem futurum, ut reges omnes ac principes Christiani, iustis piisque nostris in hac re votis annuant, favcant atque assistant: Venerabiles fratres, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, & dilectos filios abbates, omnesque alios & singulos, qui de jure vel consuetudine vel privilegio conciliis generalibus interesse debent, quosque idem prædecessor noster in suis indictionis, & aliis quibuscumque desuper confectis & publicatis literis concilio interesse voluit, per viscera misericordiæ domini nostri Iesu Christi, hortamur, requirimus & monemus, ut proximis futuris Kalendis Maii, quem diem ad ipsum concilium, in eo in quo nunc reperitur statu, resumendum & proseguendum, prævia matura deliberatione, ex certa nostra scientia, & de apostolicæ auctoritatis plenitudine, ac venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio & assensu, statuimus, decernimus & declaramus in ipsa civitate Tridenti, legitimo cessante impedimento, convenite & se congregare, ac ipsius concilii continuationi & prosecutioni, omni mora postposita, incumbere velint. Nos enim operam sedulo daturi sumus, ut eodem tempore, in eadem civitate, nostri omnino adsint legati, per quos, si per ætatem nostram, valetudinemque & sedis apostolicæ necessitates personaliter adesse nequiverimus, Spiritu sancto duce, ipsi concilio præsidebimus, quacumque ipsius concilii trans-

latione & suspensione, ceterisque contrariis non obstantibus quibuscumque ac præsertim illis quæ idem prædecessor noster in suis literis prædictis, quas cum omnibus & singulis in eis contentis clausulis & decretis in suo robore permanere volumus, atque decernimus, & quatenus opus sit innovamus, voluit obitare: Irritum nihilominus decernentes & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum hortationis, voluntatis, innovationis & decretorum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ 1550. decimo octava Calead. Decembr. pontificatus nostri anno primo.

M. Car. Crescentius.

Ro. Amasæus.

R. pct Romulum sect.

R. de sancta Maria.

XIII.

CORATIO PETRI FRAGI, DOCTORIS
theologi ad patres in concilio Tridentino habita
1551. sacris dominicæ ascensionis solennibus, ubi
illud canitur evangelium:

Recumbentibus undecim discipulis, apparuit
illis Iesus.

VERVM illud planeque competum expectari soleo, illustrissimi ac reverendissimi præfules, pastores vigilantissimi, vosque eruditissimi viri, quod Christus redemptor noster, nosterque infirmitor nostræ nos imbecillitatis paternæ admodum, discipulis suis, nobisque sub eorum persona non obscure loquitur, nihil nos sine eo posse facere. Vnde & Paulus electionis vos negat profum sufficientes esse nos, non dico facere, ut in evangelio legimus, sed ne cogitare quidem aliquid a nobis quasi ex nobis, quod sufficientia nostra univèrsa non aliunde sit, quam a patre luminum, unde omne datum optimum, & omne donum perfectum descendit & proficiscitur. Eoque meæ conscientis infirmitatis & imperitiæ, quum difficillimam hanc, & omnino imparem meis viribus provinciam, magnoque convicio obtrusam evitare non poterim: nescio profecto, patres amplissimi, quo me tandem vertam. Non enim mediocriter perturbor dum hujus auctoritatem loci contingo, qui non nisi eruditissimo cuique, & ad dicendum exercitatissimo parere solet.

Nisi forte supplex ego ad te domine Iesit æternum patris lumen, & virtus in densissimis hæc inficiatæ meæ tenebris, meaque hac trepidatione confugiam. Qui humani generis miseris, *habituque inventus ut homo*, ut hominem natura iræ filium ex crudelissimis dæmonum faucibus eriperes, cæcis visum, claudis ingressum, ægrotis salutem, mutis denique loquendi facultatem restitueris. Quique eligens infirma mundi, ut sortia

1. Cor. 1.
quæque

quæque confundas, Moſen balbum, Hieremiam A puerum, ruſticos & piſcatores inſuſa divinitus ſapientia inſtruxiſti & cumulati, obtruſum os meum aperire, & implere, raptoque ex altari divinitatis tuæ calculo polluta labia mea mundare digneris, ut nonnihil de ſacraſſimo aſcenſionis tuae ad patrem tuum & patrem noſtrum myſterio, in honorem tuum, noſtramque utilitatem commemorare poſſim.

Ceterum quoniam nequiſſimus ſervus dominum, imbecillimus omnipotentem, peccator juſtum, reus iudicem adire non audeo, Agedum advocata noſtra illos tuos miſericordes oculos ad nos converte, & quæ venenofæ ac peſtiferae ſerpentis caput, illatam humano generi injuriam ulta, contriviſti, ad Dei hominumque mediatorum primogenitum tuum mediatoris officio & ipſa fungitor, ut ſacroſanctum hoc concilium, unde univerſa reipublicæ Chriſtianæ ſalus & reſtitutio pendet, diſſigere, mentesque omnium cum noſtras, tum eorum, qui ad hæreſes & ſchiſmata, quæ noſtra (malum) per tot annos videt aras, dæmonis ſaſcino converſi, a veritate auditum avertunt, illuſtare velit, ut & vos patres ſanctiſſimi ſalutaria hiſce nutantis eccleſiæ temporibus conſilia in eatis; & illi parefactis capitaliſſimi hoſtis inſidiis, ad veritatis agnitionem revertantur. Atque ut commodius id & facilius exoremus, deſixi humi genibus angelicam beatiſſimæ virginis ſalutationem de more offeramus. *Ave Maria gratia plena, &c.*

Interim vero ut brevius, minoreque cum moleſtia veſtra id quicquid eſt peragi poſſit, patres ampliſſimi, decantatum in ſacro faciundo euangelium jam pronuntiabo: & quoniam in eo evolendo atque explicando utilia fortaſſe nonnulla, minimeque ingrata adſerentur, oro vos per aſcendentem hodie redemptorem noſtrum, ut dum ea paucis percurro, & me attente audiat, & ſolita veſtra humanitate & benevolentia ſublevetis.

In illo tempore recumbentibus undecim diſcipulis apparuit illis Ieſus, &c.

Apparuit, inquit, Agedum, quiſnam qui apparuit? Is nempe qui coæternus eſt patri ac (licet crepet Arius) conſubſtantialis, per quem & facta ſunt ſæcula: is, qui hominem ſingulari beneficio ad imaginem ſimilitudinemque ſuam factio, contaminatum nefariis ſceleribus orbem, exceptis octo, quos myſtica tubatur navis, cataclyſmo abſumpſit, & quadam veluti baptiſmi figura expurgavit: Is, qui Abrahamo amico ſuo, oblato circumciſionis ſignaculo promiſit, in ejus femine omnes gentes benedicendum iri: Is, cujus admirabili diſpenſatione caſtus ille & pius ſomniator Iſmaelitis in Aegyptum dividitur atque abductus: ut per eum innocentiffimus pater, & illi ipſi nefarii ſceleris authores conſervarentur. Is, qui populum ſuum in alieno ſolo tor ſæcula prorexit, eundemque aſſictum per tor prodigia & portenta ex iniquiſſima ſervitute aſſeruit: quem in ſumma deſerti penuria manna caelitus mirabiliter demiſſo, & jucundiffimis aquarum fluentis, quaſi melle de perra ſaturavit, traditaque in Sinae monte lege, in terram promiſſionis melle ac lacte manentem, exactis inde habitatoribus introduxit. Sed quid ego hæc ram vetera commemoro? Is patres graviſſimi, is inquam eſt, qui diſſipara jam lege, ſecproque ex tribu Juda, & duce de femore ejus ablato, a patriarchis prophetique tantopere expectatus, plenitudine tempo-

poris adveniente, miſſus a patre, & apud patrem perpetuo manens, factus eſt ex muliere, factus ſub lege, ut eos qui ſub lege eſſent, redimeret: ut adoptionem filiorum reciperemus.

Quin ut ſuo nos exemplo humilitatem virtutum omnium parentem doceret, orbis caelorumque fabricator, portans omnia verbo virtutis ſuæ, locum ſibi in diverſorio deſſe voluit, ut in præſepio naſceretur. Hic primum exortus juſtitiae ſol mundo apparuit. Hic nobis primarias ſui ſanguinis in circumciſione ſudit. Hic ſub nobis baptiſmo ditavit aquas, & ſanctificavit. Hic nobis jejunavit atque eſurivit. Hic dum ſeminat ſemen ſuum, noſtramque ſalutem architectatur, & Samaritanus per ſummam blaſphemiam audit, & quaſi dæmonium habens, exagitur. Quid de ludibriis, quid de verberibus? Quid de ſpui colaphiſque commemorare? Quibus noſtra ipſe cauſa patienter roleratis, in cruce univerſo orbi clavis ſuffixus ſublumis apparuit, ut qui ſerpentinis vel aſſatibus, vel morſibus eſſemus icati, eo conſpecto miſericorditer ſanaremur. Vnde & mortem pro nobis, mortem crucis ſubiit, ut ab inimico capti & irretiti, qui primi parentis noſtraque offenſione & caſu exultabat, ſaluberrima Chriſti morte ex ejus laqueis elaberemur. Is igitur, patres ampliſſimi, recumbentibus undecim diſcipulis apparuit. Qui quidem magnam proſpecto ſpem nobis excitavit, ſe iis qui orationi, & caritatis officio operam navent, aſſuturum, qui cibum ſumentibus, atque etiam incredulis tam officioſe apparuerit. Novit ſiquidem ſigmentum ipſe noſtrum, & quum iracitur, miſericordiae recordatur. Non enim habemus pontificem, qui non poſſit compati inſirmitatibus noſtris, probatum per omnia, pro ſimilitudine, abſque peccato. Tolle ſiquidem delicti maculam, in cujus ore nec dolus, nec doli ſuſpicio inventa eſt, cetera iſdem quibus primus parens incommodis fuit expoſitus. Quin ne ea quidem ipſorum incredulitas eſſe nobis poteſt in-

fructuoſa. Nam & Thomas ſua illa pertinaci trepidaque hæſitatione inſictorum cicatrices vulnerum attraxerat, & eadem opera omnem nobis dubitationis nebulam occaſionemque diſcuſſit. Optime ſiquidem noſtris & perturbacionibus & periculis eſt conſultum, quæ poſtea exorientur, quod adverſus occultos dæmonum inſultus, impiorum calumnias, & terrenæ argumenta ſapientiae eorum ipſorum, qui ad credendum fuerunt cunctantiores, & aſpectus nos inſtruat, erudiat auditus, & tactus conſirmet. Adeo, ut (juxta Leonem) dubitatum ſit ab illis, ne nos ipſi dubitaremus. Vnde D. Gregorius multo amplius immodica Thomæ apoſtoli dubitatione, quam prona & facili Mag-

dalenæ credulitate ſe adjutum proſitetur & aſſimat.

Neminem interim offendant, ſi redemptor noſter a ſuis jam jam digreſſus, non modo non eos conſoletur, verum etiam reprehendat & increpet, quum ceteroqui & regere dictis aſſictos diſcipulorum animos, & plena mæroris peccora mulcere eſſet opus. Nam præterquam quod id magna illa ad credendum hebetudo & tarditas poſtulabat, altius certe ac tenacius ea erant, præſertim tam neceſſaria, eorum mentibus in hæſura, quæ in ſuo ſuis magiſter abitu inculcarat. Mirabile tamen dictu, reprehenduntur vehementius & increpantur: at, nulla ne minima quidem vel indignationis vox, vel ſignificatio intelligitur;

V V u ij correctionis

ANNO
CHRISTI
1551.
Galat. 4.

Hebr. 2.
Lucæ 20.

Tertullian.
contra Iud.
& Auguſt.
ſer. 1. de Epi-
phan. domi-
ni.

10 annis. 8.

Philip. 2.

Hebr. 4.

Io. 20.

Ioan. 20.

Mathei 6.

180
1571
1.
4.
7.
10.

3.
2.

6.

1.
1.
7.

21.
37.

14.
16.
20.

7. 49.

ANNO
CHRISTI
1551.

correctionis autem tanta, ut quum paulo ante A
trepidè & diffidenter dominum comitarentur,
vel potius ingratisimè timidissimeque descenderent,
nihil fuerit illis in posterum optabilius, nihil
gloriosius, quam in eo jam corporaliter absente,
pro ejus nomine ac fide rauda & contumelias,
& extrema pererentur.

Aff. 5.

Decerpamus obsecro fructum ex illustri hoc
piæ moderationis exemplo, commodum nobis
& salutarem, ut ea in uniuersos quidem, erga
eos tamen potissimum utamur, cum vel solo vultu
(ut ille ait) lædatur pietas, qui fascepra salutis
nostræ cura & sollicitudine, constituti a Spiritu
sancto, episcopi, & Christi vicarii, nullos
non labores & ætumnas pro animabus nostris
tolerantes, attentissime vigilant.

Aff. 10.

Aversetur autem, & derestetur Cainum,
Saullem, Acabum, Simonem, Arium, Lutherum,
reliquoque id genus superbiens, ac Deo etiam
se æquantis Luciferi discipulos: quibus nefaria
animi prauitate, contumacia pro penitentia ex
scelere oritur: hinc peccata peccatis cumulantes
recta in præceptoris sui barathrum præcipitantur,
& ruunt. Præferim quum patres amplissimi
(sicuti & ethnicus ille ait) solo vultu lædatur
pietas. Vnde namque innumerabiles hæ calamitates
& incommoda in reipub. Christianam inuecta?
Vnde superflum creuerunt zizania? Vndenam
hæreses pullularunt, quam ex præsumptum &
magistratum contemptu & negligentia? O tempora,
o calamitosam Christianæ reipub. conditionem,
& miserabilem rerum faciem. Audent hic nequissimi
homines, ac suæ salutis prodigi veluti Cham,
partis negligentius dormientis pudenda detegere,
& quasi jus in suarum animarum parentes habeant,
ita eos traducunt, ita eos exagitant, ut non tam
ipsos, quam delegatam a Deo potestatem (quæ enim
potestas non a Deo?) turpissimum probis & contumelias
onerent. O vos miseros qui tam procaciter
Christos domini tangitis & violatis: qui tam
impie in Dei prophetis malignamini. Ecquid aliud
vos quam horrendi Chami exilium: quam Semei
interitus? Quid denique aliud quam præcipitium
Izabelis & laniatio tor sceleribus digna manet?
neque enim canes impudentes & rabidi, nisi a
canibus vorari debent. Dices forsitan, cur
Spartam, quam nacti sunt, dedecorant? Finge
eos nullam fieri formam gregis: finge auare
& superbe, contra quam Spiritus sanctus jubet,
dominari in cleris, finge gregum & officii
sui oblitos molliter semetipsum ac delicate
pascere: non attendens, sedisse (ut a domino
commoneris) super cathedram Moysi: ac
vitanda, si qua sunt, prava eorum opera,
seruanda autem & facienda, quæcumque ab
eis tibi præcipiunt? Nam, vel percussus
Paulus te docet sacerdotibus non maledicendum.

Genes. 9.

Rom. 13.
P. al. 10. 4.
3. Reg. 2.
4. Reg. 9.

1. Pet. 5.

Matth. 23.

Aff. 23.

Sed ut intelligatis quem tandem rones illi
& mansueti ex suæ agnitione culpæ, suæque
modestia fructum perceperint: En audiunt
continuo: Euntes in mundum uniuersum: o
admirabilem celestis dignitatis prærogatiuam,
& regni omnibus atque imperiis antefereendam,
&c. Sic, sic superbis resistit Deus, sic &
humilibus dat gratiam: nec requiescit
spiritus domini, iuxta prophetam, nisi
super humilem & pauperem, & tremorem
sermone ejus. At, quibus eos credidisse
negar? num angelis? minime: quibus
igitur? iis, quæ quum ab angelis de
resurrectione domini certiores factæ, ac
continuo dominum intuitæ essent, idemque
discipulis nunciarent,

2. Pet. 5.

Isa. 66.

Lucæ 24.

non modo illi non crediderunt, verum illarum
verba ut deliramentum aliquod exceperunt.
Quum, ne discipulis quidem cum alii alius
idem referret, crediderunt.

Euntes in mundum uniuersum predicare, &c.
Non ii ad Fortunatas insulas, & Hesperidum
hortos, non ad ultimos Æthiopes Antarcticò
polo propemodum adnotos, non ad Indos: non
denique ad finitimum Boreæ latus, per duratas
solo nives, pauperem, donum Dei non intel-
lectum fugitantes, penetrarunt: & gemmas &
lapides, aurum & inutile, summi materiam
mali reportarent: sed eodem summa diligenti-
a, & relictæ fluxorum bonorum sarcina contenderunt.
Non ut Crates Thebanus. non ut Antisthenes,
non ut plerique alii philosophi venalia gloriæ
mancia, & popularis antræ rumorumque
avidissima: sed ut verissimi Christi discipuli &
sectatores, non sua, præceptoris exemplo, sed
totius orbis salutem in caritate non ficta, in
verbo veritate, in uirtute Dei, per arma
iustitiæ a dextris & a sinistris, quasi
tristes & semper gaudentes, sicut egentes,
multos autem locupletantes quæserunt.
Nec in deliciis ii carnis cutam agentes,
mollibus, ut qui in domibus regum sunt,
vellicentur, si quidem nudi erant (ut Paulus
ait) & esuriabant, & sitiebant, & colaphis
cædebantur, & insulabiles erant, atque
ita manibus suis laborantes, ejus fidem
inrepede profitebantur, quem & haud ita
pridem negarant, & de ejus resurrectionis
veritate addubitauerant.

B

C

D

E

Quam mirabilia opera tua domine, & quam
ipse es mirabilis in sanctis tuis. Petrus,
Andreas, ac reliqui tui piscatores, relictæ
sua, piæque uoluntatis proposito omnia,
quæ in mundo sunt, ac se ipsos abnegantes,
te sequuntur: & ex piscium piscatoribus,
hominum piscatores euadunt. Matthæus
ex teloneo uocatus, ex usurario & publicano
officiosus caritatis sectator efficitur. Quid
Paulus, tor ante saculis a Iacob per Spiritum
sanctum apostolus designatus? in mane,
ineunte scilicet adolescentia, oves domini
spirans cædis & minarum deuorabat. Idem
ad uesperam, idest, prorepta jam ætate,
suo iudicio præ modestia & humilitate
peccatorum primus dominicus pascebat
oves, eisdemque subinde omnibus
factus donec in iis formaretur Christus,
parturiebatur: an non ex lupo rapaci
ouis, & ex persecutore uas electionis
effectus est, ut redemptoris nomen coram
gentibus & regibus portaret? uidentis
ne ut lapis ille, quem reprobauerunt
ædificantes, nullo populis discrimine
agens, ambos pace per crucem facta
conciliet: habemus enim per ipsum
ambo accessum in uno spiritu ad
patrem, nec audimus iam hospites &
aduenæ, sed ciues sanctorum &
domestici Dei, superædificati
super fundamentum apostolorum &
prophetarum ipso summo angulari
lapide Christo Iesu, in quo omnis
ædificatio constructa, creuit in
templum sanctum in domino.

E

Sed perpendamus, quæso, quidnam hæc
uobis innuant, *Euntes in mundum uniuersum
predicare euangelium. Nemo,* teste apostolo,
*summi sibi honorem, sed qui uocatur a Deo tamquam
Araon.* Vnde per Ioannem Christus ait: *Omnes
quotquot ante me uenerunt, fures sunt & latrones.*
O Lutherè, o Oecolampadi, o Bucere, o vos
lulum & sordes, o nobilissimæ ac perinde
Christianissimæ quondam nationis uestræ
obliuio, cur uos ante dominum ut Theudas
ille, & Iudas Galilæus, uenitis? cuius
auctoritate apostolicam functionem

ANN
CHRIS
1551.

Marci 6.

1. Cor. 6.

1. Cor. 4.

Matth.

Psal. 67.

Matth.
Genes. 4.
Ter. lib.
aduersus
Marcionem.

1. Tim.
Galat. 3.
Aff. 9.

Matth.
Ephes. 2.

Heb. 2.

Ioan. 10.

functionem sumitis & usurpatis? an non vel hoc uno argumento vos proditis, ut operarios iniquitatis, ut pseudo apostolos? Iſaias mitti poſtulat, Ioannes Baptiſta miſſus a Deo dicitur, Paulus vocatus & ſegregatus in euangelium ſcribitur. Apoſtoli hodie mittuntur. Quid igitur? an non vos iuxta vocem domini fures eſtis & latrones? aut inimicus ſator, aut certe ut ejus miniſtri, quos ipſe faſcinavit, ſuoque authoramento obligatos in zizania, in ſcandalum, in blaſphemiam Chriſtiani nominis, & crucis ignominiam ſeminavit? O vos veſtroſque aſſeſſas infelices & miſeros, quos equidem ſine gemitu & mœrore nominare non poſſum. Tam male cantus Mariæ vos lepra ſtrati Moſi leviter obtrecaſtos reddit: tam male vos movent edita in Chore, Darhan, & Abiron exempla? Cur vos illorum exitus non perhorreſcitis, quorum impia facta imitamini? Qua vos dementia, quibusve ſuriſ agitati, & Dei eccleſiam, & Chriſti vicarium perturbatis & perſequimini?

Sed jam videamus qua diligentia, quamque late qui in univerſum mundum mittuntur, euangelicam fidem promulgent. Paulus apoſtolus ad Romanos ſcribens, cum omni gentiles excuſatione nudat & exarnat, niſi predicatam jam per univerſum orbem fidem amplecterentur, illud pſalmographi citat, & impletum offendit: *in omnem terram exiit ſonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum.* Chryſoſtomus, cui & angelicus doctor (reſragant non nihil D. Auguſtino epistoſa 80. quam ad Helychium mittit) adſtipulatur, intra viginti, aut certe intra triginta annos euangelium in omnes orbis oras propagatum aſſeverat. Nititur in hoc Pauli loco, & verbis illis ejuſdem: *Gratias agimus Deo & patri domini noſtri Jeſu Chriſti ſemper pro vobis orantes, audientes fidem veſtram in Chriſto Jeſu, & dilectionem quam habetis in ſanctos omnes, propter ſpem qua repoſita eſt vobis in calis, quam audiviſtis in verbo veritatis euangelii, quod pervenit ad vos ſicut in universo mundo eſt, & fructificat & creſcit.* Quæ mihi ſententia non mediocriter arridet, nam licet in omnibus orbis partibus eccleſia omnino neutiquam ædificaretur, tamen vel per apoſtolos, vel per eorum diſcipulos in univerſos orbis fines euangelii prædicationem ante Hieroſolymitanum excidium excurſiſſe arbitror. Quid enim vel ſolus Paulus obivit, quum non modo magnam Aſia partem & quamplurimas inſulas; verum etiam Mæcedoniam, Græciam, Illyricum, Italiam, & ut Chryſoſtomus multis locis teſtatur, permultique alii, Hiſpaniam, ac teſte Sophronio patriarcha Hieroſolymitano, Gallias etiam adierit? Unde facile liquet, quanta celeritate, quanta fide, quanta contentione, quam magnis laboribus & periculis ab homine peregre proficiſcente, id eſt a Chriſto in cælum aſcendente, credita ſibi talenta multiplicarint. Euge ſervi boni & fideles, quia ſuper pauca fuiſtis fideles, ſuper quam multa jam conſtituimini?

O ſi, patres ampliffimi, noſtris his exulceratiſſimis temporibus nonnulli ex eorum oſibus exorirentur, qui non pecuniaria talenta, ſed eloquia Dei precioſa & illuminantia oculis, fidelibus nummulariis committerent. Qui ſi episcoporum deſiderant, & adipiſcuntur, reputarent ſecum, non tam inanem gloriam, non tam primos in foro accubitus, non tam reditus ipſos, quam miniſterium, ſolicitudinem: non tam præſectu-

Concil. gener. Tom. X I V.

A ram, iuxta Chryſoſtomum, quam ſubditorum curam, & unicam ovium ſalutem: vel cum aperto capitis periculo proponere ſibi oportere. Bonus enim paſtor iſ, meo iudicio dicitur, qui ſuorum commodorum obliſus etiam animam ſuam, pro ſuis ovibus ponit, Moſes euangelii potius (ut inquit Origenes) quam legis diſcipulus, quam crebro culparum populi ſibi commiſſi deprecator intercedit? Adeo ut niſi populo inſano etiam demonum cultu implicato parceretur, deleri de libro domini poſtuleret. David rex dum angelum, a quo populus ſibi creditus cæderetur, videt ſævientem, in ſe Dei manum converti poſtulat. Paulus quoque anathema pro ſtatribus fieri cupiebat. Unde, quis inter eos infirmabatur, quin idem infirmaretur? quis ſcandalizabatur, quin idem ureretur? Itaque quum hæ ſint veri paſtoris partes, & juſtiſſimum officii autoramentum, quaſo vos, qui huic officio deſect, cur non mercenarius potius, quam paſtor appellabitur? Conſiderate igitur obſcuro, quid Deus Pergamæ eccleſiæ angelo dicat, cum ſe illi venturum minitatur.

Utinam ignis ille quem venit dominus mittere in terram in cordibus noſtris accenderetur, ne in nobis deſideraretur quod in Ephreſinæ eccleſiæ angelo idem dominus requiſiſvit: utinam ſæcularibus curis & ſolicitudinibus expediti, vere & ex animo ſerviremus domino, utinam vigilareremus, & cuſtodiremus vigilas noctis ſuper gregem quiſque ſuum: utinam paſcereremus potius, quam paſceremur, neutiquam dominicus grex tam eſſet diſperſus, tam ſcabioſus, non inquam tam eſſet aſſiſtus. Nihil enim non poſſemus in eo qui nos confortaret, ſi ejus negotium bona fide tractaremus. Quid enim illi ipſi, de quibus nunc agimus, quum fuerint ſolicitudine non pigri, & ſpiritu ferventes non præſiterunt? O rem portentofam ac plane incredibilem. Debellerunt Romani univerſum orbem, innumcrabiles hominum myriadas in ſervitum redegerunt, & a duodecim viris nudis, inermibus, atque idiotis ſubacti ſunt ipſi & ſuperati. Quibus iis vel invitit novas leges, novaque vivendi ſtatuta impoſuerunt. Adeo, ut quod in una domo vix fieri poſſit, miſſis Chriſtus diſcipulis, per præcipitia, per ignes, per præruptos ſcopulos, per ſartagines & craticulas, per bella terra marique fremencia, per infinita mortis genera perfeceſſit. At vero, cur prædicandum omni creatura euangelium? Num plantis? num rupibus? ut Orphea narrat fabulæ ſuo cantu avulſiſſe arbores, ſteretiſſe flumina, & violentiſſimas ſeras demulſiſſe? Minime, minime inquam. Sed ſoli homini, qui ut rationis eſt pariceps, ita & beatitudinis pariceps eſſe poteſt. Appellatur autem omnis creatura, quod cum univerſis rebus creatis non nihil habeat commercii. Nam ut ſit, commune habet cum ſaxis: ut vivat, cum plantis: ut ſentiat, cum animalibus: ut ratiocinetur, cum angelis. Unde & a philoſophis parvus mundus appellatur.

Additur porro: *Qui crediderit & baptizatus fuerit ſalvus erit.* Quam commode fides primo loco ſtatuitur. *Credere enim oportet, accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe, remunerator ſit:* ca vero ſublata, *impoſſibile eſt placere Deo.*

Num vero, ſi quis aliquando crediderit, eo protinus liberabitur? Creditit Iudas, & interit, creditit & Simon Magus, & flagitio, quod ab eo poſtea nomen tulit, in interitum ruit voluntarium. Non quaeruntur in Chriſtianiſ initia (ut

V u u iij ille

ANNO
CHRISTI
1551.

Origin. c.
26. Nume.
Exod. 32.
Rom. 9.

2. Reg. 24.

2. Cor. 11.

Luc. 12.
Apocal. 2.

Luc. 2.
Ezech. 34.

Philip. 4.

Hebr. 12.

ANN O
CHRISTI
1551.

ille ait) sed finis, doctor gentium male cepit, sed bene finivit. male cepit & latro, sed ex cruce in paradysum evolavit. Quam, vel Dei testimonio probatus Saul ad regni administrationem accessit, quam vero nefaria & miserabili morte absumptus est? Quam honesta Arij exordia, sed ejus finis summa impietate damnatur. *Injustitia enim justis non liberabit eum, in quacumque die peccaverit, nec contra, ut apud Ezechielem scribitur.* Hinc Paulus fidem & misericordiam consecutus, castigat corpus suum, & in servitute redigit, ne quum aliis prædicaverit, ipse reprobos efficiatur, atque ut idem monet: *qui existimat se stare, videat, ne cadat.* An ne tibi satis te beatum putabis, si credideris aliquando, si baptizatus fueris, ac paulo posterius, labijs duntaxat Deum honores? Si nosse confitearis, factis autem neges? Non potest eum nosse, quin ejus mandata custodias; ea si infringis, ea si violas, nihil minus quam Deum nosti. Adsit igitur mandatorum observatio, adsit fides; non tamen mortua, sed actionibus pie instructa, & quæ per caritatem operetur.

Roget quispiam: quamobrem tandem repetat D. Matheus: *non crediderit*, tacet vero non baptizatus fuerit? Nempe ut ostenderet, solam fidem interdum ad salutem sufficere, si aquam ad baptismum non contemptus, sed defectus (ut magni auctores tradunt) negaverit. Eoque cum martyrium, omnium theologorum placitis baptismi vicem subeat, non ob penam cruciatumque, quem vel nocentissimi perferunt, sed ob ipsam fidem id effici intelligimus.

At veto quibus argumentis dignoscemus eos, qui crediderint? *In nomine meo demonia ejicient.* Ut intelligas bonitatis redemptoris nostri divitias, multo etiã ante, quam ipse pareretur, & Spiritum sanctum discipulis insufflaret, factum apud Marcum his verbis legimus, & demonia multo ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabantur: qua etiam gratia & ipsi exultabant. *Quin & in actis apostolicis ita scriptum vides, Deus non quilibet virtutes per manus Pauli faciebat, ita ut deferrentur etiam a corpore ejus super languidos sudaria & senectutia: & recedebant ab eis languores & spiritus nequam egrediebantur.*

Quod autem ad novas linguas attinet, quibus locuturi erant credentes, non una solum, ut quidam arbitrantur, sed omnibus omnium linguis, decem post dies usi sunt: quibus, jacto fidei fundamento, missus a Patre & Filio Spiritus sanctus communicatus est. Nec hoc Paulus munere defraudatus, licet tunc abfuerit, quum dicat quibus scribit, *Gratias Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.* Quin, & per ejus impositionem manus ita quibusdam Ephesi datus est Spiritus sanctus, ut & linguis loquerentur, & prophetarent. *Serpentes, inquit, tollent.* Certe eorum calcandorum facultas multo ante passionem est his tributa: & Paulus apostolus in Melite insula viperam jam manui hærentem illæsus in ignem discussit, quum, qui adessent, arbitrantur, ipsum naufragio quidem dilata Dei vindicta liberatum, eo tamen mortu continuo ut homicidam, interiturum. *Quid?* Ut omittam, consolidatas claudo bases & plantas, & Eurychum ex tertio cænaculo prolapsam ac mortuum, vitæ restitutum: non Petrus, non dico imposta manu, sed vel sola (per Christum quidem) umbra effecit, quod nusquam Christum fecisse legimus? nempe ut imple-

Año 3.
Año 10.
Año 5.

retur quod redemptor per Joannem dixerat. *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet.*

Porro si mortiferum quid biberint, non nocent eis. Proh Deum immortalem, Christiani patres. Nulla aconita bibuntur scitibus. Nunc, nunc illa, vix ubi ullam fidei & caritatis vestigium, timenda: quum pocula fumes aurata, & medio Scitum ardebit in anro. Divites illa & opulenti formident: quibus non fames & sitis, sed affluentes voluptates periculum creant: illa, illa pertimescant, quos non voluntaria abjectio & modestia, sed exitialis avaritia, & honorum aucupatio suffocat & strangulat. Quis enim Petro insidiaretur, aut mortiferum aliquid misceret, cui non argentum, non aurum, imo vero ne æs quidem in zona, ut monuerat dominus, sed ingens mundi contemptus, sed firma fides & locupletissima misericordia adfuit? is enim machinis Christiana respública per egeffat, persecuciones, & varia eadem genera ab exiguis profecta iniriis, eo crevit, ut univèrsam orbem occuparit. Quem ecclesiæ statum in speciem quidem, luctuosum, tamen vera felicissimum nefarius apostata, & deterrimus Christianæ respúblicæ hostis atque nobis invidebat, ut Christianos omnes non tam aperta crudelitate, quam subdola clementia persequeretur: adeo, ut qui proscripti & ablegati in exilium ob ecclesiæ dissensiones a Constantio fuerant, quasi fraudulentis odientis oculis (ut cum Sapiente loquar) in pristinam ab ipso dignitatem restituerentur.

Illigitur illa inquam expaveant, patres amplissimi, qui licet sermone taceant, opere tamen loquantur, fidem & misericordiam non habeo (si enim D. Hieronymus in suorum confusione temporum, hæc in vertit, quæ utinam in nos dici non possent) quod autem habeo argentum & aurum, hoc tibi non do. Cur turpis lucri cupidus es? Cur cum Exuperio illo avaritiam e templo non expellis? Cur aurum sitis? Cur thesaurizans cui necis, ut ipse æternum sitias cum divite, & egeas? O nos miseros si hæc non intelligimus, o nos miseros si intelligimus, quod multa nos plagæ maneant, nisi corrigamus: Nemo sibi hic blandiatur; Christiani patres, aut hoc se ex numero exemptum arbitretur, quod schematis majorem, quod pictis fumosarum imaginum vultibus, quod præclaris honoribus fulgeat. Nihil vana hæc Christus moratur, nihil curat. Cui plus commissum fuerit, plus ab eo, sine ullo personarum discrimine, exigetur. Ac nisi exactam suæ villicationis rationem reddat, *potentes potenter tormenta patientur.* Videamus tamen, ecquid propinatum iis, eorumque nocuerit? Nihil diligebat Iesus, nec illi haustum obtulit: hauserunt & plerique alii, nec quicquam inde ceperunt detrimenti. At ne effectam id genus miraculis divinam arbitrere gratiam, multis post sæculis B. Benedictus (autore Gregorio) non haustu, sed cælesti quadam præfensione, porrectum sibi a monachis veneni vasculum, solo crucis signo, comminuit.

Dicit hic forsitan insipientior aliquis, nullam jam esse fidem, quod nulla id genus miracula appareant. Quis tu es, qui Dei sapientiam ita convellis? Fuertunt illa nascenti ecclesiæ necessaria, ac proinde tunc passim edita, ut adolesceret iis Christiana fides & propagaretur. Nunc vero cum idolorum cultus deserit, cum ipsa ecclesiæ om-

nium

Cyprianus
Ambrosius
Augustinus
Bernardus.

Marc 8.

Luc 10.
Acto 19.

Año 2.

Chrysost.
Chrysost.
1. in Ioan.
Acto 19.
1. Cor. 14.

Año 28.

Sap. 6.

nium linguis loquatur, cum serpentes & scorpiones calcant, cum venenata Babylonis ethnico- rumque errorum pocula sustulerit, quorsum tandem miraculis opus? Num mare nobis dividi, num serpentem tolli nobis in deserto, num manna de cælorum demitti nobis cupiamus? Quærat sibi signum generatio nequam: nos verum habemus baptismum, verum Christi corpus in cibum, verumque serpentem, cujus livore sanati sumus, quem & hodie in cælum ascendisse cernimus: ut omittam interim, juxta Gregorium universa hæc in ecclesia spiritualiter effici, quæ olim per discipulos corporaliter transigebantur.

Sed progrediamur ulterius. *Et dominus quidem Iesus postquam locutus est eis.* Quid? solum B discipulis suis locutus Christus, ac nihil operatus, discessit? Atqui nihil frigidus doctore qui verbis solum philosophatur, & juxta Paulum, regnum Dei, non tam in sermone, quam in virtute consistit. Et quum concionator duabus potissimum partibus conflectur, ut vir bonus sit, & dicendi peritus, potior pars est, ut sit vir bonus: quod non ostentatione, non simulatione morum: sed probitate, & perfectis virtutum actionibus metiendum est. Quod vero tonnerit redemptor noster & fulminarit in dicendo, vel hostium testimonio perspicuum, qui violentas in eum manus injecturi, efficacissimæ ejus eloquentiæ miraculo stupefacti atque artoniti se cohibuerunt, responderuntque eis qui se ad eum comprehendendum miserant, nunquam sic locutum fuisse hominem. Quid vero illud: *Ego sum*, quo auditio omnes adversarii jamjam capti, capti concenterunt? At, fuit in agendo debilis? Imo vero (ut ille ait) mirabilem effectorem operum. Qui præterquam quod cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt fabricari, post hominem etiam assumptum, suos ipsius suorum magnitudine miraculorum inimicos provocat & læssit, ut si ei adamantina quadam insensati cordis duritia non crederint, saltem ejus operibus credant. Et ut intelligas priorem illi faciendi quam loquendi rationem fuisse, prius facere quam docere coepisse a Luca scribitur: nempe ut suo nos optimus magister exemplo institueret, pastorale officium beneficis porius, quam verbis constare. Itaque dominus Iesus non locutus modo, sed etiam mirabilia ac plane divina operatus, *assumptus est in cælum.*

At, quonam pacto assumptus? Primum omnium detestetur Arianam & Nestorianam impietatem, & universa orientis venena. Vnum siquidem Christi suppositum, & dnas, ut voluntates, ita & naturas confitemur & asseveramus. Et ut una mortuus est, altera mori non potuit: ita quoque una resuscitatus a mortuis, altera resurrectisse: una assumptus, altera ascendisse dicitur. Sic a D. Luca ejus mysterium neutiquam ignaro elevatus dicitur, quem protinus idem patefacto nobis divinitatis arcano, euntem in cælum scribit. Sic quoque psalmographus, sic Paulus loquuntur: *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.* O admirabilem scripturæ rerumque seriem. Rubo qui illæsus ardebat, Christi conceptio, & virginis integritas præsignabatur: præsignabatur traditio & venditio redemptoris, magnis peristafcon coagmentis Iosephi in Ægyptum venditio, qui & a Pharaone oculo mysterio servator mundi est nunc patris: immaculati agni immolatio, paschalis agni maturatione & elu figurabatur: negligens suppetnæ legationis Ionas creatoris sui carnem induti sepul-

turæ, resurrectionis typum gessit: denique & Helix raptu sacrum ascendens hodie domini mysterium adumbrabatur: Quamquam ille, ut servus: hic, ut dominus: ille, dilata morte, hic jam devicta: ille, in acrium locum, hic super omnes cælos: ille, aliena virtute, hic eadem, qua universa quondam fabricarat, in vecta eodem & honestata natura nostra, ascendit.

Vtque magis stupeas, & ardentius ad illum adspices: Nos, nos inquam, miseri illi, qui tam impie in primo parente divinam læseramus majestatem, ut ex paradiso terrestris miserabili exilio flammæque etiam gladio per Cherubin intentato exigeremur, cælorum fines transgressi, & regali sede decorati, angelicis choris exornamur. Quod quidem aperte declarant duo illi angeli albis vestimentis præ læritia induti, qui maestos ob discessum domini discipulos consolantur, & non jam angeli tantam nobis gloriam nescio quo pacto invidentes, vel potius gratulantes, non inquam jam angeli, sed viri ab evangelista vocari volunt. O incitabilem nobis dominicam ascensionem, & albis vestibus innocentæ internæque exultationis indicibus perpetuo celebrandam. At quo modo ascendit, quum sit idem qui & descendit? Audi Salomonem: *Ecce, inquit, iste venit saliens in montibus, & transiens colles.* Quibusdam enim veluti saltibus gressus ille, cujus egressio a summo cælo, ad currendam nostræ salutis viam exultavit. Primum ab arce parentis in uterum virginis: ex utero in præsepe, ex præsepi in crucem, ex cruce in sepulcrum, inde confirmatis fratribus *ascendens in altum captivam duxit captivitatem.* Quam vero? Vel vincos suos, juxta Zachariam, qui detuebantur in lacu, in quo non erat aqua: Vel diabolum & mortem, quam morte ipse sua vicerat & absorberat: cujus & imperio vinciti adhuc illi coerebantur.

At quenam dona dedit hominibus? Audi apostolum Corinthiis commemorantem: alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ, secundum eundem spiritum: alteri fides, in eodem spiritu: alii gratia sanitarum in uno spiritu: alii operatio virtutum: alii prophetia: alii discernio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum: Nec negavit discipulis benignissimus præceptor duplicem illum spiritum, quem suus alumnus ab Helix tantopere expetebat. Næpe ut & illustrareretur intellectus, & affectus expurgareretur. Vnde quum vilescerent illis omnia: imo vero reputarent ea ut sterces propter Christum, corpore quidem mortuo propter peccatum, spiritus vivebat propter justificationem. Et quia non humi, sed tutius in cælo thesaurum sibi thesaurizarent, ac proinde omnis eorum in cælis esset conversatio, ingemiscebant gravati hoc tabernaculo, habitationem nostram, quæ de cælo est superindui cupientes. Hinc illæ voces: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Hinc & illud: *Desiderium habeo dissolvi & esse cum Christo.* Quæ quum ita se habeant, patres sanctissimi, an non satis liquet quam affluenter, & dona illa, & duplex ille Helix spiritus discipulis domini sit triburus? O felices rer & amplius, qui ita se abnegaverunt, qui ita crucem suam sustulerunt, ita deserunt mundo vivere, propter Christum, ut nihil vivat in illis, nihil in illis regnet nisi Christus. Sic petitur cælum, patres sanctissimi, non ut ferat *Ossan Olympus, summaque Peliculus sycdera rangat apex.* Gigantum est ista temeritas & hæreticorum: qui quum sine proprio

ANNO
CHRISTII
1551.
4. Reg. 2.

Can. 2.

Psal. 67.
Ephes. 4.
Zach. 9.

1. Cor. 17.

4. Reg. 2.

Roma. 8.
Philip. 3.
2. Cor. 5.

Philip. 1.

juxta palmographum contigit) excludamini, cum *sal terra*, & *lux mundi* esse debeatis, renovamini, renovamini spiritu mentis vestrae: abjectisque hujus saeculi tenebris arma lucis induiti obsecrate Deum suppliciter, ut expulso apro de sylva, ac singulari fero, qui omnia depascitur & populatur, qui omnia violentissime fert & agit, respiciat ipse de caelo, videat, visitetque vineam istam, quam plantavit dextera ejus.

Quin, ne captata diu, & summo Dei beneficio oblata haec tam commoda restituendae Christianae reipublicae occasio, vestra culpa amittatur. Aperite portas vestras, Christiani principes, & stantem jam ad ostium, & pulstantem dominum, nobisque in iis tempestatibus tam clementer apparentem, eadem animorum conspiratione atque obsequantia huc introducite, retinete, veneramini, qua hodie ad patrem ascendens ab universis angelis exceptus est. Spero siquidem caelesti ejus praesentia & sanctissimis precibus vestris, ac corde omnium vestrum uno, animaque una effectum iti, ut concilium hoc felicissime, & e reipublica peragatur: evellantur superfeminata zizania, mores nostri emendentur, destructisque inimicorum civitatibus, solo tubarum sono, id est, septiformi Spiritus sancti gratia, per quem in unum convenisitis labefacti Ierusalem muri, divinitus aedificentur: opitulante domino nostro Iesu Christo, qui hodie a dextris Dei & in potissimis ejus bonis collocatus, sedet, & tegnat cum patre & Spiritu sancto in saecula saeculorum. Amen. Dixi.

XIV.

SALVATORIS SALAPVSI
archiepiscopi Turritani, & *Sassarenis oratio*,
in publica solenni sessione a resumpto concilio
tertia, ad patres habita Tridentini undecima
mensis Octobris, quae fuit Dominica coena nuptiarum, anno domini MCLLI.

VERE nunc tandem incepit dominus, qui in altis habitat, respicere, quasi congregationis suae recordatus, ad afflictas ecclesiae res per vos, sanctissimi patres: qui apostolici luminis splendore coruscantes illustratis ecclesiasticam hanc Lunam, & quasi duo luminaria synodum celebratis, in qua vobis Lunae labores timendi amplius non sint: quod scilicet umbra terrenorum luminari officiens, spiritalis vestri firamenti lucem obscurat: per vos mundi lumina (atque utinam item, aur utinam tanto nomini respondeamus) de caelo respexit, atque opem ecclesiae suae tulit, egrediens vobiscum in salutem populi sui, in salutem cum Christo suo. Domini enim est, quod refecimus, & operamini opus. Iam vos letus intueor, velut stipatores circumdantes Sion, narraturos in turribus ejus, verae turres fortitudinis Sion, quasi lectulus veri Salomonis, qui ambitus infat faxaginta, imo omnium fortissimi Israelitarum, tenentes gladios, & ad verbi bella doctissimi. Benedictus dominus, qui docet manus vestras ad praesidium, & digitos ad bellum, & erudit linguam, ut sciant sustentare populum, qui lapsus est verbo.

Sed unde exordiar, ne vivam viri patres, si fat scio, praeserti qui verser in eo argumento, in quo quis modum magis, quam copiam desiderat.

Concil. gener. Tom. XIV.

ratit? an a novitatibus investis in ecclesiam, a diffidiis in religione subortis? num a corruptela ethicae, hierarchiae, politicae? num a simulatibus viro- rum principum, ex quibus periculossima bella jam orta videntur? num a calamitatibus, quibus perpetuus Christiani nominis hostis Turcarum tyrannus exercet reipublicam? ab imminutane reipublicae ipsius ditione quondam latissime continuata? quae difficile, quis possit non dicam complecti orando, sed percensere numerando? Ita undique tristis rerum facies occurtebat, ut magis mihi threnum & fletum, quam sermonem assumendum viderem.

Sed ecce prope est, (inquit dominus ad me) *Den. 30. Rom. 20.* verbum in ore tuo: & ad me ipsum conversus, hoc quod gesto corpus, continuo me admovuit, quid potissimum aggrededer ad dicendum. Obrulit ergo se se mihi, tanquam vir Macedo *Aff. 16.* Paulo, corpus ecclesiae mysticum (sed quam male habens) vobis proponendum, qui tractatus de constituenda & stabilienda veritate praesentiae corporis Christi in sacramento mirabili (quod mystici ipsius symbolum est) quo corpus ipsum tanquam vivo pane nutritur, & inuento sanguinis poculo jugiter reficitur. ne mitum ergo, si ubi corpus est domini, ibi congregentur & aquile.

Facturum itaque verba de ineffabilibus arcanis *Diviso.* augustisque sacramentis, non de corporis modo humilitatis nostrae physici quidem, at illa mirabili, sed & mystici longe excellentioris constitutione, deque ejus reformatione, quod configuratum ita quandoque expectamus corpori claritatis Christi, interim per ipsius corporis & sanguinis in sacramento communionem in nobis inchoata, magnis quidem illis & praclaris pignoribus frumentaria quasi tessera accepta, videte, quam preciosa, lauta, & divina suppellectile & rerum, & verborum instructum me esse oporteat (qui tales vobis sim prolatutus thesauros, cum veterum, tum novorum) hominem non impeditionis modo linguae, sed infanitem, in quem triplex prophetae illius alpha quadrare convenientius videatur. Patres (non enim honestior occurrit appellatio) vestrum favorem atque studium, in vestris oculis, vestro ore, vultuque acquiesco: pene obmutui (quippe qui ineffabilia fari aggrediat) ni ad sit ille, qui ex ore infantium perficit laudem suam ad destructionem inimici.

Sed animos mihi addidit amicos sponsi alloquendi benignitas, pii sponsi & reginae sponsae Christi ecclesiae, quae corpus ipsum est, de quo loquimur, quam cum filiabus illis beatissimam praedicare contendo, quae affectus percunctando movere fatagunt, aientes: Quae est ista synodus, *Psal. 8. Prov. 3.* quae progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Quae percontat totia vox laudis, cum maxime deceat ecclesiae hujus reginam Mariam deiparam, per quam secundum Christum factum est nobis, quod sic gloriosa ecclesia apparet, ut ei merito haec laus debeatur: ad ipsam me jam convertam, quae cunctas sola haereticas interemisse praedicatur, dum credit humilis, in cuius primum animam excellenter supervenit Spiritus sanctus.

Tu nobis a filio obtine, virgo mater, ut de spiritu suo mensuram bonam, consertam, & superfluentem effundat in sinum ecclesiae hujus in suo nomine congregatae, & inducat in omnem,

X x x   sic

ANNO
CHRISTI
1551.

*Den. 30.
Rom. 20.*

Aff. 16.

*Luc. 17.
Matth. 24.*

Diviso.

Pbil. 3.

*Matth. 13.
Exo. 4.
Hier. 1.*

*Psal. 8.
Prov. 3.*

Cant. 6.

Maria laus.

Luce 2.

ANNO CHRISTI 1551. P. sal. 67.

Cant. 7. P. sal. 90. Eccles. 24.

Reg. 6. Apoc. 22.

Cant. 7. 2. Cor. II

Hebr. 3. Ioan. 1.

Ioan. 1.

I. a. 55.

Gen. 49. Corpus. Apoc. 5.

Caput. Mat. 13. 4.

Facies.

Partes.

Ephes. 5. Mysticum.

sicut tuus promisit filius, veritatem, arque omne A
 consilium nostrum confirmet, quod operatur in
 nobis. Quenam ista, inquam, quæ ita progrēditur
 in multitudine virtutis suæ, ut non obscure
 præferat ram diu velle persequi inimicos, donec
 comprehenderit ita deficientes, ut sint non
 inimici? Quasi aurora confurgens Luciferum
 præcurrens atrum, eatenus intelligentiæ suæ luce
 proficiens, quoad radiantis usque iustitiæ Solis
 meridiem perpetuam pertingar, ubi cubans
 meridietur, fugato, quod nunc pernoctat, dæ-
 monio meridiano. Interim vero dum in clypeos
 vestros aureos Sol ipse resulget, nullo non splen-
 dente monte, panditur terribilis castrorum acies B
 ordinata: quid, ni terribilis, cui præest domi-
 nus exercituum, ubi castra sunt Dei? ubi puer
 apertis oculis igneorum curruum montem videt
 plenum? ad instar illius ordinata acies, quæ pri-
 mos præliantes de cælo in profundissimam aby-
 sum deturbavit.

Sed jam cælestem nomenclaturam audite. Ipsa
 est Christi domini corpus, quæ per Mariam,
 quasi turritum quoddam & obtinens collum
 salvatori suo capiti coniungitur, qui Deum habet
 caput: illa vitales haustus prima suscipit, &
 refluit, per illam aspiramus: & de suspirio respi-
 ramus: hoc Christi domini mysticum & visibile
 corpus, non invisibili capite gaudet, Iulio III.
 Rom. pont. max. a Deo vocato, ut Aaron (qui
 montanus interpretatur) cui in beato Petro di-
 ctum est: *Tu vocaberis Cephas*. Quanta autem
 capiti huic aureo gratia sit oculorum, quantus
 sensuum ornatus, vix consequi oratione quis
 possit: superat namque omnem physici corporis,
 formæ quantumvis speciosæ, & habitum, & pul-
 chritudinem: quod se argenteo, & quidem ex-
 tento brachio, protegit in salutiferam protensum
 dexteram, quam dominus Christi sui non jam
 Cyti, sed Caroli, apprehendit, ut ante faciem
 ejus gloriosos terræ humiliet, cui det thesauros
 absconditos, & novos orbis tractus, ipsosque la-
 tissimos. Is reginæ hujus inclytæ primogenitus,
 ipse & fortitudo ejus, & (ut semel dicam) prior
 in donis, major in imperio. Hoc autem corpus
 totum, quod & cali regnum est, sacerdotali, ea-
 que regia decoratur civitate, quæ ex omni tribu,
 lingua, populo & natione, sexu, ætate, ordine a
 Christo domino ædificata est Deo patri regnum
 (quod vos non sine vestra magna dignitate repræ-
 sentatis partes) in cuius summa corporis constru-
 ctione, quam similem navis carinæ videmus, caput
 collocavit Deus: in quo, sicut nauclero, ipsoque
 hominum piscatore, totius esset regimen ani-
 mantis, & vitalis inde influxus in totum corpus
 derivaret, caperentque hinc ad nominis rationem
 initium sensus omnes: priorem autem ejus par-
 tem, quæ facies dicitur, necessarius membrorum
 ministeriis instruit pariter & ornavit: ut sicut
 corpus unum ex simplicibus membris constare
 non poterat, nisi ut essent partes ut sinistra dextre:
 sic & in capite, quod totius divini operis quasi cul-
 men est, & visus in duas acies, & auditus in duas
 aures (ut reliqua taceamus) a summo opifice
 divisa sunt, quorum membrorum vel ex hoc ma-
 xima dignitas, quod sedem habent in capite:
 quod unam suam vim per oculos mentis fenestras
 conspicuam facit, per linguam explicat, per
 aures ingerit, per barbam honestat.

Hoc autem maximum est sacramentum in corpore
 ecclesiæ. nam per duos oculos, dno in eccle-
 sia ordines designantur, majorum scilicet &

minorum gentium (id est prælatorum) per linguam
 prædicatores: per aures plebs verbum hauriens:
 per barbam autem sacerdotium, quod totum facies
 ecclesiæ aptissime nominatur: quæ nunc ad ipsius
 capitis nuntium summa omnium gratulatione legitime
 convenit: cuius, nisi in primis ratio autoritatis
 consisteret, & factam tectamque præteritis: nisi eam
 clypeis & validissimo præsidio muniteris, actum
 est de salute nostra: præsertim qui locati sumus
 in capite: atque adeo totius corporis incolumitare
 hoc maxime suis jaculis petunt, hoc abscindere
 desiderant, quicumque acephali, qui cum corporalis
 vitæ sine capite fieri posse participes desperarent,
 prodigiosa quadam mentis cæcitate in spirituali vita,
 quasi truncus a capite avulsus, posse vivere, temere
 arbitrantur (quasi vero gratia naturam non imitaretur,
 addo, & honestaret) quos divini suo spiritu
 describit Paulus: *Non venientes, inquiens, caput, ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei*. Morru
 igitur cum sint, quid adhuc tanquam viventes
 decernunt?

Quando itaque in certamen descendistis, Viri
 fratres, pro salute capitis corporisque totius, erit
 muneris oculorum, qui speculatores domini Israel
 dati sunt, & altissimum locum obtinent, prospicere
 supervenientem gladium, ne sanguis de manu
 speculatoris requiratur: & circumspicere, ne forte
 quis exeat vallum castrorum, ne pertranseat terminos,
 quos posuerunt patres nostri, traditiones videlicet
 ecclesiasticas hæcenus conservatas.

Duplex ecclesiæ munimentum pro muro & I. a. 14
 antemurali, ex divinis & humanis constant legibus,
 conjungatur in hoc opus: amborum luminum visus,
 utriusque ordinis successio, velut acies, dirigatur,
 & apotolorum duodecim, qui dexter est oculus,
 & septuaginta duorum, qui sinister est: nec seriant
 fœdus cum Ammonitis, qui hanc præstant salutem,
 ut quærant oculos eruere dextros: nec alii quippiam
 de hujusmodi ministerio in eorum ipsorum perniciem
 usurpent, ne cum Betzambitis, qui arcem domini
 introspererunt, intereant. Incipiant ergo, ut faci-
 amus ad exemplaria cælestium, quæ nobis mon-
 strata sunt. Peragamus hierarchas ægere imitati
 triplicem illum sacratissimumque principatum,
 quem trina ipsa functione exprimitur, purgantes
 per excommunicationem: arma militia nostra: non
 carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem
 munitionum consilia destruentes, & omnem
 altitudinem extolentem se adversus scientiam
 Dei, & in captivitate redigentes omnem
 intellectum ad obediendum Christo, & in
 promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam:
 readire vexandos magis satanas in interitum
 carnis (quo spiritus salvus fiat) hæreticos
 quoscumque schismaticos & flagitiosos: nec
 passim pro temporalibus causis tremendum
 gladium distingaris, ne acies obrundatur,
 & contemnat potestas sacrosancta, quæ non
 nisi letaliter negligitur: quin potius secularis
 potestas imploretur, dum adhuc nobis restat,
 quid agendum sit. Optimo enim jure hunc
 positivi juris ordinem aucter dixerim inven-
 dum: quippe, quo divini juris ratio posthaberi
 videatur. Huc pertriner multiplicatio illa cen-
 surarum, quarum una cete, ne oculi quidem
 punnatorum evadunt,

ANNO CHRISTI 1551.

Caput phali.

Colof. Ad. Eze.

Oculi.

2. Reg. 2. R. Exod.

Hieron. x. are.

purgat. 2. Co.

2. Cor.

evadunt, ita ut liceat cum Antonio exclamare: Quis hos laqueos evadet? Dicto vero audientes indulgentiarum largitione prosequamini, quasi p[re]mio quodam, afficiatis: largitione dixerim, non profusione: sed patiore & preciosiore usu, ne, quæ immittitur non potest, cælestis thesauri denique magnitudo vilescat, & simul ecclesiastica enervetur disciplina.

Perficite per legum & canonum salutatem constitutionem: sed eorum, qui rationem culpæ tolerant: p[er]næ vexationem inducant, quæ præstat intellectum.

De legum autem custodia districtius decernite, longe quidem illa saluberrima, & juris præsertim communis magno sæculorum, & patrū consensu non sine numine promulgata (quod id est in homine politico, quod sensus communis in physico) Vt quid enī addimus legem legi, ecclesiam onerantes? an ut innotescant delicta, & fiat supra modum peccans peccatum, & abundet prævaricatio? scitote non desse natos Anaxandrides, qui concientur: quod non teneatur ecclesiastica civitas, quas condidit leges: præsertim cum ex observatione priorum hujus synodi detectorum (ut de antiquioribus interim taceamus) facile nobis liceat conjicere, quid desequentibus sperare debeamus, & promittere nobis possimus.

Illuminare postremo per doctrinalem prædicationem, perque administrationem sacramentorum, idque per vos ipsos præstate, & quos præesse non pudet, prodesse delectet. Num carnales sponse per alios fecundantur? nec prolem nostram a nativo quodam ubere avellentes nutricibus educandam tradamus: non enim alienis, sed propriis humeris, evangelicus pastor ovem perditam reportavit. Hinc morbi crescunt, inde oves pereunt. Præstemus nos tandem fideles dispersos multiformis gratiæ Dei, in alterutrum illam administrantes, quibus cum illo, qui ex humilitate sanctorum fe omnium minimum asserbat (alioquin maximum) data est gratia illuminare omnes: quæ sit dispensatio & communio sacramenti absconditi a sæculis in Deo, quam ne principatus quidem & potestates noverant: nisi Deus per ecclesiam suam ipsis tevellasset Christianas divitias: o divitiarum altitudo!

Impleamus ministerium nostrum: opus faciamus evangelistæ, nos enim etiam referebant, sancta illa quatuor animalia Ezechielis, toto corpore plena oculis nunquam claudendis, præterquam uni Helenæ inspiciendæ, a qua cum proceribus non jam Trojanis, sed Christianis avertendi sunt. Nec desideretur linguæ munus, quæ os domini est, annuntiet omne consilium Dei auribus, quæ plebs sunt: interpretes fidelis sit sacri illius Spiritus, quo inspirante loquuti sunt sancti Dei homines: sequatur sacri Spiritus ductum, qui per priorum patrum ora locutus est: non se extollat in cælum os, nec terram lingua perttanseat: sunt enim miseri linguam suam magnificantes: sed a gehenna inflammata, qua mentis castitatem commaculant, qua electis angelis domini exercituum conciantur: quod Michael archangelus cum reprobo agens non est ausus inferre. Infelix hæc de verbis Dei, quasi de inauribus filiarū Israel, animarum fidelium unico ornamento, fabricata est opere furoris vitulum consilitem, prodigiosam metamorphosim intelligentem profectens ad suum sensum: quo fit, ut

Concil. general. Tom. XIV.

A merito confuderit dominus labium ipsorum, quasi Babylonicæ turris structuram repetentium: qui totidem fere inter fe sententiis pugnant, quantis fuit illud unum labium divisum idiomatibus, omni vento doctrinæ circumlati, & sicut arundo agitati. Sed cum satan divisus jam sit eis, nec dubium, quin longiori tempore steterint eorum.

Magna igitur danda est nobis opera, patres, ut in quas ita polygraphæ Syrenes incantarunt, misetæ plebis aures infillemus eloquia casta, igne examinata, quem ideo dominus voluit accendi, ut ad purum decocta ejus argentea veritate, quacumque adhæsisset, hereticorum scoria cremaretur, & manifestarentur probati. Accessit iis malis, quod imparatam plebem, & quæ nullam reddere rationem valet de ea quam proficetur fide, magistratū constituerint: clavam ei scientie dantes, sed quæ non aperiret, quasi labia sacerdotis scientiam non custodirent, de quorum ore ex præcepto domini quærendo potius lex fuisset: felicitur futurus populus, si cum Israelitis ob id a domino commendatis deprecatus esset, quominus fieret ei verbum, ne forte moretetur, sed Moſen loquentem audisset, quinimo melioris testamenti sponforem factum Iesum per apostolos, eorumque successores de cælo adhuc eis loquentem, nec enim vel primarii discipuli magnificam vocem de cælo allatam in monte sustinere poterunt, quin caderent, quos pia magistri crexit dextra.

Sed jam ipsa corporis positione descendat oratio ad barbam quasi Aaron: quam ad dehonstandam ecclesiæ faciem iste Aaron dimidiam præseindit, cum ecclesiam ipsam ad unam tantum sacerdotiū laicalis speciem (quod baptismus est) contrahit ordinem sacerdotiū (quod horreo dicere) tollendo, & perditissima impudentia claves traditas ecclesiæ auferendo: nec vident, quod barbæ ipsius ratio, sicut in naturali corpore, incredibile est quantum confetat ad dignoscendam maturitatem & decorem virilitatis: ita in mystico barba est sacerdotiū, quæ prima effluens e capite unguentum excipit: quod varia cultus ratione, aut diligentioris, aut negligentioris, fluit & descendit in oram usque vestimenti, quod plebs est: quæ inde ad certamen & colluctationem quasi athleta, ungitur. Sed qui unctionem auferre tentarunt, indigni sunt habiti, qui ab unctione docerentur. Denuo male convenientes adversus christos domini, tanquam Iezabel prophetas e medio abstulerunt, & pseudopphetas quasi quadringentos & quinquaginta superinduxerunt: & qui relictū sunt, nisi prius eos quidam alter Abdias quinquagenos & quinquagenos utcumque pavisset abscondens, fuerant prorsus omnes interituri. Sed vivit Augustus, ut aliquando semel virtute Heliam pergerat præstare in chylon, sicut cepit fugare: & unde Deum gloriificate debuissent cum evangelica illa plebe: quod talem potestatem dederit hominibus: qualem scilicet ecclesia in beato Petro & successoribus suis accepit? Bone Deus quot quantisque convitiis honoris loco profecuti sunt, ut eam obfirmatis animis negarent?

Sicut autem corpori partes insunt dextera & sinistra, ita & huic quoque sic insunt corpori, ut per eas dividatur: & ad meliorem vel deteriorem pertineat portionem: rursusque, sicut vita corporis durante, unaquæque pars tam sinistra, quam

ANNO CHRISTI 1552

Ephe. 4. Math. 23.

Aures. Psal. 11.

Psal. 17. Luc. 12. 1. Cor. 2. 1. Pet. 3. Luc. 11.

Mala. 2. Exo. 20. Hebr. 12. Heb. 7. Mal. 9.

Psal. 132. 1. Reg. 10. Hiero. epistola adversus Luciferi.

Barba. Psal. 32. Ephes. 6. 1. Ioan. 2.

Psal. 2.

1. Reg. 18.

Cifen Expulsi predicatores in urbe. Germanis. Math. 16. 20. 21. Math. 25.

Dextera. Sinistra.

ANNO
CHRISTI
1551.

1. Cor. 11.
Phil. 83.
Gen. 25.
Gen. 35.

Status cau-
sa.

Phil. 97.
Vnitus.

2. Pet. 3.

Phil. 3.
Phil. 118.

Luc. 1.
Ephes. 4.

Germania
laus.

quam dextera, corpori cohæret, ita quamdiu A
rardat filius tradere regnum patri, & donec ju-
stitia convertatur in iudicium: aduersatur sibi
in vicem utraque pars, licet cohæreat in una ec-
clesia: in qua, velut in uno Rebecca utero, pu-
gnat: estque partus huiusmodi, ut nisi visibili
mundo moriens, quasi Rachel filium dexterae pos-
sit eniti.

Sed video jam mihi, viri patres, præscindendam
esse orationis telam adhuc textenti, & reliquum
ecclesiae corpus velandum pallio pullo, quo pictor
ille mæstissimi caput patris obtexit. Sustinet ergo
me, obsecro, qui fusiori utar oratione, quam in-
stitutum forte ratio postulet, tantisper dum causæ
jugulum peto, & vobis aperio statum.

Articulus itaque cardinalis, in quo totus status
causæ huius ecclesiasticæ versatur, & dogmatum
& morum, quæ conjuncta sunt & individua, illa
una est suavitas dispositionis rerum, suavitas in-
quam dispositionis rerum, huius naviculæ prora
& puppis: hæc & quæ de dogmatibus & quæ de
moribus controuersæ naturæ sunt tollentur, & ha-
bitabimus omnes unius moris in domo. Si paci
igitur & unitati ecclesiæ studemus, (id, quod
facimus) & re & sacramento, (tractamus enim de
eucharistia sacratissimo unitatis signo, unde se-
curaturæ unionis accipio minime superstitionis
omen) incunda nobis est compendiarium quæ-
piam ratio, qua religionis dissidia componantur:
non quasi veritas vitæ, ne dum doctrinæ can-
compositionem admittat, qua integritati ejus ali-
quid detrahi, aut addi patiatur: est enim nefas;
accipiat licet evidentiam, lucem, destructionem.
sed retineat necesse est plenitudinem, integritate-
m, proprietatem. sed cum eo, qui paratus erat
rationem reddere omni poscenti de ea: quæ in
nobis est fide, agamus: & repetendo & declaran-
do (*declaratio enim sermonum Dei illuminat &*

intellectum dat paruulus) compatiatur infirmi-
tibus fratrum sine indignatione, quod præstat
vera iustitia: ne gravare eadem sæpe cum aposto-
lo dicamus, quando res ipsa cogit: hoc enim no-
uissimis conciliorum decretis catholica in Spiritu
sancto perfecit ecclesia, vetera fideliter sapienter-
que tractando, ut intelligeretur ipsa exponente
illustrius, quod antea obscurius credebatur: anti-
qua enucleans: expressa firmans: definita cus-
todians. profectus enim fidei rationem corporum
in crescendo imitatur, ut sunt: nihil novum post-
ea profertur in senibus, quod non in pueris jam
antea laruerit: & quæ fuerat adolescentis, ipsa
& senis una natura eademque persona sit: ita
etiam unum Christianæ religionis dogma uno eo-
demque sensu suas profectuum leges in omnibus
unius ecclesiæ ætatibus sequitur: siquidem ad
profectum pertinet: non ad permutationem, ut
in semetipsa unaquæque res amplificetur: huius E
autem felicia mystici corporis incrementa in as-
sumpto corpore Christus prætulit: qui sapientia
& ætate crevisse perhibetur, tam diu duratura,
donec occurreramus omnes in unitatem fidei, & agni-
tionis filii Dei in virum profectum in mensuram
ætatibus plenitudinis ipsius Christi.

Agamus tum universalis ecclesiæ utilitatis cau-
sa, tum vero inclytæ nationis Germanicæ, quæ
jam pridem discordiis in iis præcipue, quæ ad re-
ligionem pertinent, plurimum diuexata dissidet:
cujus saluti opitulatur convenimus, ut illam no-
bilem provinciam universam reipublicæ Christi-
anæ robor, partem imperii potissimam, ante
scilicet: lustra sex in fide & religione nulli secun-

dam, cum capite & reliquo corpore, cujus est
honestissimum membrum, in omni amore atque
amicitia conjunctam videamus: sicut bonam ejus
partem unitatis & caritatis retinentem pro se-
mine videmus hæctenus a domino conservatam,
& quamvis domus exasperans eum, & quamvis
irritatores multi sint (dicit dominus, non ego)
vos, qui spirituales estis, instaurete, instruiteque
præoccupatos & circumventos in spiritu lenita-
tis: si forte quiescant, considerantes vos ipsos:
ne & vos tentemini: alter alterius onera portem-
us: & sic adimplebimus legem Christi, judicate
in æquitate deceptos: quando etiam deceptorem
inimicum Deus non nisi iustitia vindicavit, eni-
mitimini, contendite, elaborate omnibus viribus,
consilio, autoritate, ut obducatur jam cicatrix
filix populi huius: oblique gravissimum vulnus
reipub. impositum, quandoquidem tor, tantique
medici convenistis in Galaath, ubi non deest re-
sina: adhibete unctionem, tentate omnia ante
ustionem, nullum non moventes lapidem, ne in
hoc vlcere perituro, tanquam unguis existamus.

Pro Christo ergo legatione fungentes, tan-
quam Deo exhortante per nos, o Germani, non
sine vestris primariis principibus, qui nobiscum
sunt, obsecramus per modestiam, & mansuetu-
dinem Christi, reconciliamini Deo. Deus enim
dedit synodo suæ ministerium reconciliationis, &
posuit in ea verbum reconciliationis: ipsa est mul-
lier Thecuis sapiens & fortis, & spei plena, se-
cundum nomen suum, cui ad regem ingredienti
figuratam locutionem dictavit, & suggestit versus
Ioab, qui parem habet Deum Christum, ut pul-
chrum revocet Absalonem: decorum hunc &
candidum populum patri reconciliet, per quem
tandem unum fiet, ut faciem regis videat popu-
lus iste, & ad oculum admittatur. Excitemus,
vigilantissimi patres, & vocemus Sunamitidem
hanc dormientem veterno quodam male sopora-
tam, quo eam Christus illuminet. Inclamemus
cum sponso, ne hoc semel, sed iterum, iterum-
que congeminemus: Reverte, reverte, redi
ad nos, en occurrimus tibi a terris ultimis, quæ-
rimus te, non tua: non parentes nobis parcamus
tibi, donamus tibi in persona Christi, si quid læ-
sisti. nihil moramur, non exprobramus: veni,
invitamus te ad nuptias: ecce prandium paratum
ne negligas: famem tuam sacri corporis cibo fe-
damus: ad sitim tuam Christi sanguinis poculum
propinamus, quo sic congeramus carbones car-
ritatis super caput tuum, carbones desolatorios.
Hoc cupimus omnes bene ignito incendio conflag-
rare.

Vox sponsæ ad Germanos: Bene curtebatis di-
lecti mei Germani: dilecti uteri mei; dilecti voto-
rum meorum, quos iterum parturio, donec re-
formetur Christus in vobis. *Quis vos fascinavit
non obedire verbo veritatis iis, quæ majorum hæ-
reditate acquisivimus testimonio? quare trans-
ferimini non jam cito, sed tandem post mille &
quingentos & eo amplius annos ad aliud evange-
lium: quod non est aliud, nisi quod sunt aliqui, qui
nos conturbant & volvere invertere evangelium
Christi, quibus cum Paulo (etsi angeli forent)
anathema dicimus. Venite confidenter, venite,
securi, ambulemus in domo domini unanimes
cum consensu, sicut in diebus antiquis dulces ca-
piamus cibos pinguis illius Christi panis, qui præ-
bet delicias vel ipsis regibus. non enim est Deus
autor dissensionis, sed pacis, & spiritus propheta-
rum subditi sunt prophetis. Os nostrum patet*
ad

ad vos, o Germani, sed cum gentis vestrae electis A & piissimis qui inter nos sunt patribus, & cor nostrum dilatarum est: veritatem dicimus in Christo quod tristitia nobis magna est, & continuus dolor cordi nostro, ita ut oparitur hæc alma synodus, si fieri possit, anathema esse pro fratribus Germanis, sicut extranei facti sumus propter vos fratres nostros, & peregrini filii matris nostræ, & incolatus hic noster tamdiu prolongatus est: ecce veræ matris synodi viscera commota sunt, quæ Deus pietatis commiseratione replevit, ad thronum veri Salomonis stans: imo provoluta non acquiescit affectui illi plusquam novocali, quo periturus vivus infans Germanus dividitur, nihil dubitans, quod illa viscera misericordiae Dei, qui plusquam Salomon est sapiens & bonus, qui vestem suam dividit non est passus, infantem dividit pariat: quin imo reddet vivum infantem matri, reddet synodo germanæ matri infantem vivum, qui etiam pro ætate consensuisse videatur (pro dolor) sensibus factus est puer.

Venite renovemus pariter, quasi regnum antiquum, disciplinam morum in ecclesia: debueramus fuisse tenacius retinentes non eorum solum, qui circa virtutes versantur & vitia, quos cupimus maxime peremendatos, modestioresque ac commodiores omnibus contingere: quotus enim quisque Christianorum invenitur, qui ita institutus, & bene moratus sit, sicut naturæ ratio postulat, ne dum fidei: quotus quisque discinctus illam Cypriam zonam, quæ vel scientes & prudentes constringit ipsos, sicut qui libat domino conceptam aquam, nedum oculum eruit scandalizantem? sed us corrigendes tantum & revocandis fortassis non erat perinde necessarius sacer iste conventus: licet sine illis frustra quisquis sibi de fide aut blandiatur aut gloriatur, vacua lampade cum virginibus fatuus numerandus.

In reip. itaque ecclesiasticæ reformatione, amabiles Deo patres, permagni momenti est & caput, illa una, quam paulo ante dicebam, suavitas dispositionis rerum, cuius vel sola commemoratione nihil suavius. Si enim Deus, cuius providentia in sui dispositione non fallitur, sic res administrat, quas condidit, ut eas propriis motus agere sinat: quanto magis suavitate hanc dispositionis imitari & observare oportuerit eum, qui auctoritati ædificandæ non est cooperatus, sed successit, sed est fortius, in quo eam universa accepit ecclesia, nempe ab unitate ut proficisceretur, ut derivaret in reliquum corpus: si enim totum corpus est caput, ubi oculi? ubi auditus disciplinæ sensus? quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? frustra ne sic posuerit Deus in ecclesia apostolos, & eorum successores filios sanctis pro patribus: frustra dedisset pastores & doctores: hæc itaque vera in ædificationem potestas est: hic verus decor: ne scilicet quod pulcherrimum est in domo Christi ecclesia, ordo ipse tollatur. nonne si Deus ut non esset schisma in corpore, ita temperavit illud, ut quibus decerat membris, honorem & abundantiore quidem voluerit esse tributum: quare non multo magis, quæ nobilitate habentur cohonestemus, sua quibusque munera, & functionem permittentes? sicut beatus Gregorius inquit, *honorem meum non repeto, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco.* mentior ego, si non mihi sermo ille apostolicus astipuletur, fidelis quidem, atque omni plane acceptione dignus, qui habet, quod ecclesiasticus ordo confunditur, cum sua

Concil. general. Tom. XI V.

unicuique jurisdictio non servatur. sed rem consulto prætereo: nec enim est hujus aut temporis aut loci, præsertim cum sit testator, quam ut speciatim eam attingere oporteat.

Tam enim invaluit consuetudo, a cuius corruptela impetratum videtur, ut nihil non liceat, nec desint speciosæ quædam causæ, quibus fit, ut expedire etiam omnia videantur. Sic intermissa est conciliorum provincialium celebratio: quæ secundum generalia unica est vineæ domini cultura, generalibus ipsis patens, & eorum (ut ita dixerim) aurora, & præcursor: quo fit ut sine illis in æcumenico hoc quam plurimæ difficultates nobis veniant superandæ. Taceo, quod fere omnes desertores sumus: & de præsidio & statione decedimus caularum armenti dominici, quo certe oportuerat palabundas oves studiose & misericorditer collegisse: qui ita vagamur, quasi certas sedes non essemus sortiti: & non homines simus conductitii atque administratorii ad eos missi, qui vocati sunt ad hereditatem salutis capiendæ, in quo præclaro munere principes angelos conjunctos habemus, & prævenientes, quibus quidem mandavit de nobis Deus, ut in manibus tollant nos, ne ad lapidem impedimentorum offendant pes affectuum, neve ipsis ad excusationem utamur: nec enim adhuc usque ad sanguinem restitimus. En positi sumus custodes in vineis: & licet filii matris nostræ contra nos pugnent: curemus tamen, ut de nobis meliora & viciniora saluti sperentur, quam ut dicamus, vincam meam non custodivi.

At illud quod dolenter potius quam contumeliose dixerim: quanta est bone Deus præposteriorum rerum atque inversio: quod ordo, collegiū, & senatus, quo amplior habetur & factatior, secularibus eo magis & temporalibus se curis atque negotiis imphcat: quibus Paulus jubet contemptibiles quoque de ecclesia præficiendos: spiritualia vero inferioris classis hominibus demandantur: quasi spiritualia essent propter temporalia, & non magis contra. Sed pietas inservit quaestui, & talenta aurea spiritualia, quæ negotiari accipimus, infelici commercio pueriliter plumbo commutamus. Sic spiritualibus temporalia, divinis terrena, pretiosius vilia præferuntur: nec nos mover, quod apostoli, qui primitias hauserunt spiritus, diaconiam instituunt, & dedignantur mensis ministrare, ne tantisper verbi Dei prædicationem, aut orationem intermittere cogantur: cum tamen ad illa pertineat opera ministratio ipsa, per quæ fidelis populus est in dextera collocandus: sed tantos heroas, eorumque successores decuit meliora charismata æmulari, & excellentiorem præmonstrare nobis, quam sequeremur viam. Sic princeps apostolorum, Linus & Cle-

rum pontificalibus præficit functionibus, quamvis sacratissimis, ne quid de oratione, & verbi Dei prædicatione, velut de legitimis horis remitteret, & factatoribus, & Paulus præ officio evangelizandi, munus baptizandi non agnoscat: at nos quantum vacemus, scimus omnes, sciunt omnes. Emendemus igitur in melius, qui ignoranter peccavimus, qui nostris & populorum peccatis hæc omnia quibus premimur mala atque pericula creavimus, ne sicut bene admonet princeps apostolorum, sumus dominantes in clero: addo & illud gentium doctoris periculosus quidem, ne scilicet credentium fidei dominemur, sed serviamus magis: ipsi enim honores in Christo in prima quidem facie videntur honores, revera autem non

Xxx iij sunt,

ANNO
CHRISTE
1551.

1. Cor. 6.

Concilia
provincia-
lia.

Residentia.

Hebr. 1.
Psal. 67.
Impedi.
ordinatio-
num.

Psal. 90.
Hebr. 12.

Cant. 1.

1. Cor. 6.

Ath. 6.

Matt. 25.

1. Cor. 26.

1. Pet. 5.

2. Co. 1.

Luc. 12.

1. Tim. 3.

nite vos patres medios quasi Aaron, state inter viventes & mortuos : offerre thymiama. Iam enim, sicut quæ egressa erat a domino, multitudinem vastabat : ita quæ de Aquilonis partibus hærcsum labes atque portentia jam dudum erupertur, per totum orbem terrarum summa impunitate & licentia vagantur, & plaga desævxit. Erigite ergo vos & confirmate : cavemus ne quicquam vel ob gratiam, vel timorem statuamus, vel statuere intermittamus : in omnibus exhibeamus nos incontaminatos negotio, sicut apostolus admonerat. Non patiamur partes nostras desiderari, confidenter & viriliter decernamus quæcunque censurimus orbis saluti cõducere : & posthabitis omnibus ad unam Dei gloriam respiciamus. Nemo abscondat veritatem Dei a consilio multo : curemus pietate operum sedulo dominum promereri, qui faciat corda nostra templum dignum, ubi spiritus domini sedcat, qui per nos in tractatibus, conquestionibus, & sessionibus loquatur, universus mundus cognoscat sessionem nostram ecclesie fore resurrectionem, ut posteaquam tam diu sedimus in civitate, tandem surgere, & ad proprias quisque oves & optatas diu sedes redire Dei munere possimus : & tunc erit placenta frumenti in summis montium, & implebuntur (dicit dominus) ecclesie aræ frumento electorum, & redibant qui oblitii fuerant comedere panem suum, & torcularia redundabunt vino, quod germinat virgines, & multiplicabuntur a fructu frumenti & vini, reparatis & confirmatis sacramentis : quæ iis elementorum speciebus ministrantur : & tu synode sancta a domino vocaberis, voluntas mea in ea, voluntas mea in ea.

Sed, ut extremum habeat aliquid oratio mea, & ut ego ante dicendi finem faciam, quam vos me tacente audiendi, speciatim aliquid de dogmate orthodoxo attingam brevissime : de quo satis egisti tu synode sacrosancta, & cum Thoma fidei digito corpus hoc sanctissimum tetigisti, atque scripturæ sacræ velut manu atrectastis. Litigabant quondam increduli Capharnaïtæ ad invicem de Christo dicentes, quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum ? litigant & nunc non nobiscum modo, sed invicem etiam recentes Capharnaïtæ, divini verbi omnipotentiam negantes dicentis, Hoc est corpus meum : & bonitatem pariter, quæ se tam intime communicare dignatus est, dum dixit, Accipite & manducate. Hoc ille ait, qui dixit, & facta sunt : non enim immensæ illi divinæque bonitati sat fuit, quod passibilem carnem indueret de nostro accipiès, nisi nobis daret de suo, per ipsam nempe sed impassibile & invisibile corpus, quod de nostro acceperat, ut qui humanam personam non assumpsit, sed naturam, sui ipsius verbi personæ univit, nostris se hoc sacramento stupenda quidem charitatis dignatione quodammodo personis uniret, & nostra esset domini assumptio : felices nos, quibus ita preciosa donata sunt munera, ut habitaret ille in nobis, in quo plenitudo divinitatis corporaliter noscitur habitare, sed audeat malitia pugnare cum victricè sapientia, & in propria venientem dominum non recipere puderit, nihil tam bonæ gratiæ ingratos : unde tanto hospitii inhospitalitas potestare illa, qua Dei filios fieri acquiescunt, quotquot benigne excipiunt, se inhumane abdicantes mendacii filii patri suo, quam veritati credere elegerunt : a videntia merito a domino percussi sunt, qui dum non alia ratione magis hanc litis flammam de sopitis cineribus accenderunt, quam ut papæ Petri suc-

cessori incommodaret (ita enim aiunt) quasi Balaam, pro maledictione benedicientes, cum frustra sudant in astruendo mendacii dogmate, veritatem vi numinis impellente confessi sunt (ore proprio condemnati) nec inconsulto Petri successori libenter incommodant, qui primum Petrum primam hanc hæresim recolunt refellisse, ut dicenti domino ad duodecim, nunquid & ipsi abire vellent, sicut & cæteri, respondisse præ omnibus & pro omnibus : Domine ad quem ibimus ? verba vita æterna habes. Magno nunc ergo jure Petri & apostolorum successores, quos & oderant & timebant, apostasie hujus divinos vindices experientur : ut sicut per Petrum adserta est domini spiritus sobria ebrietas : ita per ejus successores calicis hujus ebria sobrietas constitutur. Libet autem ex evangelista hanc hæresim recedentium a domino appellare, ut vel hinc damni magnitudinem æstimemus, quasi ad recedentes istos illud maxime pertineat : discedite a me maledicti, ut qui a domino recedere cum Capharnaïtis elegerunt, ab eo æternum discedere cum reprobis cogantur.

Quare patres armamini zelo, quo vos video prope comestos, ut sacramentalem hanc manducationem continuo in ecclesiastico convivio ab ipso convivio Christo custoditam, & plusquam mille integros annos sine controversia receptam, lautissime instruat, ex nullo non loco vocantes frequentiam discumbentium, ut quando immedicabiles istos jejunos & inexcusabiles, qui recesserunt homines, suo ipsorum iudicio jam damnatos revocare non detur, quia retro abire pergant : illos saltem retineamus, qui nutare videntur, qui veneni hujus eam hauserunt quantitatem, quæ nec occidat nec digeratur, nec mori cogat, nec vivere sinat. Quos quantum opinor sermo ille domini virtutis plenus respexit, qui habet : nunquid & vos vultis abire ? ab ipso domino interim postulantes : ut sicut sermo ille, quem quasi dubitans, protulit, omnem a discipulis abstulit dubitationem : ita nostra hæc conquestio quasi percunctatio illa dubios retineat, fideles confirmet : sed quando ea est divitiarum sacramenti hujus altitudo, ut Lynceam fidem, quæ possit penetrare interiora velaminis magis, quam discussionem desideret, nisi malit scrutator majestatis opprimi a gloria domini, cujus vel simbriam vestimenti cum muliere evangelica tetigisse sufficit ad salutem.

Nihil superest quod dicam aut afferam (ne præsertim videar de hoc præjudicium facere) præter unam laudem. Quid-ni enim laudari sacrificium illud, quod peculiari quadam ratione laudis dicitur, estque ? & hæc non sit preciosa laus in ore peccatoris : quid-ni sacrificium laudis honorificet me ? hoc est mortis Christi sacramentum, idemque resurrectionis testimonium, ad eam comprobendam Christus Iacobo sub panis specie comedendum, ipso resurrectionis die traditur potrexisset. Hæc exigitur a nobis vicaria fides, qua primorum parentum perfidiam pia credulitate reparemus : sicut enim de cibo illo præcepit dominus dicens : In quocunque die comederis, morieris : ita de hoc mandans ait. Si quis manducaverit, non morietur. Pro illo ergo cibo, quem illi inobedientes & increduli comederunt, hunc nos obedientes feliciter comedamus credentes

ANNO CHRISTI 1551.

IOAN. 6.

ACT. 2.

Math. 23. Psal. 68.

Math. 22.

Prov. 25. Luc. 8.

Laus sacrificii. Psal. 46.

Vicaria fidei prope.

Gen. 2. IOAN. 6.

ANNO
CHRISTI
1551.

1. Reg. 14.

1. Cor. 2.

1. Cor. 6.

Exo. 16.
1. Cor. 6.

Psal. 64.
Dignitas
hominis.

1. Tim. 3.

Isai. 45.
Psal. 8.
1. Pet. 3.
Math. 1.
Prov. 3.
Hebr. 2.
Cant. 2.

tes per illum, sicut falso serpens, sed per hunc, A
sicut vere serpentis creator dixit, divinæ nos natura
effici confortes: quippe in Deo manentes, in ipsumque transformatos & infitos, nec jam
ad nostram conspiciendam nuditatem nostros
oculos aperiendos, sed ad inaccensam viden-
dam lucem illuminatos, tanquam savo mellis
cum Jonathan gustato, obedientiæ bonum eli-
gere scientes, & malum contemptus reproba-
re. Fit autem, ut quo quisque magis ratione
assequi hoc tentat, & comprehendere, ap-
prehendat minus: hoc deprehensi sunt infideles
multi, qui dum hoc credunt sacramentum,
incredulitatem in seipsis latentem explorant,
ut multa nararet in eorum labiis fides: hæc si-
cut prima fuit hæresis, totam fidem cotrumpi,
& Lydio quasi lapide angulari indicari probatos
quosque. *Animalis autem homo non percipit,
qua Spiritus Dei sunt*, ideoque sapientes in
oculis suis non potuerunt intelligere sacramen-
tum, nisi prius credentes. Nihil enim perinde
sensus prudentiæ carnis exteriores simul, & in-
teriores infatuat, atque incarnata hæc Dei sa-
pientia, quæ timentibus cum in escam se panis
specie velatum voluit exhibere quotidie com-
edendum: & videtur adhuc multis datus sermo,
sed duris: fecit igitur sic quia voluit, qui est om-
nipotens.

O vere stupendum miraculum, monumen-
tum perenne mirabilem domini, ineffabile &
incomprehensibile sacramentorum sacramen-
tum, eorumque omnium finis: eo enim re-
spicit sanctificatio sacramentorum omnium, ut
preparatio sit ad eucharistiam consecrandam,
aut suscipiendam: cujus figura quid aliud,
quam admirationis vox est *Manhu* (quod Latine
papæ dixeris) cujus viciniior umbra fuit &
delineatio resectio illa hominum quinque mille
ex panibus quinque multiplicatis. qualis igitur
in veritate mentis excessus? Vere silet tibi laus
Deus in hoc sacramento, & manifeste quidem
magnum est pietatis sacramentum, quod modice
maius operimento occultus Deus in Chri-
sto maneat.

Vere Deus absconditus! quid est homo o
bone Iesu, ut præ te facias preciosorem? cur
ita magnificas, ut te parvi facias? eligasque sub
vilibus speciebus latere, quo adis Emanuel usque
ad sæculi consummationem: vere maxime probat
hoc sacramentum, quod habes, in delitiis esse
cum filiis hominum. certe homo si alioquin an-
gelus minoratus, vel inde præ illis exaltatus est,
quia tu homo: non enim angelos, sed semen
Abrahæ apprehendisti, & licet grandis natio
angelorum, non habet Deum appropinquan-
tem sibi, sicut Deus nostrum adest nobis: o mera
dignatio caritasque, o dulcedo spiritus atque
suavitas, non habens quo ascendas, assumpsisti
quo descenderes, ex domino in socium, ex con-
vescente in cibum. Tuam facis mortem nostrum
precium, te denique nostrum regnum & præ-
mium, benedictus es domine, qui fecisti te om-
nia omnibus, qui es futurus omnia in omnibus.
Benedictus es Deus, qui dedisti abunde nobis
omnia ad fruendum in hoc super benedicto fru-
ctu ventris Mariæ. Benedicta filia, per quam
fructum vitæ communicavimus, da sub umbra
illius, quem desideramus, sedere.

Ecce terra nostra dedit fructum suum gutturi
nostro dulcissimum, fructum vitæ spiritus uber-
tatis & justitiæ frugum incrementi mixti, incipien-

tibus trices, proficientibus sexages, perfectis cen-
ties affrens, quam accepit fructus terræ sublimis,
& panis vitalis & subinde vivus, qui vivos de-
ceat & resurrectionis filios, sicut mortuo cibo
mortales nutruntur, optimo isto cibo non im-
plentur nisi esurientes, non esurient nisi repleti,
non fastidiunt nisi inanes & vacui. Cibum
grandium qui mutat in se non mutatus in aliud,
qui edunt, adhuc esuriunt, & qui bibunt, plus
sitiunt. Non sit illa infelix anima abominata
hanc omnem escam propinquior facta terris mortis.

Hoc bonum quidem unum & idem triplex est,
oblatio, quæ Deum respicit, communio nos ip-
sos, viaticum vero proximum, præteritum, præ-
sens & futurum tempus quadam æternitatis imi-
tatione completens, quo esurientes implentur.
Oblatio in cruce initiata est & consummata. veri-
tatis enim veri sacrificii umbratile consummavit,
facta vero jugiter durat Deo sacrificium vesper-
tinum & matutinum in odorem suavitatis, quod
nos incruentum offerimus representantes, ex-
hibentesque, quod enim retribuemus domino,
non habebamus, nec habemus adhuc aliud, nisi
ipse se tribueret, quo placereamus. Alterum est
sacri, novissimique convivii communicationis,
a quo nullus, quantumvis pauper, aut retribu-
tionis impotens excluditur, imo compellitur, si
vestem habeat nuptialem: nec enim acceptor est
personarum dominus omnium, ipsa est quæ inter-
rim proximiores hic in unum tenet communia.

Tertium, quasi triplex funiculus, viatici bonum
est, quo tanquam per veram, regiamque viam
homo perducitur ad terminum, & omnis con-
summationis finem Deum, cujus sempiternæ
fruitionis symbolum est, quæ sacramentali man-
ducatione, qui se * lædit, consecratur, ægrum
nutriens corpus proprium, prodest tamen cor-
pori ecclesiæ universo & sacrificii oblatione &
communione sacramenti, de huiusmodi Christus
homine prædixit nihil ei profuturum etiam mun-
dum totum lucranti, qui suæ tamen animæ pate-
retur detrimentum. Hæc regnum est, quod Dei
filius nobis disposuit, ut edamus & bibamus su-
per mensam suam, non sua modo, sed se, ut jam
Rom.

D vere dicere audeamus: regnum Dei esca, & po-
tus hic, calix inebrians, sed præclare hujus po-
culus sobria ebrietate madebat aliquando pia illa
Monica, cum qua exclamare gessit animus, *cor
meum & caro mea exultaverunt in Deum vi-
vum*. Hic paratur nobis mensa opipara adversus
omnes, qui tribulant nos. Manducemus itaque
patres & adoremus, sed non sicut pingues terræ,
aribus & hæc sit mensa, aliis in retributionem
honoris aliis in laqueum conscientię, aliis qui-
busdam in scandalum proximerum.

Sed crevit plus satis oratio. Ecquis enim
satiari poterit dulcedine hac mirabili, qui con-
sideret Dei consilium, sacramentum voluntatis
suæ & beneplaciti, atque supereminentem ma-
gnitudinem operationis virtutis ejus in sacra-
menti hujus ineffabilis petamabili institutione,
caritatis immensitatem, sanctitatem inenarra-
bilis perfusissimique doni: quippe in quod
venit datot ipse sanctus sanctorum: panis nos-
ter quotidianus effectus. Si se igitur, quomo-
do non & secum omnia nobis donavit? Omnia
itaque patres, nostra sunt: nos autem Chri-
sti, Christus vero Dei. Tali ergo pane corde
confirmato, cujus participatione unum cor-
pus scilicet efficitur. Eia Christi milites arma
spiritualia reparata induamur: arma lucis.

Nunc

Nunc enim generali quodam totius ecclesie A exercitu contra mundi hujus principem salvator congregitur. Beati, qui sub tali duce strenue militavit: ductor cohortis hujus primarie & invincibilis, non jam unus Iulius Cæsar, sed hic noster sacratissimus Iulius, & Cæsar alter Carolus Maximus, Romanorum iustior imperator: qui unanimes, tanquam Moses & Aaron, deducunt populum Dei: domestica regis magni familia militat: in proximo est ut manus conferat, descendit Arca Dei in castra, collata sunt signa, quod si unquam alias, hoc certe tempore acceptabili, nefas est ignaviter agere: confidamus in eum, qui vicit mundum: non sibi soli vicit, habebimus victoriam, qui fidem habuerimus: illa est, quæ vincit mundum. Ergo qui spe victores jam sumus constituti super gentes & regna, ædificate, plantate, evellite: Deus autem (Pater gloriæ) per filium suum dominum nostrum, in Spiritu sancto conterer velociter satanam sub pedibus nostris. Amen.

XV.

DE CHRISTIANA PROFESSIONE
oratio, & ad sanctissimum in magni illius præcurso-
ris servatoris nostri imitandum exemplar in ter-
tia adventus dominica an. 1551. viro Christiano
a sancta ecclesia propositum, & recitatum, hu-
milis & pia horatio, ab Augustinensis familia
ordinis eremitarum religioso F. Leonardo A-
rentino habita, ad amplissimos patres concilii Tri-
dentini.

ET si sæpius cogitarim, reverendissime hujus sacrosancti œcumenici concilii legatæ, illustrissime Tridentine princeps, duo ecclesie lumina, præfides reverendissimi, electores sapientissimi, nuntii, & interpretes, illustrum orbis principum consultissimi, pastores boni & vigilantissimi, patres longe reverendissimi, astantes omni virtutum genere ornatissimi. Etsi sæpius cogitarim, diuque memoria repetere, & animo menteque revolvere non desisterim ab eo, quod hoc mihi dicendi munus injunctum est a majoribus meis, quorum auctoritati reluctari nec possum, nec debeo: Quæ verba mihi inveniri possent, quibus de Christiana professione, quod primum mihi dicendum proposueram, aliquid vestra virtute dignum in medium affererem. Deinde eximii illius præcurso-
ris servatoris nostri sedulitatem, & operam pro domo domini, quæ est ecclesie Dei vivi, laudarem. Et vos tanto ejus exemplo ad universæ reipublice Christiane, vestræ fidei & pietati commissa gloriam, & incrementum ad augendum pie exhortarer: vel denique vestram humanitatem, qua adducti, me attentissimis animis summa cum benignitate auditis, debita veneratione profecerer.

Omnia tamen ita mihi cum ingenio, doctrina, & ocio, deesse verba cognovi, ad ea quæ optabam perficienda: ut in me nihil profusum aliud esse viderim, quam quod orationi fidem, & oratori dignitatem & auctoritatem auserte possint. Dum vero hæc non animum, sed timorem auferent, magisque ex sententia videretur opus recusandum esse quam profequendum: ne tamen diu tenerem, hunc mihi consilii exitum tandem inveni. Quod ecclesiastica lectio sic divino dispensantur arcano, ut peritis scientiam afferant cumulationem, rudibus vero, qualem & me etiam annumerari volo, salutaris intelligentiæ gratiam largiantur.

Concil. general. Tom. XI V.

Non itaque eam mihi dicendi facundiam opus esse putavi, non illo eloquentiæ fonte nitescere, quo Demosthenes ille Græcæ facundiæ interpres, aut Latini eloquii lumen Cicero calluerunt. Non eorum arte, quorum, quasi totrens repentinis auctus imbribus, nuper per hæc ornatissima subfella oratio serebatur, & hominum mentes, rapiebat, tenebat, apprehendebat, coercerebat. Sed tantum illius mihi gratiam sufficere existimavi: Qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuit, ut det nobis omnibus in Spiritu sancto congregatus recta sapere, & de illius semper consolatione gaudere, per Iesum Christum servatorem nostrum.

Cujus ego ope fretus, & vestra pietate confusus, quid de Christiana professione sentiam, brevi, quatinus te divinum imploro auxilium, explicabo.

Christiana professio est imago virtutis, rationabiliter animata interius, & exterius laudabiliter vivens, in nullo deficiens quod suam exprimat perfectionem. Ecce quam brevibus, non inquam elaboratis, aut nimio plus disertis verbis, sed magis piis, & ad intima spiritus penetrantibus, & corda audientium in Deum transformantibus, pii & catholici patres veram Christiani militis professionem descriperunt. Ut vero nullo unquam tempore vetitum esset mortalibus, hujus pulcherrimæ imaginis speciem, & formam intueri, sed eam in seipis quotidie tanquam in speculo contemplari liceret. Hanc ipsam omnium opifex in primo parente, quasi in aurea quadam tabella abumbratam, inenarrabili quadam, mirabili tamen, artificio effinxit.

Quem virtutibus ornatum, scientiarum splendore coruscum, gratia præditum, non ocio defluentem existere, sed ut operaretur, in paradiso posuit deliciarum. Unde minus obediens explorus, virtutibus spoliatus, vulneribus affectus, sauciatus & semivivus relictus, ita & se & mortales omnes omnium generum injustos, mendaces, vanos, ac ipsa inanitate inaniore reddidit, ut nisi novo desuper spiritus afflatu renovati fuissent, & eorum animis pulcherrima hæc imago, qua primus parens decoratus, & sua culpa spoliatus fuerat, reformata, omnes satanæ obsequio addicti æterno illo bono, ad quod maxime admitti decet, privati fuissent.

Sed clementissimus Deus, qui ad suam infinitam bonitatem declarandam, cælum & terram, & reliqua quæ amplissimo cæli complexu coercentur creavit, cujus tanta est magnitudo liberalitatis, ut creaturas omnes novis semper beneficiis exornare nunquam intermitrat, qui erat in Christo, mundum reconcilians sibi, cui multa jam sæcula gravissime iratus, atque offensus fuerat, more pii patris, animo benefico, ac libetali, & ad hominem juvandum admodum propenso: Ecce ex injustis justos reddidit, peccata omnia condonat, spiritum suum impartitur, & hominem ipsum non modo in priorem statum, sed illo meliorem reponit. Nempe nos in filios suos adoptatos, promptos, alacres, paratos, & ad omnia virtutum officia propensiores reddidit. Reconciliandi modum insinuat apostolus. *Cum inimici*, Rom. 5: *inquit, Deo essemus, reconciliati sumus per mortem filii ejus*, cujus nos voluit esse participes. Modo ejusdem generis Christiani sumus, qui veram fidei imaginem sic gestemus, ut non quasi rationis, eruditionis, & pietatis omnis expertes, flagitiosi, & turpiter vivamus: cuiusmodi sunt quam-

Yyy plurim,

ANNO
CHRISTI
1551.

Act. 10.

plurimi, qui se Christianos numerari volunt, cum Christi tamen similes in vivendo esse nolint. Horum imago non imago virtutis laudabiliter vivens est: sed instar illius quae lapidibus affixa omni opere carens, ratione insuper & sensibus exterioribus destituta, cujus cor, mens, animus, intellectus, lapis est: Quae omnia veri hominis similitudinem exprimunt, & non proprietatem. Veros Christianos in Christo effingit sanctissimus virorum ceterus in Actis suis. *Qui pertransit benefaciendo, & sanando omnes oppressos a diabolo.* Bonis itaque operibus nobis vitam aeternam promereri posse donavit, ut per illa faceremus certam facere vocationem nostram. At qui ex eorum numero sunt, qui veram Christiani militis imaginem deturpari, virtutem sibi adeo indicatam ocio fordescere, preciosum tempus, nobis ad benefaciendum a natura oblatum, per fociam, & ignaviam, gravissima puniendam injuria, deperdi sinunt. Qui tantum Christum passum sibi ad salutem sufficere putant, sicque se Christianos probos jactant. Nonne eorum vanum est, & lingua mendax, & veritas in illis non est? Nonne Christum ipsum impiorum ducem constituunt?

At quid quaeso, patres amplissimi Christum viam, veritatem, & vitam, ad erudiendum & juvandum hominum genus venisse putandum est, quam ut nos ipsos steriles inquam, atque infructuosas arbores spiritu suo vivificaret, quo uberimos virtutum fructus Deo patri acceptissimos redderemus? Sub tropo, nobilissimi & ingenui animi viri, in regionem longinquam abeuntis servator noiter docuit quid potissimum eos agere oporteat, qui vere Christi sunt. Spiritualem inquam mercaturam, sed & fructuosam hancque & quaestuosam nos dominus, quandiu in hoc mundo degimus, exercere voluit. Qui tam pecuniam nobis datam quam lucrum quodcumque ex illa superlucratum fuerit, exactissimam sumus rationem reddituri. Quod si talentum ipsum non ociandi, sed negociandi sua liberalitate nostrae libertati donatum, aut humi suffossum, aut sudario obvolutum absconderimus, auferetur profecto talentum ab eo qui id habere videtur, & adhuc habenti dabitur. Quid in hoc, patres, sibi voluit servator, nisi ut ignavorum, & inertium hominum negligentiam, & cessationem Deo odiosam ostendat? Eosque quorum mens ocio fordescit, indignos liberalitatis, & divinae hereditatis astruat? Vt nulla sit eis fors in regno Christi, & Dei?

Matth. 25.

Ad euangelium revertamur.

Hujus causa Ioannes missus est non modo in Christum longe ante promissum, diu a patribus desideratum jam advenisse nunciaret: sed quales eos esse oporteret, qui illius participes fieri cupiant. Quod sub brevi sacrosanctae lectionis evangelicae nuper decantatae periodo, in sanctissimo hoc viro, & Deo acceptissimo nobis videre est.

Postquam enim sacerdotibus, & Levitis Iudaeorum, quos principes & pharisaei de tribu Iuda nobilissimi, ab Hierosolymis, locus, inquam, sacer, in quo tantum adorari fas erat, ad Ioannem miserant, ut quisnam esset, interrogarent, intrepide respondit. & se non esse Christum ingenue confessus est, sciens eundem honorem nulli mortalium competere magis quam ipsi Christo, propter quem ipse Ioannes, ut ei viam pararet, & testimonium de illo perhiberet, in mundum missus est.

A Ad haec & num Helias esset instanter contententibus, se Heliam esse aperte negavit, quamvis in spiritu, & virtute Heliae, sancto poenitentiae exercitio, & praedicationis officio recte se ostenderet: similiter nec prophetam se esse voluit, eorum nempe, qui venturum Messiam a longe praedixerant, sed praecursorum, qui Agnum Dei venientem, peccata mundi auferentem, in spiritu baptizantem nunciarent, & publice praedicaret, & digito ostenderet. Sicut etiam scriptura testatur quod necessum sit omnes prophetas in vetus testamentum relegate (qui omnes & ipsa lex usque ad Ioannem proleptarunt) se vero ad novum pertinere, qui nedum propheta, id est, a longe, sed plusquam propheta est, cujus in officio major nullus surrexit. Vel denique cum non se verbum, sed verbi clamantis vocem manifeste vocavit. Statim quid Christum recepturum potissimum agere conveniat: sub Isaiae testimonio ostendit cum subdit.

Dirigite viam domino. O praecelatum sanctum & salutare verbum, cunctorum fidelium cordibus intimius quam ut dici possit, nunquam non retinendum. Non modo in synagogis Galilaeae ad errantium Iudaeorum mentes diriguntur haec verba, viri patres, sed cunctorum magis fidelium quotquot Christianam veritatem profitentur, corda petunt, excitant, & impellunt.

C *Dirigite, inquit, viam domino.* O Christiani milites, si enim dominum vestrum ut filii timetis, fidelis servi & prudentis iussa suscipite. Si regem vestrum veneramini, nuncii, & praecoris edicta intelligite: si verbum in quo Deus sibi complacuit, audire contentitis, verbi clamantis vocem arripite. Sed quaenam haec vox? Dirigite viam domino. Quid ergo faciemus, quo tutior via domino dirigatur? Via domino dirigitur cum Deus viva fide, corde concipitur, & opere sanctitatis exempla monstrantur. Vt ergo dominum dominantium, regem regum, Dei verbum, hilares animo, alacres mente, purgati corde, dominum timere, regem suscipere, verbum concipere, diuque retinere animo, mente, & corde valeamus, viam domino dirigamus. *Rectas facite semitas Dei vestri,* id est conscientiarum nostrarum spinarum radicibus prostratis evellantur. Quae spinarum, quot & quales sint, nec meum est, nec loci auctoritas, nec vestra gravitas, nec temporis malitia permittunt: id tamen fati mihi tunc dictum fuisse puto, dum eas ipsas quemlibet in seipso experiri, & pungentes sentire affirmem, testimonium reddente unicuique propria conscientia arguente & defendente, ita divina ordinante iustitia, ut male agens, sibi ipsi poena sit.

Spinarum itaque conscientiarum nostrarum sic evellantur, ut venientia Agno, qui tollit peccata mundi, aditus fidei pateat. Et cum intraverit, magis in pietatis operibus insudemus, ne nostra incuria, aut daemonis astutia tollatur verbum de corde nostro, ne lapsi simus. Sed ne quos occupatissimos video, magis occupem hac brevi sacrosanctae lectionis historia, hoc uno divi Ioannis exemplo, pastores omnes ecclesiarum, mihi moneri videor: ut sicut enim ipse missus est in mundum, ut testimonium perhiberet de lumine, ira illi sanctum & salutare Dei verbum ad subditas sibi oves, suo labore pervenire curet, ad illas praesertim quibus adhuc in deserto Cedar habitantibus nihil de vera salutis via, veroque lumine nunciatum est, his praesertim calamitosos temporibus, quibus pauci

Isa. 40.

Ibidem

pauci admodum in ecclesia Dei doctores docent. A paucissimi vero, & media plebe sunt, qui docendi officium non assumunt. Nullas est vestrum, patres, qui ignoret talibus ecclesie opus etiam pastoribus qui cum Ioanne Baptista & verbo doceant, & exemplo sancto adficient. Nulli minus ociosi esse debent, quam quibus aliorum cura demandata est. Providete igitur vobis, patres, & gregi vobis commisso, quos Spiritus sanctus potuit regere ecclesiam. Et si ullum unquam fuit tempus in quo ecclesie vobis commissae vestra opera egerent: En hoc adest, in quo non modo corrupti sunt mores hominum, sed ob haereticorum versutiam ad hinc triginta & tres annos, & amplius fides ipsa nostrae salutis initium inuet, & pene corrumpitur.

Ad hos errores tollendos, ad has insurgentes in ecclesiam haereses propulsandas, & expellendas, ecclesiae antistites, & seniores Spiritu sancto edocti, Generalia, quae & Oecumenica dicuntur, sacrosancta concilia constituerunt. Quibus in conciliis membris male affectus necessaria & opportuna remedia adhibentur, ne morbus iste paulatim serpendo, aut latius se diffundendo rotum Christi corpus commaculet. Sed si fieri possit quod infirmum, & languidum est, sanitati restituatur, quo gaudium sit angelis Dei in caelo super ejusmodi peccatoribus ad poenitentiam conversis, medioque ablato pariete jucundum sit habitare fratres in unum. Causa quidem, quam ob rem concilia celebrari solent, haec est, sed utinam Deus huic tam diu inchoato concilio prosperos successus det, quos inimicus homo, id est diabolus, impugnare, impedire, & perturbare conatus est. Nec ab re: quid enim magis odit omnium discordiarum auctor diabolus, quam omnium nostrum concilia? Quid tam adversarium, tamque regno suo infestum videt, quam sanctissimos hominum ceteros? in quibus Spiritu sancto moderante, & eorum qui adfuerunt mentes illustrante, errores adversus orthodoxam fidem tolluntur, deperditi mores reformantur, & omnibus demum malis medicina adhibetur. Quae omnia ille omnium bonorum osor, evertere conatur.

Hanc itaque satanae adversus ecclesiam persecutionem vos ecclesiae lumina, atque columnae, manibus ut dicitur, & pedibus repellite. Vestrae enim partes sunt, Christi virtute, atque ope reluctantem diabolum expellere, ac Christi spiritu ipsum oppugnare, ut victoriam minime dubiam reportetis. Et veritatem ipsam quam satanas diu celare conatus est, vos e medio ducentes super candelabrum colloctis, ut luceat omnibus & singulis vere fidelibus, qui in ecclesia Christi domo sunt. Ut vero hoc ipsum facere possitis, praesto erit vobis Spiritus Dei. Si totos vos illi commiseritis, si omnem sollicitudinem vestram in eum projeceritis, ipsi enim Deo curae vos estis, docebit profecto vos omnem veritatem, non eritis vos qui loquimini, sed Spiritus patris vestri, qui quod oportet, loquetur in vobis.

Est enim quae fidei apud vos decernendi potestas. Nec minor est in vobis patres auctoritas, quam semper in majoribus fuit. Non minor inquam, quam fuerit apostolus s Hierosolymae congregatis de legalium observatione decernentibus. Non minus detestabiles errores nunc sunt, quam tunc extiterint: non minus igitur ecclesia in praesenti opera vestra indiget, quam unquam alias. Quinimo longe majori cura, & diligenti

Concil. gener. Tom. XIV.

gentia utendum vobis est, quo haeresis ipsa latius se diffudit, quam quavis alia: non modo foris, sed intus laet hic morbus, & haeret in medullis. Pro quo tollendo necesse est, patres, ut omni ambitione, omni arrogantia, & humano affectu deposito, non abundetis in vestro sensu, quem praecipue sanctarum scripturarum auctoritas arguet, atque convincet, sed tantum pia mente & sancto desiderio ecclesiae patribus consentientes, qui divinorum rationes nobis aperuerunt, tantum matri vestrae ecclesiae prodesse studeatis, ut a tantis cogitationibus, quibus nostra hac tempestate agitata est, conquiescat aliquando. Ut inter cogitandum, loquendum, & agendum idem omnes intelligamus, idem sentiamus, idem sapiamus, & non possint reperiri amplius in aliquo schismata, donec illucescat dies, in qua exultemus & laetemur in ea.

Tu igitur reverendissime ac illustrissime legate, sanctissimi domini nostri Iulii tertii pontificis maximi, cui ecclesiae salus, & dignitas, omni dignitate prior, & singulis commoditatibus intimior semper exitit, cujus cordi nullum unquam majus incesit desiderium, quam sacrosancti hujus oecumenici concilii rite, & recte absolvendi, & ecclesiae reformandae. Tu inquam ejus auctoritate fretus, tua tibi a summo Deo virtute indita suffultus, exurge, divina accingere fortitudine, & quasi alterum Moysen, a Deo electum te puta, cui in sinu gestandi sunt ecclesiae filii.

Vos sanctissimi patres, spiritualibus armis muniti, indefessi viribus pugnatè primum adversus daemone, adversus mundi rectores tenebrarum harum, adversus hostes, & impietatis praelia domini. Inde omnibus nervis contendite pestiferum hoc venenum extirpare, & letale hoc vulnus curare, ne totum Christi corpus putrescat, & pereat. Nullis laboribus parcite, ut tam multi, qui a simplicitate, quae est in Christo Iesu alienati, & deteriores facti, a tenebris ad lucem, ab errore ad veritatem, a Babylone ad sanctam Hierusalem, id est ad castissimam religionem reducantur, ut Christo reconciliari, ecclesiam, quam antea laniare studuerunt, revertantur, & piam matrem agnoscant. Cujus vos filii praecones & tubae, quasi tuba exaltate vocem vestram, & ad ovem in deserto errantem, ad prodigum filium in longinqua regione abeuntem, & de filiquis vesci cupientem, indefessis faucibus clamare ad ipsum: apertis alnis currite, & unanimes ipsum sic vocate: *Audi fili mi disciplinam patris tui, nec dimittas legem matris tuae, ut adatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.* Neque consistere animo velitis tot tantisque temporum calamitatibus circumventi, & si non omnes sanctae matris filii vobiscum sint, imo tantquam strenui Christi milites in tam atroci bello fortiter dimicantes, existimetis hoc pacto oblatam esse vobis occasionem declarandae virtutis vestrae, & perennis gloriae consequendae: non enim est Deo difficile in paucis salvare, qui de se praesumentes humiliat, & pusillum parvumque gregem de ore eripit potentum, in eo qui sperat non confunderetur.

Ne ergo terreamini, viri fratres, est nobiscum sanctum ecclesiae caput, Iulius sanctissimus pontifex maximus, quippe qui omnia potest in eo qui nos confortat, qui nihil facere poterit pro tam salutari hoc negotio absolvendo, nullos fugiet labores ubi novcrit operam suam nobis, pro-

Yyy ij futuram,

ANNO
CHRISTO
1552.

Lur. 15.

Prov. 1.

ANNO
CHRISTI
1552.

futam. Agite itaque, sanctissimi patres, pro animarum consolatione & salute periculum subire pulcrum, imo mori dulce, & decorum omnes existimemus: Videtis omnium fidelium curam, & negocium in vestris manibus positum, omnium pax a vobis pendet. Date operam, ut quemadmodum corporibus convenistis, ita mentibus, atque animis conveniatis: omnes dignum aliquid tanto concilio a vobis expectant, non fraudentur sua spe, atque expectatione fideles: sed plura quam sperant assequantur. Vnde gaudeant & latentur. Omnes orant, ut ecclesiam consulatis: Non petunt tertena, non mundi hujus bona, non quæ corporis sunt ornamenta: sed religionis reformationem, ut inutilia, & quæ parum ædificant, sed destruant potius rescendantur, atque eorum loco fructuosa, & quæ Deo grata sunt restituantur. Quare perfecta omnes Deum laudent, & unanimes venerentur. Exaudiet profecto Deus illos pro vobis orantes, cum secundum ejus voluntatem petant. Nolite itaque a tam pio opere incæpro desistere, sed fide, ac spe roborati, non hæsitemus dissidentia: scientes quicquid Deus promisit potens est & facere. Ejus enim promissio est: *Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Vbi Christus est, ibi nec timoris suspicio aliqua esse debet. Cessabunt præsentem illo venti, mare & tempestas, & obmutescunt: Iubente illo erunt omnia tranquilla.

Matth. 18.

Tunc æquatis tandem, ac pacatis omnibus, vos in tutiorem portum reducet. Tunc votorum facti compotes, tot susceptorum laborum, tot perpefforum incommodorum extra lares proprios recordatione lætabimini, tunc tot difficultates superasse, tot discrimina pertulisse, tot naufragia, & pericula subivisse pro Dei amore, pro fidei defensione, pro vera Christiani nominis professione, pro sacrosanctæ catholicæ ecclesiæ matris vestræ gloria, & incremento, gaudebitis. Tunc erunt *præva in directâ, & æpera in viis planas*, tunc videbit omnis caro salutare Dei nostri, cui soli honor & gloria. Dixi.

Luc. 3.

XVI.

FRATRIS MARIANI ROCHA
Feltrensis, ordinis eremit. S. Augustini prioris
monasterii divi Marci de Tridento, ac theologorum
minimi, oratio ad patres habita in concilio
Tridentino, dominica tertia quadragesima.
M D L I I.

Et si, postquam in ornatissimum hunc locum conscendi, illustrissime ac reverendissime legate, reverendissimi præfides, clarissimi D. oratores, sanctissimi patres, ac præstantissimi auditores, nullum mihi verbum aptius videatur, unde exordiri possim, quam illud Mosis legislatoris, non sum eloquens, quin potius (ut verum fatear) impeditioris, & tardioris linguæ mihi factus videat, quam heri fueram, & nudius tertius. Conabor tamen (vestris auribus ad audiendum benignissimis, vestris animis ad ignoscendum promptissimis confusus) magnum illud & efficax, pro confirmanda Christi domini, & servatoris nostri divinitate, tractare, quod Iudæorum, non verbis, sed intimis cordium cogitationibus, postquam eas vidit, respondit. Quo deinde sermone illas ipsas cogitationes reprehenderit, totanque eorum criminationem confutaverit, ostendam. Quæ cum altissima sint, & tenuissimas vires meas longe superent, ut breviter complecti

Exod. 4.

A valeam, ad virginis Christi Iesu genitricis auxilium, humili prius mente confugiam.

ANN
CHRIST
1552.

Quum totum orbem falsitatis nebulæ obscurarent, & invisibiles tenebræ corda infidelium hominum opprimerent, obscuritas pro luce, nox pro die, pro veritate mendacium colebatur. Tenebatur enim humanum genus vincum, & terrissimi hostis malis artibus, ac dolis deceptum, necnon arcana quadam vi tractum, miseritiam serviebat servitute. Quod natura grave, & odiosum esse debebat, ultro facinus adamabatur. Pietas scelere contaminabatur, & contempta iustitia alienis omnes inhiabant, atque omnes passim, simulata quadam honesti facie, dæmonis insidiis plane capti, atque interclusi tenebantur. Miseratus vero nos Dei filius in hoc apparuit, ut dissolveret hæc opera diaboli, hæc pestes excluderet, dæmonium ab homine eieceret, & salutarem homini restitueret libertatem. De quo divino & immortalis erga genus nostrum beneficio, ut & memores simus, & grati, hodiernæ evangelicæ lectionis initia nos monent. *Erat Iesus ejiciens dæmonium, & illud erat mutum.* Mutus quippe, imo & surdus, & cæcus erat, qui totius humani generis imaginem gerebat, cui Christus videndi aciem restituit, ne amplius præstigia fatanæ, sed verum Deum intueretur. Autes referavir, ne ultra idolorum mendacia, sed Deiviventis verba audiendo viveret, linguam dissolvit, ne diutius sileret, sed (fide ex auditu concepta) corde crederet ad iustitiam, ore autem confiteretur ad salutem.

Luc. 11.

R. m. 10.

Hæc tot miracula, mox, ubi turbæ viderunt, obstupentes dixerunt: *Nunquid est hic filius David?* At vero pharisæi ex adverso, ne vere filius ille David, hoc est, Messias patribus promissus, & expectatus crederetur, hanc de malo suorum cordium thesauro adhibere calumniam cogitabant. Hic in Beelzebub principe dæmoniorum eiecit dæmonia: & alii, patribus stimulatæ livoris aculeis, signum de cælo quærebant ab eo, putantes dæmonium ejectionem divinitatis non sane sufficiens esse argumentum, quippe cum Iosue, & Isaias homines illi, & mortales, longe mirabiliora in corporibus cælestibus effecisse viderentur. At Christus non signum de cælo, sed divinitatis suæ cognoscendæ rationem attulit evidentissimam, dum eorum cogitationes videre se, patefacere, & redarguere posse ostendit. Quem locum (cognitione dignissimum) tamen sciam pro dignitate a me tractari non posse, tractabo tamen & contemplanor, ut initio dicendi proposui, quanta maxime potero brevitate.

Matth. 2.

Ios. 10.
Isa. 38.

Hominum arcanas cogitationes, hoc est, interiores illas, sine strepitu vocis colloquutiones, quibus sese animus noster alloquitur: neque dæmones agnoscunt, neque angeli sancti: Illi (inquam) nostri custodes, & præfides, qui nos (Deo optimo maximo iubente) tuerentur, defendunt, custodiunt, incolumesque servant, qui nostra omnia diligenter speculantur: quique etiam ut veritas ipsa testatur, *semper videant faciem patris qui in cælis est*, reconditas tamen animorum nostrorum meditationes neque vident, neque vi sua, atque natura comprehendere valent, unus ille mundi procreator Deus, qui omnia sentit, omnia movet, omnia moderatur, & regit, is est, cui nota sunt omnia, humanæ etiam cogitationes antequam sint: cujus rei rationem reddidisse videtur magnus apostolus quum scripsit: *Quis hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?*

Matth. 11.

1. Cor.

Si

Si ea ratione humanus spiritus, quæ in hominis A corde latent, cognoscere potest, quia in ipso homine est, nemo certe, nisi unus Deus, est, qui in intima nostra consilia pervenire possit, cum divinæ tantum virtutis sit in humanas illabi mentes, in ipsis esse, & operari, ac propterea unius Dei (qui rebus omnibus intimior est, quam res ipse sibi) verissima sunt elogia. *Tu solus nostri corda siltorum hominum: scio domine quia omnia potes, & nullate latet cogitatio, unus ipse dicere potest. Prævum est cor hominis, & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego dominus scrutans corda & probans renes, qui do unicuique juxta viam suam, & juxta fructum adventionum suarum.*

Sed liceat mihi (patres sanctissimi) hoc loco monere, ut nemo judicium hoc de tacitis ho- B minum cogitationibus, quod totum unius Dei proprium est, & pecculate, sibi assumat, liceat cum Paulo adhortari. *Nolite ante tempus judicare, donec veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique a Deo, liceat ob oculos ponere, quam grave futurum sit divinum illud judicium, in quo de cogitationibus quoque interrogatio erit: ille, ille (inquam) de nostris cogitationibus judicium faciet, qui toties nos monuit: *Anserite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, lava à malitia cor tuum Hierusalem, ut salva sis: usque quo morabuntur in te cogitationes noxiæ? cujus illa nobis proponitur horribilis comminatio: *Anserite præputia cordium vestrorum viri Iuda, & habitatores Hierusalem, n. forte egrediat, ut ignis, indignatio mea, & succendantur, & non sit, qui extinguat, propter malitiam cogitationum vestrarum.* Tunc rex justus sedebat in solio judicii, qui dissipabit omne malum in tutu suo. Et væ hypocritis, qui aliud loquuntur, aliud cogitant, qui mundant quod desoris est calicis, & paropfidis, intus autem pleni sunt rapina, & iniquitate, qui similes sunt sepulcris dealbatis, quæ aforis apparent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcicia, qui calicem excolant, & camelum glutunt: væ hæreticis, in vestimentis ovium circumveunt mare, & aridam, ut faciant unum profelytum, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, non jam amplius latentes, sed ab eorum fructibus deprehensi. Certe si hominum validissimas manus effugerint, certe si Iulii tertii, pontificis maximi, sanctum hoc, & synodale judicium effugerint, si ex Catoli Cæsaris manu illa, victoria & fide præstanti, elabentur, nunquam tamen divinum illud judicium evadent, ubi hinc erunt cogitationes accusantes, inde terrenis justitia, subitus horrendum chaos inferni, desuper iudex iratus, intus conscientia urens, foris mundus ardens: sic deprehensi, in quam (obsecro) partem se premunt? constricti, ubi latebunt? Sed eo redeo, unde digressa est oratio.**

Si quando aut homines, aut angeli, de humanis cordium cogitationibus vera pronunciasse reperiantur, illud non humanæ rationis acuminis (ea enim in iis etiam quæ oculis subiecta sunt, sæpenumerò fallitur, contigisse) non angelicæ mentis vi, quæ etiam acuta sit ac perspicax, obtusior certe est, quam ut suo Marte illa quæ in humano corde latent,cernere valeat, verum (divino Spiritu illustrante) incitatos fuisse, & ea cognovisse putemus, quæ tanquam divini vates pronunciant, ac propterea quum prophæ-

tiæ munus in ecclesiæ statu felicioris extaret, ingrediebatur quandoque vel infidelis, vel idiota in ecclesiam, qui convincebatur ab omnibus, de- judicabatur ab omnibus, cujus & occulta cordis patefiebant. Quibus auditis, cadebat ille in faciem, adorabat Deum, fatebaturque, quod Deus vere in ecclesia esset. At vero dæmones alia quadam ratione, vel per idola (ex quibus oracula olim fundebant) vel per suos illos, quos energumenos Græci vocant homines scilicet quos detinent, vexant, violant, perturbant, de nostris cogitationibus vera quandoque effari potuerunt, con- jectura scilicet ab externis quibusdam mutatio- nibus, quæ magnæ in corpore, ab internis cogitationibus fieri solent, accepta vel ex imagine, quam in interiore sensu nostro conspicerent pos- sunt, sine qua nulla unquam mentis agitatio, nullus extare potest animi motus, ut philosophi do- cuere: verum etiam de his, aliisque rebus occultis vera quandoque loquantur, sive subtilioris sensus acumine, sive experientia calidioris, sive re- rum quæ in vita contingunt, diuturniore obser- vatione: sæpe tamen, divina providentia, quæ rebus humanis nūquam deest, decipiuntur: frequentius obscuris vera involventes deci- pere satagunt eos qui sibi credunt, numquam tamen adeo perfecte veritatem exprimunt, ut non aliquid ex propriis immisceant, ac propterea mendacia & fraudes loquantur, qui toti ex mendaciis & fraudibus compositi sunt, & ingenia ha- bent ad faciendum parata: quo fit, ut non satis mirari queam hominum quorundam depravatos animos, vel dementiam potius, qui ad agnoscen- dum quid quisque intra se tacitus cogitet, aut quid futurum sit cras, ad magicas confugunt ar- tes, quarum & inventores, & doctores dæmo- nes fuisse constat: unde enim homines, quibus artibus cogantur dæmones, nisi ab ipsis dæmo- nibus discere potuissent?

His artibus quicumque utuntur, infideles sunt: credunt enim in dæmonibus numinis aliquid, seu divinitatis ineffe. Has artes quicumque colunt, idolorum sunt præcudubio cultores, quæ non perficiuntur, nisi signis quibusdam, & mu- neribus, atque precationibus, quæ sacrificatio- num loco dæmonibus sunt. Qui usque adeo di- vinos honores affectant, ut eorum gratia homi- nibus se subjiciant, & hominum jussis obtemper- ent, ac propterea nullo clariore argumento san- ctissimus pater Augustinus bonos angelos a malis separat, quam hoc, quod illi adorari se & coli vetant, ac Dei consertos se esse hominibus affir- mant. Hi vero ad impie seipsos (Deo vero ac vivo relicto) colendos, & adorandos, quibus- cumque possunt signis admirabilibus, homines invitant Nullæ denique sunt artes, quæ magis hominum societati, & conjunctioni adversentur (sicut magicæ) ut enim reipublicæ hostis censendus est, qui cum conjuratis adversus rempublicam nimis familiares habet congressus, ita universæ reipublicæ humanæ hostis judicandus est, qui cum dæmonibus (perpetuis illis humani generis oforibus) fœdera, & pactiones sancite non ver- retur: ac proinde Romanorum antiquissimis legibus Cicero commemorat esse conscriptum, ei, qui hoc fecerit, supplicium esse constitutum, & mulier illa furens, invitam se ait ad magicas artes accingi. Quod tamquam ex Romanorum institutis dictum, accipiendum est, quæ, quum multa acceperint facta, magicas artes semper damnarunt,

ANNO
CHRISTI
1552.
L. Col. 14.

ANNO
CHRISTI
1572.
1572.
1572.

Sed quid externa affero testimonia? Dei ventis verba sunt hæc. *Dixistis: percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, flagellum inundans, quum transferit, non venit super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecli sumus. Idcirco hæc dicit dominus: Delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit, flagellum inundans, quum transferit, eritis ei in conculcationem.* Concluditur ergo gravi admodum, & longe magis necessaria argumentatione, quam ullæ sint mathematicorum rationes, domini nostri Iesu Christi divinitas, ex eo, quod penitus abditas, in humanis cordibus cogitationes introspiciebat, & totum hominem qualiscumque esset, intus scilicet & foris, non opinione dubia, non alio docente, atque indicante, sed notitia clarissima, tanquam in præsentia, atque ante suæ mentis oculos propositum intuebatur: ac proinde, ut Ioannes euangelista dixit: Non erat opus, ut quis ei testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat, quid esset in homine. Hæc certa est, & propria divinitatis nota: hæc supernæ illius notæ proprietas, atque vis.

Verum enimvero tum præcipue hoc argumento suam patefaciebat divinitatem, quum pharisæi & scribæ hominum genus, quod sibi mundum videbatur, & tamen non erat eorum a fordibus, vanillimis suis cogitationibus, vel eum impie sibi divinitatem usurpare taciti putabant, vel tanquam maleficum quemdam, & iniustum hominem intra semetipsos execrabantur. Hinc apud Matthæum, quum in eorum animis, qui paralyticum sibi offerebant, magnam fidem contemplantur, dixit paralytico: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Quum deinde scribarum videret cogitationes, dicentium intra se: *Hic blasphematur.* Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? *Ut quid, inquit, cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere, dimittuntur tibi peccata tua: an dicere, surge, & ambula? Ut autem sciat, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Dum paralytico sanitatem restituit, in ipso hominis filio potestatem dimittendi peccata agnosco, & suspicio. Dum vero occultas profert cordium cogitationes, supremam in eo divinitatem video, & omni cultu veneror, colo, adoro.

Apud Lucam vero (cujus euangeli pars, lectio fuit hodierna) jure mihi videntur turbæ admirari, quod demon solo verbo ejiciatur, quodque loquatur mutus, surdus audiat, videat cæcus, sed illud longe est admirabilius quod scribarum, & pharisæorum impuram viderit, ac necessariam illam cogitationem, etiam priusquam proferretur: in Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. O scelestam, sacrilegam, capitalem vocem, o impios, & facinorose contaminatos homines. *Quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fidelis cum infideli? Quis autem consensus templo Dei cum idolis?*

Vos, vos scelerosi, & furis agitati dæmonia non ejicitis, sed in vestris, & eorum (qui vos audiunt) peccatoribus alitis. Cum dæmonibus, tanquam cum crudelissimis humani generis hostibus non pugnat, sed familiariter, & amice vivit. Dæmonum mendacia, & fraudes non horretis, neque formidatis, sed ad eos, tanquam ad aras, in vestris necessitatibus confugitis, qui

A tenebris obscuratum habetis intellectum, ac alienati estis a vita Dei propter ignorantiam, & cæcitate cordis vestri. Quid plura? *Ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere, qui homicida erat ab initio, & in veritate non stetit.* Sed jam tempus est, ut paucis abolvamus domini nostri Iesu Christi firmiter quomodo inprobam hanc retundit cogitationem.

Omne regnum in seipsum divisum, desolabitur, & domus supra domum cadet. *Si autem & satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum ipsius? quia dicitis, in Beelzebub ejicere me dæmonia?* Videte, obsecro, an sermo hic vivus sit, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ, & spiritus, compagum quoque, & medullarum, & director cogitationum, & intentionum cordis. Esto, concedatur quadam ex parte, verum esse quod cogitatis, ut scilicet dæmon ejiciat dæmonem, cur hoc signo, quod futurum est confitens, non præsentis, ruinam videlicet, & interitum regni dæmonis? Nullum enim certius ejus rei extare potest indicium, nullum argumentum clarius, quam discordia: quemadmodum concordia, ac dissimulatio atque optimum omnium esse incolumitatis vinculum: cur non videtis, eadente dæmonis regno, vestrum quoque casurum esse imperium, qui dæmonis artibus edocti, more gentium imperatis? *Dicitis enim & non facitis, alligatis onera gravia, & importabilia, & imponitis ea in humeros hominum, digito autem vestro non vultis ea movere.* Altera vero vestre cogitationis pars, quod in Beelzebub dæmonia ego ejiciam, falsa est, a vobis conficta, & ementita. Nam si ego in nomine Beelzebub ejicio dæmonia, quomodo possent filii vestri in nomine meo dæmonia ejicere, quod & ipsi jam confessi sunt, dicentes, *Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo?* Ideo ipsi judices vestri erant, non solum sedentes super sedes duodecim, ac judicantes duodecim tribus Israël, verum etiam comparatione facta inter malitiosam hanc vestram calumniam, & verissimam illorum confessionem.

Porro si in digito Dei ejicio dæmonia profecto perveni in vos regnum Dei. Si divina potestate dæmonibus impero, non modo regnum dæmonis ad exitum tendit, & occidit, sed regnum Dei, quod omnem adimit dæmoni potestatem, ad vos usque pervenit. Non est hoc regnum, patres sanctissimi, ficta illa, & commentitia Iudeorum, atque hæreticorum quorundam, nostræ etiam ætatis, fabula, qui dicunt per mille annos, ante diem novissimum, pios esse regnatos, qui armis impios omnes profligabunt, & totius orbis terrarum regna, atque imperia, summa cum tranquillitate possidebunt, sed illud, de quo Daniel dixit, *Deus vivens, & æternus in secula, & regnum ejus non dissipabitur, & potestas ejus usque in æternum.* Non est hoc regnum esca, & potus, hoc est, ut ex hæreticorum quorundam falso dogmate consequitur, immoderata licentia, & impunita omnium rerum libertas, qua suis quisque moribus (contemptis omnibus divinis, atque humanis legibus) barbæ & iniquate vivere possit. Sed est justitia, illa (inquam) Dei benignitas, & gratia, qua justificari homines, & filios Dei fieri (decreto vestro sanctissimo, tanquam lumine quodam, in magnis tenebris accenso) declaratis.

Est pax, non illa quidem quæa bellis, & hostium incurfionibus

incurfionibus quiefcimus, qua fruuntur etiam A
homines impij, belluæ, atque agri, fed illa, quam
nos penitentia adipifci confultiffime docuiffis.
Hæc illa eft pax, quæ exuperat omnem fenfum,
quæ furentes in nobis, ac violentos cupiditatis
imperus retardat primum, repprimt deinde, de-
nique ita domat, ut (victi atque fubafti) infulta-
re in nos amplius non audeant. Hæc illa eft pax,
quæ opus eft, & cultus iuftitiæ, atque inchoatio
quædam beate illius, & fempiternæ fecuritatis,
in qua fedebit populus domini in pulchritudine
pacis, tabernaculis fiducia, & requie opulenta.
Eft gaudium, non illud, quod ex vitæ hujus
profperis rebus oritur, de quo dicitur: *Gaudium*
hypocrite ad iuftarum puniti, fed illud, quod ab in-
effabili euchariftiæ Sacramento (unitatis quippe
noftre figno, concordie fymbolo, & caritatis
vinculo) effici in cordibus niftris, mature con-
fuluiffis, & opportune fanxiffis. Hoc illud eft
gaudium, quod fructibus fpiritus annumeratur,
ac propterea dicitur gaudium in Spiritu fancto
(in his tribus, iuftitia fcilicet, pace, & gaudio)
regnum Dei præcipue pofitum eft. In quibus,
qui divinis mandatis obtemperando, fervit
Chrifto, placet Deo, & probatus eft homi-
nibus.

Sed adverfus facrofandum hoc, & falutare
Dei regnum, dæmon, fortis armatus, nimis diu
cufodivit atrium fuum, & in pace tenuit omnia,
quæ iniufte, & tyrannice poffidet, femper for-
midans, ne fortior aliquis fuperveniret, multif-
que dolis, & infidiis ejus adventum impediret.
Tandem, volente Deo, fupervenit fortior illo,
fancta fcilicet veftra fynodus, in Spiritu fancto
legitime congregata, cum qua, qui non eft, adver-
fus Chriftum eft: & qui non colligit, difpergit:
veftre igitur partes funt (dum in concilio eftis)
univerfa arma ejus auferte, hoc eft, hærefes omnes
demoliri, & mores, ex mala difciplina de-
ftructos corrigere, & fpolia diftribuere, animos
fcilicet falfe doctrinæ dulcedine, variaque mo-
rum corruptela depravatos, piis doctõribus, ac
magiftris, doctrinæ & vitæ exemplo erudiendos
tradere.

Vestras partes erunt quum peractis omnibus, D
in veftris fedibus confederitis, vigilare ne popu-
lis veftræ fidei commiffis id contingat, quod Iu-
dæorum genti eventutum prædixit dominus:
*Quum immundus fpiritus exierit ab homine, am-
bulat per loca inaquofa, quærens requiem, & non
inveniens, dicit: Revertar in domum meam, unde
exivi. Et quum venerit, invenit eam fcopis mun-
datam, & ornatam. Tunc vadit, & affumit fe-
ptem alios fpiritus nequiores fe, & ingreffu habitant
ibi, & funt noviffima hominis, illius peccata priori-
bus.* Videte ne per vos ejectionis fpiritus immun-
dus, dormientibus poftca vobis, & nimium secu-
ris, cum omnibus fpiritalibus nequitias (fepten-
nario numero defignatis) revertatur, & deterio-
ra feminet, quam ea funt, quæ nunc exiftipatis.
Vestras partes erunt, omnem adhibere operam,
ut quod quotidie precamur, quotidie fiat. *Ad-
veniat fcilicet & perficiatur regnum Dei*, ut
quandoque videamus Iefum Chriftum, omni
evacuato principatu, potestate & virtute, inimi-
ca quoque deftructa morte tradentem regnum
Deo & Patri. *Cui fit benedictio, & honor, & glo-
ria, & potestas in fecula feculorum.* Dixi.

XVII.

ORATIO APVD ILLUSTRISSIMVM
cardinalem Crescentium in concilio Tridentino
legatum plena epifcoporum concione habita, per
reverendum dominum Paulum Paffotam, sacra
theologia profefforem.

ANN O
CHRISTI
1552.

CUPEREM, patres fcripti, me hujusmo-
di apud vos orationem habere, quæ & mihi
dicenti benevolentiam, vobis audientibus fpera
& lætitiæ conciliaret. Cum multos per annos
œcumenicum hoc Tridenti concilium (eo quia
diverfi diverfa fentirent) ad fuum fcopum pro-
vehi, ne dum promoveri perducique poterat,
fortaffe quispiam apud vos, nec per fe conciperet,
nec ullam ab aliis fperem mutuari potest, ut ali-
quando (ut eft totius Chriftianæ reipublicæ vo-
tum) in fuum finem tempeftive provchatur. Sed
fi ad fupremi artificis ordinem, cuncta fub nu-
mero, pondere, & menfura dimittentis refpe-
xerimus, ad optatum proventum, propriumque fi-
gnum propediem emerfurum. (Et quod non po-
terit alter contingere) facile demonftrabitur.
Ita fingulorum univerforumque partes concinne
coaptavit, numerifque quibufdam fibi ipfas con-
cordes, confonafque reddidit, ut fututum diffi-
dium inter has nunquam vereri poffimus: & licet
in hujusmodi demonftratione plura contin-
gant, tamen pro mea penuria & tenuitate in ga-
zophylacium domini aliquid mittere conabor.
Ipe etenim qui hanc mundi machinam fabrica-
tus eft, ab eo ipfo univerfi primordio, numerum
binarium utraq; primitatè primum creationum
confecravit. Ex duobus inquam principiis mundi
originem conftituens, cælo primam generatio-
nis prærogativam, terræ vero fecundam tribuit.
Vt Moles principio Deum cælum & terram fe-
ciffe infinuans, quæque mediam horum regio-
nem expleat comprehenfum fignificavit. Quem-
admodum verum eft, quæcumque hoc mundi
ftadio continentur, fummi pontificis, & Cæfa-
ris potefitati fubjecta effe non ambigimus. Non
tantum a cæli, & terræ fabricatione numeri dua-
lis incepit confecratio, verum etiam nec fatis
fuperque fuerat, Deum optimum, maximum,
Adam feciffe, nifi adjutorium fimile fibi condo-
naret. Vnitas in fua quidem natura fterilis eft,
cum fit numerus, nec fecunditatem in fe reci-
piat. Individui fpecies nec producere, nec con-
fervare poterat. Humani igitur generis propaga-
tionem a duobus oportuit emanare. Hinc rela-
tionum nexus: nam fi pater eft, filius eft. Si do-
minus, fervus eft: alterum fine altero rerum na-
tura non patitur. A numero inde binatio rela-
tionum ratio proficifcitur, mundus expletur, na-
tura ipfa perficitur. *Æque inter quærentes an res
fit? & quid fit? numerus binarius, cunctas ab-
folvit quæftiones habitis quia eft, & propter
quid eft. Fecit quoque Deus duo luminaria,*
Vnum diei, alterum nocti prædicens. *Genef. 1.*
Ex duobus, videlicet corpore, & anima, hominem fin-
gens, oculis, auribusque duabus, brachio, fe-
moreque duplici decoravit. Duo, alterum in
Deum, alterum in proximum; fancivit manda-
ta. Vnde tota lex pendet & propheta. Duas
Mofis tabulas digito fuo protulit fcriptas. Duo
condidit teftamenta, duofque fibi accevit popu-
los. Proh Dei fidem! quid aliud eft? fi in hoc nu-
mero duali admitabile facramento abditum
non eft? Vide dominum inter duo animalia va-
gientem,

ANNO
CHRISTI
1552.

gentem, inter duos latrones in cruce pendentem. Inter duos discipulos in Emmaum euntes scripturam interpretantem. Duas claves tradidit Petro, ejusdem Petri manibus duo effulsere gladii, quos pro Christi defensione se habere professus est. Ad cælos demum unde venerat revertenti duo sibi asstiterunt viri. Et hæc omnia consequentiæ gratia sunt secuta, cum duarum partium dispariam, divinæ naturæ scilicet, & humanæ, una hypostasi in se ipso supra hominis captum operatus esset admirabilem juncturam.

Ex hoc, inquam, patres conscripti, numerorum utraque primitiæ primo, & sacrorum facerrimo, mei proloquii argumentum sum auspicatus. Si apud nos ipsos intelligentiam nostram expendamus, non casu, non fortuna, at potius necessaria Dei omnipotentis dispositione duos principes supremos, videlicet pontificem maximum, & Cæsarem supreme imperantem, sibi mundus elegit; a quibus divina & humana proficerentur, & ad eisdem redirent. Id Christum satis ratum habuisse intelleximus, cum quæ *Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo*, reddenda esse (Iudæis efflagitantibus utrum Cæsari pendendus esset census?) declaravit. Hi mundo imperant, regibus, principibus & populis decreta statuunt, superbos domant. Humiles erigunt, nutantes in ecclesia, & dubios in fide corroborant. Et nisi sibi ipsi cohæreant, concordent, consonentque, quæ media sunt inter fines istorum omnino in deterius caderent, nedum consistere non possent. Nisi cælum generationi faveret, terra non produceret suo species correspondentes generi. Diebus Helicæ clausum est cælum annis tribus, & mensibus sex, & fames prævaluit maxima ubique gentium, eo quia cælum terræ insensum nec rorem nec pluviam dabat. Væ væ nobis, inquam, patres conscripti, vel hoc maxime tempore, nisi principes isti in ecclesia vigerent, seque mutuo respicerent: Pontifex videlicet beatissimus, qui Deum pro ejus ecclesia suis precibus indefinenter interpellat, & imperator invictissimus, qui eandem fovet, armisque validissime instans præfensque tuetur: quæcumque hoc sub cælo parent pessundarent, & in præceps abirent. Cum aliquando inter hos esset bairit dissidium, undique ortæ calamitates, undique effusæ sunt tenebræ, fidei splendor hæreticorum nube suffusus, minime potuit ad pristinum suum revocari candorem. Caveant qui Christum induunt: caveant ejus discindere vestem: est enim ecclesia tunica Christi inconfutis, ex integro texta, a militibus consecrata indiscissa ita perpetuo conservanda. Si summus pontifex, & imperator idem velint, idemque sapiant, se ipsi servabunt: & quæ intra ipsos sunt multo melius conservabuntur. Isti sunt duo cherubin, quos præcepit dominus Moysi, ut aureos, & productiles faceret utraque parte oculi, ut cherubin unus esset in larere uno, alter in altero, utrumque latus propitiatorii tegentes, expandentes alas, & operientes oraculum, respicerentque se mutuo versis vultibus in propitiatorium, id est, in Christi ecclesiam militantem, ab ipsis fovendam, gubernandam, & tuendam. Ab eisdem ipsis concordibus cunctæ res pacis, & belli feliciter administrabuntur, præsto scilicet futuro alterutro quocumque usus vocaverit.

Matth. 22.
Marc. 12.
Luc. 20.

Exod. 25.
1. Reg. 6.
2. Paral. 3.
Ezech. 10.
28.

Tandem his ultimam manum imposam, inque mei sermonis scopum intiendo non progrediar in infinitum. Isti quidem sunt, quos sibi

A mundus elegit, ut Christianæ reipublicæ præficerentur, scilicet Carolus quintus per multos annos summe imperans, & Iulius tertius hos paucos ante dies dignissime ad sanctissimi Petri apicem assumptus, qui veluti ejusdem duo beatissimi Petri gladii ad usque nostra tempora servati, Christi servatoris nostri, & ecclesiæ ejus honorem protegerent, augerentque. Et sunt duæ columnæ in porticu Salomonis erectæ, & duæ olivæ, duoque candelabra in conspectu domini terræ stantes. Et si quis voluerit eis nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum. Et si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi, hi habent potestatem claudendi cælum ne pluar, & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quorietumque voluerit. Hi ita in Deum, & ejus ecclesiam, sunt amoris vinculo constricti, ut eadem cupiant, eademque sentiant, quapropter quocumque fuerit sibi placitum, optime, ut ne quid nimis, exactissime, & dicto citius explebunt: vel istis maxime temporibus; hoc unum exoptant. Huic uni omnem curam, omnem operam, omnemque actionem impendunt, ramquam sagittarii signum intuentes, (ut cunctis est meridiana luce clarius) manibus, pedibusque in hanc sententiam eunt, qua sanctissimo hoc Tridenti concilio, suum decorum affectui, astringere, fideique pristinum splendorem sibi vindicare contingat.

Et quoniam hoc (ut pluribus præmonstratum est rationibus) est munus duorum sibi invicem correspondentium, totis viribus sunt a nobis orandi duo sanctissimi principes terræ, cælorum claviger Petrus, lectionis, electionisque vas, & doctor gentium Paulus, quorum solennia hodie prævenimus. Ut quemadmodum eorum signis, & doctrina, toto orbe terratum Christi fides resplenduit, & Roma quæ erat mater erroris, facta est magistra veritatis: ita suis precibus, & meritis a domino nostro Iesu Christo exorare velint, ut hanc suæ ecclesiæ causam (quæ eadem est totius Christianæ reipublicæ causâ) provehere dignetur, & finire, perpetuisque temporibus hæreticorum ora ignito obstruere calculo. De quorum principum vita, meritis, & mutua viventium atque morientium dilectione, satis superque perquam reverendus Voxreticianus doctor Hispanus, vestras mentes, aureque benevolas craftina die lepida, rara, candidaque doctrina permulcebit. Nos vero (ut vestrum est omniuna sententia) eosdem beatissimos mundi patronos, & lampades quantum possumus piis mentibus veneremur, ut quibus mors initium vivendi facta est, ita sit nobis vitæ novitatis exemplo.

XVIIII.

ORATIO DE CIRCUMCISIONE
domini habita in concilio œcumenico Tridentino
anno domini 1552. per F. Everhardum Billicium
Coloniensem theologum, fratrum Carmelitarum
inferioris Germaniæ provinciales.

Nisi existimarem, reverendissimi, illustrissimi, amplissimique patres & domini, sanctæ sedis apostolicæ legati, præfides, principes electores, ecclesiarum Christi antistites, oratores, vosque auditores benevoli, omni cum eruditionis tum virtutum genere præstantissimi: Nisi, inquam, existimarem persuasum vobis jam esse, me non temere ultro hunc dicendi locum occupasse, sed

A N
CHR
15

Apoc

orator
hujus
sam f
non d
accep

N O
L I S T I

fed illorum potius iuffu atque imperio quibus refragari non licet, eaque de caufa, fi non expectationi veftræ fatisfacio, fi non pro ampliffimi hujus confelfus dignitate, aut rerum dicendarum majeflate, fuero munus iftud exequutus, vos facilem daturos veniam, benigneque & humaniter quodcumque acciderit laturos, nullus profecto mihi nunc adelfet animus, nullaque profequendi muneris cœpti fiducia. Præfertim cum non ignorem, & quanti facrofandum hunc cœrum veftrum, eorum nimirum, quos Deus, qui omnia prudentiffime, fed præcipue ecclefiam fuam moderatur & gubernat, eidem regendæ præfecit, & apofolis poteftate æquavit, lucemque infuper hujus mundi & terræ falem non dubitavit appellare, tantillus ego facere atque æftimare debeam, & quod illa fit rerum (quas hodie nobis ecclefia recolendas atque adorandas proponit) magnitudo, quæ ab ingenio humano non capiatur, illa profunditas, quæ investigari nifi Spiritu fancto docente nequeat, illa fublimitas, quæ cælum attingat, illa denique imperfcrutabilis fubtilitas, quæ non philofophiæ modo naturalis fugiat indaginem, verumetiam a fpiritualibus hujus æris nequitiis nequeat deprehendi.

Quamvis in oculis hujus carnis, & cogitatione eorum qui terrena fapiunt, res eadem tales ac tantæ non appareant, fed parvæ potius, humiles, ignobiles, ac contemptæ. Siquidem proponitur nobis parvulus dierum octo, infans, imbecillis, natus in humili tugurio, pannis involutus, in animalium præfepio cubans, hodie ritu Judaico circumcifus. In quo mortalis oculus, quid fufpicaretur arcani, divini, aut admiratione dignum contineri? Tractabant enim parvulum hunc manibus fuis ejus circumcifores, perinde atque parvulos alios culro petrino refecabant præputiolum, fanguinem profluentem abftergebant, manu medica curabant vulnus, nec videbant quicquam præterea accidere, unde in cogitationem de eo altiore adducerentur. Quamquam revera erant omnia hæc divinis iufdemque incomprehenfibilibus myfteris plena, ac digna quæ mirarentur cælum, terra, & omnis creatura, quæque attonitos redderent, non homines modo, verumetiam fublines illos beatorum fpiritusum choros, angelos, archangelos, cherubim & feraphim.

Quis enim vel hominum vel angelorum non vehementer admiraretur, quod tantus ille, immenfus & æternus rerum omnium fabricator, quem neque ingens hujus orbis machina, neque fpatiofiffima illa cæli volumina capere fufficiunt, exiguocorpufculo fetotum inclufit? Quis non obftupefcat, quod qui hominem mortalem formaverat, voluit tandem & ipfe fieri homo, communemque cum factura fua fubire vitæ focietatem? Quod humilis de parente nafcitur humili, cujus majefatem angeli adorant, pertimefcunt inferi? Quod pauper & velut rerum omnium indignus venit in hanc lucem, qui folus eft dives: cujus funt munera quicquid ufpiam habere videmur? Quod ille cui obfequitur, cui fervat excubias univerfa cæli militia, diverforio excludus, nafcitur inter amenta, in ftabulo fordido, & non in confpectu aliquo thoro, regio cultu fulgente? Quod pannis vilibus involvitur & ligatur, ille fortis, ille robuftus gigas, qui diabolum mundi tyrannum, omnefque aereas poteftates venerat expugnare? Quod ille cui cælum vice throni eft,

A cujus fcabellum eft terra, quem regnare in domo Jacob, & in folio David federe oportuit, jacer in præfepio animalium? Et ubi hic eft cernere prophetarum illa de Chrifto vaticinia? Et quod ita demum (ne quid ad cumulum miferiarum decelfet,) circumciditur, mtilatur in carne tenella, & fanguinem fundit innoxium, quafi peccator fit & immundus, qui veniebat tollere peccata mundi, qui de Spiritu fancto conceptus & natus erat, nullius inquinamenti vel reus vel capax? Quorum profecto nihil fortuito cafu aut fato aliquo accidiffe, fed Dei folius providentia infallibili, nemo nifi qui omnis religionis profus fit expertus, non fateatur. Deus enim qui providentia fua admirabili gubernat omnia, fine quo nec capillus de capite, nec folium cadit ab arbore, cuftos Ifrahelis, qui non dormitat nec dormitabit, cum fin cunctis operibus fuis vigilantiffimus fit, & fapientiffimus in incarnationis Chrifli filii fui opere, vifus eft reconditos illos fapientæ & bonitatis fuz thefauros femel omnes effudiffe, omnes mundo oftendiffe. Nufquam enim major apparuit ejus bonitas, nufquam tam admirabilis ejus fapientia. Quod dum tacitus mecum revolve ac contemplor, mens admiratione liquitur, ftupet ac riget, ut non injuria munus tulceptum, patres reverendiffimi, exhorrefcam. Quis enim confidat confilium Dei & rerum iftarum ar-

B cana, fuo aflequi ingenio, fufque ea verbis explicare.

Quapropter auxilio non qualicumque fed divini numinis aflatu mihi opus eße probe intelligens, illum ipfum cenfui adendum puerum, quem circumcifione in carne fua facrofancæ per-tuliffe miramur: & illum in quam nemo fruflra fufpexerit tantorum myfteriorum parentem, quæ omnia hæc divinitus edocæta erat, quæque ut eadem & nobis aperiantur, poteft ab ipfo quem genuit, laßtavit & fovit, impetrare, confulendam. Quam idcirco confilium eft non humanis fed angelicis falutare atque interpellare verbis. Ad illam fiquidem, ut meminimus, falutationem, & Spiritus fanctus de cælo lapfus, virginem hanc complexus eft, numineque fuo obumbravit atque implevit, & verbum illud æterni patris in ejuftem (ibi ut incarnaretur) fe demifit uterum. Si fuit autem tanta falutationis illius vis, quid ni fperemus & nos. Spiritus illius & verbi divini faltem igniculum ac fenfum aliquem (voce prolata) in corda mentefque noftros illapsum iri? Hoc igitur dum ago, patres reverendiffimi, vos me voce præeuntem, mente fequi, taciteque mecum precari, ac dicere ne gravemini.

E Circumcife puer nobis myfteria pande,
Cur fuit innocui fanguinis unda tibi?
Et cur non meritam tua dent præputia pœnam?
Si tamen hanc ratio cur paterere fuit.
Tu quoque confilii celeftis confcia virgo:
Que puerum hunc falva virginitate paris,
Quam docuit fenfus arcanos miffus ab alto
Angelus, ac potius fpiritus, ipfe facer,
Spiritus ille tuo facro qui pignore ventrem
Numine fecundum reddidit ipfe fuo:
Tu caufas inquam memora, te diva precamur;
Cur circumcidi debuit ifte puer?
Adfis, angelicas clemens prius accipe laudes,
Virgo falutiferi plena favoris ave,
Eft dominus tecum, fuper omne genus benedicta
Fœmineum, parvi cum pia virgo tuo, Amen.
Nunc de adfuturo mihi ejus favore qui nuper
Z z z natus

ANNO
CHRISTI
1552.
Daniel. 7.
Luc. 1.
Ejal. 131.

Ioan. 1.
Luc. 2.

Sapient. 6.
Matth. 10.
Ejal. 1202

Rom. 11.
Ifa. 40.

Luc. 11

natus pastoribus apparuit, & hodie circumciscus, A redemptionis humanæ arcam quamdam nobis exhibuit, potensque est & sensum atque intelligentiam mysteriorum inspirare, & verba quibus explicentur suggerere, bono animo confusus, tractationem sed religiosam, eorum quæ in euangelio recitata sunt ausim tentare.

Complectitur autem euangelium verbis brevissimis, res duas maximas, non oscitanter prætereundas. Quarum altera est Christi domini nostri in carne quam de semine Abraham assumpsit, juxta legis præscriptum circumcisio. Altera nominis ejus germani & proprii diserta impositio. Nominis, inquam, non hominum industria juxta mensuram atque æstimationem naturæ apparentis in carne inventi ac dictati. Sed quod ante sæcula os domini nominavit, quod angelus priusquam conciperetur nunciavit, quod non carnalis naturæ vires, sed potentiam significaret divinitatis, legationemque illam nobis exponeret, ejus gratia filius ille Dei altissimi, de sinu patris descendisset in hunc orbem. Vocatus est enim Iesus, id est salvator, quoniam ad hoc missus erat a patre, & venerat ut salvum faceret populum suum a peccatis eorum.

Quemadmodum autem non crepundia puerilia erant, aut ociola spectacula, quæ primo natiuitatis suæ die Christus mundo ostentavit: ita & de circumcisioe ac nomenclatura divinissima nobis existimandum est. Quin etiam, si ortus ejus initia illa fuissent ab omni mysterio remota, si nihil intra se continuissent arcani, non poterat ramen ociola esse ejus juxta legem circumcisio cruenta, aut nominis angelico monitu facta impositio. Iam vero tanta in crepundiis illis lauit divini concilii prudentia, tanta in obscura nocte claritatis divinæ lux, tanta in apparatu humilitatis, ac contempto rerum majestas, quantum ingenium humanum neque intelligere satis, neque admirari sufficiat.

Nam quod formam hominis assumpsit, cum Deus esset, quare factum existimabimus? Num quia ad ejus majestatem conferebat, aut præstantius erat in specie hominis quam Dei, in forma servi quam domini huic mundo apparere & innotescere? Quis demens ita censet? Verum ideo voluit carnem assumere peccati, ut eam a contagionis paternæ gravi morbo sanaret: Homo fieri, ut hominem qui per peccatum viluerat, divinitatis suæ consortio rursus nobilitaret: sic enim apostolorum princeps ille ait, *ut nos divina consortes faceret natura*: apparere in forma servi, ut de servis reges faceret, & in regnum nos trans-

ferret gloria sue. Et quod de parente, secundum sæculum istud, humili natus est, quare committere voluit? Non erant præstantes illustri loco positæ virginis aut feminae de quibus nasceretur: aut si tantus erat erga virginem hanc amor, tantaque gratia, non potuit eam prius magnificis exornare ritualis, aut potentia opumque splendore illustrare? Potuit utique, sed infirma mundi elegit, volens confundere fortia, veniebat enim potentes deponere de sede, & exaltare humiles. Sic quod pauper venit: Num defuisse ei opes putabimus? minime. Sed cum esset dives, propter nos egenus factus est, ut nos locupletaret. Vt ejus inopia nos divites essemus. In nocte venit, quia voluit nos eripere de potestate tenebrarum: voluit illuminare tenebras nostras, ut populus gentium qui ambulabat in tenebris, videret, sicut in propheta dicitur, *lucem magnam, & ha-*

bitantibus in regione umbrae mortis lux ista oritur. Quod autem in stabulo nascitur, in sordibus, inter armenta, rationem assignat euangelista: *quia, inquit, non erat ei locus in diversorio.* Ergo ne in cuius manu sunt corda filiorum hominum, officiis alioqui erga feminas puerperas hominibus non potuit tantillum inspirare sensus humani, puerperæ isti ut cecidissent hospitium? Potuit: sed quoniam nos quætebat, atque ad nos descendere volebat, ibi cum nasci oportuit, ubi nos eramus. At ubinam eramus? Num in stabulo aliquo, ut propterea descenderit in stabulum? Etiam in stabulo jacebam animalium brutorum: Animales enim rationis obscurata luce, per peccatum facti, & paradiso voluptatis, quæ nobis pulcherrimum ac jucundissimum hospitium dabat, exclusi, atque in hunc mundum ejeti, de mundo nihil feceramus præterquam stabulum animalium. *Homo enim cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similibus factus est illis.* Hinc quidam sanctorum dicebat: *Vi jumentum factus sum apud te.* Quod ipsum volens ille quando venit in hunc mundum significare, in stabulum animalium descendit, factores & stercora nostra non exhorrescens, ut in animalium suorum medio agnosceretur. Quin superest & alia ratio quare in stabulum ascenderit. Nempe voluit ante se pastor bonus minare gregem suum, & ad pascua meliora adducere. Quomodo enim alias impleteretur, quod prædixit de eo Spiritus sanctus per prophetam. *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit, vitulus & leo & ovus simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos?*

Quale vero est quod jacet in præsepio? Ioseph ille cui commendatus erat, & qui pater ejus esse credebatur, non tantillum contulit in parvulura hunc impendii, ut comparasset ei saltem cunias? Nihil profecto, nihil fidelissimum ille Iesu parvuli nutritius eorum quæ ad alumni sui educationem pertinebant neglexit: quia solliciti patrisfamilias munia omnia diligentia sedulitate obibat. Sed hæc fuit Christo destinata voluntas, voluit esse animalium suorum cibus: eaque de causa in præsepium, unde pabulum animalia sumunt, reponi. Caro enim ejus aliis stipulas fapit & fœnum, aliis paleas, aliis nauseam citat, aliis solidus est cibus, aliis adeps frumenti, aliis panis angelorum. *Sumunt enim & boni & mali, forte tamen inæquali, vite vel interitus.* Si bruti sumus, nec rationem sequimur vitæ duces, aut si delectat nos in ignorantia Dei permanere, & asini furæus, non dijudicantes corpus domini: quid aliud quam stipulas fapit & fœnum? Si leones sumus truculenti & immites, aut boves terræ hujus cultores, quid fapit aliud quam paleas? sic enim scriptum est: *Leo & bos comedent paleas.* Si erramus cum Iudeis in solitudine, dicimus: *Nauseat anima nostra super cibo isto levissimo.* Si parvuli sumus in Christo, lac nostrum & mel nostrum est. Si adolecimus, solidus est cibus, & frumentum & adeps frumenti. Si vero perfecti jam sumus, panis est angelorum, habens omne delectamentum & omnem saporem suavitatis. Adco omnium animalium suorum generi attemperatus est hic cibus, & proculjque palato unicuique fapit. Quæ ratio est, quare jaceat in præsepio tanquam in pabulum expositus. Iam quod ligatur fasciis & pannis involvitur, poterat forsan alicui videri ideo factum fuisse, ne tenelli autus pueri distorquerentur. Sic enim

ANNO CHRISTI 1552.

Luc. 2.

Isa. 62.
Luc. 4.

Matth. 1.

Philipp. 2.

Coloss. 2.

2. Pet. 1.
1. Cor. 1.

Coloss. 1.
Luc. 1.

2. Cor. 8.
Coloss. 1.
Luc. 1.

Isai. 9.

ANNO CHR. 1552.

Luc. 2.
Prov. 2.

Gene.

Psal.

Psal.

Abd.

Isa.

Matth. 1.
Luc.

Luc.

Seg. me.

1. C.

Isa.

N. C.
H. C.
Psal.

Sap.

enim

enim solent parvuli vinciri & fasciis illigari, do-
 nec eis articali firmentur, & robur acquirant.
 Sed quid Christo cum fasciis & ligaminibus istis,
 qui exultavit ut gigas ad currendam viam, cuius
 egressus a summitate calofuit? Verum hi panni,
 legis sunt volumina in quibus latuit, tamquam
 panniculis velatis atque obductis. Quo factum
 est, ut scribæ & legis periti Iudæorum, multa
 quidem de Christo, quem in lege contineri scie-
 bant, docere potuerint, non autem agnoscere,
 quoniam involutus illic latebat, & manet ante
 oculos eorum velamen, usque in hodiernum, atque
 hoc est quod ille dicit: *Operum est eis euange-
 lium, nobis autem, quibus præbuit scipsum
 vivum, quibus manifestatus est in carne, quibus
 membranas illas ut intelligeremus scripturas, aperuit
 atque explicuit, totus jam patet, totus
 apertus & manifestus est.*

Adco sub velamento rerum humanarum la-
 tuere consilii divini arcana; adeo jam tum ab ipsis
 incennabilis puer parvulus figuris & ænigmati-
 bus istiusmodi, præstantissimo quodam docendi
 modo, nos erudiens, cathedram tenet magistri
 docentis, quandoquidem ipse est unicus ille ma-
 gister noster, *legifer noster, rex noster*, & sicut
 nomen ejus sonat, *salvator noster*.

Hæc sunt stabali tui, præsepium tui, pannorum
 tuorum, o puer admirabilis, magnalia, ab oculis
 carnalibus abscondita. Talibus ludis, talibus
 spectaculis, talibus crepundiis, exornantur tibi
 cunæ pueriles. Hæc sunt magisterii tui ad cir-
 cumcisionem altioris magisterii sacramentum
 erudita præludia: hæc sunt ortus tui nocturna,
 sed supra solem radiantia spectacula testibus sy-
 deribus, testibus angelis, testibus pastoribus,
 testibus animalibus, in stabulo veluti in magno
 quopiam ac undique patente theatro edita. Et
 veterum magnam theatrum quod omnibus homi-
 nibus patet, quod innumerabiles admittit specta-
 tores, in quod oculos suos conjiciunt, quotquot
 dominum Iesum querunt. Ecquod aliud thea-
 trum spectantibus suis tam jucunda, tam plau-
 su atque admiratione digna exhibeat spectacula?
 Quæ schola, quæ academia, quod gymnasium,
 tam docta proponat auditoribus suis ænigmata?
 Qualis autem futura erat ejus circumcisio, cuius
 fuit tam admirabilis nativitas? Si hæc in nocte,
 quid in die? Si tanta nobis die primo donata
 sunt, die octava, qui mysteriis deputatur, quid
 putatis expectabimus? Magna profecto necesse
 est ut sint, quibus commendandis tantus myste-
 riorum apparatus est præmissus.

Agite igitur, patres, huc huc repurgate mentis
 oculos, animumque advertite. Nam qui munda
 sunt corde, Deum videbunt. Observemus
 & quantum fas est consilia seruemur Dei, si
 forte pulsantibus aperire, & querentibus arcani
 quippiam dignabitur ille aperire. Audivimus
 puerum tot miraculis clarum hodie, hoc est, octavo
 nativitatis suæ die, circumcisum, & carnis
 quidem præputium hominibus secantibus pos-
 uisse, nomen vero accepisse divinitus imposi-
 tum. Hic Christianæ philosophiæ studiosorum
 hominum est imprimis investigare, quidnam sibi
 velit tam accurata ista temporis adnotatio? Ne-
 que enim putandum est sine causa factum, ut
 circumcisio destinaretur in lege, non quilibet
 dies, sed octavus. Quæ in te animadvertat quis-
 quis est mysteriorum divinarum contemplator,
 septem diebus universum hujus sæculi tempus
 contineri. Nemo est enim qui septenis plures aut

pauciores numeret dies, & non eisdem iterum
 atque iterum recurrentes, ducat in orbem seu
 circulum quemdam perpetuum atque infinitum.
 Erit igitur dies extra hos septem, octavus, tem-
 pus aliud & sæculum novum, illud nimirum
 quod Isaias præfagit futurum. *Prope est ut ve-
 niat tempus ejus, & dies ejus non elongabuntur,
 miserebitur dominus Jacob, & Israel salvabitur.*
 Dies septem carnalis sunt præputii, quibus con-
 versati sumus in desideriis carnis. Dies octavus,
 dies est ille redemptionis sanctus, in quo signati
 sumus; tempus est regenerationis & reconcilia-
 tionis, quo adoptamur in filios Dei, ut clamemus
 abba pater, & signentur nomina nostra in libro
 vitæ, quos antea Deus ignorabat. Sed ut Iudæus
 inquit sorte quispiam, fuerit dies octavus
 mysticus, nihilne hic datur gentibus? an *Iudæo-
 rum Deus tantum, & non etiam gentium?* Datur
 utique & gentibus is qui est expectatio gentium.

Verum aliter Iudæis, aliter gentibus. Nam
 cum haberent gentes multorum annorum præ-
 putia longa, & diu in incredulitate & desideriis
 carnis fuissent conversati, non eis post transi-
 tam hebdomadam dierum in capite hebdo-
 madæ novæ sicut Iudæis, sed post peracta mul-
 torum annorum sæcula, in capite anni novi, imo
 novisæculi datur. In præteritis enim generatio-
 nibus dimisit gentes ingredi vias suas. In quo est
 videre admirabilem Dei providentiam. Qui cum
 voluisset sibi colligere ex Iudæis & gentibus po-
 pulum unum, sibi que reconciliare ambos in uno
 corpore, tum prædicare iis qui longe & qui pro-
 pe erant, sic aptavit, sic præhivit dispensationis
 suæ tempora, ut uno eodemque hoc die, populo
 utrique religioso, quem Iudæi (quoniam octavus
 erat) ex lege, & gentes legem non habentes, ex
 superstitione venerabantur & observabant, utri-
 que se exhiberet signaculis duobus cognoscen-
 dum, uno carnis, altero divinitatis. Siquidem
 hunc diem Iano bisfronti superstitionosa gentilitas
 dedicaverat, quem convivii, salutationibus
 mittendis & remittendis, strenis & ludis publi-
 cis, totum transgebant lætum, dabant & acci-
 piebant munera, mutæ benevolentiae atque
 amicitiae symbola, haud secus ac si temporis præ-
 teriti fastidio gravati in novam vitæ conditionem
 transire gestirent. Quæ de veterum poetarum
 quidam sic cecinit carmine.

Prospera lux oritur, linguisque animisque favete: P. Ovidius
Nunc dicenda bono sunt bona verba die. fast. 1.

*Lite vacent aures, insanaque protinus absint
 Iurgia, differ opus livida verba tuum.*

*Salve sexta dies, meliorque revertere semper,
 A populo rerum digna potente coli.*

Ad quem modum gentes per ignorantiam veri
 Dei Iano bisfronti & nihil videnti tribuebant,
 quæ erant solius Christi. Christus enim, (non
 Ianus) conciliator est animorum, omnique be-
 nevolentiae in hominibus auctor. Hic prædicat,
 ut propheta ait, annum placibilem domino.

Hic propter testamentum vetus, quod respicit
 a tergo, & novum, quod coram inspicit, in fi-
 nem sæculi duraturum, & quoniam mediator est
 inter Deum & hominem, bisfrontis potest non
 injuria videri, sed ob id potissimum, quod
 non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus, &
 oculis ejus omnia sint nuda & aperta. Hic dat
 strenas & munera auro gemmisque meliora. De-
 dit enim nobis hodie e bonitatis suæ thesauro
 strenas binas inestimabiles, quibus nihil precio-
 sius, nihil optabilius esse possit.

Zzz ij Dedit

ANN O
 CHRISTI
 1552.

Isa. 14.

Ephes. 4.

Galat. 4.

Rom. 2.
 Genes. 42.

Aff. 14.

Ephes. 2.
 Coloss. 1.

Rom. 2.

P. Ovidius
 fast. 1.

Isa. 13.

Isa. 61.

Heb. 4. 7. 9.

Heb. 4.

ANN O
CHRISTI
1312

1. Pet. 1.

Act. 4.

Genes. 12.

Apo. 1.

Matth. 1.

Luc. 5.

Hebr. 10.

1. Ioan. 2.

Act. 4.

1. Ioan. 4.

Dedit muneraduplicata, eximæ erga nos charitatis suæ symbola. Quorum alterum precioso ejus sanguine notatum est, naturæ humanæ signaculum: Alterum vero de caelo nomen allatum signaculum divinæ naturæ. Sanguine autem ejus quid preciosius? Et novo suo nomine exhibuit nobis æternæ salutis spem, nec enim aliud sub caelo datum est nomen hominibus in quo oporteat nos salvos fieri, & fœlicem æternitatis annum auspiciari. Salute autem æterna quid optabilius?

Circumcisionis character humanæ illius carnis, quæ pro redemptione generis humani venit ab Abraham, est signum, datum non solis Iudæis, sed & gentibus, ut promissio impleretur. In femine tuo benedicatur omnes gentes terræ. De quorum numero nos utique eramus alioqui perituri, nisi benedictio promissa ad gentes quoque pertinisset: quo major est causa, ut signum læti agnoscamus, nobisque felicitatem illam gratulemur. Datum est autem in sanguine, qui lavat a peccatis, & artha est propitiacionis illius quam facere decreverat in cruce.

Nomen Iesus tam benignitatis quam potentia ejus divinæ est signum, peccatoribus omnibus datum. Vocatus est enim Iesus, quia veniebat saluum facere populum suum a peccatis eorum. Quid autem tam benignum est, quam sua ipsorum culpa pereuntium, ubi indignationis & iræ iusta causa dabatur, misereri? & quæ major sit potentia, quam peccati vincula solvere, a diaboli tyrannide liberare, a morte æterna salvare? Atqui hoc quis possit nisi solus Deus? Quid vero miseris nobis tam necessarium, quam condolentem eumdemque salvantem habere Iesum? Agnoscere ergo & istud quoque signum tantorum gaudiorum nuncium læti debemus, ut ex nomine ipso verum confiteamur esse Deum, ex circumcissione hominem verum. Vtiusque enim naturæ confessio, tam est unicuique ad salutem necessaria, ut si quis alteram in Christo perimat, totus excidat a Christo toto, nec habeat unde possit ei Christus prodesse. Etenim qui humanam ei naturam detrahunt, sacrificio se exiunt propitiacionis. Quod dabit enim pro se sacrificium, aut quem sanguinem libabit Manicheus, qui imaginem ac similitudinem gessisse hominis, non naturam, perfide contendit? Quod Valentinus, qui corpus ei affingit cælesti? Quod Apollinaris, qui humanam in divinam transisse fabulatur? An sanguinem hircorum, taurorum, aut vitulorum? Sed impossibile est sanguine hircorum, aut taurorum auferri peccata. An sanguinem proprium? sed is sanguine hircorum est corruptior. Nobis vero qui verum ipsum confitemur hominem, factus est propitiatio pro peccatis nostris. Ad eundem modum qui divinam ei naturam blasphemia voce auferunt, Iudæi, Ethnici, Mahumetani, quod habeant nomen in quo sit peccatorum remissio, & quo salvi fiant? Nullum profecto, nomine Iesu sublato. Non est enim aliud nomen sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Soli itaque de Christo recte sentiunt, qui & hominem ipsum & Deum esse confitentur. Atque hoc est quod apostolus ille Christo præ cæteris dilectus ait. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est. Et rursum. Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est filius Dei, Deus in eo manet. Quæ duo ut non compungent ipse fecit, per quem magno eoque inferutabili miraculo, in uno ac solo Christo con-

sentiunt. Quod in Spiritu sancto fore prævidens Iſaias ait, *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis*. Parvulus a filio hæctenus in eodem Christo fecerunt, quod parvulus sit natus, nimirum ex Maria virgine: filius vero datus, nimirum a patre cælesti, qui ipsum ab æterno genuit. Et ramen idem interim est Christus, qui & parvulus est & filius.

Tantorum sunt duo ista hujus diei signacula mysteriorum symbola, quæ ramen nulla sunt nisi plurima, nec iis inferiora adhuc restent. Per renata igitur convenientissimum ac pulchrum erat, utriusque signaculi vim & causas, quidque porrederet altiori origine exponere. Quod tamen ipsum quem mihi per temporis angustiam non permitti probe satis intelligam, & cernam vix de alterutro differendi facultatem superesse, arbitratus sum me non abs re facturum, si circumcissionis tantummodo sacramentum pertractem, ut cujus ratio non tam multis perspecta est, quam excusculandi illius & anabilis ac benedicti nominis Iesu: quod omnium piorum ore, nobis etiam racentibus, celebratur. Illud est enim nomen quod est supra omne nomen, ad cuius appellationem omne genu stetit caelestium, terrestrium & infernoium. Nomen in quo qui benedictus est super terram, ut propheta ait, benedicitur in Deo, quo nemo potest cum appellare nisi in Spiritu sancto. Nomen est ad quod miteſcunt feræ, sunt innoxii serpentes, dæmones eſciantur, linguis loquimur novis, & omnis generis morbi curantur, propter quod propitiatur Deus cunctis iniquitatibus nostris, in quo quicquid petierimus, dabitur nobis. In summa, *Omnis qui invocaverit nomen domini, salvus erit*. Quam tantam ejus vim admiratus David carmine ipsum tali celebrat. *Domine*, inquit, *Dominus noster quam admirabile est nomen tuum in universa terra*, cum pridem in Iudæa tantum notus fuisset Deus, & in *Israel magnum nomen ejus*.

Illo itaque nomine vobis alioqui satis commendato, & piorum omnium cordibus impresso, ad circumcissionis mysterium explicandum me converto, cujus originem tradit Moyſes in Genesi fuisse talem. Cum Hebræus Abraham jubenti Deo, ut de terra & cognatione sua in regionem aliam quam ei demonstrabat, proficisceretur, incunctanter paruisse, eidemque promittenti sibi jam per ætatem effæto posteritatem (non magis quam stellæ cæli, aut sint arenæ maris) numerabile, absque dubitatione fidem habuisse, eaque de causa iustitiæ laudem fuisset promeritus, multis perspecta modis ejus obedientia, fide, constantia ac iustitia, voluit Deus semen ejus ab impiorum semine signaculo aliquo discernere, quo originis suæ paternæque virtutis admonita posteritas, ejus quoque studeat æmula esse, quamobrem mutato nomine ejus Abram in Abraham, eo quod esset futurus multarum gentium pater, iussit ut se cum familia omni lege temporaria circumcideret. Quod institutum ab eo ceptum, per omnem adeo posteritatem invaluit, ut nemo veterum legatur ejus neglecti causa fuisse reprehensus, præter unum Moyſen, cui revertenti a Madiantibus in Ægyptum cum Sephora uxore, angelus mortem interminabatur, propterea quod filium suum nondum circumcidisset. Quo respectu puelli mater, ingenti correpta metu, illico filium petra acuta circumcidit, provolutaque ad Moyſi pedes ait: *Sponsus sanguinum*

ANN
CHRIST
1312

Philip.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

Circum-

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

num tu mihi es, & dimisit eum, ob circumcissionem, ut ait scriptura. Adeo ab ea tanquam crudeli atque inhumana lege pictas materna abhorrebat. Quinetiam quanto cum cruciati fiat circumcisio, si non experientia, posset vel ab eo cognosci, quod cum Emor & Sichem (ut habet Genesios historia) principes, cum univervo civitatis suæ populo, filiis Jacob dolose persuasi se circumcidissent tertio circumcissionis die Symeon & Levi cum modica familia in civitatem irruentes, totam multitudinem quæ defendere se ob doloris vehementiam non poterat, propter stuprum forori suæ Dinæ illatum, trucidarunt.

Nihilo tamen minus Hebræi, quamvis dura, crudelis atque inhumana circumcissionis lex illa videretur, & a cæteris patrum suorum traditionibus leviter admodum nec infrequentet desisterent, tamen sine gloria stirpis (de qua superbiebant) sive promissorum divinarum magnitudine, sive religione ducti (senserunt enim ac tradiderunt eorum quidam ritui mysterium inesse) ejus admodum tenaces ac patientes erant, cruciatus illos non modo contemnent, verum etiam ducentes sibi gloriosos, gentesque reliquas velut immundas aspernati sibi solis misere placebant. Cujus rei admiratio cepit & Ægyptiorum mystas illos (qui in veneratione præcipua religionis opinione habebantur, & cum ad eos sacramentum istud non proprie pertineret, Hebræorum simiaz facti, a quibus plurima mutuabantur, se quoque circumcidebant, & neque ad literas sacras illas (quas hieroglyphicas appellant) addiscendas, neque ad astrologiæ aut genesios (qua nihil divinius ducebant) cognitionem, quemquam admittebant nisi prius circumcisum. Et nemo apud eos hierophantes, nemo sacerorum mysta, nemo vates, aruspex, generthiacus, cæli aut inferorum conscius existimabatur, nisi fuisset circumcisus. Quinetiam Arabum, Phœnicum & Æthiopum quosdam sacerdotes, memorant idem sequutos exemplum, circumcissionis se caractere initiafle. Quo factum est, ut circumcisio quæ fuerat Hebræis insigne religionis, Ægyptiis, Arabibus & Phœnicibus facta sit superstitionis insigne: Non novum tamen hoc, quum ita soleat impietas pietatem mentiri, & angelus fatæne se transfigurare in angelum lucis.

Atque hæc est circumcissionis illius origo, causa & progressus ad Christum usque in quo benedicendus erat non unus Hebræorum populus, sed omnes gentes terræ. Non enim per Abrahamum aut ejus circumcissionem benedictio promissa expectabatur, sed per semen ejus. Semen autem promissum & per virginem redditum, erat Christus, in quo carnalis ista circumcisio in multo præstantiorem conversa est. Enimvero Christus cum Deus esset & homo, accipiens in humana sua carne circumcissionem carnalem, transtulit eam in spiritualem, qua electos suos ad quos promissio Abrahamæ facta pertinebat, signaret: Non quidem signo aliquo carni mortali imptesso, quam habent boni cum malis communem, & in qua caractere eodem signari poterant etiam reprobi, nihilo propter signaculum illud futuri meliores, sed in anima, in qua non nisi germani Abrahamæ filii & electi Dei signantur, infallibili illo spiritus caractere, qui nos meliores efficiat ac Deo probet. De quo apostolus ait, firmum fundamentum Dei stat habens signaculum hoc. *Cognovit dominus qui sunt ejus, & discernit ab iniquitate omnis qui invocat nomen domini.* *gener. Tom. XIV.*

A mini, invocamus quidem quotquot in ipsum credimus nomen domini, sed signaculum Spiritus habent, qui circumciderunt se ab iniquitate: hos discernit & cognoscit, *qui scrutator est cordium Deus*: ad hos pertinet pactum illud æternum. Hoc est firmum fundamentum Dei quod stat & stabit. Ad quam circumcissionem spiritualem referuntur omnia quæ de carnali illa Moyses scripsit: fuerunt enim istius umbræ quædam & imagines. Sed quoniam Iudæus doctrinam hanc veritatis non recipit, & literæ affixus errare nos arbitrat, ne dubia videamur jacere pro certis, ante ex ipsamet lege (cui innititur) venit ille nobis confutandus ac redarguendus, quam probeamus omnia veteris circumcissionis jura huc esse translata. Age igitur si rogemus Iudæum causam, quare jussit Deus præputium circumcidit, quod amputari absque cruciati magno non poterat. Nam persuasum utrinque esse debet, Deum non sine causa & frustra grave aliquid in homines statueret. Si natura vitiosum erat, adcoque Deo invisum, quare creavit? Si non erat invisum Deo, nec molestum homini, aut natura malum, quare jussit amputari? Si quia superfluum erat, auferri voluit, videbitur miserorum cruciati suum errorem, si ita fas sit de Deo loqui, voluisse emendare. *Ipsè enim fecit nos & non nos ipsi.* Aut si alia quæpiam causa suberat ad Deum

non pertinens, nunquid de præputiis cura est Deo? Hic quid ille respondeat, nisi datam circumcissionem in fœderis divini signum, quo populus Deo dedicatus a reliquis gentibus ipsum agnoscentibus, nec cultui ejus mancipatus seceret. Verum id quidem, & satis conveniebat, Iudæorum populum rudem, notis hujuscemodi signari, sed non istud quærebat. Danda erat ratio quare discernendo populo suo, Deus signo isto & non potius alio quopiam voluit uti, quo videlicet tam dignum Deo signaculum istud fuisset appareat, quam conveniebat Iudæis eo notari. Quæ nisi datur studiosis illis, qui facta divina admirantur, eorumque rationes pervestigant, neutiquam fieri satis, quinetiam videbitur hæc ipsa lex cum decoro naturæ decentissimo & rationis judicio pugnare. Dicent enim Ethnici. Sic non habebat Deus vester quem omnipotentem & sapientem esse dicitis, in corpore humano locum alium, ubi religionis & pacti sui caracterem locaret, nisi in vœcundarum partium (quas natura velavit) circumcissione?

Quale item sit (rogabunt) æternum Dei testamentum ista corporis parte reconditum circumferre? & quale denique ob resectam cutis particulam (quæ neque bonum neque malum alioqui hominem reddat) circumcisum non circumcisio ducere meliorem, & hunc illi præferre vel posthabere? Hic mutus erit Iudæus, nec poterit legis quam profitetur dare rationem, nisi confiteatur nobiscum, circumcissione illa carnali, circumcissionem aliam Deo dignam, & quæ hominem vere sanctificet adumbrari: cui significandæ, non quælibet alia corporis pars, sed tantum pudenda ista sit apta. Quamquam huc adiget, non ista tantum ratiocinatione: succurunt enim ipsa etiam lex & propheta, quorum autoritas majus pondus habet. In Levitico ait dominus: *Ambulabo contra eos* (de Iudæis carne utique circumcisus loquitur) *& inducam eos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum.* Audimus hic circumcissionem potioris mentis. Mens autem circumcidi (nisi spiritualiter) quomodo

ANNO
CHRISTI
1552.
5 ap. 1.

Gen. 17.

Psal. 99.

Levi 20.

Deut. 30.

ANNO
CHRISTI
1552.

Dent. 10.

Isa. 9.

Ephes. 4.
Hebr. 2.

Galat. 4.

Matth. 5.

Gene. 17.

queat? Similis est in Deuteronomio locus, ubi ad circumcisos jam carne Iudæos Moyses ait. *Circumcidet dominus Deus tuus cor tuum & cor seminis tui, ut diligas dominum Deum tuum ex toto corde tuo & in tota anima tua.* Si in præputii circumcissione conquiescendum existimavit Moyses, quid circumcissionem cordis ex Dei nomine iis qui circumcisi jam sunt, promittit? Luculenter itaque hic apparet non modo, quod demonstrandum nobis erat, circumcissionem quandam esse spiritalem, carnali ista præstantiorem, verumetiam & hoc, quid illa sit: quam velit potissimum, & exigit Deas: idem est videre & in alio Deuteronomii loco, ubi Deus ait: *Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & cervicem vestram, ne induretis amplius.* En & cor ipsum hominis, ad quod nulla manus pertingit, præterquam Dei, habet præputium quod circumcidatur, sed spirituale: quod nisi circumcidimus, non proderit carnem habere circumcisam.

Quorsum igitur gloriatur Iudæus in figura, in umbra, in signis, si hæc est veritas? Quorsum præputii sui decurationem jactabit, si præstantior, si sanctior, & Deo gratior est circumcisio cordis? Pleni sunt rerum istarum prophetæ, quorum agmen longum, si causa posceret, huc possem adducere. Sed apud vos, patres sanctissimi, id arbitror in re tam manifesta fore supervacuum. At dum Iudæorum persequor stoliditatem, videar forsitan alicubi ipse impigisse, & laqueos mihi innoxisse, unde non extricer. Nam si figura est & umbra circumcisio, quid tantopere Christum in carne circumcisum prædico & extollo? Neutiquam vero stringor hoc modo, qui Christi circumcissionem aliter, quam suam Iudæus, magnifico. Non enim sibi circumcisus est Christus sicut Iudæi, sed nobis, quibus & natus & datus est: sed nec ideo, quod putaret cum Iudæis, præputium omne natura immundum coram Deo esse, aut carnis mutilationem virtutem esse Deo gratam atque acceptam. Sed ideo circumcissionem accepit, ut figuralem illam transferret in spirituales, veram circumcissionem: ideo sub umbram hanc descendit, ut ea discussa rem ipsam in luce nobis exhiberet. Præterquam utilitatem profinit nobis & alias Christi circumcisio multis modis.

Primum enim mortalibus omnibus comprobavit se carnem veram & nostri similem assumpsisse, qui voluit nos sibi in unum corpus (in quo omnes servaret) incorporare. Deinde voluit fratribus suis secundum carnem, Iudæis (inquam) ne quam illis offensionis causam præberet, per omnia assimilari. Et qui non postremus est ejus fructus, liberavit nos à dura circumcissionis lege, circumcisus ipse pro nobis. *Misi enim Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum Dei reciperemus.* Sed qui potuit istud fieri? Num legem (ut nos liberos ab ea redderet) destruxit? Minime. Sed pro nobis autem implere quomodo potuit id, quod ut ipsi nos præstemus, lex exigit & requirit? Sic enim habet mandatum Dei. *Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo.* Et iterum. *Erit autem pactum meum in carne vestra, in fœdus æternum.* In vestra, inquit carne, non aliena. Multis sane mortalibus quibus rationem caro absorbit, præbuere hæc legis verba ingentis causam ruinæ, qui æternum illud Dei testamentum, ad suam ipsorum carnem

referentes, tam grandi rerum moli, tam fragile ac vile subtraverunt fundamentum. Quales fuerunt Iudæi, qui propter hanc legem, legem Christi etiamnum averfiantur. Quales item Ebionitæ, qui cum Christum recepissent, suæque omnia ad pedes apostolorum posuissent, propter hæc legis verba retro conversi, ac circumcisi a Christo exciderunt. Sic Cerinthus, sic pseudoapostoli, sic ad tempus Galatæ, sic Mahumet, & cum eo gentes innumeræ a Christo recessere, quibus persuasum erat, suam esse carnem, pro qua tanta polliceretur Deus, & de illa dictum esse: *Pactum meum erit in carne vestra in æternum.* Hæc carnes & cæcæ hominum istorum mentes, & stupida crassaque ingenta. Itane mortales de putente sua carne gloriantur? Itane Dei & creatoris sui pacta gratuita, carnis suæ merito adscribere, & quidem carnis illi particulæ quæ pudenda profus atque indigna sit.

Quid est autem omnis caro, nisi fœnum, nisi pulvis, nisi lutum? & hujus scilicet vilior particula digna æstimabitur, pro qua pacificatur Deus homini immortalitatem? Quanta est indignitas opinari tam vilibus Deum addiditum esse rebus? Alia, o cæci, alia est caro pro qua pactus est nobis Deus æternitatem. Hæc est unigeniti ejus caro, qui nobis natus, datus & circumcisus est: idemque est masculus ille, in quo circumcidimus omnes. Quemadmodum enim quod Abrahæ dictum est: *In semine tuo benedicentur omnes gentes terre*, non potest ad eos omnes, qui ab Abraham descenderunt, referri: nec enim dicit scriptura, *in seminibus, quasi in multis, sed in semine tuo, quasi in uno*: hic unus autem est Christus. Ita quod eadem dicitur: *Et erit pactum meum in carne vestra*, non ad unumquemlibet Iudæum referri potest, nec de multis, sed de carne una pronunciat Deus. Hæc autem vita caro, o Iudæi, est Christus, de carne vestra, ex semine Abraham natus, qui idem & caro nostra est. Quorquor enim in ipso baptizati sumus, unum sumus cum illo corpus, & membra de membro, de carnibus & ossibus ejus: illo ergo circumciso, simul intelliguntur circumcisi, quoque in eo existunt. Quam carnem unam, & masculum unum Colossensibus indicans is qui aliquando raptus fuit in tertium cælum, *In Christo, inquit, circumcisi estis, circumcissione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed in circumcissione Christi, conspulti ei per baptismum.* Itaque jam non est masculus & femina, gentilis & Iudæus, circumcisio & præputium, barbarus & Scythæ, servus & liber, sed omnia & in omnibus Christus: *In quo neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura, sed fides qua per dilectionem operatur.* Non enim qui in manifesto hic Iudæus est, neque que in manifesto in carne sit, circumcisio est: sed qui in abscondito, Iudæus est, & circumcisio cordis in spiritu non litera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Enimvero non magni meriti res coram Deo est carnem circumferre mutilatam. Cordis & animæ vitia amputasse, illa demum præclara est & Deo grata circumcisio. Hæc est quam legislator volebat atque intendebat, ad hanc invitat nos Christus infantulus circumcissione sacrosanctæ carnis suæ. Hanc docuerunt apostoli, præstigerunt futuram atque etiam suo exegerunt tempore propheta, patriarchæ & justi viri. Olim in carne sua adumbrarunt, pulcra & accurata ratione, quæ pars hominis, quo ordine, qua ætate, quo cultro & quomodo circumcidi

cumcidi debeat, præscribentes. modo enim non numeris omnibus traderetur absolutum, quod ex Dei ipsius gerebatur præscripto: Et quidem quæ pars hominis circumcidi debeat, in præputii quærens intelligitur. Non enim præcepit Deus præciderè unguis aut capillos, vel barbam abraderè, res quas excernit ipsa natura, non etiam corporis solida membra, sine quibus non potest homo integer consistere: sed congenita nobis præputia, naturæ quidem sui amantissimæ cara, pudenda tamen. Quæ quoniam carne constant & sanguine, non absque cruciatu revelluntur: tamen abundare in corpore humano, nec admodum ei necessaria esse videntur. Quæ figura significat Deus, vitia illa pudenda, in quæ sermum ab ipsa adolescentia, ac per omnem ætatem adeo proclives, quæque radices jam in ipsis nostris visceribus egerè, nec possunt, nisi natura cui congenita sunt reluctante, & acerbis cum dolore exituari: circumcidienda tamen esse, modo velimus inter filios Dei computari. Qualis est concupiscentia Venereæ impetus, superbiæ malum, ambitionis pestis, studium avaritiæ, luxus, odium, invidentia, & id genus morbi carnis, qui etsi tenaciter adeo depravate inhaerent naturæ, ut extirpari & sanari, nisi vim nobis inferamus, vix queant: tamen nemo defendit, nemo non improbat, utpote pudenda & verecunde (quantumvis corruptos homines delectent, naturæque adblendantur) tegenda. Atque hæc talia, cui non merito videantur quedam esse præputia: & quidem cordis præputia, unde exeunt, ut veritas ipsa nos docuit, cogitationes immundæ, quæ coinquant hominem. *Et pravam est cor hominis, pronumque (sicut apud Moysen dominus ipse conqueritur) ab adolescentia sua in malum.* Quamquam scriptura sacra, eadem illa vitia tribuit etiam menti, jubetque & hæc circumcidere, ideo forte quod mens videatur in corde suam habere sedem. Legimus in Hieremia, & aurium circumcissione opus esse. Sic enim ait: *Cui loquar, & quem confessor ut audiat? Ecce incircumcise sunt aures eorum, audire non possunt.* Moyses quærebatur se labiis esse incircumcisum. Et quemadmodum circumcidere oportet mentem, cor, aures, labia: sic fortassis & manus & pedes, & oculi & nares habent quod circumciantur. Labia quidem, ne loquantur dolum in corde: & cor, ne cogitet detractiones, turpiloquia, & ea quæ nec nominari vult inter fratres apostolus. Aures, ne adulatoribus, calumniatoribus, aut colloquiis eorum pravis qui animas corrumpunt, auscultent, sed potius verbo Dei. Oculi, ne videant vanitates, & sint pleni concupiscentiis, sed simplices sicut columbæ. Gustus & crapula, ebrietate, & gulæ irritamentis, ne fiat homini suus venter Deus, & tamquam crucis Christi inimicus ab apostolo deploratur. Manus ne muneribus, sanguine, rapina aut iniquitate ulla polluantur: Pedes a lapsu, ne gradiantur via duplici, sed in via currant mandatorum Dei. Tot sunt hominis partes quæ circumcissionem requirant. Quamquam interim verum est, corde bene circumciso, totum satis hominem circumcisum esse. Ordinem ad hæc quemdam in circumcissione servandum esse, Abraham suo nos docet exemplo. Siquidem is prior seipsum, deinde Ismaelem filium suum, postea vernaculos, postremo emptorios & advenas circumcidit. Sc quidem non impuritatis ullius præscindendæ causa, sed propter exemplum, quippe qui jam iustitiæ laudem a

A Deo fuerat adeptus. Iam audierat: *Ego proteclior tuus Abraham, & merces tua magna nimis. Benedicam benedictentibus te, & maledicentibus tibi maledicam:* & jam quarto acceperat de posteritate Christo, de Chananeorum fertilissima amplissimaque regione possidenda promissionem. Nihil tamen minus quamvis iustus, rectus, Deo carus, & annosus esset, debuit pater multarum gentium futurus, priusquam promissionis filium Isaac generaret, ipse circumcidi.

Quid hoc sibi vult, patres, reverendissimi, aliud, nisi quod in ecclesia Dei oporteat primo ipsos Abrahams, ipsos patres familias, qui alios circumcidant, circumcidi saltem in exemplum, quanto vero magis, si habeant ipsimet, quod circumcissionem requirant? Videlicet ne audiant: *In Rom. 2. quo alium iudicas, teipsum condemnas.*

Neque enim Isaac nascitur nisi de parente circumciso, nec ecclesiarum patres, bonos Christo generant filios, nisi fuerint ipsi circumcisi priores. Sic enim aiunt: Plus valere exemplum bonum, quam leges bonas. Circumciso parente mox Ismael filius circumciditur, primus post patrem familias in domo. Et quis primus in ecclesiæ patres est, nisi clerus in ecclesia post sortem domini electus & adscitus: Quem sequuntur tamquam vernaculi populus fidelium, *ovæ sanctorum & domesticæ Dei.* Post vernaculos tardius circumcissionem admittunt servi emptitii illi, qui sua lucra in ecclesia Christi sectantes, non domino nostro Iesu Christo serviunt, sed suæ cupiditati, suo ventri. Postremi veniunt advenæ, qui in ecclesiam de regione tenebrarum sero pene reversi, penitentia castigatione severiori circumciantur. Hoc ordine circumcidit Abraham domum suam: & hic ordo est, quem in Abrahamo Deus ecclesiæ præscripsit, quem pervertere si quis adnitatur, nihil egerit aliud, quam ut cum natura pugnare, & Dei ordinationem infringere voluisse videatur.

Interim tamen prætereundum non est siquidem velimus sacræ scripturæ candidi & non iniqui interpretes haberi, quod Abraham gentis pater non a filio, non a vernaculis, nec a servis, aut alienigenis circumciditur, sed sua ipsius propria voluntate & manu. Nolle enim oportet, non permillum (necum inunctum) minoribus, ut negocium sibi fumant aut libidine setantur majores suos circumcidendi, ut sicut Cham ille, naturæ reverentia deposita parentum suorum verna nudata fratribus ostendat, quos certa maledictio apud Deum manet. Sed debet Abraham a seipso, non ab alio quovis minore circumcidi, derisus & contemptus. Ipsique sese patres debent ad proavorum & majorum suorum normas & leges illas, quas nulla (quæ quidem a Deo sit) queat dissolvere potestas, ultio componere. Et enim non datam (ne ipsis quidem apostolis) esse a Deo potestatem, ea quæ pro ædificatione sancta sunt destinandi, apostolus ipse ille gentium doctor in fide & veritate nobis affirmat, pro quibus solis forsitan conservandis, quales quales patres eorum fuerint, poterunt minores solliciti esse, & Paulos quosdam agere.

Quæ vero ætas circumcissioni huic divinæ deputetur, si libet cognoscere: En Abraham circumciditur annorum nonaginta novem. Ismael tredecim annorum Infans parvulus dierum octo: familia vero absque ætatis respectu. Hoc vero quid, est P. R. nisi quod nulli parcitur ætati, quando neque infima circumcissionem evadit, neque

ANNO
CHRISTI
1552.
Gen. 15.
Roma. 4.
Genes. 12. 7. 22.

In Rom. 2.

Gen. 21.

Genes. 17.

Ephes. 2.

Rom. 16.

Gene. 9.

1. Cor. 10.

Gala. 2.

ANNO
CHRISTI
1551.

Isa. 65.

Gen. 17.

Exod. 4.
Levit. 5.

1. Cor. 10.

Ioan. 1.
Heb. 4.

Rom. 30.

Dent. 30.

Psal. 94.
Hebr. 3.

Ephes. 6.

Psal. 106.
Psal. 50.

neque suprema. Abraham qui anno nonagesimo-
nono superato, jam centesimum agebat, ætatis
supremæ. Parvulus infimæ. Ismael & familia,
mediæ gerunt imaginem. Omnis enim ætas cir-
cumcisioni Christianæ matura est. Quod Spiritus
sanctus per prophetam significans, sic Christi
tempora descripsit. *Non erit ibi infans dierum &
senex qui non impleverit dies suos. Quoniam
puer centum annorum morietur, & peccator cen-
tum annorum maledictus erit.* Adeo nemini datur
ad perseverandum in peccatis spacium ulterius,
atque hoc ipsum est, quod habet historia divina.
*Statim, inquit, in ipso die, sicut præceperat ei
Deus, circumcidit Abraham carnem præputii
sui, & Ismaelis filij sui, & omnem domum
suam.*

Et quoniam non amputatur absque cultro præ-
putium, de hoc quoque dispiciamus. In scripturis
quidem, non invenitur circumcisioni adhi-
bitus culter alius quam petra acuta. Mirum vero,
si tam acuta possit nulla fingi, quæ circumcidendo
cordi, quod omnium oculorum fugit aspectum,
adhibeatur. Si non extat autem talis aliqua, qua
falce aut securi cordis præputium quis amputet?
Nisi forte confugiendum putamus ad illam de
qua scriptum est, *petra autem erat Christus.* Sed
hæc petra qua cote exacuatur ut scindat, aut
quomodo cultri vicem obtineat Christus? Ver-
rum cessabimus mirari ubi propius Christum
inspexerimus, consideraverimusque ipsum simul
esse verbum illud incarnatum, *verbum, inquam,
Dei verum & efficax, quovis gladio accipiti pen-
etrabilis*: quippe quod ad spiritus & animæ compa-
pagum quoque & medullarum divisionem us-
que pertingens, cordis ipsas cogitationes secre-
tissimas discernit. Equum autem cordi circumci-
dendo gladium magis penetrabilem, aut petram
acutioram queramus?

Verum dicit forte quispiam. Sed quis in po-
testate atque arbitrio suo hanc petram habet, ut
ea circumcidere & se & alios queat? Quem ad
apostolum mitto, a quo audiat responsum. *Ne
dixeris, inquit ille, in corde tuo. Quis ascendit
in celum, id est Christum deducere, aut quis de-
scendit in abyssum, hoc est Christum a mortuis re-
vocare. Sed sicut dicit scriptura, prope est verbum
in ore tuo, & in corde tuo. Hoc autem est verbum
fidei.* Si credis enim, non opus tibi est ut quæras
extra te eum qui est ubique. Intus habes petram
qua circumcidaris, modo instanti ac circumcide-
re volenti pareas & acquiescas, nec vulneris ob-
durare cor tuum, sicut illi qui noluerunt audire
ejus vocem, & temptaverunt eum in deserto. Et
enim est & extra te gladius quidam spiritus, quem
a Deo acceptum versant, ac stringunt ejus mini-
stri ecclesiarum præpositi, secant, eradicant, exci-
dunt, exterminant, ædificant, plantant, hic
est gladius ille spiritus, quod est verbum Dei,
quo gladius ille anceps vitalibus nostris insigitur:
& verbum, quo verbum illud vivum & efficax
in te movetur. Si exceperis & obedientia humi-
linter intromiseris gladium istum spiritus, gladius ille
anceps, nempe petra illa acutissima, circumage-
tur & permeabit tibi cor & medullas, circumci-
detque cogitationes immundas, desideria carnis,
omnesque affectus pravos, ipsissima ac penitissi-
ma cordis præputia. Et quoniam verbum illud
instaurat universa, cor mundum rursus in te creab-
it, & spiritum rectum renovabit in visceribus
tuis.

Porro modum quo fieri debeat circumcisio si

quis requirat, in ipso illum inveniet nomine. Cir-
cum enim ducendus est culter petrinus in
orbem, ne quid resideat aut relinquatur impuri.
Modicum enim fermentum totam massam cor-
rumpit. Nisi enim labefactantis carnis vivum
ipsum culter penetret, si non percutentur radi-
cibus mala graviora, sed radantur tantummodo,
aut ad tempus demittantur, tamquam irritata &
plura & nocentiora quam etant resurgent, fiet-
que novissimus error pejor priore. Quamobrem
præmissio Hieremia magno illo circumcisionis
hujus præcone, ipse nos monet dominus. *Cir-
cumcidamini, inquit, & auferite præputia cordium
vestrorum, viri Juda & Hierusalem, ne forte egre-
diatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, &
non sit qui extinguet.* Graves profecto & me-
ruendæ sunt incircumcisis nobis minæ istæ, non
hominis, sed Dei, voce tam terribili intonantis,
ne forte ut ignis egrediatur (inquit) & non sit
qui extinguit iram. Proinde auferite, non pal-
pate præputium, auferite & ne veltris scalpere
tantummodo. Præputium ablatum non renasci-
tur. Sic præputanda sunt mala, sic zizania eradi-
canda, ne renascantur. Quo in negotio, forsitan
videat cuiquam facere de rebus factu non possibi-
libus verba inania. Siquidem donec homines
erunt & vitia, semper est inquietus adversa-
rius, semper circumit, ut seminet zizania, sem-
per querit quos devoret, & de parentibus cir-
cumcisis velinus, nolimus, nascuntur filii præ-
putiari. Verum id quidem, sed non est propter
ea animo ad mala illa concedendum. Saltem si
prohiberi ne redeant, non poterunt, non invite-
ntur, non foveantur, non aperiantur eis ostia.
Circumcisus est aliquis, non adducat præputium.
*Si enim qua destruxi iterum readifico & rursus in-
stauror, prævaricatorum, inquit apostolus, me con-
stituo.* Semper quidem inquietus est adversarius,
sed non proficit, nisi quando dormiunt homi-
nes, tum enim spargit inimicus homo zizania
sua. Cui periculo poterunt imo debent excubiis
suis ecclesiæ speculatores occurrere. Quid enim
episcopus nisi speculator? & quid faciat specula-
tor nisi ut invigilet? Et quod nascuntur de cir-
cumcisis incircumcisi, de ablatis & purgatis im-
mundi, non voluntate parentum piorum id fieri,
sed inevitabili naturæ corruptione, eorundem
est querela: unde est, ut non etiam culpa mali
hujus parentes, quibus illud invisum est, quique
propterea ingemiscunt & dolent, perstringat.
Ad quem modum, ut vestra quoque egregia
voluntas, vestrum studium, vestraque hac in re
integritas, omnibus fiat perfecta P. R. non parum
retulerit. Quo intelligat orbis Christianus
quodcumque renascetur malorum per vos non
fuisse. Sic vos amputasse corrupelas, sic causas
excidisse malorum, sic nec rimulam (qua rever-
tantur) reliquisse, quasi qui nolueritis unquam
ea redire. Qua sane ratione fiet, ut si non tol-
lentur omnia, quod (ut nostra habet conditio)
impossibile videretur, vitia saltem quam minima
relinquantur, & eorum que vel forte relinquun-
tur vel renascuntur, non sitis daturi Deo ratio-
nem, animas enim vestras (sicut propheta ait)
liberaveritis.

Hæc vero vestra est vocatio, hoc officium ve-
strum, ad hoc estis in nomine domini nostri Ie-
su Christi in hac synodo frequentissima magna
religione, maxime cum orbis totius expecta-
tione constituti. Ad hoc nomen illud adoran-
dum (quo nemo fuerit ad causas privatas impu-
ne

ANNO
CHRISTI
1551.

1. Cor. 5.

Hiero.

Matth.
1. Petr.

1. Cor.

Gal. 2.

Matth.

Exod.

Exod.
& 33.

ne abusus) actionibus & studiis vestris pratenditis vobisque vestro bono vendicatis. Ad hoc tributa est vobis a Deo potestas (non qualicumque, sed quæ contra ipsa etiam tartara & omnia regna mundi prævaleat) divina. Nisi vos autem, in eo auctoritatis fastigio constituti laborantem ecclesiam, ab imputitate morum, a scabie contracta, a gravaminibus & abusus, de quorum multitudine intolerabili publica est querela, circumciditis & repurgatis: quem expectabimus alium hoc qui faciat, absque (non dico circumcissione, sed corporis totius excoriatione, & convulsione eorum quæ hæctenus permansere nobis integra? Quamobrem ecclesiæ salus hodie versatur in manibus vestris. In vos illa suspicit, fidem atque opem vestram implorat, & per natum ac circumcisum dominum vos obtestatur, ut ne velitis a negotio tam sancto, tam necessario, tantaque cum laude inchoato, cessare, donec illa suonitori restituatur. Nec audire velitis eos, qui perniciose securitate, arbitrantur non admodum referre, bene an male vivatur, modo retineatur integritas doctrinæ, pro qua sola jubent vos esse sollicitos, vaunimirum spe sibi persuasum habentes, ita rem omnem extra periculum fore, propter promissionem Christi. *Et porte inferi non prævalent adversus eam. Quid enim dicunt aliud, quam pax, pax, ubi non est pax, & templum domini, templum domini, quod studii hominum prophanis ille ducit pollutum. Sic blandiebantur sibi & olim Michæa teste Iudæi. Audite hæc, inquit, principes domus Jacob, & iudices domus Israel, qui abominamini iudicium, & omnia recta pervertitis. Qui adificatis Sion in sanguinibus, & Hierusalem in iniquitate: Principes ejus in muneribus iudicabant, & sacerdotes ejus in mercede docebant, & propheta ejus in pecunia divinabant, & super dominum requiescebant dicentes. Nunquid non dominus in medio nostrum est? Pulverum quidem, imo & necessarium ad salutem nostram fuerit doctrinæ conservasse integritatem, sed qui propterea securi sunt, ii mihi ignorare videntur, ob vitæ corruptionem, integritatem illam doctrinæ amitti, tradique homines justo Dei iudicio in sensum reprobum, aut hæresum schismaticumque violento turbini, vel saltem tyrannorum & infidelium barbaræ ac rabiosæ oppressioni aliisque cladibus publicis ecclesiam (cæu divinæ justitiæ flagellis) ad supremum usque ejus anhelitum committi. Quo nihil certius esse compertum habent, qui superiorum temporum historias ecclesiasticas Eusebii, Theodoriti, similitumque perlegerunt, præsentemque rerum statum circumlustrant, cum gestis majorum componunt, & quem tandem sit habiturus exitum, prudenter secum dispiciunt, ac conjecant. Et fere perpetuo hæreses & schismata ex motibus corruptis nata sunt atque invaluerunt. Sequitur enim vitæ corruptionem corruptio mentis. *Quoniam in malevolam animam, sicut in factis dicitur, non introibit sapientia, nec habitabit in corpore peccatis subdito. Spiritus enim sanctus disciplina effugiet sicutum. Quam plagam & legis veteris transgressoribus Moyses imprecabatur. Percutiat, inquit, te Deus amentia & cecitate ac furore mentis, & palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris. Dignum est enim ut Sole careant, quos delectat in tenebris versari. Et unde veniunt spiritus vertiginis, spiritus soporis, spiritus superbiæ, contumeliæ, mendaciæ &**

Council. gener. Tom. XIV.

erroris? Unde tenebræ mentis & sensus reprobis? quare perit sapientia a sapientibus, & intellectus prudentium obscuratur, nisi quia *cogitationes perverse separant a Deo? Profecto, neque legem novit, neque prophetas, sed nec ipsum Christum (quem confitetur) qui confidit non auferendum a malis regnum Dei, & dandum genti facturæ justitiam ejus.*

Quæ mihi propter securos illos doctrinæ fiducia dicta sunt. Quorum præposterum esse iudicium, eisque qui ecclesiæ Christi volunt quam optime consultum, si non potiorum certe non posteriorum exercendæ disciplinæ, quam doctrinæ illustrandæ habendam rationem, ipsi probe, patres prudentissimi, cernitis. Christus enim eos qui mentis & vitæ puritate ipsi student in hæreticis, necessariis ad recte credendum, beneque vivendum præfidiis nunquam destituit, sed docet, illuminat & instruit tales, amplius atque amplius indies appatens is qui diligunt eum. At securos illos, qui voluntate ejus agnita vivere perverse non verentur, aut pleffit severe, aut velut desperatos procul abjicit. Porro sive irato Deo, profors excidant a fide Christi, sive eo propitio, flagellis tantum hominum castigantur, & in statum alium redigantur, isti qui hoc tempore doctrinæ retinent integritatem (quorum certe neutrum videri cuiquam debet non e propinquo metendum) Nam quis neget Europæ tandem posse accidere, quod toti jam Asiæ atque Africæ evenisse in propatulo est? Non tamen ob id fallat promissio Christi, aut peribit ejus ecclesia. Siquidem desertorum & apostatarum loco, surrogabit dominus populunt alium: eos vero qui permanserint constantes purgabit, castigabit ac probabit. Non enim promissit ecclesiæ suæ Christus opes hujus sæculi, non luxum, non pompas, non impetium, sed nec pattiam certam, nisi cælestem. Et quid si hæc ipsa circumcidantur, si reprimatur quoque tot sacerdotiorum insana ambitio, si non vendatur & ematur in templo, si non tot laquei pecuniis tendantur, si pauperum & ecclesiæ bona non distrahantur in res perditas, si pro quaestu revocetur pietas vera, num propterea ecclesiam Christi periclitaturam existimabimus & non potius purgatum & tanquam aurum igni probatum iti? Quam repurgationem, si vos (quod faxit Deus, & exoptatissimum foret) facitis ipsi P. R. mirum quanto id gaudio tota cælestis curia excipiet, quantamque attuleritis reipublicæ Christianæ tranquillitatem. Sin autem, purgabit Deus nihilominus ecclesiam suam consiliis aliis, & tardantes misericordie suæ flagellis compellet tandem intrare.

Nunc nunc igitur nunc apprehendenda est omnibus disciplina, *ne quando irascatur dominus, & pereatis de via justa.* Nunc petra acuta, circumcissioneque salutati est opus, ne quando queratur dominus, *Frustra percussisti filios vestros, disciplinam non receperunt:* ne quando clamer orbis terrarum, nihil hoc concilio actum, nihil promotum, aliis opus esse conciliis aliaque circumcissione. Nunc scandalis, nunc abusus & excēplis pravis præputatis; nunc restitutis in sua munera, suas functiones, suamque dignitatem omnium graduū ordinibus, restitutis in suas fundationes & origines ecclesiis. quas hominum insatiabilis cupiditas ministeriis (Deo & hominibus debitis) nudatas, sibi reddidit censuales, nunc vitæ integritate ad ecclesiæ ædificationem revocata,

A A a cata,

ANNO
CHRISTI
1552.
Sap. 1.

Psalm. 2.

Hier. 2.

ANNO
CHRISTI
1552.

cata, confundetur imprudentium hominum ignorantia, hæresisque omnes sua sponte colliguescent ac diffluent. Nunc relevata gravaminum mole, quibus magna pars orbis se queritur oppressam, & Salomonis mitigato parumper jugo, potest omnium querelis fieri satis, & regnum David stabiliri. Alioqui verendum ne durior (quod Deus averat) circumcisio, corporisque totius excoꝛiatio sequatur. Non desunt enim malevoli homines, qui tale quiddam jamdudum volvant ac meditentur, ut si queant, ecclesiam totam semel evertant. Quorum machinationes insanas, perditas & execrabiles retinet ecclesiæ suæ author, custos & protector Deus, qui circumcisionem spontaneam; pacificam, salutarem, in suavitate, in spiritu sancto requirit & diligit, qualem ecclesia (quæ in vos P. S. respicit) de pietate, prudentia & solitudine vestra paterna, cupide expectat. Dei enim cooperatores estis, qui vineam suam, opera vestra, ut fructum plus afferat, purgabit, & opus bonum in vobis ceptum perficiet ac consummabit, circumcidetque cor vestrum, & cor seminis vestri, ut diligatis dominum Deum ex toto corde vestro. Cujus auxilio præsentis difficultates omnes superabitis, etiam si totus reluctetur aut insanat orbis. Quod præstare, & ad nominis sui gloriam concedere dignetur is, qui nobis natus & circumcisus, habet in manu sua corda filiorum hominum, potestque ea dirigere in vias rectas. Amen.

1 Cor. 2.
Ioan. 15.

Deut. 30.

XIX.

ORATIO FRANCISCI HEREDIA,
doctoris theologi, elemosynarii, & concionatoris cathedralis ecclesie Tirafonsensis, in solenni die omnium sanctorum ad patres habita, in concilio Tridentino. Anno MDLII.

EA est, reverendissime & illustrissime legate, illustrissime cardinalis, ac princeps Tridentine, gravissimi præfides, illustrissimi sacri imperii principes electores, clarissimi oratores, amplissimi præfules, vosque eruditissimi viri, ea, inquam, est loci hujus ornatissimi majestas, ea senatus angustissimi lux, is nos ambientis ornatissimæ coronæ splendor, ut & ad claritatem nihil illustrius, & ad gloriam nihil honestius, & ad majestatem nihil excelcius, nihilque angustius esse possit. Quo fit, ut quum considerem quantum reverentia debeatur tam sacrosancto venerandoque cœtui, ubi tot sunt ecclesiæ cardinales, & principes, tot præfules, luminaria clarissima, & ornamenta christiani orbis, tot doctores eruditissimi, alique doctissimi & christianissimi viri, ubi demum verba facere solent viri eruditione juxta ac eloquentia clarissimi: non possum ego propriæ indignitatis & imperitiæ conscius non vereri, ne a vobis existimer imprudentior, quem rem magnam sanc & arduam aggredientem, ac periculose (quod ajunt) alexæ, nec deterreat pertractandæ rei ineffabilitas, quæ omnem ingenii libertatem excedit, nec dicendi facultatem discutiat loci hujus celsitudo, ubi orbis iudices sim habiturus auditores. Verum tamen me, patres, non lateat, & quam arduam provinciam is suscipiat, qui se unum vobis omnibus silentibus præbet audiendum, & (quod pene oculis video) quam sit durum in tam celebri spectaculo aut labi, aut deficere: non potest tamen, non esse mihi persuasum, adeo vos esse divinarum rerum amato-

res, adeo sanctorum laudibus deditos, adeoque eorumdem addictos veneracioni, ut quocumque mea hæc oratio defectus habeat, levissimos eos perminutoque judicetis, in bonam partem omnia semper interpretantes, dum aliqua tamen ex parte perurgatis vestris auribus aliquando satisfaciam. Cum præsertim ea sit vestra naturæ singularis benignitas, ut libertatem afferat, ministretque fiduciam, nec minus receret dicturos humanitas vestra, quam deterreat severitas.

Audebo higitur hac spe & fiducia fretus, obire munus hoc mihi delegatum, & hoc onus læto suscipere animo. Onus dixerim, sum enim de perpetua dicturum omnium sanctorum felicitate, quorum festivam hodie omnique dignissimam veneracione, & alacritate commemorationem, sancta ecclesia celebrat. Quæ ut est res scitu dignissima, ita etiam ardua ac difficillima, non mihi modo, cujus vires in immensum superat, verum & cuius vel eruditissimo atque ad dicendum exercitatissimo. Super hoc igitur (ut aliqua liceat mihi cum optato fructu dicere) Spiritus sanctus sacri hujus concilii præfes & pater, prius nobis omnibus est invocandus, ut, qui infantium labia solvere non est dedignatus, loquentiumque ora linguarum generibus & sermonum interpretatione exornare, labia mea aperiat, ut os meum annuntiet laudes electorum suorum, & nobis omnibus, quæ sibi grata fuerint, universaque ecclesiæ profutura inspiret. Cæterum, quoniam hæc solet dona largiti Deus, assiduis angustæ illius cæli terrarumque reginæ Virginis Deiparæ precibus exortatus, quæ est unicum post filium beatorum omnium decus, & mortalium spes, dulcæque perfugium: hanc adeamus, atque ei, quæ tam est feliciter beata, tam veneranda, ut ejus se pedibus, supernorum omnium civium beata celsitudo venerabunda submittat, Angelicam salutationem, ut opem nobis necessariam impetret, fixis humi genibus prono sinceroque corde, de more offeramus.

Ave Maria gratia plena, &c.

Quamvis huc omnes conatus nostri spectent, Patres sanctissimi, ut bene beateque sit nobis, adeo ut beatitudinem nemo non appetat mortali-um, verum qua via ad eam sit incedendum, quibusque in rebus sit sita, non omnibus exploratum habetur, nec inter ipsos quidem philosophos in quo ea consisteret, conveniebat: quum alii, in corporis, in fortunæ alii, alii in animi bonis, eam collocabant, & beatum dixerunt (ut psaltes inquit) *populum cui hæc sunt*, nimirum salus, potentia, honores, opes, & voluptates. Quamobrem quum nihil stultius esse possit, quam quod falsa quis opinione sibi videatur beatus: mater sancta ecclesia, cælesti edocta magisterio, ponit hodie nobis ob oculos veram illam sanctorum felicitatem, atque vias, quibus ad eam pervenerunt, quo hæc nos contemplari, fallacem relinquamus felicitatis imaginem, falsaque bonorum umbras, quas pro veris, ac summis bonis cæci amplectimur, & illam beatam patriam in qua vera sunt solidaque bona anhelemus conscendere. Atque ob id, eam nobis proponit euangelii lectionem, quæ quo pacto hæc omnia vera bona & intelligamus & affectemus, aperit. Ita enim (refert eum Matthæo) legimus. *Videns Iesus turbas ascendit in montem, & quum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus, & aperiens os suum docebat eos.* Sic Moses, quum populo esset antiquam illam legem protitutus,

A N
CHR
15

Psalm.

Matth.

Exod.

protitutus,

proditurus, montem ascendit: sic cælestis ille princeps, ac dominus noster Iesus Christus, novam daturus legem, non austeram sed suavem, non Iudæis solum, aut uni genti, sed universo hominum generi, quum (inquam) novam docturus esset doctrinam, in qua & profertur inaudita & pollicetur ingentia: congruum sibi delegit locum, nempe montem, ut vel ejus celsitudine manifestaret, ardua omnia esse atque cælestia, quæ tradebat: ex quibus indeviis ad æternum felicitatis montem celebraretur ascensus, & ab imis homines subveherentur ad summa. Et quum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus. O sessionem admirabilem, o felix concilium Christi & apostolorum, ubi nam cælestia edidit cælestis doctor & inaudita decreta, contra vanam illam eruditionem, & eruditam vanitatem sapientium hujus mundi, contraque falsas de felicitate opiniones.

Primum hujus sessionis decretum fuit, *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Secundum, *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*. Tertium, *Beati qui lugent, & in hunc modum alia*. Octo gradus vidit Ezechiel, per quos in templum erat ascensus, totidemque hic pandit servator noster, per quos certissimus patet ad cælestem domum aditus, quum agit in hodierno euangelio præcipue de beatitudine viæ, quæ in merito consistit, & beatitudinis nomen habet, quod per eam mereamur æternam, meminitque regni cælorum, saturitatis, visionis Dei, mercedis copiosæ in cælis, quo solidam ostendat patriæ beatitudinem. Vidit sanctissimus patriarcha Jacob scalam ab imo solo ad cælos usque protensam, multorum graduum serie distincta, & dominum innixum scalæ, angelosque per eam ascendentes descendentesque. Quod ut nobis angelicâ affectantibus viam factitare liceat, alteram extruxit Christus, per quam angelici facti, ad paradisi deducamur gaudia. eaque de terra surgit, ad supremum usque cæli fastigium, quæ tamen paucis sit gradibus distincta, magnitudinis tamen est immensa. Inferior pars innititur terræ, quum dicitur, *Beati pauperes, Beati mites, Beati qui lugent, Beati qui esuriunt, & sitiunt, Beati misericordes, Beati qui persecutionem patiuntur*. Superior vero, & nubes & cælos penetrat, & divinorum contemplatur arcana, quum promittitur regnum cælorum, visio Dei, merces denique in cælis copiosa. Quod si hujus mirabilis scalæ, si præfatorum eminentiam decretorum videre cupis, id Matthæus ostendit, quum inquit, & *aperiens os suum docebat eos*. Si docendum enim erat, os quidem aperire oportebat: quorsum additur, *aperiens os?* Id quidem, quamvis recte interpretatus Chrysostomus adjunctum hoc esse dicat, quia dominus non quum loqueretur modo, verum etiam quum taceret, docebat: illud tamen & hac ratione additum esse existimari potest, nempe ut euangelista significaret, quam sit hæc magistri cælestis doctrina notatu dignissima, ut pote nova, nec ullis audita sæculis, quam perfecte mirabilis & mirabiliter perfecta: nam potissimi duo sermones, quos euangelistæ scripserant, sunt illi, alter quem Ioannes narrat capitibus, 14. 15. 16. 17. alter hic per tria descriptus capita: super eo dicit Augustinus quod quicumque pie & sobrie hoc est prudenter tem hanc expendit, is inveniet in hoc sermone quantum ad bonos mores pertinet & viam Christianæ vitæ perfectam. Aperuit igitur Iesus mel-

lissimum illud os, de quo illud est proverbiorum, *vena vitæ, os iusti*. Vena (inquam) & canalis, unde oceanus & mare magnum aqua salientis in vitam æternam derivatur, unde fontes effluerunt, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, Pauli & aliorum, unde sanctos latites Græcia hausit, quum Dionysium, Irenæum, Basilium, Athanasium, Chrysostomum, Epiphanium, & Damascenum produxit; unde Africa irrigata germinavit Tertullianum, Cyprianum, Augustinum, & Fulgentium: Dalmatia Hieronymum: Italia Ambrosium & Gregorium: Hispania, Isidorum, Leandrum, & Ildefonsum: Gallia denique Hilarium, Prosperum, & alios. Demum aperuisse os scribitur, ut quum multifarie multique modis, olim Deus locutus fuisset patribus per prophetas, extremis diebus sacro filii sui, summiq; cælestis legati ore nobis loqueretur, quum cælestem illam planeque divinam philosophiam eramus audituri, de contemptu earum rerum, quam gratia mundani homines nihil non & faciunt & patiuntur, atque de cælestibus decretis, certissimisque viis, quibus veram consequi possemus felicitatem.

Osus est autem Iesus docere a commendatione earum virutum, quas mundana sapientia & despiciit & fugit. Sapientia enim mundi stultitia est apud Deum, & quæ in Christo putatur stultitia, illa est, quæ sapientiam vincit mundi, per quam placuit Deo salvos facere credentes. Sapientia mundi felices existimat, qui quod æstimatione opibusve alios præcellant, gloriantur, qui elati, sibi que omnia tribuentes semet superbe efferunt. At sapientia Christi sælices prædicat, pauperes spiritu, qui nihil habentes elati spiritus, sese deiciunt atque demittunt, totique a Dei pendunt voluntate, qui honores (quorum cupiditate quidam inflammantur) ita contemnunt, ut nihil inanius esse, nihil levius existimant: divitias autem vel Dei causa more apostolorum relinquunt, vel ad eas cor suum non apponunt, nec inde superbiunt. Sapientia mundi felices appellat imites ac feroces, & qui aliis mala inferunt, qui reddunt malum non tantum pro malo, sed etiam pro bono. Sapientia autem Christi contra, nempe eos, qui imites sunt, placidi, benigni, faciles ac suaves, qui vincunt in bono malum, qui tranquillitatis animi causa, etiam læssitu non irritantur, sed ferunt injuriam. Sapientia mundi felices dicit quibus ad votum hic arident omnia, quos tantum abest ut impiorum pudeat facinorum, ut lætentur potius, quum male fecerint, & exultent in rebus pessimis. At sapientia Christi eos nominat felices, qui lugent, quibus sancta sunt suspiria & lacrymæ beatæ nimirum ex præcepta Dei dulcedine, cuius absentiam non sine tristitia ferunt, ex desiderioque divinæ visionis, & ex miseriarum præsentis vitæ ac divini gaudii contemplatione, quique dolent, quod tot mala in se & aliis æternæ vitæ contraria assidue emergant, atque sese ultro orbantes delectationibus terrenis studio evangelicæ pietatis propter Deum, vitam transigere in lacrymis & afflictionibus bonum dicunt. Sapientia mundi felices putat, qui propriæ justitiæ innitentes, coram hominibus videntur iusti. Sed sapientia Christi eos pronuntiat felices, qui sic esuriunt & sitiunt justitiam, ut sine satietate appetant semper id omne, quo vera paratur æternaque vita. Denique (ne longum faciam) beati a Christo prædicantur *miseriordes, mundi corde, pacifici, &*

ANNO CHRISTI 1552. Prov. 10. Ioan. 4.

Hebr. 1.

1. Cor. 3. 1. Cor. 1.

Rom. 12.

Prover. 2.

ANNO
CHRISTI
1552.

qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Ac demum qui bene viventes, ab improbis hominibus (ob id quod bene & in Christo vivant) interim male audiunt, quibus omnibus æternitatis pollicetur stipendia, & mercedem in cælis copiosam.

Euangelicam lectionem summam in multis perstrinxi, ne cum alia subjungam ad quæ propero, modum excedat oratio. Nunc, ut sanctorum comprehensorum gloriam proficiendo celebremus, & celebrando proficiamus: primum de statu, quo beata jam requie perfruuntur, differendum censui, tractaturus deinde de eorum imitatione, idque non in comptis verbis, sed abque eloquentia flores sequar. Ac si unquam, patres optimi, benignos vos & attentos præbuitis, id maxime omnium præstandum vobis est hodie, quando ea de re acturi sumus, quæ & sanctorum est corona, & laborum nostrorum merces, & quæ vitæ nostræ brevitate æternitate consolatur.

Multi sunt eademque præclara quibus immensa Dei clementia electos suos mirum in modum illustravit, sed illud longe est præclarior, & quod admirari & laudare possumus, enarrare autem non valemus, nempe quod eos sibi ipsi perpetuo in cælis univertit ac felices reddiderit. Quid enim est, quod verbis dici aut mente concipi possit, aut præstabilis, aut illustrius, quam adeptio & possessio summi boni? quam felicitas sanctorum? quibus ita ad Dei faciem contuendam & admirabilem cum eo principio, a quo emanaverant, unionem, datum est feliciter pervenisse, ut impletus in eis videatur circulus ille amoris quem Hierotheus, divusque Dionysius dicebant, circulum esse bonum, a bono in bonum perpetuo revolutum. Namque quum Deus optimus maximus nedum principium sit universi, verum medium etiam & finis: principii quidem, ut creat, seu producit: mediū, ut creata, seu producta ad se ipsum retrahit: finis vero, prout redeuntia perficit: sit inde, ut unus continuus habeatur circulus, qui a Deo incipiens, transit in mundum, in Deum denique definit. Id quo fiat dilucidius, consideremus, quod regem illum a quo universa & creata sunt & pendent, bonum, pulchrum, & iustum nuncupamus. Bonum (inquam) ubi creat: ubi vero allicit, excitat, atque rapit, Pulchrum: ubi autem pro cuiusque merito, complect, & perficit, Iustum dicimus. Quare dum ex amore electos condidit Deus, ab eo tanquam a perenni fonte effluentes: ac deinde, quum in eundem ressuunt, suam illam originem repentes, per amorem, charitatem, & beatitudines euangelicas: postremo vero quum perficiuntur, postquam eodem ipso amore redierunt veluti per orbem ad sui principii participium, in quo jam beati conquiescunt: tunc haud dubie, circulus amoris bonus in eis completur, a bono Deo, in eundem ipsum bonum Deum revolutus. Qui quamvis solus sit cui deest nihil, solus sibi sufficientissimus, solus se ipso contentus, ac insinere beatus: non tamen suam solus voluit habere beatitudinem: sed divitiis gloriæ suæ ostensurus, qui est sua beatitudo, communem facit electis conditionem illam suam felicissimam, quum sibi illos adiungit, ita ut in se, qui bonum est infinitum eos (ut ita loquar) absorbeat, & unum secum reddat: illi vero quasi Deificati, participes sunt felicitatis illius inæstimabilis quum Deum in seipso possident, ha-

Hieroth.
Dionys. lib.
de divinis
nom.

bituri semper in eo vitam, in quo & semper, etiam antequam fierent, vita erant.

Mirum tibi forsitan videbitur, & qui fieri possit quæres, ut tam diversa, nempe creatura & creator sic uniantur? non miror si mireris, mirabilis est enim Deus in sanctis suis, sed mirare diligenterque, si potes, scrutare amoris vim, quæ tanta est ad uniendum spiritui, ita ad intima dilecti penetrat, ut veller amantis animus in animum immigrare amati, adeo ut sæpe sui corporis defrens ministerium, in dilecto vivere tantum videatur. Quod si tantam in hac vita habet amor effusivam, quanto majorem in futura habebit ad copulandum spirituali, dulci indissolubilique copula sponsum animam cum dilectissimo sibi eodemque speciosissimo sponso Deo: ubi (ut divus ait Bernardus) quomodo stilla aquæ modica, multo infusa vino, deficere a se tota videtur, dum & saporem vini induit & colorem: & quomodo ferrum ignitum & candens & igni simillimum sit, pristina propriaque forma exutum, & quomodo solis luce perfulsus aer, in eandem transformatur luminis claritatem, adeo ut non tam illuminatus quam ipsum lumen esse videatur: sic omnem tunc in se humanam affectionem, quodam ineffabili modo, necesse erit a semetipsa liquefcere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem. Hæc Bernardus. O amoris immensam vim, o beatas animas, quæ tali catena vincuntur, tali glutino conglutinantur.

Accedit etiam hæc, quod ea est mentis nostræ conditio, nimirum ut feratur naturaliter, in bonum, pulchrum, & dulce, quorum ea est naturalis virtus, ut sua quadam suavitate, contemplantis animum excellentius multo quam magnes ferrum ad se trahant, Quum igitur Deus, in quo horum omnium bonorum sunt thesauri, mentibus beatis, sese ineffabili modo ostendit, quantum censet, continuo eas suspensas ad se rapit, & quam indissolubilibus amoris nexibus & caritatis vinculis vincuntur, illi omnium bonorum primæ atque exemplari bonitati & ipsi bonitatis essentia, in qua supereminenter & cum immensa plenitudine extat, quicquid pulchrum, quicquid dulce est, felicissima ac vivificata vita, æterna sapientia, lumen interminabile, omnipotens virtus, atque immensa divitiarum: Quid Deo ad allicendum pulchrum? qui totius est pulchritudinis principium, totiusque fons munditiæ, cuius speciosissimum vultum, cuius stabilem decorem, astra illa maculina, omneque filii Dei, cum insatiabili semper contemplantes ardore, ardentissime complectuntur, vehementissimeque admirantur, & laudant. O prima, o pura, o vera pulchritudo, o splendor & decor, universa venustans, qui sic, quas tibi eligis mentes, mulces, sic allicis, sic excitas ut delectes: sic delectas, ut delectando rapias: sic rapias, ut rapiendo ardenti inflammes amore, & tibi perpetuis vinculis feliciter unias.

Quod si dulcedinem in Deo desideres, quam magna (inquit Psaltes) multitudo dulcedinis tuae domine, quam abscondisti timentibus te. Et ubi est (obsecro) hæc suavitatis multitudo, nisi in ipso Deo? qui ipsa est divina dulcedo, quæ beatos suavissime reficit, atque in se cum inestimabili, calidissimoque affectu, suspendit, deglutit, transformat. Ipsa demum est plenissima pax, quæ per harmoniacam suavitatem, ea qua turbati solent mulcet, componitque. Pax est exuperans omnem sensum, totique orbi concordiam

Psal. 6

Bernardus
tractatus
de diligendo

Job. 3

Psal. 3

Philippus

diam atque harmoniam, nexum, & stabilitatem A
 tribens: quippe qui fines supramundanæ suæ
 aulæ, empyrei cæli, pacem reposuit: lætissima ac
 securissima tranquillitate, omnes cælestis suæ mi-
 litie ignitas phalanges, illustresque heroas sibi
 invicem uniens: in semetipsis stabilit, & in se
 quoque beat. Quod si auri fulgorem magistra
 manu teñi sculptrique, si argenti candorem, si
 prata virentia, florentesque arbores, si (quod his
 omnibus majus est) nitidum Solis jubar, ornata
 sydera, gratam Lunam, pulchrum cælum, pul-
 cherrimum denique mundi theatrum, videre
 est gratum, ut in eorum aspectu sic detineamur,
 perinde ut ab eis rapti, in eaque conversi: qualis
 (obsecro) erit illa pulcherrimæ lucis contempla-
 tio, qualis illa beatorum unio, cum illo summe
 bono, summe pulchro, summe dulci creatore, a
 quo creaturis contingit, ut delectentur? O bonitas
 ineffabilis: o divina pulchritudo: o dulcedo in-
 cogitabilis: o pax sempiterna, quando te stui no-
 bis concedetur? quando tantum bonum conse-
 quemur? quando nobis dabitur de hoc exilio ad
 hæc tam immensa nostræ patriæ bona pervenire?

Hanc sanctorum beatitudinem servator noster
 hisce verbis saturitatem appellat. *Beati qui esu-
 riant & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabun-
 tur.* Non dixit, *Beati qui esuriant & sitiunt*, ho-
 nores, opes, aut voluptates, hi enim nunquam
 saturantur, similes illis, qui quando sitiunt aut
 esurienti dormiunt stomacho, somnis & imagi-
 nibus delusis, phantasmata pro rebus ipsis am-
 plectuntur, non intelligentes, mendacia esse quæ
 somniant: putant se comedere, aut bibere, scilicet
 que oblectare, at satiantur nunquam, quia non
 imaginem sibi, sed cibum ipsum flagitabat stoma-
 chus: sic profecto *dormierunt somnum suum, &
 nihil invenerunt in manibus suis, viri divitiarum,
 viri cupiditatum, & voluptatum.* Nec mirum,
 opes enim & sæculi hujus voluptates, quæ um-
 bræ rerum, aut voluptatum sunt, potius quam
 veræ res aut gaudia vera: inexpectabilem homi-
 num aviditatem, & hydropisum vehementer ad-
 augent, tantum abest, ut saturare possint. Hos
 igitur Christus non vocat fœlices, sed eos qui
 famem hanc & sitim, sic a rebus fluxis transferre
 conantur ad expetendam euangelicam justitiam,
 ut nihil ardentius optent, nihil diligentius quæ-
 rant. Neque sufficit (teste Hieronymo) velle
 justitiam, nisi justitiæ famem patiamur, ut sub
 hoc exemplo nunquam nos satis justos, sed semper
 esurire justitiæ opera intelligamus. Hinc Am-
 brosius, signum hoc esse bonum putat, ubi quis
 esurit justitiam, & sitit, eo quod æger quum in
 gravi morbo est non esurit, fames autem sanita-
 tis indicium est. Hæc igitur justitia euangelica,
 patres, preciosus fuit ac suavis sanctorum cibus,
 hic erat illis panis vitæ & intellectus, hæc, aqua
 sapientiæ salutaris. Neque semel aut bis (ut cor-
 poris alimoniam) sed momentis singulis, hunc
 animi cibum in omnibus rebus, diligenter in-
 vestigabant. Hoc evadebant vegeti in Christo,
 ac robusti, hoc temperati, hoc iusti, hoc invicti,
 hoc sapientes & prudentes, hoc populos alebant:
 hic ad res tam divinas quam humanas præclare
 gerendas reddebant aptissimos, hic *jugum domini
 suave, & onus leve* faciebat, hoc evadebant
 adeo magnifici, adeo magnanimi, ut illis præ ma-
 gnitudine sua, minima admodum viderentur illa,
 quæ solent male esurientibus videri quam ma-
 xima.

See quid? qui sic expetunt justitiam saturant.
Concil. general. Tom. XI V.

in hac vita? minime. Non enim Deus replet
 hic in bonis desiderium animarum sanctarum,
 quia nondum explet intellectum plenitudine lucis,
 non voluntatem pacis multitudine, non æteri-
 tatis continuatione memoriam. Solæ namque
 cælesti edulio visionis veritatis æternæ, & æter-
 norum potu gaudiorum animus noster implebitur.
 Id quod significavit aperte dominus, quum
 dixit: non saturantur, sed *saturabuntur.* Hoc
 idem proculdubio expressit dicens: *Beati mundo
 corde, quoniam ipsi Deum videbunt:* & non dixit
 vident. In hac etenim vita, sicut non contingit
 perfecta permanentisque Dei visio: ita nec integra,
 perfecta que saturitas. Hic enim quis clare, ma-
 nifeste, & cum perseverantia stabili perpetuaque
 Deum vidit? Est enim modo nobis abscondi-
 tus, qui non hominum mentibus tantum, verum
 etiam ipsis angelicis intellectibus est incompre-
 hensibilis, solus seipsum infinite cognoscit, solus
 perfectissime sese contempletur, lucemque dicitur
 inhabitare inaccessiblei. Et ob id apud Iob
 scriptum est de Deo, quod vultum solum sui re-
 neat, & super ipsum expandat nebulam, quod
 non ea claritate (ut pulchre divus exponit Gre-
 gorius) ab inferioribus cernatur, qua in superio-
 ribus dominatur, sed longe major illius sit gloria,
 quam a nobis comprehendi possit, impediante
 nos propriæ ignorantie nebula, quæ facit ut ca-
 ligo sit sub pedibus ejus, sive in circuitu solii,
 quam expandat ceu latibulum suum. At quam-
 vis hic perfecte Deum non cognoscamus, inter-
 rim tamen (ne deficiamus inedia) haudquaquam
 nos deseruit benignus pater cælestis, omnimoda
 sui circumfusos ignorantia: Quin potius & pabu-
 lo fidei nos interca pascit, & dat per creaturas
 cognitionem, quæ necessaria est huic conficien-
 do itineri quod ad patriam ducit, indagare.
 Attestante Paulo, quod *invisibilia Dei a crea-
 tura mundi, per ea que facta sunt intellecta con-
 spiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus & di-
 vinitas.*

Ut enim Deus (ait Ambrosius) qui natura in-
 visibilis est, etiam invisibilibus possit sciri, opus
 factum est ab eo, quod opificem visibilitate sua
 manifestaret. Hinc, sicut ex motibus & admi-
 nistratione corporis, animam quam non vide-
 mus, intelligimus: sic ex administratione totius
 hujus, quam cernimus, fabricæ mundanæ, tam
 mirifice conditæ, tamque mirifice administratæ,
 architectum ipsum Deum, & intelligamus, &
 admiremur. Quid enim aliud sunt creaturæ quam
 picturæ, quam nutus, quam voces, quam lumi-
 na & splendores æternæ lucis? *Videmus nunc,*
 teste divo Paulo, *per speculum in enigmate, tunc
 autem facie ad faciem.* Deum quidem modo non
 in se ipso videmus, sed in ejus veluti similitudinibus,
 nempe creaturis, velut in speculo, per quod
 ad invisibilia Dei surgimus: velut in vestigiis qui-
 busdam, velut in simulachris, velut denique in
 quibusdam spectaculis nobis propositis, ut per
 illa ducamur ad cognitionem divini exemplaris,
 sapientiæ inenarrabilis, artis indeficientis & omnia
 ordinantis. Prout igitur Dei invisibilia per
 creaturas cognoscimus, videre per speculum di-
 cimus: at quoniam illa adhuc sunt nobis obscura
 & recondita, in enigmate illa videmus. Præ-
 ter hæc autem, non deest etiam nobis fidei cer-
 tissimum speculum, in quo imagines supernarum
 rerum intuemur, & ex scripturis cœn per involu-
 crum ænigmatis, Dei mentem suboscure, certe
 tamen, percipimus. Non est itaque hic locus
 Aaaa iij videndi

ANNO
 CHRISTI
 1552.

Matth. 5.

Isai. 45.

1. Ad Ti-
 mos. 6.
 Job. 26.

Greg. 26.
 cap. 106.

1. sal. 17.

Rom. 1.

Ambros. sua
 per 1. cap.
 ad Roma.

1. Cor. 13.

ANNO CHRISTI 1552. The. 1. Rom. 2.

1. Cor. 13.

1. Cor. 15.

1. Ioan. 3.

2. Cor. 3.

Matth. 6.

Matth. 5.

Ioan. 14.

Matth. 20.

Plato in Phaedro. Greg. 1. super 3. cap. Iob.

videndi Deum, quem esurimus & sitimus, clare atque lucide, sed, ut in Threnis dicitur, *in umbra ejus vivemus inter gentes. Ex fide enim justus vivit, & in umbra Christi, nempe fide, quæ veluti bona-umbra caligantibus viatorum oculis lucem temperat, & oculos præparat luci. Per hanc itaque fidem, Deum, qui infinita est justitia, veluti comedimus. Per hanc ipsum conspicimus sicut per speculum, in anigmate, quem hic facie ad faciem contueri non valemus. At ubi venerit, quod perfectum est, comedemus panem hunc vitæ cum saturitate. Vbi inter angelos erimus: videbimus eum, ut ipsi, *sicuti est, & beati exultabimus in splendore vultus ejus, quando gravi deposito corpore, aut mutato, quando mentis caligine adempta, ipsum fontes cernemus, & diligemus ardentius.**

O beatos cælicolas, qui faciem Dei, id est divinam essentiam clare intuentur, & revelata facie gloriam domini, & veritatem illam summam speculantur. Qui cognoscunt mirabilem Trinitatem in una personarum consubstantialitate. Qui cognoscunt æternam filii generationem, atque cœternam Spiritus sancti processionem. Qui cognoscunt patris potentiam, filii sapientiam, Spiritus sancti clementiam, ipsius summæ Trinitatis unam & individuum essentiam. Vbi intellectus noster, qui sola æterna repletur veritate, tunc perficietur, quum veritatis claritate illustratus, intelliget æternum. Voluntas, fruens eo, qui totus est suavis & desiderabilis, perpetua stabilitate, in summo caritatis fervore, qualis est in meridie æternitatis, ardentissime amabit summe bonum. Memoria, quæ hic fluxa est & infidelis, tunc perpetuo tenore in uno fixa bono, omnipotentem tenebit. Tunc igitur tunc, qui nunc *esuriunt, & sitiunt justitiam, probitatem, rectitudinem, veritatem, Dei honorem & legem, proximorumque salutem, tunc (inquam) saturabuntur: quum Deus beatas animas ad cælestem illam ducet mensam, in qua illis ambrosiam apponet, & super ipsam nectar potandum: id est, essentia suæ & incommutabilis veritatis visionem, atque ex visione gaudium perenne. O delicias humanis sensibus impervestigabiles. O felix, & gloriosum convivium. O dulces & desiderabiles epulas, o immensas opes, quas nec ærugo demoliri timeave, nec fures effodere ac suffurari possunt. Id quod non est in beatis exigua gaudii pars, certos scilicet esse, numquam tam immensa bona sibi defutura, numquam se tantis bonis carituros. Mirabilis etiam discumbentium ordo in hac supercælesti mensa, diversos sequitur beatorum gradus: siquidem distribuens Christus a se promissas multifarias mansiones, suis quemque collocat sedibus: namque qui Deum excellentissimè amaverunt dum hic viverent, ad majora perducentur gloriæ fastigia. Toto autem Deo frui omnibus datur, omnibus idem datur æternæ vitæ denarius, omnes essentiam vident divinam, sed Deum totum, copiosius, præstantiusque possident, quorum major fuit caritas.*

Suo præterea beatitudinis gradu quisque contentus plenusque vivit, nec aliis, quod Deo propinquiores spectet, invidet. Livor enim (ut & Plato in Phædro inquit) a divino choro procul abest. Imo vero (teste Gregorio) quid in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultabit. Sed & in hoc mirabile est convivium illud divinum, in quo sine ullo fastidio, iidem divi illi vescuntur dapibus, quibus in æternum

copiosissimeque exsatiantur. Nobis quidem in hac miseræ vita, rei ejusdem diuturna frequentatio statim nauseam parit, atque ob id nova requirimus oblectamenta, ad quæ non cibi, non vina sufficiunt, nisi fames ad vescendum alliciat, sitisque ad bibendum, & tandem oblectatio, quamdiu & aviditas permanet. Æternus tamen amor, quo semper convivæ illi cælestes in Deum optimum maximum quasi aviditate quadam afficiuntur, efficit, ut omni expulso fastidio, divinis illis delitiis & cælestibus ambrosiis pascantur, Deoque semper quasi novo gaudent spectaculo, blanda dulcique fruitione beati. Quid multis? Ibi (juxta Ioannem Apocalypsim) non esturient neque sitient amplius, quia agnus, qui in medio throni est, ducet eos ad vitæ fontes aquarum, aquarum, inquam, quæ non promuntur e cœnosis hujus mundi immundi paludibus, sed e fonte plenissimo atque mundissimo divinæ virtutis, atque torrente voluptatis divinæ, aquarum, inquam, quæ non pertingunt solum ad talos usque, genua, nempe ipsorum (ut de aquis Ezechielis legimus) sed in augustissimum illud cælestium voluptatum pelagus avidissime & latissime effusi conqueſcunt in pulchritudine pacis, in rabernaculis fiducia, & in requie opulenta. Ibi namque omnia erunt beatitudinis & gaudiorum ineffabilium plena, non solum intellectus & voluntas, sed totum quoque modo, fauces, oculi, aures, manus, totum corpus, denique totus animus, tota mens, ita ut totus intreret beatus in illud immensum domini gaudium, (ut Augustini verbis utar) sine tristitia, quod continet æternam lætitiâ, ubi erit omne bonum & nullum malum, ubi erit quicquid voles, & non erit quicquid noles: ubi erit vitalis, dulcis & amabilis, ubi non erit hostis impugnans, nec ulla illecebra, sed summa & certa securitas, secura tranquillitas, tranquilla jucunditas, jucunda felicitas, felix æternitas, æterna beatitudo, beata trinitas, & trinitas in unitate, & unitatis deitas, & deitatis beatæ visio, quæ est gaudium domini Dei tui. Denique, patres ornatissimi, quum Isaias, & astipulatus Isaiæ Paulus humanarum divinarumque rerum scientissimus dicat, *quod nec oculis vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparavit Deus diligentibus se: quid balbus ego & hebes de te tam ineffabili quam cum propheta exclamem? Lauda Hierusalem dominum, lauda Deum inum Sion, quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te.*

O triumphans beatorum ecclesia, o alta Sion, lauda dominum, summe lauda, & laudes itera summas, quod de naufragoso mari ad quietissimum portum, de exilio ad patriam, de tenebris ad lucem, ad optatam denique pervenisti quietem sempiternam. *Lauda Deum inum Sion, quoniam confortavit seras portarum tuarum, quia roboravit vestibus & invulnerabilibus seris roboravit portas tuas. Nullus intrare potest inimicus, nullus exire vult amicus. Tuta es, o beata Ierusalem, in arca cæli, non est, quod mundi timeas diluvium. Benedixitque Deus filiis tuis in te, non peregrinantur, intus lætantur, benedicti sunt omni benedictione spirituali in cælestibus cum Christo, omni decorati pulchritudine, omni illustrati splendore, omni splendida comitati cohorati, induti immortalitatis deaurato vestimento, plenique gaudiorum varietate. Et qui benedixit*

ANNI CHRI 1552

Apoc. 7

Psalm. 33

Ezechiel

Isai. 3

Matth. August. Sol.

Isa. 6

1. Cor.

Psalm.

Genes

Ephes

duxit filius tuus in te, is posuit fines tuos pacem: jam non est timor in finibus tuis, nulla pericula, bella nulla, nullæque tentationes, quod hostes omnes a muris tuis procul sint: & adipe frumenti satiat te omnipotens, optimo nempe divinæ visionis tritico, omniumque rerum copia. Quis igitur, o patres, non illic vehementer desideret esse, habitare, & pasci, tum propter pacem, tum propter adipem, tum propter saturitatem? Vbi formido nulla est, nullum fastidium, nullusque defectus, ubi tua mansio est paradysus, dulcis cibus verbum dulce, & cum æternitate affluentia maxima.

Reliquum est, amplissimi patres, ut jam de supernorum civium imitatione paucis agam. Quamvis enim de præmiis eorum dici poterant alia multa, sed de re tam sacrosancta nihil temere pronuntiandum. Nec fas est ad curiosas quæstiones, quæ hic solent curiosius excitari, revocare, quod Deus arcanissimum esse decrevit, magna esse decrevit, magna esse & admirabilia credi voluit quæ electis suis paravit, quæ per fidem nunc a nobis cognita, & amare debemus, & sperare, tunc demum plenius intellecturi, quum voti compotes facti, contemplabimur coram omnia præsentia, atque adeo nobis ipsis conjunctissima: ut sic ea cognoscamus quemadmodum nunc cogniti sumus. Interim tamen eos imitemur quorum beatam vitam miramur. Sequamur eorum exempla, quorum præclarissimis trophæis & gaudemus & excitamur: sequemur autem, si cum Christo (ut ipsi) in montem conscendimus. Standum est enim, vobis præcipue, o patres, qui evangelicam docetis justitiam, in contemplationis & spiritualium virtutum apice, Moysen imitati, qui divina contemplaturus, montem non raro ascendebat, ut hauriendo ibi divina mysteria perdisceret, quonam modo se & alios effer recturus. Unde ad munera actionum bene instructi paratique descendentes, sic subditorum commodis prudenter ac diligenter consulatis, ut nihil omitтары, quo eos ad æternum salutis montem pertrahatis. Sanctorum etiam montium cacumina, quæ prima sunt a radiis solaribus irradiata, illi sunt angelici spiritus, cæterique beati, qui in altissimis regnantes, in primis a sole illo justitiæ illuminantur: quorum si vel imitatione consociamini caelesti collegio: quantum (bone Deus) splendor gloriæ Christi vos decorabit, illustrabitque? Dii, patres, estis, & filii excelli omnes, invadatur igitur animos vestros sacra quædam ambitio ut parvis contemptis, & mediocribus non cõtentis anheletis ad summa, vitam ad exemplar angelicæ vitæ formantes, sicut sancti Dei fecerunt: qui quicquid in mundo est posthabentes, ultra mundanam illam curiam, ut angelicam etiam in carne ducerent vitam, advolarunt. Igitur si supremum curiæ illius regem, ardentissima caritate amplectamini: illius igne, qui edax est, seraphicam effigiem accensæ referentis: Si purissimæ incumbentes contemplationi, in admittibili hoc officio, opificem ipsum sapientissimum, in opifice vero opificium meditemini: fulgore cherubico mirabilique intelligentiæ luce undique coruscabitis. Angelos denique (qui continuo præsidio nostram tuentur vitam) referetis, si oves quatum custodiam Christus vobis concedidit, a periculis liberetis, & a luporum ruremini voragine.

Ascendite ad montem, o patres, cum apostolis, in quorum vices successistis. Ascenditis autem, si ex eorum benefactis, si ex paupertate spiritus, mansuetudine, esurie & siti justitiæ, patientia in

advertis, aciores vobis addatis ad virtutem stimulos. In loco campestri manetis, si plebei videant vos nihil subditis meliores, sed in monte critis, si electi ad apostolici honoris culmen sic respondeatis hujusmodi dignitati, ut vita vestra (quam veluti scopum ii intruunt qui in valle manent) sit illis apostolicæ vitæ exemplar. Ascenditis demum in summitatem montis, si in hac sancta synodo ita Christi gloriam & ecclesiæ suæ spectatis tranquillitatem, ut (non curantes quid hominibus, sed quid Christo, cujus agitis negotium, sit gratum) si opus fuerit, non dubitetis, pro religione, pro veritate, pro justitia, pro caritate, labores, penuriam, contumelias, mortem etiam ipsam subire. Atque (ut semel dicam) omnia facite secundum exemplar, quod ostensum est vobis in monte, ad quem princeps pastorum Iesus, doctor apostolicus oves ascendit, quo vos, qui hîdem docturi, moresque extripaturi corruptos, inter hos convenistis Tridentinos montes: operam detis ut ab eis mundarum aquarum sapientiæ salutaris rivi affatum desiluant in imas valles, hoc est, sitientes oves: ita fiet ut irrigatione vestra, ecclesiæ terra pinguescat, & animorum æstus, sitisque temperetis ardorem, atque hæresum extinguitis flammam. Cumque pastorum insomnes noctes, diesque anxios in montibus ducere, ne quid callidus far, ne quid luporum astuta feritas, perniciosum molitur caro gregi. Vos qui pastorum evangelicorum titulis, ac dignitate estis honestati, quique inter hos agitis Tridentinos saltus, sic custodite oves, quæ niveo ac divino vestitæ sunt velere, & caelesti germine perfecundæ, ut non modo pro eis tuendis laboriosissimo utamini pervigilio, verumetiam vestræ quoque vitæ dispendio, earum salutem defendatis, ne eas lupi, hoc est, hæretici dissipent, rapiant, dilaniant. Episcopi patres, hoc est superintendentes, curate ergo ut e sublimi hac sacra hujus synodi specula, veluti boni atque oculati speculatores, vigilesque custodes, procul denuncietis, lupos, hostes sceleratos, schismaticos, atque hæreticos, quo se, audita vestra voce, oves omnes in loca recipiant tutiora, & quæ dispersæ sunt colligantur & errantes reducantur ad gregem.

Hæc ut præitare, patres, possitis, sedete, Christus enim conscenso monte sedit, ut (secundum Augustinum) magistræ ostenderet dignitatem. O quanta est sessionis patrum in concilio auctoritas magistræ. Hanc agnoscite, patres, agnoscite, inquam, potestatem qua in hoc loco sancto vos Deus exornari voluit, ut decernatis, definiatis, statuat, ut judicetis, ut condemnatis, sicut Spiritus sanctus vester & patronus & moderator vobis suggesterit. Agnoscite in super summum Dei in vos beneficium, quos hac tempestate numero selegit hominum totius orbis, ut ad sui gloriam destruat & evellatis errores & hæreses omnes, plantatisque virtutibus, collapsam religionem (cujus publicum bonum a vobis pendet) in antiquum nitorem revocantes, Christianæ reipublicæ vitam & tranquillitatem largiamini. Atque si usquam, o gregis Christiani pastores, summus ille pastor Christus vobis est sequendus, si usquam ejus sancti imitandi, si usquam fuit tempus quo vestris sanctis sessionibus, vestra cura & patrocinio orbi Christiano consulendum esset, si usquam ecclesiæ calamitates amarissimæ essent defendendæ lacrymis, hic & nunc potissimum his omnibus locus est, ubi tantum mare im-

August. in serm. Dominici monte.

pietatum,

A N N O
CHRISTII
1551.
1. Reg. 17.
1. rem. 20.
Dan. 5.
Psal. 78.
Thren. 2.

3. Reg. 11.

2. Tim. 2.
1. Pet. 2.

3. Reg. 12.

Matth. 5.

2. Tim. 2.
Apc. 2.

1. Cor. 9.

pietatum, dissidiorum, schismatum, hæresum, A inun- dat in Christianam rempublicam, ubi ferus ille Goliath Deo maledicit, ac Israeliticum populo insultat, ubi Phassur in Ieremiam, Balhasar in vasa domini manus extendit sacrilegas, ubi hæretici polluerunt sanctuarium Dei, conspiraverunt in sanctam Romanam ecclesiam, & abstulerunt omnia desiderabilia ejus, Petri sedem vilipendentes, Christi sacramenta detrahentes, patrum sanctorum decreta despicientes, sacerdotes Dei exhibitantes.

Nunc ecclesiam matrem derident filii, domestici spernunt, derelinquunt amici, custodes deserunt, & hæretici impugnant. Nunc impius Ieroboam insurrexit. Nunc schismaticus populus liberioris vitæ apperens, recessit a domo & familia nostri veri David. Nunc novi magistri, prurientes auribus, magistri mendaces, pseudo- prophæta, introducant sectas perditionis, dum hic videas Lutheranos, illic Zuinglios, isthic Catapapistas, & alios ex isto fursure. Nunc non ad Christum cum discipulis in monte, sed ad vi- ros aureos, & ad excelsa idolorum delubra, relicta Ierusalem, relicto Dei templo, neglecta vera religione, communique ordinatione eccle- siæ catholicæ sprete, miseranda populi multitu- do confluit.

Et (quod non sine maximo cordis dolore di- cere valeo) hoc eriam infelici nostro sæculo, qui- dam impugnant, imo vero quidam omnino reji- ciunt, sanctorum intercessionem, atque tollunt (proh dolor) eorumdem supernorum civium, qui nobis apud Deum presidio esse solent, venerationem, solemnitates abrogant. De his ramen dicere, & si in animo erat, supersedebam: tum ne multis vos, patres, moter, tum maxime, quod hos omnes, qui a nobis dissentiunt, speramus Dei beneficio, in sacrosanctam hanc synodum brevi conventuros, ac divini Spiritus gratia, rationes omnes & fidei & doctrinæ nostræ una nobiscum ita probaturos, ut & commune hoc bene- ficiam ecclesiasticæ tranquillitatis, ram ab om- nibus expectum, brevi in ecclesia sentiamus, & illi ad sanctorum venerationem excitati atque accessi, illorum intercessione ecclesiæ matris vo- cem audiant, ac ejus mandatis saluberrimisque statutis libenter atque ex animo obsequantur.

Nos ramen iniretim, (ur eo unde egressus sum redeam) sedulo ac diligenter expendamus, Quor- sum servator noster, ram laudet paupertatem spi- ritus, mansuetudinem, luctum, munditiam cor- dis, escietem & sitim justitiæ, patientiam deni- que in persecutionibus. Nempè quia sciens neminem gloria & honore coronari debere, nisi qui legitime contraxerit, & vincens esse manna illud æternæ dulcedinis, volebat ab inanissimis hono- ribus, a pravaram cupiditarum venenis, ac caducis sensuum oblectamentis nos abducere, quo expeditius ipsum ducem milites sequamur, pal- mam adepturi. Id quod Paulus egregius Christi miles monuit: sic currite, inquit, ut comprehenda- tis. Omnis autem qui in agone contendit ab omni- bus se abstinere. Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Ut sicut in terteno agone qui volunt vincere, se continent a potu nimio, cibis quibusdam, aliisque rebus suavis. Ita & nos omnia impedimenta & offendi- cula submoveamus, que cursum nostrum remorari possunt, dum ad bravium festinamus. At- que id sum no studio & diligentia consideremus, si ii qui certant in popularibus istis certaminibus

nihil non tum faciunt, tum patiuntur, quo ple- bis applausum, quo vilem & peritum corollam auferant: quanto magis par est eadem facere nos, quo non mox peritura commoda, non humanam laudem sed plausum a celestibus aulicis, & im- marecessibilem immortalitatis coronam conse- quamur?

O extremam mortalium demeriam, o cæcas hominum mentes, qui non perpendimus magni- tudinem, dignitatem, & æternitatem tanti præ- mii, verumetiam quum nihil nisi felicitatem ap- petere videamur, cam ramen propositam averse- mur, & tam periculosa alea sic sumus somnicu- losi, ut advertere nolimus, quam manifeste præ- cipites in æternam ruinam mortem, quibus promittitur felicissima ac sempiterna vita: cum qua si hæc calamitosa conferatur, vix horule, vix mo- menti instar habet. Quenam est hæc tam aperta vesania? quæ tam manifesta ebrietas? ur confida- mus reperiri posse in doloribus voluptarem, fa- luteria in pestiferis, dulcia in amaris, in mobili- bus quietem, vera in falsis, & in morte vitam? nec observamus, quam sint dolosi honores, qui umbram potius quam veritatem felicitatis osten- dentes, ideo ad altissimos dignitarum gradus nos extollunt, ut in miseriam & servitutem a sublimi fortunæ rota (cui stabile non est cacumen) capi- tali ruina subito præcipitent. Quam spinolæ di- vitia, quæ cogitationum suarum punctioibus, tranquillum animum mille curis dilanant! Quam falsæ voluptates, quæ ideo suavibus laqueis mentes nostras illaqueant, ur eas strangulent, at- que in omnem vitiorum voraginem cœnumque prosternant! Quam breve, momentaneum, in- certum, umbratile, imaginarij, fugax atque falsum est omne illud quod hæc omnia simul (etiam si ex voto affluant) præstare nobis pos- sunt. Contra vero quam magna, quam stabilia, & promissa & parata sunt is, qui contemptis præsentibus illam suspirant patriam, ubi ni- hil obest, nihilque deest, ubi erit vita quietâ, iustitiæ nesca, vita ignara mortis, vita ro- tius elegantia, & dignitatis plenissima, ubi iusti in perpetuum vivent, fulgentes sicut Sol, si- milis facti angelis Dei, ubi saturabuntur, quum apparuerit gloria ejus qui solus desiderii nostri amplitudinem implet, solusque animas nostras beat. Expergiscamur igitur, qui fasano ram pro- fundo sumus consopiti, ascendamus ad monrem cum electis Christi discipulis: meminimus ter- ram non nobis patriam esse, sed cælum, in quo sancti feliciter regnant. Quorum si placet felici- ras, placeat & vita. Erudiamur, ut ipsi, ad justi- tiam euangelicam: conremnamus, ut ipsi, mo- mentaneas voluptates, evanida gaudia, perituras divitias. Arque (ur divus air Leo) sursum vocatos animos, desideria tetrena non deprimant: ad æterna præelectos, peritura non occupent: viam ingressos veritatis, fallaces illecebræ non terant.

Denique, patres, exciter nos ad virtutem, laborem spes immortalitatis, nam angusti animi atque demissi est, ram gloriosi triumphum honorem contemnere, & qui sub Christi vexillis militamus, stipendium perenne ac eodem expectan- tes: preparemur ad agonem mente integra, fide firma, spe certa, caritate perfecta, virtute ro- busta: nam regnum calorum vim patitur, & via- lenti rapiunt illud, ad quod obtinendum, certan- dum haud dubie est omnibus, nec levi quidem certamine, sed vobis præsertim, patres, qui hic contenditis,

A N N O
CHRISTII
1551.

Luc.

Sapient.
Matth.
Matth.
Psal.

Leo
mon.
gen.

Matth.

contenditis, *contra spiritualia nequitia*, contra A diabolium & angelos ejus, contra injustitiam & impietatem, contraque hæreticorum omnium incurfus. Magnus est iste agon, in quo spectaculum multis exhibetis. Spectamini enim a Deo optimo maximo agonothea vestro, spectamini ab ejus angelis & sanctis, spectamini a beatissimo Julio pontifice summo, nec non a Catolo Cæsare imperatore Augustissimo, quorum uterque nihil aliud quam felicissimum hujus concilii exitam precatur, & avidissime exoptat, spectamini denique & regibus principibusque universis, & ab ecclesiis & subditis vestris: curate igitur, sanctissimi fratres, ut publicam orbis de vobis spem non B fallentes, ita tantos rerum motus componatis, ita lætam & optatam tranquillitatem reducatis omnibus: ut respicientibus, vel prostrigatis ecclesiæ hostibus, gloriosissime & sanctissime triumphetis. Aderit vobis (mihi credite) summus imperator Christus, quem habetis doctorem, ductorem, & victorem: ipsum pro vitili sequamini, qui suæ vult vos victoriæ esse participes. Aderunt & sancti Dei amici & insuperabiles bellatores, qui illustre triumphum exemplum vobis reliquerunt. Quorum si boni fueritis imitatores, (sicut & ipsi Christi, sudorum vestrorum percipientis fructus, laborum præmia, certaminum bravia, virtutis C denique amplissimas reportabitis, ac sempiternas retributiones. Dixi.

XX.

SENTENTIA VENERABILIS DOMINI
Ioannis Hasselani, sacre theologiae in academia Lovaniensi quondam professoris super facto Nectarii, episcopi Constantinopolitani, circa sublationem confessionis, presidentibus concilii Tridentini exhibitæ.

Ac numquam ante edit. Lovaniensem anni 1587. typis excusa.

Ut de Socratis & Sozomeni historia recte quis iudicet, duo sunt necessaria. Vnum, ut diligenter cognoscas quid ecclesiæ facere solita sit de relapsis ante Novati hæresim: Alterum, ut recte animadvertere studeas historiam seriem. Porro seriem non satis animadverfam habere possunt, quicumque aut tripartitam tantum legunt, aut versionem tantum Musculi. Nam & tripartita fragmentum tantam est iuxta historiam, & Musculus neque se diligentem hic præstiterit, neque fidelem. Ecclesiæ autem ante Novati hæresim relapsis adhibebat penitentiam, nam propter hoc ipsum Novatus habitus est hæreticus, quia tollebat penitentiam, qua ad id usque tempus ecclesiæ mederi solita erat iis, qui post baptismum peccassent peccato usque ad mortem (sic enim Novatiani scripturarum imitatione loquebantur, sicut ex lib. 4. Socratis patet cap. 28. & Sozomeni lib. 1. cap. 22.) Itaque D Chryostomus in 1. caput ad Hebræos, cum ita loquitur. Hic iterum insurgunt adversum nos qui tollunt penitentiam: periphtasi ista notavit Novatianos, eademque periphtasi notavit eosdem Basilii in sermone de penitentia: Suppetiam, inquit, istorum, qui penitentiam tollunt, non ferens, &c. Neque vero hæreticus habitus est Novatus, quod penitentiam tolleret, qua patre institutum divinum est, & aut in scripturis expressum, aut apostolica traditione de manu in manum acceptum. Quare observan-
 Concil. gener. Tom. XIV.

dum est quidnam penitentia, qua patre divinum institutum est, complecti credita sit ante Novati hæresim. Hic de animi dolore, sive contritione dubium nullum est, sed neque de proposito relinquendi vitam veterem: dubium, inquam, de duabus his rebus nullum est, quin eas complecti credita sit penitentia. Quid ergo? sustulit ne has Novatus? Non sustulit: imo referente Socrate lib. 4. cap. 28. docebat relapsos ad encharistiam quidem admittendos non esse, sed exhortandos tamen ad penitentiam, animi nimitum dolorem, & propositum, de quo dictum est. Quare cum Cyprianus, Chryostomus, & Basilii scribant cum multis aliis per Novatianos tolli penitentiam, id non de univæsa penitentia, potest accipi. Deinde complectebatur tunc penitentia exomologesim.

Id discimus apud Eusebium lib. 6. c. 34. de Serapione citantem Dionysium Alexandrinum. Serapion senex jam relapsus fuerat in persecutio-
 ne, quæ accidit sub Decio imperatore, & rogat sæpe, verum nemo illi attendit, propterea quod sacrificasset idolis: postea in morbo cum triduo jacuisset mutus & sine sensu, quarto die ait nepoti: Quousque o filii me detinetis? Obsecro prope-
 rate, & me ocius dimittite; accersere mihi aliquem ex presbyteris: currit puer, sed cum & nox esset, & presbyter ægrotus ipse venire non posset, dat illi paululum eucharistiæ, jubens ut effundat, senique in os insullet. Reversum puerum senex mirabiliter omnium conscius antevergens: Scio, inquit, presbyterum venire non posse, sed tu, quod ille iussit, facito. Puer effundit, simulque insundit ori; senex ubi deglutivit; reddidit spiritum.

Hactenus res gesta, cui Dionysius addit hanc sententiam. Videtur, inquit, quod senex hic tandiu in vita conservatus est, & permansit donec absolveretur, & vel deleto jam peccato, propter bona quæ fecerat, confiteri posset. Vides ex hac historia senem hunc insignem sane, & in quo moriente illuxit singulare donum revelationis spiritus, vehementer sollicitum fuisse, & satagisse, ut confessus, & a presbytero absolutus non sine eucharistiæ viatico e vita discederet. Nam ad eucharistiæ sumptionem (in qua maximam salutis spem olim collocabant præfati Christiani) referebant fere confessionem & absolutionem: sicut patet ex canonibus veterum conciliorum.

Ne quis vero putet confessionem & absolutionem Serapionis politicam dumtaxat rem fuisse, qualis est apud Cyprianum lib. 3. epistola 17. cum in defectu presbyteri confiteri nos vult diacono, & pet eum reconciliari: ne quis, inquam, puret; advertat Dionysium certo studio id enarrate, propter Novatianos, quorum hæresis paulo ante Serapionem defunctum extiterat. At Novatiani de politica absolutione cum Christianis non pugnant, an scilicet relapsis concedi deberet, sed de divinitus instituta absolutione, & qua telapsis sic contingeret remissio peccatorum coram Deo, ut idonei essent ad sumptionem eucharistiæ. Itaque Novatianos c. 10. ad Hebræos ita loquentes inducit Chryostomus: Non est tutum, inquit, mysteria (sic enim veteres noto more eucharistiam vocabant) præbere iis qui peccaverunt, quia non est altera remissio: quod Novatianorum dictum perinde valet, ac si dixissent, baptizatis quidem tuto eucharistiam præbemus, quia contingit ipsis per baptismum peccatorum
 Bbbb remissio;

*ed'ca, iiii-
 tur hac voce
 absolute, sic
 & alias.
 Subaudiatur
 autem, reci-
 pi ad recon-
 ciliationem.*

*vera epxi-
 diaconus, id
 est, transmi-
 sit per gu-
 lams, a gultu
 oram dicti-
 tur.*

*Musculus
 non recte
 verit, Et
 a peccatis
 liberatus co-
 ram multis
 qua fecerat
 confiteri pos-
 set, & ad
 quibus
 a peccatis*

autem scripto Dionysius, ubi sic ait: Insulam ut morituri absolventur, Musculus non recte vertit το ἀδελφῶν admitterentur: repugnat enim non solum præpositio verbi, sed & loci sententia: præsertim cum mox infra dicat senex τὸς καθῆ, ubi absolvere vertit & Musculus. Hoc mirum est, quod in scripto Dionysii narratur Serapion confessus & absolutus, cum neutrum fecisse videatur. Verum ita eum fecisse, ut & presbyter & episcopus pro factio habuerint, quicquid illi sequuti hic sint, sive tale quiddam: quale tradunt doctores de mutuo confitente sine verbis per nutum, scriptum, ut interpretem. Sive putaverint senem satis antea confessum esse, quum recipi peteret a presbyteris; maxime cum Dionysius non dubitaret eum jam peccati sui veniam impetrasse studio bonorum operum, cui votum confitendi adjunctum erat. Adde huc necessitatis articulum & periculum moræ.

Et hætenus de eo quid ecclesia facere solita sit de relapsis ante Novati hæresim. Sequebatur nunc, ut ostenderetur quid qua ex causa novum propter Novatianum constituerit, verum id commodius fiet in consideranda serie historię, quæ est lib. 3. cap. 19. apud Socratem, sed prius consideretur ex cap. 8. persona Nectarii, siquidem hoc etiam ad rem facit. Senatoria stirpe fuit, moribus moderatis, & licet prætorem Constantinopoli ageret, tamen erat in magna omnium admiratione: nec vero malis artibus ad episcopatum pervenit, sed raptus a populo eligendus siltitur centum & quinquaginta tum forte Constantinopoli in synodo presentibus, commendante etiam eum Theodosio seniori, religiosissimo principe, & de Christi ecclesia singulariter merito. Addit Sozomenus accinctum fuisse eo tempore ad reditum in patriam (genere enim Tarsensis erat) ut nihil minus quam de episcopatu cogitaverit, canum præterea, & divina quadam specie, sed necdum mysteriorum participationem. Sed jam factus episcopus utitur magisterio Cyriaci Adanorum episcopi. Invitat præterea alios quos fecum in ædibus illustres habebat. Iam Theodoretus præterquam quod omni virtutum genere illustrem facit, inserit etiam epistolam dictæ synodi ad Damasum papam, in qua patres ita scribunt: Præposuimus in generali nostro concilio Constantinopolitane ecclesie reverendissimum & Deo amantissimum Nectarium episcopum cum omnium clericorum totius civitatis approbatione.

Sequitur nunc historia.

TITVLVS Socratis est de pœnitentialibus presbyteris. Nemo hic mihi persuadeat periphrasi pœnitentialium presbyterorum significari eos proprie, qui pœnitentiæ publicæ præerant: aut in Sozomeni titulo proprie eos pœnitentes esse, qui pœnitentiam publicam agebant. Vterque enim auctor multas significaciones dedit, quod de pœnitentibus & de pœnitentiâ generaliter loquantur, ut infra ex verbis ipsorum planum fiet. At scio quidem vocem utramque certis locis non pertinere, nisi ad publicam pœnitentiam, verum in talibus locis nec significaciones dantur similes, ut ex materia subiecta, aut circumstantiis animadverti potest, non accipi eas generaliter. Talis locus est in concilio Toletano 1. c. 2. Placuit, inquit, ut pœnitentes non admittantur ad clerum. Sæpe etiam phrasim habet, ut de publicæ pœnitentibus tantum pœnitentibus Concil. general. Tom. XIV.

entes accipiantur, sed id apud Græcos magis quam apud Latinos, ut quum dicitur τοῖς ἐκ μιστρανοῖς ὄντας. Quæ phrasim est apud Dionysium magnum & Sozomenum.

Ceterum in titulo Sozomeni cavendus est Musculus: vertit enim, quomodo & privata peccatorum confessio sublata sit Constantinopoli: cum ipse Sozomenus sic habeat, quomodo & ob quam causam sublatus sit pœnitentialis in ecclesia presbyter, & operosus labor circa modum pœnitentiæ. Quamvis enim titulus Græci codicis non nihil mendosus, & ex initio capitis sic restituendus videatur, ὁπποῦς ἔστι τὸ ἐν ἀρχῇ ἀνεπισημῶς ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῶν μετανοούντων πρεσβύτερος. Tamen non ita mendosus est, ut Musculani sensus vel micam habeat.

Et tantum de titulis venio ad historiam. Committo autem Socratem cum Sozomeno, ut uterque ex altero intelligatur, addamque ea tantum quæ faciunt ad quæstionem præsentem.

SOCRATES.

Visum est eodem tempore etiam presbyteros pœnitentiales ecclesiarum tollere.

SOZOMENVS.

Eodem tempore, primus omnium Nectarius pœnitentialem presbyterum sustulit, id quod sequuti sunt omnes pene episcopi.

Hic ne quis e Socrate, qui pluralis numeri presbyteros habet, putet plures tunc fuisse presbyteros pœnitentiales, advertat Sozomenum dixisse singulariter, presbyterum, quamquam idem intelligas etiam ex Socrate: dixit enim ecclesiarum presbyteros: non, ecclesie, ut non recte vetterit Musculus, in ecclesia. Porro ex pluribus ecclesiis Socratis, & ex pene omnibus episcopis Sozomeni vides non episcopatu Nectarii tantum sublato hos presbyteros, sed generaliter in omnibus pene episcopatibus. Causam sublationis Socrates ita expressit.

SOCRATES.

Ex quo tempore Novatiani ab ecclesia separati sunt, episcopi, addiderunt ecclesiarum canonibus τὸν ἀποστῦντα τοῖς ἐν τῶν μετανοούσων, sub quo peccata sua confiterentur qui post baptismum lapsi fuissent.

Hic qui errore libertari volunt, vigilantè discernant veterem ecclesiarum canonem a recenti additamento, sive accessione. Ira intelligent, tum quid ecclesia de relapsis facere solita sit ante Novati hæresim, tum quid sub Nectario sit sublato.

Porro jam supra ostendimus quod vetus canon hoc habebat, ut relapsis subveniretur per pœnitentiam, & remissionem alteram, baptismali non quidem parem, sed tamen similem, cuius dispensatio penes eos esset, quibus data est potestas peccata in terris remittendi. Et ex his cum multo numero essent, liberum erat per eundem canonem eligere, quem pro suo quisque iudicio, affectu, conscientia veller: huic canonis additus est pœnitentialis presbyter, hoc est episcopali constitutione factum est, ut jam esset modus quidam certus, & novus huius pœnitentiæ, sed modus (sicut in titulo Sozomenus vocat) operosus & pœnitentibus gravis: revera enim grave est alligari jam certo presbytero, libertate sublata confitendi cui velis: grave est, peccata, quæ uni presbytero in aurem confessus sis, ea deferantur ad episcopum, & ab episcopo ipso recitentur ad populum. Iam Sozomenus adhuc propius causam expressit, cur propter Novatianos modus hic operosus adhibitus sit.

Bbbb ij SOZOMENVS

Hic de suo addit Musculi, pronomen, hoc incommensurabile. Vides enim fuisse, non plures. Vides in genere quævis peccata, visurus paulo post etiam hic occultum peccatum.

enim occasione concubitus addidit istam, A quia dum jejunit mulier immorata est in ecclesia.

SOZOMENVS.

Donec mulier propter peccata quæ confessata, jejunare & orare iussa, ac propter hoc in ecclesia immorata indicavit se stupratam a diacono:

Indicavit, & cetera. *ἡγιασμένη* proprie, rem occultam prodo, unde & ex hoc colligimus fecerit confessionem fuisse, atque adeo secreti & occulti peccari fuisse.

SOCRATES.

Hoc dictum & diaconum ex ecclesia eiecit, & tumultum peperit apud multitudinem, quia ecclesia propter hoc afficeretur contumelia & blasphemia.

Hoc dictum, & cetera. *ὅτι λέγουσιν: λέγειν* hic profus non est quod *ἄπειν*, sed recitare potius, legere, & commemorare peccatum, quasi sit id flagitium lectum & recitatum in theatro ecclesie.

SOZOMENVS.

Quod, ut multitudo didicit, indignata est, quia ignominia iniusta esset ecclesie.

SOCRATES.

Hic Eudæmon perplexo Nectario dat consilium, ut amoveat presbyterum penitentialem, & concedat unicuique mysteriis communicare secundum propriam conscientiam.

Amoveat, & cetera. Non autem veterem canonem. Præterea vides hinc longe aliam rem agere Leonem in epistola supradicta, quam tolli vult abusu, qui in aliquibus Italiae partibus præter morem ecclesie irrepserat.

Mysteriis, & cetera. Vides confessionem referri ad summationem eucharistie, præterea tacite significari, quod ad eucharistiam nemo venire solet, nisi confessus, vel quomodo sub penitentia presbytero confitebantur, vel quomodo fiebat antea.

SOZOMENVS.

Consulentibus quibusdam, ut concederet unicuique mysteriis communicare, prout sibi conscius esset, & fiduciam accipere, & cetera. penitentialem presbyterum sustulit.

Hæc illa particula est, quæ multos ita reddit impeditos, ut affirmare non dubitent Nectarium omnem semel confessionem sustulisse, in quo virum optimum, non minus ecclesie perniciosum faciunt, quam fuerit pene Novatus ipse, tantum hæresim excipio. Quid enim Novarianis a veteribus objicitur, quin idem in Nectarium hæreat, si confessionem sustulit? Objicit Leontius, benignitatem (inquit) Dei exclusistis. Cur non idem objicias Nectario? Objicit Ambrosius, donum cælestis refunditis (sic enim loquitur, hoc sentiendo quod potestatem peccata dimittendi in terris Novariani nollent agnoscere, quam Christus donaverat, sed respuerent potius atque rejicerent) Cur non idem objicias Nectario? Nisi vero refundere censendus non est, qui facit, ut nunquam dono utamur. At erat (inquit) aulicus. Aulicum fuisse non lego. Præturam in Thracia administrasse lego, sed quam in Liguria administraverit & Ambrosius tunc cum catechumenus adhuc ad episcopatum raperetur. At factus episcopus, non ut Ambrosius, studuit. Quis hoc de ipso scriptum reliquit? cum domestica consuetudine doctorum virorum usus legatur.

Concil. general. Tom. XI V.

Sed esto fuerit in scripturis patum exercitatus, ut ex ipsis non potuerit intelligere remissionem alteram, & potestatem, de qua sæpe dictum est. Quid: Reliquæ ecclesie, quæ idem fecisse memorantur, an æque inexercitata, & rudes scripturarum, & omnino rei Christianæ putandæ sunt fuisse? Iam reliquæ in toto orbe rerrarum eruditiores ecclesie, nonne gravissime monuissent Nectarium de re ad salutem tam necessaria? Quis autem vel leviter potest dicere reprehensum Nectarium, cum nos habeamus egregios scriptores ejus temporis? Et quod in primis me mover, ne postea quidem ad nostra usque tempora ab ullo notatus legitur, sive Græco, sive Latino, sive scholastico, sive generis alterius scriptore. Nos hoc facere paucis his annis sine ullo exemplo capimus.

Iam sunt quæ eodem crimine prope involvant Chryostomum Nectarii in episcopatu successorem, hominem omnium iudicio in scripturis exercitatissimum, & cujus tam apertas sententias habemus, tam de remissione altera in c. 11. ad Hebræos, quam de potestate in terris remittendi peccata, de sacerdotibus lib. 3. Rursus in c. 8. ad Hebræos. Quorum locorum vel singuli plures apud me valent, quam universa loca quæ citantur ex concionibus ejus popularibus, quamquam de locis illis dicemus postea. Nunc argumenta tantum ex historiis petantur, ac legatur Socrates lib. 6. c. 11.

SOCRATES.

Cum unica, inquit, esset a synodo episcoporum lapsis data penitentia, ausus est Chryostomus dicere, etiam qui milles penitentiam egissent, tamen accede. Ita Socrates.

Hic qui meminere quid sit in hac causa penitentia, & quid ea Novatus tollere, contraque catholici retinere studuerint, an iis dubium esse poterit, quin & Chryostomus, & reliqui synodici patres de confessione & absolutione tunc egerint inter se, ut de rebus omnino adhuc ranc obtinentibus, & nullo modo sublati? alioqui quorsum se fatigaret episcopi de sublaris? Vidi etiam, qui de errore Cypriani luc adferrent. Sed hoc argumentum facillime solveris, si attendas ad temporum & rerum similitudines: nam quaestio an baptisimus ab hæretico collatus sit nullus, sub Cypriano moveri cœpta, ut patet ex initio 7. libri Eusebii.

De penitentia vero, remissione altera, & potestate remittendi, nulla prorsus sub Nectario quaestio erat, sed tota res indubitata simpliciter habebatur inter catholicos, tantoque magis indubitata, quanto diligentius examinata fuerat, jam propter Novatianos. Deinde quaestio de baptismo hæreticorum non ita ex scripturis expediri tunc poruit: quia pauca scripturæ de ea re manifeste loquuntur, & e diverso plurimæ pro Cypriano facere videbantur. Contra vero de penitentia, & rebus, quas complectitur, suppetebant omnibus nota & usu trita scripturarum testimonia.

Quid ergo sibi vult sermo ille: Pro sua quisque conscientia? historia seriem consule, & facile videbis non aliud velle, nisi ut neglecta illa recenti & nova accessione liberum sit unicuique redire ad solutam & antiquam libertatem eligendi e multis presbyteris quemcumque pro suo quisque iudicio, affectu, & conscientia voluerit, tantum ut re vera unusquisque rationem hic habeat conscientie suæ, atque ita sese gerat,

ut bona fiducia accedere audeat ad eucharistiam. Nam ad hanc (ut supra dictum est) referebatur penitentia, tam a catholicis quam Novatianis, ideoque cum Novatiani non viderent in ecclesia remissionem alteram, consequenter dicebant, & quidem erudite (supposito ipsorum errore) nullum relapsum admittendum esse ad eucharistiam: eruditiores, acutiores & religiosiores hac in parte, quam fuerit ipse Chrylostomus, siquidem relapsos ad eucharistiam admisit (id quod volunt isti) nec confessos, nec absolutos. Expendatur deinde ratio Eudæmonis, quam Socrates sic expressit.

SOCRATES.

Si quidem ita demum ecclesia habere poterit *τὸ εὐχαριστήριον*, hoc est Christiana ecclesia non afficietur posthac blasphemia ab ethnicis hominibus, quod fieri necesse erat, si lapsus occultos (qualis erat concubitus supra dictus) recitare pergimus ad populum. Deinde Socrates cum reprehendit Eudæmonem, non tales scripturas urget: Quorum remisistis peccata, &c. Non etiam morem urget ecclesiis, ut supra diximus, irradiatum, ut ad eucharistiam videlicet Christiani non accederent, nisi confessi & absoluti. Sed quid urget?

SOCRATES.

Dedisti (inquit) occasionem, ut Christiani non amplius inter nos invicem arguamus peccata:

Hoc est, improbemus & detestemur, ut facere soliti sumus, quories in ecclesia peccata recitari audivimus. Hunc sensum requirit & vocula *ἐπιλάσσειν*, & locus quem ex apostolo allegat.

SOZOMENVS.

Atque ex illo tempore res illa obtinuit, & permansit, præsertim quia antiquitas, quantum arbitror, labi paulatim jam cæperat, & in morem *ἀδιαφορεῖν*, & neglectum degenerare.

Hoc de illis temporibus nunquam dicturus erat Sozomenus, si respexisset ad sacramentum penitentię. Ad politiam igitur priscam & operosam respexit, & ad eos qui politię præerant: hi nimum remisierant de exacta diligentia.

Hæc sufficere poterant ad considerandam historię seriem. Verum quia in Sozomeni scripto ultima particula apud historiam tripartitam adeo mutila & trunca est, ut simpliciter aberraret a vero auctoris sensu, ponam primo verba tri-

partite historię, deinde Sozomeni sententiam, ut ex collatione appareat quanta sit dissimilitudo.

EX TRIPARTITA HISTORIA.

Presbyterum nequaquam esse præcepit super penitentes, ut ex illo, antiquitatis consuetudo est sublata, cum (ut arbitror) minora peccata præ pudore confessionis, & subtilitate examinantium patratentur, &c.

Hic locus plures fefellit, ut crederent secretam confessionem per Nectarium sublatam, sed longe aliter habet Sozomenus.

Penitentialem presbyterum sustulit, atque ex eo tempore res ista cum obtinisset, perseveravit postea, atque permansit: præsertim, quia antiquitas (quantum arbitror) & huic congruens gravitas, ac diligentia labi paulatim jam cæperat, & degenerare in morem indifferentem quemdam & neglectum, alioqui antea (ut arbitror) minora peccata fiebant, tum propter pudorem eorum, qui peccata sua confitebantur, tum propter exactam diligentiam eorum, qui huic rei iudices fuerant constituti.

Quia antiquitas, &c. Refert hoc loco scire, quo retulerit Sozomenus antiquitatis vocabulum. Id autem sciemus, si ex chronographia meminimus, quod duravit, "excessio, sive appendix annos circiter 100. & 40. hoc est, a Fabiano papa (sub quo Novari hæresis extitit) usque ad annum domini 381. sub Siricio "papa, & Theodosio seniore: sub hoc enim sublata appendix, eo fere imperii ejus tempore, quo defuncto Gratiano imperium obtinuit cum juniore Valentiniano. Ab eo autem tempore, quo sublata est appendix usque ad scriptum Sozomeni, sunt anni 56. Hos numeros annorum 140. & 56. si in summam redigas, habes annos prope ducentos. Itaque antiquitatem hoc loco retulit Sozomenus ad tempus, quo appendix primum facta est: hoc sensu non mirum est, cum sublatio appendicis hætenus permanserit, quod & alioquin appendix ipsa cæpisset jam antea negligenter servari. Antequam autem neglectus hic irrepsisset minora peccata fiebant, simul propter exactam diligentiam iudicum, &c. Certe nullo modo verisimile est Sozomenum antiquitatis appellationem tribuisse paucis illis annis 56. de quibus dictum est, aut sensisse, quod propter Nectarii factum peccata minora admitterentur quam antea admittenda fuissent.

PARS TERTIA,
EX ACTIS CONCILII TRIDENTINI,
EDITIONIS LOVANIENSIS ANNI MDLXVII.

CHRISTIANORVM PRINCIPVM, AD SACRVM CONCILIVM
Tridentinum literæ, & mandata, legatorumque ab eisdem missorum,
habitæ orationes.

Vna cum sanctæ ipsius synodi responsionibus.

Pio quarto pontifice Maximo,
&
Ferdinando primo Cæsare Augusto,
&
Carolo nono rege Francorum.

XXI.

*MANDATVM FERDINANDI
imperatoris electi, in personam sui oratoris,
pro regno Hungariæ, exhibitum die xxiv. Feb.
MDLXII. in congregatione generali, & in sessione
II. die xxvi. dicti mensis.*

FERDINANDVS divina favente clemencia electus Romanorum imperator semper Augustus: ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex: Infans Hispaniarum: Archidux Austriæ: Dux Burgundiæ. &c. Marchio Moraviæ, &c. Comes Tyrolis, &c. Memoriam commendamus, ac recognoscimus, notum facientes tenore præsentium universis: quod cum beatissimus in Christo pater, dominus Pius IV. divina providentia, sacra Romanæ, ac universalis ecclesiæ Pont. Max. superiori anno indixerit factum œcumenicum, & generale concilium, in civitate Tridentina, ad sacratissimam diem resurrectionis dominicæ, proxime præteritam, celebrandam; atque nos non modo per bullam super istiusmodi indictione emanatam, verum etiam per nuncios & literas paterne hortatus sit, ut si ei concilio, vel ipsimet adesse non possemus, mitteremus saltem oratores nostros, viros prudentes graves & pios. Nos vero qui jamdudum ardentissimis votis ac desiderijs expectivimus, summoque studio quantum in nobis fuit, promovimus concilii celebrationem: in quo nimirum ratio aliqua sanandæ reipublicæ in tot partes distractæ, ac pacis publicæ, inter reges & principes Christiani orbis firmandæ, & stabilien-dæ, nec non vitæ in omni hominum statu & ordine emendandæ ratio iniretur, & omnia ea communibus consilijs tractarentur, quæ necessitas reipublicæ postularet, principio ejuscemodi concili, propter alia atdua negotia sacri Romanorum imperii, regnorumque & dominiorum nostrorum, ipsimet personaliter interesse nequeamus. Nolentes sane propter absentiam nostram, tam pio & præclaro instituto quicquam impedimenti aut difficultatis injici, aut quidquam a nobis desiderari, quod ad rem juvandam pertinere queat, consili de singulari piare, religione, fide, probitate, eruditione, judicio, ac multarum rerum usu et experientia reverendi, devoti Georgii Drascovitii episcopi ecclesiæ Quinquecesiensis, & consiliarii nostri, fidelis nobis dilecti, eundem in solidum solemniter, & ex certa nostra

A scientia animoque bene deliberato, & omnibus melioribus modo, via, jure, causa, forma, & ordine, quibus possumus & debemus, commissarium, oratorem, nuncium, procuratorem, & mandatarium nostrum facimus, constituimus, & ordinavimus, ac per præsenres facimus, constituimus, & ordinamus, dantes, & attribuentes ei plenam & omnimodam facultatem cum libero & amplo mandato, ut celebrationi dicti concilii, nostro nomine, tanquam regis Hungariæ, adesse & interesse, ac locum & vices nostras in omnibus sessionibus, consularionibus, deliberationibus, tractationibus & actibus obtinere & gerere, consilium, suffragium, votum & decretum nomine nostro dare, ferre & interponere, aliaque omnia & singula agere, tractare, exercere, concludere, & determinate possit & debeat: quæ ad constituendam veræ fidei, & religionis concordiam, & unionem, ac Christianæ reipublicæ salutem; & conservationem promovendam facere, & expedire videbuntur: & quæ nos ipsi facere, dicere, agere, tractare, exercere, concludere & determinare possemus, si præmissis omnibus, & singulis personaliter interessemus: & si talia forent, quæ mandatum exigent magis speciale, quam præsentibus est expressum, promittentes in verbo nostro regio, nos totum id, & quicquid per dictum oratorem, commissarium & mandatarium nostrum, modo præmissis actum, dictum, gestum, factum, & procuratum fuerit: ratum, gratum, firmum, & validum habituros esse: dolo fraude postpositis penitus, & semotis. Harum testimonio literatum, sigilli nostri impressione, & manus nostræ subscriptione munitatum, mediante. Datæ Pragæ i. die mensis Jan. An. 1562. regnorum nostrorum Roma. 32. aliorum 36. electionis vero nostræ imperatoris quinto.

FERDINANDVS,

XXII.

*MANDATVM INVICTISSIMI
Ferdinandi tanquam imperatoris electi, & regis Bohemiæ, & archiducis Austriæ, in personam suorum oratorum: exhibitum in sessione secunda Tridentina, sub Pio PP. IV.*

FERDINANDVS, divina favente clemencia, electus Romanorum imperator semper Augustus: ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ;

Croatia, Sclavonia, &c. Rex: infans Hispaniarum: archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae, Stiriae, Carinthiae, Cariniae: marchio Moraviae &c. Dux Luxemburgiae, ac superioris & inferioris Silegiae, Vvitembergae, & Teckae, princeps Sueviae: comes Haspurgi, Tyrolis, Irreti, Kiburgi & Coritiae: landgravius Allatiae, marchio sacri Romani imperii, Burgoviae, ac superioris & inferioris Lusitaniae: dominus Marchiae Sclavoniae, Portus Naonis, & Salinarum &c. Memoriae commendamus, & recognoscimus, norum facientes tenore praesentium universis, quod cum beatissimus in Christo pater dominus Pius IV. divina providentia sanctae Romanae ac universalis ecclesiae pontifex maximus, superiore anno indixerit sacrum oecumenicum & generale concilium in civitate Tridentina, ad sacratissimum diem resurrectionis dominicae proxime praeteritum, celebrandum, atque nos non modo per bullam super istiusmodi indicatione emanatam, verum etiam per nuncios & literas paterne hortatus sit, ut si ei concilio ipsimet adesse non possemus, mitteremus saltem oratores nostros viros prudentes, graves, & pios. Nos vero, qui jamdudum ardentissimis votis, ac desideriiis expectivimus, summoque studio, quantum in nobis fuit, promovimus concilii celebrationem, in quo nimirum ratio aliqua sanandae reipublicae inter partes distractae, ac pacis publicae inter reges & principes Christiani orbis firmandae, & stabilandae, necnon vitae in omni hominum statu, & ordine emendandae ratio, & omnia ea communibus consiliis tractarentur, quae necessitas reipublicae postulare, principio ejuscemodi concilii propter alia ardua negotia sacri Romani imperii, regnorumque & dominiorum nostrorum, ipsimet personaliter interesse nequeamus. Nolentes sane propter absentiam nostram tam pio, & praeclearo instituto quicquam impedimenti aut difficultatis injici, aut quicquam a nobis desiderari, quod ad rem juvandam pertinere queat, confisi de singulari pietate, religione, fide, probitate, eruditione, judicio ac multarum rerum usu, & experientia reverendi, devoti fidelium ac nobis dilectorum Antonii archiepiscopi Pragensis, ac Sigismundi a Thum consiliatorum nostrorum eisdem & utrumque eorum in solidum solemniter & ex certa nostra scientia, animoque bene deliberato, & omnibus melioribus modo, via, jure, causa, forma, & ordine, quibus possumus, & debemus commissarios, oratores, nuncios, procuratores & mandatarios nostros fecimus, constituimus, & ordinavimus, dantes & attribuentes eis, & utlibet eorum plenam & omnimodam facultatem cum libero & amplo mandato, ut celebrationis dicti concilii nostro nomine, tamquam electi Romanorum imperatoris, ac regis Bohemiae, necnon archiducis Austriae, adesse, & interesse: ac locum, & vices nostras in omnibus sessionibus, consultationibus, deliberationibus, tractationibus, & actibus obtinere & gerere, consilium, suffragium, votum, & decretum, nomine nostro dare, ferre, & interponere: aliaque omnia & singula agere, tractare, exercere, concludere, & determinare possint, & debeant: quae ad constituendam veram fidei, & religionis concordiam, & unionem: ac Christianae reipublicae salutem, & conservationem promovendam facere & spectare videbuntur: & quae nos ipsi facere, dicere, agere, tractare, exercere, concludere, & deter-

minare possemus, si praemissis omnibus & singulis personaliter interessimus: & si talia forent, quae mandatum exigent magis speciale, quam praesentibus est expressum. Promittentes in verbo nostro Caesareo, ac regio, nos totum id, & quicquid per dictos oratores, commissarios & mandatarios nostros modo praemisso, actum, dictum, gestum, factum, & procuratum fuerit: ratum, gratum, firmum, & validum habituros esse dolo & fraude postpositis penitus, & semoris. Harum testimonio literarum, sigilli nostri appensione, & manus nostrae subscriptione munitarum, mediante. Datum in arce nostra regia Pragae, die primo mensis Ianuar. anno domini 1562. regnorum nostrorum, Romani &c. aliorum vero trigesimo sexto.

FERDINANDVS.

XXIII.

LITERAE FERDINANDI IMP. electi, quibus constituit oratorem in consilio, uti rex Hungariae: exhibita in generali congregatione Die VI. Februar. MDLXI.

FERDINANDVS, divina favente clementia, electus Romanorum imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque, &c. rex, &c. Reverende fidelis nobis dilecte, Ince clarius tibi constar sanctum oecumenicum concilium a sede apostolica Tridenti indictum esse. Ad quod multorum Christianitatis principum legati, ceterique praelati, patriarchae, archiepiscopi, episcopi, ac aliterius status, indies pluribus confluentibus, plurimi convenere. Nos qui inter Christianitatis potentatus principem locum tenemus, hoc sanctum institutum promovere, ac optatum saluberrimumque exitum fortiri summo opere desideramus. Quare legatos nostros jam mittendos, & expediendos, alios quoque praelatos ex regnis, & provinciis nostris, qui per bullam apostolicam moniti sunt, primo quoque tempore iter arripere decrevimus. Te itaque ex Hungaria in persona nostra regia, singularem ob morum integritatem ac scientiarum peritiam, ad sacrum hoc concilium mittendum ante alios elegimus, committimusque fidelitati tuae, ut nulla interposita mora vel difficultate, iter marurare, neque expectatis aliis, nimirum Canadiense, & Tiriense, qui ambo pro universo cleto proficiunt, antecedere, ac ad quintumdecimum diem Ianuarii instantis Tridenti adesse debeas. Instructionem una cum aliis legatis nostris es accepturus. (Quod vero ex expensis attinet, quantum in priori concilio episcopus Taurinensis habuit, tantumdem tibi quoque dari statuimus, commissimusque camerarius nostris Hungariae, ut in praesentiarum ante omnes alios bonam summam pro itinere dare debeant) secus igitur non feceris. Datae ex arce nostra Pragensi xx. Decembris anno domini MDLXI.

FERDINANDVS.

Reverendo Georgio Drafcovio, episcopo Quinqueecclesiensi, necnon comitatus Baroniensis, comiti perpetuo, ac ad sacrum concilium Tridentinum legato, & consiliario nostro, fideli nobis dilecti.

XXIV.

XXIV.

ORATIO HABITA A REVEREND.

D. Georgio Drascovitio, episcopo Quinguecclensis, augustissimi D. Ferdinandi, Romanorum imperatoris electi, &c. consiliario, & pro regno Hungariae oratore Tridenti in generali congregatione die xxv. Februarii MDLXII.

Si vobis illustrissimi legati, praeclarae domus quae est ecclesia Dei optimi firmissimique catidines, huic factae sanctae generali synodo divinitus dati, ac donati praesidentes: vosque patres ac pastores amplissimi atque vigilantissimi: si vobis, inquam, Ferdinandi Caesaris augustissimi fides, pietas, vita propemodum angelica, ac in retinenda defendendaque Christiana catholica religione perpetuae vigiliae, labores plurimi, indefessumque omni tempore studium, jam antea perfectissima non essent, crederem equidem, me si haec sciens tacerem, non modo accusandum merito, verumetiam tamquam omnes impietatis limites dolose transgressum, jure optimo damnandum esse. Verum, quia optimi catholici Caesaris ratae & inaudite virtutes, vobis notiores sunt, quam ut a me in medium proferri debeant, haec tanta quae praeclara, & plane caelestia dona, in hoc nobilissimo omnium Christianorum principum capite, stellarum instat micantia, maxima admiratione veneranda rectius, quam oratione etiam splendidissima celebranda esse, merito existimaverim. At, nisi hunc talem tantumque nobis imperatorem Deis, pro sua benignitate, nobis dedisset, infelix profecto, infinis prope malis afflicta haec nostra tempestas, & esset, & haberetur. Gratias itaque Deo aeterno supplex agere debebit, quod illi praeter ullum meritum, hic alter Constantinus catholicus obtigerit.

Nam per Deum immortalem, nonne verum Constantinum, aut eo etiam majorem, dixeris: qui ante aliquot saecula haeresis vel schismatis injuria collapsas ecclesias, imo vero penitus deletas, hisce calamitosissimis temporibus, nova liberalique fundatione restituit. Collegia & aenobia everfa, soloque aequata reparat, & nova etiam magna impensa exaedificat. Clerum denique ipsum, una cum orthodoxa religione, in plerisque locis fere extinctum, non sine maximis curis, & incredibilibus sumptibus pristino splendori restituere omnibus viribus annititur. Sed ne curiose magis explicare, quam strictim quaedam attingere voluisse videat, illud hoc loco dicam, & vere quidem, laudatissimi hujus imperatoris cura atque opera perfectum esse, ut multorum scelere deformata religionis nostrae facies, suum decus, suum nitorem recuperate posse videatur. Iam vero quantum illud est, quod ut Christianos e Turcarum faucibus eripere, eosque a saevissima illorum Tyrannide, in libertatem afferere possit, nihil eorum, quae ad hanc rem recte ac laudabiliter gerendam adhiberi debent, omittit: sed continuus bellis, magno studio, incredibili cura, ita se impio illorum conatui opponit, ut quod Germani, quod Itali, quod Galli, quod Poloni, quod aliae prope omnes gentes fecutius vivant, id ipsi uni secundum Deum, acceptum referre debeant. Quis enim est in orbe Christiano locus, quem non Turcarum tabes jam olim pervagata esset, nisi hic talis tamque pius imperator se suosque carissimos liberos huic pesti

Cencil. gener. Tom. XI V.

A objecisset, ejusque impetum solus ex omnibus Christianis principibus sustinisset? Sed haec ejusmodi sunt, ut nullis verbis, nulla ratione satis explicari possint.

Atque hunc quidem imperatorem omnium virtutum heroicarum cumulatissimum thesaurum, si vobis patres laudatissimi hic coram intueri liceret, verbis exptimi non potest, quanto gaudio perfunderemini, vicissimque ne cogitatione quidem complecti possum, quali quamque inexplebilis letitia sua Caesarea majestas afficeretur, si in hoc augustissimo loco, cum in quo olim paracletus ille Spiritus sanctus sub ignitarum linguarum forma visibilis apparuerat, vete representante, tot doctissimorum ac religiosissimorum, imo vere apostolicorum locum tenentium patrum venerandas facies praesens inspiceret, certe temperare non posset, quin in omnium vestrum sancta oscula rueret. Imo, quo est in rem Christianam studio, ipsamet majestas sua huc libenter venisset, si propter plurimas easdemque gravissimas sacri Romani imperii, regnorumque & dominiorum suorum occupationes, in praesentiarum suae majestati id facere licuisset. Ne tamen interitum quicquam, quod in hac parte muneri Caesareo incumbit, omitteretur: voluit sua majestatis oratores, & commissarios suos ad hoc sacrosanctum aecumenicum concilium, tempestive, & ante omnes alios Christianos principes mittere, qui & personam suam referrent, & cum plena auctoritate & mandato, nomineque & loco majestatis suae celebrationi hujus factae aecumenicae synodi interessent.

Quemadmodum haec, & alia multa praeclara, quae in mandatis habebant, reverendissimus dominus Antonius Muglitius archiepiscopus Pragensis, & Mag. D. Sigismundus a Thun majestatis suae Caesareae oratores hic praesentes vobis, illustrissimi domini legati, privarum luculenta oratione, copiose exposuerunt. Ex his itaque, quae jam dicta sunt, antistes sanctissimi, manifeste apparet, quo studio quamque propensa voluntate sit ejus majestas, in hanc sacram synodum, praesertim vero cum non solum ab eo, qui modo universam illustrat ecclesiam pontifici maximo vere Pio IV. verum etiam ab aliquot suae sanctitatis praedecessoribus pontificibus maximis (praememoriae) magna contentione semper petiverit, ut jam tandem majorum suorum exempla secuti, convocato veteri de more generali concilio, extirpatisque haeresibus & veteri ecclesiastica disciplina restituta, Christi fidelium saluti prospicerent. Quamvis sanctissimus quoque D. N. piatissimus pastor, statim in ipso pontificatus sui felici initio, ante alias omnes gravissimas urgentissimasque curas, hanc data opportunitate, in primis de congregando universali concilio, spemque ex agro dominico refecandis, pro sibi innata pietate & sapientia ultro insceperat. Id quod jam sanctitatem suam laudatissime, omniumque Christi fidelium mirifico applausu, te ipsa praestare cernimus. Pater caelestis serva haec orbis lumina, quae ad conservandam tuendamque rempublicam Christianam, imo vero pretioso filii tui domini nostri Iesu Christi sanguine acquisitam ecclesiam virtutibus, pietati que studiis cumulata, ita conjuncta esse voluisti, ut alterum in altero cernere liceat.

Quod sanctitatis suae praeclarum, summoque pontifice ac pastore dignum, univofque otbi Christiano salute studium, cum non sine ma-

C C c c
gna

ANNO
CHRISTO
1562.

ANNO
CHRISTEI
1561.

gna animi voluptate Christianissimus imperator A videret, sua quoque majestas Cæsarea tanquam primogenitus ecclesiæ catholicæ sedisque apostolicæ addictissimus filius, hoc sacrosanctum œcumenicum concilium, quod in Spiritu sancto rite ac legitime congregatum agnoscit, pro Cæsare suo munere, quotiescumque res postulaverit, ab omnibus injuriis tueri, manutene, atque defendere sese prompram ac paratam benigne offert. Quo autem hanc suam voluntatem ejus majestas vobis magis restatam faceret, non solum ut imperator Romanus ac Bohemiæ rex, & archidux Austriæ, hos graves & præstantes, munerique huic obeundo maxime idoneos viros, quos coram cernitis, oratores suos huc mittere dignata est, sed etiam quatenus est rex inclitæ Hungariæ, antiquissimi illius & nobilissimi Christiani orbis propugnaculi, me licet immeritum huic sanctissime synodo, nomine suo regio, cum plena autoritate & mandato interesse voluit. Et quamvis literas ejusmodi plenæ autoritatis mandatique vobis nuper exhibere certas ob causas non poteram, locum tamen regi Pannoniæ debitum amplitudines vestræ illustrissimi & reverendissimi non expectatis literis, quas jam ad manus habeo, mihi dandum & assignandum benignissime adjudicarunt, imo absque aliqua mora humanissime assignarunt, & dederunt. Quod amplitudinum vestrarum egregium & memorabile factum, cum vestræ erga catholicum imperatorem, regemque meum serenissimum observantiz & amotis sit illustre testimonium, majestati suæ gratissimum, omnibusque amoris & benevolentiz officii pensandum accidit.

Ego vero pro hac amplitudinum vestrarum erga me insigni benevolentia, quum omnia, que ad cumulum officii mei spectare cognovero, diligentissime implevero, Deum etiam æternum votis omnibus suppliciter exorabo, ut vos omnes & singulos hic felices conservet, & post hanc vitam donet eam, que necesse temporis modum. Postremo, ut & officio meo, & illustrissimarum ac reverendissimarum amplitudinum vestrarum expectationi satisfaciam, fidemque reverendissimi domini archiepiscopi Pragensis oratoris Cæsarei, nuper pro me interpositam redimam, literas plenæ autoritatis, & mandati regis mei reverenter exhibeo, orans ut & illas id hoc ornatissimo consensu pro recepta jam consuetudine publice perlegi facere, & me cæpta hac sua singulari benignitate, atque humanitate complecti dignentur.

XXV.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI
ad oratores Cæsareæ majestatis in eorum comparitione, die vi. Februarii MDLXI. & in sessione secunda xxvi. mensis Februarii.

REVERENDISSIMI domini, adventus dominationum vestrarum magnam huic sanctæ synodo lætitiã attulit, tum propter maximam benevolentiam & observantiam, qua synodus ipsa suam Cæsaream majestatem prosequitur, tum propter eum honorem, qui ei ex hac nobilissima potentissimi atque religiosissimi principis legatione accessit. Quare sancta ipsa synodus dominationes vestras, quas præstanti virtute ac pietate præditas esse non ignorat, lætis amplectitur atque recipit animis. Mandatumque & literas suæ Cæsareæ & regiæ majestatis in hoc loco lætas & recitatas, quantum de jure debet, admittit.

COMPARITIO SECUNDA
Ferdinandi Romani imperatoris electi, pro imperio, regno Bohemiæ, & archiducatu Austria, & pro regno Hungariæ separatim mandata duo, die vi. Fe. MDLXI. oratio habita ab episcopo Quinqueecclesiensi oratore Hungariæ.

XXVI.

Responsa duo sanctæ synodi.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI
in secunda comparitione reverendi domini episcopi Quinqueecclesiensis, oratoris Cæsarei pro regno Hungariæ, die xxv. Februarii. MDLXI. & in sessione secunda xxvi. Februarii.

ILLVSTRISSIMI & reverendissimi D. oratores dupliciter sacra synodus reverend. dominationis vestræ adventum exhilarata est, & quod Cæsareæ majestas dominationem vestram pro inclito suo regno Hungariæ hinc negotiis, que pro universa Christiana republica suscepta sunt, interesse voluerit, & quod talem virum miserit, cujus in primis prudentia ac consilio adjuta, tot tantisque malis, quibus passim ecclesiæ membra constitantur, opporruna ac maxime accommodata remedia adhibere se posse magnopere confidit. Cum autem probe intelligat quatenus ex utroque ornamenti ac dignitatis ad suam auctoritatem cumulus accesserit, in primis Deo optimo maximo gratias agit, quod talem Christiano orbi imperatorem sibi que advocatum largitus sit, qui malis improborum hominum artibus labefactam ac prope jam labentem ecclesiã correre non sinat, sed incredibili virtute & sapientia fulciat ac sustineat. Deinde vero tantum se ejus majestati debere profitetur, ut neque observantiz, neque studii, quo eam prosequitur, magnitudo ulla satis oratione explicari posse videatur.

Ac quoniam pro summo in ecclesiã studio, præclarisque erga se meritis parem referre gratiam se non posse intelligit, saltem id, quod potest, hoc tempore faciet, Deum maximum suppliciter orabit, ut in quo Constantini illius magni pietas ac religio, multis aliis virtutibus aucta cumulataque ita elucet, ut universum terrarum orbem clarissima sua luce collustrat, eidem quoque Constantini felicitatem largiatur: ut & immanes barbaros Christiani populi cervicibus imminentes longe repellere ac propulsare possit, & ecclesiã in eum statum adducat, ut magna calamitate propemodum oppressa, jam tandem aliquantum respirate ac veluti reviviscere queat. Quod autem sacra ejus majestas favorem atque etiam securitatem ipsi sanctæ synodo pollicetur, etsi de eo nunquam antea dubitavit, tamen gratissimo animo summaque spe recipit, ac quas potest maximas ejus majestati gratias agit. Cæterum quod privatim ad D. V. reverendissimam personam atinet, tum propterea quod eam præstanti virtute, prudentia ac pietate præditam esse sancta synodus non ignorat, tum eo etiam quod magnis itineribus, summa cum celeritate primis omnium oratorum in ipso concilio inchoati die huc appulerit, lætis animis recipit atque amplectitur. Postremo, mandata ejus majestatis Cæsareæ & regiæ, que reddidisti, quantum de jure debet admittit.

XXVII.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI ad oratores Casaris in eorum comparitione die VI. Februar. MDLXII. & in sessione secunda. xxvi. Feb.

REVERENDISSIMI domini, adventus dominationum vestrarum, magnam huic sanctæ synodo lætitiã attulit, tum propter maximam benevolentiam & observantiam, qua synodus ipsa suam Cæsaream majestatem prosequitur, tum propter eum honorem, qui ei ex hac nobilissima potentissimi atque religiosissimi principis legatione accessit. Quare sancta ipsa synodus dominationes vestras, quas præstanti virtute, ac pietate præditas esse non ignorat, lætis amplèctitur atque recipit animis. Mandatumque & literas suæ Cæsareæ & regiæ majestatis, in hoc loco læctas & recitatas, quantum de jure debet, admittit.

COMPARITIO ORATORIS Sebastiani Portugallie regis die IX. Feb. MDLXII.

Literæ.	Mandatum.
Oratio.	Responsum.

XXVIII.

LITERÆ SEBASTIANI REGIS Portugallie ad concilium Tridentinum exhibitæ per eum oratorem die IX. Febr. MDLXII. in congregatione generali, & postea in sessione secunda, die xxvi. dicti mensis.

SACRO œcumenico generali concilio in Spiritu sancto legitime Tridenti congregato universalem ecclesiam repræsentanti D. Sebastianus Dei gratia Portugallie Algarbiorumque rex, in Africa dominus Guinæ, navigationis, expeditionis, commercii, Æthiopiæ, Persidis, & Indiæ, sinceram obedientiam, & filii devotissimi observantiam offert. Etsi maximo Christi domini servatorisque nostri beneficio, regnis, provinciis nostræ dirioni subditis intelligimus, hætenus fuisse concessum: ut peccilientissimorum errorum, qui nostra, patrumque memoria, impia multorum persuasione eruperunt, labe minime contaminarentur: communibus tamen Christianæ reipublicæ malis ita angimur, & ne seditiosæ nefariæque impietatis, longius serpat contagio ita veremur, ut quoniam non aliunde præsentis remedium, quam a sacro concilio poterat expectari, nihil nobis gratius jucundiusque accedere poterit, quam œcumenici hujus concilii auctoritate pontificiã repetiti iudicio.

Ad eam vero lætitiã quam initio de iudicio conceperam, magna accessio facta est: postea quam & qui præessent, & qui adessent cognovi, nam & amplissimorum legatorum auctoritas, & præstantissimorum patrum integritas magnam mihi spem sapienter constituendæ a sacro concilio Christianæ reipublicæ præbuerunt. Cui ne deessem, mittendum curavi legatum, qui & meam erga sacrum concilium observantiam præfens testaretur, & quæ a me in mandatis habebat, vobis accurate exponeret. Is est Ferdinandus Martinus Mazcarenius, generis splendore, pietate, integritate, multisque aliis eximis animi dotibus mihi inprimis gratus. Quem spero fore, ut benigne humaniterque excipiatis, & ea

Concil. gener. Tom. XI V.

A fide audiatis, nostro nomine de publicis privatique rebus agentem, qua & nos, si sacro concilio interesse, & coram vobis eadem, quæ illi in mandatis dedimus, agere licuisset. Sacrum œcumenicum generale concilium Spiritus Dei sanctus suam gratiam sanctissimæ synodo largiatur, ut ea statuat atque decernat, quæ & divini nominis gloriam augeant, & totius universalis ecclesiæ commodis conducant. Olyssiponæ III. Calend. Octob. año MDLXI.

ANNO CHRISTI 1562.

REYNHA

XXIX.

MANDATVM SEBASTIANI regis Portugallie, in personam sui oratoris, in concilio Tridentino, in ejus comparitione in generali congregatione, nona Februarii, & in sessione secunda, die xxvi. dicti mensis anni MDLXII.

SEBASTIANVS Dei gratia Portugallie & Algarbiorum rex, citra & ultramarè in Africa, dominus Guinæ, expeditionis, navigationis, commercii, Æthiopiæ, Arabiæ, Persidis & Indiæ, Vniuersis & singulis notum facimus, quod confidentes nos multum de fide, integritate, diligentia & industria nobilis viri & in aula nostra liberaliter educati Ferdinandi Martini Mazquarenhas consiliarii nostri fidelissimi, designamus, deputamus, constituimus apud sacrum œcumenicum & generale concilium a sanctissimo domino nostro papa Pio IV. & in urbem Tridentinam indictum, & in eadem urbe Deo auxiliante celebrandum, nostrum oratorem, & concedimus illi plenum mandatum & omnimodam potestatem in eodem sacro concilio, dicendi, agendi, proponendi, tractandi omnia, quæ ad prosequendum concludendumque concilium, & nostro nomine cætera agenda, quæ ad cæterorum membrorum cum Romano pontifice catholicæ ecclesiæ supremo præfide & Christi vicario, sanctæque sede apostolica omnium ecclesiarum parente & magistra, unionem, hæresum, errorumque extirpationem, & morum reformationem, & reliqua quæ ad catholicæ religionis augmentum, fidei exaltationem, & Christiani nominis hostium debellationem expedire & conducere sacro concilio, & eidem nostro oratori videbuntur: etiam si essent talia, quæ speciale mandatum exigent: omnia denique, quæ ipsi si præsentibus esse facere possimus. Eaque ita per nostrum oratorem acta, tractata, & conclusa promittimus nos rata, grata & firma habituros. Et quoniam apostolicæ sedis beneficio, trium militiarũ, domini nostri Iesu Christi, sancti Jacobi, & de Avis ordinis Cisterciensis, nostræ regiæ coronæ in perpetuum gubernatio est annexa, & singularum nomine juxta illarum stabilita & statuta, etiam ad sacrum concilium ire personaliter, vel sufficientem & idoneum procuratorem mittere tenemur, cum ipsi per nos id facere ad præsens non possimus, eundem nostrum oratorem, procuratorem cum plenaria potestate, ipsi singularum dictarum militiarum perpetuam administrationem nostræ regiæ coronæ annexam habentes, singularum prædictarum militiarum & nostrum procuratorem etiam deputamus, designamus, & constituimus, ad ea omnia, quamvis specialia & ardua, quæ ipsi tanquam earundem militiarum magistri magni & perpetui gubernatores,

Cccc ij

ANNO
CHRISTI
1562.

tores, si præsentem esse, agere, proponere, tractare, concludere possemus. In quorum fidem & testimonium fecimus præsentem literas scibi, & regio nostro sigillo, postquam nostra manu subscriptæ fuerint communi. Olyssipponæ 28. Septemb. anno domini M D L X I.

REYNHA.

XXX.

ORATIO HABITA SERENISSIMI

Portugallia Algarbiorumque regis Sebastiani nomine, in concilio Tridentino. Die 1x. Februarii MDLXII.

Cum ad tuendam Christianæ religionis integritatem, sacrorum conciliorum accommodata semper fuerit auctoritas, his tamen nostris, post hominum memoriam, turbulentissimis temporibus, quibus & pietatis sinceritas tot est erroribus contaminata, & veteris disciplinæ severitas omnium fere ordinum luxu cupiditateque dissoluta, hujus sacrosancti conventus celebritas sic omnibus de Christianæ reipublicæ salute cogitantibus necessaria visa est, ut non alia ratione sacræ religio suæ puritati restitui, lapsa morum disciplina instaurari posse videatur. Et quoniam singulari Dei optimi maximi beneficio effectum est, tandem aliquando magno animorum consensu ut publicus universi Christiani nominis conventus pontificia auctoritate in hanc urbem inductus ageretur, confidimus plane futurum, ut quam apud omnes Christianæ pacis studiosos expectationem commovit sacri hujus venerandique cætus religiosa majestas & amplitudo, non modo persanatis aliquot religionis vulneribus, impleat, sed ita superet, ut laucio, debilitatoque Christianæ reipublicæ corpori omni ex parte medeatur. Nam si quis animo atque cogitatione velit paulo altius repetere eas difficultates, quibus non solum nostra, sed superiori etiam memoria, sacri concilii progressio fuerit interrupta, facile intelliget & tunc fuisse multa, quæ œcumenici concilii splendorem obscurate, & cursum impedire videbantur, & nunc fuisse nonnulla, quæ nisi constanti sua prudentia, & pia plane constantia sanctissimus pontifex Pius IV. superasset, non modo, quam hic hodie summa cum voluptate intuemur, Christianæ reipublicæ vivam sanæ, & suis omnibus propemodum membris expressam effigiem, minime haberemus; sed vix exiguum illius, obscurumque simulacrum cerneremus. Et aliorum quidem pontificum stabilis perpetuaque in promulgando, in dicendoque sacrosancto concilio sententia, vehemens illorum studium erga Christianam Remp. non obscure declaravit, & constantiæ pietatisque laudem apud posteros illis conciliavit: qui nullis temporum asperitatibus perturbationibusque deterriti, rem toties parum feliciter tentatam divinæ sapientiæ consiliis innixi sibi repetendam judicant. Sanctissimi vero D. N. Pii IV. pontificis & apostolicæ dignitatis fastigio, & animi ornamentis vere maximi, laudibus, nulla sane par ullo unquam tempore oratio poterit reperiri, qui ut excellens in Christianam rempublicam suæ unius curæ sollicitudinique divinitus traditam, studium testaretur, cum primum fuit pontifex maximus declaratus, ut quod salutari auspicioque plane nomine pollicebatur, adhibita in veteratis ecclesie malis medicina præsta-

ret, in concilii celebrandi ratione, quo uno remedio omnium mentes ad sanitatem reduci posse videbantur, omnes suas curas cogitationesque ab ipso sui pontificatus exordio collocavit.

Cujus cum pios conatus & paternæ pietatis viscera prospicerent hi, quos ille & nunciis & amantissimis literis in hanc urbem ad œcumenicum concilium celebrandum adhortabatur, convenerunt frequentes, ut videmus & ut speramus, non modo illius auctoritate, sed hujus etiam concilii sanctissimi exemplo celebritateque incitati frequentiores indies convenient, & hujus sacrosanctæ synodi dignitatem sua pietate magis illustrabunt. Quod si œcumenicorum conciliorum auctoritas sacrarum literarum monumentis non tam esset discrete comprehensa, quis tamen sobriæ, sanæque mentis crederet pio, toto ingerrimorum, sanctissimorumque præsulum conventui sanctum Dei Spiritum defuturum, qui in medio duorum, triumve de pietate agentium, se promisit futurum? Cum vero tanta sit sacrorum conciliorum dignitas & religio, ut quæ in illis decernuntur, pro divinis oraculis excipiantur ab omnibus, quis sibi non facile persuadeat in omnibus de Christiana religione controversiis, eam fore verissimam sententiam, quam tot patres matura ætate, spectata virtute, exactaque eruditione ornatissimi, comprobaverint, & reverendissimi illustrissimique legati, divina quadam forte electi, qui pontificio nomine sanctissimæ synodo præsidet, sua auctoritate confirmaverint? Tamerû vero facile adducimur, ut credamus in eadem sententia ceteros pro sua pietate, & sapientia futuros, de nobis tamen possumus id constantius, apertiusque profiteri, qui ornatissimo vestro conspectu in tantam Christianæ reipublicæ sapientissimis vestris decretis constituendæ expectationem sumus erecti, ut non modo vestra pietate existimemus fore, ut omnes de religione controversæ dirimantur, sed vestra etiam censoria severitate omnium ordinum, sacerdotumque præsertim, qui ceteris scientia, & vitæ integritate preluere debent, mores ad evangelicæ sinceritatis normam dirigantur. Quæ qui sibi ex sacro concilio non pollicentur, aut quam vim habeant non perspicunt, aut cujus auctoritate nitantur, non intelligunt.

Hos quidem fructus, aut uberiora etiam postulat a vobis Christiana reipublica; hos expectat serenissimus princeps Sebastianus Portugallie, Algarbiorumque rex hujus nominis primus. Qui licet suum in Christianam rempublicam studium satis vobis ederet perspectum, & cognitum, ut tamen suam erga sacrosanctum concilium observantiam illustriore testimonio declararet, ornatissimum virum, quem videtis, D. Ferd. Martinezc Mascarenium ad hoc sacrum concilium destinavit, non oratore solum, sed pignus, obfidemque perpetuæ suæ erga sacrosanctum concilium observantiæ & pietatis. Quantæ vero curæ optimo religiosissimoque principi fuerit œcumenici hujus concilii celebritas, & amplitudo, testari apud vos poterunt non solum antistes Bracharensis, Coimbricensis, Lerenisique, sacrarum literarum scientia, spectata pietate, & vitæ integritate insignes, qui se explicare celerius, & maturius in hanc urbem venire poterunt, sed & qui constitutis suarum ecclesiarum rationibus adierunt ex illius regnis & dominiis, quos omnes Christianæ pietatis studiosissimus princeps accurate est per literas hortatus,

hortatus, ut quam diligentissime possent se ad maturam profectiōnem componerent, ne vel iu-
benti, volentique summo pontifici seignius pare-
re, vel laboranti; ecclesiæ serius, quam cum eo-
rum pietas, tum periculi magnitudo postulabat,
adesse viderentur. Quæ omnia a serenissimo rege
studiosissime sunt curata, partim ut suæ erga sa-
crum concilium observantiæ satisficeret, partim
etiam ut clarissimorum Portugalliæ, Algarbio-
rumque regum majorum suorum religioni, piete-
tate responderet. Quorum res fortiter & fe-
liciter gesta, ita semper fuerunt cum publica
Christianæ religionis utilitate & dignitate con-
iunctæ, ut tot de suis profligatiquè barbaris re-
gibus, victoriis, tot directis expugnatisque ho-
stium oppidis, tot arcibus in adverso Numidiæ
Getulique littore ad comprimendam barbaro-
rum audaciam, erectis, non tam sui imperii fines
proferre, quam Christianæ religionis gloriam
propagare voluisse videantur. Incitabantur illi
quidem, regii animi excellenti magnitudine, sed
ad nativam, insitamque eorum propensionem
accedebat aculeus ille, quem Alfonso primus
Portugalliæ regni conditor, & auctor postero-
rum regum animis impressum reliquit.

Quod si apud clarissimos Portugalliæ reges,
tantum valuit exemplum perpetua quadam serie
velut per manus traditum, quid vobis, amplissi-
mi patres, expectare par est a serenissimi regis
Sebastiani animo, quem non solum superiorum
regum illustria exempla, sed recens, spiransque
adhuc Emanuelis proavi, Ioannisque tertii avi
memoria ad provchendam religionis studium ve-
hementius accendit? Quomodo enim potest vel
Emanuelis regis pronepos non iisdem vestigiis
insistere, vel Ioannis optimi, maxime quon-
dam regis nepos, cognita ab omnibus propemo-
dum, qui hic adestis, illius pietatis exempla, mi-
nime consuetari? Quorum subiectis apostolicæ
sedis imperio, tot in oriente regnis, provinciis,
barbarisque nationibus, ejus gloriam longe, la-
teque illustravit. Hic vero non modo subactos
ab Emanuele, felicissimæ recordationis, rege pa-
tre suo populos in officio, fideque continuit, sed
etiam studio diligentique perfecit, ut repudiato
necario inanum simulacrorum cultu, Christianæ
religionis pietate imbuerentur, & nostræ di-
sciplinæ sacra, moreque libenter sequerentur.

A quo propagandæ latius nostræ religionis
cursu cum partim finitimorum Africæ regum in-
festis excursionibus, partim magnis a Solyma-
no ad evertendum nostrum in oriente imperium
missis classibus subinde interpellaretur, illorum
quidem audaciam, temeritatemque, gravissimis
illatis damnis, repressit. Hujus vero navales co-
pias in ipso Dii, florentissimæ totius Cambaie
regni urbis conspectu, ita oppressit, ut Solyma-
nus purpuratorum sarraparum apud barbarum
& immanem tyrannum gratia & auctoritate
longe maximus, qui clasti, summo cum imperio
præerat, multis depreßis tremibus, laceris, trun-
catisque aliquot navigiis, ægre sit fuga salutem
consecutus.

Quæ ideo breviter, cursuque a nobis sunt
commemorata, patres amplissimi, non modo ut
intelligeretis, quanto suorum periculo, & sum-
ptu suo, clarissimi, proferendæque latius Chri-
stianæ religionis studiosissimi Portugalliæ reges,
non in oppositæ nobis Africæ solum proximis,
sed in Asiæ etiam remotissimis disjunctissimisque
provinciis gravissima, periculosissimaque bella

Concil. general. Tom. XIV.

A susceperint, quaque ea vel animi magnitudine
gesserint, vel constantia felicitateque confecer-
int, sed etiam ut cognosceretis, eundem erga
sanctam sedem animum, idem ad Christianam
religionem amplificandam, propagandamque,
studium, eandem erga hoc sacrum concilium
observantiam, eandem denique pietatem ex-
pectandam a serenissimo rege Sebastiano, & re-
gia præstantissimæ indolis significatione ad ex-
cellentes omnes virtutes propenso, & domesti-
cis imaginibus, clarissimorumque regum illustri-
bus exemplis incitato. Qui, quod sanctissimo
pontifici, suis literis est pollicitus, hodie cumu-
late præstat, & suum ad illustrandam hujus sacro-
sancti concilii celebritatem, studium, vobis am-
plissimi patres, hodierna die per D. Ferdinandum
Martinez Mascarenium suum oratorem, virum
non solum antiqua generis nobilitate, & familia
multis Asiæ, Africæque triumphis insigni, sed fide,
integritate, ceterisque ornamentis longe
præstantem effuse pollicetur. Sperat autem fore,
ut quoties cum de publicis Christianæ religionis
atque disciplinæ, tum de privatis negotiis nostrarum
ecclesiarum, quæ singulari Dei optimi ma-
ximi beneficio, nec ab ecclesiæ Romanæ ceterarum
parentis & magistræ observantia deflexerunt,
nec a veteri receptoque semel cultu recesserunt,
apud vos illius orator agere volet (quod pro
sua prudentia, non nisi necessaris aut gra-
vibus certe causis impulsus faciet) vos, cognitis
serenissimi regis mandatis, eum pro vestra huma-
nitate benigne excipiat.

XXXI.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI;
datum illustrissimo oratori serenissimi regis Por-
tugalliæ in ejus comparatione. Die 1x. Februarii
MDLXII. & in sessione secunda.

ILLVSTRIS domine orator, mandatum & li-
tera serenissimi Portugalliæ regis, quæ modo a
dominatione vestra exhibitæ in hoc sacro loco re-
citæ fuerunt, nec non ea, quæ ornatissima ora-
tione exposita sunt, huic sanctæ synodo jucun-
dissimum nuncium attulerunt, cum declararent
eximiam quamdam ac perpetuam clarissimorum
Portugalliæ regum, ac præcipue serenissimi Se-
bastiani regis in Deum pietatem, in sine in tem-
publicam Christianam studium, ac summam erga
hoc œcumenicum & generale concilium obser-
vantiam, licet nihil novi huic sanctæ synodo allat-
um sit. Nemo enim est, cui compertissima non
sint præclara regum Portugalliæ facinora in Chri-
stiana religione, veraque Christi fide in orientis
partibus propaganda, non minor tamen ma-
jestati suæ, majoribusque suis piissimis & cla-
rissimis regibus laus & gloria hac tempestate de-
betur, quod in his calamitosis temporibus, tot
dissidiis, torque in ecclesia exortis hæresibus, re-
gna & ditionem suam in orthodoxa fide, eccle-
siæque catholicæ unitate (uti vere Christianos
principes decet) semper consecraverint, quam
in barbaris & idolorum cultu deditis nationibus
ad veram religionem traducendis. Quamobrem
hæc sancta synodus Deo, & patri domini nostri
Iesu Christi meritis de his omnibus gratias agit,
dominationemque vestram, tum ipsius regis cau-
sa, tum ob singularem ejus prudentiam, ac san-
guinis splendorem, grato ac benevolo animo re-
cipit. Regium vero mandatum, quantum de jure
debet, admitit.

ANNO
CHRISTI
1562.COMPARITIO ORATORIS PHILIPPI A
Hispaniarum, &c. regis Catholici. XVI.
Martii MDLXII.Mandatum. Oratio.
Responsum sanctæ synodi.

XXXII.

MANDATVM PHILIPPI HISPANIAR.
regis catholici in personam sui oratoris in con-
cilio Tridentino exhibitum, die XVI. Martii
MDLXII. & in sessione tertia die XIII. Maii.

PHILIPPVS Dei gratia rex Hispaniarum, nriusque Siciliae, Hierusalem, &c. archidux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae & Mediolani, &c. comes Habsburgi, Flandiae, Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore praesentium universis. Cum beatissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Pius IIII. divina providentia sacrosanctae Romanae sedis pontificis maximis ut his malis & divisionibus, quibus Christiana respublica jam diu vexatur, & religio nostra tot ac tam diversis opinionibus impeditur, eo remedio quo sancta & universalis ecclesia uti solet, medereretur, & ad veram in fide convenientium unionem omnes Christi fideles reducerentur, uti optimus & vigilantissimus pastor, paterque amantissimus, omni cura & studio procuraverit, ut œcumenicum concilium quod Tridenti cœptum & per aliquot annos suspensum fuerat, prosegueretur, atque ad eam rem ejus diplomate sub datum Romae apud sanctum Petrum tertio Kalend. Decembr. anni MDLX. pontificatusque ejusdem anno primo, universale & œcumenicum concilium Tridentinum, sublata suspensione quacumque, Tridenti continuandum denuo indixerit & aperuerit, atque ad diem resurrectionis dominicæ anni proxime præteriti convenerit, & præfixerit: Nosque tum per literas, tum per nuncios exhortatus fuerit, ut quando praesentes celebrationi ejusdem interesse non poteramus, nostros ad illud oratores idoneos, qui ibi assisterent, mandare vellemus. Nos, qui ipsius concilii celebrationem, ut catholicum principem deceat, tamquam verum & unicum malorum remedium, ardentissime desiderabamus, libenti animo obtulimus nos id facturos, omnemque operam daturus, ut prædictum concilium, quantum in nobis esset, non solum promoveretur, verum etiam, Deo ductore, ad operatum finem perduceretur.

Nolentes igitur hac in re nostro officio deesse, quin potius omnia ea quæ ad nostrum munus spectant, abunde præstare & exhibere, ut nostro nomine in prædicto concilio compareat, nostrasque partes agat, illustrem, fidelem, nobis dilectum dominum Ferdinandum Franciscum Davalos de Aquino consiliarium collateralem, locumtenentem & capitaneum generalem nostrum in ducatu ac dominio nostro Mediolani, cujus fidei, probitati, religioni, & rerum longæ experientiae quamplurimum confidimus, oratorem, nuncium & procuratorem nostrum fecimus, constituimus, ac deputavimus, ac tenore praesentium facimus, constituimus & deputamus. Dantes ei plenam facultatem, & potestatem una cum amplo & libero mandato, citra tamen aliorum nostrorum procuratorum & mandatariorum constitutorum & constituendorum revocationem vel præjudicium, ut in dicta civitate Tridentina, &

loco in eadem celebrationi concilii deputato, coram reverendissimis S. Rom. E. Cardinalibus a beatissimo pontifice legatis nominatis & designatis, aliisque patribus ibidem congregatis, nostro nomine comparere, prædictæque concilii celebrationi intervenire, si eorum adesse & interesse, locumque & vices nostras in omnibus sessionibus, consultationibus, deliberationibus & actibus obtinere, atque omnia alia agere, facere, dicere, gerere, tractare, procurare & promovere possit, & valeat, quæ ex usu reipublicæ Christianæ & dignitate nostra fecimus, constituimus, ac deputavimus, ac tenore praesentium fore videbuntur, quæque nos ipsi, facere, dicere, gerere & tractare possemus, si coram praesentes essemus, etiam si talia essent, quæ mandatum exigent magis speciale, quam his expressum est. Habebitur proinde ratum & gratum, quidquid per prædictum oratorem, procuratorem, & mandatarium nostrum præmissis modo, actum, dictum, gestum, factum & procuratum fuerit, dolo & fraude remotis. Hatum testimonio literarum, manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri impressione munitarum. Datum Madridi, die XXVII. mensis Januarii. anno MDLXII. regnorum autem nostrorum sexto.

PHILIPPVS.

XXXIII.

GALEATII BRVGORÆ PATRICII
Mediolanensis & regis fisci patroni oratio, habita Tridenti in concilio patrum, nomine illustrissimi & excellentissimi marchionis Piscariae, regis Catholici oratoris, die XVI. Martii MDLXII.

Quod unum ægrotae reipublicæ Christianæ remedium esse semper visum est, patres amplissimi, illud omnino fuit, cum indicto concilio spes bonis injecta est, negotium felix, ac salutare a pontificibus, a Cæsare, a regibus una susceptum iri, ut magnis concursibus omnium gentium ac nationum celeberrimi conventus peragerentur. Ea re Pius quartus pontifex maximus dignitatis reipublicæ Christianæ, otique amantissimus, ut ad bene de omni republica sperandum, quasi signum aliquod omnibus futurum videretur, nihil antiquius putavit, quam concilium illud a Paulo tertio pontifice maximo, hoc ipso in loco indictum, retentum animo, remissum temporibus, longo intervallo intermissum revocaret. Etenim si ullum unquam tempus hujusmodi rem desideravit, hoc ipsum profecto est, quo multæ gentes, ac nationes disceptatæ, divisæ, conquassatæ sunt varietate opinionum, & licentia impie disputandi: Quo multum a Christiana republica aberrarunt: Quo denique omnis prope Christiana civitas intestinis malis, ac discordiis laborans, multa perdidit, & ornamenta dignitatis, & præsidia stabilitatis suæ. Quamobrem cum Pius quartus pontifex maximus quasi bonus patens, & tutor fidelis, curaret ne patrimonium dignitatis reipublicæ a prædonibus nefariis diriperetur, & si multa quidem pro illius dignitate, ac salute gessit, quæ orbis terræ judicio, ac testimonio comprobantur: Tamen nihil clarius, nihil gloriosius, nihil denique commendatius effecit memoriæ hominum sempiternæ, quam quod vos potissimum elegit, patres amplissimi, qui de summa rerum omnium deliberaretis. Nam quod consilium? quæ mens? nisi ut divina sapientia vestra sedaretis hæc mala, pes-

simeque

si-
NO
ISTI
22.

sineque affectam civitatem Christianam san-
ctis, firmamque aliquando, ac vegetam red-
deretis.

Quamobrem vos patres amplissimi quasi ora-
culum civitatum, quasi moderatores populo-
rum, quasi architecti quidam a pontifice
maximo estis advocati, ut huic sanctissimæ reipub-
licæ aditis, & si illa stet eam muniatis, si labar-
tur erigatis. Cui negotio, cum Philippus rex
pius, fortis, ac felix erga Christianam pietatem,
iustumque hunc ipsius principatum eodem modo
affectus sit, quo modo patrem suum prudentissi-
mum, & sapientissimum imperatorem Carolum
V. Cæsarem Augustum omnibus temporibus affec-
tum fuisse memoria tenet, libentissime quidem
nisi multis, ac magnis occupationibus destineret-
ur, interfuisset, coramque gravi oratione de-
clarasset, quo studio, quo ardore, qua animi
pietate semper fuerit, & hoc tempore maxime sit
erga auctoritatem sacrosanctæ sedis, totamque
republicam Christianam; idque eo libentius
fecisset, ut & cæteri reges, & principes Civita-
tium ipsius exemplo adducti frequentiores hunc
ipsum in locum convenissent, & vos patres am-
plissimi majore animi alacritate omnia, quæ di-
lapsa jam fluxerunt, se veris legibus vinceretis, &
reipublicæ vulnera curaretis. Quibus præter
vos, vos inquam, patres amplissimi, mederi ne-
mo potest.

Sed cum multis iustisque de causis adesse ipse
non poterit, ex multis heroibus, quorum ma-
gnam copiam habet, Franciscum Ferdinandum
Davalum marchionem Picicarium elegit, di-
gnumque iudicavit, cui munus hoc legationis
obediendæ ultro deferret. Qui, & si in nullo ocio,
at in summo negotio provinciam Mediolani cum
imperio administrat, tamen ab ipso rege, qui
cum antea semper, tum hoc vel maxime tempore
os, oculos, mentem denique ipsam in unam
republicam Christianam convertit, iustus est
ea omnia, quæ ad sanctissimam religionem petri-
nent, rebus humanis omnibus anteferre, & huc
se quam primum recipere.

Adest igitur Franciscus Ferdinandus a catho-
lico rege missus, & eo nomine, ut & regis per-
sonam hoc ipso in loco sustineat, & omnia ejus
officia, operam, laborem, copias denique omnes
ad amplitudinem vestram conferat. Denique
vobis præsto adsit, saveat, prosit quibuscumque
rebus rex ipse possit. Et si enim reipublica Chri-
stiana majoribus præsidis tegitur, ac Dei optimi
maximi numine ab omnibus insidiis adversario-
rum defenditur, tamen humanis etiam opibus
aliquando contra vim, & scelus visa est eguisse.
Etenim idcirco potissimum reges sancti appel-
lantur, & terris a Deo dati sunt, ut & ad rerum
temperamentum sedent, & reipublicæ Christi-
anæ non modo excubias, & custodias, sed etiam
latetum suorum oppositus & corporum polli-
ceantur.

Primum igitur cum pontifex, maximus vi-
gilet, adsit, provideat reipublicæ. Deinde magni
animi sint in bonis virtis, magna concordia, in-
credibilis conspiratio, Deus denique ipse im-
mortalis ac præpotens huic suo populo Christia-
no, huic clarissimo imperio, huic pulcherrimæ
reipublicæ auxilium continenter ferat, non est
desperandum fore, ut vos, patres amplissimi, non
modo labenti Christianæ reipublicæ subveniatis,
verum etiam in veterem libertatem, & dignita-
tem vindicetis. Ipsa certe, quæ nuper crescenti-

bus malis, quæ ipsam interimunt, capiti, saluti-
que suæ prope desperare videbatur, & miseris
temporibus ac perditis moribus afflictæ, & op-
pressa jacebat, nunc tandem aliquando bene spe-
rate, freta præsertim medicina consiliorum ve-
strorum, salutaribusque auxiliis cepit. Confidit
enim se veteris morbi gravitatem vobis curatoribus
depulsuram: confidit a novis tentationibus
vestra diligentia liberam futuram: Confidit deni-
que antiquum robur, ac corporis firmitatem
brevis recuperaturam. An vero cum sciat vos,
quos non tamquam aliquos ex Roma missos, sed
de cælo delapsos intueatur, in loco tam excelso
pulcherrime sedete, & ad defensionem suam
itate, non sese exciter? non sese erigat? non ca-
put extollat?

Quæ cum ita se habeant, facile omnes in eam
spem ingrediuntur, fore, ut omnes qui sortasse
aliquo modo aberrarunt, redeant in viam, & ver-
itas multis incommodis debilitata, tandem ope-
ra, & æquitate vestra receretur, & locum, in
quo consultat, repetere possit. Postularet for-
tasse hoc loco magnitudo rei, expectatio vestri,
quæ mirabilis est, ut Franciscus Ferdinandus
commoneret vos, patres amplissimi, ut in hac
turbulentissima tempestate reipublicæ, in tam
gravibus cogitationibus vestris omnia diligen-
tissime dispiceretis. Sed cum secum ipse confi-
deret incredibilem sapientiam vestram, ac prope
divinam, nullamque rem tantam esse ac tam dif-
ficilem, quam vos, non & consilio regere, & inte-
gritate tueri, & virtute conficere possitis, nihil
sibi temere faciendum esse putat, nihil vos cu-
jusquam monitis egere arbitratur. Videt vos
quasi in vigilia quadam manere, nec usquam dis-
cedere, nec a republica dejicere oculos, ex eo die,
quo in hoc concilium convocati estis. Videt in
tantis tenebris ærotis a Deo optimo maximo
clarissimum lumen præserti mentibus vestris.
Videt animos vestros reipublicæ conservandæ
cupiditate sua sponte incensos, ab eodem in-
flammati. Intelligit vos nihil neque cupide, ne-
que temere, sed omnia, & sapienter, & fortiter
administrare: Intelligit vos ab omnibus cæteris
cogitationibus ad unam salutem communem
conferri: Intelligit denique vos cogitationes, &
mentes vestras in hoc uno fixisse & locasse, ut
republicam constituatis, & in pristinum gta-
dum restitueris.

Quæ omnia cum videat, & quantum in vobis
fecit, præclare jecisse vos jam fundamenta stabi-
liendæ reipublicæ, & eam suavissime nunc a vo-
bis tractari, arte, quæ lenit, non exasperat: sa-
nat, non ulcerat: movet, non perturbat animos
hominum, & in posterum nulla vos in re, mu-
neri vestro defuturos esse: Vnum illud restare
putat, ut in proprio suo officio permanens,
Philippi maximi, & potentissimi regis nomine
studium, officium, operam, gratiam, auctorita-
tem, copias denique omnes vobis, patres am-
plissimi, sine ulla exceptione, aut laboris, aut oc-
cupationis, aut temporis polliceatur ac deferat.

XXXIV.

RESPONSVM SANCTÆ SYNO-
DI
in admissione oratoris Philippi Hispaniarum regis
Catholici. xvi. Martii MDLXII. & in sessione
III. die XIIII. Maii.

Et si, Franciscus Ferdinande marchio excellen-
tissime, pium studium invictissimæ Austriæ
domus, atque animi propensio erga reipublicam
Christianam

ANN O
CHRIST
1562.

gatis, nunciis, negotiorumve gestoribus, & A
corum quolibet quoties expedierit, ipsique Ioan-
ni procuratori placuerit ea, quæ sanctæ Trini-
tatis, Deique ac domini nostri Iesu Christi glo-
riam cultumque ac sanctæ matris catholicæ at-
que apostolicæ ecclesiæ fidem, unitatem, au-
thoritatem, puritatemque respicienti profiteri,
promovere, suadere, agnoscere, & acceptare,
ceteraque ad hæc pertinentia gerere, tractare, &
explicare. Etiam si nominatim nuncianda &
specialiori nota censenda essent, plena videlicet
ac libera ipsi potestate per nos attributa. Cujus
acta, gesta, tractata & explicata quæcumque fue-
rint bona fide, rata nos & grata, perpetuo jure,
atque optimo recipimus & profitemur. Datæ in
ducali nostra civitate Pisarum, anno M D L X I I. B
indictione quinta, Nonis Aprilis more Flo-
rentino.

Cof. Med. Florentia & Sen. dux.

XXXVII.

ORATIO HABITA A MAGNifico
domino Ioanne Strozio oratore illustrissimi Cos-
mi Medici ducis Florentia & Senarum, in eju-
s comparitione die XVI. Martii MDLXII.

COSMVS Medices Florentinorum & Sen-
nensium dux, & dominus meus, optimi at-
que iidem amplissimi patres, cum sit Christianæ
religionis omnium maxime studiosus, & Roma-
ni pontificis atque apostolicæ sedis auctoritati
plurimum semper tribuerit, cum ipse inquam,
præferentit tot dignissimos factorum antistes,
eiusdem pontificis voluntate summa, atque con-
sensu in hanc urbem Tridentinam ideo conve-
nisse, ut sacrum œcumenicum & generale con-
cilium celebraretis: atque ita permultos, qui
nunc rapti varios in errores a fide catholica de-
sciverunt, ex illis novis opinionibus moveretis,
consiliique vestris ad vitam pie sanctæque tra-
ducendam dirigeretis, huc me misit, ut vobis
universis, sapientissimi patres, declararem sui
ipsius animi singularem voluntatem, ad ea vali-
dissime pertractanda, atque adeo perficienda,
quæ in primis ad Dei optimi maximi laudem, ho-
norem & gloriam, ac totius suæ ecclesiæ utilita-
tem, conservationemque potissimum spectarent.
Vobis, item ad hunc præclarissimum cœtum au-
ctore & duce Pio IV. pontifice maximo pro-
fectis, omnia prolixè polliceretur, quibus huic
tanti momenti, & ponderis negotio adjumento
esse valeret.

Quod ipsum hoc majus ac dignius a bonis om-
nibus haberi etiam debet, quo magis circa actio-
nem aliarum omnium humanarum honestissimam,
perfectissimamque versatur, quando ea
vis est nostræ cognitionis, atque intelligentiæ,
quæ quidem absolutior, eademque perfectior, si
nunc philosophantibus hominibus fidem tribue-
re velimus, sane videtur, cum obscurata nullis
est inficitæ tenebris, atque caligine, sed ab om-
ni procul credendi vanitate alienum quicquid
ipsa jam percepit, ita etiam plane continet, atque
ita intelligit, id quod a Christiana doctrina quæ
quidem altius sese extollit, minime alienum esse
arbitror: quandoquidem non sola veritatis in-
quisitio, sed etiam Dei eiusdem veritatis gra-
vissimi auctoris, & magistrî contemplatio est:
quicquid summi boni, quicquid summæ felicitatis,
quicquid demum requiritis a Christi fide-

Concil. gener. Tom. XIV.

libus optari, haberique possit. Hæc inquam ve-
ritas si juxta prisorum rite philosophantium vi-
rorum sententiam, in iis, qui perditis essent mor-
ribus, atque sceleribus contaminati hædqua-
quã poterat reperiri: quanto facilius quæ sanctif-
simi & religiosissimi homines suis ipsi monumentis
commendarunt, id nobis patefaciant. Omnes
etenim, quæ extant sacræ literæ nos utramque
edocent. Sed magna mea nimirum esset audacia,
si in tot eruditissimorum consensu, nunc ego id
pluribus verbis velim disserere: quod cum vete-
ris, tum novæ scripturæ memoria apertissime nus-
quam non explicatur omni asseveratione affir-
mando, Christum Iesum, ut nos quoque malefici
genere contaminatos ablueret, nostram hæc
induisse humanitatem, & utramque nos verita-
tem docuisse. Verum hæc omnia missa nunc faci-
am, dicamque quod si in cognitione veritatis
vis omnis, ac notio nostræ ipsius intelligentiæ
potissimum consistit, profecto ejusmodi veritatis
cultores in hac vita aliorum omnium beatissimi,
& felicissimi habendi sunt, contraque profus mi-
seri & infelices illius expertes, qui nihil loci rati-
oni & consilio relinquentes pravas multis de
rebus animo opiniones imbibunt, atque in illis
acquiescentes de sanitate mentis impendio magis
deturbantur, quam qui misero diuturnoque mor-
bo interdum affliguntur, ijs igitur si magnæ pi-
etatis esset medicinam adhibere, & corporis in-
colunitati consulere, multo majoris etiam foret
C illorum animis salutem afferre, & ad integrita-
tem, innocentiamque adducere. Quod opus
tanto majus plane habetur, quanto est anima
præstantior corpore: quantum denique æterni-
tas mortalitatem superat.

Hujus rei causa, Pius ille pater sanctissimus
& verus animarum nostrarum pastor & custos,
non immemor quam eximio, quam singulari stu-
dio, ac voluntate, eas sibi Christus commenda-
verit, cum dixit Petro primo sui vicario, & dein-
ceps omnibus iis, quibus sanctatum clavium mu-
nus divino numine traderet, si me amas, pascere
oves meas: Cum ille Christianæ religionis con-
servator intelligat, quanta ingluvie lupus insati-
abilis palam quotidie magis irrumpat in Chri-
stianum gregem, neque sibi sit quicquam delibe-
ratus, quam illum quacumque ratione possit fun-
ditus dissipare, quandoquidem post semen illud
bonum, quod Christus antea sparserat, quod
apostoli ipsius imitatores, quod etiam alii in-
tegerim homines, in quibus quasi lumen quod-
dam, sanctitas admitabilis continenter eluxit,
summa diligentia auctum in Christiana republi-
ca conservare studuerunt: Venit inimicus homo,
& superjecit zizania, quæ cum in dies singulos
accrescant, jactum ab initio semen bonum, suf-
focare plane videntur: quamobrem, inquam,
Pius IV. pontifex maximus, ut hanc nefari-
am pestem ac perniciem a nobis depellat, concilium
hoc peragete semel induxit animum, ubi
vos & vitæ innocentia, & eruditionis magnitu-
dine viri admodum insignes, de vera sinceraque
Christi doctrina commonefaciatis, atque illa
etiam euangelii dogmata planissime explicetis,
& quæ tandem præcepta a Christi fidelibus tenenda
sunt declarare non prætermittatis.

Necnon quæ consiliis vestris atque suffra-
giis, sed Spiritu sancto impulsore, & auctore
confirmata, certa, & rata esse præcipue decreve-
ritis, ut fideliter, ut religiose, ut sapienter facta
auctoritate atque judicio maximi pontificis com-
probenitur;

DDdd

A N N O
C H R I S T I
1562.

proberunt: Non ut alia veritas ab illa quam viri A catholici omnes coluerunt, renoverit, sed ut rursus indicetur iis, qui sese ab eadem temere nimis removenres, variisque imbuti erroribus, suaque in sententia obstinatione quadam incredibili constantes, latum decimum de illa decedere tergiverfantur: hujus tanti hac præclari muneris functioni Deus omnium rerum sapientissimus distributor, vos amplissimos, & religiosissimos antistites proposuit. Pius autem pontifex, uri fidelis admittit, & verus Christi vicarius, hoc unum assidue cogitat: hoc unum sedulo quærit: hoc unum potissime studet: dissipatum videlicet domini sui gregem congregare, & oves grandi B pfecto macie jam confectas, læta in pascua redacere, & omni prorsus calamitate liberatas summo cunctarum rerum conditori, vestra tamen ope adjutus, tandem restituere.

Qua de re pluribus disserere consulto jam omitram, quo negotia, quæ gravia satis in hoc celeberrimo conventu obituri estis, minus impediam, illud tamen attingam, quod Cosmus princeps & dux meus ad vos parres oprimi adlegavit me, ut ejus nomine deferrem se Pio pontifici maximo esse conjunctissimum, seque in ea sacri concilii hujus bene & feliciter peragendi voluntate perpetuo secum, atque etiam vobiscum esse mansurum: ut igitur in tanto negotio explicando curam omnem, cogitationemque ponatis, pro illa summa observantia, quæ unumquemque vestrum studiosissime colit: Vos etiam atque etiam cohortatur, & omnibus precibus item petit, in hanc rem unam (id quod omnes ad unum perlibenter vos esse facturos jam sibi penitus persuasum est) toto pectore incumbatis: & quemadmodum Pio I V. suas olim opes, facultates & copias omnes obtulit: ut dignitati pontificiæ consuleret, & Romanæ sedis majestatem, sicubi opus esset, conservaret: ita & nunc vobis hic divino numine congregatis nullum finem facit offerendi sui, si modo hæc res in primis honesta & maxime salutaris, in qua una totius Christianæ reipublicæ summa disceptat, ex omnium bonorum animi sententia demum conficiatur, & Christiani nominis honor, & existimatio augeatur. Cujus eximie voluntatis ut amplissimum testimonium tribueretur, non modo misit me huc, sed ut nusquam a vobis ego discederem, etiam imperavit, ut quandocumque me conspiceretis, ejus animum promptum, & alacrem esse ad rem istam modis omnibus adjuvandam, & defendendam statim recordaremini.

XXXVIII.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI
in admissione oratoris illustrissimi domini
Cosmi ducis Florentiæ & Senarum, in generali
congregatione die xvi. Martii M D L XII. in
sessione tertia xiv. Maii.

QVAM optatus & jucundus sanctæ synodo adventus sit iste rursus, præstantissime orator, ex maxima hilaritate atque læticia, quæ in te accipiendo, sese affectam esse declaravit, plenissime animadvertere potuisti: quippe quæ respectum habet studium illustrissimi amplissimique ducis, qui te huc legatum misit, de catholica ecclesiâ, ac de sanctissima sede apostolica bene merendi. Neque enim de hujus principis propensa in dignitatem, tranquillitatemque rei-

publicæ Christianæ voluntate dubitandum est. Cum ex ea familia Cosmus Medices prudentissimus princeps, omnibusque animi, ingenique ornamentis cumulatifsimus, originem ducat, quæ duos quidem antehac pontifices maximos, eosque sapientissimos, Leonem decimum, & Clementem septimum, ecclesiæ dederit. Nunc autem Pium I V. qui noctes & dies nihil aliud cogitat, quam tranquillitatem, pacemque ecclesiæ universæ, salutem omnium Christianorum, impietatis eversionem, pietatis incrementum. Quas ob res concilium œcumenicum in hunc locum, omni industria, omni diligentia, omni denique opera convocandum curavit. Hereditaria itaque Florentini, Senensisque principis hæc laus est, sed illa certe propria, quæ nunquam satis commendari potest, quod hæc temporum infelicitate, hæc rerum omnium perturbatione, majorum suorum pietatem non modo servat, verum etiam auget.

Quod autem synodum hortatur ad veritatis lucem explicandam, quam apostoli, & post eos sanctissimi patres docuerunt, facit pie ille quidem, atque ut decet principem Christianum. Verum hoc velit sancta synodus, sibi ille persuadeat, se in eam causam toto pectore incumbere, eam operam enixe dare, in id omnes suas curas, cogitationesque conferre, neque labori patere, neque incommodi quicquam devitare, ut sanctissimo pontifice auctore, ac duce optimo, imperatore favente, potentissimis regibus, principibusque adjuvantibus, necnon sapientissimo duce, cujus hoc loco personam geris, clarissime legatæ, opem afferente, ignorantie renebris depulsis, verique perspicentia patefacta, omnis dissensio discordiaque tollatur. Quodque ad id dux ipse suas opes, facultates, copias denique omnes pollicetur: studium illud suum erga religionem, Christiano principe dignum, de quo dixi non esse dubitandum, plane declarat. Quas ob res ipsa synodus pro singulari ejus prudentissimi principis erga summum pontificem voluntate, pro summa erga ecclesiam pietate, pro incredibili erga se animi propensione, maximas ei grarias agit, & habet; rogatque etiam atque etiam, ut secum rempublicam Christianam, quemadmodum pollicetur, toto animo complectatur. Te vero huc accessisse, orator præstantissime, mirifice lætatur. Cum de tua virtute ea sibi promittat, quæ congruunt tam pii, sapientisque principis legato. Atque illi ipsi nimium in modum gratulatur, quod viro tam solerti, tam nato, tam industrio, tam denique literis erudito, legationem earum rerum causa detulerit. Sperat enim divino Spiritu afflante, ea mente, coque consilio te fore, ut secum sensurus sis, quæ illa eodem spiritu afflata constituenda esse censuerit, atque libentissimo animo complexurus. Mandatum vero, quod ille tibi ad se dedit, ita accipit, ut juris est.

COMPARITIO ORATORVM
reipublicæ Venetorum die xxv. Aprilis
M D L XII.

Literæ. Mandatum.
Responsum sanctæ synodi.

XXXIX.

LITERÆ REIPUBLICÆ VENETORVM
ad sacrum Concilium exhibuæ ab eius oratoribus.
Die xxv. Aprilis MDLXII. in congregatione
generali, & in sessione tertia, die xiv. Maii.

Sacro sancto œcumenico & generali concilio
in Spiritu sancto Tridenti legitime congregato,
Hieronymus Priolus Dei gratia dux Venetiarum,
&c. commendationem & omnimodam reverentiam.
Cum Pio IV. digna Dei providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ pontifice maximo (ur Christiani gregis incolumitati, saluticque consulere) universale placuerit in ista urbe Tridento haberi concilium, quod sanctum & venerabile omnibus semper habitum est, ac propterea eo mandaverit convenire tot singulari sapientia ac religione præditos viros, qui Christianam disciplinam divina inprimis aura favente in suam restituant integritatem, ad nos etiam pertinere visum est pro summa nostra in Christum servatorem ac dominum pietate, ac juvandæ religionis desiderio, proque ea, qua eumdem pontificem maximum Christi vicarium in teris gerentem prosequimur observantia, quæ omnia a majoribus nostris edocti, perpetuo retinere & volumus & debemus, præter ecclesiasticos nostræ ditionis viros, quos istuc se quamptimum conferre curavimus, nostros certos & graves homines eodem legare, qui nostro nomine sancto iliti concilio intersint ac faveant. Itaque primarios de nostra nobilitate viros, eosdemque integros & sapientes, Nicolaum de Ponte doctorem & equitem, ac Matthæum Dandulum equitem, oratores nostros mirumus eandem ob causam, rogamusque illustrissimas ac reverendissimas dominationes vestras, vosque ceteros reverendos patres, qui omnes in Spiritu sancto congregati, sacrosanctam istam œcumenicam synodum conficitis, ut iis oratoribus nostris eam fidem omnibus in rebus adhibeatis, quam nobismetipsis, si præsentem essemus, coramque loqueremur, adhiberetis. Data in nostro ducali palatio, die xi. Aprilis. indictione v. MDLXII.

XL.

MANDATVM REIPUBLICÆ
Venetiarum, in personam suorum oratorum, exhibitum in sessione tertia, xiv. Maii MDLXII.

Hieronymus Priolus Dei gratia Dux Venetiarum, &c. cum sanctissimus & beatissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Pius IV. digna Dei providentia, sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ pontifex maximus, ut iis dissidentium opinionum malis quibus Christiana religio jamdiu vexatur, eo remedio, quo sancta & universalis ecclesia uti solet, mederetur, & ad veram in fide concordiam omnes Christi fideles reduceret, œcumenicum & generale concilium Tridenti celebrari voluerit, nosque inter alios Christianos principes & potentatus, ut hujusmodi sancto operi faveremus, & ad sacrosanctum ipsum generale concilium oratores nostros idcirco mitteremus, paternam caritatem sit hortatus. Nos juvandæ religionis desiderio, ac pro summa nostra in eumdem pontificem maximum Christi vicarium in teris gerentem observantia sedulam, adhibuimus operam, ut ecclesiæ
Concl. gener. Tom. XIV.

Asticos nostræ ditionis viros, doctrina, religione ac vitæ integritate præstantes, sese Tridentum quamprimum conferrent, & cum ipsimet adesse nequeamus, primarios etiam de nostra nobilitate viros, eosdemque integros & sapientes, Nicolaum de Ponte, doctorem & equitem, & Matthæum Dandulum equitem, oratores, nuncios, & procuratores nostros ad sacrosanctam ipsam œcumenicam synodum fecimus, constituimus, & deputavimus, ac tenore præsentium facimus, constituimus, ac deputamus, dantes eis & utrilibet eorum omnibus melioribus modo, via, jure, & forma, quibus possumus & debemus, plenam & omnimodam facultatem & auctoritatem cum libero & amplo mandato, ut ejusdem concilii celebrationi nostro nomine adesse & interesse, ac vices nostras in omnibus sessionibus & congregationibus gerere, eaque omnia agere, dicere, & procurare ad veræ Christi servatoris nostri fidei & religionis concordiam, deus & dignitatem spectantia possint & valeant, quæ nosmetipsi agere, dicere & procurare possemus, si præsentem essemus, etiam si talia forent, quæ mandatum exigerent magis speciale quam præsentibus est expressum, habituri proinde ratum & gratum quicquid per dictos oratores, nuncios & mandatarios nostros modo præmissis, & quo supra nomine actum, dictum, & procuratum fuerit. In quorum fidem & testimonium præsentem litteras nostras in hac patenti forma fieri iussimus, & nostri soliti sigilli, quo in similibus utimur, appensione muniri. Data in nostro ducali palatio die xi. Aprilis, indictione quinta MDLXII.

XLI.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI
in admisione oratorum reipublicæ Venetorum,
die xxv. Aprilis MDLXII. & in sessione tertia
xiv. Maii.

NON potest sancta synodus non incredibilem lætitiæ & voluptatem capere, maximeque Deo immortalis gratias habere, cum tot nobilissimis legationibus hunc sacrum & legitimum conventum augeri & honestari videat. Nam cum a Pio IV. pontifice maximo, cujus sapientia & vera in Deum pietas nunquam satis laudari poterit, sacrosanctum hoc generale concilium ad catholicæ ecclesiæ pacem & dignitatem vel constituendam vel recuperandam convocatum fuerit, non ignorat quantum præsidii ad divinæ ejus mentis cogitata perficienda, omnium Christiani orbis gentium & populorum consensus & conspiratio asserere possit. Verum ita vobis, oratores amplissimi, sancta synodus persuasum esse vehementer velit, illud sibi in optatis semper maxime fuisse, ut quam antea Venetæ reipublica in tuenda Dei ecclesiæ alacritatem ostendisset, quamque in ea mentem & voluntatem esse difficillimo hoc reipublicæ Christianæ tempore dubitare non poterat, eandem etiam missa hac legatione, omnibus declararet, quam statim indicto concilio, senatus vestri auctoritate decretam fuisse in ore omnium atque sermone positum erat. Ac profecto in eo concilio, in quo de componendis ecclesiæ discordiis ac morum disciplina restituenda ageretur, Veneti nominis in orbe terrarum clarissimi auctoritas & amplitudo deesse non potuit. Nam præter alias innumeras virtutes, quas in reipublicæ administratione vestri
DDdd ij prudentissimi

ANNO
CHRISTII
1562.

ANNO
CHRISTI
1562.

prudētissimi cives melius expresse-
runt, quam ulli sapientes homines ratione & præceptis tra-
diderunt, nihil unquam diligentius, quam ve-
ram pietatem & religionem coluistis, arque ad
pacem & concordiam conservandam, & cum
dignitate retinendam, omnes curas & cogitatio-
nes contulistis. Neque vero alia vobis studia fan-
ctiora & antiquiora ulla esse debent, ut qui a
præclaris iis majoribus orti & procreati estis, qui
cum in misera illa totius Italiæ vastitate, mira-
dæ urbis nostræ fundamenta jacerent, non tam
illi quidem sibi ipsis videntur ocii & securitatis
profugium quævisse, quam pacis & tranquillita-
tis publicæ sedem itabilem & domicilium cer-
tum collocasse. Nam quod ad religionem atti-
net, hæc vestra beatissimæ reipublicæ, hæc, in-
quam, vera, summa & propria laus est, quod fi-
dem Christi non accepit, sed in ea nata & pie
educata, eam deinceps per tot sæculorum ætates
puram atque integram sanctæ & religiose conse-
ravit: ita ut quam late Venetorum imperium &
ditio pateat, nusquam ullum petegtinæ doctri-
næ vestigium, nusquam interruptus orthodoxæ
fidei cultus appareat, ubique sanctitas, ubique
religio, & catholice ecclesiæ disciplina atque in-
stituta plurimum vigeant, quin potius quod in
extremis orientis partibus adhuc lumen aliquod
veteris & sinceræ religionis cluceat, id totum
Christi ecclesiæ in primis Dei clementiæ, deinde
Venetorum pietati & virtuti acceptum refert.
Hæc autem, oratores amplissimi, eo dicta sint, non
quod sancta synodus vestra reipublicæ laudes,
quæ ne longa quidem oratione comprehendi
possent, hoc loco prosequendas existimet. Verum
ut intelligatis quantam sibi hilaritatem &
lætitiam, quantum spei præter illam quam antea
adjuvante domino, rei bene gerendæ haberet,
adventus hic vester optatissimus attulerit. Acce-
dit autem ad majorem harum rerum cumulum,
quod hujusce legationis munus vobis præcipue
optimis & ornatissimis viris delatum est. Etenim
si generis splendor, si rerum usus & prudentia
(cujus egregia exempla in Romana legatione se-
mel atque iterum a vobis pro patria suscepta in-
tueri omnibus licet) si optimarum artium cog-
nitio, si pietas requiratur, hæc ipsa ornamenta om-
nia tam clara atque illustra in vobis sunt, ut ali-
quem fortasse vobis comparandum esse (ut mag-
nam habet reipublica vestra præstantium viro-
rum accivium copiam) neminem certe antepo-
nendum sancta synodus judicavit. Quod igitur
reliquum est, primum quidem mandatum ves-
trum, prout juris est, libenter admittit. Deinde
vos, oratores clarissimi, tum vestro merito, tum
optimæ & sanctissimæ reipublicæ vestrae nomine,
benigno & lætanti animo excipit. Et quoniam
divina providentia factum videri potest, ut in
E ipsam divi Marci solennem diem, quem Venetæ
civitatis patronum & custodem summa reli-
gione colitis, adventus vester incurreret: quem-
admodum certe eo deprecatore futurum sperat,
ita a domino petere & obsecrare nunquam desi-
stet, ut hæc ipsa legatio, consiliaque vestra om-
nia, vobis & catholice ecclesiæ prospere ac fe-
liciter eveniant. Postremo quod Veneri imperii
amplitudinem, opes, fortunaque omnes tam
prolixè & liberaliter ad communem sanctæ ma-
tris ecclesiæ causam juvandam detulistis, de hoc
vobis eadem sacrosancta synodus se plurimum
debere agnoscit. Hanc autem voluntatis vestrae
præclaram significationem eo lubentius accipit,

quod cum in hanc Tridentinam urbem pontificis
maximi iussu & omnium principum approbatio-
ne convenerit: quamvis ex altera parte invictis-
simi Cæsaris potentia & auctoritate non solum
ab omni injuria defendatur, sed ab omni etiam
periculi metu liberetur: ex altera tamen quod
vestrae etiam ditionis tutela, & præsidio testata &
munita sit, permagni faciendum esse merito at-
que optimo jure existimat.

COMPARITIO ILLUSTRISSIMI
domini comitis a Luna oratoris Philippi regis
catholici, in generali congregatione. Die xxx.
Maii. MDLXIII.

B PROTESTATIO IPSIVS COMITIS
super præcedentia.

Mandatum regis catholici.
Oratio.
Responsum sanctæ synodi.

XLII.

PROTESTATIO FACTA AB
illustrissimo domino comite de Luna oratore
Philippi regis catholici, in ejus prima compa-
ritione in generali congregatione, die xxx.
Maii, MDLXIII. super præcedentia, quam sibi
deberi proximam oratoribus regis Romanor-
rum, adferit.

C ILLUSTRISSIMI & reverendissimi domini san-
ctissimi patres, Don Claudius Hernandez,
Vegil de Quignones, comes Lunæ, &c. Philippi
Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Hierusalem, &c.
regis catholici, archiducis Austriae, ducis Bur-
gundiæ, Brabantiae & Mediolani &c. comi-
nis Habsburgi, Flandriæ & Tyrolis, &c. Ad
hoc sacrum œcumenicum Tridentinum concilium,
orator, &c. Et si mihi, ut tali oratori, is
& alias, & in hoc confesso locus debetur, qui
primus post imperatoris Romani oratorum se-
dem est (quod ante omnia restifcor & protestor)
verum cum hic locus, & ea causa, qua de agitur,
tempusque etiam ipsum reipublicæ sit ejusmodi,
ut humanis illis contentionibus sanctissimum hic
divinarum rerum, & salutis publicæ petendæ
cursum impediri minime debeat: cumque sit ma-
xime consentaneum, ut qui ad juvandum, sus-
cipiendum, præstandum hoc communis causæ
consilium adint, ii primum ipsi diligentissime
curent, denique operam, ne, quam a se afferant
contentionis, discordiæ, secessionis ullis homini-
bus vel minimam causam: cum hæc ita sint, quod
ad locum sedulo prædico ac proreor) ne quod
hæc mea moderatio & salutarium hujus sacri
œcumenici convennis deliberationum, a me ha-
bita ratio præjudicium ullum ulla ratione digni-
tati, majestati, juri principis mei Philippi regis
catholici, posterisve ejus afferat: neve attulisse
videatur, quominus & hoc & alio quovis tem-
pore, ac loco, quavis causa, jus id suum inte-
grum eis salvumque sit. Quas ob res jus id domi-
ni mei Philippi regis catholici, posterorumque
ejus nomine justissimam, verissimamque inten-
tionem omnibus ut regibus, loco, & honore
omni præferatur: & ad has, & alias omnes cau-
sas, omnia loca, tempora reservatum esse volo,
ac refero: ut semper ea jura, eamque intentionem
& prosequi & tueri perinde possint, ac si hoc

hoc tempore & hoc loco debitus mihi, ut tali oratori locus quem dixi, datus fuerit, iis omnibus, quæ a quovis hominum objecta, huic meæ asseverationi & protestationi adversari videri poterunt, minime obstantibus omninoque abnegatis. Quam meam protestationem, hoc libello comprehensam a vobis peto, patres sanctissimi, ut actis hujus sanctissimæ synodi inseri, adscribi- que faciatis: neque sine ejus integro exemplo hodiernæ actionis hujus monumenta circumferri, edive cuiquam patiamini: mihi que imprimis hu- jusce rei exemplum, testationemque publicis ta- bulis obsignaram a reverendissimo secretario, scribi- que vestris jubeatis dari, patres reveren- tissimi.

XLIII.

RESPONSVM ORATORVM
Christianissimi regis ad protestationem oratoris regis catholici, super præcedentia in generali congregatione. die XXI. Maii. MDLXIII.

SI nos hodie in hac sancta synodo alio loco se- deremus, quam semper majores nostri, & novissime in concilio Constantiensi, & ultimo Lateranensi, qui primi post imperatoris & ante omnes ceterorum regum oratores sederunt: si etiam novus hic locus, in quo nunc extra ordi- nem oratorum sedere incipit clarissimus catho- licæ majestatis orator illustrissimus comes a Lu- na, posset nobis aut aliis oratoribus esse damno; vos certe, patres sanctissimi, qui ecclesiam uni- versalem representatis, nobili vestro officio, & majorum exemplo nos omnes ad antiquum ordi- nem revocaretis, aut saltem denunciatione evangelica nobiscum ageretur. Cum autem ta- ceatis, neque etiam huic novitati intercedant clarissimi Cæsareæ majestatis oratores, quibus cum causa nostra non potest non esse communis, Nos qui hodie in ordine oratorum, & proximi Cæsareæ majestatis oratori pristinam possessio- nem regi nostro conservamus, fretique fide, amicitia, & affinitate maximi & potentissimi Philippi regis catholici in Carolum fratrem pu- pillum regem Christianissimum postulamus tan- tum a vobis, ut hodiernum dictum & factum illustrissimi comitis a Luna ita interpretemini, ne quod inde præjudicium fieri possit antiquissimæ prærogativæ, & perpetuæ possessioni regis Chri- stianissimi. Idque in acta vestra referri jubeatis.

XLIV.

MANDATVM PHILIPPI REGIS
catholici exhibitum ab illustrissimo domino co- mite a Luna ejus oratore in generali congrega- tione die XXI. Maii MDLXIII.

PHILIPPVS Dei gratia rex Hispaniarum, utriusque Siciliae, Hierusalem, &c. archi- dux Austriae, dux Burgundiae, Brabantiae & Me- diolani, &c. comes Habsburgi, Flandriae, & Ty- rolis, &c. Recognoscimus & notum facimus te- nore præsentium universis. Quod cum superio- ribus diebus sanctissimus in Christo pater ac dominus noster D. Pius IV. divina providen- tia sanctæ Romanæ, ac universalis ecclesiæ pontifex maximus concilium œcumenicum, & universale Tridenti cœptum, & per aliquot an- nos suspensum, ibidem profectum indixerit ac convocaverit. Nos volentes tam sancto, utili ac necessario operi, quando præsentem, ut cu-

Concil. gener. Tom. XIV.

Apiebamus, adesse non poteramus; per nostros oratores favere, & assistere, illustrissimo mar- chioni Piscaria in mandatis dedimus, ut oratoris nostri munus in ea sanctissima synodo gere- ret, nomineque, ac vice nostris omnia ea ageret & procuraret, quæ ad prosecutionem ipsius con- cillii & felicem ejus progressum, utilia & neces- saria fore existimaret, nostram operam, studium, & favorem patribus in eo congregatis, non modo polliceretur: sed re ipsa etiam præstaret. I- que munus hac in parte (ut de ejus probitate, fide, & prudentia confidebamus) adimpleverit. Veruntamen cum eidem sacro concilio interesse, nostrisque rebus in Insubria, cujus administra- tioni præest, uno & eodem tempore adesse non possit, ita ut cum Tridento absit, causæ Dei des- esse, cum a Mediolano discedat, nostris rebus non bene consultum esse videatur, eum propterea Mediolani se continere iussimus, & in ejus locum alium oratorem, qui in eodem sacro concilio Tridentino nostro nomine compareat, no- strasque partes agat, sufficere, & nominare de- crevimus. Considerantes ergo singularem fidem, religionem, & strenuum animum, ac in rebus ge- rendis experientiam & dexteritatem illustrissimi fidelis nobis dilecti don Claudii Hernandez de Quignones, comitis Lunæ, consiliarii, & apud Cæsaream majestatem oratoris nostri, cum ad sacrum concilium Tridentinum oratorem, nun- cium, & procuratorem nostrum (citra aliorum procuratorum, & mandatariorum nostrorum revocationem) fecimus, constituimus & depu- tavimus, atque hatum serie facimus, constitui- mus & deputamus. Dantes ei in solidum plenam facultatem, & potestatem, una cum amplo & libe- ro mandato, ut in dicta civitate Tridentina & loco in eadem celebrationi sacri concilii deputa- to, coram reverendissimis in Christo patribus sac- ræ Romanæ ecclesiæ cardinalibus ac beatissimis pontificis legatis, nominatis, & destinatis, aliis- que patribus ibidem congregatis nostro nomine comparere, prædictæque celebrationi concilii in- tervenire, eique adesse & interesse, locumque & vices nostras in omnibus sessionibus, consul- tationibus, deliberationibus & actibus obtinere, atque alia omnia, & singula agere, facere, dice- re, gerere, & tractare, procurare & promove- re possit, & valeat, quæ ex usu reipublicæ Christianæ & dignitate nostra fore videbuntur, quæque nos ipsi facere, dicere, gerere, tractare possimus, si coram præsentem essemus, etiam si talia essent, quæ mandatam exigent magis speciale, quam præsentibus est expressum. Habi- turi proinde gratum, & firmum, quicquid per dictum oratorem, procuratorem & mandata- rium nostrum præmissis modo actum, gestum & procuratum fuerit, dolo & fraude remotis. Ha- rum testimonio literarum manu nostra subscri- ptarum, sigilli nostri impressione muniturum. Datæ in oppido nostro Madriti die 20. Octobris 1562. regnotum autem nostrorum, videlicet ci- terioris Siciliae, anno nono: Hispaniarum ve- ro & aliorum, septimo.

Philippus Gonzalvus Perezus.

ANNO
CHRISTI
1563.

X LV.

PETRI FONTIDONII SEGOVIENSIS
doctōris rheologi oratio habita ad patres in sa-
cro concilio Tridentino, nomine illustrissimi viri
D. Claudii Fernandez Quignonii, comitis
Lunenſis, regis catholici oratoris die xxii.
Maii MDLXIII.

MIRABILIVR forteſſe quiſpiam veſtrum,
clariffimi oratores, quid ſit, quod cum in ipſis
hujus ſacri concilii primordiis, Philippus rex
Hiſpaniarum catholicus, & invictiſſimus, illu-
ſtriſſimum marchionem Piſcarium, leſtiſſimum,
& ornaſiſſimum virum ad vos jam legatum mi-
ſerit, qui aliis graviffimis ſuæ majeſtatis negotiis
occupatus diurnus hic adeſſe non potuit: nunc
tandem in ipſo concilii flexu, extremoque de-
curſu ejus etiam nomine, Claudius, hic, Qui-
gnonius, comes Lunenſis, vir majorum gloria,
& maximarum ipſe virtutum ſplendore clariffi-
mus, evocatus ex Germanica legatione, qua
apud Cæſarem fungebatur, denuo legatus
Tridentum advenerit: Sed cum hujus conſi-
lii cauſam rationemque cognoverit, nihil ab eo
fieri conſultius, nihil iis temporibus aptius exco-
gitari, nihil vobis nunc ſanctiſſimi patres gratius,
nihil jucundius accideret potuiſſe judicabit. Nam
cum poſt decimum octavum jam annum quo ſa-
ctum iſtud concilium inceptum, temporum in-
juriis intermiſſum, bellorum procellis jaſtatum,
& inimicorum noſtrorum inſidiis ſæpe diſſipa-
tum fuiſſe videmus, portum quem jam veluti ex
alto conſpiciſtis, graviffimi patres divini Spiritus
aura ſavente, brevi, complicatis velis, ſitis oc-
cupaturi, in quò & vos ex tam longa jaſtatione
nauſæque terecati conquieteſcere, & afflicta ec-
cleſia Chriſtiana, ope, & auxilio veſtro erecta,
ex hoc miſerimo naufragio reſpirare, & placi-
diorum deinde feliciorumque ſibi poſſit curſum
polliceri.

Cumque decreta veſtra ſanctiſſima, quæ ſuſ-
penſis omnium bonorum animis ſpectantur, in
omnes Chriſtianorum provincias diſſundi jam,
atque dilatari debeant, quæ magnopere regum
præſidium, auctoritatemque requirant, in tan-
tis præſertim hujus ſæculi inſelictiſſimi perturba-
tionibus, quibus ſic æſtuat orbis Chriſtianus, ut
neque conciliorum auctoritates ſpectentur, ne-
que leges audiantur, ſed vis, furor, audacia,
gladiique dominantur: cum denique inſtet jam
tempus illud, in quo reges & principes Chriſtia-
nos, quos hæcenus hic per legatos rerum, quæ
a vobis gerebantur, reſtes & ſpectatores habu-
iſtis, nunc patronos, & defenſores ſitis habituri:
E nunc, inquam, nunc voluit catholica majeſtas
vobis per hunc ornaſiſſimum virum rennuciare,
ſe paratum jam eſſe ad agendas illas partes, quas
Marianus imperator, qui concilio interfuit Cal-
chedonenſi, imperatoribus & regibus Chriſtia-
nis dixit eſſe ſuſtinendas, ut veritatem per ſa-
crum concilium inventam ſic illi tuerentur, ut
exorientibus illius cauſa rumulibus obviam
irent, & exortos ſævera animadverſione coer-
cerent. Voluit ſignificare, ſe libenter omne ſuum
imperium, quod ſibi in primis ad eccleſiæ ſalu-
tem, ad conſervandam religionem, ad tuendas
veſtras ſanctiſſimas leges divinitus ſentit eſſe tri-
butum, ad protegendum hoc ſacroſanctum con-
cilium, & illius decreta eſſe collaturum. Voluit

A demum ſignificare, ſe cupere vehementer hanc
ſanctam ſynodum, quam Carolus V. imperator
clariffimus ejus pater primo naſcentem fovir,
aluit, provexit, & ut adoleſceret ſummo ſtudio
elaboravit, cujus cauſa bella difficillima & peri-
culoſiſſima ſuſcepit: & quam nunc etiam reli-
gioſiſſimus, & invictiſſimus Ferdinandus impe-
rator ejus parruus, ſumma pietate, & ſtudio re-
ſarciendæ religionis inflammatus, conſilio, &
opera ſuſtentat, ipſe etiam ſimul eam ad felicem
exitum frugemque perducere. Nam ab illo die,
quo Chriſtianam religionem, ſimulque cum am-
pliſſimo regno a patris humeris in ſuos devolu-
ram inclinantemque proſpexit, omnia ſua conſi-
lia, ſtudia, cogitationes ad eam inſtaurandam
& reſciendam conſerendas putavit: & cum
duo ſint officiorum genera, quæ a principibus
Chriſtianiſ, iſſe potiſſimum reſponſibus ec-
cleſiæ Chriſti ſuo jure poſſit exigere: alterum ut ce-
gendo celebrandoque concilio, (quod unicum
ſemper fuit afflictiſ, & calamitoſis illis rebus re-
medium) adeſſent, atque faverent: alterum, ut
provincias ſibi ſubditas in antiqua religione, &
obediencia ſedis apoſtolice conſervarent, ſic in
utroque præſtando ſe geſſit, ut ſi glorioſam illam
catholici reſe compellentem a majoribus he-
reditario jure non accepſſet, illam nunc jure
optimo fuiſſet omnium judicio ampliſſimam con-
ſequutus, acceptam vero poſteris longe ſit illu-
ſtriorum traditurus.

Etenim cum Pium IV. ſanctiſſimum, & piſſi-
mum pontificem maximum & perſona, quam
ſuſtinet, & pietas incredibilis, & miſerabilis ec-
cleſiæ ruina, & Chriſti gloria ad cogendum, &
terminandum jam hoc tantum concilium impu-
liſſet, nullum ille officium, quod a vere catho-
lico principe ſperari poſſet prætermiſit. Paſtores
Hiſpanos (ipſum inquam Hiſpaniæ ſorem)
quos hic præſentes intuemini e ſuis illico ſedibus
excitavit, & Tridentum miſit, quorum ſtudium
in tuenda religione, in inſtauranda veteri diſci-
D plina, gravitatem, ſapientiam in dicenda ſenten-
tia, in tuenda conſtantiam, in optanda eccleſiæ
ſalute, pietatem, in quærenda, diligentiam, ſi-
dem & induſtriam nobis tacentibus, vel hæc ipſa
ampliſſima veſtra ſubſellia reſtantur. Doctores
præterea omni literarum & virtutis genere præ-
ſtantes quorum ſingularem eruditionem, quo-
rum ſtudium in inveſtiganda veritate, in reſellen-
dis erroribus vim, & acrimoniam, ſuggeſtum
etiam illud theologicum abunde vobis ſanctiſſi-
mi patres indicavit. Curavit præterea diligenter,
ne quid detrimenti concilium ab adverſariis acci-
peret, ne quid eccleſiæ hoſtes molirentur, &
ne illorum inſidiis, aut hoſtilibus armis hic ve-
ſter curſus feliciffimus impediatur, ſolicite pro-
vidit: ſuas omnes vires atque potentiam ad pro-
tegendum hunc locum pollicitus eſt: ut ſine ullo
metu, ſed ſumma ſecuritate eccleſiæ ſaluti conſu-
leretis.

Quanta vero ſolicitudine, provincias, regna,
nationes ſuo imperio ſubjectas in officio conti-
nuerit, & conſervaverit, ne ab eccleſiæ unitate,
& Romani pontificis obediencia abducerentur,
vel illud abunde magno eſt argumento, quod in
illis potiſſimum ſinceram religionem, & apoſto-
lice ſedis obſervantiam florere videamus. Teſtis
eſt in primis Hiſpania, in qua cum tot haberet
Philippus domeſtica exempla clariffimorum re-
gum, qui acerrimi religionis aſſertores exite-
runt, a quibus degenerare turpiſſimum, quorum
virtutem

virtutem imitari gloriosum duceret: Cum in mentem revocaret veterem illam religionem & antiquum iusjurandum, quod decretis Toletani concilii ab Hisp. regibus exigebatur, ne aliquem non catholicum in ea provincia versari paterentur: Cum avi Philippi, cum atavi Ferdinandi recorderetur, de cuius singulari in religionem studio, nulla unquam ætas, nulla posteritas conticescet. Cum Caroli V. imperatoris maximi parentis sui viva recensque memoria immortalitate dignissima ante illius oculos obverfaretur, memor antiquæ religionis, memor Hispanicæ gloriæ, memor patriæ avitæque virtutis: veritus ne Hispania in has tantas hæreticorum insidias incidere, ne communi hoc totius orbis naufragio religiosissima provincia mergeretur, veritus denique ne aliqua sua culpa, aut negligentia Hispania dehoneftata, & majorum suorum gloria obscurata videretur, tam sollicitam curam, tam vigilans studium adhibuit, ut ejus beneficio inter saucias, & furentes vicinas provincias Hispaniam incolumem, & sanam habeamus, tanto ceteris regibus antiquis majorem gloriam adeptus, quanto est gloriosius, navem in magna aliqua tempestate, quam in portu regere, & conservare, quanto est illustrius & magnificentius Hispaniam ex tam pernicioso, tam funesto, & tam vicino incendio, & quasi ex ipsis sæpe hæreticorum unguibus & faucibus eripuisse. Etenim cum nosset illud hærefum vasum, & callidum ingenium, quæ insidias amant, quæ latere cupiunt, quæ occultis mæandris & cuniculis irrepunt in hominum mentes, omnia tam solcite circumspexit, ut non modo utrumque testos & occultos hæreticos, sed ipsam hæresim in ipsis animorum venis medullisque latentem detexerit, morbum ipsum tacite grassantem, tam diligenter inquiserit, tam sapienter aperuerit, tam opportune salvaverit: ut si ulli mortalium, illi potissimum, secundum Deum tanquam assertori religionis, acceptam Hispaniæ salutem referre debeamus.

Quoties obsecro ille hæresim per utrasque Pyrenæorum montium fauces ex vicinis provinciis in Hispaniam irruere conantem propulsavit? Quoties illam se tacite insinuantem, & obscure serpentem, e tenebris in lucem, e latebris in hominum conspectum extraxit, & sublatis nefariæ conjurationis ductibus extinxit? Quoties illam ad extremos Indos navigare cupientem represit? Nulla unquam hæresis sanctissimi patres tanto exarsit studio se propagandi, sicuti hæc, quæ misere nunc affligit ecclesiam, quæ non contenta iis Europæ regionibus, quas omnes ferme crudeliter vulneravit, neque in terra flammam, neque in mari naufragia, non hominum gladios, neque divinam iram perhorrescens, emenso vastissimo pelago in occidentalem Indiã commigrare cupiebat, ut illic in ipsis Indorum animis primo nascentis, & pullulantis religionis ipsas radices inficeret: Et in illam latissimam regionem, in quam rex catholicus Ferdinandus Hispanorum signa, Christi nomen illis gentibus inauditum, & purissimam castissimamque religionem Christianam primus invexit, ipsa futias & erinnyes asportaret ad illius pacem tranquillitatemque turbandam. Et nisi illius nefariæ cupiditati interceptis sæpe libris & sceleratis satanæ ministris comprehensis, obviam isset Philippus, nisi ab illo cursu, quo in Indiæ perniciem properabat, ab illa improba spe conatuque depulsa fuisset, haud dubie jam in Indiam cum ingenti illius or-

A bis periculo, & acerbissimo ecclesiæ dolore penetrasset. Cum magnum præterea Hispaniæ periculum ab hæreticorum libris imminere conspiceret, omnes maritimas oras, quæ mediterraneo mari & oceano abluuntur, diligenti custodia munivit, ut nullus aditus hujusmodi libris, aut sceleratis ministris patere potuisset. Quod si contingeret aliquando (ut est insidiosa hæresis) ut latebram aliquam (qua sese insinuaret) invenisset, omnibus in locis & in omnibus oppidis industrios, & oculatos homines collocavit, qui omnia odorarentur, & subsacerent, omnia curiosis oculis rimarentur, ut obfessa iis firmissimis præsidii, hæresis contra religionem se commovere non posset, quin quamprimum emetisset, comprimeretur.

Sic ergo Dei in primis optimi maximi clementia, & hujus clarissimi, & vere catholici principis industria, viget in Hispania religio, fides & doctrinæ puritas, sic floret antiqua disciplina, sic sancta illa, & minime curiosa, sed vere Christiana prudensque simplicitas in Hispanorum animis conservatur: ut mihi quidem, quoties afflicta matet ecclesia, reliquas provincias, erroribus æstuantes, a quibus se pulsam lamentatur, ægro & consternato animo lustrat, cum deinde lætæ, mætorumque confecta, oculis lacrymis manantes, in Hispaniam convertit quam sibi jactatæ portum dulcissimum, & sacram anchoram, quam afflicta solatium, quam miseræ perflugium, quam deuique exuli & calamitosæ unicam aram ad quam confugiat intueret, suas omnes miserias illius suavissimo conspectu consolari videatur.

Vtinam, utinam, sanctissimi patres hanc, catholicis regis severitatem in coercendis iis hominibus novarum rerum cupidis, principes omnes, & republicæ Christianæ fuissent imitata. Vos utique hæc celebrandi concilii sollicitudine, & ecclesiam iis tantis æumnis & calamitatibus liberasset. Neque vero hoc ardens instaurandæ religionis catholice majestatis studium, Indiæ solum Hispaniæque regionibus terminatum est, sed in aliis etiam Christianis provinciis emicuit. Testis est Anglia celeberrima insula, quam cum hærefum peste non infectam modo, sed perditam prope atque desperatam doleret: Mariam Angliæ reginam lætissimam, & religiosissimam feminam non alio nomine duxit uxorem, quam ut si fieri potuisset collapsam ibi religionem, erigeret, & tantum illud in ecclesiæ fortunis ab Henrico tege excitatum incendium extingueret: Quod tanto animi ardore, tanta contentione, tam certa spe, aggressus est, ut brevi tempore, universam insulam, ad ecclesiæ sinum, unde abstracta fuerat, adduxerit, & ut publice Iulio III. pontifice maximo obedientiam restitueret, ut in satanæ ministros animadverteret, & ut ecclesiæ Romanæ leges & instituta sequeretur impetraverit: & nisi immatura mors, regina sublata, hanc tantam Angliæ felicitatem invidisset, aut nisi potius divina bonitas illorum hominum crudelitate, & sceleribus offensa, ut de illis supplicium acerbissimum sumeret, feminam sanctissimam, & religiosissimam unicam ejus gentis remedium illis eripuisset, haud dubie eam insulam, si non prorsus sanam, non tamen ita vulneratam & sauciam haberetis.

Testis est Flandria, quæ cum nonnihil sordium istarum gentium commercio & consuetudine contraxisset, nisi illius saluti opportune fuisset diligenter

ANNO
CHRISTI
1563.

diligenterque consultum, eodem fuisset jam cum A reliquis provinciis funere sublata. Testis est Mediolanum, Neapolis, Sicilia, ceteraque insulæ, regna, provincia, nationes quotquot ejus latissimo continentur imperio, quibus antiqua religio summo catholicæ majestatis studio, consilio, & industria conservantur. Testis est demum, nunc etiam vicina Gallia, in qua tum videret hæreses in apertum furorem prorupisse, arma contra regem Christianissimum & contra religionem arripuisse: nonnullos Angliæ & aliquarum provinciarum Germaniæ principes ad illa etiam infelicia & sacrilega arma sollicitasse, omnia jam turbasse, omnia commovisse, incendiis omnia & cædibus funestasse, miserorum Gallorum sanguine ipsa templa cruentasse, flumina infecisse, odium lumum, crudelitatem, & rabiem saturasse, ea denique immanitatis exempla in amicos, in fratres, in parentes, in patriam & in ecclesiam edidisse, quæ siliem dolore frangere, quæ ab ipsis rupibus & faxis commiserationem & lacrymas extorquere potuissent, ne ruenti in Gallia religioni, ne Christianissimo & amicissimo regi, & clarissimo regno deesse in tanto discrimine videretur, contra tantam vim sceleris, audaciæ, & proditionis cornu hominum, qui prætextu religionis regi suo & infanti, & pupillo nefarium bellum intulerunt, suas omnes vires, potentiam, opes, se denique ipsum cum magno exercitu ad propulsandam illam insignem injuriam, obtulit Christianissimo, & sibi carissimo regi: ille vero, qui jam exercitum numerosum contra cives contumaces & perfidos proditores comparaverat, & ad id bellum clarissimis Galliarum ducibus utebatur, exiguis Hispanorum, & Germanorum auxiliariis copiis contentus, Deo auspice, ita feliciter cum adversariis pugnavit, ut parva clarissima victoria, quam acerrimis illis religionis propugnatoribus præstantissimisque ducibus catholici adepti sunt, fracti hostium conatus, & afflictis Gallorum rebus, signum quoddam salutis sublatum fuisse videretur. Etenim si penes adversarios extitisset illa victoria, nullus erat, qui non de religione, & de catholicis omnibus actum in Gallia esse judicaret. Memini vos, sanctissimi patres, exhilaratos illo lætissimo nuncio, & in maximam spem erectos, eo die decretis supplicationibus, ad agendas Deo optimo maximo gratias pro tam singulari beneficio in divi Vigilii templum lætis animis convenisse, neque enim ullus dies lætior Galliarum, aut felicior illuxit illo, quo illas terribilissimas furias omnia populantes in acie concidisse conspexit: Nullumque tunc ex vobis extitisse, qui divinam misericordiam agnoscens non exclamarit: O divina bonitas, o summa clementia, & misericordia summi Dei, qui licet hæc mala in ecclesia Christi ob nostra scelera, exoriri patiaris, non tamen illa diutius ad nostram perniciem & tuam contumeliam dominari permitis. Neque enim sine divino consilio accidisse tunc omnes a bitrabantur sanctissimi patres. ut illi tam perditæ religionis hoies & regni proditores ex oculis illis, & perniciosis insidiis, in apertum latrocinium conjicerentur, ut debitas aliquando tantis sceleribus pœnas sustinerent, & ut illa ferox, audax, cruenta, & superba hæresis, quæ erecta cervicè, evaginato gladio, ardentibus oculis, furorem & crudelitatem spirans: tot populorum strages, urbium everfiones, templorum ruinas, cædes miserabiles edebat, interitum denique Galliarum, & extremam perniciem minabatur, fracta

tunc, atque debilitata jaceret, & ecclesia ingemisceret, illa Gallicana, quæ quondam inter summas Christianæ religionis delicias, ob ejus pietatem incredibilem habebatur, & tunc toto corpore facia, & animo conferta jacebat, oculos illos, quos lacrymis præ dolore madidos, præ pudore in terram defixos habebat, ad aspiciendam lucem attolleret.

Hæc sunt, sanctissimi patres, catholici regis in Christianam religionem officia, quæ non solum in suorum regnorum sinibus, sed in aliis etiam provinciis atque nationibus versantur. Quæ quidem ego omnia, ut omnibus nota, & explorata, silentiobiter præterissem, nisi non tam ego, hujus tanti principis laudes, quam vestrum, & afflictæ ecclesiæ solatium spectassem, quod in tantis ærumnis & calamitatibus hujus clarissimi regis, & rerum ab illo gestarum commemoratione capere debuisset. Neque veto illud præmittendum existimo, quod ad summam ejus laudem, & totius Christiani orbis utilitatem arbitror pertinere, quod cum graviter, & iniquo animo ferret religionem non terra modo, sed mari etiam ab hostibus infestari, quod infinitis sit prædonibus refertum, a quibus non solum oræ maritimæ omnes, misere crudeliterque venentur: sed quod est omnium longe misererrimum, Christiani innumerabiles captivi abducantur, qui (quod sine lacrymis & dolore commemorari non potest) partim blanditiis allecti, partim misera, & longa servitute fracti, partim metu, vique tormentorum coacti, ad deferendam (proh dolor) Christianam religionem impellantur. Cum nulla præterea maritimæ civitates, nulli portus, nullæ oræ, nulli abditæ, & sepositi sinus, tuti satis, atque securi sint. Cum nulla navis, nulla triremis oram per hosce annos & portu solvat, quæ non interitum, aut servitutem pertimescat, ut aut hyeme, cum fluctibus, aut vere, cum piratis sit prædonibusque pugnandum: classem parat numerosam, qua clausa vobis maria patefaciat, qua piratis expurget, qua securam reddat navigationem, qua denique Christianam religionem terrarumque tueatur. Et tamen in hoc tam vasto curarum oceano, cum spem omnem ecclesiæ sitam in vobis nunc, & collocatam, e vestris sanctissimis decretis potissimum pendere videat, nunquam ab hoc sacro concilio removel oculos, sed ut regem vigilantem, & religiosum decet, omnia circumspicit, consilia atque conatus hostium diligenter observat, ne ullis technis, aut pravis hæreticorum consiliis dissipetur, quo sublato, simul etiam spem omnem salutis ecclesiæ sublata, & ereptam intuetur. Militum si sit necesse firmissima hic præsidia collocaret, & si ad tuendum hunc locum sacrosanctum, & concilii libertatem fuisset opus, jam hic ipse armatus adesset, & nunc absens corpore, præsens animo inter hæc subsellia, & vestra latera, mente saltem, & cogitatione versatur, & se jam ad tuendas vestras sanctissimas leges, partatum esse denunciat.

Atque hoc est primum hujus legationis caput, & ejus rei gratia, hic vir illustrissimus legatus adventit, quem cum intuemini, Philippum vos religiosissimum & potentissimum regem intueri, atque hic præsentem adesse existimate. Quis ergo jam erit, qui non istius legationis, justissimam hanc & optimam esse causam arbitretur? Quid enim vobis optatius, sanctissimi patres, evenire potuisset, quam tam pium, tam religiosum, tam catholicum,

ANNO
CHRISTI
1563.

catholicum, & tam potentem regem pro dignitate vestra, & ecclesie salute contra sacrilegam hæreticorum audaciam, pietate, & ferro, magnitudine animi, atque potentia armatum videre? Quis non videat Deo optimo maximo gratias immortales agendas esse, quod ejus divina bonitate in tanta catholici regis potentia, tam incorrupta fides, pietas, religio, tam ardens instaurandæ religionis studium, his præsertim calamitosi temporibus conservatur?

Sed venio jam ad alterum hujus legationis caput explicandum, in quo quid nunc catholica majestas a vobis, patres sanctissimi, postulet, quid optet, quid expectet, breviter aperiemus: quamquam neminem esse arbitror, qui cum ea, quæ pro tuenda religione ab illo gesta sunt, in memoriam revocaverit, non ejus nunc sanctissimum votum deprehendat: duo etenim sunt, quæ a vobis præstari ecclesie Christi hoc tempore vehementer exoptat: Alterum, ut ad reficiendas miserias illius ruinas, ad colligendas & confirmandas has exiguas reliquias dissipatæ religionis, omni studio (sicuti vos facere intelligit) incumbatis. Alterum vero, ut non prius de discessu ex hoc loco cogitetis, quam rem omnium seculorum gravissimam, difficillimam, & maxime necessariam, sæpe captam, & infeliciter intermissam perficiatis. Neque enim ulla magis lethalis, & mortifera plaga insidit ecclesie, quam si hac unica & extrema jam spe desitatur: non tam atrox, exitiale vulnus, hostium crudelitate petita, quam discessu vestro deserta atque desituta suscipit.

Iamvero in gerendis rebus illam quam hæcenus retinivistis consuetudinem magnopere probavit, & conservari cupit, ut doctrinæ simul atque morum vulnera curentur. Et licet non defuerint, qui vos profusis a doctrina ad sanandos mores traducere conarentur, minime tamen illam prætermittendam prudenter judicatis. Cum sit præsertim majoris ponderis, atque momenti, cum illa semper fuerit consuetudo veterum conciliorum, cum majus periculum ex convulsa euangelica veritate, quam ex depravatis quorundam moribus ecclesie comparetur. Sed illud in primis summis votis exoptat, ecclesie majestatem vobis (ut par est) sanctissimi patres esse charissimam, & illorum piam fortasse magis quam circumpectam sententiam diligenter a vobis examinandam & expendendam arbitrat, qui multa nunc Christianæ religionis hostibus a vobis putant esse petmittenda, ut indulgentia victi ad ecclesie sinum revertantur. Qui vos ad id præstandum, & ad hanc, quam putant misericordiam, vel ea ratione conantur impellere, quod parentes sitis, qui filiorum pereuntium saluti indulgentia paterna prospicere: pastores, qui abactas oves, summo studio, & charitate conquisitas, ad ecclesie caulas revocare: pientissimi medici, qui non acerbam aliquam (neque enim illam tempora patiuntur) sed blandam, & exulceratis animis aptam medelam adhibere debeatis. Fuisse jam dicunt quondam secula quædam, quæ virgas ferreas, & securas pati potuissent: Nunc vero in tanta temporum & animorum acerbitate, nonnulla esse hominum si non improbitati, imbecillitati saltem, a vobis condonanda: ita ut in curandis his morbis, temporum potius quam rerum rationem habuisse; pietatem, quam severitatem, summam clementiam, quam summum jus secuti fuisse videamini, at-

Concil. gener. Tom. XI V.

A que hanc unicam esse viam conciliandæ pacis arbitrantur.

Pia sane, & a sincero Christianoque pectore profecta, neque a vobis, sanctissimi patres, repudianda sententia, si hac ratione concordiæ & unitatis conciliandæ certa spes eluceret. Sed quæ obsecro spes pacis cum illis esse potest, qui infinitis aliis erroribus ita pertinaciter adhæserunt, ut facilius a vita, quam ab illis depellantur? Quæ pacis certa conditio cum illis, in quibus incredibilis crudelitas, & nulla jam fides reperitur? Cum iis, qui non ipsi se ad ecclesiam venire, sed ecclesiam ad se adducere, & suis cupiditatibus subicere conantur? Cum iis, qui illis rebus, quas vehementer expetunt, vel hoc uno nomine, quod a concilio concedantur, se minime uluros esse profitentur, si non concedantur nihil curent? Quæ ista erit humanitas, pietas, aut clementia? Non est vobis certamen, sanctissimi patres, cum iis hominibus, quos ullum beneficium, ulla pietas, quos ulla jam possit flectere misericordia. Utinam sic illi vestram auctoritatem agnoscerent, utinam sic essent in sacrum istud concilium animati, ut si quid a vobis nunc in illorum gratiam decerneretur, optime secum & elementer actum esse putarent. Sed quis sibi persuadere potest eos vestram clementiam requirere, a quibus auctoritas vestra negligatur? Crudelis esset hæc sane misericordia, quæ in nullum eorum emolumentum, & in maximum fortasse ecclesie dedecus redundaret. Quæ ea semper usæ est gravitate atque constantia, ut multa suis hostibus, quæ honeste concedi potuissent, ad infringendam illorum pertinaciam sæpissime denegaverit, non est necesse exempla referre, vos ipsi recordamini.

Vestrum igitur erit nunc, sanctissimi patres, sic illorum saluti ecclesieque majestati consulere, & omnia ex hujus potius dignitate, quam ex illorum libidine geri videantur. Illud denique ad extremum non modo rex catholicus, sed universus Christianus orbis a vobis ardentibus & suspensis animis optat, & expectat, ut instructuosis quæstionibus (quæ nullum ecclesie commodum, adversariis vero maximum scandalum, parere possunt) ommissis, omnium Christianorum ordinum vulnera sanate studeatis, ut omnia illa Christianæ reipublicæ vitia, quæ Deo stomachum moverunt, & ad sumendum hoc de nobis supplicium acerbissimum provocarunt, ab ecclesia Christi repellatis, ut in ipsos malorum fontes, unde hæc, quæ modo patimur, promanarunt, conjiciatis oculos, & ea quæ divinos oculos offenderunt, quæ hostium animos a vobis alienarunt, & quæ tacitas etiam vulnerant filiorum cogitationes, e medio tollantur, ut ipsæ denique malorum radices extirpentur, quæ licet sine aliquorum dolore evelli non possint, patienter ab illis & æquo animo ferendum est, si ecclesiam salvam esse cupiunt: sæpe etenim membra uruntur, & rescantur, ut unius hominis salus & vita conservetur, eo jam miseriarum ventum est, ut (quod medici desperata agri salute facere consueverunt) extrema jam remedia sanctissimi patres, experiri debeatis: hoc a vobis ipsa petit ecclesia, hoc temporum conditio requirit, hoc omnes clamant, hoc principes, reges, reipublicæ, populi, provincie, nationes, hoc filii, & hostes, catholici, & hæretici postulant, hoc ipsi jam lapides saxaque loquuntur, hoc tot incendia, cædes, ruinæ, hoc tot martyrum, qui passim pro Christo trucidantur effusus sanguis, & lu-

E E c c t u o s æ

ANNO
CHRISTI
1563.

ANNO
CHRISTI
1563.

etnoſæ voces, hoc denique hic tantus, quem vel A
hic vos audite arbitror, ruentium eccleſiarum
fragor efflagitat.

Quæ quidem mala omnia, cum præ ſe ferant
itam, indignationemque divinam, errant, qui
ſibi nullam ſalutis ſpem, niſi placato Deo pollicen-
tur, quo irato, fruſtra labores omnes ſuſcipiun-
tur, inanes ſunt omnes illi conatus, qui divina
miſericordia deſtituuntur, & ſpes fallaces, quæ
non unica placati Dei clementia bonitateque ni-
tantur. Si Deum placare cupitis, omnem ab il-
lius eccleſia turpitudinem, & ſordes removete,
ſi lethale vulnus hoſtibus inſigere vultis, mede-
lam prius noſtris vulneribus adhibete. Sanciam
eccleſiam in veſtris manibus habetis, cujus vulne-
ra explicare non eſt necesse, quæ, & vos prope
noſtis, & quæ legati, ex omnibus provinciis non
modo vobis aperuerunt, ſed totum illius corpus
facium vulneratumque nudarunt: Illam nunc
vos ſolos intuentem, veſtram fidem imploran-
tem, ſupplicem, & obſecrantem videtis, ne ſe
miſeram & ægram, ſine ſpe ſalutis a veſtris geni-
bus repellatis, non hominum modo, ſed angelor-
um etiam ipſorum oculos in vos converſos atque
deſixos videtis: ſanctiſſimos apoſtolos, quo-
rum vices geritis, paſtoresque illos beatiſſimos,
qui florentem eccleſiam, & hæreticorum ſpoliis
ornatam vobis reliquerunt, & nudam nunc, &
ſpoliatam intuentur: teſtes hic, & ſpectatores
habetis, Chriſtum denique ipſum, non modo re-
rum quæ a vobis geruntur, ſed cogitationum
etiam inſpectorem, quem eccleſiæ ſponſæ ſuæ
cauſa, omni honore & unica (quam ſolam ha-
buit) tunica ſpoliarum & obſectum acerbisſimis
injuriis, & crudeliſſimæ morti, recordamini.

Cavete igitur per Deum immortalem, ſanctiſ-
ſimi patres, ne Chriſtus, eccleſia, angeli, apoſtoli,
totus orbis Chriſtianus, præſens ſæculum, & ipſa
etiam poſteritas, ad quam hæc peſtis non com-
preſſa promanabit, jute de vobis queri poſſit ali-
quando. Et ut etenim futuris temporibus mul-
ti, qui cum ex hitoriis hujus miſerrimi ſæculi, ca-
lamitates, & eccleſiæ ruinas collegerint, cum oc-
currendi iis malis gratia, hoc tantum concilium,
tanta patrum frequentia, tam opportuno loco
atque tempore, tanto regum & principum Chri-
ſtianorum præſidio coactum celebratumque co-
gnoverint. Si (quod Deus avertat) nihil
adjumenti eccleſiæ rebus attuliſſe, ſed (re infe-
cta) diſceſſiſſe viderint, in quem obſecro exiſti-
matis, hujus mali culpam illos eſſe derivaturos?
Vobis plene, quibus tanta affuerit, ſanandæ ec-
cleſiæ facultas, voluntarem deſuiſſe, mirabun-
tur illi quidem & ſtupeſcent. Eſſicite ergo ſanctiſ-
ſimi patres, ut & iis iudicibus, & populi nunc
Chriſtiani votis, & tantæ totius orbis expec-
tationi ſatiſfactum a vobis fuiſſe videatur.

Hoc eſt, quod catholica majeſtas vehementer
exoptat, in quo ſi omne ſuum imperium, digni-
tas, ſalus, & vita eſſent periclitanda, libenter
hæc omnia ad eccleſiæ ſalutem incolunitatemque
conferret. Hujus rei gratia, hanc inſtituit
legationem, & hunc illuſtriſſimum virum, cujus
ſingularis prudentia, moderatio animi, fides, reli-
gionis, probitas, in magnis & arduis rebus ſibi
cognita ſatis, & perſpecta eſt, cujus majores bello,
& pace clariffimi, & de Hiſpaniæ regibus, de
republica Chriſtiana, & de religione bene meriti
ſemper extiterunt, qui has omnes hæreſibus in-
fectas provincias peragravit, qui hæreticorum
conſilia, intimos ſenſus conatuſque perſepexit, qui

eſt ſuæ majeſtati clariffimus, ob magnas excellen-
tesque virtutes, qui denique digniſſimus viſus
eſt, qui tanti principis perſonam tantam ſuſtine-
ret. Hunc inquam ad vos ſuæ in hæc ſanctam ſy-
nodum voluntatis & obſervantiæ, in religionem
ſtudioſi, in eccleſiæ ſalutem, animi teſtem & obſi-
dem mittit, qui ſuum iſtum vobis animum pate-
faciat, qui polliceatur ſe curaturum, ne leges a
vobis ad inſtaurandam religionem conſentat, vio-
lentur, ne decreta ab hoſtibus convellantur, ſed
hæreſis, veſtris ſententiis jugulata, a ſe penitus
in omnibus ſuis regnis atque provinciis extingua-
tur, ut pax veſtra ſapientia parta, ſua potentia
conſervetur, ut denique ſumma in primis miſeri-
cordia clementiſſimi Dei, veſtris deinde ſanctiſ-
ſimis decretis, & ſuis armis eccleſiam (quod fu-
turum ſperat) priſtinæ dignitati & ſplendori reſtitu-
tam, lætam, horretem, atque beatam in Chriſti op-
timum maximi gloriæ & laudem videamus. Dixi.

XLVI.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI
in admiſſione illuſtriſſimi domini comitis a Luna
oratoris ſereniſſimi Philippi regis catholici da-
tum in generali congregatione. die 21. Maii.
MDLXIII.

MAGNO in dolore illuſtris orator, quem in
cōmunibus miſeris capimus, non medio-
crem nobis conſolationem attulit tua iſta eximie
ſereniſſimi ac potentiſſimi Philippi regis catholi-
ci in Chriſtianam religionem, atque in hæc ſan-
ctam ſynodum pietatis ac ſtudii commemoratio:
Non eam quidem ob cauſam, quod ignotus no-
bis antea fuerit tam pii, tamque de Chriſtiana re-
publica benemeriti principis animus, ſed quod
ea, quæ ſigillatim ſuperioribus temporibus ani-
madverteramus, copioſiſſime nunc explicata,
atque ante oculos poſita uno aſpectu omnia con-
ſpeximus. Atque illud in primis gratum nobis,
atque jucundum accidit, & maximam noſtris
animis alacritatem addidit, quod ſua rex ſtu-
dia omnia, ſuas vires (quæ quantæ ſint non
ignoramus) ad ea, quæ ſanxerimus, tuenda atque
defendenda ſe collaturum tanto animi ardore
pollicetur. Quod idem potentiſſimum, atque
invictiſſimum Caſarem, alioſque Chriſtiani no-
minis reges, ac principes facturos cum explora-
tum nobis ſit, quibusdam quaſi ſtimulis incita-
mur, ut accuratè operam demus, uti actiones no-
ſtræ, tot ac tantorum principum ſtudiis cumulare
reſpondeant. Atque id nos quidem, & ſponte
noſtra, & ſanctiſſimi domini noſtri cohortatione
jam diu facimus: Nihil enim aliud ex quo die
huc acceſſimus, meditamur, neque in alia cura,
atque cogitatione verſamur, quam ut & in mo-
rum, atque eccleſiaſtica diſciplinæ emendatio-
ne, & in doctrinæ catholicae explicatione, no-
ſtras partes diligenter exequamur: ſicque omni-
bus in rebus tueamur cum pietatis moderatione
juſtitiæ, ut publicæ utilitati maxime conſulatur,
atque ad optatum tandem exitum hæc ſanctam
ſynodum perducamus. Id quod a Deo immor-
tali petere quotidie ſummis precibus non deſi-
ſtimus: & cum a bonis omnibus, tum a pontifi-
ce ipſo maximo ſummopere deſiderari intelli-
ginus. Quamobrem cum prior orationis tuæ
pars, quæ catholice majeſtatis egregia facta,
propenſamque in Dei eccleſiam voluntatem atque
ingentia meritâ complectebatur, nos mi-
rum in modum delectavit: poſterior etiam,
quæ de labenti, ac prope cadenti Chriſtiana
republica

republica fulcienda, atque in pristinam (quoad
ejus fieri possit) dignitatem revocanda, præclara
multa continebat: ea, ut mirifice cum nostris
sensibus atque consiliis conveniebat, ita grata
nobis admodum fuit. Nunc (quod hujus tem-
poris est) quantas maximas possumus, regi ipsi
gratias & agimus, & habemus, tum pro lingulari
ejus, ac perpetuo in catholicam fidem studio,
a qua gloriosum illum titulum sibi a majoribus
suis relictum, præclare tuetur: tum pro recenti
ac tam pia in sanctam synodum voluntatis
professione: tum vero etiam quod te potissimum,
illustris orator, ex magno clarissimorum, atque
ornatissimorum virorum numero delegerit, quem
post illustrem marchionem Piscariæ, ad nos huc
mitteret. Cujus præsentia, non mediocriter
communi huic causæ & adjumentum, & ornamentum
afferret. Neque enim ignoramus quanta
prudentia, moderatione animi, probitate, religione,
& maximarum rerum tractatione excellas.
Quare sancta hæc synodus lætissimis te oculis
atque libentissimis animis & intuetur, & excipit.
Ac mandatum tuum, prout juris est, libenter
admittit.

COMPARITIO ORATORVM CAROLI
regis Christianissimi die xxvi. Maii. MDLXII.

Literæ.
Oratio.
Responsum sacre synodi.

XLVII.

LITERÆ CAROLI CHRISTIANISSIMI
Gallorum regis, exhibita ab ejus oratoribus
die xxvi. Maii in generali congregatione & postea
in sessione xv. die iv. Junii MDLXII. sanctissimis
ac reverendissimis patribus, Tridenti pro
concilio nunc congregatis.

CAROLVS Dei gratia, Francorum rex, sanctissimis & reverendissimis patribus concilii Tridentini salutem. Existimamus vos omnes satis intellexisse, quanto studio & diligentia rex Christianissimus, frater & dominus noster, egerit de concilio generali & æcumenico convocando apud sanctissimum nostrum papam, dilectos fratres & consobrinos, imperatorem, regem Hispaniarum catholicum, & alios principes. Notis etiam qua diligentia, & eo, quem decet principem Christianissimum in Deum & ejus S. ecclesiam zelo, nos, posteaquam regiam coronam sumus adepti, rem a defuncto fratre & domino nostro, adeo egregie & magna cum laude cœptam, fuerimus subsequuti, magno & gravi dolore affecti, quod propter motus & divisiones quæ sunt propter religionem in regno nostro, non potuerimus ejus prælatos, nostrosque oratores, quos se ritinæ accingere primo quoque tempore optabamus, maturius mittere. Cujus cessationis causam vos pro prudentia vestra magis imputabitis temporum calamitati (neque enim adhuc sedati sunt tumultus) quam nostræ voluntati. Quæ, etsi adhuc ætate minores sumus, erit tamen tamquam ecclesiæ filii primogeniti in religionem semper propensa, & eam in ecclesiam Christianam bene affectam re ipsa omnes intelligent. Misimus interea aliquot nostri regni episcopos, delegimusque oratorem dilectum & fidelem, a secretioribus nostris consiliariis, summi ordinis nostri equitem & unum ex his, qui ad latum nostrum assidue esse solent, dominum de
Cencil. gener. Tom. XIV.

Lanaco, & cum illo dilectos & fideles consiliarios nostros, magistros Renaldum Ferrerium, præfide in parlamento Parisiensi, & Guidonem Fabrum judicem majorem Tholosæ, quibus dedimus potestatem in concilio pro nobis sistendi, eundemque in eo gradum & ordinem tenendi, quem hucusque regum Christianissimorum majorum nostrorum oratores tenuerunt, ac conjunctim, vel separatim in eo concilio requirendi nostro populi que nostri nomine quascumque reformationes, constitutiones, & decreta, secundum puram doctrinam, & quæ non solum pertineant ad ecclesiæ Gallicanæ, sed ecclesiæ universalis utilitatem, sectarum & controversiarum, quæ sunt hodie in religione, conciliationem, exaltationem, & propagationem nominis Dei, & in universum salutem reipublicæ Christianæ, munus & officium oratorum, secundum mandata quæ illis dedimus. Et quoniam illorum fidem, & industriam perspectam & cognitam habemus, rogamus, sanctissimi patres, æquo animo eos admittite, attentèque quod illi vobis nostro nomine exponunt, audire, eamdemque illis quam nobis, fuisse essemus, fidem dare. Deus vos sanctissimi patres, pro sua gratia & præsidio tueatur.
Datæ Parisiis xii. Aprilis MDLXII.

CHARLES.

BOVRDIN.

XLVIII.

ORATIO HABITA A GUIDONE
Fabro oratore Caroli Galliarum regis Christianissimi, in generali congregatione, vigesimo sexto
Maii MDLXII.

LEGATIONIS nostræ testimonium, patres amplissimi, habetis ex literis, quas vobis nunc a Christianissimo Galliarum rege Carolo, publice reddidimus: causas vero ejus, quæ variæ sunt, & maxime, quibus non modo optimi principis animus in Christianam reipublicam ostenditur: sed etiam singulare ejus de virtute, ac pietate vestra judicium, quod ira nunc nobis necesse est, & cogit suscepti muneris ratio, exponemus paucis, id est inornate, nude, simpliciterque. Sic enim apud graves ac sapientes viros alicui oportet, & quidem si, quod magnopere volumus & obsecramus, Carolum Henrici regis filium esse memineritis, & Francisci nepotem, non valde nostrum, ut opinor, in explicandis legationis hujus rationibus, causisve, sermonem requiretis. Ad angusta enim nila Francisci & Henrici nomina, facile utique vestrum occurrit illico, eequid officii, eequid in his Christianis conventibus oneris nobis impositum sit, & quatum rerum postulata afferamus, ab eo videlicet legati, qui paternæ avitæque laudis non æmulus modo atque imitator, sed etiam heres & successor, nulla in te magis unquam putavit sibi esse elaborandum, nihilque vehementius contendit quam ut opportuno loco & libero, neque conventutis infido, iusta quadam synodus cogereetur, sacrosanctum concilium convocaretur, quam ut Dei optimi maximi auspicio, publici Christianorum omnium conventus, jure legitimeque peragerentur, quam denique ut eæ opiniones, quæ in Christiana republica contoverte factæ sunt, unum in sensum, ac decretum, ex auctoritate æcumenici cujusdam concilii aliquando reducerentur.

Is fuit profecto regis animus jam inde a primo aditu, & ingressu principatus sui. Quos
E E e ij autem

A N N O
CHRISTI
1562.

autem hujus studii ac iudicii, perpetuæque in rempublicâ Christianam voluntatis, citare testes verissimos Carolus rex poterat, eisdem hodie voluit hic sibi ad concilium legatos adesse. Adest enim Ludovicus Sangelasius, Gallici ordinis eques illustrissimus, & in secretis principis consilium ob singularem virtutem cooptatus, qui variis antea legationibus functus honorifice, nuper ad Pium IV. pontificem maximum propterea missus est, ut ipsum pontificem currentem quidem sponte sua, ad concilii procuracionem acrius incitaret, eisque animum religionis studio incensum, vel e mentibus (si fieri posset) inflammaret: Galliarum autem nostrarum recentia vulnera, quæ sine summo dolore tractari nequeunt, ita nudaret, ita detegeret pontifici, eum parenti bono, ut tamen ea ipsa, ne obduci quidem alia ratione, nisi libero concilio, nedum curari penitus, aut sanari posse contenderet.

" Arnaldus:
mendo se
Renaldus
sive Ray-
naldus.

Adest quoque " Arnaldus Ferrerius, in senatu Parisiensi præles, qui altero fere die post Francisci secundi mortem, a Carolo fratre, ad eundem pontificem allegatus nihil potius in mandatis habuit, quam ut concilium, id est conventum Christiani nominis universi, indici postularer, eisque occasiones omnes, quoquo modo urgeret: admonet etiam verendum esse, ne ex nostris hominibus quam plurimi, quos dudum concilii futuri spes ægre in officio retinebat, diuturna expectatione fatigati deficerent a nobis, & ad eas partes traducerentur, quas nomini, & persuasioni Romanæ maxime adversarias esse scimus: tantumque Galliarum, & totius Christianitatis incommodo, verum etiam eorum, ad quos ea res potissimum pertinebat, qui occurrere malis dum poterant, noluerunt, dedecore, atque infamia.

Hæc apud pontificem non semel acta, ut cernitis, si aliud profecto nihil, Christianissimi tamen regis de publica pace constituenda curam, de facienda inter omnes ordines concordia sollicitudinem, de sanandis ecclesie vulneribus sententiam atque iudicium cuius facile probatura sunt: grata quidem, ut fallor, hominum recordatione cum laude ad omnem posteritatis memoriam pervenient.

Neque vero solus pontifex de concilio a nobis sæpe interpellatus est, sed etiam Ferdinandus invictissimus & augustissimus imperator: Philippus quoque Hispaniarum rex maximus atque adeo omnes Europæ Christiani principes, & respublice omnes, omnes, inquam, reges ut ad rem præstantissimam, & utilissimam, tam necessario tempore animum adijcerent: ad constituendam scilicet unanimes de religione consensionem, & restringenda ecclesie incendia, continuis legationibus, quotidianis precibus, quanta fieri potuit maxima obtestatione, sæpe sumus cohortati. Hic ego vos appello, quicumque adestis illustrissimi atque amplissimi regum, & rerum publicarum legati. Quod si me ipsum quoque actor citare testes debeo, liquide jurare possum de ea re, quæ mihi pro eo munere, quo in Gallia fungor, æque comperta & cognita est, atque alteri cuiquam, præsertim cum ipsa edictis regis, & publicis nostris tabulis contineatur. sed facio imperite, ne dicam insolenter, qui in re minime dubia & obscura artificiosas colligo probationes. potissimum apud vos, quibus nihil tam certum est, nihil tam fixum, nihil tam ratum, nihil tam denique ad veri-

tatem omnino persuasum, quam id, in quo videor hæcenus tantopere laborasse. Quamobrem transeo nunc ad ea, quæ mihi pauca, sed necessario dicenda sunt.

Magna, patres amplissimi, & incredibilis est expectatio, quam de se hic sanctissimus conventus, & confessus vester in animis mortalium excitavit. Non loquor ad gratiam, neque enim debeo: nec eos unquam viros bonos putavi, qui ad istas artes essent eruditi: sed quod in laudibus vestris verissimum esse censeo, id quominus eloquar, pudore, & verecundia vestra minime debeo prohiberi. Pergam igitur, ut corpi, dicere. Præclarum est, & pene divinum, quod a vobis expectant homines. Sic enim existimant, vos eos esse, qui non vestis quidem, id est humanis viribus, sed afflari Spiritu divino, per Iesum Christum, religionem nostram tot in eam investis opinionibus lauciam, rescicere & recreare, qui ecclesiam Dei per hosce quinquaginta annos contrariarum opinionum, quali ventorum tempestate jactatam, in portu collocare: qui denique in his pugnatum inter se doctrinatum fluctibus, statuerent optime possitis, quid dignitas ecclesie, & quid ipsa temporum ratio postulet.

Equidem humana imbecillitate fortasse, & aliqua præfectorum ecclesie incuria, vel etiam, ne quid gravius dicam, præpostera pietate irrepsisse in ecclesiam, res nonnullas, antiquatione, abrogatione vel moderatione dignas, fateamur necesse est. Sed quemadmodum in homines comprimendi, mihi semper visum sunt qui arbitrato suo, vel potius libidine, sine auctoritate, sine ullo decreto, ceremoniarum omnem penitus rationem, quæ ipsa comes est & administratio religionis, convellentes, atque ob id in pacata republica tumultuantes, impium quemdam cultum, ritusque novos induxerunt: sic contra a nobis peccati fortasse potest, dum omnia quæ sæculis muniuntur & longa vetustate, mordicus retinenda esse putamus: neque satis spectamus, quid inclinatio rerum, quid momenta temporum, quid publica quies postulet. Nonnulla atque hæc scio an verius dixerim multa communi concordie permittenda sunt, neque quisquam a dignitate sua vel constantia alienum putare debet, aliquid alteri condonare potius, quam oblatione recte sententiæ, tantam inter Christianos disensionem alere. Sed vos, quam de mitigandis iis, quæ citra religionem inoleverunt, controversiis curam & cogitationem suscepistis, eandem nisi re perfecta, & absoluta, nunquam abjicietis.

Hæc spes reliqua nobis est, quæ honorum mentes hominum, cogitationesque sustentat. Pugnet scio perpetuus ille humani generis hostis, nihil que non ager ut vos e capto opere deterreat, ut hos vestros ad rem omnium præstantissimam, & sanctissimam imperus frangat, ut honestos eludat conatus vestros, ut avocet, ut abducet vos ab instituto, ab officio: diffidiis quippe, ac divortii nostris, quibus exedimur, & extabescimus, ille alitur, ille pascitur, velut suavissimo cibo: egregius præterea scelerum artifex est, est & optimorum interturbator consiliorum. Quoties, quæso, ita vobis obloquitur? heu stultos, & frustra susceptos labores, quid aliud tot maris, terræque spatia emensi, præter invidiam, & paupertatem domum reportabitis? Quo ruitis nunc præcipites? Quid aliud hic agitis, quam ut revocata, quæ pene sepulta jacebat, præca illa, & rigida patrum disciplina

plina, minus posthac laute, minus beate, minus feliciter, minusque tranquille vitam degatis in otio? Ne in principum feliciter aulas liceat penetrare, ne splendide epulari, ne magnifice habitare, ne regio comitatu, & ornatu incedere, ne iis denique sui voluptatibus, quæ suavissima sunt, sine quibus vita omnis, & ingrata, & injucunda solet esse. Ergo parvo contentos vivere posthac oportebit? ergo uni sacerdotio, tamquam scopulo affixos inhaerere? monendo, suadendo, largiendo, alienis semper inservire movendo? quid concionari de loco superiore? quid meditantes tam cito senescere? quid curis, & vigilis absumpto corpore in ipso ætatis flore immatura morte concidere? Hæc aguntur per vos sedulo, hæc acerbæ vitæ, munerumque vestrorum officia, obsoleta illa quidem, et antiquata, atque extincta prorsus, vos renovare, vos et tenebris erucere, & in lucem revocare queritis stulti, & necesse bonorum vestrorum.

Recognoscitis, arbitror, patres, tum exprobrationes, tum illecebras, quibus adversarius noster specie recti se insinuat in animos nostros: quem si benigni semel audieritis, si splendore falsi boni objecto, aciem ingenii vestri perstringi patiamini, si quid denique plus apud vos valet, quam publica utilitas, prædico, & prænuncio vobis, nihil ageris: susceptum onus aut perfide abjiceris, aut propter animi imbecillitatem deponeris: spem, quæ extrema nobis pendet, falleris: conciliorum denique dignitatem, & auctoritatem. par initio nascentis ecclesiæ magna fuit, & bene constituta republica maxima futura est, in posterum omnem elevabitur.

Nostri, patrumque nostrorum, & avorum memoria synodos indictas fuisse, episcopos convenisse, maximos in Germania, atque in Italia conventus peractos esse scimus. Vix tamen ullus, aut perextiguus inde fructus Christianitati constitit. Nolo subtilius in causas inquirere, nolo rumores, ventosque colligere: hoc prætermittere certe non possum (quod vereor ne nimis ad rem pertineat) minus legitima, minusve libera fuisse dicuntur illa concilia: qui aderant, ad voluntatem alterius semper loquebantur, aut potius annuebant, quare nullam in judiciis perniciosa, nullam capitalior esse potest. Vos quotquot in Dei nomine hac convenistis, non deliberantium modo, sed judicantium personam geritis, statuendi, diffinendi, decernendi, Spiritu divino suggerente, jus, facultatem, & potestatem sine ulla exceptione habetis: hanc facultatem, & libertatem divinitus vobis concessam ex optima, & vetere illa disciplina conciliorum, Carolus rex noster, vel suo solus periculo, si ita sit necesse, sartam & retam ordini vestro conservabit: in eam enim causam potissimum hæc legatio decreta est. Quod si in privatarum rerum judiciis, de fundo, & itilicido ubi agitur, sententiam suam ad alicujus gratiam accommodare turpe haberi debet, & severissimis legibus nostris vindicatur, quoniam, quæso, supplicii genere digni sunt, qui de rebus divinis conscripti judices, dignitatis parum memores, in censendo vel autem captant popularum, vel principibus, quibus obnoxii sunt, turpiter se venditant, vel ex aliorum dictatis, & perscriptis, togata tamquam mancipia, sententiam ferunt: æternis certe tenebris, & vinculis leves isti, & nummarij judices mandandi sunt.

Hanc querelam habuit ætas superior. Ne idem quoque posteris, qui incorrupte judicaturi sunt, Concil. gener. Tom. XIV.

A de vobis existimant & loquantur magnopere est providendum. Atque etiam ut recti ad homines esse possitis, ad Deum immortalem qui poteritis esse? qualis enim quisque sit, quid agat, quid in se admittat, de celo intuetur, cernit cupiditates nostras, & cogitationes omnes, videt quid in calculo ponendo spectemus, quid in suffragiis, & sententiis sequamur, num tacitis, & compressis labiis ardeamus, num adulemur, num gloriæ cupiditate efferamur, num contentionis studio nimio, præsentem, & oblatam veritatem recusamus accipere, num levissimas delectationes gravissimæ utilitati anteponamus, num aberremus, & hallucinemur, prudentes, scientesque, num denique imperatorum, aut pontificum, aut regum liberalitatem erga nos ruppissimo obsequii genere, gratioso scilicet calculo, & judiciariis reabellis provocare, atque elicere cupiamus. Quod si quid ejusmodi in his conventibus peccetur (quamquam secus existimamus, freti vestra bonitate ac pietate) si peccetur tamen, nihil est præterea quo confugere possimus, mihi hercle omnia jam addicta vastitati videntur esse. Vtinam longe a veritate, a conjectura certe non multum aberrabo: Ruet dissidiis Christiana civitas, ardentem & flagrantem intestinis bellis cernemus Europam, civilis ferri aut subeunda nobis erit crudelitas, aut saltem funerum patriæ spectatores cogemur esse, a quorum causa belli fortuna steterit, ab iis stabimus omnes: que mihi profecto tam videntur esse misera, & miseranda, ut ad eorum cogitationem totus perhorrescam.

Quamobrem excitamini, patres, & incumbite in eam curam dies, noctesque, ut hoc quod ægrotat, ac prope desperata reipublicæ Christianæ unicuique remedium est, non frustra exoptatum a nobis, non temere a vobis adhibitum esse videatur. Et, cum, ex nonnullorum fortasse conciliorum invidia hæc synodus laboret, curate ut omnes intelligant abuisse illud tempus, mutata esse rationem, patere nunc aditum unicuique ad disputandum, non flammis hic disceptari, non fidem frangi, non agi præjudiciis, veritatis disceptionem integram esse: quippe cum una eademque semper sit veritas, ex omni æternitate fluens, Spiritum sanctum hic adesse, præsidere: illius denique inflinctu, & afflatu, de publica utilitate agi, de pacificatione communi, necnon ecclesiæ totius conciliatione, & restituenda vetere ejus disciplina hic tractari rite, legitimeque. Operæ precium est, patres, ut rem ita se habere intelligant, & animorum vestrorum contentiones hinc sciant pertinere: ad hanc quippe famam maxima illa, & nobilissima Europæ pars Germania, pro qua potissimum laboratur, velut e somno excitata, conveniet, legatos mittet, aderit hic vobiscum, suos de religione sensus exponet familiariter, suosque intimos nudabit dolores, sic denique contrariis opinionibus jam dissecta, & divulgata, atque ob id ad omnes externas, & suas quoque injurias opportuna Christianitas in unum tamquam corpus coalescet. Erit terra labii unus, & cordis unus, ut quidam ait; equidem hanc voluptatem, quæ incredibilis est, jam nunc mihi spe, & cogitatione jubet præsumere, juvat oculis mentis intueri idem sentientes omnes Christianos, idem credentes, idem sperantes, eodem caritatis igne accensos: quam sane conjunctionem, & divinam animorum conspirationem vis nulla posthac reperietur quæ perstringere aut labefactare possit.

E E e e iij Vt autem

ANNO
CHRISTI
1562

Ut autem patres, quod suscepistis non medio-
cre munus alacriore animo conficiatis, Carolum
Christianissimum regem Francorū (quando is nos
sua voluit esse nuncios & interpretes voluntatis)
ad omnes conatus socium fidelissimum, & adju-
torem forrissimum vobis futurum spondemus,
ac religiose promittimus. Quem vero laudaro-
rem actionum veltrarum, & assertorem acerrimum
perperuo habebitis, eundem hic testem & spe-
ctatorem eratis habituri, nisi tenella ætas, inso-
lens laborum atque iracundiam prohibuisset, aut po-
tius nisi civilis tumultus terrores, in Gallia neces-
sario tenuissent. Sed quod ille coram studiose
facturus erat, ut se, suaque omnia ultro vobis of-
ferret, id nos ut diligenter atque officiose curare-
mus, præcepit: & cum ex auctoritate sua aliquid
accessionis ad id, quod per vos agitur, fieri posse
confideret, iussit, mandavitque, ut id ipsum si-
gnificarem, cum magna reificatione singularis
suae erga vos benevolentia, erga ordinem vestrum
voluntatis atque observantia, erga rem publicam
Christianam studii, pro quibus omnibus non for-
tunas modo & facultates, sed etiam vitam & san-
guinem, si opus sit, cupiat effundere.

XLIX.

RESPONSVM SACRÆ SYNODI
in admissione oratorum regis Christianissimi, da-
rum in sessione quarta sacri concilii Tridentini,
sub S. D. N. Pio Papa IV. die xv. Ianu. MDLXII.

EXPECTATVS, jucundusque adventus vester,
illusterrime domine a Lansaco, vosque cla-
rissimi legati, sacrosanctæ huic synodo, non mo-
do summam animorum lætitiā, sed certissimam
quoque spem attulit, ut quæ, vel temporum vi-
tio & infelicitate, vel potius perfidorum hominū
feclere & pertinacia, a prisca illaverat religionis pu-
ritate multis in regnis, jam pridem in varios diver-
sosque hæresum errores defluerant atque deci-
derant (ut volumus atque cupimus) in pristinum
dignitatis ac sinceritatis gradum revocarem.
Nam cum perditī homines suis cōsiliis atque per-
tinacia, multos jam annos non modo pontificum
atque regum humana jura, sed etiam divina ab
apostolorum jam temporibus, Christo ipso magis-
tro & auctore, partim monumentis, partim viva
voce per manus, velut hereditaria nobis ad bene-
beaque vivendum tradita atque relicta, suo ar-
bitrio atque libidine ita violare & perturbare ausi
fuerint, novis quibusdam licentiæ, sacrilegii, im-
pieriatis, omnium denique scelerum ritibus super-
inductis, ut ad unicum salutareque sacri œcume-
nici remedium a pontifice maximo Pio, soletissimo-
que pastore, tam libet, quam necessario con-
fugiendum fuerit. Quod Spiritu sancto prælu-
cente, tanta optimorum regum, Christianorum-
que principum, non modo animorum consensio-
ne, sed etiam concordissimis omnium Christianæ
rei publicæ bene juvande studiis susceptum est, &
ornatum, ut brevi Dei ecclesia, multo purior, san-
ctiorque fututa sit.

Merito itaque Christianissimum Galliarum
regem Carolum (in quo celerior est regiarum vir-
tutum, atque religionis cursus, quam ætatis) &
laudamus & admiramur: qui & Henrici patris, &
Fræcisavi, Christianissimorum regum clarissimis
nominibus, & erga sedem apostolicam exemplis
excitatus atque instamatus, cum per ætatem non-
dum confirmatam, & impios suorum, tam in se,

quæ in Christi religionem tumultus, huic saluber-
rimo, sanctissimoque generali concilio adesse non
possit, vos prætantissimos viros summa prudentia,
fide ac religione præditos, legatos misit, qui
illius nomine omnem operam, opus, studium,
denique & parendi obsequium (ut decet) sacro-
sanctæ synodo liberalissime promitteretis, & re-
ipso fidelissime præstaretis.

Quam, apud bonos, pioque nulla aliorum
concliorum (quæ nec legitima, nec libera fuisse,
qui conciliis male afficiuntur, parum vere obji-
ciunt) invidia laborare, qui recte fenserit facile
æstimabit: cum clarum sit sacra generaliaque con-
cilia, rite Christi spiritu ab eo, qui potestatem ha-
beat, inchoata, riteque absoluta, & legitima sem-
per fuisse habita, & libera: & ad hominum sanita-
tem, ac salutem, quantum per eos, qui Spiritui
sancto non resisterunt, licuerit, spectasse, ac salu-
taria fuisse. Nec adversus Tridentinum sacrum
istud concilium, satanæ insidiæ, ac fraudes, per
vos copiose, subtiliterque enumeratæ, quamvis
variæ, atque ingentes, Christi Spiritu præside-
nti, prævalerunt: qui illius conatus omnes sua virtute,
& potentia, cui soli confidimus, in quo solo omnes
nostras spes, ac cogitatus collocavimus, franget:
sub pedibusque nostris subternet, nosque ab ec-
clesiæ suæ sinceritate ac veritate, nec aberrare, nec
decepti, aut a quoque cogi permittet. Itaque sedulā
vestram, & liberam admonitionem, viri clarissimi,
ne scilicet in consultationibus, sententiarumque no-
stris ferendis, aut popularem auram capiamus: aut
principibus nostris obsequamur (ita enim ma-
vult sancta synodus sensum vestrum interpretari,
ne quid præter mansuerim, piumque propositū,
atque constitutum suum respondere cogatur) & si
non necessariam fortasse, & superfluum existimat:
tamen, ut a vobis bonis viris, bona mente atque
animo profectam, ira in bonam quoque partem
accipit. Et, ut vos isto vano metu, alioque omnes
liberet: sui que propositi, ac veritatis certiores sa-
ciar, aperte prædicari se cuiusvis voluntatem, po-
tentiam, aut cupiditatem sacrosanctæ synodi di-
gnitati, & auctoritati perpetuo post habituram.
Quod ipsum vobis, aliisque, qui sacro huic
concilio adsunt, aderuntve, res ipsa clarissime
comprobabit. Itaque, ut tandem redeamus.

Sacrum hoc generale concilium vos ita libenter
accipit & amplectitur, ut saluberrimi, sanctissimi-
que celebrandi concilii operis socios, ac participes
habeat. Christianissimo vero regi vestro Ca-
rolo, ira regia atque sancte educate, fidelissimi-
misque & religionis amantissimis senatoribus,
ac consiliariis nunc ornato ac munito, tantum se
debere sacrum, ut quæcumque ad ipsius honorem,
dignitatem, regni statum ac religionem tuendum
ac conservandum pertineant, libentissime præ-
staturam se polliceatur, quæ salva fide & religionis
punitate præstari poterunt, tanto que libentius, ac
jucundius præstabit, quanto certius, firmissimisque
existimat, nihil a vobis præstantissimis viris, reli-
gionisque amantissimis regis vestri Christianissimi
nomine postulatum iri, nisi quod honeste, juste,
religiose per tales viros postulari, & a sacro-
sancto œcumenico concilio, & religionis Chri-
stianæ dignitate, & sinceritate sancte præstari pos-
sit, & debeat. Et mandata vestra libenter, & pro-
ut juris est accipit & admittit.

L.

LITERÆ CAROLI CHRISTIANISSIMI
regis Francorum exhibitæ patribus, ab illustris-
simo & reverendissimo principe Carolo cardinale
a Lotharingia, in generali congregatione œcu-
menici Tridentini concilii die xxiii. Novembris
anni MDLXII.

Carolus Dei gratia Francorum rex, sanctis-
simis & reverendissimis patribus in sacrosancto
Tridentino concilio congregatis salutem.

Etsi ea fuit Dei optimi maximi voluntas, ut jam
inde ab incunte ætate, nos ad tanti hujus regni
imperium vocarit, ejusque altæ, & infinitæ ju-
diciorum prudentiæ placuit, nobis committe-
re hujus principatus initia, adeo tumultuum, &
civilium bellorum plena, ut nulla illius vel mini-
ma provincia inveniri possit, quæ hinc calamita-
tibus careat: oculos tamen pueritiæ nostræ hæc
ipsa divina bonitas ita aperuerit, ut tantorum
malorum causam facile judicaverimus, non aliunde
quam ex varia, & multiplici de religione opi-
nionem, qua populus noster imbutus est, processisse
cognoscamus: & jam hujus gravissimi morbi re-
medium non ab hominum prudentia esse peten-
dum, sed a Deo vivo & inexhausto misericordiarum
fonte, qui requirementibus eum ex animo, sui-
que nominis gloriam tantum, & honorem spec-
tantibus, numquam defatigatur beneficia &
gratias conferre. Itaque eodem sancto Spiritu
ducti, cum primum regia corona sumus insigniti,
nihil nobis magis fuit in votis, quam cum majo-
rum nostrorum exemplo, ad sacros conventus,
velut ad ejus ægritudinis unicum & præfens me-
dicamentum confugere, tam in bonæ memoriæ
Francisci regis domini & fratris nostri amatissimi
vestigiis permanere, & quanto potuimus stu-
dio, & diligentia, hanc ipsam, in quam nunc ex
varius orbis tertiarum partibus convenistis, cele-
berimam synodum expetere. Ac illud quidem
gravissime tulimus, nos qui hujus instituti adeo
pii & optati auctores fuimus, non tamen efficere
potuisse, ut prælati nostri in hoc generale concilium
primi convenerint, sed hujusmodi dilationis
causam, & alii omnes & vos ipsi necessarium esse
judicastis. Cumque amatissimum, & dilectis-
simum consobrinum nostrum cardinalem Lotharingum
archiepiscopum duces Rhemensem pri-
mum Franciæ parem, inque illius comitatu ali-
quot regni nostri episcopos & abbates advenire
videatis, nihil quidem a nobis cum simulatione,
aut exquisitis diffugiis, sed omnia serio, & ex pia,
sanctæque voluntate gesta esse facile existimabitis.

Causa autem, sanctissimi patres, propter quam
consobrinum nostrum ad vos misimus, duplex est:
altera, quod ille muneris sui non oblitus, qui que
optime novit, quid ecclesiastica professio, horum-
que temporum calamitas ab eo sui que ordinis ho-
minibus requirat, sapiens & vehementer istuc eun-
di facultatem a nobis petiit & optavit. Altera, quod
ille a teneris annis ad secretiora nostra cõsilia evo-
catus, & in regni nostri gravissimorum negotiorum
administratione educatus, optime novit fontes,
& origines tumultuum nostrorum & quibus rebus
egeamus, ut si sedari possint: eique in mandatis de-
dimus, ea apud vos exponere, & quæ a prudentia
vestra, & amore paterno remedia vitæ expectari
possunt, non solum propter regni tranquillita-
tem, sed etiam totius reipublicæ Christianæ
salutem, a vobis impetrare: cum enim præ oculis,
"quis sit verus, & purus Dei cultus, semel

A habuerimus, poterimus tandem ad laudatam il-
lam & adeo expetitam rerum commendationem,
quæ episcoporum injuria, & hominum malitia
funditus perierat, pervenire: ac in honorem &
exaltationem Dei nominis, unitatemque ecclesiæ,
antiqua illa catholica ecclesiæ, majestas & integri-
tas splendet. Quam rem velut munere vestro dignam
universus orbis jure suo a vobis requirit,
eamque si feceritis, accedet vobis inenarrabilis re-
muneratio a manu illius liberali, qui se harum rerum
liberalissimū remuneratorem proficitur. Reges
item & reipublicæ principisque omnes vobis se
merito devinctos existimabunt, vestramque pietatem,
magna cum vestra laude posteritati commenda-
bunt: & qui eo est ingenio consobrinus noster,
ut ea plane noverit, quæ vos speciatim scire cupi-
mus, obsecramus vos sanctissimi patres, illum
ut æquo & lubenti animo audiatis, eamque illi
fidem, quam nobis, si illic essemus, adhibeatis.
Perentes interea a Deo optimo maximo ut vos suo
præsidio, totique orbi Christiano diutius conser-
vare dignetur.

Dat. Rouville VII. Octob. MDLXII.

L I.

ORATIO ILLUSTRISSIMI
& reverendissimi domini Caroli cardinalis a Lo-
tharingia, habita in sacrosancto œcumenico con-
cilio Tridentino die xxiii. Novembris MDLXII.

Illustrissimi domini, reverendissimi episcopi,
Christianissimus rex Carolus reginæ matris
Christianissimæ auctoritate, ac præcipuo regis Na-
varæ assensu, procerumque omnium conscripto-
rum consilio, has literas, quæ modo perlectæ sunt
decrevit, mihi que ad vos perferendas dedit: qua-
rum præcipua ea capita, quæ majorem a me expli-
cationem desiderant: pro ea, quæ mihi eredita est
fide explicabo quam brevissime potero. Hæc (ut
meministi) statim in initio rerum regni illius no-
stri nobilissimi, amplissimi, ac florentissimi quon-
dam, summa que erga regem fidei, & observantiæ
statum & conditionem testantur. Dicam uno ver-
bo non sine incredibilem animi dolorem: fuimus Gal-
li, fuit ingens gloria Francorum. Hæc rerum om-
nium, clarissimi oratores, sunt vicissitudines: *Ma-
nus Domini tetigit nos*, viti patres & fratres: Hæc
nobis justum Dei in ira sua judicium provocave-
runt, corrupti omnium ordinum mores, ac eccle-
siastica omnis collapsa disciplina: Has turbas ex-
citaverunt hæreses non suppressæ, & a domino
Deo nostro instituta remedia tamdiu neglecta.
Hinc illa lacrymæ. & per totum regnum dissidia,
odia, rapinæ, bella intestina, ac pluriquam civilia:
luctus ubique, ubique dolor, & plurima mortis
imago. Nec sacrosanctis Dei templis parcitur,
presbyteri, & religiosi viti ad aras usque, quas
amplexantur morientes, trucidantur: visibilia sa-
cramentorum signa pedibus conculcantur, &
combuntur: passim erecti apparent rogi ex om-
ni genere ecclesiasticorum ornamentorum: accen-
sæ ex imaginibus dejectis pyre, additis omnium
non solum ecclesiarum, sed antiquissimarum bi-
bliothecarum libris. Nec quicquam ex chartis pu-
blicis, & instrumentis, quæ ad dotationem perti-
nent, reservatur: sanctorum reliquiæ ruptis alta-
ribus in cineres rediguntur, qui sunt post hæc in
profluentem projecti. *Horrejo referens*, nec a
summo pontificum, imperatorum, regum,
principum, episcoporum, & sine discrimine pas-
sim aliorum omnium sepulchris abstinetur, eorum
maxime, qui de ecclesiæ Dei bene meriti per mo-
numenta

ANNO
CHRISTO
1562.

fiacuria;

Ex edit.
Parisienſi
anni 1562.

ANNO
CHRISTI
1564.

numenta reperiuntur. Nomen Domini ubique blasphematur: spiritus mendacii in ore omnium est, qui falso verbi Dei ministerium usurparunt: atque ita expulsi pastoribus, alienæ ovis custos, fur, & latro in ovile ascendit. Postremo (quod longe omnium est gravissimum) iuge, & sacrosanctum sacrificium apud eos cessat, quod intermissum quantam ruinam secum afferat, ac quantam regibus iacturam, & meministi viri doctissimi ex prophetarum oraculis, & experientia jam in magis imperiis, florentissimis regnis, amplissimis provinciis didicisti, atque in Gallia nunc aspicietis. Regis enim majestas contemnitur, imperia detrectantur, non modo vectigalia, sed proventus etiam negantur: jura omnia, & leges silent. Quilibet vindictam, quam exerceat, ex privato odio metitur: ad defectionem populus excitatur, & excusso monarchiæ, quod aiunt, iugo, anarchia in concionibus publice proponitur. Hæc omnia apud vos cogitate, clarissimi oratores, & quod in Gallia vobis nunc videre otiosus licet, fera nimis penitentia experiemini, si mole sua Gallia ex vicinia vos in ruinam trahat.

Sed quid vos sanctissimi episcopi detineo, aut diutius affligo? Superfuit tanto huic nostro malo opportuna remedia. Habemus enim magnæ spei pupillum regem, non tam regni ex legitima successione monarcham, quam religionis, & virtutum omnium avitarum hæredem, quem pater Henricus, & avus Franciscus excitant, & in quo jam Francisci fratris demortui, omnis generis virtutum igniculi relucet. Nec desunt Cathariæ reginæ viduæ, & Navarra regis optima consilia, & infractæ procerum vires. Nullis opibus patitur, undique auxiliares copiæ compantur: sitque via vi, sed in nostra viscera, quantumcumque victrix dextra sit, ferrum convertitur, eruuntur opes, & sit lamentabile regnum: Imque nulla ad sedandos tantos tumultus aptior via, nullum præsentius est remedium, quam, quod ab hac sacrosancta universalis ecclesiæ legitime in Spiritu sancto congregata synodo experitur. Huc vos majorum exempla trahant: Hoc Dei verbum docet, ac ut speramus in promissis suis (quæ nunquam fecit irrita) imperat, atque ita demum ex hoc loco pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, expectatur: Templum enim Dei sanctum est, quod sumus nos, viri parres, & tametsi divisiones gratiarum sint, omnes tamen in uno spiritu, qui in nomine Domini Iesu Christi congregati sumus, quos & dicere necesse est, prout Spiritus sanctus dabit eloqui. Quæ omnia ut magis scire potestis ad bene, beateque decernendum, ex divino præscripto sunt necessaria.

Hæc omnia Christianissimus rex cum sibi satis persuadeat, nec quicquam alienum ab his a nobis expectet: duo tamen præcipua sunt ea, de quibus vos admonet pro sua in hanc synodum observantia, & pro ea, quam sentit ex his in religione dissidiis summa molestia.

Primum itaque a nobis postulat, ut quantum fieri poterit nova dissidia vitemus, novas (inquam) & infructuosas relinquamus quæstiones, ac demum, quantum nobis licet enitatur, ut principes, & provinciæ omnes ab armis abstineant, ab hoc desiderio excitandorum bellorum prorsus nos alienos esse oportet, ne qui ex nobis discesserunt, & se ab ecclesia Dei præciderunt, existiment magis hoc conventu principes ad arma excitari, & societates, & fœdera iniiri ad bellum,

A quantumcumque sacrum, quam de universalis omnium animorum reconciliatione decerni: solliciti omnia servare unitatem pacis.

Si quid in ea sententia peccatum est, parcite quæso, patres amplissimi. Henricus pater auctor fuit pacis, quæ in Christiano orbe tam feliciter hæcenus servata: eam quasi testamento paulo post moriens filio Francisco regi commendavit. Hanc Franciscus frater, si nobis tam cito ereptus non fuisset, magna prudentia retinere conabatur. Pupillo, & viduæ iniquissimas semper turbas, & bella intestina rex, & regina mater valde pertimuerunt, & pacatos subditorum omnium animos, ne quies publica interturbaretur, summa prudentia, ac ut ætatem & sexum decet, perpetuo exoptaverunt. Quod & si (ut negari non potest) infeliciter successit, infeliciores tamen belli eventus sunt pertimescendi, ne si omnes in eodem periculo versentur, eadem & tempestate acti, nemo periclitantes adjuvet, ac sic unum idemque omnes naufragium faciamus.

B Summam propterea rationem haberi desiderat, eorum qui lapsi sunt, ut & illis, quantum ex Deo poterimus condonemus, quibus & nos amicos esse liceat, sed usque ad aras.

Alterum legationis meæ caput est, quod jam a principio regi meo Christianissimo cum serenissimo imperatore, & regibus & principibus viris, quorum hic oratores clarissimos viros habetis, fuit commune, nempe, ut de reformatione, & morum, & ecclesiæ disciplinæ omnino decerneretur. De hac iterum, iterumque vos admonet, ad eam serio amplectendam (qua potest observantia) hortatur, & per Dominum nostrum Iesum Christum, qui iudicaturus est vivos & mortuos, obtestatur: si ecclesiæ auctoritatem integram esse vultis, si ejus dignitatem conservare, si jam inclinatum nobilissimæ Galliarum regnum retinere posse iudicatis: nec vos ex vestris commodis, nostra incommoda metiri æquum est. Si enim universa hæc Italia, si Hispania omnis, sedem & clavum tenet, gratulamur vobis felicissimi patres. Nos puppi excidimus, & vix supremo digito gubernacula retinemus.

D Hic vobis liceat jure vestro causas a nobis tantæ tempestatibus exquirere. Quem accusabimus coepiscopi fratres? Quem tanti mali auctorem constituemus? Memini quid velitis, nec memoria excidit vestrum de ea re commune omnium iudicium, hoc non sine innato pudore, & magna antea vitæ penitentia dicere me oportet. Propter nos tempestas hæc orta est, viri fratres, propterea mittite nos in mare. Quid addam amplius? habetis confidentes reos, in eos ut liber animadvertite. *Nunc iudicium incipiat a domo Dei, & mudentur, qui servant vasa Domini. Attendamus nobis, & universo regi. Quiescamus perverse agere, & discamus bene agere.* Imo potius tu misericors, & bone Deus per viscera misericordiæ tuæ attea de, placare, & fac, adauge nobis fidem, ut sine timore de manu inimicorum liberati serviamus tibi. Nunc viribus opus est parres, nunc pectore firmo.

Sed vereor illustrissimi domini, & reverendissimi episcopi, ne nimis importune agam: non est enim sponte currentibus addendum calcar. Finem igitur faciam: est enim mea hæc expedita a rege

*Nos.

rege legato. Si quid scire vos amplius oportebit, hæc omnia clarissimi regis oratores curabunt: ego vero, & mecum una, qui ex Gallis adven- runt reverendissimi coepiscopi, in hac universalis ecclesiæ factofancta synodo testamur beatissimo papæ D. Pio pontifici maximo post Deum in perpetuum subditos esse velle, ejus enim nos in terris primatum super omnes ecclesias agnosci- mus, cujus nunquam imperia detrectabimus: ec- clesiæ autem catholicæ, ac sacræ generalis synodi decreta veneramur. Vobis illustrissimi, ac reve- rendissimi legati fasces submittimus, sanctissimis episcopis dextras societatis offerimus, & clarissi- mos oratores testes sententiarum nostrarum hic adesse vehementer gratulamur, ut Spiritu sancto duce in omnibus, per omnia, & semper hono- rificetur Deus & Pater domini nostri Iesu Christi.

Tridentum appulit cum IX. episcopis, & IIII. abbatibus mense Novembri, anno MDLXII. nomine ecclesiarum Gallicæ.

LII

ORATIO HABITA A DOMINO
Arnaldo Ferrerio presidente in parlamento Parisiensi, oratore Caroli Galliarum regis Chri- stianissimi, in generali congregatione, die xxiii. Novembris, anni MDLXII.

ORATIONIBVS, quas nunc audistis, il- lustrissimi domini, sanctissimi patres, nihil est quod a nobis quicquam addi aut detrahi de- beat, tantum unum dicemus bona venia paterni- tatum vestrarum pro muneris nostri ratione. Christianissimi regis pius, religiosus, & in catho- licam ecclesiam propensissimus animus, antea quidem erat omnibus satis perspectus, & cogni- tus, nunc autem adventu & oratione illustrissimi principis & reverendissimi cardinalis adeo est illustratus, ut ne nullum quidem dubitationi lo- cum relinquat. Nam quo minus antea tanti viri adventus ab hominibus prudentibus, & peritis rerum humanarum sperabatur, eo magis cum ve- nerit nemo est, vel mediocri ingenio præditus, qui non plane videat quantum Galli ecclesiæ cat- holicæ consultum velimus: quique non intelli- gat plures, easque gravissimas esse causas, quibus adductus rex Christianissimus, illum ad vos ni- serit, cujus singulari consilio, in rebus magnis agendis, cum antea semper usus est, tum maxime his miserimis, & calamitosissimis Gallicæ tempo- ribus: qui autem existimant privato magis com- modo, quam reipublicæ Christianæ causa hæc a nobis fieri, vehementer falluntur. Potest (si mo- do velit) rex Christianissimus vel triduo seditio- nes omnes, ac motus suorum componere, inque officio, & obsequio Gallis innato, subditorum omnium animos retinere: sed non tam, quæ sua sunt querit, quam quæ sunt catholicæ ecclesiæ, & pontificis maximi, cujus dignitatem, & autho- ritate, ut fartam testam in Gallia retineat, non dubitat tanti regni imperium, vitam, & fortunas magnorum principum, procerum & nobiliorum in periculum adducere. Hic est Gallicæ nostræ sta- tus: hæc fundi nostri calamitas.

Quod si quis nos roget, quid tandem illud est, quod vos, ecclesiæque vestra Gallicæ tantopere a concilio Tridentini patribus expetit? Non sumus, patres sapientissimi, in petitionibus nostris

Concil. gener. Tom. XIV.

Admodum morosi, & difficiles, nihil aliud peti- mus, quam quod totus orbis Christianus estlagit- tat, quod a concilio Niceni patribus petiit ille magnus Constantinus. Hoc ipsum a vobis requi- rit rex Christianissimus: omnia illius postulata continentur aut factis bibliorum literis, aut veru- stis ecclesiæ catholicæ conciliis, aut antiquis pon- tificum & patrum constitutionibus, decretis, & canonibus. Hæc sunt, hæc, inquam, sunt, quo- rum nomine rex Christianissimus, ecclesiæ cat- holicæ primogenitus filius, ecclesiæ (inquam) catholicæ petit restitutionem in integrum apud vos, quos dominus noster Iesus Christus præto- res legitimos creavit, neque hoc ipsum petitur ex clausula (ut dicitur) generali, sed ex verbis expressis edicti illius divini, & perpetui, adversus quod nunquam fuit, neque unquam erit usuca- pioni, aut præscriptioni locus.

Redcant saltem quasi postliminio in sanctam Dei civitatem, & in lucem hominum tandem prodeant, quæ antiquus hostis satan vicitipuit, & longo tempore suppressit. Sic Darius Persa- rum rex motus in Iudæa propter religionem ex- citatos sedavit. Non enim ad arma continuo, ve- rum ut majorum suorum leges, & antiqua edicta inquirerentur iussit, inventumque regis Cyri edi- ctum de reditu Iudæorum in Iudæam, & templi instauratione, a majoribus suis neglectum, man- davit executioni, & ita pacati sunt tumultus. Iosias rex laudatissimus, & sincerissimus ecclesiasti- cæ disciplinæ exactor, & reformator, librum leg- is ab Helcia magno sacerdote repertum (postea- quam hominum malitia longo tempore suppres- sus fuerat) primum legit diligentissime, deinde lectum recitavit populo: Tum ex illius præscri- ptio ritus, & præcepta divina Iudæis restituit. Strenui illi Nehemæ milites quos tantopere commendat Chrysofostomus, altera quidem manu telū tenebant, altera muros Hierusalem ædifica- bant, hoc est, ecclesiam ex antiquis patrum legi- bus restituebant.

Nisi hæc fiant, patres sanctissimi, frustra a vo- bis rogabimur: num etiam pacata est Gallia? nos enim vobis respondebimus, quod Iehu regi Ior- ran roganti: num pax? num pax? & quomodo, inquit ille, pax, cum adhuc super sint & vigeant? "nostris cætera. Nisi his rebus diligens detur ope- ra: nos frustra confugiemus ad potentissimi il- lius, & maximi regis catholici affinitatem, singu- larem amicitiam, incredibilem liberalitatem, frustra fidem & auxilium implorabimus pontifi- cis maximi, strenuissimi Venetorum domini, Lo- tharingæ, Allobrogum, & Hetruræ principum auxiliares copias. Fallax enim (mibi credite) erit equus ad salutem, nisi hæc a vobis fiant: Tur- babitur brevi nimia quorundam securitas, & quod caput est, qui interea peribunt, tamen si id illis sua propria iniquitate & peccato eveniet, vobis tamen peribunt: hoc est sanguis illorum de manu vestra requiratur.

Sed primum nos ad ea veniamus, quæ suo loco, & tempore sumus dicturi, secundumque mandatorum nostrorum formulam agemus: Pe- titus a vobis, sapientissimi patres, a vobis inquæ, quos vestra sponte scimus esse satis incitatos, quorumque pietatis, religionis, & in omnes ho- mines caritatis, sumus non solum auri, sed etiam oculati testes: ut ea de quibus jam diu cæ- pistis deliberare, quam brevissime fieri poterit absolvatis, quo citius possitis de multo graviori-

FFff ribus, &

ANNO CHRISTI 1622.

1. Esdra 6.

4. Reg. 23 & 24.

4. Reg. 9.

"ab sunt ab editionibus Parisiensib. anni 1563. Fornicationes Iesabel ma- ris 124, & veneficia ejus multa, quæ Lovanienfes edi- derunt mi- nus appo- sic.

Psal. 32. Ez. 18. 2. & 34.

ANNO
CHRISTO
1562.

ribus, & magis hoc tempore necessariis, sententiam vestram dicere, & his conventibus ecclesiasticis finem imponere, ad laudem, & honorem Dei Patris omnipotentis ejusque filii domini nostri Iesu Christi.

LIII.

RESPONSVM HABITVM SANCTÆ

synodi nomine, a reverendissimo domino Mutio Calino, archiepiscopo Iaderensi, sive Zarenfi, illustrissimo cardinali a Lotharingia ac Christianissimi regis oratoribus, in generali congregatione, die XXIII. Novembris, anni MDLXII.

^a soli cardinali restituta editio Parisiensis, atque ipsa docet oratio.

ILLVSTRISIME ac reverendissime domine, Inter ceteras Christianæ reipublice miseria, & calamitates, quarum memoriam sacrosancta synodus neque deponere, neque sine lacrymis repetere unquam potest, nulla ejus animi cura magis anxium, ac sollicitum semper habuit, quam seditiones, & bellici tumultus, qui religionis causa in florentissimo Galliarum regno commoti, & concitati dicerentur. Nam cum omni tempore regnum illud summissimum catholicæ veritatis præsidium, & columnen jure optimo habitum fuerit: cogebatur sancta synodus incredibili dolore affici, cum intelligeret ejusmodi factam esse rerum commutationem, ut non in una, aut altera, sed in pluribus ejus provinciis omnia fere, impietas, cædes, vastitas occupasse videretur. Accedebat præterea ad augendam doloris acerbitatem, quod nunciabatur nobilissimos gentis vestræ proceres, quod feliciter alii orthodoxam fidem labefactam, & everfam, alii defensam, & conservatam maxime cuperent, tanto animorum ardore ad arma concurrisse, quanto olim Christianissimi reges vestri totius Gallici nominis consensu pro Christiana religione propaganda, ejusque dignitate recuperanda difficillima sæpe bella suscepissent, ac consecissent. Verum antea cum hæc mala sancta synodus multorum fama, & auditione accepisset, graviter sane dolebat & præsentem inelicti regni statum maxime deplorabat: ita tamen, ut facile tederet multo sibi miserabiliorum ejus fortunam videri posse, si quæ aurium sensu perceperat, cernere etiam oculis, & propius omnia ejus vulnera intueri, ac penitus pernoscere licuisset. Quod quidem illi nunc in sperato quodam modo contigit. Etenim illustrissima & reverendissima amplitudo vestra Christianissimi regis literas, quæ nuper recitate sunt, oratione sua subsecuta, ea verborum copia, gravitate, prudentia, Gallicarum rerum statum, & conditionem exposuit, ut eas non commemorasse, sed earum veluti expressam imaginem omnium oculis subjecisse videatur. Quare constanter sancta synodus affirmat, se nullas ei proprias, ac præcipuas doloris partes concedere, verum eo acerbius hanc calamitatem ferre, quod amplitudo vestra, matri sanctæ synodo, carissimæ & dulcissimæ filix ærumnas, & incommoda desinat, ac conquæretur. Sed tamen in tantis malis animum erigit, & confirmat, si quidem brevi futurum confidit, ut Deus reddat puero regi pristinum majorum suorum, & præsertim avi, parentis ac fratris clarissimorum regum virtutem, ac fortitudinem, qua non solum nefarios hostium conatus reprimere, & audaciam ulcisci queat, sed in tenera etiam ætate singulare aliquod pietatis

exemplum ad pulcherrimi facti imitationem posteritati prodere.

Deinde veto cum divina clementia atque misericordia, & sanctissimi domini nostri Pii pontificis maximi opera, & auctoritate hoc sanctum & generale concilium coactum sit, si unquam antea, nunc certe maxime sperandum est, fore, ut verus Dei cultus discussa errorum caligine ab omnibus agnoscat, mores emendentur, pax, & tranquillitas ecclesiæ restituantur. Quia in re quemadmodum adhuc sancta synodus omnem diligentiam adhibuit, ut quæ sui muneris, & officii esse intelligebat (adjuvante Deo) perficeret, ita in posterum nihil se de ea cura remissuram.

Verum si fieri possit aliquid potius ad eam studii & industriæ additurum esse pollicetur, ac spondet. Neque vero, illustrissime domine, te impulso solum, & hortatore, sed multo magis (quod summæ felicitatis loco habendum existimat) adjutore, & consiliatio id faciet. Novit enim quanta tua sit opimiarum actuum, & præcipue sacrarum literarum scientia, maximarum rerum usus, atque tractatio, apud regem potentissimum summosque principes exultatio & auctoritas, & quod caput est, pietas in Deum, vitæ integritas, & innocentia, ac veræ & catholicæ religionis sincerum studium. Quæ quidem tot & tanta sunt, ut quid potissimum in te homines laudare debeant, maximarumque virtutum cumulum, an in quoque genere absolutam, & perfectam earum formam, merito dubitari possit. Illud autem exploratissimum sancta synodus habet, tam multa ab illustrissima amplitudine vestra ad communis causæ utilitatem adjuncta allatum ita, ut sibi nunquam minus jucundam ejus adventus memoriâ futuram confidat, quam ille ipse dies, quo venientem excepit lætissimus, ac jucundissimus omnibus illuxisse visus est.

Itaque, illustrissime domine, omnes hi sanctissimi patres, quod tam longo, difficili, ac periculoso itinere suscepto ad tuendam sanctæ matris ecclesiæ dignitatem, tanta animi alacritate accureris, quod salvus, & incolumis cum tot gravissimorum patrum comitatu advenis, quod tua præsentia, auctoritate, splendore frui liceat: primum Deo immortalis maximas gratias agunt; deinde tibi ex animo gratulantur, fastaque omnia, ac felicia a domino precantur. Ceterum quæ vel de communibus catholicæ ecclesiæ rebus, vel de privatis Gallicarum ecclesiarum commodis proponenda erunt, ea sancta synodus quotiescumque regis oratoribus viris præstantissimis, vel illustrissimæ amplitudinis vestre de his dicendi locus, & potestas dabitur, libentissime audiet. Neque enim dubitat, quin ejus regis nomine, qui pueritiæ commendationem a pietatis acerima defensione duxerit, cujusque in omni vita præcipuum ornametum atque amplificandæ religionis studium esse debeat, illa proponantur, quæ in primis cum vera Dei gloria, perpetuaque sanctæ ejus ecclesiæ utilitate, & summa apostolicæ sedis dignitate, & amplitudine conjuncta esse videantur.

COMPARITIO ORATORVM A
septem cantonum Helveticorum catholicorum,
& Clericorum demum septem cantonum.

Literæ. Mandata.
Oratio. Responsum S. synodi.

LIV.

LITERÆ SEPTEM CANTONVM
*catholicorum, exhibite in sessione quarta sacri
concilii Tridentini, sub Pio IV. die IV. Junii,
anni MDLXII.*

Nos Schultetus, Amanni, & universalis senatus infra scriptorum veteris catholice fidei cantonum, Lucerie, Vranie, Sunitie, Sylvaniae supra & infra Sylvam, & Iugium una cum territorio nostro extra sito recognoscimus, & publice fatemur presentium per tenorem. Quod cum reverendissimus in Christo pater & dominus noster, dominus Ioannes Antonius Vulpinus episcopus Comensis, sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Pii papae eius nominis IV. & sanctae sedis apostolice nuncius, cum potestate legati de latere, nos in certis inter nos passim habitis diatris: quatenus nostrarum ditionum praelatos eo permoveremus, ut sacrosanctum oecumenicum generale concilium, quod Tridenti inceptum in presentiarum celebratur, per se ipsos personaliter, vel per suos idoneos legatos inviserent, tam opere crebrius interpellaret. Nos idcirco (quamvis non dubitaverimus ipsos ad cupita implendum sponte etiam non commonefactos fore promptissimos) quo sanctissimus noster papa sanctitatis suae petita cernat apud nos plurimi (ut par est) esse momenti, eosdem nostrarum ditionum praelatos diligenter & serio, quantoque fieri potuit studio sumos obtestati, ut unanimiter convenientes inter se legatum, qui ad huiusmodi concilium mitteretur, eligerent. Petitionibus igitur nostris ad id, quod aliquo procul dubio erant facturi invitati, reverendum in Christo patrem & dominum, dominum Ioachinum abbatem monasterii Eremitarum in antiquorum confederatorum nostrorum Suitensium dominio, & illorum protectione situati, in eorum & cuiuslibet legatum deputant: ea quae in mandato procurationis desuper emissa, & suae reverentiae cesso continentur, mandando. Nos vero ea quae dicti domini praelati, reverendo domino abbati in huiusmodi procurationis mandato commiserunt, non solum approbamus, verum etiam magno sumus gaudio perfunsi, quod hoc muneris illi delegarint. Idoneum enim illud censemus ad ea expedienda, quae in adeo toti orbi necessario negotio factu fuerint opportuna, quaeque ipsius legati, & ceterorum praelatorum officii esse quomodolibet cognoscatur. Omnia enim & singula, quae dictus dominus legatus praemisso nostro egerit, valida semper & infraeta, quantum nos concernant, mansura testamur, harum per antiquos confederatos nostros Lucernanos, sigillarum literarum tenore. Datum Veneris xx. Februarii, anno domini MDLXII.

LV.

MANDATVM SEPTEM CANTONVM
Helveticorum catholicorum in personam sui oratoris, exhibitum in sessione quarta, sacri concilii Tridentini, sub Pio IV. die IV. Junii MDLXII.

Nos Schulteti, Amanni, atque universalis senatus septem celeberrimae Helvetiae laudabilis superioris Alamaniae antiquae & magnae ligae, Concil. gener. Tom. XLV.

verae ac veteris catholice religionis cantonum, Lucerie, Vranie, Sunitie, Sylvaniae supra & infra Sylvam, Iugium una cum territorio nostro extra sito, Friburgum & Solodorum. Recognoscimus cuilibet inspecturo per presentes. Cum reverendissimus in Christo pater, & dominus noster, dominus Ioannes Antonius Vulpinus, episcopus Comensis, sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Pii papae eius nominis quarti, & seu sedis apostolice nuncius, cum potestate legati de latere, nobis in certis per nos passim habitis diatris, significavit: Quod sanctissimus dominus noster papa divino pariter, ut paterno zelo adductus, ex officio quo dignissime fungitur, totum Christianismum paci, tranquillitati, atque catholice & orthodoxae fidei per totum terrarum orbem promulgato generali concilio, perque supremos Christianissimos proceres approbatum generale concilium Tridenti indictum, restituere intendat. Cumque nos sacrosanctae apostolice sedis obedientes filios ac defensores ostenderimus, ab antiquo sanctitatis sua, nobis quoque hoc (ut decuit) significare volens, paterne nos admonuit, quatenus (quod vel praecipuum Christi fidelium munus erat) non solum in concilium huiusmodi consentire, verum etiam religiosos nostrarum ditionum praelatos ad id visitandum adhortari, atque nos secularem legatum, quemadmodum & ceteri proceres facturi essent, eo mittere vellemus, ac amandare. Quamvis igitur nos quicquid per generale concilium, quod ad communem pacem & tranquillitatem, atque almae nostrae fidei unitatem, quomodolibet spectare posset, concluderetur accepturos, tunc promptissimos ostenderimus: Ad maiorem tamen obedientiae, propensae voluntatis, proinde animorum in Christianam nostram fidem studii ostensionem, non solum penes nostrorum dominiorum praelatos, ut nuncium suum ad concilium mittant, obtinimus, verum etiam in nostrum omnium & singulorum, verum & certum legatum deputavimus, prout deputamus per presentes, nobilem & strenuum Melchiotem Lussi, equitem auratum, Amannum in Sylvania infra Sylvam: Mandantes eidem, ut nostrum omnium nomine in concilio huiusmodi Tridentino compareat, atque omnia & singula transigat & exequatur, quae nos, si praesentes essemus, exequeremur. Quicquid etiam in dicto generali oecumenico concilio pro pace & tranquillitate, atque etiam reformatione ecclesiae, nostraeque religionis elucidatione, & seu augmentatione, tuitione, ac defensione statutum fuerit atque decretum, nostro atque omnium nostrarum ditionum nomine acceptandum, consentiendum, atque nos omnes & singulos, ea fideliter & striete complexuros promittendum: promittimus insuper intercedentibus fide atque honore nostris, Nos omnia & singula, rata, grata, atque firma perpetuo habituros, quaecumque in praemissis, seu aliquo praemissorum, per hunc nostrum legatum acta gesta que fuerint, prout, & quemadmodum devota sacrosanctae nostrae matris ecclesiae (apud quam nos in perpetuum permanuros confidimus) membra decebit. In quorum omnium & singulorum praemissorum fidem, robur, & testimonium praesentes nostras literas exinde fieri, atque fidelissimorum antiquorum nostrorum confederatorum Lucernensium, nostrum omnium nomine fecimus, sigilli appositione communiri. Datu xx. Februarii, anno domini MDLXII.

FFff ij LVI.

ANNO
CHRIST.
1562.

ANNO
CHRISTI
1562.

LVI.
MANDATVM PRÆLATORVM,
& cleri septem cantonum Helveticorum catho-
licorum, exhibitum in sessione quarta sacri
concilii Tridentini, sub Pio IV.

Nos Diethelmus sancti Galli, Petrus in
Vettingen, Michael in Rynovv, Ioannes
Christophorus in Muri, Iacobus sancti Urbani,
Henricus in Vischingen, Iodocus in monte An-
gelorum monasteriorum abbates, Leonardus
Dovius Carthusianæ sancti Laurètii in Irlingem,
Iacobus in episcopali Cella, Nicolaus in aula
prope Luceriam, Henricus in Turzachio præ-
positi, Heinrichus Cuitzligensis: Ioannes Iaco-
bus in Pfeffers, monasteriorum Decani, & Ho-
nosrius monasterii in Egronia eustos, ut & tan-
quam abbatum & præpositi nostrorum respecti-
ve commissarii, ad hoc per ipsum abbatem, &
præpositum respective nostros legitime aman-
dati jam in oppido Rappesvilla unanimiter in do-
mino congregati, recognoscimus per præsentem.
Quod cum republicæ Christianæ dissidia, ovilis
Christi ovibus passim truncatis, disjectio,
æstantis mundi huius freti turbulenti motus,
dissidia numerum excedentia, procerum se in vicè
ulciscendi rabida libido, & omnium rerum etiam
optime constitutarum immutationes, an deprava-
tiones dicamus, haud constat: cum deniq; nau-
fragium pretiosæ illius naviculæ Christi, (nisi is
iple puppi, proræque præsidet, atque exuscita-
tus pavidos discipulos consolaretur) immineant,
præclarissime equidem sanctissimus dominus nos-
ter PIVS IV. pontifex maximus egit, quod factū
æcumenicum generale concilium, quo rugien-
tem illum leonem, qui vastis dissensibus faucibus
mortalibus haud animadvertentibus jugiter insi-
diatur, compeecat, atque atrocem lupum neci
ovium sanctitati suæ commissarum inhiantem,
quantum possit, (potest autem plurimum) ab-
gat, indixerit, ne derelictæ, & funestis moribus
expositæ conquerantur, factæ sumus opprobriū
inimicis nostris & despectio superbis, neve dicant
gentes, ubi est Deus eorum, sed ad Christum tuto
clamare queant: Laqueus contritus est, & nos li-
beratæ sumus. Hoc nimirum, hoc decet vicarium
Christi, hoc est muneris pastoris super gregem
suum, die noctæque vigilare. Gratulamur non
nobis solum, sed universo orbi, quod talis sumus
nacti pontificem, qui zelo sponsæ Christi non com-
mectus, sed fere consumptus, maculas illi non af-
perfas, quas quantum esset abstergere, & tempo-
ris diuturnitate, (Deo connivente) infixas radici-
tus satagat evellere. Deus qui ut potest, ita vult,
sinat se exorari, & nobis omnibus abjectis, licet
(peccata enim nostra dividerent inter nos & illū)
de patris tamen in nos affectu non dubitantibus
filiis, reconcilietur: Et si non patiat, ut filios,
attamen ut micæ solo colligentes, & de multitu-
dine misericordiarum suarum sperantes, non des-
piciat, sed ad faciem suam permittat aliquando
accedere, ut omnes illuminemur in ævum, Amen.
Vtinam possimus nostris non solum rebus, ve-
rum etiam propriis corporibus negotium hoc, tū
universo orbi, tum nobis æprimè necessarium,
aliquantulum non dicimus promovere, sed adju-
tare, ut tandem dissidiis semotis, ac vera ortho-
doxa religione in pristinum statum restituta in
hac lactymarum valle ad æternam patriam anhe-
lantibus, jugi detur frui conspectu Dei. Quantum
vero in nobis est, indestinatis præculis non

Ætal. 12.

Ætal. 123.

Adestemus acclamare patre m, ut ille præsens co-
minus potenti manu succurrat. Cupetemus sane
nos ipsi ex intimis animorum præcordiis, cõcilio
(licet forte minimum profuturo) interesse: Sed
Deum testamur, nostræ non sinunt recula, & ea
quibus in præsentiarum distinemur impedimen-
ta, singulos esse præsentem. Attamen ut obedi-
entiæ filii, ne sanctissimus noster papa, seu sanctita-
tis suæ reverendissimū legatū, patriarchæ, archi-
episcopi, episcopi, & abbates atque alii patres,
jam Tridenti in spiritu sancto congregati nobis
incertis, aut oscitantæ, vel etiam detestandi su-
periorum contemptus notam inurant: Idcirco
animo mature prius deliberato, unanimiter omnes
& singuli prænominati ex certa nostra scientia
& spontanea voluntate constituimus in no-
strum omnium & singulorum, verum, certum, le-
gitimum & indubitatum procuratorem, seu po-
tius absentia nostræ excusatorem, reverendissi-
mum & illustrem principem & dominum domi-
num Iochinum loci Eremitarum apud Helve-
tios, abbatem ibidem præsentem, & onus pro-
curatoris, sive excusationis huiusmodi in se
(licet ægre acceptantem) concedentes omnes sin-
guli prædicti, plenam & omnimodam potestatem
coram præsentibus sanctissimo domino nostro
papa, seu sanctitatis suæ reverendissimis legatis,
patriarchis, cardinalibus, archiepiscopis, episcopis,
abbatibus, ceterisque patribus, quibus in
concilio generali sedere aut sententias ferre de
jure communi, privilegio, aut antiqua consuetu-
dine licet comparandum, eidem concilio omniū
nomine interessendum & assistendum, ac omnia
& singula, quæ ad factos sanctæ nostræ religionis
dissidia tollenda spectare cognoverit agendum,
dissonaque componendum, & componi viden-
dum, universalis almæ nostræ matris ecclesiæ,
conveniens bonum, quantum queat, promoven-
dum, illiusque ævorum si qui reperiri queant,
exactorem petendum & obtinendum. Nec non
quæ ad Christi sponsæ reformationem, pacem &
tranquillitatem expedire perpexerit allegandū,
promovendum, consultandum, & decidendum,
atque nos omnes & singulos, nostramque absen-
tiam propter prædicta impedimenta fideliter &
humilime excusandum: omniaque & singula
alia dicendum, gerendum, & exercendum, quæ
in præsentem negotio dicere, gerere, & exercere ne-
cessaria fuerint, aut quomodolibet opportuna.
Quæ que nos ipsi omnes & singuli agere aut exe-
qui possimus, si præsentem & personaliter omni-
bus & singulis præmissis interessemus, unū quo-
que vel plures procuratorem seu procuratores,
cum simili aut limitata potestate loco sui substi-
tuendum, eumque vel eos revocandum, & onus
procuratoris huiusmodi, ut prius, te assumentum
totiens quotiens opus fuerit, ipsique placuerit,
seu visum fuerit expedire, præsentem nihilominus
procuratorio in suo robore semper duraturo.
Promittentes & quilibet nostrum promittens,
nos ratum, gratum, atque firmum perpetuo habi-
turos totum id, & quicquid per dictū nostrum
constitutum, aut ab eo substituendos procurato-
res, & eorum quemlibet dictum, actum, gestum-
que fuerit in præmissis seu aliquo præmissorum:
Relevantes, & televare volentes eosdem, & eor-
um quemlibet ab omni onere satisfandi sub ex-
pressa hypotheca & obligatione, omnium & sin-
gularum bonorum nostrorum, & monasteriorum
nostrorum mobilium & immobilium, præsentium
& futurorum, super quibus præmissis omnibus

AN
CHR
1562

& singulis, præsentibus nostras literas exinde fieri, singulorumque præfatorum dominorum Die-thelmi sancti Galli, & Michaelis in Reynovv abbatum, & Nicolai in aula prope Lucernam præpositi nostrotrium omnium nomine appensione, & notarii nostri infra scripti, fecimus subscriptione commaniri. Datum Rappevillæ, die XXVII. mensis Januarii, anno domini MDLXII.

LVII.

ORATIO HABITA A REVERENDO
patre Adamantio ordinis Eremitarum sancti
Augustini, nomine oratoris septem cantonum
Helvetiorum catholicorum in ejus comparitione,
die XX. Martii, anni MDLXII.

QUANTVM parentibus vitæ nostræ auctori-
bus debeamus, illustrissimi ac reverendissi-
mi, sacri & œcumenici concilii præfides, orato-
res clarissimi, vosque antifites reverendissimi,
nemini, arbitror, est obsecrum, aut dubium.
Tanti enim est officium, quo parentes colete ju-
bemur, ut statim post illa tria summa de Deo
præcepta, nobis traditum, & commendatum fue-
rit, quo intelligeremus debere nos prima & præ-
cipua officia parentibus post Deum impendere.

At si his, qui nos in hanc corporalem, & commu-
nem lucem ediderunt, tantum tribuendum est,
quantum, quæso, illud erit, quod matri ecclesiæ,
quæ nos in Christo genuit, debebimus. Ab ipsa
enim sola in nos manant, quæcumque vera, &
solida beneficia sunt: ipsa nos in veram vitam,
seu potius æternam beatitudinem gignit, verbo

Dei alit, sacramentis salutaribus nutrit, denique
quicquid habemus salutis, eidem, ut piæ matri
totum acceptum referimus. Eam ob causam om-
nes, qui se legitimos ejus filios profiterentur, ma-
terno quodam jure tenentur ejus dignitatem con-
tra oppugnantes, suo etiam cum periculo defen-
dere, dare operam, conari & niti, ne illius sacro-
sanctus honor ab ullo hominum vitetur. cuncta
ejus opprobria non secus ac sua ducere & vindi-
care, ac denique vitam ipsam, si contingat, expo-
nere. Et si vero nunc peradmodum paucos viden-
mus sanctissimo isto zelo accensos, qui hisce se

periculis illius causa objicere audeant, ac potius
sint valde multi, qui illam magis a se desertam
quam defensam velint; fidelis tamen Deus est,
qui cum ecclesiæ suæ nunquam se deserturum
promiserit, nec nunc etiam illam in tanta per-
turbatione deseruit. Ecce enim Pius noster pontifex
maximus, non passus ecclesiam sibi creditam tot
periculis agitari, ac tot hæreticorum factionibus
scindi, illud adhibuit remedium, quod in ejus-
modi gravissimis tempestatibus tutissimum per-
fugium, & quasi sacra ancora semper existimari
est. Hic enim in hac Tridentina civitate sacro-
sanctum generale atque œcumenicum concilium
instituit & aperuit. Quod sane ut ad optimum

finem perducat, utque illud patribus pietate, &
doctrina claris numerosius, & ornatus indes ef-
ficiat, nulli labori, nullis incommodis omnino
parcit. Existimat enim hac una ratione rebellium
animos, ac cervicis facilius flecti, si inter catho-
licorum gregem, tractandi, colloquendi que gra-
tia conveniant, ut auditis sanioribus rationibus
mitemant, & sanentur. Fuit igitur hic nuncius,
Christianorum auribus gratissimus juxta ac læti-
tissimus, hic, inquam, promulgati concilii nun-
cius. Nemo enim non credit hanc unam esse ra-
tionem, qua tantis ecclesiæ malis, cum divino in
primis auxilio succurri & subveniri possit, nemo

Concil. general. Tom. XLV.

non sperat se hæc ratione a tantis angustiis, tan-
toque timore facile emergere, & ereptum iri.
Quamobrem pene cuncti Christiani principes,
hoc tam pium negotium, non magis ad ecclesiæ
pastores, quam ad se pertinere rati suos huc ora-
tores miserunt, cum, ut gerendis in sacro concilio
eorum nomine interessent, tum, ut rem tam ne-
cessariam omnibus viribus adjuvarent: sunt enim
& ipsi membra ecclesiæ, & tanquam stella in fir-
mamento positæ, quorum est post Solem, id est
summum pontificem in subiectos populos secun-
dum datam de cælo potestatem, virtutem in-
fluere. Itaque consules septem pagorum seu can-
tonum, ut vocant, laudatissimorum Helvetio-
rum superioris Germaniæ, quales sunt, Lucer-
nenses, Vranienfes, Suiethenses, Sylvanienfes
supra & subts Sylvam, Tugienfes, Friburgen-
fes, & Solodoricenses, qui erga sedem apostoli-
cam, & vestrum hunc sanctissimum ordinem bene
semper fuerunt affecti, noluerunt & ipsi in re
tam necessaria, & in publica quasi totius orbis
causa, suos oratores desiderari. Ea præsertim de
causa, quod eam audierint his sacrosanctis comi-
tijs jacta esse tam pia, tam religiose auspiciatâ
fundamenta, in eam spem venerunt, ut brevi se
visuros sperent, quæ nunc in ecclesiæ, inequitia
satanæ, qui supereminavit zizania, sunt disper-
sa & disjecta, nedum congregata, sed omnia unâ,
uti prius erant, esse effecta. Quod, ut ad Dei
laudem, & Christianorum salutem quam celerrime
fiat, in suis orationibus, & privatim & pu-
blice precantur.

Quamobrem iidem Helvetiorum consules
communi consensu dominum hunc Melchiorum
Lusi Amannum Subiylvantensium subts Syl-
vam nobilem & strenuum sanctæ Romanæ eccle-
siæ militem deauratum, virum omni probitate,
& virtute ornatum, uti inter suos præcipuum
huc ad vos delegarunt, ut omnibus, quæ in hoc
sacro concilio gererentur, intet esset, & in omnibus
decernendis hanc & obedientiam eorum no-
mine publice sponderet. Cûpiunt enim maxime,
& vehementer exoptant, hoc vobis testatum re-
linquere, se quidem quod ad fidem, religionem,
& obedientiam attinet, itemque alacritatem, &
studium juvandi Romanam sedem nullis populis,
qui Christiani censentur, cedere, nullisque se in-
feriores putare. Gravis enim Deo agunt, quod
ejus munere sibi datum est, quod his viribus, qui-
bus in vobis fere semper extiterunt, in hujus sedis
beneficium semper usi sunt.

Et ne commemorem qualem operam ecclesiæ
ante Iulii II. tempora, ipsi Iulio II. & Leoni X.
pontificibus maximis præstitere, ut præteream
tot contra infestissimos ecclesiæ hostes partas vi-
ctorias, satis erit hoc tantum argumento eorum
fidem comprobasse, quod cum sint ipsis fidei ho-
stibus, nedum finitimi, sed etiam conjunctissimi,
nunquam adduci potuerunt, ut in eorum per-
versa dogmata aliquando concederent, aut
transirent, licet ab eis quotidie omnibus pene
machinis oppugnentur, quin potius eis semper
constantissime resisterunt, & tanquam legitimi
Israëlitarum nunquam cum execratis Moabitibus jun-
gere prophana connubia voluerunt.

Et hoc aperissime declararunt, quando in
eo cum illis ipsis religionis causa bello, immanissi-
mum, ac nefandissimum ecclesiæ hostem Zvvin-
glijum hæresiarum peremerunt, extractumque
e cadaveribus combusserunt, quo testarentur
sibi cum illis, quamdiu extra ecclesiam manere
vellent;

FFFf iij vellent;

ANNO
CHRISTI
1562.

A N N O
CHRISTI
1562.

vellent, perpetuum bellum, & vere *deserere* fore. A Nec sine causa arbitror in ipsis Italiae limitibus, & finibus constituti sunt, ut scilicet tanquam validum propugnaculum obstarent, ne grave malum, quod ab aquilone, juxta prophetæ vaticinium quotidie panditur, in ipsius Italiae viscera tam facile intrumat & penetret.

Hæc autem atque ejusmodi multa, quæ Helvetiorum virtutem testantur, etsi vobis, amplissimi patres, perspicuissima & notissima esse arbitror, testari tamen placuit, non quidem jactationis, aut ullius gratiæ promerendæ studio, sed ut quique exploratissimum & persuasissimum habeant, Helvetios erga Romanam sedem tales semper fore, quales omnibus prope seculis fuerint, atque eundem semper animum in ejusdem beneficium & sua sponte, & rogatos allaturos.

L VIII.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI
in admisione oratorum septem cantonum Helvetiorum catholicorum. Datum in eadem eorum comparitione, die xx. Martii, anni MDLXII.

MULTA sunt oratores præstantissimi, & ea quidem præclara fortissimæ Helvetiorum gentis in Christianam religionem merita, ejusque magna & eximia in sanctam apostolicam sedem pietatis, & obedientiæ officia omni tempore existerunt. Quæ, etsi nunc a sancta synodo non commemorantur, clarissimis tamen literarum monumentis consignata, sempiternam vobis laudem pepererunt, ac quod vere Christianis hominibus, & solidæ felicitatis amantibus, multo optabilius esse debet, apud Deum (ut apostoli verbis utamur) æternum gloriæ pondus promeruerunt. Verum quamvis cetera pietatis vestra studia magna sane & illustria sint, tamen haud facile dixerim, an ullum magis opportunum officii, & obsequii genus, vel Christianæ reipublicæ magis salutare ab Helvetiis profectum fuerit, quam quod ad sanctam hanc œcumenicam synodum honestissima legatione missa, se tanquam optimos ecclesiæ filios omni ratione communis matris causam, & dignitatem defensores esse apertiissime declararint.

h. Cor. 4.

Testatum illud quidem antea sæpius secetunt iniuncta quadam animi fortitudine & constantia, cum ferro, & armis pro vera religione dimicandum fuit. Attamen eo nunc commendator apud omnes, & Pio IV. pontifici maximo gratior esse debet vestra hæc quam sedulo præstatis, opera, industria, ac sancta sollicitudo, quia non ad unam aliquam Christianæ reipublicæ partem juvandâ, sed ad universam pene ab impiorum scelere, una cum aliis, quibus ecclesiæ salus curæ est, vindicandam prompto, & alacri animo accurristis. Quod igitur sancta synodus ad officium suum pertinere existimavit, primum quidem vos, oratores præstantissimi, salvos, & incolumes advenisse tam vehementer lætatur, ut de eo etiâ maximas gratias Deo optimo & immortalis nullum neq; agendi, neque habendi finem faciat: quippe cum præter optimi, & Christianissimi Cæsaris Ferdinandi, in cuius fide, & clientela potissimum conquiescit, regumque ac principum egregiam erga se voluntatem, & propensionem, magnum etiam præsidium in vestrae laudatissimæ nationis studio ad ea perficienda jam pridem collocarit, quæ Pius IV. divino quodâ beneficio turbulentis hisce temporibus ecclesiæ pontifex datus, rite & legitime convocato generali concilio instituit,

Hoc autem sancta synodus de optimo Helvetiorum animo antea semper cognito, ac perspecto eo magis sibi nunc pollicetur, cum vos tales viros ad tantæ legationis munus obeundum delectos esse animadvertat, quorum in altero maximarum rerum usum, summamque bellicæ virtutis laudem, in altero summam ecclesiasticæ disciplinæ gravitatem, religionem, doctrinam, in utroque autem incredibilem in Deum pietatem, & in sanctam apostolicam sedem observantiam, & devotionem mitissime commendari non ignorat. Quibus de causis vos jam summo amore profecit, & in posterum omni officii genere cōplectetur. Quod vero in defendenda sanctæ Dei ecclesiæ auctoritate, & dignitate perpetuū Helvetiorum studium profitemini, de tam pia voluntate ac mente, ex qua præcipuam nominis commendationem majores vestri sibi, & posteris compararunt, vobis sancta synodus tum immortalis gratias agit, tum ex animo gratulatur, nec dubitat quin (adjuvante domino) constantissima, & invicta natio in eadem sententia permanens sit, non solum, quia diuturna, aut firma libertatis vestra defensio a veræ pietatis cultu juncta esse non potest; verum etiam, quod tantis jam rebus pro fidei catholicæ, & ecclesiasticæ libertatis propugnatione fortiter, & feliciter gestis, vestri jam similes non esse vobis unquam licebit. Mandata vero vestra quoad juris est, libentet admittit.

C COMPARTIO ORATORIS

Sigismundi regis Poloniae, die xxiii. Octobris, anni MDLXII.
Literæ.
Oratio.
Responsum.

LIX.

LITERÆ SIGISMUNDI REGIS
Poloniae, exhibita ab eju oratore in sua comparitione, die xxiii. Octobris, in generali congregatione MDLXII.

SIGISMUNDVS Augustus, Dei gratia, rex Poloniae; magnus dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mafoviz, Samogitiæque, &c. dominus & hæres, reverendissimus in Christo patribus, dominis sanctæ ecclesiæ Romanæ cardinalibus, ac sacrosancti concilii Tridentini legatis, ceterisque reverendis & venerabilibus dominis episcopis, abbatibus, ordinum generalibus, ac aliis omnibus universale œcumenicum concilium Tridenti repræsentantibus, amicis nostris carissimis, salutem, & benevolentiam nostræ commendationem. Reverendissimi in Christo patres, & reverendi ac venerabiles domini amici nostri carissimi, scimus pro officio nostro regio, ut ad hunc celeberrimum & sacrosanctum dominationum vestrarum conventum aleggaremus nostro nomine reverendum in Christo patrem, dominum Valentinum Herburtum episcopum Præmissiensem oratorem nostrum. Cui quoniam nostro nomine quædam ad dominationes vestras renuntianda commissimus, ab illis petimus, ut cum disserentem benigne audiant, ipsiusque verbis non multo minus quam nostris fidem adhibeant. Quas optime valere cupimus. Datæ Vlnæ, die vi. mensis Septembris, anno domini MDLXII. Regni vero nostri anno xxxiii.

Sigismundus Augustus rex.

A terga.

A cietis, sed ne cogitabitis quidem.

ANNO
CHRISTI
1562.

1 *REFERENDISSIMIS IN CHRISTO patribus, dominis sanctæ ecclesiæ Romanæ cardinalibus, ac sacrosancti concilii Tridentini legatis, ceterisque reverendis ac venerabilibus dominis episcopis, abbatibus, ordinum generalibus, ac aliis omnibus universale æcumenicum concilium Tridentini representantibus amicis nostris carissimis.*

L X.

ORATIO HABITA A R. D. VALENTINO episcopo Præmissiensis, oratore serenissimi domini Sigismundi regis Poloniae, in ejus comparitione in generali congregatione, die XXII. Octobris, anni MDLXII.

SERENISSIMVS & clementissimus dominus meus rex, illustriſſimi sedis apostolicæ legati, amplissimi oratores, reverendissimi in Christo patres, venerabilisque viri, eo nomine quod hoc sacrosanctum concilium tam necessario tempore coactum sit, ecclesiæ Dei unicæ dilectæ in domino nostro Iesu Christo patenti suæ, vehementer gratulatur. Cui prævis & petniciosi impiorum hominum opinionibus, seu violentissimis tempestatibus factatæ atque asslidæ, nihil oportunitus, nihilque magis necessarium, quam hoc sacrosanctum concilium accidere potuisse existimat. Scit enim sacra illius majestas ejus generis tempestates, nulla re commodius, quam æcumenicis conciliis, posse, aut unquam potuisse ab ecclesiæ Dei propulsari. Et ut ex optimo animo serenissimus rex hoc tam peropportunitum, & pernecessarium negotium ecclesiæ Dei gratulatur: sic de singulari vestra pietate, omnia præclara, atque egregia sentiens, facile sibi persuadet. Vos unum id agere, in id unum incumbere, ut salutaribus hujus sacræ synodi conciliis, tam horribilis ecclesiæ Dei tempestas componi, aut disjici possit. Et est (Deo optimo maximo sit gratia) serenissimi regis mei hæc de vobis opinio minime vana. Nam video omnes curas cogitationesque vestras in salutem ecclesiæ Dei convertas, video vos ea de vehementer esse sollicitos. Est omnibus catholicis virtus, semperque erit serenissimo regi meo grata, & jucunda vestra tam necessaria, & pia sollicitudo, eam vos memores salutis vestræ non debetis deponere. Hæc enim munetis nostri conditio, nobis divinitus data est, ut omnes curas solitudinesque patienter perfecta mus, dum iis rebus ecclesiæ Dei pax, ac tranquillitas salufque parietur: Et eo certe id nobis diligentius faciendum est, quod nisi id fecerimus, certo scimus nobis illam æternam curam atque solitudinem, quæ instar pestiferi vermis conscientiam conficit, esse subeundam. Sed non est quod quisquam vereatur commissuros vos unquam, ut curæ aliquid & diligentia prætermittatis, in hoc sacrosancto concilio optato sine terminando. Nam cum obsessa impiorum hominum furore, velut facibus ac telis, ad vos tendat supplices manus catholica ecclesiæ, vobis se, vobis gregem precioso sanguine domini nostri Iesu Christi redemptum, vobis atas, templa, ipsamque summum Dei optimi maximi cultum commendans, eritis ne tam duri, ut illam in extremo desertimine deseratis? nec de illius salute, instituta consilia inire perseveretis? Vos yeto pro vestra pietate, non modo id non fa-

Quod autem in tanta oppugnatione, ac magnis procellis ecclesiæ, sacrosanctum hoc concilium velut præfens auxilium, ac gratissimus Sol illuxit, id primum Dei benignitati, deinde beatissimo ac maximo pontifici Pio quarto merito acceptum ferre debemus. Quas enim ille pontifex impensas, quos labores, quas curas non suscepit ac pertulit, priusquam hunc vestrum sanctissimum gravissimumque cœtum coegit! Quæ igitur illi pro tam ingenti divinoque beneficio præmia, quæ honoris insignia, quæ laudum munimenta ab ecclesiæ Dei non debentur? Sed cum ille suo tam præclaro ac egregio facto contentus, ista non postulet, hoc tamen vel invitatus consequetur, quod id illius præstans in ecclesiæ Dei beneficium mortalium memoria aletur, sermonibus crescet, atque literarum monumentis inveterascet, corroborabiturque: ac ita demum sempiternum est futurum, nec illud ulla unquam ætas conticescet. Neque vero illud non oportune Dei benignitate accidit, quod ad ecclesiæ salutem defendendam tuendamque pius, & invictissimus imperator, ac alii catholici reges, principes, resque publicæ magno studio, ut ex hac oratorum clarissima, magnaque frequentia cognosci potest, consentiunt. Quid serenissimus ac clementissimus dominus meus rex? dissensit ne ab hac tam pia causa a reliquis catholicis regibus? Is vero cum illis mente, voluntate, studio ac virtute, ad conservandum veterem illum catholicæ religionis statum vehementer confessit. Ac in eo studio se regis facultatibus suis huic sacrosancto concilio non defuturum offert atque pollicetur. Nam cum is serenissimus rex meus sapientia, justitia, fortitudine, temperantia, omnique illo pulcherrimo choro virtutum stipatus, ac in primis ornatus sit: tum pietatis tanto, quantum esse maximus potest, luceat splendore. Quot enim is templa, delibraque honoris, & cultus Dei optimi maximi gratia magnifice extruxit, ac copiose amplissimeque ditavit? Quantum extat ejus studium in vera religione agenda, dilatanda, ac etiam ad barbaras gentes regno suo vicinas proferenda? Iam vero quanto studio contendat, & elaborat, ut hæc lucis tetra, quæ nostro sæculo plerasque Europæ provincias pervagata est, si minus funditus evelli, saltem reprimi & sopiti queat, nos qui regni illius incolæ sumus, testes locupletes esse possumus.

Sed quid omnia serenissimi regis mei pietatis certissima signa persequi necesse est, cum non mediocriter ejus rei documentum sit, quod cum ipse belli, ac regni sui gravissimis negotiis impeditus, ad hoc sacrosanctum concilium venire non posset, me licet indignum suum oratorem misit. Noluit enim pius rex in hoc totius Christiani orbis, de componendis dissidiis religionis ardore a beatissimi maximeque pontificis, ac ab omnium catholicorum regum studio, studium quoque suum abesse. Sed factum fortasse est, ut sacra illius majestas, in ea re serius aliquanto ecclesiæ Dei ac ipsi religioni officium suum præstitisse videatur. Id vero officium si diligentius examinetur, penitusque inspicatur, profecto præmaturum potius, quam sermum esse judicabitur. Nam cum in veteri more ac instituto regni serenissimi regis mei hoc positum sit, ut de decernendis, mittendisque quaquaverſum legationibus in comitiis regni suscipiatur deliberatio, utique nisi comitali decreto intercedente,

orator

ANNO
CHRISTI
1561.

orator regis majestatis huc non erat mittendus. Sed cum serenissimus rex aliquot jam annis a regno suo in remotioribus regionibus belli negotiis vehementer impeditus abesset, ac ob eam causam facultatem celebrandorum comitiarum regni ad hoc usque tempus prorsus sublatam sibi videret, diutius pro sua pietate se tenere non potuit, quin huc oratorem suum, non expectato ea de re comitiali decreto ablegaret. Ex quo satis cuivis perspicuum esse potest, quod serenissimus rex meys matutius oratorem suum huc miserit, quam per morem in regno receptum, ei licere videbatur. Id veto eo fecit alacrius, quod ea, quæ in Christianam religionem hac nostra infelici ætate grassatur pestis, pestiferum virus suum in regnum quoque illius majestatis longe lateque diffudit. Quod quidem malum serenissimus rex a suo regno, ac ab universo Christiano orbe aversum & propulsatum in salutaribus ejus concilii decretis, confidit ac sperat.

Quæ ne spes eum atque adeo universum terrarum orbem fallat, per viscera misericordie domini nostri Iesu Christi obsecro, ea qua cœpitis sollicitudine curate. Nihil enim ad eam tempestatem, qua navis vobis commissa jactatur, componendam, nihil ad eam pestem, qua gregem, cujus pastores estis, populari videtis, depellendam vobis deesse videtur. Nam & præclara ejus consilii occasio, & tanta quanta videtis, catholicorum regum ac principum studia, modo non emissa voce, vestri officii vos admonent, utque iis tantis malis occurratis atque obstitatis exposcunt. Quibus autem rationibus fieri possit, Deus optimus maximus vobis inspiret, ac quæcumque inspiraverit illa in honorem & gloriam suam, vestram totiusque catholicæ ecclesiæ salutem propitius redundare velit.

LXI.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI
in admessione oratoris serenissimi domini Sigismundi regis Polonia in generali congregatione,
die XXIII. Octobris, anni MDLXII.

REVERENDISSIME & illustrissime domine orator, Sigismundi Augusti optimi, ac potentissimi regis vestri singularis pietas, & excellentissimi regis vestri singularis pietas, & excellens juvanda catholicæ ecclesiæ studium adeo perspicuum sacra synodo semper fuit, ut quem admodum summa cum læticia & voluptate ejus legatum aduentem excepit, ita certe nullam moræ & tarditatis excusationem ab ejus majestate expectandam esse unquam existimavit. Cum enim serenissimus Polonia rex is sit, qui acceptam a clarissimis regibus majoribus suis catholicæ fidei veritatem, non solum ipse constanter retinuerit, verum etiam optimis legibus, ac continentibus prope bellis, a nefariorum hominum scelere atque impetu defendendam summa cum laude susceperit, satis per se sacra synodus intellegebat, eum celeberrimo huic, ac legitimo totius orbis concilio animo interesse, eandemque pietatem omni tempore sanctæ Dei ecclesiæ reipsa præstiturum esse, quam invictissimus Cæsar, ceterique Christiani orbis reges, ac populi, missis legationibus professi essent. Accedebat autem Holii cardinalis amplissimi aspectus, præsentiaque ad declarandam regiam mentem & voluntatem, veluti magnum aliquod atque illustre testimonium. Neque enim dubitari poterat, Sigismundum Augustum regem omnia, quæ ad sacra hujus synodi decus & ornamentum pertinerent,

A summo studio curaturum esse, in qua ditionis suæ hominem apostolicæ sedis legationem obire perbenigne pateretur. Hæc igitur sunt, præstantissime orator, quæ hæcenus fecerunt, ne ab hoc generali concilio regis vestri pietas, & auctoritas abesse videretur. Verum quando per legatum etiam summa religionis & prudentiæ, & integritatis laude præditum adesse voluit: Hoc quidem sacra synodo eo jucundius accidit, quod intellexit ejus majestatem, non expectatis regni comitiis, de hac re deliberasse, ne scilicet cum ea longius differrentur, aliquod pietatis officium ab optimo & religiosissimo rege defuisse illis videri posset, qui minus sincere, atque adeo invidiosè catholicorum principum facta interpretari solent. Quare sancta synodus regis majestati de honorificentissima legatione, deque ejus in catholicam & apostolicam ecclesiam egregia voluntate, maximas gratias agit. Deinde veto te, reverendissime domine, non solum quia illius regis, cui nihil antiquius vera religione unquam fuit, personam geris, sed quia Holii cardinalis & legati amplissimi laudatione es ornatus, non potest hoc munere non dignissimum judicate, libentissime excipit, mandatumque tuum, prout juris est, admittit. Quod autem sanctam synodum hortaris, ut Dei causam, quam suscepit, ita tueatur, ut aliquando sancta ecclesia pristinam dignitatem recuperare queat, illa quidem sua sponte incitata, in hanc curam omni cogitatione incumbit: lætaturque Dei misericordia tam præclara divini hujus operis fundamenta jacta esse, ut divina ope & auxilio freta, speret fore, ne cum sibi a Pio IV. pontifice maximo, cujus virtutem immortalitati consecratam omnes ætates admirantur, summa constituendæ ecclesiæ adjumenta suppeditata fuerint, ipsa suo muneri & officio defuisse existimari possit.

C O M P A R I T I O O R A T O R I S
Emmanuelis Philiberti ducis Sabaudia,
die vltima Ianuarii, anni MDLXIII.

Literæ. Mandatum.
Oratio. Responsum.

LXII.

D L I T E R Æ D V C I S S A B A V D I Æ,
exhibita ab ejus oratore in generali congregatione, vltima Ianuarii, anni MDLXIII.

ILLVSTRISSIMI & reverendissimi patres: In tanta rerum perturbatione, in qua totus Christianus orbis periclitatur, illud nobis, ut certissimum ita unicum remedium, quod ab istius sacrosancti concilii diu desiderata diffinitione dependet, relictum esse videtur. Reliquæ enim omnes, quæ huic morbo adhibentur, medelæ, vulnus potius exacerbare, quam obducere dignoscuntur. Quare & pontifice summo, qui hoc tam salubre medicamentum adhiberi voluerit, & vobis omnibus, qui vestra opera, diligentia, virtute, in hanc rem prorsus incumbere, & pro legatione tot labores sustinere non recusatis, maxime sunt agenda gratia: Christianis vero omnibus summo opere gaudendum, quod religio suo pristino cædori restituta, & omnibus erroribus ^{de} depulsis, viam, quam sequantur, veritatis minime sunt ignoraturi. Mihi quidē nulla res gratior, nec desiderabilior ob venire poterat, tum totius reipublicæ Christianæ causa, tum etiam populorum meorum, ut quos a bellorum anfractibus, divino ^{aut ex} munere

munere liberatos mea magna lætitia conspicio, eos etiam animarum pace fruentes, majores cum gaudio intelligam. Quod si serius ad vos oratorem & procuratorem meum, qui mos omnibus catholicis principibus est antiquus, destinavi, id facile mihi a vobis condonatum iri existimo, si varia atque eadem gravia negotia, quæ me hæcenus totum occupaverunt, considerate non dedignabimini. Nunc cum primum licuit, reverendum episcopum Augustensem, isthuc mittendum curavi, qui & oratoris & procuratoris mei munere, apud istam sacrosanctam synodum fungatur: ab eo intelligeris, & quanto in periculo constitimus, & quo teneamur desiderio conventum hunc vestrum unanimi consensu ad totius orbis Christiani quietem, & ad catholicæ religionis augmentum, perfici: qua denique afficiamur voluntate vestra decreta, vestrasque diffinitiones, quantum in nobis erit, omnibus favoribus prosequi & adjuvare, ut quod a vobis (Spiritu sancto cooperante) determinatum fuerit, id a nobis pro virili nostra sincerissime executioni demandetur. Valete. Taurini Kalend. Ianuarii MDLXIII.

A TERGO.

ILLVSTRISSI MARVM
& reverendissimarum DD. VV. obsequentissimus
filius dux Sabaudia.

E. Philibertus.
LXIII.

MANDATVM DVCIS SABAVDIÆ,
exhibuit ab ejus oratore in generali congregatione die ultima Ianuarii MDLXIII.

CVM Philibertus Dei gratia dux Sabaudia, Chablais, & Auguitæ, sacri Romani imperii princeps, vicariusque perpetuus, marchio in Italia, princeps Picemontium, comes Gebennarum, Gebennesii, Baugiaci, Recondimontis, & Aftæ: baro Vaudi, Gar, & Faucigniaci, Nicæque, Brestia, ac Vercellarum, &c. dominus. Univerfis pateat, quod cum serenissimus in Christo pater, dominus Pius divina providentia Papa IV. pro hæresibus extirpandis, moribus reformandis, abusibus corrigendis atque aliis, quæ ad catholicæ religionis veritatem ascendendam, pristinumque candorem restituendum necessaria fuerint, proponendis, tractandis, diffiniendis, & exequendis, sacrum œcumenicum concilium in civitate Tridentina profectum indixerit, quo in loco multi jam patres convenere, atque huic tam salubri, ac necessario negotio operam navare minime desinunt. Nos pro ea, qua erga religionem catholicam afficimus pietate, sacrosanctum hunc conventum omni studio, omnique favore prosequi cupientes, ut pro virili nostra universæ reipublicæ Christianæ, & his præsertim populi, quibus regendis divina nos præposuit benignitas, in re tam necessaria prodesse valeamus, ut principem decet Christianum, nostrum illuc oratorem & procuratorem transmittere decrevimus. Consilii itaque de fide, legalitate, scientia, probitate, rerum experientia, aliisque virtutum moribus, reverendissimi consilarii nostri carissimi domini Marti Antonij Bobæ episcopi Augustensis, eundem episcopum oratorem, & procuratorem nostrum elegimus, deputavimus, & fecimus, ac tenore præsentium ex certa nostra scientia, motuque proprio, & citra aliorum per

Concil. gener. Tom. XI V.

A nos hæcenus constitutorum procuratorum revocationem eligimus, deputamus, & facimus, eique auctoritatem & facultatem impartitur nostro nomine, sese dictæ factæ synodo præsentandi in congregationibus, sessionibus, aliisque in locis, ubi fuerit opportunum, interveniendi, ea, quæ Christianæ reipublicæ necessaria & utilia fuerint, proponendi, decretis & diffinitionibus assistendi, illaque & illas acceptandi, atque illorum, & illarum observantiam promittendi, ac demum omnia alia in præmissis, & circa tractandi, gerendi, negotiandi & concludendi, quæ nos, si præsentem essemus, tractare, gerere, negotiari & concludere possemus. Promittentes in verbo principis, omnia & singula per dominum episcopum oratorem & procuratorem nostrum, proposita, tractata, conclusa, acceptata, & promissa, rata, grata, & firma habere, & tenere, eaque inviolabiliter observare: renunciantes quibuscumque legibus, privilegiis, & aliis omnibus, quibus contra præmissa, vel aliquod præmissorum facere, vel venire possemus. In quorum fidem, has manu propria subscripsimus. Datum Ripolis die I. Ianuarii MDLXIII.

E. Philibertus.

LXIV.

ORATIO HABITA A REVERENDISSIMO

domino episcopo Augustensi, oratore illustrissimi domini Emmanuelis Philiberti, ducis Sabaudia, in eiq. comparatione.

V E L L E M illustrissimi & reverendissimi patres, tantum mihi hodie daretur eloquentiæ, ut in hoc dignissimo consensu, pro rei, de qua agitur, gravitate, & pro ejus, cujus nomine ad vos venio, principis egregia in religionem catholicam, pietate, nonnulla breviter explicare possem, non quod existimem oratione quantumvis proluxa & elaborata, posse me quicquam, non dicam plene complecti, sed ne summarim quidem per capita attingere, quod non a vobis, & acutissime prævisum, & diligentissime examinatum fuerit: sed quoniam rem vobis minime ingratham, & fortasse non omnino inutilem me facturum puto, si quanti apud homines vestri fiant labores, quomodo vestra probentur consilia, quæ denique sit omnium de vobis expectatio, cursim exposuero: mox aliqua de gloriosissimo principe Emmanuele Philiberto Sabaudia duce subjecero, quæ licet vobis sint notissima, ea tamen silentio prætereunda non esse duxi, quod earum rerum, quæ maxime expectantur & profunt, jucunda mirum in modum solet esse rememoratio. Illud itaque vos minime latere scio, cum superioribus annis seditio hæc pessima, Christianam Rempublicam invasit, & modicis non contenta finibus, longelateque pervagaretur, eam bonorum omnium fuisse sententiam, concilium cogendum esse, cujus auctoritate salubris huic morbo medela adhiberetur, eoque non tantum male affectæ provinciæ purgarentur, sed ne aliæ polluerentur, quam citissime provideretur, id aliquando impetratum est, conciliumque hac in eadem civitate agi ceptum, qua in re cum a patribus vigilantissime insudaretur, renovato inter eos principes bello, apud quos summa Christiani orbis & potestas, & auctoritas erat, ab eo, re imperfecta, cessatum est: quæ cessatio, ut maximum bonis omnibus dolorem attulit, ita catholicæ religioni graviore peperit difficultates. Nam

G G g multi,

ANNO
CHRISTI
1563.

multi, qui cum concilium perageretur, illius censuram perhorrescentes obmutuerunt, ut eo timore sese liberatos dimissis partibus crediderunt, audaciores facti, quasi tempus, quo tacuerant recuperate volentes, non secus ac annis intra claustra aliquandiu conclusus, sublati obicibus, vehementius defluit, acrius venena sua diffundere, & contra receptas ab Ecclesia sententias novas asserere opiniones non destiterunt, donec omnibus perturbatis, Galliam ipsam nobilissimam, atque eandem religiosissimam provinciam in hoc, quod videtis patres, discrimen traxerunt. Sed quid dixi Galliam? imo verius universum orbem: hac enim amissa, alias provincias diu in religione contineri non posse, summopere timendum est.

Quare cum res in maximam viderentur redacta desolationem, omnipotens Deus, qui semper praesto est in tempore opportuno, pace inter principes conciliata, hujus instaurandi concilii facultatem nobis restituit, quod divina primum bonitate, deinde sanctissimi domini nostri Pii IV. prudentia, & incomparabili erga creditam sibi ecclesiam caritate, singulari etiam principum Christianorum voluntate, vestra praeterea patres, virtute & diligentia frequentissimum, & certe reipublicae Christianae maxime necessarium conspiciamus, quam vero utile futurum sit, res ipsa indicabit. Hoc tam celebri conventu omnium permoti animi, omnium excitata studia, omnium spes erecta, omnes vos laudare, omnes vos admirari, quod in tempore tam difficili domibus, opibus, amicis, propinquis, ecclesiis vestris relictis, non aëstus, non frigora, non maria, non hostium gladios exhorruistis, quod vos huc religionis tuendae, & pacis in ecclesia Dei constituendae, gratia confertetis.

Fingite vos, patres, in amplissimo theatro constitutos esse, & hujus vestrae actionis omnes homines spectatores habere, summos, infimos, bonos, malos, pios, impios, sed non omnes eisdem oculis, eademque mente vos intueri: non omnes eundem exitum hujus negotii expectare. Alii enim, quam sibi soli sapere videntur, & de nobis pessime sentiunt, nihil aliud in votis habent, quam ut conventus hic, qui praeter suam ipsorum opinionem celebratimus evasit, discordiis sententiarum dissolvatur, illud secum ratiocinantes (& meretricie summa cum ratione) nihil religioni Catholicæ perniciosius, nihil quod eorum malam causam magis adjuvet, evenire possit: quare si quæ inter vos aliquando exoriuntur quaestiones, quæ longiori egeant tractatu, tum vero maxime exultant, & ut hominum sunt ingenia, qui ea facillime credunt, quæ vehementer cupiunt, has controversias ad concordiam redigi minime posse certissime sibi persuadent, nihil minus, quam Spiritum sanctum in nobis esse constanter affirmantes. Alii vero in vobis omnem spem repositam esse cognoscentes, qua si fallamur, omnia nobis mala timenda esse, tum precibus apud Deum contendunt, tum vos rogant obtestanturque, ne communi & necessariae causae deesse velitis, in hoc cum aliis convenientes, concilii re infecta dimissionem gravissimas universo orbi calamitates allaturam, in cæteris ab illis omnino dissentientes siquidem istis vestri conatus multo cum honore extolluntur, illis magna cum detestatione deprimuntur. Isti disceptationes vestras veritatis indagandae studio adscribunt, illi occultandae desiderio attribuunt, isti caritatis igne nos flagrare ar-

bitrantur, illi contradictionis spiritu agitari calumniantur: quid plura? boni bene omnia interpretantur, mali in malum omnia detorqueunt sensum.

Quocirca, ut istis, patres (quod vos profus vel certo scio) satisfactum erat, illum potissimum a nobis expectari existimate, ut cum aliqua quaestio discutienda proponetur, illud Cassianum semper pra oculis habeamus, cui bono? ut scilicet, si quid tractandum fuerit, quod ad disciplinam ecclesiasticam temporum injuria, & hominum vitio inclinatam sublevandam, quod ad hæreses extirpandas, quod ad pacem in ecclesia Dei componendam pertineat, in hoc totis viribus infudemus, & quid agendum sit, sincere explicemus: at si aliqua incidere, quæ nobis magnum facessant negotium, rei vero, de qua nunc agitur, moras potius injiciant, quam adjumentum afferant, hæc prætercuntes, ad ea, quæ maxime profutura sunt, unanimes descendamus. Duo sunt, quæ a nobis desiderantur, morum castitas, & puritas doctrinae, hæc si fideliter præstiterimus, brevi nos summa bonorum omnium cum lætitia ab hoc negotio expediemus, quo nihil primo aspectu difficilius, at si rem interius consideremus, nihil explicatu facilius esse potest. Quid enim difficilius, quam mores per tot sæcula depravatos corrigere, & licentiosam multorum vitam duro severioris censurae freno cohibere? Quid difficilius, quam in tanta opinionum varietate, ita vestras proferre sententias, ut bene sentientes confirmetis, male autem opinantes a tenebris ad veritatis lucem revocetis? Quid, inquam, hominibus difficilius, quam sacras aperire scripturas, sacra tractare mysteria, & quasi Dei consiliarii fuerimus, illius arcana, sensusque scrutari & interpretari velle? Contra quid facilius, quam id agere, quod ut fiat, in tua postum est voluntate? Iure enim ea difficilia credemus, quæ nobis etiam maxime adnitentibus, assequi minime possumus: at hujus nostri negotii ea est natura, ut quicquid velimus, id in Domino possumus, a quo sexcentæ nobis de hac re factæ sunt promissiones. Fidelis autem Deus est, & eas irritas fieri non patietur. Quid facilius, quam ne cogitantes quidem ea loqui, quæ hominum prudentissimi summo studio, summa cura, summa diligentia, non solum non intelligere, sed ne attingere quidem (nisi Deus adsit) unquam potuerunt? At nobis, ne cogitemus quid loquamur, a Domino mandatum est, quem subministratorem verborum nostrorum habemus, quod suam per nos, non nostram velit prædicari doctrinam. Quid facilius, quam veritatis interprete Spiritu sancto, veras profetere definitiones? Ille nos docebit omnia, nihil tam veritati contrarium est, quam error, at ubi Spiritus sanctus adest, illinc ut omnis error absit necesse est: ergo ne falli quidem possumus, nisi Spiritui resistamus, ille semper nobiscum est, hic circumvolitat, is hæret patietibus quidem, hic in medio nostrum manet, non tantum ut omnia compleat, sed singulari quodammodo nostros occupaturus sensus, quos si ei aperire voverimus, profecto & corda nostra sacris repleti mysteriis, & linguas nostras (ne cogitantibus quidem nobis) ad ea pronunciantia solvi sentiemus, & magnalia Dei loquentes, ab omnibus summa cum admiratione audiemur.

Reliquum est patres, ut ad religiosissimum principem Emmanuelem Philibertum Sabaudiae ducem mea convertatur oratio, qua in re paucis me expe-

ANNO
CHRISTI
1563.

me expediam. Neque enim in illustranda serenissimi illius familia nobilitate, in ditionis latitudine describenda, in rei militaris scientia laudanda, in clarissimis victoris recensendis, denique in virtutibus, quibus fulget, innumeris connumerandis immorabor, tum quia is non est locus, tum etiam, quia ea vos ita cognita habetis, ut digitos vestros. Duo tantum dicam, quæ rationi hujus temporis maxime conveniunt, primum nobis gaudendum esse, quod strenuissimus princeps, non tam sua fortitudine antiquum regnum sibi recuperaverit, quam sua pietate in religione Catholica conservavit, siquidem eo processerat militum licentia, inivitis & repugnantibus iis, penes quos nunc erat administratio, ut multoties dubitatum fuerit penitus adum esse de religione, quæ, quod adhuc in illis partibus retineatur, id totum post Deum, Sabaudia ducis virtuti acceptum ferre debemus. Alterum illud est, quod ab eo præcipuum mihi datum est in mandatis, ut suo nomine vobis profitear, vos in vestris decretis observandis alacriorem, in exequendis promptiorem habituros neminem. Dixi.

LXV.

RESPONSVM SACRÆ SYNODI
in admissione oratoris illustrissimi domini ducis Sabaudia, datum in generali congregatione die ultima Januarii MDLXIII.

REVERENDISSIME domine, ac illustris orator, multæ sunt, & ea quidem graves rationes, quæ hujus æcumenicæ synodi animum & voluntatem excitare debent ad ea omni diligentia persequenda, & juvante domino, perficienda, quæ summa bonorum omnium approbatione instituit. Hoc enim Christianæ reipublicæ afflicta sane & misera conditio postulat. fidelis populus non solum expectat, sed etiam flagitat, caritas suadet, & serenissimi domini nostri Pii quartæ pontificis maximi summa auctoritas suo jure expetere videtur. Verumtamen spes illa, quæ in dies major bene gerendæ rei ostenditur, ita ejus studium commovet, ut sua sponte satis incitata nullius cohortatione indigeat. Nam, ut omitamus, ejus benignitate, in cujus manu corda sunt regum, factum esse, ut præter omnium opinionem pax inter Christianos principes constitueretur, sine qua, aut generale concilium cogi, de eo aut convocando, ne cogitari quidem illo modo poterat, cum sancta synodus animo re-petit, quæ deinde consequuta sunt, in maximam spem adducitur fore, ut Deus sanctæ ecclesiæ calamitates miseratus, laborum suorum exitum afferat, quem omnes optamus.

Ac primum quidem illud mirum videri debet, tantum brevi temporis spatio ex remotis, & disjunctissimis locis pattum consensum factum esse. Deinde postea quam de gravissimis rebus agi ceptum est, quamvis in deliberando nonnulla interdum & variæ disputationes orientur (quod alia ratione veritas satis clucere non possit) tamen in decernendo summa inter omnes, & vere Christiana consensus nunquam defuit. Prætere in quo omnia fere esse posita videntur, tanta catholicorum principum alacritas, tam propensa in orthodoxam fidem omnium voluntas, tanta animorum conspiratio, rot honestissimis legationibus declarata est, ut hoc veluti certissimum constituendæ ecclesiæ pignus a Deo

Concil. gener. Tom. XI V.

A immortalis sacrosanctæ synodus habeat. At vero inter cæteros maximi nominis principes, cujus se vel dignitate ornari, vel pietate, & opibus plurimum juvari posse sibi persuadet, quanti scelerere debeat Emmanuels Philiberti optimi, & fortissimi Sabaudia ducis clarissimum nomen, atque auctoritatem, multo notius est, quam ut pluribus verbis demonstrari oporteat. Ut autem multa paucis comprehendantur, satis illud argumento esse poterit, quod dux vester nobilissimi generis splendorem, ditionis amplitudinem, summam bellicæ artis, & cæterarum virtutum gloriam ita cum veræ pietatis & religiois studio conjunxit, ut simul regnandi, & Catholicæ fidei defendendæ intum fecerit. Itaque reverendissime domine, vel quod ejus principis personam geris, in quo sancta synodus multum præsidii positum esse jure optimo existimat, vel quod te iis virtutibus ornatum esse intelligit, quæ tam gravi personæ & causæ maxime conveniunt, & summa lætitia venientem excepit, & ea modo loquentem, quæ a prudenti viro, & pietatis studiosissimo expectanda erant, libentissime audivit, atque in posterum omnia benevolentia & humanitatis officia, quæ nunc tibi prolixè pollicetur, te ipsa multo libentius præstabit. Mandatum vero tuum, prout juris est, benigno animo admittit.

LXVI.

LITERÆ CHRISTIANISSIMI
regis Caroli, exhibita ab ejus oratoribus in generali congregatione, die x. Februarii MDLXIII.

CAROLVS Dei gratia Francorum rex, sanctissimus & in Deo reverendissimis patribus apud Tridentum celebrandæ sanctæ synodi gratia congregatis salutem. Non dubitamus sanctissimi patres, quin nobis carissimus, nostrique amatissimus consobrinus noster cardinalis a Lotharingia vos ejus nunciis participes fecerit, quem nos ad eum nuper scripsimus, de felici & divinitus nobis oblata victoria adversus eos nostrorum hominum, qui falso religionis prætextu ex ipsa sacrarum rerum profanatione, & alienissimis in sacros ecclesiæ ministros crudelitatis exemplis, nihil se aliud conari, aut querere declararunt, quam ut catholicæ nostræ religionis, & Christianæ pietatis statum omnem everterent, & armorum vi atque injuria reliquos omnes populos nostros in errorem suum inducerent. Quorum audaciæ (sicuti omnes norunt) tanto nos animi ardore obstinimus, ac obstatum quotidie, ut nulla nos aut rerum difficultas, aut periculorum discrimen ab hoc instituto avertere, aut remorari potuerit, quin sceleratis eorum consiliis ac inceptis, vel ipsam vitam nostram opponeremus, cum non ignoremus in hoc roto negotio præcipue de omnipotentis Dei honore, quo nihil nobis potest in hac vita esse carius, & catholicæ ejus ecclesiæ statu ac salute decretari, cujus ut primogenitus, & majorum memorum hæreditario titulo Christianissimus filius censeor, ita equidem defensor, protector, que præcipuus toto orbe Christiano agnoscitur haberi que studiose percipio, & exopto. Cum igitur certo nobis persuadeamus, vos in hoc tam felici tanque salutari instituti nostri successu optimo maximo exercituum ac victoriarum.

G Ggg ij Deo

ANNO
CHRISTI
1563

Deo gratias ex animo esse acturos, fructumque A
hujus rei beneficii ad vos præ ceteris facile in-
telligamus perventurum, lubenter vobiscum
commune hoc gaudium pariter gaudere consti-
tuimus, planeque atque palam testificari hanc
tam insignem, tamque admirabilem victoriam
nos uni Christo summo regum regi, ac bonorum
omnium auctori referre acceptam. Vnde cum
nos toto studio totaque mente laudamus, & im-
mortalis gratiarum actione prosequimur, majesta-
tem ejus obsecrantes, ut in perficiendo, quod
feliciter ipsius gratia inchoatum est negotium, B
tanta virtutis suæ presentia adesse atque adistere
digneretur, ut ad laudem ejus, & ecclesiæ pacem
pro nostro desiderio omnia passim sedata ac tran-
quilla, & in antiquum statum splendoremque re-
stituta propediem possimus intueri. Cæterum
cum probe noverimus sanctissimi patres optima
& saluberrima eorum malorum, quæ & nos hodie
hic affligunt, & pene omnibus Christiani nomi-
nis provinciis impendere videntur, remedia
a sanctissimis Christianæ ecclesiæ pastorum comi-
tibus, publicisque synodis quondam petita esse,
atque habita, cum illi beatissimi patres pro in-
juncti sibi muneris officio de universalis ecclesiæ
salute solliciti, tam mature, tamque accurate
enascantibus erroribus obviam irent, tantaque vi-
gilantiæ assiduitate eis resistere perseverarent, C
ut nunquam, nisi extinctis illis, & e medio su-
blatis sibi quiescendum esse arbitrarentur. Ora-
mus vos sanctissimi patres, & in Dei atque unici
filii ejus Iesu Christi nomine obsecramus, ut pro
ea expectatione, quam de pietate, ac paterno
in se animo vestro omnes conceperunt, tam san-
ctam, tamque seriam rerum, quæ tum bellorum
injuria, tum temporum iniquitate in populo
Dei vitiatæ corruptæque sunt, emendationem,
ac reformationem instituere, atque inire velletis,
ut qui se ex animi levitate temere ab ecclesia se-
pararunt, ex ea quam instauratam probe atque
perfecte restitutam ipsis expectandam exhibebit-
is, catholica ecclesiæ antiqua facie, puritate,
atque integritate, in salutis viam facillime redu-
cantur. Atque ut neque nos, quicquid opum ac
virium nobis est divinæ gratiæ munere concess-
um, ad Christianæ religionis tuendam dignita-
tem cupide impendimus, & nobiscum non pauci
præstantes viri, & militiæ nostræ duces ac præfe-
cti nobis charissimi in eadem ista causa sibi ipsis
non pepercerunt, sed vitam & sanguinem suum
in hoc recenti prælio domino Deo consecrarunt:
sic vos pro vestri muneris ratione eo animi can-
dore & conscientia sinceritate in hoc ipsum
(cujus gratia convenistis) negocium incumbatis,
ut ex sanctissimo labore vestro verum sin-
cerumque Dei cultum, tanquam præcipuum
operæ vestræ fructum, passim renasci atque in-
staurari videamus, atque adeo eam in ecclesia
morum emendationem, ac disciplinam vigere,
quæ non modo placandis regni nostri procellis,
sed etiam conciliandæ, & in eadem religione per
omnes Christianæ ecclesiæ populos constituen-
dæ paci sufficere possit. Datum in civitate Carnu-
tensi, die xviii. Januarii M D L X I I I.

CAROLVS,

BOVRDIN.

XLVII.

ORATIO HABITA AD. ARNALDO
Ferrerio oratore Christianissimi regis in gene-
rali congregatione die xi. Februarii. MDLXIII.

QVONIAM ex literis regis Christianissimi,
quæ nunc recitatæ sunt, & orationibus non
ita pridem habitis, tum ab eloquentissimo prin-
cipe cardinale a Lotharingia, tum ab eruditis-
simo viro episcopo Merensi, intellexistis Gallia-
rum vastitatem, & regis Christianissimi aliquot
egregias victorias, nolo esse vobis, patres sanctis-
simi, in illis rursus recensendis vel eo maxime
molestus: quod si vobis calamitates nostras qua-
les sunt exponerem, nemo certe vestrum est, qui
rem non potius fictam, quam factam existimaret.
De postrema autem victoria tamen magna &
gloriosa, quam Deus sua immensa providentia,
ut eam nobis daret de manu victoris hostis cri-
puit, quid ego plura dicam? cum adhuc in me-
diis Galliarum visceribus vivat, & grassetur victus
inimicus? utar igitur eo argumento, quo soleo,
& orationem meam totam convexam ad vos sa-
pientissimi patres, unicum miseriarum nostra-
rum perfugium: si enim per vos naufragii no-
stri tabulas (si modo ullæ supersunt) non con-
servamus, omnino perimus. Moyses cum pu-
gnaret adversus Amalech, habebat magnum de-
lectorum militum numerum, illisque præerat
fortissimus imperator Iosue: verum nisi montem
conscendisset, nisi petra, cui insideret, suppo-
sita ei esset: nisi virgam in manu interea dum pu-
gnabatur habuisset: nisi Moyses utramque ma-
num Aaron & Hur usque ad occasum Solis su-
stentassent, ut eas in sublime attolleret, victu-
rum fuisse Amalech vel eo solo cognoscimus,
quod simul ac Moyses manum demitteret, vin-
cebatur Iosue. Non desunt regi Christianissimo
copiæ & propriæ & auxiliares, illarumque im-
perator prudens, & magnanimus princeps Guyssie
dux, nihil non molitur Christianissima, & pru-
dentissima regina piissima regis mater, quod vel
ad reconciliandos, vel propulsandos hostes per-
tineat: verum Aaronem & Hur, qui regi Chri-
stianissimo petram subjiciat, qui illius manus in
altum tollat (si vos patres sanctissimi ij non estis)
neminem præterea habemus. Moyses omnium
modestissimus, quotquot in orbe unquam fue-
runt, Dei vir, cui dominus non in ænigmate,
& simulacro, sed ore ad os loquebatur, per quem
tor tantaque miracula edita sunt, & ut uno ver-
bo dicam, Moyses typus Christi non poterat
vincere, nisi manus sublimes haberet. Quid est
quod de nostris victoriis possit merito sperari, si
regis Christianissimi manus demissa sunt? Moyses
per senectutem, & grandiorem ætatem non po-
terat per se manus elevare: hoc idem non potest
rex noster pupillus per impuberem & teneram
adhuc ætatem. Vestrum est, patres sanctissimi, qui
veri & legitimi estis Aaronis successores, non so-
lum regis Christianissimi vestri progeniti filii,
sed etiam omnium Christianorum principum
manus usque ad occasum Solis sustinere: id autem
fieri a vobis facile potest, si petra illa, cui Moyses
insidens vicit Amalech, sit vestrorum decreto-
rum basis & fundamentum, ita enim ad Solis oc-
casum usque perdurabunt, neque Sole meridia-
no dissolventur, & nos tum revera vicerimus:
sin minus, neque victoria nostra erit victoria, ne-
que inimici nostri, iidemque vestri reconcilia-
buntur,

ANNO
CHRISTI
1563.

buntur, imo quasi remediis irritati magis ac magis vociferabuntur, vos in Samaritæ ab hominibus excogitato, non Hierusalem Dei tabernaculo semper permanere, volque non Aoliba, sed Aola filiam appellabuntur. Sed quid ego adversarios vestros moror: si eos contentum, habet saltem rationem catholicorum, & Christianorum hominum, qui hucusque in fide, & religione sanctæ Romanæ ecclesiæ permanferunt. Non eadem est hodie ætas, non mens omnibus Christianis hominibus, atque erat ante quinquaginta annos. Laboramus fere catholici omnes eodem morbo (si modo morbus recte appellari potest) quo quidem olim Samaritani, qui mulieri a puteo redeunti, & dicenti Christum venisse, vidisse, audisse, familiariter allocutum esse, non prius crediderunt quam urbem exiissent, rem omnem diligenter inquisissent: cumque Christum agnovissent, crediderunt, non quidem, ut dicebat, amplius propter mulieris sermones, sed quod illi ipsi Christum cognovissent. Scrutatur hodie, scrutatur (mihi credite) patres sapientissimi, bona pars Christianorum hominum sacras scripturas, rejectis aliarum disciplinarum libris. Hoc ipsum prospiciens rex Christianissimus curavit diligenter, ne quid mandatis nostris contineretur, quod ad illam petram non proxime accederet, quodque a catholicis omnibus vehementer non expeteretur, & ab adversariis nullo jure repellere aut repudiari posset. Ea autem illustrissimis dominis legatis dedimus, si propediem (uti polliciti sunt) vobis, patres sanctissimi, examinanda & judicanda proponant: ad vos enim potissimum mitruntur, vestrumque de illis iudicium magno desiderio expectat rex Christianissimus, & tota Gallia, in illis (ut videbitis) nihil præcipuum a cæteris Christianis petimus, omnia sunt nobis cum ecclesia catholica communia. Quod si videmus plerisque graviora & magis necessaria prætermisisse, illi si placet existimant, nos consulto a levioribus cœpisse, quo facilius graviora posset suo tempore proponi, utque horum leviorum facilius esset executio, a qua, patres sapientissimi, nisi vos inceperitis priusquam hinc abeat, clamabunt catholici, ridebunt adversarii & dicent patres quidem Tridentinis scire, sed facere nolle: optimas quidem leges ita visse, eas tamen ne digito quidem attingere, posteris tantum & successoribus observandas reliquisse. Quæ in re etiam atque etiam considerandum vobis est: iurisconsulti enim putant legem, cujus causa & ratio est antiqua, non solum futuris, sed etiam præsentibus negociis formam dare. Qui autem impietatis nos insimulant, qui que se offacere dicunt in postulatis nostris nonnulla, quæ cum adversariorum libris faciunt, nos quidem illos responsione indignos existimamus: vos si aliter iudicatis, ipsi pro nobis respondeat, vim enim patimur. Qui vero in illis modum ac moderationem quandam desiderant, & si aliquid videantur dicere, dum nos prudentiæ, cujus in vita maximus usus est, admonent, duorum tamen meminerint oportet: primum quod Marcus Cicero scribit adversus Neoptolemum, aut potius adversus Ennium, apud quem Neoptolemus ita loquebatur: philosophandum esse, sed paucis. Erat, inquit Tullius, qui temperantiam, mediocritatem, modum denique desiderat in re optima, & eo meliore quo major est: alterum quod de istis tepidis moderatoribus & (ut ita dicam) lepidis & bellis mediatoribus scriptum reliquit Spiritus

Council. gener. Tom. XIV.

sanctus: incipiam inquit ille, vos evomere: utinam aut calidi, aut frigidi fuissetis. Valeat hæc genus hominum in prophanis, & civilibus rebus: nam in divinis mediocribus esse, non diu, non homines, non concessere columnæ: Nemo enim potest duobus dominis servire. Proponite vobis patres sapientissimi, qui profuerit ecclesiæ catholice moderata illa ecclesiastica disciplinæ emendatio facta in concilio Constantiensi, aut paulo severior in sequenti concilio, cujus ego non mihi parcam, ne quorundam delicatas ac teneras aures offendam: quid ea quæ in concilio Ferrarisiensi, Florentino, Lateranensi ultimo, Tridentino primo, aut qui nunc tantum fuisse concilium putant: quid profuerunt decreta Tridentina facta post duodeviginti annos: quot interea omnium hominum ordines, quot provinciæ, quot regna, quot nationes ab ecclesia Romana desecerunt? Non est, patres sapientissimi, hæc Gallorum causa: tantum valeant Galli cum suis tumultibus, res suas sibi habeant: vos Itali, vos Hispani patres appello: periculum ex aliis facite vobis quod ex nobis fiet, cuius magis interfit hanc veram & feriam disciplinæ ecclesiasticæ emendationem fieri, quam Romani episcopi pontificis maximi, summi Christi vicarii, Petri successoris in ecclesia Dei supremam potestatem habentis. Nunc hic agitur de capite, de fortunis vestris. Hoc ego pluribus dicerem, nisi vos vestra sponte ad eam rem satis incitatos cognoscerem. Interea vero de vestra in regem Christianissimum pia voluntate & grato officio gratias agimus, & oramus Deum optimum maximum patrem domini nostri Iesu Christi, ut "nos ecclesiæ nostræ a vos diutius salvos & incolumes conservet. Dixi.

LXVIII.

RESPONSVM SACRÆ SYNODI IN
admissione oratorum regis Christianissimi, datum in generali Congregatione XI. Februarii.
MDLXIII.

Illustrissimi oratores,

QUANTAM lætitiâ sacrosancta synodus accepit ex ea victoriâ, quam proxime Christianissimus rex vester, Dei præsidio munitus ab hostibus reportavit, singulari pietatis significatione ab ea declaratum est: tanquam enim commune catholice religionis periculum propulsatum esset, ita communibus omnium votis gratulationes habendas, & gratias Deo immortalis agendas esse iudicavit. At vero optima & egregia Christianissimæ eius majestatis voluntas, quæ ex omnibus partibus in iis literis, quæ modo lectæ sunt, & in vestra oratione se ostendit, adeo sanctæ synodi lætitiâ & voluptatem auxit, ut nihil illi iucundius, nihil gratius accidere poterit. Nam cum innumeræ calamitates catholicam ecclesiam pene oppresserunt, quis non mirabiliter lætetur: cum divino consilio factum esse consideret, ut potentissimi regis puerilis ætas ita ad veram pietatem infotmaretur, ut in eo laudis genere nihil se unquam majoribus suis clarissimis regibus concessurum esse præferat. Atque hoc quidem Dei optimi maximi beneficium quo amplius existimandum est, eo ardentiori studio precari atque optare sancta synodus cogitur, ut afflictæ Christianæ reipublice tanto & tam præclaro bono frui nunquam non liceat. Deinde vero summæ spei regem hortatur, & per Dei misericordiam obsecrat, ut (quod hæcenus fecit)

GGgg iij ejus

ANNO
CHRISTO
1563.
Apo. 3.

Mat. 6.

ANNO
CHRISTI
1563.

ejus sit memor, quod majorum suorum fide & religione partum ipse hæreditarium accepit, omnia sua studia, & cogitationes ad Dei gloriam amplificandam convertat sanctam sedem apostolicam defensionem, atque omnibus ornamentis auctam velit, veterem fidem conservet, illorum consiliis benignas aures præbeat, qui regni firmitatem & robur non in fortitudine equi aut viri, sed in Dei potentia & virtute collocatam esse existiment: contra vero cum fortasse defururi non sint, qui omnia utilitate metienda esse contendant, tranquillitatem, & pacem quæ non erit pax suadeant, ne patiatur optimam illam mentem, & Christianissimo rege dignam, quam sibi dominus dedit, pestilentissimis veluti incantantium & veneficorum vocibus infici ac depravari. Sed hæc quidem optimus rex, cum Dei ope adjutus, tum propter excellentis ejusdem naturæ bonitatem sponte sua impulsus, tum reginæ matris, & nobilissimorum procerum sanctissimis monitis incitatus cumulate perficiet. Interim vero cum ille omnia pietatis officia catholicæ ecclesiæ benigne polliceatur, & fortiter præstet, sacrosancta synodus in eam curam toto animo incumbet, ut cum ea, quæ ad universæ ecclesiæ emendationem pertinent definiantur, tum vero de his agatur, quæ privarim Gallicarum ecclesiarum commodis & rationi maxime convenire arbitrabitur, neque umquam committet, ne ipsius diligentia & industria jure in eo requiri posse videatur, quod sui maneris esse, ejusque rei causa sanctissimi domini nostri Pii IV. autoritate, se in hunc sanctum & legitimum cætum convocatum esse, oblivisci non potest.

LXIX.

LITERÆ ET MANDATVM
illustrissimi domini Cosmi Medicis, Florentia & Senarum ducis, exhibitæ a reverendissimo domino Hieronymo episcopo Cortonen. ejus oratore die XXIV. Julii MDLXIII.

ILLVSTRISSIMI reverendissimi & amplissimi patres, domini observandissimi, Hieronymum hunc Gadium episcopum Cortonen. non minus nobilitate natalium, literarum peritia, morum gravitate, rerumque agendarum solertia, quam ordine pontificio ac religione præclarum ad amplitudines vestras, ac factos sanctam istam universalem synodum, alterum jam oratorem legavi, prosequendi officii causa ipsis affuturus: atque iis, quæ ad divinæ majestatis gloriam, rectæ fidei cultum, atque sacræ Romanæ catholicæ atque apostolicæ ecclesiæ reverentiam, nostræ item perpetuæ voluntatis, & in amplissimum ordinem istum obsequii promptitudinem pertinent, explicandis, partes nostras acturum. Sicut autem quæ sui muneris fuerint, probe ipsum atque ex animi mei sententia impleturum spero: vicissim quoque studiose peto, easque impensius rogo, ut comiter illum ac benigne excipiant, & quæ illarum est humanitas, audiant patienter: ipsique in omnibus coram explicandis & tractandis, indubitatam fidem non secus ac mihi metipsum habere velint: ac sibi persuadeant, nihil mihi antiquius, nihil oprabilius fore, quodque studiosius ac vehementius curaturus sim, quam ut dignitatis & existimationis earum, ubique gentium ratio, & honorifica imprimis mentio habeatur: utpote quæ maxime Christiani orbis afflictæ reipublicæ miserentur, congruamque tandem corporis hujus vulneribus ac scissuris medelam adhi-

bere conentur. Quas omnipotens Deus, qui eas ad id munus, & ministerium obeundum, curandumque assumpsit, fervet incolumes. Florentiæ Nonis Julii. M D L X III.

A TERGO.

ILLVSTRISSIMIS ET REVERENDISS. dominis observandissimis sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, presidentibus, & patribus in sacro Tridentino concilio congregatis.

Eorundem deditissimus Cosmus Medices Florentiæ & Senarum dux.

LXX.

MANDATVM ILLVSTRISSIMI domini Cosmi Florentia & Senarum ducis, exhibitum a reverendissimo domino episcopo Cortonen. ejus oratore, die XXIII. Julii MDLXIII.

COSMVS Medices, Dei gratia, Florentiæ, Senarumque dux illustrissimus &c. universis has patentes literas inspecturis, salutem, & sinceræ dilectionis affectum. Sane jam inde ab administratione quam gerimus, divino favore suscepta, officii nostri esse cognoscimus, more, institutoque majorem, sanctæ catholicæ atque apostolicæ ecclesiæ, cujus fidem, pietatemque profitemur, vestigiis atque obsequiis studio ac reverenter insistere, atque eo ferventius, quo graviorum negotiorum, curarumque sollicitudo & pondus incumbit, ut in præsentis convulsæ religionis, morumque lapsorum discrimine imminere comperimus. Quapropter ut nostri perpetuo similes, ejusdemque voluntatis ipsi quoque pro virili nostra pio huic muneri adesse videremur, reverendum virum nobis dilectissimum Hieronymum Gadium, præfulem Cortonensem, fide, probitate, atque eruditione præclarum, ipsique rerum experimentis probatum, ad factos sanctam Tridentinam synodum, Deo auctore, ac sanctissimo domino nostro summo pontifice piensissimo congregatam, destinavimus cum mandatis, eundemque item nuncium, procuratoremque harum patentum literarum serie deputamus: ut nostro scilicet nomine, nostraque possit auctoritate, quoties oportuerit, illustrissimis, reverendissimisque sedis apostolicæ legatis, amplissimorumque patrum sacrosancto concilio, ipsorumque cuilibet adesse, atque in sessionibus, congregationibus, & extra, & in omnibus tam celebri negotio, quomodolibet oportunitis & expediens, assistere, inservire, prosequi, & obsequi. Cum Casaræ quoque majestatis, & serenissimorum regum, ac sublimium principum legatis, nunciis, negotiorumque gestoribus, & eorum quolibet, quoties expedierit, & ipsi Hieronymo procuratori placuerit, ea, quæ sanctissimæ Trinitatis, ac domini nostri Iesu Christi gloriam, cultumque, ac sanctæ matris catholicæ atque apostolicæ ecclesiæ fidem, unitatem, auctoritatem, puritatemque respiciunt, profiteri, promoveri, suadere, agnoscere, & acceptare: ceteraque ad hæc pertinentia gerere, tractare & explicare, etiam nominatim nuncupanda, & specialiori nota censenda essent, plena videlicet, & libera ipsi potestare per nos attributa. Cujus acta, gesta, tractata, & explicata quæcumque fuerint, bona fide, rata nos & grata perpetuo jure, atque optimo recipimus & profitemur. Datum Florentiæ anno MDLXIII. Indictione sexta, nonis Julii.

Cosmus Medices Florentiæ & Senarum dux.

vixit Lalins.

ORATIO

LXXI.

ORATIO DOMINI FRATRIS
Martini Roias Portaleubei illustrissimi ac reverendissimi domini magni magistri, ac totius ordinis Hierosolymitani oratoris, Tridenti in generali congregatione habita, die VII. mensis Septembris anno MDLXIII.

CVM nunciis, multorumque literis magno magistro, ordinique nostro (reverendissimi & illustrissimi praesides, oratores clarissimi, patreque amplissimi) nunciarum & significatum fuisset, hanc sacrosanctam Tridentinam synodum, non parva antisturum frequentia haberi, & celebrari: tantam laetitiae & voluptatis accepimus, quantum ex ea re debemus, cujus nos bonosque omnes, multum atque diu contorserat expectatio. Nam ur antea, pro nostra in Deum religione & pietate, praecipuus erat dolor, ex miseris, maxime calamitosis, & turbulentis ecclesiae temporibus, a nobis susceptis ita nunc, eximiae cuiusdam laetitiae causam afferrebat nova tranquillitatis spes, ad quam sacrosancti huius conventus nomen atque frequentia invitabat. Haud enim aliter nobis petuissimum fuit, quam sicut ipse conciliorum auctor & praeses Deus, ad causam suam agendam, hoc tempore vos advocavit: ita actiones vestras directurus, & illuminaturus, ut quicquid a vobis deereret & constitutum fuerit, id non ipsi solum Deo gratissimum, reique publicae Christianae utilissimum fore: sed etiam summam pacem, summamque concordiam, & tranquillitatem mortalibus omnibus perpetuo allaturum. Quamobrem tam sauto atque jucundo nuntio accepto, post incredibilem animis nostris conceptam laetitiam, decretaeque plurium dierum supplicationes, & maximas Deo maximo habitas gratias, optabat quidem prudentissimus, vigilantissimisque magister noster, in hoc amplissimo & celeberrimo totius Christiani orbis conventu, una cum tot summis ecclesiae viris, & de rebus maximis & gravissimis, ad totamque rempublicam Christianam pertinentibus; constituentibus, praesens adesse: (quid enim illi aut gloriosius, aut optabilius accidere poterat?) quo suum, totiusque ordinis propensum animum, promptamque voluntatem, singulare studium, curam & diligentiam, in te Christiana tuenda, propaganda, & amplificanda majori cum ardore, & fide testatissimam & conspicuam vobis facere, & ostendere posset. Verum negotia insulae nostrae, inimicis catholicae fidei exposita, in qua tuenda & defendenda, magna adhibenda est diligentia: rumoresque qui de Turcica classe, nostris cervicibus assidue imminenti, atque etiam de Draguto archipirata, aliisque praedonibus maritimis increbuerant, id minime parerentur: quod ipse adire munus maxime cupiebat, neque illo modo praestare poterat, id ex publico totius nostri ordinis senatu, Nicolao Durando Villagagnono, equiri nostro, ac singulari prudentia, & eruditione ornato viro, planeque digno, cui tanta provincia committeretur, mihi que pariter demandavit. Qua quidem in re, onus quod mihi impositum est libens (si adesset) collegae concessissem, adeo de ingenio meo, exercitationeque dicendi (quae scio quam sint exigua) nihil mihi sumere soleo: verum & necessitate (quam & collegae absentia, & superiorum praecipua afferunt) coactus, ac de vestra humanitate plane confusus, ad pauca vobis exponenda accingor.

Quorum cum duo sint omnium capita, hoc praecipuum est, ut quamvis pro comperro habeamus, reque ipsa jam satis experti simus, vos (utpote pastores) longe prudentissimos, omnia quae ad Dei omnipotentis gloriam, ecclesiae catholicae exaltationem, populique Christiani pacem, & concordiam maxime sunt necessaria, eo studio, & animi ardore esse curaturos, ut nullius recordatione aut monitione indigeatis: Praesertim virorum militarium, quibus arma magis, & navigandi instrumenta, quam ullius facundiae atque expolitae orationis ornamenta sunt nota. Attamen quia universa, quae hic tractantur negotia, ad nos etiam non parum pertinere videntur, tamquam non oriosa reipublicae Christianae membra (ut inferius declarabimus) non alienum a partibus nostris existimamus, si vos sponte vestra currentes, hortationibus nostris accendere conemur. Et non cum divinis ingentia munera, sed cum illa vidua pauperula, in gazophylacium Dei, minuta duo, hoc est quadrantem, ex inopia & indigentia nostra, puro sinceroque animo afferamus. Nam cum in tempora haec, adeo perversa, & dissoluta, veroque Christi cultui, exemplique sanctorum repugnantia inciderimus, ut virtus pro virtutibus habeantur: ne ferme sit aliqua provincia, respública, curia, aut senatus, qui ab sparsis erroribus, pravisque persuasionibus eximatur, in vestraque sit firum potestate, tot malis remedium adhibere, omnesque ab his periculis liberare: aequum profecto est, ut quoniam nulla alia re major perniciosiorque existat animorum desunctio, reique publicae perturbatio, quam ex sententiarum quae de religione habentur dissidio ac discordia, ea in hoc sacrosancto caetu, de doctrinis publice proponantur & constituentur, quae (tot erroribus & falsis persuasionibus expulsi) omnes ubique Christi fidem professi teneant, & credant, amplectanturque & sequantur. Sic enim ignarae & imbecillae multitudini opporune consules, & robustiorum firmiterque mentes in religione semel accepta, magis magisque indices confirmabit. Ad haec, cum non parva in ecclesia detrimenta & incommoda, quae rempublicam Christianam etiamnum perturbant, ex corrupta vita, morumque Christianorum disciplina exorta fuisse plerique fateantur, dum ab illa praesertim temporum sanctitate & innocentia omnes degenerant: ut hac etiam in parte curetur, quo ij praesertim qui reliquo populo exemplo debent esse virtutis & sanctitatis, ad germanam, veteremque ecclesiasticae disciplinae observationem traducantur.

Agite sanctissimi antistites, vosque alii viri longe prudentissimi, & ad salutem reipublicae Christianae, totis pectoribus totisque animis incumbite; eaque de doctrinis & moribus deliberate, decernite, & statuite, quae sanctissimus ille huius sacri concilii gubernator & rector, patraclerus Spiritus vobis suggererit, quaeque populus omnis Christianus, pro certissimis ab ipso Deo editis oraculis libens complectatur & teneat. Sic enim unius Christi servatoris nostri gloriam insanis dogmatis, corruptis atque perditis moribus nostris obscuratam (pene dixerim sepultam) illustrabitis, & propagabitis: sponaeque suae languenti atque fordescenti, pristinam sanctitatem & pulchritudinem restituetis. De magistro autem & societate nostra (quando me suae voluntatis nuntium, & interpretem esse voluerunt) id vobis, amplissimi patres, spondeo atque sancte promitto: quae ab hoc sanctissimo conventu decreta

ANNO
CHRISTI
1563.

Luc. 22

creta

ANNO
CHRISTI
1563.

creta emanabunt, ea omnia prompto alactique A animo acceptaturos & observaturos, eorumque curam, patrocinium, & propugnationem (prout ad eos arinet) suscepturos; pro iisque omnibus non fortunas modo & facultates, sed etiam vitam & sanguinem (si opus fuerit) esse effusuros.

Quod veto ad alterum orationis istius caput pertinet, huiusmodi est, ut cum ordo noster de republica Christiana tam benemeritus sit, nulli ut (quod pace aliorum dixerim) in hac parte concedere debeat: hicque tantis calamitatibus hodie subiaceat, quibus hac tempestate, sine vestro auxilio liberari minime possit: vos patres amplissimi, ea etiam illum pietate utamini, qua sese preces suas non frustra vobis potrexisse, ac dolorem suum exposuisse intelligat. De quo mihi (quæso) ignoret, si quædam summam in præsentia perstrinxero, ne sine maxima ac iustissima causa ad hanc petitionem descendisse videat. Et (ut ab ejus antiquitate principium faciam) quadringentis ferme annis, ante Asiaticum, quod & factum etiam dicitur, ac communibus Christianorum armis (Godofredo duce) gestum est bellum, otidinis nostri, fundamenta in Hierosolyma urbe locata esse constat; quamquam nonnulli ea plurius antea seculis, a Ioanne Hyrcano Machabæorum gentili jacta fuisse ajunt: Quandoquidem is nobile quoddam extruxerat xenodochium, super cuius ruinis nostrum postea ædificatum fuit.

In quo primi illi nostri, ac vetustissimi majores tanta semper exercuerunt pietatis officia, ut postea ipsemet Godofredus, cum urbem ipsam e barbaris recepisset, eorum institutum ac humanitatem admiratus, eos liberalitate sua augendos atque ornandos duxerit: dum xenodochii facultates, tantæ hospitum multitudini, quæ ad ipsum assidue Hierosolymam confluebat, alendæ minime sufficeret intelligeret. Quæ non contentus propter insignem eorum fortitudinem & fidem, quam multis expetimentis exploratam habuerat, loca quædam munitissima, iis contra barbaros asseruanda commisit. Hinc cum sancta illa hospitalitate, intrepida, Christianaque in nostro ordine militia, conjungi cæpit: quibus tamquam caput cultus divinus superimpositus est, ac in his quidem pie ac fortiter exercendis cum ordo noster perpetuo incumberet (omnipotente Deo summorum pontificum, pncipum, aliorumque piorum hominum animos permovente) tandem effectum est, ut non exiguum facultatum atque fortunæ acceperint incrementum, adeo ut nostri huiusmodi opibus, tamquam aptissimis instrumentis usi, dictu difficile est, quam gloriosa facinora atque contra barbaros Christi hostes per multas ætates ediderint. Quæ si mihi sigillatim recensenda essent, tempus potius quam materia deficeret.

In quibus licet ad hunc usque diem semper perseverarint, non desuerunt tamen, nec adhuc defuncti, qui omni humanitate & pietate rejecta nos terris ac possessionibus expellere, ac omni honore & auxilio spoliare nituntur. Adeo ut in eas angustias jam redacti simus, ut si maxime vellemus muneribus solitis satisfacere, minime possimus. Quorum sane crudelitas (si quando reipublicæ Christianæ perniciofa fuit) nunc certe multo perniciosior esse apparet: Quandoquidem Melite, in qua commorantur, inter Siciliam & Africam sita, ceu commodissimum propugnaculum contra barbarorum potentiam, quæ nunc in immentum crevit, oppositum sit, clarissimaque

provincias (Italiam dico atque Siciliam) quibus illi inhiant, atque ab eorum insulubus quodammodo tueatur atque defendat. Quæ (quod Deus avertat) semel amissa, ne illud haut dubie gravissimum toti reipublicæ Christianæ, ac fortitum insanabile vulnus accideret: ut jam non nostrum solum, sed omnium qui ubique sunt Christianorum nomine, vos patres pietatissimos, magister, ordoque noster vehementer obsecrat: ut antiquitatis, nobilitatis, ac maximorum meritum in Christianam rempublicam ab ordine nostro profectorum memores, nec non periculorum (nisi eidem opportune succurratur) non tam illi quam cunctis imminentiū recordati; auxiliares charitatis vestræ manus eidem porrigatis: utque possessiones, atque commendæ, cæteraque quæ per summam vim & injuriam eidem erepta sunt bona, restituantur; ac ne ea in posterum a quoquam usurpentur, neve aliis ab ordine nostro alienis conferantur, decernatis: Immunitates quoque ac privilegia nostra, ne ea quisquam in futurum violare audeat, confirmetis. Denique cuncta singulaque ad eundem ordinem pertinentia, in veteram tutelam ac fidem, suscipere dignemini. Quæ quidem perficere si in animum induxeritis, præterquam quod rem & operam, humanitate, & auctoritate vestra dignam efficietis, tum societati nobilissimæ quam optime consulatis: Tum & de republica Christiana (cui nos perpetuo militamus) hac quoque in parte præclare atque ampliter vos esse promeritos omnes prædicabunt. Dixi.

LXXII.

RESPONSVM SANCTÆ SYNODI
in admissione oratoris illustrissimi ac reverendissimi magni magistri, & ordinis Hierosolymitani, in generali congregatione die VII. mensis Septemb. MDLIII.

Illustrissime ac reverende orator,

QVOD illustrissimus & reverendissimus magnus vestri ordinis magister, ad hoc factum generale concilium, ut optabat ipse, non venerit, tuque munus istud tuum non citius obiveris, sancta synodus excusationem quam attulisti, ut iustam accipit. Nam cum non ignoret exitium vestrum erga sanctam apostolicam ecclesiam studium, cuius in magnis Christianæ reipublicæ periculis, contra immanissimos nostri nominis hostes, testimonia extant quamplurima: non dubitat, nisi piratæ iter impediissent, quin multo antea faceret, stenuusque ille vester ordo fuisset declaraturus, quantum hunc sacrosanctum conventum probet, atque ejus progressus ex animo, ut Christiano decet, exoptet. Nunc te nobilissimi ordinis oratorem, & ecclesiæ dilectum filium, quando militum Christi, & accerrimorum veræ religionis propugnatorum piam & Christianam voluntatem testaris, hæc sancta synodus libenter excipit, atque ex luculentia illa, quæ modo a te habita est oratione, totius illius ordinis pietatem erga Deum, universamque rempublicam agnoscat, vehementerque diligit. Quæ vero de commendis, & privilegiis vestris conservandis diligenter petisti, in his sancta synodus habebit (quatenus licebit pro charitate, qua magnum magistrum sacre istius religionis, atque illum ordinem amplectitur) rationem dignitatis, & commodorum vestrorum.

DOCTO-

mittit fallacissimus hic mundus tranquillam, A quietam, beatam vitam: at quis illi credere poterit dicente domino, in mundo pressuram habebitis, & maxima in terris erit pressura generum? Suadet deceptor ille, nihil mortalibus in iucundum, nihilque triste contingere posse: at quis illum audiet, cum Christus admonet procellarum turbines tam ingentem sonitum concitatos esse, ut homines effugiendi cupidine, se ipsos confundant ac compriment? Mundus alacres & pingues homines semper futuros esse prædicat, at quis has nœnias amplius excipiet? Nonne Dei filius atescentes eos futuros esse prænunciat præ timore & expectatione, quæ non alicui tantummodo orbis angulo, sed mundo universo supervenit?

Mundus adhuc regibus & principibus blanditur, promittens eis imperii æternitatem, prosperam liberorum successionem, fidelissimum populorum obsequium, ingentem auri rerumque omnium copiam: at quis illum exaudiet, architecto clamante, cœlorum etiam virtutes, a suo regendi officio tandem amovendas esse? Hæ sunt illæ cœlorum columnæ, quas, ex libro Iob contremiscere, & ad iudicis nutum pavere didicimus. Hæ sunt, de quibus Beda ille venerabilis exclamabat: quid faciunt tabulæ, quando tremunt columnæ? quid virgula deserti, quando paradisi cedtus concutitur? Cœlum igitur & terra transibunt, verba autem domini non transibunt. Inclamat super his Christus: mundus autem qui eum non cognovit, qui extremam iudicis sententiam non veretur, qui se perpetuum existimat, architecti verba contemnit, Christum illudit, iudicem illum venturum negat, inglorium, infirmum, & impotentem vocat. Quod se crucifigi semel permiserit, & ab impiis quotidie blasphemati patiatur, debilitati virtutis ejus adscribit. Sed absit ut sint in hanc tam illustri virorum corona qui mundum colant, qui satânicis adulationibus aures apertiant, qui Christi monita non suscipiant.

Vos etenim, optimi patres, tamquam lapides vivos super fundamentum apostolorum & prophetarum in ecclesiæ structura sapientissimus architectus collocauit. Vos pastores, episcopos, & speculatores, in illa ecclesiâ Christus ipse constituit, quam suo pretioso sanguine illustrem & gloriosam reddidit. Vos denique vere genus estis electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. O præclaros ministrorum Christi titulos. O egregia fidelium sacerdotum munera. Nos igitur non mundum, sed illius architectum audiamus, qui se in extrema orbis resolutione, iudicem in nube venturum promittit, non debilem, aut impotentem, sed eum omni ea iudicandi potestate quæ in cœlo & in terra a patre sibi tradita est, non vilem aut inglorium, sed cum illustrissima & plusquam regia aut imperiali majestate.

De hac omnium communi domo summi architecti iudicium audistis, amplissimi patres, parietes pene collapsos, scissum tectum, omnia vetustate petra facta ipsi jam cernitis, & maximum periculum jam proximum esse videtis. Quid obsecro mundo vetustius? Quid autem infelicitis nobis obtingere potest, quam sub vetustissimis ædificiis undique ruinam minantibus diu vivere? Sed cur parietes pene collapsos dixi, cum jam plures corruisse scripturæ ipsæ testentur? parom profecto absit quin tota hæc mundi machinæ ceciderit,

cum mortales omnes, octo dumtaxat exceptis, aquarum ingluvie perire. Univerfum tunc stridere videbatur ædificium, cum tot dies pluvius Ægyptum ultimum ipse dominus percussit. Ruinam tunc quidem minabatur hæc nostra domus, cum ignea sulphureaque pluvia nefandissimas illas urbes, cum adjacenti regione subvertit. Tunc, inquam paries magnus cecidit, cum aperta terra infelices illos viventes absumpsit. At quid motor? Quid sacras antiquasque scripturas commemorato? Cur prolixiori oratione jam defessas aures vestras obtundo? Mundi ipsius annales evolvide, & urbes alias igne cœlesti consumptas, alias grandine comminutas, alias ventis & terræ motu prostratas, alias maris aut amnium inundatione submersas, alias pestilentia, fame, belloque videbitis a propriis incolis derelictas. Ecce collapsos parietes. Iam gens contra gentem, & regnum adversus regnum surrexit. Iam Constantinopolitanæ sedis majestas evanuit. Alexandrinæ ecclesiæ zelus interit. Antiochenæ religio excidit. Hierosolymitanæ sanctitas periit. Orientalium præfulum auctoritas abiit. Iam cecidit ab ecclesiâ Anglia, jam corruit Germania, & quam plures orbis partes triabant, strident, & ingentem ruinam minantur. De horum regnorum tragædiis si non prolixius enarrandum, certe dolentius deplorandum necessario nobis esse arbitror. Quid igitur hic amplius in tanto rerum discrimine moramur? Hinc precor abeamus omnes, non enim hæc nostra patria est, sed futura nobis inquirenda est.

His demum, inquit architectus, fieri incipientibus, terras relinquit, mundum finit, metum excutite, spem concipite, capita vestra sursum tollite, quia proxima redemptio vestra est. Redempti etenim per crucem, & in Christi sanguine, per fidem & sacramenta iustificati, salvatorem ac redemptorem iterum expectamus. *Quæ reformabit corpus humilitatis nostræ configuratû corpori claritatis suæ: & tunc a servitute corruptionis, & ab omni periculo perfecte liberabimur.* Eia igitur, optimi patres, si vos religionis honor, si Christi pietas, si vos tandem æternæ retributionis movet affectus, suavem hanc architecti vocem audiamus, saluberrimum illius consilium amplectamur, & periculum tam proximum intuentes ad Christum ipsum confugiamus, ut illo opem ferente, ex hoc ingenti discrimine tuti evadamus. *Hora quidem jam est de somno surgere,* cum nos sacri adventus tempus invitat, indictum concilium admonet, Christianæ reipublicæ negotium excitat, perentium fratrum calamitas urget, summus ille Christi vicarius vere pius, pontificis maximi paternis adhortationibus impellit. Nam hujus sacrosanctæ & apostolicæ sedis legati illustrissimi ac reverendissimi in hoc sacro concilio præsidentes, pene collapsum ecclesiasticum ædificium restituere cupientes, vos omnes hodie rogant, & obsecrant, ut propriæ dignitatis memores, eam studiose diligentique adornare curetis.

Quod vos optime præstaturos esse confidunt, si quæ in prima hujus synodi sessione sancti patres olim sanxerunt, præcipue observabitis. Me itaque nunc apud vos præconem agere, & contractam decreti illius substantiam in medium proferte jubent. Ut omnes videlicet episcopi, omnesque sacerdotes assidue divinis laudibus ac precibus incombant, missæ sacrificium quolibet die, dominico saltem offerat, singulis sextis feriis in memoriam passionis domini nostri Iesu Christi se jument, elemosynas

ANNO CHRISTI 1561.

D. 13. Luc. 21.

Iob. 26.

Io. 10.

1 Petr. 2. Ephes. 2.

Ephes. 5. 1. Petr. 2.

Mat. 28.

Gene. 7. 2. Pet. 2.

ANNO CHRISTI 1561. Exo. 7. Gene. 19.

Exo. 17.

Heb. 1.

Rom. 3.

Phil. 3. Rom. 1.

Rom. 1.

ANNO CHRISTI 1564

eleemosynas pauperibus elargiantur, mensam non conquiritis cibis extractam, sed sobriam ac moderatam habeant, sacramque lectionem secularis immisceant, familiares instruant & erudiant, in vestitu & cultu, atque in omnibus actibus, honestatenu, modestiam & sanctitatem praeferant. episcopos etenim, apostoli sententia, irreprehensibiles, sobrios, castos, domuique suae bene praepositos esse oportet, quos terra saluicitatemque in montem constitutam dominus appellavit. Opera, igitur, tenebrarum abiciamus, arma lucis assumamus, nos ipsos componamus, ut in die honeste ambulemus. Non in commensationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitis, non in contentione & amulatione, sed induimini dominum Iesum Christum. Transi enim mundus & concupiscentia eius, praevertit figura mundi huius, pereunt omnia.

Solus Christus in aeternum permanet. Solus ipse tam magnum ab haereticis adversus ecclesiam concitatum incendium, exstinguere poterit. Solus ille, a quo facti oecumenici huius concilii felix initium, progressum sanctum, finemque optimum expectare debemus. Ipse, inquam, est qui vos patres ante mundi constitutionem elegit, ut sancti & immaculati existentes, fidei negotia in concilio recte tractare, haereticarum proferere, ecclesiae vineam purgare, gregem vobis commissum verbo & exemplo pascere, mundi sectatores attingere, a philosophia deceptos instruere, universos de mundi ruina, deque iudicii die admonere, & ad caelestem patriam dirigere valeatis. Ipse est qui electos vocat, vocatos iustificat, iustificatos a corporeis vinculis redimit, redemptos in mundi interitum, & in tremendo iudicii die ad illius dexteram inter oves collocat, & ut secum in aeternum vivant & regnent, in caelesti solio tandem constituit. Dicebam.

LXXIV.

ORATIO F. MAXIMIANI BENIAMINI

Cremensis, ordinis conventualium sancti Francisci, in II. dominica adventus domini MDLXI. ad illustrissimos & reverendissimos legatos, & ceteros patres sacri oecumenici Tridentini concilii.

Quam bene sperandum sit, illustrissimi ac reverendissimi patres, antistites vigilantissimi, cuiusvis ordinis auditores ornatisissimi, quamque prolixae de amplissima servatoris nostri benignitate & clementia, nobis ipsi polliceri possumus: ex his quae nobis hodierna die proposita sunt, & auribus nostris haustum satis, superque nos edoceri, neminem vestrum ignorare arbitror. Per faustissimos namque nuncios utilia, grata, ac jucunda mortalibus deferuntur, etenim caecos illuminari, surdos audire, claudos incedere, mortuos resurgere, & pauperes euangelizari quid latius, quid jucundius, quid utilius proponi poterat? Ex quo contemplari licet incredibilem Dei beneficentiam, & omnium nostrum procuracionem ejus immensam. Porro si tanta rei magnitudini exponenda, tantum mihi ingenii, tantaque dicendi facultas esset, quantum obtemperandi studium fuit: non dabitur profecto, singula hae pro loci, temporis, frequentissimi ac si unquam laudatissimi confessus dignitate, & existimatione persequi. Quamvis difficultates aliae non minores tanto oneri imparem me faciant, temporis angustiae, ex itinere huc Patavio in hac horrida hyeme, tum animi, tum corporis defatigatio sus-

cepta. Huc accedit, quod fere imparatus tantum negotii suscepi, serius enim, quam res ipsa postulat, mihi caeterum occupatissimo delatum fuit: attamen (ut res esset habitura) malui multorum reprehensionem subire, quam tantam rem denegare his, qui non solum corporis, sed animi quoque mei potestatem omnem propemodum habent. Dicam igitur, & breviter dicam: quin potius rem de qua dicturus sum, paucis perstringam, illius benignitate freris, qui dat verbum euangelizanti, & sermonem rectum, ac benignantem virtute multa.

Incomprehensibilis ille rerum omnium parens, & auctor, causarum causa, simplicissima unitas, veritas ineffabilis, summa bonitas, & indereminata potestas, qui cuncta in unitate implicat, explicat in veritate, estundit per bonitatem, cujus centrum ubique, quia cuique rei interior est, quam ipsa sibi, circumferentia nusquam, quia extra cuncta existens, ita supereminet universa, ut cuiusque rei summum apicem dignitate excellat immensa. Hic, inquam, rerum omnium & officiorum fons, & origo, ut ipse mirabilis, ita admiratione digna rationibus quibusdam incommutabilibus, aeternis, & stabilibus coaeterni sibi Verbi, ac quodam (ur ita dixerim) statu coeterni sancti Spiritus sui, semper operatus est, & usque modo operatur. Ac primum omnium cum probitatis potestatisque suae specimen nobis dare constituisset, divina quadam, & sibi insita vi, rebus omnibus ordine digestis, sic effinxit hominem, ut nihil antiquius unquam sibi fuisse videatur. At ipse a muliere vitae loca impulsus (proh dolor) uxorios affectus divino praecipio praerere ausus, ex summa felicitate in saecidissimam devolvit calamitatem: sapientia exiit, innocentiae ornatu spoliatur: ex solo uberrimo in terram tribulos, sentesque ferentem pellitur, amarissime sensurus a quantis bonis exciderit, quantas vicissim in grummas miser incidit, quas etiam nunc cum nostro magno malo experimur. Equidem quis morbos enumeret? quis moriendi tot vices incertat? tot pericula, curas, atque metus recenscat? inflamur cibis, solvimur jejuniis, curae macerant, quies hebetat. Quid plura? quis non videt homines terrae incolae, esse moribundis membris, levibus & anxiiis mentibus, brutis & obnoxiiis corporibus, dissimilibus moribus, simillimis erroribus, pervicaci audacia, pertinaci spe, casto labore, fortuna caduca, tarda sapientia, cita morte, querula vita? Non sunt tamen tot mala, tamque variae calamitates, quas in obedientiae peccato secum advexit homo, quin major fuerit aeterni Dei in hominem providentiae, qui cum tamquam ab alta specula praevideret, a quantis bonis excessurus esset: ea tamen summa Dei bonitas homini dona elargita fuit, quanta ne ipse quidem expetere aut excogitare potuisset. Acerissimam ingenii aptitudinem, cujus vi numerosissimam rerum seriem percipere valeret, memoriam, quam vere thesaurum quandam rerum arbitrari possumus. Non deest in quamplurimis fatidicus item spiritus, & quae Deum modo deceat, perspicax futurorum inspectio. Adhuc est postremo loquendi potestas inter cuncta summe mirabilis, flexanima, atque omnium regina oratio, quae non contentem modo excitare, sed & languentem possit commovere.

Haec in homine tam magna sunt, atque adeo suspicienda, ut hominem ipsum miraculum magnum, animal adorandum & venerandum, non-

ANNO
CHRISTI
1561.

nulli divinitore quodam spiritu conciti, & in-
teriore instructi sapientia nuncupandum existi-
maverint. Hæc sunt in ipso: quæ vero præter
ipsum (Deum immortalem!) quanta sunt: cælum
expandit: fulgidis stellis adornavit: cælo affixit
Solem aureis splendens fulgoribus: Lunam
fecit noctivagam, ut obscura noctis illustret: ter-
ram coegit, arboribus, herbis, floribus decora-
vit: fontes aquarum, ad sedandam hominum si-
tim, præparavit. Procedente deinde tempore,
ac crescente genere, & in omnem malitiam ven-
gente, quia videbat incurabilia esse vulnera:
operatores malos, quasi fomentum quoddam
inutile, abolevit, relicto justo illo, qui radix, &
origo foret humani generis: quo rursus instaura-
to, electos deinceps patriarchas, præceptores
dedit, qui sua virtute omnes nos instituerent, &
quasi medicos, qui ægotantes sanare possent,
prophetas monstrat, prodigia faciunt: postremo
omnium patefacturus suorum abyssum benefi-
ciorum, unigenitum filium, ex paternis sinibus
exurgentem ad nos misit: qui suscepta forma
servi, ex virgine natus, nobiscum versatus, omnia
nostra ferens, genus humanum peccatis op-
pressum jacens, a terrens in cælum subtraxit.

Quis valeat cogitatione, nedum oratione,
complecti tantorum beneficiorum mensuram,
magnitudinem, excellentiam? Baptisma nobis
contulit, remissionem peccatorum, ultionis ab-
solutionem, regnique possessionem: infinita be-
nemerentibus bona promisit, porrexitque ma-
num, & in tota corda spiritum effudit, oleo jus-
titiae nos unxit, quo ipse unctus erat, cujus gra-
tia & misericordia nos semper prævenit, a pericu-
lis liberat, errantes reducit, ignorantem docet,
peccantes corripit, tristitia affectos consolatur.
Si cadimus, erigit: si stamus, tenet: si proficisci-
mur, ducit: si venimus, suscipit. O miram ser-
vatoris nostri largitatem. Et ne singula perse-
quendo, longius, quam temporis angustia ex-
postulant, divagetur oratio, in memoriam ves-
træ revocate patres, quicquid hodierna sancti
euangelii lectio in aures nostras infundit. Per-
pendite, quæso, & ad interna mentis vestræ re-
deuntes, intueamini, quanta sint ea, quæ fide-
lis, mississimus medicus noster Christus ad Ioan-
nem deserti juber, & videbitis modo corporis
partem, aliquando totum corpus ad sanitatem
restitui, & id quod mors abstulerat, ad vitam
revocari. Felix nuncium. *Cæci vident, claudi
ambulant, surdi audiunt, leprosi mundantur,
mortui resurgunt.* Quicquid morborum, & vi-
riorum contraxit genus humanum, ipsum sibi
causa fuit: quicquid beneficiorum consecutus est,
Deo totum, ne minimum quidem sibi, acceptum
referre debet. Christus nostras ægritudines ven-
dens, aliquantisper moram traxit, tandem ve-
niens venit, & sanavit. *In tempore* (inquit sapiens)
erit respectus illorum: tollere morbos, & vulne-
ra, magnum quidem est, sed id longe majus, vita
functos ad vitam revocare: id vero maximum
omnium, & quod mens humana vix capere po-
test, mortem vincere, justificare credentes, ad
vitam gratiæ, & fidei suscitare quoscumque per
peccatum mors abstulerat.

Cæterum recondita magis penetrantes, dili-
gentius intueamur, qui, qualesve morbi sunt,
quos hodierna die Christus sanat. Magna profe-
cto calamitas est, luminibus privatum esse, quia
huc ipsum Solem qui suo lumine illustrat univer-
sa, intueri non licet: quanto calamitosius est, men-

tis aciem obtusam habere, ne dicam cæcam, qua
quis prohibetur, ne in verum Solem (qui Christus
est) obtutum figere possit: sensuum vanitate, car-
nis libertate, mundi deliciis, in Cimmericis obscu-
riores hæresum tenebras attrahimur: nolite am-
bulare (inquit Paulus) sicut gentes ambulantes, in
vanitate sensus, tenebris obturatum habentes in-
tellectum, alienati a via Dei per ignorantiam, quæ
est in illis, propter cæcitate cordis ipsorum.
Cæci sunt omnes, qui ab ecclesia Romana defi-
cientes, non solum suis legibus vivunt, sed adver-
sus eam armatas acies instruxerunt, bellum, igni,
ferro, manu, copiis indixerunt, intuleruntque:
Hos percussit dominus, ne videant. An non legi-
stis, quotquot domum Loth obsederunt, foris
mansisse & oculis fuisse captos? An non vidistis,
regis Syriæ phalanges instructas populum Dei
oppugnantes in cæcitate incidisse? Claudii sunt
illi, qui unum tantum pedem habent, aut cum
duos habeant, uno tantum incedunt: hi autem
sunt illi, qui fidem solum ad salutem consequen-
dam satis esse existimant, aut qui tantummodo
doctrina, non exemplis, ambulant, hi a gloria
æterna dejecti repulsam patientur: cæcus, &
claudus non intrabunt in templum.

Heu vos, qui vobis Christum imitandum pro-
posuistis, jacta & operibus, operibus, & fi-
de ambulate, & iterum sine altero esse non po-
test. Antistites doctrina, & exemplo, exemplo, &
doctrina, & utroque simul, iter ad Christum sus-
cipite, quæ ipse est, qui facit salvi sicut cervum
claudum, & claudicantem robustum. *Pro-*
misit: propter quod remissas manus suas in
na genua erigit (Paulus ait) & rectos gre-
facite pe-
ditibus vestris, ut non claudicans quis ariet, magis
autem sanetur a Christo, qui identidem lepram,
genus morbi abominabiles homines faciens, munda-
dat, & sanat, per quam quidem hæresim intelli-
gendam puto. Cujus sceleris contagio latius hoc
tempore serpit, quam quisquam putat, quippe
quæ multos, ac vatios interfecit populos: cujus etiam,
ut diversa lepræ, in sacris literis leguntur, in car-
ne, in capite, in crinibus, in barba, in una corporis
parte, totum obtegens corpus, sic diversa hære-
sum formæ reperuntur. In Christo capite, in ec-
clesiæ ejusdem domo, in sanctis ejus luminibus, in
crinibus, hoc est, in ecclesiæ ceremoniis, hæresis
singularis, hæresis generalis: hujus sane lepræ judi-
cium, & expiatio solis sacerdotibus concessa fuit.

Surdi audiunt Vt illi auribus capti esse dicun-
tur, qui vocum varietates inter noscere non valent:
sic in sacris literis illos surdos censemus esse, qui
non intelligunt, & si intelligunt non obtempe-
rant: aures suas aggravaverunt, ut non intelli-
gerent (ait propheta) quam quidem ægritudinem
mirandam, an potius miserandam dicam, vix
scire possunt. Referat obsecro aures vestras, qui
ad vocem incantantis illas obturastis, tunc au-
diatis, & intelligetis. Sic fieri, ut non solum au-
ditum recipietis, sed etiam qui per illum jamdiu
mortui estis, ad vitam gratiæ restituamini per
Christum, quia ipse est qui vivificat: o morbos,
o vulnera, quæ hac nostra tempestate universum
fere orbem terrarum invaserunt, gravata sunt, op-
primunt, consumunt! Quando magis totæ gri-
tudes invaluerunt? (inquit ille, ut doctus, ita
sanctus) omnia improbitas, intemperantia occu-
pat, omnia a recto æquitatis & justitiæ tramite
deviant, in obliquum tendunt: unicuique de-
nique omnia licent. Quando unquam ambitio
petulantior, quando cupiditas inflammator, quando

Matth. 11.
Luc. 7.

Sap. 3.

AN
CHR
15

Eph

Hebr.

1/ai. 6

quando audacia adversus pietatem loquendi, disputandi, scribendi, aut securior, aut frequentior fuit? quando in populis rerum sacrarum, quando sacramentorum, quando clavium & sanctorum preceptorum, non modo negligentia, sed contemptus major? quando apertius religio nostra, & fides ludibrio, vel tenui plebecula fuit? pastoribus grex non obtemperat. Pontificibus principes non parent: nec sacerdotes populus veneratur: templa spoliata: inde sacerdotes detracti: aræ dirutæ: sacrificia contaminata: cæremoniæ sublatae sunt, ridentur, & iridentur, qui eas tuentur, & magis qui observant. Sed *quis habuit in caelis irridit eos.*

2. Sedendum, patres optimi, & flendum est, dum recordamur Sion illius, quæ in primordiis suis tam florens, pura, & speciosa fuit, ut omnium creditum esset cor unum, & anima una in Domino. At quid dico sedendum? insurgendum potius, acriter instandum, & omnibus viribus agendum, ut schismata, hereses, scandala, ab ecclesia Dei tollantur. Pro se quisque vestrum, quos jam video accensos, & inflammatos ad pericula quæque subeunda, vel discrimine vitæ sue: condire: a grege vestro turbam luporum immanissimam arce. Vobis non deerit, qui dixit: *Vobiscum erasque ad consummationem sæculi*: ille, inquam, vobis aderit: studia vestra fovebit: conatus & vires augebit: linguam expeditam faciet: orationi eloquentiam addet: ingenio suppetias feret. Hierusalem hæc mystica, quæ sua vetustate attrita, & corrosa ruinam minatur, a vobis instaurationem expectat: vobis hic labor deseritur, vobis hic locus relictus est: vestrum hoc est studium: vestra interest: ad vos spectat: quantum de expectatione vestra detraheretur, si in tantis angustiis, in quibus universam ecclesiam constitutam videtis, ab officio vestro decedere volueritis?

3. Vos, vos, inquam, vestra sapientia, auctoritate, diligentia potestis providere: hæc de causa huc convenistis. Suscipite igitur causam integritatis, fidei, religionis: suscipite causam vestram, & omnium nostrorum capitis Christi, eique vices in terris gerentis: huc Paulus vos adhortatur, sic enim testatum reliquit: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*: in hanc curam, & cogitationem eo alacrius, & libentius incumbere debetis, quo majus præsidium in regibus fortissimis, principibusque optimis, & potentissimis, constitutum videtis: qui omnes operam suam, auxilium, & auctoritatem pro religione, fideque conservanda, & amplificanda libere pollicentur: qui quicquid consilio, labore, ingenio, constantia, & studio possunt, eidem vobis promittunt, & deserunt.

4. Tu Pie pontifex maxime, a Deo tamquam Aaron vocatus, super gentes, & regna positus, quem absentem petunde, ac præsentem alloquor: quod cæpisti jam perfice id, quod te facturum omnino non dubitamus, quippe quod huc nervos omnes intenderis, & conatus omnes contuleris, qui sacrosanctum hoc œcumenicum concilium indixisti: ex omnium cardinalium cætu viros amplissimos, doctrina clarissimos, virtutibus illustres, tua fungentes potestate huc misisti: tot episcopos, abbates, religionum præfectos, pietate & religione insignes accedere iussisti. Quosum tandem? nisi quia, cum de summa reum agatur, aliquando pareres, quod diu partureras.

Agite igitur, præstantissimi patres, vosmet-
Concil. gener. Tom. XIV.

A ipsos colligentes considerate, qua de causa patriis commodis posthabitis, ovibus propriis derelictis, huc contendistis: quot pericula inter conveniendum subiistis, & nihil vobis reliqui facietis, quin id omnino absolvatis, quod tandiu a vobis universus orbis terrarum anxius mentibus expectat. Sic cæcitas in visum, tenebræ in lucem, surditas in auditum, claudicatio in rectum incessum, lepra in nitidissimam cutem, mors in vitam convertentur: pauperes, & miserrimi illi, qui tandiu fame laborant, evangelicum panem esurientes, illum alacri animo, quin potius avidè suscipient: quos jam videre videor nihil magis desiderare, & expectare.

B Tu vero Christe servator noster in nobis effice, quæso, ut sicut omnes nos unam lucem habemus, unam fidem, unum baptisma, unum Deum, unam spem, unum spiritum: sic sit commune studium, in una fide, in uno sensu, in una voce, in una caritate, in una denique rei, tuorumque ministrorum permanendi, ac perseverandi obtemperantia. Ut una tandem sit Petri domus a te electa, & dilecta, tantoque studio complexa: jubere quæso, non Ioanni solum per nuncios deferri, sed Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Italiæ, universæ Europæ, nuper adinventis orbis partibus, vel exteris quibuscumque nationibus, a te omnia vulnera obligata esse, omnes morbos propulsatos, quascumque aggritudines delinitas, adversas quascumque valetudines, & omnia tandem mala ad sanitatem restituta esse. Tu, qui semper mirabilia operatus es, hoc unum hodierna die a te peto, quin totus hic confessus, universa hæc sanctissimorum patrum corona, hoc præsertim mane animi foribus sanctissima confessione, & sacrosanctæ eucharistiæ sumptione expiatis, scelerum labe deterfa, summi pontificis auctoritate noxa quacumque dimissa, detecto capite, poplitibus humi jacentibus, manibus in cælum extensis, profusis lacrymis obsecrat, obtestaturque: ut ecclesia pristino candori restituta, sine labe, sine ruga, propulsatis omnibus morborum generibus, valetudinem integram consequatur. Quod nobis quamprimum concedas tu, qui omnis sanitatis es auctor. Dixi.

LXXV.

ORATIO R. P. M. EVGENII

Pisavrensis, eremita Augustiniani, ad sacrosanctam synodum Tridentinam habitæ. In dominica tertia aduentus Domini. MDLXI.

ET si multæ se mihi offerant rationes (reverendissimi & illustrissimi sacri concilii hujus præfides) quibus hodiernum dicendi munus omnino recusare, meisque humeris imparem sarcinam, in viros plerosque doctissimos rejicere jure optimo debuissim, antistiti tamen meo, (qui mihi hanc curam demandavit) meam operam negare sine dedecore non poteram. Et licet arduam suscepisse provinciam & onus, quod meas vires superat, me subiisse cognoscam, domini tamen dicentis voce commotus: Aperi os tuum, & implebo illud, & quæ a sancto Evangelista scitu digna memorantur observans, multa ad nostræ fidei confirmationem, & pios mores, sanctamque conversationem necessaria percurram. Cum enim variaz inducantur personæ, Iudæorum legari, Ioannes, & postremo Christus, de singulis aliquando dicitur. Quæ omnia donec breviter
HHhh ij perstrin-

ANNO
CHRISTI
1561.

Psal. 80:

ANNO
CHRISTI
1561.

perstrinxero, quæ (quæ vestra est humanitas) ut benignas mihi, & patientes aures præbeatis.

Cum sanctissimus Patriarcha Iacob, certum venturi Messiae prædixisset adventum, nimirum, quando sceptrum, & regia potestas, a Iudæis ablata esset, & numerus annorum a mille præscriptus, magna ex parte jam evolutus esset, indicique expectarent, quando Messias appareret. Tunc duo aderant, Ioannes, & Iesus Nazarenus, & alterum eorum esse Messiam suspicabantur. Ioannes multa habebat, quæ illi auctoritatem conciliabant: nam mirabiliter conceptus erat, nunciante angelo, multa acciderant in ejus natiuitate, nullis umquam temporibus audita. Et præter hæc omnia auctoritatem sibi paraverat ipse non vulgarem, vitæ austeritate, & prædicatione, ut non immerito a quibusdam pro Messia haberetur, & voluerunt ad horam exultate in luce ejus: Iesu autem Nazareni quamquam non tanta esset existimatio, non tamen ignotum erat angelos in ejus natiuitate annunciasse gaudium universo orbi terrarum, Magos illum adhuc infantem adorasse. Ad hæc Ioannes Spiritu sancto edoctus, apertum illum Messiam esse dicebat: & hinc jam oriebatu diffidium, illi testabantur Ioannem, illi Iesum, alii neutrum: arbitantes non temere nova sectante a veterum & Phariseorum instituto recedendum esse.

Vt igitur concordia fidei & doctrina inter populos conservari posset, legatos ad Ioannem miserunt, & sedulam navarunt operam, ut novæ doctrinæ causam scirent, hæc quidem in parte insigniter eorum diligentia laudanda est: & utinam omnes ecclesiæ præfides nostro tempore id facerent, atque hæcenus fecissent, & non omni spiritui credidissent, sed probassent spiritus, an ex Deo essent, nam alioqui eo res nostræ devenerunt, ut non solum princeps unusquisque sed etiam unaquæque civitas, nobilis, præfectus, prædicator, atque adeo etiam patrefamilias in fide & religionis causis aliquid novi (& id quasi impune) invenit ac prædicet, eximiam profecto laudem promeriti fuissent Iudæorum primates, si ex animo id factum fuisset, & non potius veritatem obscurare, quam ipsam illustrare quæssissent.

Nonne & serenissimi apostoli hujus rei gratia inire concilium, ut novam de legalium observatione doctrinam tollerent, & evangelicam veritatem confirmarent? Quid sanctum evangelistam Ioannem movit, ut post omnes euangelium scriberet, nisi ut Cerinthi, & Ebionis nova dogmata penitus amoveret? Nisi publica exitisset Nicæni concilii definitio adversus Arium: & Constantinopolitanum adversus Eunomium & Macedonium: & Ephesini adversus Nestorium: & Calchedonenfis, adversus Eutychem, adhuc eorum hæreses viverent, nec decissent, qui eorum perniciosam doctrinam sectarentur. Cur toties in tot urbibus celebrata plenaria concilia? cur toties simul coiere tot sancti doctores, & ecclesiæ lumina? nisi præcipue ad novas extirpandas doctrinas? Nonne & vos reverendissimi hujusce rei gratia, tamquam pastores vigilantissimi ex diversis orbis partibus convenistis? Videte tamen (quod etiam Deus intendere vos non permittat) ne in totum Iudæorum exemplum sequamini. Quid enim perverius & impium magis est, quam in rebus tam arduis, Dei honorem, &

animarum salutem concernentibus, nihil aliud quam proprias sequi cupiditates, & obtentu pietatis rem impium moliri? Messiam volebant non quem illis Deus dabat, sed quem ad suas cupiditates attemperare potuissent. Deus illis miserat Christum de tribu Iuda, tam longe autem promissum, sed illi Ioannem de tribu sacerdotali, non regia natum attendebant, quem ex scripturis Messiae præcursores futurum potuissent cognoscere: volebant tamen ut Messiam se fateretur, credebantque illum honorem, quem illi ultro offerebant, utrisque (ut dici solet) ullis amplexurum: jam illis non placebat Christus, & statim observarunt cum operibus eorum relictari.

Vtinam horum exemplorum nullum apud nos Christianos videatur, & usu veniat. At certe timo vota mea irrita fore, postquam in diversis mundi partibus contrarium a multis fieri conspicitur, qui quæ sua sunt querentes, non quæ Iesu Christi, rejectis jam diu receptis ecclesiæ moribus novos sequuntur, & ut a maximo exordiar. Quis non videt hoc tempore, quam specioso, & plausibili titulo (quemadmodum credere par est) bono animo concilia, synodi, comitia indicantur, fidei pacis, & republicæ Christianæ negotia pertractandi gratia, ut idipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata, & ut plurimum per privatos affectus impediuntur, & alio torquentur? ita ut quisque hoc maxime urgeat, ut Christum, id est fidem, religionem, & ecclesiæ ordinationem, & politiam suo ingenio attemperatam habeat & obtineat, sive ea sint sacris literis consentanea, rei que publicæ Christianæ conducibilia, sive non, sacras literas ad suam ipsorum sententiam, non ad legitimum sensum detorquentes. Talem vellemus Christum, per quem omnia nobis impune liceret, quæ flagitiose patramus. Alii Christum habere desiderant, qui illis omnia approbet, quæcumque per tot annos hæcenus delirarunt. Nostra fides, Christiana doctrina neutrum patitur, nec nostros abusus, & morum pravitatem, nec errores, & temeritatem commendat, sed obedientiam ecclesiæ præstandam expostulat, quam qui non audierit, tamquam ethnicum & publicanum habendum censet: quam si sequuti fuerimus ducem, cum sit columna, & fundamentum veritatis, non errabimus: si autem ab ecclesiæ consensu semel discesserimus, eveniet nobis, quod viatoribus usu venire solet, si quando a recto itinere aberrarunt. Vt enim illi alias ex aliis semitas ingredientes vagantur & errant, nullum peritum regionum ducem sequuti, sic nos duce carentes ecclesiæ, quam reliquimus, cum a rectæ fidei religionisque curriculo deflecterimus, alia ex aliis impietatis diverticula ingrediemur.

Sed veniamus ad aliud nobis in euangelio propositum: Ioannis videlicet personam, & videamus quomodo constantissime perseveret in officio, uti fidelis servus & prudens, domini sui honorem, cum posset non usurpavit, neque Iudæorum blandimentis quicquam commotus, confessus est, & non negavit, quod non erat Christus. Hæc singularis est constantia, quæ in pastoribus & prædicatoribus maxime reperiri debet: unico verbo omnium magnatum favorem, & benevolentiam sibi conciliare potuisset, sed veritatis partes tueri fortissime, & non solum, se non esse Christum affirmat, verum etiam digito quis esset ostendit, unde magnifica cum laude

laude extollit Christus, cum dicit, eum non fuisse arundinem agitaram vento, sed columnam fortem, arborem fixam, quam nulla ventorum tempestas, & non humana laus, non adulatio, non metus, aut minæ, non promissa felicitas, non adversa fortuna, a proposito & vera confessione dimovere potuit. Hæc animi constantia Christianis omnibus communis esse deberet, ne damno aut probro affecti exandesceremus, ne amore aut laudibus rurgidi superbiremus, ne rebus secundis elati, adversis animo consternati effemus: ante omnia autem, ut in fide nostra, in ecclesie catholice veritate tuenda firmi effemus & stabiles, nec (ut Paulus docet) circumferamur omni vento doctrine. Sed Ioannem ad hoc nobis hodie propositum imitantes, pluris faciamus veritatem quam omnium hominum gloriam, aut benevolentiam.

Altera tandem nobis, quæ in evangelio ponitur, Christi persona inspicienda est, de quo dicitur: Medius vestrum stetit, medius quidem secundum humanitatem, quia examinavit se formam servi accipiens, & in similitudinem hominum factus: secundum divinitatem etiam medius: quia omnibus æque præsens, estque inter nos & Deum, veluti mediator Dei & hominum, nobis propositus ad utilitatem & salutem, nec non paratus omnibus, hæud secus ac lignum vitæ in medio paradisi. Nonne igitur hoc verbum omnem vobis præcipit exultationem, si opus Domini negligenter feceritis? Nonne dixit ipse: *Vbi fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, in medio eorum sum?* Quam ergo præteritis exultationem in hoc sacrosancto concilio, si non omnia iuxta ordinem ac debite fiant? Adest Deus ipse, & redemptor noster, via, veritas, & vita, stat medius, videt corda, actiones examinat. Non destruet corpus suum ecclesiam, nec deiecit unquam sanctus Spiritus, qui vivificet illam, qui regat, & gubernet, ducatque in omnem veritatem: facite vos quod in vobis est. *Attendite vobis & universo gregi:* Gregi, ne percat vobis, ne dominus requirat eum de manibus vestris: & cessare vobis faciat ne ultra pascatis gregem suum.

Grave est onus quod humeris vestris nunc impositum est, utinamque vos tameris gravissimi & sapientissimi sustinere possitis. Non unius civitatis aut regni vobis cura demandata est, sed universæ Christianæ reipublicæ: non in partem sollicitudinis nunc vocati estis, sed nunc in vobis est sollicitudo omnium ecclesiarum, nec integris quidem rebus sed deploratissimis. Nostis Christiani nominis iacturam, nostis calamitatem, nostis periculum, nota sunt vobis omnia: nolite ergo nomini vestro, reipublicæ vestræ, & communi omnium salutis deesse, quin potius omni studio ac diligentia in hoc unum incumbite, vosque totos ad hoc ipsum convertite, ut sedatis procellis & tempestatibus, quibus ecclesie navis iactatur, & agitur, ad optatum tandem aliquando quietis portum pervenire liceat: ponite vos muros pro domo Israel, ut sciant omnes, non E

aris, sic pascantur in pascuis uberrimis, in herbis virentibus super montes Israel, cum destructis adversitatibus, & erroribus universis secura libertate Deo serviet ecclesia: hoc pacto quod petiit requiretis, abjectum reductis, contractum alligabitis, infirmum consolidabitis, pingue & forte castodietis.

Aperiantur auctoritate vestra iuxta sanam & Catholicam doctrinam, mandatorum, oraculorum, promissionum libri, ut cuncti videant, intelligant, faciant voluntatem domini. Discent ex lege, quæ nos deterret, dominum Deum timere, qui postquam occiderit, habet potestatem mittendi in gehennam. Discent, si desererint ex oraculis, reverti ad dominum, qui multus est ad ignoscendum: Discent ex promissionibus caritatem, qua dilexit nos Deus, & ea ipsa accensit, quam libentissime facient voluntatem domini. Quod totum Deo in primis optimo maximo veritatis omnis auctore, & Christo ecclesie sponso, qui usque ad consummationem sæculi cum illa se futurum promisit: deinde vestræ sapientie, vestræ singulari diligentie acceptum referent: nomenque vestrum apud posteros pro tanto accepto beneficio semper in benedictione erit.

Hoc autem ad vos maxime spectat, reverendissimi sanctæ sedis apostolicæ legati. Quod si iis qui foris sunt vestra diligentia, ac sollicitudo, iusto occulto tamen Dei iudicio, profutura non sint, propria tamen vestra, ac illos salvandi atque ab errore revocandi propensa voluntas Deo optimo maximo cordium inspectori, grata arque accepta erit: per vos enim non stetit quin illis optime consultum foret, clare percipiet. Ad retinendos fortasse eos qui intus sunt, ne in heresim labantur, plurimum sollicitudo vestra conduxit. Quod si neque hoc ipsum malitia prævalente datum fuerit, muneri vestro omnes satisfecisse intelligant, & vos ipsi conscientia recte factorum ingenti lætitia in Domino semper gaudebitis.

LXXVI.

IOANNIS FRANCISCI LOMBARDI

Neapolitani Theologi oratio, habita ad patres concilii Tridentini, die sancti Stephani protomartyris, anno MDLXI.

CUM Heroum encomia a præclarissimis viris tantum celebrari æquum sit, illustrissimi sedis apostolicæ legati, reverendissimi antistites, patres, auditoresque ornarissimi, neminem vestrum latere arbitror, quod Davidem psalmorum auctorem nullus laudare possit, nisi qui Davidis spiritus compos factus fuerit. Pauli quoque laudes enunciare nemo potens erit, nisi qui Pauli cælestem doctrinam sit affectus. Hoc enim erat illud, in quo apud ethnicos laudabatur Alexander, quippe qui a nullo, præterquam ab uno Apelle, pingi voluit. Ita gloriosum Stephanum hodie commendare nemo unquam audebit, nisi donalinguarum, ut ipse, sit affectus. Ne dum ista, sed & spiritalis gratiæ facultatem, qua Christi adversarios facile confutavit, qui simul mensis ministrare, & apostolicum munus, quod ipsis apostolis minime concessum esse legimus, exercere idem gratiose valuit. At bene res se habet, quod humanis viribus

ANNO
CHRISTI
1561.

Act. 3. 9. 8.

Matth. 23.

Matth. 12.

Genes. 4.

Act. 6.

Matth. 23.

Matth. 27.

Act. 2.

Psal. 67.

Luc. 11.

2. Par. 24.

Psal. 78.

Apoc. 6.

Genes. 4.

Psal. 94.

Prov. 15.

Os. 13.

Isa. 5.

Rom. 10.

1. Cor. 9.

Matth. 3.

Deut. 32.

Matth. 20.

1. Reg. 1.

Hebr. 3.

Act. 7.

viribus non est tributum, caelestis beneficio nobis copiose donatum est. Dum beatum Lucam hodie nobis exciravit, qui in actibus apostolicis heroica hujus martyris gesta graphice depinxit. Nec non beatum Matthaeum expulit, qui in euangelii pericope, hujus sancti viri eximias virtutes felicissime nobis describit. Quas ad clypeum breviter & celeriter perstringere conabor.

In hac euangelica lectione primi martyris typice recolitur memoria: nec praeter instituti mei rationem. Nam sicut Abelus in exorientis mundi primordiis primus martyrium suo sanguine consecravit, ita nascentem Christi ecclesiam gloriosus iste martyr primarius effuso sanguine stabilivit: dum apostolos omnes, a quibus in diaconorum collegium cooptatus erat, felici morte anteivit. Quem nobis humani generis servator praesenti euangelio velati digito quodam monstrat, dum Pharisaeos hypocritas multis execrationis notis minaciter perterruit. Inter quas ista, quae ad sepulcrorum structuram spectat, in prophetarum memoriam erectam extremum locum obtinere videtur. Illos arguens mendacii, cum indicat brevi tempore futurum, quod prophetarum domino allaturus essent mortem, ut multo magis credibile esset illos occisuros prophetas. Subditque se in die pentecostes missurum apostolos & Levitas, quos prophetiae, sapientiae, & eruditionis scripturarum gratiis exornarat. Inter quos unus Stephanus praecipue eniteret. Quem dominus mirabilibus donis locupletavit, ut sapienter & docte per scripturarum traditiones legis praescripta interpretaretur: quem Iudaei tamen interfecerunt, ut parentum suorum impleverent mensuram, qui prophetas occiderunt, in ter quos Abelum, & Zachariam Barachiae filium, cujus meminit liber Paralipomenon, truci morte mulctarunt. Quorum duum exempla (ut illos vitae anteaeternae penitenter) forte proposuit, quoniam illorum sanguinis ultionem aperissime sacra Biblia testantur. De illo namque legitur: *videat Dominus, & requirat*: de hoc autem sic, *sanguis fratris tui clamat de terra*.

Deinde Dominus noster assumpta gallinae aliris parabola, ut deposita cordium duricie vocem ejus attente audirent, sic illos alloquitur, dicens: *Ierusalem, Ierusalem, quoties ego volui congregare filios tuos sub alas, & tu praeruae voluntatis nequitia (quae est malorum omnium caput & seminarium) ad me venire noluit, & omne consilium meum perniciter despexit, quodque longe pejus est, incredulitatem incredulitati in dies adiecisti, sicut bene prophetavit Isaias, dicens: Domine quis credidit auditui nostro? & brachium domini cui revelatum est?* Has duas prophetarum querimonias hodie Christus insinuat, cum primum occisionis, & mox lapidationis meminit. Quae utraque in martyre Stephano absoluta esse intelligimus. Is enim primus in martyrii stadium descendens, calicem passionis Dominicae primus bibit, ut & mandatorum ejusdem Domini singulare praestaret exemplar, dum non sibi vindictam mortis, sed lapidatoribus ac interfectoribus veniam postulavit. Sic sane oportebat esse primum Christi martyrem, qui secuturos martyres, gloriosa morte praecurrens, non tantum dominici calicis esset praedicator, sed & patientissimae lenitatis imitator: cui sese in pluribus comitem dedit. Ille quippe extra portam civitatis Hierosolymitanae crucis sup-

plio perit: hic vero ex ejusdem civitatis finibus extrusus est. Ille orando peccatis indulgit eorum qui cruci cum affixerunt: hic pro lapidatoribus humi defixo utroque genu regem gloriae exoravit. Ille erat angelus testamenti, at hic angelicam in vultu gratiam habuit. Ambo gravissime accusantur de templi eversione, & ambo falsam testium criminationem sunt perpeffi. Ambo tandem referatos caelos vidisse singulari prodigio sacris literis memoriae proditum est: ut vere pro tanta affinitatis simbolo dici possit: Lapidem tergiffite lapidem angularem illum super quo ecclesia sancta fundamentum erat, habitura.

O beati lapides, ex quibus erectum est templum Ierusalem caelestis matris nostrae, quae ex vivis praedestinatorum lapidibus aedificatur ut civitas. O dulces torrentis domnicis lapides, ex quibus oleum effuse manavit, ut in testimonium domino altare Christi fidelium erigeretur. In quo uni Deo martyrum quotidie sacra persolvens incruenta summa pietate offert sancta mater ecclesia, quae tam gloriosi militis hodie letatur corona. Etenim cum in vocibus aliqua subsistit ratio, qua facta hominum expressa personarum proprietate interpretatur, quis Stephanum apud Graecanicam dialectum coronam significare ignorat: illam scilicet coronam vitae, quam, qui certamen praeccepavit, primus a domino accipere meruit. Qui florem martyrii praevendicans, de corona nominis in coronam gloriae transfatus est, & ut diadema pulchritudinis gemmeis lapidibus contextus e terra trahitus est in manus Christi: qui hodierno euangelio (ut vidimus) hujus praedari martyris caedem sub Abeli typo apposite praescriptit.

Sed tempus est ut accedamus ad actorem apostolicorum sacrum historiam, quam beatus Lucas summa animi oblectatione complexus est: quae lectio plurimum habet admirationis, & non minus continet dignitatis in mysterio. Initio siquidem de Stephani castitate bonum exhibet testimonium, dum ad viduarum custodiam ab apostolis praepositum fuisse commemorat. Qui & ipsum fide, sapientia, & Spiritu sancto plenum praedicat, ut qui vim fidei Christianae in conspectu regum terrae effuso sanguine ope Spiritus sancti sapienter effert testaturus. Etenim post adventum Spiritus paracliti credentium multitudo incrementum erat susceptura a domino quotidie in idipsum, ut salvi fierent homines, per sapientiam, ac per verbum Dei ad obedientiam fidei.

Adjungit huic plenitudini gratiam & fortitudinem: alteram, ut signa: alteram, ut prodigia in populo faceret. In quibus verbis non exile lateat mysterium: quippe qui loquens archangelus Gabriel dicit beatae virgini: *Salve gratia plena*. idem Lucas iisdem verbis de Stephano locutus est, dicens: *Stephanus, plenus gratia*: sed post excellentiorem modum genitricis Dei, sublimius gratiae genus in hoc martyre (Christum semper excipio) abunde magno laudum praeconi laudatur. Cujus animus infuso libertatis euangelicae spiritu in lucem veritatis fortiter & strenue profudit. Adversus quam caelestis gratiae fortitudinem, quidam Hebraei in synagoga satanae educari, nec non ex variis gentibus, qui erant libertate donati a Romanis, Cyrenes, Alexandriae, Ciliciae, Asiaeque cives furiose insurrexerunt. At cedat pietati

ANNO
CHRISTI
1561.

Luc. 23.

Malach. 3.

Act. 6.

Matth. 14.

Luc. 3.

Osee 4.

Ephes. 2.

2. Cor. 3.

Apoc. 21.

Galat. 4.

1. Reg. 2.

Psal. 121.

Deut. 32.

Isa. 29.

1. Cor. 1.

1. Cor. 9.

2. Tim. 2.

1. Cor. 3.

Act. 6.

Psal. 118.

Act. 5. 2.

1. Cor. 3.

Luc. 1.

Psal. 87.

2. Cor. 3.

Apoc. 2.

pietati impietas, & iniquitas sibi mentiat: non poterant, aut scriptura, resistere illi, sapientie & spiritui, quiloquebatur, dicente prius domino omnibus amicis suis. *Ego dabo vobis os, id est spiritum oris mei, & thesaurus sapientie Dei mei, cui non poterant resistere omnes adversarii lucis.* Siquidem divina doctrina, & sapientia que desuper est, in persecutionibus magis floret, quam cinoriatur, aut flaccescat: que dum premitur, crescit: dum contemnitur, proficit: dum superari videtur, tunc viget: que tandem quanto plus tyrannorum savitia urgetur, tanto plus preceat, & Christi nomen inelytum toto terrarum ambitu late profiteretur.

Adducunt martyrem mox in concilium malignantium, & gaudent illum in sua retia conclusisse. At frustra jacitur rete, inquit parœmiastes, ante oculos perinatorum: quoniam tunc vox liberorum profunditur, & Spiritus sanctus totum sibi martyrem rapit. Ex cujus flatu copiosi latices fluxerunt, qui in Stephani ventre fecerunt fontem aquae vivae salentis in vitam æternam. Dum secunda, divinaque oratione illos primum patrum ac fratrum vocabulo honestavit. Qui & compendiosa brevitate instrumenti veteris dispensia libere enunciat, legemque domini immaculatam exponit, ut esset prædicator ejus, cujus vastator esse denunciabatur. Et nato exordio a fide Abrahami, Isaac, & Jacobi in repromissionibus ob signata, singularem Iosephi gratiam in Ægypto, ne ipsi necarentur, in medium profert. Cui annectit Moyses ministerium, per quod Israëlitæ clare effulgent divina dispensatione in manu potens traducti sunt in solitudinem. A qua egressi sub Iesu Nave introierunt in terræ olim promissæ possessionem, usque ad Davidis tempora. Cujus pacifico filio tantam gratiam largitus est dominus, ut illi soli ædificium templi Hierosolymorum visus sit concedere.

Hæc sane sunt Dei optimi maximi beneficia erga populum Judaicum, quæ generosus Leuita, magna dexteritate, & admirabili prudentia in memoriam revocat. Qui paululum in irâ successus, illos spiritui sanctificationis contumaces appellat, cervicofos, corde, auribusque incircuncios, vocat pariter proditores & homicidas: quoniam eorum patres interfecerunt Dei prophetas, qui longo seculorum tractu prædixerunt de felici adventu justî Filii Dei (qui factus est nobis iustitia, ut in iustitia ambulantes, iuste viveremus in hoc seculo) quem ipsi morte crucis turpissima condemnarunt. Quæ omnia cum illi audierunt, vestigio disiecti cordibus, dentibusque tabidis fremere ceperunt.

At spiritus plenitudo, dum martyr oculos in cælum attollit, illum in se rapuit: quum is, qui divinitatis afflatur spiramine, conculcatis terrestribus, cælestibus inhians, videat gloriam Dei. Qua visa, etiam Iesum stantem a dextris Dei in illa vidit: stantem, inquam, & non sedentem Iesum vidit, ut magnam Christus suo athletæ exhiberet alacritatem. Vidit sane illum, quem pessimi Iudæi in crucis ligno pendentem irriterunt: & vocat filium hominis, pro ratione honoris, ut illorum nequitia retundatur, qui cum in mundo negabant: ut & illi e cælo daret testimonium Veritas, cui fidem in terris perfida impietas negavit. Vidit filium Dei, non oculis carnis, sed peccatoris, quos apostolus cordis oculos vocat. Quod cum ex scripturis canonicis clare elici nequeat, securæ ambiguitati cum Pauli raptu committens

negotium, nihil audebo temere definire, sed silentio libenter præteribo. Idipsum dici arbitror de curiosa apertionis cælorum theoria, quæ ad animorum profectum nihil valet.

Redeo ad id, a quo deflexit oratio mea. Cum isthæc illi audivissent, voce petulanti rugientes aures suas ritu aspidum continuerunt. Et merito, nõ erant certe digni prophani animi cælestes audire orationes, neque mentes corruptæ Dei sacramenta suscipere. Inde factum est, ut unanimi consensu impetum fecerint in ovem Christi mansuetam, & corde rabido manu cædem conspirate cucurrerint ad lapides, iracunde dicentes ad invicem: quid sibi vult iste juvenis? fecimus falsum testimonium contra dominum suum, dum per Cayphæ os diximus, *Expedi ut unus moriatur pro populo: faciamus & nunc contra famulum, dicentes: Exterminemus eum de terra viventium, & nomen ejus non memorerit amplius.* Pro stupor, illi currunt ad lapides, & iste currit ad preces: illi eji-ciant eum extra civitatem hominum, & ille eos allicit ad ingressum civitatis Dei, de qua gloriosa sunt dicta. Tunc testes illi nequam, quo essent expeditores ad lapides jaciendos, posterunt vestes juxta pedes adolescentis Sauli, qui neci ipsius consenserat. At officiosus adolescentem orat pro Saulo, ut ad gratiæ divinæ capessendam fiduciam spem nostram nutriret & foveret: nam dum pro persecutore deprecatur, procul dubio suis cultoribus salutaria suffragia pollicetur.

O efficax oratio, quæ de Saulo Paulum fecit. Qui de discipulo fabularum Phariisicæ superstitionis, factus est magister gentium in veritate religionis nostræ. Qui e terra erectus est super cathedram seniorum ecclesiæ, dum in terra inclinat- us Stephanus exauditus est præ sua reverentia in cælis, qui sub ingenti lapidum cumulo ait, Domine Iesu suscipe spiritum meum, ut sic imitaretur testem in cælo fidelem, qui æterno patri spiritum suum commendavit. Quo dicto salubriter ostendit martytam candidatos exercitus ilico evolare ad cælos, & animas fidelium transmitti in manus Dei per unicum mediatorem Dei & hominum Iesum Christum. Nec simpliciter Stephanus oravit, sed cum attentione, dum positus genibus pro inimicis precatur, qui prius erecte pro se exoraverat dominum gloriæ.

Quis vidit unquam huic simile? certe nec primum est visus similem, nec habere sequentem. O incredibilis caritas, quæ nõ quarit quæ sua sunt, nam in illa lapidum ruina, quando quis poterat carissimorum & domesticorum oblivionem capere, tunc iste sanctus domino suos commendavit inimicos, dicens voce magna, & clamore valido: *Domine ne statuas illis hoc peccatum: plus namque illorum vicem, hoc est scelera dolcebat, quam sua vulnera.* Et cum hoc dixisset, obdormivit in domino. O beatum somnum pacis cum voluptate deliciarum domini. Quid ista dormitione quietius & pacatius? per quam absorptus in abyssum caritatis spiritus martyris inter Dei brachia tutius quiescit, corpus vero cum planctu officiose sepulcro committitur: sicut mos erat patrum antiqui testamenti mortem sanctorum deplorare cum stetu, & vehementi luctu solemnem exequiarum pompas celebrare. Etenim dominus virtutum mirabilis agnoscitur in sacris electorum suorum reliquiis, dum per illorum merita & preces, fideles suæ protectionis mun- nit auxilio.

Testantur profecto vetustissimi æque ac gravif-

ANNO CHRISTI 1502.

Psal. 57.

Sap. 1. & 2.

Math. 20. Psal. 43.

Ioan. 11.

Ierem. 11.

Psal. 86.

Acl. 22.

Acl. 18.

Tit. 1.

Gal. 1.

Rom. 11.

Psal. 106.

Heb. 5.

Psal. 88.

Enc. 23.

Psal. 30.

1. Tim. 2.

1. Sa. 66.

1. Cor. 13.

Hebr. 5.

Psal. 4.

Cant. 12.

Acl. 8.

Gen. 50.

Num. 20.

Deut. 34.

1. Mac. 13.

Psal. 67. 33.

4. R. 3. 10.

2. Ma. 15.

Psal. 115.

ANNO
CHRISTI
1567.

Psal 31.
1. Cor. 4. 11.
Hebr. 13.
1. Tit. 3.
2. Cor. 11.
Ioan. 16.
Matth. 28.

Prov. 25.
Rom. 12.
Isai. 49.
2. Cor. 6.
Heb. 9.
Ioan. 21.

1. Tim. 4.

Rom. 12.
2. Cor. 21.
Ioan. 10.
1. Reg. 2.

Luc. 1.
Eph. 18.
Isai. 53.
Rom. 4.

Rom. 11.
2. Cor. 1.
Luc. 18.
2. Tim. 2.

Gen. 6.
Eph. 4.
Psal 67.
Rom. 12.
1. Cor. 12.
Ecl. 17.
Deut. 6.
Heb. 3.
Ephes. 4.

Cant. 6.
Matth. 16.
1. Cor. 13.

Ioan. 8.
1. Ioan. 3.

simi patres summum terram omnium opificem A
Deum per huius sancti pretiosam mortem cæcis
visum restituisse, podagra, fistula, lithiasque af-
fectos curasse, plastro obtritros solidasse, ac tre-
mulos firmasse : quodque idem dominus excita-
vit mortuos ad vitam, & multos ægrotos ad san-
nitatis robur revocavit. Verum enimvero cum
sanctos viros non solum ob oculos nobis Chri-
stus objiciat ut illos precemur, sed ut illorum
vestigia sectemur & imitemur, ideo columna ver-
ritatis ecclesia, & Christi sponsa (cujus spiritu
gubernatur usque ad seculi consummationem) sin-
gulare huius martyris hodie fidelibus suis
proponit exemplum, dum in sacro liturgiæ officio
(collectam vocat ecclesiasticus usus) sic orans, di-
cit: *Da quesumus domine imitari quod colimus, &c.*

*Eccc nunc, patres amplissimi, tempus imitatio-
nis acceptabile, ecce nunc dies salutaris.* In hac quip-
pe solemnè die summus hierarcha & pontifex
futurorum bonorum Christus, non sine mirabili,
singularique providentia in pascendis ovibus
ecclesiæ suæ de tanto pastore providit. Pium in-
quam pontificæ maximum intelligo. Cujus crea-
tionis in pontificatus apicem hodie biennium ag-
gitur & absolvitur: cuius vel pietas ad omnia va-
let. Dum in tanto religionis Christianæ turbine,
quantum in ipso est (liceat vera mihi dicere) nu-
tanti ecclesiæ omni pietate & officio opem
prestare videtur. Qui noctu diuque incumbens
solicitudini omnium ecclesiarum, ut boni pasto-
ris, ac episcopi animarum nostrarum officio rite
fungatur, diligentissime curat exorta dissidia
componere, & pacem quasi inter mortuam ab in-
feris revocare. In quo patrando ministerio ad-
mirabili solertia (pace aliorum dixerim) viros
fide, sapientia, & pia eruditione præditos, ad
nostrum seculi refulendos errores in sui nominis
legatione delegat.

Vos, vos itaque apostolicæ sedis lectissimos
proceres obsecro per viscera misericordiæ Dei
nostri, qui heri visitavit nos oriens ex summo
cælorum cardine, qui atritus est propter scelera
nostra, imo qui & resurrexit propter nostram ju-
stificationem: ut scilicet DEI gratia suffulti san-
cti pastoris animum opere compleatis, & cum tot
patrum antistitum cunctis Stephani caritatem
imitemini, ut pro adversariorum fidei conver-
sione (quos tantum causa religionis fecit inimi-
cos) Deum totius consolationis nostræ absque
ullo temporis discrimine orare velitis: ut quot-
quot annos quadraginta & amplius diabolica
fraude hæreson sunt decepti, Christi gratia a
satanæ laqueis absoluti respiciant, & evadant ab
interitu mortis æternæ, quoad vixerint in una
arca Noe, quæ fuit typus nrius ecclesiæ, sic lo-
quente Spiritu sancto in psalmis, *Deus qui habi-
tare facit unanimes in domo*, scitis enim quod
sumus invicem membra de membris sub uno ca-
pite, quod est Christus Deus: *qui mandavit uni-
cuique de proximo suo*. Recogitare precor, quod
cum sit unus Deus, qui creavit omnia: & una ec-
clesiæ catholicæ fides, sicut docet Spiritus sanctus
in canticis: quam portæ inferi labefactate non
valent: quis nisi Christianus in Christiani salute,
tanquam sibi propria non semper lætetur? aut
quæ fraternitas in fratrum gaudio non ubique
gratuletur? In Christi namque cultoribus mens
juncta, & individua concordia esse debet. Faci-
te ut satanas, (qui fuit homicida ab initio, & in
quem omnis isthæc causa rejicienda est) tanti
exercitus uniti fide non scissa, & caritate de corde

puto retundatur, & draco ille ruffus summum
apostolorum cotryphæum, & milites Christianæ
reipublicæ evigilare intelligat. Solliciti estote
pro virili vestra servate unitatem spiritus in vin-
culo pacis, & saluberrimis Dei consiliis admoniti
in hoc anno novo, quæ est corona benignitatis
dominicæ, pressuras fratrum errantium in spiri-
tus novitate, id est, fraternitatis mutua dilectio-
ne relevare. Hoc est etenim infimos in fide as-
sumere: inquietos spiritu lenitatis ut fratres cor-
ripere, & alter alterius onera portare, ut Christi
lex adimpleretur: sic namque facilius ad Christi
ecclesiam, a qua ad tempus recesserunt, ovanti
animo redibunt, & eorum mentes ab errorum
B caligine exsabiuntur.

Quæ est melior & major cura præpositorum,
quam medella salubri faucibus ovibus fovendis
provideri, dicente domino Samaritano in euan-
geliis: *Non est opus sanis medicus, sed male ha-
bentibus?* Non patiamini quæso oves Christi,
quas ille pretiosæ sanguine redemit, crudeliter
sine medicamentis despici ac calcari. Ne vobis
objiciatur a domino, quod ait per prophetam
*Oves meas, dicit dominus, non pavistis: quod in-
firmatum erat, non confortastis: quod errabat, non
revocastis: quod perierat, non requisistis.* Quapro-
pter date illis per omnia multiformis gratiæ &
sapientiæ Dei sacramenta, & fidei catholicæ ver-
itatem elucidate, ut simul nobiscum dulces ci-
bos sanorum dogmatum capiant: & antiquus
serpens, qui hucusque divisit inter fratres in op-
probrium sempiternum sub pedibus vestris con-
teratur.

Eia agite speremus omnes in domino, imo &
spe gaudere debemus, quod post lacrymas succe-
dent gaudia, & post tenebras videbimus lucem
fratrum nostrorum. Idem est enim dominus, qui
percutit, & qui sanat: qui mortificat, & vivificat.
qui ducit ad inferos, & reducit. Quis namque scit
(ut quidam ex ecclesiæ propugnatoribus in do-
mino confidens flagranti caritate pie sperat, & in
spem contra spem pie credit) quod sicut ille, qui
Christum hodie in Stephano persecutus est, fan-
ctus est postea Christi vindex acerrimus: ita &
isti agnita veritate in hac œcumenica synodo legi-
time in spiritu Dei congregata, futuri sint fidei
catholicæ longe potentissimi patroni & asserto-
res, quam hæc tenent nostrum orthodoxi pat-
res? Ut fidei terra propediem (curantibus illis
tenere in ecclesia catholice id quod semper &
ubique hæreditaria patrum traditione ab omni-
bus creditum est) futura sit unius labii lectio, &
omnes idipsum uno corde, unoque ore sentia-
mus, nec sint in nobis schismata: sed in eadem
permanentes regnula, gaudeamus in domino, &
iterum gaudeamus, nec non psallentes Deo in
cordibus nostris hymnis, & canticis spiritalibus
dicamus: *Eccc quam bonum, & quam jucundum
fratres habitare in unum.* Nam qui perierant in-
venti sunt, & qui mortui erant, ad vitam redi-
erunt sempiternam, qua hodie gloriosus martyr
Stephanus cum aliis sanctis civibus fruitur in
regno cælorum.

Ei autem, qui potens est ecclesiasticam hierar-
chiam in suo servitio conservare, oppugnatores
veritatis catholicæ in obsequium fidei, humilia-
re, & actiones huius sacrosancti concilii aspiran-
do prævenire, & adjuvando prosequi, sit gloria
in ecclesia, & in Christo in omnes gentes seculi,
nunc, & in diem æternitatis. Amen.

LXXVII.

PAULI GVIDELLI TRIDENTINI
oratio, ad patres concilii Tridentini habita,
anno domini MDLXI.

Si quod unquam fuit tempus (sanctissimi præfides, optime atque integerrime principes, amplissimi patres, auditores ornatissimi) si qua unquam sese obtulit occasio, in qua universa Christiana respublica ob aliquod singulare ac immortale beneficium susceptum Deo optimo maximo quam maximas gratias ageret, eique hostias laudis offerre deberet, hi profecto, hi, inquam, sunt illi dies, in quibus fausto, felicique omine, festa, solemnique pompa omnis sexus, omnis ordo, omnisque ætas aperitissimum gratissimi animi argumentum erga divinam clementiam in medium afferre jute merito compellunt. Cum nunquam antea meliortibus auspiciis jacta fuerint universæ nostræ salutis fundamenta, quam hodierna die: quandoquidem clementissimus ille ex alto tandem prospexit, tantasque Christiani populi calamitates miseratus, vos P. A. duces dedit, & moderatores rerum omnium, quæ ad peragendum publicæ salutis negotium in sacrosancta hac synodo maxime spectare videntur. Eo namque favientis Herodis, insanientisque satanæ imperus, rabies, crudelitasque pervenerat, ut in Christi domini, sanctamque ejus sp̄s̄am, Aquilone suscitato, universi Christiani orbis meliores partes mortifero execrandatum hæresum & scelerum veneno ac contagione infecerit: a sacro, veterique illo, nobisque a sanctissimis patribus per manus tradito, bene, beateque vivendi instituto averterit: & quod reliquum est, maximum adduxerit in discrimen. Quod, quale, quantumque sit, cum ex eo cognoscere potestis, quod amplissima regna, potentissima imperia, maximæ provinciæ & regiones, innumera civitates, & oppida ab orthodoxa fide, veraque pietate defecerunt: tum ex eo, quod domus, patriam, parentes, carissimosque penates dereliqueritis: hucque ex remotissimis oibis partibus conveneritis: non ut de privatis commodis, non ut de focus, aut laribus: sed de communi omnium salute, & de Dei optimi maximo honore ac gloria strenue ac viriliter agatis: omnemque motum, ac impetum animorum vestrorum ad sacrosanctæ ecclesiæ dignitatem tuendam, ab omni alia cogitatione traducatis, vestramque ac ejus majestatem in tanta hominum & temporum perfidia retineatis. Id quod præclarissime præfiteritis, si omnem moram, omnes inducias, omnemque cunctationem abstuleritis, maximum illum Alexandrum imitati, qui nihil ægrius, quam moram patiebatur. Quando unum, idque potissimum tantis calamitatibus remedium videtur esse positum, & collocatum: alio qui labentis religionis rem & fortunas eo brevi maximo vestro cum dedecore deducas conspicietis, ut nulla amplius auxilia, præterquam lacrymæ, possint ab hominibus expectari.

Etenim quis tam durus, vel potius ferreus, qui ferum & lacrymas in tantorum malorum, tantarumque tragædiarum fœdissimo aspectu, turpissimaque recollectione contineat? dum verum, & germanum Deicultum, cui prima semper officia boni quique debuerunt, impii nostri hostes tollere conantur: quo violato, necdum sublato, tollitur omnis humanarum rerum delectus, salusque, & beatitudo universi Christiani gregis

Concil. gener. Tom. XIV.

A periclitatur. Vnde factum est, ut nunquam antea Christi ecclesia vel vigente Ario, Manichæo, Pelagio, Nestorio, Eutyche, Donato, reliquisque ejusce notæ hæreticis, gravioribus periculis fuerit exposita, turbulentioribusque tempestatibus agitata, quam hodierna die: ita ut omnia dira, omnia prophana, omnia portentosa præteritorum temporum inventa in præsentiarum revixisse, in unumque coacta conspirasse videantur in dilectam domini, eique immaniora bella indixisse, acerbioresque clades intulisse, quam olim Claudii, Neronis, Domitiani, universæque tyrannorum acies, dum florentem illam, licet adhuc adolescentulam, districtis gladiatorum, tortorum, & carnificum gladiis, uncis & aculeis insequerentur. Nec profecto credendum est eos ipsos Gothos, Hunnos, Vandalos, & Scythas, acerrimos ex professo Christiani nominis hostes, tantas clades, tantasque strages rebus nostris ferro, flammis, depopulationibus, devastationibus, & cadibus atulisse, quantas impius ille satan caput ecclesiæ aggressus, & fastidium domus domini sua intulit impietate, atque licentia: cum illi in agros, in oppida, in ipsaque tantummodo vitorum corpora, aperto Marte fuerint grassati: at hi, veluti omni insidiatum genere armata vulpecula, dolo malo, fraudibus, technis, phaleratis verborum lenociniis, truculentaque plerumque armorum rabie in ipsas Dei imagines, animas scilicet nostras fuerint debacchati, omnia defecundo, & conspurcando, a sacra, totque seculorum usu & consensu confirmata doctrina dissentiendo, sibi populi Dei, pietatisque ministerium vindicando: & (si diis placet) pollicendo se ex tenebris, & umbra mortis cruentos, in lucemque daturos sacrosanctam hanc, quam nos incolimus, & venetamur ecclesiam: quamque artifex ille sapientissimus sibi fundavit, & ædificavit in fundamentis Sion opete sane admirando, non in exercitu, aut robore, sed in spiritu super lapidem primarium, probatum, angularem, pretiosum, qui factus est in caput anguli: quamvis cum antea reprobassent ædificantes: quasi veto prophanis hæc impostoribus novam nescio quam Babylonem molientibus major adhibenda sit fides, quam ipsi veritatis parenti: qui ut dispersiones Israël congregaret in unum, nempe mysticum ecclesiæ corpus, cum advenisset plenitudo temporis, se cruci, mortique obtulit, quo nobis certam salutis viam, veram lucem, apertamque veritatem ob oculos poneret.

D Quasi veto credendum sit ideo Christum Iesum exisse ab æterno patre, tot tantaque incommoda, tormenta, & cruciatus adjisse, ut apostolis, primisque illis ecclesiæ proceribus sublatis, iterum ei in antro Trophonii, in Democriti puteo, in Cimmeriis specubus esset delitescendum, donec post mille quingentos & amplius annos unus cum nefandissima sua schola, unus, inquam, impurissimus Lutherus insurgeret, qui eam ipsam omni (quod aiunt) impietatis genere defædam ad antiquum genum unumque candorem revocaret, in pristinamque libertatem & majestatem vindicaret. O mores, o tempora, o anilia deliramenta, o capita plane detestanda! Sicce credendum est æternam patris sapientiam carissimæ sponsæ consultum voluisse? Nonne hoc perinde esset, ac si mercator pro pretiosa matriga comparanda, nullis laboribus, nullis ærumnis parceret, omnesque licet quam maximas & opes

Iliij &

ANNO
CHRISTI
1562.

ANNO
CHRISTI
1562.

& fortunas erogaret: ubi autem voti factus esset compos, in profundum abyssi illam abjiceret, atque demergeret: quo quid stolidius, quidve dementius posset unquam excogitari? Ar cum usque adeo nostri hostes, perniciosissimi profecto satanae satellites sint stupidi, contumaces, atque rebelles, ut Dei dicentis, ecclesiae admonentis, validarum rationum convincentium vim, vocem, dignitatem, & auctoritatem contemnant, deberent saltem sincero mentis examine scrutari, & contemplari quis ipsius sanctae ecclesiae fuerit & cursus, & status a Christo passio ad haec usque tempora, ut inde manifesto cognoscere, quantum a scopo, ab ipsaque veritate aberrarent.

Primo namque primi illi apostoli, apostolorumque discipuli omnes aequae, atque validissimi duces & antesignani, in proprio sanguine, propriisque vitae meritis, perinde ac in vivis & pretiosis lapidibus per trecentos annos ineffabile ipsius pietatis, & religionis jecerunt fundamentum: deinde apertius Christi Iesu imperium cepit orbi innoscere, ceperunt templa aperiri, Christusque ipse publice praedicari: quod antea minime licuerat ob tyrannorum, mortisque formidinem: tuncque (juxta prophetam vaticinium) multiplicatum est ejus imperium. Et quamvis religiosissimo Constantino e vivis recedente, filius ejus Constantius Arianam haeresim fuerit infectus, ecclesiam vexaverit, Athanasium, Hilarium, compluresque alios ecclesiae heroes in exilium miserit, & relegarit, attamen Constantio sublato, apostataque Iuliano interfecto in bello, quod adversus Persas susceperat, reddita est pax ecclesiae per Iovianum, ab hocque Ioviano ad usque Caroli cognomento magni tempora, omnes pii Caesares, religiosique principes se sanctae Romanae ecclesiae subditos esse juxta Nicenae synodi sanctiones professi sunt.

Id quod praclarissime omnium Valentinianus Ioviani successore, cum Mediolanensis pontificis instaret & electio, his verbis declaravit. Talem (inquit) nobis in pontificali instituta sede, cui nos, qui gubernamus imperium, nostra capita submitramus, & ejus, dum veluti homines deliquerimus, veluti curantis medicamina suscipiamus. Hoc ipsum praestiterunt in synodo Nicena Constantinus, senior Theodosius in Constantinopolitana, Theodosius junior in Ephesina, & Marcianus in Chalcedonensi. Accedat divus ille quoque legum conditor Iustinianus, qui si in hisce, quae ad veram pietatem spectant, aberrasse credatur, vix fieri poterit, ut in legibus condendis, orbique promulgandis pie sancteque senserit. Nonne hic in epistola, quam Constantinopolitano celebrato concilio ad universas gentes, & populos direxit, sanctae Romanae ecclesiae statutis, & sanctionibus se suppositur? nonne dictorum quatuor conciliorum edita & decreta confirmavit, mandans omnibus, ut eisdem parent, ac obtemperarent, omnesque leges quas promulgaverat, ecclesiae censurae subjectas esse decernens? Nec ab hoc sacro pioque instituto aberravit junior Constantinus, qui anno circiter centesimo & quinquagesimo post Iustinianum cum imperasset, habitis de more majorum comitiis in vrbe regia, Monothelitas hereticos, quorum pater & avus fautores fuerant, penitus delevit, templaque omnia ab eis versa a fundamentis instauravit.

Haec autem omnia idcirco susus dicta velim

patres, existimetis, ut intelligant prophani Graecos Caesares fere omnes Romanae ecclesiae protectores fuisse usque ad magni Caroli tempora: runc squidem vexata, agitataque ecclesia, nullaque supplicia afferente Graeco Caesare, Stephanus pontifex Pipinum Francorum regem accersivit, & Leo, & Hadrianus Carolum ipsum contra Astulphum, & Desiderium Longobardorum tyrannos, quibus profligatis, atque devictis, ut tanto beneficio parem gratiam referret Hadrianus, coacto Romae concilio CL. patrum, imperium a Michaele Caesare Graeco in Carolum transtulit: cumque non multo post ab impiis Romanis iterum perturbaretur ecclesia, nullamque opem ferret Ludovicus Caroli successor, Leo septimus genere Getmanus, Othonem primum Saxonum ducem in ecclesiae subsidium evocavit, cumque compressa hostium temeritate Imperii diademate decoravit. Huicque & secundus, & tertius Ordo continua serie successerunt, tuncque per Gregorium quintum natione itidem Germanum invecita fuit Caesarum electio per septem Germaniae principes, quae in hac usque diem perdurat, & tandem perdurabit, quoad Christi fidelibus expedire judicaverit sacrosancta ipsa Romana ecclesia, quae supremum gradum, & primas in Imperio jure merito sibi vindicat, ob causas, & rationes, quas & quamplurimas, & validissimas vel ipse ego, licet asymbolus, & pene prophanus, in medium afferrem, ni temporis angustia me detereret, naeve (quod proverbio aiunt) Athenas velle portare noctuas videret, susque Minervam docere.

Ex dictis modo consideret illa olim Romanae majestatis propugnatrix & amplificatrix Germania, an majorum suorum virtutem, gesta, facinora, exempla, & merita vel sequantur, vel amittentur, an potius toto (quod aiunt) caelo a scopo aberrantes degenerent. Resipiscant quae, & dent honorem, & gloriam Deo suo, nec amplius tot ineptis, quas suggerente satana adinventunt, mentes piorum implent. Adeo enim inanes, pueriles, absurdaeque esse conspiciuntur, ut a nullo viro bono, nisi maximo cum stomacho audiri posse videantur, cum damnatis, expulso, & toties exilato veterum hereticorum, gentilium, & philosophorum errores nobis iterum, perinde ac divina oracula, obtudere laborent. Quid enim aliud moluntur dum humane voluntari libertatem adimunt, nisi ut impiam illam, & prophanam Zenonis, Democriti, Carneadis, reliquorumque Stoicorum opinionem nobis inculcent? qua asserant omnia certa lege stare, de necessitate, fatoque evenire. Id quod non modo sacri ordinis viri eruditi, verum etiam ipsi mundi sapientes consutarunt, dicentes omnia quidem fato contineri, non ramen omnia fato esse decreta: fatumque ipsum nequaquam dicere, hic talia faciet, hic talia patietur: sed legis instar in hanc sententiam personare: Quae cumque anima haec vel illa fecerit, haec vel illa vel promerbitur, vel feret. Quae autem nostras actiones consequuntur, ab ipso fato perficiuntur. Quid praeterea contendant, cum nullis honestis actionibus ad immortalitatem comparandam opus esse asserunt, nisi ut Epicuro, Aristippo, Cyrenaicaeque turba longe sordidiores in hujusce ærumnosae vitae profcenio, atque theatro, luxu & ocio marcescentes, Sardanapalos tantum agamus, & Philoxenos?

Sed ne singula hujusce pestilentis hydrae capita,

ne

ne dicam deliramenta, recensere, actaque agere videar, vos videtis P. A. at hæc Chironia ulcera, hæc Telephæa vulnera irrepserint in intima usque præcordia ipsius pietatis & religionis, cui vestris genibus advoluæ, vestramque opem & auxilium imploranti, ni quantumcumque fieri potest consilio & auxilio medelam & antidotum præsentissimum afferatis, periculum & sane vendum imminet, ne vehementissimus hic aquilo irruens a regione deserti concutiat omnes angulos domus nostræ, næve dominus Dei cæli det hanc nostram Hierusalem in acervos arenæ, in cubilia draconum, in solitudinem & desertum, ita ut sanctissimo Ioseph una eam puero & ejus matre iterum in Ægyptum sit fugiendum: ecclesiæque in Tyrum & Sidonem, in exterar gentes, in extremos nuperque repertos Indos sit transnigrandum, omni nobis tum adoptionis, tum hæreditatis cælestis spe penitus sublata.

Curate igitur P. A. curate pro veteri illa, & sacrosancta inter vos, ipsamque ecclesiam conjunctione, pro singularique vestra humanitate, ut quibuscumque rebus poteritis (poteritis autem omnibus) languentis religionis rationibus prospiciatis: eam enim de vobis, vestraque divina virtute concepimus spem, ut longe melius quæ ex re nostra sint vos perficere, quam nos exoptare possimus: si præsertim vos ad hanc rem adiutores habuerimus, susceperitisque hanc procurationem, & vobis gloriofam, & Christianæ reipublicæ maxime utilem. Neque enim fieri potest, ut vos in ocio, & illa in pace possit quiescere: & quo sædus ac indignus remi & rectissimam & honestissimam impudentissimorum hominum temeritas violat & audacia summum cum reipublicæ detrimento, eo studiosus & ardentius illi resistere, & universæ reipublicæ consulere vestri muneris est. Quo peregre fungemini, si intellexeritis vos supra omnia opera manuum domini, supra cælorum vertices, supra ipsos angelicos ordines esse constitutos, atque adeo vere maximos, & non minores esse mundos, contra quam veteres illi somniant, si cognoveritis vos factos esse spectaculum mundo, angelis, & hominibus, qui vos amant, & quarunt quod laudent in vobis.

Et quemadmodum in unum Solem reliqua sidera inruent, ut inde carissimam lucem hauriant: sic in vos universæ Christianæ reipublicæ oculos & ora esse conversa, si meminertis vos esse *genus illud electum*, illudque *regale sacerdotium*, quod apostolus prædixerat gentibus datum iri, ut annuntiaretis laudem & virtutem illius, *qui de tenebris eduxit & evocavit vos in admirabile lumen suum*: si denique vos non lauerit vestra nomina nihil aliud sonare, præter quam reges, inspectores, consultores, speculatores, custodes, ultores, & propositi compotes: cum eadem mens, idemque animus vobis esse debeat in ecclesiam domini, qui principibus & regibus in subditos: & eo ardentior, quo ne omnes quidem humanæ res cum minima divinarum rerum portinnacula sunt comparandæ. Incumbite igitur, per Deum immortalem, in cumbite in hanc curam & cogitationem, ipsamque pietatem, religionem, ecclesiam, bonosque mores, quæ olim a Deo optimo maximo, a vestrisque majoribus summo omnium cum studio & contentione, vobis intacta, inviolata, impollutaque tradita fuerunt, vestræ fidei, vestræ pietati, vestræque bonitati etiam atque etiam commendata esse intel-

Concil. gener. Tom. XIV.

ligite. Et si Dei, & hominum gloria vos delectat, in eo potissimum virtutum genere & campo animorum vestrorum vires & magnitudinem exercete: quod cum rebus nostris pene perditis præsentissimum attulerit auxilium, vobis amplissimam dignitatem, immortalemque gloriam sit allaturum: quandoquidem omnem eam diligentiam, sollicitudinem, & animorum propensionem, qua in hac causa usi fueritis, & præsens ætas, & universa posteritas divinis profectetur honoribus, & admirabitur.

Huc (quæso) ad pietatem confirmandam & amplificandam omnes nervos dirigite, sola religionis salus vobis ob oculos versetur, tanquam e specula ad ejus commoda & ornamenta prospicite: vos in ejus periculis propulsandis solertissimos & fortissimos præbere, eumque animorum ardorem in ea tuenda exhibite, ut universis terrarum orbis fateri compellatur, nullos unquam neque præsentibus, neque præteritis temporibus ejus amantiores extitisse, a dentiorique eam caritate fuisse profectos, quam vos. Vos felicissimos, vos beatissimos fore existimate, si omnia consilia vestra, omnes actiones, omnemque vestram virtutem in pietatem, in ecclesiam, in ipsumque Deum optimum retuleritis: cum nulla videatur censenda, nec appellanda virtus, quæ in Deum, perinde ac in summum & incommutabile bonum non referatur. Insurgite alacres in hosce perditos & delirantes homines, nec ullas eorum amplius vel minas, vel insidias extimescite: nam illi ubi primos impetus effuderint, veluti vesperæ, & crabrones emisso aculeo illico torpescunt.

Et si honestum est ob communes fluxas, & fere inanes hominum utilitates nullos labores, nullaque pericula evitare, quæ qui faciunt, hi maxime naturæ bonitatem præferunt, hi que ad communem omnium utilitatem, salutem, & ornamentum se natos esse recordantur, quanto honestius & præclarius existimate convenit id facere non propter homines solum, sed propter Deum, propter servatorem, propter Christum, qui nullo a nobis officio provocatus, præterquam quod amplissima, immortaliaque antea in nos contulerat & beneficia, & ornamenta, ultro se nostri causa morti dedit, qui que carissimam sponfam hæc perditissimis temporibus adeo torqueti & lacerati permittit, ut nullum ejus sit membrum, quod non sit fractum, deluxatum, debilitatumve: quo vos P. A. situm & squalorem e divinis vestris mentibus exciteretis, dormientisque vestræ virtutis aliquod præclarissimum specimen ederetis. Nam quemadmodum bonus agricola, ut tandem omnium laborum suorum frugem & mercedem consequatur, spicas & paleas ad ardentissimos Solis radios expositas, assidua, validaque trituratione contundit: & pigmentarius, ut ex musco, myrrha, cinnamomo, reliquisque aromatis odoris suavitate eliciat, ea in æneo vase assiduis ictibus terit, ignique admovet: sic Christus dominus in ecclesiam, vosque ejus pastores, permittit ut tam dura, tamque execranda hæresum flagella & tormenta insurgerent, vos exagitant, contunderent; ac excruciant, quo fructum, odoremque Deo dignum aliquando in lucem daretis.

Rebus itaque omnibus fulgentissimum lumen afferite, recondita nudeate, abstrusa aperite, dubia certa efficite, corrupta instaurate, memoria repentes illud in religione & pietate, vitis hominum invalescentibus, usu venisse, quod in

III iij speciosa,

ANNO
CHRIST
1562.

ANNO
CHRISTI
1622.

speciosa, & scite quidem depicta tabella, quæ lucem illam & nitorem coloris primi sensum amisit, locisque aliquot est suis deleta: quæ si non est pingenda denuo, est certe & situ & squalore deterio instauranda, & quod interitum est, a vobis est illustrandum: & si hæcenus tum fatali grassantium bellorum lue, tum nostrorum principum discordia atque socordia segniores in hanc rem, quam par erat fuistis, nunc alacriorem impendite operam: & quo plus recessus vobis assumpistis (quod clarorum virorum est maxime proprium) eo nunc vehementiores impetus ducite, hæcque vestras potissimum esse partes ducite, ut agatis de Dei cultu conservando, de pietate propaganda, de animis conciliandis, & de pace, & concordia in domo domini confirmanda. Hoc siquidem immensus ille in nos omnes Dei optimi amor, & caritas: hoc immortalia ejus in vos collata, & beneficia, & ornamenta: hoc naturæ leges, quibus supra, infraque gubernamur: hoc gentium jura, & instituta: hoc fides: hoc pietas: hoc religio: hoc denique majorum non modo nostrorum, verum etiam & gentilium, & ethnicorum & gesta, & exempla expostulant atque contendunt. Quandoquidem tantum fuit studiū præcis illis, & præsertim Romanis, & servandæ & amplificandæ religionis, ut ei supra omnem hominum opinionem, omne summum imperium semper cesserit: ita enim se rerum potituros arbitrabantur, si divinæ potentæ & bene & constanter fuissent obsecuti. Nec vobis, ut pote viris fortissimis, iidemque sapientissimis quam maxima, validissimaque præsidia & auxilia defutura vereamini.

Aderit primo clementissimus ille rerum omnium parens, & creator Deus, qui cum semper faveret, præstetque sit iustus cæptis, sanisque conatibus, in medio vestrum non commovebitur: adjuvabit vos mane diluculo, & aquis ex Libano maximo cum impetu fluentibus consolabitur vos, sanctamque ecclesiam: quam licet interdum castiget propter electorum exercitationem & salutem, nunquam tamen eam morti devoverit, sed de portis mortis exaltat illam, ut annuntiet omnes laudes ejus in Sion: quique & multas & malas tribulationes ostendit illi, conversus tamen vivificat eam, & de abyssi tetræ iterum educit eam.

Aderit Pius quartus pontifex maximus, acerrimus, sapientissimusque Petri naviculæ defensor, & gubernator solertissimus, vigilantissimusque Christiani gregis pastor, absolutissimum sanctitatis, omniumque bonorum exemplar, qui quam primum uno omnium purpuratorum patrum voto in Christi, Petrique successorem, ecclesięque moderatorem est coopatus, nihil antiquius habuit, quam ut vos P. A. in unum cogeret, quo tam duri serpentis capiti contereretur, tantisque calamitatibus consuleretur.

Aderit Augustissimus ille Ferdinandus Cæsar, quo principe nemo unquam Romano imperio obtigit vel clementior, vel prudentior, vel sapientior, vel per omnem pietatis, justitię, reliquarumque virtutum laudem immortalis Deo carior, vel hominibus acceptior. Hic est ille divus Ferdinandus, qui alacriori animo, majoribusque conatibus, quam ullus unquam antea Cæsarum, religionis, Christianique impetii deus adversus crudelissimos barbaros est turatus: utpote qui cernens propriis humeris, perinde ac Herculeis, universę Christianę rei molem esse

impositam, adversus Othomanorum, universęque Orientis districtos gladios, infestissimæque arma, adversus hosce etiam sanę religionis corruptores semper se objecerit, veluti validissimum murum, munitissimumque propugnaculum, eosque toties represserit, atque confregit. Hujus profecto divini imperatoris opera ac industria factum iri & brevi speramus, ut & Mahumetici imperii tyranni penitus tollantur, & hæreses, & corruptelæ ab universa Christiana republica relegentur: quando in præsentiatum huc omnem animi contentionem direxit, ut deducat hujusmodi hæresum fautores ad hoc sacrosanctum œcumenicum concilium, quo rite sanctęque peractæ, gloriosum, & nullaque unquam temporum injuria delendum, perinde ac alter Alexander, alterque Augustus, de omnibus Christianę pietatis hostibus sit æturus triumphum.

Aderit una cum duobus Christianissimis regibus, Francorum scilicet, & Lusitanorum, potentissimus ille, religionisque observantissimus Philippus Hispaniarum rex, qui divina sua virtute obstinatissimos Christianorum principum in mutuum perniciem animos superioribus annis dum jura, & injurias amorum apparatus supra hominum memoriã maximo invicem prosequerentur, crudelissimæque bella, varia dubiaque fortuna, sed certissimis cladibus rempublicę Christianam assilgentia ita composuit, atque sedavit, ut auream illam, & augustam pacem, a Christo mortuo ad hæc usque tempora nunquã visam, & toties omnibus omnium votis expetitam nobis restituerit. Aderit etiam illa divinis clogiis vere dignissima Venetorum respublica, in qua una omnem veterum rerum publicarum virtutem, gloriam, & majestatem revixisse conspicimus, & admiramur. Aderunt præterea una cum reliquis Christianis principibus, & illustrissimi nostri Madrucci, qui tum ut vetera illa, & sacrosancta hospitalitatis jura servarent, tum ut hisce principibus, quibus semper addictissimi fuerunt, rem gratam facerent, & obsequerentur, omnes quantascumque possident & opes, & fortunæ, hanc pulcherrimam urbem ad Germaniæ radices (ut videtis) sitam, huicque obeundo negotio maxime opportunam, nosque omnes, quotquot sub eorum felicissimo imperio vivimus, vestris commodis, vestrisque obsequiis obtulerunt, dicarunt, & consecrarunt: vos etiam atque etiam orantes, atque obstantes, ut ea vobis de eorū humanitate, & benignitate polliceri veliris, quæ a principibus munificentissimis, vestrumque omnium observantissimis expectari posse videatur.

Insurgite igitur P. O. insurgite, & vobiscum universus Christianus orbis exurgat, ferte pietati periclitanti auxilium: ferte religioni: ferte ecclesię: ferte Christo Iesu: ferte rebus vestris, vobisque ipsis. Nolite amplius per Deum immortalem pati tantam pestem, tantam perniciem adversus Christianam rempublicam invalescere, in crudescere, debacchari. Laudantur prophani illi Heroes, quod pro patria, fideque servanda filios virgis casos ad palum deligatos securi percussissent: quod & volentes, & iubentes sese morti devoverint, quod in vastissimos terræ hiatus præcipientes sese dederint, quod acerbissimis cruciatibus, turpissimisque contumeliis intrepidos se objecerint. At quam ratione illos ductos fuisse arbitremur? nulla nempe alta, nisi ut inanem, umbratilem, & brevi interitum hujusce seculi gloriam vel mortui quoquo

AN
CHR
156

quo pacto viderentur affectu.

Et vos, qui ad celebrem hujus vitæ gloriam supracælestem illam, & immortalem ætis addituri, & affecturi, cunctabimini diutius obviam ire præclarissimis, gloriosissimisque triumphis? Tollite quæso, tollite felicia & victicia signa in hosce communes omnium bonorum hostes, qui cum verbum vitæ toties susceperint, illudque meretricia fronte contempserint, facti sunt similes terræ depravata, quæ optimo semine sæpe ac sæpius suscepto, nihil tamen aliud reddit præterquam infelix lolium, & steriles avenas. Neque enim dubitamus, quin pro excelsa animorum vestrorum magnitudine, pro incomparabili sapientia, pro divinaque vestra virtute omnia suis gesturi, moderaturi, constituturi, & perfecturi. Sic nos qui quatuor & quadraginta annos, ex quo hæc immanis lues, teterimaque contagio invaluerunt, una cum propheta inter vestibulum & altare ploravimus, exclamantes: *Parce domine, parce populo tuo*, & procul fac a nobis detestandum hanc Aquilonem, nostræ tandem fortunæ exultantes, ostantesque gaudebimus, utpote quæ nos in tantos heroes, in tantos duces, in tantos moderatores, in tantos rerum nostrarum amplificatores cõjecerit: & vestræ divinæ virtuti gratulabimur, qua duce & auspice ea propediem aderunt tempora, in quibus, sublati una cum immanissimo Herode universis Christianæ concordie perturbatoribus, stillabunt montes dulcedinem, colles fluent lacte, per omnes rivos Iuda ibunt aquæ, & dominus Deus Sion habitans in monte sancto suo convertet captivitatem nostram in pacem, requiem, & tranquillitatem sempiternam.

DIXI.

LXXVIII.

*LITERÆ ILLUSTRISSIMI DOMINI
Marci Antonii cardinalis Amulii ad legatos
sacri concilii Tridentini, super professione fidei
patriarchæ Assyriorum Orientalium.*

REVERENDISSIMI & illustrissimi domini cõlendissimi, reverendus dominus Abd-Isu, Assyriorum Orientalium patriarcha, electus a clero, & eorum populorum consensu, qui finitima Tigri fluvio loca incolunt, Turcarum & Persarum imperio subiecti, anno superiore, ut confirmaretur a pontifice maximo ad urbem se contulit, cumque literis ac testibus fide dignis cognita ejus electio & probitas esset, ac per multos non solum dies, verum etiam menses absolutam nostrorum rituum cognitionem, a quibus antea in nonnullis, non quidem gravibus, dissenferat, a catholicis & eruditis hominibus accepisset, tandem (proponente me) a S. D. N. frequenti consistorio, patriarcha & pastor illorum populorum declaratus est: Cum prius se nunquam a sanctissimis sedis apostolicæ decretis esse dissenfurum, aut discessurum, solemniter de more, confessione, & jurejurando pollicitus est. Quarum rerum memoria literis diligenter consignata, in archivio custoditur. Quod nisi senio jam confectus redire ad suos, impetrata primum a S. D. N. licentia, propterea, ut eos ecclesiastica doctrina plenius instrueret, ad factum concilium profectus esset, ut isthic fidem catholicam, suamque erga sedem apostolicam singulare studium, & obedientiam profiteretur. Absentem summus pontifex ipsum, suosque presbyteros, & dia-

conum vestimentis, & rebus omnibus ad ejus sacerdotium pertinentibus, & viatico est profectus. Hujus viri eximiam in Deum pietatem, optimumque de vera fide sensum, cum in multis aliis, tum in eo perspeximus, quod cum discederet, petiit studiosissime, ut istius sacri concilii canones, & decreta referenda ad eum curaremus: se enim quicquid in concilio statutum erit, omnino servaturum promisit, daturumque operam, ut omnes sui servent, ut chirographo suo Chaldaica lingua confecto, quod Latine explanatum cum his literis mittimus, confirmavit. Nos autem libenter fecimus, ut ejus probitatis, prudentiæ, eruditionis, ac nobilitatis testimonium his literis daremus. Nam ex celeberrima ortum familia, opibus etiam pro loci ratione abundantem, jam sexagenarium, non aliam ob causam tam longum, tamque difficile, ac periculosum iter suscepisse, nisi ut visitaret apostolorum limina, & pontificis maximi pedibus osculum ferret, optimamque erga hanc sedem voluntatem ostenderet, perspicue cognovimus. In itinere semel a crudis populis, bis a Turcis male acceptum, ac fustibus percussum esse, satis constat.

Hic sæpe de sacris literis interrogatus, graviter admodum & copiose respondit, magna omnium admiratione, qui sententiam ejus verborum ab interprete audiebant, nominabat, eosque se habere dixit, libros omnes veteris, & novi Testamenti, etiam quos Hebræi, aut hæretici non probant, antiquos doctores Græcos, & Latinos, eodem fere, quibus nos utimur, Chaldaice, Syriace, aut Arabice versos diligenter legisse, nonnullos etiam, quorum nomina a nobis ignorantur. Addebat hoc, in Caracem Turcarum civitate libros esse ab ipsa fere apostolorum ætate conscriptos, qui nunc in quadam bibliotheca custodiuntur. Summam profecto Dei beneficentiam licet agnoscere, quod in tam longinquis regionibus, quæ nobis vix fama notæ sunt, veræ fidei cultus adhuc vigeat; & Christiana religio non minore fortasse, quam apud nos pietate excolatur, conservata doctrina: quam per ea loca beatorum apostolorum Thomæ & Thadæi piis sermonibus disseminatam, & Marii eorum discipuli prædicationibus confirmatam, hic patriarcha ita asseverabat, ut etiam id se scriptis probaturum promitteret. Sacramentis aiebat uti se, ac populos illos isdem fere, quibus nos: confessione, articuli: precatione pro salute mortuorum: canone isdem fere verbis in celebranda missa: consecratione profus eadem: imagines quoque sanctorum piis precibus venerantur.

Fideles autem huic patriarchæ subiectos dicunt esse usque ad ducenta millia: quo argumento etiam, præter sexcenta alia, inania improborum hæreticorum commenta refelluntur, cum per annos mille quingentos ecclesiæ dignitas, ac doctrina salutaris apud gentes a nobis tanto terrarum intervallo disjunctas, in tanta rerum, regum, & regnotum mutatione, religionis varietate, sub infidelium gravi ac jugi per injurias & contumelias vexatione, in medio barbariæ, eadem tamen ad hanc diem permanserit, quæ nunc a gentibus nobis propinquis oppugnatur. Sed hæc quanti sint, atque adeo quantum sint, dominationes vestræ illustrissimæ ponderabunt. Ego vero de sanctissimi domini nostri mandato, confessionem ipsius patriarchæ de obedientia

sacro

ANNO
CHRISTI
1562.

"Drudis.

ANNO
CHRISTI
1562sacro concilio præstanda, cum his licetis mitto, A
eique me humillime commendo. Romæ die
xxiix. Augusti, anni MDLXII.

DD. VV. Illustrissimarum & reverendissimarum,

Humillimus servus, Marcus Antonius
cardinalis Amalius.*A tergo vero,*ILLVSTRISSIMIS ET
reverendissimis dominis colendissimis, domi-
nis dominis cardinalibus legatis sacri concilii
Tridentini.

LXXIX.

PROFESSIO FIDEI R. D. ABD-ISV,
patriarcha Assyriorum Orientalium, &c.
facta sub S. D. N. Pio papa IV.CONFESSVS sum puro corde, & fide non
ficta coram reverendissimis & illustrissi-
mis dominis Michaelæ, tituli sanctæ Sabinæ,
Alexandrino, & Marco Antonio, tituli sancti
Marcelli, Amulio, sanctæ Romanæ ecclesiæ
presbyteris cardinalibus, in hanc formam, vi-
delicet.Ego Abd-Isu filius Ioannis, de domo Mar-
tia, ex civitate "Gezire in Tigri flumine, olim
monachus ordinis sancti Antonii, monasterii
sanctorum Rahæ & Ioannis fratrum, electus pri-
mas sive patriarcha civitatis Muzal in Assyria
Orientali, iuro, quod ita corde credo, & ore
confiteor, sanctæque Romanæ ecclesiæ fidem,
approbatis omnibus, & singulis illis, quæ ipsa ap-
probat, & damnatis similiter omnibus, quæ ipsa
damnat, amplector, & perpetuo me amplexu-
rum, & retenturum esse profiteor, & promitto,
& omnes fratres meos metropolitans, sive episco-
pos, ac diocesanos quovis modo meæ jurisdic-
tioni subiectos, ita credendum, & tenendum
esse docebo, & modis omnibus, quibus potero,
persuadere conabor, ita me Deus adjuvet, & hæc
sancta Dei euangelia. In quorum omnium fidem,
hanc meæ fidei professionem, & attestacionem
manu mea scripsi, & subscripsi coram reveren-
dissimis, & illustrissimis dominis domino Mi-
chaelæ tituli sanctæ Sabinæ, Alexandrino, & do-
mino Marco Antonio tituli sancti Marcelli,
Amulio, vulgariter nuncupatis, S. R. E. presby-
teris cardinalibus. Romæ, die vii. Martii, anni
domini MDLXII.*Fides publica de iis, quæ in infra scripto
scripto continentur.*ANNO domini MDLXII. die xxiii. Iulii,
Romæ coram illustrissimo, & reverendissi-
mo cardinale Amulio, constitutus reverendissi-
mus dominus Abd-Isu patriarcha de Muzal, in
Assyria, confessus est hoc scriptum inclusum, lin-
gua, & caractere Chaldaico sive Syriaco exara-
tum, manu sua propria esse scriptum, cuius
rei fidem fecit dominus Ioannes Baptista Abif-
cinus Indus interpres, & presentibus etiam
testibus infra scriptis, confessus est se velle ob-
servare totum id, quod in scripto huic inserto
conrinetur, & de ipsius voluntate in præsentia
testium infra scriptorum, & de mandato illu-
strissimi domini mei ut supra, propria manu
fidem facio, ut possint hæc scripta authentica
mitti ad sacrum concilium, & inde confici pu-blica documenta, si opus fuerit, & idem etiam
Latina lingua versum adunxi.Romæ in ædibus illustrissimi domini cardinalis
de Urbino.

Ita est Marcus Antonius cardinalis Amulius.

Ego Bartholomeus Eustachius Sanctoeverinas,
assitmo ut supra.

Ego Antonius Ioannotius, assitmo ut supra.

Ego Christophorus Anichiius, assitmo ut supra.

Ego Aurelius Savignanus de mandato.

Patriarcha Assyriorum Orientalium iurat se cre-
dere, recipere, & tenere omnia decreta con-
ciliorum, præsertim Tridentini, &c.Ego Abd-Isu filius Ioannis, de domo Mar-
tia, ex civitate Gezire, in Tigri flumine,
olim monachus sancti Antonii, monasterii
sanctorum Rahæ & Ioannis fratrum, nunc
Dei, & apostolicæ sedis gratia primas, sive pa-
triarcha civitatis Muzal, in Assyria Orientali,
sub cuius jurisdictione multi metropolitæ episco-
pi, & diocesanii continentur; videlicet Abel
metropolis: Sirava, Hancava episcopatus: Chep-
tiam metropolis, Caramleys, Achufch episco-
patus: Nassybin metropolis, Maechazzin, Tal-
lescant, Mardin episcopatus: Seceer metropolis,
Azzen episcopatus: Elcheffen metropolis, Zuch,
& Mesciara episcopatus: Gurgel metropolis:
Efi episcopatus: Amed metropolis: Chiaru-
chiæ, Hayn, Tannur episcopatus: quæ omnes
simul regiones subsunt Turcarum imperio. Or-
mi superior metropolis, Vleisimi, & Cuchia episco-
patus: Ormi inferior metropolis: Durrafold-
dos, Escinuch episcopatus: Esputgan metropo-
lis, Nare, Gien nunc episcopatus: Salamas me-
tropolis, Baumar, Schiabathan, Vasthan episco-
patus, omnes Petfarum regi, vulgo Sophi nun-
cupato subiecti. In India vero Lusitanis subiecta,
"Cuschin metropolis, Cananor metropolis, Goa
metropolis, Calicut episcopatus, cui subest
Carongol civitas, quæ adhuc ab idololatriis, &
ethnicis hominibus possidetur.Iuro, & polliceor cum mihi non liceat ad san-
ctam sacram Tridentinam synodum accedere,
sed necesse sit, ut ad patriarchatum meum me trans-
feram, qui meo eger auxilio, & sine custode, me
absente, permancerim: munus enim ecclesiarum præ-
sulis est, animas sibi subiectas quotidie in sancta
Christiana fide instruere, & moribus, vitæque
integritate eas in fide confirmare, ne grex sibi
commisus pastoris regimine destitutus, in varios
incidat morbos, quod eo facilius gregi meo ac-
cidere possit, qui cum sit sub infidelium tyranni-
de, adhuc multos in Christiana fide imbecilles
tenet, & quotidie, etiam mea diligentia, Dei
gratia cooperante, ampliari potest. Cumque dif-
ficile fratres mei metropolitæ, episcopi, & dioc-
cesani, qui tam longe absunt, possint in hanc
sacram Tridentinam synodum convocari.Ea de re, ita meo, quam eorum nomine, quos
omnes, ex cot de sanctæ Romanæ catholice eccle-
siæ partes tenere non dubio, inhærendo iure-
ramento fidelitatis, alias per me confecto, sive per
me præstato. Iuro, inquam, & polliceor, omnia
nos tenere, & credere, quæ in sanctis œcumenicis
conciliis hucusque sunt acta, & secundum eorum
decreta promitto omnes filios nostros instruere,
& præcipue in iis, quæ in sancta sacra œcume-
nica Tridentina synodo terminabuntur. De cu-
jus legitima congregatione nihil penitus dubito,
fedei, & meo, & eorum nomine reverenter &
humiliterANNO
CHRISTI
1562

Coch

ANNO
CHRISTI
1562.

penitus extinguantur. Quæ autem, & quanta sit A
conciliorum, & ecclesiæ auctoritas, qualesve vol-
met ipsos patres, in hoc negotio gerere debeatis,
omni verborum ornata & lenocinio excluso bre-
vissime percurremus.

Scriptura cum non ab humana voluntate, sed
a Deo ipso auctoritatem accepit, ideo nullus
inquam fuit sanæ mentis, qui illi contradicere,
aut aliquid falsum, inconstans, vel otiosum ob-
jicere præsumpserit. Ecclesia etiam non minorē
a domino auctoritatem obtinuit, ita ut quicum-
que eam audierit, vel spreverit, Deum ipsum
a divisse, vel sprevisse dicatur: ei datum est inter
canonicum & apocryphum, catholicum & hære-
ticum discernere, scripturas fideliter interpretari, B
peregrina & noxia respicere, & amplecti utilia.
Vnde non abs re Augustinus dicebat se evangelio
non credere, nisi illum auctoritas communisset
ecclesiæ: verum tamen cum fidelium cætus, præ-
latorum conventus, ac prælatus ipse nomine ec-
clesiæ intelligantur, licebit eos sub eodem no-
mine appellare. Cum autem caput ecclesiæ Chris-
tus sit, cujus spiritus illuminata in iis quæ ad fi-
dem pertinent, errare non potest: quicumque ei
non crediderit, & in iis, quæ ab ea determinata
fuerint non acquieverit, repugnat ipsi Christo, ac
ejusdem sententia tanquam ethnicus & publi-
canus habendus est.

Nec etiam sunt audiendi qui denuo de iis te-
ferri volunt, quæ semel sacra concilia determi-
narunt, & ab apostolica sede firmata sunt: si qui-
dem hoc nihil aliud esset, quam Silyphium vol-
vere saxum: & dum in pelago dubitationum flu-
ctuamus, portum quietis & veritatis nunquam
attingere. Desideratur, pro dolor, concilium ab
omnibus, quis ejus erit finis, quæ utilitas, & quis
usus, si postquam decretum in eo quicquam fue-
rit, illud denuo aliquibus in dubium revocare,
vel disputare licebit? Idem profecto iis eveniet,
quod febriçantibus evenit e conspicimus, qui-
bus dulcia quævis morbi initio amarescunt: qui
superioribus conciliis non credunt, nec iis cre-
dent, quæ futura sunt: sicuti qui non credebant D
Moyse & prophetis, nec illi qui a mortuis sur-
rexisset credituri erant.

Sed quia hæretici semper conciliorum aucto-
ritate damnati fuerunt, mirandum non est, si cõ-
tra eandem auctoritatem sua spicula jaciunt, ar-
bitrari blasphemias & argutiis quibusdam posse
illam demoliti: aiunt enim se nullius velle stare
iudicio, nisi solius verbi Dei: quippe quod so-
lum est verax, & manet in æternum: at concilio-
rum veritas cum hominum iudicio ac voto inni-
tatur, qui natura mendaces sunt, ea possunt fa-
cilitate alios fallere, qua ipsi decipi possunt. Qua-
re hinc fit, ut aliqua unius concilii decreta ab
altero sæpenumero revocata fuerint. Impiorum E
vox est adversus dominum, & adversus Christos
ejus: *Dirumpamus* (inquiunt) *vincula eorum,*
& projiciamus a nobis jugum ipsorum: sed qui ha-
bitat in cælis irridebit eos, & idem dominus sub-
stantabit illos. Si vere divini verbi iudicium ma-
gnificandum existimarent, ecclesiam & illius
proceres audirent, quos verbum domini præcipit
esse audiendos. Fatemur homines esse mendaces
dum loquuntur a seipsis: at cum in Christi no-
mine congregati sunt, de summa religionis & fi-
dei tractaturi, licet in examinanda veritate in-
terdum discrepent, in decretis tamen non ipsi
sunt qui loquuntur, sed Spiritus sanctus, qui lo-
quitur in eis: unde conciliorum determinatio-

Psal. 2.

nibus apte, quod apostoli docuerit, apponitur:
Visum est Spiritui sancto, & nobis. Cum ergo
determinationes vestræ, patres sanctissimi, Spi-
ritui sancto præcipue tribuendæ sint, certe ille
spiritus veritatis, sicut non potest falli, ita neque
vos decipi patetur.

Fatemur etiam sæpe contigisse, ut semel defi-
nita, postea revocata fuerint: sed nunquam in iis,
quæ ad dogmata fidei pertinent factum fuisse
legimus, sed ad mores & ritus tantum: quippe
qui pro temporum & locorum varietate mutari
possunt, & interdum debent, ut apostolos ali-
quando fecisse legitur, dum abstinentiam a
sanguine & suffocatis statuerunt: & quosdam le-
gis cæremonias permissere: & Paulus Timo-
theum circumcidi, & ipsum eorum gentis suæ
purificari voluit, ne esset Iudeis creditibus of-
fendiculo, & synagoga sine honore sepeliretur:
quorum exemplo posteri locis & temporibus
prudenter aliquid condonarunt. Sed in iis quæ
ad fidem pertinent, quod semel determinatum
est, mutatum fuit nunquam: nec aliquid erroris
inventum ad hæc usque infelicissima tempora
(quod sine lacrymis commemorare non possu-
mus) quibus a mille & trecentis annis ecclesiam
errasse contenditur: forte id scilicet ideo evenit,
quia dormiente sponso ejus Christo tandem in
erroribus fluctuavit: fuissetque funditus submer-
sa, nisi illum a somno Lutherus excitasset. Quis
tam impias voces perferte queat quis tam ferrens,
ut teneat se? hæc audiens iustissimo dolore ac-
que indignatione se commoveri non sentiat? dum
enim his blasphemias satanæ ministri ecclesiam
nituntur deprimere, Christum ejus sponsum
promissorum fide & veritate expoliant: ipse enim
ait: *Quæ procedunt a labiis meis, non faciam ir-*
rita. Irrita certe essent verba ejus, si ecclesia er-
roribus (ut ipsi dicunt) diu succubisset: ipse
ait: *Rogabo patrem, & alium paraclitum dabit*
vobis, ut maneat vobiscum in æternum: non er-
roris, sed Spiritum veritatis. Et alibi ait: *Vobiscum*
eransque ad consummationem sæculi: quæ promissio
non solis illis, quibuscum loquebatur, facta
est, qui nec in terris in æternum, neque erant us-
que ad consummationem sæculi permanfuri, sed
ecclesiæ facta est, cujus ipse est caput: caput dico
non errantium aut erroris, sed veritatis.

Non casu evenisse iudico, ut hic dies, quo tot
superatis difficultatibus, & suspensione sublata
ecumenicum hoc concilium aperitur, cathedræ
Petri faceret esset, ac eodem die evangelium nobis
legeretur, quando Christus, mater ejus sanctissi-
ma, & discipuli ad nuptias invitati convenere
(utrumque enim hujus diei ministerio cõvenit)
in cathedra, quam Petrus sibi, ejusque successoribus
Romæ erexit, Romanæ ecclesiæ eminentiæ ac
dotes præcipuas licebit inspicere, quas ita in Pe-
tro suscepit a domino, ut super cunctas alias su-
premiu magisterium, & ducatum obtinuerit. Tu,
inquit, es Petrus, & super hæc Petram ædificabo
ecclesiam meam: Christus enim ipse, sicut tibi tan-
quam primario, & independenti capiti univit ec-
clesiam, ita ut eadē semper habeat caput visibile,
Petrum constituit, quem Cephã appellavit, id est
petram, super quã ecclesiam suam fundanda esse
dixit: & quæadmodū in sacramentis operatur omnia
ipse solus, ministerio tamē utitur visibilis sa-
cerdoti: sic visibilē in terris ministrum elegit, per
quem ecclesiæ molem hanc sustineret, & gregem
suum visibilem in visibilis ille gubernaret.

At hæretici, qui nihil student accuratius, quam

ANNO
CHRISTI
1562.

Añ. 15.

Psal. 88.

Ioan. 1.

Matth.

Matth.

Petri successorem Christi vicarium exorsum omnibus reddere, ut unitas in ecclesia dissolvatur, disseminant, nos dum Petrum ecclesiam caput vel fundamentum predicamus, Christo petra primatui, & angulari lapidi, ac fundamento precipuo, præter quod nullum aliud poni potest eodem modo quo ipsum est, quoquo modo derogate: ubi, sicut in aliis, & decipiuntur, & alios student decipere. Nos enim potius Christi gloriam & majestatem extollimus, dum cum, qui a principio creaturas omnes voluit bonitatis sue esse participes, prædicamus participatione quadam tempore gratia voluisse illam hominibus copiosius & augustius communicare: ita ut cum solus ipse sit lux mundi, solus possit peccata dimittere, tamen hæc hominibus communicavit: solus est filius Dei, & tamen quod ipse est natura, contulit ut alii fierent per gratiam: qui sacerdos est sacerdos facit, & qui petra est petram facit. Unde quod dixit, *super hanc petram edificabo ecclesiam meam*, ita ad Christum, & ad fidem, quam Petrus confessus est, refertur: ut nisi ad Petrum ipsum referri etiam intelligas, diminute credes, & prope nihil, neque ubi sit ecclesia scies: nam si per petram Christum solum, aur Petri fidem intellexeris, quilibet hæreticus penes se & Christum & fidem esse dicit: si vero Petrum, & Petri successorem intelliges, nullus schismaticis & hæreticis locus relinquatur.

Confirmat hoc B. Hieronymus ad Damasum papam sic scribens: *Cum successore piscatoris, & discipulo Christi loquor, ego nullum alium, nisi Christum sequens, beatitudini tue, id est, cathedra Petri communionem conficior: super hanc petram edificatam ecclesiam scio: qui extra hanc domum agnum comederit, prophanus est: qui non fuerit in arca Noe, peribit regnante diluvio: hæc enim sancta, & apostolica omnium ecclesiarum Christi mater ecclesia, quæ per Dei gratiam a ramite apostolicæ traditionis nunquam recessit: nec hæreticis pravitatebus aliquando succubuit: sed ut in exordio fidei Christianæ normam accepit ab auctoribus suis apostolorum principibus, eam illibatam semper servavit juxta ipsius domini pollicitationem, qui ejus discipulorum principi ait: Petre, ecce satanas experivit te, ut cribraret sicut triticum, ego vero rogavi pro te, ne deficiat fides tua, & in aliquando conversus confirma fratres tuos. Sola hæc ecclesia nunquam fuit erroribus depravata, nec ad eam, ut Cyprianus ait, accessum potuit habere perfidia. Defecit Hierosolyma, ubi Iacobus: Asia, ubi Ioannes: Achaia, ubi Andreas: India, ubi Thomas: Ethiopia, ubi Mattheus: Persia, ubi Iudas: Phrygia, ubi Philippus. Defecerunt & alia, quibus Christi & apostolorum discipuli præfuere: sola hæc apostolico culmine insignis a fide & veritate nunquam desinavit, ut a domino promissum est: quod porta inferi non prævalerunt adversus eam. Si portæ inferi, quæ sunt hæreses, & doctrinæ, non sunt contra eam prævalitura, eum sic impudenti ore tandem in erroribus illam fuisse proclamant? nemo dicat Deum se habere patrem, nisi hanc ecclesiam matrem agnoverit.*

Sed tempus est, ut ad illius auctoritatem (unde digressi sumus) revertamur: & in ea insistentium est: talis enim est hujus ævi hæreticorum conditio, ut in nullam rem magis incumbant, quam ut sub prætextu verbi Dei ecclesiam auctoritatem evertant: ac si verbo Christi corpus ejus ecclesia, vel corpori caput posset adversari: quinimo

Auctoritas ecclesiam tunc a scripturis maxime illustratur, dum eas commendat, divinas esse declarat, nobis legendas exhibet, in dubiis fideliter exponit, & eis contraria condemnat, dum legalia in scripturis præcepta a domino eadem auctoritate cessant. Dies sabbati in lege celeberrimus transit in dominicam: circumcisio Abraham & femini ejus ea sub comminatione ordinata, ut cujus præputii caro circumcisa non fuerit, decederetur de populo suo: sic sublata est, ut apostolus obtestetur, si circumcedimini, excidistis a gratia, & Christus nihil vobis prodest. Hæc, & his similia non Christi prædicatione cessant (ait enim se venisse implere legem, non solvere) sed auctoritate ecclesiam mutata sunt: etenim si ea tolleretur (cum oporteat hæreses esse) quis ostendet veritatem, & hæreticorum confunderet pertinaciam? erunt confusa omnia, reddeuntibus mox hæresibus illius auctoritate damnatis.

Qui vos contemnunt, patres amplissimi, Christum contemnunt: & eundem audiunt quicumque vos audierint. Ordini vestro subjiciuntur demones, & datum est angelos quidem ipsos nec dum secularia judicare. Vobis dictum est, quorum peccata remiseritis, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retinebuntur. Vobis id mirabile dicitur, ut fit in cælo ligatum, aut solutum quod ipsi ligaveritis, vel solveritis in terra. Hæc Deum potius, quam mortale sonant: vos estis illi principes, quos pro apostolis patribus David super omnem terram constituendos esse prædixit: qui principatus eo omni terreno esse dignior, quo divina humanis, & cælestia sunt terrenis digniora. Hoc Constantinus agnovit, cum in episcoporum synodo voluit humiliorem sedem retinere, ac libellos contra episcopos sibi oblatos comburi iussit, dicens: *Deum constituit vos sacerdotes, & potestatem dedit iudicandi de nobis.* Hoc idem Theodosius (cujus religionem, & humilitatem nunquam satis laudare possumus) agnovit, cum de se vitia ab Ambrosio redargueretur, & ab ingressu arceretur ecclesiam, sacerdotis non contempnit imperium, sed humiliter paruit.

Hæc eadem auctoritas Christianissimos principes, ac dominia movit, ut ad hos clarissimos oratores tanquam defensores & obfides destinarent. Eadem auctoritate potestis rebelles hæreticos ad parendum vestris decretis, & ad veniendum ad nuptias, quæ hodie Tridenti illis aperiantur, compellere. Christiana enim & paterna caritas docet filios etiam invitis & rebellibus esse benefaciendum. Quod si (ut vultis) efficere non potestis, & hæreticos, pro quorum salute tor incommoda & labores sustinetis, & periculis, & peregrinationibus vos conjecistis, ad has nuptias trahere non valeatis, pro quibus sternuntur mensæ, dapes apponuntur, & vos ad ministrandum accingitis, ubi Christum invenirent, maritæ ejus, ac sanctos, quos ipsi se suis commertis ejecerunt, ubi lapidæ eorum hydræ evaderent carneæ, & aquæ errorum in vinum cælestis doctrinæ, & spiritualis lætitiæ vertentur: quia eos defendit numerus, junctaque umbone phalanges: eadem moneat caritas assidue Christum dominum orare, ut qui lux est mundi, dignetur illorum tenebras excutere, ac eis lumen, & cognitionem catholicæ veritatis imprimere.

Restat, ut in quibus & vos exercere, & beatos apostolos

ANNO
CHRISTO
1562.

Gen. 17.

Gal. 3.

Matth. 3.

Luc. 10.

1. Cor. 6.

1. Joan. 20.

1. Sal. 44.

1. Cor. 8.

ANNO
CHRISTI
1562.
Matth. 21.

apostolos imitari debetis, breviter absolvam. A
Præsentis ecclesiæ status nonnunquam in scripturis
vinea nuncupatur, & ea certe est, quam dominus
suis hodie non locat, sed commendat agricoltis:
& sicut ad culturam illius nunquam desistit
a primo mane vocare operarios, sic nunc vos,
patres, vocavit, & misit, non ut vinum bibaris,
aut in otio delitiis fruamini, sed ut apostoli quibus
vos succeditis, præcipui hujus vineæ cultores,
exemplum reliquere, in ea operemini. Finis,
& scopus, in quem toto pectore debetis incumbere,
est vineam domini excolere, superflua amputare,
utilia nutriri, nocua evellere, & circumquaque
omnia speculari. Vos enim turres estis, & firma
adversus inimicorum insidias propugnacula:
vos scæpes, & muri estis, qui faventibus, &
exterminantibus apris viam clauditis, quibus etiã
satagendum est vulpeculas capere, ne si creverint,
colligatis mutuo auxiliariis caudis (ut hæretici &
peccatores majores effecti facere consueverunt)
totam vineam, & messem domini hærefum & vitiorum
incendio depopulentur. Vos demum, patres, estis
torcular illud, ubi vineæ fructus exprimitur,
colligiturque: nec aliam ob rem dominus voluit
hic adesse, nisi ut si vultum afferatis, & fructus
vester maneat: quod accuratius fiet, si in eisdem
cordium vestrorum torcularibus diu noctuque
versabitis, quorsum Tridentinum venerit, quo in
discrimine respublica Christiana reperitur, quid a
vobis catholici expectent, in quibus (sicut aviculæ
deplumatae in nido, & nauæ firma in anchora)
omnem eorum spem collocarunt: & sub quo sitis
hæreticorum judicio.

Quæ si accurate cogitabitis, & tabulis cordis
vestri scripta deseretis, efficiunt, ut in opere tantæ
molis non otiosi, sed solertes sitis operarii, ac
orbis expectationi, & temporum horum calamitatibus
digne satisfaciatis. Et quia in actionibus nostris,
dum studemus nobis ipsis placere, sæpe hallucinamur:
ideo apostolos doctores præcipuos in oratione &
constantia studeamus imitari, quarum prima
illuminati scietis potius deligere: altera vero
adversa omnia superabit. Sine intermissione
patres sanctissimi orandum est: nam hæc religionis
negotia sunt oratione potius examinanda, quam
verbis: quæ si a corde puro processerit, caelos
penetrat, & veluti fidelis nutritus mandatum
peragit, & attingit quo caro non pervenit. Nec
aliquis debet tantum sibi placere, ut se non posse
desicere arbitretur, cum non desint oculæ, & falsa
suggestiones demonum, qui in habitu lucis, & sub
specie recti decipiant: ideo orandus est Deus, ut
qui lux est, vos illuminet; qui via est, vos dirigat;
& qui veritas est, vos manu ducat. Sit ipse
lucerna pedibus vestris, & lumen semitis vestris:
sic enim apostolos fecisse legitur. Petrus &
Ioannes in Samariam profecti non prius illis qui
crediderant imposuere manus, ut acciperent
Spiritus sanctum, quam pro ipsi orassent: & dum
Petrus servaretur in carcere, oratio fiebat sine
intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo; divina
non nisi a Deo petenda sunt, nec possunt
humanis viribus comparari. Constantia in super
& sortitudo vobis necessaria est: quæ si defuerit,
nullum ferme opus optato & laudabili sine coronabitur:
ea armati Petrus & Ioannes cogentibus, ut
Christum negarent, & a sui nominis prædicatione
desisterent, aucter responderunt: *Si Deo magis,
quam hominibus obedire oporteat, ipsi judicate.*
Quapropter nec Deum negabimus, nec a sui nominis
prædicatione desistemus. Cum An-

Psal. 118.

Act. 8.

Act. 12.

Act. 5.

reas paratam sibi crucem longe prospiceret, simplicii
spectaculo non territus, sed senectute gravatus
cæpit alaci animo clamare: *Salve crux domini
desiderata.* Omnes denique apostoli ibidem gaudentes
a conspectu concilii, quando *digni habitus sunt pro
nomine Iesu contumeliam pati.*

Eandem quibusvis in periculis & difficultatibus
debetis constantiam imitari, ac vosmet pro gloria
domini tanquam parietes opponere, dicentes cum
Davide: *Non timebimus dum turbabitur terra, &
transferentur montes in cor maris.* Gentium
historia Horatium miris laudibus prosequuntur,
quia toti se Hetruriam opposuit, ut patria redderetur
incolumis: Spartansque scæminas, quia filiis
eum tibus ad bellum clypeos sub litis monitis
porrigebant: *Pili aut cum hoc, vel in hoc:*
ratas dignius esse in bello aucter pugnando
occumbere, quam inde turpiter recedere. Quanto
magis eorum sortitudo celebranda est, qui non
pro inani mundi gloria, sed pro fidei confessione,
& stratum salute periculis, laboribus, & incommodis
non cedunt? de quovis prælo, & de religione
Christiana benemerenti gloriosius narratur eum
alicubi pro Dei causâ, impiorum gladiis occubuisse,
quam illæ transisse dum fugeret. Quid homini
prodest si animam amando perdidit, aut quam
dabit computationem pro anima sua?

Volui, amplissimi patres, hæc dixisse pro fortitudine,
quam quisque vestrum in animi præparatione
habere debet: non quod hæc pericula vineæ in
his Tridentinis montibus collectæ immineant:
eam enim dominus protectionis suæ, & evangelicæ
custodiæ sæpe munivit, circumvitque non horum
montium vallo, sed Caesaris invictissimi, ac
catholicorum principum, qui nec sumptibus
parent, nec laboribus, ut scilicet sit sacri hujus
concilii progressus, ut ne capillus quidem cadat
a capite vestro. Superest adhuc parvo in hoc
ambitu plus quam septem virorum millia, qui
coram Baal genua non curvarunt. Dei, non mundi
opus aggredimur: hinc nec formidatis, nec
difficultatum ventis circumferamini, experti
sanctos per fidem reges vicisse, & imperia: &
apostolos pauperes, & infimos aucter prædicasse
Christum crucifixum, mundo exosum, Iudæis
scandalum, & gentibus stultitiam. quibus etiam
mundi sapientia, & vires contraxerint, Deus
tamen voci suæ dedit virtutem, & evangelizantibus
verbum potentiam, ita ut adversarii sapientiæ,
& spiritui qui loquebatur in illis, resistere non
potuerint. Sic vos si, quod in vobis erit, feceritis,
qui in clementum dat Deus efficiet, ut lux
vestra luceat in universo orbe: & expectatos
fructus populo Christiano afferatis: quibus ipsi
immortalitatem apud posteros assequimini,
& ecclesia a tot perturbationibus liberata
quiescet. Quod ab eodem domino nobis certo
promittitur, cum his temporibus ecclesiæ suæ
Pium pontificem maximum præfisse voluerit:
d' cuius sapientia, zelo, & reuerentia
spem certam componendæ religionis accepimus.
Adest illuistrissimus legatorum prudentia,
& fides, ac omnium vestrum patres reuerentissimi
constantia & pietas: quæ quicquid antea
difficile videbatur, facile futurum ostendunt.
Adsis ergo domine Iesu mentibus nostris, &
ecclesiæ, ac fidei tuæ aspira negotiis, quæ hodie
sub spe tuæ protectionis aggredimur: sicut oculi
omnium in te suspiciunt: ut tu aperiens manum
ubertatis tuæ expleas omne animal benedictione:
sic nunc oculi nostri sunt ad te dominum Deum
nostrum,

Oratio
Psalmi
videlicet
textus.

nostrum, ut nostri miseraris, & mittens auxiliū de sancto, de Sion tuearis nos. Tu caput es, nos membra: vivifica, & illumina nos, & unguentū gratiæ tuæ a te capite descendat in barbam, & ad oram vestimenti tui, ita ut hec ecclesiæ tuæ proceres. ac fideles populi sint illius unguenti participes: & cum sine tuo nomine nihil sit in homine, nihil sit innoxium, *Veni tu sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium, & horum patrum mentes igne tui amoris incende.*

LXXXI.

ORATIO HABITA AD PATRES concilii Tridentini die sancti Gregorii, MDLXII.
Per reverendum patrem dominum Augustinum P. Loscos, abbatem ordinis Cassinensis.

VELIM hodie, patres amplissimi, clarissimi, & clarissimi, &c. Velim, inquam, mihi apud supremos patriæ patres, apud electos totius orbis pastores verba facturo mellis suam ac nectarem dari dicendi copiam. Quandoquidē ad tanti oneris provinciam suscipiendam, non hominū, quorum minimus ego sum, sed angelorum linguis, ut ita dixerim, mihi opus fuisset. Sed quāvis hujus negotii magnitudini impar sit decentis eloquium, spes omnis est tamen cum primis in eo sita, qui vere scientiam habet vocis, & hominum mentes luce veritatis illustrat, labia infantium solvit, & fantium ora tum linguarum generibus, tum sermonum interpretatione affatim replet. Ipse enim, cujus dicere est facere, proprio ore promittit: *Aperi* (dicens) *os tuum, & implebo illud.* Omnis igitur spes in eo cum primis est sita, deinceps in vobis, P. A. qui pro vestra singulari humanitate, benignitate, caritateque, animo læto, hilari vultu ca accipitis, quæ a filiis vestris, a filiis sponsæ, quamvis parva, quamvis minuta, in tentis gazophylacio mittuntur. Ea, inquam, accipitis, pensantes non tam uniuscujusque manum, quam animum. Non igitur meis viribus, quæ nullæ sunt, nixis, sed Deo optimo maximo fidens, vestraque benevolentia fretus, hoc onus æquo animo subire non dubitavi. Verum ne frustra ipsa conteratur oratio, nostri propositi narrationem jam aggrediamur.

Mihi quidem sollicite cogitanti quem scopum dicendi proponerem, illa perculsa euangelii modo recitata verba in mentem venerē. *Vos estis sal terra, vos estis lux mundi.* Hic suis dumtaxat discipulis servator noster verba facit: atque aperit, quales & discipuli, discipulorumque successores esse debeant: cum illi omnes non unum oppidum, non unam civitatem, non unam provinciam, non (inquam) singulare quoddam regnum: sed universum imperium, sed universam terram, imo universum orbis circuitum deberent & sapientiæ sale condire, & bonorum operum luce illuminare. *In omnem enim terrarum exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Sedebat liquidē populus, universum scilicet hominum genus, in tenebris & mortis regione, quando orto justitiæ Sole, vidit lucem magnam.

Hoc certe illustre & fulgentissimum tēpus vidit propheta, vidit inquam, & ita gavisus est, ut maximo animi affectu in hæc verba proruperit: *Surge, illumina Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini super te orta est.* Populus sedebat, quiescebat, immobilisque permanebat. Erat namque corporis calamitatis præpeditus, tenebris ignorantie obrutus, pravis cupiditatibus ligatus, atque gravi peccatorum mole oppres-

A sus. Hæ sunt illæ euangelici Samaritani profundæ plagæ: hæ sunt illæ Davidicæ acutæ sagittæ, quibus universum hominum genus, peccate Adamo, astu diaboli, fuit transfossum. Per primum namque illud Adæ peccatorum magnas & graves admodum plagas humanum genus accepit: non in corpore solum, quod tunc factum est imbecillū, & morbis, senio, mortique obnoxium, sed etiam in animo, parte hominis lōge diviniore. Et quod supra modum intīme dolendum est, in ipsa voluntate, gravissimum corruptionis vulnus accepit: quæ cum antea recta in summi, maximique conditoris amorem ferretur, tum demum ab illo vero, perfecto, optimoque bono averti cæpit, & ad res vanas, futiles, nihilique deflexit: tum in mente, suprema hominis veluti speculæ, caliginē quandam tenebrosam, hoc est ignorantiam, cæcitatēque contraxit, ut jam inde per sese non satis peripicere valeret, quid rectum sit, & quo dirigere debeat.

De gente itaque humano genere in his densis ignorantiæ & vitiorum tenebris, quum nox in suo cursu medium iter haberet, mediumque silentium omnia tenerent, advenit illa temporis plenitudo, in qua ab ætēno, a regalibus sedibus omnipotens Pater Verbum suum in terram mittere constituerat, ut ex muliere virgine non corrupta, formam servi accipiens ita sub lege viveret, ut nos ab omni infirmitate curaret, atque felicissima filiorum Dei adoptione donaret. Hoc igitur oportuno tempore, *populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in regione & umbra mortis lux orta est, lumen justitiæ apparuit eis, uti* *Sol, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Non mutat horizontem, non variat hemisphærium, semper illuminat omnem hominem venientem & existentem in hac tenebrarum valle. Venit quidem Dei filius e cælo in mundum, ut ipsum illuminaret: *quandiu* inquit *sum in mundo, lux sum mundi.* At quoniam multi hominum tenebræ potius dilexerunt quam lucem, hæc de causâ non omnes illuminavit, sed cæcos dumtaxat illustravit. Venit, inquam, ut non videntes viderent, & videntes, cæci fierent. *Quandiu* igitur *cum hominibus conversatus fuit, lux profecto ipse mundi fuit.*

Attamen quem admodum adventus sui tempus ab æterno præfinitum esse a patre legimus: sic & recessum suum in carne assumpta e mundo ad patrem præordinatum fuisse, absque dubio intelligere debemus. Itaque sanctus sua legatione, jactis ecclesiæ fundamentis, quadragesimo die post suam a mortuis resurrectionem, videntibus discipulis, comitantibus angelis, psallētibz & exultantibus cælestibus spiritibus, cælum perpetuo regnaturus ascendit. Et ne omnino sua nos corporali præsentia destitutos, orphanosque derelinqueret, priusquam a nobis discederet, divinam suam præsentiam nobiscum usque ad seculi consummationē mansuram promittit, & unicam sibi vicarium in terris constituit. Cui & ejus successoribus pascendarum ovium suarum universarum negotiorum perpetuo duraturum demandavit, aliis etiam & apostolis, & omnibus discipulis, eorumque successoribus, pari ordine, usque ad seculorum finem, & euangelii ubique prædicandi onus, & ligandi ac solvendi potestatem plenissime concessit.

Quamobrem non illis tantum discipulis, sed vobis etiam in posterum successoribus, a Christo dictum fuit: *Vos estis sal terra, vos estis lux mundi,*

Matth.

ANNO
CHRISTI
1562.

Ioan. 6. 20.

Matth. 16.

Ioan. 5.

Matth. 18.

Matth. 19.

Ioan. 10.

Gen. 27.

Matth. 13.

ac si diceret: Ego vos præcivi, prædestinavi, vocavi, justificavi, atque glorificavi, gloriosos, fulgentissimos vos reddidi: Feci vos discipulos, ministros, & amicos meos. Et sicut misit me vivens pater, ita & ego mitto vos. Omne iudicium dedit mihi pater. ipse enim neminem iudicat: & ego omne iudicium vobis do. Quæcunque solveritis, vel in terris ligaveritis, erunt in cælo soluta vel ligata. Insuper sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël. Ad hoc ornavi siquidem vos sacerdotali gemma: decoravi episcopali infula. Illustravi, magnificavi, atque glorificavi sacris paraclæti charismatibus. At quid obsecro: ut sitis sal terræ, ut sitis lux mundi, ut omnia vestro & sale condiantur, & lumine illustrentur. Ecce P. A. quales estis, ad quam præcellens munus, ad quam altam speculam estis a Deo evecti? Specularores posuit vos Deus, ut venientem rapacem lupum ad mactandas & petendas Christi oves eminus cernere, eique obviam ire possitis: atque vobis eminentiori loco positis, oves vobis commissæ, & vestra virtutum exempla in tueri & fidei verba commode queant audire. Ideo estis civitas non in valle, sed supra montem posita, infulis conspicua. Lucerna non sub modio, sed super eminens candelabrum constituta, oleo sancti spiritus suffulta, ut omnes qui per sacramentorum januam domum Christi ingrediuntur lumen videant, & ut more Solis, cuncta supposita virtutum radiis, illustriora fulgentioraque reddatis, atque sapientiæ catholicæ sale gregè vobis creditum, ab omni vitiorum labe corruptioneque immunem & impollutum custodiatis.

Ad hoc elegit vos, posuit vos, P. A. SS. sua in ecclesia episcopos & pastores. Non quidem estis ex eorum numero, qui non pet ostium, sed aliunde ascendunt in ovile: quibus hoc dumtaxat curæ est, ut mactent, & oves pedant: ita lanam vellendo, ut una cum ipsa pellem auferant, ita ubera pressando, ut simul cum lacte ovium sanguinem fugant. Neque vero mercenarii estis, qui nullam ob aliam causam suo funguntur officio, nisi ut velleribus cum lacte fruantur. Horum quidem omnium non sunt oves propriæ, qui jam euangelii lata sententia fures & mercenarii sunt declarati. Non ita vos: P. A. estis, absit, sed posuit vos SS. vere episcopos, vere pastores, vere animarum nostrarum rectores, vobis vere cura est de ovibus, qui huc nulla alia movente ratione, nisi ut Christi ovium causam agerentis, accessistis: pro quibus regendis, instimendis, ex profundis fatanæ visceribus educendis, atque servandis, maximis cum periculis, spretis patriis focis & laribus, carorum abdicata parentum consuetudine, contempto corporis solatio, atque propria neglecta vita, huc vos contulistis. Imo Tridenti vos Deo obtulistis, hostiam vivam Deo placentem, sacrificium in odorem suavitatis. *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus.* Nonne undequaque redolent quæso, isthæc fragrantia mella? Quis est qui non videat singularem omnium vestrum P. A. gravitatem, venustatem, modestiam, honestatem, religionem, atque erga Deum pietatem, frequentius divinis rebus assistendo, atque ipsa sacra tractando? Quis obsecro ignorat vestram erga pauperes & egenos ingentem caritatem: cum in primis vobis cordi fuerit, ut eorum unicuique in suis propriis hospitibus necessaria tribuerentur, ne per civitatem vagaretur? Talibus siquidem hostiis promeretur Deus.

Quæ res & amplius beatum, imo beatissimum,

felicissimumque papam Pium IV. qui tot ac talibus collegis, cõmilitonibus, cõjutoribusque es præditus. Re vera quales principes, tales eorum aulici inveniuntur. Quæ de re nequaquam putaverim pontificem nostrum degenerare a vestigiis sanctissimorum majorum suorum, ex quorum collegio unum hodierno die habemus Gregorium, de cuius laudibus modo aliquid dicere operæ pretium fore putavi: dicam brevius tamen quam res ipsa suo apte ingenio amplissima dici possit.

Gregorius igitur & Romæ natus, & clarissimis patribus, Gordiano scilicet & Sylvia ortus fuit. Qui ab infantia cor gerens senile, nulli unquam voluptati animam dedit, sed semper doctissimis, religiosisque viris adhaerendo, maturis & gravissimis studiis ita operam navavit, ut etiam tunc Romæ studia maxime florenter, nulli tamen Gregorius in philosophia secundus haberetur. Cum celestium tamen illustris juvenis maximo flagraret amore, cum primum suum patre orbatum, fluxas & inanes huius mundi divitias atque delicias, cum celestibus prudentissime commutavit, Sex namque statim in Sicilia cœnobio erexit, ibique quamplurimis collectis, qui Deo ministrarent, monachis, tantum prædicare contulit, quantum ad eorum victum sufficere videbatur. Septimum tandem cœnobium intra urbis mœnia, in sua propria domo construxit, dicavitque divo Andree apostolo. In quo remota purpura, relictis sericis, abjectis argento & auro, telegatissime micantibus gemmis, sub Hilarione & Maximiano monachis hunc divi Benedicti habitum induit, ut pauperis habitu indutus, pauperibus inserviret, & omnia sua eis erogaret. Cumque in illius monasterii abbatem evasisset, tot pia & divina opera edidit, totque clara & heroica gessit facinora, ut ejus odor non minus undequaque diffunderetur, quam virgule fumi ex aromatibus myrrhæ, thuris, & universi pulveris pigmentarii. Hoc tam suavi odore summus pontifex Benedictus allectus, ipsum Gregorium a monasterii quiete invitum ad se traxit, ecclesiasticique ordinis officio decoratum, septimum Leuitam ad sui adiutorium ordinavit. Nec multo post tempore in Constantinopolim urbem pro ecclesiæ negotiis a Pelagio dirigitur, ubi præter impositum sibi munus, quod summa cum gratia & auctoritate apud imperatorem præclarissime gessit, nascentem hæresim de resurrectionis corporum nostrorum statu, ratione & auctoritatibus ita extinxit, ut ipsius hæresis Eutychemi auctorem ejusdem civitatis episcopum ad veritatem revocaret. Qui morti proximus in hæc verba prorupit: Confiteor me in hac pelle resurrecturum.

Deinde vita sancto Pelagio pontifice, universus clerus ipsum Gregorium, quoad potuit reverentem in summum pontificem delegerunt. Qui meditata fuga, mutato habitu, iter arripens in opacas sylvas, abditaque cavernas se contulit. Nec tamen lucerna super candelabrum posita diu ibi latere potuit. Nam dum ab omnibus anxie requiritur, indicio fulgidæ columnæ, super ipsum jugiter dependentis agnoscebat, capitur, & apud divi Petri apostolorum principis templum pontificis sacris initiatur. Suscepto igitur ecclesiæ gubernaculo cum primis iudicavit episcopum oportere domui suæ bene præesse. Remotis hæc de causa a suo cubiculo secularibus, clericos & monachos probos familiares sibi delegit: putans non convenire inter mi-

tratos vetari calamistratos : cum quibus Gregorius diu nocturne Deo serviens, nihil monastica perfectionis in palatio reliquit, facerdotis suos in summo habere honore: eos enim elegerat, qui ejus contubernio & sodalio digni viderentur.

Vetum & catholicæ ecclesiæ optime præfuit: namque consuetudines omnes, quas contra priscos mores & patrum traditiones pullulasse reperit, a Romana ecclesiæ corpore omnino segregavit. Deinde ex pontificiorum indumentorum consideratione id assequeretur, ut qualem eum oporteret esse, & ecclesiarum & subiectarum ovium moderatorem, apertissime cognosceret. Intellexit namque sibi claves creditas, sibi commissas oves: & non solum ovium, sed & pastorum se pastorem recognovit. Quod ex Christi verbo conjecit. Cui enim alii, non dico episcoporum, sed nec apostolorum, sic absolute, sic indefinite commissæ sunt oves, sicut Petro: *si me amas*, inquit, *Petre, pasce oves meas*, non unius regni, sed omnes absque ulla loci circumscriptione. At ante omnia fratres suos episcopos juxta Christi præceptum confirmare studuit, quod in registro luce clarius patet: Sciebat enim se nequam eorum fidei dominari, sed eorum esse adiutorê gaudii. Nam quemadmodum in cælis sub uno capite Deo Seraphim & Cherubim, ac ceteri quoque usque ad angelos ordinantur atque servantur: ita in terris sub uno summo pontifice, cardinales, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, abbates, & generales, ceterique ecclesiastici constituantur, atque suis in honoribus conservantur. Bonos itaque amplissimis prosequeretur honoribus, & in malos, ut respicerent, acrius animadvertat. Post hæc manus suas aperuit inopi, & palmas suas ad pauperes extendit: ut veluti omnium pater totò terrarum orbe, piis muneribus pauperes Christi sustentaret. Adeoque hæc benignitatis hostiæ Deo acceptæ fuerunt, ut propter has non solum angelos, sed etiam angelorum dominum mensa exceperit.

Præterea quanta æternæ, imaccessibilisque gloriæ diademata comparaverit, cum steterit contra hortendos reges, & immanissimos tyrannos. In primis schismaticos fide junctos, sed pace divisos, ad priorem unitatem restituit. Ligures dico, istros, aliosque quamplurimos: deinde Donatistas. Manichæos, Arrianos, Agnoitas, domino opitulante, ab ecclesiæ ovili separavit. Post hæc & gentilibus obtulit Christi euangelium. Missio enim Augustino cum aliis fratribus ad Anglorum populos, tantam eis Deus gratiam contulit, ut verbum fidei, quod ore prædicabant, signorum efficacia confirmaretur. Plures quoque Judæos mira sua industria ac doctrina ad Christi cognitionem perduxit. Sed quid singula in tanta temporis angustia sanctissimi hujus viri facinora, præclarissimaque gesta dinumerare laboro? Cum tantus sit suarum laudum campus, ut vel cuique discretissimo maximum possit facessere negotium. O vere sal terræ, o vete lux mundi, o vera præfulsum idea, monachorumque exemplar, vobis quidem veram pacendam Christi ovium formam tribuit: nobis vero vivendi regulam a sanctissimo Benedicto editam, propriis operibus adimplevit. & apostolicis scriptis authenticâ tradidit. Hunc igitur gravissimum, maximumque ecclesiæ doctorem, hoc splendidissimum mundi lumen, toto conatu, totisque viribus sequamur: ambabus manibus amplectamur.

Ad te igitur, o summe rerum moderator ac-

cedimus, te suavissime Christe oramus, postulam: ecce omnes isti congregati sunt, & venerunt tibi, ut tuâ agerent causam. fac ut eorum voluntates intercedente gloriosissimo Gregorio igne illo divinæ charitatis ardeant, quem in terram mittere venisti: Intellectusque eorum scrutentur, quid sit imprimis pro ecclesia tua optimum, tum quid expediat, quid deceat, quid liceat, ut fratrem nostrum junporem, qui vere cum meretricibus jam suam portionem dilapidavit, ad te piissimum patrem revocare possimus. Fac bone Deus ut nihil sibi favor humanus usurpet: nihil præmium corrumpat, nihil possit timor, vel principum amor. Absint impietatis consilia, superciliosa contentionis, & malignantium conventicula, ut ecclesiæ tuæ labenti, quiete, tranquille, & cito (uti opus est) provideatur. Amen.

LXXXII.

ORATIO F. THEODORI MASII
Mantuanæ Carmelita, quam habuit ad patres in concilio Tridentino, die octava Martii, quæ erat quarta dominica quadragesimæ.

In sacris ecclesiæ ritibus, tametsi plurimis & copiosis, nihil sine ratione institutum, nihilque otiosum esse crediderim, illustrissimi sedis apostolicæ legati, oratores præclarissimi, patres summa veneratione dignissimi. Est enim ecclesia mystica illa & divina sponsa, pro qua servanda & ornanda immortalis Deus homo factus sanguinè suum fudit: cuiusque amorem, fidem, pulchritudinem reges & prophetæ Spiritu sancto pleni admirati sunt: & cecinerunt.

Quare sacros illius ritus, sacrasque caeremonias, non inania quædam aut levia, sed & pulcherrima & mysticæ significationis plena ornamenta existimate oportet. Et profecto decuit, ut quæ sponsum habebat non solum omnium præstantissimum, sed & amantissimum, & suavissimas omnium delicias: suam quoque ipsa in illum fidem, suumque amorem non verbis tantum aut scriptis aliquando profiteretur, sed cantibus, hymnis, lectionibus, variisque caeremoniis & ritibus perpetuo demonstraret. Propterea certissima totius anni distributione, sponsum sui adventum, nativitatem, circumcisionem, baptismum, passionem, mortem, resurrectionem ex mortuis, ascensum in cælum, omnia denique; quasi ipsa vitam illius agat, sive læta, sive tristia, solèni ritu percelebrat. Neque id solum, sed mundi creationem, conditum hominem, peccatum, legem, euangelium, variosque mortalium & casus & status (mysticis quibusdam temporum numeris ex divina scilicet scriptura desumptis) anniversaria memoria recollit: ut nulla sit anni pars, qua suæ fidei, sui que amoris ecclesiæ apud mortales testimonium clarissimum non relinquat. Quam ob rem hodie quoque si simul omnia, tum quæ ex evangelista Ioanne, tum quæ ex apostolo de duobus Abraham filiis audivimus, nec non illud subinde repetitum evangelicæ prophetæ oraculum: *Lætare*, inquam, *sterilis, quæ non parit*: nobis animo cogitationeque comprehensa fuerint, inde procul dubio colligemus, mysterium illud maximum nunc ab ecclesiâ celebrari, quod olim prophetæ sanctissimi futurum prædixerant, ut gentes universæ ad fidei catholicæ veritatem evangelicæ prædicatione advocarentur: cadenteque veteri synagoga, nova constitueretur ecclesiâ.

Quæ res licet, ut scitu dignissima, ita & amplissima

ANNO
CHRISTI
1562.

Isai. 54.
Gal. 4.

ANNO
CHRISTI
1562.

plissima sit: Ego tamen eam, omissis multis, ut A
ipsa temporis angustia postulat, in tria illa capita
contraham, rationem, inquam, modum, & finem.
Nam primum cur Iudæorum synagoga Deus
ecclesiam catholicam sufficere voluerit, quaerend-
um videtur. Tunc enim facilius secundo loco
modum, quo illud factum sit, & finem denique,
in quem ecclesia constituta fuerit, addere pote-
rimus. Sic igitur dicenti fateat Spiritus sanctus,
faveat consensu iste gravissimus, ut si minus pro
rei dignitate propositum absolvere poterit, ali-
quid saltem de re tanta studiose videat attulisse,
quod vestris auribus, vestraque attentione, pa-
rres amplissimi, non omnino indignum videri
possit.

Deus autor omnium cum res universas primū
conderet, nusquam duo hominum genera con-
didisse legitur: sed ut unam rerum universitatem,
quam dicimus mundum, ita unum condidit ho-
minum genus, ejusdem naturæ scilicet, & ingenii,
quod ab uno eodemque parente communi ori-
ginem duceret: rationis particeps, arbitrii liber-
rate insignis, cui justus, injusti, honesti, inhonesti
non ignota essent discrimina: vivacis animæ,
mortalis nesciæ, ac pene divinæ. Illud enim vitæ
spiraculum est, quod ex ore suo Deum immorta-
lem efflasse legimus: & merito ad imaginem Dei
factus dicitur homo, qui ita efformatus est, ut di-
vinorum bonorum possessionem adipisci posset.
Quis igitur sanæ mentis affirmare audeat ullos
homines a Deo primum creatos fuisse, ut ab eo
alieni essent, miserisque obnoxii, tandem sempit-
terna morte interirent? Illud nos potius & lōge
verius dicamus, quod miseris atque interitus
causa peccatum est: peccare autem cum hominis
quidem sit, Dei autem nequaquam, necessario sit
ut non aliunde quam ex ipsis hominibus orta sit
illa hominum differentia, qua ex una duæ factæ
sunt hominum quasi familiæ & civitates: altera
Dei, altera diaboli: sicut & apostolo duo regna,
alterum justitiæ, alterum peccati: & hujus quidē
stipendia miseria & mors, illius autem salus &
felicitas. Jam vero divinæ misericordiæ deberi
cæptum est, quod licet omnes peccati regno &
mōti obnoxii nascantur, quidam tamen, tanquā
si postliminio redirent, in justitiæ regnum co-
optentur, & salvi fiunt. Er quidem si primas po-
pulorum origines consideremus, facile cog-
nosceremus, non Dei parum benigna volunta-
te, sed sua quosdam pravitate & culpa a Dei
populo scotos fuisse, ut alienos habitos am-
bulasse, ut dixit propheta, *in tenebris & umbra
mortis.*

Isa. 42.

Cain quidem primus diaboli civitatem ædifi-
care cœpit, & perit. Abel autem frater justitiæ &
pietatem amplexus est, & a fratre occisus, Deo,
quem colebat, perire non potuit. Vnde hæc obse-
cro differentia orta est? Numquid forte impius
ille suæ iniquitatis, sui que interitus causam in
Deum referre poterit? An non illi dixit Deus, *si
bene egeris, recipies?* numquid non ambo eisdem
orti parentibus? Annon eisdem instituti præcep-
tis & moribus? An non simul educati sunt? Er
qui quidem illum proxime secuti sunt homines
impii, an non sua potius quam Dei voluntate im-
pii fuisse, & contra Deum pugnasse dicendi sunt?
Cum etiam postea magis in dies aucta fuisset ini-
quitas, & peccati regnum vires acquisivisset sem-
per majores, tunc Deus aquarum inundationem
propterea in universum terrarum orbem videtur
mississe, ut sublatis impiis hominibus, deleta-

Gen. 4.

que iniquitate, & servata mirifico navigio san-
cta pii Noe familia, nullus deinceps esset impius
populus, neque qui a Deo haberetur alienus, sed
sicut omnes ex eadem familia, eodemque paren-
te communi ex sancto Noe trahebant originem,
ita deinceps eandem servarent pietatem & reli-
gionem: atque eo diligentiorem, quo majora divi-
næ sævientis iræ atque horrendæ vindictæ exem-
pla præcessisse noverant.

Quidam tamen rursus in impietatem prolapsi
sunt, atque tandem eo infantiæ devenerunt, ut
cultum, quem Deo vero auctori exhibendum a
parentibus didicerant, hominibus, volucris,
quadrupedibus, inanibus denique simulacris ex-
hiberent. Quid vero tum Deus? Numquid rur-
sum fontes abyssi magnæ, cœlique catacætas a-
periret? atqui prius tantæ mortalium fragis
miseris, sanctique Noe pietate placatus, pro-
miserat se nunquam postea quicquam tale fa-
cturum.

Tunc igitur pro æterno illo suæ sapientiæ
consilio, quod omnes excedit cum hominum,
rum angelorum mentes, de proterenda morta-
lium, tollendaque impietate agere cœpit. Tunc
enim certum populum sibi elegit, & suum vo-
cavit, non quod præter illum, neminem sibi gra-
tum esse veller, sed quod ex eo communem
mortalium salutem orturam promitteret, my-
stico apposito circumcissionis signo. Interea per-
mittens *gentes ingredi*, ut dicit apostolus, *ut
suas*, quibus tamen quamvis impiis, non secus
quam pater ille adolescentiori filio ex paterna
domo invitatis patentibus abeunti, suam non ne-
gavit substantiæ portionem: propterea etiam
in eis tanta fuit divinarum rerum cognitio, ut
ex illis quidam Dei viventis benevolentia digni
habiti sint: donec tandem veniret temporis plen-
tudo, qua longe alios abyssi fontes, aliaque
cœli catacætas aperiret, diluivique alio omnes
hominum deleteret iniquitates, & perditum ge-
nus humanum præstantius instauraret: neque
enim, ut prius, desæviit in universum genus
mortalium, sed omnes iræ suæ fluctus in filium
suum unigenitum immisit, & mystico aquæ bap-
tismo veterem illum hominem cum suis iniqui-
tatibus sepelivit.

Et quicumque mysticam ecclesiæ navim con-
scenderunt, a divina iræ salvi facti sunt. Con-
scenderunt autem quicumque voluerunt, omnes
enim vocati sunt: Iudæorum tamen plurimi con-
scendere noluerunt, legique illi veteri nimis ad-
dicti quidam, ita Christum amplectebantur, ut
legem quoque simul tueri vellent, impie Chris-
tum dividentes, a quo non totam salutem, sed
partem quoque a Moisaica lege agnosendam
esse censebant: quod in illa meretrice prius o-
stensum fuerat, quæ coram Salomone secari a-
lienum filium, quam vere matri reddi malebat:
hæc enim Iudæorum populum, altera Gentili-
um præmonstrabat. Quare sapientissime non
secari, sed alteri, id est, non Iudæis legem
cum Christo commisceribus, sed gentibus in-
tegrum servatorem defendentibus deberi illum
judicavit alter Salomon, Petrus, inquam, apo-
stolus, cum subortam illam quæstionem in con-
cilio publico definiret. Propterea Iudæos *Zel-
lum* quidem DEI habuisse dicebat apostolus,
sed non secundum scientiam, quippe qui Mo-
saicæ legis usum atque ingenium ignorabant.
Nam, ut idem docebat, lex lata non erat,
quæ vivificare posset, cum ejus occasione
potius

Aff. 14.

Rom.

potius propter membrorum legem peccatum A
revixerit, & quod videbatur facere ad vi-
tam, sua maledictione mortem afferret. Vfus
autem ejus non parvus erat, cum & peccatum
indicaret, naturæ infirmitatem aperiret, & viam,
qua progrediendum esset, ostenderet, ac tam-
quam pædagogus facta ad illum denique salutis
auctorem perduceret, quem Deus multo ante
quam legem ferret mortalibus promiserat: quo
munere functa, cur obscuro loco non cederet, ut
euangelium substitueretur?

Quare non est cur mutatas quispiam miretur
leges, hoc enim & ratio temporum, & rerum
conditio postulabat: neque etiam cur Iudæorum
populus prius Deo gratus, nunc autem invisus
sit. Non enim Dei mutata voluntas, sed eor-
um obfirmata iniquitas hoc fecit, in quibus
apostoli dixerunt: *Vobis oportuit primum loqui
regnum Dei: sed quoniam rejecistis illud, ecce con-
vertimur ad gentes.* Et Paulus tantam quæstio-
nem ingressus: *Cur israel, inquit, sectando legem
justitiæ, ad legem justitiæ non pervenit?*
quia, inquit, non ex fide, sed quasi ex operi-
bus. Et clarius infra elegantè translatione usus,
fractos dicit fuisse naturales ramos, propter in-
credulitatem: quos tamen rursus interendos
affirmat, si non permanserint in incredulitate.
In eo autem commendabat apostolus divinam
pietatem, quod quasi sollicitus pro salute filio-
rum pater optimus, nunc hos, nunc illos, ac-
ceptis, ut offerebantur, occasionibus, ab in-
terim revocaret. Nam non credentibus Iudæis,
ocasio accepta est prædicandi euangelium gen-
tibus: quibus credentibus, Iudæos rursus æmi-
latione quadam ad fidem euangelicam invitare
studuit: tantum abest, ut in Deo vel paternam di-
lectionem, vel propositi constantiam desiderate
quis possit.

Quibus paucis mihi satis pro tempore osten-
disse videor, patres optimi, qua ratione Deus
post veterem legem, & Iudæorum synagogam,
novam constituerit ecclesiam, euangelica do-
ctrina insignem, atque omnibus patentem.
Iam itaque modum aperiam, quo illud fa-
ctum sit, quod secundo loco declarandum
nobis propositum est. Secus autem ecclesiam
quam synagogam constitutam invenimus. Et
Ioannes quidem brevis rem hanc nobis si-
gnificabat, cum verba pontificis interpretatus
dixit, Iesum non solum pro gente moriturum,
sed ut filios Dei qui erant dispersi, congregaret
in unum.

Vobis hodierna euangelii lectio idem nobis
& clarior & jucundius explicabit: idque tam-
quam si rem notam in tabella contemplare-
mur. Tunc enim Iesum ultra mare Tiberiadis
abecuntem turbæ multæ secutus fuit, cum
Tiberio imperante occisus resurrexit a mor-
tuis.

Paschatis autem omnino congruunt & tem-
pora & sacramenta. Et profecto, si conferan-
tur singula, mirifice convenient. Tunc enim
Iesus navim conscendit, cum a cohorte capi-
tur. Tum navigare incipit, cum ad pontifices
ducitur. Tum navigationem prosequitur, cum
interrogatur, alapis cæditur, reus mortis judi-
catur. Tum immensis fluctibus jactatur, cum
flagellatur, cruci affigitur, & affixus summa
supplicia atque opprobria patitur. Tum des-
cendit e navi, cum emissio spiritu loca inferna
petit. Tum ascendit in montem, cum ad im-

Cencil. gener. Tom. XI V.

mortalem vitam resurgit. Tum misericam ejus
beneficentiam turbæ audiunt, cum prædicatur
in nomine ejus penitentia, in remissionem
peccatorum. Tum denique populi relicta Hie-
rosolyma, pedibus ultra mare Christum sequun-
tur, & in montem conscendunt, cum relicta
synagoga, abjectisque vanis idolorum cultibus,
per baptismum Christo conjuncti in euangeli-
cam ecclesiæ sublimitatem attolluntur, & miri-
ficis, divinisque natalibus insignes (iis enim da-
tum est filios Dei fieri) in novam excitantur
(ut dixit Apostolus) creaturam: neque enim
naturali virtute, sed ex aqua & Spiritu san-
cto ecclesiæ filii propagandi erant: nam, quod
B *natum est ex carne, caro est, ut ipse spon-
sus Ecclesiæ dixit: & quod natum est ex spi-
ritu, spiritus est.* Propterea quoque non in Il-
maele, sed in Isaac vocatum Abrahamæ semen le-
gimus: ut enim ille naturæ viribus genitus
est, ita hunc divina promissione centenaria pe-
perit vetula sterilis. Et Paulus quoque: *Non
omnes, qui ex Israele nati sunt secundum car-
nem, hi sunt Israelitæ, sed qui secundum pro-
missionem.* Promissioni autem debetur fides,
& cognata est gratia. Isaias quibque matrem
credentium tum sterilem, tum desertam voca-
bat, & quæ videretur non habere virum:
mox tamen ei propheta Deum pollicetur vi-
rum futurum.

Ecce hodiernam turbam sine duce, sine hu-
mano auxilio, atque omnia sua ipsius cura desti-
tutam videmus. Quæ sui propemodum obli-
ta, civitates, domos proprias, sine comæatu,
sine rebus necessariis deserit, ut Iesum ultra
mare abeuntem, & deserta loca petentem us-
que ad studiosa scèctetur. Quò uno invento,
desse obscuro quid illi potuit? His autem om-
nibus præscriptum nobis quasi figura quadam
modum intelligamus, quo renasci, & filios
Dei fieri, & Christum denique sequi oporteat.
Qui enim per baptismum Christo inhi sunt,
in hoc mundo tamquam peregrini & alieni
versari debent, & ut qui permanentem non
habent civitatem, sed futuram inquirunt, my-
stico interea pane, divinique verbi doctrina
confirmati: quod in pascendis turbis hodie no-
bis luculenter significatur. Qua in re illud my-
stice speculari oportet, quod Christus quin-
que panes hordeaceos & duos pisces tunc in
manibus accepit, cum in libris Mosaicis laten-
tem veritatem ostendit, & cuncta præstitit,
quæ in psalmis & prophetis de ipso scripta le-
gebantur: in quibus duobus major sanè copia
spiritus esse videbatur. Hi namque duo illi
pisces sunt, qui crastæ legi additi fuerant, ut
palato spiritus esca gratior redderetur. A pue-
ro autem hæc omnia accepta sunt, quia po-
pulus Iudæorum sub pædagogia & onere legis
vitam agens, ad Christum tamquam bajulus,
antiqui testamenti libros ferebat. Et quid tan-
dem est, quod fregit, deditque discipulis,
ut distribuere turbis: nisi quod apostolis,
immissio divino spiritu, apernis sensum, ut in-
telligerent scripturas, iustitque ut euntes in mun-
dum univèrsum prædicarent euangelium omni
creaturæ? Cæterum non absintunt mysticæ da-
pes, sed longe plura supersunt, quæ nimirum
& Christi, & apostolorum opera colligun-
tur, ut reposita in ulum vitæ posteritati cedant.
Tantus autem mundi thesaurus non alii quam
Christi sponsæ relictus est, ut summa fide ac
L L I I diligentia

ANNO
CHRIST
1562.

Ioan.
Galat. 6.

Ioan. 3.

Rom. 9.

Luca 24.

ANNO
CHRISTI
1562.ANNO
CHRISTI
1562.

Gen. 24.

diligentia fervaretur, neque decissent apostolorum successores, qui Christo jubente recondata depromerent, & fidelibus populis, suo tempore distubuerent.

Sed qui jam modum audistis, patres optimi, audite obsecro patienter & finem, in quem ecclesia constituta sit: quod postremo loco nobis explicandum relictum est: jam enim & oratio brevi cursu ad finem suum properat. Hac igitur de re loquens apostolus nos graviter monebat, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, quod, ut proxime dicebamus, sit in baptismo, *sebric & iuste & pie vivamus in hoc seculo*: in futurum autem expectemus beatam spem, & adventum gloriæ in ævi Dei: atque interea progredientes de virtute in virtutem ascendamus cum Christo ad montem domini virtutum. Unde mundi perturbationes, & varias temporum vicissitudines excelsio animo despiciamus: & ad sidera conversi magno ac ferventi spiritu ad celestem patriam festinemus. Vbi, inquam, divitiarum fœnum, & voluptatum herbas, brutorum potius animalium quam hominum præsertim Christianorum cibos conculemus: atque eis utamur, ut nobis commoda esse possint ad ea perficienda bona, quæ nobis ministerio sanctorum & Christi manibus afferuntur. Hac enim ratione ad illos æternitatis, & divinæ visionis montes iter patebit, quos dominus pollicebatur ovibus suis, cum eas de cunctis locis & populis se congregaturum & liberaturum dicebat, ut ipsi quiescerent in herbis semper virentibus, & iuxta rivos aquarum viventium accubarent. Vbi nihil abjectum, nihil contractum, nihil infirmum: sed mortale induet immortalitatem, ignobilitas gloriam, infirmitas virtutem. Vbi denique a cunctis, cum divinis illis exercitiis, quorum linguas nemo mortalium novit, laudibus immortalibus honorabitur Deus, qui tunc erit omnia in omnibus. Neque enim unquam sine divinâ gloria salus hominum fuerit: nam & Christianis hominibus in hunc finem omnia tendunt, ut non solum ferventur ipsi, sed ex sua salute laudetur auctor salutis Deus.

Propterea quoque tubæ hodie summa Christi beneficentia inspecta, cum summam ejus virtutem admirarentur, in illam honorificam vocem eruperunt: *Hic est vere propheta qui venturus est in mundum*. Ille autem summus rerum finis est, summaque perfectio, ultra quam progredi non licet: ad quam non verus illa synagoga, non lex, non Moses, minus etiam naturæ vires, sed Christus, sed ecclesia, sed euangelium (quæ tria simul jungantur necesse est) perducere poterunt. O admirandum ecclesiæ statum: o certum mortalium præsidium, ubi verum euangelium est, ubi sacramenta, ubi divina virtus operatur in salutem omni credenti, ubi sponsus est ipse Christus, ubi Deus homo homines facit Deos! Timere igitur ecclesia non potest, ne a suo sponso aliquando destituatur, aut, sicut præca illa synagoga, videat alteram gratiorem duci. Est enim illa Rachel pulcherrima, quæ non ut Lia foror natu major, id est, synagoga, lippitudine oculorum dehonefatur: sed facie decora, venustoque aspectu, & mentis acie, fideique lumine insignis. Quam unam cum ardentissime Jacob noster Christus verus Israel adamaret, longa quidem ac difficili servitute,

Tim. 2.

Ezech. 34.

Gen. 29.

sed alacri tamen animo præ amoris magnitudine sibi acquisivit, & postquam unam, nullam ducere voluit. Hac est illa Sara, patres optimi, quæ, ut audistis hodie, ludentes Ismaeles Ægyptiæ servæ filios æquo animo ferre non potuit. Ludebat tanquam puer Judaicus populus, qui tum etiam cum temporis plenitudo advenisset, qua virum esse decebat, puer esse non desistit: sed puerilibus adhuc immorabatur elementis, & ceremoniis inanibus detinebatur. Ludebant cultores idolorum, non solum quod etiam tidiulus per se non potuit non esse rectum cultus, quibus nullum divinitatis nomen incisum poterat. Ludunt denique quicumque a vero Dei cultu, veraque religione alieni sunt. An non etiam pueri, ludentesque sunt, qui in ipsis fidei rudimentis adhuc hæstant, necdum firma tenent spiritualis ædificii fundamenta? qui puerili quadam jactantia elati, de re quavis etiam gravissima, ut ut libuerit, loquuntur? qui de religione, de sacris, de divinis, non secus quam de ludicris & puerilibus rebus agere videntur? quibus nihil certum, nihil serium, nihil constans esse potest? Hi autem omnes licet se Abrahæ filios, licet se Christianos, & evangelicos jactent: cum tamen illam, communem credentium matrem Saram, ecclesiam, inquam, catholicam non agnoscant, Ægyptiæ servæ filii sunt, in tenebris Ægypti & gravi servitute detenti: evangelicæ lucis ac libertatis expertes.

Quare tandem merito cum Ismaele suo ex paterna domo expellendi sunt, nisi forte respiscant: secus enim cum filiis liberæ patrum bonorum hæredes esse non possunt. Sed heu nos miseros, quot nunc experimur Ismaeles, qui communem credentium matrem persequuntur! qui liberæ filios odertunt! qui suis dolis & ludis nihil non audent, omnia corrumpunt, omnibus illudunt! Nec tamen prophetea, patres optimi, hæc a me dici credatis, quod ego forte de matre nostra catholica minus bene sperandum crediderim. Iubetur enim divino oraculo pater Abraham etiam in vitis obtemperare voci Saræ. Ille pater credentium dictus est, in quo uno proposito sunt credentibus fidei & spei exempla pulcherrima, qui, ut docebat apostolus, divinæ promissioni innixus, in spem contra spem credidit. Nam profecto quemadmodum supra naturæ vires Deo nascuntur legitimi filii, ita etiam divina virtute educari & conservari necesse est. At non etiam Christus ipse, quo infirmior factus est, eo se nobis potentior ostendit? Victus vicit, servus factus mundo attulit libertatem, mortuus denique mortem occidit, & vitam mortalibus recuperavit. Illud vero divinæ virtutis privilegium est, ut eo majorem ecclesiæ suæ de hostibus victoriam patet, quo magis eos sævire permiserit. Quare semper de ecclesia quo minus bene sperandum externa facie visum fuerit, eo melius credentibus sperandum est. Ea namque ratio fit, ut splendidior nobis divina virtus eluceat, si major nos urgeat rerum necessitas.

Semper tamen cavendum est, ne Christiana spes temeraria quadam confidentia sit & otiosa securitas. Christus hodie prius excitavit discipulos, & quasi exercuit, quos pro turbis sollicitos esse voluit, cum tamen ipse non ignoraret quid esset facturus. Cumque ipsi faterentur, nec tibi, nec pecuniæ tantum suppetere, quod pascendæ illi multitudini satis esse posset:

ANNO
CHRISTO
1562.

ILLVSTRISSIMI TRIDENTINI

concilii cardinalibus legatis coram, plenaque
amplissimorum œcumenica parum corona, ora-
tio habita, per totius instituti Minoriana obser-
uationis reverendissimum patrem F. Francis-
cum a Zamora generalem ministrum. Domini-
ca secunda Quadragesima MDLXII.

possēt: mox tamen, jubente Christo, non du-
bitaverunt curare, ut tanta multitudo discum-
beret, & ad fumendum cibum, quem ipsi qui-
dem ignorabant, se præpararet. Oportet igitur
Christianem hominum, rerum primum necessi-
tatem agnoscere, faterique suam impotentiam,
animo deinde sollicito esse, & spe tandem eri-
gi divinæ promissionis: orationibus interea &
supplicationibus vacare, viriliter agere, & æquo
animo expectare divinum auxilium. Vobis au-
tem præsertim patres amplissimi curandum est,
ne quicquam quod pastoralis officii sit, in vobis
desiderari possit. Tunc enim vestra illa spes pro-
culdubio exaltet, quæ Christianos homines, quæ
sanctissimos ecclesiæ antistites deceat, nescia con-
fusionis, plena solatii. Tunc Deus optimus ma-
ximus pastorum, qui solus rerum novit occasio-
nes, tempora non prætermitteret opportuna visi-
tandi plebem suam: perpendit ille rerum necessi-
tates, & mira sapientia moderatur universa, nec
unquam ecclesiæ suæ deesse poterit.

At quæ, pater optime, majora nobis mala expe-
ctanda sunt? quæ nos tandem manent rerum dis-
crimina? facta est quasi vidua sponsa tua, & quæ
quondam orbi rarissime leges ferebat, nunc ma-
ximis premitur angustiis, majorem suæ hæredita-
ris partem occupaverunt hostes ejus. Vbi nunc
illæ patriarcharum sedes toto orbe clarissimæ?
Vbi domine Iesû sedes tua natalis? ubi sepul-
chrum? proh dolor, cuncta prophanat Turcica
impietas. Vide domine potentiam, vide super-
biam inimicorum nostrorum, ne forte dicant:
Vbi est Deus eorum? Ecclesia tua undique incendiis,
depopulationibus, vastationibus exposita
est, nec hic malorum finis. Viperinos experitur
fœtus, qui maternam discindunt alvum, dilacerant,
dilaniant: quibus nihil intactum, nihil
sanctum, prophana omnia. Nonne vides domine
Abalones impios, qui contra regem tuum David
pontificem maximum seditiones commovent,
populos sollicitant, concubinas patris violant, &
arcta fide avertunt ecclesias? An non audis, pater
optime, quas blasphemias contra pastores
tuos jaciunt improbi Semei? Da domine Chusios
Arachitas, qui Achitophelum dissipent consilia.
Et ipse majora molientibus obstitit, ne propin-
quam incendium omnia corripiat. Noli nunc
oblivisci misericordiæ tuæ antiquæ domine, sed
qui vidisti patientiam David, vide quoque pasto-
rum tuorum pietatem, vide studia: multi enim
propriis sedibus, ut ille civitate regia, pulsi Ab-
salonum suorum cupiunt salutem: nec minore
forte patientia ferunt hi maledicorum hominum
convitia, quam ille convitiantem Semei tulerit.
Simplici quoque populo, & iis qui dolis & fraudibus
decepti sunt, parce domine, placate, misere-
re, ut tandem matris dulcissimæ gremio col-
lecti, te uno ore, uno corde in perpetuum lau-
dent ac venerentur. Dixi.

VERBOR, illustrissimi ac reverendissimi do-
mini, amplissimique præfules (veteor, in-
quam) ne mihi hodierno die accidat in hoc or-
natissimo purpuratorum ecclesiæ parum confes-
su, quod euangelium protestatur in monte Tha-
bor olim contigisse apostolorum præcipuis: qui
ad transfigurati corporis contutum, & ad divi-
næ vocis (ut ita loquar) tonitruum timore per-
culsi expaverunt. Ita proculdubio ipse hanc præ-
claram insignemque circumstantem coronam
conspiciens, videor mihi illam cœlestem & prope
divinam intueri majestatem. Quare stupescit in-
tellectus vestris doctissimis auribus recensere mo-
lienti, quæ Christus in Thaborea celsitudine di-
vina referavit mysteria. Verum ipsius voce, vē-
straque humanitate fretus, hujus celeberrimi
montis abditissima, sermone compendio dicta-
rus accedam.

Sacro sanctæ ecclesiæ typum montem gerere,
divina tradunt eloquia, ac prophetica præsen-
siones prodiderunt. *Erit, inquit Isaias, in novis-
simis diebus preparatus mons domus domini, in
vertice montium.* Non enim ab re pietatis opera,
documenta salutis, reparationis humanæ monu-
menta, quæ in catholica modo celebrantur eccle-
lesia, olim a patribus sub miro velamine, in
montibus facta leguntur. *Tolle, inquit dominus
Abrahamo, filium tuum quem diligis Isaac, &
vade in terram visionis, ibique offeres eum in holo-
caustum, super unum montium quem monstravero
tibi: latens equidem mysteriorum pretiosa moni-
lia. Paternus quippe animus, non solum pos-
teritatis gratia, verum & promissionum spe ac-
census erat amore. Dominus autem, quem pater
ter tenere amabat, gladio interim jubet, ac ut
concutantibus curis viscera quaterentur senilia,
caris ac dulcioribus appellationibus iterum ac
sæpe repetitis, grandævæ patris suscitantur affe-
ctus: ut amoris evigilante memoria adversus
animi fidem rota repugnaret carnis militia:
vade, inquit, in terram visionis. Quo spectat
tanti itineris diuturnitas? quo montis ascensus?
equidem, ut spatium certaminis accipiant affe-
ctus & fides: amor Dei, & amor carnis: præ-
sentium gratia, & spectatio futurorum: hinc
perurgente præcepto, hinc vero paterni affe-
ctus perlucente amore. At strenuus ille patriar-
cha in repromissione Dei non hæsitans diffi-
dentia, sed confortatus in fide, non delibe-
rat, non detrectat, hominum non querit sen-
tentiam: sed subito occupat iter, puerisque
ad radicem montis dimissis, ac filii regressum
pollicetur in dubium. Ascendensque montem
armatus fide, suarum veritatis imaginem ge-
rens, quod nondum factum fuerat, futu-
rum certo sperabat: adeo ut percontanti filio,
furura respondit: de præsentibus requirenti,
*Dominus, inquit, providet sibi victimam holo-
causti filii mi.**

Isaiâ 22

Genes. 22

Ibidem

Quando hæc erunt? Tunc enim, quando æter-
L 11 ij ni patris

ni patris filius, non ex Sara, sed ex utero procedens pareto: non temporalis, sed ante Luciferum genitus, mortali indutus natura montem conscender ecclesiae. Vbi tantum domicilio delectabitur montano, quod a sapientissimo Salomone (velur montium accola) jam saliens in montibus, jam transiliens colles decanretur. In monte illo videbitur Deus, magnifica cum hominibus liberalitate concertans: quando non Isaac mortalis & non moriturus, sed immortalis Deus, hominum inveteratam labem morte dirimet sua: non lignorum fasciculo, sed ponderosa cruce montem conscender onustus: non anitem inter vepres, sed humanam praesumptam naturam, diris obfessam spinis trader sacrificandam. Tantum erat decorandus mons iste, quod Moyses ecclesiae praesagium in illo ut agnosceret, calcatis pedibus ceu ad sancta sanctorum ne accederet, prohibetur a Domino: ibidemque oratione velur clypeo munitus & hasta, habito de Amalechitis triumpho, victori Deo aram dedicavit insignem. Si igitur haec omnia patribus in figuram continebant: quid figurabant? quid potendebant? quid sibi volebant orationes, benedictiones & maledictiones: quid sacerdotes sacris induti vestibus, alii vero spoliati? quid erecta, oleoque delibuta ara, foci, victimae, sacrificia, sepulcra, & id genus similia in montibus celebrata? Quorsum denique Noe, Abraham, Isaac, Iacob, Moyses, David, ceterique proceres ac patres antiqui in montibus sacrificarunt? Typici erant montes & figuram sublimis gestabant ecclesiae: nec alio tendebant illa montana mysteria, nisi eo, quia in monte beneplacitum est habitare Deo. Er licet omnium rerum opifex, & orbis fabricator omniscius (juxta Plaronem) totius mundi ambitum, sibi pro facello constituxerit ornatisimum, suam sibi praecipue delegit ecclesiam, & hanc praemonstravit in monte, ad cuius dignitates capefendas, *assumpsit Iesus Petrum, Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem.*

Luc. 9.

Animadvertite obsecro patres: Christus alliecit, Christus sustulit, & Christus montem secum iussit ascendere. Non eos sane qui in depressis & humanae vitae caliginosis peccato: um vallibus perstant: nec qui suos non fugillantes affectus, ralem ultro quaerunt honorem: nec qui depravatas opiniones stilo ferreo in ungue adamantino supra latitudinem cordium eorum exaratas habent: nec eos denique qui carnis libertatem, ejusque effianem cupiditatem, sub praetextu sanctitatis in pusillos disseminare conantur. Tales enim sunt falsi fratres, qui (ut inquit apostolus) *subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu: ut in servitutem carnis nos redigant.* Sed quos duxit? Illos proculdubio, qui tamquam iustitiae cultores, proceresque divini exercitus, primipili ac tribuni vitiosum nihil admittant. Illos qui nec gloriae studium, nec terrenarum rerum cupiditatem, nec principum applausus, nec etiam mortis metus et morte depellat. Illos qui in vera fundati humilitate, successores sibi in regimine sorent ecclesiae. Nam superbe dominari subiectis, non Christiani viri, sed gentium gerit officium. Illos insuper assumpsit, quos in defecatae sanctitatis, & purgatae virtutis permansuros praevitit. Petrum nempe, qui etiam ad ancillae vocem pertimuit, prolapsum tamen de praecipitio revocans pedem, quae nequando perdidit, amare flendo recepit.

Galat. 2.

A Iacobum, qui vitia quaeque supplantet, seipsum vincere discat. Nam tam foedum est a semetipso vinci, quam pulchrum reliquos superasse. Ioannem vero, qui virginitatis privilegio ceteris pollet, ut illecebras quaeque coecet cupidinis: carnis enim insatiabilis cupido de ecclesiae montibus quamplures praecipites dedit, & a Christiana religione transfugos effecit. Secum eos duxit (intimam praetorinum cum Deo familiaritatem ostendens) qui etiam humanis oculis, corpore velur ceteri peregrinentur, miro quodam desiccantur nuncine, si remis etiam creaturis condonatum nuncquam. Cui unquam angelorum dictum est: *Quodcumque ligaveris, erit ligatum, & quod solveris, erit solutum;* Moyses obnoxio populo instanter dimitti poscebat: Christi vero vicarius iudiciaria fungens auctoritate, quae Christus sui sanguinis effusione promeruit, alumnis dispensans ecclesiae, non clamat dimitte, nec ut absolvar precatur: sed, inquit, absolvo. Ad cuius vocis sonitum inferorum profligantur horribiles futiae, angelorum tripudiant agmina gaudio. O supremam huius montis dignitas, o regale sacerdotium.

Sed quia alternae sunt omnium rerum vices: nec aliquid adeo prosperum aut sublime, quin gravissimis tangatur aculeis: nec quid tam durum, quod praerupte securitas non maturefcat: Christus optimus maximus praetorum labores prospiciens, amplissima illis praec oculis praemia posuit, dum transfiguratus ante eos, in corpore mortali, gloriam immortalitatis ostendit: & suae maiestatis gloriam, jam dudum velamine carnis obreptam, humanis oculis conspiciendam detexit. Nulla profecto ab orbe condito angustior visio mortalibus innotuit, quae futurae beatitudinis consignato arrabone, temporarios ad sufficiens labores, animi desiderium tantum excitaret. Sic ut illa fruens Petrus, ab illo poscitur non dimoveri loco. Er quia lex & propheta, huius montis abditissima complectebantur mysteria, ecce apparuerunt eis Moyses & Helias, loquentes cum Iesu: dicentesque excessum quem completurus eras in Hierusalem: ut ecclesiae mysterium absconditum, manifestum faceret mundo. Mitabantur quo amore ductus, rimas ac fissuras, quas in ecclesiae monte antiquus fecerat serpens, preciosissimo cupiebat occludere sanguine. Non in fidei scirpea confecta, bitumineque linita (velut Moyses) sed ligno crucis, suo sanguine rubricato. Non virga mare percutiens tubrum, sed ira furoris Dei sacrosancta ejus humanitate percussa, ut praedestinatorum caetus ad supremam traduceret patriam. Non nimas Iezabelis sanguinolenta (velut Helias) sugiens, sed impiissimis ultro se offensus Iudaeis. Non subjanipero, pane consortatus subcinericio, sed aceto selle mixto propinato, mente integra, superata carnis mortalitate, expervit animae suae ut moretetur. Referebant insuper quo zelo seipsum morti dare volebat, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae, quando mortis soluto pretio, protugos filios ad gremium revocaret ecclesiae.

Supremus itaque patet id idem voce reagens: *Hic est, inquit, filius meus dilectus.* Petra angularis: Petra, supra quam excelsus, perpetuae quae durationis ecclesiae mons, tanta stabilitate firmitate, ne tota inferorum classis illum diruere possit. Ideo ipsum tamquam tanti operis mirificum artificem jubet audiri, qui per sanguinem crucis ejus tam terrenis quam caelestibus pacem impartitur venit. Ipsi iussa capefere mandat, qui

Math.

Luc. 9.

Luc. 9.

qui

qui servili indutus forma præfectorum quorum-
cumque perniciosam ambitionem, vitæ suæ con-
temptu damnavit. Christi præceptoris discipli-
nam ediscere mandat, qui ad tam sublimem di-
gnitatis gradum, nedum illustres, regioque san-
guine natos, verum demissos etiam homines, vir-
tutibus tamen præditos, non dedignatur assume-
re. Christi legislatoris edictum nobis servandum
proponit, qui preciosa quæque contemnens, su-
perbam hominum vitam suam profundissima sug-
gillavit humilitate.

Operæpretium ergo erit, patres amplissimi, ip-
sum ut audiamus : qui pro grege vobis commisso,
animam tradidit suam : moribidas oves sanans : di-
spersas congregans : errantesque humeris suis re-
ducens. Ipsum audite, qui vanam ac fluxibilem
hominum pompam conculcans, abjectissimum
suæ navitati & morti locum elegit : ut ecclesiæ
suæ alumnis mansiones præpararet perpetuas.
Ipsum audite, qui derisorias, fallaces atque ca-
ducas mundi nil pendendo divitias, nudus ascen-
dit crucem : ut ecclesiæ montem æternis ditaret
thesauris. Ipsum audite, qui non ovium pellem,
sed suam pro illis virginem, diris dilaniatam fla-
gellis : pascendas & non perdendas, nec excoria-
tribus mercenariorum manibus committendas
oves instanter posebat. Ipsum audite, qui accer-
rimis clavis contusis manibus, cruci affixus, ne
quis illi aliquam abripere posset, ad unius ovis
balatum impiger, paradisi pascua statim promi-
sit. Ipsum audite, qui toto exulcerato corpore
(etsi paterno destitutus auxilio) ovium tamen
suarum salutem scire facebatur. Ipsum audite,
qui duro lanceæ vulnere fauciat, intima cordis
patrefaciens : nedum aquam, verum sanguinem,
sitibundis ovibus propinavit. Ipsum audite, vos
qui ad hujus celeberrimi montis fastigium eve-
cti estis : qui non in adumbratis sacramentis (velut
patribus antiquis) sed in ipsa relictæ veritate.

Vobis enim ad dexteram patris regnans Chri-
stus, hujus montis hereditatem possidendam,
moderandamque reliquit. Quare in vobis supre-
mis rectoribus, refugium omne, præsidium ac
spes nostra post Deum constituta est. Attendite
obsecro, patres piissimi : nam *parvuli petierunt
panem* : Panem, inquam, purgatiæ doctrinæ : Panem
castigatiæ disciplinæ : Panem denique exem-
plaris ac regulatæ vitæ. Heu me patres, ter mil-
lies heu me. Non desinant obsecro, qui fran-
gant, & portigent eis. Quid proderit nobis inter
vestibulum & altare clamorosis vocibus Deum
optimum maximum interpellare, clamantes :
*Parce domine, parce populo tuo : & ne des heredi-
tatem tuam in perditionem* : si conspiciendo fero-
cissimum aprum de sylvæ egredientem, dissipan-
tem, vastantemque Christi hereditatem, (ut po-
te ecclesiam suam) & solum sibilis eam defen-
sæ conamur ? Manus mittere ad fortia necessum
est. Quid utilitatis, quid emolumentum oriri po-
terit, ociosis vacare disputationibus ? Semel in Chri-
sti tunicam inconsutilem sortem miserunt cruci-
fixores : cecidit namque fors supra ecclesiæ fi-
lios. Nostra enim est hereditas. Talaris tunica
Ioseph (etsi sanguinolentis hereticorum dogma-
tibus circumdatam conspiciamus) nobis tamen de
jure debetur.

Quorū sum jam denuo discutere debemus, cujus
sit : & quid non sine magno discrimine de reli-
gionis veritate disputemus, quam tantorum
sanguine confirmatam videmus. Magni periculi
Concil. gener. Tom. XIV.

res est, si post prophetarum oracula, post aposto-
lorum testimonia, post martyrum vulnera, vete-
rem fidem quasi novellam discutere præsuma-
mus. Quorū post tam manifestos duces, post
martyrum sudores, post confessorum & virgi-
num illibatam vitam & constantiam, post tot
concilia, post tot sanctiones, post tot decreta in
errore permaneamus ? Abist. Rescindite quæ res-
cindenda sunt. Purgate quæ purganda sunt. Eji-
cite vendentes & ementes a templo. Mensas nu-
mulariorum, & cathedras vendentium everteite.
Tunc enim res salva erit. Vos qui lucis nomen
adepti estis, in tenebrosa vitiorum valle jacenti-
bus fulgentissimos virtutum radios emitte, ut
vobis auspiciis, vobis ductibus, inde illi ad splen-
didissimos fidei, & cælestium montium vertices
aspirent.

Vigat nunc tanti muneris sollicitudo in
hac turbulentissima tempestate : in qua Chri-
stianam patriam spumantem hæresibus cerni-
mus. Prophana viget libertas : terra scætan-
dalis, scelera perpetrantur innumera. Divinus
cultus peridiæ rubigine labefactatur : sacra pro-
phanantur loca : religio corrumpitur, ac cunctis Chri-
sti inimici sacrosanctæ ecclesiæ montem tangere
minime verentur, ac si qui hunc tetigerit mon-
tem, non sit lapidibus obtundendus. Nonne vul-
gus, ut pote vulgares homines, ne propius ac-
cedant, prohibentur a domino ? Contendite igitur
manus ponere adjutrices, extrema quævis pericu-
la pro hujus montis indemnitate minime subi-
re timere : ut sit paratus mons ecclesiæ in vertice
montium : sit domus Dei, domus regia, domus
quæ in cunctis nominetur nationibus : ejusque
cultores in Christianam mutantur metamorpho-
sin : Ex peccatoribus in resipiscentes : ex carnali-
bus in spirituales : ex hominibus in Deos per gra-
tiam, ut posthac possint frui eo in gloria. Ad
quam nos perducatur Christus optimus maximus,
Amen.

D I X I.

L X X X I V.

ORATIO IN SACROSANCTO
œcumenico concilio Tridentino coram patribus
in dominica tertia quadragesima, per reveren-
dum magistrum Angelum Errerium Venetum
rheologum, ordinis fratrum Eremitarum san-
cti Augustini habita. M D L X I I.

Ego illustrissimi ac reverendissimi hujus sacro-
sancti œcumenici concilii præsidēs, in hunc
ornatissimum dicendi locum meorum majorum
mandato, de hodierna evangelii lectione verba
facturus accessi : verum quia tanto oneri me im-
patem esse intelligo, Christum dominum no-
strum, qui hodierno die muti linguam solvit,
precabor, ut & quæ dicturus sum mihi suggerat,
& labia mea aperiat, quo præsentis evangelii
mysteria contemplari, atque explicare valeam :
quem pro sua clementia, ac pietate, qua dat spi-
ritum bonum petentibus se, facturum non dubi-
to. Idcirco oratos vos velim, ut ad me audiendum
benignas aures, ac propensum animum afferatis.
Erat (inquit evangelista) *Iesus ejiciens demo-
nium, & illud erat mirum.* Homo (amplissimi
patres) inter corporales ac visibiles creaturas præ-
stantissimus statim ut peccavit, mox justo Dei ju-
dicio potestati satanæ traditus est, qui non so-
lum illum tentare, sed quod gravius est, in va-
riis ac perniciosas admodum tentationes inducere
L L I I i j re cona-

A N N O
C H R I S T I
1562.Matth. 23
Marc. 11.
Luc. 19.
10. 22.

Luc. 112

ANNO
CHRISTI
1562.

re conatus est præterquam quod etiam multis corporalibus morbis atque incommodis illum ipsum affecti, & oneravit. At Deus illius commiseratione ductus, incredibili pietate illum sanando ad se revocavit: in plenitudine tamen temporis, hoc quam maxime fecisse legimus, cum Deus per Christum brachium virtutis suæ hominem suis numeris absolutum reddidit, cum ab omni morborum genere purgando, tum corporis, ad manifestandam gloriam Dei in illo: tum animæ, ad ejus salutem, quæ omnia ab evangelistis gestorum Christi piis ac fidei scripturis videre licet. Vno tamen admiratione digno contenti erimus, quod quidem quasi ob oculos hodierno die ab evangelista nobis proponitur. Nam hominem diaboli opere mutum effectum, mox cunctis audientibus loqui fecit.

At tanti ac tam admirabilis operis magnitudine, humiles turbæ stupore quodam confectæ admirari cœperunt, & fortasse parum aberat, quin ipsæ turbæ crederent. Superbi vero & arrogantes Scribæ, & Pharisæi cœca invidia exagitati, Christi admirandum, & nunquam antea auditum factum, ne turbæ crederent, gloriosiorque Christus inde appareret, calumniari, ac obscurare conabantur. Proinde hoc præclarissimum factum maxima admiratione dignum, in auctorem diabolum invidi referre nituntur, dicentes intra se: *In Beelzebub principe demoniorum ejecit demonia.* Unde in illos quod regius propheta cecinit commode dici potest: In medio juventutis tuæ mentientur tibi inimici tui. Quid mirum, quod superbi & arrogantes Judæi hoc faciant, quando ad credendum superbiam atque invidiam impedimentum semper extitisse nemini divinarum literarum studioso obscurum est aut dubium? Inquiunt enim præstantes ac pii interpretes: Quomodo Eva communis omnium mater diabolo credidisset, nisi antea in mente ejus præcessisset elatio? Et veritas Christus nonne Judæos de incredulitate arguens, cur etiam illi ipsi credere non possent ostendens, dicebat: *Quomodo potestis credere qui gloriam ab invicem accipitis?* At Christus dominus noster, cogitationum omnium nostrarum inspector, qui novit cogitationes hominum, quoniam vana sunt, quique in mundum venerat ut veritati testimonium perhiberet, miraculi veritatem a Judæis obscurari non est passus, sed Judæos ipsos cum suæ falsitatis, tum impietatis duabus validissimis rationibus convicit.

Vna sane quæ ab hominibus assidua verborum consuetudine dici solet: nam in ore omnium trita est vetustate sententia: Concordia parvæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Idcirco Christus dominus noster, qui comprehendit sapientes in astutia sua, Judæos suæ falsitatis convincere volens, ait: *Omne regnum in seipsum divisum desolabitur.* Quæ enim domus tam stabilis, quæ tam firma civitas, quæ non odiis & dissidiis brevi possit everti? Cum veto regnum sanctorum maneat, manserit, & posthac mansurum sit, divisum non esse perspicuum est: quod si divisum non est, quoniam pacto perditorum hujusmodi spirituum alterum alteri, quo ex corporibus obsessorum hominum ilico exeat, vim facere possit non video.

Alia ratio adversus Judæos hæc est. *Si ergo in Beelzebub principe demoniorum ejecit demonia, filii vestri in quo ejeciunt?* Hoc est, exorcistæ ad expellendos demones sub Davide & Salomone

instituti, in quo ejiciant, dicite mihi? Vel secundum alios: apostoli a gente vestra ortum habentes, discipuli vero mei, quos ejicere demonia videtis, in quo ejeciunt? Quasi in Beelzebub principe demoniorum ejicerent, atque ipsos fugarent, ergo majorum vestrorum pia ac sancta instituta reprehenditis, quod si non in Beelzebub, sed in Dei virtute illi hoc faciunt, cur, in demonis virtute mihi hoc crimini datus, & non aperte potius me eadem virtute id efficere, quod exorcistæ, vel apostoli mei facere consueverunt, omni livore deposito confitemini? His sane rationibus infirmata sunt contra eos linguæ eorum.

Tandem in majorem Judæorum confusionem, Mulier quædam, quæ dominum disputantem cum Judæis ac dissentem jam audierat miraculique magnitudine permota, quam sane veluti infirmam ad confundendum fortia Deus elegerat, non Pharisæorum auctoritate perterrita, sed Spiritus sancti veritate illustrata, eorum temeritatem coarguit, & quo ejus prædicatio de Christo facilius ab omnibus audiretur, extollens vocem, Christum dominum nostrum, quem Judæi calumniis deprimere quærebant, divino numine afflata, vere summis laudibus extulit. Illi namque Christum quasi sædus cum diabolo iniisset criminabantur, quod quidem Deo optimo maximo execrabile semper admodum fuisse divinarum literarum monumenta testantur. Nam scriptum legimus, *Magos & Ariolos non poteris vivere.* Hæc veto mulier Christum non cum diabolo sædus iniisse prædicat, sed longe aliter rem se habere ostendit. Nam Christum eo beatiorum, quo nihil beatius esse potest, appellat, propter quem venter, qui illum gestaverat, beatus quoque diceretur.

Amplissimi patres, cum omnia quæ scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sint, Christum igitur dominum nostrum veritatis omnis auctorem ac magistrum, vos universi, quos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam suam, qui eodem Spiritu sancto duce huc venistis, omni qua potestis ratione imitari oportet. Nam quemadmodum veritatis magister Christus veritatem a Indæis obtenebrari seu conculcari (quemadmodum evangelii lectio plane nobis ostendit) non est passus, sed hanc ipsam oppugnantibus Judæis in faciem semper restitisse, scriptum legimus. Nam adversus Sadducæos de resurrectione prave sentientes, sacris scripturis in medium allatis, suæ eos ignorare, neque intelligere dicebat, quæ impietatis convicit: earumdem sacrarum literarum dictis atque sententiis eodem, quomodo ille ipse esset filius Dei non credentes, quoniam David illum ipsum dominum appellat, publice superavit. His igitur rationibus, quas paulo ante commemoravimus, Judæis in Spiritum sanctum dire blasphemantibus, Christus est adversarius. Ita & vos (patres amplissimi) pestilentem hæreticorum doctrinam quorum nequitia vix indies longius serpit, quibus undique vallati sumus (nam malum hoc jam villas, civitates plurimas, provincias, & quod vobis omnibus tamquam catholice veritatis defensoribus maxime terrori esse debet, proh dolor, regna occupavit) hanc itaque pestilentem doctrinam sacrarum literarum monumentis, plenariorumque conciliorum, quorum est in ecclesia saluberrima auctoritas, sanctorum quoque veterum patrum testificatione, & piis universalis ecclesiæ consue-

Psal. 65.

Ioh. 5.

Psal. 95.

Luc. 11.

A N
CHR
156

Ex. 21.

consuetudinibus, nec non rationibus, atque A
exemplis imitatione dignis, & quod omnium
maximum est atque præcipuum, optimo vitæ
exemplo, ut dictis facta concordent, penitus
confutentis, atque *zozonia ista*, quæ pastoribus
dormientibus inimicus homo supereminavit,
vobis vigilantibus radicitus evellere, ecclesiæ
supra quam dici potest fluctuanti, & quasi pe-
riclitanti subvenire, ut quiescat aliquando ab
universis ferme hæresibus ramdiu vexata mater
ecclesiæ

Vt vero hoc commodius faciatis, procul abist
ab animis & cogitationibus vestris omnis vestri
commodi ratio, tantum Dei timorem atque hono-
rem, necnon sponsæ Christi ecclesiæ pacem
præ oculis habentes, omnem vestram cogitatio-
nem in titanda catholica veritate, a qua omnis
salus proficiscitur conferatis, quidvis potius per-
pessuri, quam tam piæ, necessarium, salutare-
que ecclesiæ negotium deseratis. Ad hoc enim
huc venistis, ut vestra omnium diligentia ac so-
licitudine opera diaboli dissolvantur, quorum
præcipua hæreses sunt, & schismata. Non minoris
esse auctoritatis hoc præsens Tridentinum con-
cilium, quam alia plenaria concilia unquam fue-
rint, cogitatis. Quorum conciliorum patribus in
illis ipsis confidentibus adversus hæreticos, qui
malitia velamentum, ut ait apostolorum prin-
ceps, *libertatem habentes*, catholicam veritam
Spiritus sanctus, Spiritus veritatis reve-
lavit.

Quibus plenariis conciliis celebratis, totius
ecclesiæ paci optime consultum fuit, donec dia-
bolus, pacis inimicus, novas hæreses, vel jam
damnatas, iusto, occulto tamen nobis, fortasse
iudicio permittente excogitasset, vel excitasset.
Quas etiam Deus optimus maximus rerum om-
nium providus esse non sineret, nisi in ecclesiæ
utilitatem eas facile vertere possit. Quemadmo-
dum Ioseph a fratribus venditis jam vita fun-
ctum existimantibus dixit: *Cogitastis de me malum,*
sed Deus vertit illud in bonum. Ita hæreticorum
occasione excitantur studiosorum ingenia, divi-
narum literarum obscura loca elucidantur. Vnde
post hæreses magis quicquid ecclesiæ teneat patet,
præterquam quod electi a Deo fideles tentantur,
probatique magis inveniuntur. Vnde beati tunc
sunt, qui non fuerint scandalizati in doctrina
Christi, quorum plenariorum conciliorum aucto-
ritati ac iudicio omnes stare debent, neque cui-
quam absque suæ salutis periculo pertinaciter
refragari, ac temere contradicere licet: nam qui
ecclesiæ (quam sacrosanctæ plenaria concilia re-
præsentant) non audierit, tanquam ethnicus &
publicanus habendus est. Quorum conciliorum
auctoritati tantum majores nostri ac sancti viri
derulerunt, ut nunquam adversus illa vel scripsis-
se vel aliquid dixisse inveniuntur.

Quid de Nicæno concilio divus Ambrosius E
dicat, legatur, qui verbis apostoli ad Romanos
alludens ait: *Quis me separabit a fide patrum*
Nicæni concilii? & quæ sequuntur. Quid
Augustinus, Basilius, Hieronymus, & alii de
plenariorum conciliorum auctoritate dicant, ve-
ritatis catholicæ inimici attendant, quorum pa-
trum non sunt digni solvere corrigiam calcea-
menti. Quid S. Gregorius ecclesiæ Romanæ
præsul de quatuor generalibus plenariis concilii-
s dicat, advertant, quæ non secus ac quatuor
evangelia veneratur. Romanæ quoque ecclesiæ
detrahere cessent, de qua beatus Ambrosius lo-

quens ait: In omnibus cupio sequi Romanam
ecclesiæ: De qua beatus Augustinus ait: Semper
in catholica ecclesiæ apostolicæ sedis principatus
viguit. Quantique ille ipse tantus doctor sum-
mi Romani pontificis auctoritatem in hæreti-
cos confutandos fecerit, epistolæ ipsius le-
gant.

His igitur rationibus, solida fide ac firma in
Deum spe animati, jam ceptum Dei opus per-
ficere, & ad optatum finem perducere contendi-
te, Christo enim domino nostro in medio vestri
posito, nihil erit quod arduum vobis sit, atque
difficile: in eo sane facietis virtutem, & in lu-
mine ejus videbitis lumen. Namque fidelis est
B qui dixit: *Ego vobiscum sum, usque ad consum-*
marionem sæculi. Fidelis est, qui dixit: *Ego ro-*
gabo patrem, & alium paraclerum dabit vobis,
ut maneat vobiscum usque in æternum. Fidelis
est qui dixit: *Nolite timere, ego vici malignum.*
Non hæsitemus igitur dissidentia, sed conforta-
ri solida fide, ac firma spe, plenissime sciamus,
quia quæcumque promissit Christus, potens est
& facere. Est enim ille fortis armatus, qui intrabit
in domum fortis, & alligabit fortem, armaque ejus
auferet, atque spolia distribuet. Sed quid, non-
ne novorum inventores eodem fere argumento,
quo Iudæos ipsos hodiernò die Christus revicir,
revincuntur & ipsi? An non illi ipsi inter se divisi
atque contrarii? Eorum igitur doctrina nullare-
tenus extare poterit. Nam Spiritus veritatis, qui
est Deus pacis, illic esse non potest. Quæ tamen
omnia ut facilius, celeriusque fiant, a Deo opti-
mo, maximoque petenda sunt.

Vos igitur, patres amplissimi, mysteriis divinis
contemplandis atque examinandis, aliisque a
vobis ad universæ ecclesiæ statum pertinentibus
decernendis, non viribus vestris fidentes, sed
oracionibus, jejuniis, aliisque piis operibus ve-
ritatem catholicam invenire, reliquaque rectè
disponere satagite. Hæc una est habendæ ac in-
veniendæ catholicæ veritatis via: neque hoc so-
lo contenti esse debetis, verumtamen quantum
in vobis est, Incitari fratres vestros, qui de recta
via deflexerunt, labdrate. Omnes vias persequa-
mini, quibus eorum salutem consulatur. Itaque a
beneficentissimo Deo precibus contendite, ut
convertat corda patrum in filios, aperiatque illis
ostium cordis, & ad se animum ac malam deni-
que mentem revocet, ne amplius mendacio fidem
adhibeant, sed majorum suorum piæ atque ca-
tholicæ fidem, ab illis diu integram atque in-
concussam retentam, quam patris abhinc annis
a diabolo suggerente seducti miseri deserere, in
se reversi Deo inspirante amplectantur, & co-
lant: & nox eorum sicut dies illuminetur, sicut
tenebræ ejus, & lumen ejus,

Ad vos vero in hoc sacro concilio, illustissimi
& reverendissimi apostolicæ sedis legati, pro mu-
neris vestri ratione maxime pertinet, universos
hujus sanctæ synodi patres in vinculo pacis reti-
nere, nihilque in hoc ipso tempore quo hæc san-
ctæ synodus celebrabitur, dici aut fieri permitte-
re, quod ejusdem dignitatem, seu existimatio-
nem imminuere, vel eorum qui foris sunt corda,
quo suis erroribus tenacius inhereant, concitare
possit, quin potius contradicentiam (ut ita lo-
quar) animi feritas aliquando mitescat, seu eo-
rum cordis duritia emolliatur. Tunc enim apud
vos fortasse, non apud se Christum dominum
nostrum, atque catholicam ecclesiæ esse intel-
ligent, excullumque Romanæ seu catholicæ ec-
clesiæ

Psal. 35:

Mat. 28.

Ioan. 14:

Ioan. 16:

Luc. 11:

ANNO
CHRISTI
1562.

clesiæ jugum ingenti gaudio denæo recipient. A
Quod si hoc vestra opera, ac diligentia fiet, clem
entissimi Dei, qui vult omnes homines salvos
fieri, & ad agnitionem veritatis venire, volunta
tem facietis, ac sanctissimi Pii quarti pontificis
maximi, cujus hic vices geritis, primum, sanctum
que propositum implebitis, ac omnium tam
absentium catholicorum principum, quam om
nium qui hic adsunt, opinioni, atque summæ ex
pectationi respondebitis, tam digni operis ves
stri copiosam mercedem a Deo optimo maximo
omnium bonorum largitore accepturi.

LXXXV.

QVOD NON SIT LAICIS CALIX
permittendus.

ORATIO AD SACRO-SANCTAM
Synodum Tridentinam. Autore Gaspare Car
dillo Villalpandeo Segoviensi, doctore Theolo
go. MDLXII.

SCIO ego, illustrissimi & reverendissimi lega
ti, sanctissimi que patres, neque culpa, neque
reprehensione vacare cum interdum solere, qui
minime illud requirentibus consilium præber:
tum maxime cum in quibus consultum volumus,
præstantissimam martium notitia, pietate, con
silio, & multarum rerum usu clari sunt, qualem
unumquemque vestrum esse, omnes plane &
agnoscunt, & fatentur libenter. Nam etsi non
sus Minervam, (ut est in proverbio) inepte (ut
ille ait) quisquis Minervam docet: Vestra tamen
humanitas, atque animi candor, quæ multis fa
ciunt animum ad dicendum: deinde studium ves
trum, & accurata diligentia, ad exquirendam
aliorum sententiam, cum qua vestram conferatis:
ut ea ratione quod optimum est, & ecclesiæ
Christi convenientissimum, intelligere atque am
plecti possitis: præterea Christiani hominis, sa
cerdotis, atque theologi officium, a quo me
non omnino abhorre apertè confiteor: demum
persona illa, quam in hac sancta synodo sustineo,
dum vicariam operam navo amplissimo episcopo
Abulensi, hortantur me, ut, quod de quæstione
proposita sentio, exponam breviter, atque illud
vobis sanctissimi Patres renuntiem. Quod dum
efficimus, non tam vobis consilium damus, cujus
admodum estis loquentes, quam ut memoriam
vestram reficemus, negotiis aliis, curisque im
peditam, gravemque. Tamest enim nos inge
nio, judicio, literis, atque prudentia parum va
leamus, audentis tamen, divina Christi Iesu (cu
jus negotium agimus) ope freti, candide atque
ingenue animi nostri sensa depromere, atque ex
primere dicendo, non ignari sæpenumero ita eve
nire, ut vel olitor satis loquatur opportuna.

Hoc onere quod subimus modo, facile qui
dem levaremur, si, cum est de usu eucharistiæ
publice, in conspectu vestro, a theologis dispu
tatum, orationem, more cæterorum, habere po
tuissemus: sed quando adventus nostri ex Hispa
nia in hanc civitatem tarditas dicendi nobis op
portunitatem eripuit, ne feratis, obsecro vos,
iniquo animo pares, ejus hominis scriptam sen
tentiam diligenter inspicere, quem vestra con
suetudine, intentis animis coram differrentem de
hac ipsa quæstione simul cum cæteris, si in tem
pore Tridentini adfuerit, eratis audituri: neque
enim tam nullius pretii, neque tam omnibus
obvia atque exposita ea quæstio est, quam vestris
ingeniis in præsentia exercetis, ut præmitere vos

unquam jure possit impensæ illis legendis operæ,
quæ de eadem domi theologi meditantur offi
cio pietatis impulsæ, & charitatis studio ducti, pri
mum quidem erga sanctissimum istum, atque nu
meris omnibus absolutum ordinem vestrum:
deinde erga ecclesiam Romanam; charissimam
Christi sponfam: quam cum cernamus, neque si
ne summa acerbitate atque animi dolore, indig
nis & miseris modis ab impiis hæreticis dilace
rari atque discerpi, qua parte possimus, debemus
eidem opitulari.

Quis est enim tam temere audax, usque adeo
consilii atque rationis inops, qui non videat ma
gnum adversus Christianam religionem momen
tum in ea re situm esse, si contra quam par sit &
ratio postulat, Germanis, aliisque privatis qui
busdam nationibus, vestris decretis (hoc est, ecc
lesiæ universalis judicio) liberam facultatem fa
ciatis bibendi calicem, quem antiquitatis consen
su, gravibus & doctis rationibus, lata lege, laici
olim, & sacerdotibus, qui eucharistiæ non
conficiunt, ademeratis. Prius igitur quam de re
quidpiam statuat, patres, diligenter eandem,
quemadmodum cœpistis, quæso animadvertite:
ne, si negotio confecto, aliter quam velitis res
accidat, (quod æverat Deus) fera sit penitentia:
magno etenim opere occurrendum est vobis, pa
tres, illi morbo, qui si semel contractus sit, aut
turrat difficile possit, aut facile in alios contagio
ne favire. Ne vos tamen ultra quam satis est
oratione mea suspensio tenens, in publica com
moda, quibus procurandis occupati estis, peccare
videar, quanta maxima possim brevitate, de re
proposita sententiam dicam, atque ita dicam, pa
tres, ut illam judicio vestro perinde atque me,
subjectam esse libentissime feram, & studeam.

Quæstio illa quæ perplexos, atque ancipites
animi multos tenet eventus expectatione (sit ne
laicis, & sacerdotibus non facientibus sacra, ca
lix porrigendus) cum proximis superioribus die
bus (quod vos probe notis) ferventiori quo
rumdam studio agitari cœpta sit, admirabili qua
dam providentia, aut divino potius consilio, om
nium ferme calculis missa facta est, atque in com
modius (ut dicebatur) tempus rejecta: hæc ean
dem quæstionem patres, in medio cursu aliarum
gravissimarum rerum hoc temporis articulo sunt
qui reuocent, atque urgeant tam magnis conati
bus, tamque impotentibus animis, ut suspicari
liceat non tam eos sollicitos esse, ne vos quidpiam
contra dignitatem vestram, atque auctoritatem
sacro-sancti œumenici concilii admittatis, quam
ut ipsi festinatione suscepta voti compotes eva
dant. Quod si nullum aliud nobis argumentum
superesset (quæ multa quidem & potentissima
sunt) ad persuadendum de hujusmodi quæstio
ne amplius tractandum non esse, neque mo
vendam rursus hanc Camarinam.

Illud unum magnam abunde fidem facere pos
sit, quod eam, non suo tempore, vestris suffra
giis defrairi hujus negotii architecti atque patro
ni postulant. Neque enim vos latet, in quavis
quæstione, ad quam definiendam consilio opus
est, magni in utramque partem temporis ratio
nem moment esse. Nunc vero qui intempesive,
hoc est, alieno tempore, atque una cum aliis
gravissimis, & præstantissimis quæstionibus con
troversam banc poscunt a vobis dirimi, delibe
randi ansam infringunt, & libere cogitandi facul
tatem eripiunt: neque enim tam exiguo tempore,
& tot ac tantis negotiis impedito, ingenii lumen
atque

atque animi vis, qua plurimum ad difficillimam controversiam dirimendam indigemus, exerece seulla ratione potest: neque illustre aliquid veritatis vestigium apparere, quam summi philosophi profundo demersam esse in scriptis suis nobis reliquerunt. Fit enim ita postulante natura, quæ nobis animum admodum angustum fecit, ut dum multa minamur, fetiamus recte nihil: atque agitantibus multa, procedat parum. Huc accedit, quod rerum usque adeo diversarum confusio, atque ordinis, ex quo cuncta bene procedunt, perturbatio, cum non aliunde, quam ab omnium malorum artifice, atque satore diabolo, qui rerum, quæ a nobis ordine & ratione geruntur, capitalis imprimis hostis est, ortum habeat, quo pacto boni cuiuspiam causa esse possit, non satis intelligo.

Timeo enim graviter, patres, ne dum parum oportune quaestione minime necessariam discutere in animum inducitis, non modo cætera negocia deseratis, de quibus his diebus agere cœpistis, & quibus expediendis dixistis diem, sed (quod ego non sine lacrymis meminisse possum) re infecta, sanctissimi istius ecclesiæ conventus dissolvantur: nam qui usque adeo enixe, & quodammodo contentiose dant ope. am, ut calicem Germanis, atque aliis quibusdam nationibus, minime illum foras se potestibus porrigatis: ubi quod tantopere laborant, se minime consequutos viderint (quod ego vehementer cupio, & futurum spero) præ animorum impotentia, quam dejecti ab spe inducere atque gerere solemus, in illud unum totis (quod ajunt) nervis intendunt, ne facta sancta comitia vestra universi orbis Christiani ardentibus desideris, crebris suspiriis, maximeque vestris laboribus atque sumptibus coacta longius procedant: quod si fiat, non fiet sane sine summo dedecore, atque ignominia vestra, patres, æque sine reipublicæ Christianæ detrimento, quæ in hac sancta synodo universam ferme spem suæ salutis collocavit. Sed tu summe Deus singularis, atque unice Christiani cætus patrone, teteritiam istam pestem terris averte.

Non obscura, neque ignota vobis, patres, natro, vos hujus sententiæ meæ testes appello, qui propriis illam vocem auribus in publica concione hausistis: nisi hanc rem procurantibus mos geratur, non poterit fortasse concilium habere felicem exitum: quod si vero hæc insaufa, fetalisque vox pertineat, scitis patres: & quid portendat scitis. Cæterum cum vobis hac in re, perinde atque in cæteris omnibus, quæ ad suscipiendam, tuendamque religionem spectant, parere principes debeant, reges, atque imperatores: cum vos ipsi reliquis omnibus leges præscribere, atque jura dare debeatis, non accipere ab aliis: cum minime occasione temporum ignoretis, gerendis rebus ecclesiæ pro dignitate accommodatas, convenientesque: Sumite, obsecro, atque obsecro vos per Deum immortalem patres, concilii capiendi, deliberandique de re usque adeo gravi tempus idoneum. Et quando impræsentiarum multarum aliarum numero rerum, pondereque satis oppressi estis, futuram aliquando opportunitatem expectate: quod superioribus proximis diebus prudenter admodum facere cœperatis: suppetet illa vobis, cum reliquis id genus curis, negociisque fueritis expediti.

Quod si vos susceptam jam, atque in consultationem adductam nupet de hac re disputacionem, nisi ea plane absoluta sit intermittere pa-

Concil. general. Tom. XLV.

A rum decorem putatis, excutite, si placet jam vestris humeris molestum hoc jugum, atque vos suspensio isto tandem liberate: Ita tamen liberate patres, ne vitalem Christi sanguinem profundi quispiam possit cum ratione putare: quod nullo negotio consequemini, si nemini calicem alteri propinaveritis, nisi qui concilii Constantiensis & Basiliensis decreto, quod vetus firmavit consuetudo, illum hæcenus biberunt. Tameñ enim vobis integrum sit, vetustam hanc consuetudinem de medio tollere, & si velitis, penitus abrogare, qui una cum Christi sanguine, reliquorum etiam mysteriorum ab eodem ministris & dispensatores estis constituti: ita tamen altissima ecclesiæ mysteria a Christo Iesu servatore nostro edocti, iustique dispensare debetis, ut fideles decet dispensatores: tales autem nusquam eritis, nisi gravis imptimis causa sit, quæ id facere jubeat, & quam interroganti intrepide ac sine rubore possitis reddere.

Ego vero sic existimo, patres, non solum nullam legitimam causam esse, sed neque fingi posse, cur de consensu vestro calicem laici bibant: plurimas autem superesse, quibus si rem accurate atque ad amissum expendatis, facile doceri possitis, persuaderique, antiquum ut morem Christianæ reipublicæ vestræ retineatis: neque pati ullo modo velitis ab eo quempiam discedere latum unguem. Has in præsentia vobis commemorabo patres, ne si rustico pudore impeditus taceam, officio quod ecclesiæ debeo, defuisse videar: vos illas admirabili judicio vestro, & prudentia pene divina diligenter considerate, atque excutite: hinc autem ut oportet initium sumam.

Si calix ullis est hominibus a vobis hoc tempore porrigendus, aut is est porrigendus hæreticis, aut fidelibus, nihil est medium: neutris tamen vestra auctoritate concedi debere aut posse, gravissima multa incommoda, quæ utramvis sententiæ partem consequuntur, plane atque aperte declarant: & præterea probabitur ratio nulla superest, qua facere jubeamur. Etenim qui Romanæ ecclesiæ obtemperant, neque causam, neque rationem ullam habere mihi videntur, qua adducti calicem a vobis petere possint, nisi sibi persuaserint, minime sub alterutra specie Christum integrum contineri, aut vetum eucharistiæ sacramentum non esse, aut denique ulla quantumvis exigua gratia destitui nos, dum alteram tantum speciem sumimus, quæ sit ad salutem homini necessaria: quem dum nimium impotenter calicem expectant, animum prodero proculdubio videntur: sed hos scrupulos vos ipsi jam patres sanctissimi condita lege, proxima sessione omnium animis exemistis, ut concilia duo generalia prætermittam, Constantiense & Basiliense, in quibus de re eadem decretum ecclesia confecerat: tanti vero apud nos (modo pie, Christianeque similes) constituti ecclesiæ autoritas, & caritatis opinio valeat debet, qua nos illa semper, tanquam piissima mater liberos, tenerime protecta est, nostraque commoda procurat, ut posthabito, atque abjecto procul quocumque affectu, quem fortasse nos erga calicem hunc temere admodum induimus, gerimusque, illi uni nos atque omnia nostra submittere illud velle unum, quod illa vult: illud optimum putare, quod optimum illa ducit: suspectamque habere sententiam nostram, quæ non ex obedientia ecclesiæ orta sit, & ortam jam continuo deserere debeamus. Nunc veto contra videntur facere, qui nimia

ANNO
CHRISTI
1562.

M M m m (ut

ANNO
CHRISTI
1562.

(ut ajunt) cupiditate atque affectu erga calicem A ducti, præ impotenti quadam siti vel illum bibunt ecclesia repugnante, vel usque adeo studiose, perditeque calicem ambiunt, ut nullis rationibus, nulla lege, nulla (licet antiqua) consuetudine persuaderi queant, ut ejusdem obliviscantur. Nulla igitur (ut dicebam) honesta causa reddi potest, propter quam qui fideles sunt, receptam diu consuetudinem ecclesiæ labefactari velint, & suppetunt efficaces rationes multæ, cur alterutra specie contenti esse debeant.

In primis, quoniam illud nobis ecclesiæ præcipit, ut alteram tantum speciem laicis potrigamus, atque insuper ut altera tantum laici sint contenti: cui merito obtemperandum nobis est: quia nihil agit sine magna ratione, nihil statuit quod honestum non sit: nihil, quod bene institutus probati non debeat, decrevit unquam: neque in hujusmodi legibus ferendis errare potest. Deinde si latam legem: quam plurimis retro annis consuetudo jucundissimam effecerat, nulla evidenti necessitate convellatis, patres, suspicari multis in mentem veniet, aut vos illam temere, nulloque consilio tulisse olim, susceperisque: aut susceptam cum ratione, & servatam diutissime in Christiana republica nulla vel causa vel ratione pro nihilo ducere: quo nihil fingi potest gravitate vestra, aut hujus amplissimi ordinis majestate magis indignum.

Generalis
propositus
Franciscanorum,
societatis
lesæ, & Petrus Sorus.

Accedit ad hoc, quod, ut nobis locupletissimi testes, atque omni exceptione majores retulerunt, qui plurimis Germanorum (cum in Germania agerent) familiariter usi sunt, qui eo loci per omnia obediunt Romanis pontificibus, non solum calicem vitæ non cupiunt, aut petere audent, sed, quod maxime mirandum est, constanter affirmant, nihil se tam indigne laturos esse, quam si contra servatum diu in republica Christiana morem, pontifex maximus, vel sancta hæc synodus de calice bibere sinat: ut suspicio sit, hunc ipsum, quem plerique tantopere jactant affectum, discessionis ab ecclesia argumentum esse potius, quam ejus charitatis, quam erga ineffabile hoc eucharistiæ sacramentum gerere se simulant.

Hanc opinionem probabilem superioribus rationibus, longe probabiliorem facit auctoritas, & doctrinæ opinio confirmata longo usu rerum, quorundam episcoporum Germanorum, qui de hac ipsa questione in publica concione vestra illam sententiam dixerunt, nihil minus expedite, quam ut Germanis, hominibus nationis suæ, negatus hæctenus calix permittatur. Cum enim prudenter admodum (ut par est) in eorum mores inquisierint, ingenia probe norint, rationem vitæ diligenter inspexerint, conatus denique omnes ad unguem sint persequuti, nisi ratio aliud, & pietatis officium posceret, non difficile horum episcoporum animos atque studia patriæ caritas incendere, inflammareque potuisset, ut suis hac parte hominibus consulerent. Quod si negatus laicis calix compendium aliquod rei familiaris, honorisve, pontifici maximo, ecclesiæ præsulibus, aut denique ullis sacerdotibus adferre posset, haberet fortasse qui ecclesiam Christi hoc nomine reprehendant, occasionem aliquam existimandi, maligne a nobis, & quæstus proprii spe calicem surreptum laicis fuisse: modo cum nihil simile dicere aut putare queant, ob eam rem maxime quod eundem neque sacerdotibus permittamus, nisi cum Christi munere in postrema

æcena fungentes, Deo optimo maximo in missa exhibent sacrificium: ad cujus naturam atque substantiam illud pertinet necessario, ut Christum sub utraque specie offerant, atque sumant. Dubium sane non est, quin hujusmodi calicis amatores, vitio potius quam justa ulla, honestaque occasione hoc titulo ecclesiam Christi traducant, atque suggillant.

An non illud vidistis, patres, si Germanis, aut privatis aliis nationibus calicem concedatis, esse continuo eundem Italas, Hispanas, atque universæ piis omnibus bonis potrigendum: quos consentaneum est, pari aut majori potius cum Germanis studio & pietatis affectu sanctissimum eucharistiæ sacramentum colere, venerari? Quis enim sibi possit persuadere, si vos calicem uni aut alteri provincie permittatis, non protinus eundem cæteras omnes summa cum ratione peturas, daturoque vos illis: nisi schisma veltis in vestra ecclesia excitari, atque scissuram fieri in Christi corpore: rem sane perniciosam, exitialemque. Quod si iniquum existimatis Hispanas calicem propinare, Italique parum de hac re sollicitis hoc tempore, quorsum illum bibendum reliquis nationibus offereris? Neque modo, si his hominibus calicem potrigatis, ea incommoda consequentur, quæ numerata sunt a me, sed alia insuper longe graviora.

Pergent enim iidem, credite mihi, eadem arte, urgebuntque vos, alius ut in rebus ipsorum similitur voluntati morem geratis: quod vestro in conspectu, habita publice oratione, quidam istorum patroni zelo permoti (ut puto) significaverunt: nam præter calicem quem debet sibi horum plerique jure existimant: a qua opinione non facile se abduci posse plane testantur, sacerdotium maritis petunt, & concionandi facultatem efflagitant illis viris, qui nullis sacris ordinibus sunt initiati: contra Christianam æconomiam, contra morem ecclesiæ vestræ, contra summorum pontificum decreta, contra sanctissimas leges in conciliis generalibus latas, denique contra jus omne atque fas. Hæc enim non tam arcto legum Christianarum vinculo constare credunt, & pari ratione necessaria arbitrantur, clamantque, ut suos in officio retinere queant, neque facile res novas moliantur, atque ad defectionem aspirent. Ita fiet, ut laxatis semel solutisque institutis, legibusque Christianis, magna ad contemptum cæterorum omnium fenestra pateat, & universa disciplina Christiana sensim remittat vires, atque labascet.

Præclare, mea sententia, Aristoteles diligentissime cavendam esse præcepit omnem mutationem legum, ne, ut ait, reipublicæ disciplina corrumpat labefactata, atque homines assuescant legibus non obedire. Ferendum autem vobis, patres, non est ulla ratione, hujus legis observatione, quam vel eo solum nomine, quod a vobis condita sit, omnes saluberrimam putare debent, & reipublicæ vestræ necessariam, Christianos homines ab hæreticis superari, qui more suo, divina omnia atque humana jura pervertunt. Atqui scimus ex historis, Anglos, hæreticam gentem, cum primum ab ecclesia discesserunt, passos non fuisse, ut populus, more sacerdotum, eucharistiam sub utraque specie sumeret: quinimo nova lege lata, antiquari de hac re presam ecclesiæ legem prohibuerunt. An vos unquam æquo animo fetetis, patres, turpem illam maculam

ANNO
CHRISTI
1562.

In oratoriarum
Bavariæ
ducis, &
omissa
in hac
lectione
Patriis
tem ant
1563, &
pe alias
postmo
dum in
cem edi
ut suo l
monebi
mus.

Robertus
Pontanus
libro 4.º
rum men
rabulum.

maculam atque notam sacrosancto œcumenico concilio iniuri, quod contra morem vetustæ in ecclesiâ disciplinæ, contra sanctorum patrum exempla, contra synodorum institutionem, abrogatione saluberrimæ legis iudicio ecclesiæ conditæ, & magno antiquitatis consensu comprobatæ, velitis hæreticos homines ab errore revocare, quem non deserent, credite mihi, plurima licet alia concedatis eisdem: aut retinere in eadem disciplina orthodoxos, qui diligentissimi legum vestrarum, & morum ecclesiæ custodes esse debent sine murmuratione, & qui dum ecclesiæ statum non plane acquiescunt, manifestæ defectionis a vobis indicium præbent.

Minime sane puto, neque id usque Christus pati poterit, qui matrimonio sibi iuxit ecclesiâ, pulcrâ, immaculatamque: addo præterea, si calicem his hominibus, qui se fideles profiterentur, potrigatis, tantum abesse a iudicio meo, ut eosdem arctus in officio religionis impostum possint conungere, ut liceat potius existimare hac una re, veluti initio sumpto, eosdem occasionem reperisse, ab ecclesiâ catholica discedendi: quod unum quidam vestri ordinis pietate atque literis insignis, in scriptis suis admodum prudenter animadvertit. Quorsum enim tanta contentione calicem a vobis exigant, quem vos illis simul cum sanctissimo Christi corpore sub specie panis potrigitis, causam nullam video, nisi ut separationem ansam habeant: decreta vestra conrernant: conciliis repugnant: atque ecclesiâ Christi dicant non audire.

Hætenus quidem, sanctissimi patres, usurpatus a quibusdam, aut potius contra ecclesiæ Romanæ legem per vim raptus calix, illud eorummodi afferunt, iudicio eorum qui vixerunt in Germania diu, quod hac veluti nota, atque indicio non obscuro, homines orthodoxi ab hæreticis discreti, sibi admodum diligenter cavebant, ne quid in fide detrimenti paterentur: nunc vero si calicem laicis permittatis, non solum hunc aditum ad iudicium de religione faciendum plurimum necessarium præcludetis: sed quod gravissime ferendum est, hinc facile impii & novatores occasionem attripient, qua animati caeteros omnes pravæ opinionibus contumpant atque pervertant. Cum enim tam familiariter in posterum cum catholicis hominibus agere debeant, & usque adeo cum illis arcto vinculo copulari, ut in eadem sacratissima mensa, de manu ejusdem patris familias, eundem panem sacratissimum, & calicem quoque eundem, hoc est, corpus & sanguinem Christi, sint sumpturi: nemini dubium est, quin callidissimi hæretici, qui omnibus artibus atque modis, fidei, religioni, & pietati insidias parant, summa ope laboraturi sint, ut eos homines, cum quibus versantur, socios sceleris atque flagitii effectuos in errorem suum pertrahant: atque hoc sane detrimentum non hi modo, qui instabiles sunt, atque in fide parum firmi, ferent proculdubio, sed horum præterea exemplo cæteri provocati, qui religione adducti neque extremis labiis calicem attingunt, in absurdissimas hæreticorum sententias sensim præcipites abibunt. Ita fiet, ut hac ipsa indulgentia vestra, patres, quæ vel hoc solum nomine inclementia putari potest, hæretici intelligant, commoditatem se reperisse non cendi reipublicæ vestræ, minori negotio suo.

Quod si hoc incommodum minime timemus, quod certo scimus pro fœtus instare, ac

Concil. gener. Tom. XIV.

sefe sponte ingerit, quis est obscuro usque adeo plumbeus, aut mente captus, qui non videat, si semel quispiam calicem auctoritate vestra atque consilio bibat, hæreticos omnes, neque sacramentarios modo, sed cujusvis etiam ordinis atque instituti, protinus Stentorea voce clamaturos, facile ut ab omnibus percipi possint, atque etiam libris editis, (quod faciunt non gravate) victoriam stare pro se, papistas (ut illi loquuntur) victos, atque prostratos jacere, quod qui olim calicem laicis subripueratis invidia potius quam ratione, euangelicorum argumentis superati propriis eundem dominis restitueratis. Tunc vero cum nullum jam suppetat remedium, nisi vobis diligenter caveatis, aperte intelligetis, religionis dissidium, ministerio fatanæ apud quosdam excitatum, minime componi aut sedari posse, si calix laicis permittatur, quod urgent hujus sententiæ patroni, defensoresque: etenim hoc (magnum virorum opinionem) alere potius est, quam sedare dissidium. Nam qui se ab ecclesiâ segregaverunt, illud unum ardentibus votis expetunt, ut vel una aliqua in re ab universâ ecclesiâ Romanâ discedere sibi integrum fiat: quo fundamentum discessionis jacto, quo non eos progressuros putemus? Imprimis erroris arguent totam ecclesiâ, quod sine causa, his qui sumunt eucharistiam extra sacrificium, calicem abstulerit: ex eodem deinde principio colligent, liberum esse sibi, a cæteris ecclesiæ præceptis dissentire, atque in contrariam si velint abire sententiam: atque id facile rudibus hominibus persuadere poterunt. Nihil enim impedit (dicent) quo minus id aliis quoque in rebus liceat sibi, perinde atque in hac: ita fiet proculdubio, ut nihil sit fide nostra incertius, nihil nostris legibus mutabilius, nihil denique statu ecclesiæ perturbatius, & id maxime culpa nostra.

Sunt qui magnopere mirentur, atque alios subinde rogent, quid potissimum causæ sit, cur hujusmodi nationes, quæ calicis studio teneri se dicunt, eundem a vobis tanta animi contentione requirant, & tam studiose ac sollicitè ambiant atque procurent, neque pontificem adire velint, eundemque precibus sollicitare, cum perinde atque vobis, patres, facultas inest, calicis usum laicis permittendi, cum res postulare videatur: bonam tamen eorum hominum partem, qui rem istam acute admodum, ut apparet, perpexerunt, quod fuerint eandem propius contemplati, dicere video, illud unum in causa esse, puta quod horum plerique, quibus petitur calix, pontificibus hac in re fuerint mentiti non semel, fidemque illis datam fregerint. Plurimum igitur verentur, ne jam vera etiam dicentibus non credatur: atque ita conatus cadat irritus.

Altera pars (quam vere, nescio) eo consilio factum existimat, quod hujusmodi homines non tanti faciunt pontificem maximum, & vicarium Christi, quanti debent. Ego vero strenuam istam diligentiam sic interpretari solco (atque utinam dum ita divino, verus vates non sim) ab his hominibus id curari maxime, ut semel ab eo calicem ferant, qui eundem non facile possit adimere: si calicem pontifex potrexerit, cum primum eodem intemperantius laici sint abusi, aut impositas condiciones prætergressi, nullus sane labor erit mutare factum: at vero si ducenti sanctissimi patres, doctissimi que, si sacrosancta synodus in Spiritu sancto Tridenti legitime congregata, aut potius universa ecclesia Christi, quam concilium œcumenicum repræsentat, calicem propinet,

MMmm ij ubj

ANNO
CHRISTE
1561.

ANNO
CHRISTI
1562.

ubi scelerati homines, transfugæ, atque fidei desertores conditiones contempserint, ac pro nihilo duxerint, quod remedium capietis patres, adversus sanctissimi fœderis atque pacti transgressores, ut illatam Christo injuriam ulciscamini? Vocabuntur fortasse præfules statim, deserent episcopi ecclesias suas, & mari, terraque iterum pericula subibunt, atque ita concilium rursus magnis sumptibus instaurabitur, ut qui laicis copiam calicis feceratis, sublato eundem imposteriorum custodiaris diligentius. Quando igitur proprio, patres, periculo comperistis, quantæ molis sit, comitia ista, & conventus ecclesiæ cogere, cavete per Deum immortalem diligentissime, ne dum in alios, quam par sit, benigniores atque indulgentiores esse vultis, in vos ipsos, in leges, atque statuta vestra, in Christianam rempublicam, in sanguinem quo redempti sumus, in ipsum denique Christum Iesum sævi atque crudeles sitis: dum in eas angustias vos conjicitis, unde non facile cripi possitis.

His atque id genus aliis rationibus, quas brevitate studio prætermitto, qui sit bene moratus, atque animo & vita constitutus ut ratio postulat, facile sibi possit persuadere, non esse his hominibus calicem permittendum, qui vere Christiani sint, quæcumque videatur resurgere spes eisdem in officio retinendi, aut errantes a via revocandi ad ecclesiam: cum ea (ut apparet) nullo firmo atque stabili fundamento nixa sit. Restat ut eundem hæreticis permittamus, atque his (si placet) invitis & repugnantibus: nam neque peccent illi usque ab ecclesia, quo se, eadem reluctante, usque ad ambas aures immerisi, hæcenus ingurgitaverunt: neque si ea sponte offerat sua, de manu vestra volent bibere.

Audite, & quam diu hanc sententiam, præceptum hæreticorum instillarit animis, atque scriptum reliquerit ipsorum coryphæus atque antefignus Martinus Lutherus. *Si concilium statueret, ut calix permitteretur, ob hanc solam causam, quod ita concilium statuit, nolo ut eodem namini: sed in despectum concilii, aut una, aut neutra, nequaquam vera utraque specie potiamini*: addit, se habitum anathema, quicumque autoritate talis concilii utraque potiat. In hac vero sententia persuadenda necessarium sane non est: ut multum operæ atque industriae ponamus, quod ea ipsa prima statim fronte venenum nocentissimum ostentet: ut enim taceam hanc vestram indulgentiam patres, si eadem velitis uti, ad dissidium de religione componendum nullius momenti fore, quod orator Bavaricæ his verbis ait, dubium non est, etiam si hæc tria (significat autem calicem laicorum, matrimonium sacerdotum, turpemque vitam clericorum) ex quadam catholice matris ecclesiæ indulgentia, præsentis concilii auctoritate rite ordinarentur, sectarios duces, & populos seductos, ad ecclesiam non esse reversuros, cum palam editis libris non dubitent obfirmare sese, nunquam se summis pontificibus obedientiam præstare velle: cujus iudicium est, nullum sui ordinis atque status virum ab eis Tridentum missum fuisse, qui more veterum hæreticorum, ipsorum nomine supplicia a vobis postularerit, ut condonatis erroribus admisis, calicem illis relinquatis: ut insuper taceam, relicto calice, adversus ecclesiam insolentiores efficiendos, quasi de eadem victoriam reportaverint, & magnifica spolia tulerint.

Quid aliud est, obsecro, calicem hæreticis per-

mittere, Christi corpus atque sanguinem continentem, quam margaritas ante porcos projici, sanctum dari canibus, Christi que sanguinem pedibus hostium ecclesiæ concilandum præberi? quod feverissime prohibemur. Revocate in memoriam vestram, obsecro vos, Pauli III. pontificem maximum paterna charitate permotum calicem Germanis, qui ejus cupiditate capti, aiebant se universos cum calice errores deserturos, honestis quibusdam & necessariis conditionibus adjunctis, olim permisisse, neque id semel remedium tentatum est, sed perfidi & veteratores calcatis conditionibus, contempta fide data hominibus atque Deo, in despectum pontificis summi, & totius ecclesiæ Christi, eodem calice temere abusi sunt. Vt intelligatis patres impositas conditiones parum esse profuturas, calicem illi jactabunt, conditiones vero supprimunt omnino: cavete ne tertio cum dedecore pacta infesta rescindatis, & quando alienum facile suppetit, ne velitis, obsecro vos per viscera Iesu Christi, proprio periculo sapere.

Perpendite igitur, quid agatis, in quas temporum angustias conjecti sitis, quid possit loci dignitas, in quo, divino beneficio estis collocati, quid his artibus agat satanas, quid etiam de callidissimis atque vasis hæreticis sperari possit, neque vos cujuspiam auctoritate, & majestate nominis opprimi sinatis, quo minus ecclesiæ Christi, cui fidem dedistis olim, ut facitis diligentissime, consulatis. Nam neque imperator Ferdinandus, qui longis experimentis fidei, quam Christo debet, magnifica testimonia orbi terrarum exhibuit, neque rursus illustrissimus ejus gener Bavaricæ dux, vobis ecclesiæ principibus imperare voluit, neque hac in re quid agere debeatis ulla ratione præscribere, quod in orationibus suis plane docent: morbum tantum (ut ajunt) aperit, atque a vobis, tamquam a peritis medicis, efficacem requirunt atque sperant medicinam: videte tamen, ne dum corpus sanare vultis, gravior fiat animorum genera.

Quod si & fecero, & genero spectatæ religionis, & pietatis viris, gravitati insuper vestre, atque hujus ordinis amplitudini satisfacere velitis, deligite ex vobis probatos viros, qui, ut rem omnem adamusim intelligere possint, Germaniam, Bohemiam, atque Vngariam contendant, qui eorum regnorum principes viros adeant, præfules consulant, rogent plebem, istos etiam ministros satanæ excutiant prius, atque ex eis certo scire laborent, vestris-ne decretis stare velint, si calicem permittatis: si annuant, res perageret optimis conditionibus, sine gravi metu discessionis, obstrictis ante & confirmatis juramento dissidii principibus: si abnuant, nemo vos cum ratione possit reprehendere. At si quod unum aut alter calicem petat, in cuius potestate situm fortasse non est, etiam si velit maxime, cæteros omnes in antiqua religione continere, nedum a suscepto jam errore eisdem revocare, proinus vos contra leges vestras, contra consuetudinem jure susceptam, illum cuiuspiam libetam sumendi copiam faciatis, timor est profecto, ne pro benignitate sævitiam, pro pace bellum, pro concordia tumultum, pro unitate animorum, novum aliquod in ecclesia vestra schisma sentiat: neque modo herbam porrexisset vestris hostibus ea ratione videamini, sed arma quoque subministrasset, quibus in viscera reipublicæ vestre crudelissime adactis, leges illi atque statuta vestra confo-

confodiant. Contra vero si feceritis patres ego non dubito quin Christus Iesus viam aeternitatem vobis sit monstraturus, qua ecclesiae (quam unice diligit) praesentancam opem feratis. Dixi.

LXXXVI.

ORATIO HABITA AD PATRES
sacri concilii Tridentini a reverendo doctore
Ioanne Fonseca Hispano, Theologo reverendissimi
domini archiepiscopi Granatae, feria VI. in
Parasceve MDLXII.

Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia eius. 1. Pet. 2. c.

HODIERNI euangelii prolixitas, reverendissimi & illustrissimi domini, patres amplissimi, nec non mysteriorum, quae in singulis eius verbis nos Spiritus sanctus docet, multitudine, simulque temporis ad hic dicendum concessi brevitatis & angustiae, me iure quidem compulset, ut omnia sacrae dominicae passionis historia, quam modo audistis & vobis omnibus notissima est: ad loquendum, ne tanto concessi molestus essem, compendium aliquod quaerem. Illudque aptissimum invenisse mihi visum in praedictis beati Petri apostolorum principis verbis, ex secundo capite suae primae epistolae desumptis: quae quidem, cum ad sacrae dominicae passionis Sacramentum aperiendum, tractandumque necnon ad mores nostros exemplo Christi reformandos, accommodatam doctrinam complectantur, materiamque amplam nobis suppeditent, praesenti orationi maxime convenire existimavi. Quare sanctissimi patres, ut ea vobis digne exponere possim, vestram obsecro mihi exhibeatis humanitatem, & benignam attentionem, quae mihi ad dicendum vires non tenues subministrabit, vestrique me precibus adjuvate. Et illius Spiritus auxilium implorate, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei, ut per me indignissimum licet ministrum ad sui gloriam, omniumque nostrorum utilitatem sua referate arcana dignetur: quod ut facilius impetremus, sacratissimam virginem matrem apud filium mediatricem ponamus, dicentes: Ave Maria gratia plena, &c.

Qui incarnationis Christi causam, cur, inquam, Deus homo, cur verbum caro factum est, alta, profundaque mente consideraverit, eiusdemque etiam passionis, & mortis congruentiam, imo & necessitatem ex eadem facile cognoscet. Nam cum omnia, quae sunt, a Deo ordinata sint, utriusque una eademque extat sacramenti & mysterii ratio. Ideo autem filium Dei incarnatum fuisse, naturamque humanam sibi in unitate personae associasse, scriptura sacra nos docet, ut hominem, quem iustum & rectum ipse condiderat, ejusque culpa in peccatis lapsum viderat, ad primum, & primum innocentiae statum misericorditer reduceret, ac pro suo peccato Deo patri satisfaciendo a culpa purgaret: hoc enim alia via fieri nequaquam potuit, satisfacere, inquam, Deo patri pro humani generis peccatis. Nam cum ex objecto infinitam in se malitiam peccatum habeat, necessarium fuit, ut infinitae dignitatis esset homo, qui pro illo poenam subiret, & condigne pro totius mundi peccatis satisfaceret. Est namque satisfactio contractus iustitiae commutativae, qui in aequalitate quantita-

Concil. gener. Tom. XI V.

tis consistit. Ideoque secundum dignitatem satisfaciendae & pretii valorem ponderari habet: quare talem mediatorem nostrum fecit Deus, qui pro peccato satisfacere posset, deberetque. Nam in quantum Deus, poterat: in quantum vero homo erat, debebat. Et ideo in una, eademque persona convenit Deus & homo, unus dominus Iesus, qui (ut inquit Paulus) factus est nobis a Deo patre sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio.

Cum ergo Dei filius humanam naturam ad lapsum hominis reparandum assumpserit, ea oportuit ipsum agere, & pati secundum naturam humanam, per quae contra peccatum remedium adhiberi posset. Peccatum autem hominis in hoc consistit, quod homo corporalibus & terrenis adherendo, spiritualia & caelestia bona praetermittit: & spreto infinito, & incommutabili bono, ad finitum, vile, & caducum convertatur. Quare filium Dei decuit in assumpta hominis natura ostendere per ea quae fecit, & passus est, ut homines temporalia bona, vel mala pro nihilo ducerent, atque omnino flocci penderent, ne ab eorum inordinato affectu impediti, spiritualibus minus dediti essent. Et hac ratione ab instantis suae conceptionis, & nativitatis suae primordiis, stulta huius mundi elegit, ut confundat sapientes & infirma mundi, ut confundat fortia, & ignebilia, & contemptibilia mundi, & ea quae non sunt, id est, humilia, ut ea quae sunt, id est, superba, destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. Hinc parentum discipulorumque eius humilitas, contemptibilis eius ortus, praepis reclinatio, stabuli divitiorum, pauper vita, Aegypti fuga, ieiunii prolixitas, peregrinationis decursus, irrisum tolerancia, in eo habere principium, ut elationis materiam hominibus auferret: ut delicias, divitiasque mundi contemnere nos doceret, & ab inordinato horum appetitu revocaret. Ideo laborem, famem, sitim, nuditatem, persecutiones & opprobria multa sustinuit, ne homines voluptatibus & delictis intenti, propter huius vitae asperitates a virtutis bono retraherentur.

Et tandem ne ullum in laboribus mundi non moveret lapidem, mortem (quae laborum & arborum huius orbis ultima linea est) omniumque terribilium terribilissimum, voluntarie ac propria sponte pro veritate sustinuit, ne propter mortis timorem aliquis veritatem, aut virtutem desereret. Et ne quis, qui pro virtute & iustitia mori non timeret, forsitan ignominiosissimum mortis genus formidaret, exprobratissimam mortem, crucis scilicet, hodie elegit, in qua ultra omnium mortalium vires afflictus in anima & corpore fuit: in anima quippe doloris atque compassionis transfigebatur jaculo, tamen deficiente in verbo divinis absque intervallo inherere amplexibus. In corpore vero supra modum afflictionibus & cruciatibus premebatur. Nam captus & ligatus in iudicium ducitur, modo ad Annam, modo ad Caipham, modo ad Pilatum, modo ad Herodem: Iterumque ad Pilatum, a Pharisaeorum ministris velatus, consputus fuit, alapis caesus, falso accusatus, in veste alba illius, flagellatus, purpura in opprobrium indutus: spinis coronatus, arundine pro sceptro insignitus, capite percussus, derisorie adoratus, morti damnatus, innumerisque aliis insultibus & contumeliis affectus, cruciatibus & tormentis fatigatus, ita ut in cruce existens, in ultimo jam constitutus cum immanissimis tormentis premeretur, co-

M M m m iij ctus fuit

ANNO
CHRISTI
1562.

2. Cor. I. 6.

1. Cor. I. 6.

Arb.

Mat. 17.
Mar. 14. 15.
Luc. 22. 23.
Ioan. 18. 19.

ANNO
CHRISTI
1564.
Matth. 27.
Marc. 15.
Psal. 21.

Deus fuit ad Patrem voce tonante clamare: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* non quod totaliter a Deo fuisset derelictus, cui in unitate personæ fuerat conjunctus, sed quia in puris naturalibus sensibilem partem dereliquerat Deus: fluente enim æternæ voluptatis continuereat pater, ne impetu quo solebant emanant in Christo, quamobrem toto super se humanæ infirmitatis incumbente onere, atque divinæ æquiratis in se suscipiente flagellum, ad Patrem vocis suæ dirigendo clamorem ait: *Deus Deus, Deus meus, &c.*

Cæterum quæ lingua, quæve facundia, quæra hodie passus est redemptor noster enarrabit? quis intelligit? credo sanctos evangelistas breviter causa irrisumum & afflictionum tantum specierat, non item numerum expressisse. Tandem cruci affixus, quasi signum ad sagittam coram omnibus elevatur, ut contradictionis & irrisionis verba susciperet, in Hierusalem civitate regia & famosa, in præcipua solennitate Iudeorum, quando propter templi pulchritudinem, & reverentiam, & solennem festivitatem non solum ex Iudeis, verum ex diversis etiam nationum gentibus maxima convenerat multitudo: omnibus factus spectaculum, Iudeis & Græcis, Latinis & Barbaris, iustis & peccatoribus, diligentibus, & odientibus, ita ut clare hic adimpleretur quod dixerat: *Egessum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis: omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt labiis, & moverunt caput.*

Psal. 25.

O mirandum insolitumque prodigium! o horrendum inauditumque spectaculum regem aspiciere gloriæ, cui cælorum famulantur obsequia tot lacessiri injuriis, opprobriis gravari, atque incomparabilibus pœnis dilanari! O humanæ superbiæ pidor! o altitudinis terrenæ confutatio singularis! mirabantur angeli omniumque celestium spirituum legiones videntes Dei verbum, per quod facta sunt omnia, contemni a perfidis, sapientiam ipsam hominum super se sordidissimas injurias, irrisiones sputaque suscipere, undique Dei filium, attritum, despectum, agitatum, illulum: a sæculo non est auditum tantæ humilitatis & dejectionis prodigium, tamque insigne patientiæ, obedienciæ, caritatis, omniumque virtutum exemplar, nulli prorsus nisi verbo Dei congruebat talia virtutum præbere magisteria.

Ad hoc venerat in mundum, ad hoc visibilem sumperat humanitatis formam, ut peccata destrueret, resceret vitia, reformaret mores, virtutesque doceret, ut quemadmodum humanæ speciei fuerat ipse auctor, fieret etiam lapsu homini per virtutum exempla sapientissimus reparator. Et sicut ad imaginem & similitudinem suam (quam in nobis per peccatum sædavit) naturaliter creati sumus: ita ad morum ejus similitudinem, per imitationem virtutum pro nostra possibilitate reformemur. Nam, ut inquit Paulus, *quos Deus præservavit, prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui*, id est, Christi humanitatis. Ideo redemptor noster jam ex hoc mundo ad Patrem transiturus, quicquid in vita verbo & exemplo docuerat, quicquid virtutis & perfectionis in hominum cordibus plantaverat, in hoc suæ passionis sacramento velut in summa quadam & exemplari nobis imitandum reliquit. *Passus est enim* (ut inquit Petrus) *pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Vobis inquam, id est, omnibus fide-

Genes. 1.

Rom. 3.

1. Pet. 2.

abus suis: vel vobis, id est, ecclesiæ suæ pastori- bus: sed jam quomodo hi & illi Christum sequi & imitari debeant, paucis videamus. Cum ergo omnis Christi actio, ejus vita, passio, & mors, nostra sit instructio, nostrorumque morum disciplina, & reformatio: omni cura, & sollicitudine in hac advigilandum nobis est, si cum Christo regnare cupimus, quomodo ipsum imitemur, quomodo vestigia ejus sequamur. Nam, ut Ioannes inquit, *qui ait se in Christo manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare*. Modum autem & ordinem quem in hoc servare debemus, ipse dominus per Marthæum capite xvi. nobis declarat, ubi postquam secreto passionis suæ mysterium discipulis suis prædixerat, & ad sui imitationem & passionis tolerantiam illos invitavit, modum quo hoc facere deberent statim subjunxit, dicens: *Si quis vult post me venire, ab-*

ANNO
CHR
156

1. Ionn

Matth.

neget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. O salubre consilium, o persuasio fidelis, o admonitio salutans! noverat redemptor noster hominem quem plasmaverat, sciebatque ab- que dilectione ipsum non posse persistere. Re etenim vera aut delectatur in summis, aut jucundatur infimis, utraq; enim pariter amari non valent. Propterea divina sapientia prorsusquam infundat in anima cælestis doctrinæ divinum liquorem, lutosos voluit evacuat affectus: servavit quippe medicorum morem, qui numquam & grotantibus restaurantem præberent medicinam, nisi prius purgationibus auferant humores corruptos & noxios: sicut doctus etiam agricola primum vomere radicibus evellit fentes, & postmodum in terræ sulcis spargit semina: prudenter namque intelligit, quod ad maturitatem non valet spica coalescere, quæ fuerit fentibus suffocata.

Hac ergo usus arte cælestis medicus, & sapientissimus agricola noster dominus Iesus, fidelibus suis ejus sequelam anhelantibus mandavit, ut priusquam se divinis imbuedos traderent disciplinis, se ipsos abnegarent, seque a propria sua voluntate denudarent, & temporalium verum, ac propriæ carnæ inordinatos affectus a se omnino abdicarent, quatenus ad sui sequelam & cælestem doctrinam capessendam habiliores inde fierent. Hi namque inordinati affectus ingentium, innumerorumque delictorum in nobis gignunt effectus, necnon multorum adferunt impedimenta bonorum. Quis enim enumerare sufficit, quanta exuberent peccata ex sui ipsius inordinato amore? ex eo enim odia, lites, jugia, rixæ, furta, homicidia, rapinæque procedunt: hic affectus pravus animum machinationibus replet, & qualiter proximum fraudare valeat, consilia adinvenit: hic humanitatis officium & pietatis extinguit, & proximi misereri nullatenus permittit: ignorat hic perniciosus affectus fratrem diligere. nescit aliena damna, quia proprio tantum & singulari gratulatur bono: hic præsentia amat, temporalia cumulat, spiritualia negligit, quia nec credit promissa, nec sperat futura, & cum totum se spargat in imis, nihil potest amare de summis: inter nos hic claudit oculos, nec futurum sinit prævidere judicium: diurnam hic pollicetur vitam, E prosperos promittit successus, & tandem amorem suum in barathrum demergit æternum. Et quid mirum? si enim, teste apostolo: *cupiditas est radix omnium malorum, & teste sapiente: Superbia instum omnis peccati*: cur non potiori jure agnomina hæc huic pravo affectui convenient, qui &

ANNO
CHRISTI
1662
Matth. 16.
Luc. 22.

meos, id est, corpus meum, magnificavit super me A
supplamatonem. Vnde in helterna nocte de Iuda
(quia apostolus ejus erat) specialiter questus est
Dominus, non de phariseorum ministris, dicens
illi: *Amice, ad quid hoc venisti? osculo filium ho-*
minis tradis? Gravissime itaque ecclesiasticorum
delictis irascitur Deus, & necdum Deus, sed &
homines multum offenduntur atque irritantur.
Et hæc de causa omnes ecclesie ministri, qui
olim ab omnibus, ut patres & dii veneraban-
tur, nunc a multis tamquam purgamentum
hujus sæculi habentur, & deridentur, exigen-
tibus nolitis demeritis, exigentibus nostris pec-
catis.

Iacob. 3.

Hæc ergo omnia attente considerantes, nul-
lus ecclesiasticorum, nullus ecclesie pastorem,
ac procerum se excuset: quia *in multis offendi-*
mus omnes, a minimo usque ad maximum: quin
potius prosternamus nos coram Deo, & perpe-
tuo lacrymarum lixivio, ac pœnitentiæ nitro, ge-
mitibus, vigiliis, jejuniis, orationibusque assiduis
delicta nostra ploremus, & non nostra tantum,
sed proximorum etiam defectus, desicemus mun-
dum nescientem plangere se: hoc enim ecclesia-
sticorum, hoc pastorem proprium munus est,
quilibet seipsum solum malorum causam faciat,
nullus in alium culpam rejiciat, sicut terrenus pa-
ter noster Adam, qui mulierem suæ culpæ aucto-
rem fecit, & ipsa serpente: sed potius aliorum
peccata propria faciamus, sicut hodie secundus
noster Adam celestis fecit: qui cum innocentissi-
mus esset, omnium culpas super se sumpsit, om-
nium se debitorem constituit, pro omnibus ani-
mam suam posuit, ut pro omnibus Deo patri
satisfaceret, in hoc vobis spiritualiter, patres am-
plissimi, *relinquens exemplum, ut sequamini ve-*
stigia ejus, ut quemadmodum ipse fecit, ita &
vos faciatis. Docuit enim profecto hoc facto
dominus, quale sit spirituale pastorem proprium
ministerium: Vtique Dei & hominum conti-
nuum mediatorem esse, quatenus piis ejus in-
tercessionibus, orationumque suffragiis divinam
justitiam erga delinquentes faciat esse placabi-
lem, quemadmodum Paulus ad Hebræos per-
hibet: *Omnis, inquit, pontifex ex hominibus*
assumptus, pro hominibus constituitur in his que
sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro
peccatis, qui condolere possit his qui ignorant &
errant, quoniam & ipse circumdatus est infirmitate.
Et ideo debet quemadmodum pro populo, ita etiam
pro semetipso offerre pro peccatis: docuit etiam hoc
suo exemplo Christus, quanta pastorem erga gre-
gem sibi commissum cura esse debeat, quanta soli-
tudo, quantus labor, quanta dilectio, qui pro-
priam etiam animam pro ovium salute, si necessa-
rium fuerit, ponere debet.

Genes. 3.

Genes. 3.
I Pet. 2.
Ioan. 13.

I Pet. 2.

Ioan. 13.

Hebr. 5.

Hebr. 5.
Ioan. 20.

Ioan. 20.

Vtique nullis verbis declarari potest spiritualis
pastorem erga suum gregem obligatio. Teneatur
enim continue & sollicite supra illum excubare,
cicumquaque adversariorum insultus ac decep-
tiones prospicere, & propugnare, illum erro-
ribus purgare, sanctis moribus instruere, ovium
labores & infirmos supra se rollere ac suble-
vare, & ut proprios sentire: ita ut cum Paulo
dicere possit: *Quis infirmatur, & ego non infir-*
mor, quis scandalizatur & ego non uror? Teneatur
in summa bonus pastor perpetuo ovibus mini-
strare exhortando, admonendo, suadendo, in-
crepando, obsecrando, pro illis cælum crebris
pulsare gemitibus, assiduis instare orationibus, & si
quando ingruerit persecutionis procella, exem-

2. Cor. 11.

ANNO
CHRISTI
1562
Ephes. 2.

pro sui ducis Christi crucifixi, proprium caput
pro ovium salute periculis objicere. Laboriosum
profecto est, & intolerabile pondus, spiritualis
pastoris munus, nisi desuper constantiæ atque car-
ritatis ovium infundatur gratia, & zelo salutis
animarum ejus accendatur affectus: a paucis qui-
dem, aut a nullo appeti deberet, & tamen mul-
ti sunt qui pastoris officii cathedram deside-
rant, sibi oblatam libenter amplectuntur, &
quod deterius est, prece aut precio sollicitant,
imo mendicant: hujusmodi pastores, seu po-
tius mercenarii, non ut profint, sed ut præfint,
promoveri desiderant, non qua Iesu Christi, sed
qua sua sunt quarunt, non ovium utilitati, sed
propriis incumbunt affectibus, eorum quidam
honores ambiunt, aliqui divitias appetunt, non-
nulli corporis inhiant voluptatibus: sed hæc quæ
tempus aliud auditorisque alios postulant, missa
nunc faciamus.

Hoc tantum (ut ad scopum desideratum jam
veniam) dicere non prætermittam, patres amplissi-
mi, vestra freris benignitate & clementia, etiam
si vos pro pietate, & sapientia vestra, ac salutis
animatum studio in tam gravi ac arduo negotio
quod tractatis, honorum pastorem officio functu-
ros minime dubitem: illud est, quod si pastores
aliquos, unquam pastoralis cura & munus obli-
gat, & si aliquos unquam obtinuit & obtinet:
estis nunc vos, patres reverendissimi, pro loco &
persona quam sustinetis, pro rerum magnitudine
quas tractatis: non enim singularis pastorem, sed
totius ecclesie personam agitis, non unius ani-
mæ, non unius provincie, non unius regni tan-
tum, sed totius orbis curam geritis: non de re-
bus futilibus & vanis, sed arduis, imo arduissi-
mis tractatis: nempe de hæresibus extirpandis, de
dogmatibus fidei formandis, de ecclesiastica di-
sciplina tam valde his nostris temporibus cor-
rupta & deprivata, corrigenda, & reformanda.
Quare obsecro vos, patres amplissimi, ut ve-
stri muneris rationem, necnon ecclesie catho-
licæ calamitates attendentes, erectos sumatis
animos, mentemque magnanimam, ut pul-
cherimæ cœptis hujus sacri concilii dignissi-
mum imponatis colophonem. Considerate epi-
scopum & pastorem animarum vestrarum Chri-
stum Iesum, pro sua sponsa ecclesia hodie cru-
cifixum: attendite quanta pro illius salute pas-
sus sit, & ipsius vestigia sequentes pro eadem
omnem sollicitudinem vestram, omnem laborem
& conatum, cunctumque studium vestrum ad-
hibere ne dubiretis. Considerate etiam vos spe-
ctaculum esse Deo & hominibus, fidelibus & in-
fidelibus, piis & impiis, in vosque intentos
esse totius ecclesie, imo totius universi oculos,
tantorum malorum remedium jamdiu ab om-
nibus desideratum ab hoc sacro concilio expe-
ctantes, omnesque fideles in extremis pene con-
stitutos, & religionem Christianam jam-jam rui-
nam minantem, nisi a vobis sustententur, vestrum
implorate auxilium.

videre quantum, quamque miserandam sta-
gem animarum, pro quibus Christus mortuus est
(sæterus ne impedit) in ecclesia fecerint hæreti-
ci, quotidieque faciant, non cessantes noctu
dique suæ malignitatis venena diffundere, ut
pernam innocentes: qui fieri potest, ut tot ani-
marum perditione non moveantur viscera vestra,
qui pastores & patres estis? gemit Christus ex-
cidium tor filiorum suorum qui quotidie pe-
reunt, meminit se illos per propriam mortem
hodie

hodie genuisse, & eorum casum tanquam vetus A pater deslet, arque illorum resurrectionem a vobis pastoribus, quibus gregem suum commisit, dolenter efflagitat. O quanta erit omnium fidelium lætitia, & gaudium, si hoc sacrum concilium, effectum tandem ab omnibus desideratum felicissime fortiarur, ab omnibus merito per vicos & plateas cantabitur allecluya, hymni, laudes, gratiarum actiones, ac sacra libamina Deo offerentur: Planctus convertetur in gaudium, amaritudo in dulcedinem, desperatio in spem, & fidelium tepor in flagrantissimam caritatem. O quantus etiam erit angelorum, totiusque militiæ cælestis jubilus, quantum supernæ illius Hierusalem tripudium, quam læta tota civitas illa erit hoc euangelio, quam hilaris, quam festiva, & in Dei laudibus occupata: quamque per contrarium tristis erit infernus, quâ mœsta hæreticorû turba.

Stis ergo forti animo, patres sanctissimi, & ab incæptis nequaquam, absit, degenetis: quia dux vester Christus, qui sanctissimo D. N. Pio quarto, vobisque tam intrepidam mentem suggestit, ut negotiû hoc supra humanas vires aggredi auderentis, non deficiet ecclesiæ suæ, sed idem profecto sicut promisit, illi aderit, & hoc quidem præsentius, quo gravius est periculum. Lumē sapientiæ & intellectus vobis dabit ad penetrandû mysteriorum fidei arcana, & hæreticorû argutias ac deceptiones fallaces confutandas, consilii donum ad apprehendendum quid perniciosum, quid veniale lux ecclesiæ sit, reliqua etiam Spiritus sancti dona fortitudinis, scientiæ, pietatis & timoris, ac necessaria omnia ad ecclesiæ suæ reformationē vobis suggeret, dummodo ejus remedium ex animo (ut vos facere non dubito) desideretis, dummodo viri desideriorum sitis, sicut propheta Daniel, qui ideo meruit fecerit scire cælestia, & populi remedium pro quo Deum precatus est, quia concupivit, dicente illi angelo Gabriele: *Ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum tu es.* Deus vobis mittet non angelum solum, sed Spiritum suum, qui omnia servatur etiam profunda Dei, qui illuminabit sensus vestros, & intelligentias vestras, qui voluntatem vestram suo inebriabit amore, ut tantis malis, quibus jamdiu ecclesia vexatur, finem aliquando imponere possitis: nolite metiri vires proprias, ex vobis ipsis nihil potestis, sed cogitate illum omnipotentem esse, qui pugnat in vobis Spiritus sanctus.

Nec vos terreat hæreticorum seu satanæ potius vires & technæ: cum hoste enim jam olim multoties a vobis fracto bellum geritis. Vbi enim Arius? Vbi Sabellius? Vbi Manichæus, ceterique horum similes? nonne in suis evanuerunt cogitationibus? & retorsum alienati sunt quorquot schismata cōposuerunt? singuli hanc Christi tunicam inconfutibilem, ecclesiæ scilicet unitatē sãdere voluerunt, sed illi ab unitate se diviserunt, non unitatem diviserunt. Ventiletur a Lutheranis, Sacramentariis, Anabaptistis, & aliis hæreticis, deprædetur, fortiarur cujus sit, in sua ipsa integritate per ævum durabit, sicut in hunc usque diem integerima permansit: ipsi vero & eorum schismata peribunt (ut de aliis factum est) & sicut vestimentum veterascent.

Quapropter iterum atque iterum obtestor vos P. S. per viscera misericordiæ Dei nostri, per sacratissimam ejus passionem & mortem, quâ hodie recolimus, per egregiam pietatem vestram, per calamitates & pericula filiorum vestrorû Christi

Concil. gener. Tom. XIV.

fidclium, per fidem quam Christo domino, per caritatem quam fidelibus ejus debetis, per æternam felicitatem, quæ vos pro te hac manet in cælesti patria, ut in hoc tanto ac tam serio negotio animos vobis dignos (ut de tantis patribus ac pastoribus speramus) præstetis. Beati critis si hæc feceritis, alioquin judicium durissimum fiet vobis, qui gregi dominico præestis, qui pastores agitis, si opus domini negligenter egeritis, si dissimulastis, si tacuistis, aut non clamastis pro ovium salute fueritis deprehensi: quia de manibus vestris dissipatarum ovium requiretur sanguis. Hoc autē a me, patres amplissimi, æquo animo accipite, qui non dixi vos cessantes extimulem, sed ut sponte ad tam laudabilia, arduaque negotia currentibus gratuler, agamque gratias Deo, qui tam egregiam mentem vobis inspiraverit, ut nullius egeatis exhortatione.

D IXI.

Laus Christo Crucifixo.

LXXXVII.

R. P. D. ANDRÆ DVDDITII
Shardellati; episcopi Timiniensis, ac DD. prælatorum, totiusque Hungariæ cleri in sacrosanctæ œcumenico Tridentino concilio oratoris, ad amplissimos sedis apostolicæ legatos, ceterosque ejusdem concilii patres, oratio, habita 8. Idus Aprilis MDLXII.

TRIA fuerunt tempora, & ea quidem non ita multis mensibus interjectis: quibus temporibus hi, quos in literis quæ modo recitatae sunt, nominati audivistis, reverendissimus & illustrissimus dominus Nicolaus Olahus, archiepiscopus Strigoniensis, DD. episcopi, cunctus denique Hungariæ clerus lætitia sane tanta affecti sunt, quanta vix ulla oratione explicari posse videatur. Primum quidem tempus fuit, cum religionis Christianæ rebus in maximum periculum, & extremum pene discrimen adductis, auditum est, eum nobis Dei misericordia ac bonitate, veluti e cælo demissum esse gubernatorem, qui tot, tantisque procellis, & tempestatibus agitatum, ac prope in scopulos illam Christi navem, Christo ipso, qui horribiles fluctus compeceret, e somnis excitato, tranquillum aliquando in portum perduceret. In quo cetera nobis a divina bonitate consulto esse confidimus, nihil ut jam ad felicem hujus tam salutaris, tam bonis omnibus optatæ, tamque speratæ rei eventum magnopere desiderandum amplius esse videatur. Eum enim nobis Dei clementia pontificē dedit, qui religionis studio, in Christi plebē caritate, ac sapientia longe excellit. Quæ quidē virtutes in eo haud obscure jam tum elucebant, cum in Hungariæ regnum satis quidem incolume illo tempore, nunc vero malis omnibus oppressum, ac pene eversum, una cum clarissimo viro fratre suo missus, omnium in se nostrorum hominû ora, sermoneque convertit. Neque enim tum nostra gens alium eum futurum speravit, quam qualem ipse postea, præclarissimis, & omni commendatione dignissimis actionibus se præstitit.

Etenim, ut alia quamplurima transcamus, in quibus singularis ejus sapientia, ac summa quædā pietas enitet, quantum illud est, quod post adæptam hanc dignitatem, quæ ne fingi quidem excellior ulla potest; nō propterea ad eum se dignitatis gradum sublatum esse existimavit, ut suis commodis, sed ut teipublicæ Christianæ incolunitati, atque utilitatibus inferiret. Et quidem, ut omnes homines intelligerent, cum hac una

N n n n in re

ANNO
CHRISTI
1562.

Sep. 6.

Hiere. 41.
Ezech. 37.

ANNO
CHRISTI
1562.

in re omnes cogitationes defixisse, cum primum A pontifex maximus divino afflante Spiritu renūciatus est, nihil potius habuit, quam ut pravis opinionibus imbutas hominum mentes purgaret, easque a simulata religione ad verum Dei cultū: ab immani quadam contumacia, ad ecclesie obedientiam: a summa demum insaniam, ad integrā sanitatem revocaret. Quod ut sapiens ac peritus medicus, quam posset, levissimo, & ad morbi naturam peraccommodato remedio tentandum, neque statim ad acriores medicinas confugiendum esse iudicavit. Itaque cum ingratos sane multos, & levissimorum hominum fallacis irritos, ac profus in fatuatos ecclesie, suosque filios, omnem obedientiam abjecisse, seque e carissimæ matris complexu, per summam impietatem, ac petulantiam submovisse animadvertisset: Dei maximi, cujus in terris vices gerit, bonitatem & clementiam imitatus, nō statim illos omnino abjiciendos, ac pro summa sua potestate, æternis supplicitiis addicendos esse duxit, sed eximia adductus caritate, ac paterna quadam indulgentia, id dedit operam, ut, si posset, Deo, sibi que eorum animos conciliaret, eosque in ecclesie matris gremium resisteret. Atque id ut commodius reclusque consequeretur, sacrosanctum hoc œcumenicum concilium congregandum sedulo curavit.

Atque hoc quidem fuit alterum lætitiæ illius C tēpus, quæ Hungariæ episcopos, & universum clerum affectum fuisse initio dicebam. Idque profecto non sine causa. In eam enim spem veniebāt, fore, ut hæc potissimum ratione pestilentissima hæreticorum lues, quæ universum jam Christiani orbis corpus pervagata est, aut profus regi, aut ita compesci posset, ut a summa desperatione ad magnam sanandæ reipublicæ spem, bonorum animi erigerentur. Quam ad rem perficiendam, quid aptius, quid horum sanctissimorum patrum celeberrimo conventu accommodatius fieri potuit? Nam si in morbis curandis illud in primis spectamus, ut contariis remedia adhibeamus contraria, in hæreticis ad sanitatem revocandis, omnis generis satis uberem & abundantem amplissimi patres nobis medicinam suppediabant. Nempe si erit nobis contra hæreticorum impietatem decertandum: horum illis patrum singularem pietatem opponemus: si contra superbiam, humilitatem: si contra inscitiam, rerum omnium scientiam: si contra levitatem, constantiam objiciemus. Nullum denique morbi genus illos occupare aut potuit antea, aut deinceps poterit, cui salutarem & præsentem in sanctissimis hisce patribus medicinam reperire non liceat. Sed hæc notoria sunt, quam ut in eis explicandis longiorem orationem in sumi necesse sit.

Iam vero tertium tempus, quo incredibilem E nostri episcopi animis lætitiā senserunt, illud fuit, cum primum inauditum est, ac postea constanti fama peterebuit, sanctissimum D. nostrum, quæ summa ejus est sapientia, ad sacrosanctum istud legationis munus obeundum, quo secundum ipsius dignitatem, nullum in terris habetur majus; ex omnibus vos potissimum delegisse. Quod quidem ejus iudicium ita omnium sententia comprobatur, ut nihil prudentius, nihil sanctius, nihil ad id quod queritur, perficiendum, accommodatius excogitari potuisse optimum quisque verissime prædicet. Tot enim suat ac tam præclaræ cujusque vestrum virtutes, ut nulla existat tanta dicendi facultas, quæ earum laudibus

non longe sit inferior. Quare ne videat vel modestæ fines transire, vel præter animi mei ingenium assentatione uti, malo egregias virtutes vestras, animo, cogitationeque mecum ipse reputare, atque admirari, quam pauca, eaque non satis pro tantæ rei dignitate, in medium afferre. Nam satis præclare mecum quidem in præsentia actum putatem, si vel illud dicēdo consequi possem, ut eam, quæ dixi, nostrorum antistitum lætitiā, vobis ante oculos ponerem, ac simul ostēderē eximiam eorumdem in catholicæ ecclesiam observantiam, ac studium quoddam singulare. In quo tamen illud me consolatur, quod spero id ipsum vobis omnibus aliqua ex parte jã esse persuasum, ribique in primis Stanislæ Hosi, cardinalis amplissimi, qui Nicolaum Olahum Strigoniensem archiepiscopum, quem sæpe honoris causa nomino, & alios nostros episcopos & novisti, & eis familiariter etiam ulus es.

Te igitur, illusterrime Hosi, testem appello, tuoque gravissimo testimonio, D. archiepiscopum, ac dominos Hungariæ episcopos honestari, ornari que, & meæ cursum orationis adjuvari cupio. Nonne magnam in omnibus, maximam in optimo illo ac prudentissimo sene D. archiepiscopo pietatem, in oves sibi commissas caritatem, & curam, in lupis a caulis suis abigendis vigilantiam, in sanctissimum D. nostrum, in sanctam sedem apostolicam obedientiam, in te, atque alios tui ordinis proceres observantiam cognovistis? Equidem illud pro certo affirmare possum, si par esset nostræ tot jam bellis attitæ, ac pene prostratæ nationis ratio, atque aliarum etiamnum florentium, nec ipsum D. Strigoniensem archiepiscopum, hominem quamvis ætate jam exacta, ac prope decursā, nec alios DD. episcopos nostros, omnes scilicet aut adversa valedudine, aut senectute, quæ ipsa morbus est, ita confectos, ut minime possint iter paulo longius ingredi: dubituros fuisse, huc omnes cupidissime venire, suamque hanc talem, tantamque lætitiā, & quam S. D. nostro, sanctæ sedi apostolicæ, & vobis omnibus, & debent, & debere se libenter profiterentur, obedientiam, atque observantiam, præsentem, quibus potuissent rationibus, declarare. Neque vero alienum quidquam a majorum nostrorum pietate, ac religione fecissent. Multas enim gentes nosstra Hungaria in sanctā sedem apostolicā observantia, & quæ hinc enascitur, pietate, ac religionis cultu antecessit. Cujus quidem rei tam multa, tamque præclara extant testimonia, ut nemo adeo retum sit imperitus, cui singularis Hungarorum pietas, ac religio non maxime sit cognita.

Ac ne quid interim de multis regibus nostris dicam, qui ob eximia in Christiano merito, ob vitam sancte actam, in beatorum sunt numerum relati: quid illa, quæ in omnium oculis incurunt, superba, & magnis opibus extructa tēpla, cænobiaz magnificētissima, sacerdotia opulentissima, an non satis magni majorum nostrorum pietati testimonium præbent? Iam vero non ita pridem, sed patrum nostrorum memoria, salvis adhuc, atque florentibus Hungarici regni rebus, quanti illud studii, & observantiæ, quantæ pietatis erga Romanam ecclesiam fuit totius nostræ gentis argumentum? cum innumerabilis prope multitudo quotannis cupidissime Romam confluebat, ut beatorum apostolorum limina salutarent, atque his proni oscula figerent, omnesque sanctorum reliquias, quibus

ANNO
CHRISTI
1562.

vrbs est referatissima, veneratentur: ac demum a pontifice maximo, summi beneficii ac gratiæ loco, benedictionem læti domum referrent. Vias tum passim, plateas, fora, gentis nostræ vitis ac fœminis, parvulos etiam secum trahentibus opplerat vidisses. Non quemquam vel atas, vel se-xus, vel itineris longitudo, vel mille viæ pericula, aur ulla omnino difficultas retinere poterat, quin Romam venerabundus religionis ergo properaret. Omnia scilicet pietas vincebat. Atque hic quidem fortasse adsunt, qui hæc, quæ dico, viderint, ut possit ab ipsis oculis oratio mea firmissimum atque gravissimum hujus tantæ nostrorum hominum pietatis & religionis testimonium capere.

Sed hujus generis adeo sunt multa Hungarorum pietatis testimonia, ut nusquam se non offerant. Ac ne alia nunc attingamus, quid de tot, ramque diurnis atque adeo continetibus adversus communem Christiani nominis hostem, & susceptis, & consecutis bellis, quid dicam aliud, quam quod omnium hominum confessione verissimum esse constat? Hungaros nimirum singulari pietate, ac Christianæ religionis studio adductos, propterea arma sumpsisse, ut horrendam illam barbarorum tyrannidem, omnibus populis imminentem, depellerent, ac durissimum intolerabilis servitutis jugum a Christianorum cervicibus excuterent: quorum quidem tantæ pietati, quæ satis digna a Christianæ pietatis cultoribus referri gratia potest?

Ipsi, ut reliquæ nationes in utramvis autem secure, ut ita dicam, dormiant, ut pacis artes, omni deposito timore, excolant, ut summo otio perfruantur: ipsi, inquam, Hungari sæuissimis barbaris sua corpora miseris modis dilanianda objiciunt, ipsi barbarorum tela, in Germaniam, in Italiam, in Gallias, in Hispanias, in alias Christiani orbis partes directa, suorum corporum objectu excipiunt. O pietatem singularem, o ingentem atque admirabilem Hungarorum ex pietatis radicibus pullulantem caritatem!

Hanc a majoribus nostris nobis veluti per manus traditam, ac summa semper constantia conservatam pietatem & obedienciam, & ipse D. archiepiscopus, & reliqui episcopi nostri suo, ut dixi, adventu comprobassent, si patrem voluntatem, aut commoderatam habuissent. Sed ita ab immani Turcarum rabie omnia divexantur, ita ab hæreticis omnia perturbantur, ac sursum, deorsum feruntur, vt si vel paululum se a suorum ovium conspectu subducant, nihil jam integri sit remansurum. Actum sane de religione, deque omni pietate foret, si D. archiepiscopus, si alii DD. episcopi, non dicam in longinquam aliquam regionem proficiscerentur, sed si pedem omnino ex Hungariæ finibus efferrent. Si quid est, quod hæreticorum hominum rabiem E compescat, auctoritas certe est, cuius nonnullum adhuc vestigium nostri episcopi retinent. Idque ob piissimi, atque optimi regis nostri Ferdinandi imperatoris summam pietatem, & singularem quandam in Christianam religionem, inque nostrum hunc ordinem animi propensionem.

Et quidem, quod Christiana religio in Hungaria aliquantum adhuc vigeat, neque profus explosa, exturbaraque sit, unius Ferdinandi Cæsaris pietati acceptum in primis referre debemus. Cujus erga nos clementia, atque in Deum pietate episcoporum nostrorum auctoritas primum

Concil. gener. Tom. XIV.

nixa, tum functionibus quibusdam fulcitur, ac sustentatur, quæ in reip. nostræ administratione positæ sunt. Ac nisi majorum nostrorum sapientium virorum, virtute perfectum, ac prudentia ita nobis provisum fuisset, ut qui apud nos episcopi essent, iidem etiam a regibus ipsis nostris ad consilia adhiberentur, nullum in Hungaria jam pridem pietatis vestigium reliquum esset.

Quod si hoc etiam tempore a regis consilio removerentur episcopi, Deum immortalé, quanta repente religionis, & rerum ecclesiasticarum perturbatio existeret! Nam rametsi eum Dei benignitate, & clementia regem nacti sumus, qui unus omnium regum pietatem ac sapientiam superet, tamen is tor populorum, tot regnorum, & maximi imperii procuracione distractus, ac gravissimis, isque continuis occupacionibus impeditus, qui potest cognoscere, quid in hac, vel illa Hungariæ parte fieri oporteat, nisi episcoporum admoneretur diligentia? Eo jam hæreticorum vis processit, ut nisi aur ipse D. archiepiscopus, cum id per muneris sui pastoralis rationem licet, aut alius ex episcopis aliquis ad principis latu afflisset, qui contra perpetuam hæreticorum audaciæ & insolentiam, ejus opem auxiliumque impleret, omnia in pejus ruere, ac retro sublapsa referri viderentur. Quod probe intelligens S. D. noster, & re ipsa expertus, quanti intersit miserimo hoc tempore, si docti, & pii viri ecclesiæ apud principes patrocinium suscipiant, illum ipsium, quem jam ante nominavi, Nicolaum Olahum, archiepiscopum Strigoniensem, virum omni virtutû ac laudum genere ornatissimum, & teque reverendissime Quinque. Ecclesiæ episcopo, hortatus est, ac monuit, atque adeo mandavit, ut nunquam ab imperatoris & regis nostri latere vel latum unguem discederetis: sed pro vestra auctoritate, & qua, merito vestro, plurimum apud eum valetis, gratia, ecclesiæ causam defenderetis, ac tueremini. Huc accedit, quod D. Strigoniensis, & alii ex nostris episcopis nonnulli Turcis finitimas arces habent. Iam in iis defendendis, & ab hostium injuria tuendis, et si Cæsareæ majestatis munificentia, & liberalitate potissimum subleventur, nisi tamen sua ipsi quoque providentia, ac cura, quæ ad remorandas, quantum fieri potest, hostiû incurSIONES usus sunt, subministrent: si suam prudentiam, ac vigilantiam Turcarum potentia non opponant, quomodo fructus suos percipiet, quibus se sustentare, suarumque ovium commoditatibus prospicere queant? Postremo tanta est quorundam ac prope omnium nostrorum episcoporum inopia, ut nisi eos piissimus idque optimus impetator & rex noster singulari sua liberalitate adjuvaret, & ex suo ipsos aratio aleret, vix fieri possent, ut hi se domi suæ sustentarent, nedum possint tantos sumptus, quanti hic faciendi sunt, sustinere.

His igitur publicis muneribus illic occupentur necesse est, si suam episcopi auctoritatem ac religionis dignitatem retinere ac tueri, si gregem sibi commissum defendere velint. Eo enim ventum jam est, ut non rã contra Turcas, quã contra hæreticos nostris episcopis sit decertandum. Quod ni faciant, actum, ut jam dixi, de omni pietate foret. Quamquam ne hac quidem ratione possunt id quod cupiunt assequi. Tanti enim rum a Turcis, tum ab hæreticis imperus existunt, ut non nisi singulari Dei providentia, nullo eis humano ingenio, nullis viribus, nullis opibus resisti posse videatur. Atque utinam,

N n n n ij o uti-

ANNO
CHRISTI
1562.

o utinam, cum sacrosanctum hoc œcumenicum A concilium dimitteretur, & actiones nostræ, quem speramus, felicem exitum habebunt, utinam, inquam, illuc, unde egressi sumus, nobis redire liceat. Hæc est nunc calamitiosissima, olim vero nõ tam aliarum rerum ubertate, quam religionis integritate florentissimæ Hungariæ facies, quam nemo est adeo ferrens, qui aspiciere, & lacrymas continere queat.

Sed rota hac de re, deque miserabili Hungariæ statu, de hæreticorum multitudine, ac varietate, deque iis rebus, quæ privatim ad ecclesias Hungaricas pertinent, dicam alias, cum id per vestram mihi benignitatem, & patientiam facere licebit. Nunc dicendi finem faciam, si prius illud dixerõ, reverendissimum D. Strigonicensem, DD. episcopos, & universum Hungariæ clerum, cum ipsi ob jam commemoratas, multasque alias causas, præsentem adesse non possent, ut suum tamen singulare studium testificarentur: quod antehac nullis unquam temporibus factum fuisse legimus, ne florentissimis quidem Hungariæ rebus, id nunc ipsos prostratis publicis, ac privatis opibus præstitisse, ut nos duos hoc tempore D. Ioannem Sylvestri Colofvarinum, episcopum Chanadiensem, quem hic præsentem cernitis, & me, summa Cæsareæ majestatis voluntate deligerent, qui eorum nomine omnem, quam S. D. nostro, sanctæ sedis apostolicæ, & vobis debere se profiterentur, obedientiam deseremus, ac supplices obtestamur, ut hanc ipsorum voluntatem, atque etiam missionis tarditatem boni consulatis: seque ac suas ecclesias, quæ in tutela, ac patrocinio potissimum vestro conquiescunt, eo loco habeatis, ut inter ceteras orbis terrarum ecclesias, nonnullam ipsarum quoque habitam a vobis fuisse rationem appareat. Quæcumque autem vos, & sacrosanctum hoc œcumenicum concilium statuerit, & sanxerit, ea nos, ipsique non secus, atque a Deo maximo profecta, qui nusquam a vestris conciliis abest, summa cum reverentia atque humilitate, non accipient solum, sed accepta, quam poterunt maxima cura, ac diligentia, tum ipsi servare, tum alios etiam ut id faciant adducere conabuntur.

LXXXVIII.

RESPONSVM SACRI CONCILII
Tridentini, ab ipsius concilii secretario
pronunciatum.

REVERENDI patres, persuasum est sanctæ synodo, eam lætitiã, quæ communis fuit cum omnibus Christiani populi nationibus, pro generalis hujus sacrosancti concilii celebratione, ad prælatos quosque ecclesiæ vestræ Hungariæ pervenisse, cujus singulare semper extitit studium in tuenda & conservanda vera Christi religione. Nunc rogandus est Deus immortalis, ut quæ tanto bonorum omnium censensu inchoata sunt, ad optatos etiam exitus pro sua benignitate perducat. Optabilis quidem sanctæ synodus fuisset, ut regi Hungarici prælati ad hoc sacrum concilium personaliter accessissent, sed quando iustis & legitimis de causis, cum gravissimo testimonio illustrissimi & reverendissimi D. Hostii cardinalis Vvarmiensis conjuncto coguntur abesse, libenter illorum excusationem sancta synodus accipit: cum præsertim confidat fore, ut non multo minorem utilitatem Christiana religio perceptura sit ex opera, quam ipsi suis ecclesiis his turbulentis temporibus, pie & diligenter præstare poterunt: atque magis, quod res & negotia sua vobis optimis

religiosissimis patribus committenda existimant. Quod reliquum est, vos, & mandata vestra, prout juris fuerit, læto animo amplectitur, atque admittit.

LXX XIX.

CONCIO HABITA AD PATRES IN
concilio Tridentino congregatos, ab illustri atque
reverendo domino Didaco de Payva, d' Andra-
de, Lusitano, sacra theologia doctore, dominica
II. post pascha. MDLXII.

Ego sum pastor bonus, bonus pastor animam suam
dat pro ovibus suis. Ioan. cap. 10.

SEMPITERNA illa atque inexhausta caritas, qua Deus optimus maximus res omnes a se procreatas complectitur, tantum differt ab amore, quo ipsi res nobis caras prosequimur, ut potius ex vocum penuria, quam ex rerum similitudine sit, ut ea, eadem amoris voce significantur & explicentur. Vt enim præclare docet D. Augustinus, divinæ res tanto pere humanæ mentis vim excellunt, & humanis vocibus tam sunt inexplicabiles, ut, nisi divina benignitas sese submitteret, & rusticanis iis, imperitis, & plane infantilibus nostris vocibus pateretur ineffabilia ipsius arcana tractari, proflus divinæ cognitionis, & divinarum laudum incomparabili fructu careremus. Inter infinita vero discrimina, quibus summa illa divinæ mentis caritas, ab hac nostra infima & abjecta se jungitur, hoc unum est non minimum, quod nos nihil unquam amare in animum inducimus, quin alicujus pulchritudinis aut honestatis specie præconceptæ affecti aut inflammati simus. Ita enim intellectus & voluntatis munera invicem coherent & conligantur, ut nihil voluntas amplectatur, quod intellectus anticipata cognitione non comprobaverit: nihil detestetur & fugiat, quod non reprobaverit. Quare ubi nihil amore dignum intellectus judicaverit, nullis minis, nullis machinis, nullaque vi voluntas poterit ad diligendum impelli. At amor ille infinitus, incontaminatus, & plane divinus, quo Deus optimus maximus iis quæ condidit conjungitur, non modo a rebus ipsis non proficiscitur, pendetve: sed quicquid boni rebus inest, ab illo tanquam a fonte defluit: ille unus ornamentorum, rerum omnium, pulchritudinum, splendoris omnis, deinde honestatis causa est & origo. Tantumque quodque a summo & præpotenti Deo amari intelligemus, quantum in eo bonitatis contemplari licebit.

Si igitur a Deo amari, est illum in sese liberalem experiri, videamusque multa pluribus a Deo beneficiis ornata: quis jam dubitare poterit, quædam esse Deo aliis longe cariore, quæ videlicet divinæ liberalitati magis sunt obligata? Quocirca quoties Deus filios Israel voluit esse persuasos inter ceteras omnes gentes divinæ dilectionis primas partes obtinere: id semper beneficiorum, quæ in ipsos contulit, commemoratione effecit. Inter omnia autem quæ a Deo formata sunt, quis de acceptis beneficiis, cum homine jure certare poterit? Quis plura Deo accepta referre? Non angelos excipio, non supremos illos omnium ordinum spiritus. Longe ii quidem nos naturæ præstantia superant: sed non hoc potissimum beneficium divinam caritatem metiendam puto. Sed opera potius & studio, quod ipse omnium fabricator posuit, ut nemo sempiterna felicitate, ad quam conditi sumus, excideret: quia potius

potius illa omnes persuetentur. Nostri vero solum causa dictum est: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Videte, patres amplissimi, quantum interfuit inter seipsum dare, aut sua, ut hinc ardentissimæ in nos divinæ caritatis magnitudinem intelligatis. Neque solum seipsum dedit, sed majestatis suæ quasi oblitus tradidit infirmum, debilem, ærumnis vitæ & incommotis obnoxium, ut nihil pene miseriarum, nihil doloris & cruciatuum potuisset aut humana malevolentia invenire, aut fragilitas sustinere, quod ipse non sciberit. In tantas ne putatis angustias fuisse numen divinum compulsum, ut si illud tanta cupiditas tenebat humani generis liberandi, non aliam rationem inire posset, quam eam, quæ extremæ miseriæ perfuntione, & summi dedecoris offensione continetur? Minime quidem id in hominis mediocriter sani mentem & rationem cadere potest.

Sed tanta dilectione hominum divinum peccatus æstuat, ut parum ei visum fuerit, si ea tantum in nos conferret, quæ, quantum eximia essent, cum tamen a sola omnipotentia proficiscerentur, nullum sibi laborem inferrent. Quare rationem aliam excogitavit nos beneficiis cumulandi, quæ tanto eximia ipse in nos benevolentia foret gratior, quanto esset majoribus sui ipsius anxietatibus referta, pluribus vitæ incommodis gravioribusque malis circumsepta. Quæ caritate quæ major potest excogitari? Quare jure optimo, ut mea fert sententia, D. Paulus illam promptuarium omnium divinorum beneficiorum censet, cum inquit: *Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non cum illo omnia nobis donabit?* Qui enim vitæ suæ tam fuit prodigus, ut se immanissima morte maculari pulchrum esse judicaverit, ut homines cruciatu dignissimos a debita pœna seduceret, qui fieri potest, ut eisdem hominibus quidquam eorum denegeret, quæ ad beatitudinem comparandam illorum intererit? Cum præsertim audiamus divinam sapientiam apud Salomonem, id est, unigenitum filium Dei, non modo homines suas delicias appellarent, in eorumque salutem maximam suæ voluptatis partem collocantem, sed illos conferentem cum iis deliciis sempiternis, quas omnipotens pater ex unigenito ipse filio capat.

Quod ut evadat exploratius, Hebræa verba rotidem Latinis verbis reddamus. Cum sese sapientia maxime commendasset, nihilque sine ipsa a Deo unquam fuisse factum prædicasset, adjungit: Cum eo tam cum dca componens, & delicia sui perpetuæ, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terræ ejus. At deliciae meæ filii hominum (Interpres vero vulgatus nomen Sciaha seu ha modo delicias, modo delectari interpretatur) Neque pnto unigenitum Dei filium potuisse melius explicare quam sibi homines essent cari, quam cum ait, perinde illos esse suas delicias, ac ille patris. Etenim cum illa summa atque sempiterna felicitate persuetur, ita tamen hominum salutem fricenter appetebat, ac si omnia sibi deessent, nisi illi, quoad fieri posset, eadem simul felicitate persuetur. Non igitur mirandum est, si Christus se hominum pastorem, & omnium qui unquam fuerunt optimum prædicet: qui ea fuit in oves, quas pascendas suscepit, animi propensione, ut has suos amores, suas

A que delicias appelleret, & habeat: pro iis algeat, pro iis fudet, pro iis esuriat, sitiat, crucem subeat, pro iis nulla, quamvis immania, supplicia formidet: & cum tot angelorum millia petire sit passus, hominem tamen funditus interire ferre nullo modo poterit.

In quam sententiam D. Ioannes Chrysostomus interpretatur verba illa Pauli in epistola, quam ad Hebræos scribit, quibus hominis dignitatem commendans, ait: *Nunquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Non dixit (inquit) assumpsit, sed apprehendit, ut indicaret contemplatum fuisse Deum angelorum & hominum naturas a se quasi fugientes, & homines Dei voluntate contempta ferri præcipites: quod cum non patetetur divina clementia, summo studio homines fuisse insuetum, tantumque operæ & laboris in eo posuisse, quousque tandem illos quasi apprehensos retinuit, ne perirent. Nonne hoc est officium boni pastoris feris se laniandum exhibere, ut grex incolumis servetur?

Quam Christi in oves suas vigilantissimam curam, egregiamque benevolentiam commendans D. Paulus ad Tit. scribens, ait: *Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut nos redimeret, & mundaret sibi populum acceptabilem selectorum bonorum operum.* Vocem autem græcam *meivomoi*, quam vulgatus interpres vertit acceptabile, quia peregrina & incognita erat veterum Græcorum auribus, ait D. Hieronymus, neminem reperisse qui sibi explicaret: quare coactus est ex ipsis fontibus sacrarum literarum vocis hujus vim & proptiam significationem petere: in quibus offendit septuaginta interpretes, quoties scriptura utitur voce Segulah, vertere solitos *meivomoi*: est autem Segulah, thesaurus in majori pretio habitus, magisque reconditus & selectus: quod est non paucis scripturæ locis posse esse ostendere, unus tamen sit nobis multorum instat, Ecclesiastes cap. 2. Vbi enim vulgata lectio habet, *Coacervavi mihi substantias regum & provinciarum*: habet Hebræa Segulah melachin, id est, selecta quæque regum. Neque enim Salomon jactat se omnium regum & provinciarum æraria exhaustisse & compilasse, sed quicquid ubique fuit magni pretii, sibi comparasse. Quapropter semper pro Segulah vertit Chaldaus Paraphrastes Habidin, id est, carum & dilectum valde. Vnde fit (ut ad propositum revertamur) D. Paulum voce *meivomoi*, a septuaginta usurpata, voluisse significare Christum seipsum tradidisse, ut gregem suum non quocumque modo redimeret & mundaret, sed illum sibi possideret proprium & peculiarem, tanquam pretiosum & carissimum thesaurum.

Sed quanto majorem spem & alacritatem horum commemoratio merito ingerit nostris omnium animis, qui oves illæ sumus Christo longe carissimæ: tanto majorem timorem incutiat necesse est eorum præcordiis, quorum fidei & curæ eæ ipsæ oves Christi traditæ sunt. Cum eo sint Christum severiorem judicem experturi, quo benigniotti pastore illo utuntur oves illæ, pro quibus vobis, patres amplissimi, reddenda est ratio. Quis enim æquus rerum æstimator sibi poterit persuadere satisfacturam in pascendo suo grege nostram negligentiam ei, qui sua ipsius diligentia nunquam sibi satisfecisse videtur? Neque enim ita unquam amore est satiatus, ut tot laboribus pro suis ovibus exantlatis tam acerbe

ANNO
CHRISTI,
1562.

Cap. 2.

Cap. 2.

D

E

ANNO
CHRISTI
1562.

morris perpeffione ardor ille caritatis reftinctus A aut temperatus fit, fed velut fomenti accessione videtur multo maiores vires fumpffiffe, usque adeo fane, ut si falus cuiusquam illarum ovium quarum estis pastores, postulaverit, lubentiffime iterum fit vitæ jaçturam facturus, ut ab eodem Christo revelante accepiffie sanctiffimum virum Polycarpum tradit divus Dionysius Arcopagita in ea epistola, quam de benignitate ad Demophilum scribit.

Tanto igitur Christi amori, ram inflammatae caritati quæ hominum vigilantia poterit satisfacere? Si grex hic esset, quem suus dominus parvifaceret, & quem non omnibus suis opibus prætuliffet, possemus quidem in spem duci, quamcumque in hoc genere somnolentiam facile condonandam. Sed qui præcipuas domini sui delicias, suaviffimosque amores sibi traditos esse intelligit: qui certo scit nihil dominum suum habere carius, nihil in omnibus rebus quas condidit præ oculis magis iis ovibus quæ ei pascendas, servandas, fovendasque tradidit: non intelliger nullum in hoc munere peccatum esse facile ferendum, nullam negligentiam non maximam? Quare, pastores optimi, nunquã hoc nomen iure poteritis usurpare, nunquam (inquam) satis pro dignitate pastoralis officio functos vos esse intelligite, nisi cum hanc potiffimum cogitationum vestratum scopum & universæ vitæ vestræ præfixeritis, omnes animi & corporis nervos in hoc unicum negotium cõtuleritis, usque minima quidem ex vestris ovibus pereat, sed universum gregem sartum rectum summo pastori Christo offeratis, qui pro illo mortuus est. Quæ tamen vires non corporis languore assidua vivendi licentia contractæ, sed caritate meritiendæ sunt. Sæpe enim fit, ut quis solum illa se posse præstare arbitretur, quæ cum voluptate conjuncta sunt. Quæ quam falsa sit, & Christiano homine indigna cogitatio, satis Christus indicavit, cum dixit: Bonus pastor animam suam dar pro ovibus suis. At cujus rei vel sola recordatione humanus animus magis consternatur quam mortis? Hanc tamen, quam natura ita perhorrescit, caritas ovium votis omnibus amplexatur. Quare tunc quisque omnia quæ potest fecisse se jaçter, cum cuncta caritatis officia fuerit diligenter persecutus. Nisi enim ad hostes Christiani nominis, qui nunc effrenate grassantur, velit quis deficere, certo secũ statuat necesse est, ita esse divinã legem æquam, ut æque pateant vires nostræ divinæ præfidius confirmatæ, & caritas, Christianæ religionis summa & fundamentum, eisdemque prorsus finibus claudantur.

Amor, veteri proverbio, fuit omnipotens dictus, ut qui omnem operis molestiam levat, omni labore & difficultate liberat. Qui igitur fieri potest, ut inflammatus quidam amor & in Christum, & in oves ejus minus habeat roboris quam imputus, nefarius, sceleratus, atque prophanus? E Aut quid turpius esse potest, quam apostolicæ functionis successores virium imbecillitatem, aut operis, ad quod a Christo missi sunt, difficultatem excusare? Quare prudenter satis expendit D. Ioannes Chrysofomus, quod Christus, cum Petro voluit omnem ecclesiæ vicariam curam committere, & gregis sui supremum pastorem creare, non fuit diligenter perscrutatus, si ceteros omnes prudentia, si literarum cognitione excelleret, si parentum gloria, aut generis splendore præiret, si reliquis apostolis morum austeritate, illibatæ vitæ continentia, si ciborum parsimonia

6. lib. de
Sacerdotio.

præstaret: sed hoc solum, si amore erga ipsum omnes vinceret. Idque ter geminata interrogatione, dicens: *Petre amas me?* At ille, *Tu scis domine quia amo te:* cui Christus, *Pasce oves meas.* Iterum ac tertio, *Petre diligis me plus iis?* cumque perseveranter assereret summo opere ipsum diligere, eum ceteris pastoris officio prætulit, quem intelligebat ceteros caritate superare: qua una re satis pastor optimus, pastorumque omnium verus æstimator indicavit neminem posse ex animi sui sententia pastoris ecclesiastici officio fungi, nisi qui ipsum ardentè amatet: ut qui solus nihil eorum formidabit quæ ipse pro ovium suarum incolunitate subit. Christi enim & ovium dilectione ita sunt conjunctæ, & indifferetæ, ut neque inrer se disjungi, neque una sine alia B extare ulla ratione possit.

Quocirca cum Christus ecclesiæ suæ pastoribus voluit muneris sui leges instituire, seipsum formam atque typum proposuit, in quem perpetuo respicientes officium suum discerent. Vnde fit ut D. Ioannes Chrysofomus, divino quodam spiritu concitatus, tertio libro de sacerdotio confiterer assereret summa esse reprehensione dignum, qui oblatum episcopatum amplectitur, cum non vere illam Pauli vocem possit usurpare, *cupio anathema esse a Christo pro fratribus meis.* Quare insolenter magis quam vere, & de Christi & de ovium dilectione sibi blanditur, qui pro eis quævis etiam horrenda pericula subire formidat. C Nemo vero tam severe ecclesiæ prælatos ampliffimos auderet judicare, nisi jam esset Christi præjudicio definitum non pastores, sed abjectiffimos esse mercenarios, illiberali & sordida re dituum mercede conductos, viliffimique quæstus spe, & amore locatos. eos omnes, qui ovium curam ita gerunt, ut potius suæ quam illarum studeant incolunitati: malinque oves, quarum curam alacri animo susceperunt, perire, quam sese pro earum salute devovere.

Mercenarius (inquit) *cum videt lupum festinare, fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus, sed de rebus, nihiloque nisi D propriis servit commodis.* Cum quibus Christi verbis consentit, quod D. Paulus, cum recenset caritatis officia, in rotiffimis numerat, *non querere quæ sua sunt.* Quapropter ii, qui cum Christi oves perire, laecrari, dilaniarique inruentur, Christi honorem proscindi, religionem conculcari & profanari vident: ita tamen propriis commodis hærent, suisque sunt cupiditatibus infixi, ut nihil horum perire facile pariantur, quo tantis incommodis opem ferant: si pastores sint, nonne satis indicant se non liberales, sed mercenariam operam Christo locasse: si vero pastoralis munere sint destituti, omnis Christianæ caritatis expertes a Christiano sensu plane alieni, omnique divina dilectione prorsus destituti non temere, sed Christi & apostoli vocibus possunt judicari.

Si quod igitur nunquam fuit tempus, patres ampliffimi, aut si qua sese potuit occasio offerre, ut veti ecclesiæ Christi pastores a mercenariis disjungi valeant, nunc maxime. Communi enim sanctorum patrum sermone usurpatum est: *tebus secundus ægre posse veros pastores a mercenariis fecerni.* Sæpe enim fit ut omnes pastorum specimem præferant: Solo autem ærumnoso tempore, & cum ovium salus periclitatur, peccus caritate accensum, Christi que dedecoris impatiens potest cognosci. Veluri qui sint fortes & strenui

ANNO
CHRISTI
1562.
Ioan. 21.

Rom. 2.

strenui milites, non pax, sed funesta pugna ostendit. Cum igitur lupi truculentissimi pallim grassentur, gregem domini magna ex parte deglucierint, quod reliquum est avidissimis moribus infectentur, summa vigilia animis nostris abstrusis instruant infidias, nullum non moveant lapidem, nullam occasionem prætermittant, nulla non confingant mendacia, ut, si fieri possit, nihil saltem in contaminatum maneat: quis erit verus Christi ovis custos, aut quem catholicis divini honoris sensus tanger, qui non summopere, studeat summa cum rerum suarum jactura, quo vis honoris incommodo, vitæ quocumque discrimine tã grave incendium, tamque late serpens malum, si non extingueret saltem temperare? Id quod eo majori contentione nobis faciendum est, quo magis intuemur istos, Christiani nominis hostes, nos nostris oppugnantes telis, a nostrisque viris argumta arripere, quibus & catholicæ ecclesiæ puritati tenebras obducant, & ipsius conentur integritatem evertere.

Legistis puto, patres amplissimi, hostium nostrorum scripta maledicentiæ, calunniarum, & criminationum plenissima: quibusque potissimum conantur omnium nostrum verenda totius orbis oculis objicere, & palam facere. Expendite, quæso, ipsorum tela omnia, quæ in nos jaciunt, quibusve machinis catholicam ecclesiam oppugnant: & videbitis hoc unum esse potissimum: nostram vivendi rationem cum illa veteri apostolorum & religionis nostræ heroum conferre, & quantum ab illa deflexerimus, quanta possunt hostili malevolentia & audacia, amplificare: nostram vivendi licentiam cum antiquorum patrum parsimonia, ambitionem cum modestia, negligentiam cum sollicitudine. morumque nostrorum obscuritatem cum sanctitatis splendore pristinæ ecclesiæ comparate. Et cum aliquibus veris (proh dolor) permulta falsa immiscent, falso concludunt, non posse fidei integritatem apud illos manere, qui moribus tantopere degenerarunt. Quæ ratio etiam si omni probabilitate careat, tamen quantum apud ignaros & imperitam multitudinem habuerit momenti, sans nos malorum experientia docuit. Quoad longissime potest, patres amplissimi, mens vestra respiciat spatium præteriti temporis, atque hujus pestis initii, pueritiæque memoriam recorderit ultimam: & inde usque reperentes plane videbitis, iis exordis hoc contagium sese in hominum animos insinuassee, iisdem argumentis adolevisse, neque aliis somentis in dies majores vires sumere. Quid autem justius potest Christiani hominis peccus angere, quid majoribus cruciare anxietatibus, quam intueri ecclesiam communem omnium nostrum matrem, a qua in Christo geniti sumus, cuius uberibus educati, monitis aliti, præceptis instructi, fide confirmati, a nobis filiis castissimis bello infestari, sævissimisque hostibus, ut illam oppugnet, arma suppeditare? Neque enim unquam tantopere vexaretur, nisi immanissimi hostes ei filiorum opprobria possent objicere. An non jure poterit nobiscum expositulare iisdem verbis, quibus olim dominus apud Isaiam de filiis Israel conquerebatur: *Filios enutrivit & exalavi, ipsi autem spreverunt me.* Et sic sensibus orbatii sunt, ut neque sint quidem cum brutis animalibus comparandi. Nam & boves suum dominum agnoscunt, impositumque ab illo jugum sponte subeunt. Afini vero dum præcepta domini frequentant, plane sentiunt se domini providentia

A sustentari. At populus hic meus tot a me honoris insignibus decoratus, tantisque beneficiis cumularus, beneficiorum memoria profusus abjecit, & honoris mei sollicitam curam plane deposuit.

Nihil dubito, pastores vigilantissimi, quin brevi, divino afflante spiritu, sitis tot malis opportunum remedium allaturi. Nisi enim id mihi de vestra integritate, in Deum fide & pietate, singularique prudentia polliceret: parum abesset, quin de rebus nostris actum esse ducerem: & a nobis transferendum esse regnum Dei, & dādum esse genti facienti fructus ejus. Sed dicit quispiam: si omnium ordinum mores ad pristinã vivendi normam reducantur, putas ne hostes nostros manus duros, & ad ecclesiæ unitatem statim redituros? Imo, cum ipsi sint nefario celere contaminati, vitæ turpitudine infecti, & eam fidẽ sibi excogita verint, cum qua omnis turpitudine & vivendi licentia consentiret, tanto majori odio ecclesiam prosequenter, quanto illius ministri fuerint vitæ innocentia magis incontaminati, & religione puriores. Quid futurum sit, patres amplissimi, non meum est præjudicare, & quam sit brevi hæc pestis restinguenda, illius judicio relinquamus, cuius cognitionem nihil futurum latet, sed omnia æque intuetur, cuique æque parent, & quæ sunt, & quæ non sunt. Hoc tamen constanter possum affirmare, quod nemo, puto, inficiabitur, nulla re magis vos Christianæ reipublicæ perpetuæ incolumitati consulturos, eorūque saluti, qui aut ignorantes a catholica fide desciverunt, aut perditorum hominum falsis persuasionibus in ea parum sunt confirmati, ope esse allaturos, quam si divinæ caritatis facibus accensi diligenter curetis ea omnia a Christi ecclesia relegare, quæ & Christi hostes nobis juste exprobrant, & homines pios merito offendunt. Parum ne operæ pretium facturos vos esse putatis, si effeceritis, ne jam incircumcisi isti agminibus Dei viventis juste exprobrare possint, neve divinum nomen omni laude & veneratione dignum propter nos inter gentes blasphemetur? Quo telo aut omnino contracto, aut leviori atque hebetiori reddito: quod præcipuum in causam nostram intendunt, & in quo omnem habent fiduciam collocatam: quibus jam fictionibus, quæve argumentorum vi poterunt mendaciis suis patrocinari, quæ non facile a nobis omnia rejiciantur, quibusque diu causam suam apud suos tueantur? In eorum scriptis, qui falsas hominum sententias resellunt, mediocriter versatus sum: cumque permulta legerim, quæ illorum vesaniam comprimunt, falsæque opiniones a pertis argumentis convincunt, nullis tamen in antiqua religione magis sum confirmatus, quam legendis iis ipsis, quæ isti perditæ mentis, frontisque perfricatæ ad stabiendam suam sententiam cumulant.

E Cum enim video omnia illorum scripta scurrilibus vocibus scaterere, imposturis, mendaciis, sanctorum patrum locis aut depravatis, aut truncatis referta esse, satis video quam turpem causam tueantur: cui non nisi scurrilirate, aut apertis mendaciis possint patrocinari. Vixque mihi possit persuadere, hæresiarchas illos, factionis istius principes, ita esse persuasos, ut imperitæ multitudini student persuadere. Qui enim fieri potest, ut viri non omnino imperiti, & in sanctorum patrum scriptis satis versati fallantur mendaciis a se confictis, iisque sanctorum patrum testimoniis, quæ a se truncata & depravata esse certo sciunt?

Sed,

ANNO
CHRISTI
1562.

Matth. 23.

1. Reg. 27.
ad Regum. 2.

ANNO
CHRISTI
1462.

Sed, cum volunt nominis illam existimationem, A quam sunt consecuti, apud suos tueri, contra mentem, contraque sententiam sepe agunt, solumque imperitæ multitudini suam hæresim probate student, quam unicam suæ veritatis & fidei iudicem ut cæcam & rudem, voluerunt. Cum autem se causa cadere, neque jam illam se posse tueri intelligunt, in nos debacchantur, & aliquibus nostris objectis vitii conantur nos in omnium invidiam ducere: atque ita erga nos sunt animati, ut toti in hanc cogitationem incumbant, ut vulgo hominum persuadent, omnes nostras vigilias & cogitationes, quas in tuenda sacramentorum vi, fideique veritate collocamus, huc solum spectare, ut privata nostra commoda, quæ inde pendere arbitramur, facta testâ conservemus. B

Qua nota atque ignominia, quæ major in Christianam rempublicam potuit excogitari?

Præclare jam puto, patres, intelligitis, quantum sanctissimi hujus confessus, sacratissimaque synodi sit muneris, quantumque Christi honos, religionique nostræ decus & integritas a vobis postuler, ut nihil prætermittatis ad totius ecclesiæ mores ita componendos, ut omnes intelligant, quantum semper vitia nostra vobis displicuerint, quantumque vitæ integritatem, divinæque legis exactam observantiam perpetuo curam habueritis: nihilque a nobis iudicio aut ratione unquam (ut hostes nostri falso criminantur) sed humana fragilitate fuisse peccatum. Cujus erit luculentissimum testimonium, si omnium vestri calculis omnis ecclesiæ labes, corruptique mores jam deinceps profus exulent, illaque vestra opera pristino nitore restituantur. Neque dubito, si hoc unicum remedium languenti ecclesiæ adhibeat, quin omnes hostium Christianæ disciplinæ & philosophiæ conatus, quibus Christianæ reipublicæ insidiantur, in ejusdem dignitatis & amplitudinis accessionem convertantur. Si enim pristina ecclesiæ tempora memoria repetamus, facile videbimus omnem hanc illius gloriæ & splendorem quem admiramur, hostium insidiis, adjuvante divina bonitate, comparasse. Quod Christus ipse Petro apostolorum facile principi prædixit, *Simon (inquit) satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua: tu autem aliquando conversus confirma fratres tuos.* Non quidem patrem rogavit, ut ecclesia hostibus careret: id enim esset gloriæ ecclesiæ suæ invidere, & ut Laurentii, Stephani, Vincentii, ceterorumque martyrum triumphis, quibus splendescit, esset destituta, imprecare: neve tot sanctissimorum doctorum præclarissimis monumentis esset illustrata: sed solum precatus est, ne fides iis persecutionibus lacerata succumberet, sed idem fieret gloriæ occasio, quod in ruinæ materiam satanas moliebat. D

Sozomenus
hist. Eccle.
lib. 5, cap. 4.
& 5. Item
Nicephorus
lib. 10, c. 10.
& lib. 11.
cap. 1.

Iulianus (ut ex ecclesiæ annalibus constat) qui ob defectum a fide apostata dictus est, cum omnes nervos conferret ad Christi gloriam delendam, vidissetque in dies eidem majoris splendoris cumulum accedere: & odio, conatibusque suis reddere ecclesiam longe illustriorem, neque ferens esse se gloriæ ministrum ei, cuius honorem conabatur obtinere: aliam rationem excogitavit Christi gloriam obscurandi, & publico edicto pacem ecclesiæ reddidit: putabat enim pace posse ecclesiæ gloriæ obcæcari, quam oppugnationibus comparaverat: aut saltem illi tanti splendoris occasionem præripere. Cum enim ecclesia

omnibus humanis præsidii destituta, solisque Christi promissionibus hærens, undique bello petita, nulla ex parte non lacerata, tantum fuerit gloriæ consecuta: satis Deus optimus maximus declaravit, non humanis viribus, sed divinis auspiciis & auxiliis sustentari. Quare Tertullianus in apologetico, simulque Eusebius Cæsariensis, summæ cuidam providentiæ divinæ adscribunt, quod, cum Tiberius Cæsar ad senatum referret stupenda Christi opera, quibus adducti permulsi, ipsum verum Deum prædicabant, velletque senatusconsulto in deorum numerum referri: senatus tamen Tiberii precibus non acquieverit: quia non expectata ipsius sententia Deus a multis haberetur: erat enim tanta Romani senatus delitatio, ut vellet etiam divinitatem a suis sententiis pendere, necesseque esse Deum habere homines propitios, si Deus haberi vellet. Divina autem summa & infinita sapientia effecit, ut Christi divinitas a senatu rejiceretur, ne evangelii vires hominibus adscriberentur. Quæ etiam divina providentiæ factum est, ut nunquam Christi ecclesia importunitissimis hostibus careret, quibus superatis, sui in fidei & disciplinæ integritate multo magis confirmarentur.

Quapropter pastores vigilantissimi, de iis qui percunt solliciti sitis, ut bonos pastores deceat, qui animam suam exponunt pro ovibus suis. Ecclesiæ Christi nihil est quod vereamini: is enim procellis quati quidem potest, mergi nullo modo poterit. Hoc vero iudicio meo, præ omnibus intimis sensibus nos angere & torquere debet, ne forte divinum nomen tam sit contra nos irritatum, ut, nisi summa cum celeritate a nobis, vitæ sanctimoniam, moribusque ad notam evangelii filii sui reformatis, placetur, aliquando tandem ira incitatus & commotus nos deserat, atque alium populum sibi acceptabilem, sibi que dicto audientem patiat. Neque enim est, quod nobis plura de divina clementia polliceamur, quam olim Libya, Persia, Alexandria, Macedonia, Africa, Ægyptus: quæ provinciæ cum tantopere fide & Christiana religione vigerent, ut viri sanctitate clarissimi, qui in illis quondam floruerunt, sint nobis summæ admirationi, illorumque meritis & doctrinæ monumentis summa cum voluptate fruamur: tamen in quantis nunc ignorantia & infidelitatis tenebris versentur, nemo non videt, cum ab iis fidei rudimenta cogantur accipere, quorum fuere magistræ. Neque enim est obscura D. Pauli sententia semel in id furoris & indignationis divinam iram progredi, ut homines divinæ cognitionis lumine privatos, divinisque auxiliis destitutos tradat in omnium suarum cupiditatum potestatem, ut nihil jam sit, quod eos possit in officio continere, aut ab omni flagitio retardare.

Simulque, amplissimi præfules, animadvertite totius Christiani orbis oculos in vos, divino beneficio huc quasi postliminio reductos, esse defixos: vestrum iudicium, ut divina quædam oracula, hæreticos omnes perhorrescere: alicujus criminis conscientia percussos vestram censuram summo perie formidare, ut qui persuasi sunt vos jam nostris cupiditatis modum adhibuitos: miseros hæreticorum importunitate vexatos a vobis auxilium prætolari, ut qui Christianæ religionis, & omnium Christi ovium nunc patrociniū & præsidium sustinetis: omnesque pios omnino esse persuasos in vestra vigilantia, prudentia, integritate, eximiaque in Deum pietate, ovilibus

2. Eccl.
hist. 13.
cap. 2.

Rom. 1.

ovilis Christi institutionem, morumque ad antiquam disciplinam restitutionem esse positam, ita ut totus Christianæ reipublicæ nomine dicere aulam: nos speramus quod sitis redempturi Israel. De me id possum testari, quod, cum sæpe angar & crucier cogitatione earum calamitarum, quas miseris his temporibus intuemur: maxime tamen me consolatur sacratissimi hujus concilii auctoritas. Quod cum intueor, non possum adduci, ut credam ecclesiæ Christi pastores sanctissimos, qui laporum truculentam rabiem, aut in ovibus suis sunt experti, aut habent exploratissimam, quicquam eorum esse prætermisuros, quæ optimos pastores de Christi grege mirum in modum sollicitos decet, quæque aut ad Christi gloriam amplificandam, aut ad Ecclesiæ omnem ævum & maculam eluendam valeant

Maçti igitur vittute, patres amplissimi, facite, ut hanc totius Christianæ reipublicæ de vobis expectationem neque fallatis, neque diu suspensam teneatis. Nobis vero qui muneris vestri sumus coadjutores & ministri, curæ erit potissimum ad Christi pedes provolunt lacrymis & singultibus illius clementiam precari, ut ecclesiæ suæ labenti opem ferat, cordaque filiorum ad patres convertat, ut jam-jam illi reddatis hanc ecclesiam sponfam dilectissimam, omni labe atque ruga carentem, & plane dignam, cum qua in terris habitare dignetur, ut cum illo triumphet in omnes æternitates in cælis. Amen.

X C.

REVERENDI PATRIS MAGISTRI

Thadæi Perusini Augustinensis, concio ad sacrosanctum concilium Tridentinum, habita in festo sanctissima ascensionis anno Christi domini MDLXII.

Cum hodie, patres amplissimi, universus terrarum orbis, solennem ac sacrosanctum hunc diem veneretur, quo Christus Dominus in cælum ascendisse prædicatur: non mihi desistendum putavi, quin vobiscum hunc eundem lætissimum diem concelebrarem, & ea in medium afferrem pro virili, quæ suggerente ipso sanctissimo ascensore, maxime ad præsentem rerum & temporum statum facere viderentur: quandoquidem ad onus hocce subeundum, me in primis hortatæ sunt difficillimæ Christianæ reipublicæ calamitates, & angustia: in quibus nullam æquam reperiri posse causam sum arbitratus, qua a labore & officio (viro præsertim Christiano) vacare liceret. Nam quemadmodum ad præscum illud Salomonis templum (quod Chaldaei igne & ferro vastaverant) rescindendum, non modo potentissimi Cyri edicto accersiebantur divites, & qui magna dona afferrent: verum etiam pauperes & imbecilliores excipiebantur, qui alia vilioris materic munuscula exhiberent: pari quoque ratione in hoc magno consensu, qui Pii I V. pontificis maximi iussu hic factus est, ut cogitetur de instaurando sanctissimo Dei templo, quod impiorum quorundam perfidia ac petulantia inclinare, ac fere labi cæperat, unicuique patere aditum existimavi ad angustissimum hunc locum, dum sese, fortunas, & quicquid habet virium ei polliceatur & deferat.

Dicuro itaque mihi de divinissimo Christi in cælum, ascensu, plura quidem, sed duo in primis occurrunt, quæ cum omnium maxima, Concil. general. Tom. XIV.

A tum maxime quoque necessaria videntur. Alterum quidem, ut differamus, quamobrem Christus, cum sit idem cum patre Deus, sese in cælum receperit, quantumque gloriæ & dignitatis ei ad patrem reverso accesserit. Alterum vero quid iis qui in cum crediderint commodi & utilitatis atulerit. Quæ quidem in re, si ea non præstitero, quæ tantorum virorum tam illustri corona digna viderentur, illud vos etiam atque etiam rogatos velim, ut munus, quod affero perexiguum, hoc summa animi mei in vos, in Deumque optimum maximum pietate compensetis.

Qui admiranda divinaque Christi opera, pie, & sine errore meditari contendunt, operæpretium est, duplicem in eo naturam, divinam scilicet & humanam, ante omnia sibi proponant: quæ tametsi in una eademque persona admirando consortio unum fiant, inter sese tamen discreta, ac longe admodum sejunctæ esse dicuntur: & suam utraque retineri vim, propriisque fungitur officiis atque muneribus. Nam quæ Christo conveniunt, ut Deo, eidem ut homini nulla ratione conveniunt. Quæ itidem ut homini, nefas est illi ut Deo tribuere: verumtamen cum indissolubili inexplicabilique nexu, in una eademque hypostasi (ut diximus) conjungantur, fit, ut quæ naturæ divinæ sunt, homini: quæ vero humanæ, Deo sapissime tribuantur. Hoc ipsum profecto, cum de sacrosanctæ ascensionis mysterio cogitamus, nos ad memoriam revocare maxime convenit. Nam cum sacræ litteræ Christum

Cæsum, Deum & hominem, cælos ascendisse te.

Marc. ult. A. 1.

stantur: non de eo, secundum divinitatem, quamvis virtute divinitatis intelligere illud oporteat, quando quidem Deus ubique est, omnia implet, omnia continet: non deest usquam, nusquam non adest. Sed neque putandum, ita Christum sui corporis præsentiam subtraxisse, ut (quemadmodum impii quidem senserant hæretici) eo nos omnino desitutos esse voluerit: quin potius illud ipsum quod surrexit, ac in cælum ascendit, voluisse sub divini sacramenti tegumento obtectum, nobis in cibum exhibere, ut ejus vi corroborati, & virtute educati, ac ennitri: dum diutius peregrinamur, & longe a cælesti patria evagamur, non deficiamus in via: sed alacres & indefessi in finem usque properemus. At vero cum in consummatione sæculi ad judicandum venerit, nullis amplius velaminibus obductus apparebit: sed quemadmodum ascendit in cælum, sic venientem sumus conspecturi: & tandem una cum ipso in cælum rapti, illo ipso perpetuo sumus fruituri.

Cum itaque Christus, Deus & homo, secundum hominem tamen a mortuis resurgens, corruptus haud amplius moribundum, aut illi corruptioni obnoxium suscepisset, debebat incorruptibilem quoque locum adire: quandoquidem minus cohærebat corpori jam plane divino, & immortalitatis gloriam adepto, lutea hæc & terrestri habitatio. Cumque corpus illud gloriosissimum, præter egregias dotes, quibus undique erat exornatum, divinæ quoque personæ conjunctum extitisset: debuit non modo supra cælos, verum etiam supra omnem creaturam extolli. Quæ quidem in re, stultam fecit penitus Deus sapientiam hujus sæculi, prudentiamque prudentum reprobat, dum quod illi nequaquam fieri posse arbitrabantur, mirabiliter eum effecisse conspiciamus: quando scilicet sanctissimi

o o o o m m m m

A N N O
CHRISTE
1562.

ANNO
CHRISTI
1562.

Ioan. 4.

Luc. 19.

Act. 1.

Mar. ult.

Act. 7.

rum suum corpus, quod suo pte pondere ad ima labitur super altissimas cælorum sedes rolli præfentes apostoli conspexerunt, & venerati sunt. Quid? quod si admirandam Dei providentiam contempleremur, satis superque constabit, debuisse conspicuam illam atque sensibus tractabilem corporis præsentiam submoveri, cum nulla alia de causa clarissimus filius fuisset ab amantissimo parente missus in hunc mundum, nisi ut perficeret opus ejus: hoc est, ut hominem ad æternam gloriam procrearet, satanæ ramen livore, & peccati colluvie dejectum atque prostratum erigeret, & cum Deo in gratiam reduceret. *Venit enim Filius hominis querere, & salvum facere quod perierat.* Quamobrem cum sua ipsius morte ac resurrectione hujus legationis munus absolvisset: debuit ad patrem ire, atque apud eum pro nobis perpetuo advocatum agere. Nec tamen quamprimum surrexit a mortuis, ad patrem se contulit: sed *prebuit adhuc seipsum vivum, in multis argumentis, per dies quadraginta:* ut ea ratione suam nobis resurrectionem, præ omnibus ejus maximis operibus, maxime admirandam & salutarem demonstraret: quo tot signis & miraculis comprobata, omnem ex animis dubitandi occasionem removeret: ut non immerito recumbentibus undecim discipulis apparens exprobraverit incredulitatem illorum & duritiam cordis, propterea quod iis qui eum viderant resurgentem a mortuis non crediderant. Verum enimvero, non mediocri mysterii vim certus hic dierum numerus continere videtur: sed cum danda sit opera, ut quam brevissime possimus, utiliora pronunciemus, unicuique liberam (dummodo a recto fidei tramite non aberrer) judicandi facultatem relinquimus.

Ex his itaque cum abunde constet, quamobrem Christus, terreno hoc relicto ergastulo, cælestia regna petierit (quod primum erat nostra oratione petrandum) nunc alterum quod superest, quoad ejus fieri potest, brevibus absolvemus. Videamus itaque quid, quantumve gloriæ ac dignitatis, cælestis Christi ascensus hodierna die ei pepererit. Scribit evangelista, quod *assumptus in cælum sedet a dextris Dei.* Breviuscula quidem, & angusta satis est oratio, sed angustissimam & plane divinam Christi gloriam ac dignitatem explanat: *Sedet,* inquit, *a dextris Dei.* Neminem puto commoveri, quod alibi legatur, Christum stare a dextris virtutis Dei: stat utique Christus, & sedet: stat quidem, veluti semper paratus ad pugnam pro nobis incundam, & ad opem nobis afferendam: sedet, quarens, jam magna ex parte hostibus devictis, summa cum tranquillitate possidet regnum; manu potenti & brachio excelso, humilitate scilicet & patientia, e manibus hostium ereptum. *Et sedet a dextris Dei:* quoniam secundum naturam, quam suscepit humanam, supremum obtinet beatitudinis gradum, veluti in portioribus bonis paternæ hæreditatis constitutus: reliquis etiam minoribus bonis tum positurus, cum evacuaverit omnem principatum, potestatem atque virtutem. Sed non secundum hominem solum, verum & secundum abditissimam divini nominis majestatem, aliquid ei faustissimum hunc ad patrem ascensum contulisse putandum est: cum is, qui apud homines habebatur ut homo, postmodum fuisset agnitus & prædicatus ut Deus.

Illam vero Christi felicitas, ad quam secundum hominem fuit assumptus, cum rerum omnium sit pulcherrima, mira verborum venustate, & summa

A sententiarum gravitate debuit explicari: id quod cum aptissime cælestis oraculum protulit, cum eundem sedere a dextris Dei pronuntiavit. Quibus in verbis, tantum Christi felicitatem, ab aliorum felicitate sejunctam esse voluit, ac intelligi, quantum dextera a sinistra distare cognoscitur. Quod fecundum illud electionis vas Paulus affirmans, in hæc verba prorumpit: Christus sedet ad dexteram majestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto gloriosius præ illis nomen optione hæreditaria est consecutus. Hoc ipsum clarus alibi declaravit, dum dixit: quod suscitavit illum Deus a mortuis, & constituit ad dexteram suam in cælestibus, super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & super omne nomen, quod nominatur, sive in hoc sæculo, sive in futuro. Quid pluribus immoror? desideret me tempus: & a primario instituto recederem, si omnia loca velim recensere, quæ incomparabilem hanc Christi dignitatem & gloriam aperte commonstrant. Sed fortasse magis oporteret observare semitas ejus, & quibus vitæ rationibus eo perveniatur: atque in illis ambulare si experimus, ejusdem gloriæ nos aliquando fore consortes. *Non est discipulus supra magistrum,* dicebat ipse salvator: *necessarius major domino suo.* Propterea si Christus Deus & dominus noster, multa sustinuit opprobria, cruciatus, & mortem, ut ita intraret in gloriam suam: sic & nos per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei. *Vidit Isachar,* inquit scriptura, *requiem quod esset bona, & terram quod esset optima, & supposuit humeros ad portandum.*

Sed cum hæc nunquam satis pro rei dignitate ac majestate dici posse videantur, ea felicioribus ingeniiis relinquentes, quod in ratione nostra postremum est futurum aggrediamur. Christus igitur, non ut sibi, qui nulla re indigebat, sed ut nobis rerum omnium egentissimis opem ferret, e cælo descendit, ac ut nostram causam tueretur, hominum conspectu ereptus, ad superas beatorum sedes ascendit. Cujus rei tamen multa sese nobis offerunt testimonia, unum tamen ac maxime præcipuum, ex sacrarum literarum munimentis assumemus. *Ascendens,* inquit Paulus, (a Davide ipsum potius sensum, quam verba mutuatus) *Christus in altum, captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus.* Sed quonam pacto captivam duxit captivitatem? captivi quidem antea eramus, captivi & postea: sed illa iniqua nimis & immanis captivitas erat, nempe sub dæmonis potestate: hæc vero placida & mitis qua nimirum sub tuta ac securâ Christi clientela ac patrocinio servamur. Quamobrem Christus dicitur captivam duxisse captivitatem, quoniam eos qui sub dura ac detestanda dæmonis potestate ac feritate, manibus ac compediibus ferreis tenebantur vincti, soluto pretio, deleroque chirographo, ac patetactio cælestis regni aditu Christus adduxit: ac in veram, & omnibus omnium votis experitam libertatem vindicavit. Hinc (testante eodem Paulo) *descendit primum in inferiores partes terræ, expulsi sunt principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in se metipso.* Hoc est præclarum illud, ac ingens beneficium, quod Christus innocens, ac impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cælis factus, nobis exhibuit: dum pro nobis fortiter dimicans, hujus mundi principem foras eiecit, mortem jugulavit, & inferni fauces obstruxit.

ANN
CHRIST
1562.

Hebr.

Ephes. 1.

Luc. 6.

Ioan. 19.

Act. 14.

Genes. 4.

Ephes. 4.

Psalm. 67.

Ephes. 1.

Sed aliud quæso divinæ beneficentiæ gloriosum munus contemplerur, quod ibidem subdit apostolus, dicens: *Dedit dona hominibus. Quæ autem ea sint, haud obscure demonstrat, cum inquit: Alios quidem dedit apostolos, alios prophetas, alios evangelistas, alios pastores, & doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.* Apostolos quidem, tamquam præcipuos in ecclesia Dei ministros: prophetas, qui non solum futura prædicarent, sed abditos & abstrusos scripturarum sensus explanarent: evangelistas, quibus ea potissimum cura demitteretur, ut Dei verbum annuntiarent: pastores vero, & doctores, ut plebem sibi commissam instruerent ac erudirent. Quo in loco hæc duo munera simul conjunxit, ut ostenderet eum non recte pastoris munus obire, qui docere non possit aut nolit. Quæ de re Paulus instituens episcopum: *Oportet, inquit, ipsum amplecti, qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere.* Sed quamquam hoc loco varia ministrorum genera juxta mensuram donationis Christi recensent: omnes tamen in id solum designatos fuisse ostendit, ut nos regant & instituant: ne veluti parvuli fluctuantes, & instabiles, circumferamur omni vento doctrinæ: sed perfectæ & solidam fidem habeamus, nullis ventorum flatibus, nullis persecutionum procellis obnoxiam. Denique singula hæc dona restatur apostolus, non in otium, aut dominium, sed neque in destructionem, verum in opus ministerii, & in ædificationem corporis Christi, quod est ecclesia, fuisse concessa.

Sed præter hæc præclaræ æximique dona longe his majora & pretiosiora contulit Deus, postquam ascendit in cælum. Misit liquidem Spiritum sanctum suum, qui est primum illud & summum donum, in quo omnia dona dantur, prout ipse suis promisit apostolis, priusquam moriturus ab eis recessisset: *Expedi, inquit, vobis ut ego vadam. Si enim non abiero, paraclæti non venies ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Noverat quippe dominus Iesus, numquam apostolos potuisse divini Spiritus majestatem percipere, quamdiu in ejus beatissimo corpore intiendo derivati & immorati fuissent: atque adeo ipso recedente, & Pater & Filius, ineffabili quadam & admiranda ratione illis affuerunt. Et ne quis fortasse putaret, Spiritum illis promissum sine causa futurum, ostendit in quem potissimum usum, & finem sit eum missurus, dicens: *Cum venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Plurimum certe referebat, eos doceri omnem veritatem, qui universæ ecclesiæ fundamenta, duces & præceptores futuri erant: quorum opera, Christianæ religionis doctrina, per universum terrarum ambitum erat propaganda. Divino liquidem oraculo atque decreto sanctum erat, ut in omnem terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum. Quocirca Paulus tanti muneris participes effectus, magna quadam excelsi animi cum fiducia, & certa rerum divinarum sapientia inquit: *Nos sensum Christi habemus:* nobis enim Deus revelavit, ut per nos, ad alios hæc cælestis doctrina tradatur.

Aliud insuper singulare beneficium Deus contulit hominibus, cum ipse & Deus homo in cælum ascenderit, humilem hæc & abjectam hominis naturam in tantam exultat majestatem, ut

A qui omnem eo commigrandi facultatem nostra culpa amiseramus, ejus meritis sumus in cælestibus collocati: hæcres quidem Dei, cohæredes autem Christi. Hæc maxima & præclarissima dona princeps apostolorum Petrus confidens, dixit: Per Christum maxima & pretiosa promissa nobis a Deo donata, ut per hæc efficiamur divinæ confortes naturæ, fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem.

Iure itaque merito Christus dicebat apostolis: *Expedi vobis ut ego vadam,* expediri, inquam, ut cælos ascendam: ut assistam vultui Dei pro vobis. Expedi, ut vadam, quo vobis iter aperiam, ut secure possitis in patriam pervenire: quemadmodum Micheas prædixerat: *Ascendit, pandens iter ante eos.* Expedi tandem ut ego vadam, quoniam ea ratione non solum spem, sed certam etiam fidem, ut illuc aliquando evolandum esse credamus, præbuit. *Habentes enim,* inquit apostolus, *potestatem magnum, qui penetravit cælos, Christum Iesum, teneamus usque in finem spei nostræ confessionem.* Confidamus inquam, & nos, si boni æmulatores fuerimus, aliquando eo esse perventuros, ubi & ipse est. Hoc enim jampridem suis promiserat, dicens: *Si abiero, & preparavero vobis locum,* nempe impetrando, & una cum Patre gratiam largiendo, *iterum veniam, & accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.*

C Sed ad vos redeo, patres, cum jam-jam finem dicendi sim facturus. Operæpretium est considerare parumper, quæ Christus mox assensurus in cælum, apostolis potissimum, & iis qui in eorum locum successerant, peragenda præceperit. *Emittes, inquit, in mundum unumversum, prædicatio evangelium omni creatura.* Et alio in loco: *Emittes, inquit, docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis.* Quibus quidem saluberrimis domini nostri præceptis, si ullo unquam tempore fuit obsequendum, fuit obtemperandum, si totis animi & corporis viribus inferviendum, nunc profecto maxime decet: quando tantus in hominum mentes erronæ doctrinæ dolus irrepit: ut spreta & justitiæ & religionis disciplina, illud in nos prophetæ oraculum contorqueri possit: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum: non est usque ad unum.* Quamobrem vestra nunc interest, patres religiosissimi vestra, inquam, interest, *Spiritus sanctus possit episcopos regere ecclesiam Dei: quam acquisivit sanguine suo:* a Christo, & a sanctissima ejus ecclesia alienos, velut oves errantes, ad pascua reducere: & si fuerit opus, etiam humeris reportare. Vestrum est inquam, tot calamitatibus opportunitum remedium adhibere, totque perniciosissimis erroribus, omni sapientia, diligentia acceperitate occurrere, & si fieri posset, prius illos opprimere, quam in eorum hominum mentibus radicées agant, qui impudentissime & sine fronte, bonum malum, & malum bonum asserere non verentur.

Et ne videar, patres, plus operæ, diligentia ac laboris a vobis exigere quam par sit, mihi abunde, patres amplissimi, factum erit satis, si eos conatus in defendenda fidei catholice veritate adhibueritis, quos in ea evertenda hæretici isti adhibuerunt: ne vos, qui causam Dei agitis, illis qui illam prosterne ac pessumdare totis viribus

○ ○ ○ ○ ij annuntur,

ANNO
CHRISTI
1562.

Mich. 2.

Hebr. 4.

Joan. 14.

Capit. 1.

Psal. 13.

Act. 20.

Esa. 7.

NO
1572
52.
4.

6.

8.

3.

ANNO
CHRISTI
1562.

Psal. 59.

Gen. 3:

2. Reg. 16.

2. Tim. 2.

Psal. 34.

Ioan. 19.

Mar. ult.

annuntiantur, inferiores extitisse, & presentia secula & futura posteritas conquereatur. Si itaque par studium & vos adhibueritis, abunde per vos arbitror officio vestro, & ecclesie satisfactum erit. Curate igitur in primis euangelicæ doctrinæ veritatem, sectarum rabie laceratam, & superstitionum vanitate contemptam, in pristinum Christianæ religionis statum asserere & vindicare. Nec patiamini, tanquam pro Christi gloria dimicantes, eam vel densa tenebrarum caligine conuolutam delitescere; vel fœditissima errorum colluvie obtusam jacere. Nec ullum quæso vitæ aut fortunarum discrimen adire vereamini, modo rem adeo utilem, adeo dignam, adeoque necessariam perficiatis. Quo enim infirmiores videbimini, eo potentiores ita evadetis, ut cum propheta dicere valeatis: *In deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.* Verum enimvero præter hanc doctrinæ puritatem retinendam, fideique constantiam conservandam, summopere quis non iudicet necessarium, vitæ integritatem, sanctimoniamque adhibere? Id verò quantum ponderis ac roboris habeat, & ad devios in veritatem fidei revocandos, & ad probos in pietatis officio retinendos, vos optime nostis. Omnes quandoquidem intelligunt, vos parum Christianæ rei prodesse posse, ubi doctrinæ veritatem, non modo disceptatione (quod facile præstabitur) sed morum quoque integritate (quod omnium est maximum, maximeque necessarium) vobis defendendam non statueritis. Nec vero ipsi nostræ religionis hostes habent, quo suam ipsorum petulantiam tueantur, cum eos potius divinæ literæ execrationi obnoxios esse testentur, quod Cham patrem Chanaan imitati, veriti non sunt detegere verenda patrum suorum. Quapropter in hoc unum roto peccatore est incumbendum, ne habeant quo vos accusent vel convineant: atque ea de causa doctrinæ (quam sola & tenet, & conservat sancta Romana ecclesia) sinceritatem contemnant. Quod si nec eos hac ratione lucrari potestis, hoc novissimum, quod reliqua omnia potestate continet, adhibete auxilium.

Assiduus precibus ac supplicationibus Deum optimum maximum a quo majora fere nec sperare, nec optare possumus, rogare atque obtestamini: ut quemadmodum pro peccatorum nostrorum magnitudine, eorum in nos invidiam dissimulat, ac petulantem Semel mereritatem, eos in nostram ecclesiam exercere patitur: ita pro ea, qua adductus & victus est clementia, ut ferret nostra crimina, convertat eorum corda, ut agnoscant veritatem, & respiciant a laqueis diaboli, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem. In tanta siquidem ecclesie perturbatione non alio tutius nobis confugiendum est, quam ad ipsum verum servatorem, qui posuit altissimum refugium suum, quo nulla hominum temeritas potest pertingere. Si vero in ipsa animorum perinnacia permanserint, suaque qua solent contumacia a nobis abhorruerint, oratio quidem vestra in sinus vestros convertetur, & Deus illis quandoque exprobrabit incredulitatem & duritiam cordis, quod ecclesie veritatis columnæ, & a Spiritu sancto edoctæ non crediderint, sed inconstabilem Christi vestem rescindere sint ausi: quam vel eos, a quibus patibulo fuit affixus, discindere suppuduit. Siqui vero (quod faxit Deus) respuerint, & ad cor redierint, hæc eos proculdubio signa sequentur: *In nomine Christi Iesu da-*

omnia eijcient, id est, errores & mendacia spernent, non attendentes amplius spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum. *Linguis loquentur novis*, id est, Catholice veritatis doctrinam, quam antea acerrime oppugnabant, nunc Spiritus sancti ore defendent. *Serpentes tollent*, id est, hæresim venena eijcient: & *si mortiferum quid biberint*, non eis nocebit, id est, satanæ insidiis circumventi, non periclitabuntur. *Super agros manus imponent*, & bene habebunt, iqualiore scilicet peccati jacentes penitentia medela curabunt. Vobis autem, qui boni administratores & operarii fuistis, qui scilicet Christi religionem castissime pro vestra Deum pietate coluistis: ac pro servanda vestri muneris ratione ecclesiam Christi a teteris nostrorum hostium micronibus defendistis: cum paterfamilias advenerit, redditurus unicuique secundum opera sua, mensuram bonam, & confertam, & cogitatum, & superfluentem dabit in sinum vestrum.

D I X I.

X C I.

S E R M O P E T R I F A V O N I I

Justinopolitani, habitus ad sacrosanctam synodum Tridentinam, in die pentecostes super præcatione: lectione: & euangelio. M D L X I I.

- Precatio. *Deus qui hodierna die corda fidelium, &c.*
 Ex actibus. *Quam compleverunt dies Pentecostes, &c.*
 Ex euangelio. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, &c.*

SACROSANCTÆ œcumenicæ synodi legati prudentissimi, præstantissimi oratores, patres optimi, audivimus qua præcatione communis mater Romana ecclesia animum qui recta sapiat, ab immortalis Patre hodie nobis studet impetrare. Quid subjiciat solenni præcationi, cum discipulos domini nostri Iesu hoc ipso die sancto Spiritu quondam afflatus concitatoque commemorat. Quam magna & illustria Christum diligentibus Christi nomine eadem pollicetur, cum pronunciat: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & mansorem apud eum faciemus.* Sed cur obscuro tam diversa? Ita ut primo quidem præcatur, secundo commemoraretur, tertio polliceretur? Quæro vos quicumque proposita dum recitarentur multa vestra attentione ac pietate profecti estis, nunc quoque attente profectumini, quæ ad eandem res ex veteri instituto constitui dicere quam brevissime.

Summa est universæ Christianæ rei, si quis vitam sic instituat, ut ipsi tandem contingat Deo placere, & eodem summo ac sempiterno bono frui, expleri, satari. At vero (quemadmodum proponimus) vitam instituire non potest, nisi qui novit Deum, qui diligit ex animo, qui præcipienti pareat, obtemperatque non invitus. Ut propterea illi qui instituari necesse sit Deum cognoscere, Dei voluntari obtemperare, diligere Deum diligere & amari a Deo. Quæ multa sic conjuncta & colligata concedere oportet, ut ipsa inter sese alia aliorum fidem faciant non obscuram. Nullum certius argumentum proferri potest volentis, sperantisque Deo placere, quam cupientis diligi: neque rursus cupientis diligi, quam

ANN
CHRIST
1562.

vere diligentis : neque diligentis ullum aliud melius , quam cognoscentis & obtemperantis . Si paremus , diligimus : cum autem diligimus , cognoscimus , diligimus , placemus . Ait enim salvator : *Qui habet mandata mea , & servat illa , ille est qui diligit me : qui autem diligit me : diligitur a patre meo , & ego diligam eum , & manifestabo ei meipsum .* In prima autem epistola scribit Ioannes : *In hoc scimus quoniam cognovimus eum , si mandata ejus observamus . Qui dicit se nosse Deum , & mandata ejus non custodit , mendax est , & in eò veritas non est . Qui autem servat verbum ejus , vere in hoc caritas Dei perfecta est . In hoc scimus quoniam in ipso sumus .* Prudenter igitur , & ex religione (mea quidem sententia) quicumque existimantur , (quod tamen non pauci nostra hac infelicissima ætate malitiosa rerum interpretatione plerumque subvertere aggrediuntur .) Prudenter (inquam) & ex religione , quicumque existimantur aliud esse filiorum numero haberi , longe aliud illis jam adnumerari , quicælesti Patri nunquam possunt non esse cari . Filium communi & minus proprio vocabulo demonstrat vel ipsa ex aqua & spiritu nova procreatio . Amicum autem & Deo ipso gratum , clarumque hominem , quod eo modo procreatus , patri cui natus est facile & libenter obtemperat . Licet filium esse , ut etiam pravis delectare , ut vitio saveas , ut sequare vitiosa . Non licebit autem esse amicum , si iustus & honestis quibus Deus gaudet , tu quoque non gaudeas , si non oderis vitia , si virtutem non complectare . Qui amicus est , is prorsus & filius erit . Qui autem filius , is non continuo etiam amicus . Demus ergo (quod primum omnium dare in iis cogimur) catholicam ecclesiam differentias ejusmodi non ignorasse . Noverit etiam (ut par est) unam & alteram expositarum diffinitionum : non latuerit eandem , cœlum ipsum , beatam vitam , & quæcumque alia Deum colentibus quotidie promitti audimus , melioribus tantummodo reddi , ac persolveri . Meliores autem vel amicos , illis dumtaxat efflicere , qui præstanti æterni patris liberaliter animum (ut prædictum est) recta sapientem fuerint adepti .

Hæc qui dederit sateat necesse est parentem optimam , quæ omnibus quos peperit optima omnia semper cupit , summa cum ratione mentem illis recti non ignaram ante omnia voluisse precari : Mox vero & qualem hanc esse oporteat , illarum quas discipuli olim accepere exemplo commonstrare : ad extremum autem etiam illud subtexere , quid eam adepti sancti & pii homines a Deo optimo maximo aut consequi valeant aut sperare . Quo uno excellenti & miro rerum ordine magistra solertissima de illo potissimum cogitavit admonere . Omnino & mente opus esse & via , non tamen omni vel via , vel mente , sed utriusque optimis , ut aspirante & adjuvante Deo per mentem , & viam optimam , ad optimam & immortalem vitam contingat pervenire . Ex quibus late pater , prædicta omnia : preces , de quibus loquimur : exempla , quæ tractamus : præmia , quibus ad colendum Deum divinitus invitamur : cum earum rerum fere nemo non indigeat , eadem ut proponuntur , omnibus qui honeste vivendo Deo placere cupiunt , esse communia . Nullus est (ut opinor) tam rudis & expers cœlestium literarum ut , quidem non existimet . Sed cum exposita , patres sanctissimi , ad omnes pertineant , qui Christianam (ut nos faci-

Concil. generat. Tom. XI V.

amus) agnoscunt & sequuntur religionem , ad hanc vestram synodum hoc tempore ea constat maxime pertinere .

Ite estis vos qui Pii quarti pontificis maximi cohortationibus monitisque tam frequentes huc accessistis , ut labefactaram multis ante annis malis multorum artibus ecclesiæ matris vestræ majestatem præclaro vestro consilio in pristinum statum aliquando restitueris . At enim , si diligenter (ut vos facere video) animadvertitis , quæ ostendit ipsa suorum malorum remedia hoc pulcherrimo die ponit ante oculos , qua ratione id quod nunc agitis , bellissime possit consummari . Revocate , optimi patres , ad memoriam , quæ vobis proxime tradiderit mater vestra , scilicet monstrat illa ducem omnium forissimum & auxilia , ad quæ sola in summo communium rerum discrimine oportet vos confugere . Nam quod ex Ioanne primum pronunciat : *Si quis diligit me , sermonem meum servabit : & pater meus diligit eum , & ad eum veniemus , & mansionem apud eum faciemus :* In eo præcipue illum patefacit , qui unus si præcet , vos ipsos , consiliaque vestra egregie præter ceteros potest adjuvare . Quod vero paulo post subnectit : *Pacem relinquo vobis , pacem meam do vobis , non quomodo mundus dat , ego do vobis :* Id eo pertinet , ut intelligatis , quibus instrumentis , ac veluti copiis venturus sit vobis auxilio dux patefactus : Itaque dux vester , Christus fuerit : Auxilia autem pax & tranquillitas , quæ ab eodem proficiuntur . Eum vero ducem & auxilium quomodo liceat comparare , jam non est obscurum : etenim id quoque satis & super explicavit mater , cum pronunciat diligendi adjiceret conditionem . Vnde apparet dandam in primis operam esse , ut ametur a vobis Deus , ut amemini ab ipso . Vt divinam ipsius beneficium in eo quod cœpistis recte peragendo mentem accipiatis .

Hæc si habeat vestrum hoc nobilissimum ac venerandum concilium œcumenicum , jam non erit de sine optimo a vobis neque desperandum , neque ambigendum . Vt autem habeat , paucis , iisque brevissimis opuserit . Nam vel in uno omnia posita videbuntur , ut sæpius in mentem veniar , quibus ante vos aliis contigerint , quæ vobis dari vehementer nunc expertis . Occurret id quod volumus , si illorum quæ apostolus recensabat assidue recordari non penitebit . Erant (aiebat) discipuli omnes pariter in eodem loco cum apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis , ac repleti sunt universi spiritu sancto . Statuite primum apud vos divina imbutum doctrina scripturam , nihil unquam nisi verum ac necessarium scribendo nobis expressisse . Deinde interrogate scribentem , cur de hominibus , quibus Deus cum in igne resulsisset sua ipsius dona contulit historiam conscribens , iis quæ exposuimus verbis uti maluerit : quid eum censetis responsurum ? Responderet (ut ego quidem arbitror) in eo quod audivistis describendo non magis exprimi multitudinem , cui cælestis Pater olim affuit , quam concludi , ac prope dixerim , definiti omnem aliam , cui quovis tempore idem bonorum omnium donator liberalissimus est affuturus . Id ita perspicimus . Multitudo de qua fit sermo , Dei & domini nostri Iesu discipulorum erat : erat omnium : præterea vero in eodem loco , & pariter , ut historia contestatur .

Nihil est horum (optimi patres) quod dicentis studio dignissimum non debeat existimari , sed

OOOO ij

ANNO
CHRISTE
1562

1000. 143

47. 2

ANNO
CHRISTI
1562.

ut alia omnia brevitati consulens, consulto maxime prætermittam, illud numquam sine diligenti animadversione præteribo. Discipuli (inquit) conveniant pariter. Hoc extremum propterea (ut mihi quidem videtur) Lucas adjunxit, ut significaret eum, quem rerulit piorum hominum convenrum non corporum tantum synodum fuisse, sed etiam animorum, quorum par erat in deliberando studium, idem finis, una & æqualis omnium utilitas. Eam multitudinem propius aspexit Deus, nullum ipsius ab ea numerum absuit: univërfa simul juverunt, (& ut videtis) non ob aliam rationem, quam quod obpiam & cælestem causam, pio & cælesti proposito eadem convenerat. Convente ergo & vos, convenire animis, parres, ut corporibus convenistis. Certe una est ecclesia, unus Deus, una religio, pastor etiam ac pontifex unus, omnia denique unum sunt: quorum gratia tot numero extam diversis locis in hunc locum vos collegistis.

Quomodo igitur quæ ad unam & eandem causam spectant consilia vestra diversa decebit esse, & non una? Multis deliberantibus, præsertim vero in gravi & ardua re, sicut vestra est, haud facile congrit, eadem protinus ut probent universi. Nam plerumque evenit, ut quæ alii prorectis & utilibus sequenda esse judicabunt, hæc alii ex diverso, seu valde contraria contendant esse fugienda. Id & aliis ante vos patribus non deteriore seculo in rebus ejusmodi non fœmel sci-mus evenisse. Si & vobis (quod esse potest) tale aliquid interdum acciderit, tunc illud statim prospici debet, quosiam modo ac veluti via post longam concertationem in unam & eandem sententiam ab universis optime decurratur. Mentium namque vestrarum consensionem non modo causa quæ una est, a vobis nunc requirit, verum etiam mala quibus mederi vos oportet, quæ sunt ingentia, difficilia, inveterata, idem summo opere videntur postulare. Neque enim ejusmodi illa existimanda, ut vel anus vestrum, vel pars una cum maxime id velit, bene ipsis valeat succurrere. Vtinam autem vere id possemus affirmare, præclare nimis nobiscum ageretur, non oporteret diutius hic moram trahere: Nunc vero contra se habet res, tot & talia sunt quibus urgemur præsentia incommoda, ut vix simul omnes, nedum unus aut pauci ex vobis iisdem tollendis, depellendisve fatis esse videamini.

Quamobrem inrelligitis magna (quod sæpe jam dictum est) animorum conjunctione, summa vestra concordia opus esse in dicendis sententiis, in constituendis & faciendis legibus, in factis omnibus, in re omni. Cõsentire ergo: sentite in idem viri integerrimi. Si a vobis in idem consensitur, si, ut sperant omnes, aliis quibuscumque posthabitis susceptam causam unice diligetis, si ut decet, in re omnium maxima una voluntate ac proposito quam maxime uni eritis, neque dux supra demonstratus vobis unquam deceit, neque ducis auxilia antedicta. Præsto erit ille, præsto quem illius singulari beneficio ac munere delabi nunc opratus, divinus & sanctus Spiritus: quem non modo per ignem, & multas linguas (ut apostolis accidit) sed (quod aliis contigisse legitur) etiam per columbam cælo demissam semper interfuisse declarabit, optimis & sapientissimis decretis vestris omnium qui in Christiano orbe degunt, summo consensu ac veneratione, præceptis observatiffque, eventu ipso ac plane rebus id comprobantibus experiemini, per vos unos, patres sanctissimi

Ami, ecclesiæ matri vestræ veterem dignitatem, pacem, pietatem, esse restituta.

DIXI.

XCII.

ORATIO AD SANCTAM
æcumenicam synodum Tridentinam in sessione
v. qui fuit dies Junii mensis XVI. Andrea Du-
tizio Sbardellato, episcopo Tininiense, & do-
minorum prælatorum, ac cleri Hungaria ora-
tore, anno M D L X II.

Si quanta est cælestium divinarumque rerum dignitas atque majestas, quanta Dei maxima in humanum genus beneficentia, mortales animo cogitationeque comprehendere, ac mentis aciem in clarissimam illam æterni Solis lucem defigere possent: tanta, tamque incredibili voluptate perfunderentur, ut nihil his studiis potius ducerent, nullo alio mentes pabulo reficerent ac recrearent, nihil harum rerum contemplatione suavis, nihil jucundius, nihil beatius existimarent. Illud etiam votis omnibus ab omnium rerum conditore Deo, dies noctelque peterent, ut in scædam, ac tetrum hunc corporis carcerem includam animum, solutus vinculis, educeret, ac post longum hoc auxilium, in cælestem illam beatorum sedem ac patriam transferret: ubi ex uberrimo illo divinitatis fonte omnem sapientiam haurire, atque omnibus, quæ illic largius promanant, divinatorum munerum divitiis sese perfundere, atque adeo se fotos in immortales illos rhesauros cupidissime immergere atque ingurgitare possent. Atque hoc quidem omnium mortalium esset studium: hoc unum animos hominum magnis desiderii stimulis excitaret atque inflammaret: in hoc uno omnium evigilaret cura ac cogitationes, si, ut paulo antedicebam, mentes humanæ ex impuro hoc cæno, & caducarum rerum sordibus emergere, atque ad divinarum immortaliumque rerum contemplationem homines erigere seic, atque attollere, & veluti cælo capita inferre possent. Sed ita pulcherrimam, omnibusque divinis ornamentis decoratam naturam nostram. primi parentis nostri lapsus deformavit: ita omnibus æternæ sapientiæ donis nudavit, ita perniciofa sui cogitatione errati contaminavit atque afflixit, ut cælestis patriæ ac regni hereditatem deturbati, omnibusque bonis exuti, nihil jam prope aliud quam unam tantum, eamque non plane certam consequendæ illius gloriæ, quæ ejus culpa nobis erepta est, spem retineamus. O miserabilem humani generis sortem! o luctuosum illum nobis diem, quo de ram alto dignitatis gradu dejecti, & in has miseras, in has angustias coniecti ac depressi sumus!

Execrando isto ac detestabili primi parentis nostri errore factum est, ut abdita, & penitus reclusa divinitatis mysteria, ac clarissimam & pulcherrimam illam lucem, veluti degeneres quidam aquilæ factus, apertis oculis aspicere prorsus jam nequeamus: Simulacrum autem, ac vix leviter adumbratam divinitatis imaginem, aut, ut verius dicam, impressa in rebus terrenis illius vestigia, non nisi longe, idque quasi per nebulam, ac densam quandam caliginem conructi liceat. Vtinam vero quando jam in eam nos ille miseriam secum pertraxit, hanc saltem nobis facultatem reliquam fecisset: ut si vel tenuem illam, quam in divinis

ANNO
CHRISTI
1562.

divinis rebus aspectamus lucem, dicendo explicare non possumus: ac certe summam Dei in nos beneficentiam & cognoscere & cognitam dignis laudibus, atque aliqua grati animi quantulumque significacione prosequi possemus. Sed o miseram undique nostram sortem, ne id quidem faris, pro Dei optimi in nos meritis, ac pro tantæ rei dignitate perficere possumus: quin vero illud ipsum quod possumus, non nisi ejus munere ac beneficio possumus, ita ut ne pro beneficiis quidem, nisi veluti novo ejusdem beneficio cumulemur atque adjuvemur, aut quas ei debemus gratias agere, aut omnino loqui liceat.

Ita infinito quodam beneficiorum cumulo, ac singulari Dei erga nos clementiæ magnitudine undique premimur, atque adeo obruimur. Ac mihi quidem nunc ad Deum maxime confugiendum est, isque suppliciter precandus, ut quoniam ipse & voluntatem ad præclaras res peragendas, & facultatem, pro immensa sua bonitate ac misericordia, humano generi largiri consuevit: mihi hodierno die in augustissimo hoc & sanctissimo tor præstantium ac summorum vitiorum cætu de sacrosancto Iesu Christi ejus filii corpore & sanguine: in quo infinita ejus erga nos beneficentia in primis elucet: brevissime dicere cogitanti, & mentem, voluntatemque ad omnem alacritatem exciret, & os meum talium, tantarumque rerum majestate jam tremebundum ac titubans aperiat, & Spiritus sancti gratiæ particulam mihi aliquam impertiatur, ut si pro tantæ rei dignitate parum accommodatè dixerò: illud saltem ejus beneficio ac munere consequar, ut omnis ab oratione mea vanitas, omnis longe removeatur impietas.

Vos vero, amplissimi viri, obsecro atque obtestor, ut tam salutaris argumenti multis obstructam difficultatibus explicationem ita audiat, ut neque attentionem, neque benignitatem vestram, qua in primis fretus ad dicendum veni, in ulla orationis meæ parte mihi defuisse intelligam. Immanis ille, & capitalis ac perperuus humani generis hostis, qui ramquam leo rugiens mortales circumit, quærens quem devoret, nostris nondum miseris fatiatus, inveteratam illam suam consuetudinem, quam in primo parente magno nostro malo satis jam experti eramus: etiamnum retinens, non languet, non ocio torpescit, sed vigilat, huc atque illuc circumcurfat, omnibus locis præsto adest, insidias collocat, laqueos ponit, omnem diligentiam adhibet, ut irriterit homines teneat, & in renebricosum illum, atque omni infelicitatis genere refectum carcerem suum præcipites rapiat. Etenim eam nobis ille felicitatem invidet, cujus nos ipso ejecto a servatore nostro hæredes instituti sumus. Quid autem? nihilne suis ille aribus proficit? O cæcas hominum mentes! Si novus hic aliquis, ac nondum satis adhuc cognitus hostis esset, cujus dolos homines antea auditione tantum accepissent, nonnullam fortasse inertæ, socordæ, imprudentiæ, qua se tuerentur, excusationem habere possent: Sed cum veluti hæreditarius quidem noster sit inimicus qui non bonis, non fortunis, non mortali huic & caducæ vitæ: sed æternæ felicitati, sempiternæ gloriæ nostræ insidietur: quæ tanta suæ salutis mortalibus est negligentia, ut ejus fallacias effugere, dolos evitare, conatus eludere, impetus a se depellere, ac propulsare nolir? Antea suis ille fallaciis, suis illecebris, parentem illum nostrum, nolique una, ab æter-

na felicitate abstraxerat, & astu perfecerat suo, ut nihil jam nostro genere miserius fingi posset.

Nunc summa De optimi maximi in nos clementia, atque unigeniti ejus filii misericordia redditam nobis celestis vitæ, gloriæque hæreditatem invadere, atque iterum eripere conatur: & quos Christus sacrosancta sua morte ex ditibus ejus faucibus per vim extraxit, nefarius ille, & insatiabilis animarum quasi helluo quidam, iterum devorare contendit. Quem enim alium tot in ecclesia dissidiorum, tor factionum, tor contentionum auctorem nominabimus, quam illum ipsum, qui omnis inanitatis est parens, omnis dissensionis, omnis discordiæ, omnis denique mali factor, ac seminator? Sed quomodo ad rem aggressus est? præclare ille quidem, & ad id consequendum, quod ad evertendam humanam salutem in primis pertinere intelligebat, peraccommodate. Nam cum probe nosset, nihil se ante proficere posse, quam si Christum ipsum non posset, ac certe, quod proximum fuit, Christi in terris vicarium aggrederetur: & ecclesiam, cujus ipse vicarius præsidii ac viribus munitus esset, convelleret: huc omnes machinas admovit, ut, quanta maxima posset vi, utriusque auctoritatem labefactaret: atque etiam, si posset, & quocumque tandem modo posset, penitus everteret, funditusque excinderet.

Non ignorabat ille, si alterutrius dignitas firma, stabilis, inconcussaque consisteret, parum se promoturum: cum tanta utriusque inter se connexio existat, ut non nisi una & stare, & concidere posse videantur. itaque rotis in utrumque viribus impressionem fecit, ac primum quidem summum in terris ecclesiæ caput, tanquam fortissimum aliquod propugnaculum adortus, quibus non armis, quibus non machinis ad oppugnationem usus est? Postea vero firmissimam veritatis arcem ecclesiam, cuniculis quibusdam actis, profertere conatus, eos ad eam rem ministros, ac satellites adhibuit, quos illinc ob nefanda quædam parrata scelera, transfugas, in sua devolasse castra conspiceret. At cum firmiora adhuc sibi comparare præsidia, & quam posset numerosissimum exercitum, quo ecclesiam oppugnaret, conscribere vellet: animadvertit nulla alia ratione majorem se facinorosorum hominum manum cogere posse, quam si omnis sceleris, omnis impietatis impunitatem, tantquam amplissimum quoddam militiæ suæ stipendium proponeret: quam rationem etiam in impurissima ac nefaria Mahometi secta excitanda atque propaganda secutus pridem fuerat. Itaque repente veluti asyllum quoddam aperuit, & omnis licentiæ ad omnia perpetranda scelera signum sustulit.

Hoc sublaro signo, Deum immortalem, quantabrevi tempore, non modo lixarum & calorum, sed jam ipsorum etiam ducum multitudo ad ejus vexillum convolvavit: quot hominum millia sacramento huic se militiæ addixerunt! Ibi tum præclari scilicet illi, ac generosi, & vel ipsis jam nominibus horribiles duces prodierunt: Lutherus, Melancthon, Zvinglius, Oecolampadius, Osiander, Bucerus, Sveneckfeldius, atque alii innumerales. Atque hi quidem, ut primum ex ecclesiæ matris castris profugerunt, arma illa, quæ a matre acceperant ut a vi eam tuerentur: o scelus, impii, ingrati filii, in ipsius sanctissimæ, castissimæ, optime de se meritæ matris viscera contorserunt, & crudelissimis divinum ejus corpus vulneribus

ANNO
CHRISTI
1562.

vulncribus lacetarunt. Quid? hoc ne eorum furor ac rabies loco substitit? minime vero. Lougius etiam progressi sunt, & in ipsa sacrorum adyta, ac veneranda mysteriorum penetralia, per summum scelus, per summam impietatem irruentes, rupto Christi domini testamento, sacrosanctum ejus corpus & sanguinem, quem ipse, ut nos servaret, profudit, ac perpetuum suæ erga nos caritatis monumentum ac pignus nobis in terris reliquit, scelerati isti filii de nostris manibus per vim extorquere conati sunt, ac quantum in ipsis fuit, conculcarunt, atque indigne protiverunt. O impietatem! unicum nobis in adversis rebus solatium: unicam hanc, & sacram anchoram, ad quam in tot tantisque humanæ miseræ procellarum fluctibus confugeremus, excutunt, ac de medio profus sublatam volunt. Nihil efficitis, non deseret suam Christus ecclesiam, non eam suo destitutam auxilio vestris diutius sceleribus patere, neque eam vestris amplius injuriis expositam, objectamque esse vult: vestros ille conatus, vestros impetus reprimet, debilitabit, franget.

Quod quidem si nostra ille causa, pro quibus preciosissimum sanguinem istum suum, in quem vestri feruntur incurfus, profudit: si nostra, inquam, causa non faciet, ac certe sua ipsius causa faciet, ne tanta res tam indignis a vobis modis tractetur. si reliqua vestra in hunc diem ferre potuit maleficia, neque ea statim vindicavit, quod ecclesiam suam hinc ad patientiam malis exerceri, & electos suos hoc veluti igne quodam examinari ac probati voluit? vestrum istud tantum, tamque nefarium, & inextimabile scelus, ne erretis, inultum abire non sinet. Neque vero poterit. Nam si summus ille, atque æquissimus est iudex, si ita justus est, ut omnis justitiæ, omnis æquitatis uberimus quidam sit veluti fons atque origo: qui fieri potest, ut in tam contumeliosos, & in suam carnem, in suum sanguinem tam injuriosos homines non animadvertat? carnem ille suam, qui vere est cibus, & sanguinem suum, qui vere est potus: panem illum angelorum a vobis protegri sinet, ac de cælo sævientis vos in illum aspiciet? O singularem sceleratorum hominum confidentiam! O nimiam audaciam!

Nos vero, pater cælestis, qui improbi quidem filii, sed tui tamen filii sumus, eximiam atque incredibilem hanc tui erga nos caritatem agnoscimus: ac preciosissimam, omnibusque divinum munus thesauris affluens corpus, ac sanguinem tuum, in terram prostrati, suppliciter ac demisse veneramur. Neque enim tua in nos ingens ignorare nos patitur misericordia, quantum hoc admirabilis tui erga nos amoris sit pignus: illudque plane persuasum habemus, hujus cibi, hoc est, corporis tui esu, & sanguinis tui potatione, tali nos tibi nexu copulari, tamque indissolubili, ac firmo quodam vinculo conjungi, nulla ut posthac vis abs te nos divellere aut abstrahere queat.

Atque hoc quidem ita esse, quis jam dubitare ausit? cum Christum ipsum, servatorem nostrum audiat dicentem: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: Hic est panis ille vivus, qui de cælo descendit: qui ex hoc pane manducaverit, vivet in æternum.* Iam quis tantæ hujus beneficentiæ magnitudinem aut animo complecti, aut oratione prosequi se posse existimet? Ipse unigenitus Dei filius, summa bonitas, summa sapientia, summa

A perfectio nostræ nihil opis indigens: quin potius vicem nostram dolens: miserabilis conditionis nostræ miserum: cum Deus esset (dictu mirabile) cum Deus esset, e cælesti suo domicilio, nostra causa in has fe terras demisit, vilem hanc, & abjectam carnem nostram, tamquam sordidam, atque indignis quibusdam maculis imbutam vestem induit, homo factus est: atque ut divinitatis nos suæ participes faceret, eamque nobiscum communicaret, cum infinita nostra scelerata nemo alius, nisi ipse, qui infinitus & immensus esset, expiare nunquam ulla ratione posset, nostram hanc naturam assumpsit. Ad extremum autem, ut in cælestis patriæ civitatem, e qua cælesti eramus, postliminio nos restituere, ut denique Deos nos efficeret, acerbissimam pro nobis mortem, volens libensque appetit, hostiamque se, ut iratum & aversum a nobis patrem placaret, in ara crucis immolandum præbuit. Postremo ne quid omnino ad summam ejus erga nos beneficentiam, deesset, aut requiri a quoquam posset, cum jam antea illud ipsum, quod de nostro sumptu erat, nobis restituisse (quod tamen ne ipsum quidem nostrum dicere possumus, cum omnia ab eo acceperimus, ac quod spiramus, quod vivimus, quod denique sumus, ipsi, qui ex nihilo nos procreavit, acceptum ferre debemus) ut immortale hoc summi beneficium nobis cumulativum quodammodo redderet, humanam nostram naturam divinitatis suæ temperamento perfecit, atque absolvit, & conjunctam atque in unum jam concreatam, admittibili quodam nexu, humanitatem cum ipsa divinitate nobis in sacrosancto hoc sacramento utendam fruendam reliquit.

O admittandum! o sacrum! o salutiferum, & omni suavitate refertum convivium, in quo Christus Deus, & homo perfectus nobis proponitur! Sed quo me rapit ardor? Nullum mihi cum impiis istis satanæ satellitibus susceptum certamen est, qui ipsum servatorem nostrum (quod dicere horresco) vanitatis arguere non dubitant: qui quidem, ne quis unquam existeret nisi mentis inops, qui de sacrosancto hoc mysterio addubitat: aut scelus, quam fas esset existimaret: ipse sanctissimos suos oculos in cælestem hanc panem defigens, apertis ac discretis verbis dixit: *Hoc est corpus meum.* Non est mihi contra istos depugnandum: ipsi sibi, mihi credite, perniciem: ipsi sibi exitium adferent. Est aliud quoddam nefariorum hominum genus, quos ad subruenda ecclesiæ fundamenta malus ille Dæmon submisit.

Hi vero, ut fucum facilius facere, & impetitos homines ad defectionem adducere, atque in sua pellicere castra commodius possent, pietatem prætexentes, in angelos se lucis transformantes, novo, & in vulgus plausible quodam armorum genere matrem adorti, pro Christi fe sanguine prælium inite, ac dimicare prædicant. Christi sibi ereptum esse sanguinem, impetita approbante & acclamante multitudine, stemunt, eumque sibi deposcunt. Ita incautas mentes in suas partes pertrahunt: ac cum nihil minus cogitent, omnem se pro pietate, proque conservanda vera & incorrupta Christianæ religionis integritate concertationem suscepisse persuadent.

O ingrati filii! o fidei desertores! unde vobis tanta tam subito sapientiæ lux affulsit, ut sapientissimam matrem vestram omnino omnino erroris expertem, erroris redarguere, & in densissimis ignorantis tenebris demersam jacere existime-

1047. 6.

1047. 6.

ANNO
CHRISTI
1562.

Mat. 23.

a. Cor. 10.

tis?

Vanus erit, vestra opinione, Christus, qui petu-
 petuo se illi ad consummationem usque sæculi af-
 futurum pollicitus est. Quis furor, aut potius,
 quæ vos furia agitant: quæ vos intemperies,
 quasi violento quodam flatu atque impetu huc
 atque illic propellit? Vnitatis hoc & pacis sym-
 bolum, atque arctissimum quoddam charitatis
 vinculum in ecclesia servator noster extare voluit:
 vos, prohi dolor, hanc unitatem dividitis: pacem
 tollitis: vinculum disrumpitis. Vestem illam in-
 confutilem, cujus nos tegumento ab omnibus
 turbulenti & fluctuosi hujus maris tempestati-
 bus muniti ac tuti eramus: vos, vos, inquam,
 temere, nulla de causa, disciditis, atque adeo
 dilacerastis. Fecerunt tempora, cum sapientissima
 mater nostra Christi sponsa, quæ a vera & recta
 sponsi sui sententia ac voluntate nusquam aber-
 rat, filijs suis, in quibus pristinum illum pietatis
 igniculum accensum & inflammatum conspice-
 ret, calicis usum permitteret, & Christi sponsi sui
 sanguinem etiam sub vini specie illi propinaret.

Postea vero cum antiquum illum pietatis ardo-
 rem restinctum esse, & religionis studium in ho-
 minum mentibus refrigisse animadverteret, multa
 que infanda per fecordiam, ac negligentiam
 evenire cerneret, quæ ad tam periosæ sanguinis
 injuriam pertinerent: primo quidem illa calice
 filiis suis non statim prorsus interdixit, sed pruden-
 ter aliqua ratione ostendit magnum vitari ne-
 ces & sacrilegium posse, si ab ejus usu abstinere-
 nt. Itaque jam tum ab initio, cum hæc plurimum
 consuetudo vigeret, ut populares quoque sub
 vini specie Christi sanguinem fumerent: ex eis
 illi, qui eo in statu essent, ut non nisi magno ne-
 gocio, ac summa cum difficultate cavere possent,
 ne aliqua per imprudentiam sanguinem potanti-
 bus guttula eflueret, atque ex ore delaberetur:
 ipsi sic, sua sponte, prophanam ac sacrilegij
 metu, ac fuga ab hoc usu removerunt. In quo
 quidem præclarum & memorabile suæ pietatis ad
 omnem posteritatem argumentum transmiserunt.
 Ac sapienter illi quidem. Nam & summa
 pericula hoc facto devitarunt: neque tamen
 propterea non omnem eam utilitatem, ac totum
 illud, quod utriusque speciei communicatione
 percipi solet, ad se non traxerunt.

Non ignorabant illi æque sub pane ac vini spe-
 cie, totum Christi corpus esse: Atque utrumque
 tam alterius dumtaxat, quam utriusque speciei
 contineri. Corpus enim vivum, quale illud esset,
 sanguinis expers existimare nefas putabant: Sanguinem
 item vivum, qualem illum esse non dubi-
 tabant, non nisi in corpore consistere plane per-
 suasum habebant. Deinde vero ne illud quidem
 nesciebant, Christi corpus in partes secari ac di-
 vidi non posse. Ex quo facile intelligebant, &
 sub pane, & sub vino, totum, verum, vivum
 Christi corpus, & sanguinem: non cadaver mul-
 tilatum, aut membratum disceptum, non etuo-
 rem existere. Cum autem tanti, tamque admira-
 bilis sacramenti aptam in pane, & vino, ac co-
 hærentem inter se connexionem, & non dissolu-
 bilem quandam quasi coagmentationem cogita-
 tione satis assequi non possent, omni cum demis-
 sione, ac pietatis testificatione, ex lætis illorum
 animis præclara illa vox erumpebat. *O res admirabilis,
 manducat dominum pauper servus & humilis.*
 Ad hæc illa etiam audiebantur: *Tantum ergo sacramentum veneremur cernui: præstet fides
 supplementum sensuum defectui.* Ad extremum
 autem cum istorum imitatione, non ita multas

Concil. gener. Tom. XIV.

A post ætates, universi pene ecclesiæ filii, ut piete-
 tem, & quem servatori suo cultum debebant,
 factam rectam conservarent, ipsi quoque a peri-
 culoso illo sanguinis potu paulatim sese subduxe-
 runt, & illa hauriendi calicis consuetudine abto-
 gata, hunc non novum quidem, sed non ab
 omnibus æqualiter ubique servatum panis tan-
 tum edendi morem unanimi consensu recepe-
 runt. Ita factum est, ut jam inde a sexcentis &
 amplius annis, calicis usu, omnibus fere aut cer-
 te plurimis locis prorsus sublatum, panis tantum
 comedendi consuetudo magno studio ac religio-
 ne conservaretur.

B Quiescebat in summa tranquillitate totus pene
 terrarum orbis, cum ecce satan communem &
 tam altam ecclesiæ pacem invidens, tristem illam
 ex Etebi sedibus Erinnyum excitavit, & ut sum-
 miamis permisceret, atque omnia perturbaret,
 in Christi gregem immisit. Tum vero ecclesia
 portentosi hujus monstri exortu perterrita, de-
 que filiorum suorum salute magnopere sollicita,
 cum sponsi sui sanguinem non ad errorum expia-
 tionem, sed ad impietatem, ad injuriam, ad pro-
 phanationem expeti videret: ne, si taceret, boni
 etiam, sed tamen incauti filii in eundem per im-
 prudentiam errorem prolaberentur: hanc igno-
 miniam, hoc tantum scelus ferre diutius non po-
 tuit: Sed vocem sustulit, ingens esse periculum
 denunciavit, quod ut vitari posset, ad laudatam
 illam pristinae pietatis consuetudinem filiorum
 animos incendit, atque vehementi quodam ar-
 dore inflammasit.

C Non omnes tam piæ matris monitis paruerunt,
 non omnes dicto audientes fuerunt: sed obedientia
 semel abjecta, in pestilentis, & perniciosæ il-
 lius libertatis, cujus dux ipse satan esset, castra
 profugerunt, ac nullo honore, nullo cultu, nulla
 reverentia sanctum domini prosecuti, nullum
 jam fingi potest tam magnum scelus, quod illi
 aut cogitatione non designaverint, aut etiam re
 ipsa aggredi dubitaverint. Continebat ista se pe-
 stis initio intra angustos illos unius Boemie fines,
 D neque latius adhuc serpsit: cum adversarius
 noster, tanti hujus mali contagionem ad reliquas
 etiam orbis terrarum partes derivare cupiens,
 alium quendam suum ab inferis emissarium ex-
 citavit. Hunc furis percitum, ambitione tumen-
 tem, invidiæ stimulis agitatum, sanguinem, cæ-
 desque spirantem hoc tam præsentis veneno im-
 buit: quod ille postea in Germania, nobilissimo
 illo ecclesiæ membro spargeret ac disseminaret, &
 tanti mali vi tabescentes miserorum hominum
 animas ad Tartara detrueret. O incauta filia,
 Itane te facere oportuit? Vbi mens: ubi sensus?
 ubi præstans illa tua virtus tum fuit, cum tam ve-
 nenatum hoc & virulentum poculum fraudu-
 lenter ad tuam tibi perniciem propinatum tam
 E avide hausisti?

En tuo exemplo, alios etiam fratres tuos ad
 scelus ejusdem societatem invitasti: eodem com-
 municato veneno illos infecisti: infectos tecum
 una perdidisti. Hancine tu matti tuæ, pro ingen-
 ti suorum in te meritum magnitudine, post tot
 sæcula gratiam refers? Illa te in densissimis impie-
 tatis tenebris demersam erexit: illa Dei ignoratio-
 nis caliginem ab oculis tuis discessit: illa veritatis
 tibi lucem intulit: illa ab impio te satanæ cul-
 tu, ad veri Dei cognitionem traduxit: illa irata
 tum tibi Deum conciliavit: illa divinum te
 munerum participem fecit: illa tibi Christi
 sponsi sui corpus & sanguinem proposuit: illa
 P P P P tibi

ANNO
CHRISTI
1562.

tibi cœlum denique ipsum patefecit: & tu tantorum beneficiorum oblita suavissimo obedientiæ jugo excusso, contempto Deo, salutis tuæ immemor, ad immanem illum adversarum nostrum transfugis, in illius te castra recipis: illinc carissimam atque innocentissimam matrem omnibus ignominii, omnibus probris, omnibus injuriis laceras: illinc eam iniquissimis criminationibus laceras: illinc venenata in eam jacula torques. Non te piæ matris miseret? Non te fratrum tuorum gemitus, non lacrymæ, non preces movent? tantæne animis iræ? itane ad omnem pietatem, ad omnem misericordiam obriguisti? itane te obfuscasti? An ideo imperii illa tibi ornamenta & decus tradidit: ideo summum atque altissimum dignitatis ac majestatis fastigium apud te collocavit, ut tu pro tantis in te meritis, omnia sua sibi ornamenta detraheres, e sua ipsam sede ejiceres, omnes tuas cogitationes, omnes vires, omnes copias ad ejus eversionem converteres? Quis te adeo dementavit? quis te fascinavit? quis te in hos impietatis laqueos induxit?

Respicite jam, respicite, tibi que ad imitandum proponere præclara cum ceterarum omnium virtutum, tum vero etiam religionis ac pietatis exempla, quæ in principe tuo, optimo imperatore Ferdinando mirabiliter elucet: imitare eorum, qui plurimi etiam nunc apud te sunt, in catholica religione ac pietate retinenda constantiam ac fortitudinem: horum vestigiis, quæ ad certissimam salutem & gloriam reducent, insiste. Redi, redi cum suavissima matre tua in gratiam: non vult illa te perditam: non erit amplius injuriarum memor, omnia perpetua oblivione involvet, modo tu ad tuam te salutem erigas: modo eam agnoscas matrem: modo te dicto deinceps audientem præbeas. Si sponsi sui sanguinem ita ardentem expetis, ut non satis habeas uno illum modo tantum fugere, dabit illa tibi calicem quoque, permittet tibi, ut hoc altero etiam modo Christi sanguinem haurire queas.

Redi, redi ad matrem: curre in carissimæ matris gremium: curre in ejus amplexus. Viden' ut illa ardentissimis suspiriis, acerbissimisque te lacrymis ad se vocat? Viden' ut te apertis brachiis, ut obviis ulnis avidissime expectat? Si te perditam filiam recuperabit, omnibus lætitiis effertur, exultabit, triumphos ager. De te vero quid dicam, opibus olim, virisque florens infelix mea patria? clarissima sanctissimorum regum domus: quid de te dicam? Meministi tu quoque quid a matre tua ecclesia acceperis. Illa te aberrantem in viam duxit, illa tibi ad cœlos iter monstravit: illa te in cœlestis regni hæreditatem adscripsit, illa tibi omnia virtutis ac pietatis ornamenta tradidit, illa tibi arma, quibus adversus humani generis hostem decertares, subministravit: illa te omnibus ad illud certamen accommodatis rebus instruxit: illa, si quo casu succubuissem, victam erexit, recreavit, animos addidit, fortem & alacrem prælio restituit: contra vero si virtute tua hostem illum tuum superasses, victicem omni laudem genere ornavit, ad cœlum sustulit, omni commendatione ac prædicatione prosequuta est: tuis illa regibus prudentiam, consilium, virtutem suffecit: tuos illa reges forriter, constanter, & præsentissimis animis, adversus communem salutis nostræ hostem belligerantes, post victoriam in cœlestem civitatem quasi triumphantes induxit, atque in beatorum numerum inseruit: illi tu salutem, illi omnia debes.

A Memineris antiquæ virtutis majorum tuorum, pietatis, constantiæ, in matrem ecclesiam caritatis & observantiæ: ne te ulla vi abduci, ne te ullis inquam ab ejus gremio rationibus avelli patriaris. Illa tibi a suo sponso impetret: antiquam illam majorum tuorum virtutem, & ingens animi robur ac fortitudinem recuperabit. Illa tuis apud Christum precibus perficiet, ut favissimum illud immanis Turcarum tyrannidis jugum tandem aliquando a cervicibus tuis excutias: ut post diuturnam, miserabilemque tot annorum servitutem in libertatem te vindices, ut te attollere, ut erigere, ut Christiani nominis hostes labefactare, frangere, propulsare queas: ut post tot tamque difficiles labores exantlato summa pace ac tranquillitate perfruaris: ut denique suaviter in carissimæ matris sinu conquiescas.

B Vos autem, amplissimi patres, aberrantes filios vestros respicite: reduces libenti atque alaci animo excipite, completimini, fovete, abentes omnibus quibus potestis rationibus retinete: fuga jam dilaplos blandis vocibus re vocate, manum revertentibus porrigite, attrahite: omni caritatis ac benignitatis significatione prosequimini. Non tam judices vos illis, quam parentes præbete, atque horum affectum erga illos, plane induite: omnem ex animis vestris acerbiter eijcite: omnem offensionem deponite: omnem iracundiam abjicite. Misericordiæ nunc tempus est: Christum misericordiæ, non ultionis Deum ante oculos vobis statuite: ignoscite errantibus, errorem deprecantibus subvocate: supplicum aliquando miseremini, sublatam de medio malis demonis at tibus pacem illam, quam servator noster sacrosancti testamenti sui tabulis consignatam, non multo ante, quam moreretur, veluti amplissimam quandam, & plane omnibus bonis circumfluentem hæreditatem nobis reliquit, orbi Christiano restituit. Videtis, nisi fallor, quantis discordiis, quantis dissensionibus, quantis odiis res agatur. Cernite, ut vestri se filii immaniter eruant, ut mutuis se cadibus conficiant. Vbi illa vestra pietas, ubi caritas, ubi in filios vestros commiseratio?

D Adeste auxiliis, supplicetis, extinguite hoc tantum, tamque latum incendium, ne miserabili isto igne totus terrarum orbis, vestra potissimum culpa conflagrasset videatur. Huic vos reitum demum obviam ire poteritis, si imbecillitatis filiorum vestrorum miseri, ad eorum vos infirmitatem demiseritis, & incredibilem illam eorum sum, qua dies, noctesque cruciantur, quamprimum restinxeritis. Quod quidem non ante fiet, quam vos tantopere ab illis expetitum Christi sanguinem, hiant ore, siccis faucibus, summo cum desiderio expectantibus, non gravate præbueritis.

E Ne committatis, patres, ut tot populorum, tot nationum, tot insignium provinciarum, tot nobilissimorum regnorum, quæ nunc eodem incendio absumantur, inanem esse jacturam extimetis. Artissimo hoc unitatis & pacis vinculo dispersas ac dissipatas, & inter se pugnantem filiorum vestrorum mentes ac voluntates colligite, firmissimo hoc modo discrepantes animos constringite.

Non vult Christus ita vos propofiti vestri tenaces esse, ut propter hunc sanguinem, quem pro omnibus prope profudit, tanta sit inter nos, tamque perniciosa animorum dissensio: quin
potius

potius propterea hunc sanguinem effundere, & quod maximum est, ignominiosissimum mortis genus obire voluit, ut nos caritatis ejus erga nos memores, conjunctissimis inter nos animis effemus, & quam concordissime viveremus, Ne cogitis, patres, eos qui tanto studio, tanta contentione, tam ardentem Christi sanguinem expetunt, atque efflagitant, tam negligentes, tam impios futuros, ut quod tanto ardore sibi dari postulant & obsecrant, id non omni veneratione sint profecturi, non omnem ab eo prophanationem longissime amoviti. In vestra propemodum manu est, ut a recta salutis via deflexos filios vestros, in viam iterum retrahatis. In vos omnium conjecti sunt oculi: a vobis universis terrarum orbis salutaria documenta, o precatam illam, & jamdiu cupiram pacem, concordiam, summam animorum ac voluntatum consensionem avidissime expectat: vestram omnes fidem, vestram opem, vestram misericordiam implorant. Ne sitis ita implacabiles, atque inexorabiles. Succurrere labenti, & jam jam tuituræ reipublica Christianæ, pacem otibi reddite, caritatem restituite, errantes & in alienis, atque adeo pestiferis pascuis vagantes oves vestras in suas caulas congregare, salutari illas pabulo recreate. Eas vero, quæ nondum dispersæ passim omnibus campis, relicto grege, vagantur, summa diligentia continete, ne ab eis vel latum unguem discedite, ne solas relinquit.

Va solum, inquit ille, quia si ceciderit, non habebit sublevantem. Quod si vero aliquo abivistis, casque ad breve aliquod tempus reliquistis: summum est periculum, ne redditum vestrum procraftinate, redite ad vestras oves: omni celeritate recurrite.

An nondum videtis, ut vestro desiderio ætueat, ut languent? vos illæ miserabili balatu ad se revocat: insidiantes & circa caulas oberantes lupos horrent, crudeles corporis sui lanatus perterritum: alia vero vestra absentia fieri posse existimant, ut luce illa subulata, quæ ipsis ex Christi præcepto, ad rectum salutis iter præluere debet, in tenebris versentur, omnibus locis impingant, concidant, pereant. Vos illis in tantis tenebris erroris & inscitæ, quæ universum prope orbem contextisse videntur: vos, inquam, jam tandem clarissimum lumen præferete, densam hanc caliginem dispellite, veram illam lucem, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, omnibus conspiciendam præbeate. Excitate vos ad vestrum officium: imo vero Christi domini vox omni vos ardore ad vestrum munus peragendum incendat, atque inflammet. Revocate in memoriam sanctissimas illas ejus voces: *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis.*

Imitami pastorem illum, qui aberratam a grege ovem summa diligentia ac studio perquisivit: inventam suis humeris sustulit: sublatam ad cæteras aggregavit. Quod quidem vos ipsos facere oportet. Non hoc per ministros munus recte perficitur. Non hic aliena opera utendum est: inivsum illud atque odiosum servatori nostro mercenariorum nomen hæc functio longe a se repellit: vos, vos ipsos postulat. Quod in vos ipsi facitis, quomodo ea, quæ paulo ante strictim attigi, perficietis? aut quomodo boni pastoris partes atque officium explebitis? quomodo si longius ab ovibus vestris abiveritis, quod infirmum est consolidabitis? quod ægrotum est, quomodo sanabitis? quomodo quod contractum est ab-

sententes alligabitis? quod abactum est, si non adestis, quomodo reductis? quomodo quod perijt, si præsentem non estis, conquiretis? Iam vero, quomodo, si longius abieritis, mutuo inter vos voces exaudietis? quomodo pastor oves: aut illæ pastorem suum cognoscent, si ille oves, istæ pastorem suum, aut nunquam aut raro admodum conspiciant? Date operam, patres, ne illud in vos recte ac cum ratione cadere videatur: *Dispersa sunt oves mea, eo quod non esset pastor: & facta sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersa sunt, erraverunt greges mei in cunctis montibus & in universo colle excelso: & super omnem faciem terra, dispersi sunt greges mei, & non erat, qui requireret: non erat, inquam, qui requireret. Propterea pastores audite verbum domini. Hac dicit dominus Deus: ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manibus eorum, & cessare eos faciam, ut ultra non pascant gregem.*

Perterritescite, patres, exhorrescite vocem illam: *Zach. 11.* *O pastor & idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium ejus, & super oculos dextrum ejus. Brachium ejus ariditate siccabitur: & oculus dexter ejus tenebrosus obscurabitur.* O acerbam, patres, o terribilem comminationem. Quæ omnia, ut quam longissime a vobis removeatis, ut acutissimum illum divinæ ultionis gladium non a brachio tantum vestro repellatis: sed ut etiam jugulum vestrum: cui ille, nisi dicto audientes estis, jam imminet, a favissimo illo mucrone subtrahatis: quod vestri officii est, facite, divinæ voluntati atque imperio obtemperate. Quod ni facitis, cavete ne in Dei viventis manus incidatis. O terribiles! o inevitabiles ultionis divinæ manus! Hinc rebus feliciter, ut spes est, confectis, concitatissimo cursu domum iter arripite: lucem vestris ovibus præferete, ne in avia & senticosa aliqua loca, ne in præcipitia deferantur. Sed quo raptor? quid ago imprudens? Ignoscite, patres, longius me orationis quasi quidam æstus abripuerat. Num sum nefcius quales vos sitis? Nihil mea ista cohortatione opus est, vestra vos sponte, amplissimi patres, quæ vestra sint partes optime intelligitis, & quod intelligitis, nullo monitore, vestra voluntate incitati, & eximio claritatis ardore incensi, præclare & summa cum omnium bonorum admiratione ac prædicatione peragitis.

Iam videor mihi videre illum diem, cum, dimisso concilio, præclare illæ & sanctissimæ voces ex ore vestro excipiantur: cum alter certatim alterum summo studio ad suum munus invitabit: cum mutuis vos cohortationibus, veluti stimulis quibusdam, in hunc modum impelletis. Age sis, frater, camus. Heus tu, nunc iter ingrediamur: quid cessamus? pergamus, pergamus ad oves nostras quas suo Christus sanguine redemptas, nostræ fidei commisit, quarum item sanguinem de manibus nostris requiret. Age nunc diligenter cognoscamus vultum peccatoris nostri, nostros greges consideremus: in numero nostras oves habeamus, agedum, nominatim eas vocemus, educamus ad pastum: frequentibus præeamus: luporum rabidos ab eis morsus arceamus: salvas & incolmes domum iterum reducamus: ut cum summus ille pastor rationem a nobis reportet, intrepide in medium prodire, & his eum vocibus fidenter alloqui audeamus: En tibi pater celestis, quem mihi gregem tradidisti, eum ego tibi integrum conservavi: tu illis miserere, &

ANNO CHRISTI 1562.

Ezech. 34

Zach. 11

Ezech. 34. Prov. 27.

Joan. 10. Num. 27.

ANNO CHRISTI 1562.

una cum pastore in optatam illam tuam sedem, & beatorum domicilium transferas: ut tibi dulcissimo tuo aspectu læti perfruamur: ut oculis nostris divinitatis tuæ splendore ac pulchritudine perpetuo pascamur: ut tibi sempiternas laudes & gloriam in excelsis canamus, per omnia secula sæculorum. Amen.

FINIS.

XCIII.

DISPUTATIO DE COMMVNIONE

sub una panis specie, ad sacram æcumenicam synodum Tridentinam habita in congregatione generali, a Ludovico Ioanne Villetano theologo reverendissimi domini episcopi Barcinonensis, diebus XVII. & XVIII. Junii.

ARTICVLII PROPOSITI THEOLOGIS examinandi in sancta synodo Tridentina.

VI. Junii. MDLXII.

I. Articulus.

AN ex Dei præcepto ad salutem necessario omnes & singuli Christi fideles utramque speciem suscipere teneantur sanctissimi eucharistiæ sacramenti?

II. Articulus.

AN rationes quibus S. catholica ecclesia adducta sunt, ut communicaret laicus, atque etiam non celebrantes sacerdotes sub una tantum panis specie, ita sint retinendæ, ut nulla ratione calicis usus cuiquam sit petmittendus?

III. Articulus.

AN si honestis & Christianæ caritatis consentaneis rationibus concedendus alicui vel nationi, vel regno calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, & quænam sint illæ?

IV. Articulus.

AN minus aliquid sumat, qui sub una tantum specie hoc sacramento utitur, quam qui sub utraque?

V. Articulus.

AN divino jure necessarium sit parvulis antequam ad annos discretionis pervenerint, altissimum hoc porrigere sacramentum?

Dicant theologi, quæ tamquam vera sive catholica recipienda: quæ tamquam falsa sive hæretica rejicienda.

ILLVSTRISSIMI, ac reverendissimi domini, Apostolicæ sedis legari dignissimi, oratores clarissimi, antistites sacratissimi, virique ornatissimi, ne videar in tam pio ac sedulo totius reipublicæ Christianæ negotio unus ipse sedere ociosus, verso jam & ego mecum dolium, obsequenturus interim quam officiose ac pie potero vestris sanctis imperiis. Atque ejus unius fretus auxilio, qui vobis, hoc est, ecclesiæ, ac proinde vestris etiam ministris, os & sapientiam, cui non possint adversarii resistere, pollicitus est se daturum, ad discutendos propositos quinque articulos aggredior. Qua in re videor muneri satis meo facturus, si non amplius immoretur in nostris confirmandis, (ne injuriam facere videar sacrosanctis Constantiensis, & aliis synodis, ubi illa bona ex parte definita sunt omnia, atque mirifice constabita) sed totus potius verser in refutandis alienis, & quidem confodiendis adversariis, proprias etiam in ipsorum capita retorquendo sagittas. Qui nisi essent petulantes ac importuni, imo veto & impii, respicerent tandem, aut certe con-

Luc. 21.

Ratio disputationis Ex imperat. in concilio Chalcedon. ad. 3.

quiescerent convicti, & piis indulgentissimæ matris sanctæ Romanæ ecclesiæ horrationibus, & justissimis doctissimorum ac religiosissimorum virorum objurgationibus, nec iterum sibi iniqui, & nobis improbi insurgerent, falso conquentes nos ipsorum argumenta aut obiter referre, non explicita eorum vi & energia: aut leviter impugnare, non expectata ipsorum repulsione. Quibus imprudenter in utroque mentientibus, etiam si ab iis qui ante dixerunt & doctissimi & piensissimi viri, satis superque fuerit factum, libet nihilominus, si tamen liceat per vestram omnium, sanctissimi patres, humanitatem, cominus cum adversariis congregari, & velut manus conferere, potissimum illorum objectionibus fideliter adductis, quinimo velut in belli aciem redactis cunctis, & ceu hastata manu propositis singulis, ut vel ita tandem cum fenerint sibi humanas omnes debilitatas vires, redeant ad cor, & piensissimæ matris Romanæ ecclesiæ implorent clementiam. Quod illis concedat benignissimus pater dominus Iesus Christus. In quorum parentum gloriam, quia hoc maxime palmarium est, ego filiorum minimus nullum discrimen veritatis in arenam & certamen descendo. Atque primum sit totius nostræ disputationis cardo & vertex, qui primus est ordine propositus articulus: quo definito, reliquos faciliori negotio absolvemus. Ab hujus enim decisione cæterorum definitiones pendere videntur.

AN EX DEI PRÆCEPTO AD salutem necessario omnes & singuli fideles utramque speciem suscipere teneantur sanctissimi sacramenti eucharistiæ.

ARTICVLVS I.

QUESTIONIS assertoriam partem confirmare cum nituntur adversarii, hoc veluti rete, quo se ipsi iretiant, ex omnibus eorum rationibus contexi posse videtur, quantum ego illas apud eos divullas & temere sparsas potui in quandam velut artis formam redigere ex sequentibus ordine locis. Primo, ex præcepti dispositione. Secundo, ex dispositionis ratione. Tertio, ex sacramenti institutione. Quarto, ex institutionis executione. Quinto, ex executionis observatione. Sexto, ex observationis continuatione. Hæc illa est eorum catena, quæ miseris in reterrimum traxit hæreson barathrum, & deplorandum animorum exitium. Cujus quoque propositum ordine unamquamque seorsum anam primum conectamus, deinde veto dissolvamus, quam apto fieri utrumque poterit differendi modo, & stilo, ut ita utriusque ratio sit apertior. Nam ornari res ipsa negat, contenta doceri.

EX PRÆCEPTI DISPOSITIONE objectio prima.

ITaque ex hoc primo loco aciem & hostilem inchoantes pugnam adversarii, præsertim Hulticæ, quanta possunt virium intentione adversus nos specula intorquent, sic plenis buccis concerpantes. Quæ sunt ejusdem dispositionis, ejusdem patirer obligationis esse oportet: atqui præceptum illud baptismi Ioan. 3. Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: & illud alterum communicationis Ioan. 6. Amen, amen dico vobis, nisi mâducaueritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis

AN CH... 1562. Adver... riorum... tulari... improk

Adver... impude... mēdac

Institu... disputa... nis.

Ex Ex... a. Ec... c. 3. 4. Ang. de... ra rel. e

VI. In... unde a... vers. a... mēia 17

Ordo d... rationis... n accp

Huffic... Achille... collatio... baptis... euchar

in vobis: ejsdem omnino dispositionis esse constat, ex afferatione præfationis, Amen amen dico tibi, & Amen amen dico vobis: ex energia conjunctionis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, & Nisi manducaverit carnem filii hominis, & biberit ejus sanguinem: & ex gravitate comminationis: Non potest introire in regnum Dei, & Non habebitis vitam in vobis. Cum tamen ad baptismum omnes & singulis Christi fideles renentur ratione divini præcepti parvulis etiam injuncti ex analogia circumcissionis Gen. 17. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia partem meam ir. tum fecit: Cum jam præmississet: Infans oculo dierum circumcidetur in vobis.

RESPONSIO.

Hic est magnus Hussitarum Achilles, in quo licet potissimum omnis spes Danaum, addunt illi tamen & alterum fraudulentum Vlissem ex ratione præcepti, cui etiam conjungunt & tertium furibundum Aiaceum ex sacramenti institutione. Atque ita deinceps ex reliquis propositis locis cæteros antesignanos & præcipuos Græcorum duces conglomerant, & instructa phalange, sibi leviter plaudentes triumphum ante victoriam, si Deo placet, concinunt. Verum quia non in numero, sed in momento argumentorum vis est, Age jam singula expendamus, & unumquodque istorum, Christo propitio, doceamus esse iners, & sine pondere pondus. Er adversus istos tot tantosque Goliathos cassidibus, loriceis, occreis, gladiis, hastis, clipeis, & reliquis infernalis Vulcani armis onustos exprobrantes agminibus Israel, insurgat unus David puer incernis, in nomine domini cum baculo tantum, funda, & quinque limpidiſſimis de torrente electis lapidibus, hoc est, quinque verbis Paulino sensu in ecclesia Dei locuris: ut intelligant nos vere niti verbo Dei & quidem expresso. Id quod etiam rudiores perspicere aptissime, nisi habenda nobis esset ratio celeberrimæ hujus non minus doctæ quam sanctæ coronæ. Cui satis superque fuerit digitos intendisse in fontes sacre scripturæ, & ad antiquorum patrum sententias obire, & velut per transfennam alluisse.

Atque primum illud ducimus præmittendum: Citatur Ioannis vi. locum bifariam a doctoribus ecclesiasticis exponi, nempe vel de spirituali, vel de sacramentali manducatione: ad has enim referimus quæ aut voto, aut re ipsa ex ambabus conne&untur. Quam quidem utramque expositionem hoc loco utrumque, quod & ambas literales esse posse non diffiteamur ex doctrina non modo beati Augustini, sed etiam aliorum antiquorum patrum, cum in multis aliis sacre scripturæ exemplis, rum in hoc etiam loco comprobata, & res nobis sit cum Lutheranis simul & Hussitis, quorum illi spiritalem tantummodo, hi contra sacramentalem ex hoc loco manducationem admittunt. Ut ita cum probaverimus ex neutra sequi adversariorum institutum, nullum illis relinquamus diffugiū locum. Sed ne eadem repetamus, cum præcepti dispositio & ratio præcipiendi eodem fere spectent, dilata sacramentali in sequentem locum, spiritalem hic tractemus manducationem. Quæ ea maxime est, qua Christum spiritualiter manducatur & bibitur per fidem charitate vivam in ipsum Iesum Christum filium Dei unicum Dominum nostrum.

Quod esse divi Ioannis institutum in supra cit. Concil. gener. Tom. XI V.

Atatis verbis & metaphora (in qua non proprietas, sed translatio est literalis, & primo intensus sensus) colligas facile & ex concordantia aliorum locorum, qui de fide tantum expresse loquuntur, & ex consensu ac conspiratione eorum omnium, quæ hoc loco & præmittuntur, & subne&untur in idem institutum. Quæ duplex solum aut sane potissime assignari solet investigandi reconditioris sensus ratio. Nam cum manducans carnem Christi, & bibens ejus sanguinem, duos imprimis dicatur inde percipere fructus, ut scilicet habeat vitam æternam, & ut maneat in Christo, Christusque in ipso (ad priorem enim referendum est, quod idem non pereat sed vivat, quod resuscitandus sit a Christo in novissimo die) utrumque fidei vivæ referri acceptum in sacra scriptura novus est, quam ut pluribus comprobandum sit. Et ut cæteros prætermittam, quis nesciat divum Paulum in hoc libentissime versari argumento, ut doceat ex fide justum vivere, & Dei spiritum Christumque ipsum in cohabitare?

Quid quæris? divus ipse Ioannes usque adeo strequens est in hac sententia, ut fere nullum ejus euangelii sit caput, in quo non aut tacite insinuarit, aut expresse illam protulerit. An alia est ea initio euangelii concessa coactio in filios Dei, *is qui credunt in nomine ejus & ex Deo nati sunt.* In quorum numerum adscit jam videntur 2. cap. multi credentes in nomine Christi. Tertio autem capite, cum ipso præcepto baptismatis conjungit fidem in Christum, sæpe inculcans quod omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Quinimo & sequenti capite 4. Christus (ut intelligas ad omnem occasionem libenter irrupisse cum in hanc sententiam) cum Samaritana de aqua bibenda sermocinans subdit: *Omnis qui bibit ex aqua hac sitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Quod de fide viva in Christum intelligendum esse, ut sic loquar, literaliter non solum concors omnium exponentium patrum sententia monstrat, sed verba etiam ipsa Christi quæ sequuntur: *Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Quod ipse idem Ioannes interpretatur capite v i i. in simili sententia de spiritu quem erant accipituri credentes in Christum. Vnde fit, ut quam hic Christus intelligit bibitionem ex occasione perentis aquam & potum, eandem intelligat vi. capite manducationem ex occasione quærentium panem & cibum. Quare fuerit fides viva in Christum utrobique intellecta, si rem ipsam significatam attendas. Si vero etiam spectaveris in ipso modo dicendi præfationem antecedentem, & promissionem subsecquentem (ut in objecto adductum est) videas eandem fidei ipsi applicitas a Christo capite v. *Amen amen dico vobis, quia verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam.* Qualis autem sit hæc vita æterna, cujus sæpe meminimus, subdit dicens: *Et in iudicium non venit, sed transit a morte in vitam.* Cujus oppositam pœnam comminatur explicite ibidem, non credentibus in se. Ex qua mirifica conspiratione antecedentium capitum quis non facile colligat intellectam a divo Ioanne in supra adductis verbis spiritalem de fide in Christum manducationem carnis, & bibitionem sanguinis ejus? Quod si propius ad institutum liber accedere, & omnes habiti a Christo Ioannis sexto de hac re sermonis partes penitus

pppp ij introspi.

ANNO CHRISTI 1562.

Fructus spiritus sancti con-

Idem spiritus sancti fidei vivæ cum ex scriptura sacra cum ex universo divi lo. euang. Rom. 1. c. 2. b. 4. a. 5. a. 8. b. Gal. 2. d. 3. 2. Cor. 3. d. Ephes. 3. d. 2. Tim. 1. d. Ioan. 1. b.

Cypri. epist. 38. ad Cæch. lib. 2.

Partes sermonis a Christo ad Capernaïas habuit.

NNO
CHRIST
1562.

adversari
um in a.
fiancia.

ia confi
ia au
ia.

g. 7.

14.

io ci
l. exam.

lex sen
terialis
si loci.
a. 6.

Augustin.
12. 12. c.
25. 26.
Ioan.
7. homil.
7. Num.
v. in ser.
20. do.
t. aut
alios?

ia spi
lis com
io apud
Ioan.

ANNO
CHRISTE
1562.

introspicete, miraberis, fat scio, summam omnium concordiam ad hunc sensum in contrinuo orationis ductu, ex assignatis ubique eisdem effectibus & fructibus.

Quid quæro te, an non illum manifestant ac perspicuum faciunt, & sumpta sermōcinationis occasio *Queritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducaſtis ex panibus & saturati eſtis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis, &c. Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* Propositio petitioni Iudæorum satisfaciens: *Ego sum panis vite, qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in æternum.* Solutio dubii: *Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam: & Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Compositio litigii, quæ nostra est litigandi occasio: *Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Subsumpta subjectio: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam, & resuscitabo ego eum in novissimo die.* Apposita confirmatio: *Curo enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Augens expositio: *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter patrem, & qui manducat me & ipse vivet propter me.* Et illata collectio: *Qui manducat hunc panem, et credendo in me filium Dei, non esuriet nec sitiet, quia vivet in æternum.* Hæc ergo esse videtur Christi apud Ioannem de fide viva sententia, quam reliquo fere euangelio confirmat. Nam & sequenti capite VII. *In novissimo die magno festivitatis stabat Iesus, & clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me & bibat, qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre ejus fluent aqua viva. Hoc autem dixit (ut inquit Ioannes ipse, ne alium quæras in interpretem) de spiritu, quem erant accepturi, credentes in eum.* Hanc ipsam deinceps sententiam sæpe apud eundem legas, præsertim & expressius quam ut possis subterfugere, capite X. XII. XV. XVII. & ubi non in ejus euangelio? Cujus potissimum primumque institutum fuit Christi divinitatem adversus Ebionitas asserere: *Vt credentes quia Iesus est Christus filius Dei, vitam habeamus in nomine ejus.*

Ioan. 20.

D. Hier. l. 1.
contra Iovin.

Quinimo & in epistolis sibi perpetuo concors & constans Ioannes eandem sententiam subinde inculcat, Vnde divus Hieronymus contra Iovinianum (ut prudens taceam multos alios ex antiquis & recentioribus patribus ejusdem plane interpretationis) expendens illud I. Ioannis I. V. *Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in eo manet & ipse in Deo, discrete dixit manducationem carnis & bibitionem sanguinis Christi Ioannis VI de fide per caritatem vivam, & superiorem confessionem intelligi debere, quod eundem utrobique apud Ioannem videret & effectum & fructum.*

Spiritualis
communio
in beatitudine.
Luc. 12.
Quæ sunt
beatitudines
ambrosia &
m. 3. 11.

Neque Ioanni propria hæc est metaphora, sed quam ille inchoavit in gratia eandem Lucas absolvit in gloria, dum etiam in novissima cæna Christus apostolos in magnam spem erigens, inquit: *Et ego dispono vobis sicut disposui michi pater meus regnum, ut edatis & bibitis super mensam*

meam in regno meo. Sic enim demum beatis datur dapibus accumbere divum, cum per contemplationem Dei fidei responderem velut ambrosiam comedere: per fruitionem vero caritati relatum ceu bibere nectar dicuntur in una perfecta felicitate, etiam a poetis veritatem nescio unde edoculis. O mirandus veritatis consensus atque concentus! Ergo te, inquam, Domine Iesu Christe Deus noscitur, nos homines etiam manducamus & bibimus, dum in te credimus viam conversationis sanctæ, veritatem doctrinæ divinæ, & vitam beatitudinis sempiternæ? *Quis igitur tam iniquus sibi fuerit, qui tantam felicitatem sibi inviderit?*

Ar dices: Si tam facile & ita absque ullo horrore manducari caro Christi, & ejus sanguis bibi per fidem poterat, cur ille Capernaïtas & discipulos intelligentes ferinam comestionem carnis & bibitionem proprii sanguinis permisit in tam fædo errore & impia obmurmuratione persistere? Fortassis inquam, quod illi ex eorum numero essent, quibus ita loquendum erat, ut videntes non viderent, & audientes non intelligerent? vel potius quod isti ex affectata ipsorum ignorantia nolent intelligere quæ satis ipse expresserat. Quorum etiam admoneret subdicens: *Hoc vos scandalizat? Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quicquam. Verba que ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt, &c.* Sed addes: Atqui post hanc etiam admonitionem multi discipulorum ejus abierunt retro, quos non legitimus runc revocatos. An quod & hi non essent ex iis, quibus dictum est: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei?* Ex quibus ut doceret quæ neminem perdidisse, dixit Iesus ad duodecim: *Numquid & vos vultis abire?* Cui omnes in Petro, & Petrus pro omnibus, caput pro corpore, pontifex pro ecclesia respondit, *Domine ad quem ibimus, cum certo sciamus non esse aliud nomen præter tuum sub cælo datum hominibus, in quo oportet nos salvos fieri.*

Quinimo confitemur quod verba vitæ æternæ habes, in hoc palam profluentes, & universi euangelii tui præstantiam, & superioris dicti energiam. Cujus ut omnes norint nos tuo munere veram & sanam intelligentiam assecuros, & nos credimus & cognoscimus, quia tu es Christus filius Dei. Vbi Petrus ecclesiæ fidem, & ejus ordinem, ac certitudinem publice protestatus satis aperte significat verborum Christi & sacræ scripturæ interpretationem esse, non exoterorum Capernaïtarum (cujusmodi sunt infideles & pagani) non etiam discipulorum Christi ab ecclesiæ unitate discedentium (quorum exemplum imitantur schismatici & hæretici) sed potissimum Petri & collegii apostolorum, hoc est, papæ & concilii, sensum Christi habentium, & illorum vices gerentium. Vrideo dicere possis præceptum illud Ioannis VI. de spirituali manducatione, & bibitione per fidem vivam in Christum, jam inde usque ab ejus promulgatione fuisse interpretatum ab ecclesia universa.

Quod ob id paulo motusius ex eodem Ioanne probandum duximus, ne hanc interpretationem respiciant orthodoxi. Quam admittentes libentissime damus supra adducta in objectione ex Ioanne III. & VI. quatenus præcepta sint, non rantum ejusdem esse dispositionis, & obligationis, sed etiam ejusdem fere significationis, aut certe virtutis. Quibus simul & semel, ut in scholis dicitur, paremus omnes, & singuli Christi fideles, dum in baptisate credentes in Christum

ejus

ANNO
CHRISTE
1562.

Leo. ser. 2.
resurrect.

Præoccur-
tio repul-
sis.

Luc. 8.

Ioan. 6.

Præoccur-
2. repul-
sis.
Luc. 8.
Ioan. 6.
Act. 4.

Petri &
Istis su-
autiori
Aut. in
de 4. fer.
Euang.
Bontia
cl. f. a. f. c.
Quorum
in axim
interpre-
litera.

Applic-
responsi-
ad obje-
nem.

RESPONSIO.

ANNO CHRISTI 1562

ejus manducamus carnem, & sanguinem bibimus, A sive per nos ipsos adulti, sive per alios pueri, in quorum fide baptizamus, ut optime explicuit Beda ex Augustino. Atque hic est unus modus respondendi objectis adverificationum ex manducatione spiritali, & fide viva. Est & alter ex manducatione sacramentali, quem jam nunc in diluendo secundo objecto explicemus.

EX PRÆCIPUENDI RATIONE. Objectio 2.

IN confirmationem primi objecti sui addant, I mo & in refutationem nostræ responsionis, si quid juvare videretur, assumant secundo adversarij rationem præcipiendi. In quo utpote philosophico loco arguentur, quantum velint, Pragensis universitatis Hulfite. Hoc profecto tandem suis argutis & technis efficient, ut videantur voluisse magis videri, quam esse sapientes, vere philosophæ. Quorum rationem volumus non modo explicare, sed viribus etiam additis, ut in superiori fecimus, augere. Quo norint omnes, nos non tam vobis æquillimus iudicibus, quam causæ ipsi & veritati fidere. Atque jam illud primo subjiciant, fuisse perpetuo ab omnibus & præcis & neotericis Theologis obsevatam quandam miram analogiam inter naturam & gratiam: qualis fere a philosophis celebratur inter materiam & formam mutuis respectibus & reciproca ratio. Super qua quidem sancti patres & satis feliciter ædificaverunt bona ex parte arcem illam, ad quam Theologia reliquas artes velut ancillas vocat: & in qua pro ingenii humani captu satis apposite explicarant harmoniam illam universi ex ratione archetypi ad imaginarium? intelligibilis ad sensibilem, cælestis ad ecclesiasticam (quæ cæteros taceam) seduli sic indagatores (quoad licet & fas est) consiliorum & mysteriorum divinatorum.

Atque ita isti magnifice prælati super communi illa naturæ ad gratiam proportionem duas alias particulares habitudines adstruunt: Vitæ naturalis corporis & caducæ ad vitam gratuitam spiritus & æternam: item & alimenti corporalis ad sacramentam eucharistiam. Quibus decussatis (quæ efficacissima habetur apud mathematicos a decussata proportionem colligendi ratio) consiciant cum concilio Florentino, omnem effectum quem materialis cibus & potus, quoad vitam agunt corporalem, hoc idem quo ad vitam spiritalem & hoc sacramentum operari. Nam & hæcenus communis illis & nobis est sententia: dissentimus vero in eo, quod isti assumunt. Atqui alimentum corporale distinctis cibo & potu constat. Oportebit igitur cum distinctas duas species sumere panis & vini, qui sanctissima eucharistia velut alimento spiritali utatur: ut ita vere dicatur manducare carnem & bibere sanguinem Christi. Nec satis sit (quod præoccupantes fortassis adjungerent) communis & generica ratio alimenti & sumptionis, cum hæc servetur in potu, quo solo nequit corporalis vita conservari. Quæ si aliquo communi sustentetur, hoc velut compositum & coalitum fuerit ex illis duobus cum distinctis habitudinibus, nempe ad cibum sub ratione calidi & seci, & ad potum sub ratione frigidi & humidi: ut ita alimento instaurantur in animante ea, ex quibus ipsum constat, & continuo fluxu, quæ ejus est conditio, deperduntur.

Sed hoc loco facile intelligo, o bone Iesu, quam verum illud sit: Sapientes hujus sæculi turpiter & pueriliter hallucinari etiam in rebus minimis, qui relicta tua & vera via & recta veritate, sua ipsorum nitantur prudentia. Quis non videt, qui vel prima fecerit philosophæ rudimenta, acutos istos homines ad meridiam lucem excutire, dum rationem alimenti corporalis in eo quod extraneum, ne dicam contrarium illi est, collocant, non animadvertentes cibum & potum dum primum sumuntur sub materialis ratione, & nondum disposita, esse varia aliena & velut contraria animalis alendi naturæ & temperiei: Cui cum cognatum, quam maxime fieri potest, evaserit alimentum, tuac demum proprie nomen suum tueri possit & alere. Atque hujus rei gratia tradunt physici naturam nutritivæ suas ordine disposuisse in animalis officinas, ventriculum, hepar, venas. In quibus quicquid per os ingestum fuerit, continua velut concoctione exposatur & perficitur, dum inde excernuntur perpetuo velut scoræ quædam, quæ magis externa, minusque animali utilia fuerint, donec ex venis tandem irrorescens ac membris singulis mirandum velut gluten adhærescens, fiat & toti ipsi congenerum, & singulis partibus conveniens: atque ita demum pro ratione cognatæ substantiæ nutritivæ, pro ratione veræ additæ quantitatis augens indicibili modo per totum ipsum, & minimas ejus partes citra dimensionum penetrationem commeans. Atque hic denique absolvitur alimenti ratio: in elaborata, inquam, illa unitate, quæ conformis est unitati & virtuti ipsius misti. Ut inde aperte videas: quam falso & inepte assumpserint adversarij, in alimenti ratione spectandas esse proprias & distinctas vires calidi & seci, humidi & frigidi, velut quatuor elementorum, ex quibus animal constet glendum. Nam, ut prudens prætermittam difficilem illam questionem, de qua philosophi & medici certant, & adhuc sub iudice lis est: Num in misto elementa permanent formis integris, aut viribus dumtaxat suis? Illud tamen inter omnes convenit misti rationem ad elementa esse velut formæ ad materiam: ac proinde illam consistere in superiori quadam unitate, virtute & temperie. In quam cum conspirant elementa cuncta, meliorem jam sortem nata in communi totius naturæ, propriam partis conditionem obliviscantur singula.

Huic igitur mirandæ unitati totius misti corporis respondere debet & ipsius unitas alimenti, quod ad illud totum instaurandum pertinet, dum suppetias fert humido radicali: quod a natura institutum ad conservandam misti totalem temperiem, in quadam tanquam superelementari conditione, a calore nativo tamen velut invaditur perpetuo, ut ita sustinere hujus impetum possit, donec naturæ periodus absolvatur. Itaque & ipsum intrinsecum, alimentum corporale siuapte ingenio unum est, cui ut concordaret extrinsecum, unum etiam illud, si fieri posset, optaret natura. Id quod observatum videmus, ubi alimentum ipsa præparat parvulis, qui ob ætatis infirmitatem illi parando inepti sunt, utpote in lacte ipso alimentorum omnium si ex ipsa mamma sugatur aptissimo. Quare si tantam observamus in corporali naturæ alimento sive intrinsecum, sive extrinsecum unitatem, quam, oro, vos observandam

Adversariorum hallucinatio.

Fatio aliam menti absentem.

Quomodo fiat nutritio & nutritio ex alimentis ad physicos sentent.

Adversarij deceptio in assignanda ratione alimenti ad elementa.

Qualitas ratio misti ad elementa.

Quare oportet unum esse alimentum cum corporis.

Natura consilium.

Quare debet esse unitas alimentum spiritus.

Quare gratia præstes natura.

ANNO
CHRISTO
1562

Quantitas
vires utri-
usque ali-
menti.

Quaestio
nibus emi-
nentia in su-
perioribus in-
trinfeco.

Dionysius de
div. nom.
1. 1. 1. 1.
Parm. n.

Gradatio
partium u-
niuersi in u-
nitate.

Ut uniuersa
in inferiora
in superiora
sic plura ex-
trinfeca in
uno intrin-
feco.

Quantitas
vires ali-
menti sacra-
mentalitis.

Quatenus
in sacra-
mentis externa
corporalia
in aeternum
agant spiri-
tum.

Christus in
eucharistia
unus emi-
nentis pa-
ris unite
communi-
catur. Grec
interpr.
I. 1. 1. 1.
Pas. de. sic.

observandam censeatis utrinque in spiritali A
gratiae alimonia? Magna hoc loco mysteria no-
bis deteguntur, si commode proposita naturae
ad gratiae habitudine utamur. Vbi tanto gra-
tia praestabit naturae, quanto spiritus corpori,
quanto forma materiae, quanto ens non enci,
quanto unum multis, quanto denique divinum
humano.

Hinc necessario restat, ut quia alimenti naturae
corporalis, est unitas virtutis, alimenti gratiae
spiritalis sit, quae sola superest unitas eminentiae.
Haec autem eminentiae unitas talis est, qualis apud
Dionysium omnium sensibilium in Sole, omnium
linearum in centro, qualis denique apud Parme-
nidem omnium in ipso Uno. In quo non tantum
omnia sunt unum, aut unum omnia, sed quodcumque
quidvis aliud. A quo, ut supremi ad
infima ducta prima analogia, similem deinde ob-
servant illustiores sive philosophi theologantes,
sive rheologi philosophantes in omni superiori
ad sua inferiora, quatenus uniuscuiusque propria
ratio & natura ferre possit, & imitari divinam
conditionem, quam omnia suapte natura appe-
runt, ut quo propinquius ad supremum accesserit
aliquod superius in iusticia illa partium uni-
versi gradatione, eo magis in hac ipsa eminentia
ratione inferiora sua sibi connectat & uniat.

Coeunt quidem, & uniantur eminenter, id est,
non modo facultatibus propriis, sed actu etiam
communi & superiori omnia materialia in for-
ma: magis, naturalia in anima: jam magis, ani-
malia in intellectu: sed maxime, intellectualia
in Deo, eoque absolute omnia in ipso uno. At-
que ita intelligendum illud celeberrimum, & in
omnium ore vulgatissimum axioma: Quae
distincta sunt in inferioribus, in superioribus uni-
tate esse oportet. Quam similem rationem obser-
vant extrinfeca ad intrinfecum. Id quod exem-
plo physico clarissime ostendunt philosophi,
dum in uno sensu communi & intrinfeco emi-
nenter conglutinant & connectunt omnes sen-
sus particulares & externos: ita, inquam, ut non
solum unus & idem videat, & audiat, sed & vi-
dendo audiat, & audiendo videat, dum eminenter
tantum sentit. Unde fit, ut si corporales &
materiales, cibus & potus in ipso intrinfeco cor-
poris alimento formaliter unum evadunt (ut
ideo & extrinfecum ex correspondentia natura
unum etiam esse oporteret) multo magis spiri-
tualis in ipso spiritu utrinque unum esse conve-
niat, & eo magis in sacramento, quo ibi spiri-
tus in gratiam & superiorem divinam sortem eve-
hitur supra omnem naturae conditionem & vim
ex solo divino munere, & benignissimo clemen-
tiae divinae foedere.

Quod unum in sacramentorum praestantia, &
efficacia spectamus & attendimus. Eatenus enim
signa illa exteriora intrinfeco operari, & in spiri-
tum agere intelliguntur, quatenus ex intentione
operationis divinae velut instrumenta ad gratiam,
vel inducendam, vel augendam applicantur,
cum quadam congruentia aut naturalis usus in re,
aut significationis humanae in voce secundum
communem, sed mysterio decentem utriusque
usurpationem. Sic baptismus lavat animam, &
eucharistia pascit etiam spiritum. Quare licet
in hoc spirituali & sacramentali pabulo, si rem
ipsam spectes, vere & realiter sint quatuor illa,
caro, sanguis, anima. & divinitas Christi, suis
quaeque actibus distincta, & eorum respectu na-
turaliter a se invicem diversa: attamen si ea

ad visibile signum, & invisibile effectum sacra-
menti referas (in qua relatione, & habitu-
dine videtur maxime intelligendus spiritalis ille
& mirus, quo Christus est sub hoc sacramento,
modus a sanctis theologis appellatus sacramen-
talis) fortassis non inepte dixeris quatuor illa coe-
re, ut sic dicam, eminenter (non enim superest
aliud apud philosophos, cum quibus hic agimus,
usurpatum unitatis nomen) in unum sanctae
eucharistiae sacramentum, & perfectum spiri-
tuale alimentum sub utriusvis speciei etiam mi-
nima particula, ubi non satis possit humanus
sensus quatuor illa invicem discernere, ut po-
te hic unita non modo in uno Christo realiter
secundum esse, quo ille est in se, sed etiam
in una eucharistia sacramentaliter secundum
aliud esse, quo idem etiam est in sacramento.
In quo Christus unus eminenter passus sic totus,
& integer ex multis constans, simul su-
mitur, ut compositus & multiplex natura ex-
istens, simpliciter & unire sacramento commu-
nicentur.

Vnde licet non temere hic suam quandam ob-
servare eminentis unitatis rationem, propter
quam Christus ipse, rametsi secundaria partium
ratione, & velut materiali optime & vere dica-
tur secundum carnem manducari, & secundum
sanguinem bibi, non tantum sub utraque, sed
etiam sub una specie, attamen primaria totius
ratione, & eum formaliter per se potius a sanctis do-
ctoribus dicitur sumi & communicari in emi-
nenti illa sacramenti unitate. Ad quam sic magis
exprimendam, praesertim contra Nestorium, qui
eam impie dividebat (ut nostris adversariis) di-
cuntur a patribus sanctis omnia in illo contenta
etiam sanguine manducari. Quinimo & de eodem
etiam pane simul manducari & bibi, quem
modum & huius sacramenti typus (quem hic
Christus adducit) manna omne delectamentum
& omnia saporis suavitate pro credentibus in
se habebat, & simul etiam ac potionis loco &
pro integro alimento Hebraeis fuit, antequam
murmurare contra Dominum cepissent (ut nos-
tris etiam adversariis usu venit) quod idem do-
ctiores Iudaeorum tradiderunt: imo & quando-
que petram, ut psalmo septuagesimo primo
accipi pro manna per synonymiam. Ut jam obser-
ves in ipsa etiam figura unam non modo rem, sed
& speciem notatam huius alimenti caelestis &
spiritalis. Atque huc etiam spectasse concilium
Florentinum facile intelliget, qui animadvertit
ad intrinfecum utriusque alimenti effectum
verbaliter relata, neque specierum eucharistiae
ullam factam mentionem, sed ipsius indefinire
sacramenti, ramquam unius. Cujus sub alteru-
tra specie (cum eidem etiam sub qualibet utrius-
vis particula totus ipse Christus sit, & vete
sensus habeatur) perfectum & mirabilem ex
communicatione effectum quoad vitam spiritualem,
explicatam sic magis voluit ex analogia materia-
lis alimenti quoad vitam corporalem, secundum
eam profecto rationem, in qua propositionem
adversariorum audimus, proximi alimenti. Quam
eandem insinnavit Gregorius Nyssenus, dum
perfecti alimenti rationem in carne & sanguine
Christi esse docuit, secundum mirandum illum
effectum, quem corporis Christi communi-
catio sacramentalis in ipso digne sumente fa-
ceret.

Ad hanc igitur communicationem signifi-
candam, & commode quidem repraesentandam
aptissima

ANN
CHRISTO
1562

cap. 7.
in 4. di-
10. 6. 1.
D. T. bo.

76. ar. 6
Emis. bo
de Pasch
Cyp. lib
ep. 7.
D. Apo-
cant. 1. 3.

Innocentius
de off. m.
conc. Ep.
contra I.
Cyr. sul-
anatho-
is & in
l. 4. c. 2.
Cyp. 11
de can.

Unitas
minera-
figura en-
sistia.
Vbi lo-
quod de
2. lib
1. 1. 1. 1.
lib. 3. P.
Bnr. ex
bin. con

Conc
spectat
nitatem
menti i
suis co
munica
nis.
d. Thon
9. 7. 9. 9.
Ambr.
Chryso

Eodem
classe
Greg. 2.
Eub.
nopia.
2. titul

aptissima esset in sacramento una externi alimentum specie, si qua in communi omnium usu esset, quæ plenam illam totius alimentum rationem denotaret: qua cum careamus, sufficit ex pacto significacionis non ad dimidium tantum, ut mutantur aduersarii, sed ad integrum etiam alimentum, & perfectum sacramentum alterutra siue cibi, siue potus communis species. Id quod ex distincta seorsum panis, & seorsum calicis consecratione, commendatione, & traditione Christi, iam olim obseruauerunt antiqui patres. Sed quia diuina illa sapientia in sacramentis non tantum sufficientiam significacionis, sed etiam congruentiam naturæ & usus communioris eligit, solet, ideo sub cibi tantum specie commodissime communicatur aptissimeque, quod in eo solo plenior alimentum ratio significetur.

Solus enim potus ad alimentum non solet usurpari, quinimo ex propria ipsius ratione minus alit. Quod usque adeo exploratum philosopho est, ut ei plantæ aqua non tam pro alimento quàm pro vehiculo pinguedinis terræ, vel simi, vel alius misti, quo ipsæ vere vivunt, utantur. Cõtra vero cibus ex seipso satis alit. Quod non tantum ratione physica ex ipsa cibi temperie & ratione comptabant philosophi, sed etiam multis & variis exemplis convincit medici, præsertim cuiusdam, ut dicunt, Romani principis. Qui cum hydropis ex importuno potu laboraret, penitus eo deinde abstines non modo morbum omnino expulit, sed vitam in multos annos protraxit incolmum. In cibo autem ipso panis communissimus est, & is ipse alimentum aptissimum videtur. Quod Alberti magni experimentum confirmat, qui recẽtem panem quibusdam applicitis infra paucos dies in quamdam velut humanam carnem transformasse dicitur. Quapropter commodissime & aptissime in una panis specie & unum eucharistiæ sacramentum significatur, & totum spiritus alimentum representatur, & integrum Christi corpus communicatur.

Sed iam satis superque cum philosophis philosophatum sit. Restat ut ad obiectorum solutionem, quæ diximus, applicemus. Itaque si de manducatione, & bibitione spiritali supra citata ex Ioan. 6. verba interpretemur, nullo negotio, ut ad præcepti dispositionem, ita etiam ad rationem præcipiendi respondebimus.

Quod si itidem de sacramentali eucharistiæ sumptione loquurum etiam ibidem Ioannis sexto Christum admittamus, ut ingenue fatemur optime cum locum a plerisque factis & doctoribus, & conciliis fuisse expositum, & ab ecclesia sere usurpatum in eum sensum: tunc etiam sic facile diluemus ambo simul obiecta: Commendatam quidem a domino Iesu Christo Ioan. 6. communicationem augustissimæ eucharistiæ in alimentum gratiæ, & spirituale, atque ob id non tam continens, quam contentum, nec tantum signum, quam significatum fuisse ab eo intentum in intrinseco illo alimento, quod ex analogia cognationis multo magis, quam in natura, oporteat esse unum in ipsa gratia. Vbi ratione primatia & totali unus ipse Christus eminenter sumitur: ratione vero secundaria, & partiali illius caro comeditur, & sanguis bibitur sub utraque id fiat specie, cum in utraque seorsum sumpta totus ipse, & integer Christus contineatur. Hoc tamen commodius sub una panis velut communissimi cibi specie fieri arbitramur: Vt ita magis & unitas sacramenti significari, & totalitas alimentum

Concil. gener. Tom. XIV.

A representati, & integritas Christi communicari simul videatur. Quare Christus in dicto Ioan. 6. nunquam calicis, aut vini, neque etiam solius seorsum bibitionis meminit: cum tamen sæpissime, & panem, & manducationem dumtaxat ad figuram manna, ibidem exprimat, attribuens velut per epilogum in his & totum sacramenti essetum. *Qui manducat hunc panem vivet in æternum, & totam rem contentam. Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Vbi satis subindicat sub hac intelligentia manducari se velle ab iis dumtaxat fidelibus, qui sic intelligentes & credentes digne tantum sacramentum sumant. Quod manifestum est hic appellari simpliciter panem a Christo, ut sæpe a sancto Paulo, etiam ubi panis ille a calice sacro distinguitur, respiciendo non modo ad apparentem speciem, sed etiam ad sacrum ibi vere contentum cibum corporis domini, in quod transubstantiatus vere fuerit panis, tota huius in illud conversa omnino substantia, superstitibus tamen accidentibus. Quo itidem respectu solent sæpissime sancti patres post consecrationem nominatè sacram panis hostiam simpliciter panem, quos nonnunquam liceat imitari, præsertim ubi ad sacram scripturam spectamus, significando sic sanctum hoc sacramentum. Ad cuius communionem Ioan. 6. Christus non tam præcepto cogere gravem pœnam comminans, ut aduersarii obijciunt: quam commendatione allicere inæstimabile præmium promittens, ut sancti patres tradunt, videatur dicendus. Quod quidem fecerat in baptismate Ioan. 3. Vnde efficitur ut quæ obiecta sunt ab aduersariis Hussitis, non tam didici debent injuncta præcepta, quam exaggeratæ commendationes primi & potissimi sacramentorum postea institutorum, ut Augustinus luculenter docet sermone secundo de verbis apostoli.

Videant ergo isti, quam inepte ac sophisticæ, & præcepti dispositionem, & præcipiendi rationem argumentationum suarum prima fundamenta inde jecerint: ubi vel nullum est expressum Dei præceptum: vel siquidem aliquid sit, illi satis ad legis rationem, & latoris intentionem obediamus, communicantes, siue spiritaliter in una fide viva: siue sacramentaliter, sub una specie præsertim panis illius vivi. Vt ita utroque modo vitam habeamus in nobis Christo conjuncti, & velut incorporati. Quod cum fiat utraque prædicta communionem, optime dicitur utraque a Christo Ioan. 6. interlecta. Vbi docere instituit, quomodo a seipso nos fideles, velut a capite membra vitam habere, & conservare possemus. Hactenus adversus Hussitas tantum.

E X S A C R A M E N T I
institute. Obiectio 3.

LUTHERANI, cum vidissent superiores duas obiectiones Hussitis inter dimicandum perisse, & velut evanuisse, illis omnino neglectis, incipiunt ex hoc loco arcem Sion super firmissima petra fundatam frustra impugnatè machinis undecumque adductis. Id quod factis & prostratis Hussitis, & jamjam manus daturis novos addidit animos, eoque collectis in unum vitibus hostiliter nos invadunt, omnes simul ex institutione Christi obijcientes illud commune proloquium; Deus & natura, ut non deficient in necessariis, ita nec redundant superfluis, quod magis in gratia observandum videtur, ubi verbum

QQqq abbre.

ANNO CHRISTI 1562.
In panis specie a Christo significatur integra & perfecta communio. Ioan. 6.

A quibus communicandum. Iust. in epil. ali. Apol. August. Psal. 98. Iste cibus super Levit. lib. 6.

Panis probatio confer. D. Tho. 3. q. 77. ar. 6. ex Gregor.

Adversario: ruminetia.

Duplex est: communicatio cum Christo.

Commune Hussitarum & Lutheranorum somphisma.

Inepta Lutheranorum interpretatio.

ANNO
CHRISTI
1562.
Mart. 13.

LUC. 22.

Capitula
Huffitarum
adfectio.
1. Cor. 4.

Carillofa
utrorumque
participatio.

abbreviarum fecit dominus: Cum tamen instituerit Christus hoc sacramentum sub duabus panis & vini speciebus seorsum consecratis, seorsum porrectis uniuerso discipulorum collegio catholicam ecclesiam representanti, subiiciens: *Hoc facite in meam commemorationem.* Neque ut Lutherani interpretantur: Quod nunc fecistis hoc facite, non tantum vos, sed omnes alii. *Quod enim vobis dico, omnibus dico.* Quam interpretatione cura vidissent Huffitarum cautiore, tanquam ineptam facile eludi a catholicis, quod Christus dixerit non omnibus fidelibus præfate, ut faceret, quod tunc apostoli fecerunt (alioquin omnes quidem communicarent, nullus autem consecraret) sed solis tunc discipulis, & illorum deinde successoribus. hoc facite, scilicet quod ego feci, subintelligens, ut ipsi addunt, consecrate, tumite, & date alii: nihilominus subsumunt, & si non recto ductu, obliquo tamen: id est sequitur, ut ex institutione Christi dispensatores ministeriorum ejus, quemadmodum ipse fecit, consecrantes dent ceteris non consecrantibus, ut fideles inueniantur, non tantum panem, sed & separatim calicem. Vnde effici arbitrantur, ut si debeant sacerdotes aliis porrigere ambas species, teneantur & laici sub utraque specie ex institutione Christi communicare. Quæ cum diuina sint mandata, addunt utrique, secundum rem ipsam perpetuo perseverare ea inconcussa, & immutabilia, licet quia affirmativa sunt, possint ab ecclesia secundum exigentiam temporis, loci, modi, & ceterarum circumstantiarum exponi, & velut magis determinari. Vnde effectum putant, ut, etsi variari ritus communicationis poterit, non tamen ipsa communicanda: ad quam utramque speciem pertinere ex sacramenti institutione, atque propterea utramque in communicando debere omnes fideles Christi sumere, & ad id velut ex præcepto diuino adstringi, non minus impie quam falso arbitrantur.

RESPONSIO.

CAETERVM, quam inepte, & contra artis rationem: huiusmodi homines sacram scripturam interpretantur, & quam inique in peruersum ipsorum sensum illam depravant, & velut oborto collo repugnantem trahant, evidentissime demonstramus: atque ex legitimo & primario Christi in objectis verbis instituto doceamus, communicationem sub utraque specie solis presbyteris conficiendis & sacrificantibus congruere: reliquos vero sub alterna panis specie magis decere, eo potius modo quem S. R. E. Spiritu Dei acta etiam nunc temporis observat. Quæ nunquam a veritatis tramite & fidei aberrasse, vel ab ipsa æmula Græcia luculentissimum habet testimonium. Itaque qui veri ac legitimi aquilæ, hoc est, ecclesie filii recto intuitu veritatis lumen cõcernunt, satis dilucide discernunt in illa Christi mystica cœna (quam alteram a typica agni paschalis fuisse, & inter utramque pedum apostolorum lotionem miro ordine intercessisse, vel ex ipso Ioan. euang. satis constat) antiquatis & abrogatis ceu præviis umbris & figuris veteris testamenti, sacrificio & sacerdotio, duo quedam alia, quæ illis succederent instituta novi testamēti mysteria, sacrificii oblationem, & ministri ordinem. In quibus etiam si duo alia concedamus insinuata, sanctæ eucharistie sacramentum, & comunicandi præceptum: atramen quia priora illa primum ac per se intenta videntur, posteriora

Quam inepte & inique aduersarij interpretantur sacram scripturam.

Propositur probandus ritus E. R. in communicatione. Institutum Christi in mystica cœna. Can. 3. Apost. Ioan. 13. Et ibid. August. Heb. 5. Et August. in Psal. 33. Iren. lib. 4. cap. 3. a. Chryf. in ep. 26.

vero hæc secundo & velut per aliud, quatenus scilicet ex illis pendeant, (præsertim cum usus eucharistie in commune, in quo tamen uno aduersarii rationem sacramenti collocant, quiddam sit consequens ad consecrationem & oblationem sacrificii) quis non videt, iuxta vulgatum apud omnis generis interpretes, & in omni scientia usitatam interpretandi regulam, ad id quod primario & per se instituitur, auctoris verba ipsa esse primum ac simpliciter accommodanda?

Vt jam ex hoc loco incipiant erubescere nostri sophistæ, si quis in eorum præcordiis reliquus est sanguis, dum suas ipsorum imposturas detectas publice cernunt: qui neglectis primariis ac per se intentis sacrificio, & sacerdote, ad ea quæ secunda sunt & velut consecraria, sacramentum & præceptum, Christi uniuersum coarctant institutum. O misera istorum conditio: in quo magis sapientiam iactabant: in eo minus sapereprehenduntur. Nos ergo ad propositam regulam euangelii verba exigentes illud præmittamus. Quod licet sacrificium, & sacramentum corpore & sanguine Christi utrumque constet: ita ut in utroque utrumque sit: in hoc tamen ipso sic inter se differunt, ut in sacrificio potius sanguinis, in sacramento autem corporis magis emineat & eluceat ratio. Id quod ex utriusque ratione, & instituto facile fugit confirmare. Nam splendescere magis in sacramento corpus & panem: imo & in his totum ipsum sacramentum aptius notari: non modo quæ paulo ante ex ratione alimentum de eo philosophati sumus, comprobant: sed etiam corroborant, quæ in illius absoluta ratione mirifice observantur: nempe ipsa sacramenti significatio. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: Res contenta: *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*: Res significata: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*: Mystica designatio: *Vnus panis & unum corpus, multi sumus, omnes qui de uno pane participamus*. Vt jam non explicem hic mirabilem (qui ex superioribus dictis apud sanctos patres sequitur, & institutum confirmat maxime) sacramenti potissimum huius effectum, per quod ineffabili unione efficiamur Christo ipsi, ut inquit Hilarius, velut connaturales, & ut dicit Cyrillus, ceu concorporales. Quo spectasse sæpe Paulum præfati patres elegantissime & mellitissime declarant. Contra vero in sacrificio magis relucere & spectandū esse sanguinem, & calicem, communis perpetuo fuisse videtur omnium nationum, religionum, & rituum jam inde fere cum genere humano orta observatio cum apud gentes, unde illud: *Sanguine placasti ventos & virgine casa*. Sanguine quærendum iter: & in hanc sententiam innumera: tum apud Hebræos, & ante legem datam & simul cum lege, ut nihil fere tam frequens sit in sacra historia, nihil tam mirandum in Leuitico. Sed hoc institutum aptius & explicatius prosequutus est diuus Paulus ad Hebr. ex 9. capit. in reliquo epistolam, quæ ut immeritam dum in eo amplius nobis sit, nisi velimus data opera ineptire. Ex his igitur consequitur, ut in pane consecrato significetur magis sacramentum: in calice benedicto potius sacrificiū. Concordant figuræ veteris legis utrique seorsum correspondentes. Concordant novi testamenti sententiæ. Vbi quæque enim sacramentum intelligitur, aut tantum aut potissimum panis, vel corpus exprimitur. Vbi vero sacrificium designatur, vel passio, aut mors

ANNO
CHRISTI
1562.
Math. 23.
Hom. 83.
Hesych. 1.
Levit. 12.
c. 4. & 11.
cap. 8.
Leo serm. de passion. dom. De sacr. in dist. Adversarium scilicet detegunt sacrificii sacramentationes eucharistie. Cyp. in de cen. d. Theoph. Math. c. Aug. in serm. Pro c. epist. Amb. de medi. P. c. 8.
Sacramentum panis potius notat & corpus Cyp. in de cen. d. Ioan. 6. 1. Cor. 10. Leo serm. 24. de p. Hil. 8. in de Trinit. Cyr. in I. cap. 26. c. 1. Cor. 6. Eph. 3. & Sacrificium sanguine calice maxime designat. Potior ususque significatio Cyp. lib. ep. 3. Exo. b. 16. a. 2. a. c. c. Levit. 1. c. c. Math. 6. Mar. 7. c.

ANNO
CHRISTI
1562.
Gel. de ec.
dog. c. 53.
Communio
sacramenti
quam con-
gruat populo
sub una pa-
nis specie.
Chryf. hom.
de pred. iud.
Naz. or. 4.
in ser. pasch.
Cyr. lib. 4.
in Io. c. 14.
Exod. 11.
Cyp. in ser.
de coena.
Greg. lib. 22.
Mar. c. 11.
Clem. epi. 2.
ad Iac.

In utraque
specie totus
Christus, et
totum sacra-
mentum.

Concil. Nic.
Eph. Rom.
&c.

Cavillosa
adver. præ-
occupat. di-
luitur.
Ecc. potest
de dispensa-
calicis dis-
ponere.
Ecc. aut.
in interpret.
præceptis.

Bernar. de
prac. dis-
poni.

ipfi conjungere voluit, velut adumbrata tabulæ A
vivos suos additos colores) in agno paschali
fatis luculenter rem omnem manifestat. illius e-
nim universus effusus sanguis, asperso inde super-
liminari, & utroque poste, domus osti adversus
percutientis angeli ingressum nunciabat: cor-
pus vero totum edendum reservabatur, omnibus
qui in domo essent, quique possent caput cum
pedibus & intestinis vorare, & renibus accinctis,
calceamentis indutis, baculosque tenentes in ma-
nibus, festinanter & hujusmodi facere: unde fa-
cile intelligas cibum illum fuisse grandium: &
cætera in figura observes, quæ nunc S. E. R. quæ
vera illa & una domus est, in qua verum hoc &
sacrificium offertur, & sacramentum communi-
catur, ad unguem in veritate ipsa servare solet, &
a sancto Spiritu ut docta, sic etiam ducta perpetuo
in utriusque usu conservat.

Ex quibus omnibus illud effectum satis videre
arbitramur, ut sacrificii perfecta ratio utraque
specie distincta constet, & offeratur: sacramen-
tum vero in una panis potius specie notetur &
sumatur. Quare etiam si in calice torus ipse Chri-
stus sit non minus, quam in pane ex concomi-
tantia naturali corporis, sanguinis & animæ, &
ex unione hypostatica divinitatis cum illis: ut
ideo si rem ipsam contentam & significatam spe-
ctes, & sacramenti perfectionem in consecratio-
ne attendas, calix ipse etiam vere sit sacramen-
tum: attamen quoad usum sacramenti, cum quo
& verba consecrationis, ut post dicemus, con-
sentiant: quia ad sacramenti communicationem
sufficit, & convenit una potius panis species, vi-
debitur ipse calix si utendus concederetur, hac
inquam, ratione dicendus magis quippiam sa-
cramentale & subordinatum pani tanquam pri-
mario sacramento, & jam integro spiritali ali-
mento, in quo & corpus Christi comeditur, &
sanguis ejus bibitur, dum totus ipse Christus un-
nite & eminenter, ut paulo ante probavimus,
sumitur verus ille panis & cælestis cibus, pro
mundi vita primum promissus, deinde etiam &
datus. Quamobrem ut daremus licuisse ex in-
stitutione Christi, aut non expresse prohiberi, non
conficientibus inter communicandum calicis u-
sum, nihilominus tamen & tunc (ut etiam cavil-
losam adversariorum præoccupationem dissol-
vamus) contendere potuissæ ecclesiam catho-
licam de calicis dispensatione disponere. Si
quidem observamus illam non modo interpreta-
tam fuisse expressa Dei mandata, spectata legis-
latoris intentione (quæ illius est excellens præ-
rogativa, ex inhabitante in ipsa Spiritu Dei, cu-
jus est interpretari, ut fuit condere leges divinas:
sic pedum lotio a Christo discrete præcepta & e-
xequuta ante communionem, ab ecclesia spiri-
tali ter intelligitur pro decenti preparatione) sed
etiam in accessoriis, pia & decenti ratione fretam
sæpe & ad tempus dispensasse, & varie ordinasse
sicut Act. 15. prohibentur quidam alioquin Chri-
stiano liciti cibi, qui tamen nunc publice conce-
duntur. Imo ipsum accessorium, servato tamen
principali, in perpetuum mutasse. Sic præceptum
illud primæ tabulæ tertium de sanctificando sab-
bato, cum illæsum in primario & morali custo-
dierit: certum quemdam hebdomadæ diem di-
vino cultui dedicans, ab operibus servilibus ab-
stinendo, in secundario tamen & cæremonialibus
variavit, pro sabbato quietis divinæ diem domi-
nicæ resurrectionis pientissime observans. Vt
eodem pacto calicis usus ea parte, qua sacramen-

talis & velut cæremionalis videretur, potuerit
ecclesiæ mandato aut consuetudine suspen-
dendi.

Nec est quod opponas sacramentorum certam
illam pro institutione observantiam, quam nos
sacram volumus utraque: cujusque sacramenti
parte, & raram. Nam & hic illud tam illustre ec-
clesiæ privilegium (quo fretus Paulus dixisse vi-
detur: *Sic nos existimet homo ut ministros Chri-
sti, & dispensatores mysteriorum Dei*) plurimum
commendat dispensatio baptismi omnium sacra-
mentorum ut primi, ita maxime necessarii, non
modo quod ejus ritus adeo sæpe variatus sit in
asperione, effusione, & immersione, sive trina,
sive unica: sed etiam quod cum Christus discrete
instituerit baptismum invocato nomine explicitæ
Trinitatis divinæ, apostoli tamen in primitiva
ecclesia legantur baptizasse in nomine Christi.
Ea inquam ratione, ut sancti patres interpretan-
tur, quod in Christi, id est, uncti nomine laten-
ter Trinitas ipsa divina implicetur in ungentem
Patre, uncto Filio, & unctio Spiritus sancti.
Hinc autem consequi videtur, ut eodem modo
& si explicita in institutione fuisset utriusque
speciei communicatio, potuerit nihilominus op-
time ab ecclesia sub forma panis, ubi & caro
& sanguis & totus Christus est, tota etiam im-
plicari. Nec mihi iterum objeceris, apostolos non
solum in nomine Christi, sed etiam nonnunquam
in nomine Iesu dictos baptizasse. Nam dixerim,
vel hic subintelligendum etiam Christi, sicut
alibi exprimitur in nomine Iesu Christi, vel si
tantum in nomine Iesu baptizasse apostolos ali-
quando cõtendas, ut accipias nomen sicut publice
sacri patres acceperunt, majorem ita ecclesiæ sa-
cultatem in dispensandis Christi sacramenti &
mysteriis, imo & divinam plane potestatem in ex-
ponendis verbis domini ex inhabitante Spiritu,
qui scrutatur profunda Dei, necesse est fatearis.
Quasi dici illa possit interpretata pro hac sibi
data divinitus potestate, Christum intellexisse in
institutione baptismi illum debere fieri invocato
S. Trinitatis nomine, ut vere divino (quo divus
Paulus alluisse videtur Act. 22.) & ideo tunc
temporis optime invocari nomen Iesu divinum
& salutare: ut ita fieret plausibile & celebre a-
pud omnes, quod alias tunc esset invisum & o-
diosum multis. Vt pari ratione dicatur ecclesia
interpretata Christum dominum in institutione
communicationis eucharistiæ, ut supra in ejus
commendatione probavimus, spectasse non tam
ad species, quam ad rem ipsam in pane potius
communicandam, cum tota sit in utraque sepa-
rata specie.

Hæc autem omnia eo pertinere volumus, ut
doceamus, licet concederemus, quod ex citatis
verbis non satis colligi ante probatum est, in
institutione sacramenti fuisse explicitam utrius-
que speciei communicationem, attamen optimo
& suo jure potuisse ecclesiam eucharistiæ totam
communicationem una maxime panis specie
comprehendere, & sub ea sola communicare po-
pulum: tum ex iis, quæ superius de ratione &
usu hujus sanctissimi sacramenti philosophati su-
mus, tum ex iis, quæ ad ejus congruam & de-
centem dispensationem adduci solent justæ &
legitimæ causæ. Quas longum esset recensere si-
mul & superfluum: quod earum graviores &
urgentes in promptu cuivis sint. Præsertim
illa, quæ una sufficeret, quod nequeat calix ipse
ulla ratione ministrari abstinentis quibusdam
qualis

ANNO
CHRISTI
1562.
Præoccu-
tio repu-
nis.
Ecclesiæ
cultus in
pensans
sacramen-
ti. Cor.
Cyp. lib.
epist.
conf. di-
Matth.
Cano.
50. Te
contra
Doct. /
in 4. d.
De con-
4. Ber-
4. cap.
Præoccu-
repulsa
Act. 8.
Act. 2.
20. 6.
I. Cor.
Ecclesi-
potestatem
exponere
verbis
m. n. e.
Hila-
tom. 1.
Syn.
Orig.
in Ma-
Bernar.
coena
Potius
sua eri-
explicita
utriusque
speciei
munio
sub un-
nis co-
henderet

ANNO
CHRISTI
1562.
adversarii
orum parti-
nacia.

quales sæpe videmus multos, qui vel ab ipsa natura vinum penitus abhorrent & abominantur. Ex his ergo intelligent tandem adversarii, nisi pervicaces & petulantius etiam convicti positionem tueri velint, quam infirmo utrinque fundamento nitantur, quamque imbecillæ sint ipsorum objectiones, quas ex mystica Christi cœna ineptissime, tanquam ex institutione sacramenti, etiam repugnantes trahunt. Quando ut satis supra confirmatum est, tunc Christus potissimum & primum missæ sacrificium instituit, & ejus ministros in apostolis (quos ibi vel solos affuisse, vel solos mensæ affuisse luculenter testantur evangelistæ) ordinavit. Concedens illis facultatem simul, & injungens pro sacerdotali munere, ut quod ipse fecerat, illi etiam facerent: quod immolationis verbum est, hoc est, ut consecrarent & offerrent Deo patri inestimabile illud sacrificium in corpore & sanguine filii sui, repræsentantes jugiter, in mysterio tamen & subincurrentis symbolis, et tumentam illam agni immaculati in ara crucis immolationem, ubi ille pro nobis sanguinem suum in remissionem peccatorum fudit.

De sacramento autem eucharistiæ & ejus communione ac usu eatenus tunc temporis statutum aliquid videtur, quatenus hæc ambo ad priora illa duo quodammodo consequuntur, servata tamen sua utrobique decencia. Ut inquam sacrificantes sacerdotes in persona ecclesiæ, quam velut in capite referunt, explicite ipso participant etiam sacrificio. Cujus ratio cum in sanguine perficiatur magis, ex ambabus speciebus constabit distinctis. At vero populus, ad quem communio sub sacramento ratione magis pertinet, licet tunc etiam tacite & suo modo sacrificio partici- pet, quatenus in utroque alterum est, videbitur tamen congruentius sibi facere, si sub una panis potius specie, ministro tamen sacerdote, communicetur. In hac enim specie commodissime comprehenditur tota ratio sacramenti & alimonie spiritualis. Quamobrem si calix in communione sacramenti populo tribueretur, licet ille ex se ipso, quo ad rem contentam & significatam, sit verum sacramentum, nec minus quam panis consecratus: attamen secundum hunc usum & ritum cum pani subordinetur, magis fortassis quam potius usui, pro eminenti illa in pane totius sacramenti & alimenti unitate, sacramentalis potius rationem eatenus subite videtur. Ut ideo, quamquam in institutione fuisse calix ipse explicitus: optime tamen ecclesiæ, pro data sibi divinitus facultate, ejus usum dispensaret, & populo pro ratione & exigentia temporis & aliarum circumstantiarum suo jure vel concederet vel prohiberet. Atque hæc sunt adversariorum principes rationes, quibus illi potissimum freti pernicherime sibi videbantur ipsi philosophati. Quas quia satis simul cum suis appendicibus arbitramur ex allatis solutionibus everfas, poteramus sane hic finem facere: nisi vestra sanctitas, ut ad exempla ab istis adducta in tribus reliquis locis examinanda transiremus, juberet, dilata in diem crassinam oratione.

EX INSTITUTIONIS EXEQUUTIONE.

Objectio 4.

SEFFICERENT, patres sacratissimi, quæ hesternæ die susulsi diximus, præsertim ad institutionem sacramenti: cum ex ea reliqua pendeant, & ad ejus rationem sint exigenda: nisi istis sabu- Concil. gener. Tom. XIV.

lam caneremus, qui obturatis auribus ad carmen incantantis non minus pie, quam sapienter, data opera surdescunt, vel tanquam oblitii superiorum iustum, dum etiam calent vulnera, mulca multo improbiore certamen instaurate non verentur. Quæ istorum est execranda pertinacia? Quam unam pro ratione obrudentes, cum suas sophisticas ratiocinationes, in quibus ipsi imprimitis confidebant, dilutas omni ex parte, detectis ipsorum fraudibus, vident, ad auctoritatem, & exempla sacrorum auctorum, sed suo, id est, sophisticomodo, non tam interpretandorum, quam vete depravandorum, arrepta occasione ex temeraria vovulæ aut literæ phantasia, sese omnino convertunt importuni. Vbi oportebit nos in sacris & pensulandis verbis, & crudendis sensibus sæpe sermonem cum illis invicem commiscere, & velut magis confertam pugnam & disputationem habere.

Quam iterum proterve renovantes objiciunt mysticam illam Christi actionem, qua non modo instituit, sed etiam ceremoniose exequi voluerit sapientissimus magister tantum hoc mysterium. Quod in hoc solo fecisse legitur: & in novissima quidem cœna suis ultimum valedicturus, ut ita omnia & singula quæ ille fecisset, dixisset, vel imperasset, & altius menti infigerent, & recetiori memoria tenerent observanda, ritu perpetuo in memoriâ suæ passionis, donec ille æquissimus iudex iterum venturus esset mundum judicare, a quo fuisse primò iudicatus iniquissime. Vnde videtur illud elici, quod cum omnis Christi actio præcepto conformis nostra sit instructio ex debito imitanda, ut ibi maxime dictum intelligatur illud Christi: Exemplum dedi vobis, ut Ioan. 13. 6.

quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis: Ideo hæc illius imprimis sit referenda, non solum præcepto conformis, sed etiam quodammodo multis confirmata. Id quod & nos minime distinemus, sed id faciendum quod Christus fecit censemus (ut omnia honeste & secundum ordinem fiant in nobis, ut Paulus præcipit) ab ipsis apostolis, & eorum in presbyterorum successoribus in ratione potius sacrificii: non autem ab omnibus & singulis Christi fidelibus, nisi jam velis ab omnibus etiam pueris infantibus, & delitiis anibus irrideri. Quibus facultatem concedas, aut potius imperes, ut quemadmodum Christus fecit, ita & ipsi omnes consecrent, & dent ceteris omnibus, non tantum panem sacrum, sed etiam pretiosum calicem. O indigna vel homine ethnico sententia. Omnes ergo erunt sacerdotes, omnes populus: aut potius in tanta confusione nullus sacerdos, nullus populus: nullum sacrificium, nullum sacramentum: si pro mutua hæc, quam ad se invicem habent, habitudine considerentur. Videte jam, o populares, dum isti vobis blande imponere conantur, vestra facilitate abusi, qualem ecclesiam faciant Dei, prudentes, si Christo placeat, ejus economi, ubi sacra prophetis committentes omnia susque deque ferunt: quod in propriis humilibus & rudibus casibus enorme esse duerent, & turpissimum. Id vobis in primis negantes, quod maxime concessisse volunt videri.

Sed dicent, ut solent impudentes, & contumaces: Nos hæc non curamus, verbum domini expressum attendimus, qui cum in pane tantum dixisset: Manducate. In calice expressit, Bibite ex eo omnes. Non ergo soli apostoli, qui vel non crant ihu soli: vel si soli interfuerunt, non tamen tunc consecrabant, ut solos sacerdotes referent

ANNO
CHRISTI
1562.
adversarii
orum parti-
nacia.

1. Cavillus
ex mystica
Christi ac-
tione male
applicata re-
movetur.

1. Cor. 14.

Servandus
ordo in ec-
clesia quem
adversarii
sollant.

Dion. de ec-
cle. Hier.

2. Cavillus
ex verbis
Christi ex-
pressis fal-
sè intellèctum.

ANNO CHRISTI 1562. I. Cor. 12. Gal. 3.

IOAN. 1. Gal. 5.

Hæretico- rii inepta rheologandi ratio.

Sæcrarum literarum decens tractatio.

Christi institutum in dicitur & factis ultima exna ex conspiratione sanctorum euangelistarum Pauli & ecclesia. Dion. de or. Hier. c. 3.

Chryf. 3. & 6. de fac.

referret sibi fumentes, cum conficiunt, sed a Christo sacerdotum principe datum susceperunt non conficientes, in quo par est sacerdotum, & laicorum conditio. Præsertim cum calicem dixerit Christus esse novum suum testamentum, quod a veris & legitimis Dei filiis exequendum quis dubitabit? cum testamentum hominis spernat. Sunt autem omnes Christi fideles, Dei filii: quia quotquot receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine ejus. Nam & in Christo Iesu non est Indæus, neque Græcus: non est servus, neque liber, non est masculus, neque femina, sed omnes unum sumus, & cetera in hanc sententiam undecumque possunt sacre scripturæ loca remere congruent, & citra delectum, satis instituto facere arbitantes, si vel cortice tenuis, vel ex voculæ similitudine consentire videantur.

Hæc est istorum hominum recens & inaudita theologandi ratio, digna tantis theologis, qui vel ex tonstrina, vel ex coquina, aut alio sedentatio & villi artificio, de media plebe, & vitiorum læce repente prodeunt nostris Dionysis, Basilis, Chrysostomis, Cyprianis, Hieronymis, Augustinis, & hujusce classis religiosissimis ac undecumque doctissimis viris comparandi: quinimo, ut sibi ipsi videntur, longe præferendi, non modo venerandis sanctorum patrum cicericibus plusquam impii, sed etiam. Videte, viri patres, quo me rei indignitas traxerit, ut parum abfuerit, quin etiam in convitia cum Cretensibus cretizaturus eruperim, nisi hujus loci dignitas, & vestra omnium sanctitas justo dolore incitatum, & pio zelo percitum in ipso futuri ingressu cohibuissent, & mei me admonerent tacite officii.

Iam ergo nos sinamus istos, ut non dicam, miseros esse libenter, certe Christiana caritate meliorem mentem peccati, & antiquiores illos doctores, & recentiores, etiam magistros, Lombardum, Alexandrum, Aquinatem, Bonaventuram, & ceteros pientissimos, & divini juxta ac humani jurisconsultissimos sequamur certos duces. Quibus ut semper visum fuit non modo temerarium, sed etiam impium illotis, quod aiunt, manibus sacrarum literarum contrectare tremenda mysteria, unde fere omnes ortæ sunt hæreses, ita perpetuo commodissimum, & certissimum compendium habitum, si sacre theologiæ humaniores inuas, & universam philosophiam submitterent, & in ejus famularum detractis unguibus, capillis, & reliquis superfluis, velut exteris ancillas admitterent: certe, vel inde confirmaturi in interpretandis difficilioribus locis iudicium. Quod non nisi diligenti studio, & sedula meditatione, quæ humanæ est mentis infirmitas, certam de rebus dubiis ferre valet sententiam. Quam nos viam ingressi, superiorum patrum vestigiis perpetuo in hærentes, dum illam mysticam actionem, quam lucuosa Christi passi tragediæ tanquam argumentum, aut paracevem ecclesia representat, velut spectatores mirabundi, magna cum non parvo luctu mista læticia contemplantur, ex omnibus, quæ tunc Christum dominum nostrum vel egisse vel nunciassè, vel præcepissè communi omnium unius spiritus consensu, aut euangelistæ narrant, aut Paulus refert, aut ecclesia tradit, diligenter persculatis in ea, quam explicuimus, sententia magis ac magis confirmamur.

Scilicet quod tunc Christus primum ac potissime intenderit instituere sacrificium novi testa-

menti, & ejus ordinare ministros: præsertim quoad ipsius calicis usum. Nam ut præremittam post cœnam typicam agni paschalis solennem illam lotionem ante mysticam actionem, quæ quidem maxime quadrat cum antiquioribus observato ritu in ipsa ad sacrificium præparatione: quæque ab ecclesia optime spiritaliter intelligitur, & servatur, ab ipsis autem aduersariis, qui assiduos se jactant, dictorum, & factorum Christi sedatores, omnino negligitur: quasi nesciant de hac dictum a Christo quod ipsi inepte regerunt: Exemplum do vobis, &c: attamen illa subdam quod, pridie quam patetetur in qua nocte tradebatur, accepit primum panem in sanctas ac venerabiles manus suas, & elevatis oculis in cælum ac Deum patrem suum omnipotentem illi gratias agens. Deinde vero similiter & calicem. Nonne hæc sunt expressissima & gesta, & gestus sacrificantis & offerentis. Tacent hic aduersarii propriæ conscientiz testimonio convicti, & hæc dissimulantes, quæ sequuntur, obtrudunt.

In quibus nos primum consecrationem corporis, & sanguinis Christi ab ipso tunc factam, & ejus deinceps faciendæ potestatem apostolis, & eorum in sacerdotio successoribus concessam observamus. Deinde vero annotamus participationem sacrificii ab ipsæ consecratibus sacerdotibus sumendam sub utraque specie. Postremo autè communicationem sacramenti sub specie potius panis populo exhibendam indidem elicimus. Quæ quidem ex iis quæ consequuntur, sed inverso serere ordiue, reddimus sic perspicua magis. In pane enim dicuntur: Benedixit, fregit, ac dedit discipulis suis. Quæ eadem tria fecisse serere semper Christum, ubi alios etiam non expresso potu dicitur passisse, notabis facile in historia euangelica. Concordat quod subdit dicens: Accipite & manducate. Hoc est enim corpus meum. Vbi Lucas addit: quod pro vobis datur: Paulus vero: quod pro vobis tradetur, scilicet promissum in dando pane pro mundi vita. Quæ quidem ab his expressa verba ecclesia subiciuisse videtur, ne scilicet ex eorum occasione erroneus aliquis scrupulus circa miram transubstantiationem in animo consecrantis suboriretur. Præsertim cū ex antecedentibus verbis satis significer sub illius panis specie per se plenam & absolutam esse rationè sacramenti. Quod solo corporis Christi nomine & sacre literæ, & sancti patres notare solent. Quinimo & inde illius fructum incorporationè cum Christo nominant. Tum ne quis falso hinc & impie (ut jam ita occursum fuerit nostri temporis non minus crassus, quàm impiis hæreticis) ad solū usum sacramenti consecrationem arctaret, & desiniret transmutationè: cum certo certius sit, post consecrationis verba in ipsa panis specie perfectum esse sacramentum: & in illo non modo typice, sed hypostatice corpus Christi & sanguinem, imo & totum ipsum Christum, qualis a mortuis resurrexit, & ad dexterâ sedet Dei patris omnipotentis existeret ipsa, & vere, atque persistere in reservata a consecratione panis forma in usum infirmorum, & pro viatico decedentium ab hac mortali vita. Simul etiam ut nobiscum esset Christus usque ad consummationem sæculi specialis quodam & sacramentali modo, sed tamen substantiali, quem jugiter in ecclesia sic vere præsentem cultu lætitz adorarem.

Atq; hæc nunc primū sese offerunt rationes, quibus videtur frera ecclesia cum Matthæo & Marco, verba illa, quæ Lucas & Paulus exprimit, ad con-

ANNO CHRISTI 1562. Bas. in L. tur. suu.

Ordo & lenitas vestime co na Christi

Amb. lib. de fac. c. Exod. 19. Bern. in f. de can. do leon. 13.

Enf. de d. Euan. lib. c. 10.

Quæ ex tione Christi eliciatur.

Vnde elicitur sacramenti ratio, & v.

Matth. 1. Mar. 8. Luc. 24. Ex Terr. i. Cor. 2. Cor. de d. ora. Ch. hom. 41. 6 Ioan.

Amb. lib. de fac. c. Sup. in v. 2. De co. dist. 2. c. Tansa.

Pervenit Hæc est, Tert. lib. orat. An. de v. i. i. cap. 4.

Com. G. in can. Græc. Aug. 11. 50. in 1. Chryf. h. 83. in M. & 24. Cor. 11. Greg. N. in epit.

Vbi prænotetur sacrificii præstantia, & usus. Conc. T. 3. cap. 1.

N N O
KISTI
161.
conf.
fer. 2.
E in
33.
a.
fer. 2.
m. lib.
f. super
e. c. 57.
Chom.
1.
1.
lib. 9.
f. c. 13.
de
c. 14.
Enchi.
110.

ad confectionem panis supprime Spiritu san-
cto gubernata. Cujus ejusdē spiritus ducti con-
tra explicuit in calice verbum illud. *Benedixit*,
quod ibi euangelizet & Paulus tacuerunt. Hi in-
quam, ut ita magis insinuare videantur in calice
potiorem esse rationem sacrificii, cum alias facile
quis ex benedictione panis, suam etiā in calice
benedictionem subintelligeret. illa vero, ne ideo
quis falso suspicaretur consecrantes sacerdotes nō
simul cum sacrificio, quando bibunt calicē, com-
municare etiam sacramento: ac proinde crederet
minus in calice, quam in pane benedictō & con-
secrato esse: quod impij plane foret & expectan-
dum, cum in utraque seorsum specie, totus & in-
teger sit Christus vita nostra, ut supra explicui-
mus, ex re ipsa & vere, etiam si aliquibus ex vi
verborum consecrationis magis videatur in pane
sanguis, quā in calice corpus intelligendū. Quod
etiam institutum confirmat nostrum, & in calice
tanquam in sanguine magis relucere sacrificii ra-
tionem. Id quod & ecclesia intendens nō modo
in hujus consecratione nomen (*Calix*) Paulum
& Lucam sequuta, exponit, coniungens quæ par-
ticularim euangelizet dixerant: *Qui pro vobis &
pro multis effundetur in remissionem peccatorum*:
verum etiam interferit: *Mysterium fidei*, ad ma-
gis ita designandum sacrificium illud adorandum,
in quo salubriter credimus per effusionem san-
guinis filii mediatoris reconciliarum humanum
genus Deo patri.

Quod mysterium late D. Paulus prosequitur
ad Hebræos. Ad quod etiam alludunt Matthæus
& Marcus quibus sanguis hic nō tam appositivè
vocatur testamentum novum, ut falso intelligit
adversarij, quam expositivè, testamenti novi: &
ut ecclesia supplet, æterni (ut ideo ita Lucas &
Paulus intelligēdi sunt) ad significandum quod
quemadmodum Moyse vetus testamentum &
librum fœderis sanguine sacrificii aspergit, ita &
Christus proprio sanguine velut consignate vo-
luit legem suam æternam, quam novum tes-
tamentum appellat: non autem sanguinem ip-
sum, ut grammatici isti theologi, nec satis con-
structionem attendentes, quem solum superficiei
tenus summam existimant esse theologiam, in-
eptissime, ut fere omnia, interpretantur: quasi
voluerit Christus calicem aut sanguinem suum
executioni mandandum, non autem potius suā
illam & patris voluntatem, quam in mandatis &
consiliis reliquit pro interpretatione ecclesiæ fa-
ciendam nobis filiis Dei per fidem in Christum
Iesum: in quo quidem non est distinctio, sed om-
nes unum sumus, ut vel ita obiter satisficiamus
etiam incepte adductis ab adversariis. Significavit
præterea Christus his verbis, hunc suum sangui-
nem in novo testamento esse offerendum pro
omnibus illis adeo diversarum hostiarum sangui-
nibus: ut unum hoc sit novæ legis sacrificium
pro omnibus veteris legis sacrificiis, huiusmodi
novi institutione penitus abrogatis.

Ceterum & hic habet infestissimum ille huma-
ni generis hostis spiritus iniquitatis & mendacii,
quod suis ministris suggerat adversus hæc quæ
firmiter stabilita sunt, ex occasione cuiusdam vo-
culæ *Omnes*. Quod Christus in pane tantum di-
xerit: *Manducate*, in calice tamen expresserit,
Bibite ex eo omnes. O digna strenuis istis compo-
sitoribus consideratio, quasi voluerit Christus,
panis manducationem cuique liberā esse, sed vini
comparationem omnibus necessariam? Mysteri-
umque vocant, hoc præterunt nomine culpam.

A An non potius tam insignis ineptia debuit ptu-
dentes istos homines vel hoc loco cogere, ut re-
lictō literæ cortice nucleum spiritus elicerent?
Quare ecclesia provida mater & in pane ipso ex-
pressit, *ex hoc omnes*: quod tacuerunt euangeli-
zæ: nimirum quod satis intelligeretur ex eo,
quod præmissum fuerat, *fregit, dedique discipu-
lis suis*: scilicet, suas singulis portiones. Quæ
quia ex calice porrigi nō poterant, ne totum quis
uno haustu absorberet, ut tantum quisque sume-
ret, quatenus omnibus sufficeret, præsentibus
discipulis dixit: *Bibite ex eo omnes*: quod Marcus
factum dixit, & *biberunt ex eo omnes*. Simul ut
intelligerent in hoc sacrificandi ritu (ad quem
suos discipulos & eorum in presbyteratu succes-
sores tunc instruat & ordinabat) in hoc quidē
laicis multo superiores, tantum abest ut utro-
que par tunc fuerit conditio, quod supra obje-
ctum est, oportere omnes sacrificantes calice etiā
ipso, in quo sacrificii ratio perficeretur expressa,
participare. Ne fortassis sacrificantium aliquis a
calicis participatione abstineret (quod immane
esset sacrilegium) existimans satis sibi sufficere
corporis Christi sub una panis specie sumptionē,
quam videret non sacrificantibus in communio-
nis sacramenti sine calicis haustu concedi ut con-
gruam & decentem.

Quo etiam pertinere & illud videtur, quod cū
euangelizet Lucas tantum in pane expressisset:
Hoc facite in meam commemorationem, nescio an
quasi ita indicans necessitatem, & quod quemad-
modum & in pane pleni sacramenti ratio conti-
netur, ita & ubi nullum vinum est, possit, ut sa-
crificium, quod in pane implicatur, ut in calice
sacramentum, in solo pane dispensari, quod multi
doctissimorum theologorum tradunt. At vero
Paulus eadem verba & in calice repetit, decentiā
potus attendens. Quo spectasse dicendum vide-
tur. Innocentius octavus, si verum est, quod re-
fert Raphael Volateranus: ejus concessione per-
missum Norvegiæ (ubi neque vinum nascitur,
neque transportari aliunde, quin statim acescat,
non potest) ut sine vino calicem sacrificarent.

Verum enim vero ne ex hæc Pauli repetitione
ad sacrificii explicationem & decentiam perti-
nente, quicquam falso necessitatem communionis
sacramenti & in calice poneret quoad laicos &
non conscienties, ut nostri adversarij proterve
faciunt: ideo non simpliciter repetit Paulus. *Hoc
facite*, ut in pane dixerat, sed addit: *Quotiescum-
que biberitis*: ut ita propter consecrantes & sacri-
ficantes hoc repetitum intelligeret. Ad quos ut
pertinet in persona Christi & ecclesiæ commu-
norare & offerre hostiam illam & sacrificium,
quod sacerdos secundum ordinem Melchisedech
instituit & moriens obtulit: ita eos decet ex-
pressis illius participes fieri etiam sub utraq; spe-
cie panis & vini in annunciationem mortis & sa-
crificii domini, donec veniat. Quamobrē ecclesia
ut interpretaretur in verbo illo: *Hoc facite* (in
quo dictorum & factorum Christi, pro novo sa-
crificandi ritu, summa continetur) utpote immo-
latio ex sacra scriptura & communi usu, non tam
præceptum communicandi omnibus inunctum,
quam solis presbyteris concessam tunc facul-
tatem, pro commisso ipsis sacerdotali munere
& conficiendi & offerendi sacrificii, quod
ex ambabus speciebus potius constat, & in ca-
lice magis perficitur, ad ipsas seorsum species
non sic illud verbum (*facite*) apposuit, sed totā
illam divinam actionem & Christi eum discipulis

ANNO
CHRISTE
1562.
De conf. dist.
c. 2. Panū.
Mart. 14.
Quam de-
beat sacri-
ficant partici-
pare calice.
2. cons. Tol.
c. 5. de conf.
c. relatione,
c. compen-
ditium.
In pane sa-
crificium &
in calice sa-
cramentum
implicatur.
D. Bernar.
epist. 69. ad
Caidonem.
Albert. mag.
in commen.
Volatier. 7. li.
Cosmograp.
Damaſc. lib.
4. Orth. fide
c. 14.
De conf. dist.
2. c. in Chri-
sto, & cap.
de hac. Doct.
in 4. d. 13.
Chryſ. de
sacer. lib. 6.
c. hom. 5.
ad pop.
Cur ecclesia
mutavit mo-
dum loquen-
di.
Levit. 23.
Ezech. 45.
& 46. lnd.
13. Iren.
lib. 4.

facta

ANNO
CHRISTI
1562.

sacramenti eucharistiæ in citatis Christi domini
di forma: *Hec quotiescumque feceritis, in meam
memoriam facietis.*

Quod in re-
bus fidei cer-
tius argu-
mentum.

Recollectio.
Quid ex
Christi no-
vis. cœna
observandū.

De conf.
dist. 3. c. li-
quido.

Quos decet
sacrificii e-
tiam ex ca-
lice fieri
participes.
Cypria. lib.
2. ep. 3.

Iam & evidentiis hujus rei quære argumen-
tum: cum in rebus fidei aut certius aut efficacius
nequeat sumi, quam ex perpetuo consensu, ut
nos fecimus, supra citatorum testium, in quibus
loquutum Spiritum sanctum constans ac firma
est apud omnes Christianos fides. Atque ita fa-
cile adversariorum proposita somnia evanescent,
dum omnibus perspicuum sit in illa mystica &
ceremoniosa actione, Christum dominum sacrifi-
candi potius solemnē ritum fuisse exequutum,
institueno jam in eo suos, quos ibi habet disci-
pulos præsentēs, & futuros illorum in sacerdo-
tio successores. Quos sane voluit & memores &
observatores perpetuo, dum illi postea similiter
in missæ officio conficerent & sacrificarent, eor-
um omnium, quæ ipsum tunc vere facerentem
secundum ordinem Melchisedech consecrantem
& offerentem proprium corpus in pane, & sangui-
nem in calice fecisse, & dixisse viderant & au-
diverant. Addidit præterea, quod ipsum conse-
quebatur sacrificium, & hujus participationem:
non tantum in consecrato pane, verum etiam in
ipso pretioso calice, in quo sacrificii ratio magis
exprimitur & completur, ab omnibus consecrā-
tibus expresse esse sumendam. Ut ideo omnes
apostoli qui tunc aderant, etiam si tunc non conse-
crarent, quia tamen consecratorum sacrificios &
novi testamenti sacerdotes instituebat, ex calice
bibere voluerit, illustrioti eos prærogativa don-
ans, simul & admonens, ne eorum aut successo-
rum in presbyteratu quisquam dum consecraret
& sacrificaret (quod ipsum sacrilegium esset)
sanguinis in calice participatione, quo ipse suum
jam ante in vita conditum testamentum moriens
velut obfignasset, & omnia veteris testamenti sa-
crificia antiquasset, abstinere sibi licere arbitra-
retur: fortassis quod videret non consecrantibus
plenam sacramenti communionem, quam hic et-
iam significatam voluit, in solo sacro pane con-
gruere, & eatenus etiam cuique illorum sacrificii
realem participationem sufficere.

EX OBSERVATIONE executionis. Object. 5.

CVM adversarii hoc loco jam videant, & suo
iporum maximo incommodo experiantur,
primum illud & præcipuum præsidium omni ex
parte nostrum, esse expressum, inquam, verbum
Christi & euangelii. Quod illi opportune & im-
portune, sed tamen fere semper inepte citant,
ingerunt, inculcant, tertio quoque verbo clamā-
tes. Verbum domini, verbum Christi expressum,
sic habet, ita dicit, ibi, & ibi, ut sic rudi plebe-
culæ imponant, cum tamen nullibi, ad secundam
proprie atem, hoc est, ad apostolicam interpre-
tationem & observationem configiunt. Quam
etiam cum a nostris præoccupatam invenient,
Paulo in omnibus favente nobis (id quod ex
uno eodem ipso docturi sumus, nullum alium ci-
tando interpretem) tunc demum in omnes se
vertent facies. Interim tamen si libet, illud mag-
nifice proponant.

1. Cavil. ex
observ. D.
Paul. falso
accomma-
data.

1. Cor. II.

Observatio ab apostolo tradita in explicatio-
nem & executionem catholici præcepti Christi
domini, ab omnibus ut lex divina est servanda.
Quod & nos libenter audimus, illud tamen fere
non possumus, quod falso illi subsumunt, divum
Paulum interpretando præceptum communionis

sacramenti eucharistiæ in citatis Christi domini
verbis exposuisse, observandum illud esse sub ut-
traque specie, non solis sacerdotibus, sed etiam
laicis convenientibus in unum dominicam cenā
manducare. Quod licet Corinthiis dictum sit,
videtur tamen sub ratione communi omnibus
Christi fidelibus accommodandum: cum ibi in
universum concludat Paulus, quod *quicumque
manducaverit panem hunc, & biberit calicem do-
mini indigne, reus sit futurus corporis & sangui-
nis domini*, juxta illud quod in proximo capite
proposuerat: *Omnes unum corpus sumus, qui de
uno pane & de uno calice participamus*. Præsertim
cum hujus capitis initio figuras veteris testamen-
ti, ut baptismatis, sic communionis panis eor-
sum & calicis communes omnium præmississet.

Phalerata profecto argumentatio, & quæ pri-
ma fronte imprudentem & incantum fortassis
deciperet, sed solertem & exquisitè cernentem
singula magis in nostra sententia confirmet. Imo
& quæ ipsorum auctorum fallacias & fraudes
prodat & manifestet iniquissimas. Potestne, vos
oro, patres sancti, major excogitari, aut iniqua
fraudentia, aut fraudulenta iniquitas in citan-
dis auctoribus, quam istorum in citando dñi
Pauli brevem quandam pandectam? Cujus &
universum totius invertunt institutum, & in
paucis, quas illius adducunt, detuncatis parti-
bus, aliquid augumentant, aut detrahunt, &
ad addunt, aut alio certe modo, sed cautissime om-
nia depravant, ne verus & germanus sensus elici
ex citatis possit. Neque mihi volo fidem adhi-
beri, nisi singula, quo proposui, ordine com-
monstrem.

Primum quidem non esse Pauli institutum vel
ut præcipiat, vel ut observet sub utraque spe-
cie, ut isti sibi fingunt, esse communicandum,
facile perspicit, qui divi Pauli progressum, &
excursum a carceribus ad metam usque fecit
persequutus. Nam cum principio proposuisset
eos non laudans, quod non in melius, sed in de-
teriorum conveniret Corinthiis, tum postea eisdem
reprehendens subjungit. Quod illis, convenienti-
bus in unum jam non esset dominicam cenam
manducare, id est, quod non sic conveniret in
ecclesiam ad augustissimum eucharistiæ sacra-
mentum manducandum, ut decenter & reveren-
ter pro ejus dignitate, in qua Christus ipse vere
contineretur, sumerent. Quod persequutus tan-
dem concludit comminans, quod sibi iudicium
sumat, qui indigne sacrosanctam eucharistiam
sumperit, *non discernens corpus Domini*, id est,
non discernens divinum hunc & spiritalem ci-
bum corporis domini, a profanis quibusvis &
corporalibus cibis aliorum obsoniorum, quæ la-
te & opipare ditiores Corinthii parata conjun-
gerent cum sanctæ eucharistiæ sumptione: quam
inter splendidas epulas & strenuas compositio-
nes sibi seorsum præsumerent, neque expecta-
rent ad communionem, sed potius spernerent &
confunderent ceteros pauperiores. Quod utri-
que reprehendit Paulus. Atque hoc est ejus loci
institutum, nimirum ut doceat Corinthios, quā-
ta cum reverentia & dignitate deberent, contra
quam facerent ad tremendam convenire com-
munionem, in qua vere ipsissimum Christi cor-
pus manducaretur. Ad quod probandum indu-
xit & retulit, ut a domino acceperat, & eis ante
tradiderat, ipsa ejusdem Christi domini verba,
quibus ille in mystica incruenti sacrificii cenā
corpus & sanguinem suum confecit, & in pane

Quam
serius
subdoli-
gumentis
nisi u-
tur ad-
sarii.
Adver-
rum fra-
dulenta
quitas i-
tantis i-
dioris.

Quod
Pauli
usum.
1. Cor.

Quam
verens
mendæ
gustiss
eucha

Cori-
abus
Paulo
preben

ac calice sic consecratis vere & realiter fore difertiffime testatus est. Vnde velut consecrarium inferre quod futurus sit reus corporis & sanguinis domini, quicumque manducaverit panem hunc vel biberit calicem domini indigne. Sic enim disjunctim melius intelligas ex lectione Græca, non ut isti, qui fraudulenter disjunctionem mutant in copulationem: satis enim illis notum erat Græcum exemplar, quod unum se sequi perpetuo profiterentur. Ad quod etiam in propositione, quam citant ex decimo capite addiderunt (& de uno calice) quod pro ipsis facere videretur, detaxerunt autem, vel certe suppresserunt initio periodi (unus panis) quod nostram sententiam confirmaret: ut notam habes istorum hominum impudentem & impiam temeritatem.

Qua etiam vana fieri mysteria, quæ Paulus ex lege veteri referri initio capitis decimi in aliud longe diversum ab expresso Pauli instituto ineptissime applicat. Nam cum Paulus ea attulisset ad probandum unam fuisse omnium utriusque legis fidelium in spiritu fidem, & recepisse proinde omnes illos antiquos patres, sua etiam a Deo beneficia: nihilominus tamen eisdem ipsos ob patrata post scelera acriter divino iudicio punitos esse: ut ideo deberent Corinthii propter similia crimina similem etiam vereri divinam ultionem, qui fortassis nimium in sua fide & divinis beneficiis confidentes, inde vitiorum impunitatem sibi pollicerentur: isti autem in hac impia fiducia Corinthiis multo magis impii, illa omnia ad sacramenta novæ legis, imo & ad externa horum signa peculiariter coarctant: quasi velint antiquos illos omnes huiusmodi sacramentis jam tunc in lege usos, quæ nunc primum in evangelio Christus instruit. Debebat ergo tam insulsam istorum ineptiam cohibere tria illa & decanata in scholis de sacramentis doctrina, iis etiam obvia qui vel prima faciunt theologiæ rudimenta. Quæ si ipsi non fecerint, ut impudenter gloriantur, certe poterant legere repetita illa apud Paulum eodem contextu verba, *Escam spiritualem, potum spiritualem, bibebant de spirituali petra*. Quæ eos admonuissent spiritualium manducationis & bibitionis per fidem vivam, quæ etiam ab omnibus Christianis in ipso baptisate sunt, cum quo Paulus illa hic conjungit, ut eisdem instituti hæc tria esse intelligeres, quemadmodum & nos supra in primo loco ad interpretationem sexti capitis Ioannis quem & Lutherani admittunt, explicuimus.

Quod si quis etiamnum insitet, significari verbis illis posse, velut in ejus figura, sacram eucharistiam, sane ut hoc isti donemus, illud tamen dumtaxat unum maxime efficiat insinuari hic eucharistix beneficium collatum universæ ecclesiæ in ejus sive sacramento, sive sacrificio, sed tamen eo modo, quem ad utrumque supra in secunda & tertia objectione declaravimus: ex decenti utriusque ratione & usu, in ipsis etiam figuris significato & observato: ubi lactentes parvuli neque manna, neque aqua indigebant, grandioribus vero sufficiebat unum manna, antequam adversus Dominum murmurent, ut intelligas quam inepte hic eriam distribuant universale signum (omnes) Vides ergo quam diversum iu citatis locis sit Pauli institutum, ubi longe aliud agit, quam ut præcipiat ipse, vel a Christo præceptum observet, laicis sub utraque specie communicandum. At dices, ut non hoc primario instituto Paulus intendat, satis tamen in discursu capitis undecimi Concil. general. Tom. XIV.

A mi notat, debete omnes communicare sub utraque specie, dum sæpe copulat panem & calicem: manducationem & bibitionem. Qui quidem objectioni ita facile respondemus: Primum, quod usus sit divus Paulus hoc dicendi charactere ad denotandam sic magis sacramenti integritatem, sive hoc, sive illo modo, si ramen utrobique decenter, ut tertia objectionem exposuimus, fiat communio, ut more sacræ scripturæ dicatur modo expositotum pro parte quavis præsertim homogenea, vel distinctas species pro indefinito genere, ut nos supra fuisse docuimus de manducatione & bibitione, sive spiritualiter, in una in Christum fide: sive sacramentaliter in eminenti sub una specie sumptione, quemadmodum dicuntur: *Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam*, ut sic magis perfectum iustitiæ & rotale desiderium significetur: sed etiam explicari velut in ipsas rei partes & notas, quod solum implicatur in totius virtute. Deinde vero, quod huiusmodi omnes ambarum specierum copulationes accipiantur pro disjunctivis. Id quod frequentissimum est in omni idiomate, præsertim ubi per schema illud dicendi, quod grammatici Zeugma appellant, duobus conjunctis membris unum apte subnectitur ad vitandam tautologiam, & ejus molestam repetitionem, quod alias utrique scorsum connectendum erat. Cuiusmodi esse omnia hoc loco conjuncta a Paulo facile est observare. Ut ideo non inepte Latinus interpres in prædicto figurato sensu omnia copularit, etiam quæ in Græco disjunctim legebantur: ut in supra citato: Itaque quicumque manducaverit panem hunc, & biberit calicem Domini indigne. Vbi Græcus habet, vel, Latinus posuit, &, fortassis ut ita magis exprimeret germanum sensum Pauli, & mysterium integritatis Christi, qui semper integer in eucharistia sumatur: quocumque illa modo communiceatur, siue in alterutra tantum, siue in ambabus simul speciebus, ut ideo reus utrobique corporis & sanguinis Domini & ipsius totus Christi esset, qui vel solum panem, vel solum calicem sumeret, & qui unus & idem & panem manducaret simul & calicem etiam biberet, si vel hoc vel illud indigne faceret.

Hæc ergo fuit Pauli intentio in hoc & reliquis utriusque speciei conjunctionibus sive copulationibus sive disjunctis, dum hic meminit communicationis: nihil minus attendens, quam an hoc vel illo modo, & a quibus faciendum id sit. Quod si etiamnum, nullo adhibito iudicio, ut solent, isti proterve contendunt, hæc illum attendisse: dicam tunc & fortassis non proterviens, quod mihi liceret cum protervis. Ex quatuor his positis a Paulo periodis primam copulatam esse intelligendam expresse de solis presbyteris conficientibus, quos imprimis decet, ut supra satis probavimus, potatio calicis in participationem potius sacrificii, ubi maxime cum missæ officio annuncietur & commemoratur mors Domini donec veniat: Quo potissimum spectans supra dixisset Paulus, *Calix benedictionis cui benedicimus*, (scilicet consecrantes) *nonne communicatio sanguinis Christi est*, ut ideo significant nonnulli ex sanctioribus & doctioribus patribus primam illam periodum, *Quotiescumque enim, &c.* commemoratam a divo Paulo tamquam ex narratione euangelica & Christi, superioribus connectendam. Secundam vero, quam modo explicuimus, at Græce etiam legitur, simul cum sequentibus disjunctim intelligi debere in universum, in ratione magis

RRrr communi.

ANNO CHRISTI 1562.

Matth. 5. 33

Copulata pro disjunctivis.

Fierivim corporis & sanguinis Domini etiam sub una specie.

Proacceptione protervia infantia.

Germana intelligentia doctorum & Pauli.

1. Cor. 11.

Dam lib. 4. orib. sub cap. 14.

ANNO
CHRISTI
1562.

communicandæ eucharistiæ sive sub ambabus, ut congruit consecrantibus, sive sub altera tantum panis specie, ut expedit non consecrantibus modo decenter, sive hi, sive illi fumant tantum sacramentum, & pro dignitate corporis Christi, qui totus in utraque specie continetur & integer, in eminenti illa alimenti spiritalis unitate: ubi & secundum carnem comeditur, & secundum sanguinem bibitur, dum secundum seipsum totum potius sumitur. Ut ita singulorum quæ Paulus hoc undecimo capite dixit de digna corporis Christi communionem, quam & in propositione & in conclusione manducationem tantum appellat, ad ipsam certe panis speciem spectans, habeatur aliqua ratio (quam ipse idem fortassis magis explicuit ad ritum, quem servat ecclesia Romana dum ad Corinthios veniens cætera disposuit, ut hic illis pollicetur) simul & omnium, quæ hæcenus de decenti communionis modo tractata sunt explicet consensus secundum veritatem Catholicam & fidem ecclesiæ Romanæ in qua maxime cuncta consona sibi invicem sunt. Ad quam quia non exigunt neque interpretantur adversarii superiora & difficilia intellectu cætera, quæ Paulus secundum sibi datam sapientiam in epistolis suis multa scripsit, fit, sicut de istis jam olim prophetaverat Romanorum pontificum primus, & totius ecclesiæ vicarium Christi caput, ut ea omnia indocti & instabiles depravent, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem, ut etiam citatum ex Corinth. capite undecimo, unde ineptissime & falso, ut satis probavimus, illi colligunt: præceptum communicandi populum sub utraque specie observatum a Paulo ex Christi institutione & executione.

Ad quam
regulam D.
Paul. inter-
pretandus fit.

3. Cavillus
ex præfatus
Paulin. præ-
ter expofitis.

1. Cor. 10.

Sacrificii
participatio
maxi. nota-
tur.

1. Cor. 10.

Sed hæc fortassis loco adversarii vel stimulis propriæ conscientie tandem confossi, dissimulabunt undecimo cap. & cum inde non liceat, quod tendebant efficere satis, jam retrocedentes decimum ejusdem epistolæ caput objicient, ubi Paulus Corinthiis usum calicis concedere videtur: dum inquit: Non potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum. At vero quid hic Paulus intelligat, satis ipse subindicat, in interpretationem dicti, continuo subdens: *Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum*, mensam pro altari accipiens: ad id spectans quod paulo ante dixerat. *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Quibus velut peculiaribus phrasibus non tam sacramenti communionem, quam ipsam sacrificii participationem. quovis ea modo fieret, etiam in solo esculento, videtur notasse Paulus. Nam eum hoc decimo capite de sacrificii participatione potius locutum, contra quam in proximo undecimo ubi magis de sacramenti communionem agere dicas, ex ipsius instituto evadit manifestum. Cum enim initio capituli octavi instituisset reprehendere Corinthios, quod non se abstinerent ab idolothytis, in quo viderentur participare sacrificio idolotum, illud deinde institutum prosequutus est, usque per totum hoc decimum caput. Atque cum aliis rationibus comprobasset in præcedentibus non convenire tale quippiam fidelibus. Iam nunc ultima & potissima ratione constabit id: nempe, quod participantes sacrificio idoli, indignos omnino se redderent participatione sacrificii Domini. Quod superioribus verbis dicere intendebat, propterea sane quod nequeant ambæ istæ participationes simul consistere, ut ipse idem post explicatus tradit.

Qua enim participatio iusticia cum iniquitate? Aut

A qua societas lucis cum tenebris? Que autem conventio Christi ad Belial? Sed illico mihi dices: Eodem tenet. Nam & participatio sacrificii, & communicatio sacramenti idem sunt, ut, inquam, re ipsa subjecta idem sint, rationibus tamen propriis distingui, & a se invicem, neque absque mysterio, etiam in eodem ipso subjecto consideratione secerni, ex tertio & quarto locis superioribus satis facile fuerit colligere. Quamobrem cum in sacrificio calix ipse & sanguis emineat, & velut potiores obtineat partes, ideo etiam hic Paulus ipsius calicis & sanguinis prius & potius, quam panis & corporis nonnunquam videtur meminisse, eum quodam inverso ordine, sed tamen aptissimo ipsius intentioni & mysterio, B quod ipse etiam Lucas significasse videtur, dum calicis bis meminit. Quodque nos libenter nisi molesti essemus, & longiores in utriusque verbis diligenter expensis oblectaremus.

Sed in his in commodius tempus, ubi de sacrificio missæ disputabitur, dilatis, id quod præsentis est negotii, & omnem dirimit controversiam dicamus: nimirum ex Paulo non consecrantes dici optime posse, Bibere calicem Domini, singulari phrasî, dum sacrificio Domini congruo sibi ut diximus modo participant, etiam sub una dumtaxat panis specie communicantes, non modo omnes simul in communi ecclesia, sed etiam singuli, ut infirmi seorsum in propriis domibus. Quemadmodum aperitissime apud Paulum hoc ipso loco Corinthi dicuntur bibere calicem dæmoniorum, C dnm eorum sacrificio, in quo calicis eminet maxime ratio, participabant, coincidentes vel in communi macello emptas, vel in privato convivio appositas, quas novissent ex infidelium relatione esse idolis immolatas carnes. In quo illos reprehendens Paulus, tamquam ita bibentes calicem dæmoniorum, & participantes eorum mensa, quod qui edunt hostias participes sint altaris, asserit non posse eos bibere calicem Domini, & ejus mensæ participes esse, hoc est, non posse eos hostiam illam corporis Christi in altari benedicto, & cum cæteris sollemnibus missarum ritibus a sacerdote consecratam, & oblatam digne, vel sub altera panis specie comedere. Atque ita demum experiuntur adversarii dum firmissimam ecclesiam Romanam petram non minus frustra quam impie nituntur concutere, quam vere illud tri dictum.

*In durum lapidem quisquis sua spiculatorquet,
In caput ipsius sæpe resorta cadunt.*

Eant jam nunc isti, & alios quærant, si inveniri possint, apostolicos locos: quos in impiam ipsorum hæresim, quanta possunt calliditate depravent. Sic enim magis illorum impietatem manifestam futuram speramus, cum certi simus semper atque ubique pro nobis potius stare Paulum. Id quod etiam nos docturos profiteamur, ut in prioribus epistola ad Corinthios satis docuimus, nullam observantium præcepti communicandi populum sub utraque specie traditam: sed ubi potissimum ac solum reprehensos a Paulo Corinthios undecimo capite, quod nec reverenter, nec decenter, sacratissimam eucharistiam (dum illum cælestem cibum prophanis ipsorum & opiparis commestrationibus ditiores commiscebant & præsumebant spretis pauperibus) communicarent pro dignitate tanti sacramenti, in cuius utraque specie totus ipse Christus contineretur: quod ex ejusdem Christi explicite narrata consecrationis ratione comprobatur. Decimo autem capite quod

ANNO
CHRISTI
1562.
Proce-
ptio repul-
sis.

Bibere
cem Domi-
dicuntur
beato Pau-
etiam com-
munican-
sub una
nis specie

Recolle-
concer-
nis.

ANNO CHRISTI 1562

quod non possent bibere calicem Domini, & ejus mensæ participes esse sanctissimum Christi corpus in altari a sacerdote solenniter consecratum manducantes qui biberet calicem demoniorum, & eorum mensæ participes fierent, dum carnes comederent vel emptas in macello, vel appositas in convivio, quas ex infidelium relatione novissent idolis immolatas: quod qui edunt hostias participes sint altaris, atque ita viderentur isti participes fieri idolorum & focii demoniorum. Vnde satis liquet has & similes omnes phrasas Paulinas, ubi in communione sanctæ eucharistiæ vel calix, vel sanguis, vel bibitio exprimitur, veras etiam ex ipso Paulo esse, & aptas in ea quæ populum decet, sub altera panis dumtaxat specie communione, sive in participationem sacrificii, sive in communicationem sacramenti corporis Domini.

Vides ergo quam mirifice & divine Paulus cum Petro, & Petrus cum Paulo: apostolus cum ecclesia Romana, & Romana ecclesia cum apostolo semper & ubique consentiant. Ut appositissime dixeris hoc loco: Quos Deus conjunxit homo non separet.

EX CONTINUATIONE OBSERVANTIÆ. Objectio 6.

POSSERVVS hoc loco, velut in munitissima & sublimi divini verbi arce procul ab omni periculo positi conquire se securi, & inde tumultuantes adversariorum turmas despiciere, iridentes dicam an dolentes? Nisi quod ab omni prorsus expulsi divino præsidio, nec sic consistant, sed audeant etiamnum (o vanas hominum mentes, o pectora cæca) fremere gentes, & populi meditari inania, ad stare reges terræ, & principes convenire in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus: comminantes quasdam quas appellant centurias, undecumque non tam laborioso studio conquiritas, quam impio animo sibi consistas, non modo ut his velut præstigiis imperitæ plebis oculos capiant, sed etiam ut minus considerantium animos obruant multitudine, cum nequeat pondere exemplorum. Quo vel ita, quod enituntur videantur tandem cerre superficie tenus efficere: iam inde usque a temporibus apostolorum per multos annos continuata temporū ferie conservatam consuetudinem communicandi sub utraque specie omnes & singulos Christi fideles: atque in illam sententiam corroborandam mirum est quam misere sese torqueant, nullum non moventes lapidem, nihil intentatum relinquentes, nihil intactum.

Hic jam fere sui obliti, & dissimiles, quæ alias respicere impudenter solent, & nihili facere, laudant, amplexantur, exosculantur, non modo œcumenica, sed & provincialia concilia, sacrorum doctorum monumenta, antiquorum scripta, recentiorum placita, ecclesiasticas historias, sanctorum martyrologia, gentium & populorum ritus, ecclesiarum & tēporum cæremomas, & quæ non? Sed ea, & ex illis tantum partibus, quæ pro se facere aliquatenus, vel leviter ex vocalis alicujus occasione videantur. Quod si iidem auctores in aliis operibus, aut in eisdem albi aperte & discrete nostram sententiam consistunt, ut semper faciunt, non verentur illico acclamare, esse adulterina opera, esse apposititia membra, esse interjecta verba, & cætera hujusmodi non minus impia, quam temerarie istorum familiaria dicta. Sed & in illo suas magis commendant, & illustriores

Conil. general. Tom. XI V.

reddunt temeritatem & impietatem, quod si qua sint, ut fere innumera sunt, superioribus citatis ab ipsis similia, imo & multis illorum magis authentica, quæ ex instituto & professo sacre Romanæ ecclesiæ sententiam & consuetudinem decernant, confirmant & usurpent: horum & consimilium in universum auctoritatem omnem pessundant prorsus & elevant, nihil jam pensi habentes, an eadem, & eosdem auctores in superioribus approbarint. Sic demum impius, ut Luna, mutatur. Sed o, si mihi liceret in singulis locis in quibus isti nituntur, parumper immorari, docerem facile, divina gratia, ut in evangelio & apostolo fecimus, eorum dicta, qui magis authentici sunt, non modo non adversariorum parte aliqua hæresim adstruere: sed destrucere potius & penitus evellere: contra vero sententiam nostram magis confirmare, & constabilem undiquaque.

Verum ne in immensum cresceret opus, in quo jam videmur tantorum audientium benignitate abusi, trahente nos materia, cogimur hoc institutum in aliud tempus differre. Illud tamen in universum notatum velim, quod sapienti satis fortasse fuerit: ad eas rationes & regulas, quibus nos fieri euangelium & apostolum interpretati sumus, posse facile quemvis eorum orthodoxorum, quos isti citant, sententias examinare, & ad rectam reducere veritatis catholicæ normam. Ex quibus, dum ad evangelium & Paulum alluderent, eoque eadem sermo verba & phrasas aut similia usurparent, ut sic magis cum scriptura concordarent, occasionem sumpserunt adversarii, ut in sacris literis, sic etiam in doctoribus, non tam ut ipsi misere fallerentur, quam ut alios impie fallerent suis plausibilibus promissis fallaces Sirenæ. Sed cum satis supra istorum pravos & impios animos in citandis, & depravandis sacris literis, quæ in promptu omnibus sunt, & quorum verba velut in numerato habentur, ad meridiana Solem commonstraverimus, quis dubitabit de illorum iniquissima licentia in subvertendis antiquorum scriptis, quæ apud paucos habentur edita, aut etiam omnino confingendis, quæ nondum in lucem publicata dicantur. Verum quia evidentiore sunt hujus fraudis & frequentiora argumenta, quam ut in ea detegenda, præsertim apud tantam coronam, infumendum amplius sit aliquid temporis, ad consuetudinem transcamus, quam illi importune obtrudunt.

Nam ut ingenuè fateamur aliquos laicos aliquando in aliquibus locis communicasse sub utraque specie sacram eucharistiæ: id tamen videtur non fuisse catholicum ubique ac semper omnibus observatum, sed ab aliquibus paulo religiosioribus neophytis, volentibus Christianismum conjungere cum Hellenismo (ubi de sacrificio idoli participabant omnes vel parvuli etiam in libaminibus) nescio an dicam violenter usurpatum, certe (ut pleraque alia in usu tanti sacramenti non satis illo digna, ut post dicemus) permisum a superioribus blanda quadam materna indulgentia erga eos tunc primum de gentilitate conversos, & in fide Christi recens natos, qui tamquam infirmi, infantes lacte nutriendi erant. Quinimo etiam eorum imbecillitati donandum videbatur, ut qui efflagitassent, calice etiam participarent: ne molestius serrent ejus privationem, fortassis suspicantes, ex ignorantia mysteriorum Dei melius secum actum apud Gentiles in participatione sacrificii, ubi ambabus ejus partibus participare licuisset.

R R R ij Quare

Generatis ratio examinandi dicta St. dora horum.

Adversaria, prævious iniquis in citandis auctorioribus.

Vnde concludendo communiandi populum sub utraque specie.

Hebraicis ecclesiis sub una panis specie comu

NO
ISTI
2.
au. in
am.
19.

beta
rdia
olorum
elefina
ana.

ver. nr.
Corr.
thgen.

causill
a con
tione
studi.

ver. nr.
aria
antia.

ANNO
CHRISTI
1562.
municipale
ex iust. Chri-
sti, & apo-
stolorum.
Luc. 24.
ex Chryso-
st. Aug. Be-
da ex He-
bra. euang.
Mat. Hie.
Act. 2.
20. 27.
Præstantia
cristianit.
Rom. eccles.
Miracula
in una pa-
nis specie.

a Theo. &
Beda Mat.
th. 24. Hie-
ro in la.
Geog. 10.
37. Be. in
vi. 5. Vil
i. al. in vit.
Maest. &
b. Gr. g. li.
1. & 3. dia.
Ioa. in vit.
Gre. lib. 2.
Euangr. li. 4.
c. 76. eccles.
hist. Alex.
Hal. 4. par.
Theo.
c. Cyp. ser.
de laps. 4.
ex em. Am.
ph. in vit.
Bas. in vita
S. in vita
S. B. in &
Reveratio
in una panis
specie.
d. Gre. Thro-
de ma. gl. c.
85. Conf.
Bar. 3. in
deat. d. Bu-
card. &
c. Ter. li.
de pad. &
de cor. mil.
Hier. apol.
cont. Iovin.
& ep. ad
Ruf. xi
conc. Tol. c.
14. &
f. Ambro.
in serm. Sa-
o. 3. Brac.
conc. c. 5.
Dion. Ale.
in Serap.
& ca.
& hinc. Arcl

Quare in nullis Hebræorum ecclesiis unquam legitur tale quid commissum: quod isti ex paterno ritu facilius abstinerent a participatione libaminis in sacrificio. Quos tamen credibile est, ut erant proclives ad idololatram & ad gentium ritus, hoc ipsum in sacrificio Christi postulatos quotidianis velut convitiis fuisse, nisi ipsi observassent sub una panis specie & duos illos discipulos in castello Emanas, ac Iacobum in Hierusalem ab eodem Christo post resurrectionem communicatos, & promiscuam plebem ab apostolis convocatam ad frangendum panem, simul & eos docuissent Petrus, Iohannes, Iacobus, & alii apostoli circumcissionis, in sacratissima sumenda eucharistia populum, licet particeps tacite fieret sacrificii, potius tamen novæ legis communicare sacramento. In quo pro illius in uno Christo unitate eminenti, congrueret una panis species, & aptæ significationi, & plenæ efficien-tiæ. Quo etiam velut solidiori cibo, & ipsi eidem Gentiles in suis ecclesiis, jam grandiores in intellegendis religionis abstrusioribus mysteriis facti ex Pauli, Barnabæ & aliorum ad gentes apostolorum instructione, qui decenter usi fuerunt, religiose abstinuisse omnes videtur perpetuo a potu & usu calicis in communicando sacerrimum corporis domini sacramentum.

Quamobrem si consuetudinis adeo habenda est ratio, ubi de intentione divina satis constat, consuetudini consuetudinem opponimus: sed, nescio iam dicam, humanæ divinam, permissæ consultam, indulgæ legitimam, temporariæ perpetuam, particulari universalem, atque proinde verè catholicam. Quæ licet ex iis quæ supra in universum observavimus satis sapienti & fidei videri possint asserta, nihilominus tamen comprobaremus jam nunc facile singula separatim membra, si nobis daretur nostras etiam contexere centurias. Verum quia non modo id longum esset, sed etiam supervacaneum, præsertim apud viros in ecclesiastica historia versatissimos, ac proinde molestum, & eo magis, quod in aliis plus æquo sumus immorati, prudentes supersede-bimus nunc temporis, commodius expectantes longiori consiciendæ historiæ. Contenti in-terim vel obiter annotasse: Primum quod miracula quæ fere innumera ex omni ætate a Christo passio leguntur authentica, in quibus aut hu-jus vivifici sacramenti communio aliquibus non consecrantibus divinitus ministrata narratur: b aut in eo contenti corporis & sanguinis domini veritas dubitantibus miro specimine edito sæpe comprobata refertur, c aut divini iudicii vindicta indigne iumentibus manifesto & acri suppli-cio subinde inflicta recenseretur, semper in altera panis potius specie omnia facta observemus. Deinde vero quod in una panis specie reserva-tam sacrosantam eucharistiam, ut olim in arca fœderis solum manna sine aqua, perpetuo non modo legamus, sed ex ipsis d vasis, hoc est co-lumbis, turribus, ciboribus, & aliis capis in usum hunc antiquitus fabricatis, velut oculis tangamus, ubicumque ejus observandæ aut ritus ali-quis annotatur aliquando concessus apud privatos pro quadam pia & ardenti illorum devotione secum illam transportandi, e vel in proprias do-mos pro familiari, præsertim persecutionis tem-pore, commuione: vel ad longa itinera & na-vigationes pro veris amuletis ex collo sæpe sus-pensis, si v e mos vetustas celebratur ex Christi & apostolorum dispensatione semper custoditus

A apud communem ecclesiam, s tum pro decenti omnium & pio sibi vere præsentis Christi cultu & adoratione, tum pro sacramentali communio-ne corporis Christi b tam extra ecclesiam peregrinorum & infirmorum, i quam intra ecclesiam laicorum omnium & non conscientium. Quibus mos antiquus, & celebris olim fuit ritus, h ut univerti viri communicaturi, manus suas prius abluerent, & universæ conjuges mundum linteo-lum Christi corpus excepturæ haberent.*

Norunt periti rerum ecclesiasticarum, quo in singulis istorum alludam, quosque fontes velint intentis digitis commonstrem. Vnde sibi quisque haurire facile possit & non obscurum ex illis Dei voluntatem, & solennem ex his ecclesiæ ob-servantiam in communicandis non consecranti-bus sub altera panis potius specie 'ut integro & perfectio sacramento. Vt ideo jure ac optime facta Romana ecclesia ceterarum omnium capur & magistra semper servasse dicatur celebrem hanc communicandi populum consuetudinem tamquam legitimam, catholicam, & ex Christi apostolorumque traditione & praxi profectam. Nam tamen aliquando vel ex recenti nec ita fir-ma gentium neophytorum religione, vel ex æmulatione quidem Dei, sed non satis secun-dum scientiam, vel ad deprehendendas & sedan-das subortas interim hæreses fuisse ab aliquibus, C & quidem forte cum prælatorum dispensatione interceptam legamus: sed tamen tunc etiam tem-poris animis ulque retentam vel ex eo manifestis-sime constat, quod univertus populus, nullo im-pulsus, cum primum potuit, ad pristinam velur veram, legitimam, & catholicam, sibi que aptis-simam, & religionis pietati maxime congruam lubentissime redierit. Vt simul intelligas, & quam inepre ac inique ad versari quarant, quo tempo-re, & qua autoritate fuerit introducta adultos populi sub una panis specie communicandi con-suetudo: & quam bene ac pie œcumenicum Con-stantiense concilium (cui reliqua post omnia optime concinunt) illam tamquam catholicam laudaverit, & diutissime observatam pro lege habendam, quam non liceat reprobare, aut sine eccle-siæ autoritate pro libitu mutare, statuerit. Contra sentientes vero, & pertinaciter opposi-tum asserentes (ut nostri hæcenus fecerunt ad-versari) tamquam hæreticos graviter puniendos decreverit. Atque ita tandem satisfactum pro no-stra virili parte sit proposito primo articulo.

DE RELIQUIIS QUATUOR articulis.

ET SI quatuor reliqui articuli fortassis longio-ri discussione indigent: atamen quia per temporis angustias non licet diutius in eorum examinatione nobis immorari, accuratior dis-putatione ad alios aut in aliud tempus dilata, nunc dicemus obiter & nos de singulis, ne ullus intractus videatur relictus, quatenus ex superi-rioribus ejusque decisio haberi possit & desi-nitro.

De II. articulo.

RATIONES, quibus sancta Romana eccle-sia adducta fuit, ut communicaret laicos atque etiam non celebrantes sacerdotes sub una tantum panis specie, cum nitantur & ratione my-sterii & decentia dispensationis sacramenti eu-charistice, ita retinendæ mihi videntur, ut nollem absolute & simpliciter populo calicis usum permitti,

ANN
CHRIST
1562.
de conf.
c. qui. l.
aut. conc.
Const. 5.
3. Brac. c.
c. 5. &
hinc. R.
de conf.
2. c. per
nit. cano-
nium 74.
Lacer. Ja.
Ionocca.
Tol. xi. c.
Eufib. ec-
hist. li. 5.
21. ex li.
Beda in
vii. Vulg.
& Hiba.
Paul. in
Amb. &
f. concil.
Const. 6.
52. Cas. c.
3. 2. Ma-
c. 6. 1. 2.
c. 14. &
Ecl. hist.
Euf. lib. 6.
34. Soc.
lib. 8. c. 5.
Theo. lib.
c. 18.
Nic. lib.
c. 25.
x. Tert. d.
or. Augu-
str. 12. 5.
sto. Trip.
li. 9. c. 20.
& c.

ANNO
CHRISTI
1562.

permittere, ut ex responſionibus ad 2. 3. & 4. ob-
jectiones conſtat.

De III. Articulo.

Q V O D si honeſtis & caritatis Chriſtianæ con-
ſentaneis rationibus concedendus alicui vel
nationi vel regno calicis uſus ſacroſanctæ ſynodo
videatur, id tum etiam Spiritui ſancto uſum iri
certo credam: cum alioquin multa & magna in-
commoda perhorreſcerem, & vereror inde con-
ſequutura, cujuſmodi quamplurima in uſu cali-
cis contigiſſe nefanda iſtis Huſſitis eorum hiſto-
riæ luculentiffimæ teſtantur. Quinimo timerem
ne illi regno ſimile quippiam accideret ei, quod
Hebræo populo non contento iſtus manna, hu-
jus cæleſtis panis figuræ omne delectamentum
& omnis ſaporis, eſus etiam & potus, pro ut
quiſque credebat, ſuauitatem in ſe habentis, ob-
murmuranti ac poſtulant: præterea potum uſu-
veniffe legimus conceſſa illis de petra aqua con-
tradictionis. Itaque ſi illis calicis uſus concederetur,
non id ſimpliciter & abſolute faciendum
exiſtimo, ſed ſub illis conditionibus, quæ in
compactatis inter concilium Baſilienſe & Boe-
mos expreſſæ ſunt. Hoc tamen magis expreſſo,
quod crederent illi & proſtrarentur, id ſibi ſola
potius materna ſanctæ eccleſiæ Romanæ indul-
gentia conceſſum, non autem lege Chriſti divi-
na mandatum, ut ex 1. 2. 3. 4. liquet locis.

De IV. Articulo.

C V M in ſacramenti ratione panis ipſe emi-
neat, ut pote in quo tamquam in cibo ma-
gis ſignificetur ratio alimenti præſertim ſpiritualis
& gratiæ, ac proinde calix ipſe etiam ſi per ſe
quidem non minus ſacramentum ſit quam panis
conſecratus: attamen in ſacramenti & commu-
nionis uſu cum ille panis, magis quam potus eſui
ſubordinati videatur propter eminentem illam
alimenti ſpiritualis in pane ſignificatam unitatem,
effici inde quoque videbitur, ut calix etiam ſacra-
mentaliter rationem in communione, quoad ejus
uſum obtineat, & eatenus unum ſubordinatione
cum pane evadat: atque ideo non minus ſumat,
qui ſub una tantum panis ſpecie hoc ſacramento
utitur, quam qui ſub utraque, quo ad rem ipſam
ſacramenti non modo contentam, ſed etiam ſig-
nificatam ex opere operato, etiamſi ex opere
operantis ſacerdos dum in participatione ſacrifi-
cii celebrans utramque ſumit majorem gratiam
in* poſterioris, & calicis ſumptione acquirere
poſſit quandoque id tamen eſt per aliud a ratione
ſacramenti, ut ex 2. 3. 4. & 5. locis ſit mani-
feſtum.

De V. Articulo.

Q V A N D O vero euchariftia, patribus dicitur
cibus grandium, & eorum qui credere &
cognoscere poſſint ſub tanto myſterio ſe corpus
Chriſti manducate, & ipſum adeo Chriſtum ſu-
mere, unde mirifice vivat in æternum, ſi digna
tanto beneficio adoratione, corde contrito &
pœnitenti, ac decenter præparato, illud ſuſceperint:
Ideo tantum abeſt, ut neceſſarium ſit divini
jure parvulis infantibus tremendum hoc portigi
ſacramentum, ut optime ſanctæ eccleſiæ Roma-
na majorem quam ad pœnitentiæ ſacramentum
expeſtet in recipientibus diſcretionem, qua non
modo bonum a malo, ſed etiam a prophanis &
communibus epulis ſacrum hunc & divinum ci-
Concil. general. Tom. XIV.

Abum diſcernant, & decenter reverentur. Qui-
bus interim ſufficit, quod unusquiſque fidelium
corporis & ſanguinis dominici tunc etiam par-
ticeps fiat, quando in baptiſmate membrum ef-
ficiunt Chriſti. Ut ideo non ſit bic attendendum,
an aliter olim in aliquibus locis uſurpatum ſit
paulo religioſiore obſervatione. Siquidem multa
rudimentis naſcentis eccleſiæ ex paternis &
uſitatis ſive in Hebraiſmo, ſive in Gentiliſmo riti-
bus permiſſa ſunt, pro illius temporis ratione,
quæ poſt in melius mutanda venerunt. Quæ ta-
men omnia ex ſuperioribus ſex locis 1. articulo
ſunt dilucida, magis etiam ex ipſa diſputatione.
Quam totam & hæc ipſa, & omnia mea, ut me
ipſum, iudicio & correptioni ſanctæ Romanæ
eccleſiæ & hujus ſacroſanctæ ſynodi ſubmitto, &
omnino ſubjicio prudens: nihil aſſertum volens,
niſi quod, & quatenus illi aſſerendum videatur,
ſimul & vobis patres ſacratiffimi in quibus Spiritum
ſanctum veneror & obſervo. Qui cum Pa-
tre & Filio vivit & regnat Deus, per omnia ſæcu-
lorum. Amen.

XCIV.

CONCIO DOCTORIS PETRI

Fontidonii, Hiſpani, Segobienſis, theologi il-
luſtriſſimi ac reverendiſſimi Petri Gonçalez
de Mendoza epiſcopi Salmantini, habita ad
ſacroſanctam ſynodum Tridentinam dominica
ſanctiſſimæ Trinitatis vigeſimaquarta Maii.
M D L X I.

Abſque ſynagogis facient vos. Io. 16.

S I cum rudes, & populares homines, euange-
licis præceptis inſtituendi, & amore virtutis
inflammandi ſunt, a magnis etiam, & excellenti
ingenio atque doctina viris in ipſo ſtatim con-
cionis ingreſſu atque veſtibulo divini numinis
favor implorari conſuevit: quanto majori ratio-
ne hodierno die, & mihi in hoc theatro ſapient-
iæ, & apud eccleſiæ principes, & de re omnium
graviſſima & difficiliſſima dicenti, omnia erunt in-
vocanda cæleſtia patrocinia, & divinus animo-
rum medicus, atque magiſter Chriſtus, præcibus
erit ſollicitandus: ut illos in nobis ſpiritus ad
dicendum accendat, quos huic tantæ provinciæ
videt eſſe neceſſarios: quos ut facilius obtinere
valeamus, illius matrem ſanctiſſimam, virginem
Mariam, ſolitis illis officioliſſimis, jucundiſſimiſ-
que angelicæ ſalutationis verbis interpellemus,
dicentes: Ave Maria.

C V M nihil ſit præſtantius amabiliuſque veri-
tate illuſtriſſimi legati, reverendiſſimi pa-
tres, cujuſ amore incenſi & inflammati mortales,
nullis ut eam aſſequerentur laboribus mortales,
nullis ut eam aſſequerentur laboribus parcen-
dum, ſed vota ſtudiaque omnia illi conſecranda,
imo totas ſuas ætates plerique in ejus investiga-
tione conterendas judicaverint: mirum profe-
cto mihi hæpe videri ſolet, unde tam ſubito contra
veritatem tantum odium exaſerit, ut cujuſ
tanto ſtudio & cupiditate antequam eſſet inven-
ta, homines tenebantur, eam in lucem jam ædi-
tam, tam acerbo & inſeſtino odio proſequeren-
tur. Neque enim Chriſtum ſervatorem noſtrum,
vitæque magiſtrum alio nomine perditum & proſti-
gati homines tam acriter inſectati ſunt, quam
quod cum ipſe veritas eſſet, ſe veritatem appel-
laverit, & veram recte ſentiendi optimeque vi-
vendi vitam innocentiffima vita & cæleſti ſapientia
mortalibus patefecerit: neque quidpiam

ANNO
CHRISTI
1562.
De conſtit.
diſt. n. c.
ita domi-
nus,

1 Jan. 14.

ANNO
CHRISTI
1562.ANNO
CHRISTI
1562.

aliud contra illius discipulos, acerrimos veritatis A patronos, veterum tyrannorum carnificinas, quam odium veritatis armavit. Quod si veterem etiam rerum gestarum memoriam jam inde ab initio ad hæc usque nostra infelicissima tempora repetamus, inveniemus plane & veritatem ipsam invivam semper fuisse mortalibus, & eos qui illius causam patrociniumque susceperunt, & publico odio conflagrassent, & impios contra se sceleratorum hominum animos, armaque movisse. Hinc prophetarum fuga, exilium, cruciatus, interitusque promanarunt. Hinc videas Michæam odio habitum, Hieremiam in carcerem teterrimum detrusum, Heliam sanctissimum virum a perditissima femina indignis modis vexatum, Zachariam Ioiadæ filium lapidibus obrutum, Isaiam sarta confectum crudelissime cruciatum, cælestemque illum præconem Ioannem Baptistam obruncatum, ejusque caput venerandum impudentissimæ saltratrici tamquam impudentiæ præmium atque mercedem exhibitum. Sed nihil mirandum est: pugnat enim veritas cum hominum sceleribus, cum ambitione, superbia, avaritia, cum omni genere improbitatis bellum gerit, tot habet hostes quorū vitia: tum vero principem ipsum, mendacique parentem dæmonem sibi infensissimum. Quo fit ut non potuerit dignitatem suam citra pulverem & sanguinem conservare. Acerrimos igitur perpetuo & innumerales hostes, paucissimos vero patronos & defensores adeptus, sic semper infestas & inimicas mortalium mentes experta est, ut mihi quidem totum pene orbem contra veritatem pugnavisse, & odium simul cum illa natum & educatum ejus semper socium atque comitem extitisse videatur.

3. Re. 22.
Hier. 38.
3. Re. 19.
2. Para. 14.

Etenim antiquis temporibus ante adventum Christi felicissimum, cum homines non expressam aliquam veritatis imaginem, sed quasdam illius umbras, vestigiæque sequerentur, non tamen defuerunt qui illas etiam umbras & odio haberent, & acerrime insectarentur. Nam si qui rum magni & excellentes homines virtute atque sapientia florere, qui veritatis amore flagrant, illius vindices & assertores esse voluerunt, ii plane cæteris invis, multis sæpe incommodis, contumeliis affecti sunt: sed cum non satis essent ad illius defensionem animati, qui honorem viramque suam illius dignitati anteferebant ducerent, molles & delicati patroni, ejus causam turpiter prodiderunt. Vexata ergo tunc, afflicta, & exagitata veritas, cum nullum locum in terris in quo respirare, nullum certum domicilium, nullam sedem rectam satis atque munitam inveniret, in qua dignitatem suam illæsam, & inviolatam contra hominum insidias conservaret; quemadmodum incorruptissima illa virgo justitia, relictis tribunalibus judicum, in cælum: sic veritas destituta gymnasiis philosophorum, cæruque hominum, in supernas sedes, in gremium, sinumque divinum, unde fuerat egressa, commigravit. Totus igitur terrarum orbis densissima quadam & flagitorum & ignorantie caligine circumsepus, luce & splendore veritatis orbatus, in tenebris versatur, quousque confecto jam atque decurso illo temporis spatio, quod divina bonitas afferendæ hominum libertati, implendisque suis pollicitationibus, promissisque præfixerat: filium unigenitum, hoc est ipsam veritatem humanam carne indutam, mortali que conditione natam legavit ad terras: quæ hominum animos a

Epla 4.

tenebris errorum, ad veritatis lucem: a turpissimis moribus, ad honestam vitam: a miserissima servitute, ad dulcissimam libertatem: a cupiditate rerum abjectissimam, ad cælestium ac divinarum contemplationem, amercemque traduceret: quæ decorum simulacra e fanis expelleret: quæ templum illi sanctissimum consecraret: quæ aram non jam hominum vel animantium, sed suo ipsius sanguine madentem erigeret: quæ iter mortalibus ad immortalitatem, veramque religionem veluti digito commonstraret. Sed o cæcas atque perveras hominum mentes, quæ non modo tantum, tamque præclarum Dei beneficium non agnovissent, sed ingratiissime repudiarent: & non repudiarent modo, sed inauditum quodam odio prosequuntur, acerbissimis opprobriis, & crudelissima morte ipsam veritatem affecerunt. Nam cum ob diuturnam erandi consuetudinem, homines suis jam tenebris gauderent & delectarentur, non poterant tantum veritatis lumen sustinere: & quemadmodum qui diu in tenebris jacuerunt, ab illis extracti, splendidissimam lucem Solis, sine gravissima offensione ferre non possunt, sed illius suavissimo, & candidissimo splendore vehementer offenduntur atque cruciantur: sic illi veritatis lucem sese ultro illorum animis inferentem, sed tamen cum coram erroribus, cupiditatibusque pugnantem turpiter rejecerunt: multoque magis homines in eam sævire cœperunt, cum eam magis amare, & venerari debuissent: nulloque tempore tantum odii & persecutionum incendium contra veritatem est excitatum, quam eo quo illa magis caput de mortalibus bene mereri. Testes sunt contumeliæ, maledicta, cruciatus, morsque acerbissima Christi. Testes sunt carceres, catenæ, equulei, ignes, gladii, crateres, secures, laminæ ferreæ, reliquaque tormentorum genera, quæ tyrannorum crudelitas contra veritatis propugnatores excogitavit.

Cum ergo hæc omnia Christus vitæ magister secum tacita mentis cogitatione perpenderet, cum videret calamitosum illud, tristissimumque suæ mortis tempus instare, cumque rotam illam acerbissimam malorum tragœdia, quæ carissimis suis apostolis imminere, ante illius divinos oculos versaretur, majorem animo dolorem de illorum calamitatibus, quam de sua ipsius morte concipiens, illos hodierno sermone consolatur, impendentia mala prædicat, & ut prævis malis minus offenderentur, & eorum acerbicem illo vaticinio aliqua ex parte mitigaret: Attendite (inquit discipuli mei carissimi, absque synagogis facient vos, vos homines summo & infinito quodam odio prosequuntur, vos templis exterminabunt, e consuetudine hominum expellent, contumeliis afficient, omni crudelitatis genere vexabunt, immaniter interficient, & quod est acerbius, qui vitam vobis eriperint, gratissimas se Deo hostias immolasse arbitrabuntur. Sed obsecro vos subear runc mei memoria atque recordario, quem vobis priorem mundas odio & acerbissimis est contumeliis prosecutus. Quod si me magistrum, si servatorem, si ipsam denique veritatem tam iniuste sunt insectari, quid mirum si vos, & discipulos meos, & veritatis etiam defensores exagitent? Sed quoniam videbat illos nunc infantium more non posse omnia arcana divina complecti (nam illis paulo post dixit) *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: quia noverat eos non posse tanto animi ro-*

Ioan. 16.

Ioan. 15.

Ioan. 16.

botæ

bore malorum impetus sustinere: nam Petri nimiam illam confidentiam illis antea verbis represserat, non potes me sequi modo: & ascensus in cælum discipulos suos Hierosolymis sedere iussit, donec cælesti induerentur virtute, quia illorum infantiam & imbecillitatem cognitam & exploratam habebat: ut eos quos suæ divinitatis & gloriæ præcones esse volebat, capras tot procellas & tempestates, fortissimo aliquo patientiæ præsidio, cælesti patrocínio, & spe felicitatis ataret: nunc illis spiritum sanctum pollicetur, cuius presentia non modo non reformidabunt pericula, neque truces tyrannorum vultus exhorrescent, sed alaci & læto animo se in ipsas crudelissimæ mortis fauces, pro Christi gloria, & veritatis defensione conjiciunt: a quo non modo illorum mentes aptæ atque capaces ad excipiendam divina illa mysteria redderentur, sed linguas etiam igneas acciperent, quibus divina consilia mortalibus explicarent, frigida hominum pectora, amore rerum cælestium atque divinarum incenderent, omnes gentes atque nationes sub euangelii jugum mitterent, & in ultimos orbis angulos atque recessus crucis vexillum, & lumen veritatis inferrent.

Quæ quidem omnia sic evenisse sicut ille prædixerat, ipse rerum exitus declaravit: Nam cum de morte parva victoria captivam duxisset captivitatem, & gloriosissimum triumphum in cæleste capitolium (mirantibus angelis intulisset, misso Spiritu sancto, suorum discipulorum animos sic confirmavit, ut ille qui paulo ante ad unius ancillæ vocem contremiscebatur, jam audeat in principum conspectu loqui confidenter, illis exprobrare perfidiam, illorum imperia jussuque contemnere, dicens: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus, & non possumus qua vidimus & audivimus non loqui*: & reliquis etiam apostolis, quibus antea vel ipse magistratum conspectus erat formidabilis, nunc tormenta gratissima, accusatio jucunda, dolor voluptas, pœna felicitas, dulcis infamia videbatur, usque adeo ut summæ felicitatis loco ducerent, se dignos existimari qui pro Christo contumeliis afficerentur. O divina virtus, & inaudita apostolorum constantia! O paterna clementia, & incredibilis misericordia summi Dei, qui cum paulo ante filium carissimum infinitis opprobriis affectum, vulneribus transfixum, sanguine perfusum, tot plagis caesum, ut toto corpore humanæ crudelitatis vestigia conspicerentur, e retris ad se redeuntem suis manibus excepisset: nunc mortalibus tamquam bene de se meritis miserit Spiritum sanctum, ut hostium etiam suorum, quorum filius fuerat servator, doctor ille nunc atque consolator extitisset. Edocti ergo fuerunt apostoli atque confirmati divinitus: hæc duo illis officia præstitit spiritus ille cælestis. Nam & illis aperuit divina consilia, & eorum animos ita fortes reddidit atque constantes, ut nullis periculis aut calamitatibus frangerentur: de quibus duabus rebus nobis hodie dicendum est. Nam primo de illo abditissimo sacræ triadis mysterio pauca dicemus, quod quia magnopere Spiritus sancti præsidio & lumine indigebat, statim post illius adventum ecclesia celebrandum curavit, deinde vero illud Christi varicinium interpretabimur: absque Synagoga facient vos. Quod quantum vim passura esset veritas euangelica, significavit. Quapropter vos obsecro atque obtestor, sanctissimi patres, ut qua soliti estis cæteris

A attentione & benevolentia, nunc etiam me dicentem excipiatis.

Inter reliqua abstrusiora mysteria, quæ Christus optimus maximus Spiritui sancto explicanda suis apostolis reservavit, illud est longe cæteris excellentius atque divinius, & quod humana, angelicæque mentis superet cogitationem, quod hodierno die tanta frequentia, lætitia, & exultatione Christiani celebramus: sacræ, inquam, triadis arcanum, de quo quis erit tam audax & emotæ mentis, qui in hoc orbis gentium clarissimo sanctissimoque domicilio, in conspectu, inquam, vestro dicere audeat: Nam cum tria sint quæ de re quavis quæri soleant, an sit, quid sit, & qualis res sit: si reperti sunt qui Deum esse negaverint, & cum cæli enarrent gloriam Dei, cum clamet hæc pulcherrima mundi machina, tanta rerum valetate & splendore nirens: cum clamet hæc splendidissima cæli facies, tot ardentibus syderibus, tamquam quibusdam scabibus luminibusque distincta: cum clamet aet tot avium, vastissimum mare tot piscium generibus refertum, terra tot animantium frequentia, fontibus, fluminibus, & arboribus exornata: cum omnia demique quæ hic mundi ambitus complectitur, aperitissima voce testentur, esse aliquam vim cælestem quæ rebus prospiciat humanis, tantumque & tam præclarum opificium rectore aliquo & gubernatore carere non posse, non tamen defuere furdi, cæci, & improbabissimi philosophi, qui neque has voces exaudirent, neque hanc tantam lucem viderent, neque moderatorem esse aliquem confiterentur, qui rotius orbis clavum, imperiumque teneret. Si præterea nosse quid sit Deus, sic est operosum & arduum, ut Plato Deum invenire distulle, nosse vero impossibile judicaverit: & Simonides rogatus a Dionysio quid Deus esset, tres dies ad eam quæstionem explicandam postularit, deinde alios tres, rursus & alios, & quæ magis in hujus rei consideratione demersus divinam naturam humanis viribus investigabat, eo se minus intelligere confitebatur. Si non modo philosophi, sed sanctissimi & sapientissimi theologi facilius & expeditius esse dixerunt, quid non sit, quam quid sit Deus explicare: quis poterit, quis, qualisque sit Deus non dicam exprimate dicendo, sed mente saltem & cogitatione complecti: Si angeli stupefacti & attoniti cum Christum ascendentem in cælum conspicerent, percussis quadam admiratione clamabant: *Quis est iste qui venit de Edom tintis vestibus? Quis est iste rex gloriæ?* & illis verbis humilce rei ignorationem aperitissime confitebantur. Si Isaias, cum atrocissimam illius mortem vivis coloribus depinxisset, exclamat, *generacionem ejus quis enarrabit?* Si Paulus gentium doctor sublatus in cælum, & in illa consilia divinitatis admissus, cum illa secum perpenderet, in has voces prorumperebat: *O altitudo divitiarum sapientia, & scientia Dei*, quis audebit in illam purissimam simplicissimamque sacræ triadis naturam sine temeritate & impudentiæ nota curiosos oculos inferre? Quis erit tam temerarius, qui quod angeli, apostoli, prophætæ, quod ipsi civices & incolæ cælestes ignorant, se scire existimet, & explicare posse arbitretur? Exhortescit animus, & ad tantæ rei miraculum attonitus stupefcit, & linguæ atque mentis officium rei magnitudine longe superatur. Nam licet notus fuerit in Judæa Deus, tamen ut creator, conditor, auctorque rerum omnium (licet gentibus etiam per ea

A N N O
CHRISTO
1562.

Psal. 163.

Isa. 63.

Isai. 55.

Rom. 11.

Psal. 75.

Rom. 1.

quæ

ANNO
CHRISTI
1562.

quæ facta sunt, cognosceretur) tamen ut rector A
moderatorque mundi hujus: sed trinum & unum
esse Deum, nullus unquam mortalium conjicere
aut divinare potuit. Nam neque argumentum,
neque exemplum aliquod natura suppeditabat,
quod lucem aliquam tantis tenebris posset in-
ferre.

Gal. 1.

Divinum hoc fuit Christi servatoris nostri &
Spiritus sancti beneficium, qui cœlesti fidei lu-
mine sic Christianorum animos illustrarunt, &
in ea persuasione confirmarunt, ut etiam si ange-
li e cœlo dilapsi, aliud persuadere conarentur,
fremant licet demones, & discerentur, licet
extrema tyranni comminerentur, nulla vis tanta
excogitari poterit, quæ ab ea possit sententia
Christianum populum dimovere. Sunt plane in
hæcerum universitate vestigia, sunt notæ quæ-
dam & umbræ hujusce rei; fateor: est animus homi-
nis ad imaginem conditus similitudinemque
divinam, qui mente, voluntate, atque memo-
ria, sacræ triadis naturam adumbret: est in una-
quaque re veritas, bonitas, & essentia: est sol
hic splendidissimus, qui natura, lumine, & calo-
re, aliquam (licet obscurissimam) hujus rei si-
gnificationem exhibere videatur: est nescio quæ
divinitas, quam Pythagorica philosophia in ter-
nario numero latear arbitrabatur: & nescio quid
quod veteres philosophi hæc de re suspicabantur:
sunt præterea quamplurima veteris instrumenti
testimonia: est nonnulla populo Israelitico sacræ
triadis exhibita significatio, fateor: sed quis obse-
cro mortalium his vestigiis ad cognoscendam Tri-
nitatem unquam progressus est? Quis hæc ani-
madvertit quousque orbis & servator, & doctor,
re explicata, præbuit anam, ut ejus rei, cujus
cognitionem homines divino beneficio fuerant
adepti, exemplum postea aliquod in hac rerum
universitate conquirent? ille veteres excussit
umbras, & illa cubilia, in quibus delitescere ali-
qua hujusce rei significatio videbatur, indicavit:
ille remoto velamine in sancta sanctorum huma-
næ mentis aciem penetrare fecit: ille tribuit eam
nobis facultatem, ut quod ipse docuit jam au-
deamus explicare: ille effecit, ut non modo
Deum, & unicum Deum, sed tres simul in uni-
tate naturæ personas agnosceremus. Patrem qui
fons est, origo, atque principium totius divini-
tatis, cui tribuitur æternitas sine principio, bo-
nitas immensa, quæ neque in conferendis benefi-
ciis defatigari, neque ingratitude aut sceleribus
hominum exhauriri: potentia, quæ nulla fene-
stræ frangi, debilitarique possit. Filium vero
(hoc est) divinum verbum in ipsis paternæ men-
tis visceribus conceptum ex immensa rerum cog-
nitione genitum, qui splendor sit, species, fi-
gura, & expressissima imago paternæ illius divi-
næque naturæ, rivus ex uberissimo fonte, radius
ex sole splendidissimo porrectus, cui sapientia E
ipsa dicata atque consecrata est, in quo luceat
& splendent rerum omnium imagines, cujus præ-
sidio omnia pater confecit: qui Deus cum esset
misericordia motus, non modo ad vilem abje-
ctamque hominis conditionem se demisit, sed &
postremas contumelias, mortemque descendit,
ut morte sua vitam hominibus, libertatemque
restitueret: & ut illis esset via quæ erret: veritas
quæ decipi: vita quæ morrales interire nulla ra-
tione poteretur. Spiritum vero sanctum ex illis
amoris flammis, quibus se parat filiusque comple-
ctuntur, procedentem, qui bonitatis fons, chari-
tatis ipsa, & pignus esset cœlestis hæreditatis: a

Heb. 6.

Heb. 1.

Joan. 14.

quo pax, gaudium, solatium: a quo justitia, in-
tegritas, innocentia: a quo sapientia, bonitas,
constantia: a quo libertas, sanctitas, perfectio,
omnia denique cœlestia munera, beneficiaque
promanarunt: a quo illustrati prophetae, pastores
eruditi, apostoli confirmati & inflammati sunt:
ita tamen ut cum audiamus tres illas divinas per-
sonas nominari, non intelligamus unitatem il-
lam simplicissimam naturæ divinæ trium perso-
narum numero aliqua ratione violari, quo mi-
nus, licet tres sint personæ distinctæ, unaque alia
non sit, omnes tamen unus sint simplicissimus-
que Deus. Et quamquam Patri potentia, Filio sa-
pientia, Spiritui sancto bonitas tribuatur, non
sic accipiendum, ut quod uni conceditur, cæteris
auferatur: cum omnes eadem unaque bonitas,
æternitas, sapientia, divinitas, potentia, maje-
stas, gloria, beatitudoque complectatur. Itaque
ab hac divina admirabilique natura cum de ea
loquimur, diversitatis verba longe removenda
sunt, ne injuria aliqua simplicissimam unitatem
afficiamus: tum vero divisionis ne simplicitati,
disparitatis ne æqualitati, separationis ne tantæ
necessitudini, dissimilitudinis ne etiam uni-
tati, singularitatis ne triadi, perturbationis ne
ordini, solitudinis ne sacrosancto illi trium per-
sonarum consortio vim aliquam aut injuriam in-
prudenter inferamus: sed simplicissimam illam
purissimamque sacræ triadis unitatem, quam do-
cuit Christus, suscit Spiritus sanctus, celebrantur
apostoli, confirmantur concilia, ecclesia edocta
divinitus explicavit, & hodie proponit adorandam,
supplicibus nunc aliquam aut injuriam in-
prudenter inferamus: sed simplicissimam illam
purissimamque sacræ triadis unitatem, quam do-
cuit Christus, suscit Spiritus sanctus, celebrantur
apostoli, confirmantur concilia, ecclesia edocta
divinitus explicavit, & hodie proponit adorandam,
supplicibus nunc aliquam aut injuriam in-

Sed quo me rapuit in savia? quo me per immen-
sùm hoc pelagus remeratus ardor, furorque pro-
vexit? quod ingredi angeli reformidant, & in
quo tot Atrii, Macedonii, Sabellii, Eunomii,
Marcelli miserum fecere naufragium? Compli-
cemus igitur vela, & placidum aliquem securum-
que portum occupemus, ne fragilis, levisque no-
stra cymba longius provecta inter confragofas
cantes iis tantis difficultatum fluctibus obruat:
D & hanc tantam Dei majestatem, quam assequi
cogitatione non possumus, prout atque suppli-
ces silentio & admiratione revereamur, grate-
murque sanctissimæ triadi, quod cum hoc misero
& calamitoso seculo, omnia ferme Christiana
dogmata ab hostibus convulsa & labefacta sint,
illa ex hoc tanto incendio salva & incolumis evo-
laverit: piissimæque matris ecclesiæ exemplum
vestigiaque sequamur, quæ cum dignam hoc tan-
to mysterio orationem invenire non posset, quod
non assequitur exclamationibus colit, & in illas
voes plenas admirationis laudisque prorumpit,
O adoranda trinitas, o veneranda unitas, o per-
fecta deitas: tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum
actio in sempiterna secula.

Sed venio jam, gravissimè patentes, ad alteram
orationis nostræ partem, & huic loco, & his tem-
poribus magnopere accommodatam, ad Christi
servatoris nostri vaticinium, ad eas, inquam,
ærumnas & calamitates explicandas, quas Veritas
evangelica passa est: in qua cum tot ecclesiæ acer-
bissima vulnera se nostris oculis objiciant, vix se
potest meus animus ingenti dolore & commise-
ratione pressus continere, quin mortiferas & in-
sanabiles ejus plagas justissimis lacrymis & la-
mentatione prosequatur. Quis est enim tam fer-
reus, qui in tanta malorum acerbitate lacrymas
possit continere? Qua in parte mihi visa est eccle-
siæ sponsi dulcissimi Christi injurias atque crucia-
tus

ANN
CHRISTI
1562.
2. Pet. 1.

tus imitari. Nam sicut ille verberibus cæsus, sic est A dehonestatus, ut (quemadmodum vates & Isaias multo ante cecinetat) non modo in eo decor aliquis aut pulchritudo, sed neque hominis forma aut species appareat: sic etiam ecclesie pulcherrimam faciem, turpissimis erotibus dehonestatam, deformatam videamus, & sicut ille tot plagis & vulneribus affectus est, ut nullus in eo locus sanus conspiceretur, qui novo vulnere excipiendo patere possit: sic nullum est ecclesie membrum, quod aliquod hostium telum non exceperit: & quemadmodum ille ab ipsa infantia petricula discriminaque mortis subire, & immensos labores perficere conuevit: sic illa impias & sanguinarias carnificum manus, & hostilem hæreticorum audaciam inter ipsa crepundia experta est. Nam cum tria B sint hostium genera, infesta euangelicæ veritati, primū tyrannorum, qui crudelitate & gladiis armati inauditis tormentorum generibus homines ab illa revocare, & Christi sanctissimū nomen delecte conantur: alterū eorum, qui Christianæ doctrinæ puritatem, sicut improbilissimi illi senes Sufanna pudicitiam, vitare atque corrumpere studebant: tertium eorum, qui auctore Paulo, veritatem Dei in iniustitia detinent, hoc est, illerum qui pravis moribus, & perditā vitā, vim etiam inferunt veritati, ut illam elucere minime patiantur: ii omnes hostes statim in ipsis exordis nascenti religioni bellum acerrimum indixerunt, nec passi eam adulescere ut viribus confirmata se colligeret, & cum illis æquo Marte congregi posset: infanti adhuc ecclesie, & in ipsis incunabulis vagienti jam ipsi insidiabantur.

Tyrannorum sane caeca rabies & insania, auctoritate & potentia munita, in Christianorum innocentiam, omni nudam atque destitutam præsidio, impune, crudeliter que saeviebat: & eo atrocius, atque crudelius, quod ea ratione Dei se partes agere, & se illi gratissimum obsequium exhibere arbitrarerunt. Rapiebantur itaque tunc qui Christo nomen dedissent ad tribunalia iudicum, & abstracti ex ipsa Christi schola & ecclesie complexu, trahitiq; ad carnificinas, opprobriis & contumeliis affecti, vexati, torti, indicta causa condemnati ad supplicia crudelissima deducebantur. D Sed o res stupore & admiratione dignissima, vexata tunc & dilacerata ecclesia inter ipsas tamen carnificum cruentas manus, major in dies suscipiebat incrementa: & illorum qui pro Christo mortem oppetebant, effuso sanguine, veluti sparso semine, novi Christiani nascebantur. Ut mihi quidem sapienter Tertullianus martyrum sanguinem Christianorum semen appellasse videatur: & Augustinus, qui multo dixit esse pulchriorem euangelicam veritatem Græcorum Helena, pro qua multo fortius martyre scōtra Sodomam, quam pro illo Græci contra Trojam dimicaverunt. Sed quamquam hoc hostium genus atrocissimum fuerit, quod ecclesie sanguinem semper E exfortere cuperet, & illo suas passim secures cruentare, tantū abfuit ut id quod oprabat assequeretur, ut morte ipsa, qua existimabat se posse nascentem religionem extinguere, foverit & locupletaverit: & dum crescenti Christi gloriæ invidet, illam multo reddiderit illustriorem.

Sed illud est longe atrocius atque crudelius eorum hominum qui in ecclesia nati, ex illius viscibus progressi, in ejus gremio atque sinu educati, in illius schola et utri, ejus sanctissimis præceptis instituti, & sacramento auctoritati ab illa turpiter defecerunt: & in sanctissimam, piissimamq;

matrem contumeliosi, in sanis erroribus illius tranquillitatem pacemque turbant: & carissimos ejus liberos illa miserabiliter flente & lacrymante ex ejus sæpe complexibus abstulerunt, ut que modo in ipsas tyrannorum armatas manus nuda, inermisque coniecta, non modo patam dignitatem conservabat, sed agebat: nunc prohdolot, non liceat illi per filios collectam tantis sudoribus & sanguine gloriam retinere. Quod quid acerbius & calamitosius exogitari potest? Conferte, gravissimi patres, tyrannorum potentiam cum hæreticorum audacia, & invenietis tanto majora damna & acerbiores injurias ab hæreticis quam a tyrannis ecclesiam accepisse, quanto est atrocius intestinum domesticumque bellum, quam externum: tantoque nunc illam esse mæstiozem, quanto est sanctius & calamitosius, matrem a filiis quam ab hostibus dilacerati.

Multis antiquis temporibus ecclesie hostes extiterunt, non est necesse commemorare: vos ipsi, gravissimi patres, recordamini, qui illam variis & miserabilibus modis afflixerunt: sed nunc quis mæstissimam ejus faciem ficeis oculis possit intracti? Habuit quondam tyrannos qui illam delecte, hæreticos qui disceptare, & distrahere conarentur: sed nunc non simplices tyrannos, non nudos & inermes hæreticos, sed cum hæresi conjunctam tyrannidem, armatam contra se jam hæresim intuetur. Vidit quondam Iulianum aliquem, vidit Hunericum sævum Vandalotum Africæ regem, Aranis faventem, illisque bona atque templa restituentem: sed nunc vix potest conjutatos contra se principes numerare. Vidit aliquando unam aut alteram provinciam hæresibus infectam & contaminatam: nunc vero ab ultima Scythia, ad extremas usque Europæ partes, totum pene Christianum orbem veluti fretum aliquod aut Euripum erroribus æstare: & non modo inquinatas provincias, regna, atque nationes, sed perditas jam & profligatas: non solum apertos hostes, sed occultos etiam inter ipsa filiorum latera cum maximo eorum periculo versari. Vidit quondam Encraritas, Catharos, Eucharitas, acerrimos sane hostes, sed qui prætextu virtutis (unde nomen sortiti sunt) se in Christianorum animos insinuarent: nunc vero nullo religionis prætextu, sed specie quadam improbilissimæ libertatis, cujus amore perniciosissimæ foventur opiniones, in ecclesie perniciem irruere. Vidit unum aut alterum dogma Christianum labefactati, nunc integram religionem everti. Sensit membrum aliquod ecclesie vulnerari, nunc vero totum illius corpus faucium atque cruentum intuetur. Vidit oppugnari aliquando fidem a perfidia, lucem a tenebris, veritatem a mendacio, Christum ab antichristo: nunc vero facilegium cum hæresi conjunctum & copulatum conspicit. Videt enim spoliata templa, atas everti, omnibus ornamentis sana nudari, contemni leges, sublanuari pōtiffices, irrideri sanctos, patriam a vitamque fidem desereri, & quod est miserabilis, hostium gladios atque secures ipsis jam ecclesie cervicibus imminere, trucidari catholicos, & ipsas Christi sanctissimas aras illorum sanguine madete. O rem ægetam & calamitosam: obsecro vos, obtestorque, sanctissimi patres, ne moleste feratis hoc in loco has ærumnas ecclesie & miserissima naufragia sæpe referti, & aures animosque vestros illorum commemoratione vulnerari. Luceat obsecro mæstissimæ matri apud carissimos filios lugere, ac lamentari suam infelicitatem

ANNO
CHRISTI
1562.

tem, liceat vulneratæ atque sancie acceptas plagas & gravissima vulnera medicis detegere, liceat astitæ sponse ad sponsi dulcissimi pedes prævolatæ conquire de injuriis, infortunisque suis: liceat illi hac saltem sui consolatione, quando alia non potest: ut vos qui illius filii, qui sponsi, qui pastores, & medici estis, misericordia commoti, erigere jacentem, alligare illius vulnera, & consolari lamentantem majori animi ardore & contentione studeatis.

Vtinam mihi cælestis spiritus illum vim dicendi tribuisset, ut hanc tantam cladem & stragem ecclesie vestris nunc oculis subjicere potuissem, non dabo qui non modo vos qui illius vicem fortemque doleris, sed saxa ipsa atque lapides flere & lamentari coegissem. Non enim jam hæretici, sed monstra: non hæreses, sed scie in Christiana republica versantur. Nam scripturam divinam contempere & depravare, majorum instituta contemnere, doctorum auctoritatem negligere, conciliorum decreta despiciere, publicæ paci & tranquillitati invidere, hæreticis omnibus commune semper fuit & usitatum: sed bellum acerrimum & calamitosum, aris, remlis, altaribus, imaginibus, legibus, sacrificiis inferre, sacramenta delere, & illa unica hostia corporis & sanguinis Christi, Christianas aras spoliare, jus omne ceremoniarum auferre, in omnes sacerdotum ordines impudenter invchi, mentes, sensus, sermones, libros, ita, odio, & stomacho ardere: non modo infestissimis animis, sed hostilibus armis velle religionem funditus evellere, atque delere: hoc sane hujus ætatis infelicissimæ propium est, ut nisi firmum staret Christi servatoris nostri promissum, inferorum portas frustra contra ecclesiam esse conatutas, nunc mihi de illius interitu reformidandum esse videretur.

M. 11. 16.

Quid ego, gravissimi patres, in vestrum sanctissimum ordinem jactatas referam contumelias: memoria proditum est Arianos conatos fuisse ecclesie pastores, qui illorum furori acriter resistebant, de medio tollere: itaque Antiochiam Eustathio, Adrianopolim Eutropio, Constantinopolim Paulo, Alexandriam Athanasio, Italiam Dionysio, Galliam Paulino nefarie privaverunt. Vt sublatis gubernatoribus (sicut dixit Cyprianus) ipsi liberius circa ecclesie naufragia grassarentur. Nunc vero nostri sæculi homines non contenti Angliam univetsam, maguamque Germanie partem orbisbatam pastoribus reliquisse, & ceteris jam etiam provinciis insidiari, clavum totius ecclesie a Christo servatore nostro Romano pontifici traditum (o singularem audaciam) ex illius sanctissimis manibus extorquere nituntur: quin etiam & Carolo invictissimo imperatori, & Christiane religionis assertori imperium aliquando auferre conabantur: ut iis duobus luminibus extinguëis, Cimmerias ipsi tenebras in Christianam rempublicam inferent. Quid ego tempestates ab illis excitas commemorem? Quid ecclesie bona direpta? Quid servos contra dominos armatos, & trecenta hominum millia trucidata? Quid trecenta in Franconia spoliata monasteria & illa que nunc ceteris in provinciis passim diripiuntur? Quid combustas publice sanctissimas ecclesie leges? Quid Solymanum, infestissimum Christiane religionis hostem ab illis sollicitatum, ut Christi sponsam favissimis Turcarum armis dilacerandam objicerent? Sed hæc vetera, Quid illas pugnas, perturbationes, incendia, cædes, que quotidie ad aures vestras tantocum orantium dolore

A auferuntur: hoc cine est esse Christianos? hoc cine est esse evangelicos? hoc cine est esse Christi discipulos & imitatores? O tempora misera & infelicissima, qui cæctus, qui mæror, qui lacrymæ, que oratio digna his tantis malis inveniri potest?

Quid primum conqueat, patres? nunquid illorum interitum qui ab ecclesie defecerunt deplorabimus? O Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati? O clarissima Germania, cui ecclesia Romana simul cum religione sanctissimum quoque tradiderat imperium, ut ejus fidem contanter retinebas, illius etiam dignitatem contra hostium injurias victicibus armis conservares. Quo animo & quo vultu illamet atma sacrosancta, que ad ejus salutem ruendam tua fidei commissa sunt, in materna viscera convertere potuisti? Quis religiosissimam gentem subvertere, sapientissimam decipere, fortissimam & constantissimam ab invictata religione potuit deturbare? Tuque etiam Christianissima quondam Gallia, que ob proximam pietatem & religionem hereditarium hoc nomen a majoribus acceptum, illegitimum atque involatum tot sæculis conservasti, que tot habeas domestica exempla regum sanctissimorum, que tantam gloriam eras adeptæ, ut nullum esset regnum, nulla ratio, nulla provincia, in qua non Gallorum vestigia religionis gratia impressa conspicerentur: nullaque tam femota regio, in quam tuae pietatis fama non penetraverit: Quis te fascinavit non obedire veritati? Quis e tanta gloria dejecit? Quis tibi hanc tantam invidit felicitatem? Teque etiam Anglia, vosque reliquas nationes, ceterosque mortales appello, qui matrem sanctissimam ecclesiam deseruistis. Quis vos ab ecclesia Romana, que est sponsa Christi, que est arca Noe, extra quam non est salus, que est columna & firmamentum veritatis, que est sancta illa civitas Hierusalem, segregavit? & paucorum hominum temeritati & audacia parere fecit? Quis vos fascinavit non obedire veritati?

Respicite, fratres, aliquando, & hos Sirenum cantus, qui vobis falsa quadam libertatis specie blandiuntur, sed lethalem somnum comminantur, fugite, & piissima matris ecclesie vocem agnoscite, afflicte atque calamitosa, & interitus vestri dolore confecta miseremini. Quæ nunc vos magna ad se vocat clamoribus, que sinu redeuntes excipiet, que confertis brachiis vos summa benevolentia complectetur, que suarum calamitatum amplius non recordabitur, que lata lege oblivionis acceptas injurias sempiterno cõteget silentio. Quam quidem mæstam, sordidatam lugubri habitu, obortis lacrymis ad genua vestra provolutam sic vobiscum agere existimate. Quis vos, filii mei carissimi, a meis complexibus abstraxit? quis præcepta mea tam longa sæculorum ferie, tot factorum conciliorum & doctorum auctoritate firmata docuit negligere? cur illam viam quam apostoli, martyres, pastores, tot doctissimi, & sapientissimi homines ingressi sunt, quæ & Christi & martyrum sanguine tincta videris, deseruistis. Stupescat cælum, me fontè aque vivæ dereliquistis, ut pertusas & dissipatas cisternas sequeremini? Cur meo sacramento auctorati milites, parentis signa deseruistis? Cur membra suavissimum jugum et vestris cervicibus expulvisti? Quod ego tantum contra vos concepi sece us, ut quos genui in Christo, quibus vitam dedi, quos lactavi, quos in dulgentia materna fovi, quos in spem cælestis hereditatis erexi, pro quibus nunc & preces & lacrymas fundo, vos discipuli in magistratam ingrati, filii in ma-

ANNO
CHRISTI
1562.

tem

trem crudeles, amici in sponsam sitis contumeliosi? O & me miseram, & vos infelicissimos.

Sed emergat jam ex his vadis oratio, & istos dolores atque lacrymarum scopulos prætervicta tandem ad investigandum aliquod tantis malis remedium, consolandamque mestissimam matrem convertat: qua in parte quem primum invocabimus patres? Cujus auxilium implorabimus? Nunquid Dei? at vetero ne peccatis & sceleribus nostris offensus avertat oculos, aures occludat, & illud nobis supplicantibus, quod olim populo Israëlitico, respondeat: Neomenias & sabbata vestra odovit anima mea. Neque enim illum antum tantorum malorum causam exitisse arbitror, quam populi Christiani flagitia. *Propter peccata tua* (inquit Deus per Hieremiam, alloquens veterem ecclesiam) *relinquens sola ab hereditate tua quam dedi tibi, & servare te faciam inimicis tuis.* Ego sane, gravissimi patres, cum miseram horum temporum conditionem, & calamitosum rerum statum considero, videor videre incensum ira atque indignatione dominum, evaginato gladio sponsam ob filiorum scelera vulnerare, & illi servitum atque solitudinem comminari. In tantis vero malis unicum video esse remedium præsidiumque lacrymarum: ut ploramus coram domino, ut tantum istud incendium in ecclesie fortunis excitatum expressis dolore peccatorum lacrymis restinguatur: ut sacram quam hodie concilium triademi invocemus, ut conviventem in nostris calamitatibus dominum, & veluti nostris malis indormientem illis regii vaticibus excitemus: *Exurge domine, quare odoravis? exurge, & ne repellis in finem: quare oblivisceris inopia nostra, & tribulationis nostre?*

O pater celestis, nunquid ecclesiam quam tibi atrocissima filii morte consecrasti, incendi nunc ab hostibus, diripi atque vastari patieris? cupis ne fortassis in alias illam puriores sedes transferre? & sicuti quondam Hierosolymæ, Asiæ, Græciæque templa, nunc etiam reliquæ Europæ sanctissima domicilia tuorum martyrum sanguine consecrata ab hostibus occupari sines? Si nihil nostris precibus, si nihil ecclesie lacrymis, si nihil eorum qui passim jam pro tua gloria trucidantur, sanguine vocibusque moveris, respice in faciem Christi tui: ut hæc tua justissima indignatio peccatis nostris sceleribusque concepta, illius conspectus vulneribus pro nostra salute susceptis mitigetur.

Teque etiam humanæ libertatis assertor atque magister Christe Iesu, spes unica, solatiumque mortalium, e cujus crucentis vulneribus simul cum sanguine mortalium salus, vita, felicitasque promanarunt: te, inquam, appellamus, nunquid sponsæ, cujus causa mortem atrocissimam subisti, oblivisceris? nunquid oves nota crucis inultas, quæ signum semper salutis fuit, a lupis misere dilacerari permittes? nunquid non illas jam inimicorum voces in nos jactatas exaudis? *Ubi est Deus eorum?* quibus nihil esse potest vel tuæ clementiæ contumeliosius, vel ad nostram calamitatem acerbis.

Teque, Spiritus sancte, qui veritatis splendidissimo lumine Christianorum animos illustras, nunquid patieris ut omnia nunc tenebris errorum occupentur.

Teque, virgo sanctissima, piissimaque mater, quam voluit Christus esse veluti aram religiosissimam, ad quam in rebus afflictis & calamitosis confugeremus, quam omni honore, & tuo nos pa-

Council. general. Tom. XIV.

Atrocino spoliare homines perditissimi conantur.

Teque, princeps apostolorum Petre, cujus humeris hanc molem ecclesie Christus imposuit, cui clavum eripere, cujus successores pontifices Romanos esse decturbare nituntur.

Vosque, fortissimi martyres, felices animæ, incolæque caelestes, quos ecclesie custodes, mortaliūque patronos Deus esse voluit, quorum immortalibus meritis minime nos adjuvari ecclesie hostes arbitrantur: vos, inquam, omnes imploramus, vos hanc funestam flammam a vestris altaribus, ab ecclesia Christi, & Christianorum mentibus removete: ut hic tantus impetus, quem humana imbecillitas sustinere non potest, divina vestra virtute comprimatur.

Hoc est unicum singulareque per fugium, sanctissimi patres, ut ad divinam clementiam, ad vota, preces & lacrymas confugiamus. Quod si illum ab hominibus ecclesia sperare auxilium potest, id nunc totum in vobis situm & collocatum est: vos illam consolari, ejus lacrymas abstergere, vos illius sordes abluere, & pristinum illi splendorem restituere potestis. Vos illa nunc per Christi crucem & sanguinem obsecrat & obtestatur, ut afflictæ & calamitose matri subveniatis, ut jacenti porrigatis manum, ut cupiatis ex hoc miserimo naufragio, & creptam in portu aliquo ubi conquiescat, salvam & incolumem collocetis: vosque imprimis appellat, illustrissimi legati, quos divina bonitas in hoc altissimo ecclesie vertice collocavit, ut omnia circumspicere, videre & illustrare deberetis: quos hac purpura exornavit, ut mortis Christi admoneret, & ut illam, si esset opus, rubicundiorum effuso pro Christi gloria vestro sanguine redderetis. Vosque etiam sanctissimi patres quos caelestis sapientia pastores & esse & appellari voluit, ut nullum periculum aut laborem recusandum, sed crucem etiam atque mortem pro salute ovium, & ecclesie dignitate sustinendam arbitraremini, vos inquam, omnes appellat, vestram fidem implorat, vos obsecrat, ut viam nunc investigetis, qua, si non pristinum decorem recuperare, has saltem quæ super sunt reliquias contra furorem hostium tueri, conservareque possit.

Ad quam quidem rem obtinendam sunt qui veterem illam severam morum disciplinam in primis revocandam arbitrentur, quorum sententiam quis est qui non probet? qui non ducat salutarem, & ad placandam divinam indignationem magno opere pertinere non videat? illas audio, gravissimi patres, tota Germania jactari voces: fides antiqua, mores antiqui, in quibus sicut est aliquid quod probem, sic etiam est aliquid quod molestissime feram, & gravissime dolendum atque reprehendendum putem. Illis etenim verbis primo significant se non ob aliud ab antiqua fide degenerasse, quam quod nos ab antiquis moribus deflexerimus: quod quis non intelligat summo opere esse deplorandum? Quid enim potest indignius excogitari, quam tanti sceleris culpam in ecclesie corruptos mores transfuisse? An quod me ignavum videris militem, tibi transfugam & proditorum esse heere existimabis? Quod ego sim ambitiosus, tu parricida? Quod ego superbus, tu in Deum & sanctos contumeliosus? An quod gubernator dormiat aliquando, & qui in navi seruntur sint profligatis moribus, tu navim perforabis? Quod domestici sint improbi, tu domum incendes? Quod cives sint iniqui, tu civitatem hostibus diripiendam dabis? O summam hominum

SS s ij cæcitate.

ANNO
CHRISTI
1562

Cæcitate. Sed quamquam illorum cæcitas lacrymis sit & commiseratione dignissima, qui hac occasione tantum in se scelus admittendum putaverunt, nos tamen illorum reprehensiones, tacitas quasdam Christi servatoris nostri voces, suam ecclesiam per inimicos excitantis & admonentis existimare debemus: præsertim cum illi hac potissimum via ad expugnandam ecclesiam, seducendamque popularem multitudinem progrediantur. Nam si quid est in ecclesia depravatum, si quid corruptum & contaminatum, id solum curiosissime notatum in unum quasi acervum congefserunt, id habent in numerato, id in gymnasio, in suggestis, in publicis privatisque colloquiis, in templis, in foro, in ængulis, in concionibus, in omnibus hominum circulis, id inquam unum sermonibus & libris populo jactant, hoc unico argumento & errores tuentur, nos in odium adducunt, & temeritatem concitatis multitudinis ad iram & insaniam impellunt, & inflammatis odio facile quod optant persuadent.

Hæc sunt illorum arma quibus ecclesiam oppugnant, quæ ex eorum manibus eripi alia ratione non possunt, quam si hæc imprimis ecclesiæ vulnera sanentur: quæ vobis nunc, gravissimi patres, summo studio atque diligentia curanda sunt, ut restituta sanitate, revocataque ecclesiæ pulcritudine, cum in illam hostes conjecerint oculos, se deceptos intelligant, & illius amore capti in ejus uant amplexus, maternum que in sinum revertantur. Vicistis mihi credite patres & non solum meo, sed omnium judicio vicistis, & non modo atma, sed captivos & spolia hostibus ademistis, si modo deformatæ ecclesiæ antiquam faciendam atque formam restituatis. Sed quid ego hæc apud vos, quos potius omnium laudibus celebrandos, quam cuiusquam oratione excitandos, aut animandos intelligam? quos cum ego tanta hujusce rei cupiditate flagrare videam, soleam ingentes Deo immortali gratias agere, qui eam vobis dederit mentem, ut honori, dignitati, omnibus commodis & utilitatibus vestris ecclesiæ causa renunciandum esse judicaretis. Et merito id quidem facitis, sanctissimi patres: quis est enim per Deum immortalē, qui hoc præsertim calamitoso & funestissimo sæculo cum ovium salus, cum ecclesiæ dignitas, cum Christi gloria in summo discrimine periculoque versantur, non modo dignitatis suæ, sed salutis etiam & vitæ dispendio ecclesiæ incolumitati subveniendum non ducat? Si Christus ipse ad abjectissimam servi conditionem, hominis causa se dejecit, ego pro illius gloria nihil de mea dignitate patiar esse detractum? ipse terræ cælique conditor ac dominus, extremam paupertatem & indigentiam, acerbissimasque contumelias sponse suæ amore sustinuit: & ego meas utilitates ecclesiæ salutis antefereudas putabo? ipse ludibrio habitus, inter sceleratissimos latrones in crucem actus, se crudelissimæ morti pro mea, ecclesiæque salute devovit: & ego non patiar dignitatis vel fortunarum mearum vel minimam fieri jacturam, ut minanti interitum ecclesiæ succurratur.

Liceat verum dicere, gravissimi patres, sanctissimi illi primi ecclesiæ pastores, clarissimique principes apostoli, humiles, abjecti, pannoſi, tependorum tabernaculorum artifices, coriarii, piscatores, non minus inter annos illos & recta, quam inter aurum & purpuram apostolicam dignitatem retinebant. Illa est vera gloria, illa vera dignitas, & apostolica majestas, velle contemptum,

ignobilem & abjectum esse, ut Christi gloria, & ecclesiæ salus atque dignitas conserventur. In hanc igitur unam curam & cogitationem dies & noctes sicuti facitis, gravissimi patres, incumbite, ut rebus omnibus posthabitis atque neglectis, uni solum ecclesiæ salutis consulatis: quæ tota nunc uestra fide, sapientia, auctoritateque pendet: quæ in summam nunc spem salutis erecta est, cum ad eam obtinendam videat vobis neque voluntatem deesse, neque facultatem. Habetis enim illa præsidia & adjumenta, quæ nullus mortalium (in tanta præsertim rerum perturbatione) non dicam sperare, sed neque optare unquam potuisset. Vota per totum orbem Christianum, hujus rei causa, suscepta sunt: omnibus omnium ecclesiarum altaribus supplicatur, continuis precibus & lacrymis divina sollicitatur misericordia: habetis sanctissimorum patrum, doctissimorumque hominum frequentiam innumerabilem: habetis clarissimi imperatoris, potentissimorumque regum, retum publicatum, principumque Christianorum legatos, quorum dulcissimo conspectu recreatur ecclesia, & sibi vobisque summam securitatem pollicetur, qui non modo consilio atque prudentia, sed armis etiam atque potentia auctoritatem & decreta vestra fortissime tuebuntur. Quæ quidem omnia Pii IV. pontificis maximi domini nostri singulari beneficio adepti estis: qui ut ecclesiæ subveniret, nullis laboribus, sumptibus, impensis parcendum judicavit: qui omnes principes Christianos, omnes ecclesiarum omnium pastores, ad tuendam illius dignitatem, quam & vita & rebus omnibus cariorem ducit, tanta sollicitudine & industria e suis sedibus excitavit, ut mihi quidem in rebus prope desperatis, signum aliquod salutis sustulisse videatur.

O pater sanctissime, cujus cum ego flagrans studium in cogendo concilio, in tot pastoribus convocandis, in tot regum, principumque Christianorum acerfensæ præsidio, in sollicitandis etiam ipsis Christianæ religionis hostibus omni benevolentia significatione: cum hæc, inquam, omnia tacita mentis cogitatione perpendo, te quidem divina bonitate, & clementia in hac tempora infelicitissima reservatum intelligo: quibus præter nullus alius subvenire aut mederi potuisset. Fruere, pater beatissime, hac tanta tua gloria & felicitate, te totus Christianus orbis assertorem suæ libertatis agnoscat: tibi non homines modo, sed angeli etiam, civesque celestes plaudent, & gratulabuntur: tibi se ecclesia suam salutem debere confitebitur: tibi Christus, cujus vias geris, coronam virentibus perpetuo floribus suis tantis tuis laboribus virtutibusque digna, suis jam manibus intexit, eam sacrosancto venerandoque tuo capiti imposturus: tibi non modo præfens sæculum, sed ipsa posteritas gratulabitur, & hanc tuam pietatem incredibilem, quam & operibus & nomine profiteris, se pternis laudibus celebrabit. Quid igitur restat, gravissimi patres, ut finem aliquando dicendi faciamus, nisi ut quando neque tempus committat, neque majora, quam illa, quæ nunc habetis præsidia, sperare potestis, summa celeritate & festinatione, in qua ego omnem spem sitam & collocatam arbitror, ad stabiliendam & confirmandam ecclesiam remis vestisque (quod aiunt) contendatis. Nostis oportime, sanctissimi patres, ecclesias vestras innumerabiles, nunc pastoribus orbatas, in maximo periculo versari: Nostis præterea hanc sanctæ synodum sæpe coactam, temporum injuriis, bellorum tumultibus, inimicorum infidiis

ANN
CHRIST
1562

insidiis dissolutam, dissipatamque fuisse: Nostis A
etiam Vvitembergenses theologos principem
suum, cum exercitu quondam ad dissipandum
concilium armasse: omnia nunc tentabunt, om-
nia experientur. Adest hic vicina Germania, quæ
non mediocriter hujusce rei exitum, extremam
sententiam, damnationemque reformidat: mihi
credite, licet in ipsis Alpium visceribus inclusi,
iis tectis fatis atque muniti montibus & rupibus
videamini, in hos etiam angulos subita & inopi-
nata hostium arma penettabunt: videorque mihi
aliquando videre concilium tumultibus orbem,
armorum strepitum audire, Hannibalemque ipsum
ad portas, hostes, inquam, ad ista montium ostia
fauceque consistere, vosque, gravissimi patres,
de fuga solum & salute vestra cogitare, & simul
cum fuga discessum vestro, miserimæ matris
ecclesiæ interitum funusque contemplor. O rem
miserimam, & omnibus sæculis deplorandam:
si modo (quod Deus avertat. hic tantus, tam illu-
stris, clarissimusque cætus vester, re infecta dis-
solvatur, actum est de religione Christiana. Exul-
tabunt adversarii, ingentes animos concipient,
alacres & læti volitabunt, se vera sentire, nos er-
rare: nobis infensum, sibi Deum propitium esse
jactabunt, & veluti jam de nobis parta victoria
gloriabuntur: ecclesiæ vero omni spe destituta,
omni orbata præsidio, quid ager? quem invoca-
bit? quo se vertet? cujus opem & auxilium im-
plorabit? quem locum hostibus vacuum reperiet
quo se valeat recipere? quam sibi impofterum
spem pollicebitur? numquid ut iterum synodus
cogatur? numquid sperare poterit, ut hæc unica
spes toties jugulata reviviscat? Quin potius metu
examinata, omni spe destituta, præteritæ cala-
mitatis memoria, & impendentis timore confecta
cedet misere suis hostibus, in triumpho captiva
ducetur, & in prædam illis exhibita, se ab illis di-
laniari, dilacerarique patietur.

Quæ quidem mala ne illi eventiant, vobis, græ-
vissimi patres, celeriter providendum est. Efficit
nunc cum silent arma, cum nondum hic bello-
rum strepitus exauditur, cum omnes in summam
spem volunt vestris pendere sententiis, ecclesiæ-
que salutem contineri arbitrantur: cum oracula
hujus concilii ab omnibus provinciis suspensis ani-
mibus, tamquam unicum & singulare tantorum ma-
lorum remedium spectantur: ne frustra de sapien-
tia, consilioque vestro totus Christianus orbis
sperasse videatur. Efficit, patres, ut vel illas pro-
vincias, quas nondum furor hostilis invasit, tu-
tas, firmas, atque constantes decretis vestris san-
ctissimis conservetis: vel quod ego de divina bo-
nitate, vestraque sapientia mihi polliceor, ut cor
illud unum & unica anima, quam Spiritus san-
ctus omnibus Christianis voluit & fecit esse com-
munem, & quorundam licentia multis nunc
erroribus distrahit atque dissipavit, iterum divina
vestra virtute coeat & copuletur: ut omnium sit
unus animus, una fides, unus spiritus, quorum
unus est Deus, unicusque servator Christus, cui
sit laus, decus, honor, gloriaque sempiterna.
Amen.

DIXI.

Concil. general. Tom. XIV.

XCV.

F. HENRICI DE S. HIERONYMO
Lusitani theologi, & artium liberalium ma-
gistri, Dominicani, de calamitatibus ecclesiæ
oratio, habita dominica prima quadragesi-
me apud sacrum concilium Tridentinum, anno
M D L X I.

NEMO est, sanctissimi patres, qui hujus no-
stri turbulenti sæculi miserandum statum
cernere perfecte possit, dignisque lacrymis de-
plorare, nisi is sibi proponat ante oculos præ-
clara illa ac felicia nascentis & florecentis ec-
clesiæ primordia & incrementa. Nam si ferio nunc
perpendamus, & conferamus recte singula, vi-
tam, mores, pietatem, fidei, religionisque ardo-
rem, & amplitudinem: videbimus plane, si æqui
rerum simus iudices, & veri æstimatores, heu in
quam lugenda, & calamitosa tempora incidit
posteritas ista nostra, & in qualem infelicitatem
devenimus, quantumque labentis hæc & fene-
scentis, ne dicam expirantis mundi degenerans
ætas, ab illo prisco majorum nostrorum exciderit,
aureo, florente, ac beato sæculo. De præsentibus
igitur ecclesiæ calamitatibus sermonem habitu-
rus, earum causam ex evangelica recitata lectione
depromam, remedia, Deo auspice, & antidota
salutaria indicabo. Sed vincit fateor dicturi vires
injunctum onus. Timorem incuit dignissimus
hic locus ac sacerimus. Deteret gravissimorum
& sapientissimorum præsentia auditorum, mundi
procerum, ecclesiæ luminum, christorum Dei:
quibus sane jure potuissimè optimo despondere
animum, nisi vestra, sanctissimi patres, tanta
esset humanitas ac facilitas, quanta profecto est
auctoritas, dignitas, & eruditio, quæ patiens
mihi dicturo pollicentur silentium, & trepidanti
præbent audaciam, favoremque, conciliant.

Coustat igitur, ut hinc initium capiamus Chri-
stum optimum maximum Dei virtutem & sapien-
tiam reipublicæ Christianæ fuisse auctorem ac
parentem. Eundemque (ut de divino illius nu-
mine sempiternaque majestate conticeſcam) vi-
tam in hoc mundo pauperem, humilem, abjectam,
despectam, incommodis omnibus ac laboribus
refertam delegisse. Talem is ascivit populum,
& reipublicam instituit, quæ ejus infectaretur
vestigia, mores imitaretur, leges & instituta
vitæ servaret. Hanc ut sponsam carissimam quam
adeo dilexerat, ut sanguinem pro ea fuderit, ex-
tremaque supplicia subierit: & miseram mortem,
qua eam a tenebrarum imperio & fatanæ tyran-
nide liberaret: non perituris divitiis & gloria di-
tavit, sed ut inopia, despectu, paupertate, &
vitæ injuriis quæ res ad illius sane regnum man-
ducunt & provehunt: ita maximis, optimis, atque
divinis donis ornavit, affectit, ac profecutus est.
Eos autem quos ad eam gubernandam præfeca-
rat, apostolos inquam, ignobiles, pauperes, &
pescatores elegit: nullo fisco, inanive philosophia
suffultos, divino tamen Spiritu afflatos, & cæle-
stibus virtutibus præstantes.

Hæc itaque sic cunctis mundi præfidiis desti-
tuta, & cælo dives, Deus bone, quam ctevit
quam floruit! quam splenduit? quam amplifica-
vit fines suos! quam denique universis non so-
lum agrestibus hominibus, verum philosophis,
sapienibus, regibus, ac principibus admirationi
fuit! Quam fervens tunc temporis religio! Quæ
pietas, caritas, gaudium, pax in Spiritu sancto!

SSII ij Quæ

ANNO
CHRISTO
1562

1. Cor. 26

Rom. 14

ANN
CHRISTI
1562.

2. Cor. 15.

1. Petr. 3.

Cypri. lib. 1.
epist. 2.

Basilii de
Spiritu sancto
cap. ult.

Cyprian. de
semp. oral.

Quæ demum omnium in Deo concordia & animorum conjunctio! Quæ templa magnifica, & cœnobiorum multitudo, quorum adhuc jacenta ac prostrata cadavera fervorem & devotionem non vulgarem ostendunt! Deinde qualis in pastoribus zelus, quotidie pro ovibus suis morientibus! Qualis in doctoribus sapientia ad refellendas hæreses, reddendamque rationem de ea quæ in eis esset spe! Qualis in monachis devotio, modestia, disciplina, morigeratio, & mentis in cælum jugis elevatio! Quæ in virginibus puritas, honestas, ac pudicitia! Quam in conjugibus reciprocus amor! In populo jam quæ sinceritas, simplicitas, & ad magistratus subjectio! Quæ denique humanarum divinarumque legum sedula observantia, diligensque completio! Superbia, segnitia, fœcordia, aut ceteris sceleribus nihil ferè relinquebatur loci. Contra vero postquam cessere jura peccatis, & triticum zizania suffocare cepit, transacto illo ardente ecclesiæ tyrocinio, quid jam non triste, non miserum, non funestum ac calamitosum cernere licet? Omnia eversa, extincta, convulsa, labefactata suat & prope interitum. Refrigit impietate pietas, superstitione religio, bello pax, rebellionis subjectio, mendacio veritas, procacitate pudicitia, edacitate temperantia, intemperantia sobrietas, fastu modestia, dissolutio devotio, luxu moderatio, tenacitate elemosyna, temeritate prudentia, præcipitatione consilium, superbia & insolentia humilitas, infidelitate fides, inani fiducia spes, cupiditate caritas, vitio denique virtus, & malo bonum. Vt nihil auctore Cypriano jam non cœperit esse licitum cum publicum est. Adeo ut vix vestigium illius antiquæ sanctitatis, & veteris nitoris in Christi sponsa reperias. Quin eam, quam benignus ejus sponus tot, tantisque donis ornavit, ut commemoravi, & liberali fuerat munificentia profecutus, frigidescere indies caritate, succrescentibus peccatis, & pullulantibus hæresibus, fide ipsa velut in fontem temeante, & reliquum orbis quasi deferente, ad Petri sedem, ad ecclesiam Romanam unde effluxerat & emanaverat retrorlabente, senio confectam, rugis plenam & deturpata maculis, aurum denique versum in scorium, summo cum dolore, & non sine lacrymis perennis contemplerur.

Quod si magnus ille Basilius statum sui temporis similem esse dicebat navali prælio & quidem nocturno, mari magnis undique concitato ventis, ingruentibus procellis, utrinque congregiente classe, ubi quis dux, aut imperator, miles, aut adversarius, non possis dignoscere: sed commiseri omnia, confundi, turbati, quati, collidi, & funditus everti. Nos qui non levioribus, ut teor, malis implicamur, & cladibus atterimur, in ea jam manentes vita in qua nihil sit aliquid, quam quædam miserissimi temporis prorogatio, quid de nostro calamitoso sæculo fingere aut ratiocinari possumus? Nihil non turbatum videas. Caligantem fidem apud plerisque, & in mille sectas dissectam. Templa dominica polluta, sacris imaginibus ejectis, & conspurcatis diruta, & prope ruinam. Sacramenta potissima inquam illa, divinæ erga nos misericordiæ organa, & animi præsidia calcata pedibus, & vilipendi: summum totius ecclesiæ pastorem, & Christi vicarium passim contemni: grassantes ac sævientes lupos, qui arceat, vel tarum, vel neminem, magis ac magis, ut verbis utar Cypriani, sæviente adversario, errorem fallere, livorem incende-

re, superbiam inflare, iram præcipitare, cupiditatem excecere. Et ut paucis concludam multos amissa fide, irrisisque operibus aut floccifacis, falso nescio unde sibi salutem promittentes, sub Christiano titulo, quem honoris causa retinere videntur, Epicurea aut Mahumetica longe turpiorem vitam agere: Orbem denique universum ardere flagitii, & peccatorum incendiis, si quæ pejora mala peccata nostra non minantur: ut boni quicquid nihil jam occurrat, quod sperare possis, vix quod optare audeas: nisi forte malle pios ad vitæ exitu vocari (quæ felix nunc esset conditio) quæ videre mala gentis suæ, & sanctorum.

Qua in re, sanctissimi patres, id ego dolentius esse arbitror, atque deplorandum magis, quod velut febriçatos, qui nec medicum agnoscut, aut pharmacum admittunt: seu ut illi qui in imo maris positi, immensum aquarum pondus non sentiunt, nos a Deo tamquam a parente optimo & nostro amanissimo quotidie flagellis cædimur, extremis calamitatibus attriti, tantum abest ut resipiscere velimus, quin (quod extrema est cæcitas) in tanto naufragio constituti, & periculorum discrimine vitam traducimus oscitanter, perinde ac in summa pace versaremur, nec quicquam a nobis quod ad bene vivendum spectat, insignia utinam virtutis assequuti, omisum esse videatur. Vt merito in nos illud Jeremia cadat: Ad flagella, ut alter Pharaos, obdurescentes, & ad correptiones ut aspidem surdescentes, Frustra percussi, filii disciplinam non receperunt. Hic status, hæc rerum nostrarum conditio est, optimi patres, hic præfens quo periclitamur naufragium.

Iam vero tantorum malorum causam mihi investiganti, nulla alia sane occurrit, quam quod succubuerimus tribus illis satana telis, quibus nefarius ille olim caput nostrum, Christum inquam optimum maximum jejunitatem in deserto imperit, & experiendi causa, quemadmodum ecclesiæ hodie commemorat, tentavit, gulæ, ambitioni, avaritiæ. Hæc sunt tres illæ plagæ de pessimorum æquorum ore procedentes, ut est in Apocalypsi, quæ tertiam partem hominum occiderunt, ignis, fumus, & sulphur. Hæc, inquam, tres illæ pestes exitium ac perniciem universo orbi inferentes, ut testatur Ioannes, concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Simulatque enim ista in hominum mentes irrepere, & serpente ceperunt, continuo virtus elanguit, emaruit, conticuit, evanuit, & posthabita est.

Nam ut a gula vitio exordiar, quæ non mala mudo peperit? Parsimoniam hæc (ne toties primorum pateatum infelix casus repetatur) omnino abstulit: abstinentiam pepulit: jejunia sacra non modo fregit, verum procul ablegavit. Corporis denique disciplinam, qua veluti minutissimis arcibus caritas circumvallata constat ac firmatur, abrogavit. Intemperantiam, luxum, crapulam, venerem, ebrietatem & perulantiam induxit. Quæ cum majores nostri viri sanctissimi probe ac sapienter noverint, adeo corporis disciplinam fuere venerati, ut eam semper cum pietate conjunxerint. Non sicut multi hodie inimici cruci Christi, quorum Deus venter est, qui terrena sapiunt (ut reliquos voluptuosos omitam) quos ob unam ciborum licentiam a fide, ab ecclesiâ, a Deo defecisse videmus.

Deinde jam inanis gloriæ appetitus & honoris ambitio pompam, fastum, apparatus, & mille alia portenta & monstra dedit. Quos enim ambitiosus, ut inquit Cyprianus, arrogantium fastus prius

ANN
CHRIST.
1562.

2. Mac
" Febri
tes.

Jerem.
17. 17.

Apoç. 8.

Ioan. 1.
cap. 2.

Genes.

Philipp.

prætulit? Quas superbas fores matutinus saluator obfedit? Quotumentium contumeliosa vestigia stipatus clientium ante præcessit, ut ipsum etiam salutantium comes postmodum pompa præcederet, obnoxia non homini, sed potestati? Quibus denique foridibus emit ut fulgeat? Hæc demum incredibili quadam & mira phylantia gloriam & excellentiam, quæ veræ virtutis sunt præmia, & jure studiosis debentur, sibi usurpans & falso arrogans, sublimem illam humilitatem vereque evangelicam virtutem extinxit & profligavit: hypocrisim & simulationem intulit. Iis accessit avaritia, venenum illud mortiferum & pestilens: qua nocentius nihil, & perniciosius fingi aut excogitari potest: quæ quod residuum fuerat a grandine, comedit & demolita est. Et velut ventus ille urens, de quo meminit Oseas, desolavit fontes & siccavit venas, scilicet caritatis, diripiens thesaurum omnis vasis desiderabilis, justitiæ inquam & pietatis. Hæc magnus ait Basilius: Non memor fuit communis naturæ: non putavit oportere superfluum in egenos distribuere: nullam præcepti habuit rationem. Miser est inquit, avatus ob fertilitatem, miserabilis ob præsentia bona, miserabilior ob futura quæ spectat. Omnia aurum videt, autum imaginatur, hoc dormienti in somnium est, & vigilantis animum possidet: optatque omnia in auri naturam transmutari: jucundius aurum aspiciet quam Solem. Hæc detestabilis cæcitas mentium, Cyprianus ait, & cupiditatis insanæ profunda caligo ad hoc tantum possidet, ne alteri possidere liceat. Omnia denique sui labe tingit, scdat, maculat, inficit, contumpit atque contaminat.

Harum igitur tentationum primam si attente animadvertas, in deserto reperies, apud carnales & animales homines, qui sensu dumtaxat veluti pecora & voluptate ducuntur. Secundam Hierosolymis, in sancta civitate, in domo Dei, in templo & in pinna templi. Tertiam in montibus. Accedens igitur tentator, narrat beatus Mattheus dixit Christo. Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Quid malignus iste & miser machinatur? Non lapides in panem Christus transmutaturus erat. Quam quidem potentiam versipellis iste inficiari nequit, sed panem in carnem quæ det vitam mundo. Vnde satanæ sectatores in animum nequeunt inducere, aut sibi persuadere, posse fieri quod homo non ita cibo adductus sit, carnisve turpissimis voluptatibus, ut alia in re quapiam delectetur: Cum non in solo pane vivat homo (ut Christus inquit) sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei: divinis inquam, colloquiis, familiaritateque, cum Deo, qui verus ci-bus est, qui non perit, sed qui permanet in vitam æternam: suavius sapiens, nutriendi interius, resistens, sustentans, ac cor hominis confirmans. Quo cum usi sunt Moyses, Elias, & tandem Christus dominus, quadraginta dierum in ediam pro suavissimis ferculis, opulentissimisque conviviis summa cum voluptate duxerunt. Hos qui sequuti sunt veti Christi imitatores, & viri evangelici, qui que regnum Dei non escam, & potum esse (ut nostri belluones fingunt) intelligentes, & sacra jejunia cum ecclesia venerantes, desertis in locis vitam omnem vigiliis, & orationibus, suspensionibus divinis insumentes, non solum a cunctis dapibus & epulis abstinere superfluis, aut variis ferculorum multitudinem, quam natura contenta panis perhorrescit, sed quasi quodam divino furore perciti, ut Philo est auctor, nonnulli vix ter-

tio quoque die famem sentiebant. Alii qui prælaute accepti epulo sapientiæ copiose præbentis sua placita, duplum perdebant ejus temporis, & vix sexto die cibum degustabant necessarium. Potum & fluentis hauciebant, contenti placate dominas a natura mortalibus additas, famem, sitimque, absque omnibus lenociniis frundo rebus, sine quibus non licet vivere edentes ne elutirent, bibentes ne sitirent, saturitatem cavendo, ut inimicam animo, patiter ac corpori.

Assumptio deinde Christi a satana in pinnam templi (ne longius progrediar) hoc docet, sublimibus ninitum, & summo fastigio politis ruinam sæpe, casum & præcipationem imminere. Et quo altius fortuna levet, eo in majora pericula præcipitet. Semperque ea quæ diabolus suggerit, ut Hieronymo placet, licet prima specie alta sapiant, ad ima tendere. Ad hæc omnia regna mundi Christo oblata, quid aliud quam lucti causa avarum diabolum adorare docent? Quod alias Paulus de avaritia præmonuit, quod sit idolorum servitus. Nec putandum solum satanam omnium regnorum mundi precio adorationem metitari voluisse, cum nihil tam mortaliū mentes vindicet, alluciat, & rapiat, quam ardor gloriæ & propriæ cupiditatis excellentiæ, sibi que divinos honores impendendi. Ut facile res omnes, anrum, copias, suppellectilem, vitam, corpus, animum, caelum, & Deum ipsum repudient, pariter & contemnant, & vili exponant, dummodo adorentur, colantur, & habeantur in precio.

Hujus congressionis satanæ priorem istum Christus illudit sacro jejunio & abstinentia: divino profecto adversus gulæ vitium antidoto ac præstanti medicamine. Nam sicut oleum pingue facit athletam, ut magnus ait Basilius, sic jejunium exercitorem pietatis. Secū dum humilitate. Nec enim labitur humilis, ut sanctus vult Macarius. Nam unde labi possit, inquit, qui sub omnibus est: quam qui habeat, nempe torius, ut aunt, spiritalis vitæ fundamentum, omnem fuisse videbitur assequutus virtutem. Nam omnis in virtute progressus, ut eidem Basilio placet, in humilitate progressus est. Postremum, mundi contemptu. Cur enim non contemneret quæ in puncto ostendi possunt & in momento? Vnde contemptor mundi, quasi ex specula cum propheta videns mentis acie ejus gloriā, divitiās, dominatum, copias, & ejusdem generis cetera, quæ plurimi æstimanda putant mundi sectatores, facile judicat esse vanitates, & insanias falsas, quæ sicut ostenduntur in puncto, puncto durant, & puncto continentur, ea que arbitrat ut stercore, ut Christū lucrifaciat.

Vos igitur, optimi patres, qui nunquam ab ecclesia recessistis, nec quia in ea zizanias fides aut caritas vestra est impedita, ut divine admonet Cyprianus, verum manentes ac consistentes intra domestica castra, ut ille sapienter inquit, & intus positi ea quæ in communi tractanda sunt agitis, ac providetis: iis servatoris nostri exemplis & salutaribus remediis collapsis, & corruptis moribus mederi potestis: Intemperantiam, ambitionem, avaritiam, & quibus alia velut e fontibus scaturiunt incommoda rescindentes: ne ultra offendentulo esse possimus infirmis, ut docet Paulus, sed incitamento ad virtutem. Quo illi consilio parti quæ circa mores versatur, provsum ac satisfactum erit. Secundæ vero quæ ad fidem spectat communē, imitati & caput nostrum olim a diabolo scripturis impetitū ipsarum scripturarū testimoniis, quibus fides ipsa hæret ac fulciunt, provide-

ANNO CHRISTI 1562.

Hieron. sicut per Mattheo.

Ephes. 5.

Basilius. conat de jejunio.

Macar. Ægypt. hem. 19.

Basilius.

Luc. 2.

Psal. 73.

Philipp. 3.

Cypri. lib. 3. epist. 2.

I. Cor. 8.

Vincent. Lirinens. de antiq. fidei cathol. provide-

NO
1371
62.
lib. 2.
13.
1 conc.
1371.
lib. 2.
1.
6.
103.
34.
19.
74.
de vit.
1. 10. 2.

ANNO
CHRISTI
1562.

2. Pet. 3.
Tit. ul. de
carne Chr.

Apost. 5.
Luc. 24.

Cypr. lib. 3.
epist. 2.

Dionys. de
Div. nom.
cap. 3.

Job. 3.

22. dist.

providebitis. Sic enim majores nostri sacris conciliis congregati, factorum bibliorum propugnaculis, ac firmissimis praesidiis, haereses convicerunt, haereticos ad fidem aliquando reduxerunt.

Nam ut ille vel sipellus Christum aggressus est scripturis: sic ejus satellites haeretici faciunt, qui sacras depravant scripturas ac detorqueant, & falsis conspurcant commentariis, aut facile rejiciunt si suis manifeste adversentur infantiis, sacris bibliis imponentes quae nunquam mens divina voluit, ut liberius ac licentius suis voluptatibus vacent, & cupiditatibus inferviant. Cum tamen liberum hunc nemo solvat nisi agnus, & agni sponsa, cui illi voluit revelare, & sensum aperire ut intelligeret scripturas. Tantum abest ut illi putare debeant quemadmodum Cyprianus mirifice docet, se evangelium Christi asserere, dum semicipsos a Christi grege, & abeius pace & concordia separarunt. Taceo quod per se ipsa divinorum eloquiorum aperta contemplatio, ut magnus aut Dionysius theologorum facile princeps, senilis cujusdam virtutis est.

His ergo armis si utamur, optimi patres, & remedia adhibeamus, satanaeque incursums reluctemur, consummabitur tentatio, praesto aderunt angeli: suppetias venient, accedent & ministrabunt nobis suffragio, praesidio, ac patrocinio erunt. Deumque quem demeritis & peccatis ad iram provocavimus ac vindictam, placabunt precibus, sedabuntque: pium, benignum ac clementem reddent: avertentque ejus gladium jam-jam cervicibus nostris interitum minantem: ut post rempestatem tranquillum faciat, & post tribulationem mittat consolationem. Concilio ministrabunt consilium, sapientiam, ac prudentiam, consiliabuntque favorem & gratiam, ut cuncta prospere, saulte, feliciterque succedant, & pro votis fidelium, haereses extirpentur: haeretici dolis & imposturis diaboli seducti, ad Christi ovile, ad ecclesiam Romanam, quae mater, doctrix ac magistra est omnium ecclesiarum, cui omnes caput inclinant, summa concordia reducantur. Iura resarciantur vetera, nova salubria sanciantur: abusus si qui sunt, radicibus evellantur. Ut hoc saluberrimo oecumenico concilio, rotatorumque antistitum multis nominibus colendorum, illustrium, sanctorum, doctorumque virorum digna praesentia frequente, quo augustius in terris nihil, aut divinius inveniri potest, feliciter absoluto, diu ab omnibus exoptata pace, concordia, unione, foedere & caritate, divina suppeditante clementia perfruamur. Dixi.

XCVI.

DE PRIMATU PETRI ORATIO,
ad sacrosanctam synodum Tridentinam 3 die sacro Petro & Paulo habita, a Gasparo Cardillo Villalpandeo Segobiensi, doctore theologo MDLXII.

ILLUSTRISSIMI cardinales, reverendissimi patres, clarissimi oratores, religiose confessus. De primatu Petri hodierno die in conspectu vestro, id est, in totius Christiani orbis theatro, oratio nobis instituta est: quod ad id nos hujus diei evangelica lectione sancta Romana ecclesia hortari videtur. Ad eam rem praestandam: si pro ejus dignitate & majestate vestra nobis agendum sit, praeter innumera alia ornamenta ingenii, quibus veluti condiments ipsa oratio plausibilis reddi solet, atque ad usum vitae accommodata, mul-

tarum profusus, magnatumque rerum notitia, & admirabili dicendi facultate opus esse video. Sed quando his praesidiis animi, & sermonis adjumentis destituimur, quod & agnoscamus & fateamur, libenter ad Christum Iesum fontem atque originem bonorum omnium recurramus, ab eo imploremus opem, atque in eum omnem nostram sollicitudinem projiciamus, qui, ut scriptura refert, omnibus affluere tribuit, neque improperat curiam: nusquam ille nos praesentaneo suo atque divino auxilio destituet, quos ad id postulandum, quoticumque ejus inopia laboramus, invitat: hanc ipsam divinam opem multo minori negotio proculdubio consequemur, si carissimam ejus matrem precibus sollicitaverimus, atque eo maxime interpellaverimus sermone, quem eundem, jucunditatis atque laetitiae plenissimum, Gabrielem caelestem paranympum habuisse scimus, dicentes: Ave Maria.

Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Matth. 16.

VSCEPTA a nobis de primatu Petri in ecclesia oratio, jure quodam suo postulare videtur, ut de ipsa ecclesia sancta catholica, & apostolica, quae eadem profusus est cum ecclesia Romana, cujus fundamentum Petrus est, vel Christi restimonia, his verbis: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, initio obiter differamus: neque enim facile id de quo agitur constare possit, nisi prius qua ratione ecclesia haec condita, & effecta sit, probe noverimus: remi ramen universam summa quaedam brevitate persequi est animus, quod praestabimus, favente Deo, modo vos sanctissimi patres, intentis animis, benevolisque adesse mihi dicenti velitis: quod incredibilis vestra humanitas, & audiendi consuetudo fore pollicentur. Inter cetera commoda quae Christus Iesus suo adventu hominibus attulit, quorum salutem anxius atque sollicitus procurabat, illud primo loco, patres, numerandum est, quod magno studio, accurataque diligencia ecclesiam in terris, exeret, confirmavit, atque instruxerit, ecclesiam dico, id est, univertitatem quaedam atque hominum caeterum, qui Christi fidem, doctrinam, & sacramenta profitentur: in hac lapis ipse angularis dicta macerie, post placatum caelestem patrem hominis culpa graviter irritum insensumque, utraque fecit unum, duos simul populos conjungens. Hanc legibus atque institutis vivendi, tamquam firmis ad pacem & tranquillitatem parandam, tuendamque praesidiis munivit. In eadem, eo a nobis sacrificio & agnosci, & coli voluit, quo neque majus ullum, neque excellentius a Deo optimo maximo hominibus in terris concedi potuit, sanctissimo inquam corpore atque sanguine suo panis & vini vclaminibus, quasi nube obducto: quod extrema cum discipulis caena instituit, & nobis mirifice commedavit abiturus ex hoc mundo ad Patrem. Hae cum nobis Christus imperet ut renunciemus ecclesiae crimen fratris, qui adhibitis etiam duobus testibus nolit respicere, non potest sensilis non putari, crepent licet ac rumpantur haeretici. Haec a theologis peculiari nomine ob eam maxime rem militans vocatur, quoniam qui intra eamdem existimus omnes, inierit dum vita superest, quae militia quaedam est, ut Iobus ait cum corpore luctamur: quod adversus spiritum insurgit, & cum eo hostiliter dimicat, animam aggravat, metem deprimit, atque pessundat, & ab altera illa, quam triumphantem appellant, quoniam

ANN
CHRIST
1562.

Luc. 15

Ephes. 4

Matth.

Matth.

Iob. 7

Galat
Sapient

quoniam

quoniam quæ illam incolunt mentes beatæ cum corporibus expeditæ sint, & calamitatibus liberæ de acerrimis humani generis hostibus securæ triumphant, tantum ratione perfecti atque imperfecti discrepat: nam illa quidem, quod Theophanes docet episcopus Nicææ, veluti gymnasiū quoddam est purcorum in Christo renatorum: est enim mundus hic noster veluti domus quædam a cælesti rege nobis præparata ad ortum, educationem, atque omnem denique institutionem spiritalem: hæc vero cælestium spirituum thalamus est, aspectu regis, splendore atque lætitia perfuerunt.

Hunc fit ut hæc nostra ecclesia non probis modo hominibus constet, sed improbis etiam flagitiosisque: est enim illa decem virginibus similis, quinque prudentibus & quinque fatuis: est sagena missa in mare, quæ omne genus piscium congregat: est arca, in qua existunt paleæ tritico permixtæ: est vinea domini sabaoth, cui uvæ suppetunt, & labruscæ: est denique sæcundus ager bonis & malis agricolis locatus sanctorum scripturarum testimonio.

Insuper hæc de qua mentionem intulimus ecclesia instar regni est, quod præter graves imprimis scriptores factæ nobis sænumero literæ prodiderunt: maxime vero cum regnum cælorum decem virginibus simile esse ferunt, & sagenæ missæ in mare: neque enim his locis regnum cælorum pro sede ac domicilio earum mentium usurpari possit, quæ corporibus exemptæ sunt, & quasi carnis compediibus solutæ, in quod, neque fatuæ virgines admittantur: sunt sponsum venerit, horribilem illam vocem sunt auditura: *nescio vos*, neque malis piscibus abjectis atque ignobilibus aditus ullus patet, quos piscatores angeli postremis temporibus extra eam vascula ejectos quibus boni atque præstantes pisces concludentur, extremis cruciatibus atque malis destituantur.

Neque vero quisquam existimet hoc ipsum Christi regnum, fraudibus hominum, dissive usquam dissolvi, aut ulla morum pravitate in alteram quampiam reipublicæ formam mutari posse: quod ceteris accidit: perpetuo saluum constet, vel scripturæ sacræ testimonio de Christo loquentis (cum ait) *Regnabit in æternum: regni ejus non erit finis. Potestas ejus, potestas æterna: regnum ejus, regnum quod non corrumpetur.* Hujus rei si factæ literæ tacetent, historiae temporum testes haud dubiam fidem facere possent: quantumvis enim Christi regnum animorum tumultibus, morum perveritate, & novis subinde opinionibus hæctenus impetitum sit, valide concussum, & mirabiliter oppugnatum, nusquam tamen subverti aut labefactari potuit. *Portæ inferi*, Christus ait, *non prevalebunt adversus ecclesiam*: ipsi & jurati E hostes & capitales ecclesiæ, qui nostris maxime temporibus, summo pontificatui bellum indixerunt, veritati usque adeo in luce posite repugnate veriti sunt: produco in medium Bucerū, dæmonis buccinam admodum sonoram. Is cum ab Henrico Angliæ rege, qui pontificiam dignitatem magno pete extinctam cupiebat, rogaretur quænam ratio iniri posset evertendi Christi regnum, & perdendi ecclesiam Dei: Nullam, inquit, excogitare queas o rex, nisi prius Christum Iesum ejus conditorem, servatoremque de medio abstulcris.

Neque abs te, mea quidem sententia, hæc præ ceteris vivendi normam probavit cælestis *Concil. gener. Tom. XIV.*

A legislator, & in ecclesia sua retineri, & ab hominibus servari exactissime præcepit. Gravissimorum philosophorum, qui de republica nobis præcepta tradiderunt sententia est, si unus quisquam dari possit, qui rebus omnibus, quæ sunt ad apte moderandum imperium necessariæ, abundaret: & munere atque officio suo recte defungi perpetuo posset, qui prudentia summa valeret: summo judicio: scientia rerum insigni imbutus: & ceteris animi atque corporis ornamentis præditus quæ regiam dignitatem decet, cum maxime regendi & gubernandi formam tenendam esse, in qua unus semper imperat: parent ceteri. Sed quoniam difficile admodum, aut potius minime

B unus aliquis uspiam reperitur, qui tot ac tantis maximarum virtutum laudibus, sit cumulatior, ranquam secunda navigatione minimum malorum eligimus, probamusque illam, sequimurque gubernandi rationem, quam plures boni atque sapientes viri exercent, qui se mutuis operis adjuvant: ut unius diligentia, strenuaque virtute, alterius negligentia atque animi vitium compensetur. Cum igitur Christus Iesus regno suo perpetuo adsit, patrocineturque, quod illis est verbis pollicitus: *Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*: cum paracletus Spiritus, ecclesiam imbuat cælesti doctrina: quod Christus testatur, cum ait: *Paracletus autem Spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia*, cum vicario suo in terris Christus firmitatem in fide, constantiamque promiserit, dicens: *Ego orabo pro te, ne usquam deficiat fides tua*: cum instruendi, & confirmandi ceteros omnes eidem facultatem fecerit, aens: *Tu confirma fratres tuos*, cum sit ille fundamentum ecclesiæ, adversus quam portæ inferi, id est, impietatis & flagitii genus omne, nusquam prævalebunt, quantumvis illam violenter impetant, & conjuratis animis aggrediantur, dubium non est, quin ecclesiam Christus instituerit instar regni, in qua unus ceteris imperet, cum hic unus quisquis sit nusquam perniciosè labi possit, tunc maxime, cum ex officio res tractat ecclesiæ, quæ vel ipsam fidem attingunt, vel morum generalia condit decreta, insuper hæc potissimum ratione unitas corporis mystici, tantopere apostolis & sanctis patribus probata, commendataque servatur.

Qua fiducia erecti, si studio veræ pietatis incensum sumus, tamen omnia hæreticorum sceleris atque blasphemii turbata videamus, nunquam animos demittemus: sed tunc vel maxime divinum nobis auxilium adfuturum confidemus, & in summa rerum desperatione, præsertim, si humanæ vires expendantur, ad firmissimam spem salutis erigemur: huic amplissimo regno suo beatum Petrum ex sacro illo senatu delectum, & accuratissime imbutum cælesti magisterio Christus præfecit: qui tamen multa habeat cum ceteris regibus communia, illud habet procul dubio peculiare atque suum, quod cum ceteri reges auctoritatem suam, id est, vim gubernandi atque agendi a republica susceperint, cui natura concessum est, regem creare: Petrus atque etiam in eo ceteri omnes summi, maximique pontifices proxime a Christo auctoritatem & facultatem regendi susceperunt. Quam deinde præcipuis ecclesiæ membris, episcopos & presbyteros intelligo, distribuunt, ut jam istam pascendi vim non in ecclesia Pettus, sed in Petro potius ecclesia cæpisse videatur: super hunc Petrum, tanquam

ANNO
CHRISTE
1562.

Matth. 28.

Joan. 14.

Luc. 22.

ANNO
CHRISTI
1562.

supra firmam petram Christus ædificavit ecclesiam suam: huic cælestis regni claves dedit, symbolum regniæ facultatis atque potentie: hujus eam dignitatem in ecclesia esse voluit, ut ratum atque firmum in cælis sit habiturus quicquid ille in terris probavit. Is Christi vicem gerit in terris tanquam mortalis Deus: denique primatum, atque imperium in universalem ecclesiam tenet: neque modo honore & dignitate ceteros omnes, qui sunt in eadem longo intervallo exuperat, & antecellit, sed etiam facultatis regendi & gubernandi proram & puppim tenet.

Hujus sententiæ, si divinam ipsam legem diligenter inspicere velimus (ut interim ejus interpretes sanctissimos atque doctissimos viros misos faciamus) non obscura passim ad versus depravatores verbi Dei argumenta reperiemus. Ne tamen de re ad propositum maxime necessaria nihil omnino dixisse videamur, nonnulla obiter in memoriam vestram referemus, quæ convincendis hæreticis hac parte satis esse queant: nisi illi more suo adversus manifestam veritatem admodum repugnantem animum gerant: vos me, ut cœpistis, patres, patienter audite: ego vos audiendi fastidio brevi liberabo.

Imprimis huc spectat quod Christus Petro inquit: *Ne scandalizemus eos*, qui tributum inquam petebant, *vade ad mare & cum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus invenies laterem, illum sumens, da illis pro me & te*, quemadmodum enim pro se ipso, quod pater familias esset Christus didrachmam pepedit, ita etiam cum Petro porrigi jubet, eundem patrem familias declarat, & ceteris præficit, quod Augustinus, Ambrosius, & Cyrillus magni viri nobis retulerunt. Accedit ad hoc quod cum Matthæus evangelista duodecim apostolos nominatim recenseret, principem locum Petro tribuit, dicens: *duodecim nomina apostolorum hæc sunt, primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus*, cum enim prior Andreas quam Petrus ad apostolatam vocatus sit, quod ex Joannis evangelistæ historia liquido constat, non potest primus vocatione Petrus existimari, sed dignitate atque honore. Deinde, cum in omni fere sermone quem Christus contulit cum apostolis suis, & roget Petrus & respondeat, neque suo tantum nomine, sed etiam ceterorum apostolorum, quod vel eo argumento convincitur, quoniam inerrantem Christo: *Vos autem quem me esse dicitis? unus Petrus subjungit: Tu es Christus filius Dei vivi*. Dubium esse non debet, quin Petrus caput ecclesiæ & princeps reliquorum sit constitutus.

Præterea principis officio ceteris præsentibus defunctus est, postquam in æthereas sedes Christus remeavit, quod ille temere nusquam usurpasset: cum enim de creando in locum Iudæ apostolo ageretur, exurgens Petrus in medio fratrum dixit: *Viri fratres*; in die pentecostes ille unus ceteros omnes a crimine quod illis inutebatur defendit: ille unus tamquam iudex a Christo delectus, spectantibus ceteris Ananiam, & Saphiram capite dânavit: ille unus Simonis Magi terribilium vitium verbis acerrimis reprehendit: ille unus in ecclesiæ gremium gentes admittere iussus est: cum conspecto linteo, in quo omnis generis animalia cernerentur, illam vocem auribus hausit: Surge Petre, occide, & manduca: denique ille unus in concilio apostolorum de celsatione legalium auctor sententiæ fuit, quod est hominis in ecclesiam tenentis imperium.

Act. 1.
Act. 2.
Act. 5.
Act. 8.
Act. 10.
Act. 15. &c.

Hanc supremam dignitatem & potestatis amplitudinem, quam Christus Petro pollicitur est post magnificam illam atque divinam vocem: *Tu es Christus filius Dei vivi*, quam emiserat, rogatus cum ceteris: *Vos autem quem me esse dicitis*, postquam se a mortuis excitavit, Petro in manus dedit: ne quispiam existimare posset ullo pacto, ab eadem excidisse, quod qua nocte ad mortem vitæ magister ductus est, eundem abnegasset, atque id sane, verbis rã parum obscuris, ut nisi qui pertinaci animo contendat, omnes procul dubio dicturi sint, summam a Christo in ecclesiam suam Petro potestatem, & agendi vim esse concessam, cum inquit: *Pasce oves meas: pasce agnos meos*: nam quia Petro, atque in eo ceteris omnibus summis pontificibus simpliciter, *Pasce*, ait, haud dubie significat, tunc a se omne genus pastus exhibendi, uni, cui loquitur his verbis, Petro committi: atque impostero debere penes pontificem maximum residere: & cum oves nominet, universos procul dubio Christianos intelligit: ecclesias etiam omnes, atque hominum Christianorum cœtus, eximit nullum, juxta tropum sanctarum scripturarum. Pascere enim, quo verbo in præsentia Joannes evangelista usus est, regere & gubernare est, ex natura verbi ipsius: unde fit ut ad reges quoque, & principes gentium pertrineat hæc vox, quos ethnici scriprores, sed imprimis Homerus, pastores populorum appellaverunt. Nam quemadmodum pastores, ovium cõmodis diligenter vigilant: ita quoque principes atque reges non tam suæ utilitatis studiosi esse debent, quam gentium & populorum sibi subditorum.

Hujus sanctissimi regni habenas, ut id quoque obiter dicam, parres, non ante Petrus accepit, quam familiariter cognovit, & longis ac magnis experimentis probatum, dignum Christum iudicaret, qui peram & baculum pastoralis indicia dignitatis teneret. Neque enim temere quispiam, sed magno potius judicio ad pacendum gregem domini admitti debet. Igitur cum cælesti magisterio Petrus imbutus esset, atque itenue multros annos sancti Spiritus disciplina eruditus: plenam tandem pascendi potestatem accepturus, duarum clarissimarum virtutum fidei videlicet & caritatis, quibus ceteræ omnes maxime continentur, publica documenta exhibuit: fidei quidem, ubi rogatus a Christo: *vos autem quem me esse dicitis*, *Tu es*, inquit, *Christus filius Dei vivi*. Caritatis vero, cum eodem interrogante, *Petre diligis me plus his*: *Tu scis domine*, respondit, *quia amo te*: utraque autem vittus tanto splendore enituit, atque effulsit in Petro, ut ob eam rem summis encomiis hac divina Christi voce eundem celebratum esse sciamus: *Beatus es Simon Barjona: quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cælis est*. Caritatis similiter a Christo Iesu magnificam admodum his verbis laudem tulit, *cum esses junior cingebas te, & ambulabas quo tu volebas: cum autem senesceris, extendes manus tuas, & alius te cingat*: quibus pro euangelio mortem esse oppetiturum Petrum declarat: qua una caritate nulla major fingi possit.

Et sane rationi videtur nimium consentaneum, ut qui auctoritate, dignitate, atque honore ceteros omnes plurimum exuperat, duabus his, ut ceteras raceam, excellentissimis virtutibus plurimum polleat: quarum Petrus non verbis modo, ut attigimus, sed re quoque ipsa in signe orbis terrarum

ANNO
CHRISTI
1562.

Ioan. 21.

Matth.
Ioan. 21.

terrarum reliquit exemplum, atque specimen præbuit: dum abominandam illam Simonis magi hæresim detegeret, convinceret oratione, & virtute caelesti dissiparet, & lumen verbi Dei prædicatione sua lausissime propagaret, rebusque omnibus, quæ ad ecclesiam, quam moderabatur, pertraherent, præclarissime compolitis a carnificibus sævis, inhumanissimisque tyrannis, tandem impetravit, ut capite in tertiam verso crucifigeretur, quod se indignum putaret, ac diceret qui eodem profusus, mortis genere cum vitæ magistro & servatore interimeretur.

Tales in ecclesia sua Christus pontifices requirit, qui fidem quam docendo præstare debent, & ab hæreticis extorquere, firmissime teneant, qui cum caritate, quæ ad regendum magnopere necessaria est, incensi sint, & studio pietatis inflammati, diligentia atque industria profint plurimum. Tales etiam hæcænis ecclesiæ Romanæ pontifices, & moderatores contigerunt, præsertim vero his temporibus, cum divino beneficio perturbatis & assiduis rebus, hæreticorum fraude atque dolis sanctissimus Pius quartus datus est, pontifex vero pius: cujus egregia fides tam longe & late emicat: tam sese ingerit omnibus sponte sua, ut nihil ardentius fugiat, aut vehementius quam sensimata, hæresimqueævissimam ecclesiæ pestem deiecit: cuius radicibus evellendæ causa sacram istam synodum indixit: quem zelus domus Dei usque adeo mirabiliter comedit atque exedit, ut deformatam ætatis decursu vivendi noxam, & private bellis editis, & publice in concilio vestro, ad pristinum nitorem, quantum fieri possit, studeat revocare, atque id tam magnis conatibus, tamque impotentis animo, ut neque sumptibus vllis, neque labori, neque, si res postulet, saluti aut vitæ parcat, ut miseræ & calamitatis graviter oppressæ Christi sponsæ opituletur. Caritas vero in eo tanta est, ut etiam episcoporum inopiam suis facultatibus liberaliter sublevet, quo commodius Tridenti sumptus tolerare queant: tolerantia vero usque adeo ingens, ad convitia præsertim perferenda, quæ a sceleratis atque impiis hominibus in eum passim jactantur, quantum vix quispiam possit cogitare, & quod in eo omnes mirari maxime solent, atque ego eximia quadam laude dignum puto, rebus atque verbis passim offendit, nihil esse sibi luce veritatis antiquius, quam ex profundis tenebris, quibus illa sepulta jacet, in aspectum hominum producere, ac revocare strenuissimè laborat.

Ad hujus vigilantissimi atque admodum strenui pastoris exemplum, æquum est, ut pastores gregis domini, quotquot sunt, vitam instituant & componant suam: hunc pergant exprimere agendo, si sibi ipsis, si gregi sibi commisso, si muneris denique atque officio suo bene consultum volunt: habent in eo quod laudare jure queant atque imitari si velint: tam diu autem velle debent, quam diu eosdem hac in re profecisse non pœnitebit. Quamquam autem perpetuo vobis patres enitendum sit, ne quid uspiam detrimenti respublica Christi, ne quid detrimenti patiantur ejus oves, vestræ curæ atque industriæ commissa a summo pastore, & Christi vicario in terris pontifice Romano: nunc profecto laborandum est maxime, cum pro incolumitate, atque salute ecclesiæ totius sacros conventus celebratis, ut vetus disciplina stabilietur: ut contractæ in ecclesiâ fordes abluantur, ut splendor

Concil. genèr. Tom. XIV.

quarundam legum, quas nostra flagitia offuscaverunt, orbi Christiano restituantur: ut perversa his temporibus dogmata ab impiis sparsa procul ablegentur, denique ut qui sensum in ecclesiam sanctam abusus irreperunt, salvis semper rebus, de medio tollantur, id nisi præstiteritis, patres sanctissimi, frustra ecclesiæ vestras deseruistis, frustra tam longa itinera, & terra marique periculosa suscepistis: frustra tot sumptus facistis; frustra denique vos curis & sollicitudinibus Tridenti conficitis.

Ceterum in eare præstanda: quod dicam cum bona vestra venia, patres, non tam vobis inspicendum est, quid expediat in rei publicæ Christianæ gratiâ his factis sanctis comitiis vestris statui, quam quid illa commode ferre valeat, quid ferre recuset: cum enim in ecclesia Christi, perinde atque in quavis alia republica, varia variis temporibus conveniant, & accommodata sint, unde in cœciliis sæpenumero orta varietas, & decretorum atque legum tam varia extitit copia, magnopere temporis ratio in novis legibus ferendis, aut antiquis & obsoletis in usum revocandis, habenda est, decrepitam aut potius senio cœfactam cernitis ecclesiam: nos enim procul dubio sumus in quos fines sæculorum devenerunt, consulti ecclesiæ ut seni, consulti ut decrepiti, quæ neque laborem juventutis ferre possit, neque cibum perinde fumere, conficereque, ut cum ætate atque viribus præstabat: senem non decet quivis color, non quivis ornatus decet, morbo pene absumpta est, proinde caute atque prudenter illam curate, perniciosos humores redudat, cordate illi medeamini oportet, nedum purgare pergitis, humores plus justo redundantes, potentiori pharmaco excitati, ecclesiam, quantum in se est, obuant, pessundent, atque conficiant: sensum, & longo tempore contractus morbus, sensum & longo tempore pelli debet.

Ne igitur tam solliciti sitis, quo pacto pene amissa jam recuperari possit, atque in pristinum statum restitui, quam ut præsentem quæ tota præceps tuere quotidie videtur, servetis. Satius est enim esse ubi nunc respublica Christiana est, quod de sua quondam Cicero aiebat, quam ut dum illam veterem sequimur, sumus in nulla: semper autem vobis, patres, cavendum est, quod cavetis diligenter, ne præter modum exaggeratis peccatis, prodi ecclesiæ hostibus suis, atque ejus princeps, & communis omnium nostrum parens traduci aut infamari videatur: hunc ipsum cursum rerum si tenere in negotiis tractandis & servare volueritis, plurimum sane proficietis: Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam, ipse conatus vestros perficiet, confirmabit, solidabitque ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

XCVII.

SERMO HABITVS TRIDENTI,
dominica quarta post pentecostem, auctore Petro Morcato presbytero, & Episcopi Vicicensis theologo.

Divo Luca referentē (sancta ecclesia catholica) post superatam tentationem, scimus redemptorem nostrum applicuisse Nazareth, ubi nutritus erat, ac pro illius sancta & laudabili consuetudine intrasse synagogam: ubi, ait euangelista, surgit, ut legeret. Traditus est ei liber Isaie prophætæ, quem ubi revolvit, invenit locum

TT et ij in quo

ANNO CHRISTI 1562.

in quo scriptum erat : Spiritus domini super me, A
 propter quod unxit me : euangelizare pauperibus
 misit me , sanare contritos corde , predicare capi-
 tivis remissionem , & cæcis visum , &c. Hoc
 Christi facti qui ecclesiam Dei intramus , præ-
 terea ut alios doceamus , surgimus ; hoc est ;
 hunc sanctum locum ascendimus , edocemur , ne
 aliunde nobis paraturam ut habeamus orationem
 pro libito eligamus , quam ex ecclesiæ præ-
 scripto. Hæc enim unoquoque die statutum ha-
 bet euangelium , designatas etiam epistolas , tum
 ex literis apostolicis desumptas , tum ex veteri
 instrumento : quibus habiturus orationem nec-
 cessum est ligetur. Habet igitur sic euangelium
 hodiernum : Factum est autem cum turba irruerent
 in eum , ut audirent verbum Dei , & ipse
 stabat secus stagnum Genesareth. Et vidit duas
 naves stantes secus stagnum : piscatores autem de-
 scenderant , & lavabant retia. Ascendens autem
 in unam navim , quæ erat Simonis , rogavit eum
 a terra reducere pusillum. Et sedens docebat de
 navicula turbas. Finem hic faciamus , satis enim
 erit si huic parti euangelii legitimum præstite-
 rimus terminum. Inquit euangelista , cum pli-
 cuisset dominus librum , reddidit ministro &
 sedit ; & omnium in synagoga oculi erant inten-
 dentes in eum. Ad hoc exemplum oratos vos
 volo patres sanctissimos , tum propter dignita-
 tem summam , quam in ecclesia Dei hodie tenetis :
 tum propter vestram humanitatem , qua alios
 hoc in loco completi soletis , me animo benigno ,
 & attento audiatis.

LUC. 5.

LUC. 4.

LUC. 4.

Cæpit autem dicere ad illos : Quia hodie
 impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Et
 hinc ego ordior orationem meam : quia hodie
 implenda est a vobis & perficienda (partes)
 historia euangelii , quam auribus vestris audivi-
 stis : siu secus , actum est de nobis , actum est de
 fide , deque religione , de pace , sine qua nemo
 videbit Deum. Prætabilius enim foret nos qui
 hic adsumus , nunquam natos fuisse , aut quod
 matres nostræ , priusquam in carum utero ani-
 marmur , de nobis abortum fecissent. Verum
 enimvero ne quispiam putet me his fallere quæ-
 piam , pederentem literam euangelii tentemus :
 fiet enim tunc intelligat me vera pronuntiare.
 (Factum est autem dum turba irruerent in eum)
 Cum synagoga suos habuerit prophetas , suos
 scribas , suos etiam sacerdotes , quorum munus
 erat docere : quid rei factum est , ut populus Iu-
 deorum relictis illis Christum adiret ? quod fa-
 ctum euangelista nobis sic narrat : Factum est
 autem cum turba irruerent in eum (emphasim
 enim hæc verba habent) Præmisit euangelista
 causam : stupebant (inquit) in doctrina ejus , quia
 sermo in potestate ejus erat. Denique ob mirabi-
 liorem doctrinam Christi , præ Phariseorum
 doctrina factum iri euangelista ait , cuius cau-
 sam subdit : quia in potestate erat sermo ipsius :
 vel ut alius euangelista dicit , erat docens sicut
 potestatem habens , & non sicut scriba & Phari-
 sæus. Docebant enim Pharisei principibus adu-
 lantes , aut potestatis secularibus inservientes ,
 aut proprix cupiditati. Hæc enim est summa
 potestas quæ regnat , & nos vincit : quam apo-
 stolus dicit radicem esse omnium malorum , tam
 enim quidam appetentes erraverunt a fide , &
 inservierunt se doloribus multis , supra quam dici
 possit. Christus autem nemini adulabatur , nec
 inserviebat alicui cupiditati malignæ , quam non
 habebat : si quidem peccatum non fecerat , sed

LUC. 4.

MATTH. 7.

1. TIM. 6.

1. PETRI 3.

negotium patris ad quod missus erat , posthabi-
 tis omnibus curabat.

Rogate igitur Deum , patres , pro me , siqui-
 dem hodie vicarius sum Christi , & quamvis in-
 dignus munere doctoris fungar , ut doceam non
 sicut scribæ & Pharisei , hoc est , additus ali-
 cui principi , aut potestati , aut terrenæ cupidi-
 tati : sed sicut potestatem habens , hoc est , nego-
 tium Christi solum agens : quod toris viribus fa-
 cere enitar , sed interim vestris sanctis orationi-
 bus adjuvate me.

Erat Petrus in carcere , inquit historia sacra , A
 & oratio fiebat ab ecclesia sine intermissione ad
 Deum pro eo. Itaque & vos , patres , Petrus estis ,
 negotium Petri agitis , parum dixi , imo negotium
 Christi : curate igitur ne in carcere sitis , hoc est ,
 additi alicui regi , aut potestati seculari : aut proprix
 cupiditati , siquidem univerfa ecclesia orat
 pro vobis. Non extra rem in hæc causa dicam ,
 quod apostolus ad Romanos scribens , eos ad fa-
 lubrem pacem deducere cupiens , ait : Et omnis
 creatura ingemiscit & parturit usque adhuc , ex-
 pectans redemptionem corporis nostri : ad eundem
 modum univerfos orbis ingemiscit & parturit ,
 expectans ab hæc sancta synodo redemptionem , ac
 pacem totius corporis nostri , hoc est , ecclesiæ
 Dei. Nolite igitur patres , suspiriis & orationi-
 bus universi orbis resistere , quinimo quod vestri
 sancti officii est , hoc tantum negotium Christi
 agere cutate : sic enim fiet , ut non scribas & Phari-
 sæos sequamini , sed Christum : apud quem (ut
 dixi) summa erat potestas. Eandem enim sum-
 mam habetis vos , siquidem integram pontificis
 summi voluntatem tenetis : quod si secus , frustra
 laboramus. Ad hæc propitias etiam habetis om-
 nes sæculi potestates , quæ pollicitæ sunt , sese
 huic sanctæ synodo omnem operam & favorem
 præstatutas.

Sat crebro apostolus Paulus rogabat eos ad
 quos scribebat , ut Deum pro se orarent , quo ne-
 gotium Christi , cuius apostolus erat , libere tra-
 ctaret. Ait enim ad Ephesios scribens : Orate pro
 omnibus sanctis & pro me , ut detur mihi sermo in
 apertione oris mei , cum fiducia , notum facere my-
 sterium euangelii , pro quo legatione fungor in ca-
 tena , ita ut in ipso audeam. Vel ut Græcus sermo
 habet : *iva ev aron pithniasomoi* , id est , ut in
 eo libere agam , prout oportet me loqui. Sentiebat
 itaque apostolus maxime oportere se my-
 sterium Christi , pro quo legationeungebatur ,
 libere ac cum omni fiducia tractare. At idem est
 quod Thessalonicensi ecclesiæ scribit : Creditum
 nobis euangelium ita loquimur , non quasi homini-
 bus placentes , sed Deo , qui probat corda nostra. Ne-
 que enim aliquando sumus in sermone adulattonis
 sicut scitis , neque in occasione avaritiæ , Deus tes-
 tis est : quam recte sanctus apostolus ait , non se
 sicut scribam & Phariseum docuisse , sed sicut
 potestatem habens : Ait enim : creditum nobis
 euangelium ita loquimur , non quasi hominibus pla-
 centes : etenim hi confusione subjecti sunt , & quod
 magis est , Deus spernet eos , qui omnium homi-
 num corda probat. Neque vero dicit se fuisse a-
 liquando in sermone adulatorem , quales erant
 scribæ , cuius rei eos ad quos scribit testes citat :
 neque ait se in occasione avaritiæ fuisse , ac si di-
 xisset : tantum abest ut avaritiæ studerim , quia
 nec aliis quod de me id putarint occasione præ-
 bui , cuius facti Deum in testem vocat. Superest
 igitur , patres , tantum apostolus hodie imitan-
 dum vobis proponatis.

ANNO CHRISTI 1562.

ACT. 13.

ROM. 8.

EPH. 6.

1. THESS.

1. THESS. 2. SAL. 2.

Ad idem argumentum facit, quod in alia dicebat: De cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur, & ut liberemur ab importunis & malis hominibus, non enim omnium est fides: & nos etiam oramus pro vobis, ut sermo vester currat, id est, libere agatur, quo Deus clarificetur, & ut liberemini ab importunis hominibus, quos scimus hoc nostro sæculo non deesse. Non omnium esse fidem dixit apostolus, & non solum illius temporibus (verum est) sed & nostris, quod maxime dolemus. Confolamur tamen eo Salomonis dicto, qui ait: *Quid est quod fuit, id quod est, & id quod est, erit.* Titum etiam quem in ecclesiastico ministerio erudierat apostolus ita alloquitur: *Hac loquere, & exhortare, & argue, cum omni imperio: nemo te contemnat.* Et vos fratres fate fideliter in ecclesiastico negotio eruditi estis: loquimini igitur & objurgate cum omni imperio: ita enim fiet ut nemo vos contemnat. Animadversione dignum est, quod apostolus illis verbis subiecit (*nemo te contemnat*) præviderat enim secundum spiritum datum sibi futurum fore, ut si Titus ecclesiastica ministeria cum timore tractaret, facile se subjectum fore vilipendio hominum & contemptui: atque ideo cum admonuit de illa libertate apostolica.

Hunc igitur operæpretium est hæc sancta synodus imitetur, ne illius statuta sancta & decreta vilipendio ac neglectu pateant. Audio sæpe plebrosque ex vobis conqueri, & conturbari, quod principes & reges per injuriam occupent ecclesiam Dei, hoc est, census faciendibus ministerium exhibentibus debitos, & egenis, cujus mali vos per omnia culpatores esse pronuntio: siquidem expectantes beneficium, gratiam ac laborem ab eis, negotium Dei postponentis: atque ita fit ut huic cupiditati additi, non libere negotium ecclesie, sicut edocti estis a Christo & Paulo, tractetis: proinde factum est, ut & quasi fides nostra & placitis regum pendeat: cum sciamus probandas esse personas & fide, non vero fidem e personis: nam quid obsecro aliud hoc factu docent, quam quod proprie cupiditati inserviant, neque negotium Christi libere, ut par est, tractent? Conqueritur Deus, dicens: *Numquid non erat Deus in Israel quem consuleretis?* Habetis itaque patres scripturam sacram, ubi aperte voluntas Dei resplendet. Habetis etiam concilia generalia: ad hæc historias ecclesie, & sanctos doctores ecclesie lumina. Hæc omnia reges sunt, quos in ecclesie causa necessum est consulatis. Num quod attinet ad præsens argumentum, est aliquid consilii firmitus & salubrius, consilio & facto hujus sancte synodi? quod si secus putamus, reperti sumus in fide fluctuantes. Non enim Christus dixit: *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*, principibus aut regibus: sed sacratato illius comitatus, cuius vos successores estis. Quod si regum consilium pro votis non successerit, resistite illis: vestra enim interest hæc fidelissime tractare. Audistis igitur quamobrem Iudæorum populus neglectis synagogæ sacerdotibus ad Christum confugerit.

Est & alia causa quam euangelista non tacet, quamobrem ad Christum confugerint (nempe ut audirent verbum Dei.) Argumento est igitur synagogæ sacerdotes non docuisse verbum Dei, sed leges suas humanas, quod factum esse ita indicat Concil. gener. Tom. XIV.

euangelista Matthæus: *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* quamquam hoc loci non simpliciter leges Pharisæorum humanas condemnat, sed eas quæ legi Dei repugnabant. Quod facile cognoscimus ex euangelistæ discursu: & clarius ex Marco, vel eas leges quæ nullius utilitatis & frugis erant improbabat, ad quod alludit apostolus scribens ad Philipenses his verbis: *Propter quod multam fiduciam habens: vel ut Græcis habet (δία παράδειξιν ἔχων) id est, multam habens in Christo libertatem imperandi tibi quod ad rem pertinet (τὸ ἀνάγκη) id est, quod decens est, quod conveniens est.* Sentiebat itaque apostolus sermo debere mandare Philemoni quæ levia & nullius frugis erant, sed id quod expediens fore videbat.

Non semel olim Deus prophetarum synagogæ conquerebatur, quod somnia sua & cõmentata humana inculcarent, interim neglecto illius verbo: Sic enim dicit apud Hieremiam: *qui volunt facere ut obliviscatur populus meus nominis mei, propter somnia eorum quæ narrat unusquisque ad proximum suum, sicut oblitii sunt patres eorum nominis mei propter Baal. Propheta qui habet somnium narret somnium, & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere. Quid paleis ad triticum, dicit dominus? comparat igitur prophetarum somnia paleis, quæ præter illam exterioritatem & molliem lenem nihil habent, quinimo medullæ & fructus intrus vacua sunt. Contra vero sermo Dei triticum est, qui quamvis exterius aliquo modo asper videatur, sed intrus plenus est medulla, & dulcedine, quibus incrasabuntur illius fideles observatores. Non sine damno etiam ingenti ecclesie Dei factum est, ut ejus legis interpretes populo etiam inculcarent sua somnia & commenta, interdum comminiscentes falsa miracula, sermone Dei neglecto: qui non ex una civitate a vobis, sed ut ille dixit, ex universo orbe exhibendi sunt: sunt enim mucæ fetidissima, quæ perdunt suavitatem unguenti, hoc est, dulcedinem verbi Dei. Curate igitur, patres, huic tanto malo, ne scandala in ecclesia Dei amplius auferant, occurrere.*

Est & alia causa, quam subodorari licet ex euangelii historia, quamobrem Iudæorum populus suis neglectis sacerdotibus ad Christum confugerent. Ea enim est, quod Christus gratis doceret: contra vero illi, non nisi conducti mercede. Neque egemus testimonio ut probemus illorum sacerdotum avaritiam: nihil enim aliud clamant fere prophetarum voces, & Christi apud euangelistas sermones. Quod enim Christus gratis docuisset, scriptum est: *Gratis accepistis, gratis date:* non utique gratis accepissent, nisi Christus gratis dedisset: summum enim ecclesie malum est, non aliter docere nisi mercede conducimur. Neque vero quispiam putet hac de causa me velle dicere non deberi mercedem pastori: absit ut Paulo repugnem, per quem Christus loquebatur: is enim dicebat, *Nemo militat suis stipendiis unquam.* Et illud: *Non alligabis os bovi trituranti.* Et illud: *Si seminamus vobis spiritualia, mirum est quod vestra carnalia metamus?* absit etiam ut Christo resistam, dicenti: *Dignus est mercenarius cibo suo:* sed quod dico istud est: indignos nempe esse doctoris munere, qui non aliter nisi pretio appreciati docti sunt. Vulgarissimum est enim illud Gregorii dictum: facile doctrina pastoris despicitur, cum vita illius non approbatur secundum spiritum datum sibi.

ANNO CHRISTE 1761. Matth. 15.

Mar. 7.

Ierem. 23.

Eccles. 8.

Matth. 10.

1 Cor. 9.

2. Tim. 5.

1. Cor. 9.

Matth. 10.

Gregor.

ANNO
CHRISTI
1562.

Reverendissimus Coimbricensis volens extra A
ecclesiam Dei excludere abusus (ii enim potissimum argumentum hæreticorum sunt adversus nos, neque alio simplicem plebem decipiunt) dixit facile factum iri, si hæc duo verba (non obstantibus) ab ecclesia Dei pellerentur. Fieri enim nõ potest, patres, quin in ecclesia Dei habeamus pontificem, qui compatiatur infirmitatibus nostris: fieri etiam non potest, quin habeamus pastorem qui pascat nos, qui oblati indulgentiis, eisdemque concessis, alliciat nos ad orationem, ad jejunium, ad elemosynarum largitionem, & ad confessionem sacramentalem, per quam Deo reconciliamur & proximo. Verum enimvero sanctus episcopus noluit ea tolli ex ecclesia Dei: sed animadvertens superfluitatem dispensationum, interim vel inconsulto pontifice, vel in informatione decepto, dixit: alludens ad id quod dulcis B
Bernardus dixit: non prohibeo dispensare, sed dissipare. Ego vero certius consultum iri puto ecclesie Dei, si duo verba quæ non humana sunt sed divina, summa observatione & amplectantur, & teneantur: hæc enim sunt, *gratis date*, quæ juris divini sunt, oratio est enim præceptiva imperativi modi, duobus tantum verbis contenta: ne, si plura essent, obscuritatem prætenderet, sicut & in aliis multis interdum fieri solet. His enim sua brevitatis profuit, quo evaderent falsitatis linguas hominum corruptorum. Satis enim hoc istud indicat locus ubi sedent: nam post hæc verba, infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, demones ejcite: adjecta sunt hæc: *gratis accepistis, gratis date.*

Bernar.

Math. 10.

1. Cor. 5.
1. Tim. 1.
2. Thes. 3.

Math. 8.
Math. 18.

1. Cor. 5.

Iam illud quale est, patres, quod plerique episcoporum, ex summa illa ecclesie censura aurfodina fecerunt: non enim est mors neque gladius gravior excommunicationis censura, & tamen hæc occasione cujusdam ceræ, sigilli, calami, papyri, inique vibratur. Cum sciamus apostolum, illum fornicarium Corinthium, & quosdam alios blasphemos, ac quosdam non obtemperantes verbo Dei, anathemate feruisse: at nunc ecclesia Dei plena est fornicariis, blasphemis & repugnatoribus verbi Dei: & in vitam in maxima quiete ducunt: solis enim pauperibus, qui propter certam pecuniæ quantitatem, eamque non multam, cum non sint solvendo, intervit. Quid, quod sepe propter canem furto sublatum, & manicas & vestes traduntur? Indignum est, patres, ob istiusmodi viles causas, hanc censuram tradi, cujus in causa sunt aurum & argentum, quod occasione ceræ & sigilli trahitur: licita enim fuerunt hæc hæcenus, sed nunc cum videamus in tâto ecclesie scandalo episcopos abuti ea, necessum est animum advertatis, huic tanto aspero nodo, quo cuneo occurrendum sit. Quid illud erit, quod interdum episcopo inconsulto & ejus vicario, a scribis qui perpetuo avari sunt traduntur? cum Christus advocari duos aut tres ait, *ut in ore duorum aut trium stet omne verbum*, & Paulus ait: *Congregatis vobis, & spiritui meo, tradidi huic in vobis hominem satana*: nõ quod non feriant dico, si ita emittantur: quinimo ideo quia ita nocent non debent tradi, quin prius consilio prudentum ac piorum hominum res examinata fuerit: ad mortem corporis, ad flagella, ad exilium nemo danatur, quin prius a multis probis viris status causæ examinetur: in sola vero excommunicatione, omni genere pœnæ graviore, hæc religio deest: antequam hoc emporium a nobis sacerdotibus in ecclesia Dei inventum

esset, omnia silentium tenebant.

Erant utriusque ante hoc tempus tumultus in ecclesia & hæreses, sed adversus sanctissimam Trinitatem, hæc occupant homines solum doctos (si ita dicere licet) a quibus facillimo negotio exiti pari poterant: at nunc sunt tumultus adversus fidem, hærentes carni & sanguini, qui irretierunt indoctam plebẽ, quam difficillime veritas superat: ideoque non curandum est, patres, arcẽ domini purgare, periculum enim in mora est, dicebat Deus per Aggæum prophetam: *Respexistis ad amplius, & ecce inventum est minus: intulistis in domum, & exsufflavistis illud*: Interim quod ad ampliora respeximus, hoc est, quod magnificas domos extrueremus, & supellectilem auferemus, & ut marsupium impleremus, minus habet ecclesia Dei. Quid, quod occasione hujus argenti falso conglomerationi factum est, ut qui numquam latro, numquam homicida futurus alias erat, in urrumque incidit: Cum enim vident sacerdotem aut episcopum morti vicinum, antequam camera apostolica veniat, ut quod sui juris est arripiat, utiq; ad dispensandum egenis, confanguinei, famuli, & plerique alii interdum duces, comites, nobiles, profapia illustres & clari, alias numquam, ut dixi, latrones futuri, inveniuntur furati æs. Vos, patres, decet hæc sollicite curare.

Exemplũ illustre præbuit vobis summus ecclesie pastor Pius IV. qui ex illa sua pœnitentiaria rescavit jam quamplurima vitia, rescaturus & alia quæ superflua: nam qui incipit, dimidiũ facti habet, & perficiet procul dubio: neque aliud, quantum audio, mente tenet, quam ecclesiam purgandam curare. Prævenit igitur vos sua illa sancta benignitate, ut quod ille fecit in illa ecclesia capitali in qua residet, vos tantumdem in ecclesia catholica faciatis: sequutus utriusque hoc facti Christum, qui accepto flagello ementes & vendentes eiecit de templo. Habetis igitur, patres, quem imitemini. Pium Petri vicarium, & quod magis est, Christum redemptorem. Igitur eo unde digressi sumus revertamur.

Curate, patres, ut ministeria Christi, & sacramenta ecclesiastica gratis dentur: curate ut Dei verbum doceatur: tandem curate ut libere negotium Christi traheris, nõ sicut scribæ & pharisei, sed sicut habentes potestatem summam: ita fiet, ut misera plebs ludificata ab his nebulonibus & pseudoangelistis, neglectis illis ad vos revertatur, & ecclesia Dei, extra quam nullus salvus est, amplectatur, ac sub illius protectione agat. Ignoscite mihi, patres, quod rã palã loquutus fuerim: imo nolite ignoscere, si quidem inflammatas zelo religionis Dei, non possum nõ ita loqui: præterea pressus sanctis vestris orationibus quibus me adjutastis, coactus sum ita effari. *Ascendens autem in unam navim qua erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pesselum, & sedens docebat de navicula thyrba*. Historie ordo non est negligendus, imo summa cã attentione observandus: nõ enim prius sedes docet, & postea rogar navim a terra subduci: sed quod diximus. Quia in re noscimus oportet doctrinam in ecclesia nihil esse: nisi ea a terrenis hominibus qui eam occupant liberetur.

Rogat Christus Simonem de reductione navis: & vos, patres, Simon estis. Rogat vos Christus quo ecclesiam a membris hominibus liberetis, quos non tantum hæreticos dicit, sed & indoctos, ac vitæ facinorosos: cum possit experte jubere, non id agit, sed rogat. Si aliquis vel rex, vel princeps quod in illius gratiam aliquid faceretis

ANN
CHRIS
1562.

eris vos rogaret, non tantum bona extrema in illius gratiam dilapidaretis, ac vitam cum ingenti periculo poneretis: atque hoc ipsum summo beneficio duceretis: nunc veto rex regum, & dominus dominantium id rogat: quo modo non satisfacere illi poteritis? Neque enim propter se, sed propter utilitatem nostram id rogat, Deus enim non nostri indiget, quod & poeta luculenter dixit:

*Ipsa suis opibus pollens, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.*

Præsentis dici calamitas sufficiens argumentum est, quo istud facere cunctis viribus entimini.

Insigne exemplum vobis præbuit ille non minus nobilis, quam extremus dux Iudaici exercitus Iudas Machabæus, qui cum videret templum profanatum, atque conspurcatum: occupaverat enim illud Antiochus ille (ut ait infallibilis historia sacra) *radix peccati*: quod ita perdidit, ut in atrii virgulta nata essent asperiora, ultra quam in saltibus & montibus inuis nasci solent. Id cum videret factum, elegit sacerdotes, habentes voluntatem legis Dei, ut coacti id mundaret, atque ita factum est: quotannis etiam designato die solennitatem enceniorum summo cum honore agebant: quam Christus sua præsentia decoravit, quemadmodum in euangelio sancti Ioannis reconditum habemus. Neque abs re erit si observaverimus id quod ait, se sacerdotes habentes voluntatem legis Dei ad id minus exequendum elegisse: non autem scientes dixit: parum enim sacerdoti prodest, si onustus fuerit literis, cum zelo careat Dei: utrumque enim ad restorationem templi conducibile est, at secundum per omnem modum necessarium: & vos illustrissimi legati huius sancti exercitus duces estis: habetis etiam hic milites non quoscumque, sed apertissime industrios in bello ecclesiastico, qui non solum scientiam legis Dei habent, sed ejusdem amore ac zelo inflammantur. Vt imini igitur eorum opera ac industria. Proprate omnes una ad templum Dei repurgandum: atque hæc virgulta asperissima, hoc est, sacerdotes inutiles, quos Iudas apostolus arbores autumnales, infructuosos appellavit, eradicate. Vt quid enim hic ecclesiam Dei occupant? quod si id feceritis, ut de vobis speramus. sicut ut Christus Iesus sua præsentia nobile factum vestrum honestet: at idem est quod Oseas propheta ait: *Lappa & tribulus ascendet super aras eorum*: herbæ enim sunt hæc nullius fructus, nec adhuc umbræ aptæ: ubi defessi iter agentes caput reclinare valeant: sed eo solum quo animalia venenata calcaneis hominum in sidiantia occultentur: ad eundem modum aras nostras, id est, ecclesiæ dignitates, occupantur lappa & carduus, sacerdotes nullius doctrinæ nec utilitatis, nec ut solatio sint alicui egeno, sed tantum apud se, homicidas & fornicatios homines, quorum vitia officium lingue vincunt, teneant: hæc velut animalia immunda, sunt a vobis ex aris Dei explodenda. Arcete igitur, patres, a præsepibus ecclesiæ hos fucos, ignavum pecus: disturbant enim & distentant suavitatem huius ædificii sancti, hoc est, ecclesiæ Dei: consideremus etiam quid propheta his verbis adjecerit: ait enim, *tunc dicent montibus, operite nos: & collibus, cadite super nos*, quod Christus ad diem illum iudicii transulit. Vereor ne præter spem hoc nobis contingat, cum hæc verba illud, quod ego ad præsentem ecclesiæ statum refererebam, consequantur.

A Totus etiam Aggæus propheta in reedificanda domo Dei pervigilat: ait enim ad Zorobabel, & ad Iesum filium Iosedec, & ad reliquos sacerdotes: *Hæc dicit dominus exercituum: Populus iste dicit, nondum venit tempus domus domini adificanda: cum ad sacerdotes sermonem fecerit, quid est quod ait, populus iste dicit: sacerdotes enim a populo segregati erant, quod hi qui domus Dei impediunt ædificium, quamvis sacerdotes sint, populares sunt, nec de summo ordine eorum, sed de vilissimo, ac si diceter: hi non facti sacerdotes sunt, sed nomine tenus, siquidem restorationem templi quæ ad se attinet perturbant. Addit ultra: *numquid vobis tempus est, ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta sit? ponite corda vestra super vias vestras: seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati, &c.* Perpendite, igitur patres: seminaverunt multum patres illi antiqui, tantumdem etiam & vos facitis: hoc est, sancta indicitis decreta: ad hæc plerique vestrum contra ecclesiæ hostes, doctæ chartas doctrina fidelis implevistis. Quid horum quæ seminastis intulistis: nihil fete. Hostes ecclesiæ crescent, nos autem diminuimur: illi florescunt (si ita loqui liceat) nos arefcimus: illi hodie occupant ecclesiam, cras urbem, sequenti vero die provinciã. Quid sub hoc argumento dicam? bona pars Germaniæ præscripta adversus fidem. Franci homines nunc in perpetuo sunt dissidio. Hispani inceperimus jam insatuati: quid de aliis regionibus dicam? quantum audio ubique locorum hæc pestis grassata est, ita ut ad Afros usque pervenerit: unde igitur hæc? *quia domus Dei deserta est, dicit dominus.* Quid enim prodest augere statuta & decreta, quatumvis sancta, sicut sunt, si ecclesia Dei sacerdotibus qui ea populo & doceant & repetant, frustrata sit? *Ascendite* (inquit) *montem, portate ligna, & adificate domum, & acceptabilis mihi erit, & glorificabor.* Et vos, patres sancti, montem hunc ascendistis, hoc est sanctum concilium, quo nihil in cuncto orbe altius. Reedificat igitur domum, & dominus in ea glorificabitur. Nihil clarius ad præsens argumentum dici potuit.*

D Cum pressus angustus esset populus Israeliticus, dicit Deus per Oseam prophetã: *Vlulabant in cubiculis suis, sed super triticum & vinum ruminabant*: suspiria illorum, ruminaciones dixit: quasi dicat, non homines sed jumenta sunt, qui cernunt ærumam instare, & qui debuissent propriam vitam deplorare: ruminabant, inquit, super frumento & vino. Quotus quisque nostrum est, qui non deploret in ecclesia Dei tantam lucem, nullus, imo sæpenumero ad lacrymas usque prorumpimus: sed veteror ne suspiria hæc nostra, super auto & argento ruminaciones sint: nihil amplius dicam. Dicit igitur dominus sub nomine Zorobabel & sociis: *Confortamini, & facite, hoc est, domum Dei reedificate, quia ego vobiscum sum, dicit dominus, & Spiritus meus in medio vestri est, nolite timere.* Et ad vos nunc (sancta synodus) hæc verba dicta sunt: enitere igitur totis viribus, ut templum Dei profanatum emundetur: ad hæc virgulta nata, hoc est, impuri sacerdotes ab eo eradicentur. Dominus enim vobiscum aderit, & spiritus ejus in medio vestri erit, firmus & stabilis est dominus in omnibus promissis: atque ita fiet ut obtemperetis domino supplicanti, ut a terra navim pusillum reducatis.

Et sedens decebat de navicula turbas, Locus hic

ANNO
CHRISTI
1562.
Agg. 1.

Osea 7.

Hieron.

ANNO
CHRISTI
1562.

Exod. 5.

Rupertina
super 1. Isr.

Aug. contra
Iul. Pelag.
lib. 5. c. 2.
Psalm. 81.

1. Cor. 10.

Ioan. 1. 0.

Epilogu.

1. Reg. 15.

2. Reg. 18.

hie nos admonet, ut aliquid de residentia dicamus: verum nos hanc disputationem, potissimum tempori, & loco, aliis relinquimus: siquidem ad manus nostras perventura est. Hoc unum tamen brevi dicam: In Exodo mandabat Deus Moyse, ut arcam deauratam foris & intus faceret: & super eam propitiatorium, sive caelum, quod eam tegeret de auro mundissimo, ad cuius latus dextrum sit cherub unus, ad sinistrum autem cherub alius. recta oculorum acie in id tendentes: ru autem supra propitiatorium eris, inde te alloquar, & precipiam quaecumque mandabo per te filiis Israel. Praescribit igitur Moyse locum, quasi non aliter cum alloquaturus sit, nisi medius inter duos cherubinos sederit. Propitiatorium hoc, supra quod Moyses sedet, ecclesiam designat, extra quam neque salus, neque remissio, neque propitiatio peccatorum est. Duo illi cherubini, duo sunt testamenta, hanc ecclesiam respicientia rectam: non enim sibi repugnant. Sedit igitur in ecclesia pastor, cuius actum Moyses indicat: is enim locus illi ex domini mandato praescriptus est, non aliter ei domino sermone facturo. Quid igitur veritati tam clare adumbratae contrahimus? quod si quis humana ignorantia laboretur, utcumque ferendum esset: quamquam manifestis scripturae sensibus contravenire, humana ignorantia non est, sed superba arrogantia, unde iudicio meo schismata, & haereses profluunt. Ceterum, ut dixi, ferendus est error humanus, sed quod ob saeculi huius lucrum illi repugnetur, summa impudentia est, *tanta-ne animis caelestibus irae?* nos enim sacerdotes animum spirituales patres dicimur: uno verbo dicam, dii appellati sumus in sacro eloquio, neque aliquid magis dici potuit, confirmante id Christo in euangelio, ita cuius habet Ioannes: ram igitur acri ira huic rei resistimus? tanta-ne phylautia in nobis valet? hodie igitur implenda est a vobis patres euangelica scriptura quam auribus vestris audivistis: *sin minus, actum est de ecclesia, cuius vos reges estis.*

Toto igitur pectore laborate, ut haec navis a terra reducat: ad exemplum illius nobilissimi ducis Iudaeorum, templum profanatum ac consputatum ab haereticis emundate, sub haec virgulta illa instructuosa, id est, sacerdotes nullius fructus, hi enim aras nostras occuparunt, eradicat: fiet enim ut tunc Deus in ea glorificetur: ad haec cutate sacramenta ecclesiae, & eiusdem quaecumque alia gratis ministrentur: curate etiam de verbo Dei docendo: denique Christi negotium libere tractetis, non sicut scribae & pharisaei, sed tanquam summam habentes potestatem. Exemplo vobis sit rex ille David, qui fugam arripere coactus est, cum a proprio filio persecutionem pateretur. Quid enim, si Davidis magnifica enumerem? si ejus opes attendamus: nemo locupletior, si proficiam: nemo nobilior, semel dicam, omni mundo major, verum tamen instante necessitate suga meminit: neque abs re erit, si suga ordinem consideraverimus, ille & pedites sexcenti, qui cum eo erant, pedes decem habebat, domi reliquit. Ascendebat igitur clivum olivarum, scandens & flens, nudis pedibus incedebat, aperto tamen capite: sexcenti etiam qui cum eo erant, & in lacrymis, & suspiriis, & in aliis regem comitabantur, proinde ita factum est, ut Absalon patris iniquus persecutor infidens mulo subter condensam quercum suspensus perierit: & pater in primam restitueretur dignitatem. Qui nunc vos perse-

quantur Absalon sunt, filii enim vestri sunt: nam de ecclesia sunt, quamvis in ecclesia non sint.

Vos igitur qui David estis, non solum ob claritatem natalium nobilissimi, sed ob dignitatem profus divinam quam tenetis altissimi: majores enim estis omni mundo. Igitur cum scanderetis hunc olivarum locum altum, hoc est sanctum concilium, mulieres quas vobiscum tenetis (scio enim vos maritos esse, nam cupiditas est quae tenacissime omni mundo nupit) relinquite domi, ita fiet ut expeditiores ad pacem ecclesiae tractandam sitis: lacrymis etiam ac gemitibus hoc malum sedimite: nudate pedes, hoc est, bona externa, ob quae bello satigamur contemnite, si expeditae videtis: sed summa cum diligentia caput operite: caput nostrum Christus est, quodvis malum in corpore vestro patimini, capite tamen, hoc est, Christo Iesu observato, ne injuria aliqua illi fiat, imitantes serpentis prudentiam, quam velut doctricem Christus posuit, dicens: *Estote prudentes sicut serpentes*: serpens enim ubi persequentem se fugit, modo caput absconderit, quoad quocumque ictu tum sit, in corporis reliqua parte, vulnus quodlibet patitur ad mortem usque: tantandum caput, hoc est, Christum procurate: in bonis externis, quae neque apud barbaros interdum in tanto honore habita sunt, & in proprio corpore quodvis malum ferre: ita enim fiet ut Absalonitae mulo insidentes, hoc est haereses (in mulo utique sedent, id est, in sterilitate & falsitate) suspensae & suffocatae remaneant. Louge multo majora ad praesentem causam, patres sanctissimi, ex hoc euangelio dici poterant, sed quoniam hora nos vocat, libenter superledeo: *Pax Dei quae exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentiam vestras in Christo Iesu domino nostro.*

XCVIII.

CONCIO DOCTORIS PETRI
Fontidonii Hispani, Segobienensis theologi, illustrissimi ac reverendissimi D. Petri Gonzalez de Mendoza, episcopi Salmantini, habita ad sacrosanctam synodum Tridentinam, die beati Hieronymi, xxx. mensis Septembris. MDLXII.

Vos estis lux mundi. Matth. 5.

QUEMADMODUM caelum hoc splendidissimum, multis syderibus tanquam luminibus quibusdam, & ad utilitatem, salutemque rerum necessariis, & ad speciem, aspectumque pulcherrimis divina sapientia & bonitas exornavit: neque omnia vim eandem virtutemque sortiuntur, neque semper omnia nostris oculis patent, sed aliis exorientibus alia occidunt, & occumbunt: ut cursu, splendore, atque virtute veluti jucunda quadam ac necessaria vicissitudine volverentur: Sic Christus optimus maximus ecclesiam Christianam, quae regnum caelorum appellatur, in qua teste propheta fulgent justii sicuti luminaria caeli, sanctissimi & sapientissimi hominibus tanquam incensis facibus splendere, variis illos atque diversis virtutibus eminere, aliis atque aliis temporibus & saeculis florere voluit, ut habeter caecitas mortalium lumen quod intneri, & exempla quae referre & imitari potuisset. Et quoniam illi dum in terris inter mortales versarentur, & lucem tenebris intulerunt, & hominum peccata amore virtutis inflammaverunt, ne illorum exemplum intiret, ad excitandam foecundiam nostram, & illorum gloriam atque nomen illustrandum, de-

crevit

crevit ecclesiam illorum vitam, facta, virtutes, laudes denique omnes in populi Christiani conspectu certis itarique diebus celebrari. Vt eos quos naturæ conditio, quæ neminem hic inmortalem esse patitur, nobis subduxit, viva & immortalis eorum memoria in Christianorum mentibus conservaret. Hodiernum itaque diem clarissimo illi & fulgentissimo fideri, sanctissimo inquam Hieronymo consecravimus, cuius splendore & nostræ mentis acies perstringitur, & tantarum virtutum atque laudum pondere orationis & ingenii nostri vires obruuntur, nisi divino præsidio subleventur. Vt igitur dignam tantæ ecclesiæ principem orationem habere possimus, ut ea quæ a nobis dicentur, purioribus animis, & sincerioribus auribus excipiantur, ut omnia cedant in Dei optimi maximi gloriæ, & in divi Hieronymi laudem, divinam imprimis gratiam atque favorem imploremus, atque ad eam obtinendam sanctissimæ virginis Mariæ patrocinium exiguo illo, sed tamen sibi gratissimo angelicæ salutationis sacrificio nobis promereamur, dicentes: Ave Maria.

Vos estis lux mundi. Ex evangelio Matthæi capite 5.

Cum multa atque magna Christi optimi maximi, in genus humanum collata extiterint beneficia, illustrissimi legati, patres reverendissimi, qui tot tantisque suis laboribus, ærumnis, opprobriis, contumeliis & morte demum acerbissima, vitam nobis, salutem, libertatem, veram sapientiam, atque religionem fuerit adeptus: unde triumphum etiam ipse sibi gloriosissimum, & præclaros illos, illustresque titulos reportaverit: ut & totius orbis servator, doctor, pax, vita, otium, veritas, pastor, vita, salus, felicitasque mortalium jure optimo diceretur: nullus tamen inter hos titulos clarior mihi, illustriorque videri solet illo, quo & lumen, & splendor Patriis, & sol multis prophetarum vaticiniis, & aperta apostolorum atque totius ecclesiæ prædicatione appellati consuevit. Quid enim de Christo Iesu vitæ magistro aut sapientius excogitari, aut aptius & convenientius dici unquam potuisset, quam illum Solem nuncupare, qui primus miseris mortalibus, qui densissimis in tenebris, nullo duce, qui iter ostenderet, nullo etiam lumine, quo illud intuerentur, adhibito: incertis cursibus, & incredibili cæcitate vagabantur, veræ virtutis atque sapientiæ viam verus ipse Mercurius veluti intento digito comonstraverit? Atque hunc quidem exorientem splendidissimum Solem cum acerrimus ille concionator, vatesque divinus istas aliquando propheticæ mente contemplantur, mortales omnes spe hujus tantæ futuræ felicitatis illis verbis erigebat. Non tibi amplius Sol diurnam lucem diffundet, nec Luna splendor lucem subinde ministrabit: sed erit tibi dominus lux sempiterna, & Deus claritas tua. Hoc etiam eodem nomine iustus & pius homines Malachias consolabatur: Vobis, inquit, qui nomen meum reformidatis, Sol exorietur iustus, cuius radii vestra salus continebitur. Sed quamquam Sol iste beatissimus, veteribus antiquæ legis & prophetarum umbris, cælesti sapientiæ lucem jam aliquam attulisset: licet ipse præpulchris magna ex parte scelerum & ignorantia tenebris, divina prædicatione, & exemplo innocentiæ vitæ, tamquam splendidissimis virtutis & sapientiæ radiis hominum mentes illustrasset: cum jam sibi infectis, atque inimicis Pharisæorum animis crudele

Concil. general. Tom. XIV.

A exitium comparari animadverteret: prinquam sanctissima crucis nocte contentus sese abderet & occumberet, & densissima illa crudelissimæ mortis involutus caligine se mortalium oculis subderet: lumina duodecim decrevit accendere, quasi fulgentia sidera, quæ, ipso occidente Sole, totum reliquum orbem eodem euan elii splendore completerent. Vt quemadmodum astra Solis lumine percussa sic lucent, splendens, ut in illis intuentium oculi lucem candidissimam Solis, illustrique vim admirabilem deprehendant: sic in apostolorum sermonibus, & operibus Christi splendore collustratis, divinitatis ejus aperitissimam significationem, & expressissima vestigia mortales omnes contemplantur.

Hos igitur sanctissimos, innocentissimosque homines, quos ad tantam Christum evehebat dignitatem, ut eos veluti clarissima quædam lumina, totius orbis tenebris vellet inferre, non illos quidem claros, & illustres ex anlis principum, sed obscuros & ignobiles ex retribus ad evangelia vocavit, hos selegit ex infinita hominum multitudine, quos in collegium illud sanctissimum cooptaret: quos in illa sua consilia plena divinitatis admitteret: quibus arcana divina & cælestis sapientiæ fontes aperiret: quos sibi suæ prædicationis socios, laborum æcomites, miraculorum testes adhiberet: & primos esse vellet suæ bonitatis, clementiæ atque mansuetudinis imitatores: & duces exercitus Christiani, qui in blato crucis vexillo totum orbem evangelicis legibus subjugarent: quos cum recte sentiendi magistros & exempla bene vivendi, veluti quasdam ardentis lampadas accenderet, quibus omnem posteritatem Christiani nominis amore, & studio virtutis inflammaret: merito illos hodierno die & terræ saltem, & mundi lucem appellavit. Quid enim potuit cælestis magister cæcis ignorantia tenebris opponere lucem præstantius? Quid terræ, tot vitis & sceleribus contaminatæ, & infectæ, sale convenientius? Quibus obscuro alius significantioribus verbis, quam iis duobus salis & lucis, & terræ vulnera, & apostolorum officia evidentius exprimere potuisset? De quibus nobis hodierna die sanctissimi patres dicendum est.

Nam primo quanta cum ratione Christus lux fuerit appellatus, & apostoli, atque apostolorum successores, explicabimus: deinde vero de officio eorum qui hanc honorificam compellationem adepti sunt, differemus: postremo vero loco, de splendidissimo hoc & clarissimo lumine, de sanctissimo, inquam, Hieronymo, quem nobis hodie ecclesia celebrandum imitandumque proponit, pauca dicemus. Attendite obscuro, clarissimi viri, ad vos etenim solos tota nostra pertinet oratio, quos divina virtus & excellens doctrina, in tam excelso dignitatis gradu collocavit, ut successores apostolorum, pastores dominici gregis, evangelii præcones, & mundi lumina appellemini; & quantum onus, quam laboriosa provincia iis tam præclaris titulis contineatur, tacita vestrorum animorum cogitatione perpendite. O utinam fieri potuisset ut vel aliquis ex vestro ordine hanc tantam causam susceperisset, vel mihi sapientiæ vestra, oratio & auctoritas contigisset, ut hodierno die in hac orbis gentium clarissima corona divina Christi verba, apostolorum dignitatem, Hieronymi sanctissimam vitam, statum veteris ecclesiæ, luctuosam & miserabilem nostrorum temporum faciem exprimere dicendo potuissem; efficerem sane, ut cum illius temporis

V V u sanctissi.

ANNO
CHRISTE
1562.

ANNO
CHRISTI
1562.

sanctissimos viros, cum hominibus nostris, cum
aurea illa sæcula, cum ferrea hac ætate nos-
tra collata, contemplantur; & tempora a
temporibus, & homines ab hominibus turpi-
ter degenerasse lugerentis. Sed quando id fieri
non potest, conabor ego, rem hanc tantam,
(etsi non pro dignitate) ita tamen explicare: ut
si minus expressisse, adumbrasse tamen illius ima-
ginem videamur.

Rom. 13.

Atque ut causas primum atque rationes, ob
quas Christus servator noster Sol diceretur, ape-
riamus: lustremus primum animo & cogitatione
totum illud tempus ante adventum ejus felicissimum.
Quid aliud obsecro nobis cogitantibus, &
omni mentis acie caliginosam illam vetustatem
contemplantibus sese offert, præter obscurissi-
mas quasdam & densissimas tenebras? Nam ut in-
terim populum Israeliticum prætermittamus, cu-
jus leges, instituta, sacra, ceremonias, anienan-
tium sanguine cruentas aras, totamque illam pec-
cudum carnificinam, omnia denique sacrificia,
noctem Paulus appellavit, quod nihil aliud fuisse
viderentur, quam quedam tegumenta, quibus
(veluti obscura quadam nube) Sol hic splen-
didissimus Christus contegeretur. Quis gentium
errores? quis barbaros mores? quis instituta
vivendi? quis miseram, confusam, terri-
mamque illam temporum faciem posset explica-
re dicendo? Quis multiplices illos delusæ atque
perditæ gentilitatis sinus explicare? quis errorum
causas, progressus, eventusque recensere? Prin-
cipio quidem omnium infanarum cupiditatum se-
mina jam inde a primo illo malorum fonte deri-
vata cum pueris nascebantur, illorum visceri-
bus inhaerentia: tum vero ipsamet stultitia cum
infantis corde (ut dixit Solomon) colligata, pro-
dibat in lucem: accedebat ad hæc naturæ vulne-
ra, perniciofa disciplina: philosophis enim infor-
mandi atque instituendi pueri tradebantur, qui
eum morum censores, veritatis magistri esse de-
buissent: non sapientiæ doctores, sed ignorantie
duces: non flagitiorum hostes, sed scelerum fa-
tellites: non morum magistri, sed ministri cupi-
ditarum omnium exitere. Hinc cum in ipsis er-
rorum gymnasiis, depravata natura, & pernicio-
sa institutione, juvenes eruditerentur, in omne ge-
nus errorum teneræ illorum mentes præcipites
ferebantur. Et cum quæ esset vera laus, atque
dignitas, ignorarent: personata quadam felici-
tate decepti, sæpe pro virtutibus vitia, pro di-
gnitate infamiam, pro felicitate miseriam secta-
bantur. Et quemadmodum qui noctu iter ingre-
diuntur, per invia loca interrupta voraginibus,
astrocinis infesta, referta periculis, infortunia
vitare non possunt: sic illi divino splendore desti-
tuti, atque tot undique animorum hostibus cir-
cumsepti, in illas ignorantie & flagitiorum insi-
dias passim incidebant.

Prov. 22.

Omnes itaque mundi nationes caligine cir-
cumfusæ, non rationem, sed impotentem affectus
sequebantur. Conflagravit libidine Asia: Ægy-
ptus animantibus atque lapidibus divinos hono-
res deferebat: mendacissima Græcia poetarum
fabulis & importunissimis philosophorum cla-
moribus personabat: Italia bellico furore & glo-
riæ cupiditate fremebat: reliquæ orbis provin-
ciæ eisdem morbis & perturbationibus æstua-
bant. In ea denique scelerum sentina, & rerum
ignorantia mortales omnes versabantur, ut non
errare, sed insanire: non labi aut decipi, sed cum
læte errorem fuisse: & quod Ceber Thebanus

A ille philosophus sapienter meo judicio, dicebat:
errorem omnes bibisse videantur. Qui ergo in
tam confusa rerum perturbatione, virtutis at-
que sapientiæ cælestis illato lumine, densissimas
ignorantiæ, & improbitatis tenebras dissipavit:
qui iter ad felicitatem (nostris sceleribus interclu-
sum) aperuit: qui viam mortalibus ad immorta-
litatem patefecit: nonne jure optimo lux & Sol
erit appellandus? O diva bonitas & incredi-
bilis sapientia! Christi Iesu, qui hodierna die e
summo illo montis vertice, tamquam ex aliquo
suggesto, ad circumfusam multitudinem concio-
nans, visus est veluti Sol exorientis, candidissimo
splendore exortatus, tuitissimas ignorantie tene-
bras lætissima divinæ sapientiæ luce fugasse.
B Cui si non salutem, si non libertatem, si non
vitam, si non denique cælum ipsum deberemus:
sed hodiernam solum ejus conctionem, quas no-
vas leges ex illo supercilio montis omnibus mor-
talibus, sicut Moyses veteres ex Sina monte po-
pulo Israelitico, promulgavit: qua stultam fecit
sapientiam hujus mundi, qua novam & inaudita-
tam bene vivendi formam, rationemque præscri-
psit: quis non illam & Deum agnosceret, & di-
vinis honoribus prosequeretur? Quis non hunc
perexiguum Christi sermonem, innumerabilibus
Lycurgi, Solonis, Mercurii, Rhadamanti le-
gibus, omnibus etiam bibliothecis philosopho-
rum anteferet?

Levit. 7
1. Cor. 1.

Quod si diviniore quasdam sententias, quod
cas nec sapientissimos homines excogitare po-
tuisse arbitrantur, Apollini Pythio acceptas
antiquitas referebat, & cas templi valvis affixas,
ramquam sapientiæ primitias illi consecrabat:
quis non videat, non unam aut alteram senten-
tiam, sed totam humanam vitæ institutionem
paucissimis iis Christi verbis comprehensam,
quam nullus umquam mortalium non modo cogi-
tate, sed neque suspicari quidem potuisset, non
ab humana, sed a divina solum sapientia proma-
nasse? Quid porro ram solum, ram inauditum,
tam longe positum ab humana cogitatione, quam
nostram felicitatem, paupertate spiritus, lætæ &
lacrymis delitescere? Quis Xerxi, Hannibali, Cæ-
sari, Alexandro, quibus totus orbis tenue & an-
gustum suæ laudis domicilium videbatur, qui tot
regna, nationes, imperia, quot terra marique con-
tinentur, sterilem suæ gloriæ segetem arbitra-
bantur, dicere audeat: amplitudinem vere laudis
& gloriæ angustius quibusdam, & quasi carceri-
bus spiritus confingeri? Quis reliquis imperato-
ribus persuadere potuisset, totius orbis possessio-
nes, mansuetudini animi, & non bellico furori, &
armatæ audaciæ esse tribuendas? Quis Epicuro,
& Cyrenæicis hominibus luxu disfluentibus, in
squalore & lacrymis sempiternam lætitiæ sitam
esse probaret? Quis reliquis philosophis, elatis
humana sapientia, & hominibus illis, quos clari-
tas generis, divitiarum affluentia, dignitas & po-
tentia arrogantes atque insolentes efficiebat, per-
suaderet: in stultitia sapientiam: in humilitate
majestatem: in ignominia gloriam: in contume-
liis honorem: in opprobriis dignitatem: in indi-
gentia divitias: in calamitatibus & infortuniis
æternam beatitudinem esse collocatam! Nullus
plane præter Deum id efficere potuisset. Qui cum
quondam Moyfi per angelos, populo Israelitico
per prophetas loqueretur: novissimis temporibus
per filium unicum, suam nobis voluntatem æter-
nis evangelii monumentis, & illius sanguine con-
signatam contestatamque reliquit.

Math. 6

Quis

Quis ergo jam est, cui non & veteres tenebras consideranti, & istam euangelicam doctrinam lucem intuenti, Christus non solum, ut Sol esset, natus fuisse videatur? Quis est, qui non intelligat apostolos, qui totum orbem, eodem euangelii lumine illustrarunt, lumina etiam appellari debuisse? Sed cum Christus Iesus hanc honorificam Solis compellationem, tantis sibi opprobriis & contumeliis constituisse recordatur, cum nosset hanc suam euangelicam philosophiam odio & invidia plenam esse futuram, utpote quæ deorum aris, templis, altaribus, nefandis sacrificiis, & ceteronisi, omnibus scholis, gymnasiisque philosophorum bellum esset cruentum illatura: quæ veteres religiones, & sapientiam abolere: quæ sceleratorum hominum audaciam frangere: quæ principum furori, & non factis modo, sed improbis etiam cogitationibus obviam ire debuisset: cum nosset, lucem caligantibus oculis, & salem vulneribus acerbissimum esse futurum: & hinc bellum acerrimum suis carissimis apostolis imminere: & eo acerbis atque luctuosius erāt futurum, quod inercuata illa pugna, cum potentissimis adversariis, discipulos suos, non armatos, sed inermes & nudos: non sapientia, sed stulticia crucis: non potentia, sed patientia: non ferro, sed euangelio congressuros esse videret. Prius ergo quam illos lucem appellavisset, ad tantum bellum spe beatitudinis & exemplo prophetarum armavit. *Beati, inquit, estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in calis: sic enim persecuti sunt prophetae, qui fuerunt ante vos.* Et quoniam homines duci studio laudis intelligebat, nihilque eos magis optare, quam ut suum nomen toti orbi clarum & celebre redderetur, & inde Græcis hominem *no eōs*, lumen, inquam, appellari: quibus in rebus Christianos homines elucere oporteat, illis verbis indicavit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in calis est*, ut intelligerent omnia in Dei laudem atque gloriam esse referenda. Deinde vero summam eorum dignitatem, & quales illos esse vellet, quibus hoc tantum euangelicæ prædicationis munus committebat, duobus hodierni euangelii verbis explicavit, cum illos & terræ salem & mundi lucem appellavit.

Sed quoniam satis multa de ipsa lucis compellatione dixisse videmur, de officio ipso pastorum atque munere dicamus. Quapropter vos obsecro, sanctissimi patres, ut eas quas hæcenus, dicenti benevolas & attentas aures accommodatis. Remigare paululum imprimis nobis necesse est, dum explicamus, quia ratione Christus salis & lucis nomine apostolos officii sui commonefecerit: deinde vero vela pandemus orationi, & per hoc immensum cælestis doctrinæ pelagus, citatis remis, velisque feremus. Mihi quidem sæpenu-mero atque diligenter hæc Christi verba consideranti, nihil sapientius excogitari potuisse videri solet, ad exprimentam imaginem illorum hominum qui rerum publicarum, & animorum potissimum, fræna moderantur: quam illos & salem & lumen appellavisse: ut qui salis ingenium, qui luminis naturam perfectam habuerit & exploratam, apostolicam antistitem dignitatem, & illorum officia atque munera facile deprehendat. Samius Pythagoras, patres gravissimi, qui si-

Concil. gener. Tom. X.IV.

agnis quibusdam totam suam includit, philosophiam, salem justitiæ & æquitatis symbolum fecit: Moyses vero sanctissimus, qui legem euangelicam dictis & factis adumbrabat, nunc æternitatis symbolum faciebat, cum aliquando pactum salis, scædus sempiternum appellabat: nunc iudicii atque delectus, cum illum omnibus sacrificiis permisceri jubebat: Christus vero cælestis philosophus, qui veritatem ex ipsis philosophorum latebris, & Mosaicæ legis umbris in lucem extraheret, muneris apostolici signum & quasi tesseram esse voluit: ut quemadmodum Moyses, & antiqui patres, rebus corporeis addicti atque consecrati, illa sacrificia grata Deo esse credebant, quæ sale conspersa ad aras deferbantur: sic hoc euangelicæ legis tempore, quo tota illa cura atque sollicitudo religionis a corporibus abstracta ad mentem potissimum & spiritum devoluta est, significavit Christus jam istas animorum hostias non esse sine sale offerendas, ne illis insipidis & insulsis, Deo stomachum nauseamque moveremus. Et sicut sal rebus jam prope desperatis & emortuis, veluti quemdam animum, vitamque restituit, infectis vero atque contaminatis tribuit quandam immortalitatem: sic apostoli ut mortalium animos ab æternæ mortis faucibus eriperent, & euangelii beneficio, gloriæ immortalitate donarent, & veluti præsentem lucem tenebræ fugiunt, atque dissipant: sic conspecta apostolorum innocentissima vita, & audita cælesti doctrina, veluti duabus facibus adhibitis, omnium animorum caliginem ex humanis mentibus pellentur.

Quid enim est aliud salis & lucis officio fungi, quam cum duo sint animorum tyranni, quibus homines oppugnantur & opprimuntur, cæcitas nempe mentis, & perversitas voluntatis, ita vitam componere, & sermonem temperare, ut splendore euangelicæ doctrinæ cæcitate animorum propulsemus, & innocenti vita aliorum voluntates exemplo virtutis incendamus? Attendant jam ergo diligenter qui apostolica dignitate gloriantur, & quantum cum illa oneris atque negotii suscipiant, secum aliquando taciti perpendant atque meditentur. Nam cum illos & terræ salem, & mundi lucem Christus appellavit: dignitatis quidem amplitudinem, sed magnitudinem etiam laboris; honoris præstantiam, sed oneris etiam difficultatem indicavit. Quid est per Deum immortalem magis laboriosum, quam Christi personam sustinere? quid magis arduum, quam non modo seipsum, sed alios ab omni contagione labeque vitiorum immunes conservare, & in officio retinere? Et enim ad virtutem impellere, a vitiis revocare, nunc suppliciorum metu nefarios homines deterrete, nunc spe præmiorum erigere & inflammare, avaris libertatem: libidinosis castitatem & temperantiam: timidis constantiam: omnibus frugalitatem persuadere: ex crudeli misericordem: ex impio justum: humilem ex superbo: ex improbo innocentem facere: extirpare vitiorum radices, extorquere prævas cogitationes, & quasi quoddam imperium in hominum mentes exercere, majus est quam ut cuiusque oratione explicari possit. Quid enim potest fingi aut excogitari difficilius, quam non solum tuipiter facta, & petulantè dicta, sed internos ipsos pravos animi sensus, cogitationesque corrigere? Parricidam, ne alterum occidat: latronem, ne furetur: adulterum, ne violet cuiusquam pudicitiam, efficere licet sit difficillimum: fieri tamen potest, si illius

ANNO
CHRISTE
1562.

NUM. 27,
Levit. 2.

ANNO
CHRISTO
1562ANNO
CHRISTO
1562.

si illius manibus catenas, pedibus compedes injicias, & in carcerem detrudas, sed ut furari nolit, ut neminem odio prosequatur, ut interno non flagret libidinis incendio, præstare ita magnum est, ut vix cuiquam mortalium concessum esse videatur. Est enim illud non corporis, sed dominæ voluntatis esse censores, quæ nullis catenis constringi, nulla vi invita cogi aut coerceri potest.

1. Cor. 9.

Iam vero jacentes sublevare, consolari calamitosos, labantes confirmare, hæresibus occurrere, manum præcipitantibus porrigere, pauperum indigentis subvenire, omnium miseris commoveri: omnia (ut fecit Paulus) omnibus fieri, & motu velocissimi sideris undecumque advocatum, veluti numen aliquod adesse, omnia invadere, omnia collustrare, omnia videre & audire, sibi & aliorum saluti consulere, & quasi in puppi sedentem, rectum clavum tenere, cuius obsecro tanti laboris & tam inauditæ virtutis est? Merito divus Gregorius nullam artem, nullamque disciplinam difficiliorem esse dicebat, quam animorum regimen & moderationem.

Hæc sunt, sanctissimi patres, pastorum munera, existimare debet qui se lucem appellari gaudet, sibi fidem, religionem, evangelicas leges, animorum salutem, Christi gloriam, & quasi ecclesiæ navim esse commissam, oportere se vigilantem & circumspectam navitam de aliorum salute sollicitum exhibere: periculosa hujus navigationis monstra, dæmonis & hereticorum insidias ostendere, & quasi digito monstrare: hic Scyllam, ibi Charybdim: illic cautes & scopulos delitescere, qui navigantibus insidientur, omni contentione fugiendos: consideret se ducem etiam esse & imperatorem exercitus Christiani, sibi secum & cum aliis bellum esse susceptum, cum populi vitiiis atque sceleribus esse pugnandum, nunc militum timiditatem animandam, nunc audaciam comprimendam, nunc impellendos & cohortandos ad pugnam milites, nunc vero revocandos & retinendos, sæpe classicum, sæpe etiam & receptum esse canendum. Scipionem cum Marco Catone Romani conferentes, ut Catonis laudes amplificarent, Scipionem foris cum hostibus armatum, Catonem domi cum vitiiis togatum, bellum gessisse dicebant: majoremque gloriam, domesticis vitiiis prostrigatis, Catonem fuisse consequutum, quam Scipionem tot superatis hostibus, & latissime imperio propagato, quod multo esset illustrius, vitia quam homines superare. Quod si vit ille non admodum de cælo, sed vestigia solum naturæ sequutus, ad officium suum pertinere arbitrabatur, extirpandis vitiiis totam suam operam & studium collocare: quid ecclesiæ pastoribus faciendum esse putabimus, quos ipsa divina sapientia hujus belli quod cum animorum hostibus gerimus, voluit esse primipulos & antesignanos?

O fides sanctorum apostolorum inaudita, o virtus & ardor ille animorum incredibilis, qui hominibus Christi verbis, non persuasi modo, sed inflammati & incensi, cum se Christi legatos & mundi lucem agnovissent, non illam delitescere passi sunt, sed in eo loco collocaverunt, unde in omnium mortalium oculos incidere potuissent. Quam ardenti studio illa legatione fangebantur! quanta celeritate latissimas provincias, longæque disjunctas regiones peragrarent! Bartholomæus & Thomas utramque Indiam, ultra citraque Gangem fluvium: Andreas Syriam: Mattheus

A Æthiopiã: Iacobus Hispaniam: Philippus Scythiam non modo viderunt, sed in tenebris & in umbra mortis positas luce evangelicæ prædicationis illustrarunt. Et duodecim homines ignobiles & indocti, cum totum pene orbem Christi nomine & evangelio complexissent, de tyrannis, de dæmonibus, de statibus deorum, de philosophis parta victoria, cum omnia ferme mundi propugnacula & arces occupavissent, in illis crucis vexillum sustulerunt. Et ut interim reliquas omnes gentes atque nationes prætermutamus, quarum cervicibus apostoli Christi jugum impulerunt: quod potuit esse præclarior atque illustrior apostolicæ gloriæ monumentum, quam gentem illam togatam, ad gloriam natam sempiternam, Romanos, inquam, rerum dominos, qui triumphis clari, victoriis elati, gloria rerum gestarum illustres, suos imperatores & aris, & templis, & divinis honoribus dignos arbitrabantur: qui nihil nisi magnum, excelsum, gloriosumque redolebant: quibus quicquid immortalitatem non spirabat, vile & abjectum videbatur: in eam sententiam adduxisse, ut crederent in Christo fabri filio, ignobili, contempto, ex invidiosa gente nato, affecto mille contumeliis, & opprobriis, & demum tanquam scelerato, & improbo, inter duos latrones pendente, veram gloriam & laudem sitam esse: & jam Saturni, Iovis, Martis, ceterorumque deorum statuas, quibus illi suas victorias acceptas referebant, evertendas esse atque dissipandas: & illarum loco, crucem, quam veluti rem turpissimam averfabantur, tanquam signum salutis, & vexillum felicitatis esse collocandam?

Quid referam illorum in propaganda Christi gloria sollicitudinem? Petrus circumcissionis magister: Paulus Gentium doctor, omnes circumcibant ecclesiās, fratres invisebant, afflicti consolabantur, omnium saluti prospicebant, cum philosophis congredebantur, alios in Christi fidem pertraherent, illos confirmabant, absentes epistolis, præsentibus concionibus adhortabantur. Paulus omnium ecclesiarum sollicitudine premebatur, in Petri humeros moles totius Christiani orbis immensa inclinata recidebat, & eo Christi amore conflagrabat, ut leve hoc tantum illi pondus videretur. Omnes denique apostoli egentes, afflicti, calamitosi, expositi omnium malorum telis, quasi fortunæ lædibria, cæsi, verberati, contusi, indicta causa condemnati, bestiiis obiecti, dilacerati, in ipsa tamen positi tyrannicæ crudelitatis carnificina & vitia acriter increpabant, Christum prædicabant confidenter, & ipsosmet carnifices sæpe etiam in Christi leges pertraherent, & non modo illatas contumelias alaci & infra cæto animo perferrebant, sed etiam ultro se ipsis injuriis obiciebant, quod in illis Christi gloriam latere arbitrabantur: ut mihi quidem apostoli non modo inferendis pro Christo contumeliis, sed in exoptandis ambitiosi fuisse videantur.

E O vere pontifices Christiani, o vera & clarissima mundi lumina, hoc est esse lucem, sanctissimi patres, non perpetui errorum tenebris mentes hominum occupari: illud est esse saltem, vulnera etiam cum aliquo dolore sensu sanare: est enim salis proprium, acerbiteram quandam, & veluti morsum doloris vulneribus inferre, hoc est, symbolum evangelicæ & apostolicæ libertatis, qua una virtute nihil est in ecclesiasticis pastoribus illustrius, nihil magis necessarium. Sic enim affectos & animatos esse oportet Christi ministros, ut etiam

ut etiam si principum gratiam exulcerandam, etiam si potentissimorum hominum animos exacerbandos & illorum contra te potentiam concitandam & armandam, etiam si distractos atque fulgentes tyrannorum gladios suis cervicibus imminere conspexerint: quod ratio jubet, quod dicat evangelium, quod præcipit Christus, quod illorum salus & ecclesie dignitas postulat, sine metu & spe libere, audacterque loquantur: & medicorum peritissimos imitentur, qui dum aegri salutem prospiciunt, non modo acerbam aliquam medicinam vulneribus adhibere, sed ipsa etiam membra abscindere, urete & resiccare soleant, ne dum in membra sunt nimium misericordes, in vitam ipsam crudeles fuisse videantur.

Sed prohi dolor, ignoscite patres, si quid liberius dixerō, quam tanta hujus amplissimi loci & ordinis patiatur auctoritas, rigidam illam censoriamque virtutem, acerrimam peccatorum vindicem, fractam atque debilitatam: sanctissimum severitatis magistrum magna ex parte sublatum: ardorem illum apostolicum animorum si non penitus extinctum esse, magno opere tamen deservisse videmus: cum homines assentari vitis, & honori suo servite decesserunt. Ferunt philosophum nescio quem, filio persuadere solitum, ne ad populum concionaretur: nam si vera dixeris (ait) populum hostem & inimicum es habiturus: si falsa, Deum. Quoties hæc unica ratio multos egit transverfos, & ad has cautes & scopulos misere illorum constantiam allisit? Dicite mihi obsecro, patres sanctissimi, per Deum immortalem, si quisquam esset (singamus enim esse ut melius rei indignitatem concipiamus) si esset aliquis tam demens, qui clamante Paulo, si hominibus placerem, Christi servus non essem, ipse totum suum studium ad conciliandam hominum gratiam benevolentiamque conferret: tam ambitiosus, qui dicente propheta, *Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placent*: docente apostolo, *ne ad oculum serviamus*: ipse redditus assentator improbitatis, dignitatis aut gloriae cupiditate vellet in maximis hominum sceleribus connivere, sine voce, sine mente, sine libertate: qui denique abjecta omni cura rerum celestium, oculos in terram flectere, assentari vitis, hominibus quam Deo, ambitioni quam Christo servire maluisset: nonne & salis & lucis nomine indignum, & omni supplicio dignissimum judicaretis? O fallaces & inanissimas spes eorum hominum, qui sibi potius quam ecclesie, honori suo quam Christi gloriae, suis potius rebus quam Christiani populi saluti consulere conantur: neque illas irati iudicis voces exhorretunt, quibus illos Christus in die illo iudicii miserabili alloquetur. Si pastor & sponsus etas ecclesie, cur oves errare, cur sponsam misere ab hostibus vexari permittebas? Si lux eras, cur latebras quaesisti? Si delitescere cupiebas, cur lumen esse voluisti? Si salis officioungebaris, cur patiebaris terram putrefecere? Si te huic oneri imparem intelligebas, cur tam ambitiosus? Si parem, cur tam negligens? nihil te nostræ leges, nihil pietas, nihil ecclesie ruina, nihil nostrorum apostolorum exempla, nihil hic dies formidabilis, nihil præmia, nihil supplicia penæque moverunt? O voces luctuosas & formidabiles, quid alii sentiant nescio, sed ego cum hæc cogito, & animo exhortescō, & corpore contremisco.

Constantem ergo, erectum & libertate Spiritus armatum esse oportet ecclesie pastorem, hoc *Concil. general. Tom. XIV.*

potissimum tempore quo ne fieri & improbilissimi homines euangelicam libertatem in occasionem carnis (reclamante Paulo) traduxerunt. Hac armati apostoli, nullis laboribus, neque tormentorum generibus parcendum duxerunt, ne ipsi aliorum sceleribus parcere viderentur. Hac etiam muniti martyres, liberas illas voces emittebant, quas nulla supplicia, nulli cruciatus intercludere aut cohibere potuerunt. Hac ceteri vestri ordinis sanctissimi homines se fortiter tyrannorum crudelitati opposuerunt, Athanasius, Augustinus, Chrysostomus: Ambrosius ille, qui Theodosium post editam miserissimam Thessalonicensium stragem, & cruentas innocenti sanguine manus, templum ingredi volentem manu apprehensum contuit, & illis verbis voceque repressit: Tunc isti consceleratis manibus sanctissimum Christi corpus contrectabis? tunc illum nefando isto & sacrilego ore excipies? non patiar, non seram. Itaque non perterritus Ambrosius tanta illa Romani imperii majestate, non potentiam totius orbis finibus terminatam perhorrescens, non superbas illas aquilas, non lictores, non laureatos fasces reformidans, potentissimum imperatorem ad publicas lacrymas & penitentiam adegit. O vere pontifex Christianus, cui Christi gloria, salute & vita ceterior fuit. O Hieronyme sanctissime, te enim appellare jam libet, unicum euangelicæ libertatis exemplar, & in hujus tantæ apostolicæ gloriae vocare societatem: qui ex illo Bethleemico diversorio, hominum sceleribus & hæreticorum audaciæ acerrimum bellum intulisti: quem neque mortis metus, neque vitæ cupiditas, neque spes aliqua potuit coercere, quominus illa tua fulmina orationis a pectore illo amoris divini flammis incenso profecta, in omne genus improbitatis liberrime contorqueres. Sed quorūm hæc? numquid vos hæc ignorare putamus, quorum est incredibilis sapientia? Numquid non hæc vos officia ecclesie præstitisse censemus, qui tanto studio & ardore in ejus salutem incumbatis, usque adeo, ut mihi quidem curas, sollicitudines, summosque vestros labores consideranti, & huic vestræ dignitati & illi purpuræ miserendum potius quam invidendum esse videatur? Numquid mentes vestras sapientissimas informandas, aut sanctissimas voluntates impellendas & animandas esse putamus?

Non sum tam demens, sanctissimi patres, ut hæc non modo dicere, sed neque cogitare audeam: sed eo consilio a me factum est, ut cum vobis apostolici vestri muneris memoriam reficassem, & miserissimas ecclesie plagas vestris oculis subiecissim illius miseris & lacrymis ita commoveremini: ut potius mortem sustinendam, quam afflictam & calamitosam matrem, in tantis arumnis, sine spe salutis deserendam arbitraremini. Nunc lucis splendore & salis acrimonia opus est, ut errorum tenebris & ecclesie vulneribus medeamini: & quando vos non aliam ob causam divina bonitas, & sanctissimi pontificis voluntas & industria in hunc sacrosanctum locum coegit, quam ut ex hac specula tamquam ex altissimo Olympi montis vertice, perditas & profligatas Christianorum regiones contemplaremini, & illis remedium aliquod adhiberetis.

Convertite per Deum immortalem oculos, non dico jam in Asiam, quæ quondam apostolorum prædicatione, & sanctissimorum hominum illustrata frequentia, nunc non modo tenebris sepul-

ANNO
CHRISTIANI
1562.
Galat. 5.

Ambros.

ANNO
CHRISTI
1562.

ta jacet, sed omnem luci aditum occlusit. Non A in Africam tot martyrum & doctissimorum quondam virorum, nunc vero Sarracenorum multitudine refertam. Non in Græciam, lumen olim Christianæ religionis clarissimum, nunc vero in miseram Turcarum servitutem redactam. Non in illam beatissimam regionem Hierosolymitanam, euangelii parentem, quam Christus Iesus sanctissimis suis pedibus trivit, & innocentissimo sanguine cruentavit, nunc vero prohi dolor improbiſſimorum Turcarum fordidissimis pedibus conculcaram. Non denique in ceteras provincias jam diu ab hostibus occupatas, in quibus vix antiquæ religionis obscura vestigia, divinæ vero indignationis atque vindictæ expressissima conspiciuntur: omittere antiquas ecclesiæ plagas, & obductas jam longo tempore cicatrices quæ curari nequeunt: nolo vulnerari vestros animos veterum calamitatum recordatione: hæc solum recentia vulnera, quæ calidum adhuc sanguinem spirant, & sanari possunt, intuemini: in has (inquam) circumjacentes provincias oculo converte, & hoc quod reliquum est afflictæ Christianæ religionis (quod est sane perexiguum) consilio atque sapientia vestra conservate: vel si id fieri jam non potest, nostris exigentibus peccatis, evangelicam puritatem toto pene jam orbe fugientem, & istud miserabile ecclesiæ funus, luctu saltem & lacrymis prosequamur. Nulla etenim natio, nulla gens, nulla provincia, nullum tam parvum & exiguum oppidum, nulla jam ferme domus est, in quam non se pestis hæc insinaverit. Non modo in Germaniam (quæ semper hæresum parens esse voluit) sed his superatis Alpibus, obscure serpens in Italiam, aperte vero in Galliam, Angliamque manavit. Et nisi extremus ille orbis angulus Hispania, Pyrenæis montibus ita natura munitus, ut in eum sicuti hostium arma, sic etiam hæreticorum dogmata ægre unquam hæcenus penetrarunt: nisi, inquam, catholici & invictissimi regis Philippi studio, & incredibili censorum fidei diligentia septus fuisset atque firmatus, haud dubie communi jam totius Christiani orbis incendio constagisset.

Etychi-
nos.

Vbiq; oppugnatur religio, & loco pellitur, non jam obscure serpsit cancer, sed aperte grassatur, cum lacte suguntur hæreses, majores indies sumit vires incendium, longius quotidie progreditur: gemit ecclesia, suspirant ejus filii, & tyrannide hæresum oppressi lugent: hostes triumphant, & non modo libere sed impune vagantur, & quod est acerbius, in nostras jam miseras insultant: non unus furit Hercules, sed Arios, Macedonios, Nestorios, Lufianos, furias denique omnes Cerberus videtur evomuisse, qui Christianam religionem misere vastent, incendiant & populentur. Et in tantis malis flere possumus, subvenire non possumus, & unicum remedium lacrymarum, non sanandis, sed abluendis, aut potius exulcerandis ecclesiæ vulneribus adhibere. O sæculum luctuosum, & infelicissimum!

Querebatur quondam divus Hieronymus, Arium parvam scintillam, quia principio non fuisset extincta, totum postea ferme orbem suiffe depopulatam: quid si nunc omnia sanctis flammis ardere atque vastari videret? quid si augustissima templa in cinerem versa, dirutas aras, delubra tabulis, signis, & simulacris omnibus nudata, pontificum, conciliorum, & ipsius naturæ jura rescissa, violatas pudicitiae leges, ad omnem iniquitatem fenestram patefactam? Quid

si multitudinem immensam duci captivam, & Christi sanguine expiatam turpissimo hæresum cæno volutari? quid si ecclesiam jactatam injuriis, spoliatam dignitate, orbata liberis, oppressam acerrimo bello: quid denique? si ipsos jam hæreticorum gladios, filiorum sanguine stultantes videret? quid sentiret? quid diceret? quo animo & quibus oculis hanc tantam ecclesiæ cladem aspiceret? Quid si nosset ex altera scintilla, ex homine inquam improbiſſimo, quem humilitas fortunæ, vitæ institutum, contemptibilem potius quam formidabilem efficiebant, hanc tantam flammam exarsisse? Quid si ab hoc homine improbiſſimo, sanctissimum Christi vicarium, cuius ille acerrimus assertor extitisset, contumelis dilaceratum videret? & tanto illum apostolicæ sedis odio constagasse, ut aperte diceret se optare Christum e nostris altaribus delere, ut pontificis auctoritatem vel infringeret, vel debilitaret, qui sæpe & sacerdos ipse & monachus circumstantes filios digito amicis ostendens, se illos leuculos adversum Romanum pontificem armare diceret: qui denique illed interstinum odium ad extremum usque halitum & spiritum reservavit, & se pestem (dum viveret) pontificis, mortuum vero, mortem futurum, nefario illo & sacrilego ore clamaret? O impiam, sceleratam, & sacrilegam vocem, & illo dignam peccatore, quod multo jam antea demon occupaverat. Vtinam prius eo fulmine ictus, quo fuit aliquando perterritus, concidisset: utinam prius sacrilegam animam, quam illam sceleratam vocem: nefarium illum prius spiritum, quam teterissimam hanc nobis hæresum sentinam, exhalasset.

Quid si nosset hominem illum (si homo, & non potius monstrum est appellandus) qui tantum malorum hominibus invexit, nefarios illos spiritus sacramentarios, & anabaptistas eructasse, qui more regis Achab veritatem e medio tollere, & omnia turpissimis erroribus & libidibus implere conarentur. Erinnys præterea, quæ pacem ecclesiæ turbarent, quæ quasi furiarum ardentibus tædis, hominum pectora in mutuum odium & caedes inflammarent: & illa dissidia fererent, quæ parentes & liberos, fratres & forores, una jam domo, communibus parietibus & latibus, non modo frui pacifice, sed neque contineri paterentur? Quid cogitaret? quid faceret? exclamasset utique meo judicio! o mores! o tempora! o miseram ecclesiam Christianam! & illud sanctissimum Hieronymi peccus exarsisset primum ira & stomacho: stylum deinde arripuisset, quo tot quondam hæreticos stravit, & in adversarios vibrantem illum & ardentem contorsisset.

Sed cum se nihili hac via aut parum proficere videret, agnoscebat divinam hæc esse animadversionem, & supplicium nostris peccatis debitum, supplex ad divinam misericordiam clementiamque confugeret: & suas etiam cum nostris lacrymas permisceret: in quibus sane omnem nostram spem, sicuti aliquando hoc in loco dicebam, imprimis video esse collocandam: quas ego, cum præsentem statum ecclesiæ considero, continere non possum: & sæpe mihi Hieremiæ venit in mentem, quem nunc videre video, fordidatum, cinere conspersum, mœore confectum, lacrymis perfusum, non jam in antiquam illam Hierosolymam, sed in nostram ecclesiam, defixis atque intentis propheticae mentis oculis, lugubri & mœsta voce, ejus excidium, orbitatemque lu-
gere.

Thren. 1.

gete. Vsq̄ adeo, ut mihi quidem ejus luctuosa catmina legenti, non tam ille dixerat Hierosolymam, quam vastatam ecclesiam: non tam everfos lapides sanctuarii, quam prostratas Christianas aras: non tam virgines & juvenes, quam Christianorum animos captivos abduci: non denique veteris Sion, sed ecclesie nostrae vulnera: non illius, sed hujus seculi misertias fuisse lamentatum: illasque suas acerbissimas lacrymas non suis, sed nostris miseris temporibus impendisse videatur. O conditionem nostri seculi calamitosam, quod tantum scelus admittit populus Christianus, parer̄ caelestis, ut tam severam fuerit expertus animadversionem. Quae tanta peccatorum nostrorum colluvies divinos tuos oculos potuit offendere, ut in tam deploratam & miserissimam sortem fuerit precipitatus. Non satis erat tuam ecclesiam Turcarum armis misere vexari, & affligi, nisi etiam ex illius visceribus filii essent exorti, qui afflictam & miseram matrem, novis ipsi ærumnis calamitatibusque vexarent? Non satis erat illam antiquis suis sedibus ab hostibus pulsam misere fuisse, nisi hic etiam exiguus qui restabat angulus, crudeliter eriperetur? Nunquid domine vineam quam de Aegypto transtulisti, cujus dux itinere fuit, & plantasti radices ejus, quae terram implebat, quae opacis & virentibus ramis operuit montes umbra, & arbuta ejus cedros Dei, quae extendebat palmites suos usque ad mare, & usque ad flumina propagines, nunc ab apro sylvestri & crudelissima fera vastari, templum ejus sanctissimum pollui, filiorum sanguinem, tamquam aquam, circa Hierusalem effundi patieris? Quousque domine excandescet furor tuus in populum istum? Quousque irasceris, & accendetur velut ignis indignatio tua? *Ne meminere iniquitatum nostrarum antiquarum, convertere. Et respice de caelo, & vixtra vineam istam, & perfice eam quam plantavit dextera tua.* Vide afflictionem sponse, quam non est qui consoletur nisi tu Deus noster. Ignosce domine, & parce populo Christiano, cujus causa neque filio tuo carissimo pepercisti. Misereere tuentis ecclesiae, cui tua solum bonitas & sapientia opitulari potest.

Sed complicemus jam orationis vela, quae dum sublata doloris aera, per hoc immensum lacrymarum pelagus excurrit, nullum jam prope locum divi Hieronymi laudibus videtur reliquisse: ut aut illae silentio praetermittendae, aut patientia & bonitate vestra abutendum nobis esse videatur. Ignosce Hieronymi sanctissime si dum ecclesiae acerbissimas refero calamitates, & tui oblitus fuisse videar, & hujus diei lætitiarum illarum luctu & lamentatione turbasse. Doleo sane te in hac luctuosa tempora incidisse, & immanis illam tuarum virtutum sylvam, quam nulla ingenii & eloquentiae vis (praeter tuam) non modo exornare, sed neque recensere possit, in tantas ingenii orationisque nostrae, & brevissimi temporis angustias esse coniectam. Sed quid ego doleam cum tu in ipso Dei gremio & verae gloriae sinu extra omnem invidiae aleam positus, secutus & immortalis conquiescas? qui mortalium laudibus non indigeas? quas nobis tacentibus tuae virtutis atque sapientiae clarissima monumenta, caelum & terra, homines & angeli, praeterita denique saecula celebrabunt, & futura admirabuntur. Te enim finxit natura, ut esses omnibus saeculis & exemplo & admirationi: te divina bonitas, quae Abrahamum fide, Enoch vitae puritate, mansue-

tudine Moysen, sapientia Solomonem, intelligentia Danielem, Heliam zelo, pietate Davidem exornavit: te inquam, quem & sibi gloriae, & ecclesiae Christianae praesidio & ornamento esse voluit, iis omnibus virtutibus cumulavit.

Neque vero mirandum est, sanctissimi patres, in vastissimum illud & capacissimum Hieronymi peccus, in quo tot disciplinarum cognitio, linguarum notitia, sanctarum scripturarum scientia, haereticorum pernicietas, ecclesiae salus, Christus denique ipse totus continebatur, chorum etiam virtutum omnium confluxisse: ut mihi quidem, quem omnium vitiorum acerrimum hostem divina sapientia fingebat, illum etiam robore, & maximarum virtutum praesidio armasse videatur. Hunc veluti facem ardentem in ecclesiae monte collocavit, quae tenebras dissiparet errorum, & studio virtutis Christianorum animos incenderet. Hic docuit, sanctissimi patres, honores, dignitates, insidias, inimicitias hominum, pro ecclesiae salute, & Christi gloria esse contemnendas. Hic docuit saeculi blanditias, tamquam Sirenium cantus esse fugiendas, & per summos labores, per exilia, & solitudines, caelum esse quaerendum. Testes sunt illa saxa, & scopuli Mesopotamiae, quos ille saepe lacrymis dolorem peccatorum expressis implevit. Testes sunt antra & excelsae rupes, quae deformatis, defessis, & defatigatis illius membris, durum cubile & asperum exhibuerunt. Testes sunt ferae ipsae, quae saepe illius gemitibus & suspiriis misericordia motae tremuerunt. Testes sunt cilia, verbera, jejunia, lacrymae, quae non modo illius membra pallida atque deformia, sed emortua prope reddiderunt. Testis est ille secessus & solitudo, quae inter Syros & Agarenos vastum limitem ducit, in qua secunda congressus, & diu cum suis cupiditatibus luctatus clarissimam de se victoriam reportavit: in qua solus cum Christo solo vivere assuevit, & ante illius tribunal saepe prostratus, se reum agnoscebat, & suorum se scelorum vindicem actoremque praestabat. Testis est illa ingens hominum & feminarum multitudo, quam ille & exemplo suo, & literis ad penitentiam agenda provocavit.

Incredibilis vero & inaudita sapientiae testes sunt illa Romana gymnasia, quae prima illi disciplinarum incunabula cum summa ejus ingenii admiratione tribuerunt. Testis est Gallia, Germania, Dalmatia, Aegyptus, Arabia, Chaldaea, & reliquae provinciae, quas ille perdiscendi gratia (Pythagoram & Platonem imitatus) peragravit. Testis est ipsa Graecia, quae cum praese ceteras nationes tamquam barbaras contemneret & aspernaretur, illius divinam eloquentiam admirata, ejus libros in maternam linguam vertendos curavit, ne tanti hominis monumentis carere videretur. Itaque Graeciam Latinis literis: Latium Graecis, Hebraeis, atque Chaldaeis Hieronymus illustravit. Testis demum est illius labor, quo ecclesiam Christianam, variis atque diversis sanctarum scripturarum translationibus scissam atque dissipatam, ad unitatem atque concordiam revocavit: ut ipso Augustino teste, Hieronymus ecclesiam aedificasse iterum diceretur.

Extremus denique istarum maximarum virtutum & gloriae testis locupletissimus est, illud Bethleemicum praesepe, quod ille (cum jam ejus os sanctissimum & sapientia & eloquentia canesceret) ultimo vitae tempore, & quasi extremae senectutis consecravit: unde clarissimam ille lucem in totum orbem diffundebat: unde haereticos vehementer

ANNO
CHRISTI
1562.ANNO
CHRISTI
1562.

menner exagitabat: unde ecclesiam ruebatur, in A quem locam ex omnibus provinciis atque nationibus, tamquam ad Christianum oraculum homines confluebant, ut sanctissimi hominis conspectu, & sapientia, & extrema illa atque cygnea divini pastoris voce fruerebantur. O vir sanctissime, fydus ecclesie clarissimum, apostolorum imitator, falis & lucis nomine, celo, & immortali gloria dignissime. Felix & beata ecclesia Christiana, qua tantum in terra patronum, advocatum in celo fuerit adepti. Felix Bethlehemiticum domicilium, quod & Christi natali die, & Hieronymi sepulcro gloriari potest: quod Christum nascentem mundo, & Hieronymum celo conspexit. Vt unde exoriens Sol ille iustitie in mortali processit conspectum, inde Hieronymus occidens, ex iis tenebris in illam sempiternam lucem, in beatorum consortium & felicitatem evolaret.

Hunc nobis hodierno die non modo celebrandum, sed imitandum proponit: quo nullum nobis aliud vel illustrius exemplum, vel iis temporibus magis accommodatum exhibere potuisset: eius vestigia, qui nunc ecclesiam salvam & incolumem esse cupimus, sequi debeamus: Nam qui eam alta ratione quam fulis precibus & supplicationibus juvare non possumus, & nullum illi aliud quam lacrymarum patrocinium exhibere, hujus viri sanctissimi lacrymas illas acerbis, & celo semper pendentem animum ante oculos proponamus. Illi vero quibus ingenium, eruditionem, sanctarum scripturarum intelligenciam, disciplinarum & ariquitatis notitiam, styli, copiam, & facultatem ad scribendum aptam divina bonitas largita est; hunc duce sequantur, qui tamquam fax quaedam & fulmen hereticorum, veluti quondam Iupiter gigantes, sic ille hereticos eloquentie divina fulminibus percussit, extinxit, atque prostravit. Quos ego & oro, & hortor, & obtestor, ut hae caelestia munera sibi ad salutem, & ornamentum ecclesie tributa ad arcendos & propulsandos illius hostes, ad tuendam ejus dignitatem conferant, quod eo ardentius & confidentius illis faciendum est, quod doctissimorum hominum sapientissimis scriptis effectum esse videamus, ut plerique adversariorum nostrorum victi atque superati, & sanctissimas Christiani jejuni leges, & pietatis opera, ad obtinendam innocentiam necessaria, & patrum traditiones, & conciliorum auctoritatem, vel invicti atque reluctantes agnoscant.

Nunc vero duo sunt, quae ab illis acerrime oppugnantur, sacrosanctum videlicet missae sacrificium, divini erga nos amoris pignus, salutis precium, hostia incruenta, mortuorum praesidium, vivorum felicitas, uberrimus bonorum omnium E fons, a Christo institutum, ab apostolis celebratum, a patribus, conciliis, ab universo Christiano orbe, tam longa saeculorum serie receptum, & nuper a vobis, gravissimi patres, sanctissimis decretis confirmatum. Tum vel sedes illa apostolica Romana, quam vel ipsi antiqui ecclesie hostes summa veneratione jam inde ab ipso apostolorum principe Petro continua pontificum successione deducunt, tamquam ceterarum omnium ecclesiarum principem & moderatricem prosequantur: in hanc igitur unam curam & cogitationem de conservando divino sacrificio, quod illi extirpare, de afferenda sede Romana, quam illi evertere & funditus delere conantur,

incumbite: ad sustentandam unicum illam & firmisissimam ecclesie columnam, omnes ingenii vires adhibere: quam qui erectam & firmam esse cupit, salvam esse cupit ecclesiam: illa etenim collapsa, ruet totum ecclesiasticum aedificium: illa extincta splendidissima face, omnia haereticum & errorum tenebris occupabuntur: quae non aliunde natae sunt, quam quod sacerdoti Dei (ut dixit Cyprianus) non obtemperatur: illa occidente, occumbet simul Christiana religio, adeo ut mihi quidem cum illius funere miserabile etiam ecclesie funus convectum esse videatur. Nihil est quod adversarij majori odio prosequantur, & majori rabie infestentur: sed nihil mirum, nefarium illud & improbitissimum magistrum atque duce imitantur: quo majori studio & animi contentione laborandum est, ut quod illi ad asslidendam magnopere religionem e medio tollere conantur, nos illud unum ad eam firmandam stabiliendamque fulciamus.

Vos vero, sanctissimi patres, acerrimum hunc ecclesie patronum, clarissimum ecclesie lumen, firmisissimum fidei religionisque praesidium, pestem & exitium haereticorum ante oculos proponite, & non modo factorum, sed vestrarum etiam cogitationum & advocatum invocate, & consulerem adhibete, si modo labefactatae & afflictae religioni optatis remedium aliquod adhibere. Quod sane non jam ego, sed ipsa macta atque lugubris ecclesia vestris genibus provoluta, per suas quas fundit lacrymas, per vestram fidem, per Christi crucem & sanguinem obtestatur, ut ejus ruinas & miseris commoveamini, ne miseram deseratis, ne quam nunc exiguam & afflictam habetis, auxilio vestro destitutam nullam deinceps habeatis, ut si minus amissam omnem dignitatem non possit recuperare, habeat saltem vestro beneficio munitam aliquam sedem & domicilium, in quo emergens e tantis arumnis, siue metu hostium libera respirare, & secura possit conquiescere. Nam nunc quo se recipiet, ubi non hostium insidias per timecat? Num in Germaniam, unde saepe cum dedecore pulsa est? Nunquid in Angliam, ubi oppressa tyrannide, in publicum prodire non audeat? Nunquid in Galham, ubi filios suos se muris vulneribus confidentes videat? Nunquid in reliquis provinciis, in quibus & occultos domesticos hostes, & externos etiam reformidet? Omnia illi suspecta, omnia misera, omnia calamitosa & acerba sunt, nisi per vos, sanctissimi patres, pace composita lux tenebris, fides populis, Christo gloria, ecclesie dignitas & tranquillitas restituantur.

Nisi rem felicissime ceptam ad felicem etiam exitum perducatis, magna sunt quae haecenus praestitistis, sed longe majora restant: nunc sordes abluenda, nunc omnis turpitudine removenda, nunc facies illi pristina revocanda, nunc pulcritudo restituenda, nunc notandi hostes, & extrema rebus omnibus manus imponenda est. Ultimus restat hujus concilii actus, in quo declarabitis, sanctissimi patres, nunquid sinetis miseram & afflictam sponsam (quod Deus avertat) perpetuo lugere, aut potius sapientia & virtute vestra recreatam, quod futurum spero, ex hoc loco praeterita calamitatis solatium, & spem futurae salutis certissimam reportare? Spiritus ille caelestis, hujus sanctissimi loci custos & moderator, qui mentes vestras sanctissimas & sapientissimas splendore divini luminis illustrat, bonitate fovet, sapientia regit & moderatur, efficiat ut sapientia,

piencia, consilio, & virtute vestra divina, cura-
tis ecclesie vulneribus, absterfus illius & fordibus
& lacrymis, restituta veteri disciplina, hostibus
ad suavissimum Christi & Romanæ sedis jugum
adductis, revocata denique pristina concordia
& unitate, læti omnes dulcissimum illud Pæ-
na (Ecce quam bonum & quam jucundum, ha-
bitare fratres in unum) in Christi gloriam, lau-
demque canamus. Cui sit laus, honor, gloria-
que sempiterna. Amen.

XCIX.

ORATIO HABITA AD
ecumenicam synodum Tridentinam, a reve-
rendo patre, fratre Francisco Orantio, Hi-
spano, Minoritanæ familie, sacre theologie le-
ctore Vallisoleto, in eodem concilio apud pa-
tres substituto vicario pro reverendissimo D. D.
Christophoro Valodano, Palentine ecclesia
presbitero, ac sancta generalis inquisitionis in tota
Hispania censore, die celeberrimo sanctorum
omnium Kal. Nov. anno MDLXII.

Sacerdotes tui domine, indignantur justitiam, &
sancti tui exultant. Psal. 131. Beati, qui esu-
riunt, & sitiunt justitiam. Matth. cap. 5.

FATEOR equidem, illustrissimi cardinales, qui
domini nostri Pii quarti, patris omnium, lo-
cum tenetis, & personam sustinetis, oratores
maximi, vos qui imperii majestatem, celsitudi-
nemque regiam nobis præsentia referitis, generis
splendore, ac rebus per vos bene gestis & ipsi cla-
rissimi, antecessores literatissimi, qui ad orbis totius
Christiani clavum & gubernacula lectissimi fede-
ris: magistri doctissimi, fateor ad dicendum de
cælesti hac, & pene divina justitia diem hunc
Deo, justique omnibus sacrum, satis nobis con-
tingisse opportunum. Miræ sane oraculum Davidi-
cum de sacerdotum justitia, & sanctorum exul-
tatione ad rectitudinem evangelicis mentibus as-
servatam quadrat, quamdiu mortales vixerunt,
& ad supremam illam suam felicitatem, quam
ipsis incredibili lætitia, ingentique animorum
exultatione non Christianus orbis tantum, sed
& angelicæ mentes voce dulcissima æternis di-
centes, hodierno die jucundissime gratulantur.
Hos cum audit ecclesia mater cælestes suos dedis-
se cantus. non potest (angustis quambet undi-
que pressa) non illis congaudere: imo vero incre-
dibili correpta gaudio, apostrophe pulcra usæ,
nunc nos filios suos, nunc ipsos alloquitur bea-
tos. O filii, vita bæc nostra, quam a dulci patria
exules nos vivimus, vere lacrymis & suspiriis de-
betur tota. At postquam dies hic sanctorum cla-
rus gloria, ipsis etiam supremis ordinibus festi-
vior habetur, tantam nos eorum lætitiæ congra-
tulatione nostra expectatissima illis sane cumule-
mus. Quare o *justi exultate in domino*, quibus & E
sors cecidit in præclaris, & hereditas præclara est
vobis. Spesque eadem & nobis, qui miseræ nos-
træ peregrinationis periculi ingemiscimus, inter-
im dum nostra jacitur nobis alca, multos facit
animos, ut in istam dignitatem suspiremus, & fe-
stinemus in istam requiem ingredi. Convenit
etiam Davidicus psalmus summe & cum esurie, &
siti justitiæ evangelicæ.

Novi siquidem testamenti mediator, quemad-
modum vel Mattheo referente didicimus, cum
videret turbam in dies magis ac magis increbres-
cere, montem subit. non legem accepimus, sed
Concil. gener. Tom. XLV.

cælestes ipse magis explicaturus Silenos, quos nun-
quam hominum oculus viderat. Monte igitur
conscenso, cælestis philosophiæ doctorem agere
cepit: ipsa loci celsitudine declarans, se nihil
plebeium traditum & humile, sed ardua, cæle-
stique omnia, & quæ attentum auditorem re-
quirent. Aderant proximi sancti apostoli, in
pulcherrimæ coronæ modum circumcingentes
magistrum, paulo mox legati a latere creandi, &
qui novas has mercedes in orbem univertum in-
veherent, & evangelicæ doctrinæ nondum audi-
ta dogmata nobis depromerent, plurimum ab-
horrentia ab opinione eorum, qui mundo videntur
admodum sapere. Aperuit os suum stultam
faciens, & inefficacem convincens mundi hujus
sapientiam, ut quæ verbum hoc beatitudinis
nostræ vel olfecisse non potuerit. Certe vel hic
unus Matthæi locus, ubi Christiana justitia nobis
explicatur, persuadere potest, nulla cælestem
legislatorem nostrum orbi ostendisse, quæ om-
nino nova, & supra hominum opinionem dicta
esse videantur.

Initium a beatitudine orationi suæ dedit: no-
verat porro ille qui finxit sigillatim corda nostra,
& qui intelligit omnia opera nostra, nulla re ho-
minum mentes præ beatitudine afflicti. Huc om-
nium vota tendunt, huic nostra omnia nuncupa-
mus. In beatitudinem demum nimia cupiditate
propendemus. Beati, inquit, pauperes, beati qui
lugent, beati qui esuriunt. O rem miram, patres
amplissimi! Qui sibi ista coherent? Quid illi bea-
tæ vitæ omnibus divitiis absolutæ communcæ &
miseriæ ac paupertati? Quid illi exultationi, quæ
sic beatorum animos felicissime complebit, &
oculorum lacrymis? Quid illi perfectæ felicitati,
& lætitiæ? Quid habet commune sanctorum illa
satietas, apparente Dei gloria, cum esurie, & siti?
Demum nihil minus videbitur beatitudo, si su-
perficiam attendas quam quæ a Christo hic de-
scribitur: nisi quod studuit mirabilis hic in legisla-
toribus, fidei nostræ auctor & consummator, om-
nes naturæ nostræ cupiditates, inania, vanaq; ho-
minum cõmentæ, hac sua oratione evertere: dum
docet his, quæ mundus vel nominare horret mer-
cedis subesse plurimum, nimiumque precii in eis
delitescere: ut quæ in sanctorum exultationem, ju-
storum operibus ex fide & gratia procedentibus,
æterno Dei sedere debeat, certissimæ viæ sint.

Est porro hæc ipsa loquendi phrasis Dei filio
non semel aut iterum, sed sæpe familiaris: hæc, in-
quit (alibi patrem alloquens) *est vita æterna, ut*
cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti
Jesus Christum filium tuum: quæ sane verba non
modo claræ illi visioni, quæ sanctos Dei manet,
quando videbunt eum sicuti est, congrue quis ac-
commodaverit: verum, si ad fidei cognitionem
euangelicæ prædicatione expressam de Deo &
Christo ejus reserere velit, ut quod hæc in illam
certa sit via, Paulum sanctissimum videbitur imi-
tatus, qui ait: *Nos vero omnes revelata facie, glo-
riam domini speculantes, in eadem imagine
transformamur a claritate in claritatem, tanquam*
a domini spiritu. Sunt igitur beatitudines eu-
angelicæ istæ, non quod hic status, absit, sed quibus
finis acquiritur. Paulus etiam universo Christiania-
no negotio in spem concluso, sanctorum pres-
furas, quas evangelicus sermo felicissimo no-
mine hic donat, non immortales spes, non per-
petuas afflictiones, non sine fine mala vel suspi-
cari nos sinit: sed contra læves & momentaneas,
& quæ secundum excellentiam æternam gloriæ

1. ad Cor. 13

Psal. 163

1. Joan. 3

1. ad Cor. 3

2. ad Cor. 3

2. ad Cor. 4

ANNO
CHRISTI
1562.

pondus operantur in nobis. Ut vel hac ratione beatitudo sit ea, quæ vel uno momento suprema felicitate complebitur. Quod enim parum distat, pro minimo reputatur. Novæ igitur & cælestis structuræ divinus hic architectus, qui pro ecclesiæ suæ construenda fabrica, non ætem tamquam diem tranfigebat, sublimi ædificationi, quæ caelos pertingeret, humilitatem, modestiam, animi profertationem, & spiritus paupertatem, conveniëntissimum fundamentum jecit.

Primus ille terræ filius Adam, cum Dei beneficentia summis ornamentis esset insignitus, cum in summum honoris fastigium evectus esset, denique cum divitiis divinæ gratiæ afflueret, manere poterat in suo gradu: siquidem hominem altius quam licebat, & quam fas erat, non extulisset ambitio. At satanæ illecebris captus, eontempta veritate, miser ad mendacium deflexit. Et qui spiritu pauper esse noluit, ob superbiam, quam omnium malorum initium vocat Augustinus, ab eximia gloria, in extremam ignominiam deturbatus est. Paulus etiam sanctissimus, cum malorum chiliadem enumerare vellet, amorem sui atque elationem vitia cum spiritu paupertate ex diametro bellantia, ante omnia præmisit. Hinc inanis illa hæreticorum hominum orta est gloriæ cupiditas. Hinc ipsorum temeritas, co iniquitatis progressa, ut non regis viæ & antiquæ pertasi tantum, quærant devia; verum etiam ore plusquam sacrilego caelum attingentes, ipsas scripturas sacras, si semel intellexerint, ob clarissimum ipsarum testimonium nullam pati adulterinam expositionem, mox perverrunt, deturpant, luxant, radunt, & in frusta immanissime secant. Et (ut semel omnia dicam) spiritus elatio, auðere Augustino, non nisi Dei contemptu terminatur. Totius ergo boni initium, sanctissimi domini, humilitas est: & totius mali, superbia. Denique & perditionis initium a superbia exit per diabolum: at salutis initium ab humilitate per Christum. Propterea convenienter & omnium beatitudinam humilitatem constituit principium quo loco diligenti consideratione observemus non dictum, Beati humiles spiritu, sed pauperes egeni & mendici: ut semper Dei adiutorium mendicent: nam pauper quidem est, qui angustiam habet; non autem tantam, ut mendicare cogatur. At vero hic: beati, inquit, mendici spiritu, ut in multa necessitate humiles ostendat. Si ergo dixisset, beati humiles spiritu, nihil amplius significasset, quam humiles: nunc autem & pauperes, & secundum spiritum pauperes, intelligentes per fidem, unde sit, ac dimanet adiutorium hominis. Vides ergo, non quamcumque humilitatem, euangelicam beatitudinem esse, sed eam, quæ ex humilitate nascitur, spiritus paupertatem, & indigentiam. Qui enim juxta euangelii fidem humiles sunt spiritu, pauperes, & mendici, non ex natura, sed ex fide pauperes, dum nimis timent de se, adiutorium Dei pulsare non cessant.

Chryf. supra
per Mat.
cap. 5.

Beati qui lugent: hæc vestra beatitudo est, pastores observandissimi, qui doctores estis, qui & supra montem estis: qui enim sua peccata lugent, beati illi sane, sed mediocres beati: beatiore vero qui aliena lugent peccata: tales vos esse convenit. Nam cum sitis omnes populi Christiani patres, quomodo lugere non poteritis? cum quotidie Christianorum animas usque ad infernum cadentes, e vestris manibus clapas videatis? Angelis porro, quibus ut signent Dei servos de-

A mandatur cura, dictum legimus: *Ita per Hierusalem, & signate omnes qui lugent super iniquitates, quæ sunt in medio Hierusalem.* Ea sane vera est ecclesia Christi, cujus fundamenta sunt in montibus sanctis. Beati mites: & mansueti, adversum quos neque prævalere potest peccatum, neque adversus alterum aliquando ex illis peccandi occasio nascetur: sed student magis injuriam pati quam facere. Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam: qui nihil aliud quærunt, quam ut a culpa purgati, tam ipsi quam alii crescant in gratia: & plus patriæ quotidie appropinquent per desideria fervida: desiderantes secundum Dei justitiam conversari. Beati misericordes: qui non pauperi aut pupillo miserentur tantum, verum inimico proprio, benefacientes ei: hic enim beatus fiducialiter adjiciet, dimitte mihi debita mea domine, sicut & ego dimitto debitoribus meis. Beati mundo corde: qui non solum non faciunt malum, nec cogitant: sed adhuc etiam qui omne bonum & faciunt semper & cogitant. Beati pacifici. Pax est unigenitus Deus, de quo dicit apostolus: *Ipsa enim est pax nostra*, qui ergo pacem diligunt, filii sunt pacis. In hanc beatitudinem hortatur nos propheta regius, inquit: *Cohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum: inquire pacem: & persequere eam.* Demum octava euangelica beatitudo veræ circumcissionis martyrio (ut eleganter exprimit Hieronymus) terminatur. Beati, inquit, qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Beati vos cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos: mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in caelis.

Cui non hic libebit cum gentium magistro Paulo exclamare opportune? Vbi sapientes gentium philosophi, apud quos summa erat sapientiæ auctoritas? Vbi scriba Iudæorum doctor, & (ut egregie interpretatur Cyrillus) grammaticus, grammaticæ professor, poëtarum prælector & interpres? Vbi sæculi hujus inquisitor, altercansque disputator, qui suis rationibus & argutiis se omnia assecutus credit, universaque opinionibus quibusdam permittit, & profundissima quæque naturalibus investigationibus metitur? Vbi Plato aliquo doctissimus? Vbi Aristoteles sui sæculi & anima & princeps? quotus quisque nobis beatitudinem annuntia vit? quotus quisque erroribus miseros nos complicatos in lucem potuit asserere, cælesti libertate donare, docere veritatem, vanas solvere præstigias, quibus illusi tenemur? quotus quisque oculorum lacrymas, paupertatem spiritus, & id genus cetera, æternis delictis, summaque & infinita tranquillitate consolatus est aliquando?

E Agnoscat igitur, agnoscat cæca hominum libido, neque opibus, neque luxu, neque voluptate, sed magis his omnino contrariis, siti, esurie, suspiriis & lacrymis, in cælesti illud capitolum, beatissimumque senatorum conventum, ubi sit futura sanctis æterna quies, ac gloria cum Deo perennis, tanto facilius ferri nos, quanto prioris generis tebas magis opprimimur. Dei nihilominus donum agnoscamus, qui & magnifice se nobis apparere fecit, & qua iremus ad ipsum, per prophetas olim, novissime per filium, per prophetas, quotidie præmonstrat. Ecce mundi excrementum & impiorum rejectamentum, abjecti & despicibiles homines, jure hereditario capient regnum, longe magnificentius omni regno mundi.

Ipsorum,

ANNO
CHRISTI

1562.
Ezech. 9.
1. ad Tim.
3.
Psal. 86.

Matth. 6.

ad Eph. 2.

Psal. 33.

Hierony.

Matth. 5.

1. ad Corin.

1.

Cyri. in

Paulum.

Ipsorum, inquit, est regnum calorum, ipsi posside-
bunt terram, consolabuntur, filii Dei vocabuntur,
misericordiam consequentur, Deum videbunt:
denique mercedem habebunt repositam in caelis.

O vere beatos & reges, quorum & nunc
etiam magnificum regnum est nulli servire vitio,
nullis obnoxium esse cupiditatibus, satanicas
copias conculcare, mundum visisse cum illis om-
nibus, quæ nos terrent vel illectant. O vere bea-
tos, qui visuros se domini bona in terra viven-
tium credunt, & sperant, & quorum lacrymæ di-
vinis abstergentur manibus, nimia post lacryma-
tionem & secum exultatione perfundendos, quos
& implebit altissimis lætitiæ cum vultu suo.
Quid jam miramur, sanctos Dei homines cuius
vacuos, atque liberos, fretos Deo, fretos inno-
centia sua, fretos præmiis futuri sæculi, tranquillo
pectore contemnere ea, quæ nos maxime & sus-
picimus & amamus? Nonne regnum sperant obti-
nere longe pulchrius, ac longe ito magnificentius?

Verbum hoc Christi, sanctissimi domini, *Mer-*
ces vestra multa est in caelis, quanto animos (im-
mortalem Deum) euangelicis mentibus fecit!
Verum quoniam si de his per singula dicere vel-
lem, longum esset mihi ad omnia futurum iter,
nimiumque oratio nostra erraret: Venio jam ad
eam partem Davidici psalmi, & euangelii, quæ
de iustitia esurienda & sitienda sacerdotibus san-
ctis est. Ad quam ut diligenter attendatis, etiam
atque etiam a vobis, illustrissimi & reverendissi-
mi domini, contendimus: est porro eates huic
loco, & his temporibus magnopere accommo-
data. Et o utinam pro iustitia dicturo mihi coram
amplissima œcumenica patrum corona, divinus
ille spiritus assideat, quem scimus e citharædo
puero psalmographum, quo nemo dixit divinius,
repente inspirasse: e simplici & rudi pastore, qui
nihil prætor sycomoros vellere didicisset, pro-
phetam egregium creavisse: ex tenero vix puero,
acerrimum senum censorem, admirandaque præ-
ditum prudentia iudicem constituisse: ex egeno
& paupere piscatore, ecclesiæ suæ pastorem, &
qui nunquam deficeret magistrum præfuisse: e
rapace lupo mane rapiente escas immanissime,
ad vesperum agnum pacatissimum (quod & nos
omnes miramur) magnifice dividentem spolia,
& qui spiritus hujus divini primitias haberet, in-
spirato crexisset. Et ne infinita persequar, publica-
num, qui nihil minus quam literas didicisset, vel
hoc superælesti spiritu auctore, euangelistæ glo-
riam assequutum. Tantus ergo ac talis Spiritus
nostris cœptis aspiret, ut iustitiam quæ terris pene
relictis (semper reliquias cum Paulo excipio,
quæ secundum electionem gratiæ, salvæ factæ in
Christi ecclesiæ nunquam decerant) cælum unde
fuisset semel exorta, regnum perenniter cum
sanctis videri posset conscendisse; eam vos, pa-
tres sanctissimi, vestra diligentia atque studio
rursum inde ad nos homines revocetis.

Mira res est iustitia, quam non qui possidet
tantum, sed qui esurit, felix vel Dei testimonio
habetur, næ supra hominum æstimationem est:
qua non qui fruitur solum, post pulverem & san-
guinem, sed qui eam adhuc sicut beatus, Est ea
multiplex, sublimis, una, innata, undique per-
fecta, absoluta numeris infinitis, ut quæ divina,
hanc esurire, aut sitire præter eum, qui ipsam in-
duit ab æterno, cunctis religio, sed tantam mi-
rari, adorare, veneratique datur. Est hinc proxi-
ma altera non innata, aut inblentis quemadmodum
prima illa: pura tamen & perfecta sancto-
Concil. gener. Tom. XIV.

rum, qui Deo fruuntur, rectitudo, nunquam-
que intermotiva iustitia: quam esurimus, &
sitimus dum dissolvi, & esse cum Christo cupi-
mus. Est tandem tertia non pura, nec perfecta,
vera tamen & recta iustitia, quæ nostra est, hæc
theologicas amplexa virtutes, fidem, spem, &
caritatem, vires animi universas Deo divini-
que mandatis hætere facit: quas naturæ divinæ parti-
cipis, ac Deiformes reddit. Quæ omnia & si vera
sunt, una tamen iustitia est, quam esurire & siti-
re induendam sacerdotibus his qui primates ha-
bentur ecclesiæ, longe beatissimum gloriosissi-
mumque fuerit. Est ea ejusdem ecclesiæ pax, re-
ligio, iustitia, sanctitudo, quæ Dei domum de-
cet maxime. In ea enim consistit hujus actionis,
ac proinde hujus negotii prora, puppisque, ut
dicitur: & totius Christianæ religionis causæ sta-
tus & cardo vertitur. Erut in amissim designatam
intendamus, libet, patres beatissimi, si per lacry-
mas licet, ad eam nos ecclesiam convertere, quam
a Christo capite, & ab apostolis omni iustitia &
pulchritudine ornata accepimus.

Principio, ipsa animorum & iudiciorum æqua-
litas, firmitate atque stabilitate sua, virtutem se-
quuta, huic ornatus pluvium & gratiæ confere-
bat, nihil eam deformabat: cujus singulæ partes
sic in officio retinebantur, ut nihil de cælesti for-
ma deicerent. Deinde, divinis hæc erat munita
legibus, quarum amore dum homines flagrant,
magistratum pedibus, apostolorum scilicet ad-
voluit, se suaque omnia ipsis aservanda sacran-
tissimam fide statuentes apud se, futurum ali-
quando, ut redeat de cælis iudex qui suarum le-
gum rationem exactissimam ducat. Cujus illi
adventum conscientia bona, fide integra, inten-
tissimisque animis expectabant assidue, dies, no-
ctesque Dei sui sitientes iustitiam, majoribus ob-
servantiam, minoribus disciplinam, omnibus de-
mum fraternam dilectionem præstabant. Deni-
que domus tanta vel proletariis hominibus, &
ex lapide (quemadmodum vulgo dicit solet) em-
ptis pervia pateret, portæ duæ pro sacerdotibus
D illæ stabant vitæ scilicet sine labe transactæ pu-
ritas, & mysteriorum fidei nostræ cognitio certa,
& clara, quæ sese in gregem dominicum disfund-
eret copiosissime. Et ne nimis sim dum ex literis
arcanis minutissima queq; colligo, post principem
pastorum & coronam Iesum, uno autem altero
exemplo divinæ scripturæ contentus, præteribo.

Oportebat testem creari unum resurrectionis
Christi quemadmodum Petro sanctissimo sacer-
Dei spiritus fuggebat: eliguntur duo, quos non
vitæ sanctitas secerit, ut qui iusti ambo, non al-
terum notat scientia (claruit siquidem cælesti co-
gnitione uterque) sorte divina dispates solum,
digni ambo episcopatu. Rursum credentium nu-
merus in dies horatque angebatur magis, dux &
ecclesiæ princeps Petrus cum undecim, diaconos
septem creat, sed quos? Audite. Considerate ex
vobis viri fratres (vox sonuit apostolorum) viros
boni testimonii septem: non libet neque licet ap-
tem unum præterire. Ecce portam unam, con-
scientiam bonam, plenos Spiritu sancto & sapien-
tia, en alteram, ac tum commodissime sequitur:
quos constituamus super hoc opus. Quid vos
moror? Nullibi sanctissima Pauli anima moro-
sior habebitur, quam cum sacerdotem & epi-
scopum suis dotibus ornate. Et ne videretur tan-
tus apostolus talem descripsisse pastorem, qua-
lem Christi ecclesiæ tunc non haberet, nec que
spes erat illa aliquando habituram: quemad-
modum
Xxxij modum

ANNO
CHRISTO
1562
Philip. 13

Psal. 92

Ador. 2

Ad. 2

Ad. 2

ANNO
CHRISTI
1562.
Feb. 20.

modum fecere plerique, perfecti oratoris ideam A
finientes solum: morti prope vicinus, se ipsum
Africanis episcopis exemplum omnino sequendum
objecit, atque ad imitandum proposuit. Vos sci-
tis a prima die, qua ingressus sum in Asiam (hanc
vocem primam orationis Pauli in episcoporum
confessu novit multo melius plurima vestra le-
ctio, patres literatissimi) qualiter vobiscum per
omne tempus fuerim serviens Deo in humilitate,
& lacrymis, & tribulationibus, quæ mihi acci-
derunt ex insidiis Iudeorum. Et ecce ego alligatus
quidem spiritu vado in Hierusalem: quæ mi-
hi ibidem eventura sunt, ignorans: sed tantum
Spiritus sanctus protestatur per omnes civitates
dicens mihi: Quoniam tribulationes, & vincula
me Hierosolymis manent: sed nihil horum ve-
reor, neque facio animam meam pretiosorem
quam me: dummodo consummum cursum meum,
& ministerium vobis, quod accepi a domino Iesu
testificari evangelium Dei. Et ecce omnes vos
mihi testes estis, quoniam nullius vestrum aurum,
argentum, aut vestem concupiverim, sed ad ea
quæ mihi opus erant, & iis qui mecum sunt manus
istæ ministraverunt.

Mitamini satis video, sanctissimi patres, ducis
hujus Christiani exercitus nobilissimi plus quam
beatam animam, pectus omnino evangelicum,
mentem vere apostolicam, ab omnium cupiditate
liberam prorsus: at consideratione pari precor
observari quæ de doctrina, porta altera structure
hujus cælestis, ibidem legimus. *Ego scio*, inquit,
quod post discessionem meam intrabunt in vos lupi
rapaces, non parcetes gregei, & ex vobis ipsis
conspurgent viri loquentes perversa. Quare vigi-
late memoria retinentes semper, quoniam per
triennium die ac nocte non cessavi cum lacrymis
movere quemquam vestrum. O pastorem exi-
miunt, quem non presentium tantum, sed & futu-
rorum malorum in gregem dominicum cura
premebat. O vigilantem doctorem, quem ne-
que dies, neque nox a doctrina repulit unquam.
O divinum docendi genus quod lacrymæ exor-
nant: hos habebat ecclesia sacerdotes suos ad
bella doctissimos, quorum doctrina, non scien-
tia innixa solum, sed carnis mortificatione & cruce,
mundum potuit Christo principi subjugare
quaqua patet. Quo loco, obtestor vos, exercitus
nostri nobilissimi duces, docete me, si quando in
principum annalibus, aut in magnorum regum
historiis (quas ceteri sanus cuique selectus conge-
rat auctor, nihil me premit) legeritis unquam,
quod oves evicerint lupos: quod hi, qui cir-
cumbant, in melotis, in pellibus captivis, affli-
cti, pannosi, at apostolica celsitudine maximi hi
inquam sic gentium castra everterint, sic philo-
sophorum potentissimorum ora obtutant?
Amens sim, si tu aliquando vidisti pastorem
alioqui prudentissimum, oves suas, quas unice
amet, in ipsam luporum carnificinam mediam
conjecisse: ut ne fuga quidem salutem conse-
querentur?

22 febr. 11.

Mat. 10.

Rom. 8.

1/a 84.

Dices: quis pastor hoc fecit? Respondeo,
Christus sane. *E. ce ego mitto vos* (inquit) *sicut*
oves in medio luporum. Quemadmodum & scri-
ptum legimus: Propter te mortificamur tota die:
estimati sumus sicut oves occisionis: sed in his om-
nibus superamus (victrix exultat Pauli anima)
propter eum qui dilexit nos: omnes nos, ecce domi-
ne, habui sumus propter te, veluti oves destina-
tæ mactationi, omnibus objecti & expositi, sed
tamen contra tot tantaque pericula, contra no-

vas hæc tragedias, hæc una sufficiens, imo vero
abundantior multo consolatio succurrit: neque
enim propter homines, aut aliud fluxum quid-
piam id patimur, sed propter te univrsarum re-
rum dominum. Fateor enim minime fieri posse, ut
qui homines essent, ii infinitas mortes tolerarent.
Verum vide ne hac quidem ratione apostolicis
animis præmia esse immixta. *Mortificamur*, in-
quit, *tota die*: nam ut natura fortitudo id simus, se-
mel tantum ut moriamur: tamen voluntate id
quotidie perpeti, si id in animum induxerimus,
dedit Deus. Vnde liquet: ut cum tot hinc disces-
serint coronis, quot dies vixerint: imo vero mul-
to pluribus. Sane post calum ipsum promissum,
post regnum lupernum, post arcana bona: molles
adhuc, & segnes effici viros apostolicos, rem tur-
pem arbitrabatur hic Paulus, facta elegantia col-
latione ad patres, qui sub prioribus repromissio-
nibus vivere, terram laborum suorum præmium
habentes, ii sane usque adeo tum vitam præsen-
tem, tum tentationes & pericula despexerunt:
quemadmodum ex introducto verbo prophætæ
colligimus, ut nullam nos veniam simus habitu-
ri, qui sub melioribus promissionibus vivimus, si
ne ad parem quidem cum illis virtutibus mensuram
accedamus.

Vide etiam ut rursus sanctissimus hic apostolus
auditorum exciter, sublimemque ac animosum
efficiat. *Sed in his omnibus plusquam superamus*,
per eum qui nos dilexit. Quod enim mirabile est,
hoc est, quod non superamus solum, sed per ea
ipsa superamus, per quæ insidias patimur: nec si-
militer superamus, sed plusquam superamus, hoc
est, omni cum facilitate, citra sudores, ac labores.
Non enim molestias tolerant, sed animum modo
preparantes, sic ubique trophæa contra hostes
statuimus. Et id iusta de causa. Deus est enim qui
nobiscum decertat. Ne igitur diffidas. Si qui fla-
gellamur, flagellantes superamus: si qui, exigimur,
persequentes vincimus: si qui morimur,
videntes in fugam vertimus. Sicque ut facile in-
telligant omnes, non esse insidiatoribus nostris
bellum contra homines susceptum, sed contra inex-
pugnabilem illam potentiam, quæ victoriam nos-
tram, quin supra omnem modum eluceat, nullo
inimicorum commento prohiberi sinit. Inspiciamus
Iudæos, si placet, qui cum apostolos duces
nostros in manu sua haberent, addubitantes ta-
men dicebant: quid his faciemus hominibus? O
stupendum miraculum Christi fortitudine di-
gnum, carceribus detinentur, magnotum crimi-
num rei agnuntur, vinciuntur, & caduntur: & ta-
men qui detinebant, iudicabant, cadebant, men-
tis consilii que inopes hæsitabant adhuc, per hæc
ipsa manus dantes, ac victos sese agnoscentes, per
quæ tamen victorias se reportaturos sperabāt Pa-
rum est quod dixi, neque tyrannus, neque carnifices,
neque demonum phalanges, neque ipse dia-
bolus mundi princeps superare illos valebat: sed
longe exuperabantur omnes, considerantes aperte,
quas in eos artes intendebant, eas omnes illis
iisdem auxilio cedere. Propterea dixit Paulus.
Plusquam superamus. Nova enim victoriæ lex
hæc erat, per ipsam eadem demum adversantia su-
perare, ac nunquam superari, sed illos ipsos ita ad
certamina descendere quasi exercitus domini jam
essent. Et id quidem *propter eum qui dilexit nos*, &
qui tantum nobis impendit, quemadmodum legit
sacer Ambrosius. Sanctus vero Augustinus, per
eum legit, ut sit sensus, in his malis omnibus su-
peramus non nostra, sed Christi virtute, qui dilexit
nos.
Etiam vero,

ANNO
CHRISTI
1562.

Ado. 30.

ANNO CHRISTI 1562.
 Ro. 5.
 Enimvero, patres sanctissimi, quantum anti-
 qui illi primates nostri consolationis in presuris,
 & tribulationibus, carceribus ac vinculis, quan-
 tum non spei solum, sed & virtutis ac roboris
 inter medios ipsos cruciatus experirentur, vel
 unaiilla sanctissimi Pauli pene celestis gradatio,
 quæ in epistola ad Romanos habetur, nobis clare
 ostendit: *Gloriamur*, inquit, *in spe gloria filio-
 rum Dei*. Mire sane nos consolatur spes illa æter-
 næ hereditatis, quæ Dei filiis parata est: neque
 hac solum afficimur, sed & gloriamur in tribu-
 lationibus, sciens quod tribulatio patientiam
 operatur, ut quæ occasio sit patientiæ exercen-
 dæ, rursus patientia probationem: reddit siqui-
 dem eum, qui affligitur, probatum: probatio ipsa
 spem, volo dicere, spei vigorem operatur. Qui
 enim jam experientia didicit, quod ob nulla ad-
 versa dimoveri valeat a studio virtutis, vehemen-
 ter erigitur in spem vitæ celestis. Tandem spes
 hujusmodi afflictionibus roborata, & vegetata,
 non confundit: quia Dei caritas, qua nos facit
 dilectores suos, communicata nobis est, ac diffu-
 sa per sanctum Dei Spiritum, ceu pinguis here-
 ditatis, quatenus testaretur palam se bene cupe-
 re nobis, & præstituram nobis quod promisit.
 O vere felicia tempora! o ætatem plusquam au-
 ream, quando e cavernis terræ, in quibus vix tuti
 manebant: e solitudinibus, in quibus errabant: e
 speluncis, quibus pro domibus urebantur, sacer-
 dotes suos magistros atque pastores, non læti mi-
 nus quam de cælo angelos accipiebat ecclesia:
 quæ tot habuit, quot cælum sydera.

Horum vestigiis simplex credentium multitu-
 do pressius hærens, suorum sacerdotum sangui-
 ne accensa, nil præter Christum sciens, pro ju-
 stitia & religione, jugulum obtulisse mucroni, in-
 gentem de tyranno hoste triumphum arbitraba-
 tur. Fiebat inde, quemadmodum doctissimi qui-
 que observant, ut Christi sponsa inter fune-
 stos fœces, incensos ignes, nudos gladios, enses
 exertos, & fulgentes oppressa, magis floreret, con-
 tempra crederet, læta vinceret, ac tum demum
 gloriosior appareret, dum videretur superari.
 Omnia usque adeo recta ibant, ordineque suo,
 juxta apostolicum præceptum, cuncta currebant,
 ut difficile non fuerit neque operosum, sanctissi-
 mo Christi martyri Dionysio vel abinvito exor-
 quere Gentili aut Iudæo. Quoniam hæc nostra
 Hierarchia, quam ipse inter primas vagientis
 fascias, teneraque incunabula attigit, ad celestis
 illius similitudinem, quæ corporis oculis minime
 cerneretur in cælis, visibilis in terris ordinata est,
 quam voluit conditor Deus celestem imitari:
 quemadmodum & illa divinam refert. Vultis si-
 niam? Hæc sane est, quam totam miratur pul-
 cram sponsus: cui dum epithalamium ludit dul-
 cissime, vix laude se temperat. O quam mihi
 pulcra videris & formosa, amica mea. Ingeminar
 rursus. Quam pulcra es. Oculi tui columbar-
 um, ut nihil attingam eorum, quæ humanos
 oculos fugiunt. Pulcrum refert, pulcrum spon-
 sam subinde replicat, ut duplicem hujus pulcri-
 tudinem insinuet: Alteram, in qua nunc quidem
 cernitur Christi ecclesia, spiritu pauper & humi-
 lis, corde mitis & munda: exili sui ab sponso lac-
 rymas comites habens: & cum hoc alienis mise-
 rii blandiens, divinam legem efuriens semper
 & sitiens (quæ vera justitia est) & mille propter
 eam incommodis lacessita: at Christo suo nimium
 honorata. Alteram habet pulcritudinem in spe
 præmiorum, quam factò assequeretur: cum filio-
 rum expleto numero, per conditorem suum in cæ-
 lestem speciem & admirandam æternitatem sub-
 levabitur. Patent illa dum a domo & regno spon-
 si exulat: latent hæc, quoniam merces ipsius mul-
 ta est in cælis. O divina philosophiæ literarium
 ludum, celestis ethices officinam mirabilem, pala-
 læstram, ubi rot martyres gloriosissime decerra-
 runt amplissimam, sponsi viridarium, rot animis
 virginea pudicitia virentibus & florentibus refer-
 tissimum: Denique lapidicinarum, unde præcisi
 tot lapides, qui supernæ illius Hierusalem muros
 compleant augustissimam.

Proh dolor quo abiit sancta nostra: quo pul-
 critudo antiqua nostra evanuit subito: quo imma-
 culata nostra illa, vigilantissimi custodes, profuga
 cessit? Heu, jacent cuncta: nihil moderati & pensati
 in nobis: divina mandata remerantur passim: san-
 ctis observationibus vel a minimo quoque illudi-
 tur turpissime. Vera falsis inordinate permixta:
 divina & humana habentur promiscua. Denique,
 profunda caligine obtecta cuncta, consēpulta
 dormiunt. Heu quæ deflexum ab officii religione!
 quam declinatam nobis omnibus a recto vitæ cignu-
 ticulo! Aureum illud altare, hostiis divinis factum
 supra quod saginatum ponimus vitulam igni as-
 sum, unum novi & æterni testamenti sacrificiū, &
 evangelicæ legis victimam singularem, ecce omni-
 bus perviū: quod & mille modis prophani uti vio-
 lant, atque commaculant homines sine Deo, sine
 lege, & absq; sacrificio. Quo loco, quod mihi pene
 memoria exciderat, non filebo. Mirus sane inter
 patres, multis istis retro sæculis, de hoc divino sa-
 cramento fuit consensus: neque inter eos vel mi-
 nimum quidem opinionis dissidii emerit, quod
 de eucharistia aut fenserint, aut pronunciarint:
 quos scimus ipsam sacratissimam liturgiam ad us-
 que vitæ extremum summo cultu celebravisse,
 fuerint illi Græci, sive Latini. At umbratiles de-
 lineatores, fidei &que isti, nunquam non ca-
 lumniantur impudenter, pseudographicè colligentes
 semper. Quibus mos est, quemadmodum Tertullianus
 diligentissime observat, e sanctorum hortis amœnissimis, & e sanctarum scripturarum
 promptuario virgulta quædam decerpere: ut vel
 sic sacrosanctam eorum majestatem quoquo pacto
 quasi atrodendo imminuant, atque evertant.
 Sed & antiquas illas celestis struaturæ portas vo-
 racissima flamma, immanissimisque ignis absum-
 psit, ceperuntque Christi sacerdotes, alio san-
 ctum Dei intrare, a quo sane tempore non recti
 gressus, sed regressus in Christi ecclesia apparere
 visi sunt: inde exorta hæreses, agrestesque enati
 mores, quos nuda ratio, non evangelica lux
 tantum condemnet. Quod si contringat eum qui
 præest corruptis esse moribus, quo pacto (doctre
 me patres beatissimi) miseris ovibus licebit esse
 bonis, & iustis: Qui licet, rogo, sanctæ ægrotum,
 fractum solidet, firmet nutantem, plagam rumen-
 tem oleo foveat, ac tandem quod perierat, requi-
 rat is, qui nihil minus quam quæ Christi sunt cura-
 rat? Imo vero, si coram tanto conspectu vera ta-
 cuisse eum qui pro justitia dicit, immanissimum
 fuerit scelus.

Hand dubium, sanctissimi patres, ni tanto malo
 grassanti pessime, quod & crescit in horas, vestra
 prudentia se opponat, recte vivendi rationem om-
 nem in contrarium cessuram: patrum instituta
 omnia in fundum itura: Christi jugum modis om-
 nibus leve pressum premendum, sed & ipsum natu-
 ræ lumen nobis consignatum brevi perditurū
 iri. Hortet siquidem animus temporum nostrorū
 XXXX iij nostrorū

ANNO
 CHRISTI
 1562.

Eccl. 34.

ANNO
CHRISTI
1562.

ruinas persequi. Multi, proh dolor, fluxere an-
ni, quibus Romana sedes appetitur, tentant
vastare, rapere, trahere. Quod si non eam, ut
quæ supra firmam sit ædificata petram: at quot
vincti sacerdotes, quot episcopi iis beluis suere
ludibrio, dum mendacio minime cedunt? Quot
subvertæ ecclesiæ: & ad Christi altare (pudet dice-
re, sed quid facias? sic fors nostra tulit, sic meritum
est nostrum) ad Christi, inquam altare, quem locū
fides est sancti Dei angelos latria pari venerari
atque cæli aram, miserabile dictū (non paradoxa
retero) vidistis patres, vidistis (istos oculos testes
appello) dirutis sacris, ecclesiastico fundo per vim
oppresso, sacrificii vasis sacrilegio ablatis, Christi
cruce comminuta, sanctissimæ Dei matris, san-
ctorumque omnium imaginibus pessime cons-
purcatis, & turpissime scædatis: ad ipsam etiam
divinā aram stabulatos equos. O tempora nostra,
o mores! non parçitur cælo, non aeri. Quid quod
neque miseriam ipsi terræ parçitur? in cuius vis-
tæritum est, confosque dedit ipsa sanctorū os-
sā, quæ sibi pro atrabone asservarat: cælestis illius
regenerationis & renovationis, quam creatura
omnis ingemiscens (ut dicebat Paulus) expectat.
Rom. 13. Quid plura? Martyrū sūt erunt reliquæ, ut neque
post mortē iustis altera desit martyri palma. Vbiq;
luctus, ubique gemitus, & plurima mortis imago.

Verum non ego historiam in præsentia dictare
intendo, pro qua merito explicanda & Thucydi-
des, & Salustius muti sint, sed quod initio statui,
vestris subijcere oculis, quæ nos propter amissam
sacerdotibus nostris iustitiam, & pessime a nobis
læsam sanctificationē nostram, undique male ha-
bent, angustias. Vestra siquidem interest, sanctifi-
cationem desertam, prophanatū illud altare, por-
tas quæ exultæ sunt: demum antiqua illa omnia,
quæ suo tempore ecclesiæ ornatus & splendoris
plurimum conferebant, hoc nostro sæculo amissa
esurire, & sitire: e re vestra est, fugientem iustitiam
nostram retinere, oppressam juvare, prope jam
jam labentem manu sublevare, & jacentem erige-
re. Sacerdotes ergo tui domine induantur iustitiam,
robur, & fortitudinem: quorum labia jubentur cu-
stodire sciētiam, & de quorum ore leges sanctissi-
mas quæ nos in officio cōtineant, quemadmodum
tu præcepisti, ecce omnes nunc requirimus: dum
autem hæc explicatius dicere laboro, & ad sanctis-
simæ Dei matris Mariæ, sanctorumque omnium
aram religiosissimā supplex confugio, me spiritus
deficit, permissu vestro (quæ humanitate estis) paul-
lulum respirabo, mox virium copiis quasi colle-
ctis, brevi mihi ventus spero secundis, quæretur
portus, in quem prope satiscens se recipiat oratio.

Nemo ignorat longe diversam vos hodierno
die inuisse rationem, patres sanctissimi, ab antiquis
illis patribus, qui vos præcesserunt: quod illis qui-
dem adversum hæreses singulas, quas habuit sæ-
culum omne proprias, pro tempore ac ætatibus
certatum est legitime. Nicæni siquidem concilii
gladio perit Arius: Sabellium Constantinopoli-
tana synodus confudit: impietatem Nestorianam
Ephesinum concilium deprehendit: Eutychetis
blasphemiam cum suo Dioscuro Calchedonense
anathemate percussit: Priscillianistæ (si bene me-
mini) in Bracarensi succubere. Florentina syno-
dis rebellem Græciam, positis utrinque armis, an-
tiquæ Romæ gloriosissime subegit. At diebus his,
quibus ex rot malorum chiliadibus sublevandam
se vobis credidit ecclesia, universæ, & quæ jam ob-
dormivissent conspuitæ: eam agmine certo evi-
scerandam perunt. Ceciderat jam Arius, abierat

A Manichæus, corruerat Iovinianus, dormierat Vi-
gilantius, perierat Felix infelicissimus, Eutyches
confusus decesserat: non sic crebro audiebantur
voces illæ, quæ sponsa e dulci somno deturbarent,
Exmanite, exmanite usque ad fundamentum in ea:
neque filii Memphæos & Taphnes adijciebant,
matrem nostram, aliqui virginem castam, usque
ad verticem constuprare. Summa Hierico muros
solo æquatos, prope omnes, sanctissima hæc Chri-
sti sponsa, ingenti perfusa lætitia prosperebat: at
sæculo isto ex omnium cineribus natus homo est
(si culpa non est hominem dixisse eum, qui vel nat-
uræ lumini renūciavit aperte) de filiis Belial unus,
vertiginosum caput ad amissum designatam num-
quam intendens: cui in ista tam præclara studia in-
cumbenti id semper curæ fuit, Christi ecclesiam ab
occidente, ubi tunc pace florebat, (quemadmodum
ab oriente acceperat) ultra Sauromatas, & in
longe remotissimas orbis partes profugam, extor-
rem, domibusque ejectam suis relegare. Quantum
ille profecerit (quoniam malum crevit in horas)
ut quænescimus loca, missa faciamus: Germaniam,
nobiscum finitimas provincias, testes profero.

Adversus spurium istum de castris Philistinor-
um, vigesimus ferme agit annus, ex quo qui-
dem tempore, Christi acies Tridenti ordinata, non
sine magna gloria, & ingenti triumpho decerat,
verum (ut dicit quidam) ingenui animi est, cui
multum debeas, velle te eidem debere plurimum.
C Quare & si universalis fidei nostræ confessionem,
sacramentorum maxime, patribus æcumenicæ syno-
di, post Deum absolutam, & puram seratam ac-
ceptam, præter id, mundari sancta nostra & revo-
cari, antiquis iustitiam restitui natalibus, ecclesiæ
pulcritudinem resarciri, in hæc omnia tam præ-
clara summiq; ponderis, orbis totus, & Chri-
sto nomen dedit, divinis aris religiosissime in-
cumbens, sua nuncupat vota: & egregie illi sane.
Nam quid cedat æque pulcrum, quam si quod
multorum peccatis amissimus, multorum nihilo-
minus vitæ integritate restituitur? Vosque, pa-
tres vigilantissimi, nos omnes in officio contine-
bitis, nosque non cum mediocri usura & amissa
habebimus, & parva tuebimur. Hæc vobis relicta
via est, & (ut ego conjicio) sola revocandi itera-
to eos, qui a vobis ad Lutheri castra transfugæ
descivere: ut (si quemadmodum sanctissimus Pe-
trus nos monet) conversationem nostram, quæ ni-
mium ab antiqua illa degeneravit, in medio gene-
rationis hujus pravæ & perversæ habeamus bon-
nam: ut in quo nobis, tamquam de malefactori-
bus, oblatrant, ex bonis operibus nos consideran-
tes, glorificent communem Deum nobiscum. Ne-
mo sibi fidat. Omnis principatus vita brevis: pec-
catorum vero maxime constrictissimus & angus-
tissimus. Meminerint duces nostri, vel cum sanctis-
simo sene Hieronymo, quo pacto (libet dicere)
a Christo passo, nunc vero potissimum, Romana
fides quatitur, quæ stetit semper, stabitque per-
petuo: & tamen cervix nostra erecta non fle-
bitur.

Olim offensum sentimus neque placamus
Deum. Vultis audire? nostris peccatis hæretici
fortes sunt. O nos infelices & miseros, qui tan-
tum displicemus Deo, ut per istorum immodera-
tam rabiem, illius in nos ira desæviat. Haud du-
bium, sanctissimi Christianæ vitæ instauratores,
morbi causis amputatis, morbus ipse cederet abla-
tus, statim cernamus quemadmodum elegantissi-
me de more sanctus Hieronymus de apparatu &
exercitu Romano locutus ait, Sagittas pilis, tiaras
galeis,

Rom. 13.

Psal. 131.

Malac. 2.

ANNO
CHRISTI
1562.

Psal. 136.
Hierem. 2.

10f. 62

1. Pet. 2.

galeis, caballos equis cedere. Potuit Moyses pro cadente populo crectus, divini furoris imperium, mortis suæ oblatione extinguere: at hoc, postquam Israelitica gentis inclity ducis imperio, multo populi sanguine fuso, divina offensa expiari cœpit. Potuit Aaron animadversionis flammam incensi fumo temperare: sed postquam inter viuentes & mortuos medius thuribulum versat. Potuit & sanctissimus David & ante præfinitum tempus cœlestis placationis gratiam invenisse: sed hoc, postquam multam illam cædem, lateque patientem stragem, ex suo ipsius peccato profectam ingemuit & doluit: sed & acerbe & dure sævientem angelo, seipsum trucidandum obtulit. Potuit Helias longo tempore siccitatibus squalente terra, pluvias vel verbo solo revocare. Potuit & Ezechias rex, una nocte & ab uno angelo, mirabile dictu, centum octoginta milia Assyriorum prostrata videre: verum hoc, cum ipse stultas & importunas Sennacherib in Deum cali blasphemias, capite confperso cinere, persusus lacrymis, conficissis vestibus, nudis pedibus, meliori demum sua vita correxit. Potuit Phineas indignationi Dei zelum suum opponere, divinumque ignem suo gladio compefcere: sed hoc, postquam luxuriantes cum alienigenis, in ipso coitu trucidat. Denique nulli vincere difficile est, quem pœnitet sic vixisse: ut qui superari & vinci dignus haberetur.

Quod si tantopere, literatissimi domini, antiqua & vetera illa non delectant, ducis ego cujusdam fortissimi, ejuldemque religiosissimi Israelitici populi, nulla oblivione periturum factum ob oculos in præsentia staturam. Iudas siquidem Machabæus Gorgia, atque Lysia, qui fuerant Dei populo hostes acerrimi, gloriosissime divictis, cum populus, gensque univërfa, pace aliquantula recrearetur, eos, quibus præerat, in hunc modum fertur allocutus: Ecce contriti sunt inimici nostri (corrueant sane multi de exercitu Lysia, quemadmodum sacra Machabæorū historia refert) quid ergo, ociandum ne nobis? minime gentium. Imo vero en se mihi offerunt viri fratres, quæ canamus epinicia Deo nostro pro victoria parta. Quare, nec mora, ascendamus mundare & renovare sancta. Omnia illi seranus accepta, qui manus nostras docuit ad bellum, erexit ad prælium digitos, & posuit arcum brachium nostrum: ascendamus mundare & renovare sancta, continuo exercitus cunctus præsto est, quem dux strenuus post sese humanissime rapit. O quam pulcrū videre quemadmodum præeuntis pastoris vestigiis ovile simplex hæret! Quid plura? Dei montem ascendunt omnes, viderunt sanctificationem desertam, altare prophanatum, portas exustas. Deum immortalem, cujus vel ferreum pectus mala hæc non emolurent, atque commoverent? neque hic finis, virgulta vident nata in atrii domus Domini haud secus quam consueverunt in montibus hominum gressibus minime pressis enasci. Insuper quo nihil templi illius, inter gentes exterarum nationes nominis plurimi, inimicorum prophana temeritas integrum reliquisset, pastophoria dirupit. Ea sane loca erant, in quibus ex Dei mandato Leuitæ sacris ministrant morabantur. Plus intuentium animus vix se continuit: & quos non ab hoste sanguis effusus fortunæ melioris spem abjicere, neque fractum etli labore animum despondere fecit: pietas & religio in lacrymis dederit: gemitum extorsit non ulcerum dolor, non patrum vel propinquorum, quibus cum vixissent carissimi,

A mors crudelis, visaque nitro citroque cruenta spectacula multa: sed sanctificatio deserta, violatissime cultus majestatis æternæ.

Mendax sim ego, beatissimi patres, ni quæ vos sæpe legistis ego narro, quæ pro pace induerant vestimenta concidunt, caput redimitum nuper coronis, ipsis positus, cinere conspergunt. Vix hujusmodi voces querulæ intrasit lacrymis expiabantur. Quo nobis adhuc vivere? quid nos patres nostri gennere, & matres nostræ lucis hujus usura donantur? Scilicet, videre contritionem populi nostri, & pariet templi: quod jacere videmus in modum hominis ignobilis absque nomine & sine honore, cuius compositio ablata est? Quis ferat sanctam nostram pulcritudinem, claritatem nostram desolatam? Quo igitur nobis vivere adhuc? Dum ergo antiquæ matri parentalia celebrent, iustaque de more solvunt, non illis præci dignitate, hominis lingua par est, neque semiarticulata præ lacrymis vox dolorem æquat. Quare itum est ad tubas: tubis signorum inclamatum est miserrime, ut æther ipse genitibus quaretetur. Hucusque lacrymas, hucusque singultus. Iam audi ducis studium, jam accipe populi ardorem, jam vide unūquemque manum suam ad fortia immittentem, ut quod de religione perierat, nō sine mirabili & meliori ratione recrearetur. Tūc ordinavit Iudas viros ut pugnant aduersus eos qui erant in arce donec mundarent sancta: elegit sacerdotem sine macula, voluntarem habentes in lege Dei, & mundaverunt, & eiecerunt lapides immundos.

Hic jam ego, o ecclesiæ Christi principes, libeat audire quæ dicere vix ferr animus doloris impatiens. Quod si domus una, quæ lapide, luto, lignoque constabat, vix suos capiens, cui in summa materiam terra, formam vero homo præstabat: hæc inquam, incommodis, ærumnisque calamitosa suis, sic Hebræorum animos percussit, quid cedo futurum arbitramini, vere pio, sincereque Christiano pectori, dum stragem patientem late veri illius tabernaculi, quod fixit Deus & non homo ad justam libram æquis (ut dicitur) ponderibus pensat? Hæc Christi innocentissima sponsa pressuris atque flagellis vel ab ingratiſſimo partu immannissime cæsa, & vitæcerata: verum illud sui spōsi corpus quunque consorsium vulneribus verberibusque innumeris dilaceratum: apprime refert nobis, & repræsentat. Flent & dolent qui sedent ad umbras, cum neque ipsas haberent rerum imagines, sed ceremonias, & velaminibus (ut dicebat Paulus) morosi suis intra involucria quædam sese continebant: & custodibus ecclesiæ Christi, post velum scissum, post tot dona collata, post suæ fidei commissam ecclesiam, quæ Dei sanguine stetit, nulli curæ erit: captiva vasa nostra ferat quisvis: fuerint illa autea aut argentea? Vos domini castra ascenditis, mundaturi & renovaturi sancta: ducis vestri, secundum Christum apostoli (sic enim vocat eos non semel sanctus Dionysius in de ecclesiastica hierarchia) scripturæ sanctæ pro vobis suos gladios vibrant. Patrum commentarii sacri in hac vestra acie stant: canones & concilia a vobis dimicant ornantissime: traditiones apostolicæ decerant aperte, ecclesiæ non heri aut nudius tertius nata, sed quæ jam olim invaluit consuetudo, ingens pro veritate argumentum, patrocinatur mitre.

Sed & a vobis, pastores optimi, multos obfides habet Christiana respublica, qui nos bene sperare facis jubent de vobis, quos ut & incolumes conservare, tueri, cōfirmare, ac recuperare possitis, omni ratione

ANNO
CHRISTI
1562.

ratione erit vobis dimittendum: habet honorem, A quem illibatum ad ordinem istum semper derulit. Habet spem, quam firmam de vestro integro iudicio sibi custodit. Habet existimationem multo sudore, labore vigiliisque collectam, ut si in hac iustitiae causa, quae Christiani rotius populi sine dubio est, vestrum officium & diligentiam probaveritis, haec quae dixi retinere per nos incolumia, ac salva possitis. Si vero tantulum offensum titubatumque sit, ut ea quae singularim ac diu collecta sunt, uno tempore universa perdatis, hoc unum ad invidiam vestri ordinis, infamiamque nostram sedandam maxime pertinet. Quod & non humano consilio, sed prope divinitus datum atque oblatum vobis summo reipublice Christianae tempore videtur. De quo negotio, si vos severe religioseque judicaveritis, auctoritas ea, quae in vobis emanare debet, haerebit omnino: sin minus, reconciliare existimationem iudiciorum vestrorum apud haec fatanque membra amissam profus, Christiani populi gratiam retinere, quam apud eum semper habuistis, satisfacere exteris nationibus quo pacto possitis, non facile occurrit excogitare.

Eximium est, fateor, vel ista parte vos ecclesiae spem aequare tantum, ne dicam vincere: at ea res non parum vos commonere debet, quod quamvis quae diximus omnia, magni ponderis, graviaque sint, tanta sibi fide ea de vobis promittat ecclesia, de quibus & nobis ipsis solemus polliceri: quod non vestram voluntatem a Dei lege, in quam firmam omnis desiderii anchoram sacerdotum suos habere oportet, gloria cito moriturum studium dimovebit: probe enim nostis quoniam omnis gloria (si illam, quae Dei nostri est nullo saeculo morituram excipias) tamquam flos sceni glitabitur. *Exaruit sanum, & flos ejus decidit.* Non rerum, quae transeunt cum suo saeculo, cupiditas versabit animum. Sciris namque quoniam filii divitiarum dormierunt somnum suum, & nihil post invenerunt in manibus. A quibus, juxta evangelicam historiam, nocte illa daemones & animam reperent. Nihil tandem, nihil (certi sumus) ab officio publico discedere faciet eos, quos scimus numeros omnes iustitiae continere. Num mortis merus terret eos, quibus pro Christo & regno ejus, quae est ecclesia, dedisse animas in mortem, vicisse est: moriendum est enim nobis omnibus, futurumque, ut dicamus putredini, quamlibet nunc eam exosam aversemur: tu mihi parer es, vosque o vermes soror & mater. Ecce enim, patientissimus Iob dicebar, Breves anni nostri transierunt, & semitam per quam nunquam revertemur, ambulamus mortales nos. Paucissimi ergo dies, & sine honore transacti, quid facient ad illam aeternitatem, quae nos manet?

Ostendam vero nunc quid faceret vobis principibusque nostris illustrissimis ecclesiae ducibus rimendum sit magnopere: quod vos, patres sanctissimi, nocturna verlate memoria, versate diurna. Congregarat profelytos omnes de terra Israel rex sanctissimus David, constituerat ex eis innumeros lapidas & latomos, qui cadendis ac polendis lapidibus studerent, ferrum quoque ad clavos januarum, & ad commissuras habebat plurimum, aëris innumerabile pondus: sed & ligna cedrina aestimari non poterant quae Sidonii & Tyri deportaverant ad David, ut Dei domus constitueretur: talibus intentum, & qui plura designaret, divinum intercipit oraculum. Multum sanguinem effudisti, o rex David (objecit illi

vel Hieronymo teste, pessime interfectum Viliam) plurima bella bellasti, non poteris aedificare domum nomine meo, tanto effuso sanguine coram me. Audi jam quem mihi aedificatorem elegerim, nascetur tibi filius, qui vir quietissimus erit, cuius & solum firmabo ego in aeternum, & me patrem habebit, & item ego ipsum filium: hic aedificabit domum nomini meo post te.

O patres & pastores excellentissimi, cum sitis ipsi sapientes, libenter sufferitis insipientes: sufferitis siquidem, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cadit. Ego vero simplex precabor intentissima mente id expendere vos solum, ne post omnium hominum & angelorum oculos in vos coniectos tantam laudis e vestris manibus eximat altissimum, quam in multo gratiorem sibi futuram servet generationem. Eo certe laboris Christiana reipublica devenit jam, ad eam misertam jam processimus patres, ut non satis fuerit vobis prudentia vestra, quae plurima est, ecclesiasticae causae favisse, nisi etiam opportunis lacrymis novum per vos accendatur quae rendi divini favoris studium: in quo nos omnes ea bona recuperemus, quibus profus scelorum nostrorum causa delituit esse deprehendimur. Non enim legitimos iudices suos solum Christianis orbis vos appellat nunc: sed summum etiam suis fortunis omnibus praesidium in vestris piis precibus, lacrymisque sacerdotum & suspensis constitutum esse arbiuntur omnes. Est siquidem divinae providentiae, ac sapientiae solenne (quemadmodum ab eruditissimo quodam viro veteri pio sincereque Christiano elegantissime observatum legimus) nonnumquam etiam piorum bona consilia impediri, cum coepert nisi suis consiliis sine Dei verbo. Sic Adam & Eva cum nato Caim dicerent, possedit hominem per Deum, frustrati sunt: Quia humana erat cogitatio sine Deo, magnificam in spem erant adducti fore semen illud mulieris promissum, sed fallabantur. Sic Isaac fallitur in primogenito suo Esau: sic Jacob in Rachel & ex ea natis filiis: sic David sanctus haudquaquam efficere potuit, ut filii sui pacifice & obedienter viverent: sic Salomon omnes edoctus sapientiam, in proprio filio suo Roboam fallitur. Sic, inquit, adhuc multi bona intentione conati sunt resistere ecclesiam lapsum, sed frustra. Cur hoc, quaerit: permittit Deus (respondet) ut nos ipsos agnoscamus nec fidamus nostrae sapientiae solum, sed ea, ut propriis fidei consiliis, desperantes, committamus nos Deo, ipsius auxilium invocantes.

Sed & illud movere vos magnopere debet, patres, quod semel laesa divina iustitia, in eum, qui laedioram intulit, aut certe, in eum, qui cum propulsare posset & deberet, non coercuit: aut Deum, aut hominem vindicem habitura est. Solet etiam animus ipse divinus mitissimus sane, in iram atque furorem accendi, saepe in flammam, & in ignem irritari: solent & divinae manus, alioqui largissimae, iudicium nulli non timendum attingere, & quod in tempus serum rejecerat supplicium, celeriter maturare: ut quam plerum sit Dei morientis in ci uce pro nobis, manus clavis fixas nunc tenere comprehensas, quarum beneficio cuncta nobis adversa silent, prospera omnia & amica videntur: tam horrendum fuerit, vel Paulo sanctissimo teste, in manus Dei viventis miseros nos incidisse, quae nullo prioris negotio possint in nos caelum & terram armare, & divini furoris sui virgam super populum saevissime exercere.

Sed

Psal. 36.
Psal. 91.
Psal. 102.
Ipsi. 48.

Iob. 17.

2. Paralim.
po. 21.

Hebr. 12.

ANNO
CHRISTI
1562.

Sed o infinita majestatis, optime & maxime A
Deus, e cuius aspectu & fruitione, sanctorum
gloria pendet, ejus incredibilis affectus jam ante
conditum mundum, in eos, qui tecum in æterni-
tate essent, perenni beatitudine sanctos, mirifice
ferebatur, respice precamur in eum, quem uni-
genitum tuum carnem factum tenera atque illi-
bata virgo dedit: non nos homines quolibet sceleratos,
quamlibet flagitiosos, quamlibet sceleribus obrutos:
non nos jam despiciatui habere poteris, quando frequens
Dei hominis occurret imago: frater etenim noster,
& caro nostra est, ut cōdolere possit iis qui peccant & errant. Quare no-
xas nostras, quatum apud te rei agimur, remitte
illi & condona: sacerdotisque tuos, pastores no- B
stros, o exultatio sanctorum, indue salutari: tuq;
beatorum omnium princeps & gloria Iesu, justorum
ante signane cælestis, noli sponsam postponere,
quæ tuis advoluta pedibus, passis crinibus, quos
tu aliquando magnifice commendasti, lacrymis
perfusa, memineris precatur, quod cum natura
Deus esses (quod & factis palam ostendisti,
dum vel verbo tuo animas corporibus admit-
tendo postliminio restitueres, rerum elementa
verteres, tempestates sedares, morbos quoslibet
propulsares, dæmonibus imperares) tantus ac
talis cum esses, summus ipse rerum omnium &
auctor & moderator sic te abjecisti, ut non inter
homines inedia solum, siti, fugore, æstu, defatiga-
tione mitum in modum angereris, essesque in-
juriis omnibus opportunus: verum rex tu mentis
angelicæ, servi, qui alligandas manus, terga
cædenda ultro præberet, & crucis insons non de-
vitarer supplicium, induisti personam. Ad hæc
omnia perferenda vehementis ille amor, quo in
eam flagrabas, te impulit. Imo vero sanctissimi
illi anni tui, quos a virginali partu cum ea inno-
centissime transigisti, & martyrio immani-
ssimo complevisi, paucissimi tibi videbantur, propo-
sito gaudio, quod esses in ejus amplexus dulcissi-
mos, formosus præ filiis hominum, aliquando
iturus: cumque omnem haberes in celo & in
terra potestatem, stipulatione certa te illi astrin-
xisti, neminem, te in cælestem illum senatum, su-
premiumque conventum assumpturum, quæ non
hæc carissima tibi sponsa genuisset, sinu fovisset,
lacte enutrivisset, legibus & moribus instituisset.
Neque tibi libuit cælos, unde eras illi ingentia
dona effaturus, descendere, ni prius verbo tuo
divino, quo omnia portas, virtute & veritate
tua id illi ratum reliquisses, quod esses cum ea us-
que in sæculi consummationem mansurus. Per
hæc ergo omnia illa te orat, & obtestatur, ne in-
ter tot mala, tot erorum caligines, densissimas-
que hæresum renebras, post tot amissos filios,
quorum casum affectus maternus ferre nequit:
dum cogitat cum filio prodigo epulari, majorem-
que in modum aliquando letari, orat ne tu ei
desuisse velis.

Vos beatissimæ mentes, quæ divinis insertæ
principatibus, chorisque junctæ cælestibus, splen-
dorem eisdem confertis amplissimum: quibus ead-
em pientissima mater dedit hic gravida ubera
sugere, brachia occupare, humeris colloque pen-
dere permisit: vos compellat, hæc accepta refert
sibi, beneficium beneficio rependi. Hæc enim
per patientiam currere ad propositum vobis cer-
tamen sæpe hortata est. Eadem, ne cui vestrum
tyrannidi cedere contigisset, futura vestro mar-
tyrio felix, aspiciere in auctorem & consumma-
torem fidei vestræ subinde vos monebat. Hæc

Concil. gener. Tom. XIV.

ipsa, postquam vos filios suos cælesti illi civitati
domesticos dedit, e vestris corporibus, quas ha-
bere potest reliquias, sanctissime honorat, basi-
licas vestris nominibus (quæ carissima habet.)
appellatas, velut loca sancta divino cultui man-
cipata, affectu piissimo, & devotione fidelissima
adit. Vos demique honorat, colit, defensoresque
suos & patronos assiduis precibus sollicitat. Oc-
currere itaque vos domino exercituum, ne quæ
superfunt sacra, in Christi ecclesia, communi
nostra parente, prosterni, & misere devastati pa-
tiantur. Neque vos domicilia, quæ vestro sangui-
ne sacras, doctrina illustras, orationibus muniv-
istis, tandem vita innocentissima vestra in
meliorem spem erexistis, a spiritu erroris detineri,
fœdarique feratis: ne ille inde tot hominum
millia in tartarum abripiat: unde multos habet
cælum domesticos cives. Ne sit terra vestra ma-
ledictio proxima, quæ tot filios benedictionis
protulit.

Sed & vos Christi sacerdotes, ecclesiæ patres
& sponsi (ad quos filii ecclesiæ undique collecti
nunc populati, & innumeris vexati malis publice
confluunt) cogitate per generationes singulas, i. Mach. 21
quoniam qui justitiam induunt, non infirmantur.
Ioseph dum eam custodit, inter teterum carceres,
angustosque compedes creatus est terræ princeps.
Phinees cum hanc zelat, accepit testamentum
sacerdotii æterni: hujus iustitiæ dum amore
incenditur Elias, raptus est in cælum. Qui ju-
stitiam sicut saturabitur: qui propter eam adver-
sa sustinet, copiosam in cælis habet & multam
repositam mercedem. Vos populi prophetæ,
principes nostri, & duces, Dei lequestris & arbi-
tri, divini verbi vasa & receptacula prima, præ-
dicatores, & cognitores scripturarum, Dei vo-
ces, testes voluntatis divinæ, vos habet sanctissi-
mi domini Christi sponsa veros, ac legitimos pa-
stores: vos sacratori ordinatione supra reliquos
sacerdotes jam a primis ipsis apostolorum tem-
poribus, Deo sacrati estis. Quorum imaginem, si
Dei sacerdotes expressam reddiderint, sicut &
apostolorum ipsorum sustinent personam, mox
conventus ille felicissimus, supremique capito-
lii senatores, quemadmodum & solent super
peccatore penitentiam agente gaudere: sic super
universa Christi ecclesia diem festum illi agent in
condens suis, postquam viderint scriptum te-
nere in ea justitiam, divinas regnare leges, anti-
qua dogmata vigere, Christianis moribus suum
locum assignari: nimiumque exultabunt. Ut ve-
rum sit omnino quod in psalmo legimus: Sacer-
dotes tui domine induantur justitiam, & sancti tui
exultent. Tantum exultationis & lætitiæ accre-
scat iis, quantum illis sanctificationis & justitiæ.
Sed & vos sacerdotes sanctissimi, vestræ peregrina-
tionis a Christo exilio consummato, justitiam
induti, beati & sancti exultabitis mercede ma-
gna nimis, accipientes gloriam ingentem, & no-
men æternum. Dixi.

G.

CONCIO DE DVPLICI MYSTERIO,
abominationis uno, desolationis altero, habita
a F. Francisco Vicedomino, Ferrariensi, theologo,
ex ordine Minorum conventualium, ad sacro-
sanctam synodum Tridentinam dominica xxiv.
post pentecosten. Quæ fuit XXI. Novembris,
anno domini MDLXII.

Y Y y y Super

ANNO CHRISTI 1562.

SVPER TEXTV SANCTI EVANGELII, quod ex divo Mattheo legitur dominica xxiv. post pentecosten.

narum temporalium & æternarum, quas ampla & terrifica quadam voce Spiritus sanctus vocat, desolationes.

De tremendis hæc mysteriis acturus ego hodie sum apud vos, patres amplissimi, quod hæc, tota in summa respiciat narratio sancti euangelii quod ex Matthæo legitur: quod si etiam non alio euangelium provocaret, ad vos, hoc loco, hoc tempore, in tanta hac rerum difficultate, ubi jam conclamata sunt omnia, vixque ulli spei contra spem remanet locus: de qua re potest opportunus haberi sermo, quam de his, quæ & causas malorum explicabunt, & futura exempla, ne dicam exitia, ob oculos ponent: nisi tandem vos, in quorum pectore & manu, sicuti sunt, jacent remedia, instantibus malis vestra diligentia, pietate, fide, & caritate occurritis? In ea incidimus tempora, ut nullibi de re alia tractare liceat, dum omnes admonentur sibi cavere, privata consilia declinare, vestra hæc œcumenica præstolari, orationibus rem vestram, imo nostram juvare. Quæro magis hoc loco, in foro proprio, unde si quæ sperantur, capiendi sunt dolorum solatia, non ram æquum, quam necesse est hæc libere & ingenue perorari? Dicam igitur de his, quæ ut gravissima, & maximi momenti sunt, ita vestram omnem animi pietatem, æquitatem, & patientiam requirunt, ac reverenter implorant. Hic enim est sapientia. Qui legit intelligat. Si quis habet aurem, audiat.

Ut est divina majestas in misericordiam prona, cujus natura optima, ipsaque bonitas fontalis, & radicalis est, cujus viscera pietatis ac misericordiae paternæ sunt: sic semper incipit judicium sua benignitate, & benedictione, quousque hominis ingratitude venas pietatis excicare faciat, sicutque in hac animi duricie confirmatus, ut nulla sit spes ea beneficentiæ via revocandi ad sanam mentem. Tum vero mutantur judicium: tum & immutabilis ipse Deus penitentiam agit super bono, quod præstiturus erat: tum & debitas penas cuius accommodat, ut quoquo modo glorificetur. Ita suis his regulis progressus est a sæculo in sæculum, ut arguit divus Petrus a mundo originali ad sua usque tempora, & nos ad nostra dubio procul possumus accommodare. Ita in diebus Noe, & Loth, Moïse, & prophetarum: mundum replet bonis innumerabilibus: quam primis vero in carnem resolvitur, dolet quidem impatibilis pater creaturam suam corruptam esse, tactusque dolore cordis irriinfecus, exclamat: *Pœnitentia me fecisse hominem*: atque illico addit iudicium quo malitiam mundi vult vindicare. *Delumbo*, inquit, *hominem de terra*: Et ecce suo tempore, pauculis quibusdam servatis in arca, repentinus venit interitus. Ita iudicata est Sodomia in furtivitate panis sibi male prospiciens: instat Loth, docet iudicia domini impendete, numquam non forte repetens: *Videte ne seducamini*. Et ecce inopinatus ignis, & sulphur extinguit incredulos. In simili mentis perfidia perit Pharaon cum universo robore suo. Sic & suo sæculo prophetæ monent, imminere super hypocritis, & nequitia Iudæorum gravia Dei vindicis iudicia. Ezechiel eo descendit, ut obfisionem civitatis Hierusalem per Chaldaeos mox invidendum pictam in tabella objiceret oculis. Ieremias nil frequentius: illi veto sua spe seducti, nihil minus credere, quin minas irridere, dicentes: *Vbi est verbum domini*? Cuncta manent ut ab initio: non fiet: imo nec obfessa civitate credebant: quin capitale erat

In tali statu, in tanta confusione, dicam & oppressione spiritus, jacet misera hæc vetula, quin & decrepita nostra Hierusalem, illustrissimi ac reverendissimi domini, clarissimi & præstantissimi oratores, amplissimi ac religiosissimi patres, universalis & sacrosancta synode: Tot sunt ac talia signa, & prodigia: quæ huic dilectæ Dei primogenitæ, & Christi sponsæ minantur interitum: tot in dies pericula & damna cumulantur, dum mala bestia cornuta capita multiplicat, ac pejora prioribus ex inferis educit: suntque capira coronata, rituli insignes, usque ad regalia sceptræ, quæ populo Dei, & domui Iuda negotium faciunt. Ut mihi hæc omnia attente consideranti clamare jam & saxa ipsa videantur. *Videte ne seducamini: videte ne turbemini*. Errores imminent, & gravissimi. *Videte obsecro ne seducamini*, damna ingruunt acerbissima, & iudicia ferme inevitabilia. *Videte ne terreamini*. Et quoniam casus undique habet mysterium: ex latere uno mysterium (ut vocat apostolus Paulus) iniquitatis, ubi immittitur spiritus erroris, in omni seductione iis qui pereunt, ut credant mendacio, quousque dominetur abominatio, in cuius fronte scriptum est nomen, mysterium. Ex alio mysterium iræ, & furoris obiecti usque ad desolationem. Calix de manu irati domini, qui bibitur, & ignoratur, ubi finis belli vastitas, & post finem belli staruta desolatio. Propterea ad penetranda mysteria simul hortantur Christus dominus noster & Ioannes. *Qui legit intelligat*. Et subjicit Daniel. *Si quis habet aurem audiat*. Et addit genus & causam difficultatû. *Impii inique agent, & non intelligent. Docti intelligent, & observabunt numerum bestia*. Hic sapientia est. *Qui hanc ignorat, facile scandalizatur*.

Apoc. 13.

Matth. 24.

1. Thes. 2.

Apoc. 17.

Isai. 51.

Ier. 9.

Dan. 9.

Matth. 24.

Dan. 12.

Apoc. 13.

1. Ioan. 5.

2. Pet. 2.

Matth. 24.

Apoc. 13.

Mysterium est iniquitatis, ubi totus imprimis mundus in maligno positus est: accenditque malitia quasi ad summum, usque ad abominationem, & quidem cum mysterio, sæpe sub imagine boni, dum hypocritæ fictis verbis negotiantur, dum sub specie pietatis qualifecique exercetur impietas: sub titulo publicæ utilitatis, privata quaeritur: denique tanta cum animi fraude & perfidia peccatur, ut ex professo, & toto animi conatu fiat: adduntur verba sacra, verbis sanctimonie genera: deserta penetrantia, utinam non & signa, non & prodigia, quibus ferme deiciuntur electi: tanta sunt iniquitatis mysteria ad fallendum parata: quare & innumeros decipit bestia, & sunt qui adorant eam, dicentes. *Quis similis bestia, & quis poterit pugnare adversus eam?* Et (quod cheu nimis lamentabile est) datum illi est bellum facere cum sanctis, & vincere eos: tam potens est abominatiois mysterium.

Hoc vero procul dubio sequitur mysterium aliud, nempe iudicii, & furoris domini, quod quidem præterire nequit, quod injustus esse nequit. Iustitia vero sic mundum iustificat, quod culpam regulat per penam, malitiamque illam mysteriosam, iudicio quodam mirabili & mysterioso prosequitur: ut quemadmodum culpa prodit a voluntate pertinaci, atque ideo sua sponte invertibili: quando enim corrigi poterit, qui volens peccat, qui sine sine peccat? ita ira & iudicium prodeat a voluntate, & proposito fixo & immutabili, quod secum trahit excidia irrecoverabilia pe-

ANN CHR 1562.

Dan. 2

Ca. 24.

Ier. 1.

Bernar.

Ier. 18

1. Pet.

Gen. 6.

Gen. 7.

Genes. 1

Exod. 14

Ezech.

Ierem. 1

1. Pet. 3.

erat

erat de his loqui: quod Ieremiæ contigit, de quo dicebant: *Judicium mortis est viro huic: cur? locus est contra civitatem sanctam.* Prophetæ vero tanto magis urgebant, quasi dicerent: *Videte ne seducamini.* Et ecce non credentibus, iudicium & desolatio.

Temporibus itidem domini nostri Iesu, ad hæc ipsa vaticinia ob duritiem Iudaicam mansuetissimus ille agnus pertractus est, ut quando agnitam veritatem impugnabant: here dem satis notum e vinea sua pellebant: Prophetas, sapientes, scribas jam ex odio concepto lapidabant, oblatamque pacem modis omnibus spernebant, iudicium finalis exterminii & desolationis incurrerent: adhibitis ergo verbis clarissimis, parabolis etiam quasi figillis, sententiam gravissimam, ab immutabili voluntate sic Iudaicam perfidiæ & abominationem vindicantem manentem pronuntiat: *Relinquetur domus vestra deserta.* Hoc vero initium dolorum, sic relinquit, sic deserit, quum Deus scilicet gratiæ suæ munus ad se retrahit: aufert maceriem a vinea, & creaturâ desitit. Tunc ascendunt super eam vepres, vastitas, & desolatio: tunc mala omnia ingruunt, usque ad interitum: Hoc est reprobari, indurari, hinc diluvia, & incendia malorum omnium, qualia instare Iudæis prædicit Christus, cum rerum omnium, & civitatis, templi etiam, & sanctuarii demolitione. His dictis. *Egressus*, inquit *Matthæus, de templo, ibat*: perinde ac non rediturus, nisi iudex, & desolator: sic jam incipit terga vertere, selesque a synagoga separat, quasi anima a corpore mox morituro, quin ex hoc ipso recessu funditus corruente: est enim Christus anima testamenti, & finis legis, portans omnia verbo virtutis suæ: quo uno sublaro, petre omnia necessum est.

Discipulis vero mira videtur domini sui Iesu sententia de Iudaica desolatione, potissimum autem templi: tum quia hæc sunt opera sumptuosa, stupendæ cuiusdam molis & amplitudinis, quæ videntur ex ipsa structura æternitatem præferre: quare ostento templo dicunt. *Magister, vide quales lapides, & quales structura*: tum quia hæc sunt omnia verbo & præcepto domini fabricata: hoc illud tabernaculum, hæc illa domus domini, in qua polleruit esse se perpetuo mansurum, vota que exauditura: hoc pignus amoris domini: Sed & hoc præsertim tempore firmari, stabiliri que debent Iudaicæ politiæ, quin & restitui in veterem gloriam, quando Messias venit, cuius sunt tempora refrigerii, ad quem respirant omnium corda, ut ad liberatorem. Quod si Christus Messias est (ut credunt, eumque hac una spe dimissis omnibus secuti sunt) quomodo igitur nunc populo suo comminatur excidia, & desolationes? Sic sibi complacet caro in externa specie, sic pleni sunt lumbi illusionibus, sic palpat, & inungimus vulnera nostra, fovemusque mala ut Deum putemus larvis & picturis externis vel pascere, vel certe fallere. Ita olim tempore prophetarum, suos adamabant lapides, minifque omnia superbas objicentibus structuras, stolide clamantes: *Templum domini: Templum domini.* Ita trahimus quasi plaustrum in funiculis vanitatum: ita nostra impœnitentia thesaurizamus nobis iram, & iudicium iusti exactoris.

Quare ut hanc fallaciam retegar: simul & damnet Christus, responderet apotolis, & quidem excelso quodam animo, atque irato vultu. *Videris hæc omnia? Non remanebit lapis super lapidem* Concil. gener. Tom. XIV.

A *qui non destruat.* Et quoniam plena res est mysterio, duplicique (ut diximus) mysterio, subicit: *Videte ne seducamini*: Olim hæc ipsa iudicia prenoscens, & versans animo flevit super Hierusalem, quasi pereunti patriæ compatiens, ceteris etiam lætis, & præ læticia clamantibus: *Osanna, Osanna*: Qui enim fieri potest, ut pater super filiorum ruina non doleat? diximus dolores ceteris intrinsecos, a Spiritu sancto sic humana voce divinos affectus a principio mundi nobis explicatos: suspitia ejusdem super vinea mox devallanda narrat Isaias: divitias bonitatis, & longanimitatis appellat Paulus: qui lacrymas Christi agnoscit, & gemitus domini sui non spernit, quod fecit Ninive ad minas Ionæ, facile occurrit iudicio utcumque parato, facile manus irati cohibet, facile sua pœnitentia ad pœnitentiam exigit, ac revocat iudicem: at qui parvi facit, thesaurizat iram.

Hoc suo magno malo, & nostro exemplo fecit Iudaica synagoga, quare & prædicitur magnis, solidisque illis lapidibus, & structuris nihil timentibus, æternam potius quamdam felicitatē sibi male promittentibus, quod *non remanebit lapis super lapidem.* Er suo loco infinita illius gentis strage, extremaque rerum omnium everfione, etiam templi, & sanctuarii desolatione factum est. Neque maniter, aut sine structu: sic enim crepta est vinea de manibus impiorum, & hypocritarum, qui vix labrufcas acerbas domino tribuebant: sic etiam sepulta est synagoga, terrestris illa, & serva Hierusalem, cum suis ceremoniis, quæ infirma & egena fuerant elementa, quibusque adhibita veritate nullus jam supererat locus coram Deo, qui solas nudaque ceremonias verborum, aut operum, subtrahendo spiritu, non tam respicit, quam subannat, ac rejicit, utcumque coram oculis mundi sint illustres, aut speciosæ: sic etiam liberata est parvulorum Christianorum mens, ut cessarent a Iudaismo, atque a ritu sacrificiorum sublaro templo vel in vitu revocarentur: numquam enim vere cessatum est a querelis iudaizantium, quousque amplè illæ structuræ sunt oculis objectæ: iis vero excisis tum pater, qui spiritus est, cœpit vere in spiritu coli, talesque habere adoratores, qualis ipse est: tum quoque relictum, agnitumque est verum Dei templum, & propriatorium, in quo vere exaudiuntur vota, in quo Deus inhabitat corporaliter (ut Paulus ad Colossens.) quod Christus est, ut egregie divus Stephanus longe petra oratione probavit. Tot tandem commoda ex Iudæorum casu, torque divitiis ex eorum diminutione nobis divina misericordia peperit.

Hoc idem evenit ecclesiæ orientali patenti nostræ. Quoties Romana sedes amantiſſime prævaricantem admonuit? Quoties univèrſe occidentis, quarum nomine huc convenistis, sunt protestatæ ut resipisceret, ut damnata dogmata, impietatique fomenta dimitteret, ut patribus consentiret? Quoties & summi ipsi nostri pontifices marium discriminiſibus se commiserunt, ut ecclesias illas ab avita pietate degeneres, saltem coram ad communem orthodoxorum fidem revocarent; tantum ut ab imminente iudicio liberarent? Sed frustra tentata sunt omnia. Illi in pulcra ecclesiarum specie, & lapidum structura, in titulis primogenituræ sibi minifque complacabant: & ecce dolendum proſus, & sine fide defendendum, non remansit lapis super lapidem, facti sunt primi noviffimi: evenit quod non timebant:

Y Y y ij utinam

ANNO CHRISTI 1562. Luc. 10.

Gen. 6.

Isai. 5.

Rom. 2.

Ion. 2.

Matth. 21.

Isai. 5.

Gal. 4.

Isai. 1.

Chryſ.

Aff. 15.

Ioan. 4.

Col. 2.

Aff. 7.

ANNO
CHRISTI
1562.

utinam non. Quam pulcrum, & gloriosum nunc A
esset, optimi patres, cernere hic in capite Roma-
nam ecclesiam, matricem, & magistram ecclesia-
rum suo loco stare, & præsidere, a latere uno oc-
cidentalem hanc tantorum pattum coronam, e-
ruditione, pietate, suorum principum favore pro
Christi gloria audentem omnia, sperantem omnia:
ab alio orientalem confedere, & circulum
Christianæ amplitudinis complere, magno illo
titulorum splendore, patriarchalium, metropoli-
titanarum, pontificalium sedium, numero, ut in
antiquiorum conciliorum catalogis absque lacry-
mis perlegi nequeant. Et ecce dimidium vesti-
tis Christi confisum est, dimidium animæ &
spiritus extinctum: dimidium sanguinis vane ef-
fusum, dimidium hereditatis, eheu plusquam B
dimidium transiit ad alienos, tantum quod vana
spe seducti Græci lapidum & structurarum eccle-
siarum ab origine Christi nati splendore illu-
si, divinæ ultioni occurrere noluerunt, aut fasci-
nari præteritatum felicitatum magnitudine ne-
sciverunt. En modo quas pœnas adamatæ cali-
ginis launt. Et nondum t̄nis, hæc initia dolo-
rum: sic semper culpas iustitia corrigit, sic vane
ab impœnitentibus de domini longanimitate præsumitur.

Et tamen hæc non sufficiunt nobis ad doctrinam, adhuc stertimus in lectulis delictiarum nostrarum, adhuc in pulcros lapides & structuras respicimus: mundus ruit, Christiana respublica perit, cadunt lapides, scinduntur structura: & qui amabo pereunt vobis lapides? integræ civitates, provinciæ, regna, imperii robora: quid amplius? defensores ecclesiæ facti sunt hostes: qui nobis muri & antemuralia fuerant, jam tenent nobis insidias, & pericula moliantur: qui propugnabant, impugnant. vah quor mala bestia seduxit, quot capita populorum, dimissa Roma, quam velint nolint agnoscunt matrem, ad veneficam meretricem calice prostitutionis suæ fecerantem omnia se converterunt. Videte quæso ne seducamini, facile est ex his futura exitia divina re: quod si præterita non sufficiunt, addi possunt & alia ex præsentibus argumenta, quæ & plus quam satis eandem adferunt doctrinam. Qui legit intelligat: si quis habet aurem audiat: Hic est sapientia, & magna quidem, maxima furoris domini judicia concludens.

Narrant euangelistæ Matthæus, Marcus, & Lucas, quod dominus noster Iesus ea quasi prolata sententia, recta contenderit in montem Oliveti, ibique federit contra Hierusalem, quasi re animo volens, ut gravem, ut genti suæ maxime incommodam: quam & testatus est Paulus cordi suo tristitiam, & dolorem continuum inflixisset. Tum adfuit apostoli, præcipue quatuor ex Marco, Petrus, Andreas, Iacobus & Ioannes, sese approximant, ac magistrum compellunt secreto: res enim est odiosa, de qua publice dari non licet, ob hoc & ipse dominus potissimum est cruci affixus, cui pendenti sublannatores illudebant, dicentes: Vah qui destruis templum Dei: Ob hoc & Stephanus lapidatus: Hic homo, inquit, non cessat loqui adversus locum sanctum, &c. Sed obsecro vos, o pii patres, o viri apostolorum successores, si publica de his periculis & damnis nostris instantibus colloquia institui non possunt, si curiæ, fori, plateæ, palatia excipere amaras & funestas has cantilenas, pro stomachi debilitate nequeunt, an saltem secreto inter vos, qui hæc iuste perpenditis, qui rem oculo simplici & puro, ab

omni proprietate libeto didicatis, qui solo Dei & veritatis amore ducimini, qui vere & ex conscientia causam Christi & catholicæ ecclesiæ tractatis, dici, repeti, inculcari nequeant: an non Christo in aure ingeri & explicari possunt, si non fatrapis hujus sæculi: an non inter vos ipsos, quibus datum est nosse mysteria regni, meditari & expendere potestis mala, quæ omnibus jam, modo cupiditas aut amor proprius non obnubilet, sunt patentissima? Agite obsecro, appropinquate, sunt signa, sunt prodigia quæ apertè mysterium possunt. Petunt apostoli quasi rem incredibilem audientes. Quando hæc erunt? Quod signum cum hæc fieri incipiant? Quod signum adventus tui & consummationis sæculi? Ita perire nostra non putamus, nisi cum totius mundi conflagratione: quare de ceteris solliciti, fidei quærendi aliena utcumque ardua & occulta non facimus, de cõmunibus subtiliter disputantes: de his vero quæ ad nos attinent, ne verbum quidem: & tamen fert patienter Christus, tantum ut paulatim doceat.

Ad primam siquidem quæstionem satis alibi responsum est, quod temporum momenta solus pater in sua retinuit potestate, dum in centro æternitatis suæ universam temporis circumferentiam infallibiliter judicat: quamobrem inique agit creatura dum hæc inquit, cui potius utile est ea nescire, e quorum ignorantia ad perpetuo vigilandum, sibi que consulendum excitatur. Signa veto prognostica, quæ de vicina desolatione testentur, per Dei optimi patris misericordiam, nolentem perire aliquos, non desunt, quibus quasi ultimis vocibus moniti jamjam cervicibus incumbentem gladium desectamus. Sic E. d. r. olim prædicta sunt signa & prodigia Babylonici excidii præcessura: & sua dat Christus signa super Hierusalem interitura, tum illa carnalis & Judaica, tum nostra sequentium sæculorum spirituali & Christiana: sic tamen quod mixta sunt signa, modo ad hanc, modo ad illam desolationem spectantia. Vnde & nulla est in tota historia euangelica difficilior textura aut distributio, quam hæc signorum, in quibus & numerandis & exponendis, tanta patribus innata est difficultas, ut vix duo consenserint. Quod quidem, patres, non est sine mysterio permixtum, ut ex hac sacra signorum confusione intelligamus, nulla esse primo Iudæorum excidio sic propria, quin eadem possint, vel similia rebus nostris, nostræque Hierusalem adaptari. Quod jam verificatum est in ecclesia orientali, facileque ex his traduci possunt ad nostra tempora: certe enim illa præterire, nec de Iudaica vel Græca Hierusalem nobis ulla habenda est cura, nisi ut earum exemplo & repetitione, divinate & augurari possimus, quæ de nobis consimili morbo laborantibus decerni possunt. Qui legit intelligat. Hic est sapientia.

Tria potissimum signa describit dominus noster Iesus Christus, quibus futura excidia instate significantur. Et quidem de primo inquit: Ante omnia injicient vobis manus; tradentur a parentibus, fratribus, amicis & cognatis, eritis odio omnibus propter nomen meum. Hic vero imprimis observandum, quam facile condemnet Christus curiositatem nostram, qua subtilissime de communibus disputamus, philosophamus, inquirimus, de nostris autem nihil minus. Quid futurum sit de Anglis, Scotis, Gallis, Germanis, de Romana etiam & catholica ecclesia, quotidie dubitamus: de casibus & sortibus Hierusalem, templi, totius

ANNO
CHRISTI
1562.

Matth. 24.
Luc. 21.

Act. 17.

2. Pet. 3.

4. Esdr.

2. pet. 17.

2. cor. 9.

Matth. 15.
1. Esdr. 6.

Luc. 12.

etiam mundi diligenter inſtitimus: quo loco autem res aditæ ſint, quid interim nos agamus, quæ rationem de rebus noſtris reddere poſſimus, quomodo ab ingruentibus periculis nobis propiciamus, quæ ſigna feramus noſtræ ſalutis, hæc unicuique ſuperſua & ratioſa. Et tamen hic incipit Chriſtus ſuam de ſignis & prodigiis prognotiſtam philoſophiam: ut ſtatueret diſcant apoſtoli, quid de ſeipſis deliberent, ne in tanta rerum turba ſcandalizentur. Prima itaque pericula intelligant ſua, qui tamen de ſe niſi cogitat, alienorum periculorum ſeduli exploratores. Et primum ſignum ludæici excidii, fuit apoſtolorum & hominum Chriſti adſiſtio, quale ſignum etiã præceſſit ruinam Sodomæ in familia Loth: Egypti non minus in anguſtis populi Dei, eiſdem quoque Hieruſalem ante primam deſolationem in paſſionibus prophetarum, quod merito obiecti ſuis contemporaneis, quaſi repentum & carniſicum filiis Leuita Stephanus: Vali quam facile decipit humana mens, dum iudicia domini ſuo ſenſu interpetatur. Expectabant apoſtoli ex Chriſti ſequela dextras & ſiniſtras in regno, qua ſpe fortaliſ & Iudæica vaſtitati conſentiebant. Et ecce primum ſignum comminatur illis perſecutiones, raptus, traditiones, tanto acerbiores, quod ab iſtis parentibus & fratribus patiantur, quod & nullus erit refugii locus, quando incurſent odia generalia totiſ mundi.

Sed bene res habet, quod cauſam bonam habent, nempe ſanctiſſimum Chriſti nomen, quo uno conſtant aduerſum ſe omnium rabies. Hac etenim querela una Stephanus eſt lapidatus, Iacobus percuffus gladio, Petrus crucifixus, Paulus decollatus, Ioannes relegatus, &c. Habet & fructum bonum, exitumque ſeliciſſimum tam ex parte miniſtrorum: *Capillus*, inquit, *de capite veſtro non peribit*: nullus labor vanus, ne minimum verbum pro Chriſti nomine prolatum ſua fraudabitur mercede. Tum ex parte miniſtrorum: *Prædicabitur enim euangelium*, hoc eſt regni (tantum abeſt ut impediatur) *in uniuerſo mundo*. Regnum verbi eſt, ſat eſt ſi prædicetur, ſolo verbo promouetur. Verbum regni eſt, ſupprimi nequit, ſeruire neſcit dilatabitur ergo, & dominabitur ab ortu ſolis uſque ad occalum. Et hoc eſt maximum ſignorum Chriſtiæ maiſtatis, quod verbum hoc regni, regni autem a ceteris regnis longe diſtans, verbum crucis, patientiæ, cui nulla eſt cum carne coniuſtio, nulla ſenſuum titillatio, cuius prima vox eſt, ſuimet abnegatio, tam feliciter prædicatur, auditur, ſuſcipitur, ſanguine etiam, cum opus eſt roboratur, maniſteſſimum ſignum perſidæ iudæicæ verbum hoc regni ſpernentis, innox iudicandæ. *Et tunc*, inquit, *venit conſummatio*. Ita delictum eorum diuicitæ ſunt mundi: Ita & tranſlatio, quin & glorioſa dilatatio Chriſtiæ religionis in occidente, ſignum fuit orientaliſ defectionis. Quid vero de nobis diuina poſſumus, qui verbum regni atate noſtra tranſſerataſſe cernimus ad Antipodas, tanta cum ſpecie & pilcritudine, tanto cum fidei augmento novos repleſſe mundos, rotam jam terræ longitudinem perluſtraſſe, latitudinem etiam totam ſub ætæico, reliquas quaſdam adhuc ignotas vix ignorare ſub ætæico? Et nos nihilominus ſuper hæc tanta euangelii apud extrema mundi lumina divulgatione: dicam & apud noſtra domneſtica, reſtictione aut ſaltem conſuſione ſterimus & ſigna non cogitamus, in noſtriſque paniculis lapidibus, & ſtructuram reliquiis ſine

Concil. gener. Tom. XIV.

A ſenſu deliciamur, quouſque nos repentina obruat conſummatio. Neque enim Chriſtus, nobis ſublatis, ſine populo erit, cum ſibi jam tanta mundi acceſſione de novo prodiderit, & de lapidibus, mutis, mortuis, hominibus abſque ulla humanitate, aut ratione viventibus ſuſcitauit Abrahamæ filios, id eſt credentes. *Videte, videte ne ſeducamini*.

Occaſionem autem hanc dum euangelium regi dilatatur, ac verbo rem agit Chriſtus Dei patris verbum, non omittit ſatan malæ beſtiæ doctor, quin & ipſe verbo verbo opponit, & quando per occiſiones prophetarum non obſcurat Chriſti gloriam, quin potius illuſtrat: nam ſemen Chriſtianorum eſt ſanguis: prædicatores & ipſe ſuos, ac tractatores verbi expedit, quod quidem ut alterum deſolationis ſignum ſubiicit Chriſtus, dicens: *Multi venient*, quin potius ſuo ſpiritu, non miſſi, temere *ſurgent pseudochriſti, & pseudo prophete*: certe multi quorum nullus eſt finis, nullus eſt numerus, creſcente indices capitum & antichriſtorum numero, qui novas ſubinde ex abyſſis educunt peſtes ad ſeducendas ſimplicium, aut ſi mavis in ſidelium, mentes. Hic vero maxime exclamat, & monet pienciſſimus Ieſus, a facie colubrorum, & baſilicorum videre ne ſeducamini. Miras habent artes ad fallendum, mille verborum lenocinia, rhetoriſmos, græciſmos, hebraiſmos, tranſlationes, commentarios quibus imponunt, ac verba domini ſub prætextu reſtitutionis, correctionis, latinitatæ, & puræ locutionis depravant. Habent expreſſa mendacia ſub imagine veritatis, dicentes: *Ece hic eſt Chriſtus*, ſic profitentur omnes utcumque impuri, & perditæ ſe Chriſti eſſe, ſecum eſſe verum ſcripturarum ſenſum, ſe ſolos recte interpretari, damnantes ceteros quacumque ſanctitate, eruditione, antiquitate conſpicuos.

Addunt doctrinæ ſanctimoniam vitæ, dicentes: *Ece in deſerto eſt*: ſic tandem Deo ſeruitur, hæc vera eſt Chriſti religio: quod quidem maximum eſt periculum in ſingularitate, & ſuperſtitione: quodque negotium non modicum diebus noſtris ingeſſit Chriſtiæ puritati & ſimplicitati, anti-quæ potiſſimum & præſæ religioni, ſub ſpecie ſanctitatis, reformationis, obſervantiæ, & ſeueriſſimarum a communi vivendi uſu ſequeſtrationum, quibus damnatæ inſtituta priora ſolent. Et tamen in his quoque frequenter triumphat mala beſtia, magnas de ſimplici turba victorias reportans. ſic ſe imitari, qui & ſuſpectos atque adeo infames reddere novit ſatan pleroſque Dei ſervos, qui in veritate ambulantes, reformant mores, inſtituunt ſimplices, ſacramenta ſæpius repetunt: quæ damnari nec debent, nec poſſunt, niſi ut malo animo, & negotio perambulante in tenebris a pseudochriſtis ad fallendum aſſumentur.

E Ad quos inquit Chriſtus, *nolite exire*, vias patrum ſequimini, nova hominum dogmata ne recipite, ſtare in arca, extra quam quicquid eſt, diluuium, & certa mors eſt: ſimplicitatem ſervate, deſerta nolite quaerere: quid Chriſtus ſentiat, quid eccleſia, quaerite, non quid humana conſingant ingenia. Quod ſi addant penetralia, atque ad ea vos vocent, quaſi ad ſecreta rimanda, ad myſteria referenda, quicunque paternam, & eccleſiaſticam regulam non dignantur, nolite credere. Sunt qui ad angulum unum redigunt Chriſti eccleſiam, ad revelationem ſpiritus, ad ſtatum inviſibilem, ad numerum quemdam occultorum prædeſtinatorum: *nolite, nolite credere*. *Ece enim ſicut fulgur*

Y Y y ij

ANNO
CHRISTE
1562.

Luc. 33

Tertul.

Aibank.

Pſal. 90

Gen. 7

Anab.

Luc. 17

Math. 24

1418

ANNO
CHRISTO
1562.

exit a celo coruscans, & perstreps ab oriente in occidentem, ita adventus filii hominis: res patens est, omnium sæculorum votis comprobata, omnibus locis & temporibus sibi consentiens ab oriente, in occidentem perpetuo ecclesiarum consensu deducta Christiana veritas, tantum ut bona animo, & sincero corde petatur.

Quod si tandem verbis, artibus, & præclaris vivendi modis adjiciant signa, & prodigia: ut satanas paratus est ad omnia adulteranda non modo verba, & scripturas, sed & sigilla quæ sunt miracula, quod futurum omnino in pseudopphetis, & antichristis testantur Christus & divus Paulus, præcipue cum revelatus fuerit iniquus ille, homo peccati secundum operationem satanae, in omni virtute, signis, & prodigiis, ita ut etiam

Matth. 24.
2. Thes. 2.

Apo. 13.

Matth. 24.

(quod speciat apocalypsis) ignem e celo trahat: tum vero maxima instant pericula, ut seducantur, & scandalum patiantur innumeri, adortentque bestiam tribus & populi, ita quod nisi abbrevientur dies, non fiet salva omnis caro.

Gregor.

Quale autem spectaculum revera futurum est, dum sanctus Dei servus, veritatis doctor, vel auditor tormenta ab impiis pro veritate & justitia patietur: tortor autem, & carnifex interim sanguinaria & scelerata manu signa & miracula faciet? Sanguinem justorum fundet, & interim cæcos illuminabit, mortuos suscitabit? Vere ardua hæc erit tentatio. Nostri corruptores dum magno illi antichristo præcurunt, vix adhibent verba splendore quodam latinis & sicæ pietatis, zelo verbi Dei reformandæ ecclesiæ, gratiæ extollendæ condita, nullam addunt morum disciplinam, quin ut sunt intemperati, aperiunt claustra, solvunt vota, tollunt jejunia, regulas sanctorum polluunt, castimonias luxuriis & crapulis sædant, nulla adhibet signa nisi corruptionis, impudiciæ, apostasiæ, & tamen, pro dolor, quot animos, quot præclata ingenia, quot civitates, provincias, regna ad cultum bestię pettaxerunt! quid si verbis addant miracula? quid si artibus & strophis dicendi addant virtutem operandi? Deus, o bone Deus respice de celo, visita, cotrige, retine vineam, quam plantavit dextera tua. Vos vero videte ne seducamini: Ecce, inquit, prædixi vobis, quantumvis magna mirabilia, naturæ & artis vim excedentia: prædicta tamen sunt, ne cito moveamini. Signum hoc est proximæ desolationis, imo ipsa est magna desolationis pars. Falsam vero doctrinam quid tandem sequitur?

Psal. 79.
Marc. 13.

2. Thes. 2.

Luc. 11.

Hieron.

Postremum signorum est, omnibus sæculis confirmatum: sequuntur bella, seditiones, gens contra gentem, & regnum adversus regnum, quousque (quod addit Lucas) Hierusalem circumdetur ab exercitibus. Hic tandem fructus est impietatis, hoc pariunt hæreses, didicit suo exterminio Iudaica politia, quæ sub ipsa obsidione plures in religione pariebatur sectas: didicit orientis ecclesia, quæ tandem sedes, & imperia hoc uno crimine perdidit. Constat jam & nostris temporibus quo spectent fidei turbatores, nempe ad statum eversiones, ad occupanda regna, ad excutienda principum juga, quo loco pugnat non modo gens contra gentem, & regnum adversus regnum: sed in eodem regno, eadem gente, quod miserabile dictu est, foecer contra generum, frater in fratrem, sanguis in seipsum sævit. Hic est sapientia, o clarissimi oratores, qui in hac sacrosancta synodo tot potentissimas majestates referitis. Hic est sapientia, qui legit, intelligat. Hic

statibus & regnis est consulendum, ne minatum & cuniculorum auctores recipiantur, ne locus sit impietati, quam mox certa sequitur seditio populorum, dominiorum eversio, rerum omnium confusio: terribilis est bestia, cui datum est nocere, quæ & jam maria sanguinis effudit: monstruosum est animal corpus habens pardi, pedes utri, ora leonis, habet & iram magnam cum potestate conjunctam, sciens quod modicum tempus habet. Quod si, o mundi vertices, manet animus hæc diutius tolerandi, si ad tantam malorum colluviem adhuc suspiciter, ecce nobis ob oculos desolatio, quam prædixit Daniel: Ecce omnia dirupta: ecce in januis abominatio jacens ubi non debet, in loco sancto, quæ secum trahit rerum omnium perniciem, & interitum.

ANNO
CHRISTO
1562.

Apo. 13.
Apo. 14.

Can. 12.

Apo. 18.

Can. 11.

Tunc qui in Iudæa sunt, confitentes domino, veritatem agnoscetes, fugiant e Babylone, ne participes sint plagarum ejus. Si caufam publicæ, ut cuperent, juvare, servareque nequeunt, sibi consulant, & fuga consulant: nequaquam autem consentiant carni & sanguini, quæ sunt malæ bestię instrumenta: sed fugiant ad montes, ad patrum consilia, ad sanctorum exempla, ad pietatis exercitia, ad sacramentorum frequentiam, ad meritum cumulum, ut ex incipientibus fiant proficientes. Nesciat autem fuga hyeme, vel sabbato, animo lento, aut frigido, sine amoris stimulis: neve cum iter expediri non potest ex habitu peccandi contracto, ut dimittere culpam velimus, & ferme non possimus, quas difficultates sera patitur pœnitentia. Væ prægnantibus & nutriendibus: Væ his qui conceptos morbos in sinu fovent, pravas opiniones enutrient, sarcinas pestilentis in dorso ferunt, unde iteantur, ut libidinibus, & sæculi hujus concupiscentiis obsequantur. Contra beati qui his scrupulis & laqueis expediti fuga sibi prospiciunt. Qui vero in tecto sunt, jam satis exercitati, in culmine pietatis, & profectus positi, qui cælestia libere meditantur, quorum sursum sunt corda, qui pascentur apud ipsosum in meridie inter lilia: qui mundo terga vertentur, pergant ad meliora, & ne descendant, ne corde graventur, ne ad viliora declinent. Quin perseverent, atque ad meliora semper contendant. Sacri sunt, Deo obstricti sunt, a curis sæculi sejuncti sunt, numquid ad matrimonia, ad aleudas familias, ad promovendas filiorum turbas, ad exercenda mercimonia trahi se patientur? Eo ne bone Iesu descendam ego, etsi totus descendat mundus? Non equidem, nisi tu me destruis, sed ego novissimus omnium qui in tecto sunt, & esse, & vivere, & mori volunt, utinam sat sciam stantes æmulari.

Qui vero in agro laborat, factus jam ex virtute miles, & operarius in vinea, sibi perfectus, & ad vocandos alios missus, circa domini talenta & negotia præpeditus: ne redcat domum tollere tunicam: sic nudus nos præcessit Christus ut pudere nos debeat, dum in ejus agone detenti, curam agentes animarum, causam tractantes universalem, unde totius pender mundi salus, adhuc infirmi reminiscimur tunicarum, commodorum, & proprietarum nostrarum: quæ tamen nihil sunt præ magnitudine rerum quas molimur in agto, in hac synodali & œcumenica domini vinea: ad quam colendam dimissis propriis sedibus, & gregibus anima carioribus vocati sumus. Etenim Christus in causa nostra coram patre tractanda non sibi placuit, nullam quæ sivit tunicam, nullis commodis inhavit, quin semetipsum exmanivit usque

usque in nihilum. Væ parvulis illis hominum A
cordibus, qui in tanta gravissimarum rerum mole
adlic tunicas versant in animo, adhuc redolen-
t propriam commodam, adhuc ad sua ipsorum con-
silia respiciunt. Hic enim agitur de extrema mundi
aut restitutione, aut destititione: Ecquid tandem
est in homuncule tunicarum meditator in-
tempestive, si te ad universum comparas, ut cō-
modum tuum qualecumque sit pluris facere de-
beas, quam salutem innumerabilium animarum,
pacem ecclesie, gloriam Christi: Pergite, obsecro,
o valentes, o robusti Iesu coloni, in agro estis,
& quidem amplissimo in teatro omnium mag-
nificientissimo, laborate fideliter & patienter, ne
velitis domum redire sine opere exacte præstito.
Quod si ardua sunt negotia, si se opponunt po-
tentes, si mala multa pro Christi nomine sunt
subeunda, videre ne terreamini. *Qui persevera-*
verit, hic saluus erit: ne cæpta domini consilia
dissipate: ne spiritum implere conantem omnia
reprimite: Nolite terteri. Vos in hac palæstra
amittere aliquid non potestis: si cadent regna, si
corruent populi, si mundi iniquitas iudicabitur,
si abominationem iusta sequetur desolatio, vos
tamen non confundemini.

Vbi corpus, ibi & aquila congregabuntur. At
copus vocat ad unonem, ut sibi incorporentur
generosæ aquilæ in lucem Solis fixæ, & immobi-
liter respicientes: Sapit hæc aquila Christi corpus,
sacrum illud cadaver, quo pii toties in via
palli & recreati sunt, quate occurunt læti mox
ubi sentiunt. Et hic inter vos, patres amplissimi,
habet Christus augustissimum corpus, ad quod
suas aquilas advolare cupit. Quid enim est sacrum
hoc concilium nisi magnum, & universale Chri-
sti Iesu corpus, ubi præluet, præminetque ca-
put Romanæ ecclesie per summos hos mundi
cardines mira cum venustate, & majestate repræ-
sentatum. Adspiciunt, & observant omnia splen-
didissimi oculi tot patrum superintendentium,
quasi exploratorum tota die, & nocte pro do-
mini gloria vigilantium. Manus inelytæ submi-
nistrant roborata insuperabilia, imperium, reges,
republicæ, principes totius fere Christiani nomi-
nis, tantum ut aquilas ad corpus hoc convo-
cent: & vestra dignitatis ac voluntatis pii sedu-
lique executores corda filiorum in patres con-
vertant.

Quid enim spiritus aut savoris non præbeat
Cætar, aquila ista nostra occidentalis: si nostra
est, si ex nobis prodit, si fidem suam perpetuo
catholicæ ecclesie patrocinio nobis obstrinxit?
Ita sint illi clara, felicia, gloriosa omnia, ut de
illius egregia pietate propitia omnia Christi cau-
sæ promittimus. Quid vero non præstabit serene-
nissimus, clementissimus & vere catholicus ille
noster Iosias, servator, defensor, ac propugnator,
qui hoc animum semper est meditatus, ut Christi
E
gloriam terra marique promoveat, ut pacem eccle-
siae restituat, ut piensissima æterna memoria
recolenda, invictissimi patris cæpta perficiat?
Vivat hic, vincat hic, nā quæcumque illius sunt,
nobis Christi que hominibus patrocinantur. Ne-
que aberit a tutela, Christianissimus simul & re-
ligiosissimus ille magni animi puer, vix e gremio
matris, sanctæ illius & piensissimæ matris sub-
latus, & ecce in castris dimicat armatus adver-
sus Christi & ecclesie catholicæ hostes: quando
hic causam Christi deseret, qui sic a teneris pro
Christo pugnare didicit?

Vos interim, optimi patres, agnoscite locum

vestrum, iudicium Dei non hominum exercetis:
Magnus, integerque adhibendus est animus: *Vi-*
detis ne turbemini. Pura mens, & serena conscien-
tia requiritur: *Videte ne seducamini.* Instant pro-
cellæ, ingruunt tempestates, utinam non sint dies
ultionis: non erunt, modo velitis: in manu ves-
tra est mundi salus: hinc certe abire non potestis,
nisi aut curatores, aut corruptores. Sed patres,
sed pastores, sed salvatores estis, huc in Spiritu
sancto, in spiritu salvatoris congregati, date ma-
lis remedia: hoc poscent greges vestri ab ore, ab
anima vestra pendentes, hoc universa precatur
ecclesia, huc respiciunt omnium vota: Circum-
stant malæ bestie fraudes & insidie. Videte ne
seducamini: circumstant malorum principum
B
mina, viresque coadunatæ adversus Christi spō-
sam, sanctamque Hierusalem. Videte ne turbe-
mini. Rem agite magno spiritu, spiritu scilicet
domini: mysterium hæcenus processit iniquita-
tis, jam retectum est, jam nequit dissimulari: my-
sterium imminet furoris & iræ domini, abomi-
nationes nostras iusta desolatione compensans.
Iam & hoc divinamus tum ex regulis mundi ori-
ginalis, tum ex signis, ac prodigiis numeratis.
Occurrere tamen adhuc possumus, placare pos-
sumus, avertere possumus. *Hic est sapientia: qui*
legit intelligat, qui habet aures audiendi audiat.
Amen.

C I.

DE CHRISTO IUDICE LÆTIS
animis expectando, oratio reverendissimi patris
Seraphini Caballi, Brixienfis Dominicanæ, sacra
theologia doctoris, atque provincie terre sanctæ
provincialis, in dominica prima adventus.
MDLXII. Ad sacrum æcumenicum Tridenti-
num concilium.

SVMMA admiratione dignissimum semper mi-
hi visum est, serenissimi patres, oratores
clarissimi, quod Christus dominus, secundum
eam, qua unum est cum patre, divinam naturam,
infinita bonitas cum sit atque hominum creator,
proque salute hominum factus homo, sanguinem
& vitam cum dedecore tradiderit: verum tamen
illum ipsum, aliis in salutem, aliis in perniciem
fore, experientia ipsa comprobemus: Nilque
D
verius esse percipiamus, quam quod Simeon ille
felicissimus senex, inter amplexus & oscula, in-
fantem Christum veneratus, divinoque instru-
ctus oraculo, ad virginem ipsius matrem dixit:
Ecce hic positus est in ruinam, & in resurrectionem
multorum in Israel. Quidnam præstantius, excel-
lentius inter tot & tanta, quæ propter nos egit
& passus est Christus, quam turpissimum nostræ
salutis gratia ipse in cruce supplicium? Nihil-
ominus dum agit animam, dum pro inimicis pa-
trem deprecatur, dum humani generis cum Deo
reconciliationem absolvit: uni tantum dicitur:
Hodie tecum eris in paradiso. Idem ipse Christus
qui mediator Dei hominum, qui hominum sal-
vator & redemptor ad salutem, hominum iudex
ad condemnationem, est a Deo constitutus: se
ad iudicandum orbem, aliquando venturum, in
euangelio jam perlecto restatur: aliis quidem
sinistram suam, mortem nimirum & gehennam
redditurus comminatur: aliis vero exultate præ-
cipit, dicens: *Suspiciet & levate capita vestra,*
quoniam appropinquat redemptio vestra. E
Christi igitur iudicio cum rerum nostrarum summa
pendeat, vel perpetua ipsa felicitas, aut certe æ-
terna ipsa damnatio: nil cordi nostro antiquius,
nil

ANNO
CHRISTE
1562.
2. FEB. 19.

LUC. 2.

LUC. 24.

ANNO CHRISTI 1562.

Zuc. 21.

Rom 15.

Rom. 8.

1 Cor. 15.

Phl. 2.

Hebr. 2.

Ioan. 3.

1 Cor. 6.

nil perferantius, nil impotentiuss esse deberet, A
 quam ut in tam ancipiti, incertoque tetum no-
 stratum eventu, parati & instructi inveniri, dili-
 gentius & accuratius studeremus. Quamobrem
 Christus dominus nostræ salutis amantissimus ac
 studiosissimus, toties nos hortatur, dicens: *Vi-
 gilare itaque, omni tempore orantes, ut digni ha-
 beamini fugere omnia ista que ventura sunt, &
 stare ante filium hominis.* Si perditionem, si mi-
 fertimum illum interitum timendo pethorresci-
 mus, quo diffugiemus? ubi delitescere poterimus?
 Si vero perpetuam illam (quod præstat magis)
 cum Deo societatem concupiscimus, petoptamus,
 desideramus, quid nobis agendum patres? cujus
 fidem & patrocinium interpellabimus, ut tantam
 assequamur beatitudinem? En adest mater nostra
 ecclesia, unico, eoque diviniissimo, ac saluberti-
 mo consilio, per apostolicam doctrinam, com-
 monefaciens nos, & dicens: *Induimini dominum
 Iesum Christum, ut illum induti, necum ipsius si-
 militram subterfugere valeatis, verum & ah ejus
 dextera regnum obtineatis æternum.* Facturum
 igitur me satis existimavi, non quidem tantæ rei
 splendori & majestati, neque gravissimo huic,
 atque in tota Christiana republica religiosissimo
 confessui, sed imbecillitati meæ (qua servum cor-
 ram tot dominis suis, majorum iussu, verba fa-
 cere decet) siquid nam referat, Christum nos
 induere (quo nil divinius, nilque nobis utilius
 contingere potest) & quam ratione id fieri
 possit, plana & aperta oratione ad vestri memo-
 riam revocavero.

Quum Deus pater, secundum consilium, &
 suæ voluntatis beneplacitum ab æterno decreverit,
 neminem ex filiis Adam, sui regni in perpetua
 illa felicitate consortem admittere, nisi qui
 dilecto filio suo, Christo Iesu, domino nostro si-
 miles essent, atque conformes (divo apostolo di-
 cente: *Nam quos præsevit, & prædestinavit con-
 formes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogeni-
 tus in multis fratribus*) Christi imaginem &
 speciem geramus, & induamus oportet, si nostræ
 salutis consulum instanti cupimus. Cujus rei magni-
 tudo atque præstantia cum humanum consilium
 excederet & vires, Dei clementia factum est, ut
 hominum genus tanto munere dignaretur atque
 illustraretur, ut filii Adam, filii constituerentur
 Dei, prioris ac tetreni Adam imaginem depone-
 ntes, ipsius Christi effigiem & similitudinem
 pulchriorem induerent ac digniorem. Quod ut
 magnificentius perficeretur, idem per naturam
 filius, Christus dominus, per omnia statibus
 prius assimilari voluit, *formam servi accipiens, in
 similitudinem hominum factus, atque habitu in-
 ventus ut homo:* sicque mortalitatis nostræ imbeci-
 llitates, conditiones, atque languores assumens,
 humanam vere induit naturam, ut quoniam pueri
 communicaverunt carni & sanguini, & ipse com-
 municavit eisdem tentatus per omnia, absque pec-
 cato: ut de plenitudine ipsius accipientes, jure
 optimo, per illius in nos adoptionis spiritum, &
 inhabitantem gratiam, sibi conformes & persi-
 miles effecti, præclaras ejus virtutes, illustres cõ-
 ditiones, divinasque proprietates inducemus,
 assumemus, nobisque ipsis vindicaremus: ut
 quemadmodum ipse ab æterno, per naturam Dei
 filius est & heres, atque unum cum patre: ita &
 nos splendorem illius communicantes, per ado-
 ptionem filii, heredes Dei patris, in tempore
 constitueremur: atque ita, adherentes Deo unus
 spiritus cum eo efficeremur: Christum per omnia

induti, naturalem Dei filium in fratrem adepti,
 cum ipsoque Deum communem in patrem asse-
 quuti, sic ut suavitatem, spiritusque dulcedinem
 nacti, ad invicem gratulantes dicere possumus:
*Videte qualem caritatem dedis nobis Deus Pater,
 ut Filii Dei nominemur & simus: & si nondum
 apparuerit quid erimus, scimus quoniam cum ve-
 nerit ipse, similes ei erimus, & videbimus eum
 sicuti est.*

Hæc igitur firma anchora est de cælis ad nos
 demissa, amplissimi patres: hoc unicum persequi,
 solumque præsidium e superis datum: in quo, &
 non per aliud, oportet nos in novissimo die eva-
 dere, & Christo iudici lætis animis occurrere.
 Quod nam? ad naturalem, inquam, Dei Filium
 conformatio: ad salvatorem nostrum similitudo:
 ad Christum nostrum imitatio: ut in illum muta-
 ti, perque Dei clementiam converti, atque illum
 induti, nobis aliquando dici experiamur: *Suspi-
 cite, & levate capita vestra, quoniam appropinquat
 redemptio vestra.* Quod quonam pacto assequi
 possumus, paulo altius petendum est. *Impossibile
 cum sit sine fide placere Deo, accedentemque ad
 Deum credere oporteat,* Christus autem verus exi-
 stat Deus & homo: nequaquam fieri potest, ut
 illum sicut decet induamus, si qualis quantumque
 sit ignota verimus. Ad hæc, cum vires ex natura
 nobis minime suppetant, quibus illum induere
 & imitari valeamus: ad illumque accedat nemo,
 nisi qui veni patet traxerit, qui misit illum: sperandū
 in Christo est, quod pro sua bona voluntate, sei-
 psū nobis haud quaquam denegaturus sit. Pos-
 stremo caritas cum sit Deus, quonam jure, Chri-
 sto, vero Deo, & domino nostro, similes & con-
 formes evadere poterimus, si caritate (in qua ma-
 nentes, in Deo manemus, & Deus in nobis) de-
 stituti fuerimus? Diviniissimum igitur hoc nego-
 tium, fide, spe, & caritate ineffabili quodammodo
 in nobis perficitur & absolvitur: quibus veterem
 hominem, cum actibus suis expoliantes nos, novum
 (Christum scilicet) qui secundum Deum
 creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis, qui
 renovatur in agnitionem, secundum imaginem
 ejus, qui creavit illum, induimus. Sicque secundū
 unam atque alteram naturam, ipsum Dei filium
 nobis ipsi vendicantes, vere primogenitum, fra-
 trem, Christum dominum induti, ejus imaginem,
 effigiemque sacram animis, corporibus, actibus
 que nostris undique circumferamus. Sed vestri
 gratia liceat, patres, luculentius & apertius tan-
 tum explicare mysterium.

De necessitate fidei in Christum, qua verum
 Deum, verumque hominem, si salutem assequi
 cupimus fateamur oportet, nemo fidelium ambi-
 git: cum æterna ipsa salus, in Dei patris, Christi-
 que ipsius filii noticia recondita sit. *Hæc est enim
 vita æterna, inquit ipse, ut cognoscant se solum
 verum Deum patrem, & quem misit Iesum Chri-
 stum: quem idem pater, unicum destinavit, no-
 bisque dedit propitiatorem, per fidem, in sanguine
 ipsius, ut per suam mortem reconciliaret, quæ
 in cælis, & quæ in terris, in ipso: ut quisquis in
 illum crederet, non periret, sed vitam nanciscer-
 retur æternam.* Hanc fidem, in generationibus ab
 Adam univcrsis, veri Dei cultores, diversis, sem-
 per tamen venerandis sacrificiis, variisque ac re-
 ligiosis ritibus professi sunt. Christum igitur per
 fidem, in quantum Deus est, ut oportet nos in-
 duimus, si recte & firmiter de illo credimus, quæ
 de Deo filio credenda sancta tradit mater eccle-
 sia catholica: nempe eandem sibi esse cum patre
 naturam,

ANNO CHRISTI 1562.

1. Ioan. 3.

Zuc. 21.

Hebr. 11.

Ioan. 6.

1. Ioan. 1.

Ephes. 4.

Col. 3.

2. Cor. 4.

Ioan. 17.

Rom. 3.

Ioan. 33.

naturam, substantiam, gloriam, ipsissimamque
 qualitatem: Quod *verbum, splendor, & figura,*
atque imago paterna gloria sit: portans omnia ver-
bo virtutis sua. Christum autem, quoad huma-
 nam naturam, nobis ipsis, veluti amicum cir-
 cumdamus, & per fidem aptamus, si verum homi-
 nem, per omnia nobis similem (absque peccato
 tamen, quoniam nullum fecit, *nec dolus in-*
ventus est in ore ejus) quodque propter nos factus
 sit homo, & cum adhuc inimici essemus, nostri
 causa mortuus sit per proprium sanguinem, pur-
 gationem faciens peccatorum, atque in illum pa-
 ter existens, mundum sibi reconciliavit, generosa
 fide crediderimus.

Si dilectam, & proprio amore partam sibi ec-
 clesiam, quibuscumque sacrosanctis remediis, ar-
 que ad saluam opportunitis sacramentis, locuple-
 tasse & ornasse, atque eidem de summo pastore
 & capite, cum plenissima, atque ad edificatio-
 nem sui corporis (quod est ecclesia) necessaria au-
 ctoritate, in Romano pontifice omnium maximo,
 consuluisse, prospexisse, & providisse, haud-
 quaquam dubitaverimus.

Per hanc fidem Christum nos induimus, Chri-
 stoque ramquam sacro velamine circumregimur.
Qui enim in Christo baptizati estis, Christum in-
duistis, inquit apostolus, cum fidei sacramentum
 baptismum esse, non ambigimus. Qui fidem hanc
 non habent jam iudicati sunt, jam a regno Chri-
 sti exclusi; quoniam non credunt in nomine uni-
 geniti filii Dei. Dicit hoc Arius, fateatur Sabel-
 lius, subscribat Apollinaris, Photinus, Nestorius,
 similiaque hominum colluvies, atque totius im-
 pietatis duces, qui in una vel in altera natura ve-
 rum Christum negantes primam fidem irritam
 fecerunt, & superbia spiritu inflati, alium a ve-
 ro sibi Christum fingentes, ab utero sancta ma-
 tris ecclesiae erraverunt, atque impura dogmata
 tradiderunt, & solventes Ielium, ejus fide se se
 excurant.

Horum nefariae societati jure & merito se se ag-
 greget Lutherus, & universi ipsius affectu, divini
 cultus, ac totius ecclesiae politicae (quin potius
 ipsius Christi in suo corpore, quod est ecclesia)
 adversarii, obtredatores, desertores, importu-
 nissimi hostes, qui perditissimo conatu ipsa
 Christi ecclesiam, Christi corpus, & membra, Chri-
 sti sponsam, & amantissimas oves, pastore & capi-
 te destituere, potestate privare, sacramentis gra-
 tiae atque instrumentis spoliare, ab eademque tre-
 mendum altaris verissimum sacramentum divini-
 simumque auferre, Spiritus sancti assistentiam
 non habere, obloquuntur, inaniter contendunt, &
 impudenter clamant. Atque adeo his incumbunt,
 ac si possibile esset Christum mentiri, seipsum ne-
 gare posse, & suis promissis non tenesse: vel certe
 ecclesiae sponsam corpusque suum oblivioni tradi-
 didisse. Num infidelis, num imbecillus, num im-
 memor effectus est Christus: ut ecclesiam suam
 proprio sanguine acquisitam, corpus suum, os ex
 ossibus suis, carnem de carne sua, gregem, oves,
 sponsam, fratresque suos, & coheredes non diligit,
 non amat, non curet: sed errorum feciditate de-
 pravari, peregrinis variisque doctrinis abduci, ne-
 fario cultu, contaminari permittat? Quid impium
 magis? Quid de Christo indignius, deque ipsius
 in nos eximia caritate turpius excogitari, & com-
 memorari potest?

Catholicorum autem de Christo fides universae
 haereticorum perfidiae adversatur, & pie recteque
 de Christo Deo: fideliter de Christo homine; in
 Concil. general. Tom. XIV.

te & firmiter de Christo ecclesiae capite & sponso
 credit, profiretur & docet. Novit namque Chri-
 stum ecclesiam suam deseruisse numquam, nec ut
 aliquando deserat fieri posse: cum pollicitus sit,
 se usque ad saeculi consummationem nobiscum futu-
 rum esse, minuste Spiritum veritatis a Chri-
 sti sponsa recessurum, aliquando, suspicari po-
 test recolens dominum promississe: *Mittam vo-*
bis Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ut
maneat vobiscum in aeternum. Pro competito
 quoque habet, a Christi ecclesia, quamdiu
 in hac peregrinatione versatur, neque exter-
 num divinum cultum, neque sacramentorum
 salutarem usum, neque Romanum pontificem,
 omniumque maximum, certissimum Christi vi-
 carium, Petri successorem rollendum, deicien-
 dum, abrogandum: Non ignorans, Christum
 (in gratiam & commodum ecclesiae suae) pro
 fide Petri, successorumque ejus Romanorum
 pontificum rogasse, ne desiceret: ut ipsius ec-
 clesiae generationes, atque successiones universae ha-
 berent, per quem in fide confirmarentur, conti-
 nerentur: hac fide vere Christum induimus: &
 Christum induti, non timebimus iudicem, sed
 expectabimus redemptorem: si tamen spes cari-
 talque non defuerit.

Quum primum interior homo noster per fidei
 lumen, divinumque splendorem Christum vere
 indurus fuerit, ineffabili divinae pietati, divinis-
 misque Christi meritis toto pectore inhaerentes,
 in fiduciam quamdam erigimur: speque illa quae
 non confundit, quaque (restante apostolo) *salvi-*
salutissimus: diversae quaedam, aliaque divina ra-
 tione, secundum unam atque alteram naturam,
 Christum induimus: atque inrer gemitur inenar-
 rables, frequentiaque cordis nostri in caelum sus-
 spiria: per patientiam & longanimitatem, re-
 volutionem gloriae filiorum Dei expectamus, corpo-
 ris mortis hujus redemptionem. In viventem igitur
 spem hanc per resurrectionem Iesu Christi ex
 mortuis, in hereditatem incorruptibilem rege-
 nerati, ipsum Dei filium, sicuti Deus est, per spem
 induimus, cum de immensa ipsius misericordia,
 atque clementia, numquam diffidimus, & ex-
 cecrantes, Caim, Iudamque proditorem, & reli-
 quos omnes, qui desperantes semetipsum tradide-
 runt in operationem omnis iniquitatis, peccatis
 nostris, quamvis gravissimis & turpissimis, in im-
 mensum Christi pietatem majorem esse & ampli-
 orem non dubitamus: non ponentes carnem
 brachium nostrum, neque de infinita ejus boni-
 tate nimium praesumentes, ut secundum car-
 nem vivamus. Si una cum Patre, & Spiritu san-
 cto, Christum mortem nostram, & perditionem
 minime velle, sed potius, ut in gratiam ipsius res-
 tituti, in finem usque perseveremus, magno opere
 desiderare talem, tantumque fore, qui possit, &
 velit depositum nostrum servare in illum diem,
 indubie speraverimus: Christum secundum dei-
 tatem, per spem profecto induemus.

Ornamur enim Christo, & secundum ipsius hu-
 manitatem illum per spem induimus, si haud-
 quaquam diffidimus meritorum, sanguinisque
 sui, atque divinae gratiae nos comparticipes velle.
 Er si cor nostrum non reprehendit nos, fidu-
 ciam talem in ipsum habeamus, illum nobis mi-
 nime defuturum, sed advocatum, & interpella-
 rorem pro nobis agere, vultui Dei assistere, ut
 Deo patri ejus, ope reconciliati, cum ipso, & in
 ipso, in perpetuum simus, regnemus, consista-
 musque. In hoc igitur mari magno, tot tentatio-

Z Z z z num,

ANNO
 CHRISTI
 1562.

Matth. 5

Joan. 14

Luc. 22

Rom. 5
 1. Cor. 8.

1. Cor. 13
 1. Pet. 2

1. Tim. 3

1. Cor. 3 & 4
 Heb. 7
 Rom. 8.

ANNUS
 CHRISTI
 1562.
 or. 4.
 or. 1.
 or. 2.
 or. 3.
 or. 4.
 or. 5.

or. 3

or. 4

or. 5

ANNO
CHRISTI
1562.

Hebr. 6.

Psal. 64.
1. Cor. 2.

Hebr. 7.

Psal. 129.

Psal. 1.

1. Cor. 13.

1. Tim. 2.
Rom. 3.

num, atque discriminum fluctibus & procellis agitati, fortissimum solatium habemus, confugi-
gentes ad propositam nobis spem, quasi anchoram firmam & rutam, non humanæ sapientiæ vel virtuti innitentem, sed usque ad interiora velaminis incidentem & penetrantem, ubi præcursor noster pro nobis introiit Iesus. O divinæ in nos pietatis clementiam! o immensam Dei Patris in filios adoptionis benignitatem! qui ut in illum sperantes non confundemur: in illum confidentes non infirmemur: in illum spem nostram cogitatusque nostros reponentes, non deficeremus, abundantius volumus, pollicitationes suas in Christo, nobis heredibus suis ostendere, palamque facere consilii sui immobilitatem, iurejurando interposito, ut per duas res, quibus impossibile est mentiri Deum, speraremus, *Quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, nisi tantam neglexerimus salutem.*

Spes igitur in Christo, cum certos non reddat, alio in sæculo feliciorum esse, quam Christus nobis potius quam sibi proprio sanguine acquisivit, totis animis ardentique desiderio ad illam tendamus, patres, & per euangelii præceptorumque ejus obtempationem, certam nostram vocationem facientes, ad illam festinemus: profitentes nos cum Abraham, Isaac, Iacob, Dei amicis, peregrinos esse super terram, non habentes hic civitatem manentem, sed futuram inquiramus: salutem a longe æternas delicias, beatamque illam Dei viventis civitatem & patriam, cuius cives effecti sumus, & divina sorte consecrati, quæ pulchra, quæ decora, quæ suavia apud filios hujus sæculi habentur & existimantur, contemnimus, affligi potius eligentes cum populo Dei, & Christi impropetium portare, una cum Moysè, qui se negavit filium esse filia Pharaonis, quam temporales peccati habere jucunditatem, quam a Christo separari. Conqueramur cum David, incolatum nostrum prolongari: cum Paulo dissolvi cupientes, ut cum Christo nostro regnemus. Christum igitur per spem induentes, confidentius expectabimus præmatorem, quam metuimus ultorem.

Sed omnium maxima & nobilissima caritas jam nos invitat, ut de illa (si non uberius saltem libentius) dicamus, quoniam jure, per illam Christum induere possimus: cum si illa defuerit, factum sit nihil, etiam si fides tanta sit, ut montes transferat. Et spes quæcumque ardua & difficilissima sibi persuadeat. Quidnam obsecro, patres, quid commodi, quid utilitatis, quid solatii nobis relinquitur, si tantum credimus de Christo, speramus de Christo, quæ credenda, quæque speranda sunt. Nisi illum etiam dilexerimus, sinceroque affectu prosequuti fuerimus. Caritas ista, inquam, est quæ perfectionis vinculum & finis præcepti, mandati que universi nuncupatur atque existit: qua lex omnis impletur, perficitur, & servatur: quoniam qui proximum diligit, legem implevit. Hæc de corde puro sinceraque de Deo notitia proficitur, siquidem quanto purius Deum cognoscimus, tanto ardentius & propensius amamus. Ista in Christo benevolentia, conscientiam rectam comitem habet, quæ spem auget: namque confidentius de Christo speramus, quanto meliori, magisque integra conscientia præditi sumus. Fidem quoque non fictam amat hæc caritas, sociamque individuum possidet, non ociosam, non fragilem, non simulatam, nec in rei prospera amicam tantum, sed inter adversa quoque constantem & perseverantem.

Christum igitur, prout Deus est, per caritatem nos induimus, si delectat nos, si gratum nobis sit, quod verus existat Deus omnipotens, omnium creator, Patri per omnia æqualis: quod eadem potentia, gloria, & majestate fruatur, qua, & Pater: sitque seipso beatus, bonorum nostrorum non indigens: si nomen ejus ab hominibus univcrsis, multo amplius majori cum veneratione, cultu, & observantia tractari, coli, & haberi cupimus. Quatenus Christus homo est, per caritatem illum induimus, si rectissima corporis nostri dilectione, de hypostatica unionem illius, cum Verbo gaudemus, si de gloria & nomine omnium maximo, per mortem crucis sibi parato: quod per suum sanguinem, humanum genus a peccatis, & a diabólica servitute redemit: in fratres adoptione nos elegerit: patri reconciliaverit: principem mundi hujus, antiquum nostræ salutis hostem devicerit, ejectione, deturbat, atque de illo triumphum augustissimum deportaverit: quod redemptoris mundi titulum sibi vindicaverit, sui supplicii patibulo orbem subegerit: iter ad calum nobis præparaverit: locum beatasque mansiones in regno suo nobis decreverit, statuerit summa cum voluptate, & animi læticia acceperimus, sibi que gratulabimur.

Hæc caritate Christum, secundum unam aut alteram naturam, non indutos argumentis clarissimis ostendimus, si summas ex cordis nostri penetralibus sibi gratias habemus: quod tot tantisque beneficiis, ab æterno, electione & prædestinatione, in tempore, vocatione & justificatione, demumque futura glorificatione dignos nos effecerit, si mandata ejus quæ gravia non sunt, servamus: si diligitis me, inquit, ipse, mandata mea servate: si honoris, gloriæ, & laudis ejus studiosi & cupidi sumus, horumque zelatores amamus. Demum, patres, si per jucundum, si gratum nobis sit, quidquid in Christi laudem & gloriam cedit, Christum per dilectionem nos in lutos esse manifestum facimus. Quod vero omni acceptione dignum illud redemptionis beneficium nobis præstitum ab hominibus, (maxime qui nomen sibi dederunt) parum amanter & studiose æstimetur: & ipsius ecclesiæ mater nostra tot perturbacionibus tantisque procellis agitur, quod passim homines, urbes, provincie, & regna a Christo deficiant, atque ad hæreticos transeant. Et si quid aliud est, quod in Christi dedecus, divinisque sanguinis ipsius, atque nominis sanctissimi contumeliam & ignominiam fieri videmus: mente turbata ac tristi sermibus, dolemus, indignamur, detestamur, & execramur. Hoc sancto amore, operit multitudinem peccatorum, hac veste nuptiali, Christi que tunica inconsutibili, quoniam numquam excidit caritas, decenter obvoluti, similes erimus hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur a nuptiis, & cum sapientibus virginibus exhibimus obviam sponso & sponsæ, ad agni que nuptias ingredimur. Ita Christum indui, Christo iudici securus astare poterimus.

Ad hoc admonet nos sancta mater ecclesiæ per apostolum sicut aliquando Rebecca Iacob minorem filium optimo induxit consilio, ut quæ proprio jure paternam hereditatem, cum minime obtinere posset, pia fraude majorem fratrem simulando ejus nomen & vestes sibi assumens, patrem clu-
sit, primogenitoque fratri benedictione surrepuit. Sic, inquam, nobiscum agit mater ecclesiæ, dicens;
Consilii

ANNO
CHRISTI
1562.Joan. 12.
Idem 4.1. Joan. 5.
Idem 2. 4.1. Petr. 4.
1. Cor. 13.
Luc. 12.
Matth. 12.
Eph. 25.
Apoc. 19.

Genesis 27.

Consiliiis meis acquiescite filiioli: *Induimini dominum Iesum Christum*, ut ejus gratia & morum imitatione, solidaque imagine atque effigie ornati, divino possitis apparere conspectui, & in gratiam primogeniti, & par naturam filii jure adoptionis ac morum similitudinis, felicitatis æternitatem consequamini. Ita, patres, nobis ipsis consulemus: ita propriæ salutis prospiciemus, & per fidem, spem, & caritatem Christum induiti, sacris ipsis exivis, pulcherrimisque notis insigniti & illustrari veluti commilitones imperatorem suum, oves pastorem, sponsa sponsum, minores & per adoptionem fratres, per naturam & primogenitum fratrem, jucundis animis, lætaque fronte, & ovantes Christum ad judicium properantem præstolabimur, non dubii quin veris vice, incredibili & ipse affectus gaudio, nos acceptus sit, ad dexteram suam collocaturus: cum armis suis, suisque insignibus munitos, sua dilectione ornatos, suo amore præditos, nos esse conspexerit: placidissimoque vultu, lenissimis atque amantissimis verbis consolabitur nos, & veluti alter Ioseph nos fratres suos, aliquando sibi infensos, tunc vero ipsius gratia, Deo patri & sibi reconciliatos amplexabitur, dicens: *Venite benedicti Patris mei: percipite regnum vobis paratum, ante constitutionem mundi*: sicque per omnia similes ei effecti, semper cum domino erimus.

Sed veniam date, obsecro, patres, nec indignemini, vos nedum tamquam Dei electos, Christi coheredes, fratres, verum sicut domus Dei præpositos, ecclesiarum pastores & magistros, orbis doctores, & verbi Dei, Christique mysteriorum fideles dispensatores, paucissimis verbis, maxima cum reverentia, alloqui ausus fuero. Illius enim vestigia, cum imitemini, ejus locum & auctoritatem geritis, omnia sustineatis propter electos vobis creditos, ut & ipsi salutem consequantur: ut & ipsi vestra diligentia, vestro studio Christum induiti, extremi judicii terrorem & discrimen evadete, Christi regnum promereri valeat. Si qui in Christi ecclesia episcopi sunt, qui honore duplici digni existimari velint, gregis sui salutem curent: ut fide integra constantique fiducia & spe atque caritate non ficta, Christum induant. Prestabunt autem hoc si in fide catholica per putam, sanam, sinceramque doctrinam, fideles, populosque suos eruderint, docuerint, continuerint. Quod ut feliciter vobis succederet, patres, pro totius orbis Christiani utilitate, disponente Deo, consilio & jussu Pii I V. pontificis maximi Christi vicari, huc accessistis, incommoda, quamvis magna, quamvis gravissima, nihili facientes, ut quid de dogmatum controversiis credendum esset, præscriberetis, definitis, statueretis: quod hæcenus gloriose fecistis, speroque in posterum feliciter, proque sententia successum iti.

Pastores illi, ut eorum oves Christum induant, operam dabunt: qui ad proprias sedes reversi, forma gregis facti, verbo & exemplo, mundi hujus vanitates, & illecebras, fastum, avaritiam, cupiditatem, malamque concupiscentiam, deviantes, melioris vitæ se studiosos esse & amantes, morum honestate atque integritate declarabunt, qui præfules vere illi, qui per caritatem populos suos ut Christum induant, persuadent: qui pia sollicitudine vigilantique studio arguendo, increpando, obsecrando, eorum salutem curabunt: qui Dei gloria & laudē augere: divinum cultum puriorem ac digniorem reddere, bonos fovere, errantes re-

Concil. general. Tom. X IV.

vocare, hæreticos & impios coercere, & emendare: pauperes recreare, lapsos erigere, orationibus, vitæ instituto atque doctrina ovis sui curam gerere, omni eorum conatu studuerint. Antistes illi qui coram Deo & gregibus suis tales se præstiterint, pie sancteque Christum verum Deum, verum hominem, verum bonumque ecclesiæ pastorem, sese indutos esse manifestum faciant.

His consiliis muniti, patres, afflictam & prostratam tot adversis Christianam rempublicam restituetis, secundum pristinum decorem, venustatem antiquamque pulchritudinem, Christi sponsam renovabitis, instaurabitis. His armis instructi, hostes ecclesiæ prostetnetis, fundetis, ad sanitatem revocabitis: atque de illis trophæum insigne, religiosumque triumphum vobis ipsis statuetis, deportabitis. His prædiis circumsepti & vallati, Petri naviculam e mediis fluctibus ingruentibusque procellis, atque manifesto naufragio (Christo ventis imperante) vestro studio, vestra diligentia eripietis, liberabitis, atque ad portum incolumem reducetis.

Tandem, patres, restituti, instaurati, emendati, correpti, auctisque omnibus quæ ad pietatem attinent, cum princeps pastorum vos judicaturus advenerit, comitantibus gregibus vestris, præcedenteque vos Pio I V. pontifice maximo Christi vicario, una simul Christum induiti, exultantes, & læti, Christo judici occurretis, æternam mercedis coronam atque retributionem accepturi, quod nostri sæculi, & superioris ætatis studie ecclesiæ maculas, & rugas suæ beatitudinis studio, ac pietate, vestris precibus, laboribus, ac sudoribus abluerit Deus: Postremo auditur, suscipite, & levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.

CIII.

ORATIO BARTHOLOMÆI BAPHIE
Lucinianensis ordinis sancti Francisci, habitata in œcumenico concilio Tridentino ad reipublica Christiana patres, secunda dominica adventus domini, anno M D L X I I.

Super evang. Matthæi xj. Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi.

Si sacrosancta religio, patres amplissimi, Christiani gregis pastores vigilantissimi, & qui ad vestis viri gravissimi, divinos duces & auctores, qui ad bene beateque vivendum animos hominum invitarent, & recta ad veritatem perducerent, unquam exoptavit, in his miseris temporibus, ac perditis moribus quam avidissime expectat: cum perculsa ac prostrata omnia jaceant, cum mera omnium divinarum rerum perturbatio sit, ut suæ quemque conditionis maxime pœniteat, nemoque sit, qui Christiani nominis vicem non doleat.

Quid enim post hominum memoriam magis deformatum, inquinatum, conturbatum, quam divinus cultus, qui nihil sanctius, nihil augustius apud omnes gentes esse deberet, visum est unquam? Perinde ac mortalium mentes ita angustas, ita humiles, præter, oppletæ tenebris ac fordibus, ita denique vecordes essent, ut aut cū suspexerint in cælum, Deum esse non senserint: aut quæ tanta mente, tantoque consilio facta sunt, ut Deus elapsus de cælo cætus hominum adierit, versatus in terris, cum hominibus allocutus, pro eorum salute sanguinem profuderit, ea temere, & in casu fuisset existimaverint. Quamobrem in his Christianæ reipublicæ tenebris, cæcisque nubibus, & pro-

Z Z z z ij cellis,

ANNO
CHRISTII
1562.

cellis, in quibus Christi senatus a gubernaculis dejicitur, & fidelis populus e Petri navi exturbatur, & ille deterrissimo plenissimis velis navigare, & secundissimis ventis cursum tenere videtur, & ad communem ovium Christi perniciem & interitum penitus incumbit, sanctissimi illius Ioannis similibus viris, in quibus sit gratia, nobis maxime opus est, ut quemadmodum ille vir discipulos labentes ad Christum servatorem misit, sic hi ad eundem tandem ad sacram anchoram confugiendos homines incitent, labentes excipiant, contrahere non sinant, a desperatione, ad spem, ab exitio, ad salutem revocent.

Fuit quondam, patres, ita firma Christiana respublica, & valens, ut negligentiam patrum, vel etiam injurias hominum ferre possent, jam non potest. Robur fere nullum est, auctoritas patrum cecidit, consensus ordinum est divulgus, honorum animus ad nutum pontificis maximi expeditus jam non videtur, miram hominum paucitatem, qui se pro republicæ salute opponant, reperietis: hunc tamen statum qui nunc est, qualiscumque est, nulla alia nisi sapientia vestra, & vigilantia, vestrisque consiliis retinere possumus. Nam, ut meliorem simus loco, optandum quidem est; deteriore autem statu ut simus, unus est inferior gradus, aut interitus, aut servitutis, quo ne tradamur Deus optimus maximus (quonia) jam pridem humana consilia ceciderunt) admonet, sepiusq; admonuit: qui quidem vos saltem terræ, & lucernas ardentis, quæ jacentes in tenebris illustrare debent, pont. max. ovium sibi creditatum salutis perstudiosi auctoritate, optimi Ferdinandi imperatoris suasionem, Galforu regis collacrymantis precibus, invictissimi illius catholici regis Philippi hortatu, & honoris omnium principum consensu; qui, inquam, vos patrepatratus senatores & optimates, qui quondam illum senatus speciem ac dignitatem repræsentare videmini, in eam mentem impulit, eam mentem vobis injecit, ut in hunc sacrum locum conveniretis, & in vincula quodammodo vos ipsos deviarum ovium salute conjiceretis, ut quemadmodum Ioannes discipulis suis prospexit, & eo consilio ad mundi lucem misit, ut illustrarentur, & cum tamquam lucem optimam sequerentur: sic vos, qui clavum tam sancti, tamque augusti imperii, & gubernacula Christianæ familiæ in maximis fluctibus tenetis, homines in profundo demersos & tenebris circumfusos e malis omnibus extraheretis, & in viam salutis deduceretis. Vestrum enim munus est, vestra sunt partes, laborantem ecclesiam defendere, jacentem quidem protegere, & vulnera illi iusta circumspicere & sanare. Vestri consilii est ei in posterum quam longissime providere: idcirco electi estis de mundo, ut fructum afferatis, & fructus vester maneat: & in hac custodia tamquam in specula collocati estis, ut evigiletis & tota mente omnique animi impetu in curam Christiani gregis incumbatis. Hoc præcepit servator noster Petro, cui ter, inquit: *Pasce oves meas*, pro quibus mortem oppetere non dubitavit: hoc idem posteris de manu (ut aiunt) in manum tradidit, ad hoc etiam vos evangelicus præco hodie manè exhortatus, Ioannem ante oculos proponens, ut in eum tamquam in speculum inspicientes ad vestrum munus pensumque vos ipsos revocetis. Hac quidem de re statui, & ipse omnium minimus quando pauperibus etiam euangelizari datum est, ut sim majoribus meis dicto audiens, in rans malis, & quasi parietinis Christianæ religio-

Ioan. 2. 2.

nis apud vos verba facere: Si quidem vel summi gubernatores in magnis tempestatibus a vectoribus gregariis admoneri solent. Sed utinam aliquid in me ingenii esset, aliqua dicendi exercitatio: quam enim libenter, quam studiose omnes animi mei atque ingenii vires profunderem, non ut vos instituerem patres (neque enim prudentia vestra cuiusque præcepta desiderat) nec ut dormientes excitarem, sed potius ut currentes incitarem. Verum, ut potero, quando, ut vellem non licet, & quam brevissime vobiscum agam.

Primo igitur aspectu duo nobis hodie potissimum proponuntur. Alterum est tanto pietatis & fidei studio majores nostros non modo conferendam, sed etiam propagandam religionis fuisse elatos, ut nullis tyrannorum minus, nullis suppliciiis ab instituto dimoveri potuerint? Alterum quidem nihil aliud noctes dieque egisse, nihil curasse, nisi ut ii, quorum curam gererant, salvi beatique essent: quos quidem reinnumenta possent exempla adduci: quæ quoniam vos non fugiunt, consulto silentio prætereo: dominus autem sit nobis hoc tempore pro centum millibus, qui simul religionis & veritatis vinculis devinctus, & confectus tenebatur, & animatum incolumitatis desiderio ardens proximam & compendiariviam ad salutem suam monstrabat. Id quod, patres optimi, vestri vos officii admonet; nam cum uniuscujusque vestrum sit, quoad ejus fieri potest, Christianæ familiæ navem gubernare, salvamque in portu collocare, prospiciendam vobis sunt omnino procellæ, impendentibus non cedendum tempestatibus, & cum ejus salus & dignitas agitur, nullum vitæ discrimen vobis pro ea reculandum est, proponendaque sunt vobis alienorum etiam exempla, qui pro republica omnes cruciatu corporis, omnia pericula mortis parvi duxerunt: Nam Codrus in medios se immisit hostes famulari veste, ne posset agnosci, si esset ornatu regio, quod erat oraculum datum, si rex interfectus esset, victrices Athenas fore. Lacedæmonius Leonidas, Thebanus Epaminondas, vident, quod pro suis mortem adire non dubitarunt. Huc spectat M. Bruti & Caii Cassii constantia, Fabritii continentia, Curti paupertas, Camilliceleritas: huc ingens ille virtutum comitatus, quarum alie in aliis fuerunt, quibus parva & audita sunt imperia. Quod si ejusmodi viri hæc omnia adierunt, ut fragili atque caduca corona donarentur, quid vobis agendum, quot pericula, si sit opus, adeunda? quot incommoda, sustinenda, ut stabili ac firma corona donemini & solidam veramque gloriam adipiscamini? quam quidem majores vestri consecuti sunt, numquam non beati sempiterno ævo fruuntur: propterea quod parentem ecclesiam suis laboribus, periculis, ærumnis, peregrinationibus, sanguine denique ipso ex parva magnam fecerunt, & vita integerrima, sanctissimisque moribus in optimum statum deduxerunt.

Hæc, patres, considerate cum vestris animis, & ne a majorum disciplina, ne ab illa perenni, contestataque virtute degeneretis, sed pro officii vestri ratione huic sanctæ religioni consulatis, & oves quas vestra fidei potestatique Deus immortalis commisit & credidit, tueamini, & quam beatissimas reddatis: duo vobis potissimum in medium etiam afferenda, scientia sacrarum litterarum & optima vivendi oratio. Quotus enim quisque est, qui possit Christi gregem pascere, nisi doctrina & sapientia polleat? Ecquis

ANNO
CHRISTII
1562.

Ecquis unquam rectam viam quæ ad Christum A
 ducat docere poterit, si is eam ignorabit, &
 quæ incunda sit ratio, in dubio erit: Quibus-
 nam armis quis gregem defendet, & injurias ad-
 versariorum propulsiabit, nisi gladium, quod est
 verbum Dei, assumserit? Nonne si ea quæ ad
 salutem ovium pertinent ad mercenarium dese-
 rentur, vel mercenarius in multis connivebit,
 vel aliquando fugiet? Nonne lupus ille rapax,
 cum oves destitutas primum senserit, repente
 tamquam serpens & latibulis, oculis eminentibus,
 inflato collo, tumidis cervicibus in eas impetum
 atque impressionem facit? Qua propter merito
 ille princeps ingenii & doctrinæ Plato, tum de-
 niq; beatas republicas putavit; si aut docti &
 sapientes homines eas regere cœpissent: aut qui
 regerent omne suum studium in doctrina &
 sapientia collocassent. Hæc Ioannes & si non
 humanitus divinitus tamen ornatus discipulo-
 los erudit, & ad Christum addaxit, ut a
 doctore omnium maximo instituerentur: hanc
 profecto in quovis pastore inesse oportet, ut sa-
 lutatem cibum ovibus præbere queat, neve va-
 tes ille divinus Isaias in eum vaticinatus sit: Ipsi
 pastores ignoraverunt intelligentiam.

At non solum divinarum literarum scientia
 moderanda Christiana civitas est, hominesque
 ad Christum deducendi, sed optima vivendi ra-
 tione, qua maxime omnium floruit Ioannes, qua
 etiam quivis pastor vigere plurimum debet:
 quanta enim vitæ innocentia, quanta integritate,
 quanta in rebus omnibus temperantia esse
 debent pastores? Cum enim proxime ad Deum
 accedant, & ejus munia in tertis sustineant, an
 pudor, an religio in iis requirenda est? quos pro-
 vinciarum ac populorum fidem & clientelam illis tra-
 didi, quos exterarum gentes, quos denique Chri-
 stiana respublica iis castiores, moderatiores, sancti-
 ores, non modo videre debet, sed sperando
 quidem aut optando cogitare? Nam cum eorum
 sint partes alios in vitiis reprehendere, iis se ma-
 xime abstinere debent: furem aliquem, aut ra-
 pacem accusant, vitanda illis semper erit omnis
 avaritiæ suspicio: maleficium quæpiam addu-
 cant, aut crudelem, cavendum erit semper, ne
 qua in re asperiores aut inhumaniores fuisse vi-
 deantur: corruptorem, adulterum, providen-
 dum diligenter, ne quod in vita vestigium libidi-
 nis appareat: omnia postremo quæ in altero vin-
 dicaverint, sibi ipsis fugienda sunt. Et enim non
 modo accusator, sed ne objurgator ferendus
 est is, qui quod in altero vitium reprehendit, in
 eo ipso deprehenditur. Accedit etiam quod cum
 pastorum malos mores videant inferiores, ag-
 grediantur & ipsi ad deterrima quæque facinora
 facienda. Nam quod exemplo sit, id etiam quod-
 dammodo impune fieri arbitrantur; & aliquid
 atque adeo multa addunt, & afferunt de suo.

Eluceat igitur quasi lumen aliquod sanctitas,
 integritas, & religio pastorum ut ab illi: alii sibi
 vivendi exemplum sumant. Animadvertenda
 enim sunt, quæ sunt apud Platonem scripta,
 quales in republica principes essent, tales reli-
 quos solere esse cives. Quid autem, patres, reperi-
 ri tam eximium, aut tam expectandum potest,
 quam istas virtutes, doctrinam, religionem, in-
 tegratam, moderationem animi non latere in
 tenebris, neque esse abditas, sed in luce Europæ,
 in oculis Christianæ reipublicæ atque in auri-
 bus omnium gentium ac nationum esse positas?
 has autem consequi sit magnus & difficilis ce-
 concil. general. Tom. XIV,

teris, vobis facillimum revera esse debet, quo-
 rum nostram talis est, ut etiam sine doctrina vi-
 deatur religiosa, integra, & moderata esse po-
 tuisse: ea autem adhibita doctrina est, quæ vel
 vitiosissimam naturam excolere potest. Dare igitur
 operam, ut his duobus potissimum, scientia
 scilicet & vitæ probitate in commune consulatis,
 & vulneribus sanctæ matris ecclesiæ medeamini.
 Quid enim potest vobis ex omnibus rebus
 humanis præclarior, aut præstantior esse, quam
 de ea bene mereri? Quid est, quod majori fructui
 gloriæ que esse possit, quam omne vestrum con-
 silium & studium ad commune commodum, uti-
 litatem ac dignitatem sic referte, ut maximo præ-
 sidio vos fuisse, & nunc sentiant homines, & in
 posterum memoria teneant? Mementote quam-
 obrem ad congressum & colloquium hoc vene-
 ritis: quid vobis agendum, si relictis rebus om-
 nibus, non vos, vel ætus, vel vis hyemis, non
 nives, non longitudo itineris, non asperitas via-
 rum, non morbus interdum ingravescens retar-
 davit: An non ut prospiciatis vestris fratribus,
 vestris sororibus, vestris filiis, miseræ ac perditæ
 Christi familiæ: an non dies noctesque de ejus
 salute cogitetis? Quid enim non debetis Christo
 ut pro ejus sponsa non sit vobis insudandum?
 An ingrati estis?

Quo circa, patres, consilio quantum po-
 testis, labore plus pene quam potestis, ex-
 cubate, vigilate pro ecclesia Dei. Et enim,
 quis est tam durus, ac ferreus, & inhumanus,
 quem non commoveant, & in fletum maximum
 adducant, quem ad ejus auxilium accedendum
 non inflamment tam gravia, & fere insanabi-
 lia vulnera illi inflata? infinitaque mala, quæ
 ad hanc diem latius opinione disseminata sunt?
 quæ utinam non serpant, manentque multo
 in dies latius, & ita corroborentur, ut nobis
 diffidendum sit. Videtis enim lugere omnes
 bonos; morere omnes ordines, & equalere ur-
 bes, afflicti provinciæ, totam Christianam
 rempublicam confectam senio esse: cum locus
 D intra oceanum jam nullus sit, neque tam longin-
 quus, neque tam reconditus, quo non morbus
 profanarum hæresum pervaserit, non nefanda
 hæc pestis attingerit. Mitto Græciam, quæ olim
 fuit ornata sanctissimis ac religiosissimis viris,
 veluti sydetibus cælum; nunc autem, cheu nos
 infelices! nobis tacentibus, atque adeo prope
 tradentibus immanissimæ gentes oppressam de-
 tinent. Christianorumque reliquiæ a sancta ma-
 tre ecclesia sejunctæ atque alienatæ esse videntur.
 Mitto Germaniam, cujus imperatores pro Chri-
 stiana religione omnia pericula adibant, nunc
 autem prostrata ac diruta ante oculos jacet. Mit-
 to Britanniam, quæ sanctis viris semper floruit,
 cujus reges ecclesiæ amantissimi esse videban-
 tur, nunc quam ab eadem averfa sit, exploratum
 omnibus est. Mitto multas alias regiones
 fati superque deploratas.

Sed quid dicam de nobili illa Gallia? Quæ præ-
 sidium & dulce decus ecclesiæ Romanæ semper
 extitit? in cujus quidem amore atque pietate
 pontifices maximi conqueſcebant, nunc vero
 (o funestum atque acerbum casum) quam mi-
 sere de gradu dejecta est: hujus a commemora-
 tione animus luctu & doloris magnitudine re-
 fugit, hujus calamitas lapides mercurio lamen-
 tari cogeret. Quomodo enim facta est meretrix
 civitas fidelis Sion? Quis nam ad hanc insaniam
 te adegit? Quis nam de mente deturbavit? ut
 ZZzz ij neficias,

ANNO
CHRISTI
1562.

neſcias, vel cui credas, vel quod credas, perinde ac non laſſime pateret veritas, & hæc non eſſet vera religio, quæ tot divinis ſapientiſſimorum parrum oraculis longe ante denunciata, ab ipſo æternitatis perauguſto fonte ad omnes deſuxit, tam coram in terris a Chriſto rege noſtro inſtituta, tot candidatorum martyrum & innocentium ſanguine, & divinis rerum mirifice geſtarum ſignis editis coaluit, ut nulla anriquior, nulla ſanctior a quoquam excogitari poſſit. Verumtamen quaſi non eſſet altiſſimis deſixa radicibus, ut inanis & ſutilis deſpicitur, & pro nihilo putatur. Nobis tamen ſummam ſpem, tam nobilis, tamque præſtantis regionis recuperandæ & ſanctæ religionis defendendæ aſſert illius Chriſtianiſſimi regis animus optimus, vites & copia & multarum Galliæ urbium ſincera & incorrupta religio, ſpemque noſtram mirum in modum auxit veſter jucundiſſimus ac lætiſſimus adventus, integerrimi, ac religioſiſſimi eccleſiæ paſtores, quo quidem adventu, quot, quantaque gaudia mentes pii populi occuparunt? Quam vera læticia cuncti ordines ſunt elati? Quanta voluptate Chriſtiana religio geſtit. Sol mediſ fidius ipſe clarius lucere, ac muta tellus tam læto adventu ridere videtur, atque ubique omnia, quæ in his malis mœrent & ſquallent, quodammodo nitere, & nova quadam inauditaque voluptate exultare incipiunt.

Quamobrem, patres, quamquam hortatore non egeris, ipſi enim veſtra ſponte exarſiſtis ad patriæ veſtræ ſanandæ, & in priſtinam dignitatem vindicandæ cupiditatem: tamen eo majore ſtudio ſalutem patriæ veſtræ quaerite, quo majora vobis a Deo optimo maximo propoſita ſunt præmia, quo lætiores beatiffimæ majorum veſtrorum animæ erunt: quæ cum hoc tempore non jucundiſſimum de ſuis poſteris nuncium accipiant, quonam pacto affectas eſſe exiſtimandum eſt? cumque intelligant patriam illam, quam, vel vitæ ſanctitate, vel ſanguine ipſo decotarunt nunc varie affectam ac diſtactam, de ſanitate deturbatam, a ſancta matre eccleſia averſam, in eamque dementiam incidiſſe, ut aſſidue clamet: *Tues, qui veniſti, an alium expectamus?* quomodo non miſerentur? Quomodo, ſi fieri poteſt, non patriam lugent! Quoniam igitur tanta eſt colluvies, tanta everſio Chriſtianæ religionis, tot opinioniones ex ipſo Acheronte excitatæ, opem ac ſalutem patriæ veſtræ aſſeratis, & aſſictos illos homines bene de religione ſentientes, aliqua conſolatione remulcearis, qui rotos dies mediſ ſtuctibus jaçantur, qui aſſidue vident ſacerdotes ſpoliari ac virgis cedi, virgines ſacras violari, in paſtores eccleſiæ maledicta conjici, divum ſacra diſſipari, eorum ſtimulacta fæde inflammari, ſacroſanctum eucharistiæ ſacramentum contemni, divæ vitginis cultum inredecere, ac omnium reginam in mortaliſſimum & noſtratum muliercularum ordinem cogere: pro æternum dedecus! o tempora calamitoſa! o mores nefarios! o domus antiqua! cheu, quam diſpari dominaris domino! Proſecto niſi tu, ſalvator noſter, reliquiſſes nobis hos patres columnæ familiæ tuæ, in quos nulla poteſt cadere dubitatio (corda enim eorum in manu tua ſunt) de nobis ſane actum eſſet. Hi enim huc venerunt, non alicujus hæſitationis gratiæ, vel veritatis inquirendæ aut inveſtigandæ, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam facile ſe per ſe ipſam defendit, quæque jam læ-

tiſſime patet: ſed Ioannis inſtar, qui diſcipulos tanrum, ut edocerentur ad Chriſtum miſit, ut eam ipſam veritatem iis apud quos in oculo laeret planam perſpicuamque faciant, ut qui in maximas ſalebras inciduntur pedem referant, iſſique qui in profundum ſe abjecerunt, dexteram porrigant, & hanc rempublicam fractam, magis debilitatam, ad aliquam ſpem priſtinæ dignitatis erigan, ut aliquando recreata caput extollat.

Quod cum ita ſit, patres optimi, omnia vera ſtudia, omnem operam in Dei honore, fratrum ac filiorum ſalute ſigatis, & locetis, ſtatuarique in eo vos non officii ſolum fructum, ſed etiam pietatis laudem debere quaerere. Quod ſi non poteſtis tantum veſtris ingeniis dare, ut tot res, tantas, ram varias, tam repentinas in hac rurbulentiſſima tempeſtate deſpiciaſ veſtra ſponte, divinus ille Spiritus, qui a patre filioque ducit originem, animos veſtros conſervandi gregis cupiditate incender, vos a ceteris omnibus cogitationibus ad unam ſalutem reipublicæ conferret, & in tantis tenebris erroris & inſcientiæ menibus veſtris clariffimum lumen præferet. Vos autem quantum conſenti animis poteſtis, quantum labore & vigilantia contendere, nihil prætermittatis quod ad communem ſalutem pertinere arbitramini. Hac enim ſpe & fiducia tota in vos ſe convertit Chriſtiana familia, vos ſacerdotes, vos mares, vos feminas intuentur, in vos bonorum regum ac principum quibus nihil eſt longius, quam ut oculi ſunt in optimum ſtarum deducantur, reſciſti ſunt conſecti: per vos qui in cæcitate mentis veſtantur, quique divina ſunt luce privati, ſe colluſtratum iri ſperant; per vos furdi auditum recuperaturos ſe eſſe, claudi vero ſuis patibus reſtos fore conſidunt: per vos lepra inquinatos varias doctrinas profitentes erroris omni ſorde abſtergi deſiderant: per vos denique, patres, exanimati ad vitam revocari ſperant.

Hæc autem ſalutaria remedia non niſi a vobis adhiberi poſſunt. Etenim ſemper Chriſtianæ reipublicæ vulneca a ſacro concilio & ampliffimorum patrum conſeſſu obligata ſunt & ſanata. Nam cum olim ſerpens illa, quæ in Alexandria deliteſcebat, emiſiſſet, & venenatis dentibus ſe in eccleſiam conſeciſſet, nonne in concilio Nicæno compreſſa eſt atque illiſa: Symbolumque apoſtolicum deſenſum, idemque etiam in concilio Ephefino, Conſtantinopolitano, Calchedonenſi: divinarum vero ac ſacrarum litterarum ubinam niſi in concilio Laodiceno & Carthaginenſi habitus eſt delectus? Nonne hæretici convicti ſunt, hæreſesque damnatæ apud Antiochiam, apud Lateranum, apud Viennam, apud Conſtantiam habito? Mores autem tum ſacerdorum, tum principum ac populorum, quoniam in loco emendati ſunt niſi in conciliis Gregorii VII. Alexandri III. Urbani V. ubinam animi nationum diſtacti in concordiam felicius ſunt redacti quam in concilio Lateranenſi & Florentino? Turca vero procella, ac tempeſtas rerum noſtrarum, quando unquam vim, virtutemque Chriſtianorum, adeo ſenſit, atque in Lateranenſi concilio: ubi trecenta hominum millia ad recuperandam Ieroſolymam arma cœperunt. Sed ſchiſmata, alienationes, diſjunctioneſque, quibus maxime violatur, & demergitur religio, quando unquam facilis, quam in concilio ſedantur? Quod quidem majorum exempla Syma-

ANNO
CHRISTI
1562.

chi, Benedicti, Gregorii indicant. Quid? nonne improborum omium conuenticula, cœtusque, & colloquia rescinduntur factis ac legitimis conciliis? ut latrocinium Ephesinum secundum, Ariminense, Pisanum, Mediolanense. Quid? nonne principes, qui ecclesiæ manus afferre conati sunt euisẽ submittere debebant. sacris conciliis regno atque imperio sunt spoliati, & igni illis interdictum? ut Ladislao, Leoni III. Henrico III. Federico secundo, Constantino sexto?

O magna vis virtusque conciliorum, quam quidem si diligenter attenderis, patres, ad labores impigri, ad pericula fortis, ad usum ac disciplinam periti, ad consilia prudentes eritis. Splendor enim vester facit, diuinus honor compellit, ut nihil contaminati, nihil perditum, nihil flagitiosum in religione esse sinatis, ne qua scintilla teterissimi morbi relinquatur, quo quidem videris hoc tempore uniuersam Christi familiam astringam, infirmam, enervatam, ut Spiritu, ut ira dicam, vivat, re quidem infra omnes mortuos amandata esse videatur: Eheu quam diuersa imperii vestri ratio, quam dissimilis reipublicæ imago, sine vultu, sine colore, sine voca, & breui (quod Deus omne auerrat) occasuræ, ac profusus interituræ quam simillima: quod ne eveniat imprimis vos fulgentissima Christiani senatus lumina, adeste, ferte opem, eripite, adhortamini crebris literis, nunciis, precibus reges ac principes & respublicas Christianas, ut ad faciendam ac instaurandam Christi familiam omni studio ac labore se conferant, muniant ocyus communem arcem religionis, restituant pristinum mortalibus animorum statum ic̄tum, & undequaque conuulsum, reuellant ex præcordiis indulgentissimæ matris sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ iniqua sceleratorum jacula, seruate denique uniuersam unam, in qua multi seruantur, instaurate contractas diuinarum rerum tabulas, pendite, recludite, atque lustrate, ut quondam Ezechias, pollutum Dei rursus templum, estote vos omnes vobis ipsis vicissim præsidio. Vobis enim vestrisque posteris oppugnatur religio, vobis uruntur diuorum simulacra, vobis uruntur legum monumenta, vobis vastatur Gallia, vobis tot provinciæ hæresibus premuntur.

Audite undique mœstissimas Christianarum ovium voces & gemitus. Aspice reipublicam denique ipsam jam ægre in religionis suæ procreatrix complexu hærentem, vestraque ad genua tendentem supplices manus, orantem ne se, ne liberos, libertatemque vestram jam in mediis faucibus tam funeti fati collabentem deserere velitis, sed fartam rectamque conferretis.

Te vero humani generis conditor, te princeps ac servator publico omnium bonorum nomine supplex obtestor, qui, ut ob communem salutem ultro & volens in terras delapsus pro ecclesiæ tua sanguinem preciosum profudisti, & cæcis visum, surdis auditum, claudis ambulandi facultatem, lepra inquinatis mundiciam ac mortuis denique vitam restituisisti, sic velis turbulentiſſimo hoc tempore, illa eadem populo tuo erranti præstare, in viamque salutis revocare. Fateamur quidem omnes nos turpiter lapsos, sed ne velis, paucorum scelus ecclesiæ tuæ exitio esse: meremur id quidem, & agnoscamus omnia nobis abunde malæ mentis conscii: at deliquere, & patres nostri, atque ignovisti, rursus se se colligentibus ostendens incredibilem misericor-

diam tuam, quam eandem, & nos imploramus, ut ignoscas perditis filiis tuis, ut lapsos erigas, depravatos emendes, ac omnes testamenti tui sincera & consentienti agnitione erudias, qua quidem deinceps, deinceps multo constantiores adversus impiæ disciplinæ illecebras sumus futuri. Illustrata tui luminis splendore hos patres tuo nomine congregatos, ut omni caligine propriarum utilitatum pulsa, dissensionumque tenebris dissipatis, atroci morbo, te adjuvante atque approbante medeantur, remediaque huic pesti adhibeant. Illustrata principes Christianos, reges, respublicas, duces, tetrarchas, ut opem, ac salutem ecclesiæ tuæ ferant. Effunde denique lumen in affectos, & caligantes mortalium animos, ut tuum numen suspiremus, te unum semper pura, integra, incorrupta, & mente & voce veneremur, quo tandem in complexu tuo extremum vitæ spiritum reddamus, & in beatarum ovium gregem cœtumque recipiamur. Dixi.

CIII.

CONCIO EV ANGELICA IOANNIS

Baptista Burgos, Augustiniani, Valentini, sacra theologia & juris canonici doctoris ad patres concilii Tridentini habita dominica tertia adventus domini MDLXII.

De quatuor extirpandarum hæresum præcipuis remediis.

CONSERVUS ipse mihi imbecillitatis meæ, illustrissimus atque amplissimus apostolicæ sedis legatus atque cardinales, oratores clarissimi, & vos patres dominici gregis pastores ornatissimi: verius etiam loci huius præstantiam & sanctitatem, facile animum despondissem, nisi me vox illa Pauli, quam, & meis hodie, & omnium auribus inculcat ecclesiæ facta sancta, magnopere recrearet. *Gaudete, ait apostolus, in domino semper, iterum dico gaudete, dominus enim prope est. Quid enim obsecro gratius? quid iucundius? quodque mihi plus animorum & virium suppeditaret, audire possem, quam, dominus prope est? hanc vocem (ut verum fatear) quamprimum audio, video mihi mox respirare, & conceptum de vestro conspectu, summaque doctrina, tantoque de me apud vos iudicio metum sensum excutio. Sed quid ego hodie timeam? dominus prope est, cuius ope, quam mihi affuturam confido: vestraque fretus humanitate, quam esse eximiam satis scio, conabor honorificam illam ad Ioannem Baptistam missam legationem, (cujus hodiernum alterius Ioannis euangelium meminit) explicare: modo primum ab eisdem Baptistæ prædicatione, quæ hinc legationi occasionem præbuit, initium sumptero. In his itaque explicandis dum totus versor, de quatuor etiam extirpandarum omnium hæresum præcipuis remediis (quod proprium erit nostræ huius orationis argumentum) theologus potius, quam orator sum verba facturus. Spero autem vos pro summa vestra benignitate affuturos mihi animis, sicut adestis corporibus, & quam alias mihi sæpe apud vos de dogmatibus, articulisque propositis disputanti, præbuisistis attentionem, eandem hodie rem, non minus gravem tractanti, esse cumulatius præstaturus.*

Quæ de Ioannis Baptistæ prædicatione Ioannes ille euangelista compendio scripsit, hæc ipsa

ANNO
CHRISTY
1562.
Matth. 3.

ipſa Matthæus eodem illo, quo & Ioannes af-
flatus ſpiritu, protulit explicatiuſ : *In diebus
illis venit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto
Iudææ, & dicens. Pœnitentiam agite, appropin-
quavit enim regnum celorum.* Quo quidem in
loco Matthæi, dignum plane id fuerit, quod
examinemus de quibuſdam diebus, quæ de
Ioannis adventu Matthæus proferat, ſint intél-
ligenda. Namque cum expreſſiſſet prius Mat-
thæus tempus, quo puer Ieſus Ægypto rediens,
habitavit Nazareth; mox quaſi repente Ioan-
nis memor; adiunxit. *In diebus illis, &c.* Non
eſt ergo cur ad præteritam narrationem quæ de
Ioanne dicitur, qui poſt annos pluſquam vi-
ginti viſus eſt mundo, poſſint referri. At præ-
terquam quod eum eſſe ſcripturarum morem,
etiam Chryſoſtomo teſte, ſatis ſciam, ut loquan-
tar ſæpe, veluti continuato narrationis ductu,
non ſolum cum ad præteritam narrationem a-
liud continuo tempus adiungitur, verum cum
ea narrant, quæ poſt multorum annorum ſpa-
tia, contigerunt: aliud tamen quidpiam, quod
ad Ioannem etiam dignitatem maxime pertinet,
ex verbis illis colligendum exiſtimo. Cum e-
nim ita nude, atque jejane Ioannis negotium
Matthæus aggreſſus, dicens. In diebus illis,
perinde eſt, mea quidem ſententia, ac ſi dice-
ret: Appetente jam tempore, quod æterni pa-
tris ſumma benignitas, agnoſcendæ filii ſui po-
tentia, divulgandis miraculis, cogendis diſci-
pulis, publicandæ doctrinæ, ac demum, ut uno
verbo dicam, noſtræ ſalutis, abſolvendis nego-
tiis, jam ante præfixerat. Ecce jam mundo, ec-
ce in diebus illis apparet Ioannes. Cœpit ejus
adventu cælum albescere, veniente Sole iuſti-
tiæ, venit præco ante iudicem, dux ante re-
gem; *venit Ioannes,* Ioannes, inquam, clarif-
ſimis ortus natalibus, qui nondum editus in lu-
cem, quin potius adhuc intra materni uteri an-
guſtias deliteſcens, divinis illis muneribus, ac
ſacramentis fuerat inſtitutus, & auctoratus:
qui vitam agens pluſquam humanam epulis, at-
que adeo ipſo victu neglecto, vel ab ineunte
quidem ætate hominum conſortia fugiens, e-
remum incoluit, qui nova illa ex camelorum
pilis contexta veſte induebatur, qui demum zo-
na illa cingebatur pellicea: Ille, inquam, tan-
tus, magna cum omnium admiratione prodiit in
publicum. *Venit, inquit, Ioannes prædicans in
deſerto Iudææ.* O miram Dei ſapientiam, ac ma-
jeſtatem. Non quaerit ſtatim initio Deus ſuo
prophætæ frequentem ullam diſcipulorum ſcho-
lam, non magnum admodum populorum con-
curſum: *Predicat in deſerto,* ubi non multo ante
qui reperiebantur, dabant ſeditionis pœnas ac
tucidabantur, tamquam eſſent adhuc factioſi
& ſeditionis Theudæ illius, Iudæque Galilæi
participes, atque ſuperſtites. *Predicat, inquam,
in deſerto,* non quidem vulgare aliquid & uſi-
ratum: non prælia, non victorias, non urbis ex-
cidium, aut id genus alia, quæ ſoliti erant Iu-
dæi audire, ſed pœnitentiam, regnum cælorum,
peccatorumque conſiſionem, res certe mundo
runc recens auditas, ac plane novas. O mirum
negotium, in tuam, o Deus, referenda ſunt
omnia, ſapientiam ac providentiam. Brevi ad-
modum ſic, ut exiret ad Ioannem omnis Iudæa
& Ieroſolyma omniſque regio circa Iordanem.
Perferuntur Hieroſolymam tor rerum om-
nium novitates, & in eo tempore perferuntur,
quo de meſſiæ adventu frequens admodum

A apud Iudæorum peritos habebatur mentio, aſſi-
duaque diſputatio. Atque adeo increbuerat ſa-
ma, ut eum, aut jam omnino veniſſe, aut veni-
tuum quidem proxime, uno omnes ore confi-
terentur. Quid tum? Erat Hieroſolyma civitas,
ut alias ejus laudes omittam, ſcientiarum gloria
celeberrima, ubi gymnaſium publicum, ad quod
tamquam ad mercatum ſcientiæ, legis, & prophæ-
tiarum cupidi undique conſuebant. Erant, &
ibi profeſſores inſignes, diſcipuli provecti, eru-
diſſimorum virorum exercitatio frequens, mul-
titudineque copioſa. *Qui* quidem audita fama
Ioannis, rebusque ab eo geſtis, *Miſerunt,* inquit
euangelista, *Iudas ab Hieroſolymis,* inclyta qui-
dem civitate, non ſæcem plebis, non homines in-
ſimæ ſortis, ſed omnium maximos, & præſtan-
tiſſimos, nimirum ſacerdotes & leuitas, nec ex
quavis quidem illos ſecta delectos, ſed ex ea, in
qua Paulus gratulatur ſibi vixiſſe, *Nam qui miſſi
fuerant, ait euangelista, erant ex Phariſæis.* Sed,
quid obſecro, erat illis negotii cum Ioanne? *ut
interrogarent,* inquit, *eum, in quis eſt?* Multa qui-
dem, ad inveſtigandam Phariſæorum mentem
hoc loco excogitari a doctores ſolent, ego au-
tem, patres, in explorandis eorum animis, non
morabor: neque enim ſum cordium inſpector,
ac ſcrutator. Scio non deſunt graviſſimi quidem,
& magni nominis viri, qui in hanc partem, qui
in illam, Iudæorum animos referant. Ego tamen,
illa omiſſa inveſtigatione, eorum factum conſi-
derans, tantum abeſt, ut improbum, ut etiam
C ejus eſſe rationis exiſtimum, a quo eccleſia uni-
verſa non aſpernandam doctrinam, primumque
extirpandum omnium hæreſum, remedium
petere poſſit.

Eſt autem illud, ut in explorandis & inqui-
rendis initiis novitatum, quamprimum inſur-
gunt, ſumma & prompta diligentia adhibeatur.
Non eſt, patres, non eſt paſtoribus eccleſiæ, non
regibus, non magiſtratribus, non principibus ſer-
venter dormiendum: aliis enim cura, aliis vero
protectio, & conſervatio eccleſiæ ſacroſanctæ
committitur. Sed ſimul atque orti vident diſſi-
dentium opinionum ſcætas, quæ tamquam pro-
cellæ horribiles, Petri naviculam, quæ non dabit
unquam latus, aut ſubmergetur, invadunt, tam-
quam gubernatores periti, ac vigiles explorare
debent & inquirere, vocatis etiam ad eam rem,
qui opem ferant, omni cura ac diligentia interro-
gate, quid hoc eſt rei? tu quis eſt? & qua ſicri po-
terit celeritate, malorum initiis obviam ire. No-
tis illud divi Hieronymi, *Arius ſcintilla fuit, &c.*
Scitis illud Pauli, de ſubintroductis falſis fratri-
bus: *Quibus,* inquit, *neſ ad horam ceſſimus ſub-*
Galat. 1.
jectioni, ut veritas euangelii permaneat apud vos.
Clamat ſponſa, *clamat eccleſia: Capite nobis vul-*
Cant. 2.
pes parvulas, quæ demoluntur vineas: parvulas,
ludic. 20.
inquit, ne ſi ſuccreverint, alligatis caudis, hoc
eſt, viribus auctis, adultas ſegetes, id eſt, vel vi-
ros quidem, etiam magni nominis, & inſignes
perdant. Non eſt quod hoc loco, ubi compendio
dicere cogor, veteres hiſtorias nimia prolixitate
commemotem.

Etenim ſi a Lutheti peſtilentiſſimis illis initiis
ad noſtra uſque moſtiſſima & inſeliciffima tem-
pora, omnium calamitatum, infortuniorum, in-
iuriarum ac vulnerum, quæ afflictæ eccleſiæ con-
tingerunt, ratio habeatur, inveniemus proſecto
tot, tantorumque malorum præcipuam cauſam
 fuiſſe, quod non fuerint, qui poſſent, cum id
vehementer optarent, aut neglexerint quidem,
quibus

quibus erat auctoritas atque facultas, malorum iniuriis obviare: fuisse quidem Gallia felicissima, quam modo tot calamitatibus affectam non sine lacrymis audivimus, nisi mors præceps Henricum illum Christianissimum regem, & proprio tegno, & ecclesiæ universæ commotis tam subito rapuisset. Fuisse etiam non minus felix, si vel Franciscum quidem Henrici filium, religione & pietate patris heredem, saltem usque ad maturam ætatem Caroli fratris, cui peccamur omnia prospera, superstitem reliquisset. Fuisse, non dubitamus, tantorum virorum industria & diligentia a summis illis malis, quæ modo patitur, præservata.

Hoc uno remedio, nimirum diligentia, sedati sunt (Christo gratia) apud Hispaniam nostram de religione concitati tumultus, quod factiosi quidam hominum seductores apud Vallem Oleti, & Hispalem excitant. Siquidem rex noster Philippus, Caroli illius imperatoris, invictissimi, Christianissimi, ac vere catholici filius, paternæque pietatis, & virtutum imitator, & heres, post suum e Flandria in Hispaniam reditum, adversus grassantem jam illam hæresim pestem, tantum celeritatis & diligentia, quantum vel dici quidem potest, studuit adhiberi. Et ita factum est, ut brevi, qui apud inquisitionis tribunal recitissimum, admittæ ullius hæresis facti sunt rei, si quidem, aut morte damnati, ignique traditi, aut publicatis eorum bonis, & aliis etiam pœnis affecti, propriæ darent improbitatis & impietatis meritas pœnas. Nec conquevit quidem tanti regis pietas, atque religio, quin potius regia auctoritate dignum putavit, quo primum die adversus Vallis Oleti hæreticos ferretur sententia, gravissimum illud de religione iudicium presentia sua ornare, & illustriare. Atque adeo in conspectu omnium fere principum Hispanorum, totiusque regni, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ perpetuum obsequium atque auxilium, etiam cum vitæ & rerum discrimine iurejurando promisit. Quod quidem vere regium, & Christianissimum factum ceteri principes, & regni magnates sunt & admirati & imitati. Jam vero ad Iudæorum factum redeuntis, satis videtis, patres, non esse, cur ipsum omnino improbemus ac respiciamus, sed dignum potius esse existimemus, quod ecclesiæ nostræ proceres imitentur. Quid autem Iudæorum legatis esset mandatum, euangelista prænunciat: *Interrogarent eum, in quis es?*

Vtinam, patres amplissimi, hanc ipsam legationem, eorum quisque qui ad clavum & gubernacula ecclesiæ sedet, ad semetipsū subinde mitteret, ac interrogaret frequenter: *in quis es?* nō dubito, quin hac ratione præclare satis ecclesiæ cōmodis atque salutis consulere tur. Nostri scio, o pastor ecclesiæ (vestrum cuivis loquor, patres, non aliis) *in quis es?* Responde, tu ipse, rogo, ut, vel ex proprio tuo ore dicamus, quis sis. Is sum certe, dices, cui, & mei ipsius, & omnium omnium quas mihi Christus servādas commisit, & quas idem proprio sanguine cōparavit, reddēda est ratio exactissima. O præclata confessio. Quid tum? Is sum, itidem dices, qui quanto in loco superiori sum constitutus, tanto in periculo versor majori, recte, sed perge, *quis es?* Is sum præterea ad junges, ad quem assistit ecclesiæ, nisi ejus protectionem & causam suscepero: perpetuo clamat: *Si inimicus meus male dixisset mihi, sustinuissem utique: tu vero homo in animis, dixit meus, & nocet meus.* Nostis teliqua, finiamus tandem, obsecro: *tu quis es?* Is sum demum, inquis, qui mihi videor audire summi Dei, qui me ad tantum

A dignitatis gradum evexit, horrendam comminationem: *Va tibi Corozaim, & va tibi Bethsaida.* Satis. Cura ergo, quisquis es, qui te intus, & in curte nostri, imo vero curate omnes, quotquot estis, ut ecclesiasticæ disciplinae aliquot jam sæculis lapsæ restitutio, de peccatorumque morum emendatio, quam reformationem dicimus, quamque diu satis in ore tantum versamus, prodeat tandem, atque in omnibus reipsa appareat.

Hoc est enim eradicandum hæresum, quibus ecclesiæ magnopere molestatur, re medium secundum, nec quidem vulgare, ex eadem interrogatione, deductum. Hanc petit, oportet, atque expectat ecclesiæ universa: hanc ipsam vel hostes ecclesiæ instanter esflagitant. Neque enim vobis erit difficile admodum hac in re omnibus satisfacere, si hanc nostram ecclesiā ipsam, filiamque vestram ad veterum canonum normam cingere contendentis. Non est necesse nova reformationis edere instituta, vetera restituite, quorum robur, vis, & observatio, quantum pedentim languere cœperit, & nos videmus, & vos probe nostis. Jam nunc, quid Ioannes respondeat, audiamus. *Confessus est, inquit, & non negavit. Confessus est, quia non sum ego Christus: Es ne Elias? non sum Elias. Es ne propheta? non sum propheta.* Quorsum obsecro, negatio ista toties repetita? Confidete, precor, patres, atque hoc ex loco, deprehendite, quanto intervallo improba probis, & animales (ut Paulus ait) homines a spiritualibus distent. Siquidem illi cum de dignitate & gloria agitur, sibi plurimum arrogantes, pleni perpetuo sunt affirmationibus. At contra isti, minimum sibi numquam non tribuentes, negationibus. Observate, obsecro, quid primus ille superbiens angelus, affirmando cogitat. *In caelum conscendam, sededo in lateribus Aquilonis, similitis ero altissimo.* Quid item primis parentibus, affirmando persuaserit: *Eratis sicut aii, scientes bonum & malum. Aperientur oculi vestri.* Videte tandem quid elatus ille Pharisæus audeat affirmare: *Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium qua*

C *possideo, omnibus antecello, quippe qui non sum sicut ceteri homines, ac velut etiam hic publicanus.* At contra publicanus, jam quidem coram domino iustus, itans a longe, percutiebat pectus, ac si diceret, non sum dignus, qui audeam vel oculos quidem ad caelum levare. Quid Paulus, vas electionis? *Minimus sum apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus.* Quid ille centurio a Christo laudatus? *Non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* O magnum Baptistam. *Non sum eg Christus, magnam plane in re omnium præstantissima, confessionem.* *Non sum Elias.* Cum jam ut angelus prædixerat, præiret Christum *in spiritu & virtute Elie.* Non sum propheta, cum esset Christi voce denunciatus *plusquam propheta.* In summa, tam sum apud me vilis, & parvi momenti, ut dignus non sim, qui ejus, qui medius vestrum stetit, & quem vos nescitis, solvam corrigiam calcamenti.

Quis ergo es, o Ioannes? *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam domini.* Satis superque nobis, patres, quidnam inter verbum, & vocem interfit, ac proinde quam optima ratione sese Ioannes vocem appellet, aut vocis fungatur officio, facile fuerit indagare. Sequor hoc loco Augustini parentis nostri interpretationem, esto sciam aliam esse apud nonnullos horum verborum constructionem. Principio, sicut verbum corde patris conceptum, vocis deinde adminiculo aliis explicatur:

Quis ergo es, o Ioannes? *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam domini.* Satis superque nobis, patres, quidnam inter verbum, & vocem interfit, ac proinde quam optima ratione sese Ioannes vocem appellet, aut vocis fungatur officio, facile fuerit indagare. Sequor hoc loco Augustini parentis nostri interpretationem, esto sciam aliam esse apud nonnullos horum verborum constructionem. Principio, sicut verbum corde patris conceptum, vocis deinde adminiculo aliis explicatur:

ANNO CHRISTI 1562. Matth. 2.2.

1. Cor. 3.

Psal. 54. Genes. 3.

Luc. 12.

2. Cor. 5. Matth. 8.

Luca. 2.

14.

ANNO
CHRISTI
1562.

Ioan. 2.

Idem 1.

Matth. 23.

Psal. 67.
I. Thef. 2.

i. g. 1. cap in
Bergo.

Matth. 9.
Ab. 1.

1. Tim. 2.

2. Tim. 4.

Sic etiam verbum illud æternum quod erat in principio apud Deum, nec adhuc hominibus notum, digito simul & voce Ioannis ostenditur mundo: *Eccc agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Deinde quamvis verbum cogitatione comprehensum, voce, qua exprimitur prius sit, atque præstantius, vocem tamen prius audimus, quam verbum percipiamus. Audi, rogo, Ioannem in euangelio: *Qui post me venturus est, ante me factus est.* Quam scripturæ phrasim idem euangelista protulit explicatus. *Prior me erat.* Vides Christum manifestatione, propria prædicatione, baptismi etiam proprii publicatione, Ioanne posteriori: Vides & eundem Christum, verbum Patris, æternumque Filium, multo priorem, ac digniorem Ioanne. Postremo, vox sine verbo res est inutilis. Ita sane si Ioannem a Christo se iunxeris, nihil est profusus Ioannes. Rursus si a baptismo Ioannis, Christi baptismum separaveris, nihil plane profuerit. Audi Ioannem in euangelio. *Quid ergo baptizatus, si tu non es Christus? Ego, inquit, baptizo vos aqua. Et, ut alibi dixit, ille vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.* Ego, vox non, inquit, clamans, sed clamantis: ut vel hac ratione dicamus, quantum honoris, quantumque reverentiæ evangelicæ prædicationi, catholicisque concionibus ab omnibus debeatur. Cum enim audis hoc ex loco concionatorem, etiam clamoribus raucum, non est quod existimes eum esse vocem, qui loquitur, sed Dei. *Dabit, inquit propheta, Deus voci suæ, hoc est concionatori clamanti, vocem virtutis. Gratias ago Deo meo, inquit Paulus, quia cum accepissetis a nobis verbum auditum Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed, ut vere est, verbum Dei.* Vide quid in mentem venerit Augustino. Interrogo, vos, inquit, fratres & sorores, dicite mihi, quid majus videtur vobis, corpus Christi, an verbum Christi? Si vultis vere respondere, hoc dicere debetis, quod non sit minus Dei verbum quam Christi corpus. Et tandem, ex his colligit, dicens: Non minus erit reus, qui verbum Dei negligenter audierit, quam qui Christi corpus negligentia sua in terram cadere permiserit.

Hanc concionum frequentiam, patres, curandis Christianæ reipublicæ vulneribus utilissimam, tamquam tertium destrucendarum omnium hæresum remedium, habendam putarem, modo ejus generis sint, quæ in publicam audientium utilitatem, non in vanam concionatoris gloriam, referantur. Duo sunt, patres, audite, rogo, vera loquar oportet, quæ me admodum torquent, & exercitiant, quibusque monco, rogo, ac per viscera Iesu Christi obtestor, remedium adhibeat. Alterum quidem est, quod apud aliquas regiones, ne dixerim has vestras, sic parum sunt conciones frequentes, ut una tantum quadragesima excepta, atque utinam ea cum fructu peracta, vix, aut ne vix quidem, reliquo anni tempore conciones audiatur. *Rogate, inquit Christus, dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Non enim est aquum, dicebant apostoli, nos derelinquere verbum Dei & ministrare mensi.* Paulus etiam ad Timotheum scribens, *Attende, inquit, lectioni, & exhortationi, & doctrinæ.* Et alio loco: *Tu vero vigila, & in omnibus labora, opus fac euangeliste.* Alterum vero dolendum illud quidem maxime est, quod asturia satanæ tantum potuerit apud quosdam concionatores, ut his omnis quæ sunt ad salutem populi præstandam necessaria, in explicandis

A solum inuicibus quibusdam quæstionibus, scholis potius, quam huic loco accommodatis, omnes ingenii nervos perpetuo intendant, oblitii proprii muneris. Quod quale sit Deus optimus maximus apud Hieremiam his verbis aperte demonstrat: *Construi te super gentes & regna, ut evellas, & destruas, ut aedifices, & plantes.* Quantum autem concionum frequentia Christianæ reipublicæ afferat, tum dignitatis tum utilitatis, ne id, quod adest, aliunde queramus, ex Roma vestra sanctissima, omniumque civitatum longe præstantissima, vos ipsi colligite. Audio enim postea quam cõperunt esse apud eandem, ut modo sunt, conciones frequentes, fuisse simul cum eisdem concionibus, & populi pietatem majorem & ad sacram eucharistiam accessum multo quam antea unquam fuerat, frequentiore. Singulare profecto omni tempore, adversus hæreses remedium, quo uno etiam, veluti quodam clypeo se se hæcenus Hispania nostra protexit, quominus aut ab hæreticis, aut schismaticis lethale aliquid vulnus accepit. His armis nimirum concionum, & prælectionum frequentia, adversarii nostri nos maxime oppugnant, tantaque id conantur efficere diligentia, ut ad extremas usque, & barbaras nationes, o nostram confusionem, suos miserit concionatores.

C Quid autem sit in hujusmodi concionibus publicæ asserendum, ut ommittam interim quinque illa Pauli apostoli verba quæ optat, ut idem ait, *suo sensu loquitur*, nimirum quid credendum, quid agendum, quid vitandum, quid sperandum, quid timendum. Quæ utinam plebis universæ auribus perpetuo inculcaentur. Ex solo tamen Ioanne nostra illa hodie colligamus. *Ego, inquit, vox clamantis in deserto, dirigite viam domini, dixit Isaias propheta.* Consulamus igitur Isaiam prophetam; is enim docebit nos, quoniam pacto viam domini dirigere debeamus. *Omnis vallis, inquit Isaias, exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt prava in directâ, & aspera in vias planas.*

D Ex his Isaiæ verbis, patres, dum docemur quemadmodum viam domini dirigamus, quartum quoque & ultimum evellendarum hæresum remedium, alioqui inter præcipua numerandum, recte colligimus. Id igitur esse existimo, providam & consideratam eorum qui digni sunt promotionem ad ecclesiastica sacerdotia. Quod quidem remedium, quia temporis angustia longiorem orationem non paritur, summis (quod aiunt) labiis attingere conabor, Et enim generis splendor, & nobilitas, opes, clientelæ, magnatum & principum gratia & benevolentia, præclara quædam sunt, & quæ mundus miratur, & suspicit: ad quæ quicumque pervenerint, putant se ad felicitatem, summumque fastigium proxime accessisse, ac velut montes quidem aliis supereminet. Ceterum nisi qui hæc omnia fuerint assecuti, probitatem quoque ac pietatem, literarumque sacrarum cognitionem cum his conjunctam habuerint indigni profecto sunt omni ecclesiastico sacerdotio ac dignitate. Montes, si sunt Gelboe, super quos nec rursus nec pluvia unquam cecidit. At contra valles, pingues quidem illæ, & quæ abundant frumento, viri illi sunt, qui eximia innocentia, insigni doctrina, magnis animi donis, ingeniique ornamentis pollent. Si sunt, si sunt, patres, qui omni cura exaltandi montes

ANNO
CHRISTI
1562.

Hierem. 1.

1. Cor. 2.4.

Isaia 46.

2. Reg. 2.

ANNO
CHRISTI
1562

montes vero illi Gelboe ut horum similes aliquando efficiantur, sunt humiliandi. Quod si fieret, essent profecto *prava in directa, & aspera in vias planas.*

Hæc sunt, patres amplissimi, præcipua illa quatuor ex euangelica lectione desumpta reindicia, brevi satis oratione nobis hæcenus explicata. Quæ si per vos ecclesiæ morbis applicarentur, non dubito quin tot malis affecta ecclesia ab iis omnibus ad integram sanitatem, optatamque felicitatem brevi traduceretur. Si unquam autem hoc erat sperandum, nunc quidem temporis maximo quodem jure universa quidem ecclesia a vobis expectat: qui divino quodam Spiritu ducti eo huc convenistis, ut omni cura totoque conatu ejusdem morbis remedium afferatis. Efficite igitur, patres, efficite, qui nunc estis Tridenti, ut quorum nunc eruditionem & auctoritatem, magnamque frequentiam universus orbis magnopere admiratur, laudet posteritas judicium, prudentiam, ac pietatem. Vos enim piensissima illa, & communis omnium mater ecclesia gravissimis injuriis affecta appellat, vos rogat, vos obtestatur, vobis tanquam medicis & chirurgis ostendit non modo pullum & faciem, sed & livores & plagas. *Magna est, o ecclesia, velut mare contritio tua, quis medebitur tibi?* vos soli, patres, vos, inquam, vos penes quos sunt certa hujus morbi, & explorata antidota: penes quos sunt præsentanea & parata tantorum malorum remedia: quæ si commode, opportune atque celeriter (est in mora periculum) adhibueritis, felicem quidem ecclesiam:

Si vero ab incepto desisteritis, aut re infecta, quam felicissime cœpistis, in patriam (quod Deus avertat) redieritis, actum profecto erit de nobis. Nam præterquam quod adversariis nostris risum, vobisque ingentem ignominiam conciliaretis, clamaret etiam lugens ecclesia, iustoque dolore compulsus, Deum adversum vos cum laia his verbis interpellaret. *Vulnus & livor & plaga tumens non est alligata medicamine, neque foia oleo, eorum qui mihi succurrere poterant, negligentia.*

Sed quid ego imprudens vereor? Quid rem etiam aliqui iustissimum vobis nitor persuadere? quorum omnium summam, satis superque habeo exploratam? Et quos certo scio, suscepto per vos muneri non defuturos? Pergite igitur, alaci animo, eodemque studio quo cœpistis, nosque interim, qui laborum vestrorum participes fuimus, & sumus, Deum optimum maximum, qui est honorum omnium parens & auctor, gemitibus, suspiriis, & continuis precibus interpellabimus, ut quæ per vos felicissime cœpit, per vos etiam non minus felicitate perficiat & absolvat. Et jam hoc ipsum, patres, cum ecclesia nostra hodierno die orante petamus, & finiamus, dicentes: *Aurem tuam qua sumus domine precibus nostris accommoda, & mentis nostra tenebras gratia tua visitationis illustra. Qui vivis & regnas in secula seculorum. Amen.*

LAVS DEO.

CIV.

GASPARIS FERRANTII, SVÆSSANI theologi, oratio ad patres concilii Tridentini, habita in festo divi Ioannis apostoli & evangeliste, annu a Christo nato MDLXII.

TANTA frequentia, tantaque alacritate in has sacras aedes festis hæc diebus concilii generalis. Tom. XIV.

A venistis, illustrissimi patres, atque reverentissimi antistites, ut hæc hyemis tristitia, visque frigorum, quam vix tectis ac pellibus sustinemus, in verni temporis suavitate atque lætitiâ vera esse videatur. Natalis enim domini, qui merito omnium festorum festum, & quasi metropolis a quibusdam patribus appellatur, & præclarum ac splendidum divi Srephani protomartyris trophæum quemvis quantumvis mœstum ac tristem exhilarare potuissent. Huc accessit felicissima anniversaria illius diei recordatio; qua salutis nostræ auctor Christus ipsam suam ecclesiam vario, gravique ac diuturno morbo laborantem, multisque vulneribus sauciam summo pontifici animarum nostrarum medico vere Pio curandam tradidit. Ac paulo ante cum hodierni evangelii vocibus, quibus tum ad Christum simul cum Petro sequendum, tum ad beati Ioannis apostoli Christo carissimi divinas æternæque laudes celebrandas invitari sumus, aures nostræ personarent, majorem in modum hæc lætitiâ crevit. Quis enim non vehemente afficiatur gaudio, cum tam amanter ac benigne a domino vocetur: quis potro non ingenu lætitiâ perfundatur, cum præclaris divinitus hominibus debiti honores ac iustissimæ laudes tribuantur, cum per illos, utpote servos Deo conjunctissimos honores domino deferuntur: cum populus Christianus peregriorum fratrum narrationem ad virtutis studium incitatur: hinc crebre illæ, & consimiles sanctarum literarum voces: *Laudate dominum in sanctis eius. In memoria æterna erit iustus. Memoria iustorum cum laudibus: Et sapientiam ipsorum narrant populi & laudem eorum nunciat ecclesia.*

Quod si omnium sanctorum memoria honore divino consecrata, piis hominibus est jucundissima: quanto nobis jucundior esse debet hujus viri sanctissimi, cuius nunc diem festum anniversarium agimus, celebritas ac sempiterna memoria? quem præ cunctis apostolis Christus amavit, qui verba omni sapientia omni que intelligentia sublimiora est locutus, suæque doctrina & sanctitate ecclesiam veluti Sol clarissimus illustravit. De hujus igitur apostoli præconus, qui omni laude, omni que oratione est superior, pauca inter innumerabilia & prope infinita dicturus vereor, ne eam imminuam, & obscurem potius quam illustrem. Ac profecto multa me deterebant, ne ex hoc loco, apud tantos talesque viros verba facerem. Nam si Daniel & Manuel Sampsonis pater angelorum aspectum non tulerant, sed expaverunt, & tremuerunt, & prout in terram ceciderunt: quanto æquus erat me aditum hujus loci aspectumque vestrum vereri? Vos etenim orbem universum referentes & Dei vicem gerentes hic sedetis, non duodecim tribus Israel modo, sed angelos etiam pene ipsos judicaturi. Vos sicut civitas supra montem posita in oculis omnium ac veluti lux mundi super candelabrum posita estis: ut omnibus qui in domo, hoc est, in Christiana republica sunt, luceatis. Sed me eorum virorum iustia, quibus mihi necessario fuit parendum, ut rem tantam aggredere, impulerunt. Quamobrem illius fretus auxilio, qui firma, & soluta mundi elegit, qui ora mutorum aperuit & implevit, rudes fecit desertos ac sapientes, & mysteria sua parvulus revelavit, qui ex ore infantium & lactentium perfecit laudem, &

ANNO
CHRISTI
1562.

Chryso.
in serm. de
S. Phlogon.

Psal. 150.
Psal. 111.
Prov. 20.
Eccl. 44.

Danieli 8.
& 10.
Iud. 13.

Math. 19.
1. Cor. 5.
Math. 5.

2. Cor. 1.
Math. 8. 12.
& 15. &
Marc. 7.
Psal. 80.
Luc. 10. &

A A a a ij nobis

ANNO
CHRISTO
1562.
Matth. 11.
1. Sal. 8. &
22. Matth. 21.
Eph. 10. &
Matth. 16.
Ioan. 21.
Matth. 26.
Luc. 22.

Ex Cypriano
in l. de uni-
tate ecd. &
in epist. ad
Corn. papam
alio patris.
Epist. 1. &
4. Colof. 1.
& 2.
1. Cor. 12.
Rom. 12.
Cicero a
D. Th. &
alio simili
quidam
ex Cyrillo
Alexandr.
1. Sal. 15.
Apo. 20.
Ioan. 13.
1. Petr. 2.
Ioan. 15.
1. Petr. 1. &
Ioan. 2.
Matth. 10. 16.
& 12.
Marc. 8. 4.
Luc. 9. & 14.
Ioan. 10. &
1. Tim. 13.
" f. ovis

Apo. 7.
Ephes. 4.
Luc. 9. & 1.
1. Tim. 19.
Philip. 3.
dicit 7. reg.
Bern. Leo
papae & c.
1. Pet. 2.
Apo. 3. 4. &
8. Et hoc ipse
Ioann. ulii
mo & Luc.
5.

Inter quos
Th. epist.
la. 11.

nobis etiam non cogitantibus dat quid loquamur: de hodierno euangelio, simulque de beato Ioanne apostolo & euangelista nonnulla breuiter dicam.

In caelum saluator noster ascensurus, agnos & oves suas Petro apostolorum principi caelestis doctrinae pabulo pascendas ter commendauit, aperte ostendens quantum illas diligeret, ac Petrum ipsum cui soli antequam cruci pro nostra salute assignaretur, se claves regni caelorum daturum & super illum ecclesiam suam aedificaturam promiserat: pro quo Patrem quoque orauerat, ne illius unquam fides deficeret: quo alios docere, & in vera religione confirmare posset, orbis universi magistrum ac pastorem proposuit. Et ab eo sublimi quadam sapientia ecclesiam suam unam, gregemque unum monstrari voluit ut omnis perturbatio & confusio ab ecclesia tolleretur, & ordo seruetur: Nosque cum capite nostro Romano pontifice, Christi vicario, Petrique successore quasi membra compacti Christi corpus in terris referemus. Eidem Petro mox genus mortis in conspectu domini speciose praedixit, qua Deum erat illustraturus, mirificum erga illum amorem & curam ostendens; haec postquam Petro Christus significauit, subiunxit, *sequere me*: iubens illum sequi non tam humanis vestigiis, quam imitatione virtutis. Perinde enim est ac si dixisset: Datam mihi provinciam administra, rege ecclesiam, quam meo sanguine acquisiui: me tibi exemplum ad imitandum propono. Ego pro fratribus meis, ex quibus tamquam ex vis lapidibus, ecclesiam construxi, vitam posui, quoquo amore maiorem nemo indicare potest, debes & tu mea vestigia persequens, cruce tua suscepta: instar boni pastoris, animam tuam pro commissis tibi omnibus dare. Ac videtur etiam dominus his verbis contentionem, quam cum Petro habuerat, illi in memoriam revocare: Repete, inquit, memoria me tibi olim dixisse; *Quo ego vado, non potes me modo sequi, sequeris autem postea*: nunc tempus illud aduenit. *Sequere ergo me*, paratus posthac pro me & in carcerem conscii, & mortem oppetere. Quibus auditis, non reclamat Petrus, non murmurat, non obnititur, non fugam aut dive ticulum quaerit, sed statim domini tui pareat mandatis. Ex quo monemur, ut Deum quocumque nos vocat sequamur, ne Spiritui sancto resistamus, neve illum contristemus. Non tarde autem, nec cum interpellatione Christum sequi iubemur, ne si ad aratum manu semel admota retro aspexerimus, quod uxori Loth, nobis contingat: sed semper in pietate magis proficere studeamus, omnibusque reiectis, quae nostrum in caelum cursum impediunt, ad propositam nobis felicitatis metam festinemus. Praeclare enim a sanctissimis quibusdam patribus dictum est, eum, qui in via salutis non progreditur, regredi: qui non proficit, deficere, qui non aliquid acquirit, perdere nonnulli. Ac Petrus ipse: *Melius, inquit, erat illis non cognoscere viam iustitiae, quam post agnitionem retroversum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Quapropter Iesum dominum usque ad extremum spiritum magno ac forti animo est secutus.*

Ceterum orbis terrarum cura suscepta, Ioannem, cum quo tam arte amicitiae vinculo erat attractus ut vix ab eo diuelli posset, socium & collegam optabat. Quare conversus cum illum injus-

sum sequi videret: *Domine, ait, hic autem quid quod ira divus Chrysostronus, & quidam alii doctores gravissimè interpretantur: Numquid eandem viam aggredietur non mecum gregi tuo praerit: non mecum simul constitutam a te republicam geret? Aliter tamen B. Cytillo & B. Augustino, & aliis nonnullis viderit. Non enim censet Petrum quaesivisse, an Ioannes secum esset orbi praeficiendus, sed an martyrii palmam adepturus. Non abs te autem recubitus illius euangelista meminit, & quod discipulus ille praeter ceteris a Christo dilectus, quis illum esset traditurus, interrogavit: sed ut Petri fiduciam post negationem ostendat, & ad quantum dignitatis gradum ascendisset, ut etiam intelligamus, homines post patrata crimina, cum respicerint, maiorem a Deo gratiam consequi. Qui autem antequam Christum negaret, non est ausus ab eo quaerere, quis illum esset proditurus: sed id munus huic ipsi Ioanni delegavit: nunc commissa sibi fratrum cura, ipse magistrum interrogat tacente Ioanne: Et non modo alterum pro se non substituit, sed pro Ioanne intercedit, & illi vicem reddit: arbitratu velle illum quidem, sed non audere de se sciscitari. Quid autem dominus noster respondet? *Sic cum volo manere, vel, ut passim in Graecis codicibus legitur: si cum volo manere donec veniam, quid ad te?* & respondit dominus nimium Petri fervorem. Ne arbitretis, ait, me eodem modo de vobis disposuisse: nec ad te scire id pertinet: si eum hic, aut alio in loco volo manere, donec mihi placuerit illum ad me vocare, vel aliquid aliud de eo statuero: te vero orbi universo praesse: & si te multa pro me perpeti volo, ac demum mortem, & summum supplicium subire, hunc autem manere, donec iterum veniam orbem iudicaturus, quid ad te? Quid tua refert? tu me sequere, munere tuo fungere, hoc age, id considera, & te magnis certaminibus para. Hac sententia quam omnium mentibus infixam esse cuperem, nos dominus admonet, ne aliorum facta indagemus, ne curiosi aliorum exploratores simus, ne in apostolicam illam reprehensionem incurramus: *Tu quis es, qui iudicas proximum tuum, & alienum servum?* Sed ut nobis ipsis, ut divinae legis oracula iubent, attendamus. *Debemus quidem alter alterius onera portare, & proximorum nostrorum curam habere*: cum scriptura dicat: *unicuique mandavit Deus de proximo suo, & caritas non quaerit quae sua sunt*: Et apostolus iubet nos quaerere non qua nostra sunt, sed quae aliorum. Non sollicitè tamen, nec curiose aliorum facta scrutanda sunt. Ac multo minus futuros rerum eventus quos sibi Deus reservavit, investigare debemus, ne illud merito nobis obiciatur, *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quae pater pesuit in sua potestate*. Et illud: *Nihil aliud sapere, sed time*. Sed in omnibus divinae voluntati acquiescendum est, & illius confilio obtemperandum, qui ait: *Altiore te ne quaeseris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quaecumque tibi praecepit Deus illa cogita, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.**

Hoc igitur modo dominus Petrum objurgat. Quae verba quia non recte discipuli eius acceperant, existimantes Ioannem non mortitum: leviter eorum suspicionem corrigit euangelista, tamquam quid ille dixerit, non intelligerent: vel certe traditis verbis dominum non expressisse quod illi suspicabantur. *Non dixit, inquit, Iesus, non moritur (Quis enim est homo, qui vivit, & non videt)*

ANNO
CHRISTO
1562.
Inter quos
cardinales
Cajetanus
divus Tho-
mas utram-
que inter-
rogationem
admisit.

Iacob. 4.
Rom. 14.
Deut. 4.
1. Tim. 4.
Luc. 17.
& Act. 10.
Gal. 6.
Eccle. 17.
1. Cor. 13.
1. Cor. 10.
Apo. 10.

Act. 7.
Rom. 10.

Eccle. 3.

Psal. 88.
Heb. 9.
2. Reg. 14

videbit mortem: statutum quippe est omnibus hominibus semel mori: Et, omnes sicut aqua dilabimur) sed sic eum volo manere donec veniam &c. Ob qua verba nemo suspicari debet, minus verum esse, quod saluator noster Ioanni & Iacobo praedixerat, calicem quidem meum bibere: nihil enim hoc loco de seipso euangelista asserit, neque negat. Et quamvis gladio non occubuerit, vere tamen calicem domini bibit, & cum iuxta crucem domini stetit: & cum multa pro eius nomine passus. Et in iuxta affectus gaudio exultabat: & cum Domitiano imperante, in dolum feruentis olei demersus fuit, ut auctor est Tertullianus in lib de p'scriptione adversus haereses & postremo cum sub Antichristo, ut a multis creditur, pro Christi nomine occidetur. Sed his, & aliis huiusmodi, quae de illius morte, ac tumulo, & de Petri, & Ioannis comparatione, & quae de actione & contemplatione dicuntur, quae per duos apostolos, quae etiam per Matthiam & Mariam, & per Rachelem & Liam significantur, consilio breviter causa praetermissis, ad ea, quae restant, pergimus.

Hic est, inquit, qui testimonium perhibet de his, & scripsi haec, & scimus quia verum est testimonium ejus. Haec de se ipso dicit, quoniam incredibili afferebatur gaudio, quoniam singulari erga se amorem, & maxima beneficia memoria evolvebatur: & se ut gratum illi ostenderet, ac simuli causam, qua est ad scribendum adductus, afferret. Divino enim instinctu, astatuque conitatus, solam Dei gloriam, & utilitatem nostram respiciens, haec scripsit. Namque ut acciperet, per annos plus minus sexaginta quinque a passione Christi sine leuitandi adminiculo huiusmodi mysteria praedicavit. Deinde vero episcoporum Aetiae rogatu haec lucis mandavit, ut in praesentia haereticorum ora obtineret, & perniciosos illos errores prostraret: tum etiam ut adderet, quae in euangelista omiserat, & ut filiis suis quos per euangelium verbo veritatis genuerat & caelestis doctrinae cibo aluerat, aliquid munus aut pignus ab illis de caelestibus relinqueret. Et haec quidem verba, quibus se tamquam verum & integrum testem euangelista commendat, Spiritus sancti instinctu pronunt, totius ecclesiae quae hoc euangelium, ut aia in canonem sacrorum librorum retulit, petitionis suscipiens.

Quis autem dubitet vitium hunc sanctissimum & beatissimum, cujus hodie festum diem tanta animorum alacritate & laetitia celebramus, certissimum & locupletissimum esse testem atque dignissimum, cui fides de Christo loquenti habeatur: Cum non solum ut reliqui apostoli, res a Christo gestas oculis suis viderit, & ipsius verbi minister fuerit, & ab illo doctrinae suae testis delectus, quam multis maximeque miraculis, summaque vitae sanctitate exempli obavit: sed praecipuo ac singulari quodam modo de Christo, ac de rebus divinis testimonium dicit: idcirco de seipso alio loco dicit: *Et sic scripsi mittens per angelum suum seruo suo Ioanni, qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi quaecumque vidit. Erratus: Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostra contraxerunt de verbo vitae, testamur, & annuntiamus vobis.*

Hic est ille Ioannes, quem dominus ex nuptiarum occupatione & molestiis, velut ex turbulenta quadam tempestate vocavit, tanta cum eo benevolentia & familiaritate conjunctus, una cum Concil. general. Tom. XIV.

fratre Iacobo, ut ipsorum mater ab illo petere non dubitaverit, ut cum esset in regno suo, alterum a dextris, alterum a sinistris collocaret. Hic cum Petro, & eodem Iacobo domini transfigurationi interfuit: eumque est comitatus, dum Iairi archisynagogi domum ad ipsius filiam a morte revocandam ingrederetur: hic cum Petro missus est, ut pascha pararet, & in montem olivarum, ubi Christus orabat, assumptus Iesum de proditoris nomine, ut dictum est, solus ausus est percontari: ipsum captum in atrium pontificis, cui notus erat, secutus fuit, & Petrum etiam introduxit: ad ipsius monumentum cum Petro currit. Cumque sibi & Petro & quibusdam aliis apostolis in lacu Genesareth ad mare Tiberiadis navigantibus Christus, ubi revixit, apparuisset, ipsum solus agnovit. Hic est ille tonitru filius, plenus spiritu sapientiae & intellectus & gloriae itola indutus, qui in medio ecclesiae os suum aperuit, & ingenti doctrinae fontu universum orbem implevit. Hunc, Petrum & Iacobum domini fratrem, quod post Christi ad patrem ascensum, ecclesiam Dei supra ceteros regerent, ecclesiae columnas Paulus vocavit. Nam inter cetera eius & Petri praedicatione, post claudum sanarum ad portam templi speciosam appellatam, quinque millia hominum uno die sunt ad fidem conversa. Idemque duo post Stephani martyrium in Samaria, quae Philippo praedicante verbum Dei receperat, missi fuerunt, ut illam in fidem confirmarent, & per ipsorum orationem & manuum impositionem baptizati Spiritum sanctum acciperent, qui nondum in quemquam illorum venerat. Hic est ille Ioannes, qui in extrema illa caena in sinu domini, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi, recubuit, unde veluti ex uberrimo omnium bonorum fonte aquam sapientiae caelestis & salutaris, affluens quam ceteri, hausit: ut merito in figura quatuor animalium aquilae volanti comparatur, quae, & volatu volucres omnes antecellit, & oculis non conniventibus Solis radios intuetur. Hic denique ob insignem caritatem, qua cor eius atdebat, quam in ore semper habebat, cujus commendatione scripta sua implevit, & ob magnam animi simplicitatem, mansuetudinem, humilitatemque, modestiam, & propter maximam cordis sinceritatem & puritatem a Deo a Christo dilectus fuit, ut solus ab eo diligi videretur. Discipulus ille, quem diligebat Iesus, cujus dilectionis quodnam majus argumentum esse poterit, quam quod Christus cum penderet in cruce, virginem matrem illi virgini, & illum vicissim matri commendavit.

Hunc itaque, patres amplissimi, tot divinis maximeque muneribus donatum, tot titulis illustrem, adeo carum Deo, ac tanta apud illum auctoritatis & gratiae, ut ab eo quicquid voluerit, unusquisque facile queat imperare, summo studio veneremur: hunc invocemus; hunc patronum & advocatum, apud omnipotentem Deum habeamus. Cujus ope, si unquam, nunc, vel maxime indigemus, cum dies mali sunt, & totus fere mundus in maligno positus est; tot angustiis pressi, tot, tantisque malis penesumus oppressi. Nam, vel omittam Turcarum tyrannum tot, tantisque triumphis tumidum de nostrorum caede & calamitate deportatis, in nos in dies magis insultare, innumeros Christianos quotannis captos ducere, omnia depradari, agros & oppida nostra vastare, exitium toti Europae minari: vel Graeciae funestam & miseram ab apostolica ecclesia

A A A A A iij desc.

ANNO CHRISTI 1562.

vin. & Aug. in praemio in Ioan. Et ex Beda, Niphophoro & aliis. Math. 20, Idem 7. Luca 19. Idem 8. Marc. 7. Math. 26. Ioan. 13, 21. Idem 18. Idem 21. Marc. 3.

Galat. 2. Act. 3, 4. & 8. &c.

Ioan. 18. 21. & Colof. 2.

Exech. 4.

Ex B. Hier. in 3. com. in epist. ad Gal. cap. 6.

Ioan. 19. 20. 21. & semel.

Idem. 19.

Ephes. 3. 1. Ioan. 5.

rum ædificata permanentes, in catholica, inquam, orthodoxa, & apostolica Romana ecclesia, quæ est columna & firmamentum veritatis, adversus quam, ne portæ quidem inferi prævalerent: extra quam, veluti extra arcam Noë, nulli salus potest contingere, & Deo sub jugo uno (ut ait propheta) servientes, unam fidem, unum baptismum, unum ovile Petro à domino commendatum, unum supernum pastorem in terris, unum dominum Iesum Christum agnoscamus in cælis, cuius gratia & benignitas beati Ioannis apostoli & evangelistæ precibus ac meritis, ex vita huius procellis & scopulis ereptos salva nave ac mercibus ad æternam felicitatis portum nos perducatur. DIXI.

CV.

DE CHRISTO PVERO CIRCUMCISO, & Iesu vocato, concilio Tridentini habita Calendis Ianuarii MDLXIII. in amplissimo sanctæ synodis, cardinalium patrum, atque oratorum confessione, a domino Roberto Furniero, Gallo, doctore theologo, Ambianensi canonico, auctore.

Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur. Lucæ II.

PRETIOSVM certe & præsentibus consiliis vetus perneccellarium munus, solennis & pridem usitatus Christiani sacerdotii ritus vobis hodierno die exhibet, illustrissimi & reverendissimi domini cardinales, clarissimi oratores, & sanctissimi patres, Christum Iesum, bonorum omnium fontem exundantissimum, infantulum quidem ipsum, & nuper inter cætes, ut ita dicam, ac præsepia nascentem, sed alta jam spirantem tamen, & pro sua sponsa ecclesia imperatæ sibi a Deo patre militiæ præclarum ac illustre tyrocinium edentem, primoque laudis ac nominis sui honores ac titulos suo primum sanguine ementem simul & suspicientem. Hoc nobis margaritum nobile, & quod rerum suarum solida commutatione redimere cautus intitor non recuset, hodiernum evangelium attulit: & angusto historiæ compendio, velut concinno quodam sermone conclusum, sinceris purgatissimæ præcordis sumendum, habendum, fovendumque dedit. Suscipiamus ergo, sanctissimi patres, non illoribus tantum tam opportunum, tamque optabile donum, cui utique par est, gratiarum evangelia rependamus, ipsam illam qua clauditur evangelii arculam impetrata cælestis agni clave recludamus, ut amplius perfectæ tanti muneris dignitate, certiore iudicio meriti magnitudinem æstimantes, quantum ejus auctori debeamus propensiore studio & ore pleniori velimus confiteri.

Eumvero, patres, cum tantum salutaris doctrinæ thesaurum tanta verborum brevitate compressum inspicio, succurrit animo, quod pridem est ab illo admirando scriptore Dionysio ex unius apostolorum Christi auctoritate semper annotatum, omne de Iesu evangelium & longum & breve esse, quod ut in gleba, quod aiunt, & re præsentem experiamur, quid magnum tanto Latronismo dici potest, quam quod nunc est evangelii voce recitatum: Filium Dei puerum factum, octavo Dei circumcismum. cælitus allato nomine Iesum esse appellatum? Atque si hanc evangelicam scyralen evolvas, & intus latens pietatis sa-

cramentum explices, non (quod quidam sine ratione magnopere mirati) in vacua nucis puramine conclusam illadem malorum, ut dicitur, reperies, sed inexhaustam salutarum bonorum salutem ipse tibi poteris oblatam granulari. Hic tu conjunctam arcano ineffabili, cum summa humilitate summam comperies maiestatem, in eodem illo æterno, atque octo dierum puero habiturus, quod & suppletior adorare, & utiliter imitari possis. Hic tu perantiquum illud circumcissionis mysterium, quoni attentius observaris, simul & divinæ sapientiæ profunda consilia mirabere, & quid abs te tantu sacramentu requirat considerabis. Hic tu denique cum cælesti illud & salutare Iesu nomen Christo virginis filio inditum audieris, dignitatem ejus veneratus ipse nominis ac officii tui recordaberis. Magna hæc sunt, patres, & homini Christiano ad omnem pietatis partem non mediocriter profutura, si serio attendantur.

Quid enim (ut de primo illo exinanitæ maiestatis beneficio primum dicamus) tam ad agnoscendam summi erga nos nominis splendorem, tum ad nobis ingenerandum referendæ gratiæ studium potest esse valentius, quam tanta nostram mortalitatem dignatione ornatam atque auctam intueri, ut jam non homo sibi, quom Deus homini possit esse conjunctior, ac notior? Recordemur, sanctissimi patres, quanto se cruciati miseri mortales jam inde ab illa primi hominum defectione (quæ tantis tenebris nostras obscuravit) sese afflixerint, ac torserint, ut divinæ cognitionis scintillam aliquam saltem eminens prospicere possent. In quo tamen, tanto fere quique a scopo aberravit longius, quanto felicior ingenio, & præstantiore natura præditus videri voluit.

Eos omitto, qui, quam philosophici nominis supercilio magnam stultitiam tegerent, non dubitarunt vel omnem religionis ac numinis opinionem semel ex hominum animis tollere, vel decorum myriadas innumerabiles confingere, vel petita n dies longiorum comperendationum venia respondendi cunctatione remeritatem suam confiteri. Modestiores illi, & quos alicujus sapientiæ animalia Terrullianus cognominabat, quum unam quidem primam, secundas vero ac tertias rerum creatrices divas philosophari sunt, ne dicam fabulati, quid aliud quam Valentini, Montanique discipulis prodigiosas & mendaces adivos æsthoras suppeditarunt? Nimirum (ut apostolus ait) evanuerunt in cogitationibus suis & obscuratum est inspicere eorum, ac dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.

Fuit enim, patres, divinæ virtutis ac benignitatis non humane temeritatis hoc beneficium: inclinare cælos ac descendere, ut innotesceret, divinam celsitudinem oportuit, & (si idem Dionysius in præfatione lib. de divinis nominibus) ad eum penetrare qui ascendens super cherubim, & evolans super pennas ventorum, tenebras posuit lacubulum suum, nihilo felicior exitu conari quis potest, quam vel illi quondam Babelis architecti, vel qui in Aquilonem se se extollere conatus, in profundissimum æternæ caliginis baratrum præcipitavit. Noster est ergo, sanctissimi patres, tantæ maiestatis descensus noster iste (sicut apud eundem illum Dionysium est) cælo demissus.

ANNO CHRISTI 1563. Gell. nov. Ad. lib. 17. cap. 8. Plin. nat. hist. lib. 40. 7. cap. 22.

Tert. in ap. 2. 1o. 2. 1o. Idem in lib. de patientia Rom. c. 14.

Psal. 17. lib. 4. & idem Dion. in præfatione lib. de divinis nominibus.

Psal. 17. Genes. 22. & citatur ab Origene lib. 4. contra Celsum. Isai. 54. Dion. de divinis nominibus c. 3.

ANNO
CHRISTI
1563.

Hebr. 1.
Mich. 5.

Psal. 8.

Berr. ferm.
20. de nati-
vitate do-
mini Aug.
Eph. 3. que
est ad volu-
ntatem.

Gal. 4.

Heb. 10.

Mat. 17.

Eph. in
Anch. 10.
Mat. 3.
27.
8 ap. 18.
1st. 9.
10 in. 17.
1st. 8.
Gal. 4.

Eph. 83

Phillip. 2.

Psal. 7.
Mat. 1.

demissus quo sursum atollamur divinæ benevo-
lentia suavis: nosse illius inaccessibilis lucis ad
humanæ imbecillitatis oculos attemperatus ful-
gor, quum adorandus ille Dei filius, splendor
gloriæ & figura substantiæ ejus, egressus a die-
bus æternitatis, cujus thronus in sæculum sæcu-
li, paulo minus ab angelis nostri gratia minora-
tus atque extenuatus est & auctor salutis nostræ
per passionem consummatus: nimirum, ut quo-
modo lutum nostrum (quod e nihilo crearat) di-
vino quodam oris sui spiraculo, animavit, ita
tandem nova, & inenarrabili Dei hominisque
commixtione, non in unius naturæ confusionem
sed in unius personæ hypostasim (quo nullus
arctior nexus esse potest) sibi conveniret; Quis
non hæc præclara ac magnifica Christianæ reli-
gionis initia reputarit? Atqui, tanto magis id
quisque dixerit, tanto plenius qui fuerint horum
initiorum progressus animadvertent. *Vbi venit
plenitudo temporis*, ait apostolus, *misi Deus
filium suum, natum ex muliere, factum sub lege,
ut eos qui sub lege erant, redimeret.*

Obtredent usque, atque oblaurent licet Cherin-
tus ac Manes, totumque Apollinatis, Praxæ,
Hermogenis, Eutychis que satellitium; primus
hic quidem Christo fuit a patre mandata lega-
tionis gradus, ut ex illibata muliere vera virgine,
vera matre nasceretur, filius hominis fieret, vere
nostrum, vere humanum corpus indueret, *ut
quia pueri communicaverunt carni & sanguini, &
ipse pariter participaret eisdem.* Secundus vero,
ut sub lege esset. Quid hic audimus, sanctissimi
patres, reges terræ a quibus tributum accipiunt? a
filiis suis an ab alienis? quod si ab alienis? quod
si ab alienis, ergo filii liberi sunt; ergo lege soluti.
Quid ergo? an non hic est Deus, non dico *novus deus*,
sed *novus* & filius perditus, in quo complacuit
patri? an non hic est omnipotens ille sermo, qui
*cum quietum silentium tenerent omnia, & nox in
medio cursu suum iter haberet, a regalibus sedi-
bus venit?* An non imperium ejus super hume-
rum ejus? An non dedit ei pater omnia in manus,
& pedibus ejus cuncta subjecit? An vero tantisper
alienus, tantisper heres parvulus, tantisper
sub tutoribus atque auctoribus positus, tantisper
forina atque habitu servus, dum, ut apud Leo-
nem est verbi majestate velata humanæ redemp-
tionis impletur dispensatio!

Videamus, patres, quam non arbitratus sit
Christus esse rapinam, esse se æqualem Deo.
Quod jure nostrum est, quod bona fide, quod
sine ulla alienæ injuriæ conscientia possidemus,
omnium usibus patere facillime sermum: si quid
furto abstulimus, si quid invasimus, si quid ei-
puimus, id omnibus viribus soli sic retinemus,
ut inde nobis quicquam decedere gravissime pa-
tiamur. Hic ergo, quid puer iste, atque Emmanuel
nostrus? num quum sit ipse auctor, sancitorque
legis supra legem extare pertinaciter studio conten-
dit, quo sibi uni singularem dignitatis suæ celsi-
tudinem asserat, ac vendicat? Num metuit, ne
verbi potentiam involuta pannis infantia mi-
nuat? Num timet ne præceptis in Ægyptum fuga,
magnificæ illi Magorum adorationis quicquam
detrahat? Num a Joanne baptizari, aut agnus
vocari renuit, ne quid audit de gloria sua præ-
ternæ vocis eulogio derogetur? Num vel cibum
jejunus, vel somnum fatigatus averfatur, ne quid
miraculorum gloriæ, tantæ servitutis officiat ne-
cessitas? Num ipse parentis utriusque sui condi-
tor & servator, ut sibi potestatis in omnes pleni-

tudinem sartam testam tucatur, recusat esse sub-
ditus illis? Minime vero, patres, minime inquam,
sed quamquam justissimus, prudentissimus, opti-
mus; & numeris omnibus absolutissimus *scu-
tans* & cui merito lex non fuisse posita videatur;
legem tamen solvere non venit, sed adimplere.
Digna vox, ait quidam, imo vero digna virtus
majestate regnantis, legibus se alligatum princi-
pem gerere, nedum profiteri, suamque auctorita-
tem de earum auctoritate estimare, & quum ad
eamdem rem publicam, sicut caput ad corpus
pertineat, pari jure cum membris degere, & ex eo-
rum commodis præfecturæ suæ amplitudinem,
ac dignitatem metiri. Hoc doctrinæ compen-
dium, Christiani patres, si in ecclesiâ, atque adeo
in hac sacra œcumenica synodo, valebit, beatos
nos quibus leges vestrae non modo spectabiles &
præclare, sed sacrosanctæ futuræ sunt, ac æternæ:
vos vero longe beatiore, qui cum optimarum
legum ipsi auctores sitis, solvi tamen etiam vestris
legibus recusat. Hoc denum est Christum legi
subditum atque obloquentem imitari, hoc a di-
vini legislatoris vestigiis non discedere, hoc vera
pro Christo legatione fideliter fungi, hoc deni-
que non Lebias ac plumbeas regulas fundere aut
(quod Anacharis dicebat) atancuram telas te-
xere, sed vere catholicas, vere Christianas, vere
conciliares sanctiones condere, quibus facile &
veritatis hostibus os obstruatur, & intemperan-
tium hominum ambitio, cupiditateque stræ-
netur.

In hanc vos curam incumbere, sanctissimi pa-
tres, Christus ipse non tantum puer natus; sed
multo magis circumcissus hortatur, & jubet.
Quid enim bonæ rei fere amplius (ut hoc quoque
loco citeumcisionis dignitatem expendamus) Iudæis
ac eorum symmytis *ἀρχιμαγείσ* illa præ-
putii scitio fuit, quam longius dilati benefi-
cii, & diuturnæ servitutis nota? An non hoc
apostolus apertissime significabat, quum diceret:
state, & nolite iterum iugo servitutis contineri: Gal. 5.
*testificor enim omni homini circumcidenti se, quod
omnium debitor est universa legis faciendæ.* Quod
non ob id (opinor) ab eo dictum est, quo sic cir-
cumcisionis pretium ac pondus elevarer, aut
quod renovati cum illo primario credentium pa-
rente, exemplari, ac principe Abrahamo, Adami-
ci fœderis sacramentum eam esse resciret, sed quo,
ex ipsius pacti, cui circumcissio serviebat,
conditione & natura, etiam Deum ipsum
omnium potentem & cuius voluntatem ac maje-
statem merito credimus esse debere liberrimam,
ἀυτοκρατορ tamen ac sponte legem quam con-
siderat subisse judicare. Quod si quis me roget,
quænam ea sit pactio, cui se dominus omnium,
tam admiranda fœderis hujus sanctione volens
obstinuit, eandem ex conceptu ipsius stipulatio-
nis formula eam esse respondebo, qua se quidem
Abrahamo & posteris ejus protectorem, merce-
dem, Deum denique ac servatorem fore spon-
dit: ab eodem vero, ut & ipse & soboles ejus,
coram se ambularet, perfectus esset, ac benedi-
ctionis semen firma fide expectaret, stipulatus
est: Quod quia Abrahamus cadens pronus in
terram & adorans promittere atque assentiri vi-
sus est, pactum certe firmavit, quo etiam Deus
ipse, tamquam ex oris sui syngrapha æternum
vinculus, atque (ut sic dicam) indispensabiliter
obligatus teneri voluit. Porro pactum hoc quoniam
divina benignitas immotum, ac sempiternum
esse volebat, jurisconsulti prudentis modo
Ipsium

ANNO
CHRISTI
1563.
1. Tim. 1.
Mat. 5.

In sin. im-
cod. de lege
& constit.
lege digna

Gal. 5.

Gen. 3.

Gen. 14.
16.

ANNO CHRISTI 1563.

ANNO CHRISTI 1563.

eb. 6.

opusc. oper. car. Christi per scripta in Cypria. Hero. in Euter. Strabo seu orbis lib. 17.

4. 4.

idem. erm. de unc. d. Cy. num.

m. 4. colle. r. lib. 2. 8.

ipsum tutissimis utrinque cautionibus adversus omnes satanae artes ac machinas armavit, ac muniat. Nam hinc quidem ut consilii sui immobilitatem ostenderet, promissioni jusjurandum addidit, ut per res duas, quibus impossibile est mentiri Deum, non modo spem, ac fiduciam certam, sed etiam firmum (ut ait apostolus) solatium habemus: illinc vero, ut interea, dum expectabatur benedictionis semen, constans perseveraret sponsonis vigor, omnibus iis qui pacti consortio tenebantur, obligationis memoriam ex hujus salutaris sacramenti indelebili cicatrice assidue praesentem asse imperavit.

Itaque minime mirum est inter antiquas ceremonias, nihil circumcissione solentius a patribus esse celebratum, quum ea nota gentem quidem eam, unde proditurus erat Christus, a ceteris nationibus separaret, & ad spem venturi mediatoris perpetuo excitaret: reliquos vero populos novae & insolitae religionis admiratione, ad veri Dei cognitionem aliquam ac studium invitaret. Quorum etiam quidam externum Iudaeorum ritum imitati, non quidem Iudaeos se, aut profelytos, sed verpos tamen & recutitos essecurunt. Ut hic non taceam quod, in Israelis nepotibus, qui eo stigmatice insignitus erat, tantum non caelo (ut ille idem Lucius pontifex ait) ad scriptus videretur, eo vero qui carebat filiorum titulo abradereetur. Magno igitur merito tanti fuit Abrahae filius hujus sacramenti religio, donec adveniret vindex ac redemptor ille, qui temporibus ante omnia temporis definitis, assumpto citra necessitatem necessitatis hujus jugo & legum & factorum & rorior antiquae aditus, ac Mosaicae mandatorum onus ab Israelis cervicibus removeret.

Hae fuisse aeterno isti puero nostro, patres, hodierni vulneris prima ac praecipua causa Paulo visa est, quum cum sub lege factum esse dixit, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Alia vero, quas ad hunc locum plerique afferunt, nimirum Christum sic antiquam praese hujus religionis vim ac necessitatem approbasse, sic verum se hominem; verum Abraham filium demonstrasse, sic Iudaeorum animos praeparasse, sic in similitudine carnis peccati de peccato peccatum damnasse, sic denique patri oblati sanguinis sui primitiis praclarum illud salvatoris nomen emeruisse: speciosa quidem sunt, ac vera, sed hoc fortasse loco minus attendenda, quam quod ab illo illustrissimo scriptore ac pontifice Lucio ad capiendum hujus beneficii fructum longe ubertimum dictum est apposuissimum. Iustum est, inquit ille, quondam etiam pueris praepitium amputari, ut omnes proprii sanguinis primitias offerret ei, qui pro omnibus totum sanguinem suum ipse erat oblaturus; ubi vero Christus ipse adfuit, ac circumcisus est, jam non truncationem praepitium, sed cordis circumcissionem euangelium imperat, omnemque affectionu perulantiam gladio spiritus jubet relevari.

Vrnam, sanctissimi patres, tam salubre consilium ac mandatum incircumcisi, ac spiritus ecclesiae hostes pridem audissent. Quamquam enim (ut testibit Leo) facile omnes satan in quavis flagitia impellit, quos in religione decepti: vera tamen est Cypriani sententia, qui haesim homini impurae & sceleratae vitae poenam esse ait: non enim proclivius aut magis lubricum ullum est in errore praepitium, quam sua cuiusque incircumcisa vel opum, vel voluptatum vel honorum cupiditas, ac libido. Et sicut ad fidem pia affectio, sic ad errorem nil ferme non potest corrupta sporum

Concil. gener. Tom. XIV.

A inclinatio, quum eam quisque haesim facillime amplectatur, ac retineat, quam vel turpitudini, vel sceleri suo convenientissimam arbitratur. Explora, (nisi grave est) primos illos haereticorum eximios, Simonem ac Menandrum, eos certe comperies ab incircumcisa pecuniae aviditate peritisse: Excute genus hominum spurcissimum (notis tamen quam simillimum) Gnosticos ac Manichaeos, in tantam mentis caecitatem, ex impurissimis moribus, & foeditima carnis salacitate videbis esse prolapsos. Inspice Novatum, Arium, Meletium, & totam illam toties in grege domini renascentem haereticorum scabiem, ipsa percipies miseros homines vana honorum ambitione deceptos in horrendos illos & phanaricos errores incidisse, tanrum nobis, imo vero tantum catholicae ecclesiae & prioribus illis saculis & hoc nostro omnium deploratissimo, malorum afferre potuerunt illa venetica, atque omnium haereseon forma kerysias, epistaphysia, quindonia & epistonia, quas tres harpyias (quibus nunc quodque omnia foedantur) si sapientia & sinceritate vestra, sanctissimi patres, ab ecclesiae rebus mature abegerit, Philistimorum praepitium, non jam dico centum (ut olim David) sed semel omnia una vestra plaga amputarit.

Nihil hic addam de circumcidenda sae cujusque conscientiae pellicula, patres. Non enim ignoro ad eum me hominum ordinem verba facere, qui, ut Hesiodus de praestantissimis mortalium scripsit, aut tota aut parte non est, & non est ejus morbi difficilis curatio, in quo sibi quilibet optimus medicus esse potest, hoc tamen unum (si permittitis) patres, vestra bona venia dicam, tantum luxus, tantum fastus in apostolorum successoribus, in Christi vicariis, in Dei hominumque mediatoribus, equidem magnopere vereor, ut divinae censurae longanimitas, ac patientia incircumcisum diutius velit sustinere.

Sed quoniam vos in co totos esse Christianus orbis confidit, ut ecclesiam (cujus vos curandis nuptis Spiritus sanctus paranymphos praefecit) sponso suo Christo omni macula purgata, mundam, ac speciosam exhibeatis. Equidem existimo ad promovendum hujus institui veluti successum, plurimum esse profuturum, si primum confessionis vestrae, apostolum & pontificem Christum, hodie demum cum circumcisus est, Iesum esse, appellatum consideretis, fuerit licet in illa prima rerum naturae constitutione magnus, fuerit in cataclysmo admirabilis, in patriarchis consiliarius, in Aegypto liberatione Israelis ac Pharaonis Deus, in gentium Chanaanearum expugnatione fortis, in Davidis ac Salomonis regno futuri saeculi melioris pareat, in nativitate denique princeps pacis, non ante tamen quam in hodierna sanguinis effusione, isto omnium clarissimo, suavissimo, sanctissimo, & proprio suo nomine Iesus, est appellatus. Hae nimirum octavae diei prerogativa fuit, ut quoniam ad perfectum neque naturae, neque Moises lex adducebat (unde & octavo die utraque carebat) totis illis septem Mosaici sabbati diebus hoc tam venerabile nomen Dei populus non audiret, sed octavo demum die ipsum sibi proprium Dei filium sortiretur, & donec idem illud hodie cognominatur, perpetuum retineret. Nobis ergo, sanctissimi patres, id est, evangelicae lucis filius, ad quos imprimis octavus ille, gratiae vices pertinet, Dei filius Deus ac dominus noster vere Iesus est, id est, omnium saluator, omnium redemptor, omnium tutor, &

Ex Epist. p. 10.

Ex eodem

1. Reg. 18.

In libello cui nomen est Opera & dies.

Gen. 1. Gen. 7. Exod. 15. lib. Josue. reg. 2. 3. passim.

Christi nomen ut Tert. non magis proprium est quam vestitus. Hebr. 7.

Heb. 4.

B B b b b bonis

ANNO
CHRISTI
1161.
Gen. 41.
Iud. 3.
Ivram

Philip. 2.

Luc. 24.

Cor. 4.
Cor. 5.
Ezech. 3. &
33.
1. Petr. 5.

Luc. 22.
Act. 20.
Petr. 2. 13

Mat. 16.

Ephef. 6.

bonis omnibus bonorum omne genus auctor, largitorque sempiternus. Qui non ut olim Ioseph, aut Othoniel, aut Aod ille ambidexter, gentis unius temporariam, infirmam ac imperfectam pacem aut quietem procurer, sed qui mundi totius certam, integram, æternam, & bonorum omnium solida summa constantem salutem pareat, perficiat, ac largiatur. Vnde & nomen ejus nomen novum, laudabile, excelsum, honorabile, magnum, admirabile, benedictum, horribile, æternum, immensum, omnipotens, ac salutare passim prædicatur: omni denique alio nomine majus, non solum quod nominatur in hoc sæculo, sed etiam in futuro, in hoc hominibus penitentiam, redemptionem, justitiam annuntiari, in hoc Deum invocari, laudari, sanctificari, in hoc pacem omnis creaturæ evangelizari, Christus ipse edicto statuit sacrosancto.

His titulis atque officiis, patres, divini hujus nominis incomparabilem dignitatem æstimare longe satius esse arbitror, quam in expendendis vocabuli ipsius literis, ac punctis pene singulis, & ad ἱεραγενητος, aut aliud Hebræum, Syriacumve Dei nomen exigendis etymologiam quidem subtiliter sequi, sed operam sedulo perdere: Quod qui diligentius & ad superstitionem usque scriptis etiam ea de re libris præstitere, e quidem nihil aliud quam curiosa sectatos existimo, tametsi facile assentior in Christianis exorcismis ad nudum quoque vocis hujus sonum partes omnes adversas contremiscere atque exhorrescere vel invitæ. O prima igitur & saluberrima exornandi nominis hujus ratio fuerit, non modo ut quoties auditur, cum aperta honoris significatione (ut passim ac pie fit) audiatur, sed etiam toties Christus universorum salvator cogitetur ac credatur.

Quamquam vobis quidem, sanctissimi patres, quibus præ ceteris salutis hujus dispensatio credita est, longe attentior sit oportet condecorandi atque exornandi hujus nominis ratio. Quos cum divinæ scripturæ voces Christi ministros ac legatos cognominarunt, quum civitatis Dei vigiles, custodes, gubernatores appellarunt, quum hominum pastores, Christianæ familiæ præfectos, ecclesiarum episcopos, sanctuariorum lapides vivos, templi Dei angelos esse dixerunt, nominis quidem hujus exornatores atque economas, salutis autem ipso nomine significatæ æconomos ac dispensatores præcipuos esse docuerunt oportere. Itaque quoniam nominis hujus sui tum illustrissimam gloriam Christus prædixit fore, cum & credentes, & credentium duces ejus virtute ac invicta sua sui dæmonia eiecissent, serpentes tollerent, venena illæsi biberent, ægrotos manuum impositione curarent, si & divinum istud nomen pro officio illustrare, & illos titulos vestros merito retinere constituistis, serio vobis conandum, ac viribus omnibus contendendum est, sanctissimi patres, ut primo quoque tempore meridiana nocturna que dæmonia a populo Dei pellantur, & in ista, quæ piis omnium votis a vobis reposita & divinitus exigitur, ecclesiæ repurgatione ac reformatione non solum adversus carnem & sanguinem, id est, privatas cujusque animi corporisque illecebras strenue in eunda colluctatio est, sed etiam si opus erit, adversus principes & potestates, adversus quosvis hujus sæculi κοροικατες rectores tenebrarum harum in gladio & nomine isto, Davidis instar, fortissime dimicandum. Hæc enim prope una spes restat, hæc una compendiosissima via & ratio superest, qua pestiferæ

doctrinæ viperas & serpentes tam diu electorum calcaneo insidiantes ad Christianæ confessionis petram calcare, conterere & collidere possitis: hoc reliquum est anipharmacum atque alexicacon πῶδον, quo pramuniti de nostris ipsorum vitis fete collectum atque attemperatum errorum venenum & diluere, & illæsi absorbere valeatis.

Et quoniam non leve ægotis afflictisque solatium promissum est eis, quibus in hoc sacro nomine forent impostæ sanctorum manus, Pergite obsecro atque obtestor vos, sanctissimi patres, afflictorum commiserent, ægotisque salutares manus imponere, & eorum vitam ac salutem apud divinam clementiam qua soletis pietate adjuvare. Non enim ignoratis quam multas & quam insignes Christiani corporis partes contagiosa hæc falsorum dogmatum lues, & veie δεινῶτος pestis invalerit, & in exitalem ægritudinem induxerit, facile animadvertitis hunc iræ & furoris Dei calcem esse, & jam diu ex hoc in hoc inclinari, necdum tamen fecem ejus esse exinanitam: sperandum nihilominus atque orandum semper, neque unquam deficientium esse. Nam sicut qui repurgatos quidem olim naturales olivæ ramos voluit, obruncatos tamen non voluit: sic hoc fortasse tempore excusos utique speciosos liliorum flores voluit, avulsos certe aut eradicatos non voluit. Ideoque & jam fecit ipse nobiscum signum in bonum, ut audiant mansueti ac lætentur: stetit enim cum electis Israël, qui præliatur prælia domini, Guysianus ille, Phinees noster, stetit inquam, & placavit, & ob id, spero propediem cessabit qualitatio. Beati ergo, qui recte & pie intelligent super egenum, afflictum, & pauperem, & castigatos ac probatos a domino amicos ejus, ut quondam Iob Davidem ac Tobiam, non despiciat: sed hodierno Christi exemplo fratrum afflictorum sortem commiserati, eorum salutem ex animo mecum hac oratione domino Deo commendabunt,

TOBIÆ IV.

Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum, qui quum iratus fueris misericordiam facies, & in tempore tribulationis tuæ qui te invocant peccata dimittes. Non est in hominis potestate consilium tuum, hoc tamen pro certo habet omnis qui te colit, quod si vita ejus in probatione fuerit, coronabitur: si in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in corruptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in secula. Amen.

CVI.

*DE NOMINE IESU ORATIO,
ad sacrosanctam synodum Tridentinam, autore Gasparo Cardillo Villalpandeo Hispano Segobienfi, doctore theologo MDLXIII.*

CHRISTVS servator hominum imbecillitatis nostræ atque miseræ latens conficius, cum pro sua singulari benevolentia erga nos, & admirabili caritate qua dilexit mundum, cuperet nobis opitulari, hoc documento admodum salutari atque cælesti nos instruit, ut cum re quam indigemus, cælestem patrem adeamus, & eundem in nomine suo, si voti compotes evadere velimus, nostris precibus sollicitemus: fiet enim vobis, ait, qui fidelis est, & mentiri nequaquam potest, quicquid petieritis patrem in nomine meo: id si verum est, cum quibusvis aliis necessitatibus

ANNO
CHRISTI
1163

Divinitus
illata pesti
Esa. 51. &
Hier. 25.
& 48.
Psal. 74.
Luc. 18.

Roma. 11.

Iob. 2. &
19. & 30.
Regum 16.
Tob. 2.

neccessitatibus laboramus, dubitari nulla ratione potest, quin sit ille nobis longe magis præsentaneam opem laturus, qui angustis permixtur inextricabilibus, dum faciorum mysteriorum parum confecti, artis benedicendi ignari, omnium bonarum disciplinarum rudes, usus rerum inexpertes, denique præsidii omnibus atque ornamentis animi destituti, in hoc celeberrimo & clarissimo orbis rheatro. coram principibus in omni genere literarum, prudentiæ & pietatis viris, de re omnium gravissima difficilissimaque, de nomine, inquam, Iesu orationem hodierno die fumus habituri: ac nisi hæc unica spes mihi reliqua facta fuisset, proculdubio ab incepto desinuissem: illa tamen me recreat reficitque, illa mihi vires suggerit, atque animum facit ad dicendum amplissimum. Pulssemus igitur precibus eundem, atque in nomine Iesu ab eodem enixe petamus, ut depulsis ignorantie tenebris, ita mentis nostræ penetralia divini luminis splendore collustrat, ut dum vobis, sanctissimi patres, sicut decet, ac par est, hac in re morem gerimus, brevis a nobis de nomine Iesu oratio instituta, non sine ingenti fructu spirituali decurrat: eam rem magno compendio consequemur, si castissimam Christi matrem precibus allegaverimus: annuet illa, ut solet, piis voris, si legationem cælestis paranympsi, qua mirifice affici consuevit. in memoriam ejus revocemus, dicentes: Ave Maria.

Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Iesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur. Luc. 2.

ILLVSTRISSIMI legati, oratores clarissimi, sanctissimi patres. Octavus hic agitur dies, ex quo Dei verbum e sinu patris processit, ut caro fieret, ecce hodie prodit ex materna domo, id est, admodum humili tuguriolo: ut nobis, pro quibus humanam carnem induerat, palam sese offendant: & anni exortu prospera cuncta atque læta nobis reddat: cum sanguine fuso desideratam diu ardentibus votis pacem confirmat, quam ex æthereis sedibus in terras advexerat: & nomen sumit, ut eo agnosci atque invocari ab omnibus possit, qui paucis hæc nomen, ut scriptura refert, notus erat: hunc ego vobis annum, patres, faustum admodum atque lætum in Christo precor.

Euangelium, quod hodierno die sancta Romana ecclesia nobis explicandum præber, paucissimis tantum, quæ retulimus, verbis constat: ac licet veterum apparatus admodum exiguum sit, copia, & mysteriorum magnitudine, non facile possit longiori cedere: quamquam enim omnes sacræ literæ illud peculiare contineant atque suum, contra quam prophana hominum scripta, ut plus habeant in recessu, quam fronte promittant: sit interdum, sic dispensante divina sapientia, ut brevi aliqua oratione sacratoriæ mysteria, & majora sacræ condantur, quam longa: quod accidit in præsentia, atque ut rem universam initio orationis meæ in summa dicam: duo sunt maxime, quæ paucis his verbis facer euangelista Lucas nos docet. Primum narrat octavo die post ortum suum, humani generis redemptorem vindicemque, juxta præceptum Moisaicæ legis esse circumcisum. Deinde nomen ei positum fuisse, & appellatum esse Iesum, quod sane nomen non accepit ab homine communi more, sed a Spiritu potius cælesti divinoque: neque cum in lucem editus esset jam, ut vulgo fit, sed priusquam in utero

Concil. gener. Tom. XI V.

conciperetur, quod idem euangelista testatur; cum ait: trepidanti virgini angelum dixisse: *Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum: ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen ejus Iesum*: quam appellationem æternum patrem sublimi in solio residentem dilecto filio suo olim dedisse dono, Paulus testatur, cum ait: *Exaltavit illum Deus, & donavit illi nomen.* De utroque igitur mihi dicendum est hoc tempore, volente Deo, ea brevitate, quam res usque adeo gravis, difficilis atque impedita pari possit: eo etiam splendore, quem ingenii nostri mediocritas tulerit: modo vos, sanctissimi patres atque lumina orbis terrarum, vestra consuetudine, id est, intentis animis me quoque dicentem audiat.

Quoniam circumcisio populo Israel ea potissimum causa præcepta est, ut haberet ad manus præfens aliquod efficacissimumque remedium adversus culpam illam, quæ a primo parente ducta, atque in universum genus hominum transfusa cum semine, in ipso nostro ortu natura contrahitur: Christus vero servator noster contagium mortis antiquæ prima sua nativitate non sensit, sed omni prorsus vitio caruit, videbitur fortasse cupiam frustra tam atrocem cruciatum tenerimus infans sustinuisse: ceterum si rem altius inspiciamus, plane comperiemus, hanc ipsam, de qua loquimur, Christi circumcisionem, non modo utilem fuisse, sed præterea multis nominibus necessariam: ut enim libenter fateamur, sacramento circumcisionis vindecim atque assertorem libertatis humanæ minime indignis, dici non potest, quot & quantas salutis hominum atque vitæ utilitates attulerit: ut existimare debeamus, non sine admirabili quadam providentia, divinoque consilio, eundem pro nobis circumcidi voluisse, quorum salutis plurimum studebat.

Ut enim hinc exordiar, nisi Christus Iesus sacramento circumcisionis fuisset initiatus, atque adscriptus populo Israel, difficile sane aditus patere posset ad persuadendum genti Hebræorum, quod efficere cupiebat maxime, se esse Abrahæ genus: cui circumcisio imperata est, atque in super illum prophetam, quem Moses prædixerat Hebræis, ex eorum fratribus & familia excitandum esse a Deo: itaque nisi circumcisus esset, tamquam alienigena, a Iudæis cum ratione rejici posset: neque illam apud eos ejus oratio fidem inveniret. Deinde eo consilio factum putamus, ut genus hominum ab hujusmodi sanguinario sacramento eriperet, & cum eo veterem legem onustam ceremoniarum, & præceptis gravem, nostris humeris depelleret: cum enim antiqua lex, Christi servatoris nostri umbra esset, necesse quidem erat, orto sole, umbram dissipari atque evanescere: pro cruenta vero circumcisio, placidum baptisma: pro molesta & gravi sarcina veteris legis, jugum quoddam suave, & onus admodum leve reliquit nobis: si, ut Paulus monet, spiritu gratis imbuti, in caritate non ficta ambulaverimus. Sanguinem præterea fudit, ut hominum salutem, quæ juxta æterni patris decretum ejus vita constare debuit, & quam ut procuraret, paulo ante natam humanam cum divina conjunxerat: jam jam negotiari inciperet, atque eodem antiquis nostris vulneribus medereretur, quæ nondum obducta cicatrice, dirum adhuc atque pestilens virus evomebant: ad eam enim rem præstandam, neque commodius ullum, neque efficax magis opobalsamum inveniri, excogitari que poterat? O summum medendi artificem! O univomum curato-

BBBBB ij rem

ANNO
CRISTI
1563.

Luc. 2.

Phil. 2.

ANNO
CHRISTI
1563.

rem admodum peritum: neque peritum modo, sed et mitem etiam atque benignum: ut & sciret, & vellet nostris infirmitatibus compati, eademque sanaret!

Audite divini medici, patres peritiam singulariorem, atque affectum erga nos, qui pene jam eramus deplorati: nulla nobis pharmaca propinat, non portionem amarum porrigit, non patitur nobis scindi venam, neque putrescentia membra nostra cauterio aduri, non adhibet externa fomenta, vulgaria omnia remedia consulto præcimit: quæ cum affectis locis admoventur, gravem dolorem ægris adferre solent: ut enim nullum infirmitatem, certe stomachum turbant, nauseam movent, & cum nusquam molesta non sint, sæpenumero sine ulla nostra utilitate fumuntur, ac nocent interdum. Christus pro nobis acerbos atque insuaves syrpos bibit: ille acetum & fel gustavit, & quæ vulnera sentire fomenta non poterant, curavit ferro: nam carnem suam lubeus volensque hodierno die pro nobis gladio secandam præbuit, atque in tenerum corpus summi crudelissime adacto cultello, pestilens ex nostro, exitialeque venenum extraxit: ut verum sit, quod de eodem Isaias narrat: *Vere languores nostros ipse portavit, & dolores nostros ipse tulit: cui Petrus consonat, cum ait: ipse peccata nostra perivit in corpore suo: ejus enim inopia, nos divites facti sumus: ejus ignominia, nobiles: ejus imbecillitate, fortes atque robusti: ejus fletu, hilares, & jucundi: ejus sanguine, recreati: ejus livore sanati sumus: ejusdemque mors, immortalis atque æternæ vitæ causa fuit. Vnum illud a nobis requirit, patres, ut peccatis mortui, justitiam vivamus: nemo igitur sibi blandiri velit existimans Christi circumcissionem se usquam participem esse, qui non prius summo studio, accurataque diligentia in eam rem incubuerit, ut antea vitæ peritus, atque etiam contractas sordes abluerit penitentia: veterem hominem, qui corumpitur, cum vitis & concupiscentiis suis & exuerit, & abjecerit procul atque insuper novum induerit, qui secundum Deum creatus est: hæc illa nova est, & perpetuo duratura circumcissio: ad hanc nos, veterem abrogata, suo exemplo Christus provocat: hanc sancta ecclesia Dei, sedulo revocata in memoriam nostram singulis annis Christi circumcissione, docere nos vult: hanc ille modo, qui se ita composuerit ut abnegata omni impietate, sobrie, caste, & pie vixerit, se feliciter imitaturum confidat, Pauli testimonio.*

Insuper dum dissecata sanctissima carne sua, sanguinem pro nobis copiose, & liberaliter fundit, adactis stimulis, non solum Christus incitat nos, ut corda nostra scindamus, dolore, gemituque ex flagitiis & pravis facinoribus, quibus hactenus cooperiti sumus, concepto, sed futuræ quoque necessitati providet, adhibetque remedium: sciebat enim is, cujus divinis oculis nuda atque aperta sunt omnia, consequentibus temporibus non defuturos homines, imo potius feras truculentas, luposque rapaces, qui ore impudenti, & sermone blasphemus prædicare non vererentur, Christum Iesum verum hominem minime fuisse: huic errori modo occurrit, hanc blasphemiam exagitat: hanc teterrimam hæresim profligat, dum circumciditur, dum abscissa carne doler, dum sanguinem fundit.

Erubescite igitur Cerdo insane, disco hinc sapere Marcio temerarie, mentem muta pestilens Manichæe, desere sensum tuum impie Priscillia-

ne: agnoscite in Christo Iesu humanam naturam in unam hypostasim cum divina coalescentem atque conjunctam: neque enim id genus affectus in eum cadere possit, qui re vera homo non sit: tu quoque perhæde Ari & veterator, dum ab angelo legis imperio Dei positum Christo nomen, & appellatum esse Iesum: cum nondum in utero matris conceptus esset, insanissimi erroris convictus fatearis necesse est, sub his tenerè carnis involucris divinam adesse naturam.

Postremo veteri ecclesiæ, quæ circumcidi hominem jubebat, Christus obtemperat, & cum sub lege non esset, legi se subijci passus est: ut nos exemplo suo, ad obedientiam ecclesiæ, & mandatorum ejus observationem hortaretur: quæ tam est homini ad æternam vitam comparandam necessaria, quam ad hanc vitam quam vivimus, corporis alimentis indigemus. Huc spectat illa Christi vox apud Lucam evangelistam ad ecclesiam: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: & quod inquit per Matthæum: Qui ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam ethnicus & publicanus: ut summa quadam ratione ad ejus studium sapiens nos inflammare conatus sit: cum enim legum ab æterno patre conditarum mentionem inulisset his verbis: *conferria fili mi præcepta patris tui, ecclesiæ quoque præcepta memorat, dicens: & ne dimittas legem matris tue: cujus strenuam culturam cupiens nobis maxime commendare, subjungit, *liga eam in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo: cum ambulaveris, gradiator tecum: cum dormieris, custodias te: & e vigilans loquere cum ea, est enim paternum mandatum: quod ejusdem Salomonis divinis literis consignatum lucernæ instar est: ecclesiæ vero lex, atque doctrina, lux est. Quemadmodum autem lucerna sine luce prodesse nequit: ita quoque divina mandata, nisi ecclesiæ auctoritas accedat, & ab ea illustrentur, proficere homini nulla ratione valent. Est enim ecclesia, incorruptus iudex, & fidelis interpretes sanctarum scripturarum: illa nobis sacros libros dedit, eadem illos discrete a prophanis, ejus admirabilis atque divina lux universas illas tenebras, quæ factis olim libris continebantur, discessit, disjecit, depulitque: hæc omnem controversiam dirimit, & scriptulos eos, qui nos male habere solent, nostris animis eximit, dum obscura quæque & involuta interpretatur, ut magna ratione quicumque ab ea, cum de fide quæstio est, ad scripturam facerem provocat, fidei proditor atque defensor constituatur: qui vero se ab ejus disciplina quocumque modo conantur eximere, capitales imprimis inimicitias cum Christo gerunt: ut enim magnis auctoribus placet, non potest Deum habere patrem, qui ecclesiam non agnoscit matrem, non agnoscit autem ecclesiam, qui non illam studiose colit, qui sanctissimas ejus leges non reveretur, qui ritus omnes antiquos, qui statas ceremonias, qui vetustas traditiones non observat, qui auctoritatem, majestatemque universalis ecclesiæ pastoris non amplificat cum ratione, si possit idemque qui non universam Christianæ reipublicæ disciplinam alta mente reponit.***

Duo sunt, sanctissimi patres, quod vos probe nostis, veluti lapides Lydii: unum est, si pontifici maximo libenter pateamus, & ejus dignitatem sartam rectam servemus, quem in ea ecclesia, quam sanguine atque vita fundavit sua, tamquam in suo regno Christus Iesus successorem reliquit: ut hanc, quam cernimus, universam reipublicæ Christianæ

Isai. 53.

1. Petr. 2.

Ibidem.

ANNO
CHRISTI
1563.

Luc. 10.

Matth. 18.

Prov. 1.

Christiana molem auctoritate atque prudentia sua moderaretur: atque iude ceteris omnibus, qui sunt in eadem, veluti ex capite atque fonte gubernandi atque agendi vis & facultas omnis derivaretur & promanaret. Alterum est, si Christiana reipublica disciplinam toto (quod aiunt) peccatore amplectamur: quæ majorum probitate, doctorum consensu, & tot populis, totque sæculis probata re&te vivendi consuetudine potissimum consistere videatur: nam contempta illorum auctoritate, qui ecclesiæ præfunt, aut hujus politia ordine perturbato, subito corrumpit universa morum disciplina necesse est, atque omnes quo libido fert, tamquam vinculis soluti, aut potius furis agitati in quodvis flagitii genus prolabantur: ergo qui alterutrum violat, proculdubio defectiois crimine aut perfidia vacare non potest: in quo vitio ætate nostra universam illam hereticorum colluviem esse scimus, quos Martinus Lutherus suo magisterio dementavit, quantumvis illi se speciosis rationibus tui velint: fatemur enim, neque sine incredibili animi dolore atque acerbitate, quod hæretici nobis objiciunt, atque ob eam rem vetere de medio sublata, novam in terris ecclesiam fingere & constituere moluntur, in nostrorum hominum disciplina esse nonnulla, emendatione atque animadvertione dignissima: non inficiamur aliquantulum nos ab optimorum parentum religione, pietate, ac sanctumonia defecisse: quod partim socordia nostri accidit: partim temporis injuria, quod omnia solet in pejus mutare: denique vivendi licentia, in quibus contingendis sacrosancta ista, comitia vestra, ecclesiasticaque conventus coierunt, sed numquid continuo rerum ordinem propter abusus convellemus? numquid æconomiam illam, quam Deus optimus maximus tamquam prudentissimus paterfamilias in sua domo esse voluit, perturbabimus: atque illum ordinem, quem Christus posuit in republica sua, proflus de medio tollemus? aut quemadmodum Lycurgum ferunt, propter eos, qui ad temulentiam vino abutebantur, vites penitus excidisse, ita quoque nos propter quorundam deformatos mores, non reformandam vivendi normam, sed radicibus extirpandam atque abrogandam existimabimus? & quod pessimum omnium est, illam cum nova ex inpurissimo, atque admodum infano cerebro Martini Lutheri orta, commutari patiemur?

Quis est, obsecro vos per Deum immortalem, patres, tam immemor beneficii accepti, tam paternæ caritatis oblitus: tam ab omni denique officio atque humanitate abhorrens, ut propter paucas rugas, & nonnulla corporis vitia, quæ cum ætate a nobis necessario contrahuntur, non modo matrem non agnoscat suam colatque, sed etiam cum dedecore a se quam longissime abjiciendam arbitretur? Ego vero ita mihi persuasi, qui ut ecclesiæ maculas abstergant, purgentque, perinde illam tractant, atque hæretici nostris temporibus permissiles esse his, qui ut corrigant peccata, vel morbos adimant, homines ipsos de medio tollunt: aut qui se domum strenue purgasse censent, quod fuerint illam funditus demoliri: tollenda zizania non sunt, dū appetit tempus messis, quod Christus ait, ne simul cum his fegeres evellamus: contentos vero sorte nostra, nisi per nos facile possint corrigi, de aliis non oportet admodum esse sollicitos: obedite tamen imprimis ecclesiæ debemus exemplo Christi, qui, ut nos salutari obedientiæ manciparet, nulla necessitate suas, legi se submisit.

Concil. general. Tom. XIV.

A Jam vero de nomine Iesu, quod initio polliciti sumus, succincte, & sub quadam brevitate dicamus, quod ut commodius præstare possimus, iterum benevolentiam vestram atque attentionem animi patres imploro.

Mysteriorum, quæ in hoc nomine latent, de quo dicere instituo, patres sanctissimi, ponderetque facile obruemur, si omnia persequi vellemus scrupulose: ego vero recondita atque abstrusa nimis, relinquens illis, qui me magis ingenio valent, & sanctarum scripturarum peritia, ea tantum persequi curabo, quæ ad rem pertinere plurimum videbuntur, & negotii minimum facebant. Quid enim, obsecro vos, in eo nomine mysterii non insit, quod filio suo æternus indidit pater, & per angelum patefecit hominibus, cum nondum in utero matris formatus esset, quid non in eo nomine sacramenti contineri credimus, quod Paulus ait esse super omne nomen? Si verum est, quod graves in primis philosophi nobis tradiderunt: collocari nomina solere juxta naturas rerum, ego non video, cur debeat, aut possit cum hoc nomine ullum aliud de dignitate & præstantia certare. Iesus etenim (quod Lucas euangelista nos docet his verbis ad virginem: *Partes filium, & vocabis nomen ejus Iesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*) redemptorem servatoremque significat. Captivum quempiam in libertatem afferere, magna quidem res est: at populum, at gentem aliquam, & orbem terrarum universum, excellentissima quidem res est, aut potius divina, tum maxime, cum ii, qui tenentur captivi, nulla virtute sua, nullis facultatibus, nulla suorum ope usquam e vinculis eripi possunt. Christus vero servator noster, quod in se fuit, universum genus hominum gravi quadam tyrannide ac servitute oppressum, unde extricari vi sua nullo pacto valebat, non argento quidem, anrove, sed pretioso sanguine suo, aut potius vita ipsa divina in libertatem vindicavit. Hoc nos plane beatus Petrus docet, cum ait: *Non corruptibilibus quidem auro vel argento de vana vestra conversatione redempti estis: sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi, incontaminati que empti estis pretio magno*, Paulus ait. Neque contentus ea re, in super etiam, chirographum illud, quo nos debitores constituebatur satanæ, mundo, & carni, sanctissimæ cruci suæ sic affixit, ut amplius debitum repetere debitores non possint: ipsos etiam tyrannos tam misere debilitavit, affixit atque oppressit, ut in posterum cum homine, de quo tam esset Christus benemeritus, hostes accertum, humani sanguinis fientissimi, fedulique aperto Marte congedi non auderent.

Merito igitur, ut dicebam, verbum divinum caro factum, nomen Iesu, hoc est, salvatoris accepit. Accepit autem hoc nomen in circumcissione, id est, cum antiquum sumit sacramentum, ut nos ipsos hoc caelesti magisterio imbuat, eam viam tutissimam esse & compendiarium, maxime ad percipienda caelestia beneficia, æternamque salutem, si ad ecclesiæ sacramenta, confugiamus, per quæ tamquam per canales quosdam Christus statuit, ut ad nos divina gratia derivaretur: qua bonis operibus fecundi, ejus amicitia arrhabonem & pignus admodum securum habetemus. Heu perditos ter quaterque, atque omni salutis præsidio destitutos hæreticos nostra tempestate, qui sacrosanctis sacramentis, id est, divinæ gratiæ ocellum indixerunt: heu, heu miserandam, & ter quaterque dolendam eorum sortem, qui fontes aquæ vivæ,

B B b b iij & salien-

ANNO
CHRISTI
1563.

& salientis in aeternam vitam non turbaverunt modo, sed omnino sibi metipsis extinxerunt, præcluseruntque.

Quamquam autem in nomine Iesu multæ atque maximæ virtutes insunt, harum plerasque, neque vulgares, ut opinor, magno compendio, pro sua sapientia singulari Salomon complexus est, cum Christi nomen oleo effuso compararet, dicens: *Oleum effusum nomen tuum*: magnam etenim cum oleo affinitatem habet hoc nomen, quod summa quadam brevitate monstrabo. Imprimis oleum symbolum esse scimus hilaritatis atque lætitiæ: hinc ethnici homines geniales dies celebraturi, quo tempore hilares atque læti videri cupiebant, unguentis delibuti ex oleo factis, in publico se conspicendos præbebant. Vitæ quoque magister cum vellet a jejuniis hypocritarum arceret, quæ tunc instar egregie facta corrumpit atque consumit, hilares & jucundos nos esse jubet, dicens: *Tu autem cum jejunas unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans*: & cum docet pluris faciendam esse nobis reprehensionem accroam viri boni, qui nos quibus hæremus peccatis revellere studet, quam improborum hominum assentationem, blandaque verba quibus læti atque hilares effici solemus: hilaritatem animi oleo comparat, cum ait: *Oleum autem peccatoris non impinget caput tuum*. Oleum præterea ad vires parandas, & retinendas in corpore plurimum valet: ob eam olim athletæ cum in pulverem descendebant, dimicaturi cum aliis, oleo se totos perungebant: ne pugnando, spiritibus transmissis per patentes corporis meatus, quos oleum obturat atque obducit, vires dissiparentur, atque ita minori negotio victi caderent. Leniendi etiam, atque emolliendi vim habet maximam, quod plane constat, quod si e capsula, vasculove quo continetur, extractum passim effundatur, mirabiliter fragrantia sua homines afficit, excitatque.

Tot igitur nominibus sapientissimus Salomon nomen Iesu oleo effuso simile esse ait: neque sine magna profectò ratione: primum enim mirabilem quandam, etiam in mediis malis positis, nobis lætitiæ & adfert hoc nomen: hinc illa Joannis vox priori epistola: *Ejus nomen consolatur nos in omni tribulatione nostram*: ejus memoria omnem nobis molestiam discutit, omnem mærorum admittit, depellit animis omnem sollicitudinem: est enim æneus ille serpens, ut idem Ioannes in euangelio testatur, quem Moses exaltavit in deserto: ut in eum intuentes omni malorum genere liberarentur. Vnde tantum ac tam profusum gaudium Christi discipulis adfuisse credamus, ut immaniter flagris cæsi, & sustibus contusi, læti tamen ac hilares abirent: non aliunde quidem quam ex nomine Iesu memoria repetito: quod acta apostolorum sic exprimunt: *gaudentes ibant discipuli a conspectu concili: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati*. Vnde erupit illa vox gaudii atque lætitiæ plenissima: *nobis donatum est ut pro Christo pateremur*: proculdubio ex nomine Iesu.

Nomen ergo Iesu in animum admittitur, & conditum intra præcordia inenarrabilem nobis lætitiæ parit, emollit quoque animum, & turbulentos affectus componit, sedatque tumultus: nam ex quo tempore Christus in terris ortus est, ditura maceria est, inter Deum atque hominem pax coire cæpit: & inter ipsos homines concordia regnare visa est, dum eisdem beneficio Iesu data sa-

cultas est, diram libidinem coercendi, domandique appetitum: qui post primi parentis lapsum, non parere (cum natura servus sit) sed imperare potius reginæ, rationi solebat: hæc est illa pax, quam cælestis paranymphus generi hominum attulit e cælis: & renuntiavit, dicens: in terra pax, in hominibus beneplacitum: hanc eandem: cum a nobis abiret Christus, his verbis confirmavit, *pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis*, eandem esse exorituram hoc tempore, inter ceteros vates sacer Isaias plane atque aperte prædixerat. Mirabile præterea nomen animos facit nobis, suppeditatque vires: quibus instructi atque armati, insuperabiles, ut ita dicam, hostes superemus: *neque enim est aliud nomen sub celo*, ut scriptura refert, *in quo nos oportet salvos fieri*, quando his, qui credimus in nomine ejus, Ioanne referente, potestas datur, ut filii Dei efficiamur & simus: dum vita superest, quæ militia quædam est, vel Iobi testimonio, Christus nos ad pugnam hortatur: ac ne simus de victoria solliciti, gaudete, inquit, bono animo estote, sorti atque constanti: audacter cum hoste configit, reportabitque proculdubio victoriam: ego enim jam vobis mundum vici: ego sortem superavi, ejus ego arma diripui, comminui vires, debilitavique: hoc duce quis tam imbellis est, aut timidus natura, qui cum hoste suo non audeat in certamen descendere? hoc tam strenuo tutus imperatore, quis non confidenter pugnam capestat? *si consurgant adversum me castra*, aiebat David, *non timebo malum, quoniam tu mecum es: si exurgat adversum me praelium, in hoc ego sperabo: si Christus pro nobis, quis contra nos?*

Vbi vero diffundi cæpit hoc nomen olei instar, ubi non in Iudæa modo, sed etiam inter gentes, coram regibus & principibus Christus prædicari cæpit, ejus nominis fragrantia tam mirifice omnium mentes ad pietatem excitavit, ut Paulus dicat in ejus nomine omnium genu flexum esse, ad ejus pedes omnia procubuisse, cælestia, terrestria, atque inferna: ac postquam in æthereas sedes remeavit, unde acturus negotia nostra in terras venerat, traxit ad se: ergo nomen Iesu admodum accommodatè, convenienterque sapientissimus Salomon oleo effuso comparavit: habet tandem idem nomen, quod atinet ad hanc rem, aliam quandam vim admirabilem atque divinam, quam Christi ipsius voce atque doctrina didicimus: ea est, ut quocumque loco, & tempore quocumque fuerimus congregati, & de aliquo super terram consenserimus, præsto sit Christus futurus, qui medium sese inserat, neque errare eos sinat, qui in ejus nomine coierunt: & sane non rationi modo consentaneum erat, sed etiam necessarium: ut qui ecclesiam in terris prædicatione sua, sanguine suo, vitaque sua erectam & fundatam relinquebat: modum quoque & rationem doceret eandem, qua necessitatibus atque malis subinde nascentibus in perniciem ecclesiæ obviam ire posset. Promisit igitur se adfuturum, cum in suo nomine procerum ecclesiæ concilia cogerentur ad stabilendam veterem disciplinam, ad tuendam Christianam fidem purgandamve, neque timor nos ullus sollicitare debet: ne ille usquam ab hujusmodi sanctissimo cœtu abiret, qui fidem suam ecclesiæ dedit, se permansurum cum eadem: atque id propria manu apud Ioannem chirographo confecto, conceptisque verbis, cum ait: *non vos relinquam orphanos, veniam ad vos*: & planius, cum discipulis inquit, qui ecclesiam repræsentabant: *ego vobiscum*

Cant. 1.

Math. 5.

Psal. 140.

1. Ioan.

1. dem.

A. 5.

Phil. 1.

ANNO
CHRISTI
1563.

Luce. 2.

Ioan. 19.

A. 4.

1. Ioan. 1.

Psal. 26.

Phil. 2.

Ioan. 14.

Math. 28.

Biscum

bis eum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Insuper etiam Spiritum sanctum suum e summo vertice caeli in terras venturum esse promittit: qui perpetuo habitat apud nos, & ecclesiam instruat monitis salutariibus. cum ait: Egredietur abo patrem, & alium paraclitum dabit vobis, patronum inquam alium, monitoremque: ut maneat, inquit, vobiscum in aeternum: & paulo inferius: Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, illi vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia. Christi igitur auspiciis, qui ecclesiae suae praesidet, omnium nobis prospera atque felicia contingunt: Spiritus sancti magisterio, qui ecclesiam doctrina imbuit, omnis erroris caligo prorsus dissipabitur: patrocinio aeterni patris ecclesiae munita quae ranta vis ab hostibus veritatis & religionis inferri aut intentari possit, quae non subito quam longissime repellatur?

Audent nihilominus, patres sanctissimi, haereticis hac tempestate conciliorum auctoritatem in dubium revocare: quid dico revocare? explodunt, & conculcant pedibus apostolicis sanctiones, atque universalis ecclesiae decreta convitiis profundunt. Quarar fortasse quispiam, quo argumento ducti, quae ratione persuasi id faciunt: illa nimirum, patres, fallaci admodum atque captriosa, quod in his ipsis comitiis vestris adit interdu amulatio, contentio, rixae, partium studium, ambitio, rerum cuiusque propria amor, publicae tum rerum negligentia, atque contemptus: absit veritatis indaganda & constituenda cupiditas, fraternae caritatis, pietatis quae caelestem spiritum consequuntur: at vero, si rem propius contempleremur, plane reperiemus ea potissimum causa insanos homines conciliis oecumenicis detrahere, ut hanc tutissimam viam, summissimamque rationem, quam a Spiritu caelesti edocti sumus ad haereses confutandas, ad sublevandam morum disciplinam, & reprimendam temeriterem hominum mentem perditorum nobis pracludant, si possint, ac se ita teneantur: hinc illae lacrymae, huic rei maxime timent, haec illos male habet: & eorum conscientiam exagitat, neque immerito, mea quidem sententia: haec enim sunt castra Dei hostibus ecclesiae terribilia: haec, Spiritus sancti acies, ad superandos fidei defensores instructae: haec agmina caelestium spirituum, qui nulli usquam cedere consueverunt: haec denique robustissima illa manus David validissima perra communita, ad prosterendum immanissimum tyrannum Goliath, si quando populo Israelitico pergat maledicere, quamquam enim his sacrosanctis conciliis vestris caelestem Spiritum ecclesiae rectorem, patronumque, minime interesse crederemus: ipsa patrum, qui convenerunt in unum, sanctimonia, pietas, religio, usus rerum, doctrina insignis, rara eruditio, diligentia extrema, curaque, ipsa denique ratio atque forma tractandi singula: facile possint perditos istos nebulones mendacii atque blasphemiae arguere, modo vero constitutissimum habeamus praesentem adesse his synodis, simul cum caelesti paraclito Christum Iesum: dubitari sine infamia atque perfidia nota non potest, quin perinde atque oracula divina, rata, & firma habenda sint, quaecumque vos, patres sanctissimi, his ecclesiae conventibus sacrosanctis decreveritis, modo id legitime fiat, id est, consensu auctoritateque summi pastoris, cui Christus dominus in Petro ecclesiae suae gubernacula commisit.

A Extrema vero infamia & perdita calumnia Martini Lurheri, Calvinii, & ceterorum prorsus nihili facienda est, qui ut apparet, fastidio veteris disciplinae rebus novis student: & ira potius & cupiditate, pessimis consultioribus pertracti, quam honesta ulla ratione ducti, ut erroribus suis patrocinentur: homines vitae impurissimae, frontis perfrectae, & qui simul cum cuculla omnem pudorem abiecerunt, non solum sanctis synodis rohubur, atque auctoritatem conantur adimere, sed ecclesiae quoque Christi detrahunt, in pontificem maximum, in vos ipsos patres, atque in universos sacerdotes, debacchantur: omnibus bonis vitis sunt injurii: nullam antiquitati, nullam confessioni fidem habent: atque id tam impudenter, & animo usque adeo perinacii, ut palam libris editis affirmare non vereantur, se minime unquam sententiam mutatuos.

Vos autem, sanctissimi patres, quando quidem omnibus hominibus estis debitorum, & in hoc sublimi monte positi, in hoc excelso dignitatis gradu estis collocati, unde facile ab omnibus conspici possitis: ita vos gerite, ut etiam haereticorum ora obstruatis, ut in eo, quod detractant de vobis tamquam de malefactoribus, quod Petrus ait: ex bonis operibus vos considerantes, glorificentur in die visitationis: Nolite, quod vos Paulus monet, contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signasti estis in diem redemptionis: omnis amaritudo, ira, indignatio, clamor auferatur a vobis, sicut docet sanctos, si quis vos affectus proprius sollicitat, circumcidite eundem, & abijcite procul, ut Christo, qui pro vobis est circumcisus placeatis: in extirpandis veto reipublicae Christianae abusibus, in sublevanda collapsa morum disciplina, in restituendo sponse Christi pristino nitore tam strenue laborate, quod facitis libenter, ut nullam imperatorum, nullam regum, nullam principum virorum, nullam denique vestri commodi rationem habeatis, nisi quatenus illud cum publico sit, id est, Christi atque ecclesiae conjunctum: id si feceritis, ego non dubito, quin Deus optimus maximus, fidem tesolururus sit, quam apud Isaiam prophetam carissimae sponse suae pignori dedit, cum ait: Consolabor super hostibus meis, & convertam manum meam ad te, o Sion, atque excoquam ad purum scortiam tuam, & auferam omnem stannum tuum, & restituum iudices tuos ut fuerant prius, & consiliarios tuos sicut antiquitus, & vocaberis civitas iusti, urbs fidelis: conteram scelestos, & peccatores simul, & qui dereliquerunt dominum consumentur. Quod ut cernamus brevi, utinam concedar nobis Christus Iesus, cui est honor, & gloria in saecula saeculorum.

A M E N.

C VII.

FRANCISCI BELCARII PEGVILIONIS
episcopi Metensis, oratio de victoria, qua Carolus nonus Galliarum rex Francisci Lotharingi Guse ducis, necnon & Anne Mommorencii equitum magistri auspiciis rebelles causam religionis praecoxentes, ingenti clade superavit: Habita est Tridenti in publico patrum qui ad concilium oecumenicum convenerunt congressu, quarto idus Ianuarii M D L X I I.

Si quis vestrum forte quaeret, patres amplissimi, cur ex hoc loco, ex quo divini verbi enarra-

ANNO
CHRISTI
1563.

1. Petr. 2.

Ephes. 4.

Isaias.

ANNO
CHRISTO
1563

enarrationes, concionesque audire consuevistis, historiam vobis nunc explicandam suscepimus: is profecto decursu hujus nostrae orationis intelliget, neque eam hoc tempore esse inutilem, neque ab his, quae tractatis, negotiis alienam. Non solum enim verbo, scriptoive divina vim, mentemque excipere possumus: sed factō plerumque sensibus nostris eam magis imprimere solemus. Hic vero & regis impuberis, optimaeque indolis & regni amplissimi salus continetur: atque de iis hostibus victoria, qui patriam expugnare, vestrum ordinem delere, veram religionem profus evterere tentarunt. Qua quidem in re immensa in primis Dei optimi maximi bonitas, praclaro relucet exemplo: qua suos nunquam oblata occasione frustratur: verum ubi in praesidiis humanis aut nulla aut rara spes affulget, tum maxime praesenti ope conservat, erigit inclinatos, de rebus suis etiam desperantes, in optatissimae portum salutis intrudit. Iudaeis gravissima Pharaonis tyrannide oppressis, Aegyptiorum barbara inmanitate afflictis, longa denique servitute pene attritis, Moysen libertatis assertorem excitavit. Bethulienfes Assyriorum armis prope debellatos, etiam de deditioe cogitantes, Iudith nobilis matrona divinitus liberavit. Quid de Debora, Barac, & Gedeone dicam? qui Israelitas in extremam rerum necessitatem redactam ope tam facile ab hostibus vindicarunt? Quid quod regum alienigenarum impietate, Romanorum potentia, novis Pharaonum, Eszorum, Sadducorum, aliisque sectis, quum Iudaicae leges aut antiquatae essent, aut contemptae jacerent, sacerdotium vanale prosterat, adeoque universa religio prope abolita videretur, tum potissimum Deus pater toties promissum, prophetis oraculis toties significatum Messiam, Filium scilicet carissimum, religionis instauratorem, & sempiternae salutis e caelo dimisit auctorem?

Castigat suos clementissimus pater ille caelestis: quid deliquerint aliis atque aliis subinde flagellis admonet: graves etiam nonnunquam plagas infligit: sed ita infligit, ut paternam severitatem agnoscamus, nimiam haud sentiamus acerbiter. Castigat nimirum, non ut perdat, nisi qui se ita perditum volunt: sed magis ut sui obliros ad se revocet, errantes in viam reducat, praesenti felicitate excaecatos, ad spem certioris, ac longe majoris invitet. *Revertimini ad me*, inquit, *& ego revertar ad vos*: revertimini, inquam, qui vos a meo conspectu vestris sceleribus tam procul abduxistis: qui bella invicem miscetis: qui vestra pervicacia, tantam malorum Lernam vobis cumulat. Extrema commemorarem exempla, vetera in memoriam reducerem. Veramenimvero, & recentibus, & domesticis praestat esse contentos; ea enim veluti adhuc calente memoria magis afficiunt; & quae uni provinciae Christianae acciderunt, ea sua ac domestica Christiani omnes interpretari debent. Vnum quippe in Christo omnes sumus, etsi locis multum distiti, eandem tamen patriam inquirimus, inquit Paulus, quid patriam? imo eandem civitatem, caelestem illam, sacrosanctam, aeternum regnaturam Hierusalem, non hominum manu factam, sed vivis ex lapidibus structam: Cui adscripti cives sumus, qua jam nunc etiam donati, siquidem ea, quam profite-mur, religione, eo quod usurpamus, nomine? ea quam speramus, sacri euangelii promissione digni sumus.

Quanta non ita pridem Gallia nostra floruerit,

A vel belli gloria, vel rerum copia, vel in omni literarum genere praestantia, omnes meministis: quantis autem nunc populationibus vexata, quanta desolatione vastata, quam multis caedibus foedata sit, plerique (mga quidem sententia) cognoscitis. Totis sane quatuordecim superioribus annis, quibus bella nobis cum finitimis continua fuerunt, non tot ex nostris, quot postremis hisce mensibus septem amissimus. Ac parum abfuit, quin hisce diebus uno praelio, unoque momēto rebus, copiiisque attritis, pii omnes vel de solo vertendo cogitarent, vel perpetuo exilio sibi consulendum putarent: quod ut facilius intelligatur, rem ipsam paulo altius repetita narratione explicabo.

B Pace cum praestantissimo principe, planeque catholico, Philippo Hispaniarum rege, atque etiam affinitate iuncta, quum sibi bene consultum nostri homines existimarent, ecce inopinata regis Henrici morte versa statim rerum rota facies? mutati animi novas belli rationes quaerere ceperunt, qui pacem modo tanta contentione postularant, tantaque animorum alacritate susceperant: ii mutuis primū dissidiis clam sese lacessere, seditiosi vero occulta consilia inire, convenrus nocturnos facere, mox palam erumpentes, aperta conspitatione Franciscum regem hujus nominis secundum, atque ejus domesticos, praesertim qui illi a consiliis erant, invadere tentarunt. Conatu irritō, & Francisci morte sopiti tumultus aliquantulum conquieverunt, dum illi quae ad factionem suam promovendam pertinebant, modis omnibus adornarent: & impiis suis cogitationibus causam religionis praetextentes, majora etiam quam antea, jam animo agerent.

C Vere primo nuper detecta consilia regem Carolum impuberem dolo excipere conati, ubi nihil profecerunt, suos ad arma vocare, civitates occupare, catholicos antevertere, omnia quae ad comparandum bellum opportuna erant, procurare, Anglos etiam antiquos Galli nominis hostes sollicitare, in Germania equitatum, peditumque conscribere ceperunt. Quum de pace interim ageretur, dissimulare, differre, nunc assentiri, nunc novas causas praetextere, omnes aequas, imo vero & nostris valde iniquas pacis conditiones rejicere, totam denique astatem magnis ubique miscendis caedibus traducere, donec viribus in unum collectis de rerum summa uno praelio decernere decieverunt.

D At vero Antonius Borbonius rex Navarrae, nec non Franciscus Lotharingus Guisæ dux, unaque equitum magister Annas Mommorenus, quamquam causa meliore fidei quam antiquae religionis, ac reipublicae partes tuendas susceperant, haud tamen in his, quae ad tantum, tam grave, ac domesticum bellum pertinebat comparandis atque procurandis segnes, urbes quae in hostium potestate erant, alias deditioe, alias vi irruptentes, recipere: quae in fide permanferant, confirmare, atque auxiliis juvare, diversis regni regionibus diversas peditum cohortes, equitumque turmas (ut quaeque magis laborabant, collocatae, ipsi cum delecto exercitu, quo tanti belli ratio vocabatur, adesse: quum Rothomago expugnato, Germanus exercitus duce Andeloto adventare, & ut sese cum Aurelianis conjungeret, festinate nuntietur. Igitur Guisæus atque Mommorenus (nam in ea expugnatione Navarra rex plumbeo globulo ictus res nostras mirandum in modum in-

tempetiva

ANNO
CHRISTO
1563

tempestiva morte turbaverat) cum illis quas A
tum haud magnas habebant copias Lutetiam
proficiscuntur: quum easit regni totius metro-
polis, & velut quoddam ærarium, atque egre-
giam in hoc bello operam navarat: quam simul
ac regionem finitimam hostes primum invasuros
haud frustra sibi persuadebant: dispersas præter-
ea toto regno copias quanta maxima fieri potuit
celeritate cogere, præsertim vero Hispanos vete-
ranos, ac Valcones quoque pedites, qui in Aqi-
tania magnum utique sue virtutis specimen
super ediderant, equitatum etiam nudique ar-
cessere properant: ut iusto exercitu, si res ita
postularet, & causam Dei arbitrio (qui
arcanis judiciis quibus vult victorias destinare lo-
let) permitterent: nec tamen ullam interim quo-
res tota non bello committatur, sed æqua pace
componatur, occasione omittitur. Videbant
enim (utrovise inclinaret victoria) non nisi magna
totius regni clade sibi conflegendam.

Huc vero illos regina mater, rara pro-
bitate, singularique prudentia femina sedulo im-
pellebat, quæ hosce tumultus, tumultuumque
graves exitus longe ante præviderat, & ab initio
componere summo studio laborarat: ac quod re-
ligionis causa prætereretur, Pisciacum eo nomi-
ne totius Gallia episcopos convocandos curaverat.
Quum ne sic quidem obstinatos utriusque
factionis animos placare potuisset, omnia nihil-
ominus tentabat, omnem, ut aiunt, lapidem mo-
vebat, inter medias etiam acies plerumque non
muliebri, sed plane virili animo versabatur, ut
utrosque invicem conciliaret, & publicæ quieti
providere. Nec unquam desistit huc illuc mit-
tendo, colligendo, monendo, ut antiquæ re-
ligionis, patriæ, communis salutis, regis deni-
que impuberis rationem haberent, nec quicquam
antequam ille adoleceret, sibi innovandum pu-
tarent: donec Aurelianus Lutetia castra moven-
tibus, & in Normaniam festinantibus conclama-
ta omnia, ac declarata prorsus esse perpexit.
Tum publicam salutem, regisque filii teneram
ætatem Deo optimo maximo commendans, Gui-
fano ac Mommorencio rerum summam permisit:
& ne quid respublica detrimenti caperet, ut vi-
derent, imperavit Nullas cum pacis æquas con-
ditiones Aureliani recipere, illi quod reliquum
fuit, providerunt: & extrema omnia tentare de-
creverunt. O admiranda Dei judicia: quam ho-
mini imperferutabilia! quam nostros excellunt
sua sublimitate sensus! Aureliani quicquid nostri
nonerent, quicquid proponerent, quamquam
etiam multum de suo jure decederent, haud qua-
quam tamen flectuntur, sed solita pervicacia in-
exorabiles perseverant. Dices cor Pharaonis
obfirmatum: vecordes, & sua contumacia jam
jam mergendos Ægyptios cerneret, non Dei ti-
mor, non patriæ pietas, non cognatus exercitus
adamantina aut pliusquam ferrea pectora com-
moverunt.

Confederant utraque acies non longe a Drui-
dis, antiquo Druidum, ut fama est, in Carnutum
finibus oppido: Aurelii^u Vram propinquum flu-
vium, qui paucis tum locis trajici vado poterat,
superare properabant, ut liber aditus in Nor-
maniam pateret, ut Angli juncti, quos in Nor-
maniam accesserant, incertam belli aleam,
communi periculo tentarent. Sed nostri horum
consiliorum haud ignari, noctu sine tumultu flu-
vium trajiciunt: ac postredie (qui dies X VI. Ca-
Concil. general. Tom. XI. V.

lendas Januarii fuit) dum sub ortum Solis castra
metantur, ecce Aureliani instructa acie adven-
tare nunciantur. Nostri igitur, (quod in planissi-
mis campis confisterant) primo agmine cui Gui-
fanus, ac secundo cui Mommorencius præerat,
non multum a se invicem distantibus, & æquato
gradu ingredientibus, obviam illis procedunt.
Illi primum agmen detraentes, in secundum to-
tis viribus convertuntur, infestis advolant signis:
primusque Germanus eques in nostros obliquus
impetum facit: nec minore animotum alacritate
nostri (quamvis hostem in latus accipientes, bom-
bardarumque usu quæ in fronte collocatæ erant,
frustrati) & religionis, & patriæ, & antiquæ
virtutis memores, invadentes excipiunt: fit via
vi, & regni amplissimi totis in lethum viribus
itur.

O quantas duæ illæ conjunctæ acies potuerunt
comparare victorias! quantos Christiani nominis
facere progressus, quam longe, lateque Galli-
cam propagare dirionem! sane vel totam impii
Turcæ tyrannidem evertere, captiva illa nostræ
religionis primordia (Hierosolyma dico, atque
omnem eam regionem quam sanctam appellant)
recipere, amissum denique nostræ inertia, seditio-
nibusque orientis imperium recuperare potue-
runt. Sed Deo aliter visum, qui utraque pariter
concurrere permisit, lustrandæque hoc tam hor-
rendo piaculo Gallia nostræ eadem destinavit.
Primo igitur conflictu superiores Aureliani, nos-
tros de statione propellunt: cædunt multos, &
vicissim cæduntur: tandem laxata paulatim acie
equitum magistrum Annam Mommorencium,
equo perfollo humi prostratum, vivum tamen
intercipiunt: Aumallium quoque ducem, Gui-
fani fratrem, tertio agmine laborantibus nostris
subvenientem equo deturbant: ipsumque adeo
agmen retro cedere compellunt. Et jam victoriam
animo devorantes, juveniliter exultare cœperant:
pedesque Helvetios acerrime resistentes per-
turbatis rer ordinibus, eodemque momento re-
novatis summa vi penetrabant: quum superve-
niens Guifanus toto equitatu & Gallico pediatu,
atque auxiliariis Hispanis, in medias hostium
acies seu horrendum ac rapidum quoddam ful-
men irrupit. Hic vero & prælium instauratur
atrocius, & major ubique editur strages, atque
omnia equitum pedumque robora committun-
tur, unaque cum duce fortuna commutatur, vin-
cuntur victores, ac passim trucidantur. Ludovi-
cus quoque Borbonius, princeps Condæus vul-
go dictus, cui hostium exercitus sacramento se ob-
strinxerat, vulneratus capitur. Nostri etiam qui
primo prælio cesserant, Guifanus juncti communi-
bus viribus in Aurelianos feruntur: illi undique
circumventi strage procumbunt, ac prope univer-
si, præsertim pedites interfectione cæduntur. Ex-
cessere mature prælio circiter 800. Germani, mix-
tique aliquot Galli equites, Anna Mommoren-
cio captivo abducto.

Te vero Guifane dux invictissime absentem co-
ram celeberrima ista rot amplissimorum patrum
frequentia compellabo: tuum enim illi nomen
summa animorum alacritate audient, & memo-
riæ consecrabitur sempiternæ. Tu tuus hoc no-
stro sæculo (ut egregia adolescentiæ tuæ rudi-
menta præteream, quibus non solum acris ducis,
sed boni etiam militis officium sæpius implevisti)
ru, inquam, Romam cum exercitu profectus
integram atque illibatam summi pontificis aucto-
ritatem

ANNO
CHRISTE
1583.

ANNO
CHRISTO
1563

Fitatem conservasti: tu reditu tuo non cunctando, sed properando, acerrimeque confligendo Calesum nobis restituisti: tu Theodoni Villam oppugnasti: tu primus religionis causam Francisco secundo in Gallis nostris rerum potenter suscepisti: tu semper propugnasti: tu bellum religionis ergo cum aliis quidem inchoasti, sed solus consecisti. Atque huc egregie tuæ pietatis fructum, illustrem istam de impiis hostibus, insignemque victoriam tibi uni Deus optimus maximus reservavit. Vive ergo & tibi, & reipublice Christianæ, princeps invictissime, Deoque atque hominibus pariter gratissime, & æternum tua ista pietate, & pietate digna felicitate fructe, ac sempiternum coram gravissimo hoc patrum consensu gloriæ monumentum suscipe. Te autem solum intueor, in te hæreo, in te solo mea consistit oratio: non genus illustre non ingentia proavorum facinora, non Hierosolymitanos, Siciliaque reges, unde originem ducis, arcessam: laudatur hæc in illis, qui ex suo quod laudetur non habent. Sed quo feror, patres amplissimi? ego vero argumenti suavitate captus, & jam Gallici conflictus innumeros in amplissimo campo lasciviebam: redeundum tamen & lætitiæ miscendus luctus est.

Lugemus acerbam nostrorum hominum cladem: vicimus enim, sed non incurva victoria: paucos illos quidem, sed egregios hoc prælio amissimus. Cecidit imprimis Iacobus Brosianus, alæ equestris ductor, & regie illius societatis, (quam vulgo divi Michaelis appellant) eques, homo sicut provectæ jam ætatis, ita & antiq̃ virtutis, & cui rei militaris scientia paucos nostræ ætate comparare possemus. Hujus cum multis in bellis periculum fecerat: tum recens copiis regis in Scotia præfectus, magnam quam de illo jam omnes conceperant opinionem vehementer auxerat. Nec longe ab illo Annibae ac Givrius cataphractorum quoque equitum præfecti, & ejusdem equites societatis. His accessit Mombro spectatæ indolis adolescens, Annæ Momorencio patri forma similimus, & paternæ jam virtutis cetrus æmulator: qui sane me admonet, ut te quoque constantissime, ac tot & tantis honoribus perfuncte senex, te, inquam, Anna Momorencie, hoc loco appellem: quem ut extrema senectute captivum, filique carissimi suavitate privatum doleo: sic tuorum, hoc est, fororis liberorum opera, ne dicam scelerem, in hæc indignor incidisse calamitates. Quid enim illi potuerunt, quod tu non præstiteris? pupillos educaisti: adolescentes primum Francisco regi, mox Henrico insinuasti, atque inter ejus familiares ascriptisti: Castilioni maris; Andeloto peditum præfecturam impetraisti: majorem etiam natu vix dum puberem cardinalitia dignitate ornandum procuraveras, & tot sacerdotis auctum, tu summo apud suos gradu collocaras, ad quos ingratus honorumque fastigia, opulentas insuper ac nobiles, quas inierunt, affinitates, nisi tua cognatione, & indulgentia fieri, vix aspicere, ne dum aspirare poterant. Hæcine tantæ erga illos benevolentia præmia refers? Hoc vero venerandam istam solere senectutem, quod patriam tuis consiliis semper auxisti, religionem acerrime propugnasti: & utraq̃ conservanda, vergentem ætatem animi vigore superans, ac juvenili quodam ardore rem manu fortiter gerens, te veluti mandandum obtulisti, omniaque & summi impera-

toris, & egregii militis officia implevisti.

Captus est quoque, nec ita multo post crudeliter, ac præter omne belli jus cæsus, & animi vir maximi, & bonarum semper partium, Marchallus a sancto Andrea, qui sicut Henrico regi fuerat acceptissimus, ita & in ejus liberis ab impiorum hostium immanitate conservandis diligentissimus, & in propugnanda religione, patriaque tuenda bellator fortissimus ad extremum usque spiritum perseveravit: ea scilicet istorum est religio, is Dei timor, ea suorum, id est Christianorum caritas, quam nonnulli etiam ipsorum concionatores (tanta est scriptorum impudentia, atque improbitas) vel libris editis commendare solent: ut quotquot egregios, aut aliquo titulo illustres viros inrepperint, universos plusquam barbara feritate trucidarint. Multa enim insignia & dicta horrenda crudelitatis exempla insana hæc factio edidit: quæ tam a Christiana humanitate aliena sunt, quam Turciam superant immanitatem: ut tantam in hominibus qui Christiano nomine gloriantur, recordiam fuisse, omnis posteritas vel admiratura sit, vel omnino non creditura. At tu Deum illis ultorem, tibi propitium spera: neque enim illorum perfidiæ, neque pietatis oblivisci unquam potest.

Quid Bordinum, Santeranum, Bellarum alæ equestris Guisani signiferum, fortissimos juvenes, ac ceteros eisdem animi, alacritatis, virtutis enumerem? Sic certe non temere Mars optimum quæque sibi pignerare dicitur, sic nos etiam florem Gallicæ nobilitatis (quamquam non multi cæsi fuerunt) hoc prælio amissum dicere jure possumus. Hos tali virtute, constantia, pietate nobis ereptos merito lugere debemus: illis parentare: Deum propitium imprecari: illorum memoriam sempiternis consecrare monumentis. Ceterum ut impios penas dedisse non ægre ferimus, ita pios victoriam retulisse lætamur: id enim & divinæ & humanæ justitiæ ratio exigere videtur. Qui vero lugere istos patriæ parricidas possum? Patriam impii spoliarunt: tot, tantasque suorum patrarunt cædes: tot pagos, tot insignia palatia incenderunt: tot sanctissima templa demoliti sunt: ut bes etiam nonnullas hostibus prodiderunt, peregrinos immiserunt exercitus: sed nec sacris templis, nec majorum sepulcris pepercerunt: tandem scelus suorum furis agitavit, se in apertam mortem quadam desperatione coniecerunt. Et nisi Guisani illius ducis incredibilis, ac pene divina virtus impiorum furori opportune sese opposuisset, universi profecto perieramus, & de Gallia nostra actum profusus erat. Sic quondam Maxentium tyrannum Constantinus imperator, impium pius, sed felicior victoria incurtaque superavit, sic tres Cæsarum duces, a quo nullas pacis æquas condiciones impetrare potuerat, tribus diversis præliis victor fregit Heraclius.

Vos autem egregii milites, quamquam absentes alloquor, tamen coram iis alloquor, qui vivis prospera quæque imprecantur, mortuos etiam pia coram Deo optimo maximo sua oratione, & digna veneratione prosequuntur. Vos, inquam, sive Galli, sive Hispani, sive Helvetii, ad piam causam defendendam consentientibus animis atque armis coistis: si estis mortui, beatos judico, qui caducam hanc, & tot, tantisque calamitatibus vitam obnoxiam, cum felicissima luce commutastis: qui sanguinem vestrum pro asserenda

asserenda vera religione profudistis: qui scelerrimissima satanae monstra, omnem barbariem sua feritate superantia in domini sacratia ingredi, sanctasque quotidie polluere aedes vestris objectis corporibus prohibuistis: qui denique quod naturae debuistis, patriæ & propugnandæ religioni exolvistis. Itaque non secus atque Machabæi illi Iudæis, qui pro religione patriæque tuenda ceciderant, divinum numen propitium supplices invocant: sic publicas pro vobis preces, publicasque supplicationes senatus hic amplissimus in diem crastinum decrevit: ut quorum parem causam esse cognovimus, eodem iisdem officii, eodemque grati animi affectu profectura mur. At vos, quos Deus non solum ex tanta clade servavit incolumes, sed & nobilissima insuper victoria ornavit, qua laudum commemoratio magis celebrabo? pietatisne, an fortitudinis: qui tantam facinorosorum hominum colluviem ingenti & animi & corporis vigore confecistis, ac manus vestras in sanguine impio consecratis. Præcipua vobis præmia conferet Deus optimus maximus, cuius causam tuendam suscepistis, & ab impiis vindicatis. Nos singulare eximie vestrae virtutis elogium coram amplissimo hoc totius orbis Christiani conventu proponere possumus: utrorumque gloriam omnia profecto deinceps sæcula prædicabunt.

Quid (dicit aliquis) etiamne milites huc evocabis? An vero nobis isthæc victoria tanti fuit? fuit sane: nec magis nostræ Gallia, quam totius orbis Christiani, quam piorum omnium quotquot veram religionem colunt, dicenda victoria est: videtis enim in quam atq̄os fines catholica conclusa sit ecclesia, quam angustis cōtineatur regionibus, quam paucis vigeat provinciis. Quod si impii illi superiores evasisent, Gallianque nostram profus occupassent, quam brevi quod sanum adhuc, & integrum reliquum erat, partim dolis, partim vi corrumpere potuissent? Communem ergo victoriam communis sequatur regulatio, patres amplissimi, communis gratiarum actio, communes preces, communes coram Deo optimo maximo supplicationes. Quis enim felicitior unquam illuxit dies? quod majus, aut manifestius de utraque religione iudicium a Deo optimo maximo proficisci, quod constantius testimonium pro dire potuit? Scimus quid Helvetiis eadem de causa, eodem inter se animorum ardore confligentibus acciderit: uti schismatici & numero multo plures, & lectiores milites uti sibi videbantur, internecions fuerint cæsi: quo etiam prælio seditionis princeps occubuit Zuinglius. Quid Caroli V. pii juxta, ac magnanimi imperatoris partas in Germania referam victorias? Quid rusticorum non longe a Rheno Lotharingæ familiaris auspiciis factam eadem: quo in conspectu Claudius Lotharingus Gaisani hujus pater facile primas obtinebat: ut hereditariam religionis propugnationem jam inde a Gotofredo illo Bulionio in omnem posteritatem transmissam in hac familia agnoscere possimus. An etiam adeo cæci sumus, ut præclara Dei iudicia videre nequeamus? Igitur uno ore in Dei laudes prorumpamus, uno ore lætum canticum concinamus, & tanta beneficia grata animi significatione celebremus.

Atque utinam & hic, & in ceteris quæ ad religionem stabilendam pertinent, rationibus, iisdem animis, eadem pietate, eadem alacritate con-

Concil. general. Tom. XIV.

venire possimus: si ita sua benignitate Deus annuet, faciemus profecto & fructus uberrimos, & his, quæ nos quotidie vexant, vexaruntque malis radicem omnem succidemus. Nam si hujusmodi vobis pro nostra mediocritate recitavimus, belli memorabilis, & multorum quæ nostra tempestate gesta sunt, causas penitus introspicimus: si vere confiteri volumus, causas nimirum ipsas magna ex parte in nos regeamus: quomodo dico, totum ordinem ecclesiasticum intelligo. Quæ enim a religionis adversariis causa primum suæ discessionis objecta est, nisi quod pastores suis officii deesse, suos greges verbo Dei numquam pascere, proventus ecclesiasticos dilapidare, totum vero ordinem malo impuræ vitæ exemplo simplicem plebem a vera pietate divellere, piis autem & cordatis hominibus etiam scrupulum movere jactarent? Huc illorum omnes conciones, hinc privata colloquia tendebant. His illi argumentis imperite plebi ut ad se primum deficeret, persuasurunt: & seditionibus bellisque intestinis, quæ mox experti sumus, sementem sparserunt. Radicem itaque succidamus, pristinam ecclesiæ instauramus integritatem, causam profecto malis istis omnibus, prætextumque omnem pariter auferemus. Alioqui illis mederi nec hoc tempore, nec in posterum ullo modo possumus. Etenim non subleata causa, graviores sæpe recidivi morbi redire consueverunt. Si vero eandem mentem induemus, si spiritu eodem feremur, si eodem republicæ Christianæ instantandæ ardore flagrabimus: Spiritus nimirum ille sapientiæ, intellectus, consilii, & scientiæ, nostros suo splendore animos illustrabit: Christus sua (quæ in unione consistit) pace, sua incredibili nos caritate donabit. His vero recti armis, secuti prorsus esse possumus, & pacem hanc externam (ut loquuntur) hoc est a bellis, seditionibusque vacationem, nobis nostro jure pollicebimur. Nam cui bene cum Deo convenit, eadem ut cum aliis quoque conveniat, facilissimum est.

Hinc certa, atque indubitata nimis irati erga nos Dei signa colligere possumus, patres amplissimi, quos quinquaginta fere hosce annos tot, tantisque bellis sibi mutuo serie quadam succedentibus, tot seditionibus vexatos tam misere affligerit, ut Babylonica exilia, Iudæorumque tantopere celebratas ærumnas facile superare videantur. Quot nostras impius Turca, Christiani nominis acerrimus hostis, invasit provincias? quot insulas occupavit? quot si non occupavit, certe extrema internecione vastavit. Quantas Christiani nobis ipsi mutuo importavimus calamitates? Quod enim supererat malorum, nobis ipsi concivimus. At Turcicæ quidem illæ quamvis sævissimæ atque immanissimæ fuerint invasiones: tamen cum istis comparari nullo modo possunt. Nulla enim domesticis ac civilibus bella crudeliora esse constat. Sic nobis, ut inquit Paulus, foris bella, intus timores, aut etiam bella graviora semper fuere. Neque illa quæ civili aliqua ratione suscepta sunt, commemorabo: quamvis multa intercesserint: sed mitiora ea aliquanto (si quid mire in bello esse potest) fuerunt: nec tanto animorum ardore flagrarunt. Quæ vero religionis causa suscepta sunt, quam immania fuerint, quanta contentione, imo quanta rabie miscendis mutuis cædibus sævierint vel hoc postremum in Gallis nostris tanta hominum strage profligatum bellum testimonio esse potest.

C Cccc ij Hjs

rato in ecclesia Latina, quamvis olim latissimis finibus explicata, nunc vero angustissimis conclusa terminis, tot patres coivere. Si rem expendemus, nunquam plures, neque majoris momenti intercessere contentiones: Quo magis de tanta victoria, hoc est, de totius orbis Christiani conciliata voluntate, ac pace ubique constituta, tua augusta majestas suo jure poterit gloriari.

Sane quantum regina regis nostri mater, mulier præstantissima, hæc in re laboravit, religionique componendæ studuerit, quantum rex ipse, licet impubes, studium declaravit, quam constanter per Henrici patris, religiosissimi principis vestigia ingressus sit, quanta alacritate prudentissimæ matris monita, sapientissimorumque virorum qui sunt illi a consiliis, susceperit, Gallia nostra satis superque testati potest. Quam insignem illius voluntatem, & majorum omnium exempla, & eximia quædam indoles, præsertim vero magni animi princeps, planeque catholicus Hispaniarum rex ejus frater confirmabit: qui tot præclara admirandæ suæ pietatis ac fortitudinis foris domique testimonia edidit: qui tam opportunis eundem nuper juvit auxiliis: qui denique constantiæ laudem cum ceterarum innumerebilibus virtutum laude cumulans, illibatam fere solus in suis ditionibus tam late patentibus, tam procul a se invicem disjunctis, veræ religionis conservavit antiquitatem. Confirmabit & avunculi ducis Sabaudie cum aliis magnis virtutibus, tum belli gloria clarissimi, ac fratris ducis Lotharingi magnæ expectationis principis in eadem protegenda religione conjuncta voluntas atque fortitudo.

Quid de serenissimo rege Lusitanie dicam? de quo quamquam propter teneram adhuc ætatem certum judicium proferri non potest: tamen ut ex educatione tali principe digna, ex optima indole, majorum singulari virtute, & regni administratione lectis atque sapientibus viris commissa conjicere licet, proavum Emanuele, atque avum Ioannem ejus nominis tertium (nam pater decimo sexto suæ ætatis anno e vita decessit, ut magis quid posteri de illo sperare deberent, ostendit, quam certum imitationis exemplum relinquere potuerit) summa nimirum alacritate imitabitur. Quorum alter ab occidente ad orientem usque oceano delatus, barbaricis nationibus subactis victor ditionem suam longe lateque propagavit: alter partem jam imperium non minore industria conservans, sæpe cum Turcis, Africanorumque regum tremibus summa felicitate conflixit. Barbaros multis victoriis superatos in fide confirmavit, eosdem idolis conculcatis Christianismo initiatos ad mansuetius & humanius vitæ genus traduxit, melioribusque institutis & moribus assuescit, atque imperii sui fines religionis propagatione stabilivit.

Aderit & regibus proxime adnumeranda, ac fortasse æquanda Venetorum respublica: quæ sicuti inter omnes orbis Christiani civitates, non secus atque splendidissimum aliquot sydas, sua elucet sapientia, ita & ceteros totius Italie principes etsi per se satis promptos, suo tamen exemplo ad pulcherrimi facti gloriam pariter fruendam magis excitabit.

Hos cum vestrorum decretorum fautores promptissimos habeatis, patres amplissimi, profecto ut vobis ipsi soli desuisse videamini, committere non debetis. Nec illud vos torqueat, Concil. gener. Tom. XIV.

quod huc nondum adversarii nostri accesserunt. Si enim solita pervicacia vestrum conspectum refugient, si in latebris suis conscientia victi delitescant, si universæ ecclesiæ (cujus vos personam sustinetis) judicium perimiscetes, vestra ora ferre non poterunt: sed sicut rei de eluendis criminibus desperantes, sponte sibi exilium indicent. Tum vos illis aqua & igni interdicitis, & totius ecclesiæ communitate privatos, malis diris, satanæque addicetis. Ac nihilo fecius quæ controversa sunt definites, antiquamque ecclesiæ disciplinam renovantes, celeberrimum hunc conventum bona cum pace dimittetis. Hoc a vobis petimus, patres amplissimi, imo vero petit, instat, flagitat totus orbis Christianus: cui vos aliter subvenire non potestis: faxit Deus optimus maximus ut & vestræ dignitati, & publicæ necessitati mature satisfacere possitis.

D I X I.

C V I I I.

*COSMI PALMÆ FONTEII,
Derronsensis diocesis presbyteri, sacre theologiae
doctoris, oratio ad sacrosancti œcumenici concilii
patres Tridentum convocatos, habita
feria quarta cinerum anno a Christo nato
MDLXIII.*

*Nunquam ante editionem Lovaniensem anni
MDLXVII. in lucem edita.*

ET SI vereri merito debeo, cum eam, quæ hodierno euangelio continetur doctrinam, æterni patris lumen, ac splendor Christus, non nisi idoneis auditoribus summo in monte communicandam, reliquam vero multitudinem adimum usque montem removendam exiliumaverit. Næ ego, qui de eadem in angustissimo orbis terrarum concilio ad dicendum aggrediar, temerarius judicet: tamen in hac temporum vicissitudine cum superiorum dierum hilaritatem, ac epulas non majorum magis instituto, quam morte, habituque naturæ hodiernæ lucis dolor comes, ac esuriales mensæ consequerentur, in quibus architrictini munus a gravissimis viris datum mihi, commissumque sit, cui vix aquæ, nedum vini, quod frequentes hominum morbi flagitant, ad apponendum copia suppetat, ante ejus genua, cujus precibus hydris illæ suavissimo vino redundarunt, supplex procumbam, & celestis illius vini, si non quantum accumbentium amplitudo postulat, ac certe quidem quantum tenui, parcoque prandio satis esse possit, angelicis ab ea vocibus implorabo. Ave Maria.

*Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ,
vristes. Matth. 6. cap.*

CVM multa sunt, legati, cardinales illustrissimi, clarissimi oratores, patres sanctissimi, in quibus legis euangelicæ omnibus numeris absoluta præstantia longe omnibus aliis legibus antecellit, & ut sola Deum sibi auctorem vendicat, ita sui cultores & viventes adhuc (quoad ejus fieri potest) & corporis vinculis solutes in deorum quodammodo sortem, numerumque transcribit: tum duo imprimis, quorum est alterum, quod non verbis solum, quid cuique faciendum, cavendumne sit, præscribit: sed eam esse suo conditore præter ceteras prærogativam consecuta, ut divinum motum animis pulsioremque inspiret: qua, quæ ab se præcepta sunt

C C c c c ij

ANNO
CHRISTI
1563.

hi quibus præcipiuntur, re ac factis præstare velint, & possint. Nam ut ex unius primi parentis peccato ea omnem posteritatem miseriarum moles oppræsserat, ut incomparabilibus Dei donis gratuitis sublatis, naturalibus læsis, ac imminutis, & mens densissimis tenebris circumfusa de rerum cognitione humillime, & quiddam abjectum saperet: & cupiditas rationis imperio detrectato, sempiternum cum ea bellum & implacabile gereret: Ita secundi hominis immortalis beneficio factum est, ut qui hominem a Deo in unam hypostasim assumptum, & Christum Iesum terrarum orbi servatorem datum esse constanter, firmiterque crediderint, bonorum omnium suorum spem in eo collocarint, incensis caritatis facibus adamarint, tam admirabilem in seipsis rerum omnium commutationem comperiant. Ut mens divino quodam lumine illustrata altius diviniusque sapiat, quidque in rebus verum, quid falsum sit, longe aliter quam ante iudicet: cupiditas vero veteri feritare, & acerbis cum mente inimicitis deponitis, ad tantam mansuetudinem & cum ratione concordiam irraducatur, ut omnibus ejus imperiis lubentissime factis, in sempiternam cælestis regni pacem in seipsa jam inchoaram, tandem aliquando cum beatis persuedam ardentissimis votis incumbat. Alterum est ita novum atque ante Christianæ ecclesiæ ortum inauditum, ut quicumque illius expertes fuerint legislatores, adeo nihil de eo cogitarint, ut ex illis non postremum hoc decus ornamentumque nostrum Christum, quod se id effecturum profiteretur, omnibus irrisionibus subfannaverint, convitiis vexarint, odio denique capitali inflammati, ad mentibus tenebrarum potestatibus, verberibus, suppliciiisque ex cruciatu crudelissima morte mulctarint.

Veteres superioris vitæ fordes, ac turpitudinem in fidem suam jurantium abluit Christus: & quos gravioribus flagitiis coopertos sibi ac suis legibus inimiciorum videt, eos majoribus misericordie visceribus expetitos, omnibus eorum criminibus sempiterna oblivione deletis, in suam civitatem asciscendos curat: contra quam aliarum rerum publicarum conditores facere solent, qui quos in aliena a suis legibus morum consuetudine diu multumque versatos, in veterata peccandi licentia obstinatos obduruisse vident, tantum abest ut in suam civitatem adseribant: ut ab ea, si cives facti sunt, quam longissime exterminatos velint: existimantque, si quamplurimi a suis rationibus abhorrentes, ac perdiri homines in suam civitatem, tamquam in sentinam confluerint, non illos a se ab amenti ac profligata ad saniolem, honestioremque vitam revocandos. Sed contra suis corruptissimis eorum moribus, tamquam pestifera tabe passim in civitate grassante, quod sanum adhuc integrumque duravit, ab illis corrumpendum, civitatis statum pessumdandum, ac miserabilem in eam vastitatem importandam. Non sic noster legislator, non sic, sed saluum facit quod perierat, ambulantes in tenebris & in umbra mortis, hoc est, altissimis vitiorum & ignorantie voraginibus abreptos, & in mediam Stygem detineros ad lumen cæli spirabile excitat, & in usitata quadam medendi arte non ille sanis, quod ridiculum esset, medicinam facit, sed male habentes, & omni salutis spe deplorata, a certo exitio ac peste ad salutem certam incolumitatemque reducit.

His igitur duobus legis evangelicæ incredibilibus ac plane divinis donis aucta atque exaggerata

A Christiani hominis forte, non jam ut servus & advena, aut egestatis, inedia, mortis supplicis, aut commutabilibus caducorum bonorum præmiis propositis, in officio vix misereque contentur. Sed in sanctam civitatem adscriptus atque in ejus civitatis regis regum ac domini dominantium divinam stirpem adoptatus, oculis in unum suæ felicitatis auctorem ac parentem Christum coniectis, in tanti beneficii commemoratione totus insistit ac commoratur, de ineffabilibus ejus laudibus nunquam conticescit: sua vero omnia consilia, dicta, facta ad ejus nutum voluntatemque moderatur, cui se, suaque omnia accepta referenda esse profitetur, ac præ se fert. O præclaros hoc nostro tempore, Christianæ libertatis assertores! o vindices! o egregios plane, ut aiunt, ovium custodes lupos! Tu mihi, cum habenas indomitæ arque effertenti sese licentiæ laxes: laxes dico, cum opportunitate, impunitateque proposita, incites, pungas, ac veluti flagellis quibusdam, calcariis ac duras, laceras, confodias cælestis illius Ierusalem speciem ac formam (ad quam mentis nostræ aciem, quantum terrena hæc moribundaque membra non heberant, dirigere debemus) in universo ecclesiæ catholicæ ædificio imitari & adumbrare: in singulis vero hominibus imperium rationis fundare ac stabilire: aut malas cupiditates pariturs unquam putas? Sed homines quamvis sexcentis scripturæ ac patrum testimoniis, sexcentis conciliorum decretis confixos, tamen nihil rectum, nisi quod ipsi somniant, usquequaque putantes omitamus: & ad ea, quæ ex superiori disputatione, tamquam a suo fonte dimanant, paulatim accedamus.

Et profecto ita se res habet, patres sanctissimi, ut hic nostræ mentis illustrator, cupiditatis dormitor, culpæ condonator, libertatis assertor Christus, quorum animus ardentioribus caritatis flammis exarserat, non ille quidem eos graviore servitutis jugo premedos (quid enim libertatori indignus?) sed tamquam parens optimus sanctiore filios familiares disciplina educandos, informandosque putarit, quod ut fecerit in montem, hoc est, in paternæ majestatis celsitudinem evectus, in suo divinæ sapientiæ regno insistentem, divina, non more loquitur humano, sed patris, & suo uno, eodemque spiritu fundit oracula. Ad quam interiorem tanquæ doctrinæ subtilitatem, si gregaria, quæ eam sequebatur multitudo admittitur non est, non philosophorum more, sumi venditorum, suas illas nugas in eorum tantum aures, qui auro sibi eas appendissent, remotis arbitris instillantium, tantum cuiquam bonum invadit. Sed ut in rerum natura constantium ortu a parvis ac debilibus corporum initiis ad perfectam sit magnitudinem, firmitatemque progressio: ita quos communibus etiam dum virtutis officiis, tamquæ lacte infantem alabat, exquisitis perfectæ honestatis institutis, & diviniorem sublimioremque vitam spirantibus: tamquam solidioribus cibis, & magnam, ut recte conficerentur, stomachi vim postulantibus non judicavit obruendos. De qua utraque divinæ doctrinæ parte, quantum ad hodierni evangelii lectionem attinet, dum pauca breviter dicimus: peto a vobis, patres sanctissimi, ut quæ me benevolentia hæctenus dicentem audistis, eadem ad exitum usque proseguamini.

Quanta sit temperantiæ in omnem humanæ vitæ partem vis, & utilitas, seu privatum corporis, animi, & familie cuiusque bonum, seu optimum rerum publicarum statum spectemus, ex

ANNO
CHRISTI
1563.

eo facile intelligi potest. Primum quod medico-
rum princeps Hippocrates in suis illis brevibus,
& certissimam veritatem continentibus senten-
tiis, quas ille *ἀποειρηται* vocat, bonæ etiam vale-
tudinis *πρωτης* esse statuit: quo verbo illud si-
gnificatum voluit medicus sapientissimus: ut pa-
rens filios non procreat modo, sed etiam alit: Sic
cibi quoque ac potus moderatone non sanita-
tem modo in humanis effici, gignique corpori-
bus, sed partam, & tamquam procreatam reti-
neri ab eadem & conservari. Nec vero de natu-
ralibus animi bonis quamdiu loquimur, Aristotelis
auctoritas repudianda est, qui in iis, quos scri-
bit de moribus libris continentissimorum homi-
num, majorum suorum prudentiam magnopere
admiratur, quod temperantiam lingua sua *σοφρο-
συνη*, quasi *σοφροσυνη* *τις* *αρετης* appellandam existi-
maverint.

Fingamus enim aliquem tanta incitatur corpore
voluptate, quanta percipi potest maxima, ne-
mini dubium esse debet, quin tamdiu dum ita gau-
deat, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogi-
tatione cōsequi possit. quo circa nihil tam pestife-
rum quam stimulus in hominibus qui se præstare
student ceteris animalibus, veluti in pecoribus,
quæ natura prona, & ventri obedientia finxit,
agrestium libidinum appetitio. Siquidem ea, cum
major sit, omne animi lumen extinguit. Contra,
quid homini melius, quid homine dignius ea,
quæ epulis, extructisque mensis & frequentibus
potulis facile caret frugalitate, caret violentia,
cruditate, & infomniis: caret voluptate omnium
esca malorum, qua multo facilius homines, quam
piscis homo capiuntur, caret turpissimarum libi-
dinum agresti, ac furioso dominatu: iisque vin-
culis vitam relaxat, quibus quadrupedem con-
stringi miserimum est. Nam cum hominis excel-
lencia in eo maxime cernatur, quo ipse ceteris
animalibus antecellit: qui earum voluptatum
fertidissimo cœno se involverunt, quæ sunt
maxime propriæ, omnibus se suis maximis donis,
ornamentisque spoliasse, omnem hominis nobi-
litem ac præstantiam repudiasse, & in hominis
figura importunam belluæ immanitatem adama-
se videntur. Iam si homines ad vitæ communio-
nem colendam, cuius causa tributa nobis est vox
& oratio, nati, factique sumus, eaque ex singu-
larum familiarum, quasi primo seminario, orta
in urbium, regnorum, ac populorum magnitudi-
nem exerecit, quale illud tandem futurum est
imperium, aut patris in adolescentibus liberos,
quorum corpora propter sensuum *ὀψακிரια*
ad omnes libidines propendunt, maximis ani-
mi perturbationibus, non secus ac commoto
mari, saxa undis furentibus tunduntur: aut heri
in servos, in quorum depravatis ingenis tam in-
finita voluptatum appetitio inest, ut ne pistrino
quidem, ac loris, imis infixis sensibus avelli extra-
hique possit, nisi ex contentiæ, moderationis,
ac temperantiæ legibus honesta in domo discipli-
na ducatur? Quid de civitatibus, populis, genti-
bus regendis dicam? potestne capitalior pestis aut
eorum qui parent, aut eorum qui præsumunt animos
invadere, quam voluptatis avidæ libidines ad ea
quæ potiunda concupiverunt, temere effrenate-
que incitate? Hinc patriæ proditores, hinc re-
publicarum everfiones: hinc cum hostibus
elandetina colloquia nascuntur: nullum denique
magnum facinus est, ad quod non libido volu-
ptatis impellat.

Apud regem Pyrrhum, populi Romani ho-

stem, esse quosdam, qui se sapientes profiteren-
tur, docerentque omnia, quæ faceremus, ad vo-
luptatem esse referenda, cum M. Curius & T.
Coruncanus, continentissimi homines Romani
audissent: optarunt ut id Samnitibus, ipsiq; Pyrrho
persuaderetur, quo facilius vinci possent, cum se
voluptatibus dedissent. Annibalem quidem cer-
te, memoriæ proditum est, quamdiu se, suosque
milites in militari labore, ac patientia continuit,
maximis cladibus Romanos affecisse, atque in
tantum eos discrimen adduxisse, ut de imperio
pro quo decertabatur, deque urbe deserenda cogi-
tarent. Sed cum a vario hostium armorumque
genere invictus plurimis victoriis elatus, Cap-
uam se in hyberna contulisset, & in urbe omni-
bus deliciis affluente, apparatus hospitem
mensis, & omnium voluptatum illecebris se, suos-
que milites enerasset, animi ac corporis vires
fregisset, signis cum Marco Marcello collatis,
fugam fugatumque turpissime intellexit, qui Al-
pium juga nivibus pruinisque obsita incredibili
animi ac corporis robore superasset, Capuano-
rum instructissimis conviviis, vino, scortis, quasi
venenatis poculis corruptus, jam de fuga potius,
ac dedecore, quam de imperio & gloria sibi in
posterum cogitandum. Sed quid ego externa
commemoro, cum domesticis abundemus?

Nunquam, ita me Deus amet, Christiani re-
ges, qui domini bella, non sua bellabant, majo-
rem victoriæ spem in gladiis quibus cingebantur,
quam in jejuniis, quibus macerabantur & Chri-
stianæ vitæ austeritate collocandam putarunt.
Theodosius imperator, callis cum Engenio ad
Alpium radices collatus, cum Ioannis Ægyptii
eremitæ divina prædicatione certissimam spem vi-
ctoriæ animi concepisset, postridieque cum hos-
te certare decrevisset, diem ac noctem, qua in-
tercessit, sine cibo, ac potu infomnem orando,
divinaque meditando traduxit, qua singulari in
Dei virtute fiducia collocatâ, aptissimoque reli-
gioso temperantiæ cultu declarata, Christianissi-
mus imperator impetravit: ut eo ipso, quo acies
infestis signis concurrebant, tempore, maxima
tempestate subito coorta, tam vehemens ventus
adversariorum ora verberabat, ut non modo tela
suorum militum manibus admirabili procella
erepta: sed quæ ab ipsismet Eugenianis jacieban-
tur, furentissimis turbinibus retorta in hostium
corporibus defigerentur, tantamque stragem si-
ne ullo suorum labore ederent, ut ad unum om-
nes tamquam fracto, illabenteque cælo strati,
contusique sint. Quæ militaris disciplina & vi-
tæ durissima parsimonia, postquam dilapsa dis-
solutaque est, luxu pro ea, omnique intemperan-
tia in animis hominum grassante, deliciis colli-
quefacti, imperii magnitudinem tantam, ut ex
ejus quam plurimis, & longissime inter se distan-
tibus provinciis, plusquam sexcentos episco-
pos in Calchedonense concilium convenisse le-
gamus, non modo ita amissimus, ut Christiano-
rum aliquando fuisse vix credamus. Sed his pau-
corum regnorum angustiis circumscripti, a Ma-
hometanis, hæreticisque vexati, locum in quo
pedem tuto ponamus, vix reliquum habeamus.
Quod si Romanorum virtutibus, in quibus nul-
la hæc ipsa, de qua loquimur, temperantia ma-
jor fuit, orbis terrarum imperium præmio da-
tum, tributumque esse Augustinus auctor est:
jure plectimur, nostrisque maximis peccatis &
Græciæ, Vngariæ, Pannoniæque provinciis non
ita pridem expulsi sumus, & in Asiam, & Afri-
cam

ANNO
CHRISTI
1563.

cam, in quibus olim latissime regnavimus, in miseram a Turcis servitutem abripimur.

Hanc igitur, patres sanctissimi, virtutem tantam, qua barbaris Christiani terrore formidini que fuerunt, animi corporisque vires retinuerunt, ad omnes præclaras artes, omnemque honestatem incensi inflammati que sunt, non in ecclesiastico ordine, (qui cum sit ad monis mysteria, ad que mea festinat oratio, audienda admissus, & in altiore sanctioris vitæ gradum evocatus, contra hæc communia virtutum officia peccate, ut credendum non est: ita si forte tantum scelus concipiat flagitiosam ac derestandum) sed in aliis, patres sanctissimi, Christianæ resp. publicæ ordinibus, qui ad inum montem confiterunt, renovate regum, principum, populorum mores in miseram vitiorum colluvicem præcipitantes, ac importunissimis tactus gustatus que sensibus omnia dantes, omnia indulgentes, corrigite: luxum, lasciviam que refecate, tollite, & quod per vos ipsos optime intelligitis, sic habetote, nec libidine dominante religioni locum esse omnino, nec in voluptatis regno pietatem posse consistere. Ex philosophis Zeno, qui & voluptatis titillatione respuenda, & doloris perpessione sumenda præter ceteros maxime excelsit, de Dei providentia, de immortalitate animorum, de præmiis post hanc vitam bonorum, malorum supplicii, quantum quidem perexiguo depravate prætereunte lumine consequi poterat, ea sensit, quæ correctione adhibita a nostris placitis non sint omnino aliena. Contra Epicurus, inventor veritatis, & architectus beatæ vitæ a suis impie nefarie que nominatus, qui testificatur ne intelligere quidem se posse ubi sit, aut quid sit summum bonum, præter illud quod aut cibo aut potu, aut obscæna voluprate capiatur, de religione quid sensit?

Humana ante oculos fœde cum vita jaceret
In terris oppressa gravi sub religione,
Quæ caput cæli regionibus ostendebat
Horribili super aspectu mortalibus instans
Primum Grajus homo mortales tollere contra
Est oculos ansus, primusque obistere contra.

Ergo quod gigantum more terribimum religioni bellum indixisset, ab eo poeta, qui amatorio poculo in insaniam adactus scribitur, maximis in cælum laudibus ponitur.

De hæreticis vero omnibus sic omnino statuo, nullum unquam jam inde a condita ecclesia adhuc extitisse, qui si non ipsamet voluptatis scabie, pruritu que exatferit (qua ex scintilla pleræ que omnes hæreses incendio conflagarunt) insano certæ gloriæ appetitu, & fastu intolerabili, & exultante ex his ipsis nata lætitia, ac gestiente (in quorum moderatione modestia, mansuetudo, temperantia versantur) præceps ablatus sit. De fœda vero horum nostri temporis ingluvie, qui in mensas veniunt, qui crudi efferuntur, qui nunquam orientem solem, nunquam occidentem vident, quid loquar, patres sanctissimi, aut quid taceam, aut quo rantam morum turpitudinem eruptitam existimem? an ut Baccho iterum ac Veneri ab illis templa dicentur, an ut iterum turpissima vota nuncupentur? an ut sacra repetantur? an ut fœdissima Bacchanalia, Thyrsi, Hybrides revocentur, an ut Bromium, Euyum, Bisgenium, sacra hi parietes resonent? Et profecto jam aderunt omnibus bacchantibus fœdiores lymphati Adamitæ, qui ut illi in Phrygia, sic hi in Batavia nati, satanæ furis exagitati, artoniti, quidi, has ipsas aras, has, inquam, sanctissimas aras,

Andiscriminata, nefanda, derestabili libidine deturpent. O tempora! O mores! Sed nos harum miseriarum solatia a Christi doctrina, quam hodie in monte docet, petamus.

Longe altius, ac sublimius vitæ genus quam quod multitudini, hoc est hominum qua ex parte homines sunt, societati conveniret, supremi patris sapientia, Christi primus post homines conditos iudicaturus, & inauditam animorum magis quam corporum communionem proditurus, montem cum apostolis conscendit, legem illam jam olim carissimo sui populi ductori, ac principi Mosis a seipso in Sina daram, non ut solveret, abrogaretve (qui enim id faceret is, in quem mutatio, aut vicissitudinis adumbratio nulla cadit) sed hominum ignorante & pravisque moribus collapsam, depravatam que completet atque instauraret. Ne concupiscito, in duabus tabulis incisum cum esset, usque adeo ea lege mores hominum correcti non sunt, ut eorum natura in vitium semper nitente, non aliter in omnes immoderatas, appetitiones efficiat prorsuperint, quam emicant abruptis habenis, excussioque domitore, apertissimum nacti campum indomiti generosorum pecorum pulli. Earum radices tam alte in hominum animos demissas ut exscinderet, & vineam suam optimis agricolæ spinis, vepribus que deformatam ut perpurgaret, non illis tantum apostolis, quos oculis corporeis prætereunte intuebatur, (qui ad primos patetnæ mensæ accubitus brevi in cælum evocandi cum forent, ecclesiæ suæ, quam in finem sæculorum duraturam condebat, præesse perpetuo non poterant) sed vobis quoque, patres sanctissimi, legitimis apostolorum successores (quos multo clarus æternis divinitatis, quam illos ipsos corporeis humanitatis oculis perspiciebat) cum alia divinæ sapientiæ mysteria, concupiscentiæ fibras ex animis hominum radicitus extirpantia, tum rectam jejunandi rationem apostolicis hominibus dignam, a Pharisæa omnino abhorrentem tradidit: Non sum sicut cereri hominum, raptores, iniusti, adulteri, jejuno bis in sabbato, jactat. Hypocrita, & fastu, supercilio que elatus, alios præ se omnes contemnens, quos despectui, ludibrio que habet, sui jejunii laudatotes habere cupit. Quid hoc malum pervertitatis, quid amentitiæ, Pharisæe? bonis quam plurimis placere, laudari a laudatis qui quicquam sapiunt student: tu cum omnes sint que deque habes, tamen ex illorum vocibus, oculis, nutu que pendes? Videri te ab illis jejunantem tanti facias, ut faciei humanæ naturalem hilaritatem tetrica quadam severitate, & affectato pallore extermines, in camque transformes, ut tamquam personatus quidam, neque tui, ut ego puto, neque aliorum, ut tu putas, similis, omnium in te oculos ora que convertas: omnium istæ tuæ nigæ digitis monstrentur? tam humiliter abjecto que animo sis, ut vilissimis dominiis servire non recuses? & maximam tui jejunii mercedem in pravis hominum iudiciis colles? non auram aliquam appetas salutare, quam oriens sol iustitiæ splendidissimi oris sui radiis excitet, & voluntaris tuæ quasi arboris uberes fructus recreet ac foveat. Sed horribilis eos Aquilonis, a quo omne panditur malum, flatus verberet, verrat, excutiat, solia, ramos, ipsum denique stipitem in terram prosternat?

Sed video quo tandem Pharisæe evadas, domos, fortunæ que viduarum omni studio ac cogitatione invasisti, earum bona, quas longa oratione

ANNO
CHRISTI
1563.

tionem circumventus solitudine ipsa fraudibus A
rui maxime parere perspicis immanibus istis
faucibus devorasti: nec intolerabilis re modo
superbia, sed profunda quædam avaritia, duo
inter se maxime propugnancia mala vexant. Ne-
que ego informius te fuisse monstrum in terris
illum puto, tam ex contrariis, diversisque & in-
ter se pugnantibus studiis, cupiditatibus consti-
tum. Sed dealbare paries, nonne te nullis omni-
no fundamentis nixum, inclinatum, ad propen-
dentem ruinam vides? nonne olentem istam ani-
mam cadaveroso isto ex corpore, quasi ex sepul-
cro exhalantem turpissimis flagitiis, impuritati-
busque susceptis, retentum quiddam, quod
circumfusus late ærem corrumpat, nareque B
gravissime offendat, fœtere sentis? Contra hanc
Phariseorum falsam, inanem, vanam, cum veram,
solidam, expressam Christus nos jejunandi ratio-
nem doceret, statuit ut si fide, spe ac caritate
adducti, sui jejunii memoriam tolereremus, &
quam ipse post illos 40. dies famem propter no-
stram salutem perulisset, ejus partem saltem ali-
quam pro nobis tolerare non dubitarem: hæc
ex eo cælestia, divinaque bona perciperemus.

Primum ut cupiditatem nostram contra legem
justissimam perpetuo rebellantem, ejusque im-
peratis parere reculantem, legis imperio assuefa-
ceremus, erectasque ejus cervices suavissimo
Christi jugo subderemus, & impotentissimum
quo premimur voluptatum dominatum a cor-
pore sensibusque nostris depelleremus: ac quem-
admodum primus homo veteri humani nominis
hoste, at animorum simul ac corporum nostro-
rum voracissimo helluone impulsore, in vetitum
hortante, gula, cibum invasit, & momentaneam
gustus delectationem cum perpetuo dolore &
exilio cominutavit: sic fe auctore ac duce isdem,
quæ ipse prius alte impresserat, austeritatis vesti-
giis insistentes, & gravissimæ crucis suæ partem
quamvis nimiam tollentes concessorum cibo-
rum abstinentia quasi postliminio in cælum re-
ditemus. Denique ut blanda illa malorum om-
nium conciliatrice, voluptatis trullatione procul
a nobis jejunio exterminata, corpore intermor-
tuo, animi vero divina ac immortalis natura ex-
uscitata mentem nostram ab objectarum rerum
cura ac solitudine liberam ad cælestium contem-
plationem altius erigeremus, & in præparatis no-
bis præmiis consequendis, quæ neque oculus vi-
dit, neque auris audivit, neque in cor hominis
ascenderunt, omnem laborem, operam, indu-
striam, cogitationem locatemus: & Daniele mæ-
tem imitati, qui ad divinas revelationes clarius
perspicendas jejuniis prius se, corpus, animamque
perpurgavit: ipsi quoque quo plus de cor-
poris gravitate detraxissemus, eo facilius in cæ-
lestium amorem, & studia visionum raperemur.
Postremo qui dimitti nobis peccata quotidie pe-
rimus, quorum frequentibus maculis aspergi-
mur, jejuniis cas ut ablueremus: justitiæ enim ra-
tio hoc postulare videtur, ut quam voluptatem
in illis parandis capimus, aliqua eam molestia
compensaremus, quo nostræ obedientiæ culta in
Deum voluntario ad supremam illam Christi
obedienciam qua se pro nobis morti obtulit, re-
lato, crucis meritis nobis applicaris, pro maximis
peccatis paululum modo supplicii clementissimo
patri satisfaciatur: & qui hortanti Ioheli, ut
sanctificaretur jejunium, cæterum vocaremus,
parumvis, ab eodem audire mereamur: *Zelatus
est dominus terram suam, & pepercit populo suo.
Concil. general. Tom. XIV.*

Hæc quæ facimus, caput nostrum ungere, &
faciem lavare jubemur, quæ veterum hilaritatem
suam declatantium consuetudine, cum hypocri-
tarum ficta, simulataque tristitia ex adverso pu-
gnante illud nobis mystice significatum gravissi-
mi hujus loci interpretes docent, ut a Pharisaica
ratione longissime disjuncti, tribus jejuniorum,
quæ supra dixi, a Christo concessis donis, quasi
suavissime olentibus unguentis, caput nostrum,
qui Christus est, perfundamus, & servos nos inu-
riles non inficientes, & quæ habemus ab eo nos
accepisse omnia profitentes, divinam æterni pa-
tris approbationem, non inanes levissimorum
hominum rumusculos expectamus: mox facie mi-
nime exterminata, id est, in humanitate, duritate-
que deposita, hominis naturæ maxime aptam in
homines humanitatem, clementiam, benignita-
tem assumamus, hospites adibus recipiamus,
egentibus auxilium non negemus, nudos opibus
tegamus, afflictos fortunæ excitemus, omnia de-
nique caritatis officia facientes, vitam moreque
nostros non Deo modo cordium inspectori, sed
illis, quibuscum vivimus, & singula dicta, facta,
quasi faciem nostram intuentibus ita probemus,
ut una nobiscum cælestem patrem omnium bo-
norum fontem inexhaustum agnoscant, & quam
maximis, ut æquum est, laudibus cumulent.

His sanctissimis vitæ, ac perfectissimorum je-
juniorum præceptis a Christo hodie in monte in-
formati apostoli cum in eis constantissime perse-
vetarent, & orbem terrarum euangelii doctrina
perexiguo tempore compleverunt, & eos sui mu-
neris successores reliquerunt, qui magistrorum
suorum vestigiis pressis, eam sunt apud omnes
mortales auctoritatem consecuti, ut ex illorum
dictis, tamquam divinis oraculis pendentes, & a
fide quam ipsi docerent, ne transversam unguem
declinarent, & de eorum vitæ sanctitate tam-
magnifice sentirent, ut eam demum bonorum (uo-
rum partem optime collocatam existimarent,
quæ eorum consilio divino cultui, & pauperum
miseriis sublevandis consecrata cum esset, ejus
potiundæ ac despiciendæ liberam illis potesta-
tem permitterent. Quid enim homines pruden-
tissimi sanctis suis rationibus accommodatis face-
cere potuerunt, quam ut & morum vitæque ma-
gistros, & fortunatum suarum dispensatores, &
calamitosorum patronos eos potissimum exopta-
rent, quos perfectissima integerrimæ vitæ mili-
taria persequentes, & in jejuniis, orationibus, ac
apostolica carnis maceratione a tatem agentes ad
tam divinum munus a Deo vocatos viderent, ut
doctrinam & sacramenta, spiritualia animorum
alimenta, Christiano populo suppeditarent? A
quo majorum curriculo postquam defleximus,
tam longinque discessimus, ut vix ejus tenuia
hodie vestigia in ecclesiastico ordine appareant,
tantis tum præsentibus, tum impendentibus ma-
lis urgemur, ut si nunc ea persequerent, dies me-
citus quam oratio deficeret.

Sed malo de illis apud vos PP. SS. quæque, ac
ipse intelligitis, tacere, quam commemorando
& acerbissimum quem animo conceptum habe-
tis, dolorem augere, vestraque pectora effode-
re, & ex infinita calamitatum Iliadæ, per pauca
dicere, ac ad fontem quidem, unde omnes illæ
in ecclesiam Dei redundarunt, digitum inten-
dite, & quæ prudens prætereo in vestra PP.
SS. existimatione posuisse huic homini satis sit.
Quid quod ad iram Dei nostris excitationem pec-
catis avertendam maximum in jejunio positum

DDddd fuit

ANNO
CHRISTI
1522.

fuit semper præsidium? Imminebat cervicibus Israelitarum crudelissimus domini incitatus imperitii Holophernes. urbi, temploque cædem, incendia, vastitatem parabat: in urbis ac templi præsidem ac custodem præponentem Deum impurissima nefario ore blasphemias evomebat: & Iudæorum quidem gens ingenibus hostium copiis perterrita rerum omnium necessitatum, ac præcipue aquæ inopia pressa, siti omnino confecta barbari tortoris crudelitati sese permittere cogitabat. Cum ecce, qui orientis plurimas maximasque provincias sanguine, ruinisque complectat, qui arcem fœderis cæde fœdare, ferro atque igni omnia vastare, urbem delere concupierat: simul ac expletus dapibus, vinoque sepultus cervicem inflexam posuit, unius jejunatricis Iudith gladio, avulso ab humeris capite, ingens in castris truncus, & sine nomine corpus jacuit. Dux femina facti miserabilior est ecclesiæ hoc tempore, quam illo Ierosolymæ conditio. PP. SS. instant capitibus, hærent jam faucibus nostris demomonum furis accensi hæretici, corporum, animorumque nostrorum odio ardentes, immortalis Dei templis ruinam, sacramentis interitum, orthodoxæ religioni pestem, exitiumque meditantur, nec rapidis illis Rheni vorticibus, nec tantis his Alpium jugis objectis, ut ante solebât, cohibentur: in Galliam, in qua me miserum jam vix emergi audeo, in Hispaniam, in Italiam fera ista diluvies pervadere, hæc quibus undique claudimur montium cacumina alluere, Europam inundare, omnia ubique obruere contendit. Ac sponsa quidem Christi, pro qua ille se illudendum, conspuendum, flagellandum impurissimis hominibus dedit, acerbissimos cruciatus pertulit, sanctissimum sanguinem effudit, crudelissimum crucis tormentum subiit: quos hoc tempore appellet, quorum opem auxiliumque imploret, per quos a dirceptione, cæde, incendio eripiantur: per quos aras, sacra, cærimonias retineat, nisi vos. PP. SS. habet neminem, nisi in vobis. PP. SS. Spes nulla reliqua est nisi per vos PP. SS. a tantis malis recreetur. Poteritne aliquod crudelitaris, suppliciorum, tormentorumque genus effugere? poteritne immanis Holophernis rabiem non exaturare? poteritne hæresum perversitatem omnium, opinionum portentosa, monstra, aut vetera excusitata, aut nova excogitata evitare?

Expergiscimini per viscera misericordie domini nostri Iesu Christi, saccum, ciliciumque induite: cineres caniciebus vestris aspergite, inter templum & altare sordidati, squallidique plorate, vitgam vindictæ vigilantem, & lethalem plagam jamjam intentantem vestris a nobis lactymis avertite, accensam Dei in nos iram vestris precibus supplicationibusque restinguite. Christum pro nobis Deo patri placentem hostiam offerte, ad Christum mediatorem confugite, ut homo pro hominibus, ut frater pro fratribus, ut caput pro suis membris laboret, quasi vestro jure postulate, fidem vobis ab ipso datam, permissaque reposcite, jejuniis adversus horum Holophernarum impietatem, immanitatemque pugnetis, & quam illi libidinum notam nobis inusserunt, hac potissimum ratione exurite: collapsam cum multis, magnisque in rebus, tum in jejunando veterem illam qua tantum noster ordo valebat, severamque disciplinam instaurate, ne in antiquis solum annalibus legatur, ac ne legatur quidem, sed in moribus, vitæque nostra reperiatur. Sit hoc inter catholicos, & hæ-

^a cluice.

reticos cum primis maximum discrimen, ut illi noa jejunandi, sed vno & exquisitis terra, marique epulis se obruendi licentia concupiscant, non jejuniarum arctissimis legibus astrictos, & in veram a peccatis libertatem assertos nos esse gaudeamus: Holopherntis istis ad sua nos convivia vocantibus, illis Iudith verbis respondeamus: Non possumus manducare ex iis quæ nobis præcipitis, ne veniat super nos offensio, ex iis quæ nobis ecclesiæ detulit manducabimus: illi, omnium qui monastica, eremiticæ, anachoreticæ vitæ aliquam adhuc imaginem retinent claustra, templa, jejunandi disciplinam disturbent, demoliantur, tollant: nos pro illis potius, quam pro sanguine, quam pro vita, quam pro spiritu nostro dimicemus: & ut Spartaco duce, ergastulis ruptis maximè Romanis servile bellum excitatum est: Sic pluresquam Spartacus Lutherus omnes qui ubique terrarum trihus sanctissimis votis nuncupatis Dei Opt. Max. sese servituti addixerunt, ad arma contra dominum capienda, ad pileum per summam perfidiam impietatemque quod ipse prior designavit, arripendum vocet: nos tam nefarius sacrilegii execratis, tam sanctis vitæ institutis consecratis, gentem præcipue sanctam ac regale sacerdotium esse judicemus, nec cum vestris PP. SS. auctoritatibus, sententiis, decretis abstinentiæ, ac jejuniarum firmitate roboratis tamquàm Iudithico gladio hæresiarum impia dogmata rescideritis, ut illa ex sublimiore loco avulsam Holopherntis caput suis civibus, sic vos ex isto dignitatis supremo fastigio hæresum impietatem, fidei, morumque integritatem stabilitam orbi terrarum ostentantes exclamare possitis: *Laudate dominum Deum nostrum qui non deseruit sperantes in se, sed in nobis famulus suis adimplevit misericordiam suam, quam promisit domui Israel.* DIXI.

CIX.

ADEODATI SENENSIS, THEOLOGI
*Augustiniani oratio, in die cinerum
ad patres habitam in concilio
Tridentino.*

ANNO
CHRISTI
1522.

L O Q V A R N E semel ad dominos meos, cum sim pulvis? Sed loquar. Nam non ego (quantumvis abjectus & humilis) solus cinis sum, sed etiam omnes. Hoc enim ipsum sancta hodierno die admonet ecclesiæ, *Memento, inquit, homo quia cinis es, & in cinerem revertaris.* Agnoscit pia, sed gemens ecclesiæ divinam sententiam. Agnoscit poenam prævaricationis antiquæ, quam Deus homini non sine summa misericordia inflixit. Scutum est enim cogitare, id quod seminatur vulgum vivificari posse, nisi prius fuerit mortificatum. Ideo in priori hac mortificatione carnis (antequam eandem ipsam deponamus) militiæ Christiæ præsidia sanctis inchoamus jejuniis, asperis cinere capitibus, quia peccatis nostris caput nostrum Christum ad eam sacrificii rationem adegimus, ut caritatis igne succensus, seipsum in holocaustum, & hostiam Deo in odorem suavitatis obtulerit. *Ephes. 5.* Quos quidem cineres ex illis palmarum ramis, quibus obviam salvatori processimus ad passionem venientes, non sine mylterio conflamus, quia victoria Christi in cruce parata, per palmam apte significata, in hoc maxime se prodit, quod nos tumidos ac superbos humiliarit, & ad nostrum ipsorum veram cognitionem perduxerit. Illud etiam elegantissime representat victorias, quas contra hostes nostros comparamus, non nobis *Eccl. 1. 7.* esse

Genes. 1.

6

Genes. 3.

1. Cap. 15.

2. Pet. 2.

10. 12.

10. 16.

Eccl. 1. 7.

esse

N N O
CHRISTI
152.
p. 4.

3.

or. 2.

ib. 1.

1. 9.
1. 119.

ib. 27.

ef. 3.

ib. 32.

92.

ef. 4.

ef. 17.

8.

ef. 3.

esse ascribendas, qui sumus terra & cinis, sed Christo servatori, cujus præsidio muniti equid non possumus? De hoc autem facto cinerum ritu ac ceremonia dicturus, per quam nobis humana miseria palere adumbratur, quæ unus & præcipuus erit orationis nostræ scopus, conabor quam brevissime ostendere. quid domini spiritus de ea tam naturæ, quam legis, & gratiæ tempore figuris commoustraverit. Quam ita generaliter, tantoque consensu univèrsa servat ecclesia, ut non nisi vel de apostolorum traditione vel Spiritus sancti tacita suggestione ortum habuisse credatur, sicut divinæ vindictæ, quam dominus quondam comminatus est symbolum fuit, & testimonium evidentissimum. In quo quidem lugubri, sed pio cinerum sacramento explicando, precor adit suo nobis favote virgo illa gloriosissima, cujus corpus ab hac lege singulari Dei munere exceptum est. Quippe quæ ex purissimo sanguine Filii Dei sanctissimo corpori, quod non vidit corruptionem, materiam subministravit. Quod in hoc spiritus domini aptavit, ut per mortem illius, ac resurrectionem a morte animæ, & rædem ab incinerationis hujus lege liberaremur, quippe, ut copiosa utilitas copiosæ redæptionis esset in sanguine suo. Adsit etiã atque etiam obsecro, & obsecro Christus filius ejus, qui nobis a quatuor ventis immittat spiritum sanctum suum, insuffletque super ossa nostra, hosce cineres, & pulverem, ut audito hodie verbo domini, & ecclesiæ. nempe: *Pulvis es, & in pulverem reverteris, sapiant, intelligant, & non visissimaprovideant, moxque per salutatem pœnitentiã reviviscant.*

Quoniam igitur de hominis vanitate verba facturus sum: non erit abs re, illius nobilitatem, dignitatẽ ac decorem, quo olim a domino in sua illa ptima conditione mirifice est indutus, breviter perstringere. Inveni. patres sanctissimi, in vetustis Aræbum monumentis Abdalam quemdam Saracenum, magni nominis, & famæ etiam celebrioris virum, interrogatum aliquando: equid suo judicio, in pulcherrimo hoc orbis terræ theatro admirandum maxime spectaretur; Nichil spectari in hac quasi mundana scena homine præstantius, & admirabilius respondisse: Cujus sententiæ Mercurius ille ter maximus, obsoletatum religionum in Ægypto fator doctæ illa exclamacione, *magnum, o Asclepi, miraculum est homo, pulcherrime astipulator.* Quod si mundi sapientes, tam præclare de homine collapsõ, quem illi tantum agnoverunt, sunt philosophati, quid dixissent, si illum secundum Deum in justitiã & sanctitate veritatis creatum intellexissent? De quo sapiens ille cælestis tam alte sentiens, in hæc verba plane erumpit. *Deus de terra creavit hominem, & secundum imaginem suam fecit illum, vestivitque illum virtute, numerum dicitum, & tempus dedit illi, & potestatem eorum quæ sunt super terram. Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiis & volatilibus. Consilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illi, cogitandi, & disciplina intellectus, & scientia spiritus replevit illum, bona etiam & mala ostendit illi. Quippe qui factus denique cælestis, subcælestifque mundi copula, quod & Perse, ac Magi dixerunt, a beatissimis angelorum mentibus, ac reliquis ultramundani sæculi virtutibus, teste Davide, paulo est diminutus. Sed, qui in cælo, Dei optimi maximi munere ac dono, esse videbamur, nostra, patres amplissimi, ignavia & socordia*

cecidimus quasi ex aëstis in angustias plane omnes, atque ærumnas, & mille hujusmodi mala projecti, & præcipitati. *Homo, inquit regius ille psaltes, cum in honore.* Dei misericordis beneficio, esset, non cognovit, hinc justo illius punientis judicio factum est, ut comparatus sit jumentis insipientibus, & perquam similis factus sit illis.

Et ut a nomine exordiar, constat apud Hebræos duas esse voces, quibus homo nominatur, Adam nempe, & Enos, ut intelligamus hominem non solum conditione, sed & nomenclatura calamitosum esse. Adam namque demonstrat hominem secundum corpus, ut sit Adam dictus ab originis & materiæ suæ vocabulo, velut terrenus sive terrestris, ad quod respexisse perspicue cœnitur apostolus, cum dixit. *Primus homo de terra terrenus.* Item, *qualis terrenus, tales & terreni.* Enos autem quod sua etymologia obliviscentem significat, hominem quo ad animam exprimit, secundum quam *oblivus est Dei creatoris sui,* non quidem ea oblivione, quæ vulgaris est, sed illa, quæ in spiritu, & veritate existit. Quod ex antithesi subtilissime indicavit propheta cum inquit: *quid est Enos, qui memor es ejus, aut filius Adam, quia visitas eum?* memoriam Dei cum oblivione nostrâ pulcherrime componens. Quid enim præclarum esse potest inutile & abominabile homo, qui domos habitat luteas, & tertenum habet fundamentum, & quasi aquam bibit iniquitatem? Quem Spiritus sanctus suis coloribus depingens, titulis gloriosis, & clatis epithetis non est assuetus vocare, cum minime in principum aula, quæ est titulorum officina, vestitus sit, sed scapham, ut dicere solemus, scapham vocat. In illius contemptum & humiliationem alias eum pulverem nominat, alias carnem, alias vanitatem, alias mendacium. Cujus parentes, si ejus generis nobilitatem spectemus, vocat putredinem, sororem autem veterem consumentem. Quo despectu etiã apud Isaiam loquitur *Ægyptus homo, & non Deus, & Isai. 31. equi ejus caro, & non spiritus.* Cui Christus non credebatur semetipsum, quia sciebat quid esset in homine. David quoque cum hac tanta verborum emphasi ait: *Sciant gentes, quoniam homines sunt.* Quid potto in evangelis Christi testimonio contemptibilius hominum traditionibus? Itidem & Paulus: *Nonne, carnales estis, & secundum hominem ambulatis?* & rursum: *Si hominibus placere, Christi servus non essem.* Qui etiam cum veterunde, & modeste loquitur, significatissime humanæ naturæ miseriam pestringens, dicere solet: *secundum hominem dico.* Homo quippe natus de mulieræ, brevi vivens tempore, qui repletur multis miseriis, tanto discrimine prodit in lucem, cujus tam destituta, tantisque periculis obnoxia est infantia, tam fugax adolescentia, tam præceps juventus, tam molesta senectus, quem sexcenta, & amplius morborum genera quotidie infestant, nec pauciores impetunt casus, tuinæ, venena, naufragia, bellum, terræmotus, lapsus, fulmen, & quid non? Ut hinc cõsetens quidam cum singulis animantium genitibus conditionis nostræ sortem, scite pronunciatit, nullum esse animal homine calamitosius. Alius item judicaverit, optimum esse, aut non nasci, aut quam ocissime aboleri.

Et profecto, viti patres undecumque ornatisimi, si penitus introspiciamus quid Spiritus sanctus de nostris ossibus vaticinetur, quid de cineribus carnis nostræ in factis bibliis philoso-

A N N O
CHRISTI
152.
Psal. 48.

1. Cor. 15.

Deut. 32.

10. 4.

Psal. 8.

10. 4.

10. 19.

Gen. 7.

Gen. 6.

Psal. 16.

10. 17.

10. 2.

Psal. 92.

Matth. 15.

1. Cor. 3.

Galat. 1.

Rom. 3.

10. 13.

phetur, statim auditori sumus: Philosophi (ut dicitur) de trivio, tam ne magnum miraculum homuncio? & bulla, ut in proverbio, qui momento temporis enascens, simul & evanescens, quasi flos egreditur, & coneritur, & nunquam in eodem statu permanet? Certe David sui pulveris ac cineris probe conficius, & sancta quadam admiratione raptus, exclamat: *Domine quid est homo quia innovisti ei: aut filius hominis, quia reputas eum?* Divus etiam Iob admirandus, penneque extaticus: *Dignum, ait, ducis super huiusmodi aperire oculos tuos?* Regi & prophetae, qui in cithara, & voce psalmi suavissime cecinit, *homo sanum est, cuius dies tamquam flos agri sic efflorescunt, & velut umbra praetereunt.* Denique universae vanitatis rationem, in hominem concurrere, argumento id esse potest, quod homo cum ceteris creaturis hoc habet commune, ut mutationibus in horas sit subiectus, quod innumeris paenis & calamitatibus sit subditus, demum peccato, quod omnium vanitatum est summa, sit obnoxius, ut magna ductus ratione propheta dixerit: *Universa vanitas omnis homo vivens.* Et Salomon ejus filius eodem spiritu actus, *vanitatem vanitatum*, hoc est, summam vanitatem eum appellavit. Vanum autem illud vocant, quod inconstans, inutile, inane, & nudum est, cuique inniti quicquam non potest. propheta etiam ille, qui semel, iterum atque iterum ad deiciendam, & frangendam penitus tanti verius superbientis, ac lascivientis audaciam, reperitis ingeminatisque vocibus acclamavit: *Terra, terra, terra, audi verbum domini, nos esse tripliciter, & in universum miseris apertissime declaravit. Quod paradoxon forte videri poterit paulo delicatioribus, qui alta de se sapientes, humilibus minime consentiunt, sed ambulantes in magnis atque mirabilibus, hei nimium, nimium super se suavissime vivunt, illud nunquam non habentes in ore: Anima mea habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* Et illud: *Exiguum & cum radio est tempus vita nostra, & non est refrigerium in sine hominis, neque est agnitus quisquam reversus ab inferis. Venite ergo fruamur bonis, & utamur creatura, tamquam in juvenute celeriter. Vino pretioso, unguentis nos impleamus, neque praetereat nos flos temporis nostri. Corozemus nos refts antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranscat luxuria nostra: quoniam haec est pars nostra, & fors nostra.*

Confulto igitur Spiritus sancti, cujus filia & discipula est catholica & apostolica ecclesia, prorum omnium mater ac nutrix, scripturarum quoque vocibus admonita, pie docet, & sancte etiam eruit ad retundendam carnis nostrae superbiam, quae Adamum illum gravissime olet, ritum hunc anniversarium, & ceremoniam tot jam annis religiose instituit, ut stato hoc tempore, tacri cineris asperzione, quotannis admoneremur, quam fragiles, quam caduci, quam imbecilli, & plane nulli simus, nisi in vasis nostris fidelibus, ossibus atque cineribus, quos circumusque gestamus, vetus ille primus & de terra terrenus Adam moriatur, ut in nostris peccatoribus, facer ille secundus de caelo, atque omni ex parte caelestis Adam resurgat. *Vi sicut portavimus imaginem terreni, ita portemus imaginem caelestis.* Neque vero in hoc sacri cineris ritu comparando mater nostra, ac magistra ecclesia scripturis sacris est desituta. Primum namque in lege na-

tura virille in camino humiliationis & paupertatis excoctus, & tamquam aurum in fornace a domino probatus, saecum confuit super cutem, & operuit carnem cinere, culpam suam nimirum per poenitentiam tegens, ne in idiltri dii iudicii examine ad ultionem videretur. Quippe qui corde poenitentiam egit, ac in favilla, & cinere satisfecit, cum divinam iustitiam contemplatus, nihil aliud quam favillam & cinerem se esse cognovit. Quo etiam poenitentiae ritu, regem illum cum suis Ninivitis fuisse usum legimus. Quando audita Dei sententia, regum abjecit vestimentum, hoc est, nec regiae dignitatis, nec gloriae vestium, nec voluptatis ciborum memor, se totum Deo prostravit, caput demisit, pectus percussit, postremo hominem mortalem, & peccatorem se recognovit, omni gratia indignum, summam autem poenam comeritum. Neque item hanc tam piam, & salutarem cinerum ceremoniam legis testimonio vacare, manifestis, & perspicuis verbis liber Numerorum docet, cum de aqua expiationis, quae cineres continebat, sermonem faciens, ita concludit: *Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiae.* Quo profecto eleganti symbolo, poenitentia nobis, & nostrae vilitatis cognitio insinuat. Hinc apud Iudaeos consuetudinem natam esse constat, ut quoties calamitatus opprimerentur, aut ad poenitentiae remedia confugerent, toties se cinere aspergerent, aut in eo federent. Quod sanctissimi viri David, Daniel, Iudith, nutricius Esther, & plures alii fecisse deprehendunt. Unde & propheta adhortantis est vox, *Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere.* Christus etiam suo ipsius ore Ninivitarum poenitentiam commendans, & civitatis Bethsaida, & Corozaim durtiam, & cor impenitentis hisce verbis exprobrans: *Quomodo si in Tyro, & Sidone fuissent facte tot virtutes, utique in cinere, & cilicio sedentes poeniterent: ritum hunc cinerum discrete satis comprobasse videtur. Adeo ut quidam in extremo illo Christianae mortis agone constituti, cineribus, pro molibus stramentis, uterentur, ut terrae, & pulveri affluerent, in quem brevi erat reversuri. Quippe qui non solum cinerem tanquam pnam manducabant, verum etiam & pro cubili sternerant. Quod & beatus Martinus, suo ipsius exemplo pie admodum commendavit. Cujus illa beata vox fuit: *Non decet Christianum, nisi in cinere mori.**

Atqui, patres optimi, pulvis ante faciem ventii, & lutum platearum condeletum, & conculcatum, nempe haereticum novatores, quibuscum nobis est colluctatio, tamquam adversus carnem & sanguinem, irrident, oblatrant, insurgunt contra hanc piam cinerum asperzionem, quasi non essent filii Adae, & quasi peccatum per Adam non intrasset in mundum, in quo omnes peccaverunt. Sed quid facerent aliud? Qui tam longu vale jejuniis, & universae carnis mortificationi dixerint? Qui laboriosa opera penitus respuerunt? Et quos non pudet sub capite Christi spinoso membra fieri delicata, quam praesens hoc symbolum aspernari? Sed audiant, obsecro. *Si enim cinis vitulae per Moysen aspersus, sanctificabat ad emundationem carnis, quanto magis cinis ex sacris palmarum ramis, verbo Dei, & oratione per sacerdotem euangelicum, consecratus, & a fidelibus reverenter suscepius ut pie tredit ecclesia, & sancte etiam precatur, sanctificabit,*

ANNO
CHRISTO
1563.

Iob. 13.

Psal. 143.

Iob. 13.

Psal. 102.
Eccles. 1.

Psal. 38.

Eccles. 1.

Hier. 2.

Rom. 12.

Psal. 130.

Luca. 12.

Sap. 8.

2. Cor. 4.

2. Cor. 15.

1. Cor. 15.

Zecel. 12.
Iza. 48.
Sap. 3.

ANNO
CHRISTO
1563.
Lib. 16.

Lib. 47.

Ion. 3.

Nam. 19.

Psal. 101.
Dan. 6.
Iudith. 9.
Esth. 4.
Huer. 6.

Ma. th. 23

Luc. 10.

Psal. 101.

Psal. 42.
In Luth.
ranoi.
Psal. 17.

Eph. 5. 6.

Psal. 4.

Rom. 5.

Hebr. 9

2. Tim. 4.

cabit, vel saltem ad sanctificationem proficiet? Si interrogati non semel. sed iterum, ac tertio quid primum in Christiana religionis insit præceptis, nonne cum Augustino humiliter semper respondere liceret? Cui satis plane facimus, cum superbam cervicem nostrâ sensibilis cineris ritui demittimus. ut qui corpore peccavimus, holocaustum etiam de nostris corporibus domino faciamus.

Admonemur etiam præsentis solennitatis cæremonia, ut cinerum proprietates, & conditiones in nobis ipsi, qui sumus pulvis, & cinis, penitus agnoscamus. Quid enim cinere levius, qui vel minimo vento circumferetur? Quid autem homine inconstantius? qui ad omnem suggerentis dæmonis, aut mundi allicitus, aut carnis pellicienris tentatione, & blanditiis, illecebrasque succumbit? Quid rursus cinerum natura imbecillius & impotentius, qui per seipsum loco proferri moveri nequeunt? Quod sane debilitatis, & imbecillitatis humanæ nos commonescit, cum a peccato resurgere nobis penitus sit impossibile, nisi illius de cælo spiritu flante impellamur, qui dixit: *Nemo venit ad me, nisi pater meus qui me misit traxerit eum.* Postremo cineres suapte natura infecundi sunt: nullum enim germen producere, aut productum conservare, vel nutrire possunt, cum ex seipsis sint steriles, pinguedineque omni ac virtute vegetandi careant. Quid autem humana natura post peccatum magis infecundum ac sterile? ut vete de illa tamquam de terra maledicta, dictum sit: *Spinæ, & tribulus germinabit tibi.* Nihil itaque ex nobis, quasi ex nobis, possum, nisi terra nostra, pluvia illa cælesti, ac voluntaria mactetur, planeque irrigetur. Cujus David scientissimus erat, cum sumum sterilitatem, agnoscentes, dominum precabatur, dicens: *Anima mea sicut terra, sine aqua tibi.*

Proinde Christus, Dei virtus, & sapientia penitissime cognoscens figmentum nostrum (sicut illud & Samiis vas multo fragilius) recordatusque pulveris nostri, expuens aliquando in natæ nostræ cineres, eos univit, firmavit, ac stabilivit, nimitum quando *verbum caro factum est.* & terram nostræ humanitatis in consortium suæ divinitatis ineffabiliter assumpsit. Quamobrem cum primum Christo initiamur, aquis salutaribus tingimur, cujus beneficio, pulveris ac cineris conditiones, hoc est veterem hominem cum actibus suis exuentes, Christumque ipsum, in cujus homine baptizamur, induentes, fidei constantiam, atque uberm illam bonorum operum fecunditatem, de illius plenitudine, accipimus. Quid igitur homine Christiano fortius? Quid potentius? Quid ornatus, ac locupletius?

De homine igitur restituto, & instaurato jam libeat ad raucedinem usque acclamare, magnum imo vero maximum, o patres, miraculum est homine, de quo Spiritus sanctus tam insigne testimonium proferte dignatus est: *dixi, digestis, & filii excelsionum.*

A Verum enimvero quemadmodum tam præclarâ hanc, & sublimem dignitatem, nulla re magis, quam humilitate nobis comparamus, ita nullum sane melius illa, tendendæ atque conferendæ tantæ gloriæ studium inveniri potest. Quare si sapimus, patres, unam humilitatis virtutem, quotidiana ac jugi mortis nostræ meditatione colamus. Hæc enim una longe præstantissima est persecutandi, veteraque Christiana, quam sapientes hujus mundi etiam subodotati sunt. Philosophentur itaque Ægyptii, & Chaldæi, apud quos nata, & aucta est, sed non absoluta, neque unquam absolvenda astrologia, & reliqui ejus farinae stolidi homines astronomi de motu, aspectu, ac influentiis syderum & planetarum. Placeat philosophis sua illa de natura, causis, elementis, orbibus, atque intelligentiis superba, ne dicam inutilis philosophandi occupatio. Nobis vero Christianis, qui sumus lutei ac cineritii, de imbecillæ fragilitatis nostræ cineribus doctæ, humiliter, pie, sancte, multoque etiam cum favore speculati gratum sit ac inter ipsos vililitatis nostræ cineres, nobilitatem nostram quærere, cælo, & cælestibus, instauratoris Christi beneficio, aequandam. Incineremurque phœnicis instar, ut illustrius reviviscamus. Renovemur, ut aquilæ solent, id quod corruptio ne significantissime dixit apostolus in incorruptionem. Et fexit Deus ut cineres per Adæ veteris mortificationem, & sepulturam illustriores simus, nihilque nobis cum illis, quibus dictum est: *vos autem sicut homines moriemini.* O si patres SS. quemadmodum in foco nostro familiari sub cineribus operiti, atque abditati latent carbones, ita sub nostræ mortalitatis cineribus lateant sacri & nunquam extinguibiles Christiani amoris ignes, quo cum dilecta non solum languesamus, vetum etiam ardeamus, profecto beati erimus.

D Tam vero uade nobis tot opinionum, atque hæresum monstra nata sunt? Vnde voces alienorum, quas Christi oves minime noverant, in ecclesiam irreperunt? Vnde tot, tam effrontis & inveteratæ duritiæ, tamquam adamantinæ pervicaciæ homines prodire? qui tantis eloquiorum castorum divinis molibus non fatiscant, tantisque ponderibus cælestibus non succumbant, tantis etiam evangelicis malleis non conquassentur, tantis postremo apostolicis fulminibus non contendantur? Nisi ex pulveris & cineris nostri oblivione, atque arroganti falsi nominis scientiæ persuasione? *Quam quidam promittentes circa fidem excidunt.* Vnde etiam reipublicæ Christianæ facies tam squalida, tamque deformis, & super carbones dinigrata? *Quomodo obscuratum est aurum, immutatus est color optimus?* Quo depertit decor ille vultus tui, opulcentissima mulierum? Vnde tot, tantique abusus in patadiso Dei? Nisi quia supetbit ac lascivit terra hæc, & cinis?

E Proinde, patres consiliosissimi, qui levastis dudum oculos vestros, vidistis que regiones magis siccæ ad ignem quam albas ad messem. Et ab omni Christianorum orbe (nam vicit iter dorum pietas) venistis tandem in agrum domini Dei nostri, quem veptibus magis quam frugibus, insuetuosisque arboribus, quam insuetuosis, occupatorem invenistis. Atque ut ne steriles ejusmodi arbores, olivæ fructiferæ, ac terebintho extendenti ramos suos, tetram occupare pergerent, saculo agrum, securi malas arbores, falce triticum in hortæ domini colere, excindere, ac metere cœpistis. Quod igitur tam pie,

ANNO CHRISTI 1563.

Mar. 12.

Psal. 102.

1. Cor. 15.

Rom. 6. Col. 3. Psal. 81

Can. 2.

10. 10.

Psal. 2.

Hier. 23.

1. Tim. 6.

Thren. 4.

Tren. 4.

Iacob. 1. Cant. 5.

Eccles. 10.

10. 4.

Cant. 7.

Luc. 13. Psal. 5. Ecc. 24.

Matth. 3.

Matth. 33.

ANN
CHRISTI
1563.
Exhorta-
tio.
2. Cor. 15.
Philip. 2.
Psal. 67.
Rom. 16.
Heb. 13.
Math. 13.
Levit. 26.
Deut. 32.
Hier. 6.
Math. 5.
Ioel. 2.
Añ. 20.
Ephes. 4.
1. Thef. 4.
Iſa. 52.
Ezech. 9.
Tii. 2.
Psal. 132.
1. Thef. 4.
Math. 2.
Añ. 15.
Math. 23.
Gal. 6.
Genes. 32.
Heb. 5.
Psal. 2.
Math. 24.
Ezech. 13.
Gal. 2.
Malac. 3.
1. Tim. 6.
Psal. 118.
2. Tim. 4.
2. Tim. 1.
Levit. 6.
Gal. 2.
1. Thef. 2.

tamque faulte a vobis captum est, urgete vestra A
caritate: Implete ecclesiarum gaudia: *Incepate
feras arundinis, Sirenes istas impio labore poly-
graphas, quæ per canoros dulcesque sermones
innocentium corda seducunt. Cohibete scriba-
cissimos pseudoangelistas, qui varias & pere-
grinas doctrinas, olim sepultas, tanto reipubli-
cæ Christianæ malo revocant ab orco. Quod
si doctorum, & scribarum nomine sibi blandiun-
tur, imitentur, obsecro, hominem euangelicum
proferentem de thesauro suo nova, sed cum ve-
teribus. Iubemus enim comedere vetustissima
veterum, & prohibemus nova, recentiaque in-
venire, quæ non coluerunt patres nostri, quos
nova veritate, & veteri novitate sequi admo-
nemur.*

Sed illis tantisper dimissis, ad vos redeo, o
sales terræ, condite, imo cum sitis ipsi sanctissi-
mi, sanctificate ecclesiam, ut in lectione sacra
Spiritus sanctus hodie qui vos in ea posuit epi-
scopos, benevole hortatur, liberantes illam a
doctrinarum ventis, quibus plebs misera circum-
fertur, atque a pravis moribus, quorum culpa
Christus ipse servator, qui nos vocavit, non
quidem in immunditiam, sed in sanctificatio-
nem, male audit, & blasphematur inter gentes.
Incipiat vero a sanctuario Dei optatissima hæc
sanctificatio, ad quam ipsi suspiramus, expectan-
tes beatam spem, ut inde tamquam a capite in
barbam, & ad oram usque vestimenti descendat,
quoniam *hec est voluntas Dei sanctificatio nostra.*
Onera, si tamen mandata illius, cuius *jugum sua-
ve est, & onus leve*, onera dicenda sunt, quæ ipsi
populo, & plebi Christianæ paralecti Spiritus
iusti, imposituri estis, non solum digito vestro
moveate, sed & humero portate. Instaurate an-
tiquam, sed pene collapsam disciplinam, prout
videritis parvulos nostros portare posse; qui
cum debent esse magistri propter tempus, edoc-
ceri rursus indigent, quæ sint elementa exordii
sermonum Dei: & facti sunt *quibus lacte opus sit,
& non solido cibo*, atque pro ea ratione ac moder-
atione, quam nostra turbulenta ferunt tempo-
ra: in quibus (proh dolor) *defecerunt sancti, di-*
minuta sunt veritates a filiis hominum, abundavit
iniquitas, & quod inficias ire non possumus, *ref-*
rixit caritas, nec est qui se opponat murum pro
domo Israel, neque qui ascendat ex adverso, ut stet
in prælio, in isto die domini, si vos ecclesiarum col-
umnæ, pastores, veraque mundi lumina, a qui-
bus ipsi omnes pendemus toti, vel non sustineatis,
vel dormiatis, vel connivatis.

Purgate filios Leui, colare sacerdotium, ritus,
ac ceremonias: quæ pietatem & religionem orn-
nant, non obruunt, confirmate. Si quid autem
superstitionis obrepserit, emundate, atque emen-
date pro vestro iudicio patres, qui modo sedetis
conflaturi, & emundaturi argentum. Custodite
etiam præcipue omni cura, studio, ac diligentia,
ut Paulus ad vos scribit propter fures, & inimi-
cos depositum. Depositum inquam illud, quod
auro, & topazo, gemmisque omnibus longe di-
tius, ac preciosius est, nempe catholice fidei talen-
tum, idque inviolatum, & purum servate,
usque in illum diem. Atque de eo deposito lo-
quor, quod vobis creditum est, non a vobis in-
ventum: quod accepistis, non ipsi excogitastis;
rem non ingenii, sed doctrinæ; non usurpatio-
nis privatae, sed publicæ traditionis; rem ad vos
perductam, non a vobis prolatam; cuius non au-
tores, sed custodes; non institutores, sed secta-

tores estis. Prophanas autem vocum novitates
ab ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei,
penitus extraneas, verustatque etiam & univer-
sitati contrarias, quasi Sireneos scopulos devita-
te. Quæ profecto si recipiantur, credite apostolo
necessum est ut sacerdotum patrum doctrina, pie-
tas, religio, fides denique ipsa, aut tota aut certe
magna ex parte violetur, inficiatur, labefactetur.
Adeoque labefactetur, ut ecclesia *quæ domus Dei
est, columna, & firmamentum veritatis*, totus pla-
ne Christianus orbis & credat, & dicat ignoras-
se, errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet.
Ejusque etiam paralecti Spiritus præsidio hæc-
tenus destitutum esse, quem servator Iesus in ca-
lum ascensurus, sese illi a patre missurum, atque
in ea, & cum ea mansurum ad sæculi usque con-
summationem recepit. Accipiant sancta pietati-
s nostræ literæ lucem, evidentiam, distinctio-
nem. Sed retineant plenitudinem, integritatem,
& proprietatem, inlibatamque omnino, & in-
corruptam natura permaneat semen illud undi-
que sacrum, undique sanctum, quod in hac ec-
clesiæ Dei agricultura fide patrum satum est.

Adjicite itaque splendorem, gratiam, & ve-
nustatem, preciosas divini dogmatis gemmas in-
structurâ, & ornatu spiritalis huius tabernaculi
tamquâ Bezelehel exculpate, fideliter coarpete,
sapienter ornate, ut vobis exponentibus intelli-
gatur, quod ante obscurius credebatur. Per vos
posteritas intellectû gratuletur, quod antea pris-
ca illa, & vetustior ætas non intellectû veneraba-
tur. Et ut semel dicam, eadem *quæ didicistis, acce-*
pistis, & audistis, docete, ut cum dicatis nove, non
dicatis nova. Id ipsum impense efflagitat Christiani-
anus populus, hoc a vobis expectant Christiani
reges, atque principes. Maxime vero omnium
invidiosissimus ille Cæsar Augustus, & pietate &
bello, & armis clarissimus: Cujus manum & bra-
chium glorificavit Deus, qui dedit imperium
regi suo, & sublimavit cornu Christi sui, ad ni-
mirum vindictam faciendam in nationibus, in-
crepationes in populus. Idem summo studio
contendit, petitque obnix sanctissimus ille pa-
ter, & pontifex maximus "Iulius tertius, episco-
porum princeps, apostolorum heres, potestate
Petrus, unctioe vero Christus. Monet deni-
que, & miris etiam modis obtestatur pia mater
ecclesia, quæ hodie gemens, ut columba solet:
immutemur, inquit, *in melius, quæ ignoranter pec-*
cavimus. Quippe quæ suorum filiorum rixas vi-
dens, simulque in uno die orbati utroque filio
timens, ad sponsum ita loquitur: *Si sic mihi fu-*
turum erat, quid necesse fuit concipere? Sed vos
non decreat patres afflictio sponsæ, quos ut
sponsi amicos, tam sollicitos ejus tenet obse-
quium. Quin potius arrigite, quæso, piæ aures
ad vocem illam sponsæ, ad vocem inquam plenam
fiduciæ illius, cui innititur, nempe dilecti:
Nolite inquit considerare quod suscita sim, quod
decoloraverit me sol, quod filii, non quidem
matris meæ, quod tamen crudele esset, sed aman-
tissimi uteri mei pugnaverint contra me. Atqui
*si consistant adversum me castra, non timebit cor-
meum*. Imo, *si exurgat adversum me prælium, in*
hoc ego sperabo. Scio sponsum meum posuisse
custodes in vicinis Engaddi, de quibus meliora,
& viciniore salutis sperare ausim, quam ut dicant:
vineam meam non custodivi. Sed habeo, inquit,
adversum vos paucos. Succingite ergo potius
lumbos mentis vestræ, memores mandarorum
Dei ad faciendum ea. Si verò (ut est hujus
nostræ

ANN
CHRISTI
1563.
1. Tim. 6.
1. Cor. 3.
1. Pet. 4.
1. Tim. 1.
Io. 14.
1. Cor. 3.
Exod. 31.
Philip. 4.
Populus.
Imperato
Eccles. 36
1. Reg. 2.
Psal. 149
Papa.
Ergo m
an. 1563.
1552. reci-
tata.
Eccles.
Iſaia 59.
Genes. 27
Genes. 25.
Io. 3.
Apoc. 18.
Cant. 8.
Cant. 1.
Vox eccles
ad synag
Oſa. 9.
Psal. 26.
Cant. 1.
Hebra. 6.
Cant. 1.
Apoc. 2.
1. Pet. 1.

nostræ iustitia, ut est fragilitas) somnus aliquis sensum obrepserit, ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israél. Quod si etiam dormientibus vobis superfeminavit noctû inimicus homo zizania, exurget ille cojus cor vigilat, & peribunt succensa quæque ab increpatione vultus ejus. Sic alligantur fasciculi ad combustionem. Sic pisces discernuntur in littore. Sic fatuæ virgines a sapientibus dignoscuntur. Sic colliguntur ab angelis de regno ejus omnia scandala.

Vigilate itaque, patres sanctissimi, state in fide, viriliter agite, confortamini, ut iniquorum fabulationes & novorum demoniorum doctrinas ab ecclesia Dei tandem aliquando depellatis. Annuet, fat scio, Christus vestris votis, modo impense velitis. Id quod hæcenus fecistis, & modo etiam facitis, & quidem paterno affectu. Propterea enim ab universo Christianorum orbe convenistis, ut de utriusque ægrotantis populi sanitate tractaretis, infirma consolidaretis, contracta alligaretis, abjecta reduceretis. Nec id quidem temere, licet tot præcesserint hujusmodi tractatus, toties conveniret ecclesia diligentissima utens disquisitione pro stabilienda veritate, & destruendo errore. Eadem enim cum Paulo sæpe dicere, & vobis non pigrum, & ecclesiæ maxime fore noceat necessarium. Hoc namque concilia novissima semper prioribus contulerunt, non quasi novam fidem profiteri, vel afferere voluerint, sed unam, & ipsam quidem antiquam, pro ea ratione, qua implicitem a magis explicito differt, summo studio & pietate dilucidare ac illustrare conati sunt, prout Spiritui sancto visum est, & rebus, & temporibus expedire. Qui novi splendoris incremento ecclesiam suam pro ejus paraclisi irradiat, & prout cernit portare posse loquitur, suggerit, & inspirat. Ergo qui bene cepistis, bene pergite. Date operam, ne quisquam de vobis vere, ac merito dicere possit: Hic homo cepit ædificare, & non potuit consummare. Dignum est enim tam felix principium, tamque faustum medium, salutari ac glorioso fine claudere. Non ignoro me non excitare dormientes, sed potius adhortari progredientes.

Redeant itaque per vos, pastores vigilantissimi, in ovile ecclesiæ aberrantes oves. Arceantur lupi, ac fures, qui eas maciant & perdunt. Abscindantur falsi & fallentes apostoli, qui eas conturbant. Agnoscant verum suum pastorem, Romanum nimirum summum pontificem, cui claves traditæ, cui oves creditæ sunt. Estis quidem & vos patres, jure optimo, cæli janitores, & gregum pastores, simulque in partem sollicitudinis ecclesiarum vocati, sed ille tanto melius, tantoque perfectius, excellentius, & gloriosus, quanto differentius præ nobis participibus, & consorribus suis nomen hereditavit. Cui quicquid non unitur, quicquid non innititur, credite evangelio, ruina est, nec ad ecclesiastici ædificii unitatem pertinet, extra quam qui deprehensus fuerit, peribit superveniente diluvio. Illius igitur doctrinis omnes imbuantur, monitis obtemperent, præceptis acquiescant, pro cujus fide Christus Iesus pastor ille bonus, pastorum princeps, & episcopus animarum nostrarum singulariter oravit, & exauditus est pro sua reverentia. Denique, ut tandem finiam, patres sanctissimi, sed tamen lucei, ac cineritii, hoc dicit dominus Deus, qui auferit spiritum principum. Idem & ecclesia mater quæ dissolvi cupit, & esse cum

A Christo: *Memento homo quod pulvis es, & in pulverem reverteris.* Nullus enim ab hac sententia liber esse potest, aut debet, non opulentus, non bysso, non purpura indutus, non princeps, non denique ullus hominum, etsi in summo potestatis fastigio constitutus emineat. *Finem utaque dicendi omnes pariter audiamus. Deum time, & mandata ejus observa, hoc est omnis homo. Et cuncta quæ sunt adducet Deus in judicium, sive bonum sive malum.* Idcirco time te potius enim qui postquam occiderit, habet præstatem & animam & corpus perdere in gehennam. Ita dico vobis, hunc time. DIXI.

ANN 2
CHRISTI
1534
Genes. 3:
Eccl. 12.
Matth. 10.
Luca 11.

C X.

CONCIO DE TRIBVS DOMINI NOSTRI Iesu Christi tentationibus, habita per F. Joannem a Ludogna doctorem theologum Dominicanum Tridenti prima dominica quadragesima anni MDLXIII.

Et ne nos inducas in tentationem.

SICUT vestri muneris & officii est, cardinales Illustrissimi, patres reverendissimi, oratores clarissimi, ecclesiam Dei custodire, adaugere, ad vivam nativamque effigiem revocare: ita mei esse credidi, de malis quibus illa laborat, vexturque admodum, vos impræsentiarum admonere. Laborat autem (si prudenter advertimus) multis, magnis, contagiosis, periculosissimis, quæ omnia tribus dumtaxat locis nostræ orationis commode complectemur & aperiemus. Primo enim loco, de incredulitate & dissidentia in Deum. Secundo de inani, brevique peritura gloria. Tertio demum de avaritia tractabo. De his tamquam tribus potissimum maculis, quibus ecclesiam Dei decoloratam, deformatam, nimisque (prohi dolor) defiguratam conspiciamus, tractabimus, non faciat, affectatis, aut adulatois, sed planis, simplicibus, flebilibus, seriisque verbis & sententiis.

Quandoquidem de iisdem planissime, simplicissime, multumque serio nos admonet evangelium hodiernum, dum evangelista dicit: *Tunc dicitur est Iesus a Spiritu in desertum, ut tentaretur a diabolo.* Nusquam antiquus ille Dei voluntatis, verborum & operum detestabilis gloriator atque corruptor, nimiram diabolus, oportunitus, commodiusque tentat, quam cum videt Deum maxima hominibus pro sua gratia polliceri, nosque incredulibus & insperatis donis ac beneficiis ab eodem ornatos, & cumulos in-tuetur. Tunc, ut Iob loquitur, *Satan ascat inversos Dei,* & obtenta licentia mare circuit & aridam, ut fideles, obediens, gratosque Deo homines a fide, conceptaque fiducia avellat & in incredulitatem dissidentiamque Dei illos concijiat. Cujus quidem satanicæ indolis, tartareique ingenii quamquam multa, variaque passim extant in scripturis exempla: tamen quia mens mea, propositumque a nobis thema alio vocant, sola præsentis evangelii historia contentus ero, qua tamquam exemplo quodam ad nostram istam doctrinam confirmandam, brevissime utar.

Cum baptizato Christo cæli aperti sunt, Spiritusque sanctus in specie columbæ supra ipsum descendit & sonora dulcisque vox patris de cælo audita est: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui:* eo sane tempore Deus pro hominibus humanissime loquutus est, nosque maximis donis, ac beneficiis donavit: quæ si per partes, ac sigillatim,

Matth. 4.
Iob. 4.Luca. 3.

ANNO
CHRISTI
1563.

latim, pro dignitate mihi explicanda essent, tem-
pus nullum ad recensendum satis esset. Non
enim pro se Christus baptizatus est, sed pro no-
bis, ut scilicet nostra peccata suffocaret, aquas-
que nostras sanctificaret. Non pro Christo cæli
aperiti sunt, cui ab æterno paruerunt: sed pro
nobis, quibus semper clausi fuerant. Non pro
Christo Spiritus sanctus visibili specie mansuetæ
columbæ descendit, quippe qui ab instanti divi-
næ incarnationis suæ Spiritu sancto plenus exti-
tit: sed pro nobis, quos variis charismatibus,
nempe mansuetudine, consilio, fortitudine, sa-
pientia, prudentia, fide, spe, caritate, gratis
inunxit, qui in ipso diligimur, patrique compla-
cemus. Illi admitando & supercælesti specta-
culo, omniumque filiorum Dei publico negotio
Satan astirit, factum vidit, verba, gesta que
confideravit, perpendit, examinavit, ruminavit-
que, & in secretioribus sui impii pectoris pen-
tralibus (non sine magna invidia) captiose re-
condidit. *Tunc dicitur est Iesus a spiritu in deser-
tum, ut tentaretur a diabolo.* Verum enimvero
non mox tentat, sed caute expectat donec diu-
turna abstinentia, patientissima malorum tol-
erantia, constantissima in Deum fiducia, filius
Dei suam obedientiam, & in patrem gratitudi-
nem appetere declavit.

Tunc Satan arrepta ab iis malis, quæ quam
maxime Christus patiebatur, tentandi occasio-
ne, videns nimirum, tristissimam solitudinem,
horrendam, meritoque fugiendam, cum bestiis,
feris que societatem, neglectum sui, esuriam, ma-
læque suadam famem, iis inquam malis seu va-
lidissimis arctibus, potentissimisque tormentis,
eum audacter impetit, interturbat & oppugnat,
intendens a fide, quam illum ex iis, quæ in ba-
ptismo audierat, concepisse putabat, in incredu-
litatem, & dissidentiam Dei detrudere: ignora-
bat utique Christum simul fuisse viatorem &
beatum: omnia vero quæ hæcenus dixi tres pro-
culdubio evangelistæ summam, paucisque ver-
bis nobis insinuant, dum scribunt. *Et erat in
deserto cum bestiis & feris, & cum jejunasset
quadraginta diebus & quadraginta noctibus postea
esurii: Et accedens tentator dixit ei. Si filius Dei
es, dic ut lapides isti panes fiant.* Hæc est (medius
fidius) sors omnium filiorum Dei, præsertim ve-
ro primorum procerum & capitum Christianæ
reipublicæ scilicet expeti a Satana, sicut sanctus
Lucas ait, *ut sicut triticum cribrentur & excutian-
tur.* Nam qui sponsum vincere, aut tantillum a
loco movere non potuit, is idem faciens spon-
sæ, commaculare, conspurcare, defædere suis ten-
tationibus nunquam cessavit, nec cessat. Sed
gratias agamus omnipotenti filio Dei, qui sita
oratione impetravit, pro sua reverentia ne defi-
ceret fides Petri, alioquin ut ille est cautus, sa-
gax, diligens nos vero incauti, imprudentes, ne-
gligentes, actum haud dubie esset de nobis:
quapropter obsecro vos, cardinales illustrissimi,
patres gravissimi, vosque doctores eruditissimi,
ut me de incredulitate, & dissidentia Dei tan-
tis per dicentem ac differenter, pro vestra huma-
nitate, patienter audiatis, & cogitetis me nunc
ex hoc loco velle sermonem auspicari. Mirabi-
mini forsitan, patres sanctissimi, quod postposita
hujus primæ tentationis triviali, communique
de gula expositione: Dominum nostrum de in-
credulitate, atque dissidentia Dei tentatum fuisse
dixerim.

Verum si attentis animis advertetis, ad ejus

gula radicem, in quam inimicus homo Christum
inducere satagebat, desinetis utique mirari, &
me cum communi expositione, communemque
mecum consentire sapienter, justique judicabi-
tis. Nam sicut peccatum illud gula, in quod
persuasi a serpente, primi nostri parentes deci-
derunt, ab incredulitate non dubie originem
traxit: ita equidem, si juxta hostis infidele con-
siliium, Christus de lapidibus illis, panes confe-
cisset, & ex eis ad satietatem usque comedisset
(quod tamen impossibile erat) a dissidentia Dei
gula utique illa processisset. Non enim quispam
negotium Dei mancipatus, ejusque obsequium ad-
dictus, quod non debet facit, ut fami, aut suis
necessitatibus succurrat, nisi prius plane de Deo
dissidat, ejusque præcepta, promissiones, aut
comminationes, neglecti, contemptique prius
habeat. Non me autem latet, innumeros esse in
ecclesia Christianos, qui (salva fide) aut ex
ignorantia, aut ex malitia, multa, quæ non de-
bent faciunt, ut sibi suisque rebus (quod aiunt)
consulant, quos tamen nec debet, nec potest,
constituta nostra regula comprehendere: in qua
de his tantum loquor, qui secundum similitu-
dinem prævaricationis Adæ, ex incredulitate
unius, aut multorum articulorum fidei, aut ex
magna dissidentia Dei, perditæ vivunt, siquæ
contra primam & secundam tabulam, peccatis,
& blasphemis sanctam Dei ecclesiam obsecrant.
Tantum enim stultorum plena est miseranda, ca-
lamitosaque nostra ætas. Verum ut rem de qua
nobis est sermo illustriorem faciamus, utque di-
cendis viam planam aperiamus, aliquot familia-
rissima (utinam non domestica) exempla in me-
dium proferam, a gemino tamen (quod aiunt)
ovo alte repetita.

Vnus ex articulis nobis ab initio revelatis, &
symbolo apostolorum propositis, atque promul-
gatis est, scilicet, *Credo sanctam ecclesiam catholi-
cam.* Hic nempe articulus olim in præcis eccle-
sias per universum orbem sparsis, fuit valde ple-
nus (ut ita dixerim) succi, hoc est, fides illius pe-
perit in ecclesia magnam penitentiam, obedi-
entiam, continentiam, præceptorum, sacramento-
rum, consiliorumque Dei eximiam reverentiam,
atque optimam intelligentiam: Nunc vero no-
stro deplorado sæculo, fidem illius articuli in-
vasit diabolus, arripitque vertit, & invertit,
volvitur & revolvitur, suisque venenatis manibus
compressit, & ex fructuosissimo articulo vacuum,
cassamque nucem fecit. Nam quid est, obsecro,
auditors candidissimi, abstinentiæ, continentiæ,
penitentiam, sacramentorum, quod cultus sancto-
rum, Dei consiliorum, concordiam, unitatisque
ecclesiasticæ inter Christianos haberi rationem,
quam palam profiteri, ex illo pingui & refertissi-
mo articulo diabolus suis malis artibus cassam va-
cuamque nucem reddiderit? Ex ea incredulitate
(sens dico, sentes audite) processit in ecclesia in-
satiabilis illa gulostitas, que nemo nō putat sibi li-
cere et quibuslibet vesci, ventremque implete, tem-
poribus etiam ab ecclesia interdictis, ac si mors
non esset in prohibitis rationabiliter cibus, sicut
incrat in prohibita arbore. Ex eodem rivulo or-
tum habet neglectus ille infidelisque contem-
ptus, qui passim in ecclesia obtinuit servando-
rum consiliorum Dei. Inde nata sunt monstrosa
quorundam episcoporum, multorum sacerdotum,
innumerabilium monachorum, & mona-
charum impudica, impuraque conjugia. Inde
emerit satanica illa licentia dimittendi legiti-
mas

Marc. 1.

Luc. 11.

Genes. 1.

mas uxores, & alias ducendi. Inde horrendæ illæ blasphemix, quæ nullibi non audiuntur in sanctissimum altaris sacrificium, & in ecclesiasticam hierarchiam prodant. Quis obsecro sufficiens erit enumerare densissimas tenebras, quas satan innoxit, introducta in ecclesiam incredulitate propoliti illius artulit?

Est præterea alius in capite libri scriptus articulus, omnium articulorum fidei caput, fons, & origo, nempe: *Anda Israel, unus est dominus Deus tuus, qui eduxit te de terra Egypti, & de domo servitutis, Non habebis Deos alienos, &c.* Sistite obsecro, patres gravissimi, hic pedem, atque oculos & animos vestros in me convertite. Nihil equidem causatore, criminatoreve illum magis urit, & ad invidiam extimulat, quam cum videt primum hunc articulum suum locum in ecclesia tenere: tenet vero cum eadem, dilucide, atque evangelice docetur: in eo enim suam bonam voluntatem erga genus humanum Deus exprimit, dum nobis revelat se Deum nostrum esse velle, a servitute peccati liberare, in cunctis malis protegere, nostrique singularem curam habere, ea tantum lege, ut nos vicissim soli illi credamus, soli fidamus, soli serviamus, solum amemus, uniceque colamus. Cum igitur adverterimus nos hujus reciproci amoris impatientissimus sit, nullum non movet lapidem, nihil intentatum relinquit, quo nos a Deo decurberet, & in infidelitatem, Deique diffidentiam detradat: & sicut olim synagogam, deinde sub gratia Asiaticas, Africanas, ipsiusque Græcæ ecclesias prædictis maculis, omnimodaque omnium morum corruptione deturpavit, evertit, & in pulverem redegit: ita nunc Latinas eisdem pergit denigrare, adeoque instat, quod nisi dominus custodierit ecclesiam suam, frustra proculdubio vigilatis vos qui custoditis eam.

Quapropter, Christianissimi patres, de corde puro, conscientia bona, fide non ficta orandum est Deus, ne præsidarias, auxiliaticæque manus suas nobis deneger, neve nos in tentationem inducat. Nam frequentissima illa tentatio, qua ad incredulitatem, diffidentiam, desperationem, odium, fastidium, rædiumque Dei cunctos vere Christianos sollicitat, tamen sit (ut psalmista loquitur) a latere cadat, id est, a sinistris sit, adeo est impetuosa, quod nisi noster Deus sua veritate, & fidelitate, eum secuto, nos circumdet, incutus profecto meridiani dæmonis vitare non valebimus: tantum adest ut in illius volantes sagittas, nocturnasque negotiationes non incidamus. Quare iterum dico assidue, continue semper rogandus, invocandusque est Deus ne nos inducat in tentationem: sin minus mihi credite, corruemus, & succumbemus, sicut innumeri (proh dolor) succubuerunt, & in diaboli laqueos quotidie imprudenter incidunt, dum baculis arundineis & Egyptiis innixi, mare hoc magnum & spaciosum, in quo infinitæ, gravæque sunt tentationes, tuto, secure, tranquille, se transiituros confidunt. Ex illa Egyptia vanaque confidentia emerferunt in ecclesia tot tenebræ sectatorum hominum, qui ab arca Noe, id est, ecclesia Romana exclusi, aquas iræ Dei se fugituros credunt, Babylonicas turres quas ipsi superbe excogitaverunt, cum conscenderint: ex eadem carne, arenosa confidentia ortæ sunt in ecclesia tot tenebræ superstitionum, salforum miraculorum, maleficarum arriam, & hominum sub hypocrisis Deo servientium. Inde tot

Concil. general. Tom. XIV.

A Cainici timores, tot Ischarioticæ horrendæ mortes, tot sanctarum legum, ne dicam Dei, osores, tantum denique inter Christianos legitimi divini culcus rædium, atque fastidium. Et quid malorum suis captiosis astutiis non intulit satan inducenda in animos hominum ignorantia, perpetuaque Dei oblivione? Ut igitur nostri inde fatigati hostis insidias antevertamus, utque quod ecclesiarum reliquum est, parum, liberumque a satanicis, mundi que tenebris servetis & custodiatis, opere præcium erit, patres sanctissimi, ut vos qui oculatissimi multique auriti debetis esse speculatores in altissimi montis Sion specula a Deo jure suo immediato positi, inde vocæ vestræ exaltetis, & æmulatione apostolica timeatis, ne sicut serpens sua adulatrice astuta seduxit Euam, ita mentes ovium vestrarum corrumpantur, & a prudentia, quæ est in Christo excidat. Quapropter commode satis hoc loco, prius de astutiis serpentis, deinde de prudenti simplicitate, qua illi obviandum est, non nihil attingemus. Ut sic fluido rædè cursu nostra oratio ad finem usque deducatur.

Tripartita acie astutissimus diabolus sanctam catholicam ecclesiam Romanam impugnat, sicut olim sponsum ejus triplici rætatione tentavit. In prima autem acie infinita nrædacia collocat, componit, & coærvat: quæ tamen specioso quodam stibio inerustat, quædam veta mendacis adglutinat: iis bene adornatus militibus, primæ rætatione in Christum irruit, dicens, *Tu no es filius Dei?* Fefellit auditæ vox, non faveat tibi Deus, jejuni tui, solitudinis, & paupertatis nullam habet rationem, bestis devotandum te objecit, solitudine, tristitia, frigore, nuditate, siti, fameque insuperabili te premit: quibus sane malis criminolos, itaque suam bene commeritos homines non filios solet ille immisericorditer punire. Eadem utique astutia Iob prius per suos amicos & uxorem, deinde Davidem olim tentaverat. Nunc vero sui non oblitus diabolus, simili mendaciorum acie onustus ecclesiam tentare pergit, per suos hæresarchas, mendacesque prophetas, semper clamans, ecclesia Romana non est ecclesia Dei, potest ne ecclesia Dei esse, ubi

D verbum ejus negligitur, & sola humanæ traditiones docentur? Vbi pro minimis, levissimis, imo nullis quandoque peccatis horribilis excommunicationis gladius passim in Christianos stringitur? Vbi potentiores alligant onera im-portabilia super humeros hominum, ipsi vero nec digro volunt ea tangere? Vbi denique ministris sacramenta, indulgentias, dispensationes, sacerdotiaque vendunt: quodque gratis acceperunt sine pecunia dare nolunt: & omnes quæ sunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. Iis & mille aliis similibus antiqui draconis vocibus, nunc veris, nunc vanis, nunc mendacibus totam fere Germaniam & Angliam, brevi tempore a nobis ille divisit, & nisi in Gallia (quæ sola mon-stris caruit) reliquisset sibi dominus septem millia virorum, qui non curvaverunt genua sua ante Baal, hoc est, qui usque ad sanguinem antiecclesianis resistunt, desperatum esset jam profecto de ea. Ne igitur satanicus iste cancer amplius serpat, aut majores vires sumat, prudenti simplicitate quæ est in Christo Iesu, obviandum est illi; id est, resistendum est diabolo, sicut Christus resistit, constanter inquam. *Non in solo pane vivit homo, sed de omni verbo quod procedit de ore Dei.*

Si vestra omnium expectationi per tempus
E E E E E respondere

ANNO
CHRISTO
1563.

1. Cor. 15.

Job. 2.

2. Reg. 16.

Mat. 13.

Mat. 23.

Matth. 10.

Philip. 2.

3. Reg. 19.

ANNO CHRISTI 1569.

respondere liceret, tria essent profecto mihi prolixo declaranda, atque repetenda. Primo pluribus rationibus ex scriptura collectis modus mihi esset explicandus, quo sola verba de ore Dei procedentia in nostris tentationibus nos consolantur, & in fide constabunt, firmioresque reddunt: ait enim doctor ille ecclesiasticus, in die malorum memento honorum, hoc est, cum tentaris in memoriam revoca, quæ tibi Deus verbo suo pollicitus est, & consolaberis, constabileris, tentatoremque victum repelles. Secundo non paucis de neglectu verbi Dei mihi tractandum esset, qui adeo inter quosdam doctores & prædicatores catholicos invaluit & obtrinit, ut jam non gladiis penetrabilibus, sed stipulis, paleis, plumis, Aristotelicis, Platoniceis, & Ciceronianis videantur multi cum adversariis debere manus conferere. O cæcitatem deplorandam? O horrendam iram Dei? Hostes nostri gloriantur de verbo Dei, gladioque nostros acunt, & contra nos stringunt. Nos vero nostra oscitantia & negligentia nobis petire eos sinimus. Tertio tandem deberem dignitatem, auctoritatem, indeviabilitatem, hoc est, dona Dei, sanctæ catholicæ Romanæ ecclesiæ exhibita, verbo de ore Dei procedente constabere, & confirmare, ut obloquentium adversariorum blasphema ora obtulerentur: non enim cum nostris malis usibus & peccatis dona (quæ sine penitentia largitus est nobis Deus) sunt coniungenda: sed altius separanda. Tollendi quidem essent abusus, vitandæ certæ occasiones, quibus nomen ecclesiæ inter hostes male audit, & blasphematur, nec eo minus dona Dei in pastoribus ecclesiæ adoranda sunt. Extant enim literæ regis magno sigillo calorum regis obligatæ, quibus præcipitur, ut Petrum & successores ejus, apostolos & suos successores, sicut se audiamus, & ab eisdem moderari, gubernari, regi, doceri sinamus. An vero quæ docent, præcipiunt, statuunt, ordinant, remittunt, retinent, concedunt, indulgent, secundum rationem & analogiam fidei & caritatis: an vero sui privati commodi tantum gratia fiant, ipsi viderint. Apparituri enim estis, patres conscripti, ante tribunal Iesu Christi, brevi reddaturi exactam rationem de donis ad ædificationem tantum ecclesiæ vobis concessis.

Rom. 11.

Matth. 23.

1. Cor. 5. Ephef. 4.

Psal. 90.

Genes. 3.

De istis, inquam, tribus multa verba oportune erant hic facturus. Verum hora me premit, non cupio prolixitatis redargui, displicent mihi gratis prolixi doctores. Idcirco ad secundam aciem; qua secunda tentatione Christum adortus est diabolus, properare me oportet. Ait enim evangelista: *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi, & dicit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum: Angelus enim suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Numquam convenit Christo cum Belial, ut verbum enim Dei, nempe *ut insidaberis calcaneo ejus*, manet in æternum: sive vincatur, sive vincat, inducias non petit, requiem non invenit. Vna acie in terram cadente, aliam erigit, multique congestis adulatoris sententis eam adornat, quibus veluti gloriosis vehiculis Christum in aera rapit, quasi dicere volens: Si quidem tu es filius Dei ab eo solo pendens, dignus profecto es, ut a deserto, quod nunc inhabitas, in sublimia rapiaris, per sanctam civitatem deambules, & in

pinnaculum templi, altissimum nethpe locum, tamquam lumen ecclesiæ constituaris. Unde si ad terram desiberis, sine offensa cades: nam angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Sic fiet ut admirandus populus mirificis laudibus ad sidera usque te evehat, magna gloria repleat, pro messia recipiat, & te divinis honoribus prosequatur. Cui dominus: *Scriptum est, non tentabis dominum Deum tuum.* Perinde ac si dixisset. Omnis honor, aut gloria, quæ ab offensa Dei proficitur, a tergo est relinquenda, & quæ lucra videntur, tamquam stercorea sunt posthabenda & rejicienda.

ANNO CHRISTI 1569.

Deut. 10.

Ut igitur evangelicam istam Christi responsionem in nostris tentationibus (quæ, si sapiemus, crebræ sunt) nobis theologice accommodemus, & applicemus. Avertendum vobis, patres sapientissimi, quod duobus pedibus in via Dei curritur, duobusque oculis mundi tenebræ illuminantur: dexter oculus fides est: sinister vero opeta sunt ex fide procedentia. Cum igitur indefessus hostis dextetum oculum nubeculis tentationum in eum sparsis vitare non potest: tunc sinistrum exercemento arundinis infirmare aut corrumpere suis artibus, procurat, hoc est, dona Dei in nobis gloria vana, vaniore jactantia, vanissimaque præsumptione adulterari nititur. Sumus enim homines adeo gloriæ cupidi, ut manifestissima peccata folis fici cooperite hereditario jure studeamus: tantum abest, ut præclara opeta, quæ in nobis, pro sua gloria, Deus operatur, pro nostra publicari nolumus. Vnde in nostra natura, tametsi misera, multa ignominia, nulla vero gloria plena: optimam nanciscitur satan occasionem, sua acie adulatoria nos commode adoriendi. In Christo quidem deceptus est: deceptus inquam, exinanitione, neglectuque suæ personæ: dum ab eo se rapi, nunquam per aera, modo per sanctam civitatem, modo supra pinnaculum tēpli, modo in montem excelsum duci permisit. Verum in nobis non decipitur, nam per oculos quosdam, subterraneosque cuniculos, pulveres vanæ gloriæ, superbæ inflationis, pompæque mundanæ in corda nostra tam liberaliter spargit, ut jam non de Deo cooperatore atque datore: sed de nostris tantum opetibus, vitibus, atque donis gloriemur. Et ita fit, ut sub titulo tantum gloriæ Dei laxis habenis post nostram curramus.

Gene. 1.

D

E

Ex isto glorioso fonte sunt, proculdubio, omnis invidia, & carnalis contentio, quam inter nos regnare nulli non est perspicuum. Qui enim sua auctoritate, dignitate, sapientia, prudentia, reliquisque Dei donis ejus gloriam tantum quaerit, alterius minoribus, æqualibus, aut majoribus donis non utique invidet. Cur ergo sigulus figulo invidet? nisi quia postposita gloria Dei, post nostram impotentem curramus. Ex eodem fonte derivantur tot donorum, officiorum, beneficiorumque Dei injustæ appetitiones, & distributiones. Vnde factum est, & quotidie fit, ut multi alioquin imprudentes, insipientes, & indocti, (ne dicam) prophani, nulla difficultate se finant in sublimia rapi, & inde in altiores, pinguioreque ecclesias collocari, non considerantes, quod qui domui suæ præesse nescit, magnis ecclesiis Dei male præesse potest. Multis equidem tum peregrinis, tum domesticis

ANNO
CHRISTI
1563.

ANNO
CHRISTI
1563.
Tit. 6.

domesticis exemplis secundum hunc locum nostræ orationis ampliare possem: sed video patrum temporis mihi superesse, quapropter ad tertium festinus accedo.

Subjungit autem euangelista: *Verum assumpsit eum diabolus in montem excelsum seorsum, & ostendit illi omnia regna mundi, & omnem gloriam eorum, & dixit ei. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Summum diaboli studium est, ut pro terrenis cælestia filii Dei commutemus, proque caduca gloria, æternam perdamus. Ut ergo quod tantopere cupit in nobis, efficiat, nostris armis armatus, hoc est, rebus quarum aspectu mirum in modum delectamur, de quibusque indefuenter cogitamus, stipatus ad vos venit, tertiaque acte, magnis, sed vanis pollicitationibus fallô instructa nos impetuose quatit: & sicut olim eisdem copiis primum hominem, cum uxore sua, deinde secundum tentavit, oculis suis omnia regna mundi, & omnem potentiam, gloriamque eorum in puncto subjiciens, & ei liberaliter offerens: Ita nunc (nitius dixi) ita semper nos finillimis oblatiis bonis, avaros facere pedibus, manibusque (quod aiunt) contendit: fallaces nimirum divitias concupiscentibus oculis nostris præsentans. Verum enimvero parvi æstimar veterator ille privatos, plebeiosque homines suis vanis pollicitationibus fallere, aut avaritia, cultuque idolorum corrumpere: minima enim industria id effecisse, quotidieque in illis efficere satis didicit, dum per fas, nefasque cumulandis opibus, tam pauperes, quam divites omnes vacare experitur. In eo veto negotio quod gerit, tantum unum ardentissimis votis desiderat, nempe publicas personas, maxime vero ministeris Dei obnoxias suis promissis in avaritiam trahere: probe enim scit impossibile esse corradendis pecuniis & cultui Dei quempiam ex animo servire posse: literis namque divinis proditum est, quod nemo duobus dominis Deo scilicet & Mammonæ servire valet: aut unum, inquit Christus, diligit, & alterum odio habebit, aut unum sustinebit, & alterum contemnet: multum enim diversa imperant. Ea tamen lege non ostante vafer ille frustra causam non suscepit: nam suis captiosis astutiis magnos, avaros in ecclesia fecit, dum divitias non ut fallaces (quo titulo Christus eas caveri voluit) sed ut grandium operum obides, & effectrices præsentat. Quem titulum diabolus eis præiixit: sicque fecit, ut sub colore multi eas ambiant, quomodolibet acquirant, recipiant, prodigioseque retineant. Sub eodem prætextu infinite currunt per ecclesiam quæstuosæ petitiones, pauperumque nunquam finitæ exactiones, & multi thesauri de eorumdem bonis in terra, contra præceptum Christi, thesaurizantur, congesto hinc & inde iniquo mammona.

Hujusmodi diaboli infinitis astutiis, prudenti simplicitate, quæ est in Christo Iesu, obstandendum est, quippe qui magno, sed mendaci pollicitatori non respondit, *vade Satana*, quoniam imperium, quod mihi offers, malum est, aut regna mundi mala sunt, sed ait: *Vade Satana, scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Quibus sane verbis non prohibet dominus Deus noster divitias, quas ille affluenter tribuit possidere, & conservare (sunt enim ille multum utiles, ne dicam, ecclesiæ Dei necessariæ) verum eas adorare, eisque servire, *Concil. general. Tom. XIV.*

A & in prophanos, non proximorum ius expendere perniciosum, capitaleque malum est: unde infinita venenosa capita oriuntur. *Cupiditas enim radix est omnium malorum.* Porro cum malis tentationibus undique obruamur, diabolo nimirum circumeante, ut ad se rapiat: juxta Davidis evangelicum consilium, excitandus est Deus. Videtur enim *samquam potens crapulatus a vino dormire: a vino nimirum nostræ magnæ incredulitatis, & diffidentie, superbiæ inflationis, & inexhaustæ avaritiæ.* Verum tamen non accendit omnem iram suam. Idcirco importunis precibus fores suas pulsare necesse est, semperque de profundo cordium nostrorum clamare: *Exurge domine, quare obdormis domine, exurge, ne nos in sinem repellas, & ne nos in tentationem inducas.* Amen.

CXI.

DISPUTATIO THEOLOGICA de celibatu sacerdotum. Qua F. Ioannes de Ludogna doctor theologus, ad duos ex articulis theologici de matrimonio propositi publicè in œcumenica synodo Tridentina respondit.

Ego quidem, illustrissimi domini cardinales, patres reverendissimi, oratores doctissimi, pauperem Ruth imitatus, a tergo sequar quosdam magnos mestiores, qui ante me dixere, colligamque spiculas paucas & parvas, quas illi post se reliquerunt, & eas a pulvere & paleis purgatas, pulcræ Noemi, hoc est, sanctæ catholicæ ecclesiæ matri meæ præsentabo. Faxit Deus, ut vos benedicatis mihi, sicut Noemi paupeti filię suæ parum hordei (sed mundi) de sacco suo præsentanti largiter benedixit. Prius veto quam proferam, aut in medium adduceam quod porto, Spiritus sancti gratiam, vestramque omnium attentionem supplex imploro. *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.* Cupio sane, patres sapientissimi, claritate, brevitate, & fidelis sententiarum pondere vobis placere, sive, ut rhetores aiunt, auditores delectare. Quod ut præstarem, constitui duas personas in hac nunc sequenti disputatione, meam videlicet, & Lutherianorum sub nomine Calvinii, eorum (si diis placet) principis & fautoris induere, ut sic quasi impolito quodam dialogismo ad duos articulos de celibatu nobis propositos efficaciter compendioseque respondeam. Rem igitur ipsam aggredior.

Hæc vos bone vir Calvine, Deus te convertat: quidnam monstri nunc alis in peccatore tuo? Respondet Calvinus, Ego ne? Cogito cogitationes, quibus celibatum evertam, & meum meorumque apostatarum metreticum statum constabiliam.

Sanus ne es, o Calvine? Cælibatum, quem Deus instituit, Ioannes Baptista servavit, Christus laudavit, & prædicavit, ecclesia ab apostolis usque nunc recepit, tu miser homuncio evertere contendis? An nescis, quod opus quod ex Deo est, nullis humanis, aut satanicis viribus dissolvi potest? Deliras Calvine deliras: tua te libido bis stultum fecit.

Nos quidem, ait Calvinus, sapimus, tu veto cucullate desipis. Nam domini prædecessores mei, scilicet doctor Martinus, Zuinglius, Pomeranus, Oecolampadius, Melancthon, Bucerus, & ego cum reliqua inferorum caterva, non negamus, aut negare possumus, continentiam esse

E E e e ij donum

nes: 3.

lib. 6.

lib. 13.

lib. 6.

lib. 6.

Psal 77.

Psal. 43.

Ruth. 2.

Matth. 13.

ANNO
CHRISTE
1563.

donum Dei. Scimus enim quosdam sanctos viros A sub lege naturæ, nonnullos sub scripta, quamplures vero sub gratia, eo dono præditos calibem vitam, Deo multum gratam vixisse: sed nos novi apostoli, legatione qua in mundo profatana fungimur, nostra auctoritate, vestrum, scilicet sacerdotum monachorumque, impurum, maleque servatum cælibatum rejicimus & damnamus, rejectumque atque damnatum valde cupimus.

O cæci insensatique Lutherani, quis fascina- vit oculos vestros, si quidem fidem Dei evacuari doceris propter quorundam hominum infidelitatem? Dicite mihi vertiginosi Spiritus, si cælibatum propter male servantes damnatis, cur matrimonium non damnatis propter infinitos conjuges adulteros, qui mutuo data fide sub matrimonio abutuntur? Imo cur omni ex parte Christi- anissimum & euangelium ipsum non damnatis? Quandoquidem innumeri sunt Christiani, quippe qui datam communem fidem in baptismo quotidie frangunt, & euangelio non obediunt? Sed dicite mihi, cur apostoli Iesu Christi casti- tatem vidualem non dissuasurunt, cum suo tempore multas viduas primam fidem irritam fecisse viderent? Siste, Calvine, siste, ne avertas oculos, non contrahas frontem, noli nasum scalpere, mane, volo enim antequam hinc discedam, te & tuos, quasque Madianitidas meretrices Phinecio gladio confodere. Per te, tuosque com- plices matrimonium non est donum Dei supra- naturale: dicitis enim non habere gratiæ promissionem, & ex consequenti non esse sacra- mentum, sed contractum tantum civilem, a solo conjugum mutuo consensu dependens. Dicitis præterea, cælibatum donum Dei esse de fur- sum descendens: Si matrimonium non est donum Dei, & cælibatus est donum Dei supernaturale, unde ergo, rogo, colligitis matrimonium anteponendum esse cælibatui, & Deum majorem gratiam largiri conjugibus, quam vitam cælibem profitentibus? Iste enim est vester primus articulus a nobis examinandus. Cur obmutescis Calvine? cur non respondes?

Non obmutescis, ait Calvinus, sed ex multis solutionibus, quibus tuam objectionem diluere possum, unam singularem cogito, cui nec tu, nec quisquam raforum aliquid objicere possit. Ecce eam, concedimus quidem, quod matrimonium non est donum Dei, imo amplius cum Lutheo duce nostro dicimus, quod fidelium matrimonium nihil differt ab infidelium conjugio: præterea concedimus, cælibatum esse donum Dei supernaturale, paucis tamen communica- tum: cum hoc tamen optime cohæret, quod matrimonium sit anteponendum cælibatui, & quod majorem gratiam largiatur Deus conjugibus, quam continentibus: & ratio peremptoria est (ut uno verbo dicamus) quoniam, *melius est nubere quam uri*. Vnde sic colligo: Melius est nubere quam uri, atqui conjuges sub matrimo- nio non uruntur, cælibes vero sub cælibatu uruntur: ergo de primo ad ultimum, in bona consequentia, melius est conjugium quam continetia, & majorem gratiam confert Deus conjugibus, quam continentibus. Ecce nostram Lutheranicam sapientiam, cui adversarii omnes resistere non poterunt.

Subrides, Calvine, subrides, videris tuba canere ante triumphum. Si habes aures audiendi, audi: quæro a vobis, an Eva aspectu poni de-

lectata uretur, nec ne? Respondetis, scio Calvine: Vrebat, nam uri nihil aliud est, quam vehementer tentari. Bene dicis Calvine, sed ultra quæro, utrum ex duobus fuisset melius Evæ de prohibito scilicet fructu comedere, an uri? Respondetis utique, nisi contra conscientiam velis (ut frequenter vos Lutherani soletis) loqui: Multo melius fuisset Evæ perpetuo uri, quam semel prohibitum fructum tangere. Optime, Cum ergo paralogizasti, in- quiens, melius est nubere, quam uri: ergo melius matrimonium, quam continentia: & majorem gratiam largitur Deus conjugibus, quam continentibus, sic collegisti, perinde ac si subintulisses: ergo melius fuit Evæ peccare, quam valde tentari, & majorem dedit Deus Evæ gratiam cum peccaret, quam cum valde tentaretur. Quo quid obsecro blasphemius dici potest?

Sed scio, Calvine, scio, te utraque (quod aiunt) manu eam similitudinem perfide negaturum: nam tu & tuæ farinae doctores, perfide negatis, peccatum esse sacerdotibus aut monachis, quibus non datum est continere, nubere: Dicitis enim, ecclesiam non posse sacerdotibus aut monachis nuptias prohibere, & pro vestro ingenio, & malo erga eam affectu, additis tam ignoranter, quam impie (ut in secundo articulo nobis proposito, ex vobis refertur) quod nuptias prohibere sacerdotibus, est eas damnare, quapropter magnam esse dissimilitudinem Evæ comedentis de fructu vitæ, & monachi aut sacerdotis uxorem ducentis. Respondetis: Nam cum Deus homini arborem scientiæ boni & mali interdixit, suo jure usus est: Ecclesia vero nullo interdixit sacerdotibus, aut monachis nuptias, quæ utique nulli non sunt concessæ.

Ego quidem, Calvine, prudens & sciens, omitto istam vestram blasphemiam evasionem nunc refellere, quoniam, Deo favente, te in progressu meæ disputationis aperte docebo, ecclesiam optimo jure, nempe, a Christo immediate derivato, legem de cælibatu sacerdotum tulisse, quæ proculdubio, non tantum propter morem, sed conscientiam omnes obligat, idcirco ultra progredior, & quamvis videns non videas, & audiens non intelligas, ne forte convertaris, & sanet te Deus: tamen ut fidei, quæ in nobis est, de cælibatu sacerdotum invictam rationem, coram universâ ecclesia reddam, & ut vestri errores in eo negotio coram luce manifesti fiant, quinque articulos vestris nugis valde oppositos, in medium proferam.

Sit primus articulus. Matrimonium fidelium est donum Dei supernaturale gratiæ promissionem habens. *Artic. 1.*

Secundus. Cælibatus jure divino est antepo- nendus matrimonio, & abundantior gratiam tribuit Deus vitam cælibem profitentibus, quam conjugibus. *Artic. 2.*

Tertius. Si nullæ leges ecclesiasticæ, aut nullæ essent vota monastica, liceret quidem sacerdotibus & monachis contrahere, numquam tamen expediret, nisi forte in casu magnæ necessitatis. *Artic. 3.*

Quartus. Pauci continent, quia pauci vo- lunt continere. *Artic. 4.*

Quintus & ultimus. Lex de cælibatu sacerdotum valde multum honorat nuptias, tantum abest, ut damnet, sicut Lutherani impie dicunt. *Artic. 5.*

Respondet Calvinus, Dispercam si tuis unquam articulis credidero, nisi prius expresso verbo

Num. 25.

1. Cor. 7.

Genes. 3.

ANNO
CHRISTE
1563.

Genes. 3.

Artic. 1.

Artic. 2.

Artic. 3.

Artic. 4.

Artic. 5.

verbo Dei, aut validis rationibus inde collectis eos probaveris, quod facies ad Calendas Græcas.

Ego certe, Calvine, plures locos, quampluresque fideles rationes ex euangelio collectas, quibus meos articulos euangelicos esse probem, in medium producam, tametsi bene sciam, te pro more vestro perperam verbum Dei glossaturum, & argumentationes, quibus soles ineptis, subterfugiturum, sicut glossasti & subterfugisti omnes scripturæ auctoritates, vivacissimasque rationes, quæ a theologis doctis, qui ante me dixere, in 1. 2. 3. 4. classe ingeniosissime allatae sunt.

Respondet Calvinus. Ego quidem, cum illi disputarent, non aderam: non enim fui vocatus, & si spiritu tunc præsens fui, ut frequenter soleo interesse Tridentino concilio, non animadverti ad illorum argumentationes: tu vero recole eas, ut tibi & illis satisfaciatur.

Non licet mihi, Calvine, falcem meam in alienam mittere messem, mei enim muneris est, quibusdam reliquiis, quas post illos collegi, vos de falsitate duorum vestrorum articulorum convincere: tantum abest, ut vivacissimis illorum rationibus, & scripturæ auctoritatibus satisfacere valeas. Verum ut ita esse quod dico vos omnes percipiatis, pergo meum articulum efficaciter probare, in quo unum præsuppono, pro certo constituo, & aliud contra vos affirmo. Præsuppono enim latissimum esse discrimen inter matrimonium fidelium & infidelium, quod vos (nescio qua audaci ignorantia) negastis: discrimen vero est, quod matrimonium infidelium rationabiliter certis de causis dissolvi aut dirimi potest, utpote a causa variabili & instabili, nempe conjugum tantum mutuo consensu dependens: matrimonium vero fidelium nulla ratione dirimi aut dissolvi potest: quia non tantum a mutuo conjugum consensu, sed a fide explicata conjunctionis Christi & ecclesiæ, qua fideles continentur, pendet. Vnde duo infero, quæ apud me certissima sunt: Primo, quod conjugium infidelium dirimi de causa rationabiliter dirimi potest, scilicet propter fornicationem, deinde cum altero conjugum ad fidem converso, alter non vult manere: demum propter magnam impotentiam alterius conjugum. Matrimonium autem fidelium, neque propter fornicationem, neque si alter conjugum fidem abneget, neque propter alterius conjugum impotentiam dirimi aut dissolvi potest. Secundo infero, quod de matrimonio rato consummato, & non consummato idem est iudicium, ita quod sicut per nullam inferiorem potentiam potest in primo dispensari, ita neque in secundo. Ad argumenta quæ contra facta sunt, aut fieri possunt, ego nutu oculi responderem si per tempus liceret, iis veluti præludiis ad ea, quæ dicturi sumus, prælibatis, unica ratiuncula ex expresso verbo Dei collecta, primum articulum confirmo. Conjuges fideles expresso verbo Dei præcipiuntur se mutuo diligere, sicut Christus dilexit ecclesiam: atqui eam supernaturalem dilectionem illi non possunt præstare, nisi superveniente aliquo supernaturali dono gratiam promittente, aut continente: ergo matrimonium fidelium donum Dei est supernaturale, gratiam promittens, aut continens. Consequentia est bona, major est de fide, minor de fide:

Respondet Calvinus. Concedimus quidem concil. general. Tom. XIV.

A frequentiam, item majorem esse de fide, sed negamus minorem esse de fide: Siquidem nullibi est revelata, & gratia baptismatis sufficiat, ut fideles conjuges præceptum illud apostolicum adimpleant.

Calvine, si tu esses bestia munda, unquam dividens, & ruminans, non sic subterfugisses lucem, verum quoniam ego bos sum lassus, utrumque faciens, ne diutius immerer, una tantum similitudine explodam tuam evasionem. Sicut enim præter gratiam baptismalem, propter pusillanimes, & a fide, & caritate deficientes fideles, voluit dominus alia esse præter baptismum sacramenta gratiam novam continentia, quibus illi corroborarentur, & restituerentur, ita procul dubio propter conjuges fideles, qui amore mundi & carnis distracti eam dilectionem præstare non potuissent, voluit etiam sub matrimonio fideli novam gratiam contineri: quapropter matrimonium fidelium verum est sacramentum.

Sed replicat Calvinus. Omitto nunc quod possem tibi respondere circa numerum sacramentorum. Nam ego, meique sequaces non sumus tam pii, quam fuit prædecessor noster Lutherus, siquidem illi tria, aut quatuor ad summum admisit. Ego vero tantum unum admitto, nempe, baptismum. Aperte igitur, posita ea disputatione contra ea, quæ dixisti ex tuis principiis tecum volo paucis disputare. Per te, tuoque scholasticos ecclesia, quæ potestatem excellentiæ non habet, non potest instituire sacramentum, atqui Christus nusquam instituit, neque voluit matrimonium esse sacramentum: ergo totum tuum fundamentum ruit.

Concedo tibi, Calvine, quod ecclesia non potest instituire sacramenta: ad id vero quod in minore tua adiecis, scilicet quod nusquam Christus instituit, neque voluit matrimonium esse sacramentum, remitto te ad disputationem crudelissimam domini Vigoriti doctoris Galli, qui cum adversus vos in prima classe disputaret, ingeniosissime, & elegantissime multis efficacissimis rationibus collegit Math. 19. Matrimonium a Christo esse institutum, & in multis locis ab apostolo esse promulgatum, quibus omnibus præter vivam traditionem, satis constat esse fundamentum meum, quo dixi, quod in matrimonio fidelium nova gratia continetur, aut promittitur, ut vos loquimini, non solum non ruere, ut vestra fundamenta, quæ super arenam sunt ædificata, sed firmum esse & stabile, supra firmam nempe petram ædificatum.

Verum adhuc instat Calvinus, & iterum nobis opponit. Per te & tuos, omne sacramentum debet constare ex materia & forma certissimis. Sed inter vos numquam constat de materia & forma sacramenti matrimonii: ergo falsum præsupposuisti tenendo pro certo, quod matrimonium fidelium est sacramentum.

Breviter respondeo, Calvine, ad vestram cavillatunculam. In nostris quidem scholis commode valde tractamus de materia & forma sacramentorum, nam novi theologii per illa vocabula in philosophia (quam sunt edocti) communia, manducantur ad rectam intelligentiam, catholicamque & legitimum sacramentorum usum: verum in gravioribus disputationibus satis nobis est intelligere, quod ubicumque Christus instituit sacramentum, illud constat ex verbo Dei & elemento efficiente quod significat, unde

E E c c c i j non

ANNO
CHRISTE
1563.

non incuriosius inquirimus de certa materia & sacramentotum, præsertim in matrimonio, ubi ipsi conjuges fideles autoritate divina, qua conjungantur, sunt ipsa materia atque forma invicem sine ulla fictione in conjugium Christianis animis consentientes: Unde duo breviter hic adnotanda opportune veniunt, alterum est, quod forma prædicti sacramenti non est benedictio ministri, sicut quidam doctissimi theologi multis, sed male fundatis, ne dicam frivolis argumentis in suis disputationibus adnisi sunt ostendere. Non enim benedictio, aut minister externus necessitate sacramenti, aut præcepti divini, sed tantum ecclesiastici necessarius est, sine quo Christianum conjugium fieri commode non posse nemo ambigit: alterum vero quod obiter adnotandum dixi, est, conjugium clandestinum verum esse sacramentum, quod dico propter quosdam doctores, qui in ea parte vobiscum consentientes, conjugium, quod invitis parentibus, aut ministris ecclesiasticis non admonitis, sit, irritum esse, & inane omnino volunt, ac si conjugum verus consensus sine illis efficere nihil. An vero similia conjugia nempe clandestina, ab ecclesia possint, & debeant irritari, questio est non parvi momenti, quam alibi copiosius explicabo. Vnum tamen in hac materia universæ ecclesiæ persuasum esse cupio, videlicet majora forte inconvenientia sequutura irritatis clandestinis matrimoniis, quam sint non irritatis. Non enim mihi placet quorundam opinio, qui propter quosdam casus accidentales, optimum forte similia matrimonia omnino irritari, dicunt, & cupiunt, non advertentes ad graviora mala, quæ inde indubie sequerentur. Verum alibi, ut dixi, inconvenientia quæ utrinque proveniunt, copiose ponderabo. Nunc vero ad meum primum propositum, cum adversariis tedeo.

Non enim quiescit adhuc Calvinus, sed contra meum secundum argumentum unam ex meis prioribus argumentationibus retorquet inquietans. Do tibi Thomista, ait Calvinus, gratia disputationis, quod matrimonium est sacramentum, ut vos vultis, gratiæ promissionem habens, & cælibatus non est sacramentum, sed tantum nnum ex donis gratis datis. Dic mihi sophista, unde colligis cælibatum anteponendum esse jure divino, matrimonio, & majorem dari continentibus, quam conjugibus gratiam, ut tu in tuo secundo articulo proposuisti, & cave, ne mihi respondeas per illam titam in vestris scholis distinctionem, de opere operato, & opere ex fide operantis, aut per illam Thomisticam, de diversitate objectorum, aut per vestras decretales & patrum vobiscum consentientium sententias, nam illa omnia rejicimus, nulliusque sunt apud nos fidei.

Satis mihi notum est, Calvine, scholasticas distinctiones, sacros canones, & patrum dicta, quæ contra vos sunt, eo loco a vobis haberi, quo a Judæis novum testamentum, quod sicut illi per fide negant, ita vos quæ inter catholicos certissima sunt, temerario ausu, contra conscientiam negatis. Qua propter iis principiis, quæ vos male affecti non admittitis, omisis, commanibus, id est scripturis tecum agam, & unico & brevissimo entymemate priorem partem mei secundi articuli sic probabo. Sequitur bene, dominus Iesus Christus in evangelio laudat, & præfert cælibatum matrimonio: ergo jure divino anteponendum est.

Matth. 19.

Respondet Calvinus. Concedimus quidem consequentiam, sed negamus antecedens: Nam quamvis dominus, Matth. 19. continentiam multum commendaverit non tamen matrimonio anteposuit.

Accede proptus, Calvine, ut melius audias vocem te (utinam sapienter) incantantis: & ut te ad interrogata mihi respondente, ex ore tuo manifeste probem quod negasti meum antecedens, Dic mihi, obsecro, bone vit, cum Christo indissolubilitatem Christiani matrimonii docenti, discipuli in citato a te loco responderunt, *Si sic est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.* Quid per illam suam sententiam voluerunt magistro significari?

Calvinus respondet. Idem ac si dixerint, si quidem vinculum matrimonii adeo est rigorosum & constans, melius est homini non nubere, quam nubere.

Bene dicis optime Calvine. Dic mihi præterea, cum præceptor subjunxit, *non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est*, illud pronomen, istud, quid refert? *Respondet Calvinus.* Refert orationem illam, non expedit nubere, itaque sensus sententiæ a Christo subjunctæ est: Non omnes intelligunt, quod melius est non nubere, quam nubere, nisi tantum illis quibus concessum est hoc intelligere.

Perge, obsecro, Calvine, sic apposite respondente, & rursus dic mihi, quibus datum est intelligere, quod melius sit nubere, quam non nubere?

Respondet Calvinus. Christus subjuncta divisione se explicat, dum dicit. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero nascuntur: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum cælorum, ac si aperte dixisset, tria sunt genera eunuchorum, quorum duo prima, nempe qui ex utero matris sunt eunuchi, & qui ab hominibus facti sunt, quippe qui naturaliter intelligunt, quod melius est illis non nubere, quam nubere: tertium vero genus eunuchorum, nempe ii, qui propter regnum cælorum se castraverunt supranaturaliter, hoc est, per fidem Christianam omnibus infusam intelligunt, quod absolute melius est non nubere quam nubere.*

Recte certe discernisti, Calvine, utinam sic in omnibus, ex ore tuo vos omnes Lutheranos judico. Si Christiani omnes ex verbis domini nostri Iesu Christi intelligunt melius esse non nubere, quam nubere, ergo Christus prætulit, & anteposuit cælibatum nuptiis.

Sed vicissim interrogat me Calvinus. Quandoquidem ego tibi respondi, tu pariter responde mihi. Cum Christus prædictis verbis adjunxit, *qui potest capere capiat, nonne eo verbo absterret Christianos a cælibatu? Quod si absterret, cur qui non habent donum continentiæ passim continentiam profitentur?*

E Ad duo quæ sita, Calvine, fideliter respondebo. Ad primum enim dico, falsissimum esse, quod dominus illo verbo absterret Christianos a continentia. Nam eo consulit continentiam, quod & fatetur tuus hæresiaticha Lutherus in libello quem edidit de votis monasticis, tantum abest ut absterret: feri enim non potest ut eodem verbo quispiam, quod melius est consulari, & absterret. Ad secundum vero tibi respondebo in probatione mei quarti articuli, interea patienter me audi secundam partem secundi articuli alio simili entymemate probantem.

ANNO
CHRISTE
1563.

tem. Optime enim sequitur dominus Iesus Christus in citato Matthæi cap. pollicetur maiorem gratiam se darum continentibus, quam non continentibus: ergo secunda pars nostri articuli secundi, qua dixi, quod Deus eodem jure maiorem gratiam largiatur continentibus, quam cōjugatis, vera est: antecessens vero, quod tu Calvinenagare paratus es, breviter doceo ita esse, ex verbo domini circa finem citati capituli dicentis. *Qui reliquerit uxorem propter me, centuplum accipiet hic, & in futuro vitam æternam possidebit.* Quo verbo quæro a te, Calvine, quid pollicetur dominus continentibus? Numquid promittit eis pro relicta uxore propter se, datum videlicet centum in hoc sæculo, aut ducentas in futuro?

Ah! inquit, Calvine, sed promittit se majori, & singulari favore in præsentem prosequutum relinquentem uxorem propter se, quam non relinquentem, & in futuro, eundem pro præmio vitam æternam obtenturum.

Ex tua ergo confessione, Calvine, quam tuorum omnium ore protulisti, vos omnes condemnō, & intentum meum confirmo: nam optime sequitur, Deus majori favore & singulari gratia (quod idem est) prosequitur relinquentes uxores propter se: ergo majori gratia donabuntur non accipientes uxorem propter Christum, quam accipientes, nisi forte retrocedendo velis dicere, quod Ioannes Baptista, evangelista, & apostolus, qui propter regnum celorum uxores non acceperunt, non obtinuerint maiorem, & singularem gratiam, quam qui posthabito consilio Christi acceperunt? Quod, ni fallor, affirmare non audebis. Divo enim Paulo sub persona omnium vere, & ex animo continentium, qui forte sicut illi uruntur, dictum est. *Sufficit tibi gratia mea, gratia nimirum singularis, qua tu ut contineas, si velis, donatus es.*

Audis ne, Calvine? Cur non respondes? Evanuisisti? Abi in malam crucem: te enim absente de vestra doctrina triumphabo, & reliquos meos tres articulos, quam breviter potero, verissimos esse docebo.

In tertio articulo multa dicuntur, obiterque tanguntur, quæ tamen omnia brevitatis gratia, simul sunt mihi declaranda & probanda. In quodum dico, quod si nulla lex ecclesiastica de sacerdotum celibatu aut nulla essent vota monastica, liceret quidem sacerdotibus, aut monachis nubere, non tamen expedit. Primum enim & ante omnia præsuppono, pro certoque constituo, celibatum sacerdotum non esse juris divini, ut vero quæ sub eo constituto a me dicenda sunt, majus robur habeant, optimoque inniantur fundamentum, advertendum est, quod apostoli dupliciter considerantur, uno modo ut apostoli, alio vero, ut rectores, & ecclesiæ gubernatores: advertendum insuper, quod quæcumque apostoli, ut sic, considerati præceperunt, aut statuerunt immutabilia & indispensable sunt, quæ vero ut rectores, & gubernatores ecclesiæ ordinant, aut statuerunt, pro ratione temporum, personarum, aut locorum, mutabilia sunt, aut dispensabilia. Verbi gratia, de polygamia, dispensabilia, inquam, per summum pontificem, aut ecclesiæ potatem in gubernatione cum eis habentem potestatem. Sed nunc controversititur inter catholicos doctores, an apostoli, ut apostoli, aut ut gubernatores ecclesiæ præceperint, seu statuerint sacerdotes,

diaconos & hypodiaconos ab uxoribus abstinere, aut non accipere; an tantum consulerint. Quidam enim asserunt cælibatum sacerdotum, diaconorum, & subdiaconorum esse statutum apostolicum, in quo nullam admittunt mutationem, aut dispensationem. Alii vero mitius loquuntur, dicentes; ab apostolis secundum quod rectores fuerunt & gubernatores ecclesiæ, eam legem de cælibatu eorum habuisse, quare in ea posse summum pontificem, aut ecclesiæ dispensare, concedunt.

Si veto in tam gravi quæstione, alicujus sit momenti mea sententia: credo equidem, quod apostoli nullo modorum quicquam de cælibatu statuerint, sed tantum voce, & scripto, ac exemplo consulerint. Cogor tamen id sentire, tum ex antiquis historiis, quæ per alios citatæ sunt, in quibus aliquos sacerdotes & diaconos, aut uxores non reliquissent, aut postea duxisse legitur, tum quibusdam conjecturalibus argumentationibus, fidei multum analogis, ex quibus compendii gratia, duas tantum proponam, quæ me multum in ea sententia confirmant, & quarum prior sic se habet.

Si apostoli, præcepto dispensabili, aut indispensable statuissent cælibatum ministrorum ecclesiæ, numquam proculdubio inter Corinthianos suborta fuisset ulla de non accipiendis aut relinquendis uxoribus differentia: constat tamen ex discursu 7. prioris ad Corinthios capituli quod inter eos magnum exortum est dubium de continentia servanda: ergo fidelis & vero multum similis est conjectura, quod nullo statuto præceperint apostoli continentiam, sed tantum consulerint, magistrum in hoc sicut in omnibus imitantes. Singulæ vero partes nostræ argumentationis paucis declarande sunt. Ex illo enim citato apostoli capite, certissimum est, magnum apud Corinthios emetisse dubium, circa continentie observantiam: quidam enim eorum, qui conjuges non erant, rempublicam Christianam, in omnibus quæ potest, similes debere esse republicæ angelorum, & cælesti sentiebant; ubi neque nubent, neque nubentur. Sicut enim ars imitatur naturam in quantum potest, ita Christianos omnes, gratia supernaturali donatos, angelicam sanctorum cælestem vitam, in quibus fieri potest, imitari debere credebant. Constat tamen Christianos homines continenter posse vivere si velint: qua conjectura forte moti quidam ex solutis prædicto sensu abundabant: quibus apostolus euangelice respondet a principio capituli dicens: *De quibus autem scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere propter fornicationem, attamen unusquisque suam uxorem habeat, & unaqueque suum virum, usque ad eum locum, qui incipit, iis qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed dominus, a quo usque ad finem capituli conjugatos docet, quorum quidam de relinquendis uxoribus, propter regnum celorum cogitabant, priorum opinionem sequuti, quibus apostolice præcipit, uxorem a viro, aut virum ab uxore non discedere: ei vero conjugatorum doctrinæ, de virginibus consilium interferuit, sicut fidelis minister, quarum aliqui forte parentes, virgines suas vitis nolebant locare, cogitantes non licet virginibus Christianis nubere: unde in fine de virginibus saluberrimæ doctrinæ subjungit: *igitur qui matrimonio juncti virginem suam bene facit: quod vero illa discordia & opinioem di-**

Luc. 26.

ANNO
CHRISTO
1563.

veritas inter Corinthios exorta non fuisset, si A apostoli præcepto dispensabili, aut indispensabili statuisent cælibatum sacerdotum, conjicitur ex eo, quod stante tali præcepto de continentia, pro sacerdotibus tantum, catholici indubie intellexissent, ministris tantum ecclesiæ continentiam esse in præcepto, laicis vero in consilio tantum.

Act. 5.

Secunda vero conjectura idem confitimo, nam si apostolico præcepto nuptiæ fuissent ministris ecclesiæ interdictæ, proculdubio aut omnes præceptum servassent, aut aliquis transgressorum insigni aliqua poena multatus fuisset. Si enim in Ananiam & Saphiram propter transgressionem statuti ad tempus tantum duraturi, tam insigniter animadversum est, quare non insignius animadversum fuisset in aliquem, tanti statuti in æternum duraturi, transgressorem? Quod autem aliqui ex sacerdotibus, aut diaconis retinuerint, aut acceperint uxores, ex historiis ecclesiasticis constare videtur, & ex actibus apostolorum cap. 21. ubi refertur, quod Philippus evangelista unus de septem diaconis haberet filias prophetantes, & ex divo Paulo qui episcopos, presbyteros & diaconos unius uxoris tantum voluit esse viros, qui filios haberent castos, &c. Ex iis & multis aliis collectionibus, quas prudens & sciens omitto, ne audita sæpe replerem, confitimo cælibatum sacerdotum non esse juris divini, aut quoquo modo ab apostolis præceptum, sed tantum consilium.

1. Tim. 3.

Sed mox opponent se mihi doctissimus doctor Turonensis, & dominus de Sainctes doctor Gallus, qui illum sequutus, in sua de cælibatu disputatione, multis ingeniose collectis antiquitatibus, ostendere cupiebat oppositum nostræ assertionis: cui cum omni reverentia respondeo: ipsum optime scire, quod sua omnia argumenta valde sunt solubilia: ille enim laudabili multum pietate, divum Hieronymum imitatus nimium declinavit in partem cælibatus.

2. Cor. 6.

1. Cor. 9.

Ex iis vero, quæ paulo ante docui, prior pars nostri tertii articuli manifeste deducitur, ubi dixi, quod si nulla lex, aut nulla essent vota monastica liceret quidem sacerdotibus, aut monachis, nubere, numquam tamen expediret: nam in tali casu continentia esset tantum de consilio, sed ad observationem consilii nemo tenetur, si nolit: ergo aperte sequitur, quod in tali casu liceret sacerdotibus, aut monachis nubere, numquam tamen expediret: quod unica, sed potissima ratione ostendo: Ex divi Pauli auctoritate & experientia certum est, multa licere, quæ non expediunt: Licebat enim apostolo pecunias aut sustentationem pro suo ecclesiastico & evangelico sudore a Corinthianis accipere, sed non expediebat: & ita ne offensiculum daret evangelio, pecuniis, jure divino, & naturæ debitis parebat. Sed ex nuptiis sacerdotum & monachorum magnam jacturam reciperet evangelium, cultusque Dei: ergo in tali casu, ubi nulla lege posita, aut nullis votis monasticis existentibus, quamcumvis liceret illis nubere, numquam tamen expediret.

Nunc veto superest ostendere, quod ex nuptiis ministrorum ecclesiæ, cultus Dei & evangelium magnam jacturam reciperet, nam reliqua omnia quæ in argumentatione continentur, plana sunt: Si nuptiæ considerentur secundum propriam & intrinsecam rationem nuptiarum, certissimum est, eas non repugnare cultui Dei, & ex conse-

quenti, nullam facere jacturam cultui divino, aut evangelio, quod eas approbat: verum si considerentur secundum rationem propriam conjugum maritis & ministrorum cultus divini, indubie ex nuptiis ministrorum, maximam cultus divini recipiet jacturam & grande offensiculum. Rationem vero propriam conjugum & ministrorum ecclesiæ, paucis describit apostolus in citato frequenter capite prioris ad Corinthios, inquires, *qui sine uxore est, sollicitus est qua dominum sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore est, sollicitus est qua sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est: ac si aperte dixisset apostolus. Si ministri ecclesiæ habeant uxores, certe divisi sunt, divisi quidem a Deo, sollicitudine rerum mundarum, & complacendi uxoribus atque filiorum hereditatis cura, unde profecto magnum offensiculum daretur evangelio, & magnam jacturam reciperet cultus Dei.*

Nec valet quod Lutherani dicunt, apostolum eo in loco non facere mentionem de ministris ecclesiæ, sed de omnibus solutis. Nam si de laicis non conjugatis veritancantur quæ dicta sunt, a fortiori sacerdotibus & ministris Dei maxime convenient, quippe qui singulari ratione addicti sunt Deo. Unde manifeste sequitur, quod si lege de cælibatu, aut votis monasticis non positis, quamvis liceret eis nubere, non tamen expediret: a fortiori posita lege & votis emissis, nec licet, nec expediret eos conjuges esse: unde infero, quod sacerdotes & monachi, qui ficta libertate nupsere, in malo sunt statu, lege nimium de continentia eos in conscientia obligante. Quis enim sanæ mentis dicit, leges ad ædificationem ecclesiæ & augmentum cultus divini positas, aut non posse ecclesiam condere, aut conditas in conscientia non obligare?

Circa finem vero tertii articuli ubi dico, quod forte in casu magnæ necessitatis expediret dispensare in lege de continentia cum sacerdotibus & monachis, duo sunt mihi tractanda. Primo enim duo dubia, quæ ex dictis suboriri videntur: quorum primum Lutherani in suis libris, secundum catholicos quidam doctores, tacita cogitatione mihi objiciunt, dissolvam.

Primo verum dubio insurgunt Lutherani, dicentes: Siquidem Christus, qui potuit, continentiam non præcepit, sed tantum consilium, & discipuli magistrum imitati, tamquam fideles ministri non præceperunt, sed consulerunt, cur postea ecclesia de consilio fecit præceptum? Fuit enim hoc validissimum Luthero argumentum quo sibi suisque persuasit licere monachis & sacerdotibus nubere, non obstantibus lege ecclesiastica, aut votis monasticis. Fatetur enim ille gloriosus inferiarcha in libello quem de votis monasticis edidit, continentiam esse consilium, quod tamen solum admittit: attamen non potest capacissimus doctor intelligere, qua ratione ex consilio, quo neminem obligari voluit Christus, ecclesia præceptum fecerit, quo omnes sacerdotes & monachos obligat, ne sub poena damnationis nubant.

Ad dubium vero, simul cum argumento Lutheri: respondeo, quod sicut tempore Christi & apostolorum, continentia erat in consilio, & non in præcepto, ita semper fuit & nunc est: quapropter perniciosissimum est mendacium dicere, quod ecclesia ex consilio fecerit præceptum: nam ecclesia in re præsertim ad animam pertinentem, numquam facit quod facere non potest:

ANNO
CHRISTO
1563.

ANNO CHRISTI 1563.

ANNO CHRISTI 1563.

potest: Non enim quemquam sua lege de coelibatu sacerdotum cogit ecclesia, ut sacris iniicitur, aut monachatum profiteatur, quod esset facere de consilio præceptum. Si vero sint, aut fuerint multi, qui alio quam debito sine monachatum, aut sacerdotium profiteantur, & continentiam non seruent, aut se seruire non posse dicant, id de per accidens est: quæ vero de per accidens sunt, ex culpa pie & iuste positæ legis, procedere non possunt.

Ad id vero quod Lutherani dicunt, ecclesiam non debuisse legem, quam Christus, aut apostolus non posuerunt, ponere: respondeo. Distingue tempora, Lutherane, & intelliges falsissimum esse, quod dicis. Nam sicut apostolis licuit legem de rerum communione, necessitate temporis eos nimirum cogente, ponere: ita proculdubio successu temporum diversissimo, debuit ecclesia, multiplicatis fidelibus, legem condere de coelibatu ministrorum euangelii, majore illorum parte tunc ministerium sorte appetente. Non enim sua lege instituit ecclesia continentiam, aut vota monastica, quæ divino jure consulta sunt, sed ipsa cavet ne stulte vota fierent, aut votentium esset confusio, rantum abest ut laqueum injecerit animabus, ut adversarii mendaciter garrunt: sed de iis plura alibi, Deo copiam faciente, scribemus.

Secundum tamen dubium tacite movent quidam ex catholicis, eo quod visus sum nullum ponere discrimen inter continentiam sacerdotum, & monachorum, quoad indispensabilitatem: Putant enim illi, quod continentia sacerdotum dispensabilis sit, monachorum autem minime. De eo vero dubio, breviter & plane dicam quod sentio: ingenue quidem fateor, me intelligere non posse, qua ratione possit papa aut ecclesia dispensare in continentia sacerdotum, & non monachorum: nam sicut redditio voti istorum est de jure divino, ita etiam illorum: & sicut in votis monasticis est solennitas qua monachi publice Deo consecrantur, & in æternum dedicantur: ita in continentia sacerdotum. Cum igitur utriusque solennitas sit a jure positivo humano, & eodem jure utrique statui sit annexum votum continentia, consequens sit, ut si per prædictam auctoritatem continentia sacerdotum dispensabilis sit, quod pari jure monachorum etiam: quod si in ista dispensari non possit per ecclesiam, nec in illa.

Ad similitudinem attamen calicis consecrati, & Deo in æternum dedicari, qui numquam potest, nec debet aliis rebus applicari. Respondeo, quod illa similitudo tam facit pro continentia sacerdotum, quam monachorum: Sed dico, quod nemo negabit dominum Deum spotuisse vasa templi Aatonici, sua lege positiva consecrara, & sibi in æternum dedicata, regiæ Baltharis mensæ usibus concedere: qua concessione stante, nulla utique irreverentia ille peccasset, ita utique ecclesia potest calicem sua lege consecratum & sacramenti tantum usibus dedicatum, aliis usibus (si rationabile videbitur) applicare: unde concludo, quod sicut papa, aut ecclesia potest in continentia sacerdotum solenniter Deo consecrati dispensare, ita potest in continentia monachorum, uno tantum discrimine adjecto, videlicet, quod sacerdotum continentia absolute dispensabilis est, monachorum autem nequaquam: nam nuptiæ, ut paulo ante dixi, ex natura rei, ordini sacro, sicut monachatum non repugnant: unde cum doctor sanctus secunda secunda

Concil. general. Tom. XI V.

quæst. 80. artic. 11. dicit, non posse per ecclesiam dispensari in continentia monachorum, intelligit in sensu composito: dicere itaque vult sanctus Thomas, quod cum monacho manente monacho, per nullam infetioem potentiam dispensari potest quod nubat, non tamen negat, quod in sensu diviso, pro urgentissima causa, cum eo qui fuit monachus dispensari possit, sicut non semel tantum dispensatum esse perspicuum est. Reliqua vero vota monastica, non possunt eam potestatem impedire.

An vero expediat in casu magnæ necessitatis, casus est proponendus, & rigorose examinandus, ne incidamus in Scyllam, cupientes vitare Charybdim. Casus est: in Germania, verbi gratia, sunt quædam civitates, aut parochiæ, ut dicunt, in quibus major, aut bona pars civium sunt catholici, qui ex animis cupiunt secundum antiquam fidem vivere, & secundum formam & ritum catholicæ ecclesiæ Romanæ sacramenta sibi ministrari, verum in illis partibus non inveniuntur sacerdotes aut monachi catholici ad ministerium idonei: inter catholicos attamen laicos, sunt non pauci valde idonei, habentes tam vitæ quam doctrinæ bonum testimonium, qui onus ministerii ecclesiastici libenter subibunt: ea lege, ut per concessionem ecclesiæ liceat sibi uxores retinere, aut accipere. Quæritur an in tali casu expediat dispensare?

Utrumque sunt adeo valida argumenta, ut me circa propositi casus resolutionem valde dubium, ne dicam perplexum, quandoque reddiderint: dum enim in dubio est animus, ut dicitur, parvo momento, huc atque illuc impellitur. Utrumque autem sunt argumenta non parum urgentia: pro affirmativa parte primum argumentum est. Quoniam videret quod ecclesia tanquam pia mater filiis petentibus panem, debeat & teneatur providere de dispensatoribus, qui ministrent eis necessaria ad vitam spiritualem, non enim reperiantur continentes sacerdotes, aut monachi: episcopus diocæsis non potest conjugatos ordinare, aut cum iis qui nolunt continere dispensare: ergo ecclesia in tali casu debet dispensare, alioquin timendum esset, ne fame invalescente in terra promissionis, id est, Romana ecclesia, cogantur filii in Ægyptum ire, ut sibi de cibis provideant. Vnde imminens est periculum, ne qui reliqui sunt in partibus illis catholici, paulatim deficiant a fide ecclesiæ Romanæ, præsertim cum illic cultum Dei quotidie ex carentia fidelium ministrorum imminui videamus. Et confirmatur.

Genes. 42.

Si periculum imminet divisionis & desolationis alicujus regni, aut reipublice, nisi cum vero regni herede monacho aut sacris initiato dispenseretur, in tali casu expedit pro bono tantum civili & temporali dispensare, sicut dispensatum quandoque esse clarum est: ergo a fortiori ubi majus bonum expectatur, & majus malum timeretur, valde expedit esse dispensare. Præterea, si expedit cum Græcis, orientalibusque sacerdotibus dissimulare, & in nuptiis eorum, qui etiam Latinis cohabitant, convenire: cur non expedit cum catholicis laicis, in tali casu dispensare, aut cum quibusdam aliis sacerdotibus orientalibus dissimulare? Qui postquam temerario anu nupsere, ad gremium ecclesiæ redire ex animo cupiunt: & pollicentur se illi ecclesiæ fideliter ministraturos, dummodo suæ nuptiæ tantisper per sedem apostolicam confirmentur. Quorum eujusdam, qui Beinardus

F f f f f vocatus,

ANNO
CHRISTO
1553.

vocatus, memini, qui in jus vocatus, in libello, A quem ad iudices pro sua defensione scripsit, post multas ineptias, pro colophone addidit: Si vita mea corporali petulicante, in die Veneris sancta, carnes comedissem, laudassetis utique factum: Cum igitur petulicante anima virginem duxerim, cur non dissimulatis, & in meis nuptiis convivetis?

Pro parte veto negativa, ingens est grandium & majorum malorum abyssus, quæ ex tali dispensatione, aut dissimulatione indubie sequeretur: ergo non expedit in proposito casu in lege de cælibatu dispensare, antecedens vero manifestum est. Nam inde omnis Dei cultus prophaneretur, sacerdotum avaritia in immensum cresceret, litigiorum & simularum nunquam esset finis, bonorum ecclesiæ magna confusio & maxima dilapidatio proveniret, pauperum & impotentium nullus, aut minimus respectus, minimaque haberetur cura: & militantes Deo contra apostolicum præceptum, negotiis secularibus se implicarent: & sic ministri ecclesiæ canes vere essent muti contra vitia non valentes latrare. Et confirmatur. Nam cum aliunde, quam per legis sanctæ dispensationem præsentibus ecclesiæ malis subveniri potest, tentanda est via aliter subveniendi: constat autem quod talis dispensatio esset legis de cælibatu dissipatio, & totalis ablatio: ergo non expedit propter instantem necessitatem in ea dispensare. Quod autem dispensare in tali necessitate, esset legem de cælibatu dissipare & omnino tollere, nemo non videbit, qui in animos omnium hominum novarum rerum & pecuniarum cupidos attente prospexerit. Dispensatio enim cum uno sacerdote magnum aperiret ostium reliquis omnibus similem pecuniis & favore, aut aliis prætextis causis procurandi dispensationem, & sic tandem fieret, ut ex omnibus fere nemo propter regnum celorum, sed propter impotentiam contineret. Omitto alia mala, quæ inde sequerentur.

Aliunde vero succurri posse præsentibus ecclesiæ necessitatibus, in solutione argumentorum partis oppositæ declarabitur. Ad primum igitur argumentum respondeo: quod sicut ecclesia, quæ pia mater est, tenetur facere quod in se est, ut petentibus panem de legitimis ministris provideret: ita parentes debent quod in se est facere & ad Deum converti, ne in angustiis positi a fide majorum deficiant: & sicut qui vere ex corde est catholicus, tamen si in membris, aut apud Scythas agat, non deiecitur animo aut fide infirmatur, sperans Deum sibi non defuturum, quamvis omne ministerium videatur deesse, ita proculdubio illi catholici, inter schismaticos degeneres facere debent. Et sicut olim Israhelitis, hinc & inde ab hostibus in figura tentatis & multum vexatis dominus suscitabat duces & iudices, qui eos ab angustiis liberarent, ita profecto illis fide integra sperandum est, quod ecclesia reformata, suscitabuntur multi fideles ministri, qui collapsa crigant, & pusillanimes per legitimum sacramentorum ministerium confortent. Ad confirmationem vero respondeo, quod lege aliud est dispensare, cum sacerdote, ut nubat, dummodo ministerio non fungatur, & cum eodem utriusque usum rertente: primo namque modo, nihil inconvenit in magna & vera necessitate dispensare, ut supra dictum est. Ad tertium dico, magnam esse dissimilitudinem orientalium & occidentalium sacerdotum: cum illis

enim qui legem non receperunt, ecclesiæ dissimulare expedit: Cum autem istis pro quibus lex legitime est posita, quique eam salubriter receperunt, dispensare aut dissimulare nullo pacto expedit. Ratio autem Bernardi illius, qua sibi persuasit connivendum fuisse in suis nuptiis, ex ignorantia profecto legum & finis earumdem processit, quapropter relicto eo egregio pastore cum sua virgine fatua.

Pro resolutione propositi casus, dico & obtestor vos, patres conscripti, ne in ea de cælibatu sacerdotum lege dispensando, magnis malis inde indubie sequentibus ostium aperiat: deberetis enim potius aliis impertinentibus dispensationibus ostium claudere, nam ex illis maximus legum contemptus processit. Superest nunc de duobus ultimis articulis tractare, in quorum explanatione quædam quæ forte desiderantur adjungemus.

Dixi enim in quarto articulo, quod pauci sunt, qui continent, quia pauci continere volunt, sub quo multa latent dubia, ex quibus tantum duo, brevitatis gratia proponam. Siquidem continentia est magnum donum Dei de sursum descendens, & dona Dei non sunt volentis aut currentis, sed Dei tantum miserentis, ut proficitur apostolus. Quæ ratione, dicit aliquis, fieri potest, ut vas fictile, homoque retreus, contineat cum vult continere, numquid habes tu Deum in manica tua, ut inde cum vis continere, rejicias?

Ex ea magna utique difficultate, quidam paucis & prudenter se explicant respondentes, quod veri Christiani, qui volunt continenter vivere, quia nostris precibus, & meritis donum continentie impetramus & meremur: Non enim, inquit, & valde bene, frustra dominus in evangelio nobis pollicitus est: *Petite & dabitur vobis, pulsate & aperietur, & omnis qui petit accipit, & alibi: Si quis autem vestrum indiget sapientia, quæ se continere valeat, postulet a Deo, qui dat omnibus assuetenter & non improperat, postulet autem in fide nihil hesitans.*

Verum quamvis quæ dicuntur multum vera sunt, ramen quia constat non omnia dona precibus aut meritis impetrari, aut donari nobis: aliunde quærenda est ratio prædictæ Christianæ libertatis: Admitto autem, quod existentes in gratia condignitate meriti, merentur augmentum gratiæ, & insuper mereri possunt donum continentie: non tamen admitto perseverantiam in donis Dei aliquid præter Christum, sibi, aut aliis mereri potuisse: Cum igitur dona, quæ Christus nobis meruit gratis nobis dentur, unica alia ratione ad dubium respondeo, & articulum simul probo. De his, quæ pendunt ex mera Dei voluntate & ex nostro libero arbitrio debemus loqui, secundum id tantum, quod nobis in scripturis revelatum, aut insinuatum est, sed insinuatum est nobis in evangelica scriptura, quod qui continere volunt recipiunt continentie donum: ergo verum est & evangelicum, quod pauci continent, quia pauci volunt continere: major declaranda est, & minor probanda. Pro majoris (quæ maxima est evangelica S. Thomæ) declaratione advertendum est, quod sunt quædam dona Dei absoluta, quæ absolute pendunt ex Dei mera voluntate & liberalitate, sub nullo merito humano cadentia: quæ tamen communantur hominibus, eisdem nihil minus cogitantibus: verbi gratia, incarnatio filii Dei donum est hujusmodi: de quo Isaias, & post eum apostolus

ANNO
CHRISTO
1563.

Sap. 8.

Rom. 9.

Luc. 11.
10an. 11.

a. Tim. 2.

1. Cor. 13.

apostolus dicit, *Oculus non vidit & auris non audivit, & in cor hominis non ascendit, donum, scilicet, incarnationis filii Dei, quod dominus preparavit diligentibus se, illis nimirum nihil tale cogitantibus aut volentibus*: unde D. Thomas probat filium Dei sine peccato nunquam incarnatum fuisse, nimirum quia de hujusmodi dono non loqui possumus aut debemus, nisi ex iis quae Deus nobis revelavit. Sunt vero alia dona Dei, gratis etiam data, quorum quaedam, ut ex scripturis constat volentibus etiam negantur, verbi gratia, moti pro Christo magnum Dei donum est, multis tamen sanctis id volentibus & appetentibus negatum est. Alia autem sunt quae nisi volentibus, & ex animis ea cupientibus non dantur, verbi gratia, perseverare in bono gratiae, magnum Dei donum est, quod utique nunquam datur nisi ex corde volenti perseverare: & quandoque negatur occulto Dei iudicio, etiam volenti: Alia autem sunt dona gratis data, quae volenti nunquam negantur, quale donum continentiae, de quo sicut de aliis loqui possumus, secundum id quod ex scripturis nobis revelatum aut insinuatum est.

Quod autem in evangelica scriptura nobis insinuatum sit, quod qui vult continere propter regnum caelorum recipiet donum continentiae, ut in minore dicebatur, manifeste deducam ex citato loco prioris ad Corinthios, ubi de parentibus virginum affirmat apostolus, quod qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, & hoc indicat in corde suo, servare virginem suam bene facit: ex iis apostolicis verbis sic colligo. Pater servans virginem suam, ut contineat cum circumstantiis illic positus apostolica auctoritate bene facit: non autem bene faceret servando virginem ut contineat, si ex apostolicis verbis non intelligeret, quod sua virgo simul cum proposito, aut voto continentiae esset receptura a Deo donum continentiae: ergo verum est, quod in praedictis apostolicis verbis, nobis omnibus insinuat, quod qui vult continere recipit continentiae donum: quod autem non bene faceret, nisi sic verba apostoli intelligerentur: luce clarior est, nam praesumptuosum valde esset cogitare, quod solum quia virgo vult continere, potest contineretur usque ad mortem vivere: Nam nemo fidelium non intelligit, quod ex nobis sufficientes non sumus aliquid cogitare, tantum abest, ut cogitatum, aut voto firmatam continentiam, sine dono Dei servare possit.

Designantur autem in apostolicis verbis tres circumstantiae, quas donum continentiae concomitantur. Prima est, quod non ex levitate aliqua, sed firmus aut firma in toto corde suo statuatur se velle propter Christum & regnum ejus continere. Secunda, quod id, pater virginis, non quia clauda, aut lippis est oculis, aut pauper persuadear, & ipsa eadem ratione consentiat, sed continentiam pater & virgo in animum inducere, nullam habentes necessitatem. Tertia, habentes potestatem suae voluntatis, quod vult apostolus, magno consilio, maturaque deliberatione indigere, qui aut continere proponunt, aut continentiam votum emittunt. Tres vero istas Christiani coelibatus apostolicas circumstantias libenter, quamvis breviter, hic notare volui, ut ex iis secundi dubii quod ex eodem articulo se offert, nodum faciliter dissolvam.

Si tanta est Christiani animi, dicit aliquis, ex *Concil. general. Tom. XIV.*

A adjuncto continentiae dono, virtus, ut qui vult valeat continere: Cur dicitur in articulo, quod pauci sunt, qui continent, quia pauci volunt continere, praesertim cum infinitus sit numerus profitentium se velle continere, & plenus sit mundus, tam monachorum, quam sacerdotum, sub diversis regulis & institutis profitentium continentiam? Respondeo, concedendo quidem, quod magna est multitudo eorum, qui continentes videri volunt, sed magna illorum pars, ne dicam maxima, non adhibitis apostolicis circumstantiis, proposuerunt, aut voverunt continentiam, idcirco mirum non est si pauci propter Deum & regnum ejus, contineant, aut continere velint.

Si hic praedicandi locus daretur, longum profecto sermonem facere possem, de proposito egregio themate, verum quia disputatorem non praedicatorem hic ago, duabus dumtaxat adhibitis Christianis cautelis praesenti malo providendum cenfeo: Primo publica ordinatione cavendum est, ne plures novae regulae, aut novae continenter vivendi rationes admittantur, & superinducantur: ut vero regina in vestitu deaurato, circumamicta donorum varietate, in bonis sponsi sedcat, antiquas religiones (quas vocant) jamque diu receptas conservare, reformare, atque ad normam & ritum sanctorum patrum sub quibus ceperunt & fundatae sunt, paulatim & quoad fieri potest, reducere oportet: Ceterum si neglecta praedicta sancta tot ordinum reparatione, cuilibet liceat, novo varioque vestitu, aut nova & a se excogitata libera vivendi ratione continentiam profiteri, in immensum crescet stulte voverentium numerus, & libere licebit adversariis nomen nostrum blasphemare: deinde antiquorum canonum renovatione, & sub novis penis providendum est, ut qui deinceps, sive ex monachis, sive ex laicis sacris sunt initiandi, aut ad sacerdotia recipiendi, probati, docti, & superadulti sint: ut sic successu temporum, idoneis & non inutilibus ministris ecclesia repleatur.

Circa quintum & ultimum articulum advertendum est, quod Lutherani in eo errore, sicut in reliquis, se suo gladio jugulant, dum literatissimi doctores dicunt: Ecclesiam nuptias damnare, eas sacerdotibus interdicens, quod probare contendunt ex verbis apostoli in priore ad Timotheum epistola, praedicente, *In novissimis temporibus* quosdam a fide discessuros, qui attendentes spiritibus erroris & doctrinis demoniorum nuptias prohibebunt. Quibus ego eumdem sane locum oppono, & interrogo: an apostolus eo loco de Simone, & ejus schola, qui nuptias sicut cibos, natura malas esse dicebant: quapropter sicut abstinentiam ciborum, ita nuptias prohibebant, loquatur? Respondent tunc que in suis libris apostolum juxta sensum literalem, de illis sui temporis blasphemis doctoribus, eo loco, sicut in multis aliis, indubie esse loquuntur: Cum igitur vos Lutherani perpetuo nobis objiciatis, quod relicto sensu literali, scripturam alius rectoris sensibus devexamus, cur vos hic, sicut frequentissime alibi, neglecto sensu literali, sanctae ecclesiae & ejus legitimo pastori universali tribuitis, quod apostolus hostibus Iesu Christi & veritatis evangelicae tribuit? Interrogo vos praeterea, an prohibere nuptias spadonibus, aut infantibus, aut aliis ad conjugium idoneis, sit nuptias damnare, an potius honorare? Quia igitur ecclesia sancta iis tantum

ANNO
CHRISTI
1563.

ANNO
CHRISTI
1563.

nuptias interdicit qui de rebus mundi solliciti A esse, & uxoribus complacere non possunt, quæ est potissima ratio conjugatorum, ut superius dictum est: propterea, inquam, in ultimo articulo dixi, quod ecclesia interdicens uuprias sacerdotibus, eas honorat, tantum abest, ut damnet, sicut vos infideliter dicitis: Conjugati enim Christiani ad tempus tantum relinquere possunt uxores & familiam, ut orationibus vacent: Sacerdotes vero semper orare, & rebus divinis vacare debent: quare si uxorati essent, aut circa Deum, aut circa uxores, in officio necessario deficerent. Et hæc sunt quæ mihi videbantur, pro mei ingenii tenuitate ad propositos articulos dicenda. Omnia quæ hic, aut alibi dixi, quæque dicturus sum, uestræ omnium sacrosanctæ ce- B suræ, me libens & prudens submitto.

CXII.

IN LAUDEM SANCTISSIMI doctoris Thomæ Aquinatis, ex sacro prædicatorum ordine, oratio R. P. ac magistri Fratriis Ioannis Gallio, Bvrgensis Hispani, sacre theologiae doctoris, ac serenissimi & catholici regis sui Philippi, theologi.

Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita. Matth. 5.

CLARISSIMI doctoris Thomæ Aquinatis sacra de more celebraturi, lætis animis almæ C huic religioni merito sane congratulantes advenistis. Quem enim generis splendore conspicuum, non sine Italicæ generis honore Campania tulit, hunc sæculo renuntiantem felix prædicatorum ordo sinu excepit, nutrit, docuit, & veluti præclarum jubar cunctis sideribus micantius, orbi Christiano produxit. Atqui ut hujus Luciferi ortu peculiari nomine gloriamur, qui etiam catholicæ ecclesiæ ornamento fuit: ita fulgentissimam lucem nec intra privatos parietes oculumus, nec tantum decus quominus sit etiam commune, aliis invidemus. Etenim quondam Isaaciticis tribubus haud leve, sed pulcrum illud certamen erat, quæ sibi David in regiam deducendum susciperet: Græcas iridem utbes quasdam inter se olim contendisse legimus, quæ sibi Homerum poetam proprium vendicarent: nonne & potentissima Europæ regna in celeberrimo doctore Thoma eximum aliquid sui libenter agnoscent? Priscorum regum nobilitatem a materno proavo deductam Hispania contrulit, Italia feliciter peperit, Germania erudientium admisit, Gallia doctorem auscultavit, & ea nunc requies festo quæ labor ante fuit. Sed cui ego huic luci metas aut terminum constituo? Qua terræ, qua cæli patent, sanctissimæ illius vitæ adhuc fragrantia spirat, & celestis doctrinæ radius ubique gentium diffusus est, ut quod de E felicissimo Iosia rege prædixit sapiens, in hujus laudem usurpare liceat. In ore omnium quasi mel indulcabitur ejus memoria, & quasi musica in convivio vini. Hujus ergo luminis contemplationi priorem nostræ orationis partem dicendam institui, mox ad civitatis supra montem positæ altitudinem conscensurus: hæc duo mihi ex evangelica lectione explicanda rhematis loco delegi (vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.) Quæ si divina gratia opem ferente præstiteto, & nostræ solennitati, & gravissimæ huic concioni, non pro dignitate, sed pro exiguitate nostra satisfecisse videbor. Mihi

certe vel alterutri parti satisfacere voluisse, perdifficile visum est. (Vos estis lux mundi) Sapiens ille orbis terrarum conditor, qui fortiter cuncta, suaviter universa disposuit, nequid paratis operibus desiderandum superesset, principio lucis venustatem, ac deinceps diversorum luminarium ornamenta constituit. Quamvis enim optima & pulcherrima extarent omnia, singulaque suis aptissime sedibus digesta (quæ conditricis sapientiæ dispositio fuit) una tamen luce deficiente, universa hæc rerum species lugens, ac veluti orba perpetuo siluisset: nec sane alius naturæ vultus futurus erat in orbe post operandi finem impositum, quam a principio habuisse scriptura revelante comperimus. Terra, inquit, erat inanis, & vacua, invisibilis, & incomposita, & tenebræ erant super faciem abyssi. Nulla montium asperitas, vel æquata camporum planities videretur: neque præterlabentium aquarum sinuosos flexus ab alto spectare licuisset: nullæ virentium arborum picturæ frondes apparerent, aut candentibus gemmis amœnia prata, quæ se gratissima intuentibus objectant, voluptatem ullam mortalium oculis præstitissent. At ubi se super omnia splendor effudit, suus cuique vultus & decor allatus est: tantumque unius luminis ornamentum fuit, ut ipsi decori pulchritudinis atque venustatis plurimum adjecerit. Quod si bonorum omnium patens visibilem hanc lucem, quæ terminis clausa, temporum vicissitudini obnoxia, & quæ nobis cum pecoribus ac vermibus communis esset, tanta providentia in medium produxit: haud equidem substituisse credendus est, quominus ad altiotem rerum ordinem perspicendum sublimius quoddam lumen interitis oculis admovent. Erat, inquit evangelista, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Clarissima quidem illa planetarum & astrotum lumina, quæ suis stationibus ac flexibus labentes cælo mentes, annosque producunt, veta nullatenus dicta sunt, quod deceptricem hanc, & prætereuntem orbis figuram dumtaxat manifestant. Inaccessum vero divine sapientiæ lumen, quo invisibilia & nunquam desitura bona revelantur, quod veritas agnoscitur, via splendet, vita invenitur, ut inventa eternæ perfruamur, lux vera est. Quæ si nos cælum videre jussi, non pro ni terrena spectaremus, quod innum est, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: venire siquidē in mundum nondū cum arbitror, qui natus communem aerem spirare, solem hunc videre incipit: Sed cum jam ruidioris ætatis caligine deposita, per intelligentiæ acumen, rectum a proavo discernere prævaleat: hunc splendidissimis radiis excitat, advocat, ut sequatur se invitat: Quod clarioribus adhuc verbis per Salomonem nobis expressit: In summis, ait, excelsisque verticibus, in mediis semitis stans juxta portas civitatis, in ipsis foribus profert verba sua, dicens: o viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Nullus locus relictus, nulla occasio neglecta, E nullum tempus prætermisum est, quo non munera sua diffundere gestiet: qui in deliciis habet, quod miseri hominiones tantæ majestatis convictu excipiantur, & tanto certe benignius, quanto sine ipso ad ejus contemplationem adduci impossibile, nedum difficile fuit.

Nam & si naturalium virtutum oculatissima quædam rimari, & mentis ingenta perspicuitate, eruere interitum possumus: at cælestia, & quæ sensus effugiunt humanos, quæ in cor homi-

Genes. 1.

Ioan. 1.

Prov. 8.

1. Reg. 19.

Eccles. 49.

Prima pars. Sup. 8.

ANNO
CHRISTO
1561.

ib. 28.

ib. 1.

ib. 3.

minis non ascendunt, nulla mortalium oculorum perspicacitas consequi valuit: Audi sanctum Iob de his præclare disertentem: *Elabet, inquit, argentum venarum suarum principium, & aurum locus est, in quo confletur.* Sunt quidem abstracta quædam, & naturæ visceribus abditæ, quales argenti, aliorumque metallorum venæ, quæ in visceribus penetralibus concreverunt, sed enim indagantibus pressa quidem vestigia conuertitur licet, ut ab effectu causam, a qualitate substantiam perquiramus. Occultum itaque argentum, sed quod habet suarum venarum principium certa sedes auri & aliorum, quæ recondita videntur, certus locus definitum cuique tempus decretum est: verum quod solertissimus indagator subodorari queat. Ea tamen divinæ sapientiæ sublimitas, ut neque tempori subjecta, neque loca definita contineri aut sensuum pernici volata possit attingi. Addit namque unde ergo sapientia venit, aut quis locus intelligentia? *Abcondita est ab oculis omnium mortalium, volucres quoque cali later.* Attendere, quam graphice rei huius difficultatem expresserit. Non solum humanorum oculorum acies effugit, verum caelestium spirituum obtutibus abscondita est, qui naturæ subtilitate, ut quibusdam pennis ad spiritualia capessenda facilius eleuantur: & quo semel dicam: imo dicat nobis idem propheta, Deus intelligit viam ejus, nec ulli nisi ejus gratuita illustratione nunquam obtigit. Hic igitur, qui carnis, obrutisque sensibus lucidissimum solem proposuit, qui nos intelligendi virtute præditos præ ceteris animantibus ab initio creavit, ut ejus erga nos caritatis undique argumenta suppeterent, spiritualium secretorum conficiis admisit divini que luminis participes effecit.

Qua propter patres sanctissimi (oblata enim oportunitate libentissime utar) cum sapientiæ illius incerta, & occulta nobis revelata conspexerimus, quamprimum sensibilem hanc lucem se cælo atrolentem singulis diebus advertemus, levemus corda nostra, cum manibus ad Deum gratias agentes, cum apostolo Deo & patri, qui nos dignos haud utique invenit, sed ipse facit in partem sortis sanctorum in lumine. *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transfudit in regnum filii dilectionis suæ.* Quod nec præclara majorum stemmata contulerunt, nec antea ætæ vitæ merita sunt assequuta, non ingenii acrimonia, vel indefessi studiorum labores adepti, nec veto cunctis opibus in unum collatis pretiosam hanc margaritam emere licitum fuit. Namque, ut ait sapiens, *pretiosior est cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur non huic valent comparari.* Vnde ergo sapientia venit? Quis tanti munetis auctor? Illud certe inviolabile nomen, quem omnium bonorum auctorem revelante ipso agnosimus, inspirante profitemur: *Deus, inquit apostolus, qui de tenebris dixit lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in faciem Christi IESU.* Sed ad enarrandum illuminationis nostri providentiam revertamur, omnibus quidem ille semper assistens, ut regiminis pulcherrimi ordo, quo univèrsa disponit, in diffundendo lumine ostenderetur, ab ipso naturæ exordio, in omni genere majora quædam, & lucidiora sidera proposuit, quæ acceptum lumen aliis impertirent, certissimumque viæ ducatur afferrent. Hinc

A vetustissimas patriarcharum fenatus, rutilus prophetarum chorus, recondita scripturarum ænigmata, sacerdotum ex adytis oracula emicuerunt: de quibus per Oseam prædixerat ipse dominus: *Ego visiones multiplicavi, & in manibus prophetarum adsimulatus sum.* Ad propulsandas ignotantiæ tenebras, quibus originis peccatum, naturæ vulnus obduxerat, semper divina lumina præsto fuerunt.

Intuere in mystico tabernaculi opificio, quam felicite de concinnandis lucernis, neque unquam extinguendis inter cetera præceptum sit. Candelabrum septemplexi calamo productum, secundum exemplar in monte ostensum fieri decernitur, in Australi parte locandum, cuius ram extitit elaboratū opus, ut nullibi se artificis ingenium aut manus diligentius exercuerint, quo & doctorum vota, & morum institutio, & docendi ratio, melius, quam iconicis imaginibus expressa fuerunt. De quibus ut non vacet singularim referte, ita hoc unum silentio non est premeendum, quod ductile candelabrum non facile factum est, cum fusorii operis in illa fabrica non rarus fuerit usus. Namque fusilia repente integra, perfectaque videntur evadere, ductilia veto multiplici artificio exercitatione, ad statum, decoremque perducuntur. Ecclesiasticis sane viris haud leve documentum, ut candelabrum antiquum nobis quoque lucere possit: nulli scilicet regendi, aut docendi munus repente assumendum, ne forte, dum antevertit, prius sit erroris magister, quam discipulus veritatis: sed quem longa, eaque feliciter exacta studia exercuerunt, quem probatæ vitæ austeritas ut quibusdam malleorum ictibus induravit, quem consuetissima discernendi sagacitas undique nitentem reddidit. Hunc si nostra sæcula morè servassent, nec tot hæreticorum monstra tulissent, nec fidelium cæcus, variis incertisque sententiis passim discenderent. Aureum igitur illud septem lucernarum hastile, in tabernaculi penetralibus æternos ignes conservans, illustrem doctorum sapientiam prætulit, quo septiformis spiritus in ecclesia domo Dei vivi, ut certissima sidera semper accendit.

Et hæc quidem dum nocte silenti continebantur omnia. Quid enim aliud tempus illud, quod lucis ortum presserat, quam nox intempesta fuit? At ubi lux alma refluxit, ubi æternum lumen velamine carnis obtectum, huic se mundo videndum obtulit, tunc nullus lucus caligini aut tenebris relictus est, tunc felicitatis æternæ dies mortalibus illuxit, quem facit Isaias ante cecinerat: *Erit, inquit, lux Luna, sicut lux Solis, & lux Solis septemplexiter, sicut lux septem dierum, in die, qua alligaverit dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ ejus sanaverit.* Ab illo die res nostræ olim collapsæ, in pristinum decorem restituta: Quin & novus splendor exortiri visus est: neque enim Lunam pristinam claritatem veterum & solati similem accepturam, Solemque ipsum septemplexiter fore splendidum reprobavit. Huius luminis primitias gloriosus apostolorum chorus abstulit, quibus ipse justitiæ Sol dicere solet: *Vos estis lux mundi.* Procefferunt illi ut potentissima fulgura ab oriente usque in extremos occidentis fines micantia, ut in omnem terram sonos lucemque diffunderent. Si per orbem terrarum, quasi scintille in arua-

ANNO
CHRISTO
1561.

Osee. 12.

Exod. 25.

Isai. 30.

ANNO
CHRISTI
1563.

Prov. ult.

1000. 5.

Exod. 27.

Iob. 29.

Ecc. 44.

Apo. 12.

De vivo
Thoma.

dineto discurrerent, caritate successi, doctrina A
fulgidi, tot funalia seculo reliquerunt, ut noctis
tenebræ profligatæ, ac penitus fuerint devictæ.
Secundum illos alii atque alii surrexerunt, ut
luminatibus succedentibus, aut etiam motis,
inefficiens atque perpetuum lumen adesset,
ut videlicet in domo mulieris fortis, cuius ab
ultimis finibus pretium lucerna per noctes nun-
quam extingueretur.

Sed numquid ut lucerent, & non magis ut
arderent posita sunt? De insigni quodam lum-
inari, nempe de Ioanne Baptista testatur ver-
itas: *ille erat lucerna ardens, & lucens*. At sit
prius sibi, idque sapienter, ut deinceps aliis lu-
ceret utilius. Maximum Dei donum, celestium B
mysteriorum cognitio, præclarum mirificæque
atrollendum fidei lumen. At nisi operum pin-
guedine fotum, nisi caritatis ardore succentum,
languere solet: ac penitus extingui. Vide quid
de umbraticis lucernis lex olim præscripserit.
*Præcipe filiis Israel ut offerant oleum de arboribus
olivæ purissimum, piloque contusum, ut ar-
deat lucerna semper in tabernaculo testimonii.*
Tu ergo si Dei lucernam super internum men-
tis caput splendere cupis, si lumen in taberna-
culo non extingui, occidentis literæ præceptum,
in spiritu vivificante custodi. Sume tibi oleum
purissimum de arboribus olivarum, mores, in-
quam, tuos, in spiritu lenitatis & mansuetu-
dinis compone, proceras illas arbores imitate,
quæ sunt in paradiso Dei, de quibus scriptum
est: *Si sunt viri misericordiæ, quorum pietas
non defecerunt*. Cumque horum exempla imi-
tanda susceperis, atque opere præstiteris, memo-
to ea pilo contundere, ut nihil videlicet,
tibi indulgendum existimes: sed benignum te
aliis, tibi acerrimum exhibe: cunctaque opera
discretionis pilo, quasi surdo verbere contusa
igni caritatis admovere satage: itaque fiet,
ut emunctissima lucerna potiaris. Tales se no-
bis præstiterunt apostolici viri, quibus haud
secus, atque celestibus astris ecclesiæ sanctæ
corpus exornatum, lucidissimum que fuit. Ex
his ut quibusdam floribus sapiens illa mulier
stellatam diadema contexit, capitique impos-
uit, ut vel hinc prudentissimo cuique doctorum
sublimitas facile possit deprehendi, quibus
etiam a domino dictum est: *vos estis lux mundi*.

Inter hos veterascenti jam seculo novus quidam
Hesperus ab Hesperia exoritur Thomas Aquinas
cujus encomia prosequentem, ante me tempo-
ris, & orationis, quam dicendarum rerum copia
desituet. Quod si aut vestra expectationis, aut
animi mei votis parem esse licuisset, nullo se
hujus diei obtulerat occasio, qua felicitatem
nec ipse optate, nec quisvis alius promittere
auderet, ut coram celeberrimo totius orbis
confessu de sanctissimo doctore mihi etiam a
prima ætate observandissimo verba facturus
adesset. Nam, quod in laudibus Pauli pri-
mus dixit Chrysostomus, hujus etiam & ego
viri amore flagro. Sed age præstat exigua quam
nulla potest, cum omnia persequi immensi la-
boris sit. Quis digne referat illibatam perpetuæ
virginitatis candorem? Animus ille angelicis spi-
ritibus admixtis, incoquinatum corpus, &
caelesti puritate perspicuum, exigebat, ne quid
terreni contagii, spiritu, quem decorabat sa-
pientia, illaberetur. Innocentissimus viæ pro-
gressus, circumspècta morum disciplina, victus
parsimonia, incessus, gravitas, sermonis blanda

modestia, totus denique exterioris hominis a-
spectus, quid aliud, quam reconditi luminis
scintilla fuerunt?

Iam studium ejus rationes, nulla vel Apellis
tabula evidentius, quam hodierna epistola
depingi poterant. *Optavi, ait, & datus est mihi
sensus: & invocavi, & venit in me spiritus sa-
pientia: Et interpositis quibusdam subiecit, quam
sine fictione didici, & sine invidia communico,
& honestatem illius non abscondo*. Temporis
itaque permultum habuit oratio, quæ a tene-
ris annis doctorem hunc ut pia nutrix fovit,
neque unquam deseruit, plurimum lætioni,
totum sapientia studio impendebat, ut nullum
otio relinquere. In legendis auctoribus
mira sedulitas, certissimum in discernendis ju-
diciis, retinendi vero tanta vis, ut quæ semel
legisset (perlegerat autem antiquorum plera-
que) omnia in prospectu habere judicaret. Ea
demum caelestis ingenii fecunditas, ut facilius
eum credas dicere, quam alium legere potuisse.
Quinquagesimum nondum evaserat annum,
tot publicis prælectionibus feliciter exanthla-
tis, tot voluminibus multijuga eruditione com-
positis, ut vix eo tempore legere vacet, quot
ille præclara monumenta reliquit.

Et aliorum quidem singularis industria fuit:
hic gentiles insectatur, alter hæreticos aggre-
ditur, alius in scripturis enarrandis, alius in
explicandis disputationibus totus incumbit,
anus Thomas quasi alter Bezeleel in consti-
tutione tabernaculi omnem operam impendisse
videtur de quo scriptura refert, quod fuit plenus
Spiritu Dei, sapientia, intelligentia, & scientia, &
omni doctrina ad excogitandum, & faciendum
opus omne in auro, argento, ære, & ferro, &
quicquid fabre adinventi potest, dedit in cor-
de ejus. Attende quantum sancti doctoris in-
dustria ecclesiæ contulerit. Gentium errorum
nubila disiecit, hæreticorum argutias dissol-
vit, legalium atcanorum detexit umbras, scri-
pturarum mysteria referavit, fidei dogmata di-
vinaque præcepta distinxit, virtutum rationes
edocuit, sacramentorum efficaciam virtutemque
luce ipsa clarius expressit: tantus denique fuit,
ut unus artificum omnium operas præstivisset,
atque in uno Thoma multigenam spiritalium
divitiarum suppellectilem confertam reperias.
Brevis hæc in volatilibus apes, sed quæ mira flo-
rum varietate collecta fragrantia mella dif-
fundat. Atque ut cetera sileam (quis enim
hujus viri laudes vel justo volumine compre-
hendat?) hoc unum adjiciendum existimo,
quod mihi plusquam miraculo fieri solet.

Nescio quo infausto genio, pestis hæc no-
stris animis intrepierit: siquam ex alienis labo-
ribus rhapsodiam congestimus, id omne velut
proprium venditantes, inanem auram, moxque
peritiam summo studio aucupamur, qui si fur-
tivis coloribus exiit, nostros pannos ostende-
remus, nihil aliud quam ridiculi videremur.
At Divus hic, multa quidem alieno Marte col-
legit, sed cum plurima ex feracis ingenii partu
contulisset, ea cura mentem sollicitabat, ut vel
Augustino, cujus observantissimus fuit, vel
aliqui sanctorum, quos omnes venerabatur,
acceptum referret. Quod si Deo optimo maxi-
mo, gloriam, proximis utilitatem, antiquis ho-
norem attulisset, nihil sibi ex propriis labo-
ribus præter labores referendum censuit. Ve-
rum age, recepit de manu domini, duplicia
pro

ANNO
CHRISTI
1563.

Sup. 7:

Exo. 35:

Ecc. 11:

pro cunctis operibus suis. Namque studiosissimus veritatis animus, revelata jam gloria contemplat or inter præclarissima ante thronum divinitatis, fulgurantia perpetuo adsiluit, & celeberrimum ejus nomen per omnium fidelium ora, tam suavi, quam frequenti sono petierat.

Hanc dialecticæ atque philosophiæ candidati duces sequuntur. Moralis disciplinæ studiosi, consultiſſimum habent interpretem. Animarum vulneribus medicatuti, ab eo pigmenta mutantur. Ille divini verbi præcones numquam non donatos remittit. Ipsum denique felicissimum antesignanum, theologorum exercitus consecratur. cumque omnibus in pretio sit, dignus sane venerabilis ecclesiæ doctor, quem hæc sacra, & œcumenica synodus maximis, iisque amplissimis honoribus prosequatur.

Sanctissimæ siquidem vitæ diem clausit extremum, cum ad generale concilium Lugduni celebratum, jussu Gregorii decimi pontificis maximi irer arripuisset: In ipso itinere constituto, nuncius ecce adest, ad concilium illud evocans, quod summus omnium parens ab initio sæculi indixerat, quo tandem ab orbe redempto, jam homines cum Angelis convenire cœperunt. Illuc Thomas vocatus pervenit, quo jam *ascenderunt tribus, tribus domini testimonium Israel, ad constituendam nomini domini*, sed quis putas nuncius eum accessit? quem alium a patre lumen mittendum existimabas, ut hoc lumen ad sydeream sedem accerferet? utique non alium quam lumen, lux lucem, stella stellam ad stellata regna vocavit. Motibundo enim fulgidus stellæ radius tertio adstitit, ut sancto sydere per ignota regna contenderet. Denum ad extrema perducit, epithalamio Salomonis expositio, velut candidus olor carmine vitam finivit. Non ergo potuit ecclesiasticis interesse conciliis morte præverus: verum ecce superstes, atque in æternum victurus vobis adest, bona sua, spirituales doctrinæ thesaurus, hæreditario jure vobis delegavit. Temporalia siquidem nec habere voluit, nec vestra auctoritate digna erant.

Nulla proinde ab ejus felici transitu concilia, sine sacro doctore celebrata sunt: ut enim de ceteris, sileam, quod audimus, quod videmus, quod manibus nostris contrectamus, quidni aperta voce ad ejus laudem testemur? vestra comitia perpendite. Ex plurimo eoque honorabili doctorum cœtu, quos quisque consultor accedit, qui divi Thomæ auctoritate veluti splendente gemma, suam sententiam non exornet? Atin consultiſſimo patrum recessu, doctor hic sententiam rogatus frequentissime cenſer, ad quem ut ad Lydium lapidem, siquid ambiguitatis, aut controverſiæ fuerit exortum, communibus votis referendum existimetis, & qui eum sui placiti patronum obtinuerit, incertam judiciorum aleam non sit habiturus, quin secundum eum sententia ferenda sit. Atque adeo hujus religionis nomine, gravissimæ vestræ auctoritati gratias agere libeat, quod doctoris Thomæ nomen ubique celeberrimum, vestra in eum observantia, celeberris posteritati reliqueritis, & quidem iuste, ut qui etiam eum summis ecclesiæ principibus divina voce audire meruerit. Vos estis lux mundi. Sed de priore quidem hæcenus.

Ad vos jam, patres sanctissimi, nostra se fle-

at oratio: vobis namque posterior ejus pars a principio dicata est, quam obsecro, ut benignè excipiat: brevior enim & utilior priore futura est.

Non potest civitas abscondi supra montem posita.

Frequentissimo scripturarum usu, sancta Christi ecclesia, civitas dicitur supra montem excelsum ædificata: nempe, quæ illius omnipotentia, justitia, veritate, sacramentorum altitudine subnixæ, hostili nullatenus incurſu possit everti: de qua propheta: *Magnus dominus & laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.* Idem ipse conditor, qui & fundamentum, idem sponſus, & propugnator est. At in præſentia hujus regni proceres, nimirum ecclesiarum prælati, qui aliorum duces & exēplari sunt propositi, civitati supra montem constructæ dominicæ voce conferuntur. Enimvero ut civitas in eminenti, præruptoque monte sita, pacatum, securumque refugium adventantibus præbet, eademque inaccessa hostibus, & terribilis imminet: haud secus Christiani populi rectores, benignitate miseros ad se confugientes excipere, & summa, qua polent auctoritate, factiosos, rebelles oportet coercere. Fuere quidem in antiqua synagoga miserorum refugio decretæ civitates, sed ex quidem paucæ, nempe tres citra, totidem ultra Jordanem, ut in Numeris habetur, quo se ruto reciperet, qui inopinati homicidii reus accerferetur. Sed quod Dei nostri benignitas, & humanitas se nunc latius effuderit, ubique terrarum refugii civitates obviæ, ubique exulibus certissimum asylum constitutum est. Audi, quam late pateant profugorum receptacula. Sic enim Isaïas propheta: *Creabit dominus super omnem locum montis Sion, & ubi invocatus est, nubem per diem, & splendorem ignis flammantis per noctem: super omnem enim gloriam proteſtatio.* Quod si effectum proteſtationis nosſa desideras, quæ antiquæ columnæ nubis, & ignis gloriam tantopere antecellit, attende quod subditur. Tabernaculū erit in umbraculum dici ab æstu in absconſionem, & securitatem: a turbine & pluvia. Futura est ergo securitas, & ab internarum perturbationum æstu, & ab exteriorum hostium incurſu, ut nec calore auri, nec turbine agitari, neque pluvia obtuimiseri pertimescant. Quot ecclesiæ principes, totrefugii urbes agnosco, singuli (necdum hæc sanctissima collectio) civitas estis supra montem posita. Hujus civitatis portas diebus ac noctibus patere opto, necui desint confugienti, nec importunitate frangi, aut percuntibus vel pulsantibus occludi. Nullum terrenis affectibus, sed Christi ovis latum præbere ingressum.

Augustissima refugii urbs erat, apostolicum illud pectus, quot caritate distentum, totum orbem, nedum unam Corinthum excipere contendebat, dicens: *Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est, non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris.* Hujus urbis similitatem, potentiam, latitudinem, nostra hæc infausta sæcula estlagitabant, sed interim vos estis civitas supra montem posita. *Levate in circuitu oculos vestros, & videte, quot miserorum & periclitantium myriades ad hoc refugium confluere, potius quam accurrere videantur, ignorantes, & parvuli divinæ legis oracula, non quasi ex tripode, sed ex veritatis spiritu consul-*

tores

ANNO
CHRISTE
1565.

Psalm. 47.

Numer.

Isaia 4.

1. Cor. 6.

ANNO
CHRISTE
1567.

tore vestro præstolantur, atque omnes fidelium A
cætus sanctissimas leges inlitui, corruptos
Christiani populi mores corrigi, abusus revo-
cari, pristinum ecclesiæ candorem restitui,
summæ votis deposcunt. Num tot lacrymis,
iisque iustissimis, vestræ pietatis viscera sese
continebunt? Antiqua fuit crudelitatis, quod vir
sanctus amare debebat, *Lamie nudaverunt mam-
mam, lachryaverunt catulos suos, filia populi mei
crudelis, quasi struthio in deserto*, quæ tanta im-
pictas, quæ fetarum superat iammanitatem?
ea scilicet, quæ sequitur. *Adhæsit lingua lacten-
tis ad palatum ejus ut sit, parvuli petierunt pan-
nem, & non erat, qui frangeret eis.* Ablit a
beignia Christi ecclesiæ ejusmodi crudelitas,
quæ ab sponso, vel sanguine suo, languenti- B
bus pullis, & vitam, & escam infundere edocta
est. Maxima ægrotantium multitudo gemebun-
da, ac propediem moritura coram vobis jacet,
qualem miseratus est olim salvator apud Mat-
thæum, quia jacebant vexati, *sicut oves non
habentes pastorem.* Hos viperarum morsus infi-
delitatis veneno corrupti, illos flagitiorum
omnium Lerna propemodum absorbit, ac
paganis deteriores effecit. Sunt quos & imbecil-
les tantorum malorum effugies deterreat.

Matth. 6.

Vos animarum medici; præsentaneo quodam
antidoto subvenite, vobis enim caelestium me-
dicinarum pigmenta, vobis omnium charissimam
apothecam commisit sunt. Nihil tam ad
mortem, adlit modo vestra sollicitudo, quod
Christi sanguine, ad pristinam valetudinem re-
vocari non possit. Audite querulam Hieremiæ
vocem, ne eandem a Christo audire contingat.

Hier. 3.

*Numquid resina non est in Galaa, aut medicus
non est ibi? Quare ergo non est obdura cicatrix
filie populi mei? Quis absque gemitu recolat
innumetas orbis ecclesias, vigilantissimis hisce
pastoribus creditas, eorum præsentia tot diebus
orbatas, & solatio destitutas quæ tandem priva-
tas viduitatis lacrymas, publicæ salutis expecta-
tione consolantur? At si tot post sterus, post
tot dierum intercessionem pastores suos sum-
ptibus exhaustos, laboribus confectos, longis-
sima peregrinatione fractos, & quod magis
dolendum est fructu vacuos, spe frustratos aspe-*

Psal. 43.

*xerint? O quantus erit occurfantium luctus,
qualis redeuntium consilio, quanta spæ orbis
universus decider, qui in hac sacra synodo re-
rum summam sitam esse credebatur? Quin vos
hujus civitatis selectissimi custodes, misericor-
diæ sinus expandite, & sicut scriptum est: *Circum-
date Sion, & complerimini eam, narrate in tur-
ribus ejus, & distribuite domos ejus, ut enarretis
in progenie altera, blandimini mærenti, consola-
mini lugentem, omnibus regnis, atque pro-
vinciis paterna pietate consulite, singulis neces-
saria distribuite: distribuite, inquam, domos,
ejus, cognoscat generatio altera, ut præclarum
scilicet nomen posteris relinquatis, deque vo-
bis in futurum dici possit: *It sunt sacerdotes ma-
gni, qui in vita sua suffulserunt domum, & in die-
bus suis corroboraverunt templum, & supplici-
bus quidem & confugientibus benignam, at
hostibus, civitatem hanc terribilem esse oportet.***

Ezech. 5.

Nullum tempus otio, nullus locus quiescendi
supereest: etenim si antiquitatis monumenta
consulamus, nullum ab sponsi discessu nostro
 sæculo fuit calamitosius, tot malis atterimur,
tot hostium agminibus obidemur, in tanto
rerum discrimine versamur: ut non jam opi-

niones prætorum audiamus, sed cervicibus
gladios imminentes tantum non firmis perpelli.

Fuere quidem prioribus sæculi Gigantes viri
seditiosi, qui terrena sapientia freti, huic ci-
vitati bellum indixerunt: fuere Cheriinthi,
Arii, Sabelli, Manichæi, Donatistæ, ceteraque
hominum portenta, qui adversus Dei ecclesiæ
armæ corripere ausi sunt, nec sine magno fide-
lum periculo congressi, nec fine maximis la-
boribus superati: Divina tamen superne aspi-
rante clementia, ex adverso processit instructus
pastorum & doctorum cuneus, qui super hu-
jus civitatis speculam interim vigilantes, sub
menibus quandoque dimicantes, tempora vitæ
concessa exemerunt: quidam & pulcherrimam
per vulnera mortem oppeterunt. Tanta horum
ducum in pugnando dexteritas, in regendo
auctoritas, in cavendo providentia fuit, ut non
solum sibi perpetuum victoriæ decus, sed poste-
ris, securitatem adepti fuerint. Numquam im-
piorum conatus arbi defuerunt, sed tamen quos
ecclesiæ præcedentium luminum splendore, faci-
le deprehendere, & propriis, principumque
armis de medio tollere, ac penitus extinguere
valuerit. Successerat pacatum illud sæculum a
prophetis longe ante prævisum. *Conflabunt gla-
dios suos in vomeres, & lanceas suas in falces, non
levabit gens contra gentem, nec exercebuntur
ultra ad prælium.* Pulvere feriatos ecclesiæ
principes non jam congregandi cum hostibus
sollicitudo, sed excolendæ vineam domini labor
exercebat: Verum (quæ nota infelicitas fuit)
tranquillitas invidiam, desidia in otium, o-
tium in soporem evasit. *Dum enim dormirent
homines, ecce monstrum horrendum Germa-
nia tulit, quo aliud truculentius ex puteo
abyssi ascendere vix potuit. Quod Tartareo
hæresum fumo ecclesiæ catholicæ vultum suf-
fudit, errorum sentinam commovit, & portenta
olim ejecta, veluti postliminio revocavit.*

Isaia. 2.

Matth. 23.

Apoc. 9.

Hæc viperarum genimina principio ut locustæ
substantabant, nunc impudentissime prælia
moliantur, ut agnoscamus illos esse de quibus
in Apocalypsi scriptum est similitudinis locustarum:
similes equis paratis in prælium, de quibus & paulo post,
quod loricas habebant ferreas. A principio quidem pietatem mode-
stiamque prætexentes, quales evaserint, experi-
mento cognoscitis, haud equidem jam clan-
dulariis suggestionibus, publicisque cõcionibus
agitur, nec maledicentia, & blasphemis,
quod his fuit serpentibus gentile, fatiantur:
verum aperta defectione, collatis signis adver-
sus ecclesiæ Dei vivi, adversus legitimos prin-
cipes, contra jus omne atque fas, impias manus
extulerunt: Huic civitati supra montem positæ,
non jam insidias tendunt, vel secretioribus can-
niculis subvertere nituntur, sed aperta in luce
aciem instruant, aggerem comportant, machinas
erigunt, murorum pars dituta, excellæ
quondam turres crebris arctibus labant: in
dies enim viros proceros defecisse intelligimus
quos alius esse prædium maxime oportuit: per
domos, & templa effusas flammam accepimus:
confusus clamoribus, & extremis periculis omnia
plena. Vos, patres sanctissimi, divini exerci-
tus duces, hujus civitatis fidelissimi propugna-
tores, de quibus scriptum est. *Super muros
uos Hierusalem constitui custodes, tota die, ac
nocte perpetuo non tacebunt.* Num inter hæc
mala quiescendum? Num inter distinctos ho-
stium

Isaia 62.

ANNO CHRISTI 1570.
 Sep. 14.
 Hier. 4.
 Luc. 22.
 Luc. 2.
 Hier. 4.

stium gladios oscitandum; inter ipsas mortis A
 umbras incertem vitam ducentes? Procul ab hac
 sacra concione abesto improperium illud, quod
 in libro Sapientiae gentibus Deum ignorantibus
 impingitur. In tanto viveres inscientiae bello,
 tor & iam magna mala, pacem appellant: ex-
 cernit retrahit illa malorum facies, horrendum illud
 jam pestrepere sentiunt. *Ve mihi, quoniam vo-*
cem buccina audivit anima mea, clamorem praelii:
ad arma non ad quietem vocati sumus, qui non
habet gladium, juxta quod dominus consulit,
vendat tunicam suam, & eruat, hoc est propria
quiete, ac securitate neglecta, pro patria urbe,
pro antiquissima sede Romani pontificis, cun-
ctis regnis & populis veneranda, pro sacra vestra
potestate, pro sacramentorum virtute, pro fidei
veritate, pro ecclesiastica disciplina: bellum sus-
cipite vos enim praeliantini praelia domini. Nemo
locum suum deserat, sed fortissimum illum pug-
ilem imitamini, qui dicebat; super custodiam
meam stabo, figam gradum super munitionem,
ut sciam, quid dicatur mihi, & quid respon-
deam ad arguentem me. Ecclesiae vobis credite,
custodix vestrae sunt, quas in tranquillitate non
colere insidum, in summo rerum discrimine re-
linquere velle facinus est. Non decant vobis
aur bellici apparatus, aut arma, quae magna pra-
cedentium sedulitate collecta, summa etiam pro-
videntia disposita sunt. In promptu adest turris
illa David, quae adificata est cum propugnaculis,
mille clypei pendunt ex ea, omnis armatura
fortium. Adsum vobis apostolorum merita,
martyrum, coenae pontificum vigiliae, doctorum
monumenta, confessorum exempla praecleara,
virginum lilia candentia, omnis denique arma-
tura fortium, quibus instructi, & certam vi-
ctoriam, & decus plurimum referetis, dum-
modo non rursus jacere potius, quam stren-
ue dimicare destinatum sit.
 Tandem ut dicendi finem faciam, quid vo-
 bis agendum, magna cordis attentione perpen-
 dite. *Non potest crucis abscondi supra montem*
posita. Omnium oculis conspicui, in publico
veluti proscenio versantini, spectaculum facti
Deo, angelis, & hominibus, in vos omnium
ora converfa, ultimi hujus actus eventum, in-
tentionis animis, orbis universus prospectat.
 Quo si per V. Ampl. licet in stadium decer-
 taturi admitti istis, aut rebus compositis
 cum maxima gloria, vel iisdem insectis (elo-
 quar?) cum summo dolore, ne dicam de-
 decore, hinc abeundum, frequentissimum hunc
 tantorum patrum conventum, hanc temporis
 opportunitatem multi reges optant, vix tan-
 dem nostra pars superis faventibus obtinuit,
 quod prioribus fuerat denegatum. Si (quod
 absit) post tot rerum molimina, sacer hic exer-
 citus, instat aquarum, quae labuntur in praecipit,
 disfluere coningat: quid jam spei, aut solatii,
 inclinatis jam rebus, magna ex parte divul-
 sis futurum existimemus? infidelium applausum,
 haereticorum insultationem, motus caputum,
 manuum profectionem, desere jam olim vide-
 tur propheta, dicens: *Planterunt super te ma-*
nibus omnes transcurrentes per viam, sibilaverunt,
& moverunt capita sua super siliam Hierusalem.
 Quod si intelligant privatis studiis, contra-
 riiisque opinionibus concionem hanc sacram di-
 scendi, venerandam conciliorum veterum au-
 thoritatem despectui sunt habituri, quod se-
 quitur in Threnis non sine ditione iudicantes:

Haccine est urbs perfecti decoris, gaudium uni-
verse terrae? Quod si certus intepetivi discessus
vestri nuncius fuerit allatus (quod omen superi
avertant, jam runc insolentiores facti, subiectis
verbis insultabunt. Hacc est dies, quam ex-
pectabamus, invenimus, vidimus: quid claris-
simi principum & provinciarum oratores sunt
acturi, si post tantam expectationem, post
tot suorum petitiones exhibitas, arte elabora-
tas, pietate dispositas, lacrymis etiam asper-
fas, haec omnia ventis diffundenda committan-
tur? quid sanctorum angelorum praesidia, quae
vobis calirus missa sunt, ut foveant, assistant,
auxilientur? Latine ad suos concives gesta nar-
raturo revertentur? An vero deploratum illud
ab Isaia propheta eventurum est? Ecce vident-
tes clamabunt foris, Angelipacis amare seebunt. *Isaia 33i*
 Vtque cetera sileam, quae multa referre
 possent, aspiciro obsecro civitatis hujus prin-
 cipem, autorem inquam, fidei, & consum-
 matorum letum: qui proposito sibi gaudio, sus-
 cinxit crucem, confusione contempta. Is quam-
 vis sedeat in dextra majestatis in excelsis: ve-
 stris tamen conventibus sollicitus adest, & quae
 sua fuit semper flagrantissima caritas, miseratur
 tantos mortalibus esse labores. Hujus urbis o-
 blivisci non potest, etiam si mater unici filii o-
 bliviscatur, quoniam in manibus suis descripsit
 eam, & muni ejus in conspectu illius sunt semper.
 Pro his qui perierunt, & pro his qui deficiunt,
 & pro vobis adhuc stantibus, in quos omnis
 domus inclinata recumbit, sollicitudinem gerit,
 Num vocanti, manusque suas extendenti de-
 esse poteritis.
 In mentem venit illius facti, quod primus li-
 ber Paralipomenon de David rege commemo-
 rat. Errabat profugus vir sanctus a facie Saul,
 regno, domoque pulsus, ad supplicium etiam
 ultimum querebatur in desertis habitans, quia
 nulla urbs tutum ei offerebat ingressum: Prin-
 cipes quidam interea, facti indignitate permo-
 ti, ex Iudaea & Benjamin ad eum convenere
 suppetias laturo: quibus non satis fidens obvius
 processit, dicens: *Si pacifice venistis ad me, ut*
auxiliemini mihi, cor meum jungatur ad vos: sin-
 autem ut insidiamini mihi, videat Deus & iudicet.
 Attendite quam nihilo dissimile immortalis prin-
 cipi nostro David his diebus acciderit. Ex plu-
 ribus Europae regnis, quae olim pacifice obti-
 nebat, propemodum eiectus, deserta ignora-
 rum gentium quasi nova diverticula quaerit. In-
 ter haec sacer iste conventus, vos inquam, fortif-
 simi principes omnes, tenentes gladios, & ad
 bella doctissimi, ex Iudaea, & Benjamin habentes
 rectam fidem, veracem confessionem profes-
 rentes, auspiciis Romani pontificis, summi ducis
 & principis nostri convenistis, ut de redu-
 cendo rege, de recuperandis provinciis, de repu-
 blica Christiana in comune decerneretis, ut exulati
 regi vestro opem feratis. En vobis obvius procedit,
 coram vobis ecce adest, medius vestrum resi-
 det, & singulos benigne aspiciens talibus com-
 pellare videtur. Si pacifice venistis ad me, ut au-
 xiliemini mihi, si recta mentis intentione, si a-
 nimo simplici, ut reipublicae, meaeque sponse
 consularis, ut propugnanda civitati operam detis,
 si demum, ut auxiliemini mihi, cor meum jungatur
 ad vos: spiritus meus, qui a corde, hoc est ab a-
 more procedit, quem ego perpetuum manfurum
 ecclesiae promisi, vestris comitibus aderit: ve-
 stra dogmata stabili veritate definit, vestraque
 G G g g g decreta

ANNO CHRISTI 1570.
 Thren. 23.
 Isaia 49i.
 11 Par. 23.

ANNO
CHRISTO
1563.

decreta perpetuo robore confirmabit. Cor meum jungatur ad vos, sin autem ut infidemi mihi, sin ut vestris tantum commodis consulatis, ut luxu, factuque omnia concidere inelligentes, meam vicem non doleatis, nec orbi colabentem opem ruleritis? videat dominus & iudicet, ille scrutator cordium, secretorum certissimus speculator diiudicet, & unicuique iuxta opera sua reddet.

Vtinam quod tunc scriptura commemorat, in presentiarum nobis accidat. Spiritus enim domini insiluit super Amasai, qui erat princeps super triginta: vel responderet Dauidi. Vtinam omnes, aut pro omnibus aliquis Dei Spiritu afflatus occurreret: Sed interim affectus voceseque omnium mutuatus, principi nostro scriptis vestris Amasai respondebo. *Tui sumus, o Dauid, tecum sili Isai pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis.* Tui sumus, o salvator, tecum omnipotentis Dei filii tua virtute creati, tuo sanguine redempti, tuis sacramentis imbuti, tibi omnia dedimus in baptismo, sub tue crucis vexillo militamus. Pax, pax tibi, nec solum dextris pacis offerimus, sed tibi genua tamquam Deo vivo curvamus, *tibi enim curvabitur omne genu, & confitebitur omnis lingua,* tuis hostibus implacabile bellum indicimus, sed *pax adiutoribus tuis,* fidelibus inquam, sanctæ Romanæ ecclesiæ fidem, unitatem, obedientiam retinentibus, & pacem optamus, & præsidium afferemus. Tu modo pro te certantibus adesto, ut partæ victoriæ gloriam & laudes referamus, qui cum Patre & Spiritu sancto vivis & regnas per omnia sæcula sæculorum. Amen.

CXIII.

ORATIO AD PATRES IN SACRA
& œcumenica synodo Tridentina, sub Pio
PP. IV. habita a R. P. F. Contreras, Hispano,
ordinis Minorum regularis observantia, regis
catholici in eodem concilio theologo.

DOMINICA II. QUADRAGESIMÆ
MDLXXII. Ad ecclesiæ reformationem
persuadendam.

SI unquam alias, nunc maxime, patres amplissimi, mihi peroptandum fuit, ac summo opere ambiendum, sermonem hodie apud vos facturo, apostolici peccatoris robur, & divina quædam vis dicendi: quo prædicatio mea, non tam venustate sermonis & fucatæ cuiusdam eloquentiæ splendore nitesceret: quam ardentioris spiritus & virtutis ostensione flagraret. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute. Talis siquidem & tam præclara hanc vestram sacratissimam, ornatissimamque coronam nunc decebat oratio: Vbi tot episcopos, ministros Christi, magistros populorum, ecclesiæ lumina, & clarissima orbis capita, non de quibusvis negotiis, sed de summa rerum populi Christiani, consulendi, diiudicandi ac definiendi causa, semel, iterum, atque jam tertio, cum maxima rotius orbis expectatione convenisse cernimus. Sane ubi inter perfectos perfectam sapientiam loqui se Paulus affirmat: quemadmodum de rebus arduis apud eos qui primas tenent in ecclesia, loquendum sit, sacrum mihi canonem (quem præterire nefas sit) visus est cōdidisse. A quo quidem explendo tam procul me abesse fateor, quam imperitia mea longe ab ipsa distat sapientia. Equidem quod nec ingenti acumine, nec exercitatione dicendi pollerē, quodque ferventioris spiritus vi & virtute destitueret: iu-

bens hoc cepissem, nisi ad id onetis subeundum, cum officii mei ratio, rum ea quam debeo observantia me adigeret, & quodammodo repugnantem traheret. Ea est etiam vestra singularis humanitas, & in omnes benevolentia, ut etiam pusillos & mei similes in hoc augustissimo senatu, ad loquendum animare, nedū exhortari videamini. Divini igitur numinis præeunte favore, eo pietatis studio, eo animi candore & sinceritate Christiana, qua sacra tractare decet & interpretari eloquia, ad opus ipsum accingar, cuangelicæ lectionis clypeo munitus & hasta.

Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum
& Joannem fratrem ejus, &c.

Divina illa, omnique admiratione superior transfiguratio Christi, quam nobis hodie cuangelica referit historia, mysticam quædam, eamque geminam, in ejus corpore, quod est ecclesia, futuram metamorphosin præ se ruit. Alteram quidem in cælesti illa ac æterna beatitudine cum angelis sperandam, alteram dum hic vivimus, per virtutis studium acquirendam, & summis animi viribus cum Dei adiutorio comparandam. Vtravis harum, vel obiter contèplanti abunde magnam dicendi copiam suppeditare possit. Cum autem brevitati ac temporis defectu vestra festinet oratio, nec possit alterutram pro rei dignitate edicere, utriusque interdum rationem habens ad præfixum sibi scopum matura celeritate properabit. Enimvero transfigurati domini (ut hinc auspicari liceat) singulare mysterium, ex cuangelica lectione usque adeo vobis exploratum perceptumque esse arbitror, ut in eo fulius describendo nihil opus sit inani verborum strepitu patientiam vestram remorari.

Audivimus dominum, e sacro illo duodecim apostolorum collegio tres electissimos viros segregasse, & in Thaborci montis celsitudinem conduxisse, ibique supra omnium eorum spem ac opinionem, cementibus eis, & præ admiratione stupentibus, transfiguratum fuisse. Eo quidem si mens nostra vehementer adspiret, & conscendere mereatur: videbitur plane juxta prophetatum oracula, quod Iesus ille sacerdos magnus, qui olim Zachariæ fordidis indui conspectus est vestibus: ab eo tempore quo in tertis visus est, & cum hominibus conversatus: hic, inquit Iob, in manibus abscondit lucem, & præcipit ei ut rursus veniat. Annunciat de ea amicis suis, quod possessio eorum sit, & ad eam possint ascendere. Etenim splenduit facies ejus sicut sol: larentem nimirum animæ gloriam fulgentis palam lucis indice manifestans. Vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix: ejuscemodi gloriæ refulgentiam in sanctos, pro singulorū meritis derivandam, & perenniter ab eis possidendam esse ostendens. Ipse quippe est qui reformabit corpus humilitatis vestra, configuratum corpori claritatis suæ. Nam & nunc quidem filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus, Scimus vero quoniam cum apparuerit, tunc similes ei erimus, videntes eum sicuti est. Et tunc Deus erit omnia in omnibus: eritque ipse cum suis unus per omnia Christus, caput cum membris incredibili splendore cōspicuum, & nullum habitura finem beatissima vita fruens. Sedebat, inquit, populus meus in pulcritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta: & regem in decore suo videbunt. Non esurient, neque sitient: & non percutiet eos aestus & sol, quia miserator eorum teget eos. In terra sua duplicia possidebunt, & lætitia sempiterna erit eis. In eum modum permulta

ANNO
CHRISTO
1563.

Matth. 17

Zach. 3

Iob. 36

Philip. 1

1. Ioan. 3

1. Ios. 4

permulta

ANNO
CHRISTO
1563.

ANNO
CHRISTO
1563.

anef. 15.

per multa divina scriptura profert : quum optatissimam illam sanctorum metamorphosim, modis omnibus ineffabilem, verbis conatur exprimere. Id enim summum est bene beateque viventium premium. Hic ille unus denarius, operarius pro labore diurno, tamquam merces locupletissima, non frustra, nec ad horam, divina sponcione reddendus. Ego, inquit, *protector tuus, & merces tua magna nimis.*

Transfigurato domino, & solem ipsum splendore nimio eclipsante : ecce (mirabile dictu) Moses & Helias e quietis & reconditis divinæ providentiæ sinibus exemplo advolantes comparuerunt. Alter quidem veteris illius populi legislator : alter prophetarum eximius : ex latere adstant domino colloquentes, & ipsissimum esse testantes, quem lex & propheta diu ante promissere. Tanta fuit tunc discipulorum cum ingenti admiratione lætitiæ, e glorificata Christi facie concepta : ut torrente eo voluptatis Petrus extra se raptus, ignarus quid diceret, dixerit tamen : *Domine bonum est nos hic esse.* Hic jam pia animadvertat discretio. Si humanitas Christi ad horam transformata, & duorum sanctorum societas ad momentum ostensa, tantopere lætificat & delectat : quid de innumerabili illa angelorum & caelestium aliorum civium multitudine : quid vero de incomprehensibili Dei majestate sese ultro & perspicue manifestate conjectandum & credendum est? Interim tamen inconsulta Petri suggestio, & silentio Christi, & paternæ vocis opinato clamore intercepta permansit, *Adhuc enim eo loquente, eccumbens lucida obumbravit eos.* Et mysteria mysteris accumulâs, addit. *Et ecce vox de nube dicens : Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Quorum gesta hæc fuerint, caeleste idiplum pandit oraculum : quo divinæ Triadis adorandum mysterium, temporibus æternis tacitum, jam nunc fit palam mortalibus. Nam pater in voce, filius in carne, Spiritus sanctus in nube lucida, quam possit fieri nunc luculentissime declaratur.

Hæc plane sunt celeberrima post hominum memoriâ, vereque divina comitia : ubi principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Hæc præludia quædam ejus quam speramus, & ad quam tendimus, promissæ beatitudinis. Hoc vivum exemplar, atque imago illius montis sancti caelestis Hierusalem : ad quam non aliter est nobis accessus quam per consignatum divinitus ostium Christum Iesum. *O quam gloriosa dicta sunt de te civitas Dei. O quam magna est multitudo dulcedinis tua domine, quam abscondisti diligenibus te. Quis dabit mihi pennas sicut columba, & volabo, & requiescam?* Bonum erat nos hic esse, patres sanctissimi, gloriam domini speculantes, quoad usque in eandem transformarem imaginem a claritate in claritatem, tamquam a domini Spiritu. Quid enim jucundius, quid beatius, quid Christiana philosophia dignius, quam in domo domini cum eo jugiter conversari, ad analogicas illas theorias conicendere, & sacratiora Dei mysteria mentis acie perustrare? Verum tamen præsentium calamitatum consideratione, veluti furentium procella ventorum, propulsa atque jactata mens rapitur & dejicitur, ut eo & necesse sit, nostra vel invita demittatur oratio, & ad alteram hujus vitæ metamorphosim explanandam sibi aditum pareat.

Quis enim, obsecro, tam stupidus, quis tam immanis, & ab omni pietate adeo alienus, hoc præ-

Concil. general. Tom. XIV.

sertim loco dicturus : qui rerum novarum conficius, silentio preterire queat : vel maxima quibus jam dudum afflictamur incommoda, vel majora, quæ demceps passuros nos esse formidamus? Quæ quamquam nulli prorsus ignota, vobis vero tritissima sunt : hoc sane loco nūquam non opportuna, & ad commiserandum necessaria esse videntur. Nam quid aliud in aulis principum etiam ethnicorum : quid publicis in viis, quid in civitatibus apud ecclesiasticum, senatorium, & equestrem ordinem, quid demum apud ipsum imperitū vulgus passim dicitur, jactatur, desferur a piis : deridetur ad impiis? Quid inquam, nisi id quod omnes oculis cernimus : si tamen oculorū præsidio non abutimur. Vni versam rempublicam Christianam bellicis tumultibus agitaram, ærumnis afflictam, hæresibus oppressam, innumeris aliis anxietatibus & amaritudinibus læcessitam quotidie pessum ire, & jam jam ultimū minitari exitium? Cum igitur dilectissimam Christi sponfam, & communem omnium matrem tanto mæore confectam, tam lugubritate deformatam, tot & tam variis periculis circumseptam videamus : compati ei ac condolere non decet? Decet maxime, quin ceteris omnibus posthabitis, hujus tam communis omnium quæ miserabilis casus meminisse necesse est : huc nervo omnes intedere summe cōvenit. Ne forte (quod tempora ipsa minantur, & optimus Deus avertat) in extremum citius prolabamur discrimen. Secundus jam vertitur annus, & super hæc re sæpius quidem a viris doctis & probis, tum copiose, tum eleganter, ex hoc suggestu declamatum esse scio : quantum vero emolumenti inde sequutum fuerit, ignorare me fateor. Quid ergo, nam idcirco desperandum est, aut ignavo silentio conticescendum? Absit. *Non est iste sermo* (ajebat Judith) *qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Possistis vos tempus miserationis domini, & in arbitrio vestro diem e. c. stitistis. Non est abbreviata manus domini, nec pelagus miserationum ejus exhaustum, ut nos servare, ac consolari aut nollet, aut non possit.* Eapropter dum paucis hæc de re meum aperire animum intendo : vestra, patres, benignitatem, vestram attentionem imploro.

Si quis a me extorquere vellet : cur tantis & tam sanctis reipublicæ Christianæ vulneribus, quæ roties procurantur adhiberi subsidia, aut parum, aut nihil profunt, nonnumquam etiam multum nocent? Aptus nihil respondere me posse existimarem : quam vulneta ipsa, vehementesque dolores cum acriter sentiamus : eorum tamen causas & origines penetrare aut nescimus, aut certe nescire non simulamus. Quo fit ut nobis ipsi blandientes dum mala funditus eradicare contemnimus : ipsa nostra diligentia, & humana quadam sagacitate atque importuna solitudine, qua his mederi satagimus : multo magis fovere ea videamur. Contra vero, prudentis ac periti medici est, cuiusvis morbi curandi fontes radicesque altius investigare primum, deinde artis suæ vim & energiam illis proficindendis & revellendis strenue applicare. Sed dices. Equænam tot tantorumque malorum in populo Dei origo est, quæ radix? Respondebit profecto, vel me tacente, hujusce artis peritissimus, qui & sensum Christi habet, divinus Paulus. *Radix inquit, omnium malorum est cupiditas.* Ex cupiditate enim nimia rerum externarum solitudo progignitur : quæ spirituali

1. Tim. 6.

GG ggg ij neglectum

ANNO
CHRISTI
1563.ANNO
CHRISTI
1563.Isue. 9.
Isaia. 30.

Deut. 32.

Hiero ad
Paulinum
com. 1.

Ezechi. 3.

neglectum & Dei oblivionem cum pariat, A
hanc sequens morum simul ac fidei corru-
ptela, veluti cancer quidam proserpens, u-
nivertum corpus inficit & exedit, atque adeo
ad interitum sensim trahit. Audis aposto-
lum, audis Spiritus sancti linguam, fontem vi-
rulentum & malorum omnium radicem, non
minus diserte quam succinthe aperientem? Sed
& alteram nihilo ista inferiorem malorum cau-
sam divinus Spiritus alibi indicaverat: Quod
videlicet in rebus agendis concilium Dei requi-
rere, & opem ejus poscere detretemus. Susce-
perunt, inquit, de cibariis seduloorum, & os do-
mini non interrogaverunt. Et iterum: Ambulatis
in descendatis in Aegyptum & os meum non inter-
rogastis. Dum enim suo quisque consilio & af-
fectu dicitur, plus sibi satis fidens, baculo hunc
arundineo niti, & super arenam edificare quis
non dixerit? Hinc fit plerumque spreto Dei
consilio, deliberantem intellectum densissimis
errorum tenebris caligare, voluntatem item
male cupidam, impietatis ac dissidentiae la-
queis irenti, & tandem in aeternae damna-
tionis barathrum praecipitari.

Duo igitur cum sint malorum omnium capita:
inlatabilis pereuntium rerum cupiditas, & caeca
quaedam atque obstinata in Deum impietas: in
his potissimum rescandis summe laborandum
est omnibus, qui & communis salutis, & optatae
reformationis studiosius esse cupiunt & videri. C
Cum his (ut pote Christianae religionis acerrimis ho-
stibus, bellum debet esse implacabile, nullo sae-
dere intermittendum, nullis unquam induciis
relaxandum. Sed quo tandem pacto (inquis)
gerendum? Interroga patres tuos, & nuncia-
bunt tibi, majores tuos & dicent tibi. Consu-
lenda nobis est veneranda patrum antiquitas:
atque ad illius veteris militiae formam, terribilis
castrorum acies nunc in ecclesia ordinanda: si
de hostibus triumphare cupimus, & magnifica
victoriae trophaea reportare. Habet enim unum
quodque propositum principes suos quos se-
quatur. Imitentur Romani duces suos Cami-
los, Fabricios, Regulos, Scipiones. Proponant
sibi philosophi Pythagoram, Socratem, Plato-
nem, Aristotelem. Nos autem habemus propo-
siti nostri duces, Christum dominum, apostolos,
& apostolicos viros. Horum vestigia quoad fieri
potest nobis sequenda sunt, si quoquo modo
componendus est orbis. Iam quia rem omnium
gravissimam, & ex hac sancta synodo expectari-
ssimam acu retigisse videor: eam quo magis a-
periri & salubrius curari possit, paucis adhuc ex-
plicare non piget. Id porro apud omnes in confesso
esse non dubito, Deum optimum maximum sua-
pre natura pium, & ad miserandum promptissi-
mum: nunc quidem in nos ira esse inflammatum
& valde infernum, idque citra omnem contro-
versiam, justissime. Hominum ergo ausibus &
insolentis: Sed quorum maxime? Pace vestra
dixerim patres: Majorum haud dubie, & in re-
publica Christiana procerum. Vulgarium enim
& privatorum hominum delicta privatis levibus-
que flagellis Deus expiare consuevit. Primo-
rum vero rata scelera, non nisi durissimis plagis,
acerrimisque verberibus ulcisci, & ita exquisitae
suae justitiae satisfacere constituit. Idcirco non
delicta aut peccata solum ejusmodi appellare so-
let scriptura: sed abominaciones pessimas, stu-
diaque maligna. Quemadmodum apud Ezechie-
lem conqueritur dominus: Numquid leve est hoc

A domus Iuda, ut facerent abominaciones pessimas,
quas fecerunt in templo: Quia replentes terram
iniquitate, conversi sunt ad irritandum me? De
primoribus enim juxta ac senioribus Dei queri-
monia est. Nam pro personarum & dignitatum
perditorum hominum amplitudine: vitiorum
quoque documentain vulgus propagari solent,
atque distendi. Quibus vindicandis divinae justi-
tiae pòdus, aequaque mensura deesse non potest.
Nam pro quantitate delicti erit & plagarum modus.

Hujuscemodi severitatis, & publicae Dei vin-
dictae ob majorum admissa scelera si requirantur
exempla, tot nobis scripturae sacrae ubique sup-
peditat, ut longe difficilias sit ea recensere posse
quam invenire. Nonne primi generis nostri pa-
rentis noxam omnes ejus posterii (praeterquam
quod aeternae damnationi, nisi mediatote Christo
servaremur, eramus obnoxii) perpetuis arum-
nis, & tandem morte ipsa quotidie luimus? Heli
quondam pontificis negligentiam, una cum fi-
liorum libidine ac impietate, aequa lance divina
purgavit ira, non abique totius populi gravi ja-
ctura: & quod lucuosius erat, arca foederis do-
mini & ab eis turpiter derelicta, & ab hostibus
indigne capta. Numerato item populi ad regis
Davidis imperium, nulla ferme culpa, aut sal-
tem perexigua esse videbatur: sed tamen quam
graviter divinū nomen offēderit, mox saevissima
in plebem alio declaravit. Quā regis lacrymosa
pœnitudo, cum incredibili precum instantia vix
temperare potuit. Sed qui ego antiqua illa com-
memoro, & ea quae recentiora sunt, post dissemi-
narum toto orbe evangelium, praetermitto? Sane
posteaquam simplex rudisque plebecula (velut
ager olim incultus, sed apostolico vomere pro-
fessus, & verbi Dei semine saecundatus) plene
edocta fuit, fructus sanctificationis facere num-
quam desistit: nec a suscepta semel fide & mo-
rum disciplina sua sponte degenerasse visa est.

Numquid per tres illas a Christo passo anno-
rum centurias, vel saeculis persecucionum
procellis, vel blandientibus prosperitatis illece-
bris populi fides & constantia unquam cessit?
Minime gentium. Quin sicut lilium inter spinas,
& veluti ignis inter flantes ventos: sic nimirum
inter omnis generis angustias, lux illa caelestis in
ecclesia cum vitae & morum probitate latior in
dies lætiorque fiebat. Testis est imprimis ci-
vitas illa sancta, unde evangelium prima sum-
psit exordia, cum sua Syria & Palaestina. Testis
Ephesus cum universa Asia. Testis est Alexan-
dria cum tota Africa. Et incluta Roma cum om-
nium felicissima Europa. Quas divina semel lu-
ce suscepta, si ostentissime sanctissimeque vixisse
legimus, quam diu majorum vel tyrannide vel
impietate eis vacare licuit. At vero ubi praepo-
sitorum pastoralis cura, & concredita sibi atque
imperata sollicitudo languere cepit: ubi cupi-
ditatis & ambitionis pestis libere grassata, & sese
in ecclesiam oblique, ceu per cuniculos insinuare
permissa est: eo (proh dolor) infelicitatis deven-
tum est, ut nisi historiarum monumenta nobis
ad memoriam relicta essent, an in illis amplissimis
& locupletissimis orbis plagis, quas nunc ab in-
fidelibus & barbaris hominibus occupatas cer-
nimus, ullum unquam Christianitatis vesti-
gium praefuisset, merito dubitare possemus.
Divina autem providentia comparatum est, ut
illam et sacrarum rerum historiam, quae antea illa
saecula, & florentis per totum orbe n religionis
nostrae primordia, nobis nunc quasi ob oculos
ponunt,

Leuit. 24.

1. Reg. 4.

2. Reg. 24.

ponunt, nec filere omnino nec dissimulare poterint: quin succedentem postmodum fidei iacturam, & universalem morum corruptionem, somnolentiæ & iniquitati præfectorum (ut res habebat) adscriberent.

Legistis, patres sapientissimi, hac de re omnes tam veteres quam neotericos, tam Græcos quam Latinos auctores, quorum nomenclaturam pene infinitam, me nunc texere super vacaneum atque adeo impossibile fore judicavi. Extant utriusque testamenti innumera, eaque lucidissima testimonia: quæ sublimioris ordinis hominibus potissimam malorum, perinde atque bonorum omnium, in populo Christiano (succedentium, causam acceptam referunt. Nec fugere memoriam vestram potest illa admodum decantata Christi parabola, de homine agrum bene seminante.

Cum dormirent, inquit, homines, custodes nempe ac præfides, quibus vigilandi & superintendendi cura a domino fuerat demandata: venit inimicus homo, &c. Quis hic inculpata ignorantia, aut etiam tergiversationi locus est reliquus? Quodnam exceptionis, aut excusationis velamen in tremendo saltem Dei judicio excogitari poterit? Nam & a capite in universa corporis membra vim salutis, & morbidum virus diluere, magistra natura nos docet.

Iam ego satis me indicasse arbitror, prioribus illis remporibus, ut propagata ita & labefacta fidei & Christianæ disciplinæ rationem penes majores extitisse: quo eodem, ut aunt, pede misera hæc nostram quæ fines sæculorum devenire, metienda esse existimemus. An nobilissimam Germaniam cum finitima sibi Pannonia, & ceteris circumjacentibus ceteris ante hæc quinquaginta annos in religione Christiana insigniter floruisse novimus? Bone Deus: qualis nunc jacet, quantumque ab illa mutata? Quid diem de munitissima Angliæ? Nam de Christianissima Gallia, ut desperandum nihil est: ita nihil non timendum. Quatum ruinæ & vastationis miserandæ cum testes sitis, partim auri, partim etiam oculati: vosmet assumptæ causæ judices appello. Et quod tot tantorumque malorum ratio, non populari multitudini, quæ pro sua imbecillitate ductores sequi nata est, sed primoribus imputanda sit, vos judicatos non dubito. Sed de hoc fati. Vereor enim ne vobis nimis esse videar, dum quibus prematur malis ostendere, eorumque causas accuratius rimari perisito. Nam de remedio si quod Christus reliquit in terris, ad suæ reipublicæ metamorphosin seu reformationem incundam, non nihil dicere par est.

Noctis, patres prudentissimi, curandis corporis ægritudinibus contraria oportere adhiberi medicamenta. A cujus aphorismi methodo si in adversam partem declinari contingat, & morbos invalescere, & laborantium incolumitatem vitamque periclitari necesse esse. Atqui dominus noster, qui & Samaritani nomen a se non est averfatus, cælestis quoque medici titulo insigniri dignatus est. *Non est, inquit, opus valentibus medicis, sed male habentibus.* Hujus artis tunc praxim exercuit, cum manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Tunc, inquam, cum miserabilem illum, hominem nempe a latronibus fauciatum & semi-vivum relictum, vino oleoque curatum, a morte servavit semel: vobisque, patres amplissimi, vobis, inquam, custodiendum medicandumque tradi-

Concil. general. Tom. XIV.

dit. Quod quemadmodum fieri deberet: utriusque testamenti peritiam, quam sacra vestra ordinatio & mitra bicornis proficitur: vobis pro præscripto reliquit, nullo aut ignorantia, aut foecordia suffragante prætextu. Sed ne extra chorum saltare videamur, ad evangelicam rursus lectionem oculos animosque convertite, & in hodierno mysterio ceu in brevi tabella ad vivum exatatum videbitis, hujusce medicationis officinam non aliam esse, quam hanc sacrosanctam & œcumenicam synodum: quippe quæ singulis morborum generibus singula coaptare novit, valueritque remedia.

Nam præter ea quæ supra diximus, pulcre quidem divinis illis comitis facer hic conventus adumbratus esse videtur. Quibus comitis interesse Petrus eo potissimum debuit, ut inde plane disceret, quod pontificia auctoritate posset docere: quemadmodum scilicet generalia concilia postmodum in ecclesia rite ac recte celebranda essent. Etenim Christus dominus ipse ibi præfuit: nec tanti momenti negotium alicui alteri delegasse, tutum esse putavit. Ipse alios convocat, eisque veritatis ac majestatis suæ gloriam media transfiguratione revelat. Adfuit undique patres. Quid agant, quidve loquantur, advertite. Non enim singuli quæ sua sunt quarunt, sed quæ ad communem omnium salutem spectent: ea gravi, sincero, maioroque consilio cum domino tractant. Loquebantur, ait Lucas, de quo, nisi de efficaci mundi remedio? *Loquebantur de excessu quem completurus erat in Hierusalem.* Hæc erat excessiva Christi passio, & copiosa generis humani redemptio, quæ salutis omnium unicum ac præsentissimum erat remedium. Ceterum cum Petrus (qui pro eo quod homo erat, ambitiosorum & cupidorum hominum in ecclesia typum gerebat) suis tantum commodis in ea synodo prospicere videretur, post habito quod omnium erat, supra eujusdam ignorantia necnon & philautia infirmatus est. Mox enim paternæ vocis majestate in faciem ruere compulsus, haud quamquam se leviter deliquisse, ipso corporis habitu confitetur. Quid vero deinceps petere, quid statuere, quid præcipere aut prohibere in sacris conciliis apostolica autoritate deberet, ab ore domini petendum esse audit, quum pater magnifica illa voce intonat: *Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Ipsum audite.* Ac si diceret: In omnibus & per omnia os domini interrogate. Hinc factum est, ut levantes oculos discipuli, neminem viderent, neminem respectarent, neminem vererentur, neminem suspicerent, nisi solum Iesum.

Videtis jam, patres amplissimi, transfigurationis Christi mysterium & symbolicum sacramentum: in quo (ni fallor) & hujus sacrosanctæ synodi & muneris vestri ideam oculis intuemini. Cetera bene sibi conveniunt, & cum mystica illa repræsentatione coherent: si tamen rerum agendarum modus ad hujus prototypi exemplar, animusque consentit. Si in cunctis, quæ subinde accidunt, difficultatibus dirimendis, os domini interrogatis, eisque beneplicitum præstolamini. Si contemptis vestris, tum etiam aliorum eujusvis ordinis hominum prætensionibus universis, solius Iesu Christi, eisque reformandæ ecclesiæ rationem habeatis. Si terribilis illa omnisque majestatis plenissima vox patris, vestris auribus intonat, vestra penetrat corda:

G G g g g iij I, sum

ANNO
CHRISTII
1563.

ENC. 2.

Ipsam audite. O quam saluberrimum esset, optimeque consultum, semper quidem, sed in majoribus præsertim causis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam promptissimis & purgatissimis auribus auscultare. *Stupebant*, ait Lucas, *omnes qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus.* Quod si ingratis ac perfidis veteris synagogæ tabinis, tantæ comitatis atque humanitatis specimen dominus ostendebat, ut sapientia deitatisque suæ scintillas familiari eis colloquio dignaretur retegere: quid fidelissimæ suæ sponse, summa atque indivulsa sibi caritate conjunctæ, tam avidè flagitanti celare poterit? Nonne nobis datum est nosse mysteria regni Dei: illis autem in parabolis? Et quidem ipse dominus B semper nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, nec nos unquam oblivisci poterit, quos propriis in manibus tam graphice scriptos habet.

O bone Iesu ecclesiæ catholicæ unicum ac solidissimum fundamentum, servator omnium, hujusque sanctæ synodi singulare præsidium: Sonet hodie vox tua in auribus nostris. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Aperi domine populi tui aures, & cordis ejus oculos illustra: ut & benignissimæ suavissimæque vocis tuæ sibilum percipere, & vultus tui gloriam intueri valeat. Quid enim aliud expetis, quid flagitas, C quid pro summis tuis laboribus, & infinitis in nos beneficiis extorquere contendis, quam ut a nobis libenter obtemperanterque audiaris?

Totus vocalis est dominus, patres amplissimi, nec quisquam unquam vocis ejus vim & energiam percipere nequit, nisi qui prudens & volens aures cordis obstruit & obturat, instar aspidis, ne audiat vocem incantantis sapienter. Totus vocalis est dominus, semper nobis loquitur, nec loquitur solum, sed instantissime & valissime clamat: in plateis dat vocem suam, si quo modo tandem possit lethargico somno oppressos excitare, & extremo jam discrimine laborantes, ab ipsis mortis faucibus ad vitam eripere. Quid enim est tam profusæ ejus munificentia, & beneficiorum in nos, ut perpetua, ita & immensa largitas, nisi dulcis vocis ejus suavitas? Quid impervestigabilis justitiæ ac judiciorum profunditas, quæ per diversa temporum curricula, mundus suo malo expertus est, nisi clamor ejus validus? Sed & universæ creaturæ subsistentia, vox quædam Dei est, omnipotentiam, sapientiam, ineffabilemque bonitatem ejus, nobis mirabiliter ostentans. Illud vero summe faciendum est. Quod quum multifariam D multisque modis, olim Deus loqueretur patribus in prophetis: novissime diebus istis loquutus est nobis in silbo: non tam oris facundia, quam operis œconomia: quo non eum audire solum loquentem, sed magis sequi atque imitari optantem liceat. Cujus vocis suavitate quo minus affici-mur & delectamur: eo magis in admirandos horrendosque clamores prorumpere eum cogimus. Hinc bella, hinc fames & pestes, hinc hæreses, hinc barbarorum in populum Dei per mare & aridam cum frequentissimæ, tum & atrocissimæ incursiones, populationes, deprædationes, cædes atque incendia. Hinc rerum omnium penuria, cum ceteris quas intus & foris patimur, calamitatibus.

Hinc demum casus ille inopinatus (quod sine gemitu & lachrymis commemorari vix potest) ante hocce quatuor dies nobis accidit: illustrif-

simi, inquam, ac reverendissimi cardinalis Mantuani in hac sancta synodo primi legati insperata, ac fere repentina sublatio. Cujus viri prudentiam, gravitatem, sanctitatem, constantiam & reliqua præclara ejus stemmata nullus vestrum ignorat. Nec est quod mea nunc balbutie obfuerent potius quam illustrentur. Illud (quod ad causam nostram maxime faciat) silentio præterire non possum. Quod si viva ejus voce Deus nobis hæcenus loquebatur: multo nunc fortius obitu ejus clamat, cautiorem nos esse debere, & ad veritatem evangelii rectius ambulare admonens. *Memento*, inquit, *judicium meum, sic enim erit & tuum: mihi heri, tibi hodie.* Nisi forte nos immortales, justiores, aut a tremendo Dei judicio exemptos illo esse, foreve existimemus. Nihil itaque illud universa hæc putemus, quam hortidas quasdam voces, aut pro vocibus justissima Christi flagella nos ad meliorem vitam exhortantis: ne nostris sceleribus irritatus, indignationis justæ furorem in nos effundere compellatur. Lento enim gradu divina procedit ira: sed tarditatem vindictæ, supplicii gravitate compensat.

Ipsam igitur Christum tantopete vociferantem nunc vel saltem audiamus, patres sanctissimi, ne forte negligentem ac remorantes, inexcusabilem eum aliquando ac proorsus implacabilem expetiri cogamur. Nihil postulat, nihil requirit aliud, quam ut nobis rebusque omnibus in republica Christiana, per hanc sanctam synodum optime sit consultum. Ut ecclesiæ tranquillitas, fidei puritas, morum disciplinæ vigor & integritas restituantur & conserventur. Quæ igitur res unquam gesta erit major, quæ gloriosior, quæ commendatior, nunc & futura hominum memoriam sempiternæ: quam ut vestra, patres sanctissimi, opera & diligentia republica Christiana jamdudum vexata & afflicta respiret tandem ac reviviscat? Petgite ergo, patres, hæreses universas extirpare, abusum destruire, ecclesiasticam disciplinam jam diu languescentem ac penè collapsam erigite, veteres patrum mores revocate: rem denique omnem tanto concilio dignam (ut cæpistis) maturius absolvite: quo universis orbis expectans, qui in hanc sacrosanctam celeberrimamque synodum oculos haber intentissimos, ad votum sibi per vos satisfactum esse intelligat. Præstante domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat unus Deus, in sæcula sæculorum, Amen.

CXIV.

ANTONII MONCHIACENI
Democharis, doctoris Sorbonici ad patres sacri concilii Tridentini sermo, feria sexta die Parasceves. Anno MDLXIII. nono Aprilis.

NON judicavi me scire aliquid inter vos, illusterrimos Romanæ, ac primæ sedis legatos, necnon prudentissimos hujus sacri concilii Tridentini præsides: inter vos clarissimos regum, principum, ac communitatum oratores: inter vos sanctissimos ecclesiæ Christi antistites, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Ut præsens hic noster sermo de cruce, & passione domini nostri Iesu Christi, ad Dei gloriam, & nostram omnium salutem felicem sortiatur exitum, necessarium valde duximus meritis hujus passionis interponere, quod hodie nobis esse

Psal. 57.

Hebra. 1.

ANNO
CHRISTII
1563.

1. Cor. 2.

Cor. 2.

Cor. 1.

1563.

Hier. 23.

Cor. 11.

Cor. 2.

in maximum jubileum, & plenissimam omnium peccatorum remissionem, ad impetrandum divinum sancti Spiritus auxilium: quod facile nobis concederet, si cum ecclesia matre nostra pio ac supplici affectu dixerimus omnes: *Adoramus te Christe, & benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum. Non judicavi me scire aliquid inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* Singularem B. Paulus suo exemplo, dicendi regulam de Christi passione præcibit, cum, inquit, *venissem ad vos, Corinthios alloquitur, veni, non in sublimitate sermonis, aut sapientia, annuncians vobis testimonium Christi. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.* Quibus certe verbis nos admonet quid hoc die passionis dominicæ nos scire oporteat: Nempe Iesum Christum nostro nomine, nostra causa, nostoque peccato crucifixum fuisse. Proinde abstinentium esse ab omni fastu, & pompa mundana, ab illecebris rhetorum, & oratorum lenociniis, qui submissionem Christi usque ad crucis opprobria celebramus, quemadmodum & paulo superius apostolus scribit. *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare: non in sapientia verbi, ut non evocetur crux Christi. Verbum enim crucis percutit quidem stultitiam est: iis autem qui salvi sunt, id est nobis, Dei virtus est. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobo. Vbi sapiens? Vbi scriba? Vbi inquisitor hujus sæculi? Nonne stultitia fecit Deus sapientiam hujus mundi? Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum: placuit Leo per stultitiam predicationis salvos facere credentes. Quoniam & Indæ signa petunt, & Græci sapientiam querunt. Nos autem predicamus Christum crucifixum: Iudæi quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsi autem vocatis Indæis, atque Græcis Christum, Dei virtutem, & sapientiam. Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem: non multi potentes: non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu ejus. Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui salus est nobis sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, ut quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in domino gloriatur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat. Vtinam sustineretis modicum quid insipientia mea: sed & supportate me, patres sanctissimi. Emulor enim vos Dei imitatione. Ego enim cum beato Paulo dico, in infirmitate, & timore, & tremore multo sum apud vos: & sermo meus, & predicatio mea, non in persuasibilibus humana sapientia verbis: sed in ostensione Spiritus & virtutis. Sapientiam autem loquimur inter perfectos, qui prædicatione crucis Christi non offenduntur. Sapientiam vero non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruntur, sed loquimur Dei sapientiam, Christi passionem, in mysterio quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante secula in gloria nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquã dominum gloria crucifixissent. Non enim Fannianam crucem prædicamus, quam Cicero omnibus eloquentiæ suæ vitibus, veluti effulsus totius ingenii fon-*

tibus, profectus est: facinus indignum, proclamans, civem Romanum contra omnes leges in crucem sublatum esse. Verumenimvero passione & crucem domini nostri Iesu Christi filii Dei, quam nostræ redemptionis ergo sponte suscepit, describimus: quam sicut ait Paulus, loquimur non in doctis humane verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

Porto quis tam facundus, tanta rerum, verborumque copia instructus veniet, quæ oratio tanta affluentia ubertate decurret, ut illam crucem, illius crucis indignitatem juste deplorat, in qua filius Dei a Dei cultoribus suspensus atque suffixus est? quam universus orbis, & cuncta mundi elementa luxerunt? Quis tam crudele facinus, tam horrendum nefas, non dicam verbis, sed sensu, cogitatione, ac intellectu comprehendere poterit? Quocirca, patres sanctissimi, non est quod orationem de Christi passione a me efflagitem, ut nunc fere in usu est, supra modum elegantem, utpote qui beati apostoli & exemplum & consilium ambabus completi manibus constitui. Quandoquidem naturali quodam stylo, ac plane humili, pretiosam & gloriosam Christi mortem, quam omnem superbiam, ac superbiæ filiam, mortem, ipsum denique mortis auctorem diabolum destruxit, exprimere tribus admodum brevibus articulis desidero. Primus quidem, prædictiones aliquot passionis Christi refert, tam prophetarum vocibus, quam Sibyllinis veribus denunciatis. Secundus vero, quam necessaria nobis fuerit Christi crux, demonstrat. Tertius denique ac postremum signum crucis dominicæ, omni tempore tam usum, quam veneratione dignum confirmabit. Hanc namque dicendi rationem arbitratum sum congruentiorem esse, quam si prolixam dominicæ passionis historiam, quam quatuor evangelistæ divino Spiritu copiose descriperunt, referrem: tum quod hæc vobis omnibus sit satis nota: cum maxime quod temporis hujus angustia, quæ ad dicendum concessa est, non patitur vel luculentè illam recensere. Siquidem ita spero vos inde majori cum animi alacritate, plus commodi, plus pietatis consequenturos. Etenim non audituri estis vanam verborum loquacitatem, non audituri estis sermonem ad ostentationem & gloriam popularem captandam instructum: sed audituri estis nuda prophetarum oracula, audituri estis firmas Spiritus sancti prophetias, denique audituri estis recondita Iesu Christi de sua passione eloquia. Vos itaque, patres, humillime supplico, benigne & attente, ut facitis, dicenti aures præbeatis apertas.

Primus sane articulus, plenas esse sacramentis passionis dominicæ scripturas veteris testamenti ostendit: cum nullus sit legis lator, nullus sit propheta, nullus sit psalmographus, qui de his tacuerit, quorum firmis certe documentis Christus de passione sua futura suos instruebat discipulos adversus crucis scandalum dicens, referente Luca: hæc sunt verba, quæ loquutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum. Quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis, & psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas, & dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere a mortuis. Quamobrem reprehendit duos illos discipulos, quod suæ passionis sacramentis nequaquam credidissent, euntes in castellum

ANNO
CHRISTI
1563
Athanasius.

ANNO
CHRISTI
1561
Geno. 174

tenaus.

uc. 1.

ps. 1.

27. 15.

4.

22.

Placuisse tamen B. Augustino videntur Cypriani dicta hæc, qui in tractatibus ac commentariis ad Iohannis euangelium eadem refert.

Prædictis satis congruit, quæ B. Athanasius in questionibus ad Antiochum principem scribit, dicens Christum eodem die incarnatum, quo a Deo Adam formatus; neupie sexto die. Cur suffragatur B. Irenæus, dicens capite xxxii. libri tertii. Nodus inobedientiæ Eue, solutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quod enim alligavit virgo Eva per incredulitatem, hoc virgo Maria solvit per fidem. Quam nimirum sententiam de virgine Maria tunc impletam fuisse intelligimus, quando missus est a Deo angelus Gabriel ad ipsam salutandam. Tunc quidem verbis angelice dicitur: *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Iesum. Quem admodum ipsa Elizabeth comprobat dicens ei: beata que credidisti: quoniam perficientur ea que dicta sunt tibi a domino.* Eiusdem quoque & fidem & obedientiam cognoscimus tunc exhibitam, cum dixit ad angelum: *Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum.*

Vt igitur in brevis epilogum quæ hoc die sexto notatu digna videntur contrahamus: hæc sunt, patres sanctissimi, præcipua. Hoc die sexto, primus patens Adam a Deo de terra formatus est. Hoc die prima mater Eva a Deo de costa Adæ formata est. Hoc die eodem ad meridiem peccarunt primi parentes comedendo lignum prohibitum, eodem die & hora per peccatum facti sunt mortui obnoxii, & omnibus huius vitæ miseris. Eodem die post meridiem Deus providit de primorum parentum ac posterorum salute, dum illos redarguit, & serpenti maledicit deceptorum ipsorum: & in antidotum adversus serpentem Christum promittit redemptorem. Decem subinde fere quatuor millibus annorum hoc die sexto mittitur a Deo angelus Gabriel ad virginem Mariam, quo die filius Dei, hominis filius factus est in utero virginis. Divine naturæ humana natura mari imonio indissolubili conjuncta est. Hodie, ut uno verbo dicam cum euangelista, *Verbum caro factum est.* Hunc diem vulgari & communi sermone dicimus, festum annunciationis virginis Mariæ, quem merito festum incarnationis filii Dei vocare possumus. Postremo, hoc die post triginta duos scilicet vitæ annos cum tribus mensibus, venit Christus ad passionem crucis, qua eodem die post meridiem primos parentes ac genus ipsorum a peccato illo antiquo in omnes grassante redemit, diabolum vicit & spoliavit, inferorum portas contregit, & viam ad caelestem regnum aperuit. Proinde recte scribit Paulus: *factus est primus homo Adæ: in animam viventem: novissimus autem in spiritum vivificantem. Sed non prius quod spirituale: sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de calo caelestis. Sicut igitur portavit imaginem terreni, portavit & imaginem caelestis. Iam vero his prelibatis, ad insulatum revertor, quod leviter, & cursim absolvere cogimur, quippe qui propositæ brevitatis modum jam excessimus: pauca tamen addemus, ne penitus quod de prædicationibus passionis Christi dicere cæpimus præterisse videamur.*

Primus itaque nobis occurrit Abel innocens: hic profecto a fratre Cain injuriam passus, & occisus, Christum a Iudæis passurum mortem indicabat. Quid aliud promissio Abrahæ facta: *in semine tuo benedicentur omnes gentes; promittebat;* Concil. gener. Tom. XI V.

quam Christum per passionem suam gentibus benedictionem suam largiturum? Quid aliud incerta illa litera *he. nomenis divini ad tetragrammatum* nonimibus creaturarum Abrahæ & Saræ, quam filii Dei incarnationem ad hominum salutem insinuat? Nam, qui dicebatur, Abram, pater excellens, a Deo vocatus est Abraham, pater multarum gentium. Et quæ appellabatur Sarai, domina mea, nuncupata est Sarah, domina, adjectione literæ *he* nominis divini, & ineffabilis. Quid aliud Melchisedech sacerdos Dei altissimi, pacem & vinum offerens, prædicebat, quam Christum verum sacerdotem, datum sub specie panis & vini suum corpus & sanguinem, in perpetuam suæ passionis memoriam? Quem admodum ipse testatur dicens: *hæc facite in meam commemorationem.* Et Paulus scribit, *quoriscumque manducabitis panem hunc, & calicem biberitis, morietis domini annuntiabitis donec veniat.* Quem alium Isaac defecit ligna ad holocaustum designabat, quam Christum crucem in qua pateretur delaturum? Quid aliud venditio Ioseph a fratribus figurabat, nisi Christi venditionem a Iuda, & traditionem in manibus persecutorum futuram designabat? Evidentius certe nihil dici potest de futura Christi passione, quam quod prophetavit Iacob dicens: *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine novo pallium suum.* Benedictio quoque illa, qua benedixit Iacob signo crucis expresso, ac commutatis manibus filios Ioseph, Manasse, & Ephraim, & in filios adoptavit, quid aliud designabat, quam nos, crucis Christi merito, in filios Dei adoptari?

Hæc certe pauca ex libro Geneseos desumpta, manifeste futuram Christi passionem prænunciarunt. Operis profecto est immensi, si vellemus sigillatim referre, quæ in aliis Moysi libris de Christi passione prædicta sunt. Proinde ex libro Exodi, unum tantum proferemus testimonium de sanguine agni paschalis, quo liberati sunt filii Israel ab exterminatore Ægyptiorum primogenita interficiente: Quandoquidem novissimum est hunc sanguinem, & agnum Christum verum Dei agnum, significasse suo sanguine fideles a diabolo liberaturum. Quid, quaeso, liber Leviticus, sacrificiorum ritum continens aliud promittebat, quam Christum verum sacerdotem, hostiam sui corporis pro populi salute oblaturum? Quid in libro numeri otium serpens æneus, quem Moyses iubente domino erexit in deserto, ad sanitatem percussorum a serpentibus præmonstrabat, quam Christum in cruce erigendum ad peccatorum salutem? Quem admodum ipsemet Christus testatur dicens: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in eum non pereat: sed habeat vitam æternam.* Hæc ex pentateucho pauca dixisse sufficiat, quibus Christus evidenter passurus pro mundi salute prædicatur.

Nunc ad librum psalmsorum convolvamus, in quo non solum passurus prædicatur: sed & patiens quidem intröducitur, ex quo, ut brevitas studeamus, tres psalms tantum proferemus. Imprimis psalmum 108. de prodicione Iudæ, & Iudæorum consilio contra Christum, ac eorumdem pena, qui continet triginta versus, & triginta maledictiones, in penam triginta argenteorum, quos Iudas ex Christi venditione acceperat a Iudæis: Ita enim Christus loqui intröducitur: *Deus laudem meam ne tacearis: quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est, scilicet Iudæ. Locuti sunt*

Geno. 147

Luc. 22.

1. Cor. 8.

Geno. 22.

Geno. 37.

Geno. 49.

Geno. 42.

Exo. 11.

Num. 21.

Iohan. 3.

Psal. 108.

H H h h h sunt

ANNO
CHRISTI
1563

ANNO
CHRISTI
1563.

sunt Iudæi & principes sacerdotum cum Iuda lingua dolosa, & sermonibus odii circumdederunt me, & expugnaverunt me gratis. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam, & posuerunt adversum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Constitue super eum Iudam peccatorem, & diabolus stet ad dextris eius. Nam si diligenter euangelistas legamus, ter factas in Iudam ingressus invenitur: in proposito, in perseverantia, in actu traditionis Christi. Cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum: quod certe accidit Iudæ dicenti principibus sacerdotum, peccavi, tradens sanguinem iustum. Qui responderunt: quid ad nos? Tu videris. Tunc Iudas projectis triginta argenteis in templo, abiens, laqueo se suspendit, cuius finem vitæ brevem prædicit dicens: Fiant dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter, Mathias scilicet, qui in locum Iudæ demortui subrogatus est, ut constat ex primo capite actuum apostolorum: fiant filii eius orphani, & uxor eius vidua. Naveantes transferantur filii eius, & mendicent: ejiciantur de habitacionibus suis. Servetur fenerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius. Fiant nati eius in iherosolimam, in generatione una deleatur nomen eius. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu domini, & peccatum matris eius non deleatur. Fiant contra dominum semper, & dispercat de terra memoria eorum: pro eo quod non est recordatus facere misericordiam. Et persecutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare. Et dilexit maledictionem, & venit ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intravit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius. Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur: & sicut zana, qua semper præcingitur. Ille opus, & merces, eorum, qui detrahunt mihi, apud dominum, & qui loquuntur mala, ait Christus, adversus animam meam. Qui diligenter hæc mala enumeraverit, in prædictis versibus, triginta comperiet, in penam triginta argenteorum, si quis velit scire precium argentei, dicimus valere argenteum quatuordecim asses, & ob id triginta argenteos valere anam & viginti libras Turonenses.

Quæ reliqua sunt hujus psalmi prætermitto, ut ad alium percurrat, in quo passio Christi ab euangelistis descripta plane conspicitur, & Christus patiens introducit hæc dicere. Deus, Deus meus respice in me, quare me dereliquisti? Hebraica veritas non legit, respice in me: sed quemadmodum referunt euangelistæ Christum dixisse, Eli Eli lama sabathani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? longe a salute mea verba & facta delictorum meorum, quæ suscepi pro redemptione hominum, pro qua me pati mortem oportet, ob id: Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, sive per noctem, & non ad insipientiam mihi, dicendo, Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transierat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Fiduciam in Deo ostendit dicens: Tu autem in sancto habitas laus Israel. Inte speraverunt patres nostri, speraverunt, & liberali eos. Ad te clamaverunt, & salvi facti sunt: in te speraverunt, & non sunt confusi. Ego autem sum, reputatus, vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio ple-

bis. Omnes videntes me, deriserunt me, locuti sunt labiis, & moverunt caput, dicentes: Speravit in domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum. Quoniam tu es, ne discefferis a me. Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adjuvet. Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me, sacerdotes, & scribæ, & Pharisei, vituli & tauri ferociore. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapens & rugiens, dicentes: Tolle, tolle, crucifige eum. Sicut aqua effusus sum, & sanguis meus: & dispersa sunt omnia ossa mea, deficiente sanguine. Factum est cor meum tanquam cera liqueficiens, in medio ventris mei. Aruit tanquam testis virtus mea, ob sanguinis effusionem: & lingua mea præ sibi adhaesit faucibus meis, & in pulverem mortis deauxisti me. Quoniam circumdederunt me tanquam feram canes multi, tam Iudæi, quam Gentiles, concilium malignantium obsedit me. Foderunt clavis manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me: diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem, milites cum crucifixissent eum. Tu autem domine ne elongaveris auxilium tuum a me, ad defensionem meam respice. Erue a framea & gladio improborum Deus animam meam, & de manu canis & Iudæorum unicam animam meam derelictam. Salva me ex ore leonis, & Phariseorum, & a cornibus unicornium, & belluis indomabilibus humilitatem meam. Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesie laudabo te. Qui timeas dominum, laudate eum: universum semen Jacob, glorificate eum. Timeat eum omne semen Israel: quoniam non speravit, neque despectus deprecationem pauperis. Nec avertit faciem suam a me, & cum clamarem ad eum exaudivit me.

Quicumque certe vel leviter versatus est in euangelica dominicæ passionis historia, omnia hæc scit impleta fuisse in Christo, quemadmodum & ea quæ psalmo sexagesimo octavo legimus ad hunc modum dicere Christum ad Deum patrem in passionis tempore: Saluum me fac Deus, quoniam intraverunt aqua tristitia & tribulationum usque ad animam meam. Tristis est enim anima mea usque ad mortem. Sustinere hic, & vigilare mecum. Infixus sum in limo profundi dolorum, & non est substantia, nec stabilitas. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Laboravi clamans, rauca factæ sunt fauces meæ: defecerunt oculi mei: dura spero in Deum meum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei in iuste, quæ non rapui tunc exolvebam. Deus tu scis insipientiam meam & passionem, & delicta mea quæ peccatorum nomine suscepi, a te non sunt abscondita. Non erubescant, ob mortem meam, in me, qui expectant te domine, domine viratum. Non confundantur, nec offendantur in cruce mea super me, qui quarunt te Deus Israel. Quoniam propter te, & te volente, sustinui opprobrium passionum & crucis: operuit confusio sputorum faciem meam. Extraneus factus sum fratribus meis Iudæis & discipulis, & peregrinus filius matris meæ synagogæ. Quoniam zelus domus tue comedit me, & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. Et operui in jejunio animam meam, & factum est in opprobrium mihi. Et posui vestimentum meum cilicium, & factus sum

A. 2. r.

Psal. 21.

Mar. 84.

Matth. 26.

1. sal. 68.

Matth. 8

sum

ANNO CHRISTI 1563.

ANNO CHRISTI 1563.

sum illis in parabola. Adversum me loquebantur iudices, qui sedebant in porta, in me psallebant cantilenas, qui bibeant vinum. Ego vero orationem meam ad te domine direxi, tempus beneplaciti Deus. Exaudi me domine, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice me. Et ne avertas faciem tuam a puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me. Intende anima mea, & libera eam, propter inimicos meos eripeme. Tu sis improprium & confusionem meam, & reverentiam meam: in conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improprium expectavit cor meum & miseriam. Et sustinui qui simul contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non invenit. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in retributiones, & in scandalum. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva. Effunde super eos iram tuam, & furor ire tue comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Quoniam quem in percussisti persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam. Deleantur de libro viventium, & cum iustis non scribantur.

De cibo & potu, quem antequam pateretur in cruce Christus obtulerunt, Sibylla etiam futurum prædixit dicens.

Εἰς δὲ τὸ βραχίον ἡλιώδεις δὲ λανθῶσιν ἰδοῦσας. Τὴν ἀφροσύνην ταύτης δὲ ζῶον ὄρα πικρῶν.

In cibum autem fel, & in sitim acetum dabant. Inhospitalitatis hanc monstrabant mensam. Et alia Sibylla Iudæam gentem his verbis increpat.

Αὐτὴν οὐ γὰρ ἀφρον ἦν ὁ Θεὸς, οὐκ ὄνομασε. Παιζοῦντ' ἐν δὴμιᾷ νοσημαί, ἀλλὰ ὄν' ἀγνοῦσας. Ἐπὶ τὰς στεφάνου, φέβηται τὴν ἡλιώδ' ὄρα βροχίας.

Ipsa enim stulta Deum tuum non cognovisti indentem mortalibus cogitationibus, sed spms coronasti corona, horridamque fel misicisti. Multo plures libenter profertem palmas futuræ passioni Christi præntionis, quos ob temporis angustias silentio præterite cogor: vos tamen supplex rogo, psalmum quinquagesimum octavum legatis. Ex hoc enim plane cognosceris Iudæos in pænam criminis in Christum commissi vagabundos fore, nec interficiendos, sed in fine mundi convertendos. Converterentur, inquit, ad vesperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem. Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labiis eorum, dicentium, sanguis ejus super nos, & super filios nostros, quoniam quis audivit? Disperge illos in viriute tua, & dispone eos protector meus domine. Deus ostendit mihi super inimicos meos. Ne occidas eos: neque obliviscantur populi mei. Quæ tormenta sunt passi propter Christi mortem, qui vult perfectius intelligere, Iosephum legat de bello Iudæico libro sexto, & Hegesippum de excidio Hierosolymitano libro quinto, qui desolationis Hierosolymitanæ interfuerunt, & eandem descriperunt.

Ad prophetas nunc properamus, a quibus futuram passionem Christi prædictam discimus. Isaias siquidem hujus rei amplissimus est testis, ex quo tantum duo assumemus testimonia, in hujus nostri instituti confirmationem. Dicit enim in persona Christi: Dominus Deus aperuit mihi aurem, ut scirem quæ ventura erant super me. Ego

A autem non contradico, retrorsum non abii, corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: Faciem meam non averti ab increpantibus & conspuentibus. Dominus Deus auxiliator meus: ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam, ut petram durissimam, & scio quia non confundar. Iuxta est, qui iustificat me, quis contradicet mihi? Hæc eadem Sibylla prædixit dicens.

Εἰς ἀβύσσον ἦλθες, ἐν ἀπείραν ἕστες ἦσαι. Δάσους δὲ Θεοῦ ἠπαύσησθα ἡσθαὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ σὺ μὲν ὑπαρξίᾳ τῆς πλοῦτατος κατακλῆσθαι. Δάσους δ' εἰς μάστιγας ἀπείραν ἀγῶν τῶν νόστων hoc est.

B In manus iniquorum, & in fidelium postea veniet. Dabunt Deo ulapas manibus inestis. Et fascibus immundis expuent salvas virulentas. Dabit autem ad verbera simpliciter innocens tunc dorsum.

Sibylla:

Idem Isaias manifestus Christi passionem descripsit, dicens: Quis credidit auditui nostro? Et brachium domini, cui re velatum est? & ascendet, sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra siccanti. Non est species ei, neque decor. Et vidimus eum, & non erat aspectus: & desideravimus eum de spectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus ejus & de spectus: Unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, & nos reputavimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo, & humilitatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, atrox est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostræ super eum: & livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit. Et posuit dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tendente se obmutescet, & non aperiet os suum. De angustia, & de iudicio sublimis est! Generationem ejus quis enarrabit? Quia abscissus est de terra viventium. Propter scelus populi mei percussit eum. Et dabit impius pro sepultura, & divitem pro morte sua: eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus. Et dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si pesierit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas domini in manu eius dirigetur. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit, & saturabitur. In scientia sua iustificabit ipse iustus servos meos multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo disperdiam eos plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo, quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est. Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit. Sibylla eadem prædixit, dicens:

Οὐκ ἔσται, ἄπιος, ἀμάρτης, οὐ δίκτυος ἐν τῆσδε δόσσει id est. Misericors, ignominiosus, deformis in miserabilibus spem dabit.

E Και ἐκαστὸς ἐμάρτης ἐρησὶ μῦθος ἐμπύθ. Τῆς δὲ πόσος, ἢ πῶθεν ἴδωμεν ἢ τὰ ἐπιμύθοισι δαλάσας. Καὶ σὺ μὲν ὡς ἐρησὶ τῶν ἐκαστῶν. hoc est. Et calathos accipiens tacebit, ne quis agnoscat. Quod verbum, & unde venit ut mortuus loquatur. Et coronam portabit spineam. Ceterum accipite quid propheticus sermo, de Christi passione, per Hieremiam pronunclaverit Hier. ij. qui conjugationem Iudæorum contra Christum prædixit, dicens: Quid est quod dilectus meus in domo mea facit scelerata nulla? Numquid carnes

HHhhh ij sancta

Sibylla.

alm. 58.

ephus. Hegip.

156.

ANNO
CRISTI
1563.

ANNO
CHRISTI
1563.

sancta auferent a te malitias tuas, in quibus gloria es? Subditur. Tu domine demonstraſti mihi, & cognovi: tu oſtendiſti mihi ſtudia eorum, & ego quaſi agnus manſuetus qui portatur ad viſſimam, & non cognovi, quia cogitauerunt ſuper me conſilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, & crucem in corpus ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius. Tu autem domine ſabaoth, qui judicas juſte, & probas renes, & corda: videam ultionem tuam ex eis: Tibi enim revelavi cauſam meam. Ezechiel propheta Chriſti crucem aperte præſignavit, qui & virtutem ejus deſcripſit dicens: Dixit dominus ad virum indutum lincis, traſſi per mediam civitatem, in medio Hieruſalem, & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium & dolentium ſuper cunctis abominationibus quæ ſunt in medio ejus & viris habentibus vaſa interioris dixit audiente me, Tranſite per civitatem ſequentes eum, & percutite, non parcat oculus veſter, neque miſereamini: ſenem, adoleſcentulum, & virginem, parvulum, & mulieres interſcite uſque ad internecionem. Omnem autem ſuper quem videritis Thau, ſignum crucis in fronte, ne occidatis, & a ſanctuario meo incipite. Ecce clare oſtendit ſigno Thau, ſignum crucis repræſentante, ſignatos in fronte a morte liberari, aliis interſectis. Quod Daniel propheta de paſſione Chriſti futura prophetiam accepit, teſtatur id evidentiffime, quod angelus Gabriel Danieli dixit: Scito, & animadverte ab exitu ſermonis, ut iterum adificetur Hieruſalem, uſque ad Chriſtum hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt: & ruruſum adificabitur placæ, & muri in anguſtia temporum. Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit populus ejus, qui eum negaturus eſt, & civitatem, & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo. Et ſinis ejus vaſtitas, & poſt finem belli, ſtatura deſolatio. In his verbis prophetiæ, deſcribitur tempus futurum Chriſti venturi, & quo tempore paſſurus ſit. Septuaginta hebdomadæ conſiciunt annos quadringentos nonaginta.

Hæc ex majoribus prophetis paucula, inſtitutum de prædictionibus paſſionis Chriſti ſatis ſuperque demonſtrant. Si liceret per temporis opportunitatem, illud idem confirmare alio teſtimonio: Verumtamen quia temporis habenda eſt ratio, miſime convenit per ſingulos diſcurrere. Sit igitur vobis unus Zacharias propheta pro omnibus teſtis paſſionis Chriſti, qui de Chriſto loquens ait: Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui miſiſti vincoſos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteis. Et aſpiciant ad me, quem conſpexerunt. Et plangent cum planctu, quaſi ſuper unigenitum, & dolebunt ſuper eum ſicut doleri ſolet in morte primogeniti. Et quid ſunt plaga iſte in medio manuum tuarum? Et dicit, hiſ plagatus ſum in domo eorum, qui diligebant me. Frænea ſuſcitare ſuper paſtorem meum, & ſuper virum coherentem mihi, dicit dominus exercituum. Percute paſtorem, & diſpergentur oves. Clariffima profecto ſunt hæc paſſionis Chriſti proloquia, a prophetis decantata. Quapropter hiſ ſinem imponemus: modo prius id, quod ſapientia capite ſecundo legimus de ea re, brevier retulerimus. Dixerunt impii cogitantes apud ſe non recte: Circumveniamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improprietat nobis pec-

catæ legis, & diſſamat in nos peccata diſcipline noſtre. Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat: factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarum. Gravis eſt nobis etiam ad videndum: quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutata ſunt via ejus. Tanquam negaces aſſimari ſemus ab illo, & abſtinet ſe a viis noſtris, tanquam ab immunditiis, & præfert noſſima iuſtorum, & gloriatur patrem ſe habere Deum. Videamus ergo ſi ſermones illius veri ſunt, & iocemus, qua ventura ſunt illi, & ſciemus quæ erunt noſſima illius. Si enim eſt verus filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit illum de manu contrariorum. Contumelia, & tormento interrogemus eum, ut ſciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. More turpiſſima condemnemus eum: Exit enim reſpectus ex ſermonibus ejus. Hæc cogitaverunt & erraverunt. Excacavit enim illos malitia eorum, & neſciverunt ſacramenta Dei. Quid hiſ apertius dici potuit a prophetis de Chriſti morte? quæ non tam futura prædici, quam præterita narari videntur. Paucula itaque quæ ex multis collegimus, & multo plura reliquimus brevitate ſtudio, vos, quæſo, patres ſanctiſſimi, alacri animo ſuſcipite, ex veteri teſtamento, in teſtimoniū future paſſionis Chriſti.

In novo teſtamento quaſi paſſim licet videretis, & legere prædictiones, quibus Chriſtus diſcretis verbis, tam ludæos, quam diſcipulos, paſſionem ſuam docuit, quas cum ſciamus vobis ſatis eſſe exploratas, ſponte prætermittimus, ut ſinem aliquando primo articulo imponamus, & ad ſecundum veniamus, quo oſtenſurum ſumus, ſicut promiſimus, quam neceſſaria nobis fuerit Chriſti paſſio. Porro ut nos attentius & lætius de hoc dicentes audiat, de tertio articulo nihil proſus dicemus Qui de illo abunde quippiam diſcere velit, legat, quæ capite vigefimo nono libri quarti de celebratione miſſarum nos ſcripſimus.

Qui cognovit nos omnes naſci filios iræ, & ſervos peccati & diaboli, facile intelligit quam Chriſti paſſio fuerit nobis neceſſaria: omnes enim peccaverunt, ut ſcribit B. Paulus ad Romanos & egent gloria Dei. Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in ſanguine Jeſu, quem propoſuit Deus propitiorem per fidem, in ſanguine ipſius. Vbi itaque venit plentudo temporis, miſi Deum ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret: ut adoptionem filiorum reciperemus. Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, co-hæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, ut & congloriſcemur. Non enim miſi Deum ſuum in mundum, ut iudicet mundum: ſed ut ſalvetur mundus per ipſum. Venit enim filius hominis quæ- rere, & ſubrum facere quod perierat. Quoniam per hominem mors, & per hominem reſurrexerit mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Chriſto omnes vivificabuntur. Sicut enim per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Uſque ad legem enim peccatum erit in mundo. Peccatum autem non imputabatur, cum lex non eſſet: ſed regnavit mors ab Adam, uſque ad Moſen, etiam in eos, qui non peccaverunt, in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, qui eſt forma ſuturi. Sed non ſicut delictum, ita & donum: Si enim unus delicto multi mortui ſunt: multo magis gratia Dei & donum, in gratia unius hominis Jeſu Chriſti, in plures abundavit. Si enim unus delicto

Ezech. 9.

Servandi ſignantur.

Occiduntur non ſignati.

Daniel. 9.

Redificatio Hieruſalem.

Zach. 11.

Zach. 12.

Zach. 13.

Zach. 12.

Sapient. 2.

Rom. 3.

Gala. 4.

Rom. 8.

Luc. 19.

1. Cor. 15.

Rom. 5.

ANNO CHRISTI 1593.

ANNO CHRISTI 1593.

Feb. 2.

ANNO 3.

Feb. 3.

ANNO 4.

Feb. 1.

delictis mors regnavit per unum; multo magis abundantiam gratiae & donationis, & iustitiae accipientes in vita regnabunt, per unum Iesum Christum. Igitur sicut delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius iustitiam in omnes homines in justificationem vitae. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obedientiam, iusti constituentur multi. Et ut factum est, ut nbi abundavit delictum, superabundavit & gratia, per Iesum Christum, de quo alibi scribit beatus Paulus. Enim; qui modico, quam angeli, minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum, ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. Decebat enim eum, propter quem, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam abduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari. Qui enim sanctificat, & qui sanctificatur, ex uno omnes. Propter quam causam, non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiae laudabo te. Et iterum ego ero fidens in eum. Et iterum: ecce ergo & pueri mei, quos dedisti mihi Deus. Quia ergo pueri comminatus fuerunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam obnoxii erant servituti. Nusquam enim angelos apprehendit: sed solum Abrabam apprehendit. Unde dicitur per omnia fratribus similari, ut misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum, ut repraesentaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse; & tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari. Quapropter recte scribitur a beato Ioanne: In hoc apparuit filius Dei, ut dissolveret opera diaboli. Et scitis, quia ille apparuit, ut peccatum in eo non esset.

Constat itaque filium Dei, hominem factum fuisse, ut sua passionem, nos a peccato ac diaboli vinculis liberaret. Unde agnoscimus summam ac ineffabilem Dei caritatem erga nos, quemadmodum scribit beatus Paulus, dicens: Ve quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus; secundum tempus, pro impiis mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur. Nam pro bono forsitan quis autem mori? Commendat autem caritatem suam Deus in nobis: quoniam enim adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus; reconciliati sumus Deo, per mortem filii eius: multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius. Non solum autem, sed & gloriamur in Deo, per dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus. In eadem scribit sententiam beatus Petrus, dicens: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustus, ut nos offerret Deo. De qua caritate Dei erga nos scribit beatus Ioannes: In hoc apparuit caritas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus Deum: sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suum pro peccationem pro peccatis nostris. Et proinde nos ad mutuam dilectionem, Dei exemplo hortatur, dicens: Carissimi, sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Nos quoque Deum diligamus, quoniam & ipse prior nos dilexit: quemadmodum etiam Paulus ait, dicens: Deus, qui dives est in misericordia, propter nimiam caritatem suam, qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, concitavit nos Christo, cuius Concilii generalis, Tom. XIV.

A gratia estis salvati, & conversi, & confedere fecit in caelestibus, in Christo Iesu, ut ostenderet in saeculis super venientibus abundantem divitiarum gratiam suam, in bonitate super nos, in Christo Iesu. Quapropter ad dilectionis opus excitat, dicens: Amabilem in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo, in odorem suavitatis. Et cum subdit: Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquae in verbo vitae, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed ut sit sancta & immaculata. Beatus quoque Ioannes scribit: In hoc cognovimus caritatem Dei: quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere: Quandoquidem maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio vobis: ob id Christus se pro ponens in exemplum ac regulam, pastoribus ecclesiae dicebat. Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Ego sum bonus pastor, & cognosco meam, & cognoscunt me mea: & animam meam pono pro ovibus meis. Propterea diligit me pater, quia ego pono animam meam. Nam sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam aeternam.

Teneamus itaque firma ac perpetua memoria tanta caritatis erga nos beneficium: maxime qui agnoscimus Christum eucharistiae instituisse sacramentum, ut nos tam dilectionis suae quam passionis perpetuo memores efficeret. Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos praeservit, & praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: Quos autem praedestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit; hos & iustificavit: quos autem iustificavit, illos & glorificavit. Quid ergo dicemus ad haec? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Quis nos separabit a caritate Dei? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificansur tota die, estimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus, superamus propter eum qui dilexit nos. Et beatus Ioannes scribit: Filii mei, haec scribo vobis, ut non peccetis. Sed si quis peccaverit, advocatum habet apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatus pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam totius mundi. Manifestum est ergo, quod apparuit gratia Dei salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem; & saecularia desideria, sobrie & iuste & pie vivamus in hoc saeculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriae magni Dei, & salvatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate; & mandaret sibi populum acceptabilem, se latorem bonorum operum. Etenim unus est Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: quemadmodum ipsemet testatur Christus dicens: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam redemptionem pro multis. Christus enim nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno: ut in gentibus benedictio Abrabae

Ephes. 5.

Ioan. 15.

Idem 10.

Idem 3.

Rom. 8.

Ioan. 3.

Tit. 2.

Tim. 2.

Matth. 20.

Galat. 3.

ANNO
CHRISTI
1563

2. Cor. 8.

Idem 5.

Rem. 8.

Idem 6.

Galat. 5.

2. Cor. 5.

Rom. 14.

1. Cor. 6.

G. Pet. 1.

Ephes. 2.

fiere in Christo Iesu, ut pollicitationem spiritus accipiamus per fidem, factus est pro vobis egenus, scribitur Paulo: Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset dives: ut illius inopia, vos divites efficeret: factus est pro nobis peccatum, id est, oblatio pro peccato nostro, ut Deo reconciliaremur, attestante eodem Paulo: Deus vos reconciliavit sibi per Christum. Eum enim, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit: ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Eam ob rem ad Romanos scribit: Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulat. Lex enim spiritus vita in Christo Iesu, liberavit me a lege peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut iustificatio legis impleatur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Qui namque mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? An ignoratis, fratres, quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti nos sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris: ita & nos in novitate vite ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo: Sciens quod Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: Mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato (& hoc peccatum nostrum) mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato: viventes autem Deo in Christo Iesu. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obedatis concupiscentiis eius. Sed neque exhibeatis membra vestra, arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viventes, & membra vestra arma iustitiae Deo. Peccatum enim vobis non dominetur. Non enim sub lege estis, sed sub gratia. Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Quandoquidem caritas Christi, urget nos, estimantes hoc: quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus: Vt & qui vivunt, iam non sibi vivant: sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Quare nemo sibi vivat vestrum, & nemo sibi moriatur. Sive enim vivamus, domino vivamus: sive moriamur, domino moriamur, sive ergo moriamur, sive vivamus, domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: ut & vivorum & mortuorum dominetur. Non enim estis vestri, Empti estis pretio magno: glorificate, & portate Deum in corpore vestro. Et in timore, incolatus vestri tempore, conversamini: scientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis, de vana vestra conversatione paterna traditionis: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati. Si quidem in Christo Iesu, nos qui eramus aliquando longe, facti sumus prope in sanguine Christi: ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriae salvans, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condas in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, ut reconciliet ambos in uno

A corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. Ob id placuit Deo in ipso omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, sive qua in terra, sive qua in caelis sunt. Hinc factum est cum nos mortui essemus in delictis, & propterea carnis nostra, convivificavit Deus pater cum Christo, donans nobis omnia delicta, delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum Christus tulit de medio, affigens illud cruci, & expoliens principatus, & potestates traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso. Siquidem factus est primus homo Adam in animam viventem: novissimus Adam in spiritum vivificantem. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de caelo caelestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis caelestis, tales & caelestes. Igitur sicut portavimus imaginem terreni, poterimus & imaginem caelestis.

Et Christum audiamus dicentem: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Dehemus ergo nos infirmiores, imbecillitatem infirmorum sustinere, & non vobis placere. Vnusquisque nostrum proximo suo placeat, in bonum ad edificationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: Improprie improprietatem tibi ceciderunt super me. Debemus & nos beneficientes patienter sustinere iniurias nobis illatas. Hac est gratia apud Deum, si beneficientes patienter sustinemus. In hoc enim vocati sumus: Quia & Christus passus est pro nobis, nobis relinquent exemplum, ut sequamur vestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius: qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebatur autem iudicanti se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui iustitia vivamus, cuius livore sanati sumus. Si qua igitur consolatio in Christo, si quod solatium caritatis, si qua societates spiritus, si qua viscera miserationis implete gaudium meum, patres amplissimi. Nam gaudium meum illud est, ut idem sapientis, ut eandem caritatem habeatis, ut unanimes sitis omnes, ut idipsum & idem sentiat, ut nihil per contentionem, neque per inane gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitramini, non quia sita sunt singuli consideretis, sed ea quae aliorum. Hoc enim sentite in vobis: quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinavit formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.

E Obsecro insuper vos, patres sanctissimi, per nomen domini nostri Iesu Christi, & per passionem, & crucem eius, quam hodie nostri causa sustinuit, ut unum & idem dicatis omnes, non sint in vobis schismata, non audiantur inter vos contentiones. Scitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Non deis occasionem, ut dicatur de vobis, facta est contentio inter eos qui eorum videretur esse maior, audiat Christum dicentem: Quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus: sicut filius hominis non venit

ANNO
CHRISTI
1563.

Colof. 1.

Idem 2.

1. Cor. 15.

Math. 16.

Rom. 15.

1. Pet. 2.

Philipp.

Idem.

1. Cor. 2.

Lue. 21.

Math. 20.

venis

ANNO
CHRISTI
1563.

Ac ut cetera desint, duo certe præcipue mecum affero. Alterum optimam voluntatem summi pontificis certam & exploratam, qui nihil magis optat, nihil æque curat, quam ut doctrina fidei ab hæresibus repurgetur: mores corrupti emendentur: abusus tollantur, commodis ac necessitatibus provinciarum, quæ olim maxima pietate floruerunt, consulatur: Pax denique & unio etiam cum adversariis omnibus quantum fieri poterit, salva pietate, atque apostolicæ sedis dignitate constituantur. Alterum quod affero, est huic non dissimile, propensam voluntatem meam ad ea peragenda (Deo adjuvante) quæ sanctitas sua verbo præcepit. In hoc enim omne ingenium meum, quamvis perexiguum, omnem operam, & industriam collocabo, quæ res quantum fructum sicut allaturæ, patres sapientissimi, in manu vestra situm est. Nam prudentia vestra, doctrina vestra, auctoritate etiam vestra hoc concilium ad bonum & optatum finem perducere poterit.

Quam ob rem vos, patres, omni honore digni hortor, & per Deum immortalem obtestor, ut remotis contentionibus atque discordiis, quæ magnum orbi Christiano offendiculum præbent, remotis quæstionibus inutilibus, quæ non ad ædificationem fidei, sed potius ad subversionem audientium, ad tempus frustra contendendum faciunt, ea serio, ac sedulo agatis, quæ maxime necessaria sunt: illud diligenter attendentes, ne scientiæ vento, cum inter vos sint tot doctissimi viri, ab humilitatis portu ejiciamini. In hoc enim negotio Dei, multa opus est præcè, maxima humilitate, quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*: quod si humiles, unanimis, ac concordis fueritis, duce Spiritu sancto, omnia bene & recte perficietis, fructum uberrimum ecclesiæ Dei ex tot periculis, longis itineribus, laboribus & impensis vestris percipiet. Et vos lumen quoddam magnum, & clarissimum scientiæ, & doctrinæ accendetis, atque in alto collocabitis. Ad quod non solum ii qui nunc vivunt, sed etiam posteritatem cursum vitæ dirigentes, tutissimum salutis portum facillime tenebunt: Deus autem propter vos maxime laudabitur, & glorificabitur, & vos ejusdem laudis participes eritis in hac vita, & post hanc vitam, gloriam immortalitatis immarcescibilem percipietis.

C X V I.

CONCIO R. PATRIS MAGISTRI
Christophori Sanctotisi, Hispani, Burgensis, ordinis eremitarum divi Augustini. De signis vere ecclesiæ agnoscenda, habita ad sacrosanctam œcumenicam synodum Tridentinam, dominica tertia quadragesimæ M D L X I I I.

Quoties mecum tacitus hujus nostri sæculi calamitosa tempora recole, illustrissimi sedis apostolicæ legati, oratores clarissimi, animarum pastores vigilantissimi: quoties serpentis antiqui aspectum perniciosum, virulentumque afflatum, qui universas pene Christiani orbis provincias infectis, perpendo, videre videor illorum temporum miseriam faciem, quibus ante felicissimum Christi adventum, immanis ille totius humanæ naturæ hostis, atque inimicus, totum orbem per tyrannidem invalerat, mortuam redivivam apparere. Videre, inquam, videor id ipsum inimicum acriter sævientem, atque eo acrius, quo est citius tyrannicum ejus imperium, nostris cervi-

Iac. 4.
3. Petri. 5.

Apoc. II. 6

cus excutendum. Quis non animadvertat, calamitates, cædes, & clades, quibus universum orbem involvit? quis non consideret nullum pene orbis tractum esse, in quo non Sinon incendia jactet? in quo non omnia versa, labefactata, & prope modum extincta sint? Omnia pene divina humanaque jura sublata, pietas explosa, religio commaculata, sacramenta convulsa, ecclesiæ sanctissimi pastores, non ejecti, sed trucidati, templa augustissima, aræque sacratissima, non diruta, sed sanguine madentes, spectantur. Et quod omnium est longe gravissimum, tot animarum deplorandam adeo evastatam quis non uberrimis lacrymis prosequatur? Quis si tempora temporibus confestat, non judicet hæc nostra perinde lugenda, atque illa quibus tyrannus per totum terrarum orbem longe lateque dominabatur?

Verum sicut patres illi præci, ea unica expectatione, damna omnia levius ferebant, quod brevi adfuturum sperarent diri tyranni vindicem, atque ultorem Christum: ita etiam orbis, qui dæmonis tyrannidem experitur, (quæ novis quotidie accessionibus augetur, atque invalefcit) in hoc tamen uno spem omnem defixit suam, cogendam nimirum fore aliquando sacrosanctam, œcumenicam synodum, cujus insuperabili virtute ac potentia, universa dæmonum stratagemata, atque hæreticorum machinamenta superanda & evertenda essent. Quod tanto desiderio flagitabant omnes, quod unum ad terribissimam pestem, per totum terrarum orbem pervagatam supererat remedium, id primum divino consilio, deinde sanctissimi pontificis Pii I V. pietate, studio, ac diligentia, ultro oblatum est. Affulcit jam tempus illud diu a nobis exoptatum, quo divino præsidio ac vestro, sanctissimi patres, studio, & diligentia hostes devincuntur, dæmones expelluntur, scissilique dogmata refarciuntur. Sicut namque Christus humanam induens naturam tyrannum superavit, ac de eo gloriosissimam victoriam, triumphumque præclarum reportavit: pari quoque modo sponsa ipsius ecclesiæ in unum congregata, dæmonum viribus superatis, hæreticorumque dogmatibus ejectis, triumphum præclarum, nobisque summe necessarium restat est. Quæ de re, patres sanctissimi, deo in hac oratione dicenda suscepi. Principio dæmonis in stabilenda sua ecclesiæ summum studium ostendam. Secundo, quatuor signa primarie, quibus vera a falsa, legitima ab adulterina intencoscenda est ecclesiæ, ex ipsius hodierni evangelii contextu d. prompta, ob oculos ponemus. Vos, patres amplissimi, pro humanitate vestra quæ summa est, oro atque obtestor, ut me dum hæc persequor, benigne & attente audiat, futurum spero, ut hac humanitate recreatus, suscepti muneris magnitudini, cui me imparem agnosco, aliquæ ex parte satisfaciam.

Cum ab orbe condito, serpentis antiqui studium id fuerit, ut novam sibi populum, novum regnum, novamque ecclesiam erigeret, atque exædificaret: ubi princeps sequebatur & clavum tenens, edicta obsecranda daret: ac tamquam orbis supremus imperator, debitum sibi tributum ab omnibus acciperet: denique uti Deo, summum honorem, & cultum, cunctisque mortales, immortalesque impenderent: nihil eorum quæ ad divinos pertinere possent honores, omisit. Inventus fuerat initio Deus, thronum, soliumque illud supre-

ANNO
CHRISTI
1563.

mum occupantem: unde nimium sibi indulgens, ac luce propria delectatus, in Dei neglectum prolapsus est, thronumque suum super astra locandum, & divinum sibi honorem decernendum cupivit. *Ascendam, inquit, in caelum, & super astra Dei exaltabam meum, & similis ero altissimo.* Sed falsus opinione sua (neque enim in caelo in exhausta, effrenataque ipsius ambitioni locus erat) alia via terrarum orbem aggressus est. Probe noverat princeps ille tenebrarum, hominem humo a Deo excitatum, maximis beneficiis ornatum, ut quamvis gravi illa corporis mole constaret, in caelum numerum, si divinae legi obtemperaret, adsciberetur. Ne itaque in ejus locum surrogaretur, quo se dejectum sciebat, inter necinum in hominem exercens odium, illius interimendi, ac funditus evertendi consilium cepit. Ut quem Deus praecepto in officio continere statuerat, in sua castra inobedientia persuasa, pertraheret. Vidit Deum leges imposuisse, leges & ipse tulit: sacrificiis coli, & placari solere, ipse sibi cultores invenit qui terribiles etiam crudelitatis ceremonias edere non dubitarent: ita ut frequentissime humano sanguine aras imbuerent. Rhodii, qui propter doctrinam, in Minervae tutela esse credebantur, hominem Saturno sacris anniversariis immolabant. Et Graeci fere omnes piaculum credebant, si antequam in aciem prodirent, non humana caede aras atque templa fanestarent. Romani licet raro, aliquando tamen humanis hostiis, Deos placandos esse statuebant. Ut hic Scythiam illam Dianam, nunquam crudelitate fatiatam, & alia saeva numina pretermitam: Satis constat Phoenicis principes in magnis reipublicae calamitatibus, solere unum ex liberis quem haberent carissimum, ut hostiam jugulare. In Syria parentes omni pietate repudiata liberos suos igni consecrabant. Sed quid moror recensendo ea sacra, quae daemonum impulsu in caede, & sanguine versabantur, cum historiae pene nihil praeter nefaria sacrificia sonent? Agnovit item satan Deum per angelos, & prophetas gentes saepe allocutum, quibus inretinendis de ipsius voluntate fierent certiores: ipse similiter per idola responsa dedit. Atque hoc quidem nomine in multis orbis partibus celeberrima Deorum templa, (quae recensere longum esset) erexit, quo fere omnes certatum ut ad praesentissimum numen confugiebant. Colebantur, & in maxima veneratione habebantur vates, ac divinatores quibus haec arcana communicari credebant. Erat apud gentes celebre quoddam hominum genus, ob hanc ipsam cum diis immortalibus consuetudinem. Apud Gallos Druidae, apud Chaldaeos Magi, apud Indos Brachmanes, qui omnes mendaciorum magistri, ad vanissimum quodque, adeo-
E

que impurissimum superstitionis genus eas exci-
rabant, & hortabantur. Hujusmodi prophetas illis demandavit, qui suam ecclesiam propagarent. Sed ne externa gentium, barbararumque nationum referendo sermonem protrahamus, ad artes quas satan hoc infelicissimo aeo exercet, attingendo potius, quam explicando, reliquum orationis decursum, convertere tamus. Novum sapientia divina ecclesiae restaurandae modum excogitatur, ut veniente Filio Dei quem caput super omnem ecclesiam constitutum testatur Paulus, ea unitate illam sibi copularet, qua praclaro affectu beneficio, filii Dei & nominarentur, & essent. Quamvis sint diversae nationes, sanguine disjunctae, conditione dispares, locis segregatae, ac longe inter sese

A
B
C
D
E
disstitae: posteaquam tamen in unitate fidei congregatae sunt, ut sub Christo imperatore militent, omnes repente eo agnationis, & propinquitatis vinculo alfringuntur, ut ad quemdam divinitatis gradum, atque amplitudinem, quo immortalem Deum, patrem nominare possint, accedant. Quis oratione tantum beneficium complecti, aut mente concipere poterit? Quis agnationem filiorum Dei, ab ipso filio partam, suoque sanguine contestatam, & a patre supremo consignatam dissolvere audebit? At veterator ille ecclesiae Dei oppugnator, novum hunc ecclesiae reparandae modum considerans, nova & imple stratagemata commentatus est, quibus Dei ecclesiam quoad ejus fieri posset, vastaret, atque erueret: suamque majoribus incrementis reficeret, & instauraret. Omillas faciamus barbaras nationes, majorem partem orbis occupantes, quas dilatato imperio ryanus possidet, ac gubernat. Omittamus quoque peccatorum myriades, quas ipse in ecclesiae castris fovet, & alit.

Videamus ramen quibus artibus in hoc Christianitatis angulo, suum dilatarent imperium. Si conferamus caput capiti, propagandi modum propagationis studio, incrementa nostrae incrementis ipsius: quid non in venire licet eorum quae in catholica gesta sunt ecclesia, ab ipso satana effigiarum, atque exptessum? Adeo quidem ut quamplurimi veritatis similitudine delusi, in foedissimam errorum sentinam misere prolapsi fuerint. Animum advertite, patres, modum stupendum, (miraculum potius dixerim) haud satis pro dignitate celebratum: quo Deus universum orbem ad suam fidem vocavit. Non ut tantae magnitudinis opus fabricaret, magistros omni disciplinarum genere instructos, adscivit: sed duodecim ignobiles, indoctos, non humanae sapientiae verbis inflatos, sed Spiritu sancto afflatos: non armis corporeis munitos, sed verbi Dei gladio armatos: non copiis undique arte collectis, sed nudos, despectos, omnique humano destitutos praesidio. Atque hi quidem tanto animi robore orbem aggressi sunt, ut brevi pene totum Christi fide compleverint. Adeo sane ut de demonibus, de deorum statuis, de ipsis principibus atque summis philosophis mundi doctoribus parta victoria: nihil praeter Christum, & hunc crucifixum, aut audiretur, aut coleretur. Et ut hanc fidem perpetuo constata nobis relinquerent, non dubitarunt sese in eadem, & flammam ultro & libenter objicere. Tyranni cruciatus, verbera, cruce, uncos, & inaudita tormentorum genera, necem denique eis constituebant: quo sanctissimae religionis memoriam, ex eorum, & omnium animis deleverunt: nullis tamen neque minis, neque terroribus, nec exquisitissimis suppliciis, Christiana virtus frangi aut debilitari potuit. Cumque terrores, atque adeo tormenta deficerent: illi ramen Heroes invicti, in eadem semper mentis constantia permanserunt. O virtus animi eximia. O caritas quavis firma acie insuperabilior. Quid jam magnificentius dici, aut animo concipi potest? Non modo primorum fundatorum sanguine, praclarum hoc ecclesiae semen irrigatum exerevit: verum indices altius radices agens, martyrum sanguine profuso, ita est corroboratum: ut nullo quantumvis validissimo tempestatis impetu concussum, commoveri aut agitari posse videretur.

Verum enimvero satan hac unica arte, ecclesiam suam deletam, sua templa, arasque deiecit, & jam Saturni, Iovis, Martis, caeterorumque deo-

ANNO
CHRISTI
1561.

rum statuas prostratas animadvertens, suam ty-
A
rannidem excussam, fallaciam patefactam, super-
biam compressam, suas denique vires propemodum
contrafractas, non tamen ob id animum des-
pondens, aut ab instituto semelque concepta ne-
quicia, desistens, novos & ipse sibi apostolos insti-
tuens, per universum orbem demandavit: ut
Christi fidem abolendam, suosque errores infe-
rendos, summa animi contentione curarent. Quid
quæso sunt aliud novorum dogmatum asserto-
res, quam pseudoapostoli? testatur id vas electio-
nis Paulus, cum inquit: Huiusmodi pseudoapo-
stoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in
apostolos Christi, & non mirum: imple enim satanas
B
nas transfigurat se in angelum lucis.

1. Cor. II.

Non est ergo, inquit, magnum, si ministri ejus
transfigurentur velut ministri iustitiæ, quorum
finis erit secundum opera ipsorum. Quis, quæso,
tantæ erit audaciæ, ne dicam dementiae: ut in
apostolum Christi sese audeat transfigurare? Hæ-
reticus. Et qui se poterit transfigurare? Dæmonis
arte instructus. Quo autem pacto: audite. Aposto-
stoli Spiritu divino afflati, nihil aut docebant,
aut faciebant, quod non Spiritus sancti magiste-
rium spiraret: (non enim ipsi erant, qui loque-
bantur, sed Spiritus ille facer, qui per eos verba
fundebat) Hæretici autem, a dæmone obsessi,
phanatico quodam spiritu agitati, nova dogma-
ta ab ipso dæmone potius, quam a se excogitata,
passim effutunt, quibus sarran per eos verba fa-
cere facile intelligi potest. Apostoli divinæ legis
exemplis, testimoniisque adductis, quam ipsi do-
cebant veritatem, testificabantur. Pseudo vero
apostoli, quid non e scripturis proferunt, quid non
rumantur, quid non petulant? Videas illos ad
singula quæque dogmata constituenda, nunc
apud suos, nunc apud externos, nunc privatim,
nunc publice, nunc in concionibus, aliquando
vero libris editis, nunc in computationibus,
quandoque autem in privatis colloquiis, per-
C
tinetæ legis volumina, volitare. Sed nihil unquam
proprio Marte profertunt, quod non etiam scri-
pturæ verbis detortis, laceratis ac plane mutilis,
impurissimi isti adumbrare conentur. Atque in
libris editis (quibus isti mendaciorum consarci-
natores totum propemodum complevere or-
bem) quæ vel minima pagina reperiri potest,
quæ non novi, & veteris testamenti sententiis a
vero sensu detortis, fucata & colorata sit: Hu-
iusmodi est eorum studium. Sciunt nanque gra-
vem illum, quem eorum scripta exhalant hali-
tum, nemini emunctæ naris placere posse nisi
caelesti eloquio veluti aromate quodam condiatur.
Ne qui humanum facile deprehendere er-
rorem possunt, divino oraculo delinitum, in-
ternoscant.

Matth. 10.

Hos servator omni studio cavendos præcepe-
rat: Attendite, inquit, a falsis prophetis, qui ve-
niant ad vos in vestimentis ovium, inirissecus au-
tem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cogno-
scitis eos. Qui sunt quæso, hi falsi prophetae, quam
pseudoapostoli, qui eisdem vestibus quibus man-
factissimi Christi oves induti, uni versum eccle-
siæ gregem inrepidum, atque securum reddunt?
Verum (proh dolor) lupi feri & rabidi caulas eccle-
siæ semper infestantes, & gregem Christi cru-
deliter lacerantes sunt: qui divinæ legis senten-
tiis, velut quibusdam velleribus obvolvuntur,
ut quum lanæ molliciem persenserint, dentium
ferociam nequaquam pertimescant. Quid am-
plius? Sicut veri apostoli in attestacionem fidei,

Matth. 7.

quam per orbem disseminabant, non modo con-
tumelias alacri, infraçtoque animo perferebant,
verum ultro sese tormentis objiciebant: sic etiam
pseudoapostoli operarii subdoli carceres, verbera,
cruciatus, mortem denique ipsam impeterrito
adeo atque obstinato animo perfere solent:
ut eos naturam vincere, ac superare dicas,
flammis etenim libenter se tradunt, cruces atque
suspendia amplexantur, in mediis ipsis rogis læ-
titiæ cantu testantur.

Deus bone, quot sunt hæreticorum myriades,
qui non modo in ferendis variis tormentorum
generibus, sed in exoptandis ambitiosi videri vo-
lunt! Qui tamquam si pro Christi fide pateren-
tur, ad cædes ut lautissima convivium accurrunt.
Quis, cum ita sit illos non iudicet a dæmone
obscos, atque misere exagitatos: qui illos jam
in regos comburendos, nunc in aquas suffo-
candos præcipites agit? Sed qui hoc pseudo-
apostolos interioscere poterimus? quis lupos
prædæ inhiantes non fugiet?

Verum si lupus cum agno deposita non modo
ferocia, sed effigie decumbit & pascitur, quis
eum dignoscere poterit? quis cum cavebit? A
fructibus, inquit, eorum cognoscitis eos: Hos ego
fructus, dices, agnoscere facile non possum. Ca-
tholicæ enim ecclesiæ apostoli populum sua do-
ctrina instituit: pseudoapostoli idem student.
Illi scripturarum testimoniis, & exemplis aucto-
ritatem conciliant: Isti non secus auctoritati-
bus undique collectis, quicquid dicunt, stabili-
re conantur. Illi suo sanguine sibi doctrinæ
que suæ immortalem gloriam pepererunt: isti
non aliter proprio sanguine profuso, doctrinam
suis consignatam relinquunt. Illi non paucos cum
exercuciarentur, ut unus obscurantur: Isti haud
pauciores (ne dixerim plures) obstinatione &
pertinacia animi fascinant. Si ad finem & exitum,
si ad ea quæ jam oculis parent, advertamus:
quis non videat apostolorum fructum, quamvis
initio in immensum prope creverit, ad
deum quidem, ut unus Paulus a Hierusalem ad
D
Illyricum usque evangelium propagaverit, jam
quod non sine summo dolore dici potest, tam
exili angustoque angulo conclusum: vix ut eccle-
siæ navicula, portus aliquis quietus, & tutus
relictus sit? At pseudoapostolorum fructus adeo
excreverunt, atque limites proferunt, ut regna
occupent, regionesque integras possideant. Iam
Germaniam illam religione quondam & pietate
florentem, horum astitu infectam, atque con-
taminatam videmus. Iam Angliam universam,
hujus mali participem non solum, verum hæ-
redem non sine dolore aspiciamus. Iam Christia-
nissimam illam Galliam ruinam mirantem luge-
mus. Iam varias nationes (quas dinumerare do-
lor animi non sinit) huiusmodi peste propemodum
confectas lacrymis prosequimur: quæ
E
ea sunt condicione, ut nec legibus, nec armata, ho-
minum manu, nec regum severa animadversione,
in disciplinæ antiquæ confessione contineri pos-
sint. O dementes novitatum amatores, quis vos
fascinavit, quis vos a veritate abduxit: quis vos
veritatis magistros quondam, mendaciorum nunc
discipulos effecit? Videte pericula, laqueos, rui-
nas, præcipitia, quæ vobis impurissimi ipsi pseu-
doapostoli tanto studio parant. Considerate
cautes, & scopulos, quibus si e tranquillo eccle-
siæ portu semel solvatis, erit impingendum.
Sed ex quibus ergo fructibus eos agnoscere
poterimus? Cum divina illa oracula non jam
proferre

ANNO
CHRISTI
1561.

Mar. 2.

Ad Rom. 1.

ANNO
CHRISTI
1563.

proferre tantum, sed & explicare cœperint. A
Deus bone, quam in apertam lucem se proferunt
fructus! Tunc amaritudo illa, & animi pestis de-
tegitur, tunc novitium virus exhalatur, tunc pro-
fanæ novitates aperiuntur. Sæpem scindi videas,
parum terminos transferri, catholicam fidem
lædi, ecclesiastica dogmata lacerari, leges huma-
nas atque divinas confundi, templa, aras, sacra-
menta, ipsum denique Deum e medio tolli.
Quasi vero libertas per Christum parta, ad omne
ne scelus, & flagitium aditum nobis patefaceret.
Cum igitur animadverteremus, eos non modo hu-
jusmodi fructus edidisse, sed & zizania jam us-
que adeo excrevisse, ut bonum Christianorum
semen suffocatum propemodum sit: atque tan-
tum vites auxisse, ut vi & amorum impetu, te-
liquum ecclesiæ angulum aggredi non vereantur.
Quid miserii faciemus? quid nobis refugium
erit? quo ecclesiæ filii, quam in sinum veræ ma-
tris, sese recipient? Ad te, ad te, sancta synode,
filii in angustiis constituti, afflicti, atque hostium
manus fugientes, unicum salutis asylum prope-
rant, ut illos a pseudoapostolis, ab hostium in-
cursu, a dæmonum acie in sinum receptos, tucari-
s. Video te, sancta mater ecclesiæ, oculis, in-
quam, te video, apertis ulnis non modo frugi fi-
lios amplectantem, verum etiam obviam prodige,
ac profligatis moribus filiis prodire, ut tui in
eos amoris signum, atque monumentum relin-
quas. Video denique te, non modo amore erga
eos qui ad sanioerem mentem redire volunt uti-
verum magna vi, ac robore rebellantes hostes
opprimere, atque prostrare conari.

Lact. 13.

ne. 16.

Verum in hoc amorum adversus satanæ stu-
dia conflictu, ut eos ab illius immani jugo ere-
ptos, in libertatem vindices ipsi satanæ milites,
scilicet Pharisæi Christi virtuti insultantes, vires ac
potestatem tuam mihi faciunt, alii in Belzeub
principe dæmoniorum ejicere te dæmonia blas-
phemant. Quid enim quæso aliud hæreticorum
impudentissimæ voces sonant, (ut alia nefanda
omitam, quæ recensere pudet) quam tuam do-
ctrinam, dæmoniorum doctrinam esse? Alii si-
gnis e cælo exhibitis, virtutem, & potestatem
tuam probari impudentissime cupiunt. Eo jam
hæreticorum insanus furor devenit, ut semper
nova signa ab ecclesiæ efflagitate non vereantur.
Verum ut eorum impudentiam instigamus: si-
gna quibus vera a falsa dignoscitur ecclesiæ, ex ip-
so evangelii contextu, tamquam ad Lydium la-
pidem examinantes: in reliquo orationis decur-
su ostendamus.

Medicus ille cælestis animarum pestes veritatis
cognitionem impediens, quæ non modo in po-
pulo Iudaico grassabantur: verum & in nostri hu-
jus sæculi homines, irruptionem fecerant, divina
arte curaturus: quatuor validissimis argumentis
nō e Platone aut Aristotele, sed ab ipsa divina sa-
pientia promptis, omnem errorem evellere cona-
tus est. Quibus summam illam potestatem, quam
adversus dæmonum, & hæresium monstrum Chri-
sti ecclesiæ sponsum habuit: ad sponsum eccle-
siæ devolutam esse facile ostendimus.

Primum quidem, ab ipsa rerum conditione de-
sumptum est. Vsu namque, & rerum experientia
edocemur, unitatem atque concordiam rebus
stabilitatem, diuturnitatemque polliceri:
divisionem vero, & discordiam, summis rebus
validissimo etiam fundamento stabilitis, vasa-
tionem atque intetium minari. Omne, in-
quit, regnum in seipsum divisum desolabitur, &
Concil. general. Tom. XIV.

Lact. 13.

domus supra domum cadet. O quam latus no-
bis dicendi campus aperitur, si velimus civita-
tes, regna, impetiaque in medium adferre, qui-
bus popularis discordia, ruinam, ac vastitatem
miserabilem innoxit: Quis quæso, in historis vel
tenuerit versatus, ignorare poterit Athenas,
Spartam, Romam, a principibus conditas, consti-
tutas, atque conservatas fuisse, multitudinis
vero discordia vexatas, direptas, & funditus ex-
cisas? Verum ut civiles discordias, & contentio-
nes, dominandi cæca ambitione, vel æris possi-
dendi inexhausta cupidine, seu plebis seditiosa
quodam temeritate exortas silentio prætere-
amus: populorum, atque nationum eversiones,
& evastationes, quas circa religionem discordiæ
invenirent, breviter attingemus: ut ex iis dis-
fensionum amatores, quam sibi stabilitatem
polliceantur, facile perscipiant. Dicite mihi per
Deum immortalem, unde Iudaici populi ruina,
unde Hierosolymorum excidium, quam ex dis-
fensione, & sectarum diversitate exordium ha-
buit? Tres erant apud Iudæos sectarum differ-
rentiæ, Moysi & prophetarum doctrinæ repug-
nantes. Pharisæorum videlicet, Sadducæorum
& Essenorum. Tres istæ sectiones, graves adeo
dissensiones, & schismata in populo Hierosoly-
mitano excitantur: ut Vespasiano Cæsari urbis
obsidendæ ansam præbuerint. Adeo, ut de sa-
lute propria minus solliciti, cum in diversa scin-
derentur studia: plus damni a domestico, quam
ab externo hoste acceperint. Haud secus jam res
geritur in Germania, ubi non tres, ut olim in
Iudæa, sed infinitæ sectæ palam grassantur: cum
alii Lutheri, alii Zuinglii, Anabaptistarum alii,
alii Calvinistarum, Zuenchfeldianorum alii
euangelium, aliaque sectarum monstra: vel ipsi
etiam nominibus horribilia, amplectentur. Quid
de te misera Germania, quid de cæteris regnis &
provinciis, quæ hujuscemodi monstra aluistis, &
alitis, erit expectandum? Venient exteri, & pe-
regriini hostes, qui, cum in diversa studia scin-
deris, partii te sedibus pellant, atque imperio
exuant avito. At dices: Cæsaris vi & præsidio
munita, quis audebit nostris fines attingere?
Veteot sane idque vehementer, nisi ad sanioerem
mentem revertaris, fore ut imperium cuius e ma-
nibus elabatur. Vnde quæso Græcia imperium
omne, quo antea gloriabatur, amisit: quam ex hac
de religione orta dissensione? Ipsi namque cum
Romano pontifici adversarentur, captique uni-
versalis ecclesiæ esse negarent: hinc adeo factum,
ut factiones, schismata, & hæreses inter eos exor-
ta, principes contra imperatorem: imperatorem
contra, adversus principes armaverint. Hoc pacto
Græcorum imperium florentissimum ad im-
manissimum Turcæ est devolutum. Aliud ne de
iis regionibus, quæ eodem morbo conflitantur,
erit expectandum? Minime gentium. Omne nam-
que regnum in seipsum divisum, desolabitur: &
domus supra domum cadet. Si satan in seipsum di-
visus est, quomodo stabit regnum ipsius? Si non sit
familia, non domus, in qua non & pater a filio,
filius a patre, uxor a marito, maritus ab uxore
opinione dissentiat: quo pacto sibi diuturnita-
tem polliceri poterit? Hæc unica salutis spes re-
lictæ est, regnum videlicet satanæ in mille jam
sectas divisum esse, quod cum ita sit, cortuat ne-
cessum est. Atque regnum Christi ecclesiæ catho-
lica, cum unum sit, atque indivisum, æternæque
pace constans: illud perpetuo duraturum quis
dubitatur: Porta inferi non prævalerunt adversus

ANNO
CHRISTI
1563.Ioseph. de bel-
lo Iudaico.
lib. 6. cap. 13.Math. 16
Math. 7.

ANNO
CHRISTI
1563.

illud. Est namque ecclesia, domus illa supra firmam petram fundata, que et si novorum dogmatum validissimis percussa fuerit ventis, si procellis agitetur errorum, si rapida persecutorum flumina irruant, si tempestates veluti agmine facto in eam invadant: ipsa tamen perpetua stabilitate constabit.

Hæc est igitur prima agnoscendæ ecclesiæ ratio, si eam unam, & in unitate perpetuo constantem agnoverimus. Verum hæc unitas, & animorum consensio in explicanda veritate, quam probe agnoscitis, summa apud vos patres sanctissimi esse debet. Quæ si absit, quantis (proh dolor) nos malis involvatis, magna omnium vestrum factura, magnoque dedecore brevi experiemini. Principia enim malorum jam in propatulo sunt, mortes repentinae, cades, vastationes, irruptiones in Gallia factæ, vestris capitibus imitantur. Si vero adsit, erit ecclesia hæreticis *terribilis, ut castrorum acies ordinata*. Hanc ecclesiam sic ordinatam Salomon considerans, atque suis quasi coloribus depingens, ait: *Unica est columba mea, unica est perfecta mea*. Quasi oculis ecclesias quas satan per universum orbem exitruxerat, illustratus fuisset, easque eo plus quam Babylonicam confusionem execratus: In laudem catholicæ ob singularem consensionem prorumpens, dixisset: *unica est columba mea*. Unica, inquam, quia unica fide illustrantur filii, sacramentorum unitate fovetur, unica spe ad cælestia desideria eriguntur, unica caritate invicem conjunguntur, unico Spiritu sancto e cælis misso vivificantur, ad unum eundemque beatitudinis finem omnes aspirant: atque sub uno capite in cælis invisibili, in terris visibili continentur. Hæc est arca illa Noe, qua qui continentur, ab omni vi tempestatis tuti sunt: extra eam, nemini salus unquam contingere poterit. Hæc terra est illa labii unius, & sermonis unius. Hæc domus est illa, in qua agnus ille ab origine mundi occisus, comeditur. Hæc tunica illa inconsutilis est, quam scindete etiam impiissimi filii Dei crucifixoeres piaculum esse judicant. Hæc est civitas illa sancta Hierusalem a Deo parata, & veluti sponsa ornata monilibus suis, qui extra hanc civitatem vitam agit, peregrinus est, hostis est, profanus est: neque poterit Deum patrem vere nominare, qui ecclesiam pro matre habere recusat.

At dicetis, si hæretici omni animorum contentione semota, ea concordia ac pace unirentur, ut labii unius esse crederentur, esses ne ejus sententiæ, ut illorum ecclesiam veram, & catholicam esse judicares? Absit. Nam ut ecclesia vere catholica dicatur, & sit, unitatem, & cum antiquitate consensionem habere debet: adeo quidem, ut nihil præter apostolorum successiorem, auctoritatem & doctrinam præ se ferat. Christus igitur potestatem, & imperium quod in demonem exercebat, populo Iudaico patefacturus hoc usus est argumento. *Sin Beelzebub principe demoniorum ejicio demonia, filii vestri in quo ejiciunt?* Hi populi Iudaici filii apostoli sunt, ut pene omnium fert sententia, qui a Christo potestatem accepta, demones effugare poterant. Verum quos Iudaicus ille populus filios habuit quondam, ecclesia catholica patres nunc habet, & venerat. Atque legitima successione, hæreditarioque jure, illorum bona ad eam devoluta sunt. In ea namque apostolorum legitima successio ad nostra usque tempora, una cum eorum doctrina non modo literis consignata, sed & anti-

qua consuetudine observata, perdurat. Hæc est, patres sanctissimi, vere agnoscendæ ecclesiæ secunda ratio.

Animadverto in te, sacrosancta synode, ecclesiam illam, quam Ioannes in Apocalypsi hisce verbis describit: *Venit ad me unus de septem angelis, & ostendit mihi civitatem sanctam Hierusalem, descendentem de celo, habentem claritatem Dei, & murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum & agni*. Tu es civitas illa sancta super montem posita, cujus stabilitatem vates ille regius demonstraturus, dicebat: *Fundamenta ejus in montibus sanctis: diligit dominus portas Sion, super omnia tabernacula Jacob*. Accedant jam hæretici, & suarum ecclesiarum antiquitatem, si possunt, a stirpe repetant: quod cum nequam possunt, nihil quam suam auctoritatem obtinere possunt, dicentes: Sese mundo apostolos a Deo missos. Tu qui audes (cum ab apostolis, & sanctissimis vitis qui ad hæc nostra sæcula continuata serie pervenerunt: viamque nobis in cælum muniverunt) alios nobis calles, alias semitas commonstrare: per quas & brevius, & tutius ad eum locum dicas posse perveniri? Qui tu hæc polliceris? Quæ es auctoritate vir, quæ es gravitate morum, quæ doctrina? qua castitate vitæ & innocentia, ut tibi nova quædam & insolita induceris, assentiri facile, & acquiescere debeamus? O quam continue & accommodate id divi Hieronymi quod adversus Origenis errores conscripsit, usurpare poterimus? Tu quisquis es, inquit, novorum dogmatum assertor, quæro te, ut parcas Romanis auribus, parcas fidei quæ apostoli voce laudata est, cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod antea nescivimus? cur proferas in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Vtique ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit: illam senex rebofo fidem, in qua puer natus sum. Semper enim catholica ecclesia apostolorum dogmatum tutrix fidelissima fuit. Quando umquam necessaria refecare, superflua inferere, propria amittere, aliena usurpare, visa est? tantum abest ut id fecerit umquam, ut in hoc uno omne studium impenderit, nervosque omnes intenderit: vetera jam propemodum collapsa aliquando instaurarentur, atque npristinum statum educerentur.

Quid umquam aliud conciliorum decretis enixa est ecclesia, quam ut quæ antea tepide credebantur, ferventius postea & crederentur, & præstarentur ab hominibus? Perpetuo enim observavit, quod Spiritus sanctus jubet per Salomonem: *No transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui*. Adeo præcæ illius disciplinæ observatio necessaria est: ut nihil potius duxerit Paulus episcopis in oculis ferendum. *O Timothee, inquit, depositum custodi, devotans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientia, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt*. Quis vestrum est, qui non Timothei personam præ se ferat? Vos patres sanctissimi appello, vos, inquam, hortor & moneo cum Paulo, depositum custodite. Et quodnam illud? Quod vobis a Deo concredidit, non quod proprio iudicio inniuit: quod jam pridem accepistis, non quod recens est excogitatum. Custodes estis doctrinæ & tutoris, non auctores: sectatores, & non primarii duces. Custodite catholicæ fidei taleum, ne modo non pereat, sed & magno cum fenore

Can. 6.

Ibid.

Genes. 6.

Genes. 11.

Exod. 12.

1. Joan. 19.

Apoc. 21.

Cyprian.

Vincentius

Lerinensis.

Apoc. 21.

Psal. 86.

Prova. 21.

1. Tim. 6.

fenore

ANNO
CHRISTI
1563.

ANNO
CHRISTI
1563.

fenore referatur. Quid faciendum, ut depofitum hoc intactum conſervare poſſitis? Audite Paulum quam vobis rationem præſcribat: *Devotians, inquit, profanus vocum novitates, non antiquitates dixit aut vetuſtates: imo quid e contrario fequeretur explicare voluit. Si namque vitanda eſt novitas, tenenda eſt antiquitas: & ſi profana eſt novitas, ſacrata eſt veruſtas. Et oppoſitiones falſi nominis ſcientia. O quam impudenter doctri-næ nomen ſuſcipant hæretici, & quod malorum caput eſt, mendaciſſima ſua commenta euangelium vocant. Ve qui dicitis malum bonum, & tenebras lucem, ignorantiam ſcientiam, caliginem ſerenitatem appellatis. Quid inde incommodi verendum? Quam quidam, inquit, promittentes circa fidem exciderunt. Quid promittunt? Nefcio quam novam inauditamque doctri-nam. Videas ex ipſis multos, qui in latebras & ſpecus ſubterraneos ſeſe abdunt, atque miſeram, iudoctamque plebeculam ſuis figmentis euangelicam doctri-nam prætexentes, in errores illiciunt, protrahuntque. O extrema hominum impudentia: ſi homines, & non potius dæmones hominum ſaluti inſidiantes ſunt appellandi. Nonne hæ ſunt illius meretricis, de qua Salomon loquitur, voces: Qui eſt veſtrum inſipientiſſimus, divertat ad me? Inopes autem exhortatur dicens: Paues occultos libenter attingite, & aquam dulcem furtim bibite. Quid tum? At ille neſcit, inquit: quomodo terrigenæ apud eam pereant. Qui obſecro ſunt tertigenæ? Exponet Paulus, qui circa fidem exciderunt, exponit & Ioannes. Qui ex nobis exierunt, ſed non erant ex noſtris: ſi fuiſſent, permanſiſſent utique nobiſcum: En patres ſanctiſſimi, animadvertitis Paulum brevi compendio, pauciſque verbis complexum, qua ratione præſca apoſtolorum diſciplina in eccleſia integra atque incorrupta conſervari debeat. Reſtat jam de tertio, & quarto veræ eccleſiæ ſymbolo agamus: quæ quanta potero brevitate explicabo.*

Tertium erat quo Chriſtus non modo potestatem ſuam ad dæmones expellendos, ſed & ſalutem, quam ab ipſo liberati expectate debebant, demonſtrabat. Si in digito Dei eſt ejecta dæmonia, proſecto pervenit in vos regnum Dei. Digiti Dei nomine, Spiritum ſanctum ſignificari maniſteſtus eſt, quam ut demonſtratione aliqua ſit opus, præcipue cum aliis euangelista dicat: Si in Spiritu Dei eſt ejecta dæmonia, proſecto pervenit in vos regnum Dei. Elegantiffima hac ſynecdoche, maniſteſtam Dei virtutem indicari patet. Ut & in Exodo, digito Dei eſt hic. Ea utuntur Hebræi ad ampliſcandam Dei virtutem, perinde ac ſi dixiſſent: Tam potens eſt Deus, ut vel ſolo digito omnem huius mundi potentiam ſuperare poſſit. Oſtendebat itaque Chriſtus ſe ſola Spiritu ſancti vi dæmones expulſiſſe. Hæc virtus unctio illa eſt, qua Chriſtus fuit copioſiſſime perſuſus, quemadmodum ſcriptum eſt: Spiritus domini ſuper me, eo quod unxit me, & alibi: Quem unxit Deus Spiritu ſancto, & virtute. Nec enim aliud eſt hoc genus unctio-nis, quam divini numinis præſens auxilium, & cæleſte munus apud electos Dei divina benignitate collocatum, per quod patres ſanctiſſimi, eccleſiæ gubernaculis eſtis admori. Nam licet Chriſtus omnibus gloriæ ornamentis, & ſummis honoribus fuerit a Deo decoratus: non tamen ut ſibi ſoli aſſervaret, ſed ut illa omnia

potestatis atque virtutis ornamenta a ſponſo ad ſponſam devolverentur, ad illoſque maxime qui in terris vicariam ejus poteſtatem & autoritatem gerunt. Vnde David: *Dilexiſti juſtiti-am, & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſcribis ſuis.* De vobis autem, patres ſanctiſſimi, qui huius unctio-nis legitimi hæredes eſtis, dixerat Ioannes, *Vos unctio-nem habetis a Spiritu ſancto & noſtis omnia, & paulo inferius. Vnctio quam accepſtiſtis ob eo manet in vobis, & non neceſſe habetis ut aliquis doceat vos, ſed unctio ejus docet vos de omnibus.* Hoc ipſum etat quod Chriſtus pollicitus fuerat dicens: *Ego rogabo patrem, & alium paraclæctum dabit vobis, qui maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis.* Et paulo inferius. *Paraclæctus autem Spiritus ſanctus quem mittet pater in nomina meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixi vobis.* O ſælix ſponſa, cui tanta, tamque præclara contigere bona! Et o falices nos, qui tantæ totque cumulatæ muneribus matris filii ſumus!

Oſtentent jam ſi volent hæretici inſignia illius ſpiritus quo gubernantur. Nos Spiritum illum ſanctum ductorem habemus, intus incluſum numen ſentimus, atque tanquam pignus hereditatis nobis ab ætæno promiſſæ refervamus, ut vere gloriarî poſſimus, nos genus eſſe Dei. Pari etiam ratione eccleſia certam ſalutis ſpem filius pollicetur poterit cum ſponſo dicente: *Si in digito Dei eſt ejecta dæmonia, proſecto pervenit in vos regnum Dei.* Quasi dicere velit, Conſolamini, conſolamini popule meus, jam tempus adest, de quo initio verba fecimus, quo dæmones digito Dei expellentur, hæreſes extirpabuntur. Digito hoc Dei, ſi quæ hæreſes extircebantur olim, quam primùm opprimebantur. Si qui eccleſiæ adverſabantur, e veſtigio in ordinem redigebantur, ſi qui tyrannidem exercebant, ſtatim parere cogebantur.

Sed dum ego tacitus mecum revolvo, atque hodiernum eccleſiæ ſtatum cum priſco illo conſero, videre videor illam lugentem, ac de priſtino ſtatu quo excidit flebili voce cum Iob querentem: *Quis mihi tribuat ut ſim juxta meſſes priſtinos, ſecundum dies, quibus Deus cuſtodiebat me? Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris. Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ, quando ſecreto Deus erat in tabernaculo meo. Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo perſeri mei. Quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundabat mihi rivus olei: quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me juvenes & abſcondebantur: & ſenes aſurgentes ſtabant. Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebam ori ſuo. Ac ſi apertius dixiſſet, falſiſſem me judicare, ſi ad priſtinum illum ſtatum, in quo tantis e-ram a Deo cumulata muneribus, redire daretur. Tunc Deus cuſtodiebat me, adeo ut quanto tyrannus magis in valeſceret, tanto majoribus incrementis fidelium populus increſceret. Tunc lucerna illa divini oraculi mira virtute radios undique effundebat ſuos, adeo ut divino illo lumine illuſtrato tertarum orbe, errorum tenebræ facile diſpellerentur. Tunc Deus in ſecreto cordis tabernaculo dilatens ſuos tanta virtute armat, ut inimicorum inſtrictiſſimas acies, incrimas proſternerent, atque proſtregarent. Tunc*

Pſal. 44.

1. Ioan. cap. 2.

Ioan. 14.

Ephes. 1.

Iob. 29.

ed. 8.

ta. 61.
c. 4.
dor. 10.

ANNO
CHRISTI
1563.ANNO
CHRISTI
1563.

infimi & populares butyro & pinguedine divina gratiæ perfundebantur. Tunc univervi ad me tanquam ad asyllum tutissimum confugiebant. Tunc iudicia mea ab omnibus suspiciebantur, atque pari omnium consensu mihi soli iudiciorum cathedra parabatur. Tanto in pretio eram, ut juvenes sese ad aspectum meum sistere vererentur, senesque assurgentes starent. Principes digito ori superposito non loquerentur. Principes, inquam, illi hæreticorum antesignani, de quibus David: *Effusa est contentio super principes, & errare fecerunt eos in invio, & non in via: auctoritatis meæ pondere ac rationis efficacia pudefacti, loqui cessabunt.*

At jam (proh dolor) ad extremam miseriam redacta sum. Juvenes insultant mihi, senes defectui me habent, iudicia mea contemnuntur, & non modo principes, verum satores, pistores, laniones, zonarii, aurigæ, nautæ, fæx totius populi, in me adeo debacchantur impure, ut iudicia sua meis præferre non dubitent. Ab omnibus vexata, lacerata, atque oppressa, extremum jam agere videor. Quis pulcerrimam illam mulierem amictam Sole, Lunamque sub pedibus habentem, & stellis duodecim coronatam quondam: nunc vero in tantam miseriam coniectam aspiciens, non ejus vicem doleat, non misericordiâ commoveatur, non collacrymetur? Quis quæso eam in tantas angustias adegit? Quæ ejus miseriæ causa fuit. Nunquid ne cultus ille vigilantissimus Deus officio defuit?

Lp. 11.

aut in mediis tempestatum fluctus coniectam deseruit? defuitne lux euangelii quæ prælucceret? ministrisne orbata? Minime gentium. Sed speculatores ejus, ut vaticinatus est Isaias, tantarum miseriarum aliqua ex parte causa fuere. cæci namque omnes, nesciverunt univervi, canes muti non valentes latrare. videntes vana, dormientes atque amantes somnia, & canes impudentissimi nescierunt saturitatem, ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam, omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam (ignoscite patres. Iste verba refero) a summo usque ad novissimum. Venite, aiant, sumamus vinum, & implemur ebrietate, & erit sicut hodie, & cras, & multo amplius. Negligentia igitur & socordia pastorum nimia cum populi licentia conjuncta in has angustias ecclesiam coniecerunt.

Lp. 56.

Verum enimvero, patres sanctissimi, sacrosancta synodus in unum congregata, cum unum sit, atque a Deo electa sponsa, cum apostolica sit, & Spiritum sanctum patronum ac ducem habeat: ea hisce malis omnibus facile mederi potest. Et qui huic vestro tam insigni ad pietatem & religionem conatui favere voluerint, quarto symbolo (cujus meminit euangelium) e gremio pietissimæ matris ecclesiæ, excidisse judicate. *Nam qui non est vobiscum, dispergit.* Qui facilius legitimos a spuris, amicos ab hostibus, catholicos ab hæreticis discernere potestis? Quare, patres sanctissimi, cum dæmonis studia vobis jam probe explorata sint, ne committite quæso, ut qui tot laboribus exanthlatis, tot sumptibus factis, vitam ipsam, qua nihil carius homini esse potest, tot periculis & discrimenibus exposuistis, te infecta discedatis. Patiimini partes, Dei ecclesiam unicum Christi sponsam, apostolorum ædificium, Spiritus sancti domicilium, communem omnium marem vestro auxilio destitutam, perire? Nihil hic præter consensionem inter vos

desiderari potest, jam arma inter reges Christianos silent, adeo ut oculis conspiciamus Deum vobis hæc otia fecisse, ut tranquillius & citius religionis dissidia componeretis. Adest conventus amplissimus principum, regum, ducum, reipublicarum par consensus, & conspiratio. vestris humetis tota religionis moles innititur. omnes in vobis tanquam in sacra anchora, salutem suam defixam habent. Quod si minus (quod Deus omen avertat) successerit, quantis, prohdolor, periculis ecclesiam expositam relinquetis? Hæretici pro palinodia, triumphum agenres, in errore pristino animos obfirmabunt. Nutantes in fidē, & qui velut arundines vento agitatae, in hanc & illam partem inclinant: ad hæreticorum mox castra confugient. Catholici, & qui in ecclesiæ Romanæ fide constanti animo perseveraveramus, vestro destituti subsidio, quo nos recipimus? Omnium abjectissimi barbarorum & hæreticorum incurfus cogemur perpeti. vestro torsuque ecclesiæ honori & utilitati (quod facere instituitis) consulite, ignominiam ordini vestro iniustam eluite, & quæ paulatim irrepererunt vitia, diligentia vestra superate, ut ecclesiæ pristino candori restituta, caelestem illam Hierusalem referat, ad quam nos deducat Deus optimus maximus. Amen. DIXI.

CXVII.

ORATIO HABITA AD PATRES in concilio Tridentino quarta dominica quadragesima anno domini MDLXIII. per reverendum patrem Lucretium Tiraboscum, Assulanum, theologum apud reverendum patriarcham Venetiarum.

S I quæ munera apud nos esse reperiuntur, Scardinales amplissimi, patres optimi, clarissimi oratores, quæ aliquam & veræ felicitatis, & beatitudinis partem attingant, ea sane præcipua esse existimo: quæ ad caelestes atque divinas res contemplantas mortalium animos applicent, applicatosque immortalium rerum admirabili quadam dulcedine participes reddunt. Horum quidem magnum est, & ad bene, beateque vivendum accommodatum vinculum illud, quo Deo optimo maximo per creationem conjungimur quando divinæ confortes efficiamur sapientiæ: longe utilius, fructuosius, ac nostræ depravatæ naturæ accommodatus est in baptismo Christi servatoris humanitati adhærescere per asperionem sanguinis ejus, mortisque ejusdem communicationem: verum omnium maximum, & saluberriimum salutis nostræ remedium est, carni, & sanguini & animæ Christi per symbolum communionis uniti, omnibus ipsius præclarissimis donis ditari, ejus corporis membra spiritalia fieri, ac denique divinæ naturæ haberi participes. De cujus sacratissimo mysterio cum a me hodie habendus sit sermo (& si maxima rei difficultas, sacratissimi loci majestas, gravissimorumque patrum confessus, quamvis etiam ingenii tenuitas, memoriæ imbecillitas, & ægritudo non parva me a dicendo deterrent) Dei tamen opt. max. summa bonitate summaque clementia confusus, eo libentius provinciam hujusmodi majorum meorum decreto suscepi, quo vestro frequenti conspectu, oculorumque & animorum in me liberali contuitu, ineam spem facile duor, ut ea quæ vobis modo, pro ingenii mei imbecillitate explicare inrelligo, benigne, atenteque, quod rogo, sitis audituri.

Cum

Cum Deus opt. max. admirabili providentia sua statuerit omnia in numero, pondere, & mensura, & sapientia inenarrabili viderit, dinumeraverit, & mensus fuerit cuncta: sic sacram scripturam replevit mensuris, ponderibus, & numeris, quæ omnia spiritualiter librant, numerant, atque mensurant: de quibus omnibus cum & longum esset, & præter intentum differere, numerum tantum in euangelio positum & duorum, & quinque, qui in septenarium numerum veniunt, subannuemus: qui ita ubique resperfus est, & omni se ingerit negotio, ut maximam vim mysteriorum caelestium in eo repositam esse non dubitemus. Sub hoc singularissimo numero certe, ut pene innumera taceam, & ut, quod placet, studeam brevitati, unico verbo, & omnia creata esse & defecisse, & esse punita, & sacramentis expiata, atque eorum refecta quam plurima, scriptura sacra demonstrat. Liceat tamen interim inquirere breviter, unde septimum diem ita semper celebrare consueverit scriptura divina: ut in eo & summum ceterorum, & complementum eorum statueret. Nam si septimum diem creationis consideraverimus, videbimus in eo complexisse omnia, quæ patravet Deus, & complevit (inquit scriptura) die septimo opus quod patravet suum. Nam fecit hominem humilitate gnaphar, videlicet pulverem, & Spiritu sancto viventem, & Deum in paradiso colentem, & ligno vitæ perpetuo vivere potentem. Unde septima generatione descendendum Cain, qui leviter erant percussus, ultimam consummationem per catalysum universalemenserunt? Vndenam die septimo clangore tubarum septies civitatem Hierico circumdantes Iudæi, atque clamore obstrictos Hierico muri ceciderunt, & absque armis civitas capta est: Vnde demum septimo hujus mundi sæculo recreatus orbis atque completus: flagellatum est peccatum, ceciderunt muri sapientie mundi, & est orbis conversus: nisi quia post tempora præterita, & septimo hoc calamitosissimo sæculo invertere nituntur hæretici septimum secundum Iohannem eucharistie sacramentum, & in ipso cetera cuncta: ut quemadmodum est complementum aliorum, & fidei nostræ sigillum, sic valeant ejus abrogatione fidem nostram penitus avertere, & c memoria hominum eradicate? Sed Spiritus Christi, qui suam non deserit ecclesiam, præfens elegit candidatorum patrum gravissimum concilium, qui huic sanctissimo mysterio in templo ecclesie serviunt. & die lætitiæ, & nocte persecutionis, merito, & gratia hujus adjuti.

Est enim hoc ultimum, & summum omnium quod ecclesia sancta acceperit a Christo, & quod a nobis desiderari poterit mysterium, videlicet communionis dominicæ, omne in se habens delectamentum, & omnem continens suavitatem. Illud namque fidelibus datum est, peccatorum maculis per penitentiam deletis, numeribus Spiritus sancti perunctis, unda sacri baptismatis delibutis, ac ex casto & legitimo matrimonio debite procreatis. Sic enim beatus Iohannes, quem magnum theologum, & optime de sacramentis loquentem appellat Dionysius, Christianæ reipublice normam spirituales componens, primum matrimonii sacramentum miraculo celebrat, ordinis defectus corrigat, atque castigat, baptismi mysterium refert, ejusque iustitiam narrat. Spi-

ritus sancti confirmationem in Samaritanis adverteit. & in filio reguli vim unctionis extremæ figurat, atque sub agri figura ad piscinæ lavacrum sanati sacramentum penitentiae docet. Deinde novissimo loco ad mysterium illud præclarissimum communionis dominicæ nos dirigens, miraculum illud symbolicum maxima admiratione dignum, & summis laudibus extollendum de quinque panibus & piscibus multiplicatis, nobis significavit, cujus præcipuos fructus, immensaque mysteria, nunc Dionysii exemplum sequens, quam brevissime explanare curabo.

Servator noster tanta est in nos affectus caritate, tantaque humilitate præstitit, ut velut infirmis pro nobis medicinam, susceperet, quæ nos in ipso sanaremur, & spiritualiter recteremur. Vnde, teste Augustino, prævidit David afflatus Spiritus Dei, Christum in ultima cæna veluti pro nobis ebrium futurum, ex hujus sacramenti sumptione: cum Davidem inducit, id est, Christum faciei mutasse figuram, videlicet, Phasæ veteris testamenti in novi testamenti sacrificium corporis sui coram Abimelech, id est patre meo rege, dicente servatore: *Sic pater meus dicit vobis panem de celo verum, qui quantum utilitatis attulerit, & ecclesie primitivæ & nostræ, declarat psalmus immediate sequens cum dicit: Benedicam dominum in omni tempore, & prospero videlicet, & adverso: semper laus ejus in ore meo, Deo scilicet in jure sacrificium oblata. In domino laudabitur anima in se mortua, in Deo autem, & Dei laude vivens. Audiant hanc spirituales metamorphosum mansueti, & lætentur. Apostoli magnificate & vos dominum mecum, & exaltemus nomen ejus in idipsum. Ex quibus non facultates tetenas, non gloriam mundi, non commoditates carnis, sed dominum videre, possidete, & eo frui, nempe per hoc sacrificium. O immensam Dei bonitatem, & exaudivit me. O incomparabilem Dei virtutem, & miram de nobis providentiam, & ex omnibus timoribus meis eripuit me. Ergo accedite ad eum, illuminamini, & facies vestre, o apostoli, in morte mea, & vestra pressura non confundentur. Gustate etiam & videte quam suavis est dominus. Beatus vir qui sperat in eo.*

Hactenus fructus quosdam dominicæ cæne explicuimus. Nunc progressum ad eam subjungemus. Navim ergo Christus ascendit, cum baptismum a Iohanne humiliter recepit. In mare Tiberiadis ingressus est, quia sub Cæsare Tiberio unda Iordanis irroratus est, & agitabatur fluctibus, cum tentabatur a satana, cum prædicabat, miracula faciebat, & odio habebant ipsi Hebræi, & persequebantur eum. Navi etiam egressus est, cum dixit eis. *Non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine domini.* In montem ascendit, cum venit ad montem Oliveti. De monte, teste Luca, descendit, quando in Hierusalem ad mensam cum apostolis accubuit. Panem accepit, cum corpus suum sumpsit, discipulisque tradidit: cum eos pane caelesti cibavit. Fragmenta colligi jussit, cum dixit discipulis suis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Populi dixerunt: *Hic est vere propheta, cum hymno dicto apostoli exierunt, & laudem Deo dederunt. Nec satis fuit Christo seneripsum in sacramento nobis dedisse, sed & in pretium nostræ redemptionis in ara crucis se voluit exhibere. Eo igitur tempore navim conscendit, quo a perfidorum hominum cohorte captus*

Ionn. 6:

Psal. 33:

Tres fructus multiplicari 1. ad Christum in ultima cæna 1. ad apostolos 3. ad extrema in passione & resurrectione 4. ad primitivam ecclesiam. & 5. ad presentem ecclesiam pervenire videntur.

ANNO
CHRISTI
1563.

captus fuit, navigationemque suam est profectus, cum ad pontifices ductus, accusatus, interrogatus, alapis percussus, reus mortis ad iudicium est. Fluctibus immensis jactatus est, quando flagellis caesus est: quando crucifixus summum pertulit supplicium. Descendit de navi, cum corpore mortificatus, sed spiritu vivens, ad inferna loca descendit. Ascendit in montem, quando ad immortalem vitam surrexit. Instruxit discipulos de regno Dei, cum aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas: accepitque panem, benedixit, fregit, & potexit eis, cum secundum veritatem historiae hæc eadem in castello Emaus præstitit: Et quando dixit discipulis: *Habets hic aliquid quod manducetur?* Et illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis. Tunc dixit eis: colligite fragmenta ne pereant: cum sumens reliquias, dedit eis dicens: *Hæc sunt verba, quæ locutus sum apud vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse erat impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & in prophetis, & psalmis de me, & predicari in nomine ejus penitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes.* Nam sacramentum istud e quinque librorum Moysi spiritus, & psalmodum & prophetarum delitæ. Tunc turbæ illum sequuntur, quando per penitentiam audierunt remissionem peccatorum offerri, & relicta non Hierosolyma, sed synagoga, per mare baptismi in sublimitatem dignitatis Christianæ, & per eucharistiam in divinam attoluntur creaturam. Iam audistis Christum factis & verbis loquentem: nunc ecclesiam Christi sponsam eum sequentem perpendite.

Luc. 24.

Ecclesia sancta, quæ est columna veritatis immobilis, & candelabrum in templo Dei jugiter lucens, non est ociosa, cum nobis, & nostro tempori, & singulis annis eadem nobis repetit euangelia, nempe quia inter cetera ita a Spiritu sancto aptata sunt euangeliorum verba, ut omni tempori facile conveniant, quod qua ratione factum sit, breviter explicemus. Sicut enim aquila volatu proprio docet pullos, qui eam, ut possunt, sequuntur: sic & ecclesia Christum secuta navim conscendit, & mare ingressa est, quum oceanum illum Spiritus sancti mentes apostolorum respexit. Agitur a fluctibus cum Hebræorum persecutionibus quaritur: Navi egrediuntur, cum ab Hebræis ad gentes proficiscuntur: in montem ascendunt, cum montem culminis potentie mundi scandunt, & regnum Dei promulgant, panemque corporum suorum in firmamentum doctrinæ populis eorum communicant turbæ videntes eorum miracula, & intrepida in tentationibus corda, mare conscendunt per baptismum assumptum: agitantur que, cum odio habentur. Sed Christus Marco teste, non post tres dies, sed post trecentessimum trigessimum annum misericordia motus super turbam fuit, quando sanato Constantino, & ad fidem Christi converso, totus fere orbis conversus est, & ab assiduis persecutionibus ereptus, & ad montem culminis dignitatis apostolicæ se præsentans, panem cælesti spiritualiter est enutritus: unde & seipsum, & omnia eorum fortunæ bona æterna cum laude Christi se Deo dederunt, & perperua servitute eidem mancipaverunt. *Reges, inquit aurea tuba Spiritus sancti, Tharsis & insula munera offerent reges Arabum, & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes reges, & omnes gentes servient ei.*

Esa. 72.

Verum quoddam non potuit apertis delere persecutionibus, nixus est & hæresum machinationem evellere. Tunc ergo Christus in spiritu ingressus est in immensum hujus pelagus mundi, ut Galilæa volubile, & ut Tyberiadis bonum apparens, qui quales, quantasque hucusque sit passus procellas, calamitatisque miserrimas, hodierno tempore magis quam antea, plena sunt antiquorum monumenta, quæ longum esset, discurre per singula, & coram vobis in hisce probatis superfluum.

Nunc clamant omnes videntes maris procellam & naufragium, & submersiorem minantem, navim ad portum propellere: nunc, patres amplissimi, expurgatissimi, & ad alta cubituli mentis vestræ per contemplationem ascendite. Huc clamant omnes propheta, & ut uno verbo innumera referam, excidium captivitatis Babylonice, & quæ mala eis contigerunt, nobis, nisi resipiscamus, minantur: & ecclesia sancta non Christum trucidandum ab Herode formidat, sed Christiani nomen ab antichristo obscurandum timens, collegit exercitum amplissimorum patrum, ut tandem collectis velis, navim ad portum salutis reducant, ad finem videlicet disputationum, & litium in fide, cum in principio hujusce Tridentini concilii referens verbum apostoli dicebat, ut non circumferamur omni vento doctrinæ, parata nimirum omnes scopulos in fide dissolvere, & semitas pietatis ad perfectum dirigere, ut tandem ostendat venisse tempus, quod prævidens Paulus

explanabat dicens: *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut non amplius circumferamur omni vento doctrinæ in damnationem erroris.* Tunc ergo abiit trans mare Galilææ, cum dirimens omnes quæstiones in fide, & gressum præbens, & hominem perficiens, auxilium præstabit omnibus veritatem faciendi, secundum ordinem eis ab ecclesia dandum: quod fieri non dubito, & ex felici principio in hunc finem directo, & ex summa omnium vestrum integritate & pietate. Tunc quippe sequetur multitudo copiosa vestigia vestra, videntes quæ signa facturi estis super infirmos per sacramenta sanandos, & a ferventi calore libidinis, & a tumore superbiæ, & cæco terrenorum affectu. Tunc ascendet in montem Iesus, & cum discipulis morabitur, instruens eos de regno Dei, cum pro hac vestra in subditos pietate in sublimitate contemplationis evecti, venis aquarum sapientiæ divinæ perfruemini.

Cum itaque hac cura pastorali in populum vobis subiectum respexeritis, ac velut oculi pietatis divinæ in eorum intuebimini perfectum, dum alta perfectionis scandere cupient, dicit Christum ad Philippum, samatorem eorum interpretatam. *Vnde ememus panes ut manducetis?* quia & Scythas ab Alexandro indomitos prædicationis gladio demuit, & facibus caritatis accendit, fideique Christianæ subiectum, statum prædicatorum significare videtur, qui cum Philippo responsuri creduntur, *ducentorum denariorum panes non sufficiunt, veteris videlicet, & novi testamenti mysteria, in quibus imago divina relinect, obscuritate mentis fidelium non sufficiunt, ut unusquisque modicum ex eis capiat.* Tunc dicit Andreas summa humanitate prædicus, piissimus omnium nostrum pastor,

ANNO
CHRISTI
1563.

Eph. 4.

DE MYSTERIO SANCTISSIMÆ Trinitatis concio doctoris Oronsusse Navarri Olitensis theologi illustriss. & reverendiss. D. Didaci Ramirez. Sedenno episcopi Pamplonenfis, habita in sacrosancta synodo Tridentina dominica sanctissima Trinitatis VI. Iulii M D L X I I I.

ANNO CHRISTI 1563.

Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus: & metuant cum omnes fines terra. Psal. 66.

VIDEOR fortasse vobis inepte facere, illustrissimi cardinales, clarissimi oratores, & reverendissimi patres, necnon viri cujuscumque ordinis expectatissimi, ac literatissimi, qui cum nulla sim cognitus commendatione, audeam in hunc locum a doctissimis, & sapientissimis theologis vestris ornatum ascendere, præsertim cum neque doctrina, neque dicendi facundia, neque denique rerum usu, aut experientia sim cum his conferendus, qui ante me dicere consueverunt: verum vester omnium incredibilis aumii candor, quo ceteros qui in eadem arena versari solent amplèti consuevistis, impulit, ut hodierno die, de augustissimo sanctæ Trinitatis mysterio, vobis audientibus hoc loco dicerem.

Sed illud modo antequam ulterius provehar, a vobis summo pere contendo: Vt quando omne meum perfugium in vestra bonitate ac clemètia firmum est: renuitent meam vestro favore & silentio sublevetis. quo meus hic sermo, his veluti secundis subvectus ventis, quem sibi proposuit portum, facilius consequatur: quod ut commodius cum structu aliquo præstare valeam, summis precibus a me cõsiliandus est divinus & cælestis Spiritus. quem ut summus opifex, ac moderator Christus (in cujus unius gloriam huc cõturus accessi) concedere dignetur, ad virginem matrem tamquam ad sacram anchoram confugiendû est: quæ pio corde invocata, & angelico eloquio reverenter salutata, facile id quod querimus imperabit, præsertim cum nulli unquam patrocinium optatum rogari denegaverit. Adcæmus igitur omnes, & cum ipso angelo dicamus, Ave Maria,

Ber. in Ser. 2.

Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus: & metuant cum omnes fines terra. Psal. 66.

PAVLVS vas electionis merito vocatus, mirabilis Dei imitator, quem ex persecutore magistram & doctorem gentium fecit, cum cõtempnaretur Dei optimi maximi opera, ejus immensam erga genus humanum clementiam. & altius secum expenderet quomodo Deus quosdam eligeret, quosdam vero reprobet: illius miseretur, hinc vero obdurari sinat, admiratione maxima ductus in cælum conversus in exclamationem erupit: O altitudo divitiarum scientia, & sapientia! quis intelligit mentem Dei? quanto, inquit, magis ac magis Dei secreta querere cupio, tanto profundius mare ingredior, nec n. ètis meæ acicæ cogitare valeo ejus profundissima mysteria. Quæ sententia, amplissimi patres, non immerito hodierno die vestro omnium cõspectu a me proferri potest, nam si acutissimi philosophi, si peritissimi theologi, si exercitatissimi in omni disciplinae genere homines facilius esse dixerunt, assignare quid Deus non esset, quam quid esset: quanto magis animus meus expavelcet in hujus sacri mysterii meditatione? exhoire scit mens, nec lingua sum præstare aut exequi officium potest: nam quid magis arduum hominibus proponat aut objici potest, quam hoc augustissimum S. Trinitatis mysteriû? quid magis admiratione dignum,

Act. 9. Chry. super Math.

Rom. 11.

K K k k k quam

ANNO CHRISTI 1563. 1617.

pastor & rector. Est puer unus hic, apostolorum A videlicet ordo (quos voluit Christus pueros esse, dicens: N. si conversi fueritis, & efficiamini velut parvuli) qui habet quinque panes hordeaceos, quinque videlicet inter alios selectos probatissimos viros in cibum mundi hic destinatos, hordeaceos, nempe ctuoris & mortis durissima passionis circumdatos, quinque videlicet sacramenta mortem Christi referentia significantes, & omnium eorum præcipuum eucharistiam, & duos pisces oleo pietatis asstos, & simili superinducto vestimento, duo sacri olei sacramenta significantes, & æternam vitæ præbentes jucunditatem, sed obscuritate tractandorum, & ægro gustu sumentium paulatim sistens, dum renat suffragia mirrere, & alia pietatis opera struere, inquit Christus: facite homines discumbere, omnibus inquam, salutem offerre. Procumbant omnes super fœno propriæ carnis, & in fide instructi sedeant, & dominantur ei.

Tunc quippe accepit Iesus panes, qui spiritaliter enutrire nos debent, cum septem sacramentorum panes examinandos tradidit, benedixitque, cum eos ostendit domini benedictione refertos: fregit, cum omnibus communicabiles per æternam Dei benignitatem in omnes disposuit, deditque discipulis suis cum eos administrandos esse a successoribus apostolorum præcepit, & mysteria eorum tractanda mandavit. Quæ nempe hucusque ita exacte & cumulate tractata sunt, & famescentem intellectum repleverunt, ut pro futurorum eruditione temporum dicat Spiritus sanctus, Colligite, colligite, inquam, frumenta ne pereant. Ad memoriam, inquit, reducite, & scripturæ mandate, quæ tanta cum eruditione, doctrina, & pietate, & auditibus, & protulistis, & judicatis digna memoria æterna. Tractata sunt enim sacramenta cælestia, & virtutes eorum egregie expositæ, quæ ad salutem omnium sufficiunt, & Christum vitam nostram, spem nostram, & gloriam nostram cumulatissime donant. Tunc quippe homines illi, & mundus iste ligno vitæ cælestis enutriti, & a cataclysmo gentilitatis merito hujus eruti, & muris Hiericho sapientiæ, & heresim mundi, lumine hujus exuti, cælestiumque sacramentorum doctrina, hoc fidei sigillo sufficienter instructi, divinam cognoscunt Christi virtutem in miraculosa versione aquæ matrimonii legalis, in vinum Christiani matrimonii mutatam, vimque supercælestem, omnes abusus ecclesiasticos pellentem, sive per admonitionem paternam, sive per judicalem vindictam intelligunt. Tunc baptismum, & justitiam eo elargitam, & cælestem gratiam Spiritus sancti, & victoris & jam morituris donatam sentient: nec non recerantur aquæ pœnitentia abluti. & pane demum supercælesti enutriti, non mysterium tantum, ut matrimonium, sed veritatem acquirunt: non nascentem gratiæ radios, sed & lucidissimum solem justitiæ: non propagines, & fructus Spiritus sancti, sed & arborem & radicem ipsorum: non rivulos abluentes, & spiritaliter mundanæ, sed fontem vivificum sitim omnem terrenam extinguentem, panemque cælestem omnibus bonis ita repletum, ut inlípida videatur omnium terrenorum affluentia, & gloriæ mundi velut umbra pertransiens. Tunc orbem fugientem fugient, & Deum, & Iesum servatorem nostrum, qui solus manet immobilis, apprehendent, & dicent:

Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum.

quã tres personas Patris. Filii, & Spiritus S. unũ A
 Deum esse, unam substantiam, arque essentiam?
 quid denique est, cum omnia mente animoque
 lustraveris, quod dici aut excogitari possit majus?
 res est, mihi credite, quã nec intellectu percipi
 aut excogitari, nec lingua enarrari, nec rationi-
 bus pervestigari potest: certe summam tamen ver-
 ritatem firmissimo sacre scripturã testimonio
 comperimus: *ex ipso*, inquit, *per ipsum*, & *in*
ipso sunt omnia: est enim pater, *per quem omnia*,
 & *nos in ipsum*, ut testatur D. Paulus, per Filium
 omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil, scri-
 bente Ioanne, per Spiritum sanctum habemus
 accessum ad Patrem & Filium, ut scribit Paulus
 ad Ephe. 2. hæc est sanctissima Trinitas quæ in B
 cælis unus est Deus, quam videre sicuti est, sum-
 ma dicitur & perfecta felicitas. Quod si nihil ma-
 gis in votis esse solet, quam ut principum gra-
 tiam & favorem habeamus, quos fructus hæc vi-
 ra exhibere solet, ut bene & feliciter homines
 vivere possint: quanto majores & uberiores ex-
 pectare debemus ab ipsa sancta triade Patris, Fi-
 lii, & Spiritus sancti: cujus imago in nobis relu-
 cer, estque in animis nostris infixæ? Quod si con-
 tingat principes etiam incredibili amore profe-
 qui, illud tamen non diu durat, cum caducum &
 perexiguum censeatur: at qui sanctissime Trini-
 tatis favorem nactus fuerit, is patium habet
 constantem, misericordem, potentem, & perfe-
 ctum, divitem in misericordia, magnificum in
 justitia, qui judicat innocentes, & misericor-
 diter salvat peccatores.

Quamquam vero non dubitẽ, quin vos omnes
 in hoc, ut in ceteris fidei nostræ articulis, sitis e-
 docti, quos omni pietate, religione, & exemplo
 a teneris annis istis semper amplexi: tamen nisi
 molestũ est, adducam locum unum aut alterum,
 quibus hanc nostram sacram triadem confirmare
 videat: quam nonnulli Herodis insania, & sata-
 nã impetu Aquilone suscitato evertete conati
 sunt. Scribitur Gen. 1. In principio Deum creasse
 cælum, & terram, & Spiritum domini ferri su-
 per aquas, nemo est, qui dubitet nos per Deum,
 Patrem intelligere debere, per principium, Fi-
 liam: per Spiritum domini, Spiritum sanctũ, in
 qua Trinitate tantum est una, quantum tres si-
 mul, nec plus, ut testatur D. Augustinus, sunt
 duæ, quam una: & ita ut restatur Augustinus,
 singula sunt in singulis, omnia in singulis, sin-
 gula in omnibus, omnia in omnibus, & omnia
 unum. Animadvertite, quãso, diligentius ea quæ
 sequuntur: summus ille patriarcha Abraham tres
 viros prope se astantes ante ostium tabernaculi
 vidisse legitur, unum tamen adorasse confessus
 est, quibus verbis etiam si tres personas inter se
 distinctas fateatur, unum tamen Deum aperire
 consuevit, quod & si creditu difficillimum sit,
 quod mentem humanam superet, gaudeat tamen
 homo Deum cognoscens, in Trinitate illi gratias
 agat, & tendat ad pietatem, quod unus sit Deus,
 sed tamen Trinitas. Quod Isaias per ternam illam
 compellationẽ, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, defini-
 tionem personarum indicavit, unitatem vero es-
 sentie per additionem, *dominus Deus sabaoth*:
 quod propheta verbis a me initio allatis luce
 clarius hominum animis infixit, *Benedicãt nos*
Deus, Deus noster, benedicãt nos Deus: & mo-
tuant cum omnes fines terra.

Hujus tanti mysterii, cum Augustino in Sole
 ipso licet intueri, in quo tria contemplantur, es-
 sentiam, splendorem, & calorem: essentia Solis
 a nulla creata est, sic neque Pater: splendor ab

essentia. sic & Filius a Patre: calor veto ab utro-
 que: sic Spiritus sanctus procedit a Patre, &
 Filio. Itaque ut scribit D. August. in Trinitate
 numerus est, sed numerus non apparet, quia tres
 qui testimonium dant in calo Pater, Filius, &
 Spiritus sanctus, unum sunt. Cum igitur angu-
 stissimum mysterium, tam arduum sit, superci-
 minens, abditum, & admirabile, ut a nullo
 mortalium possit percipi aut pervestigari, sa-
 rius est iudicia Dei admirari & adorare, quam
 velle perscrutari. Nam ut affirmat D. August.
 ubi quæritur unitas Trinitatis, Patris, Filii, &
 Spiritus sancti, nec periculosius alicubi erratur,
 nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuo-
 sius aliquid invenitur. Quare generis humani
 hostis, invidia gloriæ humanæ motus, quoddam
 decepti, ura consecratione sanctæ Trinitatis a-
 verteret: quales fuerit Ebionitæ, Samaritani,
 Arremonitæ, qui secundam Trinitatis perso-
 nam Deum esse negarunt: sed tantum ha-
 buisse naturam humanam. Verum quis non vi-
 der Deum patrem pro sua bonitate generi hu-
 mano corrupto donasse Filium suum dominum
 nostrum Iesum Christum: qui nos restituit, sibi-
 que reconciliat, a tyrannide diaboli liberet, &
 ad vitam æternam perducat? neque audiendi
 sunt sceleratissimi hæretici, Macedonii, Ariani,
 Eunomitæ: qui Spiritum sanctum aut Patri æ-
 qualem non esse, aut a Patre & Filio non proce-
 dere impudentissime assertarunt. Verum simul
 cum Patre cælestis Spiritum sanctum in corda
 nostra infundit, voluntatem nostram illuminat,
 totumque hominem perficit. sua præsentia to-
 tus immutatur, & veluti novus factus vide-
 tur. Spiritus sanctus, impellit voluntatem nos-
 tram ad ascensum, & trahit ad amorem re-
 rum intellectarum, ne desperemus propter pec-
 cata commissa, sed per Christum patri recon-
 ciliatos esse credamus. Addit quoque Spiritus
 sanctus vires, ut quæ ipsius gratia volumus &
 intelligimus, ejus quoque auxilio præstare pos-
 simus. Videat nunc unusquisque, quomodo
 Spiritus sanctus operetur in nobis per inter-
 nam suam gloriam, videat Filium per suam mor-
 tem a damnatione æterna nos dissolutos reli-
 quisse, videat & credat has tres personas æ-
 quales esse in majestate, pares esse in potestate,
 unum Deum esse, unam substantiam, &
 essentiam: qui cum simplex sit, neque partium,
 neque accidentium diversitate constabit.

Verum si alicui venit in mentem, quomo-
 do in hac sancta triade res personæ, Patris,
 Filii, & Spiritus sancti, sunt unus Deus:
 quomodo in una persona sit verus Deus, &
 verus homo simul, similiter quomodo hic ex
 casta virgine citra viri operam potuit concipi
 & nasci, quomodo ejus gloriosissimum cor-
 pus sit in cælis ad dexteram Dei Patris, & si-
 mul sit in augustissimo eucharistiæ sacramento,
 & si quæ his similia occurrant, precor cogi-
 tet profundissimas & abditissimas esse Dei om-
 nipotentis divitias: cogitet illum nil sine
 causa fecisse, sed omnia probe disposuisse,
 cogitet ex ipso, in ipso & per ipsum omnia
 facta esse, & pronus lacrymans Deum adoret,
 ejus profundissima mysteria admiretur, cogi-
 tet scriptum esse: probe cuncta a Deo dis-
 posita & ordinata esse. Quæmadmodum enim
 noluit Deus nos scire, num prædestinati vel
 reprobati simus, ne in securitatem carnalem,
 aut ignaviam, vel potius in desperationem
 labamur,

ANNO CHRISTI 1563.
 Rem. 11.
 1. Ioan. 1.
 Greg. in Mor.
 Aug. l. 6. de Trin.
 Gen. 13.
 Isai. 5.
 Ps. l. 6.
 Aug. de civit. do- minæ.

ANNO CHRISTI 1563.
 Aug. l. de Trinitate, l. Ioan. 1.
 Aug. lib. de Trin.

ANN 3
CHRISTI
1583.
In sp. 2.
n. 10.
eb. 11.

ov. 25.

iracilia,
o est et
flasti
p. 3. inel-
it.
neuf. 8.

7.1. de
ni.

na. Sei
super
tica.

labamur, sed voluit nos continuo versari inter spem & metum: hinc jaber D. Paulus ut cum timore & tremore operemur salutem: ut sicut illic non debemus esse nimium curiosi, sic neque in hac sancta triade: sed fide qua credimus ad justitiam. & sine qua placere Deo non possumus, credendum & tenendum est: ne cupientes scrutari majestatem opprimamur a gloria, ut testatur Sapiens. Omnino igitur & citra ullam dubitationem credamus credenda omnia, & sumus solliciti in sola observatione verbi, mandatorumque Dei, amplectentes sanctorum monumenta, summorum pontificum decreta, & veneranda sacrorum conciliorum statuta, quibus Spiritum sanctum adesse credimus rejicientes vanas & jejunas quaestiones quae potius ad segregandas Christi oves, quam ad eas reducendas ad Christi ovile, vel in eo retinendas conducunt.

Pic enim Syraculanus nos admonet, ne curamus perferat aliaria & fortiora, sed per opera bona & ecclesiae statuta vocationem nostram, ad quam creati sumus adimpleamus. Quomodo tempore inundationum aquarum soli illi, qui in Noe arcem se receperant fuerunt a morte liberati: ita soli illi qui intra limites sacrosanctae Romanae ecclesiae vixerint, regnum Christi nunquam perituum possidebunt. Porro agnoscamus beneficium immensum, quod a sancta triade in nos usque pervenit, tota sancta Trinitas, Patris, Filii, & Spiritus sancti, concurrunt in negotium justificationis, & salutis nostrae. Nam Deus pater semen illud caeleste nimirum verbum suum, in corda nostra immittit, cum regenerationis principium & virtus ex semine, nempe verbo Dei, Spiritu sancto verificato profuat, Spiritus sanctus semet illum in cordibus electorum verificat, filius vero aqua sanguinis sui preciosissimi, per Spiritum sanctum conceptum humectat semen illud, ut fructum saluberrimum exhibere possit, & exhibito, homo possit Deum amare, amando ejus incomprehensibili bono frui.

Vt autem tres sunt personae, ita tria inde generari oportet: intellectum, memoriam, & voluntatem: quorum unumquodque reliqua duo capit, ut D. Augustinus testatur. Ideo in mente humana imaginem Trinitatis reperiri voluit. Oportet itaque intellectum, ut basim nostrae salutis intelligamus: voluntatem, ut quae bene intelligimus velimus: & vires, ut quod volumus re ipsa praestare & exequi possimus. Hinc constat solum Deum trinum in personis auctorem esse nostrae salutis. Itaque cum beato Bernardo exclamare licet, O beata & beatifica Trinitas, ad te mea misera Trinitas miserabiliter suspirat, nam a te discedens multis doloribus: calamitatibus & aerumnis involvitur. Nunc, amplissimi patres, cum intelligatis verum Dei cultum periclitari, hoc unum superesse videtur, vestrarumque partium esse, ut Petri naviculam multis flagitiorum fluctibus agitatam, in verum genuinumque splendorem revocetis: sic enim expectationi, quam de vobis viri boni semper habuerunt, respondisse, & vobis ipsi nunquam desuisse videbimini. Convenistis ex remotissimis orbis partibus, detraquistis patriam, carissimosque penates non ut de privatis commodis, aut honore & gloria caduca, non ut de sociis, & laribus, aut de pace Pythi, sed de communi totius republicae Christianae salute, & Dei optimi maximi honore & gloria, de ecclesiae labescentis statu,

Concil. generis, Tom. XI V.

A & integritate strenue ac viriliter agatis. Intelligant, amplissimi patres, intelligant, inquam, non solum viri Dei cultores, sed barbarae etiam nationes vestrae erga Christum Iesum, & ejus sponsam amorem: ad cujus auctoritatem & dignitatem omnes cogitationes, omnes conatus, omnem denique animorum vestrorum impetum traducatis.

B Vigilandum vobis est, & orationi vacandum, ut haecenus fecistis, ne ambitione in Deum pugnetis, neve invidia in partes contendatis, sed vestra auctoritate, vestrisque consiliis sacrosanctae Romanae ecclesiae hostes profligate & exterminate, attendentes vobis & universo gregi, in quo posuit vos Spiritus sanctus, episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit suo sanguine, rationem reddituri incorruptissimo judici, sanguinem ovium perditurum de manu pastoris requirenti: perpendite huc sacrosanctae Tridentinae synodo, per Spiritum sanctum commissam esse ecclesiam, ut illam nunc mactentem, vos omnes in matrem vestram recipiatis, jacentem vestris brachiis erigatis, & micatam sincera fide & doctrina fulciatis, vestram ac ejus majestatem in tanta hominum & temporum perfidia teneatis, & retentam nos omnes in credibili amore prosequamur. Nam si de infelicissimo ecclesiae statu verba faciamus, quando per Deum immortalem majoribus & magis inveteratis odiis impugnata est? quando magis obstinata rebellione in eam pugnatum? quando plures hostes in suam perniciem juratos perpessa est? quando honori ecclesiae magis detractum est quam his infelicissimis, & calamitosissimis temporibus, in quibus sedes Petri impudentissime apud capitales hostes ecclesiae regnum antichristi vocatur, & sacrosancta conciliorum auctoritas vilipenditur & contemnitur? Tolle felicia & victicia ista signa in hoc communis omnium bonorum hostes, qui cum verbo Dei toties succubuerint, facti sunt similes terrae depravae, quae optimo semine saepe ac saepius suscepto, nil aliud reddit, quam infelix lolium, & steriles avenas: facite ut capitales hostes ecclesiae respiciant, & dent honorem & gloriam vero Deo, nec amplius tot ineptis, quas suggerente satana invenerant, mentes piorum implicant, ita ut universus terrarum orbis fateri compellatur, nullos unquam neque praeteritis temporibus, neque praesentibus ecclesiae amantiores extitisse, ardentiorique animo carissimam Christi sponsam fuisse prosequutos. Curate igitur pro sacrosancta inter vos, ipsamque ecclesiam conjunctione, pro vestra singulari religione & pietate, quibuscumque potestis modis languenti religioni prospiciatis: vos felicissimos, vos beatissimos fore existimate, si omnes cogitationes, omnia consilia, omniaque vestra studia, in pietatem, in religionem, in ecclesiam, in Deum optimum maximum retuleritis: praesertim cum nulla dicenda nec appellanda sit virtus quae in Deum perinde ac in limum & incommutabile bonum non restatur: forte auxilium pietati, forte religioni, forte ecclesiae, forte rebus vestris vobisque ipsis, nisi de ecclesia actum esse velitis, eam enim concepimus spem, vos melius longe facturos, quam nos sperare possimus.

C Qui eduxit pastorem magnum ovium in sanguine aeterni testamenti dominum nostrum Iesum Christum, apert vos in omni bono, ut faciatis semper ejus voluntatem, facientes quod placeat ipsi, per Iesum Christum domi-

ANNO
CHRISTII
1563.

Acto. 20.

Exech. 3.

Hebr. 13.

K K k k k j num

ANNO
CHRISTI
1623.num nostrum, cuius est laus, honor, & gloria A
in sæcula sæculorum. Amen.

CXIX.

CONCIO DE DIVINO SPIRITU

*S. catholice ecclesie & S. œcumenici concilii,
auctore Ludovico Ioanne Villetano,
theologo Barcinonensi.**Cum compleverentur dies pentecostes, erant omnes
pariter in eodem loco, &c. Actorum II.*

DIVINI illius mysterii illustrissimi ac re-
verendissimi domini, clarissimi oratores,
amplissimi præfules, virique ornatissimi, quod
hodierna festivitare sancta catholica Romana ec-
clesia, de immenso divinitus tecepto munere
tota omnibus suis filiis proponit ubique terrarum
suspicendum ac celebrandum, rationem
aliquam, quatenus fas est, inquiratur, operæ
mihi videor facturus pretium, si ejus unius fratres
aspiramine, qui hodie a Patre in nomine Filii
missus infantium piscatorum linguas non modo
ad eloquendum ineffabilia Dei magnalia diser-
tas, sed etiam ad inflammanda frigida Iudæorum
& gentium pectora ignitas fecit, sedula & quam
feri a me poterit solerti indagine in vestigavero:
Quare oportuerit paraclætum alium præter eum,
per quem gratia & veritas facta est, cælitus etiã
mitti. Quis, ad quos, quando, ubi, quomodo,
& quid postremo ecclesie Dei profuturus adve-
nerit. Quæ ubi in divini Spiritus gloriam, quæ
cum sanctæ catholice ecclesie, & sacri œcume-
nici concilii dignitate est conjuncta, & pro tem-
poris angustiis carpi per summa capita, & pro
instituta brevitate dilucide, non tam fucata pha-
leratæ orationis lenocinia, quã simplicem Chri-
stianæ concionis expositionem confectans attri-
gero, propositi argumenti finem nactus, dicendi
etiam faciam Si modo quem vest a, (vos imprimis
appello illustrissimi ac reverendissimi domini)
summa apud me auctoritas, etiam, quam pia
tulit modestia, retinentem, imbecillitatis propriæ
conscium, ad dicendum & re omnino in ecclesia
Dei difficillima & gravissima in sanctissimo & e-
ruditissimo reipublicæ Christianæ senatu fere
impræmeditatum compulit, eundem dicere jam
& obedire paratum benevolus favor excipiat &
animet, dicentem vero benigna attentio recreet
& refocillet. Id quod non tantum a vestra incre-
dibili pietate, sed etiam ab insigni reliquorum
dominorum meorum clarissimorum & reveren-
dissimorum humanitate ita mihi demum concedi
credidero, si una mecum omnes a Deo optimo
maximo postulaveritis, novos & pares ad rem
tam aggrediendam spiritus, internuncia beata
virgine: quæ supervenientis Spiritus sancti af-
flatu gratia plena concepit & peperit filium Dei.
Quam ideo, ut de more est, angelico eulogio
in genu provoluti salutemus.

Quare mis-
sus fuerit
spiritus
sanctus.
Gen. 1. 2.
Ephes. 1.
Gal. 4.
Ioan. 12.
2. Cor. 5.

Quæ in temporis initio, ex benigna creatoris
omnipotentia pro naturæ institutæ viribus val-
de bona creata, sed illico ex maligna creaturæ
voluntate in proprii peccati defectu, fuerant
enormiter depravata, eadem sive quæ in cælis,
sive quæ in terris sunt in temporis plenitudine
ex clementi reconciliatoris misericordia secun-
dam divinæ gratiæ dosum fuisse omnia instau-
rata & velut innovata, iis qui in Christianæ re-
ligionis adorandis mysteriis pie & decenter ex
facto evangelio evendens exercitatos habent
sensus facillimum est observare, & evadit per-

spicuum. In qua tamen universi & conditione
& instauratione mirum profecto, quam sibi om-
ni ex parte concinat illa in omnium illustrium
rheologorum ore decantata mundi utriusque,
naturæ simul & gratiæ harmonia. Unde ex ob-
servatis in rerum omnium creatione, & indis-
creta animi divinitatis operatione, & attri-
buto cuique hypostasi munere, similem in gene-
ris humani salute annotare liceat, & commu-
nem unius essentia misericordiam, & accommo-
datam tribus personis benignitatem, dum velut
per recapitulationem, ut cum D. Hieronymo
loquar, quo ordine olim in principio creatas res
commemoramus, eodem fere post in sæculorum
fine instauratas admiramur.

In principio creavit Deus cælum & terram: In
fine Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. *Gen. 1.
2. Cor. 5.*
In principio omnipotenti patri attribuitur ex
nihil procreata terra inanis & vacua: In fine
nemo potest venire ad Filium, nisi pater, qui
huic misit, traxerit eum. In principio sapiente
Filio ascribitur illustratio tenebrarum, quæ e-
rant super faciem abyssi: In fine nemo novit pa-
trem, nisi cui voluerit Filius revelare, lux vera
quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc
mundum. In principio Spiritus domini fereba-
tur super aquas, aut significantius, ex energia
vocabuli Hebræi מְרַחֵם Incubans vivifico ca-
lore fovebat: In fine Spiritus sanctus, quem
misit pater in nomine Filii, ceu igneus sedit su-
per singulos & replevit omnes gratia divina. Vt
jam ita videas utrobique, omnium, quæ perfecta
sunt Dei opera, initia ingenti Patris potentia
media unigeniti Filii sapientia, fines proceden-
tis ab utroque Spiritus sancti bonitati optime
vendicari, & velut accepta referri. Id quod non
modo ex ea, quæ divinitus populo Dei revelata
est doctrina, sed etiam ex ipso omnium sensibus
exposito naturæ libro intelligi potest. Unde
manuducamur ad eminens quidem prospicien-
dam, sed ita magis adorandam cum unitate essen-
tiæ personarum trinitatem in illo uno rerum
omnium primo principio a quo indicibili modo
perfecta sunt, cuiusque rei primordialis tria iniri-
a, non usquequaque obscura divinarum per-
sonarum vestigia.

Hic magna nobis aperirentur philosophandi
spatia. Hæc enim sunt illa tria a poetis cantata
rerum primordia, Chaos, Oceanus, Iovialis
vigor: A Pythagoricis connumerata, Monas,
Dyas, Trias: vel commensurata initia, Punctus,
Linea, Superficies: ab Epicureis suspicata com-
missionis exordia, Atomi, Inane, Plenum: a
Stoicis provisâ generationis fata, Atropos, Clo-
rho, Lachesis: ab Academicis opinata constitu-
tionis clementa, Parvum, Magnum, Idolum:
a Peripateticis demonstrata transmutationis
principia, Subjectum, " Disputatio, Habitus. "privato
E
Vt mittam hic mysticam illam philosophandi
antiquorum sapientum rationem, sive Magorum
apud Ægyptios versus orientem, sive Chaldæo-
rum apud Syros versus Septentrionem, sive
Gymnosophitarum apud Indos ad Meridiem,
sive Druidum apud Gallos ad occidentem. Quo-
rum suis quique hieroglyphicis univocis que
rei principiorum triadibus ad divinam trinam
unitatem videtur secundum eas, quæ in rebus
singulis apparent primæ notæ, clarius, quam cre-
di potest, spectasse, & ad tam insigne spectaculū
universum orbem convocasse. Quos rancem pri-
mos rerum characteres illustriores reddidit
celes

ANNO
CHRISTI
1623.

Tib. 3.

Ioan. 1.
Genes. 1.
Ioan. 14.
Act. 2.

Deut. 31.

ANNO
MDLXXVI.

ANNO
CHRISTI
1563.
2. Cor. 8.
93. dist. 1.
legimus de
conf. dist. 4. c.
Ephusius.

celebres illi prisca theologi, qui iidem erant consummati philosophi, in communibus reum omnium proprietatibus, quæ publice transcendentiæ vocantur: quæ sic omnia in omnibus sint, ut omnia in quovis, & quodvis cum omnibus inconfuse unatur, dum velut quodam ineffabilis participationis modo & ordine unumquodque per miram quamdam accommodatorem habere dicitur ab ipsa Deitate, ut sit Verbum, a Patre, ut sit Ens, a Filio, ut sit Verbum, a Spiritu sancto, ut sit Bonum. Quia maxime ratione sicisti, quoad licet, significasse videntur incomprehensibilem illam, in singulari identitate distinctionem. In simili aequalitate ordinem, in æterna unitate processionem.

Sed hæc quidem hæcenus, & velut per transfectionem adduxisse satis sit: quatenus inquam, faciunt ad ita magis & accommodatorem pro nostra virili, quod primo loco proposuimus, decendum ex analogia naturæ, in singularitate causæ adumbratæ pluralitas rationum, quam decurrit, quamque etiam oportuerit in gratia, ubi in unitate essentiæ exprimitur trinitas personarum, ut regnum celorum sic a Deo ipso sibi reconciliatum intelligeretur, ut quod Pater, ex quo omnis *magna* nominatur, mittendo Filium suum dilectum cum attestatione æternæ voluntatis fundasset. Filius a Patre missus redimendo in susceptæ humanæ carnis veritate asseruisset, illud iidem Spiritus sanctus a Patre in nomine Filii missus sanctificando in figura linguæ igneæ informaret.

Quis autem ille sit Spiritus, quia Deus est, nequit cogitatione comprehendi, tantum abest ut verbis explicari possit. Paracletus tamen est ex sacro euangelio & Spiritus sanctus. Spiritus quidam Dei, advocatus & consolator hominis. Dextra Dei digitus, Spiritus hominis unctio. Primum in Deo donum, summum in homine munus, procedens a Patre & Filio ab æterno, amorum ineffabilis nexus, missus a Patre in nomine Filii in tempore, humanorum cordium arctissimum vinculum. A quibus procedit amor essentialis, ab eisdem mittitur caritas participabilis. A quibus procedit nihil minor, ad quos mittitur infinitus major. Unde procedit secundum naturam immanens, quo mittitur per gratiam inhatens. Ex processione Deus donans, ex missione divinus datum. In processione nullibi non semper existens secundum præsentem essentiali potentiam, in missione ubi non erat aliquando coherens secundum inharerentem accidentalem gratiam. Processione extra omnia, sed non exclusus: intra, sed non inclusus: Missione a peccatoribus propter eorum demerita velut seclusus, in ipsis autem iustis simul cum illorum meritis quodammodo conclusus. In processione a nemine in propria forma unquam visus, natura uniformis, in missione varie in alienis figuris nonnumquam apparet, gratia multiformis.

Atque ut de aliis apparitionibus in præsentiarum taceamus, ut velut facta sunt fundamenta, de ea nunc dicamus, ubi adificatio Dei coronanda accepit. Vbi inquam, Spiritus sanctus a Patre in nomine Filii missus, cum completerentur dies pentecostes effusus super omnem carnem ad eos venit, qui erant omnes pariter in eodem loco. O mira insinuatio universalitatis unitatis & unitatis universalitatis: *Erant omnes pariter in eodem loco.* Potuit ne, vos oro, patres sanctissimi, verbis aliis expressius designari una illa unius sponis columba? Vnum illud unius Spiritus corpus?

Concil. general. Tom. XIV.

A Erant, inquit ille cuius laus est in euangelio, omnes pariter in eodem loco: erant in regno celorum omnes quoad fidei & sacramentorum communionem, pariter, quoad concordem caritatis, connexionem, in eodem loco, quoad nutum in necessitatibus auxilium: Vt cum in idipsum pro invicem solliciti alter alterius onera portarent, sic adimplerent legem Christi. Erant, inquam, in corpore Christi Omnes, quoad plenam membrorum integritatem. Pariter, quoad membrorum ad se invicem confessionem. *Ibidem*, quoad membrorum cum capite conspirationem: ut ita vere essent consummati in unum, servantes unitatem Spiritus in vinculo pacis. Hoc autem unicum & Dei regnum, & Christi corpus an non illa est una sancta catholica & apostolica ecclesia? Expendamus obiter id quod proxime præcessit, unde hæc, quæ nunc dicuntur, pendunt. Isti enim qui erant omnes pariter in eodem loco, illi ipsi sunt fratres, in quorum medio, erat autem turba hominum fere centum viginti, exurgens Petrus exposita prophetice prædictionis veritate, complendum tunc duodenarium apostolorum numerum paulo antestituerat.

O mirum hæc distantis Spiritus sancti consilium! Quis tam emotæ mentis, & a communi iudicio alienus fuerit, qui hic non intelligat, non videat, non tangat, & plenæ universalitatis catholice ecclesie in ipso numero symbolum, & dispensandæ hierarchiæ ecclesiasticæ in re gesta rationem? An non etiam elementarii pueri norunt, 120. ex decuplato, 12. constitui? Quis autem Christianorum nesciat, fuisse a Christo domino electos duodecim apostolos, velut duodecim acquisiti populi principes, & tamquam duodecim civitatis Dei fundamenta? Divino ut Deum decebat consilio ex mirifica ipsius duodenarii perfectione resultantis multiplicatione 3. & 4. primorum scilicet numerorum in divinitate & natura. Quotum ego mysticas rationes etiam ex Pythagoreorum schola petitas, sed minime instituto ineptas variis exemplis naturæ, legis & gratiæ pro virili illustrandas susceperem, nisi vel lucem Soli addere, vel sus Minervam docere instituti oblitus viderer voluisse. Vnicuique autem duodecim apostolorum suus tribuitur denarius, qui universalitatis numerus ab omnibus esse conceditur, non modo quod omnes specierum differentias in eo latere subtiliter disputet Academia consentiente Lyceo: Verum etiam quod nulla sit inventa unquam natio, quæ supra decem numerando ascenderit. Id quod satis evidens signum videtur, commissam fuisse in universum singulis apostolis indefinitam facultatem, in eo quod omnibus præcipitur, ut euntes in mundum universum prædicarent euangelium omni creaturæ. Sed tamen in pari electionis consortio, disparem fuisse conditionem, & in simili legationis honore discretionem quamdam potestatis.

Quæ sanctorum patrum sententia est, vel ex illo uno facile colligitur, quod Petrus, super quo potissimum, ut solidissima petra fundata fuit ecclesia Christi, & cui præ ceteris traditæ claves regni celorum, mandatam sibi specialius ovilis dominici curam agere jam hic suo ipsius iure ante missionem Spiritus sancti videatur, dum sponte sua exurgens in medio fratrum factam scripturam cum auctoritate decernendi interpretatur: Quod prophetice prædictionis

1. q. 1. e. multa.
1. Cor. 12.
Galat. 6.
1. Cor. 12.
Colof. 2.
1. Cor. 17.
Eph. 4.
Ephes. 1.
Ad. 1.

1. Joan. 11. 15.
Luc 21.
Psal. 44.
Luc 6. 9. 21.
Apoc. 21.

Ephes. 4.
Mar. ult.
Anaclet. ep. 2.
distin. 22.
Sacrosanctæ
clemens
di. 80. in
his

Leo ep. 84.
Alex. 14.
9. 1. Audi-
vimus
Alfo. J.

Cor. 5.
Act. 4.
Pet. 1.
1. Pet. 3.
1. Pet. 3.
1. Pet. 3.
1. Pet. 3.

1. Cor. 12.
1. Cor. 12.
1. Cor. 12.
1. Cor. 12.
1. Cor. 12.
1. Cor. 12.
1. Cor. 12.

1. Joan. 11. 15.
Luc 21.
Psal. 44.
Luc 6. 9. 21.
Apoc. 21.

1. Joan. 11. 15.
Luc 21.
Psal. 44.
Luc 6. 9. 21.
Apoc. 21.

ANNO
CHRISTI
1563.

Leo epist. 89
dist. 29.
c. ita domi-
nus. Quan-
do missus
Spiritus
sanctus.

Naz. ser.
de pent.

Ioan. 19.
Act. 2.

verum sit complementum dogmatizans statuit: A
compendiæ veritatis tempus & modum divini-
tus definit: assumendum proinde in apostola-
rum, qui primus est in ecclesia gradus, duodeci-
mum quemdam constituit: Ex quorum autem
numero eligendus ille sit, præcipiens determi-
nar: & alia huiusmodi facit, unde non leve su-
mam argumentum, fuisse primam & summam in
apostolatu Petri auctoritatem & confirmandi in
fide catholica, & stantendi in moribus Christi-
anis, & regendi in Hierarchia ecclesiastica. Quæ
quidem facultas tamen ab ipso divino Christi
Spiritu ecclesiæ velut corpori suo in præcipuis
eius membris fuerit communicata, nihilominus
tamen ita dominus ad omnium apostolorum of-
ficium pertinere eam voluit, ut in beatissimo
Petro omnium apostolorum summo principaliter
collocaret, ut ab ipso quasi a quodam capite
dona sua velut in corpus omne diffunderet.

In quo quidem ordine fundatam & dispo-
sitam ecclesiam universam a Deo Patre in ipso
Christo Iesu domino nostro (ne recens aut hu-
manum suspiceris inventum) Spiritus sanctus
suo manifesto & celebri adventu confirmavit &
constabilivit: Cum complerentur dies pentecostes.
Non sine magno numeri mysterio. In quinquage-
simo enim die completio perfectissimi numeri
quadrati, hoc est, septenarii in seipsum ducti,
designatur. Septies enim septem efficiunt qua-
draginta novem. Cujus tamen completio ad se-
quentem pertinet quinquagesimum addita mo-
nade, quæ præsentis sæculi meta, & futuri ini-
tium perpetuitatem sub octavæ diei dominicæ
rationem continens, sic præsentia terminat, ut
nos ad æterna intromitat. Quoadmodum ho-
rum numerorum mysticam rationem pulcherrime
multis adhibitis & rationibus & exemplis ad hoc
ipsum institutum accommodans Gregorius Na-
zianzenus (solet enim ille, ut reliqui omnes an-
tiqui patres, libentissime spatium in huiusmodi
numerorum sacramentis exponendis) apposite
tradit, quinquagesimum diem apud Hebræos
vocari sanctum, annum autem quinquagesi-
mum jubilæum, ubi omnium sit restitutio & ab
intero renovatio. Conveniunt profecto hæc
omnia mystice huius diei solemnitati.

Verum enimvero si nobis aliquid addere lice-
ret ex ea, quam initio proposuimus, naturæ &
gratiæ analogia, sed tunc in magno, nunc autem
in parvo mundo, fortassis non usquequaque in-
cepte dicere, optime missum manifesto ignis
signo Spiritum sanctum quinquagesimo a resur-
rectione, hoc est, decimo die ab ascensione do-
mini. Vbi jam ille quadantenus fuerat a Christo
datus, juxta eam, quam phisici doctiores ob-
servant in fœtu humano perfectam & manife-
stam animationem quinquagesimo, imperfectam
autem & latentem quadagesimo a conceptione
die post intermediam præparationem & organo-
rum quamdam distinctionem ad excipiendam
animam, quæ actus organici corporis est, nec-
cessariam, a virtute decisi seminis, quod artifex
generationis a medicis appellatur, mirabiliter
anticipatam. Ut pari modo ecclesia divinum se-
men dicatur primum ceu fata & progenita in
paraseve ex latere Christi in profuente inde
cum sanguine aqua (cui seminariam omnem
virtutem usque adeo philosophi tribuunt, ut
phisicis dida censeatur aqua, a qua omnia sint,
poetæ Citheream Venerem fabulenter ortam
ex spuma maris, & ut aliqui addunt, celesti cum

sanguine mista) tertia deinde die velut concepta
& plene genita, ut ideo omnes qui ex baptismali
aqua regenerantur, in morte, sepultura, & resur-
rectione Christi tenari dicamur: post per qua-
draginta dies, quibus ars Patris Christi aposto-
lis apparens loquebatur de regno Dei, velut in
dies magis exulta & erudita, accepto etiam in-
terim Spiritu sancto, & etiam tanquam imperfecto
quodam & occulto modo; postremo cum com-
plerentur dies pentecostes suscepto ad plenum
& publice Spiritu illo in figura ignis, non Iovem,
sed Deum nostrum designantis, per cuius inspi-
rationem factus fuit olim homo in animam vi-
ventem, informatam, animata, ac vegeta constan-
que fuerit, consummata quadam & divina vir-
tute etiam ad edenda publice, quoniam opus
esset, prodigiosa miracula. Ad quam publicam
inspirationem spectasse videtur Heliæus, cum
rem difficilem, duplicem Hebræ Spiritum postu-
labat. Itaque in illis jam ante inchoatum in unum
nunc accipit adjectionem largitatis. Quam cum
sæpe alias discipulis Christus promississet, tum
maxime, quando in cælos ascendens præcepit eis,
ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent
promissionem patris.

Vbinam, vos obsecro, sanctissimi patres, con-
veniebat magis ad ecclesiam mitti Spiritum san-
ctum, quam in Hierusalem civitatem Dei vi-
ventis, & si Nicephoro credimus, in domo Ioan-
nis apostoli, aut ut aliis magis placet, in ædibus
Ioannis Marti evangelistæ, & in superiore parte
domus? Hic jam obstruat magnitudine materiz,
& velut opprimor a gloria. Ut enim nihil accom-
modatius ad exornandam ecclesiæ dignitatem
asserri potest, quam civitatis sacerdotalis & reg-
iæ sanctitas, virginis Ioannis gratia, partis su-
perioris excellentia: ita si hoc ipsum argumen-
tum foret per omnes suas partes dilatandum &
amplificandum, nullum fere unquam esset ha-
bitura oratio modum.

Quare memor instituti mei, memor etiam di-
gnitatis vestre, fati esse duxi, si cum digitos
intenderim ad fontes perstringam quomodo
Spiritus sanctus venerit. Cum, inquam, factus
est repente de celo sonus tanquam adveniens
Spiritus vehementis, & replevit totam domum
ubi erant sedentes, & apparuerunt illis dispartita
linguæ tanquam ignis, sedique super singulos eor-
um, & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cepe-
runt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus
dabat eloqui illis. O inexhaustum mysterium
Dei pelagus! Quot audis verba, quot dispungis
incisa, quot discernas membra huius sacræ
lectionis: tot perennes fontes, tot profunda flum-
ina, tot redundantia maria sacramentorum di-
vinorum tremebundus venerare. O summa &
ineffabilis evangelicæ & gratiæ legis præstantia!
Percurrere omnia naturæ spatia. Scrutare omnes
legis Moisaicæ scripturas: invenies munera ali-
qua quæ similitudinem quamdam cum his habe-
re videantur, sed illa quidem sparsa, & sua fere
quæque singulis exiliter exhibita, rudia & in-
choata: hæc tamen omnia simul omnibus affatim
concessa, perfectiora sane singula, consummat-
issima vero cuncta, atque ut unum fati sit pro-
mulus exemplis, age, libet jam. Iudæ, modum
collatae populo tuo legis, de quo usque adeo in-
solenter etiam nunc gloriaris, cum superiori
componere, ut intelligas fuisse illic velut prima
adumbrata lineamenta, hic autem vivos expres-
sos colores. Fuit quidem vestra quinquagesimo
die

ANNO
CHRISTI
1563.
Rom. 6.
Act. 2.

Ioan. 20.

Act. 2.

4. Reg. 2.

Ioan. 4.
Vbi ad ec-
clesiam mis-
sus Spiritus
sanctus

Niceph.
lib. 6.

Apoc. 21.

Quid Spiritus
sanctus
missus.
Act. 2.

Exod. 19.
die

die post liberatum populum a servitute Aegyptiaca divinitus data : sed per manum Moysis in vasta & horrida eremo : Nostra autem in die pentecostes post redemptum genus humanum a tyrannide diaboli, sed per inspirationem ipsius ejusdem Dei promulgata in florantissima civitate sancta. Vestra in abrupto montis præcipitio: Nostra in sublimi domus cœnaculo. Vestra cum fumosa clangorum caligine : Nostra cum splendido linguarum igne. Ista in tenebris, & procellis : Hæc lucente prorsus die : Ista tumultuario populo, & vix oculos in montem terrificum levare audenti : Hæc discipulis sedentibus & summa cum mansuetudine totis e cœlo propitio pendentibus. Denique fuit lex Moysis in lapideis tabulis scripta a vitando potius malo rigide coecens gravissimo communiato supplicio : Lex autem gratiæ in humanis cordibus insculpta, ad agendam magis bonum novos Spiritus addens inæstimabili proposito præmio.

Ad quod repositum in suscipientibus factum miraculum, omnium quæ unquam fuerint maxime mirandum confirmat munific. Stuper hic ludæus sacramentorum novitate & linguarum varietate commotus. Miratur jam multo magis Græcus in barbaris piscatoribus subitam divinam sapientiam & extemporaneam dicendi facultatem, dum pro Christi ad ecclesiam suam promisso, mittitur Spiritus sanctus a Patre in nomine Filii, replet totam domum, sedet super singulos, complet omnes gratia divina, dat eloqui variis linguis magna sibi : Imo docet omnia, suggerit quæ Christus dicturus erat : Multa enim ille, dum suam ecclesiam cum discipulis conversus institueret habebat, dicere, quæ tunc rudēs animi portare non poterant. Tamen si omnia quæ audierant a Patre nota fecerat eis, sed quæ & quatenus eos scire tunc oportebat, qui cœssa ut dicitur Minerva, tamquam tyrones discipuli erudiendi, & lacte, non solido cibo vel parvuli nutriendi erant : attamen cum venit Paracletus celesti calore confirmans, excessa gratia corroborans, divina virtute constabiliens Christi discipulos, qui erant omnes pariter in eodem loco, docuit in illis unam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam omnem veritatem. O singularis ecclesiæ Christi dignitas ! Cujus vix exilium quamdam umbram tandem assequutus est jûge, pertinax & indefessum philosophorum studium, ut ideo sapientissime ex omnium sapientum consensu dixerit Democritus, veritatem in altissimo & tenebrosissimo puteo jacere submersam, eam omnem facta repente de cœlo sono docetur, ecclesia Dei ? Atque ita docetur, ut non tam doctrinam didicerit, quam doctorem ipsum ex oratione Filii ad Patrem penes se retinuerit, qui maneat cum illa in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere. Hæc ergo est lex nostra, quæ scripta est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Hæc doctrina nostra, unctio Spiritus sancti docens nos de omnibus, ut non necesse habeamus, ut aliquis nos doceat, qui non eodem spiritu inspiratus loquatur sanctus Dei homo, minime autem is qui foris est. Hic legillator, hic magister noster, Spiritus Dei qui habitat in nobis, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei.

Eant jam isti iniqui iterum ecclesiasticarum censores, & alia imporrune quarant expressa legis & doctrinæ divina verba, quam quæ ipsa

sancta ecclesia catholica vel tamquam jam olim expressa, sed in suo sensu haberi vult, vel quæ nunc exprimit pro temporum necessitate ex revelatione inhabitantis Spiritus sancti, magistra facta veritatis, columna & firmamentum. Hoc autem magisterium exercere illa, quam commodiore ratione potest, quam quæ per totum orbem dispersa est, in eundem pariter locum legitime congregetur ? Iuxta quam rationem significari etiam ecclesiam ipsam in iis, super quos Spiritus sanctus descendit in die pentecostes, quosque etiam docuit, ut dictum est, omnem veritatem, non modo rei gestæ veritas & consensus subindicare, sed ipsa verborum series & constructio præ se ferre videtur. Quinimo sublimiorem quamdam congregationi legitimæ convocatæ concessum prerogativam, & hoc ipsum Spiritus sancti factum satis indicat, & illa Christi domini doctrina comprobatur, ubi promissit se affuturum in medio illorum, qui duo vel tres fuerint nomine ipsius congregati. Quod & ipsa apostolorum praxis confirmat, præsertim illa, quando D. Paulus indicat in nomine domini nostri Iesu Christi congregatis Corinthiis & suo spiritu, cum virtute domini nostri Iesu Christi tradere incestuosum hominem satanæ. Hinc videtur optimo ductu effici, ut illa catholica Dei ecclesiæ per adventum Spiritus sancti donata suprema & divina auctoritas illi etiam sacro conventui communicata specialius sit, ubi caput & potissima membra pariter in eodem loco legitime congregata dicere simul vere possint: *Visum est Spiritui sancto & nobis*. Non modo quod non possit alia ex omnibus fidelibus fieri in unum pariter locum convocatio, nec quod, & si posset, non tamen debeat, tamquam contraria & adversa instituto & rationi sacri concilii & catholicæ apostolorum consuetudini, verum etiam propter illam, quam observamus apud utrumque testamentum sacerdotalis in populo Dei præminetiam & energiam, in iis præsertim quæ sunt ad Deum. Unde necessario conficitur, ut cum in multis aliis, tum in hoc ipso maxime sacerdos pro universo sibi subdito populo habeatur. Vbi scilicet sit consensus inferiorum ad supremum & conspiratio multorum in unum. Siquidem hic imprimis verum illud est philosophorum proloquium, & communis animi conceptio : Vnumquodque illud est, quod in ipso potissimum est.

Hæc igitur est œcumenici sacri concilii legitime convocati summa dignitas, sublimis auctoritas, divina potestas per Spiritum sanctum catholicæ ecclesiæ divinitus communicata. Vbi caput & membra præcipua, summus Romanus pontifex, vel ejus vicem gerentes legati, & ceteri ecclesiæ majores antistites vere catholicam & universalem ecclesiam representant omnes pariter in eodem loco.

Quæ si ita sunt, ut quidem sunt, *O insensati Galata*, ad istos sub hoc ficto nomine nunc etiam nostra se convertat oratio, *quis vos facinavit non obedire veritati*, & sacri Tridentini concilii paterna monita, ut a benignitate Spiritus sancti profecta, non venenter & garranter supplices accipere, istius quæ apud vos longe lateque diu, multumque grassatur (atque utinam non longius serperet virulenta contagio, quod sicis oculis nequeo satis dicere) perniciosissimæ animorum pestilentie præsentanea antidota & unica remedia ? Quid, an non Tridenti

ANNO CHRISTI 1563.

ANNO CHRISTI 1563. 1. Tim. 4. 1. Joan. 4. 1. Tim. 5. Diffin. 15. per 101. Ad. 1. 2.

quid Spiritus sancti missus ecclesiæ præsens.

Matth. 18.

AR. 1. 6. 2. 15. 20.

1. Cor. 5.

AR. 15.

Exod. 16. Luc. 10. Heb. 5.

Dist. 17. c. sicut.

1. Tim. 4.

Cor. 13.

1. Joan. 5. 2. Joan. 2. Pet. 2. Cor. 2.

ANNO
CHRISTI
1561.
3. Reg. 8.
1. Mac. 4.
30.
17. diff. per
cor. 2.4. 7. 1.
c. quoniam

denti sunt, quod vos ineptissime objicitis, catholici omnes? Vbi interfunt, qui non minus digne, quam legitime vices gerant omnium? Vbi illustrissimi sanctæ apostolicæ sedis legati, plena summi Romani pontificis, qui ex successione Petri principis apostolorum, est ipse ecclesie catholice fundamentum & caput, pro Christo vicarius, potestate & vice muniti ordine suo & merito præsent. Imo ubi ipse idem multo magis re, quam nomine Pius pontifex optimus maximus præfens esse optima ratione dici potest, ut qui pro ea, quam commissæ sibi divinitus ecclesie Dei vivi habet sollicitudinem ad sanctæ Tridentinæ synodi patres, dum illos ad eam sollicitudinis partem in quam vocati sunt, etsi sponte sua currentes, ut alacris currant paterne incitat, novos etiam addens animos subinde mittat, non minus vere verba, quam jure auctoritatem apostoli usurpans. *Ego quidem absens corpore, præfens autem spiritu, jam judicatus præfens in nomine domini nostri Iesu Christi congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute domini nostri Iesu.* Vbi inquam, interfunt omnes ecclesie Dei sacratissimi antistites, præcipua Christi corporis membra, ex omni gradu principalis in hierarchia ecclesiastica ordinis, ex omni fere provincia late patentis in monarchia seculari ditionis. Interfunt, inquam, in tam frequenti numero omnes, quum nemine excepto, nemine excluso, ad quem jure pertineret, non tantum communibus sanctæ apostolicæ sedis mandatis convocati sint omnes, verum etiam privatis imperatoris, regum & principum monitis cohortati sint, qui magis idonei viderentur, adhibitis præterea quam plurimis sacræ theologie & divini humanique juris doctoribus, viris pienssimis ac indecimumque doctissimis. Quorum etiam fere omnium catholicorum principum clarissimi oratores merito quidem suo tantorum dominorum personam decenter sustinentes hic adsunt, ut adjutores, fautores, & assertores auctoritatis, dignitatis, & libertatis sacri concilii.

Quid, inquam, an non etiam isti omnes pariter sunt in eodem loco: quorum sit cor unum & anima una: In quibus nullæ contentiones, nulla schismata: qui idem dicant, idem sentiant, idem sapiant, eandem caritatem habentes, unanimis, perfecti in eodem sensu, in eadem sententia? Apagete cum vestro isto præpostero & impio iudicio, qui aliud & sentitis, aut iudicatis de sanctissimis nostris patribus. Quos magnam partem ab extremis terrarum finibus nulla bonorum dispendia, nullas itinerum difficultates, nulla salutis & vitæ incommoda veritos per mare, per terras, per tot discrimina rerum, ad vos, ad vos fere ipsos adduxit, in vexit, inter horrendos rigentium Alpium scopulos inclusit, in istas Tridentinas Germaniæ fauces volentes ingressit una vestræ calamitatis commiseratio, una fidei catholice assertio, una disciplinæ Christianæ insauratio, una, inquam, una, mihi credite, diffusa per Spiritum sanctum in illorum cordibus Christiana caritas: quæ non querit quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi. An igitur dubitabitis, ut, cum compleantur dies pentecostes, & hi patres sancti in nomine Iesu Christi pro catholica Dei ecclesia sint legitime congregati omnes pariter in eodem loco, etiam si non fiat repente de cælo sonus, nec appareant disparitate lingue tamquam ignis, quæ in signum sunt non fidelibus, sed infideli-

bus: nihilominus tamen latenter miro suo, quo solet, modo se sanctus insinuare peccatoribus, Spiritus sanctus a Patre in nomine Filii missus repleat totam hanc sanctam domum Tridentinam, ubi illi sunt sedentes, & perseverantes omnes unanimiter in oratione: sedeat, super singulos, & reverentes omnes in oratione: sedeat super singulos, & repletos omnes cælesti gratia doceat omnia, suggerat quæcumque Christus ipse dixerit: ut jam in ferendis suffragiis, in dicenda sententia libere loquantur, pro ut Spiritus sanctus dederit eloqui illis.

Quid ergo causamini? quid hæretis, o miseri, quominus accedatis in meliorem jam sortem & conditionem benigne vocati? Propheai, ad expositum totius sanctitatis Capirolium: Ignari, ad apertam omnis veritatis scholam: Perditi, profligati, desperati, ad obvium universæ salutis asylum? Quid veremini? quid timetis? An fortassis schismatici apostolicæ Petræ soliditatem, quam sæpe impie concutere, & profundere estis conati? Atqui adsunt illius indulgentissimæ matris illustrissimi legati, qui vos vere pœnitentes & convertos facile & benigne in ejus communionem & sinum complectentur. An etiam seditiosi imperatoriam & regiam majestatem, quam furore magis, quam consilio inique nonnumquam læsistis? Atqui adsunt clementissimorum imperatoris, regum & principum clarissimi oratores, qui liberiter supplicibus vobis & veniam petentibus illorum nomine offensas condonabunt. Revertimini ergo, revertimini vos, vos appello, quorum adeo infelix & infasta est conditio, ut nec vestrum audeam proferre nomen, genus, aut patriam: Revertimini, inquam, ad Pium episcopum & pastorem animarum vestrarum, qui inventas quæ perierint oves, impositurus est in humeros suos gaudens, & veniens convocaturus amicos & vicinos ad mutuam de vestra salute congratulationem.

Revertere & tu quoque quisquis es tandem ad te conversus vel conscientia tantorum malorum, quorum præcipuus fueris fautor, vel etiam auctor vere prodigus tui ipsius & tuorum, atque confusus de summa & obvia piissimi patris benignitate detectis hæresibus, execratis flagitiis ad pedes prostratus ex intimo cordis recessu clama: *Pater peccavi in celo & coram te.* Ne dubita: ibit obviam longe venienti, irruet in amplexus & oscula: ornabit vestibus & annulo nudum: excipiet lautissimo convivio familiarum: choreas ducet, & ludosaget festinus cum jucunda illa acclamatione: *Manducemus & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: perierat & inventus est.* Quod ut istis miseris donet in Spiritu paraceto sancto per Iesum Christum dominum nostrum, pater ille misericordiarum & Deus totius consolationis, agite jam, patres sanctissimi, pro sancto totius ecclesie more, pro sacri concilii hujus instituto, pro innata vestra omnium pietate, clementissimam illius majestatem supplices hoc præsertim die instantius oremus, cum ecclesia dicentes: *Mentes istorum, quæsumus domine, paracletus, qui a te procedit, illuminet, & inducat in omnem, sicut tuus promissit filius, veritatem.* Qui cum eodem Filio in unitate ejusdem Spiritus sancti vivis & regnas Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Imp. Constantia. in
syn. Nice.
Theod. in
synod.
Ephes. 1.
Mart. in
syn. Calche.
Act. 4.
1. Cor. 1.
Philipp. 2. 3.

ANNO
CHRISTI
1561.

SENTENTIA DOM. GVILIELMI
de Prato, episcopi Claromontensis, de residen-
tia prelatorum. Dicta in congregatione conci-
lii Tridentini VI. Idus Ianuarii anno M D X L V I.

REVERENDISSIMI atque illustrissimi do-
mini, vosque venerandi patres, si hic animi
mei sententiam super decreto de residentia no-
bis oblato aliquanto latius explicavero, vestra
dominationes reverentissimè dignabuntur me
patienter audire, & mea dicta boni consalere.
Nam decretum ipsum eccl̃i videatur sapienter
compositum, & forsitan electissis Italicis satis pro-
futuram: tamen quia morbus, cui veluti medi-
cina opponitur, per universum orbem longe la-
teque grassatus est, mihi videretur ceteris regio-
nibus, & præsertim nostræ Galliæ, per istud de-
cretum non penitè satisfactum. Idcirco rem
ipsam qua potero brevitate, & qua decet humili-
tate altius repetam, ne cum apparuerit princeps
pastorum, in me competere possit illud: *Va mihi
quia taci.*

In primis nobis magnopere verendum est, pa-
tres, non solum ne hic operam nostram luserim-
us, verum etiam ne Christiani orbis malum
auxisse videamur, quod equidem non dubito fa-
ctum iri, si, quod absit, de ista residentia nunc
frigide & superficialiter, statuerimus: etenim hoc
pacto nec Deo, nec conscientis nostris, nec summo
pontifici, nec denique orbis expectationi sat-
isfacere mus. Cum tamen hic sumus spectaculum
facti mundo, angelis, & hominibus: Primo non
satisfaceremus Deo, quia illi exactissimam sumus
reddituri rationem pro animabus, quæ defectu
& culpa complurium prelatorum non residen-
tium pereunt. Nos, inquam, proculdubio pro il-
lis sumus rationem reddituri, quoniam in hac
synodo sacrosancta sumus constituti tamquam
speculatores, & ut sic dicam, Christianæ repu-
blicæ censores, eo sine, ut hunc errorem re vera
intolerabilem cum reliquis corrigamus atque tol-
lamus, & huic gravissimo morbo medeamur in
primis. Quid igitur si, quod Deus avertat, dissi-
mulaverimus, & nescio quo timore hominum,
neglecto timore Dei: aut nescio cujus privati
commodi cupiditate nunc fuerimus tergiversa-
ti: numquid sic trepidantes timore, ubi non est
timor, divinum effugium iudicium? Nonne
nos potius manebit illa non tam prophetica
quam divina sententia: *Sanguinem eius*, nempe
vel unius solius animæ perditæ, *de manu specula-
toris requiram?* Itaque, patres, quasi nunc sumus
in morte, & Deo rationem reddituri, ponamus
ante oculos districtum illud iudicium, & post-
habito timore atque amore hominum, rem ipsam
tamquam Deo proponente & spectante, imo præ-
sidente & vindicaturæ tractemus ex animo & ma-
gno zelo: alioqui vix nobis, quia Deus non ir-
ridetur.

Secundo si hanc residentiam tantum perfun-
ctorie tractaverimus, conscientis nostris non fa-
ciemus satis: quæ nisi cæcæ sint, aut prioris des-
cipiant, ne dicam insaniant, multarum pereun-
tium animarum, & multorum scelerum sententia
se reas, nimirum eorum omnium, quorum rei
fuerint illi, quicumque ex hac nostra dissimulatio-
ne nati fuerint occasionem atque licentiam non
residendi, sed perseverandi in errore. Cumque
talibus non solum sit reddenda ratio neglecti gre-

Concil. general. Tom. XIV.

gis (quæ tamen vehementer est pertimescenda) sed
etiam spoliati, & fructuum perceptorum, & ple-
rumque velut a decoctoribus perperam expenso-
rum, quum interim, ut dicitur in sexto decreta-
lium, clerici non residentes non sint domini fru-
ctuum, & eos restituere teneantur, cum inquam,
talibus omnium ejusmodi in districto iudicio Dei
sit reddenda ratio, erit & nobis cum eis, si nunc
dissimulaverimus, idque quantumvis nos ipsi
resederimus. Quandoquidem dicitur nobis: *si vi-
debar furem, curabas cum eo, & cum adulteris por-
tionem tuam ponebas, & illud: digni sunt morte non
solum qui ea faciunt, sed & qui consentiunt fa-
cientibus.*

Tertio non satisfacimus voto & iussis sanctis-
simi domini nostri papæ. Tantum abest ut ejus
sanctitatem hic ullo pacto offendi posse credam, si
tantam non residendi licentiam, & gregem suum,
non pascenti sustulerimus, tamquam abufum om-
nium calculi intolerabilem. Beatissimus enim ille
ac sapientissimus pater, non alia ratione nos con-
vocavit, quam ut in tollendis erroribus atque
abusibus sibi consilium præberemus, & essemus
auxilio. Et in hoc ille probe sanctissimeque fungi-
tur illo summo munere suo. Cur igitur nos ei no-
stram operam negaverimus, & nostro defuerimus
officio? Nam si defectu bonæ voluntatis id fece-
rimus, ut ex præmissis patet, non sapimus: sin de-
fectu potestatis (ut forsitan arbitrantur nonnulli)
utique non minus desipimus. Quid enim est hoc
concilium, & quomodo est œcumenicum, si de
isto tam pernicioso horrendoque abusu tollendo
non possit plene statueri? An non est legitime con-
gregatum? Numquid acephalum est, & sine capi-
te: nequaquam. Cum igitur ex omnibus suis con-
sister patribus, nempe capite, hoc est, sedis aposto-
licæ auctoritate, & reliquis membris, & nullum sit
schisma in hujusmodi corpore, cur non possit
de hoc abusu prorsum abolendo exactè constituere,
& omnes & singulos delinquentes cogere in
ordinem?

Nam, si & neglexerimus, patres, quemadmo-
dum ultimo loco dicendum restat, impossibile
est, ut Christiani orbis justæ & necessariæ expec-
tationi satisfiat. Quare mea quidem sententia
non modo oportet, sed & necesse est, ut de resi-
dentia ista hic aliquid constituatur exactius, quam
in concilio Lugdunensi aut Lateranensi, aut ul-
lo alio veterum conciliorum fuerit unquam con-
stitutum: & quam (cum bona venia dixerim) in de-
creto nobis oblato constituatur. Siquidem per
tantam non residendi licentiam orbis gravissimum
malum indes latius serpit. Quis enim ignorat, hac
captata occasione magna ex parte hæreses esse na-
tas, & auctas mirum in modum, in die que magis
ac magis augeri? Nec videntur facturæ finem, do-
nec hanc occasionem querentibus, occasionem
amputaverimus. Quæ omnia non ignorat mun-
dus, quare perquam difficile foret ei amplius ver-
ba dare. Expectat itaque & merito expectat, ut
non pulcris verbis, ne dicam frigidis, sed re ipsa
tantus & tam pestifer tollatur abusus, idque radi-
citus: & ut quilibet pastor cum suo grege cogatur
residere, imo quilibet beneficiatus (modo ex
ipso decenter vivere possit) in suo beneficio.

Porro id meo quidem iudicio nullatenus fieri
poterit, nisi hic quatuor aut quinque exactè con-
stituatur. Atque ita constituantur, ut necesse sit ea
observari ab omnibus, cuiuscumque sint gradus aut
dignitatis, etiam si fuerint cardinales. Nam nullos
reperio exemptos ab illo generali non tam Petri

L IIII quam

ANNO
CHRISTI
1635.
1. Petr. 5.

quam Christi præcepto: *Pascite qui in vobis est gregem Dei*: idque demum veris pastoribus, & non mercenariis, satis persuadere deberet pastoris & mercenarii differentia a Christo ipso benedicto descripta in euangelio.

Censeo igitur, hæc in primis hic necessario decemenda esse.

Primo beneficiorum, & maxime episcopatum pluralitas ab omnibus tollatur funditus. Quod ita censeo necessarium, ut optem memoriam istius pluralitatis oblivione sempiterna deleri: tamquam avaritia clericalis (ob quam tam male audit ordo sacerdotum) primogenitam & omnium malorum Lernam. Verum ne ministris ecclesie congrua stipendia, carnaliaque, ut loquitur Paulus, desint iis qui residere non possent si haberent beneficia, loco beneficiorum poterit pensio aliqua assignari, videlicet qualis & quanta, ubi & quibus videbitur, & æquum erit: idque fiat a pontifice & monarchis qui talium opera indigentur.

Secundo, posthac nulla ratione dispensentur cum ætate minoribus. Nam ex hoc dispensationis abusu infiniti alii nascuntur abusus.

Tertio exactius etiam corrigantur illorum abusus, qui prætextu studii non tantum triennio (ut aliquando roleratum est) sed fere per omnem vitam suam, aut per renovationem dispensationis suæ, aut alio quovis fuce, absunt a grege sibi credito. Qua ratione statuatur severius, ne posthac beneficia conferantur, nisi moribus, literis, & ætate dignioribus, inveniaturque modus, quo id inviolabiliter observetur?

Quarto, nulli fiat facultas sectandi aulam alicujus principis, nisi forte princeps ipse ex speciali atque ardua causa aliquem ad se vocaverit, aut apud se retinuerit, idque dumtaxat ad tempus.

Quinto, instituantur hic delinquentium in hujusmodi correctores, qui sub pœnis in jure contentis & aliis novis, si opus fuerit, cogant omnes & singulos huic salutari parere decreto, cui muneri mihi videntur fore idonei reverendissimi domini cardinales, sed ii soli, qui, si fuerint episcopi, in suis residebunt episcopatibus. Verum quia *littera occidit, spiritus autem vivificat*, & quia anima legis est ratio, & ut ait quidam, legibus opus est lege, non intelligo episcopos veluti compediibus ferreis aut statuarum more in suis ecclesiis esse constringendos, adeo ut nulla ratione extra diæcesim suam pedem ponere possint quacumque premente necessitate. Sed quod si forte ad parvum tempus coacti fuerint exire, citius revertantur, & nequaquam sectentur aulam, aut vagentur per orbem, aut alibi sedeant suo neglecto grege, interim tamen frui poterunt & naturali & evangelica libertate, sed simul urantur zelo domus Dei.

Addam sextum, nempe quod deputentur ex diversis nationibus aliqui ex patribus, qui cum reverendissimis dominis legatis, decreto perfectiori, secundum voluntatem patrum intersint conficiendum: Confectum vero si videatur reverendissimis dominis legatis per manus aliquorū episcoporum mittatur ad summum pontificem. Qui episcopi sanctitati illius consilium sententiamque sacrosanctæ synodi exponant: & vicissim illius beneplacitum nobis referant, ut ejus nobis amplius indicata voluntate ad honorem omnipotentis Dei, animarumque salutem strenue procedamus ulterius. Arbitror autem sanctitatem ejus non solum gratum habituram, quod nos impe-

dimenta, quæ nos a diligenti nostri pastoralis officii executione interdum remorantur, funditus sustulerimus, verum etiam ipse pro sua incomparabili bonitate & sapientia, profus abolenda, ut confido, curabit obstacula illa, quæ Romæ inter aliquos cancellariæ & penitentiarie ministros obitant, quo minus ipsius sancto desiderio, atque ecclesie Dei ædificationi satisfiat: & quæ ipsius sanctitatis, piæ mentis & voluntatis fructus arcent aut abigunt: sique esuriens Christianus populus salubribus commendatisque Romanæ ecclesie fructibus vesci poterit, & non veritis illis, quibus nunc interdum non sine offendiculo pascitur.

Hæc sunt, partes sapientissimi, quæ mihi cum primis videntur continenda de residentia: atque ita constituenda, ut si quispiam scilicet neglecto Dei timore, etiamque Dei & virtutis amore, non observavit, pœnis juris, atque etiam, si & ubi æquum videbitur, beneficia sui amissione mulctetur, atque plectatur: sic non frigidam aut sterilem, verum quam plurimum utilem constituere poteritis residentiam: quod ut fiat equidem per viscera misericordie Dei nostri vos oro atque obtestor patres, idque ne ii qui ante hujus concilii apertionem in suis residebant diæcesibus huc venisse videantur, & decem & octo totos menses hic sedisse cum suo & suorum ovium detrimento, ad tandem audiendum superficiale quamdam atque inutilem de residentia constitutionem.

Item ne decreti de justificatione majestas hac ratione vilescat, & nos merito simus ludibrio omnibus: Interea vero ille pessifer non residendi abusus serpat in immensum, sed in primis nostro malo. Agite igitur sic, patres, ut cum de residentia ista decreveritis, ut ita loquar, non videamini caput aliquid hydræ amputasse, quo videlicet ex uno malo improvide damnato nascantur plura. Hæc autem propterea dixerim, quod arbitror multo fore satius atque utile, hæc de re profus tacere, quam frigidè decernere, proinde postremo loco id oro, patres, ut cum negotium hoc, utpote de residentia decernendi atiliter intra diem proximæ sessionis mihi videatur non posse absolvi, differatur in aliam proximam sessionem. Nam mihi videtur esse opus tam arduum, ut etiam unius integræ sessionis locum sibi merito vindicare possit. Atqui quoniam jam convenit inter patres, ut in qualibet sessione cum elucidatione dogmatum semper aliquid simul statueretur de moribus reformandis, & nunc non potest materia ista residentie tam brevi tempore expediri, cum re vera sit maxime ardua, ideo in calce decreti de justificatione, sacrosanctæ synodus expressè & scripto polliceatur, se materiam residentie in proxima sessione subsequente ante omnes alias tractaturam, & confecturam, sicut quantum capio, Deo & hominibus sumus satisfacturi.

C X X I.

E BRACHII MARTELLI FLORENTINI, episcopi Fesularum sententia, qua declarat regulares sine licentia episcoporum, nec in monasteriis, nec extra monasteria debere fungî officio predicandi.

AQVVM esse arbitror, pontifices, ut hi qui sanctissimi & beatissimi Pauli Romani pontificis maximi vocatu, in concilium publicum venerunt,

ANNO
CHRISTI
1635.

venerunt, quique tantum itineris ac laboris susceperunt, torque sumptus atque incommoda sustinent, & sustinerunt, ut communem Christi causam communi quoque consilio & ratione reuerentur: debeant profecto sua inter se consilia, & rationes habere communes, quæ non privatim ac separatim a paucis, sed conjunctim & publice ab omnibus intelligantur. Idcirco concilia fiunt, ut conciliemur, non ut dividamur: & ut doceamur invicem & doceamus, non ut ignoremus inter nos quid agatur a nobis, & ignoremur. Quod si non p. sumus uno in conventu publico plures audire & loqui, loquantur pauci & audiantur pauci, vicissim alio die alii & conventus publice sæpius fiant, & frequentiores. Ita sine molestia omnia facile ac breviter expedientur. Et quoniam in renunciamaxima atque gravissima omnes versamur, quæ ad omnium episcoporum jura divina, & humana pertineat, dignum esse censeo & maxime necessarium, ut ab omnibus publice audiantur, quid quisque de ea re sentiat. Equidem quæ apud me habeo in decreto nobis proposito nova & magna in medium proferam, ut ab omnibus audiantur, neque puto fas esse, nec velle arbitrator hanc sanctam synodum cuiquam præsertim episcopo pro episcopis dicenti in concilio episcoporum publico adimere potestatem publice profectendi juris sui, & violare libertatem loquendi: esset enim acerba nimis & crudelis episcoporum conditio.

Primum igitur propositi decreti nova forma, non nova sententia, nullam mihi novam causam adfert mutandi sententiam meam, sed accuratius tuendi causam vestram, ne contra vosmet ipsos, contra statuta patrum, contra divina jura legem ferre, & alienas opes firmare cogamini. Neve demum omnis hujus concilii vis in nos veratur, & totum, ut dicitur, istud æs cadatur in caput nostrum, & qui infinita quotidie onera sustinemus, ac nova exactionum ratione adinventæ decumarum nomine acerbius premimur atque exhaurimur, pædagogos modo, & grammaticos, & theologos, & concionatores, & lectores nescio quos magistrorum nomine compellamur quanta voluerint ipsi mercede conducere, nostrorum fructuum reliquias alere, nostra eos & sacerdotum nostrorum inopia sustinere, ut exhaustis penitus atque exinanitis copiis nostris alienam opem indige quærere, & ab aliorum nutu pendere necessario cogamur.

Quamobrem mihi omnino non placet. quicquam de sanctissimorum episcoporum muneribus tractari, nisi prius ipsi episcopi fuerint in suis episcoparibus libere atque integre restituti.

Deinde illud de regularibus monachis (quos ego honoris causa nomino) non placet, quod nusquam placuit mihi, ut in episcoporum diocesisbus ullo in loco etiam in monasteriis suis sine permissu, & licentia episcopi ullus fungatur in prædicando episcopi munere. Id quod contra omnino statui videtur in hoc decreto, dum dicitur, ut regulares monachi ab episcopo non in monasteriis suis prædicarint, sed extra suorum ordinum ecclesias tantum licentiam petant. Ecclesiarum enim nomen novo modo ibi pro monasteriis usurpatur, quod idem etiam eis in omnibus immunibus parochiis per ipsorum parochos liceat obtinere. Ita pontifices, ut nesciamus an ipsa etiam propriæ sedis nostræ ecclesia, quæ dicitur cathedralis (nam & hæc suas habet immunitates) an, inquam, cathedralis ecclesia nostra

Concil. general. Tom. XIV.

A fatis rura nobis a prædicatione regularium ac libera relinquatur. O rem auditu asperam atque intolerandam: legem feremus in concilio publico, quæ publicorum conciliorum leges evertat? Et qui in corrigendis abusibus versamur, omnium abusuum sentinas commovebimus?

Non puto vos hæc a me fingi aut temere dici exultare, pontifices: sed operæ pretium est ipsius verba decreti paulo diligentius considerare: sunt enim ita aptata atque connexa, ut ab eorum aliquo quasi artificiose conscripta & composita videantur ad mentes vestras aureque fugiendas. Ita enim, ni fallor, se habent: Ex regularibus autem, cujuscumque professionis fuerint, nemo extra ecclesias suorum ordinum, nisi vel per episcopum invitatus, vel de ejus beneplacito & assensu, vel ab eo licentia petita & obtenta prædicare audeat. Tandem, bone Deus! quot hic, & quantas, & quam varias facit disjunctiones, & quam se invicem destruentes? Conceditur enim hujusmodi disjunctis regularibus, ut omne id quod velint faciant tandem, cum quidquid maluerint possint eligere. Et quis erit ex regularibus adeo rudis atque ineptus, qui his disjunctionibus positis, dum concionari extra sua monasteria velit, petere ab episcopo licentiam labore, cum possit tacito ejus consensu prædicare? Nemo licentiam ab episcopo ista lege petet, nemo isto decreto adhibet episcopum, totam hujus decreti legem ad istorum regularium immoderatam privilegiorum licentiam roborandam & augendam factam esse, quis non videt? Quasi nihil quicquam intellegamus, nihil didicerimus unquam. Et quis est qui ignoret illud jam vulgare atque contritum: Earum nempe rerum quæ disjunctim pronuntiantur, satis esse unam tantum ipsarum partium esse veram. Additum est illud: Sine præjudicio parochorum. Videte, ut jam omnia misceantur & confundantur, ut nihil penitus inviolatum, nihil intactum de episcoporum jure relinquatur.

Sed videamus de verbo illo ecclesiarum, quod monasterii nomine positum est. Num medio cretè damnum sub hac appellatione latere putatis? Vestra, pontifices, auctoritas petitur, vestra oppugnat potestas, vestros parochos, quorum sibi jam curam & gubernationem arrogarunt regulares, volunt etiam in suam ditionem & potestatem redigere, nec verentur et ipse administrationem episcoporum, tentare mansuetudinem hujus concilii, commutare totam ecclesiarum disciplinam. O confidentiam singularem! o consilia moderanda! Quare tollatur, mihi credite, de hoc decreto nova ista regularium monasteriorum loco suspecta nobis atque inusitata ecclesiarum suorum ordinum appellatio, quæ posita est nisi novo atque inusitato more. Vultis pro regularibus monachis contra vos ipsos decernere? Dematur omnino ista injuriosa & intoleranda licentia, quam sibi assumere regulares contendunt sine vestra licentia prædicandi, nisi velit vos in diocesisbus vestris omnem & docendi & prædicandi vocem atque auctoritatem amittere.

At hoc habent ex privilegio, habent ex jure, ut prædicent regulares. Nimirum habent suum illud, quod dicitur, ingens mare atque immensum cuius fragore nihil est quod perhorrescat, pontifices. Non enim ejus fluctibus ecclesiarum sanctæ navicula obrui potest, quamvis hoc tempore tot tempestates, tot procellas concitaverit perditorum

LLIII ij nequitia

ANNO
CHRISTO
1639.

nequiritia aliorum (nam de bonis non loquor, non queror, non disputo: plurimi enim sunt viri optimi regularium atque sanctissimi, omnino honore & auctoritate dignissimi regulares, qui nobiscum jactantur, qui recta sentiunt, qui nobiscum omnino esse volunt, qui justitiam colunt, & pacem osculantur: regulares, quos ego scereno a reliquis, & libenter amplector ac veneror uniuersos) Ad propositum revertor. Proferant, inquam, sua jura, sua privilegia ostendant. Videamus quid dicant, & quomodo. Non enim puto horum privilegiis nobis adimi jus diuinum, jus quæsitum, jus episcoporum, quod adimi nequit. Nolite igitur velle, quod fieri non potest: nolite alteri facere, quod vobis fieri nulla ratione velitis. Nolite nos ita tardo ingenio existimare, ut ista sophismata sive paralogismata non intelligamus, putemusque vos vestris in monasteriis non populo nostro, sed fratribus vestris tantum, aut ipsis tectis ac parietibus esse concionaturos. Nolite adeo inhumaniter, ne dicam irreuerenter, cum sanctissimis episcopis agere, ut nostras plebes docere sine permissu & consilio nostro cogitetis.

At cavetur in decreto, ut habeant literas snorum præsectorum, quas afferant episcopo, & ea conditione prædicent. Præclara mehercule cautio, & valde episcopis honorifica. Quæro hortabunturne istæ literæ, an movebunt episcopum, an fortasse jubebunt, ut fieri solet uniuersis & singulis, ne sit quisquam, quicumque ille sit, qui impedimento sit suo concionatori? Iussu igitur aut monitu istarum literarum sanctissimi episcopi præsectorum fratrum dicto audientes erunt, cum nullum jus episcopis, nulla cognitio de istis concionatoribus relinquatur. Quin si rite se habeant literæ, etiam invito concionentur episcopo. Relinquitur igitur hoc tantum episcopo de literis ut cognoscat, scilicet an hæc rite & ordine sint conscriptæ, signa cognoscat, & manus an vera sit an adulterina. Egregium sane officium, & episcopo dignum. Quid igitur librarii munus aliud? contumeliosum honorem episcopis, o aduersariam statuendi rationem.

Additum est nefcio quid de coercendis his, qui in concionando a fide aberraverint. Hic ego jam illud quod notissimum est, non disputabo, quam non sit facile errantem aliquem & perniciosam docentem redarguere, propterea quod non solum habent isti tot latebras tantosque recessus, ut etiam deprehensi facile elabantur: sed veniunt ita sæpe ad fallendum instructi atque artificiosa concionandi ratione, ut vel eruditissimas quasque aures atque attentissimas non magno labore fallere, atque in dicendo præterite possint. Sed quæro utrum tandem ad ulciscendas oves nostras, an ad custodiendas vocati sumus. *Pascite*, nobis dictum est, *gregem*, & custodite, non vindiccate. *Mihi enim vindictam, & ego retribuam*, atque occisorum ovium a nobis, non occidentium luporum sanguis requiretur.

Vellem fieri posset sine offensione ordinis sui, nominarerur a me unus, qui proxime ac propinquus in locis, atque adeo pene in oculis auribusque hujus concilii, nefaria quædam atque intoleranda istorum privilegiorum fiducia fretus, docere in concione publica ausus est, ipso non solum invito, sed frustra etiam abnente, & prohibente episcopo sanctissimo & clarissimo viro, qui hic adest.

Quæro, si modo ille jam dimisso atuleo ca-

piatur (quamquam id optare potius est quam sperare: solent enim isti non effugere solum, sed penitus evanescere, ut nequeant inveniri) ramen, inquam, si capiatur, & debito afficiatur supplicio, quid supplicium istud allatum sit medicinæ his, qui jam faucii sunt, non satis intelligo. Sed mihi non statuo quemquam esse nominandum, ne forte aliquid novæ dissensionis alienissimo tempore videat commovere. Vos ramen pro vestra sapientia, pontifices, potestis considerare, quanto cum periculo totius religionis nostræ vel perturbandæ, vel evertendæ, istæ privilegiorum concessionis permancant. Nam dum passim omnibus regularibus sine ullo discrimine concedantur, addito etiam, ut sine permissu ac licentia vestra possint, ubicumque libenter, in suis monasteriis prædicare, illud profecto non obscure agitur, ut etiam sine delectu non modo concionem, sed etiam reliquorum sacrorum regulares domini toto terrarum orbe constituantur. Nullus enim fere in orbe locus, in quo non isti suas sedes suaque domicilia collocarint, & si quocumque, quandoque cum potestate, nullo delectu habito, mittantur, id quod se habere dicunt, ut etiam peccatorum veniam condonare, & ipsa quoque nefaria scelera expiare auctoritate apostolica possint: dubitatis vos, pontifices, quin omnia in religione Christi miscere, & rerum novarum causam querere turbulenti & perniciosi eorum aliqui audeant nisi forte existimetis, omnes modeste suis concessionibus utros.

Cum hic nonnulli etiam in concilio contineri se non potuerint, quin in episcopos concionari ausi sint, & Christi fabulam agere, & nostram. Ignoscite, pontifices, ignoscite, si de tam perspicuis rebus diutius disputavi. Non enim hoc feci, ut vobis molestus essem, aut quod de vestra sapientia, quæ summa est, non summe considerem. Verum necessario mihi faciendum putavi, ad explicandam illam tantam & tam variam in decreto disjunctionem, exceptionem, connexionem, infinitam pene, & coacervatam verborum copiam, quibus in recensendis atque examinandis vos commotos fuisse, pontifices, minime miror. Cum ista paucissimis verbis agi omnia possint, ut scitis vos, patres, qui sapienter decreta & jura tractatis. Quid enim aliud hic queritur, nisi ut corrigantur abusus ad divinas scripturas pertinentes? Declaratum fuit præclare a patribus, abusus esse, non prædicari evangelium Christi a legitimis ejus prædicatoribus. Remedium est: Ut a legitimis prædicatoribus evangelium Christi prædicetur. Lex ergo erit, ut legitimi prædicatores Christi prædicent evangelium. Quod si regulares monachi, ut ipsi asserunt, legitimi sunt, nulla sit eis hæc nostra lege injuria. Decretum igitur fieri hujusmodi poterit.

E Cum haud recte factum, & perniciosum Christiano populo sit, ut in Christi ecclesia non prædicetur evangelium Christi a legitimis ejus ministris & prædicatoribus, statuit atque decernit hæc sancta synodus, ut deinceps sanctum Iesum Christi Dei ac domini nostri evangelium ab ejus legitimis ministris ac prædicatoribus pure, sincere, caste, catholice prædicetur: & si videretur, addendum esse etiam, ab eorum legitimis vicariis atque idoneis, quando ita necesse sit, poterit addi. Quid pluribus verbis opus sit, non sane intelligo: frustra enim, ut dicitur, sit per

ANNO
CHRISTO
1639.

fi per plura, quod fieri potest per pauciora. Nam A videmus sæpe plurima verba plurimum quoque confusione inducere. Simplex est enim veritatis verbum, vates dixerunt: nec varia indiget aut subtili nimirum interpretatione. Casta enim lex debet esse, ut scitis, & simplex, & integra, & quæ paucis plurima complectatur.

Velim accipiatur sine offensione quod dixero, ut enim dicam animo amicissimo: ut vere dicam, mihi videtur hoc decretum, non tantum prædicationem instituire, quantum etiam ipsum egregie prædicare. Sed dabitur nobis locus exercendi nostrorum patrum præclara ingenia, & ostendendi doctrinam & eloquentiam hujus concilii. Quare, ut ad propositum revertar, cum habeamus Christi institutionem legitimam de prædicatione, habeamus majorum instituta, jura, exempla (plena est enim exemplorum omnis vetustas) videamus alia concilia publica atque legitima: videamus quid Chalcedonense illud maximum atque sanctissimum de monachis ipsis, qui in civitatibus degunt, decernat. videamus Lateranense illud magnum & magne auctoritatis concilium, vocatum Innocentii tertii quid statuat de prædicatione episcoporum: videamus etiam plurima recentiora, ne forte unum tantum aut alterum profertur: videamus hæc, inquam, omnia, quid sanctissimis episcopis, & quomodo statuant in prædicatione. An volumus pro regularibus monachis modo formam totius ecclesiæ immutare, volumus jura, exempla, majorum instituta, leges contemnere? non cogitabimus quid episcoporum majestas, quid nostri ordinis auctoritas, quid hujus concilii gravitas postulet?

Non querit hoc loco illud, quod usitatissimum jam esse dicitur, totam hanc regularium mittendi concionandique rationem, quæ stultissimam atque indignissimam mercaturam: tantum hoc dico, considerandum in primis esse pontifices, utrum etiam prius custodiende atque servandæ sint divinæ iussiones evangelicorum, an humanæ concessionis privilegiorum: præmittitur jam id quod scint optime juris periti, privilegiorum rationem odiosam rem esse, & plane invidiosam: quamquam habere potest excusationem aliquando vel hominum illorum, vel temporum, quibus concessa fuere: corrigi possunt: mutari possunt, tolli possunt, spem habent hi semper quibus videntur adimi sua jura: relinquuntur his scrupulus, quibus conceduntur.

Quod si per vos, pontifices, conciliari lege regulatum privilegia comprobentur, nulla amplius spes nobis, nullus cuiquam istorum scrupulus relinquatur. Obtrinebunt jure certo regulares, quæ adhuc incerta habent: & quæ nunc cum aliquo metu tenent, sine ulla cura possidebunt. Conjungetur demum indignissima gratificatio cum acerbissima omnium episcoporum injuria. Cui quidem injuriæ, tamquam acerrimo hosti, resistite ac repugnetis, pontifices, ut debetis: nolite pati violari jus vestrum, plurimum majorum vestrorum sanguine & sudore acquisitum: nolite maria ac tempestates pertimescere. Quandoquidem ejus vices episcopi geritis, qui mari ac tempestatibus imperavit. Nolite, quod majoribus acceptum, integrum, inviolatumque obtinetis, posteris vestris mutuum ac diminutum relinquere. Equidem quod ad me attinet, pro meo perpetuo studio retinendæ auctoritatis vestræ resistam semper pro his, ac repugnabo, pontifices, nec permittam, quantum in me erit, a quoquam de

Concil. gener. Tom. XIV.

jure suo sanctissimos episcopos dimoveri. Nec scindi unitatem ecclesiarum singularum, neque in ecclesiam Christi inexpiabilem & plufquam Babylonicam confusione induci.

At vos Romanæ sedis atque apostolici culminis legati sanctissimi, vosque qui adestis in concilio principes, ipsius etiam Romani solii amplissimi patres, quælo, quamquam nomine quidem & revera sitis, ut debetis, merito cardinales, tamen nolite, obsecro, oblivisci vos partem aut esse, aut aliquando fuisse episcopos, aut certe omnes episcoporum bonis ac muneribus frui: nec esse gratitudinis vestræ, neque humanitatis, ut permittatis sanctissimos episcopos Christi & ipsi legatos, collegas quondam vestros de suo jure ac ministerio dimoveri, neque a quoquam in prædicatione evangelii disturbari. Extremum est, quod a principio dixi: aut enim omnia sunt episcopis nobis nostra jura restituenda, aut nulla omnino sunt nobis episcopis nova onera imponenda.

DIXI.

CXXXII.

*BRACHII MARTELLI FLORENTINI
episcopi Fesularum sententia de residentia
episcoporum.*

QUANTVM pertinet ad ea capita, quæ nobis proxime promulgata fuerunt, de episcoporum residentia, eorumque muneribus, ut sanctiantur, quoniam neque integrum diem habitum ad tantam rem omnino considerandam: nihil aliud possum affirmare, nisi illud in primis mihi non probari, ut episcopi ad decernendum de suis maximis muneribus juribusque ad ipsos pertinentibus, tanta temporis angustia adigantur. Deinde quoniam illud quod alias hoc loco dixi, gravibus episcopis, & fortibus, maxime vitandum videtur in lege ferenda, ne parti (ut dixi) ecclesiæ consulamus, partem prætermittamus, sed eam totam sic complectamur, ut omnibus omnino provideatur.

Animadvertendum, mea sententia, est nisi aliter explicetur, an his ecclesiis, quas amplissimi & clarissimi viri cardinales obtinent, hoc nostro decreto provideatur, quæ cum satis multæ & maxime populosæ atque illustres sint, si universæ ecclesiæ ordinandæ hoc loco præpositi sumus, sine gravi populi Christiani iactura, & animarum nostrarum pernicie eas prætermittere, ni fallor, non possumus. Aut igitur decernendum est, universæ ecclesiæ curam nobis non esse commissam: aut si ea commissa est nobis, tot populi & civitates, præsertim Italia, maximæ & nobilissimæ, tanta exceptione committere ut mercenariis traditæ, relinquatur, mea quidem sententia, non debemus. Non eo dico, pontifices, quin summi, & clarissimi viri ad gubernacula ecclesiæ universæ regenda vocati, a summo pontifice suarum ecclesiarum cura, & gubernatione eximi possint, hoc certe facile credo: addo etiam illud, magnam eos forsasse partem fructuum illarum ecclesiarum pontifice jubente posse percipere: sed quod ecclesiæ illæ & greges illi idcirco aut a nemine præfente legitimo pastore pascantur, aut certe contra disciplinam Christi pascantur a mercenariis: hoc mihi difficillimum videtur ad persuaendum. Quid enim commoverunt populi illi maximi, ut ipsi mercenariis committantur: alii vero greges minoris momenti, ut pastores habeant proprios provideatur? Lex igitur communis esse

LIII ij debet,

ANNO
CHRISTI
1663.

deber, præsertim ea, quæ ab universo orbis terræ A concilio proficiunt: jura enim utilitati communi, affirmant sapientes, non privatis commodis sunt metienda. Oro ut mihi ignoscatur, sanctissimi patres, si tantas res silentio præterire non possum: neque enim hoc loco debeo cuiquam consulere potius, quam officio & dignitati meæ.

Quod vero attinet ad id, quod reliquum est in his capitibus, fateor equidem me juris consultum non esse, fateor quam plurimos esse in hoc concilio viros virtute præstantes, qui me & sapientia, & ingenio, & omni doctrinarum genere antecellant: sed tamen puto me aliquid aliquando in imperitiæ meæ tenebris conspiciere posse. Quo fit, ut loco meo sententiam rogatus B proferre non dubitem: vestræ semper correctioni mea dicta committens.

Animadvertendum hoc loco maxime esse, ne dum aliorum juribus accuratius quandoque cavetur, nostræ & conciliorum universalium auctoritati, ac juribus parum fortasse, pontifices, caveatur. Equum enim esse censeo, & maxime placet, ut concilia universalia aliorum jura non adimant: sed ut sua ipsa jura auctoritatemque amittant, hoc mihi placere non potest. Puto ego, ni fallor, pontifices, universale concilium legitime congregatum, ad hoc præsertim, ut ecclesiæ collapsæ membra componat, & in pristinam formam dignitatemque restituar, id habere, ut suo ipsum jure præsentibus in eo præsertim C apostolicis legatis amplissimis, possit exemptiones, privilegia, & cetera id genus impedimenta ita removere, ut episcopi liberi, atque integre in suis episcopatibus restituantur, resideant, hoc est, ut membra ipsa ecclesiæ disjecta atque divulsa ita suis in locis reponantur & sint, ut sua munia obire, suaque officia per se valeant exercere.

Atque hanc esse veram & propriam hujus corporis ecclesiæ reformationem existimo, sanctissimi partes, quod si privilegiorum, & exemptionum, hoc est legibus solutionum incommoda, atque impedimenta de episcoporum diocesibus partim non removeantur, partim de his ita statuatur, ut episcopi non possint munera atque officia sua in his per se proprie exercere, sed tamquam suspecti ad id tantum, ac delegati, quod aint, certo quodam modo, certisque conditionibus ea sint executuri: non video, quæ sit ista ordinandæ ecclesiæ ratio, aut cur non maxime juribus conciliorum atque episcoporum omnium derogetur. Quod quantopere cavendum sit, vobis pro vestra singulari sapientia considerandum relinquo, sanctissimi patres.

Quod si prodesse non possumus hoc tempore ecclesiæ universæ, saltem oro ne noceamus: & si privilegia, & exemptiones rollendæ non videntur, precor tamen ne confirmemus. Neque id, quod privato jure obtinetur a multis, committamus, in Tridentina synodo, ut publico concilii jure ac perpetuo possideatur. Possidebitur autem, si nostra hac conciliari lege comprobabitur. Comprobari vero videntur ea, & perpetuo confirmari, quæ hujus concilii universalis decreto statim non esse removenda.

Illud postremo in capite quinto, ni fallor, loco quod positum est, nulli videlicet episcopo liceat pontificalia in alterius diocesi exercere sine ordinarii loci expressa licentia, addito & in personas eidem ordinario subjectas, animadvertendum maxime puto. Ne forte aliqui eorum, qui immunes sunt, uti capita sunt, & multa colle-

gia, multique conventus fratrum & aliorum, ne possint inquam, invito episcopo proprio, alios episcopos immunitatis nomine accersere, qui pontificalia in alterius diocesi exercent, quod sine proprii episcopi injuria & perturbatione fieri nequit, scriptum est enim: qui episcopos perturbat aut contristat, Christum ipsum perturbat, patres amplissimi, atque contristat.

Quod si habere hoc dicantur ex privilegio non debemus committere, ut id habeant etiam lege conciliari: cum illa videatur magis, ut puto, ad confundendam, quam ad ordinandam ecclesiam pertinere.

Dicerem hoc loco multa, pontifices, nisi scirem eadem, atque etiam plura vobis in mentem venire. Non enim est putandum, summo concilio orbis terræ in re tam perspicua consilium intelligendi defuisse: neque percipere posse, quantum retinenda sit episcopis hoc præsertim tempore constantia, gravitas, perseverantia, & repetenda vetus illa conciliorum severitas, si velitis vestros omnes labores, ne ad nihilum recedant, providere. Quando vobis hujus sacri concilii facultas data sit, ut quantum fidei, quantum virtutis, quantum gravitatis, in episcoporum ordine sit, populo Christiano declarare possitis: quam facilitatem, si amiseritis, frustra fortasse aliam postea requiritis.

Concludo igitur mihi non placere, non modo ut aliqua lex a nobis sanciat, quæ communis non sit: aut aliquid statuatur, quod episcoporum aut conciliorum juribus, atque auctoritati præjudicium parere possit: sed neque omnino, ut quicquam de sanctissimorum episcoporum muneribus decernatur, atque innovetur, nisi prius ipsi episcopi fuerint in suis episcopatibus libere atque integre restituti. Oro autem Deum optimum maximum, id quod etiam maxime spero, ut scilicet, a Christi caritate non avellamur, atque in sententiis dicendis, quod sentimus, id audeamus.

CXXIII.

ORATIO VNEBRIS DE LAVDIBVS

Ioannis Medicis, S. R. E. cardinalis: habita
V. II. Kal. Decembris M D L X I I. a Petro Vi-
torio in aede divi Laurentii Florentiæ.

Si quis unquam secum de imbecillitate rerum S nostrarum dubitasset: esseque aliquid in ipsis virium ac firmitatum credidisset, hic gravi hoc acerboque nuntio accepto, erroris stultitizque suæ admoneri potuit: planeque intelligere, nihil esse incertis rebus humanis: nihil, quod tam facile dilabatur ac fluat, & quum ventri nostri valde secundi, fortunæque prosperæ videntur, tunc maxime instare nobis aliquod immensum malum, vicinamque esse perniciem atque exitium ipsarum.

Vtinam hujus rei minore nostro cum damno documentum haberemus: Deusque immorralis potius fecisset, ut in illo turpi errore permaneremus, quam ipsum e pectore tanto incommodo luctuque depulsemus. Sed certe decipere quemlibet non insipientem etiam hominem potuisset status, vere eximius ac florens hujus optimi atque innocentissimi adolescentis: cuius immaturam mortem hodie lugere hic debemus. Ille namque initio sui cursus, quum tamen jam magnam spem magnatum suarum virtutum commovisset: sæpeque specimen aliquod maximi ingenii, raræ eruditionis, præclaræque indolis dedisset, subito extinctus est, nobisque miserabiliter ereptus.

Erar

ANNO
CHRISTI
1663.

Erat sane in te (quanto hæc cum dolore lo-
quot) sanctissime juvenis, ætas, erant vires, erat
corpus vegetum, quod duritum vitam, & eam
quidem integram, atque omni dolore carentem,
pollicetur. Erat præterea disciplina domestica,
quæ regere ipsam, viamque obstruere morbis at-
que omnibus ipsorum tentationibus facile posse
videretur. Sed hæc omnia vixit importuna qua-
dam vis ac tempestas sævissima, quæ invidit no-
bis tam præclarum bonum : inciditque ac fregit
spes omnes nostras, bene sapienterque constitutas.

Fuit profecto Demetrius ille Phalereus, ob stu-
dia doctrine, & ob rempublicam Atheniensium
quam optime digessit, ac præclaris etiam legibus
ornavit, in primis clatus ac nobilissimus, fuit, in-
quam, Demetrius sapientissimus vir, cui quum Eu-
ripides sua quadam in tragœdia dixisset, nullius
fortunati hominis opes, resque admodum prof-
peras esse stabiles, sed spatio tantum unius diei
perdurare : nonnullaque alia addidisset in ean-
sententiam, laudato judicio eruditissimi illius
poetæ, inquit : Cætera omnia vere prolata esse,
melius tamen eam dictum fuisse, si non diem
unum terminum ipsarum esse, sed momentum &
quasi punctum temporis affirmasset. Sed his reli-
ctis, quæ ab optimis ingentis ad erudiendos ho-
mines edita sunt, propius accedamus ad atro-
cem hanc plagam contemplandam, & eam,
si ulla ratione possumus, sanandam. Video vos
optimi & honestissimi cives magno, iustoque do-
lore commotos, quibus molesta est gravisque hæc
ingens jactura : vel potius repentina & inopinata
calamitas : intelligoque vos non tantum angu-
lanti indignissimo hujus castissimi adolescentis,
quem in oculis ferebatis : cuique & longam vi-
tam & omni decore ornatam optabatis, sed etiam
dolere vicem optimi principis, qui orbatu est eo
filio, quem unice amabat : & in quo etiam mul-
tas vias magnasque spes non sine causa collocabat.

Est ille quidem constantissimus omnium, &
admirabili quadam animi magnitudine præditus.
Sed nullus est tam fortis vir, quem non moveat
hujuscemodi aliquis subitus & inexpectatus casus,
& e statu pene mentis deiciat. Aliud quo-
que est, quod, ut in malis, consolationem ei af-
fert, quod non est ipsi novus hic dolor, sed afflic-
tus est his malis tolerandis. Quamquam hæc egri-
tudo acerbissima omnium est : magisque pectus
ipsius fodit ac labefactavit. Ah sæva fortuna ni-
mis iniqua es, nimisque tibi in ipsum indulges :
quem non cessas tam sæpe violare, & nimis cre-
bro hujuscemodi aliquo vulnere deformare. An
vires tuas in hoc ostentare vis? patefacereque om-
nibus quanta tibi potestas sit nocendi? satis hoc
jam satisque experti sumus, & quæ sit tua teme-
ritas exploratam habemus. Desine igitur, &
quem aliis omnibus rebus ornasti, comite tamen
adjuncta tibi, vel duce potius, sapientia, noli
hæc in parte vexare : & quantum sit imperium
tuum in bonos, improbe declarare. Quam tam
fuisse putatis ægritudinem matris, lectissimæ at-
que optimæ femine, quæ prope e gremio suo si-
bi illum abstrahi vidit, hausitque oculis hunc do-
lorem acerbissimum? Sed quum nulla tanta vis
orationis sit, qua ipsa impelli possit, ut mentorem
nunc luctumque deponat, satis esse arbitror id
pertransire : rotumque hoc sapientia ipsius ac
gravitati relinquere. Quantus etiam fuerit amor
in illum sororis, quæ una e multis superest, no-
visti : illam ego audio consistit, nec ratione ul-
la dolorem ejus posse mitigari. Nam vir ipseus,

A nobilissimus ac fortissimus homo, Paulus Iorda-
nus, ingentem ægritudinem robore animi supera-
vit : extremumque hoc munus amoris, adversan-
te illa, ipsi exhibuit : ac præsentia sua, suorumque
omni genere luctus mentorem declinantium, su-
nus hoc honestavit. Qui tamen & ipse modo, cum
ei nuntiatum esset uxorem interclusa anima inter
manns ancillarum collapsam, vixque posse illius
miseræ animum revocari, eo se repente prorip-
uit. Majorem vero fratrem fortunatum judico,
qui longe nunc absit : præsentique huic sævo spe-
ctaculo non adfuit : minus enim nos tangunt,
quæ auribus accipimus, quam quæ oculis cerni-
mus. Eodem pacto fato sanctas sorores morte
sua felices extulisse arbitror, quæ in hæc dolo-
rem servatæ non sint : quarum tamen interitus
nobis tunc valde luctuosus fuerit. Sed nos præ-
sentia tantum, & quæ ante oculos sunt intuemur :
quæ fatum tempus secum vehat, magna cæci-
tate animi providere non possumus.

Ausim etiam affirmare Pium IV. pontificem
maximum iniquissimo animo hanc rem tulisse : &
si ille proprio dolore, domesticoque funere hoc
tempore oppressus est, qui hunc optimum juve-
nem gravavit, & in amplissimorum antistitem or-
dinem, quum majus ei nihil date posset, coopta-
vit. Amat ille quidem semper eum, præclare-
que de ipsius natura, moribusque exultat :
nec tam ut patris voluntati satisfacere, tanto ho-
noris gradu ipsum in ea ætate decorat, quam
quia conceperat animo mitifica quædam de in-
dole ipsius : illumque sperabat, ut nomine ac vul-
tu, ita etiam factis ac prudentia Leonem X. rela-
turum. Quæ opinio de virtute ipsius in animo
pontificis maximi valde aucta est (si crescere illa,
ampliorque fieri ullo pacto poterat) quum pri-
mum ille Romam profectus esset in omni enim ser-
mone colloquioque eum eo, prudentiam ipsius
gravitatemque perspexit : animumque sublimem,
ac magna semper altaque cogitantem cognovit.

Redit hoc loco mihi in mentem, quod literis
ab antiquis mandatum est de Alexandro Philippi
filio, qui postea magnus appellatus est : quum
enim puer adhuc esset, venerunt in Macedoniam
Persarum legati absente patre, quibus a se acce-
ptis, sæpe Alexander cum ipsis congressus, ita il-
los sibi comitate sua & his, quæ quæsit ex ipsis,
devinxit ac stupore implevit, ut magnopere eum
admirati sint : magisque a rege suo de pueri illius
acriore ingenio, quam de Philippi jam senis time-
ri oportere judicaverint : neque enim aliquid pue-
rile, aut pusillum, sed longitudines viarum, itin-
erisque illius rationem exponi sibi voluit : ac de re-
ge etiam ipso non pauca interrogavit, quomodo
scilicet ille regni fines tueretur, & quales essent
copiæ Persarum : in quibusque positæ vires ac ro-
bur exercituum ipsorum foret. Patia igitur fuerit,
quod ad magnitudinem & gravitatem ipsorum
pertinet, colloquia ac sermones hujus nostri spe-
ctatissimi adolescentis cum sapientissimo & omni
veneratione digno senes. Nec sane oportet valde
mitari, omni tempore regum filios plurimum ju-
dicio ac gravitate præstitisse suis a qualibus, quod
optime norunt etiam veteres tragici poetæ, sa-
pientes viri, & qui omnibus in rebus, id quod ve-
rissimè esset, scētabantur : illi enim ætatem eam
semper finxerunt singulari prudentia præditam :
sæpeque ab illa dicta ac facta ea faciebant, quæ
multo plures annos, majoremque usum rerum re-
quirebant. Sed magnam vim habet & sapientissi-
mis viris procreatum esse, & in plena consilii ac
dignitatis

ANNO
CHRISTII
1563.

nam lacertant, cum dignitate teneri: vix enim humanis opibus medicina huic pesti adhiberi potest. Quod si ipsum non orbatum magnis vitæ commodis arbitrabimur, sed ex ingenti mole molestiarum divino consilio ereptum credemus, facile modum lacrymis adhibebimus: vel potius hac ipsius commutatione loci, migratio neque in meliorem multo sedem gaudebimus. Quod ego vos facere profusus oportere censeo, ac si faciatis, rem dignam Christiana pietate & sapientia vestra geretis: & quæ mirifice conveniat spei, quam conceptam animo merito habemus de nova conditioe vitæ, statque undique beato hujus oprimi & sanctissimi adolescentis.

Vos autem, sacerdotes optimi, & religiosissimi huius sani custodes, qui tanta pierate, tantoque affectu operam huic funeri dedistis, precibusque vestris fortunatissimum iter hujus integerimi juvenis adjuvistis, & tamquam viam illi munivistis, quum rem divinam absolveritis, in monumentis illis suorum majorum ipsi sum manibus vestris collocatæ, quæcum multis modis ornata sint, & studio etiam optimi opificis fabricata, majorem quidem certe splendorem capient ex nno hoc corpore hujus castissimi juvenis, quam ex omni alia materia, & arte unde constata sint. Nam illud ipsum bustum, quo ipse illarus fuerit, erit ad omnem memoriam posterorum ara prohibitis: allicietque præter cetera, oculos ad se spectantium: nec ulla unquam ætas viso illo, de laudibus ipsius conticet: quanta enim vis admonitionis sit in locis, & quam libenter homines visant monumenta, in quibus honore magno digni homines siti sint, ac reliquæ aliquæ ipsorum conditæ, notum est. Nunc autem, quum quantum in me fuit, officium tibi meum præstiterim: & partes etiam aliorum ornaverim, mihi ipsi si prospiciam, reprehendi non possum. Præsertim cum jam tamquam cum quodam novo Deo, ac caelestis sedes incolente, agendum sit: hujuscemodi enim mihi species tua obijcitur: ac videor

videre te una cum purissimo illo grege divino-
rum ministrorum exultantem.
Quare te rogo, sanctissime juvenis, ut mihi ignoscas, si quum tuas laudes toto pectore celebrare voluerim, atque hoc sane onus mihi impositum fuerit, quod tamen firmiter humeris dignum erat: ne dum eas, ut debebam, augere potuerim; aut saltem ut erant, sine ullo ornatu exponere, potius ipsas contriverim, ac valde tenuitate ingenii mei extenuaverim: multa enim fuere que conatum hunc meum impediverint. In primis autem magnitudo ipsarum: nec enim exiguo hoc temporis spacio ipsæ enumerari potuerunt. Quæ res etiam fecit, ut non auderem de paucitate dierum, imo horarum quæ mihi datæ sunt ad meditando queri: si namque tua virtus ulla alienjns accurata oratione satis explicari posset, justam causam accusandi illos habuissim. Deinde meror qui me, ut ceteros omnes, primo confecit, ac vehementer perturbavit: sed etiam memoria imbecilla, ut in sine, causa hujus, aliis tamen magis quam tibi, damni esse potuit: aliaque nonnulla, quæ in te minime necessaria, omittenda decrevi: quum enim animi mei sensus præclare nunc tibi cognitus sit, & quæ semper fuerit voluntas mea erga te nunquam fallere potuerit, spero te mihi, ledulo hoc roganti, ignosciturum: qui nihil unquam alieni, quod honeste a te pereretur, negare consuevit. D 1 x 1.

Concil. general. Tom. XIV.

ORATIO IN FVNERE HIERONYMI

Seripandi cardinalis amplissimi, habita Bononia in ædibus Divi Iacobi, ab Agadio Marchesino, Dominicano, Bononiensi lectore, IV. Nonas Aprilis M D L X I I I.

VIDEO, V. B. vosque Augustinianæ religionis patres, misero casu mæstissimi, tantum me oneris hodie pro concione sustinere, ut videar ne cum de re mihi proposita orationem habere cæpero, tum vel doloris quem ex funere præsentis maximum capio, acerbitate succumbam, vel gravissimo sapientiæ vestræ iudicio, ex spe dicendi deturbatus, cum perexigua orationis copia sit largia, deficiam. Nam quis unquam satis lacrymabilem Hieronymi Seripandi cardinalis amplissimi, eremiticæque familiæ Solis splendidissimi obitum deplorat, sibi que a lacrymis temperet, ubi plorina maximum præstantissimi viri in republicam Christianam merita, vel animo suo versaverit, vel eam recensente audierit? Quis cum tantarum virtutum monumenta nobis crepta esse senserit, non miserime ferat, non vehementissime doleat? Quis præterea quantavis dicendi arte instructus, innumeras antistitis hujus dignissimi laudes, ac præsertim coram iis qui summa sapientia præditi sint, satis abunde oratione complectatur? Verum singulari vestra humanitate fretus, ac eo quod non tantum vos rei magnitudinis, sed & temporis angustia rationem habere credam, eo studio ad tanti cardinalis laudes prædicandas me convertam, ut quamquam in summo adiduoque dolore verser, tamen sperem ejus obitum eo minus nobis fore luctuosum & acerbum, quo magis intelligimus, cum nec mortis telo confodi potuisse, nec ulla hominum oblivione posse deleri.

Nam si is qui semper & alta spectavit, & æternam Dei immortalis sedem animo contemplatus sese ad verum decus, & gloriam meditando, dies ac noctes exivit, humanorumque præmiorum spe contempta, in rerum divinarum contemplatione versatus est, quo ad beatorum oras tutius ac velocius pervolaret, minime & hominum interitu obrui, & oblivione posteritatis extingui potuit, profecto quanta vi animi possum, non verebor felicissimam hujus præclarissimi viri memoriam concelebrate, & vobis coram, qui (quod ejus conspectu orbatu estis, maxime affectu esse videmini) proclamare, Hieronymum Seripandum, & sanctissimum, & optatum patrem, & cardinalem maximum, non esse mortis vi exhaustum, sed cum deorum commercio perbeatum, tum æterna immortalique vita frui, id quod te ipsa ne præstem, an verbis tantum pollicear, quæso pro vestra in viros bonos pietate, obsecroque, ut attento, libentique animo paucis audiatis.

Hieronymus Seripandus, patria Neapolitanus, parentibus clarissimis ortus, primum ut sapere cepit virtutis amore inflammatus, totum se a pueris Augustinianæ religioni devovit, cui data sibi a parentibus venia obligatus, cum suæ vitæ consilium traducebat, ut paucis post annis, ad eam suorum laborum frugem pervenerit, ut jam summis patribus carissimus esset, qui maximam de se spem cunctis admo veret, & ad vitæ sanctitatem colendam, & ad rerum divinarum huma-

M M m m nauuquæ

cum ex hominum commercio emigrare oportet, A
vita extingui, animique vigore privari arbitren-
tur, sed sperent, credantque ut qui pie sancteque
vixerint, certum esse in cælo ac definitum locum,
ubi beati avo sempiterno fruuntur, atque id
propter nullas ob sui desiderium lacrymas fundant,
maxime vero in ea re sui erga illum benevolentiam
amoreque declarare, ubi lætatur quod ex vinculis
hujus corporis tanquam e caliginoso carcere
evolaverit, brevi in eam requiem evehendus,
ubi nullus est labori locus, nullus morti imperus
relictus, sed immortalitatis corona donatus,
perpetuos beatae vitæ fructus e liberalissima
munificentissimaque manu Dei percipiat: secum
præterea cæli ac terræ moderatori gratias agant,
qui maxima in eo adjuvando utatur clementia,
quod cum eum carceris hujus custodia celeriter
liberaret, tum id & ea tempestate faceret,
& in eo loco præcipue, quo instauranda religionis
ergo venisset. Hæc tanta animi caritate,
tanta vultus hilaritate, tanto dicendi studio
recensebar, ut non febribus fervore maceratus,
non valerudinis vi jam prope exhaustus crederetur,
sed quamquam in summo corporis dolore versaretur,
ramen dubios assidentes relinqueret, plus ne in
morte virtutis, quam in anæasta vita ostenderet.

Sapientissime ad hunc modum, atque sua visio-
ne ubi suos & ad pietatem, & ad justitiam, &
religionis Christianæ defensionem cohortatus
esset, monuissetque ut terrestria tanquam inania,
ac caduca bonorum simulacra contemnerent, cælestia
vero, quorum spe nunquam fallerentur si ea
sequi voluissent, vehementer optarent, corporis
nexu soluto cum maximo omnium desiderio,
& incredibilique lacrymarum profusio, septuaginta
jam & sex annos natus e vita exivit. O Seripandum
cardinalem sanctissimum, vivendique ac moriendi
exemplar rutilissimum, nunc te extinctum
collachrymemur, qui ut sydus fulgentissimum
ad supremas beatorum oras evectum perpetuo
nitore effulgas? declarat tuus quam felicissimus
ex hac vita discessus. Num te morientem
doleamus, an ipsos potius tua sanctissima
consecratione destitutos elugeamus? O præsidium
Christianæ religionis firmissimum, quibus
verbis tui memoriam recolamus, quibus officii
tua in rempublicam Christianam merita prædicemus?
Vitam tuam probitatis vestigia sequamur,
ludentique loco assiduam operam demus,
ut & tuorum verborum vim memoriam commendemus,
& tuorum exemplorum sanctitatem re ipsa præstemus.

Vos vero eremiti ordinis ac fratres optimi,
ne flete Hieronymum Seripandum cardinalem
clarissimum nunc magis quam anrea vestrum:
ne vestram in eum pietatem lacrymis explete,
sed ut ejus, qui de vobis vestraque religione
semper est benemeritus, memores gratissimi,
Hieronymum Seripandum & funebri hac pompa,
ut cœpistis, concelebrate, & literis ac piis
sermonibus consecrate: ea spe ducti, vos non
eo orbatos esse, qui ad meliores sedes est delatus,
sed sanctissimis ejus precibus rutilissimos factos,
ob idque ad cælum vobis aditum patere, ut
quem in rebus patrem optimum experti estis,
cum in cælis jam immortalitate donatum, ut
alterum Augustinum, religionique vestrae conservatorem,
ac protectorem æternum colatis.

CCXXV.

ANNO
CHRISTE
1653.

ORATIO HABITA IN SESSIONE

octava sacrosancti concilii œcumenici Tridentini,
per reverendissimum D. Franc. Richardotum,
episcopum Atrabatensem, anno MCLXIII.

SI quis rerum nostrarum non ignarus, rei Christianæ
statum apud se consideret, conferatque cum
priscorum temporibus: facile videat, iidem nos
detrimētis urgeri, quæ Hierosolymorum urbem,
templum, religiones cepisse, facti auctores
tradiderunt. Ex quo id quoque conjectura
perspicitur potest, cervicibus nostris idem
fatum imminere, quod fuit, non solum illius
urbis amplissimæ, sed templi omnium cultissimi
ac religiosissimi. Illud enim, non admodum
diu posteaquam structum est, a suis cultoribus
desertum, sacrorum voluminum literis accepimus.
Quo tempore, Hieroboami perfidia, ad vitulos
aureos itum est. Idem vero magno nostro
damno sensit, ac nunc quidem sentit ecclesia,
per desertores impios, qui apostatas angelos
secuti, ut scetas perditionis introuderent, se
a nobis per summum scelus revulserunt. Idem
templum, Athalianæ tyrannidis imperio, vultu
prope collapsum, ornatum omnem, & elegantiam
amiserat: rotumque brevi concidisset: nisi
ad instantis ruinas, animum sanctus sacerdos
Ioïadas cum rege suo contulisset. At quis
non videt, eos reipublicæ morbos, quos per
atatem & incuriam contraxit, certum nobis
exitium portendere: nisi quis instaurator accesserit,
qui vegetum illum succum, ac nativum sanguinem
ejus corpori restituat? Patuit idem templum
omnibus hominum improborum injuriis: prædonum,
qui diriperent: profanorum, qui violarent:
sævissimorum hostium, qui funditus everterent.
In quibus malis fuit illud sane maximum,
quod nemo inter populares principumque viros
vel sibi consilium ullum sanum capere, vel prophetis
salutaria monentibus auscultare potuerit. Nos
vero, quamquam non eo miseriarum pervenimus,
ut nostrum nobis exitium sit potius legendum,
quam timendum: cum tamen pares desertiones,
ruinasque perferamus: illud reliquum scilicet
in consultatione est positum, qua ratione provideri
possit, ne quod in prospectu est naufragium
nos exorbeat. Ille enim Deus, qui veteri Israele
rejectione, ex paganitatis lapidibus, ipsi
Abrahæ filios excitavit: Ille ipse, sponsæ
sue, columbæ sue, ecclesiæ sue, facile
domicilium in desertis barbarisque gentibus
parare poterit. Quare, dum locus nobis
aliquis ad deliberandum est reliquus: in
eam omnino cogitationem vobis est descendendum:
ne in oculis vestris, rot vulneribus acceptis,
nutans labanque respublica concidat. Me
vero ut ca de re, hoc tempore ac loco, dicendum
susciperem, maxime commovit magnitudo
periculi: quod si hujus esset generis, cui
nulla opera vestra, consilio, prudentia, possit
occurri: non equidem committerem, ut vobis
oratione supervacanea tædium afferrem
dicendo. Viderer enim meritis perditisque
rebus, post naufragium, navigationis instaurandæ
consilium afferre. Sed cum plurima nobis
argumenta, spem minime vacuam, ex his
calamitatibus emergendi faciant: non eorum
sic absterrebatur oratione, qui omnia
conclamata esse prædicant: quoniam & vos
bono esse animo cupiam, & quæ sum
arbitratus hoc tempore, salutem ecclesiis

clefius afferre poffe, paucis exponam. Dicam itaque, minime quidem diferte aut eloquenter: fed breviter ac dilucide. In quo fic benevolentiam veftram & attentionem requiram, non quafi fim novum aliquid, ac non prius auditum, fed quod utile tamen fit, & in primis neceffarium dicturus.

Quam itaque in rem maxime ampliffimus ifte vefter confelfus incumbere debeat, ne oblatam opportunitatem fanandæ ac libetandæ reipublicæ deferat: Ifias prophetarum difertiffimus oftendit: quo loco gentilibus fuis primas generis Iudaici ftirpes & origines ad imitationem proponit. *Attendite*, inquit, *ad petram, unde exiftis eftis: & cavernam laci, unde eftis præcifi. Attendite ad Abraham patrem veftrum: & ad Saram, quæ vos peperit.* Putate, patres, hac voce proftatam atque afflictam ecclefiam, bonorum omnium conventus, manes ac cineres majorum, angelos ecclefiæ cuftodes, Chrifium patronum pontificem falutis omnium, opem veftram & officium requirere. Biennium totum plus minus exactum eft, quod hæc fanctiffima fynodus parcurit: eftque in omnium expectatione quid tandem pariat. Abfit tandem ab ejus pietate, ut truncum aliquid aut mutilum edat in lucem. Solidam enim prolem, & integrum patrum requirimus. Abfit ab ejus fide & integritate, ut Ifmaelem, qui novas in familia turbas excitet. Pariat autem quæ libera eft, liberet filium Ifaachum, gaudiæ domæ fontem: ejus ortu optimus quifque, atque adeo orbis terrarum recreatus lætitudinis omnibus incedat. Id autem ut confequamini patres: ut quod optatis unice, reipublicam improborum civium motibus mifere diffectam ac deformatam æquis legibus in lætaretis: *Attendite ad petram, unde exiftis eftis*: contemplantini, quibus in initis res Chriftiana creverit: quibus fundamentis nixa ftererit: quibus architectis, templum domini (quod eftis vos) ftructum, pofitumque fuerit: *Attendite ad Abraham, patrem veftrum.* Quidni, Abrahami nomine, Petrum appellem? Parentem fcilicet omnium gentium, quotquot Chrifto nomen dederunt, dabuntque olim? Quidni Paulum? qui tot populos, gentes, provincias, Chrifto & ecclefiæ genuit? Quidni reliquos apoftolos, patres, martyres, quorum eft virtute perfectum, ne limes imperii Romani (quod tum maximum erat) fuis terminis enangelicam prædicationem cohiberet? *Attendite ad Saram, quæ vos peperit*, præfentem illam fanctorum ecclefiam, principem gentium: columnam, & firmitatem veritatis: quæ cum ahjecta prius, ftérilisque effet prole, felicitate, libertate, eam quæ vitum habebat fynagogam, maximis fpætiis auvertit. Hoc exemplar oculis fubjicite: atque ex eo lineamenta denuo formandæ ac refingendæ reipublicæ deducite. In moribus, legibus, inftitutis præfentis ecclefiæ, veram illius, & omnibus numeris expreffam imaginem reddite.

Infinita autem erit oratio, fi fingula, quæ ad imitationem hoc loco dici queunt, expreffero: fi quod ea aurum quaerierit, quodque contempferit: fi quas opes ambierit: quafque neglexerit: fi quibus gemmis niterit, quafque abjecerit: fi quas voluprates amaverit, quafque odedit, recenfero. Sed non funt hæc hujus temporis: ætas enim ingravefcens hujus labentis sæculi, tam accuratam fortaffe virtutis & continentie genus ferre vix poteft. Ptoponamus maxime hoc

A loco ex præfeorum moribus, quæ & facile, & in primis falutariter imitari poffimus: doctriam, religionem, difciplinam: quæ propria funt, connexa, & conjugata ordini, atque unctiõni noftræ munita. Illud enim triplex, prophetarum, facerdotum, regum, dignitatis culmen, quod apud veteres noctione tradebatur: ad noftræ ordinationis facramentum, quodammodo pertinet. Quo facramento, propheta, facerdes, & reges, inaugurati fumus: ut in prophetica difpenfatione, doctriam: in facerdotio, religionem: in regia gubernatione, difciplinam conſervemus.

Quarum rerum concentu & harmonia eadem majores noftri edidere miracula: quæ & plures ille in Elia: & David in Saulis dæmonio, longe prius adumbratunt. Ille enim pulſu citharæ donum prophetici ſpiritus excitavit: hic ſpiritum Dei malum, qui Saulem crudeliter agebat, fimili modulatione comprefſit. In illo autem ſacraſſimo eccleſiæ choro, admirabilis & concors doctriinæ, religionis, & difciplinæ concentus: Dæmonum ludibria: artes fatanæ, hujus ſæculi principis dominatum, qui tum latiffime radices egerat, non ex unius hominis viſceribus, fed ex populis, regnis, gentibus fortiffime proſtigavit: & uberium paracleti donum, perſæpe ad homines elicit, quo docti, ac ſtabiliti piorum animi, in ſcopum felicitatis propoſitæ, prompti ſemper & alacres, abſumptis veteris Adami fordidibus intenderunt.

Hanc itaque, patres, muſicem, reipublicæ noſtræ imprimis congruentem, quæque omnes eccleſiæ regundæ modos ac numeros continet, in uſum reſtitute: ſi quidem id optatis (quod certe optatis maxime) & mendaces ex reipublicæ ſpiritus abigi (qui ſe in nobiles eccleſiæ provincias, impiorum hominum miſteriis inſinuant) & ex paracleti fontibus, ad noſtri nominis homines, perenni cufu torrentes emanat. Hoc agite patres, nam ille fortis amatus ſemel ejectus dominatu ſuo: ſemel pulſus ex attio & arce, quam occupaverat: redintegratis viribus, conſilioque de reditu cum ſeptem ſpiribus ſe nequioribus mito: ruſus in domum, unde exierat, vacantem otio, magnis fe conatibus proripit. Iam Deus, per ætus impietatis hominum mente corruptorum, ſpiritus ſui chariffimata revocat: neque enim calvarias columbæ, ſe l corvi ſubſeunt. Doctriinam igitur (quæ primas reipublicæ gubernandæ partes obtinet) conſervatam illam quidem ad noſtra tempora: ſed partim ab impiis corruptam, partim neglectam ab ocioſis caſtius explicari, tradique diligentius optamus. Eſt quidem in horreo domini evangelici tritici perennis annona: Et in promptuariis eccleſiæ panis minime deeft, quantum ad omnes ætates, familiaræ fatis eſt. Sed eum panem filiis a patribus more majorum frangi volumus: eumque neque impoſtura Phariſæicæ fermento vitiatum (quod ſolent hæretici) neque melle lenocini ſæcularis illitum (quod faciunt hypocritæ, & illuſores magiſtri) ſed ſale, id eſt ſapientia conditum: oleo, id eſt, numinis aſpiratione perſuſum.

Repetamus hoc unum memoria, patres: ex quo tempore, doceri a noſtri ordinis hominibus in eccleſiis eſt deſitum, ordini noſtro quantum probri ac dedecoris, reipublicæ quantum damni & incommodi acceſſerit. Balaanum, ſtulum ac vanum anololum, aſina ſtupidum ac iners animal infantia redarguit. Rude vero & indoctum

vulgus e popinis, tabernisque futuriis, potoriis, fabrilibus emersum, sacrorum sibi voluminum explicacionem, mystetiorum scienciam, arcanorum perspicicntiam vendicat. At quo detrimento? quantum vix ullum majus, post homines natos, cepit ecclesia: ut deterrimus quisque quantum audacia, superbia, temeritate valeat: id in eam rem contulerit, ut in ecclesiam, nova ac non prius audita paradoxa comportaret, & certissimis oraculis venditaret. Quo scelete & flagitio quid gravius pestilentiusque dici cogitative potest? Efficit itaque, patres, ut hæc Christianæ doctrinæ lampas, jugis perennisque sacerdotii nostri ministerio, fulgeat in ecclesiis. Sed quoniam neque sine religione doctrinæ: nec religio sine disciplina potest subsistere, facile iudicatis, ubi per vos habita doctrinæ ratio fuerit, babendam simul esse cum disciplinæ, tum vero religionis: Quam religionem neque ab Egeriæ nymphæ congressu: neque ab antro Cretico Minois, ad fraudem popularis inscitæ: sed a Christo, sempiterno Dei verbo, ad salutem & immortalitatem animorum accepimus. Si aurum spectamus in templis: si gemmas in tians: si sumptum atque cultum, in ceremoniis, atque in his si tota est & vetatur religio Christianæ ratio: Certe magno nos intervallo majores nostros (apostolos intelligo) vincimus. Sed si in cultu animi (qui fide & caritate constat) relecta omnis pietas constituitur: quis non videt, piteorum pietatis umbras quidem ad nostra tempora relinisse?

Ceterum rem ipsam (quæ veritate sit & spiritu) non quidem passim, aut in omnibus, sed in perlicisq; ramen exolevisse: est præclarus usus ceremoniarum in ecclesia, idemque pernecessarius, modo scienter, attente, graviter procuret: quibus plebs & docetur, si eas explicet: & afficitur, si religiose servet. Sed cum signa sint veri & arcani cultus, quem unum Deus maxime respicit: hic cultus si deest, quicquid agit, fugitque hypocritis, hoc ipsum certe est, Caini aram paleis imbueri: quodque inquit D Iſaias: qui maculat pecus, quasi qui canem excerebret: & qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Gerat igitur animus, ante omnia, Christiani charactetis insigne: sitque ejus pietatis, quam fronte prostitemur, verum in corde puro d omicilium, de conscientia bona, & fide non ficta. Religio autem quænam integra, utilisque esse potest: nisi in moribus officium disciplina retineat? Est sane purior doctrinæ præcipuus usus in ecclesia: Est cultus & rerum divinarum laus eximia. Sed nisi licentiam inter homines disciplina cohibeat: nisi rebelles animos castigatio reprimat, nihilo plus proficitur, quam si familiares leones oratione aut pictis rerum imaginibus lenite contendas. Quod enim monstrum in natura tam sævum, tamque indomitum ac præceps: quam est humana vitiositas? Quæ, ut Proteus ille Virgilianus, omnium in se pro te nata belluarum formas & ingenium induit: ut sæpenumero leones, feritate: lupos, ingluvie: canes, invidia: hircos, libidine: versuta serpentes supetet. Quare, ut id monstri frenemus, patres, quandoquidem nulla arte cicurari potest, disciplinæ in ecclesia pia revocetur severitas: quæ quam sit necessaria, utinam ex alienis potius, quam ex nostris incommodis ostendi possit.

Sed veluti manifestum est, maxima orbis
Concil. general. Tom. XIV.

A imperia Babylonicum, Persicum, Macedonicum, Romanum, retenta disciplina stetit: neglecta, concedisse: sic fateri necesse est, tot malis nunquam potuisse ecclesiam opprimi, si sua disciplinæ constrisset auctoritas. Cui si beneficio vestro ad nos quasi postliminio redire liceat: si per vos suam dignitatem atque auctoritatem recipiat: tum integritas in moribus, probitas in negotiis, fides in pactis, æquitas in judiciis, atque in omni vitæ genere sanctitas elucebit. Tum illa malorum colluvies, quæ in omnes Christiani nominis ordines se latissime fundit, in suum præceps barathrum citissime refluat. Tum læpissimus ille dies illuceſcet, qui regeneratam aurei sæculi nobis innocentiam adferet. Tum nostri sæculi Saulus, qui extrema ordini nostro meditantur: quique in res, fortunæque nostas involant, victi ac molliti, muscæ hujus per vos restitutæ consensu, & omnem vitæ actionem ex vestro præscripto component, & se vobis fautores ac nutricos (quod inquit Iſaias) præbeunt: suisque vos spolis ornabunt.

Sed hæc vos compendia non moveant, patres: moveat maxime Christi sacerdotis, patroni, regis nostri, non tam iudex, vindexque oculus, quæpius ac benevolus, effectus: cui uni, jure clientelæ, gratitudinem: propinquitatis, caritatem: sacerdotii, pietatem: edemptionis, omnia debemus. Moveat maternum ecclesiæ: quæ squales & abjecta sua vobis vulnera reteggit: & in summis periculis suis, vos alumnos, vos filios, vos sponſos, ad opem ferendam compellat. Moveat vos commune desiderium, salus publica, bonorum omnium expectatio: qui in sinum vestrum spes suas omnes effundunt. Quod si quid ad excitandos spiritus rei bene gerendæ valeat occasio, si quid favor numinis: si quid quæ in promptu sunt adminicula: spectate, patres, quantum vobis adjuvanti promittat principum virorum in utroque ordine, & ecclesiastico & laico, promptum officium, pium studium, fortis animus: ac in primis Pii quarti, pontificis maximi atque optimi, paterna ecclesiæ sollicitudo, ac virtus plane heroica. Cui proxime suffragatur & responderet Cæſaris, regum, principum sanctus conatus. In quibus, Philippi Hispaniarum regis, potentill. atque piiss. religio pietasque mirifice præluet. Quos omnes minime frustra natos, sed a Deo orbi terrarum ad ecclesiæ propugnationem donatos judicare debemus.

Spectate ex adverso, quantum hæreticorum causæ decesserit, nostræ quantum accesserit, ex illa immanissima petulantia: qua suo furori bonorum omnium justissimum odium concitantur. Quod odium quamquam est vi, igni, ferro in nostra viscera sævissime districto, constatum, ramen hac parte & nobis prodest, at illis obest plurimum: quod ea crudelitate testatum reliquerint, se in ejus angeli castris militate, quem Ioannes, Abbadon. id est, everforem, exterminatorem, vastatorem, nuncupavit. Quid? an periculum nobis ullum tantum ab hostibus impendere potest, quod non evestigio Christus depulerit? Modo domesticas sordes, quibus nobis est iratus, eruamus: eligat septem illa sua capita draco, quibus sempiternum cum ecclesia bellum gerit: incendat tyranos ad crudelitatem: acuat synagogam ad odium: inset mundi hujus sapientiam ad superbiam: novos Mahumetes excitet: novos Turcas e desertis Scythicis evocet:

M M m m iij Hæreti.

ANNO
CHRISTI
1659.ANNO
CHRISTI
1659.

Hæreticos omnes ad nostram perniciem aggregat: Antichristum ipsum filium perditionis, suis spiritibus imbuat: quid efficiet, dicente Christo, portas, id est. potestates inferi, non evicturas? Ceterum in castris Davidis nostri Christi, minime desunt viri fortissimi, raræ & inusitata virtutis, eruditionis eximia, quos multos lætus conspicio: qui arcem Gebusei, claudosque & cæcos, id est. omnia hæreticorum conceptacula fortissime atque felicissime subvertant. Stet igitur ad eam tranquillitatem, quam expetimus: instaurationem, quam optamus: pacem & concordiam, quam quarimus: omnia nobis e caelo expropterea esse præstidia, modo nos neque consilium in negotio: nec voluntas, in officio: nec fortis, constantique animus, in labore & periculo destituat.

DIXI.

CXXVI.

ORATIO HABITA IN SESSIONE
nona, & ultima sacri concilii Tridentini,
celebrata duobus continuis diebus tertia
& quarta Decemb. an. MDLXIII.
Pio IV. Pont. Max.

A. R. P. D. Hieronymo Ragazzono, Veneto, episcopo Nazianzeno, & coadjutore
Famagustano.

Hic summarim recensentur omnia in concilio Tridentino definita, quæ ad pietatem, & ad bene vivendum pertinent.

Psal. 48.

AVDITE hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbem. Tridentinum concilium jam diu cæptum, aliquando intermissum, distractum varie atque divisum, nunc demum, singulari Dei omnipotentis beneficio, summa atque incredibili omnium ordinum ac nationum voluntate connectitur atque perficitur. Dies hæc quidem felicissima Christiano populo illuxit, in qua templum domini disturbatum frequenter ac dissipatum reficitur & absolvitur: & navis hæc una honorum omnium ex maximis, ac diuturnis turbibus, atque fluctibus tanta in portu collocatur. Quam utinam conscendere vobiscum ii voluissent, quorum in primis gratia hæc ipsa navigatio instituta fuit: atque ædificii hujus construendi participes exsisterent, qui hoc nobis negotium exhibuerunt, majoris nunc profecto lætitiæ causam habebimus. Sed nostra id certe culpa non accidit.

Nos urbem hanc in Germaniæ sancibus, id est, in domus illorum fere lumine positam elegimus: nos custodiam nullam nobis, ne suspicionem illis aliquam minus liberi loci daremus, adhibuimus: nos eam fidem publicam illis concessimus, quam sibi ipsi composuerunt: nos hic illos per diu expectavimus, neque hortari ac rogare unquam destitimus, ut ad veritatis lucem cognoscendam accederent. Verum illis etiã absentibus, satis ut pnto a nobis consultum est. Etenim, cum duo essent, in quibus agris atque infirmis illorum animis medicina fuit adhibenda: alterum fidei catholice, ac vere evangelicæ illis in rebus, quæ in dubium ab ipsis vocantur, quæque opportune his temporibus viderentur, explicata & confirmata, disjectis omnibus ac dissipatis errorum tenebris, doctrina: alterum disciplinæ ecclesiasticæ, cujus potissimum depravatione illi se a nobis defecisse affirmant, restitutio: utrumque, quantum in nobis fuit,

pro temporum horum ratione, cumulate præstitimus.

Principio enim sancta hæc synodus (facto ex laudabili majorum nostrorum consuetudine suæ fidei professione) ut quoddam quasi fundamentum futuris actionibus poneret, & quibus testimonis atque præsidis, in dogmatibus sancientis nitendam esset, ostenderet, veteris ac novi testamenti libros, qui essent sine ulla dubitatione recipiendi, antiquorum conciliorum probatissimorum exemplo, pie & prudenter enumeravit: ac, ne de verbis quidem ulla ex variis versionibus oriri possit difficultas, certam ac definitam de Græcis & Hebræis translationem approbavit.

Hinc omnium hæreticum caput atque arcem aggrediens, de humanæ naturæ corruptis initis ac statuit, quæ veritas ipsa, si loqui possit, exptimeret.

De justificatione deinceps (res magna, & cum ab antiquis, tum a nostri temporis hæreticis mirum in modum oppugnata) ea definit, quibus & perniciosissimis eo in genere opinionibus occurreretur, & recte sentiendi ratio miro quodam ordine atque admirabili sapientia (ut in illis Dei spiritum facile agnoscas) demonstraretur. Præstantissimo hoc post hominum memoriam decreto hæreses sere univèrsæ jugulantur, & quasi caligo a Sole disentiuntur ac dispelluntur: eaque claritas, isque splendor veritatis apparet, ut tantum lumen quin videat, dissimulare jam nemo possit.

Subsecuta est salutaris septem divinorum ecclesiæ sacramentorum tractatio: primum simul de omnibus, post de unoquoque separatim. Hic vero quis non videt, quam distincte, explicate, abundanter, illuminatè (& quod caput est) vere tora cælestium horum mysteriorum ratio continetur? quis in tam magna, multiplicique doctrina, quid aut sequendum, aut fugiendum sit, potest ullo modo desiderare? Quis in illis omnibus etrandi locum aut occasionem inveniet? Quis denique de sacramentorum horum vi atque virtute dubitare in posterum poterit, cum gratiam illam, quæ illis ipsis quibusdam quasi succiduis in fidelium quotidie mentes illabitur, tunc nobis affuisse tam copiose perspiciatur?

Accesserunt ad hæc de sacrosancto missæ sacrificio, & de communione ibi ultraque specie, & baptismo parvulorum, decreta: quibus quidem nihil sanctius, nihil utilius, ut de caelo lapsa, non ab hominibus composita videantur.

Adjungetur his hodie certa de indulgentiis, de purgatorio, de sanctorum veneratione, invocatione, imaginibus, & reliquis doctrina, qua non solum hæreticorum fraudibus & calumniis obsisteret, sed piorum etiam catholicorum conscientis plane satisficit.

Hæc de rebus ad salutem nostram pertinentibus, quæ dogmata appellantur, fauste, ac feliciter erunt peracta: neque aliud quicquam præterea in genere a nobis hoc tempore expectabatur.

In eorum autem quibusdam administrandis cum nonnulla essent, quæ non rite omnino ac recte servarentur, accuratissime, patres amplissimi, curastis, ut pure illa, & caste, atque ex more, institutoque majorum tractarentur. Ita omnem superstitionem, omnem quæstum omnem (ut dicunt) irreverentiam a divina missarum celebratione abstulistis: vagis, ignotis, & criminosis sacerdotibus sanctum hoc offerre sacrificium interdixistis:

interdixit: rei hujus sacratissimæ usum a privatis domibus & profanis in sacra & religiosa loca revocatis: molliores cantus, & symphonias, deambulationes, colloquia, negotiationes a templo domini summovitis.

Ita ecclesiastico unicuique gradui leges illæ a vobis præscriptæ sunt, ut tradito illis divinitus ordine, abutendi nullus utique locus relinquatur.

Ita nonnulla matrimonii impedimenta, quæ ansam quasi quamdam ad violandam ecclesiæ præceptam dare videbantur, removitis: facilem veniæ consequendæ viam minus legitime nubii sædus ineuntibus interclusistis. Quid de furtivis tenebrosisque matrimoniis commorem? Equidem ita sentio, si alia nulla causa convocandi concilium fuisset (quæ multæ & maximæ fuerunt) propter unam hanc id omnino fuisse faciendum. Nam, cum res hæc ad omnes spectet, neque ullus in orbe terrarum univervo angulus reperiat, quem labes hæc non invaserit, cutandum merito fuisset, ut communi huic malo, communi etiam consilio provideretur. Innumerabilem, patres sanctissimi, & gravissimorum delictorum, ac scelorum occasio, prudentissima ista vestra, ac prope divina sanctione penitus ablata est, & Christianæ reipublicæ gubernationi sapientissime consultum.

Accedet ad hæc utilis in primis ac necessaria multorum in purgationi, sanctorum venerationis, invocationis, imaginum & reliquiarum, atque etiam indulgentiarum ratione abusu interdictio, qui ipsarum pulcherrimam faciem inquinare, atque surpare mirum in modum videbantur.

Altero vero pars, in qua de labenti ac prope cadenti ecclesiastica disciplina fulecnda erat agendum, diligentissime etiam absoluta fuit, atque perfecta.

Eligentur in posterum ad ecclesiastica munera obeunda, qui virtute, non ambitione, præsent, quique populi commodis, non suis interserviant: & prosint potius, quam præsent.

Enunciabitur atque explanabitur frequentius, & studiose verbum domini, omni accipiti gladio penetrantius.

Aderunt suis gregibus, & invigilabunt episcopi, ceterique, quibus animarum cura commissa est, neque extra creditam sibi custodiam vagabuntur.

Nihil cuiquam proderunt aut ad impure & flagitiose vivendum, aut ad male & perniciosè docendam privilegia: nullum sine pœna crimen, nulla sine præmio virtus relinquatur.

Pauperum & mendicantium sacerdotum multitudini optime provisum est: certæ unusquisque ecclesiæ, statutoque operi, unde alii possit, ascribetur.

Avaritia, quo nullum vitium est terrius, præsertim in domo Dei, ab ea omnino tollitur: grati sacramenta omnia, ut par est, conferentur.

Ex una ecclesia plures, ex pluribus una, ut populi commodum & ratio postulat, constituetur.

Elemosynarum quæstores, ut appellant, qui sua, non quæ Iesu Christi quærentes, magnum nostræ religioni damnum, magnam infamiam afferebant, ex omni hominum memoria (quod summæ felicitatis loco ponendum est) penitus

evellerentur: Hinc nostra præfens calamitas sumpsit exordium: hinc serpere infinitum malum, manareque in dies latius non desistebat: neque occurri illi adhuc multorum conciliorum cautionibus ac provisionibus potuit, Quamobrem quis non nisi sapientissime factum dixerit, ut membrum hoc, in quo sanando diu ac multum frustra laboratum est, ne reliquo corpori noceret, excideretur?

Porro Deo cultus tribuetur purius & accuratius, atque ita, qui ferunt vasa domini, mundabuntur, ut ad sui imitationem alios trahant. In quo præclare illud fuit excogitatum, ut, qui sacris essent initiandi, iis moribus atque literis in unaquaque ecclesia a prima ætate instituerentur, ut quoddam quasi virtutum omnium seminarium illud existeret.

Iam vero provincialibus synodis restituitis, visitationibus ad populorum utilitatem, non ad querelam & sumptum revocatis: Tradita pastoribus regendi suos, atque pascendi commodius facultate: Pœnitentia publica in usum revocata: Hospitalitate tum ecclesiasticis hominibus, tum piis locis indicta: In curatis sacerdotiis conferendis memorabili, ac pene cælesti ratione constituta: Beneficiorum (ut aiunt) pluralitate sublata: Hereditaria sanctuarii Dei possessione prohibita: Modo excommunicationibus imposito ac terminato: Primis iudiciis in locis, ubi lites oriuntur, assignatus: Singularibus certaminibus interdictis: Omnium hominum ac factorum in primis luxuriæ, cupiditati, atque licentiæ freno quasi quodam, quod excuti non facile possit, injecto: Regibus ac principibus sui muneris diligenter admonitis: Aliisque rebus huiusmodi prudentissime sanctis: quis non vider vestras vos, patres optimi, hæc etiam in re partes cumulativissime executos?

Actum sæpe est in superioribus conciliis de fide nostra explicanda, moribusque corrigendis: sed nescio an nunquam diligentius, atque distinctius.

Hic præsertim hoc biennio, ex omnium populorum ac nationum, in quibus catholice religionis veritas agnosceretur, non solum patres, sed oratores habuimus: At quos viros? Si doctrinam spectemus, eruditissimos: si usum, peritissimos, si ingenia, perspicacissimos, si pietatem, religiosissimos: si vitam, innocentissimos. Numerus is quoque fuit, ut, si præfentes Christiani orbis considerentur angustia, frequentissima hæc omnium, quæ antea fuerunt, synodus appareat. Hic singula omnium vulnera detecta, mores expositi fuere: nihil dissimulatum est: nostrorum adversariorum argumenta & rationes ita tractatæ, ut eorum tum causa, non nostra, agi videretur. Tertium nonnulla, atque etiam quartum discussa: summa sæpe contentione certatum: eo scilicet consilio, ut, quemadmodum igne aurum, ita quibusdam quasi luctationibus veritatis vires ac nervi probarentur. Quæ enim inter idem sentientes, idemque spectantes discordia potuit existere?

Quæ cum ita sint, licet optandum (ut inirio dicebam) summopere fuisset, ut una cum illis hæc agerentur, quorum potissimum causa tractata sunt: absentium tamen etiam incolumitati atque salutis ita provisum est, ut alia ratione provideri, si adfuissent, non potuisse videatur. Legant illi, quæ de fide nostra statuimus, ut Christianum hominem decet, humiliter: &, si lumen eis aliquod fulserit, ne faciem

ne faciem avertant : & , si vocem domini au- A
dierint , corda sua non obdurent . Ac , si ad com-
municem matris ecclesie complexum , unde se
illi distraxerunt , redire voluerint , clementiam
omnem ac misericordiam tribuendam non du-
bitent .

Sed præcipua illa ratio est , P. A. dissentien-
tes a nobis animos conciliandi consentien-
tes in fide atque officio retinendi : si , quæ
hoc in loco verbis fancivimus , re ipsa in vo-
stris ecclesiis præstemus . Leges enim optimæ sunt ,
muta tamen res est . Quid Hebræo populo Dei
ipsum ore latae leges profuerunt ? Quid Lycurgi
leges Lacedæmonis , Solonis Atheniensibus ,
ad libertatem retinendam , quam ob causam e-
rant conscriptæ , utilitatis attulere ? Sed eni ex-
terna atque antiqua nimis commemoro ? Quæ
ad bene beateque vivendum instituta atque præ- B
cepta ex unius Christi domini nostri vita atque
doctrina desiderare aut possumus , aut debemus ?
Quid autem fuit a maioribus nostris ommissum ,
quod cum ad recte sentiendum , tum ad præcla-
re agendum pertineret ? Medicamentum qui-
dem salutare compositum ac paratum jam diu
habemus : verum , si morbum debet expellere
sumendum est , ac per venas in omne corpus dis-
fundendum . Poculo hoc salutis nos primum
inebriemur , carissimi , & vivæ atque loquentes
leges sumus , & norma quasi quædam ac regula ,
ad quam aliorum actiones & studia dirigantur :
atque ira sibi unusquisque persuadeat , nihil e
Christianæ reipublicæ commodo ac dignitate
successurum , nisi , quantum in se sit , studiose
præstiterit .

Id curandum nobis cum antea fuit , tum mul-
to erit in posterum accuratius . Etenim , si
magistri nostri , ac salvatoris exemplo facere
prius debebamus , quam docere : postquam do-
cuimus , quin faciamus , quæ esse poterit excu-
satio ? Quis ferre nos , ac pati poterit , si , cum
non esse furandum demonstraverimus , ipsi fu-
remur , si , cum non mæchandam , mæchemur ?
Sanctos a sancto concilio : innocentes atque in-
tegras ab integritatis præceptis & innocentie :
firmos in fide atque constantes a fidei nostræ fir-
mata doctrina discedere maxime convenit . Ac
tales quidem expectant nos populi nostri , qui D
nostrum jam diu reditum sustinentes ea se ipsi
ratione consolabantur , fore , ut hanc temporis
usuram majori præfente studio faceremus . Sed
fiet id a vobis , ut spero , patres sanctissimi , di-
ligenter : & , quemadmodum hoc in loco feci-
stis , ita etiam domi satis Deo atque hominibus
facietis .

Nunc (quod hujus temporis est) Deo pri-
mum ipsi maximo , atque immortalis , maximas
atque immortales gratias & agamus , & habea-
mus , qui non secundum peccata , quæ fecimus ,
neque secundum iniquitates nostras retribuit no-
bis : sed diem hunc lætissimum , quem videre
multi concupiverunt , nobis non solum viden-
dum , sed etiam celebrandum incredibili cum to-
tius Christiani populi assensu atque approba-
tione , sua magna benignitate concessit .

Pio deinde IV. summo nostro atque optimo
pontifici gratias perpetuæ ac singulares habenda
sunt : qui , cum primum beati Petri sedem ascen-
dit , tanto synodum hanc instaurandi desiderio
exarsit , ut in eo suas omnes curas & cogitationes
desingeret . Nuncios statim viros probatissimos
ad indicendum illis nationibus atque provinciis

concilium misit , pro quorum in primis salute
convocabatur . Hi Aquilonis partes prope om-
nes peragraverunt , rogarunt , obsecraverunt , ob-
testati sunt : tuta omnia atque amica promise-
runt : atque id etiam egerunt , ut in Angliam
trajicerent Legatos postmodum pietate ac do-
ctrina præstantissimos , cum interesse ille syno-
do , ut mirum in modum cupiebat , non posset ,
huc misit : ex quibus duos (quorum memoria
in benedictione est) statuta die , tametsi nulli
fere episcopi convenissent , hic esse voluit . Hi ,
atque additis eis paulo post tertius , novem
menses , atque eo amplius , justum ad syno-
dum instituendam episcoporum numerum hoc
in loco nihil agentes expectaverunt : cum nihil
aliud pontifex ipse aut ageret , aut meditaretur ,
quam ut patres quamplurimi , quam optimi ,
quam primum accederent , & Christiani nomi-
nis reges omnes ac principes suos huc oratores
mitterent : ut communi omnium voto atque
consilio communis hæc causa gravissima om-
nium atque maxima tractaretur . Quid vero
postea omni cura , sollicitudine , sumptibus præ-
termisit , quod ad concilii hujus amplitudinem ,
libertatem & commodum pertinere aliquo mo-
do videretur ? O singularem pastoris ac patris
nostri pietatem , atque prudentiam O ! summam
etiam ejusdem felicitatem , cujus auctoritate ,
atque auspiciis jactatum hoc diu & agitarum
concilium constitit , & conquisivit !

Te Paulum III. te Iulium , mortuos appello ,
quam diu , quantoque studio videre , quod nos
videmus , exoptatis , quot in eam rem sumptus ,
quot labores insumpsistis ? Quamobrem vere
tibi atque ex animo , Pie sanctissime ac beatif-
sime gratulamur , quod tantam tibi lætitiã ,
tantam tuo nomini laudem (id quod maximum
divinæ in te benevolentie argumentum est) do-
minus reservavit : quem nos precibus omni-
bus ac votis supplices oramus . te nobis inco-
lumem , pro ecclesie suæ sanctæ commodo at-
que ornamento , & quam citissime reddat , &
quam diutissime conservet .

Serenissimo etiam imperatori gratias agere ,
& gratulari jure optimo debemus . Ille poten-
tissimorum Cæsarum , qui propagandæ Chri-
stianæ religionis miro quodam desiderio flagra-
runt , animum , ut locum referens , urbem hanc
ab omni periculo liberam conservavit , & nos
ut tutam tranquillamque pacem traheremus ,
sua vigilantia perfecit : magnamque nostris ani-
mis securitatem assidua trium suorum legatorum
summorum virorum præsentia , ac prope
pignore attulit . Ille de nostris his rebus pro sua
eximia pietate sollicitus mirifice fuit . Ille a se
atque a nobis dissentientes homines , ex obscu-
rissimis , in quibus versantur , tenebris , eruere ,
atque ad sanctæ hujus synodi clarissimam lucem
aspiciendam adducere maximopere labo-
ravit .

Regum præterea Christianorum ac princi-
pum in concilio hoc amplissimis suis legationibus
ornando , ac suos vestræ auctoritatis fasces
submittingendo , pia maxime voluntas grati nobis
memoria prosequenda est .

Iam vero quis est , illustrissimi legati & car-
dinales , qui se vobis debere plurimum non fa-
teatur ? Vos nostrarum actionum duces opti-
mi , ac moderatores extitistis . Vos ne nostra
aut in dicendo , aut in decernendo libertas vio-
lari aliqua ex parte videretur , incredibili pa-
tientia

pietia ac diligentia curastis. Vos nulli corporis labori, nulli animi contentioni pepercistis, ut ad optatum res exitum, quod alii multi vestri similes frustra tentaverunt, quam primum perduceretur.

In quo præcipuum quamdam ac propriam lætitiā habere tu, Motone illustrissime atque ornatissime, debes: qui cum vigesimo ab hinc anno primum præclatio huic ædificio lapidem poneris, extremam nunc manum post alios multos huic operi architectos adhibitos, feliciter, pro summa tua ac prope divina sapientia, impones. Factum hoc tuum egregium ac singulare omnium sermone perpetuo celebrabitur, neque ulla unquam ætas de tuis his laudibus conticecet.

Quid de vobis dicam, patres sanctissimi, quam bene de Christiana republica vestris his præstantissimis actionibus meruistis? quanta vestrum uniuscuiusque nomini commendatio, quanta gloria a Christiano populo universo tribuetur? Vos vere patres, vere pastores & agnoscent omnes, & prædicabunt: vobis suam uniuscuiusque vitam atque salutem acceptam libentissime referet. O diem illam populus nostris jucundissimam atque lætissimam, in qua primum revivere illis nos, atque amplecti a templi domini ædificatione redeuntes contigerit.

Sed fac, tu domine Deus noster, ut tam eximia de nobis opinioni egregiis factis respondeamus, & semen hoc, quod in agro tuo seminavimus, uberem fructum afferat, fluatque ut ros, cioquium tuum: atque, quod fore aliquando pollicitus es, fiat temporibus nostris, ut unum sit omnium ovile, & unus pastor, atque is potissimum Pius IV. in tui nominis gloriam sempiternam. Amen.

PARS QUINTA,

COLLECTIONIS LOVANIENSIS.

AD PIVM IV. MEDICEM PONT.
maximum in librum Reginaldi Poli cardinalis de concilio, v. auli manutii Aldi F.

PRÆFATIO.

OPTIME consuluit ecclesæ suæ Deus, atque humano generi universo, cum in tanta rerum omnium perturbatione, & extremi jam periculi metu, vicarium te suum, Pie IV. inter homines constituit, ut omnibus malis prudentia tua mederetur, nosque a summis difficultatibus, vel impendenti potius exitio ereptos, ad summam tranquillitatem, & optatam antea magis, quam speratam felicitatem traduceret. Itaque nunc, tuis adducti præstantissimis & consiliis, & factis maxime vero tua fieri iustitia, quæ tibi prima, & antiquissima virtus est, fuitque in omni vita, boni viri ex omnibus Italiæ partibus, atque etiam ex transalpinis gentibus multi ad Urbem conflunt; & quia tuas omnes curas eo spectare vident, non ut angustis paucorum anuorum terminis tuæ fructus beneficentiæ desinantur, sed ut ad posteros quoque perveniat; hic sibi certam omnium rerum, ac fortunarum suarum sedem domiciliumque constituunt.

Me quidem Venetiis, domestico patris meæ Regni. *Concil. general. Tom. XIV.*

stituendæ antiquitatis instituto, & honeste factis, & commode viventem, nihilque minus, quam de migratione, cogitantem; quippe cum ab egregiis sæpe civitatibus, atque adeo a superioribus pontificibus semel & iterum optima invitatus conditione, nihil tamen unquam novi consilii cepissem; tui pontificatus fama Romam facile perduxit. Nam, cum ab summo vito Hieronymo Scipando, cui tui sapientia, debitum jam pridem ejus integritati, atque doctrinæ, in cardinalium collegio locum tribuit, literas accepissem, in quibus erat scriptum cupete te, sacros omnes libros, vel hominum incuria, vel improbitate corruptos, quam emendatissimos pervulgari, vel leque in eo opera uti, & industria mea; spatio ad deliberandum nihil sumpsi; statim recepti, cum tua voluntas maximæ legis vim pro summa tua non modo potestate, verum etiam sapientia obtinere apud omnes debeat, ita me animatum, ita paratum esse, tibi ut in omnibus rebus libenter obsequerem, susciperem, quæcumque velles, agerem, & præstarem, quidquid possem. Quo quidem tempore non mihi aut ulla novorum commodorum, quibus tamen ducuntur multi, est injecta cupiditas, aut honorum splendor mentis oculos præstinxit: quamquam hæc ipsa cumulate & expectata tua liberalitate posse, & omnibus præclare agentibus deferri a te solet intelligebam: sed, cum audirem, eas artes, quarum fructus immortalitas est, longo intervallo te pontifice colitæptas esse, suam religioni, ac veræ pietati dignitatem restitui, cedete virtutibus vitia, rationi amentiam, libidinem pudori, vim æquitati; hæc ego sum securus, hæc omnibus & commodis, & honoribus anteposui.

Erat præterea mihi non modo laudabile, & honestum, sed illustre etiam, & gloriosum, vocari a Pio IV. pontifice ad eam curam, ut sanctissimorum virorum scriptis, quibus humano generi salutaris doctrina continetur, emendandis, edendisque præcessem. Quo in munere si mihi, non dico magnos labores excipere (quis enim bono viro labor est pro tuenda ecclesiæ dignitate, id est pro communi salute, recusandus?) sed si vitam ipsam profundere opus esset, egregie mecum actum putarem. Atque ego illam sane incredibilem capio voluptatem, quod, cum præclarum esse nihil constet, quin idem operosum, & perdifficile sit, hac tamen in re, omnium pulcherrima, ac præstantissima, plane omnes difficultates tuam excellens liberalitas, tum singularis sapientia sustulit. Quis enim unquam tam libenter pecunias collegit, quam tu libenter effundis, ut exeant optimi libri, alii nondum editi, quorum documenta rectissimam ad fontem veritatis viam ostendunt; alii sic emendati, ne qua superfit læbes quæ imperitorum animos objecta falsæ doctrinæ specie, possit inficere? Quo quidem antea malo nimium graviter laboravimus: utinam iis remediis, quæ parantur omnino liceat convalescere. Quod ita facile consequemur, si modo is qui optimarum, & maximarum auctor, perfectiorque rerum est, affuerit Deus. Nam nos quidem, ut opibus valeamus, ut acumine mentis excellamus, quam tamen infirmi sumus ad omnia, nisi præpotentis Dei ope fulciamur, quam plane cæci, nisi ejusdem luce regamur, multo tui tuique infirmus & miserimus exitus ostendit. Quis porro affuturum esse Deum dubitet, si sanctissimam illius doctrinam, quam præceptis declaratam plurimis, suo demum ipse sanguine, suæque mortis exemplo comprobata

vir, non verbo tantum profitebimur, sed vitæ etiam, & moribus exprimemus.

Hoc tu scilicet, Pie pontifex, illo primum vidisti die, quo te in excelsa ista sede, favente & approbante divino Spiritu, omnium cardinalium sententia collocavit: neque vero vidisti solum, quod tibi fortasse cum multis commune esse potuit, sed etiam, in quo propria tibi debetur laus, accurate præstitisti. Tu enim ipse tua temperantia, justitia, gravitate, constantia, quales esse alios oporteret exemplum dedisti. Inde manavit statim ad propinquos, & affines tuos bene vivendi disciplina: quorum omnium incredibilis abstinentia, humanitas, pudor civitatem brevi correxit, & confortavit universam. Nunc in illam curam totus incumbis, ut reliquæ partes ecclesiæ, discordia laborantes, omnia te ratione sanentur. Serpit enim quotidie longius transalpinum illud malum, a quibusdam primo ignoratum, ab aliis postea neglectum, postremo a nonnullis etiam vehementer auctum. Sed, ut hoc placuit Deo, quo volente, aut saltem permittente geruntur ea, quæ cut ita fiant, causas indagat nostrum non est: sic eidem placebit, ut imminutam Christianæ reipublicæ dignitatem tua virtus, & sapientia in veterem integritatem, splendoremque restituat. Instat te indictum, & institutum jam generale concilium: cujus ea ratio, ea vis, & consuetudo semper fuit, ut, sanctissimi spiritus interventu, dissidentes animos non concordia solum, & pacè, verum etiam benevolentia, studioque conjungeret. Hoc tu nos, Pie I V. remedio servabis, errantemque gregem disjectum varia culpa, tanquam pastor optimus ad obedientiam revocabis, continebisque in officio, & observantia erga divinas leges tum perpetua sanctitate tua, unde hauriunt omnes exempla omnium virtutum, tum vero iis etiam edendis in hac urbe libris, quorum lectio malas & exitiosas evellit ex animis hominum opiniones, inserit eas, quæ si coluntur pietate, & beneficentia, uberrimos, & præstantissimos, & plane saluatares fructus ferunt.

Atque hujus quidem tanti, ac tam præclati muneris initium unde sumi aptius potuit, quam ab eo libro, cujus argumentum & cum ratione temporum, & cum tuis consiliis ac studiis optimè congruit? Quid enim tempora, quid status ecclesiæ possit, quid tu optas, curave magis, quam concilium, quod unicuique, & certissimum in tam gravi discrimine, tam propinqua communi peste superesse remedium videtur? At in hoc libro, quem tuo jussu primum emittimus, proxima ostenditur ad salutem via, spes omnis in confessione culpæ, in vitæ ac morum emendatione, in summa demum pontificis auctoritate collocatur. Quæ cum per se maxima sunt, & curandis Christianæ reipublicæ vulneribus utilissima: tum vero ponderis accedit plurimum ab eximia scriptoris innocentia, doctrina, dignitate.

Quis enim, quibus animi bonis, quibus industriæ, ingenii que ornamentis abundaverit, qui denique vir, quantumque fuerit Reginaldus Polus, aut ignorat, aut, si quam modo tantarum laudum patrem habet cognitam, non eatum memoria, & desiderio vehementer commovetur? potestne quisquam tam inops a judicio, tam aversus ab humanitate, tam plane ferus esse, ac ferreus, qui non intus eum sensibus dilexerit, cujus non modo in studiis, in moribus, in sermonibus, sed in ipso plane aspectu omnis probitas, omnis luceret humanitas? De religione veto, deque Christiani homi-

nis officio quid senserit, & judicavit, non aut in uno, alterove libro ita ostendit, ut in aliis unquam dissenserit: aut ita scripsit, ut aliter viveret: aut ita vixit, ut interdum sibi non constaret: sed omnia, licetis ab illo prodita sine ulla exceptione semper laudantur, hodieque laudantur boni & sapientes viri, quorum directa ad veritatem ipsam, id est, ad unani Dei gloriam sententia nec obtrahendi studio, aut invidia flectitur, nec malevolentia, aut ambitione mutatur. Vitæ vero totius instituta, & excellentem in omni actione, omni-que fortuna pietatem, utinam, quam facile noverunt, tam libenter imitarentur multi. Opes, honores, clientelas, regum maximorum gratiam, & benevolentiam qui assequuntur, proxime ad felicitatem putantur accedere.

At ille, hæc omnia apud Henricum, Britanniarum regem, & jure propinquitatis, & multo etiam magis sua virtute cum possideret, ultro contempsit, ne turpissimas regis actiones, & adversantem Christi vicario sententiam probare, aut etiam adjuvate cogere. Patavii diu vixit, quamquam erat habitu naturæ prope divino, liberalibus tamen disciplinis vehementer deditus: & cum eloquentiæ, atque philosophiæ pari studio flagraverit, in utra tamen magis enituerit, non facile est existimare. Illud certe constat, qui vel meliora, vel ornata scriberet, hac hominum memoria existisse neminem. Quamquam id ei propositum fuit, eo direxit cogitationes omnes, atque curas, ut philosophiæ scientiam non tam scriptis, quam vita ostenderet. Itaque major, atque excellentior Patavii in tenui, & humili fortuna fuit, quam cum in regno omnibus copiis, & ipsius maxime regis gratia floreret. Hic, hic nimirum verus est, & præstantissimus optimorum studiorum fructus, si quis a se ipso pendeat, si temporum vicissitudines non extumescat, si advefus hominum iniquitates, fortunæque injurias ratione, & virtute pugnet, quam in Polo constantiam, & sapientiam fuisse, quis ignorat? Metuendæ erant a rege potentissimo insidias, metuenda vis, propterea quod suscepta ecclesiæ causa, luculentio illo de pontificis auctoritate libro, susceptum simul a se gravissimum ejus odium intelligebat. Deserebatur etiam quotidie magis a re domestica, fortunis exclusus amplissimis. Nemo tamen cum dejecto, aut demisso sensu esse animo, nemo vidit unquam tristiore vultu. In sermonibus, in consuetudine, in convictu, in tora denique vitæ ratione tranquillitatem mentis quam habuerat antea, perpetuo retinuit. Nec desuere, quæ unquam speraverat, ac ne cogitaverat quidem, tantis debita virtutibus præmia. Nam cum ita viveret, ut in uno Deo omnia poneret, cetera, quæ mortales admirantur, infirma, caduca, inania duceret; cumque in illa Patavini gymnasii celebritate, domesticis otii sui finibus contentus paucorum admodum consuetudine uteretur: brevi tamen, ut sibi viam facile virtus aperit, ita manavit fama de admirabili ejus prudentia, temperantia, doctrina, ut ad aures Pauli III. pontificis maximi per venerit. Qui cum esset ea mente præditus, ut nemo nunquam magis de ornanda egegiis cardinalibus ecclesia cogitaverit; eo judicio, ut nemo in delectu straverit minus; commotus multorum non dubio sermone, Reginaldum Polum, disciplinæ Christianæ renovandæ causa, cum præstantibus aliquot viris ad Urbem accivit; eumque paulo post, non petentem, non optantem, prope etiam recusantem, cardinalem creavit.

creavit. In hac dignitate, cum alios antea, se ipsum vicit omni genere laudis. Omitto singularem illum, cui par oratio reperiri nulla potest, in eade matris acerbissima fortitudinem, atque constantiam. Vniem illi contra omnes injurias, omnesque calamitates conscientia præsidium fuit: & in adversis rebus jam antea didicere esse fortis. Gravitatem eximiam, pari comitate conditam mansuetudinem, prudentiam, benignitatem in sublevanda miserorum inopia non attingo. Communia sunt hæc, in quibus tamen præcipua quadam laude Polus excelluit.

Venio ad id, quod a cardinalis persona propterea postulat. Nam ubi primum sacerdotio est ornatus amplissimo, non ille mentem, ut multi, cum fortuna mutavit; non seicam vestem, non argenteam suppellectilem, non denique illustrem aliquam, aut opimam provinciam præfecturam appetivit; sed contenta prorsus prædium humanarum specie, divina studia, quæ antea non leviter attingerat, toto pectore complexus, de tuenda pontificii juris majestate, de augenda inter homines Dei gloria, de illustranda veritate dies noctesque cogitare cepit. Quantum enim in ea philosophia, qui a sensibus ducitur, erroris insit atque obscuritatis, cum antea non ignorasset, tum veto totus ad eam philosophiam traductus, quæ celestium honorum cognitionem parit, clarissime perspexit. Tam illam, quæ colligitur ex rhetorum præceptis, eloquentiam, in qua præter ceteros antea floruerat, neglexit penitus, inaneque duxit, cum sacrorum librorum voces, non aurium voluptati ferventes, sed ad intimas animorum partes, incredibili quadam suavitate penetrantes, exaudivit attentius. Nec vero quicquam habuit antiquius, quam ur a sanctissimis ecclesie legibus discedentes, quoquomodo ad sanitatem redirent: cum ipse multos cohortatione sua, consilio, doctrina, nonnullos etiam lenitate quadam ad meliora consilia converteret. Incidit tempus, cum de sufficiens post obitum Pauli III. pontificis habenda cardinalibus deliberatio esset: affuit Polus ita sedato animo, ita cupiditatis & ambitionis expertus, ut majore collegii parte pontificatum ad eum deferentem, non statim assensit, differendamque rem tantam in posterum diem censuerit: fore enim, si probaret Deus, eandem post aliquot horas cardinalium consensum: sin minus, omnino sibi, quod Deo displiceret, placere nihil posse. Scripsit etiam in eo conclavi præclara quadam de officio pontificis: quæ cum aliis ejus libris, quos Ioannes Moronus, cardinalis, ob summa erga sedem apostolicam merita, perpetuamque vitæ innocentiam clarissimus, accurate servavit, prope diem in lucem proferentur, quibus in libris cum spiritate adhuc mens illa divini hominis & vigere videatur, afficimur non tam præceptis atque doctrina, quam recordatione tantarum virtutum, quas in illo vidimus. Vitæ clausula fuit, in qua ostendit lumen animi, ingenique sui. Britannica legatio. Nam cum in illa insula per annos multos, duorum regum imperio, Henrici primum, deinde Odoardi ejus filii, legitimus Dei cultus, intermissis optimis ritibus, obsolevisset: tumque interitus Odoardi, succedente ejus sorore Maria, spem aliquam revocandæ pietatis & religionis attulisset, visa est animi maxime Poli sapientia rectam errantibus viam monstrare posse, adjuncta præsertim auctoritate tauta, quantam nec sine virtute dignitas ulla pareret, nec sine dignitate virtus. In ea legatione optimos reginæ sensus

Concil. gener. Tom. XI V.

A confirmavit: principibus viris, & multitudini persuasit, ut novam hæresim, Henrici nefaria libidine inductam, abjicerent, veterem sacrorum disciplinam, rationemque susciperent, cum ecclesia, si salvi esse vellent, in gratiam redirent: unum esse Romæ, potestate summa, Christi vicarium, in quo creando commotæ Spiritu sancto cardinalium mentes, ex veterem multorum sæculorum instituto, tradita per mans consuetudine consentient: quæcumque ille sanciret in terris, ea firma & rata in celo esse: cetera communi saluti vehementer adversari, hominum seditionum, vel satanæ potius ipsius inventa, ut genus humanum si possit, universum perdat, suæque socios habeat plurimos infelicitatis & culpæ.

B Mansit in officio & fide, quam diu Polus & regina vixerunt, Britannica natio, utriusque innocentia & sanctitate, alterius etiam sermonibus, præceptisque commota. Postea cum utrumque Deus, cujus abdita consilia non assequitur humana mens, ad celestis vitæ præmia vocasset, lapsa est iterum, & concidit illa gens, destituta consiliis, quibus antea nitebatur: jamque ad finitimas nationes pervasit hæc pestis, & diu contagio, nec videretur posse consistere, nisi tua, Pie IV. pontifex maxime sapientia singularis occurreret, Tridenti indicto concilio, Romæ omnibus rebus ad rationem, æquitatemque revocatis. Quod vero etiam eorum scripta, quos in beatorum numerum C jure olim ecclesia retulit, integra, deletis omnibus maculis, pervulgari jubes, quod excellentem nobis Reginaldi Poli, amissa ejus voce, doctrinam restituis: mirum est, quam vehementer adjuves communem causam, quantum se tibi pro ista mente, istaque cura, omnes homines debere fateantur, quantam ab ipso Deo, qui tibi nostram salutem commisit, gratiam & benevolentiam incas. Hæc sunt illa merita, quibus hominum vita, brevissimis circumscripta finibus, ad infinitam memoriam propagatur: hæc illa nunquam satis laudata veterum pontificum instituta, quibus hanc nobis ecclesiam tam præclare fundatam, extructamque reliquerunt, quæ utnam, sicuti propria tua sunt, ita perpetua esse possent, nemo enim dubitat, quin, optare tibi perpetuam vitam, idem sit optare nobis perpetuam felicitatem, nec veto cuiquam bono vito tanti est hujusce lucis usura, quin de sua detractum aliquid vita liberet, si possit, in tuam conferat: sed quoniam hac lege huc omnes ingredimur, ut aliquando discedamus, nec licet nobis in te uno singulatem conditionem pro tua singulari beneficentia postulare: saltem ut quam diutissime te præsentem persequamur, & petimus a Deo supplices & futurum pro summa ejus erga nos clementia confidimus. Magna enim sunt, quæ jam inchoasti: majora tamen, quæ mente designas: nihil vulgare cogitas, nihil humile, nihil angustum: meritis omnia tua dignitate potius, quam communibus exemplis, præclare, non enim pontificia laudes in mediocritate versantur: nec decet, qui potestate, & honore cunctis hominibus antecellat, cum ab ullo homine recte agendi cupiditate, studioque superari.

E In te igitur, pontifex maxime, primum tuendæ, atque amplificandæ religionis, deinde ejus orti conservandi, cujus auctor & custos antea fuisti, sita spes omnis est: a te honesta studia, a te liberales disciplina, a te ipsa virtus ornamenta sua repetit. Tu, quod facis, & fecisti egregie, perpetuo facies, ut omnes gentes diuturna pace, justitia, pietate foveas, urbem Romanam operibus magnifi-

N N n n n ij centissimis,

centissimis, & cum ipsa antiquitate comparandis, A
exornes, civitatem, tui studiosissimam superiorum
temporum calamitatibus afflictam, perpetua
benignitate recrees: denique tollas aliquando ex
imperitorum animis dubitationem illam, quæ
laudabilia multorum studia remoratur, utrum res
maximas fortuna possit sine virtute perficere, an
virtus, quo contendat sine fortuna pervenire. De
quo quid sentires ipse, ostendit jam pridem tuæ
vitæ ratio: nunc, ut omnes idem sentiant, facile
unus præstare potes, restituta iis artibus dignitate,
quæ te talem, tantumque fecerunt, ut quales
ipse, quantæque essent, ope tua studioque omnes
mortales intelligerent.

REVERENDISSIMIS ET ILLUSTRIS. B
Joanni Maria cardinali de monte, & Marcello cardinali sanctæ crucis, Tridentini concilii legatis, Reginaldus Polus cardinalis. S. P. D.

CUM negotii ipsius gravitas, & magnitudo,
Cujus mihi vobiscum onus est commune, me
crebro admoneret, ut accuratius de eo cogita-
rem, & quo firmitus in mente inhaerent cogita-
ta, ea literis mandarem: tum vero conjunctionis
nostræ ratio in eodem legationis munere, ut nihil
vos in causa communi, quod quoquo modo ad
ejus explicationem pertineret, celerem, verum
omnia vobiscum communicarem, facile me ad-
duxit. Itaque cum in urbe primum, ubi me post
discessum vestrum summi pontificis benignitas
mensum integrum tetinuit, quod rationibus meis
ita conducere arbitrabatur, vacatione ab omni-
bus publicis muneribus utens, me totum huic
cogitationi dedissem, plura autem in mentem
venirent magna animadversione digna, & cog-
nitu pernecessaria, ea quidem omnia, quasi in
capita quædam collecta, & per quæstiones dis-
tincta, ad vos mittere statui, non quidem ut opus
a me perfectum, in tanta præsertim te, haberetis
(nec enim aut temporis brevisitas patebatur, aut,
etiam si plus spatii essem nactus, tamen, opus
ipsum aggrediens, cum mihi conscius essem te-
nuis meæ in tali causa scribendi facultatis, id un-
quam me præstatutum sperare ausus fuisset) ve-
rum, ut testimonium meæ voluntatis haberetis, D
cupientes quidem maxime sancti domini nostri
qui me vobis duobus, præstantibus doctrina &
pietate viris, licet indignum, collegam tamen de-
dit, in tam præclara causa pro mea facultate, qua-
liscumque ea sit, inservire. Hoc sane potissimum
in iis, quæ nunc ad vos mitto, scribendis spe-
ctavi.

Nec vero, quin ea vobis locupletissimum hu-
jus rei testimonium data sint, dubito, in quibus
ipsum conatum meum videbitis, opus vero tale,
quale in omnibus majoribus ædificiis archite-
ctorum esse solet, cum aliorum judicio, a quibus
illorum ars requiritur, satisfacere student. For-
mam enim totius futuri ædificii primum descri-
bant: quod sane non opus, sed adumbratio potius
operis appellatur. Licet autem ipse non ar-
chitectus sim, nec vero dignus, qui vel lapides
feram ad tam magnificam fabricam, qualem nunc
in animo habet summus templi sacerdos instaura-
re, tamen vocatus ad concilium, in quo de mag-
nificentissimi templi instauratione deliberatur
(huc enim me una vobiscum, vocat ipsum lega-
tionis munus) hac quidem in parte architectos
templorum imitati studui, ut formam ipsam pri-
mum quasi atramento delineatam in medium

asserrem, judicio vestro subjiciendam.
Nec tamen in his, quæ ad vos mitto, eo sum
progressus, ut tam angusti templi totam formam
ante oculos ponerem: verum, si vel vestibulum
ipsum verbis adumbraro, satis quidem magnum
fructum ex hoc meo labore tulero. hoc vero qua-
le sit, & quod ipse sentiam, ex iis, quæ scripsi, ut
spero, facile intelligeris. Genus autem scribendi,
quod in percunctando & respondendo est posi-
tum, ideo libentius sum secutus, quod & ad bre-
viterem esset aptius, cui imprimis studebam, &
quod idem cum judicandi de omnibus, tum ve-
ro admoventi, & corrigendi majorem, & magis
expeditam facultatem vobis daturum arbitrarer.
Quod ut faciatis, in primis a vestra pietate, ac
doctrina & postulo, & expecto. Ac, ne diutius
vos morer, prima erit quæstio illa, quæ ad officii
nostri in tam amplo munere, quod nobis in
concilio generali, ut Romani pontificis, & sedis apo-
stolicæ legatis, imponitur, explicationem perti-
net. Sic ergo primum quæritur.

QUÆSTIO PRIMA.

*Quanam sint legatorum Romani pontificis,
& sedis apostolicæ in conciliis generalibus partes?*

RESPONSIO.

PRIMUM quidem, ut generatim dicamus,
quæ omnibus legatis sunt communes a quo-
cumque, & ad quoscumque mittantur, nempe,
ut optima fide exponant, quæ in mandatis ha-
bent ad eos, ad quos mittuntur: præterea, ut,
quæ peragenda sunt, pati fide, ac diligentia per-
sequantur. Quia vero legati Romani pontificis ad
concilium generale hoc in primis mandatis ha-
bent, ut illius personam in concilio gerant, hoc
primum erit eorum officii, & muneris, præstare,
nihil ut indignum illa persona vel dicant, vel faciant:
deinde, ut omnia digna tam verbis, quam factis,
quantum in ipsis erit, agant. Sic quidem
generatim ad propositam quæstionem responde-
ri potest: quæ ut distinctius, & explicatius intelli-
gantur, primum explicati oportet, quanam sint
Romani pontificis in conciliis partes, & quam is
personam gerat. Deinde, cum ii, qui a Romano
pontifice ad concilium mittuntur, non tantum
illius legati dicantur, verum etiam sedis apostoli-
cæ, secundo loco erit declarandum, quam vim
habeat adjunctum nomen sedis apostolicæ, num
quid addat ad officium legatorum Romani pon-
tificis, vel quo modo se habeat. Tertio loco, ut
recte omnia, quæ ad hanc quæstionem explican-
dam pertinent, intelligantur, cum ipsi legati ad
concilium generale mittantur, dicendum erit,
quodnam sit hoc concilium quod generale appel-
lamus, ex quo hominum genere constet, quam
materiam subjectam habeat, quem denique sco-
pum, quem finem sibi proponere debeant ii, qui
in ejusmodi conciliis auctoritate vel præsent, vel
interfunt. Atque hæc quidem, quæ ultimo lo-
co a me sunt proposita, ut suo ordine omnia dis-
tinctius tractentur, primo quærenda videntur,
atque examinanda.

QVÆSTIO SECVNDA.

Ex quo genere hominum conflatum est concilium, quod vocatur generale?

RESPONSIO.

EX eo quidem, quod in unius fidei in Iesum Christum, filium Dei vivi, consensum coit. Hoc vero illud genus hominum est, quod neque ex natione, neque ex lingua cognosci, aut nominari potest. utpote quod nullum definitum locum, nullam certam linguam habeat. Sunt enim ex omni natione, ex omni lingua, atque ex omni loco congregati in unam fidem, omnesque simul populus Dei vocantur, quos ipse Christus uno nomine ecclesiam appellat, cum ei, qui primus professus est hanc fidem, ac primus fuit, qui confiteretur eum esse Christum filium Dei vivi, dixit: *Ego dico tibi, tu es Petrus, & super hanc petram adificabo ecclesiam meam.* Qui ergo super hanc petram fidei, quam Petrus, tamquam prima petra in fundamento posita, est professus, sunt fundati, hos ecclesiam suam Christus hoc loco appellat, cujus partes ut unius corporis membra dicuntur, quicunque eandem fidem profitentes, eorumdem sacramentorum communionem sunt colligati. Conventus igitur hujus generis hominum consultandi causa factus, de iis, quæ ad omnium & singulorum salutem, & statum coram Deo, & hominibus pertinent, concilium generale, ut more loquendi ecclesie utamur, appellatur.

QVÆSTIO TERTIA.

Num factus est, ut quis sit pars hujus ecclesie, vel concilii, quod fide in Iesum Christum, filium Dei vivi est congregatum, si ea fide sit pradius, qua creditur, magnum fuisse prophetam Iesum?

RESPONSIO.

MINIME quidem satis. Ut enim, qui Deum blasphemantes, Christum seductorem dicunt, quod faciunt Iudæi, a societate hujus ecclesie excluduntur: sic etiam, qui Christum virum, vel prophetam magnum, consentunt: at non Deum, in fundamento hujus ecclesie hærete non possunt, quia non est fundata super arenam. Ita vero esset, si super fidem in Christum dumtaxat hominem, quamvis sanctum, fundata esset, sed super firmam petram, id est, super fidem in Christum Deum, & hominem, cujus fundamentum deficere non potest. Hoc quia non credunt Turcæ, qui tantummodo prophetam magnum Christum fuisse consentunt, ideo a fundamento exciderunt, in quo soli illi sunt fundati, qui in Iesum Christum, Deum, & hominem credunt. Et qui ita credunt, pars ecclesie, & illius membra dici possunt. Ex hoc autem numero sunt, qui corpus ipsum concilii efficiunt.

QVÆSTIO QVARTA.

Num omnes, qui ad corpus ecclesie pertinent, concilii generalis membra, vel partes erunt?

RESPONSIO.

MINIME id quidem: ad corpus enim ecclesie pertinent omnes, & singuli, quorumque in una fide in Iesum Christum, filium Dei, consentunt. Hi vero, quia numero sic creverunt, ut tamquam arena, quæ est in litore maris, cui os scriptura comparare solet, dici possint, nec concilii generalis. Tom. XIV.

A venire quidem in unum locum, nec vocari propter multitudinem possunt. Vtrumque autem ut fiat, concilium generale est necessarium, & ut vocentur, qui in eo sententias sunt dicturi, & ut ad certum locum vocentur, ob idque vocentur, ut consilia conferant, & sententias dicant de iis, quæ ad totius populi Dei, & singulorum salutem in ecclesia pertinent. Quod sane in tam infinita multitudine nec fieri potest, nec debet.

QVÆSTIO QVINTA.

An, si omnia in conciliis ad utilitatem ecclesie referantur, quæ constat ex universo populo Dei, nulla erunt ipsius populi partes in decernendo, in prohibendo, vel iubendo ea, quæ ipsius causa in deliberationem vocantur.

RESPONSIO.

NULLA sane. Nec enim status ecclesie est status popularis, in quo populi suffragii, quæ ad rem populi pertinent, vel iubentur, vel vetantur. Quamquam nomen ipsum ecclesie id videtur significare: quasi diceret, concionem, vel conventum populi. Sic enim apud Græcos, quorum lingue proprium est hoc verbum, suos illos conventus in iis civitatibus, in quibus jus imperandi penes populum fuit, ecclesiam appellatas legimus. At spiritus Dei in scripturis loquens cum populum Dei ecclesiam appellat, non hoc nomine designat, quasi concionem populi, qui jus habet imperandi sed conventum ejus populi, qui gratiam habeat parendi. Sic apostolus Paulus, cum summam apostolatus sui, & legationis ad gentes explicat, dicit eam fuisse, ut ipsi, fidem gentibus prædicanti, obediretur: & ad Hebræos, quicam novo gentilium populo per fidem etant conjuncti, ac pars ecclesie facti, ita scripsit: *Obedite præpositis vestris, & subjacetis illis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi.* Quamquam quidem nomen ecclesie Christi, more loquendi usitato ipsius ecclesie, non solum multitudinem fidelium, quasi gregem, completi videtur, sed ipsius etiam multitudinis duces, & pastores qui omnes simul unum populum, & gregem efficiunt, sub uno duce, & pastore Christo. Si vero de populo separatim loqui volumus, & de ejus in hac ecclesia auctoritate, ea quidem ejusmodi est, non ut ipse aliquid statuatur, jubeatur, aut vetetur, ut in populari statu fieri, solet, sed prorsus ut iussis eorum obtemperet, qui ad ipsum pascendum, tamquam pastores ad gregem, verbis domini sunt missi. Atqui hi sunt, qui corpus ipsum concilii generalis, in quo de salute totius gregis consulitur, efficiunt.

QVÆSTIO SEXTA.

An, si penes rectores, & pastores populi Dei jus omne statuendi, vetandi, & iubendi in omnibus conciliis erit, populi autem dumtaxat parendi, paucorum dominatum ecclesie statum dicemus, quem Græci ὀλιγαρχίαν appellant, in quo pauci dominantur, multitudine illorum imperio subiecta?

RESPONSIO.

ABSIT. Principes enim gentium dominantur eorum: vos autem non sic, inquit ipse princeps pastorum ad pastores a se delectos. Est vero status ecclesie, unius principis status, quem Græci μοναρχίαν vocant: nec tamen unius hominis imperantis, quales sunt monarchie ab hominibus institutæ, sed unius Dei & hominis, qui est Christus, dominus omnium nostrum, quem Deus

NNnnn iij patet

Ofert.
Sal 138.
Rom. 4.

Num. 20.
Par. 19.
Sal. 21.
1. Cor. 14.

Rom. 1.
2. Thess. 3.

Hebr. 13.

Math. 18.

Math. 10.

pater posuit caput super omnem ecclesiam, in qua ipse rectores & pastores posuit, qui eam regerent, & pascerent nomine eius, non suo ipsorum, ut in oligarchia humana sit, atque etiam in regio statu, horum autem conventus in unum certum locum consultandi causa pro re populi Dei, & totius ecclesie, concilium generale dicitur.

QVÆSTIO SEPTIMA.

Cur generale dicitur, si non omnibus, qui sunt ex populo Dei, conferendi consilia, & dicendi sententiarum locus patet?

RESPONSIO.

PATET quidem locus omnibus, & singulis exponendi, si quid vel sibi, vel ecclesie opus esse censcant, sed decernendi non omnibus pater: verum iis tantum, quibus rectionem animarum ipse unicuique pastor & rector dedit. Ideo vocatur generale, quia non solum legitime & in Spiritu sancto congregatum, universam repræsentat ecclesiam, verum etiam, quia non de rebus unius populi aut nationis in illo agitur, sedus, quæ ad omnium salutem pertinent, quicumque Christi fidem per universum orbem sparsi profiteantur: utcumque locis & imperiis sint divisi: atque ideo a Græcis ejusdem conventus *οικουμένη συνήλιον* appellatur, quasi dicas, orbis terræ concilium, in quo per pastores suos, qui per orbem terræ sunt sparsi, populos, & nationes, fidem suam profertentes, aliquo modo convenire dicere possumus. C

QVÆSTIO OCTAVA.

Quando primitivè fieri cepta sunt concilia generalia?

RESPONSIO.

Ex quo tempore Spiritus sanctus super omnem carnem effusus est, & gentibus ostium fidei apertum, idque perfectum, quod Iohel futurum prædixerat, tunc scilicet, cum Christus ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, deditque dona hominibus per Spiritum sanctum.

QVÆSTIO NONA.

Quid appellas effusionem Spiritus sancti? an non etiam super populum Indæorum ante Christi adventum effusus est Spiritus sanctus? an non eorum concilia, que tum ad universum populum Dei pertinebant, qui etiam ecclesia appellabatur, cuius nominis honorem illa sola natio ante Christi adventum obtinebat, generalia dici possunt?

RESPONSIO.

MINIME sane, idque ob hanc causam, quia nondum facta erat effusio Spiritus sancti, quam tum fieri intelligo, non cum se impertit per gratiam alicui populo, sed cum adeo plene effundit, ut nihil, quod ad sanctificationem illius populi peragendum pertineat, in occulto ecclesie relinquat. Ante Christum enim omnia fere, quæ ad sanctificationem pertinebant, sub velamine legis latebant: quæ umbra erat futurorum: in Christi vero morte, scisso velamine templi, simul etiam umbra legis sublata est, & via sanctorum, fidei doctrina propalata, facta est perfecta sanctificatio, omniaque promissa Dei ad populum per universum orbem sparsam, quæ prius latebant, illustrata sunt, atque expleta: itaque dicere possumus, tum demum Spiritum sanctum effusum esse, cum omnia sua consilia de populi fa-

lute Deus per Spiritum suum ecclesie revelavit: sicut inquit apostolus in ea oratione, quam ad presbyteros ecclesie Ephesine, ab illis discessurus, habuit: *Omne Dei consilium notum feci vobis.* Añ. 10. Et, ad Corinthios scribens, gratulatur, ita eos repletos esse omni scientia, ut nihil eis desit expectantibus revelationem Iesu Christi. Iudæis autem multa defuerunt, revelanda postea per Spiritum. Quin etiam apostolos ipsos multo ante ascensum Christi latere, quæ eis per Spiritum sanctum aperienda erant, quem Christus, postquam ascendit in cælum, misit, abundeque in eos effudit: per quem plene Dei voluntatem de suo populo per orbem sparsa cognoverunt, quomodo is scilicet, in omnibus ad honorem Dei, & propriam sanctificationem regi deberet, ideo tum primum ceperunt concilia generalia fieri, quæ non solum præsentia Spiritus, qui ne veteri quidem populo absuit, sed ejusdem quoque effusio super omnem carnem fecit, ante vero hoc tempus, quia Spiritus Dei sanctificans, in uno populo coarctabatur, ac ne in illum quidem suam vim satis effundens, ideo illorum conventus minime concilia generalia dici potuerunt: nec vero ille populus proprie ecclesie nomen obtineret, sed potius synagoga. Apud gentes etiam quia suo ille spiritu se regebat prius humano, nullum concilium generale dici potest coactum fuisse, etsi olim in unum locum universum hominum genus convenisse scriptura tradat.

QVÆSTIO DECIMA.

An unquam convenit, universam hominum gentem in unum locum ad concilium vocatam? an locus tantæ multitudinis capax? an modus inveniebatur, quo vocari omnes possent?

RESPONSIO.

SIC profus: convenerunt enim in campum in terra Sennar, tum quidem satis capaceam universi generis, quod nondum se in tantam multitudinem profuderat, quantam posterior ætas vidit. Vocati autem sunt ab ipsis inter se, cum dixit alter alteri, unusquisque proximo suo: Venite, faciamus nobis civitatem, & turtim, cuius culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in terras. Hoc enim fuit decretum illius concilii quod Deus una cum ipso concilio dissipavit, confundens linguas, & dividens eos in universam terram: quamquam Deus quidem tum opus eorum magis dissipavit, quam concilium, licet enim propter confusionem linguarum ab opere destiterint: illius tamen concilii decretum in animis hominum ante effusionem Spiritus sancti nunquam est abrogatum, quod enim tum dicebat unusquisque proximo suo: *Venite celebremus nomen nostrum,* &c. hoc unusquisque adhuc ex Spiritu sancto non renatus, & sibi ipse, & aliis dicit in omnibus conciliis, nactusque huius decreti observandi facultatem nunquam id quidem non exequitur. Est enim decretum universi generis humani, ex quo nata sunt omnia mundi regna: quibus regnum Christi se opponit, eaque evertit: atque ob hanc causam infructa sunt concilia generalia ecclesie Christi, ut hæc ipsa gentium concilia disturbentur: quod quidem effici non potest, nisi per Spiritum sanctum: itaque ex more loquendi ecclesie Christi constat, non satis esse, quo fiat concilium generale, ut omnes simul gentes in unum locum conveniant, sed necesse esse, ut Spiritu sancto vocantur

Ephes. 1.

Iohel. 2.
Xphes. 4.

Num. 10.
1. Reg. 17.

Genes. 10.

cantē convenient, ipſoque dictante, atque omnes A
actiones dirigente, conſilia conferant, & ex præ-
ſcripto illius decreta faciant?

QVÆSTIO XI.

Quid eſt, quod more loquenti eccleſia dicimur in
Spiritu ſancto enditum concilium? quove argumen-
to ejuſmodi concilium dignetur?

RESPONSIO.

Hoc quidem maxime, cum in eo cogendo
is, qui ejus rei jus obrinet, ſolum Dei in
Chriſto honorem ſpectat, & ſalutem nox unius.
vel hominis, vel populi, vel nationis, ſed omnium
ſimul, quicumque Chriſti fidem per orbem ut-
cumque diſperſi profiterentur: tale enim concilium
generale, legitimum, atque in Spiritu ſancto in-
dictum eſſe dicimus, quod ſi unius alicujus homi-
nis honor reſpicitur, vel plurium, etiam ſi uni-
verſi generis honor reſpicitur, ut concilium illud
Babylonium reſpexit, vel utilitas, ſi fieri poſſit,
ſecluſio Dei honore, hac in parte eſt concilium
humani ſpiritus, &, quidquid per hunc ſpiritum
ſtatuitur, contrarium eſt decretis conciliorum ge-
neralium eccleſiæ Chriſti, quæ illud in primis ſibi
propoſitum habent, ut impia hujusmodi decreta
abrogent & aboleant.

QVÆSTIO XII.

An ſatis eſt, ut ſiant concilia generalia in Spiritu
ſancto, ſi quovis modo reſpiciantur ad honorem Dei?

RESPONSIO.

MINIME quidem ſatis. Hoc enim quodam
modo fecerunt Iudei in ſuis ſynagogis: reſ-
piciabant enim ad honorem, & voluntatem Dei,
oſtenſam in lege, & in promiſſionibus. Sed nunc
Spiritus ille, qui ſe effuſit ſuper omnem carnem,
& qui præceſt conciliis generalibus, tranſcendit
legem, & reſpicit honorem Dei in Chriſto, &
ſalutem, & ſanctificationem populi, non in legis
littera, ſed in ipſo Chriſto exhibitam, & per Chri-
ſtum in lege promiſſam, & oſtenſam, atque im-
pletam.

QVÆSTIO XIII.

Quid ergo videntur concilia generalia?

RESPONSIO.

IN ſumma quidem tractant ea, quæ pertinent
ad honorem Dei in Chriſto, & ad ſalutem
populi in eodem Chriſto: hæc verò tractant, cum
fidem in ipſum Chriſtum, filium Dei vivi, expli-
cant, & confirmant, cum caritate ordinant: ut
dixit ſponſa: *Ordinavi in me caritatem.* Hæc au-
tem ſatis in genere dicta, ut intelligatur, quid no-
mine conciliorum generalium in eccleſia Chriſti
ſignificetur, quam vim, & quem ſcopum habeant:
quæ omnia tum clarius intelligentur, cum magis
ad ipſa decreta conciliorum explicanda deſcende-
mus, quod tum faciemus, ubi nonnulla, quæ
ad perſonas pertinent eorum, qui præſunt, & in-
terſunt in ejuſmodi conciliis, explicaverimus.

QVÆSTIO XIV.

Quanam ſunt partes Romani pontificis in conciliis
generalibus?

RESPONSIO.

VICARIÆ Chriſti partes, quatenus Chriſti,
principis paſtorum, & epifcopi animarum
noſtrarum, quo nomine cum divus Petrus appel-
lat, perſonam gerit.

QVÆSTIO XV.

Quanam ſunt Chriſti partes, quatenus ejuſmodi
perſonam gerit?

RESPONSIO.

EADEM, quæ Dei patris, paſtoris perſonam,
ſibi ſumentis in medio ovium diſſipatarum, Ezech. 34.
ut inquit Ezechiel propheta.

QVÆSTIO XVI.

Qua tandem ſunt hæc Dei partes?

RESPONSIO.

REMPE illæ, quas propheta exponit his
verbis, cum ait ſub perſona Dei: *Ecce ego* Ibidem 2.
iſſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu
eorum, & ceſſare eos faciam, ut ultra non paſcant
gregem, nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos:
& liberabo gregem meum de ore eorum: & non
erit ultra eis in eſcam: quia hæc dicit dominus
Deus: Ecce ego ipſe requiram oves meas, & viſtabo
eaſ, ſicut viſtat paſtor gregem ſuum in die quando
fuert in medio ovium ſuarum diſſipatarum. Sic
viſtabo oves meas; & liberabo eaſ de omnibus locis,
in quibus diſperſe fuerant in die nubis, & caliginis;
& educam eaſ de populis: & congregabo eaſ de ter-
ris; & inducam eaſ in terram ſuam; & paſcam eaſ
in montibus Iſrael, in rivis, & in cunctis ſedibus
terra: in paſcuis uberrimis paſcam eaſ, & in mon-
tibus excelſis Iſrael erunt paſcua earum: ibi re-
quieſcent in herbis virentibus, & in paſcuis pingui-
bus paſcentur ſuper montes Iſrael. Ego paſcam oves
meas, & ego eaſ accubare faciam, dicit dominus
Deus: quod perierat, requiram; & quod abjectum
erat, reducam; & quod infirmum fuerat, conſoli-
dabo; & quod pingue & forte, cuſtodiam: & paſcam
illaſ in iudicio, &c.

QVÆSTIO XVII.

Quodnam genus paſcendi intelligit hoc loco
propheta.

RESPONSIO.

DVPLEX genus, alterum, quod pertinet ad
pabulum ſalutare præbendum, & eſt opus
miſericordis paſtoris; alterum, quod verſatur in
D iudicio, & abſolvit, vel condemnat. Ac de prio-
re quidem ſic ait Iſaias: *Miſerator eorum proce-* Iſaias 49.
dit eos, & ad fontes aquarum potabit eos. Hoc autem
genus ſtatim ſequitur accubatio gregis, quam
Deus etiam promittit, cum dicit: *Paſcam oves*
meas, & eaſ accubare faciam.

QVÆSTIO XVIII.

Quo tandem modo hoc fit, & quando?

RESPONSIO.

CVm ſinguli ex grege in ſuum locum & ordi-
nem ducuntur, ut ſignificant verba illa pro-
phætæ in perſona Dei paſtoris prolata: *Qua per-*
ierat, requiram; & quod abjectum erat, reducam;
& quod conſraſtum fuerat, alligabo; & quod in-
firmum erat, conſolidabo; & quod pingue & forte
eſt, cuſtodiam. Hæc enim omnia ſunt opera pa-
ſtoris miſericordis: quæ qui perturbant, non ſtatim
quidem relinquuntur a paſtore, ſed caſtigantur
ad ipſorum ſalutem. Atque hos Deus dicit ſe pa-
ſcere in iudicio.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XIX.

Quid est, pascere in iudicio?

RESPONSIO.

DECLARANT hoc prophetæ verba, quæ sequuntur: Ecce ego iudico inter pecus, & pecus, aræcum, & hircorum. Nonne satis vobis erat, pascina bona depasci? Insuper & reliquis pascuarum conculcastis pedibus vestris; & cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus imbabatis: & oves mea iis, qua conculcata pedibus vestris fuerant, pascabantur: & qua pedes vestri turbaverant, hac bibeant. Propterea hæc dicit dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue, & macilentum, pro eo quod lateribus impingebatis, & cornibus ventilabatis omnia infirma pecora. Salvabo gregem meum; & non eris ultra in rapinam: & quærabo inter pecus, & pecus. Ex his verbis plane intelligitur, quid sit, pascere, non solum in misericordia extra iudicium, sed in iudicio & iustitia, & quomodo id faciat Deus, tamquam iudex castigans, & absolvens eos, qui legitimam & puram gregis pabulum corruerint, vel oves e grege cornibus expulerint; itemque eos, qui ordinem & accubationem gregis turbant. Idemque est, qui pingues salvat, & custodit. Quo pacto vero custodiantur, ostendunt prophetæ verba in persona Dei, cum ait: Et suscipiabo super eos pastorem unum, &c.

QVÆSTIO XX.

Quando Deus has partes pastoris egit?

RESPONSIO.

Tertio maxime quidem, cum Christum, germanum David, unicam pastorem dedit, qui has omnes partes egit.

QVÆSTIO XXI.

Quando Christus has egit partes in pascendo grege? Quando se pastorem illum unum a Deo patre datum ad salutem gregis ostendit?

RESPONSIO.

Matth. 3. **A**B eo tempore, quo Deus pater præcursoris Ioannis iudicio eum universo populo patefecit, cum testimonium Ioannis sua voce confirmavit, dicens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacuit: ipsum audite.* Tunc enim Christus cepit oves Dei verbo, & exemplo pascere: in quo perseveravit, dum mansit in terris evangelizans regnum Dei, & operibus verbo consentientibus se verum pastorem a Deo missum ostendens, quod etiam magis in morte pro gregis salute suscepta comprobavit. maxime vero post mortem, missio cælitus suo & patris Spiritu ad suggerenda & confirmanda omnia, quæcumque in vita docuerat: in quo se verum, & æternum pontificem, ac pastorem esse, omnibus, qui ex grege Dei sunt declaravit. Instituit autem exercere pastoris officium ad exemplum Dei pastoris, propositum ab Ezechiele propheta, cum malos pastores ab officio rejecit: cum eiecit e templo vendentes, & eementes: cum, *Va illis*, dixit, *quis clavem scientiæ habentes, nec ipsi intrabunt, nec alios sinebant intrare*: cum omnes, qui ante eum fuerant, fures, & latrones fuisse affirmavit: cum reliquit domum eorum desertam, & ex omnibus desertis, in quibus erant oves dispersæ, eas reduxit: cum claudos, cæcos, mutos, ambulantes, videre, &

Matth. 11.

Lucæ 11.

Ioan. 10.

Matth. 23.

Idem 11.

Lucæ 7.

Aloqui fecit: sic enim, quod contrafactum erat, consolidavit: cum denique verba vitæ illis dedit: id quod testatur se fecisse in sua ad patrem oratione paulo ante mortem, quam ut pastorem, & plane divinum pastorem decessit, pro ovium vita subire voluit. Sic vero patrem alloquitur, quasi rationem reddens eorum, quæ pro officio pastoris in vita gesserit: *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos.* **I**oan. 17. *Cum essem cum eis in mundo, ego servabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodi vi, & nemo ex illis perit, nisi filius perditionis. Et iterum: nunc cognoverunt, quia omnia, qua mihi dedisti, abs te sunt: quia verba, qua dedisti mihi, dedi eis.* **B** *& ipsi acceperunt ea, & cognoverunt vere, quia a te exiit. Pavit autem eos in misericordia: quem admodum ipse testatur se non venisse in mundum, ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum, qui hominum fumigans non extinxit, nec arundinem quassatam contregit. Accubare item fecit gregem, cum federe illos fecit, ut ait Isaias, in pulcritudine pacis, cum pacem suam illis dedit, quam mundus dare non potest: cum Spiritum paraclatum dedit cum, ut mansiones distribueret, quas dicit multas esse in domo patris sui, ut servaretur ordo in ecclesia sua, non omnibus eadem dona tribuit, nec eadem munera commisit, sed quosdam posuit in ecclesia, primum apostolos, secundum prophetas, tertio doctores, deinde viros, exinde gratias orationum, opitulaciones, gubernaciones, genera linguarum, sermones, interpretationes. Præstitit autem Christus, quæ ad officium pastoris pertinent, cum gregem saluti cibo pastum accubare fecit. Id quod secundo loco Ezechiel Deo, pastoris munere surgenti, tribuit. Pavit vero in iudicio, quod tertio loco propheta commemorat, cum non solum in sua ipsius persona ligandi, & solvendi potestatem exercuit, sed eandem etiam ecclesiæ suæ ministris dedit.*

Idem 3.

Matth. 12.

Matth. 42.

Isai. 32.

an 20.

Idem 14.

Idem 2.

Isai. 14.

Ephes. 4.

Lucæ 2.

Matth. 16.

QVÆSTIO XXII.

An pastoris munus, gregem in iudicio pascens, significari intelligit, & contineri in potestate solvendi, & ligandi?

RESPONSIO.

Sic prorsus. Qui enim solvit, & ligat, is iudicium quoddam exercet: perinde enim facit, ac si absolvetet, vel condemnaret. Dissert autem hoc iudicium, quod in potestate solvendi, & ligandi a Christo data continetur, ab aliis iudicis, quæ hoc idem faciunt, sed ab humana potestate proficiuntur: quod hæc sæpe ad damnum & perniciem ejus, qui absolvitur, vel condemnatur exerceri possunt, & solent: illud vero nunquam ad perniciem, sed semper ad salutem exercetur. *Non eam*, inquit apostolus, *habemus potestatem ad destructionem, sed ad edificationem.* **E** Christusque hanc ipsam potestatem exercens dixit, se non venisse, ut iudicaret mundum, sed ut salvaretur mundus per ipsum. *Nos enim venit ut mactaret, & perderet; sed ut mactatum resuscitaret, & perditum reciperet.* Ac licet genus iudicii id esse intelligatur, quod potestate solvendi & ligandi significatur: tamen, qui hac potestate utitur, non dicitur iudicare tantum, sed pascendo iudicare, & iudicando pascere: quia omnia semper, quantum in ipsis iudicibus est, ad eorum salutem cedunt, in quos iudicia exercantur, ut exemplum Corinthii fornicatoris, a Paulo

1. Cor. 5.

Paulo

1. Tim. 1.

2. Cor. 13.

Paulo apostolo satanæ traditi, perspicue declarat: quem ideo scribit apostolus a se traditum satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fieret. Sic Alexandrum ætariū dicit a se traditum satanæ, ut disceret non blasphemare. In summa de sua potestate scribit, se nihil posse contra veritatem. Hæc vero potestas est diuina & maxima potestas, quæ non conceditur omnibus passim, qui a Deo potestatem sibi datam habent, sed de iis tantum, qui in fide mysterium suum exercent. Ceteris enim permittitur, ut multa contra veritatem agant, & suam potestatem ad perniciem aliorum conuertant. Ad hanc autem corrigendam, & tandem abolendam, Deus Filium suum cum potestate Patris, & veri pastoris ad salutem hominum misit. Atque hoc sane modo, quod tertio loco per prophetam Ezechielem in munere pastoris a Deo mittendi est promissum, Christus per ministros suos perpetuo implet: cum id primum quidem esse per se impleverit: tum vero demum omnes partes implevit promissionum Dei de pastore uno ad custodiam gregis mittendo, cum se ipsum suscitavit pastorem unum. Hoc enim ultimo loco in promissis Dei de suo pastoralis officio apud eundem prophetam exponitur, estque illud, sine quo reliqua promissa locum non habent. Cum vero Christus hoc implevit, tunc se in eo verum Deum, & verum hominem ostendit, in quo Deus, quæcumque ad boni pastoris officium pertinerent, impleverat.

QVÆSTIO XXIII.

An, si Christum omnes partes unice illius pastoris ad salutem sui gregis, a Deo promissi, in se implese dicamus, & perpetuo adhuc implere, cum se pontifex, & pastor in æternum factus, simul etiam dicere licebit, eum vicaria hominis persona in gubernanda ecclesia sua uti? Nec enim hoc recte dici videtur: quando quidem vicaria persona in officis, & muneribus substituitur, cum absint illi, quorum propria est eorum munera procuratio, non cum adsint, sicut Christus semper adest gregi suo, quemadmodum se assuturum ipse promissit his verbis: Ecce enim ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.

RESPONSIO.

AD EST quidem semper gregi suo Christus, sed spirituali, non corporali, visibilique præsentia. Grex vero Dei, ut inquit Ezechiel, homines sumus. Homines autem, qui & spiritu, & corpore constant, indigent non solum præsentia pastoris, qui eos regat in spiritu, sed qui etiam gubernet in exterioribus officiis, ac muneribus, quæ per hominem corporis ministerio obiri possunt, & debent.

Itaque Christus cum corporis sui præsentia, quod ad gubernandi gregis rationem atinet, nobis subitaxit in cælum ascendens, instituit qui pastoris officium ejus loco, corpus ipse gerens, ad utilitatem sui gregis exerceret: non quod ille non possit omnia in spiritu, & per spiritum solum efficere, quemadmodum etiam efficit: per Christi enim Spiritum semper omnia perficiuntur, quæcumque in vicaria illius potestate salutariter aguntur: sed quia sic est diuina voluntas, & talis nostra natura, quæ indiget visibilibus, & corporeis rebus, ut per hæc ad invisibilia trahatur. Tantaque est Dei bonitas, ut scimbecillitate naturæ nostræ conformare ve-

Concil. general. Tom. XIV.

A lit, quam usque ad mortem portavit, ut omnia sanctificaret. Ideo, quemadmodum in fundanda ecclesia, licet solo nos spiritu salvare possit sine infirmitatis nostræ assumptione, corpus tamen assumere voluit, ut corpus sanctificaret. sic, licet ecclesiam, tanquam corpus, & sponsam suam, per spiritum solum regere, & sanctificare possit, & sanctificet, tamen visibilia sacramenta, tanquam instrumenta spiritus, & vasa, instituit, per quæ homines sanctificationem acciperent: &, quamvis in iis etiam, quæ ad ministerium sacramentorum pertinent, per se ipsum vel per angelos suos, qui sunt administratori spiritus, omnia perficere possit, tamen ministerio hominum uti voluit.

B Ut ergo in ceteris facit, quæ pertinent ad fundationem, vel ministerium singulorum in ecclesia, sic etiam in eo munere, quo cura omnium geritur, quod erat, atque est ipsius Christi proprium, tanquam capitis omnium. Et si enim per se in spiritu omnia supplere possit, atque etiam quod ad vim & virtutem conferendam atinet, suppleat: tamen, qui ejus loco tanquam pastor pastorum esset, unum aliquem esse voluit. Atque hunc quidem ab eo institutum fuisse Petrum intelligimus, qui curam universalis ecclesiæ haberet, vicæque ipsius in terris gereret, & post Petrum deinceps, qui Petri sedem tenuerunt, ac Mat. 21. teneant. Hoc vero minus mirum, & magis consentaneum consilio Dei Patris, & Christi, qui gubernat ecclesiam, videbitur, si, quod nunc ipse Spiritus consilium in ortu Christi fuerit, considerauerimus.

In eo enim cum nullum humanum opus, nullum viri munus extaret, quod totum erat Spiritus sancti opus, ac minus: tamen, ut homo apud homines locum viri teneret & viri appellationem haberet, Spiritus Dei consilium fuisse in Iosephi persona videmus, qui & vir Mariae, & Christi pater est dictus. Si ergo in gubernatione ecclesiæ, ubi opus & Dei & hominis simul extat, dicamus ab ipso Christo institutum fuisse, ut quod hominis est, per hominem gubernetur: quid magis consentaneum spiritui ejus dicere possumus? Talis vero fuit Petrus ecclesiæ, qualis Ioseph

D Mariæ: vel potius talis Petrus sponsæ Christi, quæ est ecclesia, qualis Ioannes matri Christi. Ut enim hæc Christus mortens in cruce Ioanni commendavit, & quasi testamento, ejus custodiam reliquit: sic quidem post resurrectionem a mortuis, cum corporis sui præsentiam hominibus esset subtrahurus, Petro, quasi sub forma verborum testamenti, ecclesiæ suæ custodiam commendavit, cum diceret: *Petre si me amas plus his, pascere oves meas.* Hæc vero ita se habere, cum multa scripturæ loca, tum vero, optima ipsius scripturæ interpretes, Dei providentia in eventu & successu rerum sese ostendens, maxime cõfirmat.

QVÆSTIO XXIV.

Quibus tandem scripturæ verbis, vel argumentis, ostendi potest, Christum vicarias suas partes Petro dedisse?

RESPONSIO.

PLURIMIS quidem nos vero, qui, quantum possumus, brevitati nunc studemus, & ut, quam minimam fieri possit, ab eo, quod primum nobis proposuimus, discedamus, quod erat, ut notas potius rerum, quam explicatiorem doctrinam aliquam, scriberemus, tribus illis lo-

OOOOO cis

cis contenti erimus, in quibus unici pastoris am-
marum nostrarum Christi, Dei, & hominis, tres
partes expressas, omnemque uni Petro commen-
datis agnoscimus.

QUESTIO XXV.

Quenam sunt tres illa partes?

RESPONSIO.

P R I M A quidem, ut, quorum pastor futurus esset, eorum simul esset pater. Talis enim pastor fuit Christus, primum scilicet pater, deinde pastor. Qualis vero pater fuerit Christus, declarat Isaias, multa enumerans honoris ejus nomina: Patrem illum vocat futuri sæculi: quod videlicet principium, & generator futurus esset illorum, quos heredes regni cælestis fore divina providentia instituerat. Similem honorem & potestatem Christus Petro dedit, cum eum principium fecit novi & cælestis populi: de quo dicit propheta in persona Dei, & Christi: *Formabo tibi populum, qui laudem annuntiet.* Principium vero rum fecit novi populi, & quasi patrem creavit, cum ei dixit: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam.* Dixit enim Christus Simoni Bar-Ionæ: *Tu es Petrus, atque hic statim factus est Petrus, & prima petra in fundamento ecclesiæ posita, super quam ecclesiæ ædificaretur. Ædificatio autem ecclesiæ nihil aliud est, quam multitudo filiorum ecclesiæ, ejusdem fidei consensu congregata, non confusa, sed ordinata, tamquam civitas quædam sub unius principatus forma. In ædificatione enim forma significatur. Petræ vero nomen materiam significat, non quamvis, sed solidam, & duraturam, super quam quidquid ædificatum sit, etiam contra vim, atque impetum fluminum, & ventorum perdurare possit. Quo nomine significatur, duraturi populi eum futurum patrem: id quod satis declarat verbum promissionis, quod subjungit Christus, ecclesiæ super ædificatæ stabilitatem ostendens. *Et portas inferi non prævalerunt adversus eam, quemadmodum quidem prævaluerunt contra eum, qui principium, & pater terrenæ generationis fuit: qui cum non ex petra, sed e luto factus esset, ne primum quidem impetum ventorum per inferorum portas irruentium sustinere potuit: verum statim cum univetsa sua prole, & generatione cecidit. At non talis Petrus qui ex petra excisus fuit, non ex luto factus: & ideo in petra ipse manens, & in petra primus fundatus populi in omne tempus pacto Christi personam referat, et si satis quidem per se patere potest: clariora tamen erunt omnia, si ut Petrum videmus nomen Petræ in fundamento positæ commune cum Christo habere, ejusque personam referre, ceu patrem futuri sæculi, sic in modo etiam generandi filios futuri sæculi eundem cum Christo ejusdem virtutis participem videamus.**

QUESTIO XXVI.

Quo modo dicitur fundum esse Petrum vicariis Christi paribus in generatione novi populi?

RESPONSIO.

E O quidem modo, quem Christus ipse ostendit iis verbis, quæ ei dixit, cum illum primam petram faceret, super quam ecclesiæ ædificaretur, tamquam multitudinem filiorum ostendens, quorum ipse Pater futurus esset, ni virtute

non sua, sed primæ petræ, quæ excisa est de monte sine manibus, & patris futuri sæculi. Hæc vero sunt Christi verba ad illum: *Er tibi dabo claves regni cælorum: & quidquid solveris super terram, erit solutum & in cælis: & quidquid ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis.* Quæ omnia pertinent ad facultatem, & modum generandi novos filios, qui regni cælorum cives, heredes essent futuri. Per potestatem enim solvendi, & ligandi hoc fit. *Qua* nimirum potestate fretus Paulus apostolus, ad Corinthios scribit: *Etsi multos pedagogos habetis, tamen non multos patres. Ego enim per euangelium vos genui.* Verum ante cum Petrus & genitus ipse est. Er alios genuit, tamquam prima petra factus, & pater universi generis hominum, qui in nova generatione numeratur. Licet enim Paulus scribat, sibi creditum fuisse euangelium præputii, sicut Petrus circumcissionis: *Qui enim, inquit, operatus est Petro in apostolatum circumcissionis, operatus est mihi inter gentes: tamen non Paulus primus genuit gentes in verbo, sed ante cum Petrus, ut verba ipsius Petri restantur in Actis, cum ait: Viri fratres, scitis, quia elegit Deus a temporibus antiquis per os meum audire gentes verbum Dei.* Primas ergo partes suas Petro Christum dedisse, ut esset loco primæ Petræ in ipso Christo positæ, qui est solida petra, & fundamentum cælestis ædificii, eidemque virtutem etiam dedisse, ut pater esset futuræ cælestis sobolis, ex his satis constare potest.

QUESTIO XXVII.

Quenam sunt secunda partes patris, & pastoris?

RESPONSIO.

V T filios, & gregem conservet, eosque a malo tucatur: quas in oratione sua ad patrem Christus ostendit se implevisse, cum ait: *Ego servavi eos in nomine tuo: quos dedisti mihi, ego custodivi, & nemo ex illis perivi, nisi filius perditionis.* Hanc vero potestatem Petro, tamquam suo vicario, se dedisse significavit, tunc cum præsentibus etiam ceteris apostolis, de eo loquens, quod omnibus usu venturum esset, ut a satana tamquam triticum cribrarentur, unum tamen Petrum appellans dixit: *Simon, ecce satan expetivit, ut vos cribraret, tamquam triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Tu vero conversus, aliquando confirma fratres tuos.* Quibus verbis aperte Christus ostendit, ut superioribus verbis patrem eum fecerat, ita nunc eundem a se tutorem, & defensorem factum esse.

QUESTIO XXVIII.

Quenam sunt tertia partes patris, & pastoris?

RESPONSIO.

V T in lucem jam jam editos, & a malo defensos, bono etiam augeat, salutarique cibo pascat. Has item partes Christum Petro dedisse, vel maxime ex eo liquet, quod Christus Paulo ante suum ad cælum ascensum dixit, cum jam corporis sui præsentiam gregi suo subtrahitur esset, atque opportunissimum videretur de persona vicarii sententiam suam aperitis verbis declarare. Nam rum quidem, ut apud Ioannem est scriptum, cum simul adessent ceteri apostoli, & discipuli, quasi Petrum e medio illorum

illorum sevocans, accepta ab eo confessione amoris, sic ipsum est allocutus: *Si me amas plus his, pasce agnos meos*: nec vero semel hoc dixit, sed ter, eadem confessione reddita, per hunc amorem, tamquam si testamento heredem sui pastoralis officii relinqueret, obtestatus est, & dixit: *Si me amas, pasce agnos meos*: & quasi non satis apertis verbis universum gregem ipso Petro commendasset quod ei tantum agnos commendasset, qui juniores essent, adjungit, *pasce oves meas*. Licet autem hæc, quæ Petro dicuntur, ad ceteros etiam pastores omnes pertineant, tamen voluisse Christum hæc omnia in eo uno, & tamquam in vicario capite, conspicua esse, ut per eum in reliquos derivarentur, primum quidem ostendit adoptio nominis, qua primo loco utuntur, qui heredes, & successores eligunt. Christus enim Cephæ nomen, quod interpretatur petrus, Simoni prius vocato imposuit. Petrus autem nomen ipsi Christo in divinis literis tribui constat: deinde, quæ huic nomini auctoritas est conjuncta, ea utendi facultatem illi dedit, cum fratres ejus fidei confirmandos commendavit, ut eos ab infideli satana tutaretur: Cum oves præterea, & agnos universum suum gregem ejusdem fidei, & amori tradidit, ut liberatum ab infideli inimico bono & salutari cibo pasceret. Hæc vero apud eos, qui numium contentiosi non sint, satis esse possunt, quæ vicarias Christi partes in terris Petro in universum gregem ab ipso Christo datas declarant, præsertim cum etiam rerum experientia post Christi ad cælum ascensum ostenderit, hanc Petrum vicariam illius potestatem cum in conciliis, tum in universum ipsum gregem exercuisse.

QUESTIO XXIX.

An ullum generale concilium, Petro adhuc vivo est celebratum?

RESPONSIO.

ET maximum quidem, in quo has tres simul, patris, tutoris, & pastoris, partes Petrum, Christi personam gerentem, exercuisse constat.

QUESTIO XXX.

An non temporibus Constantini primum coepta esse concilia generalia, historia omnes prodiderunt, quorum primum tradunt fuisse Nicanum?

RESPONSIO.

TRADUNT quidem Nicanum fuisse omnium primum, quia reges, & populi de quibus propheta acerbe conqueritur: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astituerunt reges terra, & principes convenerunt in unum adversus dominum, & adversus Christum ejus*: tum primum, relicto hoc concilio, quod erat concilium malignantium, libenter se eodem ostendentem prophetæ verba, quibus eos eodem loco sic admonet: *Et nunc reges intelligite: erudimini, qui judicatis terram: servite domino in timore, & exultate ei cum tremore: osculamini filium, ne quando irascatur dominus, & pereatis de via justa*. Quia ergo Constantinus primus non solum hanc disciplinam apprehendit, ut oscularetur Filium, & serviret Deo in timore & exultatione, sed in oculis omnium gentium concilium coegit pro gloria Filii contra eos, qui conspicerant adversus

Concil. general. Tom. XIV.

A dominum, & adversus Christum ejus: secumque populos, & nationes, quæ tandem domino annuntiarent, primus adduxit: ideo hoc concilium, cui interfuit ipse imperator, primum in oculis omnium gentium, & maxime generale visum est. Sed non a Constantini temporibus concilia generalia coepta sunt, verum jam inde ab eo tempore, quo, ut supra diximus, Spiritus Dei non super unam gentem, sed super omnem carnem se effudit, statim post effusionem sanguinis Christi, qui non pro unius populi, aut nationis, sed pro totius mundi peccatis est mortuus. Quare, simul atque conjunctio facta est in una fide gentium, & Iudæorum, qui tamquam duo populi universum mundum complectebantur, illud concilium, in quo primum, de utroqueque salute actum fuit, coactis in unum locum eorum pastoribus, concilium primum generale fuisse, merito dicimus. Tale autem fuit concilium Hierosolymitanum, in quo Petrus vicarias Christi pastoris partes, quas supra commemoravimus, omnes se peregrisse, & verbis, & factis ostendit.

QUESTIO XXI.

Quo tandem modo?

RESPONSIO.

DIXIMVS, tres præcipuas Dei pastoris partes Christum erga suos, dum in terris verfaretur, egisse: primas, ut eos quasi pater produceret: secundas, ut in lucem editos a malo tueretur, atque servaret: tertias, ut bono & salutari cibo aleret. Has item omnes partes a Petro, Christi vicario, impletas fuisse, ex iis, quæ ipse in hoc concilio dixit, facile colligimus: cuius hæc sunt verba in actis apostolorum: *Viri fratres, vos scitis, quia ab antiquis diebus Deus*

Act. 15.

DIXIMVS, tres præcipuas Dei pastoris partes Christum erga suos, dum in terris verfaretur, egisse: primas, ut eos quasi pater produceret: secundas, ut in lucem editos a malo tueretur, atque servaret: tertias, ut bono & salutari cibo aleret. Has item omnes partes a Petro, Christi vicario, impletas fuisse, ex iis, quæ ipse in hoc concilio dixit, facile colligimus: cuius hæc sunt verba in actis apostolorum: *Viri fratres, vos scitis, quia ab antiquis diebus Deus in vobis elegit, per os meum audire gentes verbum evangelii, & credere*. Hinc apparet, quo modo primas partes, ac primum illud munus patris & pastoris impleverit, quod ante ei promiserat Christus, cum diceret: *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam*. Per os enim ejus elegit Deus gentes audire verbum fidei, per quod in Christo regenerarentur. Id quod magis etiam explicat, cum adjungit: *Et, qui novit corda, Deus testimonium perhibuit, dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis: & nihil discrevit inter nos, & illos, fide purificans corda eorum*. Quæ de re ait Iacobus apostolus: *Voluntarie enim nos genuit verbo veritatis, ut simus in unum aliquod creaturae ejus*. Et Paulus: *sacramentum illud, per quod in Christo renascimur, vocat lavacrum regenerationis, ubi inquit: Cum autem benignitas, & humanitas apparuit salvatoris nostri Dei, non ex operibus iustitia, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, ac renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum, salvatorem nostrum, ut, justificati gratia, ipsius heredes simus secundum spem vitæ æternæ*. Hic vero totus explicatur regenerationis modus, quem Petrus in suo verbi ministerio primum expressit.

Luc. 17.

Tit. 3.

Luc. 22.

Secundæ erant partes, ut constimaret, ac tueretur fratres, & filios, quos satanas expetiverat, cribrare, & jam inceperat, non quidem cribrare, ut purgaret, (hoc enim fecit Petrus) sed ut triticum, cum palea admixtum, cribrando, ac ventilando perderet. Legem enim cum verbo evangelii admisit, tamquam paleas cum tritico.

○ ○ ○ ○ ○ ij quæ

quæ quasi in cribro simul posita separat, ac purgat A
 Petrus, cum ait: *Nunc autem quid tentatis Deum
 imponere iugum super cervices discipulorum, quod
 neque nos, neque patres nostri portare potuimus?*
 Et sic oves defendit a noxio fatanæ pabulo.

Tertias vero partes explicat, salutem illis
 proponens pabulum, & in optima eas pascua
 deducens, cum rejectis ceremoniis, quæ legis
 palca erat, ait: *Per gratiam domini nostri Iesu
 Christi credimus salvari, quemadmodum & illi.*
 In hæc igitur fidei, pet quam salvamur, ex-
 plicatione agnos simul, qui ex gentibus erant,
 & oves Israël conjunxit, & salutari cibo utrof-
 que pavit: quæ dum faceret, patris simul, &
 pastoris partes egit: quæ sunt vicariæ partes, B
 quas a Christo acceperat.

QUESTIO XXXII.

*An hoc concilium generale dici potest, in quo
 una tantum Indæorum natio interfuit, nulli autem
 ex gentibus? nec enim legimus, huic concilio inter-
 fuisse quemquam alium, præter apostolos, & senio-
 res, qui erant Hierosolymis: qui omnes ex Indæo-
 rum, natione fuerunt.*

RESPONSIO.

A T vero, cum legatos ecclesiæ gentium
 interfuisse constat (tales enim fuerunt
 Paulus & Barnabas, qui ab ecclesiis gentium
 ad apostolos, & seniores Hierosolymam missi
 erant) cum etiam ipsi apostoli essent, quos
 Christus principes pastores in omnes terras
 constituerat, sic eos dimittere, Itæ, & præ-
 dicare euangelium omni creaturæ, cum ad com-
 ponendas controversias illas, quæ de fide & lege
 exortæ fuerant, concilium illud coactum esset,
 eaque in eo tractarentur, quæ ad universæ ec-
 clesiæ pacem pertinerent: cum denique manus
 decidendi omnes controversias ille obtineret,
 cui vicarias suas partes in universum gregem
 Christus dederat: merito generale hoc concilium
 dici potest, & primum: quia in hoc primum
 consultandi causa de iis, quæ ad universum
 corpus ecclesiæ pertinerent, principes ec-
 clesiæ pastores conveniunt.

QUESTIO XXXIII.

*An hoc concilium, ut tempore, sic etiam au-
 thoritate primum fuit, & dignitate?*

RESPONSIO.

F VIT sane, idque duplici de causa: primum
 quidem propter dignitatem eorum, qui
 interfuerunt, qui iidem fuere, quorum beati
 oculi viderunt, & antes audierunt, quæ multi
 reges, & prophetae, cum id maxime desidera-
 rent, non viderant, nec audierant. Audierunt
 vero, & viderunt in verbis, & in perfectissimo
 exemplo unici illius pastoris, ad salutem om-
 nium gentium promissi, omnia, quæ ad regendum
 gregem Dei pertinebant, a quo & manda-
 tarum, ut ejus exemplum in pascendo sequerentur,
 & virtutem ex alto, ut sequi possint, acceperant.
 Auctoritate ergo præfuit omnibus hoc concilium
 propter dignitatem personarum, quæ illi hanc
 dignitatem attulerunt, ut esset quasi typus,
 & forma omnium conciliorum, quo scilicet
 respicientes qui deinceps concilia celebraturi
 essent, omnia, quæ vel ad eos aliquo modo
 pertinerent, qui conciliis præesse, & interesse
 debent, vel etiam ad modum decidendi omnes
 controversias, quæ materiam

concilii celebrandis dare solent, tamquam in
 archetypo, ut rite & ordinate celebrari possent,
 perficerent.

QUESTIO XXXIV.

*Quo pacto tamquam in archetypo, in hoc concilio
 Hierosolymitano cernuntur ea, quæ ad personas
 pertinent eorum, qui in ceteris conciliis interesse
 solent?*

RESPONSIO.

HÆC plane intelligemus, si diligentius
 adverterimus, quænam persona illæ fuerunt,
 quos in hoc concilio interfuisse, & sententias
 dixisse, memoriæ proditum est. Sunt autem in
 quadruplici, ut videtur, genere: quæ tamen
 omnes unum genus efficiunt dispensatorum
 mysteriorum Dei. Primum enim genus
 constituit persona Petri, alterum Pauli & Bar-
 nabæ, tertium Iacobi: quartum vero genus in-
 telligo eos facere, qui generatim nominantur
 seniores.

QUESTIO XXXV.

*An sic omnes persona comprehensæ sunt saltem
 in genere, quæ huic concilio interfuerunt?*

RESPONSIO.

MINIME quidem omnes. Nec enim princi-
 pem personam nominavimus, quæ eadem
 est, quæ virtutem & robur ceteris omnibus dat.
 Illi enim sunt tantum ministri, quos modo diximus:
 qui vero omnibus præest, is principem personam,
 non ministri, agit. Est porro idem, cujus
 nomine concilium vocatur, & cujus nominis au-
 thoritate addita, decreta conciliorum rata habentur.
 Hic sane est Spiritus sanctus, qui idem est
 Spiritus Christi, & Spiritus Dei Patris, cujus
 organa sunt reliqui omnes, qui præfunt in
 concilio, cum rite fiunt.

QUESTIO XXXVI.

*Quo modo inter se distinguuntur cetera perso-
 na, quas in quadruplici genere posuisti, in quibus
 primam numerasti personam Petri? Quid vero
 tandem in persona Petri videmus, quod in reliquis
 non videamus?*

RESPONSIO.

HOC sane primum, quod proprium est ejus
 qui primas partes in concilio tenet, ut finem
 imponat controversiis, easque dirimat, ut con-
 cludat, & auctoritate sua dimittat concilium.
 Quæ omnia ex verbis scripturæ videmus in illo
 concilio Petrum fecisse. Sic enim est scriptum:
*Cum autem magna congregatio fieret. Quæ verba
 significant, magnam primum altercationem de
 iis, quæ decidenda essent, in concilio extitisse:*
 quæ Petrus sic repressit, ut verba quæ sequuntur,
 ostendit: *Surgens autem Petrus dixit ad eos: Viri
 fratres, &c. Quæ cum dicit, sententiam concilii,
 & sententiâ Spiritus Christi primus pronunciat,
 atque concludit. Hoc autem videmus in persona
 Petri, quod in ceteris non videmus. Secundo,
 loco videmus in eodem vicariam potestatem,
 & curam quamdam præcipuam utriusque populi.
 Nam cum ii, qui ex circumcissione erant, iis,
 qui ex gentibus credidissent, ut eadem fides
 communis secum erat, sic quoque idem legis
 onus commune esse vellent, tamquam iudex,
 & pastor utriusque populi, qui jam unus
 esset factus, iugum legis*

At. 5.

fic

fic ab utrisque detrahit, ut ejus sententiæ in hoc A
resistentes magna verborum auctoritate deter-
ruerit, cum eos graviter increpans sic ait: *Quid
sentatis imponere jugum, &c.* Quibus verbis se-
vere Christi vicarium ostendit: qui venit ut ce-
rimonias, grave legis jugum, a suis tolleret, ac
pro eo suum leve & suave eisdem imponeret.
Auctoritatem vero, quam ei Spiritus Christi de-
derat, valuisse in hac causa, illud maxime indi-
cat, quod nemo ausus fuit in concilio se ei op-
ponere, sed, ut est in actis, Petri sententia pro-
nuntiata, *taout omnis multitudo*: cum tamen
constat, in illa multitudine fuisse Phariseos ali-
quos, qui extra concilium pertinacissime contra-
rariam semper sententiam defendissent, & hanc
oppugnassent: verum illi tum auctoritate Petri
commoti, racuerunt: qui vero postea verba fecerunt,
omnes ejus sententiam approbarunt.
Cum autem hæc in Petri persona videmus, om-
nium eorum, qui in Petri cathedra successerant,
partes in conciliis videmus: quæ maxime in hoc
extate debent, ut controversias dirimant, ut gra-
vitatem oneris a populi Dei cervicibus detra-
hant, & ut concilium dimittant, omniaque au-
toritate Petræ fidei, in fundamento ecclesiæ
positæ, faciant. Sed hoc ad modum decidendi
controversias pertinet, de quo post dicemus.
Nunc vero non tam de modo, quam de personis
loquimur, quæ interesse solent in conciliis, quas
omnes iis personis, quæ in Hierosolymitano
concilio interfuerunt, significatas esse diximus,
& tamquam in archetypo concilio designatas,
atque expressas.

QUESTIO XXXVII.

*Quid in Pauli & Barnabæ personis animadver-
simus, qui secundo loco verba fecerunt in illo
concilio?*

RESPONSIO.

In his quidem eorum personam agnoscimus, D
quorum est referre ad concilium de iis, quæ
pacem ecclesiarum turbent: quemadmodum illi
retulerunt de controversiis, quæ fuerant in ec-
clesiis gentium excitatæ per eos, qui erant ex cir-
cumtione, ad quas decidenda concilium est
congregatum. Horum autem oratione videmus
significatum esse officium eorum omnium, qui
pro pace ecclesiarum ad concilium mittuntur:
quorum partes sunt, ut tam opus satanæ, quod
totum in fidei puritate tollenda versatur, quam
opus Dei ad eandem confirmandam exponant,
demonstrentque, quantum fieri possit, ea quæ
ipsi re ipsa de gratia Dei ad confirmandum robur
fidei sunt experti in illis ecclesiis, a quibus sunt
missi: quemadmodum Paulus, & Barnabas mi-
raculis per ipsos edidit fidem, & sententiam Pe-
tri confirmarunt. Huc enim pertinet omnis eo-
rum oratio, ut signis, miraculis, atque operi-
bus confirmet, eam esse Dei voluntatem, &
veritatem inflexibilem, quam Petri fides propo-
suit. Horum autem verbis, per opera confir-
mantibus doctrinam fidei a Petro expositam,
succedit oratio Iacobi, qui eandem confirmat
per scripturas. In Iacobi vero persona signifi-
cari intelligimus personam singulorum episco-
porum, quibus centæ ecclesiæ sunt commen-
datæ, quorum officium in conciliis per ipsam
Iacobi orationem satis etiam significatur.

QUESTIO XXXVIII.

*Quid tandem extat in Iacobi persona, quod ad
episcoporum, qui singulis præsent ecclesiis, perso-
nam, & officium in conciliis declarandum pertineat?*

RESPONSIO.

Hoc primum, ut Petri doctrinam de fide
confirmet, quemadmodum Iacobus fecit:
hoc enim commune omnium, & singulorum
episcoporum esse debet: deinde, si privatæ eor-
um ecclesiæ aliquid vel consuetudine, vel lege
repperint, quod non adverteretur sinceritati
doctrinæ fidei, verum ejusmodi esse videatur,
ut eo sublato, periculum sit, ne caritatis vincu-
lum rumpatur. Hoc quidem ut quisque in sua
ecclesia experitur, sic proponere poterit, quem-
admodum Iacobus fecit: qui cum Hierosoly-
morum esset episcopus, quæ civitas ex gente cir-
cumcisionis tota constabat, licet, quod ad ipsam
veritatem pertinebat, abunde, idque per scri-
pturas, declarasset, per fidem Christi legis ju-
gum ab iis, qui Christi fidem acceperant, excus-
sum fuisse, & in hoc Petri sententiam confir-
masset: tamen, quia videbat, si gentes hæc li-
bertate in omnibus uterentur, ut nulla ab eis ra-
tio veteris Iudæorum consuetudinis haberetur,
quibus cum fide jam conjuncti erant, caritatem
inter eos firmam manere non posse, sed suas po-
tius oves per contempionem moris sui scanda-
lum passuras, hoc ad concilium retulit, ut, quæ
ex antiquis eorum moribus, salva fidei doctrina,
ad retinendam pacem, donec magis adoleferet
fides, observari possent, ea ab utroque populo
observarentur. Quæ in re nec ab ipso Petro, nec
a reliquo concilio repulsum ruit: verum in hæc
sententiam decretum, ipso Spiritu sancto dictan-
te, suffragiis omnium est factum, ut nihil ultra
oneris gentibus imponeretur, nisi ut abstinerent
ab iis, quæ immolantur idolis, a suffocato, &
sanguine, itemque a fornicatione. Hoc vero
onus erat caritatis, non fidei onus: quod quale
sit, & quo pacto hæc distinguantur, postea, ut
spero, explicabimus. Nunc in eo versamur, ut
ex personarum diversitate, quæ jus dicendi sen-
tentias, decernendi, ac judicandi in illo concilio
Hierosolymitano habuerunt, quod archetypum,
exemplumque reliquorum omnium concilio-
rum fuisse intelligimus, scrutemur, ad quos
maxime pertineat in ceteris conciliis eodem
jure uti.

Huc autem querendo pervenimus, ut intel-
ligamus corpus ipsum concilii ex illis constare,
qui curam gregis habent: ut in exemplo Petri,
apostolorum, ac seniorum videbimus, qui in
hoc Hierosolymitano concilio interfuerunt. Li-
cet autem, quod ad munus prædicandi verbi
attinet, par auctoritas, & eadem mandata om-
nibus apostolis a Christo data esse videantur,
cum illis dixit: *Ite in mundum universum, præ-
dicare evangelium omni creature*: tamen in hoc
concilio, in quo Petrus ipsius Christi vices ges-
sit, ceteri apostoli eorum porius personam re-
ferunt, qui in parrem sollicitudinis sunt vocati,
quam eorum, quibus una cum Petro per orbem
prædicandi evangelii cura est commendata. Ta-
les autem posterioribus sæculis agnoscimus fuisse,
& nunc esse, primates, archiepiscopos, episco-
pos, abbates.

Quas vero Petri videmus primas partes fuisse,
ut doctrinam fidei ante omnia explicaret, quæ
explicatio tamquam fundamentum esset ad dis-

solvendas omnes controversias, hęc dicimus esse præcipuas partes Romanorum pontificum, qui in Petri locum succedere, in omnibus conciliis, ut ante omnia, & contra omnes procellas controversiarum, fidei Petri explanationem proponant, atque opponant: ceterorum vero omnium, qui in conciliis interfunt, ut hanc fidem non solum probent, sed omnibus argumentis confirment. Hoc autem fundamentum consensus in una fide jacto, tum quidem, si quæ sint in singularum ecclesiarum moribus, vel antiqua consuetudine, vel lege introducta, quæ etsi non usquequaque undam illam fidei sinceritatem referant, modo tamen ei non repugnent, tum nec se difficilem præbere debet is, qui Petri locum tenet, in assentiendo infirmatari gregis, donec fides magis adolescat: nec tacere debent, qui in singulis ecclesiis præstant, infirmitates gregis sui, sed in concilio proponere. Cujus rei exemplum in Petri, & Jacobi personis, ac sententiis, atque in ipso concilii decreto habemus. Sed hæc magis pertinent ad modum componendi controversias: de quo nunc, quoniam de personis satis dictum videtur, quærendo investigate conabimur.

QUESTIO XL.

Qua ratione & via usi sunt, qui in concilio Hierosolymitano præserunt, ac componendis controversias? Ex illius enim concilii exemplo dixisti modum elici posse omnium dissensionum, quæ ad religionem pertinent, sedandarum.

RESPONSIO.

Hoc quidem facilius intelligemus, si, quo auctore controversiæ in ecclesiam irrepserint antea, ac perpetuo irrepant, dixerimus. Hunc autem Christus ostendit, cum prævidens, cum prædicens zizania, quæ inimicus homo superfeminatarus esset in agro ecclesiæ suæ, tritico prius ab optimo agricola sato, cum ipsum, cui curam ecclesiæ relictus erat, sic alloquitur: *Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribaret sicut triticum. Satana ergo impulsore intelligimus omnes in ecclesiam introduci controversias: quas quidem tollendi modum unum futurum Christus ipse significavit, illum scilicet, cum statim subjicit. Ego autem rogavi pro te (Petrum appellans) ut non deficiat fides tua: & in aliquando conversus confirma fratres tuos.* Vnum hunc modum ostendit Christus dissolvendi omnes controversias, nempe unam illam Petri fidem, oratione sua ad patrem mixam, ac roboratam. Et sane hoc Hierosolymitanum usum in maxima omnium controversia tollenda.

QUESTIO XLI.

Quo pacto per hanc Petri fidem in illo concilio sedata sunt controversia, ut ex eodem, quid in ceteris conciliis fieri debeat, in quibus de componendis controversiis agitur, exemplum capi possit?

RESPONSIO.

Hoc, ut prorsus intelligamus, quemadmodum jam ex Christi verbis auctorem omnis discordiæ, & controversiæ cognovimus, ita, quidnam sit, quod controversas causas faciat inter homines, ex communi hominum sensu investigandum esse. Hoc vero constat inter omnes, qui contendunt: quicumque auctor fuerit contentions, cum semper hanc contendendi causam præ se ferre, quod sibi ab eo, quo-

cum contendit, aliquid sit detractum, in quod vel ad honorem, vel ad commodum ipsius pertineat, vel denique quod ei aliquo modo carum sit, aut jucundum, ob idque contendere, ut sibi satisfiat in eo, quod ita est detractum. Hinc omnium controversiarum cum in religione, tum in rebus civilibus causas, originemque duci, communis vita satis docet. Nam qui religionis causa contendit, is semper aliquid de honore Dei & pietate detractum ab eo, quocum contendit, arguit: qui rerum civilium causa, ob honorem, vel commodum sibi detractum, litem se intendere præ se fert, vel ob utrumque, aut denique ob id, quod quoquo modo carum, gratumve habeat: finem vero contentions apud homines non malignos (cum malignis enim frustra queritur pax) tum fore, cum ea, quæ ablata judicantur, integra restituantur.

Hoc omnium controversiarum fundamentum parafacto ad illam controversiam considerandam revertamur, quæ composita est in concilio Hierosolymitano, ex cujus compositione exemplum reliquas omnes componendi, quæ in ecclesia nascuntur, capi posse diximus. Videamus autem primum ejus originem: quam facile intelligemus, si prius personas eorum cognoverimus, qui ejus excitandæ auctores fuerunt. Simul enim intelligemus, quanam erit controversia.

De us autem, a quibus illa excitata est, ita scriptum est in Actis: *Surrexerunt autem quidam*

de heresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos (populum gentilem intelligentes) qui fidem receperunt: præcipere quoque eis, servare legem Moysis. Quales porro fuerint Pharisæi, divus Paulus in sua ipsius persona

faciens, vitæ suæ præterita rationem reddit in hunc modum: Et quidem vitam meam a juventute noverunt omnes: quoniam secundam exactissimam sectam nostræ religionis vixi Pharisæus. Cur vero exquisitissimam sectam, omnium appellet, in epistola ad Galatas, de se ipso etiam loquens, sic declarat: *Auistis enim conversationem meam aliquando in Iudaismo: quoniam supra modum persequabar ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficerebam in Iudaismo supra multos æquales in genere meo abundantius annuator existens, patrumque mearum traditionum.*

Tales ergo erant apud Iudæos Pharisæi, qui severius observarent paternas traditiones: ex quibus qui conversi fuerant ad fidem, ii, pristinae adhuc sectæ vestigiis insistentes, cum viderent gentes, quæ fidem receperant, legis observatione solutas in populo Dei numerari, hic quidem con-

queri, & contentiones movere cæperunt: ob id vero conquirebantur, quod detrahi in hoc & honori Dei, qui legem dederat, & sibi ipsis putabant, qui se per legem, quod eam exactius alii servarent, cum ceteris gentibus, tum etiam genti suæ præstare existimabant. Hæc fuit illorum querela: quæ quo modo per concilium sublata fuerit, nunc queramus.

Quomodo per concilium Hierosolymitanum de fide, & legis observatione quaestiones sublatae fuerunt?

RESPONSIO.

Vt in summa dicam per verbum fidei, & caritatis. Eodemque modo apud omnes non malignos omnes omnium temporum controversiæ

QUESTIO XLII.

Quomodo per concilium Hierosolymitanum de fide, & legis observatione quaestiones sublatae fuerunt?

RESPONSIO.

Vt in summa dicam per verbum fidei, & caritatis. Eodemque modo apud omnes non malignos omnes omnium temporum controversiæ

QUESTIO XLIII.

Quomodo per concilium Hierosolymitanum de fide, & legis observatione quaestiones sublatae fuerunt?

RESPONSIO.

Vt in summa dicam per verbum fidei, & caritatis. Eodemque modo apud omnes non malignos omnes omnium temporum controversiæ

QUESTIO XLIV.

Quomodo per concilium Hierosolymitanum de fide, & legis observatione quaestiones sublatae fuerunt?

RESPONSIO.

Vt in summa dicam per verbum fidei, & caritatis. Eodemque modo apud omnes non malignos omnes omnium temporum controversiæ

QUESTIO XLV.

Quomodo per concilium Hierosolymitanum de fide, & legis observatione quaestiones sublatae fuerunt?

RESPONSIO.

Vt in summa dicam per verbum fidei, & caritatis. Eodemque modo apud omnes non malignos omnes omnium temporum controversiæ

QUESTIO XLVI.

Quomodo per concilium Hierosolymitanum de fide, & legis observatione quaestiones sublatae fuerunt?

RESPONSIO.

Vt in summa dicam per verbum fidei, & caritatis. Eodemque modo apud omnes non malignos omnes omnium temporum controversiæ

QUESTIO XLVII.

Quomodo per concilium Hierosolymitanum de fide, & legis observatione quaestiones sublatae fuerunt?

RESPONSIO.

troverſæ ſedari poſſunt. Quod ſic erit apertum, A ſuo perverſo loquendi modo præbent : quos non tam perverte quidem, quam impie prædicare fidem exiſtimamus, dum vel parum curare, vel proſus contemnere leges, & majorum inſtituta docent. Nec enim, quam prædicabant apoſtoli, per quam juſtificantur impij, fides ejuſmodi fuit, ſed quæ per caritatem operatur. *Numquid autem, inquit apoſtoli, legem per fidem deſtruimus ? Abſt : ſed ſtatimus.* Quæ ergo legem roborat, quæ lucet, quæ divitem facit hominem in bonis operibus, quæ deſtructa inſtaurat, hanc fidem illam eſſe dicimus, quæ Jeſum Chriſtum redemptorem recipit.

QVÆSTIO XLII.

Quomodo per concilium Hieroſolymitanum de fide, & legis obſervatione quaſtionis ſublata fuerit ?

RESPONSIO.

Nihil proſus, ſi loquamur de iis diſcordiis, quas multo inter ſe homines exercent. Immo contra videmus, Chriſti fidem prædicatam ſemen diſcordiarum cum omni genere hominum, pacem vero cum Deo ſecum afferre.

QVÆSTIO XLIII.

Quid tandem ineſt in natura verbi fidei, quod illud profertenti diſſidium cum omnibus pariat ?

RESPONSIO.

Hoc ſcilicet, quod homini omnia auferat, quæcumque humano iudicio vel honorifica, vel commoda, vel denique quoquo modo grata, aut jucunda eſſe poſſunt. Nec vero ſolum externa bona auferit, cujuſmodi ſunt divitiæ, honores, amici, propinqui, parentes, ſed legem ipſam Dei, atque ipſum tandem hominem a ſe ipſo abſtrahere, ac divellere profertur. Sic enim auctor ipſe fidei palam dixit, cum hominem per fidem ad ſe vocaret : Qui non odio habuerit patrem, & matrem, non eſt me dignus : & qui non reliquerit patrem, & matrem, adhuc autem & animam ſuam, non eſt me dignus. Quæ cum ita ſint, quid mirum, ſi diſcordiarum ſegetem fidei verbum ſecum afferat ? Quid mirum, ſi univerſus orbis contra ſinceræ fidei prædicatores omni tempore conjuret ? Id quod Chriſtus ipſe auctor fidei, cum diſcipulos ſuos, huius doctrinæ magiſtros, in orbem mitteret, illis eventurum prædixit : Et eritis, inquit, odio omnibus hominibus propter nomen meum : nullum excipiens genus hominum. Idemque naturam huius fidei, quam apta eſſet ad diſcordias ſulcandas, magis explicans, dicit de ſe ipſo, qui cum verbo fidei venerat : Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem adverſus patrem ſuum, & filium adverſus matrem ſuam, & nurum adverſus ſocrum ſuam, & inimici hominis, domeſtici ejus.

Vt autem ſummatim dicamus, qui ſummas tantum rerum, & argumentorum attingere, non doctrinam aliquam explicare hoc ſeripto aggreſſi ſumus : hoc proſus ineſſe in natura fidei videmus, ut ab hominibus ſemper exiſtimata ſit ea omnia evertere, quæ præclariffima in rerum natura habentur, ut quæ, quo magis explicata ſit, hoc magis talis exiſtimetur, ſic ut leges etiam cum humanas, cum divinas labefactare, & quaſi naturam hominum, atque omnes bonos mores, & conſuetudines abolere, atque extingueri videatur. Hæc enim omnia objecta ſunt & Chriſto, & diſcipulis ejus, primis verbi fidei ſeminariis : cum tamen nihil horum re vera ſic evertat, ac rollat, ut non omnia cujuſcumque generis fuerint bona propter eam, & per eam amiſſa, vel reſiſta, multo copioſiore menſura reddat, ac reſtituat. Nec enim illos audientes eſſe illo modo cenſemus, qui ſic ſolam fidem prædicant, ut piis caritatis actionibus detrahant : qui ignavis nihil agendi, impigris ad actiones male agendi occaſionem, & licentiam

modo prædicata occaſionem ſcandali ſæpe arripit ab hominibus ſui amantibus, quales magna ex parte omnes ſumus. Hoc vero eſt, quod hæcenus diximus, fidem prædicatam apud homines, eorum ſcilicet culpa, atque malitia, tumultus potius, quam pacem initio gignere, & ob hoc ſolum gignere, quod nemo ſuorum bonorum ſpoliationem libenter audiat, ſed prois omnibus libenter pugnet. Hoc autem primum eſt in officio fidei, ut hominem humanis bonis ſpolieet : quorum loco divina poſtea tradit, & hominem tandem in integrum reſtituit. Sed hanc moram non fert hominis ſui amantis impatiens natura : & ideo ad nomen ſpoliationis clamor ſtatim, & tumultus oritur : ad quem ſedandum una duntaxat relinquitur, nempe prædicatio caritatis, verbo fidei conjuncta : quæ eadem eſt, per quam apoſtoli controverſiam illam magnam de fide, & lege in concilio Hieroſolymitano ſuſtulerunt.

QVÆSTIO XLIV.

Quo tandem modo ſublata fuit illa controverſia ?

RESPONSIO.

Cum Deo redderet, quod Deo debitum ceſſet, & homini, quod homini, id vero per explicationem verbi fidei, & per decretum caritatis eſt factum.

QVÆSTIO XLV.

Quo modo fidei verbum reddit Deo, quod eſt Dei ?

RESPONSIO.

Cum totam ſpem ſalutis in uno Deo patre per unum Jeſum Chriſtum, filium ejus, ponit, id vero Petrus tanta vi orationis facit, explicans ſalutis noſtræ fundamentum, ut interponentes legem in partem ſalutis, tentatores Dei appellet, legemque ipſam onus non ferendum dicat, denique illam doctrinam, quæ hoc doceat, non doctrinam ſalutis, ſed everſionem animarum eſſe concludat. Hoc ergo modo verbum fidei reddit honorem Deo in Chriſto, & per Chriſtum, cum per fidem in Chriſto totum hominem, quaſi holocauſtum, Deo immolat, Deo autem, & hominibus quod debetur, reddit, cum legem a fide removens, eam tradit caritati. Injuriam enim tam Deo, quam hominibus facit, qui legem proſus ſolvit, præſertim cum, lege ſublata, ne commercium quidem homini cum homine, eſſe poſſit, in lege autem ſuam Deus gratiam coram hominibus lucere velit. Majorem vero injuriam facit cum Deo, tum hominibus, qui legi juſtificationem tribuit, cum ſibi huius gloriam Chriſtus ſine lege vindicet : omniſque intolerabile hominibus imponitur, cum lex ſua propria virtute in partem ſalutis cum fide ſe immiſcet, & ideo, ut Dei Patris honori in Chriſto, & hominum ſaluti, & conſolationi, atque imbecillitati

becillitati ad ferendum tantum onus consula-
tur, legis jugum a fide ad caritatem transfertur:
cum caritate vero conjuncta lex jam non jugum
grave, sed suave est. Et sic omnibus, quod de-
betur, facile redditur: omnesque controversiarum
causæ tolluntur, quemadmodum in illo
concilio Hierosolymitano factum videmus: in
quo hoc videmus: cum lex a fide temota caritati
traderetur, tantum abfuisse, ut illa ab iis negli-
geretur, quibus sic est tradita, ut ad minutissima
quæque legis observanda iidem promptos se
ostenderint. Id quod decretum illud communi
omnium consensu factum de abstinendo a suf-
focato, & sanguine, & idolothytis, quæ mini-
ma erant in lege, maxime declarat. Per illud au-
tem, quod ex caritate factum est, decretum, om-
nis scandali materia est sublata, &, quæ Dei
erant, Deo, & quæ hominum hominibus reddi-
ta. Si vero hæc, quia brevius, ideo obsecutus
sint dicta, queramus iterum de iisdem.

QVÆSTIO XLVI.

*Quid est, quod dicitur, legem, quæ omnia nostra
opera complectitur, in parte fidei, per quam pacem
habemus apud Deum, minime ponendam, sed car-
itati totam subjiciendam? quo modo hæc intelli-
guntur?*

RESPONSIO.

Hoc quidem modo ab omnibus intelligen-
tur, si unusquisque suum ad salutem in-
gressum, qui est ingressus ad Deum patrem, &
ad Iesum Christum, primum consideret, deinde
egressum ad homines propter salutem aliorum.
Illum enim efficit fides ascendens, hunc caritas
descendens, quæ a vera fide proficitur, & cum
ea, si tamen sit, conjuncta est, itaque descensus
ad homines propter eorum salutem est caritatis
effectus, sicut ascensus ad Deum fidei. *Acceden-
tem enim ad Deum oportet credere, ejusmodi sane
ingressum & egressum videtur significasse Chri-
stum, cum dicit se ostium esse, per quem qui in-
troierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur,
& pascua inveniet.*

QVÆSTIO XLVII.

*Qualem dicit esse ingressum per fidem ad Chri-
stum? quomodo autem in hoc ingressu excutitur
jugum legis?*

RESPONSIO.

Eo sane modo quo homines solent vitam ip-
sam per fidem excutere. Simul enim cum
vita excutitur jugum legis: quandoquidem lex
non dominatur in homine, nisi quam diu vivit.
Quod si mortuus fuerit, solutus est a legis jugo:
nos autem per fidem in baptismo simul cum
Christo morimur. *Quicumque enim, ait aposto-
lus, in Christum Iesum baptizati sumus, in mor-
tem ipsius baptizati sumus. Consepulsi enim su-
mus cum illo per baptismum in mortem, &c. Quo-
circa fides per mortem ingreditur ad vitam, &
sic per amissionem omnium, quæ in vita honori-
fica, utilia, aut jucunda esse possunt, ea tamen
spe, ut vita nobis reddatur in Christo meliori-
bus bonis affluens. Talem enim Christus vitam
promittit quærentibus eam in ipso, & suam re-
linquentibus. Verum hoc nimis durum iter na-
turæ hominis videretur. Quamvis enim, vitam fe-
liciter affequi, nobis semper sit in votis: spoliari
tamen nolumus, sed, ut inquit apostolus,
superyceteri. Fides vero totum hominem spoliat.*

A Quare hoc iter naturæ nostræ non potest non ma-
xime durum videri, donec Christum ipsum totum
amplexetur. Quamquam proflus ne ingredi quide-
dem, nec vero gressum Christum versus conver-
tere quisquam poterit, nisi Christi Spiritum in
seante habuerit, qui gressus moderetur, & mo-
veat. Verum in principio, qui a Dei Spiritu
moveatur, tamquam infantulus nescit a quo por-
tetur: sicut scriptura dicit in persona Dei: *Osce. 11.*
*ego, quasi nutricius Ephraim, portabam eos in bra-
chiis meis, & nescierunt, quod curarem eos. Idem
accidit parvulus in fide, ut portentur a Deo, &
Spiritu Christi, id ipsi tamen ignorent. Ille autem
spiritus, quo primum agi videntur, a Spiritu
Christi videtur alienus. Est enim spiritus timo-
ris: & is quidem omnibus tamquam stimulus est,
qui eos in via ad vitam caelestem contra blandi-
tias vitæ terrenæ incitet: qui tum quidem ma-
xime adest, & vehementius sentitur: a quo ne-
mo liberatur, donec tandem in Christi morte
summam Dei patris dilectionem erga se fidei
oculis videat, donec videat, quod dilectus disci-
pulus dixit, qui & vidit, & manibus tractavit de
verbo vitæ. Dixit autem: *In hoc apparuit cari-
tas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum
misit Deus in mundum, ut vivamus per ipsum.*
Hoc ergo videns anima fide plena, se ipsam vi-
delicet in Christo tam immenso amore compre-
hensam, simulque contrarium sibi chirographum,
nempe ipsam peccati legem, per hanc
mortem delerum, quo nihil unquam terribilius
humano animo coram Deo objici, & opponi
potest, quatenus se quidem amari videt, timo-
rem incipit deponere, & ejus loco amorem concipit:
nec tamen sic timorem deponit, ut non
plures, & justiores timendi causas videat, quam
antea unquam suspicari potuerit, quippe quæ
gravitatem casus sui, & totius humani generis
magis intelligit, periculum commune omnium,
& privatum suum certius aspicit, terrorisque
plena videt omnia etiam ea, quæ prius tutissima
videbantur: ita ut hic primum timorem domini
didicisse sibi videatur, hic primum intellexisse,
quid, & pro quo timendum sit, & majorem vim
inimici, quam antea unquam, percipere.*

Luctam enim sibi videt instare non solum ad-
versus carnem & sanguinem, sed adversus princi-
pes ac potestates, adversus mundi retores, tenebra-
rum harum contra spirituales nequias in celestibus.
Quæ omnia videns, nisi simul videret eum,
per quem omnia nostra peccata sunt nobis rem-
issa, qui delevit, quod adversus nos erat, chiro-
graphum, affigensque illud cruci, & expolians
principatus, ac potestates, traduxit confidenter pa-
lam triumphans illos in semetipso: jam quidem,
quo propius ad Deum accederet, eo magis timore
tabesceret. Sed hos videns triumphos ab
co peractos, a quo se tam immenso amore com-
plexam sentit, & ut sibi via ad Deum Patrem tu-
ta pateret, hæc omnia a Filio Dei, qui idem fuit
filius hominis, tam magnifice, & salutariter fuisse
gesta: hic quidem contra timorem se armare
incipit, & confortari in domino, atque in po-
tentia virtutis ejus. Arma vero jam non homi-
nis, quæ vana & fallacia sunt, sed Dei, quæ ut
potentissima sunt, sic nunquam fallunt, quoties
egredi jubetur, sumit: mandatum enim egressio-
nis jam expectat. Quamvis autem omnium sua-
vissimum experiat, in eo acquiescere, in quo
omnem timorem deposuit: quum se tamen spon-
sam per fidem agnoscat ejus viri, quem, licet re-
gem omnium, calci claustra tenere non pote-
rat,

Hebr. 11.

1o an. 32.
& 10.

Rom. 7.

Rom. 6.

2. Cor. 5.

1. Ioan. 1.

1. Ioan. 4.

Ephes. 6.

Coloss. 2.

2. Cor. 10.

Hier. 31.

Philipp. 2.
runt, caritate per petua, atque immensa homines amplectentem, quin, se ipsum quasi exuens, in terram descenderet, forma serui accepta, ut homini, seruo peccati facta, & morti aeternae addidit, vitam, & libertatem restitueret, ac locum, & regnum in caelo daret: hic quidem exemplum, & voluntatem sponsi ante oculos habens, atque ejus spiritum hauriens, stat etiam ipsa ad egressum parata, accincta lumbos in veritate, induta lorica justitiae, & calceata pedibus in praeparationem euangelii pacis, hanc enim solum causam egrediendi ad homines, ut pacem afferat omnibus, ad quoscumque mittatur, agnoscit, quia eamdem in sponso agnovit, expectat vero nutum sponsi & donari: quo annuente, fumens scutum fidei, & galeam spei salutis cum gladio spiritus, quod est verbum Dei, statim laeta progreditur: quamquam sane nusquam oculos foras convertere possit, quin omnia contraria, omnia paci adversantia videat, statim enim aeternae, angustiae, nuditas, pericula, persecutiones, & gladius sese ei offerunt, & opponunt. Sed nec propter haec, caelestibus armis induta, terretur, verum cum eo, qui haec certamina maxime est expertus, ac superavit, dicere audet: *In omnibus autem his superamus propter eum, qui dilexit nos*, quare nec pugnam detrectat, sed ea spe aggreditur, ut in ipso certamine etiam vires sibi augendas fore non dubitet: quemadmodum apostolus Paulus sibi inter pugnam auctas fuisse fidem, & spem, multis locis testatur, maxime vero ubi ait: *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque praesentia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Iesu domino nostro*. Haec vero tunc factis dicta sunt, ut aliquo modo intelligatur, qualinam sic vel ingressus noster ad Deum in Christo per fidem, vel egressus ad proximum cum eodem per caritatem, & quo pacto laeta, ac salutaria utrobique passiva inveniantur: denique, ut sciamus, quemadmodum in hoc ingressu anima fidelis non prius in spiritu timore deponere incipiat, quam jugum legis peccati in eodem spiritu ab se remotum sentiat: hic enim primum illam gaudere, & pacem habere ad Deum incipere, postquam se justificatam apud eum in Christo sentit: ac tunc quidem illam egredientem nihil unquam libentius recipere, quam legis jugum, jam non fidei, sed caritatis humeris impositum, & ideo jucundissimum.

QUESTIO XLVIII.

Quo argumento cognoscitur quis jugum legis per fidem excussisse?

RESPONSIO.

Hoc maxime, & certissimo, quo quis scilicet ad omnem justitiam implendam, & ad omnem legis perficiendum opus se promptiorem & alacriorem praebet.

QUESTIO XLIX.

Virum hac alacritas jugum legis excussum declarat, an potius, magis quam ante, hominem legi subiectum?

RESPONSIO.

VERUMQUE sane declarat: quia haec alacritas prohibetur a spiritu, qui datur creditibus. Spiritus vero promptus est ad omnia
Concil. general. Tom. XIV.

A facienda, in quibus voluntas declaratur, ad utilitatem proximi: & quia lex hanc voluntatem maxime declarat, ideo maxime ut legem exequatur, est promptus, est autem idem spiritus, qui & legi dominatur, & servit.

QUESTIO L.

Qualis tandem est hic spiritus?

RESPONSIO.

EST Spiritus sanctus, Spiritus paracletus, Spiritus filiorum Dei, in quo clamamus, *Rom. 8. abba pater*, Spiritus dilectionis, ex quo maxime cognoscuntur, qui maxime cum Christo per fidem sunt mortui: qui vere Christi discipuli sunt. Ex hoc enim, inquit Christus ad suos, *cognoscent homines, quod discipuli mei estis, si diligatis invicem*. Est autem hic Spiritus, qui discipulos Christi intus per fidem factos, foras per caritatem educit, ut cognoscantur ab hominibus ad gloriam Dei. Atque hi quidem sunt, quibus & ingredientibus, & egredientibus passiva promittuntur. Denique est idem spiritus, qui in omnibus conciliis generalibus, & in omnium fidelium cordibus praesens, semperque praesens debet, qui maxime se ostendit praesens fuisse in concilio illo apostolorum Hierosolymis coacto, de quo nunc tam multa diximus.

QUESTIO LI.

Quo modo se talem ostendit?

RESPONSIO.

EX illustratione veritatis fidei, rejicientis jugum legis, & ex resumptione legis per spiritum caritatis.

QUESTIO LII.

Ubi apparet legem resumptam fuisse?

RESPONSIO.

IN verbis decreti ipsius concilii, in quo sic est scriptum: *visum est Spiritui sancto, & nobis, Act. 15. nihil vobis imponere oneris, praeterquam haec necessaria, ut abstinere vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, ac suffocato, ac fornicatione*. Horum enim omnium prohibitio ad legem pertinebat. Quare cum ea fidelibus interdicit Spiritus, legi etiam subjicere eos quodam modo videtur.

QUESTIO LIII.

Quo tandem modo?

RESPONSIO.

PER caritatem. *Dilectio enim, inquit apostolus, est plenitudo legis: & qui diligit proximum, legem implevit.* *Rom. 13.*

QUESTIO LIV.

An, cum in eodem decreto contineatur, ut abstinere a suffocato, & sanguine, & idololatriis, nempe a fornicatione, ideo vero haec prohibentur, quia necessaria videbantur, a quibus uterque populus abstineret, nos eandem causam utriusque prohibitionis fuisse intelligemus? Vel tam necessarium fuisse abstinere a suffocato, quam a fornicatione?

RESPONSIO.

MINIME quidem. Nec enim eandem causam utriusque prohibitionis fuisse intelligimus, nec eodem modo utramque esse necessariam,
P P P P P

farlam, sed unam ad tempus, alteram in omne A
tempus. Prohibentur enim sanguis, suffoca-
rum, & idolothyta, ne quod infimum est, ma-
gis infirmetur, ne linum fumigans extinguatur,
aut calamus quassatus confringatur: quando-
quidem propter illos facta est hæc prohibitio,
qui ex circumfisione etedentes, nondum ita fi-
de roborati erant, ut veterem opinionem, qua
huiusmodi cibus hominem contaminari iudica-
bant, excutere possent: qui potius fidem ad-
huc teneram rejecturi videbantur, quam robo-
ratam lege, & consuetudine sententiam, si seve-
rius cum illis, nondum matura fide, actum esset,
quare horum infirmitatis causa, firmiter carita-
tati hoc onus caritas ipsa imponebat, ut a suf-
focaro, & sanguine, ac similibus abstinerent,
quæ lex imponebat, tamquam pædagogus pue-
ris, contaminationem allatura. Cum vero in-
terdicitur fornicatio iis, qui fidem receperant,
longe alia ratio est, hæc enim interdicitur, quia
non opinione, ut ciborum elus, sed re vera con-
taminat hominem. Interdicitur autem, ne,
jam per fidem sanctificatus, iterum contami-
naretur. *Per fidem enim, ut inquit Petrus, Deus
corda gentium purificavit, dans illis spiritum
sanctum. Quæ vero intrant per os, non inquinant
hominem, sed quæ exeunt ex corde: qualia sunt ma-
le cogitationes, adulteria, fornicationes, &c.* Hæc
igitur prohibitio semper est necessaria: quia hæc
est perpetua voluntas Dei, ut sanctificationem
nostram ne polluamus. Prohibitio vero illa ci-
borum non est semper necessaria: quia non est
perpetua Dei voluntas, ut ita fiat, verum tan-
tisper, dum adolescat fides: itaque paulo post,
augefcente fide in ecclesia, prorsus est abolita,
quemadmodum necessario quidem abolenda
fuit. Ex quibus satis nunc colligere possumus,
cur caritas tam falsam contaminationem, quam
vetam, tamquam necessaria quæ vetarentur, pro-
hibuerit, ut saluti utriusque populi consuleret.
Nec enim populus gentilis minus propensus in
eam opinionem fuit, ut fornicationem, qua re
vera animi polluuntur, propter diurnam in
sordibus vivendi consuetudinem nullam conta-
minationem animis afferre iudicaret, quam lu-
dæi, ut id, quod speciem tantum, & umbram
contaminationis haberet, tamquam re vera con-
taminaret, abhorrendum ducerent, utrumque
ergo prohibuit caritas, unum ad tempus, donec
prorsus umbra illa per lucem verbi fidei disente-
retur, alterum in perpetuum, quia non in specie,
sed re vera contaminaret. Ex quibus concludere
licebit, etsi idem decretum utrumque prohibe-
ret, & ut necessaria quæ suggerent qui primi fi-
dem receperant, prohiberet, tamen diversa rati-
one necessaria fuisse, & ob diversam causam
prohibita.

QUESTIO LV.

An concilia posteriora exemplum hujus concilii Hierosolymitano in decidendis ecclesia controversis sunt secuta?

RESPONSIO.

QUORVM quidem decreta rata sunt habita
apud populum Christianum, omnia hanc
formam non solum in controversiis decidendis
sunt secuta, sed eandem etiam formam in per-
sonis retinuerunt, ut eadem quasi personæ in
posterioribus conciliis, quæ in illo primo Hie-
rosolymitano & præfuisse, & sententias dixisse,
atque decreta secisse recta, dici possint.

QUESTIO LVI.

Quo tandem modo id fieri posse intelligi, ut eadem persona in omnibus legitimis conciliis & præfuit, & interfuit, quæ in primo interfuerunt, cum confuet, omnes illos, qui in primo illo concilio interfuerunt, morte interceptos ne ad secundum quidem pervenisse?

RESPONSIO.

AT vero, qui in primo illo præfuit, & in om-
nibus aliis legitimis conciliis præfuit, morti
minime est obnoxius, imo sic ipse mortem do-
mar, frangit, ac destruit, ut mors ea, quæ morti
sunt subiecta, delet. Est vero hic spiritus Dei,
spiritus Christi: cujus virtute mortui suscitantur:
per cujus potentiam Christus ipse suscitavit
se ipsum: est idem, qui docet, ac suggerit omnia,
cum in publicis conventibus, tum in priva-
tis, quæ ad honorem Dei, & ecclesiæ utilitatem
salutariter vel decernuntur, vel cogitantur. Idem
enim est, qui operatur in omnibus, & in singulis, 1. Cor. 12.
prout vult. Hujus vero organa sunt omnes eccle-
siæ ministri. Quemadmodum autem hic in primo
concilio Petrum elegit, cujus ore loqueretur,
quæ pertinebant ad fidem illam salutarem,
per quam ecclesia universa, & in ea singuli statit,
& confirmantur, tam ludæis, quam gentibus, &
omni hominum generi: ita etiam Petri sedem
elegit, quam apostolicam esse voluit, unde gen-
tes, & nationes Petri fidem, ab ejus successori-
bus eo modo explicatam, audient, quo illa primi-
tiviis gentium ab ipso Petro fuit exposita. Sic
etiam episcopos privatarum ecclesiarum elegit,
& ceteros, quibus animarum curam commenda-
vit, ut eodem officio fungerentur in omnibus
conciliis, & conventibus ad confirmandam Pe-
tri fidem, quo functi sunt reliqui apostoli, &
seniores in primo illo concilio Hierosolymitano,
sic ut eandem quasi personam in omnibus legiti-
mis conciliis omni tempore & præfesse, & sen-
tentias dicere, atque controversias dissolvere, ac
denique decreta caritatis plena ad ecclesiæ utili-
tatem facere, vere affirmare possimus.

QUESTIO LVII.

An, ut quisque Petri fidem tenet, sic eundem etiam Petri locus in conciliis, & in conventibus tenere dicitur?

RESPONSIO.

MINIME quidem. Nec enim Petrus perso-
na privata fuit, ut Simon Ioannis fuit: cu-
jus personam gerunt singuli, qui fidem Petri ha-
bent, & beati cum illo dicuntur, sed non propter
ea Petri personam gerunt. Est enim hoc nomen
auctoritatis: quod post confessionem fidei, quam
is privatus, ut Simon Bar-Iona protulit, Christus
illi addidit, cum diceret: & ego dico tibi (Simoni
scilicet) tu es Petrus, & super hanc Petram adifica-
bo ecclesiam meam. Quod dum diceret, fecit
etiam eum Petrum, & Petram, ex qua ad omnes
privatos beate illius fidei doctrinam, tamquam
aqua salutaris, distilleret. Hujus vero locum in
conciliis, & in universa ecclesia obtinet, qui se-
dem Petri tenet: quæ eadem sedes apostolica ap-
pellatur, & sedes Romani pontificis. Et ideo qui
a Romano pontifice mittuntur legati, non tam
Ioannis, aut Pauli, aut Leonis legati dicuntur,
quæ nomina esse possunt privatorum hominum,
quam legati sedis apostolicæ, tamquam si ab ipso
non Simone, sed Petro mitterentur, sedem apo-
stolicam tenente.

QUESTIO LVIII.

QVÆSTIO LVIII.

Quid sibi vult nomen sedis apostolica?

RESPONSIO.

IDEM profusus, ac si diceremus, cathedram apostolicam. Cathedræ vero nomen auctoritatem docendi significat, ut verba Christi ostendunt, cum de us loquitur, qui in cathedra Moysi sederunt, id est, de illis, qui auctoritatem habuerunt docendi, & interpretandi voluntatem Dei in lege scriptam, quæ auctoritas primum a Deo data fuit: cui nunquam successores definerunt, qui eandem exercent: de quibus dicit Christus: *super cathedram Moysi sederunt* Scribe, & Phari-

Matth. 23.

sci. *Omnia ergo, quaecumque dixerint vobis, facite: secundum opera vero eorum nolite facere.* Dicitur enim, & non faciunt, &c. Illam vero cathedram, quæ fuit cathedra legis, typam intelligimus fuisse ejus cathedræ, quam Deus in Petri persona Romæ erexit: quæ fuit cathedra non legis literæ, sed doctrinæ Spiritus, quæ per os omnium apostolorum prædicata, cum totum orbem peragrasset, tandem Romæ sedem fixit: ubi sanguine duorum maximorum apostolorum confirmata videtur, & quasi testamento relicta ejus urbis episcopis, qui eandem puram seruerent, ut inde tamquam ex fonte quodam, rursus in orbem ad confirmandas ceteras ecclesias derivaretur, atque ideo sedes apostolica Romana ecclesia, vel cathedra Petri appellatur.

QVÆSTIO LIX.

Cur potius ecclesiam Romanam dicimus cathedram apostolicam esse, & Petri sedem, quam Antiochenam, quam Hierosolymitanam, in quibus etiam Petrum docuisse constat? De Hierosolymitana sane scriptum est, verbum domini exiit de Hierusalem, &c.

RESPONSIO.

QUIA illa potius se desapostolica dicenda est, quæ finem peregrinationis utriusque apostolorum tum Iudeorum, tum gentium dedit, ex qua seminato jam verbo, coque ipsorum sanguine quasi rigato, & confirmato, ad sedem quietis sunt profecti, quam ceteræ ecclesie, ex quibus illi vel cum verbo primum egressi sunt: vel per quas transcentes verbi doctrinam seminarent. Exierunt vero ab Hierosolymis cum verbo, & per Antiochiam idem verbum seminantes transferunt, quod tum demum sedem suam fixam habuerunt in ea civitate, in qua ultimum, & maximum testimonium veritati verbi morte, & sanguine ipsorum dederunt. Hæc autem fuit Romana civitas. Hierosolymitana vero fuit cathedra legis, & ideo cathedra Moysi est appellata. Cum vero tractatum esset tempus legis, verbum evangelii a Iudeis zelatoribus legis repulsum, tum quidem dixerunt apostoli, *Vobis oportet primum loqui verbum Dei: sed, quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis aterna vita, ecce convertimur ad gentes.* Atque ita etiam fecerunt. Demum vero apud primam sedem gentium primam sedem verbi collocatunt. Hæc autem sedes fuit sedes Romana, & hanc Dei voluntatem fuisse, similibus argumentis ostendi, & confirmari potest, quibus Paulus, & Barnabas in concilio Hierosolymitano confirmantur Petri sententiam de introitu gentium ad fidem sine lege, nempe miraculis, quibus Deus hanc suam voluntatem declaravit.

Concil. general. Tom. XIV.

A

QVÆSTIO LX.

Quibus tandem miraculis declaravit Deus voluntatem suam de sede Petri?

RESPONSIO.

PRI-MVM quidem illo miraculo, quo sanctus ille vir, idemque doctissimus, atque maximus, fidei, & gratiæ Dei prædicator, se in fide ecclesie Romanæ maxime confirmatum scribit, cum, repetitis jam inde a Petri morte usque ad suam ætatem urbis episcopis, perpetua tot sæculorum serie succedentibus, quibus sæculis ecclesia partim ab infidelibus gravissime fuit vexata, intelligeret, ceteris omnibus aliarum ecclesiarum episcopis sapius deficientibus, Petri successores non modo nunquam a fide defecisse, quamvis omnibus satanæ artibus tentati fuissent, sed ceteras ecclesias, in fide vacillantes, semper confirmasse. Hoc quidem, ut maximo Dei providentiæ miraculo, divus Augustinus scribit se in Romanæ ecclesie fide retentum esse, atque confirmatum. Quod profecto ejusmodi est, ut, quo magis quis tecum consideret illorum temporum gravissimas ecclesie perturbationes, tamquam navis periculosissimo tempestatis genere per tot annos jactatæ, & quibus confirmantibus in fide controversæ omnes, tanquam tempestates sedatæ semper fuerint, animadvertat, hoc certius videat, in Petri successoribus uberius impletum fuisse quod Petro Christus promissit, quam in ipsius Petri persona. Quod enim dixit Christus ad Petrum: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: tu autem aliquando conversus confirma fratres tuos:* citi post effusum Spiritum sanctum hæc promissio eam vim habuit, ut Petri fides nihil unquam titubaret, tamen post hæc verba cum dominum suum abjuraret, cum non satis adhuc in fide firmum fuisse dicere possumus, nec vero multum laborasse post acceptum Spiritum sanctum in confirmandis fratribus in fide. Qui omnes tum per eundem spiritum, communiter illis datum, confirmati fuerunt. Vel, si dicere volumus, ab eo etiam in concilio Hierosolymitano, sublata illa de fide, & lege controversia, maxime fratres confirmatos fuisse: tamen, si quis comparat perturbationes ecclesiarum, quibus multorum sæculorum continuatis ætatibus omnes ab hæreticis, satana cribante, vexatæ sunt: & simul consideret, quo pacto a Petri successoribus fides semper sit confirmata: clarissime videbit, non minus verba promissionis de firmitate fidei ad Petri successores, quam ad ipsummet Petrum pertinuisse, ejusdem certe vim in illis illustrius esse patefactam, & Romanæ urbis episcopos præcipue illo promissio fuisse comprehensos, atque in eodem illam urbem significatam, ubi firmam sedem fides Petri esset habitura.

Iren. idem offerit.

Luc. 22?

Matth. 26?

QVÆSTIO LXI.

An alia miracula afferri possunt, qua hoc idem confirmant?

RESPONSIO.

PLURA quidem: illud vero maxime est insignis, quod ex Hegeffippi, antiquissimi scriptoris, & temporibus apostolorum vicini, historia, D. Ambrosio interprete, didicimus. Scribit enim, Petrum, Neronis sævitiam declinantem, idque hortatu fratrum de urbe relinquenda, ubi jam Christi passio vicario munere fungi cœperat, cogitasse,

Hegeffippus lib. 3. c. 2.

Pppp ij cogitasse,

cogitasse, atque adeo jam ad ipsam portam in A fuga progressum, cum ei Christus ea forma occurrir, qua solent peregrini ad urbem adventantes: ad eujus aspectum Petrum primum obstupescit, ut se paululum collegit, ipsum interrogasse, Domine, quo vadis? Dominum, vero respondisse, venio Romam iterum crucifigi. Quo responso Petrum admonitum, fugam repressisse, & in urbem revertisse. Agnovisse enim ex eo domini voluntatem, cum de genere mortis, quo eum secuturus esset, tum etiam de loco, in quo per mortem ipsum dominum esset clarificaturus. Nec vero mysterio vacare, quod Romæ Petrus martyrii coronam tulerit, vel illud declarat, quod Hierosolymis eandem accipere Christus eum non permisit: verum, ut illic cum morti adjudicatus esset ab Herode, atque in carcerem coniectus, viam ei ad fugam patefecit, liberans eum per angelum suum e manu Herodis, atque ex omni expectatione populi Iudæorum, sic, Romæ fugerit, per se ipse viam ei intercludit: ut, palmam martyrii in principe gentium civitate accipiens, sedem etiam ubi in eadem constitueret. Et sane de Paulo scriptum est in actis, ei Christum dixisse: *Oportet te & Romam testificari de me.* Ut autem Christus ipse, cum adhuc in tertis veletur, admonentibus quibusdam, ut caveret sibi ab Herode, quod veller cum interficere, respondit, *Non capis prophetam exira Hierosolymam perire:* in hoc significans eum, qui venerat, ut legem, & prophetas impleret, non alio in loco, quam Hierosolymis, ubi tum cathedra legis, & prophetarum erat, vitam finituum. Sic etiam, cum Petrum, licet captum ab Herode, & in carcerem inclusum, Hierosolymis vitam finire non permisit, & Romæ finire voluerit, in eo sane videtur Romam cathedram evangelii vicario suo futuram satis significasse. Per mortem enim auctoritas cathedræ est constituta, & confirmata. Mors enim, pro Christi præsertim nomine suscepta, in omnibus sanctis omnia gloriola, quæ de illis prædicantur, confirmat, sic ut, quæ martyria nominantur, natalitia simul sanctorum nominentur. Et ideo etiam Christus eodem in loco, ubi apud Ioannem in evangelio cathedram docendi Petro commendavit, dicens: & ter idem repetens: *Pasce oves meas:* statim subjungit, quæ ad mortem ejus pertinent, *Amen dico tibi, cum esses junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum autem senneris, extendes manus tuas, & alius cinget te, & ducet quo non vis:* in hoc significans, ut interpretatur evangelista, *qua morte esset Deum clarificaturus.* Hæc vero, quæ tum dixit Christus, a Petro non satis percepta in hoc miraculo, cum e fuga eum revocavit, omnia videntur & repetita, & explicata, maxime vero quod Christus in eo loco subjungit, *Sequere me.* Secutus est enim tum Christum maxime Petrus, cum, eo dicente se in urbem venire, ut iterum crucifigeretur, fugam reprimens ipse in urbem rediit, crucique est affixus. Cum autem hæc senior jam factus pateretur, eum ductum esse quo minime veller, & ab alio cinctum, eidemque ab aliis manus extensas fuisse, plane constat.

Itaque omnium illorum Christi verborum sententiam, quæ primum Petro dicta quasi ænigmata videbantur, eventus rei clarissimam reddidit, & Petri cathedram Romæ Christi voluntate positam perspicue ostendit: id quod magis etiam confirmant, quæ in ejusdem verbis episco-

pis, Petri successoribus, mirabiliter eadem divina providentia Christus effecit, cum illis omnia, quæ Petro magna proniserat, modo quodam magis illustri præstaret, quam ipsi Petro sunt præstita: eandemque hanc illorum sedem, quæ Petri cathedra appellatur, supra solum omnium imperatorum, & supra tribunalia omnium principum mundi in oculis omnium sublatam, quasi suo loco positam, collocaret.

QUESTIO LXII.

Quæ fuerit tandem illa, qua Petro a Christo promissa, illustriori modo successoribus ejus, quam ipsi Petro, sunt præstita?

RESPONSIO.

PLURA quidem Petro Christus promisit, omniaque magna. & quæ vicariam illam Christi potestatem maxime significarent: quorum aliqua supra recitavimus: in quibus illa fuerit maxima, quod ei claves regni cælorum cum potestate solvendi & ligandi eminentur sint tradite: quod ipse conversus, conversurus esset fratres suos: quod eidem munus pascendi tam oves, quam agnos, in promissione sit mandatum: quod, cum a piscandi arte abduceretur, illud in promissis habuerit, *Ex hoc eris homines capiens.* Hæc vero omnia in Romanæ urbis episcopis, illustriore etiam modo, magisque admirando, quam in ipso Petro, impleta, eos plane veros Petri successores, & sedem Romanam veram Petri cathedram, divina voluntate constitutam, maxime confirmant. Quod vero ad illud ultimum promissum attinet, cum Petro Christus dixit: *Ex hoc eris homines capiens,* quod sane omnia complectitur, si vel Silvestri solius, Romanæ urbis episcopi, acta spectemus: quis non videt, majore cum miraculo homines ab eo captos, & ad fidem perductos, quam ab ipso Petro ullæ historie tradant?

QUESTIO LXIII.

Quo tandem modo id factum intelligis?

RESPONSIO.

Hoc sane modo: quia, quos Petrus, quos etiam Paulus cepit, tales erant, quales scriptura commemorat: de quibus Paulus ipse, prædam suam explicans, sic ad Corinthios scribit: *Fratres, videte vocationem vestram: quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, &c.* Qui vero ab episcopo Romano Silvestro capti fuerunt, aliud erat genus hominum: quod quidem captum Dei in Christo potentiam multo magis declarat.

QUESTIO LXIV.

Quod tandem illud genus hominum fuit?

RESPONSIO.

IDEM sane, quod Christus significavit, cum dixit: *facilus esse camelum per foramen acus introire, quam divitem, in regnum cælorum.* Quo dicto cum valde percussos discipulorum animos cerneret, ut subsequens eorum interrogatio declarat: statim enim eum interrogant, *Quis ergo salvus esse poterit?* Sic eis Christus respondit, apud homines id quidem impossibile esse, apud Deum vero omnia esse possibilia: in hoc plane indicans, cæciam quamdam Dei potentiam ostendi, cum dives aliquis ad fidem converteretur.

Act. 12.

Act. 23.

Luc. 23.

Joan. 21.

Matth. 16.

Luc. 22.

Joan. 21.

Luc. 5.

1. Cor. 1.

Matth. 19.

titur. Quod si divites non sine eximia quadam Dei potentia convertuntur : quanto major potentia Dei ostenditur, cum ipsos divitum principes, ipsos reges, & imperatores ad fidem convertis videmus ? Quæ Dei potentia incepit se primum ostendere in Silvestro, pontifice Romano, majore quidem cum miraculo, quam in ulla hominum piscatione a Petro facta. Immo, quod ad Petrum attinet, ne unum quidem ex hoc hominum genere piscando ab ipso unquam captum fuisse hamo verbi, memoriæ proditum est. Si vero magni miraculi loco narratur, quod de Petro & sociis ejus piscatoribus apud Joannem est scriptum, eos, cum frustra in piscando noctem, nulla capta præda, consumpsissent, ad verbum Christi, primo mane se illis ostendentis, & in dextram rete eos projicere jubentis, tantam piscium multitudinem cepisse, ut jam non possent illud trahere præ multitudinem piscium : si illud item quod eodem loco admirabilem Dei potentiam notans, adjungit euanghista, Petro trahente rete plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus, id scissum non esse : hæc quidem videntur quasi typus quidam piscationis Silvestri, Petri successoris : qui re vera sic rete apostolicum in dextram navigii jecisse videtur, Christo jubente, ut omnes superiores pontifices, quod ad capiendos magnos illos pisces attinet, qui magni homines sunt, quasi nocte frustra piscando laborasse videantur. Vt enim maxime laborant, nullos tamen ceperunt. Silvester autem, ad Christi vocem in virtute ejus verbi rete in dextram jacto, magnum illum Constantinum cepit : & cum eo non centum dumtaxat quinquaginta tres, sed chiliades magnorum hominum, tanquam magnorum piscium, cepit, atque e turbulento & naufragio hujus mundi pelago ad terram traxit. Nec vero tam insigne miraculum fuit, quod verbi Christi potentiam declararet, Constantinum in rete fide inclusum, & captum cum tot magnis viris fuisse, quam quod captus e rete non statim exierit, & quod fidem, tamquam rete, tot magni pisces non disciderint, ac diruperint. Non minus enim admirabilem Christi potentiam fuisse intelligimus in retinendo Constantino, & reliquis simul cum eo per verbum fidei captis, quam in ipso primum capiendo, in quo Christus ostendit magnam illam virtutem verbi, quam vicario suo, Petri successori dedit, per quam in fide ut capti, sic retenti magni isti viri, tamquam magni pisces, fuerunt.

QUESTIO LXV.

Quam ob causam dicit, majus miraculum fuisse in retinendo Constantino in fide quam in eodem per verbum fidei capiendo ?

RESPONSIO.

Ob hanc sane, quod, qui socii, & adjutores ipsi Silvestro, Petri successori, & Christi vicario, ad Constantinum in fide & caritate retinendum esse debuissent, iidem ante ejus oculos quasi naufragium ipsius fidei, & caritatis fecisse visi sunt. II vero fuerunt reliqui episcopi, piscatores hominum, quos Petri successori adjutores sibi, & socios accesserant. Cum enim duo sint, quæ maxime homines intra ecclesiæ rete inclusos retineant, fides & caritas, ex quibus rete ipsum episcoporum, quo

Concil. general. Tom XIV.

A homines capiuntur, est consecutum : cum ipsi piscatores hoc sibi rete a manibus elabi permiserint, se ipsos simul in mare projicientes, quid de præda jam sperari potest ? Hoc vero factum in concilio Nicæno legimus. In quo Silvester, Petri successor, Constantinum cum ceteris magnis viris, quasi magnis piscibus, in hoc rete fidei & amoris inclusum, ad terram e fluctibus mundi trahens, ad hoc opus quasi adjutores ceteros episcopos, ut facilius traheret, accessivisset : hic primum tanta contentio inter ipsos episcopos est exorta cum de fide, tum privatis etiam de causis, ut prorsus hoc rete fidei, & caritatis e manibus piscatorum elapsum appareret. Quare, si præda simul elapsa fuisset, quid mirum, quod si unus tantam vim ad retinendum habuit, ut simul prædam ad terram trahere potuerit, quod majus miraculum dici potest ?

Sed, ut apertis verbis dicamus, quid mirabile, quam quod ipse Constantinus, adhuc in fide recens, cum tantam de præcipuo capite sententiarum varietatem inter ipsos episcopos, præcipuos verbi fidei prædicatores, videret, eosque ex mutuis querelis vacuos caritate facile judicaret, non vel fidem rejecit, vel, si illam ex dono Dei se habere probavit, homines saltem, qui hujus prædicatores essent, caritate vacuos cernens, non contempserit. Cum vero neutrum eum fecisse constet, quippe qui in fide constans, homines ipsos propter mutuas eorum contentiones non modo non contempsit, sed dignam materiam ad suam simul fidem, & caritatem exercendam, atque declarandam, judicavit : quis non in hoc agnoscat potentiam virtutis Dei in Silvestro, successore Petri, ad Constantinum in terram, salvo ipso rete, trahendum, cum non solum ipse neophytus in tam validis contentionibus, tamquam ventis agiturus, non defecerit, sed sua fide, & caritate reliquos omnes confirmavit, ab illis scilicet successore confirmatus, pro cujus fide ne deficeret, dominus oravit ? Hic vero, id est, in illo concilio Nicæno, in quo Constantini fides explicata simul est, & confirmata, dicere possumus, lapidem illum reprobatum ab hominibus, præcipue vero ab Regibus rejectum in caput anguli, a Deo fuisse electum, atque erectum, eique locum suum supra omnium principum, & regum terræ, atque imperatorum tribunalia sublimiorem datum : quod factum intelligimus, cum Petri cathedræ gloriam Deus per Constantinum illustravit. Hæc autem quo modo se habeant, clarius, ut spero, in sequentibus exponemus.

QUESTIO LXVI.

Quid tandem sibi vult, quod dixisti, petram ab hominibus reprobata, in concilio Nicæno primum in caput anguli electam fuisse ? An non statim a Christi resurrectione aliquot sæculis ante Nicænum concilium id factum fuit : an non Christi verba illa, quæ prima post resurrectionem cum discipulis habuit, hoc declarant ? Cum dixit, data est mihi omnis potestas in celo, & in terra. Hoc enim mors Christi efficit ; quæ de re loquens apostolus ait : Quia fuit obediens patri usque ad mortem, mortem autem crucis, ideo Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium & infernorum. Quod

Matth. 28.

Philip. 2.

P P P P iij ergo

ergo ad tantum honorem addere Nicanum concilium potuit?

RESPONSIO.

Nihil profus. Nec vero ullum concilium, quamvis sanctum, nec ulla hominum decretata, quamvis iusta, & pia, ad Christi honorem qui coram Deo semper splendet, quidquam vel addere possunt, vel detrahere: sed in oculis hominum magis minusve eundem possunt declarare, & illustrare. Quo magis vero is illustratur in oculis hominum, hoc clarius homines fontem vident aeternae suae salutaris. Quamobrem Christus, suorum salutem patri commendans his verbis cum precatur: *Pater: B quos dedisti mihi, volo ut, ubi sum ego, illi sint, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, qui dilexisti me ante constitutionem mundi.* Quod ergo diximus, petram ab hominibus reprobata, in caput anguli erectam primum fuisse in concilio Nicæno hoc sic intelligimus, tum primum in conspectu omnium gentium id declaratum fuisse, quod statim a resurrectione Christi in conspectu angelorum & paucorum testium præordinatorum factum fuit, & cognitum. Nec enim ante illud tempus dicere possumus, petram illam in caput anguli profus in oculis hominum erectam fuisse, quamdiu ipsa gentium capita, ipsi reges & imperatores terræ non modo Christum, tamquam caput suum, non agnoverunt, sed ipsam ubique oppugnant, simul cum gentibus contra eum, & ejus legem, ac discipulos fremuerunt, dicentes: *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Hoc vero non solum impie dixerunt omnia gentium capita jam inde a Christi morte usque ad Constantinum ad fidem conversum, sed crudeliter, nefarieque patrarunt, ipsos Christi servos, tot annorum perpetuo cursu, persequendo, omnique suppliciorum, & mortis genere afficiendo. Quare cum Constantinus primus fuerit, qui hunc gentium fremitum sua auctoritate, & exemplo compescuit, qui Christum non solum ut prophetam magnum, sed ut verum Deum agnovit fascesque imperii ei, tamquam domino, & Deo suo, summisit: (hoc enim cum fecisse in concilio Nicæno, acta ipsius concilii declarant) hic primum lapidem illum, ab ædificantibus reprobatum, in caput anguli spectantibus gentibus, & nationibus, erectum fuisse, dicere possumus, & tum primum in possessione promissæ a Deo Patre hereditatis, de qua est scriptum apud prophetam: postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ: Christum pervenisse cum ipsa capita gentium dominos appellabant, in possessionem, tamquam servos fugitivos, e fuga retractos, recepit. Cum vero fructum hujus possessionis Christus ipse experientia docet, Romanis pontificibus, Petri successoribus, dedit per quorum ministerium hanc hereditatem est adeptus: cum omnia, quæ apud prophetas de gentium obedientia erga Christum, & ecclesiam vaticinantes, sunt scripta de earum muneribus, & donariis: quæ ad hanc ipsam obedientiam & servitum declarandam oblativæ essent, in Romana ecclesia perfecta esse videamus, ad cuius pontifices, tamquam ad Christi vicarios, tot sæculorum serie gentes undique confluere solite sint, sive quid cum Deo agendum sit, sive cum proximo: in his, quæ ad pietatem pertinent, illo-

rum tribunal tamquam supremum in terris tribunal, & Christi ipsius tribunal agnoscentes: quid hic aliter dicere possumus, quam quod res ipsa loquitur, in sede Romana primum conspectam esse Christi gloriam apud gentes? In ea completum esse, quod Isaias, prærogativam hujus ecclesie explicans, futurum prædixit his verbis: *Super te autem orietur dominus, & gloria ejus in te videbitur, & ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.* Hæc enim magna promissa quæ in aliis ecclesiis per se non videmus, ecclesie autem Romanæ clarissime, & abunde præstita sunt, quid aliud ostendunt, quam hanc sedem voluntate Dei constitutam: in qua quidquid honoris gentes, & omne genus hominum, quidquid obedientie filio suo præstituræ essent, in oculis omnium conspiceretur, ac plene intelligeretur, omnem potestatem cum in celo, tum in terra Christo fuisse datam propter obedientiam mortis in cruce exhibitam? Quod enim Romanæ sedis episcopis tributum fuit, non illis quidem, sed Petro tributum fuit. Nec vero Petro hoc tributum fuit: nisi quatenus vicarium Christi locum Petrum tenere noverant. Quod autem vicario honoris tributum, non illi, sed ei, cujus personam gerit, tribui satis constat: ut hoc etiam constat, cum, domini absentis voluntate, honores domini servum tribuuntur, in hoc quidem ab ipso domino servum illum vicarium suum esse constitutum. Domini vero voluntatem fuisse, ut Petri successoribus ii honores externi tribuerentur, qui sibi in terris debebantur, magis declarabimus, postquam aliqua prophetarum oracula recentuerimus, quæ de futura Christi, & ecclesie gloria inter gentes, multis ante sæculis scripta sunt, quam Roma jugum Christi suscepisse, & eadem, quo pacto in ipsa Romana ecclesia, & in ejus episcopis tandem perfecta fuerint, ostendimus.

QUESTIO LXVII.

Quanam sunt hæc prophetarum oracula?

RESPONSIO.

PLVRA quidem passim in prophetarum scriptis inveniuntur, quæ gloriam Christi & ecclesie inter gentes futuram prædicant. Nos vero ea tantum, quæ apud prophetam Isaiam leguntur, proferemus, qui clarius ceteris, & distinctius, non solum quæ ad gloriam Christi in terris pertinent, describit, sed etiam, quæ ad afflictiones, quas semper præponit, & quæ se mutuo semper consequuntur, invicem conjungit. Hæc autem quamvis ad Christum ipsum, unicum caput, & ad universam ecclesiam, quæ est corpus ejus, pertinent: tamen, si illustrius, & eminentius in Romana ecclesia, quam in aliis, cum ea, quæ ad afflictiones, tum vero quæ ad gloriam pertinent, impleta esse constat: eadem profecto illam in universa ecclesia capitis vicarii rationem, & auctoritatem obtinere perspicue declarat: hujus vero generis sunt, quæ de gentium primum, & regum conversione, & obedientia futura, ex eodem propheta paulo ante recitavimus, cum dicit: *Eccce tenebra operient gentes, & caligo populos: super te autem orietur dominus, & gloria ejus in te videbitur, & ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.* Hæc autem quis legens, si oculos simul, & aures ad ea convertat, quæ vel in Romana ecclesia

Joan. 17.

Luc 24.
Joan. 20.
Mar. 26.
Act. 10.

Psal. 2.

Psal. 2.

Isaia. 60.
Isaia. 44.
& 61.

Isaia 60.

Isaia. 60.

ecclesia viderit, vel de illius actis scripta legerit, A aut acceperit, non statim agnoscat in illa perfecta esse ad verbum omnia quae hic Isaias tot ante saeculis futura praedixit? Quae in nulla alia ecclesia conspici possunt, ne in ipsa quidem, Hierosolymitana, de qua nominatum loqui propheta videtur: nec vero non vera sunt omnia, si ad Hierosolymitanam ecclesiam referantur, verum non ad illam, cuius lapides & structuras Christus videns fleuit, cum diceret: *Veniet tempus, cum non relinquens in te lapidem super lapidem, &c.*

Nec vero etiam ad illam, quam Moyses cathedram postea Hierosolymis positam gubernabat, sed ad eam, quae vivis ex lapidibus structa crevit in templum domini. quae a Spiritu sancto est gubernata. Nam qua Hierosolymis aedificata fuit Christi Spiritu ecclesia, haec Romam per Petrum & Paulum apostolos est translata. Hi enim principes Hierosolymitanae ecclesiae Romam cathedra suam transferentes, eo simul omnem gloriam Hierosolymitanae ecclesiae promissam transfulerunt. Quibus recte illud prophetae accommodari potest *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, construes eos principes super omnem terram.* Filii enim Hierosolymitanae ecclesiae principes super omnem terram constituti sunt, cum, relicta paterna urbe, & paternis traditionibus, ac ritibus, quae in Christo finem habuerunt, per Christi virtutem Romanos ipsos, rerum dominos jugo fidei ad Christi gloriam subjecerunt.

Hanc veto illi gloriosam victoriam non statim sunt consecuti, sed multa ante passi, & per aliquot saecula omni genere calamitatum, & contumeliarum ab ipsis principibus. Sic enim ad hanc gloriam inter gentes pervenit Romana ecclesia, ut Christus ad suam, qui, multa primum passus, ascendit in gloriam parisi. Ita ecclesiae Romanae rectores cum plus malorum habuissent ceteris omnibus ecclesiarum rectoribus, quo propius aberant ab ipsis afflictionum fontibus, Romanis scilicet imperatoribus, quorum edictis omni genere calamitatum ecclesiae premebantur, tandem ad Christi gloriam in terris pervenerunt, D

ut in omnibus Deus ostenderet, eos fuisse veros filii sui vicarios. Sic enim per trecentos fere annos continuos a Petri morte usque ad Constantinum imperatorem ab ipsis imperatoribus sunt vexati, ut tot annorum spatio, cui numquam decissent, qui Petri cathedram perpetua serie succedentes, regerent, vix tres numerari possint, qui sua morte interierint, sed omnes ab imperatoribus sint interfecti. Ne tamen interim sine victoria fuerunt: verum in mediis afflictionibus multos populos, in hisque multos Romanos vicerunt, sic ut in ipsa urbe Roma cathedram etiam suam ponerent. Sed obscura adhuc gentibus victoriae gloria, & apud majorem civium partem ignobilis, & contempta haec cathedra fuit: quam Deus tandem ad honorem filii sui primum in victoria Silvestri de Constantino, deinde posterioribus saeculis sic ornavit, atque illustravit, ut, quae vetus Hierusalem de iis, quae ad gloriam, & divitias mundi pertinere a prophetis promissa expectabat (& consecutura quidem erat, si non obedientia, & fide permansisset, ad hanc enim refert Isaias omnia sua vaticinia, quae magnifica illa promissa continebant) haec omnia ad Romanam ecclesiam, ejus filiam, in sine fundatam, matre propter infidelitatem exheredatam. aperte constet esse translata, eidemque donata. Haec vero nunc ipsa Isaiæ verba, quae recitabimus, magis explicabunt, &

confirmabunt, si res verbis comparentur, & ad rerum normam, quas omnes gentes in Romana ecclesia multis saeculis viderunt, ipsa verba examinentur.

QUESTIO LXVIII.

Quenam sunt illa, quae vetus Hierosolyma exoptabat per prophetam Isaiam ecclesia sub nomine Hierusalem praedicata, & promissa, in quibus, Romana ecclesia, privata omni hereditario jure Hierosolymitana, heres permansit?

RESPONSIO.

PLURA quidem sunt, ut supra diximus: nos vero ea sic pauca contrahere possumus, ut benedictiones interiores, & spirituales (ut more ecclesiae loquamur) simul cum externis & carnalibus benedictionibus conjugamus, utraque enim Hierosolymitanae ecclesiae sunt promissa, quae quia, spiritibus spiritualibus benedictionibus, corporales solas mente, & voluntate sequebatur, utrisque simul privata fuit. Romana veto quia spirituales sibi tantum proponebat, utrisque abundavit. Sed haec ordine quodam, & eodem quem servat propheta, examinantes persequuntur: ut videamus, quo pacto, quae ecclesiae, & populo Israel sub nomine Hierusalem promissa olim fuerunt, in ecclesia Romana tandem gentibus sint peroluta.

QUESTIO LXIX.

Quidnam primum locum in illis promissis obtinet?

RESPONSIO.

Hoc saepe, quod nomine foederis appellatur apud prophetam, cum dicit in persona Dei: *Hoc foedus meum cum eis, dicit dominus. Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quae posui in ore tuo.* Hic enim spiritus est fundamentum omnium promissorum, est veto spiritus fidei, quem dicit apostolus communem sibi fuisse cum antiquis patribus, cum ait: *Hubentes autem eundem spiritum fidei, credimus: propter quod & loquimur.* Loquitur autem verbum, quod posuit Deus in ore ejus: quod non est verbum literae, quale fuit veteris Hierusalem, sed verbum spiritus, quod, inquit idem propheta, non recedit de ore tuo, & de ore seminis tui, a modo usque in sempiternum.

Est veto idem verbum, pro quo Christus, ecclesiae suae vicarium pastorem alloquens, dicit se orasse, ne deficeret. Hoc ergo primum est in promissis, quod praecipue perolutum esse in Romana ecclesia, lumen, quod per ipsam ceterae ecclesiae consecuta; sunt, atque illius perseveratio in fide satis declarat. Sequuntur enim statim in propheta post hoc in promissum verba Dei ad Hierusalem: *Surge: illuminare, quia venit lumen tuum, & gloria domini super te orta est: quia ecce tenebra operient terram, & caligo populos, super te autem orientur dominus, & gloria ejus in te videbitur.* Deinde quia cum hoc spiritu fide est conjunctus spiritus dilectionis, qui est maxime prolificus, statim adjungitur in promissis, *Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, & filia tuae de latere surgent. Tunc videbis, & efflues: & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conversa ad te fuerit multitudo maris, & foris gentium venerit tibi, &c.* Hoc ergo promissum numerosae proli conjunctum est cum priori, post quod quasi ulumq

ultimo loco sequitur. *Adducam filios tuos de longē, argentum eorum, & aurum eorum cum eis, nomini domini Dei tui, & sancto Israel, quia glorificavit te.*

Hic vero si quaeramus, quem propheta alloquitur, quam ecclesiam appellet, cum dicit, *Leva in circumtu oculo tuos, & vide: omnes isti congregati sunt: venerunt tibi, & c.* Hic res ipsa, eventus rerum sic pro Romana ecclesia respondebit, ut non alia interpretatione opus sit, omnes enim, qui vel ad successum rerum in Romana ecclesia respicere velint, statim haec omnia ei cumulate praestita videbunt, ac persoluta. Nec enim ulla majore spiritus fidei habuit, nec firmitus in fide perstitit: nulla plures filios per verbum genuit, aluit, confirmavit: nulla rursus majores opes, majores honores adeptae est. Nec enim ulla unquam ecclesia ad hunc honoris gradum ascendit, ut de ea dici possit, quod sequitur in promissis apud prophetam: *Cathedra & regnum, quae non servierit tibi, peribit.* Quam vere autem hoc dicatur de ecclesia Romana, consensus regnorum, & gentium, ad ejus obedientiam salutis suae causa certatim olim accedentium, satis ostendit. Quo vero eodem loco additur. *Et venient ad te curvos filii eorum, qui te humiliaverunt, & adorabunt vestigia pedum tuorum:* quam multis ante saeculis in ecclesia hoc vidimus, quod etiam nunc videmus, nempe filios regum, & imperatorum, quorum majores olim omnibus modis eam vexarunt, curvos, & venerabundos ad osculum pedum Romanorum pontificum, Petri successorum, accedere: Quo pacto autem haec eadem ecclesia & manibus regum sit lactata, & lacte gentium nutrita, quae sequuntur in verbis prophetae, divitiarum, & opes in ipsam voluntaria oblatione principum, & populorum congestae, satis declarant. Haec vero nunc satis sunt dicta, ut cum oraculis prophetarum, tum vero testimonio eventus rerum concludamus, ecclesiam Romanam voluntate Dei principem, & matrem ecclesiam esse constitutam, in qua in conspectu omnium gentium gloria filii ejus in terris conspicietur, & quae eundem locum in novo populo, ex omni genere hominum congregato, teneret, quem tenuit, Hierosolyma in veteri, qui ex una tantum natione constabat: id est, ut caput omnium aliarum ecclesiarum existeret, ipsique Hierosolymitanarum civitatis in hereditate promissorum succederet, atque eandem appellationem haberet, quam olim ea sibi soli vindicavit: quam significat Isaias, cum dicit, *Et vocabis civitatem domini Sion sancti Israel.*

QUESTIO LXX.

An, si eundem apud novum populum locum Romana ecclesia obtinet, quem apud veterem Hierosolyma obtinuit, etiam ne illam unicum locum, quo populus conveniret ad adorandum, a Deo electam dicemus istalem enim a Judaeis, & veteri populo Hierosolymitanam civitatem habitam fuisse constat.

RESPONSIO.

MINIME id quidem. Venit enim hora, inquit ipse Christus, a quo ut verum adorandi modum, & virtutem accepimus, quando non in monte hoc, Samaritae scilicet (ex opinione Samaritanorum loquens) neque Hierosolymis, ut putabant Judaei, pater adorabitur, sed in spiritu, & in veritate: quod tantumdem est di-

tere, remotis umbris, in veritatis luce, nullo certo praescripto loco. Adoratio enim, quae certum sibi locum praescribit, adoratio est umbratilis, non vera, nec spiritualis, nec enim spiritus, qui nihil spectat in adorando praeter eum, qui est ubique, & omnia implet, ullo certo loco includi potest, atque ideo hoc tempus verae, & spiritualis adorationis praevidens spiritu propheta Malachias dicit in persona Dei: *In omni loco offertur nomen meo oblutio munda, & c.* Quare in hoc similem Romanam ecclesiam, quae in luce, & super montem est posita Hierosolymitana, quae umbra fuit fundata, dicere non possumus, verum in eo simillimam, quod ut ab ipso Hierosolymitana doctrina & modus umbratilis illius adorationis petebatur, quae se tamquam magistratam universo illi populo Dei praebat, cum in cultu Dei docendo, qui illi tempori conveniebat, tum in corrigendis, atque castigandis iis, quae ab ea forma, quae in Moysis cathedra docebatur, discedebant: parent atque adeo majorem auctoritatem, (quanto scilicet majori in re versatur quae omnem rationem verae, & spiritualis adorationis complectitur) ecclesia Romana tenet: quam quidem auctoritatem tot jam saecula in novo populo, per universum orbem disperso, exercuit, ut remm eventus jam inde ab eo tempore, quo Petri cathedra illic est posita, singulis saeculis declaravit, quibus tot haereses, tot schismata, tot abusus in ritibus, & motibus ecclesiae, ejusdem unius auctoritate sublata sunt, & vera doctrina una cum optima morum disciplina in ecclesia constituta: eamque ut magistratam in omnibus quae ad religionem, & pietatem pertinent, omnia generalia concilia semper agnoverunt.

QUESTIO LXXI.

An concilia ipsa generalia hanc praerogativam Romana ecclesia semper agnoverunt?

RESPONSIO.

ILLA quidem concilia, quorum acta rata, & probata in ecclesia catholica fuerunt, ex quibus aliqua expressis etiam verbis hoc declaravit. Nulla autem sua acta rata unquam fore judicaverunt, nisi eadem auctoritate Romanae sedis essent confirmata. Quo nullum majus argumentum esse potest, omnia concilia tamquam principem sedem, & magistratam, ac caput ecclesiarum Romanam ecclesiam semper agnovisse. Quamquam non illa quidem a conciliis auctoritatem suam se habere agnoscit, nec vero ab ullo populi consensu, aut principis voluntate, sed illam a Christo in Petri persona sibi primum promissam, deinde vero se in plenam ejus possessionem venisse tum cum Petrus, postquam Romae aliquot eam annos exercuisset, tandem fugam ex urbe parans, ut dictum est, quasi cathedram alio translaturus, ne id faceret, a Christo est prohibitus, qui fugam ejus premitens, eique in urbe moriendum fore significans cathedrae simul sedem firmam eodem in loco futuram declaravit: quam maxime confirmavit Pauli primum praedicatione in urbe, deinde martyrium eodem in loco, & die, quo Petrus est mortuus. Illum autem cum divina providentia non minore cum miraculo Hierosolymis ex insidiis Iudaeorum, & morte liberavit, quam Petrum e manu Herodis in eadem urbe, nec vero passa sit, ut aut ibi, aut in Asia ubi quotidie se mori scripsit, vitam finiret, sed e-

Malach 8.

Hosei. 11. 3. cap. 2.

Hosei. 11. 3. cap. 13.

A. 7. 12.

tot

tot periculis, atque adeo presenti morte eum toties liberavit, & eo reservavit, ut Romæ tandem martyri coronam acciperet: in hoc quidem satis videtur significasse, in horum duorum conjuncta morte, quorum alter gentium apostolus, alter præputii dicebatur, eandem utriusque populi, atque ita universi populi Dei futuram magistram ecclesiam, ad quam omnes, tamquam ad unam sedem apostolicam, convenirent: omnes autem ecclesias per orbem dispersas tamquam in unam coaluisse, quarum caput esset illa, quam capita apostolorum sua & doctrina, & morte fundant. Hanc vero Dei voluntatem, & consilium fuisse, ut hæc una caput esset, eventus postea rerum, tot regum, populorum, & conciliorum generalium sequentibus sæculis consensus certissimum testimonium omnibus non contentiosis dare potest. Atque hæc quidem hæcenus, quæ sine verborum contentione auctoritatem Romanæ ecclesiæ, cum in universa ecclesia, tum in conciliis generalibus offendant.

Qui autem modus fuerit hujus prærogativæ potestatis exercendæ, in exemplo Petri, qui concilio Hierosolymitano interfuit, & præfuit, ut portuimus, jam ostendimus. Hoc vero illud concilium fuisse intelligimus, ex quo cetera omnia exemplum, & formam capiant, ad quam omnia sua decreta dirigant. Nec enim in summa aliud continent posteriora concilia, quam vel explanationes immutabilis illius fidei regulæ, quam primum illud Hierosolymitanum concilium præscripsit, vel decreta caritatis, quæ nulla certa regula contineri potest, ut quæ omnia omnibus se facit. In ceteris autem conciliis, quod ad personas atinet, quæ judicandi partes habent, idem sane genus personarum interesse solet, quod in primo judicasse, & decidisse omnes controversias legimus, ita ut interpretationes, & simulacra quædam illius unius omnia posteriora concilia recte dici posse videantur.

QVÆSTIO LXXII.

An Nicænum concilium formam illam Hierosolymitani concilii servavit, & quod ad materiam atinet, & quod ad personas?

RESPONSIO.

EAMDEM prorsus. Quod enim præcipue tractatum fuit in Nicæno concilio, ad explanationem illius fidei pertinebat, quam Petrus in primo illo Hierosolymitano est professus. Nec vero aliam materiam consultandi habuerunt tria illa posteriora concilia, quæ una cum Nicæno a sancto illo viro Gregorio, Petri successore, non minori in veneratione habebantur, quam ipsa quatuor euægelia, ut quæ ipsam euægelii summam explicarent, & summam fidei Petri, exposte in Hierosolymitano concilio. Nec enim vel Nicænum, vel tria subsequenta concilia cum divinitatem Filii, & Spiritus, & utramque naturam perfectam in Filio explicarent, aliud explicabant, quam Petri fidem, in primo illo concilio expositam. Omnes autem de fide quæstiones, quæ consueto more ecclesiæ primum locum in materia conciliorum obtinent, huc semper spectant. Cetera vero, quæ vel in Nicæno concilio, vel in aliis sunt tractata, omnia pertinent ad disciplinam in ecclesia constituendam: quæ hunc finem habet, ut omnis confusio, quæ dissensionis est parens, vitetur, & ordo caritatis servetur, quod alterum est ex illis duobus, quibus diximus omne

Concil general. Tom. XIV.

A officium pastoris contineri, ut scilicet gregem acubare faciat. Hoc vero pertinet ad verbum caritatis, quod in se omne genus canonum continet. Nec enim aliud sunt canones, quam regulæ quædam, disciplinam morum, & ordinis in ecclesia complectentes. Quæ omnia a Spiritu dilectionis ad ostensionem fidei proficiuntur. Priores vero partes pastoris sunt eæ, quæ ad verbum fidei proprie pertinent, per quod grex in pascua introducit. His porro duobus omnium conciliorum materiam contineri, eorum acta, & decreta perspicue declarant: quæ omnia exemplum & formam habent a primo illo concilio Hierosolymitano. Quod si in personis, quæ in illo interfuerunt, & in Nicæno, atque in posterioribus aliqua varietas videatur: tamen non tanta est, ut propterea negemus, primum illud tamquam exemplar posteriorum conciliorum nobis a Spiritu sancto fuisse propositum, quo, tamquam ad archetypum, respicere reliqua omnia deberent.

QVÆSTIO LXXIII.

Quodnam genus hominum est, quod in posterioribus conciliis interfuit, cujus in primo nulla habetur mentio?

RESPONSIO.

EST quidem illud genus hominum, quibus supra diximus difficultissimum fuisse in regnum Dei ingressum: idque ex testimonio Christi confirmavimus, cum ait, *Facilius esse camelam introire per foramen aui, quam divitem in regnum celorum.* Nam si divites privati (de his enim tantum loquebatur tum Christus) tantam difficultatem ingrediendi inveniebant, quanto majorem hi divites inventuri erant, qui in prenos magistratus gererent, circumfluentes non solum divitibus, sed honoribus, & voluptatibus, omnibus denique rebus, quæ hominem tumidum reddunt, & inflatum, ne per angustam fidei portam intrare possit? Quales sunt reges, imperatores, ac principes hujus mundi, qui aliquot sæculis post concilium Hierosolymitanum, vix ostium fidei apertum invenerunt, & ideo de illis in primo illo concilio nulla mentio est facta. Hoc vero magnum divinæ potentæ in Christi nomine miraculum Petri successoribus, ut supra diximus, servabatur, quod per manus Silvestri in Constantini conversione est ostensum. Nec enim minus miraculum hoc fuit, quam si leones, & ursos, aut tigrides habitare simul cum agnis videremus. Id quod futurum Isaias prædixit, de conversione principum hujus mundi vaticinatus, quos, suo loquendi more, ursos sape, & leones, ac pardos appellat, nominibus utens maxime eorum actiones exprimentes. Talibus enim re vera extiterunt in gregem Dei fere omnes mundi principes, præcipue vero Cæsares, usque ad Constantini conversionem: in qua tam insignis editum est miraculum, ut, qui ante greges dissipaverant, & devoraverant, per Dei virtutem ad Christum conversi, ad tuendum ipsum gregem domini custodes efficerentur. Talem enim se præbuit Constantinus in Nicæna synodo, tales posteriores imperatores in posterioribus. Et hinc sane ortam dicimus varietatem personarum, quæ in primo, & in posterioribus conciliis invenitur. Quamquam quidem non hæc ejusmodi est, ut propterea formam mutatam dicamus, præsertim cum illi ipsi, qui cognoscendi controversias, decidendi, statuendi,

QQqqq ac

ac componendi partes in primo concilio habue- A
runt, semper easdem in sequentibus tenuerint.
Nec vero in ullo legitimo concilio unquam mu-
tati sunt. In his enim posteriora primi illius exem-
plum semper sunt secuta. Imperatorum autem
persona postea adjecta fuit sine ulla commutatio-
ne earum personarum, quæ in primo concilio in-
terfuerunt, idque maximo divinæ potentie mi-
raculo. Ac suum quidem locum, & munus a Deo
in conciliis imperatores assignatum habent.

QVÆSTIO LXXIV.

Quod tandem hoc munus est?

RESPONSIO.

V T Christi, filii Dei, vicarias partes gerant. B
Hoc enim munus imperatoribus, Christi fi-
dem professis, Deus ipse pater assignavit.

QVÆSTIO LXXV.

Quo modo Cæsares in conciliis generalibus Chri-
sti vicarias partes agere, idque Deo ipso iubente, di-
cis: si, easdem proprias Romani pontificis esse, om-
nia, quæ habentus de ejus auctoritate in ecclesia di-
xisti, confirmant, consentientibus cum scripturis
tum miraculis, quibus suam Deus hac in re volun-
tatem declaravit?

RESPONSIO.

N ON quidem sic proprium dicimus Romani C
pontificis, vicarias Christi partes in concil-
iis agere, ut omnes ipse Christi partes in eccle-
sia occupet, nullas aliis relinquat. Imo, cum nul-
lus sit in ecclesia, qui non aliquid sibi munus a
Deo assignatum habeat (nec enim membra otiosa
in ea Deus constituit) quatenus quisque in suo
munere quiddam facit, ad honorem Dei refert
(nemo autem in suo quiddam, sed omnes in no-
mine domini omnia agunt: hoc enim Christiana
regula docet) eatenus Christi domini vicarias
partes, cujus virtute omnia, quæcumque Deo
patri sunt grata, peraguntur, cum gerere recte
dicemus. Ita pontifex quidem Romanus ut caput
sacerdotale, vicarias Christi, veri capitis, partes
gerit, reliqui vero, ut reliqua membra. At Cæ- D
sarem, ut caput regale, Christi etiam vicarias par-
tes agere, recte dicere possumus. Nec enim sim-
plex potestas Christo fuit data: sed ut sacerdos,
sic etiam rex & dicebatur, & erat. Rex quidem
ab initio fuit, ut Dei filius: ut hominem autem
se utramque potestatem accepisse post victoriam
de morte, ipsemet testatur statim post resurre-
ctionem, cum de se dicit: *Omnis mihi potestas tra-*
ditæ est in celo, & in terra. In utraque ergo pote-
state quin suos Christus vicarios habeat, dubi-
tare non possumus: vicarias autem Christi reg-
is partes in conciliis generalibus ad Cæsarem
pertinere dicimus.

QVÆSTIO LXXVI.

Quasnam intelligis esse hujusmodi partes?

RESPONSIO.

E AS quidem, quas Christus ipse dum in ter-
tis versaretur, satis significavit, cum discipu-
los suos, quos principes super omnem terram
ipse rex regum, & dominus dominantium consti-
tuerat, sine sacculo, & pera, ac sine ullo huma-
no præsidio mittens, sola auctoritate regia perfe-
cit, ne quid illis, quod ad vitam sustinendam

pertinebat, deesset, sicut eorum ad ipsum respon-
sio declarat, cum ab illis quæreret: *Quando*
misi vos sine sacculo, & pera, numquid aliquid vo-
bis defuit? Responderunt enim, *Nihil.* Hic er-
go Christus satis se regem etiam terræ offendit,
magis vero, cum populum, se in solitudinem se-
quentem, & inopia cibi laborantem, non passus
est domum inanem redire, sed saturum dimisit:
tum vero maxime, cum suos discipulos, calum-
niis aliorum, & injuriis, atque violentie obno-
xios, tamquam pusillum gregem, ut ipse eos ap-
pellat, ab omnibus his, quamdiu cum illis ut do-
minus & rex eorum versaretur, semper defendit,
In extremo autem vitæ actu, cum ad peragendas
sacerdotis partes ipse se, ut agnus ad aram duci
pateretur, tamen non sic oblitus est regie suæ
potestatis, ut non saluti suorum prospiceret.
Hanc enim potestatem tum ostendit, cum iis,
qui ad se comprehendendum venerant, dixit:
Stimate hos abire: sicque, ut incolumes dimitte-
rentur, effecit. Quod ergo Christus humanis
suorum necessitatibus, quod existimationi, quod
saluti prospexit, qui omnes erant sacerdotes do-
mini, in eos sane ipse regiam suam potestatem de-
clarans exemplum omnibus regibus dedit, quo
pacto erga sacerdotes domini cum in conciliis
generalibus, tum extra concilia se gerere debeant.

Has vero partes Constantinus magnus maxi-
me expellit: qui tales Christi sacerdotes inve-
nit, quales Christo in terris versante, fuerunt,
tamquam oves inter lupos. Inter medios enim
hostes, ab omni humana ope, & præsidio nudos,
indigentia oppressos, & omnium calumniis at-
que injuriis obnoxios invenit, quos ipse, pro
imperatoria potestate, vicarias unice imperato-
ris partes gerens, his omnibus malis non solum
liberavit, sed dignum sacerdotibus Dei locum,
& auctoritatem eis dedit. Idemque, quæ-
nam essent partes imperatoris, vices Christi ge-
rentis, in conciliis generalibus, maxime in
concilio Nicæno declaravit: non tam quidem, cum
necessitatibus sacerdotum abunde subveniret, &
saluti eorum, atque incolumitati prospiceret, quæ
sane magna erant pietatis ejus, & potentia in
terris testimonia, & fructus: quam cum mutuas
eorum accusationes quotidie fere audiens, quæ
ad privatas eorum de privatis injuriis querelas
pertinebant, quæ facile indicabant, nec satis
illos in fide confirmatos, & caritate vacuos, non
propterea passus sit se aut e fidei fundamento de-
turbari, aut caritate spoliari, ut vel ipsos sacer-
dotes contemneret, vel eorum doctrinam nihili
faceret: sed in hoc potentiam suam, a Deo sibi
per Christum, & propter Christi gloriam da-
tam, sic exercuit, ut cum eos in fide debiles inve-
niret, a quibus ipse confirmari debuisset, car-
itate illos vincens, in fide confirmavit, ac pa-
cem eam mundo dederit, quæ Christi, domini
sui, gloriam, cujus vices regias gerebat, maxime
illustravit.

E Atque hic quidem in hoc uno Constantini fa-
cto vis omnis regni muneris, imperatoribus a Deo
dati, in conciliis generalibus est expressa: cujus
summa hæc est, ut pacem procurent verbo Dei.
Ob hanc enim causam oramus pro salute om-
nium, qui in sublimitate constituti sunt, *ut tran-*
quillam & quietam viam agamus in omni pietate,
ut inquit apostolus, id est, ut tranquillum cur-
sum verbum Dei habeat. De eorum enim tran-
quillitate, & quiete eo in loco loquitur apo-
stolus, qui verbi vel ministri sunt, vel discipuli.
Quia

Luce 12.

Joan. 18.

Matth. 28.

Luce 22.

1. Tim. 2.

Quia vero hæc tranquillitas parari non potest, nisi cogitis prius, deinde examinatis difficultatibus de verbo fidei, & amoris omnibus contentionibus, idque communi ecclesie consensu: ideo hic primum necessitas concilii generalis existit. Et, quia nec in unum locum cogi principes pastores ecclesie facile possunt, nisi consentientibus & Cæsaribus, & principibus, in quorum regnis per diversas provincias, suas ecclesias, tamquam tot greges, dispersas habent, nec vero coacti diutius se tueri in conventu possunt, quin plurimis in rebus principum ope, & auxilio indigeant: ideo hic primum consensus Cæsarum in celebrandis conciliis rogari cœptus est, & eorum auxilium, ut rite, & ordine, ac sine periculo, & cum omni securitate omnia fiant, implorari. Hanc ob causam Silvestri pontificis Romani, & vicarii Christi, hortatu Constantinus magnus dicitur episcopos in concilium Nicææ indictum per edictum suum vocasse: quibus congregatis, sic ipse imperator D. partes erga illos gessit, ut curaret, ne quid illis deesset eorum, quæ ad tuendam vitam necessaria essent, omniaque eorum securitati contraria depulerit, & eisdem plane tutos atque securos reddiderit.

QVÆSTIO LXXVII.

Christine regis duxit partes Cæsares in conciliis agunt, an vero etiam Christi pastores.

RESPONSIO.

PRÆCIPVE quidem reges pastores agunt: si vero dicere volumus, Causi etiam pastores partes eos agere, idem priorius dicemus. Tales enim sunt reges, quibus Christus suas partes commendat, ut sint idem pastores: pascunt autem homines iis rebus, quas Christus eorum dispensationi permisit, id est us, quæ pertinent ad corpus: quæ externa bona vocantur: quibus sustentatur vita corporis: ut sacerdos, qui idem est pastor, iis, quæ pertinent ad vitam spiritus, suum gregem pascit. Hujusmodi igitur pastores personam gerens, simul cum sacerdote summo, & pastore in conciliis, principes, & sacerdotes, tamquam in caulas capita gregis, congregat imperator. Sic enim fecit Constantinus simul cum Silvestro in Nicæna synodo. Si vero ejusdem exemplo illam potentiam in conciliis generalibus adhibeant, per quam æmulationes, & contentiones sacerdotum, quæ sæpe in ejusmodi conventibus publicis gravius etumpere solent, fraudere, & mollire possunt, ut non modo ipsorum fides & caritas non lædantur, sed ad ceterorum animos iisdem confirmandos valeant: hic etiam Christi sacerdotis partes eos aliquo modo agere, vere dicere possimus.

QVÆSTIO LXXVIII.

An, si sacerdotum, & regum munera Christi instituta sunt diversa, nos recte sacerdotum partes regibus in conciliis tribuere possimus?

RESPONSIO.

ALIQVAS possimus, & sane debemus: quia sine his illi ne regium quidem munus rite obire possunt. Nec vero de regio solum munere hoc dicimus, recte illud aliquas sibi partes sacerdotales adjungere: sed de omni ministerio hominis Christiani plane assumamus, ut rite fiat, necessarium esse aliquas sacerdotales partes adhibere, sine quibus nemo sane suum munus rite obire potest: quia nemo nisi his duabus partibus

Concil. general. Tom. XIV.

A conjunctis vocationi illi, quæ communis est omnium Christianorum, pie inservire potest. Communis enim vocatio in omnibus, & singulis regiam cum sacerdotali potestatem conjungit, ut ostendunt illa verba primi vicarii, sacerdotis Christi, cum omnibus fidelibus dicit: *vos autem genus electum, regale sacerdotium, &c.* A sacerdotis vero partibus omnes actionum nostrarum initium capimus. Et hic quidem primus est actus vitæ Christiani hominis, quæ orditur a sacrificio, & oblatione sui ipsius. Ex hac vero oblatione statim nascitur regia, in cujusque animo fe sponte offerentis, occulta potestas: quæ tum demum exit in lucem, cum ad interius donum, & ad interiorum vocationem accedit externum Dei voluntatis signum, ex hominum consensu datum.

B Quibus autem utrumque jam obtigit, cum apud Deum, tum apud homines vel reges, vel sacerdotes recte & appellantur, & sunt. Potestatem enim in alios exercent. At, quibus nulla externa vocatio accedit, si sint ex numero Christianorum, qui suam vocationem sequuntur, in quidem omnes spiritu reges sunt, atque etiam sacerdotes, sed in alios nullam potestatem habent, nisi quatenus privati monendo, vel obsecrando. Quod ergo pertinet ad id, quod diximus, Constantinum sacerdotis partes egisse in concilio Nicæno, cum ejus admonitionibus sacerdotes Dei cederent, has quidem partes ut privatus egit. Nec enim externo aliquo signo ad hoc munus vocatus fuit, quemadmodum regium & imperatorium, cui necessario adjuvatum fuit sacerdotalis virtutis donum, sine quo regium munus nunquam rite exerceri potest. Omnes vero numeros imperatoris Christiani Constantinus in illo concilio prorsus implevit: quo pacto autem Christi vicarias partes præcipue gessit, ex his, quæ diximus, satis patere arbitramur. Sunt vero illæ quas Carolus V. imperatorem, religiosissimum principem abunde impleturum in hoc, quod ejus consensu indictum est, concilio, eo quidem magis ejus pietas nobis per multos annos explorata, hoc nos sperare jubet, & necessitas temporum id maxime flagitat. Hæc nunc satis erit in genere de officio imperatoris in conciliis dixisse: de quo, ut locus fe offeret (offeret autem se maxime) ad majorem ejusdem explicationem sigillatim plura dicemus. Jam vero, cum de personis eorum, qui in omnibus conciliis interfunt, & præfunt, tam multa dicta sint de causa, quæ materiam præbuit convocandi hujus concilii, quod nunc est in manibus, tempus postulare videtur, ut aliquid quærentes dicamus.

QVÆSTIO LXXIX.

Quidnam est, quod materiam, & causam dedit hujus concilii, quod nunc indictum est, convocandi?

RESPONSIO.

HA VD simplex quidem causa fuit, sed varia, & multiplex: quæ tamen tribus illis capiibus, quasi terminis, quibus jam ab aliquot sæculis omnis materia conciliorum circumscribi solet, satis, qualis sit, explicatur. Quorum primum est, quod ad explicationem fidei dogmatum, & ad hæresum extirpationem pertinet: secundum, quod ad collapsam morum disciplinam restituendam: tertium, quod ad cõstitutandã pacem domesticam inter principes Christianos spectat, ut externo

QQqqq ij hñi

hosti infideli reipublicæ Christianæ perpetuo infidiat, facilius resili possit. Hæc ergo in summa hujus concilii nunc indici materia dici potest: quæ eo quidem amplior est, quo magis corrupta est morum disciplina, quo perniciosiora sunt intestinorum bellorum semina, quo denique potentior est, ac paratior externus hostis ad invadendas Christianorum provincias: ita enim omnia hæc mala his temporibus creverunt, & gravia sunt, ut recte de ecclesiæ corpore, sic affecto, idem pro majore ipsius parte dici posse videatur: quod Isaias, flagella Dei in populum suum explicas, dicebant: *omne caput languidum, & omne cor mœrens, a plan- rapedis usq; ad verticem capiti non est in eo sanitas, &c.* Atque eo quidem hæc necessitatem imponunt gravissimam cogendi concilii generalis, & difficiliorem reddunt, de excogitandis remediis deliberationem.

1719. 1.

1719. 13.

QVÆSTIO LXXX.

Quo tandem modo remedia corpori tam graviter affecto salutariter adhiberi possunt?

RESPONSIO.

Eo sane modo, quo Deus adhibuit universo humano generi, cum, respiciens e cælo, ut inquit propheta, vidit eum humani generis statum, quem idem propheta eo loco sic describit: *Omnes declinaverunt: simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum: contritio, & infelicitas in visceribus, & viam pacis non cognoverunt.* Hoc ergo primum est in modo inveniendi, & adhibendi remedia, ut, qui Dei locum in terris gerunt, Dei etiam oculis populos his malis oppressos aspiciant, deinde id faciant, quod Deus ipse exemplo suo faciendum ostendit, cum genus collapsum instauravit.

QVÆSTIO LXXXI.

Quinam est hic modus, quo Deus humanum genus perditum restituit, principibus ipsi populorum imitandus?

RESPONSIO.

Ille quidem, quem Christus summus & sacerdos, & rex, in suo exemplo omnes sacerdotes, & reges, qui suam, & populorum salutem quaerunt, sequendum docuit, tum cum populorum omnium, qui ejus imperio, tamquam summo regi, & sacerdoti, subiecti sunt, peccata, tamquam sacerdos, in se ipse transtulit, & portavit atque ita Deum patrem homini reconciliavit, ac genus perditum instauravit.

QVÆSTIO LXXXII.

Quid? quæso: an summi hujus sacerdotis, & regis vicarius, pontifex Romano, & Casari, proponendus est hic modus liberandi populum Christianum a tot malis, quibus propter peccata nunc maxime vexatur, ut Christum imitantes peccata ejus in se ipsi transferant, & pro illis Deum patrem deprecantur? Vtrum vero hoc exemplum Christi facile est principibus ad imitandum an ejusmodi potius, quod omnes humanas vires superet? tantumne etiam preces principum valere existimandum est, ut populis salutem pariant?

RESPONSIO.

Hebr. 5.

4. 4.

PRECES quidem tantum valent, quantum unici illius deprecatoris, qui semper exauditus fuit pro sua reverentia, virtute nituntur: nec enim aliud

A nomen sub cælo, neque in cælo datum est hominibus, in quo possint salvi fieri. Quod vero de imitando hoc exemplo dixi in ferendis peccatis hominum, & hac ratione illis corrigendis, hoc quidem sic intelligo, principes imitari hoc exemplum posse, non si ipsi super suam innocentiam populorum peccata tamquam onus sumant: hoc enim semel fecit Christus, & solus facere potuit, quia solus erat inter mortuos liber, id est, solus inter peccatores justus: Principes vero cum liberi a peccato non sint, sed iidem, quibus populus vinculis peccatorum ligati, atque impediti, onus quidè populi hoc modo ipsi portare minime possunt, neq; hac via Christi exemplum sequentes, populi peccata portando Deum patrem placare. Quare, hac in parte minime imitari posse Christi exemplum in placando Deo erga populum, dicimus. Verum ob eam causam hoc exemplum Christi proposuimus, ut intelligant principes, si summus rex & sacerdos immaculatus, & innocens non est ipse designatus peccatorum populi sui primum ignominiam, deinde etiam pœnam subire, qui nunquam peccandi occasionem dederat, sed contra semper benefacendū: quid ipsis, qui exemplo populos sæpe corrumpere, qui eis ansam peccandi sæpe dederat, faciendum sit? Quam minime eos dedignari oportet, pro populi sui salute se reos facere, pro illis deprecari, & illorum in se transferre? Præsertim, cum nihil sit, quod æque populos ad Deum possit convertere, & ad fontem gratiæ atque misericordiæ adducere, quam penitentis animi signum, & exemplam in principe. Eo vero magis necessarium duximus, hoc exemplum magni regis, & sacerdotis principibus ad imitandum proponere, quo vehementius omnes homines ab hoc maxime oportuno malorum remedio natura abhorrerent solent, ut aliorum peccata in se suscipiant: qui ne sua quidem ferri volunt: sed in alios potius transferant, imitantes prima illa humanæ & terrene generationis capita, qui primi in mundum peccatum introduxere: & introductum auxerunt, cum salutarem sui erroris confessionem relinquentes, alter in alterum suum peccatum transtulit, vir in mulierem, mulier in serpentem. Per hunc autem modum peccatum crevit, cum peccato omne genus misceri: a qua nunquam liberari potuimus, donec divina misericordia hominem nobis dedit, qui idem Deus, & rex omnium fuit: qui non modo sua in alios non transtulit, utpote qui ab omni peccato prorsus immunis esset, sed super suam innocentiam universi nostri generis peccata omnia, tamquam ipse omnium reus esset, recepit. Ex qua humilitate hoc statim est consecutus, ut omnium salvator esset. Quare hoc exemplum, qua possunt ratione, si imitentur ejus vicarii, sacerdotes, reges: spes quidem maxima ostenditur, eos per virtutem regis omnium, cujus vicarias partes agunt, salutis universi populi ministros ad Dei, & domini sui gloriam futuros. Cum vero se reos populi peccatorum faciant, vere id quidem ipsi, & iuste sunt facturi, quod Christus fecit pro misericordia, statimque illis per hanc justitiam ingressus ad misericordiam patebit. Iustus enim, ut inquit sapiens, in principio sermonis est sui accusator. Nec vero ullum tot malis, quibus nunc vexatur ecclesiæ, ut omnia quaerantur, præsentium remedium inveniri potest, quam in ipsi concilii exordio humilis ipsorum principum ecclesiæ peccatorum confessio, & ipsorum accusatio.

Genf. 3.

1720. 18.

QVÆSTIO LXXXIII.

Quid tantem istuc est, quod ais? an hoc ipse suades? An probas? An tanquam remedium oportuum tot malis, quibus ecclesia est oppressa, proponis, ut summus pontifex, vicarius Christi summi sacerdotis partes agens, qui in omnibus conciliis, tanquam iudex, corrigendis aliorum erroribus præesse solet, in hoc concilio se reum alienorum peccatorum faciat, & iudicio aliorum se subiciat?

RESPONSIO.

Non hoc ego quidem suadeo, ut pontifex iudicio subijciatur concilii inquirentis eum: neque ullo pacto id probō: at nec cuiusvis altitius: verum, ut sui ipsius iudicio subijciatur, hoc maxime opto, atque ut etiam in hoc iudicio se ipsum condemnet. Hoc enim solum omni eum iudicio, & divino, & humano, liberare potest, & ejus iudicio in dijudicandis aliorum erroribus majorem vim tribuere. Denique, hæc vera est via, maximeque expedita, ad tollenda omnia, quæ nunc circumstant ecclesiam, mala, & pericula, atque ad firmam pacem & concordiam statuentiam. O, si pontifex id ageret! O, si Cæsar! si hæc ingressorem in concilium ambo facerent, si hunc primum actum esse vellent, quid non boni sperari posset de ejusmodi concilio, in quo non minus certo argumento Spiritus sancti præsentia ad illud gubernandum, si uelut osque, ac salutariter celebrandum adesse cognosceretur, quam si in specie columbæ, super sacerdotum capita in linguis igneis sese ostenderet. Nec enim alia virtus, quam Spiritus sancti, talem conversionem animorum facere posset: cuius prima semper actio hæc est, cum mundum reformare statuit, ut mundum de peccato condemnet. Qui vero hæc ab eo condemnationem humili animo suscipiunt, salutem ab ejus misericordia simul suscipiunt. Quare, ut diximus, in concilio, quod salutis omnium causa cogitur, aptissimum hoc erit principium, quod quidem principium ejusmodi concilio, in quo pax, & salus omnium queritur, egregie convenit. Vbi enim nullum in principibus signum penitentiam ostenditur, parva quidem spes esse potest, per eorum ministerium Deum in populo pacem, & salutem efficere velle, sed potius timeri debet, ne illis tanquam flagellis utatur ad ecclesiam gravius affligendam, dicit autem ipse Spiritus: *Ad quem respiciam, nisi ad humilem, & contritum, & tremementem verba mea?* Denique, si concilium reformationis ecclesie causa, ut uno verbo omnia complectar, indictum sit, tam in capite, quam in membris: si, reformare, non aliud sit, quam vel doctrinam, vel mores ad pristinam formam, a qua sunt dilapsi, revocare: cum hac ratione formandæ ecclesie usum videamus primum ipsius fundatorem, & formatorem, ut per penitentiam, quæ ad omne genus hominum pertinebat, veram formam induceret: eandem sane videtur ab omnibus sequendam esse, præsertim ab iis, qui illius locum tenent, si reformare ecclesiam velint.

Vt ergo quam maxime erit, incipere a penitentia capitum: qua quidem audita, reliqua mox membra, atque ea primum, quæ intersunt in concilio, deinde populi, & nationes omnes ad eandem imitandam alacrius excitantur. Quale vero tandem esse hoc concilium, quam sanctum, quam gloriosum, quam non modo Nicæno, aut

Concil. gener. Tom. XI V.

A reliquis subsequens, sed ipsi quoque Hierosolymitano, in quo apostoli ipsi interfuerunt, fere comparandum, atque etiam, quanto major esset omnium ordinum, & penitentium numerus, quodammodo anteponendum? Quod si super uno peccatore, penitentiam agente, teste ipso ecclesie capite, ac domino, angeli in cælis gaudent: quanto majorem novi gaudii materiam universum corpus ecclesie penitens, quæ crevit tamquam arena maris, angelis ipsis daret, ut iterum atque iterum id canerent, quod in Christi nativitate cecinerunt, *Gloria in excelsis Deo & in terra pax?* Hoc vero omnes sperare, & expectare maxime possumus, si capita ipsa primum virtute Spiritus in concilium per hanc portam ingrediantur. Est enim illa, per quam solam intrat, qui omnibus conciliis primo loco vocatur hymno illo decantato, cujus initium est: *Veni creator Spiritus, &c.* A quo omnia concilia consueto ecclesie more exordium ducunt. Frustra autem, quatenus ad singulorum salutem spectat, is vocatur, non patefacta confessionis injustitiæ nostræ porta: quæ eadem est porta penitentiam. Hæc enim causa includitur a nobis Dei misericordia, sine qua nihil nec salutariter concipi, nec verbo, aut opere ad Dei gloriam, & ecclesie salutem perfici unquam potest.

QVÆSTIO LXXXIV.

Qua re maxime niti debet legatorum sedis Apostolica spes de fructu & prospero eventu concilii?

RESPONSIO.

Promissis quidem, & verbis omnibus Christi, ipsius ecclesie fundatoris, præcipue vero illis, quibus ad ipsum suum vicarium, sedis apostolicæ præsidem, usus est, cum ei futurus ecclesie procellas, tamquam navis tempestatibus jaetandæ prædicens, sic cum alloquitur nomine appellans: *Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut trivivum: ego autem pro te rogavi, ne deficiat fides tua.* His enim verbis ostendit fontem, & summam omnium ecclesie calamitatum, & perturbationum, quæ initium habent a voto satanæ. Christi ecclesiam cribrare, & quassare, expetentis. Hinc enim hæreses, hinc schismata, hinc omnia, quæ ecclesiam unquam turbaverunt, mala: quæ eo semper spectant, ut Petri fidem turbent, qua subversa, ecclesia simul, tamquam navis quædam fluctibus, obruatur, atque deprimatur. Contra vero hoc tantum periculum, quod innumerabilibus modis a satana intentatur, unum dumtaxat remedium suam Christus orationem, tamquam anchoram firmam, dedit, ut verba ejus ostendunt, cum ad superiora, in quibus periculum ostendit, consolationem adjungens dicit: *Ego autem pro te rogavi, ne deficiat fides tua.*

Hæc ergo illa est firma anchora, quæ nullis tempestatibus moveri potest: qua spes legatorum sedis Petri niti debet in omnibus conventibus & publicis, & privatis, si optatum exitum ad honorem Christi, & ecclesie utilitatem consecutura sit. Hæc enim spes neminem fallit. Quid est enim, quod ejus preces non sint imperaturæ, cujus potentia facta sunt omnia, qui semper exauditus est pro sua reverentia? Et sane, cum ille dominus omnium, ut tueretur ecclesiam, quam sibi fundavit ad orationem, tamquam ad unicum remedium, confugit, idem nos, quo confugere debeamus in omnibus periculis, aperte docuit, QQqqq ij nempe

Rom. 8.

nempe ad orationem in Christi nomine & spiritu A adhibitam, non ad vires ingenii, non ad prudentiam carnis, quæ inimica est Deo, non ad potentiam hominum, quibus maxime confidere homines solent. Hoc sane remedium illud est, quod omnia subsidia, sive divina, sive humana, ad se trahit, omnibusque vim suam salutarem infundit, ac tandem salutariter servire ecclesiæ omnia cogit, quare ad hoc semper respicere debent sedis apostolicæ legati, qui pro bono ecclesiæ in conciliis præsent, fructumque ex iis sperant, si spe sua fraudari nolint. Reliqua enim remedia sine hoc debilia sunt, cum hoc possint omnia. cum vero dico, in robore, & vi orationis Christi omnem spem legis de bono ecclesiæ, & fructu B concilii reponendam esse, ipsorum orationem non excludo, verum necessario adjuvandam intelligo. Non enim Christus suam nobis orationem in omnibus periculis ad spem solam præfidi, sed maxime etiam ad imitationem tamquam exemplum proposuit. Nam, si dominus precibus ad impetranda bona nostra utitur: quanto magis nos servi, assidui in iisdem, & maxime supplices esse debemus? Verum, ut dominus, & servus inter se infinito intervallo distant, ac differunt: sicut utriusque orationis forma, & modus maxime inter se differre debet.

QVÆSTIO LXXXV.

Quales debent esse orationes servorum Christi? Et quā in re intelligis diversam esse oportere formam orationis Christi, & servorum eius?

RESPONSIO.

Joan. 17.

I n hac quidem, quod oratio Christi iustitia semper nititur, & ideo in sua ille oratione patris iustitiam implorat, sua merita allegat, & per hæc nobis omnia pro iustitia impetrat: nostra vero oratio audere non potest, nec sane debet, iustitiæ mentionem facere, nisi cum ad Christum respicit, sed misericordia nitatur, oportet, quæ confessione peccatorum imploranda est. Et ideo Christus semper pro sua reverentia est exauditus: nos nunquam exaudimur pro nostra, ab ipso Christi iustitia separata, quippe qui propter summam nostram infirmitatem, atque injustitiam, ne misericordiæ quidem Dei mentionem facere auderemus, nisi reverentia Christi nobis animos daret, nosque orare juberet. Qualem vero esse oporteat orationem omnium servorum Christi, præcipue autem hoc tempore legatorum sedis apostolicæ exemplum sane orationis Danielis prophetæ, quod in scriptura extat, maxime docere potest, quamquam nobis quidem, exemplo alienæ orationis urentibus, illud maxime cavendum est, ne Spiritui sancto mendaces simus.

QVÆSTIO LXXXVI.

Cur hoc nunc ista mones?

RESPONSIO.

O b hanc sane causam, quia in omni orationis genere, præcipue vero in ea quæ habetur ad Deum, hoc in primis observare oportet, ut mens orantium orationi respondeat, si mendaces esse nolumus. Quod si mentiri, turpe & periculosum est, propter Dei offensionem etiam apud homines: quanto id turpius erit, & periculosius apud Deum, cum longe majus, & impudentius peccatum sit, Deo mentiri, qui novit, & videt corda omnium, quam hominibus? Quare nunc,

cum vellem exemplum proponere precum Danielis, quod imitarentur legati, admonendum duxi, hanc formam illis recte convenire, si formam spiritus Danielis habeant. Nec vero hoc præscribo, ut tanto spiritu præditi sint, quanto fuit Daniel, sed in desiderio saltem ei dispares ne sint, qui vir desideriorum ab angelo est appellatus.

Dan. 9.

Viri ergo desideriorum sint, oportet, legati, ut illis oratio Danielis conveniat, viros autem desideriorum appello, qui ex animo honorem Dei desiderant, & liberationem populi Dei e laqueis satanæ a quo captivi tenentur: ut olim Daniel liberationem veteris populi, apud Babylonis regem servientis, desideravit: qui sane ob preces, vim ejus desiderii exprimentes, vir desideriorum ab angelo est appellatus. De legatorum igitur precibus, quibus uti in inchoando concilio debent, ut concludamus, sic prius dicimus, si cum Daniele vere atque ex animo desideret populi salutem, ac liberationem e laqueis satanæ, & adventum Spiritus Christi ad instauranda omnia, sic eis maxime illius verba convenire. Talibus enim, hoc spiritu præditis, in scriptura tamquam præclarum aliquod exemplar orandi ipsa Danielis oratio est proposita. Si vero suum potius honorem, quam Dei, si suum magis, quam populi Dei, commo dum desiderant, caveant in primis, ne verbis Danielis, vel alitis similibus urantur, caveant, si spiritus adventum non desiderant, ne cantent, quod primo loco in inchoandis conciliis cani solet, *Veni creator Spiritus*, &c. ne forte non creator, non consolator Spiritus, sed destructor & exterminator veniat. Talem enim mittere semper solet Deus iis, qui sic corde cum invocant, nempe mendacem, & destructoribus destructorem. Si vero legati, ut sane dubitandum non est, adventum Spiritus vere, atque ex animo desiderant, si saltem concupiscunt, ut desiderent: tum quidem Danielis oratione, qua utantur ante hymnum invocantem Spiritum creatorem, nullum aptius exemplum proponi posse censimus, in illa enim precatione sub typo exprimuntur omnia, quæ in hoc iterum statu ecclesia nunc experitur: rebus certe, & personis verba ipsa mirum in modum conveniunt.

3. Reg. 22.

1. Cor. 10.

Quare, concludens ea, quæ a me generatim dici possint de officio legatorum, cum ceteris in rebus, tum vero in hac ipsa precandi forma, a qua exordium concilium in capere debeat, precationem ipsam Danielis, in scriptura traditam, totidem verbis hoc loco adscribendam judicavi.

Et oravi, inquit Daniel, dominum Deum meum, & confessus, & dixi: Obsecro domine, Deus magne, & terribilis, custodiens pactum, & misericordiam diligentibus te, & custodiemibus mandata tua. Peccavimus, iniquitatem fecimus: impie egimus, & recessimus, & declinavimus a mandatis tuis, ac iudicis: non obediimus servis tuis, ac iudicis: non obediimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo, regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terre. Tibi domine iustitia, nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda, & habitatoribus Hierusalem, & omni Israel, iis qui prope sunt, & iis, qui procul in universis terris, ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te domine, nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris, qui peccaverunt: tibi autem domino, Deo nostro, misericordiam, & propitiatio, quia recessimus:

Dan. 9:

mus: a

mus ate, & non audivimus vocem domini Dei nostri, ut ambularemus in lege ejus, quam posuit nobis per servos suos prophetas. Et omnis Israel pravaricati sunt legem tuam: & declinaverunt, ne audirent vocem tuam: & stillavit super nos maledictio, & detestatio, quæ scripta est in libro Moysi, servi Dei: quia peccavimus ei. Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, & super principes nostros, qui judicaverunt nos, ut superinduceret in nos magnum malum, quale nunquam fuit sub omni celo, secundum quod factum est in Hierusalem, sicut scriptum est in lege Moysi, omne malum hoc venit super nos, & non rogavimus faciem tuam domine Deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam. & vigilavit dominus super malitiam, & adduxit eam super nos. Iustus dominus Deus noster, in omnibus operibus suis, quæ fecit: non enim audivimus vocem ejus, & nunc domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundum diem hanc. Peccavimus, iniquitatem fecimus, Domine, in omnem justitiam tuam: avertatur obsecro ira tua, & furor tuus a civitate tua Hierusalem, & a monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Hierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Nunc ergo exaudi Deus noster orationem servi tui, & preces ejus, & ostende faciem tuam super sanctuarium, quod desertum est, propter temetipsum. Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & civitatem, super quam invocatum est nomen tuum. Neque enim in justificationibus nostris prosternebas preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis, exaudi domine, placare domine, attende, & fac ne merearis propter temetipsum Deus meus, quia nomen tuum invocatum est super civitatem, & super populum tuum. Hæc Daniel in sua precatione, quibus adjungit: Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israel & prosternerem preces meas in conspectu Dei mei pro monte sancto Dei mei, ecce vir Gabriel, & quæ sequuntur quæ etiam ego addenda judicavi, ut admonerem primum quidem meipsum, deinde omnes, qui apud Deum pro populi ejus calamitatibus sumus deprecaturi, & pro bono publico, ut a nostrorum primum peccatorum confessione precum initium ducamus. Nec enim sanctiores sumus Daniele, quem Deus ipse in tibus illis deprecatoribus numerat, quorum preces pro aliis adhibitas apud se plurimum valuisse ostendit, cum dicit, Si fletierint apud me Noe, Job, & Daniel.

Ezech. 14.

Quocirca recte moneri videntur ii, qui pro populi calamitatibus sunt deprecaturi, ne hæc orandi forma, quæ a confessione propriæ injustitiæ incipit, apud Deum Patrem ita erubescant, quæ tantus propheta est ipse: ne forte Christus, per quem omnia bona impetramus, eosdem deprecantes erubescat. Hæc autem orandi forma eo magis videtur inculcanda, quo certius experientia docti novimus, quam omne genus hominum a fiorum peccatorum confessione natura abhorreat. Prompti enim omnes semper sumus vel ad nos ipsos excusandos, vel ad nostra crimina in alios transferenda. Quod quidem eo magis timendum est hoc tempore, quod videmus ipsos principes in sacerdotes; hos autem in principes culpam horum malorum, quibus ecclesiæ pre-

mitur, derivare, neminem vero propriam libenter agnoscere. In qua contentione omnium superbissima, ipsique Deo maxime invisa, si perseveret, parva quidem spes ullius fructus percipiendi ex hoc concilio esse poterit, ex quo nihil expectari possit, nisi majorum forsitan perturbationum, & malorum accessio. Diu enim duraturas esse, timendum est, contentiones, & in conciliis, & extra concilia: neque unquam speranda requies a malis, nisi Deus pateat per Spiritum suum nos in hoc concordēs primum faciat, ut omnes, & singuli ex corde nos peccatores agnoscamus, & ejus generis peccatores esse confiteamur, ut singuli fere singulorum ruinæ sumus causa, unusquisque auctor ruinæ proximi sui, & ordo ordinum, in hoc concilio si sumus concordēs, jam quidem concilium utiliter coactum, & apertum esse, jam portam ad ingressum Spiritus patefactam, nunquam dubitabimus dicere, immo ipsum Spiritum sibi portam aperuisse, qui nos etiam in reliquis concordēs faciat, tandemque lætos ex ipso concilio dimittet. Quod ut fiat, ipsum Deum patrem per ejus amorem, quem suæ ecclesiæ verum caput & præsidem dedit, ut exhiberet eam sibi, tamquam sponsam gloriosam, sine macula, & ruga profirati ante tribunal ejus misericordię supplices oramus, semperque orabimus. Huic veto capiti, & sponso ecclesiæ sit omnis gloria, honor, potestas, & imperium una cum patre & sancto Spiritu per æternæ sæculæ. Amen.

Hæc habui, reverendissimi domini, quæ de negotio, quod mihi commune vobiscum est, omnium illo quidem gravissimo, & amplissimo, generatim ad vos scriberem: partim ut hoc vobis testimonium darem meæ voluntatis, ejusque desiderii, quo mirifice teneor, in tam præclara causa, & societate duorum præstantium pietate, & doctrina hominum, ejus pietati interveniendi, qui Christi vicarium in ecclesiâ munus gerens, conjunctum nobis suas partes in tam sancto munere dedit: partim quia in iis, quæ communi consensu sunt peragenda, & vicariis interpretationes recipiunt, oportunum esse judicavi, meum vobis sensum nunc quam maxime aperire & declarare. Quod ut efficerem, quantum verbis consequi potui, elaboravi. Etsi vero in omnibus cum studio meo, & desiderio, tum vero operam a vobis probari exopto: tamen alterum horum ejusmodi est, ut in eo semper a vobis probari me, in altero non tam probari, quam in quo minus vobis satisfaciam, ab eisdem admoneri & corrigi cupiam. Hoc enim est, ut initio dixi, quod a vestra pietate, & doctrina in primis expecto. Si vero præter ea, quæ hæcenus scripsi, major adhuc meæ sententiæ explicatio requiratur, præsertim in præcipuis capitibus illis, quæ totam fere materiam concilii, quod nunc inditum est, continent, quorum unum est, de modo reconciliandi Germaniæ populos, qui Lutherani vocantur, olim nobis amore, & obedientia, atque omni religionis jure conjunctissimos, nunc autem, quod ipsi aperte profitentur, maxime disjunctos, & rebelles: alterum, quo pacto ipsius ecclesiæ præcipua, vel potius omnia fere membra ad veterem disciplinam, & instituta, a quibus non parum declinarunt, revocentur. Quæ sane duo non inficior ejusmodi esse, ut multo majorem, & certioram explicationem requirant, quam hæcenus in iis, quæ generatim scripsi, complecti poterim;

potuerim: hoc scitote, me, cum illas generales quæ-
stiones tractarem, de quibus supra scripsi, non tam
quidem illud spectasse, ut in iis, quæ sigillatim in
concilio sunt examinanda, meum vobis sensum
explicarem, quam ut, qua pota ingrediendum
sit ad ea tractanda, investigarem. Quod si, quæ
huc pertinent, a meque scripta sunt, vobis pro-
babuntur: quin ea simul facile pateant, quæ ad
explicationem eorum desiderantur, quæ post in-
gressum in concilium examinanda sunt, haud sane
dubito: Hæc enim ex illis, tanquam conclu-
siones ex principiis, pendent, & in iisdem latent.
Nec vero ita sunt abscondita, ut ab eo, qui princi-
pia probavit, non facile etuantur. In quo tamen
si a vobis operam meam requiri cognovero, non
recusabo de his agere, præcipue vero de illis dua-
bus quæstionibus, quas modo proposui. Quæ
sane & maximæ sunt, & bene explicatæ, ac pet-
ceptæ, cum cognitionem, quæ necessaria est ad
id, quod agitandum, allaturæ sunt, Quod vero
nunquam mihi ipse adhuc imperate potui, ut
de ejusmodi rebus scriberem, præsertim quæ in
alienas manus venitent (nec enim id, quam mul-
ti amici me admodum rogarent, ulli unquam con-
cessi) hoc nunc ultro vobis offero. Quod ut face-
rem, adductus sum non solum officio, quo valde
tamen impellor, sed ea maxime spe, quam mihi
asserti nostra hæc voluntatum conjunctio, quam
in omnibus, quæ post meum ad vos adventum
una tractavimus, magna cum animi mei volup-
tate sum expertus. Hæc vero est, quæ ut perpetuo
conseruetur, omni opera est entendum: atque ut
in universum ecclesiæ corpus eadem in Christo
animorum consensus transfundatur, ab ipso Deo
pactis per Iesum reconciliatorem in paracletō Spi-
ritu assidue est nobis postulandum. Amen.

EIVSDEM REGINALDI POLI
cardinalis de baptismo Constantini magni
imperatoris.

QVÆSTIO.

An nos tam asseveranter, qua de Constantini fi-
de, & pietate scribuntur, Silvestri Romani pon-
tificis pietati, & doctrina, qui cum in fide instru-
xerit, qui sacro fonte vixerit, qui baptizatum
in fide confirmavit, tribuimus, omniaque ejus præ-
clare acta, præsertim illa, qua ad religionem per-
tinent, vel in Nicaena synodo, vel alias ab eo ge-
sta, ex fonte conciliorum Silvestri fluxisse affir-
mamus? Quem ne temporibus quidem Constantini
fuisse, aliqua historia narravit, magni vero nomi-
nis scriptores a Silvestro baptizatum fuisse pro-
fus negant, in quibus est Eusebius Casariensis, ce-
lebris sane scriptor, & aequalis illorum temporum,
atque adeo ipse Constantini familiaris. Is enim
non Rome, ut Romana historia omnes, sed Nico-
media extremo vita tempore cum baptizatum
fuisse affirmat. Roma vero a Silvestro minime fuisse
baptizatum, quid magis confirmare potest, quam
Constantii ipsius Constantini filii, locupletissimum
testimonium quod in Actis Liberii, pontificis Ro-
mani, scriptum extat: qui non solum negat pa-
trem suum a Silvestro baptizatum, sed, quia id
asseverasset Liberius, cum exilio multavit. Quid
igitur? An utrum firmitus argumentum esse potest
contra eos, qui a Silvestro baptizatum Constanti-
num asserunt, quam ejus filii de patris baptismo
in hujus sententia assertorum severa vindicta tes-
tificationum?

Eusebius
lib. 4. de
vita Con-
stantini.

Act. Libe-
rii. c. 6.

RESPONSIO.

HISTORIAS quidem de Constantini baptismo
dissentire non negamus: quia vero dissen-
tiant, ut veritas intelligatur, ipsorum scripto-
rum, qui diversa tradunt, auctoritas examinan-
da est, & ponderanda. Sunt autem, qui a Silve-
stro cum in baptismo Constantini, tum in Nica-
na synodo omnem auctoritatem, & ministerium
auferant, Eusebius Casariensis, & Sozomenus,
ambo historia ecclesiastica scriptores satis nobi-
les. Quid vero Eusebius sentiat, jam a te dictum
est. Sozomenus autem Nicænum concilium non
Silvestro, sed Iulio Romæ pontificatum gerente
celebratum fuisse scribit.

Verum, huic quem opponamus, habemus scri-
ptorem eo multo celebriorem, & testem locuple-
torem, cum ob sanctitatem, & doctrinam, tum
vero, quia ipse magna pars concilii Nicæni fuit,
ipsum magnum Athanasium, ecclesiæ Alexan-
drinæ archiepiscopum, cum celebraretur Nica-
num concilium, Alexandri diaconum, ejusdem
ecclesiæ archiepiscopi, quem pene auctorem ejus
concilii dicere possumus. Hujus enim controver-
sia cum Ario, & originem, & materiam concilii
celebrationi dedit. Ejus ergo diaconus in illo
concilio cum esset Athanasius, postea successor
factus, in epistola quadam ad Marcum, Romanum
pontificem, de injuriis Arianorum gravi-
ter conquerens, ex hac occasione in Silvestri men-
tionem incidit. Dicit enim, ad ceteras in se in-
jurias hoc etiam Arianos addidisse, quod biblio-
thecam suam, in qua fuerat canones concilii Ni-
cæni, cremassent. Hos autem, quia meminerat,
ab ipso concilio legatis Silvestri pontificis ad eum
perferendos fuisse datos, nec dubitaret, quin in
archivis Romani pontificis fervarentur, ideo
eosdem descriptos ex illis exemplatibus ad se mi-
ti postulat. Hæc in Athanasii literis, quas com-
munes cum ceteris Ægypti episcopis ad Marcum
dedit, qui Silvestro in pontificatu successit, scri-
pta habentur. Cujus vel unius testimonium satis
esse debet ad refellendam Sozomeni sententiam,
qui unus, ut videtur, ad Iulii pontificatus tem-
pora Nicæni concilii celebrationem transfert.
Hunc vero redarguit non solum Athanasii testi-
monium, sed ipsius quoque concilii Nicæni ad
ipsum Silvestrum epistola, atque hujus ad ean-
dem responso, item legatorum in concilio sub-
scriptiones, denique acta synodi Romanæ ab ipso
Silvestro coactæ, in qua omnia Nicæne synodi
decreta comprobavit. Omnia vero hæc in vetu-
tissimis conciliorum libris extant: quæ certissimo
argumento concludunt, non solum æqualem il-
lorum temporum Silvestrum fuisse, sed illius quo-
que absentis auctoritatem tantum apud omnes
qui in eo concilio interfuerunt, valuisse, ut non
prius sua decreta, licet sanctissima, rata & firma
judicarent, quam Silvestri sententia, & judicio,
quod is sedem apostolicam tum obtineret, com-
probarentur. Hoc enim ipsa verba epistolæ,
quam ad eum hac de causa, omni verborum ho-
nore adhibito, scripserunt, declarant. Hæc au-
tem satis dicta sint, ut tempora temporibus con-
venire intelligantur ipsius Nicæni concilii Silve-
stri pontificis, & Constantini magni.

Si vero jam de baptismo Constantini quæri-
mus, de ejus fide, a quonam doctus, & instructus,
a quo confirmatus in fide fuerit: hæc quidem ne-
gare non possumus, magni momenti Eusebii sen-
tentiam esse debere: qui non solum, ut diximus,
æqualis

lib. 1. hi-
sto. trip-
cap. 1.

Tom. 1.
concilio-
rum inci-
pit. Domi-
no f. 10.

Verum eæ
suppositæ
vide Tom.
II pag. 469

Tom. II.
concilio-
rum, inci-
pit Feacif-
simo inci-
p. vide pag.
18. C.
Ibidem
p. 410. E.

æqualis fuit illorum temporum, sed ipse quoque in concilio Nicæno primas partes egit: qui & episcopali munere clarus ipse doctrina, tum fugebatur, & inter præcipuos Constantiniani familiares eo in concilio numerabatur. Hujus ergo auctoritatem omnibus in rebus, quæ in illo concilio acta memorantur magni momenti esse debere, non negamus: verum hoc dicimus, multo majoris momenti futuram fuisse, si hoc non constaret, adductum illum ei sententiæ fuisse, quæ in illo concilio damnata est, & quam in primis auctoritas Silvestri, tum Romani pontificis, oppugnavit. Fuit enim ipse Eusebius sceleratæ, & opinionis Arianae, quæ cum a Nicæna synodo, tum vero a Romano pontifice est damnata, maximus assertor. Nec vero cum suspitione hujus impietatis liberat, quod ipse, post damnatam in concilio illo Nicæno Arianæ sententiam, in epistola quadam ad populum Cæsariensem, cui episcopus præfuit, de fide, quam semper esse professus, scribens, dicit, se nunquam aliter docuisse, atque in symbolo Nicænae synodi est explicatum: immo hoc ipsum maxime condemnat, quod enim ipse docuerit, quid sentierit, ejus scripta, quæ adhuc extant, satis declarant, in quibus apertis verbis Arianæ sententiam contra symboli Nicæni explicationem sequi se ostendit. Verum, si ante Nicæni concilii celebrationem scripta fuerunt, siue post, nil prorsus ad causæ ejus defensionem facit, cum præsertim manifeste colligatur, cum cum Ario aliquando sensisse. Quod si ante scripta fuerunt, quam hoc concilium celebraretur, tum quidem verum esse non potest, quod ipse in epistola ad Cæsarienses scribit, negans se nunquam aliter de fide docuisse, atque symbolum Nicænum præferbat. Si vero post illud scripta fuerunt: tum sane gravioris illius erroris hoc ipsum condemnat: si quidem, post promulgatam concilii sententiam, quam ipse in eodem concilio tandem probaverat, quam suam fuisse profiteretur, etiam antequam ullum alicujus concilii de ea re decretum extaret, in contrariam defecit.

Atqui, si quid veri similis hac in re, in qua historia ipse non satis conveniunt, quærendum nobis erit, si hoc quærendum, quid de sententia Nicænae synodi in illa controversia Alexandri, & Arianæ Eusebii sentierit, cur tam diversa scripserit de Constantino baptismo ab iis, quæ Romanis historiis habentur: hoc quidem ex iis, quæ, vivente adhuc Constantino, & quæ post ejus mortem scripsit Eusebius, maxime probabili conjectura colligere possumus, eam partem symboli concilii Nicæni, quæ Christum ejusdem substantiæ cum patre fide tenendum proponit, ab eo nunquam ex animi sententia fuisse probatam, sed, ut posteriora ejus scripta satis significant, adductum illum potius auctoritate Constantini, qui illud symbolum fide est amplexus, a quo cum concilio consentiente non ausus dissentire, pro tempore assensisse, & suam sententiam, ut potuit, dissimulasse, ac propterea illam epistolam ad suos Cæsarienses scripsisse, in qua quasi invitum verba ad sensum decreti concilii accommodare videtur. Postquam vero Constantino successit Constantius, qui non modo non averfabatur sententiam Arianæ, sed ita amplexabatur, ut illam oppugnantes oppugnaret, id quod in *Li-*

Concilii generalis. Tom. XIV.

berii pontificis ob hanc causam damnatione factis ostendit: hic quidem Eusebius in eolibro, quem de Constantini vita, ipso Constantino imperante, scripsit, cum ut sibi satisfaceret in ea opinione tuenda cui tacitus semper adhaererat, tum ut ea scriberet, quæ principi non ingrata esse cognosceret, audacius quidem se in scribendo effudit, ita ut, de controversia Arianæ, & Alexandri scribens, non dubitaret dicere, parvi momenti prorsus eam fuisse, in verbis dumtaxat positam. Quare, qui hoc ausus est scribere, idque contra iudicium ipsius Nicæni concilii, quod rem maximi fundamenti, & qua nulla major esse poterat, illam controversiam fuisse iudicaverat, contra etiam iudicium Romani pontificis, atque hanc sententiam ipsi quoque Constantino tribuere: quid mirum est, si de Constantini baptismo, tempore, loco, & ministerio diversa tradat ab iis, quæ in Romanorum pontificum actis continentur? Cum præsertim sciret, se principis auribus eodem tempore grata scripturum, id autem tolleret, quod si in animis hominum persuasum maneret, verisimiliter magnum esset causæ Arianae præiudicium allatum, maxime propter recentem pietatis Constantini memoriam: quem si, sublata omni controversia, constaret in fide Romanæ ecclesiæ, quæ Arium damnabat, fuisse baptizatum, hoc quidem maxime causæ eorum obfuturum videbatur, magnam etiam maculam nominis ipsius Constantini asperfurum, si, quam pater, pietate clarissimus, constanti fama fidem professus fuerit, ipse ab ea defecisse videretur & alienam sequi. Quæ res effecisse videtur, ut Constantius ipse, qui in defendendis Arianis partibus pertinax fuit, tam pertinaciter negaret patrem suum a Silvestro baptizatum, ne patris in diversa fide baptizati, summa apud omnes propter pietatis laudem auctoritas ejus sententiæ, quæ eadem Arianæ pietatis famam derideret.

Habuit ergo causam cum Constantio, tum Eusebio, quæ, illis statuentibus Arianæ partes fovere, quali necessitatem imposuit, cur Constantinum a Silvestro baptizatum negarent. Liberius vero pontifex nullam necessitatem habuit, cur contra filium pernegantem id asseveraret, præter eam, quam veritas ipsa secum afferre solet: quæ si nulla fuisset, si non certa, & explorata, necessitatem potius habuit mutandæ sententiæ, vel saltem dissimulandæ, ne in principis indignationem incideret. Quare, quæ hæc magis examinentur, quæ de Constantii indignatione adversus Liberium affirmantem a Silvestro baptizatum Constantinum, scribuntur, hoc quidem certius inveniemus, hanc ipsam indignationem Constantii magis confirmare veritatem eorum, quæ in historiis Romanis de Constantini baptismo scribuntur, quam oppugnare. Quamquam quidem, non tam quod Liberius a Silvestro Constantinum baptizatum, quam quod a lepra simul ab eodem curatum diceret, ita incensum Constantium historiæ narrat. Nec enim tetrum fortassis lepræ nomen in patre libenter audire potuit. Utcumque vero sit, ut hanc etiam causam ad indignationem ejus contra Liberium accessisse dicamus, ne ea quidem tanta fuisset, si nulla ejusmodi opinio animos populi prius occupasset. Nec enim, si Liberius solus hoc dixisset, ranti sibi æstimandum unquam unius Liberti dictum iudicasset Constantius.

R R r r t i u s,

*Damasus in
vita Silve-
stri Gregori
Turon. in
historia.*

*Æl. Liberti
cap. 6. pag.
371 ejusdem
editionis
Tom. I. conciliorum
Crabbi an.
1551.*

rius, quin potius ut insanum contempserit, si de tanta re, quam nulla prius apud populum opinio fuisset, cujus ipse testis esse non posset, tam asseveranter contra omnium sententiam. & pene sensum loqueretur. Hæc vero Constantii indignatio populum ostendit eandem tunc habuisse opinionem; quam opinionem Constantinus cum suæ de fide sententiæ, & patris honori, ut ipse putabat, adversari videret, ideoque ex animis hominum delatam summo opere desideraret, non poterat, non ægre ferre eam Romani pontificis auctoritate confirmari. Atque hinc nata videtur omnis illa indignatio: quam, ut verisimiliter credendum est, nunquam sponte subiisset Romanus pontifex, nisi ipsa explorata veritate esset coactus. Si vero verisimilia sequentes in reliquis, quibus historiæ secum dissident, quod magis probabile videatur, sequi volumus, & hanc ipsam causam subtilius examinare, præsertim in us, quæ ad Constantini in fide institutionem pertinent, ut id solum queramus, a quonam ille doctus, & instructus, a quonam confirmatus in fide fuerit: ut nulla testimonia extarent, præter id unum, quod modo commemoravi, de Silvestri pontificatu, æqualis illorum temporum, a quonam potius, quam ab Romano pontifice factum hoc dicimus, præsertim, cum ex historiis constet, tum primum Constantini animum Christi servitutis amore incensum, cum ad Romanam urbem armatus cum exercitu contra Maxentium adventaret, cum illi, tamquam alteri Paulo, in via se Christus ostenderet, non voce, sed signis eum appellans. Signo enim crucis ei clato cælo ostenso, fidem ejus Christus ad se convertit. Si vero ipse Paulus apostolus, quem Christus voce ad vitam vocavit, ad alium tamen, qui eundem verbis doceret, quid eum oporteret facere, est amandatus: Constantino, quem signo ad se Christus vocavit, præceptorem datum, a quo plenior de Dei voluntate cognitionem acciperet, est verisimilimum. Quod enim ex signo cognoverat, de quo in cælo scriptum viderat, *in vultu vixit*, magis id quidem ad spem victoriæ in prælio, quod instabat, per fidem potentiæ Christi confirmandam pertinebat quam ad spem salutis æternæ, quæ majori in periculo versabatur, per eundem Christum consequendæ. De hac vero si ab aliquo edocendus esset, a quonam potius, quam a Romano pontifice, quem historiæ tradunt, ob persecutionem impii imperatoris, tum quidem in Soracte monte latrasse? Si vero ad principis adventum e latibus ad pastorem eam urbis sua sponte illum exiisse, vel potius ab ipso Constantino, doctore indigente, fuisse evocatum, scriptores tradunt: quid hic non verisimile narratur? Præsertim cum de nullo alio, qui Constantinum mysteriis fidei initiaverit, ne illæ quidem historiæ, quæ tam præclari operis fructum Silvestro adimunt, mentionem faciant. Si vero omnes in primo miraculo de signo crucis in cælo conveniunt, hoc enim Eusebius ab ipso Constantino se audivisse etiam jurato scribit: cur non in ceteris Romanis historiis, quæ etiam per visum revelatum Constantino tradunt, & quis eum in fide erudit, & locus, ubi is tum latraret, fides adhibenda erit? probare fidei illas historias esse, vel illud satis mihi declarat, quod Hadrianus papa in quadam epistola, quam ad septimum concilium misit,

eadem commemorat: quæ in actis illius concilii sunt insertæ & universo concilio probatæ.

Vt vero reliqua omnia scriptorum testimonia deficient, aut minoris momenti ad confirmandam hanc sententiam de Constantini fide Silvestri opera confirmata, & aucta, existimentur, vel hoc unum sane, quod Romæ adhuc videmus in magnificis illis templorum ædificiis, ab ipso Constantino erectis, satis declarat, ipsum ad hæc impulsorem antistitem aliquem habuisse. Nec enim verisimile est hominem semper in armis versatum, tam magna animo unquam complexurum fuisse, quæ suæ religionis & fidei præclarissima monumenta futura essent, nisi prius consulto aliquo sacrorum perito antistite, qui eum de fide, deque omni cultu Dei, & factorum more edoceret. Si vero ab aliquo edocetus, institutus Constantinus fuit, a quo potius, quam a Silvestro, cujus pontificatus plurimos imperii illius annos est complexus? Tradunt enim historiæ, eum, cum imperante Maximino pontificatum inisset, paucis annis ante Constantinum imperatorem, quæ minimum, vixit duos, alia vero viginti quatuor annos in eo vixisse. Hic ergo si in questionem veniat, quo pietatis doctore Constantinus sit usus, si scriptores taceant, aut non satis probeant, vel ipsa laxa, tot templorum præclara ædificia, ipsum baptisterium, magnifico opere ædificatum, clamabunt, quacumque ratione ad hæc excitatus fuisset, præcipuum tamen eorum auctorem, quæ Romæ pietatis monumenta sunt relicta, ipsum Silvestrum pontificem Romanum, eum habuisse. Quod si scripta etiam vel ipsorum Græcorum requiramus, qui Silvestri apud Constantinum in rebus religionis auctoritati testimonium præbent: ne hæc quidem defunt. Sunt vero eorum scripta a quorum animis Ariana impietatis sicut proflus depulsa, qui posterioribus sæculis scripserunt. Si vero plus auctoritatis Eusebii scriptis jure tribui debere videatur, quod is Constantini tempore vixit: tamen non tam quidem id profuit ad veritatem cognoscendam, eum Constantino familiarem fuisse, quam ad eam prodendam obfuit, eundem Constantino superstitem factum, Constantino, Romanorum pontificum propter Arii damnationem inimico regnante, scripsisse: adeo ut hæc in re posteriorum judicium, qui cum Romanis historiis contentiunt, sincerius videri debeat: qui si id verum judicassent, quod Eusebius scripserat, non in vi illius sententiam essent secuti, cum ea præsertim non parvi momenti esse videretur adversus Romani pontificis dignitatem, quocum de honoris prærogativa contendebant. Cum veto extent Nicephori Callisti, Theophanis episcopi Nicææ, & Georgii Cedreni, & Zonaræ, probatorum apud Græcos scriptorum, & Theodori Balsamonis Constantinopolitani diaconi & chartophylacis, qui etiam post aliquot annos Antiochiæ patriarcha factus est, clarissima in scripturis testimonia de baptismo Constantini ministro Silvestro celebrato, tum vero de ejusdem erga Romanam ecclesiam munificentia, quæ fere in omnibus eum Romanorum pontificum historiis contentiunt: hæc quidem quasi veritatis testimonia, ab inimicis prolata firmiora esse debent. Inimicos enim, & amulos Romanorum pontificum potestatis Græcos, præsertim vero patriarchas Constantinopolitanos, per multos annos fuisse, satis constat,

Præf. eccl. lib. 6. cap. 9.

Eusebius li. 4. de vita Constantii. Hist. vsp. lib. 3. c. 11. Eusebius li. 1. de vita Constantii.

Nicæna syn. 1. in princ.

Hoc ut & multa alia veritate asserunt.

Damasus in vita Silvestri.

stat, tum vero maxime, cum hi scriperunt. Hæc autem nunc satis sint dicta, si non ad persuadendum illis, qui contra sentiunt, saltem quæ ostendant, non me levi de causa adductum, ut, quæ a majoribus tradita sunt, vel de cælestibus illis donis per Silvestri ministerium Constantino exhibitis, vel de terrenis a Constantino Silvestro & Romanæ ecclesiæ collatis, tam constanter scriptis asseverarem.

REFORMATIO ANGLIÆ,

Ex decretis ejusdem Reginaldi Poli cardinalis

Sedis apostolicæ legati. Anno domini

MDLVI.

REGINALDVS, misericordie divina, sanctæ Mariæ in Cosmedin sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus cardinalis, Polus nuncupatus, ad serenissimos Philippum, & Mariam, Angliæ reges, fidei defensores, & ad universum Angliæ regnum, sanctissimi domini nostri papæ, & sedis apostolicæ de latere legatus, ad perpetuam rei memoriam. Cum felicis recordationis Iulius papa III. post allatum ei nuntium, serenissimam Mariam, Henrici VII. filiam, tum Angliæ principem, quæ semper in recta fide, religioneque firmam sese, atque constantem præstitisset, summo consensu, atque una omnium voces reginam declaratam fuisse, in magnam spem adductus esset, fore, ut hoc regnum ad sanctæ catholicæ ecclesiæ unionem, a qua complures annos separatam fuerat, revocaretur, ut id quam primum fieret, nos, pro pastoralis sui officio, & paterna caritate, suum, & apostolicæ sedis legatum de latere ad ipsam Mariam reginam, & universum hoc regnum misit, quod onus licet humeris nostris impar, tamen, ut ejus mandatis obediremus, divino favore, & gratia freti suscepimus, atque eo promptius, quod etiam debita erga patriam caritas ad id nos impellebat: ac Dei quidem in primis benignitate, qui populum hunc misericordiam suam oculis respicere dignatus est, tum serenissimorum Mariæ reginæ, & Philippi regis, quem illi matrimonio junctum Deus in hac præclara & sancta actione adiutorem esse voluit, & ad quem etiam idem Iulius nos legatum postea declaravit, studio, & opera, summaque erga ipsum Deum pietate effectum est, ut hoc regnum ad unitatem sanctæ catholicæ ecclesiæ, & Romani pontificis obedientiam rediret: cumque postmodum, eodem Iulio primum, deinde Matcello II. felicis recordationis, hac vita defunctis, reverendissimus dominus Ioannes Petrus Catafa, episcopus Ostensis, ad summum apostolatus apicem assumptus fuisset, Paulus IV. nuncupatus, quem Deus ecclesiæ suæ diu seruet incolumem, sanctitati ejus placuit, ut in hoc legationis munere perseveremus, ut ea, quæ jam in ejusdem unitatis negotio confecta erant, magis stabilirentur. Utque ecclesiæ hæc Anglicana, quæ ob præteriti schismatis calamitatem in doctrina, & moribus valde deformata esset, ad veterum patrum, & sacrorum canonum normam reformaretur.

Nos igitur, tum pie sanctitatis ejus voluntati obedire cupientes, pro legationis nostræ munere ad ipsum reformationis opus nobis incumbendam esse statuimus. Cumque, nostro hac in re consilio cum nonnullis episcopis communicato, cum ipsis contulissimus, quia ratione id facilis, & commodius effici posset: visum est, Concil. general. Tom. XIV.

A uni versos hujus regni episcopos convocari oportere, qui & de abusibus nos admonerent, & de eorum remediis nobiscum simul confulerent. Itaque tum ob hanc causam, tum ut eorum bonorum, quæ superiorum temporum injuria ab ecclesiis ablata, ipsorum fetentissimorum regum pietate nunc eis restituta sunt, rariò quædam, & dispositio ad Dei gloriam, & cleri, ac populi utilitatem constitueretur, hoc potissimum tempore, quo in hac regia Londini urbe ad parlamentum episcopi totius regni & universus cletus provincie Cantuatiensis congregati essent, serenissimis rege & regina pro sua pietate id valde probantibus synodum episcoporum, & reliqui hujus regni cleri, qui provincialibus synodis de jure, vel de consuetudine interesse consuevit, bonæ memoriæ Othonis, & Othoboni, aliorumque sanctæ sedis apostolicæ in hoc regno legatorum, prædecessorum nostrorum, exempla secuti, auctoritate apostolica, nobis hac legatione, qua fungimur, concessa, convocavimus, & celebravimus.

In qua synodo postquam omnia sere, quæ ad ipsorum bonorum ecclesiasticorum dispensationem pertinerent, constituissemus, ad ea in reformationis causa constituenda, quæ magis necessaria videbantur, nos convertemus, eo quidem majore cura, & studio, quod ejus sanctitas literis, & ad nos, & ad universos episcopos scriptis, ad id vehementer hortata est: & ad sanctorum patrum instituta, quantum ratio & infirmitas præsentis temporis patreretur, proxime accedentes, cum totius synodi consilio & assensu ea, quæ in sequentibus decretis continentur, Deo adjuvante statuerimus, atque decrevimus. Univerfos igitur, & singulos hujus regni archiepiscopos, episcopos, & ceteras ecclesiasticas personas in domino magnopere hortamur, eisque eadem auctoritate apostolica injungimus, ut has constitutiones, quatenus ad eorum quemlibet respectu pertinent, diligenter observent. Iisdemque archiepiscopis & episcopis, reliquique ecclesiarum prælatis mandamus, ut eas a quibuslibet, qui suæ jurisdictioni subsunt, observandas curent, inobedientes, & contumaces per censuras ecclesiasticas, & alia jure remedia, invocare etiam si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, compescendo: irritumque & inane decernimus, quidquid secus super his a quoquam fuerit attentatum. Verum, quia difficile esset præsentibus literis ad singula loca defetri, ad quæ mitti oportet, volumus, & auctoritate apostolica decernimus, ut transumptis earum, sigillo alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ originalibus, si essent exhibitæ, vel ostensæ, adhiberetur. Atque, ut hæc decrera, & constitutiones ad singulorum notitiam deducantur, universis locorum ordinariis eadem auctoritate apostolica præcipimus, ut ea per se, vel per alios in suis ecclesiis publicent, seu publicari faciant, quæ post publicationem ipsam eos, ad quos pertinent, perinde ardeant, ac si eis personaliter intimatæ fuissent.

DECRETVM

R R R R j

DECRETVM PRIMVM.

De gratis Deo pro reditu hujus regni ad ecclesie unitatem in missarum celebratione quotidie agendis, deque ejus rei memoria quot annis celebrandæ.

CUM totius deformationis ecclesie in hoc regno, & omnium malorum, quæ plurima superioribus temporibus acciderunt causam merito agnoscamus hinc ortam esse, quod ab unitate, & doctrina ecclesie catholice recedentes, auctoritatem, & obedientiam pontificis Romani, Christi vicarii, & successoris Petri, pro cujus fide, ne deficeret, ipse Christus oravit, reliquimus, ad quam nunc immensa Dei misericordia post multos opinionum errores, & diuturnam vexationem reversi sumus: ne tanti benefici immemores, & ingrati videamur, & ut mutuum faciamus a divino opinionum errores, & diuturnam vexationem reversi sumus: ne tanti benefici immemores, & ingrati videamur, & ut mutuum faciamus a divino auxilio implorando, ut hoc ipsum beneficium in dies magis confirmet, & hanc in nobis fidem seruet, & adauceat, hoc primum cum presentis synodi approbatione statuiamus, & decernamus, ut per annum hoc regnum in omnibus diebus dominicorum, & festiuiorum, præter quam de festo duplici majori, missarum celebrationibus post alias collectas in præscripta etiam dicatur, quæ in missilibus hic posthac imprimendis inserti erunt.

Cum autem bonæ memoriæ Orthobonus, sanctæ Romanæ ecclesie cardinalis, & in his partiibus apostolicæ sedis legatus, cum uniuersis regni prælati, prout in ejus constitutionibus legitur, pie sanciverit ut pro pace, hinc regne post varias dissensiones, & intestina bella, quibus vexatum fuerat, restituta, quotannis per uniuersum regnum solennes fierent processiones, in quibus populus de beneficio pacis accepto gratias ageret, & pro eisdem conseruatione preces effunderet: Nos prædicti cardinalis, & legati tam præ constitutionis exemplum secuti, statuiamus, ut singulis annis in omnibus hujus regni ciuitatibus, oppidis, & locis in festo sancti Andree apostoli, quo die hujus regni cum Deo atque ejus ecclesia pax, & reconciliatio facta est, processio solennis celebreretur, in qua uniuersi cuiusque loci tam ecclesiastici, quam secularis ordinis Christi fideles conuenientes tam insignis a Deo accepti benefici memoriam renouent, seque elemosynis, & aliis pijs operibus gratos ostendant: utque eo ipso die in ecclesia, unde processio ducetur, inter missarum solennium concio ad populum habeatur, qua hujus solennitatis causa exponatur, vel ubi deerit qui concionetur, homilia, quæ de hac re edenda curabitur, per parochum plebi recitetur. Singuli autem locorum ordinarii operam dabunt, ut hoc decretum in omnibus suæ jurisdictionis locis sub pœnis eorum arbitrio irrogandis seruetur.

DECRETVM II.

De constitutionibus, & dogmatibus, librisque recipiendis, reiciendisue, & ut jus canonicum publice doceatur.

QUIA vero, post ejectionem Romani pontificis, & apostolicæ sedis obedientiam ecclesiasticarum etiam legum auctoritas sublata est, atque ex eo falsi doctores admitti, & audiri, ac libri corruptæ doctrinæ passim legi ceperunt. quibus populus variis erroribus in doctrina fidei,

A & maxime sacra mentorum, quæ præcipua sunt Christiana religionis fundamenta, infectus est, simulque honestas vitæ & cleri, & populi, & reliqua omnia, quæ ad rectam ecclesie disciplinam spectant, plane depravata sunt: cum ejus dem synodi approbatione omnia sacrorum tum generalium, tum provincialium a sede apostolica receptorum conciliorum decreta, & Romanorum pontificum constitutiones, item ecclesiasticas leges in hoc regno canonicè editas, quatenus per presentis synodi decreta immutata non sint, in pristinum, atque eundem in quo ante schisma vigeant, locum, vim, & usum reponimus, ac restituiamus: & ut hæc ab omnibus, ad quos pertinent religiose, sancteque obseruentur, transgressoreque, secundum canones ipsos, prædictaque constitutiones puniantur, atque ut ipsum jus canonicum, uti antea, publice doceatur, statuiamus, & mandamus.

Cum vero per eas constitutiones, quas bonæ memoriæ Otho, & Orthobonus, olim in hoc regno sedis apostolicæ legati, itemque Cantuarienses archiepiscopi, in provincialibus synodis pro tempore edidit, iis, quæ ad eorum, & populum hujus regni in doctrina & moribus recte instituendum, & conseruandum pertinent, specialiter prouidum sit: ideo, ut quis postea in his minus obseruandis ignoantia ex violationem præterdere, statuiamus, ut non solum archiepiscopi, episcopi, decani, archidiaconi, officiales, & ceteri omnes ecclesiasticæ jurisdictionem exercentes, distas constitutiones, & eas item, quæ hæc synodo lata fuerint, habeant, sed etiam reliqui, quibus animarum cura commissa est, præter factorum librorum volumina veteris editionis, in Latinum verum, & alios libros ad manus suam fungendum necessarios, easdem constitutiones habere, & diligenter legere, & si quid dubi in iis, quæ ad earum intelligentiam pertinent, occurrerit, petitiones consulere, & ex iis, quæ populum necesse oportet declarare, & exponere teneantur, sub pena ordinariarum arbitrio iis, qui aliter fecerint, irroganda.

Ne autem præ doctrinæ librorum lectione populus posthac corrumpatur, juxta literas apostolicas, quæ quotannis in die cæne domini Romæ publicè recitati consueuerunt, omnes, qui hæreticorum libros, seu alias quomodolibet de fide suspectos, non impetrata a sede apostolica licentia, legant, aut habeant, aut imprimant, aut in hoc regnum importent, aut vendant, aut publice, vel occulte defendant, ac laudent, quocumque nomine & prætextu id fecerint, damnamus, & anathematizamus, atque, ut omnibus pœnis contra eos latis puniantur, mandamus: Statuentes etiam juxta generale ultimum Lateranensis concilii decretum, ne quis posthac in hoc regno librum aliquem, seu aliud quodvis scriptum, sub pœnis in eo decreto contentis, & aliis, prout delecti ratio exegerit grauioribus imprimere, seu imprimendum curare audeat, nisi prius per loci ordinarium, vel per alium, seu alios ab ipso ordinario ad eam rem deputandos, diligenter lectum, & examinatum, & per ejus, siue eorum manus subscriptionem gratis apponendam, approbatum fuerit.

Omnes vero libros, siue traditiones, ad fidem & ecclesiasticam disciplinam spectantes, quas sancta Romana ecclesia ad hanc diem præbavit,

probavit, ac recepit, seu posthac probabit, ac recipiet, cum omni pietatis affectu, & reverentia suscipimus, & amplectimur, utque ab omnibus aliis simili obedientia, & veneratione suscipiantur. sub canonicis censuris, & pœnis statuimus.

Ut autem, omni superiorum temporum errore sublato, populus sciat, quam doctrinam sequi, quam fugere debeat, cum eadem hac synodo, juxta regulas & dogmata sanctorum patrum, omnem eam fidem, quam sancta Romana & apostolica ecclesia, omnium ecclesiarum mater, & magistra, tenet, & docet, reverenter suscipimus, & amplectimur, idemque omnibus faciendum, & aperte profitendum esse decernimus: ac secundum generalis concilii sub se. re. Innocentio papa III. celebrati, & aliorum conciliorum, & Romanorum pontificum decreta, & traditiones, ipsasque literas apostolicas, quæ in die cœnæ domini legi solent, omnem hæresim adversus hanc sanctam, orthodoxam, & catholicam fidem se extollemem, & quicquid ab ea alienum est damnamus, & omnino rejicimus: Omne dogma, quod cum eadem fide pugnat, seu non consentit, credi, prædicari, doceri prohibemus, ac vetamus: Universos cujuscumque nominis ac generis hæreticos, qui aliter credunt, tenent, ac docent, quam eadem Romana ecclesia credit, tenet, ac docet, damnamus, & anathematizamus: Omnes item censuras, & pœnas, contra hæreticos & eorum fautores latis, nec non ordinarios, & ceteros omnes, ad quorum munus hoc spectat, in extirpandis hæresibus negligentes, innovamus, atque omnino exequi præcipimus. Hortamur autem, & per viscera misericordiae domini nostri Iesu Christi obtestamur omnes, qui superiori tempore in errores aliquos lapsi sunt, nec dura resipuerunt, ut ab eis recedere, & veritatem agnoscere, atque amplecti velint, qui vero Dei Gratia catholicam fidem retinuerunt, vel ad eam reversi sunt, ut perpetuo in eadem perseverent. Verum, qui in his, quæ ad doctrinam capitis ecclesie & sacramentorum pertinent, hic maxime erratum est, veram unius doctrinæ traditionem, quæ in octava generali synodo Florentiæ sub se. re. Eugenio papa III. celebrata, breviter, & dilucide explicata est, hic adhibendam censuimus.

Definimus, sanctam apostolicam sedem, & Romanum pontificem, in universum orbem tenere primatum, & ipsum pontificem Romanum successorem esse beati Petri, principis apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque ecclesie caput, & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascendi, regendi & gubernandi universalem ecclesiam a domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gelis œcumenicorum conciliorum, & in sacris canonibus continetur.

Ecclésiasticorum sacramentorum veritatem pro ipsorum Atmenorum, tam præsentium, quam futurorum, faciliiori doctrina, sub hac brevissima redigimus formulam.

Novæ legis septem sunt sacramenta, videlicet, baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium, quæ multum a sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant: hæc vero nostra & continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt.

Concil. general. Tom. XIV.

A Horum quinque prima ad spirituales uniuscujusque hominis in se ipso perfectionem, duo ultima ad totius ecclesie: regimem, multiplicationemque ordinata sunt. Per baptismum enim spiritualiter renascimur, per confirmationem augetur in gratia, & roboramur in fide: renati autem, & roborati, nutrimur divina eucharistia alimonia. Quod si per peccatum ægitudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur, spiritualiter etiam, & corporaliter, prout animæ expedit, per extremam unctiorem. Per ordinem vero ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter, per matrimonium corporaliter augetur.

B Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit ecclesia. Quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum.

Inter hæc sacramenta, tria sunt, baptismus, confirmatio, & ordo, quæ characterem, id est, spirituale quoddam signum, a ceteris distinctivum, imprimunt in anima indelebile: unde in eadem persona non reiterantur. Reliqua vero quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

C Primum omnium sacramentorum locum tenet sanctum baptisma, quod vitæ spiritualis janua est. Per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficiuntur ecclesie: & cum per primum hominem mors introiit in universos, nisi ex aqua & spiritu renascimur, non possumus, ut inquit veritas, in regnum caelorum introire. Materia hujus sacramenti est aqua vera, & naturalis: nec refert, frigida sit, an calida. Forma autem est, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Non tamen negamus, quin & per illa verba, *Baptizetur talis servus Christi, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: vel, *Baptizetur manibus meis talis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, verum perficiatur baptisma: quoniam, cum principalis causa, ex quo baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministerium, cum sanctæ Trinitatis invocatione perficitur sacramentum. Minister hujus sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare.

D In causa autem necessitatis solum sacerdos, vel diaconus, sed etiam laicus, vel mulier, imo etiam paganus, & hæreticus, baptizare potest, dummodo formam servet ecclesie, & facere intendat quod ecclesia. Hujus sacramenti effectus, est remissio omnis culpæ originalis, & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propierea baptismatis nulla pro peccatis præteritis in iungenda est satisfactio, sed morientes ante, quam culpam aliquam committant, statim ad regnum caelorum, & Dei visionem perveniunt.

Secundum sacramentum est confirmatio: cuius materia est, christina consecutum ex oleo, quod nitorem significat conscientie, & balsamo, qui odorem significat bonæ famæ, per episcopum benedicto: forma autem est: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Ordinaris minister est episcopus. Et cum ceteras unctiões simplex sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi episcopus debet conferre: quia de solis apostolis le-

R R I I I j g i t u r,

gitur, quorum vicem tenent episcopi quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum actuum apostolorum lectio manifestat. *Cum enim, inquit, audissent apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem: qui cum venissent, oraverunt pro eis, ut acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat: sed baptizati tantum erant in nomine domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Loco autem illius manus impositionis datur in ecclesia confirmatio. Legitur tamen aliquando, per apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili & urgente admodum causa, simplice sacerdotem, chrismate per episcopum confecto, hoc administrasse confirmationis sacramentum. Effectus autem huius sacramenti est, quia in eo datur Spiritus sanctus ad robur, sicut datus est apostolis in die pentecostes, ut videlicet Christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideoque in fronte, ubi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipue crucem ejus, qui Indæis est scandalum, gentibus autem stulticia secundum apostolum, propter quod signo crucis signatur.

Tertium est eucharistiæ sacramentum, cuius materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet. Aqua autem idem admiscetur, quoniam, juxta testimonia sanctorum patrum, ac doctorum ecclesiæ, pridem in disputatione exhibitæ, creditur, ipsum dominum in vino aqua permixto hoc instituisse sacramentum: deinde, quia hoc convenit dominicæ passionis representationi, inquit enim beatus Alexander papa quinquies a beato Petro: In sacramentorum oblationibus, quæ intra missarum solennia domino offeruntur, panis tantum, & vinum aqua permixtum in sacrificium offerantur. Non enim debet in calicem domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum: quia utrumque, id est, sanguis, & aqua, ex latere Christi profuxisse legitur: tum etiam, quod convenit ad significandum huius sacramenti effectum, qui est unio populi Christiani ad Christum. Aqua enim populum significat, secundum illud apocalypsis, *Aqua multa, populi multi.* Et Iulius papa primus post beatum Silvestrum, ait: Calix dominicus, juxta canonum præceptum, vino & aqua permixtus debet offerri: quia videmus, in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo, cum in calice vinum, & aqua miscetur, Christo populus adunatur, & fidelium plebs ei, in quem credit, copulatur, & jungitur. Cum ergo tam sancta Romana ecclesia a beatissimis apostolis, Petro, & Paulo, edocta, quam reliquæ omnes Latinorum, Græcorumque ecclesiæ, in quibus omnis sanctitatis, & doctrinæ lumina elaruerunt, ab initio nascentis ecclesiæ sic servaverint, & modo servent, inconveniens admodum videtur, ut alia quævis regio ab hac universali & rationabili discrepet observantia. Decernimus igitur, ut etiam ipsi Armeni se cum universo orbe Christiano conferant, eorumque sacerdotes in calicis oblatione paululum aquæ, prout dictum est, admisceant vino. Forma huius sacramenti sunt verba salvatoris, quibus hoc conficit sacramentum.

Sacerdos enim, in persona Christi loquens, hoc conficit sacramentum. Nam ipsorum ver-

borum virtute, substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur, ita tamen, quod totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini: sub qualibet quoque parte hostiæ consecrata, & vini consecrati, separatione facta, rotus est Christus. Huius sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris ejus unitur, consequens est, quod per hoc sacramentum in sumentibus digne gratia augetur: omnemque effectum, quem materialis cibus, & potus, quo ad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando, & delectando, sacramentum hoc, quo ad vitam operatur spiritualement, in quo, ut inquit Urbanus papa, gratiam salvatoris nostri recentius memoriam, a malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficuum incrementum.

Quartum sacramentum est penitentia: cuius quasi materia sunt actus penitentis: qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio: ad quam pertinet, ut delect de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero: secunda, oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter: tertia, satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis, quæ quidæ præcipue fit per orationem, jejunium & elemosinam. Forma huius sacramenti sunt verba absolutionis quæ sacerdos profert, cum dicit: *Ego te absolvo, &c.* Minister huius sacramenti est sacerdos, habens auctoritatem absolventi vel ordinariæ, vel ex commissione superioris. Effectus sacramenti huius est absolutio a peccatis.

Quintum sacramentum est extrema unctio: cuius materia est oleum olivæ per episcopum benedictum. Hoc sacramentum nisi infirmo, de cuius morte rimetur, dari non debet. Qui in his locis unguendus est, in oculis propter visum, in auribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma huius sacramenti est hæc: *Per istam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi dominus, quidquid per visum, &c. & similiter in aliis membris.* Minister huius sacramenti est sacerdos: effectus vero est mentis sanatio, & in quantum autem expedit, ipsius etiam corporis. De hoc sacramento inquit beatus Iacobus apostolus: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyter ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

Sextum sacramentum est ordinis: cuius materia est illud, per cuius traditionem confertur ordo: sicut presbyteratus traditur per calicem cum vino, & patinæ cum pane porrectionem: diaconatus vero per libri euangeliorum dationem: subdiaconatus vero per calicis vacui cum patina vacua superposita traditionem: & similiter de aliis, per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotii talis est: *Accipe potestatem offerendi sacrificium in ecclesia pro vivis & mortuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Et sic de aliorum ordinum formis, prout in pontificali Romano late continetur. Ordinarium minister huius sacramenti est episcopus: effectus, augmentum gratiæ, ut quis sit idoneus minister.

Septimum

* Marcus
medius ex-
tricit a 16.
Jan. ad 7.
O Rob. an.
336.

Septimum est sacramentum matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi, & ecclesiæ, secundum apostolum dicentem: *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in ecclesiæ.* Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus, per verba de præsentibus expressus. Assignatur autem triplex bonum matrimonii. Primum est proles suscipienda, & educanda ad cultum Dei: secundum, fides, quam unus conjugum alteri servare debet: tertium, indivisibilitas matrimonii propter hoc, quod significat indivisibilem conjunctionem Christi, & ecclesiæ. Quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen illud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonio ius vinculum, legitime contracti, perpetuum sit.

De custodia, & administratione sacramentorum, deque ecclesiarum dedicationibus certo die, & aliis festis devote celebrandis.

CONSTITUTIONEM bonæ memoriæ Ioannis archiepiscopi Cantuariensis, in concilio provinciali editam, qua pie, & provide statutum est, ut in qualibet parochiali ecclesiæ tabernaculum fiat cum sera & clavi, decens, & honestum, pro curæ magnitudine, & ecclesiæ facultatibus, ubi sanctissimum eucharistiæ sacramentum custodiatur, non in bursa, vel loculo, sed in panno lineo mundissimo, in pyxide decenti incluso, ita ut sine ullo diminutionis periculo facile reponi, & eximi possit: atque ut ipsum venerabile sacramentum singulis hebdomadis renovetur, pœna etiam contra sacerdotem in eucharistiæ custodia negligentes statuta, huius auctoritate concilii innovandam censuimus: eaque ut omnino servetur, decernimus: adijcimus, ut hoc tabernaculum medio altaris majoris ita eminenter, ut ab omnibus conspici possit, collocetur, & ita affigatur, ne facile a quoquam amoveri possit. Si vero in eo loco commode poni non potest, tum in altari, majori proximo, ac maxime decenti, ponatur. Locorum autem ordinarii in suis ecclesiis initium huius observationis facientes, ut in aliis idem fiat, providebunt, negligentes in hoc per ejus fructuam ecclesiæ portiois, quæ ad huius rei consecutionem sufficit, subtractionem, & alia juris remedia ad hoc decretum observandum compellendo. Nec alios propterea, quicumque præter rectores ad huius rei contributionem tenerentur, exoneramus. Huic etiam constitutioni ob honorem corporis domini nostri Iesu Christi, qui est candor lucis æternæ, hoc addimus atque decernimus, ut juxta antiquam, & laudabilem ecclesiæ Anglicanæ, & aliarum provinciarum consuetudinem lampas, vel cereus coram eo continue ardeat. Vbi vero facultates ecclesiæ non suppetant, curent locorum ordinarii, quantum in eis est, ut facultas alunde paretur, qua tam honesta, & pia consuetudo, quæ fere jam in omnibus huius regni ecclesiis superiorum temporum injuria est sublata, renovetur. Præterea omnes constitutiones ecclesiasticas, tam generales, quam huius regni particulares, de custodia fontis baptismatis, chrisimatis, & olei sancti, & de sacramentis ipsis, rite & recte, ac cum ea, qua decet, reverentia, administrandis latas, & promulgatas, innovamus, easque ab omnibus, ad quos ea res pertinet, sub pœnis, quæ in eis continentur, & alias etiã gravioribus arbitrio ordinariorum pro modo culpæ irrogandis, inviolabiliter observari decernimus.

De ecclesiarum dedicationibus certo die, ipsisque & aliis festis devote celebrandis.

Vt in solennitatibus dedicationum ecclesiarum, quas juxta antiquum huius regni morem ubique primo die dominico mensis Octobris celebrari volumus, prophana & irreligiosa consuetudo varia spectacula edendi, comestiones, tripudia, & alia id genus faciendi tollatur, statuimus, ut episcopi diligenter provideant, ne quid tale posthac eo die, aliisve festis diebus fiat, sed populus audiendis divinis officiis devotus intendat, inobedientes autem per ecclesiasticas censuras, & alia juris remedia, invocato etiam, si opus fuerit, brachii secularis auxilio, compefcant.

DECRETVM III.

De residentia episcoporum, & aliorum inferioris ordinis clericorum, & scholarium, collegiorum præfectorum.

CVM ecclesiæ reformationis initium ab eis fieri debeat, qui aliorum curam gerunt, in iis autem magnus hic vigeat abusus, quod multorum in ecclesiis sibi commissis non residentes eas mercenariis relinquunt, quæ res omnium fere malorum in ecclesiæ causam atulit: idcirco, ut hic abusus, quoad ejus fieri potest, tollatur: Primum omnes, qui cathedralibus etiam metropolitans, aliisve inferioribus ecclesiis curam animarum habentibus præsumt, magnopere hortamur in domino, & per viscera misericordiæ Iesu Christi obtestamur, ut attendentes sibi, & universo gregi, in quo Spiritus sanctus poluit eos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, ad commissi sibi gregis salutem, cujus sanguis de eorum manibus est requirendus. debitam ei præsentiam exhibeant, & ab omni negotiorum secularium sollicitudine vacui super ejus custodiam vigilent, atque ex apostoli præcepto in omnibus laborent, & ministerium suum impleant. Deinde, quia sæpe fieri videmus, ut quos Dei timor ad munus suum exequendum non movet, pœnatum metus impellat: omnes ecclesiasticas, tam generales, quam huius regni particulares constitutiones, contra eos, qui non resident, editas, innovamus: quos etiam usque ad ipsorum beneficiorum privationem inclusive ad residendum compelli volumus, & decernimus. Licebit tamen ordinariis juxta canonem fere Gregorii papæ X. in generali concilio Lugdunensi editum, gratiam dispensationis ad tempus concedere, prout causa rationabilis, & juri consona id exposcet.

Præterea, cum dignitates, personatus, & alia hujusmodi ecclesiastica officia, & ministeria in Dei ecclesiis ideo sint instituta, ut essent qui disciplinam ecclesiasticam, tamquam inspectores, & moderatores, conservarent, & auerent: quia videmus multos esse, qui, habent dignitatum, & officiorum emolumenta capientes, a propriis ecclesiis absint, nullamque eis operam impendant, non sine magno ipsarum ecclesiarum detrimento: idcirco, ut hi etiam ad suum officium præstandum compellantur, arctioribus ecclesiarum, & collegiorum statutis, & consuetudinibus in suo robore permanentibus, statuimus, ut posthac omnes decani, præpositi, & alii quascunque tam cathedralium etiam metropolitanaum, quam collegiatatum ecclesiarum dignitates, personas, officia, & administrationes, quocumque nomine nuncupentur,

nuncupentur, obtinentes, nec non scholarium A collegiorum præfecti ad sint in suis ecclesiis, & collegiis. Archidiaconi vero vel in archidiaconatibus, vel in ecclesiis cathedralibus, prout magis episcopo loci expediens visum fuerit, commoventur, ut debitam illis operam præstent. Si quis vero ultra vacationem, status ecclesiæ sibi concessam ab ecclesia, archidiaconatu, aut collegio suo abfuerit, tum, pro rata temporis absentia, in fructibus, quomodoque sibi ratione officii, dignitatis, vel præfecturæ obvenientibus per ejus superiorem puniatur: atque hi in utilitatem mensæ ecclesiæ cathedralis, quæ pro scholaribus alendis jam erecta est, trigitur, convertentur. Et, si longioris absentia ratio ita postulat, alius juris remediis, etiam usque ad dignitatis, officii, vel præfecturæ privationem inclusivè, juxta canonicas sanctiones, ad residentiam compellatur. Liceat tamen us, qui hujusmodi dignitates, & officia obtinent, ex causa rationabili, & juri consona, etiam per majorem partem capituli, seu collegii probata, de licentia superiorum ad tempus abesse.

Cum vero canonicatus, & præbendas in ecclesiis instituendi ratio, & causa hæc fuerit, ut, qui ad eos assumuntur, episcopo assistant, eumque in muneris sui functione, consilio, & opera adjuvent, & in divinis officiis celebrandis ecclesiæ, ex qua fructus percipiunt, inserviant, cumque pauci admodum sint, qui hæc præstent, ut prope jam ecclesiæ ipsæ ad solitudinem sint redactæ: statui- mus & mandamus, ut posthac omnes canonici, tam cathedralium etiam metropolitanarum, quam collegiarum ecclesiarum, qui ex fundatione, statuto, vel consuetudine in ecclesiis reside- re tenentur, ad personalem in eis residentiam per subtractionem fructuum, ex canonicatibus, & præbendis provenientium, pro rata temporis, quo ultra vacationem sibi status ecclesiæ concessam sine licentia superioris ex causa legitima, & quam major pars capituli approbaverit, ab- fuerint, ab eis auferendum, & in utilitatem mensæ præfate convertendum, & per alia quæcumque juris remedia compellantur. Qui vero ex fundatione, statuto, vel consuetudine ad residentiam non tenentur, si præbendam ad decem librarum annuum valorem ascenden- tem obtineat, nisi in ecclesia, ad quam præ- benda spectat, unum mensem, vel eo plus, prout eorum superioribus visum fuerit, quo- tannis præsentem fuerint, & in habitu, per resi- dentianos ejusdem ecclesiæ canonicos geri solito, divinis officiis intersit, sextam partem pro- ventus annui præbendæ suæ, in utilitatem scho- læ prædictæ convertendam, quoties secus fece- rint, amittant. Qui vero præbendam, quæ ad annuum viginti librarum valorem ascendit, ob- tinent, nisi & ipsi in ecclesia, ad quam præbenda pertinet, mensibus saltem duobus continuis, vel interpolatis, aut etiam pluribus ejusdem superio- ris arbitrio quotannis præsentem fuerint, & in ha- bitu prædicto intersit, in sexta parte pro- ventus annui præbendæ suæ, ad usum prædictum deputandæ, priventur, nisi hujusmodi fructus us, qui divinis intersit, seu aliis piis usibus per ecclesiæ statuta, consuetudines, seu alias legitime sint jam applicati, quod & in aliis præcedentibus capitibus, ubi hæc de re agitur, placuit observari.

Hoc in super adjectives, ut distributiones quo- tidianæ appellatæ, quæ ad interessentibus tan- tum percipiuntur, nemini, qui eisdem divinis

non intersit, ex quantumvis justa causa, nisi ea talis sit, quæ expressè a iure, vel a status eccle- siæ probetur, concedantur. Eorum autem, qui- bus, studiorum gratia ad certum tempus indul- gum est, ne ad eos ordines promovendi teneantur, ad quos ratione beneficiorum, quæ obtinent promovendi essent, & ut abentes nihilominus fructus percipiant, quia plerique in nulla ex uni- versitatibus, in quibus generale studium viget, sed in locis, ubi nullus est studiorum usus, atque exercitatio, commorantur, & non pauci etiam in studiis generalibus degentes, quidvis potius aliud agunt, quam ut literis operam dent: idcirco, ne dolus, & fraus hæc in re cuiquam patrocinetur, omnibus locorum ordinatis man- damus, posthac, antequam ulli suæ jurisdictionis hujusmodi indulta concedant, diligenter inquira- nt, an is ad literarum studia sit aptus, & an eæ disciplinæ, quibus operam se daturum profitea- tur, tales sint, quæ ei conveniant, & ecclesiæ futu- ræ sint utiles, & an temere, vel in fraudem hanc licentiam petat. Quam si, omnibus mature per- spectis, illi concedendam duxerint, tum curent, ut sciant quibus in locis is degat, & quam vi- tam ducat, & quem in literis progressum faciat. Quod si otiose eum vivere, aut nihil in literis proficere cognoverint, & indultum revocent, & ad residentiam per subtractionem fructuum, & alia juris remedia compellant.

Quoniam vero beneficiorum pluralitas resi- dentiam maxime impedit, & clericis materiam vagandi præstat: statuiamus, ut, quicumque plu- ra incompatibilia beneficia ecclesiastica de facto obtinet, unico, quod malecunt, tenent (ad quod retinendum, in eventum dimissionis aliorum, seu alterius, ut sequitur, auctoritate apostolica nobis concessa, sine alieni juris præjudicio eum habitamus) aliud, seu alia, quæ de jure tenere non potest, intra duorum mensium spatium, a præsentis decreti publicatione computandum, in manibus sui ordinarii publice eorum testibus resignet, & re ipsa dimittat: alioquin omnibus sit privatus, quæ ipso jure vacare, & ad ea obtinenda eum omnino inhabile esse decernimus. Hanc autem per hoc breve spatium incompati- bilium hujusmodi beneficiorum retentionem ex quibusdam rationabilibus causis, eadem aucto- ritate apostolica nobis concessa, duximus indul- gendam.

Qui vero in posterum plura beneficia curam animarum habentia, seu aliter compatibilia, sine ejusdem sedis apostolicæ dispensatione, per mo- dum unionis ad vitam, vel commendæ, vel custo- diæ, præter eum modum, quem constitutio Gre- goriana in concilio Lugdunensi edita permittit, aut alio quocumque nomine, & titulo recipere, ac simul retinere præsumperit: non solum fecundo, & pluribus, quæ de facto obtinuit, sed etiam primo, quod canonicè possidebat, sit ipso jure privatus. Omnes item alias sententias, cen- suras, & penas in constitutione se. re. Joannis X X I I. quæ incipit, Audistis, & quibuscumque aliis tam apostolicis, quam provincialibus, & syn- nodalibus, & apostolicæ sedis in hoc regno legatorum constitutionibus contra eos, qui hu- jusmodi incompatibilia beneficia obtinent, seu de illis provident, quoquo modo editas, inno- vamus, & debitæ executioni mandari præci- pimus.

Ordinarii autem locorum eis, quicumque plura curata, aut aliter incompatibilia beneficia ecclesiastica

ecclesiastica obtinent, dispensationes suas exhibere omnino compellant, & alia agant, juxta constitutionem Gregorii XI. in concilio Lugdunensi editam, quæ incipit: Ordinarii: quam plane observari decernimus: Ad dentes, ut ipsi ordinarii etiam per idoneorum vicariorum deputacionem, & congrua portio fructuum assignacionem provideant, ut animarum cura nullo modo negligatur, & beneficia ipsa, debitis ministris non fraudentur.

DECRETVM IV.

Vt episcopi, reliquique curam animarum exercentes populo prædicent, parochique pueros prima fidei rudimenta doceant.

SED quoniam nihil, aut parum utilitatis allatura est episcoporum, & aliorum inferioris ordinis curam animarum habentium, in ecclesiis suis residentia, nisi iidem pastoris officio fungantur, quod potissimum in divini verbi prædicatione consistit: molevit autem alicubi hic abusus, ut, episcopi in mente prædicandi ad alios transito, in alia ipsi officia incumbant, contra apostolorum exemplum, qui dixerunt: *Non est æquum nos relinquere verbum, & ministrare mensis*: quod minus tamen cum in pauperibus alendis versaretur, maxime pium erat: idcirco cum hujus synodi approbatione statuimus, ut archiepiscopi, & episcopi omnes prædicationis verbi Dei munus per se ipsos obire, juxta Christi & apostolorum mandatum, & sacrorum canonum noimam, teneantur: & si quando legitimum aliquod impedimentum incidit, quo minus id facere possint, tum, secundum statutum se. re. Innocentii papæ III. in generali concilio editum, quod incipit: *Inter cetera viros idoneos deligant ad hujusmodi prædicationis officium recte exequendum: rectores, item vicarii, & quicumque alii, curam animarum habentes, per se, vel per alios idoneos viros, si legitime ipsi impediti fuerint, saltem dominicis & aliis festis diebus plebem sibi commissam salutari prædicationis cibo pascant. Quod si quis hoc necessarium prædicandi officium prætermiserit, postquam per superiorem monitus per unius mensis spatium muneri suo defuerit, per censuras ecclesiasticas, & alia juris remedia ad id ipse superior eum compellat, etiam aliquam honestam mercedem de fructibus ipsius ecclesiæ alteri, qui id præstet, assignando, donec principalis quandoque respiciens officium suum impleat.*

Huic autem prædicationis officio ita plane satisfactum erit, si non solum publice concito habeatur, sed privatim etiam pastor, quos ex grege sibi commissio a recta fide, vel a bonis moribus aberrare cognoverit, eos ad se vocatos paterne & cum omni caritatis affectu docendo, monendo, hortando, ac, si opus fuerit, deterrendo ad catholicam fidem, & rectam vivendi normam reducere conetur: qui vero & in fide, & moribus recte vivunt, in sancto eorum instituto consistunt. Quia vero sunt, qui non vocati ad prædicandum ipsi se ingerunt, cum tamen apostolus dicat: *Quo modo prædicabunt, nisi mittantur?* quos etiam Deus per prophetam reprehendit dicens: *Ipsi curabant, & ego non mittebam illos, statutum se. re. Innocentii papæ III. in generali concilio editum, quo sub anathematis, & aliis pœnis ei, qui in contumacia perseveraverit, infligendis, prohibetur, ne quis præter auctoritatem, ab apostolica sede, vel a catholico loci episcopo concess.*

Concl. gener. Tom. XI V.

A sam, publice, vel privatim, extra quam regit ecclesiam, prædicationis officium usurpare audeat, observandum censens.

Quos autem episcopus ad prædicandum mitteret, eos de materia & modo prædicandi (multi enim in hoc officium abusus irrepererunt) cura omni pietate, & studio instruat. Hoc autem potissimum erit eis injungendum, ut in primis populum ad penitentiam adhortentur: quæ quidem eo magis necessaria est, quo gravius Deum offendimus, & majoribus ab eo beneficiis affecti sumus, hoc regno a perniciosissimo schismate liberato: deinde contra ea vitia, & abusus, qui tum in doctrina, tum in moribus tempore ipsius schismatis viguerunt, quibus etiam nunc plerique sunt infecti, diligenter erudiat, moneatque.

Quia vero in multis ecclesiis concionatores defunt, ne populus propter rectorum, vicariorum, aliorumve, qui curam animarum habent, imperitiam necessario sanæ doctrinæ cibo fraudetur, quædam hominæ a piis & doctis viris ex hujus synodi mandato de his præcipue, in quibus hic magis peccatum est, conscripæ edentur, quas curati, qui ad concionandum idonei non erunt, loco sermonis plebi sibi commissæ plane & distincte legent.

Cum autem hic messis multa sit, operarii autem pauci, rogandus est in primis dominus messis, ut in vineam suam operarios mittat. Interim vero episcoporum erit, certos prædicatores deligere, qui omnia diocesium suarum loca sic obeant, ut ne qua pars gregis salutari verbi Dei pabulo omnino fraudetur.

Hoc etiam eisdem agendum erit, ut quicumque curam animarum sunt præfæcti, pueros parochiæ suæ singulis saltem dominicis & aliis festis diebus, certa hora, qua divinis officiis non erunt impediti, ad ecclesiam vocatos in primis fidei rudimentis, ac pietate, & obedientia erga Deum, & parentes diligenter instruant. Qui vero id prætermiserint, per ea juris remedia, quæ oportuna videbuntur, ad id compellentur.

DECRETVM V.

De vita, & honestate clericorum.

QVIA vero exemplum vitæ magnam auctoritatem verbo affert, estque velut quoddam prædicandi genus, ob id curandum est, qui aliis præstant, ut cæteris, cum morum probitate, vitæque sanctitate, tum ea propriam domum recte gubernandi laude, quam in episcopis apostolus requirit, aut eccellant. Quapropter hujus regni archiepiscopos, episcopos, & reliquos omnes ecclesiarum prælatos per viscera misericordiæ Iesu Christi monemus, atque obtestamur, ut, juxta doctrinam apostoli, ita sobrie, caste ac pie vivant, ut cæteris eorum vita, & conversatio ad pietatem, & morum disciplinam exemplo esse possint. Nullo ipsi fastu, nulla pompa utantur, non vestibus feticis, non pretiosa supellestili: sit eorum mensa frugalis, & parca, non plus quam tria, aut ad summum quatuor (quod etiam magis, pro hujus temporis ratione, indulgendo; quam probando concedimus) ciborum genera, præter fructus, & bellaria, qualescumque hospites, aut convivas habeant, apponantur: reliqua mensæ condimenta sint caritas, sanctorum librorum lectio, & pii sermones. Domesticorum, & equorum numerosa, & superflua multitudine abstineant, ac tot ministris contenti sint, quot ad curæ sibi commissæ administrationem, ac domus regimen,

SSsss & ad

Et ad quotidianos vitæ usus erunt necessarii. Sint A etiam de eorum moribus, & vita solliciti, ne ex alienis vitiis turpem contrahant infamiam notam: curentque ut laici sibi infervientes vestitu, quod ad genera & colores vestium attinet, modesto, ac decenti utantur.

Ac ne hæc sumptuum moderatio avaritiæ tribuatur, quidquid ex fructibus ecclesiarum, deductis iis, quæ earum oneribus sustinendis, & ipsis, atque ipsorum familiaribus necessaria sunt, supererit, id omne juxta illa, quæ beatus Gregorius papa Augustino episcopo de fructibus ecclesiæ dispensandis rescripsit, ad pauperes Christi suscipiendos, & alendos, ad pueros, & adolescentes in scholis & studiis educandos, atque in alia pia opera ad Dei gloriam, & proximi utilitatem, & aliorum exemplum distribuatur. Sint patres pauperum, sint orphanorum, viduarum, & oppressorum refugium, ac tutela. In sacrarum scripturarum lectione, & in iis, quæ ad curam sibi commissa regimen spectant, assidue versentur: a secularibus autem negotiis, & omnibus iis, quæ ordini clericali, juxta sacrorum canonum instituta, minime conveniunt, abstineant, ita ut in omnibus forma regis vere facti agnoscantur.

Hæc eadem reliquis etiam inferioris ordinis clericis sequenda proponuntur: (æquum est enim, ut membra cum capite congruant) atque ut ii tales omnino sint, statuimus, ut locorum ordinarii curent, ut ea, quæ tam per factos canones generales, quam per sedis apostolicæ legatorum, & provinciales hujus regni leges de vita & honestate clericorum sancte & pie instituta sunt, sub pœnis in eis expressis, & aliis etiam ipsorum arbitrio irrogandis, ab omnibus suæ jurisdictionis clericis integre observentur. Ac, ne quis harum rerum ignorantiam prætendat, iidem ordinarii, ut ea omnia, quæ magis necessaria videbuntur, in breve compendium redigantur, & cum adjectione pœnarum, & monitionibus debitis per publicas denuntiationes, seu aliter ad omnium notitiam deducantur, curabunt. Ut autem quidam abusus, qui in motes & vitam clericorum superioris temporis vitio hic passim irrepserunt, quoad ejus fieri potest, tollantur, de his quædam specialiter, prout infra sequitur, statuenda censuimus.

Cum igitur personis regularibus professis, itemque secularibus in factis ordinibus constitutis, juxta sacrorum conciliorum, & canonum statuta, per antiquam ac laudabilem ecclesiæ consuetudinem, uxores habere non liceat: quia nihilominus plerique post professionem emissam, & sacrorum ordinum susceptionem, omni Dei & legum timore posthabito, matrimonia, quæ potius impudica contubernia sunt appellanda, de facto contrahere non sunt vetiti, in maximum religiosorum, & ordinis clericalis dedecus, & scandalum populi, & animarum suarum perditionem: ut tam pro præteritis, quam futuris casibus hujusmodi abusui provideatur: eadem hac synodo approbante, nos omnia hujusmodi matrimonia, tam a religiosis utriusque sexus professis, quam clericis secularibus, qui usque ad sacrum subdiaconatus ordinem inclusive pervenerunt, ut præmittitur, de facto contracta, damnamus, & reprobamus, ac minime de jure fieri potuisse, quin immo illicita, ac nefaria esse pronuntiamus, & declaramus, mandamusque universis hujus regni ordinariis, ut hujusmodi personas de facto ita conjunctas, per censuras ecclesiasticas, & alia ju-

ris remedia separent, ac disjungant, neque ullo modo simul habitare permittant: ac contra omnes, quicumque hujusmodi matrimonia defendere, seu in eis obstinate perseverare voluerint, juxta sacrorum canonum normam severe procedant. Ac, ne in posterum quidquam tale committatur, omnes constitutiones canonicas, tam generales, quam hujus regni particulares, contra hujusmodi excessus latas, cum omnibus sententiis, censuris, & pœnis in eis contentis, omnino exequendas statuimus.

Præterea, cum pleræque hujus regni ecclesiasticæ personæ, etiam ecclesiastica beneficia obtinentes, atque in sacris ordinibus constitutæ, suæ conditionis immemores non solum habitum, & tonsuram ordini suo convenientem non gerant, sed negotiis quoque secularibus, atque exercitiis etiam vilibus, ac turpibus se implicant, nec bonas canonicas persolvant, nec in studia literarum incumbant, aliudve omnino quidquam, quod ordini suo conveniat, agant, in sacrarum legum contemptum, & clericalis ordinis dedecus: statuimus, & decernimus, ut, quicumque in aliqua ecclesiâ præbendam seu cuiuscumque generis, vel appellationis beneficium ecclesiasticum obtinet, habitum, & tonsuram clericales secundum canonicas sanctiones gerere, & ab omnibus negotiis, atque exercitiis ordini clericali non convenientibus, seu aliter de jure prohibitis, omnino abstinere, horasque canonicas persolvere, ac in studia literarum incumbere, & alia, quæ personæ suæ, & ordini, ac beneficio, quod obtinet, conveniunt, agere teneatur. Quod si quis ab ordinario monitis in hujusmodi abusibus perseveraverit, is per quæcumque juris remedia, etiam usque ad beneficiorum privationem inclusive, se corrigere, atque emendare cogatur. Et si in factis ordinibus constitutus fuerit, etiam si beneficium non obtineat, per eadem juris remedia ad prædictorum observationem nihilominus compellatur. Qui vero in minoribus tantum ordinibus constitutus sunt, ab illicitis & sibi prohibitis exercitiis abstineant: alio qui privilegiis clericalibus, juxta canonicas sanctiones, priventur.

DECRETVM VI.

De ecclesiasticorum ordinum collatione, & examinatione ordinandorum.

ETSI post divini verbi prædicationem nihil magis episcopo in junctum est, quam diligens & accurata in manuum impositione animadvertisse, præcipiente apostolo, *Nemini cito manus impaueris*, tamen, quia non ea diligentia, quæ tantæ rei convenit, adhiberi solet, ex quo ordinis ecclesiastici contemptus, & magna divini cultus diminutio oritur, eadem hac synodo approbante statuimus, ut omnes, & singuli locorum ordinarii nullum laborem in ordinum ecclesiasticorum collatione recusent: sed per se ipsos, si legitime impediti non fuerint, alioqui per alios catholicos episcopos, cum omni studio & caritate hoc munus exercentes, statutis a jure temporibus, qui ex suis diocæsanis voluerint, & idonei cogniti fuerint, eos ordinibus initiarent: neminem vero ad alterius diocæsanis episcopum, nisi ex causa necessitatis bene per eos explorata, ordinandum dimittant, idque postquam eum diligenter examinaverint, atque idoneum esse cognoverint.

Non putent autem episcopi se muneri suo satisfecisse, si eorum, qui ordinandi sunt, examinatione

aminatione ad alios rejecta, manus tantum ipsi impofuerint. Ita enim plerumque fit, ut qui inuitiles, & indigni funt, eos, ab aliis temere, quos ea cura non admodum tangit, dignos iudicatos, facris ordinibus præter conscientiam infignant. Quapropter omnes, & fingulos epifcopos in domino hortamur, ac monemus, eisque mandamus, ut ipfimet hoc munus examinandi omni studio, & diligentia exerceant. Si vero, quia multi ob diœcefum amplitudinem ordinandi funt, aliorum auxilio indigeant, tum eorum opera utantur, quos pios, & doctos noverint, & quorum diligentia confidant: neque vero ob id Archidiaconos, alioſve, ad quos hoc munus pertinet, excludimus: imo vero eos aſiſtere epifcopis, eisque adjuutores eſſe volumus. In examinatione autem eorum, qui ordinandi funt, hoc præcipue attendi debet, ne qua in ſint hæreſi infecti, ut ſint legitimis natalibus orti, & in ætate a facris canonibus requiſita conſtituti, omnique defectu careant, propter quem iure ab ordinibus repellantur, ſintque vitæ ac morum honeſtate, & probitate commendabiles, ac literarum ſcientia pro cuiusque ordinis ratione præditi.

Eſt etiam diligenter animadvertendum, ne ſimulato, aut minus ſufficienti quique titulo promoveatur, qui poſtea in ordinis clericalis dedecus aut mendicare, aut quod maxime nefarium eſt, ſacroſanctum miſſæ ſacrificium quaſi venale facere cogatur. Admonendi autem omnes, & hortandi in primis erunt, ne ad ordines ſuſcipiendos accedant proprii commodi gratia, nec quærentes, quæ ſua ſunt, ſed tantum, quæ Ieſu Chriſti.

Ut autem hæc omnia accuratius ſiant, qui promovendi erunt, maxime ad facros ordines, multo ante ordinationis tempus ſuum deſiderium epifcopo ſignificabunt, ut iſis de eorum ſtatu, & conditione commode inquirere, & cognoscere poſſit: ac demum feria quinta, diem ordinationis proximè præcedente, ſe præſentent, ac dent nomina, eodemque & ſequentibus diebus hora ſtatuta diligenter examinentur. Aſſerant autem omnes de iſis, quæ dicta ſunt, certa, ac fide dicta teſtimonia non modo ſuorum parochorum, ſed etiam præceptorum, aliorumque proborum hominum, qui ipſos bene noverint.

Et, ut ab omni peccatorum labe purgati, & qua convenit devotione ad ſacros ordines ſuſcipiendos accedant, peccata ſua idoneo ſacerdoti ante confeſſentur, qui, eorum vitæ conditionem ſedulo ſeruat, intelligat, an forte aliqua irregularitate, aut alio quopiam impedimento teneantur, ut expediat eos ab ordinibus vel omnino abſtinere, vel quoad huiusmodi impedimentum tollatur, ſumantque etiam die ordinationis ſanctiſſimum eucharistiæ ſacramentum.

Licet autem in minoribus ordinibus tam exacta cura non requiratur, nihilo minus & in his pro gradu, & ratione ordinis ſuſcipiendi eorum omnium, quæ ſuperius dicta ſunt, habenda eſt.

DECRETVM VII.

De eccleſiaſticorum beneficiorum proviſione.

CVM eccleſiaſtica beneficia dignis tantum, & idoneis perſonis conferenda ſint, quæ & velint, & poſſint officium, propter quod beneficium datur, exequi: id quod docet exemplum apoſtolorum, quicum diaconos ſeptem electuri eſſent, convocata diſcipulorum multitudine dixerunt, *conſiderate, fratres, ex vobis viro boni teſti-*

Concil. general. Tom. XIV.

A monii ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus: iccirco omnes epifcopos, ad quos id ſpectat, admonitos etiam atque etiam volumus, ut, omni humano affectu, rationeque poſthabita, eis, quos maxime idoneos, & ſingulos epifcopos in domino hortamur, ac monemus, ut, omni humano affectu, rationeque poſthabita, eis, quos maxime idoneos, atque optimos invenire poterunt, eccleſiaſtica munera, ea in primis, quæ aliorum curam habent annexam, conferant, atque committant, quærentes non quæ ſua ſunt, aut conſanguineorum, cererorumve ad ipſos ſecundum carnem quovis modo pertinentium, ſed quæ Ieſu Chriſti.

Cumque illud apoſtoli, *Nemini cito manum impoſueris*, non tam eccleſiaſticorum ordinum collationem, quam miniſtrorum inſtitutionem reſpiciat: epifcopi nemini eccleſiaſtica beneficia, maxime curam animarum habentia, niſi prius diligenti inquisitione & examinatione habita, committant. In qua eadem, & multo quidem magis ſpectari debent, quæ in ordinibus conferendis ſpectanda eſſe diximus, ſana doctrina, ætas matura, item morum gravitas, & literarum ſcientia: præterea, an, qui præficiendus eſt, in iis ſaltem ordinibus, qui beneficii ſibi committendi muneri conveniunt, juxta canonicas ſanctiones, vel eccleſiarum ſtatuta, ſeu beneficiorum fundationem ſit conſtitutus, & an ambitione, avaritia, ve, aut alio humano affectu ad divina miniſteria ſuſcipienda accedat. Habeat autem unusquisque bonum teſtimonium hominum fide dignorum, eum quibus diutius verſatus fuerit: & ab epifcopo officii & oneris ſibi impoſiti, diligenter admoneatur.

Cum vero ad beneficium, quod perſonalem reſidentiam poſtulet, aſſumendus eſt, perquirat epifcopus, an iſis talis ſit, qui & velit, & poſſit in eo reſidere. Nam ſi aliud beneficium incompatibile jam obtineat, ſive quid aliud ſit, quod ejus reſidentiam impediatur: eum ne admittat. Quod ſi nihil tale obſtet, tamen, ante quam eum beneficium præficiat, promiſſionem ab eo de perſonaliter reſidendo, etiam jurejurando recipiat, appoſita pœna amiſſionis beneficii, ſi ſecus fecerit, incurrenda: quam promiſſionem, & juramentum in vicariorum proviſionibus tantum recipi debere, juxta provinciales conſtitutiones declaramus.

D Epifcopis etiam curandum erit, ut a præſedis univerſitatum & collegiorum ſcripta habeant nomina eorum, qui moribus, & doctrina ad beneficia obtinenda idonei ſint, ut, ſi quod beneficium vacaverit, ſciant, quibus id ſtatim conferre poſſint. Eos etiam omnem diligentiam adhibere oportebit perveſtigandis hominibus doctis, & piis, qui ſibi in eccleſiarum ſuarum regimine adjumento futuri ſint.

Quoniam autem valde periculofa eſt diutina eccleſiarum vacatio, omnes epifcopos in domino hortamur, ac monemus, ut beneficiis vacantibus, quorum collatio ad eos pertineat, etiam non expectato tempore a facris canonibus præſinito, quam citiſſime poſſint, de idoneis rectoribus, & paſtoribus providcant. Durante vero earum vacatione, procurent, ut ita gubernentur, ne quid detrimenti ipſæ, & plebes, ſi quas habent ſibi commiſſas, patiantur.

Quæ vero de epifcopis ſupra diximus, eadem ad alios omnes, quicumque non ſolum conferendi libere, ſed eligendi, inſtituendi, ſeu quomodolibet de beneficiis eccleſiaſticis diſponendi facultatem habent, dicenda erunt, pœnis canonicis contra eos, qui indignos ad beneficia promoverint, innovatis.

DECRETVM VIII.

Ne concessiones juris presentandi, seu advocatorum fiant, neve in quempiam saculares disponendi de beneficiis vacaturis contra sacrorum canonum dispositionem transferantur.

CVM in fraudem statuti Lateranensis concilii de beneficiorum non vacantium dispositionibus, seu promissionibus nemini faciendis multum in alios jus presentandi, seu de hujusmodi beneficiis disponendi potestatem transferant, ut hic abusus, qui hic frequens est, & ex quo multa mala oriri conperimus, tollatur, cum presentis synodi approbatione omnes juris presentandi, seu eligendi donationes, seu advocatorum concessiones ad beneficia vacatura, vel ea conferendi, seu quomodolibet de illis disponendi facultates per quoscumque quavis auctoritate vel dignitate fungentes, in posterum contra sacrorum canonum instituta fieri prohibemus: & si, quæ fient, eas irritas, & inanes esse decernimus. Et, si quis ecclesiastici ordinis jura & facultates ejusmodi, ut presentatur, in alium transtulerit, tum jure de ejusmodi beneficiis disponendi pro ea & altera vice sit eo ipso privatus, eorumque dispositio & ordinatio ad superiorem, qui in hoc non deliquerit, devolvatur. Quicumque vero ad aliquod beneficium vigore prædictarum concessionum, seu facultatum se per quemcumque presentari, vel alio modo sibi provideri permiserit, seu consenserit, vel quomodolibet id obtinuerit, non solum eo sic obtento sit ipso jure privatus, sed ad omnia beneficia ecclesiastica obvenienda per quinquennium inhabilis fiat.

Præterea, omnibus locorum ordinariis inhibemus ne quem vigore hujusmodi concessionum sibi presentatum, vel electum, in dictis beneficiis instituant, seu confirmant, sed cum, tamquam ambitiosum, & sacrarum legum contemptorem, repellant: volentes omnino, ut prædictum Lateranensis concilii statutum ab omnibus observetur, nec ei, sub penis, tam quoad actus nullitatem, quam quoad personas contra id delinquentes, superius annotatis, directe vel indirecte ullo modo, vel prætextu contraveniatur.

DECRETVM IX.

De simonia.

CVM detestabile simoniæ pravitatis scelus, quod ex avaritia, quæ est idolorum servitus, & omnium malorum radix, oritur, tam divinæ scripturæ, quam sacrorum canonum auctoritas vehementer execretur, ac damnetur: ut pestiferum hoc vitium, quod proximis temporibus maxime hic viguit, rollatur, presentis hoc decreto omnem pecuniæ dationem, fructuum etiam minimæ partis donationem, prædiorum ad firmam seu affectum concessionem, omnem denique pactio-nem, promissionem, & conventionem, in cuiuslibet beneficii ecclesiastici adeptione, vel circa eam quovis modo interpositam, rejicimus, atque damnamus: cum ecclesiastica beneficia gratis, libere, & sine ulla conditione vel sorte dari, & recipi debeant. Præsentationes vero, electiones, postulationes, & institutiones, confirmationes, collationes, & cuiuslibet generis beneficiorum ecclesiasticorum dispositiones, in quibus prædicta, vel unum aliquod ex prædictis directe, seu indirecte, non solum per eos, ad quos de ipsi beneficiis

disponere pertineat, sed etiam per eorum familiares, & quovis alios intercessores, & mediatores interposita fuerint, nullam potius vim habere decernimus, ita ut non modo in ejusmodi adeptionibus nullum jus quicumque acquirat, verum etiam si quos inde fructus perceperit, eos omnes restituere teneatur, sitque eo facto ad omnia ecclesiastica beneficia in perpetuum inhabilis.

Personæ autem ecclesiasticæ, quæ alio modo ex prædictis in disponendo de beneficiis ecclesiasticis deliquerint, quacumque dignitate fungantur, sint eo ipso infames, & omni juris patronatus, seu qualibet alia de beneficiis hujusmodi disponendi facilitate privati, atque hæc ipsa immediate ad superiorem, qui in prædictis non peccaverit, libere devolvantur. Laici vero patroni, qui propter aliquod commodum, seu emolumentum ex his, quæ infra scripta juramenti forma exprimuntur, quemquam presentaverint, in sententiam excommunicationis, & in alias ecclesiasticas penas incurrant. Qui autem in his quocumque modo intercessores, seu mediatores fuerint, si sint eo ipso ad omnes actus canonicos inhabiles: & si quid acceperint, ad restitutionem ejus alicui loco pio applicandi per sententias ecclesiasticas, & alia juris remedia compellantur.

Præterea, omnibus locorum ordinariis mandamus, ut etiam juxta provincialis concilii statutum ab eo, qui presentatus fuerit, juramentum secundum formam infra scriptam recipiant. Itemque se. re. Pauli papæ II. constitutionem, quæ incipit: *Cum detestabile*: & quascumque alias tam generales, quam hujus regni speciales ecclesiasticas leges contra simoniacos, non solum quoad beneficiorum provisiones, ut presentatur, sed etiam, quoad ordinem, & aliorum sacramentorum administrationem pure & sine aliqua labe faciendam latas, innovamus, atque, ut hæc inviolabiliter observentur, præcipimus. Juramenti autem per presentatum præstandi forma talis est: *Ego N. presentatus ad beneficium de N. juro ad hæc sacrosancti Dei evangelia, per me corporaliter tacta, quod propter prædictum beneficium obtinendum, aut preservationem ad idem habendum, aut acquirendum, neque ego, neque alia persona vice & nomine meo, nec de consensu, aut scientia mea, patrono, seu alii cuiuscumque aliquid promissorum nomine, aut intuitu promissimus, aut dedimus, nec quidquam ejus rei gratia permutavimus, compensavimus, aut prius datum confirmavimus, apudve quemquam deposuimus, seu quidquam mutuavimus, seu elocavimus, priusve mutuum, commodatum, depositum, aut elocatum, aut quocumque modo debitum remisimus, seu relaxavimus, nec de sanctuario, gleba, domibus, terris, prædiis, venientis, redditibus prædictæ ecclesiæ, fructibus vel decimis, aut oblationibus ejusdem præteritis, presentibus, aut futuris, donationem, remissionem, locationemve promissimus, fecimus, aut invidimus, seu aliquis nostrum de mandato, scientia aut consensu meo promissit, fecit, aut invidit. Ita me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei evangelia.*

DECRETVM X.

De rebus ecclesiæ non alienandis, & bonorum inventario conficiendo, & officiis ecclesiasticis non locandis.

ECCLIASARVM indemnitate in posterum omnino prospicere cupientes, hæc eadem synodo approbante statuimus, confirmationem

se. re.

fe. te. Pauli papæ II. de rebus ecclesiæ non alienandis, quæ incipit: *Ambrosio*, subpensis in ea contentis observari debere, quibuscumque aliis tam generalibus, quam hujus regni particulatibus ecclesiasticis provisionibus super eadem re in suo nihilo minus robore permanfuris.

Itemque archiepiscopis, episcopis, & omnibus piorum locorum gubernatoribus, seu administratoribus, & aliis quibuscumque personis ecclesiasticis, ecclesiastica beneficia, quocumque nomine nuncupentur, obtinentibus, mandamus, ut infra sex mensium spatium, a præsentium publicatione computandorum inventarium omnium bonorum mobilium, & immobiliarum, jurium, actionum, ac nominum, seu debitorum ad ecclesias, vel pia loca, quæ obtinent, aut regunt, quovis modo pertinentium, cum eorum qualitatibus & consensibus eorum pluribus honestis & fide dignis testibus in forma probante conficiant: quod quidem inventarium tertio quoque anno, & quoties in eadem ecclesia, seu pio loco alius quis succedit, renovetur.

Hujus autem inventarii duo fiant publica instrumenta: quorum unum in propria ecclesia, seu pio loco, alterum, si sit ecclesia metropolitana, apud capitulum, si cathedralis, apud metropolitanum, si vero aliarum inferiorum ecclesiarum, vel beneficiorum, vel piorum locorum, apud episcopum perpetuo custodiantur. Metropolitanus vero, alive locorum ordinarii in provinciarum, & diocesium suarum visitationibus, sive qui alii eorum vice visitabunt, dicta inventaria apud se habeant, & diligenter inquirent, an eorum, quæ in inventario descripta sunt, aliquid desit: quod si quid deesse compererint, id recuperare, seu ad jus pristinum ecclesiarum revocare constituent, culpam, seu negligentiam cujuslibet hac in re juxta canonicas sanctiones severe puniendo: exceptis tamen semper iis quæ circa bona ecclesiastica, ante ab ecclesiis ablata, jam auctoritate apostolica statuta sunt, quibus per hoc nullo modo derogari volumus.

Præterea, constitutiones bonæ memoriæ Orthonis, & Orthoboni in hoc regno sedis apostolicæ legatorum editas, ut dignitates, vel officia, decanatus, archidiaconatus, sive proventus ex jurisdictionis spiritualis exercitio provenientes, nullo modo locentur, seu dentur ad firmam, innovamus, utque ab omnibus sub pœnis in eis contentis observentur, præcipimus. Addimus etiam, ut reliqua beneficia ultra anni spatium sine ulla innovationis spe ad locationem, seu firmam concedere nemini liceat præter ordinarii consensum: quem is non ante præstabit, quam, quibus personis, & ob quam causam hujusmodi concessiones fiant, diligenter cognoverit.

DECRETVM XI.

Vt in cathedralibus certus initiatorum numerus educerent, ex quo, tamquam ex seminario eligi possint, qui digne ecclesiis præficiantur.

CVM magna sit hoc tempore ecclesiasticarum personatum penuria, præsertim idonearum, quæ ecclesiis, seu ecclesiasticis muneribus vel præficiantur, vel inserviant: atque hinc incommoda nulla rationemagis occurrere possit, quam si soboles quædam, & tamquam seminatum ministrorum saltem in cathedralibus ecclesiis instituantur, & conserventur: hac eadem synodo approbante Concil. general. Tom. XIV.

A statumus, & decernimus, ut singulæ metropolitanæ, & cathedrales hujus regni ecclesiæ, pro cujusque censu, & facultatibus, proque diocesis amplitudine certum numerum puerorum alere teneantur.

In hunc vero qui cooptandi erunt, annos sint minimum undecim, vel duodecim nati, qui & legere sciant & scribere, & quorum indoles, ac voluntas certiorum spem afferat, eos sacerdotes futuros, & ecclesiasticis muneribus perpetuo inservituros.

Pauperum autem filios præcipue eligi volumus, neque tamen ditiorum excludimus, modo studium præferant Deo & ecclesiæ inserviendi. Hi primum grammaticam dicant: post, in ipsam metropolitanam, seu cathedralem ecclesiam adscripti, sub cancellario ecclesiæ, aut alio docto, & gravi viro, qui ad hoc munus electus sit, in ecclesiastica doctrina, & disciplina erudiantur. Horum classes instituantur duæ, altera provectorum ætate, & literis, quos acolytos esse volumus, quibus præter victum, & togam, quam liberalem vocant, mercedis etiam aliquid in singulos annos attribuetur: altera juniorum, quibus toga, & mensa tantum dabitur. Vniuersi autem tam prioris classis, quam posterioris, tonsura, & habitu clericali, eademque vivendiratione utentur, & divinis in ecclesia officiis oportune inservient. Porro ex acolytorum classe quicumque ad ætatem legitimam pervenerint, & in moribus, atque in literis profecerint, factis ordinibus initiabuntur, & ipsi cathedrali, seu metropolitana ecclesiæ, in quocumque ministerio episcopo, & capitulo commodum videbitur, operam suam navabunt: atque in his ut pro cujusque merito beneficium aliquod ecclesiasticum eleferatur, ipse episcopus, & capitulum curabit. In eorum autem locum, qui ex acolytorum classe ad ordines factos, & majora ecclesiæ munera adfiscerentur substituendi erunt, qui ex classe inferiori moribus, ætate, ac literis proxime accedant.

Ad scholam grammaticæ, & alia commoda, discendi causa, admittantur alii etiam civitatis & diocesis pueri: qui tamen sint honeste educati, bonis moribus præditi: quibus eodem vestitu, quo ceteris, utendum erit, atque eodem modo vivendum. Ex his autem, qui maxime idoneus erit, & ecclesiæ inserviendi voluntatem præferet, in ejus locum sufficietur, qui ex clericorum numero desiderabitur. Et quia, ad hanc puerorum sobolem alendam, necesse est, ut, quoad certa dos ex redditibus beneficiorum, quæ deinceps vacaverint, huic tam pio operi in perpetuum assignandorum, seu quo alio modo erit constituta, quod brevi factum iri speramus, census aliquis annuus ad tempus provideatur, qui tam puerorum victui, quam præceptorum stipendiis sufficere possit, statumus ut archiepiscopi & episcopi omnes fructuum annuorum, quos ex proventibus episcopatum suorum percipiunt, deductis decimis, subsidiis, & feudis quadragesimam partem cum ad ipsos pueros alendos, tum etiam ad mercedem solvendam magistris, qui eos in grammatica, & ecclesiastica doctrina & disciplina erudiant, in singulos annos pendant.

Quod item ab omnibus præbendas, vel beneficia quæcumque ecclesiastica aut jam obtinent, aut posthac obtinebunt, fieri volumus, ac jubeamus, ut scilicet ex fructibus beneficiorum suorum, quæ vel singula, vel plura simul, decimis, subsidiis, & feudis, ut præfertur, deductis, ad annum cen-

sum viginti libratum ascendant, partem quadragesimam ad hosi pios usus in ea diœcesi, in qua beneficia obtinent, quotannis persolvant. Id quod eos, licet aliis multis oneribus gravatos, pro sua ramen erga Deum pietate, & in ejus ecclesiam, quæ nunc ministrorum idoneorum penuria magno pete deformatur, officio, & studio haud gravatim facturos esse confidimus.

Præterea statuimus, ut episcopus simul cum decano, & capitulo cathedralis ecclesiæ hujus puerorum scholæ curam gerant, certisque hominibus negotiorum dent, ut hunc censum ab omnibus iis, qui solvere tenebuntur, in terminis, & locis, ac sub censuris, & pœnis eorundem episcopi, & capituli arbitrio statuendis, exigant. Reliqua vero, quæ ad hanc scholam bene ac feliciter, administrandam, tuendamque erunt statuenda, quæ multa adhuc restant, in proxima convocazione, Deo favente, providebuntur.

Cum autem ad sanam doctrinam, & bonos mores conservandos maxime conducatur, ut erudiendæ juventuti magistri rectitudine fidei, honestate vitæ, & eruditione commendabiles præficiantur: idcirco statuimus, ut ne quis ulli scholæ in quocumque loco magister præficiatur, aut quomodo libet munus docendi suscipiat, nisi prius a loci ordinatio diligenter examinatus, ac probatus fuerit, deque iis libris admonitus, qui in scholis tam ad eruditionem, quam ad excolendos juventutis motes legendi sunt. Qui veto huic decreto non paruerit, sententiam excommunicationis incurrat, & muncte docendi ad triennium prohibeatur. Eorum autem, qui jam scholis præfecti sunt, fides, mores, & doctrina sedulo examinentur: & si tales reperti fuerint, quales in præsentii constitutione requirimus, confirmentur, & de omnibus supra dictis admoventur: sin aliter, eos amoveri, & in eorum locum alios idoneos suffici mandamus.

DECRETVM XII.

De visitatione ecclesiarum.

CVM ecclesiarum visitatio ad vitia, & abusus tollendos, ac rursus ad bonos mores inducendos, ac legum ecclesiasticarum vim & usum retinendum non solum utilis, verum etiam necessaria sit, cum præsentis synodi approbatione statuimus, ut episcopi, & alii locorum ordinarii diœceses, & loca sibi commissa, juxta antiquam hujus regni consuetudinem, singulis triennii per se ipsos, si legitime impediti non fuerint, sin minus, per idoneos substitutos cum omni pietatis, & caritatis zelo visitate non omittant.

In primis autem monemus omnes visitatores, ut in visitationibus ipsis secum eos tantum ducant, quorum opera necessario indigeant, & illos quidem tales, qui ceteris honestatis & probitatis exemplo esse possint, utque ad victum mediocri sumptu sint contenti, atque visitationem, quam celestime fieri possit, expeditant, nec frustra alienis expensis tempus conterant.

Hoc autem ordine visitatio instituenda erit, ut primum civitas, deinde diœcesis, nisi forte aliter aliqua exigat necessitas, visitetur. In civitate vero a cathedrali ecclesia inchoandum: deinde ad singulas collegiatas, postremo ad parochiales transeundum est: ubi non solum parochi, sed ceteri etiam, si qui in parochiis commorantur, sacerdotes & clerici evocentur. Visitandæ etiam sunt scholæ, & bibliothecæ, ac demum hospitalia diligenter perlustranda.

A In visitatione episcopi verbum Dei proponent: sacramentum christianitatis, seu cõfirmationem conferent. Item, vel ipsi per se, vel alios, per eos ad eam rem delectos, in casibus sibi reservatis, pœnitentia salutari imposita, beneficium absolutionis iis, qui eo indigerint, & illud humiliter petierint, impendant, ad idque omnes paterno caritatis affectu invitabunt, atque hortabuntur.

In locis visitandis deligantur in primis viri probi, bonæ existimationis, & graves quatuor, aut quinque, pluresve pro cleri, & plebis multitudine, qui vitam, ac mores tam laicorum, quam clericorum probe noverint: iisque etiam jurjurando astutiantur, ut libere, & omnique humano affectu remote, ea indicent, & nisi probent ea, quæ referant, rejiciantur. In singularium autem parochialium ecclesiarum visitatione infra scripta omnia sedulo investiganda sunt, atque inspicienda: an sacramenta munde, ac tuto custodiantur, suoque tempore renoventur: an rite, & recte administrantur: an sanctissimum Christi corpus ad ægros honorifice, & devote cum luminibus, tintinnabulo, & ceteris, quæ mos est adhiberi, deferatur: an matrimonia licite, & in ecclesia reverenter, proclamationibus præcedentibus, & tempore non interdicto contrahantur: an ipsi parochi habeant libros, in quibus nomina eorum qui baptizantur, cum compatribus, itemque defunctorum, & matrimonia contrahentium describantur. Ecclesiæ autem, & altaria, si non sint consecrata, consecrentur, si polluta, reconcilientur: omnia in ecclesia munda, ac decentia, & tuta sint.

C Cœmeterium claudatur, ne bestie ingredi possint: neve quo alio modo sædetur. Si ecclesia, chorus, campanile, factitia, vel domus reparatione indigeat, iis mandetur, ad quos ea res pertinet, ut, quæ reparanda sint, pro facultatibus ecclesiæ, seu parochiæ reparent, atque resarciant. Præterea, inspiciendum est, an omnia suppetant, quæ ad altaris ministerium, & ad officia divina sunt necessaria, calices, patinæ, corporalia, vestes, libri, & reliqua: an missæ, & alia divina officia non solum rite, & recte, sed etiam pie, ac devote celebrentur: an sit unus saltem clericus, qui missæ cum mundo ac decenti superpelliceo inserviat: an libri, & scripturæ antiquæ, alique instrumenta, & privilegia ecclesiæ diligenter asserventur.

D His omnibus accurate inspectis, quæ ad ecclesiam pertinent: proximum erit, ut de ministris ecclesiæ, & aliorum clericorum quæratur: Ac primum, an rite, & recte sint ordinati: an in ordinibus muncti suo convenientibus constituti. Tum de ecclesiis, seu beneficiorum titulis cognoscendum: an aliqui se intruserint: an incompatibilia sine sufficienti dispensatione teneant: an resideant, & officio sibi commisso, tam quoad sacramenta administranda, quam quoad missas, & alia divina officia celebranda, & anniversariis persolvendis, aliisque oneribus sibi impositis satisfaciant: an ecclesias proprias, ut alicuius inserviant, maxime festis diebus derelinquant: an populum salutari divini verbi cibo diligenter pascant, & pueros prima fidei rudimenta doceant: an libros ad hæc, & alia, quæ ad officii curam spectant, necessarios habeant. De eorum vita, motibus, habitu, conversatione, familia inquirendum: an opeta vilia, & ipsis non permessa exerceant: an in tabernis, aliisque locis non convenientibus versentur: an bona ecclesiæ, & juratueantur: an egentibus subveniant: an sint pacifici,

fifici, & ad tollendas inimicitias atque odia diligentes.

Postremo ad disciplinam populi erit veniendum, advertendumque an in populo hæretici sint, an inconfessi, an usurarii, an concubinarij, aliive qui in peccatis vivant, & inordescant: an inrer aliquos odia. & inimicitie intercedant: an sint, qui quadragesimam, aliave jejunia, festa, & reliquos laudabiles ecclesie ritus non observent. Atque in licentis apostolica, aliave legitima auctoritate concessis comedendi carnes, ova, & lacticia tempore prohibito, sive quid aliquid agendi præter constitutiones & morem ecclesie, inspicendum erit, an causæ expressæ, & alia narrata sint vera, & an ipsius concessionis forma servata. Præterea, quærendum, an pia legata sint, que executioni non mandentur: an populus devote in ecclesia versetur, & integram missam attente reverenterque audiat: an inter divina officia fiant deambulationes: an patres familias liberos, & domum honeste, & pie instituant, & gubernent.

Si sint hospitalia: quo modo tegantur: an eorum bona in pauperum usum fideliter dispensentur: an sancte, & pie in eis vivatur.

Si scholæ: de magistris quærendum, quos libros interpretentur, an recte officio suo fungantur. Simulque providendum erit, ne quis ut præsentis synodo constitutum est, ad docendum admittatur, nisi prius ab episcopo probatus fuerit: & si quis idoneus non sit, amoveatur.

De bibliothecis inquirendum, an sint, in eis, vendanturve libri hæretici, aut aliter de jure prohibiti.

Si ecclesie habeant capitula, seu collegia, animadvertatur, an, qui dignitates, & præbendas in eis obtinent, tam divinis horis debite & devote celebrandis, quam ceteris in rebus, quæ ipsis incumbunt, præstandis, muneri satisfaciunt.

His ita perspectis, & cognitis, visitator, quæ recte se habebunt, laudabit, quæ secus, reprehendet, ea que uti corrigantur, atque emendentur, per censuras, & alia juris remedia, si opus fuerit, curabit: monebit autem omnes, ut officium sibi commissum diligenter exequantur.

Metropolitani in suarum visitatione provinciarum ordinæ a felice recordationis Innocentio papa IV. in constitutione, quæ incipit: *Romana ecclesia*: servabunt, & inter alia de his diligenter inquirent; an episcopi redeant in suis diocesis: an prædicent verbum Dei: an ita vivant, ut eos decet: quemadmodum se getant in ordinibus & beneficiis conferendis, deputandis confessoribus, excessibus eorum, qui suæ sunt jurisdictionis, puniendis, in visitatione diocesum, ceterisque ad officium episcopale, ac jurisdictionem, & administrationem in spiritalibus & temporalibus quomodolibet spectantibus, denique, an generales canones, & ecclesiastica hujus regni instituta observent: & si quæ corrigenda erunt, quæ corrigi possunt, corrigent: sin minus, ad synodum provincialem referent: verum, si quid humilissimi erit, ad quod corrigendum, ac reformandum majori auctoritate opus esse videtur, tum ad sedem apostolicam recurrent.

Archidiaconi partem diocesis, curæ ac fidei suæ creditam, in iis, quæ ad eos pertinent, secundum præscriptam formam visitent: graviora, & quæ per eos emendari non possint, ad episcopos referant. Operam autem dabunt, ut ea, quæ in visitatione per episcopum statuta ac mandata sint, perficiantur: ac de iis, quæ perfecta fuerint,

A aut non perfecta, simulque de causis, quæ eorum executionem impediunt, episcopum statim admonebunt. Atque, ut iidem archidiaconi, qui episcoporum oculi appellantur, quod officii sui, & muneris est, tam in visitationibus, quam ceteris in rebus diligenter præstent, constitutiones provinciales, ac bonæ memoriæ Othonis, & Othoboni, sedis apostolicæ in hoc regno legatorum, hac de re pie, ac provide editas, cum præsentis synodi approbatione innovamus, easque omnino observari præcipimus.

Præterea constitutioni præfati Othoboni, qua præter cetera cavetur, ne archidiaconi ob crimen manifestum a subditis pecunias accipiant, sed illud digna animadversione puniant: hoc amplius addimus, atque statuimus. ut si quis contra id facere audeat, pœna dupli ejus, quod accepit. per diocesanum episcopum multetur, eaque pecunia in utilitatem mensæ scholarium, in ecclesia cathedrali erectæ, vel erigendæ cõvertatur.

Ut autem ecclesiarum prælati officium correctionis, & reformationis eorum, qui suæ jurisdictioni subsunt, libere exercere possint, constitutionem felices recordationis Innocentii III. in concilio generali editam, qua statuit, ut iidem prælati suæ jurisdictioni subditorum excessus, appellatione remota, vel consuetudine non obitante, corrigant, & reforment, innovamus, & ab omnibus hic observari præcipimus. Datum Lambethi, prope Londinum Vintonienfis diocesis, M D L V L IV. Idus Febr,

PETRI FONTIDONII DOCTORIS
theologi pro sacro, & œcumenico concilio Tridentino adversus Joannem Fabricium Montanum, ad Germanos oratio.

Responde situlo juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. Prov. c. 26.

"Apologia dicitur in editione Antuerpiensi Platiniana anni 1574. cõ qua Lovaniensem consilium, emendavit, locupletavit."

E T S I ad asserendam sacrosancti concilii Tridentini auctoritatem. & ad insanam Joannis Fabricii Montani maledicendi libidinem comprimendam, stultia fortasse hic a nobis labor susceptus esse videatur, cum & concilii auctoritas summa Spiritus sancti præsentia, atque patrocinio, contra sceleratorum hominum audaciam, recta satis atque munita sit, & Fabricii improbiſſima oratio omnium sit bonorum virorum judicio opinioneque damnata, quam nemo est qui legat, qui non miretur, & monstri simile ducat, reperit fuisse hominem, qui id fuerit aggressus, quod vel dæmonis ipsius fugisset & reformidasset audacia: sed quoniam ad vos, o viri Germani, admonendos oblata hæc occasio aptissima visa est, non tam quidem ut homini scelerato, & improbo respondeam (quem omnes extremo potius supplicio, quam ulla reſpensione dignum arbitrantur) quam ut illustriſſimo ecclesie principi episcopo Salmantino, qui mihi hanc provinciam imposuit, & piis etiam aliis, atque doctiſſimis viris, qui id a me impente flagitarunt, satisfaciam, tum vero ut tantam hujusce rei indignitatem vestris oculis objiciam: hunc mihi laborem suscipiendum putavi. Ut si minus maternis ecclesie vocibus que vestræ potissimum salutis studio, hoc tantum concilium cogendum curavit, si minus, illius lacrymis, quas vestri desiderio fundit, commoveamini, tam improbis saltem, tam audacibus, tam nefariis, & sceleratis ministris tandem vos fervere (ut par est) indigniſſimum judicetis. Quis enim,

animi, obsecro per Deum immortalem, indignius A
 fingi, aut excogitari potest, quam sapientem, generosamque Germaniam magna ex parte sic a veteri sua gloria degenerasse, ut se ab his hominibus misere captivam duci patitur? Quid turpius, quam iis parere præceptis qui dum se veros evangelii sectatores profitentur, sic omnem evangelicam modestiam exierunt, ut ab omnibus evangelii potius hostes, quam vere cultores judicentur. Quid ignominiosius, quam vere istorum hominum causa, in eam infamiam notam incurrisse, ut nullus sit, qui non eam aut tam cæcæ, & stupidam arbitretur, quæ se decipi non sentiat, aut tam abjectam, quæ turpissimum istud servitutis jugum a sordidissimis hominibus liberis suis cervicibus imponi patitur? Quod si nulla hætenas hujusmodi infamia laborasset, eam nunc illi vel maximam hac unica oratione Fabricius inuississet: quam qui legunt, cum cogitant esse in Germania hominem, quem plerique Germanorum (neque enim omnes istorum erroribus acquiescunt) tamquam Christi ministrum (si diis placet) suscipiant, & venerentur, quem virtutis ducem, atque magistrum sequantur, quem veluti probitatis, mansuetudinis, bonitatis, & evangelicæ modestiæ exemplum sibi imitandum proposuerint. Qui tamen sacrum, & œcumenicum concilium, maxima tamen frequentia, communi totius orbis consensu, summis & ardentibus Christianæ reipublicæ votis, sanandi ecclesiæ vulnera, instaurandæ religionis, & componendæ pacis studio coactum, quod vel angeli ipsi reverentur, ipse improbissimis contumeliis, & opprobriis laceraverit. Cum cogitant esse in Germania aliquam reipublicam, tam barbaram, tam suæ dignitatis, & existimationis oblitam, quæ hujusmodi orationem prælo committi, & in publicum prodire patitur: non illi quidem indignantur, sed dolent: non ita fatentur, sed misericordia commoventur: & illa justissima indignatio, quam vel a mansuetissimo pectore tanti sceleris immanitas extorquere potuisset, in lacrymas & commiserationem versa efficit, ut omnes jam miseram conditionem & infelicissimam Germanorum sortem lamententur. Qui abstracti a via veritatis, & in errorum præcipitia devoluti, divina clementia, & omni cælesti lumine destituti, & in profundum cæcitatæ baratru lapsi desperata jam prorsus salute esse videantur. Itaque prius quam objectis ab illo criminibus, aut, ut verius dicam, improbissimis contumeliis respondeam, hujus tanti sceleris magnitudinem perpendamus, ut quibus hominibus servitatis cum ex istius impudentia deprehenderit, si ulla scintilla antiquæ fidei, & religionis vestris in mentibus resedit, si ullus vobis veteris gloriæ sensus remansit, pœnitentia ducti & pudore aliquando suffusi lugeatis: & qui nullius unquam tyrannidem perpeti potuistis, jugum istud acerbissimum, quod falsa quadam libertatis specie homines novarum rerum cupidi vobis imposuerunt, concepta aliquando justissima indignatione repellatis. Illud igitur in primis, ut ad te veniam, Fabrici, & primum tuæ audaciæ, & improbitatis testimonium producam: affirmare tibi ausim, neminem existisse, qui cum tuam legerit orationem, non existimaverit, & certo crediderit nullum esse hominem in Germania, qui Fabricius Montanus appellaretur, sed sub hoc falso, & ementito nomine larvatum aliquem & scenicum satanæ ministrum delitescere: qui ut honori suo, & existimationi consuleret, suo etiam nomini ipse percerit,

quia neminem tam impudentem reperiri posse arbitrabatur, qui ejusmodi orationi, hoc est, qui tanto sceleri sui nominis titulum præfigeret. Sed illud abs te quarto principio, cum hæc in sanctam synodum scribere, aut potius evomere cogitabas, numquid ex Italia, Hispania, Gallia, Hungaria, Anglia, Græcia, Dalmatia, Boemia, Polonia, Hibernia, ipsa Germania, ex toto denique orbe Christiano doctissimos, & gravissimos episcopos, alios etiam quamplurimos omnium literarum genere præstantes, & excellentes homines, florem, inquam, reipublicæ Christianæ in hunc locum confluisse, sciebas, an non? Numquid Ferdinandi Cæsaris, omnium regum, principum Christianorum, & reipublicarum legatos hic adesse intelligebas, an non? Numquid eos omnes, non alio nomine convenisse, quam ut ecclesiæ salutem consulerent, & reventi religioni Christianæ subvenirent, ignorabas, an non? Si non intelligebas, cur fuisti tam cæcus, & temerarius, ut quorum dignitatem summam, & studia sanctissima ignorabas, illorum conatus, & facta impudentissime reptehenderes? Si intelligebas, neque enim est credibile, ut quidpiam te inscientem & ignorantem fecisse fatearis: o scelus inexpiabile! o inauditam improbitatem! Quæ tanta infamia, quæ tanta audacia, atque dementia tuum istum sceleratum animum potuit impellere, ut vinolentæ atque furentis orationis aculeos in eos exeret, quos lumina Christianæ reipublicæ agnoscebas? quæ tanta maledicendi rabies tuum istud sacrilegum pectus invasit, ut in totius orbis gentium sanctissimum, sapientissimumque senatum tam impudenter insultares: Numquid, Fabrici, cum hæc cæco furore meditabaris, ducenti quinquaginta, & eo amplius episcopi, & alii quamplurimi doctissimi homines ante tuos oculos versabantur, quorum si non sapientiam, auctoritatem, & canos revereri, tacita saltem de tua singulari improbitate judicia reformidare, & perhorrescere debuisses? Quod si hæc tibi in mentem veniebant, qua fronte hæc scribere ausus es? Non vultus concidit? Non erubuit? Nihil te concilii majestas, nihil religio, nihil pudor, nihil tuum istud evangelium? Nihil modestia Christiana, nihil Christi exemplum, legesque moverunt? Paulus apostolus cum suum illud os sanctissimum improbissimi magistratus jussu, injustissime verberari videret, quod principem sacerdotum, paulo liberius, dealbatum parietem appellasset, pœnitentia ductus, hoc solum nomine se dignum veniam judicavit, quod ignorantia lapsus divina præcepta violasse videretur: tu non sceleratum aliquem magistratum, sed Christi sanctissimos ministros, non unum, aut alterum principem sacerdotum, sed omnes ferme ecclesiarum omnium pastores, nulla læsisset injuria, sed omni amoris, & benevolentæ significatione provocatus, sceleratos, improbos, & unpostores sciens & prudens appellabis? Si servus dominum, si filius parentem, si subditus magistratum vel verbo levissimo violaverit, illum omnes omni supplicio dignissimum arbitrantur: tu cæcum omnium, quos habet Christianus orbis, gravissimum, tu tot patres, tot principes & magistratus improbissimis contumeliis, & injuriis impune lacerabis?

Multi antiquis temporibus jam inde ab ipsis exordiis, & incunabulis nascentis religionis, acerrimi ecclesiæ hostes exierunt, qui mitis illam modis, indignissimisque vexarunt, qui atrocissi-

atrocissimas excitarunt tragedias, qui maledictis, & opprobriis illius filios fuerint infectati: sed nullus unquam repertus est in tanta veterum hereticorum sylva, tam perfida fronte, tam effrenata audacia, qui concilia contumeliosis laecessiverit, qui in illorum sacrosanctam auctoritatem editis famosis libellis fuerit debacchatus. Repere veteres historias, evolve antiqua scriptorum monumenta, revoca in memoriam Arios, Sabellios, Macedonios, Nestorios: nullum unquam tanti sceleris vestigium, nullum reperies exemplum, quod sequi, aut imitati potuisses. Pugnabat quondam Atrius cum Athanasio, Valentinus cum Irenaeo, cum Origene Celso, cum Hieronymo Ioviniano, cum Basilio Eunomio, cum Aug. Pelagius: sed cum synodis, cum conciliis generalibus, nullus unquam pugnavit hereticorum tam apertis injuriis: tu solus inventus es, qui quod haereticum, quod latrones, quod Turcae, quod barbari homines, quod ipsamet improbitas facere erubuisse, facere auderes. Quod si aliqua spe hoc tantum facinus esses aggressus, licet esses, ut es, improbissimus, non tamen ita perditus, & insanus judicaretis: nunc vero qua spe adduci potuisti? Nunquid hac via tuam deploratissimam causam firmati, & stabili posse putabas? Quam si iustissimam haberes, hoc scelere injulissimam reddidisses. Quo more? Quo exemplo? Quo praetextu? Quo colore? Nullo plane iudicio meo, nisi quod, ut ego arbitror, audacia, scelere, furore, & aliquo insigni facinore, tamquam incenso Dianae templo, qui alioqui ignorus, & obscurus delitescerebas, celebris, & clarus esse voluisti. Quamquam illius facinus cum tuo scelere nulla ex parte conferti potest.

Longo intervallo illius improbitatem superasti. Ille templum magnificentum, & amplissimum a tota Asia constructum, sed tamen falsae, & ementitae Deae templum incendit, sed eo nomine felix fuit, quod nefanda demoniorum simulachra eodem simul involvit incendio: tu vero non ligna, aut trabes, non muta saxa, atque parietes, sed vivos ecclesiae lapides, firmissimas columnas Christianae religionis, sanctissimos, inquam, pastores, ipsa Spiritus sancti templa, sacrilegae cujusdam orationis facibus, quantum in te fuit, incendere voluisti. O mentem sacrilegam, quae tantum facinus concipere: digitos sceleratos, qui haec scribere potuisti: caecam rem publicam, quae ea in manus hominum venire ad suum dedecus sempiternum passa est. Nam si Nicander Argivorum rem publicam male moraram esse censur, quod in ea liceret improbis de bonis impune male loqui: quid de illa praesens saeculum, & posteritas iudicabit, quae huic homini in sacrum, ecumenicumque concilium haec scribere, & praelo mandate permisit?

Sed quoniam ego, viti Germani, non arbitror hunc hominem tam esse dementem, tam stupidum, tam nihil scientem, qui tantum in se scelus admittet, tantum honori suo, & existimationi, infamiae dedecus inferre decreverit, nisi aliquem ex hac audacia fructum percipere cogitasset: quid ille mihi sensit, quid spectasse videatur, quo consilio hoc facinus fuerit aggressus, explicabo. Illius deregam insidias, ut intelligis cum non tam aliquam excusationem quaerisset, quam nullam poterat habere, quam latibula quaedam in vestigasse, quibus & suum scelus occultaret, & vestris oculis in tam aperto crimine tenebras & noctem effun-

deret. Nam cum Carolo V. Caesari invidiosissimo essent aliquando polliciti, se concilio adfuturos, & illius de ceteris obtemperaturos, non modo vocati postea venire recularunt, fidem servare voluerunt, sed nefariis consiliis, & armis illud dissipare conati sunt, ne cum illorum errores in lucem prodissent, cum fraudes, quibus insidiosissime plebi imposuerunt, fuissent detectae, concilii auctoritate, decretisque convicti, digni supplicio judicarentur: & vos cum ab illis deceptos fuisse intelligeretis, in eos, tamquam in proditores religionis, & vestrae salutis hostes animadvertendum esse duceretis. Nunc vero cum tanta patrum frequentia, tanto animorum ardore, tanto studio, & tam certa spe conciliandae pacis, concilium coactum intueantur, cum videant se tam apertis indicibus benevolentiae fide publica data a sancta synodo vocari, ut laboranti ecclesiae Christi communi auxilio, & opera subveniatur: veriti jam, ne si toties ad hanc sanctam, licet illis formidabilem arenam, provocati, tam celebris concilii iusta contempserint, & hanc toties oblarum palastram recusaverint, vobis in suspensionem veniant, ut par esse, corrupta se, atque depravatae religionis, veriti, ne hoc veluti praedictio, tamquam causa desertores damnati videantur, in summas angustias coniecti, consilii jam, atque rationis inopes, caeco quodam, & insano furore correpti, in eas, mihi credere, voces protulerunt. Quid agimus? Nunquid tanti concilii tam piam & salutarem adnotationem contemnemus? sed qua ratione effugiemus desperatae victoriae suspensionem? nunquid obtemperabimus? atqui jam ipsa nobis praefagit, testificat utque conscientia, nos simul cum deplorata causa fore damnandos. Quod si evenerit, quid agemus? quid capiemus consilii? quo nos damnati recipiemus? nunquid ad adversarios, ut jam diu debitas illis poenas persolvamus? nunquid ad nostros, a quibus tamquam ecclesiae proditores repudiemur? Videte per Deum immortalem, viri Germani, quam caeca sit improbitas: nulla alia via, in tanta rerum desperatione commodior visa est, quam si sanctissimam synodum contumeliosis afficerent, auctoritatem maledictis elevarent: firmam satis futuram suam causam, testam abunde suam innocentiam sunt arbitrati, si praeterita flagitia novo nunc, & inaudito improbitatis genere cumularent.

Quid plura? placet haec omnibus sententia, quaeritur ad hanc rem idoneus minister, unus inter omnes repertus est Fabricius, caeteris ad suscipiendam hanc impiam causam audacior, ad agendam impudentior, qui iis esset moribus, & ingenio, ut facile scelesto facinori scelestiorem orationem adhiberet, qui omnes in hanc unam rem audaciae nervos intenderet, qui se elaborata oratione, ad infringendam, & evitendam concilii Tridentini auctoritatem componeret, qua salva, se salvos esse non posse intelligebant.

Rem igitur aggreditur. Argumentum, quod & vobis decipiendis, & saluti causae aptum sibi visum est, declamatorio more tractandum sibi proponit, in quo vires ingenii & eloquentiae, aut singularis potius impudentiae, & improbitatis ostentaret, concilium videlicet Tridentinum non posse a Christianis hominibus sine scelere frequentari. Colligit deinde argumenta ex loco, ex personis, ex fide publica, ex eventu: quae quia per se non satis firma

Montani
argumentum.

videbantur, contumeliis, injuriisque muni-
vit. Quæ dum ostendo qualia sint, vos obse-
cro, viri Germani, diligenter attendite: &
quas hæcenus iis Syrenum canibus aures ex-
hiberis, tanto cum dispendio salutis vestræ, eas
nunc mihi veram vobis libertatem, salutem &
fœlicitatem ex animo cupienti præbeatis, futu-
rum equidem spero, ut si minus oratione nostra
persuasi, istorum saltem improbis factis, & ver-
bis offensi, vos a Christi suavissimo jugo ad isto-
rum superbissimam tyrannidē abstractos, a dul-
cissima pace, atque concordia ad dissidia, atque
contentiones traductos iniquo animo feratis, &
tædia tandem hujus ram miseræ, & diutina ser-
vilitus, & desiderio veræ libertatis adducti, ad
ecclésiæ matris carissimæ sinum redeatis.

Sed illud jam abs te quero, Fabrici, ut ab ipso
tuz orationis argumento exordiamur, cum concilio
Tridentinum a Christianis hominibus sine
scelere frequentari non posse affirmas, quid
nomine Christianorum intelligas: nunquid eos
solos, qui sunt vestrarum patrium, aut eos ran-
tum, qui sub Christi sanctissimo vicario mili-
tamus, aut utroque. (Quamquam non ego te
in nos tam bene animatum esse existimo, qui in
Christianorum numero censeas nos esse collo-
candos) si utroque, o stultitiam, & improbra-
tem hominis singulare! Tunc clarissimum im-
peratorem Ferdinandum, Hispaniæ, Galliæ,
Hungariæ, Lusitanæ, Poloniæque Reges: tunc
cæteros orbis Christiani principes, qui huic sa-
cro concilio per suos legatos interfuerunt, improbos
& sceleratos appellabis? Necessè est enim id fa-
tearis, si concilium hoc a Christianis sine scelere
frequentari non potest: nisi tu illos solummodo
censes esse Christianos, qui ab ecclesiâ carho-
lica, qui a summo pontifice, qui denique ad vos
a Christo defecerunt. Quod si sic est, quemad-
modum in extrema orationis parte disernis ver-
bis explicasti, non intelligebas te imperatorem,
reges, & principes Christianos in hæreticorum
numero relinquere?

Nisi fortasse levitorem esse contumeliam ju-
dicasti, illos hæreticos potius, quam sceleratos
appellare. Quæ isthæc est dementia, quæ in-
saniam, qui mentis stupor, Fabrici? Neque enim
hic jam improbitatem, sed summam stultitiam
reprehendo, qui in ipso limine, atque vesti-
bulo orationis, veluti cantherius in porta, ram
turpiter impegeris, ut eos, quibus assentari
magnopere cupiebas, quos tibi reddere propi-
tios, quorum gratiam inire (ut statim ostendam)
vehementer optabas: illorum contra te indi-
gnationem, inaudito contumeliæ genere pro-
vocaveris, qui eos aut hæreticos, aut scelera-
tos esse dixeris. Sed sit hoc ignavia, & socordia,
& stultitiæ tuæ, qui nobis statim indicare vo-
luisti, te vitum minime malum esse, ut cætera,
quæ a te docentur, non tam callido, astuto vete-
ratori, vastoque hosti, quam simplici, vecordi,
stulto, & infano mortui tribuantur. Sed venio
jam ad tuam præclaram orationem, in qua mul-
ta mihi necessario prætermittenda sunt, ne eor-
um commemoratione piæ, atque Christianæ
aures offendantur. Ea etenim convitia, eas con-
tumelias in sanctissimum istum senatum con-
jecisti, quæ ne iterum nominentur, reprehendi
non possunt. Cogor itaque hæc in parte hon-
ori tuo servire, dum consulo pudori meo.

Tuum silentium diurnum, quo in tanta
animorum contentione te hæcenus usum fuisse

dicis, tranquillitati, & otio consulentem, pe-
tulanti nunc adverbiorum procacitate expu-
gnatum fuisse proclamas, quod ab iis, qui con-
ventus Tridentini agerant, universi, & singuli,
qui Christi evangelium prædicant, edicto, &
fide publica, superbe, & imperiose nimis evo-
centur. Neque id esse mihiandum, cum pro ea,
quam sibi usurpant, auctoritate, regibus quo-
que & monarchis insultent. Adhibes deinde
maledicta, & contumelias, & ad obstitendum
sacri concilii conatibus classium canis, ac velu-
ri terros ad pileum vocans, licet non ad paran-
dam, sed ad conservandam, & retinendam mi-
seram vestram, & spurcissimam carnis liberta-
rem, tuorum fœellitum, hoc est, ecclésiæ hos-
tium animos accendis: & ut sese fortiter oppo-
nant Spiritui sancto, ut obviam eant concilio
Tridentino, quasi scelus aliquod aggredienti, ar-
que illi resistent, adhortaris: & te, qui in hoc tan-
to bello contra veritatem suscepto, non aliis ar-
mis, quam conviciis pugnare posse confidebas,
merito sane calonis partes acturum te polliceris.

Quid primum querar, viri Germani? aut
quid potius primum doleam, & deplorabo?
Nunquid hujus hominis summam perverfira-
tem & audaciam? Aut illorum miserissimam for-
tem, qui iis ducibus cæcis, & improbis servire
coguntur, quorum vestigiis inhærentes, in
eorum foveas, & præcipitia devolvuntur?
Aut nostrorum potius temporum conditio-
nem infelicissimam, quæ hujusmodi homi-
nes, non modo vivere, sed florere, & aliis
dominari, atque in unius tanti concilii aucto-
ritatem invehi, & insultare? Sed hæc duo ex-
trema in aliud tempus reservabo, huic homini
respondebo. Altrissimo igitur silentio, & pro-
fundo somno demerfus Fabricius hæcenus ja-
cebat, suis erroribus opprimè constitutus, &
tamquam patta jam de advertariis victoria ve-
luti in ipso sinu gloriæ positus quiescebat, &
inrer tot opinionum turbines, & tempestates,
quibus Gallia, Germania, cæteræque provin-
ciæ Christianæ jaçantur, ministris aliis solici-
tis, atque vigilantibus, ipse solus otio, atque
somo frui poterat: quia nihil, videlicet, erat,
quod tantum principem excitare, tanti paroni
silentium rumpere, & feriata jam illius vocem
exortuere mereretur. Cætera minora prælia,
Calvino, Musculo, Breno, atque aliis infimæ
classis ducibus permittebat. Ipse princeps & an-
tefignanus se in difficiliora tempora & bella re-
servabat: quia indignum esse ducebat tanto im-
peratore, si priusquam ad triarios res esset de-
voluta, ipse gladium educeret, & in aciem proce-
deret. Vnicum concilium Tridentinum, hoc est,
universa ecclesiâ Christiana illius sanctissimum
silentium rumpere, & expugnare potuit: uni-
cum visum est, quod istius Aenæ magni dextra
cadere debuisset. O præclarum imperatorem,
qui omnes Lutheros, Calvinos, Melancthonas,
Oecolampadios, Buceros, & reliquos tuæ notæ
duces, si non eruditione, industria, & callidita-
re: impudentia saltem, & studio maledicendi,
longè superasti. Næ tu Scipitha tana melius
famæ tuæ, tuorum civium honori, & rotius
Germaniæ existimationi antiquo illo tuo silen-
tio consulisses: quam recenti hæc, & improbi-
sima voce, tuam alioqui perditam causam acrius
vulnerasses, & tibi, tuique omnibus sempiter-
num dedecus inulisses. Quæ fronte, & quo ore
sanctissimum

sanctissimum concilium petulantia & procacitate insimulasti? Quae audacia fidem publicam, quae illi, qui ab ecclesiae sinu, magno cum ejus dolore, opera vestra avulsi sunt, tam pie, tam benevole, & tam amice accersuntur, superbam tu evocationem appellasti? Nam quod concilii patres quam sibi auctoritatem usurpasset criminatis, ut regibus atque monarchis insultent, facis tu quidem consulto, ut principibus atque monarchis assententis: sine quorum praesidio, haec tanta tua audacia impunita esse non posset. Hoc concilium securi tui majores, quia istud haereticum monitum sine patrocinio regum adulescere non posse videbant, summam illis in ecclesia auctoritatem deferentes, sacerdotum regno, spiritum carni, terrae caelum, humanis potius divina servare, quam illorum auxilio carere voluerint: ut quoniam alia ratione illis non licebat, tyrannidem saltem tuti esse possent. Illorum igitur hac via sibi gratiam conciliant, & suas haereticas eorum potentia, atque gladiis muniverunt: scepra ecclesiae, & illius spolia quibusdam principibus Christianis tradiderunt. Illi vero, qui facile sibi (ut est hominum ingenium) vel divinos honores defetri patiuntur, non Saulis, aut Ozae supplicio, in longe minori scelere revocati, aut deerriti, illorum stultissimis argumentis, & nefariis consiliis persuasi, ex illorum sceleratis manibus, pastorales baculos accipientes, non modo se sacerdotes, sed summos etiam ecclesiae sacerdotes, & principes dici, & haberi voluerunt. Testis est unus Henricus VIII. Angliae rex, qui Sampsonis cujusdam vel levissimo verbo convictus, qui reges summos esse sacerdotes dicebat, quod beatus Petrus reges honorandos esse dixisset, eo processit insania, vit aliocui excelsi animi & ingenii, ut ex acerrimo ecclesiae propugnatore redditus hostis implacabilis, se tamquam supremum pastorem coli postulari edicto publico, tantoque odio, & indignatione in illos exarserit, qui se illius improbis conatibus, & edicto oppoluerunt, ut hujus rei gratia duo illa Angliae lumina & ornamenta, Thomam Morum, & Rossensem episcopum sustulerit, & univertam insulam innocentium innumerabilem martyrum sanguine cruentaverit. Ex hoc fonte hanc nunc hausit assentationem Fabricius, quae principum sibi gratiam promereri, nos apud illos in invidiam adducere, & illorum contra nos studet indignationem concitare. Assentatores dicebat Pythagoras esse hostibus dereriores, quod magis sint insidiae, quam apertum bellum pertimescenda: quanto magis istorum adulatio vobis erit formidanda, qui non jam corporum vestrorum, sed animarum salutem insidientur? O clarissimi Germaniae principes, vestram ego nunc sapientiam, constantiamque requiro, qui quondam Romani & pontificatus, & imperii firmissimae columnae, qui ecclesiae Christianae praesidia, qui propugnacula religionis semper sustis, nunquid patiimini levissimis assentationibus perditissimum hominum, sic vos agi transverfos, ut illi causam suam ignominia vestra tueantur? Nunquid patiimini, sic vos illis esse ludibrio, ut errore vestro, atque dedecore se Christianae religioni insultari posse arbitrentur? Patiimini, sic eos abuti auctoritate, atque potentia vestra, ut calamitose, & asiduae ecclesiae, quae per vos suam hactenus dignitatem, & splendorem conservabat, nunc per eosdem ab improbissimis hominibus extrema pericula & exitium com-

A patentur? Patiimini istorum hominum audaciam vestris armis esse munitam, & ecclesiam Christianam indignis modis vexari? Quae nullum aliud in vos scelus admisit, quam quod vestrae salutis desiderio flagrans, licet se tot insidiis haereticum sauciam, vulneratamque conspiciat, majori tamen erroris vestri, quam suae calamitatis dolore confecta, non tam sua, quam vestra vulnera, non tam suas acerbitissimas plagas, quam perniciem vestram, & miserabilem interitum dies, noctesque lamentetur.

Sed redeo ad te, Fabrici, qui postquam principum gratiam nefaria assentatione tibi conciliasse credidisti, & tuos milites ad praellium excitasti, eminus admonens esse pugandum: quoniam illi, inquis, quos tuos hostes appellas, Tridentum, locum videlicet insidiis aptum, occupaverunt, Caudinus furculis non multum ab similem, quem saepe vobis fraudi & damno fuisse criminatis, Primum illud a te scire velim, quae sint istae fraudes, & damna hoc in loco vobis illata: nunquid aliquando huic Tridentino concilio interfuisti? Nunquid aliquod de vobis unquam supplicium sumptum est? Nisi tu fortasse sanctissima decreta, quae tunc ad ecclesiae salutem ab illis patribus confecta sunt, fraudes, & incommoda vestra interpretaris, latronum & sceleratorum hominum more, qui justissimas & saluberrimas leges, quod suis conatibus obstitant, & supplicia comminentur, quod illis sum exitium contineri videant, fraudes & incommoda sua dicere consueverint. Quod si sic est, Fabrici, facile patiar istud a te sacrum concilium, & latibula, & insidias, & furcas Caudinas, & fraudes vestras appellari. Sed quam inepte insidias nuncupaveris, nonne vides? Quid, obsecro, hic rectum? Quid occultum? Quid simulatum? Quid fraudulentum? Nunquid non edictum summi pontificis diligentia, in omnes Christiani orbis provincias delatum est? Nonne reges omnes, & principes Christiani rogati, ut adessent? Nonne data publica fides? Nonne locus definitus? Non arma ad disputandum consignata? Nonne summa securitas promissa? Cur tu rem tam claram, tam apertam, tam patentem, insidias & fraudes appellas? Sed merito, Fabrici, has cautes, & prominentes scopulos exhorrescis, inter quos sacrum concilium, petra, inquam, ecclesiae firmissima, delitescat, ad quam ne aliquando tot errorum fluctibus jactatus impingas, jure optimo formidare debuisti, meo istas Alpium fauces, has, inquam, Tridentinas angustias, tamquam Caudinas furcas pertinescis: sed si pio, sinceroque animo, non hostili, & inimico haec perperdere, Fabrici, voluisses, nihil antiquius, nihil tibi iis furculis Caudinis gloriosus duce- res. In quibus non Samnitum contumelioso, sed triumphali ecclesiae jugo collum subdere debuisses, quod non in aliquam vobis ignominiam, sicut illud Samnitum Romanis, sed in summam gloriam: non in decus aliquod, sed in honorem & laudem: non in servitorem turpem & miseram, sed in gloriosam, & dulcissimam libertatem redundaret. Iugum est hoc Christi suavissimum, quod a vobis insolenter excussum iterum pessima mater ecclesia vestris cupit cervicibus imponere.

Iam vero postquam id, quod tibi ex officio calonis incumbere, praestitisti, ut a conciliis,

Montani
columna

& opprobriis orationem auspicareris, & sacro-
sanctam synodum maledictis onerares, præter-
missa jam illa prima injuriarum velitatione, de-
posita illa calonica persona, graviorem assumens,
quam diutius natura & ingenio reclamante susti-
nere non poteris. Te velle toti orbi contestatum
facere polliceris, hujus concilii adeundi, justas,
& idoneas causas aperiri nullas: innumetas vero
& graves, ejus declinandi, atque fugiendi: & tam-
en prætermisso priori membro divisionis, ad
secundum accessisti, quia videlicet, si gravissimas
ejus declinandi causas ostendisses, nullas etiam
justas esse veniendi contestatum esset. Non quid
tam cæcus es, Fabrici, ut in tantis ruinis afflicte,
& dissipate religionis, nullas tu solus adeundi
concilii justas, & honestas causas invenias? Vi-
des ardentem bello Galliam, & hoc tantum in-
cendium a vobis esse excitatum cognoscis, vides
perditam Angliam, atque profligatam: vides tuam
Germaniam infinitis erroribus æstuantem: vides
non modo hæreticis cum catholicis, seu
enim aliis etiam hæreticis intestinum bellum
esse susceptum: vides varias hæreses veluti furias
toto orbe volitare: vides non solum ministros
pseudoeuangelicos inter se digladiare, sed impe-
ritam multitudine in varias sectas sic esse dis-
tractam, ut parentes & filii, patres & sorores,
iam jam domo contineri non possint: vides inde
tot cædes, incendia, seditiones, templorum rui-
nas, urbium eversiones, promanasse: vides Chri-
sti tunicam vestra culpa lussam, atque dissipatam:
vides altera ex parte spem unicam inveniendæ
veritatis, reformandi ecclesiam, tollendi schi-
smata, conciliandæ pacis, & extinguendi hoc tan-
tum incendium, in uno concilio Tridentino esse
collatam, atque hoc unicum semper fuisse per-
fugium, & aram calamitosis, & afflictis ecclesie
rebus: vides ecclesiam mœstam, & lugubrem
vestris genibus provolutam & supplicantem, ut
hoc sanctum concilium adeatis, & omnium con-
sensu, opera & studio paci consulatis, & suis vul-
neribus medeamini: & nullas tu justas causas esse
veniendi a vobis dicere? Sed quid mirum, si ho-
mini tam perditio, & improbo, cui salus, nisi in
ecclesie naufragio consistere non potest, causa,
quæ ecclesie salutaris, & sibi perniciose sunt,
injuste videantur? Sed quoniam te his maximis,
& gravissimis causis comprehensum, & con-
victum videbas, ut etiam si fulgentes gladii, si
ignes, tormenta, cruces, extrema denique om-
nia imminerent supplicia, forti & infracto ani-
mo essent adeunda, ut ruenti ecclesie subveni-
retur, mirum profecto est, ad quam levia peri-
cula, & inanes quosdam metus confugeris, qui-
bus vos vehementer deterteri contendis, quo-
minus ad concilium accedatis.

Itaque omnes non veniendi rationes in duas a
te partes video fuisse distributas: altera periculi
magnitudo, altera vero contumelia veritatis
comprehenditur: quia hæc, inquis, profecto in
primis est periculosa, deinde vero in veritatem,
in Deum, in proximum, contumeliosa. Pericu-
li sane magnitudinem dicis fuisse quidem con-
temnendam exemplo martyrum, si aliquid uti-
litas secum afferat, sed nunc discrimen esse cer-
tum certa cum impietate conjunctum, ita ut pe-
riculum a scelere separari non possit. Quis jam
non rideat hujus hominis infantiam & stultitiam
singularem, qui non intelligat se pugnantia di-
cere? Obsecro te, Fabrici, cur periculum certa
cum impietate dicis esse conjunctum? Nunquid

quia, ut inferius affirmasti, sequitur veritatis ad-
juratio? qua ergo ratione constanter polliceris
te excelsum & erectum martyris animum, si esset
opus, ad causam allaturum, si periculi magni-
tudine te a veritate avocari posse pertimescis?
Cur certam impietatem appellas eam, quæ ex
tua libera pendeat voluntate? Nisi fortasse qui
tuum istud pectus inconstans, atque sacrilegum
habeas exploratum, impietati assuetum, & in
eam propensum, atque proclive cognoscas, te
nullo negotio in eam posse deduci arbitraris.
Quod si eam ob causam, quam paulo inferius ad-
ducis, certam impietatem cum periculo dicis
esse conjunctam, qua nefarium esse censes te iis
cæcibus adjungere, qui cum pietate, & Christo
bellum gerere statuerint, cujusmodi dicis esse
concilium Tridentinum, o audaciam, & impro-
bitatem: o dementiam hominis inauditam, qui
dum impietatis crinem effugere conabaris, in
atrocissimum sacrilegii scelus incidisti. Quæ ma-
jor impietas fingi, aut excogitari potest, quam
te tam sanctum, tam justum, tam innocentem
judicare, ut sanctissimum concilium, quasi sce-
leratissimum tuo consortio indignissimum cen-
seas? Quod sacrilegium majus, quam tot ec-
clesie pastores, tot principes Christianos, non
modo impios, & sceleratos dicere, sed eos, qui
se illis adjungunt, eodem impietatis crimine
reos esse censes? Quæ detestabilior insolentia,
quam improbissimum, sceleratissimum nebu-
lonem sacro œcumenico concilio dicere aude-
re: Recede a me quia mundus sum? O os im-
pudicissimum, o cœnum, o monstrum, o scelus
ipsum & impietas, quibus enim te aliis nomi-
nibus ac tanta improbitate dignis appellem,
profus ignoro. Neque ulla esse arbitror, quæ
sceleris magnitudinem possint exprimere. Nam
linguæ, atque mentis officia inaudito flagitio
superantur. Ite nunc, o viri Germani, atque
horum magistrorum manufactuam, pudorem,
& modestiam imitamini: imo pudeat vos
aliquando talium ministrorum. Sed obsecro
te, Fabrici, nec enim tecum jam agam hostili-
ter, & inimice, quid est, quod impietatis no-
tam pertimescas, si tu illorum factis, atque de-
cretis non modo non contentus, sed te forti-
ter opponas, obistas, atque reclames? Atqui
dices, ocludetur vox, indicetur silentium, crux,
ferum flammæ parabuntur, esto ita, esset, Fa-
brici, quod tamen longe abest a pietate, sacri
concilii, & ab ea securitate, quam vobis fide
publica pollicetur. Impietatis tuæ, si sic
esset, vestigium his aliquod appareret? Nun-
quid non eris officio tuo perfunctus? nonne
cedis te vera sentire, nos errare: te servire ho-
nori Christi, nos detrabere: a nobis lumen
euangelicæ veritatis extractum, a vobis e rene-
bris extractum, a nobis contemni scripturam,
violari verbum divinum? Christi evangelium,
mortem, sanguinem & gloriam conculcari? quæ
igitur erit non jam impietas, sed major, & ube-
rior laus, quam te iis hominibus obviam ire, qui
hæc judicio tuo facere conantur? Quod si nihil
profeceris, gloriosus erit conatus: quæ illustrior
victoria? qui triumphus gloriosior? quæ marty-
rii corona præclarior? quam pro Christi gloria
clarissimum mortis genus oppetivisse? nullum,
dices, inde emolumentum ad nostros redunda-
bit: atqui sanctissimi, & fortissimi martyres, ut
probe nosti, quorum te imitatore facile futu-
rum affirmas, cum acerbissime torquerentur,
nullum

Non ve-
niendi ra-
tiones a
Montano
in duas
partes di-
vidi.

nullum aliud commodum quam Christi gloriam, A
 veritatis defensionem, & lux salutis, & felicitatis
 spem ante oculos habuerunt, nec eam utilitatem
 spectarunt, quam essent tyranni, & carnicibus
 allaturi: quos sæpe multo magis constantia,
 & illa sancta libertate exacerbabant, & eorum
 crudelitatem ad alios etiam trucidandos incen-
 debant. Quamquam quod majus commodum
 esse potest, si illa, quæ defendis, vera esse arbi-
 traris, quam ut tuo sanguine confignentur, tui
 etiam magis firmi, atque constantes reddantur,
 ad ea complectenda, quorum tu causa te morti
 devoveris? Quid tibi poterit esse gloriosius, quã
 si te illi in sanctorum numerum adscribant, &
 divinis honoribus, tamquam sanctissimum mar- B
 tyrem, prosequantur? cur ergo, quod metu
 debiti supplicii, quod reclamante conscientia,
 quæ te damnatum jam esse proclamat, facere
 non audes fugiendæ impietatis causa, te nunc
 evitare mentiris? Credo ego te, Fabrici, cum
 hæc scriberes existimasse hic armatos esse fatel-
 lites, hic faeces, secures, gladios, flammam, hic
 jam paratos esse carnicibus, qui te raperent ad
 supplicium, omnia suspensa, omnia formidolosa,
 omnia tibi mortem comminari credidisse, aut
 finxisse te credere, ut & sacrum concilium apud
 tuos sceleris auctores, & justius alicuius timoris,
 licet falsam, & subdolan, excusationem prære-
 xeres; ut si non vero, simulato saltem timore vos
 ab hac professione merito retardari contende-
 res. Non hic homines armatos, Fabrici, sed
 rogatos: non belli, sed pacis auctores: non hos-
 tes, & inimicos, sed pios, & misericordes pa-
 reates salutis vestræ cupiditate flagrantem inve-
 nies. Nulla vis, nulla insidia, nulla fraudes,
 nullum hic vobis imminet periculum, aut com-
 paratur, sed summa securitas, humanitas, pie-
 tas, sinceritas, ardens patrum studium non per-
 dendi vos, sed sanandi.

Verum enimvero, horum periculi, quod tan-
 topere hic miles ignavissimus pertimet, ma-
 gnitudinem in primis in ipsa sede & loco concilii
 dicit delitescere: liberam aliquam asserit Ger-
 manicam civitatem præstiti oportere, atque illam
 imperatoris, & omnium principum Germano-
 rum fide, & auctoritate communitam. Iis enim
 terroribus conscientie hic martyr fortissimus
 concutitur, & agitur, ut se nisi omnium prin-
 cipum Germanorum armis tutum, & securum
 esse non posse putet. Erras, Fabrici, si ulla tam
 injusta esse arma arbitraris, quæ impietati, &
 sceleri diu patrocinentur. Vbi que tanta est, nuda,
 & inermis innocentia: armata impietas nulli-
 bi potest esse secuta. Ipsi illi Germanicæ prin-
 cipes, qui concilium Constantiense suo patroci-
 nio, & auctoritate protegebant, eosdem illos
 gladios, quibus libertatem concilii tuebantur,
 ad sumendum de Ioanne Hus, & Hieronymo
 Pragensi majoribus vestris justissimum suppli-
 cium converterunt. Quomodo ergo te in libera
 Germanicæ civitate tutum esse posse confidis, in
 qua exitum miserabilem conspicis eorum, quo-
 rum vestigia sequeris? numquid solas Germanicæ
 civitates libera esse arbitraris? numquid tam
 eris audax & impudens, ut tu hostis ecclesie locum
 celebrare ecclesie præscribas, in quo concilium
 celebrare debeat? quis unquam hoc veterum
 fecit hæreticorum? exortas certis in provin-
 ciis hæreses concilia in eisdem celebrata delev-
 erunt. Hinc Nicæna, Africana, Toletanaque con-
 cilia: & alia etiam quamplurima extitisse legi-

Concil. general. Tom. XI V.

mus. Cum ergo jam ipsas Lutheranismi radices
 Germanicum illud concilium Constantiense,
 illarum trunco combusto, exstiterit, cum
 nunc non solum Germania, Hungaria, atque
 Boemia, sed Anglia, atque Gallia, immo pene
 totus Christianus orbis, hoc communi morbo
 laboret, cum eo procellerit incendium, ut in
 omnibus regionibus aut apertas flammam, aut
 obscuras aliquas, latentisque scintillas videamus:
 quis locus aptior celebrando concilio,
 quæ civitas accommodatior reperiri potuit Tri-
 dentina? quæ in ipsis Italia, Germanicæ, Gallicæ
 que finibus posita, quæ toti principum Christia-
 norum, & aliquorum etiam Germanorum præsi-
 dio munita, facilem omnibus, & vobis potissimum
 aditum exhiberet, nisi vos non tam locum,
 quam causam suspectam haberetis? Sed quid ego
 hac de re plura? Sic enim existimo, Fabrici, si
 vel Augusta, vel Basilea, vel illud ipsum levissimum
 & sceleratissimum transfugarum
 asylum Geneva, concilii sedes deligeretur, in
 extremam te Scythiam abderes, & ibi solum
 liberum locum esse dices, non in quo libere sen-
 tentiam ferre posses, neque enim id queris, sed
 in quo libere petulantia ista uri, & inter illas etiam
 Scythicas nives libere scortari potuisses. neque
 enim liberum vos locum, sed distimulandi
 flagitii rationem aliquam investigatis, ne te Ger-
 mania deceptam a vobis, & circumventam ag-
 noscat.

Sed quæ est ista tua improbitas, & stultitia?
 qui cum liberam nunc Germanicam civitatem,
 principum Germanorum armis septam, concilio
 celebrando postulare, tubinde inferas,
 ejusmodi esse concilii patres, qui neque imperatoris,
 neque principum auctoritate in officio
 contineri possunt, quibus & reges, & imperatores
 hæcenus fuisse ludibrio falso criminatis?
 nam si ab aliorum perfidia, & crudelitate (ut
 tar enim tuis verbis) nullus locus tutus esse
 potest: idem erit, cogi concilium Geneva,
 ac si Romæ cogere, quid rejicis culpam in
 locum? cur non aperte tuam hanc mentem sce-
 leratam explicas? quamquam quis est, qui
 non intelligat, nisi plane plumbeus sit, quid
 iis impostitis moliaris. Sed illud abs te que-
 ro, Fabrici, quando concilium ludibrio habuit
 imperatores, & reges? quando non illos
 summo honore, & observantia profectum est?
 cur tam aperte menti is? numquid illos tam cæcos,
 & dementes putas, ut spes tam aperto mendacio,
 tam stulta assentatione nobis invisos, &
 tibi propitios reddere posse? Sed quamvis
 principum armis speres illos coerceri posse,
 nihil tamen apud illos ruti, nihil fidei esse cau-
 sari, quibus etiam si invitis ab aperta vi sic
 temperandum, ad eas artes se convertere pro-
 clive est, quarum Romana curia jam diu se magis-
 tram proficitur. Quid hoc est, Fabrici? quas
 tu mihi artes narras? quæ figmenta? quæ som-
 nia, quæ tibi omnia formidandi metus suggestit?
 quomodo fidem publicam violatam fuisse
 monstrabis, ut inde conjecturam ducere possis?
 quando concilium aliquod iniquis artibus
 ad hæreticorum perniciem usum fuisse ostendes?
 profer aliquod exemplum, cur, quod
 numquam factum esse vides, pertimescis?

At vero concilii patribus vel ea ratione non
 esse fidendum censet, quibus persuasum est,
 vos impune e medio posse tolli: vos quidem,
 Fabrici, & reliquos omnes, qui ad concilium

T T T t t ij vocantur,

*Montani
 ratio.*

Iustitia ha-
reticos a-
nimadver-
sio.

vocantur, quibus publica fide cavetur, tan-
tum abest, ut hoc sacrum concilium capita-
li supplicio affici posse censat: ut in eos,
qui vel levissima vos affecerint injuria, gravis-
simas penas eadem illa publica fide decernat.
At vero rebelles, & pertinaces haereticos, hos-
tes religionis, perturbatores pacis, quibus de-
cretum est, in antiquis erroribus permancie,
sacrorum conciliorum contemptores, qui su-
perlites maxima damna ecclesiae, & Christiano
populo possent inferre, hos quidem, judi-
camus, impune e medio tolli posse: & non im-
pune modo, Fabrici, sed sancte, sed juste, sed
glorioso. Numquid, obsecro sumptum de sceler-
tatis hominibus justum supplicium, tu crude-
litatem appellabis? si medicus putrida, & e-
mortua membra, quae toti corpori interitum
minarentur, non absunderet: si paterfamilias
sceleratos, & improbos servos, qui domum
incendissent, substantiam omnem, & domini
fortunas dissipassent, filios trucidassent, nulla
poena afficiendos duceret: si magistratus latro-
nes, adulteros, homicidas, incendiarios impu-
nentur in republica versari pateretur: nonne
illum crudelem, impium, & reipublicae hostem
merito diceremus? vos vero, qui Christi signa
deservistis: qui ecclesiam Christianam erroribus,
& armis acerbis, & crudeliter vulnerastis:
qui filios ab ejus gremio, cum summo il-
lius dolore, & lacrymis abduxistis: qui ser-
vitia concitastis, & illorum temeritatem, con-
tra ecclesiam Christi, furore vestro, & per-
suasionibus impulsistis, & armastis: qui Soly-
manum, acerrimum Christi hostem, contra
Christum sollicitastis: qui urbes incendistis,
sana spoliastis: qui ipsas aras Christianorum
sanguine cruentastis: qui tot Christianorum
animos e misera servitute demonis ereptos ite-
rum illius tyrannidi mancipastis, & aeternis
supplicis addixistis: hostes Christi, vastatores
ecclesiae, depeculatores templorum, eversores
urbium, sanorum spoliatores, labem denique
atque perniciem Christianae religionis dicere
non audebimus, e medio vos impune & ju-
stissime posse tolli? Numquid crudele tibi vi-
deri debet, si afflicta, & calamitosa mater ec-
clesia acerbissimum illum dolorem, quem filio-
rum morte concepit, hostium nunc supplicio
lenire cupiat? numquid principes Christiani
crudeles tibi videbuntur, si tantorum crimi-
num reos, ecclesiae judicio damnatos trucidave-
rint? Terra quondam indignabunda, se vindicem
divinarum injuriarum exhibuit, & ingenti
hiatu patefacto Core, Dathan, & reliquos
schismaticos absorpsit: & nunc reges
Christiani, cum divinae majestatem offensam,
obscuratam Christi gloriam, vexatam & dilaceratam
ecclesiam viderint: vos tantorum malorum
auctores Dei contumeliam, & majorem
ecclesiae perniciem diutius vivere patientur? a
muto, & unanimi elemento Deo illata contumelia
indignationem extorsit, & a Christiano peccatore
non extorquebit? Oza, quod arcam
testamenti vel leviter attigisset: Ozias quod
thus domino arcepto thuribulo adoleverit, divi-
nam illico animadversionem experti sunt: &
nos illos, qui populum multitudinem, sacerdotum
Christi officium usurpare voluerunt: qui in
sancta sanctorum, ipsam vulgi sacem
immiserunt: qui sacra omnia turpiter profana-
runt, immanes, & barbari censendi sumus,

2. Reg. 6.
2. Par. 16.

si illos pro tantis sceleribus poena aliqua dignos
judicemus? Quamquam piissima mater ecclesia
menfucitissimum sponsum Christum imitata, qui non
vult mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat:
post acceptas tot a vobis injurias, & acerbissimas
plagas, non vult interitu vestro sua curare vulnera,
non optat salutem sibi, hostium supplicio constare:
quoniam potius cum vos interfici videt, corporum simul,
& animorum vestrorum, luctuosum, & miserabile
funus acerbioribus lacrymis profectur. Nulla,
mihicrede, suavior, nulla jucundior, ejus
vulneribus medela adhiberi possit, quam si eos,
quos materna indulgentia educavit, quos caelestibus
bonis & beneficiis ornavit, & nunc hostes
acerrimos experitur, poenitentia ductos, & ad se
reversos, in suo rursus sinu, atque gremio
decumbentes videret: dici non potest, quanto
perfundetur gaudium: conspectu sane vestro
suavissimo, omnem pristini doloris sensum,
& acerbas injurias sepeliret. Hoc unicum illi
solatium praeterita calamitatis memoriam
eriperet, & ejus lacrymas abstergeret: immo
quas haecenus copiosas, & acerbas interitus
vestri dolor exprimebat, nunc concepta de
reditu, & salute vestra laetitia, dulces, &
uberiores expressisset. Redi igitur, Fabrici,
in gratiam tam patris, & officiosa matris,
quae te summo amore, & caritate complectetur,
neque amplius tuae perfidiae, neque vulnerum
suorum recordabitur.

Sed recte jam ad te, qui cum nullum in loco
periculum reperire potuisti, quod vos ab hac
professione detereret: ad patres, qui in hunc
locum convenerunt, gradum facis. Quae in parte
egregie sane triumphat, & exultat oratio tua,
nacta, ut existimas, argumentum, ingenio tuo,
moribus, & officio dignum, qui calonis partes
in hoc tanto bello sustinere voluisti, neque satis
tibi visum est, si aliquos ex patribus contumelias
oncras, nisi sacrum ipsum concilium petulantissimis
injuriis afficeret, & irideret, quod in fide publica
se sacrum, & oecumenicum appellaverit: &
ventosus illos, atque ambitiosos titulos esse
dicis. In primis, quid hoc, obsecro, Fabrici,
ad eam, quam agis, causam pertinebat? Quid hoc
ad illud periculum, quod vobis imminere
criminaris? An, quod se concilium sacrum &
oecumenicum appelleret, illico tibi venienti
periculum capitis comparatur? Nisi forsasse,
qui sacra omnia profanasti, ad unum sacri
concilii nomen exhorruisti. An timuisti
proferre, ne a calonis munere, & officio recedere,
& ne non satis procaax, & maledicus videreris,
nisi & titulum etiam ipsum concilii primum
dilacerasses? An qui nihil in causa praesidii re-
periebas, saltare, aut insultare potius extra
chorum, evagari, inquam, extra causam, & in
communem maledicentiae locum, audaciae tamen
tuae proprium & peculiarem, excutere, & impudens
potius, quam indiscretus cupiam ostendere, quo
fit progressu istorum hominum impudentia, ut
eos, sicuti patet est, ut improbos, & sceleratos,
deterentur omnes, & vos, viri Germani, pu-
derat

Ezer 23.

Montani
maledicti

de aliquando talium præceptorum. Explicare vero vix audeo, veritus, ne ipse etiam impudentiæ crimen incurram, si vel ea commemoravero, quæ salvo Christiano pudore commemorari non possunt. Sed nonnulla prætermittens, & hujus hominis improbitati, atque meo pudori condonans, reliqua, quæ vel etiam nominare religio est, quo brevius & modestius poterit, si tamen res modeste fieri potest, reprehendam, & acensabo. Tunc, Fabrici, sacrum & generale concilium, quod auspiciis Spiritus sancti cogitur, & illius præsentia honestatur, quod se sacrum & œcumenicum appellat, arrogans & ambitiosum esse clamabis? Tunc concilium defertæ religionis, hostis ipse religionum omnium, tunc ecclesiam catholicam oppressæ veritatis, oppugnator ipse evangelicæ veritatis accusabis? Non jam tot sanctissimorum patrum, qui huic interfunt concilio, auctoritatem, sapientiam, religionem objicio, quæ sceleratissimum etiam hominum petulantissimas linguas, præter unam caloniis Fabricii cohibere potuissent: sed ipsam Dei majestatem, quam suspicere, ipsum Spiritus sancti nomen quod revereri, licet esses improbilissimus debuisses, oppono. Nonne satis erat, summum pontificem, & ecclesiæ pastores indignissimis modis exagitate, nisi in Spiritum sanctum ipsum, tam impie nunc esses contumeliosus? Nihil jam erit neque in terra, neque in cælo tam sanctum, quod sacrilegam vestram maledicendi licentiam possit effugere? Quid igitur miramur, quamlibet sanctos, sapientes, & pios homines injuriis, & opprobriis ab istis onerari, quibus vel ipsa Dei majestas ludibrio jam sit? Nonne licebit per te, Fabrici, concilio, sacri, & œcumenici nomen, quod tam longi præscriptione temporis obtinuit, nunc suo sibi jure vendicare? Non tibi illorum verborum veniebat in mentem, quibus princeps apostolorum Petrus in Hierosolymitano concilio usus est: *Visum est Spiritui sancto & nobis.* Quibus indicavit se, eorum, quæ decreta fuerant, ad conciliandam pacem, comitem & consiliarium Spiritum sanctum habuisse, & eundem futuris conciliis præsentem adfuturum significavit? Quod si tu concilium hoc non legitime coactum, si ex una, aut altera tantum provincia vocatos episcopos, si nullo regum & principum Christianorum consensu, si lieno tempore, si importuno loco, si non justa causa convocatum ostendisses: tamen qui tot & tantos antistes tam impudenter insectaretur, audaciæ & sceleris crimen effugere non posses: nunc vero cum iis de rebus nec verbum ullum feceris, nec facere potueris, cum videas sanctissimas cogendi concilii, antiquissimas leges fuisse servatas, cum nullum aptius tempus, nullum convenientior locus, nulla justior causa, nullum communis votum, neque ardentius studium instaurandæ religionis esse, aut desiderari possit: quæ ista est improbitas, quæ dementia, quis furor, ut tantum concilium, tam necessarium, tam opportunum, tam sanctum, tam improbis tu maledictis, injuriisque traduxeris? Nam quod concilii patres & paucos, & scenicos, & creaturas omnes summi pontificis dixeris, & quod se œcumenicos appellaverint, irriseris, sit alterum stultitiæ, alterum impudentiæ tuæ singularis. Hoc plane sæculo, quo rota Christiana religio in hæ angustias Europæ conjecta est, quarum etiam magnam partem Turcæ, & hæretici occupant,

A cur ducenti & quinquaginta patres, pauci tibi quidam episcopi videntur, cum paucissima concilia profere possis, in quibus major pastorum numerus repertus sit? Quod vero a Romano pontifice creatos, scenicos, & pontificis creaturas per contemptum appelles, non quidem tu Fabrici, pontificis factum, sed Christi optimi maximi institutum reprehendis & irrides. Qui cum Petrum ecclesiæ suæ supremum pastorem tam apertis verbis declaravit, illius voluntate, consilio, atque auctoritate inferiores alios pastores creati: & certis provinciis præfici, atque consecrari decrevit.

B Sed cogor jam improbilissima convicia, quæ tu latronum, & nequissimorum hominum inducitur similitudine, in hunc sacrum senatum conjecisti, silentio præremittere, ut & piis auribus consulam, & pudori meo. Lateat per me hoc tantum scelus, quod si prodiret in lucem, vix posses illius invidiam sustinere: sed malo modestus, quam nimis vehemens, & acerbus reprehensor videri. Malo te hac infamia catere, quam me violati pudoris crimine laborare. Illud tibi, Fabrici, assuare possum, me, cum ea legerem, sortem tuam infelicissimam doluisse, & non sine ingenti mærore, & stupore illam orationis tuæ partem percurrisse, considerantem reperiti aliquem in Christiana republica, qui se Christianum, evangelicum, solius divini verbi cultorem, qui se in sola Christi schola educatum, & edoctum, qui se mansuetudinis illius, & bonitatis imitorem esse gloriatur, tam furiosum, tam cæcum, tam amentem, qui cum illa tam impudenter in concilium effunderet, & eructaret, se tamen cum Christi præceptis. & illius modestia pugnare, qui se hac via Christi potius hostem, quam imitorem exhibere, non animaduverteret.

C Sed emergat jam oratio ex isto cæno, in quo diutius cum homine isto volutatur. Quamquam quo te vertet, ubi non in cænum & lutum illi sit impingendum? Quid enim aliud istius os impuissimum tota sua oratione, quam turpissimum cænum, & terribilissimam sentinam conviciorum exhalat?

E Venio nunc ad illam quæstionem juris & facti, in qua cum te cuperes jurisconsultissimum ostentare, ineptissimum rabulam prodidisti. Œcumenici concilii titulum Tridentino concilio convenire non posse contendis, ac proinde integrum non esse, œcumenici concilii nomine, cavere publica fide, cum id faciat, quod jure facere non potest: & perinde esse, ac si veterator aliquis privilegia conferat in optima quantumvis forma. Hujus vero criminis unicam illam probationem inducis, quod videlicet patres hujus concilii omnia sua ad Romanum pontificem, eum ad caput referant. Quæ quam nequiter ab illo usurpentur, notius esse dicis, quam ut eget probatione. Quid hoc est, Fabrici, rem longe difficillimam & gravissimam, legum ipse & juris peritissimum ineptissimo argumento, & nequissima contumelia confirmatam satis & ita-bilitate esse putasti: an quod sacrum concilium Tridentinum, Pontificem Romanum, supremum ecclesiæ pastorem, Petrique successorem, agnoscat: & id faciat, quod Nicænum, Constantinopolitanum, Calchedonense, quod omnia etiam alia sacrosancta œcumenica concilia fecerunt, omne illico jus, & potestatem amittet? An quod omnia ad illum, tamquam ad

Cœciliæ auctoritas.

Ab. 35.

Aliud Mō-
rao maledictum.

sumum iudicem, referant, ut illius censura, & auctoritate confirmetur, eam ad causam fides concilio sublata; & illis omnis potestas erepta est? Quid concilio facies Nicæno, & Chalcedonensi, quæ Divus Grégorius tamquam Dei euangelia, veneratur: quæ non sacris decreta sua firma iudicantur, nisi Romani pontificis fuissent auctoritate confirmata? Etenim sacrum illud Nicænum concilium a Romano pontifice Silvestro postulavit, ut quæ a tot patribus definita contra impiam, & sacrilegam Arii hæresim, & statuta fuerant, ab eo confirmarentur. Quod quidem literæ ad illum missæ apertissime testantur iis verbis: Quoniam omnia, corroborata de divinis mysteriis ecclesiasticæ utilitates, quæ ad robur pertinent sanctæ ecclesiæ catholicæ & apostolicæ, ad sedem tuam Romanam explanata, & de Græco redacta scribere confitemur: nunc itaque ad vestræ sedis argumentum accurrimus roborari. Et paulo post: Quidquid autem constitutum in concilio Nicæno, precamur vestri oris confortio confirmetur. Neque vero putandum est, concilium omnium celeberrimum ad Silvestrum pontificem Romanum confugisse, nisi existimasset, conciliorum decretis tantæ auctoritatis accessionem esse necessariam. Iam vero & frequentissima illa Chalcedonensis synodus sexcentorum triginta episcoporum, post longam cum hæreticis concertationem, post confecta decreta, quibus hæreses damnabantur, licet beatissimi Leonis pontificis Romani legati interfuissent, eorum tamen, quæ gesta erant, rationem illi reddendam esse putavit, ut ejus auctoritate confirmarentur, & quasi extrema adhibita manu conficerentur. Quæ quidem omnia, cum per literas exposuissent, cum ejus auctoritatem impense commendassent, Petri successorem, & quasi quoddam ætarium Christianæ fidei agnoscens: Hæc, inquit, sunt quæ tecum, qui spiritu presenseras, & complacete tamquam fratribus deliberasti, & qui pene per tuorum vicariorum sapientiam videbaris, a nobis effecimus. Indicamus vero, quia & alia quædam pro rerum ipsarum ordinata quiete, & propter ecclesiasticorum statutorum definitivum firmitatem, scientes quia, & vestra sanctitas addiscens, & probatura, & confirmatura est eadem. Quibus quidem literis sacræ synodi, pontifex sanctissimus respondens illius se decreta probare, iis apertissimis verbis declaravit: Ne ergo, inquit, per malignos interpretes dubitabile videatur, utrum, quæ in synodo Chalcedonensi per unanimitatem vestram de fide statuta sunt, approbem: hæc ad omnes fratres, & coepiscopos nostros, qui prædicto concilio interfuerunt, scripta direxi, quæ gloriosissimus, & clementissimus princeps (sicut poposci) in notitiam vestram mittere pro catholicæ fidei amore dignabitur, ut & fraternam universitas, & omnium fidelium corda cognoscant, me, non solum per fratres, qui vocem meam executi sunt, sed etiam per approbationem gestorum synodalium, propriam vobiscum inisse sententiam, in sola, videlicet, fidei causa, quod sæpe dicendum est, propter quam generale concilium ex præcepto Christianorum principum, & ex consensu apostolicæ sedis placuit congregati, damnatis hæreticis, qui si corrigi voluissent, nulla penitus resideret de vera dominorum Iesu Christi incarnatione dubitatio.

Concilium
Nicænum
Silvestro.

Chalcedo-
nense con-
cilium Leo-
ni.

Leo papa
Chalcedo-
nense con-
cilio.

Vnde si quis unquam ausus fuerit, vel Nestorii perniciam tueri, vel Eutychemis, ac Dioscori impune dogmata defendere, & a catholicorum communione recedat, nec habeat ejus corporis participationem, cujus abnegat veritatem, fratres charissimi. Hæc Leo ille beatissimus, quæ apertissime testantur conciliorum decreta Romani pontificis auctoritate confirmari. Neque vero credibile est, sanctissimum virum, quo nullus unquam sanctior, sapientior, aut moderatior fuit: hanc sibi auctoritatem ambitiose usurpasse, aut illud concilium eam illi fuisse delaturum, nisi iudicasset, sibi illam divinitus fuisse tributam. Quid ergo? Hæc duo tanta concilia, quæ tantum honoris & auctoritatis pontifici Romano deferebant, omne illico jus, vim, & potestatem omnem perdidit? Quæ est ista collectio? Quæ novalegum, & juris interpretatio?

Sed illud est magis ridiculum, quod neque concilio, neque pontifici fidem adhibendam, vel eam ob causam esse dicis: Quod cum pontifex reges, & imperatores a juramentis, pactis, & conventis absolvat, qui vetat, quo minus eodem jure in propria causa fruatur? Deinde vero neminem esse ais, qui ignotet, Romanos pontifices juramentis, & bullis suis hætenus impune luisse. Quid ego aliud huic non argumento, sed maledicto respondeam, non invenio, quam quod quidam accusatori suo respondit: An quod tu non faceres, ego faciam? Quod ergo tu perfide, & levissime transfuga non faceres, id summum ecclesiæ Christianæ pastorem, & monarcham, id sacrum concilium facturum fuisse putabis? Nam quod Romanos pontifices juramentis luisse criminatis, nonne oportuit, Fabrici, in gravissimo flagitio, quod Christi vicario objiciebas, argumentum aliquid, aut signum, aut exemplum hujus sceleris proferre? Non certum crimen notare? Non locum, tempus, & personam producere, ne tantum scelus a te confectum videretur? Nunquid tibi hosti capitali tam aperte & impudenti mentienti fidem habendam esse credidisti? Iam vero ad convellendam fidem publicam stylum convertis. Nam cum Vergerius indicationem hujus concilii a Pio quarto pontifice maximo factam, suis jam fuisset scriptis furoris & impudentiæ plenis infectatus, quæ quidem Germanos, & reliquos, qui ab ecclesia Romana se juncti sunt, dicebat minime fuisse comprehensos, neque ad concilium vocatos: tu nunc eam sumpsisti provinciam, ut fidem publicam reprehenderes, & accusares, & vos vocari a concilio non potuisse ostenderes: veriti sane, ne qui & indicationem, & fidem publicam viderent, cum tantum concilium cogi, cum vos tam amice & benevole vocari intuerentur, & vos non adfuisse cognoscerent, culpam in vos proditæ religionis derivarent. Sed frustra hunc laborem suscepistis: hos etenim duos testes vestræ pertinaciæ, indicationem videlicet concilii, & fidem publicam, ecclesia Christiana perpetuo est habitura: quos non modo presens sæculum, sed ipsa etiam posteritas intuebitur: quorum in corrupto testimonio, jure vos tamquam rebelles & pertinaces religionis hostes damnatos iudicabit.

Hanc igitur in primis publicam fidem, obscuram, ambiguum, & fraudibus plenam esse dicis: quod ego minime miror, si ita tibi videatur. Nam quid mirum, si qui jam apud se statuit in veteri errore pertinaciter permanere, nec facti

facti concilii admonitionibus, nec ecclesie A
decretis acquiescere, & scelerum conscientia
pavidus, & tremens concilio non interesse: hic
pietatem, dolos: sinceritatem, fraudes: lucem
denique ipsam meridianam, noctem, & tene-
bras interpretetur. Primum illud tibi respon-
deo, Fabrici, antiquis temporibus hunc mo-
rem cavendi fide publica, in usu concilii non
fuisse. Non tanta unquam audacia, non tantus
furor, non tam petulans, & furens hæretico-
rum fuit licentia: qui cum humana jura omnia
atque divina violavissent, ut ad concilium ven-
nissent, iis securitatis præsidii indigerent. Facilis
aditus, & liber erat omnibus accessus: quia nul-
li veterum hæreticorum, sicuti vos nunc, cruen-
tas innocenti Christianorum sanguine, manus
ad concilium attulerunt. Scelerum igitur vestro- B
rum magnitudo, vulnerata & metuculosa con-
scientia, quæ omnia etiam securissima reformidat,
& expavescit, hanc nunc a sacro concilio publi-
cam fidem extorquet. Illud etiam tibi deinde
respondeo, summum pontificem, cum ad Ger-
manicæ principes hac de re legatos mitteret, ab
eis petiisse, ut ipsi arbitrio suo publicam fidem,
qua vellet, forma conferret, si illi libenter
esse subscripturum. Quid amplius a vobis opo-
rari potuit? Si hæc forma displicebat, cur non
aliam a vobis confecta exhibuistis? Cur hanc
reprehenditis, cum liberum fuerit, quam vel-
letis, obtinere? Quamquam hic nunc data pu-
blica fides ex voto etiam atque sententia ve-
stra, ut audio, confecta est: ego sane affirma-
re ausim, Fabrici, nulla alia in re magis hoc sa-
crum concilium elaborasse, quam ut ea fides pu-
blica conficeretur, quæ plena esset amoris, &
benevolentia, & quæ nullis calumniis patere
posset: hanc dico fuisse illius mentem, hunc sen-
sum, hoc omnium commune votum. hoc ani-
mo patres ad eam rem delecti fidem publicam
facere voluisse, & confecisse: quam obscuro
vos, viri Germani, diligenter inspicite, ut & sin-
cerum, apertum, & candidum concilii sacri ani-
mum, & istius hominis meras calumnias depre-
hendatis. Qui cum omnia sibi intendere suppli-
cium arbitretur, cum magnopere debitas suis sce-
leribus pœnas extimecat, nihil prius in hac fide
publica reprehendendum duxit, quam illam clau-
sulam, quæ de pœna in violatores constituit,
quam obscuritatis, & ambiguitatis in se continere
plurimum criminatur. Sic homini tam ocula-
ro, aut potius timore cæco, omnia obscura, &
tenebrosa videntur.

Nolo rationibus contendere, agam tecum ob-
signatis tabellis: proferamus clausulam ipsam,
quæ sic habet: Quod si sancta synodus, aut ali-
quis ex ea, vel suis, cujuscumque conditionis, vel
status, aut præminentia existens præscriptæ af-
securationis, & salvi conductus formam, &
modum in quocumque puncto vel clausula vio-
laverit, (quod tamen avertere dignetur omnipoten-
s) & sufficiens emenda non fuerit mox subse-
cuta, & ipsorum arbitrio merito approbanda, &
laudanda, habeant ipsam synodum, & habere po-
terunt, incidisse in omnes pœnas, quas jure di-
vino, & humano, aut consuetudine hujusmodi sal-
vorum cõducitorum violatores incurrere possunt,
absque omni excusatione, aut quavis in hac pat-
te contradictione. Hactenus clausula. Quid, obse-
cto, hic, Fabrici, obscurum, & ambiguum? quod
verbum obsolecunt & antiquatum? Imo quid
non explicatum & apertum? nonne pœnas omnes
Concil. gener. Tom. XIV.

divino jure & humano, & consuetudine con-
tra publicæ fidei violatores decretas, sancta syno-
dus sibi & altis apertissimis verbis comminatur?
Cur non verbū aliquod obscurum? Cur non per-
iodum ambiguum notasti? Cur quo in loco hæc
tanta obscuritas delitesceret, non aperuisti? Sed
revertamur ad illum, qui te quiescere non pavuit,
timorem tuum, quem jam non ex loco, non ex fi-
de publica colligis, sed quem propter violaram
ecclesie majestatem, propter scelera, & seditiones,
quibus pacem totius orbis Christiani per-
turbasti, jure optumo videris concepisse. Fingis
enim te jam adesse concilio, ante illorum altare
conspectum, quorum dignitatem improbis factis
& maledictis violaveris: fingis eos iniquo in te
animo, & iusta indignatione concepta, vel de te
fumere supplicium: fingis te pavidum, & treme-
būdum omnia lustrare, omnia circumspicere, nul-
lum advocatum, nullum inrecessorem, nullum
patronum videre, qui te in eo præsertim loco mi-
lite pontificio munio, defendat, & ex illorum
manibus eripiat. O fortissimum martyrem. qui
accepta publica fide in summa securitate summos
terrores offendisti. Quæ Nemeſis, quæ furæ
tuum istud peccatum conscientia scelerum exagitan-
t, ut ab aliis, qui nihil magis, quam tuam cor-
poris & animi potissimum salutem exoptant,
extrema tu omnia pertimescas? Numquid hic
tibi Phalaridis tauros esse parasti? Numquid hic
Nerones, Dionysios, Maximinos, Iulianos adesse
credidisti? Non hic ullos tibi infestos, & inimicos
reperies, Fabrici: sed mansuetissimos patres,
qui te summa caritate complectentur, & ecclesie
matri conciliabunt: piissimos pastores, qui vos in
suis humeris sublatos Christi gregi restituent:
clementissimos medicos, qui vestris vulneri-
bus medebuntur? Non hic patrono, non ad-
vocato, non intercessore indigebis: quos tu tibi
hostes fingis acerrimos patronos, & defenso-
res experieris.

Sed cur Tridentum armato pontificio milite se-
ptum esse dixisti? Cum nulli hic satellites, nulli
adsint milites, ut potius verendum sit, ne in tan-
tis insidiis & furore vestro parum videatur esse
municum? At vero illud videlicet te dicis extime-
scere, quod cum multa a vobis de corrupta eccle-
siastica disciplina, de obscurata luce evangelicæ
doctrinæ dicenda sint, quæ a vobis sine scelere
taceri, a nostris sine furore audiri non poterunt,
veteris, ne si illis vitæ, morumque turpitudinem
objicias, & professos ecclesie hostes, quod ne-
cessarium esse putas, appellaveris, illorum ani-
mos exacerbes, & ipse lætæ sceleritatis crimine ar-
guaris. Illud tibi in primis persuasum esse cupio,
Fabrici, hujus concilii patres, in hanc unam curam,
& cogitationem dies, & noctes incumbere,
ut viam inveniant, qua laboranti ecclesie subveniatur:
& omni errore, turpitudineque sublatis,
antiquus illi splendor atque dignitas restituatur.
E Neque enim ullam aliam ob causam, ex omnibus
provinciis, atque nationibus, in hunc locum
convenerunt, quam ut rebus ecclesie optime
compositis, & constitutis, revocata unitate, at-
que concordia, tam diu optata, in Christo pace
fruantur. Quæcumque ita sint, illud etiam exstim-
mare debes, nihil illis posse accidere jucun-
dus, quam si eorum admonerentur, quæ vel ad
puritatem evangelicæ doctrinæ restituendam,
vel ad vitæ, atque motum veterem disciplinam re-
vocandam spectant. Quod si tu, Fabrici, atque cæ-
teri, qui vos doctrinæ & morum gravissimos cen-
tores

fores prostemini, pravos istos, & corruptos Christianæ republicæ mores, has tenebras, quas evangelicæ luci a vobis offusas fuisse dicitis, hæc denique tam atrocitæ ecclesiæ vulnera, huic sacro concilio Christiana modestia, ut par est, detegeretis: non modo non id vobis crimini daretur, quod ipse verebaris, sed immortales vobis gratiæ ab universo concilio amplissimis verbis agerentur. Sed quis est hic tam effrenatus & impotens animi tui furor, ut non speres te posse ulla ratione illa, quæ sentis, modeste patribus explicare? Numquid non satis tibi esse videbitur, si candido & sincero animo, si verbis moderatis aperueris, quid in ecclesiâ pravum, quid corruptum, quid alienum a vera religione, quid evangelicis legibus adversum, quid disciplinæ veteris ecclesiæ parum consentaneum, quid denique censura & animadversione dignum, nisi gravissimos concilii patres, improbos, sacrilegos, & impuros, profectos ecclesiæ hostes appellaveris? Latrones admoneri volunt: acerba nimis & immoderata oratione reprehendi molestissime ferunt, & tum, cum maxime omni supplicio dignissimi videntur, sibi honorem non deferri, sed insolentius appellari, & indignius tractari, iniquissimo animo patiuntur. Si ergo homines improbiissimi, cum ad meliorem frugem revocantur, honorificis titulis appellari volunt: tu senatum totius orbis gentium clarissimum, sapientissimum, & sanctissimum, sine gravissimis & indignissimis contumeliis, nec nominare, nec admonere poteris? Sic omnem pudorem exuisti, ut a te tantus œcumenici concilii conspectus modestiam impetrare non possit?

Sed quamquam nihil horum, inquis, esset pertimescendum, istorum tamen patrum in vos odium, & crudelitas esset formidanda: quam quidem tantam esse dicitis, quantam Gallia, & Anglia, & nescio quæ dira Vassienfis cædes testantur. Nonne satis erat Fabrici, te hæcenus impudentem ostendisse, nisi nunc etiam velles stultissimus videri? Qui illud adversariis audeas objicere, quod possit illico in vos, non sine maxima ignominia & scelere vestro retorqueri? Dic mihi, obsecro, quod signum apparet in Angliâ nostræ crudelitatis? Aut quæ potius funesta vestri furoris vestigia in illa miserabili provincia non conspiciuntur? Quis, obsecro, tot clarissimos & sapientissimos in ea viros immaniter trucidavit? Cujus, obsecro, crudelitate triginta & eo amplius hominum millia cæsa jacent? Quis eam insulam tot clarissimis pastoribus miserabiliter orbavit?

Quis sacerdotes & monachos ab ipsis templis, & aris, ad quas confugerant, ad supplicium crudelissimum abstraxit? Quis hanc insulam, quam sanctissimus Gregorius, sine ulla humani sanguinis effusione ad Christi jugum, & ecclesiæ gremium adduxit, nunc atrocissima internecione civium ab ejus sinu, atque complexu crudeliter abduxit? Quis denique illam mortuorum corporibus, quis luctu, lamentationeque complexit, nisi acerrimus ille & immanissimus Christianæ religionis hostis, Henricus, quem vestra crudelitas contra Christum, & illius ecclesiam armavit? In Gallia vero quis miseras illas edidit strages, & edit quotidie alias, quæ tanto cum dolore ad auras nostras passim deferuntur, nisi vesana, & furibunda jam hæresis, quæ cum odium & crudelitatem diutius occultare, & inclusam continere non posset, arripuit arma sacri-

Alia, strinxit gladios, & cives contra regem Christianissimum, filios contra matrem ecclesiam, insanissime concitavit? Numquid æquum tibi videtur, Fabrici, ut catholici patrentur, se ab iniquis regni proditoribus, & religionis hostibus pecudum more impune trucidari? Numquid illis per te non licuisset a templis, aris, & focis, ab uxoribus, liberis, fortunisque suis, hanc impiam, & funestam flammam, & istos furentes gladios arceret? Numquid nostros eo nomine crudeles appellabis, quia vulnera a vobis illata (quemadmodum ille dixit) toto corpore non exceperint? Nam quod Vassiensem nobis cædem objecisti, eredo ego te justissimam illam animadversionem significare, quæ dux ille clarissimus Guisianus, acerrimus Christianæ religionis vindex, & hæreticorum hostis, in Vassianos, non quidem tamquam in hæreticos, sed tamquam in dominum suum rebelles usus est. Quod quidem factum nescio quo possis jure reprehendere, nisi tu eos, qui hæretici sunt, in suos etiam principes contumeliosos esse posse arbitris.

Sed omitamus hæc, quæ quamvis vobis invidiosa, toto tamen orbi Christiano misera, atque luctuosa sunt. Quia licet sine maximo vestro sceleret & ignominia vestra, sine dolore tamen nostro, & ecclesiæ lacrymis commemorari non possunt. Iam vero neque illud dicitis esse dissimilandum, quod appendix vestra, sine extenso tamen nationes, quæ fidei publicæ addita est, tuo judicio fidem publicam datam Germanis, prorsus enervet, atque subvertat. Nam cum in appendice dicatur, eam formam, non nisi ad eos pertinere, qui ad ecclesiæ gremium redire voluerunt: ergo neque ad Germanos, nisi quatenus se velint cum ecclesiâ Romana conjungere. Quia, ut inquis, fides publica, cum forma, qua continetur, etiam terminatur. Murot sane te, Fabrici, sic fuisse obsecratum calumniandi cupiditate, ut cum omnia invertere, depravare, & tenebris involvere studeas, non animadverteres te ubique singularem simul stultitiam ostentasse: & tam ingeniosum reprehensorem, quam ineptum calumniatorem egisse. Nam qui fieri potest, ut hæc alicui sensato, & non prorsus amenti persuadere te posse consideres? Hæc enim publica fides duo hominum genera comprehendit: alterum Germanorum, quorum potissimum gratia concessa est, qui cum primi hujus tantæ seditionis auctores & principes extiterint, unde quidquid nunc est in ecclesiâ malorum promanavit: primi etiam accersuntur, tam apertis indicibus benevolentia, tam claris & evidentibus signis amotis, ut nullus esset, præter te unum, tam ferreus, qui non illis frangeretur, & qui non potius rationem aliquam referendi gratiam, quam calumniandi, & reprehendendi tantum beneficium investigaret. Alterum vero genus est eorum, qui in illis provinciis, regionibusque versantur, in quibus hoc vestrum evangelium docetur, & prædicatur publicè & impune, ut in Angliâ, & in nonnullis Galliæ locis, quibus etiam in hac appendice declaravit sacrum concilium, publicam fidem cum Germanis esse communem. Iis duobus hominum generibus, nullis adhibitis conditionibus, sed nude atque simpliciter, hæc fide publica cavetur. Sed quoniam erat tertium genus eorum, qui licet sint vestris hæresibus infecti, degunt tamen in illis provinciis, in quas hæresis non aperte, sed obscure grassatur: nec prædicatur, aut docetur impune, ita ut ipsi cum

cum suis erroribus latere cogantur: atque istorum hominum nonnulli delitescant, alii fuerint comprehensi, & in carcerem detrusi: partim vero cum in suspicionem venissent, fidei fuga & exilio voluntario confulerunt: quorum statum combustæ, bona publicata jam sunt: volens sancta synodus significare, nulli viam redeundi ad ecclesiæ finem interclusam esse, etiam illis transfugis & jure damnatis, sed omnibus ad ejus clementiam non confugientibus, aditum patere.

Illos, quia fide publica non erant comprehensi, excitat, & hortatur, ut respiciant, quibus se benignam & misericordem matrem futuram pollicetur. Nec tamen dicit illis publica fide caveri, sed ab ea non excludi. Sed quia qua forma esset iis exhibenda, nondum constabat, & res maturo consilio, atque deliberatione indigebat, illam in aliud tempus dicit esse rejiciendam. Cur ergo verba illa, Eos, qui ad ecclesiæ gremium redire voluerint, quæ iis solis dicuntur, quibus hac publica fide non cavetur, neque ad Germanos ulla ratione referuntur, tu ad infringendam hanc fidem datam Germanis cavillatorie transtulisti? cur te toties mendacem & impostorem appellati vis? Nonne ulla ultima verba, quæ sic habent, Nunc satis existimatum est, si qui publice, quemadmodum in extensionis forma lectum est, deseruerunt ecclesiæ doctrinam, eorum securitati, & forma (quam legi audivisti) prospiciatur, aperte declarant ad illos, quos paulo ante nominavit, publicam fidem non pertinere? Quod si ea non includuntur, neque ad eos spectat: illa igitur, quæ de illis dicuntur, ad Germanos referri, & publicæ fidei obesse ulla ratione non possunt.

Hæc sunt, viri Germani, ingentia illa pericula, quæ Fabricium a loqui fortissimum & constantissimum virum remorantur. Hi sunt duo illi terrores, Tridentinum videlicet, & fides publica, qui martyrem fortissimum vehementissime conturbant: hæc tantum illi metum incutiunt: hæc tam illi formidolosa videtur, ut neque Laurentii craticulam, neque Catharinæ rotam, cum illis illo pacto censent esse conferendas: hæc ita magna sibi pericula videntur, ut, ne se in illa conjiciat, veritatis patrocinium, vestram & ecclesiæ salutem, & Christi gloriam putet esse deferendam. Hæc sentis, Fabrici, & Thrafonis more militem gloriosum agere, & te martyri exemplo, vel extremis suppliciis subeundis, paratum esse dicere audebis? Non tu quidem, Fabrici, ad martyrii palmam aspiras. Carior quidem tibi est salus, quam Christus, aut ecclesia. Numquam, mihi crede, committes, ut in martyrum vestrorum numerum avertaris, cui publica fides extremum videtur esse supplicium. Eam igitur, ob causam illi, qui concilium Tridentinum frequentant, scelerati ab isto homine censentur: quod se videlicet in

A ocnlos versari putent, qui peccarunt. Quod enim esse potest iudicium sceleris apertius, quam conscientia timor, omnia etiam securissima reformidantis?

Sed venio jam ad alteram hujus hominis egestiam exultationem, qua probare studet, se jure ab hac professione deterereri, quia cum certo discrimine certam etiam veritatis abjuratorem dicit esse coniectam. Et quoniam hæc de te pauca quædam a me dicta jam sunt, breviter me expediam. Sed quoniam argumento hæc colligat, quæso, diligenter attendite. Concilia, inquit, coguntur, ut vitia doctrinæ, atque morum emendentur: at vero nemo se debet illis cætibus adjungere, qui circa res cum hoc sine pugnantibus occupantur. Pares concilii Tridentini non illustrandæ, sed obscurandæ vetitatis gratia, non reformandæ, sed deformandæ ecclesiæ causa conveniunt: non ergo quisquam sine scelere, se hujusmodi cætibus temere adjunget. Illud in primis ante quæro, Fabrici, si improbi homines & scelerati, facta conjuratione, suum regem occidere, civitatem incendere, cives trucidare, & regnum ipsum occupare per tyrannidem statuisent: si esset aliquis egregius civis, qui te cognita, patriæ caritate commotus, se illi cæti infereret, non ut faveret, sed ut iret obviam illorum furori, ut persuaderet, ne tantum facinus aggredirentur, etiam si hoc cum maximo & apertissimo vitæ discrimine faceret: numquid tu hunc sceleratum & nefarium civem appellabis? Non arbitror te jam esse dementem, qui hoc dicas. Quomodo igitur te iis cætibus adjungere iudicas esse nefarium cum sine periculo te possis illorum conatibus opponere, qui tuo iudicio ecclesiæ deformandæ gratia conveniunt? Et, ut propius ad religionis causam accedamus, qui hominum conventus sceleratioribus illis, qui ad sacra idolis faciendâ, ad delendum Christi nomen, ad obscurandum ejus gloriam, & exorbendum Christianorum sanguinem conveniebant? Fortissimos ergo viros, qui divino numine correpti, & audentibus quibusdam caritatis flammis incensi, prodibant in medium, falsos illos esse deos unico, veroque Deo solo, ejusque filio Iesu Christo, illum honorem deferendum esse clamabant. Hujusmodi, inquam, homines, qui se illis cætibus pro Christi gloria cum evidenti capitis periculo immiscebant, quorum sanctam, immortalemque memoriam ecclesia veneratur, tu temeritatis & sceleris insimulabis? Impurum igitur, atque sacrilegum dices Marcum illum Calchedonensem episcopum, qui, teste Sozomene, cum esset oculis ob senectutem orbatus, audissetque Iulianum apostatam in templo Solis diis gentium sacrificare, se in frequentem turbam conjiciens, palam & acerbe imperatorem objurgavit: ad quem conversus imperator, cum dixisset, Abi ru potius ad Gallilæam tuam (Christum intelligens) ac iube tibi oculos aperire: tum Mares eadem constantia respondet, Deo meo, pro hac mea cæcitate gratias ago, qui ideo visum ademerit, ne te apostotam, in Deum blasphemum, omni virtute spoliatum viderem. Nescio quid hic dicere possis, nisi vos non eo flagrare caritatis incendio, quo Paulus, ut iis vos pro Christo periculis objiciatis. Quid vero si nullum est periculum? quid si summa securitas: quid si tanta vestri, atque salutis cupiditas, ut etiam si patres hujus concilii deformatores ecclesiæ, proditores religionis sitis appellatur, æquo id animo latari sint, &

veluti sapientis medici, eorumque phrenesi labo-
rant, dissimulatis atque neglectis iniuriis, ni-
hilominus vestris vulneribus medelam sine adhi-
bitum? Vides ergo Fabrici, nullam esse justam
detrectandæ hujus provincie rationem, etiam si
patres dehoncitate ecclesie studio convenisse
existimares. Sed quibus, obsecro, iudiciis, quibus
signis hunc tu, tam depravatam animam patrum
deprehendisti? Numquid decretis, ab illis jam
editis? Atqui quo tempore hæc tu meditabaris,
nulla extabant decreta. Numquid ex antecedenti-
bus? Cur non aliquid ab illis contra veritatem
euangelicam & ecclesie dignitatem factum com-
memorasti? Nisi qui credis omnia concilia de-
formandæ ecclesie causa fuisse coacta, idem de hoc
faciendum esse iudicium duxisti. Quid ergo tanti
sceleris argues tantum concilium, & nullam ratio-
nem, nullum signum, nullum argumentum ad du-
ces? Numquid in omnium patrum, qui hic ad-
sunt, animos penetraisti, & abditas illorum om-
nium cogitationes, & intimos sensus inspicisti, ut
dicere audeas, eos omnes tam iniquum animum
ad ecclesie salutem attulisse? Tam eris iniquus
æstimator, ut nullum ex tot clarissimis viris esse
arbitretis, qui inveniendæ veritatis, & reform-
andæ ecclesie studio teneatur? Tam eris im-
probus, ut eum Christus Iesus præcipiat, ne
temere iudicium de aliorum vita, factique se-
ramus: cum admoneat Paulus, ne illis etiam,
quæ specie ipsa & aspectu mala videntur, fini-
ste interpretemur: cum Iacobus, graviter il-
los reprehendat, qui fratrem iudicant, & eos
non jam hominum, sed ipsius divinæ legis
iudices, & detractores esse dicat: tu non de fa-
ctis fratris alienius, sed de internis cogitatio-
nibus, tot sanctissimorum patrum tam teme-
rarium & præceps, tam iniquum & sceleratum
res iudicium?

Matth. 7.

Atqui, inquis, Romanus pontifex, non alia
causa concilium, tot sumptibus, tantis laboribus
coegit, quam ut ruentem, fluctuantemque papa-
tum, qui jam pridem mole sua laborare coepit,
suffulciat: & episcopi ipsi conceptis verbis in il-
lius leges, voluntatemque iuraverunt. Quæ isthæc
est, Fabrici, dialectica? Quæ argumentandi for-
ma? Quid habet consequens hæc ratio: pontifex
Romanus cupit suam dignitatem esse salvam:
episcopi iurejurando sunt illi devincti: ergo, pa-
tres concilii Tridentini, obscurandæ veritatis, &
deformandæ ecclesie gratia convenerunt. Sed in-
telligo jam quid velis dicere: video, quo spectent:
in quem scopum hæc tela dirigantur. Eo summi
pontificatus odio conflagatis, ut eos, qui illius
voluntate, imperioque coguntur, sinei um ani-
mum ad curandam ecclesie vulnera adducere non
possent iudicetis: ecclesiam stare, nisi everso sum-
mo pontificatu, non posse creditis: illam uni-
cam esse ecclesie reformationem existimatis, si
Romanus pontifex ab illo loco, in quo illum
Christus collocavit, depellatur. O vos deceptos,
delusoque Germanos, quibus vel hæc unica per-
suasio tantum hæcenus malorum invexit, & in
posterum majora comminatur. Hæc vobis fune-
rissimas excitavit tragædias, hæc clades acerbissi-
mas edidit, hæc dulcissimum eripuit otium, pa-
cem abtulit, bellum civile, servile, domesticum
& intestinum intulit: hæc omnia erroribus infini-
tis, insanissimisque complevit. Quæ quidem ma-
la non aliunde (michi credite) nata sunt, quam
quod ecclesiam Romanam, veritatis magistram,
antiquæ religionis scholam, rectæ & incorruptæ

fidei religiosissimam aram, columnam denique,
atque firmamentum euangelicæ veritatis dese-
ruerit: & summum pontificem, quem Chri-
stus suæ ecclesie principem, & pastorem su-
premum instituit: & rotas orbis Christianus
jam inde ab ipsis ecclesie primordiis, ad hæc
usque nostra tempora, Christi vicarium agno-
vit, non modo non venerimini, sed odio plus-
quam Vatiniano, & contumeliis improbilissimis
prosequamini.

Si te, Fabrici, argumentis, & non dementia,
si ratione aliqua, & non potius infania, atque fu-
rore hæc in parte duci arbitraret, agerem tecum,
tamquam cum homine sanæ mentis: ostenderem,
si nullam aliam ob causam, ii partes Tidenorum
convenissent, quam ut pontificem dignitatem a
vobis convulsam & labefactam affererent, nul-
lum futurum fuisse tam improbum, qui illorum
factum reprehenderet, immo qui non sanctissi-
mum & honestissimum illorum studium & ope-
ram iudicaret: nunc vero cum tam invisum &
odiosum vobis sit Romani pontificis nomen, ut
vel eo audito, sic accendimini, sic ardeatis ira,
ut sanis insanire & furere videamini: quis aude-
bit, ea de re vobiscum conferre, qui non perire
timeat, ne ille etiam vobiscum insanire videatur?
Nolo igitur tecum in hæc arenam descendere, ut
de summo pontificatu contendamus: id, quod
nunc ad causam pertinet, leviter attingam, ut
quanto in errore versemini, ipsorum evetū cog-
noscat. Nolo rem a primordiis repetere: præ-
termitto aperitissimam Christi institutionem: omitto
optimam illam rerum publicarum administratio-
nem, quæ omnia ad unius referat arbitrium: omitto
sacram illam Hierarchiam ecclesie, quam ab
apostolis acceptam divus Dionysius literis conse-
cravit: in qua non ille modo, sed totius orbis Chri-
stiani consensus summum pontificem in summo
loco, veluti ecclesie principem, atque supremum
pastorem collocavit: omitto veteris legis, & Israe-
liticæ republicæ institutionem, quæ cum summum
pontificem divino iudicio fuerit adepta, illum
in ecclesia Christiana futurum adumbrabat:
omitto œcumenica concilia, quæ semper Roma-
no pontifici supremam in ecclesia potestatem de-
tulerunt: omitto veteres ecclesias Græcæ, Lati-
næ, Africanæ, Asiaticæ, quæ semper Romanam
ecclesiam, tamquam principem & magistram se-
cutæ sunt: omitto antiquas historias, veteres an-
nales, & monumenta: sanctorum patrum testi-
monia prætermitto: unica tecum agam ratione,
quam hæc nobis infelicitissima tempora suggerunt,
& subministrant: qualem tu, Fabrici, tempu-
blicam illam futuram esse arbitraris, in qua rege
trucidato, improbilissimus quisque ad tyranni-
dem aspiraret? Qualem navis illius cursum, in
qua magna imminente tempestate, sublato gu-
bernatore, ad clavum ineptissimus quisque con-
sideret? Qualem exercitum, qui jam cum hoste
constitutus de auferendo duce cogitaret? Qua-
les denique oves, quæ facta conspiratione, se pa-
storis imperio subducerent? Nonne futurum e-
rat, ut respublica concideret? Vt navis flucti-
bus mergeretur? Vt exercitus in manus hostium
veniret? Vt miseræ oves dispersæ, atque dissipatæ,
incertis curibus per invia loca vagantes, in lupo-
rum unguis, atque fauces inciderent? Quæ si ac-
cidere videremus, nonne ex illa radice orta fuisse
diceremus? Sed quid exempli gratia loquimur?
Res ipsa clamat, Fabrici: converte oculos in
Germaniam universam, Galliam, Poloniam,
Vngariam,

Romani
pontificis
auctoritas
asseritur.

Vngariam, Boemiam, Angliam: vicinas provincias, atque regiones animo & cogitatione perlustrata: incendia, caedes, strages populi Christiani circumspice: hunc tantum tumultum, quasi fremitum quandam concussis tempestatibus maris auscultata: tot erroribus miseram plebem fluctuantem tacitus ipse considera: quot hæresibus scissa, atque distracta sit, tecum expende: circumjacentes provircias, tot erroribus & tumultibus æstuantes, contemplare. Sed quid provincias dico? Vicinas domos intrare: quid domos commemoro? Tuum ipsius domicilium, atque cubiculum inspicere, in quo si duo saltem estis, sicut esse arbitror (neque enim credibile est te sine uxore esse) si duo inquam, estis, dissidere sane, neque in unam & eandem religionem consentire & conspirare necesse est: cum apud vos duo, idem per omnia sentientes, hæcenus reperti non sint: sed quid ego cubiculum tuum dico? Tuum istud facilem pectus explora: illud sæpe, tamquam fretum & curipum aliquem diversis opinionibus æstuasse, neque perpetuo in eadem sententia permansisse (si verum fateri velis) reperies. Te testem appello, tuum ipsius iudicium, testimoniumque requiro: dic, an per diem integrum in eodem errore consuleris? Fidem hic adhibebo, qui nulla alia in te tibi credendum putem? Quid hoc est, Fabrici? Unde hæc tanta fluctuatio? Unde ram variis spiritus erroris, atque vertiginis? Unde istæ furæ protuberant, ut Christiani milites non modo in ininitis hæresibus dissideant, sed muris se jam vulneribus conficiant, nisi quod unius ecclesiæ principis, Romani, inquam, pontificis signa deseruerunt? Unde illos rot errorum procellis tempestatibusque jacari animadvertimus, nisi quod gubernatorem illum divinum clavo asidere non patiantur? Unde miseræ oves errantes per rot præcipitia ferri cernimus, nisi quod summo pastori baculum a Christo traditum eripere voluerunt? unde hæc omnes perturbaciones, tumultus, hæreses, profectæ sunt, nisi quod, quem admodum Africanus ille pastor & martyr inclitus dixit, sacerdoti Dei non obtemperatur? quid habes, quod hic opponas? quam tuam aliam horum malorum causam adduces? Leontius Antiochenus episcopus, auctore Nicephoro, in gravissima illa apud Antiochenos de religionis negotio dissensione, cum timens seditionem, sententiam suam aperte proferre non auderet, aliquando caput suum, canis florens, demulcens dixisse fertur: Nivem eam solutam lutum multum confecturum esse: indicans eo capite sublato, quod sua auctoritate homines in officio continebat, dissidia civium in apertam seditionem evasura. Quanta igitur malorum sententia secutura sit, quantæ tenebræ Christianum orbem occupaturæ, si caput istud ecclesiæ universalis, Romanus, inquam, pontifex, a sede sua deturbaretur, restatur jam istud fœdum hæresum cœnum, quo nunc illi misere voluntant, qui illum non reverentur. Quæ cum ita sint, audes tu homo audacissime rot partes & pastores ecclesiæ reprehendere? ejus deformatores, veritatis & religionis hostes appellare, quod non animo evertendi summum pontificatum ad concilium accesserunt? quod ecclesiæ membra contra caput (sine quo fides, pax, religio salva esse non possunt) non conjuraverint?

Iam vero quod nullam aliam ob causam tanto apparatu, a Romano pontifice concilium coactum esse dicis, quam ut omnia imperio suo

Concil. general. Tom. XIV.

A subjiciat? Aque hujus rei testem republicem trum fœderum appellas. Si istum pontificis animum ex ejus republicæ testimonio preprehenderas, cur non illud protulisti? Cur tibi, tamquam Apollini Pythio, credi voluisti? Nam illa legatio tota est amoris plena, & desiderii salutis vestræ, pacis, & unitatis conciliandæ: nullum in ea vestigium hujus cupiditatis apparet: quamquam illa, quæ diximus, aperte declarant, atque testantur, nullam esse posse pacis spem, nisi omnes Romanum pontificem, Christi vicarium, & universalem ecclesiæ pastorem agnoscamus. Nam quod illum imperandis odio inflammatum hæc moliri criminaris, non tam ille, mihi crede, Fabrici de summo pontificatu (quem neque ipse inferiorum portæ poterunt evertere) quam de salute vestra sollicitus est: non tam dignitatis suæ, quam brevi relicurus est, amplitudinem exoptat, quam interitum vestrum, quem videt esse sempiternum, & ruinas ecclesiæ, quam sibi Christus commisit, lamentatur: & illius unitatem vestris unguibus discipi, atque dilacerari dolet. Tu vero quod in tantis calamitatibus afflictæ matris ecclesiæ, in communi dolore, atque lacrymis, carminibus, ecclesiæ acerbis & summo pontifici contumeliosissimis, luseris, facis tu quidem, ut calone, ut gnathonem aliquem & parasitum docebat, qui intrer aliorum lacrymas canere & ridere soleat. Neque vero in tanta, tamque publica mœstitia totius Christiani orbis privatam tu lætitiã continere potuisti: sed illam versibus indicasti: non solum non commoveris ærumnis & lacrymis ecclesiæ, sed alias acerbiores illi comminaris: & veluti ex Delphica tripodē, Saranici turoris insana correptus, de futuris illius majoribus miteris vaticinaris. Quibus ego carminibus nihil aliud respondebo, quam quod sperem de divina misericordia, ut quæ soleat pati spiritum mendacem in ore prophetarum versari, & maledicam illorum aliquando mentem in melius commutare, hoc infustum infelixque tuum vaticinium, utpote ab spiritu veritatis hoste profectum, mendax & falsum esse futurum, summi que Dei clementia & horum sanctissimorum patrum industria ecclesiæ, hac misera obsidione liberandam, teque improbissimum vatem vicitricis ecclesiæ pedibus conculcandum, sicut ducem illum Israhitarum, qui Elisei vaticinio fidem noluit adhibere.

Quod vero formam juramenti, quod summo pontifici episcopi præstant, aliquibus respectam mendacis protulisti: & ea sic illos esse devinctos affirmas, ut necessario illius voluntati servire, & conatibus parere cogantur: primum quidem majorum tuorum vestigia sequeris, quibus contumpendi, adulterandi, atque depravandi scripta omnia, unicum & præcipuum lūdium semper fuit. deinde vero numquam tu, Fabrici, hæc formam tam inepte protulisses, nisi aliorum fidem tua perfidia metireris. Nunquid, obsecro, auctorati milites, si quidpiam inique & injuste ab illis fieri præcipiat imperator, auctoramenti religione illi parere constringentur? Numquid civis principi, scelus aliquod aggredienti, ob datam fidem & iusjurandum obtemperabunt? Et non potius mortem sustinendam arbitrabuntur? Illud mihi responde, Fabrici: si imperator aut princeps ille, quisquis est, cui tu pares, a te peteret, ut republicam proderes, essetne id facturus, an non? Si non: quod ergo tu futeiser non faceres, id tot atque tantos ecclesiæ pastores facturos existimabis? Si sic: illud jam a te quaero, nun-

V V u u u ij quid

Matth. 16.

Montani
sententia.

quid iurjurandi religione coactus id faceres, A
aut tua sponte & improbitate ductus: Si primum:
erisne tam stupidus, ut illo iurjurando divinas
leges violare posse tibi persuadeas? Si secundum,
tam eris improbus & iniquus de fide aliorum æsti-
mator, ut non satis esse putes, te sceleratam &
proditorem esse, nisi omnes etiam alios tui simi-
les arbitreris: Quid ergo iurjurandum & fides da-
ta summo pontifici ab episcopis potest afferre im-
pedimenti rebus ecclesiæ componendis, nisi illi
aut tam stulti essent, aut tam improbi, sicut, tu,
qui sibi iurjurandum obstarè crederent, aut as-
sentari potius alterius voluntati, quam ecclesiæ
saluti, & Christi gloriæ statuisent? Quamquam
Pius IV. pontifex maximus cui ob singularem
pietatem hoc nomen inditum est, incredibili tan-
torum malorum, quæ in ecclesiâ Christi versan-
tur, dolore commotus, incensus maxima cupidi-
tate sanandi hæc vulneta religionis, magnis sum-
ptibus & laboribus, concilio coacto declaravit,
se in hanc unam rem mentem habere defixam,
studium & cogitationem intentam, ut pax, atque
concordia ecclesiæ, si sit opus, cum suatum re-
rum dispendio restitueretur, tantum abest, ut
concilii patres quidpiam in illius gratiam facere co-
gantur: cui nihil est gratum, nisi quod ad subve-
niendum ecclesiæ laboranti conducit.

Quod vero summum pontificem se minime
concilio subijcere, sed concilii partes sibi subje-
ctos habere, criminari, & vitio vertis: quid hoc
præsidii ad tuam causam potest afferre? quid ad
probandum concilii partes non reformandæ, sed
deservandæ ecclesiæ animo convenisse: præfer-
tim cum inter pontificem maximum & concilium
nulla hæc in te dissidia, nullæ similitudines interce-
dant: sed summa concordia & animorum consen-
sione in ecclesiæ salutem ab omnibus incumbat.
Quod si ad refellendas, & refutandas vestras
hæreses hæc questio aliquid adjundat, atque
præsidii esset allatura: in asserenda suprema Ro-
mani pontificis auctoritate omnem nunc meam
operam & studium collocassem: sed quoniam tu
rem hanc leviter attigisti, utpote qui non gravis
& vehementis accusatoris, sed levissimi histronis
& mimi partes suscepisti, & parum huic argu-
mento, in quo versamur, sit accommodata, illam
silentio prætermittamus, ut ad reliqua tua
male dicta, imposturasque veniamus.

Colligis quamplurima non crimina, sed con-
vicia, quæ quidem nullis adhibitis argumentis
confirmas: quia videlicet dignus es, cui etiam im-
pudenter mentienti fides adhibeatur: patres ni-
mirum concilii se totos ad nutum Romani ponti-
ficis componere: concilia nihil aliud esse, quam
formulam quandam declarationis pontificiæ vol-
untatis: hæc & alia portentosa in nostris legi
commentis: concilia præterea non convenire, ut
dogma aliquod, de quo cum hæreticis est concer-
tatio, definiatur, sed ut qui hæretici sunt, de-
clarentur & condemnentur, id que in actis conciliorum
haberi: eam deinde esse concilii nostris
consuetudinem, ut ab executione præpostere su-
mant initium: moleste fers, vos a nostris hæreti-
cos appellari, fortunatasque vestras, & vos alienæ
crudelitatis, ceu prædam esse subiectos, penden-
teque concilio in Germanos theologos sævitum
fuisse, & ad hæc omnia probanda, quæ si in nos
vere dicerentur, non mediocrem invidiam nostris
conciliarent, nulla indicia, nulla signa, nulla ad-
ducis argumenta, nullam refers historiam, nul-
lum testem citas: sed homo levissimus, & men-

dacissimus, Pythagoricam sibi auctoritatem usur-
pans, si ipse dixerit, fide sua, rem satis confir-
matam arbitratur. Quod si tibi uni responden-
dum, aut hominibus doctis, qui in his questio-
nibus versari, quæ a te obijciuntur, falsa esse co-
gnoverunt, satisfaciendum solum esset, si te men-
titum esse dicerem, hoc uno te verbo convictum,
& me officio meo persunctum optime fuisse om-
nes judicassent: nullis aliis argumentis, aut ma-
chinis esse opus, sed hoc unico arietè ingens illa
tuorum mendaciorum & convicioium moles
corruiisset: sed quoniam iis, atque aliis id genus
fraudibus miscetæ plebi imposuisti, quæ apertis-
sima vestra mendacia pro divinis ducit oraculis: ut
illorum errori occurrat, breviter hæc a me refu-
tanda, atque refellenda sunt.

Et enim quod patres concilii se totos ad Roma-
ni pontificis nutum componere criminari, vel-
lem hic adesses, Fabrici, ut cum hujus sanctissi-
mi senatus majestatem contemplereris, cum ani-
madverteres, quam libere rogati sententias pa-
tres loquuntur: quam nihil illi, ut ecclesiæ vulne-
ribus medeantur, etiam ipsius summi pontificis
auctoritatem, quam alioqui reverentur, atque
suspiciunt, vereantur: quam se fortiter, atque
constanter opponant, si sit opus, & dignitas, at-
que salus ecclesiæ postulet: non dubito, quin hæc
tam sancta libertas hanc tibi, quam de illorum
constantia concepsisti, finistram opinionem ex-
torisser: licet nihil ego hæcenus accidisse vi-
derim, quod ad restitutam religionem perti-
neat, in quo pontifex summus patribus repu-
gnaverit.

Sed, obsecro te, quis unquam nostrum dixit
concilia esse formulam declarationis pontificiæ
voluntatis? A quod quem hæc aliquando verba le-
gisti? Cur non auctoritatem citasti? Cur patetis
te toties mendacem & impostorem appellari?
Quæ sunt illa conciliorum acta, e quibus apertis-
sime constare dicis, concilia solum convenire, ut
qui hæretici sunt, declarentur, & non ut dogma
aliquod definiatur, quod in controversia positum
sit? Ego sane, Fabrici, duo video esse hæresum
genera: aut enim novæ sunt, & nunquam antea
audite, aut antiquæ, & quæ cum jam concilio-
rum decretis percussæ, prostratæ, atque sepultæ
jacuissent, iterum quorundam audacia & impro-
bitate ex ipsis sepulcris extrahuntur. In novis
quidem hæresibus extirpandis illum semper re-
nuit motem ecclesia, ut coacto concilio, reque
prius diligenter examinata, atque discussa, dein-
de concilii sententia, & auctoritate definita, de-
creta demum conficerentur, quibus hæretico-
rum dogmata profligata, & veritas ipsa catholica
confirmata permaneret. Sic Arii dogmata a con-
cilio Nicæno, Macedonii a Constantinopolitano,
Nestorii ab Ephesino, Eutyhii a Calchedonensi,
Donatistarum, Manichæorum, & aliorum hære-
ticorum monstra extincta fuisse videmus. Quod
cum ita sit, non intelligo, Fabrici, ex quibus con-
ciliorum actis collegeris dogmata a conciliis non
definita, sed eos, qui jam erant hæretici, eccle-
siæ hostes fuisse declaratos: nisi fortasse cum hæ-
reses omnes, ex depravata sanctorum scriptura-
rum intelligentia, & sinistra illarum interpretati-
one nascantur, & concilia Spiritus sancti lumine
illustrata illas optime interpretentur: unde fiat,
ut quoniam ipsius scripturæ sacræ testimonio,
quasi divino iudicio, ut hæretici convicti & dam-
nati erant, concilii sententia, atque decretis de-
clarari dicantur. Quod si sic accipitur, non vi-
deo,

Montani
calumnia

Concilii
cogendi
causæ.

deo, quo jure a te possit reprehendi. At vero damnatus, atque sepulchris hæresibus, cum rursus excitantur, longe diversa ratione occurrere ecclesia consuevit. Neque enim novas condit leges, nec confictio, a decreta: sed ad antiqua confugit, renascentes hæreses ad illa exigit: nec denuo illorum auctores damnat, sed ecclesiæ jam judicio damnatos esse demonstrat: quia indignum conciliorum majestate esse existimat, ut quæ ab illis sancte atque sapienter decreta sunt, iteum disputationi subjiciantur. Sic Gelasius Acatium, qui se non coacto concilio, indicta causa, damnari clamabat, jure damnatum ostendebat, quod non novas, sed damnatas jam hæreses sequeretur. Sic Marcianus imperator, qui concilio interfuit Calchedonenfi, non sine summa injuria concilii fieri dicebat, si quæ ab illo semel decreta fuissent, iterum in quæstionem vocarentur. Sic Felix non nova decreta, in illos dicit esse statuenda, qui veteres errores sequuntur.

Quæ cum ita sint, Fabrici, cum hæreses omnes, quas e sæculis sepulchris pestis illa ecclesiæ Christianæ Lutherus extraxit, emerferint ex veteri hæreticorum sententia: cum nulla deinceps a vobis hæresis inventa, aut excogitata sit, quæ non jam multis antea sæculis ecclesiæ sit judicio, decretisque damnata, cum non jam in Germaniâ Lutherus, sed Pelagii, Manichæi, Douari, Nestorii, Eunomii, Acrii, Simones, Valdenses, Sabellii, Menandri, Basilides, Arii, Vigilantii, Ioviniani, cæteræque extinctæ, sed nunc ab inferis in lucem extractæ suræ versentur: quid mirum, si qui damnati jam sunt, ecclesiæ nunc & religionis hostes declarentur. Quæ vobis sit injuria, si quæ decreta & statuta jam sunt, non iterum definiantur? Cur vobiscum injuste atque crudeliter agi clamabitis, si eos, quorum magistros justissimo affectu supplicio legitimus, discipulos & sectatores eodem etiam plecti debere judicemus? Sed o summam animorum vestrorum perversitatem, o incredibilem ecclesiæ Christi clementiam, quæ licet per vos suos veteres hostes excitatos & armatos contra se videat, & antiqua illa obducta jam & obligata vulnera summa vestra crudelitate, & maximo suo dolore a vobis refricari sentiat, in tanta tamen acerbitate animi, summam retinens clementiam, non vult vobiscum agere se vere, non iis legibus uti, quæ justissimam in vos animadversionem decernunt: sed suarum injuriarum oblita, vestri interitus dolere commota, vos, quorum salutem dies, noctesque suspirat, ad se inaudita nunc vocat clementia & mansuetudine. Cupit iis de rebus vobiscum agere, atque conferre, & in illam antiquam atenam majorum vestrorum sanguine tinctam iterum descendere, ut vobis satisfaciat & gratificetur. Itaque vos, tamquam piissima mater, ut ad concilium veniatis, obsecrat & hortatur: vos vero, veluti aspides surdæ, iis clementissimis ejus vocibus aures obturatis. Cavete, ne qui mansuetissimæ nunc sponsæ misericordiam contemnit, sponsi postea, justissimi judicis, severitatem experiamini.

Iam vero non video, cur moleste ferre debeatis, vos a nostris hæreticos appellari: nam illud mihi, Fabrici, obsecro, respondeas, quinam erunt hæretici, si vos catholici? Quinam Antichristi, si vos Christiani? Qui ecclesiæ hostes, si vos filii? Ipsam verbi vim & vocationem considera: mores veterum hæreticorum contemplant: fontes ipsos. unde vos errores hausistis, intenebre: confer antiquorum temporum seditiones, tumul-

tus, cædes, strages in ecclesia editas ab hæreticis cum iis, quæ nunc in Christiana republica culpa vestra versantur: & reperies, antiquas hæreses umbras quidem fuisse, quarum nunc vivas, & expressas imagines videamus. Quod cum ita sit, tu hanc tam justam, tam debitam hæreticorum compellationem, injuriam interpretaberis? Tu illos præterea, qui vos omni supplicio dignos esse censent, crudeles appellabis? Tu illorum æquissimam sententiam, tamquam injustam, & iniquam, reprehendes, qui putant hæreticos vita, bonisque privandos? Nam si, quemadmodum ille dixit triplici de causa justissime homines occiduntur, ne nobis superstitibus sint contumeliosi, ut alii etiam suppliciorum metu detererantur, tum vero qua illis mori multo est melius, qui viventes, nec a Socrate, Pythagora & Musis ipsis cortigi possissent: cum hæretici non modo contumeliosus, sed cædes, non solum corporum, sed animorum interitum miserabilem intulerunt: cum tam cæca pertinacia, & insano furore ferantur, & in pejus semper proficiant, errantes, & quam plurimos alios, ut dixit Paulus, in errorem pertrahentes: 2. Tim. 2.7 cum experimento constiterit, aliquorum supplicio multorum audaciam & improbitatem compressam fuisse, non erit æquum in hujusmodi homines animadverti? Si prophetam, qui populum a vero Dei cultu, somnis quibusdam, atque præstigis ad colendum gentium deos traducebat, interfici: si non obtemperantem summo sacerdoti, de medio tolli: si blasphemum eductum extra castra lapidibus obrui Deus quondam jure optimo præcipiebat: si pecunie publicæ falsarii omnium sententia juste trucidantur: si violatores justitiæ, jure etiam occiduntur: cur non pseudoprophetas, & pseudoprophetas, qui torrida, quot hæreses fabricarunt, in Deum & in sanctos contumeliosi: qui summum pontificem Romanum Christi vicarium, non modo non reverentur, sed improbissimis maledictis infestantur: qui divinas scripturas cotruperunt: qui religionem præter se defendunt, non sine crudelitatis nota interfici posse dicemus?

Quod si hoc supplicii genus, quo nunc utitur ecclesia, tibi crudele esse videret, damna simul hoc crimine crudelitatis sanctissimos illos patres, qui ecclesiæ saluti hæreticorum internecone consulendum duxerunt: damna acerrimum illum ecclesiæ propugnatores, hæreticorum fulmen, Hieronymum, qui putridas carnes censuit esse rescandas: neque aliunde tantum illud incendium Arii temporibus excitatum in ecclesia fuisse dicit, quam quod parva illa scintilla prius, quam illas flammæ, quæ totum postea orbem populatæ sunt, excitaasset, opportune compressa, & extincta non fuerit: damna illud ecclesiæ clarissimum lumen, Augustinum, qui cum primo ab illorum extremo supplicio abstinendum judicasset, deinde cum aperitissima commoda eorum nec in ecclesiam redundare conspiceret: Nullus, inquit, nostram vult hæreticum perire, sed aliter non meruit domus David pacem, nisi extincto Abalon: sic ecclesia si aliquorum perditione cæteros colligit, dolorem materni sanat cordis, tantorum liberatione populorum: damna Gregorium illum magnum, qui impium quendam magnum a Romanis combustum fuisse, tamquam optime factum, commendavit: damna etiam Dioscori illam Alexandrini gloriosam vocem, in concilio editam Calchedonenfi, omnium judicio commendatam: qua hæreticos, non pœna modo aliqua

Infla hære-
ticorum
supplicia.

Deut. 19.

Deut. 17.

Levit. 24.

2 Reg. 19.

Marth. 18.
Tit. 3.

Act. 13.

Quæ poena
adversus
hæreticos
antiquitus
deceit.

aliqua, sed flammis dignos esse clamavit. Scio A
Christum optimum maximum hujusmodi viola-
tores euangelicæ puritatis, istos perturbatores in
numero publicanorum & gètilium habendos esse
dixisse. Scio Paulum post primam & secundam
admonitionem hæreticum declinandum: & etiam
Elymam Magum, qui Sergium Paulum procon-
sulem avocabat a fide Christi, cacitate ab aposto-
lo fuisse percussum. Scio Ioannem apostolorum,
ne vel salutem hæretico diceremus, præcepisse:
idque factò confirmasse, cum ne Cherinthum
hæreticum conveniret, e balneis recessisse, memo-
riæ proditum sit, dicentem se extimescere, ne
balneæ ipsæ, in quibus Cherinthus lavaretur, cor-
ruerent, & ingressos opprimerent. Censuit vir
sanctissimus hæretici illius sceleratissimi impuri-
ssimam præsentiam, qua balneæ inficiebantur,
quam vindex scelerum ira Dei perpetuo comita-
batur, ab illis esse declinandam, atque fugien-
dam, ne forte eadem cum illo ruina involverentur.
Scio Polycarpum beatissimum illum & con-
stantissimum martyrem, Ioannis euangelistæ dis-
cipulum, obviam aliquando factum Marcioni,
cum ab eo rogaretur, ut agnosceret dogmata
Marcionistarum, dixisse: Agnosco ego satanæ
primogenitum. Tanta enim tunc, ut inquit Eu-
sebius, apostoli, eorumque discipuli in religione
tuenda, utebantur cautela, ut ne verbi quidem
communione cum aliquo eorum, qui a veritate
declinaverant, catholicos habere paterentur. Scio
in ipsis incunabulis nascentis ecclesiæ, hoc primum
in hæreticos decretum fuisse supplicium, idque
tunc gravissimū fuisse iudicatum, & merito. Quod
enim poterat tunc esse acerbius, quam quo tem-
pore tanto animorum ardore, tanta caritate tan-
to studio, ad infantem ecclesiam, undique popu-
lus confluebat, quo tempore, tanto cum gaudio
in ecclesiæ sinu Christiani homines quiescebant,
tanto cum dolore evellebantur, aliquem sic ex-
cludi ab illo dulcissimo consortio, ut ab amicis, a
parentibus, a fratribus indignus congressu, con-
fabulatione & consuetudine iudicaretur? Sed
quia nondum hæreticorum insania eo prorupe-
rat, ut contra matrem ecclesiam gladios eriperet,
& principum arma concitaret: quia nondum
etiam gladii imperatorum serviebant euangelio, D
ut dixit Augustinus, ecclesia illa solum animad-
versione utebatur: at vero, cum se hæreticis erexit,
potentium hominum animos sibi conciliare, ec-
clesiæque pacem & tranquillitatem turbare cœpit,
Christiani principes in eam severius animad-
vertendum esse iudicarunt, quod alia via pax
constare non posset. Hinc Constantinus Ari-
anos, Innocentius primus Cataphrygas, Gelasius
& Anastasius Manichæos exilio damnarunt: hinc
Richardus Hispanorum rex eosdem etiam Ari-
anos honore militari, & omni in republica mune-
re liberi hominis spoliavit: hinc Theodosius &
Marcianus imperatores varia suppliciorum gene-
ra adversus hæreticos decreverunt: & tandem
totius jam Christiani orbis consensu, & sancta
consuetudine iustissimo plectuntur mortis sup-
plicio. Quod enim mortis genus in tot vestris
sceleribus vindicandis, tam acerbum excogitari
potest, quod merito crudele possit appellari? Ne-
que enim ecclesia pia mater, sed crudelis nover-
ca dici posset, si has pestes vivere, & inter filio-
rum latera cum tanto illorum periculo versari pa-
teretur. Sed vos Epicureorum more, qui eam,
quam vehementer reformidabant, divinam pro-
videntiam, nullam esse dicebant, ut liberius ipsi

illo turpissimo voluptatum cœno volutarentur,
istud hæreticorum extremum supplicium, quod
tantopere exhorrescitis, in sacris literis minime
reperiri clamatis: illosque crudeles dicitis, qui
vos tam severa animadversione castigandos arbi-
trantur. Sed ecclesia sancta sponsi dulcissimi
Christi vestigia secuta, qui eos, qui in Spiritum
sanctum & apertam veritatem erant contumelio-
si, in hoc seculo a Romanis opprimendos, & in
futuro etiam æternis pœnis afflicendos esse præ-
dixit, hæreticos præsentibus nunc, & deinde
sempiternis flammis dignos iudicavit.

Iam vero quod concilia præposere ab execu-
tione initium sumpsisse, & quod pendente con-
cilio in theologos Germanos favitum esse cri-
minaris: nonne oportuit, Fabrici, quando illud
factum fuerit, ostendere? Et quoniam illi essent
theologi, in quos sit animadvertitum, a quibus,
quo loco, & quo tempore, & quam ob causam
id factum esset, indicare? Cur tam aperte men-
turis? Nisi tu fortasse illos intelligis, qui fidem
datam Carolo V. Imperatori maximo servare no-
luerunt, in quos utinam ille, ut illorum exigebat
perfidia, severius animadvertisset. Sed elemen-
tissimus imperator maluit misericors, quam ni-
mium severus videri: & in summa illa potentia &
iusta indignatione summam bonitatem suam &
mansuetudinem conservavit, arbitratus eos, ut
par erat, clementia potius, quam severitate fa-
cilis flecti, & ad ecclesiam adduci posse.

Sed venio iam ad illam tuam atrocissimam que-
rimoniam, quam a maioribus vestris ad vos hære-
ditario iure diciis promanasse: Quod cum ecclesia
Romana doctrina morumque vitis turpiter de-
formata sit: nunquam tamen illa reformationis
species a nostris imperari potuit: sed eos, qui ro-
gationem hanc ad patres deferre ausi sunt, indi-
gnissime acceptos & contumeliose repulso mul-
tis constare documentis affirmas. Quæ tamen
cum non proferas, neque probes, eodem, quo
hactenus, mendacii crimine arguaris, necesse est.
Neque est quod miretis, aut moleste feras, si hoc
eodem a nobis telo sæpius vulnereris, qui vix
unam, aut alteram lineam sine apertissimo men-
dacio percurras. Sed ne hanc unam rem, in qua
vos omnem spem victoriæ collocastis, & quam
nunc unam vestris erroribus, veluti clypeum,
obtentitis, silentio præterire videar: ostendam,
Fabrici, nullo vos argumento oppugnari vehe-
mentius, quam eo, quod firmissimum causæ ve-
stræ propugnaculum existimatis: ut in quo potis-
simum nostros sceleris argui, & insimulari credi-
tis, in eo præcipue summam vestram improbita-
tem deprehendi, atque convinci videatis. Signi-
ficas enim, quod multi vestrarum partium aper-
tissime confitentur, vos eam maxime ob causam,
ab ecclesia Romana desecivisse, quod ea turpissi-
mis abusus corrupta, atque depravata sit. Prin-
cipio quidem non novum, neque inauditum, ne-
que illorum solummodo temporum crimen est,
E Fabrici, abusus, improbos mores & corrupen-
dæ optimæ disciplinæ studium, in ecclesia Chri-
sti versari, quemadmodum novum non est, hæ-
retes etiam in eareperit: infantem adhuc eccle-
siam, & in ipsis cunis vagientem, ut probe, nos-
ti, Simones, Nicolai, Cherinthi, Hymenæi, &
Phileti jugulare conabantur: nondum ab ore
apostolorum illa Christianæ philosophiæ puritas
& sinceritas exciderat, cum non deerant Ananias,
Saphire, Galatas, Corinthii, Ephesii, & alii in-
numerabiles, qui eam cupiditate, atque avaritia
abusibus,

Causæ red-
dit Montan-
nus quare
hæretici ab
ecclesia dis-
cesserint.

abusibus, & pravis artibus corrumpent, & contaminarent. Nunquam defuerunt in ecclesia scelerati & improbi homines, qui divina & humana jura violarent: nunquam defuerunt facilegi, qui rebus sacris ad turpem quæstum abuterentur: nunquam defuerunt violatores divinarum legum, factorum profanatores, incorruptæ, castæque illius disciplinæ nefarii corruptores. Testantur id Pauli epistolæ, & apostolorum canones, antiquissimorum conciliorum decreta, vetustissimorum patrum acerbæ reprehensiones, quibus & vitia acriter increpabant, & abusibus obviam ire conabantur. Ea etenim est naturæ nostræ imbecillitas, & cæcitas humanæ mentis, quæ facile & tuat præceps in vitia, & in errores prolabatur. Neque enim evangelicis præceptis, neque ecclesiastica disciplina, neque magisterio Spiritus sancti indigeremus, si neque abuti celestis doctrinæ, neque ullo nos scelere commaculare possemus. Quod si scandala, quæ sunt maxima animorum vulnera, Christus, vitæ magister, in ecclesia sua necessario futura esse prædixit: si hæresim, qua nullum est crimen detestabilius, veluti quandam fatalem pestem, Paulus apostolus futuram prædicavit, quæ ecclesiam infestaret, quæ cujusque fidem, & constantiam tentaret & experiretur: quid mirum si alia scelera & abusus exoriantur? patitur hæc bonitas divina, ut ignoscendo, suam nobis clementiam (summam, & misericordiam ostendat. Sed dices, nullo unquam tempore tot, atque tanti abusus: nunquam depravata sic verus disciplina: nunquam sic omnes ecclesiæ ordines corrupti & dehonestati fuerunt.

Nolo tecum hac de re pugnare, Fabrici: nolo præterita tempora cum nostris conferre: nunc recensere veteres ecclesiæ plagas: nolo secula illa commemorare, in quibus vix ullus reperiebatur angulus rotius Christiani orbis, in quo non modo morum integritas, sed neque doctrinæ puritas conspiceretur. Lateant hæc antiqua vulnera, jam longo temporis obducta decurru, quæ sine ecclesiæ acerbissimo dolore refricari non possunt: quamvis ea, quæ nunc a vobis illata sunt, longe sint acerbiora: sed solum ut intelligamus, quantum sit vestrum scelus, donec hoc tibi, Fabrici, nunquam sic fuerint corrupti motes, nunquam tot abusus: nunquam sic fuerint avaritia, facilitas, rapinæque dominatæ: nunquam sic dehonestata, deformataque res publica Christiana; quid ergo? ecclesiam deferendam & assigendam putabitis, quod in ea homines improbi & scelerati reperiantur? fidem, religionem, Christum denique ipsum damnabitis, quod ejus sanctissimis præceptis perdit quidam homines abutantur? Quod ejus celestem doctrinam, quemadmodum dicebat Theodorus quidam Atheniensis, a se manu dextra mortalibus traditam ipsi accipiant sinistra? Cujus, obsecro, tam inaudite improbitatis est, hoc uno nomine ecclesiam deseruisse, fidem prodidisse, novis hæresim nostris pacem & tranquillitatem ejus turbasse, omnia erroribus infectis, crudelitate, cædibus, incendiis omnia functasse: quod effrenata quorundam hominum cupiditate aliqui sunt abusus in Christi ecclesiam inventi? Cujus tam furiosæ dementiæ pessundare ecclesiam penitus voluisse, quod quidam leges divinas in privatos usus, quæsumque converterint? Nunquid optime ecclesiæ saluti consultum fore putastis, si vos illi acerbiora vulnera infligeretis? Nunquid abusus hæresibus, tamquam medicaminibus, sanari posse existimatis? Nunquid mor-

abis, interitu mederi voluistis? Quid mali meruit ipsa religio Christiana, quod in vos scelus admisit ecclesia, ut propter quorundam hominum peccata, tot a vobis illatas calamitates, & acerbissimas plagas, veluti alicujus magni flagitii rea, tamquam supplicia quædam, sustinere cogatur?

Hæc omnia vos scelera admisistis, qui propter quosdam abusus ecclesiæ ab illa descivisse confitemini. Inferre igitur hujus rei mentionem nulla ratione, Fabrici, debuisses, ne majora vestra vulnera detegeres: etenim quo nos telo gravissime vulnerati putabas, eo tuæ causæ lethalem & mortiferam plagam intulisti. Antiquas hæreses excitastis: novas quasdam estis commenti: pacem ecclesiæ turbastis: populos, atque provincias ab ecclesiæ complexibus abduxistis: inaudite crudelitatis exempla in nostros edidistis: ea admisistis scelera, quæ seque cogitatione comprehendendi, neque cuiusquam oratione explicari possunt: sed nullum majus excogitari potest, nullum vestri impudentius, quam quod hoc argumento fingi scelera tuamini, & hac ratione justum bellum ecclesiæ vos indicere & inferre posse arbitramini. Utinam eam de vobis spem ecclesia concipere posset, Fabrici, ut quemadmodum propter quasdam ejus maculas illam vos deseruisse caufamini, nunc illis expurgatis ad ejus gremium rediretis, cum & Pius IV. pontifex maximus tanto studio istud reformationis negotium fuerit aggressus: cum lustrata Romana curia, quæ Christianorum animos poterant offendere, removerit: & cum hoc etiam sacrum concilium in eam unam curam & cogitationem incumbat: fieri fortasse potuisset, ut vos sanos & ecclesiæ restitutos videremus. Sed eo jam progressi estis, ut etiam si nihil esset in ecclesia corruptum, nihil depravatam, de reditu tamen vestro non esset sperandum: illud est enim hæresis ingenium, quæ natura insolens, atque superba est, ut facilius flammæ & crucem sustineat, quam ut ab errore suo divelli patiat. Vincere cupit: comburi potest, convinci non potest: pertinacia obstat, se victam agnoscere erubescit. Itaque quos arrogantia abstraxit ab ecclesia, quo minus ad eam revertamini, vel unicus hic nefarius jam pudor prohibebit. Illius etenim magistri vestigia sequimini, qui cum se apertissime convictum viderit, ne a suo veteri instituto depelli turpiter videretur, maluit superbus & pertinax a Deo & hominibus ecclesiæ hostis judicari, quam ab hæresibus modeste discedere: sed tamen vi ipsa veritatis coactus, cum a magnis & excellenti ingenio viris oppressus teneretur, latentem animi morbum tandem indicavit, & in illam vocem, indicem incredibilem pertinaciæ, superbiæque prorupit: res hæc propter Deum cæpta, nec propter Deum finienda est.

Vereor sane, ne ista potius hereditaria pertinacia, quam abusus ecclesiæ redeundi vobis adiutum intercludat. Sed quid illud ad causam, Fabrici, pertinebat, quod vitam clericorum, tot diris vitis esse contaminatam, ut honeste nominati non possint? Vetus est ista querela, & non istorum solummodo temporum: quod quidem antiquorum patrum adversus corruptos sacerdotum mores scripta testantur. Queritur Augustinus, eos ab antiqua vitæ puritate, & propriarum rerum abdicatione degenerasse: dolent alii patres innumerabiles, quos recensere esset operis infiniti, sacerdotum ordinem corruptelarum illecebris depravatam esse. Itaque horum liberæ & acerbæ reprehensiones, quibus eos in officio continere con-

XXxxx bantur,

Matth. 18.

1. Cor. 11.

bantur, declarant, non defuisse unquam in eorum vita, quod merito possit reprehendi. Et eo acerbius sancti illi patres eorum improbos mores accusabant, quod in populi summam peccandi licentiam redundarent: qui cum curiosis oculis sacerdotum vitam observet, quod illos facere videt, sibi licere arbitrat. Etenim illorum vitia maxime conspicua, & perniciosissima sunt, quorum vita, tamquam virtutis exemplum, ceteris est ad imitandum exposita. Sæpe namque quod in aliis leve videtur, in sacerdotibus scelus inexcipiabile judicatur. Hinc effectum est, ut qui eorum mali sint, inaptissimi, & ceteris nequiores habeantur, & ut antiqui illi patres tam acriter in eos inveherentur. Neque defunt nunc, Fabrici, apud nos, qui doleant dissolutiorem esse vitam clericorum, qui reprehendant, qui hæc iugeant, qui corrigi & emendari cupiant, qui medicam studeant adhibere: neque mediocri cura ab hoc sacro concilio corrigendis sacerdotum moribus impenditur. Sed non oportuit te tam stultum esse, qui existimares, illos homines esse defuisse, qui clerici effecti sunt, ita ut nulla prorsus in te peccare possint. Nunquid eos cum sacerdotio omnem naturæ imbecillitatem exuisse putas? Sed intelligo quid velis: cælibatum ferre non potes. Sed nihil mirum, qui hanc ab illo hauseris sententiam, qui se non magis a libidine, quam a ceteris naturæ excrementis cohibere posse profiteretur. Sed sint hæc in vestris foribus.

Alia Montani calumnia.

Omitto reliquas contumelias, quæ in sacerdotum ordinem, & ecclesiam Romanam improbiissime coniecisti: cur in concilii promulgatione continuationis & non integritatis actionis mentionem factam esse dixisti? Longe tu quidem aliud sentires, si, cum primum Tridentum ventum fuit, quorundam patrum justam indignationem vidisses: qui cum graviter & iniquo animo ferrent, non aperte continuationis factam fuisse mentionem, obnixè postulabant & instabant, ut ejus fieret aperta commemoratio prius, quam reliqua, quæ erant pertractanda, aggrederentur: ut quemadmodum re futura erat, sic etiam verbis continuatio exprimeretur. Qua ergo ratione illi tam moleste tulissent, continuationis factam mentionem non esse, si vera sunt, quæ a te nobis obijciuntur? Tu vero vel eo solum nomine continuationis verbum reprehendis, quod eo significetur, ea, quæ jam definita sunt, pro rata judicatis, atque conclusis habenda sic esse, ut de integro in questionem vocari neque possint, neque debeant.

Atqui pleraque eorum ejus generis esse dicis, quibus Christiana fides fundamentis evertatur. Primo quidem iis verbis, Fabrici, prodis singularem tuam arrogantiam & impudentiam, qui ea, quæ a sanctissimo tot patrum concilio, post longam & exactam disputationem, ad ecclesiam salutem & incolunitatem decreta sunt & statuta, ea tu solus ad convellendam & labefactandam ecclesiam & excogitata, & apposita fuisse, audeas dicere. Atque ut illud, quod jam a me paulo ante dictum est, omittam, non posse videlicet, quæ semel sunt iudicio synodi decreta, sine illius gravissima injuria in questionem iterum vocari: quis tandem, obsecro, Fabrici, futurus finis esset controversiæ, si hic aditus vestris calumniis pareret? Quid esset firmum in ecclesia, si quæ sunt a sanctis conciliis definita, novis quotidie disputationibus subjiciantur? Quæ sunt illa concilii

Tridentini decreta, quibus Christiana fides e fundamentis evertitur? Cur non illa nobis indicasti? Cur non unum, aut alterum protulisti? In re tam gravi, tibi de tanto concilio, tam sceleratum, tam arrogans & impudens iudicium ferenti, nulla adducta ratione credendum esse putabas? Sed si vere nunc hac improbiissima licentia, Fabrici: debacchare in hoc sacrum concilium: ejus statuta sanctissima irride, sublatina, exagita, ut lubet: spero equidem futurum, idque mihi de divina misericordia polliceor, ut iis decretis, quæ a vobis nunc irridentur, hæresim vestram jugularam & extinctam, vos victos atque prostratos, ecclesiam salvam & incoluntissimam conspiciatur. Quod si hæc tempora miserima & turbulentissima hanc nobis violatam abstulerint, posteris non auferent. Dissertum hæc spes potest, auferri non potest. Nunquam suis promissis, neque ecclesie precibus deest clementia summi Dei: eundemque exitum hoc concilium: regum & imperatorum gratiam in primis sibi conciliabant: bella acerbissima ecclesie, illorum armis, atque potentia adjuti, inferebant: nihil magis efficere studebant, quam, ut si fieri posset, decreta Nicæni concilii deleterent: & ad id efficiendum conciliabula ab illis Ephesi, Arimini, Mediolani cogebantur: sed cum illa essent oracula Spiritus divini, qui non patitur suas leges ulla improbitate convelli, tanta vis illorum fuit, ut ipsa omni patrocinio destituta omnium ferme regum præsidio armatam hæresim superaverint & evertent. Vides nunc in ecclesia, Fabrici, hos tumultus a vobis excitatos: vides multorum principum potentiam, contra ecclesiam furore vestro concitatam: vides eorum gladios catholicorum sanguine stillantes: vides hujus sacri concilii decreta a vestris ministris convelli, despici, & irrideri: non dubites quin illis & vestrarum hæresim pernicies, & ecclesie salus, & Christi gloria contineatur.

Iam vero ubi in sanctissimum pontificem, in sacrum concilium virus illud conviciorum evomisti, ad reprehendam formam illam, qua se patres usuros pollicentur in dijudicandis, definiendisque controversiis, gradum facis. Quod ut intelligamus, quo jure, aut ut rectius dicam, qua potius injuria facias, libet eam subijcere, que sic habet: Causæ controverse secundum sacram scripturam, & apostolorum traditiones, probata concilia, & catholice ecclesie consensum & sanctorum patrum auctoritates, in prædicto concilio Tridentino tractentur. Quinque igitur iudices honorarios componendis controversiis hoc sacrum concilium præesse decernit: primo loco scripturam supremum iudicem statuit: apostolicas deinde traditiones: tertio probata concilia: quarto ecclesie consensum: postremo vero patrum non dissentientis sententias: quis istorum iudicum a te merito repudiari potest? Quis eorum est suspectus? Quis corruptus? Nam cum multa sint, ut statim ostendemus, ecclesie administrationi necessaria, quæ divinis literis non sunt aperte comprehensa, nonne erit opus ad aliquem ex quatuor reliquis iudicibus confugere? Sed quoniam tu, Fabrici, multa hic involvis, quæ cum falsa sunt, & ineptissima, & a nostris jam profligata:

gata: quæ tu nunc, veluti otacula quædam, etiam si unde dicerentur, firma satis esse credidisti: quæ si ego explicare nunc, & tellere voluissim, præter institutum agerem, & nullum esset hic liber finem habiturus, præsertim cum illa sic jam fuerint nostrorum libris convicta, atque testata, ut vel ipsi vestrarum partium duces, & antesignani herbam, ut aiunt, nostris porrigerent, & vincas manus præbere coacti sunt: non est, quod ego nunc tecum in hoc pulvere defudem amplius, in quo tuos duces victos, & sub jugum jam missos fuisse conspiciam. Illa tantum ego breviter complectar, quæ ad te ex hoc jam stadio depellendum pertinere videbuntur.

Principio quereris, vos ab scripturis ad traditiones, a certo videlicet ad incertum traduci: non video, quæ id fronte dicere sis ausus, cum scripturam a sacro concilio in primo loco, tamquam supremum iudicem videas esse collocatam, ut significaret, illa omnia, quæ in divinis literis aperte continentur, quæ nullas calumnias, nullam hæreticorum tergiversationem patiuntur, summa, ut par est, veneratione esse complectenda: ita ut scriptura sacra sententiam ferente, indicendum esset reliquis iudicibus silentium. Quod si tu omnia, quæ in quæstionem venire possunt, oraculis divinis expressa fuisse probasses, si ostendisses omnibus rebus, salutari necessariis aperta in sacris literis testimonia, reperiri, quæ trahi in varios sensus, atque detorqueri non possent, quod a vobis passim fieri videmus: si monstrasses, nos auctoritate divini verbi neglecta, ad solas traditiones confugere, merito vos a certo ad id, quod non ita certum est, rejici diceretis: nunc vero cum sacrum concilium scripturam in primo loco posuerit: nonne illam in primis censuit consulendam? Quod si ejus rei, de qua quæreretur, aut nullam, aut subobscutam illa mentionem inferret, quatuor reliquos iudices, tamquam illius, & divini voluntatis interpretes, consultissime adhibendos esse putavit. Quis ergo hoc sanctissimum concilium jure potest reprehendere, nisi qui tam cæcus & impudens fuerit, ut cædionis potius, lanii, furoris, cætarum, & aliorum id genus hominum privato sensui, quam omnium conciliorum, & ecclesiæ iudicio, quam vetustissimorum patrum sanctissimo choro credendum arbitretur? Atqui, inquis, scripturam sacram, ipsissimum videlicet Dei verbum, literis comprehensum, perfectè, abundeque in se continere salutis capita universa: ideoque certam & unicam illam, infallibilemque examinandum dogmatum regulam esse. Hoc ecclesia negat, Fabrici, tu asseris. Cur tibi potius, quam ecclesiæ fidem adhibendam existimas? Cur tuam, quam ecclesiæ auctoritatem majorem esse vis? Pythagoræ discipuli unius hominis auctoritatem omnibus philosophorum rationibus & argumentis anteponebāt: Cicero Platonis unius auctoritate, nulla adjecta ratione, frangebatur, & illi potius, quam omnibus scholis, gymnasiisque philosophorum credendum putabat: & tu sanctissimæ & sapientissimæ matris ecclesiæ majestate non commoveberis? Tu illi dicentis multa fuisse a Christo, & ejus apostolis, tradita, quæ non sunt evangelicis literis commissa, non credes? Mitote te, Fabrici, cum hæc diceret, quid hic tibi objici posset, non cogitasse. Nam ut interim patrum innumera testimonia prætermittam, cum quibus te hac in parte apertissime pugnatè convincerem: ut illud etiam omittam, quod si omnia salutis capita divi-

nis essent literis comprehensa, non amplius magisterio Spiritus sancti, quem Christus ecclesiæ doctorem promisit, indigeremus: quid, obsecro, Fabrici, magis est salutari necessarium, imo quod est nostræ religionis & salutis caput & fundamentum, quam credere hæc evangelia, hanc sacram scripturam, esse divinum illud Christi verbum, quod ab illius ore sanctissimo processit? Quis hoc docuit homines Christianos? Nunquid ipsa sola scriptura divina? Minime. Quid ergo? Si nunc Anabaptista quispiam tecum in arenam descenderet, (nisi tu etiam ex illorum esse grege, qui sibi potius, quam scripturæ sacræ credendum arbitrantur) si ille, inquam, a te postulareret, quis tibi persuaserit, ut Matthæi, Marci, Lucæ, atque Joannis evangelio fidem potius adhiberes, quam Thomæ, Philippi, Matthiæ, Bartholomæi, quid esses dicturus aliud, quam te sic ab ipsis exordis nascentis ecclesiæ & apostolis traditum accepisse? Quo alio argumento patres concilii Nicæni ad asserendum illud verbum *ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν*, quod in sacris literis minime reperiri Ariani clamabant, usi sunt? Quo item alio concilium illud magnum Calchedonense, ad probandas duas in Christo voluntates, ubi apertum scripturæ testimonium non supercebat? Quid, si peteret, cur fidem illis tribus symbolis, apostolico, Nicæno, & Athanasii adhiberes: ex quo Dei expresso verbo, descensum Christi ad inferos, duas in Christo natus in unica divina persona copulatas, sacræ triadis unitatem deprehenderes? Vnde perpetuam Mariæ Dei matris virginitatem, unde verbum illud *ἁγίου*, unde baptizatos ab hæreticis non esse iterum baptizandos? Quid si instaret & urgeret, ut illi expressum Dei verbum proferres, quo baptissimum infantibus necessarium & salutarem esse probares? Quid ageres? Quo te verteres? Non dubito, quin cum Lutero & Philippo Melancthone ad arcem traditionum confugeret, nisi malles cum Bucero scripturam misere vexare, atque totquere, aut cum Calvino necio quas nugas, & meras imposturas meditari.

Quod si vobis, cum apertum Dei verbum non potestis reperire, integrum est, aliqua scripturæ testimonia, quæ in multiplices sensus flecti possunt, adhibita aliqua interpretatione, vestræ causæ accommodare, & illud Dei verbum expressum dicere: cur id antiquis patribus, cur ecclesiæ, cur id œcumenicis conciliis, licere non vultis? Nihil est enim, quod ecclesia sancta docuerit salutari necessarium, quod non ex aliquo fonte sanctarum scripturarum deduxerit: sed malit, cum id obscurum delitesceret in scriptura, ad apertissimas apostolorum & antiquas ecclesiæ traditiones confugere, quam ad ea testimonia, quæ hæreticorum vetustata cavillari, & in alios sensus torquere potuissent. Itaque nos, Fabrici, divinam scripturam non vocamus in iudicium, neque illi traditionem, tamquàm adversariam, quemadmodum ipse criminari, objicimus, quæ cum scriptura de auctoritate contendat. Nos quidem sanctam scripturam quæ divina sapientia, qua lumen clarissimum tenebris nostris, qua spes omnis Christianorum, qua pravis affectibus antidotus, qua divina voluntas & nostra salus continetur, amplectimur, suscipimus, & veneramur: scholam Spiritus sancti, vitæ magistram, fontem nostræ felicitatis agnoscimus: sed illud credimus & consistemus, divinum illud verbum, quod est ipsa æterna sapientia, quod ex ore Christi, qui est splendor patris, processit, a quo voluit Deus sibi omnem pendere mortalem, quod

Traditio

"Naturas:

Omnia salutari necessaria ex aliquo fonte scripturarum deducuntur.

Scriptura primum locum obtinet.

in corda potius nostra, quam lapideas tabulas vo- A
luit incidi, non omne fuisse iis monumentis scri-
pturarum, quas nunc habemus, comprehensum.
Credimus apostolis, euangelis, ecclesie anti-
quis patribus Græcis, atque Latinis id assenti-
bus. Credimus Christum Dei filium nihil scri-
psisse, sed & viva voce & exemplo innocentissi-
mæ vitæ, divinæ sapientiæ arcana & bene viven-
di formam mortalibus tradidisse. Credimus ejus
legatis, quos in universum orbem misit, sicut il-
le missus erat a patre : quos audiendos, quibus
eam, quam sibi fidem adhibendam esse dixit;
qui multa nobis, quæ scripta non sunt, quasi per
manus posterorum tradiderunt : a quibus leges,
coactò concilio, latas ad conciliandam pacem,
quæ legi, quam sequantur potius videbantur : Sacramentorum formas immutatas :
Diaconos, quorum nulla fuisset a Christo facta
commemoratio, institutos fuisse videmus, eam-
que auctoritatem ecclesie sue sanctæ Christum
reliquisse. Credimus Ioanni discipulo charissimo
Christo, dicenti, multa Christum docuisse, quæ
consignata literis non fuerunt, sed tradita vivæ
vocis oraculo. Credimus Paulo apostolo, qui ver-
bum istud divinum, non literis solum, sed tradi-
tionibus definiuit. Dicimus illud verbum, quod
nobis divini scriptores literis expressum tradide-
runt, multis in locis arduum esse, atque difficile,
abditos plerumque in eo sensus & reconditos
delitefcere, ad quos aditus omnibus patere non
possit. Dicimus tantam fuisse illius verbi non scri-
pti, sed in mentibus apostolorum a magistro im-
pressi, vim & auctoritatem, ut verbum illud literis
comprehensum, ad illud, tamquam ad Lydium
lapidem, exigeretur; quod nobis princeps apo-
stolorum Petrus declaravit, qui quemadmodum
memorie proditum est, Marci euangelium, ad il-
lud verbum, quod audierat a Christo, & animo
suo alte infixum retinebat, exegerit. Dicimus ec-
clesiam sanctam diu sine scripto vixisse, & flo-
ruisse, & in dignoscendis scripturis, morem illum
& consuetudinem apostolorum fuisse secutam,
ut quemadmodum apostoli in examinandis scri-
ptis eorum, qui Christi doctrinam literis conse-
crabant, utebantur illo verbo non scripto, sic
ipsa apostolicas traditiones adibat & consulebat,
atque illis iudicibus vera euangelia ab spuris &
nothis separabat. Hanc rationem secutus Sera-
pion, si Eusebio creditur, euangelium illud, quod
divi Petri nomine circumferebatur, rejecit, quod
non esset apostolicis traditionibus consentaneum.
Dicimus tantò habitas in pretio fuisse
traditiones, ut Irenæus sine scripturis ecclesiam
consistere, sine traditionibus vero non posse ju-
dicaverit: & Sylvanus episcopus, ut refert Theo-
dorus, cum Constantium tyrannum ad fidei fan-
ioris defectionem hortantem, sibi mortem
etiam minitantem audiret : Potestatem quidem
habet, inquit, nos puniendi: nos autem patrum
statuta non ideo destruemus. Quibus verbis in-
dicavit, quanti faceret traditiones, quarum con-
servandarum gratia, vel mortem diceret esse con-
temnendam. Longum esset commemorare, quæ
ab Epiphano, Basilio, Dionysio, Ignatio, Polycar-
po, Clemente Alexandrino, & cæteris ecclesie
sanctæ luminibus in hanc sententiam de traditi-
onibus dicta sunt: quæ si animadvertisses, non esses
in eas tam impudenter debacchatus. Concilium
etiam Ephesinum contra Nestorium coactum,
quia corruperant ac depravarant scripturas hæ-
retici, ad traditiones, tamquam ad integros &

Traditio-
nes.

incorruptos iudices, confugisse, & reliqua ma-
gna & antiqua concilia hunc morem semper te-
nuisse legimus. Neque vero solum catholici iis
armis adversus ecclesie hæreticos pugnant, sed
hæretici etiam ipsi suos errores, illis potissimum
tuebantur. Testes sunt Eusebius Nicomediensis,
Artemon, Basilides, Carpocrates, Marcion, Va-
lentinus, qui hæreses suas, quas vel aliquo san-
ctarum scripturarum prætextu, sicuti vos nunc
facitis, confirmare potuissent, solis eas traditi-
onibus asserere conabantur, seita ab ipsis apo-
stolorum discipulis accepisse dicebant, quod illud
unicum, firmissimum ecclesie fundamentum esse
arbitrarentur. O nefaria hæreticorum calliditas,
atque versutia: illi scripturæ testimoniis destitu-
ti, traditionum se præfidum tuebantur: vos vero
apertissimis apostolorum traditionibus, docto-
rum antiquorum auctoritate, communi ecclesie
consensu, omnium jam præteritorum seculorum
iudicio damnati, nos ad unicum scripturæ
tribunal veteratorie provocatis: omnia extrema
adjumenta illius interpretationi necessaria remo-
vetis: proprium cuiusque sensum, & mediocrem
tantummodo diligentiam cum pio, & sincero
animo conjunctam adhibendam esse dicitis, &
eam, quam vestris turpissimis erroribus, vel re-
pugnantem atque reluctantem servare cogitis,
quam eam facitis, iudicem nunc unicum contro-
versarum esse vultis.

Illam facilem, apertam, expeditam, omnibus
etiam rudibus & agrestibus hominibus, patere
dicitis, nos vero, Fabricii, novimus & confite-
mur illam multis in locis arduam, atque difficilli-
mam esse: idque nobis ipsorum sanctorum apo-
stolorum testimonia: immensi labores patrum
doctissimorum in ejus interpretatione collocati:
rerum ipsarum celestium, atque divinarum, de
quibus disserit, magnitudo: abditissima myste-
ria, quæ in ea delitebant, stylus ipse, character, &
forma dicendi, & quod est apertius argumen-
tum, id quidem veterum hæreticorum, & vestra
nunc potissimum in ejus interpretatione infidia
testantur. Scimus Christum id apertissime signi-
ficasse, qui prophetas in ecclesia interpretes divi-
norum oraculorum reliquit. Novimus scriptu-
rum, non semper sui interpretem esse: quod ipsi
conceditis, cum sæpe incident loci, qui primo
aspectu secum pugnare, & se invicem jugulare
videantur. Scimus privatam cuiusque spiritum,
quamlibet innocentiam & caritate munitum vitæ,
illius inrelligentia assequendæ satis non esse,
cum multos ex antiquis doctoribus, cum Orige-
nem, Tertullianum, Cyprianum, Irenæum &
alios quamplurimos a recta illius interpretatione
aliquibus in locis deflexisse conspicimus. Scimus
Apollinæ, Sabellios, Novatianos, Manichæos
suas hæreses scripturæ testimoniis probare fuisse
conatos: quod utique nunquam accidisset, si ea
sic esset aperta, ut nulla legentibus dubitandi ra-
tio suboriri posset. Neque ullum aliud inter ca-
tholicos & hæreticos erat discrimen, quam quod
illi sincere, hi vero perperam & sine scripturas
divinas interpretarentur. Proferebant, inquit
Vincentius Lirinensis, apostoli divina legis
exempla, proferebant & hæretici: proferebant
apostoli psalmodum auctoritates, proferebant &
illi: proferebant apostoli sententias propheta-
rum, & illi nihilominus proferebant: sed cum
ea, quæ similiter protulerant, interpretari non si-
militer cæpissent, tunc simplices a subdolis, tunc
infucati a fucatis, tunc recti a perversis, tunc
postremo

Scripturæ
sacre diffi-
cultas.

postremo veri apostoli a falsis apostolis discernantur. Novimus Arianos, qui teste Basilio, scripturam apertissimam esse dicebant, & Demeritas, qui hanc etiam hæresim a Sadduceis hauserant, ecclesiæ jam iudicio, auctore Epiphonio, fuisse condemnatos. Experimur perniciosissimam, & turpissimam hæresim esse existimare, aditum cuius patere ad intelligentiam sanctarum scripturarum: cujus causa tot pugnas & seditiones exortas, & illum vertiginis spiritum, Germaniam & reliquas provincias jactasse videamus, cum aliter Zuingliani, Lutherani, Anabaptistæ, Sacramentarii, Adamitæ, & cætera hominum portenta, unum atque eundem scripturæ locum dilacerent, torqueant, & corrumpant potius, quam interpretentur. Quid hoc est, Fabrici? In omnibus vestris provinciis, in omnibus oppidis, in singulis domibus, inter vestra latera contentiones acerrimæ de legitimo sensu scripturarum versantur. Vides pugnantem Lutherum cum Sacramentariis, utroque cum Anabaptistis, & Adamitis: & dicere audes, illas esse apertissimas? Pugnat etiam aliquando de uno, aut altero scripturæ testimonio Hieronymus cum Augustino: & tu id apertum esse dices, in cujus interpretatione non modo hæreticorum, qui vim inferre literis divinis consueverunt, sed sanctissimorum hominum, qui sincere lumen euangelicæ veritatis investigabant, tanta fuerit dilapidatio? Nos vero credimus ecclesiam catholicam, columnam esse veritatis, a cujus latere Christus nunquam discedat: cuius comes individuis, cuius doctor, atque magister sit Spiritus sanctus: cuius lumen divinum in sacris potissimum conciliis eluceat: cuius præsentia cohærescantur, patrocinio foveantur, luce veritatis illustrentur, ut neque hæcenus erraverint, neque errare possint, neque, ut tu mentiris, se mutuis decretis, velut illatis vulneribus, confecerint. Quæ quia non profers, neque ego in illis refellendis elaborabo: satis est dicere, te fuisse mentium, ut pari, qua objecta sunt, facilitate refellantur.

Credimus ergo, Fabrici, concilia sacrosancta incorruptos esse iudices veritatis: veros, atque legitimos divinarum scripturarum interpretes, nuntios divinæ voluntatis, quæ Dei nobis mentem aperiant: quæ obscurioribus scripturæ locis lumen inferant: quæ exortas in ecclesiâ tempestates componant: quibus qui non obtulerant, merito Christi & ecclesiæ hostes iudicantur. Tu vero omnia divinis literis comprehensa: solo Dei verbo ecclesiam colligi, atque discerni: concilia non modo errare posse, sed jam sapius turpiter errasse: tumos pontifices nihil hæcenus boni fecisse arguis, & nihil boni deinceps facere posse improbilissime vaticinaris: antiquos patres ad foliam nos scripturam relegere mentiris. Et hæc quidem omnia, quæ gravissima sunt, quæ difficillima, quæ contumeliosa, cum nullis aliis argumentis, quam tua unius, calonis scilicet, auctoritate confirmes: quod aliud responsum, quam illud Amilii Scauri sperare poteris, aequid tibi potius, quam ecclesiæ catholicæ credendum putas?

Sed cum te ex illo jam loco depulsum esse videres, & intelligeres aperte non de scripturæ sacre auctoritate, quam omnes summam esse constituit, sed de illius legitima interpretatione controversiam esse, ut in hanc arenam nobiscum descendas æquos tibi dari iudices postulas: te facile ostensurum pollicens, vos multo sincerius scripturam interpretari, antiquaque interpretum

tandi leges fuisse secutos. Qui sunt, obsecro, ii æqui iudices, Fabrici, quos tibi dari postulas: quorum arbitrio lites & similitates dirimantur? Scriptura trahitur in varios sensus: concilia a vobis videntur: traditiones subsannantur: patrum interpretationes traducuntur, & illorum auctoritas contemnitur: qui ergo reliqui jam iudices reperiri possunt, quorum arbitrio causa committatur? Si locus aliquis scripturæ sit excutiendus, & post inspectos ipsos Græcos & Hebræos fontes, post discussam singulorum verborum energiam, post inducta alia ejusdem scripturæ sacre testimonia, quæ aliquid adjumenti illius interpretationi possent afferre, post collata exemplaria, post diligentissimam investigationem veræ atque germanæ interpretationis, adhuc quisque suam sententiam, ut sæpe videmus contigisse, pertinaciter & mordicus tueatur: quo iudice res componetur? Quo arbitrio pars altera vincetur? Nonnes vides, Fabrici, nullum futurum esse finem controversiæ illis iudiciis reiectis, quos sacrum concilium sanctissime excogitavit, & tu injustissime reprehendis? Qui enim alii iudices incorruptiores, & sapientiores, graviores excogitari possunt, iis, quos concilium constituit? Quod si illi tibi non placebant, cur eos, quos tibi optabas exhiberi, non nominasti? nosse vehementer cuperem, Montane, cui sis addictus, hæresis, in cujus tot magistrorum verba juraveris: nisi tu foras se (quæ est vestra audacia, atque licentia) non contentus erroribus ab aliis inventis, novum aliquid monstrum aluisti, novam aliquam sectam commentus es. Neque enim se jam quispian vestrum ministri nomine dignum arbitratur: nisi ipse etiam novi aliquid attulerit, quo & ipse celebris habeatur, & novum jugum miseris Germanis imponat, & afflictæ ecclesiæ Christianæ novum etiam vulnus infligat. O improbilissima licentia, Deo invisâ, hominibus perniciosa, & religioni exitialis. Merito Tertullianus præter pictoriam & poeticam, tertiam dixit hæreticam jam licentiam commemorari posse.

Sed illud, inquam, nosse cuperem, nunquid esses Anabaptista, Adamita, aut Sacramentarius, aut qua ex schola prodieris eorum, quas vix jam possumus numerare. Quamquam, quantum ego conjectura assequi possum, ex illo latronum asylo Geneva, ex equo illo Tirojano, unde tot ecclesiæ hostes prodierunt, processisti. Meo etenim iudicio Calvinista es: cuius magnopere mihi studiosus videaris: qui omnia, quæ in hanc sceleratam orationem contulisti, ex illius institutione furcis mutuatus. Si quispiam igitur Lutheranus de præsentia Christi in sacrosancto Eucharisticæ sacramento, si Anabaptista de infantum baptismo tecum decertaret, si scripturæ sanctæ a te testimonium apertum exigeret, quo baptismus infanibus necessarius probaretur, cum tu illud: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, protulisses, ille contra illud opposuisset: Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti & illud etiam: Qui crediderit & baptizatus fuerit, quid ageres? Quam interpretationem adhiberes, qua illum repugnantem, reluctatemque convinceret? Qua ratione nudis illum scripturæ verbis redargueres? Qui nullum alium iudicem, quam expressum Dei verbum esse pararis? Quid diceret, cum hic te tuo gladio jugulatum videret? Quid futurum erat, Fabrici, nisi ut cum neque tu illum,

XXXXX iij neque

Matth. 28:
Marc. 16:

Optimi
scripturam
interpretat.

neque ille te in suam posset sententiam pertrahere, longa concertatione defatigati, ira deinde incensis, mutuis demum affecti contumeliis discederetis? Quod si tota nobis colluctatio de scripturæ interpretatione furta est, ut tu aliquando vel invitus, victus tamen ipsa veritate fateri coactus es: quis sanctior illius interpres & huius controversiæ iudex esse poterit, quam illa jam inde a principio nascentis religionis ad hæc usque nostra tempora, ecclesiæ Catholicæ constantis & perpetua consensio, quam nulla potuit hæreticorum versutia & calliditas, sicut ipsam scripturam, corrumpere, aut depravare? Quis æquior iudex apostolica traditione, apostolicis scriptis, & veterum scriptorum monumentis consignata: Quam ecclesiæ Christi, tamquam certissimam regulam, agnovit, illæsam, atque inviolatam conservavit, & tamquam optimum intelligendis scripturis interpretem adhibuit? Quis iudex incorruptior testimonii sanctorum, & antiquorum patrum Græcorum & Latinorum, qui partim vicini temporibus apostolorum, sinceram illam, atque puram evangelicæ legis intelligentiam ex illorum purissimis fontibus hausserunt: partim summa vitæ innocentia, fide, sanctitate & pietate exornati, omnibus naturæ, & literarum ornamentis instructi, splendore divini spiritus illustrati, jugi & magno labore totas suas ætates in studio sanctarum literarum contriverunt, & in intimos illius sensus penetrarunt: qui cum sint ab odio & ira & humanis affectibus remotissimi, & suis nunc in libris nobis apertissime loquantur, integre, & incorrupte judicabunt? Quis denique incorruptior, quis oculatior? Quis sanctior, aut sapientior iudex excogitari potest, aut unquam fuit ab ecclesiâ Catholica difficillimis, periculosissimisque suis temporibus adhibitus, quam concilium œcumenicum, quod vel tuus etiam ipse Calvinus optimum scripturæ interpretem agnoscit, & illa quatuor prima se dicit cum magno Gregorio supplicem venerari? Hos igitur iudices cum rejicis Montane, & alios tibi dari postulas, qui nulli sunt, nec esse possunt: quid aliud indicas, quam te jam istam palæstram, proprio iudicio damnatum, extimescere, atque detrectare, quam te optare paulo ante simulabas? Quid enim potest esse dementius, quam iudices poscere, & nullos probare? Quis te tantus oppressit stupor, ut has insidias a nobis detectum non putares, & huiusmodi præstigiis & imposturis crederes te posse Germanis imponere, & curiosis nostrorum oculis pulverem ostendere, ne perditam jam vestram & causam & mentem intueantur, qui hæc temere & ineptissime jam effutatis, ne nihil dixisse, ne ipso silentio victi vidcamini?

Sed quoniam intelligebas, maximam semper fuisse conciliorum vim ad hæreses profligandas, & hoc, quod Tridenti sæpe jam coactum, & vestris insidiis intermissum, magnis tandem laboribus, maxima totius orbis Christiani consensione constat est, extremum vestræ miserimæ causæ vulnus futurum pertimescis, nervos omnes orationis ad illud evertendum contulisti: cujus ut auctoritatem infringeres, nullis argumentis, nullis rationibus, sed improbilissimis contumeliis usus es, ne ab illo calonis munere, quod initio tibi imposuisti, discederes. Concilium non modo errare posse, sed sæpius errasse, ejusque venerabile nomen in satanæ synagogam cadere posse, idque satis & calonis auctoritate, & male-

Montani
calumniam.

dicto probatum esse arbitraris. Exemplum ex euangelio Ioannis, quasi solum aliquid arripuisti (nam sæpe scripturam sacram furori vestro & maledictiæ servire cogitis) quod quidem antea Calvinus usurpaverat, sed tu illud ab ejus manibus arreptum, adhibita impudenti paraphrasi, in sacrum istud concilium contorsisti, ut ostenderes, te illo licet ceteris sis rebus inferior, maledicendi tamen studio, audacia, & improbitate esse longe superiorem. Quæ quidem ego locum impudentissimum libenter silentio prætermittam: quia non modo facile patior, sed nobis puto gloriosum, nobis a vobis hoc genere orationis superari, præsertim cum hæc vestra maledicta, quæ sunt indices apertissimi vestræ improbitatis, & testes mentium sceleratarum, hominibus sanæ mentis, aperte loquantur & testificentur vitam vestram impuram, atque doctrinam non posse a tam impudenti & illo sermone distidere: ut nemo jam sit tam cæcus, aut tam stupidus, qui non videat, iis hominibus credendum non esse, quos sic exagitat insania, sic furor agit transversos, ut nunquam sani, neque sobrii loqui videantur: in quorum libris nulla prorsus evangelicæ modestiæ species appareat. Itaque quod ceteri iniquo animo ferre solent, cum ecclesiâ Romanam, cum sacrosanctâ concilia tot onerata contumeliis ab iis hominibus intuentur: ego non ægre sustineam, tum quod præter injuriam pati, quam inferre, cum illum habeamus mansuetissimum præceptorem, qui injurias acerbissimas incredibili patientia pertulit, & discipulos suos tunc beatos dixit esse futuros, cum maledictis afficerentur: tum etiam quod in iis magnum nobis ad evertendas vestras hæreses præsidium intelligam esse collocatum. Futurum enim spero, ut cum Lutherum in primis, cujus pectus futiæ omnes videntur occupasse: cum reliquos etiam auctores, qui, illius vestigiis inhærentes, furorem etiam imitantur, posteri perlegerint: cum universa eorum scripta conviciis perdisa sic esse viderint, ut in illis non ullum vestigium, sed veteris comædiæ licentia conspicitur: ex quibus insanam illorum mentem deprehendent: cum altera ex parte, mansuetudinem illam & bonitatem Christi Iesu in mentem revocaverint, se iis hominibus credere, & Christianos simul esse non posse judicabunt: cum humilitatem Christi cum istorum superbia, cum illius mansuetudinem cum istorum furore, modestiam cum effrenata licentia, bonitatem summam cum summa improbitate contulerint, non hos quidem Christianos, sed antichristos, non Christi discipulos, sed hostes censebunt: non iis magistris se tradent institutos & excolendos, quos viderint tot animi moribus laborare: nisi quispiam fuerit tam infansus: qui medicis phreneticis laborantibus æternam suam felicitatem iudicet esse credendam. Sis ergo, per me, Montane, fictiosus: sis impudens, maledicus & conviciator: nostram causam agis, & tuam prodis: nolo tecum injuriis decertare, ne ejusdem criminis reus esse videar.

Sed venio jam ad extremam orationis tuæ partem, in qua nobis (ut tibi videtur) profligatis, ad ea præscribenda, quæ ad res vestras optime componendas & moderandas spectant, te accingis: quæ in re singularem stultitiam, sicuti hæc æneus impudentiam, prodidisti: sed mirum est: quam subita metamorphosi ex calone censoris evaseris:

œcumenicum concilium ducentorum quinquaginta episcoporum frequentia, summi pontificis auctoritate coactum, imperatoris, regum prope omnium, principum Christianorum, & reipublicarum legatis exornatum, hæreticum, sicuti tu nunc facis, appellarunt, & ab illo abstinentium judicaverunt? Cur hanc injuriam sanctissimis illis patribus intulisti? Cur cum tanta illorum contumelia quæris tuæ causæ præsidia? Non satis est, eos omni honore, veneratione & patrocinio spoliasse, nisi hæreticos etiam feceris, & illum gloriosum & immortale nomen, qui extra omnem invidiam aleam positi, sempiterna felicitate fruuntur, gravissimo hæretis vulnere cruciatastes? Non satis est ecclesiam, concilia, Romanos pontifices, præsentia & præterita sæcula vestra maledicentiæ patuisse, nisi in cælum ipsum, & in cives illos gloriosos cælestis Hierusalem sitis contumeliosi?

Iam vero vel eo solum nomine vobis in concilium veniendum non esse contendis, quod jus convocandi synodos ad pontifices neque divino, neque humano jure pertineat. Illud ab te in primis quæro, Fabrici, cum duæ sint reipublicæ partes, quibus illa regitur, & conservatur, justitia, atque religio, justitiæque ministri principes sint, religionis antistites: si cogendi, atque celebrandi eos conventus, qui ad justitiam optime administrandam pertinent, facultas penes principes est, idque ipsa dicitur ratio, atque natura: cur jus convocandi synodos, quæ religionis causa coguntur, ad pontifices non pertinebit? Cui istud jus imperatoribus defertis? Cur munera Christianæ reipublicæ perturbatis? Supremus ecclesiæ pastor, & religionis Christianæ, primus & summus antistes, pontifex Romanus est: concilia unicuique semper remedium extirpandarum hæresum, & instaurandæ religionis fuerunt: quis ergo est tam stupidus, qui non intelligat concilii convocacionem, quod est unicuique religionis perfugium, & anchora sacra, ad illum potissimum pertinere, cui tuendæ & conservandæ religionis cura commissa sit? Concilium Nicænum primum sanctissimum & antiquissimum hanc suis decretis auctoritatem Romano pontifici deferbat, & tu auferes? Testis est Athanasius epistola ad Felicem papam, & Galla Theodosii Augusti mater scribens filio, qui memoriæ prodiderunt concilium Nicænum decrevisse, sine Romano pontifice, neque cogi debere, neque celebrari synodum, ejusque legatos principem in ea locum obtinere. Testes sunt Osius, Vincentius, & Victor, qui illi concilio nomine Silvestri pontificis Romani præfuerunt, & primi illius decretis subscripserunt. Testis est Marcellus & Damasus. Testes etiam sunt Valentinianus & Marcianus Augusti, qui a Leone pontifice Romano: ut concilium cogeret, missis legatis, & precibus adhibitis impetrarunt. Cum ergo ii maximi Imperatores hoc a summo pontifice postulaverint, quod ad eum hoc jus cogendi concilium pertinere arbitratentur: cur tu hanc facultatem, quam a se relegarunt clarissimi & religiosissimi principes, & Romano pontifice sua sponte detulerunt, per vim ab illo auferes, & iis repugnantibus etiam, atque reluctantibus tribues? Antiquis illis temporibus in maximis hæreticorum insidiis, quibus Christiani homines premebantur, quod secunda Ephesina synodus declaravit, cum ecclesiæ antistites sine præsidio imperatorum, ut religioni subvenirent, tuto convenire non possent, pontifices maximi, ut secu-

aritati & libertati patrum consulerent indictioni concilii imperatoris nomen & auctoritatem addiderunt: ut cum imperatoris potentia septum, atque munitum concilium ecclesiæ hostes animadvertent, sibi ab aperta vi, atque violentia temperarent: ut hac ratione illorum, quos neque religio, neque pudor poterat cohibere, improbos conatus, imperatorum auctoritas, armaque reprimerent. Hinc vester error, qui scripta omnia depravatis, & in vestram causam per fas, aut nefas detorqueri soletis promanavit: quamquam non hunc ego errorem, sed improbitatem interpretor: neque estis tam cæci, qui hæc non videatis: sed, ut principibus assentemini, quorum patrocinio magnopere indigetis, hæc & alia iis similia excogitatis. Illud præterea magno vobis impedimento esse dicis, quo minus hoc iter veniendi ad concilium ingrediamini: quod videlicet præsentia vestra principes Christianos, qui etiam ad concilium evocantur, & venire recusant, injuria afficeretis, & pontificem Romanum, quantum in vobis est, contra illos armaretis: reliquos vero Christianos, qui sibi ab hoc congressu graves ob causas temperarunt, præjudicio vestro longe iniquissimo gravaretis: vobis præterea insensios, & pontifici magis in visis redderetis. Idque exemplo principum Germanorum confirmas, qui in conventu Neoburgensi, putida pontificis postulata, satis animose repulerunt, mirati se dicentes, quæ illis esset impudentia, qui illis quoque præscribere non vererentur, a quibus proculcatis religionis accusaretur ipse. Reliqua maledicta prætermitto, quæ ab illo conventu in summum pontificem jactata refertis: quæ quidem ego a te conficta, & illi salio tributa esse arbitror: ut tanti cætus auctoritate tuam impudentiam tegetes, ut maledicentiæ conventum principum comitem habere videretis. Neque enim est credibile ordinem principum, amplissimum & gravissimum, qui solet etiam suis hostibus capitalibus modeste (ut par est, & ut illum decet) respondere, eorumque legatos benigne, atque humiliter excipere, qui denique eos, quos intellino prosequitur odio, quorum sanguinem exorbere cupiat, moderatis verbis appellare consueverit, ram acerbo & iniquo animo in Romano pontificem, sanctissimum Christi vicarium, fuisse, ut cum tam apertis & insignibus injuriis, quas tu illi affingis, fuerit prosequutus. Magnam tu igitur injuriam illis principibus intulisti, quos tu similes facere conatus es: quorum dum gravitatem, atque constantiam studeas commendare, hoc illis responsum tribuens, indignum Germanica nobilitate, & pietate Christiana, infamiam dedecus sempiternum influxisti. Sed quid mirum, si qui summam laudem in maledicentiam collocavit, eam clarissimis Germanorum principibus tribuat? Quid mirum, si de conservanda principum gratia tam estis solliciti, sine quorum præsidio, non modo impudentes esse, ut estis, sed neque usura hujus lucis frui, nec communem hanc spiritum vobis ducere licuisset. Non itaque mitor, si eos, quorum armis indigetis, summos pontifices faciatis, & summa reverentia, atque obsequantia prosequamini. Sed illud dignum est summa admiratione, tantum fuisse tuum stuporem, ut tantis principibus illa tribueris maledicta, quæ sibi tribui latrones erubuisse.

no coerum
volebat di-
cere vel
amitam.

Illud vero jam extremum minime dicis esse præmittendum, quod quia omnium erat maximum & gravissimum impedimentum, quod vos remorari poterat, quo minus Tridentum veniretis, in extremam orationis partem reservasti, ut altius infixum Germanorum mentibus permaneret, quod, quoties in memoriâ revocarent, vos merito ab hac prosecutione abstinuisse censerent: quo quidem uno & Christi gloriam obscurandam, & ecclesiæ dignitatem profusè dicis fuisse infringendam. Sed cupio item ex te audire, Montane, quod sit istud tam atrox & tam inauditum scelus, quod vester adventus in Christum & in ecclesiam esset admissurus. Cogar, inquit, cum in arenam descendero, cum illud tenuero suggestum, quo mihi sententia dicenda est, in ipso vestibulo disputationis, cogar, inquam: quid hoc est: Fabrici? Numquid cogetis veritatem deferere? Atqui nihil est, quod crimen istud verearis, qui non modo eam deseruisti, sed indignis modis vexasti. Numquid cogetis in Christi leges, in evangelium, in Deum & in sanctos esse contumeliosus? At vero nihil est, quod timeas, qui proditor Christianæ religionis, Christi signa deseruisti: evangelium profanasti: leges divinas & scripturam sacram corrupisti: sanctissimam virginem Mariam Dei matrem, sanctos illos omnes supernos spiritus, non modo honore nudasti & veneratione, sed conviciis & maledictis affecisti. Longe majus, inquit, est flagitium, quod horresco, cogar etenim in illa pergula, patres concilii Tridentini, reverendissimos appellare. O scelus incredibile, o facinus inauditum: merito, Montane, Germaniam potius infinitis erroribus scatere, distrahi, atque dilacerari Christi tunicam, universam rempublicam Christianam bellis intestinis ardere patris, quam ut tantum in te & tam inexpiabile scelus admittas, ut concilii patres honoris gratia reverendissimos appelles. Itē nunc, o viri Germani, & iis ministris, tam piis, tam religiosis, tam modestis, tam circumspectis obtemperate: quam chara vestra salus est iis hominibus, qui illam periclitari, & ecclesiam universam pessundari, facilius se passuros esse profiterentur, quam ut modesti sint: & tamen hunc tam barbarum, tam impotentem, imo tam impudentem dominatum, fertis vos æquo animo: & hanc miseram & voluntariam servitutem, alioqui liberi & generosi, sustinetis. Sed ut ad te revertar, Montane, quæ est ista tua tam immoderata & effrenata maledicendi libido, quæ ista est plus, quam Thæsonica impudentia, ut nec in tanto conspectu a te modestiam impetrare posse confidas? Dic mihi, obsecro, cum illud suggestum teneres, quæ tibi præratione utendum putabas? Si non reverendissimos, numquid latrones eras appellaturus? Cur si eos reverendissimos diceres, honori Christi & ecclesiæ detracti existimasti? Numquid Christum aut ecclesiam reverendissimam unquam appellari audisti, ut si in alios hæc honorifica compellatio transferretur, summa illis injuria illata fuisse videatur? Quæ ista dementia, quæ stulticia, quæ impudentia?

Et tamen cum iis, atque similibus argumen-

Concil. general. Tom. XIV.

tis fueris usus, ad probandum concilium Tridentinum a vestris sine scelere frequentari non posse, ovari similis aut debacchanri porius triumphum ante victoriam canens dicere audes: Eviçi adhuc, ut abitor, profecionis nofiræ idoneas causas reperiri nullas, quamplurimas vero easque gravissimas advesari penitus, ideoque hoc concilium sine scelere a nostris frequentari nullo modo posse. O præclaram victoriam! o egregium triumphum dignum laudibus & acclamationibus tuorum militum! Quoc si te stulto furore & audacia omnes ecclesiæ hostes vicisse diceres, merito sane hunc tibi triumphum depotere, & tuum istud sacrilegum caput lauri virtutibus folis exornatum, domum refectæ potuisses. Et si reliquis tui similibus furiosis ministris, qui oratione tua, ne Tridentum venirent, non indigebant, te id pertuassisse contenderes, non utique repugnarem: sed hominibus sanæ mentis tantum abest: ut id probaveris, ut isto tuo famoso libello apud illos causam nostram justiore, tuam injustiore, reddideris, tuis majorem invidiam, tibi majus omnium bonorum odium conciliaveris. Namque a te, remotis contumeliis adducta sunt (si nulla tamen supersunt) latebræ quædam sunt, ut ostendimus: quibus occultare & tegere perditam & deploratam causam voluisti, & in quibus improbitas vestra Germanorum oculis subducta, delitesceret, ne si recitaretis reddere rationem huic tanto concilio ejus, quæ in vobis est, perfidiæ, ipsa jam conscientia victi & silentio vestro damnari videremini.

Hæc tua cæca pertinacia, Fabrici, quæ tuum animum odio Romanæ ecclesiæ inflammatum, & variis erroribus æstuantem, nihil boni videre, nihil moderati genere sunt, quæ te cogit concepit semel opinionis mordicis tenere, & veritatem jam ipsam sanis & sinceris oculis cernere non paritur, magno tibi est impedimento quo minus, quæ omnibus sancta & necessaria, patet, quam tibi uni videtur, solus ipse non videas. Nam si hoc tantisper deposito, aut compresso furore, rem hanc ut erat æquum, pie, Christiane, & prudenter expendere voluisses: non utique in tantis miseris afflictæ religionis dicere ausus fuisses, vos nullas causas frequentandi concilium reperire. Quando obsecro, plures & graviores, non dici modo, sed neque excogitari, aut fingi potuerunt? Quando tanta & tam urgente necessitas? Quando turbulentior in Christiana republica perturbatio conspecta? Quando tantus hæreticorum furor? Ferventior errorum æstus? Quando tot dissidia, tumultus, odia, cædes & immanis crudelitas inter ipsas Christianorum aras versata est? Quando matris ecclesiæ totum corpus sauciūm ita, & crudeliter vulneratum unquam fuit: e cuius visceribus tela a vobis infixæ, ægre jam a catholicis revelantur? Quando concilium opportunius cogi & celebrari potuit? Quando major in eo partium frequentia, doctissimorum theologorum multitudo, ardentius studium componendæ pacis, communius votum auditum? Quando adversarii tam amice, tam benevole, tanta cum securitate vocari? Quando locus, tempus & occasio convenientior oblata est? Carolus V. imperator immortalitate, æternisque laudibus ob singularem pietatem & res clarissime gestas dignissimus, & Franciscus Gallorum rex clarissimus &

Y Y y y y Christiana,

Montanus.

Causæ ju-
dicialiæ co-
gendi con-
cili.

Christianissimus, in illo fœdere sanctissimo, A quod aliquando conciliandæ pacis studio certis conditionibus pepigerunt, nullam aliam viam, eam stabilendi & confirmandi in toto orbe Christiano reperiri posse putarunt, quam si hoc, quod celebratur, concilium coegeretur: tu vero Montane, id, in quo illi clarissimi principes unicam componendæ pacis spem sitam esse existimarunt, sine scelere frequentari non posse impudenter dicere audebis? Ex ultimis Assyriæ finibus Abdysus, Assyriorum patriarcha, cum esset a clero ejus provinciæ creatus supremus illarum provinciarum antistes, accedente consensu illorum populorum, qui regionem Tigri flumini proximam incolunt, cum se Romam con- B sulisset, ut pontificem maximum Petri successor, Christi vicarium agnosceret & veneraretur, & ut illi muneri, ad quod a sacerdotum ordine, plebis consensu, fuerat assumptus, ab eo consecraretur, ejusque judicio, tanquam ecclesiæ principis, & auctoritate confirmaretur, cum audisset, tanta patrum frequentia concilium celebrari, tanto exarsit studio veniendi Tridentum, ut illico iter arripere decreverit, nisi illum deserere oves ad se vocassent, & nisi pontifex maximus majore illa objecta necessitate illum ab ea (qua tenebatur magna cupiditate veniendi depulisset: quia nihil antiquius, nihil sibi jucundius accidere posse dicebat, quam si huic cœtui sanctissimo interesse contigisset: neque antea Roma discessit, quam sua sponte, adhibito jurejurâdo polliceretur se decreta œcumenici cœcilii Tridentini excepturum summa veneratione, eaque populis Assyriorum cum aliorum cœciliorum decretis observanda traditurum. Cujus ego iusjurandum & reliqua, quæ cum illo gesta sunt, libenter hic subjectissimè ob signata publica fide, nisi accepissem illa jam prælo commissa ad vos esse delata, ut intelligeretis, quam sine ulla disciplina, sacramenta, ritus, ceremoniæ, quas a Thoma & Thadæo, sanctissimis apostolis traditas Assyrii acceperunt, & conservant, Romanæ ecclesiæ disciplinæ consentaneæ, & ut ille vir, veluti sincerus incorruptusque testis, erroribus vestris objiceretur: ut cum ejus religionem cum ea, quam vos damnatis, consentire videretis; non jam vos Romanos pontifices, sed apostolos: non Romanam, sed apostolicam ecclesiam insectari intueremini. Qui plane Abdysus divino mihi consilio Romam missus fuisse videtur, ut & pontificem Romanum, & sacrum istud concilium illa tanta veneratione prosecutus, hanc vobis perfidiam vestram & improbitatem exprobraret. Quid ergo? Ignoti homines in ultimis Asiæ recessibus positi, non alia ratione, quam majestate illa successoris Petri commoti illius pedibus provolvuntur, & vos tot ab ecclesia Romana beneficiis affecti, ingrati in illam & contumeliosi reperiemini? Illi concilium Tridentinum venerantur, & vos injuriis afficietis? Illi ecclesiam Romanam, tamquam matrem, atque magistram, amplectuntur, & vos illius gremio educati, divinis illius legibus instituti, non solum odio & maledictis prosequemini, sed armis jam & inaudita crudelitate vexabitis? Omnes totius orbis Christiani nationes & provinciæ concilium istud opportunum & necessarium judicant, & vos illud negligetis: & non modo nullas ad illud veniendi causas vos reperire dicetis, sed & vestra præsentia indignum putabitis?

Sed illud est longe majus flagitium tuum, Fabrici, quod, hoc tanto tam frequenti & œcumenico concilio neglecto, Germaniæ principes ad cogendum aliud in Germania non concilium, sed impiam conjurationem adhortaris. Quod quantum sit scelus non dixisse modo, sed cogitasse, miror te, Montane, non vidisse. Nam coacta jam generali synodo, in qua Cæsaris, & principum omnium Christianorum legati, in qua tot ecclesiarum pastores reperiantur, ut pauci ex toto Christianismo desiderantur, velle aliud concilium cogere, quod ex face illi & colluvione transfugarum collectum, illi opponatur, quid aliud, obsecro, est, quam studere, novos tumultus in Christiana republica concitare: novum inferre schisma, novas furias immittere, omnia sursum, deorsumque jacitare: velle denique afflictam & convulsum religionem penitus extinguere, atque funditus delere? Quamquam illud abs te quæro, Fabrici, quorsum istud concilium cogere exoptas, qui concilium controversiarum judicem esse non posse contendis? qui concilia non modo errare posse, sed sæpius errasse, & se mutuis vulneribus consecisse jam dixeris? Cogetur, dices, ut scriptura iudex sit, ut videatur, quid ex verbo Dei habeamus: quia Christianum, inquis, esse nequit concilium, quod actiones suas ad Christi & apostolorum regulam sacris literis comprehensam non exigit. Nonne vides hunc sibi etiam scopum sacrum istud concilium præfixisse, cum scripturam primum, atque præcipuum judicem esse voluit, & reliquos illi quatuor judices, veluti interpretes adhibuit? Quod si hoc tantum concilium, tanta frequentia, doctrina, auctoritate iudex esse nequit, quoniam modo manipulus ille male cohærentium, imo dissentientium & digladiantium ministrorum iudex esse poterit? O egregium concilium, si modo cogetur! O præclaram illam cohortem prætoriam ministrorum, si aliquando conveniet! Operæ pretium esset videre, quo consilio, qua pietate, atque modestia res ageretur: quæ synodus, qualis esset futura, si quando (quod Deus avertat) ex Montani voto cogetur. Dum vobis expono, viri Germani, quæso, diligenter attendire, ut me non proflus amantem, aur mendacem fuisse vatem intelligatis.

Ab aliquo igitur ex iis principibus, quos summos sibi pontifices fecerunt, indicetur concilium & promulgabitur: vocabuntur ex omnibus locis, ex omnibus scholis sordidi & furiosi ministri: (quamvis nullum ego esse arbitror tam amplum, aur tam speciosum theatrum in Germania, quod ex singulis scæcis singulos ministros capere possit) aderunt Lutherani, Anabaptistæ, Sabbatarii, Clancularii, Arrabonarii, Energici, Adiaphoristæ, Dæmoniaci, Stanca- riani, Antinomi, Inferiani, & cætera infinita mō- stra ex variis, repugnantibusque naturis conflata. Omitto rixas illas, quæ principio excitabuntur, cum de loco certabitur: Lutheranis primum sibi debere clamantibus, tamquam primis auctoribus: Anabaptistis vero & sacramentariis, ut magis furiosis & amentibus illum sibi postulantibus. Videtur videtur illam turbam postum argumentis conrendere, ira post exandescere, omnia deinde clamoribus replere, conviciis subinde, & demum pugnis digladiari. Quod si evenient, ut hæc prima velitatio & pugna componatur, quod minime de illorum furore arbitror

Quæ hæc
reticorum
concilium

arbitrio sperandum, placato hoc primo tumultu, cum indignabundi, admurmurantesque confederint, cum fuerit silentium indictum, dogma illis aliquid proponetur, sententia rogabuntur: cum ex tanta multitudine ne duo quidem fuerint reperti, qui idem sentiant, quanta tunc, obsecro, sequetur altercatio? **Quantus tumultus? Quantus clamor?** Quod si quispiam forte dixerit: Hoc in primis ecclesia Romana probat, quantumvis prius, catholicum, religiosum, euangelicum, vel hoc uno nomine audio ecclesiam Romanam, furor universa correpta sublellata clamabunt, Anathema ecclesiae Romanae, Anathema ecclesiae Romanae. Quod si quispiam alius subjecerit, hoc ab oecumenico concilio Tridentino definitum & decretum est, idem illum clamor, idem maledictum consequetur, anathema concilio Tridentino. **Quamquam** timendum illi erit, qui vel concilium Tridentinum, vel ecclesiam Romanam nominaverit, ne non solum convicia, sed sanguinarias illorum manus experiatur. Atqui dicit aliquis, hoc expressum est in epistola Pauli ad Hebraeos: sed subjicit alius, jam patet ille sanctissimus & unicus aristarchus, scripturarum Lutherus, arrepta virgula eesfortia, illam epistolam utpote haeticam, & falso titulo Paulo tributam, ab ordine divinarum scripturarum removet. Sed id legitur in epistola Jacobi: illam etiam stramineam idem ille Estras divinorum librorum censor appellavit. Id nobis Machabaeorum libri tradiderunt: non sunt canonici. Locus est expressus in euangelio Iohannis: non est accipiendus in hunc sensum, longe diversus est sensus, vis & energia verborum: non legitur in vetustis codicibus: additum est ab interprete, non sic habent Graeca exemplaria: in quibusdam antiquissimis exemplaribus aliter legebatur. At vero sic universa ecclesia Christiana haecenus est interpretata: lapsa est. Sic concilia definirunt: sed dicit Monranus, illa non solum errare, sed quantumvis oecumenica sunt, in satanae synagoga cadere possunt. Sic sanctissimi, doctissimi, & veritissimi patres, Cyprianus, Irenaeus, Augustinus, Hieronymus exponunt: homines sunt, falli possunt. Sic nobis apostolicae traditiones restantur: nugae sunt. **Quid ergo?** Plodeant in medium illa quinti euangelii clarissima lumina, Lutherus, Zuinglius, Carolostadius, Bucerus, Oecolampadius: qui ubi nominabuntur, assurgent omnes, & aperto capite, venerabundi illum sacrosanctam auctoritatem suspicient, & reiectis conciliis, contemptis patribus, exclusis apostolicis traditionibus, ecclesiae consensu & consuetudine neglecta, toti ecclesiae catholicae & apostolicae *αὐτῶν ἴσα*, vnicam, inquam, Lutheri auctoritatem opponent. Itaque cum adversus ecclesiam Romanam illis erit pugnandum, unicum omnium votum, una mens, unicus animus & communis erit illius furiosae turbae conspiratio.

At vero ubi Lutherus cum Zuinglio, Calvinus cum Melancthone congregietur: cum agatur de libero arbitrio: & quidam cum Luthero & Calvino dixerint nullum esse liberum arbitrium, & proditorem Iudae, Davidis adulterium ita opus esse Dei, sicuti Pauli conversionem: contra vero Melancthonici id horribile mendacium & Manichaeorum furorem clamaverint, cum prodierint sententiae diversae & innumerabiles, de iustitia Christiana, &

Concil. general. Tom. XLV.

A sacramentorum numero, de constitutionibus ecclesiasticis, de extremis ecclesiae, de iudicio, de praemiis bonorum, malorumque supplicis, cum Danidici nullum esse futurum iudicium universale, Anabaptistae futurum quidem, sed animas e corporis vinculis solutas, ad illud usque tempus dormire, & daemones simul cum illis & supplicis extrahendos, & sempiterna felicitate donandos contenderint: cum Serveriani & Libertini, carnis resurrectionem minime futuram cum Sadduceis, Menandro, atque Simone affirmaverint: cum non modo diversorum auctorum, sed ejusdem varias repugnantesque sententias alii profererint, ut de numero sacramentorum, de communione utriusque speciei, quam quidam necessariam, & a Christo institutam dicent, idque Lutherum sensitse, alii repugnabant, ageretur res obignatis tabellis: proferent illi confessionem Saxonicae Vuittembergensem. **B** Ii vero sermonem de eucharistia, & librum de captivitate Babylonica (haec omnia illi scripta sunt Babylonica) quot tunc furiales voces excitabuntur? Si praeterea de sacramento ordinis, de matrimonio, de penitentia, de sacrificiis, de veneratione, cultuque sanctorum incidit sermo, similis exortietur conflictatio. Vbi vero scripturae locus aliquis proferetur explicandus, atque exponendus, quibus clamoribus, quo tumultu, & fremitu certabitur undique? Omnes scripturam sacram aptissimam esse communi voce clamabunt: interim tamen eam, quam universi sacilem, claram, & cuius perviam confitebuntur, singulis suis commentis, veluti Cimmeriis tenebris, involvent. Nam cum hic suum sensum affixerit, alius repugnaverit: cum hic dixerit, se sincerum animum & mediocrem diligentiam quod satis est, ad investigandam veram illius intelligentiam attulisse: alius vero melioribus se literis, acriori ingenio, majori industria, sincerioribus oculis ad inspiciendam divinam sententiam accessisse contenderit: & nemo interim ausus fuerit Augustinum, aut Hieronymum nominare, ne risu excipiat, ne audit, Homines fuerunt: nemo concilia, ne respondeat, Errare possunt: suum quisque tantummodo sensum testem appellabit: quia videlicet ille solus errare non potest. Hic pejerabit illam esse germanam interpretationem, quam adhibet: alius suam contendet esse legitimam. Cumque nullus alius iudex adhibeatur praeter ipsam scripturam, & illa taceat, licet misere ab illis torqueatur & dilaceretur, quid aliud ex hac pertinaci contentione sperari poterit, quam ut exandescentibus ira & inflammatis animis, mutuis convitiis eorum ora verberentur? **Quanta tunc, Deum immortalem, conflictatio? Quantus clamor? Sublellatorum fragor? Quantus animorum astus & furor?** Quales contumeliae & opprobria consequentur? Hic erit extremus actus huius furiosae traegediae: hic enim esse solet discordiarum exitus. Quod si ulla catastrophe erit expectanda, duobus, meo iudicio, consecis decretis, haec Babylonica synodus terminabitur: alterum erit, ut ecclesia Romana anathemate juguletur: alterum, ut sint tot sensus, quot capita. Quod enim aliud monstrum a discordia, atque furore gigni potest? Numquid perperam vaticinati videor, Fabrici? Neminem ego esse arbitror, qui

Y Y y y ij immen-

immensum illum hæresum vestrarum Oceanum, A qui errorum procellas, quibus iactamini, per-spexerit, qui non me vera prædicere fateatur.

Quæ cum ita sint, Montane, cum intelligas nullum alium exitum hujus fabulæ (quam tu concilium appellas) esse posse præter hunc: qua fronte ausus es Germanos principes ad cogendam synodum inducere, & eos ab hoc sanctissimo & œcumenico concilio ad furiosam istam conspirationem traducere? Cum igitur offensum jam sit, gravissimas & maxime necessarias causas celebrandi factum istud concilium extitisse, illasque ad vos potissimum, quorum gratia coactum est, pettinere: cum aperte fuerit a nobis commonstratum, illas quas tu non veniendi rationes adduxisti, diverticula quædam & latebras esse, quibus clarissima luci tenebras & noctem offundere, Germanis imponere, & deplotatæ vestræ causæ prætextum aliquem adhibere voluisti: qua in palestra si pudor violatus, si modestia læsa aliqua in parte a nobis est, tua id accidit culpa: qui tam petulanter & immodeste sacrum istud concilium, & pontificem maximum fueris insectatus, ut non poteris, nec debueris, moderatius responsum expectare: quid, inquam, aliud jam restat, nisi ut te per Christi crucem & sanguinem obsecrem, obtesterque, Fabrici, ut memineras te sacro baptismate initiatum, auctoritatem Christi militem in ejus & ecclesiæ verba, legesque jurasse: memineras, te ex illa aqua emergentem pissimæ matris ecclesiæ manibus exceptum stola innocentie candidissima exornatum, veluti purissimam ostium, Deoque gratissimam, conspultum Christi morti, & ejus sanguine perfusum, oblatum inter Dei filios, heredes regni caelestis, coheredes Christi cooptatum fuisse: memineras, te non posse Deum, patrem agnoscere, nisi ecclesiam illius sponsam matrem agnoveris: recordare, quando studio & caritate materna, te infantem primo in ejus gremio ludentem aluerit: recordare, te sanctissimus illius præceptis institutum, maximis ab illa beneficiis affectum fuisse: memineras, nunc eam a te desertam, incredibili dolore confectam, te a se divisum, a caelesti hereditate deturbatum, ex charissimo filio acerrimum hostem redditum ingemiscere. Quod in te illa unquam tantum scelus admisit, ut relictis ejus castis, atque vexillis, infesta, atque insœcilia suorum hostium signa & arma sequereris: Cur fidem potius perfidis transfugis, quam matris adhibendam censes? Cur tibi potius salutem tuam, quam illi credis? Peritissimi medicorum cum aliquo gravi motu corripuntur, sibi vitam & salutem suam credere non audent, sed alios medicos accersunt: qui licet non ita docti sint, sicuti ipse est: quia tamen sani sunt, sana eorum consilia sequantur: tu cum ægritudine animi, omnium perniciosissima labores, te solum consulens? Pissimæ & sapientissimæ matris medicam manum a tuis vulneribus repelles? Nullus clementior, sapientior, oculatior, nullus tui amantior medicus ea reperiri potest. Majore te, quam tu te ipsum, amore complectentur: non tanto studio tu ipse prospicit: non tu quidem majore dolore, neque acerbioribus lacrymis tua vulnera, quam illa prosequitur. Si pietatem requiris, mater est: si caritatem, sponsa Christi: si sapientiam, Spiritus sancti discipula. Quid amplius in medico requiris? Tuam ne salutem, & salutem, aut miseriam sempiternam tibi potius,

quam ecclesiæ catholicæ committes? Qui si nihil aliud haberes, quam quod petiturbaro & saucio animo sis, hec esses omnium mortaliū sapientissimus: tibi nunc suspectus esse, & alios consulere debuisses. Sed dices, te sanum quidem esse, & ecclesiam non modo ægram, sed insanam. O summam cæcitate, nullum est, Fabrici, lethalius animi vulnus, quam vulnus non agnoscere: & desperata salute cum sis, te sanum & incolumem putare. Nullum est inter divina supplicia gravius & acerbius, quam cum patitur homines in hanc persuasionem incidere. Longe est ab spe salutis, cui ipse morbus salus esse videtur. Sed præmittamus jam ecclesiam, concilia, traditiones apostolorum: non jam, Fabrici, causam istam ad scripturæ factæ, sed ad Christi lesu supremi judicis tribunal deferamus: diem illum formidabilem, quem effugere non possumus, & brevis conspecturi sumus, nunc nobis ante oculos proponamus: fingamus ante illius nos astante conspectum: & ut ipse confidentius accedas, fingamus etiam ecclesiam Romanam, cujus ego auctoritatem suspicio & fidem amplector, hæc tenebris errasse, te vero, qui ab ea ad illius hostes defecisti, vera sensitisse: illumque judicem a nobis hujus nostri facti, atque instituti rationem exigere: ego sane hanc illi esse redditurus, quam non ingrati, immo gratissimam speratem, & confiderem esse futuram: Tu domine, nos ecclesiæ tuæ sanctæ obtemperare jussisti, & cum aliquando tuos apostolos futuros ecclesiæ principes alloquereris. Qui vos audit, dicebas, me audit, & qui vos spernit, me spernit: tu sponsam tuam dulcissimam, parentemque nostram ecclesiam pastoribus, euangelistis, doctoribus, prophetis & rectoribus exornasti: sis me patere præcepisti, parvi: horum doctrinam amplecti, amplexus sum: sis credere, credidi: horum sequi vestigia, secutus sum: quid ergo? Quia tuis patri mandatis & mimistris, si ipsi falsi sunt, ego pœnas luam? Numquid me debui illis oppondere quos tu mihi præfecisti? Qui obedire debui, de tuis legibus & illorum præceptis insolenter judicatem? Quis mihi veritatem explicaret: si concilia sefellere: cui meam salutem crederem: si mares ecclesia meam perniciem meditabatur? Quis mihi lumen præferret, & erranti, viam felicitatis indicaret: si apostoli & ecclesiæ pastores sanctissimi & vetustissimi, quos tu lumina appellasti, mihi tenebras offuderunt? Numquid ego illis sapientior, aut sanctior esse potui, aut debui, ut tuæ voluntatis, tuarumque legum me potius, quam illos, interpretem adhiberem? Nullam tu aliam gratiorem Deo victimam esse dixisti, quam obedientiam: idque tu domine obediens patri, usque ad mortem crucis acerbissimam, tuo exemplo confirmasti. Recordabar etiam, quantis eos beneficiis effecisses, qui divinis præceptis, qui patribus, qui pastoribus, ministrisque tuis paruisset: contra veto gravissimis supplicis in rebelles & contumaces a te fuisse animadversum: memineras te pœna capitali illum plectendum detexisse, qui Dei sacerdoti non obtemperasset: memineras Saulem & regno, & vita spoliatum, quod Samuel non paruisset: noveram te Danieli inter summa Isæelatici populi flagitia illud commocuisse, quod Prophetis, qui divinam voluntatem tegibus & populo interpretantur, credere noluisset.

Mat. 5?

1. Reg. 15?

Deut. 17?

1. Reg. 15?

Dan. 9.

Iis

lis ergo commotus & exemplis & legibus tuis, malui cum apostolis, cum pastoribus, conciliis, cum ecclesia tua sancta errare (si modo obedientia error appellanda est) quam mecum, aut cum aliis vera sentire. Quid enim aliud facere debui? Illis ne fidem non adhiberem, quorum tu me fidei credidisti? Mihi soli credetem, & illos contemnerem? Qui etiam si vera, cæteris deceptis, sentitem, arrogantiam tamen, atque superbiam crimen, quo nullum est detestabilius, effugere non possem. Si ecclesie tuæ sanctæ obtemperasse, si illi credidisse flagitium est, me reum hujus criminis agnosco. Si qui credunt ecclesie, damnantur: qui non credunt, præmiis afficiuntur: cur nos illi parere jussisti?

Cui eos, quos crudelissimo mortis genere, & effuso innocentissimo tuo sanguine, æterno patri conciliafisti, in tantas angustias conjecisti: ut si obedierint ecclesie, condemnentur: ut si non obtemperaverint, tibi infensi & inimici reddantur? Cur pateris eos in tanto discrimine & errore versari? Quod me supplicem & obsequentem ecclesie, sanctique concilii præbuerim, dignum æterno supplicio judicabis? Qui obedientie præmium amplissimum sperabam, acerbissimam pœnam sustinebo? Quæ spes salutis miseris & calamitosissimis illis hominibus reliqua esse potest, qui nihil aliud unquam audierunt, neque didicerunt, nisi quod ecclesia jussisset: si qui illi credunt, pœnis sempiternis adjudicantur? Quod si eam ob causam, quod obediens ecclesie fuerim, censas esse damnandum: non invitus supplicium istud sustinebo, ne tibi unquam inobediens fuisse videar. Non arbitror, Fabrici, honestam hanc meam defensionem, etiam si errantem ecclesiam & concilia secutus fuisset, judicem illum æquissimum, cui nullum est sacrificium obedientia jucundus, repudiaturum esse. Tu vero iis, meo iudicio, verbis tuam causam ages: quæ quidem ego ex hac tua oratione colligam, ne illa me conficta fuisse queri possis. Ego, domine, cum lumen evangelii tui papistarum improbitate extinctum esse animadverteterem: cum viderem concilia sæpe turpiter errasse: mutuis se de crebris confecisse: in latana nonnumquam synagogas cecidisse: tuam ecclesiam a veteri tua disciplina sæpe degenerasse: istosque pontifices (in Sincium nempe, Gelasium, Leonem, Innocentium, Gregorium & alios digitum intendens) frequenter fuisse deceptos: eaque præcepisse, quæ tuis legibus erant adversa: reliquos vero Romanos antichristos, juratos ecclesie hostes, religionisque proditores nihil unquam boni fecisse, neque deinde facturos fuisse: istosque doctores, Hieronymum, Augustinum, Basilium, Chrysostomum & alios, upote homines, in scripturarum interpretatione sapissime hallucinatos, cum per tantas ecclesie, conciliorum, pontificum, doctorumque tenebras, lucem ipsam evangelicam Helias ille secundus, Lutherus (quem mitior hic non adest) curiosis oculis inspexisset, ne re desererem, qui veritas es, qui Deum potius, quam homines audiendos esse dixisti, illius doctrinam, qui mihi Deus quidam esse videbatur, complexus sum: & cum patri potius debeamus scandalum nasci, quam ut veritas deseratur, ego, cui in tam supina, tamque diutina tot sæculorum ignorantia lux ista evangelicæ veritatis affulsit, non modo passus sum oriri scandala: sed concilia & pontifices, tamquam veritatis hostes, contumelias & opprobriis, ut

Concil. general. Tom. XIV.

A par erat, exagitavi: traditiones illas, aut potius nugas tuorum apostolorum neglexi: humana omnia decreta repudiavi, & deceptam ab illis imperitam multitudinem, solis evangelicis verbis erudiivi: ecclesiam scindi, & cruentari antiquam potius religionem, quam evangelicam veritatem interire passus sum. Ecclesie nos parere jussisti, sed non ejus erroribus: conciliis, sed non falsa doctores: apostolis & doctoribus, sed non a tuis verbis declinantibus. Quorum errores cum ego manifeste deprehendissem, mihi soli potius vera sententiæ, quam illis omnibus mentientibus credendum putavi. Qui ergo me pro veritate illorum erroribus constanter opposui, eamque ab illorum injuriis vindicavi, & in libertatem asserui, immortalitatis præmium illis cultoribus promissum & mihi jure debitum non obtinebo?

B Putasne, Fabrici, hanc illi defensionem gratam esse futuram, cui nihil est invisum magis insolentia, nihil humilitate gravior?

Rediigitur, ad te Monræ, diei hujus acerbissimi, & maxime pertimescendi frequens subeat tuum animus cogitatio: respice tandem, & piissimam matrem ecclesiam, veritatis columnam & firmamentum agnosce: discute hanc odii nebulam & furoris tuæ mentis oculis offusam: & veritatis splendidissimam lucem in ecclesia, atque conciliis potissimum splendens intue-re: contumacem omnem arrogantiam Deo invisam, & veritati infestam deponere: & Christi in cruce pendens humilitatem & obedientiam aspice & imitare: confideta tecum ipse, & ex-pende in tantis tempestatibus seditionum, & hæresum procellis, quibus fluctuant vestra gymnasia, in illis errorum fluctibus, in illo discordiarum & vetriginis spiritu, quo, vobis auctoribus, Germania jactatur, neque Deum, neque veritatem posse reperiri. Neque enim in commotione dominus, ut dicebat angelus Helias, sed in Spiritu auctoritatis, neque in illo vento doctina, quo leves & inconstantes homines circumferuntur, veritas unquam evangelicæ recepta est. Quod si ubi duo Christi nomine congregantur, ibi Christus est. Dic mihi, obsecro, qua ratione ubi duo ministri non modo Christi nomine non conveniunt, sed neque satanæ nomine in eandem hæresim conspirant, Christus aderit? Vbi vero ille non est, veritas esse non potest. Nam quum veritas inimica discordiarum, amica pacis, & oris sit, necesse est, vos, qui jucundissimam pacem tota Germania expulstis, simul etiam cum illa exterminasse veritatem: ut merito veritatis & pacis hostes judicemini. Memineris perturbatores pacis Christi discipulos non esse, qui pacem, morti proximus, apostolis suis testamento legaverit: qui eam omnibus, qui vere Christiani sunt & appellantur, hæreditario jure reliquerit: qui illam in ore semper gessit, & vivens, moriens, atque resurgens impense nobis commendavit. Veni in concilium, quod unius esse potest auctor recuperandæ pacis, & murus firmissimus ruendæ publicæ tranquillitatis: revertete ad ecclesiam sinum, unde cum ingenti illius dolore, & magno tuo malo divulsus es: redi in illius gratiam, quam de te optime meritam ingratisse deseruisti: miserrere si non afflicta & calamitosa matris, quæ lugubris & lacrymabunda, filiorum suorum a vobis trucidatorum sanguine perfusa, supplices ad ipsam ducissimum tendit quotidie manus,

Y Y y y iij &

& ab illo suorum simul atque vestrorum vuln-
 erum medelam efflagitat: miserere si non ejus,
 quæ suorum malorum oblita, vestrorum dolore
 confecta pro salute vestra preces & lacrymas
 fundit: miserere si non ruentis & prope jam
 eversæ religionis, si non tot animorum æterna
 morte, vestra culpa pereuntium, si non tot
 Christianorum, qui passim crudelissime truci-
 dantur, quorum effusus sanguis divinas aures
 crebris pulsat clamoribus: tui talem ipsius, Fa-
 btrici, miserere, quem pro deserta religione, pro
 pace violata, pro scissa, atque dilacerata tunica
 Christi, pro hoc denique extremo maximoque
 flagitio, quod hac impia oratione tua in sacrum
 istud œcumenicum concilium admisisti, horrendum
 Dei judicium, indignatio divina, & acer-
 bissimum, idemque sempiternum supplicium ex-
 pectat. Sed vos ego jam ad extremum appello
 sacri Romani imperii electores, principesque
 Germaniæ clarissimi, qui in tuenda Christiana
 religione principem semper locum & auctori-
 tatem tenuistis: qui ab ecclesia Romana magnis,
 & immortalibus beneficiis exornati, pro tantis
 in vos illius meritis, nunc illius & disciplinam,
 & patrocinium deserere, & vesanis quibusdam,
 atque tragico illo Oreste dementioribus mini-
 stris potius, quam sanctissimæ, & sapientissimæ
 matri, & de vobis optime meritæ credere vo-
 luistis. Multa quidem ego nunc ad elevandam
 istorum ministrorum auctoritatem, quam mag-
 nam apud vos adepti sunt, afferre potuissim:
 quibus si patientes aures adhiberetur, non dubi-
 to quin illorum doctrina & auctoritas suspecta
 vobis & invisa redderetur. Possem vobis scetas
 innumerabiles proferre, quibus scissa est & dis-
 sipata Germania: quæ apertissime testantur &
 clamant, & oculatis hominibus palam & aperte
 videntur indicare, ubi tot sunt dissidia, verita-
 tem evangelicam, & veram Christi religionem
 esse non posse. Possem illorum libros in medium
 producere, in quibus, qui se evangelicos pro-
 fitentur, tanto stomacho, tanta rabie & furore
 loquuntur, ut ne demones quidem, ne dum
 Christiani ita unquam locuti fuisse videantur.
 Possem ostendere, quam sit indignum Germa-
 nica sapientia & nobilitate perpeti vos tot ty-
 rannides quot hæreses, tot tyrannos quot mi-
 nistros vestris animis dominati: qua quidem ego
 indignitate soleo mirari vehementer excessam il-
 lam, vereque regiam virtutem vestram, istarum
 Syrenam cantibus jam diu consopitam, excita-
 tam aliquando non fuisse, & turpissimum istud
 tot hæresum & hæreticorum dominatum a ves-
 tris cervicibus non repulisse. Possem illorum
 fraudes, atque fallacias detegere, quibus effice-
 re conati sunt, ut venenum istud mortiferum
 blandius in vestros animos irreperet. Libertatem
 etenim carnis, veluti fucatam quandam, peru-
 lansque meretricem, & blandam concilianti-
 am, vestris oculis & sensibus objecerunt, quæ
 suis lenociniis vestræ assentaretur imbecillitati,
 & persuaderet post Christi mortem licere qui-
 dem vobis esse Satdana palos: quæ totum illud
 molestum penarum, & ærumnarum pondus a
 vestris delicatis humeris in Christi servatoris
 nostri humeros transferret: quæ severioris illius
 disciplinæ, quam a majoribus accepimus, nervos
 omnes elideret: quæ, neglecta illa aspera & ac-
 clivi virgulis & tribulis impedita virtutis semi-
 ta, per amplam & spaciosam voluptatum & de-
 liciarum viam liberum & jucundum excursum

polliceretur: quæ jejunia, nuditatem, abstinen-
 tiam, verbera, & omnem illam castigationem,
 qua petulantis carnis impetus frenantur, con-
 demnaret: quæ lacrymas illas dolore peccato-
 rum expressas, quibus ira Dei placari solet, im-
 pius esse doceret: quæ denique omnia pietatis
 opera sacrilegam simulationem esse diceret. O
 cæcæ improbitatem, o impudentem & nefari-
 am hominum perversitatem. Christus inno-
 centissimus, ut illam corporis gloriam conseque-
 retur, acerbissima subiit tormentorum genera:
 hæc enim (inquit Lucas) oportuit Christum pati,
 atque ita intrare in gloriam suam: & ego pecca-
 tis & sceleribus coopertus æterna corporis &
 animi beatitudine fioar? ille verberibus cæsus,
 clavibus crucifixus, luxurians membris, spinis, ferro,
 & opprobriis acerbissime vulneratus, tinctus
 suo innocentissimo sanguine ad patrem ascendit:
 & ego illitus & perfusus voluptatum turpissimo
 cæno in consortium angelorum evolabo? quod
 ille tantis laboribus est adeptus, ego nullo con-
 sequat negotio: Clamat Christus: *Qui vult ve-
 nire post me, abneget semetipsum, tollat crucem
 suam, & sequatur me.* Quibus verbis non rebus
 fluxis, atque caducis deliciis, voluptatibus &
 nostræ voluntati renuntiare præcipit, & sub-
 lata cruce, hoc est, laboribus & injuriis patienter
 exemplo suo toleratis illius vitam voluit imitari:
 & nos illorum improbitissimis consiliis acquiesce-
 mus, qui nos a tam apertis Christi verbis ad deli-
 ciosam vitam & inanem quandam confidentiam
 traducere conantur? Christus Iesus digito nobis
 viam commonstrat, quam ille tinctam suo san-
 guine reliquit, per quam ingredi deberent illi,
 qui ejus vestigia sequerentur. Christus etenim
 (ut inquit princeps apostolorum Petrus) *passus
 est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut si-
 quæmini vestigia ejus:* & ego istorum hominum
 vestigiis inhærebo, qui nos mollissimis gressibus
 blandæ libertatis præcipites agunt in vitia, & in
 æternæ miseræ barathrum devolvunt? Possem
 istorum, qui se evangelicos jactant, immanem
 crudelitatem referre, qui si vere essent evange-
 licæ, veri evangelicæ Christi mansuetissima præ-
 cepta sequerentur, qui evangelium non armis
 obrudi repugnantibus, sed obedientibus & pa-
 cificis modeste voluit promulgari: illi vero non
 tam de promulgando isto suo evangelio, quam
 de conciliandis sibi principum animis, de obti-
 nendis illorum armis solliciti sunt: quibus hanc
 novam tyrannidem tueantur, & nostrorum san-
 guine saturantur. O conditionem nostrorum
 temporum miseram, & calamitosam. Christus
 injuriis accipiendo, atque ferendo, suas homi-
 nibus leges promulgavit: ii vero inferendo,
 non injurias modo, sed cædes atrocissimas, suos
 errores Christianorum animis cupiunt inferere.
 Ille acerbissima morte & innocentissimo suo san-
 guine evangelicam consignabat: ii vero suum
 evangelium alieno interitu & errore consignare
 cupiunt. Hocine est esse assertores Christianæ
 religionis, & non potius hostes capitales? Pos-
 sem objicere vestris oculis hanc miseram ecclesiæ
 faciem istorum ministrorum erroribus, & cru-
 delitate deformatam, atque deonestatam. Possem
 Germaniæ ruinas, Angliam Christiano-
 rum sanguine redundantem, recentia nunc Flan-
 driæ vulnera & incendia, Galliæ intestina & cru-
 delissima bella, reliquarum provinciarum acer-
 bissimas plagas explicare: quæ quidem cum a
 vestris ministris inlicitæ sint, apertissime testan-
 tur,

Luc. 24.

Luc. 4:

1. Pet. 2:

tur, quam sit eorum euangelium Christi euangelio contentaneum: cum hoc pacem, vitam, modestiam, mansuetudinem: illud vero bellum, mortem, futias, cædes, & flammam in orbem Christianum intulerit. Possent vobis antiquos illos sanctissimos viros & principes Germaniæ clarissimos commemorare, quorum alii sapientia & sanctitate vitæ ecclesiam Romanam illustrarunt, alii incredibili animi virtute, potentia & victoribus armis ab hostium illam injuriis vindicaverunt: qui si modo reviviscerent, iis vos plane verbis increparent. Quid agitis filii? Quo ruitis? Quis vos ab ecclesia, cuius nos præcepta secuti sumus, abduxit? Quis a nostris institutis & præceptis abstraxit? An ideo hæc a nobis arma & principatum accepistis, ut quibus nos armis ecclesiam defendimus, vos eam oppugnaretis? Ideo templa nos ereximus, ut a vobis everterentur? Illa exornavimus, ut vos expoliaretis? Ideo pacatam & tranquillam religionem vobis reliquimus, ut illam a perditis hominibus turbari, sursum atque deorsum ferri pateremini? Nos ecclesiam sacrosanctam Romanam religionis nostræ parentem, de Germania benemeritam, nostræ fidei commillam, columus, honoravimus, tutati sumus: & vos illam patriæ & vitæ virtutis obliiti, injuriis & armis insequemini? Nunquid nobis aut mens, aut consilium, aut pietas defuit: ut a nobis degenerare gloriosum judicetis? Sic illos majores vestros clarissimos viros vobiscum agere & loqui credite, quorum vos nec auctoritate frangi, nec pietate moveri, nec oratione leniri indignum est. Sed illud est longe indignius, quorundam vos potius ministrorum improbis persuasionibus, quam domesticis & gloriosissimis majorum vestrorum exemplis commoveri. Quod quam æquum, quam honorificum vobis sit, vos ipsi judicate. Nec enim ego illum arbitror vere esse Germanum, qui sic a pristina illa & robusta virtute antiquorum Germanorum desciverit, ut se blandis Epicureorum quorundam assentationibus flecti, vincique patiatur: & illorum auctoritatem, totius ecclesiæ catholicæ auctoritati putes esse antiferendam. Ille, inquit Vincentius Lirinensis, est verus germanus catholicus, qui veritatem Dei, qui ecclesiam, qui Christi corpus diligit: qui divinæ religioni, qui ecclesiæ Dei nihil præponit: non hominis cuiuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philosophiam: sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus, stabilis permanens, quidquid universalius antiquitus ecclesiam catholicam tenuisse cognoverit, id solum sibi tenendum, credendumque decernit: quidquid vero ab aliquo demceps præter omnes, vel contra omnes sanctos, novum & inauditum subinducti ferent, id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligit pertinere. Quibus quidem verbis Vincentius effigiem & simulacrum nostrorum temporum expressisse, & vos admonuisse videtur.

Possent vobis iram divinam, comminationes prophetarum, & miseram strages populorum eorum, qui Christianam religionem violarunt, commemorare. Possent Asiæ, Africæque provincias, oppida, civitates, ob desertam ecclesiasticam disciplinam dirutas, evasas, & immanissimarum gentium objectas crudelitati.

Possent Græciam beatam quondam, atque florentem provinciam, nunc vero spoliatam

A omni dignitate, & splendore, quæ simul cum puritate religionis, amplissimum quoque imperium amisit, vestris oculis ostendere. Quæ quidem cum testes sint locupletissimi animadversionis divinæ, similem Germanis exitum exemplo suo comminatur. Etenim violatæ religionis, misera servitus solet esse supplicium. Plenæ sunt exemplorum scripturæ sanctæ, quæ vobis nunc magnum debuissent terrorem incutere, ut quamvis erecto & excelso animo sitis, illum tamen, in cuius manus incidere horrendum est, reformidare debeatis. Est enim magnanimi viri, & ejus, qui nihil timeat, Deum timere: qui sæpe fortes ab imbecillis, potentes ab infirmis, armatos ab inermibus vinci, & in servitutem redigi patiatur. Quod quidem nunc vobis, viri Germani, vehementer pertimescendum est.

Nolo itaque hæc omnia & alia quamplurima, quæ magna & gravissima sunt, quæ vestrum hunc ab ecclesia discessum vobis exprobrant, quæ vos ab his ministris delatos esse testantur, recensere: illud solum vos obsecro, & obtestor, clarissimi viri, ut in memoriam revocetis illa duo vobis ab ecclesia collata amplissima beneficia, quibus nulla ampliora ab hominibus sperari, nulla majora hominibus conferri possunt.

Christi etenim religionem, & sacros Romani imperii fasces, quibus nihil habet magnificentius terrarum orbis, ab ecclesiæ Romanæ, & summorum pontificum manibus accepistis. Deinde illud etiam vos oro, ut in assidua, faciam, calamitosam, & lactyantem matrem ecclesiam convertatis oculos: & si in excelsis, liberalibus & gratis animis ullam habet vim acceptorum beneficiorum memotia & recordatio, ætumnosa: & de vobis tam benemeritæ matris, misereamini. Etenim Germaniam delusæ, atque perditæ gentilitatis cæcis erroribus occupatam Romani pontifices, effuso in eam euangelicæ lucis splendore, ad veri Dei & Christi filii ejus cognitionem adduxerunt. Nam, ut in-

D Altinum beatissimi Petri apostoli, primi Christi vicarii, & pontificis Romani discipulos præmittamus, qui ab eo in Transalpinam missi regionem, Gallias & infetiores Germaniæ partem euangelico lumine illustrarunt, & Chilianum etiam missum a Conone summo pontifice, qui Christi nomen & leges in Germaniam inferret, sanctissimus Gregorius secundus Germaniam idola adhuc venerantem, ante illas dæmonum statuas prostratam, atque jacentem, misso Bonifacio monacho sanctissimo, atque doctissimo viro, ad aspiciendam euangelicam lucem erexit, & magnam Germanorum multitudinem Romam venientem benignissime exceptam suis manibus, vir ille religiosissimus, & gloriosissimus sacro baptismate initiavit: Saxones vero idolorum etiam cultores, Hadrianus primus Caroli Magni invictissimi Gallorum regis præsidio a simulacris ad verum Dei cultum abstraxit: quos antea Sergius primus ad cum amplectendum fama virtutis, & sanctitatis excitaverat: Leo tertius, Ansgarii abbatis & beati Sigfridi opera & industria, prolapsam iterum in idem crimen Germaniam, & denuo ad idolorum genua procumbentem sublevavit, & erectam ex impia illa dæmonis tyrannide in libertatem afferuit. Quod quantum fuerit beneficium, vobis expendendum relinquo. Neque enim quidpiam esse potest invisius Deo, aut contumeliosius, quam

Beneficia Germaniæ collata a Romanis pontificibus.

Gallorum & Germanorum primi apostoli.

quam sibi debitum honorem simulacris deferre: A neque beatus quidpiam hominibus, dum in terris versantur, accidere, quam verum Deum nosse, atque illum pure & caste venerari. Neque vero solum hoc tantum bonum, quod ad animorum vestrorum salutem pertinebat, ecclesie Romanæ acceptum referre debetis: sed illud etiam Romani imperii sceptrum, quo Germania cæteris totius orbis nationibus elatior, & illustrior reddita est. Etenim jus illud creandi imperatorem Romanum, Gregorius quintus transtulit a Francis ad Germanos, ut quorum fidem, pietatem, religionem in ecclesiam & pontifices Romanos, studium & operam in maximis difficultatibus, & difficillimis temporibus fuerat expertus, eorum fidei, atque potentie committeret ecclesie patrocinium, ut eam ab omnium hostium, tyrannorum, inquam, & hæreticorum insidiis vindicaret. Sed nunc jam, pro dolor, cogitur externa querere auxilia, ut dignitatem suam contra illorum injurias teneat, quos sibi patronos & defensores adoptaverat: cogitur plagas mortiferas & insanabiles perferre ab illis impostas, quos ipsa lethalibus animi vulneribus liberaverat: cogitur suis armis, quæ vestris manibus ad suæ salutis defensionem commisit, excipere toto corpore vulnera acerbissima: & quod est miserabilius, cogitur videre vos castissimos suos filios eisdem gladiis & flammis, quibus illius fortunæ incenditis, & corpus vulneratis, acerbiores plagas, & majora incendia vestris animis inferre. O miserum, atque funestum, & matri præsertim luctuosum spectaculum. Et tamen cum sæpe ob alia longe minora crimina jus creandi imperatorem aliis nationibus abstulerit, & ipsos etiam imperatores ab imperii sede deturbaverit, nunc in tanta animi & vulnerum suorum acerbitate maluit in suis injuriis connivere, quam aliquid in vos decernere severius. Non modo electores, sed, quod majus est, potentissimos ipsos, ingratos tamen, imperatores, & qui illo honore imperii Romani ad ecclesie de D decus & Christi contumeliam abutebantur, pontifices Romani anathemate sæpe ferierunt, & imperii dignitate privaverunt.

Etenim Gregorius septimus Henricum tertium percussum primum anathemate, imperii deinde honore multavit, quod improbis factis ecclesie pacem perturbaret: ille vero ad se reversus cum sui cum erroris, atque scelerum prænitisset, & nudis pedibus per nivem & glaciem in agro Rhegensi, sui erroris veniam impetravit. Alexander tertius Fredericum primum ob schisma excitatum in ecclesia Venetiis ad publicam penitentiam adegit. Innocentius tertius Othone quartum imperio dejecit, quod fidem ecclesie datam prodidisset, & jusjurandum violasset.

Iam vero Fredericum secundum, summis beneficiis ab ecclesia Romana exornatum, cujus pater Henricus quintus Siciliæ regnum a Cælestino tertio & imperium acceperat, ab Innocentio tertio benigne & amanter educatum, & ab Honorio tertio in supremum imperii fastigium evehctum, ingratum postea summis pontificibus, a quibus fuerat ornatus, & ecclesiam hostibus armis persequentem, ab Honorio anathemate percussum, Innocentius

quartus Siciliæ, Apuliæque regnis primum spoliatum, imperio demum exautoravit. Seve-
veta tunc animadversione imperatorum insolentiam comprimebat ecclesia, & non solum in illos excommunicationis fulmina vibrabat, sed abdicabat imperio: & quemadmodum sceptrum imperatoribus iniquis, sic etiam jus creandi imperatores nationibus auferebat. Nunc vero in majoribus suis injuriis, incredibili usâ misericordia, neque illum quidem spiritualem gladium in imperii electores, auctores tantorum malorum, eduxit, quo a suis altaribus, & Christianorum consortio suos hostes acere confuevit: quia Germaniæ principes resipiscentes, & ad se redeuntes se visuram, & complexuram sperat. Hac alitur & sustentatur spes, quam sibi de virtute vestra pollicetur, quæ erga vestræ salutis auctores gratos & acceptorum beneficiorum memores efficiet. Tum vero & Ferdinandi Cæsaris clarissimi & religiosissimi imperatoris pietas incredibilis vestros animos ad sui imitationem incitabit: nec enim est æquum, eos ab imperatoris religione dissidere, qui non alio nomine, quam tuendæ religionis gratia jus istud acceperunt, & monstri jam simile videatur, imperatorem acerrimum esse patronum ecclesie Romanæ, nonnullos vero electores, ejus hostes implacabiles.

Leo tertius ob imminentes ecclesie calamitates, & urbem hostium incurisionibus objectam, & armis vexatam, & opprestam, cum imperatores Constantinopolitani, opportune jam tantis illius malis subvenire, alioqui ipsi hostibus circumventi, nec molem tantam imperii, nec potentissimorum adversariorum impetum possent sustinere, nullo illorum crimine, sed quia id Christianæ reipublice ratio postulabat, imperium a Græcia transtulit in Galliam: & Carolum Gallorum regem religiosissimum, & clarissimum virum imperatorem eleavit. Cum ergo pontifices Romani a Græcia in Galliam, a Gallia in Germaniam pro temporum & periculorum ratione fasces imperii transtulerint: cum plures imperatores ob excitatos in Christiana republica tumultus & seditiones ab imperii fastigio sæpe deturbaverint, & alios in eorum locum successerint: quia indignum putabant, eos sceptrum imperii tenere, qui cum religionis propugnacula, conservatores pacis, & ecclesie patroni esse debuissent, illius tranquillitatem ambitione, cupiditate, & studio propagandi imperii, perturbarent: nunc etiam si videri has funestas flammis, quæ universas pene Christianas provincias misere populantur in Germania exortas, atque inde profectas in cæteras nationes irrepisse: et si videat vos, qui eas quamprimum extinguere deberetis, non modo non comprehensisse, sed fovisse, & illarum excitatores vestris armis protexisse: noluit tamen pissima mater, eam, quam in alios, in vos exercere severitatem: noluit vos hæcenus aut spoliare dignitate, aut hostes censere: noluit supplicio vestro & ignominia suo mederi dolori, sed summa patientia (ne desperare de salute vestra videretur) in maximis suis injuriis voluit connivere. Itaque ii omnes pontifices Romani, Leo, Hadrianus, Clemens, Paulus, Iulius, Marcellus, Paulus, & nunc demum Pius quartus sibi, & ecclesie a Germanis illatas injurias æquo animo tolerarunt: & quo majoribus opprobriis, & contumeliis affecti sunt, eo majore misericordia commo-

Imperii
translatio

moti, non acerbis illa medicamina, quibus in curandis iis morbis ecclesie haecenus usa est, exulceratis illorum vulneribus adhibuerunt, sed incredibili clementia omnia alia remedium genera experti sunt: non severitate, sed indulgentia usi; non tam deterere, quam allicere; non tam urere & refecare membra, quam fovere voluerunt: non hostes declararunt, non jus imperii abstulerunt, sed literis amoris & benevolentiae plenissimis, ad componendam pacem provocarunt: legatos saepe miserunt, ad concilia vocarunt, omnia tentarunt, omnia experti sunt, ne potius tanquam cum obstinatis hostibus, quam cum filii errore aliquo lapsis agere viderentur. Quia futurum sperabant, ut Germania excitata aliquando tantorum beneficiorum recordatione, sese erigeret, durum istud & multiplex jugum haereticorum excuteret, & illam pacem amaret, quae in ea versatur ecclesia, in qua una fides, & unus spiritus, non in qua tot fides, quot ministri, reperiantur.

Quae cum ita sint, cum vos, clarissimi Germani, ecclesia Romana a deorum simulacris abstractos, ad unius, verique Dei cultum adduxerit, daemonis mancipia Christiana libertate donaverit, omnia vobis consequenda aeternae felicitatis praedicta contulerit; & ornamenta amplissimae dignitatis: cum nullum beneficii genus praetermiserit, quod ad vos praeter ceteras nationes exornandos pertineret: & quod est illustrius, suae in vos voluntatis & beneficentiae, & vestri in illam parum grati animi argumentum: cum ab iis, quos majoribus sibi beneficiis devinxerat, se crudelius vulnerari sentiret: non de vindicta, sed de remedio vulnerum vestrorum cogitavit; vobis iratus & armatis non se illa armis opposuit, sed lacrimis; & quotum manibus dilacerabatur, illorum misericordiam & auxilium implorabat.

Quid ergo? tam crudeli in illam vos animo nunc eritis, tam inhumano, tam immemori acceptorum beneficiorum, ut illius neque calamitatibus, nec lacrymis moveamini? In tam beneficam matrem non ingrati modo, sed impii repertiimini? Vestris genibus provolutam & obsecrantem, ut concilio Tridentino adesse velitis, ut ministros venire cogatis, ut sanandae religionis & componendae pacis rationes arbitrio tantae synodi permittatis, superbe contemnetis? illam ante vos prostratam, sua vulnera explicantem, beneficia, quae vobis contulit, commemorantem, amplexantem vestrae genua, & ab illo cursu, quo in ejus perniciem tutus, retinere cupientem, insolenter & inhumane a vestris genibus repellitis?

Ira inflammati & ardentes homines, cum supplices ad se venientes suos intuentur, non solum illis parcere, sed misereri, sublevare, & beneficiis prosequi solent: vos matrem tam piam, tam bene de vobis meritam, supplicem & collacrymantem majore crudelitate vexabitis? nonne oportuit jam illius vos miseris saturatos & expletos esse? frustrane vos illa aspectabit? vos intuebitur? vestram fidem implorabit? jacentem, afflictam, supplicantem, non modo non sublevabit, sed affligetis amplius & opprimetis?

O miserae matris infelicia beneficia apud Germanos collocata! o curam illam, atque custodiam animorum vestrorum infaustam & luctuosam! quae exitum tam miserabilem sortita est, ut qui ab illa immortalibus bonis fuerant exornati, crudeliores in illam hostes reperiantur; qui laboranti subvenire debuissent, illi potissimum excidium, atque va-

A stitarem intendent; quos oportebat suatum calamitatum dolore frangi, si nunc luctuosas illas exequias leti & alacres prosequantur. Itaque non tam illi suorum templorum excisio, non bonorum direptio, non sacrorum depopulatio, non tam filiorum caedes, quam haec tanta indignitas misera & acerba est; non tam illa suas ruinas, quam interitum vestrorum animorum luget; non tam stragem suarum fortunarum, quam illam victoriam, quam de vobis reportat hostis, vestrae salutis & suae dignitatis, lamentatur. Quod vos a se abstractos videat, quod suis beneficiis ingratos experiatur, hoc illius animum vehementer extruciat, hoc illam suspirare, gemere, lacrymas effundere, & exclamare facit cum sponso. Audite caeli, auribus percipite terra: filios educavi. & exevi: ipsi autem spreverunt me.

Epsia. 2:

B Quos ab idolis daemoniorum abstraxi, ad haesum nunc idola revertuntur; quos in libertatem asservi, iterum miserae servituti mancipantur; quos eripui ab aeterna morte, vix nunc ipsi materno sanguine satiantur; quos ornavi, me crudeliter spoliavi; quos imperii Romani fascibus illustres feci, ipsi me omni dignitate orbare conantur; quos mihi putabam unicum esse periculum, extremum moluntur exitium. Cujus jam fidem implorabo, si filii carissimi fidem prodiderint? ad quem confugiam, si ab illis ejicior? quo me recipiam, si ab illis expellor? quis miserae opitulabitur, si illi oppugnant? Tu domine Iesu Christe, spes unica, solatiumque miseriarum mearum, qui me sanguine tuo abluisse & decorasti: qui te nunquam meis rebus, saluti, atque dignitati defuturum promissisti; qui tam sapiens es, ut noveris; tam potens, ut valeas; tam bonus & misericors, ut velis spem afflictae & laboranti subvenire: tu inquam, dulcissime Iesu, qui solus potes, ecclesiae tuae miserere.

Tam duri, atque ferrei eritis, viri Germani, ut hic acerbissimus dolor & querele justissimae calamitose matris non molliant animos vestros? videte per Deum immortalem, ne his ecclesiae lacrymis, & genitibus Deus aliquando commotus, excitatus & incensus ira, ad fandum de vobis supplicium convertatur. Cave te ne istam puniendi tarditatem, collecta majore indignatione, supplicii gravitate compenser: & qui solet in maximis hominum sceleribus diutius connivere, irae thesauros diuturnitate temporis, scelerum magnitudine collectos, in vestra aliquando perniciem effundat. Ecclesiam catholicam magnis ad se clamoribus vos evocantem audite. Sacrum istud & oecumenicum concilium Tridentinum, quod vestros ministros tam amanter accersit, & publica fide illorum securitati prospexit, quod solum tantis malis mederi potest, unicum arbitrum & iudicem agnoscite. Existimate hanc Dei & ecclesiae extremam vocem jam esse, vos admonentem & adhortantem, ut respiscatis: ut hos ministros tantorum malorum, & discordiarum autores ad concilium venire cogatis, ut pax illa Christiani populi, iis discordiis sepulta, reviviscat, & ecclesiae dignitas emergat ex iis fluctibus domesticarum seditionum: ne, si hoc tantum, tam frequens, tam necessarium concilium negligatis, dissidia & aeternum bellum voluisse videamini. Si doctrinae vulnera sanare cupitis, adsunt medici peritissimi: si abusus delere, novam ecclesiae faciem inferre, & collapsum Christi templum reficere, adsunt architecti clarissimi, quorum opera templi ruina, & ecclesiae vultus resciantur. Ne patiamini hanc occasionem divinitus oblatae, manibus excidere: qua sublata, quid futurum

Z Z z z putatis

putatis? nisi ut, cum nulla sit jam doctrinæ Christianæ pars, quæ non vulnus aliquod a vestris ministris acceperit, cum omnes reip. Christianæ partes convulsæ & labefactaræ sint, brevi universam Germaniam novis quotidie nascentibus erroribus dissipatam, bustum quoddam religionis, & legum divinarum, exemplum denique severitatis divinæ redditam conspiciatis? ut clarissima ptovincia, sicut ille dixit, quæ erat antea castæ & incorruptæ sacrarium veritatis, impium, ac turpium errorum lupanar sædissimum efficiatur? Inrelinis odiis ardere videris jam eos, quos Christus mutua caritate voluit ardere; bellis domesticis confagrarare, quos placidissima pace Christus gaudere, & illam potissimum suos discipulos colere, & completi voluit: quasi parum sit Turcarum armis ecclesiam affligi atque vastari. Omnia denique perturbata, excisa, & prope jam everfa videtis. Mysticum hoc Christi Opt. Max. corpus dissipatum, pulcherrimum istud ædificium ecclesiæ, quod Christi sanguine coagmentatum est, hincere jam, atque dissolvi cruore nostro intuemini. Vnica est illud restitaurandi, atque reficiendi via, pax & concordia Christianorum. Noluit quondam Deus, nisi composita primum pace, sibi templum consecrari. Itaque post domitas multas gentes atque nationes,

Acum nullus audiretur jam armorum strepitus, neque quispiam contra populum Israeliticum arma caperet, sed omnes vicinæ provinciæ conquiescerent: Salomon templum illud amplissimum crexit, & domino consecravit; atque idem sæpe ab hostibus eversum, pacis beneficio refectum est. Videt nunc ecclesia Christi, spem unicum componendæ pacis in hoc sacro concilio Tridentino sitam & collocatam esse: ad eam vos amplectendam invirat: qua conciliata, quemadmodum templum illud Hierosolymitanum, inimicorum multoties incursionibus dirutum, ex dissipatis & collapsis lapidibus, rursus erectum & restitutum est: ita nunc templum istud, Christi, inquam, corpus, quod est ecclesia, luxatum & mutilum, ex languidis, emortuis & abscessis membris reficiatur iterum & renovetur. ut, instaurato hoc ædificio, omnes, consentionibus animis, unica eademque instructi doctrina, eadem spe erecti, iisdem caritatis vinculis & amoris flammis incensi & colligati, Christo capiti adhaerentes & agglutinati, ejusque vicarium pontificem Romanum, totius ecclesiæ principem & pastorem, hujusque sancti templi pontificem Max. venerantes, dulcissima & optatissima pace perfruemur: quam vobis, viri Germani, in Christo Iesu domino nostro opto sempiternam.

A P P E N D I X

DE A COMPLECTENS QUÆ IN EDITIONE LOVANIENSI NON EXTANT.

I.

PAVLI PAPÆ III. BVLLA.

Indicit supplicationes seu processiones pro celebratione concilii, adhortatur ad jejunia, plenariam indulgentiam largitur.

PAVLVS EPISCOPVS
servus servorum Dei. Ad futuram
res memoriam.

If. 58.

CVM prophetæ vox nostris in auribus jugiter insonet, clama, ne cesses: idque præcipuum munus, ex onere nostris injuncto humeris, licet his impari, nobis incumbere agnoscamus: ipsa præsentium temporum calamitate, ac hæresum undique pullulantium pernicie, in intimis adeo pulsamur præcordiis, ut nobis ipsis, pro sancta uniuersali ecclesia, ac dominici gregis nostræ curæ crediti, salute, nunquam satis operæ, laboris, ac sollicitudinis, abhibere posse videamur. Tot igitur, ac rantis turbinibus aliquando sedandis, nullum æque saluterum, ac præsentissimum remedium comperiti semper existimavimus, quam sanctissimi œcumenici concilii celebratione indicere, ad sananda scilicet catholicæ ecclesiæ vulnera, ab impiis infidelibus reprobiisque hæreticis eidem inflicta. Vna igitur hac ratione, sacratissimam synodum a nobis Tridenti jam dudum indictam, hodierna luce aperiri mandavimus: eam sine optimo, Spiritu sancto adjuvante, conclusum iri, &

optatam orbi Christiano salutem allaturam denique sperantes. Oecumenicum autem cum sit concilium, hoc decet a cunctis Christi fidelibus, humili & contrito corde, devotisque precibus celebrari: ut quos adesse coram opus fuerit, hi multorum orationibus adjuti, gratius in rebus catholicæ fidei, dictæque uniuersali ecclesiæ reformationis ibi peragendis, omnipotenti Deo exhibere valeant obsequium. Quamobrem omnes Christi fideles hujusmodi horramur, ac in domino requirimus, ut posteaquam hæ nostræ literæ ad eorum manus pervenerint, & per locorum ordinarios publicatæ fuerint, diligenter peccatorum suorum persecutione & examine præviis, se ad eorum confessionem, in hebdomada earumdem literarum publicationem immediate sequenti, de more ecclesiæ subeundam præparent, & illa confiteantur: quartaque ac sexta feriis ipsius hebdomadæ, nec non die sabbati jejunen: dominica vero die proxime sequenti sacratissimam domini nostri Iesu Christi eucharistiam sumant: Deum ex intimis cordis, pro Christianorum omnium pace, & pro salutifero, & tranquillo, ac fructuoso ejusdem sacrosancti œcumenici concilii progressu & perfectione, orantes. Ac ut præfatos Christi fideles ad hoc etiam præmiis celestibus invitemus: omnibus, & singulis Christi fidelibus ipsis qui præmissa adimpleverint, & processionibus, ac supplicationibus, quarta & sexta feriis, ac sabbati die prædictis, eo ordine qui in alma urbe nostræ Romæ observatus extitit, publice habendis, interfuerint; aut qui adversa valetudine, seu alio impedimento legitimo detenti, ac abbatissæ, priorissæ, &

& monasteriorum quorumcumque moniales, A etiam sub clausura existentes, & eisdem processio-
 nibus interesse nequentes: si elemosynam, juxta eorum devotionem, & facultatem, alicui pauperi Christi pie fuerint largiti; aut si inopes extiterint, dominicam orationem, cum salutatione angelica, quinque recitaverint, & præmissorum loco, pias ad Deum preces devote effuderint: ejusdem omnipotentis Dei benignitate, ac misericordia, beatorumque ejus apostolorum Petri & Pauli autoritate freti, plenissimam omnium peccatorum suorum veniam, & remissionem, misericorditer in domino concedimus, & largimur. Et ut hæc omnia ad pluri-
 mum notitiam pervenire valeant, simulque Deus ipse misericors a quamplurimis exoretur: omni- B
 bus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & aliis ecclesiarum prælati, ut cum primum eadem præsentis literæ ad eorum manus pervenerint; eas, seu eorum transumptum, manu alicujus prælati, seu personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, subscriptum, ubique per eorum provincias, ecclesias, civitates, & dioceses, absque ullo quæstu, cum gratis, concessionibus, & indulgentiis, ibidem contentis, gratis publicari faciant, in virtute sanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus: constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, & aliis contrariis non obstantibus quibuscumque. Volumus autem, quod hujusmodi processiones, & supplicationes, unica tantum vice, in civitatibus, terris, castris, & locis, in ecclesiis in quibus præcipua animarum cura injuncta reperitur, duntaxat fiant & habeantur: præsentibus, postquam in urbe, ac provinciis, ecclesiis, civitatibus, & diocæsis prædictis, publicatæ fuerint, ac quarta & sexta feriæ, ac dies sabbati hujusmodi præterierint, minime valituris.
 Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Do. MDCXLV. Idibus Decemb. pontificatus nostri anno duodecimo.

II.

PAVLI PAPÆ III. EPISTOLA D
 ad episcopos & abbates aliquot Helvetia.

Monet ne diutius differant proficisci ad concilium.

PAVLVS PAPA III. SERVVS
 servorum Dei venerabilibus fratribus, Sedunensibus, & Curienfibus, episcopis: ac dilectis filiis, sancti Galli, & sanctæ Mariæ de Valle, necnon sancti Urbani, & alius Abbatibus, in Helvetiorum, & suorum confederatorum dominio commorantibus salutem, & apostolicam benedictionem.

QVVM omnes Christianitatis prælatos ad vni-
 versale concilium Tridenti indictum, pro nostro illorumque officio studiose convocamus, & cogimus: tum vos præcipue ecclesiam Helveticam referentes, cujus nationis populos tanquam peculiarios sedis apostolicæ filios, & libertatis ecclesiasticæ defensores, speciali amoris nostri prærogativa complectimur. Idcirco a vobis tanto studiosius excipi, & ad effectum deduci debet, quanto ipsum concilium apertum, celebrarique cæptum, Gallicis & Hispanis ac Italis prælati, & aliis in dies confluentibus, frequens jam est: ita ut vos suppedere possit, tam vicinos, tam longinquis in conveniendo fuisse pigiores. Quod autem vestra natio non parva sui parte infecta hæresibus, reme-
 Concil. gener. Tom. XIV.

ditio ipsius concilii magis indiget, nulla in vobis mora quamprimum conveniendi esse debuisset. Quam nunc tarditatem, celeri debetis diligentia compensare. Itaque remittentes istuc dilectum filium Hieronymum Franchum, nuntium nostrum, has ei ad vos dandas, iterataque missione vos monendos ac hortandos duximus: apostolica autoritate, tenore præsentium monemus & hortamur, ac in virtute sanctæ obedientiæ, & sub vinculo juramenti in vestris promotionibus præstiti, cæterisque sanctorum canonum distractionibus vos urgemus, ut quantocius, & omni mora postposita, ad dictum concilium proficisci, ibique ad pacem universalem, sanationemque, & unionem vestrorum populorum, inter cætera omnibus studiis intendere debeatis, impleturi vestrum officium, & nobis post Deum, rem gratam, & acceptam facturi: sicut idem Hieronymus nuntius hæc latius explicabit, cujus verbis plenam habebitis fidem. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris. Die XI. Aprilis MDCXLVI. pont. nostri anno duodecimo

III.

PAVLI PAPÆ III. EPISTOLA
 AD HELVETIOS.

Hortatur, ut religionem retineant, & promovendo concilio allaborent.

DILECTI filii, salutem & apostolicam benedictionem. Pro nostra & prædecessorum nostrorum erga devotiones vestras, totamque istam fortissimam nationem benevolentia, quæ facit, ut semper nos vestri memores, vestrorum commodorum atque bonorum summam rationem habeamus: non dubitamus, quin vobis quoque in animo & memoria infixum sit, quanta fuerit, ut qui semper nostris judiciis, nostrisque stipendiis vos honestaverimus: vestra autem virtus, & vestra fides nunquam prædecessoribus nostris, & nobis, ulla in temporum varietate defuerit. Atque hanc tantam, & tam arctam inter nos amicitia conjunctionem, quæ utrique parti & honoris fuit semper, & commoda: fuerunt tamen vasti, & insidiosii homines, perturbatores legum inorumque bonorum, iidemque sanctæ catholicæ & apostolicæ religionis corruptores, qui separate & divellere conati sunt. Quibus tantum favit perfidus humani generis hostis, ut ex ista fortissima & nobis carissima natione aliquos tamen a nobis potuerit avellere, magno cum dolore nostro, tanquam a sinu & complexu amantissimi patris dilectissimos filios. Quorum jacturam atque damnum etiam nunc lugere & lamentari non desistimus, desiderantes & Deo restitui, & nobis: quos nostræ curæ, diurnæque & nocturnæ cogitationes, omnibus precibus apud Deum, & assiduis lamentationibus requirunt. Illud tamen Deo ejusque divinæ bonitati & clementiæ referimus acceptum: quod pars de vobis in fide erga ipsum Deum, & erga sanctam matrem ecclesiam persistit, nec se alienari a cultu veræ & Christianæ religionis passa est. In quo Deus misericordiæ dominus, & vobis qui integri remansistis, de spiritu suæ sapientiæ effudit: & si qui gentis vestræ decepi & inducti improborum sermonibus, in alienum sensum abierunt, illis tamen exempli ante oculos positum esse voluit constantioris & melioris partis, per quam aliquando possint facilius respicere, & reverti ad eam sanctam fidem, quam patres ipsorum omnesque aui & majores perpetuo cursu veterum sæculorum
 ZZ zzz 1j in

ANNO
CHRISTI
1546.

in catholice ecclesie gremio tenuerunt. Cujus Dei A
voluntatis maximum est argumentum, quod pax
& concordia inter vos ne dissidio quidem reli-
gionis, ex quo solent asperitima seditiones ori-
ri, infringi aut violari potuit: quam pacem ve-
stram & conjunctionem, nos optimum signum
vestrae probitatis, & optatae ac speratae nobis-
cum consensionis habemus. At nobis quidem
jam inde a nostri pontificatus initio omnia ten-
tantibus ac molientibus, quo his dissidiorum
atque haeresum domesticis malis occurreretur:
quum & pro pace inter Christianos principes
reconcilianda, sicut notum vobis est, plurimum
laborassemus, & lenibus primo remediis scribendo,
hortando, monendo, iniquos haereticorum animos
placate studuissemus: postquam caetera non satis
processerunt, ad summum & maximum omnium
hujusmodi malorum remedium, oecumenicum &
generale concilium indicendum devenimus. Et
quoniam in Germania maxime haec haereticorum
prava seges pullulabat, locum concilio habendo
Tridentinum elegimus, juris & nationis Germanicae
civitatem: ad quam illi commode venire, tuto-
que commorari in ea, & tueri, si vellent, partes
suas possent.

Speravimus enim, id quod erat sperandum, in
tanta concilii generalis auctoritate, cui semper re-
ges Christiani, & populi plurimum detulerunt, in
tanto conventu venerabilium episcoporum, qui ex
omnibus nationibus illuc collecti de summa fide
catholica autore Spiritu sancto essent acturi, nemi-
nem fore tanta impietate praeditum, qui non se
tantae, divinae magis quam humanae, auctoritati
submitteret: qui non rejectis falsis suggestioni-
bus improborum, judicium universonum catholi-
cae ecclesiae suspiceret. Quam etiam nunc spem, di-
lectissimi filii, de vobis retinemus, pacemque il-
lam inter vos, quam omni laude dignam paulo
ante diximus, tanquam ansam divinitus nobis
datam accipimus, ad conglutinandos iterum ve-
stros cum Deo & nobiscum animos: quum & qui
fideles ac constantes e vobis manserunt hoc certe
animo obtemperandi sacro concilio sint futuri,
& qui non sua culpa, sed quodam credulitatis errore
(qui saepe etiam bonis incidit) prolapsi sunt, au-
toritatem oecumenici concilii, & ejus Spiritus san-
cti qui concilium regit, non contempturi esse vi-
deantur. Ad quod nos concilium, tanquam ad caele-
stem senatum quemdam, cui Deus praest, eumque
ipsemet & moderatur & gubernat, devotiones ve-
stras, sicut etiam ante fecimus, & invitamus, & ad-
hortamur. Quod vero nobis praeter omnem spem
& expectationem accidit, ut invenirentur inter
Germanos non pauci, etiam de numero eorum qui
se dicunt esse principes, qui oecumenici concilii gra-
vissimam auctoritatem, potiusque divinam, ut dixi-
mus, quam humanam, ita superbe insolenterque de-
spicerent, ut non modo ad id se accessuros negarent,
sed contumelios & maledictis petulantibus atque
nefariis, omnem conciliorum sanctitatem improbi-
sime infectarentur; seque nec concilii decretis sta-
turos, nec illius auctoritati tantulum delaturos dice-
rent: id nobis, ut vere loquamur, maximo dolori
fuit. Vidimus enim hanc perditorum contumacia,
summam nobis necessitatem asserre, ut de vi atque
armis esset cogitandum: cum nec tantum anima-
rum interitum, quae haeresum venenis quotidie in-
fliciebantur, nec conculcationem totius, non magis
ecclesiasticae, quam Christiani nominis atque hono-
ris, possent amplius perferre. Quod alterum
nobis, pastorale officium, caritasque paterna, quam

erga omnes fideles Dei filios atque nostros gerimus;
alterum locus atque honor, & summi pontificatus
dignitas non permittebat. Sed nobis saepe cogitan-
tibus quid agendum esset, Deumque precantibus,
ut is divini sui consilii nobis lumen offerret: op-
portune accidit, ut carissimus in Christo filius no-
ster Carolus Romanorum imperator semper Augus-
tus, cujus erga Deum omnipotentem & sanctam
catholicam apostolicamque fidem singulari & semper
extitit studium, & praestantissima pietas, impiorum
sceleribus eisdem fere quibus nos offensus: & quod,
cum concilium Germanicae nationi, ipsius praeser-
tim postulatione & opera a nobis datum esset, qui
id contemnebant, ipsius quoque & factum & au-
toritatem videbantur contemnere, sicut quidam
aperte petulantior faciebant; armis sibi consti-
tueret violatae fidei catholicae sanctitatem ac uni-
tatem esse vindicandam. Cui nos occasionem tam-
quam nobis ab Deo sine ulla dubitatione oblatae,
studiose nos adjunximus, summi quoque imperatoris
optimam voluntatem omnibus nostris, & sanctae
Romanae ecclesiae opibus atque auxiliis jurare con-
stitimus: Deo hanc nostram operam & actionem
tribuentes, ejus numen honoremque defendimus.

Nec volumus committere, ut si lente negligenter-
que nos geramus, is postea tot filiorum animas haereticorum perfidia in interitum abductas, e nostra
manu requirat. Quem animum nostrum, & totam
consilii nostri rationem, volumus vobis, dilecti
filii, nostris literis facere notam. Primum, ut vo-
biscum, tanquam cum eis, quos carissimos habe-
mus, curas & sollicitudines quae nos premunt, com-
municaremus: deinde, ut vos etiam hortaremur,
ac rogaremus, ut animis piisque votis & voluntati-
bus vestris nobiscum esse, hoc est, cum Deo, & cum
Christiana religione velletis. Nam cum multa de
vobis eximia & praestantia facta possint commemo-
rari, nullum tamen futurum est praestantius, quam
hoc, si cum Deo veterem conjunctionem, & amicitiam,
ante majores vestri sanctae coluerunt, aut
servaveritis, aut reconciliaveritis: si sedi apostoli-
cae, quae vos semper illustrare atque ornare conata
est, pristinum vestrum amorem & cultum reddideritis:
si nobis, qui vos paterna dilectione prosequi-
mur, in hac dicta causa juvanda & promovenda, vestra
studia vestraque auxilia adjunxeritis. Quae omnia
ut cum vestro summo comodo & utilitate fiant,
& Deum omnipotentem, & vos ipsos, carissimi
filii, omni studio rogamus atque cohortamur. Datum
Romae apud sanctum Marcum, sub annulo
piscatoris. Die III. Julii MDCXLVI. pontificatus
nostri anno duodecimo.

I V.

CONCICIO R. P. FRATRIS
Bartholomaei Carranzae de Miranda, Hispani, or-
dinis Praedicatorum, habita ad synodum Tridentinam,
prima dominica quadragesima, anni
MDCXLVI.

Domine si in tempore hoc restitues regnum
Israeli? Act. cap. I.

VERBA haec, reverendissimi patres, apostoli-
caeque sedis vicarii, pastores observandissimi,
doctissimi que viri, scribit Lucas in actis apostolicis,
quae recensui ut essent orationis, quam apud vos
habiturus sum, mihi fundamentum. Cum mecum
evoluo praesentem republicam Christianam statum,
evoluo autem saepissime, & insignem ejus immu-
tationem

ANNO
CHRISTI
1546.

tationem: in diversa trahor. Nam, ut vetum fatear, vix adduci possum, ut credam, cum res hominum intueor, & facili aluco omnia processura. Rursum cum Dei potentiam cum pari benignitate conjunctam animadverto, omnia mihi polliceor, ni veretur ne nostri mores adeo distorti obstant. Itaque cum me extricare non possum, ad Christum Iesum unicum veritatis oraculum soleo confugere, & ab eo sciscitari, quibus verbis & in presentia vestra usus sum. Et quamvis vos omnes intellexisset animadverto, unde hæc verba deprompta sint: non tamen gravabor, dummodo per vos liceat, locum ipsum sacre scripturæ indicare.

Ascensus Christus ad superos, unde venerat, in unum locum coegit discipulos suos. Illi igitur ubi conuenerunt, percontabantur illum dicentes: *Num in tempore hoc restitua regnum Israel?* Rogabant certe de terreno hoc & temporali regno, nondum immutati ex alto: & communi Iudæorum cæcitate laborantes, hujus mundi gloriam, atque aulæ splendorem, putabant esse regnum cælorum, & Christum expectabant illius terrene Sion restauratorem futurum. Subegerat enim jam totam Palestinam Romani, & juxta oracula prophetarum, pro illis in Iudæa alienus ab Iſraele imperabat Herodes. Venerat jam redemptor orbis, absoluto opere, quod demandat illi pater, redibat. Sed cum nondum Iſraelitico regno restituto abiret, hoc ipsum rogabant apostoli, quod & alii duo discipuli venientes Emaumtem dixerant: Nos sperabamus quod esset redempturus Iſrael.

Ingens aperitur campus loquendi, in quo modus mihi potius querendus est, ne & ipse re tam multiplici obruar, & vos injusta oratione fatigemini, quam verendum ne argumento desituar. Temperabo igitur mihi, ac veliti, quam par est, habebō rationem, & illud tantum ob oculos ponam, quam gravem jacturam ecclesia fecerit, non solum tetraurum & nationum quæ Christiano nomine censebantur, verum etiam priscorum morum, quibus perditis necesse fuit ad hoc devenire calamitatis. Et erit, ut intelligo, bipartita hodierna oratio: una parte de imperio agā temporali, altera vero de spiritali. Vtemur enim hoc loquendi modo, & utrumque imperium vocabo, dum universam Christianitatem, quam late olim patebat, bonis viventem moribus significare volo. Quo facto intelligetis procul dubio, me non sine magna causa subinde fluctuare, dum dubito, quo pacto possit ecclesia in integrum restitui, ac non temere Christum interrogare, an hoc tempore restituat regnum Iſraeli. Solum enim verum respondere potest, & facere. Quod si qualibet in re nihil agere possumus sine ope divina, optimo quodam jure hodie summus ille artifex, mentium nostrarum illustrator, invocabitur, qui & extincta corda nostra accendat, & accensa suo igne inflammet. Veni creator Spiritus, mentes tuorum visita, &c. E

Et sicut ex ordine Seraphico mandasti unum qui correpto calculo ex altari emundavit labia Eliaze, lega ad me alterum, qui carbone igne tuo accenso, adurat præcordia mea, depuret labia mea, & auferatur iniquitas mea: ne cum venero ante tribunal Christi, dicam: *Va mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum.* Spiritus alme non peto Ciceronis verba, sed ea quæ postulabat Paulus, cum scribebat Ephesius, *ut desur mihi sermo in aperitione oris mei*, ut cum fiducia audeam loqui, quæ ad Dei gloriam, & ædificationem ecclesie oportet me loqui. Et profecto si quando alias conuoc-

Concil. gener. Tom. XIV.

dum fuit a Christo optimo maximo hoc querere: hac die commodissime debet, ut in ipso, quod aunt, temporis articulo. Refertur enim hodie patres, in euangelica lectione, & velut oculis subicitur celeberrima illa monomachia, non alicujus ducis humani, sed Iesu Christi Dei nostri, nec cum vulgari hoste, sed cum exercitissimo, & iuratissimo in perniciem humani generis. Nunc etiam pro ecclesia luctatur hoc concilio duce.

Non ab re igitur queremus, an hostes sit superaturus, & in regnum restitutus Iſraelem. *Ductus est, inquit Matthæus, Iesus in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.* Conveniebat autem Christum tentari, ut disceremus nos in tentationibus vincere, & ut haberemus pontificem per omnia tentatum, qui posset compati infirmitatibus nostris. Hoc euangelium totius ecclesie corpori accommodatum est, quoniam Christus quidem tentatus est, sed vicit. Ecclesia autem adhuc tentatur, quia victore Christo, & de morte, & fatana acto jam triumpho, mox serpens ille antiquus aggressus est cum ecclesia facere, quod molitus est cum imperatore nostro.

Ideo semper vel impiorum, aut tyrannorum a-perta pugna, vel hæreticorum oculica persecutio-ne, ac tandem regno mundi tentata est, & nunc etiam tentatur. Quid autem olim egerit cum Christo, tam notum & explicatum est ex historia euangelica, ut supervacaneum videatur in presentia vestra quicquam de eo dicere. Veniam ad ea, quæ assumpto Christo ad patrem, fatanæ opera passus est tam in temporali quam spiritali regno, & respública Christiana, de quibus me primum dictum sum pollicitus: si hoc tantum admonero, per Iſraelem in divinis scripturis non infrequenter populum fidelem designari. Is autem populus partim temporaliter militat, & regnat in terris, & partim cum suo rege Christo triumphat in cælis. Potissimum autem gaudet principatu quodam spiritali, & divino sibi peculiari, nam terrenum & temporalem principatum habet non tantum Iſrael, hoc est, fidelis Deo populus, sed etiam Esau, & ceteri ejus ordinis infideles populi: frui autem cælesti & spiritali regno, soli Iſraeli concessum est.

Profecto salvatore, & imperatore nostro ad superos, Iſrael, hoc est, populus fidelis, qui tunc ante missum Spiritum sanctum manebat in terris, angustis admodum terminis clauderetur: quippe qui sitotus in Hierosolymitano illo canaculo continebatur, teste Luca, qui ait: *Erant omnes unanimiter perseverantes in oratione, cum maria matre Iesu.* Erat autem turba hominum simul fere centum viginti. Post decem autem dies hausto Spiritu sancto, mox dilatatus est populus Iſrael, & extendit tentoria sua per orbem universum, dispersi discipuli: præcipue autem apostolorum eximii Petrus & Paulus, quorum alteri credita est Iudæa, alteri vero gentium provincia demandata, velut strenui quidam duces, per omnes terras mariaque volitantes, fere omnes gentes redegerunt sub jugum Christi, ut Paulus de se refert, scribens Romanis.

Ita ut a Hierusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim euangelium Christi. Tandem ejus opera, & aliorum apostolorum in omnem terram exivit vox euangelii, & ab oriente usque ad occidentem propagata est ecclesia, ita ut brevi temporis curriculo jam in toto orbe regnaret Iſrael. O beata sæcula, quæ videntur in Iſraele suam gloriam! sed non diu passus est fatan, ut tanta felicitate frueretur. Ab eo die quo victus est a Christo, contendit esse victor nobiscum, continuo suscitavit

Zzzzz iij_ hæreticos

ANNO
CHRISTI
1546.
Euangelii.

Matth. 4.

Distributio
orationis.

Invocatio
Spiritus
sancti.

1. Sai. 5.

Ephes. 6.

Prima pars
orationis de
regno tem-
porali eccle-
siae.

Act. 1.

Rom. 15.

ANNO
CHRISTI
1546.

hæreticos & incircumcisas gentes, quæ perpetua pugna exercent ecclesiam. At nunc, patres, quis poterit sine magno animi dolore commemorare in quas redacti sumus angustias? amissimus totam Ægyptum, amissimus Ciliciam, Syriam, utramque Asiæ, ad quas regiones vas electum divinus Paulus portavit nomen Christianum. Satanæ opera jacet desolata Africa, ubi olim splendebant illa Christianæ religionis fulgentissima sidera, Tertullianus, Cyprianus, Augustinus, & ejus ordinis alii: & bona Europæ pars abjecta, ac deserta jacet sine rege, sine lege, sine moribus, sine ullo Christianæ religionis consortio, ubi tot civitates, tot populi, tot imperatores, tot reges, & principes cultu veræ fidei, & morum splendore præstantissimi, ubi tot celeberrima Christi, & sanctorum ejus templa, in crudelissimam jam Turcarum & Barbarorum ditionem devenerunt: ita ut per tot annos nihil audiamus aliud, quam Israelis & regni Christiani diminutionem, & excidia. In omnium memoria est Constantinopolis expugnatio, in qua imperator Orientis obruncatus est, & quod reliquum nobis erat orientalis roboris, ac splendoris, amissimus. Vbi sunt, patres, patriarchales illæ sedes, & ecclesiæ catholice arcès munitissimæ? Antiochena, in qua primum Petrus, & post alios, nunquam pro dignitate laudatus divinus Ignatius, qui tot & tantos pro Christiana fide tulit labores? Alexandria, in qua primum Marcus, post alios æcerimus ille nostræ religionis propugnator Cyrillus tandem sedit? Hierosolymitana, in qua Iacobus frater domini? Constantinopolitana, in qua tot sanctissimi ac eruditissimi viri Christiane regnarunt? ubi sunt ecclesiæ illæ Corinthiorum, Ephesiorum, Colossensium, Galatarum, ad quas tam sedulo scribebat Paulus? ubi sunt illa duo splendidissima imperia, in quibus tam feliciter regnabat Israel: Infelix Græcia, quæ olim humanarum rerum arbitra, atque omnium doctrinarum inventrix, tam misere corruisti! Vsq̄ adeo abhinc ducentis annis pertinaciter castam, & sanctam Hilarii, Athanasii, Chrysostomi, Cyrilli, Epiphani, Basilii, utriusque Gregorii, & aliorum sanctorum patrum doctrinam deseruit: ut ea deserta collapsa sit religio, qua collabente, ita tota cum imperio suo miserime interit. Hæc omnia loca amitti, ac devastari, & tandem in potestate infidelium esse passi sunt principes Christiani, dum quæ sua sunt quaerunt, non quæ Iesu Christi, dum quisque simulatibus privatis indulget.

Carpim hæc cattigi, patres, ut eorum memoriam reficere, quæ viventibus majoribus nostris accidere: quæ vero nostra ætate gesta sunt, neminem esse arbitror adeo supinum, qui non omnia habeat in numerato. Vidimus amissam nostram tempestate celebrem illam insulam Rhodum, Italiæ & Hispaniæ partes aliquot depopulatas. Vidimus occupatam Hungariam, & occisum pium regem Ludovicum, nobis videntibus. Mahumetus hic Turcarum princeps, & nostræ religionis hostis, Austriæ bonam partem invasit & diripuit: & continuè Christianorum cædes & lacrymæ clamant in cælum, & sanguis fratrum nostrorum effusus ad dominum de terra vociferatur: vindica domine, vindica domine sanguinem nostrum qui effusus est. Quis Christianus hæc audiens non perhorrescat? O sæcæ Christianorum pectora, si cum hæc intelligunt, non commoveantur! Domine num in tempore hoc restituis Israeli tot populos & tot regna? Sed cum de terreno ac temporali regno tecum agam, veterne mihi dixeris, regnum meum non est de hoc

A mundo. Audio: sed video nescio quo nexu hæc duo invicem colligari, & tam amice conjurare, ut vix contingat alterum ab altero separari. Sed jam ad alteram nostram orationis partem transeamus.

Ad cognoscendam, patres, Israelitici regni destructionem spiritualem, necesse est ejusdem constructionem intelligere, in qua Ioannem apostolum in suis revelationibus audiamus, qui ait: *Et ego Ioannes vidi sanctam civitatem Hierusalem novam, descendentem de celo a Deo, paratam, sicut vobis. Apoc. cap. 21*

Ad cognoscendam, patres, Israelitici regni destructionem spiritualem, necesse est ejusdem constructionem intelligere, in qua Ioannem apostolum in suis revelationibus audiamus, qui ait: *Et ego Ioannes vidi sanctam civitatem Hierusalem novam, descendentem de celo a Deo, paratam, sicut vobis. Apoc. cap. 21*

Ad cognoscendam, patres, Israelitici regni destructionem spiritualem, necesse est ejusdem constructionem intelligere, in qua Ioannem apostolum in suis revelationibus audiamus, qui ait: *Et ego Ioannes vidi sanctam civitatem Hierusalem novam, descendentem de celo a Deo, paratam, sicut vobis. Apoc. cap. 21*

Secunda
pars orationis
de regno
spirituali ecclesie
collata
Apoc. cap. 21

pro tribunali sederet in monte dicens: *Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & volenti mutare a te, ne avertaris. Audistis quia dictum est, diligite amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro persecutoribus & calumniantibus vos, ut sitis filii patris vestri, &c.* Has leges ignorat mundus & damnat, tantum abest ut statuat, vel probet: has tamen venerantur & observant qui volunt esse incolæ hujus regni, sunt autem omnes fideles Dei & electi, quemadmodum Paulus scribit

Matth. 5.

D Ephesius: *Vos estis civis sanctorum & domestici Dei.* Tertio appellatur civitas hæc Hierusalem, nihil simile habens cum illa terrena, præterquam quod ejus nomen ipsi competit, & quod illa corporea in nonnullis typum gessit hujus spiritualis, utpote in eo quod perpetuos hostes habuit, gentium populos, & templum Dei in ea fuit: sic nimirum & in ecclesiam Dei, regnum Israelis, insurgunt incircumcisas gentes, & verum templum Dei est in ea, in qua sola est fides, & verus Dei cultus, & ratio etiam nominis huic regno maxime congruit. Vox Hebræa, visionem pacis, sive concordie significat: & ubi magis vera pax & concordia, quam inter vos ecclesiæ filios, & hujus regni cives? Iam superest ut quartum declaremus, nempe quid est quod hæc civitas dicitur nova? Primum observare, omnia quæ ad Christum pertinent, nova in scripturis appellari, uti Esaias de eo prædixit: *Vocabitur tibi nomen novum, &c.* & Hieremias: *Feriam domum Israel fœdus novum, &c.* & Ioannes ex domino refert: *Mandatum novum do vobis, & ita de aliis. Nova, inquam, dicuntur omnia, propterea quod hæc humana cum his quæ domini nostri Iesu Christi sunt collata, velut vetera, consumpta, debilia, & infirma sunt. Deinde illa nova sunt, quia a carnis & sanguinis communione sunt aliena. Item dicitur civitas nova, quod juxta aliarum morem haudquaquam sit. Illæ nimirum sunt lapideæ,*

Ephes. 2.

Isai. 62.
Hierem. 31.
Ioan. 13.

ANNO CHRISTI 1546.

ANNO CHRISTI 1546.

deus, uno loco circumscrip̄ta, uno tempore conclusa, plenae etiam inter civis dissidii, criminibus, rapacitate, mendaciis, adulteriis, carnales per omnia. Ista vero nihil tale habet, quandoquidem est spiritualis & una, nullo tempore conclusa, nullo certo loco, nulla ratione aut gente, nullo denique populo determinata, sed una palmites suos in orbem universum per tempora quolibet praeterita, praesentia, & futura extendit: & quae a formatione Adae primi hominis ad finem usque saeculi eadem fuit, & est, & erit semper, suo uno capite conditore generis humani, & redemptore filio Dei. Illae dissidii plenae: ista spiritus unione plena, caritate, pace, ac reliquis caelestibus & spiritalibus charitativibus. In aliis regnis nulla gloria, nisi iuxta carnem & sanguinem; in regno Israelis gloria quidem & immensa, sed non vana, nec caduca, sed vera, solida & firma. In aliis regnis gloriantur cives, sed de multitudine divitiarum, de vana sanguinis nobilitate: cives autem hujus regni nihil tale. Ex quorum persona dixit magniloquus Paulus: nos gloriamur in spe gloriae futurorum Dei, non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, &c. Illi nobilitate carnis. Ad istos cives ecclesiae, dicit Paulus. Videte, fratres, vocationem vestram, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi nobiles, sed quae stulta sunt mundi elegit Deus &c. Ignobilia & contempnibilia elegit Deus, ut non glorietur omnis caro in conspectu Dei. Illi in sapientia & scientia: ad istos, hoc est, fideles, nihil minus. Ad quos scribit Paulus: Fratres, scriptum est, perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobo. Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? sunt quidem in hoc regno sapientes, nobiles, & potentes, sed multo aliter: nimirum non juxta carnem, sed juxta legem domini; nobiles non juxta sensus vanitatem, sed secundum iudicium Dei. Illi gloriantur in perituris, temporalibus, & caducis divitiis, isti autem gloriantur magis & gaudent de paupertate. Ad quos scribit Iacobus dicens: Audite, fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentiibus se? Sunt quidem & hic divites, sed alio modo, nempe verioribus & solidioribus divitiis. Quos nos pecuniosos & locupletes appellamus, illi divites quidem vocant, sed hujus saeculi, ut hac nota intelligas spurias has esse divitias, esse proprias & germanas. Olim disceptatum est inter principes & sapientes hujus saeculi, ubinam sita esset humana felicitas. Quidam dixerunt sitam in divitiis, alii in voluptatibus putaverunt esse, alii in potestate, alii in honoribus aut humana gloria arbitrati sunt esse ponendam: denique totus mundus consentienter clamabat beatos esse divites, felices potentes, & qui vitam praesentem transigunt in voluptatibus & deliciis. At Christus rex noster qui novum formabat regnum, ut faceret omnia nova, veluti damans has voces, contra e suggestu clamavit. Beati pauperes, quoniam ipsorum est regnum caelorum, beati qui lugent: beati eritis cum vos oderint homines, &c. & deplorandos esse iudicavit eos, quos mundus beatificat. Va vobis divitibus, qui habetis hic consolationem vestram. Va vobis qui ridetis, quia lugebitis. Et Iacobus ejus discipulus ad eosdem: Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quae advenient vobis. Merito igitur civitas haec nova, & regnum novum, in quo sunt omnia nova, & cujus rex clamat: Ecce venio, ecce fa-

cio omnia nova. Postremo dicitur descendens de caelo. Omnia in hoc regno sunt caelestia, omnia spiritalia & divina, omnia desursum ad eam veniunt: unde bene & desursum atque etiam sursum esse dicitur haec civitas. Apostolus Galatis scribens: Illa autem quae sursum est, Hierusalem, libera est, quae est mater nostra. Et quotquot ad eam pertinent sunt de superis, alii vero ex infernis. Illi caelestes, isti vero terrestres. Descendit ergo olim de caelo, sed qua ratione? qua gloria? quo decore? A Deo parata: Maximus est qui paravit, & adoravit eam: quantum ergo fuisse putatis illius apparatus? nimirum non fuit vulgaris, inanis, aut juxta hominis sensum. Minor est omnis sermo, quam ut de his pro dignitate quibusquam loqui valeat. Sicut sponsam ornataam viro suo. De quo apparatu in mysterio dixit Psaltes: Assitit regina a caestris tuis, in vestitu deaurato, circumdata varietate. Figuratur quoque ille idem apparatus mirifica illa templi Dei, & tabernaculi, quod sub lege fuit: exornatione. Sed qua ratione a Deo parata est? velut sponsa, quae sponso suo traditur, ut in nuptiis fieri solet. Quod Christus sit sponsum, & ecclesia sponsa, manifeste tradit Baptista. Quae habet sponsum sponsus est. Hoc quoque Salomonis cantica testantur, quae non dissimili apparatu ipsum sponsum proponunt nobis ornatum: Filia Hierusalem venite & videte regem Salomonem in domo, quo coronavit eum mater sua. Et ne quis ambigat an ad ecclesiam Christi haec pertineant, subjungit Ioannes: Et audivi vocem magnam a throno de eadicens, ecce tabernaculum Dei cum hominibus: live tabernaculum dicas, live ecclesiam eam appelles, nihil interest. O felix & beata Hierusalem! beati qui viderunt hanc novitatem tuam! Sed soli illi viderunt, & videbunt, qui fuerint spiritu Christi renovati. O quam felix qui videbit tecum! Repleberis gloria sponsi tui, & illius impollutis, sanctis, divinisque amplexibus frui incipies. O quam beatus qui vocabitur ad nuptias tuas! quando scilicet traderis viro tuo: sed cui viro? nempe agno, regi summo, deique filio. ipsi gloria in saecula. Amen. Forſan tacitus considerabit aliquis, quorsum haec dicam. Audistis, patres, quale Christus statuerit regnum suum: tale cum venerit requiret a vobis. Audistis quibus civibus, quibus legibus, quo apparatu constitutum fuerit regnum Israelis. Peregre autem abeunte rege suo juxta parabolam eantegelicam, vos, patres, reliquit vicarios suos, vos episcopos domus suae, vos speculatores, vos vigilantes, vos doctores, vos custodes hujus civitatis, vos duces hujus militiae, vos gubernatores hujus regni, vos pastores hujus gregis, vos patronos hujus familiarum, vos sponfos hujus ecclesiae. Vestri numerus erat vigilasse super custodia hujus civitatis, vestrum erat juxta praescriptas a Christo leges regnum hoc gubernasse, vestrum erat facere ut juxta illas irreprehensibiliter viveret fidelis populus, ad vos pertinebat servasse sponsam hanc Christi sanctam, impollutam, eisdem ornamentis ornataam, quibus Christus illam reliquit. Fingite nunc, patres, redire Christum (redibit autem cito) & requirere sponsam suam qualem vobis reliquit: quam obsecro illi restituetis? num hanc ad hunc angulum orbis contractam? num hanc profana pompa & apparatu saeculari superbientem? num hanc quae palatiorum magnificentia etiam cum principibus deceret? num omnium deliciarum temporalium copia affluentem? haecine est civitas illa sancta a mundi spiritu sejuncta? haecine est civitas illa Dei, divinis gubernata legibus? ipsissima. Heu! quantum

1om. 5.

Cor. 1.

1id.

ve. 5.

1caeth. 5.

1uc. 6.

1uc. 5.

1poc. 21.

Galat. 4.

Psal. 44.

1oan. 3.

1Cant. 3.

1Apo. 21.

1Tertia pars orationis.

ANNO
CHRISTI
1546.ANNO
CHRISTI
1546.

tum ab illa mutata! Hæccine est civitas illa nova? A
nunc univèrsa in ea cum ethnicis & barbaricis ci-
vitatibus video communia, & antiqua: antiqua in
ea tegnat avaritia, vetus dominatur ambitio, ad
delicias & divitias aspirant, & suspirant in ea ci-
ves univèrſi. Heu, heu, patres, quis hæc cogitare
audeat? hæccine est civitas illa perfecti decoris, &
gaudium univèrſi orbis? hæccine est illa tota pul-
chra & decora? numquid est quo minus possimus
illam dicere totam deformem? de qua Esaias dicit:

Isai. 1.

*Omne caput languidum, & omne cor mœrens: a
planta pedis usque ad verticem non est in ea sani-
tas.* Hæccine est illa Noemi, id est, foetosa? audite

Ruth. 1.

quid dicat: *Nec vocetis me Noemi, id est, pulchram,
sed vocate me mara, hoc est, amaram, quia amari-
tudine valde replevisſtis me, egressa sum plena, &
vacuam reducisſtis me. Cur ergo vocatis me Noemi,
quam dominus humiliavit & afflixit omnipotens?*

Ruth. 1.

Vbi sunt ornamenta tua, quibus parabis sponſo
tuo tradenda? ubi sunt monilia tua, quibus orna-
baris sponſa Christi? ubi fides illa, quæ etiam mor-
tuos suscitabat? ubi charitas? ubi contemptus ille
vitæ, & rerum præſentium? ubi ardor ille mortis,
& retum cælestium? ubi sitis illa videndi regnum
Dei? ubi amor ille paupertatis? nunc omnes (ut

Hier. 6.

olim dixit Hieremias) *ſtudent avaritia, a minimo
usque ad maximum, a propheta usque ad sacerdo-
tem, cuncti faciunt dolum.* Vbi olim regnabant
caſtitas, & innocentia, nunc regnant ambitio, lu-
xuria, dominandi cupiditas, & vanitas. Heu, heu
patres, quis eam fidei oculis contemplantur? quis
hæc conſideret ſine lacrymis? o cives Hieruſalem,
o cives hujus regni & sanctæ civitatis, quis hæc
intelligens non commoveatur? Quis, si Christianus
est, hæc audiens non perhorreſcat? Quis non
misererebitur matris suæ? & ego cum Hieremia pre-
cabor. *O utinam caput meum aqua, & oculus meus
fons lacrymæ, & plorabo interfectos filia populi mei.*

Hier. 9.

Tædet pigetque, patres, fidem, pietatem, re-
ligionem nostris remporibus ita tepuisse, &
pene dixerim contabuisse, ut vix earum ulla vesti-
gia ſint reliqua: & fervorem in majorum nostrorum
animis inſutum tantopere deſeruiſſe, ut cum

Hier. 9.

Hieremia dicere cogamur: *Egreſſus eſt a filia Sion
omnis decor ejus. Principes ejus facti ſunt ut arie-
tes non invenientes paſcua, abierunt absque ſor-
titudine ante faciem ſubſequentis. Viderunt eam
hoſtes, & deriſerunt ſabbata ejus.* Mores vero &
inſtituta majorum noſtrorum pro lege tenenda
nunc ſpretæ jacent, prævaricatores divinarum legum,
eccleſiasticarum traditionum contemptores,
impune cervicibus elatis incedunt, fides in bona
orbis noſtri parte extincta eſt, in reliqua admo-
dum exigua parte adeo languet, ut vix vera indicia
apparent. Caritas enim ubique ſtriguit, abusus
in dies magis creſcunt: immo & abusus abusus
invocat, & animus abusus & ſceleribus attri-
ctus, non facile ab eis divelli poteſt.

Thren. 1.

Hujus tantæ immutationis, hujus tam immenſi la-
pſus a vobis, patres, exigetur ratio, cū ſiſtemini ante
majeſtatem judicis. Conſiderate, obſecro, divinam
illam ſponſam filii Dei ad genua veſtra provolutam,
non ornamentorum ſuorum ſplendore fulgentem, ſed
lugubri indutam veſte, totam ſquallore conſectam,
lacrymiſque perſuſam, ad vos, patres, clamare,
obnixæque poſtulare, ut quæ noſtro vitio, & ne-
glectu veſtro deformata eſt, jam tandem reſor-
meat. Totus orbis Christianus exſpectat, patres,
quid agatis. Et forſſæ ejus generis ſunt eccleſiæ
morbi, quorum curatio longiore moram non
ferat, & tam lenta remedia admoveat ſit pericu-

loſum. Graviffima conſideratione penſate, patres,
quid agatis, caſtrina morituri, caſtrina parituri
ante majeſtatem Dei, & ſiſtendi ante tribunal il-
lud tremendum ſalvatoris noſtri Chriſti, in quo
ſeveriffima horum omnium a vobis exigetur ratio.
De manu veſtra requiram hæc dicit dominus per
Ezechielem. *Qui habet aures audiendi audiat.*
Ponite in cordibus veſtris verba hæc: dicam ite-
rum: ſanguinem omnium peteuntium de manu
veſtra requiram: requiram, inquam, dicit domi-
nus. O tremenda verba hæc! ſulmina ſunt, non
verba, & tamen ab ore domini. Aperuit dominus
os aſinæ ut moneret Balaam prophetam: poruit do-
minus aperire os hujus peccatoris ut commoneret
vos. Mementote eorum quæ dixerim vobis: teſtis
ero eorum quæ hodie ſignificavi vobis, cum pari-
ter venerimus ante dominum, quando inutilis erit
omnis conatus, & ſera pœnitentia.

Sed quid ago? quid fruſtra conſumor cum ho-
minibus laborans? contra id quod in principio
propoſueram? Ad te, ſalvator, mea ſe convertat ora-
tio. Domine, num in tempore hoc reſtituis regnum
Iſraeli? num in hoc tempore ſub ſanctiſſimo Paulo
III. inſtauras eccleſiam tuam? num per præſentem
ſenatum reparabis regnum tuum? Audio quid di-
cas. Non eſt tuum noſſe tempora, vel articulos tem-
porum, quos pater in ſuo ipſius conſtituit arbitrio.
Ingenuè fateor, non eſt hujus vermiculi, non eſt
hujus peccatoris, ſecrerum regis intelligere. Ve-
rum illud non poteris prohibere, quin ſi non in-
terrogando, ſaltem rogando interpellem clemen-
tiam tuam. Domine, inſtaura, quæſo, in diebus
noſtris regnum Iſraelis. Domine, qui voluisti ap-
pellari omnium rerum innovator, innova quæſo
eccleſiam tuam. Reſtitue ſpiritum illum an-
tiquum, quem donaviſti patribus noſtris. Domine,
ſuscita nobis ſalvatorem alicquem. Ne memineris
iniquitatum noſtratum antiquatum, cito anticipent
nos miſericordiæ tuæ, quia pauperes facti ſumus
nimis. Adjuva nos Deus ſalutaris noſter, & pro-
pter gloriam nominis tui libera nos, & propitiuſ
eſto peccatis noſtris propter nomen tuum. Domi-
ne, quando Iſrael premebatur in Agypto, poſt
quadringentos annos, clamavit ad te, & ſuscitaſti
Moſen qui paſcebat gregem ſuorum, & per eum
liberaſti de duriffima ſervitute populum fidelem.

Collecto ad patres ſuos Moſe, ſuscitaſti Iofue fi-
lium Nun, qui pugnavit pro Iſraele: & nunc do-
mine ad te clamat fidelis populus, emitte Phinea
alicquem, qui zelo ſe opponat pro domo domini, &
ceſſet hoc flagellum. Domine octo annis laboravit
Iſrael ſervienti regi Meſopotamiæ, & clamavit ad
te, & ſuscitaſti eis ſalvatorem Othoniel fratrem
Caleb minorem, quem repleviſti ſpiritu tuo, &
liberavit Iſraelem. Domine dum Siſara Chanaanus
per viginti annos vehementer vexaret Iſraelem,
ſuscitaſti, domine, Debora & Barach, qui reſtitue-
runt Iſraeli ſuum regnum, & quievit in pace per
multos annos. Et nunc, domine, a ducentis annis &
ſupra premitur eccleſia tua, quamvis non opprimi-
tur: mitte quæſo ſalvatorem alicquem, ceſſet jam
contemptus iſte legum tuarum. Numquid non ſunt
adhuc completæ iniquitates noſtræ? Domine, cum
humiliatus eſſet Iſrael in conſpectu Madian, & op-
primeretur ab eo ſeptem annis, clamavit ad te, &
exaudiſti eum, qui per Gedeonem liberaſti eum de
manu Madian & Amalech. Rurſus cum vexaretur ab
Ammon rege, ſuscitaſti illi Iephte, per quem libe-
raſti Iſraelem ab Ammonitis. Rurſus per Samſonem
liberaſti eum a Palæſtinis, & per David regem li-
beraſti ab oppreſſione Goliath, & per angelum ab

exercitu Iſrael.

Oratio Da-
nielis in Ba-
bylonequan-
do captivus
tenebatur
exercitu

exercitu Iſrael.

exercitu Iſrael.

exercitu Iſrael.

exercitu Iſrael.

exercitu Iſrael.

exercitu Assyriorum, fugato Sennacherib rege, A
cum in summo discrimine obfideretur civitas Hie-
rusalem. Et nunc te invocamus, tuum imploramus
numen, tuam oramus clementiam, Christe serva-
tor, qui vicisti satanam in deserto, ser opem eccle-
siae tuae: oppugnator domus tuae, non expugnetur.
Respice senatum hunc tuo nomine congregatum,
respice hos patres, respice principes nostros: ne spe-
ctes ad me, meique similes, per quos funduntur
preces. Non sum ego qui precor; per me infinita
piorum multitudo, per me precatur ecclesia tua.
Obsecro te, domine Deus, & magne, & terribilis,
peccavimus in caelum, & coram te iniquitatem feci-
mus, impie egimus, recessimus & declinavimus B
a mandatis tuis, ac iudicis: tibi domine iustitia,
nobis autem confusio faciei. Inclina, Deus meus,
aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, vide de-
solationem nostram, & civitatem hanc, super quam
invocatum est nomen tuum. Neque enim in iusti-
ficationibus nostris prosterminus preces ante faci-
ciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Exau-
di domine, placare domine, attende & fac: ne mori-
zeris propter temetipsum, Deus meus. Dixi.

V.

ORATIO ALPHONSI SALMERONIS
theologi de societate Iesu in concilio Tridentino
habita, die festivitatis divi Ioannis evange-
listae, ann. M. D. XLVI.

TAM praclarum & augustum est Christiani
euangelistae munus, reverendissimi ac illu-
strissimi domini, patrefque amplissimi, ut in eo qui
illud integrum absolutumque praestare velit, in
hoc praesertim conventu vestro, & maximo, & sapie-
ntissimo, praeter vitae sanctimoniam, etatis ac
morum gravitatem, dicendi exercitationem, ante
omnia non mediocre caelestis spiritus donum meri-
to desideretur, a quo uno, & quae dicenda sunt cor-
di dicentis caelitus suggerantur, & lingua qua illa
aptis ac vivis verbis, in audientium persuasionem
proponantur, cum actionis pronuntiationisque ven-
ustate donetur. Cum autem his omnibus praesi-
diis, quae evangelicum praecone constituunt,
meipsum diligenter explorans, pene destitutum cerne-
rem: deteritus profecto muneris amplitudine &
difficultate, in ipso orationis nostrae limine desce-
rem, nisi alio mentem revolvens cogitarem, & eorum
apud quos mihi dicendum est, spectatam humanita-
tem, singularemque benevolentiam; & Deum ip-
sum optimum maximum, in cuius unius gloriam
huc dicturus accessi; demum beatum ipsum ac dile-
ctum discipulum Ioannem, de quo hodie verba
facere, & a gloriosa faustaque diei hujus solenni-
tate, & ab enarrati evangelii historia commone-
mur. Quid enim Ioannes erat, antequam a Christo
vocaretur, nisi fortunae conditione ignobilis, gene-
re contemptibilis, arte piscator, mente rudis, mori-
bus peccator, literis idiota, etate puer, lingua
Galileus: verum posteaquam in Christi consortium
adsciscitur, ad sinum familiariter admittitur, &
super domini pectus recumbens, purissimum illum
ac caelestem spiritum hausit: repente in verum toni-
trui filium dextera excelsi mutatus, perfectissimus
atque omnibus numeris absolutus evangelista
evadit.

De huius igitur tam sublimis hominis laudibus
(si tamen hominem, & non angelum appellare fas
sit) non certe prout ipsius dignitas & magnitudo
postulat, sed prout nostri ingenii fert exiguitas,
mihi hodierna die dicendum est. Quod ut cum

Conc. gener. Tom. XIV.

fructu aliquo praestare valeat, divinus Spiritus mihi
prius implorandus est, sedulisque precibus ac votis
efflagitandus: quem ut mihi donari contingat, de
veteri & probato ecclesiae more, ad singularem il-
lam virginem mihi confugiendum esse duxi, quae
vera & germana illius esse mater promeruit, a quo
velut a capite omnis spiritus in ecclesiae membra
diffunditur, quae & hunc de quo locuturi sumus
Ioannem, in peculiarem filium, ad Christi moribun-
di vocem singulari privilegio adoptavit: quae deni-
que cum omnium Christianorum sit pienuissima
mater, nullique unquam pio se corde roganti desi-
deratum patrocinium denegaverit, hunc ipsum Spi-
ritum, quo tantopere in praesentiarum egemus,
supplici corde a nobis invocata, & angelico elo-
quio reverenter salutata, facili negotio impetrabit.
Ave.

Et si Deum maximum, immensum, infinitum, &
per se beatum, nulla capere valeat humana mens
aut cogitatio (unde, neque congruis honoribus, ut
conditorem venerari, nec debito amore ut parentem
diligere, nec condignis laudibus ut benefactorum
celebrare potest) non propterea tamen nobis
cessandum est, vel a praedicanda illius maiestate
quae cunctis rebus supereminet; vel a commendanda
illius singulari beneficentia, quam cum erga omnes
creaturas commendabilem ostenderit, in sanctis
tamen suis cum admirabili aeternae suae potentiae,
inseparabilique sapientiae ostensione, non caecis
specialiter declaravit. Hinc est, quod frequen-
ter & a scripturarum apertissimis sententiis, &
ae ecclesiae sanctae probata consuetudine, & a
sanctorum patrum exemplis, ad sanctos Dei hono-
randos atque laudandos invitatur: quod nimi-
rum laudare sanctos, nihil sit aliud, quam
Deum, qui illos gratuita sua bonitate ac munifi-
centia sanctos effecit; vel singularia & eximia
dona, quae ab eo a quo est omne datum optimum, &
omne donum perfectum acceperunt, laudibus cele-
brare. Cum ergo Ioannes evangelista, quamplu-
rima, & caque rara atque ingentia beneficia, ab eo
qui illum singulariter diligebat, acceperit: nos-
trum esse duxi, ea vobis, patres, ante oculos pone-
re, & quatenus ab omnibus ob tanta Dei dona praedi-
candus, & a vobis ecclesiae pastoribus, speciali
ratione sit imitandus, orationis nostrae tenuitate
complecti.

Principio itaque de speciali Christi in Ioannem
dilectione, quae primum & summum donum est,
& caeterorum omnium basis & fundamentum,
recta ratione, oratio nostra auspicari debet. Quid
enim est, cum omnia mente, animoque lustraveris,
quod dici aut cogitari possit majus atque excellen-
tius quam Dei amor? Cum quo semper Deus amas,
scipsum ingenti liberalitate creaturae rationali do-
nans, & sui eam amoris participem faciens, ad
consortium quoddam, & quasi aequalitatem ad-
mittit, ut dicere valeat: *Dilectus meus mihi, &*
ego illi. Quid fortius aut potentius caritate, quae
ab invicto Deo promanans, incogitabili atque ines-
cibili vinculo diligentem cum dilecto conjungens,
a creatura quae ex se universa vanitas erat, insupe-
rabilis atque inexpugnabilis efficitur? ita ut in
certissimae fiduciae verba prorumpat: *Quis nos se-*
parabit a caritate Christi? Quid tandem suavis
aut jucundius Dei dilectione, nostrum frigidum
pectus ad redamandum excitante? quae sinceram,
& nulla ratione fucatas animi voluptates parit:
quarum suavitatem vere nemo novit, nisi qui acci-
puit.

Ioannes igitur, tam praecleari, tamque excellentis

AA a a a doni

doni non ignarus, nec de tanto beneficio ingratus, in hoc titulo dilectionis sancte & humiliter superbiens, non semel gloriatur, dum solus de seipso in euangelio testari non formidat; hic est discipulus ille quem diligebat Iesus. Ingens profecto gloria, dignissimum pariter & dulcissimum nomen, amplissimum atque illustrissimum titulus, angelis venerandus, dæmonibus formidandus, ecclesie pastoribus optandus, cunctis denique hominibus laudandus, atque prædicandus. Quem diligebat, inquit, non quem diligit, aut quem dilexit: quia nimirum Christi amor, sicut principium non novit, cum scriptum sit, *in caritate perpetua dilexi te*: ita nullis unquam temporum finibus clauditur, nulla amoris nostri tepiditate remittitur, nulla denique humana ingratitudine separatur. Quare non sine grandi amoris hujus testimonio, soli Joanni super domini pectus quiescere datum est: ut intelligamus Christum in corde, ac intimis pectoris sui visceribus, quasi unice dilectum, semper illum gestasse atque complexum fuisse.

Cæterum ne vanum hunc aut sterilem amorem fuisse quisquam cogitare valeat: in primis, quæ natura est amoris, manifestationem Dei in ipso Joanne peperit. Sic enim per hunc ipsum dilectum discipulum Christus asserit: *Vos dixi amicos, quia quæcumque audivi a patre meo, nota feci vobis*. Porro hanc manifestationem etiam si nulli credentium pro suo capto & modulo Deus denegat, cum fides ipsa manifestatio quadam ac revelatio Dei sit: raram tamen & insignem in Joanne fuisse, non levibus argumentis colligimus. Cui enim plura, aut majora, aut admirabiliora fidei nostræ mysteria, purioribus oculis spectare, aut dignioribus verbis ea aliis tradere concessum est? Hic est enim admirandus tonitruus filius, qui altissimum & inscrutabile trinitatis mysterium penetrans, ab exordio euangelii ita intonat: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hos erat in principio apud Deum*. Hic est qui Verbi in condendo mundo potentiam, & in conservando atque moderando sapientiam, magnificis sed succinctis

verbis perstringit. *Omnia, inquit, per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est*. Hic est qui aquilinis oculis incarnationis adorandum & ineffabile sacramentum perspicuus, tantæque rei significandæ verba imparia esse cognoscens, ita brevi sermone completur: *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Hic est, cui in sinu domini recumbenti, & mors prædicta est, & proditor discipulus revelatus: qui cæteris fugientibus, juxta crucem stare promeruit, & oculatissimus omnium mysteriorum testis fieri, ut cum tanta verborum emphasi scribat: *Quod erat ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vite*. Hic est qui resurgentis gloriæ plenissime novit. Nam & citius Petro occurrit ad monumentum, & vocem domini jam suscitati, ut pote cordi suo magis impressam magisque familiarem, celerius intellexit, dum Christo in litore stante, Petro dixit, dominus est.

Hic denique est, qui deitatem Verbi contra Ebionem & Cerinthum, & cæteros sui temporis pullulantes hereticos, certam indubitataque tradere intendens, in sublimi illo euangelio totus est in hoc uno articulo, a quo summa totius nostræ fidei pendet, comprobando, inculcando,

& stabilendo. Dum enim docet, Christum æternitatis duratione patri esse parcm; potentia edendi signa, dum aquas in vinum vertit, illo non esse inferiorem; virtutem servandi atque generandi perditum mundum illi infuisse; secreta cordium, ut in Samaritana patet, scrutari; de illo uno, qui omnia quæcumque pater facit, similiter & ipse operatur, scripturas testificari, Moysenque scipuisse; panem esse vivum & caelestem, vitam æternam mundo præstantem; doctrinam quam a Patre hausit esse admirabilem, atque insuperabilem; potestatem condonandi peccata, in absoluta liberataque adultera, quod solius est Dei, insignem; beneficentia præstandi sanitates singularem; nullis Iudæorum machinis capi posse eum, quem Pater unice sanctificavit, & misit in mundum; mortuos factentes ac quadruidanos ad vitam revocare; acclamationem soli Deo exhiberi solitam, in solenni palmarum die suscipere; apostolis omnia quæ sibi illi quæ eventura erant, prædicere; diligentium mentibus illa illabi, ut in eis mansionem faciat; Spiritum sanctum discipulos confortantem, atque in credentium cordibus Christi gloriam testificantem, polliceri; sectatores suos sui visione felicitatem patiente coronare; incredibili patientia atque longanimitate, Iudæorum turpissimum sibi mortem inferentium impetus frangere; seipsum a mortuis gloriosum excitare; Spiritum sanctum peccata remittentem, suo statu apostolis donare; ecclesie suæ curam Petro committere: nonne Christum, Dei esse Filium, atque illi homoussion, evidentissimis invictissimisque rationibus ostendit? nonne doctissime & argutissime in calce euangelii concludit: *Hæc scripta sunt ut credatis, quoniam Iesus est filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine eius*. Mitto quæ de futura ecclesie ætatis, & variis ejus successibus in admiranda illa sua revelatione prodit, ut intelligamus nihil eorum, quæ a nascentis ecclesie primordiis hæctenus gesta sunt, aut postmodum in extremum usque diem gerentur, dilectam illam & purissimam animam ignorasse.

Magna igitur ratione, & inter apostolos dilecti discipuli nomen habere dignus fuit, cui tanta revelata & patefacta sunt: & inter sancta quatuor illa animalia, aquilæ typum implet, dum & volatu amoris cæteros antecellit, & purgatissimis atque perspicacissimis mentis oculis, ad inaccessible & humanæ menti impervestigabilia deitatis arcana rimanda, spectanda, atque illis tradenda, excellenti privilegio admittitur.

Cum autem ea sit boni pulchritudine nativa & genuina vis, ut contemptantium animos non aliter ac magnes ferrum ad se trahere soleat: cum Christus ipse, qui summum & absolutum est bonum, totiusque pulchritudinis fons perennis atque inexhaustus, menti Joannis sese tam insigniter insinuaverit, atque ostenderit: continuo rapuit cor ejus ad se, & dulcissimi amoris sui potentia inebriavit, atque vulneravit. Hæc est enim natura amoris, ut amorem parere soleat, eumque vel ab invito exculpere valeat. Quanta, quæso, bone Deus, amoris flamma cor Joannis occupaverat? cujus gratiosissimum nomen certissimum amantis est indicium: cujus insignia facta, insignem erga Christum testificantur amorem: cujus verba, quæ certissimum cordis index in non fictis esse solent, nihil aliud spirant quam amorem: cujus familiaris sermo hic erat, filioi diligamus alterutrum: cujus euangelium miris modis

I. HMO
CHRISTI
1546.

1. Ioh. 1.

1. Ioh. 5.

1. Ioh. 1.

Ibid.

Ibid.

1. Ioh. 1.

ANNO
CHRISTI
1546.

1. Ioh. 10.

ANNO
CHRISTI
1546.ANNO
CHRISTI
1546.

modis dilectionis verbum subinde cum magna le-
gentium suavitate atque fructu inculcat: cuius
prior catholica epistola unicum prædicandæ atque
commendandæ caritatis scopum respicit; in qua
tam alte de caritate philosophatur, ut eum ipsum
esse amorem prodât: *Deus* (inquit) *caritas est,*
& *qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus*
in eo: cuius denique minæ & reprehensiones
nihil tam severo feriunt, ac odium fraternum:
1. Ioan. 4. *Qui non diligit* (inquit) *manet in morte, & qui*
1. Ioan. 3. *odit fratrem suum, homicida est:* certa ratione
colligens, ab illo, tanquam peste quadam exitiali,
omnium scelerum letum facile proficisci.

Quod si ex abundantia cordis os loquitur, &
affectus siccantis ex sermone ejus metiendus est:
tanti amoris magnitudinem vobis ipsis, patres, B
æstimandam relinquo. Ego enim quantum af-
sequi ingenio possum, nullam atbitor mentis co-
gitationem complecti, nullam orationis vehe-
mentiam, vel tenem ejus particulam explica-
re posse. Quamobrem nos, quibus a longe po-
tius rem hanc venetari, quam prope intueri da-
tur, ipsi Christo atque Ioanni, in se comprehen-
dendam prætermittentes, ab effectibus ipsis, qua-
si vestigiis quibusdam & conjecturis, amorem
hunc tam insignem perferunt, atque illum vo-
bis proponere conabimur: si modo paucis prius
vos admonuero, qua ratione doceamur omnes,
quotquot Christo nomen in baptismo dedimus, C
quod discipuli illius & dilectissimi. Discipuli
quidem, quod omnes illum unum de cælo dona-
tum accepimus, & præceptorem & magistrum,
ac juxta per fidem nos instrumentem habeamus:
dilecti vero, quod nos singularibus gratis orna-
verit, exemerit a servitute peccati, emancipave-
rit a diaboli tyrannide, vindicaverit a multis
tam impertiosis & pudendis dominis, quibus in
Ægypto serviebamus; adoptaverit demum in no-
minis sui & hereditatis consortium.

Hæc autem cum omnium sint, potissimum tamen
ad patres ecclesiarum spectant, quorum est
ita esse Christi discipulos, ut meminerint se esse
aliorum magistros: quibus propterea plura D
mysteria regni Dei nosse datum est, ut se deama-
tos a Christo intelligentes, & ex amore ad pa-
storum dignitatem vocatos, amorem Christi gre-
gem pascant; amorem sincerum erga oves ge-
rant; amorem, quæ plenitudo legis est, de cathe-
dra doceant; amorem cum primis ab ovibus exi-
gant; amorem erga personas servantes, vitia red-
dant; amorem vexillum in omnibus suis stu-
diis erigant: denique vita magis quam amore
ovium privati, gloriosum ducant, memores divi-
næ sententiæ: *Bonus pastor animam suam ponit*
pro ovibus suis. Vobis igitur, patres, qui componendis &
faciendis religionis gravissimis discor-
diis, in hanc legitimam & œcumenicam syno-
dum convenistis, caritate ante omnia opus est,
ut privati commodis posthabitis, unius Christi,
maximi pontificis, invictissimique imperatoris nos-
tri gloriam, insanis dogmatibus, corruptisque
ac perditis moribus nostris obcuratam, pene dixe-
rim sepultam, atque adeo propter nos apud infi-
deles male audientem, candido & puro animo
quærentes, illustretis, atque propagetis; spon-
sæque suæ languenti atque sordescenti, pristinam
valetudinem, primitivamque speciem ac ve-
nustatem restituatis. Redeat igitur per vos velut
postliminio in Christi ecclesiam sanctissima illa
atque invictissima Christi caritas, in qua una &
Concil. general. Tom. XIV.

A dogmatum fidei puritas, & morum repurgatio,
totiusque ecclesiæ sanitas atque renovatio con-
sistit.

Sed redeo ad Ioannem, cuius eximium in Chri-
stum amorem ex familiari ejus sequela conje-
ctare possumus. Cum enim ea quæ violenter a-
mamus, non lentis gradibus, sed velocissimo quo-
dam cursu, & quasi volatu, persequamur: unde
sponsa dilecti amore vulnerata, apud Salomonem
introducitur magno affectu, anxiusque desideris
sponsum suum quæritans, deque illo omnes per-
cunctans: ad hunc modum Ioannes Christi ma-
nifestatione & amore tractus, tam promptum
expeditumque se præstitit ad ejus sequelam, ut
ad simplex ejus verbum, *sequere me*, relictis reti-
bus & navim patre, sine ulla mora aut cuncta-
tione secutus sit eum. Quam sequelam tam fir-
mam individuanque servavit, ut nunquam a fa-
tere ejus aut viventis, aut morientis, aut suscita-
ti, discessisset, & specialis ejus assumptio ut se-
creta cerneret, & præsentia ejus ad crucis hor-
rendum supplicium, & factum conlectandi susci-
tatum Christum, de quo hodie loquitur euan-
gelium, manifestissime probant.

Quod sane nobilioris cujusdam & dignioris,
quam animo & spiritu exhibit, sequela, & per
quam se verum Christi discipulum probavit, in-
dubitatum argumentum fuit. Sequutus est enim
Ioannes Christum, in intellectu perspicacia, in
amoris vehementia, in puritate mentis, in cor-
poris integritate, in jugi prædicationis ministe-
rio, in frequentia signorum, in tenera & ad om-
nia sequaci ætate Deo dedicata, in tolerandis
cum gaudio contumeliis, in perseverantibus con-
stanti animo mortis toties sibi intentatis peri-
culis.

Omnibus igitur Christum profitentibus, cum
necessaria sit hæc sequela: illam tamen strictam
& de prope præstare debent episcopi, ut dum
oves pastorem ium subsequuntur, Christum ip-
sum pastorem omnium principem sequantur. Ad
quam sequelam pastores omnes hodie Christus
in Petro adhortatur, cum illi universis ovibus
jam præfecto ait, *sequere me*, & iterum, *tu me*
sequere. Verum prohi dolor! quantum, & quam
deplorandum malum est, cum pastor, vel prin-
cipem tenebrarum satanam ducem habet; vel
a longe cum Petro dominum sequitur! Quid
est, quæso, patres sapientissimi, a longe sequi
Christum? nisi formidare potius principum po-
tentiam, quam illum qui solus animam potest
mittere in gehennam: ecclesiæ suæ præsentiam
subtrahentem, in aulis principum consensere:
videre lupum venientem, & vili animo fugere:
non se ponere murum, cum sedit plaga, pro do-
mo Israel, pusillanimitate ductum: talentum
creditum in terra abscondere: motam faciente
domino, percutere cónservos & ancillas: ede-
re, bibere, & inebriari: inferiores, ut longe sint
a regno Dei, suo exemplo cogere: ignorare scri-
pturas divinitus inspiratas: quasi contemptibile
erubescere evangelizandi munus: denique ad
mercenatiam lucra spectare, ad delicias resolv-
i, ad laudes intumescere, ad inanes & leves inju-
rias conturbati, ad ancillæ vocem Christum nes-
cire, & pernegare. Date igitur operam, patres,
ut Christum quamproxime sequamini: illius-
que vestigia, certissimum salutis consequenda-
que immortalitatis iter præmonstrantia, teneatis.
Nulla ratione ob depravatas quasdam vivendi

ANNO
CHRISTI
1546.

di consuetudines, a satana introductas & conservatas, a sequela domini, aut declinando, aut pedem referendo.

Quia vero admissi ad Christi sequelam, pluribus modis in ea, per imbecillitatem naturæ, culpam committimus: solet cælestis ille & benignissimus magister sincero illo amore, qui nescit arridere aut connivere malefactoris nostris, suos interdum corripere. Examinar enim omnem filium, quem capit: & quos amat, arguit & castigat. Dilectus igitur Ioannes pluries prolabi, & humana pari permissus est: ut quod ex se erat agnoscerens, quantum Christi gratiæ deberet, intelligeret.

Primo enim ambitionis morbo tangitur, & B primas sedes in Christi regno cum fratre affectans, severa oburgatione repellitur: *Nescitis, inquit, quid petatis.* Deinde, invidiæ stimulis uritur, & zelo humano in quemdam daemonia ejectionem, & Christum non sequentem, quasi pro domino agens, audit: *Nolite prohibere: qui enim non est adversus vos, pro vobis est.* Tertio in amarum vindictæ desiderium impingit, dum in Samaritanos quosdam, quod Christum nolissent accipere, indignatus dixit: *Vis dicamus, ut ignis descendat de celo, & consumat illos, sicut & Helias fecit?* sed conversus dominus, ut vultu ipso plusquam verbis affectum illum vere carnalem complimeret, illum cum fratre increpans, ait: *Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* Demum dum cum Petro & Iacobo fratre, tempore quo erat vigilandum, & orationi instandum, dormit, somnolentiæ arguitur: *Non potuistis, inquit, una hora vigilare mecum?* Verum hæc, parres, non tantum propter illum, sed etiam propter nos scripta esse censendum est. Dum enim in hoc mundo peregrini versamur, & continuis carnis, mundi, satanæ arietibus impetitur: succumbimus plerumque, manus damus, & in multis omnes offendimus. Quamobrem, quod majus dilectionis testimonium exhibere potest clementissimus pater, quam si nos jugiter admonere non desinat, paterno affectu corripiens nos doceat, *meliora esse vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis?*

Prov. 27.

Cum ergo tentator ille nunquam dormiat, nunquam cesser, sed semper obambulet, quasi leo fame rugiens, captans & venans quem devoret: quatuor potissimum telis adversus eos, qui in Ioannis locum & dignitatem sufficiuntur, congregitur. Nam insatiabilem dominandi appetitum suggerit, dum ad aliora subfella, ad pinguiora sacerdotia, ad sublimiora ecclesiarum fastigia, blanda, sed improba suggestione, anhela-re facit. Hoc autem, quid aliud est, quam miro illius serpentis astu, primas sedes in Christi regno, quod est ecclesia, cum Ioanne ambire? Verum hic affectus multos, proh dolor! seducens, & præcipitans, magno animo a nobis repellendus est, sermonisque Christi memoria comprimendus. Nescimus enim quid petamus. Nescimus quam ardua periculosaque provincia sit, pro dignitate munus præstare apostolicum. Nescimus satanæ cogitationes, cujus opera quamplurimi in pinnam templi eriguntur, ut cum majori ignominia & graviori lapsu præcipites ruant.

Ex hoc ambitionis fonte prodit vicinum aliud & exitiale malum. Nempe malignus zelus & in-

vidiæ, in confarctes, & eos qui pari aut simili honore potiuntur contentio, ex qua pullulant odia, detractioes, murmuratioes, statuum contemptus, mutua contradicendi studia, controversiæ de amplioris potestatis jurisdictione, inanes & quasi pueriles æquandi aut superandi fratrem, in scientiæ, eloquentiæ, potentiæque ostentatione, conatus. Hæc autem perniciosissima pestis longissime abesse debet a Christiano pastore, qui Christum audit dicentem: *Quicumque voluerit inter vos major fieri, erit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis.* Boni ergo & non invidentis pastoris vox est, cum Moïse dicere: *Quis iribuat, ut omnis populus propheteret, & det eis dominus spiritum suum?* & cum Paulo: *Quid enim dnm omnimodo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur? & in hoc gaudeo, sed & gaudeo.*

Matth. 20.

Num. 11.

Philip. 1.

Pecatur item a pastoribus, qui ignem de celo descendere faciunt, dum potestatem ab agnomitissimo ad consolationem & ædificationem animarum acceptam, in tyrannidem convertunt, qua timeri magis ut principes, quam amari ut patrenes volunt: qua dominari, quam ministrare, qua denique tonsores ovium, ne dicam deglubitiores, magis esse quam pastores affectant. Unde illæ populi querelæ, utinam non tam veræ, quam miseratione dignæ, quod oneribus opprimitur, facultatibus spoliatur, cordibus affligitur, & inopia verbi Dei cruciatur. Cum austeritate imperatur ei, & cum potentia, & ad quemvis undecunque quæstum colorem gladius potestatis stringitur, & ad virgam cum gaudio venit: quam tamen Paulus non nisi cum magno animi dolore multique lacrymis, exemplo suo docet esse accipiendam. Dum enim Corinthios invitum punire cogitur, ita scribit: *Timeo ne iterum cum venero humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis, qui non egerunt penitentiam, super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.*

1. Cor. 12.

Vltimo in Ioanne dormientes reprehenduntur pastores qui non vigilant super custodias gregis, qui cum sibi ipsis indulgent, & magna diligentia cultum corporis, ventris saturitatem, proventuum incrementa, splendorem suppellectilis, principum favores curant, quasi gravissimo quodam somno oppressi, non vident, quod in agro sibi colendo a domino dispensato, inimicus homo superseminat zizania: non advertunt quod agni a maligno oculo fascinantur, quod oves a lupo dispergantur, rapiuntur, macantur, devorantur: quod arietes non solum lateribus & humeris in mutuum exitium impingant, sed, quod admirandum est, cornuum rebellionem ipsos pastores petant. Vigilandum itaque vobis est, patres, & orationi vacandum, & divinam vocem, vos hodie adhortantem, ne ambitione pugnetis in Deum, invidia contentatis in pares, tyrannidem exerceatis in subditos, somnolentia indulgeatis vobis ipsis, benigne cum Ioanne suscipite: atque hos quatuor versissimos, & nocentissimos ecclesiæ hostes, de medio templi Dei, ubi turpius & potentius regnant, & cum majori & multorum exitio, vestra autoritate, vestrisque conciliis fugate, proffigite, exterminate.

Sed quia non satis est ad digne fungendum apostolico munere, episcopum irreprehensibilem esse,

ANNO
CHRISTI
14. 6.

esse, nisi idem etiam omni virtutum genere sit ornatus: expendite jam qua ratione Ioannes in magnis, quibus quamplurimi infolere & ruerent solent, fuerit examinatus. Probatur enim a dextris, dum solus super domini pectus recumbit, dum tertius introducit ad suscitationem puellæ; & in monte, Christi transformati splendidam lucidissimamque faciem cernit: dum cum aliis duobus ad hortum admittitur, & singularis Christo motienti adfuit. Hæc sanc maxima & ingenctia in se sunt, sed mysteriis longe superiora. Nam quid aliud nobis hic super domini pectus recubitus significat, quam verum prelatum non habentem ubi caput reclinet, in solo Jesu pectore, atque in scripturis, quæ illius purissimum & candidissimum pectus referunt, quasi in tutissimo nido, & B tranquillissimo portu posse quiescere? a quo uno & cordis munditiam, & amoris fomenta, & animarum zelum, & divinæ gloriæ sitim, & doctrinam pascendi, & arcanorum relevationem, & mundi contemptum, & robur constanter patienti haurire valeat.

Porro cum pastores in scripturis nomen illud amplissimum angelorum habeant, quorum est iuxta altissimam Dionysii Theologiam purgare inferiores, illuminare, atque perficere: sacerdotes qui angelus domini exercituum est, in hoc se vocatum intelligat, ut plebem sibi commissam a scelerum sordibus & legis transgressionibus purget: & hoc est cum Ioanne puellæ suscitationi adfuerit. Et si enim Christus solus sit, qui in peccatis mortuos ad vitam revocet: vult tamen ad sapientiam suam & benignitatem commendandam, prelatum adhibere, qui sacramenti ministerio in re alioqui altissima sibi cooperetur: in cuius tei typum, suscitato a se Lazaro, adstantibus ministris dixit; *solvite illum, & sinite abire*. Debet etiam se ad docendum in eo loco positum intelligere, ut cuncta fidei mysteria aperiat, & patefaciat, ut ad hunc modum suos verbo & scripturis illuminando, ostendat se Christi gloriam in nube vidisse, & magnificam illam vocem & de nube delapsam, de Christi mysteriis & excellentia instruentem audivisse.

Denique ad eum spectat, solidiorem cibum suis jam mundatis atque instructis proponere, & ad perfectionis arcem eos adhortari, quæ maxime in patientia, quæ opus perfectum habet, consistit. Unde perfectorum est illa vox: *Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus*. Hoc ergo Ioannis & sui ordinis virorum est, durare in persecutionibus, & ad tolerantiam passionis, & crucis Christi imitationem suo exemplo inferiores permoveere.

Verum posteaquam dominus suos probavit, illosque fideles invenit, supra longe majora constituere consuevit. Hinc est, quod fidelissimo Ioanni pretiosissimum & ingentem thesaurum vicini mortis de cruce committit, nempe matrem: cuius adventum tam ardentibus desideriis patres sitierunt, cuius præsentia exultat cælum, cuius nomen veterit infernus, cuius patrocinio fulcitur ecclesia, cuius memoria recreantur iusti, & animantur peccatores. Committit, inquam, illi matrem, ut & vices Ioseph, ut crederet, jam defuncti, in custodia, obsequio, solatioque suppleret, & se illi in filium amantem, obsequentem, reverentem, illique opportune subvenientem, loco sui exhiberet. Quod tam singulare beneficium ille agnoscentes, ex illa hora ad Christi imperium accipit illam in suam. Vobis etiam, patres, de cruce

Concil. gener. Tom. XIV.

ANNO
CHRISTI
15. 6.

commissa est ecclesia, quam sanguine suo, sanguine, inquam, suo dominus acquisivit: & nisi vos surdos Christi voci & imperio exhibeatis, debet unusquisque vestrum illam in suam accipere, & non aliter erga eam se gerere, quam faceret obsequentissimus filius erga carissimam matrem.

Quod si semper necessarium fuit affectus & opera filiorum ecclesiæ impendere, nunc profecto nostri temporis ratio vehementer postulare videtur. Quando enim Christi ecclesia gravioribus odiis, magisque inveteratis impugnata fuit? aut quando plures hostes in suam perniciem magis juratos atque devotos perpeffa fuit? Nam & multi ex his, qui pro ea stare videntur, illiusque dilectionem profitentur, non sincere & pure, sed ob emolumenta temporalia, ob honores, ob carnis comoda diligunt. Quando majori aut magis obstinata rebellione pugnatum est in eam, quam his nostris infelicissimis temporibus? quibus nescio si unquam fuerunt infeliciora. Nam divinæ leges perfricta fronte invertuntur, humana jura a sciolis quibusdam impudenti audacia abrogantur. Petri sedes antichristi regnum vocatur, sacrosancta conciliorum autoritas vilipenditur, sanctorum patrum doctrina conculcatur, ut iudices illos in illam iniquorum vocem conspirasse: *Dirumpamus vincula eorum, & proiciamus a nobis iugum ipsorum*. Quando honori ecclesiæ magis fuit detractum? nam a multis filiis irreverenter contemnitur, gravissimis verborum injuriis cæditur, dentatis & satyricis calamis in eam scribitur: denique improbis & nefariis factis in ejus excidium undique curritur. Quando tandem magis a filiis suis, non solum non debitis subsidiis adjuva, sed etiam suis bonis spoliata fuit, quam deploranda hac nostra tempestate?

Quæ tanta flagitia & sacrilegia ab Aquilone, unde panditur omne malum, in eam commissa narat, ut ea vobis commemorare, non nisi cum magno animi dolore & horrore, valeam. Nempe ecclesiarum bona direpta, templa solo æquata, monasteria non solum suis proventibus & incolis destituta, sed etiam funditus eversa: sacerdotes Christi exhibitos, Deo dicatas virgines sub specie matrimonii constupratas, colendas divorum imagines rejectas, venerandos martyrum cineres contemptos, sacrosanctum eucharistiæ sacramentum, tanto sæculorum consensu firmatum, plusquam satanico ausu explosum atque conculcatum. Et tam late pervagatum est hoc incendium, ut nullus fere in ecclesia Dei angulus intactus immunisque relictus sit. Vbi enim nunc inter eos qui catholici dicuntur, germanus ille populorum ad suos pastores amor? quos non secus ac lupos, ac tyrannos, horrent & avertantur. Vbi inferiorum obedientia? qui passim ac libere majoribus objectant: *Medice, cura te ipsum: qui sine peccato est vestrum, primus in nos lapidem mittat: Amice, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicies ut educas festucam de oculo nostro*. Vbi sacerdotii reverentia? usque adeo enim degeneravimus, ut facti simus in derisum omni populo, canticum illorum tota die. Vbi prompta illa & propensa plebium voluntas? quæ se ipsas spoliabant, ut Christi ecclesias fundarent, ornarent, amplificarent. Petiit profecto, petiit.

Quare nimirum impossibile est, quæ a majoribus vestris in sudoribus, in vigiliis, in jejuniis atque lacrymis parta sunt, ea nunc in deliciis, in somnolentia, in crapulis, in luxu, atque pompa conservari. Doleo, patres, talem vobis ecclesiæ

AA aaa iij faciem

Ioan. 11.

Rom. 5.

Psal. 11.

Matth. 7.

ANNO
CHRISTI
1546.

faciem describere, sed cogit me iustus zelus, & ob-
servantia, quam erga vos geto, ita loqui deside-
rantem, ut nisi de ecclesia actum esse velitis, eccle-
siam ipsam in matrem accipiatis, sicut Ioannes
matrem domini accepit in suam. Accepit, in-
quam, in suam, non in bovercam, aut inimicam,
ut hæretici & schismatici faciunt, qui & aperto
Marte, & feceris cuniculis ejus excidium molitur;
non in servam aut ancillam, ut ii faciunt qui
duro jugo, minis imperio, virga ferrea, tyrannico
terrore, illam miserabiliter opprimunt: non in
pellicem, ut ii qui fornicario complexu illi copu-
lantur; quales sunt, qui tantum quæ sua sunt qua-
rentes, dignitates ecclesiasticas venantur: qui
quid sit esse pastorem, ignorantes, apostolicum
officium in his rebus externis situm esse putant,
quibus improbi abundant, quibus latrones sunt
divites, tyranni sunt formidabiles. Accipienda
est ergo in venerandam matrem, in legitimam
sponsam, cui sincerus amor debitum honorem
atque oportuna subsidia pariens, propter Chri-
stum prompte & hilariter est exhibendus.

Quamobrem hic finem dicendi facio, si prius
vos ut patres mihi observandissimos, obsecra-
vim obtestaturque fuerim, ut in ipsam Ioannem,
quem in exemplar perfectissimum, & ut aquilam
advolandum provocantem, vobis proposuimus,
oculos vestros defigatis, exempla virtutum, quibus
episcopi eminere debent, ab eo petentes. Si ergo
ille puellæ suscitandæ adfuit, si in montem a-
scendit, si ad vigilandum & orandum in horto
recipitur: ita & vos maiores estote vocationis ves-
træ, ut sitis bonus odor Christi in omni loco, &
quantum in vobis est, odori vitæ in vitam, non mor-
tis in mortem. Ascendite in montem excelsum vos
qui evangelizatis Sion: exaltate in fortitudine
vocem vestram, curate, ut qui non sapiunt, sapiant;
& qui sapiunt, non desipiant: & qui desipiunt,
reficiant. Vigilate, attendentes vobis & univer-
so gregi, tanquam rationem severissimam de illo
reddituri incorruptissimo atque inexorabili iudici,
sanguinemque ovium perditarum de manu spicu-
latoris requiritis. Orate ut vigilantibus vobis,
Christus vires addat, ut possitis cum ejus digito
omnia adversa vincentes, quod gloriosissimum est
vere apostolicum, in tribulationibus pro ecclesia
toleratis glorari. Si tandem in fidem Ioannis tra-
ditur mater de cruce, ad hunc modum repute
sacro sanctæ synodo per Spiritum sanctum commis-
sam esse ecclesiam, ut illam nunc merentem, &
Christum quasi de novo in suis crucifixum cum
dolore & luctu spectantem, in matrem vestram ac-
cipiatis; ut jacentem autoritatis vestræ brachiis
erigatis; ut nutantem sinceræ fidei & dogmatum
doctrina; tanquam firmissimæ columnæ fulciatis;
ut ei egentis, subsidio sanctorum canonum, quibus
collapsa reparantur, obliqua dirigantur, deforma-
que reformentur, subveniatis; denique ut ei ju-
gem vestram præsentiam atque operam exhiben-
tes, hæcenus pastoribus suis destitutam consolari, E
atque confortare possitis. Dixi.

V I

IOANNIS BAPTISTÆ CAMPEGII
Bononiensis, Majoricensium episcopi, oratio
de religione tuenda, ad concilium Tridentinum.

Q uod erat optandum, sanctissimi patres, &
quod unum ad teteritiam postem, perto-

tum terrarum orbem diutius pervagatam, nec
non ad invidiam nostri ordinis infamiamque se-
dandam maxime pertinet: id, divino primum
consilio, deinde summi pontificis, summi que im-
peratoris pietate, studio, ac diligentia, datum at-
que oblatum videtur. Etenim pestifer ille serpens,
cujus veneno jam pridem tota fere Germania in-
fecta erat, Britannia contabuerat; jam Italiam
versus, cæterasque Christianas provincias, & na-
tiones paulatim alas expanderat, ac bonam po-
puli partem contagioso aspectu perniciosoque af-
flatu impune tabefecerat. Nos vero, qui populo-
rum pastores, qui religionis propugnacula, qui
reip. Christianæ firmamenta, quique adeo terra-
rum orbis lumina, splendoreque habebamus:
hæcenus impietati ludibrio fuimus, nec pietatis
offensionem omnem vitavimus. Invetravimus enim
jam, & penitus in mentibus hominum infedit o-
pinio, populis quidem perniciofa, nobis vero ad-
modum, quæ per universum fere orbem, omnium
Christianorum sermone percrebuit; episcopos, at-
que pastores, non ut pastores jam, sed ut merce-
narios, mercedem tantum spectare, sibi cavere, sua
procurare, cætera negligere; irumpant licet lupi,
grassentur per ovile, necent, auferant, dum sibi
cautum sit, pastores nihil ultra querere, ne tantil-
lum quidem oneris subire, si genium vel minima
voluptatis parte sint defraudaturi.

Quæ sane voces, alique hujusmodi, utinam
patres, ut falso, & a perditis passim hominibus ja-
ctabantur, ita in multorum animis locum ac se-
dem non obtinuerunt. Etenim melius illi fortasse
sua saluti consulissent, & nos, tanta apud bonos
suspicionem, apud improbos vero infamiam, minime
laboravissimus. Dicant enim, quæso, quantum tem-
poris prætermisissimum est, ex quo hujusmodi pestis,
ac flamma cepit hominum animos pervagari, quin
summorum pontificum vigilantia, in vicissim im-
peratoris pietate, pluribus amplissimorum cardina-
lium legationibus, episcoporum labore ac dili-
gentia illi, loco ac tempore, pro viribus non sit
occursum. Ac ni optima principum consilia, gra-
vis semper reipublicæ fortuna interrupisset, quæ
illorum animos a cepto cursu, pulcherrimisque
conatibus retardasset, & ad alias res primo quoque
tempore effluendas revocasset: profecto talis mor-
bus & incendium, eorum studio, virtute, ac pro-
curatore penitus fuisset extinctum. Sed non plus illi
omnes, quam una temporum perveritas, potuerunt.

Quarum rerum equidem multa, eaque præcla-
ra testimonia, patres, adducerem; quibus scilicet
pontificibus, quibus temporibus, quibus locis, &
quoties fuerit congregata synodus, quod unum re-
medium tantis malis adhiberi posse videbatur;
quoties rursus, bellis sive gerendis, sive impen-
dentibus, aut aliis quibusdam difficultatibus, ead-
dem interrupta sit, atque impedita: ni vereretur ora-
tionem meam dilatare, quæ infinita esse posset: at-
que etiam ut omnem profusum occasionem in hac
parte insolentius volitandi, ac insultandi vehe-
mentius devitem: præsertim cum vos ipsi, omni-
bus rerum omnium certissimi ac locupletissimi tes-
tes esse possitis. Non enim, ut cætera omittam, se-
mel aut iterum, sed persæpe e variis orbis partibus,
maximis vestrum rerumque vestrarum incommodis,
ac periculis convenistis.

Nunc vero ipsius summi pontificis, piissimique im-
peratoris egregia voluntas, singularisq; virtus, qui-
bus non laudibus, quibusve honoribus decorandæ
videntur? qui cū statim restituta synodo, multæ ite-
rumpestatur species, turbulentissimæq; armorû
procellæ

procella toto propemodum orbe, terra marique A
excitate confurgerent, omnibus pro Christi eccle-
sia fluctuante pro nihilo habitis, frequentem illam
religionis rem tractare, hoc agere, ad hoc ran-
rum negotium incumbere, & volunt, ut par est,
& jubent. Quippe eo rabies hereticorum evasit,
ut, nisi illis saltem hoc tempore obviam iretur,
omnia ab eorum profanis latratibus, venenari-
que moribus discerpra fuissent, ac lacerata.

Venit igitur, patres, tempus jamdum nobis ex-
pectatum atque exoptatum, & populo Christiano
illuxit aliquando illa dies, de qua in orationis ini-
tior dixeram, & in qua, divino freti praesidio, &
horum ipsorum principum auspiciis, studio ac di-
ligentia hostes confundere, scissa dogmata resar-
cire, periclitanti ecclesiae opem ferre, ejusdem au-
toritatem prope intermortuum renovare, susce-
ptam nobis maculam falso improborum judicio de-
lere, existimationem nostram jampridem amissam
gentibus & nationibus reconciliare; & errantes, B
lapsos, ac denique fractos & debilitatos piorum
animos monere, erigere, & confirmare plane va-
leamus. Non est enim amplius, non est metuen-
dum, mihi credite, patres, quin ea, quae hujusmodi
temporibus, rebus omnibus omisiss, tam forti,
tamque alacri animo cepta sunt, per admirabilem
prudentiam, conjunctosque eorundem principum
animos & voluntates, ad pulcherrimum exitum
non perducantur; praesertim si illorum studium
& diligentiam, vestra vigilantia, quemadmodum
facitis, perpetua comes & socia consequatur.

Quae quo pacto ad has res, & hoc potissimum
tempore sit adhibenda, paucis expediam. non
quo, patres, id vos ignorare arbitror: neminem
enim in hoc gravissimo pariter & sanctissimo con-
fessu adesse intelligo, cujus summam prudentiam;
& conjunctam cum pietate sapientiam non admi-
rer: sed quoniam id mihi oneris impositum est,
ut ex hoc loco apud ornatissimos, eosdemque do-
ctissimos viros, verba faciam. Quod etsi longe
vires meas exuperare sentio, tum propter rei ma-
gnitudinem, & hujus auctoritatem loci, tum etiam
propter imbecillitatem ingenii, & nullam pro-
fus ad agendum facultatem, cum mihi ipsi sem-
per persuaserim nihil huc, nisi perfectum ingenio,
atque elaboratum industria afferri oportere: tamen
ne id quod semel suscepi, propter animi
infirmitatem videri omnino deponere, expecta-
tionemque vestram oratione mea diutius suspen-
sam tenere, de hac eadem vigilantia pauca & bre-
viter dicere aggrediar; cum nullum aliud argu-
mentum in mentem venire poterit, quod pro
loci, temporis, personarumque dignitate, commo-
dius a me possit tractari. Quae dum persequor,
quae vos, amplissimi patres, pro humanitate
vestra, quae summa est, ut quemadmodum haec
vires fecistis, me benigne attenditeque audiat.

Equidem, patres, cum universam rem animo
complector, unusque nostrum mecum diligentius
ipse considero, non eadem mihi videtur nostra,
ac exterorum principum ratio. Quamvis enim
unaquaeque potestas, ut ait apostolus, a Deo sit
constituta: non tamen omnes in eadem arena
versamur. Illi enim terrena, nos caelestia; illi
fluxa, & momentanea, nos stabiles & sem-
piternas opes; illi corporum, nos animorum sa-
lutem; illi denique parum fortasse, nos maxime
necessaria populis procuramus. Elaborandum est
igitur, patres, & ex eo omnes industriae nostrae
nervi sunt adhibendi, quod in primis praestare de-
bemus, ut quanto uberiora, splendidiora, Deoq;

que optimo maximo gratiora ceteris omnibus
sunt haec, tanto majori cum diligentia hoc tem-
pore, hoc, inquam, tempore peropportuno, &
maxime omnium necessario, a nobis rite atque in-
regre administrantur. Etenim si illa istis artibus
facile retinentur, quibus initio parata sunt; sunt
autem parata multorum hominum studiis & labo-
ribus: quid de his existimandum est, patres, quae
unius tantum & Dei & hominis nocturnis diur-
nisque vigiliis, immensis sudoribus & cruciati-
bus, atque adeo preciosissimo sanguine de sa-
vissimi hostis manibus sunt exorta?

Illud praeterea, patres, in mentem venit, prin-
cipes ipsos partis opibus & imperiis, & caelis ac
fugatis hostibus, omnia pacata, omnia tranquilla
possideres, meritis praeterea praesidiiisque circum-
munis neminem amplius formidare. Nobis ve-
ro infirmis atque imbecillis, & cum hoste mani-
tissimo ac sempiterno dimicantibus, semper in
stationibus, in excubiis, in armis, in laboribus
degendum est: ne leo ille rugiens, qui semper
circuit, semper explorat, semper aliqua in incau-
tos excogitat stratagemata, ovem aliquam, non
auro, neque argento, sed, ut paulo ante dice-
bam, preciosissimo sanguine redemptam, devoret.

Illud etiam, patres, praes oculis ferre habend-
um censeo, nos esse a Deo constitutos terrae sa-
lem, mundi lumina, civitates supra montem po-
sitas, atque in omnium conspectu, in omnium
ore versari; abolito sale, omnia insipida remane-
re, extincta luce, statim tenebras oboriri; ruen-
te civitate, ceteras opes in eandem ruinam trahi.
C Patiemur igitur, patres, Dei ecclesiam, Christi
sponsam, Spiritus sancti domicilium, apostolo-
rum aedificium, communem matrem, tanto exci-
dio, oscitantia nostra desidiaque, corrumpere? Absit,
patres, ut talentum illud nostrae fidei abeunte
domino commissum, terra inutiliter ablatum, nos-
tra pereat socordia, ne redeunde domino, & rati-
onem ab oscitantibus exposcente, in exteriores
tenebras conjiciamur. Ethnicus ille poeta, pa-
tres, dum universae Graeciae imperatorem pro una
muliere, & eadem adultera, bellum gerentem in-
ducit, figmentis quibusdam admonet, illi, cujus
consilio omnia nituntur, & cui totius exercitus
salus commissa est, semper esse vigilandum. Nos
autem, quibus verum illud, atque divinum ora-
culum perpetuum pollicetur beatitudinem, si, ut
frugi servos decet, etsi prima, etsi secunda vigilia
D venerit dominus, invenerit vigilantes: his tempo-
ribus bellum pro aris & focis gerendo dormiemus?
aur muliercularum more compressis manibus to-
tum diem sedentes otiamur? minime, patres;
minime inquam: ar illud potius meminerimus,
hunc illum nobis peroptatum illuxisse diem, quo,
si viri erimus, & plane viri, sicut esse debemus,
sublata humeris cruce, Christi sanguine insigniti,
fidei lorica induti, ac sanae doctrinae gladio praer-
cincti, ejus ecclesiae nos acerrimos propugnatores
habeamus, ut demum victis, ac spoliatis hosti-
bus, non Iovis, sed veri Dei templa, non Ro-
mana, sed caelestia capitolia triumphantes ascen-
dere valeamus.

Nitendum est etiam, patres, in quo vigilan-
dum, laborandum, sudandum omnino nobis est;
si vigilantissimi pastoris officium atque patres
omnes sustinere volumus, ut patientiam, perse-
verantiam, animi magnitudinem, & caritatem
supremi pastoris, qui se nobis, ranquam speciosis-
simum exemplar semper, & in singulis quibusque
actionibus imitandum proposuit, quoad ejus fieri
possit

possit, imitemur. Quod est arduum, & longe omnium difficillimum est: tamen in rebus præclarissimis, & humanas vires excedentibus, primo sequendo, semper honestissimum fuit, & habitum est, in secundis, tertiisque consistere; id, quod nobis, eo præsertim auspice & adjutore, poterit aliqua ex parte contingere; si pro Dei gloria, & populorum salute conservanda, ipsius vestigiis insistentes, vitam ipsam & sanguinem, necdum cætera omnia, cum usus venerit, profundere non dubitaverimus: si præsertim hoc tempore, rebus omnibus confusis ac perturbatis, & ventis quibusdam resstantibus; animo non defecerimus, sed in Christi causa defendenda, quantum in nobis fuerit, perseveremus. Quam si per ipsorum temporum, vel hominum quorundam malitiam, tueri non dabitur; opprimi nos onere officii potius eligamus, quam tam piam, tam sanctam, tam salutarem, tam illustrem provinciam sustinentam, nobis impositam, & alias quidem sæpe sustentatam, aut propter perfidiam abjicere, aut propter ignaviam deserere. Si demum nostra consilia & cogitationes omnes, ad augendam religionem, moreque instaurandos retulerimus, & in mediis tenebris, fluctibus, ac tempestatibus, in Christum semper, tanquam in cynosuram, intuiti fuerimus; quicquid deinde e venerit, forti, constantique animo toleraturi, & nobiscum præclarissime actum existimaturi, si digni habiti fuerimus pro Christi gloria probra & contumelias pati.

Hæc est illa patientia, quam veri imitatores Christi, tanquam munitissimum clypeum contra quoscumque mundi ictus objicere consueverunt; hæc illa perseverantia, quæ a nobis exigitur, & quam rerum præsens status, & temporum ratio maxime requirit; hæc animi altitudo est, & tranquillitas, quæ in Christianis hominibus, & potissimum in episcopis, inesse debet; hæc denique est illa cæterarum omnium virtutum regina caritas, quam nobis Christus servator noster celos ascensus veluti ex testamento reliquit, maximeque omnium commendavit.

Ægrotat, patres, totum reipublicæ corpus, & eo genere morbi, ac gravitate, mihi credite, ægrotat, ut nisi in medicinis faciendis peritia & diligentia vestra maxime appaerit, ejus salus in maximum periculum, & extremum pene discrimen, sit adducta. Omnia enim, quæ pro illius incolunitate, conservatione, ac salute, summa præpotentis Dei nostri benignitate illi data ac donata sunt, ab istis novis atque eruditis magistris aut omnino tolluntur, aut pro maxime dubis relinquuntur; ita ut veritati vanitas, medicinæ venenum, rebus salutariis mortifera omnia plane successisse videantur. Tanta, pro dolor! mentibus humanis per eosdem offusa est caligo. Et quidem cæteris istorum vitiis ac peccatis ita moveor, ut ea reprehendenda tantum existimem: hic vero tanto dolore afficior, ut non queam satis, neque miseram temporum nostrorum conditionem deplorare, neque hujus negotii, quod tractamus, rationem fortunamque miserari.

Sed omitamus querelas, ne oratio nostra ab eo, quod instituimus, aliena esse videatur: & illuc revertamur, ut diligenter attendamus qua cura, quo studio, quanto animi fervore in eam provinciam nobis incumbendum sit, in qua præcipue de animabus agitur, nec illis quidem paucis, sed de his omnibus, quæ in toto terrarum orbe & sunt, & in posterum sunt futuræ, pro quibus

A Christus ipse Deus & homo, mori, & extrema quæque supplicia pati voluit: a cujus quidem præsidio cum ipse discedat, vos proximos habent, vos sibi propugnacula, vos munimenta, vos duces, vos milites, vos patres, vos pene Deos reputant. Quod si nos orarent, atque obsecrarent, ut suis incommodis, necessitatibus, saluti denique in tanta præsertim rerum omnium suarum perturbatione, ne dicam desperatione, consulere mus: quid aut illis honeste respondere possemus, aut pro eorum miseris sive tollendis, sive sublevandis facere, nisi ut nos fidemque nostram implorent? Adfunt, & implorant: neque solum implorant, verum etiam vehementer efflagitant.

B Fingite cogitationibus vestris, liberæ enim sunt cogitationes nostræ, eas hic fordidatas adesse, nosque veluti suorum ulcerum, atque ægritudinum medicos & curatores peritissimos huc adductos intueri, & sæpe ac sæpius appellare; summoque & incredibili pene desiderio teneri progressum atque exitum hujus concilii videndi, in quo uno totam spem suæ salutis atque incolunitatis positam & collocatam esse intelligunt. Possumus, amplissimi patres, illis egregie admodum operam nostram navare, possumus: omnia enim quæ ad hanc rem spectare videntur, prompta sunt & parata; tempus, locus, primum frequentia, principum fere omnium unanimis consensus præsto nobis sunt, neque ullum auxilium adventitium expectandum amplius, aut expectandum videtur. Quod si a vobis destituantur, id quod vix in mentem cujusquam venire, aut cadere potest: quo infelices confugiant, quemve portum suæ miseræ atque jaçtæ fortunæ huc atque illuc fluctuantes invenire possint, aut quo se vertant, amplius non habent: nullumque periculum adeo grave inveniri, aut excogitari poterit, ad quod, tanquam ad scopulum, eas detruendi aliquando non sit necesse.

C Quare perpetua illa vigilantia, quam civitatibus, quibus præfati estis, debetis, facite, patres, ut hoc possimum tempore toti terrarum D orbi illucescat; perficite, ut quam de vobis Christiani homines conceperunt, non eos frustretur opinio; mementote etiam, & sæpe ac sæpius in mentes vestras revocate, quæ præmia vivo Dei omnipotentis oraculo Christum in vespide contentibus sint statuta; quæve rursus eos supplicia maneat, qui vel opes, vel gloriam, vel propriam salutem, sacrosancto illius nomini anteponant. Sit clarum illud Nicænum concilium, patres, quo horrenda Arianorum rabies sedata est: ornietur eximia laude Constantinopolitanum, quo impia Macedonicorum sententia fuit damnata: habeatur egregium Ephesinum, quod ingentem Nestorianorum flammam extinxit: anteponatur his Calchedonense, quo pertinax Eutythianorum perversitas est debellata: cætera item in æterna gloria sunt, quibus diversæ diversis temporibus oborientes hæreses, sunt radicitus extirpatæ. Erit profecto inter horum laudes aliquid loci vestræ gloriæ, si non unam, aut alteram, sed tot ac tantas recentium hæreticorum hæreses atque monstra, vestris sanctissimis decretis, tanquam fortibus & fulgentibus armis, de medio funditis sustuleritis: quanquam omnis honor & gloria principi, atque omnium bonorum aonori Deo, sit tribuenda, qui per vos ecclesiæ suæ consultum esse voluerit.

Quæ cum ita sint, patres, primum totius reipublicæ Christianæ causâ, qua secundum Deum nulla res cui-

Res cuiquam potior esse debet; deinde pro vestra summa & nobis cognita pietate; pro mea item, quam communem vobiscum habeo, auctoritate vos hortor, pro magnitudine imminenti periculi obtestor, ut otio, ut paci, ut omnium saluti consulatur, atque ea in praesenti futurisque confessionibus Spiritus sancti favore diligenter, ut instituitis, & fortiter decernatis, quae vobis honesta, reipublicae salutaria, Deo optimo maximo gloriosa sint futura.

Te vero, beatissime Paule, te inquam sapientissimum, & singulari quadam electione electum apostolum appello: id quod tacito quodam animi sensu, & cogitatione universa haec sacrosancta synodus facit: atque ego illius nomine supplex, & humique prostratus, quanta maxima possum animi & vocis contentione abs te peto, & flagito, ut quemadmodum huiusmodi die admittibili atque extraordinaria Dei virtute, & misericordia effectum est, ut ex Saulo Paulus, ex impio pius, ex atrocissimo Christiani nominis hoste acerrimus eiusdem propugnator & propagator evaderes; ita piissimis tuis, efficacissimisque precibus hodierna die, atque hoc ipso temporis puncto, quo loquor, eandem plane virtutem, & misericordiam omnibus rebellibus, obstinatis, atque in suis pravis opinionibus & haeresibus obfirmatis animis impetrare contendas: quandoquidem ea omnia, quae humana ratione & sapientia inveniri aut ex cogitari haecenus poterunt, nihil, aut certe parum admodum profecerunt. Quod si per te impetratum fuerit, non tu quidem beator eris, & sanctior; neque enim esse potes, qui nunc es & beatissimus, & sanctissimus: sed certe nomen tuum illustrius & majori quadam celebritate quam antea in omnium gentium ac populorum sermonibus & mentibus semper haerebit: siquidem ex tali beneficio non minorem utilitatem universis orbis sentiet ac percipiet, quam olim, dum in terris pro Christo legatione fungeris, ex tuis gravibus ac vehementibus concionibus idem senserit atque vehemens: nisi forte majus sit populis patefacere viam ad felicitatem, quam curare, ut qui a vera religione defecerint, rursus respiciant, & in rectam salutis semitam revertantur. Hoc iterum abs te, non sua commoda procurantes, non privatas injurias ulcisci querentes, non regni, aut alicujus potentiae appetentes, postulant; sed hi qui laudem, ac gloriam Dei tuendam, & conservandam susceperunt; hi qui rerum omnium sibi carissimarum obliti, maria & terras, ad sui exemplum difficillimis temporibus pertransientes, huc religionis constituendae gratia confluxere; hi denique qui nihil aliud cogitant, nihil agunt, nihil moluntur, nihil magis in optatis habent, quam ut idem sentiant omnes, idem dicant, idem velint, ac inter ipsos nullum prorsus schisma reperiat; ita ut caritatem maxime amplectentes, & in vera fide ac religione, ea qua decet pietate ac constantia, perseverantes, tandem in Christo, cum Christo, & per Christum in die domini salvi fiant. Dixi.

VII.

LVDOVICI MAIORANI GRAVINATIS,
canonici ordinis Lateranensis, de optimo reipublicae
suae oratio, missa ad patres in concilio Tridentino.

SI unquam regnorum moderantibus necessaria fuit in rebus dubiis providentia, & praestans quoddam animi robor, ne populorum suorum salus adversariorum incurssione periclitaretur, atque ne provinciarum suarum jura hostili gladio viola-

Concil. general. Tom. XIV.

rentur: nunc profecto nunc, proceres sacri, qui habenas rerum tenetis, & a quorum sacro & divino nutu ceteri omnes Christiani principes pendunt: nunc, inquam, vobis necessario tantis Europae incommodis & detrimentis obviam eundem est, atque etiam nunc est vobis tantopere afflictis & prostratis Romani imperii rebus invictis & excelssimo animo tandem serio consulendum. Cadens enim Christiana reipublica, cadensque vera religio, quae etiam apud tot Christiani nominis urbes, atque provincias, intestinis dissidiis tam indigne labe facta est, atque convulsa, indiget vestra ope, indiget vestro & consilio, & auxilio, patres: & usque adeo indiget, ut si vos mature non optulerimini utrique, & hanc in aliquam continentiam B superstitionem, & illam ad summum interitum ruere necesse sit. Amplissimum orientis imperium corruir, Tutarum & Barbarorum infidiis tam fæde Christiani principibus creptum. Opulentissimum Pannoniae regnum, totius olim Christianae religionis firmissimum propugnaculum, hac nostra tempestate simili casu fractum est, & comminutum. Germania fere universa novam sacrorum rationem suscitavit, novum morem, novam consuetudinem in reipublicam induxit. Britannia pariter omnis & sine gremioque sacrosanctae communis parentis ecclesiae bis abstracta est: Helvetiorum tot pagi, & ab antiqua patrum institutione, & a reipublica defecerunt: ipsa etiam Gallia, quae alias semper fuit alumna & nutrix verae pietatis, de commutandis sacris, novandisque divinae religionis caeremoniis, proximis superioribus diebus, ut scitis, turbulenter tumultuata est, & tumultuatur. In reliquum denique Christianum orbem, quae vitiofa & corruptae consuetudines, qui pessimi & terribili mores non irrepererunt? Instat praeterea communis hostis, instat orientis tyrannus: instat, inquam, nobis jam dudum, magna ex parte ad Africae syrtis disjecta & capta classe victis & perturbatis, nullaque ex parte nobis ipsis constantibus. Quamobrem, patres, indiget vestra ope, & mature, ut dixi, Christiana reipublica. Vique quaque enim D & externis hostibus & domesticis laborat, ingravescitque in dies non modo externum, sed etiam intestinum & domesticum malum. Ad quos confugiat, a quibus auxilium petat, quos appellet, quorum fidem imploret Christiani populi grex, nullos habet, nisi vos, quos huic praecipuo & unico muneri voluit Deus esse praepositos, videlicet, illum pacifere ac tueri: si quidem vos estis in terris signiferi, & duces populi Dei: vobis in primis divinitus delatae atque conceditae sunt praefecturae totius orbis. Vestrum est explorare, constituere, atque praescribere, quid reipublicae, quid communi utilitati expediat: ceteris piis omnibus fas est obtemperare, iussa capefferet, dicto audientes esse. Vos posuit dominus custodes, & conservatores civitatis sanctae: vos dedit Deus speculatores domui Israel. Quare e manibus duntaxat vestris occisorum animas requirit: quia prospexit infidias, gladiumque adventantem, & non insonuistis buccina, & signum & specula non dedistis, ut populus custodiret se.

Vnusquisque vestrum per se, nullo adjuvante, quodammodo certe poterat quondam tetrae & immanis belluae, ceterarumque ferarum impetum atque ferociam perhorrescere, de sua quisque incolumitate esse sollicitus, gregem sine praesidio relinquere direptionibus, in fugam sese conjicere, terga dare. Nunc autem in tanta lectissimorum pastorum, sacratissimorumque procerum frequentia, in tot du-

B B b b b b

C D D D

rum, praesertim autem huius Tyndenis, hoc turbulensimo tempore.

Tantis Christiana reip. detrimentis addi potest praesens Cyprus, & Galitana arcis, ac Tunisani propugnaculi jacitura.

cum sapientissimorum, fortissimorumque virorum A
centuriis, quo minus una omnes iustitiae & pietatis
arma capiatis, nulla amplius excusatio vobis u-
niversis iure reliqua esse potest: praesertim cum de
vobis praetens verbum illud, omnipotens sermo
Dei, divina veritas, princeps omnium Christus
dixerit: *Vbi sunt duo vel tres congregati in no-*
mine meo, ibi sum in medio eorum.

Matth. 1.

Aucta est, patres, summe Christiana respublica,
per universum prope orbem radices egit, & propa-
gata est: nullis Barbarorum excursionibus vastabatur,
aut vexabatur tunc, cum factorum antistites, tunc
cum divinae religionis cultores & moderatores, de
pace, de moribus, de communi salute, de
optimo statu reipublicae, una saepe ac saepius
consultabant. Nunc autem quid mirum, si & for-
tis, & domi, tot contumeliis operitur, tot calamita-
tibus opprimitur respublica, cum publicae illae se-
niorum animadversiones, cum communia illa ve-
terum & prudentium hominum consulta, cum ca-
tholica, quae dicuntur & oecumenica patrum con-
cilia, tot jam annos, tot jam saecula contigerint,
interceptinam consultandi fecerint, sunt inter-
missa?

Exoriebantur & olim quidem, atque etiam in-
surgebant quandoque turbulenti homines, adsti-
pulatores & defensores novarum sententiarum, ut
Christianam disciplinam, ut majorum instituta
commutarent, atque convellent: at statim sedaba-
bantur eorum seditiones, actutum coerceretur eor-
um temeritas, confestim eorum audacia frange-
batur, illico eorum conatus comprimebantur, pro-
tinus, repente, e vestigio opprimebantur: quia hoc
erat illis sapientissimis patribus nostris praecipuum
studium, haec praecipua cogitatio, quamprimum sa-
eros Christiani imperii praefectos unum in locum
congregare, omnium ordinum conventum agere.
Seniores sententiam suam de republica singuli di-
cebant, quodque assensione omnium vel plurimo-
rum comprobatum erat, id firmum, & in perpetu-
um ratum omnes habebant. Hoc quidem certe
pacto, quos de stimulatoribus, & concitatoribus
seditionum, quos de commentitiae religionis in-
terpreteribus, Christiana respublica non egit trium-
phos? quae lapsa morum disciplina in antiquum
statum, in pristinam dignitatem non est restituta?
quos potentissimos hostes, & domesticos, & exter-
nos, non expugnavit, non prostravit, non exter-
minavit? Utinam, patres, & apud nos non tam ra-
ro, sed more majorum saepe & assidue in com-
muni concilio de communi salute, ac de publicis
rebus decretum esset: quandoquidem in praesentia
& levium, seditionumque fratrum invidia, &
externorum hostium vi & tyrannide fortassis non
tantopere laboraremus.

Verum inter has trageedias, inter haec incommoda,
quae certe maxima sunt, gratias quoque agamus
maximas summo procreatori & principi omnium E
Deo: quia respexit nunc tandem Israel puerum
suum recordatus misericordiae suae. In istis enim
tandem, vel in initum quondam, nunc tandem divini
numinis beneficio absolvetis contenditis hoc ge-
nerale & summum, toties interruptum Tridentini
concilium. Summam, inquam, & generale:
quandoquidem in eo, non de salute tantummodo
sociorum, non de propellendis tantummodo homi-
num iniuriis, non de una tantummodo seditione
sedanda, verum etiam de fratrum nostrorum, atque
de propria animorum & corporum incolumitate &
salute, verum etiam de summa rerum agendum
est.

Singulis enim aetatibus, etsi aliqua magna &
turbulenta discordiarum & seditionum tempesta-
te jactatam fuisse Petri naviculam inficias certe
iri non possit: attamen, vera ut fateamur, imbres,
nimbi, procellae illae, haudquaquam fuerunt ejus-
modi, ut navim cursum suum tenentem impedi-
rent, miserum ut naufragium, extremam ut ca-
lamitatem minuerent. Nunc autem longe plu-
rima eidem adversa atque infesta sunt. Etenim tur-
binibus, turbulentissimisque tempestatibus, toni-
truis, fulminibusque undique quatitur, atque agi-
tatur Christianum navigium, omniaque vim &
mortem usquequaque intentant. Ex altera enim
parte nonnullorum imperitiorum remigum perti-
nacia, caeremoniarum & mysteriorum prope om-
nium remi fracti sunt; ex altera vero quibus de-
pravatae disciplinae fluctibus, quibus morum per-
ditissimorum praeruptis aquarum montibus non
operitur, obruiturque? Quae praeterea tanta-
rum alluvionum & foeditatum sentinem exhauriat,
ne unus quidem esse videatur. Quotquot etiam na-
vim hanc conscenderunt, ad unum omnes, Roma-
chi fastidio laborant, naufragant, alacri & erecto ani-
mo esse nequeunt, usquequaque merore afflicti
sunt, & prostrati, ut perdit se huc & illuc ob-
jiciunt, & proferunt: omnia denique perturbata
atque confusa sunt. Nusquam consilio, nusquam
pietati, nusquam salutis locus est, nisi hic apud vos,
patres, qui sedetis in puppi, qui clavum Christiani
imperii tenetis, qui gubernacula totius Christianae
reipublicae tractatis. Sed quia, ut dixit eruditissi-
mus ille, etiam summi gubernatores in magnis
tempestatibus nonnumquam a vectoribus admo-
neri solent: idcirco vos, optimi & sapientissimi
patres, obsecro atque obtestor, ut quae ipse qui vo-
biscum in eadem navi sum, iisdem fluctibus, eadem
tempestate quatit; quae, inquam, ipse de republi-
ca, de communi salute, de religione haece chartis,
quasi quibusdam internuntiis, vobiscum acturus
sum, atque bonique faciatis: atque etiam pro ve-
stra in rempublicam diligentia, proque admirabi-
li vestra sapientia, & prudentia, pro vestra quoque
mansuetudine & humilitate, proeue magnitudine
periculi, attente bonaque cum venia audire, & con-
siderare ne gravemini: praesertim cum me ad id san-
dissimum munus obeundum sola reipublicae cari-
tas impulerit: praesertim cum ipse non ad concili-
andam mihi hominum gratiam, sed concitatus dum-
taxat studio pietatis & veritatis, vobis hunc animi
mei sensum exprimere, meam hanc de religione
sententiam dicere, instituerim: praesertim cum
non multa & innumerabilia, ut rhetores solent,
ad inanem ingenii eloquentiae ostentationem,
sed per pauca quadam & necessaria, ut pios homi-
nes, & simplicis veritatis amatores decet, atque ut
hujus loci, & horum temporum turbulentissimo-
rum ratio exigere videtur, sim commemoraturus:
praesertim cum non ad unum, non ad paucos, sed
ad universos, deque multorum atque universorum
incolumitate & libertate verba facturus sim: praesertim
denique cum non praecipis, non institutis,
non praescriptis, sed fratris tantummodo preci-
bus & obsecrationibus, sed Christiana tantummodo
admonitione, atque hortatione vobiscum sim
acturus: in cujus admonitionis atque hortationis
initio hoc in primis occurrit, nimirum, ut percur-
cter (date mihi, quaeso hanc veniam, patres) ut
sciscitet, ut quaram ex vobis:

Primum, quoniam estis vos?

Deinde, quomobrem isto convenistis?

Postremo, quis vos misit?

Cic. Phi-
lippi 7.

Hæc

Par. secun-
da de cor-
ruptis ex-
cipiendis
de que labi-
na in dis-
ciplina in
prium
statum re-
stauranda.

Matth. 5.

Hierem.

Isaia. 5.

Is. 79.

Hæc tria duntaxat sunt, patres, quæ a vobis hac in causa summam exquiram : & quidem ad id de quo primo quærebatur, videlicet, quinam estis vos? Num aliud, quàm huiusmodi responsum dare poteritis? Nempè quod estis proceres sacri, regale sacerdotium, gens sancta, genus electum, custodes vineæ domini, sal terræ, lux mundi, duces cæcorum, pastores animatum, & ejusdem generis reliqua? Non profecto: etenim estis. At cum sitis tales, nonne par est, nonne æquum est tandem, his præsertim temporibus, munus vestrum agnosceret, atque exequi? Si quidem, ut Dei virtus & sapientia Christi testatur; non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendant lusernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Hoc, si vera fateri volumus, hoc potissimum fuit causæ, cur hoc nostro sæculo effusæ sint tot tenebræ, & cæcæ nubes, Christianæ reipublicæ, quia lucernæ domus domini, quarum splendor omnibus lucere debebat, sub modio fuerunt: quia lampades factuarii, magna ex parte ministrorum incuria, obscura caligine tectæ sunt: quia publicæ religionis ministri, qui sacrorum antistites, amoverunt candelabrum Dei de loco suo, & dilexerunt, nescio quo fato, & occulto Dei judicio, magis tenebras, quam lucem: quia vehementer quidam cupiditatum & ambitionum quasi venti, per fenestras templi in sancta sanctorum irrupentes, ad unum fere omnia vere pietatis lumina extinxerunt.

Metiamur, quæso, hæc nostra tempora ex antiquis: & conferamus, obsecro, præsentem Christianæ reipublicæ & religionis statum, atque hujus temporis vivendi morem, cum priscis & hetericis fidei & religionis nostre temporibus. Proh dolor! nonne vinea electa domini exercituum conversa est in pravam: nonne pro nivis labrufcas promittit? nunquid non vastata est maceria ejus? nonne tota die direptionibus patefacta est, atque exposita? nunquid non videntiam eam omnes qui prætergrediuntur viam? vel num non vastavit eam aper de sylva? aut numquid singularis fetus non depastus est eam? Conversa est, conversa est, majori ex parte omnibus Christianæ discipline ratio: immutata est universa fere totius Christianæ reipublicæ facies, vis moribus undique facta est: cuncti cuncta parum consuetudine recessimus, nunquam in dies in pejus omnia: usque adeo ut non modo ægrotata, sed prope de sperata videatur esse Christiana reipublica. Neque aliud reliquum his tot incommodis remedium arbitror, patres, nisi ut ex quibus rebus reipublica maxime laborare prospicitis, iis etiam maxime medicinam faciatis: nisi ut unde inflicta & imposita sunt vulnera reipublicæ, indidem etiam medicamenta salutaria promantur.

Quamobrem in hoc in primis est bonis omnibus in hoc sacro confessu omni ope & opera elaborandum atque enitendum, patres: nempe ut lucernæ domus domini, quæ tandem tot crassis terrisque circumfusæ & occultatæ tenebris latuerant, tandem aliquando in medium proferatur, inque oculis omnium collocentur, ut vere luceant omnibus, qui in domo sunt. Quo autem pacto lucernæ istæ factæ, qui estis vos (vos enim æternæ lucis & summi luminis similitudinem quandam speciemque in terris geritis) vere lucere poterunt omnibus, qui in domo sunt? Ipse equidem hanc unam duntaxat superesse rationem perspicio, hanc viam unicam, hoc est, ut unusquisque nostrum separatim, & omnes una diligenter memoria repetamus, & ante oculos nostros ponamus exemplam majorem: nimirum quibus artibus hoc factum imperium, qua disciplina hanc sanctam re-

A publicam fundaverunt. Iisdem enim institutis, quibus parta est & aucta, & non aliis, retineri & conservari potest Christiana majestas. Quid igitur majores nostri, patres nostri, heroes nostri, a quibus nos tandem degeneravimus, quorum veteres laudes nostris facinoribus obtrivimus, quibus dedecori sumus: quid, inquam, illi sanctissimi viri, Deoque tam cari & accepti homines in instituenda atque in excolenda vinea domini moliti sunt? quid fecerunt? non aliud quidem, nisi hoc unum: nempe, ut non quæ sua erant, quæterent; sed quæ Iesu Christi. Hoc erat illis unicum studium, quomodo non hominibus, sed uni Deo placerent. Non honores, sed labores; non dominatum, sed dominum quæritabant. Erant tyranni animorum, non hominum; non divitiarum, sed animarum erant episcopi. Affluebant & ipsi certe divitiis, attamen vitii omnibus carebant: meritis, non opibus; moribus, non vestibus placebant: non equos & canes, sed egenos & inopes alebant: non tantum præferebant sanctitatis speciem, sed vere erant ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: sedebant quidem in cathedra, regali que solio; sed Deo, sed cælitibus semper assistebant: errantibus veritatis viam, proximis suis lucis exempla ministrabant: pascebant gregem domini, non semetipsos: erant vere pastores, non mercenarii: lacte quidem & carne vesciebantur, & quidem lanis operiebantur: quod infirmum, abjectum, & semivivum, alligabant, excitabant, reducebant. Oves domini non erant in montibus errantes, grex Christi in tuto locatus erat, optimorum custodum præsidio munitus. Erant non modo successores in regno Christi, verum etiam amatores, imitatores, & æmulatores Christianæ pietatis: denique ministrabant, non imperitabant. Hinc factum est, ut ipse quoque summus præfectus orbis Romanus pontifex, servus servorum Dei diceretur. His artibus, his moribus, his institutis, majores nostri tot urbes, tot provincias, tot regna, totum denique terrarum orbem Christiano imperio subjecerunt: ita ut Roma, quemadmodum ait Leo pontifex, *latus præficeret potestate divina, quam dominatione terrena: & minus esset illi bellus labor subdidit, quam quod pax Christiana subegit.*

Sed, o misererrimam nostrorum temporum conditionem! ubi nunc est tantum imperium? nonne ex tribus illis fertis, ex tribus illis summis omnium gentium & regum coronis, duæ & capitibus nostris in terram ceciderunt & cõmunitæ sunt? & tertia, heu! nonne undiq; nutat? Vix, vix hic minimus Europæ angulus, ex omni Asia & Africa deturbatis atque expulsis, nobis relictus est: vix in his Europæ angulis nos reliquæ inimicorum nostrorum tuti sumus, ita ut de Christiana reipublica vere dici possit.

Quomodo sedet sola civitas plena populo, facta est quasi vidua domina gentium, princeps provinciarum. *Quomodo vidua domina gentium, princeps provinciarum. Quomodo vidua domina gentium, princeps provinciarum. Quomodo vidua domina gentium, princeps provinciarum.*

Tantum autem malorum, tantarum miserationum, tam magnæ mutationis, dicite quæso, patres, quidnam aliud causæ fuit, nisi quia nos aliter gestimus reipublicam, atque a majoribus nostris institutam accepimus? nisi quia defleximus quam maxime de spatio curriculoque paternarum artium? Necessum erat sane, ut hæc temporum inclinationes in reipublicam incumbentem, ut eadem

1. Cor. 4:

Ezech. 34:

Leo pontifex in natalibus Petri & Pauli.

Hierem:

his in conversionibus rerum versaretur, has ut calamitates acciperet, his ut miseris, his ut arumnis præmeretur: ut hæc denique tot maxima incommoda, & detrimenta eidem evenirent, immutatis omnino moribus, immutata penitus disciplina majorum. Staret utique adhuc integrum & incolume Christianum imperium, si sanctissimæ illæ veræ pietatis artes, si præstantissima illæ veræ religionis studia, quibus fundatum fuit & stabilitum, necnon tam longe lateque propagatum, non essent intermissa atque rejecta. Nunc autem everis omnino moribus, sublaraque prorsus apud quamplurimos vera religione: quid mirum si Christianus orbis usquequaque tot corruptelarum illecebriis irruitus, de pristino illo anipulissimo gradu dejectus est? si majori ex parte corruit? si quod reliquum est rimas agit?

Quapropter si salvam & incolumem Christianam rempublicam cupitis, patres, molimini, satagite, constituite, sancte nunc (nunc enim tempus est) ut aliquando tandem reddantur, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Instate, insistite, opportune, importune, ut depravata corrigantur, ut populus Christianus tandem se ad meliorem frugem recipiat, ut tandem sentiat se esse populum Dei, & vocatum, ut ait divus Paulus, non in immunditiam, sed in sanctificationem. Agnoscat præterea unusquisque suum certum ac proprium munus, ad quod vocatus est: pastores pastorum officio fungantur, oves ovium. Illud autem quam maxime advertite, patres, nempe ut piæ illæ actiones, ut salutaria illa facinora & recte facta, sine quibus omnis nostra persuasio, & fides, ut ait divus Iacobus, mortua est, in pristinam dignitatem, quasi postliminio, restimantur. Hoc autem fieri non potest, nisi prius sanctissimæ illæ, quæ nunc penitus in tenebris jacent, veterum consuetudines, quibus tam accurate fundata fuit & extracta Christiana disciplina, tam sancte suscepta fuit & culta Christiana religio, in lucem fuerint revocata, ac suum pristinum splendorem acceperint.

Videri quidem poterit nonnullis hoc permultum difficultatis & laboris habiturum, cum ob depravatos hujus sæculi mores, tum ob inveterata hominum vitia: præsertim cum illa pristina religionis, & majorum nostrorum sanctitas, perpetua quadam oblivione obruta esse videatur. At considerandum est nobis, num jure recteque in hominum oblivionem venerit: item, quæ incommoda eam ob rem nobis evenerint, quæ itidem commoda nobis eventura sint, si in integrum restituantur: eoque magis quod nulla unquam medicina reliquis partibus infirmæ reipublicæ reperitur, nisi prius hæc ejusdem reipublicæ tot gravissima, quæ in moribus sunt, vulnera, salutaribus remediis vos sanaveritis: eritque totum hoc, non arduum, neque difficile, sed per facile potius, ac per jucundum, si tamen feceritis omnia secundum postremum illud, & divinum exemplar, quod ostensum nobis in monte, de quo præpotens pater e nube intonuit dicens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.* Quid autem est, ipsum audite? nisi, quæ ipse præceperit, observare; quæ ipse docuerit, docere; quæ ipse fecerit, facite; *Quid vero fecit, docuit, ac præcepit, non est opus nunc commemorare.* Longum enim esset in præsentia recensere, qualisnam fuerit Christi caritas in universum genus humanum, quæ pietas, quod studium in paternas leges, qua constantia & animi firmitate honores & divitias spreverit, qui-

bus laboribus instituerit & excoluerit vineam domini, qua fide, qua diligentia ipse idem, quoad nobiscum vixit, seminavit divinum semen, hoc est, verbum Dei, qua cura & vigilantia sibi a patre commissas oves ac concredidum gregem paverit, custodierit, incolumem servaverit, ulque eo ut nec suæ salutis, nec suæ dignitatis pepercit: qua parissima & frugalitate omnem vitam duxerit, quam clemens, quam mitis fuerit in alios, quam austerus & asper in semetipsum, quam veræ pacis & obedientiæ cultor, quam veræ paupertatis & humilitatis amator. Hæc & his similia hoc tempore enarrare non atinet: liquidem propalam sunt, & in oculis omnium: nec quemquam vestrum eadem latere posse mihi est. Satis igitur habeatis, me nunc tantum digitum ad rem intendisse: ut quantum a suo capite, quantum a suis patribus, quantum a sanctissimis illis pristinis institutis defecerit atque degeneraverit Christiana posteritas, saltem aliqua ex parte cognoscatis; utque his tam magnis febris, quibus soctus Simonis, id est, universa ecclesia, in præsentem tenetur atque jectatur, aliquam medicinam, vos qui Christi personam geritis, afferatis: vos dico, quorum fidei jura omnia & humana, & divina commissa sunt; atque summo regi, & judici Deo, sigillatim atque etiam minutatim redduri estis rationem administratæ reipublicæ, & ut Christus ait, villicationis vestræ.

Cæterum hæc, & quidem admonendi, non criminandi causa, dicta satis sint de illis quæ ad primam interrogationem atinent. Veniamus igitur ad secundam, quæ mihi in optatis erat, qua cupiebam scire ex vobis, patres, quamobrem isto conventus? cur istum tam celebrem conventum agitis? cur iudicium est hoc tantum concilium? Iudicium est hoc tantum concilium, hunc tam celebrem conventum agimus, huc convenimus, respondebitis, ut provideatur tot malis & incommodis reipublicæ: ut arma quæ tot domesticis hostes in religionem susceperunt, deponantur: ut bellum, quod quidam ex nostratribus, more gigantum, cum Deo, & cum reliquis superis gerunt & administrant, refrigescat & extinguatur: ut qui contra religionem inventa perditissima, novaque opinionum portentosa commenta sunt, cum eadem religione in gratiam redire possint: ut omnes Christi legibus obtemperantes, in eadem & probitatis & sapientiæ disciplina, inter se cœlesentur, conjuganturque: demum ut paci & salutis, ut dignitati communi consulatur. Cum igitur ad has præclaras quidem & necessarias res administrandas, & consociandas, ad hæc publica munera, ad hæc tam magna & ampla negotia pertractanda, & exequenda, istum in locum congregati sitis: agite nunc, ac summa openitimi, o clarissima Christianæ reipublicæ lumina, ut illud idem efficiatis, ad quod venistis: ut omnium sæculorum posteritas intelligat, vobis in administranda religione, neque studium, neque pietatem, neque diligentiam defuisse: ut per vos tandem reddatur Christianis hominibus illud otium, illa pax, quam omnes cum boni, tum sapientes, maximo opere semper exoptaverunt. Nitimini ne hic tantus senatus frustra coactus sit, ne rempublicam frustra imploasse auxilium vestrum dicatur, ne vos operam perdidisse, atque frustra suscepisse hunc tantum laborem, aliquando glorientur adverfari.

Hæc autem incommoda & detrimenta omnia certo evenitura sunt vobis, patres, nisi omni fide, pietate, & studio posteritis aere oculos vestros hæc duo: unum, ut illius misericordiam, auxilium, & præsidium omnibus votis petatis, & implo-

retis

*Matth. 23.
Mar. 12.
Luc. 20.*

1. Thess. 4.

Iacobi 2.

Matth. 17.

*Pariter
de modo quo
evangelica
doctrina &
religionis,
que nunc
vixit, con-
venerit
divinenda
siquæ se-
danda sint.*

retis, qui unus conſecletatus & nefarias perditio-
rum hominum voluntates vere ſanare poteſt : qui
unus nobis laborantibus ſuccurrere, nobis ægros
poteſt mederi : qui unus tot periculis, quæ cervici-
bus noſtris impendunt, occurrere poteſt : qui de-
nique unus vim & facultatem habet infirmæ, ener-
vatæ, aſſictæ, & modis omnibus quaſſatæ repu-
blicæ ſaluti, fortunique communibus ſubvenien-
di. Sic enim ſcriptum eſt : *Niſi dominus adificave-
rit domum, in vanum laboraverunt, qui adificant
eam. Item, niſi dominus cuſtodierit civitatem, fru-
ſtra vigilat qui cuſtodit eam.* Et certe fruſtra vigila-
bitis in cuſtodienda Chriſtiana republica, quæ eſt
civitas Dei; fruſtra laborabitis in reſtituenda eccle-
ſia, quæ eſt domus domini : niſi idem dominus, idem
ſummum numen, idem divinus Spiritus, ſan-
ctiſſimis precibus, humilique obſecratione placatus,
vobis aſſuerit, inque animos veſtros clariori lum-
ine illabi cœperit, & docere vos, ſicut pollicitus
eſt, omnem veritatem. Hoc namque modo
ipſe idem nobiſcum pactus eſt, dicens : *Petite, & da-
bitur vobis ; querite, & invenietis ; pulſate, &
aperietur vobis.* Quod ſane quidem reiſa compro-
bavit tot patrum exemplis, quibus præbuit feſu-
gium & adiutorem in opportunitatibus, cuſtodem
præterea & propugnatorum omnium pie ſupplices
manus ad ſe tendentium. Hoc igitur ſit unum, in
quod oculos veſtros & animum, in his aſperitati-
bus rerum atque anguſtiis, ſemper conjicere debe-
atis : nempe in patrem, & moderatorem omnium
Deum, qui ſolus poteſt, ut ait ſanctiſſimus vates,
præcingere vos virtute ad bellum, & ſupplantare
inſurgentes in vos, ſubtus vos; necnon et ipſe vos de
contraditionibus populi, & cõſtituere vos in caput
gentiũ: ſine quo non modo non agere aut moliri, ſed
ne cogitare quidẽ aliquid boni unquam poteritis.

Alterum verò quod vobis in inſtauranda religio-
ne ſemper in oculis, ſemper in ore, ſemper in intima
cogitatione eſſe debet, ſit illud idem, patres, quo
alias majores noſtri in conſimilibus factiõibus &
controversiis comprehendimus atque ſedandis tanto-
pere uſi ſunt : nimirum, idem illud, quod in lapſa
morum diſciplina reſtituenda obſervandum eſſe
commonefecimus. Quemadmodum enim in reſti-
tuendis moribus eſſe neceſſarium dicebamus, re-
currere ad incorruptas illas conſuetudines, & ad
ſanctiſſima illa exempla illorum patrũ, qui univerſam
Chriſtianam rempublicam, tam ſingulari vitæ
innocentia, tantaque pietate fundaverunt, & ad illo-
rum præſcripta, vitæque imaginem atque normam,
optimis inſtitutis & legibus præſentes mores com-
ponere, & univerſam rempublicam temperate pa-
riter eodemque modo in reſtituenda religione, ſa-
crorumve codicum germana intelligentia, quæ hoc
noſtro ſæculo apud tot nationes & regna, apud tot
etiam cruditiſſimos viros, tam impie depravata &
corrupta eſt, operæ pretium, ac ſummè neceſſa-
rium eſſe ducimus, ad illorum decreta conſurgere,
illorumque ſententias perſerutari, qui Chriſtianam
religionem tam ſanctè coluerunt ; qui tot ſæculis, a
primordiis videlicet nascentis eccleſiæ uſque ad
hæc tempora, perpetuo & incorrupte rempubli-
cam ſervaverunt. Quibus enim aliis, iis de rebus
quæ ad religionem attinent, magis fides eſt ha-
benda, quam primis & præcipuis religionis cultori-
bus, & conſervatoribus illis, qui non modo ſa-
cra, ritus, mores, conſuetudines, & cærimonias,
ſed ipſa etiam ſacratũ literarum oracula, & monu-
menta, ſed ipſa etiam ſancta Chriſtiana eruditionis
& ſapientiæ volumina nobis poſteris prodiderunt ?
Quamobrem ad ſacrorum librorum veram intelli-

gentiam, non alii ipſo quidem jure cõſtituendi ſunt
judices, aut interpretes, quam ii, qui nobis eadem
ſcripta ſacra tradiderunt, quique quo pacto, quave
ratione intelligenda erant, clariſſimis exemplis
perpetuiſque conſuetudinibus edocuerunt & inter-
pretati ſunt, expreſſerunt & expoſuerunt. Etenim
quiſnam alius majoris, vel ſapientiæ, vel autorita-
tis iudex, illas lites & controverſias, quæ de vetu-
ſtiſſimis patrum ſcriptis, deque ſacris euangeliorũ
verbis inter nos ſuboriuntur, melius dirimere ac tu-
tius componere poteſt, quam majorum noſtrorum
vetuſtiſſima, & univerſalis conſuetudo : quam com-
munis & concors eorundem patrum ſententia ?
quam per totum Chriſtianum orbem omnibus ſæ-
culis, jam inde a temporibus apoſtolorum ad hæc
uſque tempora, perpetuo & quæſi per manus traditũ
inſtitutum, & apud omnes ſemper recepta & conti-
nuata obſervatio ? *Te pacatum reddat traditio, ait
magnus Baſilius, dominus ita docuit, apoſtoli præ-
dicaverunt, patres obſervaverunt, confirmaverunt
martyres : ſufficit dicere, ſic eadẽ ſum.* Et divus
Athanaſius de conſimili reſermonem habens, ad
Epiſcõtum Corinthiorum episcopũ, perhibet. *Hoc
ſolummodo reſpondere ad talia, & dicere ſufficit :
quod iſta non ſunt catholice eccleſiæ, neque iſta pa-
tres noſtri ſenſerunt.* Et ante hos ſanctiſſimus Lug-
dunenſis episcop. Itæneus, qui fuit ſecundo Chri-
ſtiane religionis ſæculo, anno ſcilicet a Chriſti na-
tali die centefimo quinquageſimo. *Si qua, inquit,
diſceptatio oriatur, oportet ad antiquiſſimas recur-
rere eccleſias, in quibus apoſtoli converſati ſunt, &
ab eis de præſenti quaſtione ſtatueret, quod certum eſt.
Quid enim ? ſi neque apoſtoli ſcripturas reliquiſſent
nobis, nonne oportebat ordinem traditionis ſequi,
quem tradiderunt iis, quibus committentibus eccleſiæ ?*

Ex quibus profecto verbis fatiſ perſpicue conſtat,
patres, quomodo diſidia optimatum, & ſacrorum
virorũ diſſenſiones e medio tollendæ ſint : quo ju-
dice religionis controverſiæ atque diſcordiæ ſint
ditimendæ, atque ſedandæ : qua machina evertendæ
ſint domelticorum hoſtium opes : quibus denique ar-
mis feliciffime decertandum ſit cum commenticio-
rum dogmatũ, & damnatæ ſectæ theologis : nimi-
rũ, non divinis duntaxat teſtimoniis, non ſacris ſo-
lũmodo ſcriptis (quippe quæ ingenioſi, & turbulẽ-
ti homines facile quocũque placenti detorque-
re poſſunt, quemadmodum alias ejuſmodi perfidiõſi
homines ſingulis ætatibus feciſſe manifeſtum eſt)
ſed ſcriptis quidem ſacris, ſed divinis quidem teſti-
moniis, ita tamen expoſitis atque explicatis, ut a tot
ſanctiſſimorum, ſapientiſſimorumque virorum intel-
ligentia, ut a tantarum nationum communi ſenſu, ut
a præjudicatis toties patrum noſtrorum ſententiis,
ut a perpetuo majorum noſtrorum more, nulla ex
parte abhorreant, aut diſcrepent : niſi cuiſlibet lice-
re, unicuique datum eſſe dixerimus majorum in-
ſtituta convellere ; ſpectatiſſimorum ac probatiſſi-
morum hominum ſententiæ reſtagari, ſumma cum
pertinacia ſuorum dogmatum impietatem tueri,
Chriſtianã diſciplinam commutare atque diſſolvere,
vetuſtiſſimorum autorũ elevare teſtimonia, conciliorum
œcumenicorum & orthodoxorum autori-
tatem repudiare : perpetuo totius eccleſiæ conſen-
ſum pro nihilo ducere, poſticipiã poteſtati & univer-
ſæ religioni bellũ indicere, fundamenta eccleſiæ la-
befactare & evertere, divina denique & humana om-
nia ad votũ, ad arbitrium, ad libidinẽ miſcere, per-
turbare atque confundere. Niſi igitur hæc, & his ſi-
milia impia & execranda facinora cuiſpiã licere di-
xerimus : quis ita bardus, quis adeo ſtupidus eſt, ut
nõ intelligat, nulla ratione, nullaque ex cauſa fas eſſe

BB b b b b iij tranſgredi

Ef. 120.

Io. 14.

Matth. 7.

Ef. 17.

Baſilius in
boni con-
tra Sabel-
lum & Ari-
um.Athana-
ſius.Irena. ad-
verſ. hæreſ.
l. 3. c. 4.

flatorum hominum conciliis semper ita habitum & observatum fuisse fati perſpicuum est: ut unusquisque præcipue videre poterit in concilio Florentino sub Eugenio IIII. & in concilio Ephesino contra nestorum milleſimo ante anno: quam maxime autem in synodo habita Paulo post concilium Constantinopolitanum primum ad vicus macedonium ejusdem urbis episcopum, regnante Casare Theodosio seniore. Is siquidem religiosissimus & prudentissimus imperator, auctore & adjutore filio atque necario, non alio armorum genere, quam præjudicatis patrum sententiis, in illo omnis generis hæreticorum conventu auctores novarum sententiarum & perturbatores reipublicæ devicit. Dum enim unusquisque magna cum pertinacia in sua sententia perſisteret, totiusque Christianus orbis Arianis, Eunomianis, & Macedonianis illis factionibus confunderetur: convocans imperator unum in locum novarum sectarum principes, petivit ab eis, num apud ipsos in pretio essent factorum anſtitites & magistrum illi, qui omnibus ætatis, & apud omnes orthodoxos, hoc est, optimæ spectatissimæque fidei patres, in Christiana republica summæ auctoritatis fuerunt: Quod cum jure inficiari non possent, necessum fuit, ut idem toto capite annucent: illosque ut præceptores, & patres venerari & suscipere dixerunt. Num igitur, subnixit imperator, eisdem ipsos viros sanctissimos, fideique dignissimos controversarum vestrarum testes, judicive repudiabitis? Citentur igitur in singulis dogmatibus, de quibus inter vos controversia est, illorum testimonia. Quæ res cum à sectatis illis non æquis animis acciperetur, utpote quæ & eorum instituto adversabatur, & eorum causæ omnino contraria erat: animadvertit imperator, illos non veritatis, & pietatis studiosos, sed discordiarum & novarum rerum appetentes & cupidos esse. Quamobrem rejectis atque explosis illorum perditissimis commentis, publice novorum dogmatum scripta discerpit, atque ut de dubiis fidei questionibus ex majorum præjudicatis sententiis decreta ederentur, mandavit.

Vtinam, patres, hæc omnia placide, & sine animi perturbatione veteris discipline everſores meditentur. Fortassis enim non exſcriptione, quæ in literis est (ex quibus pro ingenii & cupiditatis vobis hominum, ac prout quisque ad aliquod magnum facinus obeundum, vel opinionibus vulgi, vel suapte conjectura & sensu rapitur, contrariæ & innumerabiles, ut quotidie videmus, sententiæ fingi & deduci possunt) sed ex communi totius ecclesiæ sensu atque consensu, in quo nec errare aliquo modo possumus, nec prolapsio aut flagitium ullum esse potest, sed ex communi consuetudine, ob quam ipsas etiam leges rescindere aliquando, & abrogare licet; sed ex communi re & salute, pro qua quisque probe institutus mortem etiam oppetere debet, divina evangeliorum testimonia & sacras tabulas interpretarentur. Fortassis ad præfixæ religionis, & totius fere civilis vitæ everſionem nescio quod Dei mandatum atque verbum tam crebro & importune hominum auribus non obtuderent. Fortassis cunctam rem Christianam, & universam religionem tanta cum obstinatione, studioque vincendi, non perturbarent. Fortassis tam horrificum & nefarium bellum more gigantum, ut diximus, cum Deo, & cum reliquis cælitibus non suscepissent. Fortassis denique tanta veneratione & observantia, patrum majorumque suorum memoriam & monumenta venerarentur & colerent, ut in administranda republica, & in exponendis

facris voluminibus, non modo iisdem sententiis (ut publico patrum decreto in concilio Constantinopolitano sexto, sessione duodecima cautum est) sed iisdem etiam vocibus, quibus sanctissimi illi viri uti sunt, & ipsi quoque pro communi Christianorum societate & pace, ut constantibus hominibus, bonisque omnibus par est, uterentur.

Sed transferamus sermonem alio, brevique enodemus postremum illud caput, in quo post unam & alteram questionem, quarum utraque proximis superioribus capitibus explicata est, postremo expetebam, ut mihi exponeretis, patres, quisnam vobis persuasit, toto hoc tempore a solo patre, a propriis sedibus, atque ovibus, ab rebus avitis, sponte ut extorres essetis? Quisnam mentes vestras excitavit, ut ex singulis Christiani orbis provinciis tam longis, ac minime turis itineribus, isto in unum conveniretis? Quis tandem, ut eodem quo supra modo loquar, vos isto misit? Quæ in re illud quidem satis omnibus evidens esse debet, isto vos non alio, quam religionis studio, quam pietatis ergo impulsos esse, ac venisse: non alio ut istum in locum tot exacta ætate viri ultra ex propriis laribus exterminati, tantis laboribus congregatissimi: non alio, inquam, mentes vestras excitatas esse, quam salutari & vitali illo flamine, quam sancto & consolatore Dei Spiritu, quam spiritu pietatis & veritatis.

Quod cum vere ita sit, aliter namque esse non potest, quis enim unquam tam perditis moribus, tantæ petulantia erit vir, qui de tantis patribus secus opinari audeat, aut suspicari præsumat? Cum igitur isto vos divino moti atque afflati numine convenistis, unumquemque vestrum sigillatim, & una omnes rogo, oro, atque obtestor, per salutare & sanctum numen, quod recte vestro amplissimo cœtui assiliter, inque animos vestros illabi nemini dubium esse debet; per omnes cælitæ, quorum in præsidio atque tutela locati sumus; per eundem ipsum Christum, qui pro nostris summis flagitiis, & scelerebus semetipsum patri immolavit, cujus glorioso, & præpotenti nomine signati sumus; per communem parentem ecclesiam, quæ nos Deo in spiritu & veritate generavit, cujus divino lacte in fide crevimus, cujus vitali pharmaco, & salutari medicamento in spe perſistimus, cujus angelico pane, & cælesti manna quotidie in caritate roboramur; per agram & labentem rempublicam, cujus parietes undique vitium faciunt, cujus ædes undique corruunt, cujus fundamenta usquequaque convelluntur; per sacrosanctam & sacerdotium, & imperii majestatem, quæ jam fere apud omnes summe imminuta est, & ad nihilum redacta; per bona & per fortunas vestras omnes, quas barbaris & prædonibus usquequaque expositas videtis; per vestram, & fratrum vestrorum posteritatem, in quam tot mala, in quam tot pericula impendent & imminet; per veterem heroum nostrorum sanctitatem, quæ hoc tempore penitus oblivione posteritatis extincta est; per incorruptam illam morum disciplinam, quæ apud omnes nunc lapsa & depravata est; per sanctissimas illas patrum nostrorum sanctiones, & consuetudines, quarum vix nunc vestigia apparent; per cæremonias, per sacra, per mysteria omnia, quæ tanta impietate & scelere affluunt, tot corruptelis, & prævaricationibus redundant; per germanam & veram sacrorum librorum intelligentiam, quam passim depravatam atque corruptam conspiciamus; per innocentem illos & sanctos viros, qui ex hac vita ad dominum migraverunt, quorum sacra & veneranda reliquæ

Pars postrema de pace & concordia ecclesiæ.

tam

tam crudeliter & tam impie laceratæ & dissipatæ A
 jacent, quorum sepulcra, imagines, monumenta,
 tam indigne omni dedecore & ignominia affecta
 sunt; per religiosissima summi Dei, & reliquorum
 cælitum sana atque delubra, quæ tot florentissimis
 in urbibus atque regnis vulgo polluta & violata,
 atque etiam direpta & vastata cernuntur; per sa-
 cras virgines, quæ inaudito nuptiarum genere, sine
 ulla religione, ex sanctissimis adytis & penetralibus
 ad innuptas & vetitas nuptias, ad publica & profa-
 na loca pertractæ sunt; per innocentes, Deoque di-
 catos homines, quos passim deludi, atque trucidari
 ab impiis contuemur; per eandem ipsam tum erga
 Deum, tum erga homines pietatem, de qua tantum
 apud omnes remissum atque imminutum est;
 per vosmetipsos denique, quos orthodoxæ & catho-
 licæ veritatis, atque Christianæ libertatis & digni-
 tatis, custodes, vindicæque præcipuos præfecit
 Deus; per vosmetipsos, inquam, etiam atque etiam
 rogo, oro, atque obtestor, patres, quando isto
 & religionis studium, & zelus domus domini, &
 reipublicæ caritas, & Dei spiritus vos misit, nolite
 amplius eundem sanctum Dei Spiritum, in quo
 signati estis, ut verbis Pauli loquar, pertinacibus
 concertationibus contristare: nolite amplius eam-
 dem Christianam religionem tot contrariis opinio-
 nibus, atque commentis confundere, & permisce-
 re: nolite tandem amplius summi doctoris Christi
 disciplinam dedecorare, Christiana professione
 abuti, contemnere & negligere præcepta domini.
 En propter nos execrantur nomen domini gentes,
 propter nos inimici crucis Christi de Christiana
 pietate male sentiunt. Quid dico execrantur? Quid
 dico male sentiunt? Hoc enim parum esset, nisi etiã
 universum Christianum imperium, universã Chris-
 tianam repub. & religionem perturbarent, fran-
 gerent, diriperent, vastarēt, exanimarent. Scitis enim
 omnes, quibus incommodis, difficultatibusq. affecta
 sit, quam accepit calamitatem, quas deniq. ænum-
 nas & olim passa sit, & nunc quoque patiatur omnis
 Christiana respublica: usque adeo, ut nec ipsa
 Italia, nec ipsa communis omnium patria, domi-
 cilium imperii & dignitatis, fons religionis & sac-
 cerdotii, Roma, ab hostili classe, a Barbarorum ex-
 cursuibus tuta sit.

Quatè summa diligentia & studio curandum, &
 enitendum est, patres, ne simul hoc religionis &
 imperii residuum his nostris tragediis pessumdem-
 mus: pessumdabimus autem nisi propriis animi
 perturbationibus, affectionibus, doloribus longe
 retroque positis, nisi propriis commodis, & omni-
 bus rebus humanis posthabitis, non principibus,
 non hominibus, non odiis, non cupiditatibus, non
 simularibus, non rebus novis, non residentis, vel,
 ut verius loquar, non præsentis, sed uni veritati,
 uni religioni, uni reipublicæ tranquillitati, uni
 Deo & Christo inservire cœperimus. Sat Esau
 persecutus est Jacob, sat Saul ecclesiam, sat fratres
 cum fratribus simulates & inimicitias exer-
 cuerunt: eoque maxime, quod discordiarum, quæ
 inter fratres sunt, exitus non nisi funestus, & victis
 & victoribus esse solet. Sunt enim hujusmodi ci-
 vilia bella, teterrima & periculosissima: quia dum
 nos domesticis dissidiis & armis perturbamus &
 debilitamus rempublicam, quid aliud agimus, præ-
 ter quam quod ad eandem rempublicam occupan-
 dam communis hostis & opportunitatem & facultatem
 accipiet? Qui enim, nisi nostris discordiis,
 tot quondam victorias adepti sunt, tot triumphos
 egerunt, tot posuerunt trophæa in omnibus ter-
 ris, de tot regnis & imperiis, Turcæ Christiani no-

minis hostes? Idem hoc ipsum, & nunc quoque
 factos esse quis dubitat? nisi depositis simulati-
 bus & armis, fraternæ illius necessitudinis, & il-
 lius pristinæ caritatis, & benevolentia memores,
 ipsi nos inter nos conciliaverimus: ita ut omni-
 bus sit cor unum & labium unum, omnibus sint
 eadem pacis studia, eadem de Christianitate insti-
 tutis persuasio & fides, eadem denique in omni re
 consensus. Hoc enim nimirum, consensus in omni-
 bus, quæ ad pietatem spectant, & in republica
 bene gerenda consociatio & conspiratio, est pro-
 fecto illud, quo præcipue nominatur, & ex quo
 maxime constat omnis Christiana respublica.

Qui enim aliquid, quæso, hæc vox, id est, ecclesia,
 sonat, nisi divinum quamvis civitatem & concio-
 nem adhuc terrefre hoc domicilium incolentem?
 nisi corpus quoddam mysticum, quod fidei vinculo
 longe arctissimo, capiti Christo annexitur?
 nisi sanctam & religiosam quandam societatem &
 universitatem hominum, Christum recta fide colentium?
 Quisquis igitur hoc divinum vinculum
 dissolvit, hanc cælestem harmoniam & concentum
 non servat, aut perturbat, hunc sanctum commu-
 nionis, & consociationis amictum dissolvit, hanc
 nuptialem & inconfutibilem Christi vestem mutat
 aut discindit, & si penitus extra Christianum impe-
 rium non sit, penitus tamen extra ecclesiam Dei, pe-
 nitus extra veram religionem censendus est: quan-
 doquidem cum quis ab ecclesia, quæ est unica spot-
 sa Christi, defecerit, a Christo quoque eum defe-
 cisse (etiam si gravissimo & sanctissimo quovis no-
 mine Christianum hominem se esse dicaverit) exi-
 stimandum est. A Christo enim dictum accepimus:

*Qui ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethni-
 cum & publicanum. Item: Qui vos audit, me au-
 dit: & qui vos spernit, me spernit: præterea, in hoc
 cognoscent homines quod discipulus mei estis, si dile-
 ctionem habueritis ad invicem. Cum igitur Christi
 affectatores, his præsertim signis internoscantur,
 nempe eadem persuasione & fide in Deum, gratui-
 ta caritate in omnes, & pleno obsequio in eos qui
 rempublicam gerunt, cui dubium est, eos qui sentio-
 rum imperia recusant, qui majorum obedientiam
 abjiciunt, qui discordias & seditiones in rempubli-
 cam concitant, qui denique longe aliter de univer-
 sa religione persuasi sunt, quam omnibus bonis
 & piis persuasum est, neque esse, neque unquam
 fuisse ex ecclesia Dei? Nam quamvis, ut ait Ioan-
 nes, ex nobis prodierint, at tamen non erant ex nobis: Ion. 1. ep. 6. 25
 nam si fuissent ex nobis, permansissent utique no-
 bificam.*

Quocirca hinc unusquisque per se facile intelli-
 gere & djudicare potest, num nova, an vetus;
 num illa, in qua nunc est, an illa ex qua est egressus,
 sit vera ecclesia: num quæ olim a tot sanctissimis pa-
 tribus rite ex majorum decretis atque præscriptis
 tam longo ætatum spatio observata & tradita sunt,
 an quæ hoc tempore quidam juniores in dies de no-
 vo ad suum arbitrium atque libidinem cõmentan-
 tur, sint doctrinæ evangelicæ vera instituta: num
 qui paternas & divinas leges impie negligunt, atque
 perfringunt, an qui eadem religiole tutantur at-
 que conservant, sint præcipui orthodoxæ veritatis
 & religionis cultores: Sed hæc forsitan alias plu-
 ribus.

Summa igitur hæc sit, patres: velum templi
 scissum est, & non modo in duas, sed etiam in plu-
 res partes: hoc est, Christiana religio quam maxi-
 mis perturbationibus, quasi tempestatibus quatit-
 tur, quam plurimis & teterimis factioibus labo-
 rat. Similiter Christiana respublica undiq. seditio-
 nibus

Ephes. 4.

Mat. 18.
Luc. 10.
Ioann. 13.

Ion. 1. ep. 6. 25

nibus atque tumultu afflictâ, delumbata, fractâ, debilitata, enervata, quassata, diruta, ac prostrata atque everfa. Vtraque in his tam magnis miseriis & calamitatibus, vestram opem implorat, ad vos confugit, a vobis auxilium petit, supplex vestra numina poscit. Turpe est vobis, patres, quin etiam ad muneris & officii vestri rationem & existimationem infame & flagitiosum, hoc difficillimo tempore non consulere regioni, non opem ferre reipublicæ. Quid enim hac nostra tempestate, ob domestica & externa bella, est magis necessarium, quam ejusdem reipublicæ salus & tranquillitas: quam ut idem sapiant atque sentiant omnes qui se Christo devoverunt? Quid etiam est magis periculosum, & magis inipium, quam cuangelii, id est, cælestis doctrinæ professores, in iis quæ ad religionem, in iis quæ ad cætemonias & sacra pertinent, sibi ipsis non constare, inter se gravissime dissentire, inter se contrarios esse: memore atque animadvertite, patres, quæ onera in republica, quamve personam sustineatis: nempe Christi, cujus patres in regenda ecclesia Dei suscepitis, cujus præclarum & divinum munus in terris profitemini, cujus vim & numen (ita tamen ut cuncta ad unum, qui in regno Christi vicaria potestate præsidet, referantur) apud homines teneatis. Cavete igitur, ne illius navicula vestra culpa tempestatibus succumbat, operiatur fluctibus, naufragium faciat. Cavete, ne illius sanctum ovile amplius expositum sit direptionibus, dissipetur; ne vinea illius dilecta proteratur, & conculectur amplius, labruscas proferat. Cavete tandem, ne lampades sanctuarii, ne lucernæ domus domini amplius caliginosæ sint, amplius sint sub medio, abdite in tenebris.

Hæc autem omnia incommoda & difficultates facile declinabitis & effugietis, patres, si divinum subsidium, quod, ut diximus, cunctis qui illud pie invocant, deest fere nunquam, omnibus & perpetuis votis, & sine intermissione imploraveritis: si memineritis præterea templum domini, non nisi per vos, tanquam per alteros Esdras reficiri & restitui posse: si præsentem & reipublicæ & religionis statum (uterque enim magna ex parte depravatus & deformatus est) ad suum principium, in pristinam dignitatem, saltem quoad fieri poterit, proque vestris opibus revocare & restituere conabimini: si unusquisque vestrum in animum suum induxerit, sibi que persuaserit, locum istum esse commune gymnasium omnium, etiam doctissimorum, etiam sapientissimorum hominum.

Et idcirco probe cunctis cognitum esse debet, hic non licere cuiquam (nisi vicariam divini nominis personam gesserit) seorsum ab aliis docere, voluntariam disciplinam perinde ut necessariam tradere, unum omnibus præcepta dare; aut (quod levium & seditiosorum hominum peculiare esse solet) ambitiosæ & inanes ingenii vires ostentare, aut nimium pertinaciter in sua sententia obfirmatum esse sed: potius magna cum moderatione & gravitate dubitare tantummodo, audire, & ad discere: illudque fixum, & in perpetuum ratum habere, quod communis patens, quod omnium magistra & dux (quæ nullo modo errare potest ecclesia) affirmaverit, pronuntiaverit, observaverit. Atque ex beati Leonis sententia, *rejectionem est peccatis audacia disputandi contra fidem divinitus inspiratam, & vana errantium infidelitatis consequere debet, cum non liceat defendi, quod non licet credi.* Nimis enim iniquum est, ut

Concil. gener. Tom. XIV.

A per paucorum insipientiam ad conjecturas opinio-num, & ad bella, repetita disceptatione revocentur, quæ ex antiqua traditione, communi omnium patrum consensu, sancita sunt. Omnia denique faste, feliciter, prospere, & ex sententia succedent, omnia vobis secunda eventura sunt, patres optimi: si sæpe in memoriam vestram recaveritis, si vere polueritis aut oculos vestros illa tria, quæ in principio vobis explicanda proposuimus, ac de quibus tota hac cohortatione locuti sumus, nimirum:

Quinam estis vos?

Quamobrem isto convenistis?

Quis vos misit?

B Quod ut ita fiat, supplici prece, & omnibus votis summum numen, & omnes cælestes perpetuo precabimur.

LVD. MAIORANI EPISTOLA

qua orationem hanc suam Herculæ Gonzagæ

S. R. E. cardinali concilii Tridentini

præsidi nuncupat.

Cum optimo ac summo Deo placuerit, pontificem maximum Pium I V. pro sua in Christianam rempublicam paterna caritate, in tot seditionum & discordiarum tempestatibus, omni studio & pietate curare, ut tandem Tridentinum concilium ad optabilem, & cunctis salutarem, atque felicem exitum perduceretur; hæc de re cum ad singulos Christiani orbis principes idem sanctissimus pontifex oratores mitteret, ut sacrorum antistes, euangelicæque doctrinæ interpretes & professores ob illud idem Tridentinum se conferrent; cumque deinceps nonnullorum ex amplissimo cardinalium collegio patrum, multorumque episcoporum professione, apud omnes eadem de re sermo in dies magis ac magis peterebuisset: visum est non modo mihi, verum etiam nonnullis summis viris, quibus hunc animi mei sensum aperueram, fore neque ab ipsa re, neque a Christiani sacerdotis & concionatoris munere alienum, me quoque, quamvis in ecclesia Dei minimum, in tot tantisque rerum difficultatibus, pro mea tenai parte Christianæ reipublice non deesse. Nactus igitur superioribus proximis diebus quemdam satis opportuum meis studiis recessum, hæc quatuor totius hujus Tridentini concilii quasi capita summam (neque enim temporis angustia latius me vagari patiebantur) commentatus sum, & in unum perpetua quadam dicendi ratione redegi. Qua quidem in re mihi haud quaquam ea mens fuit, amplissime pater, ut tot sanctissimos & sapientissimos universæ Christianæ reipublice disceptatores & iudices (quorum gravissimo iudicio & mihi, & cæteris piis omnibus standum est) his meis monitis erudire & instituire vellem: sed ut tantummodo nonnullarum rerum, quæ mihi videbantur rationibus publicis non parum conducere, aditum eis patefacere, remque ipsam non universam, sed duntaxat aliqua ex parte eis indicarem, atque innuerem. Ex quo ipsi postea non secus, ac si a speculatore quodam excitati, atque admoniti, actutum, tanquam summi ac præstantissimi duces, in adventantes hostes irumperent: atque non amplius admonitoris voce, sed suapte virtute & sapientia, cætera omnia ex opportunitate administrarent, quoad profugatis usquequaque adversariis, essent gloriofiam victoriam conscute. Verum, optimi antistes, ut meam hanc commentationem amplitudini tue

CCCCC præsertim

præsertim mitterem, atque dicarem, multis rationibus sum adductus. In primis autem, quandoquidem te a pontifice maximo eadem de re summa cum autoritate legatum esse intelligebam. Quamobrem me carere culpa, & quidem maxima, non posse judicabam, ad patres in concilio Tridentino scribentem, cum qui inter illos principem locum obtinebat, hoc est, totius concilii præsidem & moderatorem, non agnoscere. Ut omittam tot ab amplitudine tua in fodalitatem nostram ultro collata beneficia, tot in bene regenda nostra republica gratuito susceptos labores, summumque tuum studium in nostris homines, in eosque maxime, qui Christianam eloquentiam, & bonas artes profiterentur. Erit igitur nunc tua & humanitatis, & pietatis, ut clarissime eamdem, licet minimi ponderis scriptionem, tuo patrocinio commendatam, in tuâ fidem accipere: atque efficere pro cõmuni Christianorum hominum utilitate, ut isto in contestu, si tamen ita oportere, & expedire videbitur publice, suo tempore recitetur. Fortassis enim aliquibus, qui adhuc etiam Christianæ professionis non sunt profus immemores, hujuscæ nostræ admonitionis, sive hortationis fructus non erit injucundus. At vero faxit Deus, ut quemadmodum ipsi ad hanc parvam operam Christianis hominibus navandam, non alio quam religionis, & caritatis studio impulsus sumus: ita quoque inclinata, & fete occidendi republicæ aliquid adjumenti hæc nostra admonitione afferamus. Interim amplitudo tua tot sapientissimorum virorum præsidio munita, pro sua prudentia & autoritate, enitatur atque elaboret, ut his longe optimis incæptis (ex quibus certe Christianorum omnium salus magna ex parte pendet) ultima quoque, Deo adjuvante respondeant. Ita enim profecto fiet, ut singulari divini numinis ope, & præstantissima virtute tua, tot corripularum, commentitorumque dogmatum monitis domitis atque compressis, ad perpetuam Christianæ republicæ tranquillitatem, & pietatis tuæ memoriam sempiternam, immortalitati commendetur nomen alterius, & præstantioris, & clarioris Herculis. Deus amplitudinem tuam quam diutissime nobis incolumem conservet, ejusque rectissima consilia Christianæ republicæ fortunet.

HERCVLES GONZAGA S. R. E. CARDINALIS R. P. D. LUDOVICO MAIORANO Gravinati canonico regulari Lateranensi S.

ACCEPTI literas tuas Idib. Februarii Romæ datas, simulque orationem tuam patribus, qui in sancto Tridentino conventu nobiscum sunt, missam: quam nonnullis doctissimis viris legendam dedi, præsertim autem Richardo nostro Vercellensi, veterano ecclesiæ catholicæ militi, & summo, ut tute scis, theologo. Verum quale is de ea judicium fecerit, ex literis, quas ad me dedit, cognosces: quas ne tua præstantis virtus debita commendatione fraudaretur, tibi mittendas curavi. Gratias & quidem mirificas agens, cumulatissime etiam, si Deo placuerit, relaturus, quod me tuarum vigilatum, & hujus tui honesti laboris participem feceris. Te præterea magnopere cohortor, ut hæc optimarum artium studia, quæ non modo eorum professoribus, sed etiam eorum fautoribus maximo decori & ornamento semper fuerint, nulla ratione intermittas. Quod ut commodius ac fieri possit, dabo operam opportuno tempore, ut & pontifex maximus, & vestræ republicæ moderatores, non parvam, neque vul-

Agam & tuorum studiorum, & dignitatis tuæ rationem habeant. Vale nosque, & hunc sanctum Tridentinum senatum, apud Deum altissimum tuis precibus juva. Tridenti Nonis Martii MDLXII.

VII.

APOLOGIA INDICTIO NIS concilii Tridentini factæ a Pio quarto pontifice maximo. Adversus Joannem Fabricium Montanum, autore Gasparo Cardillo Villalpandæ Hispano Segobiense, doctore theologo.

ILLUD mihi initio in hac defensione præfandum reor, neminem mirari debere, si nos interdidum, cum in Montanum maledicta retorqueamus, & calumnias diluimus, maledictis quoque agamus. Tamen enim sciamus non oportere adversarium vincere in malo, sed vincere in bono malo: tamen ipse disputationis ardor, non aliter facere nonnumquam nos sinit: sed arripimur zelo defensionis, & convitia tolerare nequimus. Responde, inquit sapiens, stulto juxta stultitiam suam, ne sapere sibi videatur. Nemo itaque hoc nobis, obsecro, vitio vertat.

Ut autem suscepta disputatio fidem habeat majorem, non rationes modo & causas quibus adversum nos agit Montanus scorsum consulare institutum: sed singulas quoque ejus orationis partes percurramus atque inserimus nostræ, ne quidpiam, quod momenti alicujus sit, a nobis esse prætermisum quispiam malitiose interpretetur. Erit disputatio instar dialogi. Montanus argumenta producet in medium, confutabit atque diluet Gaspar: hoc pacto.

MONTANVS. In tanta animorum studiorumque contentione mihi qui mentem a turbulentis consiliis semper abduxit, tantisper quiescendum putavi, dum per veritatem & conscientiam id impune liceret.

GASPAR. Egregium sane orationis exordium contra præcepta sacrularis benedicendi, a propriis laudibus sumptum, ne dicam expresso Dei verbo prohiberi. Laudet te, inquit Salomon, vicinus tuus, non os tuum. Ut enim vulgo dicitur, laus in ore proprio vilescit. A turbulentis consiliis ait mentem semper se abduxisse: cum nihil magis cum cæteris hæreticis laboret, quam ut tragædias moveat, & excitet tumultus: quod vel hæc ipsa monstrat oratio, in qua totus in illo est, ne pax inter germanos hæreticos, & catholicos viros coeat; neque de concordia tandem agant, qui tot annos domesticis seditionibus & intestinis bellis vexati sunt. Sed nihil mirum est si Montanus turbas non videat, neque agnoscat animi tumultus. Ea etenim parte laborat, qua sensum hujus rei haurire debuit: & assuetus diu turbulentis consiliis, turbulenta esse non credit, sed pacata & quieta omnia, eorum more, qui ad catadupas feruntur decurrentium magno cum fragore aquarum sonitu minime permoveri.

MONTANVS. Maxime quod intelligerem viros ingenio & doctrina abundantes communem causam nostram tantis viribus hactenus egisse, quævis ad adversariorum ferociam frangendam illis omnino satis esset.

GASPAR. Si tam stræne, ut ais, communis vestra causa a conjuratis & Christianæ religionis hostibus acta est: quorsum tu orti & tranquillitatis studiosus scilicet, tempus atque operam perdis? at tu cum cæteros videas nihil egisse, homo male feriatus, calamus sumis, ut suppetias ini-

quæ causæ ferens, actum quoque agas. Non ignoramus eandem causam actam esse Vergerio hæretico homine, transfuga, et aliisque moribus prædito, cuius quam sit curta, atque exigua ingenii & doctrinæ supellex, præterquam quod ejus indicant scripta, maledicentiæ plena, & inania veritatis, Hyppolitus vir optimo ingenio, bonis moribus atque scientia instructus, in illis libris monstravit, in quibus Vergerio respondet, qui graviter ferre videtur, contra quam tu, hæreticos a pontifice non esse ad concilium Tridentinum vocatos. Nihil igitur profuerit tuorum hominum nobis doctrinam celebrare, quos, tum ex libris editis, tum etiam ex his, qui sunt eisdem usi familiariter, intus atque in cure novimus: sed scabunt muli mutuo, ut est in proverbio.

MONTANVS. *Sed hoc meum durturum stultentium petulans aduersario rum procacitas expugnauit tandem.*

GASPAR. O summam hæretici hominis petulantiam atque improbitatem! qua tu potissimum re orthodoxos viros petulantes esse putas? quos aduersarios vocas, ipsa compulsius veritate: & merito quidem: quoniam illi intra ecclesiæ castra versantur, tu militas in castris Satanæ: tu autoritatem ac dignitatem ecclesiæ Christi impugnas, hanc nos pro viribus tueri laboramus: tu aduersus Christum Iesum repugnantem animam geris, dum ejus fidem ac religionem funditus evertere ac demoliri conaris; nos contra pro fide & religione dimicamus. Quæ vero sit ista Christianorum petulans procacitas non dissimulat Montanus, sed aperit potius, cum ait.

MONTANVS. *Conuenus illi Tridenti agitant ad quos universos nos & singulos qui Christi euangelium predicamus in hoc Venetiis edito scripto satis superbe evocant.*

GASPAR. Mirabilem tu quidem causam Montane reddis. cur Christiani sumus petulantes, eam (inquam) quod conuenus agamus Tridenti: itaque reprehendis nos, quoniam de doctrina fidei & moribus ecclesiæ concilia celebramus, ab ipsis apostolorum temporibus consuetudine ducta, ac pacem quacumque ratione possumus, procuramus. Quid probas, si improbas pacem: quid laudas, si vituperas concordiam? sed scio quorsum Montanus spectet: novit ille stenuit in his conventibus sacrosanctas artes, atque dolos hæreticorum esse detegendos, imposturas quibus agunt aduersus rudes homines patefaciendas esse, quod accidit perpetuo; atque ob eam rem. Ecclesiastica comitia detestantur. Nam aut Tridentum hæreticis veniendum est, & congregiendum de dogmatibus nobiscum, aut manendum domi. Si Tridentum contendant aperte vident optimo legitimoque iudicio se atque suos damnandos esse, & causam hæreticorum iururam, qua tanto quidem valentior est, quanto minus vulgo est nota. Si domi suæ manserint, videt dicturos etiam suos iniquam hæreticos causam habere, atque huic cum E diffidant; veteri cum Christianis de eadem conferre, & de jure disceptare, hinc illa lacrymæ.

Quod si summus pontifex, qui ex officio concilium indixit, nulla hæreticorum ratione habita, catholicos tantum Tridentum vocasset, haberet fortasse Montanus causam aliquam, cur non reprehenderet, eam videlicet, quod non evocatus aut citatus aduersariis, nos soli de fide exortas his temporibus controversias dirimere velimus: modo vero, cum non tantum aut veniant, sint admoniti, sed etiam rogati, immerito nos quispiam re-

Concil. general. Tom. XIV.

prehendit, quod concilia celebremus. Quoniam non in eam rem vocantur hæretici, ut horum conventuum pars aliqua sint, sed potius ut causam suam in medium adferant, & rationibus atque argumentis ad eam confirmandam idoneis iudicio suo publice illam agant, quanto maximo possint apparatu, ne indicta causa damnatos se esse conqueri possint; sed re bene inspecta, deceptos se potius opinione atque sententia sua fateantur. Nam cum iidem ecclesiam Christi impugnent, atque ejus velint fidem labefactare ac perdere, ut de fide quæstiones definiant, nulla ratio est cur debeant vocari. Vocantur tamen jure & antiqua consuetudine a pontifice & cardinalibus, qui subscribunt indictioni, cæteri omnes qui ecclesiæ gubernaculis sunt admodi, patriarchæ, primates, archiepiscopi, episcopi, generales ordinum ministri.

At graviter Montanus dolet publice se vocatos fuisse, timet enim neque sine ratione, ne, si venire nolint, a se suorum animos alienent, qui optimo jure conquererentur, quod causam reliquerint, atque adeo illam suspectam habebunt, & ab hæreticis deficient. Ego enim non dubito Montanum cæterosque hæreticos nihil magis optasse, quam ne usquam a concilio evocarentur, aut tam secreto se esse vocatos, ut affirmare possent, se omnino fuisse prætermisissos, & latam nobis sententiam esse, nondum citatis testibus. Sed malo modo (ut dicitur) malus etiam cuneus repertus est. Addit rursus hæreticos satis superbe a sancta synodo esse evocatos: & superbiam appellat summam Christianorum benignitatem, atque animi mansuetudinem. Quid enim potuit dici clementius, magis pie ac mansuete, quam quod sancta synodus Tridentina statuit, de hac re decretum? cuius verba referam scrupulose, ut non modo constet Montanum mentiri, dum ita loquitur, sed ex eorum etiam numero esse, qui dicunt lucem tenebras, & tenebras lucem.

Quoniam vero sancta synodus ex corde optat, Deumque enixe rogar, quæ ad pacem sunt ecclesiæ, & universi communem matrem in terris agnoscentes quæ quos peperit oblivisci non potest, unanimes uno ore glorificemus Deum & Patrem domini nostri Iesu Christi, per viscera ejusdem Dei domini nostri omnes qui nobiscum communionem non habent, ad concordiam & reconciliationem, & ut ad hanc sanctam synodum veniant invitati & hortatur, utque caritatem, quod est vinculum perfectionis amplectantur, pacemque Christi exultantem in cordibus suis præ se ferant, in quam vocati sunt in uno tempore. Hanc igitur non humanam, sed Spiritus sancti vocem audientes non obdurent corda sua, sed in suo sensu non ambulantes, neque sibi placentes, ad tam piam, & salutarem matris suæ admonitionem excitentur, & convertantur. Omnibus enim caritatis officii sancta synodus eos ut invitati, ita amplectentur.

Illud superbissime a Montano dictum est se ac suos euangelium Christi prædicare, cum plane constet eos Martini Lutheri, aut suum potius euangelium singulos docere. Cum enim hæretici pro sua libidine sacras literas interpretentur, & discernant a profanis, ut scimus, suam potius doctrinam atque euangelium quod prædicant, vocare deberent, quam Christi aut ecclesiæ, a cuius institutis dissent bis diapsalon, sed non est illud novum hæreticis ad se trahere, & sibi bona omnia tribuere arrogareque: neque solum euangelium appellat suum, sacraque literas sed etiam

CCCCC ij ipsam

Verba synodi.

ipsam catholicam ecclesiam, Christum quoque eius autorem, atque omnino Deum. Prædate igitur Christus providens huic necessitati, inquit: si quis dixerit vobis (loquitur autem de hæreticis) hic est Christus, nolite credete, quasi dicat, antiqua sectamini, novitias sectas diffugite toto celo.

MONTANVS. *Quod mirum sane non est, cura pro ea quam sibi usurpant auctoritate, regibus quoque & monarchis imperiose insultent.*

GASP. AR. Christianos homines cupit Montanus regibus & principibus in senos reddere, pro ingenio & consuetudine hæreticorum, cum ait, eos etiam monarchis imperiose insultare. Quod dum efficere nititur aperte docet, parentem se habere Satanam, qui nunquam desinit zizania spargere, ac discordiam seminare. Sed nihil agis: neque enim tam sunt parum coudati reges, ut non intelligant quo hæc verba animo passim a vobis jactari solent: neque ignorant qua ratione tractentur a pontifice cæterisque præsulibus: neque unquam vel tenuia nobis vestigia monstrare possit Montanus hujus, quam memorat imperiosæ insultationis. Hortatur pontifex, cum concilium indicit, imperatorem reges principesque Christianos, quibus incumbit ex officio tueri ecclesiam Dei, cui patroni, custodes, ac defensores sunt dati, ut ipsi per se intendant synodo, aut eodem oratores mittant. Quod his verbis indictionis apertum est, quibus etiam arguitur Montanus apertissimi mendacii.

Verba synodi.

Carissimos veto in Christo filios nostros Romanorum imperatorem electum, cæterosque reges & principes, quos optandum sane esset concilio interesse posse, hortamur & rogamus, ut si ipsi concilio interesse non potuerint, oratores suos prouidentes, graves, pioque utique viros mittant: qui ipsorum nomine concilio intersint, curentque diligenter pro sua pietate, ut ex ipsorum regnis atque dominiis prælati sine recusatione & mora tam necessario tempore, Deo & ecclesiæ officium suum præstent.

Quod in his verbis imperium? quæ insultatio inest mendacissime Montane? at tu cæcos omnes esse credis, truncos & caudices, qui se facile sinant ludificari.

MONTANVS. *Sed hanc suam causam tam callide, tam veteratorie agunt, ut nisi conatibus eorum obuiam eatur, periculum sit, ne simpliciores in fraudem secum adducant.*

GASP. AR. Hæc verbat calumniatoris procul dubio animus produunt. Veteratorie & callide (inquit) causam fidei & religionis agi a pontifice, & reliquo orbe Christiano. Sed, quæso te, quod callidum consilium? quis actus aut dolus in ea causa timeri possit? ad quam tractandam etiam hostes jurati & capitales inimici fidei evocantur, & iuvenitur præsentem interesse? Sed quoniam Montanus nullam causam reddit ne fictam quidem, admodum verisimile fit, aut potius vero verius nullam superesse, & Montanum fuisse mentitum insinuat.

MONTANVS. *Nunc ergo ut boni viri arma sua expeditant simul, copiasque suas coniungamus tempus exposcere videtur.*

GASP. AR. Satis times atque diffidis causæ tuæ, qua ratione & consilio agenda est, non autem illata vi, dum tuos sollicitas atque hortaris, suas ut copias contrahant & conferant in commune. Et merito sententia mea. Quis enim adversus Deum contendere audeat, aut quis cum altero ratione certare volet, cum se omni ratione destitutum videt? Sed quoniam viri boni ad hoc certamen provocan-

tur, etiam agite viri Christiani, qui soli viri boni esse atque dici potestis, conjuratis animis avertite terribis doctrina & consilio vestro tantam hæc sententiam quam hæretici nostris temporibus in ecclesiam invexerunt. Ecce nunc tempus acceptabile & idoneum aptumque, cum hostes timore perculli gravi, ne causa cadant, causam deserunt, atque aperto Martem certare nobiscum venturum.

Quanto tu callidius & magis veteratorie temeraris agis Montane? qui cum de doctrina, ratione, iusta causa, longe inferiorem videas, classim his verbis canis, atque ad arma sollicitas tuos adversus veritatem pro mendacio, cum tempus inquis exposcere ut arma expeditas simul, & junctis copiis Christum atque ejus ecclesiam aggrediamini. Sed nihil solliciti sumus. Quantumvis hæretici non impugnent, non prævalebunt, cadent conatus irriti, etiam si consurgant castra contra ecclesiam Dei.

MONTANVS. *In hoc exercitum vel colonis mihi partes dentur, non invidus tamen exequar.*

GASP. AR. Nulla major superbia atque animi elatio excogitari queat, quam quæ sub specie pietatis latet, & prætextu humilitatis tegitur. Dum colonis partes Montanus ait in hoc exercitum se non esse recusaturum, insinuat aperte dignum esse se, qui vel imperatoris, vel cuiuspiam strenuissimi ducis munia obeat, & partes agat. Quem certo scimus, si genus species, de sæpe vulgi lumpsunt esse, si ingenium, si artium notitiam, innumeros reperiri apud suos qui illam exuperent longo intervallo. Cæterum si temeritatem, vix quempiam pollicis in Germania reperire, qui cum Montano certare queat, etiam hæreticorum testimonio. Nam scimus virum & sectariis non ignobilem, cum de hoc Montano sermo incidisset, ita pronunciaffe: Ut agnoscas hominis hujus impudentiam & temeritatem, accipe apertum indicium: audeat se opponere homo tribolaris universo concilio Tridentino. O miserum autem fortem hominis, qui cum precioso Christi sanguine sit redemptus, gloriosum putat in exercitum dæmonis contra Dei ecclesiam contracto vilissimo ministerio deputari, eoque defungi.

MONTANVS. *Sed quoniam ex insidiis petimur, eminus pugnandum esse iudico, quod te, Christiane lætor, quem nunc appello neutiquam ignorare velim: ne quis me pugnam quam modo deposcere videbat, denno detestare calumnietur.*

GASP. AR. Fugam adornate Montanus videtur cum suis? Sed quorsum ad fugam arma paras, quæ potius sunt futura impedimento quam usui? Si copias cogis, si expetis arma, cur non hostes aggredieris? cur non cominus dimicas? quorsum fugis exercitum contracto? De victoria diffidis, certo scio, & cum eminus pugnatæ velis, insidiis vis agere, non certare viribus rationum, quæ nullæ proculdubio tibi suppetunt.

MONTANVS. *Hostes nostri Tridentum insidis quasi locum cepere, Caudinis furculis, mea quidem sententia, non multum absterim: quo cum Romanus miles semel se præcipitasset, hostium fraude circumventus, deinceps errorem suum pristina virtute correxit. Nostri Caudina illa furcula, concilio inquam iniqua laudibus, non semel damno fraudisque fuerunt. Tempus est nos experiri tandem, & quas semel atque iterum experiri sumus insidias, porro consilio præcauere.*

GASP. AR. Tridentum quo loco concilium

hum celebratur, fureulis Caudinis simile facit, quoniam infidiis tendendis sit accommodatum. At ego non video, neque Montanus mihi monstrare potest, cur heretici ex nobis infidias timere debeant, quos omnes sciunt togatos esse, sine ullis armis, sine ullo copioso atque strenuo satellitio, quo vel repellere illatam vim ab hostibus possimus. Præsertim cum his fidem publicam detrimimus, neque longe distemus a suis: ab Hispania vero, Gallia, Neapoli, atque aliis id genus locis, unde episcopi Tridentum venerunt, quam longissime. Sed scio cur metuat; sane furcam timet furtifer. Quod vero ais, sæpenumero vobis fuisse damno latibula conciliorum, sedes inquam illas, in quibus olim synodi coactæ sunt, apertum sane mendacium est. Nusquam enim, tametsi diligentissime historias omnes tum veterum, tum etiam neotericorum evolvas, quempiam reperire queas, qui locum vobis damno fuisse dicat. Nisi quæ in his locis concilia coguntur significare velis. At non semel, sed perpetuo vobis concilia obfucare, fateor. Nusquam enim patres conveniunt adversum vos, quin vestram causam iniquissimam & contrariam Christo luce clarius indicarent. Hæc hæreses damnatur, extinxerunt, sepelierunt, hæc ipsos hæreticos, vel mentem mutare compulerunt, vel proscriptos ex hominum conspectu ultra Garamantas & Indos relegarunt. Quod usque adeo manifestum est, ut si testimonio antiquitatis ad rem confirmandam agec velim, in re non dubia, testibus uti videar minime necessariis. His etenim furtis Arium, Manicheum, Macedonium, Priscillianum, catrosque omnes hæreticos suspensos fuisse scimus.

MONTANVS. Interim tamen simpliciores edocendi sunt, cur, cum hostes iuste pugna nobis copiam non faciant, minime committendum sit, ut in eorum castra transfundamur, cum statione simul & bonam causam deseruisse videamur.

GASPAR. His verbis apertius prædit meum: nam is diutius non potest dissimulari, neque animo condi. Non audent hæretici, Montanus ait, Tridentum contendere, ne causam defendere cogantur, quam nisi cum vita stat, sententia nunquam missam facere, quod libris editis impudentissime & malitiosissime nobis testari sunt. Volunt simul cum causa detrudi in Tartareas sedes, ne positionem destinant, aut servare sinant: petindeque atque hi qui natandi rudes, cum in flumen aliquod præaltum forte incidere, obviam trabem aliquam, lignumve tam impotenter arripiunt, tenentque ut inde nulla ratione divelli queant. Animæ malunt isti quam aut nominis aut gloriæ inanis facere jacturam. Quod veto ait, non fieri a nobis copiam eisdem iuste pugna, apertum mendacium est, quod ex publica fide constare facile possit, in qua sic scriptum est.

33 Sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina synodus universis fidem facit, quod omnibus, & singulis sacerdotibus, electoribus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, militibus, popularibus, & aliis quibuscumque viris, cuiuscumque status, & conditionis, aut qualitatibus existant Germaniæ provinciæ & nationis, civitatibus & aliis locis ejusdem, & omnibus aliis ecclesiasticis & secularibus, præsertim Augustanæ confessionis personis.

Cons. general. Tom. XIV.

nis, qui aut quæ una cum ipsis ad hoc generale concilium venerint aut mittentur, aut profecturi sunt, aut huc usque venerint, quocumque nomine censeantur, aut valeant nuncupari, tenore præsentium publicam fidem & plenissimam verissimamque securitatem, quam saluum conductum appellant, libere ad hanc civitatem Tridentinam veniendi, ibique manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi, examinandi & discutiendi, & omnia quæcumque ipsis libuerit, ac articulos quovis tam scripto, quam verbo libere offerendi, proponendi, eaque scripturis sacris, & beatorum patrum verbis, sententiis & rationibus declarandi, adituendi & persuadendi, & si opus fuerit, ad objecta concilii generalis respondendi, & cum his qui a concilio delecti fuerint, disputandi, cum caritate absque impedimento conferendi, &c.

An liberior copia vobis fieri potuit Montane? nisi tu velis, quæ tua est infamia, contra veterem consuetudinem atque morem ecclesiæ vobis facultas detur definiendi dogmata fidei.

MONTANVS. Hæc ego docendi partes si mihi quoque sumpsero, quis evangelii doctorum me accusabit? quin simul neglecti præteritæ officii sibi ipsi licentiam intendat. Quorquor enim sumus ad hoc concilium singillatim evocamur. Quid ergo mirum est, si quod singulis & universis ex æquo incumbit mihi quoque cum cæteris ecclesiarum ministris commune existimem?

GASPAR. Hoc sane loco subinsinuare Montanus videtur cæteros omnes hæreticos ægre laturos, quod adversus concilium ipse calanum arripuerit, & nugæ suas metaque somnia mandavit literis, quod, ut retuli paulo ante, sectarius quidam haud obscure videtur significasse. Et merito: tum quod eadem res tractata sit prius ab impio Vergerio intentis nervis, tametsi ridicule, quod monstrat Hippolytus: tum etiam quod norint quam sit Montano ultra injustam ac impiam causam curta ingenii & literatum supellex ad eandem succandam.

Sed ardebat zelo Satanae Montanus, flammas comprimere intra præcordia non potuit: danda est venia ignem in ecclesiam vomenti, & furis concitato. Nemo tamen miretur si Montanus se atque cæteros hæreticos evangelii doctores, & prædicatores appellet, quod atqui superius; cum Christum etiam qui evangelii autor & conditor est, sibi præ cæteris arripiant, quem motibus doctrina & vita impugnant. Quanquam dum novum hæretici Christum fingunt, veterem amittunt. Ut enim Augustinus ait, hæretici Christum non habent. Cum autem plane sciamus hæreticorum doctrinam ad animorum subversionem pertinere, quod nos sacræ literæ docent: dubitari nequit, quin illa nihil habeat cum evangelio commune. Est enim evangelium, Paulo referente, virtus Dei in salutem omni credenti. Cæterum quid velit Montanus hac oratione præstare, tandem post multa verba declarat, dicens:

MONTANVS. Ut scilicet Christiano orbi restatum faciam, concilii hujus adendum iustas & idoneas causas reperiri nullas, innumeratas vero & graves in primis ejus declinandis & fugiendis demonstrari posse.

GASPAR. Ut jam persuadere incipiat suis, qui Montanum (ut audio) suspectum habent, sententiam quandam communem accipit.

CCCCC iij

quam

quam nemo possit cum ratione negare, ut ea arte simpliciter capiat, more strenui nugatoris, qui mendaciorum veluti fundamentum jacit, quod verum sit, ut aditus pateat ad nugas: sed veritate fulciri mendacium non potest, corrui nullo negotio, labefactaturque. Ut enim Aristoteles scribit, veritati omnia consonant, a falso autem facile verum discrepat; quod res ipsa monstrabit. Nunc audite Satanam transfiguratum in angelum lucis, & hæreticum semel dicentem verum; quamquam non eo animo ut mentem instruat; sed ut capiat dolis, & in errorem alios secum ducat.

MONTANVS. Nemo enim adeo vecors est, qui non intelligat causam nullam subesse iustitiam posse, cur quis in apertum discrimen se coniciat, quod cum veritatis dispendio, Dei contumelia, & proximi detrimento sit conjunctum. In re plana & confessa non est quod probando cuperet insistam. Norunt sancti Dei homines Christianas omnes actiones ad unius Dei gloriam esse scopum quemdam præcipue referendas esse, a qua si exorbient, veritatem quoque laborare animaque salutem periclitari necesse est.

GASP. Pro uno vero plurima nobis falsa & mera mendacia rependit Montanus. Ratiocinationem ille sic concinnat. Non debemus nos conicere in apertum discrimen cum dispendio veritatis, Dei contumelia, & proximi detrimento, sed profectio nostra suscepta Tridentum est plane & aperte conjuncta cum dispendio veritatis, Dei contumelia, & detrimento proximi, ergo non debemus Tridentum proficisci. Ratiocinatio quidem efficax est, & assumptio (ut dixi) vera plane, cæterum quod ille sublimis, tantum abest, ut verum sit, ut nihil magis possit esse veritati contrarium: imo vero qui studuerit etiam ipsis hæreticis, modo admodum pertinaci animo non contentantur persuadere protectionem Tridentinam habere plane conjunctam dispendium veritatis, contumeliam Dei, & detrimento proximi, tanquam communi sensu carens & alienus a ratione, ex cætu ipsorum exploditur. Quo enim pacto veritas perire possit in eo loco, in quo illa accuratissime non humana solum diligentia, sed etiam parocinatio Trinitatis indagatur? qua ratione contumelia affici possit Deus ab his, qui veritatem requirunt in conciliis, in quibus Spiritus sanctus simul cum hominibus rem definit: ut ex illo primo apostolorum concilio discimus, ubi forma sententiam ferendi in persimili negotio his verbis prescribitur nobis: visum est Spiritui sancto & nobis. Qui tandem accidere possit, ut quispiam hominum detrimentum ex concilio ferat, modo illi parere velis, in quo de salute nostra diligentissime constituitur: auder ramen persuadere sibi acutissimus Montanus, accidere minime posse, ut hæretici Tridentum contendant sine jactura memoratarum rerum: & argumenta ad faciendam fidem ejus rei in publicum producit, sed quam inania, quam copiosa, quam denique fallacia omnes intelligunt. Pergit igitur rationem ineptam absol-
vere, cum ait.

MONTANVS. Sed an profectio nostra Tridentum suscepta (si quidem illa loca invisere cogitavimus) hæc simul incommoda secum trahat, de eo dubitare quis poterat? mihi ergo presenti oratione probandum sumpsi, profectioem hanc, si quando a nobis susciperetur, quod Deus opt. max. avertat, non modo periculosam, sed

etiam in veritatem Dei, adeoque Deum ipsum, proximumque nostrum, contumeliosam injuriosamque fore.

GASP. Sed audiamus, quonam pacto, singulorum quæ probanda suscepit, fidem facere pergat.

MONTANVS. Et de periculi magnitudine dicere superjedem, siquidem id ejus generis esse, quod utilitatis aliquid, & officii in se contineret: cum constet sanctos Dei martyres mortem quoque ipsam quoties opus esset, volentes oppetisse: nunc cum discrimen certam certam impietate sit conjunctum, non perinde est.

GASP. Acutum scilicet hoc loco theologum agit grammaticus Montanus & intrepidum animum ad labores & pericula pro suo evangelio ostentare vult, dum inquit, se non esse recitaturum vitæ discrimen, nisi illud cum impietate conjunctum esset, mors sanctorum martyrum. Neque videt longe aliam hæreticorum esse conditionem, aliam sanctorum. Etenim sancti cum eisdem suppeditaret vires Deus ad tolerantiam, intrepide pro Christo & evangelio in mortem ruebant: patientia enim laborum donum Dei, quod apostoli testati sunt, cum immaniter casti auri, nobis donatum est, ut pro Christo pateremur. At hæretici, quibus humanæ tantum vires suppentur eminus pugnam exoptant, & capessere videntur: ubi vero offertur, detrahatur maxime. Habent enim contra se conscientiam, que illos mirabiliter torquet, & de victoria desperare jubet. Quanquam non ignoro accidisse interdum magno hæretico in malo, ut Satanæ furiis coram aliquot sic agerentur, ut maluerint cum morte vitam commutare, qua se indignissimos censebant, quam mutata sententia nominis inanis facere jacturam. Ea quoque res, quod ex antiquis historiis est manifestum, plerisque ethnicorum impilur non modo ut se periculis apertis objicerent, sed etiam ut sibi ipsi mortem inferrent.

MONTANVS. De periculo ergo quod satis est, paucis expeditam. Sic vero se mihi primum omnium concilii sedes & locus offert, cui ut libera aliqua Germania civitas prestaretur, a Christianis principibus diu sed frustra elaboratum est. Quod si autem illi extra Italia fines elici nequiverint, ad illa præferim loca, que imperatoris omniumque adeo Germanorum principum autoritate fideque essent communia, quis quæso nobis auctor erit ad illos transfundi, quorum perfidia ac crudelitas in nostros tot passim lucinosa extant exempla?

GASP. Periculi magnitudinem metitur ex loco, in quo concilium coactum est, is quem nullo loco propter conscientiam tutum esse oportet: neque videt Tridentum esse accommodatissimum huic negotio gerendo. Scio ego multum duaque deliberatum esse, expediretne ut concilium alibi cogeretur, sed tandem re bene & diligenter inspecta, decretum est, non posse deligi meliores sedes convenientioresque primum quidem quoniam is locus omnibus qui venturi ad concilium sperabantur, habitus est idoneus maxime, ne plus justo longa profectio suscipienda esset. Denique cum Tridentum imperatori Ferdinando pareat, qui possit incolas in officio convenire, & tam proximum Germaniæ ut ejus oppidi altera pars a Germanis incolatur, videbatur sublatæ ea quæstio & querela hæreticorum, quam modo Montanus exsuscitat, quod non intra Germaniam

Germaniam ecclesiastica ista comitia haberentur. Accedit ad hoc quod, ut certo scimus, Germaniæ populi frequenter peste infestantur: quæ si grassari inciperet coacto concilio semel quod, jam videmus accidisse, necesse quidem erat, ut re infecta dissolveretur. Et videbatur etiam consentaneum, ut quo loco agi celebratique cœperat, absolueretur: præsertim cum nihil omnino videatur impedire. Sed quod est hæreticorum ingenium, & causam quam agunt iniquitas, & conscientia eorumdem ob rem male gestam: ego non dubito, quin si in mediis Germaniæ visceribus, illis comitia nostra offerremus, idem, quod modo, dicturi essent, neque reperturos esse usquam, tamen si optionem eisdem relinquereamus, aut locum tutum, aut satis convenientem ecclesiæ comitis celebrandis. Per similes profecto illi quem narrant, cum capitis damnatus esset obtinuisse a magistratu ut suspendio arborem eligeret. Quæritus autem postea, utrum hanc vel illam arborem probaret, omnes rejecit. Causam rogatus respondit, quod nullam arborem sibi idoneam reperisset, quam ad suspendium deligeret. Damnationem & mortem concilia hæreticis denunciant: quam ergo sedem huic rei aptam inveniunt?

MONTANVS. *Principum fortasse dicat, aliquis, aut imperatoris autoritas istos homines in officio continebit. Errat qui id credit. Nam veritatem quam versimile est, eos in regum principumque gratiam quicquam saluros, quibus reges & principes habentis ludibrio fuere.*

GASPAR. Nihil opus est Christianis hominibus ad concordiam & pacem natis, quam expetunt, dum concilia congregant, & dissidentes ad conditiones pacis sollicitant: nihil opus, inquam, ullius principis autoritate & imperio, ut quod semel polliciti sunt, necdum juramento firmarunt, præstare debeant. Quod si contra fidem datam facere vellent, quinam exercitus Tridentinis patribus adsunt subsidio: quæ arma parata? quæ vires hominibus senio confectis? ne non facile ab imperatore, in cuius terribis versantur; sed etiam a quovis alio principe in officio possint retineri, quibus ecclesiæ lege vetitum est arma tractare, in castrisque stare. Cum autem Montanus neque indicet, neque possit usquam indicare, quando concilia & quibus regibus insultaverint: plane constat, dictum id esse ab eodem unam tantum ob causam, ut more hæreticorum principes ad arma conciret adversus nos. Qui si rem considerent propius, in ipsum Montanum potius animadvertent, qui tam nullus precii princeps putat, facitque ut sine ratione se sinant ab istis hominibus haberi ludibrio.

MONTANVS. *Quid vero tuti, quid fidei apud eos esse potest, quibus persuasum est, nos im-*

GASPAR. Cur nihil tutum a nobis hæretici sperare possint, illam rationem reddit Montanus, quod persuasum habeamus, Montanum eundem ceterosque hæreticos impune posse interimiri. Quod dum affirmat, videte quanta sit veritatis vis, se atque suos ore proprio hæreses damnat. Nos etenim, id est Christiani, affirmamus homines hæreticos & posse & debere de medio tolli post unam & alteram admonitionem, post tentata omnia ecclesiæ remedia: ne alios prava sua doctrina inficiant. Quod si hoc ille de se ac suis putat dictum, hæreticum se esse fateatur, neque simpliciter hæreticum, sed pertinacem cum suis, quod respicere nolit, neque usquam animum mutare. Nam

A nos in eos solum hæreticos, qui erroris admoniti hæresi abnegata ad mentem meliorem revertuntur, sceptrum regum & magistratum utendum esse minime censemus, sed potius benigne monemus prius, ne se vento pernicioso hærescos agi sinant: sed ad portum potius securum, ecclesiam inquam & Christum Iesum, qui illam per pontificem maximum moderatur, redeant. Vbi vero nostris montis nihil profecerimus, quod illi extra ecclesiam agere velint: eo remedio uti solemus, quod medici adhibere consueverunt, cum cancer, aliisve pestilens morbus partem aliquam cepit depascere: aduunt enim membrum, amputantve, ne serpat longius contagium, & pars pura atque sincera in vitium trahatur.

Ad eam rem, præter rationem quam dixi, exemplis instituiam sanctorum scripturarum. Legimus enim Paulum Corinthium, peccatorem Satanae tradidisse, postquam extrema etiam remedia tentaverat, neque profecerat quidpiam: illos etiam hæreticos, qui existimant donum Dei pecunia possideri, Petri ore tanquam acutissimo gladio peremptos esse scimus.

Deinde veterum consuetudine conciliorum adducimur, quod ex eisdem facile patere possit. Accedit adhuc Augustini sententia contra Donatistas, & præterea adversus Vincentium Rogatianum, qui perinde atque vos, inique se tractari & præter rationem a Christianis aiebant.

Neque Montano mirum videri debet, quod nos nobis persuasimus virga & sceptrum, pœna, inquam, corporali castigari hæreticos rebelles & pertinaces posse & debere, quando ipsos etiam hujus temporis hæreticos in eadem esse sententia certo novimus. Quod tum exemplis editis in alios, tum etiam libris docent. An ignoras, ut interim ceteros taceam, Michaëlem Servetum, monstrum impudentissimum & horrendum maxime, qui de Trinitatis erroribus librum confecit, post habitam longam & acerbâ disputationem Genevæ cum Calvino, cum ab eo errore divelli non posset, ab eodem Calvino, propter hæresim, capitis esse damnatum? Quo de medio sublato, ut omnes intellexerent se autorem eadem esse paratam, Calvinus librum edidit, in quo factum agnoscit, doctrinam Serveti exponit, atque omnem rem quo pacto est acta describit, & simul docet integrum esse hæresim gladio ulcisci ac vindicare. Tyrannus quoque pastor Bremensis, ut idem ait, aut, ut res est, lupus rapax, in libro ab eo edito, qui Farrago sententiarum inscribitur, productis in medium testimoniis docet, Calvinum cum cæteris Sacramentariis, atque etiam Anabaptistis omnibus, hæreticisque aliis, sceptrum magistratus potius, quam vel stylo, vel disputationibus esse resutandos.

Quod vero Aristoteles in Topicis ait, adversus quosdam homines disputandum nobis non esse, neque agendum rationibus, quod vel sensu potius, vel pœna & castigatione his opus sit: in eos hæreticos aptissime quadrare mihi videtur, qui his misetis & calamitosis temporibus grassantur. Illi enim multa defendunt, quæ, si sensus haberent integros atque sinceros, sane tueri vererentur: cum ad curam carnis & oblectamenta tantum pertineant, & omnia fere sint retroactis temporibus magnorum virorum consensu, iudicio sanctorum patrum, conciliorum autoritate atque decretis explosa. Quod omnes fateantur. Vinculis igitur proculdubio atque igni merito plectuntur hæretici, cum ad meliorem frugem ut redeant admoniti, reculant.

Nihil

Nihil autem mitum est, si gladium reformident, qui se eodem dignos intra se iudicant, atque ob eam rem severos nos putant iudices. Sed quando hanc nostram sententiam de mulcandis corpore hæreticis doctè admodum, copiose, ac prudenter excessivam graviter diffiniit Alphonsus Castro, libro de iusta hæreticorum punitione edito: plura de eadem re dicere recusabo.

MONTANVS. *Quibus si vel invitis ab aperta vs sit temperandum, ad eas artes se convertere proclive est, quarum Romana curia jamdudum se magistram esse proficitur.*

GASPAR. Non potest conquiescere Montanus: ubique sibi paratas esse insidias putat, seclerum conscientia agitatus. Intellexit ab ipsis etiam hæreticis probandam esse consuetudinem de castigatione corporali hæreticorum: & quia nihil fidum aut tutum ad hanc rem, quam persuadere vult, hac parte reperit, alium lapidem movet. Cæterum sub eo, non minus quam sub priori, seotipius indormit Montano. At itaque ecclesiam Romanam, ut honestius castigationem prociuet hæreticorum, ubi ab aperta vi, quam nunquam infert his quos ad concilium vocat, modo illi venire velint, & parere veritati minime recusaverint, ad artes esse convertendam, & dolo malo capturam transfugas ac proditores fidei. Sed quæ sunt istæ artes, obsecro te, quas tu tantopere reformidas? quinam doli tam atrociter tuum animum plenum feditone cruciant & misere torquent? nunquid tu artes vocas, peractio concilio, soluti que comitiis, impetatori, regibus, & principibus Christianis illam curam demandari ab ecclesia, quod eos non gravate facturos speramus, si sit opus, pro ea obedientiam quam per oratores suos in concilio ecclesie Romanæ profiterentur, ut vos omnes rebelles ecclesie, & capite damnatos persequantur, & latam sententiam executioni mandare velint? Hæc res aperta est: nihil hic loci artibus aut dolo relictum est. Non inficiamur, Montane, quod tu nobis quidem tanquam crimen grave obijcere petis, Romanam ecclesiam illis artibus adversus vos pertinaces hæreticos uti consuevisse, ut confecta causa in concilio, & patrum suffragiis erroribus declaratis, si lata sententia adhuc recludemini, & in errore persevereris, ad arma principes hortetur, ut vel illata vi ad meliorem mentem vos pertrahat, quos placide, benigne, & peramanter flectere non potuit. Hoc tu improbas, Montane? hoc novum putas, aut artem Romanæ curiæ vocas? erras sane dum sic existimas. Annon in Deuteronomio legis præceptum esse, ut illi populi & civitates funditus everterentur, in quibus aliud doceretur, quam quod divinæ leges jubent? nova etiam lex statuit, ut qui ecclesiam non audierit, tanquam scandalizaverit unum de pusillis, tam atroci supplicio dignus a servatore nostro iudicatur, ut dicat expedire ei, ut mola asinaria appensa collo demergatur in profundum maris. Quamobrem veteres & prudentes imperatores leges plurimas tulerunt, quæ in id genus homines severissime animadvertunt, tanquam in hostes communes Christianæ reipublicæ, universalis pacis ac tranquillitatis perturbatores, æqui atque boni contemptores strenuos. Hac enim maxime ratione viaque rudes homines atque imperiti, quorum magnam in civitatibus copia est, ab insidiis & dolis hæreticorum liberantur. Neque ulla potior causa reddi possit, cum milites in Christiana reipublica tollerentur, quam ut ipsam ecclesiam ab iniquorum

A hominum, quales vos estis, insulibus atque vi illata liberent, & amplificent eandem, modo possint. Sunt enim principes Christiani, patroni & custodes religioni dant vindices in iram his qui male agunt. Res autem mirabilis, improbari ab hæreticis tam aperte, quod appetitissime probant. Quasi vero quispiam ignorare possit, hæreticos omnes, maxime vero Lutheranos, cum primùm per vires & præsidia militum licet, ut Christianos homines ad se trahant, aut oppressos inmaniter assilgant, armata manu uti consuevisse. Hoc Germania testari possit: hoc Christianissima olim Gallia, quæ paucis mensibus ab incolis hæreticis plus malorum perpessa est, quam multis retro annis ab exteris nationibus, quantumvis illæ feroces fuerint, atque in Gallia perniciem armata. Cur igitur tam graviter hi ferunt, quod nos eorumdem scelera & nefanda flagitia repemere conemur post, tentatas omnes concordia & pacis condiciones, tum publice, tum privatim?

MONTANVS. *Sed ni locum missum faciamus, atque ad eos veniamus, quorum fides hac in re interponitur, quique nobis publica satisfactio legitime cavisse volunt: Deum immortalem! quibus se, quamque ventosis titulis in vulgus venditant pauci aliquot episcopi! & in his nonnulli perfuncti & scemi, Romani certe pontificis creatura omnes, quique a nobis deserta religionis & oppressa veritatis crimine accusantur. Ipsi œumenicos & sacrosanctos, apostolicosque se appellant: denique nihil earum rerum sibi non sumere audent, quarum ne micam quidam in ipsis residere certum est.*

GASPAR. Alteram hoc loco rationem infert, non absimilem priori, cur hæretici fidere nobis non debeant. Sumit illam ex prælati nostris, qui concilio interfuerunt, & colligit hoc modo. In concilio a quo fides publica data est, solum adfuit pauci quidam episcopi, qui se magnis titulis vendicant, & accusantur religionis detertæ, & omnes sunt pontificis Romani creaturæ: ergo non est cur illis fidamus. O bellum dialecticum! o peritum disputatorem! an non vides conclusionem nullam habere connexionem cum assumptis, ex quibus illam inferre paras? Sed nihil late mirum est, si Montanus omnium bonarum artium rudis, & juratus hostis religionis, ita atque odio ebrius deliret. Pauci quidem sunt, fateor, qui concilio episcopi interfuerunt, si cum illis conferantur, quos Christi ecclesia partibus mundi variis intra gemium sum continet: at nihil id impedit, quominus Tridentinum œumenicum concilium & generale dicatur, cum in eo ex omni natione & gente adfuerint aliquot præsentis: ceteri vero legitimos procuratores Tridentinum miserint, qui rata & firma sunt habituri, quæ sancta synodus decreta atque sanctiones promulgaverit. Perisique enim cæterorum ab ecclesie suis abesse integrum non est: ne, dum a grege absunt, vos hæretici, id est lupi rapaces, ovile ingressi, oves dissipetis, mactetis, & perdatis vestra consuetudine. Adfuerunt etiam imperatoris Christianissimi, cæterorumque regum, ac principum Christianorum oratores: præterea legati pontificii, qui omnes citra controversiam sua autoritate generale concilium efficiunt. Nulla igitur ratio est, cur tu ex paucitate iudices synodum Tridentinam generalem non esse. Quamquam non tam exiguis numeris prælatorum Tridentini adesset, ut non possit hæc synodus, cum quibusvis amplissimis contendere: in qua fere ducenti & quinquaginta præfules adfuerunt, & doctores innumeri. Quod

Quod si verum est, ut est sane quam verissimum: A quæ firmior satisfactio porrigi possit, quæ cautio fidelior, quæ fides amplior, quam quæ ab universa synodo hæreticis præstita est? Quemadmodum vero Tridentina synodus œcumenica & generalis ratione, quam dixi, merito vocatur: ita quoque sanctissima vocari iure potest. Etenim ecclesia Christi sancta est, quæ in symbolo confitemur, quam synodus legitime coacta representat. Et cum in eadem coierint qui apostolorum doctrinam profitentur, quam alta mente repositam habent: nemo patres in concilio congregatos merito possit reprehendere, quod se apostolicos appellent. Sunt etiam, quod tu veluti probro nobis objicis, præfules omnes in ecclesia Dei Romani pontificis creaturæ, quoniam ab eodem oves acceperunt. Ille enim singulos episcopos vocat in partem sollicitudinis suæ, quæ universa a Christo Petro data est illis verbis, Pascite oves meas; & in Petro, omnibus Romanis pontificibus, quicquid garriant hæretici. Neque post tempora apostolorum quispiam episcopus ecclesiæ gubernaculis admotus est, quem non pontifex Romanus, aut per seipsum, aut per legatum suum, denique autoritate sua non instituerit. Neque est ullum apertius discessionis argumentum ab ecclesia, quam si pontifice Romano vicario Christi non consentiente, & probante, quispiam episcopatum usurpet. Duos ordines præcipuos in ecclesia sua Christum reliquisse compertum est, sacerdotum inquam & episcoporum: alterum in discipulis, alterum in apostolis. Quod evidenter fatentur omnes, & a nobis monstratum est indicatis locis in libro de episcopi officio. Cæterum unum caput fecit ecclesiæ suæ, Petrum videlicet, & successorem Petri pontificem Romanum, qui singulos episcopos pro ea autoritate ac potestate quam accepit a Christo, quando & quemadmodum ratio postulare, singulis ecclesiis præficeret. Illud quoque non ignoro, tum ipsum pontificem maximum, tum reliquos episcopos omnes, & sacerdotes a vobis accusari: sed numquid ob eam rem novam instituendi concilium rationem inibimus? Numquid ob eam rem formam prætermittimus de doctrina & moribus iudicandi, quæ est a Christo nobis relicta & perpetuo observata in ecclesia Dei? Ego sane sic existimo, Montane, qui de nova alia forma cogendi id genus comitia est sollicitus, illud unum curare, ne usquam comitia habeantur. Accusaverunt olim, quod plane constat, hæretici pontificem maximum, & episcopos universos, quod facitis vos. Sed numquid ad ipsorum causam tractandam nova inita ratio est? aut forma vetus prætermittenda? minime sane. Atqui scimus damnatos esse id genus hæreticos, eorum doctrinam explosam ejectamque longissime, & uno eodemque tempore eisdem a viris bonis in hæreticorum numero habitos fuisse. Idem quoque accidit in præsentia, quantumvis tu tuique similes relucten- E tur. Si quidem nulla alia ratio excogitari valet. Aut enim vos iudices constitui vultis, aut nos, nihil est tertium. A vobis iudicium fieri de moribus & de doctrina, contra jus atque fas est: tum quia ad ecclesiæ iudicium pertinet, a qua hæretici se segregaverunt, neque usquam reperimus, apostatas synodum convocasse, in qua de aliorum moribus, aut fide iudicaretur. Aut si quando id accidit, in ea synodo decreta ac definita nusquam vim aut robur communis legis obtinere poterunt. Ad nos igitur, quod facimus,

Concil. general. Tom. XIV.

spectat synodum cogere, dubia definire, abusus tollere, explicare fidei dogmata, quibus dictum a Christo est: *Si duo ex vobis confenserint super terram de omni re, quamcumque; poterint, fiet illis a patre meo qui in calisei. Vbi enim duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Atqui in nomine Christi non possunt ulli homines congregari extra ecclesiam, in qua speciali quadam ratione Christus adest. Neque enim hæretici, ut ex Augustino superius retuli, Christum habent.

Matth. 8.

B MONTANVS. Atqui quis porro illis aliquam fidem adhibebit, qui in ipso statim securitatis, quam pollicentur, limine, tam sædæ & turpiter impingunt? noane tibi perinde facere videntur, ac si quadam colubis perditissima iniquissimaque horum, imperatorem ipsum, omnesque imperii ordines ad comitia evocaret, cum amplissima securitatis restitutione, diemque ad dicendum causata illi dicerent, qui & capitis & fortunarum accusentur ipsi? Si nunc paucis aliquot, quibus corrupta religionis crimen impingitur, œcumenici concilii titulus non recte convenit: œcumenici concilii nomine illis legitime cavere, fas & integrum non est.

C GASPARR. Hæc verba omnia scurrilia sunt & maledicentia plena, ad quæ lubet illud dumtaxat Salomonis dicere: *Noli respondere stulto Prov. 26. iuxta stultitiam suam.* Cæterum eisdem verbis turpibus & infanis, insanam quoque & ineptissimam rationem inculcat Montanus, quæ est: Episcopi Tridenti congregati non possunt habere titulum œcumenici concilii: ergo nec possunt nomine concilii œcumenici securitatem polliceri: atque ita colligitur, formam securitatis sufficientem non esse. Falsum est enim quod assumit. Nam cum ille ex paucitate probet assumptum, & ut concilium quodpiam generale & œcumenicum sit, minime sit opus omnes episcopos simul eidem interesse, sed vocari omnes publico edicto a pontifice, eundemque adesse præsentem per se, vel legatos suos, similiter etiam imperatorem & ceteros Christianos reges: nunquam ille probare possit Tridentinum concilium, in quo inesse hæc omnia scimus, œcumenicum non esse. Nominem igitur œcumenici concilii hæreticis proculdubio cautum est a patribus Tridenti congregatis.

Quamquam neque illud est necessarium, ut concilium aliquod œcumenicum sit autoritate, & virtute, ut adsint in eodem plurimi præfules: sed satis est simul cum pontifice paucos episcopos adesse. Exemplo, quod diximus constare possit. In actis apostolicis legimus concilium œcumenicum esse celebratum, in quo pleraque ad legem evangelii pertinentia contra Iudæos sancita sunt, atque imperatum universis Christianis, ut illa servarent. At in eo concilio solum reperimus quatuor apostolos, Petrum videlicet ecclesiæ caput maximumque pontificem, Iacobum Hierosolymitanum patriarcham, Paulum & Barnabam, qui & sententias dixerunt suas in ea sanctissima synodo contra hæreses, quas docebant qui ex Iudaismo ad Christianam religionem conversi fuerant: neque sunt vocati ceteri apostoli abarum civitatum, neque locutus est quispiam præter memoratos a nobis. At non erit tam impudens Montanus, ut asserat non fuisse illud concilium œcumenicum. Non est necessarium magnus numerus prælatorum, ut concilium œcumenicum dicatur, & sit: atque ex

DDDDdd conf-

consequenti, ut nomine concilii œcumenici securitas concedatur hæreticis, quod putat Montanus.

MONTANVS. Non ergo de forma securitatis amplius, sed de jure quaritur. Quod si veteretur aliquis privilegia conferret in optima quantumvis forma: samen quod ejus largiendi potestatem nullam haberet, forma quoque cum jure periclitaretur. Non ergo quid quisque pollicetur, sed quam recte, quoque jure pollicetur, etiam atque etiam considerandum venit.

GASP. AR. Tuo te ore condemnas, & gladio jugulas, more hominis infani. Si jure ad eos pertinere formam securitatis præstare, qui concilium conciliunt generale, œcumenicumque: dubitari non possit, quin & forma recte servata sit, atque eos jure potuisse fidem publicam patribus præstare qui Tridenti sunt. Sed fingamus præfules qui Tridenti adsunt non potuisse securitatem hæreticis præbere, nomine œcumenici concilii, quod apertum mendacium esse paulo superius monstratum est a me: cum hæretici periculum sibi ex nobis imminere existiment, atque id sibi perfluaserint, ut securi sint, neque quippiam ex nobis metuant mali, satis esse putare debent, quod nos illis fidem nostram adstruxerimus.

MONTANVS. Scio ego quod omnia sua ad Romanum pontificem ceu caput referunt, qui nempe sit unus omnium instar, juxta vulgatum dictum, ubi papa, ibi universalis synodus. Sed quam falso, quam nequiter Romanus pontifex hæc omnia sibi usurpet, notius est quam ut probatione egeat.

GASP. AR. Verum est quod objicis nobis, omnia nos ad pontificem Romanum referre, veluti ad caput. Est enim ecclesie caput & Christi vicarius, cui dictum est a Christo, *Pasce oves meas, pasce agnos meos.* Et, *Ego oravi pro te, ut non deficiat fides tua.* Et, *Tibi dabo claves regni celorum.* Et, *Tu conversus confirma fratres tuos.* Et, *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam: & porta inferi non prevalebunt adversus eam.* Est etiam pontifex instar omnium, quoniam nemo præter eundem jure concilium possit agere. Neque robur aut firmitatem habent quæ ille semel improbaverit. Quia in re confirmanda me diutius immotati non oportet: præsertim cum tu neque afferas, neque afferre possis usquam efficacem rationem ullam; qua contrarium verum esse putare quis debeat, qui communi sensu non careat.

MONTANVS. Mibi certe quo majore pontificem conciliaque sua autoritate instrunt, eo minus spei & expectationis de data fide relinquunt. Si quidem enim Romano pontifici, quod libet licet, ipseque unus pro ea qua est potestate præditus, qua ei amplissima tribuitur, reges & imperatores a juramentis, pactis & conventis absolvoere potest: quid vetat quo minus & hoc suo jure in sua causa fruatur, fideique quam promissit, normam pro sua libidine moderetur.

GASP. AR. Fidem hæreticis a concilio datam suspectam habet Montanus, quoniam illa ipsa fides quæ quadam ratione pendet a pontifice, qui per legatos concilio præest, in suspicionem adducitur: quoniam, ut ait, pontifex reges & imperatores solvit juramentis, jure sibi concessio. Quare multo magis eo jure utetur in re sua.

Atqui hæc oratio primum peccat, quia viri boni, qualis procul dubio est pontifex, si non hæ-

reticorum judicio, saltem nostro, propensiori animo jure suo in alios non solent, quam in seipsum, ut quæ faciunt omni liberent suspicionem. Ergo vel Christi, vel Christianorum causa, tametsi posset maxime formam pontifex securitatis datam hæreticis mutare, aut præmittere, non auderet: præsertim cum aperte intelligat, non sitam causam hac in re admodum justam esse, quæ his artibus procul dubio vocaretur in suspicionem, & graviter læderetur. Deinde non omnino verum est, quod Montanus sumit pro sua libidine, a pontifice maximo reges & imperatores solvi solere juramentis, pactis & conventis. Neque usquam ille id nobis ullis exemplis possit commoustrare. Accidit interdum; fateor, ut jura edantur incanta perniciosave, & pacta coeant præter rationem: quæ si qui juramentis se obligaverunt, expleere velent atque opere exequi, contra omne jus & fas agerent. Hoc ubi suspicantur qui similibus nodis sunt constricti, adeunt pontificem, qui cum ecclesie caput sit & Christi vicarius, interpretatur & declarat, standumne sit pactis conventis, & juramentis. Quod si videatur, juxta leges divinas & rationem, eosdem illa sollicitudine liberat atque solvit juramentis: cujus rei passim in historiis exempla suppetunt, neque possit a quopiam cum ratione factum reprehendi. Sed Montanus non videt lædi autoritatem & majestatem imperatorum; regum, atque principum: ut interim Romanum pontificem taceam. Ac nisi principes intelligerent eam facultatem datam a Deo pontifici maximo, non essent tam stupidi, ut illum adirent, a quo se solvi juramento non posse existimarent: quod significat in præsentia Montanus. Sed hæretici sediciosi & perturbatores, quid non audent?

MONTANVS. Et certe Romanos pontifices juramentis & bullis suis hætenus lussisse, quis est qui ignoret?

GASP. AR. Ignorant omnes viri boni, qui vel hæc at: vel antiquis vivere temporibus: fateantur hoc tantum hæretici odio inflammati adventus pontificem & Romanam ecclesiam: neque Montanus probare hunc ludum mihi usquam possit; tametsi laboret maxime.

MONTANVS. Adde quod hæc clausula, qua de pena in violatores constituit, obscuritatis & ambiguitatis in se continet plurimum.

GASP. AR. In re qua clarior est, obscuritatem reperit animus sibi male conficius. Nichil enim apertius dici potuit, quam quod synodus ait in fide publica his verbis: quæ, ut mendacii apertissimi vincantur hæretici, placet exacte referre.

Hæc omnia pro universis & singulis Christi fidelibus, pro omnibus principibus, tam ecclesiasticis quam secularibus, & omnibus aliis ecclesiasticis & personis secularibus, cujuscumque status & conditionis existant, & quocumque nomine censeantur, inviolabiliter observanda esse promittit, & bona fide spondet sancta synodus. Addit rursum.

Insuper omni fraude & dolo exclusis, bona fide promittit, ipsam synodum nullam vel manifeste, vel occulte occasionem quaesitaram, aut aliqua autoritate, potentia, jure, statuto, privilegio legum vel canonum, aut quocumque conciliorum, præsertim Constantiensis, & Senensis, quacumque forma verborum expressa, in aliquod hujus fidei publicæ & plenissimæ assecutionis, ac publicæ & liberæ audientie ipsi per ipsam synodum concessæ præjudicium.

Joan. 21.
Luc. 22.
Matth. 16.

verba synodi.

Præjudicium quovis modo usuram, aut quemquam uti permissuram, quibus in hac parte pro vice derogat.

Adhuc vim addit majorem & verbis apertissimis:
 Quod si sancta synodus, aut aliquis ex ea, vel suis, cuiuscumque conditionis vel status, aut præmi-
 nentia existens, præscriptæ allecutionis & salvi
 conductus formam & modum in quocumque pun-
 cto vel clausula violaverit (quod tamen avertere
 dignetur omnipotens) & sufficiens emenda non
 fuerit mox subsecuta, & ipsorum arbitrio merito
 approbanda & laudanda, habeant ipsam synodum
 & habere poterunt, incidisse in omnes pœnas, quas
 jure divino & humano, aut consuetudine hujus-
 modi salvorum conductuum violatores incurtere
 solent, absque omni excusatione, aut quavis in hac
 parte contradictione.

MONTANVS. Quid? si quo sunt erga nostros
 animo, tum maxime se suos queruntur, inju-
 riam cum fecerint ultro, quis vero tunc invadet?
 Quis iustorum causam suscipiet? Quis susceptam
 defendat eo in loco, qui & presidio, & multo ponti-
 ficio nostris infestus est?

GASPAR. Multa hæreticorum animos solli-
 citos reddunt: umbras etiam Montanus timet. Sed
 quorsum, nescio. Tametsi enim nos maxime lædi-
 tis, quod factis perpetuo: ubi fides fidem publi-
 cam vobis dederimus, nunquam molesti erimus.
 Eo enim animo erga vos sumus, ut nihil magis
 cupiamus, quam ut vobis Deus istam mentem mu-
 ret, inspiraret meliorem, ut quæ recta sunt tandem
 agatis. Quod vos inde facile conjicere possitis,
 quod ecclesia nostra preces pro vobis cum lacrymis
 fundit. Neque æquum est, ut ea de nobis quispiam
 existimet, quæ neque de ethnicis hominibus hos-
 tes timerent. Sed fingite iniquum animum nos
 gerere erga vos: ubinam copiam suppetant nobis?
 ubi exercitus paratus? ubi militum manus? quæ
 omnia si haberemus, & contra fidem datam nocere
 vobis pergeremus: repugnaret imperator, obsta-
 rent reges Christiani, principesque qui Tridentum
 oratores miserunt suos, impedirent profecto,
 graviter ferentes violari a nobis securitatis jura, in
 quæ ipsi quoque consenserunt.

MONTANVS. Pro generali concilio, pro apo-
 stolicis viris sese gerunt: si quis vero eos falsi red-
 arguat, in ipsius violationis crimen proculdubio
 incurret.

GASPAR. Nihil mirum si patres Tridenti
 congregati pro concilio se gerant, cum revera, ut
 dixi, generalem synodum constituant; & se viros
 apostolicos jactent, cum eam moderentur eccle-
 siam, quam post Christum Iesum apostoli condi-
 derunt, atque etiam apostolicas leges, sanctiones,
 & traditiones observent diligentissime, in quas
 vos hæretici conjuratis. Sed ubi prærogativam
 hanc publicæ fidei dederint: ferent omnino pa-
 riter, ut vos instruant, & ecclesiæ Christi ad-
 janciant, unde existis.

MONTANVS. Ecclesiæ titulum ad se unos rap-
 pinn. Atqui si quis eos professos ecclesiæ hostes pro-
 bandum sumeret, si visa morumque turpitudinem
 illis probro verteret: læsa securitatis culpam in se
 derivaret.

GASPAR. Nullo pacto efficere hæretici pos-
 sunt, ut nos semel datam fidem & securitatem vio-
 lemus. Netimeas, bono animo esto: contendere
 Tridentum: redde synodo rationem doctrinæ tuæ:
 experietis illam clementissimam: ruent omnes in
 amplexus, & humetis ovem perditam gestabunt,
 fides postulet. Quo signo maxime agnolces, illam
 Concil. general. Tom. XIV.

A ecclesiam adesse apud nos, quam Christus reliquit
 in terris, cujus caput pontifex est, quam catholi-
 cam esse certo scimus ex antiquitate & confessione
 locorum hominumque.

MONTANVS. Sunt alia hujusmodi innume-
 ra, quæ sine scelere a nostris taceri nequeunt, ab illis
 vero sine furore audiri non possunt.

GASPAR. Sed quæ sunt ista scelera quæso
 te Montane? Faces? Nulla igitur nosti: alioquin
 illa minime dissimulare potuisses, cum usque adeo
 adversum nos in iras exarseris, ut meta atque im-
 pudentissima mendacia, quæ refelli nullo negotio
 à quovis possint, in nos etiam jactare soleas.

MONTANVS. Quanta enim horum parum
 sit mansuetudo, quanta erga nos clementia, testatur
 Gallia, testatur Anglia, testatur hæc dira Vassi-
 rensis cades in nostros non ita pridem executa. Ita
 mirum sancti patres salutem nostram stitunt, ut
 sanguinem quoque simul absorbeant.

GASPAR. Heu! quanto factius fuisset tibi ta-
 cere, Montane! An putas id tibi terarum ignotum
 esse? Notunt etiam Turcæ barbarissimique homi-
 nes, vobis autoribus hæc incendia olim in Germa-
 nia & Anglia, nuper vero in Gallia exarsisse: Quis
 tumultus concitavit in Germania? Hæreticus.

Quis in Anglia urbes turbavit igni & vastavit fer-
 ro? Hæreticus. Quis parentum manus contra li-
 beros carissimos atnavit? Hæreticus. Quis in Gal-
 lia proximis his mensibus primus classicum cecinit,
 regem deicere solio conatur, Christianissimos ho-
 mines bello vexat, sanctorum reliquias corporum

impias manus admovent, in imagines sævit, templa
 incendit, urbes diripit, velatas virgines violat,
 cœnobîa spoliata monachis, denique sine illo delectu
 aut judicio, sacra profanis miscet? Hugonotus.
 Consule viros ptohos, nostrorum temporum
 historias diligenter evolve, te ipsum interroga: fa-
 cile intelliges proculdubio, Papietas (ut more
 tuo loquar) nisi læcessit injuria nusquam ad ar-
 ma confugisse. At ubi patientiam suam damno
 esse sibi viderunt (ea enim vos insolentiores reddi-
 ti, instar lupotum immanumque ferarum trucu-
 lenter passim sævire cepistis, & optimum quem-
 que nostrum ludibrio atque prædæ habere) divina

ope freti tantam in vos stragem ediderunt, ut
 Christo atque ecclesiæ illatam injuriam ulciscerentur,
 quantam vix unquam Gallia vidit, & captius
 etiam ductis popularis hujus tumultus ac seditionis
 principibus. Ac nisi ceteri omnes respiscatis,
 & revinctis post terga manibus ad clementiam
 Christianorum principum revertamini: brevi, ut
 spero (neque me animus fallat) in eas angustias
 conjiciemini, ea enim est scelorum vestrorum ma-
 gnitudo, unde minime eripi possitis. Res agitur
 Christi: illatam illi sibi injuriam proculdubio vin-
 dicabit. Quæ veto hætenus in eos exempla a cat-
 holicis viris igni & ferro edita sunt, nemo qui-
 dem possit, nisi qui communi sensu careat, perinde
 atque tu, dicere concilii autoritate accidisse:
 cum eo ipso tempore, quo diræ cades illatæ sunt,
 nondum concilium coactum esset.

MONTANVS. Sed neque hoc dissimulandum
 est, eam fidei formam, quæ novissime Brixia li-
 centia inquisitoris nescio cujus exiit, ab ea ipsa, quæ
 Venetis edita est, non parum discrepare. In Bri-
 xiana enim est appendix quadam, quæ appellatur
 extenso ad alias nationes, quæ totum id retrahat,
 quod paulo ante in commune erat omnibus concessum:
 & quod magis est, in ea ipsa appendice ceteris
 quoque nationibus omnibus eadem forma, essenda
 denique verbis, quibus Germanis, cavetur. Et tamen

additur, eam formam non nisi ad eos pertinere, qui A respiscere & ad ecclesiam gremium, quod omnibus apertum esse debeat, redire voluerint. Quis vero fraudes istas non intelligat, nisi cui ne mica quidem cerebri est? Amplius. Reliqua forma eadem qua Germania populus cavetur, ad omnes reliquas nationes indifferenter & ex aequo pertinet. Reliquis autem nationibus non nisi ad ecclesiam Romanam redire volentibus fides datur. Ergo neque Germania populis, nisi quatenus cum Romana ecclesia se conjungant. Fides enim publica cum forma qua continetur, etiam terminatur.

G A S P A R. Ex duplici forma securitatis suspicatur Montanus fidendum non esse concilio: neque intelligit malitia cecus, fuisse necessarium ut ea ratione fides constaret. Superioribus etenim annis, cum Tridenti primum synodus coacta est, B data est fides publica Germanis tantum populis: quoniam eo tempore illi duntaxat fidem deseruerant, & ecclesiam hæresibus infestabant. Ea fides typis mandata est Venetiis. Modo vero cum non Germania solum, sed etiam Gallia & aliquot aliæ provinciæ hac peste laborent: voluit sancta synodus fidem Germanis datam extendere ad cæteras nationes. Invulgata est ob eam rem primum fides olim Germanis data, quam renovavit synodus: adjecta est etiam veluti appendix, extensio ad alias nationes, & utraque simul excusa est Brixie, atque in vulgus data. Nihil igitur mirum est, si aliquo modo fides hæc a priori discrepet, cum de substantia rerum contentarum ne verbum quidem immutatum sit, ut apparet. Sic enim habet extensio, quæ mendacii arguit Montanus.

Eadem sancta synodus omnibus & singulis aliis
" qui nobiscum, in his quæ sunt fidei, communio-
" nem non habent, ex quibuscunque regnis, natio-
" nibus, provinciis, civitatibus, aut locis in quibus
" publice aut impune prædicatur vel docetur, si ve
" creditur contrarium ejus, quod sancta Romana
" sentit ecclesia, dat fidem publicam, siue saluum
" conductum sub eadem forma, & eisdem verbis,
" quibus datur Germanis. Quid in his verbis obscurum est? quid ambiguum, veterator?

Quod addit statum Montanus, multo apertius
" mendacium est; Ait enim, ex verbis extensionis
" colligi, solum pertinere istam formam securitatis
" ad eos qui volunt redire ad ecclesiam Romanam,
" atque isto privilegio solum eos debere sui. At nihil simile reperitur in extensione: quod constat ex his verbis quæ relata a nobis jam proxime consequuntur.

Quoniam autem in hac extensione non videntur
" omnes nationes comprehendi, quod certis respectibus factum est: non propterea existimandum
" exclusos eos esse, qui ex quacunque tandem natione respiscere, & ad ecclesiam gremium, quod omnibus apertum esse cupit, redire voluerint. Hac tenus sancta synodus.

Vnde constare possit aperte, non esse diversam formam ab ea, quæ in fide olim Germanis data continetur. Omnibus enim ea causa fides publica conceditur, ut agnitis erroribus ad ecclesiam Christi gremium revertantur. Huc spectat synodus: hoc cupit maxime: hoc laborat. At licet postquam Tridentum venerint hæretici, non deseruerint hæresim, neque mentem mutaverint: non testatur synodus, se hæreticis qui venerint ullum incommodum illaturam. Sed quoniam Germanis specialiter nominatimque data est publica fides, aliis vero generaliter, cum dicitur, omnibus & singulis, potuit quispiam putare, non satis esse hac forma

cautum Anglis (verbi gratia) Scotis & Gallis, qui in fide hac publica non nominantur. Occurrens itaque synodus objectioni, ait: *Quamvis autem hac extensione non videantur, omnes nationes comprehendi, &c.* Desinit enim nominare, ne quispiam moleste ferat gentem suam hærescos criminari: & præterea quoniam novit sancta synodus in Italia, Hispania, in Polonia & id genus aliis provinciis, repetiri aliquot hæreticos. At si propter paucos hæreticos, nationes illæ & gentes nominarentur, in hac fide publica, quæ conciliorum volumini addenda est, perpetuo nationes illæ nominatæ hæc ipsa infamia laborarent. Quod innuit sancta synodus, cum ait, *quod certis respectibus factum est.* Omnibus hæreticis qui Tridentum venire vellent, hac forma prospicere curavit concilium: quod postremis his verbis extensionis planum fit.

Nunc satis existimatum est, si qui publice, quemadmodum in extensionis forma lectum est, deseruerunt ecclesie doctrinam, illorum securitati ea forma quam legi audistis, prospiceretur.

Illud silentio præterite nolo, quod cum Brixie excusa fidei meminit, per contemptum, ait, mandatum esse typis de licentia inquisitoris nescio cuius.

Neque mirum id videri debet alicui. Id enim genus hominum hæretici maxime oderunt, qui sunt ipsorum criminibus inquirendis & castigandis severissime dati. Atque utinam cæteræ nationes perinde atque Hispania inquisitionis officium retinissent: ego non dubito, quin hæretici non tam C prospere acturi essent. Ejus enim beneficio proximis annis detecta est hæreticorum conjunctio apud nos, & sceleris conscii sociique igne castigati.

MONTANVS. *Sed de periculo quantum factis est. Neque enim hac causa longiorem disceptationem desiderat, cum non tanta discriminis, quantæ veritatis & gloria divina habenda ratio sit. Superest ut deinceps doceam, cum certo discrimine certam quoque veritatis abjuratorem conjunctam fore. Id vero ne cui sit obscurum, cogitet velim, omnes Christianas actiones ad suos fines esse referendas: conciliis autem cum finem esse propositum, ut doctrina, morumque vitia emendantur, pax denique & concordia, salva pietatis regula, in ecclesia restituatur. Hec itaque cum sint, Christianus homo nullis cogitibus se temere adjungat, quod circa res cum hoc sine pugnantes occupari animadvertet.*

G A S P A R. Vera sunt hæc omnia quæ coactus protulit Montanus, nam eisdem verbis veluti proprio se gladio jugulat, ut monstrabo. Nunc at texti aperta mendacia.

MONTANVS. *Quod si nunc demonstravero, Tridentinos patres non illustrando, sed obscurando veritatis gratia; non reformando, sed deformando ecclesia convenisse: simul etiam probavi Christianos sine scelere se illis conjungere non posse.*

G A S P A R. Hic est scopus reliquæ setmæ orationis, in quem argumenta varia conjicit: omnia tamen aut vana, aut fucata, aut mendacia. Quod ego suis locis aperte indicabo.

MONTANVS. *Hic tu mihi omnium primo considera, quis cæcus hos & conventus indicit: Romanus utique pontifex.*

G A S P A R. Verum est quod asseris in presentia, synodum Tridentinam a Romano pontifice coactam esse, ex more & officio. A temporibus enim

enim apostolorum ad nostra usque tempora nufquam cuiuspiam alterius auctoritate concilia ecclesiastica aut indicta sunt, aut coierunt. Repete antiquitatem, evolve veteres historias: reperies verum esse, quod dicimus. Etenim cum pontifex Romanus Christi vices in terris gerat, atque ejus curæ oves Christianæ sint commisit: rationi consentaneum est, ut cum in ovile Dei lupi irruunt, fidem veterem labefactant, vel motum doctrinam pessumdare volunt, a summo pastore ceteri minores pastores, qui sub isto sunt, convocentur, & de atcendis lupis a grege deliberent. Hoc quoniam apertum est, actu illud nobis Montane concedis, cum a pontifice inquis conventus istos indictos, longior non sum in confirmanda sententia. Pergit de pontifice loqui.

MONTANVS. *Qui nihil studii, nihil diligentia in hoc toto negotio prætermisit, nullis denique sumptibus, nullis laboribus pepercit.*

GASPAR. Hæc quoque vera sunt, & ad pontificis laudes magnum addunt cumulum. Dubium enim non est, quin ille magnos sumptus fecerit in illis legationibus, quas hujus rei gratia ad reges, principes, præfulesque destinavit, in remotissimas etiam orbis terrarum partes, ad ipsos quoque hæreticos: deinde in sublevanda multorum episcoporum inopia, quorum annuus census redditusque vos ipsi hæreticissimi homines sæde ac turpiter devorastis. Ne, si rebus ad vitam necessariis destituerentur, suo officio deessent.

MONTANVS. *At quid hæc omnia pontifex? eo nimirum ut se suamque potentiam subvertat? aut imminat? Qui sibi hoc persuadere patitur, ne ille mihi cum ratione insanire videtur. Verisimile enim non est, pontificem Romanam in sui ipsius interitum, scientem volentemque incumbere.*

GASPAR. Id quoque verum est, insane. Non cogit pontifex concilium, ut potentiam suam subvertat: sed potius ut ditiones, & provinciam Christi, ecclesiam inquam Romanam catholicam & apostolicam amplifcet, sublatis de medio pravis moribus, & hæresibus extirpatis, quæ illam crescere non sinunt. An ignoras ab imperatoribus & regibus, in suis regnis comitia celebrari, ut rationem inire possint resistendi hostibus suis, rebelles castigandi, dilatandi imperii fines, infringendique conatus perditissimorum hominum? Idem quoque agit pontifex: videt zizania subcrevisse in messe Christi, in ecclesia inquam Romana: vocat operarios in messem, episcopos adesse jubet, ut communi consilio caveatur, quid agendum contra hæreticos sit: quod est sane potentiam pontificis augeri, & ecclesiæ quam regit fines dilatari. Numquid tu velles, ut pontifex conventus istos celebraret ad subvertendam potentiam suam? ad imminuendam dignitatem ecclesiæ? ad auctoritatem debilitandam? ad dissipandam morum disciplinam? Erras Montane, erras. Neque enim pontifici potestas data est in destructionem ecclesiæ, sed in ejus ædificationem.

MONTANVS. *Quid ergo sibi vult hæc conciliorum molitio? Hoc nimirum ut ruentem fluctuantemque papatum, qui jam pridem mole sua laborare cepit, suffulciat, & stabiliat, quoadque fieri potest, pristino nitore splendorique restituat: totum denique Christianum orbem sub leges suas & arbitria semel cogat.*

GASPAR. Tandem exponit nobis Montanus, quorsum conatus pontificis pertineant, dum concilium indicit, & celebrari diligenter procurat: quasi pontifex maximus consilii sui rationem Montani Concilii generalis. Tom. XIV.

A tano aperuisset, & eandem cum eo communicasset. Is conatus est ut papatum, id est, ecclesiam Christi (hoc enim nos papatum vocamus) restituat pristino nitore, & totum orbem, si possit, & totum sub jugam mittat. Quasi vero ullus conatus ut præclarior, aut laudabilior fingi possit, quam ut is, cui ecclesiæ Romanæ gubernacula a Christo data sunt, suos fines amplifcet, extendat imperiū, & omnes Christo servire faciat. Neque modo Christianos (quod ignarus vocabuli testatur Montanus; hi enim libenter pontifici parent) sed etiam hæreticos omnes, qui se Christianos vocant, cum non sit Christo magis infensus Satan, quam sunt hi Christiani & evangelistæ, veris Christianis. Hoc tu vituperas Montane? Hoc carpis? Ad dis hanc strenuam pontificis diligentiam eo etiam spectare, ut suffulciat ruentem & fluctuantem papatum. Quod quadam ratione verum est, alia vero manifeste falsum. Etenim emendati mores, sublevari ecclesiæ disciplinam, purgari fidem veterem ab illis erroribus, quos vos ipsi hoc tempore quorundam mentibus inseruistis, si tu existimas ad nitorem papatus pertinere: recte quidem sentis & loqueris. Nihil est enim quod æque papatum deceat, & ecclesiam ornent, atque mores sancti, puraque fides, quod sane nititur pontifex præstare in his sacrosanctis comitiis. At vero si verbis illis significare velis, papatum aliquando corrumpitur, quod hæreticorum aliquor sibi persuaserunt: graviter errat Montanus, graviter Vetgerius, graviter Calvinus, graviter denique quotquot ita existimant. Nam papatum quidem perpetuo duratum esse indubitato certoque scimus. Fidem enim Christus Petro dedit, & in eo ceteris summis pontificibus, qui clavum ejus navis post Petrum tenent, nullum unquam habiturum exitum papatum, dum mundus persisterit, his verbis: *Tu es Petrus & super hæc*

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

AAA

BBB

CCC

DDD

EEE

FFF

GGG

HHH

III

JJJ

KKK

LLL

MMM

NNN

OOO

PPP

QQQ

RRR

SSS

TTT

UUU

VVV

WWW

XXX

YYY

ZZZ

AAA

BBB

CCC

DDD

EEE

FFF

GGG

HHH

III

JJJ

KKK

LLL

MMM

NNN

OOO

PPP

QQQ

RRR

SSS

TTT

UUU

VVV

WWW

XXX

YYY

ZZZ

AAA

BBB

CCC

DDD

EEE

FFF

GGG

HHH

III

JJJ

KKK

LLL

MMM

NNN

OOO

PPP

QQQ

RRR

SSS

TTT

UUU

VVV

WWW

XXX

YYY

ZZZ

AAA

BBB

CCC

DDD

EEE

FFF

GGG

HHH

III

JJJ

KKK

LLL

MMM

NNN

OOO

PPP

QQQ

RRR

SSS

TTT

UUU

VVV

WWW

XXX

YYY

ZZZ

AAA

BBB

CCC

DDD

EEE

FFF

GGG

HHH

III

JJJ

KKK

LLL

MMM

NNN

OOO

PPP

QQQ

RRR

SSS

TTT

UUU

VVV

WWW

XXX

YYY

ZZZ

AAA

BBB

CCC

DDD

EEE

FFF

GGG

HHH

III

JJJ

KKK

LLL

MMM

NNN

OOO

PPP

QQQ

RRR

SSS

TTT

UUU

VVV

WWW

XXX

YYY

ZZZ

AAA

BBB

CCC

DDD

EEE

FFF

GGG

HHH

III

JJJ

KKK

LLL

MMM

NNN

OOO

PPP

QQQ

RRR

SSS

TTT

UUU

VVV

WWW

XXX

YYY

ZZZ

AAA

BBB

CCC

DDD

EEE

FFF

GGG

HHH

III

JJJ

KKK

LLL

MMM

NNN

OOO

PPP

QQQ

RRR

SSS

TTT

UUU

VVV

WWW

XXX

YYY

ZZZ

AAA

BBB

CCC

DDD

MONTANVS. Germanis etenim dōmītis, nihil a
abscire credunt;

Quin omnem simul Europam sua sub iuga mittant,
Et mare quod supra, reneant, quodque ablut infra.

GASP. PRÆTER Germanos plurimi restant
alii, quos cupit pontifex Romanus, cupit sancta syn-
odus ad ecclesiæ ovile reducere.

MONTANVS. Aut certe, si illum spes, si vi-
res ad id perficiendum destituant: Christianos ta-
men, præcipue Germanos infensis animis inter se
committat, ipseque ejus tragœdia spectator sedeat.
Hæc expeditissima Lutheranicæ furoris ratio vide-
tur (sic illi loquuntur) ab Italia avertendi.

GASP. Vellem ex te scire, Montane, qua-
nam ratio possit inveniri, qua inter se principes
illos, qui in Germania vobis favent, infensis ani-
mis committi possint. Nam hæctenus quidem
ignoro, quo pacto concilia, quæ tu paulo superius
fatebaris ad componendam pacem inter principes
cogi solere, tumultibus concitandis & bello mo-
vendo servire possint. Sed quod conciliis effici
non valet, diversitate opinionum vestrarum ac
multitudine, facile, ut arbitror, consequemur.
Ego enim futurum spero, non aliunde majus in-
commodum Germanos hæreticōs esse laturos,
quam ab his, qui modo impensius vobis opitulân-
tur, ubi semel rem accuratius inspexerint. Quod
si hoc remedium diutius differatur, aliam procul-
dubio Deus nobis viam monstrabit, qua furori
Lutheranorum (ita enim pestilens ista hæresis me-
rito vocatur) obviam eamus. Cujus reigultum ali-
quem neque malignum, ut audio, præbuit nobis
in Gallia Deus optimus maximus proximis his die-
bus, non procul a Lutetia Parisiorum: quo loco
plurima vestrorum Hugonotorum turba trucidata
est, & principes seditionum, ducesque rebelli-
onis capti sunt, atque in vincula conjecti.

Quorū autem hæc carmina nobis occinas,
ego sane non video: quæ mirabiliter vestris con-
ciliabulis quadrant. Sunt enim illa his quæ apud
inferos finguntur omnino similia, sine Christo,
sine ordine ullo, eo pertinentia, ut animas in tar-
tara detrudatis, quale est quod canis his versibus.

MONTANVS. Concilium vocat, & stabuli de
culmine summo

Pastorale canit signum, cornuque recurvo
Tartaream incendit vocem: qua protinus omnes
Christicola exciti concurrunt undique telis.
Promissi mox ipse potens ubi sanguine bellum
Imbuit, & prima committit funera pugna,
Conciliū fratres affabitur ore superbo:
En perfecta mihi bello discordia tristi,
Dic in amicitiam cocant, & fœdera jungant,
Teutonicam aspersi Germano sanguine terram.
Hoc etiam his addam, nota est mihi vestra voluntas.
Finitimas in bella feram rumoribus urbes,
Accendamque animos insani Martis amore
Vndique ut auxilio veniant, spargam arma per E
agros.

GASP. Sed sinamus suo sensui hæreticum
Montanum, neque cum eodem contendamus de
maledicentia. Facile enim hac parte illi cedimus,
ac nos longe inferiores esse fatemur.

MONTANVS. Hæc ego nunquam dicerem,
nisi comperta & satis abunde testata forent: neque
est quod longe petantur testimonia, ubi res loqui-
tur ipsa. Sed neque pontifex ipse Romanus dissi-
mulat hæc unum agere, ut omnes ad societatem
Romane ecclesiæ aliquando reducat: inque eo, ut
sibi præsto sint, principes omnes & monarchias se-
dulo corroboratur. Si quis autem de pontificis vo-

luntate adhuc dubitat: is ea legat, quæ superiori-
bus mensibus republicarum fœderum per legatis
suis proposuit, & me vera dixisse liquido depre-
hendat.

GASP. In te non dubia testibus, quod
dicitur, uteris minime necessariis. Quis enim tibi
ex catholicis hominibus inficiari possit, Romanum
pontificem, vigilantissimum gregis Christi pasto-
rem, summo studio & accurata diligentia laborare,
ut ad ecclesiæ gremium hæretici omnes revertan-
tur? atque ut id assequatur, neque sumptibus ul-
lis, neque labori parcere, missis legatis ad univer-
sos Germaniæ principes, qui vobiscum sædus
iniisse feruntur: ut oratores suos, insuper etiam
ministros suarum ecclesiarum, Tridentum mitte-
rent, ut ibidem coram patribus causam religionis
tractarent, & modum tandem invenire possent,
quo molestum jugum hæreticorum suis humeris
depellerent, resumpta veteri fide, quam vobis
autoribus turpiter deseruerunt. Hoc idem publi-
ce testatus est pontifex in ea bulla qua concilium
Tridentinum indixit. An tu velles, infamissime
Montane, pontifex curaret, ut papatus imminue-
retur? & ecclesiæ Christi in angustum cogeretur
locum? Quis non continuo in cachinnum solva-
tur, cum ita loquentem audit Montanum? Sed
ad alia properemus argumenta, non minus quam
hæc, ridicula & fatua.

MONTANVS. Adde quod pontifex ipse con-
cilio se minime subjicit.

GASP. In conciliis duo genera rerum
tractantur, unum earum quæ ad morum institu-
tionem referuntur, & gubernationem Christia-
næ republicæ attingunt: aliud earum quæ ad fi-
dem spectant. Iis quæ ad fidem pertinent Chri-
stianam & doctrinam evangelii, perinde attingit-
ur pontifex maximus atque ceteri Christiani,
imo vero multo arctius & vinculo majori. Eorum
etiam institutorum, quæ ad gubernationem & dis-
ciplinam attinent, non modo observator esse de-
bet, sed etiam custos diligentissimus. Quanquam
cum leges nonnullæ quæ ad gubernationem per-
tinent, minime possint esse perpetuæ, sed inter-
dum mutari aut variari debeant, quemadmodum
& mores hominum variant: ipsa ratio postulare
videtur, ut summus pontifex leges moderetur, &
cum est opus, declaret pro qualitate personarum,
locorum, temporum, negotiorumque. Aequè
quispiam cum vacare culpa dicit, qui citra ratio-
nem & causam lege servata quempiam eximit ab
observatione legis. Quod facturum pontificem
scientem, volentemque, nunquam mihi quispiam
possit persuadere. Id ut putamus verum esse, ita
quoque certo scimus, nullum esse hominum reli-
quorum qui puriorem, justiorem, sanctioremque
vitam agere debeat ex officio quam summus pon-
tifex Christi vicarius: cujus vitæ si improba sit,
omnium maxime nocebit. Suo enim exemplo ad
peccandum ceteros sollicitat, & facilius turpitu-
do deprehenditur, quia omne animi vitium (ut
ille ait) tanto conspectus in se crimea habet,
quanto major qui peccat habetur. Hoc ipsum mul-
tis capitibus distinctionis 40. decretorum expli-
catum est atque diffinitum ab ipsis etiam summis
pontificibus.

Hæc vero tametsi omnino vera sint: nemo in ter-
ris possit reperiri, cui ex officio & injuncto mune-
re incumbat pontificem condemnare, judicareve:
quam sententiam magnorum vitorum testimoniis
convincere possum. Primam sedem nemo judica-
bit, inquit Innocentius. Et Symmachus: Aliorum
hominum

hominum causas Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius præfulent sine quæstione reservavit arbitrio. Tum Beda in apocalypsim scribens, sola Romana sedes, inquit, autoritate sua iudicare cæteros potest: nemini autem integrum est de eadem iudicare. Testatur & sanctus Anterus papa: subditorum facta a nobis iudicantur, nostra a Deo. Idem scribit Anacletus, plurimique alii magni viri, quorum sententiæ referuntur 9. q. 3. & præterea ad calcem dist. 99.

Neque vim ullam habet ea ratio, cui hæretici plurimum confidunt: Pontifex ut Christi vicarius debet integerrimum vitam agere: ergo si etret, iudicari poterit ab aliquo hominum. Captiosa enim est & mendax. Deus etenim solus illum iudicare debet & damnare vitam, qui flagitia omnium castigaturus est. Sic enim Deo placitum est, cum illum vicarium sum in terris instituit & reliquit: quod omnes illi sanctissimi patres, quorum paulo superius mentionem feci, atque alii insuper multi non inferioris notæ, plane atque aperte testantur. Res hæc accommodato exemplo regum doceri potest. Etenim illi tametsi innocentissime vivere teneantur: si peccent aut leges contemnant, a nemine intra suum regnum condemnari iudicative possunt. Illud nobis satis esse debet, Romanum pontificem, neque in rebus fidei definiendis, si quando id facere velit, neque etiam in condendis legibus generalibus, quibus Christiana respublica gubernetur, usquam sic errare posse, ut scandalo sit aliis. Nam in his rebus perpetuo illi adest Spiritus sancti patrocinium lumenque divinum, quo ejus mens copiose admodum illustrata, veluti manu ducatur. Adde etiam, quod neque a concilio generali pontifex iudicari potest. Nam iudicem superiorem esse necesse est, ut imperantem eo qui parat: concilium vero non est pontifice maximo superius & majus. Aut enim de concilio loquimur sine pontifice, quod hæretici faciunt, aut cum pontifice: si pontificem simul cum concilio non complectamur, id sane concilium simpliciter non est, sed potius conciliabulum, aut acephalum concilium, cum in eo caput desideretur omnium iudicio. Loquendum igitur nobis est de concilio cui interest pontifex per se, aut per legatos suos: quo sane sensu superius pontifex non est. Nam pontifex maximus caput visibile est catholicæ ecclesiæ: supra quam accepit a Christo illis verbis, Pasce oves meas, omnem potestatem spirituales, quod omnes qui iudicio valent fateri debent. Est ergo caput concilii universalis, quod non est majoris autoritatis quam sit universalis ecclesia Christi: quoniam concilium universale repræsentat universalem ecclesiam, etiam testimonio concilii Constantiensis & Basiliensis, in quibus concilium statuitur superius pontifice: atqui quod repræsentat non est majus eo quod repræsentatur. Status enim regis, verbi gratia, quæ regem nobis ponit ante oculos, non est majoris dignitatis quam rex ipse. Concilium igitur majoris autoritatis non est, quam ecclesia catholica & universalis. Quare summus pontifex procul dubio autoritatem non habet inferiorem concilio, cum habeat potestatem supra ecclesiam universalem, cujus caput existit: atque ex consequenti concilium non est supra papam, neque iudicare possit pontificem. Nihil est enim magis contra naturam, quam ut pes, aut manus, aut corpus universum (excipio caput) velit præsidere, imperare, & habere sub se caput: alioqui illud axioma constare non possit. Primam sedem nemo iudicabit. Non habet ergo potestatem concilium supra

A papam, dum pontifex est, non hæreticus, aut intrusus, aut per simoniam creatus: atque ita tandem verum est, quod aiebam initio hujus disputationis contra Montanum, nemini esse subjectum pontificem, ut ab eo iudicari possit, præterquam Deo optimo maximo.

MONTANVS. *Sed concilii patres subiectos & arctissimo præterea juramento devinctos habet, cuius hic exemplar subijcere libuit, ut omnibus verius constaret, Romanistas non de ecclesia reformanda, sed tyrannide sua stabilienda sedulo cogitare.*

B GASPARI. Hoc quoque verum est, quod ais, omnes episcopos præfulentque cæteros, quos habet ecclesia Dei plurimos, subiectos esse pontifici Romano, eidemque adstrictos juramento. Neque mirum id videri debet, cum omnes episcopi, oves quas habent, a pontifice Romano pacendas sumant: quos ille vocat in partem sollicitudinis. Ergo ut fidelius diligentiusque negotium præcurent: recte quidem institutum est, ut cum episcopi creantur, adstringantur arctissimo juramento: quod & reges facere videmus, cum quempiam publico muneri præficiunt, aut castrum aliquod in ejus fidem tradunt. Sed hoc potius pertinet, ut est manifestissimum, ad ecclesiæ edificationem, quam ut ullum pontifex maximus privatum emolumentum inde possit accipere. Formam vero juramenti, cuius tu mentionem intulisti, placet scrupulose hoc loco referre, quo res ipsa magis constare possit.

C Ego eluctus episcopus, ab hac hora in antea, fidelis ero, & obediens beato Petro, & sanctæ Romanæ apostolicæ ecclesiæ, & domino nostro patri, suisque successoribus canonicè intrantibus. Non ero in consilio, aut consensu, vel facto, ut vitæ perdam, aut membrum, aut capiantur, aut in eos manus quomodolibet ingerantur, quovis quæsito colore. Consilium vero quod mihi crediti sunt per se, aut per nuncios, aut litteras, ad eorum damnum me sciente nemini pandam. Patrum Romanum & regalia sancti Petri adiutor eis ero ad retinendum & defendendum contra omnem hominem. Legatum apostolicæ sedis in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Iura, honores, & privilegia, & autoritatem Romanæ ecclesiæ, domini nostri patris, & successorum prædictorum conservare, defendere, augere, & promovere curabo: neque ero in consilio, aut facto, aut tractatu, in quibus contra dominum nostrum, vel Romanam ecclesiam aliqua sinistra, vel prejudicialia personarum, juris, honoris, status, vel protestatis eorum machinentur. Et si talia a quibusdam tractari cognovero, vel procurari: impediam hoc pro posse, & quantocius possim commode significabo eidem domino nostro, vel alteri, per quem ad ipsius notitiam possit pervenire. Regulas sanctorum patrum, decreta, ordinationes, sententias, dispositionem, reservationes, provisiones, & mandata apostolica totis viribus observabo, & faciam ab aliis observari. Hæreticos, schismaticos, & rebelles domino nostro, vel successoribus prædictis, pro posse persequar, & impugnabo. Vocatus ad synodum veniam. Hucusque juramenti formula.

Quid tu in hac formula juramenti reprehendis? an non est cum ratione admodum conjunctum, ut pontifex more cæterorum hominum ecclesiam sibi commissam quanta maxima fieri possit diligentia custodiat, atque ovium Christi diligentissimam curam habeat, papatus dignitatem tueatur, & amplifcet, si possit? laudares igitur eundem homo

Forma juramenti

alicui

alieni prodigus, si bona dissiparet? o bellum laudatorem! sed progrediamur ad alia.

MONTANVS. Nunc, cum Romanus pontifex conciliorum leges omnes ad se unus revocet, cumque ad illius nuntium concilii patres se rotos componant, quippe qui divini & humani juris arbitria in pectoris sui scrinio circumferat: hac enim aliaque dira & portentosa in conventis ipsorum leguntur: recte quari posset, quid scenico illo conciliorum apparatu porro opus sit, nisi res loqueretur ipsa, & doceret experientia, concilia esse quasi formulam declarationemque pontificia voluntatis.

GASP. R. Concilium carpit Montanus, quoniam quæ in eo tractantur, ad pontificem referuntur, & spectamus atque requirimus, quid ille de rebus singulis sentiat: atque ob eam rem concilium vocat formulam & declarationem voluntatis pontificiæ. Non inficior, Montane, de more & antiqua ecclesiæ consuetudine postremam manum conciliis imponi non posse, sic ut perfecta atque absoluta censeantur, nisi pontificis maximi auctoritas accedat, atque ab eo concilia confirmentur. Ita factum est, ut rebus peractis, acta omnia ad pontificem deferrentur: quæ si probaret, concilio subscribebat, & firma atque rata habebantur in posterum decreta. De qua re opus non est testimonium citare: res est aperta. Evolve, si lubet, vetustas synodos: verum me esse statim diceres, Atque id obscure synodo fieri consuevit. Vnde finito concilio Nicæno patres scribunt Silvestro papæ, ut illud confirmet. Accipe verba: Quicquid autem constituimus in concilio Nicæno, precamur vestri oris consortio probari. Quod præstitit pontifex, ut ex eis literis constat, quas rescriptis ad concilium Silvester. Celestinus papa probavit acta concilii Ephesini petente synodo, contra Nestorium & Ioannem Antiochenum. Leo papa confirmavit synodum Calchedonensem petente eadem synodo; quod ex tertia ejus actione manifestum esse potest. Simili modo in cæteris accidit conciliis, quorum mentionem consulto prætermitto.

Neque modo ea consuetudo perpetuo servata est in ecclesia Dei, ut conciliorum acta tandem a pontifice probarentur confirmarenturque: sed præterea patres qui in conciliis aderant, ea de quibus sibi agendum erat, a Romano pontifice requirebant, accipiebantque, priusquam quidpiam ipsi definirent. Quam sententiam veram esse facile intelliget, qui parumper in lectione conciliorum versari volet. Cæterum quoniam satis scio, te Montane una cum tuis, ne a limine quidem ea salutasse, ne in vestram, dum aliud agitis, damnationem incidatis, de re proposita aliquot testimonia citabo. Vnde tu putas accidisse (lubet hac ratione tecum agere) ut cum generale aliquod concilium extra urbem Romam coiret, eodem quoque tempore de rebus eiusdem aliud Romæ cum delectis hominibus pontifex haberet? Res hæc exemplis constat subiectis. Quo tempore concilium Nicænum primum Nicææ celebratum est, Silvester pontifex Romæ coegit concilium, in quo omnia quæ agenda erant in concilio Nicæno, concordibus animis atque sententiis diffiniuit: eademque, cum primum concilium celebrari cepit, Nicæam ad patres misit, ut eorundem quoque suffragiis calculisque decernerentur. Quod sane concilium a pontifice Silvestro habitum Romæ, vulgo primum concilium Romanum appellatur.

Idem etiam contigit, cum concilium primum Constantinopolitanum celebraretur. Damasus

enim eo tempore papa, Romæ adjunxit sibi viros doctrina & prudentia claros, cum quibus deliberavit, & crevitque tractanda Constantinopoli a patribus, eademque ad eos misit, & acta in Constantinopolitana synodo postea confirmavit. Hoc vero secundum concilium Romanum vocant. Similiter accidit cum tertium Constantinopolitanum ageretur. Nam Agatho pontifex Romanus delectum habuit magnorum virorum Romæ, cum quibus decrevit ea quæ in synodo Constantinopolitana erant a patribus definienda, & acta demum auctoritate sua & subscriptione firmavit. Idem dicere de reliquis possumus: sed satis sunt citata testimonia, homini minime pertinaci, sed studiose veritatis.

Coegebant autem prius multo, dum tempus supererat, ea concilia quæ diximus bonorum & doctorum hominum pontifices Romæ, & in his excutienda in generali concilio, ab ipso pontifice simul cum delectis viris decernebantur: ne ex improviso cogerentur articulos de quibus interrogabantur definire atque offerre synodo generali. Vbi vero cætus illos habere Romæ non poterant magno cum virorum bonorum atque doctorum delectu: adungebant sibi paucos probatos doctrina & moribus viros, quorum ope pontifices rei difficultate intellecta, quid esset censendum de propositis articulis, qui in consultationem adducebantur, tractabant decernebantque: atque ita suorum animorum sensa perferri ad patres in concilio jubebant, ne in ecclesia ipsa Romana inter patres qui concilio intererant, schisma aliquod ex sententiarum diversitate nasceretur. Patres igitur requirebant pontificis sententiam de re quacumque posita in questione: illam pontifex explicabat synodo: conclusam prius magna diligentia, ut dixi, hanc pontificis diffinitionem rerum propositarum, tantum facere olim generalis synodus solebat, ut illi semel publice recitata, patres omnes sacces ingenii submitterent, atque in super quicumque sententiam, quam pontifex explicatam ad patres in concilio destinabat, reluctarentur, male quidem audiebant. Ne tu, Montane, expertus omnis antiquitatis & rerum ecclesiasticarum rudis in primis, mireris, si Romanus pontifex Tridentum ad patres mittat explicata magno studio & diligentia, quæ sunt tractanda a patribus in concilio. Hoc enim vetusta consuetudine firmatum est, ut monstravi: neque quempiam catholicorum hominum in contraria opinione reperiremus, tametsi antiquitatem ipsam studiose repetamus. Et præter superiorem, illa quoque ratio id postulare videtur. Dubium etenim non est, quin si pontifex maximus concilio interesset, de re quacumque in dubium vocata sententiam suam esset dicturus. Cum ergo illam, quoniam procul abest, voce dicere non possit: quid prohibet quominus eandem scriptam videamus? quæ cum ab homine lata sit, quem Christus jubet cæteros in fide confirmare, sane plurimi nobis facienda est. Posset quidem summus pontifex per se sine concilio ita gubernare ecclesiam, ut hæreses omnes damnaret merito, & leges ferret ad bene & Christiane vivendum convenientissimas: at potius ducit id præstare per media quædam ad eam rem maxime apta, per concilia videlicet: perinde atque Deus, qui cum per se ipsum cuncta regere & gubernare possit, aliorum ministerio nihilominus utitur: præsertim ad ea quæ pertinent ad ecclesiæ disciplinam, vel hæreses confutandas. Potuit Christus eximere animis scrupulos omnes, atque hæreses quam longissime relegare:

relegare: at reliquit hunc laborem episcopis, doctoribus & synodis, quorum pusillanimitatem sublebat, disiecit tenebras, mentibus splendorem infert, sic adjuvat denique, ut errare illos nunquam finat. Neque solum Christus illis omnibus opem ferre solet: sed patres in concilio simul cum pontifice sic se mutuo adiuvant, & tam amice junguntur, studique sua in unum referunt, ut jam non solus pontifex, licet ejus sententia requiratur, neque patres soli, decreta facere dicantur.

MONTANVS. Adeoque compendiosam contra Lutheranos procedendi methodum (sic enim in ipsorum libris legitur) concilia non convenire necesse esse ut aliquorum eorum dogmatum, super quibus haeretici disputare contendunt (quis autem nescit nos haereticos ab illis insimulari?) definitur.

GASPAR. O gravem quaestionem! Satis sane dixisses: quis autem nescit haereticos nos esse & perditos omnino, parumque ingenio potentes, qui veteres omnes haereses abolitas mentibus hominum, conciliorum autoritate damnatas, consensu antiquitatis in tenebras pulsas sepultasque, jam suscitamus defendimusque, & pro eisdem veluti pro aris & focis crudelissime dimicamus? Res est mirabilis: non te pudet haereticum putridum ac pestilentem esse, & aegre vocari haereticum fers? Sed pergamus ulterius.

MONTANVS. Sed concilia tantum convenire necesse est, ut qui haeretici sunt declarentur & condemnentur.

GASPAR. Concilia cogi solent, si ignoras Montane, quod ad haereses attinet, primum, ut constet in posterum haeresim esse illam, quam veluti apertam veritatem haeretici timentur, atque illam caveant Christiani: deinde ut respiciant haeretici agnito errore, atque ad ecclesiae gremium revertantur: id si facere neglexerint, declarentur condemnenturque tanquam rebelles & pertinaces, & cum sua sponte nolint, coacti vi, pontifici maximo parere cogantur, sub cuius tutela atque obedientia se constituerunt baptismate suscepto. Huc spectant concilia, atque hanc formam patres in eisdem tenere solent.

Ceterum cum haereses illae, quas vos docere pergitis, in antiquis conciliis magna ex parte damnatae sint: recte sane ea ratione contra vos agere possemus, ut nulla alia res spectata, in conciliis patrum sententis vos damnaremus. Nolumus tamen: quinimmo, quod nemo quidem inficiari possit, vestras sententias diligenter excutimus, argumenta invicem conferimus, eorundemque vim accurare exploramus, atque omnibus penitatis de vestris erroribus iudicamus. Neque est cur mirari debeatis, si nos, tentatis omnibus, postremum tandem remedium adhibeamus.

MONTANVS. Huc & tacentibus ipsis, ex conciliorum tamen actis nobis constare poterat. Praeterquam enim quod haecenus causam nostram iniquis sententiis contumeliose gravavimus: capita quoque fortunaeque nostras aliena crudelitati cum praeda objecerunt: hancque suam immanitatem ad executionis jus referunt, quo ipsi praecipuo quasi ariete ad nos concutiendos labefatandos haecenus usi sunt.

GASPAR. Si causam vestram iniquis, ut ais, sententiis ab orthodoxis patribus gravari contumeliose, sentiebatis: cur non in conventus nostros descendistis: ut illam defenderetis vocati & rogati? At vos callidi atque vafri homines, causam absentes perdere maluistis, quam pra-

Concil. general. Tom. XIV.

absentes causa cadere, quod facile conjectum assequi potuistis: ut semper vobis vel querelae vel excusationis ansa relinqueretur. Sed non sunt, crede mihi Montane, homines hac aetate tam stupidi: ut non divinent, quorsum ista vestra tam studiose procurata negligentia evadat. Dolendi vero nulla tibi iusta causa suppetit, quod corpora haereticorum & fortunas omnes antiquis temporibus (nam hoc tempore nihil accidit simile conciliorum autoritate) agressi sacrimus diripuerimusque. Tentatis enim ceteris omnibus lenioribus remediis, istud tandem negligendum non fuit, quod efficacissimum esse solet ad flagitia coercenda, & revocandum haereticorum pedem gradu concitatissimo ad asyllum, id est, suum ecclesiam. Sed vos, ut apparet, impune omnino peccare cuperetis. Ceterum quod huiusmodi remedio admodum praesentaneo pontifici Romano uti integrum sit, ut definitis in posterum eo nomine eundem accusare, paucis docebo. Cum enim per baptismum fidem dedderimus omnes Christo, atque ejus vicario pontifici maximo, nos in ecclesia permanentes, haeretici vero pro libidine animi sui vivere velint procul ab ecclesia Dei: integrum pontifici est, immo vero jure tenetur, egressas oves de ovili, quacumque ratione possit, eodem revocare.

Quod si alia non satis sunt, ad arma principum Christianorum illi est recurrendum, & ipsorum ope, atque praesidio compellendi sunt haeretici redire ad ecclesiae gremium, quod parabola evangelica docemur. Auxilium autem regum & principum Christianorum ubi sit opus, nunquam deest ecclesiae. Sunt enim eidem illud polliciti, non solum dum crearentur reges, nam eo tempore effecti sunt patroni ac defensores ecclesiae, ultoresque illatarum eidem injuriarum: sed etiam cum a pontifice initio huius concilii sollicita renrur. Quod confirmatum procul dubio cum primum oratores suos Tridentum miserunt. Et quidem cum Vergerius homo haereticissimus principes Christianos maxime laudet, quod pontifici Romano imploranti ipsorum opem ad retinendum in officio & revocandum ad pristinam ecclesiae obedientiam fidei desertores atque rebelles, se id minime gravate facturos responderint: miror cur tu similiter haereticus hanc rem probare nolis. Sed quid mirum est, si cum aliis non consentiant opinione & sententia, qui tam mirabiliter secum discrepant? Ergo cum Christianos principes probe noritis finito concilio arma sumpturos si sit opus, atque id petierit Ecclesia, ut opem ferant pontifici ad recuperandum sua: pessime profecto facietis, nisi resipueritis prius. Quare te hortor, Montane, simulque ceteros haereticos per viscera misericordiae Dei nostri, ut ad ecclesiam Romanam, unde digressi estis, revertamini, quae vos apertis brachiis excipiet, ruet in amplexus vestros, oscula caritatis & benevolentiae plena vobis figet: denique veteris oblitae criminis peramanter atque benigne admodum tractabit. Ne patiamini, quae vos, simul cum animo, corporis, honoris, & fortunarum omnium vestrarum pendium fieri: evolvite omnia tempora, & diligenter repetite memoria, quem exitum haeretici habuerint: sapite alieno malo.

MONTANVS. Solenne autem est illis hominibus concilia sua ab executione statim praepostere inchoare: ita ut belli ratione prius inisse quam de pace cogitasse deprehendantur. Et superioribus

EEEEE quidem

quidem annis post tot tamque magnificas ad nostras sollicitationes, tum pendente concilio, in Germanos theologos favore captum est: furoremque suum longius extendissent, nisi Germania motus, concilio, pavoreque eorum conatibus finem statuisset.

GASP. Erras plane, Montane, dum praepostere ais concilia se gerere solere. Nulquam enim mihi indicabis, etiam si prima ecclesiae tempora repetas, pendente negotio, nondum inquam finito concilio, & declaratis haereticis, lata sententia, ejuſdem concilii autoritate principes ad arma processisse. Sed quoniam principes cum nova doctrina semper experti sunt seditiones & tumultus periculosissimos) est enim civilis potestas tam arcto vinculo cum religione & ecclesiae disciplina copulata, ut violari religio non possit, aut ulla fieri permutatio in ecclesiae disciplina, quae non etiam magnos tumultus excitet in regno, & regiam dignitatem secum trahat in perniciem) reges ergo & principes Christiani, veriti ne quid mali patiantur, aut aliqua seditio excitetur, instanti necessitati provident, adhibentque remedia, minimeque expectata autoritate concilii, haereticos regni hostes, perinde atque ecclesiae, armis aggrediuntur. Quod si iure, si honeste, si sine ulla iusta reprehensione hoc usquam fieri potuit: hoc tempore maxime, cum haereses seputa jam & damnata in antiquis synodis excitantur, & haeretici plurimas atque maximas, quocumque loco versantur, turbas movent? Quod vero de theologis vestris narras, qui male in Germania a Carolo quinto praestantissimo monarcha tractati sunt, simili quoque occasione evenit. Cum enim graves illi tumultus excitarent, eos imperator sanctissimus reprimendos coercendosque curavit. Cuperetis vos sane, ut vobis libere predicandi facultas daretur, saltem dum concilium absolvitur: ut interim pestilentissima vestra doctrina magnam orbis partem inficeretis. Id vero nunquam amplius obtinebitis, mihi crede: sapiunt principes, quanquam aliquot malo proprio, atque adeo perditis vestris conatibus obviam ibunt.

MONTANVS. Interea vero cum in confesso sit ecclesiam Romanam fide & turpiter deformatam, haecque querimonia iam inde a maiorum memoria ad nos usque dimanavit, nobisque quasi sit hereditaria: tamen in tanta morum corruptela ne minima quidem reformationis species ab adversariis impetrari, aut extorqueri adhuc potuit. Eos quoque qui rogationem hanc ad patres aliquando referre sunt ausi, indignissime acceptos, contumelioseque repulſos, multis documentis constat.

GASP. In ecclesia Romana, quae eadem est Christi ecclesia, non dubium est, adesse aliquot peccatores, variis criminibus atque flagitiis coinquinatos. Non id inficiamur, Montane: sed graviter potius dolemus: & ardentibus vobis poscimus a Deo, ut perditis inspiret mentem meliorem. Illud tamen nos consolatur, similiter adesse plurimos in eadem viros bonos, sanctosque, quorum gratia ac meritis flagitiosos Christus tolerat: & ecclesiam Romanam sanctam esse fateamur. Hoc si nunc primum in eadem cereremus, haberemus sane cur id aegre ferremus. At vero cum perpetuo eodem pacto accidisse compertum habeamus: non tam miramur, Montane, id quod nobis multis parabolis ac similitudinibus inductis Christus servator noster

A futurum monstravit. Mentitur tamen Montanus, cum ait, non potuisse extorqueri a patribus in concilio, ne minimam quidem reformationis speciem. Multa enim his paucis diebus, quibus ego Tridenti adfui, decreta sunt, quae ad mores corrigendos atque emendationem vitæ pertinent, & in dies multo majora atque graviora speramus. Qui vero apud patres tractant, ut de morum disciplina leges in concilio condantur, non modo non repelluntur cum dedecore, quod Montanus ait, sed benignissime potius a patribus excipiuntur. Neque mihi huius tam insignis mendacii testem aliquem locupletem, & majorem omni exceptione possis producere, quo te tuearis.

MONTANVS. Et de vita quidem clericorum non est quod multis disputem: dubitarem enim ego, an honeste dicere possim, quae turpiter ipsi faciunt.

GASP. Ego non dubito quin perinde atque in cæteris hominum generibus maculae & vitia reperiuntur, ita quoque in vita clericorum addit aliquid animadversione dignum. Sed cum plurimi procul dubio sint, qui moribus, doctrina, & vita sunt sanctissimi, etiam inimicorum testimonio: cur tu univere culpas genus clericorum & ordinem sacerdotalem inculcas? praesertim cum vestri ministri tot ac tantis, tamque conspicuis sceleribus sint cooperiti: & necesse sit omni labe cum carere, qui in alterum dicere paratus sit. Scimus enim eosdem religionem in baptismo susceptam temere deseruisse, post votum castitatis emissum accepisse uxores, aut verius concubinas, atque ut flagitium flagitio cumularent, Christi sponsas, velatas inquam virgines, arripas ex monasteriis domum saepe duxisse. Taceo innumera alia id genus peccata, quae suis locis recensere: & audent nihilominus orthodoxos calumniari?

MONTANVS. Et tamen hac ita cum sint, inque omnium oculos passim incurrant, de Spiritu tamen sancto non aliter quam de vili quopiam Montano gloriantur: quem scilicet, ita sibi obnoxium fecerunt, ut etiam si velis, deesse tamen illis minime possit, cuius nempe indelebilem characterem in corpore circumgesserunt. Quam vero a prophetica & apostolica doctrina longe recesserint, nemo est qui ignorat, modo in prophetis & apostolicis scriptis cum dexteritate aliqua mediocriter versatus sit. Calum, terra, infernus, illis hominibus omnia venialia sunt, ut recte in ecclesiam Romanam hoc poeta competat: Prostat, & in quaestu pro meretrice sedet.

GASP. Audite summam ineptiam cum summa ignorantia conjunctam. Turpi vita clericorum ministerium sacerdotale existimat Montanus impediri: & ex quorundam sacerdotum improbitate, omnium abnegat ministerium. Neque enim tam sunt haeretici impudentes aut mente capti, ut inter Romanos sacerdotes nullum credant probum aut religiosum reperiri. Perinde ac si ita colligeret: Turpiter sacerdotes vivunt: ergo non possunt prestare officium suum, absolvere inquam, aut ligare, quod acceptum a Christo illis verbis: Quorum retinueritis peccata, erunt retenta; & quorum remisistis, erunt remissa: neque conficiunt verum Christi corpus, cum sacrificium offerunt, illis verbis: Hoc est corpus meum: Hic est calix sanguinis mei: cuius rei praestanda in postrema caena a Christo facultatem acceperunt, cum ait: Hoc facite in meam com-

commemorationem. Rursum ita nescit argumentum: Aliquot sacerdotes turpiter vivunt, ergo nullus potest præstare Spiritum sanctum, dum absolvit, aut quippiam facit simile. Vtque enim ratiocinatio admodum vitiosa est: quoniam facultas conferendi Spiritum sanctum, propter vitæ meritum sacerdotibus non conceditur a Deo, sed potius propter munus sacerdotale. Quod vel illa ratio constat, quia cum Christus sacerdotibus & ministris sacramentorum diceret, *Accipite Spiritum sanctum*, nullam intulit vitæ mentionem: & improbis etiam ministris jubet nos obedire, cum ait: *Super cathedram Moysi sederunt sacerdotes: quaecumque dixerint vobis servate & facite, secundum autem opera eorum nolite facere*. Sciebat enim is, cuius divinis oculis nuda atque aperta sunt omnia, consequentibus temporibus exorturos esse homines, qui dicerent, ab improbis sacerdotibus Spiritum sanctum minime conferri posse, dum munia sua atque officii partes explerent. Occurrit his verbis objectioni, & futuræ necessitati providet. Audi Montane, quid de hac ipsa re is, cui vos merito plurimum tribuitis, Augustinus dicat, libro quarto contra Cresconium.

Non ideo veriora & sanctiora sunt sacramenta, quia per meliores ministrantur: illa namque vera, & sancta sunt propter verum & sanctum Deum, cuius sunt.

Libro etiam septimo contra literas Petilianæ, sic inquit: Memento sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quod illa vel omnino non sint, vel minus sancta sint. Accedit Ambrosius atque ait: Non merita personarum consideres, sed officia sacerdotum in administratione sacramentorum. Hanc sententiam confirmat Chrysostomus homilia octava primæ ad Corinthios, dicens: Per indignos consuevit Deus operari, & nihil propter sacerdotis vitam sacramenti gratia læditur: ipse enim Christus peccata aufert non sacerdos. Quemadmodum & Augustinus docet explicans illum locum Ioannis: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Sic enim loquitur in persona hæreticorum. Quidam homines dicunt, nos tollimus peccata mundi, quia sancti sumus, si enim non fuerit sanctus qui baptizat, quomodo tollit peccatum alterius, cum sit ille homo plenus peccato? Contra istas disputationes, ait Augustinus, verba nostra non dicamus, hunc legamus: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*.

Huic sententiæ illa quoque similitudo suffragatur, quod canales per quos aqua in terram delabitur, quacumque materia consistit, nihil pertinent ad aquæ præstantiam, si illam aqua ex canalibus non sumit. Quod si duntaxat sacerdos probus & honestus sacramenta conferret, aut Spiritum sanctum daret (quod vis enim sacramentum novæ legis Spiritum sanctum continet) dubius atque anceps animi maneret is qui ad sacramentum accessit, suscepissetne sacramentum, an non. Non recte igitur Christus ecclesiæ suæ providisset, si solum viri boni essent idonei & legitimi ministri Sacramentorum. Quis etenim posset de vitæ & moribus aliorum recte atque incorrupte iudicare? sæpe numero evenit, ut plurius & gravioribus peccatis operi sint quos putamus esse sanctiores. Neque illi dubium esse potest, pleræque gratias spirituales, officii causa quod exercent, in nonnullis improbis etiam & sceleratis hominibus residere. Res constat prophetiæ exemplo, quæ Caiphæ viro iniquissimo data est, quod pontifex esset, referente scriptura. Cum enim dixisset Caiphæ: *Expedit*

Concil. general. Tom. XIV.

A ut unus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat. Subjungit evangelista: *Hoc vero non a se dicebat, sed cum esse pontifex anni illius, prophetavit*. Mirro alia exempla, quæ nobis factæ litteræ suppeditant. Male igitur & stulte Montanus colligit ex impura vitæ sacerdotum, non posse eos conficere sacramenta, & porrigere in eisdem Spiritum sanctum. Quod si verum esset, impediri officium improbitate sacerdotum, quod ab omni ratione & sacris litteris abhorere monstratum est: cum non sint omnes sacerdotes perditæ & flagitiosi, ut plane constat, quorsum colligunt hæretici, ex quorumdam vitæ parum honesta neminem conficere sacramenta, & neque dare Spiritum sanctum? Sed de hac re plura dicere consulo recusamus hoc loco, quia non rem tractamus scrupulose, sed hæretico respondemus.

MONTANVS. *Interea tamen in doctrinam suam sine scelere inquiri fas esse negant, ideoque continuationis saltem, non integra actionis in concilio promulgatione meminere. Quod illi ita interpretantur, quasi priora pro iudicatis, ratis, & conclusis habeant: ita ut de integro in questionem vocari, neque possint, neque debeant.*

GASPAR. Succurrit superiori petisimilis argumentandi ratio infana & captiosa. A vitæ enim ad doctrinam argumentatur Montanus: & quia, ut idem ait, improbe & parum honeste vivunt sacerdotes, rectum iudicat, ut hæretici de nostra doctrina inquirent, iudicentque. Quid moribus cum fide? An non fides vera esse potest in hominibus improbis, quæ etiam in demonibus existit? Illi enim, inquit beatus Iacobus, credunt & contremiscunt. Annon fides pura esse potest in his, quorum vitæ est impura, tamen viva illis & quæ per caritatem operatur, non adhi? Quorsum ergo Christus nobis præcipit, ut faciamus quaecumque nobis dixerint sedentes super cathedram Moysi, secundum vero opera eorum non vivamus? Sed hæreticus perditæ iudicii, & mentis involutæ cimmeriis tenebris, idem esse utrumque putat. Quamquam autem inepta hæc collatio sit: illud quod addidit est verum, concilium Tridentinum, quod modo coactum est, continuari cum his duobus quæ superioribus annis Tridenti sunt etiam celebrata. Atque ita locus nullus relictus in questionem vocandi, quæ hætenus sunt definita: quemadmodum neque illa, quæ in antiquissimis conciliis decreta sunt. Omnia firma sunt atque rara perinde atque oracula divina. Quod si hæreticos male id habet: cur non interfuerint synodo, cum vocarentur? Illa igitur una ratio illis reliqua est, ut ad ecclesiæ gremium supplices revertantur, atque ejus opem implorent: consequenter illam facile, modo demissum humilemque animum gerant, & ad obsequia ecclesiæ paratissimum.

MONTANVS. *Atque ea ejus generis pleraque sunt, quibus Christiana fides ex fundamentis evertitur.*

GASPAR. Ostende, quænam hæc sunt tam petniciosa ecclesiæ decreta: facile tibi respondebo. Interim veto de ea re nihil dicam, nisi quod evidenter illis evertatur vestra synagoga, quam temere decepti ecclesiam vocatis, sanctam Romanam ecclesiam eisdem labefactari putatis atque asserritis.

MONTANVS. *Forma vero quam reliqua traditioni præsumunt, non obscure arguit, quid artifices illi rerum machinentur, quæ talis est signanter, quod cause controversæ, secundum sacram scripturam, & apostolorum traditiones, probata concilia,*

EEEEcc ij cilia,

concordia, & catholica ecclesia consensus sanctorumque patrum auctoritates, in predicto concilio Tridentino tractentur.

GASP. Formam & rationem definiendi res de fide ab hæreticis controversas, quam exprimit summus pontifex in bulla indictionis concilii, reprehendit Montanus. Quasi vero aliunde ad eam rem sumi possit efficax argumentum, quam ex his quinque locis: ex auctoritate, inquam, sanctorum scripturarum, ex traditionibus apostolorum, ex probatis conciliis, ex consensu ecclesiæ catholicæ, ex sanctorum patrum testimoniis. Quis hanc formam possit reprehendere præter hæreticos? aut quis non videt hos esse solos fontes puros atque uberrimos, unde argumenta petenda sint?

MONTANVS. *Hoc ipsi occulto veluti cuniculo ad subruendam pietatis doctrinam recte procedunt. A scripturis enim ad traditiones, a certo utique ad incertum rejicere nos conantur. Sed id tamen callide & dissimulanter admodum. In vulgus enim spargunt esse disputationem omnem non de auctoritate scripturæ, sed de interpretationis modo, ideoque hanc appendicem addendam esse, ut constaret genuinum ejus sensum, non aprivata cujusvis ratione, sed ecclesiæ totius consensu, petendum.*

GASP. Nos quidem Montane principem locum in omni controversia de fide ac religione sacris literis tribuimus, quemadmodum par est. Cætera vero ad scripturas intelligendas præsidia atque adjumenta putamus ob eam rem, quod tu etiam inuis, neque inficiari possis maxime si velis, quod obscura sit interdum sacra scriptura (hoc docebo paulo inferius) atque ideo interpretationis egeat. Hanc vero interpretationem non debet quivis (micro vicarium Christi & pastorem ecclesiæ) pro suo arbitratu atque libidine animi facere, sit licet quantumvis doctus, quantumvis peritus sacrarum literarum: sed potius consensus ecclesiæ totius. Alioqui auctoritate vacabit interpretatio, neque de vero scripturæ sensu constare poterit, cum varie varii locum eundem interpretari & exponere soleamus. Quare modo traditiones consulumus, modo concilia universalis requirimus, modo ad consensum ecclesiæ, & sanctorum doctorumque hominum confugimus testimonia. Hac vero forma ad explicandam pietatis doctrinam procul dubio pertinet, non ad evertendam: quod tu maligne, ut cætera, interpretaris.

Neque rursus nos a sacra scriptura ad traditiones contendimus, quod existimemus potiores esse scripturis ecclesiæ traditiones. Princeps enim & regina est sacra scriptura, de ejus sensu si constet aperte, omnes traditiones, concilia omnia, atque consensus, procul dubio illi assurgunt, saccesque submitunt. Sed quoniam sæpenumero contingit, ut locus aliquis sanctorum scripturarum obscurus sit, neque de vero ejus sensu satis constet: cogimur confugere ad secundam navigationem, ut est in proverbio, & minimum malorum eligere. Vitimur igitur traditione & consensu ecclesiæ ad salebras effugiendas, & obscuritatem explicandam: quod dum efficitur, non ab scriptura sacra ad traditiones vos revocamus, sed potius a traditionibus ad scripturam sacram manu ducimus. Ea enim est justa nobis via in discendo, docendoque, quod Aristoteles testatur, ut a notioribus nobis, magisque manifestis, ad ignotiora natura & minus manifesta proficiscamur. Traditio autem magis nobis in promptu, obvia magis atque exposita est interdum, quam scriptura. Ac propterea per

traditiones, consensum ecclesiæ, concilia, patrum testimonia, ad interpretationem sanctorum scripturarum procedimus. Quid tu de ea re sentias, qui simul cum tuis longe a scopo soles aberrare, non satis scio: nos quidem pro competito habemus, nulla ratione disputationem esse suscipiendam de scripturis sacris & ipsarum auctoritate. Plane enim scimus, quos libros sacros habere debeamus, & rursus qua auctoritate digni sint. Omnes enim illos libros, quos concilium Tridentinum initio memorat, nos sacros putamus, atque eodem per manus accepimus ab initio nascentis ecclesiæ, de quibus nulla extitit unquam dubitatio, aut si qua fuit, facile velut umbra solis fugata est. Eo etiam loco dignos eos putamus, ut nemo possit contradicere, qui non omnium bonorum virorum consentiente voce hæreticus censetur. Omnes etenim sacros libros quos agnoscunt hæretici a nobis ipsis habent, a nobis illos antiqui hæretici acceperunt. Nos in ipsorum possessionem venimus: a qua his mille quingentis sexaginta duobus annis nunquam potuimus dejecti, aut deturbari. Quod si nunc integrum esset de numero eorumdem auctoritate disputare: heu! quam turbulente nobiscum digladiarentur hæretici; & quod facere ceperunt, illa volumina sacra quibus convincuntur aperte eorum errores, de catalogo rejicerent. Quod faciunt de libris Machabæorum, in quibus orandos esse sanctos edocemur aperte, & pro defunctis orandum; de epistola Jacobi, quæ fidem sine caritate palam damnat; atque de aliis id genus libris. Sed de quibusdam canonicæ scripturæ libris dubitatum aliquando fuit: ut eorum quorum intererat judicio, patrum inquam in concilio congregatorum, dubitationi finis imponeretur. Quod si nos hæretici depravationis reos agere possent: haberent cur nobiscum de scripturarum auctoritate contenderent. At non possunt, vel iota unum, aut apicem proferre, qui fuerit a nobis, vel a patribus nostris mutatus: qui sicut a suis majoribus acceperunt, ita nobis posteris suis integras sacras literas & incorruptas tradiderunt, ut eas ad nostros posteros transmittamus quales acceperamus.

Ad eam rem probandam vobis sufficit mihi Martini Lutheri, coryphæi vestri, aut potius vestri Dei testimonium. In epistola quadam ad duos plebanos de anabaptismo, post multa de hac re sic scribit: Nos fatemur sub papatu plurimum esse boni Christiani, imo vero totum bonum Christianum, atque illinc ad nos devenisse: quippe fatemur in papatu veram esse scripturam sacram, verum baptismum, verum sacramentum altaris, veras claves ad remissionem peccatorum, verum prædicandi officium, veram Christianitatem, immo veto verum nucleum Christianitatis. Hæc Martinus.

Non est igitur quæstio de auctoritate scripturæ nobis cum hæreticis, ut etiam Montanus ait, sed de modo interpretationis, quod Hilarius his verbis testatur: De intelligentia hæresis est, non de scriptura: sensus, non sermo sit crimen. Neque enim satis est, ne sis hæreticus, ut libros sacros agnoscas; sed ne aliter illos intelligas quam par sit, & quam ecclesia docet. Non clamamus hæreticos, quod scripturis utantur, aut quod non utantur scripturis. Omnes enim, ut ait Tertullianus, de scripturis agebant, de scripturis suadebant, scripturas obtemperabant: sed quod eas non intellectas in pravum sensum detorquebant, & producerent contra scripturam autorem Christum Iesum. Si

res tam aperta non esset, innumeris ad eam confirmandam testimoniis uti possem.

MONTANVS. *Sic homines isti omnem pudorem simul exuerunt: nos quidem consensum purioris ecclesie cum scriptura congruentem minime repudiamus, sed reverenter amplectimur.*

GASPAR. Vide impudentiam hominis: cum ad rem desistit argumentis, propeat ad convicia tanquam ad asylum hæreticorum. Ecclesie consensum se ac suos inquit de scripturarum interpretatione amplecti velle: at cuius ecclesie? respondet, purioris. Quasi dicat, non Romanæ quæ vitis aliquot maculata est; non apostolicæ, quæ continet aliquot viros improbos; non orthodoxæ, in qua simul cum tritico adsunt zizania, cum prudentibus fatui, cum bonis piscibus, mali: sed purioris ait, suæ scilicet: at cuius? Calvinianæ? an Brentianæ? an Lutheranæ? tot enim sunt ecclesie, quot hæreticorum capita: atque inest in his ecclesiis puritas, in quibus impune Christus deseritur, votum castitatis & religionis violatur, jejunia sunt sablata de medio, honestæ actiones condemnantur, & pleraque alia his longe impurius non tolerantur modo, sed publice & magna mercede proposita docentur. Hanc tu puriorem ecclesiam vocas? & huius consensum in explicanda sacra scriptura requiris? quæ nudiustertius cum impurissimo nostro Lutheri orta est: theatri cum turpissimo Oecolampadio, Melanchthone, Bucero non hæretico modo, sed Iudæo etiam, adolevit: & hodie Calvinii, Ochini, ac similibus sceleribus sustentatur? & contemnis Romanam ecclesiam, quæ a Christo ad nostra usque tempora cum pontificibus pervenit, sanguine Christi fundatam, recreatam, martyrio apostolorum auctam, a tot sanctis hominibus, quot memorari vix possunt, prædicatam? Tot magnorum virorum, & tam longi temporis consensum pro nihilo ducis? dum purioris quam Romanæ ecclesie, quæ purissimam semper amplexata est atque docuit doctrinam, consensum spectas, consensum profus rejectis, Montane. In hac enim una ecclesia Romana perpetuo adsuit idem doctrinæ tenor, eadem fides: extra illam nullus est consensus. Nam alia hæresis aliam trudit: neque diutius peristare novæ exortæ sectæ poterunt. Ad hanc Montane revertere, illa te docebit sine errore, quo pacto sacra litteræ interpretandæ sint. Desere synagogam, mitte conciliabula, quæ hodie sunt, & cras nunquam apparent, & quæ se varietate & sententiarum diversitate plane confodiunt. Solum enim huius interpretationem cum sacra scriptura congruere comperis, & cæteras omnes longissime ab eadem discrepare.

MONTANVS. *Sed præcipua tamen nobis cum adversariis, qui ecclesia vocabulo abutuntur, de certitudine & autoritate scripturæ, lis est. Illi ubi semel sumpserunt scripturam imperfectam, continuo subinfernunt incertam quoque, proptereaque ei non modo traditionum supplemento, sed & ecclesie determinatione firmamentoque opus esse. Nos contra docemus, scripturam sacram, ipsissimum inquam Dei verbum, litteris comprehensum, perfecte abundeque in se continere salutis capita universa: ideoque certam, & unicam illam, infallibilemque examinandorum dogmatum regulam.*

GASPAR. His paucis verbis multa falsa complexus est Montanus: illud obiter, nos abuti ecclesie vocabulo. Sed iudicet æquis lector & candidus, nos, an hæretici de ecclesia rectius sententiam, & convenientius rationi, faciisque literis iudicemus. Illi ecclesiam vocant cæterum hominum, qui ita sunt in domo Dei, ut sint templum Spiritus sancti: nos ecclesiam definimus, universitatem eorum omnium qui fidem Christi atque doctrinam profitentur: & hæc eadem est ecclesia Romana. Iuxta hæreticorum sententiam, ad ecclesiam pertinent solum prædestinati aut viri boni: juxta nostram improbetiam, modo fidem fervent & doctrinam. Cum autem difficile agnosci possint boni, ecclesia Christi videri non poterit. At jubet Christus, ut fratrem qui admonitus non respicit, ad ecclesiam deferamus: & ut obediamus ecclesie. Quod fieri non possit, si electis modo constet, & cerni non queat. In ea enim, inquit scriptura quædam esse vasa in honorem, alia in contumeliam, pisces bonos & malos, fatuas virgines & prudentes, lolium cum tritico. Quæ omnia, si retineamus nostram finitionem, nullo negotio vera esse constat. Montanus igitur ecclesia abutitur: nos, ut par est, vocabulo utimur. Ait deinde, hæreticos nobiscum de autoritate & certitudine scripturæ contendete. Nos sane cum illis hac de re non pugnamus, ut dixi paulo superius, cum summam sanctarum scripturarum certitudinem esse credamus cum summa etiam autoritate conjunctam: sed de interpretatione duntaxat lis est. Testamur enim non omnia esse aperta in scripturis sacris, sed obscura multa: quod de epistolis Pauli beatus Petrus affirmat, simulque ait, ob eam rem depravari ab hæreticis solere, atque ideo indigere explicatione. Hæc vero interpretationem modo accipimus ex traditione apostolorum, modo ex antiquitate & consensu patrum, modo ex conciliorum definitione, quæ ut dubia nobis interpretentur, indicantur, ac celebrantur.

Adit præterea illam esse causam, cur non supplemento traditionum egeamus, quod necimus sumere perfectum aliquem locum scripturæ; sed imperfectum semper sumamus, & illi locum alterum incertum adjungamus. Tam nos ignaros factarum litterarum putas, Montane, tam rudes credidisse Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, Chrysostrum, Basilium, Nazianzenum, cæterosque pisces doctores, quorum nos vestigiis insistimus, & explicandi rationem usurpamus: ut ignotarent quæ scriptura perfecta sit, quæ imperfecta? quorum mentes scimus copioso Spiritus sancti lumine fuisse illustratas. Quanto illud verius in vos quadrat hæreticos, qui proprium sensum sequuti, antiquitatis consensum repudiatis: & mendicato scripturam sacram quaritis, quæ vestris erroribus patrocinetur, collocantes illam in vestra voluntate, non voluntatem in lege, dum vestro sensu atque animi libidine divinam legem metimini. Unde effectum est, ut errorum vestrorum præsidia & firmamenta infirma reperit. Quod si locus aut tempus concederet, nullo negotio monstrare possem, quod præstituerunt ante me alii, omnes hæreses ex imperfecta citatione sacrarum litterarum promanasse.

Si vero tam expresse in sacris litteris comprehensa sunt omnia nostræ salutis capita, quod tu affirmas, ut neque explanatione, neque ullo alio externo præsidio opus sit: quorsum vos totæ tam magna volumina commentariorum in factas litteras hæcænus edidistis, & editis quotidie, ut illis ferepdis vix multæ & longissimæ naves sufficiant? Si tant obvia est intelligentia sacræ scripturæ: cur de justificatione hominis præcipuo Christianæ doctrinæ

loco usque adeo inter vos tanta contentio, ut de A eadem viginti diversas sententias Osiander hæreticus protulerit? quas cum omnes rejecisset, suam a cæteris omnibus longissime discrepantem attulit. Si verbum Dei tam expeditum est, tanq; expeditum omnibus: cur de re admodum necessaria, de verbis inquam illis, quibus Christus conficitur (hoc est corpus meum) tam admirabilis altercatio exorta est, ut de explanatione apertissimorum verborum, non pauciores, quam de justificatione impii, existant sententiæ? Nemo autem disserter possit, ea unica re contineri præcipuum quoddam caput salutis nostræ, cum disertis verbis dicat Christus: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vis dicam ingenue, quid de hac re ipsa sentiam, Montane? nulla a vobis hæresis tam stulte defenditur, quam quod sacra scriptura plana sit, atque aperta maxime. Quanto satius fuisset vobis contra putare ac dicere, obscuram esse admodum, difficilem, & impeditam, ut saltem difficultatem scripturæ obscuritatemque, vestris erroribus patrociniū haberetis?*

1917. 6.

Montanus. Ita non obscure liquet, in quo cardine ea vertatur controversia: quaeritur enim an major sit scriptura perfectio & auctoritas, an vero traditionum?

GASP. AR. Cum traditiones serviant scripturæ explicandæ: quis est tam stultus, ut dubitet majorne sit auctoritas & perfectio scripturæ, quam traditionum? etenim dubium non est, scripturam perfectissimam esse, & auctoritatis culmen in se continere. Sed quoniam non omnia scripturis sunt tradita, quod de suo evangelio Ioannes testatur, cum ait: *Multi quoque alia signa fecit Iesus, quæ non sunt scriptura in libro hoc:* & Paulus scribat observanda esse nobis, quæ ipse tradidit sive per epistolam, sive per sermonem: & rursum, quia in scripturis non sunt omnia aperta (quod non sine admirabili quadam & divina providentia a Christo factum est, ad pios homines exercendos, & repellendum impios) necessarium est ut interdum traditio ferat opem, interdum ecclesiæ consensus, aliquando etiam conciliorum definitio.

1918. 10.

Montanus. Quocumque illa nomine appellanda veniant, quas illi tamen viva fere apostolorum voce, ecclesiæ consuetudine, pontificum responsis, patrumque sententiis terminare consuevere: quo jure, quæve injuria, nunc non est dicendi locus.

GASP. AR. Verum est quod hoc loco inquis, ex his potissimum locis sumi a nobis argumenta solere ad interpretandam sacram scripturam, si quando occurrat locus aliquis salebrosus atque difficultate impeditus: quibus nihil firmitus fingi possit. Quoniam vero jus illud quo in adferendis E similibus argumentis utimur, nulla ratione perturbare audes: de ea re nihil addam in præsentia.

Montanus. Quod si autem hæc, quam in manibus habemus, prophetarum & apostolorum vox est in literas relata, si ecclesiæ hæc doctrina, quæ Dei verbum est, colligitur, dignoscitur & conservatur.

GASP. AR. Ita est, quod modo ais, ecclesiam Christi colligi, agnosci, & conservari, doctrina sanctarum scripturarum explicata voce apostolorum, & communi consensu patrum, & concilio- rum definitionibus: eisdemque argumentis colligimus atque agnoscimus, vestros cætos synagogam esse Satanz, conciliabula hæreticorum, &

conventus malignantium.

Montanus. Si concilia pluries errarunt, & adhuc errare possunt, si mutuis se decretis invicem confodiant.

GASP. AR. Infirmam hæc esse rationem, quam nos servamus in explicanda sacra scriptura, quæ ex conciliorum auctoritate capitur, illo argumento studeat persuadere Montanus, quod concilia pluries errarint, & mutuis se decretis confodiant. Sed quoniam ille non indicat, quæ concilia errarint hæcenus, & quomodo quæ, quo modo edita in conciliis decreta secum pugnent, sibi que nutuo auctoritatem adimant: existimare par est, eum mentiri impudentissime. Nam si Montanus hujus rei fidem illo modo facere possit, hoc minime prætermisisset, cum videat detrahi nobis, & conciliis, in quibus magnam opem victoriæ positam habemus, ea via pluitum. Atqui non solum mentitur, cum ait errasse aliquando concilia: sed etiam eum affirmat in errorem labi posse. Quod ut verum semel ostendam, nam in hunc locum sæpius nos duxit in hac sua pestilentissima oratione, & eo argumento hæretici plurimum utuntur, res est mihi longius aliquanto repetenda.

In primis hæreticorum propriam, ac veluti peculiare illud esse scimus, ut conciliis detrahant, eorum auctoritatem imminuant si possint, labefactentque quod communi consilio sit. Sentiant enim nihil esse tam efficacis atque potens ad reprimendam auctoritatem hæreticorum, & conatus infringendos, quam si conciliis suum robur atque auctoritas integra omnino conservetur. Illo etenim veluti postremo remedio uti hæretici consueverunt, cum concilia damnant, ut dicant errare potuisse; atque adeo, cum rem definissent, errasse. Hanc vocem protulit infans Arius contra concilium Nicænum, cum ab eo hæreticos convictus esset: eandem Nestorius contra Ephesinum concilium, eandem Eucythes & Dioscorus adversus concilium Calchedonense, eandem etiam non longe apertum nostrorum memoria Ioannes Hus Bohemus adversus concilium Constantiense, in quo doctrina Vuicleff patroni sui & præceptoris omnium suffragiis damnata est atque explosa. Nihil igitur mirum est, si nostris quoque temporibus Lutherani concilium errare possent, atque etiam errate, magnis clamoribus dicant: præsertim a Martino magistro edocti, qui cum initio suæ hæreseos concilium appellasset, veritus deinde & merito, ne concilii auctoritate damnaretur, illa appendice doctrinam suam stabilivit, ut diceret concilium generale legitime congregatum errare posse; atque errasse, cum Ioannes Vuicleff damnatus est.

Sic igitur statuo adversum te, Montane: concilium generale legitime congregatum, in definiendis dogmatibus fidei, nam de his est quæstio, errare minime posse: concilium generale dico, & œcumenicum, quale fuit Nicææ celebratum, & quale etiam est Tridentinum. Nam de provincialibus nihil in præsentia dicimus, quorum error ecclesiæ universæ minime præjudicare possit, si quando contingat: cum, ut Augustinus contra Donatistas ait, si quis error in eis admitatur, a concilio generali facile corrigatur. Legitime coactum concilium dico, id est, auctoritate & consensu pontificis maximi. Hinc fit, ut concilium Ariminense, coactum ab Arianis, auctoritate Constantis Cæsaris, filii Constantini, robur nullum habeat. Neque enim indixit pontifex, & rejectum est a numero aliorum conciliorum, quod vel ex Augustino constat cap. 14. lib. 3. contra Maximum principem

principem Arianorum. Neque faris est, ut sit concilium legitimum, indictum esse a pontifice; sed etiam necessarium, ut ejus acta a pontifice probentur. Secunda enim synodus Ephesina indicta est a pontifice, & in ea ejus legati adfuerunt: at non incipitur in aliarum numerum, quoniam non est a pontifice probata, in qua error Eutychnus probatus est, & damnatus Flavianus Constantinopolitanus pontifex, & legatus Romani, quoniam contradixit synodo: res enim declarata est in concilio Calchedonensi. Iam convinco veram esse summationem meam: & primum, hæreticum hominem, qui horum conciliorum auctoritatem nihili facit, interrogo, an in ecclesia existat modus aliquis, quem tenentes, dubio procul eos qui errant in fide docere & ab errore postlimus revocare? Non dicent nullum esse similem modum: alioquin non recte Christus Iesus ecclesiam suam dilectissimam providisset, etsi ea sententia vera sit: neque quispiam, tamen si maxime a fide defleceret, unquam peccare dici posset: morbo etenim laboraret qui vitari nequeat. Est igitur aliqua certa via ab hæresi ad fidem catholicam homines revocandi. Cum autem hæc forma non sit specialis cuiuspiam hominis doctrina: singuli enim excidere possunt a fide: procul dubio hæc facultas erit penes concilium generale coactum legitime. Concilium igitur in errorem labi non potest: alioqui via hæc atque incerta & infirma erit. Dubitarem enim, cum quippiam est definitum, errassetne concilium, an attigisset scopum.

Autem heretici, hanc formam iudicandi certo & infallibiliter de rebus fidei, penes ipsam scripturam sacram existere: quia Christus apud Joannem ait, scrutamini scripturas, quoniam illa testimonium perhibent de me. Sed errant sane: nam, ut ex his verbis Christi colligitur, scripturæ solum sunt instar testium. Vnde cum de re quippiam questio est, in sententiam suam hæreticus citare velut testem solet locum aliquem sacrarum litterarum, similiter etiam catholicus. Artius citat, verbi gratia, illam scripturam: Patet major me est, Athanasius contra illum: Ego & Pater unum sumus. Opus est igitur iudice, qui litem dirimat, & scripturas examinet: nisi velimus similes esse fluctui maris, quod Iacobus ait, qui a vento moverit & circumferretur. Quis erit ille iudex? scriptura enim iudicium ferre non potest, quia eadem sine discrimine, conrendentes de fide uruntur. Neque etiam ullus hominum: quia singuli errare, labi, atque decipi possunt. Est igitur huius rei iudicium, velitis nolitis, penes concilium generale, atque ex consequenti, illud minime errare potest. Alioqui destitueretur hoc præsidio necessario. Accedet ad hoc, quod Spiritus sanctus errare non potest: sed adest in conciliis recte congregatis, ut moderator, & instructor. Ergo similia concilia non possunt errare. Discursus legitimus in primo modo tertiam figuram, & assumptum manifestum, subsumptum expressio Dei verbo probatur. *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in calis est. Vbiicumque enim duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Confirmatur eadem sententia ex concilio apostolorum, cuius decreta hoc modo pronuntiata sunt. *Visum est Spiritui sancto & nobis.* Habet enim ecclesia Spiritum sanctum, qui illum gubernet & moderetur. Paraclitum autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ait Christus, ille vos docebit om-

nia, Etrursum. *Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.* Verum est igitur quod nos asserbamus: & falsissima sententia Montani, ac cæterorum hæreticorum, qui ferunt concilia errare posse, & errasse aliquando.

MONTANVS. *Si pontifices, aliquot jam seculis, nihil recte fecerunt, neque fortasse deinceps facere possunt, quamdiu hanc pestilentem sedem occupant.*

GASPAR. Audite summam impudentiam cum summa improbitate copulatam. Aliquot retro sæculis, ait Montanus, nihil recte fecerunt pontifices. At non docet, quid prave fecerint. Mentitur ergo. Quod si verum esse fingamus, quod apertum mendacium est: dicere non audebis pontifices non recte usquam docuisse. Semper enim docuerunt quod scripturæ sacræ testantur, & doctrinam quam acceperunt ab apostolis per successionem summorum pontificum. Quod si doctrina sancta est, incorrupta est, immaculata est: cur vos contrarium docetis?

Illud impudentius ait, instar Oedipi, aut potius Apollinis obliqui, neque fortasse deinceps facere possunt, quidpiam recte. Vnde id conjicis, aut divinas præstigiator? Subjungit, quamdiu hanc pestilentem sedem occupant. In sede Romana vitium esse positum, & culpam affirmat. Quod si tam pestilens sedes est: cur suscepit tot sanctissimos confessores, tot martyres, tot doctissimos viros, quos certo certius illam sedem tenuisse scimus? Quid ais, Montane? Quis te sic effascinavit? quorsum hæc blasphemia pertinet? scio quid agas. Antichristum alis cum tuis. Filium perditionis revelare vultis, discessionem fecistis ab ecclesia, & Christi vicarium a sua sede vultis dejicere, deturbareque, ut in eadem constitutis abominationem desolationis. Hæc sunt manifestissima indicia ejus monstri, quod in publicum producere vultis, ut dicat alius, hic est Christus, alius, non est, nisi apud nos.

MONTANVS. *Si denique melioris nota patres ad scripturam nos relegant ipsi: quid amplius causæ esse potest, dicite per Deum immortalem, cur ab scriptura ad traditiones, a certo ad incertius nos abduci patiamur?*

GASPAR. Ad hæc nihil aliud dicendum potest, quam quod dixi superius.

MONTANVS. *Hæc ita cum, sint non pudet profanos istos homines adhuc dicere, non de auctoritate & certitudine scripturarum, sed de interpretatione tantum nobis certamen esse?*

GASPAR. Idem rursum affirmo, iudicio magnum virorum, tum veterum, tum neotericorum.

MONTANVS. *Id si nobis dederint, de maximo propugnaculo se dejectos simul fateantur necesse est.*

GASPAR. Nunquam hoc feretis a nobis, quod cum ratione & cõmuni sensu hominum atque scriptura pugnat, ut sit contentio de auctoritate & certitudine sacrarum litterarum.

MONTANVS. *Si quidem in scriptura auctoritate solide conquiscentium.*

GASPAR. Quomodo lis dirimi poterit, si tu sacram scripturam citas, nos similiter in infinita erit concertatio, & pugna nunquam interitura, nisi iudex adsit aliquis major omni exceptione. Nō potest autem aliud fingi, quod monstravi superius, præter concilium, quod definit rectene, an sanctus scripturam citemus, testes excutiat citatos examinetque, atque tandem sententiam ferat.

Quare

Matth. 18.

Ador. 15.

Quare fieri non potest quod jungis.

MONTANVS. *Facessant cetera diverticula, in quibus illi disputationis suae proram puppique collocant.*

GASP. R. Non sunt hæc diverticula, ut ais, sed præsidia potius necessaria ad iudicandum de interpretatione sacrarum litterarum.

MONTANVS. *Atqui scriptura opus habet interpretatione, fasces: multum vero refert, quem quisque sensum assignat, multum omnino.*

GASP. R. Negare non potuit, non esse tam planam & apertam scripturam sacram, ut opus non sit interprete. At, inquit, multum refert, quem quisque sensum assignat. Quod si varii sensus assignari possunt: arbitror, opus est & iudice, qui de legitimo sensu iudicium ferat.

MONTANVS. *Sed cum scriptum sibi ipsi interpretis sit, eam quoque interpretationis regulam adhibebimus, quam ipsa prior nobis dicitur.*

GASP. R. Si sibi ipsi interpretis est scriptura: unde tanta varietas apud hæreticos de unius atque ejusdem loci explanatione? si sibi interpretis est, iudex ergo est. Iudex vero quomodo erit, quæ testis rei dubiæ citatur? & si iudex a vobis constituitur: quomodo ea utimur catholici, quæ & vos quoque utimini in contrariam partem? & si quispiam productum testimonium ex scriptura ad interpretandum locum aliquem difficilem ejusdem calumaietur, neque ad rem esse dicat: unde petemus subsidium ad litem dirimendam? sane fuerit necessarium ad traditiones, consensum patrum, aut concilia divertere, quod tu negas, cum ais.

MONTANVS. *Neque ad eam aliunde adferamus quâpiam, præter fidem & caritatem cum sobria sinceraque dexteritate conjunctam.*

GASP. R. His verbis a sacra scriptura relegas omnes hæreticos, qui sunt hæc rempestate. Caritatem enim ad scripturam asserre nequeunt, quam necessariam negant esse homini cum aiunt, fidem ad salutem satis esse. Et recte quidem facis: at nulli sunt, qui tam ex professo sibi studium sacre scripturæ usurpent atque Lutherani.

MONTANVS. *Sed longius me provexit oratio, quam vel ipse volebam: alterius enim est loci & temporis hæc tractatio. Hoc unum dico: si scriptura tanta apud istos homines est auctoritas, quantum esse præ se ferunt: cur eam nobis regulam non unice relinquunt?*

GASP. R. Quoniam, ut dixi, sæpius obsecuta est, & interpretationis plurimum indiget.

MONTANVS. *Cur tot impedimenta eam restringunt?*

GASP. R. Inepte vocas impedimenta, quæ sunt ad scripturam sacram intelligendam in primis necessaria.

MONTANVS. *Cur quod semel dederunt, tergiversando callide resumunt?*

GASP. R. Non resumimus Montane, nunquam tibi quispiam orthodoxorum concessit sine externis adminiculis omnino tractari posse sacras litteras.

MONTANVS. *Cur denique se tot in formas speciesque convertunt?*

GASP. R. Quænam sunt iustæ formæ, Protee, chamæleo, & si quid est id genus? hæc enim nomina, quod Epiphanius contra vos disserens acute docet, vobis tantum hæreticis quadrant, qui nescitis vobis constare, sed singulis momentis, ubi semel ab unitate discessistis, varii atque diverti apparitis.

A MONTANVS. *Quod si omnem controversiam molem ad unius scriptura interpretationem traducere laborant: agite ergo, dentur æqui iudices, in arenam semel descendatur, & planum fiat, utra pars eas interpretandi leges, quas a Christo & ejus apostolis accepimus, aut confelleter, aut aspernetur.*

GASP. R. Iudices dari atque constitui petit Montanus, qui iudicent utri melius & convenientius Christi præceptis scripturam sacram exponant, hæreticæ an nos. Iudicem reliquit Christus ecclesiam & concilia generalia, quæ in explicando aut definiendo de fide errare non possunt. Hi sunt veri iudices, hos consulite, planc compertis longissime vos ab scopo & veritate aberrate. Concilia enim, quibus contradicitis, damnant eam interpretationem, quam ex proprio capite depromptam scripturis assignatis. Ecclesie consensus, cui vos repugnatis, aperte clamat adversus interpretacionem quam adducitis, destructis vestris somniis, interpretationem ab omnibus receptam, omni loco & omni tempore probatam. Quid igitur poscitis æquos iudices? nisi enim quod nominavi pati velitis, nunquam quidpiam agemus: nam neque ex vobis idonei iudices capi possunt, neque vos ex nostris dari feretis, qui possent, ut par est, hujusmodi controversiam dirimere.

MONTANVS. *Sed cum tale nihil ab adversariis potuerit extorqueri, manifestum est eos verborum prestigii ludere.*

GASP. R. Non semel in Germania delecti fuerunt a sanctissimo atque invictissimo imperatore Carolo quinto viri docti, qui de hac ipsa re vobiscum tractarent, & rationem dirimendi hanc litem atque alias inirent, & nuperime in Gallia. Sed vos hæretici datam fidem fregistis, pactis, conventis stare noluitis, leges iudicii calecastis, tenebras rebus omnibus offuditis: denique juratum a vobis est diligenter, ne vobis præsentibus & agentibus causam de doctrina iudicium fieret. Quod si adhuc causæ fiditis, Tidentum contendite, quo vos fides publica provocat, imperatoria majestas invitat: facile habebitis, quod fingitis cupere.

MONTANVS. *Aliudque in secessu machinatis quam fronte promittere, sed non usque adeo novum aut insolens est, veritatis prætextu veritati vim facere.*

GASP. R. Id maxime cœtinimus in hæreticis, sed de ipsa veritate refelluntur: neque alia hujus rei causa est, quam quæ abs tehis verbis redditur.

MONTANVS. *Hoc ideo accidit, quod Satan qui se in lucis angelum frequenter induit, nequitia sua speciosos quoque titulos obtendere consuevit.*

GASP. R. Solet interdum ita accidere ut iniqui homines prophetent, præsertim in damnum suum, quod accidit in præsentia Montano, qui se, dum ita loquitur, in theologum transfert.

MONTANVS. *Quod si cæcus omnes, qui conciliorum nomine censentur, nunquam errassent, neque hodie errare possent: merito summum iudicium penes concilia resideret. Nunc cum venerabile concilii nomen in Satana quoque synagogam cadere possit, non item.*

GASP. R. Adimere vult concilii Montanus summum de rebus fidei iudicium hac ratione. Si concilium potest errare: ergo non est penes concilium: at potest errare: ergo non est penes concilium iudicium summum. Duo tamen vitia habet hæc ratio: unum est, quod syllogismus hypotheticus

ticus quo utitur ineptissimus est: quod indicat A Montanum quoque esse ineptissimum dialecticum. Nunquam enim similem hypotheticè colligendi formam ille reperit apud Aristotelem. Deinde falsum assumit, nempe concilia errare posse, quemadmodum paulo superius monstratum est a me. Quanto fatius ita collegisset: Si non potest errare, summum iudicium penes concilium est. At non potest errare, ut docui: ergo summum iudicium penes concilium residet. Audite tamen, obsecro, quo exemplo ostendat Montanus errasse concilium: & facile intelligetis ignorantiam summam cum summa malitia coherentem atque conjunctam. Simile enim facit conciliabulum illud, quod adversus dominum, & adversus Christum eius Iudæi inierunt, concilio quod sit in ecclesia Dei: hoc est, synagogam ecclesiæ comparat; conciliabulum, concilio; conventus malignantium, conventibus bonorum & sanctorum hominum; denique coactam synodum contra Christum & ecclesiam, illis comitiis quæ in Christi nomine ad ecclesiæ ornamentum celebrantur. Tanta impudentia, quanta vix possit excogitari. Ait itaque.

MONTANVS. *Sed quod exemplorum in omni re modo comparatorum par & equalis sit ratio: non prater rem & insituum facere video, si ejus concilii speciem oculis quasi subjecero, cujus in evangelica historia ad hunc modum sit mentio.*

GASP A R. Hujus concilii magna pars fuerunt quidam ex vestris principibus. Nam Bucerus primum Iudæus, deinde Christianus factus, postea Lutheranus, postremo tandem (ut plerique testantur) Iudæus obiit. Rursum Petrus martyr, præterea Ioannes Baptista, qui omnes in precio apud vos fuerunt, & quibus tu, atque alii præceptoribus profectis in pejus, ut interim cæteros missos faciam.

MONTANVS. *Cum autem jam instares pascha, congregati sunt principes sacerdotum, scribe & seniores populi in aulam principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas.*

GASP A R. Quoniam istud conciliabulum apprimè in vos ipsos quadrat: dabo operam ut singulas ejus partes persequar, ut tuo te gladior confodiam. Cum instaret transitus hujus mundi, hoc enim pascha significat, novissimis inquam temporibus, nos enim sumus in quos fines sæculorum devenerunt: congregati sunt principes sacerdotum, monachi videlicet, sed apostatus, Martinus Lutherus, Oecolampadius, Franciscus Lambertus, Brunfeldius, Pellicanus, Bucerus, alique similes in aulam Martini principis hæreticorum.

MONTANVS. *Dicebant autem, quid faciunt? quia hic homo multa signa facit.*

GASP A R. Adversus pontificem Christi vicarium, & simul adversus Christum conjurant hæretici incensæ ambitione atque invidia: quod cum pontifex alios honoribus & dignitate auget cum mularetque. Martinum cum suis prætermitteret, hoc est enim quod ait: Hic homo multa signa facit. Et scimus honoris & quaestus gratia Martinum cum reliquis papatus bellum indixisse.

MONTANVS. *Si permiserimus eum sic, omnes credent ei.*

GASP A R. Si sinamus, iniquiunt, cum habere auctoritatem quam habet, omnes trahet ad se.

MONTANVS. *Venientque Romani & tollent locum nostrum & gentem, & reliqua qua sequuntur in historia contextu.*

Concil. general. Tom. XIV.

GASP A R. Nos, qui pontifici Romano obtemperamus, hæretici vocant Romanistas. Conspirationis igitur causa in pontificem & ecclesiam ea fuit, ne catholici omnem locum occuparent, & omnem gentem ad se traherent: atque ita nihil loci hæreticis relinqueretur, aut honoris, cujus gratia discederant ab ecclesia. Mirifice ergo forma conciliabuli in vos quadrat: nostris autem conciliis accommodari non posse ostendam paulo inferius.

MONTANVS. *Hic tu mihi primo omnium, Christiane lector, patres hujus concilii contemplandos sume. Cocum in unum qui cæteris auctoritate & sanctitatis opinione præstant, quorumque humeris illius temporis ecclesia non alter quam columinis suffulta, recubuit. Summus vero pontifex, cujus auspiciis totus hic cæcus regitur, ita gloria Dei videri vult affici, ut qui vel maxime, qui cordis vulnus, quod ei blasphemia inflixit, vestrum quoque ruperit testificatur.*

GASP A R. Ad hæc non est cur respondere quidpiam debeamus. Quæ, ut apparet, non solum non congruunt concilio nostro, sed neque modo a Montano in nos adferuntur. Solum suo more, stulte inquam, voluit exprimere scrupulose patres omnes ejus conciliabuli, quod contra Christum habitum est: quod facit tam exacte, ac si eisdem interfuisset. Sed nihil mirum, doctorem habuit Bucerus, Ioannem Baptistam, atque alios hæreticos, qui Iudæorum ceremonias, quod Iudæi essent, probe callebant. Hæc vero referimus, ne quidpiam a nobis prætermissum possit calumniari Montanum. Quod autem nugatur de vestibus pontificis, meta est calumnia.

MONTANVS. *Sed a patribus ad formam ipsam, jurisque, ut appellant, processum veniamus. Nihil sancti patres temere, nihil in consulto, aut per vim secisse videri volunt, concilium cogunt, sententias conferunt, patrie incolumitatem præcedunt, quam periclitari clamitant, nisi mature Christi conatibus obviam eatur. Postquam autem ad caput cause devenit, Christum de religione, & doctrina sua examinant: cujus cognitionem eorum propriam sibi vendicant. Et quoniam lex divina vetat in quempiam capitaliter animadverteri, qui non idoneis testibus prius sit maleficium legitime convictus: hanc quoque curam ad se recipiunt, seduloque cavent, ne cui de se violare justitiam suspicionem relinquant.*

GASP A R. Quorum hæc spectant: aut potius quorsum labores in referendis his quæ ad rem pertinentè nihil videntur, ego non video: nisi ut hæreticus Montanus ex gente Iudæorum, ut audio, oriundus, memoriam facti illius reficeret, quo Iudæi duro & impenitente corde nati, maxime gloriantur. Sed absolvamus inceptam narrationem, quò illustrior sit omnibus hæretici infamia.

MONTANVS. *Christo, quoque ne quis indicta causa eum condemnatum calumniatur, pro se dicendi potestatem faciunt: quodque magis est, ad id faciendum verbis impellunt, juramento quo insuper adstringunt. Hac certe magna libertas est, quæque conciliis legitimis non levem conciliare solet auctoritatem. Tamen post longam seriationem juris disceptionem, Christum hereseos & seditionis reterrimorum criminum reum, civili quoque magistratus placendum sistunt. Quod si hac non est forma concilii rite celebrati, nescio qua alia Lutheranus hæretici satisfacere possit.*

GASP A R. Immo vero hæc est forma, si qua alia, quam hæretici omnes, maxime vero Lutherani, in suis conventibus observare solent: hanc probant

FFFF ff præ

præteris, convenientem nimirum conatibus suis: A de ecclesia inquam, si possint, evertenda, & delenda ex hominum mentibus Christi fide. Sed quid hoc aliud est, quam, quod dicitur vulgo, contra stimulum calces? Perstabit perpetuo papatus, fundamentum fidei, & columna veritatis, repugnantibus hæreticis. Pergit.

MONTANVS. *Horum patrum auctoritatem & fidem velle in dubium revocare, quid aliud est, quam ecclesiam ipsam in crimen vocare? quam tu certe ab ordinaria hac pontificatus successione, cui individue coheret, nunquam recte diremeris, nisi fortassis eam penitus evertere cogites.*

GASPAR. Hoc te male habet, perfide, quod non modo papatum, qui a temporibus Christi ad nostra hæc tempora sine ulla intermissione pervenit, evertere nequeas, neque ullo pacto ejus auctoritati nocere: quantumvis magna machinamenta admoveas, & de ea re dies noctesque sis cum tuis sollicitus. Fundatus est supra firmam petram: sæviant licet, irruantque venti, nihil profus agent. In cælum spiritus, o hæretici, in vos faba cuditur, in vestram perniciem atque interitum laboratis. Nondum absolvit orationem, audite quæ restant.

MONTANVS. *Sed hic parum persistendum est, conciliique consensus penitus introspectendus. Sancti isti patres, propterea quod avaritia & ambitione essent corrupti, nihil minus erant, quam quod apparebat: veritatis & religionis antistes habebantur, deritatis & religionis profecti erant hostes.*

GASPAR. Patres de quibus locutus es hætenus, qui in unum convenerunt, ut Christum dolo tenerent & occiderent, non modo pravus moribus erant infecti, sed hæretici etiam, quod contrarium docent, quam quod sacris literis contineretur. Quam obrem recte veritatis hostes putari possunt. At patres qui in concilio adsunt, fide conspiciunt, tamquam doctrinæ Christi studiosi: ut ego non dubitem, quin si res postulet, pro eadem gravissima tormenta laturi sint, atque etiam mortem oppetituri. Addit.

MONTANVS. *Capitaliter ergo persequendos ducebant; quotquot sibi adversarentur. Christus igitur, qui simulatam quam præ se ferebant pietatem, suis concionibus ad plebem exagitabat, horum furoribus & odia in se concitavit. Quid ergo mirum est, si quos cause suæ iudices habuit, hostes quoque & quidem crudelissimos, experiretur?*

GASPAR. Quorsum tam longe repetita narratio? quid hec tibi vult? neque tacet adhuc, sed ait.

MONTANVS. *Etsi autem Christum jam ante morti adjudicarent, tamen quod civili quoque magistratu illis ad hanc rem opus esset, juris formam adhibent in speciem legitimam. Lege autem Dei abutuntur contra legem: iustitiamque oppugnant sub specie juris.*

GASPAR. Causam suam causam, Christi facit: cum sit ejus doctrinæ contraria, ejus sponset inimica, ejus vicatio inensa, ejus denique religioni adversa nimis. Sed cum verbis tantum inanibus, nulla ratione subiecta, causam agat: verbis cum non contendam. Perstat tamen in dicendo.

MONTANVS. *Libertas autem ab hoc concilio procul abest.*

GASPAR. Nostro nihil potest esse liberius, cum sit omnibus integra facultas dicendi quod sentiant, de quaque re.

MONTANVS. *Christus enim causam ex vinculis dicit.*

GASPAR. Utinam & vos in vincula conjecti essetis: fortasse non tam fero saperetis: furiosis enim libertas maxime nocet. Sed quamquam libeti sitis, atque vinculis exempti, causam vestram deseritis. Et quoniam quæso pacto ut causam rucantur atque defendant hæretici, domos deserent, in quibus omni vitiorum genere caprivi tenentur, & mentem habentur compeditibus ignotantiæ & peditibus tenebrarum captam?

MONTANVS. *Etsi autem eum ad dicendum cohortantur, tamen ejus verba captiose invertunt: cumque ex sententia ipsorum non responderet, conviciis insuper & pugnis incessunt. hæc summa est.*

GASPAR. Id de vobis recte dici non potest, qui hætenus ausi non estis communis doctrinæ de doctrina contendere, sed eminus latratis more ignavi canis.

MONTANVS. *Nunc quibus præceptoribus nostri quoque patres profecerint: aquis rerum existimatis iudicandum relinquo.*

GASPAR. Quasi vero non aperte constet, papistas aut pontificios, ut appellatis, qui intra Romanam ecclesiam continentur, Christum in primis præceptorem habuisse, ejus deinde apostolos: postea vero martyres, confessores, sanctissimosque homines, qui successione continenti Romanam sedem usque ad nostra tempora tenuerunt. At vos ex parte diabolo orti, qui primus discessionis fuit autor, intermissa serie parentum, Manichæum, Donatum, Vigilantium, Iovinianum, Eunomium, Ioannem Hussium, doctores habuistis, capitis damnatos antiquitatis iudicio & consensu.

MONTANVS. *Quo iudicii genere Ioannes Hussus, Hieronymus Pragensis, alique boni viri innumeris, aliquot jam sæculis circumventi sunt, multorum testimonio, nostrorum quoque sanguine, comprobatum est.*

GASPAR. Si nulla alia ratio suppeteret, cur te omnes infamissimum judicarent, & deploratum hæreticum: illa una satis esse posset, quod pætocinium suscipis atque exeres duorum usque adeo insignium hæreticorum, Ioannis, inquam, Hussi, & Hieronymi Pragensis, quos viros bonos appellas, & indigna morte premissos esse testaris. Quis enim ignorat præter Lutheranos, qui ad militiam suorum parentum multum addiderunt iniquitatis, nullos usquam extitisse perniciosiores hæreticos, quam fuerint olim, quos laudat Montanus, laudat omnis turba hæreticorum nostra tempestate. Ut enim fileam plurimas illos hæreticos sparasse contra evangelium Christi atque ejus ecclesiam, quod faciunt hæretici more suo: fuerunt sane strenui zizaniorum seminatores, artifices fraudis atque doli, mendaces, perjuri, ad defectionem adversus reges & principes excitantes tumultus. Atque ut intelligas quam fuerint illi viri boni, aut potius, ut intelligant omnes te calumniari impudentissime, dum illos viros bonos vocas, & concilium Constantiense in quo illi condemnati sunt, reum agis: audi obsecro, quam illi doctrinam publice sint professi.

Concilium Constantiense damnaverat Vultellæ octava sessione tanquam hæreticum pestilentem, simulque quadraginta quinque articulos, quos docebat contra ecclesiam. Hujus vitam & doctrinam cum amplecteretur Ioannes Hussus, damnatus quoque est sessione decima quinta in eodem concilio, & flammis ulticibus castigatus. Hieronymus vero Praga,

Praga; cum aliquandiu adhæsisset eisdem errori- bus, mutata mente in melius, hæresim abjuravit sessione decima nona. Cæterum transactis aliquot diebus, dæmonis æstu gravissime agitatus, publice in eodem concilio, præsentibus patribus ad vomitum rediit: & sessione vigesima prima damnatus est more cæterorum, atque in ignem coniectus.

Inter cætera vero impietatis argumenta illud est maximum, quod boni isti viri, ut placet Montano, hos articulos, aut positiones defenderent, a communi hominum sensu plurimum abhorrentes.

Deus debet obedire diabolo.

Post Urbanum sextum nemo haberi pontifex debet.

Nullus est dominus sæcularis, nullus præsul, B nullus episcopus, dum in peccato mortali existit.

Populi possunt principes suos corrigere.

Omnia accidunt inevitabili necessitate.

Academix, studia, collegia, gradus honoris, ex ethnicis orta sunt: & perinde juvant ecclesiam atque diabulos.

Taceo cætera, ne nimis longam habeam orationem. Ex his vero facile quisvis possit conjicere, quanto cum iudicio damnati & castigati sint Hussus & Praga: & præterea quam nullo iudicio illos probet Montanus, & viros bonos appellet, & concilium fugillet. Sed nihil mirum, suam rem agit, eisdem forte erroribus se implicatum videt.

MONTANVS. *Hanc partem ut semel missam faciamus, atque ad eam accedamus, qua propius ad nos pertinet, tempestivum videtur. Etenim pontifices, quod sint incurvabiles, suis moribus permittendos censeo.*

GASPAR. Egregium sane medicum, cujus industria nobis sit opus: cura te ipsum, & mitte que nihil ad te attinent.

MONTANVS. *Ita nobis sedulo e contra vigilandum iudico, ne quam labem aut maculam aliena culpa contractam nobis aspergamus. Quoniam vero quid adversarii spectent, satis abunde liquet.*

GASPAR. Dum concilium agimus, isthuc spectat conatus noster, ut vobis, tametsi deploratis, si fieri possit, aliquam operam feramus: vos autem diffugitis instar phreneticorum.

MONTANVS. *Quid nostri quoque propositi sit, deinceps discipiendum venit: ne plus cura & diligentia in aliena censura, quam in propria disciplina, posuisse videamur.*

GASPAR. Salubre mehercule consilium, ut medicum fugiat ægrotus, & pacis conditiones reformidet, qui versatur in mediis tumultibus: quod ex his que sequuntur longe planius constare possit, E cum ait:

MONTANVS. *Temere suscipitur, quod nullo consilio deponitur.*

GASPAR. Si temere susceptum consilium est, cur non illud mutari debet? errare, hominis proprium est; peritare vero in errore, diaboli.

MONTANVS. *Periculose scribitur, quod non nisi ignominiose deseritur.*

GASPAR. At cum nulla ignominia sit ab errore revocari, vite consulere, & animæ providere: nullum periculum in ea re situm esse potest, ut abnegata impietate, ad ecclesie matris omnium gremium revertamini.

MONTANVS. *Si cerdoni, si fossori laboris sui ratio constet: quid nobis sciendum paramus, quibus religionis cura incumbit, qua una divina atque* Concil. general. Tom. XIV.

humana iura continentur? Tridentum petamus, dicet aliquis.

GASPAR. Et recte sane dicit prudenterque, si vestre religionis illa vos cura tenet, aut potius si salutis estis studiosi. Illud tamen principes meminisse velim, quod & Montanus asserit in præsentia, religione contineri omnia iura divina atque humana: ut accuratus in religione suscepta perseverent, neque subditos patiantur vel per latum unguem ab eadem discedere. Simul enim cum religione imperium mutari, regnumque amitti solet.

MONTANVS. *Et qua ratione? quo consilio?*

GASPAR. Eo profecto quod explicas, cum ais:

MONTANVS. *Conventus ejus ut pars aliqua simus, quasque religionis sunt, cum patribus in commune tractemus. Nihil hac nostra professione gloriosius, nihil fructuosius cogitari possit. Sic ille.*

GASPAR. Et merito, præsertim cum nullo vestro periculo, id facere possitis accepta fide publica. Sed audite quid hæreticorum professionem remoretur.

MONTANVS. *Sed heus, bone vir, nunquamne tibi in mentem venit cogitare, nos, ut maxime velimus, in deliberationis tamen partem nullam penitus admitti?*

GASPAR. Verum est quod inquis, nisi si quis sit vestrum rite consecratus episcopus, qualis est impius Vergerius. Tantum enim in deliberationem admittuntur hi, qui iure privilegio aliquo, vel antiquissima consuetudine decernere in conciliis solent: hi vero sunt, quos tibi nominavi paulo superius. Sed ut non sitis pars ulla deliberationis, iure etenim prohibemini, quod propter hæreticos negligendum non est: certe quod in publica fide data vobis a patribus continetur, vestram causam agere libere potestis, & ut verbis fidei utar, loqui cum ipsa synodo, de quibuscumque negotiis, examinare, discutere, articulos quoscumque tam scripto, quam verbo offerre, & tacris scripturis, beatorum patrum verbis, sententiis ex rationibus declarare, adstruere, persuadere, & si opus fuerit, ad objecta concilii generalis respondere, & cum his qui fuerint a concilio delecti, disputare, & absque omni impedimento conferre. Hoc vos parum putatis?

MONTANVS. *Neque, si admitteremur, ejus tamen concilii partem esse posse aut velle, cuius auctoritas a Romano pontifice, Christi & ejus ecclesie jurato hoste, nunce dependet. Intelligis enim, opinor, quanta difficultatum mole in primo statim limine præoccupemur.*

GASPAR. Si ubi facta sit vobis copia concilium adeundi, ac deliberandi de rebus dubiis, reverenda vobis conditio est: quorsum tam graviter doletis excludi vos ab hac deliberatione, & dolorem exaggeratis tam multis verbis? Desperatione tamen rei consequendæ pertracti, maledictis & conviciis pontificem maximum ecclesie principem proscinditis tam asperis atque atrocibus, ut neque fingi possint in quempiam graviora. Quam tamen injuriam haud dubie Christus ulciscetur atrocissime, qui principi populi sui veterat quempiam maledicere, & blasphemiam severis, ac miris modis castigat. Vix enim ulla major esse possit, quam vicarium Christi, quem propriis conceptisque verbis ecclesie præfecit, cum ait: *Super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & ibi*

FFFFf ij dabo

Matth. 16.

dabo claves regni cælorum, & quodcumque liga-
veris super terram, erit ligatum in cælis, juratum
hostem Christi dicere, simulque vitam, mores, si-
dem, doctrinam, religionem omnium qui eccle-
siæ gubernacula hæcenus tenuerunt, culpæ, re-
prehendere, dilacerareque: quos certo scimus pro
Christo & ecclesia multas & maximas ærumnas &
calamitates petulisse, summos cruciatibus tolerasse,
mortem denique acerbissimam oppetivisse. O sum-
mam hominis impietatem! o blasphemiam mini-
me tolerandam! Cur non dehiscis terra, & pesti-
ferum hominem absumis? Cur non fulminibus de
cælo jactis, optime Deus, execrandam istam pestem
de medio tollis? cur non elementa ruunt in per-
niciem Montani? cur feræ non concitantur, atque
impetu factò monstrum horrendum discerpunt,
dilacerantque? Sed ne secure vivas, ac tibi blan-
diti velis: quæ differtur vindicta, veniet, crede
mihi, & non tardabit. Quod si diutius expecta-
tur quam putemus, compenabit, ne dubites, tar-
ditatem Deus supplicii gravitate. Respice igitur,
Montane, & benignitate Dei ad perniciem abuti
noli. Neque secundum duritiam tuam atque im-
penitens cor thesaurizes tibi iram in die iræ, &
justi judicii Dei, qui reddet unicuique juxta ope-
ra sua.

MONTANVS. Sed deliberationi locus nullus
relinquitur, ubi necessitas dominatur: frustra que
quæri videtur, quid facere velis; ubi quid facere
possis nondum dispexeris. Sic quos adversarii nullum
nobis in confessu suo locum relinquunt, ejus quoque
disputationis cura nos simul exonerant.

GASPAR. Hoc si tu parum esse putas, non
recte judicas, Montane. Summus est enim labor,
eam capessere, ex qua nihil præter incommodum
reportare possis.

MONTANVS. Certe quos ipsi tantopere fasti-
diunt, ab his fastidiuntur & ipsi: illi nos contem-
nunt, nos illos negligimus.

GASPAR. Non vos contemnitis, Monta-
ne, sed diligimus perinde atque nos, modo resi-
piscatis.

MONTANVS. A consuetudine sua nos submo-
vent; arcant, repellunt: nos illos declinamus, fru-
gimus, averfamur.

GASPAR. Bellam consolationem, & homine
hæretico dignissimam! Nos quidem vitam hæ-
reticos, ne ab eisdem inficiamur: vos orthodo-
xos odistis, quia vobis bene volunt. Vos impij,
qui contra Deum & ecclesiam conspirastis: vos
publici peccatores: vos vitia pleraque tam parum
curatis, ut contemnatis omnino, atque eadem
alios doceatis. Atque ob eam rem iustitiae quadrat
in vos, quod a te Davidicum testimonium citatur.
Vester conventus, conventus malignantium est,
detrahentium & insidias tendentium ecclesiæ.

MONTANVS. Sed sæpe non sine laude a quo
quoque Marte pugnatum est: suntque quibus sua
retinere, quam aliena invadere, non minus glorio-
sum fuit. Sic nos partes nostras strenue defenden-
do, cominus cum adversariis manus conferra-
mus: atqui continuationis clausula ab ea facultate
nos excludit, conatibusque nostris cen vallum
objicit.

GASPAR. Continuationem in causa esse in-
quit Montanus, cur hæretici Tridentum non con-
tendant. Certo sciamus multo minus venturos esse,
si nunc primum concilium indiceretur: cum ejus
initio non semel fide publica data, magnis insu-
per additis pollicitationibus, Carolus quintus
maxime catholicus imperator Germanos præ-

A
sens propria voce; atque absens litteris, sollicita-
verit ut Tridentum adirent, atque eo loci de do-
gmatibus suis cum patribus conferrent. Sed hæc
excusatione apud suos increpationem & reprehensionem
acerbam vitæuros putant. Quod si continua-
tio impedimento est vobis, agite, descendite
Tridentum, fiet vobis libera atque integra facul-
tas conferendi confirmandique vestram causam,
tameñ ejus aliqua pars, patrum judicio & calculis
sit definita. Id aperte vos obsecrant obtestantur-
que patres, ut constare vobis procul dubio possit
ex publica securitate. Quanquam enim quæ semel
in concilio decreta sunt patrum calculis, amplius
in questionem revocari nullo modo debeant aut
possint; integrum tamen est de eisdem iterum dis-
putare ut res planior fiat. Neque, dum ita facimus,
concilii auctoritati ulla ex parte derogamus: sed
causam potius nostram adversariis probabilem effi-
citere studemus, caritate atque benevolentia ducti.
Exemplis rem aperiam subjicitis. Etenim pro-
cessu Spiritus sancti ex Patre & Filio ex synbo-
lo apostolorum cognosci poterat, simul etiam ex
concilio apostolico, in quo symbolum conditum
est, rursus ex Nitæno concilio: nihilominus ta-
men Græci de eare post tot definitiones disputa-
tionem susceperunt exercueruntque, ut aptior
res esset, & quibusdam satisfacerent hominibus.

Pleraque etiam hæreses, quas vos his temporibus
mordicus timentis, cum ab inferis sint a vobis re-
vocata, profecto damnatae sunt in antiquis syno-
dis. Non putamus tamen præter rationem esse, si
excitantur & examinentur diligenter in hac san-
cta synodo. Similiter etiam feremus vos, dum de
rebus jam definitis in eodem concilio, disceptatis,
& doctrinae vestrae rationem redditis, & confertis
invicem cum his, quas patres sequuti sunt: modo
id a vobis fiat animo cognoscenda veritatis, & con-
vicia absint ac maledicta, in quibus potissimam vi-
ctoria partem collocatis.

MONTANVS. Sic superioribus annis, illorum
Germanorum principum legati & theologi, post mul-
tas amplectique pollicitationes, & diuturnam Caroli
quinti monarchæ potentissimi intercessionem, multo-
rum mensium intervallo, vix agre tandem in eum
confessum admissi sunt, quem per contemptum con-
gregationem appellant: quasi tumultuarium cœtus
dixeris, qui negotiis non usque adeo seriis destina-
tus perhibetur. Cogitare autem possumus, quan-
tum Germani theologi a disputationis arce abfue-
rint, quibus ne ad vestibulum quidem ejus rei ad-
itus patuerit.

GASPAR. Egregie atque insigniter more suo
mentitur Montanus, dum ait, non potuisse ullo
modo Germanos obtinere a concilio, ut in disputa-
tionem theologi sui admitterentur. Testes adfunt
mendacii hujus non pauci Tridenti, in Germania
vero plurimi, ut audio. Superioribus annis cum hi
conventus ecclesiæ primum celebrari cœpissent,
ne prorsus causam hæretici deseruisse viderentur,
principes suos sollicitaverunt, ut legatos concilio
destinarent, non qui actis ejus interessent, neque
qui causam tractarent, sed potius qui ante latam
sententiam a concilio appellarent: quod parum
legitime, ut theologis Germanis videbatur, concilium
coislet, & de patrum fide atque animo in pseu-
doevangelicos conquererentur. Id cum rescirent
patres, a suo cœtu conspectuque arcendos illos esse
decreverunt. Quod si disputandi gratia Tridentum
accessissent (quod mentitur Montanus) aditum il-
lis fecissent amplissimum. Quid ergo mirum est,
non fuisse in atem disputationis admissos, qui

ne vestibulum quidem intrare voluerunt: sed ea veluti tergiversatione parum cordatis satisfacere student.

Illud non possum silentio prætermittere, ineptissime irrideri a Montano vocem istam, congregatio, qua inquit significari tumultuarium cœtum. Operum grammaticum, sed indignum hominem congregatione! An ignoras mita & mansueta congregari tantum? Quoniam illa solum, ut Aristoteles scribit in historia, gregatim ambulant. Inde fit ut gregalia dicantur. At cum hac parte homines longe lateque cætera animalia exuperemus: aptissime dicimur congregari, præsertim cum rem quampiam tractamus quæ profit in commune. Nisi Ciceronem Latini sermonis principem consulere velis, percurrere scripta Latinorum, haud dubie teipsum reprehendes.

MONTANVS. *Sed ponè nos meliore loco fore: quod tamen neutiquam credibile est: in quas vero disputationis condiciones ibimus, aut ire possumus, salvis istis legibus, quas adversarii præscribunt?*

GASPAR. Nos illas minime præscribimus, sed Christus, sed ecclesia, sed ratio, & a primis ecclesiæ temporibus ducta consuetudo: denique consensus magnorum virorum, qui in hac republica Christiana olim floruerunt, atque illam gubernarunt.

MONTANVS. *Aut quid certi nobis esse possit, unica certitudinis regula e medio sublata?*

GASPAR. Scripturam sacram intelligit, quam unam more cæterorum hæreticorum, sine traditionibus, sine consensu, sine conciliis, sine patrum testimoniis, regulam esse vult, suo modo explicatam, dogmatum omnium. Recte autem inquit, sibi, hoc est, hereticis nihil certi esse posse, nisi hoc illis demus. Nam omnes suas hæreses ex scriptura perperam intellecta sumunt, factis literis explicatis pro libidine animi sui corroborant atque defendunt, ignorantissimi cum sint sacræ scripturæ.

MONTANVS. *Sed ut omnia in proclivi sint posita, ut divina & humana jura nobis suffragentur, quos arbitros, quos ne iudices habituri sumus?*

GASPAR. Viros bonos, viros doctos, viros veritatis studiosos, viros a Deo constitutos, ut res dubias ad fidem & mores pertinentes decernant: viros denique qui multo ardentius quam vos, salutem vestram exoptant, & magna diligentia procurant.

MONTANVS. *Illos scilicet ipsos, quos inexpiabiles & implacabiles hostes jam pridem experimur.*

GASPAR. Modo vos veritatis acquiescere velitis, nullos reperietis, ne parentes quidem, aut fratres vestros, qui facilius placentur, & vobis omnibus modis bene faciant. Interim tamen dum in vestra perfidia, tanquam in luto, hæcere vultis: nullos unquam reperietis hostes atrociores.

MONTANVS. *Quique in perniciem nostram conceptis quoque verbis diserte conjuraverunt.*

GASPAR. Iam se hæreticum agnoscit Montanus, & fatetur, cum ait, præfules congregatos Tridenti conjurasse adversum se, ac suos. Etenim patres in hereticos dumtaxat diserte conspiraverunt, quod ex formula juramenti, cujus paulo superius mentio illata est, non obscure probatur. Sic enim habet: hereticos, schismaticos, pro posse persequar atque impugnabo. Quod si Montanus ait episcopos in se atque suos diserte conjurasse: *Concil. general. Tom. XIV.*

procal dubio se hæreticum appellat aut schismaticum.

MONTANVS. *Quid tu vero moderati, quid æqui ab hujusmodi iudicibus expectabis? Quid si pontifici, qua sunt audacia, alia concilii in codicillos, ut solent, referant? quid si fingant causam legitime discussam?*

GASPAR. Non dubium est quin legitime & accuratissime discutienda sit. Sed si vobis suspicio est, aliter esse agendam, contendite Tridentum, & adeste vestræ causæ.

MONTANVS. *Postque diligentem cognitionem, nos ter maximos hæreticos declarato, dignos in quos omni suppliciorum genere semel animadvertatur.*

GASPAR. Recte divinas, Montane. Concilium ubi perfectum fuerit, procal dubio ter maximi heretici habebimini. Certum est enim; has ipsas hæreses vestras bona ex parte esse damnatas a sanctis patribus in antiquioribus synodis. Iure vero humano atque divino hæretici omni supplicii genere digni declarantur: immo etiam aura quam carpunt, & vita quam vivunt. Protulisti tu quidem in te atque tuos juste sententiam, tum superioribus verbis, tum his quæ consequuntur.

MONTANVS. *Hoc crimen nos tam probe deinceps nunquam diluemus, quin semper aliquam suspicionis nebulam in simpliciorum mentibus firmus relicuri. Instabit fortassis nostrorum aliqui, sicque existimabit, cæteris omnibus negatis, proponendo saltem doctrinæ nostræ facultatem retinui.*

GASPAR. O, si hunc, quicumque is sit, audires, Montane: non dubium est, quin vel te errasse cognosceres, dum doctrinæ non satis fidei tuae; vel rationem quæreres atque inires excutiendi, verane sit & Christianæ religioni conformis, an potius novitia, atque ex infano cerebro Martini orta. Sed id non fit sine cælesti patrocinio: quod nisi imploraveris sollicitus, ardentibusque desideris, nunquam consequeris, crede mihi.

MONTANVS. *Hanc autem propositionem protestationis, ut appellant, aut etiam confessionis formam continere.*

GASPAR. Non hoc est quod vos facere oportet: sed potius in concilium descendite, studio atque animo conferendi cum patribus dogmata vestra: & ut coniectis rationibus in utramque partem, intelligere possitis, verane illa an falsa sint; conjuncta cum Christiana doctrina, an potius ab ea penitus discrepantia. Hoc illud est quod interest fecisse, consiteri vero fidem vestram, protefari præterea eidem vos adherere velle, & nunquam esse mutaturus sententiam neque concilii definitionibus fidem habituros, nihil omnino commodi possit adferre. Quod tu Montane significas his verbis, quibus adversatio pergis satisfacere.

MONTANVS. *Ego vero non video, quid tantopere referat, eandem rem toties contestando ingemmare apud eos homines præsertim, qui nostris, quod eadem protestando, quid sine esset sententia frequenter declararint; protestantur nomen ex re indidere.*

GASPAR. Extorquet, ut vides, sæpenumero conscientia veritatem etiam ab inivitis.

MONTANVS. *Adde quod sanctos Christi martyres apud iniquos iudices causas suas egisse quidem legimus: ad eos vero detulisse eus ultro, nusquam legimus.*

GASPAR. Longe dispar est profecto causæ
FFFFF ij vestræ

vestra ratio, atque martyrum Christi: quemadmodum & vos licet tormenta subeatis pro doctrina vestra, aut potius pro inani gloria, cuius estis admodum studiosi, crucem & mortem: longissime ab illis estis diverſi. Illi etenim quoties in doctrinam, quam amplectebantur, inquirebatur: non modo vocati principes adibant fidei ac doctrinae ratione redditori, sed multoties nullis periculis perterriti aut abstracti a proposito, sponte sua se offerrebant: quod ex historiis ecclesiae didicimus. At vos neque vocati, neque rogati, neque sollicitati pollicitationibus, aut propositis premiis, quod non semel a Carolo quinto potentissimo & sanctissimo imperatore, doctrinaeque vestrae acerrimo hoste tentatum est, nunquam adduci potuistis, ut ad concilium generale fidem vestram, causamque religionis adduceretis, & de eadem tractaretis cum patribus.

MONTANVS. Dominus etiam suos ab illis hominibus cavere jubet, qui eos in concilia sunt radituri, & in conciliabulis suis flagris casuri. Non ergo dicit, vos uliro in eorum conciliabula sponte ingerite, eosque vobis, causaque vestra iudices accersite, quos & vobis, & cause vestrae injurios fore scitis.

GASP. AR. Audite peritum theologum, aut sanctarum potius scripturarum strenuum corruptorem qui conventus omnes pares esse putat: & quod de cetero haereticorum, de Iudaorum atque gentium perditionum conventiculis Christus praedicat apostolis, & ceteris sanctis hominibus, hoc Montanus ad concilia ecclesiae legitime inita, in quibus controversiae fidei atque morum definiuntur, dictum interpretatur.

MONTANVS. Paulus apostolus, priusquam causam suam Iudaeis, quos hostes comperisset, committere vellet, ad Caesaris tribunal provocandum duxit, &c.

GASP. AR. Exemplo uteris parum ad rem commodaro. Etenim Paulus certo noverat a Iudaeis paratas sibi infidias esse: qui, ut ait scriptura, in eam rem conjuraverant, ut Paulum apostolum e medio tollerent, cum primum in conspectum prodiret acturus causam suam apud iudicem. Vos autem nullas ex nobis infidias jure timete possitis: vestram salutem procuramus: qui tamen vellemus maxime, minime possemus vobis inferre vim. Deinde Paulus a Christo mandatum acceperat, ut Romam adiret praedicaturus evangelium. Ergo cum videret hac ratione, appellando inquam ad Caesarem, profecionem suam instrui facile ac sine periculo posse, oblatam occasionem minime praetermittendam esse duxit. Cur ergo tam impudenter causam vestram Paulino exemplo defenditis atque ornatis?

MONTANVS. Hoc exemplum sequuntur Athanasius, Cyrillus, Nazianzenus, haereticorum conventicula studiose declinarunt.

GASP. AR. Recte tu quidem declinasse iuquis sanctos istos viros conventicula haereticorum. At qui in illis conventiculis, quae illi tantopere diffugiabant, haec eadem fere doctrina vestra docebatur, quod ex eorum libris adversus haeticos editis facile constat. Tua ergo doctrina haeretica est: & nos abs re ob eandem causam declinare debemus, sanctorum hominum exemplo. Quod si hac parte imitandum tibi proponis exemplum sanctorum hominum: cur non etiam in ceteris rebus? in vita videlicet atque doctrina, mentem tuam moreque ad ipsorum normam studiose componis? Cum autem sancti homines quos nominas, concili-

abulis haereticorum interesse, noluerint, solum quod apud eos examinandi doctrinam fidei integre & sine tumultu locus relictus non esset: cur, cum in concilio facultas vobis suppetat reddendi doctrinae vestrae rationem, & dogmata conferendi, tam vehementer concilium Tridentinum formidatis atque refugitis?

MONTANVS. Post tot ergo tantasque difficultates, non video quid nobis Tridenti peragendum restet, praeter hoc unum, ut scilicet hostibus nostris id deferamus uliro, quod ut semel extorqueremus, hoc grave & diuturnum bellum cum ipsis sustinemus.

GASP. AR. Aperuit hoc etiam loco nobis causam Montanus, cur haeretici non descendant Tridentum: illam, inquam, ne obedientia sua testari videantur concilium auctoritatem habere definiendi res dubias. Hoc enim si semel fecerint, fateantur necesse est victos esse se, & causam defendere maxime iniquam: neque suffugium ullum illis relinquatur, adversus decreta conciliorum, ad quod, cum omni alio praesidio destituuntur, confugere solent.

MONTANVS. Quod si jus convocandi synodos, ad pontifices, neque divino, neque humano jure pertinet.

GASP. AR. Eam esse causam quam diximus ostendit Montanus: sed accipit prius duo absurdistima, & ab omni profus ratione aliena. Vnum est, quod neque divino jure, neque humano, pertinet ad pontifices convocare synodos: alterum est, quod tamen si haecenus summis pontificibus ea facultas adfuerit, Pius quartus ea uti non potest. Vtrumque vero usque adeo aperte pugnat cum veritate, ut difficile non sit illud monstrare. Ut autem a priori parte sententiae disputationem inchoemus, ego sic itauro, Montane, adversum te: Iure divino, atque humano, ad pontificem maximum pertinet concilium indicere: neque ad ullum alium. Posterior pars sic concluditur. Quod nunquam contigit fieri, Aristotele autore, impossibile est fieri. At qui nunquam contigit haecenus, ut concilium alius quisquam praeter pontificem convocaret: aut ostendat adversarii, quis alius, & quo tempore, quamve synodum, quae habeat modo, aut olim habuerit aliquem in ecclesia locum: ergo a nullo alio potest, quam a pontifice convocari. Accedit ad hoc, quod concilium generale ab eo debet indici, qui in universam ecclesiam Dei habet potestatem, ut plane constat. At nullus alius praeditus est ea auctoritate praeter pontificem: quare a nullo alio, excipio pontificem, indici aut cogi potest. Vtraque pars rationationis plana est: posteriori tamen latius explicabo paulo inferius, quo loco Montanus imperatori hanc facultatem facere videtur. Quod autem jus istud pontifici a natura insit, hoc est, poststante ratione, sic colligo. Naturale videtur cuiquam, quod in eo magna ex parte reperitur, testimonio philosophotum. At pontifex magna ex parte convocavit concilium, nemine aut contradicente, aut repugnante, quod ex gestis ipsorum conciliorum colligitur evidenter: quare natura ei inest convocare synodum. Neque modo hoc est naturae consentaneum, sed etiam necessarium. Nam quod uno atque eodem modo semper se habet, id quidem necessarium est. At perpetuo, a tempore apostolorum pontifex convocavit synodum: hoc praesca loquuntur historiae: hoc concilia docent. Nam & illam synodum quae praesentibus apostolis acta esse dicitur in actis apostolicis, convocasse videtur Petrus. Ille etenim tanquam princeps & caput sententiam

tentiã pronũciavit & dixit. Visum est Spiritui sancto ac nobis. Quare procul dubio ad solum pontificem pertinet ea potestas. Ad hæc, cum concilia omnium iudicio celebrentur, ut de moribus & doctrina in eis agatur, & constituatur fides, ac disciplina Christiana: jus convocandi synodum penes illum esse debet, cui fides & mores catholicae ecclesiae potissimum commissa sunt: ut cum noverit expedire, remedium adhibeat. Atqui pontifici maximo dantur ea cura incumbit, cui dictum est a Christo: pascite oves meas: & oravi pro te, ne unquam deficiat fides tua, sed & tu aliquando convectus, confirma fratres tuos: ergo huic uni facultas a Deo concessa est synodum generalem convocandi. Rursum si Christus adisset modo in ecclesia, viveretque, quemadmodum ante passionem: sine controversia, si res postularet, & synodo opus esset, ipse unus synodum convocare cogereque: ergo idem facturus est pontifex Christi vicarius ex munere atque officio sibi inuncto, cum ita noverit expedire. Præterea secularia comitia in suo regno solus rex cogere ex officio & habere potest: ergo & pontifex in ecclesia sibi commissa a Christo, cum sit in eadem, quæ regni speciem gerit, instat regis. Verum est igitur quod persuadere volebamus, proprium esse pontificis Romani concilium convocare: præsertim cum in concilio œcumenico, quod universalem ecclesiam repræsentat, Christi vicarius capitũ vicem gerat: præfules vero, cæteris corporis membris sint perfimiles. Atqui caput reliquis membris imperat, vocatque illa, dũ citque quocumque vult, aut potius quo spectat corporis utilitas, minime repugnantibus reliquis membris. Pari igitur ratione pontifex Romanus præfules universos convocandi jus habet pro salute atque incolumitate mystici corporis, id est, ecclesie. Postremo Christus in ecclesia sua jus & facultatem reliquit cogendi synodum. Illa etenim, quod monstravi superius, unicum remedium est dubitationibus explicandis, quæ in Christiana republica exoriri solent, sive illæ de moribus sint, sive etiã de fide. Penes aliquem ergo hu jusmodi facultatem esse voluit. At non penes principes seculares, quorum omnis cura atque studium externæ paci, & reipublicæ tranquillitati impenditur ex officio: est igitur penes aliquem principem ecclesie. At non penes peculiarem quempiam: nam cum privato præfule parere cæteri omnes non teneantur, neque privatus illius vocare ad concilium possit cogereque, & si venire neglexerint, castigare, quod est sane necessarium. Insuper cum non potius unquam alteri ea facultas jure in sit, singulis erit concessa. Quod si verum sit, potius erit in destructionem ecclesie, quam in ædificationem. Volent enim fortasse aliquando plures tempore eodem eadem facultate uti locis diversis. Exiit igitur residetque apud pontificem maximum, cui plane insunt ea omnia, quæ necessaria esse diximus ad convocandum, cogendum, celebrandum, confirmandumque concilium œcumenicum. Neque ex ea re ullam incommodum, aut quidpiam quod absurdum sit, consequi potest. Sed quousum immoror in ea sententia defendenda & confirmanda, quam neque Montanus ullis inductis rationibus probabilem tentat efficere?

MONTANVS. Neque si aliquando ad eos pertinisset, nunc in propria causa illis, qui in iudicium vocantur, permittendum esset, ut simul iudicium personam, & partium sustinerent. Nos certe, qui non ad concilium, sed ad Romana curia faciem vocantur, nunquam commitemus, ut potestatem,

A quam divina & humana iura illis derogant, obedientia nostra in manus consignasse dicamur.

GASPARI. Hoc illud est alterum, quod paulo superius pessime asserere Montanum dicebamus: quod tamen olim Romani pontifices jus convocandi synodum habuerunt, nunc uti eo integrum illis non est, quoniam in iudicium ab hæreticis vocantur & aguntur rei. At si hæc tua sententia, Montane, aliquo modo cum ratione & veritate conjuncta esset, nusquam priscis exactisque temporibus a sanctissimis pontificibus adversum hæreticos concilia convocari aut haberi potuissent. Quis est enim tam ignarus rerum, tam rudis vitæ, atque expertus consuetudinis hæreticorum, qui nesciat eosdem, primum omnium pontificem reprehendere, deinde ecclesie præfules reos magnorum criminum agere, ut vel ea via & ratione suspectos eos reddant, quibus ex officio incumbit, & præfiteo juramento, hæreticos & schismaticos impugnare, persequi, atque etiam, si res postulet, gravissimis supplicis adicere? Cyprianus ad Rogatianum & Papinianum scribens sic inquit: Hoc omnes ferme hæretici moliri sunt, nempe ecclesie caput perturbare. Cur autem id faciant rationem reddit: ut sic debilitat, inquit, capite, errores suos & vitia impune possint mentibus hominum inculcate. Quis ignorat hæresim Donatistarum, qui in pontificem atque episcopos acerrime sunt debacchari, ac in concilio a pontifice convocato damnati sunt, & recte atque legitime omnium iudicio: Vuleff, Haffius, & Pragenus præceptores vestri, tamen de pontificis autoritate, de episcoporum ac sacerdotum dignitate, multa docuissent hæretica, atque eosdem gravissime accusarent, vocarent in jus, & magnorum criminum reos agerent: consensu honorum virorum in Constantiensis concilio legitime condemnati sunt, ac flammis ultionibus castigati. Quæ omnia cum sine quam verissima, quorum tu cupis aliam institui, atque usurpari formam convocandi synodum, quam quæ perpetuis temporibus servata est?

MONTANVS. Quod si subdignum obedientiã, cum potestate & iure superioris terminatur, idem vero qui nos, monarchas quoque & reges evocant: presentia certe nostra pontificem quoque, quantum in nobis est, contra Christianos principes armaremus: reliquos præterea Christianos, qui sibi ab hoc congressu graves ob causis temperarunt, præiudicio hoc nostro longe iniquissimo multum gravaremus: nobis præterea infestos, pontifici vero magis invisos redderemus.

GASPARI. Infestos cupit facere nobis Montanus simul cum cæteris hæreticis principes illos, qui eis favent; & alienare quam longissime possit ab ecclesia Romana, a pace, ab unitate, quemadmodum testatur in presentia. Nulla autem alia re id se aptius atque commodius effecturum existimat, quam si illis persuadcat, ne concilio Tridentino intersint, neque examina quaestionum de fide, quam hæretici his temporibus in dubium revocant, auscultare velint. Quod unum illusterrimi principes Germaniæ, atque olim acerrimi defensores fidei, ecclesie, atque pontificis, apertum iudicium, & non obscurum argumentum putare deberent artis atque doli, quibus eos ludicriter evangelii novatores. Sic enim facile in telligerent, si cum sibi fieri ab eisdem: atque adeo multo diligentius sibi caveant, in re tam seria, quam est studiũ & cura æternæ salutis. Obsecro igitur vos, principes Germaniæ, per viscera misericordiæ Dei nostri, ut tantisper sepositis istis pessimis consultoribus, implorato divino patrocinio perpendatis quo spectent

Etent hæreticorum perditæ conatus. Populos prætece, quicumque illi sint, qui in varias sententias minimò negotio abduci confecerunt, rogo atque obtestor, ut tantisper expurgentur: neque à falsis doctoribus, contra consuetudinem probatam longissimi temporis decursu, in opinionibus insolentes, quæ aures tantum demulcent, & a veritate hominum auertunt, rapi se sine iudicio sinant.

MONTANVS. Hoc ipsum Germanos principes nentiquam fugit, qui in conventu Neoburgensi putida pontificis postulata satis animose repulerunt. Mirari se dicere, quæ illius esset impudentia, qui illis quoque præscribere non verecundaretur, a quibus proculcatis religionis accusaretur ipse, qui in possessionem ecclesiasticam, iniustam, violentamque fecisset impressionem: aliis porro illudere pergeret, quibus Romane fraudes, & rechina nondum essent cognita aut perspecta: se quidem, quibus & nunc satis abunde pateant, operam daturus, ut non iam cognovisse, quam præcavisse viderentur.

GASP. AR. Arbitror mentiri te, Montane. Neque enim tam alienos ab humanitate esse puto principes Germaniæ natura sua mites & benignos, ut pontifici de ipsorum salute cogitanti tam alpe-re atque insolenter responderint.

MONTANVS. Neque hoc prætereundum venit, mithratorum turbam, si quidem nos in consensum suum admitteret, patrum, & quidem sanctissimorum, vel saltem Romanorum appellatione dignandam fore. Non enim consentaneum est, sine tituli & honoris præfatione, quemquam ad dicendum accedere, apud illos præsertim quorum superbia & ambitioni nihil satis est.

GASP. AR. Illud ferre non potest Montanus: atque ob eam rem, quod ipse ait, conspectum episcoporum refugit, quod nolint adiri se, neque nominari sine honoris præfatione: & civilitatem morum damnat, quæ nihil est in homine commendabilius: neque videt, officio & personæ quam gerunt episcopi summum honorem dèberi, & a sanctissimis hominibus, præcis temporibus perpetuo illam esse servatam consuetudinem, ut pontificem maximum cæterosque præfules, modo sanctissimos, modo beatissimos, modo admodum reverendos appellatint. Evolve Augustini epistolas, Cypriani, Hieronymi, Basilii, Gregorii, Athanasii, ac cæterorum excellentissimorum hominum: facile agnosces veta narrare me. Sed superbia inflatus hæreticus cæteros omnes præ se nihil putat. Veram enim humilitatem, quæ fundamentum reliquarum virtutum est, primam omnium conculcant hæretici, atque de medio tollunt. Quamquam ego sane cuperem intelligere ex te, quem honorem vestris ministris, aut potius Satanæ tribuatis, cum de illis mentionem inferis. Quod si horum similibus titulis dignos eos putatis: quamobrem præfultibus Christianis suas appellationes, & honoris præfationem invidetis?

MONTANVS. Quo vero vultu, qua conscientia eos reverenter appellabimus, in quos quicquid honoris & reverentia confertur, id omne Christo ejusque ecclesiæ detrahatur?

GASP. AR. Lubet tantum exclamare. O impudentissimum hominem, qui sic lacerare honorem studet principum ecclesiæ Dei! nam neque convitiis convitia paria, neque maledictis maledicta regerere in te volumus. Iubemur non vincere in malo, sed vincere in bono malum.

MONTANVS. Evici adhuc, ut arbitror, profectioni nostra idoneum causus suffragari nullus:

quam plurimas vero, eisdemque gravissimas adversari penitus: ideoque hoc concilium sine scelere a nostris frequentari nullo modo posse.

GASP. AR. Quantam vim habeant rationes quas in medium contulisti ad convincendam sententiam sequi hæreticam, judicabunt candidi lectores, quos ego appello. Etenim si stomachum orationi adimas, nihil reliquum erit præter ventrem, & hunc sordidum admodum, atque putidissimis excrementis refertissimum.

MONTANVS. Neque vero si Romana concilia damnamus & subterfugimus, omnes ideo Christianos convenus fugillamus aut aversamur.

GASP. AR. Audite quod concilium probet Montanus, nam omnino sine synodis ecclesiam gubernari posse negat: & merito quidem, cum neque sine conventibus suis civitates, oppidave ulla, aut pagi constare queant. Quale concilium fingat, accipite.

MONTANVS. Quinimmo libere & ingenue facemur: si, qui doctrina, pietate, & iudicio cæteris præstant, ad legitimum concilium idonee vocentur, eos hanc provinciam citra gravissimam Dei indignationem omniumque adeo ordinum iustam offensam, a se repudiare nullo modo posse.

GASP. AR. Pugnantia te loqui non vides? Inquis oportere, ut concilium legitime congregetur: & ad illud tantum eos vocandos esse ais, qui pietate, doctrina, & iudicio cæteris præstant, sive episcopi sint, sive non. Inimò vero vis eidem non interesse episcopos: neque vides celebrari minime posse legitimum concilium, nisi iuxta leges coeat, id est, nisi præfules omnes vocentur, qui ex officio id habent ut concilio interfint, & res dubias definiant, sive docti sint, sive rudes, sive pietate insignes, sive etiam culpata vitæ. Ad eam enim rem non tam agit doctrina, non tam pietas, quamquam hæc si adint plurimi facienda sunt, quam officium. Tu vero episcopos excludis, atque ex cæteris deligis præstantiores doctrina, pietate, iudicio. At vero, quas te, quis de pietate iudicabit, & dignos admitter, repellet indignos: difficile hoc quidem est, cum sæpe numero specie recti decipiamur: neque hujus rei iudicium quispiam facere audebit, nisi is hæreticus sit, qui omnia iudicat, omnia censet, omnia denique sibi arrogat.

MONTANVS. Ut vero conciliorum finis sibi recte constet, res quoque ad finem destinatas non minus recte comparatas oportet. Quod si ergo principes Christiani, ad quos hæc cura præcipue spectat, ad seriam ecclesiæ reformationem animos adjecerint, operas suas simul conjungent.

GASP. AR. Rationem præscribere cœpit convocandi concilium legitimum atque Christianum, potius contrariam legitimo Christiano. Primum enim ex quovis genere hominum assumendos esse ait, qui iudicio, & doctrina, pietateque præstant cæteris: & excludit episcopos, primates, archiepiscopos, patriarchas, abbates, generales ministros ordinum, ad quos omnes vel ipso jure, vel antiqua consuetudine pertinet partem esse æcumenicæ & generalis concilii. Deinde, privatos homines admittit in concilium, & iudices illos rerum controvertarum facit, definitoresque, contra sua omne & vetustam ecclesiæ consuetudinem. Tertio, pontificem, qui quoniam princeps ecclesiæ est, vicarius Christi, atque instar regis, comitia cogere ex officio debet, ut perditis rebus consulat, & morbis medeatur, qui ecclesiam infestant, eximit a concilio, & synodum facit accephalam, hoc est,

sine

sine capite, sine principe, sine supremo moderatore: quo nihil potest fingi monstruosius. Postremo regii muneis esse inquit synodum istam generalem indicare, convocare atque agere: quod est infantiæ genus supremum, & ratio quædam compendiosa nimis ad excitandos in ecclesia tumultus, ad irritandos reges, & ad armandos contra seipfos; denique ne ullo unquam modo tale concilium celebretur, quale necessarium est, ut conatibus perditis hæreticorum obviam procedatur. Nam cum Montanus dicat, præcipue spectare ad Christianos reges curam convocandi synodum: rogo eundem, utrum hæc cura uni alicui incumbat ex officio, an potius singulis ex æquo, ac sine discrimine ullo. Si uni cupiam, doceat quis hic unus sit, & unde hæc facultatem ceperit, que non sit ulli cæterorum tributa. Quod si monstrare velit: cui dubium esse possit, eam injuriam cæteros reges gravissime lauros esse, & æpulosos armis, si possint? Nam de imperio acerbæ incidunt contentiones, & bella admodum atrocia: cujus gratia jus esse violandum, si unquam violandum est, Cæsar dicebat. Si vero omnibus ex æquo hæc cura mandata sit: quando omnes tenent poterunt tam concordibus animis, ut idem probent, idem velint, idem sequantur, idem omnibus gratum sit? maxime cum sciamus, in deliberatione posse venire multa in conciliis, quæ minime tegibus omnibus grata sint. Accedit ad hoc, quod qui habet jus concilium convocandi, habeat etiam oportet imperandi, cogendi & castigandi facultatem eos qui venite tenuerunt, aut patere recusat decretis synodi. Quis est autem omnium regum Christianorum, cui cæteri omnes jure suo parere, & cu usi iusta capessere debeant? Quod cum plane verum sit, procul dubio qui spectat, ut ab ullo regum Christianorum concilium indicatur, cane pejus & angue concilium odit: in super etiam ignavia & scordia tacite accusat Christianos reges, quod hæctenus jus synodum convocandi, si tua sententia vera est, usurpari ab alio passi fuerint: quod impudentissime facis. Scio dicturum esse quempiam ex vestris (nam id significavit superioribus diebus apostata, & religionis ac fidei defensor Vergerius) hæc facultatem apud imperatorem residere, illi uni curam incumbere cogendi comitia ecclesie, tanquam monarchæ. Sed qui ita putat, non videt invisum esse admodum monarchiæ nomen, atque ejus suspitione etiam a Germanis Carolum Quintum, dignissimum hæc suprema dignitate principem, gravibus & periculosis bellis vexatum esse. Stude ut eotitulo Ferdinando Christianissimo Gallia pareat, Hispania, & cætera regna: nihil sane profeceris. Quod si imperator Ferdinandus, si Philippus Hispaniæ catholicus rex, si Carolus rex Galliæ Christianissimus, si Poloniæ Sigismundus, si Sebastianus Lusitanæ longa vita dignissimus, si de-

A ecclesiastica pontificem Romanum spoliant, & suo loco dejiciunt atque deturbant, singulos reges in suis regnis non reges solum, sed pontifices esse volunt: quod Hæretico Angliæ regi vestri ordinis homines, id est hæretici, persuaserunt. Hæc enim esca dulci, ut apparet, in suam nasam principes atque reges hæretici pertrahunt, atque eosdem sibi devinctos servant. Sed cave-te, principes, per Deum immortalem vos oro, ne sitrenum dulcibus cantibus capiamini. Evē-niet enim, mihi credite, nisi vos temperetis, & dignitate vestra contenti sitis, ut dum utramque auctoritatem captatis, amittatis utramque. quod non semel accidisse competius est, quam ut pro-ductis exemplis aut testimoniis probari debeat. Pergit Montanus.

B MONT. Ita ut quod audis, concilium revera sit catholicum, immo vero eo pacto, quod monstrasse me in superioribus arbitror, nunquam concilium coire poterit, sed desidium inde nascetur infinium, & bella implacabilia.

Quod si, ut nunc sunt tempora, piis eorum conatibus eventus non responderit: proximum erit ut suis & regnis & ditionibus eam curam impendant, quam erga universos simul susceperant.

C GASP. Ecce quomodo pestilens Montanus ad defectionem principes atque reges sollicitat, & hortatur: dum nulla pontificis habita ratione mo-net, at singuli per se suis regnis provident conciliis nationalibus. Sed nihil sane agit. Nam reges omnes atque principes Christiani Tridentinum concilium probaverunt: atque ut filii obsequentissimi ecclesiæ Romanæ, ejus decreta suscipi-ent: & ut a suis populis oberiverunt, dabunt operam diligenter, quæ sancta synodus adversus hæreticos in vulgus emisit: neque nationalibus conciliis se patientur implicari. Siquando vero provincialibus sit opus, strenuam navabunt operam, ut cogantur in provinciis suis, & ge-antur tranquille & pacifice juxta leges præscri-ptas a summis pontificibus, aut etiam ab œcume-nicis conciliis.

D MONT. Nationalibus ergo, aut etiam provincia-libus conventibus operam dabunt, quos tamen non ita in arctum restringent, quin & cæteris quoque hominibus eos parere velint, modo ex hujusmodi sint, quarum presentia cætus & ornari & jurari possint.

E GASP. Mirabile id sane est: nihil hæretici in-tactum relinquunt, nihil non vocant in dubium, nihil non calumniantur, nihil tam firmitum, tam ratum, tam sanctum est, quod non illi mutari ve-lint. Forum conciliorum generalium indicien-dorum & celebrandorum explosit paulo superius Montanus, & novam quandam docere, atque inducere in ecclesiam voluit: nunc quoque leges concilii provincialis cavillatur, & formam illud cogendi mutari vult, dum principibus cogendi copiam facit: atque eos homines admittit in con-cilium, qui jure ab eodem repelluntur. Neque sine dolo atque arte: vident enim hæretici quod nos legumlatotes admonuerunt, ad evertendas civitates, ad labefactandas respublicas, denique ad turbulentissimas seditiones concitandas, qui-bus rebus maxime hæretici student, nihil esse po-terentius, quam si leges, jura, aut ordo civitatis, quibus respublicæ continentur, aliqua ratione im-mutentur. Sensim enim cætera concidunt, dum paulatim, ut ait Philosophus, homines acque-scunt legibus non obedire. Ea igitur cura id stu-dium tenere reges atque principes debent, ne il-

lam legum ordinis, conventuum, in suis regnis fieri a quopiam mutationem patiantur, ipsis præsertim inconfultis. Qui vero quippiam simile efficeret tentaverit, multo severius castigabunt, si stare suos principatus dominique desiderant, quam si insidias regno pararet, aut regiam majestatem læderet. Nisi principiis statim obstituerint, magno incommodo rerum suarum, salutis, atque vitæ, brevi intelligent eundem esse obviam diligentissime his legum, veterumque institutorum & magistratum censoribus.

MONT. *Curabunt præterea ut locus ipse ab omni terrore & metu liber sit & alienus.*

GASP. Hic murus aheneus est (inquit Poeta) nil conscire sibi, & nulla pallefcere culpa. Conscientia terrori est, purga illam, Montane, & tranquillam reddes: neque timebis unquam, tamen cælum ruar. Nihil æque torquet atque mala mens.

MONT. *Accedant idoneæ cautiones.*

GASP. Has hæretico nullus possit dare fatisidoneas ipsorum sententia: ubique putat anguem latere, & sub quovis lapide scorpionem indormite sibi.

MONT. *Libera sint voces, libera denique suffragia.*

GASP. Illud cupit Montanus, ut hæreticis tantumdem liceat, quantum velint, atque hanc unam libertatem illi probant & appellant. Nam & Christianam libertatem, ad quam per evangelium Christi provocamur, vivendi licentiam interpretantur contra evangelium.

MONT. *Sed & vitæ tuta, & insidiis hominum minime obnoxia.*

GASP. Singulos hæreticos tamen integra militum legio tuteatur, in mediis periculis versari se credent, infano Orestis non abfimiles.

MONT. *Libertas autem hæc omnis aequitatis terminetur legibus, ita ut nemini plus liceat, quam pietatis regula permittat.*

GASP. Ut te decet, loquendum esset: potius diceres, quam impietatis regula permittat; nam hæc potius, quam ulla alia uti consuevisti.

MONT. *Hoc ut rectius fiat, concilium sit Christianum oportet.*

GASP. Christianum esse non potest, ni legitimum sit, & juxta Christi ecclesiæ leges coierit; erit tamen Lutheranum.

MONT. *Quod ipsum tamen longe lateque patet. Christianum enim esse nequit, quod actiones suas ad Christi & apostolorum regulam sacris literis comprehensam non agit, quod Christianis moribus, denique purioris ecclesiæ exemplis non per omnia congruit. Vt Christianum sit, res controversæ non odio se, sed modeste, prout Christiana caritas dicitur, his etiam legibus disceptanda venient, que veritati exploranda, non involvenda, præsumta videantur.*

GASP. Christianum sane concilium est, & antiquissimis synodis conforme, quod more suo ecclesiæ Romana indicit, cogit, ac celebrat. Quod, inquam, a pontifice Romano convocatur, habetur a præsulibus, aut his qui jure veteri vel consuetudine diutissime servata, interesse synodo debent, & suffragia deferre, de doctrina fidei ac motum ecclesiæ, vel pace inter principes Christianos firmanda. Quodcumque ab hoc discrepaverit, ecclesiæ Dei non solet concilium appellare, sed Satanæ synagogam, concilium malignantium, conciliabulumque hominum perditotum.

MONT. *Sed quorsum provehor?*

GASP. Tam te præcipitem egit extra te ipsum

amentia, aut rabies maledicendi, ut quo provcharis, nescias. Recipite, Montane.

MONT. *Docere volui graves ob causas profectio- ne Tridentina nobis supersedendum esse: quod si perfecti, dicendi munere sanctus sum. Superest, ut velis collectis navem in portum subducam.*

GASP. At nihil simile perfecisti, neque perficere unquam poteris, etiam si tibi universa colluvies hæreticorum suppetias ferat. Quid restat, nisi ut ad te redeas, in te descendas, & tecum tantisper habites, cogites unde excideris, quid Christo, & ecclesiæ Romanæ carissimæ ejus sponsæ præstare debeas? Ego non dubito, quin si te ita exercueris, atque id animo sceris veritatem explorandi amplectendique, facile tibi Spiritus sanctus eam mentem sit inspiraturus, qua antea vitæ peractus, & contractas sordes ablucens penitentia, securum portum sumpturus sis, in quo tua cymba, hucusque gravissimis agitata procellis, sine ullo naufragii metu perpetuo conquiescat. Tunc nos gaudio ingenti perfusum, Deo optimo maximo gratias agemus simul cum cælestibus spiritibus. Quod ut contingat brevi, Deum precor optimum maximum.

IX.

FR. ANTONII PAGANI,

VENETI, MINOR: OBSERVANT.

C *Ad præstantissimos sacro-sancti œcumenici Tridentini concilii patres dignissimosque Christiana reipublicæ senatores*

PRO ECCLESIE REFORMATIONE

ORATIO.

LI CET, patres amplissimi, ac præstantissimi Orbis judices, non parva sit admiratione dignum, quod sancta illa & mystica Sion, terra inclyta Israel, munita Dei civitas, atque prædilecta sponsa Christi ecclesiæ, quæ jam a suo sponso sanguine illius precioso fuit redempta, tot muneribus ditata, ejusdemque tum præsentia, tum protectione honorata, decorata miraculis, & Divinis deliciis educata; hodie, proh dolor! in tam miserabili, atque flebili statu appareat, ut eam quasi a Deo rejectam, repudiatamque, ac velut terram desertam, incultam, & inhabitabilem conspiciamus; cum inter tot tam hæreticorum, quam impiorum Christianorum turmas undique conturbetur, oppugnetur, & despiciatur: attamen, si recte mentis oculo intueamur, si præterita præsentibus conferantur, si primitivæ illius ecclesiæ observantia, dogmata, mores, atque plurima virtutum exercitia, frequens sacramentorum usus, caritatis fervor, orationum assiduitas, elemosynarum, jejuniorum, & cæterorum pietatis operum exhibitio ponderentur; & si e converso præsentis ipsius ecclesiæ temporis statum, depravatos hominum mores, vitiorum omnium turpitudinem, sacramentorum despectum, repudiatam animorum, otium, solam curam terrenorum, & cælestium bonorum, totiusque Christianæ pietatis oblivionem consideremus: facile quisque ipsius abjectionis, depressionisque causam! dijudicabit.

Nam illa sane fidelis Christi sponsa, quæ ad imitationem capitis, & sponsi sui dilectissimi, jam in paupertate ditata fuit, modo in divitiis egena facta est; illa quæ in humilitate exaltata fuit, nunc in mundi honoribus deprimitur; & quæ jam in Christiana simplicitate proficiebat; modo per carnis prudentiam, & inanem tumoremque philosophiam, in curiosis multorum questionibus evanescit;

evanescit; atque ipsa quæ periendo & sustinendo jamdiu vicerat, postmodum vincendo multa perdidit, & quæ denique in adversitatibus firmabatur, in otio periclitari videtur. Ipsa namque catholica & universalis ecclesia per totum orbem jam dilatata, non humana potentia, aut sapientia crevit; sed evangelii prædicatione. Divinæ potentia miraculis, virtutum exemplis, sanctorum patientia, periculis, & laboribus, & sanguinis effusione, atque variis tribulationum generibus stabilita, & aucta est. Quales autem primi illi evangelii concionatores fuerint, per quos mundus credidit, & ecclesia per totum orbem diffusa fuit, notum est, quia non divites & potentes in sæculo, sed pauperes; non sapientes, sed idiotæ; neque nobiles, & illustres, sed despecti, & viles piscatores fuerunt. Unde Apostolus ad Corinthios ait:

1. Cor. 1. *Quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stultitia sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret.*

Damas. lib. 3. Et Damascenus ait: Evangelium cognitionis Dei prædicatum, est non bellis & armis exercitum adversariorum devincens; sed pauci, nondi, pauperes, & idiotæ, persecutionem passi, verberati, & mortificati, crucifixum in carne, & mortuum, & resurgentem prædicantes, sapientibus prævaluerunt. Sed si homines duodecim, ait Chrysostomus, orbem terrarum converterunt; quanta sit nostra malitia excogita, cum tanti existentes, eos qui reguntur, nec possumus corrigere, quos decem nullibus mundis proficere oportebat. Quod quidem non nisi ex nostra imperfectione evenire manifeste constat. Nam paucos illos quid tamque potentes, tam mirabilis mundo extendit? forte sola miracula, cum nec sapientia, nec potentia mundi eis adesset? Certe et si signa fecerint, non ea tamen eos tam mirabiles, & magnos fecerunt, quoniam & prophetantes, & miracula facientes, quandoque tam ab hominibus, quam a Deo damnati, & reprobi facti sunt; sed eos tantum magnificavit tum mundanæ gloriæ despectus, divitiarum, deliciarum, & omniumque mundanarum rerum contemptus, atque ab omnibus sæcularis vitæ negotiis & tumulibus sequestratio, perfectaque animi abdicatio: tum veto animarum zelus, fervens caritas, & virtutum omnium disciplina, sine quibus minime proficissent. Sed post quiescentes persecutiones, post mundi conversionem, post populorum concursus, temporalia bona acceverunt, & spiritualia desererunt. Et quamvis ecclesiastico imperio, cui majora subsunt, etiam minima, hoc est temporales opes, tam digne, quam copiose jam addicte, & subjectæ fuerint: cum & congruum, & necessarium sit, ut sicut anima corporaliter vivens, temporalibus membris in suis actionibus juvatur; ita etiam temporalium rerum subsidia & ministeria spiritualibus famulentur: quia tamen in amplo ecclesiæ regno complures affluentibus divitiis cor apposuerunt, ideo dum ii auerunt aurum, minuerunt gentem; dum impleverunt peram, evacuaerunt conscientiam; & dum sola mundana prudentia, & potentia, regnum angere ecclesiæ putabant, hic in angulo Occidentis restrictam eam viderunt.

Et id contigit, quia sola doctrinæ autoritate, & non etiam vitæ exemplo; & solis temporalibus armis, atque materialibus, & non etiam spiritualibus, eam defendere, & conservare studue-

Concil. general. Tom. XIV.

A runt: non oratione, & lacrymis, quæ arma sunt Christianorum, & ecclesiæ præsidia; non continentia, quæ est cingulum lumborum ejus; non justitia, quæ lorica ejus est; non sanctorum exemplis, quæ calceamenta sua sunt; non etiam fide, quæ est scutum, & spe, quæ est galea, & verbo Dei, quod ejusdem gladius est. Et quamvis gladii verbi Dei armatura sibi semper remanserit, cotamen quamplurimi ecclesiæ filii sese confodiunt, qui dicunt, & non faciunt. Er inde est, ut quorum vita despiciunt, eorum quoque prædicatione contemnuntur; & mundus eos copulcat, quia mundanos eos aspicit. Nam quomodo ecclesiæ filii de medio ejus malum auferre poterunt, qui in simile delictum corruunt: & quæ fronte, quæ virtute, & quo vitii odio, peccantes corrigere poterunt, qui tacite sibi respondent, eadem quæ corripunt, se commississe, & ad ea toto animo affectos esse? & quoniam pacto oratores esse poterunt castitatis, immunditiæ patratores? atque quomodo avaritiæ odium, & largitatis amorem, in aliorum animos infere, & efficaci spiritu imprimere, qui in pecuniis toto corde versantur? Oporter enim, ut munda sit manus, quæ aliorum sordes diluere curat, ne tacta quoque detritus inquiner, si sordida remaneat. Nam is sane contra carnis immunditiam efficaciter loquetur, contrariam virtutem suadebit, & victor in aliis remanebit, qui in se prius libidinis ignem depressit, & zelator fuerit castitatis; is contra venena superbiæ & ambitionis, remedia cæteris facile propinabit, qui humilitatis exercitia in seipso exercuerit, & amaverit; atque is denique contra aurum palmam habebit, qui post aurum non abierit. Propter quod apostoli inopes, & mendici, aureos & auratos hujus sæculi principes converterunt; quia aurum repudiaverunt, suppeditaverunt, dixeruntque cum Petro: *Argentum & aurum non est nobis.*

A. 3.
A. 8. Idem Petrus Simoni mago dicebat: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Atque ita sanctissimi illi patres, eorum paupertate, humilitate, patientia, abstinentia, castitate, puritate, innocentia, misericordia, & veritate, atque insuper justitia, temperantia, fortitudine, prudentia, fide, spe, caritate, cæterisque virtutibus, & exemplis angelicæ conversationis & vitæ, sanctam ecclesiam plantaverunt, propagaverunt, & imperfectam virtutum gloriam provexerunt.

At vero draco ille qui de cælo cecidit, & tertiam partem stellarum secum detraxit, ipsius ecclesiæ Christi sponsæ ab initio insidians, non solum inferioribus ejus membris, sed nobilioribus magis adversatus est. Cum enim quis inimicum suum aggrediens prosternere, atque interficere cupit, principales illius partes, atque membra, in quibus anima magis residet, & magis potens est, attendit, ut facilius eum superet. Unde Satan ipse contra principes Christianæ reipublicæ, & contra animarum rectores, totius suæ militiæ vires semper vertit; quia ducibus exercitus devictis, milites facile debellari posse autumavit. Proptereaque in libris Regum scriptum est, quod cum rex Israel cum Iosaphat rege Juda ad pugnam contra regem Syriæ se contulisset, cumque oppositi exercitus iuvicem appropinquarent, rex Syriæ principibus & ducibus suis iussit, ut non contra inferiores, sed contra regem Israel, omnes vires intenderent. Rex Syriæ, diabolus est, qui sublimis interpretatur, quia ipse per superbiam in se sublimis, & rex super omnes filios superbiæ erectus fuit. Principes vero & duces sui, sunt

GGG ggg ij cæteræ

cæteræ infernales potestates, & omnes administratorii spiritus, a Lucifero ipso in ministerium missi contra eos qui hereditatem capiunt salutis; quibus ille jubet, atque eorum omnium maligna hæc intentio est, ut contra caput, & contra sublimiora ecclesiæ membra, hoc est contra prælatos, insidias omnes, & omnem pugnam convertant, ut illis debellatis, subditi quique facilius prosternantur. Unde ait Gregorius: Cum pastor per abrupta vitiorum graditur, necesse est ut in præcipitium grex sequatur. Ita quod totum prælii pondus est in prælatos, quoniam illis devictis consequens expectatur in subditos victoria, qui ad majorum exempla semper aspiciunt, & quæ in superioribus exerceri vident, sibi licere facile putant, ad Christi documentum non attendentes, qui ait: *Quæcumque dicunt, facite; secundum autem opera eorum nolite facere.* Et sic peccatum peccato trahitur, & tam inferiorum quam superiorum criminibus Christiana respublica deterior fit, & sponse Christi decor obscuratur.

Matth. 23.

Qua de causa non est mirum, si undique perturbaciones, et undique persecutiones, & hæreses, & mala innumera ecclesiæ naviculam inquietent, & confundant: quoniam vulgata est apud omnes sententia, quod propter peccata eveniant adversa, atque ideo dum peccata nostra in omni statu non cohibentur, irati Dei flagellum nos puniens perferat, cum jam superabundet iniquitas, & charitas multorum refrigeat. Nam si Christianæ reipublicæ status omnes discutiamus, eos a recti & veri tramite non parum excidisse inveniemus: & non solos prælatos, & religiosos alios; sed temporales ipsos dominos, & cives, & plebeculam ipsam aspiciemus, quod quanto in mundanis negotiis, & temporalibus bonis, & dignitatibus, & honoribus, ingenia quotidie magis acuer, vires extendere, spem & fiduciam omnem in eis ponere, & valde proficere appareant; tanto e converso in Divinis gratiis, in Christianis virtutibus, & devotione, & cæteris spiritualibus bonis, in dies magis semper deficere, & ad deteriora prolabi videantur. Nam ubi unquam tot fuerunt in sæculo tribunalia, & minor iustitia? ubi unquam tot senatores, & magistratus, & minor cura reipublicæ? quando plures fuerunt leges, & statuta, & constitutiones, & causæ secundum juris ordinem minus absolutæ? & ubi tot iudices, & doctores, & advocatorum, & notariorum turmæ, & tumultus, & minus accepta causa viduæ & pupilli, & pauperis agricolæ & idiotæ jura minus defensa? ac denique ubi major pauperum multitudo, & minor divitum pietas? & ubi majores divitiarum, & pauciores fuerunt elemosinæ? Neque clericos & monachos sub silentio omnino præteribo, qui de præscriptis sibi terminis & regulis, ac canonico jure, ea ad quam tenentur perfectione, & diligentia, parum servant: inter quos sæpenumero secularium rerum cura & sollicitudo, devotionem, fervorem spiritus, humilitatem, virtutum exercitia, & alias Christianæ perfectionis condiciones præpediunt. Unde est quod post ecclesiæ initia, nullo unquam tempore sic de sacris literis in prædicatione, sive etiam de evangelicis dictis inter plebeas ipsas personas in ea tractatum fuit; & nunquam bonorum operum actio minus subsecuta?

Taceo publica adulteria, stupra, rapinas: præterea tantam Christiani sanguinis effusionem. in debitas exactiones, vectigalia gratis superaddita, aut quavis ex causa jam introducta, abs re tamen perseverantia, & innumeras hujuscemodi oppres-

siones: prætermitto etiam superbam vestium pompam, supervacaneos ultra status decentiam sumptus, ebrietates, crapulas, atque enormes luxuriae sæditates, quales a sæculo non fuerunt. Quia nunquam sæmineus sexus lascivior, & inverecundior; nunquam juvenus effræniator & indisciplinatio; & nunquam indevotior, & insipientior senectus; atque in summa nunquam minor fuit in omnibus Dei timor, honestas, virtus, & modestia, & nunquam major in omni statu carnis libertas, abusus, atque exorbitantia.

Nam quæ major in mundo exorbitantia, & abusus excogitari potest, quam pastor sine vigilantia, prædicator sine operibus, iudex sine æquitate, jurisconsultus sine consilio, magistratus sine regimine, leges sine observantia, populus sine obedientia, religiosus sine devotione, dives sine verecundia, pauper sine humilitate, mulier sine misericordia, juvenis sine disciplina, senex sine prudentia, & Christianus quisque sine religione? Propterea David dicebat: *Deus de celo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.* Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Et Hieronimus ait: *A minore quippe usque ad majorem omnes avaritia student: & a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.* Et curabant corruptionem filia populi mei cum ignominia, dicentes: *Pax, pax: & non erat pax: confusi sunt, quia abominationem fecerunt, qui potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt.* Et Sapiens dicit: *Non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Et causam superius allegat, dicens: *Iustus perit in iustitia sua; & impius multo vivit tempore in malitia sua.* Ita quod boni opprimuntur, & impii exaltantur; virtutes despiciuntur, & vitia pro eis in mundo regnant. Unde Oseas propheta dicit: *Non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra: maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt; & sanguis sanguinem teigit.* Hæc igitur, & similia hominum crimina, quæ sætorem usque ad cælum emittunt, causa sunt, cur a Deo tribulationibus & flagellis corripimur: atque tanto duriora aggravantur flagella, quanto graviora committuntur scelera: sicut in scripturis antiquis de populo Israel toties ob sua crimina oppresso narrantibus, huius rei multa exempla habentur.

Sed quia inter omnes adversitates, quæ Christiano populo occurrere possint, nulla major fore ipsa hæresis existimatur, per quam homines falsæ doctrinæ veneno inficiuntur, mucrone iniquæ linguæ perimuntur, & domestica persecutione, & familiaribus insidiis facile decipiuntur, & a Deo separantur: nam si bella, pestilentia, fames, & similia civitates destruant, hæresis ecclesiam Dei prosternit: si ea temporalia bona auferunt, & corpora occidunt; hæc gratis, & virtutibus spoliata, & animas ipsas perpetuæ morti tradit: & si denique per illa temporale regnum amittitur; per hanc absque dubio cælorum regno privatur: ea propter magna fuisse requiruntur peccata, quæ tam grave contra Christi ecclesiam bellum excitaverint. Qua de re, cum sæculo isto miserrimo tam gravis sit hujuscemodi persecutio, tamque urgentia hæreticorum bella undique insurgentia, & publica & privata, & civilia & domestica, appareant, qualia nunquam ab initio nascentis ecclesiæ usque modo fuerunt; cum in præsens non una, vel duæ hæreses, ut præteritis temporibus evenie-

bat,

bar, sed omnes simul præterita, atque alia superaddita ecclesiam oppugnant: quæ est tanti infortunii causa? Jam enim experta est neque Christianitas ab odigentis ferme annis itam Dei in Sarraceno primum, dein de in Turcico flagello; ac demum in hæretica Lutheri, & aliorum hæresiarum peste perniciosissima, atque prætoriorum flagellorum omnium maximo: ita ut gementes vere dicere possimus cum Michæa: *Judicium Domini cum populo suo*. Ecce enim Mahumetes e Christianorum manibus Arabiam abstulit, Deo permitte, & Christianorum peccatis exigentibus; Sarraceni Ægyptum, Libyam, & totam Africanam occupaverunt, & mare trajectiones Hispanias invaserunt, ubi præsertim ex Granaræ regno vix expelli poterant, cum rex Ferdinandus glorioso triumpho regnum illud Christianitati restituit. Deinde sæpe in Gallias, in Siciliam, in Italiam; & in ipsam denique Romam, Christianæ reipublicæ caput, irrupuerunt, atque ecclesiam sancti Petri vastaverunt. Præterea terram sanctam pedibus salvatoris nostri calcatam occupaverunt; & factus fuit hostis Christiani nominis, custos Domini sepulcri.

Inclinantibus autem se rebus Sultani Ægyptiaci; Turca surrexit, eo nec in tyrannide, nec in odio Christiani nominis inferior; qui mox Bithyniam arripuit, Cappadociam, Lyciam, Ciliam, Armeniam minorem, Cariam, Lydiam, Paphlagoniam, Lycæoniam, Phrygiam, Pontum, Pamphyliam, Galatiam, & in summa rotam Asiam minorem, quæ hodie magna Turcia dicitur, suo subiecit imperio: & per Christianorum dissidium, vix nobis, trajecto mari, in Europam irrupit, & Achiam, Articam, Thraciam universam, cum Constantinopolitano imperio, Bœotiam quoque, Aetoliam, Peloponnesum, quem nunc Moream appellant, Epirum, Macedoniam, Albaniamque subjugavit; atque Bulgaria, & Bosniæ regno superato, ac insuper Serviam, Rasciam, Rhodum, Ni-gropontum, & Belgrado occupatis, jam Hungariæ, Poloniæ, Croatia, Dalmatiæ & Germaniæ; non sine magna Christianorum plaga, imminet, quorum per millia Turcicus gladius perdidit, tot millia in perpetuam servitutem abduxit, & tot millia cum omni posteritate in Mahumeticam perfidiam, & æternam damnationem seduxit, ita ut Turcarum imperator porcentissimus factus, tantum sibi ditionum vendicavit, quantum duo olim imperatores possidebant: & cum tanta crudelitate suam barbaricam furorem in Christianum sanguinem exactur, ut nunquam tale immanitatis monstrum visum fuerit. Nam parvulos, lactantibus parentibus, ad parietes allidere, virgines stuprare, & uxores, ipsi maritis cæcudentibus, impudenter tractare ausus fuit. Hinc etiam templa diruit, vel ea damnatissimo Mahumet dicavit; crucifixi imaginem conspuit, & sagittis transfixit; venerabile eucharistiæ sacramentum pedibus conculcavit; aliaque magis horrenda, & truculenta, quam effari possit, canis ille ferocissimus perpetravit. Cujus quidem atrocitate propheta Isaiæ verba non incongrue exprimitur, dum is ait: *Omnes qui invenerit fuerit, occidetur; & omnis qui supervenerit, cadet in gladio: infantes eorum allidentur in oculis eorum, diripiuntur domus eorum, & uxores eorum violabuntur*. Et quidem barbarica illa rabies non tam vincere, & dominari, quam potius nos affligere, & Christianum sanguinem effundere delectatur. Unde & in sequentibus Isaiæ verbis dicitur: *Ecce suscitabo super eos Aseos, qui argentum non quarant, nec aurum velint: sed sagittas*.

Cocvil. general. Tom. XI V.

Atque parvulos interficiet, & lactantibus uteris non miserebuntur, & super filios non patretur oculos eorum.

Maxima profecto Dei ira, quæ tot regna, tot provincias, totque amplissimos episcopatus Christianitati abstulit, & non ex alia cæte causa, nisi quia Christiani multi Deum dereliquerunt, pejo-rem quam Turcicam vitam egerunt, & plulquam barbarica crudelitate in fratres suos usi fuerunt. Et quia, juxta verba Samuelis, *non audierunt vocem Domini, sed exacerbaverunt sermones ejus: ideo fuit manus Domini super eos, & super patres eorum*.

Sed quid Sarracenum rabies, quidve Turcarum furor, & quid rerum, corporum, vel temporalium regnorum damna erunt, si ad furorem, ad malignitatem, ad insidias, & ad perniciem, & innumera detrimenta conferantur, quæ non terrenis rebus, & regnis, sed cælestibus; & non corporibus, scilicet animabus ipsis, tot hæreticorum sectarum, tot pestes, torque diabolici hostes inferunt; quippe qui contra Deum, sanctosque suos, atque contra catholicam, sacrosanctamque Romanam ecclesiam, barbaris ipsis non minus feroces, immo truculentiores & bestialiores se ostenderunt; undè templa, altaria, & monasteria destruxerunt, virgines Deo dicatas violaverunt, monachos exco-riaverunt, sacerdotes Dei assaverunt, corpora sanctorum in cloacas, & in flumina proiecerunt, sacra-menta ecclesiæ a Christo instituta despexerunt; sanctissimum Christi corpus conculcaverunt, & variis probis affecerunt, atque omnem Dei cultum, omnemque Christianæ vitæ regulam damnare ausi sunt: quique in Christum, ipsiusque generitatem, & in amicos & sectatores illius, innumeras atque horrendas blasphemias continue proferunt, & tam turpia, tamque execrabilia operantur, ut ea referre dolor atque pudor prohibeat: Nam inter eos omnia quæ fidei, quæ pietatis, & religio-nis; immo & quæ rationis sunt, pessum eunt: adeo quod non rex Babylonix, nec Antiochus, nec alius impius rex, tali unquam impietate contra Hebræum; nec Sarraceni, nec Turcæ contra Christianum populum usi sunt; qualem isti contra Deum patrem, & propriam matrem ecclesiam.

Propter quod satius esset, inter Turcas, quam inter apostatas istos & perfidos Christianos, vivere. Et nihilominus non multi sunt, qui hæc cogitent: neque adhuc Christianorum viscera fatis commo-ri sunt: neque est qui obnixis precibus; & vera vitæ emendatione se iræ Dei quasi murum opponat: nec est insuper qui percussione sentiat, & doleat. Unde Hieremias dicebat: *Percussisti eos, & non doluerunt*. Et per Isaiam Dominus ait: *VI. Isai. 47. Non resistet mihi homo, & non iratus sum super populum meum. Effundam super eos indignationem meam, & omnem iram furoris mei*.

Ecce igitur inter quas angustias Christiana religio hodie restringitur, ecce quomodo Christi regnum in terra, in angulo Occidentis coarctatur: nam a quatuor mundi plagis huc Christianum nomen deducitur. Ubi enim sunt quatuor illæ patriarchales sedes, quarum caput Romana est? Quis Christum in Oriente colit, ubi tum Tartari, tum Sarraceni, & tum hæretici, & schismatici dominantur? Quis in Africa, ubi Mahumetani degunt? Quis in Græcia, quæ licet ad Christum reversa fuerit, adhuc tamen perversa est? Quis Christum colit in majori Armenia, olim ejus discipula, & filia charissima, ubi Nestoriani vigentur hæretici?

GGGGgg iij Quis

Mich. 6.

Isai. 33.

Ibidem.

1. Reg. ii.

Isai. 5.

VI. Isai. 47.

Quis igitur in terra sancta? Jam diximus quomodo domina gentium quasi vidua facta sit sub tributo, in qua quidem pauci sunt Christiani, qui tributarii; & plures ex eis hæretici, vel schismatici sunt.

Sed quid de Occidente dicemus? Quid hic ecclesie regno subditum remanfit? Porro unam partem Mahumeti cultores obtinent; aliam schismatici, & hæretici; reliquam vero tepidi, ut plurimum, sive etiam rebelles, & mali Christiani possident, qui nomine, & non re ipsa Christiani, professionem suam negligunt, & Christi nomen deturpant, atque vitam fidei non coaptant: inter quos quantum zizaniorum Lutheranae hæresis seminatum fuit, neminem latet. Unde hodie Christus de suo Christiano populo vere dicere potest: Quod *vulpes foveas habent, & vulvres cali nidos*: quia scilicet infideles & hæretici, & diabolica potestates, ampla in mundo regna obtinent; *filii autem hominis non habet ubi caput suum reclinet*: quia ex eis, qui sub suo vexillo remanserunt, fere omnes qui sua sunt, quarunt, non qua IESU CHRISTI & abundante, ac superabundante inquirant, plurimum charitatis refrigescit. Quapropter cum mecum ipse animo voluarem, quænam tantæ stragis Christianæ reipublicæ causa magis præcisâ esset; & quod singulari, inaudito, atque urgentissimo huic flagello, urgentissimæ quoque culpæ ratio applicari debeat: idcirco varias scelerum species, quæ ab initio post Adæ lapsum in mundo viguerunt, prætermittens; eum semper tamen in synagoga, quam in ecclesia Dei, mali bonis, frumentum palcis, & hædi agnis admitti fuerint: non aliam huius mali cognationem causam esse arbitratus sum, quam enormissimum nostræ ingratitude peccatum: cum equidem nos Christiani, qui jam exhibitæ Christi passionis merita & beneficia tenemus, quique majora absque dubio munera, gratias, & privilegia, ab ipso servatore post ejus adventum recepimus, quam ceteri omnes præteritis sæculis recepissent; nihilominus eadem mala, atque pejora, quam tempestatis illius ingrati & rebelles populi fecerint, contra Christi præcepta, & salutem nostram admittere non veremur: quæ etiam graviora in nobis a Domino jure reputantur, quoniam ad majorem vitæ perfectionem per Christi exempla vocati, & amplioribus donis, auxiliis, & favoribus ab ipso communiti sumus. Unde ingratus ille servus, magis ex sua ingratitude culpa, quam ex decem millium talentorum debito, quod domino suo debebat, ab ipso damnatus fuit.

Matth. 8.

Philipp. 2.

Iai. 3.

Sed alia præterea huius universalis flagelli causa esse videtur, notoria & publica Christiani populi peccata, non solum non abscondita, sed etiam prædicata, sicut scriptum est: *Peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt*. Nam in multis ecclesie filiis vitia plurima non absconduntur, sed jam in longum usum conversa omnia hæc quasi concessa propalantur. In primariis enim nonnullis avaritia, tyrannicæ exactiones, & usurpationes, præter sui status indigentiam, & præter commune bonum, immo in maximum populorum detrimentum, introductæ, manifestæ sunt. Et in civibus, & populis ipsis, usura, fraudes, adulteria, fornicationes, inimicitia, vindictæ, blasphemæ, & id genus reliqua nota sunt; in quibus mundani, & perversi homines, non solum excusantur, sed lærantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Quapropter cum sæpius horum delictorum nul-

lus hic vindex, nullusque punitor & iudex extet in terris: ideo supremus ille iudex, qui malum nullum impunitum relinquit, hic ex misericordia punire ca-studet ad correptionem, ne tandem castiget per æternam damnationem: & ob manifesta facinora, universalia, & publica immittit flagella, sicut de David, & aliis regibus, & de ipso populo Israel in veteri testamento exempla multa legimus. Unde & zelans Phinees de manifesto delicto vindictam Dei statim exercuit, ne Deus ipse graviorem inferret punitionem, cum in manus Dei viventis incidere nimis horrendum sit.

Atque alia denique hujus totius Christianitatis plagæ principalior causa esse apparet, a multis ecclesie ministris male administrata animarum cura, pastoralæque munus tam Christo gratum, tamque ab eo suis ministris commendatum, negligenter actum; & magis a mercenariis, quam a pastoribus exercitatum. Propter quod zelator, & sponser ille animarum carissimus, si male negotiantes in suo materiali templo flagello jam corripuit, & cathedras vendentium columbas, & mensas numulariorum evertit: quidni propter suæ spiritualis ecclesie male gestam curam, sui ardentissimi zeli signa manifestabit? Sic etenim & synagoga, electo Dei populo, contigit, quæ in suis malitiis jam diu supportata a Domino fuit: sed eum tandem contra proprium Messiam, summa Dei bonitate sibi exhibitum, tam dura, cum crudelitate, cum ingratitudine, usa fit, quem de lunabî suis secundum carnem egressum, ut impia noverca, opprobriis, & suppliciis undique saturavit; eumque illius pontificis, rectoris, & sacerdotis, jam avaritiæ, usuique publice incumbere, atque hypoeritici vitio palam sibi gloriam usurpare minime puderet; eumque insuper in subditorum curam pessime agerent, atque illis scandalo & detrimento essent, sicut eos Dominus sæpe arguere solebat: idcirco servator ipse jam in templo eodem acriter flagellare cepit, ne unquam a tali flagellatione cessavit, nec cessabit, donec ipsi flagellandi causam a se avertent, & suam ingratitude agnoscentes, ad Dominum suum scilicet toto corde convertent. Et propterea mirum esse non debet, si nos ducibus plagis præ ceteris omnibus castigemur; cum Divinæ gratiæ tam abundanter nobis exhibitæ debitores effecti, ex majori recepto munere culpabiliores reddamur, si, ut fas est, ipsi donatori grati esse non studeamus.

D

E

Nam et si nomen Deo dederimus, & fide desponsati, Divina gratia dotati, atque eruee Domini nostri signati in baptismo fuerimus: attamen quia diabolo, & pompis, & operibus ejus, cui jam renunciavimus, denuo adheremus; ideo sententia Domini in nos venit, cum ipse dixerit, quod *servus, qui cognoverit voluntatem domini sui, & non fecerit eam, plagis multis vapulabit: qui autem non cognoverit, & digna plagis fecerit, vapulabit paucis*. Et hinc ratio patet, cur delinquentes fideles, gravius quam infideles damnentur; & cur Deus Christianos hic etiam sæpe affligat, triumphantibus infidelibus; & bonos quoque corripiat, & castiget, malis sua desideria consequentibus: quoniam a Christianis, quibus Dominus plurima ad negotiandum talenta tradidit, amplio negotiationis rationem requirit; atque in eos iustitia illius magis exagitata durior vindictam clamat. Sed eos insuper quos ipse diligit, ad meliorem profectum hic punit, & purgat, urit, &

Luc. 12.

& fecit, ut in aeternum parcat: quod tamen de malis Deus saepe non facit, sicut scriptum est:

2. Mach. 6. *Non sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas: cum iudicii dies advenit: in plenitudine peccatorum puniat.* Et per Amos prophetam Dominus ait: *Tantummodo vos cognovi ex omnibus cognationibus terra: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.* Quasi diceret, quod, cum ille populus Dei diceretur, propterea eo magis in iniquitatibus suis corripiendus esset: ne scilicet illius populi scelera magis, quam alieni, in dedecus Domini sui cederent, & nomen Dei sui inter gentes hac de causa blasphemaretur.

Amos 3. *Cum igitur Christianus populus, propter tot facinora sua, merito castigetur, & arguatur: competissimum res est, quod si mores & vitam is non reformet, & a se flagelli causam non avertat, nec plaga Dei cessabit, nec victoriam de ecclesiae inimicis reportabit: quippe qui indurant facies suas supra petram, & nolunt reverti.* De quibus Hieremias ait: *Ecce incircumcise aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini falsum est eis in opprobrium, & non suscipiunt illud.* Ideo causa tollenda est, ut effectus removeatur; quoniam sacra pagina ubique clamat, tribulationum & persecutionum flagella propterea contra nos perseverando saevire, quia nos inobedientes non cessamus male vivendo Deum offendere, & ad justam iram provocare. Ita enim Dominus inquit per Isaiam: *Ecce non est abbreviatus manus Domini: ut salutare nequeat; neque aggravata est aures eius, ut non exaudiat: sed iniquitates vestrae diviserunt inter vos, & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem ejus a vobis, ne exaudiret.*

Hier. 5. *Similiter per Hieremiam inquit: Repente loquar adversus gentem, & adversus regnum, ut eradicem illud, & destruiam, & disperdam.* Si poenitentiam egerit gens illa a malo illo, quod locutus sum adversus eam: & ego agam poenitentiam super malo, quod cogitavi mihi facere: ei: & subito loquar de gente, & regno, ut aedificem: & plantem illud. Et David propheta idem comminatur dicens: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tendit, & paravit illum, & in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.* Et alibi per Hieremiam iterum Dominus ait: *Tolle volumen libri, & scribes in eo omnia verba, quae locutus sum tibi adversum Israel, & Judam, &c.* Et sequitur: *Si forte audiente domo Juda universa mala, quae ego cogito eis facere, revertatur unusquisque a via sua pessima; & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.* Et rursum dicit: *Noli subtrahere verbum, si forte audiant, & convertantur unusquisque a via sua mala, & poeniteat me mali, quod cogitavi facere eis propter malitiam studiorum eorum.* Si ergo in peccatis homines perseverent, & non per haereticorum persecutionem, non per pestem, non per annonae caritatem, neque per bella, infirmitates, & alia hujusmodi mala, a viis suis vitiosis & pessimis convertantur, immo in eis duriores & firmiores quotidie fiunt: quae illis spes misericordiae Dei flagella sua a se avertentis reliqua esse potest?

Hier. 18. *Immo potius flagitius in dies crescentibus, etiam flagra incrudescere, & asperiora fieri debere credendum est; quemadmodum ipse Dominus in Deuteronomio comminatur dicens: Ecce fames, & plaga, & tribulatio, & angustia, missa sunt flagella in emendationem; & in his omnibus se non convertunt ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt semper.* Et in Levitico, post-

Isai. 59. *quam multa Dominus minatus fuerat mala, ait: Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra, & conteram superbiam duritiae vestrae.* Et iterum loquitur: *Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi: ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra, inducens super vos gladium ultorem foederis mei.* Ex quibus omnibus concluditur atque evincitur, nullam esse adversus haereticos hostes victoriae spem, nisi prius poenitentia de peccatis praeteritis acta in melius reformemur, & Deo reconciliemur. Aliter vero, cum multiplicata fuerit malitia, & iniquitas in nobis, & confortatae aversiones nostrae: confortabuntur & multiplicabuntur etiam Dei flagella: & permanente, atque crescente causa, persistabit quoque, & augebitur effectus: & ea usque in finem perseverante, etiam Domini flagellum perdurabit; & cum denique iniquitates nostras amplius ferre Dominus noster non poterit, faciem suam, & dona, & gratias suas, ad alias gentes converteret; & extraneos ad se vocabit populos, beneficiis, & gratias illius pergrati erunt, & praecipua, & promissa non parvis facient, neque, ut nos facimus, saluberrima ejus sacramenta negligeret; sed tam Christo, quam sponsae suae sanctae Romanae ecclesiae, exactam obedientiam & reverentiam obnixae praestabunt: atque ita sancta mater nostra filius non destituetur. Propter quod Sapientia dicit: *Impis qui non agunt poenitentiam, usque ad novissimum, sine misericordia ira superveniet.* Et Hieremias ait: *Non poterat Dominus ultra parare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominaciones quas fecistis, & falsa est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum.*

Hier. 44. *Nam id sane experientia cognovimus, quod quoties populus Dei a vero ejus cultu in fide defecit; toties alium fidelem populum sibi Deus alibi suscitavit, & proprium ut alienum deseruit: atque sicut propter scelorum enormitatem venit haereticus, & infidelitatis flagellum; ita propter haereticis atque perfidiae abominationem venit derelictio. Unde cum inter nos cimina non cessent, & cum subsequenter per novas Lutheranorum, Zuinglianorum, Ugonottorum, Anabaptistarum, & aliorum haereticorum, necnon schismaticorum sectas, Christus plures animas amittat, quae ad parentem omnis schismatis & discordiae, in aeternam damnationem currunt; ita ut magna civitates, ducatus, & dominia, hujusmodi peste inficiantur, in quibus neglecta religio jacet, Dei cultus aboletur, sancti omnes contemnuntur, templa profanantur, altaria destruantur, & monasteria in execrabiles usus, & armamentaria, & stabula usurpantur; & ubi, ut jam diximus, nulla lex, nulla Dei veneratio, nullum fas, nullusque ordo, sed sempiternus horror & error inhabitat. Idcirco si nos in malo perseverare volumus, certe non est dubium, quod Dominus cultoribus suis carere nolet. Unde jam fide, & cultu Christiano deficiente incipiente in tota Germania, in Dacia, in Norvegia, in Prussia, atque in multis tum Galliae, tum Italiae locis, Deus populum sibi fidelem alibi excitabit, qui sine schismate, sine haereticis, & absque scelestis enormitatibus, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, debitam ei servitutem reddat: ita quod si ex una parte multi cadunt ecclesiae filii, non filii, sed spurii, semen nequam, & vipetarum genimina; ex*

Al. 7. *alia*

Hier. 36. *alia*

Hier. 26. *alia*

Deut. 28. *alia*

Deut. 28. *alia*

Deut. 28. *alia*

Deut. 28. *alia*

Deut. 28. *alia*

quam multa Dominus minatus fuerat mala, ait: *Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra, & conteram superbiam duritiae vestrae.* Et iterum loquitur: *Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi: ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra, inducens super vos gladium ultorem foederis mei.* Ex quibus omnibus concluditur atque evincitur, nullam esse adversus haereticos hostes victoriae spem, nisi prius poenitentia de peccatis praeteritis acta in melius reformemur, & Deo reconciliemur. Aliter vero, cum multiplicata fuerit malitia, & iniquitas in nobis, & confortatae aversiones nostrae: confortabuntur & multiplicabuntur etiam Dei flagella: & permanente, atque crescente causa, persistabit quoque, & augebitur effectus: & ea usque in finem perseverante, etiam Domini flagellum perdurabit; & cum denique iniquitates nostras amplius ferre Dominus noster non poterit, faciem suam, & dona, & gratias suas, ad alias gentes converteret; & extraneos ad se vocabit populos, beneficiis, & gratias illius pergrati erunt, & praecipua, & promissa non parvis facient, neque, ut nos facimus, saluberrima ejus sacramenta negligeret; sed tam Christo, quam sponsae suae sanctae Romanae ecclesiae, exactam obedientiam & reverentiam obnixae praestabunt: atque ita sancta mater nostra filius non destituetur. Propter quod Sapientia dicit: *Impis qui non agunt poenitentiam, usque ad novissimum, sine misericordia ira superveniet.* Et Hieremias ait: *Non poterat Dominus ultra parare propter malitiam studiorum vestrorum, & propter abominaciones quas fecistis, & falsa est terra vestra in desolationem, & in stuporem, & in maledictum.*

Nam id sane experientia cognovimus, quod quoties populus Dei a vero ejus cultu in fide defecit; toties alium fidelem populum sibi Deus alibi suscitavit, & proprium ut alienum deseruit: atque sicut propter scelorum enormitatem venit haereticus, & infidelitatis flagellum; ita propter haereticis atque perfidiae abominationem venit derelictio. Unde cum inter nos cimina non cessent, & cum subsequenter per novas Lutheranorum, Zuinglianorum, Ugonottorum, Anabaptistarum, & aliorum haereticorum, necnon schismaticorum sectas, Christus plures animas amittat, quae ad parentem omnis schismatis & discordiae, in aeternam damnationem currunt; ita ut magna civitates, ducatus, & dominia, hujusmodi peste inficiantur, in quibus neglecta religio jacet, Dei cultus aboletur, sancti omnes contemnuntur, templa profanantur, altaria destruantur, & monasteria in execrabiles usus, & armamentaria, & stabula usurpantur; & ubi, ut jam diximus, nulla lex, nulla Dei veneratio, nullum fas, nullusque ordo, sed sempiternus horror & error inhabitat. Idcirco si nos in malo perseverare volumus, certe non est dubium, quod Dominus cultoribus suis carere nolet. Unde jam fide, & cultu Christiano deficiente incipiente in tota Germania, in Dacia, in Norvegia, in Prussia, atque in multis tum Galliae, tum Italiae locis, Deus populum sibi fidelem alibi excitabit, qui sine schismate, sine haereticis, & absque scelestis enormitatibus, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, debitam ei servitutem reddat: ita quod si ex una parte multi cadunt ecclesiae filii, non filii, sed spurii, semen nequam, & vipetarum genimina; ex

alia

alia

alia

alia

alia

alia

alia

alia

alia

alia plurimi resurgent, cum decens sit reliquum esse nobis a Deo semen, ne sicut Sodoma efficiamur. Nam cum angelorum ruinas per numerum hominum Deus supplere decreverit, deficiente uno populo, alium suscitabit; quippe qui de lapidibus ipsius filios Abraham suscitare potens est, quique in ruinam, & in resurrectionem multorum positus est, atque in mundum venit, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant; hoc est, ut qui veram fidem ignorant, & qui viam vite nesciunt, verum lumen recipiant, & fideles efficiantur; at contra qui acceptam fidem irritam faciunt, & per hæresim, atque per improbos mores, ea abutuntur, cæci fiant, & a Deo projiciantur, cum & ipsi ejus mandata projecerint.

Quod quidem post synagogæ repulsam, etiam hoc nostro sæculo evenisse, atque inter nos hoc Dei judicium extitisse, videmus: ut scilicet, dum plures in Germania, Dacia, Gallia, Italiaque, videntes cæci facti sunt; hinc Deus, in Bulgaria; Mysia, Macedonia, & in novis Indiæ partibus trans Herculis columnas, cæcas gentes innumeras videre faciat, & ad fidem, & vitam Christianæ religionis converti. Propterea Dominus per prophetam dicebat: *Populus, quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris: obediit mihi.* Et de lapsis subjungit dicens: *Filii alieni mentiti sunt mihi;* hoc est, filii a matre sua ecclesia per hæreses alienati, mendaci doctrinæ adhæserunt, & fidem Deo mutaverunt; sicut alibi per eundem prophetam ait: *Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero, locuti sunt falsa.* Et ideo replicat dicens: *Filii alieni inveterati sunt;* quia scilicet in erroribus suis occalluerunt, Spiritui sancto resistentes, & in reprobo sensu degentes: *Et claudicaverunt a semitis suis,* quia a semita recta, & a via vitæ, & mandatorum Dei declinaverunt, & a vera fidei doctrina claudicaverunt. Propter quod Elias perfido illi populo dicebat: *Vsquequo in duas partes claudicatis? Si Dominus est Deus, sequimini eum; si autem Baal, sequimini illum.* Atque tandem ibi sermonem suum concludit David dicens: *Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine, & nomini tuo psalmum dicam.* Et hoc idem in Apocalypsi Christiano populo Dominus minabatur dicens:

Psal. 17.

Ibidem.

Psal. 57.

3. Reg. 18.

Psal. 17.

Apoc. 2.

Isai. 55.

Memor esto unde excideris, & age penitentiam; & prima opera fac: sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris. Quod quidem de omnibus tum a fide Romanæ ecclesiæ, tum a recta vita apostatantibus dicitur; quod videlicet, si memores non fuerint unde exciderint, ab ecclesiæ unitate, & penitentiam non egerint, & opera prima, quæ scilicet ante lapsum faciebant, & in baptismo professi fuerant, non fecerint, Deus candelabrum eorum, in quo lumen est fidei, & gratiæ, de loco suo amovebit, & alias gentes sibi advocabit, quibus cælestium gratiarum lumen abundanter largietur, & implebit quod Isaias locutus est, dicens: *Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis; & gentes, quæ non cognoverunt te, ad te current.* Et profecto hæc est mutatio dexterae excelsi, quod Deus ipse homines electos, & peculiarem populum projiciat, & ignotam gentem, quæ scilicet legem Dei non novit, elevet, & magnificet.

Atque tandem, si etiam nulla alia auctoritate fulciremur, Christi parabola de vinea iniquis agricolis locata nobis satis esset, ubi contra malos operarios data fertur sententia, dum dicitur: *Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis*

agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. Quod est de universali Domini vinea verificetur, quæ primum synagoga fuit, & postmodum in ecclesiam translata est, & aliis colonis locata: artem quod in universali semel contigit, in particularibus etiam ecclesiis quandoque evenit. Unde cum in multis particularibus Germania, & aliarum provinciarum ecclesiis, de quibus jam diximus, cæcitas contrigerit: subinde consequens est, ut Dominus alium populum sibi vocet, qui ecclesiam suam ingrediens illuminetur; & cum ii, qui vocati erant, carnem agni gustare noluerint, congruum est, ut Dominus in vias & sepes mittat, ut domus sua impleatur. Non enim Dominus patitur ob malitiam nostram, regnum suum vacuum, & sine incolis destitutum esse: sed mansiones multas, quæ in domo patris sui sunt, impleri oportet. Propter quod in Apocalypsi, ecclesiæ Philadelphie dictum est: *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Quod si Christiani, sacri baptismatis aqua perflui, nolint quod habent tenere; sed novis erroribus, schismatibusque, Lutheri, Zuinglii, Calvinii, Corvini, & similium, intendant; necesse est, ut alii qui ex gentibus in locum perfidorum & malorum Christianorum subrogantur, eorum coronam accipiant. Quod & alibi Dominus affirmabat, dicens: *Quid tibi faciam, Jacob? noluit obedire, Inda: transivram me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, ut custodiant legitima mea: quoniam me dereliquisti; & ego vos derelinquam.* Quis ergo, si fidem, si devotionem, si caritatis fervorem, & opera eorum, qui jam pridem in novis Indiæ partibus converti sunt, & quotidie convertuntur, fidei, & operibus eorum, qui in nostris regionibus sunt, comparet, non facile hæc ad verbum in nobis evenisse concluderet? Sicut in Marthæ evangelio Dominus idem expressius affirmat, dicens: *Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob, in regno celorum; filii autem regni hoc est ad cælestes nuptias vocati, ejicientur in tenebras exteriores.* Et quis enim virtutem Dei ausus erit dicere effectam, manumque ejus abbreviatam; ut non etiam hodie non plebem suam plebem suam vocare possit, & filii Dei dicantur omnes, qui credunt in nomine ejus: Nam & hoc jamdudum Osee pronuntiavit, dicens: *Et erit in loco, ubi dicitur eis: Non populus meus vos; dicitur eis: Filii Dei viventis.* Et alia multa ex scripturis ad rem faciunt, quæ tum de universali Christianorum ecclesia verificata sunt, tum de particularibus ecclesiis quotidie verificantur.

Quod autem ex sacris litteris adduximus, ipsa experientia comprobatur. Nam ecce primo abjectis Judæis, Deus gentes suscepit, Præterea cum in Asia majori, & in Africa, homines a fide defecissent; Germania, quæ adhuc in tenebris versabatur idololatriæ, fidem Christi suscepit. Deinde quando Asia minor, & Syria, Mahumeti spurcitiis infectæ fuere: nunc Hungaria, Moravia, & Bohemia, Christi fidem receperunt, & mox idem fecit Polonia circa annum Domini millesimum, ubi magna Græciæ pars se ab ecclesia sciderat. Et quid plura? Cum postmodum Moravia & Bohemia per hæresim a sancta Romana ecclesia recederent; tunc Lithuania cum finitimis locis Christum agnovit, & similiter Germania, & aliis simul jam præasserta provinciis a Christiana religione exinde defecentibus, novæ gentes in locum earum succedunt, & avido corde Christi fidem percipiunt.

Quid

Quid igitur nobis interim restat agendum, patres conscripti, nisi, ut unumquodque causam, propter quam iratus est Dominus, a se procul abjicere studeat, & ut in cæteris quoque idem fiat, toto conatu procurare, atque cum propheta Daniele se humiliando dicere: *O Domine, omnia quæcunque nobis fecisti, in justo judicio fecisti; quia peccavimus tibi, & mandatis tuis non obedivimus.* Nam cum jam per ea quæ diximus, fateri cogamur, flagella hæreticorum gravissima ex gravissimis nostris sceleribus a Deo nobis immitri: primum ergo tadix aggediendi est, & peccata illa amputanda sunt, per quæ hic Divinæ vindictæ effectus in nos occurrit; ut inde ira Dei quiescat, vibratusque severi illius judicii gladius in vaginam recondat, atque prævalens adversariorum persecutio cesset. Nam si effectum hunc a nobis removeri, & veritatis lumen in adversariis veritatis diffundi, & orationes, & prædicationes, & doctrinam nostram efficacem, congruumque finem consequi exoptamus: oportet ut causam ipsam & offensivula prius amovamus, & mala inter nos acta reformemus, & ea primus, quæ magis contra nos Deum ad iracundiam concitasse, & flagellum hoc induxisse arbitramur, a nobis excludamus; atque ita ad Dominum toto corde, & totis viribus convertamur, si cum ad nos totis visceribus, & omni gratiarum favore converti cupimus: cum ipse per Zachariam prophetam dicat: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Quoniam Dominus noster humiliatos, contritosque corde nunquam deperxit; ut David, & ipse Christus, & immaculata illius genitrix testatur, & scripturæ omnes fidem faciunt; & sicut exempla quoque quamplurima habemus, tum Ninivitarum, qui judicium Dei, & jam prolata a Jona propheta illius sententiam sola humiliatione, & cordiali penitentia effugerunt; tum etiam de Achab, de quo Dominus ad Heliam dicebat: *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus.* Sic & rex Josaphat a validissimo exercitu circumdatus, & a quo refugeret nesciens, ad Dominum humiliter clamabat dicens: *Cum ignorem quid agere debeamus, hoc solum habemus residuum, ut oculos nostros dirigamus ad te.* Ezechias quoque in angustia, & persecutione regis Assyriorum, ad Dominum humili corde clamans exauditus est. Similiter & Judith humili facius oratione coram Domino acta, victoriam contra Holofernem impetravit. Unde cum simul omnis populus Juda coram Deo humiliaretur, & penitentiam ageret, Eliachim sacerdos eis dicebat: *Sciote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in jejuniis, & orationibus in conspectu Domini.* Et ad hanc denique jugem humiliterque orationem, & ad sinceram vitæ emendationem Apostolus fideles sæpissime hortabatur. Quapropter nos etiam legitimi sanctæ Romanæ ecclesiæ filii, qui inter tot persecutionum & tribulationum anfractus angustiati, ac velut inter Scyllam, & Charybdim spumantibus undis restricti, dum Christianæ fidei inimici, & domestici & extranei, & oculi & manifesti, in dies acriores orientur; quo hicgressus dirigere possimus, ut ii omnino abolerantur, ignotamus: frequentes, devotæque coram Deo orationes offerre; sanctos Dei implorare, atque spiritualibus armis induri, dignos penitentiae fructus facere, corpora jejuniis macerare, efficiens appetitus mortificare, viramque in melius emendare, atque sinceram, putam, honestam, Christianoque nomine dignam conversationem mundo præ-

Council. general. Tom. XIV.

A fete debemus; ut obloquentium ora claudantur, & sal lapidum, & civitates supra montem positæ, & lucernæ in ecclesia ardentes, & lucentes in Dei honorem, & ipsius sanctæ Romanæ ecclesiæ utilitatem, efficiamur.

Nam sic & flagelli Dei averso, & hæreticorum conversio, & pax vera in Christiano populo speranda, atque unio, totalisque & perfecta Christianæ reipublicæ renovatio, pro commisso expectanda est, in qua vel adversarii veritati ad hærebunt, vel jam satis Spiritui sancto resistentes; & per eorum malitiam usque ad summum impletam nimium malignantes, a Deo ipso statim exterminabuntur, & Dominus pro nobis pugnet; qui quidem iram suam a nobis avertens, illam duplicatam contra eos justo suo judicio diffundet. Quia non differt Dominus misericordiam, cum ad eum revertitur homo, aiunt scripturæ: sed cum iratus fuerit, misericordiam recordatur. Unde unus ex Machabæis dicebat: *Esti vobis propter increpationem & correptionem, Dominus Deus noster medicum iratus est, sed iterum reconciliabitur servis suis.* Et Dominus per Isaïam dicit: *Noli timere populus meus habitator Sion, ab Isaï. 10.*

*Assur: in virga enim percutiet te, & baculum suum levabit super te in via Ægypti. Adhuc enim paululum medicumque, & consummabitur indignatio mea, & furor meus super scelus eorum. Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum iuxta plagam Madian. Et erit in die illa: Auferetur onus ejus de humero tuo, & iugum ejus de collo tuo. Et alibi per eundem prophetam ait: Et revivificabo faciem superbiæ infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Quantum vero hoc hæreticorum genus superbiat, & Deum & ecclesiam suam contemnat, nullum latet. Deinde per Ezechielem dicit: *Mucro, evagina te ad occidendum.* Et infra paulo post subdit: *Reverte ad vaginam tuam in locum in quo creatus es, in terra natiuitatis tuæ judicabo te, & effundam super te indignationem meam.* Et David dicebat: *Convertetur dolor ejus in caput ejus; & in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.**

Quid ergo? Nonne satis fuit in Christianos hæresum gladius? Nonne tot blasphemæ, & scelerata hæreticorum contra Christum, & ecclesiam suam satis sunt? & nonne jam eorum malitia impleta, & superteffusa est? Manebunt adhuc tot tyrannides, tot homicidia, tot honorum ecclesiæ rapinæ, tot sacrilegia, oppressiones, omnis generis immunditiæ, & innumera alia flagitia, nulla vel honestatis, vel justitiæ habita ratione? Nonne eorum quoque scelerata Dominus in gladio suo visitabit, & honorem sui sancti nominis vindicabit? Si ergo populus iste nequam, si hoc semen Chanaan, si turmæ istæ diaboli- cæ, ad pedes sanctæ Romanæ ecclesiæ non denique humiliari velint: suffocentur sicut alter Pharaonis exercitus, qui populum Dei persecutebatur; occidantur cum opprobrio sicut alter Goliath, qui aciem Dei viventis exprobravit; sicut eis sicut Holoferni, sicut Sennacherib, sicut Agag, sicut Nabuchodonosor, sicut Balthassar, sicut Antiocho, sicut Herodi, & quemadmodum quoque regibus Amorthæorum contra Josue pugnantibus, super quos Dominus lapides pluit.

Universalis igitur ecclesiæ unionis & pacis bonum, eo magis spectandum est, quo ad sui ipsius reformationem unumquemque parari inspicimus, & omnimodam, atque communem hanc reformationem desiderare videmus. Et quamvis plures mali, quam boni esse dicantur: arctamen boni

HH Hhhh
etiam

D. 3.

Zac. 1.

3. Reg. 11.

2. Para. 10.

Judith 4.

2. Mach. 7.

Isai. 10.

Isai. 17.

Ezech. 21.

Psal. 7.

etiam in ecclesia non desunt; quia semper Dominus in ea sibi semen relinquit. Tam efficax autem est apud Deum honorum oratio, ut ii non pro se tantum, sed etiam pro aliis, atque pro malis impetare aliquid valeant. Nam ad Abraham dixit Dominus, quod si decem viros justos in Sodoma invenisset, eam non perdidisset. Sic Moyses & Aaron sæpe ante Dominum pro populo nequam orantes steterunt, & exauditi sunt: atque solus Helias oratione sua universo regno perverſi regis Achab reconciliatum placatumque Deum reddidit. Quia, ut Augustinus rationabiliter arguit, tanta humanæ societatis unitas esse debet, ut quisque ita pro alio sollicitus sit, tanquam si unum corpus omnes essemus, sicut etiam Apostolus affirmat. Unde fit, ut sæpe hic alius pro alio plectatur. Nam quod mali homines peccatis suis bella, famem, vel pestem, & similia merentur: hic non soli, sed una cum bonis flagellantur. Quod cum fiat, ut cum malis etiam bonos Deus affligat, & cum illi proprium sit misereri: cur non vicissim malis interdum propter bonos peccata dimittat? quippe qui velox ad veniam, & tardus ad vindictam semper fuisse dignoscitur. Et propterea spes nos bona manet, quod non continebit Deus in ira sua misericordias suas, & non obliviscetur misereri, neque iram suam extendet a generatione in generationem.

Hæc autem spes eo magis in nobis augetur, quo non solum a mortalibus, qui per gratiam Deo in hoc sæculo adherent, verum etiam a beatis angelis, a sanctorum omnium choris, qui per gloriam Deo summo bono in perfecta caritate victi sunt, rei nostræ favor impenditur. Quod quam verum sit, ex eo apparet, quod Judas Machabæus Oniam manus proponentem, atque pro omni Judæorum populo orantem vidit; cum quo etiam Hieremias propheta similiter pro electo populo orans illi visus est. Quod si Hieremias, & Onias, pro Judaico populo oraverunt, cum adhuc in limbo essent: quanto magis pro Christiano populo, & pro sancta Romana ecclesia, a se, favente Domino, fundata, aucta, & proprio sanguine defensa, orabunt sancti apostoli, apostolorumque discipuli, & innumerabiles martyres, qui laverunt stolas suas in sanguine agni, & sancti confessores, virgines, & ceteri omnes beati, qui apud misericordiæ fontem feliciter degunt, quorum ecclesiæ multæ ab apostatis istis destructæ sunt, & corpora, & reliquiæ multæ veneratione dignæ conculcæ & dissipatæ? Propter quod contra obstinatos, & perfidos hos mortis filios jam clamare incipiunt: Vindica, Domine, sanguinem sanctorum tuorum, qui effusus est,

Psal. 78.

& destrue eos, qui perseverant morticina servorum tuorum escas volatilibus celi, & carnes sanctorum tuorum bestias terre. Nam magnam habent apud Deum beati circa inferiora potestatem. Unde David ait: *Exultabunt sancti in gloria, latabuntur in cubilibus suis; exaltationes Dei in gutture eorum, & gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compediibus, & nobiles eorum in manicis ferreis; ut faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis ejus.* Et si apostolus Paulus hic de gens in terris tot pericula, persecutiones, & mortes pro fratribus suis, & pro Romanorum, pro Corinthiorum, Philippensium, Galatarum, Ephesiorum, Colossensium, & Thessalonicensium ecclesiis, atque pro pluribus aliis populis & nationibus, sustinuit; & si hic etiam anathre-

Psal. 149.

ma pro eis fieri cupiebat: cur eorum salutem non optabit jam regnans in caelis; cujus quidem desideria libenter exaudit Deus, ubi sine aliqua ruga, & macula sunt; cum etiam hic, ubi non sine humanæ salutem imperfectionis contagio existebant, cum septies in die cadat justus, ea grate susciperet. Nam Deum ad preces, & merita sanctorum maxime respicere legimus. In libro etenim Regum quarto dicitur: *Noluit autem Dominus disperdere Iudam propter David servum suum.* Et similiter tempore Ezechie, quando Assyrii Judæam invaserunt, dixit Dominus per Isaïam: *Protegam urbem hanc, & salvabo eam*

4. Reg. 8.

propter me, & propter David servum meum. At-

Isai. 37.

que insuper propter Abraham, Isaac, & Jacob, multa bona, & suffragia plurima suo populo contulisse sapius Dominus fateatur. Quod si Deus ipse Hierusalem protegit, & Judæam non disperdidit propter David, & beneficia multa eis exhibuit propter patres illos, qui nondum beati erant, quia nondum apertis januis in regnum caelorum transfuentes, summo illo bono potius fuerant: quid facturi sunt sanctissimi apostoli, & discipuli Domini? quid tot millia martyrum? tot sancti patriarchæ & episcopi, qui magna sollicitudine, & eximio animarum zelo, ecclesias suas hic rexerunt? Erunt forsitan modo minus servidi, cum toti in divino illo radio inclusi, & undique circumfusi exandescant? Erunt modo animarum minus zelantes, cum veto animarum sponso perfecte uniantur, & unus spiritus cum eo efficiantur? cum non jam ex rivulis, sed ex indeficienti & originali caritatis fonte, quantum velint, bibant, satientur, & inebrientur, sicut scriptum est: *Inebriabuntur ab ubertate domus eae, & torrente voluptatis tuae potabis eos; quoniam apud te est fons vite.* Hoc etenim Joannes apostolus in Apocalypsi affirmat, dum phialas odoramentorum plenas describit, quas sanctorum orationes esse dicebat. Atque idem tam apostoli omnes, quam apologetorum discipuli, & ceteri sancti patres, restati sunt, & hinc litanias, sive supplicationes, qua tum Deo, tum Mariæ virgini, & sanctis omnibus fiunt, in ecclesiam introduxerunt. Sancti igitur caelorum cives singuli pro se-
dibus suis, ut catholicæ fidei resituantur, obnixè orabunt. Uputa divus Petrus pro Ponto, Bithynia, Galatia, Cappadocia, & Roma; divus Paulus etiam pro Romanis, Galatis, Corinthiis, & aliis ecclesiis; & ceteri apostoli pro aliis: sic Marcus pro Alexandrinis, Lucas pro Antiochenis, Dionysius pro Atheniensibus, Georgius pro Berytinis, Joannes Chrysoſtomus pro Constantinopolitanis; & similiter alii caelestes principes pro suis clientulis intercedent, non minus quam David, Hieremias, & Onias, pro Hierosolyma & pro Judæa deprecabantur.

Psal. 55.

Sed additur quoque, ad hæc esse extirpandas, ecclesiamque reformandam, & sincera fide, & angelicis moribus decorandam, angelorum, archangelorum, & principatum omnium auxilium, quorum custodia & curæ provinciæ singulæ deputatæ sunt; sicut scriptum est: *In unamquamque gentem preposuit rectorem, & pars Dei Israel facta est manifesta.* Qui quidem rectores, angeli sunt regimini provinciarum deputati, qui super populo sibi commissio strenue advigilant, ut in viam salutis æternæ dirigatur, & omnia ab eo impedimenta amoveantur. Nam Daniel angelos pro populo sibi commissio prælari, & orate, dilucide attestatur. Et Isaïas insuper ait: *Super muros Hierosolymæ constitui custodes; tota die & nocte per-*

Ecclesi. 17.

petuo

Heb. 1.

peruo non tacebunt. Ubi, teste Hieronymo, per cuttentes angeli intelliguntur, iuxta illud Apostoli dicentis: *Omnes sunt, administratores spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis.* Et frequens est in scripturis intelligentia, ut per muros praelati, & per custodes angeli ecclesiae rectoribus superintendentes denotentur. Unde devotus Bernardus egregie in-

quit: *Benignus es, Domine, qui non es contentus nostrorum fragilitate murorum, sed ipsis hominum custodibus angelicam superponis custodiam.* Quapropter si custodes isti tota die & nocte perpetuo non tacebunt: certum est, quod laudes caelestis Hierusalem, atque Dei praeconia non silent, & pro illis, quos in custodiam susceperunt, die nocteque orare non desinant; ut ad perfectam, & aeternam salutem perveniant, & ad suorum subditorum debitam curam intendant; necnon ut factis suggestionibus annuant, easque opere perficiant. Unde Apostolus praecise ait, angelos ipsos propter eos missos esse, qui hereditatem capiunt salutis. Sic igitur vallata, defensa, & custodita semper fuit, etiam sancta mater ecclesia, quae velut munita civitas, angelorum sanctorumque omnium praesidio, & custodia servatur. Propter quod in Apocalypsi scriptum est:

Apo. 21.

Vidi civitatem sanctam Hierusalem, novam, descendentem de caelo a Deo, paratam sicut sponsam ornataam viro suo.

Atque ecclesia ipsa non solum angelos, & sanctos alios, custodes retinet; sed & ipsum Christum magno consilii angelum principalem custodem, & adiutorem habet, de quo in praemisso loco Apocalypsi figurate dicitur: *Quod civitas illa habebat murum magnum, & altum, per quem murum Christus denotatur, qui ipsam sanctam Hierusalem undique circumdat, & contra incursores daemones, & pravae homines, & vitia, & haereseis, eam circumaque defendat. Nam sicut muri dicuntur praelati, ut jam praemisimus: ita murus ille magnus, erit praelatorum princeps, pastor omnium, atque animarum nostrarum episcopus, & servator, Christus Iesus.*

Sed praeter id quod munita, & custodita sit sancta ecclesia, ex eo quoque fortis esse dicitur, quod unita, & ordinata esse denotatur, dum ibi civitas, hoc est civium unitas, appellatur. Nam unita virtus, secundum naturales, fortior est, quam divisa; atque ordo ipse fortiorum civitatem, & exercitum, ad oppugnandos expugnandosque hostes reddit. Unde ecclesia ipsa in Canticis, *terribilis ut castrorum acies ordinata* nominatur: quippe quae firma semper est contra hostium, sive daemonum, sive tyrannorum, sive haereticorum impetus; atque tam solida manet, ut non solum non deficiat, sed inter ipsos hostium consiliis crescat magis, magisque invaleseat. Ita-

Cant. 6.

que contra daemones sanctitate & iustitia fortis est, contra tyrannos fortis est patientia, & contra mundi sapientes, tum philosophos, tum haereticos. divina sapientia firmatur. Nam haec est

Cant. 4.

turris illa David cum propugnaculis, ex qua mille clipei pendunt, & omnis armatura fortium, non quidem carnalis, sed spiritalis; de qua Apostolus loquens ait: Incarne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. Nam armamentis nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem excellentem se adversus scientiam Dei. Quasi diceret: Arma haec spiritalia, tam potentiam, quam sapientiam, sive astutiam mundi & diaboli, destrunt, & superbos

2. Cor. 10.

Concil. generul. Tom. XII.

A haereticorum intellectus humiliant. Unde sequitur: *Et in captivitate redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Atque salvator ipse de hac ecclesiae fortitudine dicebat: *Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam: & porta inferi non praevalent adversus eam.* Hoc est, tam firma erit haec ecclesia, quod neque vitia malorum; neque haereticorum doctrinae, per quae homines ad inferos detrahuntur; neque spiritalia daemonum nequitiae, quibus portae iustitiae contrahuntur; neque tormenta, vel blandimenta persecutorum, quae petitionis iter ostendunt, adversus illam praevalent: quia eam nunquam a fide & caritate Christi separabunt. Nam ipsa insuper est domus illa sapientis supra petram aedificata, quae

Math. 16.

B iuxta Domini verba, nec pluviarum descensu, nec fluminum incursu, nec ventorum impetu irruente cadit: quoniam super solidissimam veritatis fundamentum firmata est. Illam namque nec pluvia mendacis doctrinae corrumpunt, nec mundanae lasciviae flumina dissolvunt, neque diabolicarum tentationum aut insidiarum procellae destruant, vel prosternunt.

Qua de re ecclesiam, quae custodita, quae una, quae ordinata, & fortis est, esse etiam pacificam, consequens est: quia custodita unitas, ordo, & fortitudo, pacem inducunt; cum maxime ex fortitudine victoria procedat, & v. d. gloriam pascatur, quae victoria dum, secundum Augustinum, repugnantium subiectio esse dicatur, pacem parit. Et quamquam in hac peregrinatione multipliciter & saepe, & hac praecipue tempore, ecclesia sua pace turbetur; & quamvis a leonibus, lupis, vulpibus, apris, & singularibus feris, de sylva diaboli exeuntibus, exterminata, & vastata videatur dilecta Domini vinea; licet etiam cum obstinatis haereticis jam non proficiat, & suo lumine & decore eos illustrare non valeat, qui audacter Deo dicunt: *Recede a nobis, iam scientiam viarum tuarum nolumus,* unde aliqua medicina eis applicari non possit. Nam ut quid caeco collyrium? quid leproso siropus? quid mortuo medicamen? quidve leoni humilitas? lupo sobrietas? vulpi simplicitas? sui munditia? quid atrocissimis feris humanitas? & quid denique invidentibus, & ambientibus caritas? Quia nullum cataplasma, nullum pigmentum, nullumque antidotum, tanto morbo mederi posse videmus. Et licet tandem sint modo amurca cum oleo, fursur cum simlagine, & grana cum paleis admixta; haecque Lot cum Sodomitis, Job cum scorpionibus, & struthionibus, Nicolaus inter diacones, & Judas Iscariot inter apostolos habitat, atque mali Christiani, haeretici, & infideles, cum piis, & fidelibus misceantur: attamen ignis tribulationum accensus filios Levi purgabit, & colabitque eos; ut purum aurum remaneat, & scoria recedat, & foras eiciatur; utque fideles & devoti Christi cultores, sacrificia in iudicio, & iustitia Domino offerant, & arrogantium haereticorum, & malignorum consummatio, & exterminatio fiat. Nam effi-

Iob. 21.

aliquandiu mendacium praevaleret, ut vitium purgetur; atque in pluitibus membris fermentata falsaque ecclesia contra veram pugnet, & eam vexare, & humiliare videatur, cum suis pessimis privignis velut tumens noverca sese exaltare, & sedem suam ad aquilonem, a quo quidem omne haereticum & vitiorum malum jam panditur, collocare, & firmate studens: ipsa tamen Christi sponsa, vera & legitima ecclesia, in spiritu humilitatis resurgens, ad primum suum initium, Christo favente, jam tribulationibus & pressuris

HHHhhh ij illustrata,

illustrata, & dealbata, atque a facibus defæcata, A purissima redibit.

Et quamvis insuper quartus ille equus pallidus, de quo in Apocalypsi legitur, jam diu inter fideles cucurrerit; hoc est tristis illa hypocritis Lutheri, & quorundam illius dilecta mater; quippe quæ duplici vita vivens, corpore in cælis habitare videtur, cum nihilominus tota in terris prostrata, terrenis affectibus moriatur. Hæc namque Divinæ simplicitati contraria, duplicitatis mater, foror mendacii, & diaboli ipsius mendacii patris propria filia est: hæc quæ honoris avida, in se & in aliis vana, & infructuosa, doli artifex, martyr diaboli, maligna bonorum æmulatrix, correctrix omnium, ipsa incorrigibilis, intus arida, extra devota, compta meretrix, fucata spurcicia, tinea sanctitatis, vermis ecclesiæ cam insensibiliter quodammodo depascens, illiusque vitalia consumens, ornatum sepulcrum, inflata vipera, antrum dæmonum, fomentum peccati, semperque peccans, perditionis præcursor, negatio naturæ, blasphemia veræ vitæ, nutritrix Phariseorum, comes scribarum, Ananiæ, Sapphitæ, Herodisque pedisequa, atque totius evangelicæ puritatis capitalis inimica esse perhibetur. Et licet etiam equus iste modo per amplius recalcitret, quia modicum tempus habet; qui quidem carnalis imperii principatum tenens, sanctam ecclesiam, in præcordiis suæ caritatis & unitatis, pacis & pietatis, atque munditiæ & castitatis, sagittare non cessat; & dum eam, ut venenosa & crudelis vipera propriam genitricem, impie scindit, se filium ejus vocat; atque dum inimicitias dissimulat, plus eam domesticæ, quam barbari, & infideles hostes, notorie impugnat: nam cum eam osculatur, tunc gladio transigit; & cum salutat, perdere satagit. In hac tamen controversia, in tanta duplicitate, versutia, varietate, & errorum caligine, lux lucet electis, & Christianarum ac realium virtutum amatoribus in hac regione umbræ mortis habitantibus; qui quidem de manu Domini non rapiuntur, & dilectam matrem ex spuriorum improbitate quasi sterilem factam, propter adulteram & fœcundam novercam, non dimittunt; atque patris pudenda recooperent, quia filii legitimi, pudici, verique Sem & Japhet successores sunt; quique ut mysticæ aquilæ filii, hoc est Christi alas suas in cruce super eos extendentis, & immaculatæ & regulatæ vitæ exemplo super eos volitantis, cum corpore ipsius Christi, quod est ecclesia, congregati firmiter permanent, sicut scriptum est: *Ubiqumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.*

Matth. 24.
Luc. 17.

Psal. 79.

Quamobrem nos, qui tales sanctæ Romanæ ecclesiæ matris nostræ legitimi filii esse fatemur, & volumus: spiritu mentis nostræ renovari, & omnia ea removere tenemur, quibus Divinam bonitatem offendi posse arbitramur, atque toto cordis affectu humiliati, tum pro Christiani populi reformatione, tum vero pro hæreticæ persecutionis liberatione, atque pro omnimoda hæresum extirpatione, ad Dominum & redemptorem nostrum supplices cum David clamare debemus: *Qui regis Israel, intende, qui deducis velut ovem Ioseph: qui sedes super cherubim. manifestare coram Ephraim, Benjamin, & Manasse. Excita potentiam tuam, & veni, ut salvos facias nos. Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationes servorum tuorum? Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis in mensura? Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris, & inimici nostri subsannaverunt nos. Deus virtutum, converte nos, & ostende faciem tuam, & salvi e-*

*rimus. Vineam de Agypto, id est ecclesiam tuam de Judaica obsecritate & cæcitate, transfulisti, eiecisti perfidas, obliatasque perveras synagogæ gentes, & plantasti eam; dux itineris fuisti in conspectu ejus, & plantasti radices ejus, & implevit terram: operuit montes umbra ejus, & arbuta ejus cedros Dei: extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumen propagines ejus. Ne quid, Domine, destruxisti macerem ejus, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur vituitas & salutis viam? Exterminavit eam aper de silva, & singularis ferus, hoc est Martinus Lutherus, cum cæterorum hæresiarcharum, & hæreticorum turba, depastus est eam. Deus virtutum, convertere, respice de celo, & vide, & visita vineam istam, & persice eam, & refove, & restaura eam, Domine, quam plantavit dextera tua, & super filium hominis, quem confirmasti tibi. Eia quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in sinem. Quare nunc faciem tuam avertis? obvisceris inopia nostra, & tribulationis nostra? Nunquid tu qui omnia proficis, angustiam, & tribulationem ecclesiæ tuæ dilectissimæ non vides? cætera omnia tua admirabili providentia protegis & gubernas, & solam hanc, quæ tibi tam cara est, derelinques? oblivioni forte sponsam tuam, Domine, tradidisti? non illam cognoscis? non eam diligis? nome hæc sponsa illa tua est, pro qua in virginum ventrem descendisti, & humanam carnem assumpisti? pro qua rot opprobria, persecutiones, irrisiones, & flagella, sustulisti, & sanguinem rotum in cruce effundere voluisti? & cui denique labores, omnes dolores, vitam, merita, & præmia contulisti? quamque desponsasti fide, dotasti gratia, decorasti virtutibus, & gloria sublimasti? Quam ergo tanti emisisti, quam sic ditasti, & honorasti, respice, visita, & ab omni malo libera; inimicosque illius eiecetos, obsecratosque humilia, illumina & converte. Et si adhuc ipsi nihilominus omne consilium, & omnem gratiam tuam a se repellunt, viarum tuarum scientiam scire nolunt, & venena sua etiam nunc diffundere intendunt: *Fac illis, Domine, sicut Madian, & Sisara, & sicut Iabin in torrente Cisson. Pone principes eorum sicut Oreb, & Zeb, & Zebec, & Salmana; omnes principes eorum, qui dixerunt: Hereditate possideamus sanctuarium Dei. Deus meus, pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. Sicut ignis qui comburit silvam, & sicut flamma comburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine. Erubescant, & conurbentur in seculum sæculi, & confundantur, & pereant. Nos vero omnes sanctæ Romanæ ecclesiæ piæ veræque matris nostræ legitimi filii, beneficia Christi interim considerantes, in nobis, & in aliis, in quantum facultatis, & muneris nostri sit, ecclesiæ reformationem requirere; tum occulta, tum vero manifesta mala corrigere; atque per plurimum Deo gratæ animarum curæ summam vigilantiam, summamque diligentiam adhibere; ipsius Dei benedictio, totis animæ, & corporis viribus, gratos nos reddere, suavique ejusdem jugo colla libenter submittere, & in vinea ecclesiæ fideliter, devote, ac perseveranter elaborare, studeamus.**

Psal. 47.

Psal. 32.

X.

JACOBI FERRAUSII,
VALENTINI DOCTORIS THEOLOGI
ORATIO

In festo assumptionis sacre Dei genitricis Mariae
ad patres habita in concilio Tridentino.

Etsi vereti maxime poteram, illustrissime ac reverendissime legare, gravissimi praesides, oratores illustres, patres amplissimi, vosque universi eruditissimi, ne & loci majestas, & auctoritatis vestrae eximia celsitudo, dicere incipientem tererent, & rem tantam in clarissimo coetu aggressum ab incepto deicerent: grata tamen mihi ac per jucunda humanitatis vestrae recordatio, qui studiosis hoc loco dicentibus magna animorum propensione favete, & eorum praecelatos conatus vestra auctoritate provohere soliti estis, mihi ad suscepti hujus muneris rationem vires addidit, quibus neque rerum magnitudini cedetem, neque augustissimo hoc vestro conspectu omnino petteritum locum detrectarem. Nam cum vestra omnium in rebus omnem bene instituta propensa voluntas, ad res praecelate gerendas, jacentes etiam animos erigere soleat: tum vero me illud hodie maxime confirmavit, quod de virginis Deiparae laudibus sum apud vos dicturus, quae propria nostris votis adesse non dedignabitur, ad cujus insignem & claram commemorationem vos omnes tanta alacritate in hunc locum convenisse video: quae sortis & invicto animo adversus antiquum illum & insensissimum humanae salutis hostem suscepto causae nostrae patrocinio ejusmodi inimicitias exerceat, quas amplissima ac perpetua pax, contrito illius capite, secuta sit, ut edito in orbem filio, ac proinde per ipsum superata daemonum potentate, salutem mundo attulerit, nosque suis praesidiis quotidie defensus materno sinu perinde ac filios fovet: ut quantum nos ejus praesentia, ac majestas detereat poterat, tantum clementia exeret, ac spem etiam nostram confirmaret: quae hodie detractis hosti spoliis ornatifima, ad caelos, unde fuerat ille dejectus, gloriosissimo triumpho assumpta, & angelorum omnium sedes supergressa, adsit regina a dextris unigeniti filii in vestitu deaurato, in ea honorum varietate, quae Dei matrem, & caelorum reginam decet: quae maximo hoc beneficio nos omnes sibi devincit, quod propugnationi nostrae semper intenta, in eo gloriae suae amplitudinem collocat, ut miserorum hominum necessitatibus patrocinetur, atque eorum salutem admirabili benignitate juvet: cujus laudes, quae innumerae sunt, atque eximiae, quo minus ob nostram imbecillitatem assequi possimus, eo magis a nobis otanda fuerit, ut quae hodie immacelabilem gloriae coronam super omnes angelos consecuta est, suo nobis favore adesse, & meam hanc dicendi inopiam ad insignes illos triumphos, quibus honorificentissime in caelis ornata est, aliqua saltem ex parte hoc loco referendos, sublevare pro dignitatis suae magnitudine dignetur.

Cum multis magnisque rationibus, sapientissimi ac gravissimi patres, diem hunc sacrum salutem nobis ac felicem ecclesiam intelligeret: omne studium in hanc rem collocavit, ut observantiae erga virginem matrem & debitis obsequiis deuisse minime videretur. Rem itaque sacram magis laudum praecelatis hodie celebrat, atque ut nunc caetera omittamus, eam nobis proponit evangelii lectionem, quae illius dignitati explicandae omnibus idonea merito videri debet. **Q**uo

Concil. general. Tom. XIV.

Aniam veto factorum evangeliorum historia ad illud usque tempus duntaxat conscripta est, quo Christus in caelum ascendit, & apostoli ad evangelium ubique praedicandum, Domino cooperante, profecti sunt: neque obitum virginis matris, qui aliquot post annis secutus est, neque ejus in caelum assumptionem complectitur, ut illud nemo jure reprehendere possit, ecclesiam alio non usam esse evangelio, in quo hujus festi peculiaris & expressa mentio haberetur: sed illud nobis hodie concinit, in quo Martha & Maria sororis exemplo duas nobis vitae rationes declarat, quas nobis Christus vias ad summam illam & aeternam felicitatem propositas esse voluit, ut in ea quam sibi quisque constituerit, pietatem & justitiam colet, atque adeo ad ipsam beatitudinem cum virgine matre assumi etiam possit. Alii enim ad actiones ultra sese accommodant, & ad ea gerenda quae hominum utilitati necessaria esse intelligunt, & ut Romanis scribebat Apostolus, *necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantur*, pauperes alunt, resciant imbecilles; & non solum corporis, sed & animi multo etiam majorem rationem habentes, imperitos instituant, delinquentes monent, adhortantur, corripunt, & ea praestant verae pietatis opera, quibus amplissima praemia parata ac proposita Christus pollicetur. Alii veto, alterius sororis, hoc est Mariae, exemplum secuti, terrena abdicantes, a sensibus sese magis abducunt, & curis omnibus vacui, rerum Divinarum contemplatione magis delectantur, parentum, amicorum, opum, ac rerum humanarum omnium obliti, solum Deum cogitant, solum illum suspirant, solum magno animi affectu & votis continentibus exposcunt, ad Christi pedes assident, & illius verbo diligenter intenti, solidiore illo cibo animi ad aeternitatem alunt, dum salutaris doctrinae ex limpidissimo illo sapientiae fonte rivos hauriunt uberrimos, ac illud subinde repetunt: *Pars Thren. 3.*
mea Dominus, dixit anima mea: atque illa etiam ex Davide: Oculi mei semper ad Dominum. Cor. 13. 24.
meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum. Psal. 72.

D hoc vitae institutum ingressa, atque adeo feliciter etiam persecuta Maria Martha soror, sedebat secus pedes Domini, & illius verba diligenter audiebat. Altera veto sollicita & ministerio intenta, dum multis distrahitur, docetur a Christo, unum esse necessarium, ut illud vitae genus, quod ad illud unum magis accedit, praestantius atque sublimius esse intelligat. Id autem est, quod in contemplatione positum, pura ac sincera Divinarum rerum consideratione, seclusa humanarum sollicitudine, in Deum ipsum maxime unum ac simplicissimum ducit. Est enim Deus unum illud necessarium per se experendum, in quem ut in ultimum finem omnia virtutum studia, pietatis opera, ac praestantissima illa rerum caelestium contemplatio, referri debent: cui nisi adherere bonum est, ac in eo spem suam omnem se collocare dicebat David, & unam hanc rem se a Domino petiisse, atque hanc ipsam requisiturum se, ut inhabitaret in Domini domo omnibus diebus vitae suae: ut facile sit hoc loco illorum errorem deprehendere, qui dum audiunt, unum esse necessarium, fere omnia ad salutem necessaria e medio tollere non dubitant, dum vel solam fidem, vel otiosam omnino & inanem quandam verbi auscultationem, ad salutem necessariam tantum esse interpretantur. Quae quid, quaeso, procedunt sine observatione mandatorum Dei, & nisi operibus praestes quae audis? An sa-

HHHHh h iij l uares

lutates Dei leges contemnendas esse putas, quantum observationem ad salutem & justificationem nihil nobis conferre posse arbitraris? Sed finem nobis proponit Christus, unum quidem illud ac necessarium, qui solus per se sit a nobis expectendus, & in quem unum bona omnia relata esse oportet; ut hinc intelligamus, eo præstantiorem vitæ rationem quosdam elegisse, quo minus distacti curis, eo liberius ac sincerius unum illud contemplantur, & ad illius rationem atque imaginem, quoad fieri potest, sese magis accommodant.

Cæretum hodierno die, patres, hæc duæ nobis fortotes in hunc maxime finem propositæ sunt, ut quorum animi aciem non poterat non præstringere splendor Mariæ Dei genitricis, & mentis quasi luminibus officere altitudo gloriæ; ex ancillis saltem dominam, ex pedisequis præcipuam mundi reginam utrunque deprehenderemus. Duo enim illa bene vivendi instituta, si in virgine matre expendere nobis libuerit, tanto conspiciuntur præstantiora, quanto illæ præclarissima hac virgine inferiores extiterunt; in qua, ut de vita, obitu, & glorificatione ejus brevissime pauca dicantur, cum excelluerit contemplandi studium, atque in ea altissimum etiam gradum atigerit, nobis non certe profuit solum; sed percussis prostratisque salutem aruit sancta illa & solers diligentia ministerii, quæ tam insigniter salutata ab angelo, ancillam se Domini professâ, parata atque accincta ministerio, unigenitum Dei filium, splendorem gloriæ, & figuram substantiæ ejus, in virgineum uterum tam magnifice ac liberaliter excepit, ut virginem carnem ex mundissimo illo sanguine, unde sanctissimum Dei & hominis corpus formaretur, munificentissime subministraverit, atque inde tanquam sponsum processerit & thalamo suo exultans ille gigas ad currendam viam paterni mandati, cujus a summo cælo egressio fuerat. Unde ad nos salute derivata, gravi illa servitute liberati adoptionem filiorum recepimus, ut non jam servi, sed filii, ac proinde heredes regni per Deum simus. Cujus beneficii quis unquam nostrum immemor esse poterit, quod ejus sumus ascendi ministerio, quæ Christum nobis edidit, lactavit, ac materno etiam affectu solertissime educavit, quem nobis exhibuit omnibus sæculis expectatum servatorem totius mundi? Ut eam merito ad omnem memoriam magnis præclarisque monumentis commendatam celebremus, non insignem tantum virginem, sed præstanti etiam atque egregia prole secundam, cujus fecunditas pliusquam niveo candore integritatis ejus conspicua, non minus nobis fuit salubris, quam admitabilis; quæ multo quam antiqua illa & aurea urna felicior, non umbaticum, sed verum nobis manna conservavit, & velut plantatio rose in Jericho, quam non superbiæ scopuli, sed modestiæ & humilitatis plantæ protulit, florem illum campi enixa est omnium pulcherrimum, cujus suavissimo odore semper afflata, quamvis de terra progenita, terrena tamen facis nihil inde contraxit.

Summam plane rem & excessam, cujus magnitudinem admirari potius, quam assequi possumus, quod olim Deus Moysi abunde explicatum esse voluit, qui cum rubum vidisset multis quidem flammis ardere, & quod miraculo omnibus esse poterat, nulla parte aduri, atque ad illud spectaculum diligentius contuendum propius accessisset: prohibitus a Domino, substitit, justus solve-re calcamenta de pedibus, quod locus ille sanctus esset. Nimitum res tanta, de qua nunc agimus, hoc est admiranda illa fecunditas, qua incarna-

ti Verbi mysteria sensimus, cum integerrima virginitate conuncta, quæ rubo ardenti nec combusto portendebatur, dignitatis plena ac majesticis, quam non capiunt angustis pectoris nostri, non egestas animi, non infirmitas ingenii sustiner, nos potius ad sui admirationem movere debet, & ad cultum excitare, quam ut ad eam penetrandam audaciores accedere debeamus: sed sobrie ac nudis pedibus tractanda res fuerit, ne oppressi a gloria, admirabiles illos sui amores, quos excitare solet, in nobis temere extinguamus. Suspicere autem, & multis etiam laudibus prosequi, cum cætera ad hanc rem spectantia, tum illud etiam maxime debemus, quod Aaroni veterum sacerdotum præfecto postea accidit, ut hoc etiam mysterii ipsi indulgeretur, dum virga illa insignis nullo humectata aquarum fluxu, ita germinavit, ut e turgentibus gemmis flores eruperint, ac dilatatis foliis fructus etiam omnibus placidissimus prodierit. Quid autem commemorare vellus illud Gedeonicum cælesti conspersum rore in tanta terræ ariditate? quod quid aliud præsignabat, quam te virginem cælesti afflatu gravidam, in quam superveniens Spiritus sanctus rem omnibus sæculis admirabilem operaretur? Quod ipsum Hieremias, ut nos rei novitate alliceret, ac delectaret, in hunc modum expressit: *Novum creavit Dominus super terram: Hier. xi. fœmina circumdabit virum.*

Sed omnium apertissime Esaias, qui ut Moisaicum tubum, & flores illos Aaronicos, & quod alio ipse loco dixit, ascendens virgultum, & radicem de terra siccitatis nobis exponeret, multa paucis complectens: *Ecce, inquit, virgo concipiet. Isai. 7. & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod est, Nobiscum Deus, hoc est Deus homo, Verbum haud dubie caro factum, quod nostræ naturæ particeps, nobiscum una versaretur. Quod, ut rei magnitudinem admirati, non quidem vulgare & commune aliquid, sed præstanti atque eximium deprehenderemus, signum a Domino datum fuisse, idem ipse propheta esse abunde testatur, ne locus ullus Judæorum vesania, quos prava hujus rei intelligentia transverfos agit, relictus esse posse intelligatur. Quæ omnia promissa & a veteribus pronuntiata patribus, angelus e cælo missus nunciando exhibuit: *Concipies in utero, inquit, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Idem mirum ille, qui ex illa virgine natus, illæ semper servavit, ut illæ virgo esset & mater. At cujus mater? Ejus, de quo angelus tam egregie professus est: *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei: ut hinc vere Græci Θεοτόκος, nos vero Dei genitricem appellemus: quod in eos, qui in errore impulsu, ab hac fide aversi fuerant, sanctissimis frequentissimisque patrum conciliis, Ephesino & Constantinopolitano concilio generali quinto, sanctum ac declaratum fuit.***

Quoniam vero contemplandi studium præclaras, atque excellentes vitæ actiones non exornat modo, sed alit atque sustentat eternitatis ac Divinarum rerum meditatione: sic omnia vitæ exercitia permiscuit, ut splendorem rerum gestarum cum altitudine contemplationis, & hanc cum rebus gestis, amplissime fuerit complexa. Christum itaque dum pareret, lactaret, educaret, an non mens illa cælestium rerum amore ardens, Divinitatis numen contemplata, cum humanis Divina,

cum his quæ videbantur, invisibilia consecravit, quæ Christum in humana natuta corporis oculis non videret, atque Divinam intelligendi vi, ac fide assequeretur, in utraque sit illum admirata & obsequeretur profecta? Quam ipsam præstantem Divinatum rerum cum humanis collationem divus Lucas elegantissime nobis exposuit. *Maria, inquit, conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Quæ angeli legationem, Christi sortum, concursum pastorum, magorum obsequia, Simeonis & Annæ vaticinia, ac vetera etiam prophetarum oracula, sedulo repetens, in singulis majestatem Divini Verbi, immortalem ac perpetuam natutam suspiciebat, ac venerabatur. Ut tandem inter ipsos etiam acerbos filii sui cruciatus, cum in cruce pro communi omnium salute penderet ac pateretur, sola Divini consilii ac immutabilis decreti Dei cogitatio ipsam recrearet: donec peracto magna ex parte vitæ sue decursu, sublato jam in cælum Christo, ne aliquando mens illa Divinorum contemplatione vacua esset, Hierosolymis in insigni illo cœnaculo deprecationis & observationibus intenta una cum apostolis reperitur. *Erant, inquit D. Lucas, omnes perseverantes unanimiter in oratione, & observatione, cum mulieribus, & Maria matre Jesu.*

Hæc, magna cum sint, præclaris semper Deus beneficiis ornare solet, qui in sanctis suis omnibus gloriosus, ut in matre tamen præcipue divini gloriæ suæ declararet, eximiiis virtutibus insignem, amplissimis hodie triumphis, & clarissimo gloriæ ornamento decoravit. Cui cum ingens ille thesaurus esset in cælo reconditus, ad illum Divinitus vocata, e visis felicissime excessit, ea nimis morte, quæ vitæ honestissime sanctissimeque actæ consentanea fuerit. Et quod nobis de Dei matre pie credere liceat, resumpto incorrupto corpore ad vitam revocata, ut non solum anima, sed & corpore, gloria donaretur, tot hodie laudibus, tantaque beatorum omnium gratulatione in cælum assumpta est: ut vetera nova quadam lux cælo ipsi illuxerit, cujus splendore cælestis patria illustrata sit, & sancti novos ac gratos novi gaudii fructus perciperint. Quid enim potuit sublimius excogitari, & unde major ad illos lætitiæ causa accederet, quam eam cælis præsentem vidisse, cujus in terris præsentia ipsi etiam angelis quam gratissima fuerit? cujus colloquio usus in terris Gabriel, hoc ipso nomine celeberrimus laudatissimusque sit habitus? Qui omnes in officio fuerunt, & ascendentes de deserto majestatem admirati, quæ tam insolitis deliciis afflueret, & dilecti sui innixa potentia, virtutem ac præstantiam dignitatis ostenderet, suis quisque laudum titulis cælestia regna petentem effertentes, illi celsitudinem gloriæ, & sibi recens felicitatis genus gratulabantur. Quod si aliquis cogitatione repetat, quanto totius populi applausu, quam splendidis chotis, quam ornatis, & sancti vario musicæ instrumentorum genere testamenti atcam in civitatem suam voluerit David introductam esse: is plane intelligat, non desuisse virgini magnificos angelorum choros, non splendidam sanctorum cohortem, non centum quadraginta quatuor millia tenentium citharas in conspectu throni & seniorum, & ante sedem & seniores cantantium canticum novum: quæ non arcu illa testamenti, sed factarium suit æterni numinis, non legis Mosaicæ tabulas reconditas & servatas habuit, sed evangelicæ legis & salutaris omnium auctorem magnificentissime ex se protulit, quæ non in terrenam hanc Hierusalem a Davide,

A sed in cælestem illam omnibus bonis affluentem a Christo, qui matrem unice colebat, inducebatur.

Quid vero tuleram igneos Helix cursus, equos igneos, & turbinem igne ardentem, qui cum torus zelo divini cultus exarsisset, hoc novo genere spectaculi in cælum sublatus est? cujus tum fervebat religionis amor, ut illud aliquando dicere fuerit ausus, (sic enim de eo divus Hieronymus loquitur) se solum inter prophetas Dei relictum fuisse. Quos ego ignes cum serventi cœlestis ardore, quo æternas hodie regiones Deipara virgo petiit, conferendos esse non censeo, quæ Divino amore flagrans ascendit, velut virgula summi aromatis myrrhæ & turis, & universi pulveris pigmentarii, Spiritus sancti igne accensa, ut vere quasi myrtha cœlesti dederit suavitatem odoris, & odor vestimentorum ejus, sicut odor turis, omnibus suavissime spiraverit; & quod Helias de se aserebat inter prophetas Dei, sola ipsa cœlesti sit inter observatrices Divini cultus feminas, quæ Divinis beneficiis omnes facile superaret; quæ pro lucidissimo illo lucifero, qui mane oriebatur, affectata tamen tyrannide infelicissime de cælo decidit, nova hodie oritur auctora, quæ discussis jam ab initio omnibus peccati tenebris, & cælesti nunc gloria splendens ac rutilans, ad intuentiam clarissimam pulcherrimamque summi boni lucem nos ducit; quæ non superbo & elato animo super cæli sydera exultat solum sumum, non montem testamenti, & latera aquilonis ambit, non similitudinem Dei tyrannice affectat, sed miti ac humili animo, omnibusque virtutum numeris absolutissima, solum nata est omnibus cæli syderibus excelsum, ad verticem cælestis montis Sion, & in ea Dei similitudine, quam ejus genitricem affectam fuisse decuit: ubi repletur in bonis desiderium tuum, ubi magna est gloria tua in salutaris tuo, ubi gloria & honore coronata fatiatis ubertate magnificentissime domus istius, e quo bonorum omnium torrente pos omnes abunde potare possis: *Concupiscit enim & desiccat anima nostra in atriâ Domini. & melior est dies una in atriis tuis super millia.* Ubi tot te cæli procerum multitudo multo supra se elevatam venerabunda suspicit, colit, observat, reque augustam cæli reginam proficitur. Tu in cælesti ista ecclesia triumphis ornata, militantis hujus ecclesiæ suscepto patrocinio, ipsius causam agis.

Hæc enim est, patres, cujus beneficio nostræ huic ecclesiæ multa subinde ac varia bona obveniunt, quam non desituit protectione, sed fovet, tuetur, amplectitur, ut in afflictis ecclesiæ rebus solatium magnum in ejus præsidio positum esse experiamur. Illo enim ascendit fructus terræ sublimis, quod divus Bernardus pie & graviter dixit, unde ad nos data optima, & dona perfecta descendunt: qua cælestium bonorum communicatione ecclesia nostra vim suam omnem, & auctoritatem conservatam retinet. Tanta est ejus cum superiori illa connexio, ut duabus inter se apte coherentibus ac colligatis, felici quodam fodere humana Divinis, terrena cælestibus, ima summis copulentur.

Hæc enim militans ad illius cælestis exemplar expressa, in illa vim suam fundatam atque optime constitutam habet: hæc illa subest ab illa pender, illius similitudinem gerit; & ut ad illam felicissime aspirat, ita ab eadem illa assidua moderatione gubernatur & regitur. Adeo ut illud mirum quibusdam maxime videri aliquando soleat, (ut ad hoc tandem nostra etiam descendat oratio) qui fieri possit, ut in tanta utriusque ecclesiæ consensione tot quæ

Psal. 83.

tude

1967

A. u. 1.

Apost. 14.

tidie lites, tot hominum dissidia in hac nostra ecclesia oboriantur, quibus eam tam acriter premi, ac divexari videmus; cui cum Divinum praesidium nec defuerit unquam, nec hoc tempore, aut in posterum defuturum sit, multa tamen ejus difficillima tempora extiterint, quibus variis agitata & concussa tumultibus, vix ullam pacis aut otii spem habuisse videretur. Ne quid de nostro hoc tempore dicam, quo multi liberioris vitae appetentes, excusso fere suis cervicibus suavi ac miti jugo Christi, vix ulla lege, nisi quam ipsis suo sensu interpretari liceat, & ad suos affectus torquere, contineri volunt. Quid? An non Deus potenter ecclesiam suam tueatur? an non ingens est & infinita praesidii Divini vis? Est quidem, patres, est, inquam, ac proinde firma & constans mansit semper ecclesia. Quod vero ejus pace perturbata, angustior aliquando, & brevioribus solito terminis contracta fuerit: tantum abest, ut ob id Divini praesidii viribus nostra existimatione quidquam detractum esse debeat; ut hinc maxime immensa Dei potentia eluceat, cum in mediis persecutorum tumultibus, rebellantibus multis, & omnibus suis machinis in ecclesiam contententibus, servatam ejus auctoritatem, & nihilominus imminutam videmus. Communis autem ecepta pacis culpam utinam in ipsos tantum seditionis autores rejiciendam esse existimare possemus! Sed illud maxime vereor, quod vestris tamen sententiis, patres, decerni potius, quam mea velim, ne fortasse aliqua etiam ex parte ejus rei causa illis imputari possit, quos oportuerat in ecclesia pastores esse vigiles, qui universo gregi diligenter attendentes, adversum hominum scelera proposito ad virtutem clarissimo exemplo constanter dimicarent: quos neque principum favor, neque propriae utilitatis appetitus, neque tribulatio, neque angustia, neque persecutio, neque periculum, neque gladius, a caritate Christi separarent; qui solam in functionibus suis obeundis & tractandis, Christi & ecclesiae rationem haberent. Plurimum enim refert, quales hi sint, & quanta animi magnitudine ecclesiae dignitatem defendendam suscipiant, qui primum in ea locum obtinuerunt. Ut enim virtutum contagia facile serpunt ad plurimos a primariis vitis profecta: ita virtutis exemplum non solum ab omnibus commendatur, sed illis etiam maxime prodest, si a clavis auctoribus fuerit exortum. Quod cum semper necessarium sit, in hac tamen tanta temporum difficultate tantum habet momenti ad sedandas rerum discordias, ut hac in re spes omnis collocata sit pacis & quietis, si in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiae, hominum improbitati resisteritis, fideque vestram & integritatem omnibus probari sedulo curaveritis.

Haec enim praecipua est ratio tuenda religionis, quam apud eos neglectam & prostratam videmus, qui sublata morum aequitate, arbitrio suo & voluntati frenata laxarunt. Oppressa religione quid, quae so, in regnum remanere poterit? Judicentii, apud quos simul atque obtinuit religionis neglectus, jacuit statim contempta legum severitas, inos majorum sublatus, fides Deo data & obstricta violata est, vixit unusquisque suo sensu & arbitrio, ut nulla pietas, nullus metus, nullus pudor renuerit homines; direpta ecclesiae, excisa monasteria, raptata bona: ut nihil fuerit in tanta promiscua plebis atrocitate, quod metuendum esse videretur, quod cursum tanta audacia retardare posset. Ingentem sane calamitatem, quam quoties in mentem revo-

co, magnae alienigenae ruinae metus sese in animum ingerit, ne tot malis offensus Deus, atrocissimas aliquando corruptae religionis poenas exigat. Quis enim non censcat ea rejicienda non fuisse, sed ferenda potius libenter, quae, non dico, tulerunt tot proceres, tot heroes, tot lumina religionis, sed introduxerunt in ecclesiam, & caelesti sapientia, Divinaque auctoritate, ad salutem omnium constituerunt? At quinam viri? Doctrina excellentes, sapientia claripietate conspicui, sanctitate verendi, quorum aliqui non dubitarunt pro evangelii veritate, pro Christi nomine, & ecclesiae dignitate, sanguinem suum profundere. Horum pietatem, doctrinam, auctoritatem, ad revocandos in ecclesiam illorum animos, quos Christus una nobiscum redemit, plurimum posse debere, quis non videt? Ut unum omnes caput in uno corpore, non distracto illo quidem & diviso, sed artissimo vinculo caritatis juncto, agnoscamur. Vestrum autem erit, patres, quos ad ecclesiae auctoritatem propugnandam spiritus Dei in hunc locum collegit, illius dignitatem diligenter ac sedulo cogitare, qui aliorum duces & antesignani, quo validiori tempestate jactatur, ac quo minus ingenuibus copiis atque praesidiis oppugnari desinit, hoc majori studio & diligentia suscepti a vobis munetis meminisse debetis: ut ea sit ratio & magnitudo animorum vestrorum, ut nullum vos incommodum a vera laude abstrahat, sed in excellenti ecclesiae dignitate, omnia ad gloriam splendoremque revocetis: ut nulla neque in periculis fortitudo, neque in agendo industria, nullum in providendo consilium, aut ulla in conficiendo celeritas, a vobis praetermissa fuisse videatur. Haec enim fuerunt semper clarissimorum hominum consilia & facta; haec de eorum virtute audivimus, haec accepimus, haec legimus: neque eos in laude esse positos videmus, quorum insignes conatus in medio cursu sunt fracti, & leviter inconstantiae vitio a rebus optime inchoatis resiliunt: sed qui auctoritate, fide, constantia, magnitudine animi, in rebus ecclesiae promovendis perfluerunt; ii graves, ii praestantes, ii duces, ii ecclesiae principes semper sunt habiti.

Quibus animi virtutibus ut quisque vestrum instructissimus est, ita enitendum ci maxime fuerit, ut ad excellentem earum laudem provehatur. Posita est enim in spe atque expectatione istius concilii ecclesia, in quo tum afflictis rebus opem, tum oppressis subsidium aliquod inveniat: ad quod ipsum vos maxime adhortatur Julius summus pontifex, cujus nulla res tanta fuerit, quae non regi consilio, virtute confici, & auctoritate conservari possit. Idem contendit summo studio Carolus imperator augustissimus, cujus eximiam ac Divinam animi magnitudinem in componendis dissidiis, in concilianda pace, & ecclesiae dignitate defendenda, omnes abunde cognovistis.

Quod cum humanis viribus, non dico, confici, sed ne cogitatione quidem concipi possit: summum Dei optimi maximi praesidium communibus omnium votis imploremus, quod inexhauste ipsius clementiae fide speremus nos facile consecuturos esse, beatissima praesertim virgine auxiliatrice nostra, suis nobis precibus suffragante, quae ut solet exorabilem se nobis maxime praebere, in conservanda certe religione minus sua ope est desertura. Quo fiet, ut & dissidia sedari facile possint, & constabillita una atque eadem communium consiliorum & voluntatum societate, communi totius ecclesiae tranquillitati diligentissime consulatur.

